PISMO ŚWIĘTE

PRZEKŁAD TORUŃSKI
NOWEGO PRZYMIERZA

ORAZ

KSIĘGI MĄDROŚCIOWE
KSIĘGI PIĘCIU MEGILOT
I
PROROKÓW MNIEJSZYCH

TORUŃ 2022

PISMO ŚWIĘTE

PRZEKŁAD TORUŃSKI
NOWEGO PRZYMIERZA

ORAZ

KSIĘGI MĄDROŚCIOWE
KSIĘGI PIĘCIU MEGILOT
I
PROROKÓW MNIEJSZYCH

FUNDACJA ŚWIADOME CHRZEŚCIJAŃSTWO
TORUŃ
31 PAŹDZIERNIKA 2017
WYDANIE SIÓDME POPRAWIONE – 01.06.2022

Wydawca:
Fundacja Świadome Chrześcijaństwo
ul. Konstytucji 3 Maja 13B/43
87-100 Toruń
www.swch.pl
charlesebed@gmail.com
tel. 509-79-33-22

ISBN 978-83-963342-2-0

© Copyright Fundacja Świadome Chrześcijaństwo

Toruń 2017 – 2022

Wydawca wyraża zgodę na kopiowanie i rozpowszechnianie
całości lub części publikacji wyłącznie w formie elektronicznej,
jednak bez czerpania z tego korzyści finansowych
i bez wprowadzania jakichkolwiek zmian w tekście.
Powielanie do celów komercyjnych wymaga pisemnej zgody Fundacji.

Skład komitetu redakcyjnego w zakresie prac nad tekstem Nowego Przymierza:

Michał Basiewicz
Karol Zieleźnik
Karol Czarnowski
Waldemar Kułakowski

Skład komitetu redakcyjnego w zakresie prac nad tekstem Starego Przymierza:

Karol Czarnowski
Waldemar Kułakowski

Konsultacje w zakresie języka hebrajskiego:

Piotr Zaremba

Konsultacje czytelnicze:

Krzysztof Gołębiowski, Tomasz Jaśkowiec, Szymon Matusiak, Katarzyna Szajewska

Wersje baz słownikowych i tekstu w elektronicznych programach biblijnych:

Patrycja Boryczka, Michał Basiewicz,
Marta Kowalska, Łukasz Łaskawski, Andrzej Kaniecki

Mapy i dodatki:

Paweł Kozłowski
Robert Mieniok
Piotr Zaremba
Izaak Jonatan Baruch - „Księga Dwunastu" - diagram

Tekst w formie elektronicznej dostępny jest pod adresami:
www.swch.pl/tnp/index.html www.oblubienica.eu/czytelnia/biblia/przeklad

Druk: *Koncept Design*

Od wydawcy

Oddajemy w ręce Czytelników kolejny przekład ksiąg Nowego Przymierza na język polski wraz z rewizją wybranych ksiąg Starego Przymierza. Cieszymy się, że w ostatniej dekadzie pojawiło się w naszym kraju kilka nowych tłumaczeń Biblii. Celem, który sobie postawiliśmy było dokonanie dokładnego, analitycznego tłumaczenia Nowego Przymierza oraz dokładnej rewizji tłumaczeń tekstu hebrajskiego Starego Przymierza tak, aby to dzieło było użyteczne przede wszystkim w osobistej lekturze i studiowaniu Pisma Świętego. Podczas pracy przyświecała nam myśl, by w możliwie najprostszy sposób zbliżyć się do oryginału, nie naruszając przy tym jego integralności, a tym bardziej nie zaburzając go konfesyjnymi interpretacjami.

Zamysłem naszym było, by przygotowując tekst, oddać możliwie najlepiej piękno oryginału, unikając jednak niezgrabności wynikającej z oddawania go słowo w słowo.

Prace nasze konsultowaliśmy z osobami znającymi tekst grecki Nowego Przymierza i tekst hebrajski Starego Przymierza, uwzględniając ich cenne wskazówki i rady, za które w tym miejscu składamy serdeczne podziękowania. Szczególnie serdecznie dziękujemy tym osobom, które towarzyszyły nam przez te lata prac: czytając, wskazując błędy oraz sugerując zmiany w tych miejscach, które były niezrozumiałe dla Czytelnika ze względu na zbyt dosłowne jego oddanie.

Mamy nadzieję, że z naszej pracy odniosą pożytek tak kaznodzieje, jak i wnikliwi Czytelnicy, usiłujący zgłębić znaczenie natchnionego przesłania Słowa samego Boga.

Wydanie to zaopatrzone jest w wiele przypisów dodanych bezpośrednio przy wersetach. Pozwalają one lepiej poznać odcienie znaczeniowe i sens konkretnych słów i zwrotów oryginału greckiego i hebrajskiego oraz porównać ich występowanie w różnych kontekstach w samym tekście. Przypisy są zwięzłe i odnoszą się merytorycznie do danego wiersza. Ufamy, że także dzięki tym przypisom zostaną zbudowani nawet ci, którzy wiele lat poświęcili na studiowanie Słowa Bożego, wnikając głębiej w sedno prawdy biblijnej.

Tekst ksiąg Starego Przymierza został opracowany zgodnie z założeniami przedstawionymi w paragrafie: „Metodyka pracy nad tekstem ksiąg Starego Przymierza".

Temu, który wciąż dodaje sił i zachęty, niech będzie chwała na wieki wieków.

W imieniu komitetu redakcyjnego

Karol Czarnowski

Kilka uwag na temat metodologii przekładu ksiąg Nowego Przymierza

Przekład ma charakter dosłowny, nie oznacza to jednak oddania tekstu słowo w słowo. W większości przypadków zastosowano metodę tłumaczenia określaną jako ekwiwalencja formalna, w której oddaje się największą zbieżność znaczeniową (syntaktyczną, idiomatyczną i semantyczną) z oryginałem greckim. Dlatego też tam, gdzie tylko to było możliwe, oddawano rzeczowniki – rzeczownikami, czasowniki – czasownikami itp. Szczególnie zwracano uwagę na oddanie czasowników w ich oryginalnej formie gramatycznej tj. uwzględniając czasy i strony (bierna, czynna, zwrotna), wszędzie tam, gdzie nie zaburzało to zrozumienia tekstu. Uwzględniając założenia hebrajskiej retoryki biblijnej, świadomie w wielu przypadkach pozostawiono oryginalną konstrukcję zdań – np.: „I stało się" w Ewangeliach oraz powtarzającą się idiomatyczną frazę charakterystyczną dla języka hebrajskiego: „W odpowiedzi, rzekł". Idiomy zrozumiałe znaczeniowo dla polskiego Czytelnika pozostawiano w tekście głównym w ich oryginalnym brzmieniu, oddając ich znaczenie w przypisach; idiomy niezrozumiałe np.: „w brzuchu mająca" – (Mt 1,18) oddawano zrozumiałym polskim ekwiwalentem – „była w ciąży", w przypisie natomiast przytaczano ich oryginalne brzmienie.

W tekście pojawiają się dość liczne wyrazy pisane kursywą dla oznaczenia wyrazów nie występujących w tekście oryginalnym, lecz pozwalających lepiej zrozumieć oddawaną myśl. Tylko w bardzo nielicznych miejscach odstąpiono od reguły ścisłego podziału na wersety, akapity i znaki interpunkcyjne. Wielokrotnie, dla lepszego zrozumienia tekstu, odstąpiono od sztywnej reguły ekwiwalencji formalnej tłumaczenia słowo w słowo wraz z dokładną kolejnością wyrazów, tak aby zachować większą zgodność struktury tekstu z językiem polskim. Interpretacja oznaczeń i przypisów znajduje się w diagramie: „Opis oznaczeń".

Pozostałe cechy przekładu

Podane znaczenia słów greckich nie obejmują pełnej definicji słownikowej, raczej reprezentują znaczenie wynikające z kontekstu, a tylko w nielicznych przypadkach obejmują szersze znaczenie leksykalne. Konsekwentnie tłumaczono grecki termin *diatheke* jako *przymierze*, nawet w tych miejscach, gdzie inne przekłady oddają to słowo jako *testament* (Hbr 9,16-17 i Ga 3,15-16). Świadomie zastosowano w Ewangeliach i w nielicznych innych miejscach termin *Mesjasz* zamiast *Chrystus* ze względu na kontekst hebrajski zarówno tego terminu, jak i działalności Pana Jezusa. W przypadku gdzie greckie słowo *ekklesia* tłumaczone jako zbór, zgromadzenie, społeczność nie odnosi do lokalnego zgromadzenia chrześcijan, ale do jego wymiaru ponadczasowego i ponadlokalnego, oddano je słowem *Kościół.* W niektórych miejscach wskazano warianty tekstowe występujące w Tekście Większościowym (bizantyjskim) wskazując tym samym na mało istotne i nie wpływające na rozumienie tekstu różnice zachodzące między Textus Receptus (TR) a Tekstem Większościowym (BYZ). Partykuła *de* często nie uwzględniana w innych tłumaczeniach została oddana jako: *jednak, więc, natomiast, i, zaś*. Fraza *ou me* jako podwójne zaprzeczenie została przełożona jako wzmocnienie najczęściej jako: *z pewnością, na pewno*. Przypisy celowo zaprezentowano raz w wersji bezokolicznikowej, a innym razem w formie zgodnej z gramatyką tekstu głównego. W cytatach ze Starego Przymierza, tam gdzie w tekście hebrajskim występuje tetragram JHWH, konsekwentnie zgodnie z tekstem greckim używano słowa *kyrios* – PAN, nawet gdy kontekst cytowanego wersetu wyraźnie wskazuje na osobę Pana Jezusa oraz w tych miejscach, gdzie słowo *kyrios* odnosi się do Boga Ojca.

Zapis fonetyczny słów greckich jest zharmonizowany z użyciem występującym w słowniku Stronga wydanym przez Oficynę Wydawniczą „Vocatio". Teksty paralelne mogą nie pokrywać się w stu procentach z wystąpieniami w popularnym w środowisku ewangelicznie wierzących chrześcijan tekstem Biblii Warszawskiej.

Podstawa tłumaczenia tekstu greckiego przekładu

Scrivener's Textus Receptus 1894 r. (Prepared and edited by Dr. Maurice A. Robinson)

Uwagi końcowe

Mamy nadzieję na liczne merytorycznie poprawne uwagi do naszego przekładu. Kolejne nowe wersje w formacie elektronicznym (pdf) będą dostępne pod adresami:

www.oblubienica.eu/czytelnia/biblia/przeklad i www.swch.pl/tnp/index.html

Wszystkich chętnych zapraszamy do podjęcia wspólnego wysiłku, by tekst polski tego przekładu mógł zostać jeszcze lepiej oddany i przygotowany ***ku chwale samego Boga.***

Metodologia pracy nad tekstem ksiąg Starego Przymierza

Podstawą edycji ksiąg Starego Przymierza jest **Hebrew Text: Westminster Leningrad Codex** z uwzględnieniem w nielicznych miejscach wersji z przekładów wymienionych w pkt. 7.

Niniejsza edycja nie rości sobie prawa do określenia jej jako nowe tłumaczenie. Tekst został zredagowany na podstawie poniższej metodologii:

1. Znaczenie wszystkich ważniejszych słów występujące w tekście hebrajskim w poszczególnym wersecie zostało zweryfikowane z ich znaczeniem leksykalnym. Dla ułatwienia Czytelnikowi szybkiego odnalezienia znaczenia danego słowa w słownikach j. hebrajskiego dodano do wybranych wyrazów „kod Stronga" - patrz: diagram „Opis oznaczeń".
2. W trakcie pracy z tekstem hebrajskim uwzględniono konstrukcję gramatyczną danych słów, form i zwrotów idiomatycznych, umieszczając w niektórych przypadkach w przypisach krótką informację w tym zakresie.
3. Ważniejsze słowa wraz z kodem gramatycznym (dot. czasowników) zostały opatrzone przypisami wraz z alternatywnie poprawną wersją tłumaczenia danego słowa lub frazy.
4. Konsekwentnie w tekście zachowano pisownię JHWH wszędzie tam, gdzie występuje imię własne Boga.
5. Z wyjątkiem nielicznych miejsc, numeracja wersetów została zachowana zgodnie z edycją tekstu hebrajskiego.
6. Odnośniki tekstów paralelnych mogą różnić się numeracją wobec innych wydań ksiąg Starego Przymierza zgodnie z brzmieniem pkt 5.
7. Tekst został zredagowany na podstawie porównania i rewizji następujących przekładów ksiąg Starego Przymierza:
   - Przekład Interlinearny - *Hebrew Text: Westminster Leningrad Codex* - Produced in partnership with Helps Ministries - moduł programu „Mysword" - dostępny w zasobach Fundacji Świadome Chrześcijaństwo
   - Przekład Interlinearny - pod redakcją Anny Kuśmirek
   - Przekład Interlinearny - Biblia Hebraica Stuttgartensia - ESV Old Testament
   - Przekład Interlinearny - Biblia Hebraica Stuttgartensia; 5 th. ed., KJV *versification*
   - Przekład Interlinearny - The Lexman English Bible - zasoby Logos Bible
   - Biblia Brzeska - BB
   - Biblia EIB - Przekład Piotra Zaremby - Przekład dosłowny - wyd. elektroniczne I - IV
   - Biblia Ekumeniczna - BE
   - Biblia Gdańska - BG
   - Biblia Lubelska - KUL
   - Biblia Warszawska - BW
   - Biblia Poznańska - BP
   - Biblia Tysiąclecia, wyd. 5 - BT
   - Biblia Jerozolimska - BJ
   - Holman Christian Standard Bible - HCSB
   - King James Version - KJV
   - New Amercian Stanard Bible - w edycji Spiros Zodhiates - NAS
   - New English Translation - NET
   - The Jewish Study Bible w edycji Adele Berlin and Marc Zvi Brettler - JSB
   - Young Literal Traslation - YLT
   - Przekład autorski komentarzy ksiąg Starego Przymierza - Word Biblical Commentary vol. 1-32 - zasoby Logos Bible
   - W trakcie prac korzystano także z: Uwspółcześniona Biblia Gdańska - UBG, Nowa Biblia Gdańska - NBG, Przekład Nowego Świata - PNS, Przekład Edycja Św. Pawła - ESP, Księga Dwunastu w przekładzie Izaaka Jonatana Baruha, Księga Dwunastu w przekładzie Waldemara Chrostowskiego

Wykaz skrótów

1P , 2P , 3P - pierwsza, druga trzecia osoba l.mn.
1S , 2S, 3S - pierwsza, druga trzecia osoba l.poj.
3M - trzecia osoba rodzaj męski
A - rodzajnik określony
AB - Anchor Bible - E. A. Speiser
ABS - absolutus - wzmacnia znaczenie
AC - Adam Clarke's 1810/1825 commentary and critical notes on the Bible
acc. - accusative - biernik
ADJ - Adjective - przymiotnik
ADV - adverb - przysłówek
AK - Przekład Interlinearny - Anny Kuśmirek
ak. - akkadyjski
AMG - Baker, W. i Carpenter, E. E. (2003) - „The Complete Word Study Dictionary: Old Testament"
AMP - Amplified Bible
aor. - aoryst; aram.- aramejski
archit. - architektoniczny
ASV - American Standard Version
azjatyc. - azjatyckich, - tyckie
b. - bardzo; bezokol. - bezokolicznik
B - Kodeks Watykański - (łac. Codex Vaticanus)
bab. - babiloński, -skiej
BB - Biblia Brzeska
BDB - A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament - (Brown - Driver -Briggs)
BE - Biblia Ekumeniczna
BG - Biblia Gdańska
BJ - Biblia Jerozolimska
BHS - Biblia Hebraica Stuttgartensia
BHK - Biblia Hebraica: Rudolf Kittel
BP - Biblia Poznańska
BT - Biblia Tysiąclecia
BW - Biblia Warszawska
BYZ, Byz - tekst bizantyjski
cz. - część, często
charakter. - charakterystyczny, -ne
chiast. - chiastyczna, chiazm;
czł. - członek
COH, COHT cohort. cohorativ contextual - czas. wyrażający życzenie, prośbę lub nakaz, najczęściej 1 osoba liczby poj.
CON-consec. imperfect - forma czas. w połączeniu z waw oznaczająca przebieg wydarzeń zaczynających się w przeszłości
CS - common singular, CP - common plural
czas. - czasownik; czyst. - czystość, -ści
CY - Przekład Izaaka Cylkowa
CW - conjunctive waw
D. - Dawid; daw. - dawny, -nym
D - liczba podwójna; DC - dual construct,
dod. - dodatek; dł. - długość, -gie
dok. - dokonany, - nania
domyśl. - domyślnie, -ny
dosł. - dosłownie; dośw. - doświadczenie
dot. - dotyczy; dozn. - doznanie, -nać
EBC - Expositor's Bible Commentary - Zondervan 5300 Patterson SE Grand Rapids, MI 49503
EIB - Ewangeliczny Instytut Biblijny Przekład Starego i Nowego Przymierza - przekład dosłowny - II i III
EIB[L] - Ewangeliczny Instytut Biblijny - przekład literacki
ETCBC - Biblia Hebraica Stuttgartensia; 5 th. ed., KJV versification
element. - elementarne
em. - emendowane; emf. - emfatycznie
etym. - etymologicznie
eufem. - eufemizm
ESP - Pismo Święte ST i NT - Edycja Świętego Pawła
f, r.ż. - rodzaj żeński
fiz. - fizyczne, -czny
GEN, gen. - genitiv
GES - Gessenius Hebrew and English Lexicon
GKC - Gesenius' Hebrew Grammar ed. E. Kautsch
grawer. - grawerowane, -ny; gr. - grecki
HALOT - Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament
HAP; hap.leg., - hapax legomenon - określenie występujące tylko raz u autora lub w całym tekście
HA - partykuła wprowadzająca pytanie retoryczne
HCSB - Holman Christian Standard Bible
hebr. - hebrajski; hend. - hendiadys
homoseks. - homoseksualny, -go
il. - ilość
IND - indicativus - tryb orzekający
INF - infinitivus - bezokolicznik - wyraża cel, wynik lub działanie uzupełniające głównego czasownika
INF/ABS infinitivus absolutus - wzmacnia lub intensyfikuje znaczenie czasownika w bezokoliczniku, czasem używany do wyrażenia rozkazu
ING - zaimek pytający; im. - imiesłów
imp. IM - imperfect - czas przyszły jako czynność niedokonana; IMC - imperfect consecutivum - z waw w opowiadaniach zaczynających od perfect może dotyczyć czasu przeszłego lub teraźniejszego
IMP - imperativus - tryb rozkaz.
instr. - instrument, -cie
int., INT - wykrzyknik; intes. - intesywny
ISV - International Standard Version
j., jęz. - język; J.- jezioro; jedn. - jednostka
JUS. - czasownik w imperfektum wyrażający łagodny nakaz lub silne życzenie; z reguły dotyczy 3 os. (czasem 2 os.)
JSB - Jewisch Study Bible - Adele Berlin and Marc Zvi Brettler
K - ketiv, komentarz; k. - koło;
kapł. - kapłani, - nów
K&D - Keil and Delitzsch Old Testament Commentary
KHK - Komentarz Historyczno-Kulturowy - Vocatio
KJV - King James Version
k.hpo. - koniugacja czasownika - hitpolel - forma zwrotno-intensywna
k.h., KH - koniugacja czasownika - hifil forma sprawcza
k.ho., KHO - koniugacja czasownika - hofal forma bierna
k.hpa. - KHP - koniugacja czasownika - hitpael forma zwrotno-intensywna
k.hpl. - konfiguracja hitpalpel - rzadka forma sprawcza dla konigacji pilpel
k.itp. - koniugacja czasownika - itpeal
k.q. KQ - koniugacja czasownika - qal - forma podstawowa oparta na rdzeniu
konsek. - konsekwencje
k.n., KN - koniugacja czasownika - nifal strona zwrotna lub bierna
k.p., KP - koniugacja czasownika - piel - wskazuje na jakość czynności
k.pi., KPI - koniugacja czasownika - pilpel - forma czynno-intensywna
k.pil., KPIL - koniugacja czasownika - pilel - forma czynnointensywna
k.po., KPO - koniugacja czasownika - poel - rzadka forma dla czasowników nieregularnych
k.pu. KPU - koniugacja czasownika - pual forma bierna dla piel
KR - Przekład Józefa Kruszyńskiego prof. KUL
ks. - księga, -dzie
KUL - Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu - Katolicki Uniwersytet Lubelski
KŻNT - Komentarz Żydowski do NT - Vocatio - D.H. Stern
l.- liczba, lub; lept. - lepton, -ny
LEB - The Lexman English Bible
LXX - Septuaginta
łac. - łaciński
M, r. m. - rodzaj męski
mary. - marginalnej, na marginesie

Wykaz skrótów

mas. - masora, masorecki, masoreci
mater. - materialny
med. - medyczny, -ne
met., metaf. - metafora, -rycznie
meton. - metonimia
mies. - miesiąc, -ca
mieszk. - mieszkający
min. - minimalna, -ny; mn. - mnoga
MiW - dodatek Miary i Wagi
moral. - moralne, -ny
mss - manuskrypty; muz. - muzyczny
N - nominativ
N/A - Nestle Aland Novum Testamentum Graece 28
naocz. - naoczny; n.e. - naszej ery
negatyw.; neg. - negatywnej, -ny
NAS - New American Standard Bible
NET - New English Translation
niedok. - niedokonany
niebezpieczeń. - niebezpieczeństwo, -wie
niewol. - niewolniczy - nik
NIV - New International Version
np.- na przykład
obywat. - obywatel, -a, -stwo
oczek.- oczekując, -ca
odp.- odpowiednio, - niej; odpow. - odpowiedź, -dzi
ok. - około
okr., określ. - określenie, określony; okaz. -okazywać
orzek. - orzekający; os. - osoba. ozn. - oznaczający
P - liczba mnoga; PD - plural determinate, PC - plural construct
p. - przed; part. - partykuła
PAR, prtcpl. - imiesłów wyrażający czynność bieżącą, teraźniejszą
PAS, pass. - strona bierna
pers. - perski, -go
PER - perfectum, czas przeszły
pierw. - pierwotnie; plem. - plemię
płd. - południowy, -wej, -dnie, płn. - północny, -cna
PM - pluralis maiestaticus
pochodz. - pochodzący, -ca
poet. - poetyckie, ki
podwój. - podwójny, -na
podst. - podstawie
poj. - pojedynczy,-cza
pokol. - pokolenie, - niu
poł. - połowa; por. - porównaj
poszuk. - poszukiwaniu, - wać
potwierdz. - potwierdzającej, - nie
pow. - powód, powodu
powrac. - powracający
poz. - pozytywne -nym
prac. - pracownik, -ować
prakt. - praktyczna, -ny
prowin. - prowincja, -cji
pryw. - prywatny, -ne
prze. - przeszły; przen. - przenośni
przyg. - przygotować, -nia
przykł. - przykład
przyp. - przypominać, -cej, przypis
przypusz. - przypuszczalnie, -ny
przym. - przymiotnik, przymiotnikowo
przysł. - przysłówek, -wym
publ. - publiczne
pust. - pustynne, pustynia
pyt. - pytająca, -nie
r. - rok; rach. - rachunek
retor. - retoryczne; rodz. - rodzajnik
rozkaz. - rozkazujący (tryb)
rytual. - rytualny
rzecz. - rzeczownik
rzym. - rzymska, -ki
S - liczba pojedyncza
SC - singular construct
senac. - senacki, -kiej
skróc. - skrócona, -ny
SP - Stare Przymierze
spraw. - sprawiedliwy
str. - strona
symb. - symbol, -le
syn. - synonim; synek. - synekdocha
syr. - Księga Mądrości Syracha
SYR - tekst syryjski
SL - Jakub Slawik - „Hiob przed Bogiem”
szczeg. - szczególnie, -na
szer. - szerokość
strukt. - struktura
śr. - średnica, -cy
świad. - świadek, świadczyć
TAL - Talmud
tech. - techniczny
teraź. - teraźniejszy
term. - termin
tiq. - poprawka skrybów - tiqqune soferim
TG - Targum, - my
tj. - to jest
TM - Tekst Masorecki
TR - Textus Receptus
trad. - tradycja, -ny
trakt. - traktować ;
tr. - tryb
twier. - twierdzić, twierdząca
tyt. - tytuł, -łu
ur. - urodzony
używ. - używania
Q - qere
V - czasownik, vs - versus,
w. - werset, W - wstęp
warunk. - warunkowa, -ek
WBC - Word Biblical Commentary
wcześ. - wcześniej
wew. - wewnętrzny, -nie
woj. - wojskowy
wok., wokaliz. - wokalizacja, -zacji
wsch. - wschód, wschodnia
wskaz. - wskazujący
wspól. - wspólne, -go
wzmac., wzm. - wzmacniająca; wzmoc. - wzmocnienie
wyb. - wybrzeże; wyd. - wydarzenie; wyk. - wykonany
wykrzyk. - wykrzyknik, -wa
wynik. - wynikający, -ca
wyp. - wypowiedź, wypowiadać
wyr. - wyraża, -nie, - jące
wys. - wysokość
wyst. - wystawić
występ. - występuje
wywoł. - wywołani, wywołać
wyzn. - wyznaczony, -ego
YLT - Young Literal Translation
Vg - Wulgata łac. versio vulgata
zach. - zachodni, -nia
zadaw. - zadawać, - nie
zapoż. - zapożyczone - ny
zawod. - zawody,-ach
zgod.- zgodnie, -na
zjaw. - zjawisko
zmysł. - zmysłowy, -wa
znacz. - znaczeniu, -czenie
zwł. - zwłaszcza
żyd. - żydowski, -ka

Wykaz ksiąg

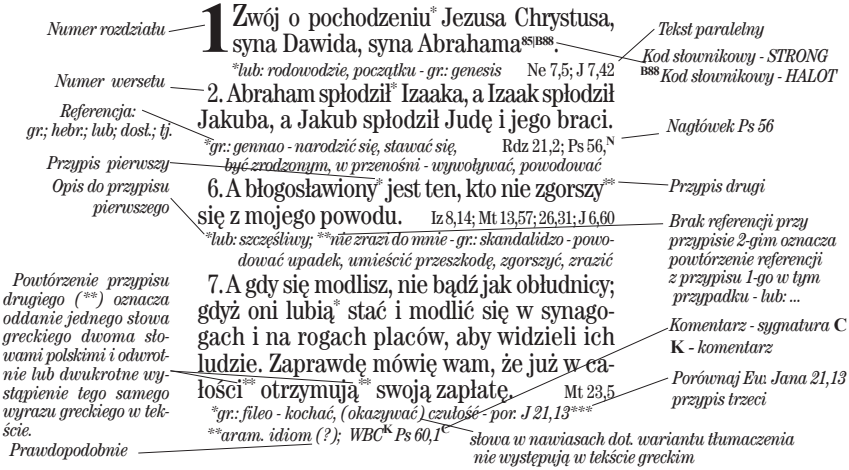
Stare Przymierze

Księga Rodzaju	Rdz
Księga Wyjścia	Wj
Księga Kapłańska	Kpł
Księga Liczb	Lb
Księga Powtórzonego Prawa	Pwt
Księga Jozuego	Joz
Księga Sędziów	Sdz
Księga Rut	Rt
I Księga Samuela	1Sm
II Księga Samuela	2Sm
I Księga Królewska	1Krl
II Księga Królewska	2Krl
I Księga Kronik	1Krn
II Księga Kronik	2Krn
Księga Ezdrasza	Ezd
Księga Nehemiasza	Ne
Księga Estery	Est
Księga Hioba	Hi
Księga Psalmów	Ps
Księga Przypowieści Salomona	Prz
Księga Kaznodziei	Kaz
Pieśń nad Pieśniami	Pnp
Księga Izajasza	Iz
Księga Jeremiasza	Jr
Lamentacje	Lm
Księga Ezechiela	Ez
Księga Daniela	Dn
Księga Ozeasza	Oz
Księga Joela	Jl
Księga Amosa	Am
Księga Abdiasza	Ab
Księga Jonasza	Jon
Księga Micheasza	Mi
Księga Nahuma	Na
Księga Habakuka	Ha
Księga Sofoniasza	So
Księga Aggeusza	Ag
Księga Zachariasza	Za
Księga Malachiasza	Ml

Nowe Przymierze

Ewangelia Mateusza	Mt
Ewangelia Marka	Mk
Ewangelia Łukasza	Łk
Ewangelia Jana	J
Dzieje Apostolskie	Dz
List do Rzymian	Rz
I List do Koryntian	1Kor
II List do Koryntian	2Kor
List do Galacjan	Ga
List do Efezjan	Ef
List do Filipian	Flp
List do Kolosan	Kol
I List do Tesaloniczan	1Tes
II List do Tesaloniczan	2Tes
I List do Tymoteusza	1Tm
II List do Tymoteusza	2Tm
List do Tytusa	Tt
List do Filemona	Flm
List do Hebrajczyków	Hbr
List Jakuba	Jk
I List Piotra	1P
II List Piotra	2P
I List Jana	1J
II List Jana	2J
III List Jana	3J
List Judy	Jud
Księga Objawienia	Obj

Opis oznaczeń

Spis treści

Ewangelia Mateusza 11
Ewangelia Marka 51
Ewangelia Łukasza 75
Ewangelia Jana 115
Dzieje Apostolskie..... 146
List do Rzymian..... 184
I List do Koryntian..... 201
II List do Koryntian 217
List do Galacjan 228
List do Efezjan 234
List do Filipian..... 240
List do Kolosan..... 244
I List do Tesaloniczan..... 248
II List do Tesaloniczan 252
I List do Tymoteusza..... 254
II List do Tymoteusza 259
List do Tytusa 263
List do Filemona 265
List do Hebrajczyków..... 266
List Jakuba..... 278
I List Piotra 283
II List Piotra..... 288
I List Jana..... 291
II List Jana 296
III List Jana..... 297
List Judy 298
Objawienie Jana..... 300
Księga Psalmów 321
Księga Przysłów 435
Księga Hioba 479
Pieśń nad Pieśniami 537
Księga Rut 547
Lamentacje 557
Księga Kaznodziei 569
Księga Estery 585
Księga Ozeasza 603
Księga Joela 619
Księga Amosa 627
Księga Abdiasza 639
Księga Jonasza 643
Księga Micheasza 649
Księga Nahuma 659
Księga Habakuka 665
Księga Sofoniasza 671
Księga Aggeusza 677
Księga Zachariasza 683
Księga Malachiasza 701
Mapy i dodatki..... 709

Ewangelia według Mateusza

1 Zwój o pochodzeniu* Jezusa Chrystusa, syna Dawida, syna Abrahama. Rdz 5,1;
**lub: rodowodzie, początku - gr.: genesis* Ne 7,5; J 7,42

2. Abraham spłodził* Izaaka, a Izaak spłodził Jakuba, a Jakub spłodził Judę i jego braci.
**gr.: gennao - narodzić się, stawać się, być zrodzonym, w przenośni - wywoływać, powodować*

3. A Juda spłodził z Tamar Faresa i Zarę, a Fares spłodził Esroma, a Esrom spłodził Arama. Rdz 38,29-30; Rt 4,19; 1Krn 2,9

4. A Aram spłodził Aminadaba, a Aminadab spłodził Naassona, a Naasson spłodził Salmona. Rt 4,20; 1Krn 2,10

5. A Salmon spłodził z Rahab Booza, a Booz spłodził z Ruty Obeda, a Obed spłodził Jessego. Rt 4,19-21; 1Krn 2,10-11

6. A Jesse spłodził Dawida króla, a Dawid król spłodził Salomona z tej, która *była żoną* Uriasza. Rt 4,22; 1Sm 16,1.11; 1Krn 2,15

7. A Salomon spłodził Roboama, a Roboam spłodził Abiasza, a Abiasz spłodził Asę. 1Krn 3,10

8. A Asa spłodził Jozafata, a Jozafat spłodził Jorama, a Joram spłodził Ozjasza.

9. Ozjasz spłodził Joatama, a Joatam spłodził Achaza, a Achaz spłodził Ezechiasza. 2Krn 26,23; 27,9; 28,27; 2Krl 16,20; 18,1

10. Ezechiasz spłodził Manassesa, a Manasses spłodził Amona, a Amon spłodził Josjasza. 2Krn 32,33; 33,20-25

11. A Josjasz spłodził Jechoniasza i jego braci w czasie* przesiedlenia** do Babilonu.
**dosł.: za (przesiedlenia)* 2Krn 36,1; 2Krl 24,15
***gr.: metoikesia - przesiedlenie zwł. wymuszone*

12. A po przesiedleniu do Babilonu Jechoniasz spłodził Salatiela, a Salatiel spłodził Zorobabela. 1Krn 3,17; Ezd 3,2

13. A Zorobabel spłodził Abiuda, a Abiud spłodził Eliakima, a Eliakim spłodził Azora. Ezd 2,2; 3,2; Ne 7,7; 12,1

14. Azor spłodził Sadoka, a Sadok spłodził Achima, a Achim spłodził Eliuda.

15. A Eliud spłodził Eleazara, a Eleazar spłodził Matana, a Matan spłodził Jakuba.

16. Jakub spłodził Józefa, męża Marii, z której został zrodzony Jezus, zwany Mesjaszem*.
**gr.: christos - Mesjasz, Pomazaniec, Namaszczony*

17. Wszystkich więc pokoleń od Abrahama aż do Dawida – pokoleń czternaście; a od Dawida aż do przesiedlenia* do Babilonu – pokoleń czternaście; a od przesiedlenia do Babilonu aż do Mesjasza – pokoleń czternaście. **gr.: metoikesia - por. w. 11***

18. A z narodzeniem Jezusa – Mesjasza było tak: Gdy matka Jego, Maria, poślubiła* Józefa, okazało się, zanim połączyli się razem**, że była*** w ciąży**** z Ducha Świętego. Iz 7,14;
**lub: została zaręczona; **idiom: zamieszkać razem* Łk 1,27;
****dosł.: została znaleziona; ****w brzuchu mająca* Ga 4,4

19. Józef natomiast, jej mąż, będąc sprawiedliwym i nie chcąc jej zniesławić, chciał ją potajemnie oddalić*. Rdz 38,24; Pwt 22,20-24
**gr.: apolyo - rozwiązać (małżeństwo), uwolnić, opuścić*

20. A gdy on to rozważył*, oto anioł PANA ukazał mu się we śnie, mówiąc: Józefie, synu Dawida! Nie bój się przyjąć Marii, swojej żony. Bo to, co w niej zaistniało**, jest z Ducha Świętego. ***gr.: gennao - w. 2** Sdz 13,3; Mt 2,13;
**lub: powziął taką myśl - czyli powziął decyzję* Łk 1,11; 2,9

21. Urodzi więc syna i nazwiesz Go imieniem Jezus*; bo On zbawi** swój lud od jego grzechów. Iz 12,2; 45,21; Łk 1,31; 2,21; Dz 4,12
**gr.: Iesous - hebr. Jeszua, Jehoszua - JHWH jest zbawieniem*
***gr.: sodzo - uratować, wybawić, ocalić, wyzwolić*

22. A to wszystko stało się, aby wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez PANA poprzez proroka, mówiącego: Iz 7,14; 8,8

23. Oto dziewica* będzie w ciąży** i urodzi syna, i nazwą Go imieniem Emmanuel, co jest tłumaczone: Bóg z nami. **lub: panna; **w. 18*****

24. A gdy Józef obudził* się ze snu, uczynił jak mu rozkazał anioł PANA i przyjął** swoją żonę, **lub: został obudzony* Rdz 6,22; Wj 40,16; J 2,5
***tj. wprowadził ją do wcześniej przygotowanego mieszkania*

25. I nie współżył* z nią, aż urodziła swojego pierworodnego syna i nazwał Go imieniem Jezus. **dosł.: nie poznał - hebr. idiom oznaczający intymną więź małżeńską* Rdz 4,1.17.25; Łk 2,21

2 A gdy Jezus narodził się w Betlejem Judzkim za dni króla Heroda, oto mędrcy* ze Wschodu przybyli do Jerozolimy, mówiąc: **lub: magowie - por. w. 7** Mi 5,2; Łk 2,11; J 7,42

2. Gdzie jest Ten, który się narodził, Król Żydów*? Bo widzieliśmy Jego gwiazdę na Wschodzie i przybyliśmy oddać Mu pokłon**.
**lub: Judejczyków tj. mieszkańców Judei* Iz 60,3
***gr.: proskyneo - pierwotnie całować czyjąś dłoń w wyrazie szacunku; klęknąć, paść na kolana, bić czołem, złożyć hołd*

3. Gdy król Herod to usłyszał, zaniepokoił* się, a z nim cała Jerozolima.
**gr.: tarasso - zburzyć, zakłócić, zaniepokoić, dręczyć*

4. I gdy zebrał razem wszystkich arcykapłanów i uczonych w Piśmie, wypytywał się ich, gdzie jest narodzony Mesjasz*. Ez 10,5;
**lub: Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony* Mi 5,2; J 7,42

5. A oni powiedzieli mu: W Betlejem Judzkim; bo tak jest napisane przez proroka:

6. A ty, Betlejem, ziemio Judy, wcale nie jesteś najmniejsze wśród książąt* Judy; z ciebie bowiem wyjdzie przywódca, który paść będzie lud mój – Izrael. Mi 5,2; Łk 24,17
**za hebr.: alluf - naczelnik rodu, przywódca - gr.: hegemon*

7. Wtedy Herod wezwał potajemnie mędrców* i dokładnie dowiedział się od nich o czasie ukazania się gwiazdy. Dn 1,4; Dz 8,9
**gr.: magos - perski mędrzec religijny lub członek plemienia Magi*

8. A gdy wysyłał ich do Betlejem, powiedział: Idźcie i dokładnie wypytajcie* się o to dziecię, a gdy je znajdziecie, donieście mi, abym i ja poszedł oddać Mu pokłon.
**gr.: eksetadzo - przeszukiwać, badać ściśle, wywiadywać się*

9. Oni więc, po wysłuchaniu króla, poszli; i oto gwiazda, którą widzieli na Wschodzie, prowadziła ich, aż doszła i stanęła nad *miejscem,* gdzie było dziecię. Ps 25,12; 2P 1,19

10. A gdy ujrzeli gwiazdę, ucieszyli się bardzo wielką radością.

11. A gdy weszli do domu, zobaczyli dziecię z Marią, matką Jego, a gdy upadli, oddali Mu pokłon i otworzyli swoje skarby, i ofiarowali Mu dary: złoto, kadzidło i mirrę*.
**tj. wonna gumożywica* Mt 4,10; 14,33; 1Sm 10,27;
wypływająca z kory balsamowca 1Krl 10,2; Iz 60,6

12. A gdy zostali ostrzeżeni* *przez Boga* we śnie, aby nie wracali do Heroda, inną drogą wrócili do swojej krainy. Hi 33,15
**gr.: chrematidzo - słowo określające ponadnaturalną inspirację*

13. A gdy odeszli, oto anioł PANA ukazał się we śnie Józefowi, mówiąc: Wstań, weź dziecię oraz Jego matkę i uciekaj do Egiptu, i bądź tam, aż ci powiem; Herod bowiem będzie szukał dziecięcia, aby je zgładzić.

14. Wstał więc, wziął w nocy dziecię oraz Jego matkę i odszedł do Egiptu.

15. I był tam aż do śmierci Heroda, aby wypełniło się *to, co* powiedział PAN przez proroka, mówiącego: Z Egiptu wezwałem swojego syna. Wj 4,22; Lb 24,8; Oz 11,1

16. Wtedy Herod widząc, że został oszukany* przez mędrców**, rozgniewał się bardzo i wysłał *rozkaz,* i zabił wszystkie dzieci***, które były w Betlejem i we wszystkich jego granicach, w *wieku* lat dwóch i mniej, stosownie do czasu, o którym dokładnie dowiedział się od mędrców**. 2Krl 8,12; Oz 10,14
**lub: ośmieszony, zakpiono z niego; **magów; ***chłopców*

17. Wtedy wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez proroka* Jeremiasza, mówiącego: Jr 31,15; Iz 1,14
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*

18. Głos w Rama został usłyszany, lament, płacz i wielkie zawodzenie: Rachel opłakuje swoje dzieci; i nie chce dać się pocieszyć, bo *już* ich nie ma. Rdz 35,16; Jr 4,31; 9,21

19. A gdy umarł Herod, oto anioł PANA ukazał się we śnie Józefowi w Egipcie, mówiąc:

20. Wstań, weź dziecię oraz Jego matkę i idź do ziemi Izraela. Umarli bowiem ci, którzy szukali życia* tego dziecięcia. Mt 2,13; Wj 4,19
**idiom: nastawać na czyjeś życie, duszę - gr.: psyche*

21. Wstał więc, wziął dziecię* oraz Jego matkę i przyszedł do ziemi Izraela. Rdz 6,22;
**gr.: paidion - małe dziecko, chłopczyk* Hbr 11,8; Mt 2,11

22. Ale gdy usłyszał, że Archelaus króluje nad Judeą w miejsce Heroda, swojego ojca, bał się tam wrócić; ale ostrzeżony* *przez Boga* we śnie, oddalił się w strony** Galilei.
**gr.: chrematidzo - słowo określające ponadnaturalną inspirację*
***dosł.: części kraju pod osobną władzą* Łk 2,39; Dz 9,13; J 7,41

23. A gdy przyszedł, zamieszkał w mieście, *które* jest nazywane Nazaret, aby wypełniło się *to, co* powiedziano przez proroków: Zostanie nazwany Nazarejczykiem*. Dz 2,22
**być może gra słów: hebr. necer - odrośl - tytuł Mesjasza - Iz 11,1 i nazir - Lb 6,13 - człowiek szczególnie poświęcony Panu*

3 A w te dni przyszedł Jan Chrzciciel, głosząc* na pustyni judzkiej** i mówiąc:
**dosł.: głosi; **lub: na pustkowiu Judei* Mk 1,1; Łk 3,1

2. Upamiętajcie* się, albowiem bliskie jest Królestwo Niebios. Mk 1,15; Dz 3,19; 2P 3,9; Obj 2,5
**gr.: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić, żałować*

3. To bowiem jest Ten, *o którym* powiedziano przez proroka Izajasza, mówiącego: Głos wołającego na pustyni*: Przygotujcie drogę PANA, prostymi czyńcie Jego ścieżki. Iz 40,3;
**gr.: eremos - pustkowie, pustynia, miejsce odludne* Ml 3,1

4. A Jan miał odzienie z sierści wielbłąda i pas skórzany wokół swoich bioder, a jego pokarmem była szarańcza i miód polny*.
**gr.: agrios - polny, dziki, leśny* 2Krl 1,8

5. Wtedy wychodziła do niego Jerozolima oraz cała Judea i cała okolica *nad* Jordanem.

6. I byli chrzczeni* przez niego w Jordanie, wyznając** swoje grzechy. Kpł 16,21;
**lub: zanurzani; **wyznając je publicznie* Jk 5,16; 1J 1,9

7. A gdy ujrzał wielu faryzeuszów i saduceuszów przychodzących do jego chrztu, powiedział im: Płody żmij! Kto wam pokazał, *jak* uciec od nadchodzącego gniewu?
Mk 12,18; Mt 23,33; Rz 5,9; 1Tes 1,10

8. Przynoście więc owoce godne* upamiętania**;
**lub: warte, odpowiednie, zdatne* Mt 21,28;
***gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie* Ga 5,22; Ef 5,9

9. A nie mniemajcie, *że możecie* sobie* mówić: Ojca mamy Abrahama; albowiem mówię wam, że Bóg i z tych kamieni może wzbudzić dzieci Abrahamowi. Łk 3,8; J 8,33; Ga 4,22
**gr.: en heautou - w sobie samym, idiom: wmawiać sobie*

10. Już i także siekiera przykładana *jest* do korzenia drzew. Każde więc drzewo, *które* nie wydaje dobrego* owocu, jest wycinane i wrzucane w ogień. Mt 7,19; Iz 5,3; Ez 15,2; J 15,6;
**gr.: kalos - piękny, szlachetny, cenny, wypróbowany*[2570] Hbr 6,8

11. Ja wprawdzie chrzczę* was wodą ku upamiętaniu; Ten natomiast, który idzie za mną, mocniejszy jest ode mnie, Jemu nie jestem godny nosić sandałów. On was ochrzci* w Duchu Świętym i ogniu**. Mk 1,4; Łk 1,7; J 1,33
**gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać, wielokrotnie w celu farbowania - stąd też: przesiąknąć; **brak w mss Byz*

12. W Jego ręku jest wiejadło*, i oczyści *przewiewając* swoje klepisko, i zgromadzi swoją pszenicę do spichlerza, a plewy spali ogniem nieugaszonym**. Iz 30,24; Am 9,9;
**tj. szufla do przewiewania zboża, przetak* Mt 13,30
***gr.: asbestos - nieugaszony, niemożliwy do ugaszenia*

13. Wtedy Jezus przyszedł* z Galilei nad Jordan do Jana, aby zostać przez niego ochrzczonym. **dosł.: przychodzi* Mt 2,22; Mk 1,9-11; Łk 3,21

14. Ale Jan powstrzymywał Go, mówiąc: *To* ja mam potrzebę* zostać ochrzczonym przez Ciebie, a Ty przychodzisz do mnie?
**gr.: chreia - konieczność, obowiązek, sprawa, powinność*

15. A Jezus powiedział do niego: Ustąp* teraz; w ten sposób bowiem przystoi nam wypełnić wszelką** sprawiedliwość. Wtedy Mu ustąpił*. Mk 1,10; Łk 3,21; J 13,7
**gr.: afiemi - nie przeszkadzaj, pozwól, nie zatrzymuj; **całą*

16. A gdy Jezus został ochrzczony, zaraz wyszedł z wody, a oto zostały Mu otwarte niebiosa i widział Ducha Bożego, zstępującego jakby gołębica i przychodzącego na Niego. Iz 61,1; J 1,31; Kol 1,18

17. I oto *rozległ* się głos z nieba, mówiący: Ten jest Synem moim umiłowanym, w którym *znalazłem* upodobanie*. Mt 17,5;
**lub: upodobałem - czas przeszły dok.* 2P 1,17; Ps 2,7

4 Wtedy Jezus został zaprowadzony przez Ducha na pustynię*, by był kuszony** przez diabła. Mk 1,12; Łk 4,1; Hbr 2,18; J 4,15
**lub: pustkowie; **lub: poddany próbie, doświadczeniu*

2. A wówczas, po* poście *trwającym* czterdzieści dni i czterdzieści nocy, łaknął**. Łk 4,2;
**lub: po zakończeniu postu; **cierpiał głód* 1Krl 19,8

3. I zbliżył się do Niego kusiciel*, i powiedział: Jeśli jesteś Synem Bożym, powiedz, aby te kamienie stały się chlebem. Hi 1,6-12;
**dosł.: ten poddający próbie, pokusie* 1Tes 3,5; Obj 12,10

4. A *On* w odpowiedzi, rzekł: Napisano: Nie samym chlebem* będzie żył człowiek, ale każdym słowem**, wychodzącym z ust Boga.
**dosł.: na chlebie ... na słowie* Mt 4,7; Wj 16,18;
***gr.: rhema - wypowiedź, przesłanie, słowo* Pwt 8,3; Łk 4,4

5. Wtedy diabeł* bierze Go do miasta świętego** i stawia Go na szczycie świątyni***,
**gr.: diabolos - oskarżyciel,* Mt 27,53; Iz 48,2; 52,1
*potwarca, oczerniający; **tj. do Jerozolimy; ***tzw. królewski portyk Heroda - widok na przepaść doliny Cedronu z wys. 137 m*

6. I mówi do Niego: Jeśli jesteś Synem Bożym, rzuć się w dół, albowiem jest napisane, że: Aniołom swoim rozkaże o Tobie, i podniosą Cię na rękach, abyś czasem nie uraził* swojej nogi o kamień. Ps 91,11; 2Kor 11,14
**gr.: proskopto - uderzyć, potknąć się przez coś, doznać urazu*

7. Jezus powiedział mu: Również* jest napisane: Nie będziesz kusił** PANA, Boga twojego. **lub: znów, jeszcze, z kolei* Wj 17,2; Pwt 6,16;
***lub: wystawiał na próbę* Dz 5,9; 1Kor 10,9; Hbr 3,9

8. Ponownie bierze Go diabeł na bardzo wysoką górę i ukazuje Mu wszystkie królestwa świata oraz ich chwałę, J 8,44

9. I mówi Mu: Dam Ci to wszystko, jeśli upadniesz i oddasz mi pokłon*. J 13,3; Dn 5,26
**gr.: proskyneo - pierwotnie całować czyjąś dłoń w wyrazie szacunku; klęknąć, paść na kolana, bić czołem, złożyć hołd*

10. Wtedy Jezus mówi do niego: Zejdź* mi z drogi, szatanie**! Bo jest napisane: PANU, Bogu twojemu, pokłon będziesz oddawać i Jemu samemu będziesz służyć. Wj 20,5
**hypago - zejść z drogi, odejść, stanąć za; **lub: przeciwniku*

11. Wtedy diabeł* Go opuścił**, a oto aniołowie przystąpili i służyli Mu. J 19,11; Mt 26,53; **tj. oszczerca, oskarżyciel; **dosł.: opuszcza* Hbr 1,4-6

12. A gdy Jezus usłyszał, że Jan został wydany*, wrócił do Galilei; Mk 1,14; Łk 4,14; **domyśl.: do więzienia - został uwięziony* Mt 14,3

13. A po opuszczeniu Nazaretu przyszedł i zamieszkał w Kafarnaum*, nad morzem, w granicach *krain* Zabulona i Neftalego; **gr.: Kapernaoum - „wioska Nahuma" - miasto nad J. Genezaret*

14. Aby wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez proroka Izajasza, mówiącego:

15. Ziemia Zabulona i ziemia Neftalego, droga morska, za* Jordanem, Galilea pogan. **lub: po drugiej stronie* Iz 8,23; 9,1

16. Lud siedzący w ciemności, ujrzał wielkie światło, a siedzącym w *mrocznej* krainie i w cieniu śmierci – wszeszło im światło! Ps 107,10-14; Iz 42,6-7

17. Od tego czasu zaczął Jezus głosić i mówić: Upamiętajcie* się, albowiem przybliżyło się Królestwo Niebios. Łk 5,32; 24,47; **lub: zmieńcie myślenie, zawróćcie* Dz 20,21; 26,20

18. A Jezus*, idąc nad Morzem Galilejskim, ujrzał dwóch braci: Szymona, którego nazywano Piotrem, i Andrzeja, jego brata, zarzucających sieć** rybacką w morze; byli bowiem rybakami. **brak w mss Byz* Mk 1,16; Łk 5,1; J 1,40 ***tj. okrągła sieć mierząca ok. 3 m śr., zwana amphiblestron*

19. I mówi im: Chodźcie* za mną, a uczynię was rybakami ludzi. Łk 5,10; J 12,26; Mk 1,17 **gr.: deute - chodź! chodźże! - forma wykrzyknikowa*

20. A oni natychmiast opuścili sieci rybackie i podążyli* za Nim. Łk 18,28; Mk 10,28 **gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

21. I gdy poszedł stamtąd dalej, zobaczył dwóch innych braci: Jakuba, *syna* Zebedeusza, i Jana, jego brata, w łodzi z Zebedeuszem, ich ojcem, naprawiających* swoje sieci rybackie. I powołał** ich. ***lub: wezwał*
gr.: katartidzo - uczynić sprawnym, pełnym, naprawić - Ga 6,1

22. A oni natychmiast opuścili łódź i swojego ojca i podążali* za Nim. **por. w. 20**

23. I obchodził Jezus całą Galileę, ucząc w ich synagogach i głosząc Ewangelię Królestwa, i uzdrawiając każdą chorobę i każdą słabość wśród ludu. Mt 13,54; Mk 1,21; Łk 4,15

24. I rozeszła się wieść *o* Nim po całej Syrii. I przyprowadzili do Niego wszystkich, *którzy* mieli się źle, dotkniętych rozmaitymi chorobami i cierpieniami, opętanych*, epileptyków**, sparaliżowanych, i ich uzdrowił***.
lub: opętanych przez demony - Mt 9,32 Mk 6,55; Łk 8,27
***lub: lunatyków - Mt 17,15*; ***gr.: therapeuo - por. Hbr 3,5**

25. A szły za Nim wielkie tłumy z Galilei, Dziesięciogrodu*, Jerozolimy, Judei i zza Jordanu. Mt 3,7; 4,25; Mk 5,20; 7,31; Łk 6,17
**gr.: Dekapol - region skupiający 10 miast przy granicy Syrii, zamieszkały w większości przez ludność zhellenizowaną*

5 A *Jezus,* widząc tłumy, wszedł na górę, a gdy On usiadł, podeszli do Niego Jego uczniowie. Łk 6,20-49

2. I otworzył swoje usta, i uczył ich, mówiąc:

3. Błogosławieni* ubodzy** duchem, gdyż ich jest Królestwo Niebios. Łk 6,20; 11,28; **gr.: makarios - szczęśliwy, ten któremu można pogratulować*
***gr.: ptochos - żebrak, skrajny nędzarz* Jk 1,12; Ps 51,19

4. Błogosławieni, którzy się smucą*, gdyż oni zostaną pocieszeni. Iz 61,2; Ps 126,5; **lub: być w żałobie, płakać nad kimś* Łk 16,25; Obj 21,4

5. Błogosławieni łagodni*, gdyż oni odziedziczą** ziemię. Mt 11,29; Lb 12,3; So 2,3; Ps 37,11 **lub: uprzejmi, cisi, życzliwi; **stanie się ich udziałem*

6. Błogosławieni, którzy łakną* i pragną sprawiedliwości, gdyż oni zostaną nasyceni. **lub: cierpią głód* Ps 22,27; 42,2; Łk 1,53; J 6,27

7. Błogosławieni miłosierni*, gdyż oni dostąpią miłosierdzia. **lub: litościwi* Prz 11,17

8. Błogosławieni czystego* serca, gdyż oni zobaczą Boga. Ps 51,10; Ez 36,26; Dz 15,9 **dosł.: czyści sercem - gr.: katharos - czysty, bez skazy, bez zmazy*

9. Błogosławieni czyniący pokój, gdyż oni zostaną nazwani synami Boga.

10. Błogosławieni, którzy są prześladowani* z powodu** sprawiedliwości, gdyż ich jest Królestwo Niebios. Łk 6,22; J 15,20; 1P 3,14 **gr.: dioko - zmuszać do ucieczki, prześladować; **ze względu na*

11. Błogosławieni jesteście, gdy ze względu na mnie będą was łżyć* i prześladować, i mówić wszystkie złe** słowa, kłamiąc przeciwko wam. Rz 8,36; Łk 21,17; Obj 2,3; 1P 2,23 **lub: znieważać, ganić, łajać; **lub: niegodziwe*

12. Radujcie się i weselcie się, gdyż wielka jest zapłata* wasza w niebiosach; tak bowiem prześladowali proroków, *którzy byli* przed wami. **lub: nagroda* 2Krn 36,16; Łk 6,23; 1Kor 3,8

13. Wy jesteście solą ziemi; natomiast jeśli sól straci swój smak*, czym ją posolą? Nie

ma już nic *ze* swej siły, *nadaje się* tylko by zostać wyrzuconą na zewnątrz i deptaną przez ludzi. 2Krl 2,20; Mk 4,21; 9,50; Łk 14,34

gr.: moraiono - być nijakim, stracić smak, zgłupieć - Rz 1,22*

14. Wy jesteście światłem świata. Nie może zostać ukryte miasto leżące na górze. Ef 5,8

15. Nie zapalają *też* lampy i nie stawiają jej pod korcem*, ale na świeczniku, i świeci wszystkim, *którzy są* w domu. Mk 4,21

**gr.: modios - naczynie na zboże - miara ciał sypkich - 9 l*

16. Tak niech świeci wasza światłość przed ludźmi, aby zobaczyli wasze dobre* czyny i sławili** Ojca waszego, który jest w niebiosach. 1P 2,12

lub: piękne, szlachetne; **por. Rz 8,30*

17. Nie myślcie, że przyszedłem znieść* Prawo lub Proroków. Nie przyszedłem znieść*, ale wypełnić. Łk 16,17; J 8,5

**gr.: katalyo - obalić, rozluźnić (wiązania), rozłączyć, zburzyć*

18. Zaprawdę* bowiem mówię wam: Dopóki nie przeminą niebo i ziemia, ani jedna jota, ani jedna kreska z pewnością** nie** przeminie z Prawa, aż się to wszystko stanie. Ps 119,89; Iz 40,8; Mt 24,35; Łk 21,33

gr.: amen - z hebr.: godne wiary, lub jako akt potwierdzenia; **por. w. 20

19. Jeśli więc ktoś, rozwiązałby jedno z tych najmniejszych przykazań i tak nauczał ludzi, zostanie nazwany najmniejszym w Królestwie Niebios, a ten, kto by czynił *je* i nauczał, zostanie nazwany wielkim w Królestwie Niebios. Mt 19,28; Ga 3,10; Jk 2,10

20. Mówię bowiem wam: Jeśli wasza sprawiedliwość nie będzie obfitować bardziej *niż* uczonych w Piśmie i faryzeuszów, z pewnością* nie wejdziecie do Królestwa Niebios. Mt 23,2

**gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie - jako wzmocnienie*

21. Słyszeliście, że powiedziano przodkom*: Nie będziesz mordował; a kto by mordował, będzie podlegał sądowi. Rdz 9,5-6; Lb 24,17; Pwt 17,8

**dosł.: będącym od początku, prastarym, dawnym*

22. A ja wam mówię, że każdy, kto jest rozgniewany na swojego brata bez powodu, będzie winien sądu; a kto powie swojemu bratu: Raka*! będzie podlegał Sanhedrynowi; a kto powie: Głupcze**! będzie *wrzucony* w ogień Gehenny***. Ps 37,8; Prz 19,19; Dz 3,20; 1J 3,15

**z aram. - pusty, pusta głowo; **lub: tępak, niedorzeczność; ***tj. dolina Hinnom - symbol wiecznego potępienia*

23. Jeśli więc przyniósłbyś* swój dar na ołtarz i tam przypomniano** by ci, że twój brat ma coś przeciwko tobie; Pwt 16,16; 1Sm 15,22; Mk 11,25

**lub: ofiarowałbyś; **przypomniałoby ci się*

24. Zostaw tam swój dar przed ołtarzem, i odejdź; najpierw pojednaj się ze swoim bratem, a potem przyjdź i przynieś swój dar.

25. Bądź *tym, który* godzi* się szybko ze swoim przeciwnikiem, dopóki jesteś z nim w drodze, by czasem przeciwnik nie przekazał cię sędziemu, a sędzia nie przekazał cię podwładnemu, abyś nie został wrzucony do więzienia. Hi 22,21; Prz 25,8; Mk 6,14; Łk 12,58

**gr.: eunoeo - być życzliwym, dobrze, pokojowo usposobionym*

26. Zaprawdę mówię ci: Na pewno nie wyjdziesz stamtąd, aż oddasz ostatni kodrantes*. **gr.: kodrantes - 2 leptony - 0,25 assariona - 1/64 denara*

27. Słyszeliście, że powiedziano przodkom*: Nie będziesz cudzołożył. Wj 20,14; Kpł 20,10

**gr.: archaios - będący od początku, prastary - brak w mss Byz*

28. A ja wam mówię, że każdy, kto patrzy* na kobietę, aby** jej pożądać, już z nią popełnił cudzołóstwo w swoim sercu. 2P 2,14

**lub: przyglądać się uważnie; **gr.: pros - w kierunku, do, przy, dla*

29. Jeśli więc twoje prawe oko jest ci powodem upadku*, wyłup** je i odrzuć od siebie; albowiem pożyteczniej jest dla ciebie, aby zginął jeden z twoich członków, a nie całe twoje ciało zostało wrzucone do Gehenny***. Mt 18,8; Mk 9,43

**lub: gorszy; **dosł.: wyrwij z korzeniami ***tj. dolina Hinnom - symbol wiecznego potępienia*

30. A jeśli twoja prawa ręka jest ci powodem upadku, odetnij ją i odrzuć od siebie; albowiem pożyteczniej jest dla ciebie, aby zginął jeden z twoich członków, a nie całe twoje ciało zostało wrzucone do Gehenny.

31. Powiedziano też, że ktokolwiek oddaliłby swoją żonę, niech jej da zwój* rozwodowy. Mk 10,2; Pwt 24,1; Jr 3,1

**lub: dokument, list*

32. A ja wam mówię: Ktokolwiek oddala swoją żonę, poza* sprawą** nierządu, prowadzi*** ją do cudzołóstwa****, a kto poślubiłby oddaloną, cudzołoży. 1Kor 7,10; Mt 2,14

**lub: z wyjątkiem **gr.: logos - słowo, rachunek, sprawa, idea; ***czyni, sprawia ****lub: czyni ją scudzołożoną - czas teraź. str. bierna*

33. Słyszeliście także*, że powiedziano przodkom: Nie będziesz krzywoprzysięgał**, ale dotrzymasz*** PANU swoich przysiąg. Kpł 19,12

**dosł.: ponownie, znów; **lub: łamał przysięgi; ***dosł.: oddasz*

34. A ja wam mówię, abyście w ogóle nie przysięgali – ani na niebo, gdyż jest tronem Boga; Iz 66,1; Dz 7,49

35. Ani na ziemię, gdyż jest podnóżkiem Jego stóp; ani na Jerozolimę, gdyż jest miastem wielkiego króla; Ps 48,2

36. Ani na swoją głowę nie będziesz przysięgał, gdyż nie możesz jednego włosa uczynić białym albo czarnym.
37. A słowo* wasze niech będzie: Tak, tak; nie, nie. A co *jest* ponad to, jest od złego.
**gr.: logos - słowo, przesłanie, idea, rachunek* 2Kor 1,17
38. Słyszeliście, że powiedziano: Oko za* oko, ząb za* ząb. **gr.: anti - w miejsce, za* Wj 21,22-27
39. A ja wam mówię: Nie sprzeciwiajcie się* złemu, ale *ku* temu, który uderzy cię w twój prawy policzek, zwróć i drugi;
**gr.: anthistemi - stać naprzeciw, stawić opór, przeciwstawić się* Prz 20,22; Rz 12,17; 1Tes 5,15; 1P 3,9
40. A temu, *który* chce się z tobą procesować i wziąć twoją suknię*, zostaw mu i płaszcz.
**gr.: chiton - szata wkładana wprost na ciało* 1Kor 6,7
41. A kto by zmusił* ciebie, *abyś niósł jego ciężar* jedną milę**, idź z nim *i* dwie.
**gr.: angareuo - wysłać gońca, wciągnąć do służby publicznej, zmusić do niesienia ciężaru - por. Mt 21,2*, Mk 15,21*
***mila rzymska to 1000 podwójnych kroków*
42. *Temu, kto* ciebie prosi, dawaj, a od tego, kto chce od ciebie pożyczyć, nie odwracaj się.
43. Słyszeliście, że powiedziano: Będziesz miłował swojego bliźniego, a swojego nieprzyjaciela będziesz nienawidził.
Kpł 19,18; Pwt 23,6; Ps 139,21-22; Mt 22,39; Łk 6,27.32
44. A ja wam mówię: Miłujcie swoich nieprzyjaciół, błogosławcie* *tych, którzy* was przeklinają, dobrze czyńcie *tym, którzy* was nienawidzą i módlcie się za tych, *którzy* was fałszywie oskarżają** i prześladują was;
gr.: eulogeo - sławić, dobrze życzyć - por. Mt 14,19
***lub: lżą, uwłaczają, grożą, oczerniają* Łk 23,34; Dz 7,59
45. Abyście stali się synami Ojca waszego, który *jest* w niebiosach; bo *On* czyni *to, że* słońce Jego wschodzi nad złymi i nad dobrymi, i deszcz pada na sprawiedliwych i na niesprawiedliwych. Hi 25,3; Ef 5,1
46. Albowiem, jeśli miłujecie *tych, którzy* was miłują, jaką macie zapłatę*? Czy i celnicy tego nie czynią? **lub: nagrodę*
47. A jeśli tylko swoich braci* byście pozdrawiali, co osobliwego czynicie? Czy i celnicy tego nie czynią? **mss Byz: przyjaciół*
48. Bądźcie więc doskonali*, tak jak Ojciec wasz, *który jest* w niebiosach jest doskonały.
**gr.: teleios - nie mający braków, dojrzały, w pełni rozwinięty* Rdz 17,1; Kpł 19,2; Flp 3,12; Kol 1,28

6 Uważajcie, abyście swojego daru miłosierdzia nie czynili przed ludźmi, po to, by być widzianymi przez nich, inaczej nie macie zapłaty* u Ojca waszego, który jest w niebiosach. Mt 16,27; 23,5; Łk 12,1; 16,15;
**gr.: misthos - nagroda, zapłata za pracę* 1Kor 9,17; Hbr 11,26
2. Dlatego, gdy dajesz dar miłosierdzia*, nie trąb przed sobą, tak jak czynią *to* obłudnicy w synagogach i na ulicach, aby przez ludzi została oddana im chwała**. Zaprawdę mówię wam: Już w całości otrzymują swoją zapłatę. **lub: wsparcie dla ubogich, jałmużna* Dz 9,36;
***gr.: doksadzo - sławić, chwalić, otoczyć chwałą* Pwt 15,7-8
3. Ale ty, gdy dajesz dar miłosierdzia*, niech nie wie twoja lewa *ręka,* co czyni twoja prawa *ręka, *por. w. 2** J 7,4; Mt 25,37; Rz 12,8
4. By twój dar miłosierdzia* *pozostał* w ukryciu, a twój Ojciec, który widzi w ukryciu, On ci odda jawnie**. **por. w. 2** Mt 10,42; Łk 14,14
***gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*
5. A gdy się modlisz, nie bądź jak obłudnicy; gdyż oni lubią* stać i modlić się w synagogach i na rogach placów, aby ludzie ich widzieli. Zaprawdę mówię wam, że już w całości** otrzymują** swoją zapłatę. Mt 23,5
gr.: fileo - kochać, okazywać czułość - por. J 21,15**
***gr.: apecho - mieć całkowicie, otrzymać w pełni*
6. Ale ty, gdy się modlisz, wejdź do swojej komórki* i zamknij swoje drzwi, módl się do Ojca twojego, który jest w ukryciu; a Ojciec twój, który widzi w ukryciu, odda ci jawnie.
tj. magazyn bez okien, pomieszczenie przy-lub tajne - Mt 24,26*
7. Modląc się natomiast, nie paplajcie* jak poganie; albowiem wydaje im się, że w** *swojej* wielomówności zostaną wysłuchani.
**gr.: battalogeo - powtarzać w kółko to samo, używać wielu niepotrzebnych słów, dosł. jąkać się; **lub: dzięki, przez (swoją)*
8. Nie bądźcie do nich podobni*, gdyż Ojciec wasz wie, czego potrzebujecie, zanim Go poprosicie. **gr.: homoioo - por. Hbr 2,17** Ps 139,4; Mt 6,32
9. Wy więc módlcie się tak: Ojcze nasz, *który jesteś* w niebiosach! Niech Twoje imię zostanie uświęcone*. Ps 111,9; J 16,23; Jud 1,20
**gr.: hagiadzo - oddzielić od tego co pospolite, przeznaczyć do*
10. Niech przyjdzie Twoje Królestwo; niech się stanie Twoja wola jak w niebie, *tak* i na ziemi. Dn 2,44; 7,27; Kol 1,13; Obj 11,15; Łk 22,42
11. Chleba naszego codziennego* daj nam dzisiaj. Prz 30,8; J 6,32-35
**gr.: epiousios - potrzebny na cały dzień, konieczny do życia*
12. I odpuść nam nasze winy*, jak i my odpuszczamy tym, *którzy są wobec nas* winni**.
**lub: długi; **naszym dłużnikom* Dz 13,38; 1J 1,9; Mt 18,21
13. I nie wprowadź* nas w pokusę, ale ura-

tuj** nas od złego; gdyż Twoje jest Królestwo i moc, i chwała na wieki. Amen.
tryb przyp.; *lub jako idiom: nie dopuść abyśmy ulegli pokusie (doświadczeniu, próbie)? - Marshall, The Gospel of Luke New Internat. Greek Test. Commentary 462; **gr.: hryomai - Łk 11,4*

14. Bo jeśli odpuścicie ludziom ich upadki, i wam odpuści Ojciec wasz niebiański.
15. Ale jeśli nie odpuścicie ludziom ich upadków*, także Ojciec wasz nie odpuści wam waszych upadków. Mk 11,25-26
**gr.: paraptoma - spaść obok lub czegoś, fałszywy krok, upadek*
16. A gdy pościcie, nie stawajcie się smutni* tak jak obłudnicy; wykrzywiają bowiem swoje twarze, aby ludzie widzieli, że poszczą. Zaprawdę mówię wam: Już otrzymują całą swoją zapłatę. **por. Łk 24,17**** Iz 58,3; Dn 9,3; Łk 2,37
17. Ale ty, gdy pościsz, namaść* swoją głowę i umyj swoją twarz; **gr.: aleifo - namaszczać oliwą*
18. Abyś nie był widziany przez ludzi, że pościsz, ale przez Ojca twojego, który jest w ukryciu; a Ojciec twój, który widzi w ukryciu, odda ci jawnie*. **gr.: faneros - por. Łk 8,17**
19. Nie gromadźcie sobie skarbów na ziemi, gdzie mól i rdza niszczą, i gdzie złodzieje przekopują* *ściany* i kradną; **tj. włamują się*
20. Ale gromadźcie sobie skarby w niebie, gdzie ani mól, ani rdza nie niszczy, i gdzie złodzieje nie przekopują *ścian* i nie kradną.
21. Albowiem gdzie jest wasz skarb*, tam będzie i wasze serce. **gr.: thesauros - por. Łk 12,34**
22. Lampą ciała jest oko. Jeśli więc twoje oko jest prosto* *patrzące,* całe twoje ciało będzie jasne. Łk 11,34
**lub: proste, szczere, dobrze funkcjonujące - tj. nie zezowate*
23. Jeśli natomiast twoje oko jest złe*, całe twoje ciało będzie ciemne. Jeśli więc światłość, która jest w tobie, jest ciemnością, *sama* ciemność jakąż wielką *będzie*?
**złe oko - hebr. idiom - być skąpym - por. D. H. Stern - KŻNT*
24. Nikt nie może dwom panom służyć, jednego bowiem znienawidzi, a drugiego będzie miłował; albo do jednego przylgnie*, a drugim pogardzi. Nie możecie służyć Bogu i mamonie**. **lub: będzie się trzymać* 1Tm 6,9; Joz 24,15
***z aram. - synonim bogactwa, bożek kanaanejski - por. Łk 16,9**
25. Dlatego mówię wam: Nie martwcie* się o swoje życie**, co będziecie jedli, albo co będziecie pili; ani o swoje ciało, w co będziecie się ubierać. Czyż życie nie jest czymś więcej niż pokarm, a ciało niż ubranie? 1P 5,7
**lub: nie troszczcie; **gr.: psyche - dusza, życie, osoba*
26. Przypatrzcie się ptakom na niebie, że nie sieją, ani nie żną, ani nie zbierają do spichlerzy, a Ojciec wasz niebiański je żywi. Czy wy nie jesteście o wiele ważniejsi od nich?
27. A kto z was, martwiąc się, może dodać do swojego wzrostu* jeden łokieć**?
**helikia - czas życia, wiek, dojrzałość, postura, wzrost i postawa*
***gr.: pechys - ramię, łokieć, odcinek czasu, 1 łokieć - ok. 45 cm*
28. A o ubranie dlaczego się martwicie*? Zwróćcie uwagę** *na* lilie polne, jak rosną; nie pracują, ani nie przędą, Łk 3,11; 12,27
**gr.: merimnao - troszczyć się, zabiegać o coś, niepokoić się*
***gr.: katamanthano - starannie rozważyć, poznać dokładnie*
29. A mówię wam, że nawet Salomon w całej swojej chwale* nie ubrał się, jak jedna z nich. **gr.: doksa - splendor, majestat, blask* 1Krl 10,5
30. Jeśli więc trawę polną, która dziś jest, a jutro zostanie wrzucona do pieca, Bóg tak ubiera, *czy* nie o wiele bardziej was, *ludzie* małej wiary? Iz 40,6-8; Łk 12,28; Jk 1,10
31. Nie martwcie się więc, mówiąc: Co będziemy jedli? Albo: Co będziemy pili? Albo: W co się ubierzemy? So 2,3; Mt 4,4; Ps 37,3; 78,18
32. Bo tego wszystkiego szukają poganie*. Wie bowiem Ojciec wasz niebiański, że tego wszystkiego potrzebujecie. Ef 4,17; Łk 11,11;
**gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi* Ps 103,1
33. Ale szukajcie* najpierw Królestwa Bożego i jego sprawiedliwości, a to wszystko zostanie wam dodane. 1Krl 3,11; Ps 34,10; 1Tm 4,8
**gr.: zeteo - dociekać, badać, dążyć, zabiegać, wnikać, pragnąć*
34. Nie martwcie się więc o jutro; albowiem jutro martwić się będzie o siebie. Wystarczy dniowi jego zło*. Wj 16,19; J 14,27; Mt 10,19
**gr.: kakia - bieda, nędza, utrapienie, podłość, zazdrość*

7 Nie sądźcie*, abyście nie zostali osądzeni. **lub: wydać wyrok, spierać się w sądzie* Rz 14,1
2. Albowiem jakim sądem sądzicie, takim zostaniecie osądzeni, i jaką miarą* mierzycie, taką wam w zamian odmierzą. Jr 51,24;
**gr.: metron - miara, pręt mierniczy* Ps 18,25; Jk 2,13
3. A czemu widzisz drzazgę* w oku swojego brata, a nie dostrzegasz belki w swoim oku?
**dosł.: coś suchego, badyl, gałązka, źdźbło, słomka* Łk 6,41
4. Albo jak *możesz* powiedzieć swojemu bratu: Pozwól, że wyrwę drzazgę z twojego oka, a oto belka jest w twoim oku?
5. Obłudniku*! Wyrwij wpierw belkę ze swojego oka, a wtedy przejrzysz, by wyrwać drzazgę z oka swojego brata. Mt 22,18; 2Krn 28,10; J 8,7
**gr.: hipokrytes - pieru. - ten, który odpowiada, aktor - obłudnik*

6. Nie dawajcie psom* *tego, co jest* święte, i nie rzucajcie swoich pereł przed świnie, aby ich czasem nie podeptały swoimi nogami, a *następnie nie* obróciły się i was *nie* rozszarpały. Mt 15,26; 2P 2,1.22; Mt 13,46

**psy i świnie były uważane za zwierzęta nieczyste*

7. Proście*, a zostanie wam dane; szukajcie, a znajdziecie; pukajcie, a zostanie wam otworzone. 1Krl 3,5; J 14,13; Jk 1,5; Mt 6,33; 21,22

**gr.: aiteo - prosić, błagać, wzywać, pożądać, wymagać*

8. Bo każdy, *kto* prosi, otrzymuje; a *kto* szuka*, znajduje; a *temu, kto* puka, zostanie otworzone. **gr.: dzeteo - szukać, dociekać*

9. Albo kto z was jest *takim* człowiekiem, który, *gdy* syn prosiłby o chleb, to* poda mu kamień? **dosł.: czy* Łk 11,11; Mt 6,26

10. Albo kiedy prosiłby o rybę, to* poda mu węża? **dosł.: czy* Mt 15,22; Dz 9,11

11. Jeśli więc wy, będąc złymi*, wiecie jak dawać dobre dary waszym dzieciom, o ile bardziej Ojciec wasz, który jest w niebiosach, da *to, co* dobre *tym, którzy* Go proszą. Rdz 6,6; 8,21; Jk 1,17; Łk 11,11

**gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły, zepsuty, podły*

12. Wszystko więc, cokolwiek byście chcieli, aby wam ludzie czynili, to i wy im czyńcie; takie* jest bowiem Prawo i Prorocy.

**lub: to jest* Łk 6,31; Kpł 19,18; Mt 22,39; Rz 13,8

13. Wchodźcie przez ciasną bramę. Albowiem szeroka *jest* brama i przestronna droga, która prowadzi do zguby*, i wielu *jest takich,* którzy przez nią wchodzą.

**gr.: apoleia - całkowite zniszczenie, zguba, zagłada, zmarnotrawienie* Łk 13,24; Mk 10,23; J 10,9; 14,6

14. Gdyż* ciasna *jest* brama i wąska** droga, która prowadzi do życia, a mało jest *takich, którzy* ją znajdują. **mss Byz - gr.: ti - jakże, jak*

***lub: zwężona jest droga prowadząca w życie* Iz 35,8; 1P 3,20

15. Zważcie* na fałszywych proroków, którzy przychodzą do was w owczej skórze**, ale wewnątrz są drapieżnymi wilkami.

**lub: zwrócić uwagę, wystrzegać się* Jr 14,14; Mt 16,6;

***dosł.: w odzieniu* Łk 12,15; Kol 2,8; Mt 24,4; Pwt 13,1

16. Po ich owocach poznacie* ich. Czy zbierają winogrona z cierni albo figi z ostu?

**gr.: epiginosko - poznać gruntownie, dokładnie wiedzieć, upewnić się* Ga 5,19-22; Jk 3,12; Ps 1,3

17. Tak każde dobre drzewo przynosi dobre owoce, ale zgniłe drzewo przynosi złe owoce.

18. Nie może dobre drzewo przynosić złych owoców, ani zgniłe* drzewo przynosić dobrych owoców. **lub: spróchniałe* Ga 5,10; 1J 3,9

19. Każde drzewo, które nie przynosi dobrego* owocu, jest wycinane i wrzucone w ogień.

**gr.: kalos - piękne, dobre, szlachetne* Mt 3,10; J 15,2; Hbr 6,8

20. Zatem prawdziwie po ich owocach poznacie* ich. **gr.: epiginosko - por. w. 16*

21. Nie każdy, *kto do* mnie mówi: Panie, Panie, wejdzie do Królestwa Niebios, lecz *ten, kto* czyni wolę Ojca mojego, *który jest* w niebiosach. Mt 25,11; Łk 6,46; J 6,40

22. Wielu powie mi tego dnia: Panie, Panie, czy w Twoim imieniu nie prorokowaliśmy i w Twoim imieniu nie wypędzaliśmy demonów, i w Twoim imieniu nie czyniliśmy wielu dzieł mocy*? Jr 14,14; 27,15; Łk 13,25; 1Kor 13,1

**gr.: dynamis - siła, moc, zdolność, moc czynienia cudów*

23. A wtedy wyznam im: Ponieważ* nigdy was nie poznałem**, odejdźcie ode mnie wy, którzy czynicie bezprawie***. 2Tm 2,19; Mt 25,41

**gr.: hoti - że, ponieważ, jako że; **gr.: ginosko - poznanie, nawiązanie intymnej więzi; ***gr.: anomia - nieprawość, niegodziwość*

24. Każdy więc, kto słucha tych moich słów i czyni je, będzie podobny *do* męża rozsądnego*, który zbudował swój dom na skale;

**lub: rozumny, rozważny, mądry* Jk 1,22-25; 1Kor 3,10

25. I spadł gwałtowny deszcz, i wezbrały* rzeki, i zawiały wiatry, i uderzyły w ten dom, i nie runął**, bo miał założony fundament na skale. **dosł.: przyszły; **upadł* Prz 12,3; Dz 14,22

26. A każdy, kto słucha tych moich słów, a nie czyni ich, będzie podobny do męża głupiego, który zbudował swój dom na piasku. Ez 33,32

27. I spadł gwałtowny deszcz, i wezbrały* rzeki, i zawiały wiatry, i uderzyły w ten dom, i runął**, a upadek jego był wielki.

**dosł.: przyszły; **upadł* Ez 13,10-14; 2P 2,20; Mt 12,43

28. I stało się, gdy Jezus dokończył te słowa, że tłumy zdumiewały* się nad Jego nauką.

gr.: ekplesso - być oszołomionym, zdziwionym - por. Dz 13,12 Mt 13,54; Łk 4,32; J 7,46; Mt 19,1; 26,1

29. Uczył ich bowiem jak *ten, który* ma władzę*, a nie jak ich uczeni w Piśmie.

**gr.: eksousia - władza, prawo, autorytet, moc*

8 A gdy zszedł z góry, podążały za Nim wielkie tłumy; Łk 5,12-16

2. I oto przyszedł trędowaty, i oddał Mu pokłon, mówiąc: Panie! Jeślibyś chciał, możesz mnie oczyścić. Kpł 13,44-46; Lb 5,2

3. I Jezus wyciągnął rękę, i dotknął* go, mówiąc: Chcę, zostań oczyszczony; i natychmiast został oczyszczony ze swojego trądu.

**gr.: haptomai - przylgnąć, dotknąć - por. Kpł 13,45*

4. I Jezus powiedział do niego: Uważaj, abyś nikomu *o tym* nie mówił, ale idź, pokaż siebie kapłanowi, i ofiaruj dar, który nakazał Mojżesz, na świadectwo *dla* nich. Mk 1,44; Kpł 13,2; Łk 17,14

5. A gdy Jezus wszedł do Kafarnaum, przyszedł do Niego setnik *i* prosił Go, mówiąc:

6. Panie! Sługa* mój leży w domu sparaliżowany i strasznie** cierpi. Mt 4,24; 9,2; Dz 8,7;
**gr.: pais - chłopiec, młody niewolnik; **okrutnie* Hi 31,13

7. A Jezus powiedział do niego: Ja przyjdę i uzdrowię* go. **gr.: therapeuo - uleczyć - por. Hbr 3,5**

8. A setnik odpowiedział, mówiąc: Panie! Nie jestem godny, abyś wszedł pod mój dach, ale powiedz tylko słowo*, a będzie uzdrowiony mój sługa**. **mss Byz - słowem; **gr.: pais - w. 13***

9. Bo i ja jestem człowiekiem podległym władzy innego i mam pod sobą żołnierzy. Mówię jednemu: Idź, a idzie; a drugiemu: Przyjdź, a przychodzi; a swojemu słudze*: Czyń to, a czyni. **gr.: doulos - por. Mt 20,27**

10. A gdy Jezus to usłyszał, pełen podziwu* powiedział do tych, którzy szli za Nim: Zaprawdę mówię wam, nawet w Izraelu nie znalazłem tak wielkiej wiary. Mt 15,28;
**gr.: thaumadzo - podziwiać, zdumiewać się* Mk 6,6; Łk 7,9

11. A mówię wam: Wielu przyjdzie ze wschodu i z zachodu, i spoczną* przy stole z Abrahamem, Izaakiem i Jakubem w Królestwie Niebios. Iz 49,12; Łk 13,28; Ml 1,11; Ps 107,3
**gr.: anaklino - położyć przy stole, wygodnie usadowić, oprzeć*

12. Lecz synowie Królestwa zostaną wyrzuceni* *w* ciemność zewnętrzną. Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów. Mt 3,9; 7,23; 21,43;
**gr.: ekballo - wyrzucić,* 2P 2,4; Mt 13,42; 22,13; 24,5
wypędzić, wypchnąć, odrzucić z pogardą, wyrwać z czegoś

13. I Jezus powiedział setnikowi*: Idź, i jak uwierzyłeś, tak niech ci się stanie. I w tej godzinie jego sługa** został uzdrowiony.
**gr.: hekatontarches - dowódca 100 żołnierzy, centurion*
***gr.: pais - chłopiec, sługa, młody niewolnik* Mt 15,28

14. A gdy Jezus przyszedł do domu Piotra, ujrzał jego teściową* złożoną** *chorobą* i gorączkującą. Mk 1,30; Łk 4,38; 1Kor 9,5
**gr.: penthera - teściowa, matka żony; **gr.: ballo - złożony chorobą*

15. I dotknął jej ręki, i opuściła ją gorączka. A *ona* wstała i usługiwała im*. **mss Byz - Mu*

16. A gdy nastał wieczór, przyprowadzili do Niego wielu opętanych*; i wypędził duchy słowem, i uzdrowił wszystkich, którzy mieli się źle; **tj. opętanych przez demona* Łk 8,3

17. Aby wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez proroka Izajasza, mówiącego: On wziął na siebie nasze słabości i poniósł nasze choroby. Iz 53,4; 1P 2,24

18. Jezus natomiast, widząc wokół siebie wielkie tłumy, rozkazał odpłynąć na drugą stronę. Łk 9,57-62; Łk 8,22; J 6,15

19. I podszedł jeden uczony w Piśmie, i powiedział do Niego: Nauczycielu! Pójdę* za Tobą, dokądkolwiek byś poszedł. Mk 12,32
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

20. A Jezus mówi do niego: Lisy mają nory, a ptaki *na* niebie gniazda; ale Syn Człowieczy* nie ma, gdzie by skłonił głowę.
**w NP tylko określenie Jezusa* Iz 53,2; Ps 84,3; 2Kor 8,9

21. A inny z Jego uczniów powiedział do Niego: Panie! Pozwól* mi najpierw odejść i pogrzebać mojego ojca. Lb 6,6; 1Krl 19,20; Mt 19,29
**gr.: epitrepo - zezwolić, upoważnić, dopuścić, powierzyć*

22. Ale Jezus powiedział mu: Pójdź* za mną i pozwól umarłym pogrzebać swoich umarłych. J 1,43; Łk 15,32; Kol 2,13; 1Tm 5,6
**gr.: akoloutheo - por. w. 19*, tu: w trybie rozkazującym*

23. I gdy On wstąpił do łodzi, weszli za Nim *i* Jego uczniowie. Mk 4,35; Łk 8,22-25; Mt 9,1

24. A oto wielkie trzęsienie* stało się na morzu, tak że fale przykrywały łódź. On natomiast spał. Ps 4,8; Mk 4,37; Dz 27,14
**gr.: seismos - trzęsienie, poruszenie, burza, trzęsienie ziemi*

25. I podeszli Jego* uczniowie, i obudzili Go, mówiąc: Panie, ratuj** nas! Giniemy***! Mk 4,38
**brak w mss Byz; **gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić*
****gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*

26. I powiedział do nich: Czemu jesteście przestraszeni? *O* małej wiary! Wtedy wstał, skarcił* wiatr i morze; i nastała wielka cisza.
**gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić,* Mt 14,31;
zgromić, obarczyć winą Ps 44,23; Iz 51,9

27. A ludzie dziwili się, mówiąc: Kim jest Ten, że Mu i wiatry, i morze są posłuszne*?
**gr.: hypakouo - słuchać, ulegać czyjejś woli, być posłusznym*

28. I gdy przybył na drugą stronę do krainy Gergezeńczyków*, wyszli Mu na spotkanie** dwaj opętani przez demony, wyszli z grobowców, bardzo groźni, tak że nie było mocnego, aby przejść tą drogą. Mk 5,1; Łk 8,26; Rdz 10,16
**tj. mieszkaniec miasta Gergezy; **lub: wyszli naprzeciw*

29. A oto wrzeszczeli, mówiąc: Co nam* i Tobie*, Jezusie, Synu Boży?! Przyszedłeś tu przed czasem nas dręczyć**?! Łk 16,23; Obj 14,10
hebraizm: Dlaczego mnie tak traktujesz? To twoja sprawa, Co mi do tego? - por. J 2,4* ; **gr.: basanidzo - por. Mk 5,7*

30. A w oddaleniu* od nich była wypasana wielka trzoda świń. **gr.: makran - daleko, kawał drogi*
31. Wówczas demony prosiły Go, mówiąc: Jeśli nas wyganiasz*, pozwól nam wejść w tę trzodę świń. **gr.: ekballo - wyrzucić, odrzucić - por. Mt 8,12**
32. I powiedział im: Odejdźcie*. A one wyszły, i weszły w trzodę świń, i oto ruszyła cała trzoda świń w dół urwiska, w morze, i zginęły w wodach. **gr.: hypago - odejść, cofnąć się, iść naprzód*
33. Pasterze natomiast uciekli, i gdy odeszli do miasta, opowiedzieli wszystko, i to, *co stało się* z opętanymi*. **gr.: daimonidzomai - por. Mt 9,32**
34. A oto całe miasto wyszło na spotkanie Jezusa, a gdy Go ujrzeli, prosili, aby odszedł* z ich granic. Hi 21,14; 22,17; Dz 16,39
**gr.: metabaino - przeprawić się na drugą stronę*

9 A gdy wstąpił do łodzi, przeprawił się na *drugi* brzeg i przyszedł do swojego* miasta. Mt 2,1-12; Łk 5,17-26; Mt 4,13
**tj. do Kafarnaum - miasteczko leżące nad J. Galilejskim*
2. I oto przynieśli do Niego sparaliżowanego, leżącego na posłaniu. A Jezus, widząc ich wiarę, powiedział do sparaliżowanego: Ufaj*, dziecko**! Odpuszczone są ci twoje grzechy.
**gr.: tharseo - odwagi, bądź* Mk 2,3; Łk 5,18; Mt 8,10
*dobrej myśli, nie bój się; **gr.: teknon - dziecko w czułym zwrocie*
3. A oto niektórzy z uczonych w Piśmie* mówili w sobie: On bluźni. Dz 6,11; Mk 2,7; Kpł 24,16
**gr.: grammateus - znawca, interpretator Prawa, pisarz*
4. A Jezus, znając* ich myśli, powiedział: Dlaczego rozmyślacie** o złych *rzeczach* w swoich sercach? **lub: widzieć, postrzegać, odkrywać*
***lub: rozważać, zastanawiać się* Rdz 6,5; Mt 12,25; J 2,25
5. Albowiem co jest łatwiej powiedzieć: Odpuszczone* są ci twoje grzechy, czy powiedzieć: Wstań i chodź? **gr.: afiemi - por. Mt 18,21**
6. Ale abyście wiedzieli, że Syn Człowieczy ma władzę* na ziemi odpuszczać grzechy; wtedy powiedział do sparaliżowanego**: Powstań, weź swoje posłanie i idź do swojego domu. **gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc* Mi 7,18;
***gr.: paralitikos - paralityk, ułomny* Mt 6,12; Kol 3,13
7. I gdy powstał, poszedł do swojego domu.
8. Gdy tłum to ujrzał, dziwił się i chwalił Boga, który dał taką władzę* ludziom.
por. w. 6 Mt 15,31; Mk 7,37; Łk 5,26
9. A Jezus, odchodząc stamtąd, ujrzał człowieka siedzącego przy stole celnym, zwanego Mateuszem, i mówi do niego: Pójdź* za mną; a on wstał i poszedł za Nim. **por. Mt 8,22**
10. I stało się, gdy Jezus spoczywał u stołu w *jego* domu, że oto wielu celników* i grzeszników przyszło, i spoczęło przy stole z Jezusem i z Jego uczniami. Mt 5,46; Łk 5,29;
**gr.: telones - poborca podatków bądź cła* J 9,31
11. Widząc to, faryzeusze* powiedzieli Jego uczniom: Dlaczego wasz nauczyciel je z celnikami i grzesznikami? Iz 65,5; Łk 5,30
tj. członek stronnictwa faryzeuszów - por. w. 14
12. A gdy Jezus to usłyszał, powiedział im: Nie potrzebują zdrowi* lekarza, ale *ci, co* mają się źle. Ps 41,4; Obj 3,17; Oz 14,4
**gr.: ischyo - być silnym, mieć moc, być dobrego zdrowia*
13. Idźcie więc i nauczcie się, co *to* znaczy: Miłosierdzia* chcę, a nie ofiary. Bo nie przyszedłem wzywać do upamiętania** sprawiedliwych, ale grzeszników. Prz 21,3; Oz 6,6; Am 5,21;
**gr.: eleos - miłosierdzie, współczucie, litość* Mk 2,17; Łk 5,32
gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9
14. Wtedy podeszli do Niego uczniowie Jana, mówiąc: Dlaczego my i faryzeusze* często** pościmy, a Twoi uczniowie nie poszczą?
**aram.: etym. - oddzielony, członek stronnictwa religijnego, zwolennik tradycji ustnej; **lub: wiele* Łk 5,33; Mk 2,18
15. I Jezus powiedział im: Czy mogą przyjaciele* domu weselnego smucić się, dopóki jest z nimi oblubieniec**? Ale przyjdą dni, gdy będzie zabrany od nich oblubieniec, i wtedy będą pościć. Iz 62,5; J 3,29; Obj 19,9; Dz 13,2
**gr.: hyios - syn, tu: drużba, gość weselny; **lub: pan młody*
16. A nikt nie nakłada łaty z surowego* sukna w starą szatę; albowiem to wypełnienie zrywa *brzegi* szaty i rozdarcie staje się gorsze.
**gr.: agnafos - niezmielony,* J 16,12; Ps 125,3; Iz 40,11
niezgreplowana wełna, nieprzerobiona - stąd: nowy, surowy
17. I nie leją młodego* wina w stare bukłaki; bo inaczej pękają bukłaki, i wino wycieka, a bukłaki się niszczą; ale młode* wino leją w nowe** bukłaki, a wtedy oba są zachowane.
**gr.: neos - nowe w czasie* Joz 9,4; Mk 2,22;
***gr.: kainos - nowe jakościowo* Hi 32,19; Łk 5,36
18. Gdy to do nich mówił, oto przyszedł przełożony *synagogi* i oddał Mu pokłon, mówiąc: Córka moja właśnie umarła*, ale przyjdź i połóż** na nią swoją rękę***, a ożyje. Mk 5,22;
**dosł.: osiągnęła kres, doszła do końca* Mt 8,2; 15,25
***gr.: epitithemi - położyć bądź postawić na; ***tu: l.poj.*
19. I wstał Jezus, *i* poszedł za nim wraz ze swoimi uczniami.
20. I oto kobieta, *która* krwawiła od dwunastu lat, podeszła z tyłu i dotknęła się skraju* Jego szaty. Kpł 15,25; Lb 15,38; Pwt 22,12; Mk 5,25
**hebr. cicit - frędzle z wełny na skraju szaty przypom. o Prawie*

21. Mówiła bowiem w sobie: Jeśli tylko dotknę Jego szaty, będę uzdrowiona*.
**gr.: sodzo - ocalić, uratować, zbawić, uzdrowić*
22. Ale Jezus odwrócił się, ujrzał ją i powiedział: Ufaj*, córko! Twoja wiara cię uzdrowiła; i kobieta została uzdrowiona w tej godzinie. Mk 10,52; Łk 7,50; Hbr 4,2
**gr.: tharseo - być odważnym, dobrej myśli, ufać, nabrać otuchy*
23. A gdy Jezus przyszedł do domu przełożonego *synagogi,* ujrzał flecistów i tłum czyniący zgiełk*; **lub: czyniący zamieszanie, wrzawę*
24. Mówi im: Wycofajcie się, bo dziewczynka nie umarła, ale śpi. I szydzili* z Niego.
**lub: drwili, wyśmiewali* J 11,11; 14,25; Ps 22,6
25. Ale gdy wyrzucono tłum, wszedł, ujął ją za rękę, i dziewczynka wstała.
26. I rozeszła się wieść* o tym po całej *tamtejszej* ziemi. **gr.: feme - wieść, doniesienie, wiadomość*
27. I gdy Jezus odchodził stamtąd, szli za Nim dwaj ślepi, wołając* i mówiąc: Synu Dawida! Zmiłuj** się nad nami! Łk 18,38;
**lub: krzycząc; **okaż miłosierdzie, litość* Mt 20,30; 22,42
28. A gdy wszedł do domu, przyszli do Niego owi ślepi, i Jezus mówi im: Czy wierzycie, że mogę to uczynić? Mówią do Niego: Tak, Panie! Mk 9,23
29. Wtedy dotknął ich oczu, mówiąc: Zgodnie* z waszą wiarą niech się wam stanie.
**gr.: kata - według, zgodnie, w kierunku, na podstawie* Mt 8,13
30. I otworzyły się ich oczy; a Jezus nakazał* im surowo, mówiąc: Uważajcie, niech nikt o tym nie wie. Iz 35,5; Mt 12,16; 17,9; Ps 146,8
**gr.: embrimaomai - surowo nakazać, być wewnątrz wstrząśnięty*
31. Lecz oni wyszli i rozgłosili o Nim po całej tamtejszej ziemi.
32. A gdy oni wychodzili, oto przyprowadzono do Niego człowieka niemego, *który* był opętany* *przez demona*. Mt 12,22; Łk 11,14
**gr.: daimonidzomai - być pod władzą lub wpływem demona*
33. Po wypędzeniu demona, niemy przemówił; i dziwiły się tłumy, mówiąc: Nigdy *nic* takiego nie pojawiło się w Izraelu. Iz 35,6
34. Lecz faryzeusze mówili: Przez władcę* demonów wygania demony. J 3,20; Mk 3,22;
**gr.: archon - przywódca, władca, naczelnik* Łk 11,15
35. I obchodził Jezus wszystkie miasta i wioski*, nauczając w ich synagogach i głosząc Ewangelię *o* Królestwie, uzdrawiając** każdą chorobę i każdą słabość wśród ludu.
**lub: miasteczka* Mk 1,1.14; 4,23; Dz 20,24;
***gr.: terapeuo - por. Hbr 3,5** Rz 10,15; Ga 1,7; 2,7
36. A widząc tłumy, ulitował* się nad nimi, gdyż byli wyczerpani** i porzuceni jak owce, niemające pasterza. Lb 27,17; Jr 50,6; Ez 34,5
**lub: mieć poruszone wnętrze, współczuć; **osłabieni, znużeni*
37. Wtedy powiedział swoim uczniom: Żniwo wprawdzie jest wielkie, ale robotników mało. Łk 10,2; J 4,35; 1Kor 3,9
38. Proście więc Pana żniwa, aby wypchnął* robotników na swoje żniwo. Łk 11,14; Mk 9,17
**gr.: ekballo - wyrzucić, wypchnąć gwałtownie, wyrwać*

10 A gdy przywołał swoich dwunastu uczniów, dał im władzę* nad duchami nieczystymi, aby je wypędzali, i aby uzdrawiali wszelką chorobę** i wszelką słabość***.
**gr.: eksousia - prawo, autorytet, moc* Mk 3,13; Dz 1,8
***gr.: nosos - choroba, plaga, dolegliwość; ***gr.: malakia - niemoc*
2. A to są imiona dwunastu apostołów*: pierwszy Szymon, zwany Piotrem, i Andrzej, jego brat; Jakub, *syn* Zebedeusza, i Jan, jego brat; J 1,40; Mk 1,29; Łk 6,13; Ef 4,11; Mt 4,18
**gr.: apostolos - poseł, posłaniec, wysłannik z rozkazami*
3. Filip i Bartłomiej, Tomasz i celnik Mateusz, Jakub, *syn* Alfeusza, i Lebeusz, o przydomku* – Tadeusz; J 14,22; Dz 1,13
**gr.: epikaleomai - przypisać przydomek, być nazwanym po kimś*
4. Szymon Kananejczyk i Judasz Iskariota*, ten, który Go wydał. Mk 14,43; J 6,70; Dz 1,25
**gr.: iskariotes - człowiek z Kariotu, tj. miasta o tej nazwie*
5. Tych to dwunastu posłał Jezus, rozkazując im *i* mówiąc: Na drogę pogan* nie wstępujcie** i nie wchodźcie do miasta Samarytan; Rz 15,8; Dz 10,45; Mt 4,15; J 7,35; 2Krl 17,24
**gr.: ethnos - por. Mt 6,32*; **dosł.: oddalajcie się*
6. Ale idźcie raczej do owiec zgubionych *z* domu Izraela. Mt 15,24; Dz 13,46; Rz 11,11
7. A idąc głoście*, mówiąc: Przybliżyło** się Królestwo Niebios. Mt 4,17; Mk 6,12; Dz 4,2
**gr.: kerysso - być heroldem, ogłaszać jak herold; **lub: jest bliskie*
8. Słabych uleczcie*, trędowatych oczyszczajcie, umarłych** wskrzeszajcie**, demony wyganiajcie. Za darmo wzięliście, za darmo też dawajcie. **tryb rozkaz.; **brak w mss Byz* Mk 16,17; Łk 10,9
9. Nie nabywajcie* złota, ani srebra, ani miedzi** w swoje trzosy***; Mk 6,8; Łk 9,3; 1Kor 9,7
**lub: dostać, zdobyć, posiąść; **tj. pieniądze wyk. z miedzi*
****tj. pas służący jako schowek*
10. Ani torby na drogę, ani dwóch sukien, ani sandałów, ani lasek. Albowiem godny* jest robotnik swojego wyżywienia.
**gr.: aksios - mający swą wartość, zasługujący na coś, godny, stosowny, odpowiedni* Łk 10,4; 1Tm 5,18; Ga 6,6

11. A do któregokolwiek miasta lub wioski wejdziecie, dokładnie dowiedzcie* się, kto jest w nim godny, i tam mieszkajcie**, dopóki nie wyjdziecie. Mk 6,10; Łk 9,4; Dz 21,4
**gr.: eksetadzo - badać ściśle, pytać; **lub: pozostańcie*

12. Wchodząc natomiast do domu, pozdrówcie* go. Łk 10,5-6; Dz 10,36; 2Kor 5,20
**lub: wziąć w objęcia, przyjąć z radością, dobrze życzyć*

13. I jeśli ten dom prawdziwie* byłby godny, niech przyjdzie pokój wasz do niego, a jeśli nie byłby godny, pokój wasz niech wróci do was. **gr.: men - part. wzmacniająca* Ps 35,13; Łk 10,6

14. A jeśli ktoś by was nie przyjął, ani nie słuchał waszych słów, wychodząc *z* domu albo *z* tego miasta, strząśnijcie proch ze swoich stóp. Mt 10,40; Mk 6,11; Ne 5,13; Dz 13,51

15. Zaprawdę* mówię wam: Znośniej będzie ziemi Sodomy i Gomory w dniu sądu, niż temu miastu. Rdz 18,20; Mt 11,22; Łk 10,12; 2P 2,9; 3,7
**gr.: amen - z hebr. godne wiary lub jako akt potwierdzenia*

16. Oto ja posyłam was jak owce w *sam* środek wilków. Bądźcie więc roztropni jak węże i prości* jak gołębice. Łk 10,3; Dz 20,29;
**lub: szczerzy, niewinni* Kol 4,5; Rz 16,19; J 10,12

17. I uważajcie na ludzi; będą bowiem wydawać was *lokalnym* sanhedrynom*, i będą was biczować w swoich synagogach.
**gr.: synderion - por. Mt 26,59*, tu: zgromadzenie, rada lokalna*

18. I będziecie prowadzeni przed namiestników* i przed królów z mojego powodu**, na świadectwo przeciwko nim i poganom.
**gr.: hegemon - przywódca, władca* Mt 24,14; Flp 3,2
*legatus Ceasaris - zarządzający prowincją; **lub: ze względu*

19. Ale gdyby was wydali, nie martwcie* się, jak i co będziecie mówić; albowiem w tej godzinie zostanie wam dane, co macie powiedzieć. Mt 6,25; Flp 4,6; Jk 1,5; Wj 4,12; Jr 1,7
**gr.: merimnao - troszczyć się, zabiegać o coś, niepokoić się*

20. Bo to nie wy mówicie, ale Duch Ojca waszego mówi w was. J 14,26; 1Kor 2,4; 2Sm 23,2

21. I wyda na śmierć brat brata, a ojciec dziecko. Dzieci powstaną przeciwko rodzicom i uśmiercą* ich. Mi 7,6; 2Sm 16,11
**gr.: thanatoo - spowodować śmierć, stać się martwym*

22. I będziecie znienawidzeni* przez wszystkich z powodu mojego imienia. Lecz kto wytrwa** do końca, ten będzie ocalony***.
**gr.: miseo - nie cierpieć, gardzić, wzdrygać się, nienawidzić*
***gr.: hypomeno - trwać, nie wycofać się,* Mt 24,9; Iz 66,5
*znosić dzielnie; ***gr.: sodzo - zbawić,uratować, ocalić*

23. A gdy będą was prześladować w tym mieście, uciekajcie do drugiego. Zaprawdę mówię wam, że nie skończycie obchodzić miast Izraela, a Syn Człowieczy przyjdzie*.
**gr.: erchomai - przyjść, przybywać, ukazać się* Mt 24,27; 26,64

24. Nie jest uczeń nad nauczyciela, ani sługa* nad swojego pana. Łk 6,40; J 15,20
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*

25. Wystarczy uczniowi, aby stał się jak jego nauczyciel, a sługa jak jego pan. Jeśli gospodarza nazywali Belzebubem*, o ile bardziej *będą tak nazywać* jego domowników**.
tj. „Pan much" - bóstwo Ekronitów - por. 2Krl 1,2; **por. w. 36

26. Dlatego nie bójcie się ich. Albowiem nie ma nic zasłoniętego, co nie będzie odsłonięte*, i nic ukrytego, co nie będzie poznane.
gr.: apokalypto - por. 1P 1,12 Iz 51,7; Jr 1,18; 1Kor 4,5

27. Co wam mówię w ciemności, powiedzcie w świetle, a co słyszycie na ucho, rozgłaszajcie* na tarasach**. Łk 8,10; Prz 8,2; Dz 5,20
**gr.: kerysso - mówić, wygłaszać, przemawiać; **lub: dachach*

28. I nie bójcie się tych, którzy zabijają ciało, lecz nie mogą zabić duszy*; ale bójcie się bardziej Tego, który może i duszę, i ciało zgubić w Gehennie**. Ps 56,4; Iz 8,13; 51,7; Łk 12,4; Obj 2,10
**gr.: psyche - życie, osoba, dusza; **tj. dolina i wąwóz Hinnom na płd. zach. od Jerozolimy, symbol wiecznego potępienia*

29. Czy nie sprzedają dwóch wróbli za assariona*? A *jednak* ani jeden z nich nie upadnie** na ziemię bez *woli* Ojca waszego.
**moneta o bardzo niskiej wartości,* Łk 12,4;
2 godziny pracy pracownika rolnego Mt 18,28; Ps 104,27
***gr.: pipto - spaść, w przenośni podlegać potępieniu - Jk 5,12**

30. Nawet i włosy na waszej głowie wszystkie są policzone. 1Sm 14,45; 2Sm 14,11; Łk 12,7

31. Nie bójcie się więc; wy jesteście ważniejsi niż wiele wróbli. Mt 6,26; 1Kor 9,9

32. Każdy więc, kto przyzna* się do mnie przed ludźmi, do tego i ja przyznam się przed Ojcem moim, który jest w niebiosach.
lub: wyznać, ogłosić - por. 1J 1,9 Łk 12,8; Rz 10,9; 1Tm 6,12

33. A ktokolwiek wyparłby* się mnie przed ludźmi, tego i ja wyprę* się przed moim Ojcem, który jest w niebiosach. 2Tm 2,12;
**lub: odrzucić, odmówić, zaprzeć* 2P 2,1; 1J 2,23

34. Nie sądźcie, że przyszedłem przynieść* pokój na ziemię; nie przyszedłem przynieść* pokój, lecz miecz. **dosł.: rzucić* Łk 12,49; Jr 15,10

35. Bo przyszedłem rozdzielić* człowieka z jego ojcem, i córkę z jej matką, a synową z jej teściową; Mi 7,6; Mk 13,12; Łk 21,16
**gr.: dichadzo - oddzielić, przeciąć na dwoje, rozłupywać*

36. I będą wrogami człowieka jego domownicy*. **mss Byz - dosł.: domowe - „to co w jego domu"*

37. Kto miłuje ojca albo matkę bardziej niż mnie, nie jest mnie godny. I kto miłuje syna albo córkę bardziej niż mnie, nie jest mnie godny*. Pwt 33,9; Łk 14,26; 21,36; 2Tes 1,5
**gr.: aksios - mający swą wartość, zasługujący na coś, odpowiedni*
38. Kto nie bierze swojego krzyża, a idzie* za mną, nie jest mnie godny. Mt 16,24;
lub: podąża, towarzyszy - por. Mt 4,20 Mk 8,24; Łk 14,27
39. Kto znajdzie swoje życie*, zgubi** je, a kto zgubi** swoje życie dla mnie, znajdzie je.
gr.: psyche - por. w. 28 Mt 16,25; Łk 17,33; J 12,25
***gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*
40. *Kto* was przyjmuje, mnie przyjmuje, a *kto* mnie przyjmuje, przyjmuje Tego, który mnie posłał*. Ga 4,14; Mt 18,5; Łk 10,16; J 12,44
**gr.: apostello - udać się do wyzn. miejsca, wysłać, odprawić*
41. Kto przyjmuje proroka* w imieniu proroka, weźmie zapłatę** proroka; a kto przyjmuje sprawiedliwego w imieniu sprawiedliwego, weźmie zapłatę** sprawiedliwego.
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi* Mt 16,27;
*lub ro'eh - widzący; **lub: nagrodę* 1Krl 17,10-24; 2Krl 4,8-17
42. A kto napoiłby jednego z tych małych kubkiem zimnej *wody* tylko *dlatego, że jest* uczniem*, zaprawdę mówię wam, nie straci swojej zapłaty**. Mt 25,40; Mk 9,41; Hbr 6,10;
**dosł.: w imieniu ucznia; **lub: nagrody* Prz 14,31; 19,17

11 I stało się, kiedy Jezus zakończył *wydawanie* poleceń* dwunastu swoim uczniom, *że* odszedł stamtąd, aby nauczać i głosić w ich miastach**. Mt 7,28; 13,53; 19,1; 26,1
**gr.: diatasso - zarządzać, ustalić - por. Dz 7,44*; **tj. w Galilei*
2. A gdy Jan usłyszał w więzieniu o czynach Chrystusa, posłał dwóch ze swoich uczniów;
Rdz 49,10; Pwt 18,15; Ps 118,26; Łk 7,18; Mt 4,12; Mk 6,17
3. I powiedział do Niego: Czy to Ty jesteś *tym, który ma* przyjść, czy mamy oczekiwać *kogoś* innego? Ml 3,1; Dn 9,26; Ps 2,6
4. A Jezus w odpowiedzi*, rzekł im: Idźcie i oznajmijcie Janowi, co słyszycie i widzicie:
**gr.: apokirnomai - idiom charakterystyczny dla j. hebr.* Mt 8,3
5. Ślepi widzą, chromi* chodzą, trędowaci zostają oczyszczeni, głusi słyszą, umarli są wzbudzani, a ubogim** głoszona jest Ewangelia; Iz 35,5; 61,1; Ps 146,8; Mt 15,30; J 11,43; Łk 4,18
**lub: kulawi; **gr.: ptochos - skrajny nędzarz, żebrak*
6. A błogosławiony* jest ten, kto nie zgorszy** się z mojego powodu. Iz 8,14; Mt 13,57; 26,31; J 6,60
**lub: szczęśliwy; **nie zrazi się do mnie - gr.: skandalidzo - powodować upadek, umieścić przeszkodę, zgorszyć, zrazić*
7. A gdy oni odchodzili, Jezus zaczął mówić do tłumów o Janie: Co wyszliście oglądać na pustyni? Trzcinę chwiejącą się na wietrze?
Hi 21,18; Ml 3,1-5; Ef 2,3; Łk 1,15; J 5,35
8. Ale co wyszliście zobaczyć? Czy człowieka ubranego w miękkie* szaty? Oto ci, którzy noszą miękkie szaty, są w domach królów.
**gr.: malakos - zniewieściałe, delikatne, młody chłopiec pasywny uczestnik aktu homoseksualnego, ktoś uprawiający nierząd*
9. Ale co wyszliście zobaczyć? Proroka? Tak, mówię wam, że więcej *niż* proroka.
Mt 21,24; Mk 9,11; Łk 1,76
10. Bo to jest ten, o którym napisano: Oto ja posyłam mojego posłańca* przed Twoim obliczem, który przygotuje** Twoją drogę przed Tobą. **gr.: angelos - anioł, posłaniec* Ml 3,1; Mt 3,3;
***lub: zaopatrzyć, uczynić gotowym* Mk 1,2
11. Zaprawdę* mówię wam: Wśród narodzonych z kobiet, nie powstał większy nad Jana Chrzciciela; ale najmniejszy w Królestwie Niebios, większy jest niż on. Mt 13,17;
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Łk 7,28; Hi 14,1
12. A od dni Jana Chrzciciela aż dotąd Królestwo Niebios ulega gwałtowi*, i gwałtownicy porywają je. Łk 13,24; 16,16; J 16,15
**gr.: biadzo - doznawać przemocy, zmuszać, opanowywać siłą*
13. Bo wszyscy Prorocy i Prawo prorokowali aż do Jana. Mt 5,19; Rz 3,21
14. A jeśli chcecie *to* przyjąć*, on jest Eliaszem, *który* miał przyjść. Ez 2,5; Ml 3,23;
**gr.: dechomai - wziąć ręką, chwycić, przyjąć* Mt 17,10
15. Kto ma uszy, *aby* słuchać, niech słucha.
16. Ale do kogo przyrównam to pokolenie? Podobne jest do chłopców*, którzy siedzą na rynkach i wołają do swoich towarzyszy,
**gr.: pais - dziecko, chłopczyk, młody niewolnik, mss Byz - paidion*
17. I mówią: Graliśmy wam na piszczałce, a nie tańczyliście; śpiewaliśmy pieśni żałobne, a nie uderzyliście się w piersi. Łk 7,34
18. Przyszedł bowiem Jan, nie jadł i nie pił, a mówią: Ma demona. Mt 3,4
19. Przyszedł Syn Człowieczy, jedząc i pijąc, a mówią: Oto człowiek – żarłok i pijak wina, przyjaciel celników i grzeszników; i mądrość została uznana za sprawiedliwą przez swoje dzieci. Mt 9,14; Łk 7,34; Mt 12,41; 2Tm 2,25
20. Wtedy zaczął czynić wyrzuty* miastom, w których działo się bardzo wiele Jego dzieł mocy**, że nie upamiętały*** się, mówiąc:
**lub: ganić, grozić, besztać* Mk 9,19; Dz 17,20
***lub: cudów; ***zmienić myślenie, zawrócić*
21. Biada* tobie, Chorazin! Biada tobie, Betsaido! Bo gdyby te dzieła mocy stały się

w Tyrze i w Sydonie, które stały się u was, już dawno by upamiętały się w worze i popiele. **gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" wyrażający żal lub trwogę* Mt 23,23; Łk 11,42

22. Ale mówię wam: Znośniej* będzie Tyrowi i Sydonowi w dzień sądu, niż wam.
**lub: łatwiej do zniesienia* Mt 10,15; 2P 2,9; 1J 4,17

23. A ty, Kafarnaum, któreś zostało wywyższone aż do nieba, aż do Hadesu* zostaniesz strącone; bo gdyby w Sodomie stały się dzieła mocy, które stały się u ciebie, pozostałaby aż do dzisiaj. Mt 4,13; 9,1; Iz 14,13
**gr. określ. krainy umarłych - hebr. Szeol - Dz 2,27 - Ps 16,10*

24. Ale mówię wam: Znośniej będzie ziemi Sodomy w dzień sądu, niż tobie.

25. W tym czasie odpowiadając, Jezus rzekł: Wysławiam* Cię Ojcze, Panie nieba i ziemi, że zakryłeś te rzeczy przed mądrymi i roztropnymi, a objawiłeś je niemowlętom.
**lub: wyznaję, oświadczam* 1Kor 1,26; Łk 10,21

26. Tak, Ojcze, gdyż takie było* Twoje** upodobanie. **dosł.: stało się; **dosł.: przed Tobą*

27. Wszystko zostało mi przekazane przez Ojca mojego i nikt nie zna dogłębnie* Syna, tylko Ojciec, i nikt nie zna dogłębnie* Ojca, tylko Syn, i ten, komu Syn zechce objawić.
**gr.: epignosis - znać dokładnie, gruntownie* Mt 28,18

28. Chodźcie* do mnie wszyscy, którzy jesteście spracowani** i obciążeni, a ja dam wam odpocząć***. J 6,37; 7,37; Obj 22,17
**gr.: deute - chodźcie - tryb rozkazujący; **lub: utrudzeni*
****gr.: anapauo - dać wytchnąć, odświeżyć, zachować spokój*

29. Weźcie na siebie moje jarzmo* i uczcie się ode mnie, że jestem łagodny i pokorny sercem, a znajdziecie odpocznienie dla swoich dusz; Jr 6,16; 31,25; Hbr 4,3; Flp 2,1
**tj. jarzmo zakładane na zwierzęta pociągowe chodzące w parze*

30. Albowiem moje jarzmo jest wygodne*, a moje brzemię lekkie. 1J 5,3
**gr.: chrestos - odpowiednie, nadające się do użytku, łagodne*

12 W tym czasie Jezus szedł w szabat przez zboża*, a Jego uczniowie łaknęli i zaczęli rwać kłosy i jeść. Łk 6,1;
**lub: pola uprawne* Pwt 23,25; Mk 2,23

2. A gdy ujrzeli to faryzeusze, powiedzieli do Niego: Oto Twoi uczniowie czynią *to,* czego nie wolno czynić w szabat. Wj 20,10; Pwt 5,14

3. A On powiedział im: Czy nie czytaliście, co uczynił Dawid, gdy łaknął*, on i ci, *którzy byli* z nim? Mk 12,26; Łk 6,3; 1Sm 21,1-7
**gr.: peinao - cierpieć głód, być w potrzebie, pragnąć żarliwie*

4. Jak wszedł do domu Bożego i jadł chleby ofiarne*, których nie wolno było jeść jemu, ani tym, *którzy byli* z nim, tylko samym kapłanom. **lub: pokładne, wystawione na widok* Wj 25,30

5. Czy nie czytaliście w Prawie, że w szabat kapłani w świątyni profanują* szabat, a są bez winy? **lub: zbezcześcić, skalać* Lb 28,9-10; J 7,23

6. Ale mówię wam, że tu jest *ktoś* większy* niż świątynia. **dosł.: większe* Mt 12,41; Kol 2,9

7. A gdybyście wiedzieli, co *to* jest: Miłosierdzia chcę, a nie ofiary, nie potępilibyście niewinnych. Oz 6,6; Mi 6,6-8; Prz 17,5

8. Albowiem Syn Człowieczy jest Panem i* szabatu. **brak w mss Byz* Mt 9,6; Łk 6,5; 1Kor 9,21

9. I odszedł stamtąd, i przyszedł do ich synagogi. Mk 3,1-6; Łk 6,6; J 9,16

10. I oto był tam człowiek, który miał uschłą rękę. I zapytali Go, mówiąc *tak,* aby Go oskarżyć: Czy wolno uzdrawiać w szabat?

11. A On powiedział im: Kto spośród was okaże* się *takim* człowiekiem, *który* mając** jedną owcę, jeśli mu ta w szabat*** wpadnie do dołu, nie chwyci jej i nie wyciągnie?
**dosł.: będzie; **miałby; ***w szabaty* Wj 23,4; Mt 18,12; Łk 13,15

12. O ile więc ważniejszy jest człowiek od owcy! Tak więc dozwolone jest dobrze czynić w szabat*. **dosł.: w szabaty* Łk 14,5; 12,24

13. Wtedy powiedział *do* tego człowieka: Wyciągnij swoją rękę; a on *ją* wyciągnął i stała się zdrowa* jak *i* druga. Łk 13,15
**gr.: apokathistemi - przywrócić do stanu pierwotnego*

14. A gdy faryzeusze wyszli, przyjęli plan* przeciwko Niemu, by Go zniszczyć**. Mt 27,1;
**lub: powziąć wspólną radę, postanowienie; **zgubić* J 5,18

15. Jezus więc, mając tego świadomość*, odszedł stamtąd, a szły za Nim wielkie tłumy, a *On* uzdrowił ich wszystkich.
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*

16. I stanowczo* im nakazał, aby Go nie ujawniali. **gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić*

17. Aby wypełniło się *to,* co zostało powiedziane przez proroka Izajasza, mówiącego:

18. Oto mój sługa*, którego wybrałem, mój Umiłowany, w którym moja dusza znalazła upodobanie. Złożę na Nim mojego Ducha, a On oznajmi sąd narodom; Mt 3,17;
**gr.: pais - chłopiec, sługa* Iz 42,1-4; Łk 4,18

19. Nie będzie się spierał*, ani nie będzie krzyczał, i nikt nie usłyszy na ulicach** Jego głosu; **lub: kłócił; **placach* Za 9,9; Łk 17,20

20. Trzciny zgniecionej nie złamie, a lnu tlącego się nie zagasi, dopóki nie doprowadzi sądu do zwycięstwa;
21. A w imieniu Jego narody będą pokładać nadzieję. Rz 15,12
22. Wtedy przyprowadzono do Niego opętanego* przez demona, który był ślepy i niemy. I uzdrowił go, tak że ślepy i niemy mówił i widział. Mk 3,20; Łk 11,14-23; 12,10
**gr.: daimonidzomai - być pod władzą lub wpływem demona*
23. I zdumiały się wszystkie tłumy, i mówiły: Czy Ten nie jest synem Dawida?
24. A gdy faryzeusze *to* usłyszeli, powiedzieli: Ten nie wygania demonów *inaczej,* jak tylko przez Belzebuba*, władcę** demonów.
**ironicznie: „Pan much" bóstwo Ekronitów - por. 2Krl 1,2*
***gr.: archon - przywódca, władca, namiestnik* Mt 9,34; Mk 3,22
25. Lecz Jezus, znając ich myśli, powiedział im: Każde królestwo podzielone wewnętrznie*, pustoszeje, i każde miasto albo dom, wewnętrznie* podzielony, nie ostoi się.
**gr.: kath heautes - przeciw sobie samym* Ps 139,2; Jr 17,10
26. A jeśli szatan* wygania szatana, to został wewnątrz** podzielony; jak więc ostoi się jego królestwo? Obj 12,9; 20,2; 2Kor 4,4
gr.: satanas - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik; **por. w. 25
27. A jeśli ja przez Belzebuba wyganiam* demony, to przez kogo wyganiają wasi synowie? Dlatego oni będą waszymi sędziami.
**gr.: ekballo - wyrzucić, wypchnąć, wyrwać z czegoś*
28. A jeśli ja przez* Ducha Bożego wyganiam demony, wtedy przyszło do was Królestwo Boże. **lub: w Duchu Bożym* 1J 3,8; Łk 11,20
29. Albo jak może ktoś wejść do domu mocarza* i zagrabić jego rzeczy, jeśli najpierw nie zwiąże mocarza? Dopiero wtedy ograbi** jego dom. Iz 49,24-35; Łk 11,21; 1J 4,4
**gr.: ischyros - mocny, silny, potężny, warowny*
***gr.: diarpadzo - łupić, porywać, zabierać, grabić*
30. *Kto* nie jest ze mną, jest przeciwko mnie, a *kto* nie zbiera* ze mną, rozprasza**.
Mt 6,24; Łk 9,50; Mk 9,40; J 11,52; 2Kor 6,15
**gr.: synago - gromadzić; **skorpidzo - rozpraszać, rozsypać*
31. Dlatego mówię wam: Każdy grzech i bluźnierstwo zostaną ludziom odpuszczone; natomiast bluźnierstwo* *przeciwko* Duchowi nie będzie ludziom odpuszczone.
**lub: zniesławienie, oszczerstwo, skalanie, obraza* Iz 55,7; 1Tm 1,13; 1J 1,9; Mk 3,29; Łk 12,10; Hbr 6,4; 10,26
32. I ktokolwiek powiedziałby słowo przeciwko Synowi Człowieczemu, zostanie mu odpuszczone; ale kto mówiłby przeciwko Duchowi Świętemu, nie zostanie mu odpuszczone, ani w tym wieku, ani w tym mającym nadejść. Łk 11,32; 1Tm 1,13
33. *A* uczyńcie dobre drzewo, *to* i owoc jego będzie dobry; albo dopuśćcie by drzewo zgniło*, to i jego owoc będzie zgniły. Po owocu bowiem poznaje się drzewo. Mt 7,17;
**gr.: sapros - spróchniałe, bezużyteczne* Ez 18,31; Łk 6,43
34. Płody żmij! Jak możecie mówić dobrze, będąc złymi? Gdyż z obfitości serca mówią usta. Mt 3,7; 23,33; J 8,43; 12,39; Rz 8,7
35. Dobry* człowiek wydobywa z dobrego skarbca serca dobre *rzeczy,* a zły człowiek wydobywa ze złego skarbca złe *rzeczy.*
**gr.: agathos - dobry, prawy, czcigodny* Ps 37,30; Ef 4,9
36. Mówię wam natomiast, że z każdego nieużytecznego* słowa, które wypowiedzą ludzie, zdadzą** sprawę w dzień sądu;
gr.: argos - leżący odłogiem, próżny; **gr.: apodidomi - Rz 2,6
37. Gdyż ze swoich słów zostaniesz uznany za sprawiedliwego, i ze swoich słów zostaniesz potępiony. Łk 6,45; Hi 15,6; Prz 18,21
38. Wtedy odpowiedzieli niektórzy z uczonych w Piśmie i z faryzeuszów, mówiąc: Nauczycielu! Chcemy od Ciebie zobaczyć znak.
39. A On w odpowiedzi, rzekł im: Pokolenie złe i cudzołożne szuka znaku, a znak nie będzie mu dany, chyba że* znak proroka Jonasza. **gr.: ei me - jeśli nie, jak tylko* Mt 16,4; Mk 8,11
40. Albowiem tak jak Jonasz był w brzuchu wielkiej ryby* trzy dni i trzy noce, tak będzie Syn Człowieczy** w sercu ziemi trzy dni i trzy noce. **gr.: ketos - potwór morski, ogromna ryba, wieloryb; **dosł.: człowieka* Jon 1,17; 2,1-2
41. Mężowie z Niniwy powstaną* na sądzie z tym pokoleniem i potępią je, bo upamiętali się wskutek głoszenia Jonasza, a oto tu *ktoś* więcej *niż* Jonasz. Ps 63,9; Jon 3,5; J 2,19
**gr.: anistemi - powstać z martwych, wzbudzić, wystąpić*
42. Królowa Południa zostanie wzbudzona* na sądzie z tym pokoleniem i potępi je, bo przyszła z krańców ziemi, aby słuchać mądrości Salomona, a oto tutaj *ktoś* więcej *niż* Salomon. Łk 11,31; 1Krl 10,1; 2Krn 9,1
**gr.: egeiro - wzbudzić, wznieść, wstawać, obudzić ze snu*
43. A gdy nieczysty duch wyjdzie z człowieka, chodzi po miejscach bezwodnych, szukając odpoczynku, ale nie znajduje.
Łk 11,24; Hi 1,7; 1P 5,8
44. Wtedy mówi: Wrócę do swojego domu, z którego wyszedłem; i przychodząc, znaj-

duje *go* niezajętym*, zamiecionym i przyozdobionym. **lub: być wolnym, czekać*

45. Wtedy idzie i bierze z sobą siedem innych duchów gorszych od siebie, i gdy wejdą tam, mieszkają; i końcowy stan tego człowieka *jest* gorszy, niż początkowy. Tak też będzie i z tym złym* pokoleniem.
**gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły, zepsuty, podły*

46. A gdy On jeszcze mówił do tłumów, oto matka i Jego bracia stali na zewnątrz, szukając *sposobności,* by z Nim pomówić.
Mk 3,31; Łk 8,19; Mt 13,55; Mk 6,3

47. A powiedział do Niego ktoś: Oto Twoja matka i Twoi bracia stoją na zewnątrz, i szukają *sposobności, by* z Tobą pomówić.

48. A On w odpowiedzi, rzekł temu, co o tym Mu oznajmił: Kto jest moją matką? I kim są moi bracia? Łk 2,49

49. I gdy wyciągnął rękę ku swoim uczniom, powiedział: Oto moja matka i moi bracia!

50. Ktokolwiek bowiem czyniłby wolę* mojego Ojca, *który jest* w niebiosach, ten jest moim bratem i siostrą, i matką. Mt 17,5;
**gr.: thelema - wola, pragnienie, upodobanie* J 5,14

13 A tego dnia wyszedł Jezus z domu i usiadł* nad morzem. Mk 2,13
**zgodnie ze zwyczajem żydowskim - por. Dz 16,13*

2. I zebrały się wokół Niego wielkie tłumy, dlatego wstąpił do łodzi i siedział, a cały tłum stał na brzegu. Mt 4,35; 16,30; Łk 8,4

3. I mówił do nich wiele w podobieństwach*. I powiedział: Oto siewca wyszedł siać.
**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie* Mk 4,2; Ez 17,2; Łk 8,5; 15,3; J 16,25

4. A gdy on siał, niektóre *ziarna* padły obok drogi; i przybyły ptaki, i zjadły je.

5. Drugie natomiast padły na *miejsca* skaliste*, gdzie nie miały wiele ziemi. Szybko wzeszły, ponieważ nie miały głębokiej ziemi.
**tj. skała pokryta cienką warstwą gleby* Mt 13,20; Za 7,12; Rz 8,29; J 5,14; Am 6,12

6. A gdy wzeszło słońce, zostały spieczone, a że nie miały korzenia, uschły.

7. A inne padły między ciernie; i wzrosły ciernie, i je zadusiły*. Mt 13,22; Mk 4,18
**gr.: apopnigo - dławić, dusić się wodą, tonąć*

8. Inne natomiast padły na ziemię dobrą i wydały plon – to wprawdzie* stokrotny, a to sześćdziesięciokrotny, a to trzydziestokrotny.
**gr.: men - part. wzmac.* Łk 8,15; Rz 7,18; Mt 13,23

9. Kto ma uszy do słuchania, niech słucha!

10. A *wtedy* podeszli uczniowie i powiedzieli do Niego: Dlaczego mówisz do nich w podobieństwach? Łk 8,9; Mk 4,10

11. A On w odpowiedzi, rzekł im: Wam jest dane znać tajemnice Królestwa Niebios, a tamtym nie jest dane. Mt 11,25; Łk 8,10

12. Ktokolwiek bowiem ma, temu będzie dane, i będzie obfitował*; ale kto nie ma, i *to* co ma, zostanie mu zabrane. Mt 25,29;
**lub: miał w nadmiarze* Mk 4,25; Łk 8,18

13. *Właśnie* dlatego mówię do nich w podobieństwach, bo patrząc nie widzą, i słuchając nie słyszą, ani nie rozumieją. Pwt 29,3

14. I spełnia się na nich* proroctwo Izajasza, mówiące: Słuchem będziecie słuchać, a nie zrozumiecie, i patrząc będziecie widzieć, a nie ujrzycie; **mss Byz: im* Dz 28,25; Iz 6,9; Ez 12,2

15. Bo utuczyło* się serce tego ludu, a uszami z trudem usłyszeli, a oczy swoje zmrużyli, żeby czasem oczami nie widzieli, i uszami nie słyszeli, i sercem nie zrozumieli, i nie nawrócili** się, a ja żebym ich nie uzdrowił.
**tj. obrosło tłuszczem* Iz 6,10; Mk 4,12; Łk 1,17
***gr.: epistrefo - spowodować powrót, zwrócić się ku sobie, wrócić*

16. Ale oczy wasze są błogosławione, że widzą, i uszy wasze, że słyszą. Łk 10,23

17. Bo zaprawdę* mówię wam, że wielu proroków i sprawiedliwych pragnęło widzieć to, co *wy* widzicie, a nie widzieli, i słyszeć *to,* co *wy* słyszycie, a nie słyszeli. Łk 10,24;
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Ef 3,5; 1P 1,10

18. Wy więc posłuchajcie podobieństwa o siewcy. Mk 4,13-20; Łk 8,11-15

19. Do każdego, *kto* słucha słowa o Królestwie, i nie rozumie *go,* przychodzi zły i porywa to, co jest zasiane w jego sercu. To jest ten, który posiany jest obok drogi.

20. A *ten, który jest* posiany na *miejscach* skalistych, to ten, który słucha słowa i zaraz je z radością przyjmuje; Mk 4,16; J 5,35

21. Ale nie ma w sobie korzenia, trwa tylko chwilę*; a gdy nastaje ucisk albo prześladowanie z powodu słowa, zaraz jest zgorszony**.
**lub: jest niestały; **gr.: skandalidzo - stawiać przeszkodę, potknąć się, zgorszyć, skusić się, skłonić do odpadnięcia*

22. A *ten, który jest* posiany między ciernie, to ten, który słucha słowa; ale troska tego wieku i zwodniczy *urok* bogactwa zadusza słowo, i staje się bezowocnym. Mt 6,19-34

23. A *ten, który jest* posiany na dobrej ziemi, to ten, który słucha słowa i rozumie. Ten

przynosi plon* i daje**: ten rzeczywiście stokrotny, a ten sześćdziesięciokrotny, a ten trzydziestokrotny. 1J 2,15; Kol 1,6;
**lub: owocuje; **dosł.: czyni* 1Tm 6,9; Hbr 13,15; Ga 5,22

24. Inne podobieństwo* powiedział im, mówiąc: Podobne jest Królestwo Niebios do człowieka, który zasiał dobre nasienie na swojej roli. **gr.: parabole - por. w. 34** Mt 13,33-47; 20,1; Łk 13,18

25. A gdy ludzie spali, przyszedł jego nieprzyjaciel i posiał życicę* pośrodku pszenicy, i odszedł. Mt 25,5; Iz 56,9; Ga 2,4
**gr.: dzidzanion - lac.: lolium temulentum, chwast łudząco podobny do pszenicy o trujących owocach - wywoł. zawroty głowy*

26. A gdy urosło źdźbło i wydało owoc, wtedy pokazała się i życica.

27. A gdy przyszli słudzy gospodarza, powiedzieli mu: Panie! Czy nie posiałeś dobrego nasienia na swojej roli? Skąd więc ma życicę?

28. A *on* powiedział im: Człowiek, *który jest* wrogiem* to uczynił. A słudzy powiedzieli do niego: Czy chcesz, abyśmy poszli i ją pozbierali? **gr.: echthros - znienawidzony, wróg szczególnie Boga, budzący niechęć, żywiący nieprzyjaźń - por. w. 39*

29. A on powiedział: Nie! Abyście czasem zbierając życicę, nie wykorzenili równocześnie z nią i pszenicy.

30. Pozwólcie obu razem rosnąć aż do żniwa; a w czasie żniw powiem żniwiarzom: Zbierzcie najpierw życicę i związcie ją w snopy na spalenie, a pszenicę zgromadźcie do mojego spichlerza. Ml 4,1; Łk 3,17; Mt 3,12

31. Inne podobieństwo przedstawił im, mówiąc: Podobne jest Królestwo Niebios do ziarna gorczycy*, które wziął człowiek i zasiał na swojej roli. Mk 4,30; Łk 3,18; 19,11
**tj. najmniejsze ziarno w Izraelu - krzew sięga ponad 1 m wys.*

32. Wprawdzie jest ono mniejsze niż wszystkie nasiona; ale kiedy urośnie, jest większe od jarzyn i staje się drzewem, tak że ptaki *z* nieba przybywają i robią sobie gniazda na jego gałązkach. Dn 4,12; Ez 17,23; Ps 104,12

33. Inne podobieństwo powiedział im: Podobne jest Królestwo Niebios do zakwasu, który wzięła kobieta i rozczyniła* w trzech miarach** mąki pszennej, aż całe *ciasto* zostało zakwaszone. Łk 13,20-21; 1Kor 5,6; Ga 5,9
**mss Byz: ukryła; **dosł.: saton - ok. 13 litrów, 1/3 efy*

34. To wszystko mówił Jezus w podobieństwach* *do* tłumów, a bez podobieństwa *nic* nie mówił do nich; Mk 4,33; Łk 8,10
**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*

35. Aby wypełniło się to, co zostało powiedziane przez proroka, mówiącego: Otworzę w podobieństwach moje usta, wypowiem* *rzeczy,* które są ukryte od założenia świata.
gr.: ekballo - wyrzucę (z siebie) - por. Mt 8,12 Am 3,7; Ps 78,2

36. Wtedy rozpuścił tłumy; a gdy Jezus przyszedł do domu, podeszli do Niego Jego uczniowie, mówiąc: Wyjaśnij* nam dokładnie* podobieństwo o życicy *na* roli. Mt 13,24-30
**gr.: fradzo - wskazywać wyraźnie, wyłożyć, wyjaśnić*

37. A On w odpowiedzi, rzekł im: *Ten, który* rozsiewa dobre nasienie, to Syn Człowieczy;

38. A rola to świat, a dobre nasienie to synowie Królestwa, natomiast życica to synowie złego; 1Kor 3,9; Rdz 3,15; J 8,44; Dz 13,10; 1J 3,10

39. Wróg*, który ją zasiał, to diabeł**, żniwo to koniec tego wieku, a żniwiarzami są aniołowie. Ef 2,2; 6,11; 1P 5,8; Obj 12,9
**gr.: echthros - por. w. 28*; **gr.: diabolos - oszczerca*

40. Jak więc zbiera* się życicę i spala w ogniu**, tak będzie przy końcu tego wieku.
**dosł.: jest zbierana; **dosł.: jest spalana ogniem* J 15,6

41. Syn Człowieczy pośle swoich aniołów, a oni zbiorą z Jego Królestwa wszystkie zgorszenia *i tych, którzy* czynią bezprawie*;
**gr.: anomia - stan bezprawia,* Rz 2,8; Obj 21,27
pogarda wobec prawa - szczeg. Prawa Mojżesza, niegodziwość

42. I wrzucą* ich do pieca z ogniem. Tam będzie płacz** i zgrzytanie*** zębów.
gr.: ballo - por. J 13,2 Mt 3,12; 25,41; 22,13; Łk 13,28
***gr.: klauthmos - płacz, biadanie; ***brygmos - szczękanie zębami*

43. Wtedy sprawiedliwi* rozbłysną** jak słońce w Królestwie Ojca swojego. *Kto* ma uszy do słuchania, niech słucha. Dn 12,3; Obj 21,3
**gr.: dikaios - prawy, sprawiedliwy, zachowujący nakazy*
***gr.: eklampo - jaśnieć, błyszczeć, rozbłysnąć* Prz 4,18

44. Ponownie podobne jest Królestwo Niebios do skarbu, który jest ukryty w roli, a który człowiek znalazł i ukrył, i z radości odchodzi, i wszystko, co ma sprzedaje, i kupuje tę rolę. Mt 12,29; Łk 14,33; Wj 19,5; Ps 135,4

45. Ponownie podobne jest Królestwo Niebios do kupca szukającego pięknych pereł;

46. Który gdy znalazł jedną drogocenną* perłę, odszedł i sprzedał wszystko, co miał, i kupił ją. Prz 8,10-11
**gr.: polytimos - bardzo cenny, kosztowny, wysoko ceniony*

47. Ponownie podobne jest Królestwo Niebios do sieci zarzuconej w morze i zagarniającej ryby wszelkiego rodzaju; Mt 22,9

48. A gdy ta została napełniona, *rybacy* wyciągnęli ją na brzeg, a gdy usiedli, zebrali to,

co dobre do naczyń, a to co zgniłe*, wyrzucili na zewnątrz. Mt 25,31; 2Tes 1,7; Obj 20,12
**gr.: sapros - zgniły, zepsuty, bezużyteczny, zużyty*

49. Tak będzie przy końcu tego wieku; wyjdą aniołowie i wyłączą* złych** spośród sprawiedliwych, **gr.: aforidzo - odłączyć, odznaczyć od innych granicami, wykluczyć; **gr.: poneros - por. Mt 15,19** Mt 25,32

50. I wrzucą ich do pieca *z* ogniem. Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów.

51. Mówi im Jezus: Zrozumieliście* to wszystko? Powiedzieli Mu: Tak, Panie! Mk 4,34
**gr.: syniemi - rozumieć, pojąć, zestawić razem (fakty)*

52. A On powiedział im: Dlatego każdy uczony w Piśmie, który stał się uczniem w Królestwie Niebios, podobny jest do człowieka – pana domu*, który wyciąga** ze swojego skarbca to, co nowe i to, co stare.
**lub: zarządca domu; **gr.: ekballo - wyrzucić, wypchnąć*

53. I stało się, gdy Jezus dokończył tych podobieństw, że odszedł stamtąd.

54. I przyszedł do swojej ojczyzny*, i nauczał w ich synagodze, tak że się bardzo zdumiewali i mówili: Skąd u Niego ta mądrość i te moce**? J 7,15; Dz 4,13; Mt 7,28; 19,1; 26,1
**tj. Galilei; **gr.: dynamis - siła, moc, moc czynienia cudów*

55. Czy nie jest to syn cieśli*? Czy Jego matka nie nazywa się Maria, a Jego bracia *to* Jakub, Józef, Szymon i Juda? J 6,14; Mt 12,46
**gr.: tekton - obrabiający drewno lub metal, rzeźbiarz*

56. A Jego siostry, czy wszystkie nie są pośród nas? Skąd więc *u* Niego to wszystko?

57. I byli Nim zgorszeni*; ale Jezus powiedział im: Nigdzie nie jest prorok pozbawiony czci, jak tylko w swojej ojczyźnie i w swoim domu. Łk 4,24; J 4,44; 6,42; 1Kor 1,23
gr.: skandalidzo - powodować upadek, umieścić przeszkodę, doprowadzić do zwątpienia, zgorszyć - por. J 16,1

58. I nie uczynił tam wielu dzieł mocy* ze względu *na* ich niedowiarstwo**. Mk 5,6;
**lub: cudów; **niewiara, brak zaufania* Łk 4,25; Rz 11,20

14 W tym czasie tetrarcha Herod usłyszał wieść o Jezusie. Mk 6,14; Łk 9,7

2. I powiedział swoim sługom*: To jest Jan Chrzciciel; on został wzbudzony z martwych, i przez to dokonują się w Nim dzieła mocy**.
gr.: pais - chłopiec, młody sługa; **cuda - por. J 4,54

3. Albowiem Herod schwytał Jana, związał go i umieścił w więzieniu z powodu Herodiady, żony Filipa, swojego brata.

4. Bo Jan mówił mu: Nie wolno ci jej mieć *za żonę*. Kpł 18,16; 20,21; Mk 6,14; Łk 9,7; Dz 4,27

5. I chciał go zabić, ale bał się ludu; albowiem mieli go za proroka. Łk 20,6; Mk 6,19

6. A gdy obchodzono dzień narodzin Heroda, córka Herodiady tańczyła pośrodku *gości* i spodobała się Herodowi.

7. Dlatego pod przysięgą* przyrzekł jej dać o cokolwiek poprosi. Est 5,3; 7,2
**gr.: horokos - to, co zostało ślubowane przez złożenie przysięgi*

8. A ona została namówiona przez swoją matkę, i mówi: Daj mi tu na tacy głowę Jana Chrzciciela. 2Krn 22,2; 2Krl 11,1; Mk 6,24

9. I zasmucił się król, ale z powodu przysięgi i z powodu współbiesiadników* rozkazał *jej* dać. Mk 6,20; Kaz 5,2; Mt 17,12
**gr.: synanakeimai - współspoczywać przy stole z kimś*

10. Posłał więc i ściął głowę Jana w więzieniu. Mt 21,35; Mk 6,27; Łk 9,9

11. I przyniesiono jego głowę na tacy, i dano dziewczynce*, a *ona* zaniosła ją swojej matce. **gr.: korasion - dziewczę, dziewczynka* Jr 22,17

12. *Potem* przyszli jego uczniowie, zabrali ciało i pogrzebali je; a *potem* poszli i oznajmili *o* tym Jezusowi. Mt 27,58; Mk 6,29; Dz 8,2

13. A gdy Jezus to usłyszał, wycofał się stamtąd w łodzi na miejsce odludne*, *by pozostać* na osobności; a tłumy słysząc o tym, podążały za Nim pieszo z miast. Mk 6,30;
**gr.: eremos - puste, samotne, odludne* Łk 9,10; J 6,1-15

14. A Jezus wyszedł i zobaczył wielki tłum; zlitował* się nad nim i uzdrawiał ich chorych.
**gr.: splanchnidzomai - być głęboko* Mk 6,34; Łk 7,13
poruszonym, zdjętym litością, mieć głębokie współczucie

15. A gdy nastał wieczór, przystąpili do Niego Jego uczniowie, mówiąc: To miejsce jest puste, a *właściwa* pora* już przeminęła; rozpuść te tłumy, aby odeszły do wiosek i kupiły sobie żywności. **gr.: hora - czas, godzina, pora*

16. A Jezus powiedział im: Nie mają potrzeby odchodzić; wy dajcie im jeść. 2Kor 9,7

17. Ale oni powiedzieli do Niego: Mamy tu tylko pięć chlebów i dwie ryby.

18. A On powiedział: Przynieście mi je tutaj.

19. A gdy rozkazał tłumom usiąść na trawie i wziął pięć chlebów, i dwie ryby, spojrzał w górę ku niebu, błogosławił*, a gdy połamał chleby, dał uczniom, a uczniowie tłumom.
**gr.: eulogeo - sławić,* Mk 6,41; Łk 9,16; 1Kor 11,24
chwalić, prosić o błogosławieństwo, wyp. błogosławieństwo

20. I jedli wszyscy, i zostali nasyceni; i zebrali *to, co* zbywało, dwanaście pełnych koszy kawałków. 2Krl 4,44; J 6,11

21. A tych, którzy jedli, było około pięciu tysięcy mężczyzn, bez kobiet i dzieci.
22. I zaraz Jezus przymusił* swoich uczniów, aby wstąpili do łodzi i wyprzedzili Go na drugą stronę, aż On rozpuści tłumy.
**gr.: anakadzo - wymuszać, skłaniać, wymagać, przymuszać, czynić coś koniecznym* Mt 13,36; Mk 6,45; J 6,16
23. A gdy rozpuścił tłumy, wstąpił na górę, aby się modlić na osobności; a gdy nastał wieczór, był tam sam. Mt 6,6; Łk 6,12; 9,18
24. Łódź natomiast była już na środku morza, nękana* przez fale; albowiem wiatr był przeciwny. **gr.: basanidzo - por. Mk 5,7***
25. A o czwartej straży nocnej* przyszedł do nich Jezus, idąc po morzu. Hi 9,8;
**tj. między 3 - 6 godz. w nocy* Ps 93,4; Mk 6,48
26. A gdy uczniowie ujrzeli Go chodzącego po morzu, zatrwożyli się, mówiąc: *To* jest zjawa*! I krzyczeli ze strachu. Łk 24,37
**gr.: fantasma - pojawienie się, zjawa, widmo*
27. Lecz Jezus zaraz powiedział do nich, mówiąc: Ufajcie*! Ja jestem! Nie bójcie się!
gr.: tharseo - być odważnym, nabrać odwagi, ufać - Mt 9,22
28. A Piotr w odpowiedzi, rzekł do Niego: Panie! Jeśli to jesteś Ty, każ mi przyjść do siebie po wodzie.
29. A On powiedział: Przyjdź! I Piotr wyszedł z łodzi, a idąc po wodzie, przyszedł do Jezusa.
30. Lecz gdy ujrzał gwałtowny* wiatr, zląkł się, i gdy zaczął tonąć, zawołał, mówiąc: Panie, ratuj** mnie! Ps 69,2; Lm 3,54; Ps 116,4
**lub: silny; **gr.: sodzo - zbaw, uratuj, ocal, wybaw*
31. A Jezus natychmiast wyciągnął rękę, uchwycił go i powiedział do niego: O małej wiary*! Dlaczego zwątpiłeś? Mt 8,26
**gr.: oligopistos - o ludziach posiadających (słabą) małą wiarę*
32. A gdy weszli do łodzi, wiatr się uciszył.
33. Ci natomiast, którzy byli w łodzi, podeszli i oddali Mu pokłon, mówiąc: Prawdziwie jesteś Synem Bożym. Mt 15,25; 28,9; Łk 24,52
34. A gdy przeprawili się, przyszli do ziemi Genezaret. Mk 6,53-56
35. I rozpoznali Go mężowie *z* tego miejsca, i posłali *wiadomość* do wszystkich w tej okolicy i przyniesiono do Niego wszystkich, *którzy* mieli się źle.
36. I prosili Go, aby mogli tylko dotknąć skraju* Jego szaty; a ilu dotknęło, *tylu* zostało uzdrowionych. Lb 15,38; Mk 3,10; Łk 6,19
**hebr.: cicit - frędzle z wełny na skraju szaty przypom. o Prawie*

15 Wtedy podeszli do Jezusa uczeni w Piśmie i faryzeusze z Jerozolimy, mówiąc: Mk 7,1-23
2. Dlaczego Twoi uczniowie przekraczają tradycję* starszych? Nie myją bowiem swoich rąk, kiedy jedzą chleb. Pwt 4,2; Ga 1,14; Kol 2,8
**gr.: paradosis - ustny przekaz, treść nauczania, zasady*
3. A On w odpowiedzi, rzekł im: Dlaczego i wy przekraczacie* przykazanie Boże z powodu swojej tradycji? Mt 23,23
**gr.: parabaino - iść obok, pominąć, zaniedbać, pogwałcić*
4. Albowiem Bóg przykazał, mówiąc: Czcij ojca swojego i matkę; oraz: Kto złorzeczy* ojcu albo matce, niech poniesie śmierć.
**gr.: kakalogeo - lżyć, szkalować, źle mówić o kimś, przeklinać* Wj 20,12; 21,17; Pwt 15,6; Ef 6,1
5. Ale wy mówicie: Kto powiedziałby ojcu albo matce: Darem ofiarnym* jest to, co ode mnie miałoby was wspomóc; *ten* nie potrzebuje** czcić swojego ojca lub swojej matki.
domyśl.: dar złożony na rzecz świątyni; **Mt 5,20 Mk 7,11
6. I tak unieważniliście* przykazanie Boże z powodu swojej tradycji.
**gr.: akyroo - anulować, unieważniać, lekceważyć, pozbawiać siły*
7. Obłudnicy*! Dobrze prorokował o was Izajasz, mówiąc: **lub: hipokryci* Iz 29,13; Ez 33,31
8. Ten lud zbliża się do mnie swoimi ustami, i czci* mnie swoimi wargami; ale serce ich jest bardzo** daleko ode mnie. 1P 3,10; J 1,47
**gr.: timao - czcić, szanować, poważać; **dosł.: oddalone*
9. Lecz na próżno mnie czczą, ucząc nauk, *które* są przykazaniami ludzi.
10. I przywołał do siebie tłum, i powiedział im: Słuchajcie i zrozumiejcie.
11. Nie to, co wchodzi do ust, kala* człowieka; ale to, co wychodzi z ust, to kala człowieka. **gr.: koinoo - zanieczyszczać, czynić pospolitym, skalać* Rz 14,14-20; Tt 1,15; Mt 12,34-37
12. Wtedy podeszli Jego uczniowie i powiedzieli do Niego: Wiesz, że faryzeusze, słysząc to słowo, zostali zgorszeni?
13. A On w odpowiedzi, rzekł *im*: Każdy krzew*, którego nie sadził Ojciec mój niebiański, zostanie wykorzeniony. 1Kor 3,12;
**lub: sadzonka* Iz 60,21; 61,3; J 15,2
14. Zostawcie ich! Oni są ślepymi przewodnikami* ślepych, a jeśli ślepy prowadzi ślepego, obaj wpadną w dół. Iz 56,10; J 9,40; Oz 4,17
**gr.: hodegos - wskazujący drogę, nauczyciel bez odp. wiedzy*
15. A Piotr w odpowiedzi, rzekł do Niego: Wyjaśnij* nam dokładnie to podobieństwo**.
gr.: fradzo - por. Mt 13,36; **gr.: parabole - por. Mt 13,3

16. A Jezus powiedział: Wy nadal nie jesteście w stanie zrozumieć*? **lub: nierozumni*
17. Czy jeszcze nie rozumiecie, że wszystko, co wchodzi do ust, idzie do żołądka i zostaje wydalane do ustępu?
18. Ale to, co wychodzi z ust, to pochodzi z serca, i to kala* człowieka. Jk 3,6;
**lub: zanieczyszcza, czyni pospolitym* Łk 19,22; Jr 17,9
19. Z serca bowiem pochodzą złe* zamysły, morderstwa, cudzołóstwa, nierząd, kradzieże, fałszywe świadectwa, bluźnierstwa.
**gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły, zepsuty, podły, występny* Rdz 6,5; 8,21; Prz 4,23; 6,14; Mk 7,21
20. To jest *to, co* kala człowieka; natomiast jedzenie nieumytymi* rękoma nie kala człowieka. **gr.: aniptos - nieumyty, nieobmyty rytualnie*
21. I Jezus wyszedł stamtąd, i odszedł w strony* Tyru i Sydonu. Joz 11,8;
**dosł.: części kraju pod osobną władzą* Mk 7,24; Mt 10,5
22. A oto kobieta kananejska z tamtego regionu wyszła i głośno wołała* do Niego, mówiąc: Zmiłuj się nade mną, Panie, Synu Dawida! Moja córka *ma się* źle, jest opętana przez demona. **lub: krzyczy*
23. A On nie odpowiedział jej *ani* słowa. I podeszli Jego uczniowie, prosząc Go i mówiąc: Odpraw ją, bo głośno woła za nami.
24. A On w odpowiedzi, rzekł: Nie zostałem *do niej* posłany, tylko do owiec, które są zgubione* z domu Izraela. Jr 50,6;
gr.: apollymi - por. Mt 8,25** Ez 34,5; J 4,22
25. Lecz *ona* podeszła i oddała Mu pokłon, mówiąc: Panie, pomóż mi*! Łk 11,8; Mt 14,33
**gr.: boetheo - biec na wołanie - stąd: biec na ratunek, na pomoc!*
26. A On w odpowiedzi, rzekł: Nie jest dobrze* brać chleb dzieci i rzucać szczeniętom. **gr.: kalos - piękne, dobre, szlachetne*
27. *Ona* natomiast powiedziała: Tak*, Panie! Ale i szczenięta jedzą z okruszyn, które spadają ze stołu ich panów. Hi 42,2; Łk 7,6;
**gr.: nai - zaiste, tak, naprawdę, z pewnością* Rz 3,19
28. Wtedy Jezus w odpowiedzi, rzekł jej: O kobieto! Wielka jest twoja wiara! Niech ci się stanie, jak chcesz*. I uzdrowiona została jej córka od tej godziny. Mt 8,10;
**lub: pragniesz, życzysz sobie* Łk 7,9; Rz 4,19
29. A Jezus poszedł stamtąd i przyszedł nad Morze Galilejskie, i wstąpił na górę, *i* tam usiadł*. **zgodnie ze zwyczajem żydowskim - por. Dz 13,16**
30. I przyszły do Niego wielkie tłumy, mając ze sobą chromych, ślepych, niemych, kalekich i wielu innych, i kładli ich u stóp Jezusa; a *On* ich uzdrowił; Mk 7,31
31. Tak że tłum zdumiał się, widząc, że niemi mówią, kalecy są uzdrowieni, chromi chodzą, a ślepi widzą; i oddawali chwałę Bogu Izraela. Wj 24,10; Łk 7,16; Dz 3,21
32. A Jezus wezwał swoich uczniów i powiedział: Żal mi tego tłumu, ponieważ już trzy dni pozostają przy mnie i nie mają co jeść, a nie chcę ich rozpuścić głodnych, aby czasem nie zasłabli w drodze. Mk 8,1-10
33. I powiedzieli do Niego Jego uczniowie: Skąd weźmiemy tyle chleba na *tej* pustyni, aby nasycić tak wielki tłum? 2Krl 4,43
34. A Jezus mówi im: Ile macie chlebów? A oni powiedzieli: Siedem i trochę rybek.
35. I kazał tłumowi* spocząć** na ziemi.
dosł.: tłumom; **gr.: anapipto - położyć się - por. Łk 22,14
36. I wziął te siedem chlebów i ryby, *złożył* dziękczynienie, połamał i dał swoim uczniom, natomiast uczniowie tłumowi.
37. I zjedli wszyscy, i zostali nasyceni, i zebrali *to, co* zbywało *z* kawałków, siedem pełnych koszy. 2Krl 4,44; Ps 107,9; Mt 16,10; Mk 8,8
38. Tych natomiast, *którzy* jedli, było cztery tysiące mężczyzn, bez kobiet i dzieci.
39. I gdy rozpuścił tłumy, wszedł do łodzi i przybył w granice Magdali.

16 I podeszli faryzeusze i saduceusze, a wystawiając Go na próbę*, prosili**, aby pokazał im znak*** z nieba. Mk 8,11;
**gr.: peiradzo - kusić, doświadczać,* Łk 10,25; 1Kor 1,22
*wystawiać na próbę; **lub: pytali; ***gr.: semeion - por. J 4,54**
2. A On w odpowiedzi, rzekł im: Gdy jest wieczór, mówicie: *Będzie* piękna pogoda*, bo niebo się czerwieni; Łk 12,54;
**lub: czyste niebo* Łk 11,44; 1Krn 12,32
3. A rano: Dziś *będzie* burzliwa pogoda, bo niebo się czerwieni *i jest* pochmurne. Obłudnicy*! Wprawdzie oblicze nieba umiecie rozróżniać**, a znaków tych czasów nie możecie? **lub: hipokryci; **gr.: diakrino - rozsądzać - Jud 1,22**
4. Pokolenie złe i cudzołożne* szuka znaku; ale znak nie będzie mu dany, chyba że** znak proroka Jonasza. I opuścił ich, i odszedł.
**gr.: moichalis - cudzołożnica - w przenośni ktoś niewierny*
***gr.: ei me - jeśli nie, z wyjątkiem, jak tylko* Dz 2,40
5. I gdy uczniowie Jego przeprawili się na drugą stronę *morza,* zapomnieli wziąć chleba. Mk 8,14; 1Kor 5,6; Ga 5,9

6. A Jezus powiedział im: Patrzcie* i zwróćcie uwagę na zakwas faryzeuszów i saduceuszów. **gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć*

7. I oni rozważali *to* między sobą, mówiąc: Nie wzięliśmy chleba. J 2,25; Mk 16,4

8. A gdy Jezus rozpoznał* *to,* powiedział im: Dlaczego rozważacie to między sobą, *o* małej wiary, że nie wzięliście chleba?
**gr.: ginosko - poznać, wiedzieć, znać* Mt 6,30; Mk 16,14

9. Jeszcze tego nie rozumiecie, ani nie pamiętacie tych pięciu chlebów dla pięciu tysięcy *ludzi,* i ile koszów zebraliście? Mt 15,34

10. Ani tych siedmiu chlebów dla czterech tysięcy *ludzi,* i ile koszów zebraliście?

11. Jak to? Nie rozumiecie, że nie o chlebie wam powiedziałem *mówiąc,* żebyście zwrócili uwagę na zakwas faryzeuszów i saduceuszów? J 6,27; Dz 23,8

12. Wtedy zrozumieli, że nie mówił *im,* aby zwrócili uwagę* na zakwas chlebowy, ale na naukę faryzeuszów i saduceuszów.
**gr.: proscheo - zważać, poświęcić uwagę, oddawać się czemuś*

13. A gdy Jezus przyszedł w strony* Cezarei Filipowej, pytał swoich uczniów, mówiąc: Co *o* mnie mówią ludzie? *Kim* jest Syn Człowieczy? **por. Mt 15,21** Mk 10,45; J 3,14; Dz 7,56

14. A oni powiedzieli: *Według* niektórych, prawdziwie Janem Chrzcicielem, a inni *mówią, że* Eliaszem, jeszcze inni Jeremiaszem lub jednym z proroków. Mt 14,2; 17,10

15. Powiedział im: A wy co o mnie mówicie? *Kim* jestem? J 6,69; Mk 8,29; Łk 9,20

16. A w odpowiedzi, Szymon Piotr rzekł: Ty jesteś Mesjasz*, Syn Boga żywego**.
**por. w. 20*; **lub: żyjącego* Pwt 5,26; J 11,27; 20,31; Dz 8,37

17. A w odpowiedzi, Jezus rzekł do niego: Błogosławiony* jesteś Szymonie, synu Jony**! Bo nie objawiły ci tego ciało i krew, ale Ojciec mój, który jest w niebie. Mt 17,4-5
**gr.: makarios - szczęśliwy; **hebr.: bar Jona - syn Jonasza*

18. A ja ci też mówię, że ty jesteś Piotr*; a na tej skale** zbuduję mój Kościół, a bramy Hadesu*** go nie przemogą****; Mt 10,2;
**gr.: petros - kamień; **gr.: petra - skała* Iz 28,16; Dz 4,11
****gr.: określ. krainy umarłych - hebr.: Szeol - Dz 2,27 - Ps 16,10*
*****gr.: katischyo - przemóc, być silnym na czyjąś zgubę, pokonać*

19. I *tobie* dam klucze Królestwa Niebios; i cokolwiek zwiążesz* na ziemi, zostanie związane i w niebie; i cokolwiek rozwiążesz na ziemi, zostanie rozwiązane i w niebie.
**gr.: deo - przywiązać, zakuć, zobowiązać* Iz 22,22; Mt 18,18

20. Wtedy nakazał swoim uczniom, aby nikomu nie mówili, *że on* Jezus jest Mesjaszem*. Mk 8,30; J 1,41; 4,25; 20,31; 1J 2,22; 5,1
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony*

21. Od tej *chwili* Jezus zaczął wyjaśniać* swoim uczniom, że musi pójść do Jerozolimy i wiele wycierpieć od starszych i od arcykapłanów, i od uczonych w Piśmie, i zostać zabity, a trzeciego dnia być wzbudzonym *z martwych*. **dosł.: pokazać, ukazać oczom, dać dowód*

22. I wziął Go Piotr na stronę, i zaczął Go strofować*, mówiąc: Zmiłuj** się *nad* sobą, Panie! Nie stanie się to *z Tobą*.
**gr.: epitimao - surowo napominać, ganić, zgromić, karcić*
***lub: (jestem) Ci życzliwy, litość Ci, na litość Panie*

23. A On obrócił się i powiedział Piotrowi: Zejdź mi z drogi*, przeciwniku**! Jesteś dla mnie zgorszeniem***; nie myślisz o tym, co Boże, ale o tym, co ludzkie. Za 3,1; Obj 20,10; Mk 8,33
**gr.: hypage opiso mou - idiom - cofnij się; stań za mną*
***gr.: satanas - ten, który się sprzeciwia; ***przeszkodą, pułapką*

24. Wtedy Jezus powiedział do swoich uczniów: Jeśli ktoś chce iść za mną, niech zaprze się samego siebie, weźmie swój krzyż, i idzie za mną. Mt 10,38; Mk 8,34; Łk 9,23

25. Bo kto chce duszę* swoją uratować**, zgubi ją; a kto straci duszę swoją dla mnie, znajdzie ją. Mt 4,1; Łk 17,33; J 12,25
**gr.: psyche - życie, osoba, dusza; **gr.: sodzo - zbawić, ocalić*

26. Cóż bowiem zyska człowiek, choćby cały świat zdobył, a na duszy* swojej poniósł szkodę? Albo co da człowiek w zamian za swoją duszę? **por. w. 25** Ps 49,7; Mk 8,36; Hi 27,8

27. Bo Syn Człowieczy ma przyjść w chwale Ojca swojego ze swoimi aniołami, i wtedy odda każdemu według jego postępowania*.
**gr.: praksis - dokonania, czyny, transakcje,* Mt 10,41;
tu: w znaczeniu negatywnym Dn 7,13; Prz 24,12; Rz 2,6

28. Zaprawdę* mówię wam: Niektórzy z tych, tu stojących**, na pewno*** nie skosztują**** śmierci, dopóki nie ujrzą Syna Człowieczego, przychodzącego w swoim Królestwie. Łk 2,26;
**gr.: amen - Mk 13,17*; **dosł.: są niektórzy z tych tu ...* J 8,52;
****gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie; ****lub: posmakują* Mk 13,26

17 A po sześciu dniach wziął Jezus Piotra, Jakuba i Jana, jego brata, i wprowadził ich na wysoką górę na osobności*.
**gr.: idios - własne, osobiste, oddzielne* Mk 9,2; Łk 9,28

2. I został przemieniony przed nimi, i rozjaśniło się Jego oblicze jak słońce, a szaty Jego stały się białe jak światło. Dn 7,9; 2P 1,16

3. I oto zostali ukazani im Mojżesz i Eliasz, wspólnie *z* Nim rozmawiający.
4. A Piotr zwracając się, powiedział do Jezusa: Panie! Dobrze nam tu być; jeśli chcesz, zrobimy* tu trzy namioty: Tobie jeden, Mojżeszowi jeden, i Eliaszowi jeden. Mk 9,5;
**gr.: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć* Obj 21,23
5. A gdy on jeszcze mówił, oto obłok świetlisty zacienił ich; i oto *odezwał się* głos z obłoku, mówiący: Ten jest Syn mój umiłowany, w którym mam upodobanie*, Jego słuchajcie.
**lub: zadowolenie* Pwt 18,15-19; 1Krl 8,10; Obj 1,7; Mt 3,17
6. A uczniowie, *gdy to* usłyszeli, upadli na swoją twarz i bardzo się bali*. **lub: zlękli*
7. A gdy podszedł Jezus, dotknął się ich i powiedział: Wstańcie i nie bójcie się.
8. A oni podnieśli swoje oczy i nikogo nie widzieli, tylko samego Jezusa.
9. A gdy schodzili z góry, przykazał im Jezus, mówiąc: Nikomu nie mówcie o tym widzeniu*, aż Syn Człowieczy powstanie z martwych. Mt 16,20; Mk 8,30; Łk 9,21
**gr.: horama - widok, wizja, sen, obraz dany przez Boga,*
10. I zapytali Go uczniowie Jego, mówiąc: Dlaczego więc uczeni w Piśmie* mówią, że najpierw musi przyjść Eliasz? Mt 3,23; Mk 9,11
**gr.: grammateus - znawca, interpretator Prawa, pisarz*
11. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Eliasz istotnie najpierw przyjdzie i wszystko naprawi*; Mk 1,40; 9,14; Dz 10,25
**gr.: apokathistemi - przywrócić do stanu pierwotnego*
12. Lecz mówię wam: Eliasz już przyszedł, a nie poznali go, ale uczynili z nim, co chcieli; tak i Syn Człowieczy ma cierpieć przez nich. Łk 7,33; J 1,11; Dz 13,24
13. Wtedy uczniowie zrozumieli, że mówił im o Janie Chrzcicielu. Mt 11,14; Mk 9,13
14. I gdy oni przyszli do ludu, podszedł do Niego człowiek, który upadł *przed* Nim na kolana, Mk 9,14; Łk 9,37; Dz 10,25
15. I powiedział: Panie! Zmiłuj się nad moim synem; bo jest epileptykiem* i strasznie cierpi; bo często wpada w ogień, i często w wodę.
**gr.: seleniadzomai - być lunatykiem, być obłąkanym, epileptyk*
16. I przyprowadziłem go do Twoich uczniów, ale nie mogli go uzdrowić. Łk 9,40; Dz 3,16
17. A Jezus w odpowiedzi, rzekł: O pokolenie bez wiary i przewrotne*! Jak długo będę z wami? Jak długo będę was znosić? Przynieście mi go tutaj. Mt 6,30; Lb 14,11
**gr.: diastefo - wypaczyć, wykrzywić, zbaczać, skręcić*
18. I zgromił* go Jezus; i wyszedł z niego demon, i uzdrowiony został chłopiec od tej godziny. **lub: skarcić, surowo upomnieć* Mk 9,25; Łk 4,35
19. Wtedy podeszli na osobności uczniowie do Jezusa i powiedzieli do Niego: Dlaczego my nie mogliśmy go wyrzucić*?
**gr.: ekballo - wypędzić, wypchnąć, odrzucić z pogardą, wyrwać*
20. A Jezus powiedział do nich: Z powodu waszej niewiary; zaprawdę bowiem mówię wam: Jeśli macie wiarę jak ziarnko gorczycy*, powiecie tej górze: Przenieś się stąd na tamto miejsce, i przeniesie się, a nic nie będzie dla was niemożliwe. Hbr 3,19; Łk 17,6
**tj. najmniejsze ziarno w Izraelu - krzew sięga ponad 1 m wys.*
21. Natomiast ten rodzaj nie wychodzi inaczej, jak tylko przez modlitwę i post.
22. A gdy przebywali w Galilei, Jezus powiedział do nich: Syn Człowieczy ma być wydany* w ręce ludzi, Mt 16,21; 26,46; 1Kor 11,23
**gr.: paradidomi - wydać, przekazać, powierzyć, polecić*
23. I zabiją Go, a trzeciego dnia powstanie *z martwych*. I bardzo się zasmucili*.
**gr.: lypeo - smucić się, spowodować żal, zaniepokoić się*
24. A gdy przyszli do Kafarnaum, podeszli do Piotra poborcy didrachmy i powiedzieli: Czy nauczyciel wasz nie płaci *podatku* didrachmowego*? Mt 26,46; 1Kor 11,23
**1 didrachma lub dwudrachma to - 2 drachmy attyckie, 1 drachma aleksandryjska, 1/2 sykla - stawka dzienna wynagrodzenia za pracę robotnika sezonowego*
25. Powiedział: Tak. A gdy wchodził do domu, uprzedził go Jezus, mówiąc: Jak ci się wydaje, Szymonie? Królowie ziemi od kogo biorą cło albo podatek*? Od swoich synów, czy od obcych? Rz 13,6; Wj 30,13; 38,26
**dosł.: podatek pogłówny według spisu ludności, dobrowolny podatek 1/2 sykla na rzecz świątyni*
26. Piotr odpowiedział Mu: Od obcych. Jezus powiedział do niego: A więc synowie* są wolni. **gr.: hyios - syn, reprezentujący ojca* Mt 17,7
27. Jednak, abyśmy ich nie zgorszyli, idź nad morze i zarzuć haczyk, weź pierwszą wyciągniętą* rybę, a gdy otworzysz jej pyszczek, znajdziesz stater**; zabierz go i daj im za mnie i za siebie. **mss Byz - wyciągniesz*
***stater - złota lub srebrna moneta warta 2 drachmy, 1 sykel*

18 W tej godzinie podeszli uczniowie do Jezusa, mówiąc: Kto więc jest większy od *innych* w Królestwie Niebios?
2. I przywołał Jezus dziecko*, i postawił je pośród nich, **gr.: paidon - małe dziecko, chłopczyk, dziewczynka*

3. I powiedział: Zaprawdę* mówię wam: Jeśli się nie nawrócicie** i nie staniecie się jak dzieci, nie wejdziecie do Królestwa Niebios.
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Ez 34,15-16; Dz 3,19; Jk 5,19
***gr.: strefo - odwrócić się plecami do kogoś, zmienić zdanie*

4. Kto więc uniżyłby się jak to dziecię, ten jest większy *od innych* w Królestwie Niebios.

5. A kto przyjąłby jedno takie dziecię w moim imieniu, mnie przyjmuje.

6. Kto natomiast byłby powodem upadku* jednego z tych małych, którzy we mnie wierzą, pożyteczniej byłoby dla niego, aby zawieszono ośli kamień młyński na jego szyi, i utopiono *go* w głębinie morskiej.
gr.: skandalidzo - zgorszyć, stawiać przeszkodę, wpaść w pułapkę, doznać szkody - por. J 16,1 Rz 14,14; Łk 17,1

7. Biada światu z powodu zgorszeń*! Muszą wprawdzie przyjść zgorszenia*, ale biada temu człowiekowi, przez którego przychodzi zgorszenie*! **por. w. 6**

8. Dlatego jeśli twoja ręka albo twoja noga jest dla ciebie powodem upadku, odetnij ją i odrzuć od siebie; lepiej jest tobie wejść do życia będąc chromym lub kalekim, niż mając dwie ręce albo dwie nogi, zostać wrzuconym do ognia wiecznego*. Mk 9,43; Iz 33,14;
**gr.: aionios - odwieczny, nieskończony* 2Tes 1,8

9. I jeśli oko twoje jest dla ciebie powodem upadku, wyłup* je i odrzuć od siebie; lepiej jest tobie wejść do życia jednookim, niż z dwojgiem oczu być wrzuconym w ogień Gehenny. **dosł.: wyrwij z korzeniami, uwolnij się od niego*

10. Patrzcie*, abyście nie gardzili żadnym z tych małych; albowiem mówię wam, że aniołowie ich w niebiosach przez cały *czas* patrzą na oblicze Ojca mojego, który jest w niebiosach. **lub: uważajcie* Ps 34,7-8; Hbr 1,14

11. Przyszedł bowiem Syn Człowieczy, aby zbawić* to, *co* zginęło. Łk 9,56; 19,10;
**gr.: sodzo - uratować, ocalić, zbawić* J 3,17; 12,47; 1Tm 1,15

12. Jak się wam wydaje? Gdyby jakiś człowiek miał sto owiec, a zabłąkałaby się jedna z nich, czy nie zostawi dziewięćdziesięciu dziewięciu, i nie pójdzie w górach szukać zabłąkanej*? Mt 12,11; Ps 119,176
**gr.: planao - błąkać się, włóczyć, wprowadzać w błąd, zwodzić*

13. I jeśli uda* się *mu* ją znaleźć, zaprawdę mówię wam, że bardziej raduje** się z niej, niż *z owych* dziewięćdziesięciu dziewięciu, które nie zabłądziły. Łk 15,5; Jr 32,37
dosł.: stało się; **chairo - cieszyć się, radować - por. Mk 15,18

14. Tak też nie jest wolą Ojca waszego, *który jest* w niebiosach, aby zginął jeden z tych małych. Ez 18,23; Mt 6,9; J 3,15-16; 10,28

15. A jeśli zgrzeszyłby przeciwko tobie twój brat, idź, wskaż mu jego winę* między tobą, a nim samym; jeśli usłuchałby ciebie, pozyskałeś swojego brata. Kpł 19,17; Łk 17,3; Ga 6,1
**gr.: elencho - napominać, wykazać winę argumentując, obnażyć winę, skarcić, zawstydzić, strofować, karać*

16. Jeśli jednak nie usłuchałby, weź ze sobą jeszcze jednego albo dwóch, aby na *zeznaniu* ust dwóch lub trzech świadków* oparte było każde słowo. Pwt 17,6; 2Kor 13,1; Hbr 10,28
**gr.: martys - świadczyć aż do męczeństwa, być naocz. świad.*

17. A jeśli nie usłuchałby ich, powiedz zborowi*; a jeśli nie usłuchałby zboru, niech będzie dla ciebie jak poganin i celnik**.
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbór, zebranie publ.*
***lub: poborca podatków* 1Kor 5,35; Rz 16,17; 2Tes 3,6

18. Zaprawdę mówię wam: Cokolwiek zwiążecie na ziemi, będzie związane i w niebie; a co rozwiążecie na ziemi, będzie rozwiązane i w niebie. 1Kor 5,4-5; Mt 16,19; Obj 3,7; J 20,23

19. I znów mówię wam: Gdyby dwaj z was na ziemi zgodzili się co do wszelkiej sprawy, wszystko, o co by prosili, stanie się im od Ojca mojego, który jest w niebiosach.

20. Albowiem gdzie są dwaj albo trzej zgromadzeni* w moje imię, tam jestem pośród** nich. **gr.: synago - zebrać razem, połączyć, zwoływać kogoś*
***dosł.: w środku nich* Mk 16,17; J 14,13; Dz 2,38; 9,27

21. Wtedy Piotr podszedł do Niego i powiedział: Panie! Ile razy, jeżeli brat mój przeciwko mnie zgrzeszy, mam mu odpuścić*? *Czy* aż do siedmiu razy? Ef 4,32; Mk 11,25
**gr.: afiemi - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*

22. I Jezus powiedział mu: Nie mówię ci: Aż do siedmiu razy, ale aż do siedemdziesięciu razy siedem.

23. Dlatego podobne* jest Królestwo Niebios do *pewnego* człowieka – króla, który chciał rozliczyć zobowiązania** ze swoimi sługami.
**gr.: homoioo - por. Hbr 2,17*; **gr.: logos - słowo, rachunek*

24. A gdy oni zaczęli się rozliczać*, przyprowadzono do niego jednego, który był winien dziesięć tysięcy talentów. Łk 7,41; 16,5
**gr.: synairo - podsumować rachunki, podnosić razem*

25. A gdy nie miał z czego oddać, nakazał* go jego pan sprzedać, i jego żonę, i dzieci, i wszystko co miał, by *tak* został oddany *dług*. **gr.: keleuo - polecać, kazać* Ps 38,4; Kpł 25,39

26. Upadł więc sługa i pokłonił się mu, mówiąc: Panie! Bądź dla mnie cierpliwy*, a oddam ci wszystko. Łk 7,43; Rz 10,3
gr.: makrothymeo - znosić cierpliwie - por. 1Tes 5,14***
27. I zlitował* się pan tego sługi, uwolnił go, i odpuścił jemu dług. Sdz 10,16;
**lub: być poruszonym wewnątrz* Ps 78,38; 86,5.15
28. A gdy wyszedł ów sługa i znalazł jednego ze współsług, który był mu winien sto denarów, chwycił mocno i dusił go, mówiąc: Oddaj mi, co jesteś winny.
29. Padł więc współsługa do jego stóp i prosił go, mówiąc: Bądź dla mnie cierpliwy*, a oddam ci wszystko. **lub: stań się wyrozumiały*
30. Lecz on nie chciał, ale poszedł i wrzucił go do więzienia, aż odda co jest winny.
31. Ujrzeli więc współsłudzy jego, co się stało, i zasmucili się bardzo, poszli i dokładnie opowiedzieli* swojemu panu wszystko, co zaszło. **gr.: diasafeo - wyjaśnić jasno bądź prosto, wyjawić*
32. Wtedy wezwał go jego pan i powiedział mu: Sługo zły! Cały dług tobie odpuściłem dlatego, że mnie poprosiłeś; Łk 7,41
33. Czy i ty nie powinieneś zlitować się nad swoim współsługą, jak i ja zlitowałem się nad tobą?
34. I rozgniewał się jego pan, oddał go śledczym* *więziennym,* dopóki nie odda wszystkiego, co jest mu winien. Mt 5,25; Łk 12,58;
**lub: ten, kto wydobywa prawdę za pomocą tortur* Obj 14,10
35. Tak i Ojciec mój niebiański uczyni wam, jeśli nie odpuścicie swojemu bratu z serc waszych jego upadków*. Mt 6,15; 7,2; Jk 2,13
**gr.: paraptoma - przewinienie, fałszywy krok, występek*

19 I stało się, gdy zakończył Jezus te słowa, że odszedł* z Galilei i przyszedł w granice Judei po drugiej stronie Jordanu.
**lub: przeniósł się* Mk 10,1; J 10,40
2. I podążały za Nim wielkie tłumy, i tam ich uzdrawiał*. Mt 4,23; 12,15; Mk 9,37
**gr.: therapeuo - służyć, uzdrawiać, przywracać do zdrowia*
3. I przyszli do Niego faryzeusze, wystawiając Go na próbę* i mówiąc do Niego: Czy wolno człowiekowi oddalić swoją żonę z powodu każdej przyczyny? **lub: kusząc* Mt 22,18
4. A On w odpowiedzi, rzekł im: Czy nie czytaliście, że Ten, *który* stworzył, od początku uczynił ich mężczyzną i kobietą*?
**dosł.: męskim i żeńskim* Łk 10,26; Rdz 1,27; J 1,3
5. I powiedział: Dlatego opuści mąż *swojego* ojca i matkę, i zostanie złączony* ze swoją żoną, i będą dwoje jednym** ciałem?
**dosł.: skleić się, przywrzeć; **w jednym ciele* Rdz 2,21-24
6. Tak że już nie są dwoje, ale jedno ciało. Co więc Bóg złączył*, człowiek niech nie rozłącza. Ml 2,14; Rz 7,2; 1Kor 7,10
**gr.: syzegunymi - wprząść w jedno jarzmo, połączyć razem*
7. Powiedzieli do Niego: Dlaczego więc Mojżesz polecił* dać zwój** rozwodowy i ją oddalić***? **lub: rozkazał; **list, dokument* Pwt 24,1-3; Mt 5,31;
****gr.: apolyo - rozwiązać (małżeństwo), uwolnić* Jr 3,8
8. Powiedział im: Mojżesz z powodu zatwardziałości waszego serca pozwolił wam oddalić wasze żony, lecz od początku tak nie było. Ml 2,13; Mk 10,5; 1Kor 7,6; Rdz 4,19
9. Ale mówię wam: Ktokolwiek oddaliłby swoją żonę z wyjątkiem* powodu nierządu, i poślubił inną, cudzołoży; a *kto* poślubił tę, która jest oddalona, cudzołoży. Mt 5,32;
**gr.: ei me - jeśli nie, brak gr. ei (jeśli) w mss Byz* Mk 10,11
**zgodnie z mss Byz - oddaliłby nie z powodu nierządu*
10. Powiedzieli do Niego Jego uczniowie: Jeśli tak się ma sprawa* męża z żoną, nie warto** się żenić. **dosł.: wymaganie, żądanie; **nie jest korzystne*
11. A On powiedział im: Nie wszyscy pojmują te słowa, ale ci, którym jest to dane.
12. Albowiem są eunuchowie, którzy narodzili się takimi z łona matki, są też eunuchowie, którzy przez ludzi zostali wytrzebieni; są też eunuchowie, którzy sami siebie *uczynili* eunuchami dla Królestwa Niebios. Kto może pojąć, niech pojmuje! 1Kor 7,7; 9,5
13. Wtedy przynoszono do Niego dzieci, aby wkładał na nie ręce i modlił się; ale uczniowie skarcili* ich. **lub: surowo napomnieć, ganić*
14. Lecz Jezus powiedział: Dopuśćcie dzieci i nie zabraniajcie* im przyjść do mnie; bo takich jest Królestwo Niebios. Mt 11,25; 18,3;
**gr.: kolyo - powstrzymywać, odmawiać* 1Kor 14,20
15. A gdy włożył na nie ręce, odszedł stamtąd. Iz 40,11; Mk 10,16; 2Tm 3,15
16. I oto podszedł do Niego ktoś* i powiedział do Niego: Nauczycielu dobry**! Co dobrego mam czynić, abym miał życie wieczne?
**dosł.: jeden; **gr.: agathos - dobry, dobry z natury, prawy*
17. Ale On mu powiedział: Czemu mówisz do mnie – dobry? Nikt nie jest dobry, tylko jeden, Bóg. A jeśli chcesz wejść do życia, zachowuj* przykazania. Kpł 18,5; Łk 10,26
**gr.: tereo - zachować coś w stanie niezmienionym, strzec, czuwać*
18. Mówi do Niego: Jakie? A Jezus powie-

dział: Te: nie będziesz mordował, nie będziesz cudzołożył, nie będziesz kradł, nie będziesz mówił fałszywego* świadectwa; Pwt 5,17-20;
**lub: nie będziesz świadczył kłamliwie* Ga 3,10; Jk 2,10

19. Czcij swojego ojca i matkę, i: Będziesz miłował swojego bliźniego*, jak *samego* siebie. Wj 20,12; Lb 19,18; Pwt 5,16; Kpł 19,18; Jk 2,8
**gr.: plesion - tuż obok, w pobliżu - stąd: sąsiad, bliźni*

20. Mówi do Niego młodzieniec: To wszystko zachowywałem* od swojej młodości; czego *mi* jeszcze brakuje? **lub: strzegłem*

21. Jezus powiedział do niego: Jeśli chcesz być doskonały*, idź, sprzedaj swoje majętności i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie; i przyjdź *tutaj,* i podążaj za mną. Mt 5,48; Rdz 6,9; Hi 1,1; Łk 6,47; Flp 3,12; Mt 4,19
**gr.: teleios - dojrzały, w pełni rozwinięty, niemający braków*

22. A gdy młodzieniec usłyszał to słowo, odszedł smutny; był bowiem *człowiekiem* mającym wiele posiadłości.

23. A Jezus powiedział swoim uczniom: Zaprawdę* mówię wam, że bogaty z trudnością wejdzie do Królestwa Niebios. Jk 1,9;
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Mk 10,23; Łk 18,24

24. A nadto mówię wam: Łatwiej wielbłądowi przejść przez ucho igły*, niż bogatemu wejść do Królestwa Bożego. Jr 13,2; J 5,44;
**gr.: trypematos rafidos - otwór igły (do szycia)* Dz 14,22

25. Gdy usłyszeli to Jego uczniowie, bardzo się zdumieli*, mówiąc: Kto więc może zostać zbawiony? **gr.: ekplesso - być przejętym - por. Dz 13,12**

26. A Jezus spojrzał na nich i powiedział im: U ludzi to niemożliwe, lecz u Boga wszystko jest* możliwe. **brak w mss Byz* Rdz 18,14; Jr 32,17.27

27. Wtedy odpowiedział Piotr, mówiąc do Niego: Oto my opuściliśmy wszystko i poszliśmy za Tobą; co za to mieć będziemy?

28. A Jezus powiedział im: Zaprawdę mówię wam, że wy, którzy za mną poszliście, przy odrodzeniu*, gdy usiądzie Syn Człowieczy na tronie swojej chwały, usiądziecie i wy na dwunastu tronach, sądząc dwanaście pokoleń** Izraela. Iz 65,17; Dz 3,21; 2P 3,13; Iz 1,26
gr.: palingenesia - odnowienie - por. Tt 3,5; **lub: plemion*

29. I każdy, kto by opuścił domy, albo braci, albo siostry, albo ojca, albo matkę, albo żonę, albo dzieci, albo rolę dla* mojego imienia, stokrotnie *tyle* otrzyma, i życie wieczne odziedziczy. **lub: ze względu, z powodu* Mk 10,29; Łk 18,29

30. A wielu pierwszych będzie ostatnimi, a ostatnich pierwszymi. Mt 20,16; 21,31

20 Albowiem podobne jest Królestwo Niebios do *pewnego* człowieka, gospodarza*, który wczesnym rankiem wyszedł wynająć robotników do swojej winnicy.
**gr.: oikodespotes - pan domu* Mt 21,28-33; J 15,1

2. A zgodził* się z robotnikami po denarze za dzień *pracy* i posłał ich do swojej winnicy. **lub: zawrzeć umowę w sferze interesu, ułożyć się z kimś*

3. I gdy wyszedł około trzeciej* godziny, ujrzał innych, którzy stali na rynku bezczynnie,
**tj. o 9 -tej współczesnego sposobu liczenia czasu*

4. I powiedział im: Idźcie i wy do winnicy, a sprawiedliwie dam wam, *co należy.*

5. I *oni* poszli. Ponownie wyszedł około szóstej i dziewiątej godziny, i uczynił tak samo.

6. A gdy wyszedł około jedenastej godziny, znalazł innych, którzy stali bezczynnie i powiedział im: Dlaczego tu cały dzień staliście bezczynnie*? Prz 19,15; Ez 16,49; J 9,4
**gr.: argos - wolny od pracy, leniwy, unikający pracy, próżno*

7. Mówią mu: Bo nas nikt nie wynajął. Powiedział im: Idźcie i wy do winnicy, a co będzie sprawiedliwe* otrzymacie**. Dz 4,16;
**lub: zgodne z prawem; **odbierzecie* Ef 6,8; Hbr 6,10

8. A gdy nastał wieczór, powiedział pan winnicy swojemu zarządcy: Zawołaj robotników i daj im zapłatę, zaczynając od ostatnich, aż do pierwszych. Kpł 19,2; Pwt 24,15; 2Kor 5,10

9. I gdy przyszli ci, którzy *około* jedenastej godziny *zostali wynajęci,* otrzymali po denarze*. **denar - „zawierający 10 asów" - 2,436 g srebra*

10. Gdy natomiast przyszli pierwsi, sądzili*, że więcej otrzymają; ale i oni otrzymali po denarze. **gr.: nomidzo - wnioskować, sądzić, myśleć*

11. A gdy wzięli, zaczęli szemrać przeciwko gospodarzowi, Łk 5,13; Rz 14,10; Jud 1,16

12. Mówiąc: Ci ostatni pracowali jedną godzinę, a zrównałeś ich z nami, którzy znosiliśmy ciężar dnia i upał.

13. A on odpowiedział, jednemu z nich mówiąc: Przyjacielu*! Nie czynię ci krzywdy; czyż nie zgodziłeś się ze mną na denara?
**zwrot grzecznościowy - towarzysz, druh - w NT użyty tylko w Ew. Mateusza do osób w kontekście negatyw. - Mt 22,12; 26,50*

14. Zabierz co twoje i odejdź; chcę bowiem temu ostatniemu dać, jak i tobie.

15. Albo czy nie wolno mi czynić z tym, co moje, tego, co chcę? Czy oko twoje jest złe*, że ja jestem dobry? Rz 9,16
hebr. idiom: złe oko - być skąpym, chciwym - por. Mt 6,23

16. Tak będą ostatni pierwszymi, a pierwsi

ostatnimi; albowiem wielu jest wezwanych*, ale mało wybranych. Rz 9,30; Mk 10,31; Mt 22,14
**gr.: kletos - zapraszać, wezwać, powołać*

17. A Jezus, zmierzając* do Jerozolimy, wziął dwunastu uczniów i w drodze na osobności powiedział im: Mk 10,32; J 15,15; Łk 18,31
**gr.: anabainao - iść do góry, wspinać się, Jerozolima jest na górze*

18. Oto zmierzamy do Jerozolimy, a Syn Człowieczy zostanie wydany arcykapłanom i uczonym w Piśmie, i skażą* Go na śmierć,
**lub: uznają za zasługującego na karę, zasądzą wyrok*

19. I wydadzą Go poganom na pośmiewisko*, i na ubiczowanie, i na ukrzyżowanie; a trzeciego dnia będzie wzbudzony *z martwych*.
**lub: wykpić, wyszydzić* Mt 16,21; 27,28; 1Kor 15,4

20. Wtedy zbliżyła się do Niego matka synów Zebedeusza ze swoimi synami, oddając Mu pokłon i prosząc Go o coś.

21. A *Ona jej* powiedział: Co chcesz*? Mówi do Niego: Powiedz, aby ci dwaj moi synowie zasiedli, jeden z Twojej prawej strony, a drugi z lewej** strony w Królestwie Twoim.
gr.: thelo - por. Mt 27,43; **mss Byz - Twojej lewej* Mk 10,35

22. Ale Jezus w odpowiedzi, rzekł: Nie wiecie, o co prosicie; czy możecie pić kielich, który ja mam pić? I* chrztem**, którym ja jestem chrzczony**, być ochrzczeni**? Powiedzieli do Niego: Możemy. Mk 14,36; Łk 22,42
mss Byz - Czy; **gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - Mt 3,11

23. I powiedział im: Kielich mój istotnie wypijecie, i chrztem, którym ja jestem chrzczony, będziecie ochrzczeni; ale zasiąść z prawej mojej strony i z lewej mojej strony, nie moja *to rzecz* dać wam, ale *dano to tym,* którym jest to przygotowane przez Ojca mojego.

24. A gdy to usłyszało *pozostałych* dziesięciu, oburzyli* się na dwóch braci. Mk 10,41;
**gr.: aganakteo - być wzburzonym, gniewać się* Łk 22,24

25. Ale Jezus przywołał ich i powiedział: Wiecie, że przywódcy narodów panują* nad nimi, a wielcy dają odczuć** swoją władzę** *nad* nimi. Mk 10,42; Mt 11,29; J 13,12
**gr.: katakyrieuo - poddać swojej władzy, opanować, ujarzmić*
***gr.: kataeksousiadzo - władać kimś samowolnie, dominować, dać odczuć swą władzę, okazywać swoją moc na kimś*

26. Lecz nie tak będzie u was; ale jeśli ktoś chciałby stać się wielkim wśród was, niech jest waszym sługą*. Łk 14,7; J 18,36
**gr.: diakonos - sługa, ten, który wykonuje polecenia*

27. A jeśli ktoś wśród was chciałby być pierwszym, niech jest waszym niewolnikiem*.
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*

28. Podobnie Syn Człowieczy nie przyszedł, aby Mu służono, ale aby służyć, i aby dał życie swoje na okup za* wielu. Mk 14,24; Rz 5,19;
**gr.: anti - w miejsce* Wj 30,12; Oz 13,14; Flp 2,4-8

29. A gdy wychodzili* z Jerycha**, szedł za Nim wielki tłum. Mk 10,46-52; J 6,5; Łk 18,35-43
**por. Mk 10,46*; **gr.: Iericho - miejsce aromatu*

30. I oto dwaj ślepi, siedzący przy drodze, słysząc*, że Jezus przechodził, krzyczeli, wołając**: Zmiłuj się nad nami, Panie, Synu Dawida! **dosł.: usłyszawszy; **mówiąc* J 9,1

31. A tłum skarcił* ich, aby milczeli; lecz oni tym bardziej krzyczeli, mówiąc: Zmiłuj się nad nami, Panie, Synu Dawida! Mt 15,23;
**lub: surowo napomnieć, ganić* Łk 11,8; Kol 4,2

32. I Jezus stanął, przywołał* ich, i powiedział: Co chcecie, *abym* wam uczynił?
**gr.: foneo - wydać głos, wołać, krzyczeć* Dz 10,29; Flp 4,6

33. Mówią do Niego: Panie! Aby nasze oczy zostały otworzone. Ef 1,17; Mt 13,16

34. A Jezus zlitował* się i dotknął ich oczu, i zaraz odzyskali wzrok; i podążali za Nim.
**lub: być zdjęty współczuciem* Mt 9,36; 1P 3,8; Ps 145,8

21 I gdy przybliżyli się do Jerozolimy, i przyszli do Betfage*, pod** Górą Oliwną, wtedy Jezus wysłał dwóch uczniów,
**gr.: Bethfage - dom niedojrzałych fig* Mk 11,1-11;
***lub: ku, w pobliżu, koło* Łk 19,28; J 11,1.12-19

2. Mówiąc im: Idźcie do miasteczka, które jest przed wami, a zaraz znajdziecie oślicę uwiązaną, a z nią oślątko; odwiążcie i przyprowadźcie *je* do mnie*. Łk 19,31; Mk 11,2; Mt 26,18
**zwyczaj zwany „angaria" pozwalał na wykorzystanie zwierzęcia przez jakąś osobistość; stosowany przez kurierów*

3. A gdyby wam ktoś coś mówił, powiedzcie, że Pan ich potrzebuje; jednak zaraz je odeśle*. **mss Byz - odsyła* 1Sm 10,26; J 12,15

4. A to wszystko stało się, aby wypełniło się *to, co* zostało powiedziane przez proroka, gdy mówi:

5. Powiedzcie córce Syjonu: Oto twój Król przychodzi do ciebie, łagodny i siedzący na ośle, na oślątku, źrebięciu* oślicy** będącej pod jarzmem. Mt 2,2; Rdz 49,10; Za 9,9; Ps 45,6; Iz 9,6
**dosł.: synu; **lub: ogólnie o zwierzęciu pociągowym*

6. I uczniowie poszli i uczynili tak, jak im rozkazał* Jezus, 1Sm 15,14; J 15,14
**gr.: prostasso - polecić, zarządzić, przydzielić, wyznaczyć*

7. Przyprowadzili oślicę i oślątko, i włożyli na nie swoje szaty, i usadowili* Go na nich.
**mss Byz - usiadł* Mk 11,4-8; Łk 19,32; 2Krn 9,13

8. A bardzo wielki* tłum słał swoje szaty na drodze, a inni obcinali gałązki z drzew i ścielili *je* na drodze. Kpł 23,40; 2Krl 9,13; J 12,13
**gr.: plestos - najliczniejszy, bardzo dużo, większość*

9. A tłumy idące przed Nim i za Nim wołały*, mówiąc: Hosanna** Synowi Dawida! Błogosławiony, który przychodzi w imieniu PANA! Hosanna na wysokościach! Ps 118,26; 148,1;
**lub: krzyczały; **zbaw teraz, uratuj* Mk 11,9; Łk 2,14

10. I gdy przybył do Jerozolimy, całe miasto zostało poruszone*, mówiono: Kto to jest?
**gr.: seio - trząść, wzburzyć myśli, odczuwać drżenie*

11. Tłumy natomiast mówiły: To jest Jezus, prorok z Nazaretu w Galilei. Mt 2,23; J 1,45

12. A Jezus wszedł do świątyni Bożej, i wyrzucił wszystkich sprzedających i kupujących w świątyni; poprzewracał stoły *tych, którzy* pieniądze wymieniali*, i ławy sprzedających gołębie. Pwt 14,24; Mk 11,15; Łk 19,45; J 2,14
**gr.: kollybestes - drobny wekslarz, wymieniający drobne monety*

13. I powiedział im: Napisano: Mój dom zostanie nazwany domem modlitwy; a wy uczyniliście z niego jaskinię zbójców*.
**lub: bandytów* Iz 56,7; Jr 7,11; J 5,25

14. I przystąpili do Niego w świątyni ślepi* i kulawi*, i uzdrowił ich. **mss Byz - kulawi i ślepi*

15. A widząc arcykapłani i uczeni w Piśmie przedziwne* dzieła, które czynił, i chłopców wołających w świątyni, i mówiących: Hosanna Synowi Dawida, oburzyli się**, Ps 118,25
**gr.: thaumasios - przedziwne, cudowne, godne podziwu*
***lub: rozgniewać się, być wzburzonym, niezadowolonym*

16. I powiedzieli do Niego: Czy słyszysz, co oni mówią? A Jezus powiedział im: Tak, czy nigdy nie czytaliście: Z ust niemowląt i ssących zgotowałeś sobie chwałę? Ps 8,3

17. A gdy ich opuścił, wyszedł z miasta do Betanii*, i tam zanocował. Mk 11,12.20-26
**gr.: Bethania - dom fig, miejscowość na zboczu Góry Oliwnej*

18. A rano wracając do miasta, poczuł głód.

19. I zobaczył przy drodze jeden figowiec, i podszedł do niego, i nie znalazł na nim nic, tylko same liście, i powiedział do niego: Niech więcej nie zrodzi się z ciebie owoc na wieki*. I natychmiast** usechł figowiec. Łk 13,6; J 15,2;
**dosł.: na wiek; **lub: szybko, od razu* Iz 34,4; Jr 8,13; Jud 1,12

20. A gdy ujrzeli to uczniowie, dziwili się, mówiąc: Jak szybko usechł ten figowiec!

21. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Zaprawdę mówię wam: Jeśli mielibyście wiarę i nie wątpili*, nie tylko to, *co stało się* z figowcem, uczynicie, ale gdybyście i tej górze powiedzieli: Podnieś się i rzuć się w morze, to stanie się tak. Mk 11,22; 1Kor 13,2; Mt 17,20
**lub: nie zawahać się, być wprowadzonym w niepewność*

22. I wszystko, o cokolwiek* prosilibyście w modlitwie, wierząc, otrzymacie.
**dosł.: ilekolwiek, w mss Byz - ile jeśli* Mt 7,7; 18,19

23. A gdy On przyszedł do świątyni, zbliżyli się do Niego, gdy nauczał, arcykapłani i starsi ludu, mówiąc: Jakim prawem to czynisz? I kto Ci dał to prawo*? Wj 2,14; Mk 11,27;
**gr.: eksousia - władza, autorytet, moc* Łk 20,18; J 2,18

24. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Spytam i ja was o jedną rzecz*, na którą jeśli mi odpowiecie, i ja wam odpowiem, jakim prawem to czynię. **gr.: logos - słowo, sprawa, kwestia*

25. Skąd był chrzest* Jana? Z nieba, czy od ludzi? A oni rozważali *to* w sobie i mówili: Jeśli powiemy: Z nieba, powie nam: Dlaczego więc mu nie uwierzyliście? Mt 11,7;
lub: zanurzenie - por. Mt 3,11 Łk 7,28; J 1,19-28

26. Jeśli powiemy: Od ludzi, boimy się ludu; bo wszyscy mają Jana za proroka.
Iz 57,11; J 9,22; Mt 14,5

27. A w odpowiedzi, rzekli Jezusowi: Nie wiemy. Powiedział im i On: To i ja wam nie powiem, jakim prawem to czynię.

28. Ale co się wam wydaje? Pewien człowiek miał dwoje dzieci*; i gdy podszedł do pierwszego, powiedział: Dziecko! Idź, pracuj dziś w mojej winnicy. 1Kor 10,15;
**tj. dziecko płci męskiej* Mk 13,34; Łk 15,11-32

29. A on w odpowiedzi, rzekł: Nie chcę, ale potem odczuł żal* z tego powodu, i poszedł.
por. w. 32 Iz 55,7; Ez 18,30; Jon 3,8; Dz 17,30

30. I gdy podszedł do drugiego, powiedział tak samo. A on w odpowiedzi, rzekł: Ja *idę,* panie*! Ale nie poszedł. Mt 23,3; Tt 1,16
**gr.: kyrios - od kyros, mieć najwyższą władzę - Pan*

31. Który z tych dwóch uczynił wolę ojca? Powiedzieli do Niego: Pierwszy. Jezus powiedział im: Zaprawdę mówię wam, że celnicy* i nierządnice** wyprzedzają was do Królestwa Bożego. Łk 13,1; Mt 7,21; Rz 3,19; Hi 15,6
**gr.: telones - poborcy podatków lub cła; **lub: prostytutki*

32. Albowiem Jan przyszedł do was drogą sprawiedliwości, a nie uwierzyliście mu, ale celnicy i nierządnice mu uwierzyli; a wy chociaż to widzieliście, jednak nie odczuliście później żalu*, aby mu uwierzyć. Iz 35,8; Za 7,11
**gr.: metamellomai - czuć skruchę, czuć żal, odczuwać troskę*

33. Posłuchajcie innego podobieństwa*: Był pewien gospodarz, który zasadził winnicę i ogrodził ją dookoła płotem, wykopał w niej tłocznię, zbudował wieżę, przekazał ją rolnikom i odjechał. 2Krn 24,21; Jr 19,3; 37,15; Mt 13,18
**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*

34. A gdy przybliżył się czas owocowania, posłał swoje sługi do rolników*, aby odebrali jego plony. **lub: hodowców winorośli* Iz 5,4

35. A rolnicy, gdy pojmali jego sługi, jednego dotkliwie wychłostali, drugiego zabili, a trzeciego ukamienowali. Hbr 11,36

36. Znowu posłał inne sługi, więcej niż za pierwszym razem, i to samo uczynili z nimi.

37. A w końcu posłał do nich swojego syna, mówiąc: Uszanują* mojego syna. Iz 5,4; J 3,16;
**gr.: entrepo - szanować, darzyć kogoś czcią* Hbr 1,2

38. Lecz rolnicy, gdy ujrzeli syna, powiedzieli sobie: To jest dziedzic; pójdźmy, zabijmy go, a zatrzymamy* *dla siebie* jego dziedzictwo.
**gr.: katacheo - posiąść, zająć, zawładnąć* J 11,49-53

39. I wzięli go, i wyrzucili go poza winnicę, i zabili. Mt 26,50; Łk 22,52; J 18,12

40. Gdy więc przyjdzie pan winnicy, co uczyni tym rolnikom?

41. Mówią do Niego: Złych srogo* wygubi, a winnicę wynajmie** innym rolnikom, którzy we *właściwym* czasie oddawać mu będą swoje plony. **dosł.: źle; **lub: odda, wydzierżawi*

42. Jezus powiedział im: Czy nigdy nie czytaliście w Pismach: Kamień, który odrzucili* budujący, stał się głowicą węgła; PAN to sprawił i to jest godne podziwu w naszych oczach? Ps 118,22-23; Iz 28,16; Ef 2,20; 1P 2,4
**gr.: apodokimadzo - uznać za nienadający się, być odrzuconym*

43. Dlatego mówię wam, że zostanie wam zabrane Królestwo Boże, i dane narodowi*, *który będzie* wydawał jego owoce. Mt 8,11
**gr.: ethnos - plemię, naród, lud, grupa etniczna, nie-Żydzi*

44. A kto upadłby na ten kamień, roztrzaska* się, a na kogo on upadłby, zetrze** go.
**lub: zostanie pokruszony* Ps 2,9; Iz 8,14-15; Dn 2,34-35;
***lub: skruszony na proch* Łk 20,18; Rz 9,33

45. A gdy usłyszeli arcykapłani i faryzeusze Jego podobieństwa, poznali, że mówił o nich;

46. I szukali *sposobu* jak Go pojmać, lecz bali się ludu, ponieważ *lud* miał Go za proroka.

22 A Jezus w odpowiedzi, ponownie rzekł im w podobieństwach*, mówiąc:
**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie* Mt 13,13

2. Podobne* jest Królestwo Niebios do *pewnego* człowieka, króla, który wyprawił wesele swojemu synowi, Iz 25,6; Mt 25,1; J 3,29;
**lub: zostało przyrównane* Ef 5,24-32; Obj 19,7-9

3. I posłał swoje sługi, by wezwali zaproszonych na uroczystości weselne; ale oni nie chcieli przyjść.

4. I ponownie posłał inne sługi, mówiąc: Powiedzcie tym, którzy są zaproszeni: Oto przygotowałem mój posiłek*, moje woły i tuczne bydło ofiarowano**, i wszystko *jest* gotowe; chodźcie na uroczystości weselne!
**tj. posiłek poranny lub obiad* Łk 10,1; Dz 1,8
***lub: zabito - część ofiarowano, a część spożywano*

5. Oni jednak lekceważąc *to,* odeszli, ten wprawdzie do swojej roli, a tamten do swojego handlu*; **gr.: emporia - handel towarem, interes*

6. A pozostali pojmali jego sługi, znieważyli *ich* i pozabijali.

7. Gdy król to usłyszał, rozgniewał się i posłał swoje wojska, wytracił owych morderców, a miasto ich spalił. 1Tes 2,16; Łk 21,24

8. Wtedy powiedział swoim sługom: Wesele wprawdzie *jest* gotowe, lecz zaproszeni* nie byli godni. **gr.: kaleo - wołać, wzywać, zapraszać*

9. Dlatego idźcie na rozstaje dróg, i kogokolwiek znajdziecie, wezwijcie* na uroczystości weselne. **por. w. 8** Mk 16,15; Obj 22,17

10. I wyszli owi słudzy na drogi, zgromadzili wszystkich ilu znaleźli, złych a także dobrych, i napełniło się wesele gośćmi*.
**dosł.: spoczywającymi (przy stole)* Mt 13,47

11. A gdy wszedł król, aby przypatrzeć się spoczywającym *przy stole,* zobaczył tam człowieka nieodzianego w szatę weselną.

12. I powiedział do niego: Przyjacielu*! Jak tu wszedłeś, nie mając szaty weselnej? A on zamilkł. **gr.: hetairos - zwrot grzecznościowy - towarzysz, druh, kolega - występ. tylko w Ew. Mat. w znacz. negat. - Mt 20,13*

13. Wtedy powiedział król sługom: Związcie jego nogi i ręce, zabierzcie go i wyrzućcie w ciemność zewnętrzną; tam będzie płacz i zgrzytanie zębów. Mt 13,30; 8,12; Łk 13,28

14. Albowiem wielu jest powołanych*, ale mało wybranych. **lub: wezwanych* Mt 20,16

15. Wtedy odeszli faryzeusze na naradę i podjęli *decyzję,* żeby Go złapać* na słowie.
**gr.: pagideuo - usidlić, zastawić pułapkę, złapać w sidła, usidlić na podst. słów* Ps 2,2; Mk 12,13

16. I posłali do Niego swoich uczniów z herodianami*, mówiąc: Nauczycielu! Wiemy, że

jesteś szczery, a drogi Bożej w prawdzie nauczasz, i nie zależy** Ci na nikim; albowiem nie patrzysz na powierzchowność ludzi***.
**tj. czł. stronnictwa wspierającego dynastię Heroda; **lub: nie zważasz; ***idiom: nie masz względu na osobę* Mt 16,11; Mk 3,6

17. Dlatego powiedz nam, jak Ci się wydaje: Czy wolno dawać podatek* Cezarowi, czy nie? Dz 5,37; Rz 13,6; Pwt 1,17; 16,19; Łk 2,1
**gr.: kensos - podatek pogłówny pobierany według spisu*

18. Ale Jezus poznał ich niegodziwość, *dlatego* powiedział: Dlaczego wystawiacie mnie na próbę*, obłudnicy**? Mk 2,8; J 2,25; 8,6;
lub: kusicie; **hipokryci - por. Mt 7,5 Mt 19,3; Dz 5,9

19. Pokażcie mi monetę podatkową*; a oni przynieśli Mu denara. **por. w. 17**

20. I powiedział im: Czyj to jest wizerunek* i napis? **lub: obraz* Łk 20,24; 23,38

21. Powiedzieli do Niego: Cezara*. Wtedy powiedział im: Oddawajcie więc *to,* co *jest* Cezara, Cezarowi, a *to,* co *jest* Boga, Bogu.
**gr.: kaisar - cezar - „odcięty"* Mt 17,25; Łk 23,2; 1P 2,13

22. Gdy to usłyszeli, zadziwili się, opuścili Go *i* odeszli. Łk 20,25; Dz 6,10; Kol 4,6

23. Tego dnia podeszli do Niego saduceusze*, którzy mówią, że nie ma powstania *z martwych*, i pytali Go, Mk 12,18; Łk 20,27;
**hebr.: caddiq - sprawiedliwy* 1Kor 15,12; 2Tm 2,18

24. Mówiąc: Nauczycielu! Mojżesz powiedział: Jeżeli ktoś umrze nie mając dzieci, to jego brat *prawem* powinowactwa*, ma poślubić jego żonę i wzbudzić** potomstwo swojemu bratu. Łk 6,46; Rdz 38,8; Pwt 25,5-10
**tj. poślubić wdowę po bracie, który zmarł bezdzietnie*
***gr.: anistemi - powstać z martwych, wzbudzić, wystąpić*

25. Było więc u nas siedmiu braci; pierwszy pojął żonę i umarł, nie mając potomstwa, zostawił swoją żonę swojemu bratu.

26. Podobnie drugi i trzeci, aż do siódmego.

27. A na końcu po wszystkich umarła i ta kobieta.

28. Przy powstaniu *z martwych* więc, którego z tych siedmiu będzie żoną, gdyż wszyscy mieli ją *za żonę?* Dn 12,2; Oz 13,14; Hi 19,25

29. A w odpowiedzi, Jezus rzekł im: Błądzicie*, nie znając** Pism ani mocy Boga.
**gr.: planao - błąkać się, włóczyć, wprowadzać w błąd, zwodzić;* Łk 24,44; J 20,9; Rz 15,4
***gr.: eido - wiedzieć, znać*

30. Albowiem przy powstaniu *z martwych* ani nie poślubiają, ani są zaślubiane, ale są jak aniołowie* Boży w niebie. Ps 103,20;
**gr.: angelos - zwiastun, posłaniec, anioł* 1J 5,28; Łk 20,34

31. A co *do* powstania z martwych, czy nie czytaliście, co wam zostało powiedziane przez Boga, mówiącego:

32. Ja jestem Bóg Abrahama i Bóg Izaaka, i Bóg Jakuba. Bóg nie jest Bogiem martwych, ale żywych*. **dosł.: żyjących* Wj 3,6.15-16

33. A gdy tłumy to usłyszały, zdumiały* się nad Jego nauką. **gr.: ekplesso - por. Dz 13,12**

34. A gdy usłyszeli faryzeusze, że zamknął usta saduceuszom, zebrali się razem.

35. I spytał Go jeden z nich, znawca Prawa, wystawiając Go na próbę* i mówiąc:
lub: kusząc, doświadczając - por. Jk 1,13 Łk 7,30; Tt 3,13

36. Nauczycielu*! Które przykazanie jest wielkie** w Prawie? Oz 8,12; Łk 11,42
**gr.: didaskalos - nauczyciel, pouczający; **domyśl.: największe*

37. A Jezus mu powiedział: Będziesz miłował PANA, Boga twojego, całym swoim sercem, i całą swoją duszą, i całą swoją myślą; Joz 22,5; Rz 8,7; Pwt 6,5; 10,12; 30,6

38. To jest wielkie i pierwsze przykazanie.

39. A drugie podobne temu: Będziesz miłował* swojego bliźniego, jak *samego* siebie.
**gr.: agapao - przyjmować z zadowoleniem, gorąco miłować, bardzo lubić* Łk 10,29; Kpł 19,18; Ga 5,14

40. Na tych dwóch przykazaniach jest oparte* całe Prawo i Prorocy. Rz 13,9;
**dosł.: jest zawieszone* 1Tm 1,5; Jk 2,8

41. A gdy zebrali się faryzeusze*, Jezus spytał ich, **aram.: etym.- oddzielony, członek religijnego stronnictwa faryzeuszy rygorystycznie przestrzegający Prawa*

42. Mówiąc: Co wy myślicie* o Mesjaszu**? Czyim jest synem? Powiedzieli do Niego: Dawida. **lub: wydawać się, sądzić; **Chrystusie* Mk 12,36

43. Powiedział im: Jak więc Dawid w Duchu* nazywa Go Panem, mówiąc:
**lub: w duchu* Dz 2,30; 2Sm 23,2; Dz 1,16

44. Powiedział PAN mojemu Panu: Siądź po mojej prawicy, aż położę Twoich nieprzyjaciół* *jako* podnóżek pod Twoje stopy?
**lub: być wrogo nastawiony, nienawistny* Ps 110,1

45. Jeśli więc Dawid nazywa Go Panem, *to* jak jest Jego synem? Rz 9,5; J 8,58; Rz 1,3

46. I nikt Mu nie mógł odpowiedzieć ani słowem, i od tego dnia, nikt nie ośmielił* się Go więcej pytać. Łk 20,40; Hi 32,15; Iz 50,2
**gr.: tolamo - być odważnym, posuwać się do, być śmiałym*

23 Wtedy Jezus powiedział do tłumów i do swoich uczniów, mówiąc:

2. Na katedrze* Mojżesza zasiedli uczeni w Piśmie i faryzeusze. Ne 8,4; Ml 2,7; Łk 20,46
**gr.: kathedra - podwyższone krzesło nauczycielskie*

3. Dlatego wszystko, cokolwiek by wam powiedzieli by zachowywać, zachowujcie i czyńcie, ale według uczynków ich nie postępujcie; albowiem oni mówią, a nie czynią.
Wj 18,19; Pwt 4,5; 17,9; Ps 50,16; Rz 2,19-24; Tt 1,16

4. Bo wiążą* ciężkie i trudne do uniesienia brzemiona, i kładą je na ramiona ludzi, lecz *nawet* swoim palcem nie chcą ich ruszyć.
**gr.: desmeuo - spętać, zakuć w łańcuchy* Łk 11,46; Dz 15,10

5. A wszystkie swoje dzieła pełnią tak, aby byli widziani przez ludzi. Poszerzają bowiem swoje rzemyki modlitewne* i przedłużają frędzle** swoich płaszczów, Mt 6,1-16; Pwt 11,8;
dosł.: filakterie - por. Pwt 6,6-8 ; **por. Mt 14,36 Pwt 22,12

6. I lubią pierwsze miejsca na wieczerzach i pierwsze siedzenia w synagogach,

7. I pozdrowienia na rynkach, i bycie przez ludzi nazywanymi: Rabbi, Rabbi*!
**hebr.: mój Mistrzu, mój Nauczycielu* J 13,13

8. Ale wy nie pozwalajcie nazywać siebie Rabbi; albowiem jeden jest wasz Mistrz*, Mesjasz; a wy wszyscy jesteście braćmi.
**gr.: kathegetes - przewodnik, nauczyciel* Iz 9,6; Ml 1,6

9. I *nikogo* na ziemi nie nazywajcie swoim ojcem; albowiem jeden jest Ojciec wasz, *który jest* w niebiosach. Hi 32,21; Hbr 12,9

10. I nie pozwalajcie nazywać siebie mistrzami; jeden bowiem jest wasz Mistrz*, Mesjasz.
gr.: kathegetes - por. w. 8 Mt 26,18; Mk 9,5; 1Kor 4,15

11. Natomiast *kto jest* największy* *wśród* was, *niech* będzie waszym sługą. **dosł.: większy*

12. A kto będzie siebie wywyższał, zostanie poniżony; a kto samego siebie uniży, zostanie wywyższony. Ps 138,6; Prz 16,18; Jk 4,6

13. Lecz biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy*! Albowiem zamykacie Królestwo Niebios przed ludźmi; wy nie wchodzicie, a wchodzącym nie pozwalacie wejść. **lub: hipokryci* Łk 11,52; J 7,46; Dz 8,1

14. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Albowiem pożeracie domy wdów, i to pod pozorem długich modlitw, dlatego większy wyrok otrzymacie.
Hi 22,9; Mk 12,40; Łk 20,47

15. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Obchodzicie bowiem morze i suchy ląd, aby jednego uczynić prozelitą*, a gdy nim zostanie, czynicie go synem Gehenny, dwa razy *bardziej* niż wy. Est 8,17;
tj. poganin wyznający judaizm - por. Dz 13,16* Dz 2,10; 13,43

16. Biada wam, ślepi przewodnicy! Którzy mówicie: Kto przysiągłby na świątynię*, to nic; ale kto przysiągłby na złoto w świątyni, ten jest zobowiązany *przysięgą*. Mt 15,14;
**gr.: naos - główny budynek świątyni* Ga 5,3; J 9,39

17. Głupi* i ślepi! Albowiem co jest większe, złoto czy świątynia, która uświęca złoto?
**gr.: moros - tępy, głupi, niedorzeczny, bezmyślność*

18. A kto przysiągłby na ołtarz, to nic; lecz kto przysiągłby na dar* ofiarny, który jest na nim, ten jest zobowiązany *przysięgą*.
**gr.: doron - dar ofiarny jako wyraz czci, podarunek*

19. Głupi i ślepi! Co bowiem jest większe, dar ofiarny czy ołtarz, który uświęca* *ten* dar?
gr.: hagiadzo - oddzielony por. Mt 6,9 Wj 29,37; Mt 24,5

20. Kto więc przysięga na ołtarz, przysięga na niego i na wszystko, co na nim *jest;*

21. A kto przysięga na świątynię, przysięga na nią i na Tego, który w niej mieszka;

22. A kto przysięga na niebo, przysięga na tron Boga i na Tego, *który* na nim zasiada.

23. Biada* wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Dajecie bowiem dziesięcinę z mięty i z anyżu, i z kminu, a opuszczacie ważniejsze rzeczy w Prawie: sąd, miłosierdzie i wiarę; te *rzeczy* należy czynić, a tamtych nie opuszczać. 1Sm 15,22; Mi 6,8; Łk 11,42
gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" - por. Mt 11,21

24. Ślepi przewodnicy*! Przecedzacie komara, a połykacie wielbłąda. Mt 7,4; Łk 6,7
**gr.: hodegos - wskazujący drogę, nauczyciel bez odp. wiedzy*

25. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Oczyszczacie bowiem zewnątrz kubek i misę, a wewnątrz *one* są pełne *tego, co pochodzi* z grabieży* i niepowściągliwości**. Iz 28,7-8; Łk 11,39-40; Mk 7,4-13
**gr.: harpage - por. 1Tes 4,17*; **lub: brak opanowania*

26. Ślepy faryzeuszu! Oczyść najpierw to, *co* jest wewnątrz kubka i misy, aby i to, co jest na zewnątrz nich, stało się czyste*.
**gr.: kataros - czysty, bez skazy, niewinny* Iz 55,7; Jr 4,14

27. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Bo podobni jesteście grobom pobielanym, które na zewnątrz wprawdzie widziane są *jako* piękne*, ale wewnątrz pełne są kości umarłych i wszelkiej nieczystości. **gr.: horaios - kwitnący, piękny* Łk 11,44; Dz 23,3

28. Tak i wy, na zewnątrz wprawdzie ukazujecie się ludziom jako sprawiedliwi, ale wewnątrz pełni jesteście obłudy i bezprawia*.
**gr.: anomia - nieprawość, stan bezprawia, pogarda prawa, niegodziwość* 1Sm 16,7; Ps 51,6; Jr 17,9

29. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Budujecie bowiem groby proroków i zdobicie nagrobki sprawiedliwych.
30. I mówicie: Gdybyśmy żyli za dni naszych ojców, nie bylibyśmy ich wspólnikami* w *przelaniu* krwi proroków. Jr 2,30; 2Krn 36,15
**gr.: koinonos - wspólnik, towarzysz, współpracownik*
31. A tak sami o sobie świadczycie, że jesteście synami *tych,* którzy pozabijali proroków; Joz 24,22; Hi 15,6; Dz 7,51; 1Tes 2,15
32. Dopełnijcie* i wy miary swoich ojców.
**lub: dopełniacie - dopuszczalne są obie formy tłumaczenia*
33. Węże! Płody żmij! Jak uciekniecie przed sądem Gehenny*? Mt 12,34; Hbr 2,3; Ps 58,3
dolina Hinnom - symbol wiecznego potępienia - por. Mt 10,28*
34. Oto dlatego, ja posyłam do was proroków i mędrców, i uczonych w Piśmie, a *niektórych* z nich zabijecie i ukrzyżujecie, i *niektórych* ubiczujecie* w swoich synagogach, i będziecie ich prześladować z miasta do miasta; **lub: wychłostacie* Mt 10,17; J 16,2; Dz 7,51
35. Aby przyszła na was cała sprawiedliwa krew, wylana na ziemi od krwi sprawiedliwego Abla aż do krwi Zachariasza, syna Barachiasza, którego zabiliście między świątynią a ołtarzem. Rdz 4,8; 2Krn 24,20; Hbr 12,24
36. Zaprawdę mówię wam: To* wszystko przyjdzie na to pokolenie**. **dosł.: te - l.mn.*
***gr.: genea - ród, plemię, pokolenie, nacja, naród*
37. Jeruzalem! Jeruzalem! Które zabijasz* proroków i kamienujesz tych, którzy do ciebie są posyłani, ile to razy chciałem zgromadzić twoje dzieci, jak** kwoka zgromadza swoje pisklęta pod skrzydła, a nie chcieliście.
**gr.: apokteino - zabijać w jakikolwiek sposób* Mt 22,3;
***dosł.: tym samym sposobem* Łk 13,34; Obj 11,8
38. Oto wasz dom jest zostawiony wam pusty.
39. Albowiem mówię wam, że nie ujrzycie mnie od teraz, aż do *czasu,* gdy powiecie: Błogosławiony*, który przychodzi w imieniu PANA. **lub: wysławiany* Ps 118,26

24 A gdy Jezus wyszedł i odchodził ze świątyni, podeszli Jego uczniowie, aby pokazać Mu zabudowania świątyni*.
**gr.: hieron - święte miejsce, świątynia (cała)* Mk 13,1; Łk 21,5
2. A Jezus powiedział im: Czy nie dostrzegacie* tych wszystkich *wydarzeń?* Zaprawdę mówię wam, nie zostanie tu kamień na kamieniu, który nie zostanie zwalony**. 1Krl 9,7
**gr.: blepo - por. Mk 4,24*; **gr.: katalyo - zburzyć, rozwiązać, obalić*
3. A gdy siedział na Górze Oliwnej, podeszli do Niego uczniowie na osobności, mówiąc: Powiedz nam, kiedy staną się te *wydarzenia,* i jaki jest znak Twojego przyjścia* oraz końca** tego wieku? Dn 12,6; Mt 13,39; 1Tes 5,1
**gr.: parousia - por. 1Tes 4,15*; **lub: spełnienie, kres*
4. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Uważajcie*, aby was ktoś nie zwiódł**.
**lub: przyglądać się uważnie, baczyć; **wprowadził w błąd*
5. Wielu bowiem przyjdzie w moim imieniu, mówiąc: Ja jestem Mesjasz;* i wielu zwiodą; Jr 14,14; J 5,43; 2P 2,1-2; 1J 4,1; Obj 13,8
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz*
6. I usłyszycie *o* wojnach i wieści *z* wojen. Uważajcie, abyście się nie trwożyli*; bo trzeba, aby stały się te wszystkie *wydarzenia;* ale *to* jeszcze nie koniec. Jr 4,19; Mk 13,7;
**gr.: throos - wrzawa, zgiełk, głośny płacz* Łk 21,9
7. Albowiem powstanie naród przeciwko narodowi i królestwo przeciwko królestwu, i będzie głód*, i zarazy, a miejscami trzęsienia ziemi. **dosł.: głody* Ag 2,22
8. A wszystkie te *wydarzenia, to* początek bólów porodowych*. **lub: bólów (ogólnie)*
9. Wtedy wydawać was będą na udrękę*, i będą was zabijać, i będziecie znienawidzeni przez wszystkie narody z powodu mojego imienia. **lub: ucisk, utrapienie* Mt 10,17
10. I wtedy wielu zostanie zgorszonych*, i jedni drugich wydadzą**, i jedni drugich znienawidzą. J 6,66; Mt 11,6; 26,31
**lub: zrazi się, potknie; **wydać kogoś zdradziecko*
11. I powstanie* wielu fałszywych proroków, i zwiodą** wielu. 1J 4,1; 2P 2,1; Dz 20,30; 1J 2,18
dosł.: zostaną wzbudzeni; **gr.: planao - por. Mt 18,12
12. A z powodu rozmnożenia się bezprawia, miłość wielu oziębnie*. Obj 2,4
**gr.: psycho - tchnąć, chłodzić podmuchem, zostać oziębionym*
13. Ale kto wytrwa aż do końca, ten zostanie ocalony*. **lub: zbawiony* Mt 10,22; Mk 13,13
14. I zostanie ogłoszona ta Ewangelia Królestwa w całym zamieszkałym świecie, na świadectwo wszystkim narodom. I wtedy nadejdzie koniec. Dz 20,25; Mt 9,35; Mk 1,14
15. Gdy więc ujrzycie obrzydliwość spustoszenia, o której zostało powiedziane przez proroka Daniela, stojącą na miejscu świętym – kto czyta, niech rozumie! Mk 13,14; Dn 9,26-27; 11,31; 12,11
16. Wtedy ci, którzy będą w Judei, niech uciekają w góry; Łk 21,20-24

17. Kto jest na *górnym* tarasie, niech nie schodzi, aby coś wziąć ze swojego domu;
18. A kto jest na roli, niech ponownie nie wraca, by wziąć swoje szaty.
19. A biada kobietom w ciąży i karmiącym w te dni! Mk 13,17; Łk 21,23
20. Módlcie się więc, aby ucieczka wasza nie nastąpiła zimą, ani w szabat.
21. Wtedy bowiem będzie wielki ucisk*, jaki nie zaistniał od początku świata aż do teraz, ani *jakiego* z pewnością nie będzie.
**gr.: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola* Dn 12,1; Obj 7,14
22. A gdyby nie były skrócone te dni, nikt* nie zostałby uratowany**; ale ze względu na wybranych będą skrócone te dni.
**dosł.: żadne ciało; **lub: zbawiony* Iz 45,4; Rz 11,26
23. Jeśli wtedy ktoś by wam powiedział: Oto tu jest Mesjasz*, albo tam, nie wierzcie.
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz*
24. Albowiem powstaną fałszywi mesjasze i fałszywi prorocy, i czynić* będą wielkie znaki i cuda, tak aby zwieść**, o ile można, i wybranych. Wj 7,11; Pwt 13,1; Obj 13,13; 19,20
lub: dawać, dostarczać; **gr.: planao - por. Mt 18,12
25. Oto wam przepowiedziałem*.
**gr.: proerero - ogłaszać, mówić wcześniej, zapowiadać*
26. Jeśli więc powiedzieliby wam: Oto jest na pustyni*, nie wychodźcie; oto jest w alkierzach**, nie wierzcie. **lub: pustkowiu* J 18,10
***gr.: tameion - pomieszczenie wew. domu, komórka, schowek*
27. Albowiem jak błyskawica pojawia się na wschodzie i jest widziana aż na zachodzie, takie będzie i przyjście* Syna Człowieczego.
lub: parousia - przybycie, obecność - por. 1Tes 4,15
28. Gdzie bowiem jest padlina, tam gromadzą się orły*. **lub: sępy* Ha 1,8; Łk 17,37; Obj 19,17
29. A zaraz po ucisku* tych dni słońce zostanie zaćmione i księżyc nie da swojej jasności, i gwiazdy spadać będą z nieba, a moce niebieskie zostaną poruszone. Iz 13,10; Ez 32,7;
**gr.: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola* Obj 6,13
30. I wtedy ukaże się na niebie znak Syna Człowieczego, i wtedy będą bić się w piersi wszystkie plemiona ziemi, i zobaczą Syna Człowieczego, przychodzącego* na obłokach nieba z mocą i z wielką chwałą. Mt 12,39;
**gr.: erchomai - przybywać, dojść, dotrzeć* Za 12,10; Obj 1,7
31. I pośle swoich aniołów z trąbą o potężnym dźwięku, i zgromadzą Jego wybranych z czterech stron*, od jednego krańca nieba aż po *drugi* kraniec. **dosł.: wiatrów* Mt 13,41
32. A od figowca nauczcie się tego *oto* podobieństwa*: Gdy jego gałąź staje się miękka i wypuszcza liście, wiecie, że blisko jest lato.
**lub.: porównanie, przykład* Mk 13,28; Łk 21,29
33. Tak i wy, gdy ujrzycie te wszystkie *wydarzenia*, wiedzcie, że jest blisko, u drzwi.
34. Zaprawdę* mówię wam: Nie przeminie to pokolenie**, aż się te wszystkie *wydarzenia* staną***. **gr.: amen - godne wiary; **gr.: genea - Mt 23,36* ***dosł.: stałoby się - tryb przyp. przesz. dok. - gr.: ginomai - Mk 1,11**
35. Niebo i ziemia przeminą*, ale słowa moje z pewnością nie przeminą. Mt 5,18; Mk 13,30
**gr.: parerchomai - przejść obok, trwać chwilowo, minąć*
36. A o tym* dniu i godzinie nikt nie wie**, ani aniołowie niebios, tylko sam Ojciec mój.
**lub: w owym; **gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wgląd, badać, znać, patrzeć na, doświadczyć* Mt 24,42; Mk 13,32; Dz 1,7
37. A tak, jak było za dni Noego, takie* będzie i przyjście** Syna Człowieczego.
gr.: houto - w ten sposób, tak oto, tak **gr.: parousia - obecność, przyjście - por. 1Tes 4,15 Rdz 6,1; 7,1; Hi 22,15
38. Albowiem jak za dni przed potopem jedli i pili, żenili się i za mąż wydawali, aż do tego dnia, w którym Noe wszedł do arki,
39. I nie spostrzegli się*, aż przyszedł potop i uniósł wszystkich; takie będzie i przyjście** Syna Człowieczego. Łk 12,19; Mt 13,30
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, znać; **gr.: parousia*
40. Wtedy dwóch będzie na roli; jeden będzie wzięty, a jeden pozostawiony;
41. Dwie będą mleć na żarnach; jedna będzie wzięta, a jedna pozostawiona.
42. Czuwajcie więc, ponieważ nie wiecie, *o* której godzinie wasz Pan przyjdzie*.
gr.: erchomai - por. w. 30 Mk 13,33; Obj 3,3; Mt 25,13
43. A to wiedzcie, że gdyby wiedział gospodarz*, o której straży ma przyjść złodziej, czuwałby i nie pozwoliłby włamać się** do swojego domu. **lub: pan domu; **podkopać (ścian)*
44. Dlatego i wy bądźcie* gotowi, bo Syn Człowieczy przyjdzie o godzinie, której się nie domyślacie. **lub: stańcie się*
45. Kto więc jest tym wiernym i rozumnym sługą, którego pan jego ustanowił nad swoją służbą*, aby im dawał pokarm *we właściwym* czasie? **lub: służba domowa* Łk 12,42
46. Błogosławiony* ów sługa, którego jego pan *gdy* przyjdzie, znajdzie tak czyniącego.
**gr.: makarios - szczęśliwy, ten któremu warto pogratulować*
47. Zaprawdę mówię wam, że go ustanowi nad całym swoim mieniem*. Mt 25,21;
**lub: dobytkiem* Łk 12,44; J 12,26

48. A jeśliby powiedział ów zły sługa w swoim sercu: Mój pan zwleka ze swoim przyjściem, Iz 32,6; Ez 12,22; Łk 19,22; Dz 8,32
49. I zacząłby bić współsługi, a jeść i pić z pijakami, 2Kor 11,20; 1P 5,3; 3J 1,9
50. Przyjdzie pan owego sługi w dniu, którego się nie spodziewa*, i o godzinie, której nie zna, **lub: nie oczekuje* 1Tes 5,2
51. I potnie* go na kawałki, i wyznaczy mu dział równy z obłudnikami; tam będzie płacz i zgrzytanie zębów. Iz 33,14; Łk 12,46; 13,28
**gr.: dichotomeo - pociąć na kawałki, oddzielić, odłączyć*

25 Wtedy podobne będzie Królestwo Niebios *do* dziesięciu dziewic*, które wzięły swoje lampy i wyszły na spotkanie oblubieńca**. Łk 5,34; Ef 5,25
**gr.: parthenos - panna, dziewica; **pan młody, narzeczony*
2. A pięć z nich było roztropnych*, a pięć głupich. Pwt 32,29; Jr 24,2; Mt 7,24
**gr.: fronimos - rozumny, roztropny, rozważny, mądry*
3. Te głupie wzięły swoje lampy, *lecz* nie wzięły ze sobą oliwy. Iz 48,1; Mt 23,25; 2Tm 3,5
4. Lecz mądre wzięły oliwę w swoje naczynia *wraz* ze swoimi lampami.
5. A gdy oblubieniec zwlekał, zdrzemnęły się wszystkie i spały. Ha 2,3; 2P 3,4
6. A w środku nocy rozległ się krzyk: Oto oblubieniec przychodzi; wychodźcie na jego spotkanie! Mk 13,33; 1Tes 5,13
7. Wtedy obudziły się wszystkie owe dziewice i uporządkowały* swoje lampy.
**gr.: kosmeo - uporządkować, przyozdobić, zyskać cześć*
8. A głupie powiedziały do mądrych: Dajcie nam z waszej oliwy, bo lampy nasze gasną.
9. A mądre odpowiedziały, mówiąc: Jeszcze by nam i wam nie wystarczyło; idźcie raczej do sprzedających i kupcie sobie. Łk 13,24
10. A gdy odeszły kupować*, przyszedł oblubieniec *i te, które były* gotowe, weszły z nim na uroczystości weselne; i drzwi zostały zamknięte. **gr.: agoradzo - kupować, być na rynku*
11. Lecz później przyszły i pozostałe dziewice, mówiąc: Panie, Panie, otwórz nam!
12. A on w odpowiedzi, rzekł: Zaprawdę* mówię wam, nie znam was. J 10,27;
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Ps 1,6; Ha 1,13
13. Czuwajcie więc; bo nie znacie dnia ani godziny, o której przyjdzie* Syn Człowieczy.
**gr.: erchomai - przybywać, przychodzić, nadejść* Mt 24,42-44; 1P 5,8; Dz 20,31; 2Tm 4,5; 1P 4,7
14. Podobnie bowiem *pewien* człowiek odjeżdżając *za granicę,* przywołał* swoje sługi i przekazał im swój dobytek;
**lub: wezwał* Łk 19,12; Rz 12,6; 1Kor 3,5; Ef 4,11
15. I temu wprawdzie dał pięć talentów, a temu dwa, a temu jeden, każdemu według jego możliwości*, i zaraz** odjechał. Mt 18,24;
**dosł.: mocy; **może stanowić początek w. 16* Łk 12,48
16. A poszedł ten, który wziął pięć talentów, obracał* nimi i uzyskał** drugie pięć talentów. **gr.: ergadzomai - pracować, handlować, nabywać*
***gr.: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć, wykonywać*
17. Tak samo i ten, *który* wziął dwa, i on uzyskał* drugie dwa. 2Sm 19,32; Mk 14,3; Kol 4,17;
**gr.: kerdaino - zdobyć, nabyć, zyskać* 1P 4,10
18. A ten, który wziął jeden, odszedł, rozkopał ziemię i schował srebro swojego pana.
19. A po długim czasie przyszedł pan owych sług i rozlicza z nimi *zapis* rozrachunków*.
**gr.: logos - słowo, tu: rachunek, zapis księgowy* 2Kor 5,10
20. I przystąpił ten, który wziął pięć talentów, i przyniósł dalsze pięć talentów, mówiąc: Panie! Przekazałeś* mi pięć talentów, oto drugie pięć talentów zyskałem nimi.
**gr.: paradidomai - powierzyć coś ustnie, wydać w ręce*
21. A pan jego powiedział mu: Dobrze, sługo dobry i wierny! W małych byłeś wierny, ustanowię* cię nad wieloma; wejdź do radości swojego pana. 1P 1,7; 2Kor 10,18; Łk 16,10
**gr.: kathistemi - wyznaczyć, postawić nad kimś, ogłosić*
22. Przystąpił także i ten, który wziął dwa talenty, i powiedział: Panie! Powierzyłeś mi dwa talenty, oto* drugie dwa talenty zyskałem nimi**. **lub: spójrz; **dosł.: na nich*
23. Powiedział mu pan jego: Dobrze, sługo dobry i wierny*! W małych byłeś wierny, ustanowię cię nad wieloma; wejdź do radości swojego pana. **gr.: pistos - godny zaufania, wierzący*
24. A przystąpił i ten, który wziął jeden talent*, i powiedział: Panie! Poznałem cię, że jesteś człowiekiem twardym**, że żniesz, gdzie nie siałeś, i zbierasz, gdzie nie rozsypałeś;
**1 talent - 6000 drachm* Hi 21,14; Łk 6,46
*to 17 lat pracy prac. rolnego; **gr.: skleros - por. Rz 9,18**
25. Bojąc* się więc, odszedłem i ukryłem twój talent w ziemi; oto masz to, co *jest* twoje.
**gr.: fobeo - lękać, bać, przerazić, respektować, uciec*
26. A w odpowiedzi, pan jego rzekł do niego: Sługo zły i gnuśny*! Wiedziałeś, że żnę, gdzie nie siałem, i zbieram, gdzie nie rozsypywałem; Hi 15,5-6; Prz 18,9; 20,4; Mt 18,32
**gr.: okneros - opieszały, ociągający się, wahający się*

27. Trzeba było więc złożyć moje srebro u bankierów, a ja po przyjściu, odebrałbym to, co jest moje z zyskiem*. Pwt 23,19; Rz 3,19
**gr.: tokos - procent z pieniędzy, odsetki, lichwa, zysk*
28. Dlatego zabierzcie od niego ten talent i dajcie *temu, który* ma dziesięć talentów.
29. Każdemu bowiem, kto ma, będzie dane i będzie obfitować*; a temu, kto nie ma, i to, co ma, zostanie mu zabrane. Łk 8,18;
**lub: mieć w nadmiarze* Łk 19,26; J 15,2
30. A tego bezużytecznego* sługę wyrzućcie w ciemność zewnętrzną; tam będzie płacz i zgrzytanie zębów. Mt 3,10; 5,13; J 15,6; 2P 2,17
**gr.: achreios - nieprzydatny do niczego, bezużyteczny*
31. A gdy przyjdzie Syn Człowieczy w swojej chwale, i z Nim wszyscy święci aniołowie, wtedy usiądzie na tronie swojej chwały.
Za 14,5; Jr 3,17; Mt 16,27; Mk 8,38; Łk 9,26; Obj 20,11
32. I zostaną zebrane przed Nim wszystkie narody*, i oddzieli ich, jednych od drugich, jak pasterz oddziela owce od kozłów.
**gr.: ethnos - por. Mt 21,43 - tu: w znaczeniu - wszystkie narody*
33. I postawi owce po swojej prawej stronie, a kozły po lewej stronie. Ps 79,13; 100,3
34. Wtedy powie Król tym, po Jego prawej stronie: Pójdźcie, błogosławieni Ojca mojego! Odziedziczcie* Królestwo przygotowane wam od założenia** świata. Mt 21,5; Łk 19,38
**lub: otrzymać w udziale; **gr.: katabole - położenie fundamentu*
35. Gdyż byłem głodny, a daliście mi jeść; pragnąłem, a daliście mi pić; byłem obcym przybyszem*, a przyjęliście mnie; Mt 10,40
**gr.: ksenos - cudzoziemiec, obcy, przybysz, ktoś nowy*
36. Byłem nagi, a przyodzialiście mnie; byłem chorym, a odwiedziliście mnie; byłem w więzieniu, a przyszliście do mnie. Iz 58,7
37. Wtedy odpowiedzą Mu sprawiedliwi, mówiąc: Panie! Kiedy widzieliśmy Cię głodnym i daliśmy Ci jeść? Albo pragnącym* i daliśmy Ci pić? Prz 15,33; Iz 64,6; 1P 5,5; Mt 6,3
**gr.: dipaso - odczuwać brak, żarliwie oczekiwać na orzeźwienie*
38. I kiedy widzieliśmy Cię obcym przybyszem, i przyjęliśmy Cię, lub nagim, i przyodzialiśmy Cię?
39. I kiedy widzieliśmy Cię chorym, albo w więzieniu, i przyszliśmy do Ciebie?
40. A w odpowiedzi, Król powie im: Zaprawdę* mówię wam, cokolwiek uczyniliście jednemu z tych najmniejszych moich braci, mnie uczyniliście. Dz 9,25; Hbr 6,10; Mk 3,34
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary lub jako akt potwierdzenia*
41. Potem powie i tym, którzy są po lewej stronie: Idźcie ode mnie, przeklęci* w ogień wieczny, który jest przygotowany diabłu i jego aniołom. Ps 6,8; Ga 3,10; Mt 18,8; Obj 14,10; 20,10
**gr.: kataraomai - przeklinać, potępiać, rzucać klątwę*
42. Albowiem byłem głodny, a nie daliście mi jeść; pragnąłem, a nie daliście mi pić;
43. Byłem obcym przybyszem, a nie przyjęliście mnie; byłem nagi, a nie przyodzialiście mnie; byłem chorym i w więzieniu, a nie odwiedziliście mnie.
44. Wtedy i oni Mu odpowiedzą, mówiąc: Panie! Kiedy widzieliśmy Cię głodnym albo pragnącym, albo obcym przybyszem, albo nagim, albo chorym, albo w więzieniu, i nie usłużyliśmy Ci?
45. Wtedy odpowie im, mówiąc: Zaprawdę mówię wam, czegokolwiek nie uczyniliście jednemu z tych najmniejszych, i mnie nie uczyniliście. Rdz 12,3; Prz 14,31; Za 2,8
46. I pójdą ci na karę* wieczną; natomiast sprawiedliwi do życia wiecznego.
**gr.: kolasis - od koladzo - usunąć, odciąć (ręce) stąd: karać, piętnować*
Dn 12,2; Łk 16,26; J 5,29; 2Tes 1,9; J 3,15; 10,27; Rz 6,23; 1J 5,11

26 I stało się, gdy Jezus skończył wszystkie te mowy*, że powiedział do swoich uczniów: **lub: słowa* Mt 7,28; 19,1; Łk 17,1
2. Wiecie, że za dwa dni jest Pascha*, i Syn Człowieczy zostanie wydany na ukrzyżowanie. **hebr.: przejście - święto od 14 do 20 dnia mies. Nisan lub od 15 do 21 licząc początek święta wg hebr. liczenia czasu tj. początek dnia 15 Nisan zaczynający się 14 Nisan wieczorem*
3. Wówczas zebrali się arcykapłani i uczeni w Piśmie, i starsi ludu na dziedzińcu arcykapłana*, którego zwano Kajfasz,
**gr.: archiereus - arcykapłan, najwyższy kapłan - Wj 29,1-46*
4. I zaplanowali*, aby Jezusa pochwycić podstępem** i uśmiercić; **lub: naradzili się* Ps 2,2
***gr.: dolos - zdrada, oszustwo, podstęp, przebiegłość*
5. Lecz mówili: Nie w święto, aby nie powstały rozruchy* między ludem. Mk 14,2
**gr.: thorybos - hałas, zgiełk, wrzawa, wrzaskliwy tłum*
6. A gdy Jezus był w Betanii, w domu Szymona trędowatego, Mt 21,17; J 12,1; Mk 14,3
7. Przystąpiła do Niego kobieta, mająca alabastrowy* flakonik olejku bardzo kosztownego i wylała go na Jego głowę, gdy spoczywał u stołu. **biały lub żółtawy gips stosowany w rzeźbiarstwie*
8. Co widząc uczniowie Jego, oburzyli się*, mówiąc: Po co ta strata? Mt 20,24
**gr.: aganakteo - być uzburzonym, niezadowolonym, gniewać się*

9. Albowiem można było ten olejek za dużą *sumę* sprzedać i rozdać ubogim.
10. Gdy Jezus to dostrzegł*, powiedział im: Dlaczego przysparzacie tej kobiecie trudu**? Dobry bowiem czyn spełniła wobec mnie.
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
***gr.: kopos - mozół, ucisk, razy, uderzenia - por. Mk 14,6**
11. Ubogich* bowiem zawsze macie u siebie, jednak mnie nie zawsze macie.
gr.: ptochos - por. Mt 5,3* Pwt 15,11; Mk 14,7; J 12,8
12. Bo ona, wylewając ten olejek* na moje ciało, uczyniła *to* na mój pogrzeb.
**gr.: myron - wonna maść, pachnidło, wonny olejek* 2Krn 16,14; Mk 14,8; J 12,7
13. Zaprawdę* mówię wam: Gdziekolwiek będzie głoszona** ta Ewangelia po całym świecie i *to,* co ona uczyniła, będzie opowiadane na jej pamiątkę. Mt 24,14; Ga 1,6-9; Obj 14,6
gr.: amen - z hebr.: godne wiary; **gr.: kerysso - por. Mt 10,7
14. Wtedy poszedł jeden z dwunastu, zwany Judasz Iskariota do arcykapłanów,
15. I powiedział *im:* Co mi chcecie dać, a ja wam Go wydam? Oni więc wyznaczyli mu trzydzieści srebrników*. Rdz 37,28; Za 11,12
**1 srebrnik - to 1 sykiel lub srebrna didrachma, czyli 4 denary, razem 120 denarów wart. 3 m-ce wynagr. pracownika rolnego*
16. I odtąd szukał dogodnej chwili*, aby Go wydać. **gr.: eukaria - stosowny czas, pora, sposobność*
17. A pierwszego* dnia Przaśników przystąpili uczniowie do Jezusa, mówiąc Mu: Gdzie chcesz, abyśmy przygotowali Ci Paschę do spożycia? **lub: poprzedniego - gr. protos - J 1,15* Wj 12,15
18. A On powiedział: Idźcie do miasta, do tego a tego* człowieka, i powiedzcie mu: Nauczyciel mówi: Mój czas jest bliski, u ciebie urządzę** Paschę ze swoimi uczniami.
**gr.: pros ton deina - do konkretnego człowieka - por. Łk 22,10*
***gr.: poieo - wykonać, zrobić coś, świętować, obchodzić*
19. I zrobili uczniowie jak im rozkazał Jezus, i przygotowali Paschę.
20. A gdy nastał wieczór, spoczął wspólnie z dwunastoma u stołu.
21. A gdy jedli, powiedział: Zaprawdę* mówię wam, że jeden z was mnie wyda.
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Ps 55,12-14; J 6,70; 13,21
22. I zasmucili* się bardzo, i każdy z nich zaczął mówić do Niego: Czy *to* nie jestem ja, Panie? **gr.: lypeo - smucić, spowodować żal*
23. A On w odpowiedzi, rzekł: Ten, który zanurzył* ze mną rękę w misie, ten mnie wyda. **gr.: embapto - dosł.: zanurzać coś w czymś - od bapto - por. Łk 12,50** Ps 41,10; Łk 22,21
24. Wprawdzie Syn Człowieczy odchodzi, tak jak jest napisane o Nim, ale biada temu człowiekowi, przez którego Syn Człowieczy będzie wydany! Lepiej by mu było, gdyby się ten człowiek nie narodził. Iz 50,5; Za 12,10
25. A w odpowiedzi Judasz, który Go wydał, rzekł: Czy *to* nie jestem ja, Rabbi*? Odpowiedział mu: Ty *to* powiedziałeś**.
**hebr.: Rabbi - mój Mistrzu, mój Nauczycielu; **tu: twierdzenie*
26. A gdy oni jedli, Jezus wziął chleb i pobłogosławił*, łamał i dawał uczniom, mówiąc: Bierzcie, zjedzcie, to jest moje ciało.
gr.: eulogeo - sławić, dobrze życzyć, wystawiać - por. Mt 14,19 Mk 14,22; Łk 24,30; Łk 22,20; 1Kor 10,4
27. I wziął kielich, i podziękował*, dał im, mówiąc: Wypijcie z niego wszyscy;
**gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*
28. To bowiem jest krew moja Nowego Przymierza, która jest za wielu wylewana, na odpuszczenie* grzechów. Wj 24,8; Iz 53,12; Jr 31,31;
**lub: uwolnienie* Ml 2,5; Hbr 9,14-22; 10,1-14
29. Ale mówię wam, że odtąd nie będę pił z tego plonu winnej latorośli, aż do tego dnia, gdy go będę pił z wami nowy*, w Królestwie Ojca mojego. **gr.: kainos - świeży, nowy*
30. A gdy odśpiewali hymn*, wyszli na Górę Oliwną. Mk 14,26; Ef 5,19; Kol 3,16
**gr.: hymneo - pieśń jako hołd, święta pieśń - tutaj: Ps 115-118?*
31. Wtedy Jezus powiedział im: Wy wszyscy zgorszycie się ze mnie tej nocy; bo jest napisane: Uderzę pasterza i zostaną rozproszone owce stada. Za 13,7; Mk 14,27; J 16,32
32. A po wzbudzeniu* mnie, wyprzedzę was *idąc* do** Galilei. **lub: gdy zostanę wzbudzony; **gr.: eis*
33. A Piotr w odpowiedzi, rzekł do Niego: Choćby wszyscy zgorszyli* się Tobą, ja nigdy nie zostanę *Tobą* zgorszony.
**lub: zrazili się do Ciebie* Łk 22,33; J 13,36
34. Jezus mu powiedział: Zaprawdę mówię ci, że tej nocy, zanim zapieje kogut, trzykrotnie się mnie wyprzesz. Mk 14,30; Łk 22,34
35. Piotr mówi Mu: Nawet jeśli trzeba by było umrzeć z Tobą, na pewno nie wyprę* się Ciebie. Podobnie powiedzieli i wszyscy uczniowie. **gr.: aparnese - wyrzec się, zapomnieć o sobie*
36. Wtedy Jezus przyszedł z nimi na miejsce, które zwano Getsemane*, i powiedział uczniom: Usiądźcie tu, podczas gdy ja odejdę, aby tam się modlić**. Mk 14,32; Łk 22,40
**gr.: Getsemane - prasa oliwna, tłocznia oliwy*
***gr.: proseuchomai - modlić się do kogoś, błagać, prosić*

37. A gdy wziął ze sobą Piotra i dwóch synów Zebedeusza, zaczął się smucić i trwożyć*. **lub: martwić się wielkim strapieniem bądź udręką*
38. Wtedy Jezus powiedział im: Zasmucona* jest moja dusza aż do śmierci; zostańcie tu i czuwajcie ze mną. Mk 14,33; Łk 22,44
**gr.: perylipos - być bardzo smutnym,skrajnie przygnębionym*
39. I odszedł trochę dalej, upadł na swoje oblicze, modląc się i mówiąc: Ojcze* mój, jeśli jest *to* możliwe, niech ominie mnie ten kielich; jednak nie jak ja chcę, ale jak Ty.
**gr.: pater - ojciec - por. Mk 14,36* Lb 16,22; Mt 20,22; J 18,11
40. I przyszedł do uczniów, i znalazł ich śpiących, i powiedział Piotrowi: Cóż to, nie mieliście siły czuwać ze mną jednej godziny?
41. Czuwajcie i módlcie się, abyście nie weszli w pokuszenie*; duch wprawdzie *jest* ochoczy**, ale ciało słabe. 2P 2,9; Rz 8,3
**lub: doświadczenie, próbę; **gr.: prothymos - chętny, gotowy*
42. Znów po raz drugi odszedł i modlił się, mówiąc: Ojcze mój, jeśli nie może minąć* mnie ten kielich, *tak* abym go nie wypił, niech się stanie wola Twoja. **lub: przejść obok*
43. I gdy przyszedł, znalazł ich ponownie śpiących; albowiem oczy ich były obciążone.
44. A gdy ich opuścił, ponownie odszedł i modlił się po raz trzeci, wypowiadając te same słowa*. **dosł.: słowo* Mt 6,7; Dn 9,17; Łk 18,1
45. Wtedy przyszedł do swoich uczniów i powiedział im: Jeszcze śpicie* i odpoczywacie? Oto przybliżyła się godzina, i Syn Człowieczy wydany zostaje w ręce grzeszników**.
lub: w końcu, już, nadal; **hamartolos - por. Jud 1,15**
46. Wstańcie*, pójdźmy! Oto zbliżył się ten, który mnie wydaje.
**gr.: egeiro - wzbudzić, spowodować powstanie - tryb rozkaz.*
47. I gdy On jeszcze *to* mówił, oto przyszedł Judasz, jeden z dwunastu, a z nim liczny tłum z mieczami i z kijami od arcykapłanów i od starszych ludu. Mk 14,43; Łk 22,47; J 18,1
48. Ale ten, który Go wydawał, dał im znak, mówiąc: Ten, którego pocałuję*, to jest *On;* schwytajcie Go. **gr.: fileo - por. J 21,15**** 2Sm 20,9-10
49. I zaraz zbliżył się do Jezusa, i powiedział: Witaj, Rabbi*! I pocałował** Go czule**.
**hebr.: mój Mistrzu, mój Nauczycielu* Mk 14,45
***gr.: katafileo - okrywać czułymi pocałunkami, być czułym*
50. Ale Jezus mu powiedział: Przyjacielu*! Po co przyszedłeś? Wtedy przystąpili i podnieśli ręce na Jezusa, i Go pojmali.
zwrot grzecznościowy - towarzysz, druh - por. Mt 20,13
51. I oto jeden z tych, którzy byli z Jezusem, wyciągnął rękę i wydobył swój miecz*, i uderzył sługę arcykapłana, i odciął mu ucho.
**gr.: machaira - krótki zakrzywiony lub prosty miecz, nóż ofiarny*
52. Wtedy Jezus powiedział mu: *Schowaj* swój miecz z powrotem gdzie jego miejsce; bo wszyscy, *którzy* biorą miecz, od miecza zginą. Rdz 9,6; Łk 22,49-51; J 18,10; Mk 14,47
53. Czy wydaje ci się, że nie mogę prosić Ojca mojego, i już teraz postawiłby przy mnie więcej niż dwanaście legionów* aniołów?
**legion - 6826 osób (6100 piechurów i 726 konnych)* 2Krl 6,17
54. Jak więc wypełniłyby się Pisma, że tak się musi* stać? **lub: jest konieczne* Iz 53,7-9; Łk 24,44
55. W tej godzinie mówił Jezus *do* tłumu: Jak na zbójcę wyszliście z mieczami i z kijami, aby mnie pojmać; co dzień siadałem pośród was, nauczając w świątyni, a nie pojmaliście mnie.
56. Ale to wszystko stało się, aby zostały wypełnione Pisma Proroków. Wtedy wszyscy Jego uczniowie opuścili* Go i uciekli.
**gr.: afiemi - pozostawić, porzucić, odejść* Za 13,7
57. A ci, *którzy* pojmali Jezusa, przyprowadzili Go do arcykapłana Kajfasza, gdzie zostali zebrani uczeni w Piśmie i starsi.
58. A Piotr podążył za Nim z daleka aż do dziedzińca arcykapłana; i wszedł tam do wewnątrz, i siedział ze sługami*, aby zobaczyć koniec. **gr.: hyperetes - sługa, podwładny - por. 1Kor 4,1***
59. A arcykapłani i starsi, i cały Sanhedryn* szukali fałszywego świadectwa przeciwko Jezusowi, aby Go uśmiercić,
**gr.: synderion - Najwyższa Rada Żydów składająca się z 71 członków (70 członków i arcykapłan)* Pwt 19,16; Dz 6,11
60. I nie znaleźli; a chociaż przychodziło wielu fałszywych świadków, *to jednak* nie znaleźli. A na końcu podeszli dwaj fałszywi świadkowie, Pwt 19,15; Ps 27,12; 35,11
61. I powiedzieli: Ten mówił*: Mogę rozwalić** świątynię Boga i w trzy dni ją zbudować.
**lub: twierdził, ogłosił, deklarował* J 2,19; Mt 27,40;
***lub: rozwiązać, poluźnić (sznury)* 1Krl 22,27; Iz 53,3
62. A gdy powstał arcykapłan, powiedział Mu: Nic nie odpowiadasz *na to, co* świadczą* przeciwko Tobie? **lub: oskarżają* Iz 57,7
63. Lecz Jezus milczał. A w odpowiedzi, arcykapłan rzekł do Niego: Poprzysięgam Cię na Boga żywego, abyś nam powiedział, czy Ty jesteś Mesjasz, Syn Boga? Iz 53,7
64. Mówi mu Jezus: Ty *to* powiedziałeś. Po-

nadto mówię wam: Już teraz* zobaczycie Syna Człowieczego siedzącego po prawej stronie mocy *Bożej* i przychodzącego na obłokach** nieba. **dosł.: od teraz* Ps 110,1; Dn 7,13; ***gr.: nefele - chmura, obłok* 1Tes 4,17; Jud 1,12; Obj 1,7

65. Wtedy arcykapłan rozdarł swoje szaty, mówiąc*: Zbluźnił! Czy potrzebujemy jeszcze świadków?! Oto teraz słyszeliście Jego bluźnierstwo**. 2Sm 13,19; 2Krl 19,1; Łk 5,21; **lub: rozdarł swoje szaty, ponieważ zbluźnił* J 10,33.36 ***gr.: blasfemia - potwarz, bluźnierstwo, zniewaga, obelga*

66. Jak wam się zdaje? A oni w odpowiedzi, rzekli: Winny jest śmierci. Kpł 24,16

67. Wtedy pluli Mu w twarz i bili Go pięściami* *w twarz,* a *inni* Go uderzali, Lb 12,14; **lub: policzkowali* Iz 50,6; Mk 14,65

68. Mówiąc: Prorokuj nam, Mesjaszu! Kim jest ten, który Ciebie uderzył?

69. A Piotr siedział na zewnątrz na dziedzińcu. I zbliżyła się do niego jedna służąca*, mówiąc: I ty byłeś z Jezusem Galilejczykiem. **gr.: paidiske - młoda dziewczyna, młoda służąca*

70. A on wyparł się przed wszystkimi, mówiąc: Nie wiem, o czym mówisz.

71. A gdy on wyszedł ku bramie, ujrzała go inna i powiedziała *do* tych, *którzy* tam *byli:* I ten był z Jezusem Nazarejczykiem.

72. I ponownie wyparł się pod przysięgą: Nie znam tego człowieka.

73. A po chwili zbliżyli się *inni* przystając, i powiedzieli Piotrowi: Prawdziwie i ty jesteś jednym z nich; bo i mowa* twoja ciebie zdradza**. **tj. dialekt; **dosł.: ujawnia* Sdz 12,6; J 18,26

74. Wtedy zaczął ściągać klątwę* na siebie i przysięgać: Nie znam tego człowieka; i zaraz zapiał kogut. Dz 23,12; Rz 9,3 **tj. ogłosić siebie jako podlegającego karze Boskiej - por. Mk 14,71**

75. I przypomniały się Piotrowi słowa wypowiedziane *do* niego *przez* Jezusa: Zanim zapieje kogut, trzykrotnie się mnie wyprzesz. I wyszedł na zewnątrz, i gorzko zapłakał.

27 A gdy nastał ranek, wszyscy arcykapłani i starsi ludu powzięli plan* przeciwko Jezusowi, aby Go uśmiercić; **gr.: symboulion - rada, plan, zamysł, rada jako kolegium*

2. I związali Go, zaprowadzili i oddali Go namiestnikowi Poncjuszowi Piłatowi. Rdz 22,9; Mt 20,19; Mk 15,1; Łk 23,1; J 18,28

3. Wtedy Judasz, który Go wydał, widząc, że *Jezus* został osądzony, żałował* tego i zwrócił trzydzieści srebrników arcykapłanom i starszym, **gr.: metamellomai - czuć skruchę - por. Mt 21,32**

4. Mówiąc: Zgrzeszyłem, wydając krew niewinną! A oni powiedzieli: Co nam do *tego?* To twoja sprawa*. Rdz 42,21; Wj 9,27; Za 11,12 **idiom: ty sam tego dopatrz, to twoje spojrzenie, ty się martw*

5. I rzucił* srebrniki w świątyni, oddalił się, poszedł i powiesił się. **lub: cisnął* Dz 1,18

6. Ale arcykapłani wzięli srebrniki, mówiąc: Nie wolno ich kłaść do skarbca* świątynnego, gdyż jest to wycena krwi. Pwt 23,19; Mk 7,11 **hebr.: korban - dar poświęcony Bogu, skarbiec świątyni*

7. A gdy naradzili się, kupili za nie pole garncarza na cmentarz dla cudzoziemców.

8. Dlatego pole to nazwane jest Polem Krwi, aż do dnia dzisiejszego.

9. Wtedy wypełniło się to, *co* zostało powiedziane przez proroka Jeremiasza, mówiącego: I przyjęli wartość trzydziestu srebrników, *jako* wycenę *Tego,* który został oszacowany* przez synów Izraela, **lub: wyceniony* Za 11,12-13

10. I dali je za pole garncarza, jak mi nakazał PAN.

11. A Jezus stał przed namiestnikiem; i pytał Go namiestnik*, mówiąc: *Czy* Ty jesteś Królem Żydów? A Jezus mu odpowiedział: Ty *to* mówisz**. Mk 15,2; J 18,33; 1Tm 6,13 **gr.: hegemon - dowódca, namiestnik - łac. legatus Caesaris **idiom? Tak, to ja; tak jest, jak pytasz - por. BP*

12. I pośród oskarżeń arcykapłanów i starszych, nic *nie* odpowiedział. Iz 53,7; 1P 2,23

13. Wtedy Piłat powiedział Mu: Czy nie słyszysz, *o* jak wiele *rzeczy* Cię oskarżają*? **lub: jak bardzo świadczą przeciwko Tobie* J 8,39; Dz 22,24

14. A *On* nie odpowiedział mu na ani jedno słowo, tak że namiestnik bardzo się dziwił.

15. A na święto namiestnik miał zwyczaj wypuszczać tłumowi jednego więźnia, tego, którego chcieli. Mk 15,6; Łk 23,17; J 18,39

16. A mieli wtedy *dość* znacznego więźnia, który nazywał się Barabasz*. Mk 15,7; J 18,40 **aram.: bar - syn, ab - ojciec - Barabbas - syn ojca*

17. Gdy więc zebrali się, powiedział do nich Piłat: Kogo chcecie, abym wam wypuścił, Barabasza czy Jezusa, którego nazywają Mesjaszem*? **lub: Chrystusem, Pomazańcem*

18. Bo wiedział, że wydali Go z nienawiści. Rdz 37,11; Prz 27,4; Mk 15,10; Dz 13,45

19. A gdy on siedział na tronie* sędziowskim, posłała do niego *wiadomość* jego żona, mówiąc: Nic tobie do Tego sprawiedliwego; bo

dzisiaj we śnie wiele wycierpiałam** przez Niego. Rdz 31,24; Iz 53,11; 1J 2,1; Łk 23,4.41
**gr.: bema - krzesło, trybuna, tron sędziowski*
***gr.: pascho - cierpieć dotkliwie, znosić niedolę, odczuwać*
20. Natomiast arcykapłani i starsi przekonali tłumy, aby prosili o Barabasza, a Jezusa, aby zgubiono. Mk 15,11; Dz 3,14
21. A namiestnik w odpowiedzi, rzekł im: Kogo chcecie, abym wam z tych dwóch wypuścił? A oni odpowiedzieli: Barabasza.
22. Piłat powiedział im: Co więc *mam* uczynić Jezusowi, którego nazywają Mesjaszem? Powiedzieli do niego wszyscy: Niech zostanie ukrzyżowany! Mk 15,13; Łk 23,21
23. A namiestnik powiedział: Co więc złego uczynił? Ale oni tym bardziej krzyczeli, mówiąc: Niech zostanie ukrzyżowany!
24. A widząc Piłat, że *to* nic nie pomaga, ale tym bardziej wzmaga się zamęt, wziął wodę i obmył ręce przed ludem, mówiąc: Ja nie jestem winien krwi Tego sprawiedliwego; *to* wasza sprawa*. Pwt 21,6-8; Mt 27,4; 1P 3,18
**idiom: ty sam tego dopatrz, to twoje spojrzenie, ty się martw*
25. A w odpowiedzi, cały lud rzekł: Krew Jego na nas i na nasze dzieci*! Wj 20,5; Jr 26,15;
**gr.: teknon - dziecię, dzieciątko* Mt 23,35; Dz 5,28
26. Wtedy im wypuścił Barabasza*; a Jezusa po ubiczowaniu wydał, aby został ukrzyżowany. **aram.: bar - syn, ab - ojciec - Barabbas - syn ojca*
27. Wówczas żołnierze namiestnika wzięli Jezusa do pretorium, zebrali wokół Niego całą kohortę*, Mk 15,16; Dz 23,35; J 18,3
**tj. rzym. jedn. taktyczna około 600 osób = 1/10 legionu*
28. I zdjęli z Niego *odzienie,* i nałożyli na Niego płaszcz szkarłatny; Łk 23,11; J 19,2
29. I upletli wieniec z cierni, i włożyli na Jego głowę, i *wcisnęli* trzcinę w Jego prawą *rękę,* a upadając przed Nim na kolana, szydzili* z Niego, mówiąc: Witaj**, Królu Judejczyków***! **lub: naśmiewali się; **bądź zdrów; ***Żydów*
30. I plując na Niego, wzięli trzcinę i bili Go w głowę. Mt 26,67; Iz 50,6; Mi 5,1
31. A gdy *zakończyli* Go wyszydzać, zdjęli z Niego płaszcz i oblekli Go w Jego szaty, i odprowadzili na ukrzyżowanie. Iz 53,7
32. A wychodząc natrafili *na pewnego* człowieka, Cyrenejczyka*, o imieniu Szymon; tego zmusili**, aby niósł Jego krzyż***. Łk 23,26
**tj. mieszkaniec Cyreny, miasta w Libii w płn. Afryce*
***gr.: angareuo - prawo przymusu niesienia ciężaru - Mt 5,41**
****gr.: stauros - pionowy pal z przybitą poprzecznie belką - J 19,6**
33. A gdy przyszli na miejsce o nazwie Golgota, to jest zwane Miejscem Czaszki,
34. Dali Mu pić kwaśne wino* zmieszane z żółcią**; a gdy je skosztował, nie chciał wypić. **lub: ocet zmieszany z wodą - por. w. 48** Ps 69,21-22;
***tj. środek uśmierzający ból - mirra* Mk 15,23; J 19,29
35. A gdy Go ukrzyżowali, rozdzielili Jego szaty, rzucając los; aby* wypełniło się to, *co zostało* powiedziane przez proroka: Rozdzielili między siebie moje szaty, a o moje odzienie rzucali los**. **od słowa „aby" brak w mss Byz* Ps 22,9
***gr.: kleros - los, dział, kamyk lub ceramika rzucana jako los*
36. I siedząc tam, pilnowali Go. Łk 23,34; J 19,23
37. I umieścili nad Jego głową napis wyrażający Jego winę: To jest Jezus, Król Żydów*.
**lub: Judejczyków* Mk 15,26; Łk 23,38; J 19,19
38. Wtedy też z Nim zostali ukrzyżowani dwaj przestępcy*, jeden po prawej stronie, a drugi po lewej stronie. Iz 53,12; Mk 15,27; Łk 22,37
**gr.: lestes - bandyta, rabuś, zabójca, wywrotowiec, buntownik*
39. A ci, którzy obok przechodzili, bluźnili* Mu, kiwali głowami i mówili: Mk 15,29;
**lub: spotwarzali, obrażali, przeklinali* Ps 22,8; 109,2.25
40. Ty, co rozwalasz świątynię i w trzy dni ją budujesz, ratuj* samego siebie; jeśli jesteś Synem Boga, zstąp z krzyża. **lub: zbaw - w. 42**
41. Także i arcykapłani z uczonymi w Piśmie i ze starszymi szydząc *z Niego,* mówili:
42. Innych wybawiał*, a samego siebie wybawić nie może; jeśli jest Królem Izraela, niech teraz zstąpi z krzyża, a Mu** uwierzymy.
**gr.: sodzo - ratować, zbawić, wybawić, ocalić; **mss Byz - w Niego*
43. Polegał na Bogu; niech Go teraz wybawi*, jeśli Go pragnie**; bo powiedział: Jestem Synem Boga. Ps 22,8-9; 42,10; 71,11; J 19,7
**lub: wyrwie, ochroni; **gr.: thelo - pragnąć, chcieć, kochać*
44. A tak samo przestępcy, którzy zostali z Nim ukrzyżowani, urągali* Mu. Hi 30,7;
**lub: lżyli, łajali, czynili wyrzuty* Mk 15,32; Łk 23,39
45. A od szóstej godziny* nastała ciemność na całej ziemi, aż do dziewiątej godziny.
**tj. 12 - ta obecnego czasu* Mk 15,33; Łk 23,44; Am 8,9
46. A około dziewiątej godziny* zawołał Jezus potężnym** głosem, mówiąc: Eli, Eli, lama sabachtani! To jest: Boże mój, Boże mój, dlaczego mnie opuściłeś***!? Ps 22,2; 88,14; J 19,28
**tj. 15 - ta naszego czasu; **lub: wielkim, donośnym*
****gr.: enkataleipo - pozostawić w ciężkim położeniu, opuścić*
47. A niektórzy z tych, co tam stali, słysząc to, mówili: On woła* Eliasza.
**gr.: pfoneo - brzmieć, wydawać dźwięk, wołać, krzyczeć*

48. I zaraz podbiegł jeden z nich, wziął gąbkę i nasączył ją kwaśnym winnem*, i nałożył na trzcinę, i dawał Mu pić. Ps 69,22; J 9,23
tani napój alkoholowy rozcieńczony wodą - łac. posca - w. 34
49. A pozostali mówili: Przestań, zobaczymy, czy przyjdzie Eliasz, aby Go wybawić*.
**lub: zbawić, uratować* Ps 71,17; 1Krl 17,1; Ml 3,23
50. Ale Jezus ponownie zawołał* potężnym głosem i oddał ducha**. Mk 15,37; Łk 23,46; J 19,30
**gr.: kradzo - krzyczeć, wołać, wydawać okrzyk nieartykułowany*
***gr.: pneuma - duch, tchnienie, oddech, wiatr, ruch powietrza, tu: w znaczeniu antropologicznym jako część istoty człowieka*
51. A oto zasłona świątyni* została rozdarta na dwoje z góry aż do dołu, i zatrzęsła się ziemia, i skały popękały, Wj 26,31; Mk 15,38; Łk 23,45
**gr.: naos - świątynia, ale tylko sam budynek, przybytek*
52. I groby otworzyły się, a wiele ciał świętych, którzy zasnęli, zostało wzbudzonych*,
**gr.: egeiro - podnieść, wnieść, obudzić* J 5,25; Ef 4,8
53. I wyszli z* grobowców po Jego wzbudzeniu, i weszli do miasta świętego, i pokazali się wielu. **lub: pomiędzy* Ne 11,1
54. A setnik i ci, *którzy* z nim pilnowali Jezusa, widząc trzęsienie ziemi i to, co się stało, bardzo się zlękli, mówiąc: Prawdziwie* Ten był Synem Boga. Rz 1,4; Mt 8,5; Dz 10,1; 27,43
**gr.: alethos - rzeczywiście, zgodnie z prawdą, w istocie*
55. A było tam wiele kobiet z daleka przypatrujących się, które przyszły za Jezusem z Galilei, służąc Mu;
56. Między nimi była Maria Magdalena i Maria, matka Jakuba i Jozeasa, i matka synów Zebedeusza. Mk 15,40; 16,1
57. A gdy nastał wieczór, przyszedł bogaty człowiek z Arymatei*, o imieniu Józef, który sam był uczniem Jezusa.
**tj. kilka miast o tej samej nazwie w Izraelu - por. 1Sm 1,1*
58. Ten przyszedł do Piłata i poprosił o ciało Jezusa. Wtedy Piłat rozkazał, by ciało* zostało oddane. **gr.: soma - ciało, zwłoki - por. Kol 2,11**
59. I wziął Józef ciało, owinął je w czyste prześcieradło*, **gr.: sindon - por. Mk 15,46**
60. I złożył je w swoim nowym grobowcu, który wykuł w skale; a gdy zatoczył wielki kamień na otwór grobowca, odszedł.
Iz 53,9; Łk 24,2; Mt 27,66; Mk 16,3; J 20,1
61. A była tam Maria Magdalena i inna Maria, siedzące naprzeciw grobowca.
62. A nazajutrz, to jest w dniu po Przygotowaniu*, zebrali** się arcykapłani i faryzeusze u Piłata, Mt 26,17; Mk 15,42; Łk 23,54-56
**o Dniu Przygotowania; **dosł.: zostali zebrani, zgromadzeni*
63. Mówiąc: Panie! Przypomnieliśmy sobie, że ten zwodziciel*, gdy jeszcze żył, powiedział: Po trzech dniach zostanę wzbudzony *z martwych.* Mt 16,21; 20,19; Łk 23,2; Mk 8,31
**gr.: planos - wiodący na manowce, tułacz, zwodziciel*
64. Każ więc zabezpieczyć grób aż do trzeciego dnia, żeby czasem Jego uczniowie nie przyszli w nocy i Go nie wykradli*, i nie mówili ludowi, że powstał z martwych. A ostatnie zwiedzenie** będzie gorsze niż pierwsze.
**gr.: klepoto - kraść, zabierać podstępnie, wykradać*
***lub: wprowadzenie w błąd* 2P 3,17; Mt 28,13; 2,45
65. Piłat powiedział im: Macie straż*; idźcie, zabezpieczcie jak umiecie. **por. Mt 28,11**
66. A oni poszli i zabezpieczyli* grób, opieczętowali kamień i *postawili* straże.
**gr.: asfalidzo - utrwalić, zabezpieczyć (przed szkodą)*

28 A później* po szabacie, gdy rozjaśniało się na pierwszy dzień tygodnia, przyszła Maria Magdalena i inna Maria, aby obejrzeć grób. Kpł 23,11.15; Mk 16,1;
**gr.: opse - po dłuższym czasie, też wieczorem* Łk 24,1; J 20,1
2. I oto* nastało** wielkie trzęsienie ziemi; bo anioł PANA zstąpił z nieba, podszedł i odtoczył kamień od wejścia, i usiadł na nim.
**gr.: idou - oto, lub jako wykrzyknik: spójrz! zobacz!*
***ginomai - por. Mk 1,11*, tu: czas przeszły dokonany*
3. A jego postać* podobna była błyskawicy, a odzienie jego białe jakby śnieg. Mk 9,3;
**lub: kształt, powierzchowność* Dn 10,5-6; Obj 10,1
4. A ze strachu przed nim zadrżeli stróże, i stali się jakby martwi. Dn 10,7; Obj 1,17
5. A anioł zwrócił* się *do* kobiet, mówiąc: Wy się nie bójcie; wiem, że szukacie Jezusa ukrzyżowanego. Mk 16,6; Łk 1,12; Ps 105,4
**gr.: apokirnomai - w odpowiedzi, idiom w zwrocie w odp. rzekł*
6. Nie ma Go tu; bowiem został wzbudzony *z martwych*, jak powiedział; chodźcie*, zobaczcie miejsce, gdzie Pan był położony.
**gr.: deute - chodź! chodźże! - forma wykrzyk.* Łk 24,12
7. I idźcie szybko*, i powiedzcie Jego uczniom, że został wzbudzony z martwych; i oto poprzedza** was do Galilei; tam Go zobaczycie; oto wam powiedziałem.
**gr.: tachy - szybko, prędko, bez zwłoki*
***gr.: proago - prowadzić naprzód, poprzedzać, eskortować*
8. I szybko wyszły z grobowca; z bojaźnią i z wielką radością* pobiegły oznajmić to Jego uczniom. Ps 2,11; Mk 6,8; Łk 24,36
**gr.: chara - przeżywać radość, weselić się*
9. A gdy szły, aby *to* oznajmić Jego uczniom, oto Jezus wyszedł im na spotkanie, mówiąc:

Witajcie*! A one zbliżyły się i uchwyciły się Jego stóp, i oddały Mu pokłon**. Mt 14,33;
**gr.: chairo - bądź zdrów, raduj się* Łk 24,52; Obj 5,11
***gr.: proskyneo - pierwotnie całować czyjąś dłoń w wyrazie szacunku; klęknąć, paść na kolana, bić czołem, złożyć hołd*

10. Wtedy Jezus powiedział im: Nie bójcie się; idźcie, powiedzcie moim braciom, aby poszli* do Galilei, a tam mnie zobaczą**.
**lub: powrócili, odeszli* J 20,17; Rz 8,29; Hbr 2,11
***gr.: optanomai - patrzeć na, oglądać, zobaczyć, ukazać*

11. A gdy one szły, oto niektórzy ze straży* przyszli do miasta i oznajmili arcykapłanom wszystko, co się stało. Mt 27,65-66
**gr.: koustodia - pochodzenie łac. - straż złożona z żołnierzy*

12. A ci, gdy zebrali się ze starszymi, po naradzie dali odpowiednią* *ilość* srebrników** żołnierzom, mówiąc: Mt 26,3; Ps 2,7; J 11,47
**gr.: hikanos - dostatecznie liczny, nadający się, zdatny*
***gr.: argyrion - srebro, srebrna monet, sztuka srebra, szekl*

13. Powiedzcie, że uczniowie Jego w nocy przyszli, i gdy spaliśmy*, ukradli Jego *ciało.*
**dosł.: gdy jesteśmy śpiący* Mt 26,24

14. A gdyby namiestnik o tym usłyszał, my go przekonamy, i wybawimy* was od kłopotów**. **dosł.: uczynimy* Dz 12,19; 1Tm 6,10; Mt 27,8
***gr.: amerimnos - wolny od trosk, wolny od niepokoju - 1Kor 7,32*

15. A *oni* wzięli srebrniki*, *i* uczynili jak ich pouczono. I rozniosła się ta wieść** pomiędzy Żydami aż do *dnia* dzisiejszego.
**gr.: argyrion - srebrna moneta, sztuka srebra, szekel, pieniądz*
***dosł.: słowo - gr.: logos* Mt 26,15; 1Tm 6,10

16. A jedenastu uczniów poszło do Galilei na górę, gdzie wyznaczył* im Jezus. Dz 1,13;
**gr.: tasso - zarządzić, ustawić w szyku* J 6,70; Mk 16,4

17. A gdy Go ujrzeli, oddali Mu pokłon*; jednak *niektórzy* wahali się**. J 5,23; 1Kor 15,6
gr.: proskyneo - paść na kolana, oddać hołd - por. Mt 2,2
***gr.: distadzo - zwątpić, zachwiać się, wahać się*

18. A Jezus podszedł, i mówiąc do nich, powiedział: Dana mi jest wszelka władza* w niebie i na ziemi. Dn 7,13; Mt 11,27; J 3,35; 13,3; 17,2
**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, władza*

19. Idąc* więc, uczyńcie** uczniami wszystkie narody***, chrzcząc**** ich w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego, Mk 16,15; Dz 1,8; 2,38; 8,16
**dosł.: wyruszywszy więc - czas przesz. dok.; **tryb rozkazujący*
****gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, poganie, nie-Żydzi*
*****gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11**

20. Ucząc ich przestrzegać* wszystkiego, co wam przykazałem. A oto ja jestem z wami po wszystkie dni aż do końca** tego wieku***. Amen. Pwt 31,6; Mt 7,24; Dz 20,27
**gr.: tereśin - strzec, zachowywać, przestrzegać; **lub: dopełnienia*
****gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu, świat, wieczność*

Ewangelia według Marka

1 Początek Ewangelii Jezusa Chrystusa, Syna Bożego. Łk 1,1-3; Dz 1,1-2

2. Jak jest napisane u proroków: Oto Ja posyłam mojego posłańca* przed Twoim obliczem, który przygotuje Twoją drogę przed Tobą; **gr.: angelos - posłaniec, anioł* Ml 3,1; Mt 11,10

3. Głos wołającego na pustyni*: Przygotujcie drogę PANA; prostymi czyńcie Jego ścieżki. **lub: pustkowiu* Iz 40,3; Łk 3,4; J 1,23

4. Jan był* *tym, który* chrzcił** na pustyni i głosił chrzest upamiętania*** na odpuszczenie grzechów. **por. w. 11** Mt 3,1; Łk 3,2; J 3,23; ***gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11** J 1,31 ****gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9***

5. I zaczęła wychodzić do niego cała kraina judzka i *mieszkańcy* Jerozolimy; i wszyscy byli przez niego chrzczeni w Jordanie, wyznając* swoje grzechy**. Joz 7,19; Prz 28,13; 1J 1,9 **gr.: eksomologeo - wyznać otwarcie, publicznie, z radością **gr.: hamartia - brak udziału w, strata, chybienie celu, zbłądzenie*

6. A Jan przyodziany był w sierść wielbłąda, a wokół swoich bioder *miał* skórzany pas, i jadał szarańczę i polny miód, 2Krl 1,8

7. Głosił* też, mówiąc: Idzie za mną mocniejszy ode mnie, któremu nie jestem godny, schylając się, rozwiązać rzemienia Jego sandałów. Mt 3,11; Łk 3,16; J 1,27; 3,28; Dz 13,25 **gr.: kerysso - być heroldem, ogłaszać jako herold, obwieszczać*

8. Ja wprawdzie ochrzciłem was w wodzie, On natomiast będzie was chrzcił w Duchu Świętym. Iz 44,3; Dz 1,5; 11,16; 1Kor 12,13

9. I stało się w tych dniach, *że* Jezus przyszedł z Nazaretu *w* Galilei i został ochrzczony przez Jana w Jordanie. Mt 3,13; Łk 3,21; J 4,3

10. I zaraz gdy wychodził z wody, ujrzał rozdarte* niebiosa i Ducha zstępującego na Niego, jakby gołębica. Mt 3,16; J 1,32-34; Dz 10,38 **gr.: schidzo - rozszczepić, rozłupać, podzielić przez rozdarcie*

11. I rozległ* się głos z nieba: Ty jesteś moim umiłowanym Synem, w którym *złożyłem swoje* upodobanie. Iz 42,1; 2P 1,17; Mt 4,1; J 5,37 **gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć*

12. I zaraz Duch wypchnął* Go na pustynię. **gr.: ekballo - wyrzucić, wypchnąć, wyrwać z czegoś*

13. I był tam na pustyni przez czterdzieści dni, kuszony* przez szatana; i był ze zwierzętami, a aniołowie Mu służyli. 1Krn 21,1; Mt 4,10 **gr.: peiradzo - poddawać próbie, doświadczać, kusić*

14. A po tym, gdy Jan został wydany, przyszedł Jezus do Galilei, głosząc Ewangelię Królestwa Bożego, J 3,32; Mt 9,35

15. I mówiąc: Wypełnił się czas i przybliżyło* się Królestwo Boże; upamiętajcie** się i wierzcie w Ewangelię. Mt 4,17; Łk 24,47; Dz 20,21 **lub: jest bliskie; **gr.: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić*

16. A gdy przechodził nad Morzem Galilejskim, ujrzał Szymona i Andrzeja, brata jego, zarzucających sieć rybacką* w morze; bo byli rybakami. **tj. okrągła sieć mierząca ok. 3 m śr. - Mt 4,18***

17. I Jezus powiedział im: Chodźcie za mną, a uczynię was rybakami ludzi. Mt 4,19

18. A oni zaraz pozostawili swoje sieci i poszli* za Nim. **gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść - Mk 2,14**

19. I gdy odszedł stamtąd nieco *dalej,* zobaczył Jakuba, *syna* Zebedeusza, i Jana, jego brata, naprawiających* w łodzi sieci. Mk 3,17; **gr.: katarktidzo - naprawić, uczynić sprawnym* Dz 12,2

20. I zaraz ich wezwał*; a *oni* pozostawili swojego ojca Zebedeusza w łodzi z najemnikami i poszli za Nim. **gr.: kaleo - wołać, powołać*

21. I weszli do Kafarnaum; i zaraz *w* szabat* Jezus wszedł** do synagogi, i *zaczął* nauczać. **dosł.: szabaty - w l.mn.; **czas przeszły dokonany*

22. I zdumiewali* się z powodu Jego nauki; bowiem uczył ich, jak *ktoś, kto* ma władzę**, a nie jak uczeni w Piśmie. Łk 4,32; Mt 7,28 **gr.: ekplesso - być oszołomionym, zdziwionym - por. Dz 13,12* **gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, władza, siła decyzji*

23. I był w ich synagodze człowiek *mający* ducha* nieczystego; ten wrzasnął słowami: **dosł.: w duchu nieczystym* Mt 12,43; Łk 4,3

24. Ach! Co Tobie do nas, Jezusie Nazareńczyku? Przyszedłeś nas zniszczyć*? Wiem, kim Ty jesteś, Święty Boga. Iz 10,20; 43,3.14-15 **gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zgładzić, zgubić*

25. I surowo upomniał* go Jezus, mówiąc: Umilknij** i wyjdź z niego. Łk 4,35; Dz 16,17 **gr.: epitimao - surowo skarcić, zgromić; **por. Mk 4,39***

26. I potrząsnął nim duch nieczysty, wrzasnął potężnym głosem i wyszedł z niego.
27. A wszyscy byli zdumieni, *i* zastanawiali* się między sobą, mówiąc: Co to jest? Co to za nowa nauka, że z mocą** rozkazuje nawet duchom nieczystym i są Mu posłuszne?
lub: dyskutowali, razem dociekali; **gr.: eksousia - por. Mk 1,22*
28. I wieść o Nim szybko się rozeszła po całej krainie wokół* Galilei. **lub: przyległej części*
29. I zaraz po wyjściu z synagogi, przyszli z Jakubem i Janem do domu Szymona i Andrzeja. Mt 8,14; Łk 4,38; 9,58
30. A teściowa Szymona leżała w gorączce, i zaraz Mu o niej powiedziano. J 11,3; 1Kor 9,5
31. I gdy przystąpił do niej, podniósł ją, chwytając ją za rękę; i zaraz opuściła ją gorączka i usługiwała im. Łk 8,2; Mt 8,15; 20,28
32. A gdy nastał wieczór i zaszło słońce, przynosili do Niego wszystkich, *którzy* mieli się źle i opętanych* *przez demony;* Łk 4,40
**gr.: daimonidzomai - być pod władzą lub wpływem demona*
33. A całe miasto zgromadziło się u drzwi.
34. I uzdrowił wielu, którzy się źle mieli z powodu rozlicznych chorób, i wygnał wiele demonów; a nie pozwolił mówić demonom, bo Go znały*. **dosł.: znały Go już wcześniej*
35. A wcześnie rano, gdy było jeszcze ciemno, wstał, wyszedł i odszedł na puste miejsce, i tam się modlił. Prz 8,17; Mk 6,46; Łk 4,42
36. I pośpieszyli za Nim Szymon i ci, którzy z Nim byli; Mt 4,18; 10,2; Łk 5,16
37. A gdy Go znaleźli, powiedzieli do Niego: Wszyscy Cię szukają. J 3,26; 11,48; 12,19
38. I mówi im: Idźmy do pobliskich miasteczek, abym i tam głosił; po to bowiem przyszedłem*. **dosł.: wyszedłem* Iz 61,1; Łk 2,49; J 9,4; 16,28
39. I głosił, będąc w ich synagogach po całej Galilei, i wyganiał demony.
40. I przyszedł do Niego trędowaty, prosząc Go i gdy padł przed Nim na kolana, powiedział do Niego: Jeśli chcesz, możesz mnie oczyścić. Kpł 13,45-46; 14,9.19-20; Pwt 24,8; Łk 5,12
41. A Jezus, *pełen* współczucia*, wyciągnął rękę, dotknął go i powiedział mu: Chcę, bądź oczyszczony! J 6,37; 2P 3,9
**gr.: splanchnidzomai - głęboko poruszony, zdjęty litością*
42. I gdy to powiedział, natychmiast zszedł z niego trąd i został oczyszczony.
43. I surowo* mu przykazał, i zaraz go odprawił, **lub: polecić z żarliwym napomnieniem - por. Mt 9,30**
44. I powiedział mu: Uważaj, abyś nikomu nic nie mówił; ale idź, pokaż się* kapłanowi, i ofiaruj za swoje oczyszczenie *to,* co rozkazał Mojżesz, na świadectwo *dla* nich.
**dosł.: siebie samego* Mk 5,43; Kpł 14,2-20
45. Ale on gdy odszedł, zaczął bardzo rozgłaszać* i rozpowiadać o tym**, tak że Jezus*** nie mógł już jawnie wejść do miasta, ale był na zewnątrz, w miejscach odludnych. A *ludzie* przychodzili zewsząd do Niego.
**por. w. 7*; **dosł.: to słowo; ***dosł.: On* Mt 9,31; Łk 5,15

2 I po *kilku* dniach ponownie przyszedł do Kafarnaum; i usłyszano, że jest w domu.
2. I zaraz zeszło się tak wielu, że nie mogli się zmieścić nawet przed drzwiami. I *zaczął* im głosić* Słowo. **gr.: laleo - por. Flp 1,14**
3. I przyszli do Niego, niosąc sparaliżowanego, a niosło go czterech *ludzi*. Łk 5,18
4. A gdy nie mogli zbliżyć się do Niego z powodu tłumu, zdjęli dach *nad miejscem* gdzie był Jezus, i gdy go wyłamali, spuścili na dół posłanie, na którym leżał sparaliżowany.
5. A Jezus, widząc ich wiarę, powiedział sparaliżowanemu: Dziecko*, odpuszczone są ci twoje grzechy. Ps 32,1; 103,3; 2Kor 2,10;
**lub: w zwrocie czułości - moje dziecko* Kol 3,13
6. A byli tam niektórzy z uczonych w Piśmie; *ci* siedzieli i rozważali w swoich sercach: Jr 8,8; Mk 8,17; Mt 16,7; Łk 5,21
7. Dlaczego On mówi takie bluźnierstwa*? Kto może odpuszczać grzechy jeśli nie jeden – Bóg? Iz 43,25; Mt 6,12; 18,21; Łk 11,4; J 20,23
**gr.: blasfemia - potwarz, bluźnierstwo, zniewaga, obelga*
8. A Jezus zaraz poznał w swoim duchu, że tak *w głębi* siebie rozważają, *i* powiedział im: Dlaczego takie *myśli* rozważacie* w swoich sercach? Łk 5,22; Mt 9,4; J 2,25
**gr.: dialogidzomai - rozważać w myślach, zastanawiać się*
9. Co jest łatwiejsze, powiedzieć sparaliżowanemu: Odpuszczone* są ci grzechy, czy powiedzieć: Wstań, weź swoje posłanie i chodź?
**gr.: afiemi - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*
10. Ale abyście wiedzieli, że Syn Człowieczy ma prawo* na ziemi odpuszczać grzechy, powiedział sparaliżowanemu: Mt 9,5; Hbr 2,4;
**gr.: eksousia - władza, autorytet, moc* 2Kor 12,12
11. Tobie mówię: Wstań, weź swoje posłanie i idź do swojego domu. J 5,8; 6,63
12. I *on* zaraz wstał, i wziął swoje posłanie, wyszedł wobec wszystkich, tak że zdumie-

wali się wszyscy i chwalili* Boga, mówiąc: Nigdy czegoś takiego nie widzieliśmy.
**gr.: doksadzo - obdarować chwałą, uwielbić* Mt 15,31; Dz 4,21

13. I wyszedł ponownie nad morze, i cały tłum przychodził do Niego; i nauczał ich.

14. A przechodząc obok, ujrzał Lewiego, syna Alfeusza, siedzącego przy stole celnym, i powiedział mu: Pójdź* za mną! A on wstał i poszedł* za Nim. Mt 9,9; Mk 1,17; Mt 4,19
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

15. I stało się, gdy spoczywał przy stole w jego domu, że wielu celników i grzeszników razem spoczywało z Jezusem i z Jego uczniami; bo było ich wielu i podążali za Nim.

16. A uczeni w Piśmie i faryzeusze widząc, że jadł z celnikami* i grzesznikami, mówili do Jego uczniów: Dlaczego je i pije z celnikami i grzesznikami? Iz 65,5; Łk 18,11;
**gr.: telones - poborca podatków lub cła* Mt 11,19

17. Jezus słysząc to, powiedział im: Nie potrzebują zdrowi* lekarza, ale ci, co mają się źle; nie przyszedłem wezwać** sprawiedliwych, ale grzesznych do upamiętania***.
**gr.: ischyo - być silnym, mieć moc; **lub: powołać* Mt 9,12
****gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9***

18. A uczniowie Jana i faryzeusze *właśnie* pościli; przyszli więc i mówili do Niego: Czemu uczniowie Jana i faryzeusze poszczą, a Twoi uczniowie nie poszczą? Mt 6,16; Łk 5,33

19. I Jezus powiedział im: Czy mogą przyjaciele* domu weselnego pościć, dopóki jest z nimi oblubieniec**? Przez ten czas, *dopóki* mają między sobą oblubieńca, nie mogą pościć. **dosł.: synowie; **lub: pan młody* J 3,29; Obj 19,2

20. A przyjdą dni, gdy zostanie im odebrany* oblubieniec; i wtedy w owe dni będą pościć.
**gr.: apairo - unieść, zabrać, oderwać od ziemi* 2Kor 11,2

21. A nikt nie wszywa łaty z surowego* sukna w starą szatę; a jeśli *tak zrobi,* to nowe wypełnienie odrywa to, co stare i rozdarcie staje się gorsze. Hi 32,19; Mt 9,16
**gr.: agnafos - niezgreplowana wełna, nieprzerobiona, surowa*

22. I nikt nie leje młodego* wina do starych bukłaków; a jeśli *tak zrobi,* to młode wino rozsadza bukłaki, i wino wycieka, a bukłaki psują się; ale młode wino wlewa się w nowe** bukłaki. Ps 119,80; Łk 5,36; Mt 9,17
**gr.: neos - nowe w czasie; **gr.: kainos - nowe jakościowo*

23. I stało się, że Jezus w szabat szedł przez zboża*; i zaczęli Jego uczniowie po drodze rwać kłosy. **lub: pola uprawne* Pwt 23,26; Łk 6,1

24. A faryzeusze mówili do Niego: Spójrz! Dlaczego *oni* czynią w szabat* *to,* czego nie wolno czynić? **dosł.: w szabaty*

25. A On powiedział im: Czy nigdy nie czytaliście, co uczynił Dawid, gdy znalazł* się w potrzebie; i był głodny on i ci, *którzy byli* z nim? **dosł.: miał* 1Sm 21,1-6; Mt 19,4; Łk 10,26

26. Jak wszedł do domu Bożego za arcykapłana Abiatara i jadł chleby ofiarne*, których nie wolno jeść *nikomu,* oprócz kapłanów, i dał *je* tym, którzy byli** z nim. Kpł 24,5;
**lub: pokładne, wystawione publicznie; **dosł.: będącym* 2Sm 8,7

27. I powiedział im: Szabat ustanowiony* jest dla** człowieka, *a* nie człowiek dla szabatu.
**dosł.: stał się; **lub: z powodu* Wj 23,12

28. Tak więc Syn Człowieczy jest Panem i szabatu. Pwt 5,14; Mk 3,4; Łk 6,5; 14,5

3 I wszedł ponownie do synagogi*, a był tam człowiek, *który* miał uschłą rękę.
**gr.: synagoge - złączenie razem, miejsce zgromadzeń*

2. I śledzili* Go, czy uzdrowi go w szabat**, aby *móc* Go oskarżyć. Iz 29,20; Jr 20,10; Łk 6,7; J 9,16
**gr.: paratereo - strzec, obserwować, czyhać; **dosł.: w szabaty*

3. I mówi do człowieka, który ma uschłą rękę: Stań pośrodku! 1Krl 13,4; J 5,3

4. A do nich mówi: Czy wolno w szabat czynić dobrze, czy czynić źle? Życie uratować*, czy zabić? Oni natomiast milczeli.
**gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uzdrowić* Oz 6,6; Łk 6,9; 13,13

5. Wtedy spojrzał wokół z gniewem* i smucąc się z powodu zatwardziałości ich serca, powiedział do tego człowieka: Wyciągnij swoją rękę! I wyciągnął; a jego ręka stała się zdrowa** jak druga. **lub: z oburzeniem* Mt 23,13
***gr.: apokathistemi - przywrócić do stanu pierwotnego*

6. A gdy faryzeusze wyszli, zaraz zwołali* naradę z herodianami** przeciwko Niemu, jak Go zgładzić. **dosł.: uczynili* Łk 6,11; Mt 22,6
***tj. czł. stronnictwa broniącego interesów dynastii Heroda*

7. A Jezus odszedł ze swoimi uczniami w stronę morza; a wielka rzesza* *ludzi* podążała** za Nim z Galilei i z Judei, Mt 12,15
gr.: pletos - mnóstwo, wielka liczba; **gr.: akoloutheo - Mk 2,14

8. I z Jerozolimy, i z Idumei, i zza Jordanu, i ci z okolic Tyru i Sydonu, wielkie rzesze *ludzi*, słysząc jak wielkie rzeczy czynił, przyszło do Niego. Iz 34,5; Ml 1,2; Mk 7,24; Mt 14,35

9. I powiedział swoim uczniom, aby mieli w pogotowiu* łódkę dla Niego z powodu tłumu, aby Go nie stratował. **lub: stać stale*

10. Albowiem wielu uzdrowił, tak że ci mający wiele dolegliwości* parli** na Niego, aby Go dotknąć. **lub: udręki; **gr.: epipipto - por. Dz 10,44**

11. I duchy nieczyste, gdy Go ujrzały, padały przed Nim i wołały, mówiąc: Ty jesteś Synem Bożym! Mk 5,27; Łk 8,28

12. A On wielokrotnie je karcił*, aby Go nie ujawniały. Mk 1,25.34; Mt 12,16; Łk 4,41

**gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić, ganić, zgromić*

13. I wstąpił na górę, i przywołał do siebie tych, których sam chciał; i przyszli do Niego. Mt 10,1-4; Łk 6,12; Obj 21,14

14. I ustanowił dwunastu, aby byli z Nim, i aby wysłać* ich do głoszenia** *Ewangelii,*

**dosł.: wysłał; **gr.: kerysso - głosić jako herold* J 15,16; Dz 14,23

15. I aby mieli moc* uzdrawiać choroby i wyrzucać demony: Mt 10,1; Łk 6,13; J 6,70

**gr.: eksousia - prawo, władza, autorytet, moc podjęcia decyzji*

16. Szymona, któremu nadał imię Piotr,

17. I Jakuba, *syna* Zebedeusza, i Jana, brata Jakuba, i nadał im imiona Boanerges, to jest – Synowie Gromu;

18. I Andrzeja, i Filipa, i Bartłomieja, i Mateusza, i Tomasza, i Jakuba, *syna* Alfeusza, i Tadeusza, i Szymona Kananejczyka,

19. I Judasza Iskariotę*, który Go wydał.

**gr.: iskariotes - człowiek z Kariotu, tj. miasta o tej nazwie*

20. I przyszli do domu. I zgromadził się ponownie tłum, tak że nie mogli nawet zjeść chleba. Łk 6,17; J 4,31; Mk 6,31

21. A gdy o tym usłyszeli Jego bliscy*, przyszli, aby Go pochwycić; bo mówili, że postradał** rozum. **idiom: ci od niego* Oz 9,7; J 10,20; Dz 26,24

***gr.: eksistemi - stracić zmysły, oszaleć, wprawić w podziw*

22. A uczeni w Piśmie, którzy byli z Jerozolimy, przyszli i mówili, że ma Belzebuba*, i że przez władcę demonów wyrzuca demony.

**tj. „Pan much" - bóstwo Ekronitów* Mt 9,34; Łk 11,15

23. I przywołał ich do siebie, i mówił do nich w podobieństwach*: Jak może szatan szatana wyrzucać? 1Krn 21,1; Hi 1,6; Za 3,1

**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*

24. A jeśli *jakieś* królestwo zostanie wewnętrznie* podzielone, to takie królestwo nie może się ostać. **dosł.: samo w sobie*

25. I jeśli dom zostanie wewnętrznie* podzielony, ów dom nie może się ostać. **w. 24**

26. I jeśli szatan* powstaje przeciwko samemu sobie, i jest podzielony, nie może się ostać, ale to jest *jego* koniec. Mt 12,25; Łk 11,17

**gr.: satanas - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik*

27. Nikt nie może wejść do domu mocarza* i zagrabić jego sprzętu, jeśli najpierw tego mocarza nie zwiąże, a dopiero potem może ograbić jego dom. Ps 35,10; Iz 49,24-25; Mt 12,29

**gr.: ischyros - mocny, silny, potężny, warowny*

28. Zaprawdę* mówię wam: Wszystkie grzechy** synom ludzkim będą odpuszczone, nawet*** bluźnierstwa, ilekroć by zbluźnili;

**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Mt 12,31; Łk 12,10; 1J 1,7

***gr.: hamartia - utrata, chybienie celu - Mk 1,5**; ***gr.: kai - i, i to*

29. Ale kto zbluźniłby przeciwko Duchowi Świętemu, nie ma *dla niego* odpuszczenia* na wieki**, ale jest winien sądu wiecznego.

**gr.: afesis - wypuszczenie z niewoli, odpuszczenie grzechów, jakby nigdy nie były popełnione; **dosł.: na wiek* Mt 25,46

30. Bo mówili: Ma ducha nieczystego.

31. A Jego bracia i Jego matka przyszli, i gdy stali na zewnątrz, posłali do Niego, wołając* Go. **gr.: foneo - wydawać głos, wołać* Mt 12,46; Łk 8,19

32. A lud siedział wokół Niego. I powiedzieli do Niego: Oto matka Twoja i Twoi bracia *stoją* na zewnątrz i szukają Cię.

33. I odpowiedział im, mówiąc: Kto jest moją matką, albo moimi braćmi? Łk 2,49; J 2,4

34. I spojrzał dookoła na tych, którzy siedzieli wokół Niego, i powiedział: Oto matka moja i moi bracia! Łk 11,27; Mt 12,49

35. Bo kto* uczyniłby** wolę*** Boga, ten jest moim bratem i moją siostrą, i moją matką.

**gr.: hos an gar - dosł.: kto bowiem kolwiek; **tryb przyp. czas przeszły dok., ***gr.: thelema - wola, pragnienie, upodobanie* 1Tes 5,18; 1J 2,17

4 I ponownie zaczął nauczać* nad morzem; a zgromadził się wokół Niego tak wielki tłum, że wstąpił do łodzi i siedział** *w niej* na morzu, a cały lud był na lądzie nad morzem.

gr.: didasko - nauczać, wyjaśniać, wykładać; **por. Dz 13,16

2. I nauczał ich wielu rzeczy w podobieństwach, i w swej nauce mówił do nich:

3. Słuchajcie* *uważnie*! Oto wyszedł siewca, *aby* siać. Iz 55,10; Mk 4,14; J 4,35; 1Kor 3,7-9

**tryb rozkazujący podkreślający ważność przesłania*

4. I stało się, gdy siał, że *jedno ziarno* padło przy drodze; i przyleciały ptaki z nieba, i je zjadły. Mk 4,15; Łk 8,5; Rdz 15,11

5. Inne natomiast padło na miejsce skaliste*, gdzie nie miało wiele ziemi; i szybko wzeszło, bo nie miało głębokiej ziemi;

**tj. skała pokryta cienką warstwą gleby* Mt 13,5

6. A gdy słońce wzeszło, spaliło je, a ponieważ nie miało korzenia, uschło. Jk 1,11

7. A inne padło między ciernie*; i wzrosły ciernie i je zadusiły, i nie wydało owocu.
**gr.: akantha - roślina kolczasta, krzak, dzika róża* Rdz 3,17
8. Inne natomiast padło na dobrą ziemię; i wydawało owoc pnąc się w górę i rosnąc; i przyniosło trzydziestokrotny, sześćdziesięciokrotny i stokrotny *plon.* Rdz 26,12
9. I mówił im: Kto ma uszy, aby słuchać, niech słucha. Obj 2,7
10. A gdy został sam, pytali Go o to podobieństwo* ci, co przy Nim byli wraz z dwunastoma. **gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*
11. A On odpowiedział im: Wam jest dane poznać* tajemnicę Królestwa Bożego; a tamtym, którzy są na zewnątrz, wszystko przekazuje** się w podobieństwach; Mt 11,25; 1Tes 4,12
**gr.: ginosko - por. Mt 12,15*; **dosł.: staje się - semityzm*
12. Aby patrząc widzieli i nie zobaczyli, i słuchając słyszeli i nie zrozumieli, by się czasem nie nawrócili*, i nie były im odpuszczone grzechy. Pwt 29,4; Iz 6,9-10; J 12,40; Rz 11,8; Dz 3,19
**gr.: epistrefo - spowodować powrót, zwrócić się ku sobie, wrócić*
13. I powiedział do nich: Nie rozumiecie* tego podobieństwa? Jak więc zrozumiecie wszystkie *inne* podobieństwa? Łk 8,7; Mt 13,7
gr.: eido - dostrzegać, badać, znać, wiedzieć - por. Mt 24,36
14. Siewca rozsiewa słowo. 1P 1,23
15. A tymi przy drodze, gdzie siane jest słowo, *są ci, którzy* usłyszeli; i zaraz przychodzi szatan, i zabiera* słowo, które jest zasiane w ich serca. 2Tm 2,26; Mt 22,5; Dz 5,3
**gr.: airo - unosić, zabrać siłą, przywłaszczyć, podnieść*
16. I podobnie są ci posiani na skalistych miejscach, gdy usłyszą słowo, zaraz je z radością przyjmują; Ez 11,19; 36,26; 33,31-32
17. A *jednak* nie mają w sobie korzenia i trwają tylko chwilę*; potem, gdy przychodzi ucisk albo prześladowanie z powodu słowa, szybko się gorszą. **lub: są niestali* 1J 2,19
18. A posiani w ciernie to ci, którzy słyszą słowo*; **gr.: logos - słowo, przesłanie, mowa, idea, sprawa*
19. Ale troski tego wieku i zwodniczy urok bogactw, i usilne pragnienia* pozostałych** *rzeczy* wkraczają i zaduszają słowo; i staje się bezowocne. Prz 23,5; Łk 21,34; Flp 4,6; 1Tm 6,9
**lub: pożądliwości; **gr.: hai peri - co do, (coś leżącego) tuż obok, około, w pobliżu; **gr.: loipoi - pozostałe (rzeczy), reszta*
20. A na dobrą ziemię posiani są ci, którzy słuchają słowa* i przyjmują *je,* i przynoszą plon** trzydziestokrotny, sześćdziesięciokrotny i stokrotny. **dosł.: słowo; **gr.: karpoforeo - owocować*
21. I mówił im: Czy wnosi się lampę, aby ją postawić pod korcem* albo pod łóżkiem? *A* nie *po to,* by ją postawiono na świeczniku?
**gr.: modios - naczynie* Mt 5,15; Łk 8,16; Ef 5,8
na zboże - miara ciał sypkich o pojemności 9 l
22. Bo nie ma nic ukrytego, co nie stałoby się widoczne*, i nic nie stało się *tak* skryte, aby nie wyszło na jaw. Kaz 12,14; Łk 8,17; 1Kor 4,5
**gr.: faneroo - ukazać, ujawnić, być widocznym, znanym*
23. Jeśli ktoś ma uszy, by słuchać, niech słucha! Mt 10,26; Dz 4,20
24. I powiedział do nich: Zwracajcie uwagę* *na to,* czego słuchacie; jaką miarą mierzycie, *taką* wam będzie odmierzone, i zostanie wam dodane; wam, którzy słuchacie.
**gr.: blepo - uważnie patrzeć,* Prz 19,27; Mt 7,2; Dz 17,11
uważać na coś, kierować umysł ku czemuś, rozumieć
25. Bo ktokolwiek ma, będzie* mu dane; a temu, kto nie ma, i to, co ma, zostanie mu** zabrane. **dosł.: zostanie; **od niego* Mt 13,12; Łk 8,18
26. I mówił: Takie jest Królestwo Boże: *jest* jak ziarno, *które* człowiek rzuciłby w ziemię,
27. I czy by spał, czy wstawał we dnie i w nocy, nasienie będzie kiełkowało i rosło, a on *sam* nie wie jak. J 3,7; Kaz 8,17; 11,5
28. Bo ziemia sama z siebie plon wydaje, najpierw źdźbło, potem kłos, potem pełne ziarno* w kłosie. **dosł.: zboże, pszenica* Iz 61,11
29. A gdy wyda plon, zaraz zapuszcza* się sierp, gdyż nadeszło żniwo. **dosł.: wysyła* Obj 14,14
30. I mówił: Do czego przyrównamy Królestwo Boga lub jakim podobieństwem je przybliżymy*? **gr.: paraballo - umieścić coś obok, przybliżyć*
31. Jest jak ziarno gorczycy, które, gdy jest zasiewane w ziemię, jest mniejsze *od* wszystkich nasion na ziemi; Mt 13,31; Dz 2,41
32. I gdy zostaje zasiane, wzrasta i staje się większe nad wszystkie jarzyny, i wypuszcza wielkie gałęzie, tak że w jego cieniu ptaki *z* nieba mogą się zagnieździć*. Dn 4,7-9
**gr.: kataskeneo - rozbić namiot, osiąść, mieszkać, spoczywać*
33. I w wielu takich podobieństwach mówił* *do* nich słowo, stosownie do tego, *jak* mogli słuchać. **imperfectum zwyczaju - miał zwyczaj mówić*
34. A bez podobieństwa nie mówił do nich; natomiast na osobności wszystko wyjaśniał* swoim uczniom. Mt 14,13; Mk 9,28; Ga 2,2
**gr.: epilyo - wykładać, wytłumaczyć, rozwiązać, wyjaśniać*
35. I tego dnia, gdy już nastał wieczór, powiedział do nich: Przeprawmy się na drugą stronę. Łk 8,22

36. I opuścili tłum, i wzięli Go ze sobą, tak jak był, w łodzi; ale i inne łódki były przy Nim.
37. I nastała wielka burza, a wiatr wlewał* fale do łodzi, tak że ona już się napełniła.
**gr.: epiballo - wrzucić, wpaść na, chwytać* Mt 8,23; Dz 27,14
38. A On był na rufie *łodzi* i spał na zagłówku; i obudzili Go, i mówili *do* Niego: Nauczycielu! Nie obchodzi* Cię to, że giniemy?
**gr.: melo - martwić się, troszczyć się, zależeć komuś, obchodzić* Ps 10,1; 44,23; Iz 49,15; 1P 5,7
39. A On podniósł się, skarcił* wiatr i powiedział morzu: Umilknij** i uspokój się! I ustał wiatr, i nastała wielka cisza. Ps 89,10; Łk 4,39
**gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić, zgromić*
***gr.: fimoo - zamknąć pysk kagańcem, zatkać usta, zamilknąć*
40. I powiedział im: Dlaczego jesteście tak bojaźliwi? Jeszcze* nie macie wiary? Mt 8,26;
**gr.: houto pos - jak to, czemu, jeszcze* Mt 14,31; 16,8; Łk 8,25
41. I ogarnął ich wielki lęk, i mówili do siebie nawzajem: Kim więc jest Ten, że wiatr i morze są Mu posłuszne? Mk 5,33; Mt 8,27

5 I przeprawili się na drugą stronę morza do krainy Gadareńczyków*. Mk 4,35
**tj. miasto Gadara - stolica Perei na usch. brzegu Jordanu*
2. I gdy wyszedł z łodzi, zaraz wybiegł Mu naprzeciw z grobowców człowiek, mający ducha nieczystego, Obj 16,13
3. Który mieszkał w grobowcach; i nikt nie mógł związać go nawet łańcuchami,
4. Gdyż będąc wielokrotnie zakuty w dyby i związany łańcuchami, zrywał *te* łańcuchy i kruszył dyby; i nikt nie miał siły go ujarzmić*. **gr.: damadzo - tamować, poskramiać, kiełznać*
5. I całymi dniami i nocami był w górach i w grobowcach, krzycząc i raniąc siebie kamieniami. Hi 2,7-8; Prz 21,16; 1Krl 18,28
6. A gdy ujrzał z daleka Jezusa, przybiegł i oddał Mu pokłon, Mt 4,10; Łk 4,41; Dz 16,17
7. I krzyknął potężnym głosem, mówiąc: Dlaczego mnie tak traktujesz*, Jezusie, Synu Boga Najwyższego? Zaprzysięgam Cię na Boga, abyś mnie nie dręczył**! Mk 3,11; J 20,31
hebraizm: Co mnie i Tobie - por. Mt 8,29
***gr.: basanidzo - trzeć o kamień probierczy kamieniem łupkowym celem spraw. czyst. złota na podst. zabarwienia smugi w wyniku tarcia - stąd: badać, próbować, przesłuchiwać przez tortury, torturować, męczyć, zmagać się na morzu z wiatrem*
8. Albowiem mówił mu: Wyjdź, duchu nieczysty, z tego człowieka! Mk 1,25; Dz 16,18
9. I zapytał go: Jakie jest twoje imię? A *on* w odpowiedzi, rzekł: *Na* imię mi Legion, gdyż jest nas wielu. Łk 11,21
10. I bardzo Go prosił, aby ich nie odsyłał* z tej krainy. **lub: wygnał - por. Mt 10,40** Łk 11,24; Mk 3,22
11. A była tam u podnóża góry wielka trzoda wypasanych* świń, **dosł.: która jest wypasana*
12. I prosiły Go wszystkie te demony, mówiąc: Poślij* nas w te świnie, abyśmy w nie weszli. **gr.: pempo - polecić zaniesienie czegoś, wysłać*
13. I Jezus zaraz im pozwolił. I wyszły duchy nieczyste, i weszły w świnie; i ruszyła trzoda w dół urwiska w morze, a było ich około dwóch tysięcy; i potonęły w morzu. 1P 3,22
14. A ci, którzy paśli świnie, uciekli i oznajmili to w mieście i we wsiach*; i *ludzie* wyszli, aby ujrzeć to, co się stało. Kpł 11,7;
**lub: zagrodach* Pwt 14,8; Iz 65,4
15. I przyszli do Jezusa, i ujrzeli opętanego, tego, który miał legion* demonów, że siedzi i jest ubrany, i przy zdrowych zmysłach; i zlękli się. Iz 49,24; Kol 1,13; Łk 8,35
**łac.: legion - rzymska formacja wojskowa składająca się w czasach Augusta z 6826 ludzi (6100 piechurów i 726 konnych)*
16. A ci, którzy to widzieli, opowiedzieli* im, co się stało z opętanym *przez demony,* i o świniach. **gr.: diegeomai - w pełni relacjonować, opisać*
17. I zaczęli Go prosić, aby odszedł z ich granic. Hi 21,14; Dz 16,39; Łk 5,8
18. A gdy wstąpił do łodzi, prosił Go ten, który był opętany* *przez demony,* aby mógł z Nim być. **gr.: daimonidzomai - por. Mt 9,32** Ps 116,12
19. Lecz Jezus nie pozwolił mu, ale powiedział do niego: Idź do swojego domu, do swoich, i oznajmij im, jak wiele PAN* *dla* ciebie uczynił i jak zmiłował się nad tobą.
**lub: Pan - tj. Jezus* Ps 66,16; Dz 22,15; 26,16
20. I odszedł, i zaczął rozgłaszać w Dziesięciogrodziu*, jak wiele uczynił mu Jezus; i dziwili się wszyscy. Mt 4,25; Łk 8,38; Dz 10,24
**gr.: Dekapol - region skupiający 10 miast przy granicy Syrii, zamieszkały w większości przez ludność zhellenizowaną*
21. A gdy Jezus przeprawił się ponownie w łodzi na drugą stronę, zebrał się wokół Niego wielki tłum; a *On* był nad morzem.
22. I oto przyszedł jeden z przełożonych synagogi o imieniu Jair, i gdy Go ujrzał, przypadł do Jego stóp, Mt 9,18
23. I prosił Go bardzo*, mówiąc: Córeczka moja umiera; pójdź, włóż na nią ręce, aby została ocalona** i ożyła. Łk 4,38; Jk 5,14
**gr.: polys - wiele, bardzo; **gr.: sodzo - uzdrowić, zbawić, ocalić*
24. I poszedł z nim; i podążał za Nim wielki tłum, i napierali na Niego.

25. A *pewna* kobieta, która od dwunastu lat miała upływ* krwi, Kpł 15,25; Mt 9,20; Łk 8,43
**gr.: hrysis - upływ, wydzielina, stan nieczystości rytualnej*
26. I wiele wycierpiała* od licznych lekarzy, i wydała wszystko co miała, i nic jej nie pomogło, lecz *stan* jej raczej się pogorszył**.
**gr.: pascho - cierpieć dotkliwie,* Hi 13,4; Jr 8,22; Ps 108,12
*znosić niedolę, odczuwać; **dosł.: gorsze przyszedłszy*
27. *Ta* słysząc o Jezusie, podeszła z tyłu w tłumie i dotknęła Jego szaty*, Mk 6,56;
**gr.: himation - płaszcz, tunika, górna część szat* Mt 14,36
28. Mówiła bowiem: Jeśli tylko dotknę się Jego szaty, zostanę uzdrowiona*. Mt 9,20;
**gr.: sodzo - uratować, ocalić, zbawić* Mk 3,10; 6,55
29. I zaraz zaschło *źródło* upływu jej krwi, i poczuła *w* ciele, że jest uzdrowiona ze swojej choroby*. **gr.: mastiks - udręka, dolegliwość, plaga*
30. A Jezus zaraz odczuł* w sobie, że wyszła z Niego moc, obrócił się do tłumu i powiedział: Kto dotknął moich szat?
**gr.: epiginosko - dokładnie poznać, wiedzieć, upewnić się*
31. I powiedzieli do Niego Jego uczniowie: Widzisz ten tłum cisnący się na Ciebie i mówisz: Kto mnie dotknął?
32. I spojrzał wokoło*, aby ujrzeć tę, która to uczyniła. **gr.: periblepo - rozglądać się, patrzeć wokół*
33. Ale kobieta z bojaźnią i z drżeniem, wiedząc, co się z nią stało, przyszła i upadła przed Nim, i powiedziała Mu całą prawdę.
34. A On jej powiedział: Córko! Wiara twoja uzdrowiła* cię, idź w pokoju i bądź uzdrowiona ze swojej choroby**. Ps 103,2; Mt 9,2;
gr.: sodzo - uratować, ocalić, zbawić; **w. 29 Dz 14,9
35. Gdy On jeszcze *to* mówił, przyszli słudzy przełożonego synagogi, mówiąc: Córka twoja umarła, czemu jeszcze trudzisz nauczyciela?
36. Ale Jezus, skoro usłyszał to, co oni mówili, powiedział do przełożonego* synagogi: Nie bój się, tylko wierz! Joz 1,9; Jr 1,8; Mt 14,27
**gr.: archisynagogos - przewodniczący synagogi*
37. I nie pozwolił* nikomu iść ze sobą, tylko Piotrowi, Jakubowi i Janowi, bratu Jakuba.
gr.: afiemi - dopuścić - por. Mt 18,21 Łk 8,51; Mk 9,2
38. I przyszedł do domu przełożonego synagogi, i ujrzał tam zamęt, i wielu płaczących i głośno zawodzących*. **dosł.: a-la-la* J 11,19
39. A gdy wszedł, powiedział im: Czemu czynicie zgiełk* i płaczecie? Dziecko nie umarło, ale śpi. **gr.: thorybeo - hałasować, podnieść wrzawę*
40. I wyśmiewali się z Niego. A On usunął* wszystkich, wziął z sobą ojca i matkę dziecka i tych, którzy z Nim byli, i wszedł tam, gdzie było leżące dziecko. **gr.: ekballo - por. Mk 6,13**
41. I ujął rękę dziewczynki, mówiąc do niej: Talita kumi! Co się tłumaczy: Dziewczynko, mówię ci, wstań! Rz 4,17; J 5,25; 11,43
42. I zaraz dziewczynka powstała i chodziła, miała bowiem dwanaście lat. I zdumieli się* w wielkim zachwycie**. **lub: wprawić w podziw*
***gr.: ekstasis - zmiana stanu umysłu, ekstaza, uniesienie*
43. I przykazał im z naciskiem*, aby się o tym nikt nie dowiedział; powiedział też**, aby dano jej jeść. **dosł.: bardzo, wielokrotnie; **gr.: kai - i, też, a*

6 I wyszedł stamtąd. I przyszedł w swoje ojczyste* strony; a szli za Nim Jego uczniowie. **dosł.: do swojej ojczyzny tj. Galilei*
2. A gdy nadszedł szabat, zaczął nauczać w synagodze; a wielu słuchając tego, zdumiewało się, mówiąc: Skąd On to ma? I co to za mądrość, która została Mu dana, że się takie dzieła mocy* dzieją przez Jego ręce? J 6,42;
lub: cuda - por. w. 5 Mk 1,39; Dz 4,13
3. Czy to nie jest ów cieśla*, syn Marii, brat Jakuba i Józefa, i Judy, i Szymona? I czy siostry Jego, nie są tu, przy nas? I gorszyli** się z Jego powodu. Mt 13,55; Łk 4,22; J 6,42
**gr.: tekton - obrabiający drewno lub metal, rzeźbiarz*
gr.: skandalidzo - doprowadzić do zwątpienia, gorszyć - Mt 11,6
4. A Jezus powiedział do nich: Nigdzie prorok nie jest pozbawiony czci*, tylko w swojej ojczyźnie i wśród swoich krewnych, i w swoim domu. **lub: lekceważony, bez czci* Łk 4,24; J 4,44
5. I nie mógł tam uczynić żadnego dzieła mocy*; tylko na kilku chorych nałożył ręce i uzdrowił *ich*. **gr.: dynamis - siła, moc czynienia cudów*
6. I dziwił się z powodu ich niewiary; i obchodził okoliczne* miasteczka** nauczając.
**lub: wokół; **wioski* Iz 59,16; Mk 16,14; Rz 3,3
7. I przywołał do siebie dwunastu, zaczął ich rozsyłać: dwójkę po dwójce i dał im władzę* nad duchami nieczystymi. Mt 10,5;
**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc* Łk 6,13; Dz 13,2
8. I nakazał im, aby nic nie brali na drogę, tylko laskę; ani torby, ani chleba, ani pieniędzy* w trzosie; Mt 10,9; Łk 10,4; 22,35
**gr.: chalkos - miedź, pieniądze miedziane, brąz, mosiądz*
9. Lecz by podwiązali sandały i nie wdziewali dwóch tunik*. **gr.: chiton - por. Mt 5,40** Rz 10,15
10. I mówił do nich: Do jakiegokolwiek domu wejdziecie, tam mieszkajcie, aż stamtąd wyjdziecie. Mt 10,11; Łk 9,4; Dz 16,5; 17,5

11. A ktokolwiek nie przyjąłby was, ani was nie wysłuchał, wyjdźcie stamtąd, strząśnijcie pył spod waszych stóp na świadectwo *przeciwko* nim. Zaprawdę* mówię wam: Lżej będzie w dzień sądu Sodomie i Gomorze, niż temu miastu. Łk 10,10; Dz 18,6; Hbr 10,26
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary lub jako akt potwierdzenia*

12. A oni wyszli, głosząc, by *ludzie* się upamiętali*. Ez 18,30; Mt 4,17; Dz 2,38; 26,20; 2Kor 7,9
gr.: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić - por. 2P 3,9*

13. I wyrzucali* wiele demonów, i wielu chorych namaszczali oliwą, i ich uzdrawiali.
**gr.: ekballo - wyrzucić,* Wj 29,7.21; Jk 5,14; Hbr 1,9
wypędzić, wypchnąć, odrzucić z pogardą, wyrwać z czegoś

14. I usłyszał o Nim król Herod, albowiem Jego imię stało się znane* *wszystkim,* i powiedział: Jan Chrzciciel został wzbudzony z martwych i dlatego dzieła mocy** działają*** w Nim. **lub: jawne; **cuda; ***skutecznie działająca moc*

15. Inni mówili, że *to* jest Eliasz; *jeszcze* inni natomiast mówili, że *to* jest prorok lub jak jeden z proroków. Mt 3,23; Mk 8,28; J 6,14

16. Herod słysząc to, powiedział: To jest Jan, któremu ja ściąłem głowę. *To* on został wzbudzony z martwych.

17. Albowiem sam Herod posłał i pojmał Jana, i związał go w więzieniu z powodu Herodiady, żony Filipa, swojego brata, gdyż ją poślubił. Łk 3,19; Mt 4,20

18. Bo Jan mówił Herodowi: Nie wolno ci mieć żony swojego brata. Kpł 18,16; 20,21

19. A Herodiada odczuwała do niego niechęć i chciała go zabić, ale nie mogła;

20. Herod bowiem obawiał się Jana, wiedząc, że był to mąż sprawiedliwy i święty; i ochraniał go, a gdy go wysłuchał, wiele z *tego* czynił, a chętnie* go *też* słuchał. **lub: z przyjemnością*

21. I przyszedł odpowiedni dzień, kiedy Herod w swoje urodziny wyprawiał wieczerzę dla swoich dostojników i dla trybunów* *wojskowych*, i dla przedniejszych** *osób* z Galilei,
**gr.: chiliarchos - dowódca tysiąca - tysięcznik* Rdz 40,20;
***lub: pierwszych, pierwszych rangą* Prz 31,4-5; 1P 4,3

22. A gdy weszła córka Herodiady i tańczyła, podobała się Herodowi i współspoczywającym *przy stole;* wtedy powiedział król dziewczynce: Proś* mnie, o co chcesz, a dam ci.
**gr.: aiteo - prosić, błagać, wzywać, pożądać, wymagać*

23. I przysiągł jej: O cokolwiek byś mnie prosiła, dam ci, aż do połowy mojego królestwa.

24. A ona wyszła i powiedziała swojej matce: O co mam poprosić? Ta natomiast powiedziała: O głowę Jana Chrzciciela.

25. A ona zaraz pośpiesznie wyszła do króla, i poprosiła, mówiąc: Chcę, abyś mi natychmiast dał na tacy głowę Jana Chrzciciela.

26. I król zasmucił się; ale ze względu na przysięgę i ze względu na współspoczywających* *przy stole,* nie chciał jej odmówić.
**gr.: synanakeimai - współspoczywać przy stole z kimś*

27. I król zaraz posłał żołnierza straży przybocznej*, i rozkazał przynieść jego głowę.
**łac. spekoulator - zwiadowca, wykonawca wyroków; kat*

28. A gdy on poszedł, ściął go w więzieniu i przyniósł jego głowę na tacy*, i dał ją dziewczynce, a dziewczynka dała ją swojej matce.
**gr.: pinaks - naczynie, talerz, półmisek* Mt 14,12; Dz 8,2

29. Gdy o tym usłyszeli jego uczniowie, przyszli i wzięli jego zwłoki, i położyli je w grobowcu*. **por. zwyczaj grzebania w J 19,39-42*

30. A apostołowie*, gdy przyszli do Jezusa, opowiedzieli Mu wszystko, co uczynili i czego nauczali. Łk 9,10; 10,17; Mt 27,57
**gr.: apostolos - poseł, posłaniec, wysłannik z rozkazami*

31. I powiedział im: Idźcie *tylko* wy sami na osobność, na ustronne miejsce i trochę odpocznijcie; bo wielu było tych, *którzy* przychodzili i odchodzili, tak że nie mieli *nawet* sposobności by zjeść. Mt 14,13; Mk 1,45; 3,20

32. I oddalili się łodzią na ustronne* miejsce na osobność. **gr.: eremos - puste, pustynne, opustoszałe*

33. A tłumy ujrzały ich, że odpłynęli*, i wielu poznało Go, i zbiegli się tam pieszo ze wszystkich miast, i wyprzedzili ich, zgromadzając się przy Nim. **dosł.: odchodzących* Mt 15,29; J 6,2

34. A gdy Jezus wyszedł, ujrzał wielki tłum i zlitował* się nad nimi, albowiem byli jak owce nie mające pasterza; i zaczął ich nauczać wielu *rzeczy*. Łb 27,17; Mt 14,14; 15,32
**gr.: splanchnidzomai - być głęboko poruszony, zdjęty litością*

35. I gdy już nastała późna godzina, zbliżyli się do Niego Jego uczniowie i powiedzieli: To miejsce jest odludne i godzina już późna.

36. Rozpuść* ich, aby poszli do okolicznych wsi i miasteczek i kupili sobie chleba, bo nie mają *nic,* co mogliby zjeść. Łk 9,12
**gr.: apolyo - uwolnić, opuścić, rozwiązać (małżeństwo)*

37. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Wy dajcie im jeść. I powiedzieli do Niego: Czy mamy pójść i kupić chlebów za dwieście denarów*, i dać im jeść? Łb 11,13; Mt 15,33; J 6,7
denar - „zawierający 10 asów" - 2,436 g srebra - por. J 6,7

38. A On powiedział im: Ile macie chlebów? Idźcie i zobaczcie. A oni dowiedzieli* się i powiedzieli: Pięć i dwie ryby. 2Krl 4,2; Mk 8,5;
**gr.: ginosko - poznać, wiedzieć, zrozumieć* Mt 15,34

39. I kazał im posadzić wszystkich, grupa za grupą, na zielonej trawie. 1Kor 14,33.40

40. I usiedli, gromada za gromadą, po stu i po pięćdziesięciu. Mt 15,35; Mk 8,6

41. A wziął te pięć chlebów i dwie ryby, spojrzał w niebo, błogosławił*; i łamał chleby, i dawał swoim uczniom, aby kładli przed nich; i owe dwie ryby rozdzielił między wszystkich.
**gr.: eulogeo - sławić, chwalić (Boga), być pobłogosławionym*

42. I zjedli wszyscy, i zostali nasyceni.

43. I zebrali pełnych dwanaście koszy kawałków *chleba,* a także z ryb. Ef 3,20

44. A tych, którzy jedli chleby, było około* pięciu tysięcy mężów. **brak w mss Byz*

45. I zaraz przymusił* swoich uczniów, aby weszli do łodzi i wyprzedzili Go *kierując się* na drugą stronę do Betsaidy, aż On rozpuści tłum. **gr.: anakadzo - wymuszać, skłaniać - por. Mt 14,22**

46. A gdy się pożegnał* *z nimi,* odszedł na górę, *aby* się modlić. Mk 1,35; Mt 14,23; 1P 2,21
**gr.: apotassomai - rozstać się, pożegnać, porzucić*

47. A gdy nastał wieczór, łódź była na środku* morza, a On sam na lądzie,
**J. Galilejskie - szer. 11,6 km, dł. 20 km, środek ok. 5,8 km*

48. I widział, że zmęczyli się, wiosłując, bo mieli przeciwny wiatr; i około czwartej straży nocnej przyszedł do nich, idąc po morzu, a chciał przejść obok nich. J 1,13; 6,20

49. Ale oni, gdy Go ujrzeli idącego po morzu, mniemali, że to zjawa, i krzyknęli, Łk 24,37

50. Gdyż wszyscy Go widzieli i zaniepokoili* się. Lecz On zaraz przemówił do nich i powiedział im: Odwagi**, ja jestem, nie bójcie się! **lub: byli poruszeni, zlękli się; **miejcie ufność, śmiałość*

51. I wszedł do nich do łodzi, i ustał wiatr; a oni byli wewnątrz* siebie niezwykle zdumieni i zdziwieni**. **dosł.: w sobie* Łk 8,24; Mk 7,37
***gr.: thaumadzo - dziwić się, zdumiewać, podziwiać*

52. Bo nie pojęli* *cudu* z chlebami, gdyż serce ich było skamieniałe**. Łk 24,25; Mk 8,17
**lub: zrozumieli; **gr.: poros - twardszy od marmuru*

53. A gdy przeprawili się, przypłynęli do ziemi Genezaret i przycumowali do brzegu.

54. A gdy wyszli z łodzi, zaraz Go rozpoznano,

55. I obiegli całą okoliczną krainę, zaczęli znosić na posłaniach tych, którzy się mieli źle, tam gdzie usłyszeli, że jest.

56. I gdziekolwiek wchodził do wiosek lub do miast, *czy* na polach, czy na rynkach, kładli chorych i prosili Go, aby mogli dotknąć choćby frędzla* Jego szaty; a** ci**, którzy Go dotknęli, byli uzdrawiani***. Dz 5,15; Łk 6,19
**hebr. cicit - frędzle z wełny na skraju szaty przyp. o Prawie*
***gr.: kai osoi an - a ilukolwiek; ***gr.: sodzo - por. Mk 3,4**

7 I zgromadzili się wokół Niego faryzeusze* i niektórzy z uczonych w Piśmie, którzy przyszli z Jerozolimy; Mk 8,1; Łk 5,17; 11,53
aram.: etym.- oddzielony, czł. stronnictwa religijnego - Mt 9,14

2. A widząc, że niektórzy z Jego uczniów jedzą chleb skalanymi*, to jest nieobmytymi rękami, ganili** *to.* Kpł 11,8; Mt 15,1; 23,23
**tj. nieczystymi w rozumieniu faryzeuszów; **oskarżali, winili*

3. Albowiem faryzeusze i wszyscy Żydzi nie jedzą, gdy nie obmyją pięścią* rąk, gdyż zachowują tradycję starszych. Dn 6,4;
**tj. pocieranie jednej ręki aż do łokcia zaciśniętą pięścią drugiej ręki* Mt 15,2; Ga 1,4; 1P 1,18

4. I gdy *wrócą* z rynku, nie jedzą, jeśli się nie zanurzą*; i jest jeszcze wiele innych *przepisów* jakie przyjęli, i których się trzymają, *takich jak:* obmywanie kubków i dzbanków, i naczyń z miedzi, i posłań. J 3,25; Kol 2,8
**gr.: baptidzo - tj. dokonują rytualnego zanurzenia*

5. Potem pytali Go faryzeusze i uczeni w Piśmie: Dlaczego Twoi uczniowie nie postępują według tradycji* starszych, ale jedzą chleb nieobmytymi rękami? Dz 21,24; Kol 2,21-23
**gr.: paradosis - ustny przekaz, treść nauczania, zasady*

6. On natomiast w odpowiedzi, rzekł im: Dobrze prorokował Izajasz o was obłudnikach, tak jak jest napisane: Lud ten szanuje* mnie wargami, ale serce ich daleko jest ode mnie;
**gr.: tima - poważać, czcić, mieć wartość* Iz 29,13

7. Lecz próżno mnie czczą*, nauczając nauk, *które są* przykazaniami ludzi. Ml 3,14; Jk 1,26
**gr.: sebomai - oddawać cześć boską, wielbić*

8. Porzuciliście bowiem przykazanie Boże, a trzymacie się tradycji ludzi, obmywacie* dzbanki i kubki, i czynicie wiele innych tym podobnych rzeczy. **lub: zanurzacie - gr.: baptismos*

9. I mówił im: Pięknie* unieważniacie przykazanie Boże, abyście mogli zachować swoją tradycję. Ps 119,126; Iz 24,5; Jr 44,16
**gr.: kalos - piękny, szlachetny, cenny, całkowity - tu: ironicznie*

10. Bo Mojżesz powiedział: Czcij ojca twojego i matkę twoją, a: Kto złorzeczy ojcu albo matce, niech poniesie* śmierć. Pwt 5,16;
**hebraizm - niech śmiercią umrze* Kpł 20,9; Prz 20,20

11. Wy natomiast mówicie: Jeśliby człowiek powiedział ojcu albo matce: Korban* – to znaczy: To, co miałbyś jako pomoc ode mnie jest darem ofiarnym. Mt 15,5; 23,18; 1Tm 5,4
**hebr.: korban - dar ofiarny lub święty skarbiec - Wj 21,17*

12. I już nie pozwalacie mu nic uczynić dla swojego ojca albo swojej matki,

13. Unieważniając* Słowo Boże swoją tradycją**, którą przekazaliście. I wiele tym podobnych *rzeczy* czynicie. Iz 8,20; Oz 8,12
**lub: anulując, pozbawiając władzy; **przekaz ustny, nauczanie*

14. I przywołał do siebie cały lud, mówiąc im: Słuchajcie mnie wszyscy i zrozumiejcie!

15. Nic, co z zewnątrz wchodzi do człowieka, nie może go zanieczyścić*; ale to, *co* wychodzi z niego, jest tym, *co* zanieczyszcza człowieka. Rz 14,14.17; Dz 10,14; Hbr 9,10
**gr.: koinoo - zanieczyszczać, czynić pospolitym, skalać*

16. Jeśli ktoś ma uszy, *by* słyszeć, niech słucha! Mk 4,9.23; Mt 11,15; Obj 2,7

17. A gdy opuścił tłum i wszedł do domu, pytali Go Jego uczniowie o to podobieństwo.

18. I powiedział im: *To* i wy jesteście tak niepojętni? Czy nie rozumiecie, że wszystko, co z zewnątrz wchodzi do* człowieka, nie może go zanieczyścić? **lub: w*

19. Gdyż nie wchodzi do jego serca, ale do żołądka, i wychodzi do ustępu, oczyszczając wszystkie pokarmy.

20. I mówił dalej: To, co wychodzi z człowieka, to zanieczyszcza człowieka.

21. Albowiem z wnętrza, z serca ludzi wychodzą złe myśli*, cudzołóstwa, nierząd, morderstwa, Mt 12,34-37; Prz 4,23; Jr 17,9
**gr.: dialogismos - rozważanie w myślach, opinie, roztrząsanie*

22. Kradzieże, chciwość, złość, zdrada*, bezwstyd**, zawiść***, bluźnierstwo, pycha, głupota. **lub: podstęp, fałsz, oszustwo* Mt 6,19; 1P 5,5; Ps 10,4
***lub: lubieżność; ***dosł.: złe oko - hebr. idiom - chciwość*

23. Wszystkie te złe *rzeczy* wychodzą z wnętrza i zanieczyszczają człowieka.

24. I gdy powstał, odszedł stamtąd w granice Tyru i Sydonu; i wszedł do domu, nie chciał, *aby ktoś o tym* wiedział; lecz nie mógł* pozostać w ukryciu. Mt 9,28; 15,21; Iz 23,1
**gr.: dynamai - być w stanie, móc, być zdolnym do czegoś*

25. Usłyszała bowiem o Nim kobieta, której córeczka miała ducha nieczystego*, przyszła i przypadła do Jego stóp. Mt 15,22; Mk 5,22
**gr.: akataros - nieczysty, nieczysty w sensie rytualnym*

26. A ta kobieta była Greczynką, rodem z Syrofenicji*, i prosiła Go, aby wyrzucił demona z jej córki. J 12,20; Ga 3,28
**tj. mieszkanka Fenicji uznawanej za część Syrii*

27. Ale Jezus powiedział *do* niej: Pozwól niech najpierw zostaną nasycone dzieci*, bo niedobrze jest brać chleb dzieci* i rzucać szczeniętom. **por. Mt 9,2*** Mt 15,23-28; J 4,22; Ef 2,12

28. A ona odpowiedziała, mówiąc do Niego: Tak*, Panie! Jednak i szczenięta pod stołem jedzą okruchy z *chleba* dzieci**, Dz 11,17
gr.: nai - zaiste, tak, naprawdę, z pewnością; **por. Mt 2,21

29. I powiedział do niej: Ze względu na to słowo, idź, demon wyszedł z twojej córki.

30. I gdy odeszła do swojego domu, znalazła córkę leżącą na posłaniu, i wyszedł z niej demon. Mt 15,28; J 4,50; Dz 10,8; 1J 3,8

31. I gdy ponownie odszedł z granic Tyru i Sydonu, przyszedł nad Morze Galilejskie, przechodząc środkiem granic Dziesięciogrodu*.
gr.: Dekapol - region 10 miast przy granicy Syrii - por. Mk 5,20

32. I przyprowadzili do Niego głuchego, *który miał* trudności z mówieniem, i prosili Go, aby położył na niego rękę. Iz 29,18

33. I wziął go z tłumu na osobne *miejsce,* włożył palce swoje w jego uszy, splunął i dotknął jego języka; Mk 8,23; 2Krl 4,4

34. I spojrzał w niebo, westchnął* i powiedział do niego: Effata! To znaczy: Otwórz się!
**gr.: stenadzo - wzdychać ciężko, jęczeć* Łk 19,41; J 11,33

35. I zaraz otworzyły się jego uszy, i rozwiązały się więzy jego języka, i mówił poprawnie.

36. I przykazał im, aby nikomu o tym nie mówili. Ale im bardziej im przykazywał, tym bardziej to rozgłaszali, Mk 5,43; Ps 33,9

37. I byli ogromnie* zdumieni** i mówili: Dobrze wszystko uczynił, bo sprawia, że głusi słyszą, a niemi mówią. Mk 1,27; Dz 2,7; 3,10
**gr.: hyperperissos - aż nazbyt, niezmiernie, ponad miarę*
***gr.: ekplesso - być oszołomionym, zdziwionym - por. Dz 13,12**

8 A w tych dniach, gdy tłum był wielki i nie mieli co jeść, przywołał Jezus swoich uczniów i powiedział im: Mt 15,32

2. Lituję* się nad tym tłumem; bo już trzy dni pozostają** przy mnie, a nie mają co jeść.
**tu: tryb orzek. czas teraź.* Mt 9,36; Mk 1,41; Łk 7,13; Hbr 2,17
**gr.: splanchnidzomai - być głęboko wewnętrznie poruszonym, odczuwać litość, współczuć; **lub: trwać, trzymać się mocno*

3. I jeśli ich rozpuszczę głodnych do domu, zasłabną w drodze; niektórzy bowiem z nich przyszli z daleka. Ps 107,4; Iz 40,31

4. I odpowiedzieli Mu Jego uczniowie: W jaki sposób* ktoś tutaj, na pustkowiu** będzie mógł ich nasycić*** chlebem? Lb 11,21; J 6,7
**lub: skąd; **na pustyni; ***gr.: chortadzo - karmić, zaspokajać*
5. I spytał ich: Ile* macie chlebów? A oni powiedzieli: Siedem. **gr.: posos - ile, jak wiele, jak licznie*
6. I kazał ludowi spocząć na ziemi; i wziął siedem chlebów, i podziękował*, łamał i dawał swoim uczniom, aby kładli przed *nimi;* i położyli *je przed* tłumem. Mt 14,18; Łk 9,14
**gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*
7. Mieli też kilka rybek. Błogosławił* i kazał je podawać. **gr.: eulogeo - por. Mk 6,41** J 21,8
8. I zjedli, i zostali nasyceni, i zebrali siedem koszów kawałków, które pozostały.
9. A było tych, *którzy* jedli, około czterech tysięcy; i rozpuścił ich.
10. I zaraz wstąpił do łodzi ze swoimi uczniami, i przybył w strony* Dalmanuty**.
**dosł.: części kraju pod osobną władzą; **lub: Magadanu - Mt 15,39*
11. I wyszli faryzeusze, i zaczęli z Nim rozprawiać*, poddając Go próbie** i żądając od Niego znaku z nieba. Wj 17,2; Łk 10,25; 1Kor 10,9
**lub: dyskutować; **gr.: peiradzo - kusić, doświadczać*
12. A On westchnął w swoim duchu i powiedział: Dlaczego to pokolenie szuka znaku? Zaprawdę* mówię wam: Nie** zostanie dany znak temu pokoleniu. Łk 11,29; Mt 12,39; 16,4
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary; **gr.: ei - w zdaniach wykrzyk. - jeśliby, oby, gdyby - „gdybyż temu pokoleniu mógłby być ...” lub w sensie: „Co (zrobicie), jeśli (nie) zostanie dany znak ...”*
13. I opuścił ich, wstąpił ponownie do łodzi i przeprawił się na drugą stronę.
14. A uczniowie* zapomnieli wziąć ze sobą chleba i mieli ze sobą w łodzi tylko jeden chleb. **brak w mss Byz* Mt 4,4; 16,5; Mk 2,26; J 6,11
15. I nakazał im, mówiąc: Patrzcie*, a przyglądajcie się uważnie** na zakwas faryzeuszów i zakwas Heroda. Prz 19,27; Łk 12,1
**lub: wpatrywać się, pilnować; **dostrzegać umysłem*
16. Wtedy rozprawiali* między sobą *o tym,* że nie mają chleba. **lub: rozważać, dyskutować*
17. Gdy Jezus to dostrzegł*, powiedział im: Dlaczego rozważacie, że nie macie chleba? Jeszcze nie pojmujecie i nie rozumiecie? Wasze serce jeszcze jest zatwardzone**?
**lub: poznał; **lub: kamienne* Mk 3,5; Hbr 4,13; Obj 2,23
18. Mając oczy, nie widzicie; i mając uszy, nie słuchacie; i nie pamiętacie? Rz 11,8; Iz 6,9
19. Ile *wówczas* zebraliście pełnych koszy kawałków, gdy połamałem pięć chlebów dla pięciu tysięcy ludzi? Powiedzieli *do* Niego: Dwanaście. Mk 6,35-44
20. A ile zebraliście pełnych koszy kawałków, gdy *połamałem* siedem *chlebów* dla czterech tysięcy *ludzi*? A *oni* powiedzieli: Siedem. 2Krl 4,43; Mk 8,1-9; Mt 15,34; Łk 9,17
21. I powiedział im: Jak *to nadal* nie rozumiecie*? **gr.: syniemi - rozumieć, pojąć, zestawić razem (fakty)*
22. I przyszedł do Betsaidy; i przyprowadzili* do Niego ślepego, prosząc, aby go dotknął.
**lub: przynieśli* Mk 6,45; Mt 11,21; Łk 9,10
23. I ujął ślepego za rękę, wyprowadził go poza wieś i plunął w jego oczy, nałożył* na niego ręce i pytał go, czy coś widzi.
**gr.: epitithiemi - położyć na (str. czynna), polecić (bierna)*
24. A on spojrzał w górę i powiedział: Widzę ludzi, *są* jak drzewa. Chodzą!
25. Potem ponownie nałożył ręce na jego oczy i uczynił, że znów widział i wrócił do zdrowia*; i wszystko widział wyraźnie.
**gr.: apokatistemi - przywrócić do stanu pierwotnego, uzdrowić* Mt 12,13; Łk 6,10; Dz 1,6; 1P 2,9
26. I odesłał go do jego domu, mówiąc: Nie wchodź ani do tego miasteczka, ani *o tym* nie mów nikomu z miasteczka*. Mt 9,30;
**lub: w wiosce* Mk 7,36; Mt 12,6
27. I wyszedł Jezus ze swoimi uczniami do miasteczek* *w pobliżu* Cezarei Filipowej, i pytał w drodze swoich uczniów, mówiąc im: Co mówią *o mnie* ludzie? Kim jestem?
**lub: wiosek* Mt 16,13-20; 22,42; Łk 9,18-20
28. A *oni* odpowiedzieli Mu: *Jedni,* że Janem Chrzcicielem, inni, że Eliaszem, a inni, że jednym z proroków. Mk 6,14; Mt 14,2; Łk 9,7
29. A On powiedział do nich: A wy mówicie, że kim jestem? A w odpowiedzi, Piotr rzekł Mu: Ty jesteś Mesjasz*. J 1,41; 4,42; 6,69; 11,27;
**lub: Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony* Dz 8,37; 1J 5,1
30. I surowo napominał* ich, aby o Nim nikomu nie mówili. **gr.: epitimao - por. w. 32***
31. I zaczął ich nauczać, że Syn Człowieczy musi* wiele wycierpieć, i być odrzucony** przez starszych *ludu* i przez arcykapłanów, i przez uczonych w Piśmie; i być zabity, a po trzech dniach zmartwychwstać. Mt 16,27;
**gr.: dei - trzeba, jest konieczne, musieć* Mt 9,28; Mk 2,10; 10,45
***gr.: apodokimadzo - uznać za nienadające się, odrzucać, nie przyjmować, być niezaakceptowanym, być zdyskwalifikowany*
32. I mówił to otwarcie*, a Piotr wziął Go na stronę i zaczął Go surowo napominać**.
**gr.: paresia - mówić śmiało, otwarcie, z odwagą* Mt 16,22
***gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić, zgromić*

33. A On odwrócił się, spojrzał na swoich uczniów i skarcił Piotra, mówiąc: Zejdź* mi z drogi**, przeciwniku***! Albowiem nie myślisz o tym, co Boże, ale o tym, co ludzkie.
**gr.: hypago - odejść, cofnąć się, wprowadzić pod* Mt 4,10; ***gr.: opiso - z tyłu, w tyle, (odchodzić) za kogoś, z powrotem ***gr.: satanas - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik* Łk 4,8
34. I przywołał tłum i swoich uczniów, i powiedział im: Kto chce iść za mną, niech się wyprze samego siebie i weźmie swój krzyż, i niech idzie* za mną. Mk 10,38; Mt 16,24; J 10,27
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*
35. Albowiem kto chce uratować* swoją duszę**, straci ją; a kto straci swoją duszę ze względu na mnie i Ewangelię, ten ją uratuje*.
**gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować* Mt 16,25; 10,39; ***gr.: psyche - dusza, życie, osoba, świadomość* Łk 9,24
36. Bo cóż pomoże człowiekowi, choćby cały świat pozyskał*, a dusza jego doznałaby straty? Ps 49,17; Mt 16,26; Łk 12,19
**gr.: kerdaino - zdobyć, nabyć, zyskać, uniknąć czegoś*
37. Albo co człowiek da w zamian za swoją duszę? Ps 49,7-10; 1P 1,18; J 13,37
38. Bo ktokolwiek wstydzi* się mnie i moich słów pośród tego cudzołożnego i grzesznego pokolenia, tego i Syn Człowieczy będzie się wstydzić, gdy przyjdzie w chwale swojego Ojca z aniołami świętymi. Mt 10,32; Łk 12,8
**gr.: epaischymomai - wstydzić się, zawstydzić, napawać wstydem*

9 I powiedział im: Zaprawdę mówię wam: Niektórzy z tych, co tu stoją, nie zakosztują śmierci, aż ujrzą Królestwo Boże przychodzące w mocy. Łk 9,27
2. A po sześciu dniach wziął Jezus ze sobą Piotra i Jakuba, i Jana, i wprowadził ich samych na wysoką górę na osobność, i został przemieniony* wobec nich. Mt 17,11; Łk 9,29
**gr.: metamorfo - zmienić się w inny kształt, przeobrazić*
3. A Jego szaty stały się lśniące, bardzo białe jak śnieg, *tak* jak żaden folusznik* na ziemi nie może wybielić. Mt 28,3
**tj. wytwórca i wybielacz płótna, grępiarz, pilśniarz*
4. I ukazał się im Eliasz z Mojżeszem, rozmawiający* z Jezusem. **dosł.: byli wspólnie rozmaw.*
5. I Piotr odezwał się, i powiedział Jezusowi: Rabbi*! Dobrze nam tu być; zróbmy *więc* trzy namioty: jeden *dla* Ciebie**, i jeden *dla* Mojżesza, i jeden *dla* Eliasza. J 14,8; Obj 22,3; Flp 1,23
**z hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrzu; **dosł.: Tobie*
6. Nie wiedział bowiem, co ma powiedzieć; bo byli bardzo przestraszeni. Mk 16,5; Obj 1,17
7. I powstał obłok, który ich zacienił; a z obłoku rozległ* się głos, mówiący: Ten jest moim umiłowanym Synem, Jego słuchajcie**.
dosł.: przyszedł, dotarł* Wj 40,34; Łk 9,34; Mk 1,11 ***gr.: akouo - słyszeć, rozumieć, być posłusznym - por. IJ 4,5
8. I nagle*, gdy rozejrzeli się wokół, już nikogo nie zobaczyli, *był* z nimi tylko sam Jezus.
**gr.: eksapina - nagle, niespodziewanie* J 3,30; Kol 3,11
9. A gdy zstępowali z góry, przykazał im, aby nikomu nie opowiadali *o tym,* co zobaczyli, dopóki* Syn Człowieczy nie powstanie z martwych. **gr.: ei me - por. Mt 16,4*** Mt 17,9; Mk 8,31
10. I zachowali* to słowo**, rozprawiając między sobą: Co *to* jest powstanie z martwych?
**gr.: krateo - objąć w posiadanie, władać; **gr.: logos - słowo, sprawa, rzecz - inni: zachowali ten nakaz między sobą* J 16,17
11. Pytali Go też, mówiąc: *Dlaczego* uczeni w Piśmie* mówią, że najpierw musi przyjść Eliasz? Ml 3,23-33; Mt 11,14; Mk 8,28
**gr.: grammateus - znawca, interpretator Prawa, pisarz*
12. A On w odpowiedzi, rzekł im: Eliasz wprawdzie przyszedł najpierw i wszystko naprawia*; lecz o Synu Człowieczym jest napisane, że wiele wycierpiał i został uznany za nic**. **gr.: apokathistemi - przywrócić do stanu pierwotnego; **gr.: eksoudenoo - mieć za nic, traktować z pogardą*
13. Lecz mówię wam, że Eliasz *już* przyszedł, i uczynili mu co* chcieli, tak jak o nim jest napisane. **dosł.: ile, jak wiele* Mt 11,14; 17,12; Łk 1,17
14. A gdy przyszedł do uczniów, ujrzał wielki tłum wokół nich i uczonych w Piśmie, którzy spierali się* z nimi. Mt 17,14; Mk 11,28
**gr.: sydzeteo - rozprawiać, dyskutować, badać wspólnie*
15. A zaraz ujrzał Go cały tłum, zdumiał się i przybiegł, pozdrawiając* Go.
**gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*
16. I zapytał uczonych w Piśmie: Czemu prowadzicie z nimi spór?
17. A w odpowiedzi, ktoś z tłumu rzekł: Nauczycielu! Przyprowadziłem* do Ciebie swojego syna, który ma ducha niemego.
**lub: przyniosłem* J 4,47; Mt 12,22; Łk 11,14
18. I kiedy go pochwyci, rzuca nim, a *on* pieni się, zgrzyta zębami i drętwieje; mówiłem Twoim uczniom, aby go wyrzucili, a nie mogli*. **gr.: ischyo - być silnym, mieć moc, być dobrego zdrowia*
19. A On w odpowiedzi, rzekł mu: O niewierne* pokolenie! Jak długo przy was będę? I jak długo będę was znosić? Przyprowadźcie go do mnie. Mt 17,17; Mk 16,14
**gr.: apistos - bez wiary, zdradziecki, ktoś komu nie można zaufać*

20. I przyprowadzili go do Niego; a gdy duch* Go ujrzał, zaraz nim szarpnął, a on gdy upadł na ziemię, tarzał się z pianą *na ustach.*
**gr.: pneuma - duch, istota; tu: byt duchowy wrogi Bogu*
21. I spytał jego ojca: *Od* jakiego czasu to się z nim dzieje*? A on powiedział: Od dzieciństwa, **lub: to mu się stało* Mk 5,25; Łk 8,43; J 5,5
22. I wiele razy rzucał go i w ogień, i w wodę, żeby go zgubić; ale jeżeli coś możesz, ratuj nas i zlituj* się nad nami. Mk 1,40;
**lub: być poruszonym wewnątrz, współczującym* Łk 7,13
23. Jezus więc powiedział do niego: Jeżeli możesz uwierzyć; wszystko *jest* możliwe *dla* wierzącego. Mt 21,21
24. I zaraz* ojciec chłopca zawołał i powiedział ze łzami: Wierzę, Panie! Pomóż mojemu niedowiarstwu**. Łk 17,5; 2Kor 2,4
**lub: natychmiast, niezwłocznie; **niewierze, braku ufności*
25. A Jezus widząc, że lud zbiega się, zgromił* ducha nieczystego, mówiąc do niego: Duchu niemy i głuchy! Ja ci rozkazuję**, wyjdź z niego i już więcej w niego nie wchodź.
gr.: eptimao - skarcić - por. Mk 8,32; **por. Łk 8,25** Mk 1,25
26. I krzyknął, i mocno go szarpnął, i wyszedł z niego; a *chłopiec* stał się jakby martwy, tak że wielu mówiło, że umarł.
27. Ale Jezus ujął go za rękę *i* podniósł go*; a on wstał. **lub: wzbudził, przywrócił do świadomości*
28. I gdy On wszedł do domu, pytali Go na osobności Jego uczniowie: Dlaczego my nie mogliśmy go wyrzucić?
29. I powiedział im: Ten rodzaj inaczej wyjść nie może, jak tylko w* modlitwie i poście.
**lub: przez modlitwę i post* 1Krl 17,20-22; Mt 17,21
30. I wyszli stamtąd, i przechodzili przez Galileę; a nie chciał*, aby ktoś *o tym* wiedział.
**gr.: thelo - chcieć, pragnąć, mieć wolę, kochać, rozkoszować*
31. Albowiem nauczał swoich uczniów i mówił im: Syn Człowieczy będzie* wydany w ręce ludzi, i zabiją Go; a gdy będzie zabity, trzeciego dnia zmartwychwstanie. Mk 2,10;
**dosł.: jest* Mk 2,28; 8,31.38; 10,45
32. Lecz oni nie rozumieli* tego słowa, a bali się Go pytać. Łk 9,45
**gr.: agnoeo - być nieświadomym, nie wiedzieć, nie rozumieć*
33. I przyszedł do Kafarnaum, a będąc w domu, pytał ich: O czym rozprawialiście między sobą w drodze? Mt 18,1-5
34. Lecz oni milczeli; bo w drodze rozprawiali między sobą, który z nich jest większy*.
**gr.: meidzon -możliwy sens: największy*
35. I gdy usiadł, zawołał dwunastu i mówił im: Jeśli ktoś chce być pierwszy, *niech* będzie ze wszystkich ostatni i sługą* wszystkich.
**gr.: diakonos - sługa wykonujący polecenia innych* Mk 10,42
36. A *następnie* wziął dziecię, postawił je pośrodku nich, wziął je w ramiona i powiedział im: Mk 10,16; Mt 18,2; Łk 2,28
37. Jeśli ktoś przyjąłby* jedno z takich dzieciątek w moim imieniu, mnie przyjmuje; a jeśli ktoś przyjąłby mnie, nie mnie by przyjął, ale Tego, który mnie posłał. Mt 10,40; Łk 9,48
**gr.: dechomai - wziąć ręką, przyjąć przychylnie, radośnie*
38. A w odpowiedzi, Jan rzekł do Niego: Nauczycielu! Zobaczyliśmy kogoś, kto w Twoim imieniu* wyganiał demony, a nie chodzi** z nami, i zabroniliśmy mu, gdyż nie chodzi z nami. **por. J 20,31*** Łk 9,49-50; Jk 4,3; Mt 26,39
***gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l za kimś, być posłusznym*
39. Ale Jezus powiedział: Nie zabraniajcie* mu; albowiem nie ma nikogo, kto by czynił dzieła mocy w moim imieniu, *a potem* mógł zaraz o mnie mówić źle, 1Kor 12,3; Flp 1,18; J 13,37
**gr.: kolyo - powstrzymywać, odmawiać, utrudniać, zabraniać*
40. Kto bowiem nie jest przeciwko nam*, jest za nami. **w mss Byz - wam* Mt 12,30; Łk 11,23
41. Bo ktokolwiek napoiłby was kubkiem wody w moim imieniu, dlatego że należycie* *do* Mesjasza, zaprawdę mówię wam, nie straci swojej zapłaty**. Mt 10,42; Rz 12,10; Jk 4,5
**dosł.: jesteście; **gr.: misthos - zapłata za pracę, nagroda*
42. A kto byłby powodem upadku* jednego z tych małych, którzy wierzą we mnie, lepiej** by mu było, aby zawieszono kamień młyński wokół jego szyi i wrzucono go w morze.
gr.: skandalidzo - gorszyć, powodować upadek - por. J 16,1
***gr.: kalos - pięknie, dobrze, szlachetnie* Mt 18,6; Łk 17,1
43. I jeśli twoja ręka jest powodem do upadku, odetnij* ją; lepiej jest tobie wejść kalekim do życia, niż mając dwie ręce, odejść do Gehenny, w ogień nieugaszony, Mt 5,29;
**gr.: apokapto - odciąć, odrąbać, amputować* Kol 3,5
44. Gdzie robak ich nie umiera i ogień nie gaśnie*. **dosł.: nie jest gaszony* Iz 66,24
45. I jeśli twoja stopa jest powodem do upadku, odetnij ją; lepiej jest tobie wejść kulawym do życia, niż mając dwie stopy, zostać wrzuconym do Gehenny*, w ogień nieugaszony, **dolina Hinnom ciągnąca się po południowej stronie Jerozolimy - symbol wiecznego potępienia* Obj 14,10
46. Gdzie robak ich nie umiera i ogień nie gaśnie*. **dosł.: nie jest gaszony* Iz 66,24

47. I jeśli twoje oko jest powodem do upadku, wyłup* je; lepiej tobie jest wejść do Królestwa Bożego jednookim, niż mając dwoje oczu, zostać wrzuconym w ogień Gehenny,
**gr.: ekballo - wyrzucić, wypchnąć gwałtownie, wyrwać* Mt 5,22
48. Gdzie robak ich nie umiera i ogień nie gaśnie*. **dosł.: nie jest gaszony*
49. Każdy bowiem zostanie ogniem osolony, i każda ofiara zostanie osolona solą.
Kpł 2,13; Ez 43,24; Ezd 6,9; Łk 14,34
50. Dobra* jest sól; jeśli jednak sól stanie się niesłona, czym ją przyprawicie? Miejcie sól w sobie samych i zachowajcie pokój między sobą. **gr.: kalos - por. w. 42*** Hi 6,6; Mt 5,13; Kol 4,6

10 I oddalił* się stamtąd, przyszedł w granice Judei na drugą stronę Jordanu; i ponownie zszedł się do Niego lud, i jak miał w zwyczaju, ponownie ich nauczał.
**gr.: anistemi - powstać z pozycji leżącej, odchodzić* Mt 19,1
2. I przystąpili faryzeusze, *a* wystawiając Go na próbę*, spytali Go: Czy wolno mężowi oddalić** żonę? Mt 19,3; Rz 7,1-3; 1Kor 7,10-11
lub: kusić, doświadczać; **gr.: apolyo - opuścić - por. w. 12
3. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Co wam przykazał* Mojżesz? **lub: rozkazał*
4. A oni powiedzieli: Mojżesz pozwolił napisać zwój* rozwodowy** i ją oddalić. Pwt 24,1
**lub: dokument, list; **gr.: apostasion - odejście, porzucenie*
5. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Z powodu zatwardziałości waszego serca napisał wam to przykazanie;
6. Jednak od początku stworzenia Bóg uczynił ich mężczyzną i kobietą. Rdz 1,27; 5,2
7. Z tego powodu opuści człowiek swojego ojca i matkę i zostanie połączony ze swoją żoną, Rdz 2,24; Ef 5,31; Mt 19,5
8. I będą ci dwoje jednym ciałem*. A tak już nie są dwoje, ale jedno ciało. 1Kor 6,16
**dosł.: ku lub dla jednego ciała, w jednym ciele*
9. Co więc Bóg złączył, człowiek niech nie rozłącza*. **gr.: choridzo - rozdzielać, separować, oddalić*
10. A w domu uczniowie Jego ponownie pytali* Go o to samo. **gr.: eperateo - wypytywać, radzić*
11. I powiedział im: Kto oddali* swoją żonę i pojmie inną, cudzołoży względem** niej;
**gr.: apolyo - w. 12*; **lub: przeciwko, wobec* Mt 19,9; Łk 16,18
12. I jeśliby kobieta opuściła* swojego męża i została poślubiona *przez* innego, cudzołoży. **gr.: apolyo - rozwiązać (małżeństwo), uwolnić, opuścić*
13. I przynoszono do Niego dzieciątka, aby je dotknął; ale uczniowie surowo napominali* *tych, którzy je* przynosili. Łk 18,15
**gr.: epitimao - napominać, surowo skarcić, gromić*
14. A Jezus widząc to, oburzył* się i powiedział im: Pozwólcie dzieciątkom przychodzić do mnie, i nie zabraniajcie im; bo takich jest Królestwo Boże. Mt 19,13
**gr.: aganakteo - być wzburzonym, niezadowolonym, gniewać się*
15. Zaprawdę* mówię wam: Jeśli ktoś nie przyjmie Królestwa Bożego jak dziecię, nie wejdzie do niego. **gr.: amen - z hebr.: godne wiary*
16. I brał je na swoje ramiona, błogosławił*, kładąc na nie ręce. Rdz 27,15; Mt 19,15; Hbr 7,7
**gr.: eulogeo - sławić, chwalić (Boga), być pobłogosławionym*
17. A gdy On wyruszał w drogę, podbiegł ktoś i upadł *przed* Nim na kolana, pytając Go: Nauczycielu* dobry! Co mam czynić, aby odziedziczyć życie wieczne? Mt 19,16; Dz 2,37
gr.: didaskalos - nauczyciel lub ten, który poucza - Mk 4,1
18. Ale Jezus powiedział mu: Dlaczego nazywasz mnie dobrym*? Nikt nie jest dobry, tylko** jeden – Bóg. Pwt 32,4; Ps 25,8; 34,9; Rz 3,10
gr.: agathos - dobry, dobry z natury, prawy; **gr.: ei me - Mt 16,4*
19. Znasz przykazania: nie cudzołóż, nie morduj, nie kradnij, nie składaj fałszywego świadectwa, nie ograbiaj* *innych,* czcij** swojego ojca i matkę. Wj 20,12-16; Kpł 19,13; 1Tes 4,6
**lub: rabować, plądrować; **gr.: timao - szanować, poważać*
20. A on w odpowiedzi, rzekł do Niego: Nauczycielu! Tego wszystkiego przestrzegałem* od swojej młodości. Łk 18,11; Jk 2,10
**gr.: fylasso - strzec, czuwać, trzymać straż, przestrzegać, unikać*
21. A Jezus, przypatrzył się mu, umiłował* go i powiedział do niego: Jednego ci brakuje: Odejdź**, sprzedaj co*** masz i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie, i przyjdź, wziąwszy krzyż, podążaj za mną. Mk 8,34;
**gr.: agapao - Mt 22,39*; **lub: idź; ***dosł.: ile, jak wiele* Łk 9,23
22. A on sposępniał na to słowo i odszedł zasmucony*, miał bowiem wiele posiadłości.
**dosł.: będąc zasmuconym* Łk 8,23; Mk 6,20; 2Tm 4,10
23. A Jezus spojrzał wokoło, mówiąc do swoich uczniów: Jak trudno będzie tym, którzy mają bogactwa*, wejść do Królestwa Bożego!
**gr.: chrema - rzecz potrzebna, użyteczna, pieniądze, majątek*
24. Lecz uczniowie byli zdumieni* z powodu Jego słów. A Jezus, ponownie w odpowiedzi, rzekł *im:* Dzieci, jak trudno** tym, co pokładają ufność w bogactwie, wejść do Królestwa Bożego. **gr.: thambeo - zdumiewać się, przerażać*
***gr.: dyskolos - trudno, ciężko, z trudnością*

25. Łatwiej jest wielbłądowi przejść przez ucho igły*, niż bogatemu wejść do Królestwa Bożego. Jr 13,23; Mt 19,24; Łk 18,25
**gr.: trymalias rafidos - szczelina, szpara igły (do szycia)*

26. A *oni tym* bardziej byli zaniepokojeni*, mówiąc do siebie: Kto może być zbawiony?
gr.: ekplesso - wyprowadzić z równowagi, przejąć się - Dz 13,12

27. A Jezus spojrzał na nich uważnie, mówiąc: U ludzi to niemożliwe*, ale nie u Boga; u Boga bowiem wszystko jest możliwe.
**gr.: adynatos - niezdolność do czegoś, słabość* Rdz 18,14; Mt 19,26

28. I *wtedy* Piotr zaczął mówić *do* Niego: Oto my wszystko opuściliśmy* i poszliśmy za Tobą.
**gr.: afiemi - odsyłać, oddalić, przebaczyć* Mt 19,27; Łk 14,33

29. A Jezus w odpowiedzi, rzekł: Zaprawdę* mówię wam: Nie ma takiego, kto opuściłby dom, albo braci, albo siostry, albo ojca, albo matkę, albo żonę, albo dzieci, albo pole dla** mnie i dla** Ewangelii,
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* 1Kor 9,23; Obj 2,3;
***lub: ze względu na, z powodu* Mt 10,18; Mk 8,35; Hbr 11,24

30. A nie otrzymał teraz w tym czasie stokrotnie tyle domów i braci, i sióstr, i matek, i dzieci, i pól, wśród prześladowań, a w nadchodzącym wieku – życie wieczne. Mt 5,11

31. A wielu pierwszych będzie ostatnimi, a ostatnich pierwszymi. Mt 8,11; Łk 7,29; Dz 13,46

32. Kiedy byli w drodze, zmierzając* do Jerozolimy, a Jezus szedł przed nimi, zdumiewali się, a idąc za Nim, *odczuwali* lęk. I ponownie wziął ze sobą dwunastu, zaczął im mówić o tym, co ma Go spotkać: Mk 8,31
**dosł.: iść do góry, wspinać się - Jerozolima leży na górze*

33. Oto zmierzamy do Jerozolimy, a Syn Człowieczy zostanie wydany arcykapłanom i uczonym w Piśmie, i skażą* Go na śmierć, i wydadzą Go poganom. **lub: osądzą*

34. I będą z Niego szydzić*, i Go ubiczują, i będą pluć na Niego, i Go zabiją; a trzeciego dnia powstanie *z martwych*. Mk 14,65;
**gr.: empaidzo - wyśmiewać, drwić, mamić* Ps 22,6; Iz 53,3

35. I podeszli do Niego Jakub i Jan, synowie Zebedeusza, mówiąc: Nauczycielu! Chcemy, abyś uczynił nam to, o co byśmy Cię poprosili. Mt 20,20; Mk 1,19; 5,37; 9,2

36. A On powiedział im: Co chcecie, abym wam uczynił? 1Krl 3,5; Mk 10,51; Mt 25,31; Łk 24,26

37. A oni powiedzieli Mu: Daj nam, abyśmy siedzieli w chwale* Twojej jeden po Twojej prawej stronie, a drugi po Twojej lewej stronie. **gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor*

38. A Jezus powiedział im: Nie wiecie, o co prosicie. Czy możecie pić kielich, który ja piję, i chrztem*, którym ja jestem chrzczony, być ochrzczeni? Mk 14,36; Łk 12,50; J 18,11; Rz 8,26
gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11

39. A *oni* powiedzieli Mu: Możemy. A Jezus powiedział im: Istotnie*, kielich, który ja piję, wypijecie, i chrztem, którym ja jestem chrzczony, zostaniecie ochrzczeni; Dz 12,2;
**gr.: men - part. wzmac.: istotnie, prawdziwie* J 13,37

40. Lecz nie moją *sprawą* jest dać *wam* usiąść po mojej prawej stronie i po mojej lewej stronie; *lecz będzie to* dane tym, dla których jest *to* przygotowane. Mt 20,23

41. A gdy usłyszało to dziesięciu, zaczęli się oburzać* na Jakuba i na Jana. **por. Mt 20,24**

42. Ale Jezus przywołał ich *do siebie,* mówiąc im: Wiecie, że *ci, którym* wydaje się, że przewodzą narodom, panują nad nimi, a wielcy wśród nich okazują swą władzę.

43. Nie tak będzie między wami; ale jeśli ktoś chciałby stać się wielkim między wami, będzie* waszym sługą**; Mk 9,35; J 8,36; Rz 12,2
**tryb orzekający; **gr.: diakonos - sługa, wykonujący polecenia*

44. A ktokolwiek z was chciałby być pierwszy, będzie niewolnikiem* wszystkich.
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*

45. Bo i Syn Człowieczy nie przyszedł, aby Mu służono, ale aby służył, i aby dał życie* swoje na okup za** wielu. Mt 20,28; Iz 53,10-12
**gr.: psyche - życie, dusza, osoba; **gr.: anti - w miejsce*

46. I przyszli do Jerycha; a gdy wychodził z Jerycha*, On i Jego uczniowie, i znaczny tłum *ludzi,* oto ślepy, Bartymeusz, syn Tymeusza, siedział przy drodze żebrząc. Mt 20,29;
**tj. przechodził ze starego do nowego Jerycha* Łk 18,35

47. A gdy usłyszał, że to idzie Jezus Nazarejczyk, zaczął wołać*, mówiąc: Jezusie, Synu Dawida! Zmiłuj** się nade mną! Mt 20,31;
**lub: krzyczeć; **zlituj* Łk 18,39; J 7,47; Dz 6,14; 13,22

48. I wielu napominało go surowo, aby milczał; a on tym* bardziej wołał: Synu Dawida! Zmiłuj się nade mną! **dosł.: o wiele*

49. I Jezus stanął, i kazał go zawołać. I zawołali ślepego, mówiąc mu: Ufaj*, wstań, woła cię. **lub: odwagi, śmiało - por. Mt 9,2** Flp 3,7; Hbr 12,1

50. A on zrzucił swój płaszcz, wstał i przyszedł do Jezusa. Łk 7,4; Mt 14,29; J 19,39

51. I Jezus odpowiadając, rzekł do niego: Co chcesz, abym ci uczynił? A ślepy powiedział mu: Rabbuni*! Bym przejrzał. **por. J 20,16**

52. A Jezus powiedział mu: Idź, wiara twoja uzdrowiła* cię. I zaraz przejrzał, i towarzyszył Jezusowi w drodze. Mk 5,34; Mt 9,22

**gr.: sodzo - ocalić, uratować, zbawić, uzdrowić*

11 A gdy przybliżyli się do Jerozolimy, do Betfage i Betanii pod* Górą Oliwną, posłał dwóch swoich uczniów,

**lub: ku, w pobliżu, koło* Mt 21,1; Łk 19,29

2. I powiedział im: Idźcie* do miasteczka, *leżącego* naprzeciw was, a zaraz gdy wejdziecie do niego, znajdziecie oślę uwiązane, na którym nikt z ludzi *jeszcze* nie siedział; odwiążcie je i przyprowadźcie. **lub: oddalcie się*

3. A jeśliby ktoś powiedział wam: Co czynicie? Powiedzcie, że Pan je potrzebuje* i zaraz je tu odeśle. Łk 19,34; Mt 21,2

**zwyczaj zwany „angaria" pozwalał na wykorzystanie zwierzęcia przez jakąś osobistość; stosowany przez kurierów*

4. Odeszli więc i znaleźli oślę uwiązane u drzwi, *na* zewnątrz przy ulicy, i je odwiązali.

5. A niektórzy z tych, co tam stali, mówili: Co czynicie, odwiązując to oślę?

6. A oni im powiedzieli tak, jak im rozkazał Jezus. I pozwolili im.

7. I przyprowadzili oślę do Jezusa, i zarzucili na nie swoje szaty; a On usiadł na nim.

8. A wielu słało swoje szaty na drodze; inni natomiast słali na drodze gałązki odcięte z drzew. Za 9,9; Kpł 23,40

9. A ci, którzy Go poprzedzali i ci, co podążali *za Nim,* wołali, mówiąc: Hosanna*! Błogosławiony, który przychodzi w imieniu PANA!

**hebr.: Hosanna - okrzyk: zbaw teraz, uratuj nas, bądź nam życzliwy* Ps 118,26; Łk 19,37; Mt 21,9

10. Błogosławione* jest, nadchodzące w imieniu PANA, Królestwo naszego ojca Dawida! Hosanna na wysokościach!

**gr.: eulogeo - sławić, chwalić, prosić o błogosławieństwo*

11. I Jezus wjechał do Jerozolimy, i wszedł do świątyni, i obejrzał wszystko; a że była już wieczorna godzina, wyszedł z dwunastoma do Betanii. Mt 21,17; J 8,1; Łk 24,50

12. Następnego dnia, gdy wyszli z Betanii*, poczuł głód. **aram.: Bethania - dom fig* Mt 21,18

13. I ujrzał z daleka figowca mającego liście, podszedł zatem zobaczyć, czy na nim czegoś nie znajdzie; i podszedł do niego, jednak nic nie znalazł, tylko liście; bo to nie był czas na figi. Łk 13,6-11

14. I Jezus odezwał* się do niego, mówiąc: Oby nikt na wieki** z ciebie nie zjadł owocu. I słyszeli to Jego uczniowie. Obj 22,11;

**dosł.: w odpowiedzi; **na wiek - l.poj* Iz 5,5; Mt 3,10; 7,19

15. I przyszli do Jerozolimy; a gdy Jezus wszedł do świątyni, zaczął wyrzucać sprzedających i kupujących w świątyni, i poprzewracał stoły tych, co wymieniali pieniądze*, i stoły tych, co sprzedawali gołębie;

**gr.: kollybestes - drobny wekslarz, wymieniający drobne monety* Pwt 14,24-26; Mt 21,12; Łk 19,45

16. I nie dopuszczał, żeby ktoś przeniósł naczynie przez świątynię.

17. I nauczał, mówiąc im: *Czy* nie jest napisane: Dom mój zostanie nazwany domem modlitwy przez wszystkie narody? A wy uczyniliście z niego jaskinię rozbójników*.

gr.: lestes - bandytów - por. Mk 14,48 Jr 7,11; Mt 21,13; Łk 19,46

18. A słyszeli *to* uczeni w Piśmie i arcykapłani, i szukali *sposobu*, jakby Go zgubić; albowiem bali się Go, dlatego że cały tłum zdumiewał* się nad Jego nauką. Łk 19,47; J 7,46

gr.: ekplesso - być oszołomionym, zdziwionym - por. Dz 13,12

19. A gdy nadszedł wieczór, wyszli z miasta.

20. A rano przechodząc obok tego figowca, ujrzeli, że usechł od korzeni.

21. I przypomniał to sobie Piotr, i mówi do Niego: Rabbi*! Oto figowiec, który przekląłeś, usechł. **z hebr.: mój Mistrzu, mój Nauczycielu*

22. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Miejcie wiarę *w* Boga. Ps 62,8; Kol 2,12; 1J 5,10

23. Zaprawdę bowiem mówię wam, że ktokolwiek powiedziałby tej górze: Podnieś się i rzuć się w morze, a nie wahałby* się w swoim sercu, ale uwierzyłby, że to, co mówi, staje się, stanie** się mu cokolwiek by powiedział.

**lub: był wprowadzonym w niepewność, był w sprzeczności z sobą samym; **dosł.: będzie* Rz 4,18; Mt 17,20; 21,21

24. Dlatego mówię wam: Wszystko o cokolwiek modląc się, prosicie, wierzcie, że otrzymujecie, a stanie* się wam. **dosł.: będzie*

25. A gdy stoicie* modląc się, przebaczajcie, jeśli macie coś przeciwko komuś, aby i Ojciec wasz w niebiosach przebaczył wam wasze upadki**. **gr.: steko - trwać, stać niewzruszenie*

***gr.: paraptoma - fałszywy krok, występek* Kol 3,13; Mt 6,14

26. Bo jeśli wy nie odpuszczacie, *to* i Ojciec wasz w niebiosach nie odpuści wam upadków* waszych. **por. w. 25*** Mt 6,12; Łk 6,37; Ef 4,32

27. I przyszli ponownie do Jerozolimy. A On przechadzał się po świątyni; i przystąpili do Niego arcykapłani, uczeni w Piśmie i starsi,

28. I mówili do Niego: Jakim prawem to czynisz? I kto Ci dał to prawo, abyś to czynił?
29. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: I ja zapytam was o jedną rzecz; odpowiedzcie mi, a powiem wam, jakim prawem* to czynię.
**gr.: eksousia - władza, autorytet, moc - w. 28.33* Łk 20,3
30. Czy chrzest Jana był z nieba, czy z ludzi? Odpowiedzcie mi. Mk 1,11; Mt 3,1; J 1,6
31. I rozsądzali to między sobą, mówiąc: Jeśli powiemy: Z nieba, to powie: Dlaczego więc mu nie uwierzyliście? Mt 11,7; J 3,29-36
32. A* gdybyśmy* powiedzieli: Z ludzi? – bali się *jednak* ludu; bo wszyscy mieli Jana za prawdziwego proroka – **lub: lecz jeśli*
33. I w odpowiedzi, rzekli Jezusowi: Nie wiemy. A Jezus odparł* im: I ja wam nie powiem, jakim prawem to czynię. Hi 5,13; Prz 26,4-5
dosł.: w odpowiedzi, mówi - por. Łk 14,3

12 I zaczął do nich mówić w podobieństwach: *Pewien* człowiek zasadził winnicę, ogrodził ją płotem, wykopał dół pod tłocznię, zbudował wieżę, i wynajął ją rolnikom*, i odjechał. Łk 8,10; Mt 21,33;
**lub: hodowcom winorośli* Łk 20,9; Ps 80,9; Iz 5,1-7
2. A we *właściwym* czasie posłał sługę do rolników, aby odebrał *część* z plonów* tej winnicy. **gr.: karpos - plon, owoc* Łk 12,48; J 15,1
3. Lecz oni go pojmali i wychłostali, odsyłając z niczym. Mt 23,34; Łk 11,47; Dz 7,52
4. I ponownie posłał do nich drugiego sługę, którego obrzucili kamieniami, zranili w głowę i odesłali znieważonego.
5. I ponownie posłał innego; a i tego zabili, i wielu innych również wychłostali lub pozabijali. Ne 9,26; Mk 9,13; Mt 5,12; Łk 6,22
6. Mając więc jeszcze jednego – swojego ukochanego syna, na końcu posłał go do nich, mówiąc: Uszanują mojego syna. Hbr 1,3
7. Lecz owi robotnicy powiedzieli do siebie: To jest dziedzic; pójdźmy, zabijmy go, a dziedzictwo będzie nasze. Mt 2,3; J 11,47
8. A gdy go pochwycili, zabili i wyrzucili poza winnicę. Mt 23,34; Łk 19,41; Dn 9,26
9. Co więc uczyni pan winnicy? Przyjdzie i wygubi robotników, a winnicę odda innym.
10. Czy nie czytaliście tych *słów* Pisma: Kamień, który odrzucili* budujący, ten stał się głowicą węgła**? **lub: uznali za nienadający się*
***tj. kamień w narożu ściany wieńcowej - węgielny - Ps 118,22*
11. PAN to sprawił i jest to godne podziwu* w naszych oczach. **lub: niezwykłe* Ps 118,22
12. I starali się Go pojmać; bo poznali, że o nich powiedział to podobieństwo, lecz przestraszyli się tłumu. Więc opuścili Go i odeszli. Łk 20,19; J 7,44
13. I posłali do Niego niektórych *spośród* faryzeuszów i z herodian*, aby Go pochwycić w mowie. Mk 3,6; Ps 38,12; Mt 22,15; Łk 20,20
**tj. czł. stronnictwa broniącego interesów dynastii Heroda*
14. A gdy *oni* przyszli, powiedzieli Mu: Nauczycielu, wiemy, że jesteś szczery i nie zważasz* na nikogo; albowiem nie patrzysz na oblicze ludzi**, ale w prawdzie nauczasz drogi Bożej; czy wolno dawać podatek*** Cezarowi, czy nie? **dosł.: nie troszczysz się* Rz 13,6;
***tj. nie masz względu na osobę* Mt 17,25; Łk 20,22
****dosł.: podatek pogłówny płacony według spisu*
15. Dać go, czy nie *dać*? A On znając ich obłudę, powiedział im: Dlaczego mnie kusicie*? Przynieście mi denara, abym go obejrzał. Mt 22,18; Dz 5,9; 1Kor 10,9
**gr.: peiradzo - wystawiać na próbę, kusić, doświadczać*
16. Wtedy Mu przynieśli; a On powiedział im: Czyj to jest obraz i napis? A oni Mu powiedzieli: Cezara.
17. I Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Oddawajcie więc, *to* co Cezara, Cezarowi, a *to,* co Boga, Bogu. I podziwiali* Go. Prz 24,21;
**dosł.: zdumiewali się nad Nim* Mt 17,25; 1P 2,17
**gr.: thaumadzo - podziwiać, być pełnym podziwu, zdumiewać*
18. I przyszli do Niego saduceusze*, którzy mówią, że nie ma powstania z *martwych,* i pytali Go, mówiąc: Dz 4,1; 23,6; 2Tm 2,18
**hebr.: caddiq - sprawiedliwy, członek stronnictwa saduceuszy*
19. Nauczycielu! Mojżesz napisał nam, że jeśli czyjś brat umrze i zostawi żonę, a dzieci nie pozostawi, to *wtedy,* jego brat *ma* pojąć* jego żonę i wzbudzić potomka** swojemu bratu. **dosł.: wziąłby; **nasienie* Pwt 25,5; Rt 4,5
20. Było więc siedmiu braci; a pierwszy pojął* żonę, umarł i nie zostawił potomka;
**gr.: lambano - wziąć, uchwycić, otrzymać* Mt 22,25; Łk 20,29
21. I drugi pojął ją, umarł, lecz i on nie zostawił potomka; a trzeci tak samo.
22. A tak pojęło ją siedmiu braci i nie zostawili potomka. Na końcu po nich wszystkich umarła i ta kobieta.
23. *Zatem* przy powstaniu *z martwych,* gdy powstaną, którego z nich będzie żoną? Bo ich siedmiu miało ją za żonę.

24. I Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Czy nie dlatego jesteście w błędzie*, że nie znacie Pism, ani mocy Bożej? Iz 8,20; Mt 22,29; J 5,39
lub: jesteście wprowadzani w błąd, zwiedzeni - por. Mt 18,12
25. Bo gdy powstaną z martwych, ani nie będą poślubiać, ani wychodzić za mąż*; ale będą** jak aniołowie w niebiosach. 1J 3,2;
**lub: być poślubianym; **dosł.: są* Hbr 1,4; 12,22
26. A o umarłych natomiast, że są wzbudzani, czy nie czytaliście w zwoju* Mojżesza, jak Bóg powiedział do niego przy krzaku cierniowym: Ja jestem Bóg Abrahama, Bóg Izaaka i Bóg Jakuba? Wj 3,2; Mt 22,31; Łk 20,37
**gr.: biblos - zapisany zwój pergaminu lub papirusu*
27. Bóg nie jest Bogiem umarłych, ale Bogiem żywych*; jesteście w wielkim błędzie**.
lub: żyjących; **bardzo błądzicie - gr.: planao - por. Mt 18,12
28. I przystąpił jeden z uczonych w Piśmie, który słyszał ich rozprawiających, a wiedząc, że im dobrze odpowiedział, spytał Go: Jakie jest pierwsze ze wszystkich przykazań?
29. A Jezus odpowiedział mu: Pierwsze ze wszystkich przykazań *jest to*: Słuchaj, Izraelu! PAN, Bóg nasz, PAN jest jeden*.
**w hebr.: echad - jeden, jedyny, jedna całość* Pwt 6,4-5
30. I: Będziesz miłował PANA, Boga twojego, z całego swojego serca, i z całej swojej duszy, i z całej swojej myśli, i z całej swojej siły; to jest pierwsze przykazanie. Pwt 10,12
31. A drugie podobne, *to:* Będziesz miłował* swego bliźniego jak samego siebie. Większego przykazania od tych nie ma.
gr.: agapao - gorąco miłować - por. J 21,15* Kpł 19,18
32. I powiedział do Niego uczony w Piśmie: Nauczycielu! Prawdziwie* dobrze** powiedziałeś, że jeden jest Bóg***, i nie ma innego oprócz Niego. 1Sm 15,22; Mt 9,13
**dosł.: w prawdzie; **gr.: kalos - pięknie; ***brak w mss Byz*
33. A miłować Go z całego serca, i z całej myśli, i z całej duszy, i z całej siły, i miłować bliźniego jak samego siebie, *to* więcej jest niż wszystkie całopalenia i ofiary. Prz 21,3
34. A Jezus widząc, że on mądrze odpowiedział, powiedział *do* niego: Niedaleko jesteś od Królestwa Bożego. I nikt nie ośmielał się Go już *więcej* pytać. Mt 12,20; Rz 3,20
35. A gdy *im na to* odpowiedział, Jezus, nauczając w świątyni, mówił: Jak *mogą* uczeni w Piśmie mówić, że Mesjasz* jest synem Dawida? **gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec* Mt 22,41; J 7,42
36. Bo sam Dawid w Duchu Świętym powiedział: Rzekł PAN mojemu Panu: Siądź po mojej prawicy, aż położę nieprzyjaciół twoich pod podnóżek twoich stóp. 2Sm 23,2
37. Sam więc Dawid nazywa Go Panem, jak to możliwe, że jest Jego synem? A liczny tłum chętnie* Go słuchał. Mt 1,23; Rz 1,3-4;
**gr.: hedeos - z przyjemnością, chętnie* Obj 22,16
38. I mówił do nich w swojej nauce: Uważajcie* na uczonych w Piśmie, którzy chcą chodzić w długich szatach i *być* pozdrawiani na rynkach, Mt 10,17; Mk 4,2; Łk 20,45
gr.: blepo - uważnie patrzeć, uważać na coś - por. Mk 4,24
39. W synagogach zajmować pierwsze ławy i mieć pierwsze miejsca* na wieczerzach,
**tj. pierwsze miejsca przy stołach*
40. Którzy objadają domy wdów, i to pod pozorem* długich modlitw. Ci otrzymają większy** wyrok. **lub: pod pretekstem* Mi 2,2; Mt 23,14;
***lub: surowy, w najwyższej mierze* Łk 12,47; 20,47
41. A Jezus, siedząc naprzeciwko skarbca, przypatrywał* się jak tłum wrzucał pieniądze do skarbca i jak wielu bogatych wiele wrzucało. **gr.: theoreo - być widzem, patrzeć, oglądać, rozważać*
42. I gdy przyszła jedna uboga wdowa, wrzuciła dwa leptony* czyli kodrantes**.
**gr.: lepton - 0,5 kodrantesa - 2 lept. 15 min. pracy najemnika*
***gr.: kodrantes - 2 leptony - 0,25 assariona (asa) - 1/64 denara*
43. I przywołał swoich uczniów, mówiąc im: Zaprawdę* mówię wam, że ta uboga wdowa wrzuciła więcej, niż ci wszyscy, którzy wrzucili do skarbca. **gr.: amen - z hebr.: godne wiary*
44. Bo wszyscy wrzucili z tego, co im zbywało*; ale ona ze swego ubóstwa** wrzuciła wszystko co miała, wszystkie *środki do* życia***. **lub: nadmiarze; **niedostatku; ***całe życie* Łk 21,3

13 A gdy On wychodził ze świątyni, powiedział do Niego jeden z Jego uczniów: Nauczycielu! Spójrz, co za kamienie i jak *wielkie są te* budowle. Mt 24,1; Łk 21,5
2. I Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Widzisz te wielkie budowle? Nie* zostanie kamień na kamieniu, którego by nie* zwalono.
**gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie jako wzmocnienie*
3. A gdy On siedział na Górze Oliwnej naprzeciwko świątyni, pytali Go na osobności Piotr i Jakub, i Jan, i Andrzej:
4. Powiedz nam, kiedy to będzie i jaki *będzie* znak, gdy to wszystko miałoby się spełnić?
5. W odpowiedzi Jezus zaczął im mówić: Uważajcie*, aby was ktoś nie zwiódł. **w. 12,38**

6. Albowiem wielu przyjdzie w moim imieniu, mówiąc: Ja jestem; i wielu zwiodą*.
**lub: wprowadzić w błąd* Mk 13,22; Jr 14,14; Mt 24,5

7. Gdy więc usłyszycie o wojnach i wieści* o wojnach, nie dajcie się zastraszyć**; albowiem *to* musi się stać; ale to nie jest jeszcze koniec. Ps 27,3; Mt 18,7; Dz 17,3
gr.: ako - słuchy, pogłoski; **gr.: thoreo - trwożyć się - por. 2Tes 2,2

8. Powstanie bowiem naród przeciwko narodowi i królestwo przeciwko królestwu, i będą miejscami trzęsienia ziemi, głód* i zamieszki**. Te *wydarzenia to* początki bólów porodowych. **dosł.: głody; **lub: wzburzenia, rozruchy*

9. A wy uważajcie na samych siebie, albowiem wydawać was będą *lokalnym* sanhedrynom*; i będą was bić w synagogach**, i zostaniecie poprowadzeni przed namiestników i królów ze względu na mnie, na świadectwo *dla* nich. Mt 10,17; Dz 12,1; Flp 1,29
**tj. lokalnym sądom; **lub: w miejscach zgromadzeń*

10. Trzeba, aby najpierw wszystkim narodom została ogłoszona Ewangelia.

11. A gdy was będą prowadzić ci, którzy was wydadzą, zawczasu nie troszczcie* się, co macie mówić, ani o tym nie rozmyślajcie, ale mówcie to, co wam zostanie dane w tej godzinie; albowiem nie wy jesteście tymi, *którzy* mówią, ale Duch Święty. Jr 1,9; Dn 3,16;
**lub: nie martwcie się* Mt 10,20; Łk 12,12

12. A wyda brat brata na śmierć, i ojciec syna; i powstaną dzieci przeciwko rodzicom, i doprowadzą* *do* ich** śmierci. Ez 38,21; Mi 7,4;
**gr.: thanatoo - uśmiercić, umrzeć; **lub: ich do ...* Mt 24,10

13. I będziecie znienawidzeni przez wszystkich z powodu mojego imienia; ale kto wytrwa do końca, ten zostanie zbawiony*.
**gr.: sodzo - uratować, ocalić, zbawić* Rz 2,7; Mt 10,22; 24,13

14. A kiedy zobaczycie obrzydliwość* spustoszenia, o której było powiedziane przez proroka Daniela, stojącą *tam,* gdzie nie powinna** – kto czyta, niech rozumie! – wtedy ci, *którzy będą* w Judei, niech uciekają w góry; **lub: ohydę* Dn 8,13; 9,27; 11,31; 12,11;
***lub: nie trzeba, nie jest słuszne, konieczne* Ez 44,9; 2Tes 2,4

15. A kto *jest* na dachu*, niech nie schodzi do domu, i nie wchodzi, aby coś wziąć ze swojego domu; **lub: tarasie*

16. A kto będzie na polu, niech nie zawraca*, aby wziąć swój płaszcz. **dosł.: nie powraca w tył*

17. A biada* kobietom w ciąży i karmiącym piersią w te dni! **gr.: ouai - „och" - por. Mt 11,21**

18. A módlcie się, aby wasza ucieczka nie była w zimie. Mt 10,23; 24,16-19; Łk 21,21

19. Bowiem te dni będą takim uciskiem*, jakiego nie było od początku stworzenia, które dokonał** Bóg, aż do teraz, i *już* nie będzie.
**gr.: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola, nacisk, ściskanie razem*
***dosł.: zaludnić, stworzyć, założyć miasto* Dn 12,1; Mt 24,21

20. A jeśliby PAN nie skrócił tych dni, nie byłoby zbawione żadne ciało*; lecz z powodu** wybranych, których wybrał *dla* siebie, skrócił te dni. **tj. nikt; **lub: dla, ze względu* Iz 1,9; Rz 11,5

21. I wtedy, jeśliby ktoś wam powiedział: Oto tu jest Mesjasz*, albo oto tam, nie wierzcie. **gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz* Pwt 13,1-3; Mt 24,5; Łk 17,23

22. Albowiem powstaną fałszywi mesjasze i fałszywi prorocy, i czynić* będą znaki** i cuda, aby zwieść jeśli *to* możliwe, i wybranych.
**dosł.: dawać* 2Tes 2,8-14; Obj 13,13; Mt 24,24
***gr.: semeion - niezwykłe wydarzenia - por. J 4,54**

23. Wy natomiast uważajcie*; oto zapowiedziałem wam *to* wszystko. J 14,29; Mt 7,5
gr.: blepo - uważnie patrzeć, uważać na coś - por. Mk 4,24

24. Ale w tych dniach, po tym ucisku*, słońce zostanie zaćmione i księżyc nie da swojego blasku, Iz 13,10; Ez 32,7; Am 5,20; Jl 3,4; Mt 24,29
**gr.: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola, nacisk, ściskanie razem*

25. I gwiazdy *z* nieba będą spadały, a moce w niebiosach będą poruszone*. Obj 6,2;
**lub: zostaną wstrząśnięte, zachwiane* Jr 4,23; Łk 21,6

26. A wtedy zobaczą Syna Człowieczego, przychodzącego w obłokach z wielką mocą i chwałą*. Dn 7,13-14; Mk 8,38; 14,62; Obj 1,7
**gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor, chwała*

27. I wtedy pośle swoich aniołów, i zgromadzi swoich wybranych z czterech stron*, od krańców** ziemi aż po krańce** nieba.
**gr.: anemos - wiatr, cztery wiatry; **dosł.: l.poj.* Mt 13,41; J 11,52

28. A od figowca uczcie się tego podobieństwa*: Gdy gałąź jego staje się miękka i wypuszcza liście, poznajecie, że blisko jest lato.
gr.: parabole - por. Mk 3,23 Mt 24,32; Łk 21,29; Jk 3,20

29. Tak i wy, gdy zobaczycie, że to się dzieje, wiedzcie, że blisko jest, u drzwi.

30. Zaprawdę mówię wam, że nie przeminie to pokolenie*, aż wszystko to się stanie.
**gr.: genea - ród, plemię, pokolenie, nacja, naród* Mt 23,37

31. Niebo i ziemia przeminą, ale słowa moje nie mogą przeminąć. Iz 40,8; Mt 5,18; Łk 21,33

32. A o tym dniu i o tej godzinie nikt nie wie*, ani aniołowie w niebie, ani Syn, tylko Ojciec.
**gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wgląd, badać* Mt 24,36

33. Uważajcie*, czuwajcie i módlcie się; bo nie wiecie, kiedy będzie ten czas. Mk 14,38;
gr.: blepo - uważnie patrzeć - por. Mk 4,24 Mt 26,41; Ef 6,18
34. Jak człowiek, który gdy odjeżdżał, zostawił swój dom i dał władzę swoim sługom*, i każdemu jego zadanie**, a odźwiernemu*** nakazał, aby czuwał. **lub: niewolnikom* Mt 25,14;
***dosł.: pracę, dzieło; ***tj. strzegący drzwi* Łk 19,12; J 10,3
35. *Tak* czuwajcie zatem, bo nie wiecie, kiedy pan domu przyjdzie, czy wieczorem, czy o północy, czy gdy kur zapieje, czy o poranku.
36. Aby, gdy nagle* przyjdzie, nie znalazł was śpiących. **gr.: eksaifnes - znienacka, niespodziewanie*
37. A *to,* co wam mówię, mówię wszystkim: Czuwajcie*! Łk 21,36; 1Tes 5,6; 2Tm 4,5
**gr.: gregoreo - trwać bez snu, być ostrożnym, pilnować, czuwać*

14 A za dwa dni była Pascha i Święto Przaśników; i szukali arcykapłani i uczeni w Piśmie *sposobu,* jakby Go podstępnie pojmać i zabić. Mt 6,2; Łk 22,1; J 11,53
2. Lecz mówili: Nie w święto, aby czasem nie było rozruchów wśród ludu. Mk 11,18; J 7,40
3. A gdy On był w Betanii, w domu Szymona trędowatego, i spoczywał *u stołu,* przyszła kobieta, mająca flakonik alabastrowy czystego olejku nardowego, bardzo kosztownego, skruszyła ten flakonik alabastrowy* i wylała *zawartość* na Jego głowę**. Mt 21,17; Łk 7,37; J 12,1
**tj. biały lub żółtawy gips - por. Mt 26,7*; **dosł.: w dół głowy*
4. A niektórzy oburzali się między sobą, mówiąc: Po co doszło do straty tego olejku?
5. Można bowiem było sprzedać to drożej niż za trzysta denarów i rozdać ubogim; i szorstko ją napominali*. Mt 26,8; J 12,4
**gr.: brimaomai - warknąć gniewnie - stąd też: surowo nakazać*
6. Ale Jezus powiedział: Dajcie jej spokój; dlaczego sprawiacie jej przykrość*? Dobry uczynek spełniła wobec mnie. J 10,32; 12,7
gr.: kopos - ucisk, żal, szczeg. bicie się w piersi, trud - 1Kor 3,8
7. Ubogich* bowiem zawsze macie pomiędzy sobą, i kiedykolwiek chcecie, możecie im dobrze czynić; ale mnie nie zawsze macie.
**gr.: ptochos - żebrak, skrajny nędzarz* Pwt 15,11
8. Ona, co miała *uczynić,* to uczyniła – z wyprzedzeniem* namaściła moje ciało na pogrzeb. **lub: ubiec, prześcignąć, wyprzedzić* J 19,40
9. Zaprawdę mówię wam: Gdziekolwiek na całym świecie będzie głoszona ta Ewangelia, to, co ona uczyniła, będzie opowiadane na jej pamiątkę. Lb 31,54; Mt 26,13; Mk 16,15
10. A Judasz Iskariota, jeden z dwunastu, odszedł do arcykapłanów, aby Go im wydać.
Ps 41,9; 55,12; Mt 26,14; Łk 22,3; J 6,70
11. A gdy to usłyszeli, uradowali się i obiecali dać mu srebro*; szukał więc** właściwego czasu, jakby Go wydać. ***dosł.: i szukał* Oz 7,3;
**lub: srebrne monety - sykiel lub srebrna didrachma* Łk 22,5
12. A pierwszego dnia *Święta* Przaśników, gdy ofiarują Paschę*, powiedzieli Mu Jego uczniowie: Gdzie chcesz, abyśmy poszli i przygotowali *Ci* Paschę, byś mógł *ją* spożyć?
Wj 12,6-18; Kpł 23,5; Lb 28,16; Pwt 16,1; 1Kor 5,7
**hebr.: przejście - święto od 14 do 20 dnia miesiąca Nisan*
13. I posłał dwóch ze swoich uczniów, i powiedział im: Odejdźcie do miasta, i spotka* się z wami człowiek niosący dzban wody; idźcie za nim. **gr.: apantao - wyjść naprzeciw, stawić czoło*
14. A gdziekolwiek wszedłby, powiedzcie gospodarzowi: Nauczyciel mówi: Gdzie jest dla mnie pokój gościnny*, abym mógł spożyć Paschę ze swoimi uczniami? **lub: kwatera, jadalnia*
15. A on wskaże wam górny pokój, wielki, usłany* i gotowy, tam przygotujcie *ją* dla nas.
**gr.: stronnymi - zastawiony sofami, umeblowany, rozpostarty*
16. I wyszli uczniowie Jego, i przyszli do miasta, i znaleźli *pokój* tak, jak im powiedział, i przygotowali Paschę.
17. I gdy nadszedł wieczór, przyszedł z dwunastoma. Mt 26,20; Łk 22,14; Dz 6,2; Obj 21,14
18. A gdy spoczywali przy stole i jedli, Jezus powiedział: Zaprawdę mówię wam, że jeden z was, ten *który* je ze mną, wyda mnie.
19. A oni zaczęli się smucić i mówić do Niego jeden po drugim: Czy *to* nie ja? A inny: Chyba nie ja*? **dosł.: Czy (to) nie ja?*
20. Lecz On w odpowiedzi, rzekł im: Jeden z dwunastu, ten *który* ze mną zanurza* *rękę* w misie**. Mt 26,23; J 6,7; 13,26
**gr.: embapto - zanurzać; **dosł.: gliniane, głębokie naczynie*
21. Wprawdzie Syn Człowieczy odchodzi, tak jak jest o Nim napisane; ale biada temu człowiekowi, przez którego Syn Człowieczy będzie wydany! Lepiej by mu było, gdyby ten człowiek nie został zrodzony. Mt 18,6
22. I gdy oni jedli, wziął Jezus chleb i pobłogosławił*, połamał i dał im, i powiedział: Weźcie, zjedzcie, to jest moje ciało. J 6,48; Łk 22,19
gr.: eulogeo - stawić, chwalić, prosić o błogosławieństwo - Mt 14,19
23. I *potem* wziął kielich, podziękował* i dał im; i wypili z niego wszyscy; 1Kor 10,16; 11,23
**gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*

24. I powiedział im: To jest krew moja Nowego Przymierza, która jest za* wielu wylewana. Kpł 17,11; Hbr 9,15-23; 13,20
**gr.: peri - z powodu, tuż obok, odnośnie*

25. Zaprawdę* mówię wam, że nie będę pił więcej z owocu winorośli, aż do tego dnia, gdy go będę pił nowy w Królestwie Bożym.
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Jl 3,17; Am 9,13

26. A *po* zaśpiewaniu hymnu*, wyszli ku Górze Oliwnej, **wg tradycji Ps 113 - 118* Ef 5,19; Kol 3,16

27. I Jezus im powiedział: Tej nocy, wszyscy z powodu mnie* zostaniecie zgorszeni; bo jest napisane: Uderzę pasterza i owce zostaną rozproszone. **gr.: en emoi - we mnie, do mnie* Za 13,7

28. Ale gdy zostanę wzbudzony, poprzedzę was do Galilei. Mk 16,7

29. A Piotr powiedział do Niego: Jeśli nawet wszyscy zostaną zgorszeni, jednak nie ja.

30. A Jezus powiedział mu: Zaprawdę mówię ci, że dziś w nocy, zanim kogut dwukrotnie zapieje, trzykrotnie się mnie wyprzesz.

31. Ale on tym bardziej mówił: Prędzej, jeśli trzeba, umrę razem z Tobą, z pewnością nie wyprę się Ciebie. A tak samo i wszyscy mówili. Ps 30,6; Prz 16,18; Jr 17,9

32. I przyszli na miejsce, które zwano Getsemane*, i powiedział do swoich uczniów: Usiądźcie tutaj, dopóki będę się modlić.
**tj. prasa oliwna* Ps 18,5; Mt 26,36

33. I wziął ze sobą Piotra i Jakuba, i Jana, i zaczął się trwożyć* i głęboko troskać**;
**lub: popadać w zdumienie lub lęk; **być przygnębionym*

34. I powiedział im: Bardzo jest zasmucona* moja dusza aż do śmierci; zostańcie tu i czuwajcie. **lub: skrajnie przygnębiona, zbolała* Mk 14,37

35. I odszedł nieco dalej, padł na ziemię i modlił się, aby, jeśli jest *to* możliwe, ominęła Go ta godzina; Mt 6,9; Rz 8,15

36. I mówił: Abba*, Drogi Ojcze! Dla Ciebie wszystko jest możliwe, oddal ten kielich ode mnie, jednak nie, co ja chcę, ale co Ty.
**aram.: abba - zdrobniała forma słowa ab - ojciec - Tato lub Drogi Ojcze - zawiera w sobie wyraz czułości, godności i szacunku*

37. A gdy przyszedł i znalazł ich śpiących, powiedział Piotrowi: Szymonie, śpisz? Nie miałeś siły czuwać jednej godziny?

38. Czuwajcie i módlcie się, abyście nie weszli w pokusę; duch wprawdzie jest chętny*, ale ciało słabe. **lub: ochoczy* 1Kor 16,13; Ga 5,17

39. I odszedł ponownie, modlił się, mówiąc te same słowa*. **dosł.: te same słowo*

40. A gdy wrócił, ponownie znalazł ich śpiących*, bo oczy ich były ociężałe, i nie wiedzieli, co mu odpowiedzieć. **dosł.: którzy śpią*

41. I przyszedł trzeci raz, i powiedział im: Nadal śpicie i odpoczywacie! Dosyć*! Przyszła godzina, oto Syn Człowieczy wydawany jest w ręce grzeszników. **lub: wystarczy* J 12,23

42. Wstańcie*, pójdźmy! Oto ten, *który* mnie wydaje, zbliża się. Mt 26,46; J 18,1
**gr.: eigeiro - ustać, wzbudzić, podnieść - tu: tryb rozkazujący*

43. I zaraz, gdy On jeszcze mówił, przyszedł Judasz, będący jednym z *grona* dwunastu, a z nim wielki tłum z mieczami i z kijami, od arcykapłanów, i od uczonych w Piśmie, i od starszych*. **gr.: presbyteros - por. Tt 1,5*** Ps 3,1; 22,12

44. A ten, który Go wydawał, dał im umówiony znak, mówiąc: Tego, którego pocałuję*, to jest On; schwytajcie Go i odprowadźcie ostrożnie**. **gr.: fileo - traktować z czułością, kochać* Prz 27,6
***gr.: asfalos - pewnie, bacznie, uważnie, z zabezpieczeniem*

45. A gdy przyszedł, zaraz przystąpił do Niego i powiedział: Rabbi*, Rabbi! I Go pocałował**. **z hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrzu; **gr.: katafileo - całować, okazać czułość* Mt 23,8; J 13,13; 20,16

46. A oni podnieśli* na Niego ręce i Go pojmali. **dosł.: zarzucać na - w znaczeniu: chwytać kogoś*

47. A jeden z tych, którzy stali obok, dobył miecza, uderzył sługę arcykapłana* i odciął mu ucho. **gr.: archiereus - najwyższy kapłan - Wj 29,1-46*

48. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Jak na zbójcę* wyszliście z mieczami i z kijami, aby mnie pochwycić. Mt 26,55; Łk 22,52
**gr.: lestes - bandyta, rabuś, zabójca, wywrotowiec, buntownik*

49. Codziennie byłem u was w świątyni*, nauczając, a nie pojmaliście mnie; lecz *to się stało,* aby zostały wypełnione Pisma.
**gr.: hieron - święte miejsce, świątynia (cała)* Łk 24,44; J 7,28

50. Wtedy wszyscy Go opuścili *i* uciekli.

51. A pewien młodzieniec podążał za Nim, odziany w płótno* na nagim *ciele;* i pochwycili go młodzieńcy. Mt 27,59; Mk 15,46; Łk 23,53
**gr.: sindon - kosztowna, lekka, luźna szata z lnu lub bawełny*

52. Ale on pozostawił płótno i nagi uciekł od nich. Am 2,16; Mk 13,14; Rdz 39,12; Hi 2,4

53. I odprowadzili Jezusa do arcykapłana; i zeszli się do niego wszyscy arcykapłani, i starsi, i uczeni w Piśmie. Iz 53,7; J 18,13; Dz 4,6

54. A Piotr szedł z dala za Nim aż do wewnątrz na dziedziniec arcykapłana, i siedział ze służbą*, grzejąc się przy ogniu.
gr.: hyperetes - podwładny, sługa - por. 1Kor 4,1* J 18,15

55. A arcykapłani i cały Sanhedryn szukali świadectwa przeciwko Jezusowi, aby Go uśmiercić; lecz nie znajdowali.
56. Wielu bowiem fałszywie świadczyło przeciwko Niemu; ale świadectwa* ich nie były zgodne. **gr.: martyria - świadectwo, zeznanie przed sędzią*
57. A jacyś *ludzie* wstali i fałszywie świadczyli przeciwko Niemu, mówiąc:
58. My słyszeliśmy, jak mówił: Ja zburzę* tę świątynię uczynioną ręką, i w trzy dni zbuduję inną, nie ręką uczynioną. J 2,19; Mt 26,61
**gr.: katalyo - rozwiązać, poluźnić (sznury), zburzyć, rozwalić*
59. Lecz nawet i w tym* świadectwo ich nie było zgodne**. **lub: w ten sposób; **dosł.: równe*
60. I stanął arcykapłan na środku, i zapytał Jezusa, mówiąc: Nic nie odpowiadasz *na to,* co oni świadczą przeciwko Tobie?
61. A On milczał i nic nie odpowiedział. Ponownie zapytał Go arcykapłan i powiedział do Niego: Czy Ty jesteś Mesjasz*, Syn Błogosławionego**? Ps 2,7; 39,1-2; Iz 53,7
**lub: Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony; **Wysławionego*
62. A Jezus powiedział: Ja jestem; i zobaczycie Syna Człowieczego, siedzącego po prawicy Mocy *Boga,* i przychodzącego* z obłokami nieba. Dn 7,13; Hbr 8,10; Mt 24,30; Łk 22,69
**gr.: erchomai - przybywać, powrócić, ukazać się publicznie*
63. *Wtedy* arcykapłan rozdarł swoje szaty*, mówiąc: Na co nam jeszcze potrzeba świadków? **gr.: chiton - szata wkładana na gołe ciało* Lb 14,6
64. Słyszeliście bluźnierstwo. Co *jeszcze* nie *jest* dla was oczywiste? I wszyscy oni Go osądzili*, że winien jest śmierci. Kpł 24,16;
**lub: wydali wyrok* Mt 26,65; J 10,33
65. I zaczęli niektórzy na Niego pluć i zakrywać Jego oblicze, bić Go pięściami i mówić do Niego: Prorokuj! A słudzy zadawali Mu razy*. Hi 30,10; Iz 50,6; Mk 15,19
**gr.: hrapsima - uderzenie rózgą lub kijem, cios dłonią w twarz*
66. A gdy Piotr był na dziedzińcu*, na dole, przyszła jedna ze służących arcykapłana;
**gr.: aule - odkryty dziedziniec domu* Mt 26,69
67. A gdy zobaczyła Piotra grzejącego się, przypatrzyła się mu i powiedziała: I ty byłeś z tym Nazareńczykiem Jezusem.
68. Ale on wyparł* się, mówiąc: Nie wiem**, ani nie rozumiem, co mówisz. I wyszedł na zewnątrz do przysionka, i zapiał kogut.
**gr.: arneomai - zapierać się kogoś, odmawiać, wyrzekać*
***lub: nie znam - domyśl. - Go* Mk 14,29; J 13,36; 2Tm 2,12
69. A służąca, widząc go ponownie, zaczęła mówić do tych, którzy stali obok: To jest jeden z nich.
70. A on ponownie się wyparł. I po chwili ponownie ci, co stali obok, powiedzieli Piotrowi: Na pewno* jesteś jednym z nich, bo *i ty* jesteś Galilejczykiem, i twoja mowa** jest podobna. **lub: prawdziwie; **tj. sposób mówienia, dialekt*
71. A on zaczął ślubować pod groźbą klątwy* i przysięgać, mówiąc: Nie znam tego człowieka, o którym mówicie. Mt 26,71
**tj. ściągać na siebie klątwę, poddać się najsurowszej karze*
72. I zaraz zapiał kogut, i przypomniały się Piotrowi słowa, które mu powiedział Jezus: Zanim kogut dwa razy zapieje, trzy razy się mnie wyprzesz. I rzuciwszy* się, płakał**.
**gr.: epiballo - rzucić się na, wpaść, poświęcać myśl czemuś*
***gr.: klaio - łkać, biadać, lamentować* Mt 26,75; Łk 22,62

15 A zaraz o poranku, arcykapłani ze starszymi i uczonymi w Piśmie, i cały Sanhedryn*, odbyli naradę, *po czym* związali Jezusa i odprowadzili Go, i wydali Piłatowi. **tj. Najwyższa Rada Żydów - por. Mt 26,59** J 18,28
2. I Piłat pytał Go: Ty jesteś Królem Żydów*? A On w odpowiedzi, rzekł do niego: Ty to mówisz**. **lub: Judejczyków; **por. J 18,37** Mt 2,2
3. I oskarżali Go arcykapłani o wiele rzeczy. On natomiast nic *nie* odpowiedział. J 19,10
4. A Piłat ponownie pytał Go, mówiąc: Nic nie odpowiadasz? Spójrz o jak wiele Cię oskarżają* . **gr.: katamartyreo - świadczyć przeciwko*
5. A Jezus już nic *nie* odpowiedział, tak że dziwił się Piłat. Iz 53,7
6. A na święto *zwykle* wypuszczał im jednego więźnia, którego żądali*. **lub: prosili*
7. I był *pewien,* nazywany Barabasz*, uwięziony wraz z buntownikami**, którzy podczas rozruchów popełnili morderstwo. Mt 27,16;
**aram.: bar - syn, ab - ojciec; **lub: powstańcami* Łk 23,18
8. A tłum krzycząc, zaczął domagać* się, aby uczynił im, to co zawsze. **lub: żądać*
9. Piłat więc odpowiedział im, mówiąc: Chcecie, abym wam wypuścił Króla Żydów?
10. Wiedział bowiem, że Go arcykapłani wydali z zawiści. Rdz 37,11; Jk 3,16
11. Ale arcykapłani podburzyli lud, aby im wypuścił raczej Barabasza. Dz 3,14
12. A Piłat w odpowiedzi, rzekł im ponownie: Co więc chcecie, abym uczynił z tym, o którym mówicie – Król Żydów*?
**lub: Judejczyków* Jr 23,5; Łk 1,31; Dz 5,31

13. A oni ponownie zawołali: Ukrzyżuj Go!
14. A Piłat powiedział do nich: Co więc złego uczynił? Lecz oni tym głośniej* krzyczeli**: Ukrzyżuj Go!
**dosł.: bardziej; **lub: wrzeszczeli*
15. A Piłat, chcąc ludowi uczynić zadość, wypuścił im Barabasza, a Jezusa ubiczował i wydał, aby został ukrzyżowany. Prz 29,25
16. Żołnierze więc wprowadzili Go na wewnętrzny dziedziniec, to jest do pretorium, i zwołali całą kohortę* wojska. J 18,28; 19,9
lub: oddział - około 600 osób - por. Mt 27,27
17. I oblekli* Go w purpurę, upletli* wieniec z ciernia, i nałożyli* Mu, **dosł. czas teraź. - oblekają...*
18. Zaczęli Go pozdrawiać, mówiąc: Witaj* Królu Żydów! **gr.: chairo - witaj, raduj się - por. J 19,3**
19. I bili Go w głowę trzciną, i pluli na Niego, a upadając na kolana, oddawali Mu pokłon*.
**gr.: proskyneo - pierwotnie całować* Iz 50,6; Za 13,7
czyjąś dłoń w wyrazie szacunku, oddawać cześć
20. A gdy przestali z Niego szydzić, zdjęli z Niego purpurę i oblekli Go w Jego własne szaty, i wyprowadzili Go, aby Go ukrzyżować.
21. I zmusili* przechodzącego** *tam* niejakiego Szymona Cyrenejczyka, idącego z pola, ojca Aleksandra i Rufa, aby niósł Jego krzyż.
**por. Mt 5,41*; **gr.: parago - przejść obok, prowadzić do*
22. I przyprowadzili Go na miejsce *zwane* Golgota, co się tłumaczy: Miejsce Czaszki.
23. I dawali Mu pić wino* z mirrą**, ale nie przyjął. **lub: ocet winny; **tj. środek uśmierzający ból*
24. A gdy Go ukrzyżowali, rozdzielili *między* siebie Jego szaty, rzucając o nie los, co kto ma zabrać. Ps 22,19
25. A gdy Go ukrzyżowali, była trzecia* godzina. **tj. 9 - ta naszego czasu* J 19,14
26. Był też wyryty napis z *podaniem* przyczyny* Jego *ukarania*: Król Żydów**. Mt 27,37;
**gr.: aitia - przyczyna kary, zarzut; **lub: Judejczyków* J 19,19
27. Ukrzyżowali też z Nim dwóch bandytów*: jednego po prawej, a jednego po lewej Jego stronie. **gr.: lestes - por. Mk 14,48** Mt 27,38; Łk 23,32
28. Tak zostało wypełnione Pismo, które mówi: I do przestępców* został zaliczony.
**gr.: anomos - być niegodziwym, łamiącym Prawo* Iz 53,12
29. A ci, którzy przechodzili obok, bluźnili przeciwko Niemu, kiwając głowami swoimi i mówiąc: Oho*! Ty, który rozwalasz świątynię i w trzy dni ją budujesz, Ps 22,6; 109,25; J 2,18
**gr.: oua - och! ha! - okrzyk zdumienia, podziwu lub ironii*
30. Ratuj* siebie samego i zstąp z krzyża!
**gr.: sodzo - ratować, zbawić, wybawić, ocalić, uzdrowić*
31. Podobnie też i arcykapłani z uczonymi w Piśmie, szydząc*, mówili jedni do drugich: Ratował innych, a nie może uratować samego siebie, **gr.: empaidzo - wyśmiewać, drwić, mamić*
32. Mesjasz, Król Izraela niech teraz zstąpi z krzyża, abyśmy ujrzeli i uwierzyli. I ci, co z Nim byli ukrzyżowani, również Go łżyli*.
**gr.: oneidizo - urągać, znieważać, robić wyrzuty* J 20,29
33. A gdy była szósta godzina, stała się ciemność na całej ziemi, aż do dziewiątej godziny.
34. A o godzinie dziewiątej zawołał Jezus potężnym głosem, mówiąc: Eloi, Eloi, lamma sabachtani?! Co tłumaczy* się: Boże mój, Boże mój, dlaczego mnie opuściłeś?! Ps 22,2;
**gr.: methermeneuo - przekładać* Mt 27,46; Łk 23,46
35. A niektórzy z tych, co stali *tam* obok, słysząc *to,* mówili: Oto woła Eliasza.
36. I ktoś podbiegł, napełnił gąbkę winnym octem* i włożył ją na trzcinę, poił Go, mówiąc: Pozwólcie, zobaczmy, czy przyjdzie Eliasz, żeby Go zdjąć. **lub: kwaśne wino* Ps 69,21
37. Ale Jezus zawołał potężnym głosem i oddał ducha*. Mt 27,50; Łk 23,46; J 19,30
**gr.: ekpneo - wydać ostatnie tchnienie, skonać, wyzionąć ducha*
38. I *wtedy* została rozdarta* zasłona świątyni na dwoje, od góry aż do dołu. Wj 26,31; Hbr 6,19
**gr.: schidzo - rozszczepić, rozłupać, podzielić przez rozdarcie*
39. A setnik*, który stał naprzeciwko Niego, widząc, że w ten sposób wołając oddał ducha, powiedział: Prawdziwie ten człowiek był Synem Boga. **gr.: kentyrion - łatynizm - por. Mt 8,13**
40. Były *tam* też i kobiety przypatrujące się z daleka, *a* wśród nich była Maria Magdalena i Maria, matka Jakuba Mniejszego* i Jozesa, i Salome, **lub: Małego* Mt 27,55; Łk 23,49; J 19,25
41. Które, gdy był w Galilei, chodziły za Nim i usługiwały Mu, i wiele innych, które razem z Nim wstąpiły* do Jerozolimy. Łk 8,2-3;
**tj. wspięły się - Jerozolima leży na górze* Mt 27,56
42. A gdy był już wieczór, ponieważ był Dzień Przygotowania, który jest przed szabatem,
43. Przyszedł Józef z Arymatei, szanowany członek Rady*, który *też* sam oczekiwał Królestwa Bożego, odważnie wszedł do Piłata i prosił o ciało Jezusa. Łk 23,50; Dz 4,8; Flp 1,4
gr.: bouleutes - członek rady Sanhedrynu - por. Mt 26,59
44. A Piłat zdziwił się, że już umarł; i zawołał setnika, pytając go, czy dawno umarł.
45. A gdy dowiedział się o tym od setnika, darował* ciało Józefowi. Łk 8,53; Mt 27,58; J 19,28
**gr.: doreomai - dać w darze, podarować, obdarować*

46. A *on* kupił płótno*, i zdjął Go, owinął płótnem*, i złożył Go w grobowcu, który był wykuty w skale, i zatoczył kamień na otwór wejściowy grobowca. Iz 53,9; Mt 27,59; Łk 23,53
**gr.: sindon - tu: kosztowne lekkie, lniane płótno na szatę lub prześcieradło, ogólnie kosztowna szata zarzucana na gołe ciało*

47. A Maria Magdalena i Maria, matka Jozesa, przyglądały się, gdzie Go złożono.

16 A gdy minął szabat, Maria Magdalena i Maria, matka Jakuba, i Salome kupiły wonności*, żeby pójść i Go namaścić.
**tj. mieszaninę mirry i aloesu* Mt 28,1; Łk 24,1; J 19,39

2. A bardzo wcześnie* pierwszego dnia tygodnia** przyszły do grobu, gdy już wzeszło słońce. **lub: rano, o 4-tej straży nocnej*
*tj. między 3 - 6 godz. w nocy; **tj. w niedzielę*

3. I mówiły do siebie: Kto nam odtoczy kamień z wejścia do grobowca?

4. A gdy podniosły wzrok, zobaczyły, że kamień jest odtoczony*; był bowiem bardzo wielki. **gr.: apokylio - odtoczyć, przesunąć*

5. A gdy weszły do grobowca, ujrzały młodzieńca, siedzącego po prawej stronie, ubranego w długą, białą szatę; i zlękły* się.
**gr.: ekthanbeo - zdumieć się, wpaść w osłupienie, zaniepokoić się*

6. A on powiedział im: Nie lękajcie się; szukacie Jezusa Nazarejczyka, ukrzyżowanego; powstał z martwych, nie ma Go tu; oto miejsce, gdzie Go położyli. Ps 71,20

7. Ale odejdźcie i powiedzcie Jego uczniom, i Piotrowi, że was wyprzedza do Galilei; tam Go zobaczycie, jak wam powiedział.

8. I wyszły, szybko uciekły z grobowca, bowiem ogarnęło* je drżenie i uniesienie; a nikomu nic nie mówiły, bo się bały.
**dosł.: mieć tj. trzymać, utrzymywać się w jakimś stanie, przylgnąć*

9. A *Jezus,* gdy powstał *z martwych,* rano pierwszego dnia tygodnia, ukazał się najpierw Marii Magdalenie, z której wyrzucił* siedem demonów. **gr.: ekballo - por. Mk 6,13**

10. Ona poszła i oznajmiła *to* tym, którzy byli z Nim, smutnym* i płaczącym**. Łk 24,17
**lub: pogrążonym w żalu, opłakującym; **lamentującym, łkającym*

11. A oni słysząc, że żyje, i że był przez nią widziany, nie uwierzyli. Łk 24,11; J 20,25

12. Potem dwom z nich ukazał się w innej postaci*, gdy szli do wsi. **gr.: morfe - kształt, postać*

13. I oni powrócili, i opowiedzieli pozostałym; *ale i* tym nie uwierzyli. Mt 28,7; J 20,8

14. W końcu ukazał się jedenastu, gdy spoczywali przy stole, i zganił* ich niedowiarstwo i zatwardziałość ich serca, że nie uwierzyli tym, którzy widzieli Go wskrzeszonego.
**gr.: oneididzo - wyrzucać coś komuś, ganić, łajać*

15. I powiedział im: Idźcie* na cały świat, ogłoście** Ewangelię całemu stworzeniu.
dosł.: poszedłszy, podążywszy; **por. w. 20 Mt 10,5; 28,19

16. Ten *kto* uwierzy i zostanie ochrzczony*, będzie** zbawiony; ale kto nie uwierzy, będzie** potępiony***. **lub: zanurzony* Dz 2,38; 8,36;
***lub: zostanie; ***uznany za winnego* J 3,18; 2Tes 1,8

17. A takie znaki* będą towarzyszyć tym, którzy uwierzyli: w moim imieniu będą wyrzucać demony, będą mówić nowymi** językami, Łk 10,17; Dz 2,4; 10,46; 19,6; 1Kor 12,10.28.30
gr.: semeion - ponadnaturalne znaki - por. J 4,54
***gr.: kainos - nowy co do rodzaju, a nie formy, świeży*

18. Będą podnosić węże, a choćby wypili coś trującego, nie zaszkodzi im; na chorych będą nakładali ręce, a ci będą mieli się dobrze*. **gr.: kalos - pięknie, dobrze* Łk 10,19; Dz 28,3

19. Po tym więc, jak Pan, im powiedział, został wzięty* do nieba i usiadł po prawicy Boga. **gr.: analambano - podnieść coś by nieść, unieść*

20. A gdy oni odeszli, ogłosili* wszędzie; współdziałając z Panem, potwierdzając Słowo przez towarzyszące *im*** znaki. Amen.
**gr.: kerysso - ogłaszać jak herold; **lub: mu - (Słowu)* Dz 2,1

Ewangelia
według Łukasza

1 Skoro już wielu próbowało uporządkować opis* wydarzeń, które się wśród nas dopełniły, **gr.: diegesis - narracja, opowiadanie*

2. Tak, jak nam to przekazali ci, którzy od początku byli* naocznymi świadkami i sługami** Słowa, **lub: stali się* Dz 26,16; Łk 24,48; J 1,1
gr.: hyperetes - podwładny, sługa - por. 1Kor 4,1

3. Także i mnie wydało się *słuszne,* wszystko dokładnie od początku zbadać i opisać ci to po kolei, dostojny Teofilu!

4. Tak, abyś całkowicie poznał niezawodność* *tych* słów, których cię ustnie nauczono**.
**lub: niezawodna prawda, pewność* Dz 1,11;
***lub: wyłożyć, pouczyć ustnie* J 20,31; 2P 1,15

5. Za dni Heroda, króla Judei, żył pewien kapłan o imieniu Zachariasz, ze zmiany Abiasza, a żona jego *była jedną* z córek Aarona. Jej imię – Elżbieta. Wj 28,1; 1Krn 24,10.19

6. A oboje byli sprawiedliwi przed obliczem Boga, chodząc nienagannie we wszystkich przykazaniach i ustawach* PANA. Rdz 6,9;
**lub: zasada prawna, dekret, wyrok* 1Krl 9,4; Rz 3,9-25

7. I nie mieli dziecka, jako że Elżbieta była niepłodna, a byli oboje w podeszłym wieku*.
**dosł.: posunięci w swoich dniach*

8. I stało się, gdy sprawował posługę* kapłańską przed Bogiem, w kolejności *przypadającej* na niego zmiany, 1Krn 24,19; Lb 18,7
**gr.: hierateuo - być kapłanem, wypełniać obowiązki kapłana*

9. Że według zwyczaju kapłaństwa padł na niego los, aby wejść do świątyni PANA i spalić kadzidło* *w ofierze.* **lub: okadzić* Wj 30,7-8

10. A całe mnóstwo ludu było na zewnątrz, modląc się w godzinie spalania* kadzidła.
**tj. w czasie składania ofiary z kadzidła o godz. 9 lub 15*

11. I ukazał mu się anioł PANA, stojący po prawej stronie ołtarza kadzidlanego.

12. I zatrwożył się Zachariasz, gdy go zobaczył, i ogarnął go lęk.

13. I powiedział do niego anioł: Nie bój się Zachariaszu! Bo wysłuchana została twoja modlitwa*, a twoja żona Elżbieta urodzi ci syna, i nazwiesz go imieniem Jan. 1Sm 1,20
**gr.: deesis - prośba, błaganie, modlitwa, prośba do Boga*

14. I będziesz miał radość i wesele, i wielu będzie się radować z jego narodzenia.

15. Albowiem będzie wielki przed *obliczem* PANA, z pewnością nie będzie pić wina ani sycery*, a zostanie napełniony Duchem Świętym jeszcze *będąc* w łonie swojej matki. **hebr.: sycera - napój odurzający (piwo?)* Łk 7,28; Dz 2,4

16. I wielu z synów Izraela nawróci* do PANA, ich Boga. **por. w. 17** Iz 40,3; Ml 3,1; Mt 3,1

17. A sam pójdzie przed Jego obliczem w duchu i w mocy Eliasza, aby zawrócić* serca ojców do dzieci, i nieposłusznych ku rozsądkowi sprawiedliwych, aby przysposobić *dla* PANA lud, który jest przygotowany. Ml 3,23
**gr.: epistrefo - spowodować powrót, zwrócić się ku sobie, wrócić*

18. A Zachariasz powiedział do anioła: Po czym to poznam? Bo ja jestem stary, a moja żona jest *już* w podeszłym wieku*. Rz 18,11;
**dosł.: posunięta w dniach jej* Iz 38,22; Rz 4,19

19. I w odpowiedzi, anioł rzekł do niego: Ja jestem Gabriel, ten, *który* staje przed obliczem Boga, a zostałem posłany, abym mówił do ciebie i ogłosił ci tę dobrą nowinę*.
**gr.: euangelidzo - ogłaszać dobrą nowinę* Dn 8,16; Łk 1,26

20. I oto będziesz milczał, i nie będziesz mógł mówić aż do dnia, kiedy to się stanie, za to, że nie uwierzyłeś moim słowom, które wypełnią się w swoim czasie. Łk 1,45; Mk 9,19

21. A lud oczekiwał Zachariasza i dziwił się jego zwlekaniu w świątyni.

22. A gdy wyszedł, nie mógł do nich mówić; i poznali, że miał* widzenie** w świątyni, bo dawał im znaki*** i pozostał niemy. J 13,24
**gr.: horao - upatrywać się w, doświadczyć, widzieć*
***gr.: optasia - wizja, widzenie - por. Mt 17,9**
****gr.: dianeuo - wyrażać myśl za pomocą gestów; mrugać*

23. I stało się, gdy wypełniły się dni jego służby, że odszedł do swojego domu.

24. A po tych dniach Elżbieta, żona jego, poczęła i ukrywała się przez pięć miesięcy, mówiąc: 2Krl 4,17; Iz 8,3; Łk 1,36

25. Tak mi uczynił PAN w tych dniach, gdy wejrzał *na mnie,* aby zdjąć moją hańbę pośród ludzi. Rdz 30,23; Iz 54,1; Hbr 11,11

26. A w szóstym miesiącu posłany został przez Boga anioł Gabriel do miasta Galilei, zwanego* Nazaret, **dosł.: któremu imię*
27. Do dziewicy* poślubionej** mężowi, któremu było na imię Józef, z domu Dawida, a imię tej dziewicy – Maria. Mt 1,18; Iz 7,4
**lub: pannie; **gr.: mnesteuo - zalecać się, zaręczyć, być poślubioną*
28. A po wejściu do niej, anioł powiedział: Witaj*, obdarowana** łaską; PAN z tobą; *to* ty błogosławiona*** jesteś pośród kobiet.
**lub: raduj się; **napełniona łaską* Łk 1,30; Dn 9,23;
****lub: szczęśliwa* Ef 1,6; Sdz 6,12; Dz 18,10
29. Ale ona, gdy go ujrzała, zmieszała* się na jego słowo i rozważała** skąd takie pozdrowienie. **gr.: diatarasso - zakłopotać się, zaniepokoić*
***gr.: dialogidzomai - rozważać w myślach, zastanawiać się*
30. I anioł powiedział jej: Nie bój się, Mario! Albowiem znalazłaś łaskę u Boga.
31. I oto poczniesz w łonie, i urodzisz syna, i nazwiesz Go imieniem Jezus*. Iz 7,14; Mt 1,21
**gr.: Iesous - hebr.: Jeszua, Jehoszua - JHWH jest zbawieniem*
32. Będzie On wielki i zostanie nazwany Synem Najwyższego, i da Mu PAN Bóg tron Dawida, Jego ojca, Mt 3,11; Flp 2,9-11; Iz 9,6
33. I będzie królował* nad domem Jakuba na wieki, a Królestwu Jego nie będzie końca.
**gr.: basileuo - być królem, panować* Ps 45,6; Dn 7,13-14.27;
tu: zakróluje, zapanuje Mi 4,7; Hbr 1,8; Obj 11,15
34. A Maria powiedziała do anioła: Jak to się stanie, skoro nie obcowałam* z mężem?
**dosł.: poznałam - hebr. idiom ozn. intymną więź - por. Mt 1,25*
35. I anioł w odpowiedzi, rzekł do niej: Duch Święty zstąpi na ciebie i moc Najwyższego cię zacieni; dlatego narodzone z ciebie Święte, zostanie nazwane Synem Boga.
Ps 2,7; Mt 1,20; 14,33; Mk 1,1
36. A oto Elżbieta, twoja krewna, i ona poczęła syna w swej starości, a jest to *już* szósty miesiąc *dla* tej, którą nazywają niepłodną,
37. Gdyż u Boga nie będzie niemożliwe*, cokolwiek wypowie**. Rdz 18,14; Jr 32,17
dosł.: nie jest bez siły - gr.: adynateo; **gr.: rhema - Mt 4,4*
38. Wtedy Maria powiedziała: Oto *jestem* służebnicą* PANA; oby mi się stało według twojego słowa**. I anioł*** odszedł od niej.
**lub: niewolnicą; **gr.: rhema - w. 37*; ***gr.: angelos - posłaniec*
39. W tych dniach wstała Maria i udała się śpiesznie w górzyste *strony* do miasta Judy.
40. I gdy weszła do domu Zachariasza, pozdrowiła* Elżbietę. **gr.: aspadzomai - por. Mk 9,15**
41. I stało się, gdy Elżbieta usłyszała pozdrowienie Marii, że poruszyło* się w jej łonie dziecko, i Elżbieta została napełniona Duchem Świętym. **lub: drgnęło, podskoczyło*
42. I zawołała donośnym głosem, i powiedziała: Błogosławiona* jesteś wśród kobiet, i błogosławiony jest owoc twojego łona!
**gr.: makarios - szczęśliwy, ktoś komu można pogratulować*
43. A skądże mi to, że matka mojego Pana przyszła do mnie? Mt 3,14; Łk 7,7; J 13,13
44. Oto bowiem, gdy do moich uszu dotarł głos twojego pozdrowienia, w moim łonie z radości poruszyło* się dziecko. **por. w. 41**
45. A błogosławiona, która uwierzyła, że spełni się *to,* co zostało powiedziane przez PANA.
46. I *wtedy* Maria powiedziała: Moja dusza wywyższa PANA, Ps 34,2-3
47. A mój duch rozradował* się w Bogu, moim Zbawicielu, 1Sm 2,1; Iz 43,11; Tt 2,13
**gr.: agalliao - radować się ogromnie, tu: możliwy czas teraź.*
48. Gdyż wejrzał* na uniżenie swojej służebnicy; bowiem odtąd będą uważać mnie za błogosławioną wszystkie pokolenia; Rdz 30,13;
**gr.: epiblepo - zwrócił uwagę, wpatrzyć się* Mt 3,12; Łk 11,27
49. Gdyż wielkie rzeczy uczynił mi Mocny i święte* jest Jego imię, Wj 15,11; Ps 71,19; 111,9
**gr.: hagiadzo - oddzielić od tego co pospolite, przeznaczyć dla*
50. A Jego miłosierdzie* z pokolenia na pokolenie *dla* tych, *którzy się* Go boją.
**gr.: eleos - litość, współczucie, łaskawość* Rdz 17,7; Wj 20,6
51. I okazał siłę w swoim ramieniu* i rozproszył pysznych *i* zamysły ich serc; Ps 52,9
**lub: okazał w dziełach moc swojego ramienia*
52. Strącił władców z tronów i wywyższył uniżonych*; **gr.: taipeinos - pokorny, skromny - 1P 5,5***
53. Łaknących* napełnił dobrami, a bogatych odprawił z niczym; **lub: głodujących*
54. Ujął się za Izraelem, swoim sługą, aby zostało zapamiętane* Jego miłosierdzie,
**lub: przypomnieć, zostać przypomniane, mieć coś na uwadze*
55. Tak, jak powiedział do ojców naszych, do Abrahama i jego potomka* na wieki**.
**lub: nasienia - l. poj.; **dosł.: na wiek* Rdz 12,3; 22,17-18
56. A Maria została z nią około trzech miesięcy; następnie wróciła do swojego domu.
57. A Elżbiecie wypełnił się czas jej rozwiązania*, i urodziła syna. **dosł.: wydania na świat*
58. A gdy usłyszeli sąsiedzi i jej krewni, że PAN okazał swoje wielkie miłosierdzie nad nią, radowali się razem z nią.
59. I stało się, że przyszli ósmego dnia, aby obrzezać dziecię; i chcieli nazwać je tak, jak imię jego ojca – Zachariasz. Rdz 17,12

60. A w odpowiedzi, jego matka powiedziała: *O* nie! Ale będzie nazwany – Jan.
61. I powiedzieli do niej: Nikt w twojej rodzinie nie jest nazwany tym imieniem.
62. I skinęli* więc na jego ojca, jak chciałby go nazwać. **lub: dawali znaki*
63. A *on* poprosił o tabliczkę i napisał tak*: Jan jest jego imię. I dziwili** się wszyscy. **dosł.: mówiąc; **gr.: thaumadzo - dziwić, podziwiać - Mk 12,17**
64. I od razu zostały otworzone jego usta i *rozwiązał się* jego język, i mówił, wysławiając* Boga. **gr.: eulogeo - sławić, dobrze życzyć - por. Mt 14,19**
65. I ogarnął strach wszystkich ich sąsiadów, a po całej górzystej Judei rozeszły się wszystkie te słowa*. **lub: wypowiedzi - gr.: rhema*
66. A wszyscy, którzy o tym słyszeli, wzięli te *słowa* do serca, mówiąc: Kim więc będzie to dziecię? A ręka PANA była z nim.
67. A Zachariasz, jego ojciec, został napełniony* Duchem Świętym i prorokował, mówiąc: **gr.: pletho - napełnić, wypełnić* Lb 11,25; 2P 1,21
68. Błogosławiony* niech będzie PAN, Bóg Izraela, że nawiedził swój lud i dokonał jego odkupienia, **gr.: eulogeo - por. w. 64** Ps 106,48
69. I wzbudził nam róg* zbawienia* w domu swojego sługi Dawida, **idiom - moc, siła zbawcza*
70. Tak, jak zapowiedział przez usta swoich świętych proroków z dawnych czasów*: **dosł.: od wieków* Jr 30,10; Hbr 3,7
71. Zbawienie od naszych wrogów i z ręki wszystkich, którzy nas nienawidzą,
72. Aby uczynić miłosierdzie naszym ojcom* i przypomnieć o swoim świętym przymierzu**, **dosł.: z naszymi ojcami; **gr.: diatheke - przymierze - Hbr 9,17**
73. Na przysięgę, którą złożył* Abrahamowi, naszemu ojcu, że da nam, **dosł.: przysiągł*
74. Abyśmy, wybawieni z ręki naszych nieprzyjaciół, bez bojaźni Mu służyli, Rdz 22,16
75. W świętości i w sprawiedliwości* przed Jego *obliczem,* po wszystkie dni naszego życia. **gr.: dikaiosyne - prawość, właściwa pozycja przed Bogiem*
76. A ty, dziecię, prorokiem Najwyższego zostaniesz nazwane; bo pójdziesz przed obliczem PANA przygotować Jego drogi,
77. I dać poznanie zbawienia Jego ludowi przez odpuszczenie* ich grzechów, Mk 1,3 **gr.: afesis - uwolnienie, wypuszczenie z niewoli - por. Mk 3,29**
78. Dzięki głębi miłosierdzia naszego Boga, przez które nawiedziła nas jutrzenka* z wysokości, **dosł.: wschód słońca* Lb 24,17; Mt 4,2; Obj 22,16
79. Aby ukazać się siedzącym w ciemności i w cieniu śmierci, i ukierunkować nasze stopy na drogę pokoju. Mt 4,16
80. A dziecię rosło i wzmacniało* się duchem, i było na pustkowiu aż do dnia swego ukazania przed Izraelem. **lub: umacniane duchem*

2 I stało się w te dni, że wyszedł dekret od Cezara Augusta, aby spisano cały zamieszkany świat. Łk 3,1; Dz 11,28; Flp 4,22
2. Pierwszy ten spis odbył się, gdy Kwiryniusz był namiestnikiem Syrii. Mt 4,24
3. I wszyscy szli, by dać się spisać*, każdy do swojego miasta. **gr.: apografo - spisać, zarejestrować*
4. Poszedł też i Józef z Galilei, z miasta Nazaret, do ziemi judzkiej, do miasta Dawida, które nazywa się Betlejem, dlatego że był z domu i z rodu* Dawida, **gr.: patria - Ef 3,15** Mi 5,2
5. Aby był spisany z Marią, poślubioną* mu żoną, która była w ciąży. **por. Łk 1,27*** Pwt 20,7;
6. I stało się, gdy tam byli, że wypełniły się dni, aby urodziła. Iz 7,14; Mt 1,25
7. I urodziła swojego pierworodnego syna, i owinęła Go w pieluszki, i położyła Go w żłobie, dlatego że nie było dla nich miejsca na kwaterze*. **lub: pokój gościnny, noclegownia*
8. A byli pasterze w tej krainie, którzy nocowali w polu i trzymali nocą straż nad swoim stadem. Sdz 6,12; Iz 40,5; 2Kor 3,18
9. I naraz, anioł PANA stanął obok nich, a chwała PANA zewsząd ich oświeciła i ogarnął* ich wielki strach. **dosł.: zlękli się*
10. A anioł powiedział im: Nie bójcie się; bo oto ogłaszam wam dobrą nowinę o wielkiej radości, która będzie *udziałem* całego ludu:
11. Gdyż dziś został zrodzony *dla* was Zbawiciel, którym jest Mesjasz* Pan, w mieście Dawida, Iz 43,11; J 4,42; 20,31; Dz 2,36; 1J 5,1 **gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Mesjasz, Namaszczony*
12. I to *będzie* wam znakiem: Znajdziecie niemowlę owinięte w pieluszki, leżące w żłobie. Wj 3,13; 1Sm 10,2; Iz 53,1
13. I nagle stało się, *że* razem z aniołem *pojawiło się* mnóstwo wojska niebiańskiego, *które* chwaliło Boga i mówiło:
14. Chwała na wysokościach Bogu, a na ziemi pokój, w ludziach dobrej woli*. Łk 19,38; **lub: (Jego) upodobania - gr.: eudokia* J 17,4; Ef 1,6
15. I stało się, gdy odeszli od nich aniołowie do nieba – ludzie*, pasterze mówili jeden

do drugiego: Udajmy się więc aż do Betlejem i zobaczmy *jak* spełnia się słowo, które nam PAN *Bóg* oznajmił. **dosł.: i ludzie* Łk 24,51

16. I śpiesznie przybyli, i znaleźli Marię i Józefa, i niemowlę leżące w żłobie. Mt 2,11

17. A gdy to zobaczyli, rozgłosili słowo, które zostało im powiedziane o tym dziecku.

18. I wszyscy, którzy to słyszeli, dziwili się temu, co powiedzieli im pasterze.

19. A Maria zachowywała wszystkie te słowa, rozważając* je w swoim sercu. Rdz 37,11; **dosł.: składać lub naradzać się z sobą* 1Sm 21,12; Łk 2,51

20. I wrócili pasterze, oddając chwałę i wielbiąc Boga za wszystko, co słyszeli i widzieli, tak, jak im zostało powiedziane. Łk 18,43

21. I gdy wypełniło się osiem dni, aby obrzezano* dziecię, nazwano Go imieniem Jezus, *tak,* jak zostało nazwane przez anioła, przed poczęciem Go w łonie *matki.* Łk 1,59; Mt 1,21
**gr.: peritemno - nacinać dookoła, obcinać brzeg (napletka)*

22. A gdy wypełniły się dni jej oczyszczenia zgodnie z Prawem Mojżesza, przynieśli Go do Jerozolimy, by stawić* Go przed PANEM, **lub: przedstawić, pokazać, przekazać jakąś osobę innej osobie* Lb 19,12; Kpł 12,2; Rz 3,23

23. Jak napisano w Prawie PANA: Każdy męski *potomek* otwierający łono zostanie nazwany poświęconym* dla PANA; Wj 13,2.12; **lub: świętym - tj. oddzielonym* Wj 34,19; Lb 3,13; 8,17

24. I aby dać ofiarę według tego, co powiedziano w Prawie PANA: parę synogarlic lub dwa młode gołębie. Kpł 12,8

25. A oto w Jerozolimie był człowiek o imieniu Symeon; a człowiek ten był sprawiedliwy i pobożny, wyczekujący pociechy* Izraela, a Duch Święty był na nim. Łk 1,6; Rdz 6,9; **gr.: paraklesis - zachęta - por. 2Kor 8,4** Dz 10,22; Flp 3,6

26. I zostało mu objawione* przez Ducha Świętego, że nie ujrzy śmierci, zanim nie zobaczy Mesjasza PANA**. Mt 2,12; Dz 11,26
**gr.: chrematidzo - por. Mt 2,12*; **dosł.: Mesjasza PAŃSKIEGO*

27. I *on* przyszedł *wiedziony* w Duchu do świątyni; a gdy rodzice wnosili dziecię Jezus, aby uczynić z Nim według zwyczaju* Prawa, *który* odnosił się *do* Niego, Jr 32,11; Mt 4,1; 22,43
**gr.: ethidzo - od ethos - zwyczaj, nakaz prawa, obrządek*

28. On wziął* je w swoje ramiona, wysławiał** Boga i powiedział: **lub: przyjął; **błogosławił*

29. Teraz Władco*, uwalniasz swojego sługę w pokoju, według Twojego Słowa**; Iz 57,1
gr.: despotes - por. 1P 2,18; **gr.: rhema - słowo, wypowiedź*

30. Gdyż oczy moje zobaczyły Twoje zbawienie*, **gr.: soteria - zbawienie, uratowanie, ocalenie*

31. Które przygotowałeś* przed** obliczem wszystkich ludzi, **lub: przyszykowałeś; **wobec*

32. Światło objawienia dla* pogan** i chwałę ludu Twojego – Izraela. Iz 42,6; Jr 2,11; 1Kor 1,31
**lub: dla objawienia; **gr.: ethnos - narody, nie-Żydzi*

33. A Józef i Jego matka byli zdziwieni* tym, co o Nim mówiono. **gr.: thaumadzo - Mk 12,17**

34. I błogosławił im Symeon, i powiedział do Marii, Jego matki: Oto Ten jest ustanowiony* na upadek i na powstanie wielu w Izraelu, i na znak, któremu się sprzeciwią**.
**gr.: keimai - leżeć, być ustanowiony, przeznaczony* Iz 8,14-15
***gr.: antilego - mówić przeciwko, sprzeciwiać się, przeciwstawiać*

35. I twoją własną duszę* przeszyje miecz, *aby* w ten** *sposób* zostały objawione zamysły z wielu serc. Ps 42,10; 1Kor 11,19; 1J 2,19
**gr.: psyche - dusza, życie, osoba; **dosł.: w jakikolwiek*

36. I była *też* Anna prorokini, córka Fanuela, z plemienia Aser, która była bardzo posunięta w swoich dniach*, a od czasu swojego panieństwa** żyła siedem lat ze swoim mężem. **dosł.: w licznych dniach* Wj 15,20; Sdz 4,4; ***lub: dziewictwa* 2Krl 22,14; Dz 2,18; 21,9

37. A ta była wdową, *mającą* około osiemdziesiąt cztery lata, która nie opuszczała świątyni, w postach i w błaganiach* służąc Bogu, w nocy i we dnie. **też: modlitwach* 1Tm 5,5

38. Ta też, w tej godzinie stanęła obok i dziękowała* PANU, i mówiła o Nim wszystkim, którzy oczekiwali odkupienia w Jerozolimie. **gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*

39. A gdy dopełnili* wszystko zgodnie z Prawem PANA, wrócili do Galilei, do swojego miasta Nazaret. **lub: wypełnić, doprowadzić do końca*

40. A dziecko rosło i umacniało* się w Duchu, *będąc* pełne** mądrości, i łaska Boża była nad Nim. **lub: było umacniane Duchem; **wypełniane*

41. A Jego rodzice chodzili co roku do Jerozolimy na Święto Paschy*. Pwt 16,1-8; Wj 23,15
**hebr.: przejście - święto od 14 do 20 dnia miesiąca Nisan*

42. I gdy miał dwanaście lat, wstąpili* do Jerozolimy według zwyczaju tego święta;
**dosł.: wspięli się - Jerozolima leży na górze*

43. I po skończeniu tych dni, *gdy* wracali, pozostał chłopiec Jezus w Jerozolimie, a Józef i Jego matka *o tym* nie wiedzieli.

44. A sądząc, że jest w gromadzie podróżnych, uszli dzień drogi i szukali Go między krewnymi i znajomymi. Ps 42,4; 122,1

45. I gdy Go nie znaleźli, wrócili do Jerozolimy, *nadal* szukając Go.
46. I stało się, że po trzech dniach, znaleźli Go siedzącego w świątyni pośrodku nauczycieli, *gdy* ich słuchał i zadawał im pytania.
47. A zdumiewali się wszyscy, którzy Go słuchali, Jego zrozumieniem* i Jego odpowiedziami. **gr.: synesis - wiedza, rozum, zdolność pojmowania*
48. I gdy Go zobaczyli, zdziwili się. I powiedziała do Niego matka Jego: Dziecko! Dlaczego nam to uczyniłeś? Oto Twój ojciec i ja z bólem Ciebie szukaliśmy. Mt 1,11; Łk 2,27
49. I powiedział do nich: Dlaczego mnie szukaliście? Czy nie wiedzieliście, że ja muszę być *w tym,* co jest mojego Ojca? J 9,4
50. Lecz oni nie zrozumieli* tych słów, które im powiedział. Łk 9,45; Mk 9,10
**gr.: syniemi - rozumieć, pojąć, zestawić razem (fakty)*
51. I zszedł z nimi, i przyszedł do Nazaretu, i był im poddany*. A matka Jego zachowywała** wszystkie te słowa w swoim sercu. Mk 6,3
**gr.: hypotasso - podporządkować się, być poddanym, uległym*
***gr.: diatereo - przestrzegać stale bądź starannie, strzec*
52. A Jezus wzrastał* w mądrości i dojrzałości, i *w* łasce u** Boga i ludzi. Łk 2,40; Rz 14,18
**gr.: prokopto - posuwać się naprzód; **lub: przed (Bogiem)*

3 A w piętnastym roku panowania Cezara Tyberiusza, gdy Poncjusz Piłat był namiestnikiem Judei, a Herod tetrarchą Galilei, Filip, jego brat, tetrarchą Iturei i okręgu Trachonis, a Lizaniasz tetrarchą Abileny,
2. Za arcykapłanów Annasza i Kajfasza, doszło* słowo Boże do Jana, syna Zachariasza, na pustkowiu. **dosł.: stało się* J 11,49; Dz 4,6
3. I obchodził całą okolicę nad Jordanem, głosząc chrzest upamiętania* na odpuszczenie** grzechów; Mt 3,1; Dz 13,24; 19,4
**gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie; **lub: uwolnienie*
4. Jak napisano w zwoju słów proroka Izajasza, mówiącego: Głos wołającego na pustkowiu: Przygotujcie drogę PANA, prostymi czyńcie Jego ścieżki! Iz 40,3-5; 57,14
5. Każda dolina zostanie wypełniona, a każda góra i pagórek zostaną zniżone, a *to, co* krzywe *zostanie* wyprostowane, a skaliste drogi będą wyrównane, Iz 2,11; Łk 1,51; Hbr 12,12
6. A wszelkie ciało* ujrzy zbawienie Boże.
**tj. każdy człowiek* Ps 98,2; Iz 52,10; Rz 10,12
7. Mówił więc do tłumów, które wychodziły, aby zostać ochrzczonymi* przez Niego: Płody żmij! Kto wam pokazał, jak uciec przed nadchodzącym gniewem? Iz 59,5; Mt 12,34;
gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Łk 12,50 1Tes 1,10
8. Wydawajcie* więc owoce godne upamiętania**, a nie zaczynajcie mówić sobie***: Ojca mamy Abrahama; albowiem mówię wam, że Bóg może i z tych kamieni wzbudzić dzieci Abrahama. **dosł.: czyńcie, sprawiajcie* Rz 9,6; Ga 3,28
***gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie; ***dosł.: w sobie*
9. Już nawet i siekiera do korzenia drzew jest przyłożona; wszelkie więc drzewo, które nie przynosi dobrego owocu, jest wycinane i wrzucane w ogień. Łk 13,6; Mt 7,19
10. I pytały go tłumy, mówiąc: Co więc mamy czynić? Dz 2,37; 9,6; 16,30
11. A on w odpowiedzi, rzekł im: Kto ma dwie tuniki*, niech przekaże** temu, który nie ma; i kto ma żywność, niech uczyni podobnie.
**gr.: chiton - koszula ubierana bezpośrednio na ciało*
***gr.: metadidomi - udzielić, użyczyć, rozdawać, odstępować*
12. Przyszli też i celnicy, aby zostać ochrzczeni i powiedzieli do niego: Nauczycielu! Co *mamy* czynić? Mt 21,31
13. A on powiedział do nich: Nie pobierajcie nic więcej niż to, co wam nakazano.
14. Pytali go natomiast żołnierze, mówiąc: A my co *mamy* czynić? I powiedział do nich: Nic nie wymuszajcie*, ani nikogo fałszywie nie oskarżajcie, ale poprzestawajcie na swoim żołdzie. Wj 23,1; Mt 8,5; Flp 4,11; 1Tm 6,8
**gr.: diaseio - wymuszać pieniądze, szantażować, wstrząsnąć kimś*
15. A gdy lud oczekiwał, i gdy rozważali wszyscy w swoich sercach o Janie, czy czasem on nie jest Mesjaszem*, **gr.: christos - por. Łk 2,11**
16. Jan odpowiedział wszystkim, mówiąc: Ja wprawdzie chrzczę was wodą; ale przyjdzie mocniejszy ode mnie, któremu nie jestem godny rozwiązać rzemyka u Jego sandałów; On będzie was chrzcić* w Duchu Świętym i ogniu. **lub: zanurzać* Mt 3,11; Mk 1,8
17. W Jego ręku jest wiejadło* i oczyści *przewiewając* swoje klepisko, i zbierze pszenicę do swojego spichlerza, lecz plewy spali ogniem nieugaszonym. Ps 21,9; Mt 3,12;
**tj. szufla do przewiewania zboża, przetak* Mt 13,30; Mk 9,43
18. *W* wielu też i innych *słowach* zachęty*, głosił dobrą nowinę ludowi. **lub: pociechy*
19. A tetrarcha Herod, napominany* przez niego z powodu Herodiady, żony Filipa, swojego brata, i z powodu wszystkich złych *rzeczy,* które uczynił Herod, **lub: karcony - Mt 18,15**

20. Dodał do tego wszystkiego i to, że zamknął Jana w więzieniu. Jr 2,30; Łk 13,31
21. A stało się, że cały lud był ochrzczony, *również* Jezus został ochrzczony, a gdy się modlił*, otworzyło się niebo, Mt 3,13
**gr.: proseuchomai - modlić się do kogoś, błagać, prosić*
22. I zstąpił na Niego Duch Święty w postaci cielesnej, jakby gołębica, i rozległ* się głos z nieba, mówiący: Ty jesteś moim Synem umiłowanym, w Tobie *mam* upodobanie**. **dosł.: stał się* Ps 2,7; Iz 42,1; Łk 9,34;
***lub: upodobałem - czas przesz. dok.* Mt 12,18; Kol 1,13
23. A Jezus, gdy rozpoczął swoją *służbę,* miał około trzydziestu lat, będąc, jak sądzono, synem Józefa, *syna* Helego,
24. *Syna* Mattata, *syna* Lewiego, *syna* Melchiego, *syna* Jannaja, *syna* Józefa,
25. *Syna* Matatiasza, *syna* Amosa, *syna* Nahuma, *syna* Hesliego, *syna* Nanggaja,
26. *Syna* Mahata, *syna* Mattatijasza, *syna* Semeja, *syna* Józefa, *syna* Judy,
27. *Syna* Joananna, *syna* Rezy, *syna* Zorobabela, *syna* Salatiela, *syna* Neriego,
28. *Syna* Melchiego, *syna* Addy, *syna* Kosama, *syna* Elmodama, *syna* Hera,
29. *Syna* Jozesa, *syna* Eliezera, *syna* Joreima, *syna* Mattata, *syna* Lewiego,
30. *Syna* Symeona, *syna* Judy, *syna* Józefa, *syna* Jonama, *syna* Eliakeima,
31. *Syna* Meleasza, *syna* Menama, *syna* Mattaty, *syna* Natana, *syna* Dawida,
32. *Syna* Jessego, *syna* Obeda, *syna* Booza, *syna* Salmona, *syna* Naassona,
33. *Syna* Aminadaba, *syna* Arama, *syna* Esroma, *syna* Faresa, *syna* Judy,
34. *Syna* Jakuba, *syna* Izaaka, *syna* Abrahama, *syna* Tarego, *syna* Nachora,
35. *Syna* Sarucha, *syna* Ragaua, *syna* Falega, *syna* Ebera, *syna* Sali,
36. *Syna* Kainana, *syna* Arfaksada, *syna* Sema, *syna* Noego, *syna* Lamecha,
37. *Syna* Matusali, *syna* Henocha, *syna* Jareda, *syna* Malaleela, *syna* Kainana,
38. *Syna* Enosza, *syna* Seta, *syna* Adama, *syna* Boga. Rdz 4,25-26; 5,1-32

4 A Jezus, pełen Ducha Świętego, powrócił znad Jordanu i prowadzony był w Duchu na pustkowie*, **lub: pustynię*
2. Przez czterdzieści dni był poddawany próbie* przez diabła, a przez te dni nic nie jadł; a gdy one się dopełniły, był** głodny***.
**lub: był kuszony; **dosł.: później; ***lub: cierpiał głód*
3. I diabeł powiedział do Niego: Jeśli jesteś Synem Boga, powiedz temu kamieniowi, aby stał się chlebem. Mt 4,3; Łk 3,22; 1P 5,9
4. A Jezus w odpowiedzi, rzekł do niego: Napisano: Nie samym chlebem żyć będzie człowiek, ale każdym słowem* Boga.
**gr.: rhema - słowo, wypowiedź* Pwt 8,3; J 10,34; Mt 4,4
5. I zaprowadził Go diabeł na wysoką górę, i w ułamku czasu pokazał Mu wszystkie królestwa zamieszkałego świata. J 12,31; 2Kor 4,4
6. I diabeł powiedział do Niego: Dam Ci tę całą władzę i ich chwałę; bo jest mi ona dana, a jeśli *zechcę* daję ją tym, którym chcę.
7. Jeśli więc Ty oddasz mi pokłon*, wszystko *to* będzie Twoje. **gr.: proskyneo - por. Mk 15,19**
8. A Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Zejdź mi z drogi*, szatanie**! Bowiem jest napisane: PANU, Bogu twojemu, będziesz się kłaniał i Jemu samemu będziesz służyć.
**gr.: hypage opiso mou - idiom - cofnij się, odejdź, zejdź z drogi, stań za mną; **gr.: satanas - przeciwnik* Mt 4,10; 16,23
9. Potem przyprowadził Go do Jerozolimy, postawił Go na szczycie świątyni* i powiedział do Niego: Jeśli jesteś Synem Boga, rzuć się stąd w dół; **gr.: hieron - świątynia - Mt 24,1**
10. Napisano bowiem: Aniołom swoim przykaże o Tobie, aby Cię strzegli, Ps 91,11
11. I że, na rękach Cię poniosą, byś czasem nie uraził o kamień swojej stopy. Ps 91,12
12. A Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Powiedziano: Nie będziesz kusił* PANA, Boga twojego. **por. Jk 1,13** Pwt 6,16; 1Kor 10,9; Hbr 3,9
13. I gdy dokończył diabeł wszystkich prób, odstąpił od Niego, aż do *pewnego* czasu.
14. A Jezus wrócił w mocy Ducha do Galilei, a wieść o Nim rozeszła się po całej okolicy.
15. A On, wysławiany* przez wszystkich nauczał w ich synagogach. **por. Rz 8,30**
16. I przyszedł do Nazaretu, gdzie był wychowany, i wszedł według swojego zwyczaju w dzień szabatu* do synagogi, i wstał, aby czytać. **dosł.: szabatów - l.mn.*
17. I podano Mu zwój* proroka Izajasza; i gdy rozwinął zwój, znalazł miejsce, gdzie było napisane: **gr.: biblos - zwój - por. Mk 12,26**
18. Duch PANA nade mną; On ze względu na to, namaścił mnie, abym ogłosił dobrą

nowinę ubogim; posłał mnie, abym uzdrowił skruszonych na sercu, abym pojmanym ogłosił wyzwolenie i ślepym przejrzenie, abym złamanych odesłał w wolności, Iz 61,1

19. Bym ogłosił rok przychylności* PANA.
**dot. roku Jubileuszowego - por. Kpł 25,8-17* Iz 61,2

20. A gdy zwinął zwój i oddał go słudze*, usiadł; a oczy wszystkich w synagodze były skierowane wprost w Niego. **por. 1Kor 4,1***

21. Zaczął więc do nich mówić: Dziś to Pismo, które usłyszeliście, wypełniło się*.
**dosł.: wypełniło się w waszych uszach* Mt 13,14; Łk 10,23

22. A wszyscy *wystawiali* mu świadectwo*, i dziwili się słowom łaski, które wychodziły z Jego ust, i mówili: Czy Ten nie jest synem Józefa? **lub: świadczyć, wydawać dobrą opinię*

23. I powiedział do nich: Z pewnością powiecie mi to przysłowie*: Lekarzu! Ulecz samego siebie! Tyle słyszeliśmy *o tym,* co się stało w Kafarnaum, uczyń *to* i tu w swojej ojczyźnie**.
**gr.: parabole - przypowieść, porównanie*
***gr.: patris - ojczyzna - tu: rodzinne miasto Nazaret w Galilei*

24. I powiedział: Zaprawdę* mówię wam: Żaden prorok nie jest uznany w swojej ojczyźnie. **gr.: amen - z hebr.: godne wiary* Mt 13,57; J 4,44

25. A mówię wam zgodnie z prawdą, że wiele wdów było w Izraelu za dni Eliasza, gdy niebo zostało zamknięte na trzy lata i sześć miesięcy, tak że nastał wielki głód* na całej ziemi; **gr.: limos - słabe zbiory, głód, brak żywności* 1Krl 17,9

26. A do żadnej z nich nie został posłany Eliasz, tylko do Sarepty Sydońskiej, do kobiety *będącej* wdową. 1Krl 17,8-16

27. I wielu było trędowatych w Izraelu za proroka Elizeusza; a żaden z nich nie został oczyszczony, tylko Naaman, Syryjczyk.

28. A wszyscy w synagodze, gdy to słyszeli, unieśli* się gniewem. **dosł.: zostali napełnieni*

29. I gdy wstali, wypchnęli Go poza miasto, i przyprowadzili Go aż do krawędzi góry, na której miasto zostało zbudowane, aby Go strącić w dół. Lb 15,35; J 8,37.59; 10,31.39

30. On natomiast przeszedł przez *sam* środek nich i odszedł. J 18,6; Dz 12,18

31. I zszedł do Kafarnaum, miasta w Galilei, i tam ich nauczał w szabaty.

32. I zdumiewali się nad Jego nauką; bo słowo Jego było *wypowiadane* z mocą*.
**gr.: eksousia - władza, prawo, autorytet* Łk 4,36; Mk 1,22

33. A był w synagodze człowiek, który miał ducha, demona nieczystego, i krzyknął donośnym głosem, Mk 1,23

34. Mówiąc: Ach*! Co nam i Tobie**, Jezusie Nazareńczyku? Przyszedłeś nas zniszczyć; wiem, kim Ty jesteś – Święty Boży.
**okrzyk oburzenia lub zdumienia, zmieszanego z lękiem*
***idiom - por. J 2,4** Ps 78,41; 89,18; Dz 3,14

35. I zgromił* go Jezus, mówiąc: Umilknij** i wyjdź z niego. Wtedy demon rzucił go na środek, i wyszedł z niego, nie wyrządzając mu żadnej szkody. **lub: surowo skarcił; **por. Mk 4,39***

36. I wszystkich ogarnęło zdumienie, i rozmawiali między sobą, mówiąc: Co to za nauka*, że z władzą i mocą rozkazuje duchom nieczystym, i wychodzą? **lub: słowo, sprawa*

37. I rozchodziła się wieść o Nim po wszystkich miejscach tej okolicy.

38. A gdy wstał, *wyszedł* z synagogi i poszedł do domu Szymona, a teściowa Szymona była ogarnięta wysoką gorączką; i prosili Go w jej sprawie. Mt 8,14; 1Kor 9,5

39. I gdy stanął nad nią, zgromił* gorączkę, a opuściła ją; i zaraz wstała i im usługiwała.
**lub: surowo napomniał, skarcił* Łk 8,24; 2Kor 5,15

40. A gdy zachodziło słońce, wszyscy, którzy* mieli cierpiących** na rozmaite choroby, przyprowadzali ich do Niego, a *On* na każdego*** z nich nałożył ręce i uzdrowił ich.
**dosł.: ilu, jak wielu; **słabych, bez siły; ***każdego jednego*

41. I z wielu wychodziły też demony, które krzyczały i mówiły: Ty jesteś Mesjasz*, Syn Boży; i gromił je, i nie pozwalał im mówić, gdyż wiedziały, że On jest Mesjaszem*.
**lub: Chrystusem, Pomazańcem* Mk 1,25; Dz 16,17

42. A gdy nastał dzień, wyszedł i udał się na odludne* miejsce. I tłumy szukały Go, i przyszli do Niego, i zatrzymywali Go, aby od nich nie odchodził. **gr.: eremos - puste, pustynne, odludne*

43. A On powiedział do nich: Konieczne* jest, abym i innym miastom ogłaszał dobrą nowinę o Królestwie Boga; bo na to jestem posłany. Mk 1,38; J 9,4
**gr.: dei - jest konieczne, trzeba, przystoi, należy, jest niezbędne*

44. I głosił* w synagogach Galilei.
**gr.: kerysso - być heroldem, ogłaszać jak herold*

5 I stało się, gdy lud napierał na Niego, by słuchać Słowa Bożego, a On stał nad jeziorem Genezaret, Mt 14,34; Mk 3,9

2. Że zobaczył dwie łodzie stojące przy jeziorze; a rybacy wyszli z nich i płukali sieci.

3. A gdy wstąpił do jednej z tych łodzi, która była Szymona, poprosił go, aby nieco odpłynął od lądu; a gdy usiadł, nauczał tłumy z łodzi.
4. A gdy przestał mówić, powiedział do Szymona: Wypłyń na głębię i zapuśćcie swoje sieci rybackie na połów. J 21,6
5. A Szymon w odpowiedzi, rzekł Mu: Mistrzu*! Całą noc trudziliśmy się, nic nie złowiliśmy; lecz na słowo Twoje zapuszczę sieć.
**gr.: epistata - dowódca, opiekun* Ps 33,9; 127,1
6. I gdy to uczynili, wspólnie zagarnęli wielką liczbę* ryb, aż rwała im się sieć. **por. Mk 3,7**
7. I skinęli na współtowarzyszy, którzy byli w drugiej łodzi, aby im przyszli na pomoc*; i przyszli, i napełnili obie łodzie, aż one *zaczęły* się zanurzać**. **lub: chwycić razem; **dosł.: tonąć*
8. A widząc to Szymon Piotr, przypadł do kolan Jezusa, mówiąc: Odejdź ode mnie Panie, bo jestem grzesznym człowiekiem*!
**dosł.: mężczyzną* Hi 40,4; 42,6; Iz 6,5
9. Jego bowiem i wszystkich, co byli z nim, ogarnęło zdumienie z powodu połowu ryb, które złapali, Mt 4,19; Mk 1,17; Łk 4,32
10. Podobnie i Jakuba, i Jana, synów Zebedeusza, którzy byli towarzyszami Szymona. I powiedział Jezus do Szymona: Nie bój się; od teraz będziesz łowić żywych ludzi.
11. A gdy wyciągnęli łodzie na ląd, opuścili wszystko i poszli za Nim. J 1,37; Mk 10,28
12. I stało się, gdy był w jednym z miast, że oto *zjawił* się tam człowiek cały* *pokryty* trądem; gdy ujrzał Jezusa, padł na twarz i prosił** Go, mówiąc: Panie! Jeśli zechcesz, możesz mnie oczyścić. Kpł 14,2-32; 1Tm 2,4
**dosł.: pełen trądu; **gr.: deomai - prosić, błagać, modlić*
13. I *Jezus* wyciągnął rękę, i dotknął go, mówiąc: Chcę, zostań oczyszczony; i zaraz trąd odszedł od niego. Mt 9,29; J 4,50
14. A On nakazał mu, *aby o tym* nikomu nie mówił, lecz *rzekł:* Oddal się *teraz* i pokaż się kapłanowi, i ofiaruj za swoje oczyszczenie*, tak jak nakazał Mojżesz, na świadectwo dla nich. **gr.: katharismos - oczyszczenie rytualne, obmycie*
15. *Tym* bardziej więc rozchodziła się wieść* o Nim; i schodziły się wielkie tłumy, aby *Go* słuchać i być przez Niego uzdrowionymi ze swoich chorób. **gr.: logos - słowo, przesłanie, idea*
16. On *sam* natomiast usuwał się na pustkowia i *tam* się modlił. Mt 14,23; Mk 6,46
17. I stało się jednego dnia, gdy nauczał, a siedzieli tam faryzeusze i nauczyciele Prawa, którzy przybyli ze wszystkich miasteczek Galilei i Judy, i z Jerozolimy, że była tam *obecna* moc PANA, aby ich uzdrawiać.
18. A oto, *jacyś* mężczyźni nieśli na posłaniu* sparaliżowanego człowieka i szukali *sposobu, by* go wnieść i położyć przed Nim.
**tj. małe łóżko, nosze* Mt 9,2; Mk 2,1-5
19. I gdy nie znaleźli *drogi,* jaką mogliby go wnieść z powodu tłumu, weszli na dach*, i przez pokrycie z dachówek spuścili go z łożem** do środka przed Jezusa. Mt 15,30
tj. płaski dach, służący jako taras; **por. w. 18
20. A gdy zobaczył ich wiarę, powiedział do niego: Człowieku! Odpuszczone są ci twoje grzechy. J 2,25; Dz 14,9
21. I zaczęli rozważać uczeni w Piśmie i faryzeusze, myśląc*: Kim jest Ten, co mówi *te* bluźnierstwa? Kto może odpuszczać grzechy, jeśli nie sam Bóg? **dosł.: mówiąc* Ps 32,5; Iz 43,25
22. Ale Jezus dokładnie poznając ich myśli*, w odpowiedzi, rzekł im: Co rozważacie* w swoich sercach? 1Krn 28,9; Iz 66,18;
**gr.: dialogismos - zamysł, rozważanie, opinia* Mi 7,9
23. Co łatwiej jest powiedzieć: Odpuszczone są ci twoje grzechy, czy powiedzieć: Wstań i chodź? Łk 17,15
24. Lecz abyście wiedzieli, że Syn Człowieczy ma władzę* na ziemi odpuszczać grzechy – powiedział do sparaliżowanego: Mówię ci: Wstań, weź swoje łoże i idź do swojego domu.
**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, władza*
25. I natychmiast wstał przed nimi, wziął to, na czym leżał, i poszedł do swojego domu, chwaląc* Boga. **gr.: doksadzo - por. J 7,39***
26. Wtedy uniesienie ogarnęło wszystkich i chwalili Boga, i byli wypełnieni bojaźnią, mówiąc: Widzieliśmy dziś niezwykłe *rzeczy.*
27. A potem wyszedł i ujrzał celnika, o imieniu Lewi, siedzącego przy cle, i powiedział mu: Pójdź* za mną. **gr.: akoloutheo - por. Łk 9,57**
28. I zostawił wszystko, wstał i poszedł za Nim.
29. A wyprawił Mu Lewi wielkie przyjęcie w swoim domu; i była *tam wielka* gromada* celników i innych, którzy z Nim spoczywali *przy stole*. **dosł.: tłum* J 2,12; 1Kor 5,9-11; 10,27
30. I szemrali uczeni w Piśmie i faryzeusze, mówiąc do Jego uczniów: Czemu jecie i pijecie z celnikami i grzesznikami? Łk 7,34

31. A Jezus w odpowiedzi, rzekł do nich: Nie potrzebują zdrowi lekarza, ale ci, co się mają źle; Mt 9,12; Mk 2,17
32. Nie przyszedłem wzywać do upamiętania* sprawiedliwych, ale grzeszników.
**lub: zmienić myślenie, zawrócić* Mt 3,2; Łk 13,3; 15,7
33. Oni jednak powiedzieli do Niego: Dlaczego uczniowie Jana często poszczą i zanoszą prośby* *do Boga,* podobnie *jak* i ci *uczniowie* faryzeuszów, a Twoi jedzą i piją?
**lub: zanosić błagania, modlić się* Mt 9,14; Mk 2,18
34. A On powiedział im: Czy możecie nakłonić przyjaciół* domu weselnego, aby pościli, dopóki oblubieniec jest z nimi? **dosł.: synów*
35. Ale przyjdą dni, gdy zostanie zabrany od nich oblubieniec*; wówczas będą pościć.
**lub: pan młody* Łk 24,17; Dn 9,26
36. Powiedział im też podobieństwo: Nikt *kawałkiem* z nowej szaty, nie łata szaty starej; bo inaczej, *to* nowe jest porwane, a łata z nowego nie połączy* się ze starym. Mt 9,16;
**lub: zharmonizuje, zgodzić się z kimś* Mk 2,21; 2Kor 6,16
37. I nikt nie leje wina młodego w stare bukłaki; bo inaczej*, młode wino rozsadzi bukłaki, i wino się wyleje, a bukłaki się zniszczą.
**dosł.: a jeśli nie* Iz 65,8; Jl 1,5; Dz 2,13
38. Ale młode wino wlewa się w nowe bukłaki, *wtedy* jedno i drugie jest zachowane.
39. I nikt *też,* kto napił się starego, nie chce zaraz młodego, ale mówi: Stare jest lepsze.

6 A stało się w kolejny* szabat, że przechodził On przez zboża; a Jego uczniowie rwali kłosy i rozcierając je rękami, jedli.
**dosł.: drugi po pierwszym* Pwt 23,25; Mt 12,1; Mk 2,23
2. A niektórzy z faryzeuszów powiedzieli do nich: Dlaczego czynicie to, czego nie wolno czynić *w dni* szabatu? Kpł 23,7; Pwt 16,9
3. A Jezus w odpowiedzi, rzekł do nich: Czy nie czytaliście o tym, co uczynił Dawid, gdy był głodny, on i ci, którzy byli z nim?
4. Jak wszedł do domu Bożego i wziął chleby ofiarne*, i jadł, dał też tym, którzy byli z nim; a których nie wolno jeść, jak tylko kapłanom. **lub: pokładne, wyst. na widok publicz.* 1Sm 21,3
5. I powiedział im: Syn Człowieczy jest Panem też* szabatu. **gr.: kai - i, a, też* Mk 2,27; Mt 12,9
6. Stało się też w inny szabat, że Jezus* wszedł do synagogi i nauczał; a był tam *pewien* człowiek z uschłą prawą ręką. **dosł.: On*
7. I śledzili Go* uczeni w Piśmie i faryzeusze, czy będzie uzdrawiał w szabat, aby znaleźć *powód* do oskarżenia. **brak w mss Byz* Łk 20,20
8. A On znając ich myśli*, powiedział człowiekowi, *który* miał uschłą rękę: Podnieś się i stań na środku. A on podniósł się i stanął.
**gr.: dialogismos - rozważanie w myślach, opinie, roztrząsanie*
9. Jezus więc powiedział do nich: Zapytam was: Czy wolno w *dni* szabatu dobrze czynić, czy czynić źle? Życie zachować, czy zniszczyć?
10. I spojrzał dookoła po wszystkich, i powiedział temu człowiekowi: Wyciągnij swoją rękę! A on tak uczynił; i ręka jego stała się znów zdrowa, jak druga. Ps 2,1-2
11. Ale oni, pełni szaleństwa*, rozmawiali między sobą, co mogliby uczynić Jezusowi.
**lub: bezrozumnego gniewu, tracąc zdolność myślenia*
12. A stało się w te dni, że odszedł na górę modlić się; i spędził tam noc na modlitwie do Boga.
13. A gdy nastał dzień, przywołał swoich uczniów i wybrał sobie z nich dwunastu, których też nazwał apostołami: 2Kor 12,11; Ef 2,20
14. Szymona, którego też* nazwał Piotrem, i Andrzeja, jego brata, Jakuba i Jana, Filipa i Bartłomieja, **gr.: kai - i, a, również, w istocie*
15. Mateusza i Tomasza, Jakuba *syna* Alfeusza, i Szymona, zwanego Zelotą*,
**lub: Gorliwcem - być może, ze względu na związek z zelotami*
16. Judę *syna* Jakuba i Judasza Iskariotę, który* stał się zdrajcą. **dosł.: a który*
17. I zstąpił z nimi w dół, i stanął na równinie, a był tam tłum Jego uczniów i wielkie rzesze* ludu z całej Judei i z Jerozolimy, i z wybrzeża Tyru i Sydonu, którzy przyszli, aby Go słuchać i zostać uzdrowionymi** ze swoich chorób, **por. Mk 3,7*; **gr.: iomai - Łk 9,2**
18. I ci, którzy byli dręczeni przez duchy nieczyste, byli uzdrawiani*. **gr.: therapeuo - Łk 8,43**
19. I cały lud szukał *sposobu, by* Go dotknąć; gdyż moc wychodziła z Niego i uzdrawiała wszystkich. Mk 3,10
20. A On, podniósł swoje oczy na swoich uczniów i mówił: Błogosławieni*, ubodzy! Bo wasze jest Królestwo Boże. 1Sm 2,8;
lub: szczęśliwi - por. Mt 5,3 Iz 29,19; J 7,48
21. Błogosławieni, którzy teraz głodujecie; gdyż zostaniecie nasyceni. Błogosławieni, *którzy* teraz płaczecie; gdyż będziecie się śmiać. Ps 126,5-6; Iz 61,2-3; 65,13; 55,1-2; Mt 5,1

22. Błogosławieni jesteście, gdy ludzie będą was nienawidzić, i gdy was odłączą, i będą was lżyć, i odrzucą wasze imię jako złe*, z powodu Syna Człowieczego. **lub: niegodziwe*

23. Cieszcie się w tym dniu i podskoczcie *z radości;* oto bowiem zapłata wasza wielka jest w niebie; bo ich ojcowie tak samo czynili prorokom. Mt 5,12; 21,35; Dz 5,41; Rz 5,3

24. Ale biada wam bogatym! Bo już odbieracie swoją pociechę*. **gr.: paraklesis - por. 2Kor 8,4**

25. Biada wam, którzy jesteście nasyceni! Bo będziecie głodować*. Biada** wam, którzy teraz się śmiejecie! Bo będziecie smucić się i płakać. **lub: cierpieć głód, niedostatek* Prz 14,13 ***gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" - żal lub trwoga*

26. Biada wam, jeśli dobrze będą o was mówić wszyscy ludzie; bo ich ojcowie tak czynili fałszywym prorokom.

27. Ale mówię wam, którzy słuchacie: Miłujcie swoich nieprzyjaciół; dobrze czyńcie tym, którzy was nienawidzą. Prz 25,21

28. Błogosławcie* tym, którzy was przeklinają; i módlcie się za tych, *którzy* was znieważają. Prz 24,17; 25,21; Rz 12,20; Łk 23,34; Dz 7,60 **gr.: eulogeo - wysławiać, sławić, dobrze życzyć - por. Mt 14,19**

29. Temu, który cię uderza w policzek, nadstaw i drugi; a temu, który odbiera ci płaszcz, i koszuli* wziąć nie zabraniaj. Mt 5,39; 1J 3,17; **gr.: chiton - tunika - por. Mt 5,40** 1Kor 6,7; Hbr 10,34

30. A każdemu, który cię prosi, daj; a od tego, kto bierze, co twoje, nie żądaj zwrotu*. **gr.: apaiteo - poprosić w zamian, domagać się czegoś należnego*

31. A jak chcecie, aby wam ludzie czynili, *tak* i wy czyńcie im podobnie.

32. I jeśli miłujecie* *tych, którzy* was miłują, jaka się wam *należy* wdzięczność? Albowiem i grzesznicy miłują *tych, którzy* ich miłują. Łk 10,37; Mt 5,46; 1P 2,20 **gr.: agapao - gorąco miłować, bardzo lubić - por. J 21,15***

33. A jeśli dobrze czynicie *tym, którzy* wam dobrze czynią, jaka się wam *należy* wdzięczność? Albowiem i grzesznicy to *samo* czynią.

34. I jeślibyście pożyczali tym, od których spodziewacie się zwrotu, jaka się wam *należy* wdzięczność? Albowiem i grzesznicy grzesznikom pożyczają, aby tyle samo otrzymać z powrotem. Mt 5,42; Pwt 15,8

35. Ale miłujcie swoich nieprzyjaciół i czyńcie im dobrze, i pożyczajcie nie spodziewając się niczego w zamian, a wielka będzie wasza zapłata, i będziecie synami Najwyższego; On bowiem dobrotliwy* jest dla niewdzięcznych i złych. **gr.: chrestos - łagodny, życzliwy* Ps 145,9

36. Dlatego bądźcie* miłosierni, jak i Ojciec wasz jest miłosierny**. Mt 5,48; Ef 5,1; 1P 1,15 **lub: stawajcie się; **gr.: oiktirmon - miłosierny, litościwy*

37. I nie sądźcie, a nie będziecie sądzeni; nie potępiajcie, a nie będziecie potępieni; odpuszczajcie*, a będzie wam odpuszczone*. **lub: uwolnić, odprawić* Mt 7,1; Rz 14,4; 1Kor 4,5

38. Dawajcie, a będzie wam dane; miarą dobrą, napchaną i potrzęsioną, i przelewającą dadzą w zanadrze* wasze; jaką bowiem miarą mierzycie, taką i wam odmierzą. Prz 3,9; **lub: podołek, pazucha, część ubrania* 2Kor 9,6; Mk 4,24

39. Powiedział też im podobieństwo*: Czy może ślepy prowadzić ślepego? Czyż obaj nie wpadną w dół? Iz 6,10; Mt 15,14; Rz 2,19 **gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*

40. Nie jest uczeń ponad swojego nauczyciela; lecz doskonały* będzie każdy, jeśli będzie jak jego nauczyciel. Mt 10,24; J 13,16; 15,20 **gr.: katartidzo - pełny, ukształtowany, sprawny - por. Ga 6,1**

41. A dlaczego widzisz drzazgę w oku swojego brata, a belki* we własnym oku nie dostrzegasz? **gr.: dokos - krokiew; belka* Mt 7,3

42. Lub jak możesz powiedzieć swojemu bratu: Bracie! Pozwól, że wyrwę drzazgę z twojego oka; a sam nie widzisz belki, która jest w twoim oku. Obłudniku! Wyrwij wpierw belkę ze swojego oka; a wtedy przejrzysz, abyś wyrwał drzazgę*, która jest w oku twojego brata. **dosł.: coś suchego, badyl, gałązka, źdźbło, słomka*

43. Nie ma bowiem drzewa dobrego, które przynosiłoby zgniły* owoc; ani zgniłego drzewa, które przynosiłoby owoc dobry. Ga 5,19; **lub: bezużyteczny* Mt 7,17; 12,33

44. Gdyż każde drzewo znane jest z własnego owocu; bo nie zbierają z ciernia fig, ani z jeżyn* nie zbierają winnych gron. **lub: cierni*

45. Dobry człowiek z dobrego skarbca swego serca wydobywa dobre *rzeczy,* a zły człowiek ze złego skarbca swego serca wydobywa złe *rzeczy;* albowiem z obfitości serca mówią jego usta. Ps 37,3; Prz 12,18; 2Kor 4,6

46. Dlaczego wzywacie* mnie: Panie, Panie! A nie czynicie tego, co mówię? Ml 1,6; **lub: nazywacie, wołacie głośno* Mt 25,11; 1Kor 12,3

47. Pokażę wam, do kogo podobny jest każdy, kto przychodzi do mnie, i słucha moich słów i je czyni. Mt 7,24-25; Jk 1,22-24; Łk 11,28

48. Podobny jest do człowieka budującego

dom, który kopał i *wydrążył* głęboko, i założył fundament na skale; a gdy przyszła powódź, uderzyła rzeka w ten dom i nie mogła go zachwiać; bo miał założony fundament na skale. 2Sm 22,2.32; 1Kor 3,11; Ef 2,20

49. A kto słucha, a nie czyni, podobny jest do człowieka, który zbudował swój dom na ziemi bez fundamentu, w który uderzyła rzeka, i zaraz upadł; a ruina tego domu była wielka.

7 A gdy dokończył wypowiadać wszystkie swoje słowa do słuchającego* Go ludu, wszedł do Kafarnaum; **dosł.: do uszu* Mt 8,5

2. A sługa* pewnego setnika, bardzo ceniony przez niego, chorował** i miał już umrzeć. **lub: niewolnik; **dosł.: miał się źle* Łk 23,47; Dz 10,1

3. A gdy usłyszał o Jezusie, posłał do Niego starszych żydowskich, prosząc Go, aby przyszedł i uzdrowił jego sługę. J 4,47

4. A gdy oni przybyli do Jezusa, prosili Go gorliwie, mówiąc: Godny jest tego, abyś mu to uczynił; Mt 10,11-13; Łk 7,6; Obj 3,4

5. Albowiem miłuje nasz naród i sam zbudował nam synagogę*. **gr.: synagoge - por. Mk 3,1**

6. Wtedy Jezus wyruszył z nimi. A gdy już był blisko, niedaleko od domu, posłał setnik do Niego przyjaciół, mówiąc Mu: Panie! Nie kłopocz* się; nie jestem bowiem godny, abyś wszedł pod mój dach. **lub: nie trudź się*

7. Dlatego i samego siebie nie uważałem za godnego, aby przyjść do Ciebie; ale nakaż* słowem, a zostanie uzdrowiony mój chłopiec**. **dosł.: przemów, powiedz* Ps 33,9; 107,20; Mk 1,27 ***gr.: pais - dziecko, chłopiec, młody niewolnik, dziewczynka*

8. Gdyż i ja jestem człowiekiem podległym władzy, a mając pod sobą żołnierzy, mówię temu: Idź, a idzie; i drugiemu: Przyjdź, a przychodzi; i swojemu słudze: Czyń to, a czyni.

9. A gdy Jezus to usłyszał, zadziwił* się nim, i obrócił się do ludu, który za Nim podążał, i powiedział: Mówię wam: Nawet w Izraelu nie znalazłem tak wielkiej wiary. Mt 8,10; **lub: (wyraził swój) podziw* Rz 3,1; Ps 147,19

10. A gdy wrócili do domu ci, którzy byli posłani, znaleźli chorego sługę zdrowego.

11. I zdarzyło się w następnym *dniu,* że poszedł do miasta zwanego Nain, i wielu Jego uczniów szło razem z Nim oraz wielki tłum.

12. A gdy przybliżył się do bramy miasta, oto wynoszono umarłego, jedynego syna matki, a ta była wdową, i był z nią znaczny tłum* z tego miasta; **gr.: ochlos - tłum, rzesza, pospólstwo*

13. A gdy Pan ją ujrzał, ulitował się nad nią i powiedział jej: Nie płacz! Łk 8,52

14. I gdy przystąpił, dotknął mar*; a ci, co je nieśli, stanęli. I powiedział: Młodzieńcze! Tobie mówię, wstań**. 1Krl 17,21; 2Krl 4,32; Łk 8,54 **lub: noszy pogrzebowych; **gr.: egeiro - podnieść, wzbudzić*

15. I usiadł umarły, i zaczął mówić; i oddał go jego matce.

16. A wszystkich ogarnął lęk, i wielbili Boga, mówiąc: Wielki prorok powstał wśród nas i Bóg nawiedził* swój lud. Pwt 18,15; Łk 5,26 **gr.: episkeptomai - patrzeć na, spojrzeć aby pomóc, doglądać*

17. I rozeszła się o Nim ta wieść* po całej Judei i po całej okolicy. **dosł.: to słowo*

18. O tym wszystkim oznajmili Janowi jego uczniowie. Mt 11,2-6

19. A Jan, przywołał dwóch swoich uczniów i posłał ich do Jezusa, mówiąc: Czy Ty jesteś tym, który *ma* przyjść*, czy mamy oczekiwać innego? **dosł.: „ten Przychodzący"* Iz 40,10; J 11,27

20. A gdy owi mężowie przyszli do Niego, powiedzieli: Jan Chrzciciel posyła nas do Ciebie, mówiąc: Czy Ty jesteś tym, który *ma* przyjść*, czy mamy oczekiwać** innego? **w. 19* **gr.: prosdokao - wypatrywać, czekać z nadzieją lub lękiem*

21. A w tej *właśnie* godzinie wielu uzdrowił z chorób i udręk, od złych duchów, i wielu ślepym darował* *by mogli* widzieć. **gr.: charidzomai - okazać łaskę, udzielić przebaczenia, obdarzyć*

22. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Idźcie, oznajmijcie Janowi co widzieliście i słyszeliście, że ślepi odzyskują wzrok, chromi chodzą, trędowaci zostają oczyszczeni, głuchoniemi słyszą, umarli powstają z *martwych,* ubogim* głoszona jest dobra nowina. **lub: będącym w skrajnej nędzy* Iz 61,1; Łk 5,20

23. A błogosławiony jest ten, *który* się mną nie zgorszy*. Mt 16,17; Łk 2,34; Rz 9,32 **lub: z powodu mnie nie potknie się, nie zostanie zgorszony*

24. A gdy odeszli posłańcy Jana, zaczął mówić do ludu o Janie: Co wyszliście zobaczyć na pustkowiu? Czy trzcinę chwiejącą* się od wiatru? **gr.: saleuo - targać, wstrząsać, chwiać* Mt 3,1

25. Ale co wyszliście zobaczyć? Czy człowieka w miękkie* szaty odzianego? Oto ci, którzy *noszą* wspaniałe odzienie i żyją w przepychu, są w *pałacach* królewskich. Mt 3,4; **gr.: malakos - zniewieściałe, delikatne, młody chłopiec, pasywny uczestnik aktu homoseksualnego* 1P 3,3; Iz 59,17

26. Ale co wyszliście zobaczyć? Czy proroka? Tak, mówię wam, i więcej niż proroka.
27. On jest tym, o którym jest napisane: Oto Ja wysyłam swojego posłańca* przed Twoim obliczem, który *pójdzie* przed Tobą przygotować Ci drogę. **lub: anioła* Iz 40,3; Ml 3,1; 4,5; J 1,23
28. Albowiem mówię wam: Pośród narodzonych z kobiet, nikt nie jest większym prorokiem od Jana Chrzciciela; ale najmniejszy w Królestwie Bożym większy jest od niego.
29. A cały lud, gdy *to* usłyszał, a *także* celnicy, uznali sprawiedliwość* Boga; *ci,* którzy zostali ochrzczeni** chrztem Jana. Mt 21,32
**lub: zostali uznani za sprawiedliwych; **lub: zanurzeni*
30. A faryzeusze i znawcy Prawa odrzucili postanowienie Boże o nich samych, bo nie zostali przez niego ochrzczeni. Iz 65,12
31. I powiedział Pan: Do kogo przyrównam ludzi tego pokolenia, i do kogo są podobni?
32. Podobni są do dzieci, siedzących na rynku i wytykających sobie nawzajem, mówiąc: Graliśmy wam na fujarce, a nie tańczyliście; śpiewaliśmy pieśni żałobne, a nie płakaliście.
33. Albowiem przyszedł Jan Chrzciciel, nie jadł chleba i nie pił wina, a mówicie: Ma demona*. **gr.: daimonion - bóstwo dobre lub złe, moc boska, demon*
34. Przyszedł Syn Człowieczy, je i pije, a mówicie: Oto człowiek, żarłok i pijak*, przyjaciel celników i grzeszników. Łk 15,2; **lub: opój, nadużywający wina* Mt 9,11; J 2,2
35. I *tak* mądrość została uznana za sprawiedliwą przez wszystkie swoje dzieci.
36. I prosił Go *pewien* faryzeusz, aby z nim spożył *posiłek;* a gdy wszedł do domu faryzeusza, spoczął* *przy stole*. **dosł.: został posadzony*
37. A oto kobieta, która była w mieście grzesznicą, gdy dowiedziała się, że spoczywa *przy stole* w domu faryzeusza, przyniosła alabastrowy flakonik olejku, Mt 26,7; Mk 14,3; J 11,2
38. I stanęła przy stopach Jego z tyłu, płacząc zaczęła łzami zraszać Jego stopy, a włosami swojej głowy obcierała i czule całowała Jego stopy, i namaszczała je olejkiem.
39. A widząc *to* faryzeusz, który Go zaprosił, powiedział w sobie, mówiąc: Gdyby Ten był prorokiem, wiedziałby, kim i jaką jest ta kobieta, która się Go dotyka; że jest grzeszna.
40. I Jezus w odpowiedzi, rzekł do niego: Szymonie! Mam ci coś do powiedzenia. A on powiedział: Mów, Nauczycielu!
41. Pewien wierzyciel miał dwóch dłużników; jeden dłużny był mu pięćset denarów, a drugi pięćdziesiąt. Mt 6,12; 18,28; Łk 13,4
42. A gdy nie mieli czym zapłacić, obydwom darował. Powiedz *więc,* który z nich, będzie miłować go bardziej? Ps 103,3; Mt 18,34
43. A odpowiadając Szymon, powiedział *do Niego*: Przypuszczam, że *ten,* któremu więcej darował. A On mu powiedział: Poprawnie *to* osądziłeś*. **gr.: krino - sądzić, wyrazić opinię, oddzielić*
44. I obrócił się do kobiety, i powiedział Szymonowi: Widzisz tę kobietę? Wszedłem do twojego domu, a nie podałeś wody dla moich stóp; ale ta łzami zrosiła moje stopy, i swoimi włosami* je otarła. **dosł.: włosami swojej głowy*
45. Nie udzieliłeś mi pocałunku; ale ta, gdy weszła, nie przestała całować moich stóp.
46. Nie namaściłeś* oliwą mojej głowy; ale ta olejkiem namaściła moje stopy.
**gr.: aleifo - namaszczać oliwą* Am 6,6; Ps 23,5; Mt 6,17
47. Z tego powodu mówię ci: Odpuszczone* są jej grzechy, które były liczne, bo bardzo umiłowała; a komu mało jest odpuszczone, ten mało miłuje. Wj 34,6; Łk 5,20; 1J 4,19
**gr.: afiemi - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*
48. A On powiedział *do* niej: Grzechy* twoje są ci odpuszczone. **gr.: hamartia - por. Mk 1,5***
49. I zaczęli ci, którzy razem z Nim spoczywali *przy stole,* mówić w sobie*: Kim jest Ten, który i grzechy odpuszcza? Łk 3,8
gr.: en heautou - w sobie samym - por. Mt 3,9
50. I powiedział do kobiety: Wiara twoja zbawiła* cię. Idź w pokoju. Łk 18,42; Mk 10,52; Rz 5,1
**gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić*

8 I stało się, że przechodził On kolejno po miastach i wioskach, głosząc i opowiadając dobrą nowinę o Królestwie Bożym, a *wraz* z Nim dwunastu, Mt 4,23
2. I pewne kobiety, które uzdrowił* od złych duchów i od chorób: Maria, którą nazywano Magdaleną, z której wyszło siedem demonów,
**gr.: therapeuo - uleczyć* Mt 27,55; Mk 16,1.9; J 19,25
3. I Joanna, żona Chuzy, zarządcy Heroda, i Zuzanna, i wiele innych, które Mu służyły ze swojego mienia. 1Krn 29,14; Prz 31,20
4. A gdy gromadził się wielki tłum, a *ludzie* przybywali z *różnych* miast do Niego, powiedział w podobieństwie*: Mt 13,2; Mk 4,1
**gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*
5. Siewca wyszedł zasiać swoje ziarno; a gdy

on siał, jedno padło przy drodze*, i zostało podeptane; a ptaki *z* nieba je wyjadły.
**lub: obok drogi* Mt 13,3; Mk 4,3

6. A *drugie* padło na skałę; gdy wzeszło, uschło, gdyż nie miało wilgoci.

7. A inne padło w *sam* środek cierni; a ciernie razem z nim wzrosły i zadusiły je.

8. A *jeszcze* inne padło na dobrą ziemię, i gdy wzeszło, wydało plon* stokrotny. To mówiąc, zawołał: Kto ma uszy, by słuchać, niech słucha! **lub: owoc* Rdz 3,18; Mt 11,15; 13,9; Obj 2,7

9. I pytali Go uczniowie Jego, mówiąc: Co może* *znaczyć* to podobieństwo? Mt 13,11;
**dosł.: czym ma być* Ef 5,28; 2Tes 2,7

10. A *On* powiedział *im:* Wam dane jest poznać tajemnice Królestwa Bożego, lecz pozostałym podaje się *je* w podobieństwach, aby patrząc nie widzieli i słysząc nie rozumieli.

11. A to podobieństwo *ma* takie* *znaczenie:* Ziarnem jest Słowo Boże, Iz 8,20; 1Kor 3,6;
**dosł.: jest takie* 1P 1,23

12. A tymi przy drodze są ci, którzy słuchają; potem przychodzi diabeł i wybiera* słowo z ich serca, aby nie uwierzyli i nie byli zbawieni**. **lub: podnosi; **uratowani, ocaleni* Obj 12,9

13. A tymi na skale są ci, którzy słuchają i z radością przyjmują słowo; lecz* nie mają korzenia, do czasu wierzą, a w czasie próby** odstępują. Mk 4,16; Mt 13,20-21;
**dosł.: i ci ... ; **lub: doświadczenia, pokusy* 2P 2,20

14. A to, które padło między ciernie, to* ci, którzy słuchają słowa; ale idąc, są zaduszeni przez troski i bogactwa oraz przyjemności życia, i nie dochodzą do dojrzałości**.
**dosł.: ci są; **lub: nie dojrzewają* 1Tm 6,9; 2Tm 4,10; 1J 2,15

15. A to, *które padło* na dobrą ziemię, to* ci, którzy w szlachetnym** i dobrym sercu zachowują w wytrwałości usłyszane słowo i przynoszą plon***. **dosł.: ci są* Ps 1,6; 51,10; Łk 6,45;
***lub: pięknym, dobrym; ***owoc* Hbr 10,36; Jk 5,7

16. A nikt, *kto* zapalił lampę, nie nakrywa jej naczyniem, ani nie wkłada pod łóżko; ale ją stawia na świeczniku*, aby *ci, którzy* wchodzą, widzieli światło. Łk 11,33; Mt 5,15;
**lub: stojaku lampy* Mk 4,21; Flp 2,15; Dz 26,18

17. Bo nie ma nic ukrytego, co nie stanie się widoczne*, ani zakrytego, co nie zostanie poznane i nie wyjdzie na jaw. Kaz 12,14;
**gr.: faneros - widoczny, jawny, oczywisty* Mt 10,26; 1Kor 4,5

18. Dlatego zwróćcie uwagę*, jak słuchacie; albowiem kto ma, temu będzie dane, a kto nie ma, i to, co wydaje się *mu,* że ma, będzie odebrane. **lub: baczcie, patrzcie* Mk 4,24; Hbr 2,1

19. Wtedy przybyli do Niego matka i Jego bracia; i nie mogli spotkać się z Nim z powodu tłumu. Mt 12,46; Mk 3,31-35

20. I oznajmiono Mu, mówiąc: Twoja matka i Twoi bracia stoją na zewnątrz i chcą Cię zobaczyć. Mt 13,55; Mk 6,3; J 7,3-6; Dz 1,14

21. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Matką moją i moimi braćmi są ci, *którzy* słuchają Słowa Bożego i je wykonują.

22. I stało się jednego dnia, że wstąpił do łodzi On i Jego uczniowie, i powiedział do nich: Przeprawmy się na drugą stronę jeziora. I wypłynęli. Mt 8,23; Mk 4,35; J 6,1

23. A gdy oni płynęli, zasnął. Wtedy spadło na jezioro potężne uderzenie* wiatru i zostali zalani *wodą,* i byli w niebezpieczeństwie.
**gr.: lailaps - porywisty wicher, burza, nawałnica*

24. Zbliżyli się więc i obudzili Go, mówiąc: Mistrzu*, Mistrzu! Giniemy. A On rozbudził się, zgromił** wiatr i wzburzone fale; i przestały, i nastała cisza. **gr.: epistates - por. Łk 9,23*
***gr.: epitimao - surowo napomnieć, skarcić, zgromić*

25. Powiedział więc im: Gdzie jest wasza wiara? A *oni* zalęknieni, dziwili się i mówili jedni do drugich: Kim więc jest Ten, że i wiatrom i wodzie rozkazuje*, i są Mu posłuszne?
**gr.: epitasso - nakazać, rozkazać, polecić* Mt 6,30; Mk 4,40

26. I przybyli do brzegu, do krainy Gadareńczyków, która jest naprzeciwko Galilei.

27. A gdy On wyszedł na ląd, wyszedł Mu naprzeciw pewien człowiek z miasta, który miał demony i od dłuższego czasu nie zakładał szaty, i nie mieszkał w domu, tylko w grobowcach*. **gr.: mnema - grób, pomnik w celu upamiętnienia*

28. A gdy ten ujrzał Jezusa, z krzykiem przypadł do Niego i potężnym głosem powiedział: Co ja mam* z Tobą, Jezusie, Synu Boga Najwyższego?! Proszę Cię, abyś mnie nie dręczył.
idiom: co mnie i Tobie? - por. Mt 8,29 Mk 1,24; Jk 2,19

29. Rozkazał bowiem duchowi nieczystemu wyjść z tego człowieka; bo od dłuższego czasu porywał go, a chociaż go wiązano łańcuchami i strzeżono go w dybach, jednak rwał te więzy i był pędzony przez demona na pustkowia. Kpł 26,15; Ps 89,31; Mt 5,19

30. A Jezus zapytał go, mówiąc: Jakie jest twoje imię? A on powiedział: Legion; albowiem wiele demonów w niego wstąpiło.

31. I prosiły Go, aby im nie kazał odejść do otchłani*. Rz 10,7; Obj 9,12; 11,7; 17,8; 20,1-3
**gr.: Abyssos - otchłań, czeluść, bezdenna głębia*
32. A była tam wielka trzoda świń, które pasły się na górze; i prosiły Go, aby im pozwolił w nie wejść. I pozwolił im. Kpł 11,7; Iz 65,4
33. A gdy demony wyszły z tego człowieka, weszły w świnie i stado ruszyło w dół zboczа do jeziora, i utonęło. Mt 8,32
34. Pasterze więc widząc, co się stało, uciekli; odeszli i oznajmili* to w mieście i w wioskach. **lub: przynieść wieść, ogłosić publicznie*
35. *Ludzie* natomiast wyszli, aby zobaczyć, co się stało; a gdy przyszli do Jezusa, znaleźli człowieka, z którego wyszły demony, ubranego i przy zdrowych zmysłach *siedzącego* u stóp Jezusa, i przestraszyli się. 2Tm 1,7
36. A opowiedzieli im ci, którzy widzieli, jak ten opętany* został uzdrowiony.
**gr.: daimonidzomai - być pod władzą lub wpływem demona*
37. I prosiło Go całe mnóstwo Gadareńczyków z okolicznej krainy, aby odszedł od nich; albowiem ogarnął ich wielki strach. A On, wstąpił do łodzi i zawrócił. Mk 5,17; Dz 16,39
38. I prosił Go mężczyzna, z którego wyszły demony, by mógł z Nim być; lecz Jezus odprawił go, mówiąc: Flp 1,23
39. Wróć do swojego domu i opowiadaj, jak wiele uczynił *dla* ciebie Bóg. I odszedł, głosząc po całym mieście, jak wiele uczynił mu Jezus. Ps 66,16; Mk 1,45; J 4,28
40. I stało się, gdy Jezus wrócił, że tłum przyjął* Go z radością*; albowiem wszyscy Go oczekiwali. **gr.: apodechomai - przyjąć, powitać z radością*
41. A oto przyszedł mąż, imieniem Jair, a był on przełożonym synagogi. A gdy upadł do stóp Jezusa, prosił Go, aby wszedł do jego domu. Mt 9,18; Mk 5,22; 7,25; J 11,32
42. Albowiem miał córkę jedynaczkę, *która* miała około dwunastu lat, a ta umierała. A gdy On szedł, naciskały na Niego tłumy.
43. A kobieta, mająca od dwunastu lat upływ krwi, która wszystkie swoje środki na życie wydała u lekarzy, a nie mogła zostać przez żadnego *z nich* uleczona*, Kpł 15,25; Mt 9,20
**gr.: therapeuo - przywracać do zdrowia, leczyć, służyć*
44. Podeszła z tyłu i dotknęła się skraju* Jego szaty; i natychmiast ustał jej upływ krwi.
**hebr.: cicit - frędzle z wełny na skraju szaty przyp. o Prawie*
45. I Jezus powiedział: Kto mnie dotknął? A gdy wszyscy wypierali się, powiedział Piotr i ci, którzy byli z Nim: Mistrzu*! Tłumy cisną się i tłoczą, a Ty mówisz: Kto mnie dotknął?
lub: opiekun, dowódca - por. Łk 9,33 Łk 5,17; 6,19
46. A Jezus powiedział: Ktoś mnie dotknął, bo poznałem, że moc wyszła ze mnie.
47. A widząc kobieta, że nie uszła uwadze*, przystąpiła z drżeniem** i padła przed Nim, i powiedziała Mu przed całym ludem, z jakiego powodu dotknęła się Go, i jak od razu została uzdrowiona. **dosł.: nie ukryła się* Rz 10,10
***gr.: tremo - drżeć, przerażać się, lękać, trząść się z lęku*
48. A On jej powiedział: Ufaj*, córko! Wiara twoja cię ocaliła**. Idź w pokoju. Łk 7,50;
**lub: odwagi; **gr.: sodzo - uratować, zbawić* Mt 9,2; 2Kor 6,18
49. Gdy On jeszcze to mówił, przyszedł ktoś z domu przełożonego synagogi, mówiąc: Twoja córka umarła, nie trudź nauczyciela.
50. Ale Jezus, gdy to usłyszał, odpowiedział mu, mówiąc: Nie bój się; jedynie wierz, a zostanie ocalona*. **gr.: sodzo - uratować, zbawić* Mk 9,23
51. A po przybyciu do domu, nie pozwolił* wejść nikomu, tylko Piotrowi i Jakubowi, i Janowi, ojcu i matce dziewczynki. Łk 9,28; Mt 26,37
gr.: afiemi - dopuścić, zezwolić, dać odejść - por. Mt 18,21
52. A wszyscy płakali i bili się w pierś z *żalu za* nią. Lecz On powiedział: Nie płaczcie! Nie umarła, ale śpi. Dn 12,2; 11,11-14
53. I naśmiewali* się z Niego, wiedząc, że umarła. **gr.: katagelao - szydzić, kpić, wyśmiewać*
54. A On usunął* wszystkich na zewnątrz, ujął ją za rękę i głośno** powiedział: Dziewczynko, wstań! **gr.: ekballo - por. Mt 8,12** J 11,43
***gr.: foneo - wydawać dźwięk, krzyczeć, wołać, odzywać się*
55. I duch jej powrócił, i natychmiast wstała; i zarządził, aby dano jej jeść. 1P 2,2
56. I zdumieli* się jej rodzice. A On im nakazał, aby nikomu nie opowiadali o tym, co się stało. Łk 5,14; Mt 8,4; 9,30; Mk 5,43
**gr.: eksistemi - być oszołomionym, wyjść z siebie, oszaleć*

9 A gdy *Jezus* przywołał do siebie dwunastu swoich uczniów, dał im moc i władzę* nad wszystkimi demonami, i *moc,* aby uzdrawiali choroby. **lub: autorytet, prawo* Mt 10,1
2. I wysłał ich, aby głosili Królestwo Boże i uzdrawiali* chorych. **gr.: iomai - uzdrawiać, leczyć*
3. I powiedział do nich: Niczego nie zabierajcie w drogę, ani lasek, ani torby, ani chleba, ani srebra*, ani *też* nie bierzcie** po dwie tuniki. **tj. srebrnych monet; **dosł.: miejcie* Łk 10,4

4. A do któregokolwiek domu wejdziecie, tam pozostańcie, i stamtąd wychodźcie.
5. A jeśli ktoś nie przyjąłby was, wychodząc z tego miasta, strząśnijcie proch ze swoich stóp na świadectwo* dla nich. Ne 5,13; Łk 9,48;
**gr.: martyrion - dowód, świadectwo* J 13,20; Dz 13,51
6. Wyszli więc, i chodzili po wszystkich wioskach, głosząc dobrą nowinę i wszędzie uzdrawiając*. **gr.: therapeuo - por. Łk 8,43**
7. I usłyszał tetrarcha Herod o wszystkim, co działo się za* Jego *sprawą,* i był zaniepokojony, dlatego że niektórzy mówili, że Jan został wzbudzony z martwych; **dosł.: przez Niego*
8. Niektórzy natomiast, że ukazał się Eliasz; a inni, że powstał *z martwych* jeden z dawnych proroków.
9. I powiedział Herod: Janowi ja ściąłem głowę, ale kim jest Ten, o którym słyszę takie rzeczy? I szukał *sposobności,* aby Go zobaczyć. Mt 14,1; Łk 23,8
10. A gdy wrócili apostołowie, opowiedzieli Mu, co uczynili. A *On* wziął ich ze sobą i usunął się na osobność, na miejsce pustynne *przy* mieście, które nazwano Betsaida.
11. Tłumy jednak dowiedziały się o tym i podążały za Nim; i gdy je przyjął, mówił im o Królestwie Bożym; i uzdrawiał tych, którzy potrzebowali uzdrowienia. Łk 5,31
12. A gdy dzień chylił się *ku wieczorowi,* przystąpiło więc dwunastu, mówiąc do Niego: Rozpuść tłum, aby odszedł do okolicznych miasteczek i wsi, *tam* się zatrzymali i znaleźli żywność; bo tu jesteśmy na miejscu pustynnym*. **lub: pustkowiu* J 6,5; Mt 14,15; Mk 6,35
13. A On powiedział do nich: Dajcie* wy im jeść. A oni powiedzieli: Nie mamy więcej niż pięć chlebów i dwie ryby, chyba że pójdziemy i kupimy żywności dla całego tego ludu.
**gr.: didomi - darować, dać, upoważnić* Lb 11,21-23
14. Było tam bowiem około pięciu tysięcy mężczyzn. I powiedział do swoich uczniów: Rozłóżcie ich grupami po pięćdziesięciu.
15. I uczynili tak, i posadzili wszystkich.
16. A On wziął owe pięć chlebów i dwie ryby, podniósł wzrok ku niebu, błogosławił* je, i połamał, i dawał uczniom, aby podawali tej rzeszy. 2Krl 4,44; Łk 22,19; Rz 14,6; 1Tm 4,4
**gr.: eulogeo - sławić, chwalić (Boga), być pobłogosławionym*
17. I zjedli, i wszyscy byli nasyceni; i zebrano pozostałych kawałków dwanaście koszy.
18. I stało się, gdy modlił się samotnie, a byli razem z Nim uczniowie, że zapytał ich, mówiąc: Co mówią o mnie tłumy? Kim ja jestem *według nich*? Łk 22,39; Mt 16,13; Mk 8,27
19. A oni w odpowiedzi, rzekli: Janem Chrzcicielem, a inni Eliaszem, jeszcze inni mówią, że powstał* *z martwych* jeden z dawnych proroków. **gr.: anistemi - powstać, ukazać, wystąpić*
20. I powiedział im: Wy natomiast mówicie, że kim ja jestem? A w odpowiedzi Piotr, rzekł: Mesjaszem* Boga. J 6,68; 11,27; Mt 22,42
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony*
21. Ale On surowo napomniał ich i rozkazał, aby nikomu o tym nie mówili,
22. Mówiąc, że Syn Człowieczy musi wiele wycierpieć i być odrzucony* przez starszych, arcykapłanów i uczonych w Piśmie, i zostać zabity, a trzeciego dnia zostać wzbudzonym** *z martwych*. Mk 8,31; Łk 24,7; Mk 10,34
lub: odrzucony jako, nienadający się; **gr.: egeiro - Mt 12,42
23. I mówił też do wszystkich: Jeśli ktoś chce iść za mną, niech wyprze się samego siebie i niech weźmie swój krzyż codziennie*, i niech idzie za mną. **brak w mss Byz* Mt 10,38; Mk 8,34
24. Albowiem kto chce zachować swoje życie*, straci je; a kto straci swoje życie dla** mnie, ten je ocali***. **lub: duszę - gr.: psyche* Łk 17,33;
***lub: z powodu; ***zbawić, uratować* Dz 20,24; Obj 12,11
25. Bo co za korzyść *odniesie* człowiek, gdy cały świat pozyska, a samego siebie zgubi* lub poniesie szkodę. **lub: zatraci* Łk 12,19; Mt 16,26
26. Albowiem kto wstydzi się mnie i moich słów, tego i Syn Człowieczy będzie się wstydzić, kiedy przyjdzie w chwale swojej, Ojca i świętych aniołów. Mk 8,38; Mt 24,30; Obj 3,5
27. Ale prawdziwie mówię wam: Niektórzy z tych, którzy tutaj stoją, nie skosztują śmierci, aż* ujrzą Królestwo Boże.
**lub: aż do, dopóki* Mt 16,28; Mk 9,1; 2P 1,16
28. I stało się w jakieś osiem dni po tych słowach, *że* wziął ze sobą Piotra i Jana, i Jakuba i wszedł na górę, aby się modlić.
29. I gdy modlił się, zmienił* się wygląd Jego oblicza, a Jego szaty stały się białe i promieniejące. **dosł.: (był) inny, różny* Wj 34,29; Mk 9,3
30. I oto dwaj mężowie rozmawiali z Nim, a byli to Mojżesz i Eliasz;
31. Którzy ukazali się w chwale i mówili o Jego odejściu, którego zamierzał dokonać* w Jerozolimie. **dosł.: wypełnić* 1P 1,11-12

32. A Piotra i tych, którzy byli z Nim, zmógł* sen; a gdy ocknęli się, ujrzeli Jego chwałę**, i dwóch mężów, *którzy* razem z Nim stali.
**dosł.: obciążył, przygniótł* Iz 60,1; Wj 33,18; J 1,14;
***gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor* 2P 1,16

33. I stało się, *w chwili* gdy oni się z Nim rozstawali, że Piotr powiedział do Jezusa: Mistrzu*! Dobrze nam tu być; uczyńmy trzy namioty: Tobie jeden i Mojżeszowi jeden, i Eliaszowi jeden; nie wiedział** bowiem co mówi. **gr.: epistates - opiekun, dowódca, mistrz; **nie rozumiał*

34. A gdy on to mówił, pojawił się obłok i zacienił ich; i bali się, gdy tamci wchodzili w obłok. Wj 14,19; 40,34

35. I rozległ* się głos z obłoku, mówiący: To jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie.
**dosł.: stał się* Hbr 3,15; Mt 3,17; 17,5; 2P 1,17

36. A gdy przebrzmiał* ten głos, Jezus znalazł się sam. A oni zamilkli, i o tym, co widzieli** nikomu w tych dniach nic nie oznajmili.
**dosł.: stać się; **gr.: horao - przyglądać się uważnie, patrzeć*

37. I stało się, że w następnym dniu, gdy zeszli z góry, wyszedł Mu na spotkanie liczny tłum. Mk 9,14

38. I oto *pewien* mężczyzna z tłumu zawołał, mówiąc: Nauczycielu! Proszę Cię, spójrz* na mojego syna, bo jest moim jedynakiem.
**gr.: epiblepo - przypatrzeć się, zwrócić uwagę, wpatrzeć się*

39. I oto duch* chwyta go, i nagle krzyczy, i szarpie nim tak, *że* aż się pieni, i z trudem odstępuje** od niego, tłukąc nim.
**gr.: pneuma - duch, tchnienie, wiatr, duch ludzki; **lub: opuszcza*

40. I prosiłem Twoich uczniów, aby go wyrzucili*, a nie mogli. **dosł.: wyrzucali* 2Krl 4,31

41. Wtedy Jezus w odpowiedzi, rzekł: O pokolenie* bez wiary i przewrotne! Jak długo będę z wami, i będę was znosił**? Przyprowadź tu swojego syna. Mt 3,7; Mk 9,19;
**gr.: genea - ród, plemię, naród, pokolenie* Dz 2,40
***gr.: anechomai - znosić, wytrzymywać, wytrwać*

42. A wtedy, gdy on podchodził, szarpnął nim zły duch i potrząsnął nim; ale Jezus zgromił* ducha nieczystego i uzdrowił chłopca, i oddał go jego ojcu. **gr.: eptimao - por. Mk 8,32***

43. A wszyscy zdumiewali się nad wielkością Boga. A gdy wszyscy byli *pełni* podziwu nad tym wszystkim, co Jezus uczynił, powiedział do swoich uczniów: Łk 22,69; 1P 1,5

44. Nastawcie swoje uszy na te słowa; bowiem Syn Człowieczy ma być wydany w ręce ludzi. Łk 24,7; Mt 16,21; 20,19

45. Lecz oni nie rozumieli tej wypowiedzi*, i była zakryta przed nimi, tak, aby jej nie pojęli, a bali się Go spytać o tę wypowiedź*.
**gr.: rhema - słowo, szczeg. słowo wypowiedziane*

46. A przyszło* im na myśl**, kto z nich mógłby być większy. **dosł.: wejść, przybyć* Łk 22,24;
***lub: rozważanie wewnętrzne, zamysł* Mt 18,1; Mk 9,33

47. A Jezus, poznając myśli ich serca, wziął dziecko i postawił je przy sobie, J 2,24

48. I powiedział im: Kto przyjąłby* to dziecko w moim imieniu, mnie przyjmuje; jeśli ktoś mnie przyjmuje, przyjmuje Tego, który mnie posłał; albowiem kto jest najmniejszy między wami wszystkimi, ten będzie wielki.
**gr.: dechomai - wziąć ręką, przyjąć przychylnie* Mk 9,37

49. A Jan w odpowiedzi, rzekł: Mistrzu! Widzieliśmy kogoś, *kto* w Twoim imieniu wygania demony i zabroniliśmy mu, dlatego że nie chodzi* z nami. Lb 11,26-30;
**lub: nie podąża - domyśl. (za Tobą) z nami* Dz 4,18

50. I powiedział do niego Jezus: Nie zabraniajcie mu; bo *kto* nie jest przeciwko nam, *ten* jest z nami. Łk 11,23; Mt 12,30; Flp 1,15

51. A gdy się wypełniły Jego dni, że miał być wzięty w górę, stało się, że On zwrócił* swoje oblicze, aby iść do Jerozolimy. Iz 50,7; 1P 4,1
**idiom: postanowił mocno, utwierdził się w postanowieniu*

52. I wysłał posłańców przed sobą*, którzy idąc weszli do miasteczka Samarytan, aby przygotować dla Niego miejsce. J 4,4;
**dosł.: przed swoim obliczem* Mt 10,5; J 8,48

53. Lecz oni Go nie przyjęli, dlatego że zmierzał* ku Jerozolimie. **dosł.: oblicze Jego zmierzało*

54. A widząc to uczniowie Jego, Jakub i Jan, powiedzieli: Panie! Chcesz, a powiemy, żeby z nieba zstąpił ogień i ich zniszczył, tak jak to uczynił Eliasz? Rdz 19,24; 2Krl 1,9-14

55. Ale *Jezus* obrócił się i surowo napomniał* ich, mówiąc: Wy nie wiecie, jakiego jesteście ducha. **lub: skarcił, zgromił* Mt 16,23

56. Albowiem Syn Człowieczy nie przyszedł zatracić* dusze ludzkie, ale je zbawić. I poszli do innego miasteczka. Łk 19,10;
**lub: zniszczyć, zgubić* Mt 18,11; J 12,47

57. I stało się, gdy oni szli, że w drodze ktoś powiedział do Niego: Pójdę* za Tobą, dokądkolwiek pójdziesz, Panie! Obj 14,4; Mt 8,19
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

58. A Jezus powiedział do niego: Lisy mają jamy, a ptaki *z* nieba gniazda; lecz Syn Człowieczy nie ma, gdzie by skłonił głowę.

59. I powiedział do innego: Pójdź za mną! Ale on powiedział: Panie! Pozwól mi najpierw odejść* i pogrzebać mojego ojca. Ag 1,2; Mt 4,19
**gr.: aperchomai - odejść, oddalić się w celu pójścia za kimś*
60. Ale Jezus powiedział mu: Pozwól umarłym pogrzebać swoich umarłych, a ty idź* i rozgłaszaj** Królestwo Boże. Ef 2,1.5; 1Tm 5,6
**dosł.: odejdź - w. 59*; **lub: rozsławiać, szerzyć, ogłaszać wszędzie*
61. Powiedział też i inny: Pójdę za Tobą, Panie! Ale najpierw pozwól mi pożegnać* się z tymi, którzy są w moim domu. Łk 14,33
**gr.: apotassomai - odłożyć, oddzielić, rozstać się, pożegnać, wyrzec*
62. A Jezus powiedział do niego: Nikt, kto przykłada* swoją rękę do pługa i spogląda** do tyłu, nie jest zdatny do Królestwa Bożego.
**lub: kładzie na pług; **dosł.: patrzy* Łk 17,31; Hbr 10,38

10 A potem wyznaczył Pan i innych siedemdziesięciu, i wysłał* ich po dwóch przed sobą** do każdego miasta i miejsca, do którego sam miał przyjść. Mt 10,1; Mk 6,7
**gr.: apostello - wysyłać, polecić komuś odejść; **dosł.: obliczem*
2. I mówił im: Żniwo wprawdzie wielkie, ale robotników mało; proście więc Pana żniwa, aby wypychał robotników na swoje żniwo.
Mt 9,37; J 4,35; 2Tes 3,1; Mk 16,15; Dz 8,4
3. Idźcie*; oto ja posyłam was jak jagnięta w *sam* środek wilków. Mt 10,16; 7,15;
gr.: hypago - odejdźcie - por. Mt 4,10 J 10,12; Dz 20,29
4. Nie noście ze sobą sakiewki, torby, ani sandałów, i nikogo w drodze nie pozdrawiajcie*. **gr.: asapodzomai - witać serdecznie* Łk 9,3; 1Kor 9,7
5. A do jakiegokolwiek domu wejdziecie, najpierw mówcie: Pokój temu domowi.
6. I jeśli tam rzeczywiście będzie syn pokoju, spocznie* na nim wasz pokój; a jeśli nie, wróci do was. **gr.: epanapauomai - spocząć, osiąść, polegać*
7. A w tym domu pozostańcie, jedząc i pijąc u nich, albowiem godny jest robotnik swojej zapłaty; nie przechodźcie z domu do domu.
8. A gdy wejdziecie do jakiegoś* miasta, a *tam* was przyjmą, jedzcie *to,* co wam podadzą; **lub: któregokolwiek* 1Kor 9,4; 1Tm 5,17; 2Tm 2,6
9. I uzdrawiajcie w nim chorych*, i mówcie im: Przybliżyło** się do was Królestwo Boże.
**lub: słabych; **jest bliskie* Łk 17,20; J 3,3
10. A gdy wejdziecie do jakiegoś miasta, a *tam* nie przyjmą was, wyjdźcie na jego ulice* i powiedzcie: **gr.: plateia - szeroka droga, ulica, plac*
11. Nawet pył, który przylgnął do nas z waszego miasta, na was strząsamy; ale wiedzcie to, że przybliżyło* się do was Królestwo Boże. **lub: jest bliskie* Lm 4,6; Mt 10,15; Mk 6,11
12. A mówię wam, że w owym dniu lżej będzie Sodomie, niż temu miastu. Rdz 19,24
13. Biada* tobie, Chorazynie! Biada tobie, Betsaido! Bo gdyby w Tyrze i w Sydonie dokonały się te dzieła mocy**, które dokonały się wśród was, dawno by w worze i w popiele siedząc, upamiętały*** się. Dn 9,3; Mt 11,20
**gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" wyrażający żal lub trwogę; **lub: cuda; ***zmienić myślenie, zawrócić*
14. Dlatego Tyrowi i Sydonowi lżej będzie na sądzie, niż wam. Łk 12,47; J 3,19; Rz 2,1
15. A ty, Kafarnaum, aż do nieba będąc wywyższone, aż do Hadesu* zostaniesz strącone. **gr.: określenie krainy umarłych - hebr.: Szeol* Iz 14,13
16. *Kto* was słucha, mnie słucha; a *kto* was odrzuca, mnie odrzuca*; a *kto* mnie odrzuca, odrzuca Tego, który mnie posłał. Lb 14,2;
**lub: nie przyjmuje, lekceważy* Łk 9,48; J 13,20
17. I wróciło owych siedemdziesięciu z radością, mówiąc: Panie! W Twoim imieniu demony są nam podległe. J 12,31; Obj 12,7
18. A wtedy powiedział im: Widziałem *jak* szatan niby błyskawica spadł z nieba.
19. Oto daję wam władzę*, abyście deptali po wężach i po skorpionach, i po całej mocy nieprzyjaciela, a nic wam na pewno** nie wyrządzi krzywdy***. **gr.: eksousia - prawo, moc* Ps 91,13
***gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie; ***lub: szkodzić, niszczyć*
20. Jednak nie radujcie się z tego, że duchy są wam poddane; ale radujcie się raczej z tego, że imiona wasze zostały zapisane w niebiosach. Mt 11,27; 28,18; J 5,22; Hbr 2,8
21. W tej właśnie godzinie rozradował się Jezus w duchu i powiedział: Wyznaję* Ojcze, PANIE nieba i ziemi, że zakryłeś te *rzeczy* przed mądrymi i roztropnymi, a objawiłeś je niemowlętom! Tak, Ojcze – gdyż uznałeś to za dobre** przed Tobą. Hbr 2,8
**lub: wysławiam, przyznaję otwarcie; **dobra wola, upodobanie*
22. Wszystko zostało mi przekazane od Ojca mojego; i nikt nie wie, kim jest Syn, tylko Ojciec, i kim jest Ojciec, tylko Syn, i *ten,* komu Syn zechce to objawić*. Mt 11,27; 28,18; J 3,35
**gr.: apokalypto - odkryć, odsłonić, ujawnić - (nagle)*
23. *Wtedy* odwrócił się do uczniów *i* na osobności powiedział *im:* Błogosławione* oczy, *które* widzą to, co wy widzicie. **lub: szczęśliwe*
24. Bo mówię wam, że wielu proroków i królów chciało widzieć to, co wy widzicie, a nie-

widzieli; i słyszeć to, co *wy* słyszycie, a nie słyszeli. J 8,56; Hbr 11,13.39; 1P 1,10

25. A oto powstał pewien znawca Prawa, wystawiając Go na próbę*, pytał: Nauczycielu! Co mam czynić, abym odziedziczył życie wieczne? **lub: doświadczyć, kusić - por. Jk 1,13**

26. A On powiedział do niego: Co zostało napisane w Prawie? Jak czytasz? Mt 22,35

27. A on w odpowiedzi, rzekł: Będziesz miłował PANA, Boga twojego, z całego swojego serca, i z całej swojej duszy, i z całej swojej siły, i z całej swojej myśli; a swojego bliźniego – jak samego siebie. Pwt 6,5; Kpł 19,18

28. I powiedział mu: Dobrze odpowiedziałeś; to czyń, a będziesz żył. Kpł 18,5; Ne 9,29

29. A on, chcąc samego siebie usprawiedliwić*, powiedział do Jezusa: A kto jest moim bliźnim? **lub: czynić sprawiedliwość (zachować?)* Rz 4,2

30. A Jezus, nawiązując *do* tego, powiedział: Pewien człowiek schodził z Jerozolimy do Jerycha i wpadł *w ręce* bandytów, którzy go obdarli i zadali mu ciosy, odeszli, zostawiając *go* losowi na pół umarłego. Joz 16,1

31. A przez przypadek schodził tą drogą pewien kapłan, a gdy *go* zobaczył, przeszedł na drugą stronę. Kpł 21,1-3

32. Podobnie i Lewita, który zjawił się na tym miejscu, podszedł, a gdy *go* zobaczył, przeszedł na drugą stronę. Dz 18,32; 2Tm 3,2

33. Natomiast pewien Samarytanin podróżując, przechodził obok niego i gdy go zobaczył, zlitował się*. **gr.: splanchnidzomai - por. Łk 15,20**

34. I gdy przystąpił, owinął jego rany, polewając *je* oliwą i winem, i wsadził go na swoje zwierzę, przyprowadził go do gospody i zaopiekował się nim. Mt 5,43; Rz 12,20

35. A nazajutrz, gdy wyruszał, wyjął dwa denary i dał gospodarzowi zajazdu, mówiąc do niego: Otocz go opieką, a cokolwiek ponad to wydasz, ja, gdy wrócę, oddam ci.

36. Jak ci się wydaje, który więc z tych trzech, był bliźnim *tego,* który wpadł *w ręce* bandytów*? **gr.: lestes - rabuś, zabójca, buntownik*

37. A on powiedział: Ten, który mu okazał* miłosierdzie. Powiedział więc mu Jezus: Idź, i ty czyń podobnie. **dosł.: uczynił* Prz 14,21

38. I stało się, gdy oni szli, że On wszedł do jednego miasteczka, a pewna kobieta o imieniu Marta, ugościła Go w swoim domu.

39. Miała ona siostrę, która nazywała się Maria; ta przysiadła u stóp Jezusa i słuchała Jego słowa. Łk 8,35

40. Ale Marta* zajęta** była przy wielu posługach, przystąpiła więc i powiedziała: Panie! Czy nie obchodzi*** Cię *to,* że moja siostra zostawiła mnie samą, abym usługiwała? Powiedz więc jej, aby mnie wsparła. J 11,1; 12,2 **tj. gospodyni, pani domu; **krzątała się; ***gr.: melo - Mk 4,38**

41. A Jezus w odpowiedzi, rzekł jej: Marto, Marto, troszczysz i kłopoczesz się o wiele; Łk 21,34; Mk 4,19; 1Kor 7,32

42. A tylko jedno jest potrzebne. A Maria dobrą cząstkę wybrała, która nie będzie jej odjęta. Ps 16,5; 27,4; 73,25; Łk 18,22

11 I stało się, że Jezus modlił się w pewnym miejscu, i gdy skończył, jeden z Jego uczniów powiedział: Panie! Naucz nas modlić się, jak i Jan nauczył swoich uczniów. Mt 6,9; Rz 8,26

2. Powiedział więc im: Kiedy modlicie się, mówcie: Ojcze nasz, *który jesteś* w niebiosach! Niech Twoje imię zostanie uświęcone*; niech przyjdzie Twoje Królestwo; niech się stanie Twoja wola, jak w niebie, *tak i* na ziemi. **gr.: hagiadzo - por. Mt 6,9** Iz 63,16

3. Chleba naszego codziennego daj nam na każdy dzień. Prz 30,8; Obj 11,15

4. I odpuść nam nasze grzechy; albowiem i *my* sami odpuszczamy każdemu, *kto* wobec nas jest winny. I nie wprowadź nas w pokusę*, ale nas uratuj** od złego. Ps 32,5; Mt 26,41; **por. Mt 6,13*; **gr.: hryomai - wyrwać, wyzwolić* J 17,15

5. I powiedział do nich: Kto z was mając przyjaciela, pójdzie do niego o północy i powie do niego: Przyjacielu! Pożycz mi trzy chleby;

6. Ponieważ przyjaciel mój przybył do mnie z drogi, a nie mam, co przed nim położyć.

7. A on *będąc* w środku, w odpowiedzi, rzekłby: Nie zadawaj mi trudu*; już drzwi zamknięte, a dzieciątka moje są ze mną w łóżku; nie mogę wstać i dać ci. **lub: nie kłopocz*

8. Mówię wam: Nawet gdyby nie wstał i nie dał, mimo że jest jego przyjacielem, to wstanie i na pewno* da z powodu jego natręctwa, tyle ile potrzebuje. **lub: rzeczywiście* Łk 18,1-8

9. I ja wam mówię: Proście, a będzie* wam dane; szukajcie, a znajdziecie; pukajcie, a będzie* wam otworzone. **lub: zostanie* Mt 7,7

10. Każdy bowiem, kto prosi, otrzymuje; a kto szuka, znajduje; a temu, co puka, zostanie otworzone. Iz 55,6; J 14,13

11. A *jeśli* jakiegoś ojca *pośród* was, syn poprosi o chleb, czy poda mu kamień? A jeśli o rybę, czy zamiast ryby poda mu węża?

12. A jeśli prosi o jajko, czy poda mu skorpiona? Ez 2,6; Łk 10,9; Obj 9,10

13. Jeśli więc wy, będąc złymi*, umiecie dawać dobre dary swoim dzieciom, o ileż bardziej Ojciec wasz z nieba da Ducha Świętego *tym, którzy Go* proszą? Rdz 6,5; Hi 15,14;
**lub: niegodziwi* Ez 36,27; J 4,10; 7,38-39

14. I wypędzał demona *z człowieka,* a ten był niemy; stało się, gdy wyszedł ów demon, że niemy przemówił; a tłumy zdziwiły się.

15. Lecz niektórzy z nich mówili: Przez Belzebuba*, władcę demonów, wyrzuca demony.
**tj. ironicznie - „Pan much" - bóstwo* Mt 12,22;
Ekronitów - por. 2Krl 1,2 Mt 10,25; Mk 3,22

16. A inni, wystawiając Go na próbę*, żądali od Niego znaku z nieba. Mt 16,1; Mk 8,11; J 6,30
**gr.: peiradzo - poddawać próbie, doświadczać, kusić*

17. Ale On, znając ich myśli*, powiedział im: Każde królestwo, które zostało podzielone** samo w sobie, pustoszeje, a dom na dom się wali. **lub: rozważanie wewnętrzne, zamysł* Mt 12,26;
***lub: rozdwojony, podzielony na części* Jk 3,5

18. A jeśli i szatan podzielony jest sam w sobie, jak ostoi się jego królestwo? Bo mówicie, że ja przez Belzebuba wyganiam demony.

19. A jeśli ja przez Belzebuba wyrzucam demony, *to* synowie wasi przez kogo wyrzucają? Dlatego oni będą waszymi sędziami.

20. A jeśli *ja* palcem Boga wyganiam demony, wtedy przyszło do was Królestwo Boga. Wj 8,19; Ps 8,3; Mt 12,28

21. Gdy uzbrojony siłacz strzeże swego dziedzińca, jego mienie spoczywa w pokoju;

22. Ale kiedy mocniejszy od niego przychodzi i zwycięża go, zabiera całą jego zbroję, w której pokładał ufność, a łupy jego rozdaje. Iz 53,12; Kol 2,15; Hbr 2,14; 1J 4,4

23. *Kto* nie jest ze mną, jest przeciwko mnie, a *kto* nie zbiera ze mną, rozprasza*. Łk 9,50;
**gr.: skorpidzo - rozsypywać, rozrzucać, rozdzielać* Mt 12,30

24. Gdy duch nieczysty wychodzi z człowieka, przechodzi przez miejsca suche*, szukając odpoczynku, i gdy go nie znajdzie, mówi: Wrócę do mojego domu, skąd wyszedłem.
**lub: bezwodne* Mt 12,43; Hi 1,7; 1P 5,8

25. I gdy przychodzi, znajduje go wymieciony i przyozdobiony. Mt 12,44; 2Tes 2,9; 2P 2,10

26. Wtedy idzie i bierze z sobą siedem innych duchów *bardziej* niegodziwych od siebie, i gdy wchodzą, mieszkają tam; i końcowy *stan* tego człowieka staje się gorszy niż pierwszy. Mt 23,15; 1P 2,20-22; J 5,14; 2P 2,20

27. I stało się, gdy On to mówił, że pewna kobieta z tłumu podniosła swój głos i powiedziała: Błogosławione łono, które Cię nosiło, i piersi, które ssałeś! Łk 1,28.42

28. A On powiedział: Błogosławieni* *są* raczej ci, którzy słuchają Słowa Bożego i go strzegą**. **lub: szczęśliwi* Ps 1,1-3; Łk 8,21;
***lub: przestrzegają* Jk 1,22-25; Obj 22,14

29. A gdy zgromadzał się tłum, zaczął mówić: To pokolenie jest złe; żąda znaku, ale nie będzie mu dany znak, jak tylko znak proroka Jonasza. Jon 2,1; Łk 9,41; Mt 12,38; 1Kor 1,22

30. Albowiem jak Jonasz stał się znakiem dla *mieszkańców* Niniwy, tak będzie i Syn Człowieczy *znakiem* dla tego pokolenia.
Jon 1,17; Łk 24,46; Mt 12,40

31. Królowa z południa powstanie* na sąd z mężami tego pokolenia i uzna ich za zasługujących na karę**; bo przyszła z krańców ziemi, aby słuchać mądrości Salomona; a oto tutaj *ktoś* więcej niż Salomon. 1Krl 10,1
**domyśl. (z martwych); **potępi, wyda sąd przeciwko*

32. Mężowie *z* Niniwy staną na sądzie z tym pokoleniem i uznają ich za zasługujących na karę; bo upamiętali się wskutek głoszenia Jonasza; a oto tutaj *ktoś* więcej niż Jonasz.

33. A nikt, gdy zapali lampę, nie stawia jej w ukryciu, ani pod korcem*, ale na świeczniku, aby ci, którzy wchodzą, widzieli światło.
**tj. naczynie na zboże o pojemności 9 l* Mt 5,15; Mk 4,21

34. Lampą ciała jest oko; jeśli więc twoje oko jest prosto *patrzące**, całe twoje ciało jest jasne; a jeśli byłoby złe**, i twoje ciało *będzie* ciemne. **tj. nie zezowate; **lub: niegodziwe - Mt 6,24*

35. Uważaj* więc, czy światło w tobie nie jest ciemnością. **lub: bacz* Mt 6,22

36. Jeśli więc całe twoje ciało* jest jasne, nie mając w sobie jakiejś części ciemnej, będzie całe *tak* jasne, jak gdyby cię lampa blaskiem oświeciła. **gr.: soma - por. Kol 2,11** Prz 4,18

37. A gdy to mówił, zaprosił Go pewien faryzeusz, aby u niego zjadł obiad*; a gdy wszedł, spoczął przy stole. **lub: śniadanie* Mt 15,2; Mk 7,3

38. A widząc to faryzeusz, zdziwił się, że najpierw nie zanurzył* *rąk* przed obiadem.
**gr.: baptidzo - nie dokonał rytual. obmycia rąk przez zanurzenie*
39. A Pan powiedział do niego: Teraz wy, faryzeusze, oczyszczacie to, co jest *na* zewnątrz kubka i misy; ale to, co jest wewnątrz was, pełne jest grabieży i niegodziwości. Mt 23,25
40. Bezmyślni*! Czy ten, który uczynił to, co jest zewnątrz, nie uczynił też tego, co jest wewnątrz? **lub: bezrozumni, lekkomyślni* 1Sm 16,7
41. Raczej z tego, co jest wewnątrz, ofiarujcie dar miłosierdzia*; a oto, wszystko będzie dla was czyste. **lub: wsparcie dla ubogich, jałmużna*
42. Ale biada wam faryzeuszom, gdyż dajecie dziesięcinę z mięty i z ruty*, i z każdego ziela, a omijacie sprawiedliwość i miłość Boga; te rzeczy trzeba było czynić, a tamtych nie opuszczać. Kpł 27,30; Ne 10,37; Ml 3,8
**tj. krzewiasta roślina wys. 60 cm stosowana w medycynie*
43. Biada wam faryzeuszom, gdyż miłujecie pierwsze ławy w synagogach i pozdrowienia na rynkach. Prz 16,18; Mt 23,6; Łk 14,7
44. Biada wam, uczeni w Piśmie i faryzeusze, obłudnicy! Bo jesteście jak grobowce nieoznaczone, a ludzie, którzy po nich chodzą, nie wiedzą *o tym*. Ps 5,9; Mt 23,27; Dz 23,23
45. A w odpowiedzi, pewien znawca Prawa powiedział do niego: Nauczycielu! To mówiąc i nas znieważasz*. **lub: obrażasz*
46. A On powiedział: I wam, znawcom* Prawa biada, że obciążacie ludzi ciężarami niemożliwymi do uniesienia, a sami *nawet* jednym ze swoich palców tych ciężarów nie dotykacie. **gr.: nomikos - nauczyciel Prawa, biegły w Prawie*
47. Biada wam, że budujecie grobowce prorokom, a wasi ojcowie ich pozabijali.
48. A zatem świadczycie, że zgadzacie się z czynami swoich ojców. Oni ich wprawdzie pozabijali, a wy budujecie ich grobowce.
49. Dlatego też i Mądrość Boża powiedziała: Poślę do nich proroków i apostołów, a z nich *niektórych* zabiją i będą prześladować;
50. Aby zażądano od tego pokolenia krwi wszystkich proroków, *która jest* przelana od założenia świata, Rdz 9,5; Ps 9,12; Obj 18,20
51. Od krwi Abla aż do krwi Zachariasza, który zginął pomiędzy ołtarzem a domem* *Boga;* tak, mówię wam, zostanie zażądana od tego pokolenia. Rdz 4,8; 2Krn 24,20-22; Mt 23,35
**gr.: oikos - dom; tu: w znacz. domu Bożego, rodzina, mieszkanie*
52. Biada wam, znawcom Prawa, że zabraliście klucz poznania; sami nie weszliście, *a tym, którzy chcą* wejść*, przeszkodziliście.
**dosł.: wchodzącym* Ml 2,7-8; J 7,47-52
53. A gdy im to mówił, zaczęli uczeni w Piśmie i faryzeusze gwałtownie* występować *przeciwko Niemu* i wypytywać Go odnośnie wielu *rzeczy,* **dosł.: strasznie, boleśnie*
54. Zastawiając pułapkę* na Niego i dążąc, aby Go pochwycić** *na* jakimś *słowie* z Jego ust, aby Go oskarżyć. Ps 37,32; Mt 22,15
**lub: czyhając na Niego; **dosł.: złapać, upolować*

12 Wtedy, gdy zgromadziło się wiele tysięcy* ludu, tak że jedni po drugich deptali, zaczął mówić do swoich uczniów: Przede wszystkim zważcie** na zakwas faryzeuszów, którym jest obłuda. Mt 16,6; Mk 8,15
**gr.: myrias (miriada) - dziesięć tysięcy, tu: w l.mn.*
***gr.: prosecho - zważać na siebie, poświęcać uwagę, chronić się*
2. A nie ma nic zakrytego, co nie zostanie odsłonięte, i *nic* tajemnego, co nie byłoby poznane. Kaz 12,14; Łk 8,17; 1Kor 4,5
3. Dlatego, co mówiliście w ciemności, będzie słyszane w świetle, i co szeptaliście do ucha w alkierzach*, głoszone będzie na tarasach**. **lub: pomieszczenia prywatne, tajne; **tj. dachach*
4. A mówię wam, moim przyjaciołom*: Nie bójcie się *tych, którzy* zabijają ciało, a potem nie mają *już* nic więcej, co *mogliby* uczynić.
**gr.: filos - kochający, życzliwy, przyjazny* Iz 51,7; J 15,14
5. Pokażę wam natomiast, kogo macie się bać: Bójcie się Tego, który, gdy zabije, ma władzę* wrzucić do Gehenny**, to wam mówię, Tego się bójcie. **lub: prawo, moc* Mt 10,28; 25,41
***tj. dolina Hinnom - symbol wiecznego potępienia*
6. Czyż pięciu wróbli nie sprzedają za dwa assariony*? I ani jeden z nich nie jest zapomniany przed *obliczem* Boga.
**moneta o bardzo niskiej wartości* Mt 10,29; Ps 50,10;
2 godziny pracy pracownika rolnego Pwt 22,6; Mk 11,13
7. Ale i włosy na waszej głowie wszystkie są policzone. Nie bójcie się więc; więcej znaczycie* niż wiele wróbli. **lub: jesteście ważniejsi*
8. A mówię wam: Każdy kto przyzna* się do mnie przed ludźmi, do tego i Syn Człowieczy przyzna się przed aniołami Boga;
**lub: wyznać, ogłosić publicznie, oznajmić otwarcie*
9. A kto wyparłby się mnie przed ludźmi, ten dozna odrzucenia przed aniołami Boga.
10. I każdy, kto powie *jakieś* słowo na Sy-

na Człowieczego, temu będzie odpuszczone; a temu, kto by bluźnił* przeciwko Duchowi Świętemu, nie zostanie odpuszczone.
gr.: blasfemeo - por. Mk 2,7 Mt 12,31; Mk 3,28; 1Tm 1,13

11. A gdy was będą prowadzić do synagog, i *przed* rządzących i władze, nie martwcie* się, jak macie się bronić, i co *macie* mówić.
**lub: troszczcie się* Łk 21,12; Mt 10,17; Mk 13,9

12. Duch Święty bowiem nauczy was w tej godzinie, co trzeba powiedzieć.

13. I powiedział do Niego ktoś z ludu: Nauczycielu! Powiedz mojemu bratu, aby podzielił się ze mną dziedzictwem.

14. A On powiedział do niego: Człowieku! Kto mnie ustanowił sędzią lub rozjemcą* nad wami? **gr.: meristes - rozjemca, rozdzielający np. dziedzictwo*

15. I powiedział do nich: Uważajcie i strzeżcie się chciwości, gdyż życie *człowieka* nie jest *zależne* od obfitości jego majętności.

16. I powiedział im podobieństwo*, mówiąc: U pewnego bogatego człowieka obrodziło pole. **dosł.: położyć obok, przykład, porównanie*

17. I rozważał w sobie, mówiąc: Co mam zrobić, skoro* nie mam gdzie gromadzić moich plonów? **lub: jako że, ponieważ* Łk 22,12; Dz 1,30

18. I powiedział: To uczynię: Zburzę swoje spichlerze i większe pobuduję, i zgromadzę wszystkie moje plony i wszystkie swoje dobra;

19. I powiem mojej duszy: Duszo! Masz wiele dóbr złożonych na wiele lat; odpocznij, jedz, pij, i bądź dobrej myśli. Kaz 11,9

20. Ale Bóg powiedział do niego: Bezmyślny! Tej nocy zażądają od ciebie twojej duszy, a to, co przygotowałeś, czyje będzie?

21. Tak *będzie i z tym,* który dla siebie gromadzi* skarby, a nie wzbogaca się u Boga.
**gr.: thesauridzo - gromadzić, zbierać, trzymać w zapasie*

22. Do swoich uczniów natomiast powiedział: Dlatego mówię wam: Nie troszczcie się o swoje życie*, co będziecie jeść, ani o ciało, w co się przyodziejecie. **lub: duszę* Mt 6,25

23. Dusza* więcej znaczy niż pokarm, a ciało niż ubranie. **gr.: psyche - istota żywa, dusza jako ośrodek woli, uczuć, myśli, życie, tchnienie, oddech, osoba*

24. Przyjrzyjcie* się krukom, że nie sieją ani żną, nie mają spiżarni ani spichlerza, a Bóg je żywi; o ile bardziej wy jesteście ważniejsi niż ptaki? **lub: dostrzeżcie* Ps 147,9; Mt 10,21; Łk 12,7

25. A któż z was, troszcząc się, może dodać do swojego wzrostu jeden łokieć*? **por. Mt 6,27***

26. Jeśli więc *nawet* najmniejszej rzeczy nie możecie *uczynić,* dlaczego troszczycie* się o pozostałe? **lub: martwicie*

27. Przypatrzcie się liliom, jak rosną; nie trudzą się, ani nie przędą; a mówię wam: Nawet Salomon w całej swojej chwale nie był tak przyodziany, jak jedna z nich.

28. Jeśli więc trawę na polu, która dziś jest, a jutro będzie w piec wrzucona, Bóg tak przyodziewa, o ile bardziej was, o małej wiary!

29. Nie pytajcie* się więc, co będziecie jeść albo pić, i nie bądźcie niespokojni.
**dosł.: szukajcie* Mt 6,31; Łk 22,35

30. Tego wszystkiego bowiem szukają narody* świata; ale Ojciec wasz wie, że tego potrzebujecie. **lub: poganie, nie-Żydzi* Iz 55,6; Mt 6,33

31. Jednak *wy* szukajcie Królestwa Bożego, a to wszystko będzie wam dodane. 1Krn 16,11

32. Nie bój się, mała trzódko! Upodobało się Ojcu waszemu dać wam Królestwo.
Iz 41,14; Mt 25,34; 2Tes 1,5; Hbr 12,28; Jk 2,5

33. Sprzedajcie swoje majętności i ofiarujcie dar miłosierdzia*; sprawcie sobie sakiewki, które nie niszczeją, skarb niewyczerpany w niebiosach, gdzie złodziej nie podchodzi, i mól nie niszczy. 2Kor 8,2; Łk 18,22;
**lub: wsparcie dla ubogich, jałmużna* Mt 19,21; Dz 2,45; 4,34

34. Albowiem gdzie jest wasz skarb*, tam będzie i wasze serce. Kol 3,1-3; Mt 6,21; Flp 3,20
**gr.: thesauros - skarbiec, spichlerz, zgromadzone rzeczy*

35. Niech* będą* przepasane wasze biodra, i lampy** zapalone. Mt 25,4; Flp 2,15; Ef 6,14; 1P 1,13
**dosł.: niech są; **gr.: lychnos - lampa, świeca na świeczniku*

36. A wy, bądźcie podobni ludziom oczekującym swojego pana, kiedy powróci z wesela*, aby kiedy przyjdzie i zapuka, zaraz mu otworzono. **dosł.: z wesel - l.mn.* Mt 22,1; 24,22

37. Błogosławieni ci słudzy*, których pan, gdy przyjdzie, znajdzie czuwających. Zaprawdę mówię** wam, że przepasze się i położy ich przy stole, i podejdzie, i będzie im służył.
**lub: niewolnicy; **gr.: amen - z hebr.: godne wiary*

38. I jeśli przyszedłby podczas drugiej*, lub przyszedłby podczas trzeciej** straży, błogosławieni są ci słudzy, jeśli ich tak znajdzie.
**tj. od 21 do 24 naszego czasu; **od 24 - do 3 rano*

39. To natomiast wiedzcie, że gdyby wiedział gospodarz, o której godzinie ma przyjść złodziej, czuwałby i nie dopuściłby, *aby* podkopano* się do jego domu. 1Tes 5,2-3;
**tj. włamać się, przekopać ścianę* Mt 24,43; 2P 3,10

40. I wy więc bądźcie* gotowi; bo Syn Człowieczy przyjdzie o godzinie, której się nie domyślacie. **dosł.: stawajcie się* Mt 24,42; 1Tes 5,6
41. Wtedy Piotr powiedział Mu: Panie? *Czy* do nas mówisz to podobieństwo*, czy też do wszystkich? **gr.: parabole - przykład, porównanie*
42. Pan natomiast powiedział: Kto zatem jest tym wiernym i roztropnym zarządcą*, którego pan postawi nad swoją służbą, aby *im* dawał przydział zboża we *właściwym* czasie? **gr.: oikonomos - zarządca domu, nadzorca* 1Kor 4,1
43. Błogosławiony ten sługa, którego pan jego, gdy przyjdzie, znajdzie tak czyniącego;
44. Prawdziwie mówię wam, że go postawi nad wszystkimi swoimi dobrami*. **lub: dobytkiem, mieniem* Mt 24,47; Obj 3,21; Łk 22,39
45. A jeśli powiedziałby ów sługa w swoim sercu: Mój pan zwleka ze swoim przyjściem, i zacząłby bić sługi i służebnice, a jeść, pić i upijać się, Kaz 8,11; 2P 2,3; 2Kor 11,20
46. Przyjdzie pan owego sługi w dniu, którego nie oczekuje, i w godzinie, której nie zna, i rozetnie* go, i położy dział jego z niewierzącymi. **lub: potnie na kawałki* Ps 37,9; 94,14; 1Tes 5,3
47. Ten sługa natomiast, który poznał wolę swojego pana i nie przygotował się, i nie czynił zgodnie z jego wolą, odbierze wiele razów*; **lub: być chłostany* Jk 4,17
48. Ten natomiast, który nie znał, a uczynił rzeczy godne batów, będzie mniej chłostany. Od każdego bowiem, komu wiele dano, wiele będzie się żądać; a komu wiele powierzono*, od tego więcej będą wymagać**. Kpł 5,17; **gr.: parathitemi - położyć obok, powierzyć, zdeponować **gr.: aiteo - prosić, błagać, żądać, wymagać* Rz 2,12; 1Tm 1,13
49. Przyszedłem ogień zrzucić na ziemię, i tego chcę, aby już zapłonął*! Iz 11,4; **dosł.: został zapalony* Ml 3,2; 4,1; Mt 3,10; Łk 12,51
50. Mam też zostać zanurzony* *w* chrzcie*; i jakże jestem utrapiony**, dopóki się to *nie* dopełni! Mt 20,22; Mk 10,38; Ps 40,8 **gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać, wielokrotnie w celu farbowania - przesiąknąć; **lub: uciskany, powstrzymywany*
51. Czy wydaje się wam, że przybyłem, *aby* przynieść pokój na ziemi? Wcale nie, mówię wam, raczej podział*. **lub: brak jedności, niezgoda*
52. Albowiem od teraz będzie pięciu w jednym domu podzielonych*, trzech przeciwko dwóm, i dwóch przeciwko trzem. **gr.: diameridzo - rozłupać, nie zgadzać się (w sporze), podzielić*
53. Podzieleni będą: ojciec przeciwko synowi i syn przeciwko ojcu, matka przeciwko córce i córka przeciwko matce, teściowa przeciwko swojej synowej i synowa przeciwko swojej teściowej. Mi 7,6; Mt 10,21; 24,10
54. I mówił do tłumów: Gdy widzicie obłok wznoszący się od zachodu, zaraz mówicie: Ulewa nadchodzi; i tak się dzieje*; **dosł.: staje się*
55. I gdy wiatr wiejący od południa, mówicie: Będzie upał; i jest*. **dosł.: staje się* Hi 37,17
56. Obłudnicy! Oblicze ziemi i nieba wiecie jak rozpoznawać*, natomiast tego czasu nie rozpoznajecie*? **lub: badać, doświadczać, próbować*
57. A dlaczego sami z siebie nie osądzacie, co jest sprawiedliwe*? **gr.: dikaios - por. Mt 13,43**
58. Gdy więc idziesz ze swoim przeciwnikiem do urzędnika*, już w drodze zadaj sobie trud, aby uwolnić się od niego, aby cię czasem nie zaciągnął przed sędziego, a sędzia nie wydał poborcy, a poborca nie wrzucił** cię do więzienia. **gr.: archon - rządzący, urzędnik przewodniczący radzie Areopagu; **dosł.: wrzucał* Mt 5,25
59. Mówię ci: Nie wyjdziesz stamtąd, póki nie oddasz ostatniego leptona*. **tj. drobna moneta miedziana - 1/8 asa - por. Mk 12,42**

13 W tym samym czasie, niektórzy z *tam* obecnych*, oznajmili mu o Galilejczykach, których krew Piłat zmieszał z krwią ich ofiar. **gr.: pareimi - być obok, być pod ręką* Dz 5,37
2. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Czy wydaje się wam, że ci Galilejczycy byli *większymi* grzesznikami od wszystkich innych Galilejczyków, że tak ucierpieli?
3. Wcale nie, mówię wam; ale jeśli się nie upamiętacie*, wszyscy podobnie** zginiecie. **gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9** **gr.: hoautos - tak też, tak samo, podobnie* Łk 24,47; Dz 2,3
4. Albo tych osiemnastu, na których upadła wieża w Syloe i zabiła ich; czy wydaje się *wam,* że oni byli *bardziej* winni niż wszyscy ludzie mieszkający w Jerozolimie?
5. Wcale nie, mówię wam; ale jeśli się nie upamiętacie, wszyscy tak samo* zginiecie**. **gr.: homoiois - por. Hbr 2,17** Łk 13,3; Ez 18,30; 2P 3,9 ***gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*
6. I powiedział im to podobieństwo: Pewien człowiek miał figowca zasadzonego w swojej winnicy, przyszedł *więc* i szukał na nim owocu, i nie znalazł. Iz 5,1; Jr 2,21; Mt 3,8
7. Wtedy powiedział do winogrodnika: Oto przez trzy lata przychodzę i szukam owocu

na tym drzewie, i nie znajduję. Wytnij je; po co zajmuje ziemię bezużytecznie*?
gr.: katargeo - por. 1Kor 13,8* Kpł 19,23; Łk 3,9; J 15,2

8. Ale on w odpowiedzi, rzekł do niego: Panie! Pozostaw je jeszcze na ten rok, aż je okopię i obłożę nawozem; Hbr 6,8; Rz 10,1

9. Może potem* przyniesie owoc; a jeśli nie, wytniesz je w przyszłości. **gr.: men - por. J 11,6**

10. A w szabaty nauczał w jednej z synagog.

11. I oto była tam kobieta, która miała ducha niemocy* od osiemnastu lat, a była tak pochylona, że nie mogła się w ogóle wyprostować. **lub: słabości, bezsiły* Mt 9,32; Łk 8,2; J 5,5

12. Gdy Jezus ujrzał ją, zawołał* do siebie i powiedział jej: Kobieto! Uwolniona jesteś od swojej słabości. **lub: przemówił, zwrócił*

13. I nałożył na nią ręce, i od razu się wyprostowała* i wysławiała** Boga. Mk 6,5; 16,8; Łk 4,40
dosł.: została wyprostowana; **gr.: doksadzo - por. J 7,39*

14. A przełożony synagogi powiedział oburzony, że Jezus uzdrawiał w szabat, mówiąc *do* tłumu: Jest sześć dni, w które trzeba pracować; w te więc dni przychodźcie po uzdrowienie*, a nie w dzień szabatu. Kpł 23,3;
**dosł.: zostać uzdrowionymi* Wj 20,9; Ez 20,12; Mt 12,10

15. Wtedy Pan w odpowiedzi, rzekł do niego: Obłudniku*, czy każdy z was w szabat nie odwiązuje swojego wołu albo osła od żłobu, i nie prowadzi, *żeby go* napoić? Prz 11,9
**gr.: hypokrites - aktor grający na scenie, obłudnik*

16. *Czy* więc tej córki Abrahama, którą szatan związał – spójrzcie! – *na* osiemnaście lat, nie należało rozwiązać z *tych* więzów w dzień szabatu? Łk 19,9; Rz 4,11; 2Tm 2,26

17. I gdy On to mówił, zawstydzili się wszyscy Jego przeciwnicy, i cały lud radował się ze wszystkich chwalebnych czynów, które działy się przez Niego. Iz 45,24; 1P 3,16

18. Mówił też: Do czego podobne* jest Królestwo Boże, i do czego je przyrównam?
gr.: homoioo - por. Hbr 2,17 Łk 17,21; Mt 13,31; Mk 4,30

19. Podobne jest do ziarna gorczycy, które człowiek wziął i wrzucił do swojego ogrodu; i rosło, i stało się wielkim drzewem, a ptaki *z* nieba zagnieździły się w jego gałęziach.

20. I powiedział ponownie: Do czego przyrównam Królestwo Boże? Mt 13,24

21. Podobne jest do kwasu, który wzięła kobieta i zmieszała z trzema miarami* mąki, aż całe się zakwasiło. **dosł.: saton - ok. 13 litrów*

22. I chodził po miastach i miasteczkach, nauczając i zmierzając ku Jerozolimie.

23. I powiedział do Niego pewien *człowiek*: Panie! Czy niewielu będzie zbawionych? A On powiedział do nich: Mt 7,14; 20,16

24. Zmagajcie* się, aby wejść przez ciasną bramę; albowiem mówię wam: Wielu będzie starało** się wejść, ale nie będą w stanie.
**gr.: agonidzomai - walczyć w zawodach, zmagać się, zabiegać*
***lub: szukać, dociekać, usilnie starać się* Rdz 7,16; Mt 25,10

25. Kiedy wstanie gospodarz i zamknie bramę, a *wy* stojąc na zewnątrz zaczęlibyście pukać w bramę, mówiąc: Panie, panie, otwórz nam! A *on* w odpowiedzi powie wam: Nie znam was. Skąd jesteście?

26. Wtedy zaczniecie mówić: Jedliśmy z tobą* i piliśmy, i nauczałeś na naszych ulicach**.
**dosł.: przed tobą; **gr.: plateia - plac, ulica, szeroka droga*

27. A on powie: Mówię wam, nie znam was. Skąd jesteście? Odstąpcie ode mnie wszyscy, sprawcy bezprawia*. Ps 1,6; Mt 7,21; 25,41
**gr.: adikia - niesprawiedliwość sędziego, akt nieprawości*

28. Tam będzie płacz i zgrzytanie zębów, gdy zobaczycie Abrahama, Izaaka, Jakuba i wszystkich proroków w Królestwie Boga, a was samych na zewnątrz wyrzuconych.

29. I przyjdą ze wschodu i z zachodu, i z północy i z południa, i spoczną za stołem w Królestwie Bożym. Rdz 28,14; Mt 8,11; Obj 7,9

30. I oto są ostatni, którzy będą pierwszymi, i są pierwsi, którzy będą ostatnimi.

31. W tym dniu podeszli niektórzy faryzeusze, mówiąc do Niego: Wyjdź i idź stąd, bo Herod chce Cię zabić. Ps 11,1-2; Mt 14,1

32. I powiedział im: Idźcie i powiedzcie temu lisowi*: Oto wyrzucam demony i dokonuję uzdrowień dziś i jutro, a trzeciego *dnia* kończę. **gr.: alopeks - lis - w starożytności osoba o małym znaczeniu, osoba o destrukcyjnym wpływie, oszust, morderca* J 17,4; 19,30

33. Jednakże trzeba mi dziś i jutro, i następnego *dnia* być w drodze; gdyż niedopuszczalne jest, aby prorok miał zginąć poza Jerozolimą. J 17,4; 19,30

34. Jeruzalem! Jeruzalem! Które zabijasz proroków i kamienujesz tych, którzy posyłani są do ciebie; ile razy chciałem zgromadzić twoje dzieci, w ten sposób jak kwoka *zgromadza* swoje kurczęta pod skrzydła, a nie chcieliście. Ps 36,7; 57,1; 91,4; Mt 23,37

35. Oto wasz dom będzie zostawiony pusty.

A zaprawdę mówię wam, że nie zobaczycie mnie, aż przyjdzie *czas,* gdy powiecie: Błogosławiony, który przychodzi w imieniu PANA.

14 I stało się, gdy Jezus wszedł w sabat do domu jednego z przywódców faryzeuszów, aby zjeść posiłek* – oni Go uważnie obserwowali. **dosł.: chleb*

2. I oto zjawił się pewien człowiek chory na puchlinę wodną. Mt 14,14; Mk 6,5.13; Łk 9,2

3. A Jezus w reakcji* *na to,* powiedział do znawców Prawa i do faryzeuszów, mówiąc: Czy wolno w szabat uzdrawiać? A oni milczeli. **dosł.: w odpowiedzi rzekł - idiom charakter. dla j. hebrajskiego*

4. Wtedy On ujął go, uzdrowił i odesłał.

5. I powiedział* do nich: Kto z was, gdy jego osioł albo wół wpadnie do studni**, nie wyciągnie go od razu w dniu szabatu? **por. w. 3*; **gr.: frear - studnia, głębina otchłani, cysterna*

6. I nie byli w stanie* Mu na to odpowiedzieć**. **gr.: ouk ischysan - być bez siły, nie mieć zdolności **gr.: antapokrinomai - odpowiedzieć przeciw, zaprzeczyć*

7. I powiedział zaproszonym podobieństwo, gdy dostrzegł*, jak obierali pierwsze miejsca, i mówił do nich: **gr.: epecho - zwrócić uwagę*

8. Kiedy jesteś przez kogoś zaproszony na wesele, nie zajmuj pierwszego miejsca *przy ławie,* aby czasem ktoś zacniejszy od ciebie nie został przez niego zaproszony; Prz 25,6

9. A gdy ten, który ciebie i jego zaprosił, podejdzie i powie ci: Ustąp* temu miejsca; i wtedy ze wstydem *będziesz* musiał** spocząć na ostatnim miejscu. **dosł.: daj; **dosł.: rozpoczniesz*

10. Ale kiedy zostałeś zaproszony, pójdź i spocznij na ostatnim miejscu; aby, gdy przyjdzie ten, który cię zaprosił, powiedział tobie: Przyjacielu! Przesuń się wyżej; wtedy będziesz miał chwałę wobec wszystkich współspoczywających* z tobą. **por. Mk 6,26**

11. Gdyż każdy, *kto* siebie wywyższa, będzie poniżony, a kto się uniża, będzie wywyższony. Prz 15,33; 1Sm 15,17; Mt 23,12; Jk 4,6; 1P 5,5

12. A mówił i temu, który Go zaprosił: Gdy wyprawiasz obiad albo wieczerzę, nie zwołuj swoich przyjaciół, ani swoich braci, ani swoich krewnych, ani bogatych sąsiadów, żeby cię czasem i oni w zamian nie zaprosili, i to stałoby się twoją odpłatą.

13. Ale gdy wyprawiasz ucztę, wezwij ubogich, ułomnych, chromych i ślepych,

14. A będziesz błogosławiony; gdyż nie mają ci czym odpłacić, będzie ci bowiem odpłacone przy powstaniu *z martwych* sprawiedliwych. Dn 12,3; Mt 10,42; 25,34-40

15. A słysząc to jeden ze współspoczywających, powiedział do niego: Błogosławiony*, który będzie jadł chleb w Królestwie Boga. **gr.: makarios - por. Mt 5,3** J 6,27; Mt 8,11; Obj 19,9

16. On natomiast powiedział do niego: Pewien człowiek wyprawił* wielką wieczerzę, i wielu zaprosił; **dosł.: uczynił* Mt 22,1-14; Mk 6,21

17. I w godzinie wieczerzy, posłał swojego sługę, aby powiedzieć zaproszonym: Przychodźcie, bo wszystko jest już gotowe.

18. I zaczęli się wszyscy, *jak* jeden* wymawiać. Pierwszy powiedział mu: Kupiłem pole, muszę** iść i je zobaczyć; proszę cię, miej mnie za wymówionego. **lub: zgodnie* Iz 28,12; ***lub: mieć potrzebę, konieczność* Mt 22,5; J 1,11; 5,40

19. A drugi powiedział: Kupiłem pięć par wołów i idę je wypróbować; proszę cię, miej mnie za wymówionego*. Łk 9,62; Mt 13,46 **gr.: paraiteomai - udaremnić przez błaganie, odrzucić, odmówić*

20. A inny powiedział: Pojąłem* żonę, dlatego nie mogę przyjść. **gr.: gameo - ożenić się, poślubić*

21. I wrócił ów sługa, i oznajmił to swojemu panu. Wtedy rozgniewał się gospodarz i powiedział swojemu słudze: Wyjdź szybko na place i ulice miasta, i wprowadź tu ubogich, ułomnych, chromych* i ślepych. Iz 35,6; **gr.: cholos - kulawy, bez stopy* Mt 22,9; Łk 10,10

22. I powiedział sługa: Panie! Stało się, jak rozkazałeś, i jeszcze jest miejsce.

23. I powiedział pan do sługi: Wyjdź na drogi i *między* płoty, i przymuszaj* wejść, aby został napełniony mój dom. Dz 16,15; 1Kor 9,19 **gr.: anakadzo - przymuszać, czynić koniecznym, przynaglać*

24. Albowiem mówię wam, że nikt z owych mężów, którzy są zaproszeni*, nie skosztuje mojej wieczerzy. **gr.: kaleo - wołać, wzywać, zapraszać*

25. I gdy szły razem z Nim wielkie tłumy, obrócił się i powiedział do nich:

26. Jeśli ktoś przychodzi do mnie, a nie ma w nienawiści* swojego ojca i matki, i żony, i dzieci, i braci, i sióstr, a nawet i swojego życia, nie może być moim uczniem. **lub: nie cierpieć, gardzić, wzdrygać się, kochać kogoś lub coś mniej od drugiego* Pwt 13,6; 21,15; J 12,25; Mt 10,37

27. I ktokolwiek nie niesie* swojego krzyża, a idzie za mną, nie może być moim uczniem. **gr.: bastadzo - podnieść rękami, dźwigać* Mt 16,24; Mk 8,34

28. Bo kto z was, chcąc zbudować wieżę, najpierw nie usiądzie i nie obliczy kosztu, czy ma na dokończenie?
29. Aby czasem, gdy położy fundament, a nie będzie mógł dokończyć, wszyscy, którzy to widzą, nie zaczęli kpić z niego,
30. Mówiąc: Ten człowiek zaczął budować, a nie mógł dokończyć. Hbr 10,38; 2P 2,19
31. Albo, jaki król jadąc potykać się na wojnę z drugim królem, nie usiądzie i najpierw nie rozważa, czy jest *na tyle* silny, *by* z dziesięcioma tysiącami *ludzi* stanąć naprzeciw *temu,* który idzie na niego z dwudziestoma tysiącami? Prz 20,18; 25,8
32. A jeśli nie, to gdy tamten jeszcze jest daleko, wysyła do niego posłów, prosząc o pokój*. **gr.: eirene - pokój - od czas. eireneo - łączyć, spajać*
33. Tak i każdy z was, kto nie rozstanie* się ze wszystkim co posiada**, nie może być moim uczniem. **lub: pożegnać się, rozstać się - por. Łk 9,61* **gr.: hyparchonta - dobytek, mienie, majątek* Mt 16,24; Mk 8,34
34. Dobra jest sól; lecz jeśli sól straci swój smak, czym zostanie przyprawiona? Kpł 2,13
35. Nie nadaje się ani do ziemi, ani do nawozu; wyrzucają ją na zewnątrz. Kto ma uszy by słuchać, niech słucha. Hbr 2,4; Mt 5,13; J 15,6

15 A byli *tam* wszyscy celnicy i grzesznicy, *którzy* przybliżali się do Niego, aby Go słuchać.
2. I szemrali faryzeusze i uczeni w Piśmie, mówiąc: Ten przyjmuje grzeszników i jada z nimi. Mt 9,10; 1Tm 1,15; Dz 11,3
3. I powiedział do nich to podobieństwo*, mówiąc: **gr.: parabole - położyć obok, przykład, porównanie*
4. Który człowiek spośród was, mając sto owiec, i zgubi jedną z nich, nie zostawia dziewięćdziesięciu dziewięciu na pustkowiu, i nie idzie za zaginioną, aż ją znajdzie?
5. A gdy ją znajdzie, kładzie na swoje ramiona, radując się. Mt 8,12; Ps 119,176
6. I gdy przyjdzie do domu, zwołuje przyjaciół i sąsiadów, mówiąc im: Radujcie* się ze mną*, bo znalazłem swoją owcę, która mi zaginęła. **gr.: synchairo - współradować* 1P 2,25
7. Mówię wam, że taka będzie radość w niebie z jednego grzesznika, który się upamięta, *i to bardziej* niż z dziewięćdziesięciu dziewięciu sprawiedliwych, którzy nie potrzebują upamiętania*. **lub: zmiany myślenia, zawrócenia*
8. A która kobieta, mając dziesięć drachm, jeśli zgubiłaby jedną drachmę*, nie zapala lampy i nie zamiata domu, starannie szukając, aż znajdzie? J 10,16; Ef 2,17; Mt 18,28 **drachma - stawka dzienna robotnika sezonowego*
9. A gdy znajdzie, zwołuje przyjaciółki i sąsiadki, mówiąc: Radujcie się ze mną, albowiem znalazłam drachmę, którą zgubiłam.
10. Taka, mówię wam, będzie radość przed aniołami Boga z jednego grzesznika, *który się* upamiętał. Ez 33,11; Łk 2,1; 2P 3,9
11. Powiedział też: Pewien człowiek miał dwóch synów*; **gr.: hyios - syn, reprezentujący ojca*
12. I młodszy z nich powiedział ojcu: Ojcze! Daj mi przypadającą na mnie część majątku. I podzielił im majętność. Pwt 21,16
13. A po niewielu dniach, młodszy syn zabrał wszystko i odjechał do dalekiej krainy, i żyjąc rozwiąźle*, roztrwonił tam swoją majętność. **gr.: asotos - w sposób rozrzutny, rozwiązły*
14. A gdy wszystko wydał, nastał wielki głód w tej krainie, i on zaczął *cierpieć* niedostatek*. **gr.: hystereo - być pozbawionym czegoś, mieć brak*
15. Poszedł więc, przyłączył się do jednego z obywateli tej krainy, który posłał go do swoich wiejskich posiadłości, aby pasł świnie.
16. I pragnął napełnić żołądek swój strąkami, które jadały świnie; a nikt mu nie dawał.
17. A gdy wejrzał w siebie, powiedział: *Jak* wielu najemników mojego ojca ma obfitość chleba, a ja tu głodny giną!
18. Wstanę, pójdę do mojego ojca i powiem mu: Ojcze! Zgrzeszyłem przeciwko niebu i wobec ciebie, Iz 63,16; Kpł 26,40; 1Krl 8,47; Mt 7,11
19. Już nie jestem godny zostać nazwany twoim synem; uczyń mnie jednym ze swoich najemników. Rdz 32,10; Ps 44,16; 1Kor 15,9
20. Wstał więc *i* poszedł do swojego ojca. A gdy był jeszcze daleko, ujrzał go jego ojciec, zlitował* się, wybiegł, rzucił się mu na szyję i pocałował go. Pwt 30,2; Ps 103,10; Iz 55,7 **gr.: splanchnidzomai - być głęboko poruszony, zdjęty litością*
21. I powiedział mu syn: Ojcze! Zgrzeszyłem* przeciwko niebu i wobec ciebie, i nie jestem już godny zostać nazwany twoim synem. **gr.: hamartano - chybić celu, nie mieć udziału w, grzeszyć*
22. A ojciec powiedział do swoich sług: Przynieście najlepszą szatę i ubierzcie go, dajcie pierścień na jego rękę i sandały na stopy; Ps 132,9.16; Ez 16,9; Za 3,3-5; Mt 22,11; Obj 2,17

23. I przyprowadźcie tłuste cielę, zabijcie*, a gdy się najemy, będziemy się cieszyć.
**lub: złóżcie w ofierze* Rdz 18,7; Iz 25,6; Mt 22,2
24. Gdyż ten mój syn był martwy, a ożył, i był zgubiony, a odnalazł się; i zaczęli się cieszyć. 2Kor 5,14; Ef 2,1; 5,14; 1Tm 5,6; Jud 1,12
25. A jego starszy* syn był w polu; i gdy wracając zbliżył się do domu, usłyszał muzykę i tańce; **gr.: presbyteros - starszy pośród dwóch osób, wiekowy*
26. I zawołał jednego ze sług, i pytał się, co się dzieje*. **lub: co to mogłoby być, co jest, co to znaczy*
27. A on powiedział do niego: Przyszedł twój brat i twój ojciec zabił tłuste cielę, bo otrzymał go z powrotem zdrowego. Dz 19,7; Flp 1,6
28. A on rozgniewał się i nie chciał wejść; więc jego ojciec wyszedł i go prosił.
29. A on w odpowiedzi, rzekł ojcu: Oto tyle lat ci służę i nigdy nie przekroczyłem twojego przykazania; a mnie nigdy nie dałeś koźlęcia, abym radował się ze swoimi przyjaciółmi. 1Sm 15,13; Łk 18,9-12.21; Rz 10,3
30. Ale gdy przyszedł ten twój syn, który pożarł twój majątek z nierządnicami*, dla niego zabiłeś tłuste cielę. **lub: prostytutkami*
31. A on powiedział mu: Dziecko*! Ty zawsze jesteś ze mną, i wszystko, co jest moje, jest i twoje. **gr.: teknon - dziecko, dziecię w czułym zwrocie*
32. Lecz trzeba było weselić się i radować, że twój brat był martwy, a ożył, i był zgubiony, a odnalazł się. Rz 3,4; Ps 51,8; Iz 35,10

16 Mówił też i do swoich uczniów: Był pewien bogaty człowiek, który miał zarządcę*, i ten został oskarżony przed nim, *o to,* że roztrwonił jego mienie. Mt 18,23; Tt 1,7; **tj. zarządzający sprawami domowymi* 1Kor 4,1; 1P 4,10
2. I gdy go zawołał, powiedział mu: Cóż to słyszę o tobie? Zdaj rachunek ze swojego zarządzania; gdyż nie będziesz mógł już zarządzać. Mt 12,36; Rz 14,12
3. I powiedział zarządca do siebie*: Co uczynię, gdyż pan mój odbiera mi zarządzanie**? Kopać nie mam siły, a żebrać się wstydzę***.
**dosł.: sam w sobie; **lub: szafarzowanie - por. w. 1* ***gr.: aischynomai - wstydzić się, zhańbić, napawać wstydem*
4. Wiem, co uczynię, żeby przyjęli mnie do swoich domów, gdy zostanę odsunięty od zarządzania. Łk 7,41-42; Mt 18,24
5. I przywołał *pojedynczo* do siebie każdego z dłużników swojego pana, i powiedział pierwszemu: Ile jesteś winien mojemu panu?
6. A on powiedział: Sto baryłek* oliwy. I powiedział mu: Weź swój zapis *dłużny,* usiądź i szybko napisz pięćdziesiąt. Ez 45,10-14
**gr.: batos - gr. miara płynów, ok. 40 l, tu: 4000 l*
7. Potem drugiemu powiedział: A ty ile jesteś winien? A on mu powiedział: Sto korców* pszenicy. I powiedział mu: Weź swój zapis *dłużny* i napisz osiemdziesiąt.
**hebr. miara objętości 1 korzec 350 - 420 l* Łk 20,9; Mt 18,24
8. I pochwalił pan niesprawiedliwego* zarządcę, że uczynił roztropnie; gdyż synowie tego wieku roztropniejsi są od** synów światłości w swoim pokoleniu. Łk 20,34;
**tj. postępującego bezprawnie; **dosł.: nad* 1Tes 5,5; 1J 3,10
9. I ja wam mówię: Czyńcie sobie przyjaciół mamoną* niesprawiedliwości, aby gdy się skończy, przyjęli was do wiecznych przybytków**. **aram.: mamona - ostoja, majątek jako oparcie*
***gr.: skene - namiot, szałas, przybytek* 1Tm 6,17; 2Kor 5,1
10. Wierny w najmniejszym i w wielkim jest wierny; a w najmniejszym niesprawiedliwy*, jest i w wielkim niesprawiedliwy*. Łk 19,17;
gr.: adikia - nieprawość - por. Łk 13,27 Mt 25,21
11. Jeśli więc w niesprawiedliwej mamonie nie staliście się wierni*, kto wam powierzy prawdziwą *wartość*? Łk 12,33; Ef 1,18; Jk 2,5
**gr.: pistos - być wiernym, godnym zaufania, wierzyć*
12. A jeśli w tym, co cudze nie staliście się wierni, kto wam da wasze *własne*?
13. Żaden sługa domu nie może służyć dwom panom, gdyż albo jednego znienawidzi, a drugiego będzie miłował; albo do jednego przylgnie*, a drugim pogardzi; nie możecie Bogu służyć i mamonie. Joz 24,15; Mt 4,10; 6,24
**gr.: antechomai - trzymać się czegoś, trwać, przylgnąć*
14. Tego wszystkiego słuchali faryzeusze, którzy miłowali pieniądze* i naśmiewali się z Niego. **gr.: filargyros - kochać srebro, być chciwym*
15. I powiedział im: Wy jesteście tymi, *którzy* sami siebie uznajecie za sprawiedliwych przed ludźmi, lecz Bóg zna wasze serca; bo co wśród ludzi jest wyniosłe, obrzydliwością jest przed Bogiem. 1Sm 16,7; Prz 20,2; Rz 10,3
16. Aż do czasów Jana było Prawo i Prorocy; odtąd* jest głoszona dobra nowina o Królestwie Boga i każdy się do niego wdziera gwałtem**. Mt 11,9; Dz 3,18; J 11,48
lub: od tego czasu; **gr.: biadzo - doznawać przemocy - Mt 11,12
17. A łatwiej jest niebu i ziemi przeminąć, niż odpaść jednej kresce* *z literki* Prawa.
**tj. znak diakrytyczny, rożek litery* Łk 21,33; Mt 5,18

18. Każdy, kto oddala swoją żonę i inną poślubia, cudzołoży*; i każdy *kto* oddaloną przez męża poślubia, cudzołoży*. Mt 5,32; 19,9
**gr.: moicheuo - popełniać cudzołóstwo, być rozwiązłym*

19. A był pewien bogaty człowiek, który ubierał się w purpurę i w delikatny len, i co dzień wspaniale się bawił. Est 8,15; Ez 16,49

20. Był też pewien żebrak o imieniu Łazarz, który został porzucony przy jego bramie, *cały* owrzodziały,

21. I pragnął nasycić się z okruszyn, które spadały ze stołu bogacza; a psy przychodziły i lizały jego wrzody.

22. I stało się, że umarł ów żebrak, i aniołowie zanieśli go na łono* Abrahama; umarł też i bogacz, i został pogrzebany. Hi 3,13;
**lub: pierś* Mt 8,11; Dz 12,15

23. A gdy w Hadesie* cierpiał męki i podniósł swoje oczy, ujrzał z daleka Abrahama i Łazarza na jego łonie. Ps 9,17; Mt 5,29; 18,9
**gr. określ. krainy umarłych - hebr. Szeol - Dz 2,27 - Ps 16,10*

24. I on zawołał, mówiąc: Ojcze Abrahamie! Zmiłuj się nade mną i poślij Łazarza, aby umoczył koniec swojego palca w wodzie i ochłodził mój język, bo doznaję bólu* w tym płomieniu. Mt 25,41; Mk 9,44; Iz 66,24; 2Tes 1,8;
**gr.: odynao - powodować silny ból, być w udręce* Obj 20,15

25. A Abraham powiedział: Dziecko*! Wspomnij, że ty otrzymałeś swoje dobro za swojego życia, podobnie jak Łazarz zło; a on tutaj jest pocieszany, a ty doznajesz bólu.
gr.: teknon - por. Mt 9,2* Hi 21,13; Ps 73,12-19; Flp 3,19

26. I nad to wszystko*, między nami a wami znajduje** się wielka przepaść, aby ci, którzy chcą stąd przejść do was, nie mogli, ani też stamtąd do nas nie mogli się przeprawić.
**lub: wśród wszystkich tych (powodów)* 1Sm 25,36; Mi 3,18;
***dosł.: jest ustanowiona, uczyniona trwale* 1Tm 1,4; Łk 12,59

27. Wtedy powiedział: Proszę cię więc, Ojcze! Abyś go posłał do domu mojego ojca,

28. Albowiem mam pięciu braci; niech zaświadczy im, żeby i oni nie przyszli na to miejsce męczarni.

29. Abraham powiedział mu: Mają Mojżesza i Proroków; niech ich słuchają.

30. A on powiedział: Nie, Ojcze Abrahamie! Lecz jeśli ktoś z umarłych do nich pójdzie, upamiętają się. Obj 16,9-11

31. Powiedział mu więc: Jeśli Mojżesza i Proroków nie słuchają, to choćby też ktoś powstał z martwych, nie dadzą się przekonać.

17 I powiedział do uczniów: Niemożliwe jest, aby nie miały przyjść zgorszenia; lecz biada temu, przez którego przychodzą! Mt 18,7; 1Kor 11,19

2. Lepiej by mu było, aby zawieszono ośli* kamień młyński u jego szyi i wrzucono go w morze, niż żeby miał zgorszyć jednego z tych małych.
**tj. kamień młyński obracany przez osła*

3. Uważajcie na siebie. A jeśliby zgrzeszył przeciwko tobie twój brat, upomnij go*; a jeśli się upamięta**, odpuść mu. Prz 9,8; Mt 6,14
gr.: epitimao - surowo upomnieć, skarcić - por. Mt 8,26
***gr.: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić - por. Mt 3,2**

4. I jeśliby zgrzeszył przeciwko tobie siedem razy na dzień i siedem razy na dzień zwrócił* się do ciebie, mówiąc: Upamiętałem się – odpuść mu. **gr.: epistrofe - zawrócić, zwrócić, powrócić*

5. I powiedzieli apostołowie do Pana: Dodaj nam wiary. Mk 9,24

6. A Pan powiedział: Jeśli mielibyście wiarę jak ziarnko gorczycy i powiedzieli temu drzewu czarnej morwy: Wyrwij się z korzeniem i przesadź się w morze, usłuchałoby* was.
**lub: okazałoby posłuszeństwo* Mt 17,20; 21,21; 1Kor 13,2

7. A kto z was, mając sługę, który orze lub pasie, powie mu zaraz, gdy wróci z pola: Przyjdź i spocznij *przy stole?*

8. Czyż nie powie mu *raczej:* Przygotuj mi wieczerzę, przepasz się i służ mi, aż się najem i napiję, a potem i ty zjesz i napijesz się?

9. Czy jest wdzięczny temu słudze za to, że uczynił to, co mu rozkazano? Nie wydaje* *mi* się. **gr.: dokeo - wydawać się, być zdania, przypuszczać*

10. Tak i wy, gdy uczynicie wszystko, co wam rozkazano, mówcie: Sługami nieużytecznymi jesteśmy, gdyż *to,* co było naszą powinnością, uczyniliśmy. Hi 22,3; 1Krn 29,14; 1Kor 9,16

11. I stało się, gdy szedł do Jerozolimy, że przechodził przez środek Samarii i Galilei.

12. I gdy wchodził do jednego miasteczka, wyszło mu naprzeciw dziesięciu trędowatych mężów, którzy stanęli z daleka.

13. I oni podnieśli głos, mówiąc: Jezusie, Mistrzu! Zmiłuj się *nad* nami.

14. I gdy ich zobaczył, powiedział im: Idźcie, ukażcie się kapłanom. I stało się, gdy odchodzili, że zostali oczyszczeni. Kpł 14,2-9; Mt 9,27

15. Jeden z nich natomiast, gdy zobaczył, że został uzdrowiony, wrócił, potężnym głosem chwaląc* Boga; **gr.: doksadzo - por. J 7,39***

16. I padł na twarz u Jego stóp, dziękując Mu; a był on Samarytaninem.
17. A Jezus w odpowiedzi, rzekł: Czyż nie dziesięciu zostało oczyszczonych*, a gdzie jest dziewięciu?
gr.: katharidzo - por. 2Kor 7,1
18. Czy nie znalazł się *żaden,* kto wróciłby i dał chwałę Bogu, tylko ten cudzoziemiec*?
**gr.: allogenes - wywodzący się z innego plemienia, obcy* Ps 29,1
19. I powiedział mu: Wstań, idź, twoja wiara cię uzdrowiła*.
**lub: ocaliła, zbawiła* Łk 7,50; 18,42
20. Zapytany natomiast przez faryzeuszów, kiedy przyjdzie Królestwo Boga, w odpowiedzi, rzekł im: Królestwo Boga nie przychodzi *w sposób możliwy* do zaobserwowania*;
**gr.: parateresis - dostrzeganie, obserwacja* J 18,36
21. Nie powiedzą: Oto tu, albo: Oto jest tam; oto bowiem Królestwo Boże jest wewnątrz was.
Łk 10,9; Mt 12,28; Rz 14,17; 1Kor 6,9; 15,50
22. A do uczniów powiedział: Przyjdą dni, że będziecie pragnęli widzieć jeden z dni Syna Człowieczego, a nie ujrzycie.
23. I powiedzą wam: Oto tu, albo: Oto jest tam; nie odchodźcie, ani *o to* nie zabiegajcie*.
gr.: dioko - por. Rz 9,30 Łk 21,8; Mt 24,23; Mk 13,21
24. Albowiem tak, jak błyskawica, gdy zabłyśnie i świeci od *jednego krańca* pod niebem aż do *drugiego krańca* pod niebem; tak będzie i z Synem Człowieczym w Jego dniu.
25. Ale najpierw trzeba, aby wiele wycierpiał i został odrzucony* przez to pokolenie.
**lub: uznany za nienadającego się, niezaakceptowany*
26. A tak, jak stało się za dni Noego, tak będzie i w dniach Syna Człowieczego.
Rdz 6,1-9.22; 1P 3,19-20; 2P 2,5-6
27. Jedli, pili, zaślubiali i były zaślubiane aż do tego dnia, kiedy wszedł Noe do arki i przyszedł potop, i wygubił wszystkich.
28. Podobnie *też* jak stało się za dni Lota: Jedli, pili, kupowali, sprzedawali, sadzili, budowali;
Rdz 19,1-38; Pwt 29,23-25; Iz 1,9; Jr 50,40
29. Ale tego dnia, gdy wyszedł Lot z Sodomy, spadł z nieba deszcz ognia i siarki, i wygubił wszystkich;
30. Tak właśnie* będzie w dniu, w którym objawia**się Syn Człowieczy.
Mt 24,3; Mk 13,26
lub: zgodnie z tym; **jest objawiany - gr.: apokalypto - 1P 1,12
31. W tym dniu, kto będzie na tarasie*, a rzeczy jego w domu, niech nie zstępuje, aby je zabrać; a kto na polu, podobnie niech nie wraca.
**dach spełniał rolę tarasu* Mt 6,25; Flp 3,7-8
32. Przypomnijcie* *sobie* żonę Lota.
**lub: pamiętajcie o* Rdz 19,17-26; 1Kor 10,6-12
33. Kto chce duszę* swoją zachować, straci ją; a kto ją straci**, zachowa*** ją przy życiu.
**gr.: psyche - dusza, życie, osoba* Mt 10,39; Mk 8,36; J 12,25
***gr.: apollymi - niszczyć, usunąć; ***lub: uczymi ją żywą*
34. Mówię wam: Tej nocy będzie dwóch na jednym łożu; jeden zostanie zabrany, a drugi zostanie pozostawiony.
Mt 24,40
35. Dwie będą mleć na tym samym *miejscu;* jedna zostanie zabrana*, a druga zostanie pozostawiona.
gr.: paralambano - por. Flp 4,9
36. Dwóch będzie w polu; jeden zostanie zabrany, a drugi zostanie pozostawiony.
37. A odzywając się*, pytają* Go: Gdzie, Panie? A *On* im powiedział: Gdzie *jest* ciało**, tam gromadzą się orły.
Mt 24,28; Obj 19,17
**dosł.: odpowiadając, mówią - Łk 14,3*; **gr.: soma - ciało, zwłoki*

18 A powiedział im też podobieństwo dotyczące tego, że zawsze potrzeba* się modlić i nie zniechęcać się**,
Ps 55,17;
**gr.: dei - jest konieczne, musieć; **gr.: ekkakeo - być całkowicie bez ducha, upadać na duchu, wyczerpanym* Łk 11,5; 21,36
2. Mówiąc: W jednym mieście był pewien sędzia, który nie bał się Boga, a człowieka nie szanował*.
Ps 36,1-2; Rz 3,18
**gr.: entrepo - wstydzić się, czuć obawę, mieć szacunek*
3. Była też w tym mieście *pewna* wdowa, która przychodziła do niego, mówiąc: Wymierz mi sprawiedliwość wobec mojego przeciwnika*.
**gr.: antidikos - przeciwna strona w procesie*
4. I przez *pewien* czas nie chciał. Ale potem powiedział do siebie: Chociaż się nie boję Boga i nie szanuję* człowieka,
por. w. 2
5. To jednak, ponieważ ta wdowa przysparza mi trudności*, wymierzę jej sprawiedliwość, aby w końcu nie przyszła i nie uderzyła** mnie *w twarz.*
**gr.: kopos - trud, mozół* Łk 11,8; 1Kor 9,27
***gr.: hypopiadzo - podbić oko, uderzyć aż do sińców, dręczyć*
6. A Pan powiedział: Posłuchajcie, co mówi ten niesprawiedliwy sędzia;
Łk 12,18; 16,8
7. A czy Bóg z pewnością nie wywrze* pomsty *za* wybranych, *którzy* wołają do Niego dniem i nocą, chociaż zwleka** w ich*** *sprawie*?
**dosł.: uczyni pomstę* Wj 22,23; Ps 88,3; 2Tes 1,6;
***lub: jest cierpliwy; ***wobec nich* Obj 6,10; Łk 2,37
8. Mówię wam, że szybko wywrze* pomstę. Tylko czy Syn Człowieczy, gdy przyjdzie znajdzie taką** wiarę na ziemi?
dosł.: uczyni; **lub: takiego rodzaju - gr.: ho - por. Jk 2,14
2Tes 2,1; 2Tm 4,3
9. I powiedział także do tych, którzy po-

kładali ufność w samych sobie, że są sprawiedliwi, a innych mieli za nic*, to podobieństwo: **lub: wzgardzić kimś* Prz 30,12; Łk 10,29

10. Dwóch ludzi weszło do świątyni, aby się modlić, jeden faryzeusz, a drugi celnik.

11. Faryzeusz stanął i tak się *sam* w sobie* modlił: Boże! Dziękuję Ci, że nie jestem jak pozostali ludzie, drapieżni, niesprawiedliwi, cudzołożni, albo jak i ten celnik. Mt 6,5;
**dosł.: do siebie* Mk 11,25; Ga 3,10

12. Poszczę dwa razy w tygodniu, daję dziesięcinę ze wszystkiego, co* zyskam**. Za 7,5-6;
**dosł.: ile, jak wiele; **lub: nabywam* Mt 6,16; 9,14

13. A celnik, stojąc z daleka, nie chciał nawet oczu podnieść do nieba, ale bił się w swoją pierś, mówiąc: Boże! Okaż miłosierdzie* mnie grzesznemu. **lub: daj się przebłagać* Ps 25,7.11

14. Mówię wam: Ten odszedł usprawiedliwiony do swojego domu, a tamten nie; gdyż każdy, kto siebie wywyższa, zostanie poniżony, a kto się uniża, zostanie wywyższony. Iz 53,11; Rz 3,20; 4,5; Ga 2,16; 1Kor 6,11

15. A przynieśli do Niego też niemowlęta, aby ich dotknął; widząc to uczniowie, surowo napominali ich. 1Sm 1,24; Mt 19,13

16. Lecz Jezus przywołał je i powiedział: Pozwólcie dzieciątkom przyjść do mnie, i nie zabraniajcie im; takich bowiem jest Królestwo Boże. Dz 2,39; Mt 18,3; 1P 2,2

17. Zaprawdę* mówię wam: Jeśli ktoś nie przyjmie Królestwa Bożego jak dzieciątko, nie wejdzie do niego. Ps 131,1-2; Mk 10,15; 1P 1,14
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary, akt potwierdzenia*

18. I pytał Go pewien dostojnik*, mówiąc: Nauczycielu dobry! Co mam czynić, abym odziedziczył życie wieczne? Mt 19,16;
**lub: przywódca, naczelnik* Mk 10,17; Łk 6,46

19. A Jezus powiedział mu: Czemu nazywasz mnie dobrym*? Nikt nie jest dobry, tylko jeden, Bóg. Ps 14,3; 86,5; 119,68; Rz 3,10
**gr.: agathos - dobry, prawy, czcigodny, wybitny*

20. Znasz przykazania? Nie cudzołóż, nie morduj, nie kradnij, nie mów fałszywego świadectwa, czcij swojego ojca i swoją matkę.

21. A on powiedział: Tego wszystkiego przestrzegałem* od swojej młodości. Rz 3,19;
gr.: fylasso - strzec, czuwać - por. Mk 10,20 Ga 3,24; Flp 3,6

22. Jezus słysząc to, powiedział mu: Jeszcze jednego ci brak: sprzedaj wszystko co masz i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie; i przyjdź tu, i podążaj za mną.

23. A on słysząc to, bardzo się zasmucił; był bowiem bardzo bogaty. Łk 8,14; 12,15; Ez 33,31

24. A gdy Jezus ujrzał go, tak bardzo zasmuconego, powiedział: Z jakim trudem ci, którzy mają bogactwa, wejdą do Królestwa Bożego! Ps 62,10; Mk 10,24; 1Tm 6,9

25. Łatwiej bowiem jest wielbłądowi przejść przez ucho igły*, niż bogatemu wejść do Królestwa Boga. Mt 19,24; Mk 10,25
**gr.: trymalias rafidos - otwór igły (do szycia)*

26. Wtedy powiedzieli ci, którzy to słyszeli: Kto więc może zostać zbawiony? Mt 19,25

27. On natomiast powiedział: Co niemożliwe jest u ludzi, możliwe jest u Boga. Łk 1,37; Hi 42,2; Jr 32,17; Dn 4,35; Mt 19,26

28. A Piotr powiedział: Oto my opuściliśmy wszystko i poszliśmy* za Tobą. Mt 19,27
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

29. A On powiedział im: Zaprawdę mówię wam, że nie ma nikogo, kto opuściłby dom, albo rodziców, albo braci, albo żonę, albo dzieci ze względu na Królestwo Boże,

30. Kto nie* odbierze daleko więcej w obecnym czasie, a w nadchodzącym wieku – życie wieczne. **por. Łk 10,19*** Łk 12,31; 1Tm 4,8; Hbr 13,5

31. I wziął ze sobą dwunastu, i powiedział do nich: Oto zmierzamy* do Jerozolimy i dopełni się wszystko, co jest napisane przez proroków *o* Synu Człowieczym. Ps 22,7; Iz 53,7
**dosł.: iść do góry, wspinać się - Jerozolima leży na górze*

32. Bo zostanie wydany poganom, i będzie wyśmiany*, znieważony i opluty; J 18,28;
**gr.: empaidzo - wyśmiewać, drwić, mamić* Mt 17,22; 27,2

33. A po ubiczowaniu zabiją Go; ale trzeciego dnia powstanie *z martwych*.

34. A oni nic z tego nie zrozumieli, i było to słowo* zakryte przed nimi, i nie pojęli tego, co było powiedziane. **gr.: rhema - wypowiedź, słowo*

35. I stało się, gdy zbliżał się do Jerycha, że pewien ślepiec siedział przy drodze żebrząc. 1Sm 2,8; Mt 20,29; Mk 10,46; J 9,8

36. A słysząc, że tłum przechodził, pytał, co to może być. Mt 21,10; Łk 15,26

37. I oznajmili mu, że *właśnie* obok przechodzi Jezus z Nazaretu. Mk 2,1-3; J 12,35

38. I zawołał, mówiąc: Jezusie, Synu Dawida! Zmiłuj się nade mną. Ps 62,12; Iz 9,6; Rz 1,3

39. A ci, co szli na przedzie, upominali go surowo*, aby milczał. Ale on tym bardziej krzyczał: Synu Dawida! Zmiłuj się nade mną.
**gr.: epitimao - karcić, gromić, surowo napomnieć* Jr 29,12-13

40. A gdy Jezus stanął, kazał go przyprowadzić do siebie; i gdy on się przybliżył,
41. Zapytał go, mówiąc: Co chcesz, abym ci uczynił? A on powiedział: Panie! Abym przejrzał*. **por. w. 43** Łk 7,50; 8,48; 17,19
42. A Jezus mu powiedział: Przejrzyj*! Wiara twoja cię ocaliła**. **por. w. 43** Ps 146,8
***gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić*
43. I natychmiast przejrzał*, i podążał** za Nim, chwaląc Boga. *A* cały lud widząc to, oddał chwałę Bogu. **gr.: anablepo - ponownie widzieć **gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*

19 I wszedł do Jerycha, i przechodził przez nie. Joz 18,21; 1Krl 16,34
2. I oto *pewien* mężczyzna, zwany z imienia Zacheusz, a był on przełożonym* nad celnikami, i był bogaty, Mt 9,10
**gr.: architelones - przełożony nad poborcami podatków i cła*
3. I usilnie starał się zobaczyć Jezusa, kto to jest; i nie mógł z powodu tłumu, bo był niskiego wzrostu. Łk 9,7; 23,8; J 12,21
4. I pobiegł* naprzód, wszedł na sykomorę, aby Go zobaczyć; bo miał tamtędy przechodzić. **lub: prześcignął* Am 7,14; Łk 5,19
5. A gdy Jezus przyszedł na to miejsce, spojrzał w górę; i *gdy* go ujrzał, powiedział do niego: Zacheuszu! Zejdź szybko, albowiem dziś muszę zatrzymać się w twoim domu.
6. I zszedł pośpiesznie, i podjął* Go z radością. **lub: ugościć, przyjąć jako gościa do domu* J 14,23
7. A gdy wszyscy *to* zobaczyli, *zaczęli* szemrać, mówiąc: Do człowieka grzesznego przyszedł, aby spocząć* *w gościnie.* Mt 9,11; Łk 5,30
**gr.: katalyo - rozwiązać, spocząć, zatrzymać się w podróży*
8. Zacheusz natomiast stanął i powiedział do Pana: Panie, oto połowę swojego majątku daję ubogim, a jeśli na kimś coś wymusiłem*, oddaję to w czwórnasób. Kpł 6,4-5; 2Sm 12,6; **lub: złożyć fałszywy donos* Prz 6,31; Łk 3,8-13
9. A Jezus powiedział mu: Dziś zbawienie stało się *udziałem* tego domu, dlatego że i on jest synem Abrahama. J 4,42; 2Kor 6,2
10. Przyszedł bowiem Syn Człowieczy*, aby odszukać i zbawić to, co zginęło. Ez 34,16; **dosł.: syn człowieka* Mt 18,11; Hbr 7,25
11. A gdy oni słuchali tego, dodał jeszcze *to* podobieństwo, dlatego że był blisko Jerozolimy, a im wydawało* się, że już zaraz ma się ukazać Królestwo Boże. J 11,55
**gr.: dokeo - wydawać się, być zdania, przypuszczać, myśleć*
12. Powiedział więc: Pewien człowiek szlachetnego rodu* udał się do odległej krainy, żeby objąć dla siebie królestwo i powrócić**. Mt 25,14; Mk 13,34; Łk 20,9; Dz 1,11; Hbr 9,28
**gr.: eugenes - dobrze urodzony, szlachetny (w sposobie myślenia) **gr.: hypostrefo - powrócić, zawrócić, obrócić*
13. I przywołał dziesięciu swoich sług, dał im dziesięć min*, i powiedział do nich: Obracajcie** nimi, aż przyjadę. Rz 12,6; 1Kor 12,7
**1 mina to 1/60 talentu - od 360 do 1150 g tj. 100 srebrnych drachm; **lub: handlujcie, trudźcie się*
14. Natomiast poddani* jego nienawidzili go i wysłali za nim poselstwo**, mówiąc: Nie chcemy, aby ten królował*** nad nami.
**lub: obywatele - gr.: polites; **delegację; ***zakrólował*
15. I stało się, *że* on powrócił po przyjęciu królestwa, i powiedział, aby przywołano do niego te sługi, którym dał srebro, żeby się dowiedzieć, kto ile zyskał z handlu*. **gr.: diapragmateuomai - całkowite, poważne zajęcie się prowadzeniem interesu* Rz 14,10; Mt 25,19; 1Kor 4,1
16. Przyszedł więc pierwszy, mówiąc: Panie! Twoja mina zyskała dziesięć min.
17. I powiedział mu: Dobrze, sługo dobry! Dlatego, że stałeś się wierny* w najmniejszym, miej władzę nad dziesięcioma miastami. **lub: godny zaufania* Mt 25,11; Obj 2,26
18. Przyszedł i drugi, mówiąc: Panie! Twoja mina przyniosła* pięć min. **por. Ef 6,6***
19. I temu też powiedział: I ty stań nad pięcioma miastami. Mt 25,22; 2Kor 9,6
20. A inny przyszedł, mówiąc: Panie! Oto twoja mina, którą miałem odłożoną w chustce,
21. Bałem się bowiem ciebie, gdyż jesteś człowiekiem srogim*; że podnosisz**, czego nie położyłeś, i żniesz, czego nie zasiałeś. **lub: wymagającym; **bierzesz* Rz 8,15; 2Tm 1,7
22. Wtedy powiedział mu: Na podstawie twoich słów* sądzę ciebie, zły** sługo! Wiedziałeś***, że jestem człowiekiem srogim, podnoszę, czego nie położyłem, i żnę, czego nie zasiałem; Mt 12,37; Rz 3,19
gr. idiom: z ust twoich sądzę ciebie; **gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły; ***gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć - Mt 24,36
23. Dlaczego więc nie oddałeś mojego srebra do banku*? A ja po powrocie podjąłbym je z odsetkami. **dosł.: stół bankierski* Dz 6,2
24. I powiedział tym, którzy stali obok: Weźcie od niego tę minę i dajcie temu, który ma dziesięć min. Łk 12,20; 16,2
25. I powiedzieli mu: Panie! Ma dziesięć min.
26. Albowiem mówię wam, że każdemu, *któ-*

ry ma, zostanie dane, a *temu, który* nie ma, i to, co ma, zostanie mu* zabrane. Dz 1,20;
**dosł.: zabrane od niego* Mt 13,12; Mk 4,25

27. Nadto moich nieprzyjaciół*, tych, którzy nie chcieli, abym zakrólował nad nimi, przyprowadźcie tu i zabijcie ich przede mną.
1Kor 15,25; Hbr 10,13; Łk 19,4; Lb 14,36; Ps 2,3
gr.: echthros od gr.: echtho - nienawidzić - por. Mt 13,28

28. A gdy *Jezus* to powiedział, ruszył przodem*, zmierzając** do Jerozolimy.
**gr.: emprosthem - poprzedzając w szeregu, przed obliczem*
***lub: wspinać się - Jerozolima leży na górze* Mt 21,1; J 12,12

29. I stało się, gdy przybliżył się do Betfage* i Betanii*, ku Górze, zwanej Oliwną, że wysłał dwóch ze swoich uczniów, Łk 19,37;
**Betfage i Betania leżą na zboczu Góry Oliwnej* Dz 1,12

30. Mówiąc: Idźcie do miasteczka, które jest przed wami, a gdy wejdziecie do niego, znajdziecie uwiązane oślę, na którym nikt z ludzi nigdy nie siedział; odwiążcie je i przyprowadźcie. Łk 22,8-13; J 14,29

31. A jeśli ktoś spytałby was, dlaczego *je* odwiązujecie, tak mu powiecie: Pan go potrzebuje*. **tj. zwyczaj zwany „angaria" - por. Mt 21,2**

32. Odeszli więc ci, którzy byli wysłani, i znaleźli *wszystko,* jak im powiedział. Mk 11,4

33. A gdy oni odwiązywali oślę, powiedzieli jego właściciele* do nich: Dlaczego odwiązujecie oślę? **gr.: kyrios - pan, mający władzę - por. Mt 21,30**

34. A oni powiedzieli: Pan go potrzebuje.

35. I przyprowadzili je do Jezusa, narzucili swoje szaty* na oślę i posadzili na nim Jezusa. **gr.: himation - por. Mk 5,27** Za 9,9; Mt 21,7

36. A gdy On jechał, *ludzie* słali swoje szaty na drodze. 2Krl 9,13; J 12,13; Mk 11,7

37. A gdy przybliżał się już do podnóża Góry Oliwnej, zaczęło całe mnóstwo uczniów potężnym głosem radośnie chwalić* Boga za wszystkie dzieła mocy**, które widzieli, mówiąc: **gr.: aineo - chwalić, wysławiać* Łk 24,53
***gr.: dynamis - siła, moc, zdolność, moc czynienia cudów*

38. Błogosławiony* król, który przychodzi w imieniu PANA! Pokój w niebie i chwała** na wysokościach! Ps 118,26; Mt 21,9; Mk 11,9
**lub: wysławiony; **gr.: doksa - splendor, majestat, chwała*

39. A jacyś z faryzeuszów spośród tłumu powiedzieli do Niego: Nauczycielu! Napomnij surowo* swoich uczniów. **lub: zgrom, skarć*

40. A On w odpowiedzi, rzekł* im: Mówię wam, *że* jeśli ci umilkną, krzyczeć będą kamienie. **dosł.: powiedział* Ps 96,11; Iz 55,12; Ha 2,11; Mt 3,9

41. A gdy przybliżył się, ujrzał miasto i zapłakał* nad nim, mówiąc: Ps 119,136;
**gr.: klaio - łkać, biadać, lamentować* Łk 13,34; J 11,35

42. O gdybyś i ty prawdziwie poznało, w tym dniu twoim, co *prowadzi* do twojego pokoju! Jednak teraz, zostało to zakryte dla twoich oczu. Pwt 32,29; Iz 6,9-10; Dz 10,36

43. Gdyż przyjdą na ciebie dni, gdy otoczą cię twoi nieprzyjaciele wałem i oblegną cię, i ścisną cię zewsząd, Mt 22,7; Mk 13,14

44. I powalą cię i twoje dzieci w tobie, i nie zostawią w tobie kamienia na kamieniu, dlatego żeś nie poznało czasu swojego nawiedzenia*. **gr.: episkope - doglądać, opiekować się, mieć nadzór*

45. A gdy wszedł do świątyni, zaczął wyganiać* *tych, którzy* w niej sprzedawali i kupowali, Mt 21,12; Mk 11,15; J 2,13
**gr.: ekballo - wypchnąć, odrzucić z pogardą, wyrwać z czegoś*

46. Mówiąc im: Napisane jest: Dom mój jest domem modlitwy, a wy uczyniliście z niego jaskinię rozbójników*. Iz 56,7; Jr 7,11; Mt 23,14
**gr.: lestes - bandyta, rabuś, zabójca, wywrotowiec, buntownik*

47. I codziennie nauczał w świątyni; a arcykapłani i uczeni w Piśmie, i przedniejsi z ludu szukali *sposobu,* aby Go zniszczyć;

48. Lecz nie znajdowali nic, co mogliby Mu uczynić; albowiem cały lud *wręcz* zawisł* na Nim, słuchając Go. Mt 22,15; J 7,46; Dz 16,4
**gr.: ekkremamai - idiom: trzymał się, uchwycił, garnął*

20 I stało się jednego z owych dni, gdy nauczał lud w świątyni i głosił Ewangelię, że stanęli obok arcykapłani i uczeni w Piśmie ze starszymi, Mt 21,23; Mk 11,27

2. I powiedzieli do Niego, mówiąc: Powiedz nam, jakim prawem to czynisz, albo kim jest Ten, który dał Ci to prawo*? **lub: władzę* Dz 4,7-10

3. A On w odpowiedzi, rzekł do nich: Zapytam i ja was o jedną rzecz*. Powiedzcie** mi:
**dosł.: słowo; **lub: A powiedzcie mi* Łk 22,68; Mk 11,29

4. Chrzest Jana był z nieba, czy z ludzi?

5. A oni wspólnie zastanawiali* się i mówili do siebie: Jeśli powiemy: Z nieba, powie: Czemu więc mu nie uwierzyliście? **lub: rozważali*

6. Jeśli natomiast powiemy: Z ludzi, cały lud nas ukamienuje, ponieważ są przekonani, że Jan był prorokiem. Łk 1,76; Mt 14,5

7. Odpowiedzieli więc, że nie wiedzą skąd.

8. A Jezus powiedział im: I ja wam nie powiem, jakim prawem* to czynię. Mt 21,27;
**gr.: eksousia - prawo, autorytet, moc* Mk 11,33; Łk 22,8

9. I zaczął do ludu mówić to podobieństwo: Pewien człowiek zasadził winnicę i wynajął ją rolnikom*, i odjechał na dłuższy czas.
**lub: winogrodnikom* Iz 5,1-7; Mt 21,33; Mk 12,1
10. A we *właściwym* czasie posłał sługę do rolników, aby dali mu *jego część* z plonów* winnicy; ale rolnicy pobili go i odesłali z niczym. **gr.: karpos - owoc, plon* 2Krl 17,13; Jr 5,24
11. I ponownie posłał drugiego sługę; ale oni i tego pobili*, znieważyli** i odesłali z niczym.
**lub: zedrzeć skórę, wychłostać; **nie okazać szacunku*
12. I nadto* posłał trzeciego; ale oni i tego poranili i wyrzucili. **lub: dodatkowo*
13. I powiedział pan winnicy: Co uczynię? Poślę swojego umiłowanego* syna, może tego uszanują. Łk 9,35; J 3,16; Rz 8,3; Ga 4,4; 1J 4,9
**gr.: agapetos - umiłowany, ceniony, godny miłości, drogi*
14. Ale rolnicy, gdy go ujrzeli, rozważali między sobą, mówiąc: To jest dziedzic*; zabijmy go, aby dziedzictwo stało się nasze.
**gr.: kleronomos - otrzymujący poprzez przydział, spadkobierca*
15. I wyrzucili go na zewnątrz winnicy, i zabili. Co więc uczyni im pan winnicy?
Mt 21,37; Dz 2,23; Hbr 13,12
16. Przyjdzie i wytraci* tych rolników, a winnicę odda innym. Gdy to usłyszeli, powiedzieli: Oby się tak nie stało! Łk 19,27; Mt 21,41
**gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*
17. Lecz On spojrzał na nich i powiedział: Co więc znaczy to, co napisano: Kamień, który odrzucili* budujący, ten *właśnie* stał się głowicą węgła? Ps 118,22; Iz 28,16; Dz 4,11; 1P 2,8
**gr.: apodokimadzo - uznać za niezdatny, nie zaakceptować*
18. Każdy, kto upadnie na ten kamień, roztrzaska się, a na kogo by on upadł, zetrze* go.
**lub: skruszy na proch* Iz 8,14; Dn 2,34; Mt 21,34
19. I starali się arcykapłani i uczeni w Piśmie, aby Go w tej godzinie dostać w swoje ręce, ale bali się ludu; poznali bowiem, że do nich powiedział to podobieństwo.
20. I zaczęli Go śledzić; wysyłali szpiegów, którzy udawali, że sami są sprawiedliwi, aby pochwycić Go na jakimś słowie i wydać Go urzędowi i władzy namiestnika. Mk 12,13
21. I zapytali Go, mówiąc: Nauczycielu! Wiemy, że poprawnie* mówisz i nauczasz, i nie masz względu na osobę**, ale zgodnie z prawdą nauczasz Bożej drogi. **lub: należycie*
***dosł.: nie bierzesz według oblicza* Mt 22,16; Mk 12,14
22. Czy wolno nam płacić* podatek Cezarowi, czy nie? **dosł.: dać - tj. płacić jako zobowiązanie*
23. On jednak dostrzegł ich podstęp* *i* powiedział do nich: Czemu mnie kusicie**?
**gr.: panourgia - przebiegłość, bałamutna mądrość, podstęp*
***gr.: peiradzo - być doświadczanym, kuszonym, próbowanym*
24. Pokażcie mi denara; kogo ma wizerunek* i napis? A w odpowiedzi, rzekli: Cezara**. **lub: obraz; **gr.: kaisar - cezar - „odcięty"*
25. A On powiedział im: Oddawajcie więc, co *jest* Cezara, Cezarowi, a co *jest* Boga, Bogu.
Mt 17,27; Rz 13,7; 1P 2,13
26. I nie mogli* złapać Go za słowo** wobec ludu, a zdziwieni*** Jego odpowiedzią, zamilkli. **lub: nie mieli siły; **wypowiedź; ***podziwiając*
27. A podeszli jacyś saduceusze, którzy zaprzeczają*, że nie ma powstania *z martwych,* i zapytali Go, Mt 22,23; Mk 12,18
**gr.: antilego - mówić coś przeciwko, sprzeciwiać się, zaprzeczać*
28. Mówiąc: Nauczycielu! Mojżesz napisał nam, że jeśli czyjś brat umrze, mając żonę, a umrze bezdzietny, to brat jego ma wziąć jego żonę i wzbudzić potomka* swojemu bratu. **dosł.: nasienie* Rdz 38,8; Pwt 25,5
29. Było więc siedmiu braci; pierwszy wziął *ją za* żonę i umarł bezdzietny.
30. I drugi wziął ją za żonę, i on umarł bezdzietny*. **gr.: ateknos - bez potomstwa, bezdzietny*
31. I wziął ją trzeci, i tak samo *kolejno* siedmiu, nie pozostawili dzieci, i umarli.
32. Na końcu*, po wszystkich umarła i ta kobieta. **gr.: hysteron - potem, następnie, później*
33. Przy powstaniu *z martwych,* którego z nich zatem zostanie żoną, albowiem siedmiu miało ją* za żonę? **dosł.: tę samą*
34. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Synowie tego wieku* zaślubiają i wychodzą za mąż. **gr.: aion - odcinek czasu, świat - por. Hbr 1,2****
35. Ale ci, którzy są godni* dostąpić tamtego wieku i powstać z martwych, ani się nie zaślubiają, ani nie wychodzą** za mąż. Łk 21,36
**gr.: kataksioo - być uważanym, uznawanym za godnego*
***lub: być wprowadzanym w małżeństwo - str. bierna*
36. Ani nie mogą już *więcej* umrzeć; bo będąc równi aniołom, są synami* Boga, gdyż są synami powstania *z martwych.* 1Kor 15,26;
**gr.: hyios - syn, reprezentujący ojca* Mt 22,30; Mk 12,25
37. A że umarli są wzbudzani, to i Mojżesz ujawnił* przy krzaku cierniowym, gdy mówi: PAN, Bóg Abrahama i Bóg Izaaka, i Bóg Jakuba. **lub: odsłonić coś ukrytego* Wj 3,6; Pwt 33,2-6
38. Bóg więc nie jest *Bogiem* umarłych, ale żywych; wszyscy bowiem *dla* Niego żyją.

39. A w odpowiedzi, niektórzy z uczonych w Piśmie powiedzieli: Nauczycielu! Dobrze powiedziałeś. Mt 22,34
40. I już nie śmieli Go więcej o nic pytać.
41. I powiedział do nich: Jak *mogą* mówić, że Mesjasz* jest synem Dawida? Mt 22,41;
**lub: Chrystus, Pomazaniec* Rz 1,3; Obj 22,16
42. A sam Dawid mówi w zwoju psalmów: Powiedział PAN mojemu Panu: Siądź po mojej prawicy*, **lub: po prawej stronie* Ps 110,1; Dz 2,34
43. Aż położę nieprzyjaciół twoich jako podnóżek twoich stóp. Ps 2,1-9
44. Dawid więc nazywa Go Panem, to jakże jest jego synem? 1Tm 3,16; Ga 4,4
45. Gdy słuchał Go cały lud, powiedział swoim uczniom: Łk 12,1; Mt 23,1
46. Uważajcie* na uczonych w Piśmie, którzy chcą chodzić w długich szatach, i miłują pozdrowienia na rynkach i pierwsze ławy w synagogach, i pierwsze miejsca na wieczerzach; **lub: zważać na coś, poświęcać uwagę, baczyć*
47. Którzy objadają domy wdów *i* dla pozoru długo się modlą. Tacy otrzymają wyższy wyrok. Iz 10,2; Mt 23,14; Mk 12,40; 2Tm 3,6

21 A gdy podniósł wzrok, ujrzał bogaczy, którzy wrzucali swoje dary do skarbca. Mk 12,41; Mt 27,6; J 8,20
2. Ujrzał też i pewną ubogą wdowę, wrzucającą tam dwa leptony*. Mk 7,11
tj. drobna moneta miedziana - 1/8 asa - por. Mk 12,42
3. I powiedział: Prawdziwie mówię wam, że ta uboga wdowa wrzuciła więcej, niż ci wszyscy. Mk 14,8; 2Kor 8,12; 1Tm 5,3
4. Albowiem oni wszyscy z tego, co mieli w nadmiarze*, wrzucili do darów Bożych, ale ona ze swojego niedostatku wrzuciła wszystkie swoje *środki na* życie**. Łk 8,43; Dz 2,44
**lub: to, co zbywało; **gr.: bios - życie, utrzymanie, mienie*
5. A gdy niektórzy mówili o świątyni, że jest przyozdobiona pięknymi kamieniami i darami, powiedział: Mt 24,1; Mk 13,1; J 2,19
6. Przyjdą dni, w których, z tego, co widzicie, nie zostanie kamień na kamieniu, którego by nie zwalono. Łk 19,44
7. I pytali Go, mówiąc: Nauczycielu! Kiedy to będzie? I jaki jest znak*, kiedy miałoby się to stać? **gr.: semeion - por. J 4,54** Dz 1,6-7
8. A On powiedział: Uważajcie*, abyście nie byli wprowadzeni w błąd**; albowiem wielu przyjdzie w moim imieniu, mówiąc: Ja jestem; oraz: Czas się przybliżył; nie udawajcie się jednak za nimi. **lub: baczcie* Jr 29,8; Mt 24,4;
***lub: zwiedzeni, sprowadzeni na manowce* 2Tes 2,3
9. A gdy usłyszycie o wojnach i o zamieszkach, nie bądźcie przerażeni*; albowiem to musi się** stać najpierw; ale nie zaraz *nastąpi* koniec. **lub: popadać w panikę; **jest konieczne, trzeba*
10. Wtedy mówił im: Powstanie* naród przeciwko narodowi i królestwo przeciwko królestwu; **dosł.: zostanie wzbudzony - gr.: egeiro*
11. I będą miejscami wielkie trzęsienia ziemi, i głód*, i zarazy, i zjawiska budzące strach, i wielkie znaki z nieba. **dosł.: głody* Obj 6,5-6.12
12. Ale przed tym wszystkim pochwycą was w swoje ręce i będą was prześladować, wydadzą do synagog* i do więzień, poprowadzą przed królów i przed namiestników ze względu na moje imię. Mt 10,16-25; J 16,2
**gr.: synagoge - zebrać razem, połączyć, miejsce zgromadzeń*
13. A to was spotka* na świadectwo.
**dosł.: wyjdzie, wyniknie, okaże się*
14. Złóżcie* więc *to* do swoich serc, aby nie przygotowywać** wcześniej, jak macie się bronić; Łk 12,11; Mt 10,19; Mk 13,11
**gr.: tithemi - ustanowić, kłaść, umieszczać, położyć, zrobić*
***gr.: promeletao - troszczyć się naprzód, zawczasu obmyślać*
15. Albowiem ja dam wam usta i mądrość, której nie będą mogli odeprzeć*, ani przeciwstawić się, wszyscy wasi przeciwnicy**.
**dosł.: mówić coś przeciwko* Wj 4,11; Jr 1,9; Dz 6,10
***gr.: antikeimai - znajdować się na przeciw, być przeciwnikiem*
16. A wydani zostaniecie i przez rodziców, i przez braci, i przez krewnych, i przez przyjaciół, i doprowadzą do śmierci* *niektórych* z was; Jr 9,4; Mi 7,5-6; Mk 13,12; Mt 5,11
**gr.: thanatoo - uśmiercić, umrzeć, doprowadzić do śmierci*
17. I będziecie znienawidzeni przez wszystkich z powodu* mojego imienia. Mt 10,22;
**lub: dla, ze względu* Łk 6,22; J 15,21
18. *Ale* i włos z waszej głowy nie zginie.
19. Przez swoją wytrwałość* zyskacie swoje dusze**. 1Sm 14,45; 1Tes 4,4; Dz 27,34
gr.: hypomone - wytrwałość, hart ducha - Jk 1,3; **lub: życie*
20. A gdy ujrzycie Jerozolimę otoczoną przez wojska*, wtedy wiedzcie, że bliskie jest jej spustoszenie**. **lub: obozy wojskowe* Mt 24,15; Mk 13,14
**gr.: eremosis - uczynienie spustoszonym, dewastacja*
21. Wtedy ci, którzy są w Judei, niech uciekają w góry; a ci, *którzy są* w jej środku, niech wyjdą na zewnątrz; a ci, *którzy są* na polach, niech do niej nie wchodzą. Obj 18,4

22. Gdyż są to dni pomsty*, aby zostało wypełnione wszystko, co jest napisane.
**gr.: ekdikesis - kara, odwet, zemsta* Iz 65,12; Jr 51,6; Oz 9,7
23. A w te dni biada kobietom w ciąży i karmiącym piersią! Albowiem będzie wielki ucisk* na tej ziemi i gniew nad tym ludem.
**gr.: ananke - udręka, utrapienie, przymus, presja, konieczność* Pwt 28,28; Łk 23,23; Mt 21,41
24. I padną od ostrza miecza, i zostaną zabrani w niewolę między* wszystkie narody**, a Jerozolima będzie deptana przez pogan**, aż wypełnią się czasy pogan**.
**gr.: eis - do, ku, na* Obj 11,2; Rz 11,25
***gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, poganie, nie-Żydzi*
25. I będą znaki* na słońcu i na księżycu, i na gwiazdach, a na ziemi udręka** narodów, bezradnych *jak* wobec szumu morza i rozhukanej fali; Iz 13,9; Dn 9,26; Mk 13,24; 2P 3,10
**gr.: semeion - niezwykłe wyd. - por. J 4,54*; **lub: ucisk*
26. I ludzie będą mdleć* ze strachu i w oczekiwaniu tego, *co* przychodzi na zamieszkały świat; albowiem moce niebieskie zostaną poruszone. **lub: oddać ostatnie tchnienie* Obj 6,12
27. I wówczas zobaczą Syna Człowieczego, przychodzącego* w obłoku z wielką mocą i chwałą. Dn 7,13; Mt 24,30; Dz 1,11; Obj 1,7
**gr.: erchomai - przyjść, przybywać, ukazać się*
28. A gdy zaczną dziać się te *rzeczy,* wyprostujcie się i podnieście swoje głowy, dlatego że zbliża się wasze odkupienie*.
**gr.: apolutrosis - wykupienie jeńca lub niewolnika przez złożenie okupu - rzadki termin tech.* Ef 1,14; 4,30; Rz 8,19
29. I powiedział im podobieństwo: Spójrzcie na figowiec i na wszystkie drzewa;
30. Gdy widzicie, że już pączkują, sami poznajecie, że lato jest już blisko. Mt 24,32
31. Tak i wy, gdy ujrzycie, że to się dzieje, wiedzcie, że Królestwo Boże jest blisko.
32. Zaprawdę mówię wam, że nie przeminie to pokolenie, aż wszystko *to* się stanie.
33. Niebo i ziemia przeminą, ale moje słowa na pewno nie przeminą. Iz 40,8; Mt 5,18; 1P 1,23
34. Uważajcie* *na siebie,* aby czasem wasze serca nie zostały obciążone obżarstwem i pijaństwem, i troską *o to* życie**, aby na was nagle nie przyszedł*** ten dzień. Rz 13,11; Łk 8,14
**lub: baczcie; **troskami życiowymi; ***stanąć obok, nadejść*
35. Nadejdzie bowiem jak sidło na wszystkich zamieszkujących na obliczu* całej ziemi. **lub: na powierzchni* Iz 24,17; Kaz 9,12; 1Tes 5,2
36. Czuwajcie* więc, modląc się w każdym czasie, abyście zostali uznani za godnych, by uciec** od tego wszystkiego, co ma nastąpić, i stanąć przed Synem Człowieczym.
**lub: trwać bez snu* Mk 13,33; 2Tm 4,5; Łk 18,1
***gr.: ekfeugo - uciec spośród czegoś - w sensie uniknąć czegoś*
37. I nauczał we dnie w świątyni; a wieczorami wychodził, by spędzać noc na Górze, zwanej Oliwną. Łk 22,39; Mt 26,30
38. A cały lud *już* wczesnym rankiem schodził się do Niego, aby Go słuchać w świątyni.

22 A zbliżało się święto Przaśników*, zwane Paschą*. Wj 12,1-27; Kpł 23,5-6;
**nazwy świąt w Ew. Mt stosowane zamiennie,* Mt 26,2;
Pascha obchodzona 14 Nisan, Przaśniki 15-21 Nisan J 11,15
2. A bojąc się ludu, arcykapłani i uczeni w Piśmie szukali *sposobu* jak by Go zabić;
3. A w Judasza, zwanego Iskariotą, jednego z grona* dwunastu, wstąpił szatan**.
**dosł.: z liczby* Mk 14,10; J 6,70
***gr.: satanas - ten, który się sprzeciwia, przeciwnik*
4. Odszedł więc i umówił się z arcykapłanami, i z przełożonymi straży, jak by Go im wydać. J 13,2.27; Mt 26,14
5. I uradowali się, i ułożyli* się z nim, że mu dadzą srebro**. Za 11,12; Mt 27,3-4
**lub: zawarli porozumienie; **sykle lub srebrne didrachmy*
6. A *on* zgodził się i szukał dogodnej* chwili*, aby im Go wydać z dala od tłumu.
**gr.: eukairia - sposobny czas, sposobność, dogodna chwila*
7. A przyszedł dzień Przaśników, w którym należało ofiarować Paschę. Wj 12,6
8. I wysłał Piotra i Jana, mówiąc: Idźcie i przygotujcie nam Paschę, abyśmy spożyli.
9. A oni powiedzieli Mu: Gdzie chcesz, abyśmy *ją* przygotowali? Mk 14,13; Mt 3,15
10. A On powiedział do nich: Oto gdy wejdziecie do miasta, wyjdzie wam na spotkanie człowiek* niosący dzban wody; idźcie za nim do domu, do którego wejdzie,
**to kobiety nosiły wodę, sytuacja więc jest wyjątkowa*
11. I powiedzcie gospodarzowi tego domu: Nauczyciel pyta cię: Gdzie jest pokój gościnny*, gdzie mógłbym spożyć Paschę ze swoimi uczniami? **lub: kwatera, jadalnia*
12. A on wam wskaże duży, przygotowany* pokój na piętrze; tam *ją* przygotujcie.
**gr.: stronnymi - zastawiony sofami, umeblowany, rozpostarty*
13. Odeszli więc i znaleźli, jak im powiedział, i przygotowali Paschę. Łk 19,32
14. I gdy nadeszła *właściwa* godzina, spoczął* u stołu, a z Nim dwunastu apostołów.
**gr.: anapipto - położyć się, położyć na plecach, rozsiąść się*

15. I powiedział do nich: Gorąco* pragnąłem spożyć z wami tę Paschę, przed moją męką**.
gr.: epithymia - por. Rz 7,8*; **gr.: pascho - Mk 5,26
16. Albowiem mówię wam, że już więcej z pewnością nie będę z niej spożywał, aż *nastąpi* wypełnienie w Królestwie Boga.
17. I wziął kielich, podziękował i rzekł: Weźcie go i rozdzielcie *między* siebie.
18. Albowiem mówię wam: Nie będę odtąd pił z plonu* winorośli, aż do przyjścia Królestwa Boga.
**lub: owocu* Iz 65,8; Mt 26,29
19. I wziął chleb, podziękował*, łamał i dawał im, mówiąc: To jest moje ciało, które za was jest wydawane; to czyńcie na moją pamiątkę.
J 6,51.63; Ef 5,2; 1Kor 10,16; 11,23
**gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*
20. Podobnie i kielich, gdy było po wieczerzy, mówiąc: Ten kielich to Nowe Przymierze we krwi mojej, która za was jest wylewana.
Wj 24,8; Jr 31,31; Za 9,11; Hbr 9,17; 12,24; 13,20
21. Ale oto ręka *tego, który* mnie wydaje, jest ze mną przy stole.
Hi 19,19; J 13,18
22. A wprawdzie Syn Człowieczy odchodzi, zgodnie z tym jak jest postanowione*, jednakże biada** temu człowiekowi, przez którego jest wydawany!
Ps 22,1; Mt 26,24; Mk 14,21
**gr.: horidzo - postanawiać, wyznaczać, ustanowić, ustalić*
***gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" wyrażający głęboki żal lub trwogę, okrzyk bólu lub gniewu - Mt 11,21*
23. A oni zaczęli dochodzić* między sobą, kto z nich miałby to uczynić.
Mt 26,22;
**lub: dociekać razem, rozprawiać z kimś* Mk 14,19; J 13,22
24. I wszczął się też spór* między nimi o to, kto z nich wydaje się być większy.
Łk 9,46;
**gr.: filoneikia - umiłowanie kłótni, chęć kłótni* Mk 9,34
25. *A On* powiedział im: Królowie narodów panują* nad nimi, a którzy nad nimi sprawują władzę, są nazywani dobroczyńcami**.
**lub: dominować nad kimś* Mt 20,25; Mk 10,42
***honorowy tytuł tych, którzy oddali przysługi krajowi*
26. Wy natomiast nie tak *czyńcie;* lecz kto większy jest wśród was, niech stanie się jak młodszy*, a ten *który* przewodzi**, jak sługa.
** gr.: neos - młody, młodzieńczy tu: domyślnie najmłodszy*
***gr.: hegeomai - ten, kto stoi na przedzie, rozkazywać, rządzić*
27. Kto bowiem jest większy? Spoczywający* przy stole czy służący? Ale ja jestem pośrodku was jak *ten, co* usługuje**.
***por. - Rz 15,25**
**gr.: anakeimai - spoczywać przy stole w pozycji półleżącej*
28. Wy natomiast jesteście tymi, którzy wytrwali ze mną w moich próbach*.
Hbr 2,18;
**lub: doświadczeniach, pokuszeniach* Obj 3,10; J 6,67
29. I ja przekazuję* wam Królestwo, jak mnie przekazał *je* Ojciec mój
Łk 12,32; 2Tm 2,12;
**lub: przekazuję w przymierzu, zawieram przymierze* Jk 2,5
30. Byście jedli i pili przy moim stole w moim Królestwie, i usiedli na tronach, sądząc* dwanaście pokoleń Izraela.
Łk 12,37; 14,15;
**gr.: krino - oddzielać, sądzić, wyrażać opinię* Mt 8,11
31. I powiedział Pan: Szymonie, Szymonie! Oto szatan wyprosił* sobie, aby was przesiać jak pszenicę;
Hi 1,6-12; Am 9,9; Za 3,1; Obj 12,10
**gr.: eksaiteomai - prosić lub błagać, dla siebie, domagać się*
32. Ale ja prosiłem za tobą, aby nie ustała twoja wiara; a ty, gdy kiedyś się nawrócisz*, utwierdź swoich braci.
J 17,9.15; 21,15-17
**gr.: epistrefo - spowodować powrót, zwrócić się ku sobie, wrócić*
33. On natomiast powiedział do Niego: Panie! Gotów* jestem iść z Tobą i do więzienia, i na śmierć.
**gr.: hetoimos - gotowy, stosowny, ochoczy*
34. On jednak powiedział: Mówię ci, Piotrze! Z pewnością nie zapieje dzisiaj kogut, zanim trzykrotnie wyprzesz* się, *mówiąc,* że mnie nie znasz.
**lub: wyrzekniesz* Mt 26,34; Mk 14,30
35. I powiedział im: Gdy posyłałem was bez sakiewki, bez torby i bez sandałów, czy czegoś wam brakowało? A oni powiedzieli: Niczego.
Łk 9,3; 10,4; Mt 10,9
36. Powiedział więc im: Ale teraz, kto ma sakiewkę, niech ją weźmie, podobnie i torbę; a kto nie ma *miecza,* niech sprzeda swoją suknię i kupi miecz.
Mt 26,51; J 16,33
37. Albowiem mówię wam, że jeszcze to, *co* jest napisane, musi się już wypełnić* na mnie: Do przestępców** został zaliczony; bo *dobiega* końca to, *co* o mnie *napisano*.
**lub: dokonać; **łamiący Prawo, niegodziwy* Iz 53,12
38. A oni powiedzieli: Panie! Oto tutaj dwa miecze. A On powiedział im: Wystarczy*.
**gr.: hikanos - dostatecznie liczny, nadający się, zdatny*
39. I gdy wyszedł, udał się według zwyczaju* na Górę Oliwną, a Jego uczniowie podążali** za Nim.
Łk 21,27; Mk 11,19; J 18,1
**gr.: ethos - zwyczaj, nawyk, nakaz wynikający z prawa*
***gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*
40. A gdy stanął na tym miejscu, powiedział im: Módlcie się, abyście nie weszli w próbę*.
**gr.: peirasmos - pokuszenie, doświadczenie, próba*
41. A sam oddalił się od nich, jakby na rzut kamieniem, upadł na kolana i modlił się,
42. Mówiąc: Ojcze! Jeśli chcesz, oddal ten kielich ode mnie; jednak nie moja wola, lecz Twoja niech się stanie.
Ps 40,8; J 6,38

43. *Wówczas* ukazał Mu się anioł z nieba, wzmacniając* Go. Ps 91,11; 1Tm 3,16
**gr.: enischyo - wzmocnić, uczynić silnym, dodać sił*
44. A gdy stanął do *śmiertelnego* boju*, jeszcze gorliwiej się modlił, a Jego pot stał się jak krople krwi spadające na ziemię.
gr.: agonia - por. 1Tm 6,12 Ps 130,1; Iz 53,10; Lm 1,12
45. I gdy wstał od modlitwy, przyszedł do swoich* uczniów i znalazł ich śpiących ze smutku**. **brak w mss Byz; **lub: cierpienie, udręka*
46. I powiedział im: Dlaczego śpicie? Wstańcie i módlcie się, abyście nie weszli w próbę.
47. A gdy On jeszcze to mówił, oto tłum i ten, zwany Judaszem, jeden z dwunastu, szedł przed nimi*, i zbliżył się do Jezusa, aby Go pocałować**. **lub: wyprzedził* Mt 26,47;
***lub: potraktować z czułością - gr.: fileo* Mk 14,43; J 18,2
48. A Jezus powiedział mu: Judaszu! Pocałunkiem* wydajesz Syna Człowieczego?
**gr.: filema od fileo - okazywać czułość* 2Sm 20,9; Ps 55,21;
*- por. J 21,15**** Prz 27,6; 2Kor 12,13; 1Tes 5,26
49. A widząc ci, którzy byli przy Nim, na co się zanosi*, powiedzieli do Niego: Panie! Czy mamy uderzyć mieczem? **dosł.: co będzie*
50. I uderzył jeden z nich sługę arcykapłana, i odciął mu prawe ucho.
51. Ale Jezus w odpowiedzi, rzekł*: Dopuścicie** aż do tego? I dotknął jego ucha, i go uzdrowił. **dosł.: powiedział* J 17,12; 1P 2,21
***lub: pozwolicie nawet na to, zaniechajcie tego, przestańcie*
52. Powiedział więc Jezus do arcykapłanów i do przełożonych straży świątyni, i do starszych, którzy przybyli do Niego: Jak na bandytę* wyszliście z mieczami i z kijami.
**gr.: lestes - bandyta, rabuś, zabójca, wywrotowiec, buntownik*
53. Gdy byłem* codziennie z wami w świątyni, nie podnieśliście na mnie rąk; ale to jest wasza godzina i władza** ciemności.
Hi 20,5; J 12,27; 16,21; Dz 26,18; 2Kor 4,6; Ef 6,12
**dosł.: gdy jestem; **gr.: eksuosia - moc, władza, prawo*
54. Wtedy Go pojmali, poprowadzili i wprowadzili do domu arcykapłana; a Piotr z daleka podążał* za Nim. Mt 26,57; Mk 14,53; J 18,12
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś l. za kimś, być posłusznym*
55. A gdy oni na środku dziedzińca rozniecili ogień, usiedli razem i Piotr usiadł pośród nich. Ps 1,1; 26,5; 1Kor 15,33; Łk 22,44
56. A gdy ujrzała go jakaś służąca*, siedzącego przy ognisku, uważnie patrząc** na niego, powiedziała: I ten był z Nim. Mt 26,69
**gr.: paidiske - młoda dziewczyna, młoda służąca*
***gr.: atenidzo - utkwić wzrok, skupiać myśl na, przyglądać się*
57. On jednak wyparł* się Go, mówiąc: Kobieto! Nie znam Go. Łk 22,34
**gr.: arneomai - wypierać się, zapierać, wyrzekać, odmawiać*
58. A po krótkiej *chwili* ujrzał go *ktoś* inny i powiedział: I ty jesteś z nich; a Piotr powiedział: Człowieku! Nie jestem.
59. I gdy upłynęło około godziny, ktoś inny stanowczo twierdził, mówiąc: Naprawdę i ten był z Nim; bo także jest Galilejczykiem.
60. Piotr natomiast powiedział: Człowieku! Nie wiem o czym mówisz; i zaraz, gdy on jeszcze mówił, zapiał kogut. Mt 26,64
61. A Pan obrócił się i spojrzał uważnie* na Piotra. I przypomniał sobie Piotr słowo Pana, jak mu powiedział: Zanim kogut zapieje, trzykrotnie mnie się wyrzekniesz**.
**gr.: emblepo - przypatrzeć się, zwrócić wzrok, rozważyć*
***gr.: aparneomai - stwierdzać, że się nie zna, nie mieć nic wspól.*
62. A Piotr wyszedł na zewnątrz i gorzko zapłakał*. Ps 38,18; 1Kor 10,12; 2Kor 7,9
**gr.: klaio - łkać, biadać, lamentować*
63. A mężczyźni, którzy trzymali Jezusa, szydzili z Niego i bili Go; Hi 16,9; 30,9; Ps 22,6
64. I zasłonili Mu oczy, i bijąc Go w twarz, pytali się, mówiąc: Prorokuj, kim jest ten, który Ciebie uderzył. Mt 14,65; J 18,22
65. I wiele innych bluźnierstw* mówili do Niego. Łk 12,10; Mt 12,31; 1Tm 3,13
**gr.: blasfemeo - obrzucać obelgami, bluźnić, lżyć, oczerniać*
66. A gdy nastał dzień, zebrali się starsi ludu i arcykapłani, a także uczeni w Piśmie, i przyprowadzili Go przed Sanhedryn, mówiąc: Czy Ty jesteś Mesjaszem*? Powiedz nam. **lub: Chrystusem, Pomazańcem* Dz 4,26
67. I powiedział im: Jeśli wam powiem, nie uwierzycie; Łk 16,31; Mk 8,12; J 12,37
68. A jeśli zapytam, nie odpowiecie mi i nie wypuścicie mnie. Jr 38,5; Łk 20,8
69. Od teraz Syn Człowieczy będzie siedział po prawicy mocy Boga. Ps 110,1; Mk 16,19
70. I powiedzieli wszyscy: Ty więc jesteś Synem Boga? A On powiedział do nich: Wy mówicie, że ja jestem *Nim*. J 1,34; 10,30; Mk 15,2
71. A oni powiedzieli: Czy jeszcze potrzebne jest nam świadectwo? Sami *je* przecież usłyszeliśmy z Jego ust.

23 I gdy powstało całe to mnóstwo *ludzi,* zaprowadzili Go do Piłata*.
**Poncjusz Piłat - rzymski prokurator Judei - podległy prokonsulowi Syrii - odpowiedzialny za porządek i pobór podatków*

2. I zaczęli Go oskarżać, mówiąc: Tego znaleźliśmy, że odwraca naród i zakazuje dawać podatki Cezarowi, mówiąc o sobie, że jest Mesjaszem, Królem. Mt 17,27; Mk 12,17
3. I pytał Go Piłat, mówiąc: Ty jesteś Królem Żydów*? A On w odpowiedzi, rzekł mu: Ty *to* mówisz**. **lub: Judejczyków; **por. Mt 27,11***
4. Wtedy powiedział Piłat do arcykapłanów i do tłumów: Żadnej winy* w tym człowieku nie znajduję. **lub: przyczyny ukarania* Mt 27,19
5. Lecz oni *jeszcze* bardziej napierali*, mówiąc: Podburza lud, nauczając po całej Judei; zaczął od Galilei *i dotarł* aż dotąd. J 1,43
**gr.: epischyo - twierdzić z naciskiem, napierać, wywierać presję*
6. A Piłat, słysząc o Galilei, zapytał, czy ten człowiek jest Galilejczykiem.
7. I gdy dowiedział się, że jest *podległym* władzy Heroda, odesłał Go do Heroda, który także w te dni był w Jerozolimie. Łk 3,1
8. Herod natomiast bardzo się uradował, gdy ujrzał Jezusa; bo od dawna chciał Go zobaczyć, dlatego że wiele o Nim słyszał i miał nadzieję, iż zobaczy jakiś *cudowny* znak, który dokona się przez Niego. Mt 14,1; Mk 6,14
9. I zadawał Mu wiele pytań*; ale On nic mu nie odpowiedział. Iz 53,7; Mt 27,14; 1P 2,23
**dosł.: pytał Go więc wieloma słowami*
10. A stali *tam* arcykapłani i uczeni w Piśmie, gwałtownie Go oskarżając. Ps 69,19
11. Herod natomiast ze swoimi żołnierzami* okazał Mu pogardę** i wyszydził Go, oblekł w lśniącą szatę i odesłał Go z powrotem do Piłata. **gr.: strateuma - straż przyboczna, grupa żołnierzy*
***gr.: eksoutheneo - nie liczyć się z kimś, gardzić całkowicie*
12. I stali się Piłat i Herod w tym dniu przyjaciółmi, wcześniej bowiem byli sobie wrogami*. **gr.: echthra - nienawiść, nieprzyjaźń* Ps 83,5
13. A Piłat, zwołał arcykapłanów, przełożonych* i lud, **gr.: archon - por. J 16,11*
14. I powiedział do nich: Przyprowadziliście do mnie tego człowieka, jako zwodziciela* ludu; i oto ja po przesłuchaniu** Go wobec was, nie znalazłem w tym człowieku żadnej winy, o którą Go oskarżacie, Łk 23,2
**gr.: apostrefo - odwrócić, porzucić, zawrócić, powrócić na*
***gr.: anakrino - badać, zgłębiać, dociekać, przesłuchiwać*
15. Ani też Herod, albowiem odesłałem was do niego; otóż nie uczynił *On* nic takiego, co zasługiwałoby na śmierć. Mk 15,6; J 19,1
16. Dlatego ukarzę* Go i wypuszczę. Mt 27,15
**gr.: paideuo - chłostać, karać, stosować dyscyplinę*
17. A musiał* im Piłat wypuszczać jednego co** święto. **lub: miał obowiązek; **coroczny zwyczaj*
18. I krzyczeli więc wszyscy razem, mówiąc: Usuń* tego, a wypuść nam Barabasza**!
lub: precz z Nim; **tj. syn ojca - por. Mt 27,16 J 18,39
19. Który był wtrącony do więzienia z powodu jakiegoś rozruchu w mieście i morderstwa. Mt 27,16; Mk 15,17; J 18,40
20. Piłat więc ponownie przemówił do nich, chcąc uwolnić Jezusa. J 19,12
21. Ale oni wołali*, mówiąc: Ukrzyżuj, ukrzyżuj Go! **lub: wykrzykiwali* Ps 69,20; J 19,15
22. A on po raz trzeci powiedział do nich: Co więc złego Ten uczynił? Nie znalazłem w Nim żadnej z win*, *z powodu których zasługiwałby na* śmierć; dlatego ukarzę Go i wypuszczę. Łk 23,14.20; J 18,38; 1P 1,19
**gr.: aition - przyczyna ukarania, wina - por. Mk 15,26*
23. A oni jednak nalegali donośnym głosem, domagając się, *aby* On został ukrzyżowany; a krzyki ich i arcykapłanów przybierały na sile.
24. Piłat orzekł więc, aby stało się według ich żądania*; Ps 22,12; J 19,16
**gr.: aitema - petycja, postulat, wymaganie, żądanie*
25. I wypuścił im tego, który był wtrącony do więzienia za rozruch i morderstwo, o którego prosili; a Jezusa zdał na ich wolę.
26. I gdy Go odprowadzali, pochwycili* niejakiego Szymona Cyrenejczyka**, który szedł z pola, włożyli na niego krzyż, aby go niósł za Jezusem. Mt 27,32; Mk 15,21
tj. zastosowano prawo przymusu niesienia ciężaru - Mt 5,41
***tj. mieszkaniec miasta Cyreny leżącego w dzisiejszej Libii*
27. A szły za Nim wielkie rzesze* ludu i kobiet, które uderzały się *w piersi* i lamentowały nad Nim. **por. Mk 3,7** Mt 27,55; Mk 15,40
28. A Jezus, obrócił się do nich i powiedział: Córki Jerozolimy! Nie płaczcie nade mną, tylko płaczcie nad sobą i nad swoimi dziećmi.
29. Oto bowiem nadchodzą dni, kiedy będą mówić: Błogosławione* niepłodne i łona, które nie rodziły i piersi, które nie karmiły.
**gr.: makarios - szczęśliwy, ten któremu można pogratulować*
30. Wtedy zaczną mówić do gór: Padnijcie na nas! A do wzgórz: Przykryjcie nas!
31. Bo jeśli z zielonym* drzewem te *rzeczy* czynią, *to* co stanie się z suchym? Prz 11,31;
**lub: z wilgotnym* Ez 21,3; Jr 25,29; 1P 4,17
32. Prowadzeni byli też i dwaj inni przestępcy, aby razem z Nim zostali straceni.

33. I gdy przyszli na miejsce, zwane Czaszką*, tam Go ukrzyżowali i przestępców, jednego z prawej, a drugiego z lewej *strony.*
**gr.: kranion - czaszka* Mt 27,33; Mk 15,22; J 19,17

34. A Jezus mówił: Ojcze! Odpuść* im, bo nie wiedzą, co czynią. A gdy rozdarli Jego szaty, rzucili *o nie* los. Rdz 50,17; Ps 22,19; Dz 7,60
**gr.: afiemi - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*

35. A lud stał i przypatrywał się, a razem z nimi przywódcy, *którzy* naśmiewali się z Niego, mówiąc: Innych ratował, niech ratuje samego siebie, jeśli Ten jest Mesjaszem – wybranym *przez* Boga. Ps 22,12; 35,15; 69,7-8

36. Naśmiewali się też z Niego i żołnierze, podchodząc i podając Mu kwaśne wino*,
**lub: tanie, kwaśne wino, mocno rozcieńczone wodą - łac.: posca*

37. Mówiąc: Jeśli Ty jesteś Królem Żydów*, ratuj** samego siebie. **lub: Judejczyków; **gr.: sodzo*

38. Nad Nim natomiast był napis*, wyryty literami greckimi i łacińskimi, i hebrajskimi: Ten jest Królem Żydów. Mt 27,37; J 19,19
**tj. opis winy najczęściej niesiony przez skazańca - łac.: titulus*

39. A jeden z powieszonych przestępców bluźnił Mu, mówiąc: Jeśli Ty jesteś Mesjaszem, ratuj samego siebie i nas. Mt 27,42

40. A odpowiadając, drugi gromił* go, mówiąc: Czy ty Boga się nie boisz, choć taki sam wyrok *ciąży na* tobie? **lub: karcił, napominał*

41. My wprawdzie sprawiedliwy, bo słusznie odbieramy *karę* za to, co uczyniliśmy, ale Ten nie uczynił nic niegodziwego*. Rdz 9,6; Wj 21,12
**gr.: atopos - nie na miejscu, niegodziwy, szkodliwy*

42. I powiedział: Jezusie, Panie! Wspomnij na mnie, gdy przyjdziesz do swojego Królestwa. Hi 33,27; Ps 32,5; Rz 10,9

43. I Jezus powiedział mu: Zaprawdę*, mówię ci dziś** będziesz ze mną w raju. 2Kor 12,4
**por. Mt 5,18*; **lub: mówię ci dziś, ... , mówię ci, dziś ... - przecinek przed słowem lub po słowie „dziś" rodzi konsek. interpretacyjne - J 20,17 we wszystkich mss BYZ brak przecinka, w Kodeksie B występuje znak kropki po gr. słowie semeron (dzisiaj)*

44. A było około szóstej* godziny, i stała się ciemność na całej ziemi aż do godziny dziewiątej. **tj. 12 - ta obecnego czasu* Łk 19,9; J 14,3

45. I słońce się zaćmiło*, a zasłona w świątyni została rozdarta przez środek.
**dosł.: zostało zaćmione* Mt 27,51; Mk 15,38

46. A Jezus zawołał potężnym głosem, mówiąc: Ojcze! W Twoje ręce składam* mojego ducha; a gdy to powiedział, wydał ostatnie tchnienie. Ps 31,6; Dz 7,59; Mk 15,37; J 19,30
**dosł.: złożę, gr.: paratithemi - położyć obok, zdeponować*

47. A setnik* widząc to, co się działo, oddał chwałę Bogu, mówiąc: Istotnie, ten człowiek był sprawiedliwy. Mt 27,54; Mk 15,39; J 19,7
**gr.: hekatontarches - dowódca 100 żołnierzy, łac.: centurion*

48. I wszystkie tłumy, które zeszły się razem na to widowisko*, widząc co się stało, wracały bijąc się w swoje piersi. **lub: spektakl*

49. I stali z daleka wszyscy, którzy Go znali, i kobiety, które współtowarzyszyły Mu od Galilei, patrzące na to. Łk 8,2

50. A oto mąż, imieniem Józef, który był członkiem Rady*, mąż dobry i sprawiedliwy,
**tj. Sanhedrynu* Mt 27,57; Mk 15,43; J 19,38

51. Z Arymatei, miasta Judei, który też sam oczekiwał Królestwa Bożego, który nie głosował za postanowieniem Rady i ich czynem,

52. Ten udał się* do Piłata i prosił o ciało Jezusa. **dosł.: podszedł, zbliżył się* Mt 27,58

53. I zdjął je, owinął w płótno* i złożył je w grobowcu wykutym w skale, w którym nikt jeszcze nigdy nie był złożony. Iz 53,9; Mk 14,51;
**gr.: sindon - tu: kosztowne lekkie, lniane płótno na szatę - Mk 15,46*

54. A był to Dzień Przygotowania, i nastawał* szabat. Mt 27,62
**gr.: epifosko - wschodzić, rozjaśnić, rozbłysnąć, świtać*

55. A poszły za nim i kobiety, które razem z *Jezusem* przyszły z Galilei, oglądając grobowiec i jak zostało położone Jego ciało.

56. A gdy wróciły, przygotowały wonności i olejki*; a w szabat oczywiście odpoczęły** według przykazania. **lub: pachnidła* Wj 20,8; Mk 16,1
***gr.: hesychadzo - zachować milczenie, być spokojnym, nie biegać tu i tam, spocząć, odpocząć, nic nie mówić*

24 A pierwszego *dnia* tygodnia*, bardzo wczesnym rankiem przyszły do grobowca, niosąc wonności, które przygotowały; a z nimi i inne *kobiety;* Mt 28,1;
**lub: szabatów - w l.mn.* Mk 16,1; J 20,1

2. I znalazły kamień* odtoczony od grobowca.
**tj. duży głaz o kształcie dysku, zsuwany w wyżłobieniu*

3. A gdy *tam* weszły, nie znalazły ciała Pana Jezusa. Mt 28,5; Mk 16,5; J 20,6-7

4. I gdy zaczęły* się tym niepokoić**, oto *nagle* dwaj mężczyźni w lśniących szatach stanęli obok nich. Mk 16,5; J 20,12
**dosł.: i stało się; **być bezradnym, zakłopotanym, w rozterce*

5. A one przestraszone*, skłoniły twarz ku ziemi; *wtedy oni* powiedzieli do nich: Dlaczego szukacie żyjącego między umarłymi?
**dosł.: gdy były (stały się) przestraszone* Obj 1,18; 2,8

6. Nie ma* *Go* tutaj, ale został wzbudzony

z martwych; przypomnijcie sobie, jak wam *to* powiedział, gdy jeszcze był w Galilei,
**dosł.: nie jest tutaj* Mt 16,21; 17,23; Mk 8,31

7. Mówiąc, że Syn Człowieczy musi być wydany w ręce grzesznych ludzi, i być ukrzyżowany, a trzeciego dnia powstać *z martwych.*

8. I przypomniały sobie Jego słowa*.
**gr.: rhema - słowo, wypowiedź* J 2,22; 12,16; 14,26

9. A gdy wróciły od grobowca, oznajmiły to wszystko jedenastu i wszystkim pozostałym.

10. Tymi więc, które mówiły to apostołom, były: Maria Magdalena i Joanna, i Maria, *matka* Jakuba, oraz pozostałe z nimi. Łk 8,3

11. A słowa ich wydawały się im niedorzeczne* i nie wierzyli im. Rdz 19,14; Hi 9,16; Ps 126,1
**gr.: leros - próżne gadanie, bzdury, brednie, banialuki*

12. Piotr jednak powstał i pobiegł do grobowca, a gdy się nachylił, ujrzał jedynie złożone płótna*; i odszedł do siebie, dziwiąc** się temu, co się stało. J 19,40; 20,3-10
**gr.: othonion - kawałek płótna, paski lniane, chusta*
***gr.: thaumadzo - podziwiać, zdumiewać się, dziwić się*

13. A oto dwaj z nich w tym samym dniu szli do miasteczka*, które było oddalone sześćdziesiąt stadiów** od Jerozolimy, które zwano Emaus. Mk 16,12-13
**lub: wsi; **tj. 1 stadion - 185 m, tu: ok. 11 km od Jerozolimy*

14. I ci rozmawiali* ze sobą* o tym wszystkim, co się zdarzyło. **gr.: homileo - rozmawiać, być z kimś*

15. I stało się, że gdy oni rozmawiali i stawiali sobie nawzajem pytania*, sam Jezus zbliżył się i szedł razem z nimi. Mt 18,20; J 14, 18
**gr.: sydzeleo - dociekać, badać razem, rozprawiać, pytać*

16. Ale oczy ich zostały zakryte*, żeby Go nie rozpoznali**. **dosł.: powstrzymane* J 20,14
***gr.: epiginosko - poznać gruntownie, wiedzieć - Mt 7,16**

17. I powiedział do nich: Cóż to za myśli* wymieniacie** między sobą idąc, i *dlaczego* jesteście smutni***? **dosł.: jakie słowa* J 19,25
***gr.: antiballo - rzucać nawzajem do siebie, met. wymieniać słowa*
****gr.: skythropos - o smutnym, ponurym obliczu, markotna mina*

18. A jeden z nich o imieniu Kleofas w odpowiedzi, rzekł Mu: Czy Ty jesteś jedynym przybyszem* w Jerozolimie, który nie wie o tym, co się w niej stało w tych dniach?
**gr.: parojkeo - mieszkać obok, przebywać czasowo jako przybysz*

19. I powiedział im: Co takiego? A oni Mu powiedzieli o Jezusie Nazarejczyku, który był mężem i prorokiem*, mocnym w czynie i w słowie przed Bogiem i całym ludem;
Pwt 18,15; Mt 21,11; Dz 2,22; 7,22
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*

20. I jak Go wydali arcykapłani i nasi przywódcy na karę* śmierci; i ukrzyżowali** Go.
**lub: wyrok, uchwała* Mt 27,20; Dz 13,27; Łk 23,1;
***stauroo - uśmiercić kogoś przez przybicie go do poprzecznej belki i połączonego z nią pionowego pala, otaczać palisadą, wbijać słupki, zabezpieczyć kołkami* Mt 27,31; J 19,6

21. A my mieliśmy nadzieję, że On jest tym, *który* ma odkupić* Izraela. Lecz właśnie dziś upływa trzeci dzień po tym wszystkim, jak to się stało. Ps 130,8; 1P 1,18; Łk 1,68; 2,38
**gr.: lytroo - wypuścić z chwilą otrzymania okupu,wyzwolić*

22. Lecz niektóre z naszych kobiet zadziwiły* nas. Wcześnie rano, gdy były przy grobowcu, **gr.: eksistemi - być oszołomionym - por. Łk 8,56**

23. Nie znalazły Jego ciała, a gdy przyszły, mówiły, że miały* widzenie** aniołów, którzy mówili, *że* On żyje. Mt 28,1-5; Mk 16,1-8
**gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć*
***gr.: optasia - wizja, widzenie - por. Mt 17,9*

24. I udali się niektórzy z naszych do grobowca, i znaleźli wszystko tak, jak powiedziały kobiety; ale Jego nie widzieli.

25. A On powiedział do nich: O nierozumni* z sercem nieskorym**, by uwierzyć we wszystko, co powiedzieli prorocy! Mk 7,18; Dz 3,24;
**gr.: anoetos - nierozumiejący, niemądry, głupi* Hbr 5,11
***gr.: bradys - bierny, nieskwapliwy, powolny, leniwy, tępy*

26. Czyż Mesjasz nie musiał tego wycierpieć i *tak* wejść do swojej chwały*? Dz 17,3;
**gr.: doksa - splendor, majestat, blask* Hbr 2,8; 1P 1,11

27. I zaczynając od Mojżesza i przez wszystkich proroków, wykładał* im ze wszystkich Pism *to, co* o Nim samym *jest napisane.*
**gr.: diermeneuo - odsłonić znaczenie* Rdz 3,15; 22,18;
tego, co jest mówione, wyjaśnić, wyłożyć Pwt 18,15; Ps 16,10

28. I zbliżyli się do miasteczka, do którego szli, a On sprawiał wrażenie*, jakby miał iść dalej. **lub: skłaniał się, zachowywał się tak, jakby*

29. I przymusili* Go, mówiąc: Zostań z nami, bo ma się ku wieczorowi i już się dzień nachylił *ku końcowi*. I wstąpił, aby z nimi pozostać. **gr.: parabiadzomai - zmusić siłą lub błaganiem*

30. I stało się, gdy On spoczął z nimi *przy stole,* że wziął chleb, pobłogosławił*, a gdy złamał, podawał im. **lub: wysławił* Łk 22,19

31. I oczy ich zostały otworzone, i rozpoznali Go; a On stał się niewidzialny* dla nich.
**gr.: afantos - zabrany z oczu, uczyniony niewidocznym*

32. I mówili do siebie: Czyż nasze serce nie pałało* w nas, gdy mówił do nas w drodze i gdy otwierał** nam Pisma? Łk 24,45
**dosł.: nie jest zapalone lub płonie w nas - gr. kaio - rozpalać, rozniecać, niszczyć ogniem; **lub: spowodował zrozumienie*

33. I wstali w tej samej godzinie, i wrócili do Jerozolimy i znaleźli zgromadzonych jedenastu, i tych, *którzy byli* z nimi, J 20,19
34. Mówiących, że prawdziwie* Pan powstał *z martwych* i ukazał** się Szymonowi.
**gr.: ontos - prawdziwie, istotnie, rzeczywiście* 1Kor 15,5
dosł. został ukazany, gr.: optanomai - por. Mt 28,10
35. A oni wyjaśnili, *co stało się* w drodze, i jak dał się im poznać* przy** łamaniu chleba.
**lub: został poznany; **w (czasie) łamania chleba*
36. A gdy oni to mówili, sam Jezus stanął pośrodku nich i powiedział im: Pokój wam!
37. A oni przerazili* się i przestraszyli**, *albowiem* myśleli***, że widzą ducha.
**lub: wpadli w panikę; **dosł.: stali się przestraszeni*
****gr.: dokeo - wydawać się, być zdania, przypuszczać, myśleć*
38. A *On* im powiedział: Dlaczego jesteście zatrwożeni i dlaczego wątpliwości* wstępują do waszych serc? Mt 14,46; Łk 1,12
**gr.: dialogismos - rozważania, roztrząsanie, opinie*
39. Zobaczcie moje ręce i moje stopy, że to jestem ja sam; dotknijcie mnie i zobaczcie, że duch* nie ma ciała** ani kości, tak jak widzicie, że ja mam. Dz 1,3; Za 13,6
**gr.: pneuma - duch, tchnienie, wiatr, duch ludzki*
***gr.: sarks - ciało, ciało bez życia, cielesność - zmysłowa natura*
40. I gdy to powiedział, pokazał* im *swoje* ręce i stopy. J 20,20
**gr.: deiknyo - ukazać oczom, dać dowód czegoś*
41. A gdy oni jeszcze z radości* nie wierzyli** i dziwili się, powiedział im: Macie tutaj coś do jedzenia? Łk 24, 52; J 15,11; 16,22;
**gr.: chara - przeżywać radość, weselić się* J 21,5
***gr.: apisteo - nie ufać, zawieść zaufanie, być niewiernym*
42. A oni Mu podali kawałek* pieczonej ryby i plaster z pszczelego miodu. J 21,9.13
**dosł.: część (z całości) - gr.: meros - udział w czymś, dział*
43. A On wziął i jadł przy nich.
44. I powiedział im: To *są* słowa, które mówiłem do was, gdy byłem jeszcze z wami, że musi* zostać wypełnione** wszystko *to,* co zostało napisane w Prawie Mojżesza, i u Proroków, i w Psalmach o mnie. Ps 2,1-12;
lub: jest konieczne; **gr.: pleroo - por. Ef 4,10 Ps 16,9
45. Wtedy otworzył ich umysły*, aby rozumieli Pisma. **lub: rozum - l. poj.* J 16,13; Dz 16,14
46. I powiedział im: Tak jest napisane, tak też Mesjasz musiał cierpieć i powstać z martwych trzeciego dnia; Iz 53,3; 1P 1,3
47. A w Jego imię *ma* być głoszone upamiętanie* i odpuszczenie grzechów dla wszystkich narodów, zaczynając od Jeruzalem. Mt 3,2; Dz 3,19; 17,30; 20,21; 26,20
gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - por. 2P 3,9*
48. A wy jesteście tego świadkami*.
**gr.: martys - świadek w sądzie, naoczny świadek, męczennik*
49. I oto ja posyłam do was obietnicę Ojca mojego, a wy pozostańcie* w mieście Jeruzalem, aż** zostaniecie przyobleczeni w moc*** z wysokości. Iz 44,3; Jl 3,1; Dz 1,4
dosł.: siedźcie; **aż do kiedy; ***gr.: dynamis - por. Łk 19,37*
50. A wyprowadził ich na zewnątrz *miasta,* aż do* Betanii**, i gdy podniósł swoje ręce, błogosławił*** ich. Mt 21,17; 26,6; J 12,1
**gr.: eis - do (środka), w kierunku, dla, w, pomiędzy*
***tj. około 3 km - por. J 11,18*; ***gr.: eulogeo - por. Mt 14,19**
51. I stało się, gdy ich błogosławił, że rozstał się z nimi i został uniesiony do nieba.
Mk 16,19; Dz 1,9; Ef 4,8-10; Hbr 4,14
52. A oni oddali Mu pokłon* i wrócili do Jeruzalem z wielką radością. J 14,28
gr.: proskyneo - oddać cześć, pokłonić się - por. Mt 4,9
53. I byli stale w świątyni, chwaląc* i błogosławiąc** Boga. Amen.
gr.: aineo - chwalić, wysławiać; **eulogeo - por. Mt 14,19

Ewangelia według Jana

1 Na początku* było Słowo, a Słowo było
u Boga, a Bogiem było Słowo.
**gr.: arche - początek, źródło, władza, przyczyna sprawcza* Iz 9,6; 1Tm 3,16; Hbr 1,8; Obj 1,2.8.11; 19,13

2. Ono było na początku u Boga.

3. Wszystko* przez Nie się stało, a bez Niego
nic** się nie stało, co się stało. Iz 45,12; Hbr 11,3;
**dosł.: wszystkie; **gr.: oude en - ani jedno* Obj 4,11

4. W Nim było życie, a życie było światłem
ludzi. Ps 36,10; J 11,25; 14,6; Kol 3,4; 1J 1,2

5. A światło świeci w ciemności, a ciem-
ność Nim nie zawładnęła*. Hi 24,13-17; J 1,10;
**lub: nie opanowała* J 3,19; Rz 1,28

6. Pojawił* się człowiek posłany od Boga,
na imię mu – Jan. Iz 40,3; Ml 3,1; Mt 3,1; Łk 1,13;
**gr.: ginomai - być, stać się, urodzić się, zaistnieć* Dz 13,24

7. On przyszedł na świadectwo*, by zaświad-
czyć** o tym świetle, aby dzięki niemu wszy-
scy uwierzyli. **gr.: martyria - por. J 3,32*** J 5,33-35
***gr.: martyreo - być naocznym świadkiem, być męczennikiem*

8. Nie był on światłem, ale jedynie miał za-
świadczyć o tym świetle. Iz 9,2; Ps 27,1

9. Było prawdziwe światło, które oświeca
każdego człowieka przychodzącego na świat.

10. Na świecie był* i świat przez** Niego
jest uczyniony***; a świat Go nie poznał****.
**dosł.: było (Słowo); **dzięki Niemu; ***stał się* Dz 13,27; 1Kor 2,8
*****gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*

11. Do swojej* własności przyszedł** a swoi
Go nie przyjęli. **lub: swoich; **dosł.: przyszło* Iz 53,3

12. Tym* jednak, którzy Go przyjęli**, dał
prawo*** stać się dziećmi Boga, to jest wie-
rzącym w Jego imię. **dosł.: jak wielu, ilu, jak licznie*
***lub: chwycić się, przyłączyć się, towarzyszyć; ***władzę - J 10,18**

13. Którzy zostali zrodzeni nie z krwi, ani
z woli ciała, ani z woli mężczyzny, ale z Boga.

14. A Słowo pełne łaski i prawdy, stało się
ciałem i mieszkało* między nami, i widzie-
liśmy chwałę Jego, chwałę jako jednorodzo-
nego *pochodzącego* od Ojca. **lub: rozbiło namiot*

15. Jan świadczył o Nim i głośno wołając,
oświadczył: Ten był, o którym powiedziałem:
Ten, który przychodzi po mnie, istniał* prze-
de mną, bo wcześniej był *niż* ja. **por. w. 6**

16. A z Jego pełni* my wszyscy wzięliśmy,
i to łaskę za łaską. 1Kor 1,4; Ef 2,5; Kol 1,19
**gr.: pleroma - być wypełnionym, pełnia, obfitość, doskonałość*

17. O ile bowiem Prawo zostało dane przez
Mojżesza, *o tyle* łaska i prawda* stała się przez
Jezusa Chrystusa. Wj 19,1; Ps 85,10; J 7,19; Ga 3,10
**gr.: aletheia - prawda, rzeczywistość, pewność, autentyczność*

18. Boga nikt nigdy nie widział; jednoro-
dzony Syn, który jest w łonie Ojca, Ten *nam*
o Nim opowiedział*. Wj 33,20; Łk 10,22;
**lub: wyłożył (naukę), ujawnił, ogłosił* J 6,46; 17,6; 1J 4,12

19. A takie jest świadectwo Jana, gdy po-
słali Żydzi* z Jerozolimy kapłanów i lewitów,
aby go zapytać: Kim ty jesteś? **lub: Judejczycy*

20. I wyznał, a nie zaprzeczył, mówiąc: Ja
nie jestem Mesjaszem*. **lub: Chrystusem*

21. I pytali go: Kim więc? *Czy* ty jesteś Elia-
szem? A on odpowiedział: Nie jestem. *Czy* ty
jesteś tym Prorokiem? I odpowiedział: Nie.

22. Powiedzieli wtedy do niego: Kim *więc*
jesteś, żebyśmy dali odpowiedź tym, którzy
nas posłali. Co mówisz o sobie?

23. Powiedział: Ja jestem głosem wołające-
go na pustyni*: Prostujcie drogę PANA, jak
powiedział prorok Izajasz. Iz 40,3; Mt 3,3;
**gr.: eremos - pustkowie, pustynia, miejsce odludne* J 3,28

24. A ci, którzy zostali wysłani, byli z fary-
zeuszów*. **tj. członek stronnictwa faryzeuszów - por. Mt 9,14**

25. I pytali go, i powiedzieli mu: Czemu więc
chrzcisz*, jeżeli ty nie jesteś Mesjaszem, ani
Eliaszem, ani tym Prorokiem? **lub: zanurzasz*

26. Jan odpowiedział im, mówiąc: Ja chrzczę*
w wodzie; ale pośrodku was stanął Ten, któ-
rego wy nie znacie. Mt 3,11; J 1,4; 14,6; Dz 1,5
gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać wielokrotnie - por. J 3,23

27. To jest Ten, który przychodzi po mnie, On
istniał przede mną, któremu ja nie jestem
godny, by rozwiązać rzemyk u Jego sandała.

28. To działo się w Betabarze za* Jordanem,
gdzie Jan chrzcił. **lub: z drugiej strony*

29. A nazajutrz, Jan* ujrzał idącego do nie-
go Jezusa i powiedział: Oto Baranek Boży,
który zabiera** grzech świata. Iz 53,11; Oz 14,2;
**brak w mss Byz; **lub: ponieść, wziąć, usunąć* J 6,33-35

30. To jest *Ten,* o* którym ja powiedziałem: Za mną idzie mąż, który istniał przede mną, bo wcześniej** był *niż* ja. Mt 4,27; J 8,24
**lub: z powodu; **gr.: protos - pierwszy w czasie lub miejscu*
31. A ja Go wcześniej nie znałem. Ja dlatego przyszedłem chrzcząc w wodzie, aby *On* został ukazany* Izraelowi. Iz 4,3; Mt 3,16;
**lub: uczyniony znanym* Mk 1,10; Łk 3,22; 1J 5,6-7
32. A Jan poświadczył, mówiąc: Widziałem Ducha zstępującego jakby gołębica z nieba, i pozostał na Nim.
33. A ja Go nie poznałem*; lecz Ten, który mnie posłał, *bym* chrzcił w wodzie, Ten mi powiedział: Jeśli ujrzysz kogoś, na którego zstępuje i pozostaje na nim Duch, *to* jest Ten, *który* chrzci** w Duchu Świętym.
**gr.: eido - wiedzieć, mieć wygląd, znać, patrzeć na, doświadczyć*
***gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać, przesiąknąć - por. J 3,23**
34. A ja widziałem i zaświadczyłem, że Ten jest Synem Bożym. Ps 2,7; Mt 3,17; Łk 1,35
35. Nazajutrz* ponownie stał Jan i dwaj z jego uczniów. **gr.: epaurion - następnego dnia, nazajutrz*
36. A przypatrując* się przechodzącemu Jezusowi, powiedział: Oto Baranek Boży.
**gr.: embleo - zwrócić wzrok na, wpatrywać się*
37. I usłyszeli go ci dwaj uczniowie, *gdy to* mówił, i poszli za Jezusem. Mk 1,16; Łk 5,10
38. A Jezus odwrócił się i ujrzał ich idących za sobą, i powiedział do nich: Czego szukacie? A oni powiedzieli do Niego: Rabbi! Co znaczy* w tłumaczeniu – Nauczycielu – gdzie mieszkasz? **dosł.: co jest mówione* Mt 23,7
39. Powiedział im: Chodźcie, a zobaczycie. Przyszli i zobaczyli, gdzie mieszkał, i tego dnia pozostali u Niego; a było około dziesiątej* godziny. **tj. 16 - tej obecnego czasu* J 4,29; Mt 4,18
40. Jednym z *tych* dwóch, *którzy to* słyszeli od Jana i *którzy* podążali za Nim, był Andrzej, brat Szymona Piotra. Łk 6,14; J 6,8
41. Ten najpierw odszukał Szymona, swojego brata i powiedział mu: Znaleźliśmy Mesjasza*, co tłumaczy się – Pomazańca**.
**z hebr. messias - pomazaniec, namaszczony; **gr.: christos*
42. I przyprowadził go do Jezusa. A Jezus przyjrzawszy się mu, powiedział: Ty jesteś Szymon, syn Jonasza; ty będziesz nazwany Kefas*, co tłumaczy się – Piotr*. Mt 10,2; 16,17;
**aram. i gr.: kamień, część skały* 1Kor 9,5; Ga 2,9
43. Nazajutrz chciał Jezus udać się do Galilei i znalazł Filipa, i powiedział mu: Pójdź* za mną. **gr.: akoloutheo - towarzyszyć, iść z kimś lub za kimś*
44. A Filip był z Betsaidy, z miasta Andrzeja i Piotra. J 12,2; Mk 6,45; Łk 9,10
45. Filip odnalazł Natanaela* i powiedział mu: Znaleźliśmy *Tego,* o którym pisał Mojżesz w Prawie i Prorocy, Jezusa, syna Józefa z Nazaretu. **gr.: Bartłomiej* Pwt 18,15; Łk 24,27
46. I powiedział mu Natanael: Czy z Nazaretu może być coś dobrego? Filip na to*: Chodź i zobacz! **dosł.: mówi mu*
47. Gdy Jezus ujrzał Natanaela idącego do Niego, powiedział o nim: Oto prawdziwie Izraelita, w którym nie ma podstępu*. Rz 2,28;
**gr.: dolos - zdrada, oszustwo, podstęp* 1P 2,22; Obj 14,5
48. Natanael powiedział do Niego: Skąd mnie znasz*? W odpowiedzi, Jezus rzekł mu: Zanim zawołał cię Filip, widziałem cię, gdy byłeś pod figowcem. J 2,25; Obj 2,18; Mt 6,6
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
49. Wtedy* Natanael powiedział do Niego: Rabbi**! Ty jesteś Synem Bożym, Ty jesteś Królem Izraela. **dosł.: w odpowiedzi* J 5,17; Mt 14,3
***z hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrzu*
50. A Jezus powiedział do niego: Wierzysz dlatego, że powiedziałem ci: Widziałem* cię pod figowcem. Ujrzysz większe *rzeczy* niż te.
**gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wygląd, badać, znać* J 20,29
51. I powiedział mu: Zaprawdę*, zaprawdę mówię wam: Od teraz ujrzycie otwarte niebo i aniołów Boga wstępujących i zstępujących na Syna Człowieczego. Rdz 28,12; Dn 7,9
**gr.: amen - z hebr.: godne wiary lub jako akt potwierdzenia*

2 A trzeciego dnia* odbywało się wesele w Kanie** Galilejskiej i była tam matka Jezusa. **tj. we wtorek; **miasto 7 lub 14 km od Nazaretu*
2. Został też zaproszony na wesele Jezus i Jego uczniowie. J4,46; Hbr 13,4
3. A gdy zabrakło wina, powiedziała matka Jezusa do Niego: Nie mają wina.
4. Jezus powiedział jej: Co mnie* i tobie*, kobieto? Jeszcze nie nadeszła** moja godzina.
**hebraizm: Dlaczego mnie tak traktujesz?* J 4,21; 8,10; 19,26
*To twoja sprawa, czego chcesz ode mnie? **dosł.: nadchodzi*
5. Matka Jego powiedziała do sług: Cokolwiek wam powie, czyńcie. Pwt 12,32
6. A było tam sześć stągwi* kamiennych, postawionych według żydowskiego *zwyczaju* oczyszczenia**, mieszczących w sobie każda po dwie lub trzy miary***. Mt 15,2; Łk 11,39;
**gr.: hydria - naczynie na wodę, dzban, stągiew* J 3,25;
***dosł.: zgodnie z oczyszczeniem Judejczyków* Mk7,3
****1 miara - gr.: metretes - około 40 l tj. hebr. 1 bat, 1 efa*

7. Jezus powiedział im: Napełnijcie te stągwie wodą. I napełnili je aż po brzegi.
J 2,3; 1Krl 17,13; Mk 11,2

8. I powiedział im: Zaczerpnijcie teraz i zanieście staroście* wesela. I zanieśli.
**gr.: architriklinos - mistrz ceremonii przy stole* Prz 3,5-6

9. A gdy starosta wesela skosztował tej wody, która stała się winem – a nie wiedział, skąd *ona* jest, lecz słudzy wiedzieli, ci co czerpali wodę – zawołał oblubieńca*, Lb 6,3;
**gr.: nymfios - narzeczony, pan młody, oblubieniec* Ef 5,18

10. I powiedział do niego: Każdy człowiek stawia najpierw dobre wino, a gdy sobie podpiją*, wtedy gorsze; ty zachowałeś dobre wino aż dotąd. **gr.: methyo - być pijanym*

11. Taki *to* pierwszy* *z cudownych* znaków** uczynił Jezus w Kanie Galilejskiej i *tam* ukazał swoją chwałę; a Jego uczniowie uwierzyli w Niego. **lub: taki (jest) początek; **por. J 4,54**

12. Potem zeszli* do Kafarnaum, On *sam,* Jego matka, Jego bracia i Jego uczniowie; tam pozostali kilka dni; Ps 69,8; Mt 12,46;
**Kafarnaum leży w dolinie* Mt 13,55; Mk 6,3; J 7,3-5

13. A była blisko Pascha żydowska; i Jezus wstąpił* do Jerozolimy. Pwt 16,1-6; Łk 2,41;
lub: wspiął się - por. Mt 20,17 J 5,1; 6,4; 11,55

14. I znalazł w świątyni sprzedających woły, owce, gołębie i zajmujących *swoje* miejsca bankierów*. Mt 21,12; Obj 11,2
**gr.: kollybestes - drobny wekslarz, wymieniający drobne monety*

15. I uczynił bicz z powrozów, i wypędził wszystkich ze świątyni, także owce i woły, a bankierom* porozsypywał monety i powywracał stoły, **por. w. 14** Pwt 14,23

16. A tym, co sprzedawali gołębie, powiedział: Zabierzcie je stąd, nie czyńcie domu Ojca mojego domem targu*. Iz 56,5;
**lub: miejsce handlu, szczeg. port morski, targowisko* Mt 21,13

17. I przypomnieli sobie Jego uczniowie, że jest napisane: Gorliwość o Twój dom pochłonęła* mnie. **mss Byz: pochłonie* Ps 69,10; 119,139

18. Wtedy Żydzi zwrócili się do Niego, mówiąc: Jakim znakiem* dowiedziesz, że *możesz* to czynić? **por. J 4,54** J 6,30; Mt 12,38; 21,23

19. W odpowiedzi, Jezus rzekł im: Zburzcie tę świątynię*, a ja wzniosę ją w trzy dni.
Mk 14,58; 15,29; Dz 3,15; Rz 6,4; 8,11
gr.: naos - główny budynek świątyni - por. 2Tes 2,4*

20. Powiedzieli więc Żydzi: Tę świątynię budowano czterdzieści sześć lat, a Ty wzniesiesz ją w trzy dni?

21. Ale On mówił o świątyni swojego ciała*.
**gr.: soma - żywe ciało, tkanka, osoba, zwłoki* Ef 2,21; Kol 2,9

22. Gdy więc został wzbudzony z martwych, Jego uczniowie przypomnieli sobie, że im to mówił; i uwierzyli Pismu i słowu, które wypowiedział Jezus. Hi 19,25; 1Kor 15,52

23. A gdy był w Jerozolimie w święto Paschy, wielu uwierzyło* w Jego imię, widząc *cudowne* znaki, które czynił. Wj 12,14; Lb 28,16;
**gr.: pisteuo - wierzyć, ufać, zawierzyć* Ez 45,21; J 8,30; 12,42

24. Ale Jezus nie powierzał* im samego siebie, dlatego że On znał wszystkich, Mk 2,8
**gr.: pisteuo - tu: jako zwrot - powierzać się czyjejś wierności*
**idiom - nie ufał im, dlatego że On znał wszystkich*

25. I dlatego, że nie miał potrzeby, aby ktoś zaświadczył Mu o człowieku; albowiem sam wiedział, co jest w człowieku. J 6,64; 16,30

3 A był *pewien* człowiek wśród faryzeuszy o imieniu* Nikodem, przywódca żydowski**. **dosł.: na imię mu; **lub: Judejczyków*

2. Ten przyszedł w nocy do Jezusa i powiedział do Niego: Rabbi! Wiemy, że przyszedłeś od Boga jako nauczyciel; bo nikt takich *cudownych* znaków czynić nie może, które Ty czynisz, gdyby Bóg z nim nie był.

3. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Zaprawdę, zaprawdę mówię ci: Jeśli ktoś nie zostanie zrodzony z góry*, nie może zobaczyć Królestwa Bożego. 1P 1,3.23-25; 5,1; 1Kor 4,20; 6,9
**gr.: anothen - z wysoka, z wyższego miejsca, na nowo, od początku*

4. Nikodem powiedział do Niego: Jak może człowiek zostać zrodzonym, będąc starcem? Nie może *on* powtórnie wejść do łona swojej matki i zostać zrodzonym.

5. Jezus odpowiedział: Zaprawdę, zaprawdę mówię ci: Jeśli ktoś nie zostanie zrodzony z wody i z Ducha, nie może wejść do Królestwa Bożego. Iz 48,1; Mt 5,20; 1Kor 6,11

6. Co jest zrodzone z ciała, jest ciałem, a co jest zrodzone z Ducha, jest duchem.
Hi 15,14; 25,4; Ez 36,26; J 6,63; Rz 8,4.9; 2Kor 5,17; 1J 3,9

7. Nie dziw* się, że ci powiedziałem, że konieczne** jest, abyście*** zostali zrodzeni z góry. **dosł.: nie zdziw się; **gr.: dei - trzeba, musicie; ***dosł.: wam*

8. Wiatr wieje gdzie chce i szum jego słyszysz, ale nie wiesz skąd przychodzi i dokąd idzie; tak jest z każdym, kto jest zrodzony z Ducha*. **gr.: pneuma - duch, wiatr* Dz 2,2; 1Kor 2,11

9. Nikodem w odpowiedzi, zapytał* Go: Jak to się może stać? **dosł.: powiedział, rzekł, mówił*

10. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Ty jesteś nauczycielem Izraela, a tego nie wiesz*?
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
11. Zaprawdę, zaprawdę mówię ci, że co wiemy*, to mówimy, i co widzieliśmy, *o tym* świadczymy, a naszego świadectwa nie przyjmujecie. Mt 11,27; J 7,16; 8,38; 12,49
**gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wgląd, badać, znać*
12. Jeśli nie wierzycie, gdy wam powiedziałem o *sprawach* ziemskich, to jak uwierzycie, jeśli mówiłbym wam o *sprawach* niebiańskich? 1Tm 3,16; 1J 5,7; Łk 22,67; Flp 3,19
13. I nikt nie wstępuje do nieba, tylko Ten, który zstąpił z nieba, Syn Człowieczy, który jest w niebie. J 6,33.38.51.62; 16,28; 1J 5,7
14. I jak Mojżesz wywyższył węża na pustyni, tak* *właśnie* musi** zostać wywyższony Syn Człowieczy, **por. w. 16*; **jest konieczne* Lb 21,4
15. Aby każdy, wierzący w Niego, nie zginął*, ale miał życie wieczne. J 4,14; Dz 2,21; 13,26
**gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*
16. W ten *właśnie* sposób* Bóg umiłował** świat, że dał swojego jednorodzonego Syna, aby każdy, wierzący w Niego, nie zginął, ale miał życie wieczne. **gr.: houto - por. Mt 24,37** 1J 4,11
***gr.: agapao - przyjmować z zadowoleniem, gorąco miłować*
17. Bo nie posłał* Bóg swojego Syna na świat, aby sądził świat, lecz by świat został przez Niego zbawiony. Łk 19,10; Mt 1,21; Rz 1,16
**gr.: apostello - udać się do wyzn. miejsca, wysłać, odprawić*
18. Wierzący w Niego, nie podlega* osądzeniu; ale kto nie wierzy, już jest osądzony, dlatego że nie wierzy w imię jednorodzonego** Syna Bożego. **lub: nie jest sądzony; **tj. jedynaka*
19. To natomiast jest sąd*, że światłość przyszła na świat, a ludzie bardziej umiłowali ciemność niż światłość; bo ich czyny były złe**. **gr.: krisis - sąd, rozprawa, opinia, rozdzielenie, podział; **gr.: poneros - por. Mt 12,45** Iz 30,9; J 5,44; 8,44; 10,26
20. Każdy bowiem, kto podle czyni, nienawidzi światłości i nie przychodzi do światłości, aby czyny jego nie zostały obnażone*.
**gr.: elencho - wykazać winę, zawstydzić, napomnieć* Ps 50,17
21. Lecz kto czyni prawdę, przychodzi do światłości, aby czyny jego zostały ujawnione*, że są dokonane w Bogu. 1Kor 15,10; Ga 2,20
**gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*
22. Potem przyszedł Jezus i Jego uczniowie* do ziemi judzkiej; i tam przebywał z nimi i chrzcił. **gr.: mathetes - uczeń, słuchacz, zwolennik*
23. A chrzcił* i Jan w Ainon, blisko Salim**, bo było tam wiele wody, i *ludzie* przychodzili i byli chrzczeni. 1Sm 9,4; Dz 8,36-38; Rz 3,18
**gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać wielokrotnie w celu farbowania - stąd: przesiąknąć; **mss Byz - Salem*
24. Bo Jan jeszcze nie był wtrącony do więzienia*. **gr.: fylake - straż, warta, więzienie* Mt 14,3
25. Powstał więc spór* między** uczniami Jana a Żydami*** o oczyszczenie. Lb 19,7
**gr.: dzetesis - debata, kwestia sporna, szukanie, wypytywanie **dosł.: od - jako inicjatorów; ***mss Byz - Judejczykiem (Żydem)*
26. I przyszli do Jana, i powiedzieli do niego: Rabbi*! Ten, który był z tobą za Jordanem, o którym ty zaświadczyłeś, Ten oto** chrzci, i wszyscy przychodzą do Niego.
**z hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrzu; **lub: zobacz*
27. Jan w odpowiedzi, rzekł: Nie może człowiek nic wziąć, jeśli nie byłoby mu to dane* z nieba. Rz 12,6; 1Kor 3,6; Hbr 5,4; Jk 1,17; Jr 17,6
**gr.: didomi - darować, dać, upoważnić, wyznaczyć na urząd*
28. Wy sami mi poświadczacie, że powiedziałem: Ja nie jestem Mesjaszem*, ale jestem posłany przed Nim. **lub: Chrystusem*
29. Ten, kto ma oblubienicę, jest oblubieńcem; a przyjaciel oblubieńca, ten, który stoi i go słucha, raduje* się niezmiernie* z powodu głosu oblubieńca. Dlatego też ta moja radość jest pełna**. Ps 45,15; Pnp 5,1; Mt 9,15
hebraizm - dosł.: raduje się radością; **gr.: pleroo - Ef 4,10
30. On musi wzrastać, ja natomiast stawać się mniejszym. Iz 9,7
31. Ten, który przychodzi z góry*, jest ponad wszystkimi. Kto z ziemi, jest ziemski i po ziemsku mówi; kto z nieba przychodzi, jest ponad wszystkimi. **gr.: anothen - z wysoka - por. J 3,3**
32. A co widział i słyszał, o tym świadczy, a świadectwa* Jego nikt nie przyjmuje.
**gr.: martyria - świadectwo, zeznanie przed sędzią* J 1,7; 8,26
33. Ten, *kto* przyjął Jego świadectwo, przypieczętował* *tym samym*, że Bóg jest prawdomówny**. Iz 55,4.11; 1J 5,10
**lub: potwierdzić, uwiarygodnić, rozwiać wszelką wątpliwość **gr.: alethes - prawdziwy, miłujący prawdę, zgodny z prawdą*
34. Ten bowiem, którego Bóg posłał, mówi Słowa Boże; gdyż Bóg daje Ducha bez miary*.
**lub: nie wymierzając, nie pod miarą, bez ograniczeń* J 7,16
35. Ojciec miłuje Syna i wszystko powierzył* w Jego ręce. **lub: dał, podarował, przekazał*
36. Wierzący* w Syna, ma życie wieczne; a kto jest nieposłuszny** Synowi, nie zobaczy życia, lecz gniew Boży pozostaje*** na nim.
**czas teraź. str. czynna* J 3,15; 5,24; Ga 3,10; 1Tes 1,10
***lub: nie okazuje posłuszeństwa; ***trwa nad nim*

4 A gdy Pan dowiedział* się, że faryzeusze usłyszeli, że Jezus więcej *ludzi* czyni uczniami i chrzci niż Jan, **lub: poznał* Łk 1,76; 1Kor 2,8
2. Chociaż sam Jezus nie chrzcił, ale Jego uczniowie; J 3,22; Dz 10,48; 1Kor 1,17
3. Opuścił Judeę i odszedł ponownie do Galilei. Łk 2,49; Mt 10,23; Mk 3,7
4. A musiał przechodzić przez Samarię.
5. Przyszedł więc do miasta Samarii o nazwie Sychar*, blisko pola, które dał Jakub Józefowi, swojemu synowi. Rdz 33,19; Joz 24,32
**Sychar leżało koło Sychem - 1,5 km od studni Jakuba*
6. A była tam studnia Jakuba. Jezus więc, będąc strudzony* podróżą, usiadł tak przy studni**; a było około szóstej*** godziny.
**gr.: kopiao - być znużonym, pracować aż do znużenia*
***lub: studnia zasilana przez źródło; ***tj. 12-tej obecnego czasu*
7. Z Samarii* przyszła kobieta zaczerpnąć wodę. Jezus powiedział jej: Daj mi pić!
**kraina między Judeą a Galileą zamieszkała przez ludność deportowaną przez Asyryjczyków z Babilonii i Medii - 2Krl 17,24*
8. Uczniowie Jego bowiem odeszli do miasta, aby kupić żywności. J 6,5; Łk 9,13
9. Kobieta z Samarii* powiedziała więc do Niego: Jak Ty, będąc Żydem, prosisz mnie kobietę, Samarytankę, *bym dała Ci* pić? Bo Żydzi nie utrzymują** stosunków** z Samarytanami. **dosł.: kobieta Samarytanka* Dz 10,28; J 6,35; 7,37
***gr.: synchraomai - przystawać z kimś, używać wspólnie*
10. Jezus w odpowiedzi, rzekł jej: Gdybyś znała dar Boga i kim jest Ten, który mówi do ciebie: Daj mi pić, to byś Go prosiła, a dałby ci wody żywej*. Dz 8,20; Łk 18,13
**tj. woda bieżąca, źródlana, wartko płynąca, krystalicznie czysta*
11. Kobieta powiedziała do Niego: Panie! Nie masz nawet czerpaka*, a studnia jest głęboka, skąd więc masz tę wodę żywą?
**gr.: antiema - coś do czerpania - wiadro, akt czerpania wody*
12. Czy Ty jesteś większy od naszego ojca Jakuba, który dał nam tę studnię i sam z niej pił, i jego synowie, i jego trzody?
13. Jezus w odpowiedzi, rzekł* jej: Każdy, kto pije tę wodę, ponownie będzie pragnął**;
idiom - por. Łk 14,3 J 6,27; Łk 16,24; Iz 65,13
***gr.: dipsao - odczuwać pragnienie, cierpieć z pragnienia*
14. Lecz kto będzie pił wodę, którą ja mu dam, nie będzie pragnął na wieki*; ale woda, którą mu dam, stanie się w nim źródłem wody wytryskującej ku życiu wiecznemu**.
**dosł.: na wiek; **lub: w życie wieczne - l. poj.* Mt 19,16; Rz 6,23
15. Kobieta powiedziała do Niego: Panie! Daj mi tej wody, abym nie pragnęła i nie przychodziła tutaj czerpać. J 4,49
16. Jezus powiedział jej: Idź, zawołaj swojego męża, i przyjdź tutaj.
17. Kobieta w odpowiedzi, rzekła*: Nie mam męża. Jezus powiedział jej: Dobrze powiedziałaś: Nie mam męża. **por. Łk 14,3**
18. Albowiem miałaś pięciu mężów, a ten, którego teraz masz, nie jest twoim mężem. Powiedziałaś prawdę. Mk 10,12; Rz 7,3
19. Kobieta powiedziała Mu: Panie! Widzę, że jesteś prorokiem*. **gr.: profetes - por. Mt 2,17**
20. Ojcowie nasi oddawali cześć* na tej górze**, a wy mówicie, że w Jerozolimie jest miejsce, gdzie trzeba oddawać cześć.
**lub: paść na kolana jako wyraz szacunku* Sdz 9,7; 1Krl 9,3
***tj. Góra Gerazim ze świątynią zbudowaną przez Samarytan*
21. Jezus powiedział jej: Kobieto! Wierz mi, że przychodzi godzina, kiedy ani na tej górze, ani w Jerozolimie nie będziecie oddawali czci* Ojcu. **gr.: proskyneo - por. J 9,38**
22. Wy czcicie *to,* czego nie znacie; my czcimy to, co znamy; bo zbawienie jest od* Żydów. **lub: z Żydów* Łk 24,47; Dz 4,12; 2Tes 2,13
23. Ale nadchodzi godzina, i teraz *już* jest, kiedy prawdziwi czciciele będą cześć oddawać Ojcu w duchu i w prawdzie. Bo i Ojciec szuka takich, którzy *tak Go* czczą*.
gr.: proskyneo - por. J 9,38 Joz 24,14; Ps 51,6; Rz 8,26
24. Bóg jest duchem, a ci, którzy Go czczą, winni* Go czcić w duchu i w prawdzie.
**lub: jest konieczne, trzeba* J 6,63; 7,39; 14,17; 2Kor 3,17
25. Kobieta powiedziała do Niego: Wiem, że nadchodzi Mesjasz, nazywany Chrystusem; Ten, gdy przyjdzie, wszystko nam oznajmi*.
**gr.: anangello - szczegółowo opowiedzieć, wyjaśnić, zdać relację*
26. Jezus powiedział jej: Ja jestem *Nim,* ten *który* z tobą rozmawia*. **dosł.: mówiący ci*
27. Wtedy* przyszli Jego uczniowie i dziwili się, że rozmawiał z kobietą, jednak nikt nie powiedział: O co pytasz**? lub: Dlaczego z nią rozmawiasz? **dosł.: a na to; **lub: o co prosisz, żądasz*
28. Zostawiła więc kobieta swój dzban i poszła do miasta, i powiedziała ludziom:
29. Chodźcie, zobaczcie człowieka, który powiedział mi wszystko, cokolwiek* uczyniłam, czy to nie jest Mesjasz? **lub: jak wiele*
30. Wyszli więc z miasta i przyszli do Niego.
31. A w tym czasie* prosili Go uczniowie, mówiąc: Rabbi! Jedz. **lub: pomiędzy, w trakcie*

32. A On powiedział im: Ja mam pokarm do jedzenia, którego wy nie znacie.
33. Mówili więc uczniowie do siebie nawzajem: Czy ktoś przyniósł Mu jeść?
34. Jezus powiedział im: Moim pokarmem jest czynić* wolę Tego, który mnie posłał i wypełnić** Jego dzieło. Ps 40,8; J 17,4; 2Tm 4,7
**dosł.: bym czynił; **bym wypełnił lub doprowadził do celu*
35. Czy nie wy mówicie: Jeszcze cztery miesiące, a nadejdzie żniwo? Otóż, mówię wam, podnieście swoje oczy i przypatrzcie się polom, że już są białe, *gotowe* do żniwa.
36. A żniwiarz, odbiera zapłatę i zbiera plon do* życia wiecznego, aby i ten, który sieje, radował się razem *z tym, który* żnie.
**lub: ku, na* Prz 11,30; Rz 1,13; 1Tes 2,19
37. Albowiem prawdziwe jest to słowo, że kto inny sieje, a kto inny żnie. Ga 6,7; 1Kor 3,5
38. Ja was posłałem żąć to, nad czym wy się nie trudziliście*; inni się trudzili, a wy korzystacie** z ich trudu. Dz 2,41; 6,7; 1Tes 5,12
**gr.: kopiao - być znużonym, prac. do znużenia; **dosł.: weszliście*
39. A wielu Samarytan z tego miasta uwierzyło w Niego dzięki słowu kobiety, która świadczyła: Powiedział mi wszystko, cokolwiek* uczyniłam. **lub: jak wiele*
40. Gdy więc przyszli do Niego Samarytanie, prosili* Go, aby u nich pozostał; i pozostał tam dwa dni. **gr.: erotao - prosić, błagać, upraszać*
41. I wielu więcej z nich uwierzyło dzięki Jego słowu; J 2,23; 8,30; 10,42; 12,42; Dz 9,42
42. Lecz także tej kobiecie mówili: Już nie dzięki twojemu opowiadaniu* wierzymy; sami bowiem słyszeliśmy i wiemy, że Ten jest prawdziwie Zbawicielem świata – Mesjasz**.
**gr.: lalia - mowa, opowiadanie, opowieść, dialekt, gwara*
***lub: Chrystus, Pomazaniec* Iz 43,3; Łk 1,47; Dz 13,23; Tt 1,4
43. A po dwóch dniach wyszedł stamtąd i odszedł do Galilei. Mt 4,12; Łk 4,14
44. Bowiem sam Jezus zaświadczył, że prorok we własnej ojczyźnie nie ma poważania*. **lub: szacunku* Mt 13,57; Mk 6,4; Łk 4,24
45. Gdy więc przyszedł do Galilei, przyjęli Go Galilejczycy, widząc wszystko, co czynił w *czasie* święta w Jerozolimie; i oni bowiem przybyli na święto. J 2,23; Mt 4,23; Łk 8,40
46. Przyszedł więc Jezus ponownie do Kany Galilejskiej, gdzie uczynił z wody wino. A był w Kafarnaum pewien dworzanin królewski, którego syn chorował*. **być bez siły, słabym* J 2,1
47. Ten, gdy usłyszał, że Jezus przybywa z Judei do Galilei, poszedł do Niego i prosił Go, aby zszedł* i uzdrowił** jego syna; bo bliski był śmierci. Mk 2,1-3; J 11,21; Łk 7,6
tj. zejść z miejsca wyżej położonego - por. J 2,12
***gr.: iaomai - uzdrawiać, leczyć, czynić zdrowym, wyzwolonym*
48. I Jezus powiedział do niego: Jeśli nie ujrzycie znaków i cudów – nie uwierzycie. J 12,37; 20,29; Łk 16,31; 1Kor 1,22
49. Dworzanin królewski* powiedział do Niego: Panie! Zejdź, zanim umrze moje dzieciątko**. **gr.: basilikos - należący do króla, urzędnik królewski*
***gr.: paidion - małe dziecko, dzieciątko, chłopczyk, dziewczynka*
50. Jezus powiedział mu: Idź, syn twój żyje. I uwierzył ów człowiek słowu, które mu powiedział Jezus, i poszedł. Mt 8,13; Łk 17,14
51. A gdy już schodził, spotkali go jego słudzy i oznajmili, mówiąc: Chłopiec twój żyje.
52. Wtedy zapytał ich o godzinę, w której poczuł się lepiej, i powiedzieli mu: Wczoraj o godzinie siódmej opuściła go gorączka.
53. Poznał więc ojciec, że *było to* o tej godzinie, o której mu Jezus powiedział: Syn twój żyje. I uwierzył on i cały jego dom.
54. To kolejny, drugi *cudowny* znak*, który Jezus uczynił, gdy przyszedł z ziemi judzkiej do Galilei. Mt 4,12; J 2,1; 7,1; Obj 16,14
**gr.: semeion - znak tj. niezwykłe wydarzenie wykraczające poza naturalny bieg wydarzeń*

5 Po tych *dniach* było święto żydowskie*; i wstąpił Jezus do Jerozolimy. Kpł 23,2; Pwt 16,16
**być może chodzi o Pięćdziesiątnicę*
2. A jest w Jerozolimie przy Owczej *bramie* sadzawka, zwana po hebrajsku Betezda*, mająca pięć portyków**. Ne 3,1; 12,39
aram.: Bethesda - dom miłosierdzia, dom źródeł; **por. Dz 3,11
3. W nich leżała wielka rzesza chorych, ślepych, chromych i sparaliżowanych*, którzy oczekiwali *na* poruszenie wody.
**dosł.: uschłych - części ciała skurczone, zmarniałe, zwiędłe*
4. Albowiem anioł *o pewnym* czasie zstępował do sadzawki i poruszał wodę; pierwszy więc, kto wstąpił po poruszeniu wody, stawał się zdrowy, jakąkolwiek chorobą był złożony. Mt 22,30; Łk 1,19; 6,22; Hbr 1,4.13-14; 2,5; 12,22
5. A był tam pewien człowiek, chorujący od trzydziestu ośmiu lat. Mk 9,2; Łk 8,43
6. I gdy Jezus ujrzał go leżącego, i poznał, że już przez długi czas czeka*, powiedział do niego: Czy chcesz stać się zdrowy?
**lub: jest w tym stanie* J 21,17; Hbr 4,13

7. Chory odpowiedział Mu: Panie! Nie ma człowieka, który wrzuciłby mnie do sadzawki, gdy woda zostanie poruszona; a gdy ja idę, inny przede mną wstępuje.
8. Jezus powiedział mu: Wstań, weź swoje posłanie i chodź. Mt 9,6; Łk 5,24; Dz 9,34
9. I natychmiast stał się zdrowy ten człowiek, i wziął swoje posłanie, i chodził. A tego dnia był szabat, Mk 1,31; 5,29; 10,52
10. Więc mówili Żydzi do uzdrowionego: Jest szabat, nie wolno ci nosić* posłania.
**lub: podnieść, unieść, wziąć* Jr 17,21; Mt 12,2
11. Odpowiedział im: Ten, który uczynił mnie zdrowym, powiedział mi: Weź swoje posłanie* i chodź. **gr.: krabbatos - proste, jednoosobowe łóżko, mata*
12. I pytali go: Kim jest człowiek, który ci powiedział: Weź swoje posłanie i chodź?
13. A ten, który został uzdrowiony, nie wiedział, kto to jest; gdyż Jezus oddalił się od tłumu będącego na tym miejscu. Łk 4,30
14. Po tym znalazł go Jezus w świątyni i powiedział do niego: Oto stałeś się zdrowy; już więcej nie grzesz*, aby nie stało ci się coś gorszego**. J 8,11; 1J 2,1; Kpł 26,23; Mt 12,45
**gr.: hamartano - być pozbawionym czegoś, utracić, chybić celu*
***gr.: cheiron - gorszy, ostrzejszy, ostrzejszy od czegoś*
15. Odszedł ów człowiek i oznajmił* Żydom, że to był Jezus, który uczynił go zdrowym.
**gr.: anangello - szczegółowo opowiedzieć, wyjaśnić, zdać relację*
16. I dlatego Żydzi prześladowali* Jezusa, i dążyli *do tego,* aby Go zabić, bo to uczynił w szabat. J 5,18; 7,19; Mk 3,6; Łk 6,11; Ps 2,2
**gr.: dioko - zmuszać do ucieczki, prześladować, nastawać*
17. A Jezus im odpowiedział: Ojciec mój aż dotąd działa, i ja działam.
18. Dlatego tym bardziej Żydzi dążyli do *tego,* aby Go zabić, bo nie tylko rozluźniał *rygor* szabatu, ale i powiedział, że Bóg jest Jego Ojcem, i czynił siebie równym* Bogu.
**gr.: isos - równy (pod względem ilości i jakości), ten sam, jednakowy, zgodny, *lub: i tym samym czynił ...* J 10,30
19. W odpowiedzi więc, Jezus rzekł im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Nie może Syn sam od siebie nic uczynić, tylko to, co widzi, że czyni Ojciec; cokolwiek bowiem On czyni, to i Syn czyni to samo*. **lub: jednakowo*
20. Bo Ojciec miłuje* Syna i ukazuje** Mu wszystko, co sam czyni; i pokaże Mu większe dzieła niż te, abyście *je* podziwiali.
**gr.: fileo - okazywać czułość, kochać* J 3,35; Mt 3,17
***gr.: deiknyo - pokazać, ukazać oczom, dać dowód czegoś*
21. Bo tak, jak Ojciec wzbudza umarłych i przywraca* życie*, tak i Syn, przywraca życie *tym,* którym chce. 1Krl 17,21; Rz 4,17; 8,11
**gr.: dzoopoieo - powołać do życia, uczynić, zrodzić żywym*
22. Bo Ojciec w ogóle nikogo nie sądzi, lecz wszelki sąd przekazał* Synowi, Dz 10,42; 17,31;
**lub: oddał, upoważnił* Rz 2,16; 2Tm 4,1
23. Aby wszyscy czcili* Syna, tak jak czczą Ojca. Kto nie czci Syna, nie czci Ojca, który Go posłał. **lub: poważać, okazywać głęboki szacunek*
24. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: *Kto* słucha mojego słowa i wierzy Temu, który mnie posłał, ma życie wieczne i nie idzie na sąd, ale przeszedł* ze śmierci do życia.
**gr.: matabaino - przejść z jednego miejsca do drugiego, usunąć* J 3,16; 4,14; 6,47; Mt 7,14; Rz 8,1-30
25. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Przyjdzie godzina, i teraz już jest, gdy umarli usłyszą głos Syna Bożego, i ci, którzy usłyszą*, będą żyć. **dosł.: usłyszeli - cz. przesz. dok.* Łk 9,60; 15,24
26. Bo jak* Ojciec ma życie sam w sobie, tak i dał Synowi, aby miał życie sam w sobie.
**dosł.: tak jak, jako* J 1,4; 14,6
27. I dał Mu władzę i *prawo* sprawowania* sądu, ponieważ jest Synem Człowieczym.
**lub: czynić, wykonać, wypełnić* Ps 2,6; Dz 17,31
28. Nie dziwcie się temu, bo nadchodzi godzina, w której wszyscy, którzy są w grobach*, usłyszą Jego głos; **lub: grobowcach*
29. I wyjdą ci, którzy dobrze czynili, *by* powstać do życia; a ci, którzy podle czynili, *by* powstać *na* sąd. J 11,24; Hi 19,25; Łk 14,14
30. Ja nie mogę sam od siebie nic czynić. Tak, jak słyszę, *tak* sądzę, a mój sąd jest sprawiedliwy*; bo nie szukam woli** mojej, ale woli Tego, który mnie posłał – Ojca. Mt 26,39;
**gr.: dikaios - prawy, sprawiedliwy, to co słuszne, cnotliwe* J 8,28
***gr.: thelema - wola, pragnienie, upodobanie, postanowienie*
31. Jeśli ja sam o sobie świadczę, moje świadectwo nie jest prawdziwe. J 10,37
32. Jest *ktoś* inny, który świadczy o mnie, i wiem, że świadectwo, które o mnie wydaje, jest prawdziwe. Mt 3,17; Łk 3,22; J 5,37; 1J 5,6
33. Wy posłaliście do Jana, a *on* zaświadczył* *o* prawdzie. **gr.: martyreo - por. Dz 6,3**
34. Ja natomiast nie przyjmuję świadectwa od człowieka, ale to mówię, abyście wy zostali zbawieni. Rz 1,16
35. On to był lampą, która płonie i świeci, a wy chcieliście do *pewnego* czasu* radować się w jego świetle. **lub: chwili* J 6,66; Mt 5,16; 11,11

36. A ja mam świadectwo większe niż Jana; gdyż dzieła, które mi dał Ojciec, bym je wykonał, te dzieła, które *właśnie* czynię, świadczą o mnie, że *to* Ojciec mnie wysyła.
37. A Ten, który mnie posłał, Ojciec, sam świadczył o mnie. Ani głosu Jego nigdy nie słyszeliście, ani postaci* Jego nie widzieliście, **gr.:eidos - wygląd zewnętrzny, postać, forma, sylwetka, kształt, rodzaj* Pwt 4,12; J 1,18; 14,9; 1J 4,12
38. I nie macie Jego Słowa w was mieszkającego*; stąd *też* nie wierzycie Temu, którego On posłał. **lub: trwać, przebywać, pozostawać*
39. Badacie* Pisma, bo wydaje się wam, że macie w nich życie wieczne; a one składają świadectwo o mnie. **lub: zgłębiacie*
40. I nie chcecie przyjść do mnie, abyście mieli życie. J 12,47; Rz 6,23; Obj 22,7
41. Nie przyjmuję chwały* od ludzi, **gr.: doksa - por. J 11,4** 1P 2,21; J 7,18; 1Tes 2,6
42. Ale wiem* *o* was, że nie macie miłości Bożej w sobie. **lub: poznałem was*
43. Ja przyszedłem w imieniu mojego Ojca, a nie przyjmujecie mnie; jeśli *ktoś* inny przyszedłby we własnym imieniu, tego przyjmiecie. Dn 7,8; Mt 24,5; 2Tes 2,3
44. Jak możecie wierzyć wy, *którzy* chwałę jedni od drugich przyjmujecie, a chwały samego Boga nie szukacie? Łk 16,15; Hbr 3,12
45. Niech nie wydaje się wam, że ja was będę oskarżał przed Ojcem; oskarża* was Mojżesz, w którym wy pokładacie nadzieję. **gr.: kategoreo - oskarżać przed sędzią, wysunąć oskarżenie*
46. Jeśli bowiem uwierzyliście* Mojżeszowi, uwierzyliście* i mnie, gdyż on napisał o mnie. **tryb orzek. czas przeszły niedok. strona czynna* Pwt 18,15
47. Jeśli jednak pismom jego nie wierzycie, jak uwierzycie moim słowom? J 1,45; Dz 26,22

6 Potem oddalił się Jezus na drugi brzeg Morza Galilejskiego, *czyli* Tyberiadzkiego.
2. A podążał za Nim wielki tłum, bo widzieli Jego *cudowne* znaki*, które czynił na chorych. **lub: cuda - por. J 4,54**
3. I Jezus wszedł na górę, i siedział tam ze swoimi uczniami; Mt 14,23; Łk 6,12; J 6,15
4. A była blisko Pascha, święto żydowskie. Wj 12,6; Pwt 16,1; J 2,13; 11,55
5. Wtedy Jezus podniósł oczy i ujrzał, że wielki tłum idzie do Niego, i powiedział do Filipa: Gdzie kupimy chleba, aby oni mogli się najeść? Mt 14,14; Mk 6,34; Łk 9,12
6. A mówił to, aby go poddać próbie*; bo sam wiedział, co miał czynić. **por. Mt 16,1**
7. Filip odpowiedział Mu: Chleba za dwieście denarów* nie wystarczy dla nich, aby każdy z nich otrzymał choć trochę. Mt 18,28
**1 denar - stawka dzienna pracy robotnika rolnego*
8. Jeden z Jego uczniów, Andrzej, brat Szymona Piotra, powiedział do Niego:
9. Jest tu jeden chłopczyk*, który ma pięć chlebów jęczmiennych i dwie ryby; ale cóż to jest na tak wielu? **gr.: paidarion - chłopczyk, chłopiec*
10. A Jezus powiedział: Każcie*, by ludzie spoczęli. A było w tym miejscu dużo trawy, i spoczęli mężczyźni w liczbie około pięciu tysięcy. **gr.: poieo - uczynić coś, zrobić, skłonić kogoś do*
11. Wziął więc Jezus chleby, podziękował* i rozdał uczniom, a uczniowie siedzącym; podobnie *uczynił* i z rybami, ile *tylko* chcieli. **gr.: eucharisteo - por. Mt 26,27** Łk 24,30; Rz 14,6; 1Tm 4,4
12. A gdy byli nasyceni, powiedział swoim uczniom: Zbierzcie pozostałe kawałki, aby nic nie przepadło*. **lub: zostało stracone, zniszczyło się*
13. Zebrali więc i napełnili dwanaście koszy kawałków z tych pięciu jęczmiennych chlebów, które pozostały* *po* jedzących. **lub: pozostawać ponad miarę, obfitować, być zaopatrzonym*
14. Gdy więc ludzie ujrzeli *cudowny* znak, który uczynił Jezus, mówili: Ten prawdziwie jest prorokiem, *który* przychodzi na świat.
15. Gdy więc Jezus poznał, że zamierzają przyjść i Go porwać, aby uczynić Go królem, sam jeden oddalił się ponownie na górę.
16. A gdy nastał wieczór, zeszli Jego uczniowie nad morze. Mk 6,47
17. I gdy wstąpili do łodzi, wyruszyli na drugą stronę morza do Kafarnaum. I nastała ciemność, a Jezus *jeszcze* nie przybył do nich.
18. Morze natomiast burzyło się, *bo* wiał silny wiatr. Ps 135,7; Mt 8,24
19. Gdy więc przepłynęli około dwadzieścia pięć albo trzydzieści stadiów*, ujrzeli Jezusa idącego po morzu i zbliżającego** się do łodzi; i zlękli się***. Mk 6,47; Mt 14,25; Łk 24,36
**1 stadion to ok. 185 m - to środek jeziora; **dosł.: będącego blisko*
****gr.: fobeo - lękać, bać, przerazić, respektować, uciec*
20. A On im powiedział: Ja jestem, nie bójcie się. Wj 3,14; Iz 43,1-2; J 6,35
21. I chcieli Go wziąć do łodzi, a łódź od razu znalazła* się przy lądzie, do którego zmierzali. **gr.: ginomai - być, stać się, zrodzić, zaistnieć, dziać się*

22. Nazajutrz tłum, stojący na drugim brzegu morza, zauważył, że tam nie było innej łódki*, tylko ta jedna, do której wstąpili Jego uczniowie, i że Jezus nie wstąpił do łodzi razem ze swoimi uczniami, ale uczniowie Jego odeszli sami;
**gr.: ploiarion - łódeczka*

23. A przypłynęły i inne łodzie z Tyberiady*, blisko miejsca, gdzie jedli chleb, nad którym Pan uczynił dziękczynienie.
**gr. miasto założ. na daw. cmentarzu ku czci cesarza Tyberiusza*

24. Gdy więc lud zobaczył, że nie ma tam Jezusa, ani Jego uczniów, i oni wstąpili do łódek i przybyli* do Kafarnaum, szukając Jezusa.
**gr.: erchomai - przyjść, przybywać, ukazać się*

25. I gdy znaleźli Go na drugim brzegu morza, powiedzieli do Niego: Rabbi*! Kiedy tu się zjawiłeś?
**z hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrzu*

26. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Szukacie mnie nie dlatego, że widzieliście *cudowne* znaki*, ale że jedliście chleb i zostaliście nasyceni**.
por. J 4,54 Ez 33,31; Dz 8,18; Rz 16,18; Flp 2,21
***gr.: chortadzo - sycić bądź zaspokajać pragnienia, karmić*

27. Zabiegajcie* nie o pokarm, który ginie, ale o pokarm, który trwa ku życiu wiecznemu, który wam da Syn Człowieczy; *na* Nim** bowiem Bóg Ojciec położył pieczęć**.
**gr.: ergadzomai - trudzić się, pracować, handlować*
***dosł.: tego opieczętował* Łk 10,40; J 4,13; 1Kor 7,29

28. Powiedzieli więc do Niego: Co mamy czynić, by trudzić* się dziełami Boga?
por. w. 27

29. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: To jest dzieło* Boga, abyście wierzyli w Tego, którego On posłał. Dz 16,30; Hbr 11,6; 1J 3,23
**gr.: ergon - czyn, akt twórczy, dzieło, przedsięwzięcie, praca*

30. W związku z tym, powiedzieli do Niego: Jaki więc *cudowny* znak uczynisz*, byśmy widzieli i wierzyli Tobie? Co zrobisz?
**dosł.: czynisz*

31. Ojcowie nasi jedli mannę* na pustyni, jak jest napisane: Dał im chleb z nieba, aby jedli. Ne 9,15; Ps 78,24; 105,40; 1Kor 10,3
**etymologia hebr.: manna - „co to jest" - por. Wj 16,15*

32. Jezus więc powiedział im: Zaprawdę mówię wam: Nie Mojżesz dał wam chleb z nieba, ale Ojciec mój daje wam prawdziwy chleb z nieba. Wj 16,4-8; J 1,9; 15,1; 1J 5,20

33. Bo chlebem Bożym jest Ten, który zstępuje z nieba i daje życie światu. J 3,13

34. Powiedzieli więc do Niego: Panie! Daj nam zawsze tego chleba.

35. I Jezus powiedział im: Ja jestem tym chlebem życia; kto do mnie przychodzi, nigdy nie zazna głodu, a wierzący we mnie, nigdy nie zazna pragnienia. J 5,40; Iz 55,1; Obj 7,16

36. Lecz powiedziałem wam, że *już* widzieliście mnie, i nie wierzycie. J 10,26; 12,37

37. Wszystko, co mi daje Ojciec, przyjdzie do mnie; *a tego który* przychodzi do mnie, nie wyrzucę precz*;
J 6,39.45; 17,2;
**dosł.: na zewnątrz* Hbr 7,25; Obj 22,17

38. Bo zstąpiłem z nieba, nie żebym czynił swoją wolę, ale wolę Tego, który mnie posłał.

39. A taka jest wola Tego, który mnie posłał, Ojca, abym z *tego* wszystkiego, co mi dał, nic nie stracił, lecz wzbudził to w dniu ostatecznym. J 4,34; Ps 40,7; Mt 20,28; Flp 2,8

40. A taka jest wola Tego, który mnie posłał, aby każdy, kto widzi Syna i wierzy* w Niego, miał życie wieczne; a ja go wzbudzę w dniu ostatecznym. Hi 19,25-27; 1Kor 15,52; Rz 6,23
**dosł.: jest wierzący - czas teraźniejszy strona czynna*

41. Szemrali* więc Żydzi przeciw Niemu, bo powiedział: Ja jestem chlebem, który zstąpił z nieba.
lub: naradzać się potajemnie, narzekać - por. w. 43

42. I mówili: Czy to nie jest Jezus, syn Józefa, którego ojca i matkę my znamy; jak więc mówi On *teraz:* Zstąpiłem z nieba?

43. Jezus więc w odpowiedzi, rzekł im: Nie szemrajcie* między sobą; Łk 5,30
**gr.: gongydzo - pomruk wyrażający bunt, niezadowolenie*

44. Nikt nie może przyjść do mnie, jeśli go nie pociągnie* Ojciec mój, który mnie posłał; a ja go wzbudzę w dniu ostatecznym**.
**gr.: helkyo - ciągnąć, nakłaniać, przymuszać - J 12,32; 21,11; Jk 2,6*
***gr.: eschatos - ostatni w czasie lub miejscu, skrajny* Jr 31,3

45. W Prorokach jest napisane: I będą wszyscy wyuczeni* przez Boga. Każdy więc, kto słyszał od Ojca i przyjął pouczenie**, przychodzi do mnie. Iz 54,13; Jr 31,33; Ef 4,21
**gr.: didaktos - być nauczanym, ktoś kto może być nauczany*
***gr.: manthano - nauczyć się przez używanie i praktykę, usłyszeć*

46. Nie, żeby ktoś widział* Ojca, jak tylko Ten, który jest od Boga; Ten widział Ojca.
**gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć*

47. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: *Kto* wierzy we mnie, ma życie wieczne. Łk 10,22

48. Ja jestem chlebem życia. J 6,35

49. Ojcowie wasi zjedli mannę na pustyni i pomarli*. Wj 16,15.35; Lb 11,7; Pwt 8,16
**gr.: apothenesko - umrzeć, zginąć gwałtowną śmiercią, uschnąć*

50. *A* to jest chleb, *który* z nieba zstępuje, aby ktoś, *kto* z Niego spożył, nie umarł.

51. Ja jestem chlebem żywym*, który zstąpił z nieba; jeśli ktoś będzie jeść z tego chleba, żyć będzie na wieki**; a chleb, który ja dam, to moje ciało, które ja dam za życie świata.
**lub: żyjącym; **dosł.: na wiek* J 3,16; Mk 10,45; 2Kor 5,19

52. Sprzeczali się więc między sobą Żydzi, mówiąc: Jak On może dać nam do jedzenia *swoje* ciało*? **gr.: sarks - por. Kol 2,11***

53. Jezus więc powiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli nie spożyjecie* ciała Syna Człowieczego, i *nie* wypijecie* krwi Jego, nie macie** życia w sobie.
**tryb przypusz. czas przeszły dok. str. czynna - nie spożylibyście, **tu: czas teraź. tryb orzekający strona czynna*

54. Kto spożywa* moje ciało i pije moją krew, ma życie wieczne, a ja go wzbudzę w dniu ostatecznym. **czas teraź. str. czynna* J 7,39

55. Gdyż moje ciało prawdziwie jest pokarmem, a moja krew prawdziwie jest napojem.

56. Kto spożywa moje ciało i pije moją krew, we mnie mieszka*, a ja w nim. J 14,20; 15,4-5
**gr.: meno - trwać, mieszkać, pozostawać, nie stawać się innym*

57. Jak mnie posłał Ojciec, który żyje*, i ja żyję przez Ojca, tak i ten, kto mnie spożywa, żyć będzie przeze mnie. **lub: żyjący*

58. To jest chleb, który z nieba zstąpił; nie tak, jak ojcowie wasi zjedli mannę i umarli; kto spożywa ten chleb, żyć będzie na wieki.

59. To powiedział w synagodze*, ucząc w Kafarnaum. **gr.: synagoge - złączenie razem, miejsce zebrań*

60. Wtedy wielu z Jego uczniów, po usłyszeniu tych *słów,* powiedziało: Twarde jest to słowo*, któż je może słuchać? **lub: mowa*

61. Ale Jezus, świadom* w swym** wnętrzu, że Jego uczniowie z tego powodu szemrzą, powiedział do nich: To was gorszy***? Mk 16,19
dosł.: wiedząc; **dosł.: w sobie; ***gr.: skandalidzo - Mt 13,21*

62. Co więc, gdy ujrzycie Syna Człowieczego wstępującego tam, gdzie był wcześniej?

63. Duch jest *tym, który* ożywia; ciało nic nie pomaga*; słowa, które ja wam mówię, są duchem i są życiem. Rz 8,2-10; J 1,13; 3,6; 8,15
**gr.: ofeleo - wspomagać, być przydatnym bądź korzystnym*

64. Ale są pośród was tacy, którzy nie wierzą. Jezus bowiem wiedział od początku, kim są *ci, co* nie wierzą, i kim jest ten, *co* Go wyda;

65. I mówił: Dlatego wam powiedziałem, że nikt nie może przyjść do mnie, jeśli nie jest mu to dane od mojego Ojca. J 6,37; Flp 1,29

66. Od tego czasu wielu Jego uczniów zawróciło i więcej z Nim nie chodziło.

67. Jezus powiedział wtedy do dwunastu: Czy i wy chcecie odejść?

68. I odpowiedział Mu Szymon Piotr: Panie! Do kogo pójdziemy? Ty masz słowa życia wiecznego, Dz 4,12; 7,38; Ef 2,8

69. A my uwierzyliśmy i poznaliśmy, że Ty jesteś Mesjasz – Syn Boga żywego.

70. Jezus odpowiedział im: Czy nie ja wybrałem was dwunastu? A jeden z was jest diabłem*. **gr.: diabolos - oskarżyciel, oszczerca* J 13,27

71. A to mówił o Judaszu, synu Szymona Iskarioty; bo ten miał zamiar Go wydać, będąc jednym z dwunastu. J 13,29; Dz 1,16

7 I potem chodził Jezus po Galilei; bo nie chciał chodzić po Judei, dlatego że Żydzi usiłowali* Go zabić. **lub: dążyli, szukali*

2. A było blisko święto żydowskie – Święto Namiotów*. Kpł 23,34; Pwt 16,13-16; Ne 8,14-18
**hebr.: Sukkot - święto rozbijania namiotów trwające 8 dni*

3. Powiedzieli więc do Niego Jego bracia: Odejdź stąd i idź do Judei, żeby i Twoi uczniowie zobaczyli dzieła, które Ty czynisz.

4. Nikt bowiem nie czyni nic w ukryciu, lecz sam stara się być publicznie znany*. Jeśli takie *rzeczy* czynisz, pokaż się światu.
**lub: działać otwarcie, śmiało, jawnie* Mt 6,1; Łk 6,45; J 18,20

5. Bo nawet Jego bracia nie wierzyli w Niego. Ps 69,8; Mk 3,31; Łk 8,19; J 1,11

6. Jezus więc powiedział im: Mój czas* jeszcze nie nadszedł; ale wasz czas zawsze jest odpowiedni**. Ps 102,13; Łk 9,51; J 2,4; 7,30; 8,20
**gr.: kairos - pora, czas, okres; **lub: gotowy, stosowny*

7. Świat nie może was nienawidzić, ale mnie nienawidzi, ponieważ ja świadczę o nim, że jego dzieła są złe*. **gr.: poneros - por. Mt 12,45**

8. Wy idźcie* na to święto, ja jeszcze nie idę* na to święto, gdyż mój czas jeszcze się nie wypełnił**. **dosł.: pójdźcie w górę - Jerozolima leży na górze*
***dosł.: nie jest wypełniony - gr.: pleroo - por. J 18,32**

9. A gdy to im powiedział, *sam* pozostał w Galilei. Mt 2,22; Mk 1,14; Łk 1,26

10. A gdy poszli bracia Jego, wtedy i On poszedł na święto, nie jawnie, ale jakby w ukryciu*. **gr.: kryptos - skrycie, po kryjomu, tajemnie*

11. Żydzi tymczasem szukali Go w *czasie* święta i mówili: Gdzie On jest? J 6,24; 11,56

12. I wiele szeptano o Nim wśród tłumów. Jedni wprawdzie mówili, że jest dobry; inni natomiast mówili: Nie, bo zwodzi* tłum.
**gr.: planao - błąkać się, włóczyć, wprowadzać w błąd, zwodzić*

13. Nikt jednak otwarcie o Nim nie mówił, z* obawy** przed Żydami. J 3,2; 19,38; 20,19
**gr.: dia - z powodu, ze względu; **gr.: fobos - lęk, trwoga, bojaźń*
14. A gdy już minęła połowa święta, wstąpił Jezus do świątyni* i nauczał. Lb 29,17; Ml 3,1;
**gr.: hieron - święte miejsce, świątynia (cała)* Łk 19,47
15. I dziwili* się Żydzi, mówiąc: Skąd On zna Pisma, *skoro* się nie uczył? Mt 13,54;
**gr.: thaumadzo - podziwiać, zdumiewać się* Mk 6,2; Łk 2,47
16. Jezus w odpowiedzi*, rzekł im: Nauka moja nie jest moja, ale Tego, który mnie posłał**. **w mss Byz: więc w odpowiedzi* Pwt 18,15-19;
***gr.: pempo - polecić zaniesienie czegoś, wysłać* J 8,28;12,49
17. A jeśli ktoś chce czynić Jego wolę, ten pozna*, czy ta nauka jest z Boga, czy ja sam od siebie mówię. **gr.: ginosko - por. J 1,10*****
18. *Kto sam* od siebie mówi, szuka własnej chwały; ale kto szuka chwały Tego, który go posłał, ten jest szczery* i nie ma w nim niesprawiedliwości**. J 8,50
**gr.: alethes - prawdziwy, rzeczywisty; **lub: bezprawia*
19. Czy nie Mojżesz dał wam Prawo? A nikt z was nie czyni* Prawa. Dlaczego usiłujecie** mnie zabić? Wj 24,2-4; Pwt 32,46; J 1,17; Dz 13,39
**lub: przestrzega; **gr.: dzeteo - szukać, usiłować, dążyć*
20. W odpowiedzi, tłum rzekł: Masz demona*; kto usiłuje Cię zabić?
**gr.: daimonion - bóstwo dobre lub złe, moc boska, demon*
21. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Jednego dzieła* dokonałem i wszyscy się temu dziwicie! **gr.: ergon - czyn, akt twórczy, dzieło, praca*
22. Oto Mojżesz dał wam obrzezanie – chociaż nie było ono od Mojżesza, ale od ojców – i w szabat obrzezujecie* człowieka. Ga 3,17
**gr.: peritemno - nacinać dookoła, obcinać brzeg (napletka)*
23. Jeżeli człowiek przyjmuje obrzezanie w szabat, aby nie było naruszone* Prawo Mojżesza, *dlaczego* złościcie** się na mnie, że całego człowieka uczyniłem zdrowym w szabat? **lub: rozwiązane; **jesteście pełni żółci, gorzkości*
24. Nie sądźcie po pozorach*, ale sprawiedliwym sądem osądźcie. Pwt 1,16; J 8,15; 1Kor 4,5
**gr.: opsis - powierzchowność, wygląd, twarz, oblicze*
25. Mówili więc niektórzy z mieszkańców Jerozolimy: *Czy* to nie jest Ten, którego usiłują* zabić? **lub: szukają, dążą*
26. A oto On mówi otwarcie* i nic Mu nie mówią. Czyżby rzeczywiście przywódcy poznali, że Ten jest prawdziwie Mesjaszem**? **gr.: parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga, otwartość, jawność; **lub: Chrystus, Pomazaniec* J 7,48; 12,42; Mt 22,16
27. Ale o Nim wiemy, skąd jest; natomiast gdy przyjdzie Mesjasz, nikt nie będzie wiedział, skąd jest. Mt 13,55; Dz 8,33
28. Jezus więc wołał w świątyni, nauczając i głosząc*: I mnie znacie**, i wiecie**, skąd jestem, a nie przyszedłem *posłany* przez samego siebie; lecz prawdziwy jest Ten, który mnie posłał, którego wy nie znacie**!
**dosł.: mówiąc; **gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, badać, znać*
29. A ja znam Go; ponieważ jestem od Niego i On mnie posłał*. Mk 9,37; Łk 9,48; J 5,36
**gr.: apostello - udać się do wyzn. miejsca, wysłać, odprawić*
30. Usiłowali* więc Go pojmać; lecz nikt nie podniósł** na Niego ręki, bo jeszcze nie nadeszła Jego godzina. **lub: dążyli, szukali; **dosł.: położył*
31. A wielu z ludzi uwierzyło w Niego i mówiło: Gdyby przyszedł Mesjasz*, czy uczyniłby więcej *cudownych* znaków** od tych, które Ten uczynił? **lub: Chrystus, Pomazaniec; **por. J 4,54**
32. A gdy usłyszeli faryzeusze, że tłum tak o Nim szemrze, posłali faryzeusze i arcykapłani podwładnych*, aby Go pojmać.
gr.: hyperetes - podwładny, sługa, niosący pomoc - 1Kor 4,1*
33. Jezus więc powiedział im: Jeszcze na krótki czas jestem z wami, a *potem* odchodzę do Tego, który mnie posłał*. J 12,35
**gr.: pempo - wysłać, wyprawić, posłać jako dar, zanieść*
34. Szukać mnie będziecie, a nie znajdziecie; a gdzie ja jestem, wy przyjść nie możecie. Iz 55,6; Oz 5,6; J 8,21
35. Powiedzieli więc Żydzi do siebie: Dokąd On zamierza iść, że my Go nie znajdziemy? Czy zamierza iść do greckiej diaspory* i nauczać Greków? Iz 11,12; Jk 1,1; 1P 1,1
**tj. do Żydów rozproszonych wśród Greków*
36. Co to za słowa, które wypowiedział: Szukać mnie będziecie, a nie znajdziecie; i gdzie ja jestem, wy przyjść nie możecie?
37. A Jezus, w ostatnim wielkim dniu święta, stanął i *głośno* zawołał, głosząc*: Jeśli ktoś pragnie, niech przychodzi do mnie i pije!
**dosł. mówiąc* Kpł 23,36; Iz 41,17; Obj 22,17
38. *Kto* wierzy* we mnie, jak powiada Pismo, rzeki wody żywej** popłyną z jego wnętrza***.
**dosł.: wierzący - czas teraź. str. czynna* Pwt 18,5; Iz 12,3;
***por. J 4,10*; ***gr.: koilia - brzuch, wnętrze, łono* J 4,14
39. A to powiedział o Duchu*, którego mieli otrzymać wierzący w Niego; bo Duch Święty nie był** jeszcze *dany*, gdyż Jezus nie został jeszcze otoczony chwałą***. ***por. Dz 19,2*
**gr.: pneuma - duch, istota duchowa, wiatr* Łk 24,49; Dz 3,13
****gr.: doksadzo - wprowadzić do chwały, otoczyć chwałą, uwielbić , chwalić, wywyższać, czynić znakomitym*

40. Wtedy wielu spośród tłumu, słysząc to słowo, mówiło: On jest naprawdę tym Prorokiem*. **gr.: profetes - mówiący przed, w imieniu - Mt 2,17**
41. A inni mówili: To jest Mesjasz*. Natomiast *jeszcze* inni mówili: Czy z Galilei przyjdzie Mesjasz? **lub: Chrystus* Mt 16,16; J 1,46
42. Czy Pismo nie powiedziało, że z potomstwa* Dawida i z Betlejem, miasteczka, gdzie był Dawid, przyjdzie Mesjasz**? Ps 132,11; **dosł.: z nasienia; **lub: Chrystus, Pomazaniec* Iz 11,1; Mi 5,2
43. Stał się więc rozłam* między ludem z powodu Niego. **gr.: schisma - rozdarcie, rozdwojenie, niezgoda*
44. A niektórzy z nich chcieli Go pojmać; ale nikt nie podniósł* na Niego ręki.
**dosł.: nikt nie położył swoich rąk* Mt 21,46; Mk 12,12
45. Przyszli więc podwładni do arcykapłanów i do faryzeuszów, a oni im powiedzieli: Dlaczego nie przyprowadziliście Go *tutaj*?
46. Odpowiedzieli podwładni*: *Żaden* człowiek, nigdy tak nie przemawiał, jak Ten człowiek. **gr.: hyperetes - por. 1Kor 4,1** Mt 7,29; Łk 4,22
47. I odpowiedzieli więc im faryzeusze: Czy i wy jesteście zwiedzeni*? **gr.: planao - por. Mt 18,12**
48. Czy uwierzył w Niego ktoś z przywódców* lub z faryzeuszów? **gr.: archon - por. J 16,11**
49. Tylko ten tłum, nieznający Prawa, jest przeklęty*. **gr.: epikataratos - obłudny, narażony na pomstę*
50. I powiedział do nich Nikodem, ten który przyszedł do Niego w nocy, a był jednym z nich: J 3,1; 7,48; 19,39
51. Czy nasze Prawo sądzi człowieka, jeżeli wcześniej nie usłyszy od niego *wyjaśnień* i nie pozna, co czyni? Pwt 1,17; Prz 18,13
52. W odpowiedzi, rzekli mu: Czy i ty jesteś z Galilei? Zbadaj* *to,* a zobaczysz**, że *żaden* prorok nie powstał z Galilei. 2Krl 14,25
**gr.: ereunao - dociekać, badać, przeszukiwać, **lub: i zobacz*
53. I poszedł każdy do swojego domu.

8 A Jezus poszedł na Górę Oliwną.
2. Wczesnym rankiem natomiast ponownie przyszedł do świątyni, a cały lud zszedł się do Niego; a gdy *On* usiadł*, nauczał ich.
zgodnie ze zwyczajem żydowskim - por. Dz 13,16
3. I przyprowadzili do Niego uczeni w Piśmie i faryzeusze kobietę schwytaną* na cudzołóstwie, i postawili ją na środku,
**dosł.: jest schwytana, przyłapana*
4. Mówiąc do Niego: Nauczycielu! Tę kobietę pojmano w chwili, gdy cudzołożyła;
5. A w Prawie Mojżesz nakazał nam takie kamienować; a Ty co mówisz? Kpł 20,10
6. A to mówili, aby wystawić Go na próbę*, aby mogli Go oskarżyć. A Jezus, schylił** się i pisał palcem po ziemi, nie zwracając na *nich* uwagi. **por. Jk 1,13*; **dosł.: schylił się w dół* Lb 14,22
7. A gdy *tak* nalegali pytając Go, wyprostował się i powiedział do nich: *Kto* z was *jest* bez grzechu, niech pierwszy rzuci w nią kamieniem. Pwt 17,6-7; Mt 7,1-5; Rz 3,23
8. I znowu schylił* się i pisał po ziemi. **w.6***
9. A oni, gdy to usłyszeli, będąc przekonani* przez sumienie, jeden po drugim wychodzili, poczynając od starszych aż do ostatnich, i został tylko sam Jezus i kobieta stojąca na środku. **gr.: elencho - napomnieć - por. J 8,46**
10. A Jezus wyprostował się, i nikogo nie widząc, tylko tę kobietę, powiedział jej: Kobieto! Gdzie są twoi oskarżyciele*? Nikt cię nie potępił? Iz 41,11
**gr.: kategoros - oskarżyciel, nazwa nadana przez rabinów diabłu*
11. A ona powiedziała: Nikt, Panie! A Jezus powiedział jej: I ja cię nie potępiam*; idź i więcej już nie grzesz. J 3,17; Łk 9,56; 1J 2,1
**gr.: katakrino - skazać, wydać sąd, potępić, ukazać niegodziwość*
12. Wtedy ponownie Jezus powiedział im, mówiąc: Ja jestem światłem świata; kto za mną idzie*, na pewno nie będzie chodził w ciemności, ale będzie miał światło życia.
**gr.: akoloutheo - towarzyszyć,* Ps 49,19; Iz 9,2; J 1,9; 9,5;
iść z kimś lub za kimś, być posłusznym Mt 4,2; 2P 2,4
13. Powiedzieli więc do Niego faryzeusze: Ty *sam* o sobie świadczysz; świadectwo Twoje nie jest prawdziwe. J 5,31-47
14. Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Nawet jeśli ja świadczę sam o sobie, *to* moje świadectwo jest prawdziwe, gdyż wiem, skąd przyszedłem i gdzie odchodzę; lecz wy nie wiecie, skąd przyszedłem i gdzie odchodzę.
15. Wy sądzicie* według ciała, ja nikogo nie sądzę. 1Sm 16,7; Prz 4,18; Iz 49,6; J 7,24; 12,47
**gr.: krino - sądzić, wyrazić opinię, oddzielić, wydać wyrok*
16. A nawet jeśli ja sądzę, sąd mój jest prawdziwy; gdyż nie jestem sam, ale *jestem* ja i Ten, który mnie posłał, Ojciec. J 16,32
17. A w Prawie waszym jest napisane, że świadectwo dwóch ludzi jest prawdziwe.
Pwt 17,6; 19,15; Hbr 10,28; 1J 5,9
18. Ja jestem tym, który *sam* świadczy o sobie i świadczy o mnie Ten, który mnie posłał, Ojciec. J 5,31; Hbr 2,4; 1J 5,7

19. Wtedy powiedzieli do Niego: Gdzie jest twój ojciec? Jezus odpowiedział: Ani mnie nie znacie*, ani mojego Ojca; gdybyście mnie poznali*, znalibyście* i mojego Ojca.
gr.: eido - dostrzegać, wiedzieć, mieć wgląd, znać - por. Mt 24,36
20. Te słowa wypowiedział Jezus w skarbcu, ucząc w świątyni; i nikt Go nie pojmał, bo jeszcze nie nadeszła Jego godzina.
21. Jezus powiedział im więc ponownie: Ja odchodzę i będziecie mnie szukać, i umrzecie w swoim grzechu; dokąd ja odchodzę, wy przyjść nie możecie. Ez 3,18-20
22. Mówili więc Żydzi: Czy sam siebie zabije*, że mówi: Dokąd ja odchodzę, wy przyjść nie możecie? **gr.: apokteino - zadać śmierć, niszczyć*
23. I powiedział do nich: Wy jesteście z niskości, ja z wysokości; wy jesteście z tego świata, ja nie jestem z tego świata*.
**gr.: kosmos - układ, porządek, świat materialny, wszechświat, porządek świata wrogi Bogu* J 1,3; 1J 2,15-16
24. Dlatego powiedziałem wam, że umrzecie w swoich grzechach; bo jeśli nie wierzycie, że ja jestem, umrzecie w swoich grzechach. 1Kor 15,17; Ef 2,1.5; J 3,36; Mk 16,16; 1J 5,10
25. Powiedzieli więc do Niego: Kim ty jesteś? I Jezus powiedział im: *Tym,* kim na początku wam powiedziałem. Mt 26,3; 1J 2,24
26. Wiele mam o was do powiedzenia i *do* sądzenia; ale Ten, który mnie posłał, jest prawdziwy, a ja, co usłyszałem od Niego, to mówię do* świata. **lub: wobec świata*
27. Ale nie zrozumieli, że im mówił o Ojcu.
28. Jezus wtedy powiedział im: Gdy wywyższycie Syna Człowieczego, wtedy poznacie*, że ja jestem, a nic sam z siebie nie czynię, ale jak nauczył mnie mój Ojciec, tak mówię.
**gr.: ginosko - poznać, dostrzec, odczuć, dowiedzieć się, wejść w intymną relację, mieć świadomość* J 3,14; 12,32; 19,18
29. A Ten, który mnie posłał, jest ze mną; Ojciec nie zostawił mnie samego, bo ja zawsze czynię to, co Jemu się podoba*.
**gr.: arestos - przyjemny, miły, przypodobujący się*
30. A gdy On o tym mówił, wielu uwierzyło w Niego. J 2,23; 6,14; 7,31; 11,45
31. Mówił więc Jezus do tych Żydów, którzy Mu uwierzyli: Jeśli wytrwacie* w moim słowie, prawdziwie** jesteście moimi uczniami;
**lub: pozostaniecie; **rzeczywiście* 2Tm 3,14; Jk 1,25
32. I poznacie prawdę*, a prawda was wyzwoli. **gr.: aletheia - prawda, rzeczywistość, pewność, istota*
33. Odpowiedzieli Mu: My jesteśmy z potomstwa* Abrahama i nigdy nie byliśmy niczyimi niewolnikami; jak Ty możesz mówić: Staniecie się wolni? **lub: z nasienia* Ne 9,36
34. Jezus odpowiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Każdy, kto popełnia grzech, jest niewolnikiem* grzechu. Prz 5,22; Rz 6,16
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*
35. A niewolnik nie zostaje w domu na wieki*; Syn zostaje na wieki. **dosł.: na wiek* Ga 4,7.30
36. Dlatego, jeśli Syn was wyzwoli*, naprawdę będziecie wolni. Iz 49,24; Łk 4,18; Rz 8,2
**gr.: eleutheroo - dać wolność, czynić wolnym, wyzwalać*
37. Wiem, że jesteście potomstwem* Abrahama; lecz dążycie** *do tego,* aby mnie zabić, gdyż nie ma w was miejsca na moje słowo***.
lub: nasieniem; **gr.: dzeteo - por. J 7,19* J 5,18; 7,1;
****lub: Słowo moje nie ma w was miejsca* Rz 9,7-8
38. Ja, co widziałem u mojego Ojca, to mówię; a wy czynicie to, co widzieliście u waszego ojca. J 8,26; 14,10
39. W odpowiedzi, rzekli Mu: Ojcem naszym jest Abraham. Jezus powiedział im: Gdybyście byli synami Abrahama, czynilibyście dzieła Abrahama. Rz 2,28; 9,7
40. Ale teraz dążycie *do tego,* aby mnie zabić, człowieka, który wam mówi prawdę, którą usłyszałem od Boga; tego Abraham nie czynił. Mt 15,4; Mk 14,1; Łk 13,31
41. Wy czynicie dzieła waszego ojca. Powiedzieli do Niego wtedy: My nie jesteśmy zrodzeni z nierządu*; mamy jednego Ojca, Boga.
**gr.: porneia - rozwiązłość seksualna, prostytucja, perwersja*
42. Jezus wtedy powiedział im: Gdyby Bóg był waszym Ojcem, to byście mnie miłowali, ja bowiem wyszedłem od Boga i *oto* przybywam, bo nie przyszedłem od siebie *samego,* lecz On mnie posłał. Ga 4,4
43. Dlaczego mowy mojej nie rozumiecie*? Dlatego, że nie możecie** słuchać mojego słowa. **lub: pojmujecie; **nie jesteście zdolni* J 12,39; Rz 3,11
44. Wy jesteście z waszego ojca – diabła, i pożądliwości* ojca waszego chcecie czynić. On był mordercą od początku i nie pozostał** w prawdzie, gdyż w nim nie ma prawdy. Gdy mówi kłamstwo, od siebie*** mówi, dlatego że jest kłamcą i jego ojcem. Mt 13,38; Dz 13,10;
**lub: usilne pragnienia* 1J 3,8; 2P 2,4; 2Kor 11,3
***stać w swoim miejscu, utwierdzić; ***dosł.: z własnych*
45. A ponieważ ja mówię prawdę, nie wierzycie mi. J 3,19; 7,7; 2Tes 2,10; 2Tm 4,3
46. Kto z was skarci* mnie za** grzech? Na-

tomiast, jeśli ja mówię prawdę, dlaczego wy mi nie wierzycie? 2Kor 5,21; Hbr 4,15; 1P 2,22
**gr.: elencho - wykazać grzech argumentując, karcić, zawstydzać, napominać; **gr.: peri - co do, w sprawie, z powodu*

47. Kto jest z Boga, słów* Bożych słucha; wy dlatego nie słuchacie, bo nie jesteście z Boga.
**gr.: rhema - słowo, słowo wypowiedziane* J 17,8; 1J 4,5

48. Wtedy w odpowiedzi Żydzi, rzekli do Niego: Czy nie słusznie mówimy, że Ty jesteś Samarytaninem i że masz demona?

49. Jezus odpowiedział: Ja nie mam demona, ale czczę* mojego Ojca; a wy mnie znieważacie**.
**gr.: timao - szanować, poważać; **gr.: atimadzo*

50. A ja nie szukam swojej chwały; jest ten, *który jej* szuka i sądzi. J 5,41; 7,18

51. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli ktoś zachowa* moje Słowo, nie będzie oglądać** śmierci na wieki***. Ps 89,48; Łk 2,26;
**gr.: tereo - strzec, zachować, czuwać nad czymś* J 5,24
***gr.: theoreo - być widzem, patrzeć na, widzieć; ***dosł.: na wiek*

52. Wtedy Żydzi powiedzieli do Niego: Teraz poznaliśmy, że masz demona. Abraham umarł i prorocy, a Ty mówisz: Jeśli ktoś zachowa moje słowo, nie skosztuje śmierci na wieki*. **por. w. 51**** J 8,48; Za 1,5; Hbr 11,13

53. Czy Ty jesteś większy od naszego ojca Abrahama, który umarł? I prorocy* umarli. Za kogo Ty się uważasz**?
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*
***dosł.: kim Ty siebie czynisz?* J 4,12; 10,29; Mt 12,6.41

54. Jezus odpowiedział: Jeśli ja sam siebie otaczam chwałą*, chwała moja jest niczym. *Tym, który* mnie otacza chwałą jest mój Ojciec, o którym wy mówicie, że jest waszym Bogiem. Prz 25,27; J 5,31; 2Kor 10,18
lub: być obdarowanym chwałą, wprowadzić do chwały - Rz 8,30

55. I nie znacie* Go, ja natomiast znam Go; i jeślibym powiedział, że nie znam Go, byłbym podobnym do was, kłamcą; ale znam Go i słowo Jego zachowuję**. Jr 4,22; J 8,19.29;
**lub: nie poznaliście; **strzegę* J 15,10; Dz 17,23

56. Abraham, wasz ojciec, ogromnie się radował*, że zobaczy mój dzień; i zobaczył *go,* i ucieszył się. Rdz 22,14; Łk 10,24; Hbr 11,13
**gr.: agalliao - radować się ogromnie, być szczęśliwym*

57. Żydzi powiedzieli więc do Niego: Nie masz jeszcze pięćdziesięciu lat, a widziałeś* Abrahama? **gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie*

58. Jezus powiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Zanim był* Abraham, ja jestem. Iz 9,6; 48,12; Kol 1,17; Obj 1,8.11; 2,8
**gr.: ginomai - zaistnieć, urodzić się, stać się, być, istnieć*

59. Wtedy podnieśli kamienie, aby rzucić w Niego; lecz Jezus ukrył się* i wyszedł ze świątyni, przechodząc między** nimi. I tak odszedł. 2Krl 6,18; J 10,31; 11,8; Rdz 19,11
**dosł.: został ukryty; **dosł.: przez środek ich*

9 A przechodząc, zobaczył człowieka ślepego od urodzenia.

2. I zapytali Go uczniowie Jego, mówiąc: Rabbi*! Kto zgrzeszył? On czy jego rodzice, że urodził się ślepy? J 9,24; Mt 23,17; J 1,38
**hebr.: mój Nauczycielu, mój Mistrzu*

3. Jezus odpowiedział: Ani on nie zgrzeszył, ani jego rodzice; lecz aby na nim okazały* się dzieła Boże. Kaz 9,1; Łk 13,2; Dz 28,4; J 11,4; Mt 11,5
**gr.: faneroo - ujawnić się, stać się widocznym, znanym publicznie*

4. Ja, dopóki jest dzień, muszę wykonywać dzieła Tego, który mnie posłał; nadchodzi noc, gdy nikt nie będzie mógł działać. J 4,4; 5,19; Łk 13,33; Dz 4,20; Ef 5,16

5. Jak długo jestem na świecie, jestem światłem świata. J 1,4-9; 3,19; 8,12; 12,46; Ef 5,14

6. A gdy to powiedział, splunął na ziemię i uczynił błoto ze śliny, i nałożył to błoto na oczy ślepego. Mk 7,33; 8,23; Obj 3,18

7. I powiedział mu: Idź, obmyj się w sadzawce Syloe* – co się tłumaczy: Posłany. Odszedł więc i obmył się, a gdy wrócił, widział. Wj 4,11; Ps 146,8; Ne 3,15; Iz 8,6; 29,18; J 9,11
**tj. sadzawka w południowo-wschodniej części Jerozolimy*

8. Sąsiedzi więc i *ci, którzy* go wcześniej widywali, że był ślepy, mówili: Czyż to nie jest *ten, który tu* siada i żebrze?

9. Jedni mówili, że to jest on, a inni, że jest podobny* do niego. On natomiast mówił: *To* jestem ja. **gr.: homoios - tak jak, podobny, równy*

10. Powiedzieli więc do niego: Jak *to się stało,* że twoje oczy zostały otwarte? J 3,4; 9,1

11. A on w odpowiedzi, rzekł: Człowiek, którego nazywają Jezusem, uczynił błoto i pomazał* moje oczy, i powiedział mi: Idź do sadzawki Syloe i obmyj się; a gdy odszedłem i obmyłem się, przejrzałem**.
**gr.: epichrio - rozprowadzić na, namaścić, pokryć czymś*
***gr.: anablepo - przejrzeć, widzieć ponownie, spojrzeć w górę*

12. Wtedy powiedzieli mu: Gdzie On jest? Powiedział: Nie wiem. J 5,11-13; 7,11

13. Przyprowadzili więc tego, który kiedyś był ślepy do faryzeuszów.

14. A *tego dnia* był szabat, gdy Jezus uczynił błoto i otworzył jego oczy. J 5,9; Mt 12,1; Mk 2,27; Łk 13,10-17

15. Wtedy ponownie zapytali go faryzeusze, w jaki sposób przejrzał? A on powiedział im: Nałożył mi błoto na oczy, obmyłem* się i widzę. **gr.: nipto - obmywać, zwłaszcza ręce i stopy bądź twarz*

16. Mówili więc niektórzy z faryzeuszów: *Ten* człowiek nie jest od Boga, bo nie zachowuje szabatu. Inni mówili: Jak może grzeszny człowiek czynić takie *cudowne* znaki*? I powstał rozłam wśród nich. **por: J 4,54** J 5,36; Dz 14,4

17. Powiedzieli ponownie ślepemu: Co ty powiesz o Nim, skoro otworzył twoje oczy? A on powiedział: Jest prorokiem. Łk 24,19

18. Nie wierzyli Żydzi, że był on ślepy, i że ponownie zaczął widzieć, aż zawołali rodziców tego, który przejrzał, Łk 16,31

19. I pytali ich, mówiąc: Czy to jest wasz syn, o którym wy mówicie, że urodził się ślepy? Jak więc *to się stało, że* teraz widzi?

20. W odpowiedzi rodzice jego, odparli im: Wiemy, że to jest nasz syn, i że urodził się ślepy; Mk 9,21

21. A jak *się to stało,* że teraz widzi, *tego* nie wiemy, ani też nie wiemy, kto otworzył jego oczy; ma swoje lata*, zapytajcie go, niech *sam* o sobie powie. **idiom: jest dorosły*

22. Tak mówili jego rodzice, bo bali się Żydów; albowiem już wtedy Żydzi postanowili*, że jeśli ktoś wyzna, że On jest Mesjaszem, zostanie wyłączony z synagogi. J 7,13;
**lub: złączyć się w (jednym zdaniu)* J 12,42; 19,38

23. Dlatego powiedzieli jego rodzice: Ma swoje lata, zapytajcie jego.

24. Powtórnie więc zawołali człowieka, który był ślepy, i powiedzieli mu: Oddaj chwałę* Bogu; my wiemy, że człowiek ten jest grzeszny. **gr.: doksa - por: J 11,4** 1Sm 6,5; Łk 7,39; 15,2; 19,7

25. A on w odpowiedzi, rzekł *im*: Czy jest grzeszny – nie wiem; wiem tylko jedno, że byłem ślepy, *a* teraz widzę. 1J 5,10

26. Powiedzieli więc do niego ponownie: Co ci uczynił? Jak otworzył twoje oczy?

27. Odpowiedział im: Już wam powiedziałem, a nie słuchaliście. Dlaczego jeszcze raz chcecie *to* słyszeć? Czy i wy chcecie zostać Jego uczniami*? **gr.: mathetes - por. J 3,22** Łk 22,67

28. Wtedy* go znieważyli i powiedzieli: Ty jesteś Jego uczniem; my natomiast jesteśmy uczniami Mojżesza. **dost.: więc* J 5,45

29. My wiemy, że Bóg mówił do Mojżesza; lecz Ten, nie wiemy skąd jest. J 7,27

30. Człowiek ten w odpowiedzi, rzekł im: W tym *wszystkim* dziwne* jest, że wy nie wiecie, skąd On jest, a *On* otworzył moje oczy. **gr.: thaumastos - przedziwne, wzbudzające zdumienie*

31. Wiemy przecież, że Bóg nie wysłuchuje grzeszników; ale kto jest bogobojny* i czyni Jego wolę, tego wysłuchuje. Hi 27,9; Mi 3,4
**gr.: theosebes - żywiący cześć do Boga, pobożny, bogobojny*

32. Od wieku nie słyszano, aby ktoś otworzył oczy ślepemu od urodzenia.

33. Gdyby On nie był z Boga, nie mógłby nic czynić. Dz 5,38-39; J 5,19; 9,16

34. W odpowiedzi, rzekli mu: Ty cały zostałeś urodzony w grzechach, i ty nas nauczasz? I wyrzucili go na zewnątrz. Hi 15,14; Ps 51,5; Ga 2,15; Ef 2,3

35. A Jezus usłyszał, że go wyrzucili na zewnątrz, a gdy go znalazł, powiedział mu: *Czy* ty wierzysz* w Syna Bożego? Mt 14,23; 1J 5,13
**gr.: pisteuo - ufać, wierzyć w, powierzyć się czyjejś wierności*

36. A on w odpowiedzi, rzekł: Kto *to* jest, Panie, abym uwierzył w Niego?

37. I Jezus powiedział do niego: Widziałeś Go, jest nim *Ten, który* rozmawia z tobą.

38. A on powiedział: Wierzę, Panie! I złożył* Mu pokłon. J 20,28; Mt 14,33; Łk 24,52; Obj 5,9-14
**gr.: proskyneo - pierwotnie całować czyjąś dłoń w wyrazie szacunku; klęknąć, paść na kolana, bić czołem, złożyć hołd*

39. A Jezus powiedział: Ja przyszedłem na ten świat na sąd, aby ci, którzy nie widzą, widzieli, a ci, którzy widzą, aby stali się ślepi. Dz 26,18; 2Kor 4,4; Łk 4,18; Mt 13,13; Rz 11,7

40. I usłyszeli to niektórzy z faryzeuszów obecni przy Nim, i powiedzieli do Niego: Czy i my jesteśmy ślepi? Mt 23,16; Rz 2,19

41. Jezus powiedział im: Gdybyście byli ślepi, nie mielibyście grzechu; teraz jednak mówicie, że widzicie, dlatego grzech wasz trwa*. **gr.: meno - trwać, mieszkać, pozostawać* J 15,22

10 Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Kto nie wchodzi przez bramę do zagrody dla owiec, ale wchodzi inną drogą, ten jest złodziejem i rozbójnikiem*;
gr.: lestes - bandyta, rabuś - por. Mt 27,38 Jr 23,16; Mt 23,13

2. Kto natomiast wchodzi przez bramę, *ten* jest pasterzem owiec.

3. Temu odźwierny* otwiera i owce słuchają jego głosu, a *on* swoje własne owce woła po imieniu i je wyprowadza. Rdz 22,1-11; J 10,27
**lub: strzegący drzwi* Łk 10,41; Dz 9,4; 10,3

4. I gdy wypuści swoje owce, idzie przed nimi, a owce idą* za nim*, bo znają jego głos.
gr.: akoloutheo - por. Łk 9,57 J 13,15; Pwt 1,30; 1P 2,21
5. Ale za obcym na pewno* nie będą podążać, lecz uciekają od niego, bo nie znają głosu obcych. **gr.: ou me - podwójne zaprzecz.* 1P 2,1; Ga 1,8
6. Taką przypowieść* powiedział im Jezus; lecz oni nie zrozumieli tego, co im mówił.
**gr.: paroima - zagadka, wyp. symboliczna, alegoria* Mk 9,32
7. Jezus więc ponownie powiedział im: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam, że ja jestem bramą *dla* owiec. J 14,6; Hbr 10,19
8. Wszyscy, ilu ich przyszło przede mną, są złodziejami i rozbójnikami, lecz owce ich nie posłuchały*. **gr.: akouo - słyszeć, być posłusznym - por. 1J 4,5**
9. Ja jestem bramą; jeśli ktoś przeze mnie wejdzie, zostanie zbawiony, wejdzie i wyjdzie, i znajdzie pastwisko. Za 11,4; Łk 2,8
10. Złodziej przychodzi tylko, aby kraść, zarzynać i zatracać; ja przyszedłem, aby miały życie, i miały je obfite*. Rz 5,13; 2P 1,11
**lub: w najwyższej mierze, nadzwyczaj obfite, niezwykłe*
11. Ja jestem dobrym pasterzem; dobry pasterz swoje życie* kładzie** za owce.
**lub: duszę* Ps 23,1; 80,1; Iz 40,11; Za 13,7; J 10,14;
***lub: składa, oddaje* Hbr 13,20; 1P 2,25; 5,4
12. Lecz najemnik*, który nie jest pasterzem, którego owce nie są własnością, widząc przychodzącego wilka, opuszcza owce i ucieka, a wilk porywa** i rozprasza*** owce.
gr.: misthotos - ktoś wynajęty; **gr.: harpadzo - zabrać siłą - por. 1Tes 4,17*; ***gr.: skorpidzo - Mt 12,30* Mt 7,15; Dz 20,29
13. Najemnik natomiast ucieka, bo jest najemnikiem i nie troszczy* się o owce.
**gr.: melo - troszczyć się, martwić* J 12,6; Dz 18,17; Flp 2,20
14. Ja jestem dobrym pasterzem i znam swoje *owce,* i moje *owce* mnie znają*,
**dosł.: jestem znany* J 6,64; Mt 7,23; 2Tm 2,19
15. Tak jak mnie zna* Ojciec i ja znam Ojca; i życie** swoje kładę za owce. J 15,13; 1Tm 2,6
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
***gr.: psyche - dusza, życie, osoba, świadomość siebie*
16. Mam i inne owce, które nie są z tej zagrody; i te muszę* przyprowadzić, i słuchać będą mojego głosu; i powstanie jedno stado i jeden pasterz. Ps 22,27; Iz 49,6; Ef 3,2;
dosł.: trzeba mi, jest konieczne - gr.: dei - J 3,7 Kol 3,10
17. Dlatego Ojciec mnie miłuje, bo ja kładę swoje życie, abym je ponownie otrzymał*.
**gr.: lambano - otrzymać, przyjąć, wziąć* J 5,20; 15,9
18. Nikt mi go nie odbiera, ale ja kładę je *sam* z siebie. Mam władzę* położyć je, i mam władzę ponownie je wziąć. Takie przykazanie otrzymałem od mojego Ojca. Mt 26,53;
**gr.: eksousia - prawo, autorytet, moc* J 2,19; 14,31
19. Wtedy ponownie powstał rozłam między Żydami z powodu tych słów. J 9,16
20. A wielu z nich mówiło: Ma demona i szaleje; dlaczego Go słuchacie? J 8,48
21. Inni mówili: To nie są słowa *opętanego* przez demona*; czy demon może otwierać oczy ślepym? **gr.: daimonidzomai - por. Mt 9,32**
22. A obchodzono* w Jerozolimie święto poświęcenia** świątyni, i była zima***,
**dosł.: było, nastało; **lub: odnowy - Chanuka; ***tj. ok. grudnia*
23. I Jezus przechadzał się po świątyni w portyku* Salomona. **por. Dz 3,11**
24. Żydzi więc obstąpili Go i powiedzieli do Niego: Jak długo będziesz trzymał nas w niepewności? Jeśli Ty jesteś Mesjaszem*, powiedz nam to otwarcie. J 1,19; 8,25; Łk 22,67
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony*
25. Jezus odpowiedział im: Powiedziałem wam, a nie wierzycie; dzieła, które ja czynię w imieniu Ojca mojego, te o mnie świadczą.
26. Ale wy nie wierzycie; bo jak wam powiedziałem, nie jesteście z moich owiec.
27. Owce moje słuchają mojego głosu, i ja je znam, i idą za mną; J 6,44; Mt 4,19
28. I ja daję im życie wieczne*, i z pewnością** nie** zginą na wieki***, i nikt nie wyrwie ich z mojej ręki. Dz 13,48; J 3,16; 6,39;
**gr.: aionios - odwieczny, nieskończony* J 17,12; 2Tm 1,12;
***gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie; ***dosł.: na wiek* Rz 8,35
29. Ojciec mój, który mi *je* dał, większy jest od wszystkich, i nikt nie może ich wyrywać z ręki mojego Ojca. Rz 8,1; Jud 1,1; J 11,26
30. Ja i Ojciec jesteśmy jedno. Mt 11,27; J 17,21; 1J 5,7.20
31. I wtedy ponownie Żydzi porwali kamienie, aby Go ukamienować. J 5,18
32. Jezus odpowiedział im: Wiele dobrych dzieł ukazałem wam od mojego Ojca; z powodu którego z tych dzieł mnie kamienujecie? Mt 11,5; Dz 2,22
33. W odpowiedzi Żydzi, rzekli Mu: Nie *chcemy* cię kamienować* z powodu dobrych dzieł, ale za bluźnierstwo i *za to,* że ty będąc człowiekiem, czynisz siebie Bogiem.
**dosł.: nie kamienujemy Ciebie* J 19,7; Mt 9,3; Flp 2,9
34. Jezus odpowiedział im: Czy w Prawie waszym nie zostało napisane: Ja powiedziałem: Bogami jesteście? Ps 82,6

35. Jeśli o tych, powiedział *jesteście* bogami, do których było* *skierowane* Słowo Boże – a Pismo nie może być naruszone**,
**gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć*
***lub: rozwiązane* Łk 16,17; Mt 5,19; 26,63; Rz 1,4
36. Do Tego, którego Ojciec poświęcił* i posłał na świat, wy mówicie: Bluźnisz, dlatego że powiedziałem: Jestem Synem Bożym?
**gr.: hagiadzo - oddzielić od tego, co pospolite, przeznaczyć do*
37. Jeśli nie czynię dzieł mojego Ojca, nie wierzcie mi; Mt 10,20-24; J 14,10
38. Jeśli jednak czynię, *to* choćbyście mi nie wierzyli, uwierzcie dziełom, abyście poznali i uwierzyli, że Ojciec jest we mnie, a ja w Nim.
39. Wtedy ponownie dążyli do tego, aby Go pojmać; ale uszedł z ich rąk.
40. I ponownie odszedł za Jordan na miejsce, gdzie wcześniej chrzcił* Jan, i tam pozostał. **gr.: baptidzo - zanurzać - por. J 3,23**
41. A wielu przychodziło do Niego, mówiąc: Jan wprawdzie żadnego cudownego znaku nie uczynił; ale wszystko, cokolwiek Jan o Nim powiedział, było prawdą.
42. I wielu tam uwierzyło w Niego.

11 A był pewien chory, Łazarz z Betanii, z miasteczka* Marii i Marty, jej siostry. **lub: wioski* J 12,3; Mk 14,3; Łk 7,37; 10,38
2. A była to ta Maria, która namaściła Pana *pachnącym* olejkiem i wytarła Jego stopy swoimi włosami; jej to brat Łazarz chorował.
3. Posłały więc siostry do Niego wiadomość*: Panie! Oto *ten,* którego miłujesz**, jest chory.
**dosł.: posłały ... mówiąc - zwrot charakter. dla j. hebrajskiego*
gr.: fileo - traktować z czułością, kochać - por. J 21,15*
4. A gdy Jezus usłyszał to, powiedział: Ta choroba nie jest na śmierć, ale dla chwały* Bożej, aby Syn Boży przez nią doznał chwały.
**gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor* Mk 5,39
5. A Jezus miłował* Martę i jej siostrę, i Łazarza. **gr.: agapao - gorąco miłować, lubić - por. Mt 22,39**
6. A gdy usłyszał, że jest chory, wtedy jeszcze* został przez dwa dni na tym miejscu, gdzie był. **gr.: men - part. wzmac. - jednakże, co prawda*
7. Dopiero potem powiedział do swoich uczniów: Chodźmy znów do Judei.
8. Uczniowie powiedzieli do Niego: Rabbi*! Dopiero *co* Judejczycy usiłowali Cię ukamienować, a *Ty* ponownie tam idziesz?
**hebr.: mój Mistrzu, mój Nauczycielu* Mt 23,10; 26,25; J 10,31
9. Jezus odpowiedział: Czy dzień nie składa się z dwunastu godzin? Jeśli ktoś chodzi za dnia, nie potyka* się, bo widzi światłość tego świata. J 9,4; Hbr 6,6
**gr.: proskopto - uderzyć, potknąć się o coś, doznać urazu*
10. A jeśli ktoś chodzi w nocy, potyka się; bo nie ma w nim światłości. J 12,35; 1J 2,11
11. To *im* powiedział, a potem rzekł *do nich:* Łazarz, przyjaciel nasz, zasnął*, ale idę go obudzić ze snu. Pwt 31,16; Dn 12,2;
**dosł.: jest uśpiony* 1Tes 4,14; J 5,25; 1Kor 15,34
12. Wtedy uczniowie Jego powiedzieli: Panie! Skoro śpi, wyzdrowieje*. Mt 9,24; 27,52;
**gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić* 1Kor 11,30
13. Ale Jezus mówił o jego śmierci, lecz oni mniemali, że mówi o odpoczynku *przez* sen.
14. Jezus więc powiedział im wtedy wyraźnie: Łazarz umarł.
15. I cieszę się ze względu na was, że tam nie byłem, abyście uwierzyli; ale *teraz* chodźmy do niego. 2Kor 12,9
16. Powiedział więc Tomasz, zwany Didymos*, do współuczniów: Chodźmy i my, abyśmy *razem* z nim pomarli. **tj. Bliźniak* Mt 10,3
17. Jezus więc przyszedł i znalazł go leżącego już cztery dni w grobowcu.
18. A Betania była blisko Jerozolimy, około piętnaście stadiów.* **tj. odległość około 3 km*
19. I przyszło wielu Żydów do Marty i Marii, aby je pocieszać* po *stracie* ich brata.
**lub: dodać otuchy* 2Kor 1,4; 1Tes 4,18; 5,11
20. Wtedy Marta, gdy usłyszała, że idzie Jezus, wyszła Mu na spotkanie; ale Maria siedziała w domu.
21. Marta więc powiedziała do Jezusa: Panie! Gdybyś tutaj był, mój brat by nie umarł.
22. Ale i teraz wiem, że o cokolwiek prosiłbyś Boga, Bóg Ci to da. Ps 2,8; J 9,31
23. Jezus powiedział jej: Twój brat będzie wzbudzony *z martwych.* Iz 26,19; Dn 12,2
24. Marta powiedziała do Niego: Wiem, że będzie wzbudzony *z martwych* przy zmartwychwstaniu w dniu ostatecznym. Ps 49,15
25. Jezus powiedział jej: Ja jestem zmartwychwstanie i życie; kto wierzy* we mnie, choćby i umarł, będzie żyć. J 5,21; 6,39-44;
**dosł.: wierzący* J 3,36; 1Tes 4,14
26. A każdy, kto żyje* i wierzy* we mnie, nie umrze na wieki**. *Czy* wierzysz *w* to***?
**dosł.: żyjący i wierzący; **na wiek; ***temu* Obj 2,11; 20,6
27. Powiedziała Mu: Tak, Panie! Ja wierzę,

że Ty jesteś Mesjaszem*, Synem Bożym, który przychodzi na świat. **lub: Chrystus, Pomazaniec*

28. A gdy to powiedziała, poszła i zawołała Marię, swoją siostrę, i powiedziała skrycie: Nauczyciel jest tutaj i woła ciebie.

29. Ta, gdy *tylko to* usłyszała, wstała śpiesznie* i poszła do Niego. **lub: szybko, prędko*

30. A Jezus jeszcze nie przyszedł do miasteczka, ale był w tym miejscu, gdzie spotkała* Go Marta. **lub: wyszła naprzeciw*

31. Żydzi więc, którzy byli z nią w domu i pocieszali ją, widząc, że Maria szybko wstała i wyszła, poszli za nią, mówiąc, że idzie do grobowca, aby tam płakać.

32. Gdy więc Maria przyszła tam, gdzie był Jezus, widząc Go, upadła do Jego stóp i powiedziała do Niego: Panie! Gdybyś tutaj był, mój brat by nie umarł.

33. Jezus więc, gdy ujrzał ją płaczącą i płaczących Żydów, którzy z nią przyszli, będąc wstrząśnięty* i poruszony w duchu,
lub: wzburzony - por. Mt 9,30 Dz 8,2; Hbr 4,15; Mk 3,5

34. Powiedział: Gdzie go położyliście? Mówią Mu: Panie! Chodź i zobacz.

35. *I* Jezus zapłakał. Iz 53,3; Łk 19,41

36. Żydzi powiedzieli więc: Patrzcie, jak go miłował*. **gr.: fileo - traktować z czułością - por. J 21,15****

37. A niektórzy z nich mówili: *Czy* Ten, który otworzył oczy ślepemu, nie mógł uczynić, aby i ten nie umarł? J 9,6

38. Jezus więc ponownie wstrząśnięty* wewnątrz**, przyszedł do grobowca; a była to grota, a kamień był położony na niej.
**por. Mt 9,30*; **dosł.: w sobie* Mt 27,60; Mk 16,13; Łk 24,2

39. Jezus powiedział: Usuńcie ten kamień. Marta, siostra umarłego, powiedziała do Niego: Panie! Już cuchnie, bo to jest czwarty dzień. Ps 49,14; Mk 16,3; Flp 3,21

40. Jezus powiedział jej: Czy nie powiedziałem ci, że jeśli uwierzysz, zobaczysz chwałę Bożą? J 11,4; 17,4

41. Usunęli więc kamień, gdzie umarły został położony. A Jezus wzniósł swoje oczy w górę i powiedział: Ojcze! Dziękuję* Ci, że mnie wysłuchałeś. Ps 123,1; J 12,28; Łk 18,3
**gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*

42. Ja wiedziałem, że mnie zawsze wysłuchujesz, ale to powiedziałem ze względu na tłum* stojący wokół, aby uwierzyli, że Ty mnie posłałeś. **gr.: ochlos - tłum, rzesza, pospólstwo* J 12,30

43. A gdy to powiedział, zawołał potężnym głosem: Łazarzu! Chodź tu na zewnątrz!

44. I wyszedł ten, który umarł, mając stopy i ręce związane opaskami *z płótna,* a jego twarz była obwiązana chustą. Jezus powiedział im: Rozwiążcie go i pozwólcie *mu* iść.
Ps 33,9; Ez 37,3; Oz 13,14; Flp 3,21; J 20,5; Rz 8,2; Ga 5,1

45. Wielu więc z Żydów, tych którzy przyszli do Marii, widząc co uczynił Jezus, uwierzyło w Niego. J 8,30; Dz 9,42

46. A niektórzy z nich odeszli do faryzeuszów i powiedzieli im, co uczynił Jezus.

47. Zebrali* więc arcykapłani i faryzeusze Sanhedryn**, i mówili: Co uczynimy? Bo ten człowiek czyni wiele *cudownych* znaków.
**lub: zwołali zgromadzenie Sanhedrynu* Ps 2,2; Mt 26,3;
***por. Mt 26,59** J 12,19; Dz 4,16

48. Jeśli Go tak zostawimy, wszyscy w Niego uwierzą. A *wtedy* przyjdą Rzymianie, zabiorą i to miejsce, i *nasz* naród. Dz 5,38; J 18,36

49. A jeden z nich, Kajfasz, który był* arcykapłanem tego roku, powiedział im: Wy nic nie wiecie, **dosł.: jest* Łk 3,2; Dz 4,6

50. I nie myślicie*, że lepiej jest dla nas, żeby jeden człowiek umarł za lud, a *żeby* cały ten naród nie zginął. Iz 53,8; Łk 24,46; J 19,12
**gr.: dialogidzomai - rozważać w myślach, brać w rachubę*

51. Nie mówił tego jednak sam z siebie, ale będąc arcykapłanem tego roku, prorokował, że Jezus miał umrzeć* za naród; Lb 27,21;
**lub.: umrze - czas niedokonany* Mt 7,22; 1Kor 13,2

52. A nie jedynie za naród, ale aby i dzieci Boże, które są rozproszone, w jedno zgromadzić*. **gr.: synago - por. Mt 18,20** Iz 49,6; 1J 2,2

53. Z tym zatem dniem naradzali się wspólnie*, aby Go zabić. **lub: wspólnie postanowili*

54. Jezus więc już nie chodził jawnie między Żydami, ale odszedł stamtąd do krainy, która jest blisko pustyni, do miasta, zwanego Efraim, i tam przebywał ze swoimi uczniami.

55. A była blisko Pascha* żydowska, i wielu z tej krainy szło do Jerozolimy przed Paschą, aby się oczyścić. Wj 12,11-14.23.27; J 2,13; 6,4
**hebr.: przejście - święto od 14 do 20 dnia miesiąca Nisan*

56. Szukali więc Jezusa i mówili między sobą, stojąc w świątyni: Jak się wam zdaje? Że na pewno nie przyjdzie na święto*?
**lub: czyżby wcale nie przyszedł na święto?*

57. A arcykapłani i faryzeusze wydali rozkazy: Jeśli ktoś się dowie, gdzie jest, aby doniósł, by *mogli* Go pojmać. Ps 109,4; Mt 26,14

12 Jezus więc na sześć dni przed Paschą
przyszedł do Betanii, gdzie był Łazarz*, który umarł, *a* którego *On* wzbudził
z martwych. **tj. Bóg pomaga* Kpł 23,5; J 11,1
2. Tam przygotowali dla Niego wieczerzę*,
Marta im usługiwała, a Łazarz był jednym
z tych, którzy z Nim spoczywali przy stole.
**tj. posiłek główny lub wieczorny* Łk 10,38-42; Mt 11,29
3. A gdy Maria wzięła litrę* płynnego olej-
ku nardowego, bardzo drogiego, namaściła
stopy Jezusa i otarła je swoimi włosami; i na-
pełnił się dom wonnością** olejku. Łk 7,37;
**rzymska jednostka wagi - ok. 327 g* Mt 26,6; Mk 14,3
***gr.: osme - zapach, woń często łączony z gr. euodia - 2Kor 2,15**
4. Powiedział więc jeden z Jego uczniów,
Judasz Iskariota, syn Szymona, który miał
Go wydać: J 6,70; Łk 6,16
5. Dlaczego ten olejek nie został sprzedany
za trzysta denarów*, i nie rozdano *ich* ubo-
gim? J 6,7; Mt 26,8; Mk 14,4
**tj. wartość rocznej pracy pracownika rolnego*
6. A to mówił nie dlatego, że troszczył* się
o ubogich, ale że był złodziejem, i miał sa-
kiewkę, i cokolwiek włożono do niej, sprze-
niewierzał. **lub: martwił* J 13,29
7. Jezus więc powiedział: Zostaw ją, *gdyż*
na dzień mojego pogrzebu to zachowała.
8. Ubogich* bowiem zawsze macie u siebie,
lecz mnie nie zawsze macie.
gr.: ptochos - por. Mt 5,3* Pwt 15,11; J 12,35; Mk 14,7
9. Dowiedział się więc wielki tłum z Żydów,
że tam jest i przyszli nie tylko z powodu Je-
zusa, ale aby zobaczyć Łazarza, którego
wzbudził z martwych. J 11,1; Dz 3,10; Hbr 12,3
10. A arcykapłani naradzali* się, aby i zabić
Łazarza. **lub: postanowili* J 9,34; 15,20
11. Gdyż wielu Żydów z jego powodu odcho-
dziło i zaczęło wierzyć w Jezusa. J 11,45
12. Nazajutrz tłum wielki, który przybył na
święto, słysząc, że Jezus idzie do Jerozolimy,
13. Wziął gałązki palmowe i wyszedł na Je-
go spotkanie, wołając: Hosanna*! Błogosła-
wiony, który przychodzi w imieniu PANA,
Król Izraela! Ps 72,17; 118,25; So 3,15; Łk 19,36
**hebr.: Hosanna - okrzyk: zbaw teraz, uratuj, bądź życzliwy!*
14. A gdy Jezus znalazł osiołka, wsiadł na
niego, tak jak jest napisane: Za 9,9; Mt 21,8
15. Nie bój się, córko Syjonu! Oto twój Król
przychodzi siedzący na źrebięciu oślicy.
16. A uczniowie Jego początkowo tego nie
zrozumieli, ale gdy Jezus został otoczony
chwałą*, wtedy przypomnieli sobie, że to by-
ło o Nim napisane, i że to Mu uczynili.
**gr.: doksadzo - otoczyć* Łk 9,45; 18,34; J 2,22; 14,26; 16,4
chwałą, sławić, chwalić, uwielbić, wprowadzić do chwały
17. Świadczył więc lud, który był z Nim, że
Łazarza wywołał z grobowca i wzbudził go
z martwych. J 5,36; 15,26
18. I dlatego lud wyszedł* Mu na spotkanie*,
bo słyszał, że to On uczynił ten *cudowny*
znak. **gr.: hypantao - wyjść naprzeciw, iść na spotkanie*
19. Wtedy powiedzieli faryzeusze do siebie:
Widzicie, że niczego nie zyskujecie; oto *cały*
świat poszedł za Nim.
20. A wśród* tych, którzy przychodzili do
Jerozolimy, aby oddać cześć** w święto, byli
pewni Grecy. **dosł.: z* Obj 11,1; Mk 7,26; Dz 14,1; 17,4;
***gr.: proskyneo - por. J 9,38** Dz 20,21; Rz 10,12
21. Ci więc przyszli do Filipa z Betsaidy
w Galilei i prosili go, mówiąc: Panie! Chce-
my zobaczyć Jezusa.
22. Poszedł Filip i powiedział Andrzejowi,
a z kolei Andrzej i Filip powiedzieli Jezuso-
wi. Mt 10,2; J 1,40; Dz 1,13
23. A Jezus w odpowiedzi, rzekł im: Nade-
szła godzina, aby Syn Człowieczy został
otoczony chwałą*. **por. w. 16** J 17,1-5
24. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli-
by ziarno pszeniczne, które wpadło do zie-
mi, nie obumarło, pozostaje pojedynczym
ziarnem; lecz jeśliby obumarło, przyniesie
obfity* owoc. **dosł.: wielki, liczny* J 12,32; 1Kor 15,36
25. Kto miłuje swoje życie*, utraci je, a kto
nienawidzi** swojego życia na tym świecie,
dla wiecznego życia*** ustrzeże je. Mt 16,25;
gr.: psyche - dusza - por. Mk 8,35* Łk 9,23; 17,33
***lub: nie cierpieć, gardzić - por. 1J 2,9*; ***gr.: dzoe - życie*
26. Jeśli ktoś *chce* mi służyć, niech idzie
za mną; a gdzie ja jestem, tam będzie i mój
sługa; a jeśli ktoś będzie mi służył, uczci* go
mój Ojciec. Mt 16,24; Mk 8,34; 14,3; 17,24; 2Kor 5,8
**gr.: timao - szanować, czcić, okazywać głęboki szacunek*
27. Teraz dusza* moja jest zatrwożona; i co
powiem? Ojcze! Uratuj** mnie od tej godziny;
przecież dlatego przyszedłem na tę godzinę.
gr.: psyche - por. Mk 8,35; **gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować*
28. Ojcze! Otocz chwałą* swoje imię. Na to
dobiegł głos z nieba: I otoczyłem chwałą i po-
nownie otoczę *je* chwałą. **por. w. 16** 2P 1,17
29. Wtedy tłum, który stał i to słyszał, mówił:
To był grzmot; inni mówili: Anioł* przemówił
do Niego. **gr.: angelos - posłaniec, zwiastun* Dz 23,9

30. Jezus w odpowiedzi, rzekł *im*: Nie ze względu na mnie rozległ* się ten głos, ale ze względu na** was.
**dosł.: stał się; **lub: dla, z powodu* J 5,34; 11,15

31. Teraz odbywa* się sąd *nad* tym światem, teraz przywódca** tego świata zostanie wyrzucony na zewnątrz. **dosł.: jest* Mt 12,28; ***gr.: archon - przywódca, władca, naczelnik* Łk 10,18

32. A ja gdy będę podniesiony* z** ziemi, pociągnę wszystkich do siebie. J 3,14;
**lub: wywyższony; **od, nad* 1P 2,24; Oz 11,4

33. A to powiedział zaznaczając*, jaką śmiercią ma umrzeć**. **lub: dać znak, wskazać; **dosł.: umierać*

34. A tłum odpowiedział Mu: My *wiemy* ze słuchania Prawa, że Mesjasz trwa na wieki*; jak więc Ty możesz mówić, że musi być podniesiony Syn Człowieczy? I kto to jest ten Syn Człowieczy? **dosł.: na wiek* Ps 89,36; Dn 7,14; Mi 4,7

35. Jezus więc powiedział im: Jeszcze na krótki czas światłość jest z wami; chodźcie, dopóki macie światłość, aby nie pochwyciła* was ciemność; bo kto w ciemności chodzi, nie wie, dokąd idzie**. Prz 4,19; J 7,33; 1J 2,8
**gr.: katalambano - chwycić na własność, posiąść; **lub: odchodzi*

36. Dopóki macie światłość, wierzcie w światłość, abyście się stali synami światła. Gdy Jezus to powiedział, odszedł i ukrył* się przed nimi. **dosł.: został ukryty* J 8,59; Dz 13,47; Ef 5,8

37. A chociaż tak wiele *cudownych* znaków* uczynił przed nimi, nie wierzyli w Niego;
gr.: semeion - por. J 4,54 J 11,47; Łk 16,31

38. Aby zostało wypełnione słowo, które wypowiedział prorok Izajasz: PANIE! Kto uwierzył naszej wieści, a komu zostało objawione ramię PANA? Iz 53,1; Rz 10,16

39. Dlatego nie mogli wierzyć, bo ponownie powiedział Izajasz: Iz 6,10

40. *Zaczął* zaślepiać ich oczy i zatwardzać* ich serce, aby nie widzieli oczami, i nie zrozumieli sercem, i nie nawrócili się, a Ja żebym ich nie uzdrowił. Wj 4,21; Pwt 29,4; Dz 3,19
**gr.: poroo - pokryć grubą skórą, stwardnieć, być nieczułym*

41. To powiedział Izajasz, gdy zobaczył Jego chwałę* i mówił o Nim. Wj 33,18; Iz 6,1; J 1,14.18;
**gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor* 2Kor 4,6

42. Niemniej jednak wielu z przywódców uwierzyło w Niego, ale ze względu na faryzeuszów nie przyznawali* się *do tego,* aby nie zostali wyłączeni z synagogi. **lub: wyznawali*

43. Umiłowali bowiem chwałę ludzką bardziej niż chwałę Bożą. J 5,41; Łk 16,15

44. Jezus natomiast głośno zawołał i powiedział: Kto wierzy we mnie, nie we mnie wierzy, ale w Tego, który mnie posłał*! Mk 9,37
**gr.: pempo - wysłać, wyprawić, posłać jako dar, zanieść*

45. *A kto* mnie widzi, widzi Tego, który mnie posłał. J 14,9; Kol 1,5; Hbr 1,3

46. Ja – światłość, przyszedłem na świat, aby nikt, kto wierzy* we mnie, nie pozostał w ciemności. **dosł.: wierzący* J 1,4; 8,12; 12,35

47. A jeśliby ktoś słuchał moich słów, a nie uwierzy, ja go nie będę sądził; bo nie przyszedłem, aby sądzić świat*, ale aby świat zbawić. **gr.: kosmos - por. J 8,23** J 3,17; 5,45; 8,15

48. Ten *kto* mnie odrzuca* i nie przyjmuje moich słów**, ma swojego sędziego – słowo, które ja mówiłem, ono osądzi*** go w dniu ostatecznym. **lub: nie przyjmuje, lekceważy* J 14,10
***gr.: rhema - wypowiedź, słowo; ***krima - por. J 8,15**

49. Bo ja nie mówiłem sam z siebie, ale Ojciec, który mnie posłał, On mi dał przykazanie*, które *mam* mówić, i które *mam* głosić**; **w. 50; **lub: w jaki sposób głosić* J 20,31; 1J 2,25; 3,23

50. I wiem, że przykazanie* Jego jest życiem wiecznym. Więc to, co ja wam mówię, mówię tak, jak mi powiedział Ojciec. J 6,63
**gr.: entole - rozkaz, nakaz, polecenie, nakazana zasada*

13 A przed świętem Paschy, Jezus wiedząc, że przychodzi Jego godzina, aby przeszedł z tego świata do Ojca, *ponieważ* umiłował* swoich, którzy byli na świecie**, aż do końca ich umiłował*. J 7,8; 8,20; 12,23; 17,1
dosł.: umiłowawszy - gr.: agapao - przyjmować z zadowoleniem, gorąco miłować, bardzo lubić - por. agape - J 21,15 **gr.: kosmos - układ, porządek, wszechświat, świat - por. J 8,23**

2. A w czasie wieczerzy, gdy diabeł zasiał* już w serce Judasza, syna Szymona Iskarioty, aby Go wydać, J 6,70; Łk 22,3; Dz 5,3; Ef 2,3
**gr.: ballo - złożyć w, wypuścić coś z ręki, wrzucić, wlewać do*

3. Jezus wiedząc, że Ojciec wszystko przekazuje* w Jego ręce, i że od Boga wyszedł i odchodzi do Boga, Mt 11,27; Dz 2,36
**gr.: didomi - darować, dać, upoważnić, wyznaczyć na urząd*

4. Wstał od wieczerzy, złożył swoje szaty i gdy wziął płócienny ręcznik, przepasał się *nim*. Łk 7,38; 22,27; Flp 2,6; 1Tm 5,10

5. Potem nalał wody do misy i zaczął myć stopy uczniom, i wycierać ręcznikiem*, którym był przepasany. Ef 5,26
**gr.: lention - lniany ręcznik, bądź fartuch używany przez służbę*

6. Podszedł również do Szymona Piotra; a *on* mówi do Niego: Panie! Ty myjesz mi stopy?

7. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Co ja czynię, ty teraz nie wiesz, ale potem *to* pojmiesz*. **lub: poznasz, będziesz wiedział* J 12,16
8. Piotr powiedział do Niego: Nie*! Za nic* w świecie** nie będziesz mył mych stóp. Odpowiedział mu Jezus: Jeśli cię nie umyję, nie masz działu ze mną. Wj 30,17; Mt 16,22; 26,33
**gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie; **dosł.: na wiek*
9. Szymon Piotr powiedział do Niego: Panie! Nie tylko moje stopy, ale i ręce, i głowę.
10. Jezus odpowiedział* mu: Kto jest umyty, nie potrzebuje się myć, chyba tylko stopy, bo czysty jest cały; i wy jesteście czyści, ale nie wszyscy. **dosł.: mówi mu* 1Kor 6,11; Tt 3,5; Obj 7,14
11. Wiedział bowiem, kto Go wyda; dlatego powiedział: Nie wszyscy jesteście czyści.
12. Gdy więc umył ich stopy, wziął swoje szaty, spoczął *przy stole* i ponownie im powiedział: Rozumiecie, co wam uczyniłem*?
**dosł.: czyniłem* Mt 13,51; Mk 4,13
13. Wy zwracacie się do mnie: Nauczycielu i Panie; i dobrze mówicie, bo jestem Nim.
Mt 23,8; Łk 6,46; 1Kor 8,6; 12,3; Ef 6,9; Flp 2,11
14. Jeżeli więc ja, Pan i Nauczyciel, umyłem wam stopy, i wy powinniście jedni drugim* umywać stopy. Mt 20,26-28; Mk 10,43-45;
**lub: nawzajem* Rz 12,10; Ga 6,1; Flp 2,2; 1P 5,5
15. Albowiem dałem wam *przykład,* abyście jak ja wam uczyniłem i wy czynili.
Mt 11,29; 1P 2,21; 1J 2,6
16. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Nie jest sługa* większy od swojego pana, ani poseł nie jest większy od tego, który go posłał. **lub: niewolnik - w myśli hebr. - sługa* J 15,20
17. Skoro to wiecie, błogosławieni* jesteście, jeśli będziecie to czynić. **lub: szczęśliwi* Jk 1,25
18. Nie o was wszystkich mówię, ja wiem, których wybrałem; lecz niech wypełni się Pismo: Ten, który je ze mną chleb, podniósł przeciwko mnie swoją piętę. Ps 41,10
19. Mówię to wam już teraz, zanim się to stanie, abyście, gdy się to stanie, uwierzyli, że ja jestem. Iz 41,23; 48,5; J 14,29
20. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Jeśli ktoś przyjmuje tego, kogo poślę, mnie przyjmuje; a kto mnie przyjmuje, przyjmuje Tego, który mnie posłał. J 12,44-45
21. Gdy Jezus to powiedział, wzruszył się* w duchu i zaświadczył, mówiąc: Zaprawdę, zaprawdę mówię wam, że jeden z was mnie wyda. **lub: był wstrząśnięty, poruszony* Mt 26,21; Mk 14,18
22. Patrzyli więc uczniowie na siebie, będąc niepewni, o kim mówi.
23. A był *tam* jeden z uczniów, którego Jezus miłował, ten spoczywał przy* piersi Jezusa; **lub: na - gr.: en - por. J 21,20**
24. Skinął* więc na niego Szymon Piotr, aby spytał się, kim jest ten, o którym mówi.
**gr.: neuo - skinąć, dać znak głową, by wykonano czyjeś życzenie*
25. A on, kładąc* się przy** piersi Jezusa, powiedział do Niego: Panie! Kto to jest?
**lub: oparłszy się, przewrócić się do tyłu na; **gr.: epi*
26. Jezus odpowiedział: To jest ten, któremu ja podam umoczony kawałek chleba; i umoczył kawałek, i dał Judaszowi Iskariocie*, synowi Szymona. **tj. człowiek z Kariotu niedaleko Edomu*
27. A zaraz po podaniu *tego* kawałka wszedł w niego szatan. Jezus wtedy powiedział mu: *To* co zamierzasz czynić*, czyń prędzej**.
**dosł.: co czynisz, uczyń; **szybciej* Ps 109,6; Dz 5,3
28. A nikt ze spoczywających przy stole nie zrozumiał tego, dlaczego to mu powiedział.
29. Niektórym bowiem wydawało się, że skoro Judasz miał sakiewkę, to Jezus mu powiedział: Zakup, to co nam potrzebne na święto, albo żeby coś dał ubogim. Dz 20,34; Ga 2,10
30. On więc, gdy wziął kawałek chleba, zaraz wyszedł; a była noc. Mt 26,14; Mk 14,10
31. A gdy wyszedł, Jezus powiedział: Teraz Syn Człowieczy został otoczony chwałą*, i Bóg został otoczony chwałą* w Nim.
**gr.: doksadzo - sławić, chwalić, uwielbić, wprowadzić do chwały*
32. Jeśli Bóg w Nim został otoczony chwałą*, to i Bóg otoczy Go chwałą* w sobie, i *to* zaraz otoczy Go chwałą*. **por. w. 31**
33. Dzieciątka*! Jeszcze krótko jestem z wami. Szukać mnie będziecie, a jak powiedziałem Żydom: Dokąd ja odchodzę, wy tam nie możecie przyjść; i *to* wam mówię teraz. J 7,33
**gr.: teknion - dzieciątko, czuła forma zwracania się do uczniów*
34. Nowe przykazanie daję wam, abyście się wzajemnie* miłowali; jak** ja was umiłowałem; i wy miłujcie się wzajemnie*.
**gr.: allelon - jeden drugiego, nawzajem* Kpł 19,18.34;
***gr.: kathos - tak jak, według tego jak* 1J 2,8; 4,21
35. Po tym wszyscy poznają*, że jesteście moimi uczniami, jeśli będziecie mieć między sobą wzajemną miłość. J 17,21; 1J 2,5
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
36. Szymon Piotr powiedział do Niego: Panie! Dokąd idziesz? Jezus odpowiedział mu: Tam dokąd odchodzę, ty teraz za mną iść nie możesz, ale potem pójdziesz. J 21,18

37. Piotr powiedział do Niego: Panie! Dlaczego teraz nie mogę iść za Tobą? Życie* swoje położę za Ciebie. Mt 26,33; Mk 14,29; Łk 22,33
**gr.: psyche - dusza, życie, osoba, świadomość siebie*
38. Jezus odpowiedział mu: Życie swoje za mnie położysz? Zaprawdę, zaprawdę mówię ci: Zanim zapieje kogut, trzykrotnie się mnie wyprzesz. Mt 26,34.74; Mk 14,30

14 Niech się nie trwoży* wasze serce; wierzcie w Boga i we mnie wierzcie.
**gr.: tarasso - zburzyć, zakłócić, zaniepokoić, dręczyć* J 16,22
2. W domu mojego Ojca jest wiele mieszkań; gdyby było inaczej, to bym wam powiedział: Idę przygotować* wam miejsce.
**w przenośni - wyrównać drogę przed królem* 2Kor 5,1; Hbr 13,14
3. A gdy odejdę i przygotuję wam miejsce, przyjdę* ponownie i wezmę** was do siebie, żebyście gdzie ja jestem, i wy byli. J 14,18;
dosł.: przychodzę; **gr.: paralambano - por. Flp 4,9 2Tes 2,1
4. Wiecie dokąd ja idę i znacie drogę.
5. Tomasz powiedział do Niego: Panie! Nie wiemy dokąd idziesz*, jak więc możemy znać drogę? **lub: odchodzisz* J 10,9; Dz 4,12
6. Jezus *więc* powiedział do niego: Ja jestem droga, i prawda, i życie; nikt nie przychodzi do Ojca, jak tylko przeze mnie.
7. Jeśli mnie poznaliście i Ojca mego poznaliście; i odtąd Go znacie i widzicie* Go.
**lub: zaczęliście widzieć - czas teraź. wymik. z czasu przeszł.*
8. Filip powiedział Mu: Panie! Pokaż* nam Ojca, a *to* nam wystarczy. **lub: daj nam poznać*
9. Jezus powiedział mu: Tyle czasu jestem z wami, a nie znasz* mnie Filipie? Kto mnie widział, *zaczął* widzieć i mojego Ojca; jak ty możesz mówić: Pokaż nam Ojca? J 12,45;
lub: jeszcze nie zaczęłeś poznawać - por. w.7 Flp 2,6
10. *Czy* nie wierzysz, że ja jestem w Ojcu, a Ojciec jest we mnie? Słowa, które ja do was mówię, nie od siebie mówię; natomiast Ojciec, który mieszka* we mnie, On czyni dzieła. **lub: trwa, pozostaje* J 10,30.38; 17,21; 1J 5,7
11. Wierzcie mi, że ja jestem w Ojcu, a Ojciec jest we mnie; a jeżeli nie, to ze względu na te dzieła wierzcie mi. J 5,36; Dz 2,22; Hbr 2,4
12. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Kto wierzy* we mnie, dzieła, które ja czynię, i on będzie czynić, i większe niż te będzie czynić; bo ja idę do mojego Ojca.
gr.: pisteuo - wierzyć, ufać, zawierzyć - tu: wierzący - J 3,36
13. I o cokolwiek będziecie prosić w moim imieniu, to uczynię*, aby Ojciec w Synu został otoczony chwałą. **lub: dokonam* J 13,31; 15,16
14. Jeśli o cokolwiek będziecie* prosić** w moim imieniu, ja *to* uczynię. **mnie - mss Byz*
***gr.: aiteo - prosić, błagać, wzywać, pożądać, wymagać*
15. Jeśli mnie miłujecie, zachowajcie* moje przykazania. **lub: przestrzegajcie - tryb rozkaz.* 1J 5,3
16. I ja prosić będę Ojca, a da wam innego* Opiekuna**, aby przebywał z wami na wieki***,
**gr.: allos - inny, lecz tego samego rodzaju - por. gr. heteros*
***gr.: parakletos - wezwany na pomoc - J 15,26*; ***wiek* Mt 28,20
17. Ducha prawdy, którego świat nie może przyjąć, bo Go nie widzi, ani Go nie zna; lecz wy Go znacie, ponieważ przy was przebywa* i w was będzie. **lub: trwa, mieszka, pozostaje*
18. Nie zostawię was sierotami; przyjdę* do was. **lub: (niebawem) przychodzę do was - czas teraź.*
19. Jeszcze tylko chwila i świat* nie będzie już mnie oglądać; lecz wy będziecie mnie oglądać; bo ja żyję i wy będziecie żyć.
gr.: kosmos - układ, świat, porządek świata wrogi Bogu - J 8,23
20. W tym dniu poznacie, że ja jestem w moim Ojcu, a wy we mnie, i ja w was. J 10,38
21. Kto ma moje przykazania i je zachowuje*, ten mnie miłuje; a kto mnie miłuje, ten też zostanie umiłowany przez Ojca mojego, i ja będę go miłować, i objawię mu samego siebie. Ps 119,4; Iz 62,2-5; J 14,15.23; 1J 2,5
**gr.: tereo - strzec, przestrzegać, trzymać się, dochowywać*
22. Judasz, nie Iskariota powiedział do Niego: Panie! Co się stało, że masz nam objawiać* samego siebie, a nie światu? Mt 10,3
**gr.: emfanidzo - wystawiać na widok, ukazywać się, ujawniać*
23. Jezus w odpowiedzi, rzekł mu: Jeśli ktoś mnie miłuje, słowo moje będzie zachowywać; i mój Ojciec go umiłuje, i przyjdziemy do niego, i uczynimy u niego mieszkanie*.
**gr.: mone - pozostawanie, mieszkanie, przebywanie*
24. Kto mnie nie miłuje, nie zachowuje moich słów; a słowo, którego słuchacie, nie jest moje, ale Ojca, który mnie posłał*.
gr.: pempo - wysłać, polecić komuś coś zanieść - por. J 15,21
25. To *już* wam powiedziałem, przebywając* z wami. **gr.: meno - trwać, mieszkać, pozostawać*
26. Lecz Opiekun, Duch Święty, którego pośle Ojciec w moim imieniu, On nauczy* was wszystkiego i przypomni wam wszystko, co *ja* wam powiedziałem. J 20,22; Mt 28,19;
gr.: didasko - 1Tm 2,12 Ef 1,13; 4,30; Tt 3,5; Dz 11,16; 20,35
27. Pokój zostawiam wam, pokój mój wam daję; nie tak jak daje świat, ja wam daję.

Niech się nie trwoży serce wasze, ani *niech* się nie lęka*. **lub: kuli się ze strachu* Flp 4,7
28. Słyszeliście, że wam powiedziałem: Odchodzę i powrócę do was. Gdybyście mnie miłowali, to byście się radowali, że* wam powiedziałem: Idę do Ojca; bo Ojciec mój większy jest niż ja. **lub: gdyż* J 20,21; Flp 2,6; Hbr 1,2
29. A teraz powiedziałem wam zanim się *to* stanie, żebyście, gdy się *to* stanie, uwierzyli.
30. Już niewiele będę z wami rozmawiał; albowiem idzie przywódca* tego świata, ale *on* nic we mnie nie ma; **gr.: archon - por. J 16,11**
31. Ale aby poznał świat, że ja miłuję Ojca, i jak mi polecił Ojciec, tak czynię. Wstawajcie, chodźmy stąd. Flp 2,8

15 Ja jestem prawdziwą winorośla, a mój Ojciec jest winogrodnikiem.
Ps 80,9-12; Iz 5,1; 27,2; 60,21; Ez 15,2; Mk 12,1; 1Kor 3,9; J 1,9
2. Każdą latorośl*, która we mnie owocu nie przynosi**, tę podnosi***, a każdą, która przynosi** owoc, tę oczyszcza****, aby przynosiła obfitszy owoc. Mt 15,13; Łk 13,7; Rz 8,28
**lub: pęd; **dosł.: przynoszącą - czas teraź. str. czynna, ***gr.: airo - podnieść, usunąć; ****gr.: kathairo - oczyścić, zmazać winę*
3. Wy już jesteście czyści, z powodu* Słowa, które wam mówiłem. J 13,10; 1P 1,22
**gr.: dia - ze względu na, dla, z powodu*
4. Trwajcie* we mnie, a ja w was. Jak latorośl nie może przynieść owocu sama z siebie, jeśliby nie trwała w winorośli, tak i wy, jeśli we mnie trwać nie będziecie. 1J 2,6; Rz 8,9
**gr.: meno - mieszkać, pozostawać, trwać - tu: tryb rozkaz*
5. Ja jestem winorośla, a wy latoroślami. Kto trwa we mnie, a ja w nim, ten przynosi obfity owoc; bo beze mnie nic uczynić nie możecie. J 12,24; Rz 7,4; Ga 5,22; Ef 5,9; Flp 4,13
6. Jeśli ktoś nie trwałby we mnie, zostanie wyrzucony na zewnątrz jak latorośl, i usycha; takie zbiera się, wrzuca w ogień i płoną.
7. Jeśli we mnie trwać będziecie i słowa moje w was trwać będą; cokolwiek byście chcieli, proście*, a stanie się wam. J 15,16;
**gr.: aiteo - prosić, błagać, wzywać, pożądać* Kol 3,16; 1J 2,14
8. W tym Ojciec mój dozna chwały, jeśli obfity* owoc przyniesiecie i staniecie się moimi uczniami. **gr.: polys - wielki, liczny, obfity*
9. Jak mnie umiłował Ojciec, tak i ja was umiłowałem; trwajcie w mojej miłości.
10. Jeśli będziecie zachowywać moje przykazania, będziecie trwać w mojej miłości, jak i ja zachowałem przykazania Ojca mojego i trwam w Jego miłości. J 14,15-23
11. To wam powiedziałem, aby moja radość trwała w was, a radość wasza *była* pełna.
12. To jest moje przykazanie, abyście siebie nawzajem miłowali, jak *ja* was umiłowałem.
13. Nikt nie ma większej miłości *nad* tę, gdy ktoś życie* swoje kładzie za swoich przyjaciół. **lub: duszę* J 10,11.15; Ef 5,2; 1J 4,10
14. Wy jesteście moimi przyjaciółmi, jeśli czynicie* *to* wszystko**, *co* ja wam przykazuję.
**dosł.: czynilibyście; **ile, jak wiele* Mt 12,50; Łk 12,4
15. Już dłużej nie nazywam was sługami, bo sługa* nie wie, co czyni jego pan; lecz nazwałem** was przyjaciółmi, bo wszystko, co usłyszałem od mojego Ojca, wam oznajmiłem***. **lub: niewolnik; **dosł.: zacząłem nazywać - tryb orzekający czas teraź.; ***dałem poznać* Ga 4,6; J 4,19
16. Nie wy mnie wybraliście, ale ja was wybrałem i przeznaczyłem*, abyście szli i przynieśli owoc, i by owoc wasz trwał, aby *to,* o cokolwiek byście prosili Ojca w moim imieniu, dał wam. Dz 9,15; 1Tm 2,7; J 14,13;
**gr.: tithemi - ustanowić, wyznaczyć, wykonać* J 16,23
17. To wam przykazuję, abyście się wzajemnie* miłowali**. **lub: jedni drugich* J 15,12
gr.: agapao - gorąco miłować, bardzo lubić - por. J 21,15
18. Jeśli was świat nienawidzi, wiedzcie, że mnie wcześniej *niż* was zaczął nienawidzić. J 3,20; 7,7; Mt 5,11; 10,22; Łk 6,32; J 17,14; 1P 2,9
19. Gdybyście byli ze świata, świat miłowałby* swoją własność; ponieważ jednak nie jesteście ze świata, lecz ja was wybrałem ze świata, dlatego świat was nienawidzi.
gr.: fileo - okazywać przyjaźń, czułość, całować - por. J 21,15**
20. Przypomnijcie* *sobie* słowo, które ja wam powiedziałem: Nie jest sługa** większy *od* swojego pana. Jeśli mnie prześladowali, i was będą prześladować; jeśli Słowo moje zachowali i wasze będą zachowywać.
**lub: pamiętajcie; **niewolnik* Łk 2,34; 6,40
21. Ale to wszystko uczynią wam ze względu na moje imię, bo nie znają Tego, który mnie posłał*. **gr.: pempo - wysłać, wyprawić, posłać jako dar*
22. Gdybym nie przyszedł i nie mówił im, nie mieliby grzechu; lecz teraz nie mają wymówki* dla** swojego grzechu. 1P 2,16; J 12,48;
lub: pretekst, rzekomy powód; **gr.: peri - J 8,46* Rz 2,1
23. Kto *trwa* w nienawiści* do mnie, *trwa* też w nienawiści do mojego Ojca. **por. - w. 25***
24. Gdybym nie czynił między nimi dzieł,

których nikt inny nie czynił, nie mieliby grzechu; teraz jednak widzieli, a *mimo to* nienawidzą i mnie, i mojego Ojca. Mt 21,32; J 6,36

25. *Stało się to,* aby* zostało wypełnione słowo, które w ich Prawie jest napisane, że: Znienawidzili** mnie bez powodu. Ps 69,4

**dosł.: lecz aby; **gr.: miseo - nie cierpieć, gardzić, wzdrygać się, kochać kogoś lub coś mniej od drugiego, nienawidzić*

26. A gdy przyjdzie Opiekun*, którego ja wam poślę od Ojca, Duch Prawdy, który od Ojca wychodzi, Ten zaświadczy o mnie.

**gr.: parakletos - wezwany na pomoc, orędownik, pomocnik łac.advocatus - obrońca, rzecznik, zastępca procesowy* Łk 24,49

27. Ale i wy także świadczycie; bo jesteście ze mną od początku. Dz 1,22; 4,20; Obj 1,2

16 To wam powiedziałem, abyście nie zostali złamani*. Mt 11,6

**lub: zostali zgorszeni - gr.: skandalidzo - wpaść w pułapkę, doznać urazu w wyniku wpadnięcia we wnyki, potknąć się, być zgorszonym, być rozgniewanym, być oburzonym*

2. Wyłączać was będą z synagog; a *nawet* nadchodzi godzina, że każdy, kto was zabije, będzie uważał, że pełni* służbę** Bogu.

**gr.: prosfero - przyprowadzić do, ofiarować, postępować z kimś **gr.: latreia - służba jako akt poświęcenia* Rz 12,1

3. A to wam uczynią, gdyż nie poznali Ojca, ani mnie. Łk 10,22; J 8,19; 1Kor 2,8

4. Lecz to* wam powiedziałem, abyście, gdy przyjdzie ta godzina, przypomnieli sobie, że to ja wam powiedziałem; a nie mówiłem wam tego* od początku**, bo byłem z wami.

dosł.: o tych (sprawach); **gr.: arche - por. J 1,1

5. A teraz idę do Tego, który mnie posłał, a nikt z was nie pyta mnie: Dokąd idziesz?

6. Ale dlatego, że o tym* wam mówię, smutek zaczął napełniać** wasze serce. Ps 13,2;

dosł.: o tych (sprawach); **gr.: pleroo - por. Ef 4,10 Łk 22,45

7. Lecz ja wam mówię prawdę: Pożyteczniej jest dla was, abym ja odszedł. Bo jeśli nie odejdę, Opiekun nie przyjdzie do was; ale jeśli odejdę, poślę* Go do was.

gr.: pempo - por. J 15,21 Dz 10,34; J 14,16; 15,26

8. A On, gdy przyjdzie, wykaże*, że świat jest w błędzie* odnośnie** grzechu i odnośnie** sprawiedliwości, i odnośnie** sądu;

gr: elencho - wykaże grzech dowodząc, zawstydzi, napomni **gr.: peri - co do - por. J 8,46* 1Kor 14,24; Ef 5,11; 2Tm 4,2

9. Odnośnie grzechu, gdyż prawdziwie nie uwierzyli we mnie; J 8,24

10. Odnośnie sprawiedliwości* także, gdyż idę do Ojca mojego i już mnie nie ujrzycie**;

**gr.: dikaiosyne - por. Łk 1,75*; **dosł.: widzicie* 2Kor 5,21; Flp 3,9

11. Odnośnie sądu natomiast, bo przywódca* tego świata jest osądzony. Rz 2,2; J 12,31

**gr.: archon - dowódca, naczelnik, władca, rządca, urzędnik*

12. Mam wam jeszcze wiele do powiedzenia, ale teraz nie możecie *tego* znieść*.

**gr.: bastadzo - podnieść rękami, dźwigać, tu: znosić*

13. Lecz gdy przyjdzie On, Duch Prawdy, wprowadzi was we wszelką prawdę; bo nie sam od siebie mówić będzie, ale cokolwiek usłyszy, mówić będzie i oznajmi wam *o tym,* co ma nadejść. J 14,17; 1Kor 2,10-13; 1J 2,20

14. On mnie otoczy chwałą, gdyż z mego weźmie i wam oznajmi. J 15,26; Obj 19,10

15. Wszystko, to co ma Ojciec, jest moje; dlatego powiedziałem, że z mego weźmie, i wam oznajmi. Mt 11,27; 28,18; Kol 1,19

16. *Jeszcze* chwila, a nie ujrzycie mnie i znowu chwila, a ujrzycie mnie, bo ja idę do Ojca.

17. Mówili więc do siebie nawzajem *niektórzy* z Jego uczniów: Co znaczy to, o czym nam mówi: *Jeszcze* chwila*, a nie ujrzycie mnie, i znowu chwila, a ujrzycie mnie, i że ja odchodzę do Ojca? **gr.: mikron - mało, niewiele, odrobina*

18. Powiedzieli więc: Co to znaczy, gdy mówi: Chwila? Nie rozumiemy tego, co mówi.

19. Jezus więc poznał, że Go chcieli zapytać, i powiedział im: Pytacie się między sobą o to, co powiedziałem: *Jeszcze* chwila, a nie ujrzycie mnie, i znowu chwila, a ujrzycie* mnie. **gr.: optamomai - być widzianym, ukazywać się, patrzeć*

20. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: Wy będziecie płakać i narzekać, a świat będzie się weselił; wy zostaniecie zasmuceni, ale smutek wasz obróci się w radość. Obj 11,10

21. Kobieta, gdy rodzi, smuci się, bo nadeszła jej godzina; lecz gdy urodzi dziecko, już nie pamięta o cierpieniu*, z powodu radości, że człowiek został zrodzony na świat.

**dosł.: ucisk, udręka, utrapienie* Rdz 3,16; Iz 26,17; Oz 13,13

22. Teraz więc i wy wprawdzie smucicie się; lecz ponownie ujrzę was, a będzie się radowało wasze serce, i nikt nie odbierze* wam waszej radości. **dosł.: odbiera* J 20,20; Łk 24,41

23. A w tym dniu, o nic nie będziecie mnie pytać. Zaprawdę, zaprawdę mówię wam: O cokolwiek* prosilibyście Ojca w moim imieniu, da wam. **gr.: hosos - jak wiele, ile; *gr.: an - tryb warunkowy*

24. Aż do teraz o nic nie prosiliście w moim imieniu; proście, a otrzymacie, aby radość wasza była pełna. Mt 7,7; Jk 4,2; 1J 3,22

25. To mówiłem wam w podobieństwach*; nadchodzi godzina, gdy już *więcej* nie będę mówić wam w podobieństwach*, lecz otwarcie oznajmię wam o moim Ojcu.
**gr.: paroima - zagadka, wyp. symboliczna, alegoria, przysłowie*
26. W tym dniu *będziecie* prosić w moim imieniu; a nie mówię wam, że ja *będę* prosił Ojca za wami; Rz 8,34; Mk 10,35; Dz 3,22
27. Sam bowiem Ojciec miłuje* was, dlatego że wy mnie umiłowaliście* i wierzyliście, że ja wyszedłem od Boga. **gr.: fileo - por. J 21,15****
28. Wyszedłem od Ojca i przyszedłem na świat; ponownie opuszczam* świat i idę do Ojca. **gr.: afiemi - puścić wolno, odejść, pozostawić*
29. Jego uczniowie powiedzieli do Niego: Oto teraz otwarcie* mówisz i nie mówisz *już do nas* żadnego podobieństwa; Mt 15,15
**gr.: parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga, otwartość*
30. Teraz wiemy, że wszystko wiesz i nie potrzebujesz*, by ktoś Ciebie pytał. Na tej** *podstawie* wierzymy, że wyszedłeś od Boga.
**dosł.: nie masz potrzeby; **w tym* J 2,23; 7,31
31. Jezus odpowiedział im: *Dopiero* teraz wierzycie? J 15,7; 2J 1,9
32. Oto nadchodzi godzina, i teraz już nadeszła, abyście zostali rozproszeni, każdy w swoją* *stronę,* a mnie samego zostawicie; a *ja* nie jestem sam, bo Ojciec jest ze mną.
**dosł.: do swoich własnych (spraw)* Za 13,7; J 4,21
33. To wam powiedziałem, abyście we mnie mieli pokój. Na świecie będziecie mieć ucisk; ale ufajcie*, ja zwyciężyłem świat.
**lub: jako imperatyw - bądźcie odważni, nabierzcie otuchy*

17 Gdy Jezus to powiedział, podniósł swoje oczy ku niebu, mówiąc: Ojcze! Nadeszła godzina, otocz chwałą Twojego Syna, aby i Twój Syn otoczył chwałą* Ciebie;
por. J 7,39* Ps 123,1; Łk 18,13; J 11,41; Dz 3,13
2. Tak, jak dałeś mu władzę* nad wszelkim ciałem, aby dał życie wieczne tym** wszystkim, których mu dałeś. Mt 11,27; 28,18
**gr.: eksousia - władza, autorytet, prawo, moc; **dosł.: im*
3. A to jest życie wieczne, aby poznawali* Ciebie, jedynego prawdziwego Boga, i tego, którego posłałeś, Jezusa Mesjasza**. Jr 9,23
gr.: ginosko - czas teraź, str: czynna - J 1,10**; **lub: Chrystusa*
4. Ja Ciebie otoczyłem chwałą na ziemi; wypełniłem dzieło, które mi dałeś, abym *je* wykonał. J 4,34; 5,36; 9,3; Dz 20,24; 2Tm 4,7
5. A teraz Ty, Ojcze otocz mnie chwałą u siebie, tą chwałą, którą miałem u Ciebie* zanim** zaistniał świat. **lub: przed Tobą; **przed*
6. Objawiłem* imię Twoje ludziom, których mi dałeś ze świata; byli Twoi i mnie ich dałeś; i zachowywali Twoje Słowo. J 17,26
**gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*
7. Teraz zaczęli poznawać*, że wszystko, co mi dałeś**, jest od Ciebie. **czas przeszły niedok. **gr.: didomi - dać, darować - por. J 3,27**
8. Albowiem słowa, które mi dałeś, dałem im; i oni je przyjęli, i prawdziwie poznali, że od Ciebie wyszedłem, i uwierzyli, że Ty mnie posłałeś. Prz 1,23; J 6,68; Mt 13,11
9. Ja za nimi proszę; nie proszę za światem, ale za tymi, których mi dałeś, bo są Twoi.
10. I wszystko moje jest Twoje, a Twoje jest moje; i w nich zacząłem doznawać chwały*.
**czas przeszły niedokonany* Mt 5,48; 23,9;
gr.: doksadzo - por. J 7,39* J 10,29-30; 1P 1,5; Jud 1,24
11. I już nie jestem na świecie, ale oni są na świecie, a ja idę do Ciebie. Ojcze Święty! Zachowaj ich w imieniu Twoim; *tych* których mi dałeś, aby jak my, byli jedno. Dz 1,9-11
12. Gdy byłem z nimi na świecie, ja strzegłem* ich w imieniu Twoim; *tych* których mi dałeś, *i* ustrzegłem, i nikt z nich nie zginął, tylko syn zatracenia, aby Pismo zostało wypełnione. **gr.: tereo - czuwać, zachować, opiekować się*
13. Ale teraz idę do Ciebie i mówię to na świecie, aby mieli moją radość, która jest pełna* w nich. **lub: wypełnioną w sobie*
14. Ja dałem im słowo Twoje, a świat miał ich w nienawiści, dlatego że nie są ze świata, jak i ja nie jestem ze świata. Mt 10,25
15. Nie proszę, abyś zabrał ich ze świata, ale abyś ustrzegł* ich od złego. **gr.: tereo - w. 12**
16. Nie są ze świata, jak ja nie jestem ze świata. 2Kor 6,14; 1J 4,1; Rz 12,2
17. Poświęć ich w prawdzie Twojej; Słowo Twoje jest prawdą. Ps 119,9; J 15,3; 1P 1,22
18. Jak mnie posłałeś na świat, tak i ja posłałem ich na świat.
19. I ja za nich poświęcam* samego siebie, aby i oni byli poświęceni w prawdzie.
gr.: hagiadzo - por. J 10,36 Wj 13,2; Jr 1,5; J 10,36; Hbr 2,11
20. A nie tylko za nimi proszę, lecz i za tymi, którzy przez ich słowo uwierzą we mnie,
21. Aby wszyscy byli jedno; jak Ty Ojcze we mnie, a ja w Tobie, aby i oni w nas byli jedno; aby świat uwierzył, że Ty mnie posłałeś.
J 5,23; 10,30; 14,9; Flp 2,6; 1J 5,7; Rz 12,5

22. A ja chwałę*, którą mi dałeś, dałem im, aby byli jedno, jak my jedno jesteśmy;
**gr.: doksa - majestat, blask, chwała, splendor* 2Kor 3,18
23. Ja w nich, a Ty we mnie, aby zostali wydoskonaleni* w** jedności, i żeby świat wiedział***, że Ty mnie posłałeś, i że ich umiłowałeś, jak mnie umiłowałeś. Mt 5,48; Ef 4,12-16
**dosł.: którzy są prowadzeni do doskonałości; **gr.: eis - ku, do, dla; ***lub: poznał - gr.: ginosko - czas teraź. str. czynna*
24. Ojcze! Chcę, aby i ci, których mi dałeś*, byli ze mną tam, gdzie ja jestem; aby oglądali moją chwałę, którą mi dałeś, bo umiłowałeś mnie przed założeniem** świata.
**gr.: didomi - darować, dać, upoważnić, wyznaczyć na urząd*
***gr.: katabole - położenie fundamentu, rzucenie nasienia w glebę, akt zapłodnienia* J 12,26; 14,3; 1Tes 4,17
25. Ojcze sprawiedliwy! Świat Ciebie nie poznał, ale ja Ciebie poznałem, i ci poznali, że Ty mnie posłałeś. Ps 48,11; Jr 23,6; 2Kor 1,3
26. I dałem im poznać Twoje imię, i *jeszcze* dam *je* poznać, aby miłość, którą mnie umiłowałeś, w nich była, i ja w nich. Wj 34,5-6

18 Gdy Jezus to powiedział, przeszedł z uczniami swoimi na drugą stronę potoku Cedron*, gdzie był ogród, do którego wszedł On i Jego uczniowie.
**tj. potok płynący na wsch. od Jerozolimy w kier. M. Martwego w dolinie o tej samej nazwie identyfikowanej jako dolina Jozafata*
2. Miejsce to znał także Judasz*, który Go wydał, bo Jezus często zbierał się tam ze swoimi uczniami. Łk 22,47; Dz 1,16
**hebr.: Jehudah - chwalony, gr.: Jouda, Joudas - dwie formy*
3. Judasz więc wziął kohortę* i podwładnych od arcykapłanów i faryzeuszów, przyszedł tam z latarniami i z pochodniami, i z orężem. **por. w. 12** Mt 26,47; Mk 14,43; J 13,2
4. Jezus więc, wiedząc o wszystkim, co miało na Niego przyjść, wyszedł i powiedział im: Kogo szukacie? J 19,28; Łk 18,31; Dz 2,28
5. Odpowiedzieli Mu: Jezusa Nazarejczyka*. Jezus powiedział im: Ja jestem. A stał z nimi i Judasz, który Go im wydał**. J 1,46; Mt 21,11
**tj. z miasta Nazaret - „strzeżony" - miasto w płd. Galilei*
***gr.: paradidomi - wydać w ręce, wydać w czyjąś moc, pozwalać*
6. A skoro im powiedział: Ja jestem, cofnęli* się i upadli na ziemię. **gr.: opiso - por. Mk 8,33***
7. Ponownie więc zapytał ich: Kogo szukacie? A *oni* powiedzieli: Jezusa Nazarejczyka.
8. Jezus odpowiedział: Powiedziałem wam, że ja jestem. Jeśli więc mnie szukacie, pozwólcie tym odejść*; **gr.: hypago - por. Mt 4,10**
9. Aby zostało wypełnione słowo, które powiedział: Nie straciłem* nikogo z tych, których mi dałeś. **gr.: apollymi - por. J 3,15** J 17,12
10. Wtedy Szymon Piotr, mając miecz, wyciągnął go i uderzył sługę arcykapłana, i odciął mu prawe ucho. A słudze temu było na imię Malchos*. **gr.: malchos - król*
11. Jezus więc powiedział Piotrowi: Włóż miecz* swój do pochwy. Czy nie mam pić kielicha, który dał mi Ojciec? Ps 75,8; Mt 20,22
**gr.: machaira - krótki zakrzywiony lub prosty miecz, nóż ofiarny*
12. Wtedy kohorta* i dowódca oraz podwładni żydowscy schwytali Jezusa i związali Go.
**tj. rzym. jedn. taktyczna około 600 osób, 1/10 legionu*
13. I zaprowadzili Go najpierw do Annasza, który był teściem Kajfasza; a on był w tym roku arcykapłanem. Mt 26,57; Łk 3,2; Dz 4,6
14. A był to ten Kajfasz, który radził* Żydom, że korzystniej jest, aby jeden człowiek zginął za lud. J 11,49
**gr.: symbouleuo - udzielać, zaciągać rady, zmawiać się*
15. A za Jezusem szedł Szymon Piotr i inny uczeń. A ten uczeń był znany arcykapłanowi, i wszedł razem z Jezusem na dziedziniec *pałacu* arcykapłana. Mt 26,58; Mk 14,54
16. Natomiast Piotr stał na zewnątrz przy bramie. Wyszedł więc ten drugi uczeń, który był znany arcykapłanowi i po rozmowie z odźwierną, wprowadził Piotra.
17. Wtedy powiedziała służąca odźwierna* Piotrowi: Czy i ty nie jesteś z uczniów Tego człowieka? On odpowiedział: Nie jestem.
**lub: strzegąca drzwi* Prz 29,25; Mt 26,33; Mt 10,28
18. Stała tam natomiast służba i podwładni*, paląc ogień, bo było zimno, i grzali się; i był też z nimi Piotr, który stał i grzał się.
gr.: hyperetes - por. 1Kor 4,1* Rdz 49,6; 2Kor 6,15; Ef 5,11
19. Tymczasem arcykapłan zapytał Jezusa o Jego uczniów i o Jego naukę. Mt 26,59
20. Jezus odpowiedział mu: Ja otwarcie mówiłem do świata. Ja zawsze uczyłem w synagodze i w świątyni, gdzie zawsze schodzą się Żydzi, a w ukryciu nic nie mówiłem.
21. Dlaczego mnie pytasz? Zapytaj tych, którzy słuchali, co im mówiłem; oto oni wiedzą, co ja powiedziałem. Mt 26,59; Łk 22,67
22. A gdy On to powiedział, jeden ze stojących tam podwładnych wymierzył Jezusowi policzek, mówiąc: Tak to odpowiadasz arcykapłanowi? Hi 16,10; Mt 26,68; Dz 23,2

23. Jezus odpowiedział mu: Jeśli źle powiedziałem, poświadcz*, co *było* złe; a jeśli dobrze, dlaczego mnie bijesz? 2Kor 10,1;
**lub: bądź świadkiem, złóż świadectwo* 1P 2,20; Dz 23,3
24. Wysłał więc Go Annasz* związanego do arcykapłana Kajfasza. J 18,13; Mt 26,57; Łk 3,2
**arcykapłan mianowany w roku 6 lub 7 n.e. przez zarządcę Syrii, a później zdymisjonowany, odzyskuje swoje wpływy gdy w roku 18 n.e. arcykapłanem zostaje Kajfasz, jego zięć*
25. A Szymon Piotr stał i grzał się. Powiedzieli więc do niego: Czy i ty nie jesteś *jednym* z Jego uczniów? A on wyparł* się, mówiąc: Nie jestem. **gr.: arneomai - odrzucić, zaprzeczyć*
26. Powiedział mu jeden ze sług arcykapłana, krewny* tego, któremu Piotr obciął ucho: Czy ja nie widziałem ciebie z Nim w ogrodzie? **gr.: syngenes - będący tego samego rodu, spokrewniony*
27. Lecz Piotr ponownie wyparł się, i zaraz zapiał kogut. J 13,38; Mt 26,34; Mk 14,30; Łk 22,34
28. Zaprowadzili więc Jezusa od Kajfasza do pretorium*. A było rano. I sami nie weszli do pretorium, aby się nie skalać, ale by *móc* spożyć Paschę. Mt 27,2; Łk 23,1; Mk 15,1
**tj. siedziba namiestnika, duży dom lub willa*
29. Wyszedł więc Piłat do nich *na zewnątrz* i powiedział: Jakie oskarżenie wnosicie przeciwko temu człowiekowi?
30. W odpowiedzi, rzekli do niego: Gdyby On nie był złoczyńcą* nie wydalibyśmy Go tobie.
**gr.: kakopoios - wyrządzający zło, złoczyńca*
31. Piłat więc powiedział: Weźcie Go wy i według waszego Prawa Go osądźcie. Żydzi powiedzieli mu: Nam nie wolno nikogo zabijać;
32. Aby zostało wypełnione* słowo Jezusa, które wypowiedział, aby wskazać jaką śmiercią będzie umierał. J 3,14; 12,32; Mt 20,19; Łk 24,7
**gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać*
33. Więc ponownie wszedł Piłat do pretorium i przywołał Jezusa, mówiąc do Niego: *To* Ty jesteś Królem Żydów*? **lub: Judejczyków*
34. Jezus odpowiedział mu: Czy ty mówisz to sam z siebie, czy inni powiedzieli ci o mnie?
35. Piłat odpowiedział: Czy ja jestem Żydem? Twój naród* i arcykapłani wydali mi Ciebie; co uczyniłeś? **gr.: ethnos - por. Mt 21,43**
36. Jezus odpowiedział: Królestwo moje nie jest z tego świata; gdyby Królestwo moje było z tego świata, moi podwładni podjęliby walkę, abym nie został wydany Żydom*; teraz jednak Królestwo moje nie jest stąd.
**lub: Judejczykom* Ps 45,3; Kol 1,12
37. Piłat powiedział więc do Niego: A zatem jesteś królem? Jezus odpowiedział mu: Ty to mówisz, że ja jestem królem*. Ja na to zostałem zrodzony i na to przyszedłem na świat, aby *dać* świadectwo prawdzie. Każdy, kto jest z prawdy, słucha mojego głosu.
**aram. idiom (?) - masz słuszność, jestem królem* Iz 55,4
38. Piłat powiedział do Niego: Co to jest prawda*? A gdy to powiedział, wyszedł ponownie do Żydów, mówiąc im: Ja nie znajduję w Nim żadnej winy** *z powodu, której miałby być* ukarany. Iz 53,9; 2Kor 5,21; Hbr 4,15
**gr.: aletheia - prawda, rzeczywistość, pewność, autentyczność*
***gr.: aitia - przyczyna kary, zarzut przestępstwa*
39. A jest u was zwyczaj, że na Paschę* jednego wam uwalniam. Chcecie więc, abym wam uwolnił Króla Żydów? Łk 23,18
hebr.: przejście - święto od 14 do 20 dnia mies. Nisan - Mt 26,2
40. Wykrzyknęli więc wszyscy ponownie, mówiąc: Nie Tego, ale Barabasza! A Barabasz był bandytą*. **gr.: lestes - por. Mt 27,38**

19 Wówczas więc wziął Piłat Jezusa i *kazał Go* wychłostać*. Mk 15,15-20;
**lub: ubiczować* 2Kor 11,24; Hbr 11,36
2. A żołnierze upletli wieniec* z ciernia i włożyli na Jego głowę, i okryli Go purpurowym płaszczem, **gr.: stefanos - por. Obj 6,2* Mt 27,28
3. Mówiąc: Witaj*, Królu Żydów! I policzkowali Go. **gr.: chairo: witaj - tu: sarkazm od Ave (witaj) Caesar*
4. Wyszedł więc znów Piłat i powiedział im: Oto wyprowadzam Go do was, abyście poznali, że nie znajduję w Nim żadnej winy* *z powodu, której miałby być* ukarany*
por. J 18,38* Mt 27,4; Łk 23,41; 1P 2,22; 1J 3,5
5. Wtedy Jezus wyszedł na zewnątrz, niosąc cierniowy* wieniec i purpurowy płaszcz. A Piłat powiedział im: Oto człowiek! Mt 11,19;
**gr.: akantinos - cierń z krzewu akantu* J 1,29; 1Tm 2,5
6. A gdy ujrzeli Go arcykapłani i ich podwładni, krzyczeli słowami: Ukrzyżuj*, ukrzyżuj! Piłat powiedział im: Weźcie Go wy i ukrzyżujcie; ja bowiem nie znajduję w Nim żadnej winy** *z powodu, której miałby być* ukarany.
gr.: stauroo - przybicie do pionowego pala, poprzecznej belki niesionej przez skazańca wraz z tabliczką określającą winę przestępcy; **por. J 18,38* Mt 27,22; J 19,15
7. Żydzi odpowiedzieli mu: My mamy Prawo, a według naszego Prawa powinien umrzeć; bo samego siebie uczynił Synem Boga. Pwt 18,20
8. Gdy więc Piłat usłyszał te słowa*, *tym* bardziej się uląkł**. **dosł.: to słowo; **gr.: fobeo - Ef 5,33***

9. I wszedł ponownie do pretorium*, i powiedział do Jezusa: Skąd jesteś? Lecz Jezus nie dał mu odpowiedzi. Iz 53,7; Dz 8,32; Flp 1,28

**tj. siedziba namiestnika, duży dom lub willa*

10. Piłat więc powiedział do Niego: Nie odpowiadasz mi? Nie wiesz, że mam władzę*, aby Cię ukrzyżować i mam władzę, aby Cię uwolnić? **gr.: eksousia - prawo, autorytet, moc, urząd*

11. Jezus odpowiedział: Nie miałbyś żadnej władzy nade mną, gdyby ci *to** nie było dane z góry; dlatego *ten, kto* mnie tobie wydaje, ma większy** grzech. Jr 27,5; J 3,27

**lub: jej; **gr.: megas - wielki, znaczny - tu: większy co do skutków lub konsekwencji i intensywności*

12. Odtąd Piłat starał się* Go wypuścić, lecz Żydzi krzyczeli słowami: Jeśli Go uwolnisz, nie jesteś przyjacielem Cezara; każdy bowiem, kto czyni siebie królem, sprzeciwia się Cezarowi! **lub.: szukał (sposobu), dążył* Łk 23,2

13. Wtedy Piłat, gdy usłyszał te słowa*, wyprowadził Jezusa na zewnątrz i zasiadł na tronie sędziowskim**, w miejscu, zwanym Lithostrotos***, a po hebrajsku Gabbata****.

**dosł.: to słowo; **lub: krześle - por. Mt 27,19*; ***tj. kamienny bruk, mozaika, bądź mozaikowa powierzchnia; ****pagórek*

14. A był to Dzień Przygotowania Paschy, około szóstej godziny*; i powiedział do Żydów: Oto wasz król! Mk 15,25

**tj. około 12 w południe wg obecnego sposobu liczenia czasu*

15. Oni na to krzyczeli: Precz, precz*! Ukrzyżuj Go! Powiedział im Piłat: *Czy* mam ukrzyżować waszego króla? Arcykapłani odpowiedzieli: Nie mamy króla, tylko Cezara. Oz 3,4

**idiom: strać - gr.: airo - podnieść wzwyż, unieść, wywyższyć*

16. Wtedy im Go wydał, aby został ukrzyżowany. Wzięli więc Jezusa i wyprowadzili.

17. A *On* niosąc swój krzyż, wyszedł na miejsce, zwane Miejsce Czaszki, które po hebrajsku nazywa się Golgota*; Mt 27,33; Mk 15,22

**wzgórze za murami miasta kształtem przypominające czaszkę*

18. Tam Go ukrzyżowali; a z Nim dwóch innych z jednej i z drugiej *strony,* a Jezusa pośrodku. Ps 22,16; Iz 53,12; Hbr 12,2

19. A Piłat sporządził napis* i umieścił na krzyżu; a było *na nim* napisane: Jezus Nazarejczyk, Król Żydów. Mt 27,37; Łk 23,38

**tj. tytuł winy najczęściej niesiony przez skazańca - łac.: titulus*

20. A ten napis czytało wielu Żydów, bo blisko miasta było to miejsce, gdzie Jezus został ukrzyżowany; a napisany był *on* po hebrajsku, po grecku i po łacinie. J 5,2; Dz 21,40;

21. Wtedy powiedzieli Piłatowi arcykapłani żydowscy: Nie pisz: Król Żydów, ale On powiedział: Jestem Królem Żydów.

22. Piłat odpowiedział: Co napisałem, *to* napisałem. J 19,12; Ps 76,10

23. Żołnierze więc, gdy ukrzyżowali Jezusa, wzięli Jego szaty i podzielili na cztery części, każdemu żołnierzowi część, i tunikę; a ta tunika* była bez szwu, cała tkana od góry.

**gr.: chiton - szata wkładana na gołe ciało* Mk 15,24

24. Powiedzieli więc do siebie: Nie rozcinajmy jej, ale losujmy o nią, czyja ma być – aby zostało wypełnione Pismo, *które* mówi: Rozdzielili moje szaty między siebie, a o moje odzienie rzucili los. Wtedy to właśnie uczynili żołnierze. Ps 22,19; Dz 2,23; 13,27

25. A stały przy* krzyżu** Jezusa: Jego matka i siostra Jego matki, Maria, *żona* Kleofasa, i Maria Magdalena. Mt 27,55; Mk 15,40;

lub: blisko, obok; **gr.: stauros - por. J 19,6 Łk 23,49

26. A gdy Jezus ujrzał matkę i ucznia tam stojącego, którego miłował*, powiedział swojej matce: Kobieto, oto twój syn**! J 13,23; 21,7

gr.: agapao - por. J 3,16; **gr.: hyios - syn, reprezentujący ojca*

27. Potem powiedział do ucznia: Oto twoja matka! I od tej godziny wziął ją ten uczeń do siebie. Mt 12,48-50; Mk 3,34; 1Tm 5,2

28. Po tym Jezus wiedząc, że wszystko jest już dokonane*, aby Pismo zostało wypełnione, powiedział: Pragnę. **por. w. 30** Ps 22,15

29. A stało tam naczynie napełnione winnym octem; a oni nasączyli gąbkę winnym octem i zatknęli na hyzop*, podając Mu do ust.

**tj. roślina, której wiązka służyła do pokrapiania*

30. A gdy Jezus otrzymał ocet, powiedział: Wykonało* się; skłonił** głowę i oddał ducha.

**dosł.: jest dokonane - w. 28* Mt 27,40; Mk 15,37; Łk 23,46

**gr.: teleo - doprowadzić do końca, osiągnąć cel - tu: w znacz. poniesienia całkowitej zapłaty jako okrzyk triumfu lub wypełnienia proroctw; **gr.: klino - skłonić, zniżyć (skłonić głowę - Mt 8, 20)*

31. Żydzi więc, aby ciała nie pozostały na krzyżu w szabat, ponieważ był to Dzień Przygotowania – bo ten dzień szabatu był wielki* – prosili Piłata, aby im połamano golenie i usunięto ich. Wj 12,16; Pwt 21,22; Mk 15,42

**tj. szabat, który wypadał w trakcie trwania innego święta*

32. Przyszli więc żołnierze i istotnie połamali pierwszemu golenie, *również* i drugiemu, który z Nim został ukrzyżowany,

33. Ale gdy podeszli do Jezusa i gdy zobaczyli, że już umarł, nie połamali Jego goleni.

34. Lecz jeden z żołnierzy włócznią przebił Jego bok i zaraz wypłynęła krew i woda.
35. A ten, który to widział, świadczy *o tym,* a jego świadectwo jest prawdziwe; i on wie, że mówi prawdę, abyście wy uwierzyli.
36. To bowiem się stało, aby zostało wypełnione Pismo: Kość Jego nie zostanie złamana. Wj 12,46; Ps 22,14; 34,21
37. I ponownie inne *miejsce* Pisma mówi: I będą patrzeć na *Tego,* którego przebili*.
**gr.: ekkenteo - przebić,* Ps 22,16; Za 12,10
przekuć, przekopać, wysunąć, wciągnąć - tu: i Obj 1,7
38. A potem Józef z Arymetei, który był uczniem Jezusa, lecz ukrytym z powodu strachu przed Żydami, poprosił Piłata, aby mógł zdjąć ciało Jezusa. I Piłat *mu* pozwolił. Poszedł więc i zabrał ciało Jezusa.
Mk 15,43; Mt 27,57; J 7,13; 12,42; Flp 1,14
39. Przyszedł również i Nikodem, ten który wcześniej przybył w nocy do Jezusa, niosąc około stu liter* mieszaniny mirry** i aloesu.
**1 litra rzymska to 327,45 g* 2Krn 16,14; J 7,50
***tj. wonna gumożywica wypływająca z kory balsamowca*
40. Wzięli więc ciało Jezusa i wraz z wonnościami zawinęli je *w* płótna*, tak jak Żydzi mają zwyczaj grzebać. **dosł.: płótnami* Dz 5,6
41. A był w tym miejscu, gdzie Go ukrzyżowano ogród, a w tym ogrodzie nowy grobowiec, w którym jeszcze nikt nie został położony. Mt 27,60; Łk 23,54; J 20,15
42. Tam więc, z powodu żydowskiego Dnia Przygotowania*, złożono Jezusa, gdyż grobowiec był blisko. Kpł 2,6; 2Krn 16,4; Iz 53,9
**tj. dzień przed Paschą, kończący się o 18 - tej i nastawał szabat*

20 A pierwszego dnia po szabacie*, Maria Magdalena przyszła rano** do grobowca, gdy jeszcze było ciemno i ujrzała odsunięty kamień od grobowca. Mt 27,60; Łk 24,1
**lub: tygodnia; **o czwartej straży nocnej tj. między 3 a 6*
2. Pobiegła więc i przyszła do Szymona Piotra i do drugiego ucznia, którego miłował Jezus, i powiedziała im: Wzięli Pana z grobowca i nie wiemy, gdzie Go położyli.
3. Wyszedł więc Piotr i ten drugi uczeń, i ruszyli do grobowca.
4. A biegli obaj razem; lecz ten drugi uczeń pobiegł przodem, szybciej od Piotra i pierwszy przyszedł do grobowca, Kpł 13,30
5. A gdy schylił się, widział* leżące płótna; jednak nie wszedł. **dosł.: widzi*
6. Przyszedł więc Szymon Piotr idący za nim, wszedł do grobowca i oglądał* leżące płótna,
**gr.: theoreo - patrzeć uważnie, rozpoznawać, przyglądać się*
7. I chustę*, która była na Jego głowie, nie leżącą razem z płótnami**, ale osobno zwiniętą na jednym miejscu. J 11,44
**gr.: soudarion - chusta używana również do wycierania potu*
***gr.: othonion - kawałek lnianego płótna, w l.mn. pasy płótna*
8. Wtedy też wszedł i ten drugi uczeń, który przybył pierwszy do grobowca, i ujrzał, i uwierzył*. **domyśl. - w zmartwychwstanie* Mk 16,5
9. Jeszcze bowiem nie zrozumieli Pisma, że On musi* powstać z martwych.
**lub: jest konieczne, musi się (wydarzyć)* Ps 16,10
10. I odeszli więc ponownie uczniowie do siebie. J 7,53; 16,32
11. Ale Maria stała płacząc* na zewnątrz przy grobowcu. Gdy tak** płakała, schyliła się do grobowca. Mk 16,5; J 16,6; 19,5
**gr.: klaio - łkać, biadać, lamentować, szlochać; **dosł.: jak więc*
12. I ujrzała dwóch aniołów w bieli siedzących, jednego przy głowie, a drugiego przy stopach, w *miejscu* gdzie leżało ciało Jezusa.
13. A oni powiedzieli jej: Kobieto! Dlaczego płaczesz? Odpowiedziała im: Bo wzięli mojego Pana i nie wiem, gdzie Go położyli.
14. A gdy to powiedziała, odwróciła się i ujrzała stojącego Jezusa; a nie wiedziała, że to jest Jezus. J 21,4; Mk 16,12; Łk 24,16
15. Jezus powiedział do niej: Kobieto! Dlaczego płaczesz? Kogo szukasz? Ona myśląc, że jest to ogrodnik, powiedziała do Niego: Panie! Jeśli ty Go przeniosłeś, powiedz mi, gdzie Go położyłeś, a ja Go wezmę. Łk 24,5
16. Jezus powiedział jej: Mario*! Ona gdy się obróciła, powiedziała do Niego: Rabbuni**! Co wykłada się: Nauczycielu! J 10,3; 13,13;
**N/A - hebr. Mariam; **tj. aram. forma hebr. - Rabbi* Mt 23,8
17. Jezus powiedział do niej: Nie zatrzymuj* mnie, bo jeszcze nie wstąpiłem do mojego Ojca; ale idź do moich braci i powiedz im: Wstępuję do Ojca mojego i Ojca waszego, i do Boga mojego i Boga waszego.
Ps 22,22; Ez 37,27; Mt 12,50; Hbr 2,11; 1J 1,1
**gr.: haptomai - trzymać się czegoś, przylgnąć, dotykać*
18. I przyszła Maria Magdalena, oznajmiając uczniom, że widziała Pana, i że to jej powiedział. Mt 28,10; Mk 16,10
19. Gdy więc był wieczór tego *właśnie* dnia, pierwszego *po* szabacie, a drzwi były zamknięte, z powodu lęku *przed* Żydami, *tam*

gdzie byli zgromadzeni uczniowie, przyszedł Jezus, stanął na środku i powiedział im: Pokój wam! Mk 16,14; Łk 24,36; J 16,33

20. A gdy to powiedział, pokazał im ręce i swój bok. Uradowali się więc uczniowie, widząc Pana. Iz 25,9

21. Wtedy Jezus powiedział im ponownie: Pokój wam; tak jak mnie posłał Ojciec, i ja was posyłam. Mk 16,15

22. A gdy to powiedział, tchnął* *na nich,* mówiąc im: Weźcie** Ducha Świętego.
**gr.: emfysao - dmuchnąć lub tchnąć* Rdz 2,7; Ez 37,9; J 14,16
*na kogoś, dać; **gr.: lambano - Mk 12,20* - tu: tryb rozkazujący*

23. Komukolwiek grzechy odpuścicie*, są im odpuszczone; a komukolwiek zatrzymujecie, są zatrzymane**. 2Kor 2,7; Kol 3,13
**gr.: afiemi - puścić wolno, odejść, pozostawić, nie zatrzymywać*
***gr.: krateo - trzymać w dłoni, władać czymś, być panem*

24. A Tomasza, jednego z dwunastu, zwanego Didymos*, nie było z nimi, gdy przyszedł Jezus. **tj. Bliźniak* J 11,16

25. I powiedzieli mu wtedy inni uczniowie: Widzieliśmy Pana. A on powiedział im: Jeśli nie ujrzę na Jego rękach śladu gwoździ i nie włożę palca swojego w ślad gwoździ, i nie włożę swojej ręki w Jego bok, nie uwierzę. Ps 78,11.32; Za 12,10; J 4,48

26. A po ośmiu dniach Jego uczniowie byli ponownie w domu*, a z nimi i Tomasz. I przyszedł Jezus, gdy drzwi były zamknięte, i stanął na środku, i powiedział: Pokój wam!
**dosł.: wewnątrz* Iz 26,12; 54,10; J 20,19

27. Potem powiedział Tomaszowi: Zbliż* tu swój palec i zobacz moje ręce, i zbliż swoją rękę, i włóż w mój bok, i nie bądź niewierzący**, lecz wierzący. **dosł.: zbliżaj* Mt 17,17
***gr.: apistos - bez wiary, zdradziecki, komu nie można zaufać*

28. A w odpowiedzi Tomasz, rzekł do Niego: Pan* mój i Bóg* mój! Ps 35,23; Iz 9,6; Dz 7,59; Hbr 1,8; 1J 5,20
**w gr.: rodz. określony - ho: ten (Pan), ten (Bóg)*

29. Jezus powiedział mu: Dlatego że mnie widziałeś Tomaszu, uwierzyłeś; błogosławieni*, którzy nie widzieli, a uwierzyli. Łk 1,45; Ps 34,8; Łk 11,27; Rz 4,6; 2Kor 5,7
**lub: szczęśliwi*

30. I wiele też innych *cudownych* znaków* Jezus uczynił wobec swoich uczniów, które nie są zapisane w tym zwoju. **por. J 4,54**

31. Ale te są zapisane, abyście uwierzyli, że Jezus jest Mesjaszem*, Synem Boga, i żebyście wierząc mieli życie w Jego imieniu**.
**gr.: christos - Mesjasz, Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony*
***hebr. idiom: w imieniu tj. w osobie* 1J 1,4; 5,13

21 Potem znów ukazał się Jezus uczniom nad Morzem Tyberiadzkim*, a ukazał się tak: **inna nazwa Morza (Jeziora) Galilejskiego*

2. Byli razem Szymon Piotr i Tomasz, zwany Didymos, i Natanael, który był z Kany Galilejskiej, i synowie Zebedeusza, i dwaj inni z Jego uczniów. J 1,45; 11,16; Mt 4,21

3. Szymon Piotr powiedział im: Idę łowić ryby. Mówią mu: I my pójdziemy z tobą. I wyszli, i zaraz wstąpili do łodzi, a tej nocy nic *nie* złowili. Mt 4,18; Łk 5,10; 1Kor 3,7

4. A gdy nastał wczesny ranek, stanął Jezus na brzegu; jednak nie wiedzieli uczniowie, że to jest Jezus. J 20,14; Mk 16,12; Łk 24,15

5. Jezus więc powiedział im: Dzieciątka*! Nie macie czegoś do zjedzenia**? Odpowiedzieli mu: Nie *mamy.* Łk 24,41; 1J 2,13
lub: chłopcy - por. J 4,49; **każdy pokarm dawany do chleba*

6. On natomiast powiedział im: Zarzućcie sieć po prawej stronie łodzi, a znajdziecie. Zarzucili więc i nie mieli siły, aby ją wciągnąć z powodu mnóstwa ryb. Łk 5,4-7

7. Ten uczeń, którego miłował Jezus, powiedział Piotrowi: *To* jest Pan. Wtedy Szymon Piotr, słysząc, że *to* jest Pan, przepasał się narzutą*, był bowiem nagi**, i rzucił się w morze. **lub: górna część ubrania* Łk 24,30-31
***gr.: gymnos - być biednie lub lekko ubrany, gołym, odkrytym*

8. A inni uczniowie przybyli w łodzi, bo byli niedaleko od lądu, około dwieście łokci*, ciągnąc sieć z rybami. Pwt 3,11
**gr.: pechys - ramię, łokieć - miara dł. 1 łokieć - ok. 45 cm, tu: 90 m*

9. Gdy więc wyszli na ląd, ujrzeli leżące rozpalone węgle* i ułożoną rybę i chleb.
**dosł.: stos płonących węgli lub węgli drzewnych*

10. Jezus powiedział im: Przynieście kilka ryb, które teraz złowiliście. Łk 5,6

11. Szymon Piotr wstąpił więc *do łodzi* i wyciągnął sieć na ląd, pełną wielkich ryb, których było sto pięćdziesiąt trzy; a *choć* było ich tak wiele, sieć się nie rozdarła.

12. Jezus powiedział im: Chodźcie i zjedzcie posiłek*. A żaden z uczniów nie śmiał** Go pytać: Kim Ty jesteś? Wiedząc, że to jest Pan. **tj. śniadanie lub obiad* Obj 22,17
***gr.: tolmao - być śmiałym, gardzić strachem, odważyć się na coś*

13. Więc przyszedł Jezus, wziął chleb i dał im, podobnie i rybę.

14. To już trzeci raz ukazał się Jezus swoim uczniom *jako* wzbudzony z martwych.

15. Gdy więc spożyli posiłek*, Jezus powiedział do Szymona Piotra: Szymonie, synu Jonasza, miłujesz** mnie więcej niż ci? Powiedział Mu: Tak jest, Panie! Ty wiesz, że Ciebie kocham***. Rzekł *więc* do niego: Paś**** moje jagnięta. **por. w. 12** Jr 3,15; Hbr 4,13;

***gr.: agape - miłość, dobra wola, życzliwość* 1P 5,2
w sensie decyzyjnym wyrażająca się w czynach
****gr.: fileo - kochać, okazywać czułość, całować*
w sensie wielkiego zaangażowania emocjonalnego
*****gr.: bosko - karmić, paść - obrazowo - nauczać, wychowywać*

16. Powiedział mu ponownie, po raz drugi: Szymonie, synu Jonasza, miłujesz* mnie? Powiedział do Niego: Tak, Panie! Ty wiesz, że Cię kocham**. Powiedział mu: Bądź pasterzem*** moich owiec****. Ps 95,7; J 10,11-16; 18,17

**gr.: agape; **gr.fileo; ***dosł.: pasterzuj - gr.: poimaiono - paść, nadzorować, opiekować, prowadzić; ****gr.: probaton - drobniejsze udomowione bydło, najczęściej owca lub koza*

17. Powiedział mu po raz trzeci: Szymonie, synu Jonasza, kochasz* mnie? Zasmucił się Piotr, że do niego po raz trzeci powiedział: Czy mnie kochasz*? I odpowiedział Mu: Panie! Ty wiesz wszystko, Ty wiesz, że Ciebie kocham*. Jezus powiedział mu: Paś** moje owce.

gr.: fileo - w. 15** Joz 22,22; Hi 31,4; Lm 3,33; Mt 26,75; J 16,30
***gr.: bosko - karmić, paść - obrazowo - nauczać, wychowywać*

18. Zaprawdę*, zaprawdę* mówię ci: Gdy byłeś młodszy, sam się przepasywałeś i chodziłeś, gdzie chciałeś; lecz gdy się zestarzejesz, wyciągniesz** swoje ręce, a inny cię opasze i poprowadzi***, gdzie nie chcesz.

**gr.: amen - z hebr.: godne wiary, uroczysty akt potwierdzenia*
***gr.: ekteino - wyprostować, rozciągnąć - sugestia ukrzyżowania?*
****gr.: fero - prowadzić, nieść, podtrzymywać, przewodzić*

19. A to powiedział, zaznaczając jaką śmiercią odda chwałę* Bogu. A gdy to powiedział, rzekł mu: Chodź za mną. Lb 14,24; J 12,26

gr.: doksadzo - otoczyć chwałą, sławić, uwielbić - J 7,39*

20. A Piotr, gdy się obrócił, ujrzał idącego ucznia, którego miłował Jezus, tego, który spoczął podczas wieczerzy przy* Jego piersi i zapytał: Panie! Kim jest ten, co Ciebie wydaje? J 13,23-25; 19,26-27; 20,2; 21,7

**idiom odnoszący się do spoczywania na honorowym miejscu przy stole podczas wspólnego posiłku*

21. A gdy ujrzał go Piotr, powiedział Jezusowi: Panie, a co z tym?

22. Jezus powiedział mu: *A* jeśli zechciałbym pozostawić go, aż przyjdę*, co ci *do* tego? Ty chodź za mną! **dosł.: przychodzę* Mt 16,27; Mk 9,1

23. Rozeszła się więc ta wieść* między** braćmi, że ten uczeń nie umrze***. Ale Jezus nie powiedział mu, że nie umrze***, lecz: Jeśli zechciałbym go pozostawić, aż przyjdę****, co ci *do* tego? Pwt 29,28; Hi 28, 28; Dn 4,35; Mk 9,1; 1Kor 4,5

**dosł.: słowo; **do; ***dosł.: (ma nie) umierać*
*****gr.: erchomai - przyjść, przybywać, tu: przychodzę*

24. *A* to jest uczeń, który świadczy* o tym, i *który* to napisał; a wiemy, że prawdziwe jest jego świadectwo*. J 19,35; 1J 1,1; 3J 1,12

**gr.: martyreo - być naocznym świadkiem, wydać świadectwo w sądzie, świadczyć aż do męczeństwa, być męczennikiem*

25. Jest jeszcze wiele innych licznych *rzeczy,* które uczynił Jezus, które gdyby miały zostać spisane jedne po drugich*, to sądzę, że i cały** świat nie zmieściłby zwojów*** spisanych *o tym*. Amen. Ps 34,8; 40,5; Łk 1,45

lub: pojedynczo; **dosł.: sam; ***gr.: biblion - por. 2Tm 4,13

Dzieje Apostolskie

1 Pierwszą relację* napisałem, Teofilu, o wszystkim, co Jezus zaczął czynić,
a także nauczać *od początku,* Łk 1,3
**gr.: logos - w narracji historycznej lub traktatu ma powszechne zastosowanie u pisarzy greckich*
2. Aż do dnia, w którym po przekazaniu przez Ducha Świętego *poleceń* apostołom, których sobie wybrał, został wzięty do góry;
3. Im też po swojej męce, w wielu niepodważalnych dowodach, przedstawił się jako żyjący, ukazując* się im przez czterdzieści dni i mówiąc o Królestwie Bożym. Dz 13,31; Mk 16,10; J 20,1; 1Kor 15,5
**lub: dał się widzieć*
4. A w czasie wspólnego spotkania* z nimi, nakazał** im: Nie oddalajcie się z Jerozolimy, ale oczekujcie obietnicy Ojca, o której słyszeliście ode mnie. Dz 2,33; Łk 24,49; J 14,16
**gr.: synalidzo - zebrać się razem, spotkać, jeść wspólnie*
***gr.: parangello - polecić, rozkazać, przekazać*
5. Jan bowiem chrzcił* w wodzie, lecz wy, po niewielu dniach zostaniecie zanurzeni* w Duchu Świętym. Mt 3,13; Łk 3,16; 1Kor 12,13
gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11
6. A gdy się zgromadzili, pytali Go, mówiąc: Panie! Czy w tym czasie przywrócisz* Królestwo Izraelowi? Jr 23,5; Iz 9,6; Dn 7,27
**gr.: apokathistemi - przywrócić do poprzedniego pierwotnego stanu, odnowić, naprawić - tu: przywracasz - czas teraź.*
7. On jednak powiedział do nich: Nie wasza to rzecz poznać czasy i pory, które Ojciec swą* władzą ustalił. **dosł.: we własnej* Dz 17,26
8. Ale otrzymacie* moc Ducha Świętego, który przyszedł** do was; i będziecie mi świadkami zarówno w Jerozolimie, *jak* i w całej Judei, i w Samarii, aż do krańców ziemi.
**lub: weźmiecie; **czas przeszły dokonany - por. J 20,22*
***lub: gdy do was (już) przyjdzie* Mi 3,8; Łk 24,48; Rz 15,19
9. I gdy to powiedział, a oni patrzyli, został uniesiony w górę, i obłok wziął Go sprzed ich oczu. Mk 16,5; Obj 3,4
10. A gdy byli wpatrzeni w niebo, *jak* On się oddala, oto dwaj mężowie stanęli przy nich w białym odzieniu,
11. I ci powiedzieli: Mężowie *z* Galilei, czemu stoicie, wpatrując się w niebo? Ten Jezus, który od was w górę został uniesiony do nieba, powróci w taki sposób, jak Go widzieliście idącego do nieba. 1Tes 4,16; Obj 1,7
12. Wtedy wrócili do Jerozolimy z góry, zwanej Oliwną, która leży* blisko Jerozolimy na odległość** drogi szabatowej. **dosł.: jest* Za 14,4
***tj. dozwolona odległość na przebycie w szabat - 1040 m*
13. I gdy weszli *do miasta,* wstąpili do sali na piętrze, gdzie się zatrzymali: Piotr i Jakub, i Jan, i Andrzej, Filip i Tomasz, Bartłomiej i Mateusz, Jakub syn Alfeusza i Szymon Zelota*, i Juda *syn* Jakuba. **por. Łk 6,15**
14. Ci wszyscy trwali niezłomnie* *i* jednomyślnie** w modlitwie i prośbie, razem z kobietami, i z Marią, matką Jezusa, i z Jego braćmi. **gr.: proskartereo - por. Dz 2,42* Łk 8,2
***gr.: homothymadon - zgodnie co do celu, myśli, działania*
15. W tych też dniach powstał Piotr pośród uczniów – a w tym samym *miejscu* była rzesza razem *licząca* około sto dwadzieścia osób* – i powiedział: **dosł.: imion*
16. Mężowie bracia*! Musiało zostać wypełnione to Pismo, w którym Duch Święty przepowiedział przez usta Dawida o Judaszu, który stał się przewodnikiem tych, którzy schwytali Jezusa; 2Sm 23,2; Ps 41,10; Mk 12,36; J 13,18
**tj. uroczysty zwrot obejmujący również kobiety*
17. Który został zaliczony do nas i dostał w udziale dziedzictwo tej służby.
18. On rzeczywiście za zapłatę niesprawiedliwości nabył pole, ale gdy padł na twarz, pękł wpół i wypłynęły wszystkie jego wnętrzności. Za 11,12-13
19. I stało się to wiadome wszystkim mieszkającym w Jerozolimie, tak że nazwano to pole w ich własnym* języku** Akeldamach, to jest Pole Krwi. **tj. w jęz. aramejskim*
***gr.: dialektos - mowa, język, narzecze, dialekt*
20. Napisane jest bowiem w zwoju* Psalmów: Niech mieszkanie jego stanie się puste i niech nikt w nim nie zamieszka, a jego urząd** oby wziął inny. Ps 69,26; 109,8; Tt 1,5-9
**gr.: biblos - zwój pergaminu lub papirusu, zwój zapisany*
***gr.: episkope - biskupstwo, nadzór, doglądanie, piecza*

21. Trzeba* więc, aby spośród mężów, którzy towarzyszyli nam przez cały czas, gdy Pan Jezus przebywał** wśród nas, Łk 10,1
**gr.: dei - jest konieczne; **idiom: gdy do nas przyszedł i odszedł*
22. Począwszy od chrztu Jana aż do dnia, w którym został wzięty od nas w górę, aby jeden z nich*, stał się razem z nami świadkiem Jego powstania *z martwych*. **dosł.: tych*
23. I postawili dwóch: Józefa, zwanego Barsabą, którego też nazywano Justus* i Mattiasza**. **tj. Sprawiedliwy; **hebr.: Mattithjah - dar JHWH*
24. A pomodlili się, mówiąc: Ty, Panie! Który znasz serca wszystkich, wskaż z tych dwóch jednego, którego sobie wybrałeś, Lb 27,16
25. Aby przyjął dziedzictwo tej służby i apostolstwa, od którego odstąpił Judasz, by pójść na *swe* własne miejsce. Rz 1,5; 1Kor 9,2
26. I rzucili* ich losy. I padł los na Mattiasza; i został dobrany** do *grona* jedenastu apostołów. **dosł.: dali* Joz 18,10; Kpł 16,8; 1Sm 14,41
***gr.: synkatapsefidzo - być dobranym do, składać los w urnie*

2 I gdy nadszedł* dzień Pięćdziesiąty, byli wszyscy *zgromadzeni* jednomyślnie na tym samym** *miejscu*. Kpł 23,15; Pwt 16,9; **dosł.: i w wypełnionym dniu; **lub: w jednym* 1Kor 16,8
2. I nagle powstał z nieba szum, jakby nadchodzącego gwałtownego wiatru, i napełnił cały dom, gdzie przebywali*. **dosł.: siedzieli*
3. I ukazały się im rozdzielające się języki jakby ognia, tak że spoczął* na każdym** z nich. **dosł.: usiadł; **każdym jednym*
4. I napełnieni zostali wszyscy Duchem Świętym, i zaczęli mówić innymi językami, tak jak Duch dawał im się wypowiadać. 1Kor 12,10
5. A przebywali w Jerozolimie Żydzi, mężowie pobożni*, z każdego narodu pod niebem. **gr.: eulabes - pełen czci dla Boga, oddany Bogu, pobożny*
6. A gdy powstał ten głos, zeszło się mnóstwo *ludzi* i zdumieli się, że słyszeli, każdy z nich*, *jak* mówili ich własnym językiem**. **dosł.: każdy jeden; **gr.: dialektos - mowa, język, dialekt*
7. I zdumiewali się wszyscy, i dziwili się, mówiąc jedni do drugich: Czy oto ci wszyscy, którzy mówią, nie są Galilejczykami?
8. Jak to więc jest, że słyszymy każdy z nas własny język* w którym się urodziliśmy? **w. 6***
9. Partowie i Medowie, i Elamici, i zamieszkujący Mezopotamię, Judeę a także Kapadocję, Pont i Azję,
10. Frygię a także Pamfilię, Egipt i części Libii, tej *leżącej* naprzeciw Cyreny, i przybysze* z Rzymu, Judejczycy, a także prozelici**, **dosł.: przebywać w kraju; **tj. poganie wyznający judaizm*
11. Kreteńczycy i Arabowie, słyszymy ich mówiących w naszych językach* *o* wielkich dziełach Boga. **gr.: glossa - język, mowa, dialekt*
12. I zdumieli się wszyscy, i byli zakłopotani*, mówiąc jeden do drugiego: Cóż to ma być? **lub: byli zaniepokojeni, zastanawiając się*
13. Inni natomiast szydząc, mówili: Upili* się młodym winem. **dosł.: są wypełnieni* 1Sm 1,14
14. Wtedy wstał Piotr z jedenastoma, podniósł swój głos i przemówił* do nich: Mężowie Judejczycy i wy zamieszkujący Jerozolimę! Niech jest to wam wiadome i wysłuchajcie** moich słów. **zwrot dotyczy podniosłej, dostojnej mowy **gr.: enotidzomai - nakłonić swoje uszy* Iz 40,9; 58,1
15. Bowiem nie są oni pijani, jak przypuszczacie*, gdyż jest trzecia** godzina dnia. **lub: podejrzewacie; **tj. 9 - ta wg obecnej rachuby czasu*
16. Ale to jest *to,* co jest powiedziane przez proroka Joela: Jl 3,1-5
17. I *tak* będzie w ostatecznych dniach, mówi Bóg, wyleję z Ducha mojego na wszelkie ciało*, prorokować będą synowie wasi i córki wasze, a młodzieńcy wasi ujrzą widzenia, a starsi** wasi będą śnić sny. Iz 2,2; Mi 4,1; 2Tm 3,1
tj. na każdego człowieka; **gr.: presbyteros - por. 1Tm 5,19
18. I nawet na moje sługi* i na moje służebnice* w tych dniach wyleję z Ducha mojego, i będą prorokować; **lub: niewolników* Jl 3,5
19. I ukażę* cuda** na niebie w górze, i znaki*** na ziemi na dole, krew, ogień i kłęby dymu. **dosł.: dam; **gr.: teras - cud jako zjaw. fiz.; ***J 4,54**
20. Słońce zostanie obrócone w ciemność, a księżyc w krew, zanim przyjdzie ten wielki i jawny* dzień PANA. Iz 2,12; 13,9; 24,23; **lub: wyraźnie widoczny, sławny* Ml 4,5; 1Tes 5,2; 2P 3,10
21. I stanie* się, że każdy, kto wezwie** imienia PANA, zostanie zbawiony. Jl 3,5; **dosł.: i będzie; **lub: przywoła do siebie* Rz 10,13; 1Kor 1,2
22. Mężowie Izraelici! Słuchajcie tych słów: Jezusa Nazarejczyka, męża od Boga, który jest wam potwierdzony* przez moce, cuda i znaki, które czynił Bóg przez Niego pośród was, jak to sami wiecie, **lub: wskazany* Łk 7,20
23. Tego, *zgodnie z* ustalonym postanowieniem* i uprzednią wiedzą** Boga wydanego, wzięliście i przytwierdziliście *do krzyża* rękami ludzi nieprawych. Łk 22,22; Rz 8,29; 1P 1,2
**lub: radą, zamiarem; **wcześniejsze: wiedza lub wybranie*

24. Jego to wzbudził Bóg, gdy uwolnił* *od* bólów śmierci, gdyż było rzeczą niemożliwą, aby przez nią był trzymany. J 10,18;
**lub: rozwiązał* Rz 8,11; Hbr 13,20; 1P 1,21
25. Dawid bowiem mówi o Nim: Przez cały czas widziałem* PANA przed moim obliczem: Bo jest po mojej prawicy, abym nie został zachwiany. Ps 16,8-11; Dz 4,28; Rz 8,28
**gr.: proorao - widzieć przed sobą, mieć przed oczami*
26. Dlatego doznało radości* moje serce i rozradował się mój język, a jeszcze i ciało moje mieszkać** będzie w nadziei; Ps 57,8
**dosł.: zostało rozradowane; **rozbije namiot*
27. Nie zostawisz bowiem mojej duszy w Hadesie*, ani nie dopuścisz**, by święty Twój oglądał zepsucie. Ps 16,10; 86,13; Iz 43,3; 45,11; 47,4
**gr. określ. krainy umarłych - hebr. Szeol - Ps 16,10; **lub: dasz*
28. Dałeś mi poznać drogi życia i napełnisz mnie radością przed* Twoim obliczem.
**lub: (wypływającą) z Twojego oblicza*
29. Mężowie bracia! Wolno mi mówić z *całą* śmiałością* do was o patriarsze Dawidzie, że umarł i został pogrzebany, a jego grobowiec jest u nas aż do dnia dzisiejszego. 1Krl 2,10;
**lub: ufną odwagą, otwartością* Dz 13,36; Hbr 7,4
30. Będąc więc prorokiem, i wiedząc, że Bóg potwierdził przysięgą, że z owocu jego lędźwi* według ciała wzbudzi Mesjasza i posadzi na jego tronie, Ps 89,4-5; 132,11
**lub: bioder, w semickim myśleniu miejsce mocy rozrodczej*
31. To przewidując, powiedział o zmartwychwstaniu Mesjasza, że nie została dusza Jego w Hadesie, a ciało Jego nie zobaczy zepsucia.
32. Tego to Jezusa wzbudził Bóg, czego my wszyscy jesteśmy świadkami. Dz 1,8; Łk 24,48
33. Będąc więc wywyższonym prawicą Boga, i otrzymując od Ojca obietnicę Ducha Świętego, wylał* to, co wy teraz widzicie i słyszycie. **gr.: ekcheo - wylać, w przenośni - rozdawać obficie*
34. Albowiem Dawid nie wstąpił do nieba, lecz sam mówi: Powiedział PAN mojemu Panu: Zasiadaj po mojej prawicy, Ps 110,1
35. Aż położę nieprzyjaciół twoich *jako* podnóżek twoich stóp. Łk 20,42; Hbr 1,13
36. Niech więc wie z pewnością cały dom Izraela, że i Panem i Mesjaszem uczynił Go Bóg, tego Jezusa, którego wy ukrzyżowaliście.
37. Gdy to usłyszeli, serca *ich* zostały przeszyte do głębi i powiedzieli do Piotra oraz do pozostałych apostołów: Co mamy czynić, mężowie bracia? Dz 7,54; J 8,9
38. A Piotr powiedział do nich: Upamiętajcie* się i niech każdy z was zostanie ochrzczony** w imieniu Jezusa Chrystusa ze względu*** na odpuszczenie grzechów, a otrzymacie**** dar Ducha Świętego. Dz 8,12; Mt 28,19; Łk 24,47
**gr.: metanoeo - zmienić myślenie, zawrócić; **lub: zanurzony ***gr.: dia - ze względu na, z powodu, na, przez; ****lub: weźmiecie*
39. Dla was bowiem jest ta obietnica i *dla* waszych dzieci, i *dla* wszystkich, którzy są z dala, ilu ich powoła PAN, Bóg nasz.
40. I w wielu innych słowach świadczył i zachęcał *ich,* mówiąc: Dajcie się uratować* z tego przewrotnego** pokolenia.
**gr.: sodzo - zbawić, ocalić; **lub: wypaczonego, skrzywionego*
41. Ci więc, którzy z radością przyjęli jego słowa, zostali ochrzczeni, i w tym dniu przyłączonych zostało około trzech tysięcy dusz.
42. I trwali niezłomnie* w nauce** apostołów i *we* wspólnocie***, i *w* łamaniu chleba, i *w* modlitwach. Łk 24,35; Dz 20,7; Ef 6,18
**gr.: proskartereo - trwać przy kimś, gotowość, wytrwałość **gr.: didache - nauczanie, doktryna; ***gr.: koinonia - społeczność, wspólna więź, bliskość, współudział, wspólnota*
43. I każdą duszę* ogarniała bojaźń, a przez ręce apostołów działo się wiele znaków** i cudów. **gr.: psyche - por. Mk 8,35**; **por. J 4,54** Dz 5,12
44. A wszyscy wierzący byli na tym samym *miejscu* i wszystko mieli wspólne. Dz 5,4
45. I sprzedawali swoje posiadłości i majątki, i rozdzielali je wszystkim, zgodnie z tym, jaką kto miał potrzebę. Dz 4,34-36
46. I codziennie też trwali niezłomnie *i* jednomyślnie w świątyni, łamiąc także chleb po domach, przyjmowali pokarm z radością* i w prostocie serca, Joz 9,2; Dz 1,14;
**lub: w radosnym uniesieniu* Dz 4,24; 15,25; Flp 2,2
47. Chwaląc* Boga i mając życzliwość** u całego ludu. A Pan codziennie przyłączał *do* tego grona*** – do zboru**** – tych, którzy dostępowali zbawienia*****. **lub: wielbiąc; **łaskę ***dosł.: w to samo - por. w. 44 ; ****gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie - Obj 22,16*; *****lub: mieli być zbawieni, byli zbawiani*

3 A Piotr i Jan wchodzili do świątyni w godzinę modlitwy, o dziewiątej*. **tj. 15-tej*
2. I był *właśnie* niesiony pewien mąż, chromy* już w** łonie swojej matki, a którego kładziono każdego dnia przy bramie świątyni, zwanej Piękną, aby prosił o dar miłosierdzia*** tych, którzy wchodzili do świątyni.
**lub: kulawy; **dosł.: od łona; ***wsparcie dla ubogich, jałmużnę*
3. Ten widząc Piotra i Jana, gdy mieli wejść do świątyni, prosił *ich* o dar miłosierdzia.

4. A Piotr, wpatrując się w niego wraz z Janem, powiedział: Spójrz na nas!
5. On więc spojrzał* na nich, spodziewając się od nich coś dostać. **lub: zwrócił uwagę*
6. Piotr natomiast powiedział: Nie mam srebra ani złota; lecz co mam, to ci daję: W imieniu Jezusa Chrystusa Nazarejczyka wstań i chodź. Dz 16,18; 1Kor 1,2; Flp 2,10; Mt 7,22
7. I chwycił go prawą ręką, i podniósł, a natychmiast zostały wzmocnione jego stopy i kostki. Mt 8,3; Mk 1,31; 2,12
8. A podskakując, stanął i chodził, i wszedł z nimi do świątyni, chodząc, skacząc i chwaląc* Boga. **gr.: aineo - wielbić, chwalić* Iz 35,6
9. I zobaczył go cały lud, jak chodził i chwalił Boga. Dz 4,16.21
10. I poznali też, że *to* on był tym, który dla *uzyskania* wsparcia* siadał przy Bramie Pięknej świątyni; i napełnieni zostali zdumieniem i uniesieniem z powodu tego, co mu się stało. **gr.: eleemosyne - dar miłosierdzia, jałmużna*
11. A gdy chromy, ten, który został uzdrowiony, trzymał się Piotra i Jana, zbiegł się do nich cały zdumiony lud do portyku*, zwanego Salomonowym. J 10,23; Dz 5,12
**tj. zadaszona kolumnada chroniąca przed upałem*
12. Co widząc Piotr, odpowiedział ludowi: Mężowie Izraelici! Dlaczego się z tego powodu dziwicie, lub dlaczego tak uważnie nam się przypatrujecie, jakbyśmy to własną mocą lub pobożnością uczynili, że on chodzi?
13. Bóg Abrahama, Izaaka, Jakuba, Bóg naszych ojców, wprowadził do chwały Jezusa, swojego Syna*, którego wy wydaliście i wyparliście** się Go przed obliczem Piłata, który zasądził Jego uwolnienie. Ps 71,22
**gr.: pais - małe dziecko, chłopiec, sługa; **lub: odrzuciliście*
14. Ale wy zaparliście się Świętego i Sprawiedliwego i prosiliście o darowanie wam mordercy, Iz 43,3; Dz 7,52; 22,14
15. I zabiliście Sprawcę* życia, którego Bóg wzbudził z martwych, czego my jesteśmy świadkami. **gr.: archegos - początek, wódz, twórca*
16. A z powodu wiary w imię Jego, imię Jego wzmocniło tego, którego wy widzicie i znacie; a wiara w Niego, dała mu pełne zdrowie* wobec was wszystkich. Dz 4,10; 16,18
**gr.: holokleria - całkowita sprawność, doskonały stan ciała*
17. Ale teraz, bracia, wiem, że tak jak i wasi przywódcy uczyniliście to z niewiedzy,
18. Bóg natomiast wypełnił w ten sposób *to,* co przez usta wszystkich proroków wcześniej oznajmił*, *że* Jego Mesjasz miał cierpieć**. **gr.: prokatangello - oznajmić wcześniej, że coś nastąpi*
***gr.: pascho - cierpieć dotkliwie, znosić niedolę, odczuwać*
19. Dlatego upamiętajcie* się i nawróćcie, aby zostały zmazane** wasze grzechy, i aby nadeszły od oblicza PANA czasy ochłody***,
**lub: zmieńcie myślenie, zawróćcie* Iz 52,1; Dz 2,38;
***lub: starte; ***orzeźwienia* 2Tm 2,25; Mt 13,15; Jk 5,19
20. I aby posłał wcześniej zapowiedzianego* wam Jezusa Mesjasza**. Hbr 9,28
**dosł.: który jest wcześniej ogłoszony przez herolda*
***gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz*
21. Którego niebo musi przyjąć aż do czasu odnowienia* wszystkich *rzeczy,* o których powiedział Bóg od wieku** przez usta wszystkich swoich świętych proroków. ***por. Hbr 1,2****
**gr.: apokatastasis - przywrócenie do poprzedniego pierwotnego stanu, odnowa, naprawa - również jako wyraz. medyczne*
22. Mojżesz bowiem prawdziwie powiedział do ojców, że Proroka wzbudzi wam PAN, Bóg wasz, spośród waszych braci, jak mnie; Jego będziecie słuchać we wszystkim, cokolwiek do was będzie mówić. Pwt 18,15; Dz 7,37
23. I stanie* się, że każda dusza**, która nie usłuchałaby tego Proroka, będzie całkowicie wytępiona*** z ludu. **dosł.: będzie; **tj. każda osoba*
****lub: doszczętnie zgładzona, zniszczona całkowicie*
24. I wszyscy prorocy* od Samuela, którzy kolejno przemawiali, zapowiadali** te dni.
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*
***lub: wcześniej głosili - por. w. 18** 1Sm 3,20; Ps 99,6; Jr 15,1
25. Wy jesteście synami proroków i przymierza, które zawarł* Bóg z naszymi ojcami, mówiąc do Abrahama: A twoim potomkiem** zostaną ubłogosławione wszystkie rody*** ziemi.
**gr.: diatithemi - ustanowić, zawrzeć umowę* Rdz 9,9; 17,2
***lub: nasieniem; ***kolejne pokolenia pochodz. od ojca rodu*
26. Wam *to* najpierw Bóg wzbudził swojego Syna* Jezusa i posłał Go, błogosławiąc was w nawracaniu** każdego od waszych niegodziwości. **gr.: pais - małe dziecko, chłopiec, sługa*
***gr.: apostrefo - odwrócić, porzucić, zawrócić, powrócić na*

4 A gdy oni przemawiali do ludu, stanęli obok nich kapłani i dowódca* straży świątyni, i saduceusze, Mt 22,23
**gr.: strategos - dowódca armii, dowódca lewitów w świątyni*
2. Oburzając* się, że nauczali lud i głosili powstanie z martwych w Jezusie.
**gr.: diaponeo - być zgorszonym, utrudzonym - Dz 16,18*
3. I pochwycili* ich w swe ręce, i osadzili pod

strażą aż do następnego dnia; bo był już wieczór. **dosł.: zarzucili na nich ręce* Łk 21,12; Dz 5,18

4. Wielu natomiast *z tych,* którzy usłyszeli te słowa*, uwierzyło; a była** liczba tych mężów około pięciu tysięcy. **dosł.: to słowo*
***gr.: ginomai - stać się, być, pojawić, powstać, zaistnieć*

5. I stało* się, *że* nazajutrz zebrali się w Jerozolimie ich przywódcy, i starsi, i uczeni w Piśmie**, **gr.: ginomai - por. w.4*; **por. Mt 9,3**

6. I Annasz, arcykapłan, i Kajfasz, i Jan, i Aleksander, i ci* którzy byli z rodu arcykapłańskiego; **dosł.: i ilu, jacy* J 18,13

7. A gdy postawili ich pośrodku, wypytywali: Jaką mocą albo w czyim imieniu to uczyniliście? Wj 2,14; Mt 21,23; J 2,18

8. Wtedy Piotr, napełniony* Duchem Świętym, powiedział do nich: Przywódcy ludu i starsi Izraela! **lub: zostawszy napełnionym* Łk 12,11

9. Jeśli my dzisiaj jesteśmy przesłuchiwani* z powodu dobrodziejstwa *uczynionego* człowiekowi choremu, dzięki któremu** on jest *teraz* uratowany***. **lub: badani w śledztwie*
tj. jaką mocą w czyim imieniu - zaimek pytajny; ***por. w. 12*

10. *To* niech wam wszystkim i całemu ludowi Izraela jest wiadome*, że w imieniu Jezusa Chrystusa Nazarejczyka, którego wy przybiliście do krzyża, a którego Bóg wzbudził z martwych, w tym *imieniu* stoi on przed wami zdrowy. **lub: znane* Jr 42,19; Dn 3,6; 4,30; 5,29

11. On jest tym kamieniem wzgardzonym* przez was budujących, który stał się głowicą** węgła***. **lub: uznanym za nic* Iz 28,16;
***lub: podstawą; ***narożnika, kąta* Mt 21,42; 1P 2,6-8

12. I nie ma w nikim innym zbawienia, bowiem nie ma innego imienia pod niebem, danego ludziom, w którym moglibyśmy* zostać zbawieni**. Mt 1,21; J 4,42; Hbr 2,3
**gr.: dei - jest konieczne, potrzeba; **dosł.: nam zostać zbawionymi; **gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować, uzdrowić*

13. A widząc odwagę Piotra i Jana, i gdy pojęli, że są to ludzie nieuczeni i prości*, dziwili się i poznali, że oni również byli z Jezusem.
**gr.: idiotes - nieobeznany, laik, nieuczony, niewyćwiczony*

14. A patrząc na stojącego razem z nimi człowieka, który został uzdrowiony, nie mieli nic przeciwko *nim* do powiedzenia.

15. I gdy rozkazali im wyjść z miejsca* *posiedzeń* Sanhedrynu**, naradzali*** się między sobą, **gr.: ekso - na zewnątrz, poza* J 11,47
***tj. Najwyższa Rada Żydów składająca się z 71 członków*
****idiom - zderzyli się przeciw sobie - tj. ścierali się, sprzeczali*

16. Mówiąc: Co uczynimy tym ludziom? Gdyż istotnie stał się przez nich widoczny wszystkim mieszkającym w Jerozolimie *cudowny* znak i nie możemy temu zaprzeczyć*.
**lub: odrzucić, odmówić (uznania)* Dz 6,10

17. Lecz, aby to *jeszcze* bardziej nie rozniosło się między ludem, zabrońmy im pod groźbą*, aby więcej w tym imieniu nie mówili do nikogo z ludzi. **hebraizm: zagrozić groźbą* Łk 24,47

18. I wezwali ich, *i* nakazali im, aby w ogóle nie mówili ani nie nauczali w imieniu Jezusa.

19. Lecz Piotr i Jan w odpowiedzi, powiedzieli do nich: Czy jest to słuszne* przed obliczem Boga, was słuchać bardziej niż Boga? Osądźcie. **lub: sprawiedliwe, prawe* Dz 5,29; Ga 1,10

20. My bowiem, nie możemy nie mówić tego, co widzieliśmy i słyszeliśmy.

21. A oni po dalszych groźbach wypuścili ich z powodu ludu, nie znajdując nic, za co mogliby ich ukarać; wszyscy bowiem chwalili Boga za to, co się stało. Jr 1,7

22. Bo człowiek, na którym dokonał* się ten *cudowny* znak uzdrowienia, liczył więcej niż czterdzieści lat. **dosł.: stał się - w. 4***

23. A gdy zostali zwolnieni, przyszli do swoich i oznajmili im wszystko, *co* do nich powiedzieli arcykapłani i starsi.

24. A ci, gdy to usłyszeli, podnieśli jednomyślnie głos do Boga i powiedzieli: Władco! Boże, Ty który uczyniłeś niebo i ziemię, i morze i wszystko, *co* w nich *jest,* Iz 51,12; Dz 16,25

25. Który powiedziałeś przez usta Dawida, swojego sługi: Czemu wzburzyły się narody, a ludy rozmyślały* o marności**? Ps 2,1-6
**lub: mieli staranie, obmyślały, troszczyły; **o próżności*

26. Powstali królowie ziemi, a przywódcy zebrali się razem przeciwko PANU i przeciwko Jego Mesjaszowi*. **por. Dz 3,20*** Ps 83,2

27. Bo rzeczywiście* zebrali się razem** przeciwko świętemu Synowi*** Twojemu, Jezusowi, którego namaściłeś, Herod, a także i Poncjusz Piłat z narodami i z ludem Izraela, **lub: naprawdę; **na jedno (miejsce); ***por. Dz 3,13**

28. Aby uczynili wszystko* *to, co* ręka Twoja i wola Twoja wcześniej postanowiła**, aby się stało. **dosł.: jak wiele; **lub: przeznaczyła - por. 1Kor 2,7**

29. A teraz, PANIE, spójrz na ich groźby, i daj swoim sługom z całą śmiałością* głosić** Twoje Słowo; 1Tes 2,2; Dz 4,13; Ef 6,19
**gr.: parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga; **lub: mówić*

30. Gdy Ty wyciągasz *swoją* rękę by* uzdrawiać, tak by działy się znaki i cuda, przez imię Twojego świętego Syna, Jezusa.
**gr.: eis - ku, do, na* Dz 5,12; Rz 15,19; Hbr 2,4

31. A gdy oni się pomodlili, zatrzęsło się miejsce, w* którym byli zgromadzeni, i wszyscy zostali napełnieni Duchem Świętym, i ze śmiałością** głosili*** Słowo Boże. Dz 2,4;
lub: na którym; **gr.: parresia - por. w. 29*; ***w. 29* Dz 16,26

32. A mnóstwo tych, którzy uwierzyli, miało* *jedno* serce i jedną duszę, a nikt** nie mówił, że jego dobytek*** był *jego* własnością, ale wszystko mieli**** wspólne. Dz 1,14; 1P 4,11
**dosł.: było; **ani jeden; ***lub: majątek; ****dosł.: było im*

33. A apostołowie z wielką mocą składali* świadectwo** o powstaniu *z martwych* Pana Jezusa, była też nad nimi wszystkimi wielka łaska. **dosł.: dawali; **gr.: martyrion - dowód, świadectwo*

34. Albowiem nie było wśród nich nikogo, kto by cierpiał niedostatek; gdyż ci, którzy byli właścicielami pól* lub domów, sprzedawali *je* i przynosili równowartość** *tego, co* zostało sprzedane, **lub: terenów*
***gr.: time - wycena, cena - (tu: równowartość), szacunek, cześć*

35. I kładli u stóp apostołów; i rozdawano każdemu, zgodnie z tym, kto jaką miał potrzebę*. Ne 13,13; Dz 2,45; 5,2; 2Kor 8,20-21
**gr.: chreia - konieczność, potrzeba, bieda, żyć w niedostatku*

36. A Józef, który przez apostołów został nazwany Barnabą – co tłumaczy się: Syn Pocieszenia – Lewita*, rodem z Cypru,
**tj. członek rodu Lewiego, pomocnicy kapł. - potomków Aarona*

37. Po sprzedaniu posiadanej przez siebie roli, przyniósł pieniądze* i położył je u stóp apostołów. **gr.: chrema - pieniądz, bogactwo, rzecz*

5 A pewien mąż, o imieniu Ananiasz, ze swoją żoną Safirą, sprzedał posiadłość,
2. i za wiedzą* swojej żony przywłaszczył** sobie *część* zapłaty***, a jakąś część *z niej* położył u stóp apostołów. Joz 7,11; Mi 3,8
lub: być wtajemniczonym; **gr.: nosfidzomai - odłożyć dla siebie, przywłaszczyć, zabierać sobie; ***gr.: time - Dz 4,34*

3. A Piotr powiedział: Ananiaszu! Czym* to szatan napełnił twoje serce, że skłamałeś Duchowi Świętemu i przywłaszczyłeś** sobie *część* zapłaty*** *za* pole? Mt 13,19; J 13,2
lub: dlaczego; **w. 2; ***gr.: time - por. Dz 4,34***

4. Czy pozostając twoją, nie należała* *do ciebie?* A po sprzedaniu, *zapłata* nie była w twej władzy? Dlaczego tę rzecz dopuściłeś** do swojego serca? Skłamałeś nie ludziom, lecz Bogu. Lb 16,11; 1Sm 8,7; Łk 10,16
**dosł.: nie pozostawałą; **po co położyłeś w swoim sercu*

5. A Ananiasz, słysząc te słowa, padł i wyzionął ducha. I wielki strach* ogarnął wszystkich, którzy to słyszeli. Lb 16,26; Jr 5,14
**gr.: fobos - strach, lęk, bojaźń, trwoga, głęboki szacunek*

6. Młodsi natomiast, wstali, owinęli go, wynieśli i pogrzebali.

7. A stało się po upływie* około trzech godzin, że jego żona weszła, nie wiedząc, co się stało. **dosł.: w odstępie*

8. I Piotr powiedział do niej: Powiedz mi, czy za tyle sprzedaliście tę rolę? A ona powiedziała: Tak, za tyle.

9. A Piotr powiedział do niej: Dlaczego zmówiliście się między sobą, aby wystawiać na próbę* Ducha PANA? Oto stopy tych, którzy pogrzebali twojego męża są u drzwi, wyniosą i ciebie. **lub: kusić, doświadczać* Rz 3,19

10. I padła zaraz przed jego stopami, i wyzionęła ducha*. A gdy młodzieńcy weszli, znaleźli ją martwą, wynieśli i pogrzebali obok jej męża. **lub: oddała ostatnie tchnienie*

11. I wielki strach ogarnął całe zgromadzenie* i wszystkich, którzy to słyszeli.
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbór, zebranie publ.*

12. A przez ręce apostołów działo się wiele znaków i cudów wśród ludu i byli wszyscy jednomyślnie w portyku* Salomona. **por. Dz 3,11**

13. A z pozostałych nikt nie śmiał przyłączyć się do nich; ale lud ich wysoko cenił*.
**gr.: megalyno - uczynić wielkim, uznać za wielkiego, b. cenić*

14. Coraz więcej też przybywało* wierzących Panu, mnóstwo mężczyzn, a także i kobiet, **dosł.: zostało przyłączonych, zostali dodani, włożeni*

15. Tak że na ulice* wynoszono chorych i kładziono ich na posłaniach i na matach, aby przynajmniej cień idącego Piotra zacienił kogoś z nich. **lub: place* Dz 19,11

16. Schodziło się również mnóstwo *ludzi* z okolicznych miast do Jerozolimy, przynosząc chorych i dręczonych* przez duchy nieczyste; *i* wszyscy oni byli uzdrawiani. J 14,12;
**lub: nękanych, zaniepokojonych, trapionych* Mt 4,24

17. Wówczas powstał arcykapłan i razem z nim ci wszyscy, którzy byli ze stronnictwa saduceuszów, i napełnieni zazdrością,

18. Pochwycili* w swe ręce apostołów, i umieścili ich w publicznym więzieniu.
**idiom - narzucić, położyć ręce - użyć przemocy* Dz 12,7

19. Lecz anioł PANA w nocy otworzył drzwi więzienia, wyprowadził ich i powiedział:
20. Idźcie, stańcie i głoście* ludowi w świątyni wszystkie słowa tego życia. **lub: mówcie*
21. Posłuchali więc *tego,* weszli o świcie do świątyni i nauczali. A gdy przyszedł arcykapłan i ci, którzy razem z nim *byli,* zwołali Sanhedryn* i całą starszyznę synów Izraela, posyłając do więzienia, aby ich przyprowadzono. **tj. Najwyższą Radę Żydów złożoną z 71 członków*
22. Podwładni* jednak gdy tam przybyli, nie znaleźli ich w więzieniu, zawrócili więc, i oznajmili *o tym,* mówiąc: **gr.: hyperetes - 1Kor 4,1***
23. Więzienie wprawdzie znaleźliśmy zamknięte z całą starannością i strażników na zewnątrz stojących przed bramą, lecz gdy *je* otworzyliśmy, nikogo wewnątrz nie znaleźliśmy. Łk 22,4; J 11,47
24. Gdy więc usłyszeli te słowa, arcykapłan i dowódca straży* świątynnej oraz arcykapłani, byli w niepewności** co do nich, *bo nie rozumieli,* co *tam* się stało. Dz 4,1
**gr.: strategos - por. Dz 16,20*; **lub: zaniepokojeni*
25. I gdy przyszedł ktoś, oznajmił im, mówiąc: Oto mężowie, których umieściliście w więzieniu, są w świątyni, stojąc i nauczając lud.
26. Wtedy poszedł dowódca straży z podwładnymi i przyprowadził ich bez użycia siły*, bali się bowiem ludu, aby nie zostali ukamienowani. Mt 14,5.52; Mk 11,32; Łk 20,19
**lub: bez gwałtu, przemocy - gr.: bia - siła fizyczna, gwałtowna moc*
27. A gdy ich przyprowadzili, postawili przed Sanhedrynem; i arcykapłan wypytywał ich,
28. Mówiąc: Czy surowo wam nie nakazaliśmy, abyście nie nauczali w tym imieniu? A oto swoją nauką napełniliście Jerozolimę i chcecie sprowadzić na nas krew tego człowieka. J 7,16; Dz 2,42; Rz 6,17; 1Tm 4,1
29. A w odpowiedzi, Piotr i apostołowie powiedzieli: Trzeba bardziej być posłusznym* Bogu niż ludziom. Wj 1,17; Dn 3,17; Dz 4,17
**gr.: peitharchero - być posłusznym władzy lub zwierzchnikowi*
30. Bóg naszych ojców wzbudził Jezusa, którego wy własnymi rękami zabiliście, zawieszając na drzewie.
31. Tego, Wodza i Zbawiciela, Bóg wywyższył swoją prawicą, aby dać Izraelowi upamiętanie* i odpuszczenie** grzechów. Dz 13,38;
**lub: zmianę myślenia, zawrócenie; **uwolnienie* Ef 1,7
32. A my jesteśmy Jego świadkami, i tych słów, a także Duch Święty, którego Bóg dał tym, którzy są Mu posłuszni*. *w. 29** J 15,27
33. A oni, gdy to usłyszeli, byli wzburzeni ze złości* i naradzali się, jak ich zabić.
**idiom: byli jak przerżnięci piłą* Mt 10,21; J 5,20
34. Powstał jednak w Sanhedrynie pewien faryzeusz, o imieniu Gamaliel, nauczyciel Prawa, poważany przez cały lud, rozkazując, aby na małą chwilę wyprowadzono na zewnątrz apostołów;
35. I powiedział do nich: Mężowie Izraelici! Zastanówcie* się sami dobrze, co macie uczynić z** tymi ludźmi. Jr 26,19; Mt 27,19; Dz 19,36
**gr.: prosecho - zważać, zwracać uwagę; **dosł.: nad tymi*
36. Niedawno* bowiem powstał Teudas, *który* mówił o sobie, że jest kimś; przyłączyła się do niego liczba około czterystu mężów; tego zabito, i wszyscy, ilu *ich było* przez niego przekonanych**, rozproszyli się i nikt *z nich nie* został***. **dosł.: przed tymi dniami*
***lub: dali się nakłonić; ***dosł.: i stali się ku niczemu*
37. Po nim, w dniach spisu* powstał Judasz Galilejczyk i pociągnął za sobą dość liczny lud; ale i on zginął, a wszyscy, ilu ich *było* przez niego przekonanych, zostali rozproszeni. **2 - gi spis po latach 8 - 6 po Chrystusie - por. Łk 2,2*
38. A teraz wam to mówię: Odstąpcie od tych ludzi i zostawcie ich; jeśli bowiem z ludzi jest ten zamysł albo to dzieło, zostanie zniszczone*; **lub: obalone* Łk 13,1; Iz 8,9; Mt 15,13
39. Jeśli jednak jest z Boga, nie możecie ich zniszczyć; i abyście się czasem nie okazali *ludźmi* walczącymi przeciw Bogu. Łk 21,15
40. I zostali *przez* niego przekonani*; a gdy zawołali apostołów, wychłostali ich, zakazując im przemawiać w imieniu Jezusa; i wypuścili ich. **lub: przekonał ich* Mt 10,17
41. Ci więc odeszli sprzed oblicza Sanhedrynu, radując się, że zostali uznani za godnych, aby znosić hańbę* dla Jego imienia. 1J 2,12
**gr.: atimadzo - znieważać, lżyć, traktować z pogardą*
42. I nie przestawali każdego dnia w świątyni i w domach* nauczać, i głosić dobrą nowinę Jezusa Chrystusa. **dosł. w (gr: kata) domu*

6 A w te dni, gdy *liczba* uczniów pomnażała się, doszło do szemrania hellenistów* na Hebrajczyków, że ich wdowy były zaniedbywane w codziennej posłudze.
**tj. Żydzi mówiący po grecku* Jl 3,6; Dz 9,29; 11,20

2. Wówczas dwunastu zwołało rzeszę uczniów i powiedzieli: Nie jest słuszne*, abyśmy opuścili Słowo Boże i służyli stołom.
**dosł.: przyjemne - w znacz. chęci przypodobania się (ludziom)*
3. Przyjrzyjcie się więc, bracia, siedmiu poświadczonym* mężom spośród was, pełnych Ducha Świętego i mądrości, których ustanowimy do tego koniecznego *zajęcia*.
**gr.: martyreo - być naocznym świadkiem,* Iz 28,6; 1Tm 3,8
być męczennikiem, mieć dobrą opinię - tu: poświadczanym
4. A my będziemy trwać* niezłomnie* w modlitwie i służbie Słowa. Dz 2,42
**gr.: proskartereo - trwać przy kimś, gotowość, wytrwałość*
5. I spodobała się ta myśl* całej** tej rzeszy**. I wybrali Szczepana***, męża pełnego wiary i Ducha Świętego, i Filipa, i Prochora, i Nikanora, i Tymona, i Parmena, i Mikołaja, prozelitę**** *z* Antiochii. Dz 7,1; 11,24
**gr.: logos - por. Mt 5,37; **dosł.: przed całą tą mnogością*
****gr.: stefanos - wieniec, stąd: inni - Stefan; ****por. Dz 13,16**: 43**
6. Tych postawili przed apostołami, a *ci* po modlitwie położyli na nich ręce.
Wj 29,10; Dz 13,3; Mk 16,18; 2Tm 2,6; Hbr 6,2
7. A Słowo Boże rosło i pomnażała się liczba uczniów w Jerozolimie; i bardzo liczna rzesza kapłanów była posłuszna* wierze.
**gr.: hypakouo - słuchać, ulegać czyjeś woli, być posłusznym*
8. A Szczepan, pełen wiary i mocy, czynił wielkie cuda i znaki pośród ludu.
9. Powstali jednak niektórzy z synagogi, zwaną *synagogą* Libertynów* i Cyrenejczyków, i Aleksandryjczyków, i z Cylicji i Azji, dyskutując ze Szczepanem. **lub: wyzwoleńców*
10. I nie mieli siły, aby przeciwstawić się mądrości i Duchowi, *dzięki* któremu* mówił.
**lub: duchowi (w) którym mówił* Wj 4,12; Mt 10,19; J 7,46
11. Wtedy podstawili mężów, *którzy* powiedzieli: Słyszeliśmy go *jak* mówił bluźniercze słowa przeciwko Mojżeszowi i Bogu.
12. I wzburzyli lud, starszych i uczonych w Piśmie; a gdy powstali, wspólnie porwali go i przyprowadzili do Sanhedrynu.
13. I postawili też fałszywych świadków, mówiących: Ten człowiek nie przestaje wypowiadać bluźnierstw, mówiąc przeciwko temu* świętemu miejscu i Prawu. **brak w mss Byz*
14. Słyszeliśmy go bowiem *jak* mówił, że ów Jezus Nazarejczyk zburzy to miejsce i zmieni zwyczaje*, które przekazał nam Mojżesz. **gr.: ethos - zwyczaj, nakaz prawa, obrządek*
15. A wszyscy, którzy siedzieli w Sanhedrynie utkwili w nim wzrok, i zobaczyli jego twarz* jakby oblicze* anioła. Wj 34,29; Mt 17,2
**gr.: prosopon - twarz, oblicze, wygląd zew. rzeczy nieożywionych*

7 Powiedział wtedy arcykapłan: Czy zatem tak się te *rzeczy* mają?
2. A on powiedział: Mężowie bracia i ojcowie, posłuchajcie! Bóg chwały ukazał się naszemu ojcu Abrahamowi, gdy był w Mezopotamii, zanim zamieszkał on w Haranie,
3. I powiedział do niego: Wyjdź ze swojej ziemi i od swojej rodziny, i idź do ziemi, którą ci wskażę*. **lub: ukażę, pouczę słowami* Rdz 12,1; Hbr 11,8
4. Wtedy wyszedł z ziemi Chaldejczyków, i mieszkał w Haranie, a stamtąd, po śmierci swego ojca, *Bóg* przesiedlił* go do tej ziemi, w której wy teraz mieszkacie,
**gr.: metokidzo - przesiedlić mieszkańców do innego kraju*
5. I nie dał mu w niej dziedzictwa nawet na szerokość* stopy, a obiecał dać mu ją w posiadanie i jego potomkowi** po nim, gdy jeszcze nie miał dziecka. Rdz 12,7; 23,4;
**lub: krok; **nasieniu* Hbr 11,9; Dz 10,11; 15,7; 17,8
6. Bóg jednak powiedział tak*, że jego potomstwo** będzie przychodniami w obcej ziemi i uczynią je niewolnikami, i będą krzywdzić przez czterysta lat. Rdz 15,13;
**lub: w taki sposób; **nasienie - l.poj.* Wj 12,40; Ga 3,17
7. A ten naród*, którego będą niewolnikami, Ja będę sądzić, powiedział Bóg; a potem wyjdą i będą mi służyć** na tym miejscu.
**gr.: ethnos - plemię, naród, lud, grupa etniczna, nie-Żydzi*
***gr.: latreia - służba publiczna, powołanie* Wj 7,1; Ne 9,9
8. I dał mu przymierze obrzezania; i tak spłodził on Izaaka, i obrzezał go ósmego dnia, a Izaak Jakuba, a Jakub dwunastu patriarchów*. **tj. głowa rodu, protoplasta* Rdz 17,9
9. A patriarchowie, zazdroszcząc* Józefowi, sprzedali** go do Egiptu; ale Bóg był z nim.
**gr.: dzeleoo - zazdrościć, ubiegać się o coś; **lub: oddali* Rdz 37,4
10. I wyrwał* go ze wszystkich jego ucisków, i dał mu łaskę i mądrość przed faraonem, królem Egiptu, i ustanowił go przełożonym** nad Egiptem i nad całym jego domem.
**gr.: eksaiero - wyciągnąć, wyrwać z korzeniami, wyzwolić*
***gr.: hegeomai - iść na czele, przewodzić, rządzić, nakazywać*
11. Następnie przyszedł głód na całą ziemię egipską i w Kanaanie, i wielki ucisk, a ojcowie nasi nie znajdowali żywności. Rdz 41,54
12. I gdy usłyszał Jakub, że w Egipcie było zboże, posłał *tam* naszych ojców po raz pierwszy. Rdz 42-1,2; Ps 105,16

13. A za drugim razem Józef dał się poznać swoim braciom, i ujawniono faraonowi ród Józefa. Rdz 42,1; 45,1

14. A Józef posłał i wezwał do siebie swojego ojca Jakuba i całą swoją rodzinę liczącą siedemdziesiąt pięć dusz*. Rdz 46,26;
gr.: psyche - tj. osób - por. Mk 8,35* Ps 105,23; 1Krn 2,5

15. Wówczas zstąpił Jakub do Egiptu, gdzie zakończył *życie* on i nasi ojcowie. Rdz 23,4

16. I przeniesiono ich do Sychem, i złożono w grobowcu, który kupił Abraham za cenę srebra od synów Hemora, *ojca* Sychema.

17. A gdy zbliżał się czas *wypełnienia* obietnicy, którą Bóg przysiągł *spełnić* Abrahamowi, rozrósł się lud i rozmnożył* w Egipcie,
**dosł.: został pomnożony, zwiększony* 2P 3,8; Ps 105,24

18. Aż do *czasu,* gdy nastał inny król, który nie znał Józefa.

19. Ten podstępnie* obchodził się z naszym rodem, wyrządził zło naszym ojcom, sprawił on, że porzucali swoje niemowlęta, aby ich nie zachować przy życiu. Wj 1,10-12.22
**gr.: katasofidzomai - podejść za pomocą podstępu, oszukać*

20. W tym czasie został zrodzony Mojżesz, a był miły* Bogu i był on przez trzy miesiące karmiony w domu jego ojca. Wj 2,2;
**gr.: asteios - piękny, miły, uroczy* 1Sm 16,12; Hbr 11,23

21. A gdy został porzucony*, wzięła go córka faraona i wychowała go sobie za syna.
**gr.: ektithemi - wystawić na zewnątrz, wyłożyć na pokaz, odsłonić, przedstawić, w przenośni - wyjaśnić* Wj 2,2-10

22. I został wykształcony* Mojżesz we wszelkiej mądrości Egipcjan, a był mocny w słowach i w czynach. Łk 24,19
**gr.: paideuo - szkolić, wychowywać, karcić, poprawiać*

23. A gdy osiągnął pełnię lat* czterdziestu, wstąpiło mu na serce**, aby odwiedzić swoich braci, synów Izraela. **dosł.: czas* Wj 2,11-22
***dosł.: do serca - idiom: przyszło mu na myśl*

24. I gdy zobaczył kogoś krzywdzonego, stanął w jego obronie*, i pomścił dręczonego, uderzając *śmiertelnie* Egipcjanina.
**gr.: amynomai - bronić się przed kimś, pomagać komuś*

25. Sądził* bowiem, że jego bracia zrozumieją, że Bóg przez jego rękę daje im wybawienie**; lecz *oni* nie zrozumieli.
**gr.: nomidzo - uważać, myśleć, mniemać, mieć w zwyczaju*
***gr.: soteria - wyzwolenie, bezpieczeństwo, ratunek, zbawienie*

26. A następnego dnia zjawił się przy nich, gdy *właśnie* walczyli ze sobą, i namawiał ich do pokoju, mówiąc: Mężowie! Jesteście braćmi, dlaczego się nawzajem krzywdzicie?

27. Lecz ten, który krzywdził bliźniego, odepchnął go, mówiąc: Kto cię ustanowił przywódcą i sędzią nad nami?

28. Czy ty chcesz mnie zabić, w ten *sam* sposób, *jak* wczoraj zabiłeś Egipcjanina?

29. I uciekł Mojżesz z powodu tych słów*, i stał się przychodniem w ziemi madiańskiej**, gdzie spłodził dwóch synów. Hbr 11,27
**dosł.: tego słowa; **tj. kraina leżąca na Półwyspie Arabskim być może obejmująca tereny krainy Kusz - por. Ha 3,7 i Lb 12,1*

30. A gdy się wypełniło czterdzieści lat, ukazał mu się na pustyni góry Synaj anioł PANA w płomieniu płonącego krzewu*.
**tj. krzew cierniowy lub jeżyny* Rdz 16,7; 22,15; Dn 3,27

31. A gdy Mojżesz to ujrzał, zdziwił się temu widzeniu*; a gdy przystąpił, aby się przypatrzeć, rozległ** się głos PANA, *skierowany* do niego: Wj 3,3-4
**gr.: horama - to co jest widziane, wizja, sen, obraz od Boga*
***dosł.: stał się - gr.: ginomai - stać, być, zaistnieć, zrodzić*

32. Ja *jestem* Bóg twoich ojców, Bóg Abrahama i Bóg Izaaka, i Bóg Jakuba. I zaczął drżeć Mojżesz, i nie śmiał* się przyjrzeć.
**lub: nie odważył się, nie posunął się do* Mt 22,32

33. I PAN powiedział do niego: Rozwiąż *rzemienie* sandała ze swoich stóp, bo miejsce na którym stoisz, jest ziemią świętą. Joz 5,15

34. Wejrzałem* i zobaczyłem utrapienie mojego ludu, który jest w Egipcie, i słyszałem ich wzdychanie i zstąpiłem, aby ich wyzwolić**; dlatego teraz chodź, poślę cię do Egiptu.
**hebraizm: zobaczywszy, zobaczyłem; **lub: wyrwać* Ps 105,26

35. Tego Mojżesza, którego wyparli się, mówiąc: Kto ustanowił cię przywódcą i sędzią?! Tego Bóg jako przywódcę i odkupiciela* posłał przez** rękę anioła, który ukazał mu się w krzaku. **lub: wyzwoliciela, oswobodziciela*
***lub: z ręką - gr.: en - przez, w , na, za (pomocą)*

36. Ten ich wyprowadził, gdy uczynił cuda* i znaki w ziemi egipskiej i na Morzu Czerwonym, i na pustyni, przez czterdzieści lat.
**gr.: teras - cud jako zjawisko fizyczne* Ps 78,13.43;Mk 16,20

37. To jest ten Mojżesz, który powiedział synom Izraela: Proroka* jak mnie wzbudzi wam PAN, Bóg wasz, spośród waszych braci; jego będziecie słuchać. Wj 19,37; Pwt 18,15
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*

38. *On* jest tym, *który* stał w zgromadzeniu* na pustyni między aniołem, mówiącym do niego na górze Synaj, a naszymi ojcami, który przyjął słowa żywe, aby nam *je* dać,
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zebranie publiczne*

39. Jemu nie chcieli być* posłuszni nasi ojcowie; ale go odepchnęli i zawrócili swoimi sercami w stronę** Egiptu, Hbr 3,16;
**dosł.: stać się; **gr.: eis - ku, do* Ga 3,19; Hbr 4,12

40. *Gdy* powiedzieli do Aarona: Uczyń nam bogów, którzy będą szli przed nami, bo z tym Mojżeszem, który nas wyprowadził z ziemi egipskiej, nie wiemy, co się stało.

41. I zrobili w tych dniach cielca, i przynosili ofiarę bożkowi, i radowali* się z dzieł swoich rąk. **dosł.: zostali rozradowani* Wj 32,6.18

42. Zatem Bóg odwrócił się i wydał ich, *aby* służyli zastępom nieba, tak jak jest napisane w zwoju Proroków: Czy *to* Mnie przynosiliście zarżnięte ofiary* i dary przez czterdzieści lat na pustyni, o domu Izraela?
**tj. zwierzęta ofiarne* Pwt 4,19; Sdz 2,11; Rz 1,24

43. I nosiliście namiot Molocha i gwiazdę waszego boga Remfana*, figury, które sobie uczyniliście, aby im oddawać pokłon; *więc* przesiedlę was poza Babilon. Wj 20,4;
**tj. babilońskie bóstwo planety Saturn* Kpł 20,2; Am 5,26

44. Nasi ojcowie mieli Namiot Świadectwa na pustyni, tak jak zarządził* Ten, który powiedział Mojżeszowi, aby go uczynił według wzoru, który zobaczył. Wj 38,21; Lb 9,15; Hbr 8,5
**lub: jak go sobie urządził - gr.: diatasso - zarządzić, ustalić, dokładnie określić, zaaranżować, ustawić w odp. kolejności*

45. I nasi ojcowie przejęli* go i wnieśli z Jozuem do posiadłości pogan, których Bóg wygnał sprzed oblicza naszych ojców, aż do dni Dawida, **lub: objęli po kimś* Joz 3,1-14; 18,1; Dz 13,22

46. Który znalazł łaskę przed obliczem Boga i prosił, aby znalazł *miejsce na* przybytek* Bogu Jakuba. **lub: namiot* 1Krl 8,17; 1Krn 22,7

47. Jednak *to* Salomon zbudował Mu dom.
2Sm 7,1-13; 1Krl 8,20

48. Ale Najwyższy nie mieszka w świątyniach uczynionych ręką, jak mówi prorok:
Iz 66,1; 1Krl 8,27; 2Krn 6,18; Dz 17,24

49. Niebo *jest* moim tronem, a ziemia podnóżkiem moich stóp. Jaki zbudujecie mi dom, mówi PAN, albo jakie jest miejsce mojego odpocznienia?

50. Czyż moja ręka nie uczyniła tego wszystkiego? Ps 102,25-27; Iz 44,24; Jr 32,17; J 1,3

51. Ludzie twardego karku, *o* nieobrzezanym sercu i uszach! Wy zawsze opieracie* się Duchowi Świętemu, jak ojcowie wasi, tak i wy. Pwt 31,27; 2Krn 30,8; Jr 6,10
**gr.: antipipto - sprzeciwiać się, ruszyć przeciwko, napaść*

52. Którego z proroków nie prześladowali wasi ojcowie? I pozabijali tych, którzy zapowiedzieli* przyjście Sprawiedliwego, którego wy teraz staliście się zdrajcami i mordercami, **lub: ogłosić coś wcześniej, że nastąpi* Dz 22,14

53. Wy, którzy otrzymaliście* Prawo z nakazów aniołów i nie strzegliście** *go*! **por. Dz 8,17* **gr.: fylasso - strzec, czuwać, trzymać straż, przestrzegać, unikać*

54. A *oni,* słuchając tego, byli w swoich sercach wzburzeni ze złości* i zgrzytali na niego zębami. **dosł.: jak przerzynani piłą* Ps 35,16

55. A *on,* będąc pełen Ducha Świętego, ze wzrokiem skierowanym* w niebo, zobaczył chwałę Bożą i Jezusa stojącego po prawicy Boga, **lub: utkwionym patrząc prosto* Dz 6,8

56. I powiedział: Oto widzę otwarte niebiosa i Syna Człowieczego stojącego po prawej stronie* Boga. **lub: po prawicy*

57. A *oni* krzyknęli potężnym głosem, zatkali swoje uszy i rzucili* się jednomyślnie na niego. **lub: ruszyli, zaatakowali naprzód* Dz 22,20

58. A gdy go wypchnęli na zewnątrz miasta, kamienowali; a świadkowie złożyli swoje szaty u stóp młodzieńca, zwanego Saulem.

59. I kamienowali Szczepana, który wzywał* *Pana,* mówiąc: Panie Jezu! Przyjmij mojego ducha! **lub: przywoływał do siebie* Łk 23,46; 1P 4,19

60. A gdy padał na kolana, zawołał potężnym głosem: Panie! Nie poczytaj* im tego za grzech! I gdy to powiedział, zasnął**. Dz 13,36
**dosł.: nie postaw - domyślnie jako dowodu przestępstwa*
***dosł.: został uśpiony - gr.: koimao - zasnąć, spocząć, umrzeć*

8 A Saul był *tym, który* zgadzał się z jego zabiciem. I w tym dniu rozpoczęło* się wielkie prześladowanie wobec zboru** w Jerozolimie, i byli wszyscy rozproszeni po krainach Judei i Samarii z wyjątkiem apostołów. ** gr.: ginomai - stać, być, zaistnieć, zrodzić się*
***gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie publ.*

2. A Szczepana pogrzebali pobożni mężowie i wszczęli nad nim wielki lament*.
**gr.: kopeteos - bić się w piersi lub głowę, lamentować, halasować*

3. A Saul tępił* zbór, wchodząc do domów, wywlekając zarówno mężczyzn, *jak* i kobiety, i przekazywał ich do więzienia. **lub: niszczył*

4. Jednakże* ci, którzy zostali rozproszeni, przechodzili z miejsca na miejsce, głosząc słowo dobrej nowiny. **part. wzmac. - men oun* Dz 14,27

5. A Filip, gdy zszedł do miasta* Samarii, głosił im Chrystusa. **lub: jednego z miast* Dz 6,5; 9,20

6. A tłumy jednomyślnie lgnęły* do tego, co
mówił Filip, słysząc i widząc *cudowne* zna-
ki**, które czynił. **lub: zwracały uwagę; **por. J 4,54**
7. Albowiem duchy nieczyste wychodziły
z wielu, którzy je mieli, wołając potężnym
głosem; wielu też sparaliżowanych i chro-
mych* zostało uzdrowionych. Mt 15,30;
**gr.: cholos - kulawy, bez stopy, kaleki* Dz 9,33; Hbr 12,12
8. I nastała w tym mieście wielka radość.
9. A był w tym mieście pewien mąż, o imie-
niu Szymon, który wcześniej zajmował się
magią i wprawiał w zdumienie lud* Samarii,
mówiąc o sobie, że jest kimś wielkim;
gr.: ethnos - por. Mt 21,43 Kpł 20,6; Pwt 18,10; Dz 13,6
10. Do którego lgnęli wszyscy od małych aż
do wielkich, mówiąc: Ten jest mocą Boga –
Wielką*. **przypusz. wsch. nauka o emanacjach i eonach*
11. A lgnęli* do niego dlatego, gdyż od dłu-
ższego czasu wprawiał ich w zdumienie swo-
ją magią**. **gr.: przylgnąć do kogoś, zwracać uwagę,*
*przyłączyć się, wpaść w nałóg; **gr.: mageia - magia,czary*
12. Gdy jednak uwierzyli Filipowi, głoszące-
mu Ewangelię o Królestwie Bożym i o imie-
niu Jezusa Chrystusa, dawali się ochrzcić*,
zarówno mężczyźni, *jak* i kobiety. J 3,5;
**lub: byli zanurzani (w wodzie)* Dz 8,36; 10,48
13. Sam Szymon także uwierzył, a gdy zo-
stał ochrzczony, trzymał* się Filipa, *a* widząc,
jak dzieją się znaki i *przejawy* mocy**, był
zdumiony. **lub: trwał niezłomnie; **lub: cuda - l.mn.*
14. A gdy apostołowie w Jerozolimie usły-
szeli, że Samaria przyjęła* Słowo Boga, po-
słali do nich Piotra i Jana, 2Tm 2,10; Dz 2,42
**gr.: dechomai - wziąć ręką, chwycić, przyjąć, otrzymać*
15. Którzy, gdy tam przyszli, modlili się za*
nich, aby otrzymali** Ducha Świętego.
lub: o nich; **przyjęli - por. w. 17 Dz 2,38; Mt 18,19
16. Bowiem jeszcze nie zstąpił* na nikogo
z nich; bo** byli jedynie ochrzczeni w imię
Pana Jezusa. **gr.: epipipto - spaść, upadać na coś; **zaś*
17. Wtedy wkładali na nich ręce, a *oni* otrzy-
mywali* Ducha Świętego. Dz 6,6; 13,3; 1Tm 4,14
**gr.: lambano - przyjąć co jest dawane, wziąć do ręki, otrzymać*
18. A Szymon widząc, że przez wkładanie*
rąk apostołów jest udzielany** Duch Świę-
ty, przyniósł im pieniądze, 2Krl 5,15; Ez 13,9
gr.: epithesis - nakładanie, włożenie - gest rytualny - Dz 14,23
***gr.: didomi - dać, darować, udzielić, użyczyć*
19. Mówiąc: Dajcie i mnie tę moc*, aby ten,
na kogo włożę ręce, otrzymał Ducha Świę-
tego. **gr.: eksousia - por. Mk 3,15** Łk 14,7; J 5,44; Dz 19,6
20. Lecz Piotr powiedział do niego: Oby ci
twoje srebro razem z tobą było na zgubę,
gdyż sądziłeś, że dar Boga można nabyć za
pieniądze. 2Krl 5,26-27; Dn 5,17; Hbr 13,5
21. Nie ma dla ciebie cząstki, ani dziedzic-
twa w tej sprawie*, albowiem serce twoje nie
jest szczere** przed obliczem Boga. Mk 7,21;
**dosł.: w tym słowie - gr.: logos; **lub: proste* Ps 78,37; Mt 15,19
22. Upamiętaj* się więc z tego swojego zła**
i proś Boga, czy*** w związku z tym** zostanie
ci odpuszczony zamysł**** twojego serca.
**lub: zmień myślenie, zawróć; **niegodziwości* Jr 8,6; 1Tm 2,5;
****gr.: ei ara - czy więc, czy zatem; ****lub: zamiar, plan* 1J 1,9
23. Widzę bowiem, że jesteś *pogrążony*
w gorzkiej żółci i w więzach nieprawości.
24. A w odpowiedzi, Szymon powiedział:
Módlcie się za mną* do Pana, aby nie przy-
szło na mnie nic *z tego,* co powiedzieliście.
**lub: za mnie* Wj 8,8; Lb 21,7; Hi 42,8; Jk 5,16
25. A oni, gdy złożyli świadectwo* i opowie-
dzieli Słowo Pana, wrócili do Jerozolimy;
także w wielu miasteczkach Samarytan gło-
sili dobrą nowinę. Łk 20,1; Dz 14,7.21; 28,28
gr.: diamartyromai - zaświadczyć o czymś uroczyście - 1Tm 4,1
26. A anioł PANA powiedział do Filipa, mó-
wiąc: Wstań i idź na południe na drogę,
która z Jerozolimy schodzi do Gazy, jest to
droga pustynna*. **lub: pusta* Ps 34,7; Mt 1,20; Dz 5,19
27. Powstał *więc* i poszedł. A oto mąż Etiop-
czyk, eunuch, dostojnik królowej Etiopii
Kandaki*, który był *ustanowiony* nad ca-
łym jej skarbcem, przybył mając zamiar od-
dać cześć** *Bogu w* Jerozolimie. Ps 68,32;
**gr.: kandake - tytuł królewski podobnie jak Faraon i Gog lub*
*nazwa dynastii; **lub: pokłonić się, złożyć hołd* 1Krl 8,41
28. Teraz już wracał, siedząc na swoim wo-
zie, czytał* proroka Izajasza.
**lub: czytał na głos - zwyczaj czytania w myślach był rzadki*
29. Wtedy Duch powiedział do Filipa: Po-
dejdź i przyłącz się do tego wozu. Dz 10,19; 13,2
30. A gdy Filip podbiegł, usłyszał go czyta-
jącego proroka Izajasza, i powiedział: Czy*
rzeczywiście rozumiesz, co** czytasz?
**gr.: ara - part. pytająca oczek. odpow. negatyw.; **w gr. - l.mn.*
31. A on powiedział: Jak mogę *rozumieć,*
jeśli mnie nikt nie poprowadzi*? I zaprosił
Filipa, aby wszedł i razem z nim usiadł.
**gr.: hodegeo - prowadzić drogą, być przewodnikiem* Dz 10,5
32. A odczytywał ten oto urywek Pisma: Jak
owca na rzeź był prowadzony, i milczał* jak
baranek wobec tego, który go strzyże, tak
i On nie otwiera swoich ust; **lub: bez głosu*

33. W jego poniżeniu pozbawiono go sądu, a kto opowie o jego rodzie? Gdyż Jego życie jest usuwane* z ziemi. **gr.: airo - Mk 4,15** Iz 53,7
34. A eunuch w odpowiedzi, rzekł* Filipowi: Proszę cię, *powiedz,* o kim to mówi prorok? O sobie samym, czy o kimś innym?
por. Łk 14,3 Mt 15,5; Dz 2,30; 1P 1,10
35. A Filip otworzył swoje usta, i rozpoczynając od tego *miejsca* Pisma ogłosił mu dobrą nowinę o Jezusie. Łk 24,27; Dz 10,43; 1Kor 2,2
36. A gdy jechali tą drogą, przybyli nad jakąś wodę. I powiedział eunuch: Oto woda! Co *stoi na* przeszkodzie, abym został ochrzczony*? **gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - Mt 3,11** Dz 10,47
37. A Filip powiedział: Jeśli wierzysz z całego serca, wolno ci. A on odpowiadając, rzekł*: Wierzę, że Jezus Chrystus jest Synem Boga.
**dosł.: w odpowiedzi, powiedział - idiom charakter. dla j. hebr.*
38. I kazał, aby zatrzymano wóz*, i zeszli obaj do wody, Filip i eunuch; i ochrzcił go.
**gr.: harma - wóz, wóz wojenny, rydwan* Dz 16,33
39. A gdy wyszli z wody, Duch PANA porwał* Filipa i eunuch nie zobaczył go więcej, lecz radując się jechał *dalej* swoją drogą.
gr.: harpadzo - zażądać czegoś dla siebie, porwać - por. 1Tes 4,17
40. Filip natomiast znalazł się w Azocie*, a przechodząc przez wszystkie miasta, głosił dobrą nowinę, aż przyszedł do Cezarei.
**tj. dawniej miasto filistyńskie Aszdod - 30 km od Lyddy*

9 A Saul, dysząc jeszcze groźbą i *chęcią* mordu* wobec uczniów Pana, przyszedł do arcykapłana, **idiom - grozić śmiercią* Dz 8,1
2. I prosił* go o listy do Damaszku do synagog, aby, jeśli znajdzie tam mężczyzn i kobiety, *zwolenników* tej Drogi**, przyprowadził ich związanych do Jerozolimy. Dz 9,14;
dosł.: wyprosił sobie, domagał się; **por. Dz 24,22 Dz 19,9
3. I stało się*, gdy był w drodze** i zbliżał się do Damaszku, że nagle otoczyło go światło z nieba. **dosł.: stało się mu lub stało się że on* Dz 22,6; 26,12
***gr.: poreuomai - iść, udawać się, podróżować na zwierzęciu*
4. A gdy padł na ziemię, usłyszał głos do niego mówiący: Saulu! Saulu! Czemu mnie prześladujesz? Za 2,8; Mt 25,40; J 15,20; Ef 5,29
5. A *on* powiedział: Kim jesteś, Panie? A Pan rzekł: Ja jestem Jezus, którego ty prześladujesz; trudno ci wierzgać przeciwko ościeniowi*. **tj. żelazny kij do poganiania wołów i koni - tu: w l.mn.*
6. A Saul drżący i wstrząśnięty*, powiedział: Panie! Co chcesz bym uczynił**? A Pan do niego: Wstań i wejdź do miasta, a powiedzą ci, co konieczne jest abyś uczynił.
**lub: zdumiony, przerażony; **dosł.: co mi uczynisz, co ja mam*
7. A mężczyźni towarzyszący mu w drodze, stanęli niezdolni do mówienia; głos bowiem słyszeli*, ale nikogo nie widzieli. Dz 22,9; 26,13
**gr.: akouo - im. czas teraź. str. cz. - słyszeć lub starać się usłyszeć*
8. A Saul został podniesiony z ziemi, lecz gdy otworzył swoje oczy, nic* nie widział. Prowadząc go więc za rękę, wprowadzili do Damaszku. **gr.: oudeis - nic, ani jeden, żaden, nikogo*
9. I był *tam* trzy dni nie widząc*; i nie jadł i nie pił. **dosł.: nie widzący*
10. A był pewien uczeń w Damaszku *o* imieniu Ananiasz; i Pan powiedział do niego w widzeniu*: Ananiaszu! A on odpowiedział: Oto ja, Panie! Dz 22,12
**gr.: horama - to, co jest widziane, wizja, sen, obraz od Boga*
11. A Pan powiedział do niego: Wstań i pójdź na ulicę, zwaną Prostą, i w domu Judy szukaj Tarseńczyka *o* imieniu Saul*; oto bowiem się modli. **lub: Saula o imieniu (lub zwanego) Tarseńczyk*
12. I zobaczył *Saul* w widzeniu mężczyznę *o* imieniu Ananiasz, *jak* wszedł i włożył na niego rękę, aby znów widział.
13. A Ananiasz odpowiedział: Panie! Słyszałem od wielu o tym człowieku, ile zła uczynił Twoim świętym w Jerozolimie;
14. I tutaj ma władzę od arcykapłanów, aby związać wszystkich, *którzy* wzywają* Twojego imienia. Rz 10,12-13; 1Kor 1,2; 2Tm 2,22
**gr.: epikaleomai - przyzywać do siebie, wołać do kogoś*
15. Pan jednak powiedział do niego: Idź, ten bowiem *człowiek* jest moim wybranym naczyniem, aby zanieść moje imię przed pogan* i królów, a także synów Izraela.
**lub: narody* Jr 1,5; J 15,16; Rz 1,5; 11,13; Ef 3,7
16. Albowiem ja mu pokażę, ile on musi* wycierpieć dla mojego imienia. Dz 20,23;
**lub: jest konieczne, trzeba - czas teraź.* 2Kor 11,23; Flp 1,29
17. A Ananiasz poszedł i wszedł do tego domu, a gdy włożył na niego ręce, powiedział: Saulu bracie! Pan mnie posłał – Jezus, który ukazał ci się w drodze, którą przybyłeś, abyś przejrzał i został napełniony* Duchem Świętym. **gr.: pletho - napełniać się, być wypełnionym*
18. I natychmiast spadły z jego oczu jakby łuski, i zaraz przejrzał*, a gdy wstał, został ochrzczony**. **lub: ponownie widział* 2Kor 3,14
***gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać - por. Mt 3,11**
19. A po przyjęciu pokarmu odzyskał* siły.

I Saul był z uczniami, którzy byli w Damaszku przez kilka dni. **lub: wzmocnił się*
20. I zaraz w synagogach zaczął głosić Chrystusa, że On jest Synem Boga. Mt 16,16
21. I zdumiewali się wszyscy, którzy go słuchali, i mówili: Czy to nie jest ten, który niszczył w Jerozolimie tych, którzy wzywają tego imienia, i przyszedł tu po to, aby ich związać i przyprowadzić do arcykapłanów?
22. Saul natomiast coraz bardziej umacniał się i zdumiewał Żydów, mieszkających w Damaszku, dowodząc, że Ten jest Mesjaszem*. **lub: Chrystusem, Pomazańcem* Dz 17,3; 18,5
23. A gdy upłynęło wiele* dni, Żydzi naradzili się między sobą, aby go zabić. **por. 2Kor 2,16****
24. Lecz Saul dowiedział* się o ich spisku. Strzegli też bram dniem i nocą, aby go zabić. **dosł.: ich spisek został poznany*
25. Uczniowie więc zabrali go w nocy i opuścili wzdłuż muru, spuszczając w koszu.
26. Po przybyciu do Jerozolimy, Saul próbował przyłączyć się do uczniów; ale wszyscy się go bali, nie wierząc, że jest uczniem. Ga 2,4; Mt 10,17; Dz 26,20; Mt 24,10
27. Barnaba jednak przygarnął go, przyprowadził do apostołów i opowiedział im, jak w drodze zobaczył Pana, i że *On* przemówił do niego, i jak w Damaszku śmiało* przemawiał w imieniu Jezusa. Dz 4,36; 11,22; Ef 6,19
**gr.: parresiadzomai - mieć swobodę w mowie, mieć odwagę*
28. I był z nimi, poruszając się swobodnie* po Jerozolimie, i śmiało *przemawiał* w imieniu Pana Jezusa; **idiom: wchodząc i wychodząc*
29. Rozmawiał też i dyskutował* z hellenistami, a ci starali się go zabić. **lub: rozprawiał*
30. A gdy dowiedzieli się *o tym* bracia, odprowadzili go do Cezarei i wysłali go do Tarsu*. **tj. stolica Cylicji w Azji Mniejszej* Mt 10,23; Dz 8,40
31. A tak zbory w całej Judei i Galilei, i Samarii miały pokój, budując się i chodząc w bojaźni Pana, i dzięki zachęcie* Ducha Świętego pomnażały się. **dosł.: zachętą* Rz 16,16
32. I stało się, gdy Piotr obchodził wszystkich, że zszedł* też do świętych**, którzy mieszkali w Lyddzie. Ps 16,3; Mt 27,52; Mt 9,2
**Jerozolima leży na górze; **tu: nazwa własna uczniów Pana*
33. I znalazł tam pewnego człowieka *o* imieniu Eneasz, który od ośmiu lat leżał na posłaniu i był sparaliżowany.
34. I Piotr powiedział do niego: Eneaszu! Uzdrawia cię Jezus Chrystus; wstań i pościel sobie. I zaraz wstał. Dz 3,6.16; 4,10
35. I zobaczyli go wszyscy zamieszkujący Lyddę i Saron*, którzy *też* nawrócili się do Pana. **mss Byz - Assaron, hebr. szaron - Pnp 2.1* Dz 11,21
36. A była w Joppie pewna uczennica, o imieniu Tabita, co w tłumaczeniu znaczy Dorkas*; ta była pełna dobrych czynów i darów miłosierdzia**, które czyniła. **tj. Gazela* Ef 2,10; ***lub: wsparcia dla ubogich, jałmużny* Tt 2,14; 1P 2,12
37. I stało się w tych *właśnie* dniach, że ona zasłabła i umarła; a gdy ją obmyto, położono w sali na piętrze.
38. A że Lydda jest blisko* Joppy, uczniowie słysząc, że jest w niej Piotr, posłali do niego dwóch mężów, prosząc, aby nie zwlekał** z przyjściem do** nich. **tj. 17 km; **lub: ociągał się*
39. Wstał więc Piotr i poszedł z nimi; a gdy przyszedł, wprowadzili go do sali na piętrze, i obstąpiły go wszystkie wdowy, płacząc i pokazując tuniki* i płaszcze, które robiła Dorkas, dopóki była z nimi. Mt 25,36; J 12,8; **gr.: chiton - szata wkładana wprost na ciało* Ef 4,28
40. A Piotr usunął wszystkich na zewnątrz, padł na kolana i pomodlił się, *po czym* zwrócił się do ciała* i powiedział: Tabito, wstań! A ona otworzyła swoje oczy, a widząc Piotra, usiadła. **gr.: soma - ciało, zwłoki - por. Kol 2,11**
41. A on podał jej rękę i podniósł ją, przywołując świętych* i wdowy, przedstawił ją żywą. **gr.: hagios - por. Hbr 13,24** tu: jako nazwa własna uczniów*
42. I stało się to znane w całej Joppie; i wielu uwierzyło w Pana. J 11,45; 12,11
43. Przez wiele też* dni pozostał on** w Joppie u niejakiego Szymona, garbarza.
**dosł.: Stało się, natomiast; **domyśl.: Piotr*

10 A był w Cezarei pewien mężczyzna, o imieniu Korneliusz, setnik, z kohorty zwanej italską, Dz 27,1; Mt 8,5
2. Pobożny i bojący się Boga* wraz z całym swoim domem, i dający wiele darów miłosierdzia** ludowi, i przez cały *czas* modlący*** się do Boga. **por. Dz 13,16**; **lub: jałmużny; ***błagać, prosić*
3. Około dziewiątej godziny dnia, zobaczył wyraźnie w widzeniu* anioła Boga, który przybył do niego i powiedział mu: Korneliuszu!
gr.: horama - por. Dz 7,31 Rdz 31,11; Sdz 13,6; 2Sm 14,17
4. A on, wpatrując* się w niego, *ogarnięty* lękiem powiedział: Cóż jest, Panie? I odpowiedział mu: Twoje modlitwy i dary miłosier-

dzia wstąpiły przed oblicze Boga ku przypomnieniu. **dosł.: patrząc wprost, utkwiwszy wzrok*

5. A teraz poślij mężów do Joppy i wezwij Szymona, którego nazywają Piotrem.

6. Gości on u niejakiego Szymona, garbarza, który ma dom nad morzem; on ci powie, co trzeba*, abyś uczynił. **lub: jest konieczne*

7. A gdy odszedł anioł, który przemawiał do Korneliusza, *ten* przywołał dwóch ze swoich domowników i pobożnego żołnierza z tych, którzy przy nim nieustannie* byli, **dosł.: trwali niezłomnie, byli w nieustannej gotowości*

8. I gdy wyjaśnił* im wszystko, posłał ich do Joppy**. ***Joppa obecnie Jaffa - 60 km od Cezarei*
**gr.: eksegeomai - ujawniać, ogłaszać, wykładać naukę, iść*

9. A nazajutrz, gdy byli w drodze i zbliżali się do miasta, wszedł Piotr na taras*, około godziny szóstej, aby się modlić. **tj. na dach*

10. A będąc bardzo głodnym, chciał *coś* zjeść; a gdy inni przygotowywali mu *posiłek*, przyszło* na niego uniesienie**. **por. w. 44**
gr.: ekstasis - wytrącenie umysłu z normalnego stanu - Dz 11,5

11. I ujrzał otwarte niebo i zstępujący na niego jakiś przedmiot*, jakby wielkie płótno, za cztery rogi związane i spuszczane na ziemię; **lub: naczynie, przyrząd kuchenny, osprzęt okrętu*

12. W którym były wszystkie czworonożne zwierzęta ziemi, dzikie zwierzęta, płazy i ptaki nieba. Dz 7,56; Łk 3,21

13. I rozległ* się głos do niego: Wstań, Piotrze! Zarzynaj** i zjedz. **dosł.: stał się; **zabij w ofierze*

14. A Piotr powiedział: Przenigdy, Panie! Bo nigdy nie jadłem nic skalanego* albo nieczystego. **por. w. 15** Kpł 11,1; 1Sm 21,4; Mt 15,5

15. I znów, po raz drugi głos *dotarł* do niego: Co Bóg oczyścił, ty nie miej za skalane*. **gr.: koinoo - zanieczyszczać, czynić pospolitym, skalać*

16. A to się stało trzykrotnie. I na powrót przedmiot został uniesiony do nieba.

17. A gdy Piotr nie *miał* wewnętrznej* pewności** czym było to widzenie, które ujrzał, oto ludzie posłani przez Korneliusza, pytając o dom Szymona, stanęli przed bramą; **dosł.: w sobie; **gr.: diaporero - być zaniepokojonym, być w rozterce, nie wiedzieć co począć, zastanawiać się*

18. I wołając, zapytali: Czy Szymon, którego nazywają Piotrem, jest tutaj w gościnie?

19. A gdy Piotr *nadal* rozmyślał* o tym widzeniu, Duch powiedział do niego: Oto szukają cię trzej mężczyźni, **gr.: enthymeomai - rozważać, zastanawiać się, myśleć*

20. Dlatego wstań, zejdź i idź z nimi, nie wahając* się; dlatego, że ja ich posłałem. **lub: nie osądzając (siebie) - gr.: diakrino - por. Jud 1,22**

21. A Piotr zszedł do mężczyzn posłanych do niego przez Korneliusza i powiedział: Oto ja jestem *tym*, którego szukacie. Jaki jest powód, dla którego jesteście *tu* obecni?

22. A oni powiedzieli: Korneliusz, setnik, człowiek sprawiedliwy i bojący się Boga*, mający dobre świadectwo także od całego narodu żydowskiego, otrzymał przez świętego anioła polecenie**, aby cię wezwać do swojego domu i słuchać twoich słów. **por. Dz 13,16**; **gr.: chrematidzo - por. Mt 2,12**

23. Wtedy zaprosił ich i ugościł. A nazajutrz Piotr wyszedł z nimi, i szli z nim niektórzy bracia z Joppy.

24. I weszli następnego dnia do Cezarei; a Korneliusz oczekiwał na nich i zwołał swoich krewnych i bliskich przyjaciół.

25. I gdy Piotr wchodził, Korneliusz wyszedł na jego spotkanie, przypadł do jego nóg i oddał mu pokłon. Dn 2,46; Obj 19,10; 22,8

26. Ale Piotr podniósł go, mówiąc: Wstań, ja też* jestem człowiekiem. **lub: sam*

27. A rozmawiając z nim, wszedł i zobaczył wielu zgromadzonych. J 4,9; 18,28; Ga 2,12

28. I przemówił też do nich: Wy wiecie, jak sprzeczne z prawem* jest dla człowieka będącego Żydem łączyć się lub przychodzić do cudzoziemca; lecz Bóg pokazał mi, *abym* żadnego człowieka nie nazywał skalanym lub nieczystym. **lub: zakazane, niegodziwe, bezprawne*

29. Dlatego też bez sprzeciwu przyszedłem wezwany. Pytam więc: W jakiej sprawie mnie wezwaliście?

30. A Korneliusz powiedział: Od czterech dni aż do tej godziny pościłem, a gdy o dziewiątej godzinie modliłem się w swoim domu, oto stanął przede mną mężczyzna w lśniącej szacie, Łk 24,4

31. I powiedział: Korneliuszu! Twoja modlitwa została wysłuchana, a twoje dary miłosierdzia zostały przypomniane przed *obliczem* Boga. Dz 10,4; Dn 10,12; Łk 1,13

32. Poślij więc do Joppy i wezwij Szymona, którego nazywają Piotrem; przebywa on w gościnie* w domu Szymona garbarza, nad morzem, a gdy przyjdzie, będzie z tobą rozmawiał. **dosł.: jest goszczony - również w wersetach 6 i 18*

33. Natychmiast więc posłałem do ciebie, a ty dobrze uczyniłeś, że przyszedłeś. Teraz więc wszyscy jesteśmy obecni przed obliczem Boga, abyśmy usłyszeli wszystko to, co *zostało* ci polecone przez Boga.

34. A gdy Piotr otworzył usta, powiedział: Naprawdę pojmuję*, że Bóg nie ma względu na osobę, Pwt 10,17; Hi 34,19;
**dosł.: chwycić, pojąć rozumem* Rz 2,11; Jk 2,9; 1P 1,17

35. Lecz w każdym narodzie godnym przyjęcia* przez Niego jest ten, kto się Go boi i czyni sprawiedliwość. Rz 2,27-29; 10,12-13;
**lub: mile widziany, uznany* Dz 15,9; Ps 15,1-2; Iz 56,3

36. Posłał słowo synom Izraela, głosząc dobrą nowinę o pokoju przez Jezusa Chrystusa. Ten jest Panem wszystkich. Dz 2,39

37. Wy wiecie, że słowo zaistniało* po całej Judei, zaczynając od Galilei, po chrzcie, który głosił Jan; **lub: stało się - Dz 4,4*** Dz 13,25; Mk 1,4

38. *O* Jezusie z Nazaretu, jak Bóg namaścił Go Duchem Świętym i mocą, który chodził, czyniąc dobrze i uzdrawiając wszystkich ciemiężonych* przez diabła; gdyż Bóg był z Nim.
**gr.: katadymasteuo - sprawować bezwzględną władzę nad kimś, uciskać kogoś, używać siły* Iz 11,2; J 3,2; 16,32

39. A my jesteśmy świadkami wszystkiego, co czynił w krainie Judejczyków i w Jerozolimie, Jego *też* zabili*, wieszając na drzewie.
**gr.: anaireo - zabrać, podnieść z ziemi, usunąć* Dz 1,8; 5,32

40. Tego Bóg wzbudził trzeciego dnia i dał Mu stać się widzianym; Dz 13,30; J 10,18

41. Nie całemu ludowi, ale świadkom wybranym uprzednio przez Boga, nam, którzy z Nim jedliśmy i piliśmy po Jego powstaniu z martwych. J 6,70; 15,16

42. I nakazał nam, abyśmy głosili ludowi i świadczyli, że On jest ustanowionym przez Boga sędzią żywych i umarłych. Mk 16,15

43. O Nim świadczą wszyscy Prorocy, że każdy wierzący w Niego otrzyma* odpuszczenie** grzechów przez Jego imię. Łk 24,25;
**lub: weźmie; **uwolnienie, wyzwolenie* Mt 26,28; Rz 3,25

44. Gdy Piotr jeszcze mówił te słowa, Duch Święty zstąpił* na wszystkich słuchających tych słów. Dz 2,1; 4,31; 8,15; 11,15
**gr.: epipipto - spaść na, w przen.- ogarnąć, zawładnąć kimś*

45. I zdumieli* się wierzący, *pochodzący* z obrzezania, którzy** przybyli razem z Piotrem, że i na pogan został wylany dar Ducha Świętego. Dz 2,38; J 4,10; 7,38
**gr.: eksistemi - por. Łk 8,56*; **dosł.: ilu, jak licznie*

46. Słyszeli ich bowiem mówiących *innymi* językami i wywyższających* Boga. Wtedy odpowiedział Piotr: Dz 2,4.11; 11,15
**gr.: megalyno - uczynić wielkim, uznać, ogłosić za wielkiego*

47. Czy ktoś może odmówić wody, aby nie zostali ochrzczeni ci, którzy przyjęli Ducha Świętego, tak jak i my ? Dz 8,36; Mt 3,7-9

48. I polecił ich ochrzcić w imieniu Pana. Wtedy prosili go, aby został u nich kilka dni.

11 I usłyszeli apostołowie i bracia, którzy byli w Judei, że także poganie przyjęli Słowo Boże. Dz 15,2; 1Tes 2,13

2. I gdy Piotr wstąpił* do Jerozolimy, spierali** się z nim ci, którzy byli z obrzezania,
**tj. wspiął się - por. Mt 20,17*; **lub: oddzielali się, odsuwali się*

3. Mówiąc: Poszedłeś* do mężów nieobrzezanych i jadłeś z nimi. Łk 15,2; Ga 2,12
**gr.: eiserchomai - wejść w jakieś miejsce lub stan, pojawiać się*

4. A Piotr zaczął im wyjaśniać* po kolei, mówiąc: **gr.: ektithemi - wyłożyć na zewnątrz, pokazać, objaśnić*

5. Ja, gdy byłem w mieście Joppie i modliłem się, miałem* w uniesieniu** widzenie***; ujrzałem jakiś przedmiot zstępujący jakby wielkie płótno, za cztery rogi spuszczane z nieba i dotarło aż do mnie; Jr 1,11; Ez 2,9
dosł.: zobaczyłem; **gr.: ekstasis - wytrącenie umysłu z normalnego stanu, uniesienie, zachwyt, ekstaza; ***por. Mt 17,9

6. Wpatrując się w nie uważnie, przyglądałem się i zobaczyłem czworonożne zwierzęta ziemi, dzikie zwierzęta, płazy i ptaki nieba;

7. I usłyszałem głos skierowany* do mnie: Wstań, Piotrze! Zabijaj** i zjedz.
**dosł.: mówiący; **lub: zabijaj w ofierze*

8. I powiedziałem: Przenigdy, Panie! Gdyż *nic z tego* wszystkiego, co skalane lub nieczyste nigdy nie weszło do moich ust.

9. A głos z nieba po raz drugi mi odpowiedział: *Tego,* co Bóg oczyścił, ty nie uważaj za skalane*. **lub: nie miej za pospolite*

10. A to stało się trzykrotnie. I z powrotem wszystko zostało wciągnięte do nieba.

11. I oto zaraz* trzej mężowie posłani do mnie z Cezarei stanęli przed domem, w którym byłem. **lub: natychmiast, niezwłocznie*

12. A Duch powiedział mi, abym poszedł razem z nimi, nie wahając się. A szło ze mną także tych sześciu braci i weszliśmy do domu tego człowieka; J 16,13

13. *On* też oznajmił nam, jak zobaczył anioła, który stanął w jego domu i powiedział mu:

Poślij mężczyzn do Joppy i wezwij Szymona, którego nazywają Piotrem;
14. On powie ci słowa, przez które zostaniesz zbawiony ty i cały twój dom. Dz 16,31
15. A gdy zacząłem mówić, zstąpił* na nich Duch Święty, tak jak i na nas na początku.
gr.: epipipto - spaść na - por. Dz 10,44 Dz 2,1-4; 10,44
16. I przypomniałem* sobie Słowo Pana, gdy mówił: Jan chrzcił** *w* wodzie, ale wy zostaniecie ochrzczeni** w Duchu Świętym.
**dosł.: zostało mi przypomniane, **zanurzał* J 14,26; Dz 1,5
17. Jeśli więc dał im Bóg ten sam* dar, jak i nam, którzy uwierzyliśmy w Pana Jezusa Chrystusa, to kim ja jestem, bym mógł zabronić *tego* Bogu? **lub: równy* J 3,16; Rz 5,5; 6,23
18. A gdy to usłyszeli, uspokoili się i oddali chwałę Bogu, mówiąc: Tak więc i poganom dał Bóg upamiętanie* ku życiu. Łk 15,7; 24,47;
**gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie* 2Tm 2,25
19. A wtedy* ci, których rozproszyło prześladowanie, jakie stało się z powodu Szczepana, dotarli aż do Fenicji i do Cypru, i do Antiochii, nikomu nie głosząc Słowa, tylko samym Żydom. **dosł.: ci rzeczywiście więc - por. Dz 8,4**
20. A niektórzy z nich byli ludźmi z Cypru i z Cyreny; ci weszli do Antiochii, przemawiali też do hellenistów*, głosząc dobrą nowinę Pana Jezusa. **tj. Żydów mówiących po grecku lub Greków*
21. I była z nimi ręka Pana i wielka liczba tych, którzy uwierzyli, nawróciła się do Pana.
22. Wieść* o nich dotarła do uszu zboru** w Jerozolimie; i wysłali Barnabę, aby poszedł aż do Antiochii. **lub: słowo, sprawa*
***gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zebranie publiczne*
23. Ten, gdy tam przybył, widząc łaskę Boga, uradował się i zachęcał wszystkich, aby w postanowieniu* serca trwali przy Panu.
**gr.: prothesis - wcześniejsze postanowienie, plan, chleb ofiarny*
24. Był to bowiem mąż dobry i pełen Ducha Świętego, i wiary. I została przyłączona* do Pana wielka rzesza *ludzi.* Mt 12,35; Łk 23,50
**gr.: prostithemi - włożyć do, dodać, powierzać coś komuś*
25. I poszedł Barnaba do Tarsu, aby odszukać Saula, a gdy go znalazł, przyprowadził do Antiochii.
26. A stało się, że przez cały rok zgromadzali się w tym zborze, nauczając znaczną rzeszę *ludzi*; w Antiochii także uczniowie po raz pierwszy zostali nazwani* chrześcijanami**.
**w gr. słowo określ. ponadnaturalną inspirację - por. Mt 2,12. 22*
gr.: christianos - należący do Chrystusa - por. Dz 26,28
27. A w tych dniach przyszli do Antiochii prorocy z Jerozolimy.
28. A gdy powstał jeden z nich, o imieniu Agabus, wskazał* przez Ducha, że będzie wielki głód w całej zamieszkałej ziemi, który też nastał za cesarza Klaudiusza. Dz 21,10
**gr.: semaino - dać znak, zaznaczyć, zawiadomić, ujawnić*
29. Uczniowie więc postanowili, tak jak każdego z nich było stać, posłać pomoc* braciom mieszkającym w Judei. Ga 2,10;
**dosł.: na służbę (chleba) - gr.: diakonia* 2Kor 8,12; 1P 4,10
30. Co też uczynili, posyłając *ją* do starszych przez ręce Barnaby i Saula. Tt 1,5; Dz 14,23

12 A w tym czasie, król Herod podniósł rękę, aby wyrządzić zło* niektórym ze zboru, **gr.: kakoo - krzywdzić, trapić, uciskać*
2. A Jakuba, brata Jana, zgładził mieczem.
3. I widząc, że podobało się to Żydom, posunął się dalej* i pojmał *także* Piotra; a były to dni Przaśników; **dosł.: dodał coś* Wj 13,3-7
4. A po schwytaniu, umieścił go w więzieniu, przekazując czterem czwórkom żołnierzy, aby go strzegli, chcąc po święcie Paschy wyprowadzić go ludowi. Łk 22,1
5. Strzeżono więc pilnie Piotra w więzieniu, a zbór zanosił żarliwą* modlitwę za nim do Boga. **gr.: men - part. wzmac.* Ef 6,18; 1Tes 5,17
6. A gdy Herod zamierzał go wyprowadzić *na stracenie,* Piotr spał tej nocy między dwoma żołnierzami, związany dwoma łańcuchami, strażnicy także strzegli więzienia przed drzwiami.
7. I oto anioł PANA stanął przy *nim,* a światłość zajaśniała w celi; i trącił* Piotra w bok, obudził go, mówiąc: Wstań szybko! I opadły łańcuchy z jego rąk. **dosł.: uderzył*
8. I anioł też powiedział do niego: Opasz się i podwiąż swoje sandały. I uczynił tak. I rzekł mu: Narzuć na siebie swój płaszcz i podążaj za mną.
9. I gdy wyszedł, podążał za nim, a nie wiedział, że prawdą jest to, co się działo za sprawą anioła, lecz uważał*, że ogląda widzenie**.
**lub: mniemał; **gr.: horama - widok, wizja, sen, obraz od Boga*
10. A po przejściu *obok* pierwszej i drugiej straży, doszli do żelaznej bramy wiodącej do miasta, która samorzutnie* im się otworzyła. I gdy wyszli, poszli dalej *o* jedną ulicę, i zaraz odstąpił anioł od niego. **gr.: automatos*

11. A gdy Piotr doszedł* do siebie*, powiedział: Teraz prawdziwie wiem, że PAN posłał swojego anioła i wyrwał mnie z ręki Heroda i ze wszystkiego, czego oczekiwał lud żydowski. **dost.: stał się w sobie samym* Łk 15,17

12. I gdy to sobie uświadomił, przyszedł do domu Marii, matki Jana, którego nazywano Markiem, gdzie było wielu zgromadzonych i modlących się. Iz 65,24; Dn 9,21; Mt 18,19

13. A gdy Piotr zapukał do drzwi bramy, wyszła służąca* o imieniu Rode, aby posłuchać; **gr.: paidiske - dziewczynka, służąca, młoda niewolnica*

14. I gdy rozpoznała głos Piotra, z radości nie otworzyła bramy, ale wbiegła i oznajmiła, że Piotr stoi przed bramą. Dz 1,14; Mt 28,8

15. A oni powiedzieli do niej: Szalejesz! Ona natomiast twierdziła stanowczo*, że tak jest. A oni mówili: To jest jego anioł.
**gr.: diischyridzomai - upierać się o, twierdzić stanowczo*

16. Ale Piotr nie przestawał pukać; a gdy otworzyli, widząc go, zdumieli się.

17. I dał im znak ręką, aby umilkli; opowiedział im, jak go Pan wyprowadził z więzienia i powiedział: Oznajmijcie to Jakubowi i braciom. A gdy wyszedł, udał się na inne miejsce.

18. A gdy nastał dzień, niemały zamęt powstał wśród żołnierzy, co mianowicie *stało się* z Piotrem.

19. Herod więc przeprowadził poszukiwania, a ponieważ go nie znalazł, osądził strażników i kazał ich odprowadzić do więzienia*; a gdy zszedł** z Judei do Cezarei, tam przebywał. **lub: na miejsce kaźni; **tj. zejść z góry*

20. A Herod toczył zacięty spór z mieszkańcami Tyru i Sydonu; więc *oni* jednomyślnie przyszli do niego, po przekonaniu Blasta, mającego nadzór nad sypialnią* króla, prosili o pokój, dlatego że kraina ich pobierała żywność z *ziemi* królewskiej. **tj. podkomorzy*

21. A wyznaczonego dnia Herod odział się w szatę królewską i usiadł na sędziowskim tronie*, i przemawiał do nich publicznie.
**gr.: bema - trybuna, krzesło, tron sędziowski*

22. A lud wykrzykiwał: To głos Boga, a nie człowieka. Dz 14,10; Ps 12,2

23. I natychmiast uderzył* go anioł PANA, za to, że nie oddał chwały Bogu; potem stoczony przez robactwo, oddał ostatnie tchnienie. **por. w. 7** 2Sm 24,17; 2Krl 19,35; Iz 37,36; Dz 14,10-15

24. A Słowo Boże rosło i pomnażało się.

25. A Barnaba i Saul, po wypełnieniu posłannictwa*, wrócili z Jerozolimy, biorąc ze sobą także Jana, którego nazywano Markiem. **gr.: diakonia - służba, służenie komuś, pomaganie*

13 A byli w Antiochii, w zborze, który tam był, pewni prorocy i nauczyciele jak*: Barnaba i Symeon, zwany Niger, i Lucjusz Cyrenejczyk, i Manaen, który był też* wychowany z Herodem tetrarchą**, i Saul.
**gr.: te - jak i, także; **tj. zarządca 1/4 kraju pod władzą Rzymu*

2. A gdy oni pełnili służbę Panu i pościli, Duch Święty powiedział: Odłączcie mi już* Barnabę i Saula do tego dzieła, do którego ich powołałem. Kol 4,17; 1Kor 7,5; Dz 8,29
**gr.: de - niezwłocznie, właśnie, na pewno, prawdziwie*

3. Wtedy po *zakończeniu* postu i modlitwy, włożyli na nich ręce i uwolnili* ich *do tego dzieła*. Lb 27,23; 1Tm 4,14; 5,22
**gr.: apolyo - odprawić, dłużej nie zatrzymywać, wysłać*

4. Oni więc, istotnie* będąc wysłani przez Ducha Świętego, przyszli do Seleucji, stamtąd też** odpłynęli na Cypr. Dz 20,23; J 14,26
gr.: men - part. wzmac. - prawdziwie, istotnie; **por. w. 1

5. I gdy stanęli w Salaminie, głosili Słowo Boże w synagogach żydowskich, a mieli ze sobą i Jana *jako* pomocnika*. Mk 2,2; 2Tm 4,2; **gr.: hyperetes - sługa, podwładny - 1Kor 4,1*** Tt 1,3

6. A gdy przeszli wyspę aż do Pafos, znaleźli pewnego maga*, fałszywego proroka, Żyda, o imieniu Bar-Jezus, Wj 7,11; 22,18; Kpł 20,6
**tj. mędrzec perski, nauczyciel zajmujący się astrologią*

7. Który był przy prokonsulu* Sergiuszu Pawle, mężu roztropnym. Ten wezwał do siebie Barnabę i Saula, pragnąc usłyszeć Słowo Boże. **tj. rzymskim namiestniku prowincji konsularnej*

8. Ale przeciwstawiał się im Elymas, mag – tak bowiem jest tłumaczone jego imię – starając* się odwrócić prokonsula od wiary.
**lub: szukając (sposobu), dążąc* Mt 23,13; Łk 11,52

9. A Saul, *zwany* też Pawłem, napełniony Duchem Świętym, *gdy* spojrzał na niego uważnie*, **lub: utkwić wzrok, wpatrywać się* Dz 4,8

10. Powiedział: O pełen wszelkiej zdrady i wszelkiej przewrotności, synu diabła, nieprzyjacielu wszelkiej sprawiedliwości! *Czy* nie przestaniesz wykrzywiać* prostych dróg Pana? **lub: przekręcać, psuć* J 8,44; 1J 3,8; Ga 1,6

11. A oto teraz ręka Pana na tobie, będziesz ślepy i do *pewnego* czasu nie będziesz widział słońca. I natychmiast spadły na nie-

go mrok i ciemność, a krążąc dookoła, szukał, by *ktoś* poprowadził go za rękę.
12. Wtedy prokonsul, widząc, co się stało, uwierzył, zdumiony* z powodu nauki Pana.
**gr.: ekplesso - walnąć, wypędzić ciosem, stąd potocz.: być oszołomionym, przerażonym, zdumionym* Mt 7,28; Dz 2,42
13. A po wypłynięciu z Pafos, Paweł i ci, *którzy byli* przy nim, przybyli do Perge w Pamfilii. A Jan odłączył się od nich i wrócił do Jerozolimy.
14. Oni zatem, po przejściu przez Perge, przybyli do Antiochii Pizydyjskiej, i gdy weszli do synagogi w dzień szabatu, usiedli.
15. A po odczytaniu Prawa i Proroków, posłali do nich przełożeni synagogi, mówiąc: Mężowie bracia! Jeśli jest w was słowo zachęty* do ludu, mówcie. Dz 15,21; Hbr 10,25
**gr.: paraklesis - zachęta, pociecha, pomoc, obrona*
16. A Paweł powstał* i skinął ręką *i* powiedział: Mężowie Izraelici, i wy bojący** się Boga, posłuchajcie! Ps 67,7; Łk 1,50; 23,40
**podczas przemawiania Rzymianie stali, a Żydzi siedzieli*
***gr. określenie hebr. ger toszaw - nieobrzezani a wierzący w monoteizm poganie zachowujący prawa Noachidów - Dz 15,29*
17. Bóg ludu tego, Izraela, wybrał sobie naszych ojców i wywyższył lud na obczyźnie w ziemi egipskiej, i wyprowadził ich z niej z podniesionym ramieniem.
18. I przez blisko czterdzieści lat znosił ich sposób życia na pustyni.
19. A gdy zniszczył siedem narodów w ziemi Kanaan, rozdzielił* im ich ziemię przez losowanie. **lub: dał im w dziedzictwo ich ziemię*
20. I potem przez blisko czterysta pięćdziesiąt lat dawał im sędziów, aż do proroka Samuela. Rt 1,1; 1Sm 3,20
21. Wtedy zażądali króla i dał im Bóg *na* czterdzieści lat Saula, syna Kisza, mężczyznę z pokolenia Beniamina. 1Sm 12,12; 15,1
22. A gdy go odsunął, wzbudził im na króla Dawida, o którym też zaświadczył, gdy powiedział: Znalazłem Dawida, syna Jessego, męża według mojego serca, który wypełni całą* moją wolę. **lub: wszelką* 1Sm 13,14; Ps 89,21
23. Z jego to potomstwa*, zgodnie z obietnicą, Bóg wzbudził Izraelowi Zbawiciela, Jezusa, **lub: nasienia* 2Sm 7,12; Ps 132,11; Iz 11,1; 43,11
24. Przed Jego przyjściem*, Jan wcześniej głosił chrzest** upamiętania*** całemu ludowi Izraela, **dosł.: przed wejściem Jego oblicza*
gr.: baptidzo - por. Mt 3,11*; ***gr.: metanoia - por. 2P 3,9
25. A gdy Jan wypełniał *już swój* bieg *życia,* powiedział: Za kogo mnie uważacie? To nie ja jestem *Nim,* ale oto przychodzi po mnie Ten, któremu nie jestem godny rozwiązać *rzemienia* sandału u Jego stóp.
26. Mężowie bracia, synowie rodu Abrahama i ci, którzy między wami boją* się Boga! Do was zostało posłane słowo o tym zbawieniu. **por. w. 16*** Iz 51,1
27. Bowiem ci, którzy mieszkają w Jerozolimie i ich przełożeni nie poznali Go, a przez osądzenie wypełnili słowa* Proroków, które w każdy szabat są odczytywane; **dosł.: głosy*
28. Choć nie znaleźli *w Nim* żadnego powodu *uzasadniającego wyrok* śmierci, domagali się od Piłata, aby został zabity.
29. A gdy wykonali wszystko, co o Nim jest napisane, zdjęli Go z drzewa i złożyli do grobowca. Dz 2,24.32; 3,15; 4,10
30. Bóg jednak wzbudził Go z martwych.
31. On *też* ukazywał się przez wiele dni tym, którzy z Galilei razem z Nim weszli do Jerozolimy, ci są Jego świadkami wobec ludu.
32. I my głosimy wam dobrą nowinę o obietnicy złożonej* ojcom, że tę Bóg wypełnił ich dzieciom, wzbudzając Jezusa,
**dosł.: która stała się* Iz 40,9; Jr 23,5
33. Jak też w Psalmie drugim jest napisane: Ty jesteś moim Synem, Ja dzisiaj ciebie zrodziłem. Ps 2,7; Hbr 1,5; 5,5
34. A że Go wzbudził z martwych, aby już więcej nie miał wrócić do zepsucia, powiedział tak: Dam wam święte *obietnice* Dawida – godne zaufania. Iz 55,3
35. Dlatego i na innym *miejscu* mówi: Nie dasz swojemu Świętemu zobaczyć* zepsucia**. **gr.: eido - dostrzegać, widzieć, badać, znać, doświadczyć*
***gr.: diafthora - skażenie, zepsucie* Ps 16,10; 49,9; Dz 2,27
36. Dawid bowiem prawdziwie usłużył swojemu pokoleniu, zgodnie z wolą Boga zasnął* i został przyłączony do swoich ojców, i widział zepsucie; **dosł.: został uśpiony*
37. Lecz Ten, którego Bóg wzbudził, nie zobaczył* zepsucia. **por. w. 35**
38. Niech więc będzie wam wiadome, mężowie bracia, że przez Niego* jest wam głoszone uwolnienie** *z* grzechów, Łk 24,47; Ef 1,7
**dosł.: Tego; **lub: odpuszczenie, wyzwolenie*
39. I *to* od wszystkich, *co do* których nie mogliście zostać uznani za sprawiedliwych

przez Prawo Mojżesza. W Nim, każdy wierzący* zostaje uznany za sprawiedliwego.
**wierzący - czas teraź. ciągły str. czynna* Rz 3,24; 4,5; 5,1; 10,4
40. Uważajcie więc, aby nie przyszło na was to, co zostało powiedziane u Proroków:
41. Zobaczcie, szydercy, zdziwcie się i zgińcie; gdyż Ja czynię za waszych dni dzieło, w które nie uwierzycie, jeśli ktoś będzie wam *je* opowiadał*. **lub: opowiadał szczegółowo, w pełni*
42. A gdy oni wychodzili z synagogi żydowskiej, prosili ich poganie, aby też i w następny szabat mówili do nich te słowa.
43. A gdy zgromadzenie zostało rozwiązane, poszło wielu Żydów i pobożnych prozelitów* za Pawłem i Barnabą, którzy rozmawiali z nimi, *i* przekonywali ich, aby trwali w łasce Bożej. Ga 5,4; Hbr 12,15; 1P 5,12
tj. poganie wyznający judaizm - „prozelici bramy" - hebr. ger ha-szaar - całkowicie podlegający Prawu Mojż. po dokonaniu obrzezania - mężczyźni a kobiety kąpieli rytualnej w obecności trzech świadków - por. w. 16 i Dz 2,11; 6,5; 13,43; 17,4.17*
44. A w następny szabat niemal całe miasto zgromadziło się, aby usłyszeć Słowo Boga.
45. A Żydzi, widząc tłumy, zostali napełnieni zazdrością, sprzeciwiali się temu, co mówił Paweł, mówiąc i bluźniąc przeciwko temu. Dz 17,5; Mt 27,18; Łk 15,25
46. A Paweł i Barnaba śmiało przemawiali, mówiąc: Konieczne było, wam najpierw opowiedzieć Słowo Boga; ale ponieważ je odrzucacie i uważacie się za niegodnych życia wiecznego, oto zwracamy się do pogan.
47. Tak bowiem nakazał nam PAN: Ustanowiłem* Cię światłem dla pogan, abyś był *niosącym* zbawienie** aż po krańce ziemi.
**gr.: tithemi - por. J 15,16*; **dosł.: dla zbawienia* Iz 42,6; Jr 16,19
48. A słysząc to poganie, radowali się i oddali chwałę Słowu Pana, i uwierzyli, ilu ich było wyznaczonych* do życia wiecznego.
**gr.: tasso - ustawić w szyku, wyznaczyć do, uznać, mianować*
49. A Słowo Pana było roznoszone po całej krainie. Ps 138,2; J 11,52
50. A Żydzi podburzyli pobożne* i dostojne kobiety oraz znaczących *obywateli* miasta, i wzbudzili prześladowanie przeciwko Pawłowi i Barnabie, i wyrzucili ich ze swoich granic. **lub: czczące Boga - por. Dz 13,16***
51. Oni natomiast, strząsnęli na nich proch ze swoich stóp i przybyli do Ikonium.
52. A uczniowie byli wypełniani* radością i Duchem Świętym. **czas przeszły niedokonany*

14 A w Ikonium stało się tak samo: weszli do synagogi żydowskiej i przemawiali tak, że uwierzyła wielka rzesza* Żydów i Greków. **por. Mk 3,7**
2. Jednak ci Żydzi, którzy nie okazali posłuszeństwa*, podburzyli i źle *usposobili* dusze pogan przeciwko braciom. J 3,36; Dz 28,4
**gr.: apeithes - nieuległy, nieposłuszny, oporny*
3. Przebywali tam więc przez dłuższy czas, śmiało mówiąc dzięki Panu, który poświadczał słowo* swojej łaski i sprawiał, że przez ich ręce działy się znaki i cuda. 1Kor 16,8; Mk 16,20; Hbr 2,4
**lub: poświadczał słowem*
4. Jednak ludność miasta została rozdarta, jedni* wprawdzie** byli z*** Żydami, a drudzy* z*** apostołami. **dosł.: ci; **gr. men - Dz 13,4*; ***razem z*
5. Gdy więc nastał tumult*, poganie i Żydzi ze swoimi przełożonymi *chcieli* ich znieważyć i ukamienować, Mt 5,44; Łk 6,28; Dz 21,27
**gr.: horme - gwałtowny ruch, impuls, wrogi ruch, napaść*
6. Świadomi *tego,* uszli do miast Likaonii – do Listry i do Derbe oraz okolicy,
7. I tam głosili* Ewangelię. **dosł.: byli głoszącymi*
8. A był pewien mąż w Listrze, o bezwładnych nogach, który siedział, *bo* był chromy już w łonie swojej matki i nigdy nie chodził.
9. Ten słuchał przemawiającego Pawła, który patrząc uważnie na niego, i widząc, że ma wiarę, by zostać uzdrowionym, Mk 2,5
10. Powiedział potężnym głosem: Stań prosto* na swoje nogi! A on poderwał się i zaczął chodzić. **dosł.: powstań na stopy swoje proste*
11. A tłumy, widząc, co uczynił Paweł, podniosły swój głos, mówiąc po likaońsku: Bogowie stali się podobni ludziom i zstąpili do nas.
12. Tak więc* zaczęli nazywać Barnabę Zeusem, a Pawła Hermesem, ponieważ on przewodził** *w* mowie. **gr.: men; **lub: dowodził, stał na czele*
13. A kapłan Zeusa, *ze świątyni* będącej przed ich miastem, przyprowadził do bram woły z wieńcami i chciał wraz z ludem złożyć *im* ofiarę. Dn 2,46; Dz 19,35; 10,25
14. Słysząc to apostołowie* Barnaba i Paweł, rozdarli swoje szaty i wpadli w tłum, krzycząc** i wołając***: Ga 1,19; Ef 4,11; 1Tes 2,7
**gr.: apostolos - wysłannik, posłaniec wysłany z rozkazami **gr.: kradzo - krzyczeć, wołać. ***dosł.: mówiąc - początek w. 15*
15. Ludzie*! Dlaczego to czynicie? I my jesteśmy ludźmi, poddani tym samym doznaniom** co wy, głoszącymi wam dobrą nowinę, abyście odwrócili się od tych marności*** do

Boga żywego, który uczynił niebo i ziemię, i morze, i wszystko, co w nich jest; Jk 5,17
**lub: mężowie; **cierpieniom; ***tego co puste, bezużyteczne*
16. Który w minionych pokoleniach dopuścił wszystkim poganom* chodzić swoimi drogami, **lub: narodom - gr.: ethnos - por. Mt 21,43**
17. Jednakże w żadnym razie nie przestawał dawać o sobie świadectwa, czyniąc dobro, dając nam z nieba deszcze i czasy urodzajne, napełniając pokarmem i radością nasze serca. Iz 44,9-10; Dz 17,30;1Kor 8,4; Obj 22,9
18. A to mówiąc, z trudem uspokoili* tłumy, *aby* nie złożyli im ofiary. **lub: powstrzymali*
19. Przybyli jednak z Antiochii* i z Ikonium Żydzi, którzy przekonali tłumy, i ukamienowali Pawła, i wywlekli go na zewnątrz miasta sądząc, że umarł. **por. w. 21***
20. Lecz gdy otoczyli go uczniowie, wstał i wszedł do miasta, a następnego dnia odszedł z Barnabą do Derbe.
21. I po ogłoszeniu dobrej nowiny temu miastu i pozyskaniu* znacznego *grona* uczniów, wrócili do Listry i do Ikonium, i do Antiochii**, **dosł.: uczynieniu uczniami;* Łk 20,1; Dz 8,25; 1P 1,12
***tj. Antiochii Pizydyjskiej a nie Antiochii Syryjskiej w w. 26*
22. Utwierdzając dusze uczniów i zachęcając, aby trwali w wierze, mówiąc, że przez wiele ucisków trzeba* nam wejść do Królestwa Bożego. **lub: jest konieczne, musimy*
23. A gdy im w każdym zborze ustanowili* starszych *w* modlitwie z postem, powierzyli** ich Panu, w którego uwierzyli. 1Tm 5,22; Tt 1,5
**cheirotoneo[5500] - wyznaczać przez wyciągnięcie (włożenie) rąk - 1Sm 16,13 LXX; Flawiusz Dawne XIII. 2,2; **przekazali pod pieczę*
24. I gdy przeszli Pizydię, przybyli do Pamfilii.
25. A gdy opowiedzieli Słowo w Perge, zeszli do Atalii. Dz 8,25; 15,36; Mk 2,2
26. I stamtąd odpłynęli do Antiochii, gdzie zostali oddani* łasce Bożej ku temu dziełu, które wypełnili. **lub: przekazani, powierzeni*
27. A gdy tam przybyli i zgromadzili zbór, oznajmili, jak wiele Bóg przez nich* uczynił, i że otworzył poganom drzwi wiary.
**lub: z nimi* Dz 20,8; 1Kor 5,4; 14,23; Hbr 10,25
28. I spędzili tam niemały czas z uczniami.

15 A z Judei przybyli jacyś *ludzie* i nauczali braci: Jeśli nie dacie się obrzezać według zwyczaju* Mojżesza, nie możecie zostać zbawieni. **gr.: ethos - por. Łk 2,27** Ga 2,2.12
2. Gdy więc powstał zatarg i niemały spór między Pawłem i Barnabą a tamtymi, wyznaczono, aby Paweł i Barnaba, i niektórzy inni poszli* z nimi do apostołów i do starszych do Jerozolimy z powodu tego sporu.
**dosł.: wspiąć się - gr.: anabaino - iść w górę, wstąpić, wznieść*
3. Ci więc, wyprawieni* przez zbór, przechodzili przez Fenicję i przez Samarię, opowiadając szczegółowo o nawróceniu pogan, sprawiając *tym* wielką radość wszystkim braciom. **lub: zaopatrzeni - z gr. partykułą wzmacniającą - men*
4. A gdy przybyli do Jerozolimy, zostali przyjęci przez zbór i przez apostołów, i starszych, i opowiedzieli to, co Bóg przez nich uczynił.
5. Lecz powstali niektórzy ze stronnictwa faryzeuszów, którzy uwierzyli, mówiąc: Trzeba ich obrzezywać, *a* także nakazać, aby zachowywali Prawo Mojżesza. Flp 3,5
6. Zgromadzili się więc apostołowie i starsi, aby rozpatrzyć tę sprawę.
7. A gdy doszło *do* długiej dyskusji*, powstał Piotr i powiedział do nich: Mężowie bracia! Wy wiecie, że od dawnych dni Bóg pośród nas dokonał wyboru, aby przez moje usta poganie usłyszeli słowa Ewangelii i uwierzyli. Flp 2,14; Mt 16,18; Ga 2,7
**gr.: sydzetesis - wzajemne zadaw. sobie pytań, rozprawianie*
8. A Bóg, który zna serca, wydał im świadectwo, *i* dał im Ducha Świętego, tak jak i nam;
9. I nie uczynił żadnej różnicy między nami a nimi, gdy wiarą oczyścił ich serca.
10. Teraz więc, dlaczego wystawiacie Boga na próbę*, wkładając na kark uczniów jarzmo, którego ani nasi ojcowie, ani my nie mieliśmy siły unieść? **por. Ga 6,1*** Wj 17,2; Hbr 3,9
11. Ale wierzymy, że przez łaskę Pana Jezusa Chrystusa zostaliśmy zbawieni, i w ten sam sposób i oni. Rz 3,24; Ga 2,16; Ef 2,7-9
12. Wtedy umilkło całe to mnóstwo *zgromadzonych* i słuchali Barnaby i Pawła, opowiadających*, jak wielkie znaki i cuda czynił Bóg przez nich między poganami.
**gr.: eksegeomai - opowiadać o Bożym działaniu, wykładać*
13. A po nich, *gdy* umilkli, odpowiedział Jakub, mówiąc: Mężowie bracia, posłuchajcie mnie!
14. Szymon opowiedział*, jak najpierw Bóg zatroszczył** się o to, aby wziąć z pogan lud dla swojego*** imienia. **gr.: eksegeomai - por. w. 12* **lub: patrzeć na, spojrzeć aby pomóc, doglądać; ***dosł.: Jego*

15. A z tym współbrzmią* słowa Proroków, tak, jak jest napisane: **lub: zgadzają się* Am 9,11
16. Potem* przywrócę i odbuduję upadły** przybytek*** Dawida, i to, *co* zniszczone odbuduję i *znowu* prosto go postawię,
**dosł.: po tych; ** który jest upadły; ***lub: namiot*
17. Aby w ten sposób pozostali spośród ludzi szukali PANA i wszyscy poganie, wśród których wzywane jest moje imię nad nimi, mówi PAN, który to wszystko czyni. Iz 2,3
18. Znane są Bogu od wieków* wszystkie Jego dzieła**. **dosł.: wieku; **lub: czyny* Iz 49,6; 66,19
19. Dlatego ja sądzę, że nie należy niepokoić tych, którzy nawracają się z pogan do Boga;
20. Ale powiadomić *ich* listem, aby wstrzymywali się od *tego, co* skażone przez bożki, od nierządu, *od tego,* co uduszone, i od krwi.
Rdz 9,4; Kpł 3,17; 7,26-27; Ez 33,25; Kol 3,5; 1Tes 4,3
21. Albowiem Mojżesz od dawnych pokoleń ma w każdym mieście tych, którzy go głoszą w synagogach, *bo* czyta się *go* w każdy szabat.
22. Wtedy apostołowie i starsi razem z całym zborem uznali za słuszne, aby razem z Pawłem i z Barnabą posłać do Antiochii wybranych spośród siebie mężów, to jest Judę, którego zwano Barsabaszem i Sylasa, mężów przewodzących* wśród braci,
**lub: stojących na czele* Dz 1,23; 1Tes 1,1
23. Po napisaniu swoją ręką tego oto: Apostołowie i starsi, i bracia, braciom z pogan w Antiochii i w Syrii, i w Cylicji, *przesyłają* pozdrowienie*; **gr.: chairo - 2J 1,10* i Flp 4,4**
24. Ponieważ usłyszeliśmy, że niektórzy, po wyjściu spośród nas, niepokoją was słowami i wprowadzają zamęt w wasze dusze, mówiąc, że musicie zostać obrzezani i zachowywać Prawo, czego im nie nakazaliśmy,
25. Uznaliśmy za słuszne będąc jednomyślni, posłać do was wybranych mężów, razem z naszymi umiłowanymi Barnabą i Pawłem,
26. Ludźmi, którzy oddają* swoje dusze dla imienia Pana naszego, Jezusa Chrystusa.
**tj. oddawać się w czyjeś ręce - czas teraź. wymik. z czasu prze.*
27. Dlatego posłaliśmy Judę i Sylasa, którzy wam powiedzą to samo ustnie.
28. Albowiem uznaliśmy za słuszne, Duch Święty i my, aby nie nakładać na was żadnego większego* ciężaru, oprócz tych *rzeczy* koniecznych: **lub: nie kłaść już więcej*
29. Wstrzymywać się od tego, co ofiarowane bożkom i *od* krwi, i *od tego,* co uduszone, i *od* nierządu – trzymając* samych siebie z daleka od tego, dobrze uczynicie. Bądźcie zdrowi. **lub: strzegąc, przestrzegając stale lub starannie*
30. Więc ci, gdy już* zostali odprawieni**, zeszli do Antiochii i gdy zgromadzili wielu *braci,* oddali list. **gr.: men - por. Dz 15,4** Dz 21,22; Ga 2,11
***gr.: apolyo - odprawić, dłużej nie zatrzymywać, wysłać*
31. A gdy *go* przeczytali, radowali się z tej zachęty*. **gr.: paraklesis - zachęta, poruszająca mowa*
32. A Juda i Sylas, *którzy* sami byli prorokami, licznymi słowami zachęcili i utwierdzili* braci. **gr.: episteridzo - umacniać, wzmocnić bardziej*
33. A przebywając tam przez pewien czas, zostali odprawieni w pokoju przez braci do apostołów*. **gr.: apostolos - poseł, posłaniec, wysłannik*
34. Sylas jednak uznał za słuszne* tam pozostać. **gr.: dokeo - wydawać się, sądzić, uznawać ważność*
35. Paweł natomiast i Barnaba przebywali w Antiochii, nauczając i głosząc dobrą nowinę – wraz z wieloma innymi – Słowo Pana.
36. A po pewnym* czasie* powiedział Paweł do Barnaby: Wróćmy i przyjrzyjmy się, jak się mają nasi bracia w każdym mieście, w którym głosiliśmy Słowo Pana. **dosł.: jakiś dniach*
37. A Barnaba postanowił zabrać ze sobą Jana, zwanego Markiem.
38. Lecz Paweł uznał za właściwe nie brać ze sobą tego, który odstąpił od nich w Pamfilii i nie poszedł razem z nimi do tej pracy.
39. Powstało ostre nieporozumienie*, tak że oni zostali oddzieleni od siebie; Barnaba wziął ze sobą Marka i popłynął na Cypr,
**gr.: paroksyzmos - rozdrażnienie, uniesienie*
40. Paweł natomiast wybrał Sylasa *i* wyszedł, powierzony* łasce Bożej przez braci.
gr.: paradidomi - oddać się w czyjeś ręce, powierzyć - por. w. 26
41. I przechodził Syrię i Cylicję, utwierdzając zbory. Rz 16,16; 1Kor 11,16; 14,33

16 I przyszedł do Derbe i do Listry; a oto był tam pewien uczeń, o imieniu Tymoteusz, syn pewnej wierzącej żydowskiej kobiety i ojca Greka, 1Kor 4,17; 2Tm 1,5
2. Któremu bracia w Listrze i w Ikonium wydali *dobre* świadectwo.
3. Paweł chciał, aby ten razem z nim szedł, wziął go więc i obrzezał ze względu na Żydów, będących w tych miejscach; bo wszyscy wiedzieli, że jego ojciec był Grekiem.

4. A gdy przechodzili przez miasta, przekazywali im do przestrzegania postanowienia powzięte przez apostołów i starszych w Jerozolimie.
5. Toteż zbory prawdziwie* utwierdzały się w wierze i z każdym dniem wzrastały liczebnie. **gr.: men - partykuła wzmacniająca*
6. A gdy przeszli Frygię i krainę Galacką, zostali powstrzymani* przez Ducha Świętego, *przed* powiedzeniem Słowa *Bożego* w Azji,
**gr.: kolyo - powstrzymywać, odmawiać, nie dopuścić*
7. A gdy przybyli do Mizji, próbowali wyruszyć do Bitynii, lecz Duch im nie pozwolił*.
**gr.: ouk eao - nie pozwolić komuś robić jak się samemu chce*
8. A gdy minęli Mizję, zeszli do Troady.
9. I Paweł ujrzał w nocy widzenie*: Pewien mężczyzna, Macedończyk, stał i prosił go, mówiąc: Przepraw się do Macedonii i pomóż nam. **gr.: horama - widok, wizja, sen, obraz dany przez Boga*
10. A gdy *on* ujrzał tę wizję*, zaraz chcieliśmy udać się do Macedonii, wspólnie wnioskując, że Pan nas wezwał, abyśmy im głosili dobrą nowinę. **por. w. 9** Mk 16,15
11. Wyruszyliśmy więc z Troady, płynęliśmy wprost na Samotrakę, a następnego dnia do Neapolu*, **tj. miasta portowego w Macedonii dziś Kavala*
12. A stamtąd do Filippi, które jest kolonią *rzymską,* przodującym miastem okręgu Macedonii; i spędziliśmy w tym mieście kilka dni.
13. A w dzień szabatu wyszliśmy poza miasto nad rzekę, gdzie *jak* sądziliśmy* odbywały się modlitwy, i gdy usiedliśmy, przemówiliśmy do kobiet, które się zeszły. Dz 21,5
**gr.: nomidzo - mieć w zwyczaju, przestrzegać, przypuszczać*
14. A przysłuchiwała się *temu* pewna kobieta, czcząca* Boga, o imieniu Lidia, która sprzedawała purpurę z miasta Tiatyra, której Pan otworzył serce, aby uważnie słuchała *tego,* co mówił Paweł. **por. Dz 13,50**
15. A gdy została ochrzczona ona i jej dom, prosiła, mówiąc: Jeżeli uznaliście, że jestem wierzącą w Pana, wejdźcie do mojego domu i zatrzymajcie* się. I przymusiła nas.
**lub: mieszkajcie, trwajcie, pozostawajcie* Łk 24,29; 2Kor 5,14
16. I stało się, gdy szliśmy na *miejsce* modlitwy, że wyszła nam naprzeciw pewna służąca, mająca ducha wieszczego*, która wieszcząc**, przynosiła wielki zysk swoim panom.
**gr.: python - pierwotna nazwa wyroczni delfickiej (Pytia)*
***gr.: mantheuomai - wypowiadać wyrocznię, przepowiadać*
Ga 5,20; Pwt 18,10; 1Sm 28,7
17. Ta, chodząc za Pawłem i za nami, wołała, mówiąc: Ci ludzie są sługami Boga Najwyższego, którzy głoszą nam drogę zbawienia.
18. A czyniła to przez wiele dni; ale Paweł, udręczony *tym* odwrócił się i powiedział duchowi: Rozkazuję ci w imieniu Jezusa Chrystusa, abyś wyszedł z niej. I w tej chwili* wyszedł. **dosł.: w tej godzinie - gr.: hora - godzina - Mt 14,15**
19. A jej panowie, widząc, że zginęła nadzieja ich zysku, pojmali Pawła i Sylasa i powlekli ich na rynek przed przełożonych;
20. I postawili ich przed sprawującymi władzę*, mówiąc: Ci ludzie, będąc Żydami, niepokoją nasze miasto, Dz 18,2; 19,34
**gr.: strategos - dowódca armii, przywódca cywilny, urzędnik*
21. I głoszą zwyczaje*, których nam nie wolno przyjmować ani czynić, bo jesteśmy Rzymianami. **gr.: ethos - zwyczaj, obrządek, coś nakazanego*
22. I wraz z nimi wystąpił przeciwko nim tłum, a sprawujący władzę zdarli z nich szaty i rozkazali ich wychłostać*. **lub: bić rózgami*
23. I gdy im zadali wiele razów, wrzucili ich do więzienia i nakazali stróżowi więzienia, aby ich bacznie* strzegł. **dosł.: niezawodnie, pewnie*
24. Ten, gdy otrzymał taki rozkaz, wtrącił ich do wewnętrznej* *części* więzienia, a nogi ich zakuł w drewniane *dyby.* **tj. najgłębszego lochu*
25. A około północy, Paweł i Sylas modląc się, śpiewali hymny* Bogu, a więźniowie przysłuchiwali się im. **gr.: hymneo - por. Mt 26,30**
26. I nagle nastąpiło wielkie trzęsienie ziemi, aż się zatrzęsły fundamenty więzienia i natychmiast otworzyły się wszystkie drzwi, i wszystkie więzy zostały rozluźnione*.
**lub: zwolnione, puszczone* Mt 28,2; Obj 6,12
27. A gdy został zbudzony stróż więzienia, widząc otwarte drzwi więzienia, dobył miecza i zamierzał się zabić, sądząc, że więźniowie pouciekali.
28. Lecz Paweł zawołał potężnym* głosem, mówiąc: Nie czyń sobie nic złego, bo jesteśmy tu wszyscy. **gr.: megas - wielki, potężny, doniosły*
29. I zażądał światła, wskoczył i drżący przypadł do nóg Pawła i Sylasa.
30. I gdy wyprowadził ich na zewnątrz, powiedział: Panowie! Co mam czynić, abym został zbawiony? Dz 9,6; Łk 3,10
31. A oni powiedzieli: Uwierz w Pana Jezusa Chrystusa, a zostaniesz zbawiony ty i twój dom. Dz 8,37; 13,38-39; J 1,12; 3,36; Rz 10,9-13

32. I opowiedzieli mu Słowo Pana i wszystkim, *którzy byli* w jego domu. Dz 4,31
33. I przyjął ich w tej godzinie, w nocy, obmył ich *rany* po razach i natychmiast został ochrzczony, on i wszyscy jego *domownicy*.
34. Wprowadził ich też do swojego domu, zastawił im stół i weselił się z całym swoim domem, że uwierzył Bogu.
35. A gdy nastał dzień, sprawujący władzę posłali liktorów*, mówiąc: Wypuść tych ludzi.
**dosł.: trzymający rózgę - (jako znak władzy), woźny*
36. Stróż więzienia z kolei oznajmił te słowa Pawłowi: Sprawujący władzę przysłali *ludzi,* abyście zostali zwolnieni; teraz więc wyjdźcie i idźcie w pokoju.
37. Lecz Paweł powiedział im: Wychłostali nas, ludzi będących Rzymianami, publicznie, bez sądu, i wrzucili do więzienia; a teraz potajemnie nas wypędzają? O nie! Ale niech sami przyjdą i nas wyprowadzą. Prz 28,1
38. Wtedy liktorzy powiedzieli te słowa sprawującym władzę*. A *ci* zlękli się, słysząc, że są Rzymianami. **gr.: strategos - por. Dz 16,20**
39. A gdy przyszli, wezwali ich, a wyprowadzając, prosili*, by wyszli z miasta. **lub: błagali*
40. Po wyjściu z więzienia wstąpili do Lidii, a gdy zobaczyli braci, zachęcili ich i odeszli.

17 A gdy przeszli Amfipolis i Apolonię, przyszli do Tesaloniki*, gdzie była synagoga żydowska. **tj. ok. 148 km od Filippi*
2. Paweł więc zgodnie ze swoim zwyczajem wszedł do nich i przez trzy szabaty wykładał* im z Pism, **gr.: dialegomai - dyskutować, rozmawiać* Dz 18,4
3. Wyjaśniając* i dowodząc**, że Mesjasz*** musiał cierpieć i powstać z martwych, i że tym Mesjaszem jest Jezus, którego ja wam głoszę. **gr.: dianoigo - otworzyć, spowodować zrozumienie **gr.: paratithemi - por. 1P 4,19*; ***lub: Chrystus, Pomazaniec*
4. A niektórzy z nich zostali przekonani i przyłączeni do Pawła i Sylasa, również wielka liczba czczących* *Boga* Greków, a także niemało wpływowych** kobiet. Dz 28,24
tj. por. Dz 13,16; **gr.: proton - pierwszy, stąd: wybitny, przedni*
5. Ale Żydzi, którzy nie okazali posłuszeństwa, *powodowani* zazdrością, dobrali sobie jakichś niegodziwych mężczyzn z agory*, uczynili zbiegowisko i wzniecili rozruch w mieście; przybyli także pod dom Jazona, usiłując przyprowadzić ich do ludu. **tj. z rynku*
6. A gdy ich nie znaleźli, ciągnęli Jazona i niektórych braci do przełożonych miasta, wołając: Ci, którzy wzburzyli cały zamieszkały świat, przybyli* i tutaj; **lub: są obecni*
7. A Jazon ich przyjął; a oni wszyscy działają przeciwko postanowieniom Cezara, mówiąc, że *kto* inny jest królem – Jezus.
8. I wzburzyli *tym* tłum i przełożonych miasta*, którzy to słyszeli. **gr.: politarches*
9. A oni, otrzymawszy zabezpieczenie* od Jazona i od innych, wypuścili ich.
**gr.: hikanoo - dość dużo - stąd: kaucja - łac. satis accipio*
10. A bracia zaraz w nocy wysłali Pawła i Sylasa do Berei, którzy gdy tam przybyli, chodzili do synagogi żydowskiej.
11. A ci byli szlachetniejsi od tych w Tesalonice, gdyż przyjęli Słowo Boże z całą gotowością*, codziennie badając Pisma, czy tak się te *rzeczy* mają. Dz 8,14; 11,1; J 5,39; 2Tm 2,15
**gr.: prothymia - ochota, chęć, zapał umysłu, żarliwość*
12. Wielu więc z nich prawdziwie uwierzyło, i dostojnych Greczynek, kobiet i niemało mężczyzn. Ps 25,8; J 2,23; 7,17; 8,30; 12,42
13. A gdy Żydzi z Tesaloniki dowiedzieli się, że i w Berei było ogłoszone* przez Pawła Słowo Boże, i tam przyszli, podburzając tłum.
**gr.: katangello - ogłaszać publicznie, rozgłaszać, zwiastować*
14. A wtedy bracia natychmiast wysłali Pawła, aby szedł ku morzu*; a Sylas i Tymoteusz tam pozostali. **tj. ku Morzu Egejskiemu - około 35 km*
15. A ci, którzy odprowadzali Pawła, doprowadzili go aż do Aten*, i gdy wzięli polecenie dla Sylasa i Tymoteusza, aby jak najszybciej przybyli do niego, odeszli. **około 550 km*
16. A gdy Paweł oczekiwał ich w Atenach, burzył* się w nim jego duch, bo widział, że miasto jest pełne bożków. Wj 32,19; 1Kor 10,14
**gr.: paroksyno - być pobudzonym, poruszonym, ostrym*
17. I dlatego rozprawiał w synagodze z Żydami i czczącymi *Boga**, i codziennie na rynku z tymi, z którymi się nadarzyło. **por. Dz 13,50**
18. A niektórzy z filozofów epikurejskich i stoickich spierali* się z nim, jedni mówili: Co chce powiedzieć ten bajarz**? A drudzy: Zdaje się, że jest zwiastunem obcych bóstw***; bo im głosił dobrą nowinę o Jezusie i powstaniu *z martwych*. Dz 9,29; 1Kor 3,18
**lub: ścierali się z nim w walce; **pogardliwie: zbieracz nasion - człowiek nie posiadający własnych przekonań filozoficznych, który w trakcie dysputy reprezentuje poglądy innych ***gr.: daimonion - bóstwo dobre lub złe, moc boska, demon*

19. Chwycili go i zaprowadzili na Areopag, mówiąc: Czy możemy wiedzieć, co to za nowa nauka, która przez ciebie jest głoszona?
20. Bo słyszymy* jakieś obce *rzeczy;* chcemy więc wiedzieć, co to** jest?
**idiom - wnosisz nam do uszu jakieś obce; **dosł.: te - l.mn.*
21. Gdyż wszyscy Ateńczycy i przebywający w tym kraju cudzoziemcy na nic innego nie mieli tyle czasu, co na mówienie albo słuchanie czegoś *z* najświeższych nowinek.
22. A Paweł stanął pośrodku Areopagu* i powiedział: Mężowie ateńscy! Widzę, że we wszystkim jesteście bardzo** religijni**.
**tj. Areios Pagos - wzgórze Aresa; **gr. deisidaimonesteros - bardzo bojący się bóstw, demonów, być religijnym, pobożnym*
23. Przechodząc bowiem i przypatrując się waszym świętościom*, znalazłem i ołtarz**, na którym zostało napisane: Nieznanemu Bogu. Tego więc, którego nie znając czcicie, ja wam głoszę. **gr.: sebasma - przedmiot boskiej czci - por. Dz 25,21* **ołtarz postawiony był przez Epimenidesa z Krety ok. 596 p.n.e;*
24. Bóg, który uczynił świat i wszystko, co jest na nim, Ten, będąc Panem nieba i ziemi, nie zamieszkuje w świątyniach uczynionych ręką, Jr 10,11; Iz 66,1; Dz 4,24; 14,15; 7,48
25. Ani nie potrzebuje ludzkich rąk, aby był obsługiwany, *jak gdyby czegoś* dodatkowo potrzebował, ponieważ sam daje wszystkim życie i tchnienie*, i wszystko; J 4,24;
**gr.: pnoe - oddech, tchnienie życia, wiatr* Dz 2,2
26. I uczynił z jednej krwi każdy naród ludzki, aby mieszkał na całym obliczu ziemi, wyznaczając im czasy wcześniej ustanowione i granice ich zamieszkania, Rdz 3,20, Pwt 32,8
27. Żeby szukały PANA, oby* prawdziwie Go dotknęły i oby* Go znalazły, wszakże nie jest *On* daleko od każdego z nas; **tryb życzący*
28. W Nim bowiem żyjemy i poruszamy się, i jesteśmy, jak i niektórzy z waszych poetów powiedzieli: Jego bowiem rodem* jesteśmy.
**gr.: genos - plemię, gatunek, rasa* 1Krn 22,19; Mt 6,33
29. Będąc więc rodem Boga, nie powinniśmy sądzić, że złoto, albo srebro, albo kamień wytworu rzemiosła i pomysłu ludzkiego, miałyby być podobne *do tego,* co boskie.
30. Otóż Bóg wprawdzie pominął* czasy niewiedzy, *lecz* teraz nakazuje wszędzie wszystkim ludziom, aby się upamiętali,
**lub: nie zwracał uwagi, patrzył z góry (nie dostrzegał)*
31. Dlatego że ustanowił dzień, w którym ma sądzić zamieszkały świat w sprawiedliwości przez* Męża, którego ustanowił**, dając wszystkim *tego dowód* godny zaufania*** gdy wzbudził Go z martwych. **lub: w Mężu* Dz 10,42
***lub: przeznaczył - gr.: horidzo - ustanowić, wyznaczyć*
****gr.: pistis - wiara, zaufanie, wierność*
32. Gdy więc usłyszeli o wzbudzeniu z martwych, jedni wprawdzie szydzili, jednak *inni* mówili: Posłuchamy cię o tym ponownie.
33. I tak Paweł wyszedł spośród nich.
34. A niektórzy mężczyźni przyłączyli się do niego i uwierzyli, wśród nich był i Dionizy Areopagita i niewiasta imieniem Damaris, i inni z nimi.

18 A potem Paweł odszedł z Aten i przyszedł do Koryntu.
2. A gdy znalazł pewnego Żyda, o imieniu Akwila, rodem z Pontu, ostatnio przybyłego z Italii, i Pryscyllę, jego żonę, dlatego że Klaudiusz* zarządził, aby wszyscy Żydzi odeszli z Rzymu, zbliżył się do nich; Rz 16,3; 1Kor 16,19
**cesarz rzymski (41 - 54 n.e.), edykt wydany ok. 49 r.*
3. A ponieważ uprawiał to samo rzemiosło*, zamieszkał u nich i pracował; a rzemiosłem ich było wytwarzanie namiotów. Dz 20,34;
**gr.: homotechnos - uprawiający ten sam zawód* 2Tes 3,8
4. A w każdy szabat rozprawiał w synagodze i przekonywał Żydów i Greków.
5. A gdy Sylas i Tymoteusz przyszli z Macedonii, Paweł naciskany* był w duchu**, aby zaświadczyć Żydom, że Jezus jest Mesjaszem***. **lub: przynaglany, przymuszany* 1Tm 3,2
***lub: Duchem; ***Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony*
6. Lecz gdy oni sprzeciwiali się i bluźnili, otrząsnął szaty i powiedział do nich: Krew wasza na waszą głowę; ja jestem czysty, od tej chwili pójdę do pogan. Dz 20,26; Rz 11,11
7. I po odejściu stamtąd, wszedł do domu pewnego człowieka, o imieniu Justus, czczącego* Boga, którego dom sąsiadował** z synagogą. **por. Dz 13,50*; **lub: przylegał do* Dz 16,14; 17,4
8. A Kryspus, przełożony synagogi, uwierzył w Pana z całym swoim domem, i wielu z Koryntian, którzy słuchali, uwierzyło i zostało ochrzczonych*. **gr.: baptidzo - por. Mt 3,11** Mk 16,16
9. A Pan w nocy przez widzenie powiedział Pawłowi: Nie bój się, lecz mów i nie milcz*; **gr.: siopao - być cichym, być spokojnym, milczeć* Mt 28,20
10. Dlatego, że ja jestem z tobą i nikt nie tknie ciebie, aby cię skrzywdzić, ja bowiem mam wielki lud w tym mieście.

11. Osiadł tam zatem na rok i sześć miesięcy, nauczając u nich Słowa Bożego. Dz 15,35
12. A gdy Gallion był prokonsulem* Achai, powstali jednomyślnie Żydzi przeciwko Pawłowi i przyprowadzili go przed sędziowski tron, mówiąc: **gr.: anthypateuo - por. Dz 13,7**
13. Ten *człowiek* namawia ludzi, żeby służyli Bogu wbrew* Prawu. **lub: niezgodnie*
14. A gdy Paweł miał zamiar otworzyć usta, Gallion powiedział do Żydów: O Żydzi! Gdyby rzeczywiście to było jakieś bezprawie lub jakieś niegodziwe przestępstwo, cierpliwie bym *wysłuchał* tej sprawy*. **lub: co do słowa*
15. Lecz jeśli jest spór o słowa i o imiona, i o wasze Prawo, sami *to* rozpatrzcie*; albowiem ja nie chcę być sędzią tych *spraw*.
**dosł.: przyglądnijcie się* Dz 23,29; Mt 27,24; 1Tm 1,4
16. I przepędził ich sprzed sędziowskiego tronu*. **gr.: bema - krzesło, trybuna, tron sędziowski*
17. A wszyscy Grecy pochwycili Sostenesa, przełożonego* synagogi* i bili go przed sędziowskim tronem, a Galliona nic to nie obchodziło. Mk 5,36; 1Kor 1,1
**gr.: archisynagogos - przewodniczący synagogi*
18. A Paweł pozostał tam jeszcze przez wiele dni i gdy pożegnał się z braćmi, odpłynął do Syrii, a z nim Pryscylla i Akwila. W Kenchreach ogolił sobie głowę, bo uczynił ślub*.
**tj. ślub nazyreatu - por. Lb 6,1-27* Dz 21,24
19. I przybył do Efezu, i tam ich pozostawił, a sam wszedł do synagogi i rozprawiał* z Żydami. **gr.: dialegomai - dyskutować, wykładać* Dz 17,2
20. A gdy oni prosili, aby u nich został przez dłuższy czas, nie zgodził się,
21. Ale pożegnał się z nimi i powiedział: Niewątpliwie, trzeba mi nadchodzące święto obchodzić w Jerozolimie; lecz znów do was wrócę, za wolą* Boga. I odpłynął z Efezu.
**lub: chceniem, upodobaniem* Jk 4,15; Rz 16,5; 2Kor 13,11
22. A gdy przybył do Cezarei, wstąpił i pozdrowił zbór*, i zszedł do Antiochii;
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbór, zebranie publ.*
23. I pozostał tam przez pewien czas, i gdy wyszedł, przeszedł kolejno krainę galacką i Frygię, umacniając* wszystkich uczniów.
**gr.: episteridzo - utwierdzić dodatkowo, wzmocnić bardziej*
24. A do Efezu przyszedł pewien Żyd, o imieniu Apollos, *rodem z* Aleksandrii, człowiek wymowny, biegły* w Pismach. Dz 19,1;
**dosł.: mocny* 1Kor 16,12; Dz 7,22
25. Ten był pouczony o drodze Pana, a pałając w duchu, mówił i nauczał dokładnie* o Panu, wiedząc tylko o chrzcie** Jana.
**lub: skrupulatnie, ściśle* Sdz 2,22; Iz 40,3; Dz 1,22; 3,10;
***lub: zanurzeniu* Dz 19,9.23; Mt 21,25; Mk 1,3
26. I zaczął śmiało* mówić w synagodze. A gdy usłyszeli go Akwila i Pryscylla, wzięli go ze sobą i dokładniej wyłożyli** mu drogę Bożą.
gr.: parresiadzomai - mówić z ufną odwagą; **por. Dz 7,21
27. A gdy chciał iść do Achai, bracia napisali do uczniów, zachęcając, aby go przyjęli; i gdy tam przyszedł, wiele pomagał tym, którzy uwierzyli dzięki łasce *Bożej*.
28. Zdecydowanie* bowiem zbijał twierdzenia Żydów, publicznie wykazując z Pisma, że Jezus jest Mesjaszem**. 1Kor 15,3-4; Tt 1,9
**gr.: eutonos - z siłą, gwałtownie, intensywnie; **gr.: christos*

19 I stało się, gdy Apollos był w Koryncie, że Paweł przeszedł wyżynne części i zszedł do Efezu; i znalazł jakichś* uczniów,
**lub: pewnych* Dz 15,1; Ga 2,4
2. I powiedział do nich: Czy otrzymaliście Ducha Świętego, gdy uwierzyliście? A oni mu powiedzieli: Nawet nie usłyszeliśmy, że jest *dany* Duch Święty. Dz 8,15; 11,15; J 7,39; Ef 1,13
3. I powiedział do nich: W co więc zostaliście ochrzczeni*? A oni powiedzieli: W chrzcie Jana. **lub: zanurzeni* Mt 21,25; Mk 1,4
4. Paweł więc powiedział: Jan wprawdzie chrzcił chrztem upamiętania, mówiąc ludowi, aby uwierzyli w Tego, *który* idzie po nim, to jest w Mesjasza – Jezusa. J 1,27; Dz 20,21
5. A gdy to usłyszeli, dali się ochrzcić w imię Pana Jezusa. Dz 2,38; 8,16; Mt 28,19; 1Kor 1,13
6. I gdy Paweł nałożył na nich ręce, zstąpił* na nich Duch Święty, tak że *jedni* mówili językami, a *inni* prorokowali. Kpł 4,15; 24,14;
**dosł.: przyszedł* Dz 8,17; 1Tm 5,22; 2Tm 1,6
7. A było tych wszystkich mężczyzn około dwunastu. Dz 13,12
8. A gdy wszedł do synagogi, śmiało* mówił przez trzy miesiące, rozprawiając i przekonując o Królestwie Boga. Dz 1,3; 8,12; 1Kor 4,20;
lub: otwarcie, z ufną odwagą - por. Dz 18,26 Rz 14,17
9. A gdy niektórzy zatwardzali się i nie okazywali posłuszeństwa*, źle mówiąc wobec wielu o drodze Pana, odstąpił od nich i odłączył uczniów, i codziennie rozprawiał** w szkole niejakiego Tyranosa. 2Kor 6,17; 2J 1,10
gr.: apeitheo - odmówić wiary, być nieposłusznym, nie dawać się przekonać, nie stosować się do; **por. Dz 18,19

10. A działo się to przez dwa lata, tak że wszyscy mieszkający w Azji usłyszeli Słowa Pana Jezusa, Żydzi i Grecy. Rz 10,18
11. A niezwykłe dzieła mocy* Bóg czynił przez ręce Pawła, **lub: cuda* Rz 15,19; 2Kor 12,12; Hbr 2,4
12. Tak że *nawet* chustki albo przepaski, *które dotknęły* jego ciała* były przynoszone na chorych, i odstępowały od nich choroby, a złe duchy wychodziły z nich. **dosł.: skóry*
13. A niektórzy z wędrownych egzorcystów żydowskich, podejmowali się wzywać* imienia Pana Jezusa nad *tymi, co* mieli złego ducha, mówiąc: Poprzysięgamy** was na Jezusa, którego głosi Paweł. **dosł.: wołać po imieniu*
***gr.: horkidzo - zmusić do złożenia przysięgi, uroczyście błagać*
14. A było niejakich siedmiu synów Scewy, Żyda, arcykapłana, którzy to czynili.
15. A w odpowiedzi, zły duch rzekł: Jezusa znam* i wiem** o Pawle, natomiast wy kim jesteście? **gr.: ginosko - Mt 12,15*; **epistamai - 1Tm 6,4**
16. I rzucił się na nich człowiek, w którym był zły duch, i zapanował* *nad* nimi, okazał wobec nich *taką* siłę, że nadzy i poranieni wybiegli z tego domu. **lub: zwyciężył* Łk 11,21
17. I stało się to znane wszystkim, Żydom i Grekom, którzy mieszkali w Efezie; i padł strach na nich wszystkich, a imię Pana Jezusa było wywyższane.
18. I wielu z tych, którzy uwierzyli, przychodziło, wyznając i oznajmiając* swoje praktyki. **gr.: anangello - podawać do publicznej wiadomości* Prz 28,13
19. A wielu z tych, którzy zajmowali się magią, poznosiło *swoje* zwoje, i paliło je wobec wszystkich; obliczono ich wartość i stwierdzono*, *że wynosiła ona* pięćdziesiąt tysięcy srebrnych** *drachm*. **lub: odkryto* 1Sm 28,7
***tj. wartość 50000 owiec, 2 lata pracy 1000 prac. rolnych*
20. Tak dzięki mocy* Słowo Pana rozszerzało się i umacniało. **lub: mocy Pana* Iz 55,11; Dz 6,7
21. A gdy się to dokonało, Paweł postanowił* w duchu, przejść *przez* Macedonię i Achaję, i pójść do Jerozolimy, mówiąc: Potem, gdy tam będę, muszę też Rzym zobaczyć. Rz 1,13
**gr.: tithemi - ustanowić, klaść, umieszczać, położyć, zrobić*
22. Wysłał więc do Macedonii dwóch *z* usługujących mu, Tymoteusza i Erasta, sam zatrzymał się *jakiś* czas w Azji.
23. A w tym czasie powstało niemałe zamieszanie* z powodu** drogi *Pana*. Dz 24,14.22
**lub: wrzawa, wzburzenie (umysłu); **dosł.: co do - gr.: peri*
24. Albowiem pewien złotnik, o imieniu Demetriusz, który wyrabiał ze srebra świątynki* Artemidy i przynosił rzemieślnikom niemały zysk, **tj. srebrne*
25. Zgromadził ich i innych o pokrewnym rzemiośle i powiedział: Mężowie! Wiecie, że z tego zajęcia* mamy swój dobrobyt. **lub: trudu*
26. A widzicie i słyszycie, że nie tylko w Efezie, ale prawie w całej Azji ten Paweł przekonał i odwrócił* wielkie rzesze, mówiąc, że nie są bogami ci, którzy są uczynieni rękami**. **dosł.: przeniósł, usunął z urzędu,* Ps 135,15; Iz 44,10;
*o zmianie sytuacji lub miejsca; **dosł.: przez ręce* Dz 17,29
27. Grozi nam niebezpieczeństwo, że nie tylko nasz dział* pójdzie w poniewierkę, ale i świątynia wielkiej bogini Artemidy zacznie być poczytywana za nic, a także zostanie odarta ze swojej wielkości ta, którą czci cała Azja i cały zamieszkały świat**. Mt 23,14;
domyśl.: rzemiosło; **gr.: oikoumene - por. Hbr 1,6 1Tm 6,5
28. Gdy to usłyszeli, będąc pełni gniewu, zaczęli krzyczeć, mówiąc: Wielka jest Artemida Efeska*! 1Sm 5,3; Iz 41,5; Jr 50,38
**tj. żeńskie bóstwo ludów azjatyc. - fenicka Astarte, rzym. Diana*
29. I całe miasto zostało napełnione wrzawą, i ruszyli jednomyślnie na *plac* teatralny, porywając Gajusa i Arystarcha, Macedończyków, towarzyszy podróży Pawła.
30. A gdy Paweł chciał wejść między lud, nie pozwolili mu uczniowie.
31. A niektórzy też z zarządców* Azji, będąc mu życzliwi**, posłali do niego, prosząc, aby nie udawał się na *plac* teatralny.
**gr.: asiarches - wysoki urzędnik rzymskiej prowincji Azji*
***gr.: filos - przyjazny, kochający, życzliwy - tu: jako rzecz.*
32. Różni zatem różne rzeczy krzyczeli; bowiem w tym zgromadzeniu był zamęt, a większość* nie wiedziała, z jakiej przyczyny się zebrali. **gr.: pleion - większość, większa część, górujący*
33. I wywlekli z tłumu Aleksandra, bo go wypchnęli Żydzi; Aleksander natomiast, skinął ręką i chciał się bronić przed ludem.
34. Lecz gdy poznali, że jest Żydem, podniósł się jeden głos ze wszystkich *ust,* krzyczących prawie przez dwie godziny: Wielka jest Artemida Efeska! 1Krl 18,26; Rz 2,22
35. Wtedy pisarz uspokoił tłum, mówiąc: Mężowie Efezjanie! Kto z ludzi nie wie, że miasto Efez opiekuje się świątynią wielkiej bogini Artemidy i *posągiem,* który spadł od Zeusa?
36. A ponieważ jest to niezaprzeczalne,

trzeba, żebyście się uspokoili i nie czynili nic pochopnie. Prz 14,29; 25,8; Dz 5,35

37. Albowiem przyprowadziliście tych mężów, którzy nie są ani świętokradcami, ani bluźniercami waszej bogini.

38. Jeśli więc rzeczywiście Demetriusz, a razem z nim rzemieślnicy, mają przeciwko komuś sprawę, to są sądy na agorze i są prokonsulowie*; niech jedni drugich oskarżają.
**gr.: anthypatos - rzym. namiestnik senac. prowin. konsularnej*

39. Jeśli natomiast żądacie czegoś innego, niech rozstrzygnie się to na zgodnym z prawem zgromadzeniu*. **gr.: ekklesia - por. w. 41**

40. Narażamy* się bowiem na *niebezpieczeństwo* oskarżenia o dzisiejsze rozruchy, gdyż nie ma żadnego powodu, z którego będziemy mogli zdać sprawę *co do* tego zbiegowiska.
**gr.: kindyneuo - narażać się, być w niebezpieczeństwie*

41. I gdy to powiedział, rozwiązał zgromadzenie*. **gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zebranie*

20 A gdy ustał już zamęt, Paweł przywołał do siebie uczniów i pożegnał się z nimi, i wyszedł stamtąd, aby udać się do Macedonii.

2. A przechodząc przez tamte regiony, zachęcając ich niejednym* słowem, przyszedł do Grecji. **gr.: polys - liczny, obfity, wielki*

3. Tam też spędził trzy miesiące; a ponieważ Żydzi uczynili spisek, gdy miał płynąć do Syrii, postanowił powrócić przez Macedonię.

4. A towarzyszył mu aż do Azji Sopater Berejczyk, a z Tesaloniczan Arystarch i Sekundus, i Gajusz z Derbe, i Tymoteusz, a z Azji Tychikus i Trofim.

5. Ci poszli naprzód i oczekiwali na nas w Troadzie.

6. A my po dniach Przaśników odpłynęliśmy z Filippi, a piątego dnia przybyliśmy do nich do Troady, gdzie spędziliśmy siedem dni.

7. A pierwszego dnia po szabacie*, gdy uczniowie zgromadzili się by łamać chleb, Paweł rozprawiał z nimi, zamierzając odejść następnego dnia, przeciągnął tę mowę aż do północy. **tj. w niedzielę* 1Kor 16,2; Dz 2,42; 1Kor 11,20

8. A było wiele lamp w sali na piętrze, gdzie byli zgromadzeni.

9. Wówczas pewien młodzieniec, o imieniu Eutychos, siedząc na oknie, zmorzony głębokim snem, gdy Paweł tak długo wykładał, pogrążony we śnie spadł na dół z trzeciego piętra i został podniesiony martwy.

10. A Paweł zszedł na dół, przypadł do niego, objął go i powiedział: Nie czyńcie zgiełku, bo jego dusza jest *nadal* w nim.

11. A gdy wszedł na górę, złamał chleb i skosztował, i jeszcze długo z nimi rozmawiał, aż do świtu – i tak odszedł.

12. I przyprowadzili tego chłopca żywego, i doznali niemałej zachęty.

13. Natomiast my wcześniej przyszliśmy na okręt i wypłynęliśmy do Assos, aby stamtąd zabrać Pawła; bowiem tak rozporządził, sam zamierzając iść pieszo*. **tj. ok. 32 km*

14. A gdy się z nami spotkał w Assos, zabraliśmy go i przybyliśmy do Mityleny.

15. I odpłynęliśmy stamtąd następnego dnia, i przybyliśmy naprzeciw Chios, a na drugi *dzień* przypłynęliśmy do Samos, i pozostaliśmy w Trogillium, nazajutrz przybyliśmy do Miletu. Dz 2,1; 1Kor 16,8

16. Albowiem Paweł postanowił minąć Efez, aby nie przyszło mu tracić czasu w Azji; albowiem śpieszył się, aby jeśli to możliwe, na dzień Pięćdziesiątnicy być w Jerozolimie.

17. A z Miletu posłał do Efezu i przywołał do siebie starszych zboru. Dz 20,28; Tt 1,5

18. A gdy przyszli do niego, powiedział im: Wy od pierwszego dnia, gdy przyszedłem do Azji wiecie, jak z wami cały ten czas byłem, Dz 19,10; 2Kor 1,12; 1Tes 1,5

19. Służąc Panu z całą pokorą wśród wielu łez i prób, które na mnie przychodziły z powodu spisków żydowskich, J 12,26; Ga 1,10

20. Jak nie powstrzymałem się, aby oznajmiać wam i nauczyć was, zarówno publicznie jak i po domach tego, co pożyteczne,

21. Wydając świadectwo* Żydom i Grekom o upamiętaniu wobec Boga i o wierze w Pana naszego, Jezusa Mesjasza. Dz 5,31; 11,18; **gr.: diamartyromai - por. 2 Tm 4,1** Łk 15,7; 24,47; Hbr 6,1

22. I oto teraz ja, związany w duchu*, idę do Jerozolimy, nie wiedząc co mnie w niej spotka**; **lub: Duchem; **dosł.: co w niej wyjdzie mi na spotkanie*

23. Oprócz tego, że Duch Święty co miasto poświadcza*, mówiąc, że czekają mnie więzy i ucisk. **lub: zaświadcza, składa świadectwo*

24. Lecz o swoim życiu* nie mówię ani jednego słowa**, ani *go* sobie nie cenię, *bylebym* tylko z radością dokończył swój bieg

i służbę, którą otrzymałem od Pana Jezusa, żeby świadczyć o Ewangelii łaski Boga.
**lub: duszy; **nie uważam mojego życia za warte jednego słowa*
25. A oto teraz ja wiem, że już więcej nie zobaczycie mojego oblicza wy wszyscy, wśród których przeszedłem, ogłaszając* Królestwo Boże. **gr.: kerysso - być heroldem, ogłaszać jak herold*
26. Dlatego świadczę wam w dzisiejszym dniu, że jestem nieskalany* niczyją krwią.
**dosł.: jestem czysty od krwi wszystkich*
27. Nie powstrzymywałem się bowiem od* oznajmienia wam całego planu** Boga.
**dosł.: nie; ** lub: postanowienia, zamysłu* Sdz 20,18
28. Uważajcie więc na siebie samych i na całe stadko, w którym was Duch Święty ustanowił biskupami*, abyście paśli** zbór Boga, nabyty*** własną Jego krwią. 1Tm 3,1; Tt 1,7
**dosł.: doglądający, nadzorca; **gr.: poimano - wyprowadzić na pastwisko, paść, żywić; ***lub: zdobyć dla siebie*
29. Ja bowiem wiem to, że po moim odejściu wejdą do was wilki drapieżne, nie* oszczędzając* stadka. **gr.: feidomai - powstrzymywać się od czegoś, oszczędzać w sensie nie niszczyć* Mt 7,15; J 10,12
30. I spośród was samych powstaną mężowie, mówiący *rzeczy* przewrotne, aby pociągnąć za sobą uczniów. Ez 22,27
31. Dlatego czuwajcie, pamiętając, że przez trzy lata nocami i dniami nie przestawałem* ze łzami napominać** każdego*** *z was.*
**lub: nie powstrzymywałem się* Mt 13,25; Łk 21,36
***dosł.: kłaść do rozumu, nauczać; ***dosł.: każdego jednego*
32. A teraz, bracia, powierzam was Bogu i słowu Jego łaski*, które jest w stanie zbudować i dać wam dziedzictwo między wszystkimi uświęconymi**. **gr.: charis - Rz 11,6** Dz 14,23
***dosł.: którzy są uświęceni - gr.: hagiadzo - por. Mt 6,9**
33. Srebra, ani złota, ani niczyjego odzienia nie pożądałem*; **lub: pragnąłem usilnie*
34. Sami przecież wiecie, że moim potrzebom* i *tych,* którzy są ze mną, służyły** te ręce. **gr.: chreia - potrzeba, bieda - Dz 4,35*; **por. 1Kor 4,1***
35. We wszystkim wam pokazałem, że tak trudząc się, należy pomagać słabym i pamiętać o Słowach Pana Jezusa, bo to On powiedział: Bardziej błogosławione* jest dawać niż brać. **dosł.: błogosławiony - Mt 5,3** Łk 14,12-14
36. A gdy to powiedział, padł na swoje kolana i pomodlił się z nimi wszystkimi. Dz 9,40
37. Wtedy wszyscy wybuchnęli* wielkim** płaczem, i rzucając się Pawłowi na szyję, całowali go, **dosł.: wtedy stał się; **gr.: hikanos - 2Kor 2,16****
38. Odczuwając ból* najbardziej z powodu słowa, które powiedział, że już *więcej* nie mają widzieć jego oblicza. I odprowadzili go na statek. **lub: martwić się, doznawać bólu, być w udręce*

21 A gdy stało się, że odpłynęliśmy* rozstając** się z nimi, płynęliśmy prostym kursem i przybyliśmy na Kos, a następnego dnia na Rodos, a stamtąd do Patary, 1Tes 2,17
**dosł.: wyprowadzono nas (z portu); **odciągnąć, oderwać*
2. A gdy znaleźliśmy statek płynący do Fenicji, wsiedliśmy *na niego* i odpłynęliśmy.
3. Ukazał się *nam* Cypr, zostawiliśmy go po lewej stronie, płynąc do Syrii i przybyliśmy* do Tyru; tam bowiem statek miał wyładować towar. **dosł.: byliśmy prowadzeni w dół*
4. A gdy odnaleźliśmy uczniów, pozostaliśmy tam przez siedem dni; a ci mówili Pawłowi za sprawą* ducha, aby nie udawał się do Jerozolimy. **gr.: dia - przez, z powodu, dzięki* Dz 28,14
5. Gdy więc skończyły się dni naszego pobytu, wyruszyliśmy i szliśmy odprowadzani przez wszystkich z żonami i z dziećmi aż poza miasto; uklękliśmy na wybrzeżu i pomodliliśmy się.
6. A gdy pożegnaliśmy się nawzajem, weszliśmy na statek, a oni wrócili do swoich.
7. A my, kończąc żeglugę z Tyru, przypłynęliśmy do Ptolemaidy, gdzie pozdrowiliśmy* braci, pozostając u nich przez jeden dzień.
**gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*
8. A nazajutrz my, *którzy byliśmy* z* Pawłem, wyszliśmy i przyszliśmy do Cezarei, i gdy weszliśmy do domu Filipa Ewangelisty**, który był *jednym* z siedmiu, zostaliśmy u niego.
**dosł.: przy, tuż obok* Dz 6,5; Ef 4,11; 2Tm 4,5
***gr.: euangelistes - herold przynoszący radosną nowinę*
9. A ten miał cztery córki, panny*, które prorokowały. **lub: dziewice* Wj 15,20; Dz 2,17
10. A gdy tam pozostawaliśmy przez szereg dni, przyszedł z Judei pewien* prorok, o imieniu Agabus. **gr.: tes - pewien, jakiś* Dz 28,17
11. Ten przyszedł do nas, i gdy wziął pas Pawła, związał sobie zarówno ręce i nogi, i powiedział: To mówi Duch Święty: Męża, którego jest ten pas, tak związą w Jerozolimie Żydzi, i wydadzą *go* w ręce pogan.
12. A gdy to usłyszeliśmy, prosiliśmy, i my i miejscowi, aby nie szedł do Jerozolimy.
13. Paweł natomiast odpowiedział: Co czynicie, płacząc i łamiąc* moje serce? Ja bo-

wiem jestem gotów, nie tylko być związany, ale i umrzeć w Jerozolimie dla imienia Pana Jezusa. **gr.: synthrypto - kruszyć, łamać na kawałki, miażdżyć*

14. A gdy nie dał się przekonać, ucichliśmy*, mówiąc: Niech się stanie wola Pana.
**gr.: hesychadzo - zachować spokój,* Mt 6,10; 26,39; Jk 4,15
zamilknąć, być cicho, zaprzestać pracy - 1Tm 2,11 - gr. hesychia

15. A po *upływie* tych dni, przygotowaliśmy się do podróży i poszliśmy do Jerozolimy.

16. A szli z nami także uczniowie z Cezarei, prowadząc nas do pewnego Cypryjczyka, Mnazona, *już* od dawna* ucznia, u którego *mieliśmy* zostać ugoszczeni. Rz 16,7; Dz 10,24
**gr.: archaios - od początku, dawny, prastary, l.mn. - praojcowie*

17. A gdy znaleźliśmy się w Jerozolimie, bracia przyjęli nas z radością. Dz 20,17

18. A nazajutrz wszedł Paweł razem z nami do Jakuba, gdzie byli obecni wszyscy starsi.

19. I gdy ich pozdrowił, opowiedział im po kolei, co Bóg uczynił wśród pogan przez jego służbę*. **gr.: diakonia - służba, posługiwanie innym*

20. Oni słysząc to, oddali chwałę Panu; powiedzieli mu także: Widzisz, bracie, jak wiele jest dziesiątków tysięcy* Żydów, którzy uwierzyli, a wszyscy pozostają gorliwi** *wobec* Prawa. **dosł.: miriad - 1 miriada - 10 tys.* Dz 2,41; Rz 10,2
***gr.: dzelotes - gorliwiec, zapaleniec, zagorzały zwolennik*

21. O tobie jednak dowiedzieli* się, że uczysz odstępstwa od Mojżesza wszystkich Żydów, którzy są między poganami, mówiąc, aby nie obrzezywali dzieci i nie chowywali *naszych* zwyczajów. **lub: byli pouczeni, poinformowani*

22. Co więc począć*? Na pewno muszą** się licznie zgromadzić, bo usłyszą, że przyszedłeś. **dosł.: jest; **gr.: dei - jest konieczne, trzeba, musieć*

23. Dlatego uczyń *to,* co ci mówimy: Są tutaj czterej mężczyźni, na których ciąży* ślub**; **dosł.: mają na sobie; **tj. ślub nazyreatu* Lb 6,5.18

24. Weź* ich**, daj się oczyścić z nimi i ponieś za nich koszty, aby ostrzygli głowy; i poznają wszyscy, że to, co o tobie się dowiedzieli, nic *nie znaczy,* lecz *ty* sam trzymasz się linii***, przestrzegając Prawa. Dz 24,18
**gr.: paralambano - przyjąć, uznać, wziąć dla siebie*
***dosł.: tych; ***iść prosto, iść w szeregu jak maszerujący żołnierz*

25. Co do tych natomiast, którzy uwierzyli z pogan, napisaliśmy, po rozsądzeniu*, by niczego takiego nie zachowywali, *by* oni tylko wystrzegali się tego, co ofiarowane bożkom i krwi, i *tego, co* uduszone, i nierządu.
**gr.: krino - decydować, postanawiać, ogłosić sąd, wydać wyrok*

26. Wtedy Paweł wziął z sobą owych mężczyzn, poddał się z nimi następnego dnia oczyszczeniu i wszedł do świątyni, zapowiadając wypełnienie dni oczyszczenia, dopóki za każdego z nich nie została złożona* ofiara.
**dosł.: przyniesiona, przyprowadzona* Lb 6,13; 19,6

27. A gdy miało się wypełnić te siedem dni, *pewni* Żydzi z Azji, widząc go w świątyni, wzburzyli cały lud i pochwycili* go w swoje ręce, **idiom: narzucili na niego swoje ręce* Dz 4,3; 5,18

28. Krzycząc: Mężowie Izraelici, pomóżcie! Oto jest człowiek, który przeciwko ludowi i Prawu, i temu miejscu wszystkich i wszędzie naucza; nadto jeszcze i Greków wprowadził do świątyni* i zanieczyścił to święte miejsce. **gr.: hieron - święte miejsce, świątynia jako całość*

29. Przedtem bowiem widywali z nim w mieście Trofima z Efezu, o którym sądzili, że go Paweł wprowadził do świątyni.

30. I poruszyło się całe miasto, i powstało zbiegowisko ludu; pojmali Pawła i wywlekli go na zewnątrz świątyni, i natychmiast bramy zostały zamknięte.

31. A gdy usiłowali* go zabić, doszła wieść do dowódcy** kohorty***, że wzburzona jest cała Jerozolima; **dosł.: szukali, dążyli do*
***gr.: chiliarchos - dowódca tysiąca żołnierzy; ***por. Mt 27,27**

32. Ten natychmiast wziął ze sobą żołnierzy i setników, i przybiegł do nich. A oni, widząc dowódcę i żołnierzy, zaprzestali bić Pawła.

33. Wtedy dowódca przybliżył się, pojmał go i kazał związać dwoma łańcuchami, i wypytywał się, kim jest i co zrobił?

34. A każdy coś innego wołał w tłumie; nie mogąc dowiedzieć się nic pewnego z powodu wrzawy, rozkazał by zaprowadzono go do twierdzy*. Dz 19,32; 22,30
**tj. koszary wojskowe w twierdzy Antonia we wsch. cz. murów Jerozolimy - miejsce stacjonowania oddziałów rzymskich*

35. A gdy stał na schodach, doszło *do tego,* że żołnierze musieli go nieść z powodu naporu* ludu; **gr. bia - siła fizyczna, moc, gwałt, przemoc*

36. Podążało bowiem *za nim* mnóstwo ludu, wołając: Precz* z nim! **lub: zabij go* Łk 23,18; J 19,15

37. A Paweł, gdy miał być wprowadzony do twierdzy, powiedział do dowódcy: Czy wolno mi powiedzieć coś do ciebie? A on powiedział: Znasz grecki? Dz 6,1; 11,20

38. Nie jesteś zatem tym Egipcjaninem, który niedawno* wzniecił zamieszki i wypro-

wadził na pustynię cztery tysiące nożowników**? **dosł.: przed tymi dniami* Mt 5,31; Dz 5,36-37
***gr.: sikarios - skrytobójca noszący sztylet pod płaszczem*

39. A Paweł powiedział: Ja w rzeczywistości* jestem Żydem, człowiekiem z Tarsu, obywatelem znacznego miasta w Cylicji; proszę cię zatem, pozwól mi mówić do ludu.
**gr. partykuła wzmacniająca - men - istotnie, prawdziwie*

40. A gdy *ten* pozwolił, Paweł, stojąc na schodach, dał znak ręką ludowi. A gdy nastała wielka cisza, przemówił do nich w języku* hebrajskim, mówiąc: **gr.: dialektos - dialekt, język*

22 Mężowie bracia i ojcowie! Posłuchajcie teraz mojej wobec was obrony*.
**gr.: apologia - obrona przed atakiem z zewnątrz*

2. A gdy usłyszeli, że do nich przemawia w języku hebrajskim*, jeszcze bardziej się uciszyli. I mówił: Dz 21,40; Obj 9,11; 16,16
**ewidentne świad., że j. hebrajski był w powszechnym użyciu*

3. Ja wprawdzie jestem Żydem, mężem urodzonym w Tarsie w Cylicji, lecz wychowanym w tym mieście u stóp Gamaliela; wykształconym dokładnie według ojczystego Prawa, będąc* gorliwym** *wobec* Boga, jakimi i wy wszyscy dzisiaj jesteście, **por.: Flp 2,6*; **Dz 21,20***

4. *Tym,* który prześladował tę Drogę* aż do *kary* śmierci, wiążąc i wydając do więzień zarówno mężczyzn, jak i kobiety,
**tj. o kroczeniu drogą za Panem* Dz 8,3; 26,9

5. Jak i o tym zaświadczy arcykapłan i cała rada starszych*; od których też wziąłem listy do braci w Damaszku, szedłem *tam* z zamiarem, *by* i tych, którzy tam byli, związanych, przyprowadzić do Jerozolimy, aby zostali ukarani. **gr.: presbyterion - starszyzna, grono starszych*

6. Lecz oto co mi się stało, gdy byłem w drodze* i przybliżałem się do Damaszku: Około południa nagle otoczyła mnie blaskiem wielka światłość z nieba. **por. Dz 9,3*** Dz 26,13

7. Upadłem też na ziemię i usłyszałem głos mówiący do mnie: Saulu! Saulu! Dlaczego mnie prześladujesz? Mt 25,45; 1Kor 12,26

8. A ja odpowiedziałem: Kim jesteś, Panie? Powiedział też do mnie: Ja jestem Jezus Nazarejczyk, którego ty prześladujesz.

9. A ci, którzy byli ze mną, wprawdzie widzieli światłość i zlękli się, ale głosu do mnie mówiącego, nie zrozumieli*. Dz 9,7
**gr.: akouo z biernikiem oznacza słyszeć, lecz nie rozumieć tego, co jest mówione - Mk 4,33; 1Kor 14,3*

10. I powiedziałem: Co mam czynić, Panie? A Pan powiedział do mnie: Wstań! Idź do Damaszku, a tam ci powiedzą o wszystkim, co ci wyznaczono*, abyś uczynił. Dz 2,37; 16,30
**gr.: tasso - wyznaczyć miejsce, wyznaczyć, mianować*

11. Ponieważ *nic* nie widziałem od *blasku* chwały tego światła, przyszedłem do Damaszku, prowadzony za rękę przez tych, którzy byli razem ze mną. 1Tm 3,7; Hbr 11,2; 3J 1,12

12. A niejaki Ananiasz, mąż pobożny według* Prawa, który otrzymał *dobre* świadectwo** od wszystkich Żydów tam mieszkających, **gr.: kata - zgodnie, **gr.: martyreo - por. Dz 6,3**

13. Przyszedł do mnie, stanął obok i powiedział do mnie: Saulu, bracie, przejrzyj*! I ja w tej chwili** spojrzałem na niego. Dz 9,18
**lub: zacząć widzieć ponownie; **gr.: hora - czas, godzina, pora*

14. A on powiedział: Bóg ojców naszych już wcześniej *swą** ręką wybrał cię *dla* siebie**, abyś poznał Jego wolę i abyś oglądał Sprawiedliwego, i usłyszał głos z Jego ust.
**lub: z góry wybrał ciebie swoją ręką; **lub: sobie* J 15,16

15. Gdyż będziesz Mu świadkiem wobec wszystkich ludzi – tego, *co* widziałeś i słyszałeś. Dz 1,22; 10,39; Łk 24,48; J 15,27

16. A teraz czemu zwlekasz? Wstań, ochrzcij się i obmyj z siebie twoje grzechy, wezwawszy* imienia Pana. Ps 105,1; 116,4; Dz 2,38;
**lub: przywoławszy do siebie* Rz 10,13 1Kor 6,11

17. I stało się potem, gdy wróciłem do Jerozolimy i modliłem się w świątyni, że byłem* w uniesieniu**. **dosł.: stać się ja; **por. Mk 5,42***

18. I zobaczyłem Go mówiącego do mnie: Pośpiesz* się i wyjdź szybko z Jerozolimy, ponieważ nie przyjmą od ciebie świadectwa o mnie. **gr.: speudo - spieszyć się, ponaglać*

19. A ja powiedziałem: Panie! Oni wiedzą, że *to* ja byłem *tym, który* wtrącał* do więzienia i biczował** po synagogach wierzących w Ciebie; Dz 8,3; 22,4-5; 26,10
**gr.: fylakidzo - wtrącać do strażnicy, uwięzić; **gr.: dero - chłostać*

20. I gdy była wylewana krew Szczepana, Twojego świadka, ja sam stałem obok i pochwalałem jego zabicie, i strzegłem szat tych, *którzy* go zabijali. Dz 7,58 - 8,1

21. I powiedział do mnie: Idź, bo ja cię wyślę* daleko do pogan. Dz 13,47; Ga 2,7-8
**gr.: eksapostello - odesłać, posłać dla wykonania zadania*

22. I słuchali go aż do tego słowa, i podnieśli swój głos, mówiąc: Zgładź z ziemi takiego, bo nie jest słuszne*, aby miał żyć. **lub: przyzwoite*

23. A gdy oni krzyczeli i zrzucali odzienie, i ciskali piach w powietrze,
24. Dowódca rozkazał prowadzić go do twierdzy*, mówiąc, by przesłuchano go z zastosowaniem chłosty, aby się dowiedzieć, z jakiej przyczyny tak *przeciwko* niemu wołano. **tj. koszary wojskowe w twierdzy - por. Dz 21,34**
25. A gdy go rozciągali i *związywali* rzemieniami, Paweł powiedział do stojącego obok setnika: Czy wolno wam chłostać* Rzymianina i to bez sądu? **lub: biczować* Dz 25,6
26. Co słysząc setnik, przystąpił do dowódcy* i oznajmił mu, mówiąc: Bacz, co zamierzasz czynić, albowiem człowiek ten jest Rzymianinem. **gr.: chiliarchos - dowódca tysiąca żołnierzy*
27. A gdy przystąpił dowódca, powiedział do niego: Powiedz* mi, czy ty jesteś Rzymianinem? A on powiedział: Tak. **dosł.: mów*
28. Dowódca również odpowiedział: Ja za wielką sumę nabyłem to obywatelstwo. A Paweł powiedział: A ja natomiast mam je od urodzenia*. **dosł.: zostałem zrodzony (w nim)*
29. I natychmiast odstąpili od niego ci, *którzy* go mieli przesłuchiwać. A dowódca zląkł się, gdy dowiedział się, że jest Rzymianinem, i że *kazał* go związać.
30. A następnego dnia, chcąc się dokładnie dowiedzieć, o co oskarżają go Żydzi, uwolnił go z więzów i rozkazał przyjść arcykapłanom i całemu Sanhedrynowi, a gdy sprowadził Pawła, postawił go przed nimi.

23 A Paweł, spojrzał uważnie na Sanhedryn i powiedział: Mężowie bracia! Ja aż do tego dnia z całkowicie dobrym sumieniem przeżyłem* przed Bogiem. 1P 3,16
**gr.: politeuomai - być obywatelem, żyć, korzystać z praw obywat.*
2. Ale Ananiasz, arcykapłan, rozkazał tym, którzy przy nim stali, uderzać go w twarz*. **dosł.: w usta* J 18,22-23
3. Wtedy Paweł powiedział do niego: Bóg, zamierza cię uderzyć*, ściano pobielana**! I ty siedzisz, aby mnie sądzić według Prawa, a rozkazujesz mnie bić wbrew Prawu?
**dosł.: bić; **idiom: ty obłudniku* Mt 23,7; Kpł 19,15
4. A ci, którzy tam stali, powiedzieli: Arcykapłanowi Boga złorzeczysz*? **lub: znieważasz*
5. Paweł więc odpowiedział: Nie wiedziałem bracia, że jest *to* arcykapłan; bo napisano: Nie powiesz źle o przywódcy twojego ludu.
6. A gdy poznał Paweł, że jedna część *zgromadzenia* jest z saduceuszów, a inna z faryzeuszów, zawołał przed* Sanhedrynem: Mężowie bracia! Ja jestem faryzeuszem, synem faryzeusza; ja za nadzieję i wzbudzenie z martwych jestem sądzony. **gr.: en - u, na, do*
7. A gdy to powiedział, nastał spór między faryzeuszami i saduceuszami*, i stało się rozdwojenie pośród tego mnóstwa. **brak w mss Byz*
8. Albowiem saduceusze mówią, że nie ma powstania *z martwych,* ani anioła, ani ducha; a faryzeusze wyznają jedno i drugie.
9. Wszczął się więc wielki krzyk. I powstali uczeni w Piśmie z części faryzeuszów, i ostro sprzeciwiali* się, mówiąc: Nic złego nie znajdujemy w tym człowieku; a jeśli Duch albo anioł powiedział coś do niego, obyśmy nie walczyli przeciwko Bogu. Łk 23,4; J 12,29
**gr.: diamachomai - walczyć do końca, walczyć zaciekle*
10. A gdy spór stawał się coraz większy, dowódca obawiając się, aby Paweł nie został przez nich rozszarpany, kazał wojsku zejść, wyrwać go spośród* nich i prowadzić do twierdzy. **dosł.: ze środka - gr.: ek mesou - por. Kol 2,14****
11. A następnej nocy stanął przy nim Pan i powiedział: Odwagi, Pawle! Jak bowiem zaświadczyłeś o mnie w Jerozolimie, tak też trzeba ci zaświadczyć i w Rzymie. Ps 109,31
12. A gdy nastał dzień, niektórzy Żydzi zebrali* się i *zobowiązując się pod karą* klątwy**, mówili, że nie będą ani jeść ani pić, dopóki nie zabiją Pawła. Iz 8,9; Jr 11,9; Dz 23,21
**gr.: systrefo - skręcić, związać razem, stąd: zawiązać spisek*
***tj. ogłosić siebie jako podlegającego najsurowszej karze Boskiej*
13. A było więcej niż czterdziestu tych, którzy uczynili to sprzysiężenie.
14. Przyszli oni* do arcykapłanów i do starszych, mówiąc: Związaliśmy** się klątwą, że niczego nie skosztujemy, póki nie zabijemy Pawła. **dosł.: którzy* Ps 51,1; Iz 3,9; Jr 6,15; Mi 7,3
***dosł.: przeklęliśmy się klątwą - tj. przeznacz. się na zagładę*
15. Teraz więc wy, razem z Sanhedrynem dajcie znać* dowódcy, aby go jutro przyprowadził do was, jakbyście chcieli dokładniej rozpoznać jego *sprawę,* a my, zanim się on zbliży, gotowi jesteśmy go zabić. **por. J 14,22**
16. A gdy usłyszał o tej zasadzce syn siostry Pawła, przybył, wszedł do twierdzy i oznajmił o tym Pawłowi.
17. Paweł więc, przywołał jednego z setni-

ków i powiedział: Zaprowadź tego młodzieńca do dowódcy, bo ma mu coś oznajmić.
18. On więc wziął go *ze sobą,* zaprowadził do dowódcy i powiedział: Paweł więzień, przywołał mnie i prosił, abym przyprowadził do ciebie tego młodzieńca*, który ma ci coś powiedzieć. **gr.: neanias - młodzieniec, młody człowiek*
19. A dowódca wziął go za rękę i odszedł* na osobność, i wypytywał go: O czym masz mi oznajmić? **gr.: anachoreo - wracać, wycofać się, wyjść*
20. A on powiedział: Żydzi postanowili prosić cię, abyś jutro sprowadził Pawła przed Sanhedryn, niby to zamierzając dokładniej wypytywać się o niego;
21. Lecz ty nie daj się im przekonać, bo czeka na niego w zasadzce więcej niż czterdziestu mężów, którzy związali się klątwą*, że ani nie będą jeść ani pić, dopóki go nie zabiją; i teraz są gotowi, czekając na twoje zezwolenie**. Wj 23,2; Rz 9,3
por. w. 12; **gr.: epangelia - obietnica, ogłoszenie, wezwanie*
22. Wtedy dowódca odprawił młodzieńca, nakazując mu: Nikomu nie ujawnij, że mi to oznajmiłeś*. **gr.: emfanidzo - por. J 14,22**
23. I wezwał dwóch pewnych setników, i powiedział: Przygotujcie dwustu żołnierzy w drogę aż do Cezarei i siedemdziesięciu jezdnych, i dwustu oszczepników od trzeciej godziny* w nocy; **tj. od 21 godziny obecnego czasu*
24. Kazał też podstawić juczne zwierzęta, aby posadzić na nich Pawła i bezpiecznie zaprowadzić go do namiestnika Feliksa.
25. I napisał list w takiej formie:
26. Klaudiusz Lizjasz najdostojniejszemu namiestnikowi Feliksowi. Pozdrowienie.
27. Tego człowieka, pojmanego przez Żydów, gdy *już* miał być przez nich zabity, stając przy nim razem z wojskiem, wyrwałem *z ich rąk,* gdy dowiedziałem się, że jest Rzymianinem*. **tj. obywatelem rzymskim* Dz 21,33; 22,25
28. A chcąc poznać przyczynę, dla której go oskarżali, przyprowadziłem go przed ich Sanhedryn*; **por. Dz 4,15*** Dz 22,30
29. I odkryłem, że jest on oskarżany *o rzeczy* sporne, *dotyczące* ich Prawa, *lecz* nie ma żadnego zarzutu godnego śmierci lub więzienia. Dz 6,9
30. A gdy mi doniesiono o zasadzce, którą zamierzali uczynić Żydzi na tego człowieka, natychmiast posłałem go do ciebie, nakazując oskarżycielom, aby przed tobą powiedzieli, co mają przeciwko niemu. Bądź zdrów*. **gr.: erroso - zwyczajowa formuła na zakończenie listu*
31. Żołnierze więc zgodnie z tym, jak im rozkazano, wzięli Pawła i prowadzili go nocą do Antypatris*. **tj. 64 km od Jerozolimy*
32. A nazajutrz, pozostawili jezdnych, aby z nim jechali i wrócili do twierdzy.
33. Tamci, gdy przybyli do Cezarei, oddali list namiestnikowi i stawili przed nim Pawła.
34. A namiestnik*, gdy go przeczytał, spytał z jakiej jest prowincji, a gdy dowiedział się, że z Cylicji, Dz 21,39; 22,3
**gr.: hegemon - przywódca, namiestnik rzym. - legat cesarski*
35. Powiedział: Będę cię słuchał, gdy przybędą twoi oskarżyciele. I rozkazał go strzec w pałacu Heroda. J 18,28-33

24 A po pięciu dniach przybył arcykapłan Ananiasz ze starszymi i z Tertullusem, retorem prawnym*, którzy przedstawili namiestnikowi *zarzuty* wobec Pawła.
**gr.: retor - tu: w znacz. mówca sądowy, reprezentant prawny*
2. A gdy został wezwany, zaczął go Tertullus oskarżać, mówiąc: Dostąpiliśmy dzięki tobie wielkiego pokoju i wszystko pomyślnie się dzieje w tym narodzie z powodu twojej przezorności.
3. Przyjmujemy *to* zawsze i wszędzie, najdostojniejszy Feliksie, z całą wdzięcznością.
4. Lecz aby ci więcej nie przeszkadzać, proszę, abyś nas w swojej życzliwości, krótko posłuchał.
5. Stwierdziliśmy bowiem, że ten człowiek jest jak zaraza i wywołuje rozruchy między wszystkimi Żydami po całym zamieszkałym świecie, jako przywódca stronnictwa* Nazarejczyków. **gr.: hairesis - stronnictwo, herezja, wybór*
6. On też próbował zbezcześcić świątynię, a my pochwyciliśmy go i chcieliśmy sądzić według naszego Prawa. J 18,31
7. Lecz dowódca Lizjasz przyszedł i z wielką gwałtownością wyrwał* go z naszych rąk,
**dosł.: odprowadził, zwłaszcza do więzienia lub na rozprawę*
8. Rozkazując jego oskarżycielom* przyjść do ciebie; sam będziesz mógł wypytać** się go o wszystkie te *sprawy,* o które my go oskarżamy. **gr.: kategoros - por. J 8,10*; **gr.: anakrino - 1Kor 2,15**
9. Co też potwierdzili i Żydzi, zapewniając, że tak się te *sprawy* mają.

10. A Paweł, gdy namiestnik skinął na niego, aby mówił, odpowiedział: Wiedząc, że ty jesteś sędzią tego narodu od wielu lat, bronię się, będąc dobrej myśli odnośnie siebie.
11. *A* ty możesz sprawdzić*, że nie minęło więcej jak dwanaście dni od czasu, kiedy przyszedłem do Jerozolimy, aby oddać cześć** *Bogu;* **dosł.: poznać; **gr.: proskyneo - por. Mt 2,2***
12. I nie znaleźli mnie w świątyni ani w synagogach, ani w mieście, z kimś rozprawiającego, ani wywołującego bunt tłumu;
13. I nie mogą przedstawić *dowodów na to,* o co mnie teraz oskarżają.
14. To jednak wyznaję przed tobą, że zgodnie z Drogą, którą oni nazywają odszczepieństwem*, tak** służę ojczystemu Bogu, wierząc wszystkiemu co zgodnie z Prawem, i *co* w Prorokach jest napisane. Dz 23,6; J 5,28
**gr.: hairesis - por. w. 5*; **lub: w ten sposób*
15. Mając nadzieję w Bogu, której i oni sami oczekują, że będzie powstanie z martwych sprawiedliwych, a także niesprawiedliwych.
16. W związku z tym sam usilnie zabiegam, abym we* wszystkim miał przed Bogiem i przed ludźmi nienaganne** sumienie.
**dosł.: poprzez; **gr.: aproskopos - nie powodujący potknięcia, bez zarzutu, nienaganny, niemożliwy do uderzenia* Rz 2,15
17. A po wielu latach przybyłem, aby mojemu narodowi przynieść dary miłosierdzia* i ofiary. **lub: jałmużny* Dz 11,29-30
18. Przy których, niektórzy Żydzi z Azji znaleźli mnie oczyszczonego w świątyni, a nie w tłumie lub podczas rozruchów, Dz 23,29
19. Oni powinni być tu obecni przed tobą, i oskarżać, jeżeli mają coś przeciwko mnie.
20. Albo niech ci to sami powiedzą, czy znaleźli we mnie jakieś bezprawie, gdy stanąłem przed Sanhedrynem,
21. Chyba tylko ten jeden okrzyk*, którym stojąc wśród nich, wykrzyknąłem: Odnośnie powstania z martwych, ja dzisiaj przed wami jestem sądzony. **dosł.: głos, dźwięk*
22. A gdy Feliks to usłyszał, znając dokładniej to, co dotyczy Drogi*, odroczył ich *sprawę,* i powiedział: Kiedy przybędzie dowódca Lizjasz, rozpatrzę** te wasze *zarzuty*.
**tj. o kroczeniu drogą za Panem* Pwt 19,18; Dz 16,17; 24,10
***gr.: diaginosko - wydać osąd, rozpoznać, wiedzieć dokładnie*
23. I rozkazał setnikowi strzec Pawła i zastosować ulgi*, i nie wzbraniać nikomu z jego bliskich mu usługiwać lub przychodzić do niego. **więźniowie pozostawali na utrzymaniu rodziny*
24. A *gdy* po kilku dniach przyjechał Feliks ze swoją żoną Druzyllą, która była Żydówką, kazał przywołać Pawła, i słuchał go odnośnie wiary w Chrystusa. Ga 3,26; Kol 1,4; 2,5
25. A gdy on wykładał o sprawiedliwości, i o wstrzemięźliwości*, i o mającym nadejść sądzie, Feliks przestraszony, odpowiedział: Na teraz *wystarczy.* Odejdź, a gdy znajdę stosowny czas, wezwę ciebie. 1Sm 12,7; Dz 17,2
**gr.: enkrateia - panowanie nad sobą zwł. nad pożądaniami*
26. Równocześnie też miał nadzieję, że Paweł da mu pieniądze*, aby go wypuścił; dlatego też *tym* częściej go wzywał i z nim rozmawiał. **tj. łapówkę - akt surowo karany w prawie rzymskim*
27. A po upływie* dwóch lat, Feliks otrzymał następcę Porcjusza Festusa, chcąc też okazać życzliwość Żydom, Feliks zostawił Pawła w więzieniu. **dosł.: a gdy dwulecie zostało wypełnione*

25 A gdy Festus objął* prowincję, po trzech dniach wstąpił** do Jerozolimy z Cezarei. **dosł.: zasiadł (na urzędzie); **por. Dz 9,32**
2. A stawili się przed nim, przeciwko Pawłowi, arcykapłan i przedniejsi z Żydów, i prosili go, Dz 25,5
3. Domagając się łaski u niego, aby wezwać go do Jerozolimy; bo mieli zamiar uczynić zasadzkę, aby go zabić w drodze.
4. Ale Festus stanowczo odpowiedział, że Paweł zostaje pod strażą w Cezarei, i że on sam zamierza szybko *tam* wyruszyć.
5. Niech więc ci z was – mówi – którzy mają znaczenie*, zejdą razem**; a jeśli jest coś niewłaściwego w tym mężu, niech go oskarżają.
dosł.: są mocni, zdatni, wybitni; **por. Dz 9,32
6. A przebywając u nich więcej niż dziesięć dni, zszedł* do Cezarei i nazajutrz zasiadł na sędziowskim tronie, i kazał przyprowadzić Pawła. **por. Dz 9,32** Dz 18,12.16-17; 2Kor 5,10
7. A gdy on* przyszedł, obstąpili** go Żydzi, którzy zeszli*** z Jerozolimy, wnosząc wiele ciężkich oskarżeń przeciwko Pawłowi, których nie byli zdolni dowieść, Mt 5,11; Dz 24,5.13;
domyśl.: Paweł; **lub: otoczyli go; ***por. Dz 9,32 1P 4,12.16
8. On *natomiast* bronił* się, mówiąc: Niczym nie zgrzeszyłem ani przeciwko Prawu żydowskiemu, ani przeciwko świątyni, ani przeciwko Cezarowi. Łk 3,1; J 19,12.15;
**gr.: apologeomai - bronić się, występować w swojej obronie*

9. Ale Festus, chcąc okazać życzliwość Żydom, odpowiadając Pawłowi, powiedział: Czy chcesz udać się do Jerozolimy i tam być odnośnie tych *zarzutów* sądzony przede mną?
10. Ale Paweł powiedział: Przed sądem* Cezara stoję, gdzie powinienem być sądzony; Żydów w niczym nie skrzywdziłem, jak i ty *o tym* bardzo** dobrze** wiesz.
**dosł.: sędziowskim krzesłem; **gr.: kallion - lepszy, piękniejszy*
11. Jeśli bowiem naprawdę wyrządzam *komuś* krzywdę* i czynię coś zasługującego na śmierć, nie wzbraniam się umrzeć; ale jeśli nie ma niczego *prawdziwego* w tym, o co mnie oskarżają, nikt nie może mnie im wydać**; odwołuję się do Cezara. Łk 23,15.41
**lub: niesprawiedliwość; **dosł.: darować, dać w akcie łaski*
12. Wtedy Festus, po rozmowie z radą, odpowiedział: Odwołałeś* się do Cezara, pójdziesz do Cezara. **dosł.: Cezara przywołałeś*
13. A po upływie kilku dni król Agryppa i Berenika przyszli do Cezarei, z zamiarem powitania Festusa.
14. A gdy tam przebywali wiele dni, Festus przedłożył królowi sprawę dotyczącą Pawła, mówiąc: Pewien człowiek jest pozostawiony przez Feliksa *jako* więzień,
15. Odnośnie którego, gdy byłem w Jerozolimie, stawili się przede mną arcykapłani i starsi żydowscy, domagając się sprawiedliwego wyroku przeciw niemu;
16. Odpowiedziałem im, że nie ma zwyczaju u Rzymian wydawać jakiegoś człowieka na zgubę wcześniej, zanim oskarżony nie stanie twarzą *w twarz* wobec oskarżycieli i dana mu będzie sposobność obrony z zarzutów.
17. Gdy więc się tutaj zebrali, ja bez żadnej zwłoki, następnego *dnia,* gdy siadłem na sędziowskim tronie*, rozkazałem, aby ten człowiek został przyprowadzony; **por. Dz 12,21**
18. Stanęli przeciw niemu oskarżyciele, a żadnego powodu do ukarania* nie przytoczyli z tych, których ja się spodziewałem,
**gr.: aitia - przyczyna kary, zarzut* Mk 15,26
19. Lecz wytoczyli* przeciwko niemu jakieś sporne kwestie**, dotyczące ich własnych przesądów*** i jakiegoś Jezusa, który jest martwy, a o którym Paweł twierdził, że żyje.
**dosł.: mieli; **lub pytania, dyskusje o prawie; ***zabobonów*
20. Ja więc będąc w niepewności co do tego sporu, spytałem czy chce udać się do Jerozolimy i tam być odnośnie *tych zarzutów* sądzony.
21. Ale że Paweł odwołał się, aby go strzeżono do rozpoznania przez Czcigodnego*, rozkazałem go strzec, aż go odeślę do Cezara.
**gr.: sebastos - forma łacińskiego Augustus - tytuł Cezara*
22. Wtedy Agryppa powiedział do Festusa: Chciałbym i ja usłyszeć tego człowieka. Więc powiedział: Jutro go usłyszysz.
23. A gdy następnego dnia przyszli* Agryppa i Berenika z wielką okazałością i weszli do audytorium z dowódcami i głównymi osobistościami miasta, na rozkaz Festusa przyprowadzono Pawła. **dosł.: przyszedł*
24. I rzekł Festus: Królu Agryppo i wszyscy mężowie z nami tu obecni! Widzicie tego, o którego prosiło mnie usilnie całe mnóstwo Żydów, i w Jerozolimie i tu, wołając przeciwko *niemu,* że nie powinien on już dłużej żyć.
25. A ja rozumiejąc*, że nie uczynił nic zasługującego na śmierć, i gdy on sam odwołał się do Czcigodnego, wydałem wyrok, aby go *tam* posłać. Łk 23,4; J 18,38; Dz 23,9
**dosł.: chwycić coś na własność, pojąć umysłem, ogarnąć*
26. Nic pewnego jednak nie mogę o nim napisać panu*. Dlatego przyprowadziłem go przed was, a najbardziej przed ciebie, królu Agryppo, abym po jego przesłuchaniu miał co napisać; **tj. Cezarowi*
27. Bo wydaje mi się nierozsądne posyłać więźnia, nie wskazując przeciwko niemu stawianych zarzutów*. **gr.: aita - por. w. 18**

26 Agryppa powiedział wtedy do Pawła: Pozwala ci się mówić za siebie *samego.* Wtedy Paweł wyciągnął rękę* i *zaczął się* bronić: **tj. wykonał tradycyjny gest retoryczny*
2. Uważam siebie za szczęśliwego*, królu Agryppo, że mam dziś bronić się przed tobą odnośnie wszystkiego, o co jestem oskarżany przez Żydów, **gr.: makarios - por. Mt 5,3**
3. Zwłaszcza, że ty znasz wszystkie zwyczaje i sporne *kwestie* wśród Żydów; dlatego, proszę cię, abyś mnie cierpliwie wysłuchał.
4. Tak więc, tryb mojego życia* od młodości, jakim on był od początku między moim narodem w Jerozolimie, znają wszyscy Żydzi.
**gr.: biosis - tryb, sposób życia i działania* 2Tm 3,10; Dz 22,3
5. Wiedzą o mnie od dawna – gdyby chcieli zaświadczyć – że żyłem według najściślej-

szych* *zasad* stronnictwa** naszej religii***, jako faryzeusz. **lub: najsurowszych*
***gr.: hairesis - stronnictwo, wybór, herezja; ***lub: kult*

6. A teraz stoję *tu* sądzony z powodu* nadziei *spełnienia* obietnicy, uczynionej wobec ojców przez Boga, **gr.: epi - zgodnie, na, dla, przy, ku*

7. Której dwanaście naszych pokoleń, żarliwie służąc Bogu dniem i nocą, spodziewa się dostąpić*, w sprawie tej nadziei jestem oskarżany przez Żydów, królu Agryppo!
**dosł.: przyjść, osiągnąć jakąś rzecz* Rdz 22,18; Pwt 18,15

8. Dlaczego uważa* się *za rzecz* nie do wiary, że Bóg wzbudza umarłych?
**gr.: krino - sądzić, wyrazić opinię, wydać wyrok, uznawać*

9. Ja sam wprawdzie uważałem, że trzeba przeciw imieniu Jezusa Nazarejczyka podjąć wiele wrogich działań*, J 16,2; Rz 10,2
**lub: gwałtownych wystąpień, zdecydowanie walczyć*

10. Co też uczyniłem w Jerozolimie, wielu też* świętych zamknąłem w więzieniach, gdyż wziąłem to pełnomocnictwo** od arcykapłanów. A gdy miano ich zabijać, *głosowałem* za tym rzucając kamyk***. **lub: i; **por. w. 12* ***tj. oddanie głosu w procesie: biały - niewinny, czarny - śmierć*

11. I po wszystkich synagogach często karząc ich, zmuszałem do bluźnierstwa, popadając też w coraz większy* szał** *przeciwko* nim, prześladowałem *ich* nawet w obcych miastach. Dz 22,9; Mt 10,17; Łk 21,12
**lub: niezmierny, obfity; **szaleńcza wściekłość*

12. I w tych *okolicznościach* podróżując do Damaszku z pełnomocnictwem* i poleceniem** od arcykapłanów, **gr.: eksousia - por. Mk 3,15* **gr.: epitrope - prawo decydowania, zezwolenie, upoważnienie*

13. W środku dnia, na drodze, zobaczyłem, o królu, światłość z nieba, przewyższającą jasność słońca, światłość, która oświeciła mnie i tych, którzy szli ze mną.

14. A gdy my wszyscy upadliśmy na ziemię, usłyszałem głos mówiący do mnie, który powiedział w języku* hebrajskim: Saulu! Saulu! Dlaczego mnie prześladujesz? Trudno ci wierzgać przeciw ościeniowi**. Dz 9,4; 22,7
**gr.: dialektos - język, narzecze, mowa por. Dz 1,19; Mt 26,73 **tu: ościeniom - w l.mn. gr.: kentron - ostry koniec, żądło, kolec*

15. A ja powiedziałem: Kim jesteś, Panie? A On powiedział: Ja jestem Jezus, którego ty prześladujesz.

16. Ale podnieś się i stań na swoich nogach; albowiem na to ci się ukazałem, *ponieważ* cię *dla* siebie już wcześniej *swą* ręką wybrałem* na sługę** i świadka tych rzeczy, które widziałeś, jak i tych, w których ci się ukażę***, **por. Dz 22,14; **gr.: hyperetes - wioślarz z niższego pokładu, podwładny; ***lub: które zostaną ci przeze mnie ukazane*

17. Wyrywając cię dla siebie spośród tego ludu i pogan, do których cię teraz posyłam,

18. *Aby* otworzyć ich oczy i odwrócić od ciemności do światłości i z władzy szatana do Boga, aby otrzymali odpuszczenie* grzechów i dziedzictwo między uświęconymi przez wiarę** we mnie. Iz 29,18; 2Kor 4,4; Kol 1,13
**lub: uwolnienie, wyzwolenie; **dosł.: wiarą we mnie*

19. Dlatego *też,* królu Agryppo, nie byłem nieposłuszny temu niebiańskiemu widzeniu.

20. Ale najpierw tym, *którzy są* w Damaszku i w Jerozolimie, a także w całej krainie judzkiej, i poganom oznajmiałem, aby upamiętywali* się i nawracali się do Boga, czyniąc dzieła godne upamiętania. Dz 17,30; 20,21; **lub: zmienili myślenie, zawrócili* Łk 15,7; 24,47; 2Tm 2,25

21. I ze względu na te *słowa,* schwytali mnie Żydzi w świątyni i próbowali zabić*.
**idiom: wziąć w swoje ręce, położyć ręce* Dz 21,11.31; 28,17

22. Otrzymując jednak pomoc od Boga, aż do tego dnia stoję, świadcząc zarówno małemu, jak i wielkiemu, nie mówiąc nic oprócz tego, co powiedzieli Prorocy i Mojżesz, że ma nastąpić, Mt 17,4-5; Rz 3,21

23. Że Mesjasz będzie poddany cierpieniom, że jako pierwszy, *który* powstał z martwych ma głosić światłość ludowi i poganom.

24. A gdy on tak się bronił, Festus powiedział potężnym głosem: Szalejesz, Pawle! Wielka nauka* prowadzi cię do szaleństwa.
**gr.: gramma - litera, uczoność, znajomość literatury*

25. Ale on powiedział: Nie szaleję, najdostojniejszy* Festusie! Ale wypowiadam słowa prawdy i rozsądku. 1P 2,21
**gr.: kratisos od kratos - najmocniejszy, najpotężniejszy*

26. Wie bowiem o tych *sprawach* król, do którego śmiało mówię, gdyż jestem przekonany, że nie jest to* przed nim ukryte, ponieważ nic z tego nie działo się w *jakimś* zakątku. **dosł.: jakieś z tych (spraw)*

27. Czy wierzysz, królu Agryppo, prorokom? Wiem, że wierzysz.

28. Agryppa natomiast powiedział do Pawła: Już zaraz* mnie przekonasz, bym został chrześcijaninem**. Dz 13,43; Łk 16,31
**gr.: en mikro - w małym; tu: w znacz. przysł. lekko, już zaraz **gr.: christianos - należący do Chrystusa - dodanie końcówki „ianos" do imienia właściciela wskazywało na bycie niewolnikiem*

29. A Paweł powiedział: Życzyłbym* sobie, by** Bóg *sprawił,* czy już teraz***, czy później***, nie tylko ty, ale i wszyscy, którzy mnie dzisiaj słuchają, stali się takimi, jakim i ja jestem, oprócz tych więzów. **lub: modliłbym się **tu: tryb życzący; ***idiom: i w małym i w wielkim*

30. A gdy on to powiedział, powstał król i namiestnik, a także Berenika i ci, którzy razem z nimi siedzieli.

31. I gdy oddalili się *na ubocze,* rozmawiali między sobą, mówiąc: Nic godnego śmierci lub więzienia nie czyni ten człowiek.

32. Agryppa jednak powiedział do Festusa: Mógłby ten człowiek zostać uwolniony, gdyby nie odwołał* się do Cezara. **por. Dz 25,12**

27 A gdy postanowiono, abyśmy odpłynęli do Italii, oddano Pawła i niektórych innych więźniów setnikowi kohorty Czcigodnego*, o imieniu Juliusz. Rz 15,22; **por. Dz 25,21** Dz 10,1; Mt 8,5-9

2. A gdy wsiedliśmy na statek adramyteński*, mający płynąć do portów** Azji, wyruszyliśmy, a był z nami Arystarch, Macedończyk z Tesaloniki. **tj. z miasta Adramyttion; **dosł.: miejsc*

3. A następnego *dnia* przybyliśmy do Sydonu, gdzie Juliusz z życzliwością* potraktował Pawła i pozwolił mu iść do przyjaciół, aby uzyskał zaopatrzenie**. **por. Dz 28,2** **lub: opiekę - był mater. więźnia uzależniony był od rodziny*

4. A stamtąd wyruszyliśmy, i przepłynęliśmy pod *osłoną* Cypru, *bo* wiatry były przeciwne.

5. A gdy przepłynęliśmy otwarte morze*, naprzeciw Cylicji i Pamfilii, przybyliśmy do Miry, miasta *w* Licji. **dosł.: głębię*

6. I tam setnik* znalazł statek aleksandryjski, który płynął do Italii i wsadził nas na niego. **gr.: hekatonarches - setnik*

7. A gdy przez wiele dni wolno płynęliśmy, z trudnością przybyliśmy naprzeciw Knidos, bo nie pozwalał nam wiatr, przepłynęliśmy pod osłoną Krety naprzeciw Salmony.

8. I gdy z trudem żeglowaliśmy wzdłuż niej, przybyliśmy do pewnego miejsca, zwanego Piękne Porty, w pobliżu którego było miasto Lasaia*. **tj. miasto na wybrzeżu Krety*

9. A gdy upłynął znaczny czas i żegluga była już niebezpieczna, dlatego że minął już *okres* postu*, radził** *im* Paweł, Kpł 23,27; Lb 29,7 **tj. post związany ze świętem Jom Kippur - Dzień Pojednania - wrzesień - październik; **gr.: paraineo - przestrzegać, namawiać*

10. Mówiąc do nich: Mężowie! Widzę, że ta żegluga będzie ze stratą i z wielką szkodą, nie tylko dla towarów i statku, ale i dla naszego życia.

11. Setnik jednak bardziej ufał* właścicielowi statku i sternikowi, niż temu, co mówił Paweł. **gr.: peitho - być przekonany przez kogoś, mieć ufność*

12. A ponieważ port był niedogodny do przezimowania, większość powzięła decyzję, aby stamtąd odpłynąć i, o ile jest to możliwe, dostać się do Feniksu, portu Krety, zwróconego na stronę południowo-zachodnią i północno-zachodnią, i tam przezimować*. **okres zimowy trwał od października do połowy marca*

13. A gdy zawiał łagodny wiatr z południa, uważając, że trzeba *silnie* trzymać się *swojego* postanowienia*, podnieśli kotwicę i płynęli wzdłuż wybrzeża Krety. **por. Dz 11,23* *lub: sądząc, że zamiar doprowadzą do skutku*

14. Lecz niedługo potem uderzył na nich gwałtowny* wicher, który nazywa się Euroklidon**. **lub: huraganowy* Ps 107,25 ***tj. wiatr północno-wschodni - nazwa występującego tajfunu*

15. A gdy statek został porwany i nie mógł stawiać czoła wichrowi, poddaliśmy się *wiatrowi* i byliśmy niesieni.

16. A gdy podpłynęliśmy pod pewną wysepkę, która nazywa się Klauda, z trudnością zdołaliśmy zapanować nad łodzią* *ratunkową,* **gr.: skafe - czółno, łódź, szalupa, wydrążone naczynie*

17. Po wciągnięciu której, rozpoczęto opasywać statek korzystając *ze sprzętu* pomocniczego, a w obawie, by nie wpaść na *mieliznę* Syrty*, spuszczono pływającą kotwicę; i tak byli niesieni. **dosł.: na ląd Syrty*

18. A że gwałtownie byliśmy gnani przez wichurę, nazajutrz wyrzucono *ładunek*.

19. A trzeciego dnia wyrzuciliśmy własnymi rękami osprzęt statku. 1Tes 4,13

20. Ponieważ ani słońce, ani gwiazdy nie ukazywały się przez wiele dni, a niesłabnąca nawałnica* napierała na nas, opuściła** nas cała nasza nadzieja, że będziemy ocaleni. **dosł.: nie mała; **usunąć całkowicie to, co otacza, odbierać*

21. A gdy długo nie jedliśmy, wtedy Paweł stanął pośrodku nich i powiedział: Należało, o mężowie, być bezwzględnie* posłusznym** mojej radzie i nie odpływać z Krety, i oszczędzić sobie tej straty i szkody. **gr.: men - part. wzm. **dosł.: być posłusznym władcy lub przełożonemu*

22. I teraz namawiam* was, bądźcie dobrej

myśli; bo żadna dusza spośród was nie zginie**, tylko statek. **gr.: paraineo - zachęcać, namawiać, radzić, polecać komuś; **gr.: apobole - utrata, strata, odtrącenie*

23. Tej nocy bowiem, stanął przy mnie anioł tego Boga, do którego należę i któremu służę*, mówiąc: **por. Rz 1,9** 2Sm 14,20; Dz 10,3; Ga 4,14

24. Nie bój się, Pawle! Trzeba ci stanąć przed Cezarem, a oto darował ci Bóg wszystkich, którzy płyną z tobą.

25. Dlatego, mężowie, bądźcie dobrej myśli; albowiem wierzę Bogu, że tak będzie, jak* mi powiedziano. Łk 1,45; Dz 27,11; Rz 4,20

**gr.: tropos - zgodnie ze sposobem, kierunkiem, trybem*

26. I musimy być wyrzuceni na jakąś wyspę.

27. A gdy nastała czternasta noc, a my błąkaliśmy się* po Adriatyku**, około północy zdawało się żeglarzom, że zbliża się do nich jakiś ląd. **dosł.: być niesionym w różne strony*

***tj. obszar morza między Grecją, Afryką a Włochami - EBC 27,27*

28. I gdy spuścili sondę, stwierdzili dwadzieścia sążni*; a gdy posunęli się trochę dalej, znowu spuścili sondę i stwierdzili piętnaście sążni. **1 sążeń to 5-6 stóp -1,85 m*

29. W obawie, byśmy czasem nie wpadli na miejsca skaliste, zrzucili cztery kotwice z rufy statku, życzyli* sobie, aby nastał dzień.

**lub: modlili się do Boga, błagali, prosili, chcieli*

30. A żeglarze, zamierzając uciec ze statku, spuścili łódź *ratunkową* na morze, pod pretekstem, że chcą od dziobu statku rzucać kotwice,

31. Paweł powiedział setnikowi i żołnierzom: Jeśli oni nie zostaną na statku, wy nie możecie zostać ocaleni*. **gr.: sodzo - uratować, zbawić, ocalić*

32. Wtedy żołnierze odcięli liny od łodzi *ratunkowej* i pozwolili jej spaść.

33. A kiedy miał nastać dzień, Paweł zachęcał wszystkich, aby spożyli posiłek, mówiąc: Dzisiaj jest czternasty dzień, jak czekając pozostajecie bez posiłku, nic nie przyjmując.

34. Dlatego zachęcam was, abyście przyjęli posiłek, bo to służy waszemu ocaleniu, albowiem żadnemu z was *nawet* włos z głowy nie spadnie. Flp 2,5; Mt 10,30; Łk 21,18

35. A gdy to powiedział, wziął chleb, podziękował Bogu wobec wszystkich, złamał i zaczął jeść. Mt 15,36; Rz 14,6; 1Tm 4,3-4

36. A będąc dobrej myśli, również i wszyscy oni przyjęli posiłek.

37. A było nas wszystkich na statku dwieście siedemdziesiąt sześć dusz*. **por. Rz 16,4**

38. A gdy nasycili się posiłkiem, odciążyli statek, wyrzucając zboże do morza.

39. A gdy nastał dzień, nie rozpoznali tej ziemi; spostrzegli jednak jakąś zatokę, mającą wybrzeże, do którego postanowili, jeżeli można, przybić statkiem.

40. I odcięli kotwice, spuszczając je w morze; i gdy zwolnili wiązania steru, podnieśli przedni żagiel, by podmuch wiatru skierował *ich* do brzegu;

41. A wpadli w miejsce, między dwoma prądami morskimi i osadzili statek na mieliźnie; wprawdzie dziób statku oparł się pozostając unieruchomiony, lecz rufa była rozbijana przez gwałtowne fale. 2Kor 11,25

42. Żołnierze* natomiast postanowili, aby pozabijać więźniów, aby żaden po dopłynięciu nie uciekł. Mk 15,15; Łk 23,40

gr.: stratiotes - żołnierz w służbie czynnej - por. 1Kor 9,7

43. Lecz setnik, chcąc uratować Pawła, powstrzymał ich od tego zamiaru* i rozkazał także, by umiejący pływać wyskoczyli i pierwsi wyszli na ląd, **lub: decyzji*

44. A pozostali *mieli dopłynąć,* jedni na deskach, a inni na czymkolwiek z okrętu. I tak się stało, że wszyscy ocaleli i wyszli na ląd.

28 Gdy zostali ocaleni*, dowiedzieli się, że wyspa nazywa się Malta.

**gr.: diasodzo - uratować, zachować w niebezpieczeństwie*

2. A tubylcy* okazali nam niespotykaną życzliwość**; przyjęli bowiem nas wszystkich, rozpalając ogień z powodu padającego deszczu i z powodu zimna. **gr.: barbaros - por. Rz 1,14**

***gr.: filanthropia - miłość do ludzi, współczucie* Hbr 13,2

3. A gdy Paweł zgarnął kupę chrustu i nałożył na ogień, od gorąca wyszła żmija i uczepiła się jego ręki.

4. A gdy tubylcy ujrzeli żmiję wiszącą u jego ręki, mówili między sobą: Pewnie ten człowiek jest zabójcą*; chociaż ocalał z morza, sprawiedliwość** nie pozwoliła *mu* żyć.

**gr.: foneus - morderca, zabójca* Mt 23,35; 27,25;

***sprawiedliwość (Boża)? lub: bogini Dike?* Mk 16,18; Łk 10,19

5. Lecz on strząsnął żmiję w ogień i nie doznał* nic złego. Mt 3,7; 12,34;23,33; Łk 3,7

**lub: doznać czegoś zmysłami, cierpieć dotkliwie, przeżyć*

6. A oni oczekiwali, że spuchnie albo nagle upadnie martwy; lecz gdy długo na to czekali, a widzieli, że nic złego mu się nie stało, zmienili zdanie i mówili, że jest bogiem.

7. A w okolicy tego miejsca miał posiadłość* zarządca** tej wyspy, o imieniu Publiusz, który przyjął nas i życzliwie ugościł przez trzy dni. **gr.: chorion - teren, majątek ziemski, obszar, region **gr.: proton - pierwszy tu: w znaczeniu najważniejszy obywatel*
8. I zdarzyło* się, że ojciec Publiusza leżał złożony** gorączką i biegunką; Paweł wszedł do niego, i gdy pomodlił się, *i* włożył na niego ręce, uzdrowił go. **dosł.: stało się* Jk 5,14; Mk 6,5
***dosł.: trzymać siłą, powstrzymywać, być cierpiącym*
9. Gdy więc to się stało, inni na tej wyspie, którzy też mieli słabości*, przychodzili i byli uzdrawiani**. **lub: choroby; **uleczeni*
10. Ci *też* okazywali nam wielki szacunek, a gdy mieliśmy odpłynąć, dostarczyli*, to co było potrzebne**. **dosł.: nakładali; **por. Dz 27,3***
11. A po trzech miesiącach odpłynęliśmy na statku aleksandryjskim z figurą dziobową bliźniąt*, który przezimował na tej wyspie.
**tj. Diskur - synowie Zeusa i Ledy - Kastor i Polluks*
12. I gdy przypłynęliśmy do Syrakuz*, pozostaliśmy tam trzy dni. Dz 21,7; 27,2
**tj. główne miasto Sycylii 120 km od Malty*
13. A stamtąd, trzymając się brzegu, przybyliśmy do Regium, a gdy po *upływie* jednego dnia, nastał południowy wiatr, na drugi dzień przybyliśmy do Puteoli*, **tj. 230 km od Rzymu*
14. Gdzie znaleźliśmy braci, i byliśmy przez nich zaproszeni, aby pozostać siedem dni; i tak doszliśmy do Rzymu.
15. A tamtejsi bracia, słysząc o nas, wyszli na nasze spotkanie aż do Forum Appii* i do Trzech Tawern**, gdy ich Paweł ujrzał, podziękował Bogu i nabrał odwagi***. Pwt 31,6
**tj. 64 km od Rzymu; **46 km od Rzymu; ***lub: otuchy*
16. A gdy przyszliśmy do Rzymu, setnik oddał więźniów dowódcy straży; ale Pawłowi pozwolono mieszkać* osobno razem z żołnierzem, który go strzegł. Rz 1,7-15;
**dosł.: pozostać u siebie* Rz 15,22; Dz 27,3
17. I stało się po trzech dniach, że Paweł zwołał do siebie przedniejszych* Żydów. A gdy się zeszli, powiedział do nich: Mężowie bracia! Ja nie uczyniłem nic przeciwko ludowi i zwyczajom ojczystym, *a jednak* zostałem wydany jako więzień z Jerozolimy w ręce Rzymian, **dosł.: pierwszych z* Dz 21,11
18. Którzy po przesłuchaniu chcieli mnie wypuścić, dlatego że we mnie nie było żadnego powodu do *kary* śmierci.
19. Lecz wobec sprzeciwu Judejczyków*, zostałem zmuszony odwołać** się do Cezara; nie żebym miał swój naród o coś oskarżać.
**lub: Żydów; **dosł.: przywołać do siebie Cezara - Dz 25,12; 26,32*
20. Z tego właśnie powodu poprosiłem was, aby zobaczyć się i porozmawiać; albowiem ze względu na nadzieję Izraela jestem opasany* tym łańcuchem. **lub: dźwigam* Jr 17,13
21. Oni natomiast powiedzieli do niego: My nie otrzymaliśmy ani listów o tobie z Judei, ani też nikt z braci nie przyszedł i nie oznajmił, czy powiedział coś złego o tobie.
22. A uważamy za właściwe od ciebie usłyszeć, co naprawdę myślisz; wiadomo bowiem nam o tym stronnictwie*, że wszędzie spotyka się ze sprzeciwem. **gr.: hairesis - por. Dz 24,5**
23. A gdy wyznaczyli mu dzień, przyszli do niego *jeszcze* liczniej w gościnę, im *to* od rana do wieczora wykładał*, świadcząc o Królestwie Boga, przekonując ich do tego, *co dotyczy* Jezusa, z Prawa Mojżesza i z Proroków, **por. Dz 7,21** Dz 8,25; 18,5; 1Kor 15,15
24. I jedni wprawdzie zostali przekonani o tym, co mówił, inni natomiast nie wierzyli.
25. A nie zgadzając* się między sobą, zaczęli się rozchodzić, gdy Paweł powiedział *to* jedno słowo: Dobrze Duch Święty powiedział przez Izajasza proroka do naszych ojców, **gr.: asymfonos - niewspółbrzmiący, rozbieżny* Iz 6,9
26. Mówiąc: Idź do tego ludu i powiedz: Słuchając będziecie słyszeć, a nie zrozumiecie, i patrząc będziecie widzieć, a nie ujrzycie;
27. Utyło* bowiem serce tego ludu i uszami z trudem usłyszeli, a swoje oczy zamknęli**, aby czasem oczami nie widzieli i uszami nie usłyszeli, a sercem nie zrozumieli i nie nawrócili się, i abym ich nie uzdrowił. Ps 17,10;
**lub: uczynić grubym, tłustym; **zmrużyli* Iz 19,22
28. Niech więc będzie* wam wiadomo, że poganom posłane zostało *to* zbawienie Boże; i oni będą słuchać. **dosł.: niech jest* Mt 21,43; Dz 13,46
29. A gdy on to powiedział, Żydzi odeszli, wiodąc między sobą zaciekły* spór**. **dosł.: wielki; **por. Dz 15,7** J 7,40; Mt 10,34; Łk 12,51
30. I pozostał Paweł całe dwa lata we własnym, wynajmowanym mieszkaniu i przyjmował* wszystkich, którzy przychodzili do niego, **lub: przyjmował z zadowoleniem, witał z radością*
31. Głosząc Królestwo Boga i nauczając o Panu Jezusie Chrystusie, z całą śmiałością*, bez przeszkód. Mt 4,23; Łk 8,1; Dz 20,25; 23,11
**gr.: parresia - śmiałość w mowie, swoboda, ufna odwaga*

List apostoła Pawła do Rzymian

1 Paweł, sługa* Jezusa Chrystusa, powołany apostoł, oddzielony do *głoszenia* Ewangelii** Boga, Rz 15,16; Dz 9,15
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa; **lub: dobrej nowiny*
2. Która wcześniej została ogłoszona przez Jego proroków w Pismach Świętych,
3. O Synu Jego, który narodził się z potomstwa* Dawida według ciała**, Mt 3,17; Iz 9,6
lub: nasienia; **gr.: sarks - por. Kol 2,11*
4. Który został ustanowiony Synem Bożym w mocy według Ducha uświęcenia, przez* powstanie z martwych, o Jezusie Chrystusie, naszym Panu, **lub: z (powodu), dzięki*
5. Przez którego otrzymaliśmy łaskę i apostolstwo, *by* dla Jego imienia *przyprowadzić* do* posłuszeństwa** wiary *ludzi* we wszystkich narodach, **gr.: eis - ku, do, dla* Dz 1,25; 15,14
***gr.: hypakoe - posłuszeństwo, uległość, podporządkowanie się*
6. Wśród których jesteście i wy, powołani* *przez* Jezusa Chrystusa. Ef 1,11; Rz 8,28; 2Tm 1,9
**gr.: kletos - wezwany, zaproszony, powołany na urząd*
7. Wszystkim będącym w Rzymie, umiłowanym* Boga, powołanym świętym, łaska wam i pokój od Boga Ojca naszego i od Pana Jezusa Chrystusa. 1Kor 1,2; 1Tes 4,7; 1P 1,15
**gr.: agapetos - umiłowany, godny miłości, drogi, cenny*
8. Najpierw jednak* dziękuję Bogu mojemu przez Jezusa Chrystusa za was wszystkich, albowiem wiara wasza jest rozgłaszana** po całym świecie. **gr.: men - part. uzmac.* Hbr 13,15; 1Tes 1,8
***gr.: katangello - głosić publicznie, podawać do wiadomości*
9. Świadkiem bowiem jest mi Bóg, któremu służę* w duchu moim w Ewangelii Jego Syna, że nieustannie o was wspominam, Dz 12,2
**gr.: latreuo - od latreia - służba jako akt poświęcenia, urząd, służba Bogu, w LXX - służba kapłańska*
10. Zawsze w moich modlitwach prosząc, *żebym* już* wreszcie* *miał* otwartą drogę**, w*** woli Boga przyjść do was.
**gr.: ede pote - wyraża ideę pewnej niecierpliwości; **lub: cieszyć się pomyślnością w drodze, mieć pomyślny los; ***z woli*
11. Albowiem pragnę* was zobaczyć, abym mógł przekazać wam jakiś duchowy dar** łaski** dla waszego utwierdzenia, Hbr 13,9;
**lub: tęsknię; **gr.: charisma - dar łaski* 1Kor 12,1; 14,1.12
12. To jest, aby razem wśród was doznać zachęty przez wzajemną* wiarę; zarówno waszą i moją. **gr.: allelon - jedni drugim* Tt 1,4; 1P 1,1
13. A nie chcę, bracia, abyście nie wiedzieli, że często zamierzałem* przyjść do was, lecz aż dotąd miałem przeszkody**, abym miał i w was jakiś plon, tak jak wśród pozostałych narodów. Dz 16,6; 1Tes 2,18; Flp 4,17
**lub: postanowiłem; **zostałem powstrzymany*
14. Bo jestem dłużnikiem zarówno Greków i barbarzyńców*, zarówno mądrych i niemądrych. **tj. obcych, niemówiących po grecku* Rz 13,8
15. Tak *więc,* jeśli chodzi o mnie, gotów* *jestem* i wam, w Rzymie, ogłosić Ewangelię.
**lub: być chętnym, ochoczym* Mk 14,8; 2Kor 8,12
16. Bo nie wstydzę się Ewangelii Chrystusa; bo jest *ona* mocą Bożą ku zbawieniu każdemu, kto wierzy*, najpierw Żydowi, *a* także i Grekowi. Mk 8,38; 1Kor 15,1; 2Kor 4,4
**lub: który jest wierzący - czas teraź. str. czynna*
17. Bo sprawiedliwość Boża w niej jest objawiana z wiary ku wierze*, tak jak jest napisane: A sprawiedliwy z wiary żyć będzie.
**lub: z wiary ku wierności - gr.: pisitis -* Ha 2,4; Ga 3,11;
wierzyć, być wiernym, godnym zaufania Hbr 10,39; 11,6-7
18. Bo gniew Boży objawiany jest z nieba przeciwko wszelkiej bezbożności i niesprawiedliwości tych ludzi, *którzy* przez niesprawiedliwość powstrzymują prawdę, Obj 14,10
19. Dlatego że to, co jest poznawalne u Boga, jest dla nich jawne*, gdyż Bóg im to ukazał**; **lub: widoczne; **uczynił widocznym* Ps 19,2; J 1,9
20. Bo *rzeczy* Jego niewidzialne, od stworzenia świata w dziełach są dostrzegalne* *jako* wyraźnie widzialne**, to jest wieczna Jego moc i boskość, tak że są bez wymówki***.
**lub: są rozumiane, zauważalne* Dz 17,29; Kol 2,9;
***lub: wyśledzić, zobaczyć z góry; ***por. Rz 2,1** Ps 139,13
21. Dlatego że po poznaniu Boga, *nie oddali Mu* chwały jako Bogu, *ani Mu* nie podziękowali, lecz stali się próżni* w swoich rozważaniach, a ich bezrozumne serce zostało pogrążone w ciemności; Rdz 8,21; Łk 17,15;
**lub: zostali uczynieni próżnymi, głupimi* Ef 4,17

22. Zapewniając*, że są mądrzy, stali się głupimi**; **lub: twierdzić, mówić; **lub: skretymiali - gr.: moraino - uczynić głupim, być nijakim, bez smaku - por. Mt 5,13*
23. I zmienili chwałę nieśmiertelnego* Boga na podobieństwo obrazu śmiertelnego człowieka i ptaków, i czworonożnych *zwierząt,* i płazów; **gr.: afthartos - niezniszczalny, nieprzemijający*
24. Dlatego też, wydał ich Bóg przez pożądliwość ich serc na nieczystość, aby plugawili* swoje ciała między sobą, Ps 81,11;
**lub: traktować z pogardą, lżyć* Dz 7,42; 2Tes 2,11
25. *Tych,* którzy zamienili* prawdę Boga na kłamstwo** i oddali cześć, i służyli raczej stworzeniu wbrew *Temu,* który stworzył. On jest błogosławiony*** na wieki. Amen. Mt 4,10;
**lub: zmienić coś na coś; **fałsz; ***wysławiony* 1P 4,19
26. Dlatego wydał* ich Bóg na hańbę namiętności, bo zarówno ich kobiety zamieniły pożycie zgodne z naturą, na to wbrew naturze**. **lub: przekazał; **gr.: fysis - por. Rz 2,27** 1Kor 6,9
27. Podobnie i mężczyźni, porzucili naturalne pożycie z kobietą, zostali zapaleni przez swoją żądzę *płciową* jedni ku drugim, mężczyzna z mężczyzną czyniąc bezwstyd i odbierając na sobie samych należną zapłatę za ten błąd*. **gr.: plane - błąkać się, błędny sposób postępowania*
28. I tak jak oni nie uważali* za potrzebne, by dogłębnie poznać Boga, tak wydał ich Bóg *we władanie* na nic niezdatnego** rozumu, aby czynili *to, co* nieprzyzwoite;
**lub: nie zaaprobowali; **odrzucony jako nienadający się*
29. *Będąc* pełni* wszelkiej niesprawiedliwości, nierządu, niegodziwości, chciwości, złości, pełni zazdrości, morderstwa, kłótliwości, podstępu, złośliwości; plotkarze,
**lub: którzy są wypełnieni* 2Kor 12,20
30. Oszczercy, nienawidzący Boga, zuchwali, hardzi*, chełpliwi**, wynalazcy złych *rzeczy,* rodzicom nieposłuszni, **lub: pyszni*
***gr.: aladzon - promujący sam siebie, zarozumiały, samochwalca*
31. Nierozumni, niedotrzymujący umów, bez naturalnych *rodzinnych* uczuć, nieprzejednani i niemiłosierni, 2Tm 3,3
32. Którzy dokładnie poznali wyrok* Boga, że ci, którzy to czynią, godni są śmierci, nie tylko sami to czynią, ale i zgadzają się *z tymi, którzy* to czynią. **gr.: dikaioma - dekret, zarządzenie*

2 Dlatego jesteś bez wymówki*, o człowieku, kimkolwiek** *jesteś,* który osądzasz; bo w czym innego osądzasz, samego siebie osądzasz, ponieważ ty, *który* osądzasz, czynisz to samo. Rz 9,20; 1Kor 7,16; Jk 2,20
**gr.: anapologetos - niemogący wymówić się od winy, nie do obronienia; **gr.: pas - każdy, wszelki, cały, wszyscy, ktokolwiek*
2. A wiemy, że sąd Boży jest zgodny z prawdą wobec *tych, którzy* czynią takie *rzeczy.*
3. Czy liczysz* na to, o człowieku, który sądzisz tych, co czynią takie *rzeczy,* a *sam* je czynisz, że ty umkniesz** sądu Bożego?
**gr.: logidzomai - liczyć, poczytać,* Łk 22,60; Mt 23,33
*rachować, brać pod uwagę, wnioskować - por. Jk 2,23**
***gr.: ekfeugo - uciec spośród czegoś - w sensie uniknąć czegoś*
4. Czy pogardzasz bogactwem Jego dobroci, powściągliwości i cierpliwości, nie wiedząc, że dobroć* Boża prowadzi ciebie do upamiętania**. **lub: łagodność, dobrotliwość* Wj 34,6; Rz 3,25;
***gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie* 2P 3,9
5. Ale według zatwardziałości swojej i nieskruszonego* serca gromadzisz sobie gniew na dzień gniewu i objawienia sprawiedliwego sądu Boga, Wj 8,15; 1Sm 6,6; Hbr 3,13; 4,7; Jk 5,3
**gr.: ametanoetos - niezdolny do skruchy lub zmiany myślenia*
6. Który odda* każdemu według jego czynów,
**gr.: apodidomi - oddać* Ps 62,12; Prz 24,12; Obj 20,12
dla własnej korzyści, spłacić, odpłacić
7. Tym, wprawdzie* którzy przez wytrwanie w dobrym czynie szukają chwały i czci, i niezniszczalności**, *odda* życie wieczne;
gr.: men - partykuła uzmac.; **gr.: aftharsia - por. Ef 6,24
8. Natomiast kłótliwym* i rzeczywiście** nieposłusznym prawdzie, lecz posłusznym niesprawiedliwości, *odda* zapalczywość i gniew;
lub: kierującym się własną ambicją; **por. w. 7 1P 4,17
9. Utrapienie i ucisk* na duszę każdego człowieka, który czyni zło, najpierw Żyda, *a* także i Greka; **gr.: stenochoria - dosł.: wąskie przejście, trud*
10. A chwała i cześć*, i pokój każdemu czyniącemu dobro, najpierw Żydowi, *a* także i Grekowi. **gr.: time - cześć, szacunek, wartość* Dz 10,35
11. Bóg bowiem nie ma względu* na osobę.
**dosł.: nie bierze wg twarzy - nie jest stronniczy,* Pwt 10,17
nie ocenia powierzchownie, nikogo nie faworyzuje
12. Ci bowiem, *którzy* bez prawa* zgrzeszyli, bez prawa* też zginą; a ci, *którzy* w prawie* zgrzeszyli, przez prawo zostaną osądzeni.
**brak rodz. w gr. może wskazywać na prawo w sensie ogólnym w odróżnieniu od Prawa Mojż. w przypadku gdy rodzajnik występuje lub wskazuje domyślnie na to, co było poruszone wcześniej*
13. Gdyż nie słuchacze Prawa są sprawiedliwi* przed Bogiem, ale ci, którzy czynią Prawo, zostaną uznani za sprawiedliwych.
**gr.: dikaios - prawy, sprawiedliwy* Jk 1,22; Ga 2,16; 3,12; 5,4
14. Skoro bowiem poganie*, nie mając Pra-

wa, z natury czynią to, co jest w prawie, oni nie mając prawa, sami sobie są prawem**,
gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi; **por. Rz 2,12
15. *Bo* pokazują *oni, że* dzieło Prawa zapisane jest w ich sercach, gdyż razem świadczą o tym ich sumienie i myśli, oskarżające się pomiędzy sobą lub też biorące w obronę;
16. W dniu, gdy Bóg sądzić będzie przez Jezusa Chrystusa ukryte* *sprawy* ludzi, według mojej Ewangelii. J 5,22; 2Tm 4,1.8; Mt 16,27; Łk 8,17
**gr.: kryptos - skrycie, po kryjomu, tajemnie*
17. Oto ty, który nazywasz siebie Żydem i polegasz* na Prawie, i chlubisz się w Bogu,
**gr.: epanapauomai - spocząć, położyć ufność, osiąść na czymś* J 5,45; J 9,28; Łk 10,28
18. I znasz *Jego* wolę, i badasz* *to, co jest* ważne, będąc pouczanym przez Prawo,
**gr.: dokimadzo - sprawdzać, próbować, oceniać wartość, aprobować* Pwt 4,8; Ne 9,13; Łk 12,47
19. I masz przekonanie, że jesteś przewodnikiem* ślepych, światłem *dla tych, którzy są* w ciemności, **gr.: hodegos - por. Mt 15,14**
20. Wychowawcą nierozumnych, nauczycielem niemowląt, mając w Prawie formułę* wiedzy** i prawdy. 1P 2,2; 2Tm 3,5; Tt 1,16
**gr.: morfosis - kształt, forma, postać; **lub: poznania*
21. Ty więc, *który* uczysz drugiego, samego siebie nie nauczasz? *Który* głosisz*, *żeby* nie kradziono, kradniesz? Ps 50,16-21; Mt 23,3;
**gr.: kerysso - być heroldem, ogłaszać jak herold* Łk 11,46
22. *Który* mówisz, *żeby* nie cudzołożono, cudzołożysz? *Który* brzydzisz się bożkami, popełniasz świętokradztwo?
23. *Który* chlubisz się Prawem, przez przekraczanie Prawa znieważasz Boga?
24. Albowiem tak, jak jest napisane: Z powodu was, poganie bluźnią* imieniu Bożemu. Iz 52,5; Ez 36,20; 1Tm 6,1; Tt 2,5; 2Sm 2,14
**gr.: blasfemeo - potwarz, bluźnierstwo, znieważenie, obelga*
25. Obrzezanie bowiem jest korzystne, jeśli wykonujesz* Prawo; a jeślibyś był przestępcą Prawa, twoje obrzezanie staje się nieobrzezaniem. **gr.: prasso - czynić, spełniać, działać*
26. Jeżeli więc nieobrzezany przestrzega sprawiedliwości Prawa, czy jego nieobrzezanie nie będzie policzone za obrzezanie?
27. I *ten,* który jest z natury* nieobrzezany, a wypełnia Prawo, osądzi ciebie, *który,* mimo litery i obrzezania, *jesteś* przestępcą** Prawa. Rz 8,4; Mt 5,17; Ga 5,14; Mt 12,41
**gr.: fysis - natura, rodzaj, natura rzeczy, ogół wrodzonych cech*
***gr.: parabates - przestępca, ktoś łamiący prawo*
28. Żydem bowiem, nie jest się *na podstawie tego co* widać*, ani obrzezanie *nie jest tym co* widać na ciele; Rz 9,6-8; Ga 6,15; Obj 2,9
**gr.: faneros - widoczny, jawny, oczywisty*
29. Ale Żydem jest się w ukryciu, a obrzezanie serca jest w duchu*, nie *w* literze**; taki ma chwałę nie od ludzi, ale od Boga.
**lub: przez Ducha; **literą* Kol 2,11; 2Kor 3,7

3 Jaka jest więc wyższość Żyda? Albo jaki jest zysk z obrzezania?
2. Wielki pod każdym względem*. Przede wszystkim ten, że im powierzone** zostały Słowa*** Boga. Rz 9,4; Pwt 4,8; Ps 147,20; Ez 20,11
**dosł.: na każdy sposób; **gr.: pisteuo - termin prawny oznaczający oddać coś w depozyt; ***gr.: logion - wypowiedź, słowo (Boga)*
3. Cóż bowiem, jeżeli niektórzy nie uwierzyli? Czy ich niewiara* zniszczy** wierność Boga? **gr.: apistia - brak wiary, niedowiarstwo, niewierność*
gr.: katargeo - unieważnić, usunąć - por. 1Kor 1,28
4. Z pewnością nie*; ale Bóg jest** prawdomówny, a każdy człowiek *to* kłamca, tak jak jest napisane: Abyś został uznany za sprawiedliwego*** w swoich słowach i zwyciężył, gdy będziesz sądzony. Hi 40,3-8; J 3,33; 1J 5,10.20
**por. Rz 6,2*; **dosł.: niech staje się; ***lub: usprawiedliwiony*
5. Jeśli więc nasza niesprawiedliwość daje dowód* sprawiedliwości Boga, co powiemy? Czy Bóg jest niesprawiedliwy, gdy okazuje gniew**? Po ludzku mówię. 1Kor 1,30; Flp 3,9
**gr.: synistao - dowodzić, wykazywać, ustalać, stać razem*
***gr.: orge - złość, gniew, oburzenie, złość wyrażająca karę*
6. Z pewnością nie*; bo jak Bóg osądzi świat?
aram. idiom: porzućmy tę myśl - Rz 6,2 Rdz 18,25; Hi 8,3
7. Jeśli bowiem przez moje kłamstwo prawda Boża bardziej obfitowała* ku Jego chwale, dlaczego *więc* ja jeszcze jestem sądzony jako grzesznik? **gr.: perisseuo - być obficie zaopatrzonym*
8. I czy nie tak *właśnie* nas spotwarzają, i tak twierdzą o nas, że my mówimy: Uczyńmy złe *rzeczy,* aby przyszły dobre? Wyrok *na* takich jest zgodny z prawem*. **lub: słuszny*
9. Cóż więc, górujemy *nad nimi*? Wcale nie; bo wcześniej wysunęliśmy zarzut*, że Żydzi, a także Grecy, wszyscy są pod grzechem,
**gr.: proaitiaomai - postawić wcześniej zarzut przeciwko*
10. Tak jak jest napisane: Nie ma sprawiedliwego, ani jednego; Ps 14,3; 53,3; Kaz 7,20
11. Nie ma, kto by pojmował*, nie ma, kto by szukał Boga; Ps 14,2; 53,2
**gr.: syniemi - rozumieć, pojąć, zestawić razem (fakty)*
12. Wszyscy zboczyli*, wszyscy razem zosta-

li uznani za nieużytecznych, nie ma, kto by
czynił dobro, nie ma ani jednego; Wj 32,8
**gr.: ekklino - odchylić się, zmienić kierunek, odstąpić*
13. Grobem otwartym jest ich gardło, swoimi
językami mówią podstępnie; jad żmij na ich
wargach; Ps 5,10; 140,3; Mt 12,35
14. Usta ich pełne są przekleństwa* i go-
ryczy; Ps 10,7; 50,19; Jk 3,6-10
**gr.: ara - przekleństwo, klątwa, złorzeczenie, modlitwa*
15. Nogi ich *są* prędkie do rozlewu krwi;
16. Zniszczenie i nędza na ich drogach,
17. A drogi pokoju nie poznali; Prz 8,13
18. Nie ma bojaźni Bożej przed ich oczami.
19. A wiemy, że cokolwiek Prawo mówi, mówi *to* tym, *którzy są* pod Prawem, aby wszelkie usta zostały zamknięte* i aby cały świat okazał się winny** *przed* Bogiem, J 10,34;
**lub: zahamowane; **stanął przed sądem* Ga 3,10; 1Kor 1,29
20. Dlatego że z uczynków Prawa żadne ciało* nie będzie uznane za sprawiedliwe przed Jego obliczem, gdyż przez Prawo jest dogłębne** poznanie grzechu. Ga 2,16; Hi 25,4
tj. nikt, żaden człowiek; **gr.: epignosis - por. Rz 10,2*
21. Lecz teraz, niezależnie od Prawa*, została ukazana sprawiedliwość Boga, poświadczana** przez Prawo i Proroków; Rz 10,3; 1Kor 1,30
dosł.: bez prawa; **gr.: martyreo - por. J 21,24
22. Sprawiedliwość Boga przez wiarę w Jezusa* Chrystusa, dla wszystkich i wobec** wszystkich wierzących, nie ma bowiem różnicy; **lub: wiarę Jezusa - tj. wiarę tę,* Rz 5,1; Flp 3,9;
*którą miał Jezus - por. Ga 2,16**; **lub: na* Ga 3,28
23. Bo wszyscy zgrzeszyli i są pozbawiani* chwały Bożej. Ga 3,22; Rz 5,2; 2Tes 2,14; 1P 5,1
**gr.: hystereo - być pozbawionym czegoś, mieć brak*
24. I są uznawani za sprawiedliwych *za* darmo* *z* Jego łaski** przez odkupienie*** w Chrystusie Jezusie, Rz 4,16; 5,16; 1Kor 6,11;
**lub: w darze, niezasłużenie; **dosł.: łaską Jego* Tt 3,5
****gr.: apolytrosis - uwolnienie uzyskane dzięki zapłacie*
25. Którego Bóg ustanowił *jako* ofiarę przebłagalną*, przez wiarę, w Jego krwi, dla *wykazania* dowodu swojej sprawiedliwości** przez odpuszczenie wcześniej *popełnionych* grzechów *w czasie* Bożej cierpliwości***,
**gr. hilasterion - nawiązuje do wieka arki - przebłagalni - Kpł 16,2*
***lub: usprawiedliwienia; ***powściągliwości* 1J 2,2; Kol 1,14
26. Dla *wykazania* dowodu* swojej sprawiedliwości w teraźniejszym czasie, *tak* by On był sprawiedliwy i usprawiedliwiający tego, *który jest* z wiary** *w* Jezusa.
gr.: endeksis - dowiedzenie, wykazanie; **por. w. 22
27. Gdzie więc *jest* chluba*? Została wykluczona. Przez jakie prawo? Uczynków? Nie, ale przez prawo wiary. **gr.: kauchesis - por. 1Kor 15,31**
28. Dlatego rozumiemy, że człowiek jest uznawany za sprawiedliwego przez wiarę*, bez uczynków prawa. **lub: wiarą, za sprawą wiary*
29. Czy Bóg *jest* tylko Bogiem Żydów? Czy nie pogan także? Tak – *także* i pogan.
30. Bo jeden jest Bóg, który usprawiedliwi* obrzezanie z wiary i nieobrzezanie przez tę** wiarę. **dosł.: uzna za sprawiedliwe; **w gr. rodz.: tes*
31. Czy więc Prawo* niszczymy** przez tę wiarę? Z pewnością nie***! Prawo* umacniamy****.
**w gr. brak rodz. - por. Rz 2,12*; **lub: uznajemy za bezużyteczne; ***aram. idiom: porzućmy tę myśl; ****lub: stawiamy*

4 Cóż więc powiemy, *co* znalazł Abraham,
ojciec nasz według ciała? Hbr 12,9
2. Bo jeśli Abraham z uczynków został uznany za sprawiedliwego, ma *się czym* chlubić, ale nie u Boga. Rdz 15,6; Ga 3,6
3. Bo co mówi Pismo? A Abraham uwierzył Bogu i zostało mu to policzone* za sprawiedliwość. **gr.: logidzomai - zaliczać na rachunek - por. Jk 2,23**
4. A pracującemu, zapłata nie jest policzona według łaski, ale według należności*;
**gr.: ofeilema - to, co jest komuś należne, dług, wina* Rz 11,6
5. Temu natomiast, który nie pracuje, lecz wierzy w Tego, który czyni sprawiedliwym bezbożnego*, jego wiara jest *mu* policzona za sprawiedliwość. 1Kor 6,9; Tt 3,5-7; Flm 1,18
**gr.: asebes - pozbawiony czci i szacunku dla Boga, świętokradca*
6. Tak też i Dawid mówi o błogosławieństwie* człowieka, któremu Bóg zalicza** sprawiedliwość, niezależnie od uczynków:
lub: szczęściu; **por. Rz 4,3 Ps 112,1; Mt 5,3; 2Tm 1,9
7. Błogosławieni*, którym zostały odpuszczone nieprawości i których grzechy zostały zakryte; **lub: szczęśliwi* Ps 32,2; Jr 33,8; Mt 9,2; Łk 7,47
8. Błogosławiony mąż, któremu PAN rzeczywiście* nie policzy grzechu. **gr.: ou me - Mt 5,20**
9. Czy zatem to błogosławieństwo jest tylko dla* obrzezanych, czy też dla* nieobrzezanych? Mówimy bowiem, że wiara została policzona Abrahamowi za sprawiedliwość.
**gr.: epi - nad, na - dosł. nad obrzezaniem* 1Kor 7,19; Ga 5,6
10. Jak więc została mu policzona? Gdy był przed obrzezaniem, czy po obrzezaniu? Nie *był* obrzezany, ale *był* przed obrzezaniem*.
**dosł.: gdy był w obrzezaniu, czy w nieobrzezaniu?*
Nie (był) w obrzezaniu, ale w nieobrzezaniu

11. I przyjął* znak obrzezania *jako* pieczęć sprawiedliwości tej wiary, *którą miał* przed** obrzezaniem, aby on był ojcem wszystkich wierzących nieobrzezanych, aby i im *to* zostało policzone za sprawiedliwość, Wj 31,13;
lub: otrzymał; **por. w. 10 2Kor 1,22; Ef 1,13

12. I *także* ojcem obrzezanych, nie tylko dla tych, którzy są obrzezani, ale i dla tych, którzy idą* śladami wiary ojca naszego Abrahama, *którą miał* przed** obrzezaniem.
dosł.: iść w szeregu, kroczyć za kimś; **por. w. 10 Łk 16,23

13. Bowiem nie przez prawo *została dana* obietnica Abrahamowi i jego potomstwu*, że ma być dziedzicem świata, ale przez sprawiedliwość *z* wiary. **lub: nasieniu - l.poj.*

14. Bo jeśli ci, którzy są z prawa, są dziedzicami, wtedy wiara stała* się bez znaczenia**, a obietnica stała* się bezużyteczna; Ga 2,21
dosł.: jest uczyniona; **gr.: kenoo - bez znaczenia, pusty - Jk 2,20

15. Gdyż Prawo powoduje* gniew; bo gdzie nie ma prawa, tam i nie ma przestępstwa.
**gr.: katergadzomai - sprawiać, wykonać* Ef 5,6; Kol 3,6

16. Dlatego z wiary dana *była* obietnica, aby była z łaski, i aby była zapewniona* całemu potomstwu, nie tylko tym, *którzy są* z Prawa, ale i tym, *którzy są* z wiary Abrahama, ojca nas wszystkich, **lub: mocna, trwała*

17. Tak, jak jest napisane: Ojcem wielu narodów ustanowiłem cię przed Bogiem, któremu uwierzył, *który* ożywia umarłych, a to czego nie ma, powołuje by było*. **dosł.: jako będące*

18. *Abraham* wbrew nadziei z powodu nadziei uwierzył, by stać się ojcem wielu narodów według tego, co jest powiedziane: Takie będzie twoje potomstwo*; **por. w. 13** Rdz 15,5

19. I nie osłabł w wierze*, i nie patrzył** na swoje własne ciało, że jest już obumarłe, mając około stu lat, ani na obumarłe łono Sary. **dosł.: i nie który stał się słaby wiarą* Rdz 17,7
***lub: nie skupiał swojego wzroku, nie zważał*

20. A wobec obietnicy Boga nie poddał się wątpliwościom *wypływającym* z niewiary*, ale został umocniony wiarą** *i* dał chwałę Bogu, **lub: niewierze; **w wierze* Iz 7,9; Jr 32,16; Ef 6,10

21. I będąc w pełni zapewnionym*, że cokolwiek *On* obiecał, mocny jest i uczynić;
**gr.: pleroforeo - doprowadzić do pełni, być całkowicie pewnym*

22. I dlatego zostało mu to policzone za sprawiedliwość. Rdz 15,6; Rz 4,3; Jk 2,23

23. A *to* nie napisano jedynie dla niego, że mu to zostało policzone*, **por. w. 24** 1Kor 9,10

24. Ale i ze względu na nas, którym ma być *to* poczytywane*, wierzącym w Tego, który wzbudził z martwych Jezusa, naszego Pana;
**gr.: logidzomai - liczyć, poczytać, rachować, brać pod uwagę*

25. Który został wydany z powodu naszych występków* i powstał z martwych dla naszego usprawiedliwienia. **gr.: paraptoma - por. Mt 6,15**

5 Będąc więc uznani* za sprawiedliwych* z wiary, pokój mamy z Bogiem przez Pana naszego Jezusa Chrystusa**, Ga 3,24
**lub: usprawiedliwieni więc; **Mesjasza, Pomazańca*

2. Przez którego też otrzymaliśmy dostęp* przez wiarę** do tej łaski, w której stanęliśmy i chlubimy się z powodu nadziei chwały Boga.
**lub: przedstawić kogoś osobie króla, wprowadzić; **wiarą*

3. A nie tylko to, ale chlubimy się w uciskach, wiedząc, że ucisk sprawia wytrwałość*, **gr.: hypomone - wytrwałość, hart ducha - Jk 1,3***

4. A wytrwałość doświadczenie*, a doświadczenie nadzieję, Ps 71,18; Rz 15,4; 2Kor 1,4;
**lub: wypróbowanie - gr.: dokime* Jk 1,12; 1P 5,10

5. A nadzieja nie zawstydza*, bo miłość Boża jest wylewana na** nasze serca przez Ducha Świętego, który został nam dany.
**lub: nie powoduje czerwienienia się ze wstydu; **jest rozlana w ...*

6. Chrystus bowiem umarł we właściwym* czasie za nas bezbożnych, *gdy* jeszcze byliśmy** bezsilni***. **lub: w wyznaczonym czasie*
***dosł.: nas będących; ***słaby, nędzny, chory* Ef 2,1-5

7. Z trudnością bowiem umrze ktoś za sprawiedliwego; za dobrego może ktoś odważa* się umrzeć. 2Sm 18,27; J 15,3; Dz 11,24; 1J 3,16
**gr.: tolmao - być śmiałym, gardzić strachem, odważyć się na coś*

8. Lecz Bóg dowodzi* swojej miłości wobec nas, że gdy jeszcze byliśmy grzesznikami, Chrystus umarł za nas. J 15,13; 1P 3,18
**lub: wykazywać, stać razem - jako podwójne świadectwo*

9. O wiele bardziej więc, będąc teraz uznani za sprawiedliwych przez* Jego krew, zostaniemy przez Niego zbawieni** od gniewu.
**lub: w krwi, krwią Jego; **uratowani* Ef 2,13; 1J 1,7; 1Tes 1,10

10. Bo jeżeli, będąc nieprzyjaciółmi*, zostaliśmy pojednani z Bogiem** przez śmierć Jego Syna, o wiele bardziej będąc pojednani, zostaniemy zbawieni*** przez**** Jego życie.
lub: wrogami; ** Bogu; ***w. 9; ****w Jego życiu* 2Kor 5,18

11. A nie tylko to, ale też chlubimy* się w Bogu przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, przez którego teraz otrzymaliśmy pojednanie.
**gr.: kauchaomai - radosne uniesienie, chlubić się, być dumnym*

12. Dlatego, tak jak przez* jednego człowie-

ka grzech wszedł na świat, a przez grzech śmierć, tak i na wszystkich ludzi przeszła śmierć, za** to**, że wszyscy zgrzeszyli.
**lub: poprzez* Rdz 2,17; Rz 6,23; 1Kor 15,21
***gr.: epi hos - przez którą, przed którą, za to, na to*

13. Bo aż do Prawa grzech był na świecie; ale grzech nie jest zaliczany*, gdy nie ma Prawa.
**gr.: ellogeo - wpisywać na rachunek, przypisać, wnieść oskarżenie* Rz 4,15; 1Kor 15,56; 1J 3,4

14. Lecz śmierć zakrólowała od Adama aż do Mojżesza nawet* nad tymi, którzy nie zgrzeszyli na podobieństwo** przestępstwa Adama, będącego typem*** *Tego, który* miał przyjść.
**lub: i nad tymi* Rz 8,20; 1Kor 15,55
***gr.: homoioma - postać, obraz, podobieństwo, wyobrażenie*
****gr.: typos - wzór, obraz, odcisk po uderzeniu, kształt, postać*

15. Ale nie tak jest z upadkiem, jak z *darem* łaski; jeśli bowiem z powodu jednego upadku wielu umarło, *o* wiele bardziej łaska Boża i dar w tej łasce jednego człowieka, Jezusa Chrystusa, zaobfitowała* dla wielu.
**lub: przekroczyć ustaloną miarę, przewyższać* 2Kor 9,15

16. I nie tak, jak z powodu jednego, który zgrzeszył, jest z tym darem. Bo prawdziwie sąd jest za jeden* *upadek* ku potępieniu**, ale dar *łaski* za wiele upadków ku sprawiedliwości.
lub: za jednego; **gr.: katakrima - por. Rz 8,1

17. Albowiem jeśli przez* upadek jednego, śmierć zakrólowała z powodu jednego, *o* wiele bardziej ci, którzy otrzymują obfitość łaski i dar sprawiedliwości, w życiu królować będą z powodu** jednego, Jezusa Chrystusa.
**lub: poprzez; **lub: przez* 1Kor 5,21; Rz 5,12; Obj 20,5

18. A zatem, jak przez upadek jednego na wszystkich ludzi przyszło potępienie, tak też przez jeden sprawiedliwy* czyn* na wszystkich ludzi przyszło usprawiedliwienie *ku* życiu.
**lub: akt usprawiedliwienia, usprawiedliwiający czyn*

19. Bo tak, jak przez nieposłuszeństwo jednego człowieka, wielu stało się grzesznikami, tak przez posłuszeństwo jednego, wielu stanie się sprawiedliwymi. 2Kor 5,21

20. A Prawo weszło dodatkowo, by zaobfitował upadek; a gdzie zaobfitował grzech, tam łaska tym bardziej zaobfitowała;
Rz 3,19; 4,15; 7,5; Ga 3,19-25; 1Tm 1,14

21. Aby tak, jak grzech zakrólował w śmierci, tak i łaska zakrólowała za sprawą usprawiedliwienia ku życiu* wiecznemu przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. 1J 2,25
**gr.: dzoe - życie, istnienie, tu: jako życie ponadnaturalne w odróżnieniu od - gr.: bios - życie, utrzymanie, mienie*

6 Cóż więc powiemy? Czy mamy pozostać *w* grzechu, aby łaska była obfitsza?

2. Z pewnością nie*! *Albowiem my, którzy* umarliśmy *dla* grzechu**, jak jeszcze w nim żyć będziemy? 1P 2,24; 4,1; 1J 3,9
**gr.: me geneito - aram. idiom: porzućmy tę myśl, dosł.: nie stanie się to, lub - przenigdy, na pewno nie, w żadnym razie*
***dosł.: grzechowi - tu: i w. 1.10.11.13 w frazie - (u, dla) grzechu*

3. Czy nie wiecie, że *my* wszyscy*, *którzy* zostaliśmy ochrzczeni** w Chrystusa Jezusa, w śmierć Jego zostaliśmy ochrzczeni**?
dosł.: ilu (z nas), jacy; **gr.: baptidzo - zanurzać - por. Mt 3,11

4. Pogrzebani jesteśmy razem z Nim przez zanurzenie* w śmierć, aby tak jak Chrystus został wzbudzony z martwych przez chwałę Ojca, tak abyśmy i my chodzili** w nowości życia. Rz 12,1; 13,13; Ef 4,1
**gr.: baptidzo; **gr.: peripateo - chodzić tu i tam, krążyć, w sensie etycznym: sposób życia, postępowania, naśladowania*

5. Bo jeśli staliśmy się zrośnięci* w podobieństwo** Jego śmierci, to i *w podobieństwo Jego* zmartwychwstania *zrośnięci* będziemy,
**gr.: symfotys - urodzony razem, wyrosły razem, zaszczepiony*
***gr.: homoioma - obraz, podobieństwo, prawie ta sama tożsamość*

6. Wiedząc to, że nasz stary człowiek razem z Nim został ukrzyżowany, aby ciało grzechu* zostało uczynione bezczynnym**, *abyśmy* już więcej nie pozostawali w niewoli grzechu;
gr.: to soma tes hamaritias - por. Kol 2,11**
gr.: katargeo - pozbawić znaczenia, zniszczyć - 1Kor 1,28

7. Bo kto umarł, uwolniony* jest od grzechu.
**lub: jest uznany za sprawiedliwego wobec grzechu* 1P 4,1

8. Jeśli więc umarliśmy* z Chrystusem, wierzymy też, że razem z Nim żyć będziemy.
**gr.: apothenesko - umrzeć, zginąć gwałtowną śmiercią, uschnąć*

9. Wiedząc*, że Chrystus, *który* został wzbudzony z martwych, już nie umiera; śmierć już nad Nim nie panuje. 2Tm 2,11; Obj 1,18
**gr.: eido - wiedzieć, mieć wgląd, badać, znać, doświadczyć*

10. Bo gdy umarł, raz na zawsze umarł *dla* grzechu; a gdy żyje, żyje dla Boga. Hbr 9,26

11. Tak *też* i wy, zaliczajcie* siebie samych do prawdziwie umarłych *dla* grzechu, a żyjących dla Boga w Chrystusie Jezusie, Panu naszym. Ga 2,19; Kol 3,1; 1Kor 6,20
**gr.: logidzomai - zaliczać na rachunek, uważać za, poczytać*

12. Niech więc nie króluje grzech w śmiertelnym ciele waszym, abyście *mieli* być mu posłuszni w jego pożądliwościach*;
**gr.: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza* Ps 119,133; 1Kor 15,53; Tt 2,12; 1P 1,14; 2,11; 1J 2,16

13. I nie stawiajcie* swoich członków *na* oręż niesprawiedliwości dla grzechu, ale

postawcie* samych siebie Bogu, jako żyjących, *którzy powstali* z martwych, a swoje członki *jako* oręż sprawiedliwości Bogu.
**gr.: paristemi - postawić obok, brać, stawiać do dyspozycji* Kol 3,5

14. Bowiem grzech* nad wami panować nie będzie; bo nie jesteście pod prawem, ale pod łaską.
**gr.: hamartia - być pozbawionym czegoś, chybić celu*

15. Cóż więc? Czy mamy* grzeszyć, dlatego że nie jesteśmy pod prawem, ale pod łaską? Z pewnością nie**! Rz 5,17.21; 6,1;
**dosł.: czy będziemy grzeszyli* Ga 2,17; 1Kor 9,20
***gr.: me genoito - oby się (tak) nie stało - por. Rz 6,2**

16. Czy nie wiecie, że komu stawiacie siebie samych jako niewolnicy w posłuszeństwo, jesteście niewolnikami tego, *komu* jesteście posłuszni, bądź grzechowi ku śmierci, bądź posłuszeństwu* ku sprawiedliwości?
Joz 24,15; 2P 2,19; Mt 6,24; J 8,34; Rz 6,3
**gr.: hypakoe - posłuszeństwo, uległość, podporządkowanie się*

17. Ale Bogu *niech będzie* wdzięczność*, że wy, którzy byliście niewolnikami grzechu, usłuchaliście** z *całego* serca wzoru tej nauki, której zostaliście przekazani. 1Kor 6,11
**gr.: charis - łaska, dzięki; **gr.: hypakouo - słuchać, być posłusznym*

18. A będąc uwolnieni* od grzechu, zostaliście niewolnikami sprawiedliwości.
**gr.: eleutheroo - czynić wolnym, wyzwalać* J 8,32; 1P 2,16

19. Po ludzku mówię, z powodu słabości waszego ciała. Tak jak bowiem postawiliście swoje członki w niewolę nieczystości i nieprawości, by czynić nieprawość, tak teraz postawcie swoje członki w niewolę sprawiedliwości ku uświęceniu. Rz 3,5; 1Kor 9,8

20. Bo gdy byliście niewolnikami grzechu, byliście wolni od sprawiedliwości. J 8,34

21. Jaki więc wówczas mieliście pożytek* *z tych rzeczy? Tych,* których się teraz wstydzicie; bo końcem ich jest śmierć. Prz 1,31;
**dosł.: owoc, plon - gr.: karpos* Iz 3,10; Jr 17,10

22. Lecz teraz, *gdy* zostaliście wyzwoleni od grzechu, zostaliście oddani w niewolę Bogu, mając swój pożytek* w uświęceniu, a *na* końcu** – życie wieczne. Hi 1,8; Iz 54,17; Ga 1,10
**dosł.: owoc, plon; **gr.: teleos - cel, koniec, granica, spełnienie*

23. Bowiem zapłatą za grzech jest śmierć, ale darem łaski Boga jest życie wieczne w Chrystusie Jezusie, Panu naszym. 1J 5,11

7 Czy nie wiecie, bracia – mówię bowiem do tych, którzy znają Prawo – że Prawo panuje* nad człowiekiem przez czas *jego* życia? **gr.: kyrieuo - być panem, władcą, mieć moc nad kimś*

2. Bo zamężna kobieta, z żyjącym mężem jest związana* Prawem; ale jeśli mąż umrze, uwolniona jest od Prawa *wiążącego ją z* mężem. **gr.: deo - przywiązać, zakuć, zobowiązać* 1Kor 7,39

3. Tak więc, *dopóki* żyje mąż, będzie zwana* cudzołożnicą, jeśli przystanie** do innego męża; ale jeśli mąż umrze, wolna jest od tego Prawa i nie jest cudzołożnicą, gdy przystanie** do innego męża. **dosł.: zostanie utytułowana **gr.: ginomai - stawać się, być, zaistnieć, zrodzić się*

4. A tak, bracia moi, i wy zostaliście uśmierceni *dla* Prawa przez ciało Chrystusa, żebyście przystali do innego, *do Tego,* który został wzbudzony z martwych, abyśmy owoc* przynieśli Bogu. Oz 2,19; Ga 5,18; Kol 2,14; 1P 2,24
**gr. karpoforeo - przynosić owoc, plon, pożytek - por. Rz 6,21*

5. Bo gdy byliśmy w ciele, namiętności grzechów, poprzez Prawo, działały w naszych członkach, dla przyniesienia owocu śmierci.

6. Lecz teraz zostaliśmy uwolnieni* od Prawa, gdy umarliśmy dla tego, *czym* byliśmy zatrzymani, abyśmy służyli w nowości ducha**, a nie w starości litery. Ez 36,26; Ga 3,13;
**lub: uznani za bezczynnych wobec, **lub: Ducha* 2Kor 3,6

7. Cóż więc powiemy? Prawo *to* grzech*? Z pewnością nie! Lecz nie inaczej poznałem grzech, jak przez Prawo**; albowiem i o pożądliwości nie wiedziałbym, gdyby Prawo nie mówiło: Nie pożądaj. Wj 20,17; Łk 12,15; Kol 3,5
lub: czy utożsamiamy prawo z grzechem? **por. Rz 2,12

8. Lecz grzech, gdy otrzymał okazję przez przykazanie, sprawił we mnie wszelką pożądliwość*; bo bez Prawa** grzech jest martwy.
gr.: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza; **por. Rz 2,12 Rz 4,15; 5,20; J 15,22; 1Kor 15,56

9. Ja natomiast, żyłem niegdyś bez Prawa; lecz gdy przyszło przykazanie*, grzech ożył, a ja umarłem, **gr.: entole - por. J 12,50** Kpł 18,5

10. I odkryłem*, że to** przykazanie, które *miało być* ku życiu, *było mi* ku śmierci.
**lub: znalazłem; **gr.: he - rodz. określ. - to* Łk 10,28; Rz 10,5

11. Grzech* bowiem, skorzystał z okazji przez przykazanie, zwiódł** mnie i przez nie mnie zabił. **dosł.: ten grzech - z w. 8?* Iz 44,20; Jk 1,26
***gr.: eksapatao - mamić, uwodzić, zwodzić samego siebie*

12. Tak więc Prawo prawdziwie* jest święte, i przykazanie** jest święte i sprawiedliwe, i dobre. **gr.: men - partyk. wzmac.; **dosł.: to przykazanie*

13. *Czy* więc *to, co* dobre, stało mi się śmiercią? Z pewnością nie! Lecz grzech, aby okazać się grzechem, sprawił moją śmierć przez

to, co dobre, aby grzech przez przykazanie okazał* się niezmiernie** grzeszny. Ga 3,21;
**gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć, dziać się*
***gr.: hyperbole - nadmiar, ogrom, stopień najwyższy* Rz 3,19

14. Bo wiemy, że Prawo jest duchowe, ale ja jestem cielesny, zaprzedany grzechowi.

15. Albowiem czynię* to, czego nie rozumiem; bo robię nie to, co chcę, ale czynię to, czego nienawidzę. Rz 12,9; Ps 97,10; Prz 8,13
**gr.: katergadzomai - sprawić, wykonać, dokonać, realizować*

16. A jeśli czynię to, czego nie chcę, zgadzam się *z tym,* że Prawo jest dobre*. **w 21**

17. Teraz więc, już nie ja to czynię*, lecz grzech, *który* mieszka we mnie; **w. 15**

18. Gdyż* wiem, że nie mieszka we mnie, to jest w moim ciele**, dobro; albowiem chcenie jest obecne we mnie, ale tego, co dobre nie znajduję. ***gr.: sarks - por. Kol 2,11*** Ps 51,5; Mk 7,21
**gr.: gar - gdyż, bowiem, zatem; *lub: zatem dowiaduję się*

19. Bo nie czynię *tego,* co dobre, które chcę; ale popełniam *to,* co złe, którego nie chcę.

20. A jeśli ja czynię to, czego nie chcę, już nie ja to czynię*, ale grzech, *który* mieszka** we mnie. **w. 15*; **gr.: oikeo - mieszkać, przebywać, żyć*

21. Znajduję więc *w sobie* to prawo, że gdy chcę czynić dobro*, jest obecne** we mnie zło. **gr.: kalos - piękne, szlachetne, dobre* 2P 2,19; Ef 6,11
***gr.: parakeimai - tuż obok, być obecnym, napierać na kogoś*

22. Albowiem mam upodobanie* w Prawie Bożym, według wewnętrznego człowieka;
**lub: cieszyć się z kimś,* Rz 2,29; 2Kor 4,16;
mieć wewnętrzne zadowolenie Ef 3,16; 1P 3,4

23. Lecz widzę inne prawo w swoich członkach, które toczy wojnę* przeciwko Prawu mojego umysłu, i *które* zniewala mnie prawem** grzechu, będącym w moich członkach.
**gr.: antistrateuomai - udać się na wyprawę wojenną* Ga 5,17
***dost.: tym prawem - gr.: ho - rodzajnik określony - Rz 2,12**

24. Nędzny* ja człowiek! Kto mnie wyratuje** z tego ciała śmierci? Hbr 2,15; Rz 6,6; Kol 2,11
**gr.: talaiporos - udręczony, nieszczęsny, biedny; **lub: wyrwie*

25. Dziękuję Bogu przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Tak więc ja sam wprawdzie służę* umysłem Prawu** Bożemu, lecz ciałem prawu** grzechu. **lub: jestem niewolnikiem; **Rz 2,12**

8 Dlatego teraz nie ma żadnego potępienia* dla tych, którzy są w Chrystusie Jezusie, którzy chodzą, nie według ciała**, ale według Ducha***. J 3,17; Ga 3,13; 3,28; Flp 3,9
**gr.: katakrima - wyrok skazujący po ustaleniu winy*
***gr.: sarkas - por. Kol 2,11**; ***lub: ducha*

2. Albowiem prawo Ducha, życiem* w Chrystusie Jezusie, uwolniło mnie od prawa grzechu i śmierci. Rz 3,20; Dz 13,39;
**lub: Prawo Ducha życia* Hbr 7,19; 10,1; 2Kor 3,6

3. Bo niemoc, na którą niedomagało* Prawo z powodu ciała, Bóg *przezwyciężył,* posyłając swojego Syna w podobieństwie grzesznego ciała, *jako ofiarę* za grzech, potępił grzech w ciele, **lub: być słabym, bezsilnym, chorym*

4. Aby sprawiedliwa norma Prawa została wypełniona w nas, *którzy* chodzimy, nie według ciała, ale według Ducha.

5. Albowiem ci, którzy są według ciała, myślą o tym, *co* cielesne; ale ci, *którzy* są według Ducha, *myślą* o tym, *co* duchowe. 1Kor 2,14; 15,48; 2Kor 10,3

6. Gdyż zamysł ciała to śmierć; ale zamysł Ducha to życie i pokój, Ga 6,8; Rz 14,17; J 14,27

7. Dlatego że zamysł ciała jest wrogi Bogu, gdyż nie jest poddany Prawu Bożemu, bo i nie może. Jr 13,23; Kol 1,21; Jk 4,4; 1J 2,15; Mt 12,34

8. Ci bowiem, *którzy* są w ciele, Bogu podobać się nie mogą. Hbr 11,6

9. Lecz wy nie jesteście w ciele, ale w Duchu, skoro* Duch Boży mieszka w was; a jeśli ktoś nie ma Ducha Chrystusa, ten nie jest Jego. **gr.: eiper - skoro, ponieważ, jeśli tylko, jeśli właśnie*

10. A jeśli Chrystus jest w was, wtedy ciało istotnie jest martwe z powodu grzechu, ale Duch *jest* życiem z powodu sprawiedliwości*.
**lub: Duch (to) życie przez usprawiedliwienie, Duch jest żywy*

11. Jeśli natomiast Duch Tego, który Jezusa wzbudził z martwych, mieszka w was, *to* Ten, który wzbudził Chrystusa z martwych, ożywi i śmiertelne ciała wasze przez swojego Ducha, który w was mieszka. J 10,17; 1Kor 15,53

12. A tak, bracia, nie jesteśmy dłużnikami* ciała, abyśmy żyli według ciała.
**gr.: ofeiletes - dłużnik, ktoś będący winnym, być zobowiązanym*

13. Jeśli bowiem żyjecie według ciała, macie* umierać**; natomiast jeśli Duchem doprowadzacie do śmierci działania*** ciała, będziecie żyć. Ga 5,24; 6,8; Ef 4,30; Kol 3,5; Jk 1,14-15
**tryb orzek., czas teraź. str. czynna - mieć zaraz coś zrobić*
***bezokol. czas teraź. str. czynna , czasownik niedokonany*
****gr.: praksis - postępowanie, czyn, dobicie targu, działanie*

14. Bo ci*, którzy dają się prowadzić** przez Ducha Bożego, ci są synami Boga. Ps 143,10;
**lub: ilu, ktokolwiek, jacy; **są prowadzeni* Ga 4,6

15. Bo nie wzięliście ducha niewoli, by znowu *żyć* w zastraszeniu*, ale wzięliście ducha

usynowienia, przez** którego wykrzykujemy***: Abba****, Drogi Ojcze! **lub: w bojaźni* 1Kor 2,12; Ga 4,5
***lub: w którym; ***gr.: kradzo - wołać, przemówić donośnie ****aram.: abba - zdrobniała forma słowa ab - ojciec - Tato lub Drogi Ojcze - zawier. w sobie wyraz czułości, godności i szacunku*

16. Ten to Duch współświadczy *z* naszym duchem, że jesteśmy dziećmi Boga.

17. A jeśli dziećmi, *to* i dziedzicami, dziedzicami Boga, a współdziedzicami Chrystusa, skoro* współcierpimy, byśmy też wspólnie zostali wprowadzeni do chwały.
**gr.: eiper - skoro, ponieważ, jeśli rzeczywiście, jeśli właśnie*

18. Sądzę bowiem, że utrapienia teraźniejszego czasu nie są godne *porównania* z tą chwałą, która ma się w nas objawić.
Mt 5,11; 2Kor 4,17; 2Tes 1,10; 1P 4,13; 1J 3,2

19. Bo stworzenie żarliwie* oczekuje objawienia synów Boga. **lub: żarliwie i wytrwale*

20. Gdyż stworzenie zostało poddane marności, nie dobrowolnie*, ale z powodu Tego, który je poddał, w nadziei, Iz 24,5; Jr 12,4
**gr.: hekon - z własnej woli, nieprzymuszony, chętny*

21. Że i samo stworzenie zostanie uwolnione z niewoli skażenia* do wolności chwały** dzieci Boga. **gr.: fthora - zepsucie, zniszczenie, zatracenie **gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor, chwała*

22. Bo wiemy, że całe stworzenie współwzdycha* i współcierpi w bólach porodowych aż do teraz. **lub: jęczy* Jr 12,11; Obj 12,2

23. A nie tylko *ono,* ale i *my* sami, którzy mamy pierwocinę* Ducha, i my sami w sobie wzdychamy oczekując usynowienia, odkupienia naszego ciała. 2Kor 5,5; Ef 1,14;
gr.: aparche - por. Rz 16,5 Łk 21,28; Ef 4,30; Flp 3,20

24. Albowiem w *tej* nadziei zostaliśmy zbawieni. A nadzieja widzialna nie jest nadzieją; bo ktoś, *kto* widzi, po co *ma mieć* nadzieję?

25. Ale jeśli mamy nadzieję *na to,* czego nie widzimy, *to* oczekujemy *tego* z wytrwałością*.
gr.: hypomone - por. 2Tes 1,4* Jk 5,7; 2Kor 4,18; Hbr 11,1

26. A tak samo i Duch wspomaga nas w naszych słabościach. Nie wiemy bowiem, o co mielibyśmy się modlić, tak jak należy*; ale sam Duch wstawia się za nami *w* niewysłowionych westchnieniach. Łk 11,1;
**lub: jak jest konieczne, jak trzeba* Mt 10,20; Ef 6,18

27. A *Ten, który* bada* serca wie, jaki jest zamysł Ducha, ponieważ zgodnie** *z wolą* Boga wstawia się za świętymi. 1Krn 28,9; Ps 44,21;
**gr.: eraunao - dociekać, badać, przeszukiwać* Ef 2,18
***gr.: kata - według, zgodnie, w kierunku, na podstawie*

28. A wiemy, że *z tymi, którzy* miłują Boga, wszystko* współpracuje* ku dobremu, *to jest z tymi, którzy* według *Jego* postanowienia** są powołani. Rdz 50,20; Pwt 8,2-3; 1Kor 4,15
**gr.: panta synergo - czynić wszystko razem, współdziałać **gr.: prothesis - plan, cel, zamiar, publiczne okazanie*

29. Bo tych, *których* wcześniej znał*, tych też przeznaczył, aby byli ukształtowani** na obraz Jego Syna, aby On był pierworodnym wśród wielu braci. **por. Rz 11,2** Jr 1,5; 1Kor 15,49
***lub: mieć taki sam kształt, być podobnie uformowanym*

30. A których przeznaczył, tych i powołał; a których powołał, tych i uznał za sprawiedliwych*; a których uznał za sprawiedliwych, tych i wprowadził do chwały**. Mt 20,16;
lub: usprawiedliwił; **por. w. 21* Rz 5,9; 1Kor 6,11

31. Cóż więc na to powiemy? Jeśli Bóg za nami, kto jest przeciwko nam?

32. On, który nie oszczędził nawet własnego Syna, ale Go za nas wszystkich wydał, jakżeby wraz z Nim nie darował* nam wszystkiego? **gr.: charidzomai - darować, okazać łaskę*

33. Kto będzie *wnosił* oskarżenie przeciwko wybranym Boga? Bóg, który usprawiedliwia?

34. Kto potępia? Chrystus, który umarł, więcej, *który* został wskrzeszony, który jest po prawicy Boga? On wstawia* się za nami.
**gr.: entychano - błagać, upraszać, mieć staranie* Rz 4,25

35. Kto nas odłączy od miłości Chrystusa? Czy utrapienie? Czy ucisk? Czy prześladowanie? Czy głód? Czy nagość? Czy niebezpieczeństwo? Czy miecz? Ps 103,17; Obj 1,5

36. Tak, jak jest napisane: Z powodu Ciebie cały dzień jesteśmy uśmiercani, zostaliśmy policzeni jak owce na rzeź. Ps 44,23

37. Lecz w tym wszystkim odnosimy całkowite* zwycięstwo* przez Tego, który nas umiłował. **gr.: hypernikao - pełne zwycięstwo, ponad miarę*

38. Albowiem jestem tego pewien*, że ani śmierć, ani życie, ani aniołowie, ani władcy**, ani moce, ani *to, co* nastało, ani *to, co* ma nastąpić, **lub: doszedłem do tego przekonania i wiem; **Mt 9,34**

39. Ani wysokość, ani głębokość, ani jakiekolwiek inne stworzenie nie będzie mogło* odłączyć nas od tej miłości Boga, *która jest* w Chrystusie Jezusie, Panu naszym. Ef 3,18;
**lub: nie zdoła, nie być w stanie, nie móc, nie potrafić* Tt 3,4

9 Prawdę mówię w Chrystusie, nie kłamię, jak mi współświadczy sumienie* moje w Duchu Świętym, Rz 1,9; 2,15; 2Kor 1,23; Ga 1,20
**gr.: syneidesis - samoświadomość w sprawach moral. - sumienie*

2. Że wielki jest mój smutek i nieustanny
ból* w moim sercu. Iz 66,10; Jr 3,17; Rz 10,1;
**gr.: odyne - przejmujący żal, ból, smutek* Obj 11,3
3. Ja bowiem sam życzyłem sobie, by być
przeklętym*, z dala** od Chrystusa, ze wzglę-
du** na braci moich, krewnych moich według
ciała, **gr.: anathema - klątwa rytualna dot. osób lub rzeczy*
***lub: być oddzielonym; ***gr.: hyper - za, w sprawie* Pwt 21,23
4. Którymi są Izraelici, *do* których *należą*
usynowienie i chwała, i przymierza, i nada-
nie Prawa, i służba* *Boża,* i obietnice,
gr.: latreia - por. Rz 1,9 1Krl 8,11; Wj 24,7; Rz 3,2; Dz 3,25
5. Których są ojcowie i z których pochodzi
Chrystus według ciała, będący nad wszystki-
mi, Bóg błogosławiony* na wieki. Amen.
gr.: eulogetos - por. Hbr 7,1* Pwt 10,15; Rz 11,28
6. Lecz nie jest tak, aby zaczęło upadać* Sło-
wo Boże; bowiem nie wszyscy ci z Izraela, są
Izraelem; **gr.: ekpipto - wypaść, odpaść, stracić, zawodzić*
7. I nie wszystkie dzieci Abrahama są *jego*
potomstwem* lecz: W Izaaku zostanie nazwa-
ne** twoje potomstwo*. Rdz 21,12; J 8,33; Hbr 11,18
**lub: nasieniem - liczba poj.; **gr.: kaleo - wołać, powołać, nazwać*
8. To jest, nie dzieci ciała *są* dziećmi Boga,
ale dzieci obietnicy liczone* *są* za potom-
stwo**. **lub: liczą się; **dosł.: nasienie - l. poj.* Ga 4,22-31
9. Albowiem to *jest* słowo obietnicy: W tym
czasie przyjdę i Sara będzie *miała* syna.
Rdz 18,10.14; Iz 23,9; Hbr 11,11; 2P 1,10
10. A nie tylko to, ale i Rebeka, z jednego
łoża* miała *dzieci,* z Izaaka, ojca naszego;
**tj. łoże zwł. małżeńskie, zbliżenie, syn. poczęcia* Rdz 25,21
11. Albowiem kiedy oni jeszcze nie zostali
zrodzeni i nie uczynili nic dobrego ani złego,
aby postanowienie* Boże według wybrania
trwało niewzruszone, nie z uczynków, ale
przez Tego, który powołuje, Rz 8,28
**gr.: prothesis - postanowienie, cel, zamysł, publiczne okazanie*
12. Powiedziano jej: Starszy* będzie służył**
młodszemu***. **dosł.: większy* Rdz 25,23; 2Sm 8,14
***gr.: douleuo - być niewolnikiem, służyć; ***dosł.: mniejszemu*
13. Tak, jak jest napisane: Jakuba umiło-
wałem, ale Ezawem wzgardziłem*.
**gr.: miseo - nie cierpieć, gardzić, wzdrygać się,* Ml 1,2-3
kochać kogoś lub coś mniej od drugiego, nienawidzić
14. Cóż więc powiemy? Czy u Boga *jest* nie-
sprawiedliwość? Z pewnością nie*!
aram. idiom: porzućmy tę myśl - Rz 6,2 Rdz 18,25
15. Do Mojżesza bowiem powiedział: Zmiłu-
ję się, nad kim chcę* okazać zmiłowanie; a zli-
tuję się, nad kim chcę* okazać zlitowanie.
**gr.: an - partykuła warunkowa lub ograniczająca* Wj 33,19
16. A zatem *zależy to* nie *od tego, który*
chce, ani *od tego, który* zabiega, ale od Tego,
który okazuje* miłosierdzie – Boga.
**dosł.: ma (zmiłowanie lub litość)*
17. Mówi bowiem Pismo do faraona: Na to
ciebie wzbudziłem, aby okazać moc* moją
na tobie i aby rozgłoszone było imię moje
po całej ziemi. **gr.: dynamis - por. Mt 7,22** Wj 9,16
18. Dlatego też, nad kim chce, okazuje zmi-
łowanie, a kogo chce, zatwardza*.
**gr.: skleryno - uczynić twardym,* Mt 13,15; J 12,40;
uczynić nieprzejednanym, upartym Wj 4,21; Joz 11,20
19. Powiesz mi więc: Dlaczego jeszcze oskar-
ża? Kto bowiem sprzeciwi się Jego woli?
20. O człowieku! Przeciwnie, kim ty jesteś,
że spierasz* się z Bogiem? Czy powie twór**
do twórcy**: Czemu mnie takim uczyniłeś?
**dosł.: odpowiadać zaprzeczeniem, na przekór* Łk 14,6
***dosł.: uformowanie temu, który formował*
21. Czy garncarz nie ma władzy nad gliną,
żeby z tej samej masy* uczynić jedno na-
czynie *do celów* prawdziwie zaszczytnych,
a drugie do niezaszczytnych? Prz 16,4;
**dosł.: ciasto, coś zmieszanego z wodą* Iz 64,8; Jr 18,3
22. A jeśli Bóg, chcąc okazać gniew i dać po-
znać swoją moc*, zniósł w wielkiej cierpliwo-
ści naczynia gniewu, które są przygotowane**
ku zgubie, **gr.: dynatos - tu: dosł.: mocne; **por. 2Kor 13,11**
23. I aby dać poznać bogactwo chwały Jego
nad naczyniami miłosierdzia, które wcześ-
niej* przygotował* ku chwale? 2Tm 2,20
**gr.: proeitomadzo - przygotować coś wcześniej, z góry*
24. I *jako* takich powołał nas, nie tylko z Ży-
dów, ale i z pogan. Rz 3,29; 10,12
25. Jak też u Ozeasza mówi: Nie mój lud na-
zwę moim ludem, a nie umiłowaną – umiło-
waną. Oz 2,25; 1P 2,10; Rz 1,7; J 16,27
26. I będzie w miejscu, o którym im powie-
dziano: Wy nie jesteście moim ludem, tam
zostaną nazwani synami Boga żywego*.
**dosł.: żyjącego* Iz 43,6; Oz 1,9; 2,1; 2Kor 6,18
27. Izajasz natomiast woła nad* Izraelem:
Choćby liczba synów Izraela była jak piasek
morski, *tylko* resztka** zostanie zbawiona.
**dosł.: za; **gr.: kataleimma - część z całości, pozostałość* Iz 10,20
28. Doprowadzi bowiem dzieło* do końca**
i skraca*** *je* w sprawiedliwości, ponieważ
PAN zaczął skracać*** dzieło* na ziemi.
**gr.: logos - słowo, przesłanie, idea, rachunek, sprawa, rozum*
***lub: wypełnia, kończy, dokonuje; ***przytnie* Iz 10,23
29. I tak, jak wcześniej zaczął zapowiadać

Izajasz: Gdyby PAN Zastępów nie zostawił nam potomstwa, stalibyśmy się jak Sodoma, i do Gomory byśmy zostali upodobnieni. Iz 1,9

30. Cóż więc powiemy? Że poganie, którzy nie dążą* do sprawiedliwości, uchwycili** się sprawiedliwości; sprawiedliwości, która jest z wiary, Iz 65,1; Rz 3,22; 10,10; 1Kor 6,9

**gr.: dioko - ścigać, złapać, biec; **lub: uczynić własnym*

31. A Izrael, który dąży* *do* sprawiedliwości Prawa, nie doszedł** *do* sprawiedliwości*** Prawa. **por. w. 30*; **lub: dojść pierwszym, poprzedzić*

****gr.: dikaiosyne - prawość, sprawiedliwość - por. Łk 1,75**

32. A dlaczego? Dlatego, że nie z wiary, ale jakby z uczynków Prawa; potknęli się bowiem o kamień obrazy*, **lub: potknięcia* Iz 8,14

33. Tak, jak jest napisane: Oto kładę na Syjonie kamień obrazy* i skałę zgorszenia**, a każdy kto w Niego wierzy, nie zostanie zawstydzony. **lub: potknięcia, zgorszenia* Iz 28,16;

***gr.: skandalon - przeszkoda, pułapka, potknięcie* Mt 21,42

10 Bracia! Prawdziwie upodobanie* mojego serca i prośba** do Boga za Izraelem jest za ich zbawienie. Wj 32,10; Łk 13,34

**lub: dobra wola, życzliwość; **błaganie, modlitwa*

2. Albowiem *daję* im świadectwo, że mają gorliwość *dla* Boga, ale niezgodną* z właściwym poznaniem**. Dz 22,3; Ga 1,14; Flp 3,6

**gr.: kata; **gr.: epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie*

3. Nie znając* bowiem sprawiedliwości Bożej**, a szukając ustanowienia własnej sprawiedliwości, nie podporządkowali się Bożej sprawiedliwości.

**gr.: agnoeo - por. 1Kor 10,1*, **lub: usprawiedliwienia Bożego*

4. Albowiem końcem Prawa* jest Chrystus, aby uznać za sprawiedliwego każdego wierzącego. **por. Rz 2,12 - tu: brak rodzajnika określonego*

5. Mojżesz bowiem pisze o sprawiedliwości*, *która jest* z Prawa: Człowiek, który je** wykonał, będzie przez nie żyć***. Kpł 18,5; Ga 3,12

lub: usprawiedliwieniu; **domyśl. Prawo; ***gr.: dzao - Rz 5,21

6. A sprawiedliwość*, *która jest* z wiary, tak mówi: Nie mów w swoim sercu: Kto wstąpi do nieba? To jest, aby Chrystusa sprowadzić na dół; **lub: usprawiedliwienie* Pwt 30,12-14

7. Albo: Kto zstąpi do otchłani*? To jest, aby Chrystusa wyprowadzić spośród umarłych.

**gr.: Abyssos - otchłań, czeluść, bezdenna głębia* Pwt 30,13

8. A co mówi Pismo? Blisko ciebie jest słowo*, w twoich ustach i w twoim sercu. Jest to słowo* wiary, które głosimy. **gr.: rhema* Pwt 30,14

9. Bo jeśli swoimi ustami wyznasz Jezusa Panem i uwierzysz w swoim sercu, że Bóg wzbudził Go z martwych, zostaniesz zbawiony. Mt 10,32; Flp 2,11; 1J 4,2

10. Albowiem sercem wierzy się ku sprawiedliwości, a ustami wyznaje się ku zbawieniu.

11. Pismo bowiem mówi: Każdy, kto wierzy* w Niego, nie zostanie zawstydzony. Iz 28,16;

**dosł.: wierzący - czas teraź. strona czynna* 1P 2,6

12. Bo nie ma rozróżnienia między Żydem, jak i Grekiem; bo jeden jest Pan wszystkich, wzbogacający* wszystkich, którzy Go wzywają**. **lub: hojnie, szczodrze zaopatrujący w błogosławieństwo*

***gr.: epikalomai - przywołać do siebie, wzywać na pomoc*

13. Każdy bowiem, kto by wezwał imienia PANA, zostanie zbawiony. Jl 3,5; Dz 2,21

14. Jak więc wzywać będą Tego, w którego nie uwierzyli? A jak uwierzą w Tego, o którym nie usłyszeli? A jak usłyszą bez tego, który głosi*? **gr.: kerysso - być heroldem - por. Dz 20,25**

15. Jak będą głosić, jeżeli nie zostaliby posłani? Tak, jak jest napisane: O jak piękne są nogi głoszących dobrą nowinę *o* pokoju, dobrą nowinę *o tym, co* dobre. Iz 52,7; 61,1

16. Ale nie wszyscy okazali posłuszeństwo Ewangelii, Izajasz bowiem mówi: PANIE! Kto uwierzył naszej wieści? Iz 53,1; Ps 19,4

17. Wiara więc* jest ze słuchania, a słuchanie przez Słowo** Boga. 1Tes 2,13

**lub: zatem, dlatego; **gr.: rhema - słowo wypowiedziane*

18. Ale mówię: Czy może nie usłyszeli? Przeciwnie, na całą ziemię rozszedł się ich głos i do krańców zamieszkałego świata ich słowa.

19. Ale mówię: Czy może* Izrael nie* zrozumiał? Mojżesz pierwszy mówi: Ja was pobudzę do zazdrości przez *tych, którzy* nie są narodem, przez naród nierozumny pobudzę was do gniewu. Pwt 32,21

**gr.: me ouk - tu: w znacz. pytajnym w oczekiwaniu potwierdz.*

20. A Izajasz *nabiera* śmiałości* i mówi: Zostałem znaleziony przez tych, którzy mnie nie szukali, ujawniłem** się tym, którzy się o mnie nie pytali. Pwt 9,13; Iz 65,1

**gr.: apotolmao - ośmielić się, odważyć, czynić śmiałym*

***dosł.: stałem się widzialny - gr.: emfanes - jawny, widoczny*

21. O Izraelu natomiast mówi: Cały dzień miałem wyciągnięte* swoje ręce do ludu, który jest nieposłuszny i mówiący – nie**. Jr 25,4

**lub: rozpościeraiem; **gr.: antilego - mówić przeciw, zaprzeczać*

11 Mówię więc: Czy Bóg odepchnął *od siebie* swój lud? Z pewnością nie*;

albowiem i ja jestem Izraelitą, z potomstwa** Abrahama, z pokolenia Beniamina.
**lub: porzućmy tę myśl; **dosł.: nasienia* Dz 22,3; 2Kor 11,22

2. Nie odepchnął *od siebie* Bóg swojego ludu, który wcześniej poznał*. Czy nie wiecie, co mówi Pismo o Eliaszu? Jak zwraca się *do* Boga przeciwko Izraelowi, mówiąc:
**gr.: proginosko - posiadać zawczasu wiedzę, mieć plan, przeznaczyć kogoś do czegoś* Rz 8,29; 1Krl 19,10

3. PANIE! Proroków Twoich zabili, ołtarze Twoje zburzyli i zostałem pozostawiony *tylko* ja sam, i szukają mojej duszy*. 1Krl 19,18
**idom: nastają na moje życie*

4. Ale co mówi *do* niego *Boża* odpowiedź*? Zostawiłem sobie siedem tysięcy mężów, którzy nie zgięli kolana przed Baalem.
**gr.: chrematismos - natchniona wypowiedź, wyrocznia*

5. Tak więc i teraz, w tym czasie pozostała* resztka według wybrania *z* łaski.
**dosł.: stała się, zaistniała* Rz 9,27; 1P 1,2

6. A jeśli z łaski, to już nie z uczynków, inaczej taka łaska już nie byłaby łaską; a jeśli z uczynków, to już nie z łaski*, gdyż taki uczynek nie byłby** już uczynkiem. Ef 2,9; Ga 2,21
**gr.: charis - życzliwość, przychylność, łaska; **dosł.: nie jest*

7. Cóż więc? Czego Izrael poszukuje, tego nie osiągnął; ale wybrani osiągnęli, a inni zostali zatwardzeni*. Rz 9,31; 10,3; 2Kor 4,4;
**okr. med.: stwardnienie skóry, twardzina* 2Tes 2,11

8. Tak, jak jest napisane: Dał im Bóg ducha głębokiego snu*: oczy, aby nie widzieli i uszy, aby nie słyszeli, aż do dzisiejszego dnia.
**lub: odrętwienie po uderzeniu* Pwt 29,4; Iz 29,10

9. A Dawid mówi: Niech stół ich stanie się im sidłem* i pułapką, i potrzaskiem**, i odpłatą; **dosł.: za sidło, za ...* Ps 28,4; Iz 59,18; Hbr 2,2
***gr.: skandalon - zapadka w pułapce, zgorszenie, potknięcie*

10. Niech ich oczy zostaną zaćmione, aby nie widzieli, a ich grzbiet *na* zawsze* zegnij**.
**gr.: diapantos - stale, zawsze, ciągle, cały czas, w kółko **gr.: synkampto - zgiąć razem, całkowicie* Ps 68,24; Za 11,17

11. Mówię więc: Czy potknęli się, aby upaść? Z pewnością nie*; ale z powodu ich odstępstwa** zbawienie *objęło* pogan, aby ich *pobudzić* do zazdrości. **idiom: porzućmy tę myśl* Dz 8,24;
***lub: występek, odejście od prawdy, grzech* Dz13,46; Rz 10,19

12. Jeżeli natomiast ich odstępstwo jest bogactwem świata, a ich porażka* bogactwem pogan, o ile bardziej ich pełnia? **lub: umniejszenie*

13. Albowiem mówię wam poganom: Na ile ja jestem istotnie apostołem pogan, chlubię* się moją służbą, **por. Rz 8,30** 1Tm 2,7; 2Tm 1,11

14. Obym jakoś do zazdrości pobudził tych, którzy są moimi rodakami* i zbawił** niektórych z nich. 1Kor 7,16; 1Tm 4,16; Jk 5,20
**dosł.: moim ciałem; **gr.: sodzo - uratować, ocalić, zbawić*

15. Jeśli bowiem ich odrzucenie jest pojednaniem świata, to czym ich przyjęcie*, jeśli nie życiem *powstałym* z martwych?
**lub: dobranie* Dn 9,24; Ef 1,10; Kol 1,20

16. A jeśli pierwocina jest święta, *to* i ciasto; i jeśli korzeń jest święty, *to* i gałęzie.

17. A jeśli niektóre z gałęzi zostały odłamane, a ty, będąc z dzikiego drzewa oliwnego, zostałeś wszczepiony pomiędzy nich i stałeś się współuczestnikiem* korzenia i tłustości drzewa oliwnego, Sdz 9,8; Za 4,3; Obj 11,4
**gr.: synkoinonos - współtowarzysz, uczestnik razem z innymi*

18. Nie chlub się nad gałęzie; bo jeżeli chlubisz się, *to wiedz, że* nie ty nosisz* korzeń, ale korzeń ciebie. **gr.: bastadzo - por. Łk 14,27**

19. Powiesz więc: Odłamane zostały gałęzie, abym ja został wszczepiony.

20. Dobrze, z powodu niewiary zostały odłamane, ale ty stanąłeś *w* wierze; nie bądź pyszny*, ale się bój. **lub: nie bądź dumny* Hbr 3,19

21. Albowiem jeśli Bóg nie oszczędził naturalnych* gałęzi, mógłby i czasem ciebie nie oszczędzić**. **dosł.: zgodnych z naturą*
***gr.: feidomai - oszczędzać w sensie nie niszczyć, ustrzymywać się*

22. Zobacz więc dobroć i surowość Boga, surowość wobec tych, którzy upadli, a dobroć wobec ciebie, jeślibyś utrzymał się w dobroci; skoro i ty *możesz* zostać odcięty.

23. Ale i oni, jeśli nie będą trwali w niewierze, zostaną wszczepieni, gdyż Bóg jest mocny ponownie ich wszczepić.

24. Bo jeśli ty jesteś odcięty z drzewa oliwnego, dzikiego z natury, a wbrew naturze zostałeś wszczepiony w szlachetne drzewo oliwne, o ile bardziej ci, zgodnie z naturą*, zostaną wszczepieni w swoje własne drzewo oliwne! **dosł.: tamci według natury*

25. Bo nie chcę, bracia, abyście byli nieświadomi tej tajemnicy – żebyście we własnym mniemaniu* nie *uważali się* za rozumnych** – że zatwardziałość*** przyszła na część Izraela, aż do *czasu,* gdy wejdzie pełnia pogan****.
**dosł.: w sobie samych* Łk 21,24; Rz 16,25;
***gr.: fronismos - rozsądny, rozumny, mądry* Ef 3,3
****okr. med.: stwardnienie skóry, twardzina; ****gr.: ethnos - poganie, grupy etniczne, narody, nie-Żydzi - por. w. 11. 12. 13*

26. I w ten *właśnie* sposób będzie zbawiony

cały Izrael, tak, jak jest napisane: Przyjdzie z Syjonu Ten, który ratuje* i odwróci bezbożności** od Jakuba. Ps 14,7; Iz 59,20; 60,21
**lub: zbawia, stąd inni: Wybawiciel; **tu: l.mn.*

27. I takie *będzie* z nimi* ode mnie przymierze, kiedy zabiorę** *od* nich grzechy. Iz 55,3;
**lub: (dla) nich; **odjąć, oddzielić* Hbr 8,8; Iz 27,9

28. Według Ewangelii istotnie są nieprzyjaciółmi z powodu was; lecz według wybrania są umiłowanymi z powodu ojców.

29. Albowiem Bóg nie żałuje* *swoich* darów łaski i powołania. Lb 23,19
**dosł.: nieżałowane bowiem dary łaski i powołanie Boga*
**gr.: ametameletos - niepowodujący żalu, wyrzutów sumienia*

30. Bo tak, jak i wy niegdyś byliście nieposłuszni Bogu, ale teraz doznaliście miłosierdzia z powodu ich nieposłuszeństwa,

31. Tak i oni teraz nie okazali posłuszeństwa, aby *dla okazanego* wam miłosierdzia i oni doznali miłosierdzia.

32. Bowiem Bóg zamknął* razem wszystkich w nieposłuszeństwie, aby zmiłować się nad wszystkimi. **dosł.: współzamknął* Ga 3,22; Rz 3,9

33. O głębio bogactwa i mądrości, i poznania Boga! Jak niezbadane są Jego sądy i niewyśledzone* są Jego drogi! **lub: niezgłębione*

34. Bo kto poznał myśl* PANA? Lub kto stał się Jego doradcą? **lub: umysł, zamysł* 1Kor 2,16

35. Albo kto dał Mu najpierw coś i zostanie mu *za to* oddane* w zamian? **lub: odpłacone*

36. Gdyż z Niego i przez Niego, i ku Niemu *jest* wszystko; Jemu chwała na wieki. Amen.

12 Wzywam* więc was, bracia, przez miłosierdzie** Boga, abyście stawili swoje ciała jako ofiarę żywą, świętą, przyjemną*** Bogu, tę rozumną**** służbę***** waszą.
**lub: zachęcam, proszę; ***bardzo podobającą* 1Kor 6,13-19
***dosł.: przez (wzgląd) na miłosierdzia - (l.mn.) Boga*
*****lub: duchową, związaną ze słowem; *****gr.: latreia - Rz 1,9**

2. I nie upodabniajcie* się do tego wieku, ale dajcie się przemieniać** *przez* odnowienie waszego myślenia, abyście doświadczyli*** jaka**** *jest* wola Boża, *co* dobre, przyjemne***** i doskonałe. Jk 1,27; Kol 3,10
**gr.: syschematidzo - upodabniać się do czyjegoś wzoru, przybierać postać tożsamą z czymś, stosować się do czegoś*
***gr.: metamorfoo - przeobrażać się w inny kształt, przemienić*
****lub: zbadali, rozróżnili; ****czym (jest); *****por. w. 1****

3. Bo przez daną mi łaskę mówię każdemu będącemu spośród was: Nie myślcie ponad miarę *o sobie,* ponad to, co konieczne jest *by* rozumieć, lecz myślcie rozsądnie*, według miary wiary, jaką Bóg każdemu przydzielił.
**gr.: sofroneo - myśleć z umiarem, trzeźwo* Ga 6,3

4. Albowiem tak, jak w jednym ciele mamy wiele członków, lecz nie wszystkie członki mają te same działanie, 1Kor 12,12

5. Tak wielu nas, *a* jesteśmy jednym ciałem* w Chrystusie, a zgodnie** z tym *jesteśmy* jedni drugich członkami. Dz 4,32; 1Kor 10,17; Ef 4,16
**gr.: soma - por. Kol 2,11*; **gr.: de kat(a) - dosł.: a co do*

6. Mamy więc różne dary łaski, według łaski nam darowanej: Czy to prorokowanie, *to* proporcjonalnie* do** tej wiary; ***gr.: kata - Rz 8,27***
**gr.: analogia - równowartość, w zgodności, w relacji do*

7. Czy to służbę, *to* w służbie; czy *ktoś* naucza, *to* w nauce*; **gr.: didaskalia - por. Mk 4,1**

8. Czy *gdy ktoś* zachęca, to w zachęcie; jeśli ktoś się dzieli, *to* w szczerości; jeśli ktoś przewodzi*, to w gorliwości; jeśli ktoś jest miłosierny, *to* z radością**. **lub: stoi na czele; **ochoczo*

9. Miłość *niech będzie* nieobłudna; brzydźcie się złym, lgnijcie* do dobrego.
**lub: łączyć, kleić, spajać* Ps 97,10; 1J 3,18

10. Miłością braterską jedni drugich miłujcie czule*, jedni drugich wyprzedzajcie w *okazywaniu* szacunku. **lub: tkliwie, serdecznie*

11. W gorliwości nieopieszali*, płonący** duchem, Panu służący, Dz 18,25; Kol 4,12;
**lub: niegnuśni; **gr.: dzeo - wrzeć, kipieć, być gorącym* Jk 5,16

12. Radośni nadzieją, w ucisku wytrwali, w modlitwie trwający niezłomnie, 1Tes 5,17

13. Miejcie udział* w potrzebach** świętych, prześcigajcie*** się *w* gościnności. Rz 15,25-28
**lub: być uspółnikiem; **gr.: chreia - potrzeba, niedostatek, brak*
****gr.: dioko - gonić, ścigać, zmuszać do ucieczki, prześladować*

14. Dobrze życzcie* tym, którzy was prześladują**, dobrze życzcie, a nie przeklinajcie.
lub: błogosławcie, wysławiajcie; **gra słów z w. 13**

15. Weselcie się z weselącymi, a płaczcie z płaczącymi*. **gr.: klaio - łkać, biadać, lamentować*

16. Bądźcie wobec siebie tej samej myśli; nie rozumiejcie o *sobie* wyniośle*, ale przystawajcie do pokornych; nie stawajcie** się rozumni*** we własnych oczach****. Prz 19,17;
dosł.: o wysokich w l.mn. - lub: o tym co wyniosłe; **por. Ga 4,4* ***por. Rz 11,25. ****dosł.: przed sobą samymi* 1P 5,3

17. Nikomu złem za złe nie oddawajcie*, troszcząc** się *o to,* co dobre wobec wszystkich ludzi. **lub: odpłacajcie; **dosł.: myśląc wcześniej*

18. Jeśli można, *o ile to* od was *zależy,* ze wszystkimi ludźmi zachowujcie* pokój*.
**lub: żyjcie w pokoju* Ps 34,14; Rz 14,19; Hbr 12,14

19. Nie mścijcie* się sami, umiłowani, ale
dajcie miejsce gniewowi *Bożemu;* albowiem
jest napisane: Pomsta do mnie należy, Ja od-
płacę, mówi PAN. Prz 24,17;
**lub: wymierzać sprawiedliwość* Na 1,2-3; Hbr 10,30
20. Jeśli więc twój nieprzyjaciel jest głod-
ny, nakarm* go, jeśli pragnie, daj mu pić; bo
to czyniąc, węgle rozpalone** zgarniesz na
jego głowę. **lub: dawać część po części, po kawałku*
***tu: w znaczeniu aktu przysługi sąsiedzkiej - por. Prz 25,21-22*
21. Nie dawaj się zwyciężać złu, ale zło do-
brem zwyciężaj. Wj 23,4-5; Prz 25,21; Łk 6,27

13 Każda dusza niech się podporządko-
wuje władzom* zwierzchnim**; bo nie
ma władzy, jak tylko od Boga; a te władze,
które są, przez Boga są wyznaczone. Tt 3,1
**gr.: eksousia - por. Mt 10,1*; **lub: górować nad kimś, przewyższać*
2. Dlatego, kto sprzeciwia się władzy, sprze-
ciwia się Bożemu rozporządzeniu*; a ci, którzy
sprzeciwiają się, sami na siebie przyjmują
wyrok. **gr.: diatage - uporządkowanie, rozmieszczenie*
3. Albowiem przywódcy* nie są postrachem
dla dobrych czynów, ale dla złych. Chcesz
się nie bać władzy? Czyń dobrze, a będziesz
miał od niej pochwałę**. Prz 14,35; Pwt 25,1;
**gr.: archon - przywódca, władca, naczelnik* 1P 3,13
***gr.: epainos - aprobata, polecenie (kogoś), pochwała, uznanie*
4. Bowiem jest sługą Boga tobie ku dobremu.
Ale jeśli czynisz zło, bój się; bo nie bez powo-
du nosi miecz*, gdyż jest sługą Boga, *który*
karze w gniewie *tego, który* czyni źle.
gr.: machaira - por. J 18,11 2Krn 19,6; Lb 35,19; Joz 20,5
5. Dlatego koniecznie trzeba być *jej* poddа-
nym, nie tylko z powodu gniewu, lecz także
z powodu sumienia*. Dz 24,16; 1P 2,19
**gr.: syneidesis - samoświadomość w sprawach moral. - sumienie*
6. Dlatego bowiem płacicie podatki, bo *oni*
są sługami* Boga, właśnie po to, aby w tym
trwać. **gr.: leitourgos - urzędnik publiczny* Mt 22,17
7. Oddawajcie więc każdemu to, co powin-
niście: Komu podatek, podatek; komu cło,
cło; komu respekt*, respekt; komu szacu-
nek**, szacunek. Mt 22,21; Mk 12,17; Łk 20,25
**gr.: fobos - bać się, żywić szacunek, poważać, respektować, czcić*
***gr.: time - szacunek, poważanie, godność, wartość (materialna)*
8. Nikomu nie bądźcie nic winni, oprócz wza-
jemnej miłości; bo kto miłuje drugiego, wy-
pełnił Prawo. Prz 3,27; Kpł 19,13
9. *Gdyż* to: Nie będziesz cudzołożył, nie bę-
dziesz mordował, nie będziesz kradł, nie bę-
dziesz składał fałszywego świadectwa, nie
będziesz pożądał, i jeśli jest jakieś inne przy-
kazanie, w tym słowie się sumują*, to *zna-
czy*: Będziesz miłował swojego bliźniego, jak
samego siebie. Wj 20,14; Kpł 20,10; 9,18; Mt 22,39
**gr.: anakefalaioo - sprowadzić pod jedną głowę, zsumować*
10. Miłość nie czyni bliźniemu* nic złego;
wypełnieniem** więc Prawa jest miłość.
**dosł.: tuż obok, w pobliżu, bliski* Mt 7,12; 22,40; 1Kor 13,4
***gr.: pleroma - być wypełnionym, pełnia, obfitość*
11. A to wiedząc*, *że już* czas*, że *nadeszła*
nasza godzina, abyśmy już zostali wzbudzeni
ze snu; bo teraz bliżej jest nasze zbawienie,
niż kiedy uwierzyliśmy. **lub: znając porę*
12. Noc posunęła się naprzód, a dzień się
przybliżył; odłóżmy więc uczynki ciemności,
a obleczmy* się w zbroję** światłości.
**por. w. 14*; **lub: oręż, pancerz, broń* Ef 6,13; Kol 3,8
13. Chodźmy godnie* jak za dnia, nie w hu-
lankach i pijaństwach, nie w rozwiązłości
i rozpustach, nie w kłótni i zazdrości.
gr.: euschemonos - por. 1Kor 14,40 Łk 21,34; Ga 5,21; 1P 4,3
14. Ale obleczcie* się w Pana Jezusa Chry-
stusa, a nie czyńcie starania o ciało ze wzglę-
du *na* pożądliwość**. Ga 5,24; 1P 2,11
**gr.: endyo - włożyć na siebie, zanurzyć się, przyoblec w*
***gr.: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza*

14 A słabego w wierze przyjmujcie*, *ale*
nie aby rozsądzać** poglądy***.
**lub: przygarniajcie do siebie - w. 3*; **gr.: diakrisis - rozróżniać,*
dyskutować, osądzać, rozdzielać, prowadzić spór, sprzeczać się
****gr.: dialogismos - rozważać, dociekać, roztrząsać coś w myślach*
2. Ten wierzy, że może zjeść wszystko, a ten
natomiast, *który* jest słaby, je jarzynę.
3. Ten, który je, niech nie wzgardza tym,
który nie je; a *ten który* nie je, niech nie są-
dzi *tego, który* je; albowiem Bóg go przyjął*.
**gr.: proslambano - wziąć do siebie, otrzymać, przyjąć, ugościć*
4. Kim ty jesteś, że sądzisz sługę cudzego
domu? Dla własnego Pana stoi lub upada;
ale zostanie postawiony*; Bóg bowiem mo-
cny jest go postawić*. **lub: utwierdzony* 1Kor 4,5
5. *Jeden* wprawdzie osądza* dzień ponad
inny dzień, *drugi* natomiast każdy dzień osą-
dza *tak samo;* każdy niech jest upewniony
w swoim myśleniu. Ga 4,10; Kol 2,16
**gr.: krino - sądzić, wyrazić opinię, oddzielić, walczyć razem*
6. Kto myśli* o dniu, dla Pana myśli; a kto
nie myśli o dniu, dla Pana nie myśli; *kto* je,
dla Pana je, bo dziękuje Bogu; a *kto* nie je,
dla Pana nie je i dziękuje Bogu.
**gr.: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś*

7. Albowiem nikt z nas nie żyje dla samego siebie i nikt dla samego siebie nie umiera*.
**gr.: apothnesko - umrzeć, zginąć, uschnąć* 1Kor 6,19; 2Kor 5,15
8. Bo jeżeli żyjemy, to dla Pana żyjemy; jeżeli umieramy, to dla Pana umieramy; czy więc żyjemy, czy umieramy, jesteśmy Pana.
9. Gdyż po to Chrystus i umarł, i powstał, i powrócił do życia*, aby i *nad* martwymi, i *nad* żyjącymi zapanował. **lub: ożył* 2Tm 4,1
10. Ty natomiast dlaczego sądzisz twojego brata? Albo dlaczego gardzisz* twoim bratem? Wszyscy bowiem staniemy przed trybunałem** sądu Chrystusa. Jud 1,14; 1Kor 4,5;
**gr.: eksoutheneo - gardzić całkowicie, nie liczyć się* 2Kor 5,10
***gr.: bema - krzesło, trybuna, tron sędziowski*
11. Napisane jest bowiem: *Jako* żyję Ja, mówi PAN, przede mną zegnie się wszelkie kolano i każdy język wyzna* Bogu.
**lub: w pełni uznać, wysławić, zgadzać się* Iz 45,23
12. Dlatego więc każdy z nas zda z samego siebie sprawę Bogu. Kaz 11,9; Mt 12,36; 1P 4,5
13. Już więcej nie osądzajmy jedni drugich; ale raczej rozsądźmy *to,* aby nie kłaść przed bratem *powodu do* potknięcia lub zgorszenia*. Łk 17,2; 1Kor 8,9; 10,32; Obj 2,14
**gr.: skandalon - przeszkoda, pułapka, potknięcie, obraza*
14. Wiem i jestem przekonany w Panu Jezusie, że nic samo przez się nie jest skalane*, ale jest skalane dla tego, kto zalicza to do skalanych. Mk 7,2.15; Dz 10,28
**gr.: koinos - pospolite, zwyczajne, skalane, zanieczyszczone przez zetknięcie - Dz 10,28 w odróżnieniu od gr.: akathartos - nieczysty*
15. A jeśli twój brat jest zasmucany z powodu pokarmu, już nie postępujesz zgodnie z miłością; nie rujnuj* swoim pokarmem tego, za którego Chrystus umarł.
**gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*
16. Niech więc *to, co jest* waszym dobrem nie będzie *powodem* bluźnierstw*. 1Tes 5,22
**dosł.: niech nie będzie bluźnione więc wasze dobro*
17. Bowiem Królestwo Boże to nie jest pokarm i napój, ale sprawiedliwość i pokój, i radość* w Duchu Świętym. Łk 17,20; Rz 5,1; 10,10
**gr.: chara - przeżywać radość, zadowolenie, weselić się*
18. Bo kto w tym służy Chrystusowi, miły* jest Bogu i wypróbowany** *dla* ludzi. Rz 12,1
lub: bardzo podoba się; **przyjęty, zadowalający - Rz 16,10
19. Dążmy* więc do tego, co służy pokojowi i ku zbudowaniu jedni drugich. Rz 15,2;
**gr.: dioko - ścigać, zabiegać, dążyć, iść za kimś* 1Kor 10,33
20. Ze względu na pokarm nie niszcz* dzieła Boga. Wszystko wprawdzie jest czyste, ale jest złe dla człowieka, który przez jedzenie *powoduje czyjeś* potknięcie.
**gr.: katalyo - obalić, rozluźnić (wiązania), rozłączyć, zburzyć*
21. Dobrze jest nie jeść mięsa i nie pić wina, i niczego, o co twój brat potykałby* się, gorszył, albo słabnął**. Ml 2,8; Mt 18,7; Flp 1,10
**gr.: proskopto - por. Mt 4,6*; **lub: jest słaby, choruje*
22. Ty masz wiarę? Miej ją dla samego siebie przed Bogiem. Błogosławiony*, kto nie sądzi siebie w tym, czego próbuje**.
lub: szczęśliwy; **doświadcza, bada - por. Rz 2,18 1J 3,21
23. Ale kto wątpi, gdy je, *już* jest osądzony*, *dlatego* że nie *jest to* z wiary; a wszystko, co nie jest z wiary, jest grzechem. Tt 1,15;
**lub: zasądzony, skazany* 1Kor 8,7; Hbr 11,6

15 A tak my, którzy jesteśmy mocni, powinniśmy nosić bezsilność słabych*, a nie przypodobywać** się sobie samym.
**dosł.: niemocnych; **lub: zjednać, zadowolić* Ga 6,1; 1Tes 5,14
2. Dlatego* każdy z nas niech podoba się bliźniemu ku dobru, ze względu na zbudowanie**; **lub: bowiem; **gr.: oikodome - akt budowy, wznoszenie*
3. Ponieważ i Chrystus* nie miał upodobania** w samym sobie, ale tak, jak jest napisane: Urągania*** *tych, którzy* Tobie urągają spadły na mnie. **lub: Mesjasz* Ps 40,8; 69,10.20;
***lub: por. w. 1**; ***lub: zniewagi, obelgi* J 6,38; Flp 2,4
4. Bo cokolwiek wcześniej zostało napisane, dla naszej nauki zostało napisane, abyśmy przez wytrwałość* i przez zachętę** Pism mieli nadzieję. Rz 4,23; 1Kor 9,9; 2Tm 3,16
lub: cierpliwe znoszenie przeciwności - Jk 1,3; **pociechę*
5. A Bóg wytrwałości i zachęty oby* wam dał*, abyście byli tej samej myśli między sobą na wzór** Chrystusa Jezusa. Wj 34,6; 1Kor 1,10;
**tryb życzący; **lub: według, zgodnie z* Flp 1,27
6. Abyście jednomyślnie*, jednymi ustami wysławiali Boga i Ojca Pana naszego Jezusa Chrystusa. 1Kor 10,31; Dz 4,24; Ef 1,3; 1P 1,3
**gr.: homothymadon - jednomyślnie, zgod. z myślą o jednym celu*
7. Dlatego przyjmujcie* jedni drugich, jak i Chrystus przyjął nas dla** chwały Boga.
**lub: przygarniajcie do siebie; **gr.: eis - do, ku, dla (chwały)*
8. A mówię wam, że Jezus Chrystus stał się sługą obrzezanych dla prawdy Bożej, aby potwierdzić obietnice *dane* ojcom, Ps 98,3
9. Poganie natomiast, żeby chwalili Boga za miłosierdzie, jak napisano: Z tego powodu wyznam Cię wśród pogan* i imieniu Twojemu będę śpiewać**. **por. Rz 2,14** 2Sm 22,50; Ps 18,49
***gr.: psallo - szarpać struny, śpiewać przy dźwięku harfy*

10. I ponownie mówi: Weselcie się poganie *wraz* z Jego ludem. Pwt 32,43
11. I ponownie: Wielbijcie* PANA, wszyscy poganie i wysławiajcie Go, wszystkie ludy.
**gr.: aineo - chwalić, wysławiać, śpiewać na chwałę* Ps 117,1
12. I ponownie Izajasz mówi: Będzie korzeń Jessego, *który* powstanie, *aby* władać* poganami; w Nim poganie będą pokładać nadzieję. **gr.: archo - przewodzić, być na czele* Iz 11,1-10
13. A Bóg nadziei niech was wypełni wszelką radością i pokojem w wierze*, abyście obfitowali w nadziei przez moc Ducha Świętego. **lub: w zaufaniu* Jl 3,16; Ef 5,18; 1Tm 1,1
14. A ja sam jestem przekonany, co do was, że sami jesteście pełni dobroci, napełnieni wszelkim poznaniem, mogący jedni drugich pouczać*. Kol 3,16; Flp 1,11; 2P 1,5-8
**gr.: noutheteo - kłaść do rozumu - stąd: korygować, nauczać*
15. A napisałem do was, bracia, śmiało*, po części jakby przypominając wam przez łaskę, która została mi dana od Boga,
**gr.: tolmeroteron - odważniej* Rz 12,3; Ga 1,15; Ef 3,8
16. Abym ja był sługą* Jezusa Chrystusa pośród pogan, pełniącym świętą służbę *dla* Ewangelii Boga, aby ofiara pogan stała się godna przyjęcia i była** uświęcona w Duchu Świętym. Iz 66,20; Ga 2,7; 2Kor 8,5
**gr.: leitourgos - osoba powołana na urząd państwowy lub publiczny, sługa króla, pracownik wojskowy; **dosł.: niech jest*
17. Mam więc chlubę* w Chrystusie Jezusie, w *tym, co odnosi się* do Boga.
**gr.: kauchesis - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy*
18. Albowiem nie odważę się mówić o czymś, czego nie dokonał Chrystus przeze mnie, *by przyprowadzić* do posłuszeństwa pogan, słowem i czynem, Kol 3,17; 2Tes 2,17; 1J 3,18
19. Przez moc znaków i cudów, w mocy Ducha Bożego, tak że od Jerozolimy i okolic, aż do Ilirii zacząłem wypełniać* *te krainy* Ewangelią Chrystusa; Dz 15,12; 2Kor 12,12; Hbr 2,4
**gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać*
20. To jednak poczytuję sobie za honor, *by* głosić Ewangelię nie *tam,* gdzie było znane* imię Chrystusa, abym nie budował na cudzym** fundamencie; 1Kor 3,9-15;
**dosł.: zostało wymienione; **lub: obcym* 2Kor 10,16; Ef 2,20
21. Ale tak, jak jest napisane: Ci, którym nie głoszono ujrzą Go, a ci, którzy nie słyszeli, zrozumieją*. **gr.: symiemi - por. Mt 13,51** Iz 52,15
22. Dlatego też wiele doznawałem przeszkód, *aby* przyjść do was. Rz 1,13
23. Lecz teraz, nie mając już miejsca w tych okolicach, a od wielu lat mając pragnienie przyjść do was, 1Tes 3,10; Rz 1,10
24. Może* gdy** udam się do Hiszpanii, przyjdę do was; bo mam nadzieję, przechodząc ujrzeć was i przez was zostać tam wyprawiony***, jeślibym najpierw wami *choć* częściowo został nasycony****. **gr.: ean - jeśli, gdyby*
***gr.: hos - jak, gdy; ***gr.: propempo - por. 1Kor 16,6* ****gr.: empiplemi - napełnić do końca, nakarmić, nasycić*
25. A teraz idę do Jerozolimy, służąc* świętym. **gr.: diakoneo - być sługą, troszczyć, pomagać, usłużyć*
26. Upodobało się bowiem Macedonii i Achai złożyć pewną składkę* na ubogich *pośród* świętych** w Jerozolimie. Dz 11,29;
**dosł.: mieć wspólnotę, mieć udział* 2Kor 8,1; Ga 6,6
***gr.: hagios - por. Hbr 13,24**, tu: zwyczajowa nazwa uczniów*
27. To postanowiły*, bo są ich dłużnikami; bo jeśli poganie stali się uczestnikami** tego, co duchowe, to winni *są* usłużyć*** im i w *tym,* co cielesne. Rz 11,17; 1Kor 9,11
lub: znalazły w tym upodobanie; **wspólnikami; ***por. w. 16
28. Gdy więc to wypełnię i zapieczętuję* *dla* nich ten plon, odejdę *i* przez was, *udam się* do Hiszpanii. **być może: otrzymam dowód przekazania*
29. Wiem natomiast, że idąc do was, przyjdę z pełnym* błogosławieństwem Ewangelii Chrystusa. **gr.: pleroma - por. J 1,16**
30. A proszę* was, bracia, przez Pana naszego Jezusa Chrystusa i przez** miłość Ducha, abyście razem ze mną walczyli w modlitwach za mnie do Boga, Rdz 32,24;
**lub: zachęcam; **przez wzgląd na* 2Kor 4,5.11; Kol 4,12
31. Abym został uratowany od nieposłusznych* w Judei, i aby służba moja na rzecz Jerozolimy stała się godna** przyjęcia *przez* świętych. 2Tes 3,2; 2Tm 3,11; 2Kor 8,4
**gr.: apeitheo - odmówić wiary, być nieposłusznym - por. Dz 19,9* **gr.: euprosdektos - chętnie przyjmowany, uznany, zadowalający*
32. Abym w radości przyszedł do was za wolą Bożą i razem z wami *zaznał* odpoczynku*.
**gr.: synanapauomai - odpoczywać razem, doznać ulgi*
33. A Bóg pokoju *jest** z wami wszystkimi. Amen. **lub: niech będzie* 2Tes 3,16; Rz 16,20

16 A polecam wam Febę, siostrę naszą, która jest służebnicą* zboru w Kenchreach, **gr.: diakonos - rodzaj żeński* 2Kor 3,1; Dz 18,27
2. Abyście ją przyjęli w Panu *w sposób* godny świętych i dopomogli jej, gdyby was w jakiejkolwiek sprawie potrzebowała; albo-

wiem i ona stała się opiekunką* wielu, *także* i *dla* mnie samego. Mt 10,40;
**tj. opiekunka troszcząca się o innych, wspierająca z własnych zasobów, gr.: prostatis, łac.: patrona* Flp 1,27; Dz 9,36
3. Pozdrówcie* Pryscyllę i Akwilę, współpracowników moich w Chrystusie Jezusie,
**lub: wziąć w objęcia, przyjąć z radością, dobrze życzyć - występuje w Rz 16,3-23* Dz 18,2; 1Kor 16,19; 2Tm 4,19
4. Którzy za moją duszę* nadstawili** swoją szyję**, którym nie tylko ja dziękuję, ale i wszystkie zbory z pogan;
**gr.: psyche - życie, osoba, dusza; **idiom - narazili swoje życie* Flp 2,30; 1Tes 2,14
5. Także zbór*, który jest w ich domu. Pozdrówcie Epeneta, umiłowanego mojego, który jest pierwociną** Achai w Chrystusie.
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie*
***gr.: aparche - pierwszy plon, osoby pierwsze z tej samej grupy lub klasy* Rz 11,16; Jk 1,18; Obj 14,4
6. Pozdrówcie Marię, która wiele trudziła* się dla nas. Mt 27,55; Rz 16,12; 1Tm 5,10
**gr.: kopiao - być znużonym, pracować aż do znużenia*
7. Pozdrówcie Andronika i Junię, krewnych* moich i współwięźniów moich, którzy są zaszczytnie znani między apostołami, którzy i przede mną byli w Chrystusie. **lub: rodaków*
8. Pozdrówcie Ampliasa, umiłowanego* mojego w Panu. **gr.: agapetos - por. Rz 1,7**
9. Pozdrówcie Urbana, naszego współpracownika* w Chrystusie, i Stachysa, umiłowanego mojego. **gr.: synergos - pomocnik, współpracownik*
10. Pozdrówcie Apellesa, doświadczonego* w Chrystusie. Pozdrówcie tych, *którzy są* z** *domu* Arystobula**. 1P 1,7; 1Kor 11,19; Flp 2,22
**gr.: dokimos - wypróbowany, doświadczony, przyjęty*
***dosł.: (sług?) od Arystobula - tj. wnuka Heroda Wielkiego*
11. Pozdrówcie Herodiona, mojego krewnego*. Pozdrówcie tych, którzy są z domu Narcyza, będących w Panu. **lub: rodaka*
12. Pozdrówcie Tryfenę i Tryfozę, które trudzą* się w Panu. Pozdrówcie Persydę, umiłowaną, która wielce trudziła się w Panu.
gr.: kopiao - por. w. 6 Kol 4,12; Mt 9,38; 1Tes 5,12
13. Pozdrówcie Rufusa, wybranego* w Panu, i matkę jego, i moją. J 15,16; Ef 1,4; 2Tes 2,13
**gr.: eklektos - wybrany, upatrzony, wyborny tj. najlepszy w swym rodzaju lub kategorii, wyjątkowej doskonałości*
14. Pozdrówcie* Asynkrytusa, Flegonta, Hermasa, Patroba, Hermesa i braci, *którzy są* z nimi. **gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć*
15. Pozdrówcie Filologa i Julię, Nereusza i jego siostrę, i Olimpasa, i wszystkich świętych*, *którzy są* z nimi. **gr.: hagios - por. Hbr 13,24***
16. Pozdrówcie jedni drugich pocałunkiem* świętym. Pozdrawiają was zbory Chrystusa.
gr.: filema od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15**
17. A proszę was, bracia, abyście uważali* na tych, którzy czynią podziały i zgorszenia wbrew tej nauce, której się wy nauczyliście**; i odstąpcie*** od nich. Mt 18,17; 2Tes 3,6
**gr.: skopeo - przyglądać się, baczyć, uważnie patrzeć*
***gr.: manthano - nauczyć się przez używanie i praktykę, usłyszeć*
****gr.: ekklino - odchylić się, zmienić kierunek, odstąpić*
18. Tacy bowiem nie służą naszemu Panu Jezusowi Chrystusowi, ale swojemu własnemu brzuchowi, a gładkimi słowami i schlebianiem zwodzą* serca prostodusznych**.
gr.: eksapatao - oszukać - por. Rz 7,11* 2Krn 18,5-17; Ga 1,10
***gr.: akakos - nieznający zła, niewinny, prostoduszny*
19. Bo *wieść* o waszym posłuszeństwie dotarła do wszystkich. Dlatego raduję się z waszego powodu; a chcę, abyście prawdziwie byli mądrymi w tym, co dobre, a czyści* wobec zła. 1Tes 1,8; Flp 2,15; Mt 10,16
**gr.: akieraios - czysty, niezmieszany, prostoduszny, szczery*
20. A Bóg pokoju szybko zetrze* szatana pod waszymi stopami. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami. Amen. Rdz 3,15; Łk 10,19
**gr.: sintribo - zmiażdżyć, zdeptać, zetrzeć w pył, rozerwać*
21. Pozdrawiają was Tymoteusz, mój współpracownik* i Lucjusz, i Jazon, i Sozypater, moi krewni**. Dz 16,1; Flp 2,19; Hbr 13,23
**gr.: synergos - por. w. 9*; **lub: rodacy*
22. Pozdrawiam was ja, Tercjusz, który napisałem ten list w Panu. Ga 6,11; Rz 16,8; Kol 3,17
23. Pozdrawia was Gajus, gospodarz* mój i całego zboru. Pozdrawia was Erast, zarządca** miasta, i brat Kwartus; 1Kor 1,14;
**lub: goszczący mnie; **skarbnik* 3J 1,1; Dz 19,22
24. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami wszystkimi. Amen. 1Kor 16,23; 1Tes 5,28
25. A Temu natomiast, który ma moc was utwierdzić według mojej Ewangelii i głoszenia Jezusa Chrystusa, według objawienia* tajemnicy, *która* jest od czasów wiecznych zakryta milczeniem**, 2Kor 4,3; Ef 3,3; 1P 1,10-12
**gr.: apokalypsis - por. Ga 1,12*; **lub: utrzymana w tajemnicy*
26. A która teraz została ujawniona także przez Pisma prorockie zgodnie z rozkazem wiecznego Boga *oraz* oznajmiona wszystkim narodom, *aby je przyprowadzić* do posłuszeństwa* wiary; **por. Rz 1,5*** Tt 1,3; Dz 13,46
27. Jedynemu mądremu Bogu, przez Jezusa Chrystusa – Jemu chwała* na wieki**. Amen.
gr.: doksa - por. Rz 8,21; **gr.: aion - por. 1Kor 1,20**

Pierwszy list apostoła Pawła do Koryntian

1 Paweł, powołany apostoł Jezusa Chrystusa z[*] woli[**] Boga, i Sostenes, brat,
[*]gr.: dia - ze względu na, dla, z powodu 1Tm 1,1; J 15,16; Tt 1,1
[**]gr.: thelema - wola, pragnienie, upodobanie, wybór

2 Zborowi[*] Boga w Koryncie, *do tych,* którzy są uświęceni w Chrystusie Jezusie, powołanym świętym, ze wszystkimi, którzy wzywają imienia Pana naszego Jezusa Chrystusa na każdym miejscu – ich, a także i naszym.
[*]gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, społeczność, zebranie publiczne Dz 20,28; 1Tm 3,5; Ef 5,26

3 Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego, i od Pana Jezusa Chrystusa.

4 Dziękuję Bogu mojemu zawsze za was z powodu łaski Boga, która wam została dana w Chrystusie Jezusie,

5 Że we wszystkim zostaliście ubogaceni w Nim, we wszelkim słowie i we wszelkim poznaniu[*]; 2Kor 9,11; Ef 2,7; Rz 11,12; 1Kor 14,26
[*]gr.: gnosis - poznanie, nawiązanie głębokiej więzi i relacji

6 Tak, jak świadectwo Chrystusa zostało utwierdzone[*] w was. Dz 20,24; 1Kor 2,1; Obj 1,9
[*]gr.: bebaioo - uczynić trwałym, zapewnić, utwierdzić w czymś

7 Tak też nie brakuje wam żadnego daru[*] łaski[*], *wam, którzy* oczekujecie objawienia Pana naszego Jezusa Chrystusa, Mt 25,1;
[*]gr.: charisma - dar łaski 1Kor 4,5; 1Tes 1,10

8 Który też utwierdzi was aż do końca, *jako* nienagannych[*] w dniu Pana naszego Jezusa Chrystusa. Flp 1,6; 2,15; 1Tes 5,23
[*]lub: bez zarzutów, nie można pociągnąć do odpowiedzialności

9 Wierny[*] jest Bóg, przez którego zostaliście powołani do społeczności[**] Jego Syna Jezusa Chrystusa, Pana naszego. 1Kor 10,13;
*[*]lub: godny zaufania; [**]por. Dz 2,42**[*]* Hbr 10,23; 1J 1,3.7

10 A wzywam[*] was, bracia, przez imię Pana naszego Jezusa Chrystusa, abyście wszyscy mówili to samo, żeby nie było między wami rozłamów[**] i abyście byli zespoleni jednym duchem i jedną myślą. Rz 15,5; 16,17; Flp 1,27
[*]lub: zachęcam, proszę; [**]gr.: schisma - rozdarcie (szaty)

11 Zostało mi bowiem oznajmione o was, moi bracia, od domowników Chloi, że wśród was są spory[*]. *[*]lub: kłótnie* Flp 2,14; Jk 4,1

12 A mówię o tym, bo każdy z was dobitnie mówi: Ja jestem Pawła, a ja Apollosa, a ja Kefasa[*], a ja Chrystusa. 1Kor 3,4; Dz 18,24
*[*]aram.: imię Piotra - kamyk, fragment skały - por. J 1,42**

13 Rozdzielony[*] jest Chrystus. Czy Paweł został za was przybity do krzyża lub w imię Pawła zostaliście ochrzczeni[**]? 2Kor 11,4
[*]lub: rozczłonkowany - tryb orzekający; [**]zanurzeni

14 Dziękuję Bogu, że nie ochrzciłem nikogo z was, z wyjątkiem Kryspusa i Gajusa;

15 Aby ktoś nie powiedział, że chrzciłem[*] w moje imię. *[*]gr.: baptidzo - por. Mt 3,11**

16 Ochrzciłem też i dom Stefana; w końcu nie wiem, czy kogoś innego ochrzciłem.

17 Bo Chrystus nie posłał mnie chrzcić, ale głosić Ewangelię, nie w mądrości słowa, by krzyż Chrystusa nie został pozbawiony swojego znaczenia[*]. J 4,2; 1Kor 15,1
[*]gr.: kenoo - uczynić pustym, daremnym, pozbawić mocy

18 Bo Słowo *o* krzyżu dla tych, którzy istotnie giną[*], jest głupstwem; ale *dla* nas, którzy jesteśmy zbawiani, jest mocą Bożą. Ga 6,12;
[*]lub: idą ku zgubie 2Kor 2,15; 2Tm 1,9

19 Napisano bowiem: Zniszczę mądrość mądrych, a zrozumienie[*] rozumnych odrzucę.
*[*]gr.: synesis - por. Kol 1,9** Iz 29,14; Jr 8,9; 49,7

20 Gdzie *jest* mądry? Gdzie uczony w Piśmie? Gdzie badacz tego wieku[*]? Czyż Bóg nie uczynił głupią mądrość tego świata[**]?
[*]gr.: aion - odcinek czasu, epoka, eon, wieczność 2Sm 15,31;
[**]gr.: kosmos - układ, porządek, świat materialny, wszechświat, porządek świata wrogi Bogu Iz 19,12; 33,18; 44,25

21 Skoro bowiem w mądrości Boga, świat nie poznał Boga przez mądrość[*], upodobało się Bogu, przez głupie głoszenie zbawić wierzących. Rz 1,20-22; 10,14; Tt 1,3
[*]gr.: sofia - mądrość, pełnia i obfitość inteligencji, zakres wiedzy

22 A gdy Żydzi domagają[*] się cudu[**], a Grecy szukają mądrości, Wj 4,1; Mt 12,38; J 4,48
*[*]gr.: aiteo - prosić, błagać, używać; [**]gr.: semeion - por. J 4,54**

23 My jednak głosimy Chrystusa, który jest ukrzyżowany, *dla* Żydów *to* wprawdzie zgorszenie[*], a *dla* Greków głupota, Ga 6,14;
*[*]lub: powód potknięcia, pułapka - por. J 16,1** Rz 9,32; 1P 2,8

24 Lecz dla samych powołanych, i Żydów,

i Greków, głosimy Chrystusa – moc Boga
i mądrość Boga. 2Kor 6,7
25. Gdyż *to, co* głupie *u* Boga mądrzejsze
jest od ludzi, a *to, co* słabe u Boga mocniejsze jest od ludzi.
26. Przypatrujcie się bowiem swojemu powołaniu, bracia, że niewielu *jest* mądrych
według ciała, niewielu możnych, niewielu
szlachetnie urodzonych*; **lub: szlachetnego rodu*
27. Ale *to, co* głupie *dla* świata, wybrał* Bóg,
by zawstydzać mądrych; i słabych ze świata wybrał Bóg, aby zawstydzać** mocnych;
**gr.: eklegomai - wybrać, upatrzyć, wybrać na urząd* Pwt 7,6;
***w tekście gr. - zdanie zamiarowe* Mt 22,14; 1P 2,9
28. I *to, co jest* niskiego rodu u świata, i *to,*
co jest wzgardzone, wybrał Bóg, i co jest* niczym*, aby zniszczyć** to, co jest czymś***,
**gr.: me ounta - nie będący; ***gr.: ounta - będący* Ef 1,4
***gr.: katargeo - wykazać bezużyteczność, unieważnić, usunąć, uczynić bezczynnym, sprawić nieskuteczność, pozbawić wpływu*
29. Aby przed Jego obliczem nie chlubiło*
się żadne ciało. **gr.: kauchaomai - chełpić się - Flp 1,26**
30. Lecz przez Niego wy jesteście w Chrystusie Jezusie, który *dla* nas stał się mądrością od Boga, zarówno sprawiedliwością*,
i uświęceniem, i odkupieniem, **por. Rz 3,25***
31. Aby tak, jak jest napisane: Kto się chlubi, niech się chlubi w PANU. Jr 9,23

2 A ja, gdy przyszedłem do was, bracia, nie
przyszedłem z wyniosłością słowa lub mądrości, głosząc wam świadectwo Boże.
2. Albowiem rozsądziłem, aby nie znać nic
innego między wami, z wyjątkiem Jezusa Chrystusa, i to ukrzyżowanego*. Ga 6,14; Flp 3,8
**dosł.: jest ukrzyżowany - czas teraź. wymik. z czasu przeszłego*
3. A ja stanąłem przed wami w słabości,
w bojaźni i z wielkim drżeniem.
4. A moje słowo i moje głoszenie nie *było*
w przekonywujących słowach ludzkiej mądrości, ale w manifestacji* Ducha i mocy,
**gr.: apodeiksis - czynienie jawnym, wykazanie dowodu, przejaw*
5. Aby wiara wasza nie była *oparta* na mądrości ludzkiej, ale na mocy Bożej. 2Kor 6,7
6. Mądrość natomiast głosimy* między doskonałymi, ale mądrość nie tego wieku, ani
władców tego wieku, tracących na znaczeniu**. **dosł.: mówimy; **por. 1Kor 1,28*** Flp 3,12; Jk 3,2
7. Ale głosimy mądrość Bożą, ukrytą w tajemnicy, którą Bóg przeznaczył* przed wiekami dla naszej chwały, 2Tes 2,7; Obj 17,5
**gr.: prooridzo - ustalić coś z góry, wyznaczyć zawczasu*
8. Której żaden z władców tego wieku* nie
poznał**; bo gdyby poznali, nie ukrzyżowaliby Pana chwały; Dz 13,27; 1Tm 1,13; Jk 2,1
gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu; **gr.: ginosko - Mt 12,15
9. Lecz, jak jest napisane: Czego oko nie
widziało i ucho nie słyszało, i co nie wstąpiło do ludzkiego serca, to przygotował Bóg tym, którzy Go miłują. Iz 64,4; Rz 11,33; Jk 1,12; 2,5
10. Nam natomiast objawił to Bóg przez
swojego Ducha; Duch bowiem bada* wszystko i głębokości Boga. **lub: przeszukuje*
11. Bo któż z ludzi zna* to**, *co* ludzkie, jak
tylko*** duch ludzki w nim? Tak i to**, *co*
z Boga, nikt nie zna*, jak tylko*** Duch Boga.
**gr.: eido - por. 2Kor 5,11*; **dosł.: te; ***lub: jeśli nie, z wyjątkiem*
12. Ale my nie przyjęliśmy ducha świata,
lecz Ducha, *który jest* z Boga, abyśmy znali*
to *wszystko,* co zostało nam darowane przez Boga; **gr.: eido - por. 2Kor 5,11** Rz 8,5; Ef 2,2; 1J 4,5
13. O których też mówimy, nie w słowach
nauczanych *przez* ludzką mądrość, lecz *w słowach* nauczanych *przez* Ducha Świętego,
i *to, co* duchowe z duchowymi łączymy*.
**gr.: synkrino - łączyć, zestawiać, porównywać* Kol 3,16
14. Jednak zmysłowy* człowiek nie przyjmuje tych *rzeczy,* które są z Ducha Bożego;
albowiem są *dla* niego głupotą i nie może
ich poznać, ponieważ duchowo są rozsądzane**. **gr.: psychikos - we władaniu duszy, duszewny; **w. 15**
15. Ale duchowy *człowiek* wprawdzie rozsądza* to wszystko, lecz sam przez nikogo
nie jest rozsądzany*. J 7,24; 1Tes 5,21; 1J 4,1
**gr.: anakrino - badać, zgłębiać, dociekać, przesłuchiwać*
16. Kto bowiem poznał* myśl** Pana, *kto* Go
pouczy? Ale my mamy myśl** Chrystusa.
**gr.: ginosko - por. Mt 12,15*; **gr.: nous - umysł, rozum, konkretny tryb myślenia, trzeźwy osąd, zdolność pojmowania*

3 A ja, bracia, nie mogłem do was mówić
jako do duchowych, ale jako do cielesnych*, i jako do niemowląt w Chrystusie.
gr.: sarkikos - we władaniu ciała - por. w. 4 1Kor 2,14; Rz 7,14
2. Mleko dałem wam pić, a nie pokarm* *stały,* bo jeszcze nie mogliście *go przyjąć;* a i teraz jeszcze nie możecie, Hbr 5,12; 1P 2,2;
**gr.: broma - to, co jadalne, pokarm, żywność* J 16,12
3. Jeszcze jesteście cieleśni. Skoro bowiem
między wami *jest* zazdrość i spory, i podziały*, to czyż nie jesteście cieleśni i czy nie postępujecie po ludzku**? Rz 8,5; Ef 2,2; 1P 4,2
**gr.: dichostasia - bunt, waśnie, rozłam; **dosł.: według człowieka*

4. Skoro bowiem mówi ktoś: Ja właściwie jestem Pawła, a inny: Ja Apollosa, czyż nie jesteście cieleśni*? 1Kor 1,12; Kol 2,11
**gr.: sarkikos - we władaniu ciała, kierowany żądzą ciała*
5. Kim więc jest Paweł? Kim Apollos? Czyż nie sługami tylko, przez których uwierzyliście, *tak* też, jak każdemu dał Pan?
6. Ja zasadziłem, Apollos podlał, ale wzrost* dał Bóg. **gr.: auksano - pomnażać, sprawiać rozwój*
7. Tak że ani ten, kto sadzi, jest kimś*, ani ten, który podlewa, ale Bóg, który daje wzrost. **dosł.: czymś* Ps 115,1; J 15,5; Ga 6,3
8. A ten, który sadzi, i *ten,* który podlewa, są jedno, a każdy otrzyma swoją zapłatę stosownie do własnego trudu*. 1Kor 9,17; Mt 10,41
**gr.: kopos - ciężka praca połączona z uciskiem i mozołem*
9. Jesteśmy bowiem Bożymi współpracownikami, a *wy* Bożą rolą, Bożą budowlą jesteście. 2Kor 6,1; J 15,1; 1Tm 3,15; 1P 2,5
10. Według łaski Bożej, która została mi dana, jako mądry mistrz budowlany* założyłem fundament, a inny na nim buduje; a każdy niech uważa**, jak na nim buduje. Ef 2,20;
**lub: architekt; **baczy, uważnie patrzy* 1Tm 4,16
11. Albowiem fundamentu* innego nikt nie może założyć, obok tego, który jest założony, a którym jest Jezus Chrystus. Iz 28,16; Dz 4,11
**gr.: themelios - podwaliny, podstawa, fundament, początek*
12. A jeśli ktoś *na* tym fundamencie buduje ze złota, srebra, drogich kamieni, drewna, siana *lub ze* słomy, 2Tm 2,20; 1P 1,7
13. *To* dzieło każdego stanie się widoczne; ten* dzień bowiem to pokaże, gdyż w ogniu jest *ono* objawiane; a jakie jest dzieło każdego, ogień doświadczy**. 2Tm 4,12; 2P 3,10
**lub: ów dzień (Pana?); **lub: wypróbuje, zbada*
14. Jeśli czyjeś dzieło, które budował będzie trwać, otrzyma zapłatę. 1Kor 9,25; Flp 4,1
15. Jeśli czyjeś dzieło spłonie, ten poniesie szkodę*; lecz on sam zostanie zbawiony, tak jednak, jak przez ogień. **lub: stratę* Am 4,11
16. Czy nie wiecie, że jesteście świątynią Bożą i Duch Boży mieszka* w was? Rz 8,9;
**gr.: oikeo - mieszkać, żyć, przebywać* 1Kor 6,19; 2Kor 6,16
17. Jeśli ktoś niszczy świątynię Bożą, tego zniszczy Bóg, albowiem świątynia Boża jest święta, a wy nią jesteście.
18. Niech nikt samego siebie nie zwodzi; jeśli komuś z was wydaje się, że w tym *obecnym* wieku* jest mądry, niech stanie się głupi, aby stał się mądry. **gr.: aion - odcinek czasu, świat*
19. Albowiem mądrość tego świata* jest głupotą u Boga; gdyż jest napisane: On *jest tym,* który chwyta mądrych w ich przewrotności;
gr.: kosmos - świat, ludzie na świecie, ład - Ga 6,14 Hi 5,13
20. I ponownie: PAN zna myśli* mądrych, że są jałowe**. **lub: rozważania, dysputy; **próżne, czcze*
21. Tak więc, niech nikt nie chlubi się ludźmi; wszystko bowiem jest wasze, Jr 9,22-23
22. Czy Paweł, czy Apollos, czy Kefas, czy świat, czy życie, czy śmierć, czy to, co nastaje, czy to, co ma nastąpić; wszystko jest wasze,
23. A wy *jesteście* Chrystusa*, a Chrystus Boga. **gr.: christos - Pomazaniec, Mesjasz, Namaszczony*

4 Tak niech nas człowiek zalicza* jako do poddanych** Chrystusa i szafarzy*** tajemnic Bożych. **gr.: logidzomai - zaliczać, uważać*
***gr.: hyperetes - wioślarz - niewolnik z najniższego pokładu, podwładny, sługa, niosący pomoc; ***lub: zarządca domu*
2. A tego w końcu wymaga się od szafarzy, aby każdy został znaleziony wiernym.
3. Ale mi najmniej *zależy* na *tym,* czy będę przez was sądzony*, czy przez ludzki dzień *sądu;* nawet i sam siebie nie sądzę.
gr.: anakrino - por. 1Kor 2,15 Ps 7,9; Rz 14,10; 2Kor 5,10
4. Niczego bowiem w sobie nie dostrzegam, ale nie przez to jestem uznany za sprawiedliwego; bo tym, *który* mnie sądzi, jest Pan.
5. Tak więc, nie sądźcie przed czasem, aż przyjdzie Pan, który też oświetli* *to, co* jest ukryte w ciemności, i ukaże zamysły** serc; a wtedy każdy będzie miał pochwałę*** od Boga. Jk 5,7; J 12,26; Mt 7,1; Rz 2,1; Jk 4,11
**lub: wydobędzie na światło; **plany; ***uznanie*
6. A to *wszystko,* bracia, odniosłem do siebie i do Apollosa z powodu was, abyście nauczyli się na nas, nie rozumieć ponad to, co jest napisane; abyście jeden ponad drugiego nie nadymali się *pychą* przeciwko innemu.
7. Albowiem kto ciebie wyróżnia? I co masz, czego byś nie otrzymał? A jeśli otrzymałeś, dlaczego chlubisz się, jakbyś nie otrzymał?
8. Już jesteście nasyceni, już wzbogaciliście się, bez nas zaczęliście królować; i obyście zaczęli królować, abyśmy i my razem z wami królowali! 1Kor 1,5; Rz 9,16; 12,3; Ga 6,3
9. Wydaje *mi* się bowiem, że Bóg nas apostołów pokazał *jako* ostatnich, jak skazanych na śmierć; gdyż staliśmy się publicznym widowiskiem* *dla* świata, aniołów i ludzi.
**dosł.: teatrem, miejscem przedstawień* Dz 19,29; Flp 1,29

10. My jesteśmy głupi ze względu na Chrystusa, ale wy jesteście rozumni w Chrystusie; my *jesteśmy* słabi, a wy mocni; wy *jesteście* szanowani*, a my w pogardzie**.
**lub: dostojni, wspaniali; **bez szacunku, lekceważeni*
11. Aż do obecnej chwili* i łakniemy, i pragniemy, i jesteśmy nadzy, i bywamy policzkowani**, i tułamy się, 1Kor 9,4; Rz 8,35;
**lub: godziny; **dosł.: bić jak niewolnika* 2Kor 11,23
12. I trudzimy się, pracując własnymi rękami; lżą* nas, my błogosławimy**; prześladują nas, my cierpliwie znosimy; 1Kor 9,6;
**lub: obrzucać obelgami; **wysławiamy* 1Tes 2,9; 2Tes 3,8
13. Bluźnią nam, zachęcamy*; staliśmy się jakby śmieciem świata i odpadkami u wszystkich, aż do teraz. **gr.: parakaleo - por. Tt 1,9**
14. Piszę to, nie *dlatego,* żeby was zawstydzać, ale jako moje dzieci umiłowane napominam* *was*. 1Kor 9,15; 1Tes 2,11; 2Kor 11,11
dosł.: kłaść do rozumu, korygować - por. 1Tes 5,12**
15. Bo choćbyście mieli dziesiątki tysięcy wychowawców* w Chrystusie, jednak ojców macie niewielu; bo ja, w Chrystusie Jezusie, zrodziłem was przez Ewangelię. **por. Ga 3,24**
16. Zachęcam więc was, stawajcie się moimi naśladowcami. 1Kor 11,1; J 10,4-5
17. Dlatego posłałem *do* was Tymoteusza, który jest moim umiłowanym dzieckiem i wiernym* w Panu; który wam przypomni moje drogi w Chrystusie, jak nauczam wszędzie, w każdym zborze. **lub: godnym zaufania*
18. Ale niektórzy nadęli się *pychą,* jak gdybym nie miał przyjść do was.
19. Lecz przyjdę do was szybko, jeżeli Pan zechce, i poznam nie słowo tych nadętych*, lecz moc. **gr.: fysioo - być nadętym, nosić się hardo*
20. Albowiem nie w słowie *tych nadętych przejawia się* Królestwo Boże, ale w mocy.
21. Co chcecie? Mam przyjść do was z* rózgą, czy też w* miłości *i w* duchu łagodności?
**gr.: en - z, na, w - stąd: z miłością i duchem łagodności*

5 Powszechnie* słyszy się o nierządzie między wami i to takim nierządzie, jaki nawet między poganami nie jest wymieniany**, że ktoś ma żonę swojego ojca. Mt 5,32; Kol 3,5
**lub: ogólnie, całkowicie, jednym słowem; **dosł.: nazwany*
2. A wy jesteście nadęci *pychą,* zamiast raczej* zasmucić** się, by został usunięty spośród was ten, który popełnił taki czyn.
**lub: bardziej, większym stopniu; **boleć nad tym* 2Kor 7,7
3. Ja wprawdzie chociaż jestem nieobecny ciałem, ale obecny duchem*, już zacząłem osądzać – tak jakbym *był* obecny – tego, *który to* uczynił, **gr.: pneuma - por. 2Tm 4,22**
4. *Gdy* zbierzecie się razem w imieniu Pana naszego Jezusa Chrystusa, wy i duch mój z mocą Pana naszego Jezusa Chrystusa,
5. Oddajcie takiego szatanowi na zgubę* ciała, aby duch został zbawiony** w dzień Pana Jezusa. Ps 109,6; 1Tes 5,3; 2Tes 1,9; 1Tm 6,9
**lub: ruinę, śmierć, zagładę; **gr.: sodzo - zbawić, uratować*
6. Wasze chlubienie się nie *jest* dobre*. Czy nie wiecie, że mała *ilość* kwasu całe ciasto zakwasza? **gr.: kalos - piękny, dobry, szlachetny* Ga 5,9
7. Wyczyśćcie więc stary kwas, abyście byli nowym ciastem, jako* że jesteście przaśni**; gdyż jako – *nasza* Pascha*** – został zabity na ofiarę za nas Chrystus. Iz 53,7; J 1,29; 1P 1,19
**gr.: kathos - tak jak, według tego jak, w tej mierze, gdyż*
***lub: bez kwasu; ***tj. baranek paschalny*
8. A tak, obchodźmy święto nie w starym zakwasie, ani w zakwasie złości i niegodziwości, ale w przaśnikach* szczerości** i prawdy.
**lub: bezkwasie; **czystości* Pwt 16,3; Flp 1,10; Joz 24,14
9. Napisałem wam w liście, abyście nie łączyli się* z nierządnikami**; 2Kor 6,14; Ef 5,11;
**lub: mieszać się razem, przestawać z kimś* 2Tes 3,14
***gr.: pornos - rozpustnik, nierządnik, człowiek wyuzdany*
10. Ale niewątpliwie nie z nierządnikami tego świata, lub chciwcami, lub zdziercami*, lub z bałwochwalcami; skoro jesteście zobowiązani** właśnie*** wyjść z tego świata.
por. w. 11; **lub: być winnym; ***gr.: ara - part. ze wzmoc.*
11. Lecz teraz napisałem wam, abyście nie łączyli się z kimś, jeśli *ten* jest nazwany bratem, a jest nierządnikiem lub chciwcem, lub bałwochwalcą, lub oszczercą*, lub pijakiem, lub grabieżcą**, *żebyście* z takim razem nie jadali. **lub: znieważać, rzucać obelgi, lżyć*
***gr.: harpaks - grabieżca, rabuś - por. 1Tes 4,17**
12. Bo *po* co mi sądzić tych z zewnątrz? Czy wy nie sądzicie tych, którzy są wewnątrz?
13. Tych z zewnątrz natomiast osądzi Bóg. Usuńcie* więc niegodziwego** spośród was samych. Hbr 13,4; Dz 17,31; Rz 2,16
**gr.: eksairo - podnieść lub zabrać z jakiegoś miejsca, usunąć*
***gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły*

6 Czy śmie* ktoś z was, mając sprawę z drugim, być sądzonym przed niesprawiedliwymi, a nie przed świętymi?
**lub: ma odwagę* Mt 18,15; Dz 18,14; 1Kor 16,5

2. Czy nie wiecie, że święci będą sądzić
świat? A jeżeli świat przez was jest sądzo-
ny, *to* czy jesteście niegodni sądzić *w spra-
wach* pomniejszych? Dn 7,22; Mt 19,28; Obj 2,26
3. Czy nie wiecie, że będziemy sądzić anio-
łów? A co dopiero sprawy życiowe*?
**gr.: biotikos - dotyczący życia, sposób życia* Łk 8,14; 2P 2,4
4. Wy więc, jeśli macie sprawy życiowe do
osądzenia, *to* tych, którzy są bez znaczenia*
w zborze, sadzacie *jako sędziów?*
**gr.: eksoutheneo - nie liczyć się, gardzić, być uważanym za nic*
5. Dla zawstydzenia was to mówię. Czy nie
ma między wami ani jednego mądrego, który
mógłby rozsądzić pomiędzy* swoim *jednym
a drugim* bratem? **gr.: ana meson - przez środek*
6. Ale brat z bratem sądzi się i to przed nie-
wierzącymi! Ps 133,1-3; Dz 7,26; 1J 2,9
7. Już to* więc jest całkowitą porażką dla**
was, że macie ze sobą *sprawy* sądowe. Czemu raczej nie znosicie niesprawiedliwości?
Czemu raczej nie ponosicie szkody***? **gr.: men
**dosł.: wśród; ***gr.: apostereo - okraść; pozbawić czegoś, obrabować*
8. Ale wy popełniacie niesprawiedliwość,
wyrządzacie szkodę i to braciom.
9. Czy nie wiecie, że niesprawiedliwi nie
odziedziczą Królestwa Bożego? Nie dajcie się
wprowadzać w błąd*; ani nierządnicy, ani bał-
wochwalcy, ani cudzołożnicy, ani zniewie-
ściali**, ani homoseksualiści, Ga 5,21;
**lub: dać się zwieść, nie łudzcie się* Pwt 22,5; 1Tm 1,10
***gr.: malakos - zniewieściałe, delikatne, młody chłopiec pasywny uczestnik aktu homoseksualnego*
10. Ani złodzieje, ani chciwcy, ani pijacy, ani
oszczercy, ani zdziercy* nie odziedziczą Kró-
lestwa Bożego. **lub: porywacz, rabuś, grabieżca*
11. A niektórzy z was takimi byli; ale obmy-
liście się; ale zostaliście poświęceni; ale zo-
staliście uznani za sprawiedliwych w imieniu
Pana Jezusa i w Duchu Boga naszego.
J 13,10; 15,3; Ef 5,26; Dz 26,18; 2Tes 2,13; 1P 1,2
12. Wszystko mi wolno, ale nie wszystko jest
pożyteczne; wszystko mi wolno, ale ja nie
będę przez coś owładnięty*. 2Tes 3,9;
**lub: być pod czyjąś władzą* 1Kor 10,23; Rz 14,14
13. Pokarm *jest* dla brzucha, a brzuch *jest*
dla pokarmów, ale Bóg i jedno i drugie zni-
szczy; ciało natomiast nie *jest* dla nierządu,
ale dla Pana, a Pan dla ciała.
14. Bóg natomiast i Pana wskrzesił*, i nas
wzbudzi** przez Jego moc. J 10,18; 11,25; Flp 3,21
**gr.: egeiro - uzbudzić ze śmierci; **gr.: eksegeiro - obudzić ze snu*
15. *Czy* nie wiecie, że ciała wasze są człon-
kami Chrystusa? *Czy* mam więc wziąć człon-
ki Chrystusa i uczynić je członkami nierząd-
nicy? Z pewnością nie*! **por. Rz 6,15*** Kol 2,19
16. Czy nie wiecie, że *ten, kto* jest złączony
z nierządnicą, jest *z nią* jednym ciałem?
Będą bowiem – mówi *Pismo** – ci dwoje
jednym ciałem. **por. Rdz 2,24* Mk 10,8; Ef 5,31
17. Ale kto łączy* się z Panem, jest *z Nim*
jednym duchem. **lub: jest łączony* J 17,21
18. Uciekajcie* przed nierządem. Wszelki
grzech, który uczyniłby człowiek, jest poza
ciałem; lecz oddający się nierządowi, grze-
szy względem własnego ciała. Rz 1,24; 1P 2,11
**gr.: feugo - wymknąć się, szukać bezpieczeństwa przez ucieczkę*
19. Czy nie wiecie, że ciało wasze jest świą-
tynią* Ducha Świętego, który jest w was, któ-
rego macie od Boga, i nie należycie do siebie
samych? **gr.: naos - por. 2Tes 2,4** 1Krn 29,14; 2Kor 6,16
20. Drogo bowiem jesteście kupieni. Oddaj-
cie więc chwałę Bogu w ciele waszym i w du-
chu waszym, one* są Boże. **dosł.: które* 1Kor 7,23

7 A co* do* *spraw,* o których mi pisaliście:
dobrze jest człowiekowi nie** dotykać**
kobiety. **gr.: peri de - fraza ma charakter epistolarny
tak jak w: 1Kor 8,1; 12,1;16,1.12; - por. 1Tes 5,1*; **gr.: me haptesthai - eufemizm - nie mieć do czynienia z kobietą, nie współżyć*
2. Jednak* z powodu nierządu, niech każ-
dy ma swoją żonę i niech każda ma własne-
go** męża. ***gr.: idios - swój własny, prywatny* Prz 5,18
**gr.: de - lecz, a, zaś, ale, jednak - tu: jako spójnik przeciwstawny*
3. Niech mąż oddaje z życzliwością* powin-
ność** żonie, podobnie i żona mężowi.
**lub: z dobrej woli; **gr.: ofeilo - być dłużnym, być winnym dobro*
4. Żona nie włada* swoim własnym ciałem,
ale mąż; podobnie i mąż nie włada* swoim
własnym ciałem, ale żona. **gr.: eksousia - Mt 10,1**
5. Nie pozbawiajcie się wzajemnie *tego;* chy-
ba że za wspólną zgodą na pewien okres,
aby mieć czas postu i modlitwy; potem po-
nownie bądźcie razem, aby was szatan nie
kusił z powodu waszej niepowściągliwości.
6. A to, *co* mówię, *mówię* z przyzwolenia*,
a nie z rozkazu. **lub: z wyrozumiałości, ustępstwa*
7. Chciałbym bowiem, aby wszyscy ludzie
byli jak ja; ale każdy ma swój własny dar ła-
ski od Boga, ten oto* taki, a ten taki. **gr.: men*
8. Mówię natomiast nieżonatym i wdowom:
Dobrze* jest dla nich, jeżeli pozostaliby *tak*
jak i ja. **gr.: kalos - por. 1Kor 5,6** 1Kor 7,26.32.34

9. Ale jeśli wytrzymać* nie mogą, niech się pobiorą; bo lepiej** się pobrać niż płonąć *namiętnością.* J 2,1-2; Hbr 13,4
**gr.: enkrateuomai - panować nad sobą, być powściągliwym*
***gr.: kreisson - lepszy, przewyższający rangą, bardziej korzystny*
10. A* tym, którzy są w małżeństwie, rozkazuję nie ja, lecz Pan: Żona nie *może* zostać oddzielona** od swojego męża. **gr.: de - w. 2**
**gr.: choridzo - rozdzielać, separować, oddalić, rozwieść się*
11. Lecz jeśli została oddzielona*, niech pozostaje niezamężna, albo *niech* pojedna** się z mężem, a mąż *niech* nie oddala żony.
**została oddzielona - wg Prawa kobieta nie mogła sama się rozwieść, jednak w kulturze greckiej miała takie prawo*
***dosł.: zostanie pojednana* Mt 5,31; Pwt 24,1-5
12. Lecz pozostałym mówię ja, nie Pan: Jeśli jakiś brat ma niewierzącą żonę, a ta zgadza się z nim mieszkać, niech jej nie oddala.
13. I żona, która ma niewierzącego męża, a on zgadza się z nią mieszkać*, niech go nie oddala. **gr.: oikeo - mieszkać, przebywać, żyć*
14. Albowiem niewierzący mąż jest* uświęcony przez żonę, i niewierząca żona jest* uświęcona przez męża; gdyż** wtedy dzieci wasze byłyby nieczyste, teraz natomiast są święte. **lub: został (a) - str. bierna; **skoro, jako, że*
15. A jeśli niewierzący oddziela się, niech jest oddzielony*; nie jest zniewolony** brat lub siostra w takich *przypadkach;* Bóg jednak powołał nas do pokoju. **dosł.: oddzielany* Rz 12,18
***gr.: douloo - podbić w niewolę - czas teraź. wymik. z czasu prze.*
16. Bo czy wiesz żono, że zbawisz męża? Lub czy wiesz mężu, że zbawisz* żonę?
**gr.: sodzo - ocalić, uratować, zbawić* Jk 5,19-20; 1P 3,1
17. Zatem niech każdy postępuje tak jak *mu* przydzielił* Bóg, jak każdego powołał Pan; tak też** zarządzam we wszystkich zborach.
**gr.: meridzo - rozdzielić na części, rozdawać, obdzielać; **lub: i*
18. *Jeśli* ktoś został powołany jako obrzezany, niech nie ukrywa* *obrzezania*; a jeśli ktoś został powołany jako nieobrzezany, niech się nie obrzezuje. **dosł.: naciągać sobie (napletek)*
19. Obrzezanie jest niczym i nieobrzezanie jest niczym, tylko zachowywanie* przykazań Bożych. **gr.: teresis - przestrzegać coś, strzec, areszt*
20. Każdy, w tym powołaniu, w którym jest powołany, niech pozostaje*. **lub: trwa* Łk 3,10
21. Zostałeś powołany* będąc niewolnikiem? Niech cię to nie martwi; ale jeśli możesz stać się wolnym, raczej *z tego* korzystaj**.
**gr.: kaleo - por. Mt 22,8*; **lub: posłuż się (tym)* 1Kor 12,13
22. Albowiem kto jest powołany w Panu będąc niewolnikiem, jest wyzwoleńcem* Pana; podobnie, kto jest powołany jako wolny, jest niewolnikiem Chrystusa. J 8,32; Kol 3,22; Flm 1,16
**gr.: apeleutheros - niewolnik, który został wyzwolony*
23. Drogo zostaliście kupieni*; nie stawajcie się niewolnikami ludzi. Dz 20,28; Tt 2,14; 1P 1,18
**gr.: agoradzo - kupować, być na rynku, wystawać na rynku*
24. Każdy w jakim *stanie* został powołany, bracia, niech w nim trwa przy Bogu.
25. A co do panien* nie mam rozkazu Pana; jednak wypowiadam zdanie**, jako ten, który dzięki miłosierdziu Pana jest godny zaufania.
**gr.: parthenos - dziewica; **lub: przedstawiam opinię, myśl*
26. Sądzę więc, że przy nastających *obecnie* trudach dobrze jest człowiekowi być takim:
27. Jesteś związany z żoną, nie szukaj uwolnienia*; *nie* jesteś złączony** z żoną, nie szukaj żony. Mt 2,14; Mt 5,31-32; 19,9; Mk 10,4
**gr.: lysis - uwolnienie więźnia, wykupienie, rozwiązanie*
***dosł.: jesteś uwolniony (rozwiązany) od żony - gr.: lyo - uwolnić, rozwiązać, w NP i LXX nigdy nie użyte w znaczeniu rozwodu*
28. A jeśli ożeniłeś się, nie zgrzeszyłeś; jeśli też panna* zaślubiła się, nie zgrzeszyła; jednak tacy będą mieli ucisk *w* ciele; lecz ja *chcę* was oszczędzić**. **gr.: parthenos - dziewica*
***gr.: feidomai - oszczędzać w sensie nie niszczyć*
29. A to mówię, bracia, że czas jest skrócony. Odtąd ci, którzy mają żony, *niech* żyją* jakby *ich* nie mieli; **dosł.: byliby* Ps 39,5; 103,15; Rz 13,11
30. A ci, *którzy* płaczą, jakby nie płakali; a ci, *którzy* się radują, jakby się nie radowali; a *którzy* kupują, jakby nie trzymali* *tego co pozyskali;* 1J 2,17
gr.: katecho - zatrzymać, wziąć, kontrolować - por. 2Tes 2,6
31. A którzy używają tego świata, jakby go nie nadużywali*; bo przemija postać** tego świata. **gr.: katachraomai - źle używać, użyć w pełni*
***gr.: schema - zewnętrzny wyraz, kształt, postać, figura*
32. A chcę, abyście byli wolni od trosk; nieżonaty troszczy się o *sprawy* Pana, *o to* jak podobać się Panu; Ef 5,25; Kol 3,19
33. A żonaty troszczy się o *sprawy* tego świata, jak podobać* się żonie. Łk 12,22
**gr.: aresko - zadowolić, dostosować się do pragnień*
34. Jest różnica* między mężatką a panną: niezamężna troszczy się o *sprawy* Pana, aby była święta i ciałem, i duchem; a mężatka troszczy się o *sprawy* tego świata, jak podobać się mężowi. **lub: tworzyć dwa obozy, być rozczłonkowany*
35. A to mówię dla waszej własnej korzyści, nie aby zarzucać na was pętlę*, lecz abyście

nieprzerwanie, dostojnie** i wytrwale *stali przy* Panu. **lub: sidło; **gr.: euschemon - szacownie, zewnętrzne piękno, przystojna mowa i zachowanie, wdzięk*

36. A jeżeli ktoś sądzi, że niestosownie postąpiłby wobec swojej panny, by miała przekroczyć lata *swej* młodości, oraz *że* tak powinno się stać, niech czyni co chce; nie grzeszy; niech się pobiorą. 1Sm 2,33

37. Kto jednak mocno postanowił w sercu, bez przymusu i panuje nad własną wolą, osądził to w swoim sercu, aby zachowywać swoją pannę *w dziewictwie,* dobrze czyni.

38. A tak, *kto* poślubia *swoją pannę,* czyni dobrze; a kto nie zaślubia, czyni lepiej.

39. Żona związana jest prawem do tego czasu, dopóki żyje jej mąż; jeśli jednak usnąłby* jej mąż, jest wolna by wyjść za mąż, za kogo chce, *byle* tylko w Panu. Pwt 7,3; Rz 7,2; **dosł.: został uśpiony - w przenośni - umarł* 2Kor 6,14

40. Ale według mojej rady jest szczęśliwsza*, jeśli tak pozostanie; a wydaje** *mi się*, że i ja mam Ducha Bożego. **lub: bardziej błogosławiona **gr.: dokeo - wydawać się, być zdania, przypuszczać, mniemać*

8 Co do ofiar składanych bożkom, wiemy, że wszyscy mamy poznanie*. Poznanie nadyma, ale miłość buduje. Rz 12,16; Dz 15,19 **gr.: gnosis - wiedza, poznanie, znajomość, intymna więź*

2. A jeśli ktoś mniema*, że coś zna**, niczego jeszcze nie zna*** tak, jak należało poznać***; **por. 7,40**; **gr.: eido - znać, wiedzieć, umieć; ***gr.: ginosko - w. 3**

3. Lecz jeśli ktoś miłuje Boga, ten *też* jest przez Niego poznany*. Wj 33,12; Na 1,7; Rz 8,28 **gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*

4. Co* do* pokarmów ofiarowanych bożkom, wiemy, że bożek na świecie jest niczym, ani *nie ma* żadnego innego boga, z wyjątkiem Jednego. **gr.: peri tes - por. frazę peri de w 1Kor 7,1* Ps 115,4

5. I chociaż rzeczywiście są tacy, *którzy* są nazwani bogami, czy to na niebie, czy to na ziemi – jest wielu *takich* bogów i panów,

6. Ale dla nas *jest* jeden Bóg Ojciec, z którego wszystko i my dla Niego, i jeden Pan Jezus Chrystus, przez którego wszystko, i my przez Niego. Ef 4,6; J 1,3; Hbr 1,3

7. Ale nie we wszystkich jest to poznanie; niektórzy natomiast z sumieniem* *pod wpływem* bożka jedzą *pokarmy* aż do teraz jako ofiarowane bożkowi, a sumienie* ich będąc słabe, jest plamione**. **gr.: syneidesis - por. Rz 9,1* **gr.: mołyno - zanieczyścić, skalać, splamić, skazić*

8. Ale pokarm nie stawia* nas przy Bogu; bo jeśli jemy, nic nie zyskujemy**; a jeśli nie jemy, nic nam nie brakuje***. Rz 14,17; Kol 2,20 **lub: stać blisko, przyprowadzić do; **obfitość, nadwyżka ***gr.: hystereo - spóźnić się, pozostać w tyle, mieć braki - Hbr 4,1**

9. Baczcie* natomiast, aby to wasze prawo *wyboru* nie było powodem potknięcia** dla słabych. **lub: strzec się; **gr.: proskope - powód do potknięcia*

10. Jeśli bowiem ktoś ujrzałby ciebie, *który* masz poznanie, spoczywającego *przy posiłku* w świątyni bożka, to czy słabe sumienie jego nie będzie pobudzone* do jedzenia *pokarmów* ofiarowanych bożkom? 1Kor 10,32 **dosł.: być zbudowanym, wzniesionym, nabrać śmiałości*

11. I *ulegnie* zgubie* *z powodu* twojego poznania** słaby*** brat, za którego Chrystus umarł. **dosł.: zgubi się - czas przyszły strona zwrotna **gr.: gnosis - por. w. 8*; ***dosł.: który jest słaby*

12. A tak, grzesząc wobec braci i raniąc* ich słabe** sumienie, grzeszycie wobec Chrystusa. **lub: uderzając; **chore* Wj 16,8; 1Sm 2,25; Mt 25,45

13. Dlatego, jeśli pokarm powoduje upadek* mojego brata, nie będę jadł mięsa** na wieki***, aby nie przyczynić się do upadku mojego brata. **gr.: skandalidzo - por. J 16,1** Rz 14,21; ***tj. mięsa ofiarnego; ***dosł.: na wiek* 1Kor 6,12; 2Kor 11,29

9 *Czy* nie jestem apostołem? *Czy* nie jestem wolny? Czy nie widziałem Jezusa Chrystusa, Pana naszego? *Czy* wy nie jesteście dziełem moim w Panu? 2Kor 11,5; 12,11

2. Jeśli dla innych nie jestem apostołem, to *dla* was rzeczywiście *nim* jestem; bo pieczęcią* mego apostolstwa wy jesteście w Panu. **gr.: sfragis - pieczęć, napis lub odcisk wykonany pieczęcią*

3. Moja obrona* przed *tymi,* którzy mnie sądzą jest taka: **gr.: apologia - por. Flp 1,7** 2Tm 4,16

4. Czy nie mamy prawa* zjeść i wypić? **gr.: eksousia - władza, autorytet, prawo, moc*

5. Czy nie mamy prawa brać z sobą siostry żony, jak i pozostali apostołowie i bracia* Pana, i Kefas? 1Tm 4,3; Tt 1,6; Hbr 13,4; Mt 12,46 **gr.: adelfos - brat w odróżnieniu od gr.: anepsios - kuzyn - Kol 4,10*

6. Czy ja jeden i Barnaba nie mamy prawa* nie pracować? *w. 4** Dz 4,36; 11,22; 13,1-2

7. Kto służy w wojsku* na własny koszt? Kto sadzi winnicę, a owocu jej nie spożywa? Lub kto pasie trzodę, a nie posila się jej mlekiem? **gr.: strateuomai - brać udział w wojnie, być żołnierzem w służbie czynnej* Pwt 20,6; Prz 27,18; 2Tes 3,7

8. Czy mówię to tylko po ludzku*? Czy i Prawo tego nie mówi? **dosł.: według człowieka*

9. Bo w Prawie Mojżesza jest napisane: Nie zawiążesz pyska młócącemu wołowi. Czy Bóg troszczy* się o woły? Pwt 25,4; 1Tm 5,18
**gr.: melo - martwić, troszczyć, zależeć komuś, obchodzić*
10. Czy nie mówi tego zwłaszcza ze względu na nas? Bo z powodu nas zostało napisane, że oracz powinien orać w nadziei, a młocarz młócić w nadziei, że w swojej nadziei będzie miał udział. Mt 24,22; Rz 15,4; 2Kor 4,15
11. Jeżeli my posialiśmy wam duchowe *dobra,* cóż to wielkiego, jeżeli będziemy żąć wasze *dobra* cielesne? Rz 15,27; Mt 10,10
12. Jeśli inni uczestniczą w waszym przywileju*, czemu raczej nie my? Nie skorzystaliśmy jednak z tego prawa, ale wszystko znosimy, abyśmy nie stwarzali jakiejś przeszkody Ewangelii Chrystusa. **dosł.: prawie* 2Kor 11,7; 12,13
13. Czy nie wiecie, że ci, którzy przy *rzeczach* poświęconych pracują, żyją* ze świątyni? A ci, którzy służą** przy ołtarzu, mają udział z *ofiar* ołtarza? **dosł.: spożywają* Lb 18,8; ***lub: być blisko, sumiennie służyć* Pwt 18,1-3; 1Kor 10,18
14. Tak też Pan rozporządził, aby ci, *którzy* głoszą Ewangelię, z Ewangelii żyli. 1Tm 5,17
15. Ja jednak z żadnej z tych *rzeczy* nie skorzystałem. A nie napisałem tego, aby tak się ze mną stało*; bo lepiej** jest dla mnie umrzeć, niż miałby mnie ktoś pozbawić tej chluby. **dosł.: we mnie; **gr.: kalos - por. 1Kor 5,6**
16. Bo jeśli głoszę Ewangelię, nie jest to moją chlubą, taka bowiem ciąży *na* mnie konieczność; a biada* mi, jeślibym nie głosił Ewangelii. **gr.: ouai - „och" - biada por. Mt 11,21**
17. Jeśli bowiem z własnej woli to czynię, mam zapłatę; a jeśli niechętnie, to sprawuję powierzone* mi szafarstwo**. Iz 6,8; 2Kor 8,12
**lub: obdarzyć zaufaniem - por. J 2,24*; **zarządzanie domem*
18. Jaka więc jest moja zapłata? *Taka,* abym głosząc Ewangelię, przedkładał* Ewangelię Chrystusa za darmo**, tak by nie używać mojego prawa, *jakie mam* z *racji* Ewangelii.
**gr.: tithemi - przedstawić, umieścić; **bez kosztów, bez nakładów*
19. Będąc bowiem wolny wobec* wszystkich, samego siebie uczyniłem niewolnikiem *dla* wszystkich, bym *tym* liczniejsze grono** pozyskał. **gr.: ek - od (wszystkich); **gr.: pleion - większa część*
20. I stałem się dla Żydów jak Żyd, aby pozyskać Żydów; dla tych, *którzy są* pod Prawem, jakbym był pod Prawem, abym pozyskał tych, *którzy są* pod Prawem; Rz 3,19; Ga 4,5
21. Dla tych, *którzy są* bez Prawa, jakbym był bez Prawa – chociaż nie jestem bez Prawa Bogu, lecz pod Prawem* Chrystusowi – aby pozyskać tych, *którzy są* bez Prawa**.
lub: zobowiązany przez Prawo; **por. Rz 2,12 Ga 2,3-4.12
22. Dla słabych stałem się jak słaby, abym pozyskał słabych. Dla wszystkich stałem się wszystkim, abym przynajmniej niektórych zbawił*. **lub: uratował* 1Kor 7,16; Rz 11,14; Jud 1,22-23
23. A to czynię dla Ewangelii, abym stał się jej uczestnikiem. Mt 5,10; 10,22; Mk 4,17; Łk 18,29
24. Czy nie wiecie, że biegnący na stadionie, wszyscy wprawdzie biegną, lecz jeden zdobywa nagrodę? Tak biegnijcie, abyście ją otrzymali*. **dosł.: pochwycili* Kaz 9,11; Jr 12,5; 2Tm 4,7
25. A każdy, który walczy* od wszystkiego się powstrzymuje, oni wprawdzie, aby otrzymać wieniec zniszczalny, my natomiast niezniszczalny. Flp 4,1; 1Tes 2,19; Jk 1,12; 1P 5,4
**gr.: agonidzomai - walczyć podczas igrzysk, zmagać się, bić*
26. Ja więc tak biegnę, nie jak w niepewne*; uderzam pięściami** nie jak *ten, kto* uderza*** w powietrze; **lub: na oślep; **boksuję; ***dosł.: uderzający*
27. Ale biję do sińców* moje ciało** i biorę je w niewolę***, bym innym głosząc, sam *czasem nie* został**** zdyskwalifikowany*****. Łk 9,25
**gr.: hypopiadzo - podbić komuś oko, stąd: dręczyć, umartwiać **gr.: soma - tu: fizyczne ciało - Kol 2,11*; ***lub: traktuję jak niewolnika; ****dosł.: stał się; *****odrzucony jako nienadający się*

10 Nie chcę natomiast, bracia, abyście nie wiedzieli*, że nasi ojcowie wszyscy byli pod obłokiem i wszyscy przeszli przez morze, Wj 14,19; 40,34; Ne 9,12; Ps 78,14
**gr.: agnoeo - być nieświadomym, nie rozumieć, nie wiedzieć*
2. I wszyscy w Mojżesza zanurzyli* się w obłoku i w morzu, **lub: ochrzcili się*
3. I wszyscy zjedli ten sam duchowy pokarm,
4. I wszyscy wypili ten sam duchowy napój; pili bowiem z duchowej skały, która im towarzyszyła – a tą skałą był Chrystus. Lb 20,11
5. Lecz w większości z nich Bóg nie miał upodobania; *ciała ich* bowiem zostały rozrzucone na pustyni. Lb 14,11-14; Ps 78,2
6. A te *wydarzenia* stały się dla nas przykładem*, abyśmy nie pożądali** złych *rzeczy,* jak oni pożądali**. **lub: wzorem; **usilnie pragnęli*
7. Nie stawajcie się też bałwochwalcami, jak* niektórzy z nich, jak jest napisane: Siadł lud, aby zjeść i wypić, i wstali, aby się bawić. **mss Byz - tak, jak* 1J 5,21; Obj 21,8; Wj 32,6

8. Nie oddawajmy* się nierządowi*, jak niektórzy z nich oddali się nierządowi i padło *ich* jednego dnia dwadzieścia trzy tysiące.
**gr.: porneuo - popełniać nierząd, uprawiać rozpustę seksualną*
9. Ani nie kuśmy* Chrystusa, jak niektórzy z nich kusili i poginęli** od węży. Lb 25,1
**lub: wystawiajmy na próbę; **dosł.: doprowadzili się do zguby*
10. Ani nie szemrajcie, jak niektórzy z nich szemrali i poginęli za *sprawą* Niszczyciela*.
**gr.: olotreutes - niszczyciel, dokonujący zagłady* Wj 15,24
11. To wszystko* natomiast, zdarzało się im dla przykładu**, a zostało napisane dla napomnienia*** nas, do których dosięgnął**** koniec wieków. **dosł.: te wszystkie; **lub: wzór* Lb 14,2; Jr 4,7;
****dosł.: wkładać do rozumu, pouczać; ****przyszedł* Wj 12,27
12. A tak, komu wydaje się*, że stoi, niech patrzy, aby nie upadł. **lub: mniema, sądzi*
13. Nie inna pochwyciła* was pokusa jak tylko ludzka; ale Bóg jest wierny**, On nie dopuści, abyście byli kuszeni*** ponad to, *co* możecie *unieść,* ale razem z pokusą uczyni i wyjście, abyście *ją* mogli *cierpliwie* dźwigać. **lub: dopaść, schwytać podstępem* 1J 1,9; Łk 16,26
***lub: godny zaufania; ***próba, doświadczenie*
14. Dlatego, moi umiłowani, uciekajcie* od bałwochwalstwa. **gr.: feugo - por. 1Kor 6,18**
15. Jako do rozsądnych* mówię; wy osądźcie, co mówię. **gr.: fronimos - por. Mt 25,2**
16. Kielich błogosławieństwa, który błogosławimy, czyż nie jest społecznością* krwi Chrystusa? Chleb, który łamiemy, czyż nie jest społecznością* ciała Chrystusa?
gr.: koinonia - wspólnota, współudział, współczucie - 2Kor 13,13
17. Bo *jak* jeden jest chleb, *tak* wielu nas jest jednym ciałem, wszyscy *mamy* bowiem cząstkę* z tego jednego chleba. Rz 12,5;
**lub: brać udział, uczestniczyć* 1Kor 12,12; Ef 4,25
18. Przyglądajcie się* Izraelowi według ciała; czyż ci, *którzy* jedzą ofiary, nie są uczestnikami ołtarza? **gr.: blepo - por. Mk 4,24**
19. Co zatem mówię? Że bożek* jest czymś, lub że ofiara złożona bożkom jest czymś?
**gr.: eidolon - wizerunek, obraz, idol, wytwór fantazji*
20. Raczej, że to, co ofiarowują poganie, ofiarowują demonom, a nie Bogu; a nie chcę, abyście stawali się wspólnikami* demonów.
Pwt 32,16-17; Ps 106,37-38; Obj 9,20
**gr.: koinonos - wspólnik, towarzysz, współpracownik*
21. Nie możecie pić kielicha Pana i kielicha demonów; nie możecie mieć udziału* w stole Pana i stole demonów**. **por. w. 17**
***gr.: daimonion - bóstwo dobre lub złe, moc boska, demon*
22. Czy *chcemy* pobudzać* Pana do zazdrości*? Czy jesteśmy mocniejsi od Niego?
**lub: pobudzać do gniewu, prowokować* Wj 20,5; Joz 24,19
23. Wszystko mi wolno*, ale nie wszystko jest pożyteczne; wszystko mi wolno, ale nie wszystko buduje. **lub: jest dozwolone*
24. Niech nikt nie szuka swego, lecz każdy tego, co drugiej *osoby.* Flp 2,4
25. Jedzcie wszystko, co sprzedaje się w jatkach*, o nic nie pytając** z powodu sumienia.
**lub: targowisko mięsne; **dosł.: dociekać, badać sądownie*
26. Albowiem PANA jest ziemia i *cała* jej pełnia*. **lub: wszystko to, co ją wypełnia*
27. A jeśli ktoś z niewierzących zaprosi was, a chcecie pójść, wszystko, co przed wami jest postawione, jedzcie, o nic nie pytając* z powodu sumienia. **por. w. 25***
28. Jeśli natomiast ktoś powiedziałby: To jest *ze* złożonej bożkom ofiary*; nie jedzcie z powodu tego, który to ujawnił i z powodu sumienia; gdyż PANA jest ziemia i cała *jej* pełnia. **dosł.: to jest ofiara złożona bożkom* Ps 50,12; 89,12
29. Mówię natomiast nie o twoim sumieniu, ale tej drugiej *osoby;* dlaczego bowiem inne sumienie* sądzi moją wolność?
gr.: syneidesis - por. Rz 9,1 Rz 14,15; 1Tes 5,22
30. A jeśli ja z wdzięcznością* biorę cząstkę *pokarmu,* dlaczego mają mi urągać *za to,* za co ja dziękuję? **lub: (dzięki) łasce*
31. Czy więc jecie, czy pijecie, czy cokolwiek czynicie, wszystko czyńcie na chwałę* Boga.
**gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor* Rz 14,1-9
32. Nie dawajcie zgorszenia* ani Żydom, ani Grekom, ani Kościołowi Boga; Ga 3,28; 1Tm 3,5;
lub: powodu do potknięcia - por. Dz 24,16* 1Kor 11,22
33. Tak jak i ja staram się we wszystkim podobać się wszystkim, nie szukając w tym korzyści własnej, lecz wielu, aby byli zbawieni.

11 Stawajcie się naśladowcami moimi, tak jak i ja *naśladuję* Chrystusa.
2. A chwalę was, bracia, że we wszystkim o mnie pamiętacie i jak wam przekazałem, *tak* przekaz* ten zachowujecie. 1Kor 15,2;
**tj. ustny przekaz, tradycja* 1Tes 4,2; 2Tes 2,15
3. A chcę, abyście wiedzieli, że głową każdego męża jest Chrystus*, a głową żony** mąż, a głową Chrystusa Bóg. Rdz 3,16; Ef 5,24
**gr.: christos - Mesjasz, Pomazaniec; **gr.: gyne - żona, kobieta*
4. Każdy mężczyzna*, gdy modli się lub pro-

rokuje mając *nakrytą* głowę**, hańbi*** swoją głowę. **gr.: aner - mąż, mężczyzna; **dosł.: mając na głowie; ***gr.: kataischyno - okryć wstydem, hańbić, zawstydzać*

5. I każda kobieta, gdy modli się albo prorokuje z nie nakrytą* głową, hańbi swoją głowę; bo jest jednym i tym samym, *z tą,* która została ogolona. **gr: akatakalyptos - niezakryty*

6. Albowiem jeśli kobieta nie jest nakryta, niech się też ostrzyże; a jeśli hańbiącą rzeczą jest dla kobiety być ostrzyżoną lub ogoloną, to niech jest nakryta.

7. Mężczyzna istotnie* nie powinien mieć nakrytej głowy, gdyż rozpoczyna** *jako* obraz i chwała Boga; kobieta natomiast jest chwałą mężczyzny. **gr.: men - part. uzmac.* Rdz 1,26; 5,1
***gr.: hyparcho - zaczynać na dole, rozpocząć, być, być gotowym*

8. Gdyż nie mężczyzna jest z kobiety, ale kobieta *jest* z mężczyzny.

9. Bowiem i mężczyzna nie jest stworzony ze względu* na kobietę, ale kobieta ze względu* na mężczyznę. Rdz 2,28; 1Tm 2,13
**gr.: dia - z powodu, dla, z tego powodu, dlatego też*

10. Dlatego kobieta powinna mieć na głowie *znak* władzy* *nad nią* ze względu** na aniołów. **dosł.: władzę mieć na głowie; **gr.: dia - por. w. 9**

11. Jednakże w Panu ani kobieta *nie jest* bez* mężczyzny, ani mężczyzna bez* kobiety.
**lub: niezależnie od, być oddzielonym* Mt 18,10; Hbr 1,14

12. Albowiem jak kobieta jest z mężczyzny, tak też mężczyzna przez* kobietę; a wszystko jest z Boga. **gr.: dia - z genitivem - przez, poprzez*

13. Osądźcie sami w sobie, czy przystoi kobiecie bez nakrycia modlić się do Boga?

14. Czyż i nie sama natura uczy was, że jeśli mężczyzna, nosi* długie* włosy*, jest to *dla* niego hańbą**? **gr.: komao - zapuszczać, nosić długie włosy; **atimia - dyshonor, brak czci, zniewaga, hańba* Rz 2,27

15. Ale jeśli kobieta nosi długie włosy, jest to *jej* chwałą, gdyż włosy dane jej są zamiast* okrycia**. **gr.: anti - w miejsce, za*
***gr.: peribolaion - zawój, szata, szczególnie luźno spadająca*

16. A jeśli ktoś myśli być kłótliwym*, my takiego zwyczaju** nie mamy, ani zbory Boga.
**gr.: filoneikos - miłujący wygrywać, kłótliwy, ambitny*
***gr.: synetheia - wspólna praktyka, intymna więź, obyczaj*

17. A to nakazując, nie pochwalam, że schodzicie się nie ku lepszemu, ale ku gorszemu.

18. Bo istotnie najpierw słyszę i po części wierzę, że gdy schodzicie się jako zbór, są* wśród was podziały**. **lub: rozpoczynają się* Jud 1,19
***gr.: schisma - rozdarcie, podział, rozbieżność poglądów*

19. Bo muszą być rozdwojenia* między wami, aby stali się widoczni ci, którzy są wypróbowani** wśród was. Tt 3,10; Dz 20,30
**gr.: hairesis - stronnictwa, herezje, rozłamy; **doświadczeni*

20. Gdy więc schodzicie się razem na to samo *miejsce,* to *jednak* nie jest *to* spożywaniem Wieczerzy Pańskiej;

21. Bo każdy kładzie przed sobą* własną wieczerzę by zjeść – i jeden jest głodny, drugi natomiast jest pijany. **lub: brać wcześniej, ubiec*

22. Czy nie macie domów, aby *tam* jeść i pić? Albo, czy gardzicie zborem Boga i zawstydzacie* tych, *którzy nic* nie mają? Co wam powiem? Czy mam was pochwalić? W tym was nie pochwalam. Prz 17,5
**gr.: kataischyno - okryć wstydem, hańbić, zawstydzać*

23. Albowiem ja otrzymałem od Pana *to,* co wam przekazałem*, że Pan Jezus tej nocy, w której był wydany, wziął chleb; Mt 26,26
**gr.: paradidomi - wydać, przekazać, powierzyć się, polecić*

24. A gdy podziękował*, złamał i powiedział: Bierzcie, zjedzcie; to jest moje ciało, które za was jest łamane; to czyńcie na moją pamiątkę. **gr.: eucharisteo - czynić dziękczynienie - Mt 26,27**

25. Tak samo i kielich, po spożyciu wieczerzy, mówiąc: Ten kielich – to jest nowe przymierze* we krwi mojej; to czyńcie, ilekroć będziecie pić, na moją pamiątkę. Łk 22,20;
gr.: diatheke - przymierze - Hbr 9,17 2Kor 3,6; Hbr 9,14

26. Bo ilekroć ten chleb jecie, a z kielicha tego pijecie, obwieszczacie śmierć Pana, aż* przyjdzie**. **dosł.: aż do kiedy On; **gr.: erchomai - Mt 25,13**

27. Tak więc, kto jadłby ten chleb, albo pił ten kielich Pana niegodnie*, będzie winien ciała i krwi Pana. **gr.: anaksios - lekceważąco, niegodnie*

28. Niech więc człowiek doświadcza* samego siebie i niech w ten sposób je z tego chleba, i z kielicha tego niech pije. Ps 26,2;
**lub: poddaje próbie, bada* Ag 1,5; Za 7,5

29. Bo kto je i pije niegodnie, nie rozróżniając ciała Pana, własny sąd je i pije.

30. Dlatego między wami jest wielu słabych i chorych, i liczni śpią*. **dosł.: są usypiani, umierają*

31. Bo gdybyśmy sami siebie osądzali, nie bylibyśmy sądzeni*. **lub: skazani* 1Kor 4,3

32. Lecz gdy jesteśmy sądzeni, przez Pana jesteśmy karceni*, abyśmy ze światem nie zostali skazani**. Ps 94,12; Prz 3,11; Hbr 12,5
**lub: wychowywani, dyscyplinowani; **potępieni, osądzeni*

33. A tak, moi bracia, gdy schodzicie się, aby zjeść, oczekujcie jedni na drugich.

34. A jeśli ktoś jest głodny, niech je w domu, abyście nie schodzili się na sąd. Co do pozostałych *spraw,* zarządzę, gdy przyjdę.

12 A co* do duchowych *darów,* bracia, nie chcę, abyście pozostali w niewiedzy. **gr.: peri de - por. 1Kor 7,1*; 1Tes 5,1** Rz 1,11; 1P 2,5

2. Wiecie, że gdy byliście poganami, do niemych bożków* was prowadzono i *daliście* się prowadzić. **gr.: eidolon - por. 1J 5,21**** 1Tes 1,9

3. Dlatego oznajmiam* wam, że nikt przemawiający w Duchu Boga nie mówi, że Jezus *jest* przeklęty**, i nikt nie może powiedzieć: Jezus *jest* Panem, jak tylko w Duchu Świętym. **lub: daję wam poznać, posiąść gruntowną wiedzę*
***lub: przekleństwo na Jezusa* 1Kor 8,6; J 13,13; Flp 2,10

4. A różne* są dary łaski**, ale Duch ten sam. **lub: rozdzielone; **gr.: charisma - dar łaski* Ef 4,7; Hbr 2,4

5. I różne są *rodzaje* służby*, ale Pan ten sam. **gr.: diakonia - służba, posługiwanie innym* 1P 4,10

6. I różne są *sposoby* działania*, ale Bóg ten sam, który sprawia wszystko we wszystkich. **gr.: energema - skutek działania, coś wykonanego, efekt*

7. A każdemu dawany jest przejaw* Ducha ku *wspólnemu* pożytkowi. **gr.: fanerosis - Łk 8,17**

8. Istotnie bowiem *jednemu* przez Ducha dane jest słowo mądrości, a innemu słowo poznania według tego samego Ducha, Rz 15,14

9. A innemu wiara w tym samym Duchu, a innemu dary* uzdrowień w tym samym Duchu, **gr.: charisma - dar łaski* Wj 15,26; 2Kor 4,13; Ef 2,8

10. A innemu dzieła mocy*, a innemu prorokowanie, a innemu rozróżnianie duchów, a innemu *rozmaite* rodzaje** języków, a innemu tłumaczenie języków. Łk 11,25; 1Kor 14,3
**gr.: energemata dynameon - dzieła mocy tj. dokonywanie cudów*
***gr.: genos - plemię, gatunek, rasa, rodzaj, krewni, zbiór jednostek*

11. A to wszystko sprawia jeden i ten sam Duch, rozdzielający stosownie* każdemu, tak jak chce. **gr.: idios - swój, własny, osobliwie, odpowiednio*

12. Gdyż tak jak ciało jest jedno, a członków ma wiele, a wszystkie członki ciała, *których* jest wiele, są jednym ciałem*, tak i Chrystus. **gr.: soma - por. Kol 2,11** 1Kor 10,17; Ef 4,4; Kol 1,18

13. Bo za sprawą* jednego* Ducha my wszyscy w jednym ciele zostaliśmy zanurzeni**, czy to Żydzi, czy Grecy, czy niewolnicy, czy wolni, i wszyscy zostaliśmy napojeni*** w**** jednym***** Duchu. **gr.: en eni - KJV, BG, BB - przez jednego*
**równie poprawnie: w jednym duchu - EIB, BW, BT, BP, KUL*
***gr.: baptidzo - por. Mt 3,11*; ***gr.: potidzo - otrzymać do wypicia, nawodnić, przepoić; ****gr.: eis en - w jednego lub ku jednemu*

14. Albowiem ciało nie jest jednym członkiem, ale wieloma. Ef 4,5; Kol 2,11

15. Jeśliby *nawet* powiedziała stopa: Ponieważ nie jestem ręką, nie jestem z tego ciała; czy dlatego nie jest z tego ciała?

16. A jeśliby powiedziało ucho: Ponieważ nie jestem okiem, czyż* wbrew temu nie jest z tego ciała? **dosł.: nie*

17. Jeśli całe* ciało *byłoby* okiem, gdzie *byłby* słuch? A jeśli całe ciało *byłoby* słuchem, gdzie *byłoby* powonienie? **gr.: holos - cały, zupełny*

18. A tymczasem Bóg umieścił* członki, każdy jeden z nich w ciele, tak jak chciał**. **gr.: tithemi - por. 1Kor 9,18*; **gr.: thelo - Mt 27,43***

19. A jeśli wszystkie* byłyby jednym członkiem, gdzie *byłoby* ciało? **gr.: panta - cały, każdy*

20. A teraz wprawdzie członków jest wiele, ale ciało *jest* jedno. Ef 4,4

21. Nie może więc oko powiedzieć ręce: Nie potrzebuję cię, albo z kolei głowa nogom: Nie potrzebuję was. Lb 10,31; Ne 4,16

22. Lecz o wiele bardziej te członki, które wydają się być słabsze w ciele, są niezbędne*; **gr.: anankaios - konieczny, nieodzowny, połączony więzami*

23. A te, *które* uważamy za mniej szacowne w ciele, te otaczamy większym* szacunkiem, a naszym intymnym** członkom *okazujemy* większą* przyzwoitość, **lub: szczególną*
***gr.: aschemon - nieprzystojny, nieprzyzwoity, sromotny*

24. Lecz nasze przyzwoite członki nie mają takiej potrzeby; lecz Bóg tak połączył* ciało, że dał *temu,* któremu brakuje *czci* większy szacunek, **gr.: synkerannymi - zmieszać coś z czymś*

25. Aby nie było w ciele rozdarcia*, ale by członki tak samo się o siebie nawzajem troszczyły**. **dosł.: rozdarcie - gr.: schisma - por. J 7,43**
***gr.: merimnao - troszczyć się, martwić, starać się, niepokoić*

26. A gdy jeden członek cierpi*, współcierpią *z nim* wszystkie członki; gdy *natomiast* doznaje chwały jeden członek, współradują się *z nim* wszystkie członki. **gr.: pascho - por. Mk 5,26**

27. Lecz wy jesteście ciałem Chrystusa, a z *osobna* członkami. Ef 5,23; Kol 1,24

28. I te właśnie *członki* Bóg ustanowił* w kościele: najpierw apostołów, po drugie proroków, po trzecie nauczycieli, potem *mających* przejawy mocy**, potem dary*** uzdrawiania***, pomocy, kierowania****, *różne* rodzaje języków. Rz 12,8; Hbr 13,17,24
**gr.: thitemi - umieścić, położyć, zrobić, przedstawić, nadać*
***dosł.: moce; ***dary łaski uzdrowień; ****lub: zarządzania*

29. Czy wszyscy *są* apostołami? Czy wszyscy prorokami*? Czy wszyscy nauczycielami? Czy wszyscy *mają* przejawy mocy?
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*
30. Czy wszyscy mają dary* uzdrowień? Czy wszyscy mówią *innymi* językami? Czy wszyscy je tłumaczą**? **gr.: charismata - dary łaski*
***gr.: diermeneuo - odsłaniać znaczenie czegoś, wyłożyć, wyjaśnić*
31. Starajcie się usilnie*|IMP o znaczniejsze dary; a ja wam lepszą** ukazuję drogę. Hbr, 11,4
lub: staracie|IND - 1Kor 14,1; **dosł.: w nadmiarze, doskonalszą*

13 Jeślibym mówił językami ludzi i aniołów, a nie miał miłości, staję się miedzią dźwięczącą lub cymbałem brzmiącym*.
**dosł.: czyniącym a-la-la* 1Tm 1,5; 1P 4,8
2. I jeśli miałbym proroctwo*, i znał wszystkie tajemnice, i miał wszelkie poznanie, i jeśli miałbym pełnię wiary, *tak* że przenosiłbym góry, a miłości bym nie miał, jestem niczym. **dosł.: prorokowanie* Ef 3,4; 1Tm 3,16
3. A choćbym część po części rozdał ubogim cały swój majątek, i choćbym swoje ciało oddał na spalenie, a miłości bym nie miał, nic mi to nie pomoże. Dn 3,28; Mt 6,1-4; J 15,13
4. Miłość cierpliwa jest, łagodna* jest, miłość nie zazdrości, miłość nie jest chełpliwa, nie jest nadęta** *pychą,* Ga 5,22; 1Kor 8,1; Kol 2,18
**gr.: chresteuomai - okazać się łagodnym, być miłym, uprzejmym*
***gr.: fysioo - być nadętym, nosić się hardo, być dumnym*
5. Nie czyni nic nieprzystojnego, nie szuka swego, nie jest porywcza*, nie przypisuje** *żadnego* zła. 1Kor 10,24
**gr.: paroksyno - uczynić ostrym, drażnić, być zapalczywym*
***gr.: logidzomai - Jk 2,23* - stąd: nie prowadzi rachunku krzywd*
6. Nie raduje się z niesprawiedliwości, ale dzieli radość z prawdy; Prz 14,9
7. Wszystko przykrywa, wszystkiemu wierzy, we wszystkim ma nadzieję, wszystko znosi*.
**gr.: hypomeno - trwać, nie wycofać się, znosić dzielnie*
8. Miłość nigdy nie ustaje*; bo choć są proroctwa, stracą na znaczeniu**; choć języki, ustaną; choć poznanie – przestanie mieć znaczenie**. **dosł.: upadać, utracić coś; **gr.: katargeo - być bezczynnym, utracić upływ, znieść, unieważnić, położyć kres*
9. Albowiem po części poznajemy i po części prorokujemy. 1Kor 2,9; Mt 11,27
10. A gdy przyjdzie *to, co* doskonałe*, wtedy *to, co* częściowe, straci na znaczeniu**.
lub: dojrzały, w pełni rozwinięty, dorosły; **por. w. 8*
11. Gdy byłem dzieckiem, mówiłem jak dziecko, myślałem jak dziecko, wnioskowałem jak dziecko, a gdy stałem się mężczyzną, uznałem za bezużyteczne* *to*, co dziecięce. **w. 8***
12. Teraz bowiem widzimy jakby w zwierciadle, w zagadce, a wówczas *ujrzymy* twarzą w twarz; teraz poznaję po części, ale wówczas poznam tak, jak zostałem dokładnie poznany*. **gr.: epiginosko - por. Mt 7,16** Obj 22,4
13. Teraz więc trwa wiara, nadzieja, miłość – te trzy; lecz z nich największa jest miłość.

14 Zabiegajcie*|IMP o taką miłość; starajcie się też usilnie**|IMP *o to, co* duchowe; *a* bardziej*** *o to,* by prorokować. Iz 51,1;
**lub: ścigać, gonić, iść za kimś; **palać gorliwością, wytężyć siły, żarliwość; ***gr.: mallon - bardziej, więcej - w. 5* 1Tm 6,11
2. Albowiem kto mówi *innym* językiem, nie ludziom mówi, lecz Bogu; nikt go bowiem nie słucha*, a on w duchu** mówi tajemnice.
**lub: nie rozumie - por. Dz 22,9*; **Duchem* Pwt 28,49; Dz 2,4
3. Ale kto prorokuje, mówi ludziom ku zbudowaniu, zachęceniu i pocieszeniu.
4. Kto mówi *innym* językiem, buduje* samego siebie; *a kto* prorokuje, *ten* buduje zbór.
**gr.: oikodomeo - budować, sprzyjać wzrostowi, opierać coś na*
5. A chciałbym, abyście wszyscy mówili *innymi* językami, lecz bardziej, abyście prorokowali; większy bowiem jest ten, który prorokuje, niż ten, który mówi *innymi* językami, chyba żeby tłumaczył*, by zbór otrzymał zbudowanie. **gr.: diermeneuo - odsłaniać znaczenie, tłum.*
6. A teraz, bracia, jeśli przyszedłbym do was, mówiąc *innymi* językami, na co bym się wam przydał, jeśli nie mówiłbym do was, czy* to w *ramach* objawienia, czy poznania, czy prorokowania, czy nauki? 2Kor 11,6; 2P 1,15
**dosł.: czy w objawieniu, czy w poznaniu, czy w prorokowaniu*
7. Przecież i *rzeczy* martwe, które wydają dźwięki, jak flet albo cytra, gdyby nie wydały* różnych dźwięków, jak dałoby się rozpoznać, co jest grane na flecie**, a co na cytrze***? **dosł.: wydało - l.poj; **gr.: auleo; ***gr.: kitharidzo*
8. Jeśli bowiem trąba wydaje niewyraźny dźwięk, kto będzie gotować się do wojny*?
**lub: bitwy* Ne 4,18; Lb 10,9; Joz 6,4
9. Tak i wy, jeśli w *innym* języku nie wydacie słowa zrozumiałego, to jak *można* rozpoznać, co zostało powiedziane*? Mówić bowiem będziecie na wiatr**. 1Kor 9,26; 14,2
**dosł.: co jest mówione; **lub: w, do powietrza - gr.: eis aera*
10. Jest tak wiele przykładów dźwięków na świecie, i nic *nie jest* bez dźwięku.

11. Jeślibym nie znał znaczenia słów* będę *dla tego, do którego* mówię, cudzoziemcem**; *a ten, który do mnie* mówi, będzie dla mnie cudzoziemcem**. **dosł.: dźwięku; **barbarzyńcą*

12. Tak i wy, skoro jesteście zapaleńcami* duchów, pragnijcie** obfitować *w te, które* budują zbór. **gr.: zelotes - gorliwiec - tu: być może ironicznie **gr.: dzeteo - szukać, aby znaleźć, zabiegać, prosić, dążyć*

13. Dlatego ten, kto mówi *innym* językiem, niech się modli, aby mógł tłumaczyć*. **gr.: diermeneuo - odsłonić znaczenie, tego co jest mówione wyjaśnić, wyłożyć, przetłumaczyć na język rodzimy*

14. Bo jeśli modlę się *innym* językiem, modli się mój duch; ale rozum mój jest bezowocny*. **gr.: akarpos - bezpłodny, nieproduktywny, jałowy*

15. Co zatem jest? Będę modlił się duchem*, będę modlił się i rozumem; będę śpiewał** duchem*, będę też śpiewał rozumem. **lub: w Duchu lub pod wpływem Ducha* Ef 5,19; Kol 3,16 ***gr.: psallo - szarpać struny, śpiewać przy dźwięku harfy*

16. Stąd, jeśli będziesz błogosławił duchem, w jaki sposób, zajmujący miejsce prosty człowiek*, powie na twoje dziękczynienie: „Amen", skoro nie rozumie, co mówisz? **gr.: idiotes - nieobeznany, niezaznajomiony, laik, nieuczony, niewyćwiczony* 1Krn 16,36; J 7,15; Dz 4,13

17. Ty wprawdzie pięknie* dziękujesz**, ale inny się nie buduje. **gr.: kalos - por. Rz 7,21* **gr.: eucharisteo - być wdzięcznym, czynić dziękczynienie*

18. Dziękuję Bogu, że ja więcej, niż wy wszyscy, mówię *innymi* językami. 2Kor 12,12

19. A w zborze wolę powiedzieć pięć słów za pomocą* mojego rozumu, aby i innych pouczyć, niż dziesięć tysięcy słów w języku *niezrozumiałym*. **dosł.: przez*

20. Bracia! Nie stawajcie się dziećmi w myśleniu, ale bądźcie niemowlętami w tym, co złe; a w myśleniu stawajcie się dojrzali.

21. W Prawie jest napisane: W obcych językach i przez usta obcych będę mówić do tego ludu; ale i tak mnie nie usłuchają, mówi PAN. Pwt 28,14; Iz 28,11; Jr 5,15

22. Zatem *inne* języki są znakiem* czy** nie** dla wierzących, czy raczej***dla* niewierzących****; a prorokowanie czy** nie** *dla* niewierzących, czy raczej*** *dla* wierzących, **dosł.: na znak, *gr.: semeion - por. J 4,54*; **part. przecz. oczek. odp. potwierdz.; ***dosł.: ale; ****lub: niewiernych - kontekst wskazuje na niewierność Izraela - gr.: pistis - wiara, wierność*

23. Jeżeli więc zszedłby się cały zbór* na jedno *miejsce,* i wszyscy mówiliby *innymi* językami, a weszliby tam *jacyś* prości** lu*dzie* albo *jacyś* niewierzący, czy nie powiedzą, że szalejecie? Mk 3,21; J 10,20; 1Kor 11,17-18 **gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, społeczność - 1Kor 1,2* **gr.: idiotes - niezaznajomiony, człowiek prosty - por. w. 16* tu i w w. 24 być może - nie znający proroctw Starego Przymierza*

24. A jeśliby wszyscy prorokowali, a wszedłby ktoś niewierzący albo *jakiś** prosty** *człowiek*, *to* jest przez wszystkich przekonywany***, i przez wszystkich rozsądzany****. **tu i w w. 23 brak gr. rodz. określ. - por. Rz 2,12*; **por. w. 16* ***lub: napominać, wykazywać grzech argumentując - Mt 18,15* ****lub: badać, wypytywać, szczególnie w procesie sądowym*

25. I tak *sprawy* ukryte w jego sercu stają się jawne, i tak padając na twarz, odda pokłon Bogu, oznajmiając, że prawdziwie Bóg jest w* was. **lub: pośród was* Iz 45,14; Za 8,23

26. Cóż więc, bracia? Gdy schodzicie się, każdy z was ma psalm, ma naukę, ma objawienie, ma *inne* języki, ma tłumaczenie*; wszystko *to* niech się dzieje** ku zbudowaniu. **gr.: hermeneia - wykład, objaśnianie; **dosł.: staje się*

27. Jeżeli ktoś mówi *innym* językiem, to niech mówią po kolei, dwóch lub najwięcej trzech, a jeden niech tłumaczy.

28. A jeżeli nie ma tłumacza, to niech milczy w zborze, a mówi sobie samemu i Bogu.

29. Prorocy natomiast niech mówią dwaj albo trzej, a inni niech rozsądzają.

30. A jeżeli inny z siedzących otrzyma objawienie, ten pierwszy niech milczy.

31. Bo wszyscy możecie pojedynczo* prorokować, aby wszyscy się uczyli i wszyscy doznawali zachęty**. **tj. kolejno, jeden po drugim - por. w. 27 **gr.: parakaleo - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę*

32. A duchy proroków są poddane* prorokom; **gr.: hypotasso - por. Ef 5,24** 1Sm 10,10; Jr 20,9

33. Albowiem *Bóg* nie jest Bogiem nieporządku, ale pokoju. Jak we wszystkich zborach* świętych, **gr.: ekklesia - por. 1Kor 1,2**

34. Kobiety wasze niech milczą* w zborach; albowiem nie pozwala się im mówić, lecz mają być podporządkowane**, tak jak mówi Prawo. **gr.: sigao - być spokojnym, być cichym, utrzymywać w tajemnicy; **uległe - por. Ef 5,24** Dz 21,9; 1Kor 11,5

35. A jeśli chcą się czegoś nauczyć*, niech pytają w domu swoich mężów, bo hańbiące** dla kobiet jest mówić w zborze. **gr.: manthano - powiększyć swoją wiedzę, nauczyć się przez używanie i praktykę; **gr.: aischros - wstydliwe, niestosowne*

36. Czy od was wyszło Słowo Boże? Czy *tylko* do was jedynych przyszło? 1Kor 4,7; 1Tes 1,8

37. Jeśli ktoś uważa, że jest prorokiem lub

człowiekiem duchowym, niech poznaje dokładnie*, że to, co wam piszę, są to polecenia** Pana. 1Kor 7,25; 1Tes 4,1-8; 2P 3,2
gr.: epiginosko - poznać gruntownie - por. Mt 7,16
***gr.: entole - rozkaz, nakaz, polecenie, nakazana zasada*

38. A jeśli ktoś *tego* nie uznaje*, niech nie uznaje*[IMP]. **gr.: agnoeo - nie rozpoznać, nie poznać, nie wiedzieć*
**lub: jeśli zaś ktoś tego nie rozumie, niech nie rozumie*

39. A tak, bracia, starajcie się usilnie, aby prorokować i nie zabraniajcie* mówić *innymi* językami. **gr.: kolyo - powstrzymywać, odmawiać*

40. Wszystko niech się dzieje godnie* i zgodnie z porządkiem**. Kol 2,5; Rz 13,13; Tt 1,5
**gr.: euschemonos - przystojnie, przyzwoicie, szlachetnie*
gr.: taksis - szereg wojska, układ, porządek, ład - por. Kol 2,5*,

15 A daję wam dogłębnie poznać*, bracia, Ewangelię, którą wam ogłosiłem**, którą też przyjęliście i w której stoicie***,
**gr.: gnoridzo - dać poznać, oznajmić, posiadać gruntowną wiedzę; **dosł.: ogłaszać jako dobrą nowinę* Rz 1,16
****dosł.: stanęliście - gr.: histemi - stać, utrwalić - por. Ef 6,14**

2. Przez którą też jesteście zbawiani, jeśli trzymacie* się jej w tym Słowie, które wam ogłosiłem jako dobrą nowinę, chyba że na próżno uwierzyliście. 2Tm 1,19
gr.: katecho - zatrzymać, wziąć, kontrolować - por. 2Tes 2,6

3. Albowiem na początku przekazałem wam to, co *sam* przejąłem*, że Chrystus umarł za nasze grzechy według Pism, Rz 5,6-8; 14,9-10
**gr.: paralambano - uznać, upewnić się, przyjąć, zabrać*

4. I że został pogrzebany, i że został wzbudzony trzeciego dnia według* Pism, Łk 24,21.46; Dz 10,40; Oz 6,2; Mk 9,31
**lub: zgodnie z*

5. I że został ukazany Kefasowi*, a potem dwunastu. **por. 1Kor 1,12** Łk 24,34-40

6. Potem został ukazany* więcej niż pięciuset braciom naraz, z których większość pozostaje *przy życiu,* a niektórzy zasnęli**.
gr.: optanomai - por. Mt 28,10; **dosł.: zostali uśpieni*

7. Potem ukazał się Jakubowi*, potem wszystkim apostołom. **tj. bratu Pana - por. 1Kor 9,5; Ga 1,19*

8. A na końcu po wszystkich, ukazał się i mnie, jakby poronionemu płodowi*.
**gr.: ektroma - przedwczesny poród, aborcja, poronienie*

9. Ja bowiem jestem najmniejszy z apostołów i nie jestem godny, *aby* być nazywanym apostołem, ponieważ prześladowałem* zbór Boga. Dz 20,28; Ga 1,13; Ef 3,7; 1Kor 1,2; 1Tm 3,5
**gr.: dioko - ścigać, złapać, biec*

10. Lecz z łaski Boga jestem tym, kim jestem, a łaska Jego wobec mnie nie stała się daremna*; lecz bardziej niż oni wszyscy trudziłem** się, jednak nie ja, lecz łaska Boga, która jest ze mną. 1Tm 1,15;
**lub: pusta, bez znaczenia, bezowocna* Flp 3,7; Kol 1,29
***gr.: kopiao - być znużonym, pracować aż do znużenia*

11. Dlatego czy to ja, czy tamci, w ten sposób głosimy i tak uwierzyliście.

12. A jeżeli o Chrystusie głosi* się, że jest wzbudzony *z martwych,* jakże więc mówią niektórzy między wami, że nie ma zmartwychwstania? **gr.: kerysso - por. Flp 1,15**** Dz 26,8

13. Jeśli natomiast nie ma zmartwychwstania, to i Chrystus nie jest wzbudzony.

14. A jeśli Chrystus nie jest wzbudzony, wtedy i próżne* jest nasze głoszenie, próżna* też jest nasza wiara, **lub: puste, czcze, daremne*

15. I jesteśmy też uznani* *za* fałszywych świadków Boga, bo świadczyliśmy o Bogu, że wzbudził Chrystusa, którego nie wzbudził, skoro umarli nie są wzbudzani.
**gr.: heurisko - znaleźć, odkryć, zrozumieć, rozpoznać, uzyskać*

16. Jeśli bowiem umarli nie są wzbudzani, to i Chrystus nie jest wzbudzony.

17. A jeśli Chrystus nie jest wzbudzony, próżna* jest wasza wiara; jeszcze jesteście w waszych grzechach; Rz 4,25; J 8,21; Kol 2,13
**gr.: mataios - czcza, pusta, daremna, próżna*

18. Zatem i ci, którzy zasnęli* w Chrystusie, zginęli**. **dosł.: zostali uśpieni* J 11,11; 1Tes 4,13
***gr.: apollymi - niszczyć, usunąć, położyć kres, zginąć, zgładzić*

19. Jeśli tylko w tym życiu mamy nadzieję w Chrystusie, jesteśmy ze wszystkich ludzi najbardziej pożałowania* godni.
**gr.: eleeinos - być pożałowania godnym, nędznym, żałosnym*

20. Ale teraz Chrystus jest wzbudzony z martwych *i* stał się pierwocią* tych, którzy zasnęli; Dz 26,23; Rz 8,11; 1P 1,3; Kol 1,18; Obj 1,5
**gr.: aparche - pierwszy plon, osoby pierwsze z tej samej grupy*

21. Skoro bowiem przez człowieka *przyszła* śmierć, przez człowieka też *przyjdzie* powstanie z martwych.

22. Tak jak w Adamie wszyscy umierają, tak i w Chrystusie wszyscy zostaną ożywieni.

23. Każdy natomiast we własnym szyku*: Jako pierwocina** Chrystus, a potem ci, *którzy są* Chrystusa w czasie Jego przyjścia***;
**gr.: tagma - uporządkowanie, oddział żołnierzy, klasa, korpus*
***gr.: aparche - pierwszy plon, pierwocina, pierwszy rangą*
****gr.: parousia - przybycie, obecność, nastanie - por. 1Tes 4,15**

24. Potem *nastanie* koniec, gdy przekaże Królestwo Bogu i Ojcu, gdy zniszczy* wszelką zwierzchność i wszelką władzę, i moc.
gr.: katargeo - por. w. 26 Pwt 16,16; Mt 24,31; Obj 20,4

25. Bo trzeba, aby On królował, dopóki nie położy wszystkich wrogów pod Jego stopy.
26. A jako ostatni wróg zostanie zniszczona* śmierć. Iz 25,8; Hbr 2,14; Obj 20,14; 21,4
gr.: katargeo - zniszczyć, usunąć, unieważnić, por. - 1Kor 1,28*
27. Wszystko bowiem poddał pod Jego stopy. A gdy mówi, że wszystko jest poddane, to oczywistym jest, że oprócz Tego, który Mu wszystko poddał. Mt 11,27; Flp 2,9-11
28. A gdy wszystko zostanie Mu poddane*, wtedy też i sam Syn zostanie poddany Temu, który Mu wszystko poddał, aby Bóg był wszystkim we wszystkich. Dn 2,34; 1Kor 3,23
**gr.: hypotasso - podporządkować się, być poddanym, uległym*
29. Bo* co uczynią ci, którzy są chrzczeni za umarłych? Jeśli umarli w ogóle nie są wzbudzani, to dlaczego są chrzczeni za umarłych?
**gr.: epei - w przeciwnym razie, bo, ponieważ, gdyż*
30. Dlaczego i my narażamy się na niebezpieczeństwa każdej godziny?
31. Codziennie umieram na waszą chlubę*, którą mam w Jezusie Chrystusie, Panu naszym. Flp 3,3; 2Kor 4,10
**gr.: kauchesis - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy*
32. Jeśli ja na sposób ludzki walczyłem w Efezie z dzikimi zwierzętami, jaką mam *z tego* korzyść, jeśli umarli nie są wzbudzani? Jedzmy i pijmy, bo jutro pomrzemy*. 2P 2,12;
**to także hasło epikurejczyków* Iz 22,13; 56,12; Łk 12,19
33. Nie dawajcie się wprowadzać w błąd*; złe rozmowy** niszczą dobre obyczaje.
**lub: zwieść; **towarzystwo* Ga 6,7; Ef 4,29; 2Tm 2,16
34. Ocknijcie* się *dla* sprawiedliwości** i nie grzeszcie; niektórzy bowiem nie mają poznania Boga; mówię to dla waszego zawstydzenia. **lub: otrzeźwieć; **prawnie, jak należy* Rz 13,11
35. Ale powie ktoś: A jak wzbudzani są umarli i w jakim ciele* przychodzą?
gr.: soma - por. Kol 2,11 Ez 37,3; Mt 22,29; Flp 3,21
36. O nierozumny*! *To,* co ty siejesz, nie jest ożywiane, jeśli nie obumrze.
**gr.: afron - bez rozumu, bezmyślny, pochopny, głupi, niemądry*
37. A co siejesz, nie jest przecież tym ciałem, które ma wyrosnąć*, ale siejesz nagie ziarno, trafi się pszeniczne lub jakieś z pozostałych; **gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć*
38. A Bóg daje mu ciało, takie jak chce, a każdemu z nasion – ciało *jemu* właściwe.
39. Nie każde ciało jest tym samym ciałem; ale istotnie inne jest ciało ludzi, a inne ciało zwierząt, jeszcze inne ryb, a inne ptaków.
40. I *są* ciała niebiańskie i ciała ziemskie; lecz istotnie inna jest chwała* niebiańskich, a inna ziemskich; Iz 24,23; Hi 31,26;
**gr.: doksa - majestat, splendor, wspaniałość, blask* Pwt 4,19
41. Inna chwała słońca, a inna chwała księżyca, i inna chwała gwiazd; bo gwiazda od gwiazdy różni się w chwale.
42. Tak jest i ze wzbudzeniem umarłych. Siane jest *ciało* w zniszczalności, wzbudzane jest w niezniszczalności;
43. Siane jest w zniewadze*, wzbudzane jest w chwale; siane jest w słabości, wzbudzane jest w mocy; Flp 3,21
**gr.: atimia - dyshonor, brak czci, zniewaga, hańba*
44. Siane jest ciało duszą żyjące*, wzbudzane jest ciało duchowe. *Jeżeli* jest ciało duszą żyjące, jest *też* ciało duchowe. Łk 24,31; J 20,19
**gr.: psychikos - we władaniu duszy, zmysłowy - por. w. 44-46*
45. Tak też jest napisane: Stał się pierwszy człowiek Adam duszą* żyjącą, a ostatni Adam duchem** ożywiającym. Rdz 2,7; J 5,21; 6,63
**dosł.: w (ku) duszy ... ; **dosł.: w (ku) duchu ...*
46. Jednak nie to, *co* duchowe jest pierwsze, lecz to, *co* duszą* żyjące; potem to, *co* duchowe. **gr.: psychikos - zmysłowe, we władaniu duszy*
47. Pierwszy człowiek z ziemi jest ziemski*; drugi człowiek – Pan z nieba. **lub: gliniany*
48. Jaki *ten* ziemski, tacy i ziemscy *ludzie;* a jaki *Ten* niebiański, tacy i niebiańscy.
49. A tak jak nosiliśmy obraz *tego* ziemskiego *człowieka,* tak *też* będziemy nosić obraz *Tego* niebiańskiego. Rdz 5,3; Rz 8,29
50. To natomiast mówię, bracia, że ciało i krew nie mogą odziedziczyć* Królestwa Bożego, ani *to, co* zniszczalne *nie może* odziedziczyć niezniszczalności. J 3,3-8; Ga 5,21
**gr.: kleronomeo - otrzymać poprzez przydział, dziedziczyć*
51. Oto oznajmiam* wam tajemnicę**: Nie wszyscy zaśniemy***, ale wszyscy zostaniemy przemienieni, 1Kor 4,1; Ef 5,32; 1Tes 4,14-17; Flp 3,21
**dosł.: mówię; **gr.: mysterion - rzecz ukryta, mistyczna, tajemnica, ukryty cel; ***lub: zostaniemy uśpieni*
52. W *jednej* chwili, w mgnieniu oka, podczas* ostatniej trąby; bowiem zatrąbi *trąba,* a umarli zostaną wzbudzeni jako niezniszczalni**, a my zostaniemy przemienieni.
**dosł.: w (ostatniej)* Wj 19,16; Iz 27,13; Mt 24,31; Obj 4,1; 8,2
***gr.: afthartos - nieprzemijający, nieulegający zepsuciu*
53. Trzeba bowiem, aby *to, co* zniszczalne, przyoblekło niezniszczalność, a *to, co* śmiertelne, przyoblekło nieśmiertelność.

54. A gdy to, *co* zniszczalne, przyoblecze niezniszczalność, a to, *co* śmiertelne, przyoblecze nieśmiertelność*, wtedy wypełni** się słowo, które jest zapisane: Pochłonięta została śmierć w zwycięstwie. Hbr 2,14; Rz 2,7;
**gr.: athanasia - nieumieranie, nieśmiertelność, wieczne trwanie*
***gr.: ginomai - stawać się, zrodzić, być, zaistnieć* Rz 8,11
55. Gdzie *jest,* o śmierci, twoje żądło? Gdzie, o Hadesie*, twoje zwycięstwo? Oz 13,14
**gr. określ. krainy umarłych - hebr. Szeol - Dz 2,27 - Ps 16,10*
56. Lecz żądłem śmierci jest grzech, a mocą grzechu jest Prawo. Rz 7,7
57. Ale Bogu *niech będzie* wdzięczność*, który daje nam zwycięstwo** przez Pana naszego Jezusa Chrystusa. Ps 98,1; Iz 25,8; 1J 5,4
**gr.: charis - niezasłużona życzliwość, przychylność, łaska*
***gr.: nikos - zwyciężyć, doprowadzić do zwycięstwa*
58. A tak, bracia moi umiłowani, stawajcie się stali, niewzruszeni, zawsze obfitujący w dziele Pana, wiedząc, że trud wasz nie jest daremny* w Panu. 2Krn 15,7; 2P 3,17;
**lub: próżny, pozbawiony znaczenia* Ga 6,9; 1Tes 1,3

16 A co do składki na świętych*, i wy czyńcie tak, jak zarządziłem** w zborach Galacji. **por: Rz 15,26**; **por. Dz 7,44** Dz 11,28
2. Pierwszego *dnia* tygodnia, niech każdy z was odkłada u siebie gromadząc według tego, jak mu się powodzi*, żeby nie czynić składek dopiero wtedy, kiedy przyjdę.
**gr.: euodoo - cieszyć się* Pwt 8,18; J 20,19; Dz 20,7
pomyślnością, obfitować, mieć udany los, udaną podróż
3. A gdy przybędę, tych, których uznacie za wypróbowanych*, poślę z listami, aby odnieśli wasz dar** do Jerozolimy. 1Kor 4,19;
**lub: doświadczonych; **dar łaski* Dz 6,3; 2Kor 8,19
4. A jeśli byłoby słuszne*, bym i ja *miał* iść, pójdą razem ze mną. **gr.: aksios - por. Mt 10,10**
5. A przyjdę do was, gdy przejdę Macedonię, bo przemierzam Macedonię.
6. U was natomiast, być może pozostanę, albo i przezimuję, abyście wy mnie wyprawili* *w drogę,* gdziekolwiek pójdę**. ***dosł.: idę*
**gr.: propempo - zaopatrzyć w rzeczy niezbędne do podróży*
7. Nie chciałbym bowiem, teraz przechodząc, *tylko* was zobaczyć; ale mam nadzieję zatrzymać się u was *przez* jakiś czas, jeśli Pan pozwoli*. Prz 19, 21; Rz 1,10; Jk 4,15
**gr.: epitrepo - zezwolić, upoważnić, dopuścić, powierzyć*
8. A zostanę w Efezie aż do Pięćdziesiątnicy*. **tj. święto tygodni hebr: Szawuot - 50 dni po święcie Paschy*
9. Otworzyły się bowiem przede mną szeroko* drzwi *do* działania**, a sprzeciwiających się jest wielu. **dosł.: wielkie; **gr.: energes - por. Kol 2,12***
10. A jeśli przyjdzie Tymoteusz, uważajcie, aby przebywał u was bez obaw*, bo dzieło Pana sprawuje, jak i ja. **lub: bez bojaźni* 1Kor 4,17
11. Niech go nikt nie lekceważy*; ale wyprawcie** go *w drogę* w pokoju, aby przyszedł do mnie; bo czekam na niego z braćmi.
gr.: eksoutheneo - por. Łk 23,11; **gr.: propempo - w. 6**
12. A co do brata Apollosa, *to* bardzo go zachęciłem*, aby poszedł do was z braćmi; ale w ogóle nie było wolą** *Boga,* aby teraz *miał* przyjść; przyjdzie jednak w dogodnym czasie***. **w. 15*; **dosł.: nie była wola* 1Kor 3,5; Dz 18,24; 19,1
****gr.: eukaireo - mieć sposobność, mieć czas, poświęcić czas*
13. Czuwajcie, trwajcie w wierze, bądźcie mężni*|НАР, umacniajcie się**; 1Tes 5,6; 1P 4,7
**gr.: andridzomai - postępować jak mężczyzna, okazać się mężczyzną, być dzielnym; **dosł.: dajcie się umacniać*
14. Wszystko u was niech się dzieje w miłości. 1Kor 13,1; Rz 13,10
15. A zachęcam* was, bracia: wiecie, że dom Stefana jest pierwocioną Achai, i że sami siebie stawili** do służby świętym, Rz 16,5
gr.: parakaleo - prosić, zachęcać, wzywać na pomoc - 2Kor 13,11*
***gr.: tasso - ustawić w szyku, wyznaczyć do, uznać, mianować*
16. Bądźcie poddani* takim *ludziom* i każdemu współpracującemu i trudzącemu się**.
**gr.: hypotasso - podporządkować się władzy, być uległym*
***gr.: kopiao - być znużonym, pracować aż do znużenia, trudzić się*
17. A cieszę się z przyjścia* Stefana i Fortunata, i Achaika, że wasz brak oni wypełnili;
**gr.: parousia - obecność, przyjście, uroczysty wjazd do miasta*
18. Pokrzepili* bowiem mojego i waszego ducha; miejcie uznanie** dla takich.
**gr.: anapauo - wnieść świeżość, dać wytchnienie* Flp 2,30
gr.: epiginosko - poznać gruntownie, rozpoznać - por. Mt 7,16
19. Pozdrawiają was zbory*, które są w Azji. Pozdrawiają was bardzo w Panu Akwila i Pryscylla, ze zborem, *który jest* w ich domu.
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność,* Obj 1,11; Dz 18,2
20. Pozdrawiają was wszyscy bracia. Jedni drugich pozdrówcie pocałunkiem* świętym**.
dosł.: w lub przez święty pocałunek - gr.: filema od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15*; **gr.: hagios - por. Hbr 13,24***
21. Pozdrowienie* – moją – Pawła ręką *dopisuję.* **gr.: aspasmos - Mk 9,15** Kol 4,18; 2Tes 3,17
22. Jeśli ktoś nie miłuje Pana Jezusa Chrystusa, niech będzie wyklęty*, Maran atha**.
**gr.: anathema - klątwa rytualna dot. osób lub rzeczy*
***tj. Nasz Pan jest blisko lub Nasz Pan nadchodzi*
23. Łaska Pana Jezusa Chrystusa z wami.
24. Miłość moja *niech będzie* z wami wszystkimi w Chrystusie Jezusie. Amen.

Drugi list apostoła Pawła do Koryntian

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z woli Boga, i Tymoteusz brat, zborowi* Boga, *który* jest w Koryncie, razem ze wszystkimi świętymi, *którzy* są w całej Achai,
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zebranie publiczne* Ps 116,15; Rz 15,26; 1Tm 1,1; 2Tm 1,1

2. Łaska wam i pokój* od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa. Dn 4,1;
**gr.: eirene - od czas. eireneo - łączyć, spajać* Flp 1,2; Kol 1,2

3. Błogosławiony* Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, Ojciec miłosierdzia i Bóg wszelkiej pociechy**, Ps 68,5; 86,15; Ef 4,6; Rz 15,5
gr.: eulogetos - wysławiony - por. Hbr 7,1; **zachęty*

4. On pociesza nas we wszelkim naszym ucisku, abyśmy również mogli pocieszać tych, *którzy są* we wszelkim ucisku, poprzez tę pociechę*, którą sami jesteśmy przez Boga pocieszani. Iz 12,1; 51,12; J 14,16; 1Tes 4,18; 5,11
**gr.: paraklesis - zachęta, wsparcie, pocieszenie, pouczenie*

5. Gdyż tak jak obfitują względem nas cierpienia* Chrystusa, tak przez Chrystusa obfituje i nasze pocieszenie. 2Kor 4,10; 1P 1,11; 5,1
**gr.: pathema - cierpienie, doświadczenie, doznawanie uczuć*

6. A jeśli jesteśmy uciskani, *to* dla waszego pocieszenia i zbawienia, skutecznie działającego* w wytrwałości** *w* tych cierpieniach, które i my znosimy; czy to, gdy jesteśmy pocieszani, to dla waszego pocieszenia i zbawienia; **gr.: energeo - skutecznie działająca moc* Rz 8,28
***gr.: hypomone - wytrwałość, hart ducha, cierpliwe trwanie*

7. A nadzieja nasza co do was jest mocna*, ponieważ wiemy, że jak jesteście uczestnikami cierpień, tak i pocieszenia. Jk 1,2; Flp 1,6
**gr.: bebaios - stały, mocny, trwały - stąd: godny zaufania*

8. Bo nie chcemy, abyście nie wiedzieli, bracia, o naszym ucisku, który nas spotkał w Azji, że ponad miarę i ponad *naszą* siłę byliśmy obciążeni, tak że zaczęliśmy wątpić* i o życiu,
**lub: być zrozpaczonym, niepewnym, bez wyjścia* Dz 19,23

9. Co więcej, sami w sobie mieliśmy wyrok* śmierci, abyśmy nie na sobie samych polegali, ale na Bogu, który wzbudza umarłych;
**gr.: apokrima - wyrok, odpowiedź* Łk 18,9; Prz 28,26; Jr 17,5

10. Który wyrwał nas z tak wielkiej śmierci i wyrywa, w którym pokładamy nadzieję, że i nadal *będzie* wyrywał; Iz 46,3; 1Tes 1,10

11. Przy współudziale waszych modlitw za nas*, aby z wielu *wzniesionych* twarzy** *zostało złożone* za nas dziękczynienie – za ten *okazany* nam dar łaski dla wielu.
**mss Byz - was; **tj. przez wiele osób* Ef 6,18; Flp 1,19

12. To bowiem jest naszą chlubą – świadectwo naszego sumienia, że żyliśmy* na tym świecie w prostocie, w szczerości** Boga, nie w cielesnej mądrości, lecz w łasce Boga, a *tym* obficiej u was. 1Tm 1,5; Dz 24,16
**dosł.: obracaliśmy - por. Ef 4,1*; **lub: czysty w świetle słońca*

13. Albowiem nie piszemy wam nic innego, tylko to, co czytacie i co poznajecie, a mam nadzieję, że i do końca poznacie,

14. Tak jak po części nas poznaliście, że jesteśmy waszą chlubą, tak jak i wy naszą w dniu Pana Jezusa. Flp 1,6; 1Kor 1,8

15. I z tą ufnością* chciałem już wcześniej przyjść do was, abyście po raz drugi otrzymali łaskę; **lub: przekonaniem, przeświadczeniem*

16. A od was przejść do Macedonii, a z Macedonii ponownie przyjść do was, abyście wy mnie wyprawili do Judei.

17. To więc postanawiając, czy wykazałem* się jakąś lekkomyślnością? Albo czy to, co postanawiam, według ciała postanawiam? Aby było u mnie „tak, tak" i *równocześnie* „nie, nie"? **lub: skorzystałem, posługiwałem*

18. A *jak* wierny jest Bóg, *tak* słowo nasze do was nie było *równocześnie* „tak" i „nie".

19. Bo Syn Boży, Jezus Chrystus, który przez nas wśród was został ogłoszony, przeze mnie i Sylwana, i Tymoteusza, nie był* *równocześnie* „tak" i „nie"; lecz w Nim było* „tak".
**lub: (nie) stał się* Mt 16,16; J 6,69; Dz 8,3

20. Bo ile *było* obietnic* Boga, w Nim *mają swoje* „tak", i w Nim *są* „amen", na chwałę Bogu przez nas. **gr.: epangelia - obietnica, ogłoszenie*

21. A Tym, który nas utwierdza razem z wami w Chrystusie i który nas namaścił*, *jest* Bóg;
**gr.: chrio - namaścić, w NP tylko czynność Boga* 1J 2,20

22. Który też położył na nas pieczęć i dał zadatek* Ducha w nasze serca. Ef 1,13; 4,30
**gr.: arrabon - przedsmak, porękа, rękojmia, zadatek*
23. A ja przywołuję Boga na świadka mojej duszy*, że aby was oszczędzać nie przybyłem do Koryntu, **gr.: psyche - życie, dusza, osoba*
24. Nie żebyśmy panowali nad waszą wiarą, ale jesteśmy współpracownikami *dla* waszej radości; albowiem wiarą stoicie*. **lub: trwacie*

2 A postanowiłem* w sobie samym to, aby nie przychodzić znowu do was w smutku.
**lub: rozsądziłem, oceniłem* Dz 11,29; 15,2; 1Kor 2,2
2. Bo jeśli ja was zasmucam, to kto może mnie rozweselić, jeśli nie ten, który przeze mnie jest zasmucany?
3. A to właśnie wam napisałem, abym, gdy przyjdę, nie doznawał* smutku *od tych,* z których powinienem się radować, będąc przekonanym** *co* do was wszystkich, że radość moja jest *radością* was wszystkich.
**dosł.: nie miał; **lub: pokładał ufność* Ga 5,10; 2Kor 2,11
4. Albowiem z wielkiego utrapienia i ucisku serca, i wśród wielu łez napisałem do was, nie żebyście zostali zasmuceni, ale żebyście poznali miłość, którą mam obficie do was.
5. A jeśli ktoś mnie zasmucił, nie mnie zasmucił, lecz po części – obym* *go* nie obciążył – was wszystkich. **dosł.: aby, żeby - tu: tryb przyp.*
6. Takiemu wystarczy ta kara, *która jest nałożona* przez większość*, 1Kor 5,4; 1Tm 5,20
**gr.: pleion - większy pod względem ilości l. jakości, większa część*
7. Tak że przeciwnie, raczej darujcie* mu i pocieszcie, aby w jakiś *sposób* nie został pochłonięty *przez* ogrom smutku. **lub: okazać łaskę*
8. Dlatego proszę* was, abyście okazali mu miłość**. **lub: zachęcam; **gr.: agape - por. J 21,15***
9. Gdyż po to napisałem, aby poznać, czy jesteście wypróbowani i czy we wszystkim jesteście posłuszni*. **gr.: hypekoos - por. Flp 2,8**
10. A *jeśli wy* coś komuś darujecie*, *to* i ja; gdyż i ja, jeśli coś darowałem*, co darowałem*, to ze względu na was w obliczu Chrystusa, **lub: okazywać łaskę, udzielić przebaczenia*
11. Aby nie podszedł* was szatan, albowiem nie jesteśmy nieświadomi jego *sposobu* myślenia**. **lub: być wykorzystanym,* Łk 22,31; 2Kor 11,3; *być łupem zachłanności; **zamysłów* 1Kor 7,5
12. A gdy przyszedłem do Troady dla *głoszenia* Ewangelii Chrystusa, a drzwi były mi otworzone w Panu, Kol 4,3; Obj 3,8
13. Nie miałem ulgi w swoim duchu, *ponieważ* nie znalazłem Tytusa, mojego brata; więc rozstając* się z nimi, wyruszyłem do Macedonii. **gr.: apotassomai - pożegnać się, odejść, wyrzec*
14. A Bogu niech będą dzięki*, który nas nieustannie** prowadzi w triumfalnym marszu zwycięstwa w Chrystusie i ujawnia wonność poznania Jego przez nas na każdym miejscu. **lub: łaska, wdzięczność; **w każdej chwili*
15. Bo my jesteśmy wonnością* Chrystusa dla Boga wśród tych, którzy dostępują zbawienia i tych, którzy giną**,
**gr.: euodia - słodka woń, aromat o szczególnie przyjemnym zapachu; **lub: idą ku zgubie* Rdz 8,21; Łk 14,34
16. Dla jednych* wprawdzie *to* woń** śmierci ku śmierci, a dla drugich* *to* woń życia ku życiu; a do tego*, kto jest zdolny***? Dz 13,47
**dosł.: tych; **gr.: osme - zapach, woń często łączony z gr. euodia ***gr.: hikanos - odpowiedni, zdatny, wystarczający (liczebnie)*
17. Bo nie jesteśmy jak wielu fałszujących* Słowo Boga; ale w szczerości i jak od Boga, przed obliczem Boga mówimy w Chrystusie.
**lub: handlarzami - handlujący rozcieńczali wino wodą*

3 Czy zaczynamy ponownie polecać samych siebie? Czy potrzebujemy, jak niektórzy, listów polecających do was albo polecających od was? 2Kor 10,12; Dz 15,23
2. Listem naszym wy jesteście, napisanym w sercach naszych, który jest znany i czytany przez wszystkich ludzi; Wj 24,12; Jr 31,33
3. Gdyż jawne jest im to, że jesteście listem Chrystusa, sporządzonym przez naszą służbę, który jest napisany nie atramentem, ale Duchem Boga żywego, nie na tablicach kamiennych, lecz na mięsistych* tablicach serca. **gr.: sarkinos - cielesny, należący do domeny ciała*
4. A taką ufność* mamy przez Chrystusa względem Boga; **lub: pewność, polegać na kimś*
5. Nie, że jesteśmy zdolni pomyśleć* coś sami z siebie, jakby sami z siebie, lecz zdolność nasza *jest* z Boga; **lub: rozważyć, wnioskować*
6. Który też uzdolnił nas *do bycia* sługami nowego* przymierza, nie litery, ale ducha; bo litera zabija, a duch ożywia. Hbr 7,22; 8,6;
**nowy nie tylko w czasie, ale i jakości* J 6,63; Rz 8,2; 1P 3,18
7. Bo jeśli służba śmierci, wyryta literami na tablicach kamiennych, zaistniała w chwale, tak że synowie Izraela nie mogli patrzeć na oblicze Mojżesza z powodu przemijającej* chwały jego oblicza, **por. w. 14** Wj 34,29-35

8. To czyż nie bardziej służba ducha* będzie
w chwale? **lub: Ducha* Iz 59,21; Rz 1,17; 3,21
9. Bo jeśli *w* służbie potępienia* jest chwała,
daleko więcej obfituje w chwale służba sprawiedliwości. **gr.: katakrisis - wydanie wyroku skazującego*
10. W tej części bowiem, nie jest obdarzone
chwałą to, *co* jest obdarzone z powodu przewyższającej chwały. 2P 1,17; Obj 21,23
11. Jeśli bowiem to, co przemija*, *zaistniało* za sprawą** chwały, tym bardziej *jest*
w chwale to, co trwa. **por. w. 14**; **przez, z powodu*
12. Mając więc taką nadzieję, postępujemy*
z wielką śmiałością. 2Kor 11,6; J 16,25;
**lub: być używanym, posługiwać się, poczynać* 1Kor 2,1
13. A nie tak, jak Mojżesz, *który* kładł zasłonę na swoje oblicze, aby synowie Izraela nie
patrzyli na koniec tego, co przemija;
14. Ale skamieniały ich umysły; aż do dzisiaj bowiem, gdy odczytują stare przymierze
ta sama zasłona pozostaje* nieodsłonięta,
a która w Chrystusie jest usuwana**; Łk 24,45
**lub: trwa; **gr.: katargeo - wykazać bezużyteczność, unieważnić, usunąć, uczynić bezczynnym, sprawić nieskuteczność*
15. Ale aż do dzisiaj, ilekroć czytany jest
Mojżesz, zasłona* leży na ich sercu.
**gr.: kalymma - zasłona, nakrycie, welon* Iz 6,9; Dz 13,27
16. Skoro tylko *ich serce* zwróciłoby się do
Pana, zasłona jest usuwana*. **por. w. 14***
17. A Pan jest Duchem; a gdzie Duch Pana,
tam wolność*. Iz 6,1; J 4,24; 1Kor 15,45
**gr.: eleutheria - wolność, swoboda wyboru, niezależność*
18. My wszyscy natomiast, których oblicze
jest odkryte, odzwierciedlając* *sobą* chwałę
Pana, na ten sam obraz jesteśmy przemieniani** z chwały w chwałę, tak, jak *to* sprawia*** Duch Pana. **lub: oglądając, odbijając w lustrze*
***lub: przeobrażani; ***dosł.: tak, jak od Pana Ducha* Jk 1,23

4 Dlatego mając tę służbę według miłosierdzia, którego dostąpiliśmy, nie upadamy* *na duchu*. **lub: nie poddajemy się, nie słabniemy*
2. Ale wyrzekliśmy się ukrytych* *spraw*
hańbiących *i* nie postępujemy** w chytrości,
ani nie fałszujemy Słowa Bożego; ale *przez*
ukazanie prawdy polecamy samych siebie
sumieniu każdego człowieka przed obliczem Boga. **lub: ukrytego wstydu, hańby* Ef 5,12;
***dosł.: obracać się - jako sposób życia, chodzić* 1Tes 2,3
3. A jeśli nasza Ewangelia jest zakryta, to
jest zakryta wśród* tych, którzy giną**.
**lub: w tych; **idą ku zgubie* Rz 2,16; 1Tes 1,15
4. *Dla* niewierzących, którym* bóg tego wieku** zaślepił myśli***, aby nie świeciła im
światłość Ewangelii chwały Chrystusa, który
jest obrazem Boga. **dosł.: w których* 2Kor 3,14
***gr.: aion - wiek, epoka, świat, wieczność; ***lub: umysł*
5. Nie głosimy bowiem samych siebie, ale
Chrystusa Jezusa *jako* Pana, a samych siebie jako niewolników* waszych ze względu
na Jezusa, Dz 2,36; 1Kor 8,6; Flp 2,11
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*
6. Ponieważ Bóg, który powiedział: Z ciemności *niech* zajaśnieje światłość, *jest Tym,*
który zajaśniał w naszych sercach dla oświetlenia* poznania chwały Boga na obliczu Jezusa Chrystusa. **gr.: fotismos - akt oświetlania, światłość*
7. Mamy natomiast ten skarb w naczyniach
glinianych, aby wielka obfitość* mocy była
z Boga, a nie z nas, 2Tm 2,20; 1Kor 1,18; 1Tes 1,5
**gr.: hyperbole - ogrom, nadmiar, obfitość, wyższość, wybitność*
8. We wszystkim uciskani, ale nie przytłaczani; w niepewności*, ale nie w rozpaczy**;
**lub: bez środków do życia; **niezaklopotani*
9. Prześladowani, ale nie opuszczani; powaleni*, ale nie pokonywani**; Ps 9,10; 37,28; Hbr 13,5
**gr.: kataballo - strącić, zrzucić na ziemię; **lub: którzy giną*
10. Zawsze nosząc na ciele śmierć Pana Jezusa, aby i życie* Jezusa zostało ujawnione
na naszym ciele. Dz 18,9; Flp 3,10; 1P 4,13
**gr.: dzoe - życie, istnienie, tu: jako życie ponadnaturalne w odróżnieniu od - gr.: bios - życie, utrzymanie, mienie*
11. Zawsze bowiem my, *którzy* żyjemy, jesteśmy wydawani na śmierć z powodu* Jezusa, aby też życie Jezusa zostało ujawnione w śmiertelnym ciele naszym. **lub: dla*
12. Tak że śmierć prawdziwie* działa w nas,
a życie w was. **gr.: men - partykuła wzmacniająca*
13. Mając więc tego samego ducha wiary,
według tego, co jest napisane: Uwierzyłem,
dlatego też przemówiłem i my wierzymy, dlatego też mówimy, Ps 116,10
14. Wiedząc, że Ten, który wzbudził Pana
Jezusa i nas wzbudzi przez Jezusa, i postawi
razem z wami *przed sobą*. Rz 8,11; J 11,25
15. To wszystko bowiem jest dla was, aby
łaska obfitująca ze względu na wielu, zaobfitowała w dziękczynienie ku chwale Bożej.
16. Dlatego nie upadamy na duchu*; ale chociaż nasz zewnętrzny człowiek jest niszczony, jednak ten wewnętrzny jest odnawiany**
z dnia na dzień. **lub: nie poddawać się, nie słabnąć*
***gr.: anakainoo - otrzymać nową siłę, odnowić* 1Kor 15,58

17. Gdyż nasz chwilowy, lekki ucisk sprawia nam w coraz większej mierze obfitość* wiecznej chwały, **lub: ogrom, znaczenie, waga* 2Kor 11,23
18. Nam, *którzy* nie patrzymy* na *to, co* widzialne, ale na niewidzialne; albowiem *to, co* widzialne, *jest* chwilowe, a niewidzialne wieczne. Rz 8,24-25; Hbr 11,1
**gr.: skopeo - przyglądać się, uważnie patrzeć, doglądać*

5 Wiemy bowiem, że jeśli nasz ziemski dom, ten namiot*, zostanie obalony**, mamy budowlę u Boga, dom w niebiosach, nie ręką uczyniony, wieczny. 1Kor 15,46; Hbr 9,11
**dot. ziemskiego ciała; **lub: rozwiązać, rozłączyć (sznury)*
2. Bo i w tym* wzdychamy**, pragnąc*** przyoblec się w nasze domostwo****, *które jest* z nieba, **domyśl.: namiocie; **lub: jęczymy* Rz 8,23
****lub: tęskniąc; ****gr.: oiketerion - mieszkanie, siedziba - Jud 1,6*
3. Jeśli tylko przyobleczeni, a nie nadzy zostaniemy znalezieni. Rdz 3,7; Obj 3,18; 16,15
4. Bo i będąc w tym namiocie, wzdychamy obciążeni, ponieważ nie chcemy zdjąć*, ale przyoblec, by to, *co* śmiertelne, zostało wchłonięte przez życie. **lub: zewlec z siebie* 1Kor 15,53
5. A Tym, który nas *dla* siebie do tego przygotował, *jest* Bóg i który dał nam zadatek* Ducha. **lub: przedsmak, porękа* 2Kor 1,22; Ef 1,13
6. Zawsze więc ufni* wiemy, że mieszkając** w ciele, jesteśmy oddaleni*** od Pana;
**lub: śmiali, mający odwagę* Ps 27,3-4; Iz 30,15; Flp 3,20
***dosł.: być w domu, być obywatelem; ***być poza domem*
7. Albowiem przez wiarę chodzimy, *a* nie przez *to, co* się widzi*. **dosł.: widzenie* Ga 2,20
8. Ufamy* więc i mamy upodobanie raczej wyjść** z ciała i zamieszkać*** u Pana. J 14,3;
**por. w. 6*; **być poza domem; ***być w domu* Flp 1,21
9. Dlatego uważamy za zaszczytne*, czy *to* pozostając**, czy odchodząc***, Jemu się podobać****. **por. 1Tes 4,11*; **lub: być w domu; ***być poza domem; ****lub: bardzo się podobać, być miłym dla kogoś*
10. Albowiem musimy wszyscy pokazać* się przed sędziowskim tronem Chrystusa, aby każdy odebrał *to,* co poprzez ciało *zrobił i* ze względu na *to*, co dokonał – czy to dobrego, czy to złego. Rz 14,10; 2Tm 4,1; 1P 4,5
**lub: stać się widocznym, jawnym, uczynić znanym*
11. Wiedząc* więc, *czym jest* bojaźń Pana, ludzi przekonujemy, a dla Boga jesteśmy jawnymi; a mam nadzieję, że i w waszych sumieniach jest *to* jawne. Dz 26,28; Hbr 11,13
**gr.: eido - znać, mieć wgląd, badać, patrzeć na, doświadczyć*
12. Bo ponownie nie polecamy samych siebie, ale dajemy wam powód do chluby z nas, abyście *ją* mieli przeciw tym, którzy chlubią* się z *tego, co* na zewnątrz**, a nie z serca.
**lub: chełpić się; **dosł.: (z tego, co) na twarzy - idiom*
13. Bo jeśli straciliśmy rozum*, to dla Boga; jeśli zachowujemy rozsądek**, to dla was.
**lub: staliśmy się oszalali - dosł.: wyjść poza siebie*
***gr.: sofroneo - być zdrowym na umyśle, być trzeźwego umysłu*
14. Albowiem miłość Chrystusa naciska* na nas, *którzy* to osądziliśmy, że jeśli Jeden za wszystkich umarł, zatem wszyscy umarli;
**tj. położenie wędrowca w skalistym wąwozie* Rz 2,2;
naciskanym przez ściany z dwóch stron Mt 10,37; Ef 3,19
15. A za wszystkich umarł, aby ci, *którzy* żyją, już nie żyli dla samych siebie, ale dla Tego, który umarł za nich i został wzbudzony.
16. Dlatego my, od teraz nikogo nie znamy* według ciała, a jeśli i poznaliśmy** Chrystusa według ciała, to teraz już *Go* nie znamy.
gr.: eido - por. w. 11*; **gr.: ginosko - por. J 8,28
17. Tak więc, jeśli ktoś *jest* w Chrystusie, nowym* *jest* stworzeniem; stare przeminęło, oto wszystko stało się nowe, Iz 45,17;
gr.: kainos - nowy w czasie - Mk 16,17* Ez 11,19; Ga 6,15
18. A to wszystko *jest* z Boga, który nas z samym sobą pojednał przez Jezusa Chrystusa i dał nam służbę pojednania*, Iz 52,7; Łk 24,47
**gr.: katallage - wymiana, uzgadnianie, pojednanie*
19. Jako że Bóg był w Chrystusie *tym, który* świat z samym sobą pojednał, nie zaliczając im ich upadków, *i tym, który* w nas złożył* słowo pojednania. **lub: umieścił* 1J 2,1; Rz 4,8
20. W miejsce* Chrystusa jesteśmy posłani**, jako *samego* Boga, który przez nas wzywa, w miejsce Chrystusa prosimy: Bądźcie pojednani z Bogiem. **lub: z powodu, za, poprzez* Ef 6,20
***od: poseł bezpośrednio wysłany przez władcę - łac. legatus*
21. Albowiem *On* Tego, który nie znał grzechu, za nas uczynił grzechem*, byśmy w Nim stawali się Bożą sprawiedliwością. Ef 5,2;
gr.: hamartia - por. Rz 6,14 1Kor 1,30; Flp 3,9

6 Jako współpracownicy wzywamy* was, abyście na próżno nie przyjęli** łaski Boga, **lub: zachęcamy, prosimy* Ga 2,21; Tt 2,11
***gr.: dechomai - wziąć ręką, przyjąć przychylnie, radośnie*
2. Mówi bowiem: W czasie dogodnym wysłuchałem cię, a w dniu zbawienia pomogłem ci; oto teraz czas bardzo dogodny*, oto teraz dzień zbawienia. Ez 16,8; Łk 4,19; Hbr 3,7
**gr.: euprosdektos - dobrze przyjęty, uznawany, zadowalający*

3. Nie dając w niczym żadnego zgorszenia*, aby nie została zhańbiona** *nasza* służba,
**lub: potknąć się, doznać przeszkody* Mt 17,27;
***lub: obwiniać, oskarżać, drwić* Rz 14,13; 1Kor 10,23

4. Ale we wszystkim zalecając* samych siebie, jako słudzy Boga, w wielkiej wytrwałości**, w uciskach, w koniecznych potrzebach życiowych, w utrapieniach***, **lub: stawiając siebie*
***cierpliwe znoszenie przeciwności; ***dosł.: wąskie przejście*

5. W razach*, w więzieniach, w rozruchach, w trudach**, w czuwaniach***, w postach,
**lub: w chłostach; **ciężka, fizyczna praca; ***trwać bez snu*

6. W czystości, w poznaniu, w cierpliwości, w łagodności*, w Duchu Świętym, w miłości nieobłudnej, **lub: uprzejmości* Ef 4,32; 1Tm 1,5

7. W Słowie prawdy, w mocy Bożej, z orężem sprawiedliwości w prawej* i lewej** *ręce;*
**w prawej trzymano miecz; **w lewej tarczę* Iz 59,17;
**lub: ku natarciu; **i obronie* Kol 1,5; Rz 13,12

8. Przez chwałę i hańbę*, przez złą i dobrą sławę; jakby zwodziciele, a jednak prawdomówni; **lub: brak szacunku, zniewagę*

9. Jako nieznani, a *jednak* dobrze znani; jako umierający, a oto żyjemy; jako karani, a *jednak* nie zabici; Ps 118,18

10. Jako zasmucani, a *jednak* zawsze weseli; jako ubodzy, a *jednak* wielu wzbogacający; jako nic nie mający, a *jednak* wszystko posiadający. Ps 84,11; Mt 5,4; Flp 4,4

11. Usta nasze otworzyły się do was, Koryntianie! Serce nasze jest rozszerzone.

12. Nie jesteście ściskani w nas, ale ciasnota jest w waszym wnętrzu.

13. A że należy się odwzajemniać, jak dzieciom mówię: Rozszerzcie się i wy.

14. Nie wprzęgajcie* się w nierówne jarzmo z niewierzącymi; bo jakie jest zespalanie sprawiedliwości i nieprawości? A jaka wspólnota światłości z ciemnością? Kpł 19,19;
**lub: nie stawajcie pod nierównym jarzmem* 1Kor 5,9

15. A jaka jest harmonia* między Chrystusem i Belialem? Albo jaki dział ma wierzący z niewierzącym? 1Sm 5,2-4; 1Krl 18,21; 1Kor 10,20
**gr.: symfonezis - współbrzmienie, zgoda, porozumienie*

16. A jakie jest porozumienie* między świątynią Bożą a bożkami? Albowiem wy jesteście świątynią Boga żywego**, jak powiedział Bóg: Zamieszkam w nich i będę się przechadzał *pośród nich,* i będę ich Bogiem, a oni będą moim ludem. Wj 20,3; 1J 5,21;
**lub: zgoda, umowa, zestawienie; **żyjącego* Hbr 3,6

17. Dlatego wyjdźcie spośród nich i bądźcie* odłączeni, mówi PAN, i nieczystego nie dotykajcie, a Ja was przyjmę. Lb 16,21; Iz 52,11;
**lub: zostańcie odłączeni, w znacz. pozostańcie* Ezd 6,21

18. I będę dla was Ojcem*, a wy będziecie dla mnie synami** i córkami**, mówi PAN Wszechmogący. **lub: za Ojca; **za synów i córki* Jr 3,19

7 Mając zatem te obietnice, umiłowani, oczyśćmy* siebie od wszelkiej zmazy ciała i ducha, wypełniając** uświęcenie nasze w bojaźni Boga. Ps 119,9; J 13,10; Jk 4,8
**gr.: katharidzo - uczynić czystym, poświęcić przez obmycie*
***gr.: epiteleo - wypełnić, wyznaczyć, doprowadzić do końca*

2. Zróbcie *dla* nas miejsce, nikogo nie skrzywdziliśmy, nikogo nie zrujnowaliśmy, nikogo nie oszukaliśmy*. **lub: okazać zachłanność, złupić*

3. Nie mówię *tego* dla potępienia; bo wcześniej powiedziałem, że w naszych sercach jesteście na wspólną śmierć i wspólne życie.

4. Mam wielką śmiałość* do was, mam wielką chlubę z was, jestem wypełniony zachętą, aż nazbyt obfituję radością w każdym naszym ucisku. **lub: śmiało mówię - por. Dz 28,31**

5. A gdy* przyszliśmy do Macedonii, ciało nasze nie miewało żadnego wytchnienia, ale we wszystkim jesteśmy uciśnieni – *na* zewnątrz walki, *a* wewnątrz lęki**. Jr 20,10;
**dosł.: gdy my; **lub: strach, bojaźń, obawa* 1Kor 16,5; Dz 20,1

6. Lecz Ten, *który* pociesza uniżonych*, pocieszył nas przez przyjście** Tytusa, 2Kor 1,3;
lub: pokornych; **gr.: parousia - 1Tes 4,15 Ga 2,1; Tt 1,4

7. A nie tylko przez jego przyjście, ale też przez pociechę, którą został u was pocieszony, oznajmiając nam o waszej tęsknocie, waszym płaczu i waszej gorliwości o mnie, tak że ja *tym* bardziej się rozradowałem.

8. Bo jeśli was zasmuciłem listem*, nie żałuję *tego,* a jeśli żałowałem, *to* widzę oto**, że list ten zasmucił was, *chociaż* na chwilę***.
**dosł.: w liście; **bowiem; ***czas, pora, godzina, odcinek czasu*

9. Teraz raduję się, nie że zostaliście zasmuceni, ale że zostaliście zasmuceni ku upamiętaniu*; bo zostaliście zasmuceni według Boga, abyście w niczym przez nas nie doznali straty**. **lub: zmiana myślenia, zawrócenie* Mt 3,8;
***lub: ponieść szkodę, doznać zniszczenia* Dz 17,30; Rz 2,4

10. Ten bowiem smutek, który jest według Boga, sprawia upamiętanie ku zbawieniu, którego się nie żałuje; a smutek tego świata sprawia śmierć. Jon 3,8; Dz 3,19; 2Tm 2,25

11. Oto bowiem samo to zasmucenie według Boga, jak wielką w was sprawiło gorliwość? Jaką obronę, jakie oburzenie, jaką bojaźń, jaką tęsknotę, jaki zapał, jaką *potrzebę wymierzenia* kary? We wszystkim okazaliście* się czystymi w tej sprawie.
**lub: wykazać, dowodzić, łączyć coś razem* Iz 66,2; Za 12,10

12. Zatem skoro napisałem do was, to nie ze względu na *tego, kto* czynił krzywdę*, ani ze względu na *tego, który* został pokrzywdzony, ale ze względu na to, aby została ujawniona nasza gorliwość** o was przed obliczem Boga. **lub: niesprawiedliwość; **wysiłek, trud, staranie*

13. Przez to jesteśmy zachęcani; a w tej waszej zachęcie* tym bardziej radowaliśmy się z powodu radości Tytusa, bo jego duch jest pokrzepiony** przez was wszystkich.
**lub: pocieszę; **dosł.: zaczął doznawać pokrzepienia, odświeżenia*

14. Bo jeśli chlubiłem* się jemu czymś o was, nie zostałem zawstydzony; ale jak wszystko mówiliśmy wam w prawdzie**, tak też i chluba nasza przed Tytusem okazała się prawdą.
**dosł.: zacząłem chlubić się, **lub: zgodnie z prawdą* Flp 1,8

15. A jego głębokie uczucia* wobec was są *tym* obfitsze, *gdy* przypomina sobie posłuszeństwo was wszystkich i jak go z bojaźnią i z drżeniem przyjęliście. **lub: wnętrze, serce*

16. Raduję się więc, że we wszystkim mogę wam ufać*. **lub: nie obawiać się kogoś, być śmiałym*

8 A oznajmiamy* wam, bracia, o łasce Boga udzielonej w zborach Macedonii,
gr.: gnoridzo - dać poznać, podać do wiadomości - por. 1Kor 15,1

2. Że w wielkiej próbie* ucisku, obfitość ich radości i skrajne** ich ubóstwo zaobfitowało w bogactwie ich szczodrości***. Mk 12,42
lub: doświadczeniu; **dosł.: głębokie, ogromne; ***2Kor 9,11

3. Bo według możliwości* – zaświadczam o tym – i nawet ponad możliwość*, z własnej woli**, **lub: moc, zdolność do czegoś; **z własnego wyboru*

4. Z wielkim naleganiem* prosząc nas, abyśmy przyjęli ten dar** i współudział w służbie względem świętych. 1Kor 16,34; 2Kor 12,14
**gr.: paraklesis - zachęta, poruszająca mowa; **lub: dowód łaski*

5. I nie tak, jak się spodziewaliśmy, ale najpierw samych siebie oddali Panu, a* *potem* nam za wolą Bożą, **gr.: kai - i, i to, a, oraz* 2Kor 5,15

6. Tak że prosiliśmy* Tytusa, aby tak jak rozpoczął, tak i doprowadził do końca u was to *dzieło* łaski. **lub: zachęcaliśmy, wzywaliśmy*

7. Ale tak jak we wszystkim obfitujecie wiarą i słowem, i poznaniem, i wszelką gorliwością*, i tą miłością waszą** do*** nas, tak abyście i w tym *dziele* łaski obfitowali.
**lub: zapałem; **dosł.: od was; ***w nas* Rz 15,4

8. Nie jako rozkaz to mówię, ale przez gorliwość innych chcę doświadczyć* szczerość waszej miłości. **lub: wypróbować* Joz 24,14; Tt 2,7

9. Znacie bowiem łaskę Pana naszego Jezusa Chrystusa, że dla was stał się ubogim, będąc bogatym, abyście wy Jego ubóstwem* zostali wzbogaceni. Iz 53,2; Mt 8,20; Flp 2,6-8
**gr.: ptochos - skrajny nędzarz, żebrak - por. Mt 5,3*

10. A taką daję wam radę*; bo jest to korzystne dla was, którzy nie tylko zaczęliście to czynić, ale i *już* wcześniej, od ubiegłego roku *wyraziliście ku temu* chęć. **lub: opinię*

11. A teraz i *to, co* czynicie dokończcie, aby tak jak gotowość* *wyraziła się* w chęci, tak też z tego co macie** *nastąpiło* dokończenie.
**lub: ochotą; **gr.: echo - mieć, posiadać, trzymać*

12. Bo jeśli najpierw jest gotowość, to godna jest ona przyjęcia, według *tego,* co ma, *a* nie według *tego,* czego nie ma. 2Kor 9,7

13. Nie chodzi bowiem o to, aby inni *mieli* ulgę, a wy ucisk, lecz aby było po równo, aby w obecnym czasie wasz nadmiar* *usłużył* ich niedostatkowi, **lub: obfitość*

14. Aby też i ich nadmiar był *pomocą* dla waszego niedostatku, aby stała się równość,

15. Tak jak jest napisane: Ten *kto* wiele *zebrał,* nie miał za wiele; a *ten* kto mało, nie miał za mało. Wj 16,18

16. A Bogu *niech będzie* dziękczynienie*, Temu, który wlewa** taką gorliwość o was w serce Tytusa, **lub: łaska, życzliwość; **dosł.: dał, sprawił*

17. Bo istotnie* przyjął tę zachętę, i *z tym* większym zapałem** dobrowolnie poszedł do was. **lub: prawdziwie; **gorliwością* 2Kor 8,22; Rz 16,4

18. I posłaliśmy razem z nim brata, którego uznanie* w Ewangelii *jest znane* przez wszystkie zbory. **lub: pochwała, aprobata*

19. A nie tylko to, ale został wybrany* przez zbory za towarzysza naszej podróży razem z tym *darem* łaski, który przez nas służy ku chwale samego Pana i ku okazaniu waszej gotowości, **tj. wybrany przez nałożenie rąk - por. Dz 14,23**

20. Wystrzegając się tego, aby ktoś nie zganił* nas z *powodu* obfitości *sprawowanej* przez nas służby**. 2Kor 11,12; Rz 14,16
**lub: obwiniać, drwić; **która jest przez nas obsługiwana*

21. Troszcząc się *o to, co* dobre nie tylko przed Panem, ale i przed ludźmi.
22. A posłaliśmy z nimi naszego brata, którego wypróbowaliśmy wielokrotnie w wielu *sprawach,* że jest gorliwy*, a który teraz *jest* o wiele gorliwszym *z powodu* wielkiego zaufania do was. **gr.: spoudaios - rzetelny, pilny, zacny*
23. Co do Tytusa, to jest on moim współtowarzyszem* i współpracownikiem dla was; a co do naszych braci, są oni chwałą Chrystusa i wysłannikami** zborów. Łk 5,7; 2Kor 2,9;
**lub: wspólnik, uczestnik; **gr.: apostolos* 1Tes 2,2; 3J 1,8
24. Okażcie więc dowody* waszej miłości i naszej chluby z was przed obliczem zborów. **gr.: endeiksis - wykazanie za pomocą czynu, dowód*

9 Lecz o służbie dla świętych nie *muszę* wam zbyt dużo pisać. 2Kor 8,4
2. Bo znam waszą gotowość*, z powodu której chlubię się wami** przed Macedończykami, że Achaja jest już gotowa od roku; a żarliwość* wasza** pobudziła wielu *z nich.*
**lub: dobre chęci, ochota* Ga 4,17-18; Obj 3,19; Tt 2,14
***gr.: dzelos - gorliwość, zapał, zazdrość; ***dosł.: z was*
3. Posłałem więc tych braci, aby chluba nasza z was w tej mierze* nie okazała się daremna**, abyście – jak powiedziałem – byli przygotowani; Prz 3,28; 2Kor 8,18.22
**lub: w części przynależnej; **dosł.: uczyniona pustą*
4. Abyśmy czasem, gdyby przyszli ze mną Macedończycy i znaleźli was nieprzygotowanych, nie zostali zawstydzeni – aby nie powiedzieć – że *raczej* wy, na podstawie* tej chluby. **gr.: hypostasis - por. Hbr 11,1** 2Tes 1,4
5. Uznałem za konieczne zachęcić tych braci, aby do was wcześniej poszli i przygotowali zapowiedziany wcześniej wasz hojny dar, *aby* był on gotowy jako *wyraz* hojności, a nie jako* *przejaw* skąpstwa. **dosł.: tak jak*
6. To natomiast *sądzę*: Kto skąpo sieje, skąpo też będzie żąć; a kto sieje hojnie, będzie też hojnie żąć. Prz 11,24; Łk 6,38; Ga 6,9
7. Każdy, tak jak postanawia w sercu*, nie z żalem** i nie z przymusu; bo radosnego dawcę Bóg miłuje. **dosł.: sercem* 2Kor 8,12;
***dosł.: ze smutkiem, z bólem, udręką* 1P 4,9; Dz 20,35
8. A Bóg jest mocny obficie wam udzielić wszelkiej łaski, abyście we wszystkim zawsze mając wszystko wystarczająco*, obfitowali w każdym dobrym czynie, 2Tm 3,17
**lub: wystarczająca il. środków do życia, bez potrzeby wsparcia*
9. Jak jest napisane: Rozproszył, dał ubogim*, sprawiedliwość Jego trwa na wieki**.
**gr.: penes - ubogi, biedny; **dosł.: na wiek* Ps 112,9
10. A ten, który zaopatruje siejącego w ziarno i w chleb na pokarm, oby* zaopatrzył i rozmnożył* wasz zasiew, i dał* wzrost plonom waszej sprawiedliwości, **tryb życzący*
11. We wszystkim jesteście ubogacani ku wszelkiej szczodrości*, która przez nas sprawia dziękczynienie Bogu. 1Tm 6,17
**lub: szczerość, prostota, otwartość wyrażająca się hojnością*
12. Bo posługa w tej służbie, nie tylko uzupełnia niedostatki świętych, ale i obfituje w liczne dziękczynienia *składane* Bogu,
13. Przez doświadczenie* tej służby, oddają chwałę Bogu z powodu posłuszeństwa wyznawanej przez was Ewangelii Chrystusa i za szczodrość** wspólnoty wobec nich, i wobec wszystkich. Rz 10,16; Hbr 5,9
lub: przez wypróbowanie - gr.: dokime; **por. w. 11
14. A *w* swym błaganiu* za was, tęsknią** *za* wami z powodu przeobfitej łaski Bożej wobec was. **lub: modlitwie, prośbie - por. Łk 1,13** 1Sm 12,19
***gr.: epipotheo - pragnąć, dążyć z miłością, tęsknić, pożądać*
15. A Bogu *niech będzie* dziękczynienie* za Jego niewysłowiony** dar. Mt 5,44; J 17,9
**lub: łaska, wdzięczność, życzliwość; **niemożliwy do wyceny*

10 A ja sam, Paweł, zachęcam was przez łagodność i życzliwość Chrystusa, *ja,* który *obecny* wśród was osobiście*, prawdziwie jestem pokorny, lecz nieobecny, *podobno* jestem śmiały** wobec was. Lb 12,3;
**dosł.: według twarzy; **lub: odważny* 2Sm 22,36; Ga 5,22
2. Proszę* więc, abym będąc obecny, nie musiał być *pobudzony* tą śmiałością, *zgodnie* z tym, jaką śmiałość** zamierzam*** *okazać* względem niektórych, tych, którzy myślą*** o nas, że chodzimy według ciała.
**lub: błagam; **gr.: tolmao - być śmiałym, gardzić strachem, odważyć się na coś; ***dosł.: liczyć, rozważać, wnioskować*
3. Albowiem chodząc w ciele, nie walczymy według ciała, 1Tm 1,18; 2Tm 4,7; 1P 4,1
4. Albowiem broń* naszej kampanii wojennej** nie jest cielesna, ale mocna Bogiem, by niszczyć miejsca warowne, Rz 13,12; Ef 6,13;
**tu: w l.mn.; **lub: służba wojskowa, działania wojenne* 1Tes 5,8
5. Niszcząc zamysły* i wszelką wyniosłość**, która podnosi się przeciw poznaniu Boga, i zniewalając każdą myśl do posłuszeństwa Chrystusowi, Dz 4,25; Rz 1,21; Flp 4,8
**lub: zamiary, kalkulacja, myślenie; **to, co wysokie*

6. Mając też* gotowość ukarać** wszelkie nieposłuszeństwo, dopóki wasze posłuszeństwo nie stanie się całkowite***. 2Kor 7,11; 13,2
**gr.: kai; **lub: wymierzyć sprawiedliwość; ***stanie się pełne*

7. Patrzycie *tylko* na to, co jest przed oczyma*. Jeśli ktoś jest przekonany, że sam jest Chrystusa, to niech ponownie rozważy sam w sobie, że tak jak on *jest* Chrystusa, tak i my *jesteśmy* Chrystusa. 1Sm 16,7; J 7,24;
**lub: patrzycie na to, co przed oczyma; *dosł.: naprzeciw oblicza, twarzy - idiom: patrzycie na to co oczywiste* Rz 2,28

8. Albowiem jeślibym i nieco więcej chlubił się z naszej władzy*, którą dał nam Pan dla zbudowania, a nie dla zniszczenia was, nie zostanę zawstydzony, **lub: autorytetu, prawa, mocy*

9. Aby nie wydawało się wam, że was straszę *moimi* listami*. **dosł.: przez listy*

10. Albowiem mówi *ktoś*: Listy jego wprawdzie są ważkie* i potężne**, ale cielesna obecność słaba i słowo nic nie znaczące***. Jr 1,6;
**lub: ciężkie; **silne, mocne; ***dosł.: jest lekceważone* Ga 4,13

11. Taki niech się liczy *z tym,* że jacy jesteśmy w słowach *przekazanych* listami, będąc nieobecni, takimi i w czynie, będąc obecni.

12. Nie ośmielamy się bowiem zaliczyć siebie lub porównać* się z takimi, *którzy* samych siebie polecają**; oni *jednak* nie rozumują *właściwie,* gdy sami siebie sobą mierzą i siebie samych z sobą porównują. Prz 27,2;
**gr.: synkrino - łączyć, zestawiać, porównywać* 2Kor 3,1
***gr.: synistao - stać razem, zespolić, wykazywać, dowodzić*

13. My natomiast wcale nie będziemy chlubić się ponad miarę, ale zgodnie z miarą*, której wzorzec** przydzielił nam Bóg, aby *tą* miarą* dotrzeć aż do was. Mt 25,15; Rz 12,6
**gr.: metron - prawidło, wielkość; **gr.: kanon - zasada, wzór*

14. Bo *my* sami nie docieramy do was ponad miarę*, bo przybyliśmy aż do was jako pierwsi z Ewangelią Chrystusa. Rz 1,16
**lub: rozciągnąć się zbytnio, wykroczyć poza granice*

15. I nie chlubimy się ponad miarę cudzym trudem*, ale mamy nadzieję, że wraz ze wzrostem w was wiary waszej, i my urośniemy** według naszego wzorca*** aż do obfitowania,
**dosł.: w cudzym trudzie, pracy; **stać się wielkim, pomnożyć*
****gr.: kanon - zasada, wzór, norma od gr.: kane - prosty pręt*

16. Aby ogłosić* Ewangelię* poza waszymi *granicami*, a nie chlubić się z rzeczy dokonanych** według cudzego wzorca.
**gr.: euangelidzo - por. Łk 1,19*, **lub: gotowych, dostępnych*

17. Ten więc kto się chlubi*, niech się chlubi w PANU. **gr.: kauchaomai - por. Rz 5,11** Jr 9,23

18. Albowiem nie ten, co sam siebie poleca, jest doświadczony*, ale ten, którego poleca PAN. 1Kor 4,5; J 5,42; 2Tm 2,15
**gr.: dokimos - przyjęty, wypróbowany, nadający się do użycia*

11 Obyście *mogli* znosić odrobinę mojej głupoty! Ale znoście *także* i mnie.

2. Albowiem zazdrosny jestem o was zazdrością Bożą; bo zaręczyłem* was z jednym mężem, aby postawić przy Chrystusie czystą dziewicę. **lub: zaślubić, złączyć* Pwt 4,24; Ef 5,27

3. Boję się jednak, by w jakiś *sposób, tak* jak wąż zwiódł Ewę swoją przebiegłością, tak *też* wasze myśli nie zostały skażone*, odpadając** od prostoty*** w Chrystusie. Rdz 3,1
**gr.: ftheiro - niszczyć, zatruć, zgwałcić, zepsuć; **dosł.: z dala od*
****gr.: haplotes - prostota, szczerość, stan jedności (serca)*

4. Bo jeśli oto* ktoś przychodzi i głosi innego Jezusa, którego my nie ogłosiliśmy, albo jeśli bierzecie** innego ducha, którego nie otrzymaliście, albo inną ewangelię, której nie przyjęliście, dobrze*** to znosiliście****.
**lub: wprawdzie, istotnie; **przyjmujecie* Dz 4,12;
****pięknie, wspaniale; ****znosicie* Ef 4,4; Ga 1,7

5. Bo uważam, *że w* niczym nie jestem gorszy* *niż* owi bardzo** wielcy** apostołowie**.
**lub: ustępować komuś, mieć braki, spóźnić się* 1Kor 15,9;
***dosł.: owi wielcy nadapostołowie* 2Kor 12,11; Ga 2,6

6. Jeśli* więc* *jestem* prostakiem** w słowie***, to nie w poznaniu; lecz we wszystkim staliśmy się *całkowicie* jawni wszystkim wam.
**lub: a skoro; **gr.: idiotes - por. 1Kor 14,16*; ***lub: mowie*

7. Czy popełniłem grzech, poniżając samego siebie, abyście wy zostali wywyższeni, że za darmo ogłosiłem wam *jako* dobrą nowinę Ewangelię Boga? Rz 15,16; 1Tes 2,8

8. Złupiłem inne zbory, gdy wziąłem od nich żołd*, aby wam służyć; Flp 4,14; 1Kor 9,1-27
**gr.: opsonion - żołnierska zapłata w naturze lub w pieniądzu, w przenośni - zapłata za grzech - por. Rz 6,23*

9. A będąc obecny* u was, i znajdując się w niedostatku, nikogo nie obciążyłem; bo mój brak uzupełnili bracia, którzy przyszli z Macedonii i w *tym* wszystkim ustrzegłem samego siebie, *by* nie *być dla* was ciężarem** i *nadal* będę się strzec***. Flp 4,12; 2Kor 12,13
**gr.: pareimi - być blisko, przybyć, być do dyspozycji*
***lub: nie być uciążliwym - gr.: abaros - por. Ga 6,2**
****gr.: tereo - strzec, starannie zajmować się, zachować - Mt 19,17**

10. Jest we mnie prawda* Chrystusa, że w regionie Achai, ta chluba, *która jest* we mnie nie zostanie zatrzymana**.
**gr.: aletheia - por. J 1,17*; **lub: zamknięta, uciszona*

11. Dlaczego*? Że was nie miłuję**? Bóg *to* wie. **lub: przez co, ze względu na co; **gr.: agape - por. J 21,15***
12. Ale co czynię, *to* i będę czynić, aby odciąć sposobność tym, *którzy* szukają tej sposobności, aby w tym, w czym się chlubią, zostali znalezieni takimi jak my.
13. Bowiem tacy fałszywi apostołowie, zdradliwi* pracownicy, zmieniają *swą* postać** na apostołów Chrystusa. Mt 7,15; 1J 4,1; Obj 2,2
**gr.: dolios - oszukańczy, podstępny, fałszywy*
***gr.: metaschematidzo - zmienić kształt, zmienić coś na coś*
14. I nie *ma w tym nic* dziwnego*, bo sam szatan zmienia *swą* postać *na* anioła** światłości. **lub: niezwykłego; **posłańca* 2Kor 2,11; Mt 16,23
15. Nic więc wielkiego, jeśli i słudzy jego są zmieniani *na* postać jakby sług sprawiedliwości – ich koniec będzie zgodny z ich czynami.
16. Ponownie mówię: Niech nikt nie uważa mnie *za* głupiego; a jeśli nawet*, to przyjmijcie mnie, jak głupiego, abym i ja mógł się odrobinę** chlubić. **gr.: me - nie, czy nie; **gr.: mikron*
17. *To,* co mówię, nie mówię zgodnie *z myślą* Pana, ale jakby w *przystępie* głupoty* – w tej podstawie chluby. 2Kor 7,6.12
**gr.: afrosyne - głupota, głupstwo, brak rozumu, lekkomyślność*
18. Skoro liczni chlubią się według ciała* i ja będę się chlubić. **gr.: sarks* Ga 3,3; Jr 9,23; 1P 1,24
19. Bo chętnie* znosicie głupich, *sami* będąc mądrymi. **lub: z przyjemnością, z zadowoleniem*
20. Bowiem znosicie *to,* gdy was ktoś zniewala, gdy ktoś objada, gdy ktoś bierze, co wasze, gdy się ktoś wynosi*, gdy ktoś was uderza** w twarz. Iz 50,6; Rz 16,17; Ga 4,9
**dosł.: daje się wynosić; **gr.: dero - obdzierać ze skóry, razić*
21. Ze wstydem *to* mówię, jako że w tym my byliśmy słabi; a jeśli ktoś jest w czymś ośmielony* – w głupocie *to* mówię – i ja się ośmielam*. Flp 3,3-6; 2Kor 10,1-2
**gr.: tolmao - być odważnym, nie znać, co to przerażenie, mieć śmiałość w czymś, gardzić strachem, znosić*
22. Hebrajczykami są? I ja *także*. Izraelitami są? I ja *także.* Potomstwem* są Abrahama? I ja *także*. Wj 3,18; Rz 11,1; Flp 3,5
**gr.: sperma - nasienie - tu: w liczbie pojedynczej*
23. Sługami* są Chrystusa? Jako obłąkany *to* mówię: Ja bardziej; bardziej** niż inni w trudach***, ponad miarę w chłostach, częściej od *innych* w więzieniach, częstokroć w *bliskości* śmierci. 1Tes 3,2; Dz 9,16; Ef 3,1
**gr.: diakonos; **lub: obficiej; ***lub: ciężka praca, znój*
24. Od Żydów otrzymałem pięć razy po czterdzieści *uderzeń* bez jednego, Pwt 25,2-3
25. Trzy razy byłem bity rózgami*, raz zostałem ukamienowany, trzykrotnie rozbił się ze *mną* okręt, dzień i noc przeżyłem w głębinie morskiej, Dz 16,22; 22,24; Mt 21,35
**tj. surowa rzymska kara zwana verberatio od verbo - bicz*
26. Często w podróżach, w niebezpieczeństwach na rzekach, w niebezpieczeństwach od rozbójników, w niebezpieczeństwach od współrodaków, w niebezpieczeństwach od pogan, w niebezpieczeństwach w mieście, w niebezpieczeństwach na pustyni, w niebezpieczeństwach na morzu, w niebezpieczeństwach wśród fałszywych braci,
27. W trudzie i w znoju, często w bezsennych nocach, w głodzie i pragnieniu, często w postach*, w zimnie i w nagości, Dz 14,23; 1Kor 7,5
**gr.: nesteia - post - powstrzymywanie się od jedzenia i picia*
28. Niezależnie od tych zewnętrznych nacisków, pozostaje mi codzienna* troska o wszystkie zbory**. **dosł.: co dzień; **gr.: ekklesia - por. 1Kor 1,2**
29. Ktoś jest słaby*, to** czy** ja nie jestem słaby? Ktoś jest zgorszony, to** czy** ja nie płonę? **lub: niedomagać, być chorym; **gr.: kai - a, i przeciwstawne*
30. Jeśli konieczne jest bym się chlubił*, będę się chlubić* moją słabością. Prz 27,2; Jr 9,23-24; 2Kor 12,5
gr.: kauchema - por. Flp 1,26
31. Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, który jest błogosławiony* na wieki, wie, że nie kłamię. **gr.: eulogetos - por. Ef 1,3**
32. W Damaszku etnarcha* króla Aretasa strzegł** miasta Damasceńczyków, chcąc mnie pojmać; Dz 9,24; 2Kor 11,26
**tj. przełożony nad narodem, bez tytułu królewskiego*
***gr.: froureo - chronić poprzez rozstawienie straży, pilnować*
33. Ale przez otwór, w koszu, zostałem spuszczony przez mur i uciekłem z jego rąk.

12 Chlubić się zatem nie jest dla mnie pożyteczne*; przejdę bowiem do widzeń i objawień** Pana. J 16,7; 18,14; 1Kor 6,12
lub: korzystne; **gr.: apokalypsis - w l.mn. - por. Ef 3,3
2. Znam człowieka w Chrystusie, *który* przed czternastu laty – czy w ciele*, nie wiem, czy poza ciałem, nie wiem, Bóg wie – ten** to, porwany*** został aż do trzeciego**** nieba.
**gr.: soma - por. Kol 2,11*; **dosł.: taki oto* 1Krl 8,27; Łk 24,51
****gr.: harpadzo - zażądać czegoś dla siebie, porwać - 1Tes 4,17**
*****wg myśli hebrajskiej istniały trzy sfery nieba - por. Rdz 1,1*

3. I znam takiego człowieka – czy w ciele,
czy poza ciałem, nie wiem, Bóg wie –
4. został porwany do raju* i słyszał niewypowiedziane słowa**, których człowiekowi nie
wolno wypowiedzieć. Łk 23,43; Obj 2,7
**gr.: paradeisos - u Persów - ogród, park, gaj, teren otoczony murem; **gr.: rhema - słowo, słowo wypowiedziane*
5. Z takiego będę się chlubić; ale z samego
siebie chlubić się nie będę, chyba tylko ze
swoich słabości. 1Kor 2,3; 2Kor 11,18
6. Jeśli bowiem chciałbym się chlubić, nie
będę głupi, będę bowiem mówił prawdę, ale
wstrzymuję się, aby ktoś nie myślał o mnie
ponad to, co widzi *we* mnie lub co ode mnie
słyszy.
7. Abym nie wynosił* się z nadzwyczajności
objawień, został mi dany kolec** w ciało –
posłaniec szatana, aby mnie policzkował,
abym nie wynosił* się *ponad miarę*.
**dosł.: został wyniesiony* Ez 28,24;
***lub: cierń, zaostrzony kij, oścień* Ga 4,14; Ef 4,27
8. W tej *sprawie* trzykrotnie poprosiłem Pana, aby *to* odstąpiło* ode mnie. **aor. w 3 osob. l.poj.*
**odstąpiło - to doświadczenie?, inni: on - domyśl. Pan lub szatan*
9. I powiedział mi: Wystarczy ci moja łaska;
bowiem moja moc jest doskonalona* w słabości. Więc raczej najchętniej będę się chlubił ze swoich słabości, aby we mnie zamieszkała** moc*** Chrystusa. 1P 4,13-14
**lub: jest dokonana; **gr.: episkenoo - rozbić namiot, zamieszkać*
****gr.: dynamis - potęga, siła, moc, zdolność, ogromny wpływ*
10. Dlatego *mam* upodobanie* w słabościach, w zniewagach, w potrzebach, w prześladowaniach, w uciskach dla Chrystusa; bo
gdy jestem słaby, wtedy jestem mocny.
**gr.: eudokeo - czynić chętnie, znajdować przyjemność, woleć*
11. Stałem się głupi, chlubiąc się; wy mnie
do tego zmusiliście. Ja bowiem powinienem
być przez was polecany, bo w niczym nie
ustępowałem owym bardzo wielkim apostołom*, chociaż** jestem niczym. 1Kor 3,4; Ga 2,6
**dosł.: owi wielcy nadapostołowie; **lub: jeśli i - gr.: ei kai*
12. *Jednak* prawdziwie znaki* apostoła okazały** się wśród was w całej wytrwałości,
w znakach, i w cudach, i mocach. Mt 12,39
gr.: semeion - znak tj. niezwykłe wydarzenie - por. J 4,54
***gr.: katergadzomai - uskutecznić, dokonać, zrealizować, sprawić*
13. Czy bowiem jest *coś*, w czym okazaliście się gorsi od pozostałych zborów, chyba
tylko *w tym,* że ja sam nie byłem wam ciężarem? Darujcie mi tę niesprawiedliwość.
14. Oto po raz trzeci jestem gotowy przyjść
do was i nie będę wam ciężarem; albowiem
nie szukam tego, co wasze, ale was *samych;*
nie dzieci bowiem winny gromadzić* *zapasy*
dla rodziców, ale rodzice dla dzieci.
**gr.: thesauridzo - mieć zapas, odłożyć, zgromadzić bogactwa*
15. Lecz ja z największą przyjemnością będę ponosił wydatki i wyczerpię* się zupełnie
dla waszych dusz, chociaż *im* więcej was
miłuję, *tym mniej* jestem *przez was* miłowany. **lub: zużyć się całkowicie* Ga 4,10; Hbr 13,17
16. Ale niech i tak będzie*, ja was nie obciążyłem, tylko będąc przebiegłym**, wziąłem was podstępem. **dosł.: jest*
***gr.: panourgos - przebiegły, podstępny, podły, zdradziecki*
17. Czy przez kogoś z tych, których do was
wysłałem, oszukałem* was? 2Krl 5,16;
lub: okazałem zachłanność - por. w. 18* 1Kor 4,17; 16,10
18. Prosiłem* Tytusa i posłałem z nim brata. Czy Tytus w czymś was oszukał**? Czy nie
postępowaliśmy w tym samym duchu*** Czy
nie chodziliśmy tymi samymi śladami?
**lub: zachęciłem; ***Duchu* 2Kor 8,6; Flp 2,19; Dz 20,33
***gr.: pleonekteo - okazać zachłanność, oszukać, wykorzystać*
19. Czy znowu wydaje się wam, że usprawiedliwiamy się przed wami? Przed obliczem
Boga mówimy w Chrystusie, a wszystko to,
umiłowani, dla waszego zbudowania.
Rz 12,19; 2Kor 9,12; Flp 4,1
20. Boję się bowiem, gdy przyjdę, abym nie
znalazł was czasem takimi, jakimi nie chcę,
bym i ja nie został znaleziony przez was
takim, jakim nie chcecie; by czasem między wami *nie było* kłótni, zazdrości, wybuchów gniewu, intryg*, plotek, obmawiania,
nadymania** się i nieporządków***; Ga 5,15;
**lub: fałszywa ambicja, kłótnia, spór* Ef 4,31; Jk 3,14
***lub: nadęcie duszy, pycha; ***brak równowagi, niepokoje*
21. Aby, gdy ponownie przyjdę, nie poniżył
mnie Bóg mój u was i będę wielce opłakiwał*
tych, którzy wcześniej zgrzeszyli i nie okazali żalu** nad popełnioną nieczystością, nierządem i rozwiązłością, które uczynili.
**gr.: pentheo - żałować, opłakiwać, boleć* 1Kor 5,1; 2Kor 13,2
***gr.: metanoeo - okazać skruchę, żałować, upamiętać się*

13 Trzeci to już raz idę* do was. A na
wypowiedzi ust dwóch albo trzech
świadków oprze się cała sprawa**.
**gr.: erchomai - przyjść, przybywać, ukazać się, dojść, dotrzeć*
***lub: każde wypowiedziane słowo* Pwt 17,6; 19,15; Mt 18,16
2. Zapowiedziałem i zapowiadam, jako obec-

ny* za drugim razem, a teraz będąc nieobecny; piszę tym, którzy przedtem zgrzeszyli, i wszystkim pozostałym, że jeśli znów przyjdę, nie będę *nikogo* oszczędzał**,
**gr.: pareimi - być obok, być gotowym, być do dyspozycji, obecny*
***gr.: feidomai - powstrzymywać się, oszczędzać tj. nie niszczyć*

3. Skoro chcecie* doświadczyć** mówiącego we mnie Chrystusa, który wobec was nie jest bezsilny, ale mocny jest w was.
**lub: szukać, dążyć; **dać dowód wypróbowanej wartości*

4. A jeśli bowiem ukrzyżowany został wskutek słabości, *to* jednak* żyje z mocy Boga, bo i my jesteśmy słabi w Nim, jednak będziemy żyć razem z Nim z mocy Boga wobec was.
**dosł.: wszakże, lecz* Łk 23,43; Flp 2,7; 1P 3,18

5. Poddawajcie próbie samych siebie, czy* jesteście w wierze, samych siebie doświadczajcie. Czyż sami o sobie w pełni** nie wiecie**, że Jezus Chrystus jest w was? Chyba że jesteście niewypróbowani***. J 14,20; Rz 6,4;
gr.: ei - jeśli, czy, skoro, o ile; **gr.: epiginosko - Mt 7,16
****lub: niedoświadczeni - por. w. 7*** Ef 4,12; 1Kor 11,28

6. Mam jednak nadzieję, że poznacie*, że my nie jesteśmy niewypróbowani**.
gr.: ginosko - Mt 12,15*; **por. w. 7*

7. A modlę się do Boga, abyście nic złego nie czynili; nie dlatego, żebyśmy okazali się wypróbowani, ale abyście wy czynili *to, co jest* dobre*, a my byśmy byli jak niewypróbowani**. Rz 16,10; 2Kor 6,4; Jk 1,12; 1P 2,12
**gr.: kalos - dobry, piękny, szlachetny*
***gr.: adokimos - niedoświadczony, odrzucony po próbie, zdyskwalifikowany, nienadający się do użycia*

8. Bo nie możemy uczynić czegoś przeciwko prawdzie*, ale dla prawdy. Prz 26,2;
gr.: aletheia - por. J 1,17 Łk 9,49; Hbr 2,3

9. Albowiem radujemy się, jeżeli my bylibyśmy słabi*, a wy bylibyście mocni; a o to też modlimy się – o wasze wzmocnienie**.
**dosł.: tryb przypusz. czas teraź.* 2Kor 12,9; 2Tm 3,17;
***lub: pouczenie, udoskonalenie duszy - por. w. 11** 1P 5,10

10. Dlatego będąc nieobecny piszę to, abym, *gdy* będę obecny, nie musiał użyć surowości zgodnie* z autorytetem**, który mi dał Pan dla zbudowania, a nie dla burzenia. Tt 1,13;
**lub: według; **władza, prawo, moc* 2Kor 10,8; Jr 1,10

11. Na koniec, bracia, radujcie się, bądźcie wzmocnieni*, bądźcie zachęceni**, to samo myślcie***, zachowujcie pokój, a Bóg miłości i pokoju będzie z wami. Flp 2,2
lub: wzmacniajcie się - gr.: katartidzo - uczynić sprawnym, pełnym, naprawić, udoskonalić duszę - Ga 6,1
***lub: zachęcajcie się - gr.: parakaleo - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę; ***idiom - bądźcie jednomyślni*

12. Pozdrówcie jedni drugich pocałunkiem* świętym**. Pozdrawiają*** was wszyscy święci.
dosł.: przez lub w świętym pocałunku - gr.: filema od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15** 1Kor 16,20; 1Tes 5,26; 1P 5,14
***gr.: hagios - oddzielony od (świata), poświęcony dla (Boga)*
****gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*

13. Łaska* Pana Jezusa Chrystusa i miłość Boga, i społeczność** Ducha Świętego z wami wszystkimi. Amen. Lb 6,24-26; 1J 5,7; Rz 16,6
**gr.: charis - niezasłużona życzliwość, przychylność, piękno*
***gr.: koinonia - uczestnictwo, wspólnota, związek, połączenie, współuczestnictwo, społeczność, współudział, współczucie*

List apostoła Pawła do Galacjan

1 Paweł apostoł*, *wysłany* nie od ludzi, ani przez człowieka, ale przez Jezusa Chrystusa i Boga Ojca, który Go wzbudził z martwych, 2Tm 1,1; Rz 8,11; 1P 1,21
**gr.: apostolos - poseł, posłaniec, wysłannik z rozkazami*
2. I wszyscy bracia, którzy są ze mną, do zborów* Galacji. **gr.: ekklesia - por. 1Tes 1,1**
3. Łaska wam i pokój od Boga Ojca i Pana naszego Jezusa Chrystusa,
4. Który wydał samego siebie za nasze grzechy, aby nas wyrwać z obecnego* wieku złego, zgodnie** z wolą Boga i Ojca naszego,
**lub: nastającego; **według* Ga 2,20; Mt 20,28; J 10,11
5. Jemu chwała na wieki wieków. Amen.
6. Dziwię się, że tak prędko dajecie się przenosić* od Tego, który was powołał przez łaskę Chrystusa do innej Ewangelii; Hbr 7,12
**lub: zamienić miejscami, usunąć, przejść, odwieść*
7. Która nie jest inna, są tylko jacyś ludzie, którzy was niepokoją* i chcą przekręcić Ewangelię Chrystusa. Dz 15,1.24;
**lub: poruszać, mącić, wywoływać zamęt* 1Tm 4,1; 2P 2,1
8. Ale jeśli nawet my lub anioł z nieba głosiłby wam Ewangelię inną od tej, którą my wam ogłosiliśmy, niech jest przeklęty*.
**gr.: anathema - klątwa rytualna dotycząca osób lub rzeczy*
9. Jak wcześniej powiedziałem i teraz ponownie mówię: Jeśli wam ktoś głosi Ewangelię inną od tej, którą przyjęliście*, niech jest przeklęty. Pwt 13,1; 1Kor 16,22
**gr.: paralambano - przyjąć, uznać, wziąć dla siebie*
10. Albowiem, czy teraz ludzi chcę pozyskać*, czy Boga? Albo czy ludziom staram się podobać? Bo jeślibym jeszcze** ludziom chciał się podobać***, nie byłbym sługą**** Chrystusa.
**lub: przekonywać, ufać, polegać; **gr.: eti - jeszcze, nadal, już ***lub: zadowolić; ****niewolnikiem* Kol 3,22; 1Tes 2,4
11. A oznajmiam wam, bracia, że Ewangelia przeze mnie ogłoszona, nie jest zgodna* z *myślą* człowieka; **gr.: kata - według* 1Kor 15,1
12. Ja bowiem ani jej nie wziąłem od człowieka, ani *nie* zostałem *jej* nauczony, ale *mam ją* przez objawienie* Jezusa Chrystusa.
**gr.: apokalypsis - (nagłe) odsłonięcie tego, co zakryte* Dz 22,6
13. Bo usłyszeliście o moim wcześniejszym postępowaniu w judaizmie, że niezmiernie prześladowałem Kościół* Boga i niszczyłem go; **gr.: ekklesia - por. 1Tes 1,1** Dz 26,4; Flp 3,4
14. I robiłem postępy* w judaizmie ponad** wielu rówieśników z mojego pokolenia, będąc w większym stopniu *od innych* zapaleńcem *względem* moich ojczystych tradycji.
lub: posuwałem się naprzód; **gr.: hyper - por. Rz 9,3**
15. Ale gdy upodobało się Bogu, który mnie odłączył już w łonie mojej matki i powołał przez swoją łaskę, Pwt 7,7; Jr 1,5; Łk 1,15
16. Objawić we mnie swojego Syna, abym głosił dobrą nowinę o Nim między poganami, natychmiast, nie radziłem* się ciała i krwi;
**lub: nie dołożyłem dodatkowo nic z ciała i krwi* Mt 16,17; 2Kor 4,6
17. I nie wstąpiłem do Jerozolimy do tych, którzy przede mną byli apostołami, ale odszedłem do Arabii* i ponownie wróciłem do Damaszku. **tj. ziemie na płd. od Damaszku, Półw. Arabski*
18. Następnie, po trzech latach wstąpiłem* do Jerozolimy, żeby poznać** Piotra; i pozostałem u niego*** piętnaście dni. 1Kor 9,5
**Dz 9,32*; **gr.: historeo - badać, wnikać, poznać; ***dosł.: przy nim*
19. A innego z apostołów nie widziałem z wyjątkiem Jakuba, brata Pana. 1Kor 15,7; J 7,5
20. A to, co wam piszę, *oto oświadczam* przed obliczem Boga, że nie kłamię.
21. Potem poszedłem w okolice Syrii i Cylicji;
22. A nie byłem znany osobiście* zborom Judei w Chrystusie; **dosł.: obliczem*
23. A oni jedynie słyszeli, że ten, który nas wcześniej prześladował, teraz głosi *jako* dobrą nowinę tę* wiarę, którą wcześniej niszczył. **gr.: ho - rodzajnik określ.* 1Kor 15,8; 1Tm 1,13
24. I chwalili Boga z mojego powodu*.
**lub: oddawali chwałę przeze mnie Bogu*

2 Potem, po czternastu latach wstąpiłem ponownie do Jerozolimy z Barnabą, biorąc ze sobą także Tytusa. Dz 15,1-2; 2Kor 8,16
2. A wstąpiłem* tam w związku z objawieniem** i przedstawiłem im Ewangelię, którą głoszę między poganami, a na osobno-

ści *tym* cieszącym się poważaniem***, aby się czasem *nie okazało,* że biegnę lub biegłem na próżno. 2Tm 2,8; Flp 2,16
**por. Dz 9,32*; **por. Ef 3,3*; ***idiom: uważających się być kimś*

3. Ale nawet Tytus, *który był* ze mną, będący Grekiem, nie został zmuszony *by* dać* się obrzezać*, **dosł.: zostać obrzezanym* Dz 15,24; 16,3

4. Pomimo* wprowadzenia potajemnie fałszywych braci, którzy wkradli się by wyszpiegować** naszą wolność, którą mamy w Chrystusie Jezusie, aby nas zniewolić; 2Kor 11,13
**gr.: dia - przez, ze względu, jako przyczyna rzeczy, *de - zaś, natomiast, lecz; **lub: badać, dowiadywać się dokładnie*

5. Tym ani na chwilę* nie ustąpiliśmy i nie poddaliśmy się, aby prawda Ewangelii przetrwała ze względu *na* was. **dosł.: na godzinę*

6. A ci, którzy uważają* się za kogoś – jakimi niegdyś byli, nie czyni mi to różnicy**; Bóg nie ma względu na osobę*** – ci, cieszący się poważaniem*, nic *na* mnie dodatkowo nie nałożyli****. **por. w. 2***; **lub: nie ma dla mnie żadnego znaczenia; ***idiom: nie patrzy na oblicze człowieka* Dz 10,34; *****gr.: prosanatithemi - dodatkowo nałożyć coś, dodać* Ga 2,2

7. Raczej przeciwnie, widząc, że jest mi powierzona Ewangelia *dla* nieobrzezanych, jak Piotrowi *dla* obrzezanych, Dz 15,12; Rz 11,13

8. Ten bowiem, który przez Piotra* działał skutecznie w apostolstwie *dla* obrzezanych, działał skutecznie** i we mnie wobec pogan,
**dosł.: w Piotrze; **gr.: energeo - skutecznie działająca moc*

9. I gdy poznali daną mi łaskę, Jakub i Kefas*, i Jan, uważani za filary, podali mi i Barnabie prawicę wspólnoty, abyśmy *szli* do pogan, a oni do obrzezanych; Mt 16,18
aram. imię Piotra - kamyk, fragment skały - por. J 1,42

10. Tylko żebyśmy pamiętali o ubogich, toteż gorliwie starałem się to właśnie* czynić.
**dosł.: to samo* Dz 11,19-26

11. A gdy przyszedł Piotr do Antiochii, wystąpiłem przeciwko niemu otwarcie*, gdyż był winny. **dosł.: w twarz*

12. Albowiem przed przyjściem niektórych* od Jakuba, jadał razem z poganami; a gdy przyszli, usuwał się i odłączał, bojąc się tych z obrzezania. **gr.: tis - pewien, jakiś, ktoś*

13. A razem z nim obłudni byli i pozostali Żydzi, tak że i Barnaba dał się uwieść* ich obłudzie. **lub: uprowadzić, odwieść razem, dać się uwieść rzeczom niskim* 1Kor 15,33; Ef 4,14; Hbr 13,9

14. Ale gdy zobaczyłem, że nie kroczą prosto zgodnie z prawdą Ewangelii, powiedziałem Piotrowi wobec wszystkich: Jeżeli ty, będąc Żydem, żyjesz po pogańsku, a nie po żydowsku*, dlaczego przymuszasz** pogan by żyli*** po żydowsku? **lub: na sposób Judejczyków **gr.: anakadzo - czynić koniecznym, wymagać; ***dosł.: by żyć*

15. My *jesteśmy* z natury* Żydami, a nie grzesznikami z pogan. **gr.: fysis - por. Rz 2,27**

16. Wiedząc, że człowiek nie zostaje uznany za sprawiedliwego z uczynków Prawa*, ale tylko** przez wiarę*** Jezusa Chrystusa, i my uwierzyliśmy w Jezusa Chrystusa, abyśmy zostali uznani za sprawiedliwych z wiary w Chrystusa, a nie z uczynków Prawa*, dlatego że nikt*** nie będzie uznany za sprawiedliwego z uczynków Prawa*. **por. Rz 2,12* **gr.: ean me - jeśli nie; ****dosł.: żadne ciało* Rz 3,19; Ga 3,10 ****gr.: dia pisteos Iesou - jako genitivus subiectivus - czyli wiara Jezusa lub wierność Jezusa - por. w. 20**; Rz 3,22, Flp 3,19*

17. Natomiast jeśli, szukając *tego* by zostać uznanymi za sprawiedliwych w Chrystusie, sami okazaliśmy się grzesznikami, to czy Chrystus jest sługą grzechu? Z pewnością nie*. **aram. idiom: porzućmy tę myśl* Rz 6,1

18. Albowiem jeśli to, co zburzyłem, ponownie buduję, to samego siebie czynię* przestępcą. 1Kor 8,11; Rz 6,15; Ga 5,11
**dosł.: stać razem, łączyć się z czymś, ustalać, dawać dowody*

19. Bo ja z powodu Prawa*, umarłem *dla* Prawa*, abym żył *dla* Boga. **dosł.: Prawu - Rz 2,12**

20. Z Chrystusem jestem przybity do krzyża* i żyję już nie ja, lecz żyje we mnie Chrystus; a to, że teraz żyję w ciele, żyję w wierze Syna** Bożego, który mnie umiłował i wydał samego siebie za mnie. Mt 20,28; Rz 6,8; Ga 6,14
**lub: jestem współukrzyżowany - czas teraź. wymik. z czasu przesz. **gr.: en pistei zo te tou pisteos hyiou - jako gen. subiectivus - wierze Syna Bożego, lub gen. obiectivus - dzięki wierze w*

21. Nie odrzucam* łaski Bożej; bo jeśli przez Prawo** jest sprawiedliwość***, wtedy Chrystus umarł na próżno. ***por. - Rz 2,12** Iz 49,4; Jr 8,8
**lub: nie lekceważę, nie unieważniam; ***usprawiedliwienie*

3 O nierozumni Galacjanie! Kto was zaczarował*, abyście nie byli posłuszni prawdzie, *was,* którym przed oczami Jezus Chrystus wcześniej był opisany** pośród was *jako* ukrzyżowany? Mt 7,26; Ef 3,8
**gr.: baskaiono - idiom: złe oko - rzucić urok, zaczarować **gr.: prografo - zapisać wcześniej, ogłosić publicznie, portretować wcześniej wymalować, ukazać - por. Rz 15,4; Ef 3,3; Jd 1,4*

2. Tego tylko chciałbym się od was dowiedzieć: Czy z uczynków Prawa otrzymaliście* Ducha, czy ze słuchania *z* wiarą**? Ga 3,5.14;
**lub: uzięliście; **dosł.: słuchania wiary* Dz 11,15-18; Ef 1,13

3. Czy tak nierozumni jesteście? Rozpoczęliście w Duchu*, *a* teraz ciałem kończycie**?
*lub: Duchem; **doskonalicie się* Hbr 7,19.25; 9,9; 2Kor 13,11

4. Czy tak wiele wycierpieliście na próżno*?
Jeśli rzeczywiście – *to na* próżno*! Ez 18,24;
gr.: eike - bez powodu, bez celu, nieistotnie 2P 2,20

5. Ten więc, który was zaopatruje *w* Ducha i *Ten* działający *z* mocą* wśród was, czy z uczynków Prawa** *czyni to*, czy ze słuchania z wiarą***?
lub: czyniący cuda - l.mn. 2Kor 3,8;
por. Rz 2,12; ***dosł.: słuchania wiary* Dz 5,12; Hbr 2,4

6. Tak jak Abraham uwierzył Bogu i zostało mu *to* poczytane* ku uznaniu za sprawiedliwego**.
Rdz 15,6; Rz 4,3.6.11.22.24; Jk 2,23
gr.: logidzomai - liczyć, poczytać, rachować, brać pod uwagę
lub: poczytano mu za sprawiedliwość

7. Wiedzcie zatem, że ci, którzy są z wiary, *ci* są synami Abrahama.

8. A Pismo przewidziało*, że Bóg z wiary uznaje za sprawiedliwych pogan**; wcześniej ogłosiło tę dobrą nowinę Abrahamowi: W tobie będą błogosławione wszystkie narody***.
lub: wiedzieć wcześniej, mieć przed swoimi oczami
**gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi* Rz 9,30
w Rdz 12,3 hebr.: mispahah - naród, lud, klan, bractwo
w odróżn. od hebr.: goim - narody - będącego ekwiwalent. - ethnos

9. Tak, że ci, *którzy* są z wiary, są błogosławieni z wierzącym* Abrahamem. *lub: wiernym*

10. Wszyscy* bowiem, którzy są z uczynków Prawa**, są pod przekleństwem***, bo napisano: Przeklęty każdy, kto nie trwa we wszystkich *przepisach,* które są zapisane w zwoju Prawa**, aby *je* uczynił. *dosł.: ilu, jak wiele*
por. Rz 2,12; ***lub: złorzeczenie, klątwa* Pwt 27,25; Jk 2,9

11. Ale to, że przez* Prawo** nikt przed Bogiem nie jest uznawany za sprawiedliwego jest oczywiste***, gdyż: Sprawiedliwy z wiary żyć będzie. *dosł.: w (Prawie)* Kpł 18,5; Kaz 7,20; Ha 2,4
por. Rz 2,12; ***gr.: delos - jasny, oczywisty, widoczny*

12. Prawo natomiast nie jest z wiary, lecz człowiek, który je wykonał*, będzie żyć przez nie. *gr.: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć* Kpł 18,5

13. Chrystus odkupił nas od przekleństwa Prawa, stając się za nas przekleństwem, bowiem jest napisane: Przeklęty każdy, kto wisi na drzewie, Pwt 21,23; Rz 3,24; Kol 1,14

14. Aby błogosławieństwo Abrahama stało się w Chrystusie Jezusie *udziałem* pogan*, abyśmy obietnicę Ducha otrzymali** przez wiarę. *por. w. 8**; **lub: wzięli - gr.: lambano - Dz 8,17**

15. Bracia! Po ludzku* mówię: Przecież i potwierdzonego przymierza *zawartego* przez ludzi nikt nie odrzuca ani *niczego nie* dodaje. *dosł.: na wzór człowieka* Hbr 9,17

16. Abrahamowi natomiast i jego potomkowi* zostały ogłoszone obietnice. Nie mówi: I potomkom, jak o wielu, ale jak o jednym: I twojemu potomkowi* – którym jest Chrystus. *lub: nasieniu* Rdz 13,15; 17,17; 22,18; 26,3-4

17. To więc mówię, że przymierza potwierdzonego wcześniej przez Boga w Chrystusie nie unieważniło Prawo, które nastało po czterystu trzydziestu latach, *tak by* uznać obietnicę za nieważną*. Wj 12,40; Iz 14,27; Hi 40,8
*gr.: katargeo - pozbawić znaczenia, unieważnić - 1Kor 1,28***

18. Albowiem jeśli z Prawa jest dziedziczenie*, *to* już nie z obietnicy; lecz Abrahamowi darował *je* Bóg przez obietnicę. Ps 105,6;
gr.: kleronomia - dziedzictwo, spadek Rz 4,13; Rdz 22,16

19. Czym więc jest Prawo? Z powodu przestępstw zostało dodane, dopóki nie przyjdzie potomek*, któremu *dana jest* obietnica; *co* zostało zarządzone przez aniołów ręką** pośrednika. *por. w. 16*; **dosł.: w ręku* Ga 3,23; Rz 3,19-23

20. A pośrednik nie jest *potrzebny* przy jednej* *stronie,* a Bóg jest jeden. Hi 9,23;
dosł.: a pośrednik nie jest (dla) jednego Dz 12,10

21. Czy więc Prawo jest przeciwne* obietnicom Boga? Z pewnością nie**. Gdyby bowiem dane było Prawo, które mogłoby przywrócić do życia***, prawdziwie z Prawa byłoby uznanie za sprawiedliwych. Mt 5,17; Rz 3,31
gr.: kata - przeciw - o kierunku, w dół, według, wzdłuż
**aram. idiom: porzućmy tę myśl - Rz 6,2*; ***lub: ożywić*

22. Ale Pismo zamknęło* wszystko pod grzechem, aby obietnica z wiary Jezusa** Chrystusa była dana *tym,* którzy są wierzącymi.
gr.: synkleio - współwięzić, łapać, osaczyć, okrążyć
gr.: ek pisteou Isou - z wiary Jezusa - por. Ga 2,16*

23. A przed przyjściem wiary, byliśmy strzeżeni* pod Prawem, razem zamknięci *aż* do przyjścia wiary, która miała zostać objawiona**.
gr.: froureo - stać na straży, być pod kontrolą, chronić
**gr.: apokalypto - odkryć, odsłonić, ujawnić - (nagle)*

24. Tak więc Prawo było naszym wychowawcą* do Chrystusa, abyśmy z wiary zostali uznani za sprawiedliwych. Dz 13,38
gr.: paidagogos - niewolnik nadzorujący rozwój dziecka

25. Ale gdy przyszła wiara, już nie jesteśmy poddani wychowawcy.

26. Wszyscy bowiem jesteście synami* Boga przez wiarę w Chrystusie Jezusie. Ef 1,5;
gr.: hyios - syn jako reprezentant ojca J 1,12; Rz 8,16

27. Albowiem ilu *z* was zostało ochrzczo-

nych* w Chrystusa, w Chrystusa się przyoblekliście. Rz 6,3; 1Kor 12,13; Kol 2,10
gr.: baptidzo - zanurzać, zamaczać wielokrotnie - por. Mt 3,11
28. *I* nie ma Żyda ani Greka; nie ma niewolnika ani wolnego; nie ma mężczyzny* ani kobiety**; albowiem wy wszyscy jednym jesteście w Chrystusie Jezusie. Kol 3,11;
**dosł.: tego, co męskie; **tego, co żeńskie* Ga 5,6; 1Kor 7,9
29. A jeśli wy *należycie do* Chrystusa, wtedy jesteście potomstwem* Abrahama, a zgodnie z obietnicą dziedzicami. Ga 5,24; 2Kor 10,7;
**lub: nasieniem - liczba poj.* 1Kor 5,23; Hbr 11,18

4 Mówię więc: Tyle czasu, ile dziedzic jest małym dzieckiem*, niczym nie różni** się od niewolnika, chociaż jest panem wszystkiego; **gr.: nepios - dziecko do 4 lat; **lub: nie przewyższa*
2. Ale podlega* opiekunom i zarządcom**, aż do czasu ustalonego przez ojca. Mt 11,28;
dosł.: jest pod; **gr.: oikonomos - Łk 12,43 Kol 2,8; Dz 15,10
3. Tak też i my, gdy byliśmy małymi dziećmi, byliśmy zniewoleni przez* elementarne zasady** *tego* świata. **dosł.: pod - jak w w. 2**
***gr.: stoicheion - element zasady, ciąg liter, pierwiastek, żywioł*
4. Lecz gdy przyszło wypełnienie czasu, posłał Bóg swojego Syna, który narodził* się z kobiety i narodził* się pod Prawem,
**gr.: ginomai - stać się, narodzić się, być, zaistnieć* Ef 1,10
5. Aby wykupić* tych, *którzy byli* pod Prawem, abyśmy dostąpili usynowienia**. Rz 8,23;
**gr.: eksagoradzo - odkupić poprzez zapłacenie ceny spod czyjeś władzy, dać okup; **lub: przysposobienia za synów* Dz 20,28
6. A ponieważ jesteście synami, *dlatego* Bóg posłał do serc waszych Ducha swojego Syna, wołającego*: Abba**, Drogi Ojcze! Łk 11,3; 1P 1,11;
lub: krzyczeć, mówić donośnym głosem; **por. Mk 14,36 Rz 8,15
7. Tak więc już nie jesteś niewolnikiem, lecz synem; a jeżeli synem, to i dziedzicem* Boga przez Chrystusa. Jr 31,33; Ps 16,5; Rz 8,17
**gr.: kleronomos - prawny spadkobierca, dziedzic*
8. Ale wtedy, prawdziwie nie znając Boga, staliście się niewolnikami *tych, którzy* z natury nie są bogami. 1Tes 1,9; J 1,10; Dz 17,30
9. Ale teraz, gdy poznaliście Boga, a raczej gdy zostaliście poznani przez Boga, czemu ponownie zawracacie do słabych i nędznych* elementarnych zasad** *tego świata,* którym ponownie, tak jak na początku, chcecie oddać się w niewolę? Mt 11,27; 2Tm 2,19
gr.: ptochos - skrajny nędzarz, żebrak, ubóstwo; **por. w. 3*
10. Pilnujecie* dni i miesięcy, i pór roku, i lat. **lub: zachowujecie, przestrzegacie* Kol 2,16
11. Boję się o was, czy czasem* nie trudziłem** się dla was na próżno. 1Kor 15,58
**lub: czy w jakiś sposób; **gr.: kopiao - pracować ciężko, mozolić*
12. Proszę* was, bracia, stawajcie się *tacy* jak ja, gdyż i ja *jestem* jak wy. W niczym mnie nie skrzywdziliście**. 2Kor 2,5; Dz 21,21
**lub: zanosić błagania, modlić się; **czynić źle, szkodzić*
13. Wiecie bowiem, że po raz pierwszy ogłosiłem wam Ewangelię na skutek słabości* ciała; **gr.: astheneia - kruchość, słabość, choroba* 2Kor 12,7
14. A próbą* moją, w moim ciele, nie wzgardziliście, ani *mnie* nie odrzuciliście**, ale przyjęliście mnie jak posłańca*** Bożego, jak Chrystusa Jezusa. 1Sm 29,9; Ps 119,141; Za 12,8;
**lub: próby; **dosł.: wypluć - metafora odrzucenia* Ml 2,7;
****gr.: angelos - posłaniec, zwiastun, anioł* 1Tes 4,8
15. Kto więc był waszym szczęściem? Albowiem świadczę wam, że gdyby to było możliwe, wyłupilibyście swoje oczy i mi je oddali.
16. A tak, czy stałem się waszym nieprzyjacielem* mówiąc wam prawdę? 1Krl 18,7; J 8,45
**gr.: echthros - znienawidzić, budzić wstręt i niechęć, wróg*
17. Zabiegają* o was, nie *ku temu, co* dobre, bo chcą was odłączyć, abyście *wy* o nich zabiegali*. **lub: współzawodniczyć, pożądać zazdrośnie*
18. A dobrze jest zawsze zabiegać o to, co dobre, a nie tylko wtedy, gdy jestem wśród was obecny. Iz 59,17; Tt 2,14; Obj 3,19
19. Dzieciątka* moje, które znowu w bólach rodzę, dopóki Chrystus nie będzie ukształtowany** w was! 1Tm 1,2; Tt 1,4; 1J 2,1
**gr.: teknion - dzieciątko, czuła forma zwracania się do uczniów*
***gr.: morfoo - kształtować, tworzyć, przyjmować postać*
20. Chciałbym teraz być obecnym przy was i odmienić mój głos, ponieważ jestem zakłopotany* co do was. 1Tes 2,17; 2Kor 7,5
**lub: wątpić, być przypartym do muru, nie wiedzieć co robić*
21. Powiedzcie* mi wy, którzy chcecie być pod Prawem**, *czy* nie słuchacie tego Prawa?
dosł.: mówcie mi; **por. Rz 2,12
22. Albowiem jest napisane, że Abraham miał dwóch synów, jednego z niewolnicy, a drugiego z wolnej. Rdz 16,15; 17,15; Ga 3,10
23. A ten, jednakże, który był z niewolnicy*, jest zrodzony zgodnie *z wolą* ciała, ten natomiast z wolnej, ze względu na obietnicę.
**gr.: paidiske - służąca, młoda niewolnica, dziewczynka*
24. To* jest znaczenie obrazowe**; są to bowiem dwa przymierza; jedno z góry Synaj, które istotnie rodzi w niewolę; jest nim Hagar. **gr.: atina - które - l.mn.* Hbr 8,6-13; 10,16; 12,24
***gr.: allegoreo - mówić w przenośni, alegorycznie, obrazowo*

25. Hagar bowiem jest *to* góra Synaj w Arabii, a odpowiada* dzisiejszej Jerozolimie; bo jest w niewoli** ze swoimi dziećmi.
**lub: stoi w jednym szeregu; **dosł.: jest niewolnikiem*
26. Lecz górna Jerozolima jest wolna i ona jest matką nas wszystkich. Ga 3,29; Rz 9,8
27. Albowiem jest napisane: Rozraduj się* niepłodna, ty, która nie rodzisz; wydaj okrzyk i zawołaj, ty, która nie rodzisz w bólach; bo samotna ma więcej dzieci niż ta, która ma męża. **dosł.: zostań rozradowaną* Ps 113,9; Iz 54,1
28. My natomiast, bracia, jesteśmy dziećmi obietnicy na podobieństwo Izaaka.
29. Lecz tak, jak wtedy ten, który został zrodzony według ciała, prześladował tego, *który został zrodzony* według Ducha, tak i teraz.
30. Ale co mówi Pismo? Wyrzuć* niewolnicę i jej syna; bo na pewno nie będzie dziedziczyć** syn niewolnicy z synem wolnej. Rz 4,3
**gr.: ekballo - wypchnąć, wypędzić, zmusić do odejścia, odesłać*
***lu: czas przeszły dok. tryb przypuszczający - odziedziczyłby*
31. Zatem, bracia, nie jesteśmy dziećmi niewolnicy, ale wolnej. Rdz 21,12; J 8,36; Hbr 2,15

5 Stójcie więc w wolności*, do *której* nas wyzwolił Chrystus i nie poddawajcie się ponownie *pod* jarzmo** niewoli. Rz 8,21; 1P 2,16
**gr.: eleutheria - wolność wyboru, postępowania, swoboda*
***gr.: zygos - jarzmo dla zwierząt, w przenośni: brzemię, ciężar*
2. Oto ja, Paweł, mówię wam: Jeśli dajecie się obrzezać, Chrystus wam nic nie pomoże*.
**lub: wspierać, być przydatnym, przynieść korzyść* Dz 15,1
3. A świadczę ponownie każdemu człowiekowi, który daje się obrzezać, że jest zobowiązany wykonać całe Prawo*. **por. Rz 2,12**
4. Zostaliście odłączeni* od** Chrystusa *wy wszyscy,* którzy w Prawie uznajecie***się za sprawiedliwych; wypadliście z łaski.
**gr.: katargeo - unieważnić, stracić na znaczeniu, zniszczyć, być bezczynnym, tu możliwe: odłączacie się ; **lub: z dala*
****lub: zostaliście uznani za ... , uznawani jesteście za ...*
5. My bowiem w duchu*, z wiary, oczekujemy** nadziei sprawiedliwości. Ps 25,5; Tt 3,7;
**lub: Duchem, w Duchu; **czekać na coś żarliwie* Ef 2,18
6. Bo w Chrystusie Jezusie ani obrzezanie nic nie znaczy*, ani nieobrzezanie, ale wiara działająca** przez miłość. Ga 6,15; Ef 1,15; 3,17
**dosł.: nie jest silne; **gr.: energeo - skutecznie działająca moc*
7. Biegliście dobrze*; kto wam przeszkodził, abyście nie byli posłuszni** prawdzie?
**gr.: kalos - pięknie, szlachetnie, dobrze* Mt 13,21;
***lub: dać się przekonać prawdzie* 1Kor 9,24; Hbr 12,1
8. To namawianie* nie jest od Tego, który was powołuje. Ga 1,6; 3,1
**gr.: peismone - perswazja, podstępne namawianie*
9. Mała *ilość* zakwasu całe ciasto zakwasza. Mt 16,7; Łk 12,1; 1Kor 5,6
10. Ja jestem co do was przekonany* w Panu, że nie będziecie myśleć inaczej; a ten, który was niepokoi**, poniesie karę***, kimkolwiek by był. **lub: ufam* 2Kor 1,15; 2Tes 3,4
***lub: trwożyć, wzburzać, dręczyć; ***zostanie osądzony*
11. A ja, bracia, jeśli jeszcze głoszę obrzezanie, dlaczego nadal jestem prześladowany? Zatem straciło znaczenie* zgorszenie** krzyża. **por. w. 4*; **lub: skandal* Ga 6,12; Rz 9,32; Dz 16,3
12. Oby odcięli sobie* ci, którzy was podburzają**. **domyśl.: ironicznie o zmuszających do obrzezania*
***gr.: anastatoo - wzniecić zamieszki, wrzawę, wzburzyć*
13. Bo wy do wolności zostaliście powołani*, bracia; tylko ta wolność *niech* nie *będzie zachętą* ku pobudzaniu** ciała, ale ze względu na miłość służcie*** jedni drugim. J 8,32
**gr.: kaleo - wezwani; **gr.: aforme - pobudzić przez wysiłek, bodziec, sposobność; ***lub: bądźcie niewolnikami*
14. Całe bowiem Prawo jest wypełnione* w jednym nakazie**, w tym: Będziesz miłował swojego*** bliźniego, jak samego siebie.
**gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać*
***dosł.: w słowie; ***twojego* Kpł 19,18; Mt 7,12; 22,39-40
15. Ale jeśli jedni drugich kąsacie* i pożeracie, patrzcie, abyście jedni przez drugich nie zostali strawieni**. Jk 3,13
**gr.: dakno - gryźć zębami, metaf.: czynić wyrzuty, dręczyć*
***gr.: analisko - trawić, zużywać, trwonić pieniądze, niszczyć*
16. Mówię więc: Duchem postępujcie*, a pożądliwości** ciała z pewnością*** nie wykonacie. **lub: w duchu żyjcie; **usilnych pragnień* 2Kor 5,7
****gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie jako wzmocnienie*
17. Ciało bowiem pożąda* przeciwko Duchowi, a Duch przeciwko ciału; a te są sobie przeciwne, abyście nie to, co** chcecie, czynili. **lub: usilnie pragnie; **dosł.: cokolwiek* Rz 7,22
18. Jeśli więc przez Ducha dajecie się prowadzić*, nie jesteście pod Prawem.
**lub: jeśli więc (przez) Ducha jesteście prowadzeni*
19. Jawne* są natomiast czyny** ciała, którymi są: cudzołóstwo, nierząd, nieczystość, rozpusta, Wj 20,14; Ez 16,32; Kol 3,5; 1Tm 1,9
**lub: widoczne, publicznie jawne; **gr.: ergon - dzieło, wynik*
20. Bałwochwalstwo*, czary, nieprzyjaźnie, kłótnie, zazdrość, wybuchy gniewu, intrygi**, poróżnienia***, rozłamy****, 2Krn 33,6
**gr.: eidololatreia - kult, służba fałszywym bożkom*
***lub: współzawodnictwo, ambicję; ***podziały; ****herezje*

21. Zawiść, zabójstwa, pijaństwo, hulanki
i tym podobne, o których zapowiadam wam,
jak i przedtem zapowiedziałem, że ci, któ-
rzy te *rzeczy* czynią, Królestwa Bożego nie
odziedziczą. 1Kor 6,9; 15,50; Ef 5,5
22. Natomiast owocem* Ducha** jest: mi-
łość, radość***, pokój, cierpliwość, uprzej-
mość, dobroć****, wiara*****, J 15,1-5.16; 1Kor 13,1-13
**gr.: karpos - owoc, plon - tu: w l. poj. - czyny ciała w l. mn.*
***lub: ducha; ***lub: zadowolenie; ****prawość serca i życia*
******gr.: pistis - wiara, zaufanie, wierność*
23. Łagodność, opanowanie*. Prawo nie jest
przeciwko takim. 2P 1,6; Dz 24,25
**gr.: enkrateia - panowanie nad sobą zwł. nad pożądaniami*
24. Ci więc, którzy *są własnością* Chrystusa,
ukrzyżowali *swoje* ciało *wraz* z namiętno-
ściami* i pożądliwościami**. Rz 8,15; 13,14;
**lub: doznaniami; **usilnymi pragnieniami* 1P 2,11
25. Jeśli żyjemy w Duchu*, Duchowi* się
podporządkowujemy**. 2Kor 3,6; Rz 8,4; 1P 4,6
**lub: dla ducha, duchem; **dosł.: iść w szeregu, kroczyć za*
26. Nie stawajmy się chciwi próżnej chwały,
jedni drugich prowokując*, jedni drugim za-
zdroszcząc**. **lub: drażniąc; **być zawistnym* Flp 2,3

6 Bracia! Jeśli człowiek zostanie przyłapa-
ny na jakimś upadku, wy *jako* duchowi,
naprawiajcie* takiego w duchu łagodności,
przyglądając się uważnie sobie, abyś i ty nie
został poddany próbie**. Jk 5,16; 1Kor 10,12
**gr.: katartidzo - określ. med. - uczynić sprawnym, wzmocnić, naprawić złamanie lub wyposażyć, uczynić doskonałym*
***gr.: peiradzo - być kuszonym, doświadczanym, próbowanym*
2. Jedni drugich brzemiona* noście**, a tak
wypełnijcie Prawo Chrystusa. Wj 23,4; Rz 15,1
**gr.: baros - ciężar, kłopot; **gr.: bastadzo - podnieść rękami*
3. Albowiem jeśli ktoś uważa, że jest kimś*,
będąc nikim**, ten zwodzi w myśleniu*** sa-
mego siebie. Łk 18,11; Rz 12,3; Prz 25,14
**lub: czymś - gr.: tes - kimś, czymś; **lub: niczym - gr.: medeis*
****gr.: frenapatao - zwodzić czyjś umysł, oszukiwać kogoś*
4. Ale każdy niech sam bada* swoje dzieło**,
a wtedy będzie miał chlubę*** jedynie w so-
bie samym, a nie w innym****, Prz 14,14; 2Kor 1,12
**lub: doświadcza siebie; **gr.: ergon - czyn, dzieło tu: w l. poj.*
****gr.: kauchema - por. Flp 1,26*; ****lub: drugim*
5. Albowiem każdy swój własny ciężar* po-
niesie. **gr.: fortion - ciężar, obowiązek* Rz 2,6; 14,12
6. A ten, który jest nauczany o Słowie, niech
ma wspólnotę* wszelkiego dobra z tym, który
go naucza. Rz 15,27; 1Kor 9,9; 1Tm 5,17
**gr.: koinionia - mieć lub czynić wspólnie, dzielić się, brać udział, być uczestnikiem, łączyć się, mieć wspólnotę*

7. Nie dajcie się wprowadzić w błąd*. Bóg
nie daje się z siebie naśmiewać**; albowiem
cokolwiek by człowiek siał, to też*** będzie
żął. **gr.: planao - zwieść, błąkać, prowadzić na manowce*
***gr.: mykteridzo - krzywić nos, szydzić z kogoś, traktować z lekceważeniem, gardzić, wyśmiewać; ***dosł.: i* 1Kor 6,9
8. Bo kto sieje dla swojego ciała*, z ciała
żął będzie skażenie**; ale kto sieje dla du-
cha***, z ducha żął będzie życie wieczne.
**lub: w ciało; **zepsucie, rozkład materii; ***w ducha*
9. A nie zniechęcajmy* się czyniąc dobro;
albowiem w swoim czasie będziemy żąć nie-
znużeni**. 1Kor 15,58; 2Tes 3,13; Hbr 12,3
**lub: nie upadajmy na duchu; **niestrudzeni, nieosłabieni*
10. Zatem więc, dopóki mamy czas, czyńmy
dobro* względem wszystkich, a najwięcej
względem domowników *w* wierze.
**gr.: agathos - dobry, prawy, czcigodny* 1Tm 2,1; 1Tes 5,15
11. Popatrzcie, jak wielkimi literami napi-
sałem wam swoją ręką.
12. Ci wszyscy*, którzy chcą się podobać
w ciele**, ci zmuszają*** was, abyście byli
obrzezani jedynie *po to,* aby nie byli prze-
śladowani z powodu krzyża Chrystusa.
**dosł.: ilu; **gr.: sarks - ciało, ciało bez życia, cielesność - zmysłowa natura; ***gr.: anakadzo - wymuszać, skłaniać, wymagać*
13. Albowiem ci, którzy są obrzezani, sami
nie zachowują Prawa, ale chcą, abyście byli
obrzezani, aby chlubić* się z waszego ciała.
gr.: kauchaomai - chwalić, przechwalać się, chlubić - Flp 1,26
14. *Co do* mnie natomiast, oby się tak nie
stało, abym się chlubił, chyba tylko w krzyżu
Pana naszego Jezusa Chrystusa, przez któ-
rego dla mnie świat* jest ukrzyżowany, a ja
dla świata*. Flp 3,8; 1Kor 2,2
**gr.: kosmos - układ, porządek, świat materialny, wszech-świat, porządek świata wrogi Bogu*
15. Albowiem w Chrystusie Jezusie ani obrze-
zanie nie jest ważne*, ani nieobrzezanie, ale
nowe stworzenie. 2Kor 5,17;
**dosł.: nie jest czymś silnym* Ef 4,24; Kol 3,10
16. A wszyscy ci, którzy według tego wzoru*
będą kroczyć** – nad nimi pokój i miłosier-
dzie, i nad Izraelem Boga. Ps 125,4; Flp 3,16
lub: kanon, zasada, przymiar; **dosł.: iść w szeregu - Ga 5,25*
17. Odtąd* niech mi nikt nie dodaje trudu;
ja bowiem piętna** Pana Jezusa noszę na
swoim ciele. **lub: na koniec* 2Kor 4,10; Kol 1,24
***gr.: stigmata - wytatuowany lub wypalony na skórze znak*
18. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa
z duchem* waszym, bracia. Amen.
**gr.: pneuma - duch, tchnienie, oddech, wiatr, ruch powietrza, tu: w znaczeniu antropologicznym jako część istoty człowieka*

List apostoła Pawła do Efezjan

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z* woli Boga, do świętych, którzy są w Efezie i wiernych** w Chrystusie Jezusie.
**gr.: dia - por. 1Kor 1,1*; **lub: godnych zaufania,wierzących*
2. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa.
3. Błogosławiony* Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, *Ten,* który nas pobłogosławił* wszelkim duchowym błogosławieństwem* niebios w Chrystusie. 2Kor 11,31;
gr.: eulogeo - wysławiany - por. Mt 14,19 Ef 2,6; 3,10; 1P 1,3
4. Tak jak i wybrał* nas dla siebie* w Nim przed założeniem świata, abyśmy byli święci i nienaganni** przed Nim w miłości***,
**lub: wybrał sobie; **bez zarzutu* Ps 135,4; J 10,16; 17,24;
****lub: W miłości przeznaczył nas ...* 1P 1,20; Obj 13,8
5. Przeznaczył* nas *dla siebie* do usynowienia przez Jezusa Chrystusa, według upodobania swojej woli, Rz 8,29; 1P 1,2
**gr.: prooridzo - ustalić coś z góry, wyznaczyć zawczasu*
6. Ku chwale sławy* swojej łaski, którą obdarzył** nas w Umiłowanym. Iz 43,21; Jr 33,9;
**lub: uznania; **lub: napełnił łaską* Łk 1,28
7. W Nim mamy odkupienie przez Jego krew, odpuszczenie* upadków według bogactwa Jego łaski, **lub: uwolnienie, wyzwolenie* Dz 20,28; 26,18
8. Którą hojnie* nas obdarzył we wszelkiej mądrości i roztropności. Iz 52,13; Rz 5,5
**gr.: perisseuo - być obficie zaopatrzonym, mieć ponad miarę*
9. Oznajmiając* nam tajemnicę swojej woli według swojego upodobania, które powziął w Nim, Rz 16,25; 1Kor 15,51; Ef 3,4; 6,19
**gr.: gnoridzo - dać poznać, oznajmić, posiadać grunt. wiedzę*
10. *Aby w akcie* zarządzenia* pełni czasów, w Chrystusie jako głowie, w jedno zgromadzić wszystko, zarówno to co w niebiosach, *jak* i na ziemi, w Nim, Dz 3,19; Kol 3,11; Obj 7,4
**gr.: oikonomia - zarządzanie domem, plan, nadzór*
11. W którym też jesteśmy wybrani do dziedzictwa, *my,* którzy zostaliśmy przeznaczeni* według postanowienia** Tego, który sprawia wszystko według decyzji*** swojej woli,
**gr.: prooridzo - ustalić coś z góry, wyznaczyć zawczasu*
gr.: protesis - postanowić coś wcześniej, plan - por. 2Tm 3,10
****gr.: boul - rada, zamysł, wola, plan, postanowienie*
12. Abyśmy istnieli ku chwale sławy* Jego, my, którzy *już* wcześniej** położyliśmy*** swoją nadzieję w Chrystusie. **lub: uznania; ***oparliśmy*
***gr.: proelpidzo - być pierwszym w nadziei, mieć ją wcześniej*
13. W Nim i wy usłyszeliście słowo prawdy, Ewangelię o zbawieniu waszym, w Nim* też uwierzyliście i zostaliście zapieczętowani Duchem obietnicy – Świętym**, Rz 1,16; Ef 4,30
**gr.: en hos - w Nim, dot. Chrystusa, lub w nie - logos jest w rodz. m.*
***lub: Świętym Duchem obietnicy lub ...obietnicy tym Świętym*
14. Który jest poręką* naszego dziedzictwa dla odkupienia nabytej własności**, dla chwały sławy*** Jego. Łk 21,28; Rz 8,23; 2Kor 5,5
**gr.: arrabon - przedsmak, zadatek; **tego, co nabyte; ***uznania*
15. Dlatego i ja, gdy usłyszałem o wierze* waszej w Panu Jezusie i o miłości do wszystkich świętych**, **lub: wierności; **gr.: hagios - Hbr 13,24***
16. Nie przestaję dziękować za was, wspominając* o was w moich modlitwach,
**dosł.: czyniąc wzmianki* Rz 1,9; Kol 1,3; 1Tes 5,17
17. Aby Bóg Pana naszego Jezusa Chrystusa, Ojciec chwały, dał wam Ducha* mądrości i objawienia w dogłębnym poznaniu** Jego,
**lub: ducha; **gr.: epignosis - dokładne, pełne poznanie*
18. *I* oświecone oczy waszego umysłu*, abyście wiedzieli jaka jest nadzieja Jego powołania i jakie jest bogactwo chwały dziedzictwa Jego w** świętych, **mss Byz: serca; **lub: wśród*
19. I jak przeogromną jest wielkość Jego mocy wobec nas, *którzy* wierzymy według działania potęgi siły Jego,
20. Którą działał w Chrystusie, gdy wzbudził* Go z martwych i posadził po swojej prawicy w niebiosach, **lub: wzbudziwszy* Dz 4,12; Flp 2,9
21. Wyżej nad wszelkie zwierzchności i władze, i moce, i panowania, i wszelkie imię jakie może być wymieniane, nie tylko w tym wieku, ale i w tym nadchodzącym; Kol 2,10
22. I wszystko poddał pod Jego stopy, a Jego dał* jako głowę ponad wszystkim Kościołowi, **lub: darował, wyznaczył, ustanowił* Ef 4,15; Kol 1,18
23. Który jest Jego ciałem i pełnią Tego, który sam wszystko we wszystkich* napełnia** *sobą. *lub: wszystkim; **wypełnia* Ef 5,23

2 A was, będących martwymi w upadkach i grzechach, Mt 8,22; Łk 15,24; Kol 2,13
2. W których niegdyś żyliście* zgodnie z dobą** tego świata, według przywódcy*** mającego władzę w powietrzu, ducha, który teraz działa w synach opornych****, Ef 5,6; Kol 3,6
w. 3*; **gr.: aion - wiek, epoka - Hbr 1,2*; ***gr.: archon - por. Rz 13,3*; ****gr.: apeitheia - uporczywy opór, bunt, nieposłuszeństwo*
3. Wśród nich i my wszyscy żyliśmy* niegdyś w pożądliwościach** naszego ciała***, czyniąc wolę ciała i myśli, i byliśmy z natury dziećmi gniewu, jak i pozostali; Rz 1,24; 13,14;
dosł.: obracaliśmy się - por. Rz 6,4* 1Kor 4,7; Jud 1,16
lub: usilnych pragnieniach; ***gr.: sarks - por. Kol 2,11
4. Bóg natomiast, będąc bogatym w miłosierdzie*, przez swoją wielką miłość, którą nas umiłował, **gr.: eleos - litość, współczucie, łaskawość*
5. I *to* nas, będących martwymi w upadkach, ożywił wraz z Chrystusem – łaską jesteście zbawieni, J 6,63; Rz 8,11
6. I wraz z Nim wzbudził*, i wraz z Nim posadził** w niebiosach w Chrystusie Jezusie,
**dosł.: współwzbudził; **współposadził* Ga 2,20; Kol 3,1
7. Aby okazać w nadchodzących wiekach przeobfite bogactwo swojej łaski w dobroci wobec nas w Chrystusie Jezusie.
8. Łaską bowiem jesteście zbawieni przez wiarę, i to nie z was; dar to Boga; J 4,10; Rz 3,24
9. Nie z uczynków, aby się ktoś nie chlubił*.
lub: chełpił - por. Flp 1,26 Pwt 9,5-6; Rz 3,18; 4,1; Tt 3,5
10. Jego bowiem dziełem* jesteśmy, stworzeni w Chrystusie Jezusie do dobrych dzieł**, które przygotował wcześniej*** Bóg, abyśmy w nich chodzili. 2Tm 3,17; Tt 2,14
**gr.: poiema - dzieło, czym, praca; **gr.: ergon - działanie, czyny*
****gr.: proetoimadzo - przygotować wcześniej, przeznaczyć*
11. Dlatego pamiętajcie, że wy, niegdyś poganie w ciele, nazywani nieobrzezanymi przez tego, który jest nazwany obrzezaniem na ciele wykonanym ręką, Rz 2,29; Ga 2,15
12. Że wy byliście w owym czasie bez Chrystusa, oddzieleni od praw obywateli* Izraela i obcy przymierzom obietnicy, nie mający nadziei i bez Boga** na świecie. J 10,16;
**lub: obywatelstwo, państwo; **bezbożni* Ef 4,18; Kol 1,21
13. Ale teraz w Chrystusie Jezusie, wy, którzy niegdyś byliście dalecy, staliście się bliscy przez krew Chrystusa. Rz 3,25; Kol 1,14
14. On bowiem jest naszym pokojem, który z dwojga jedno uczynił i zburzył w ciele stojący pośrodku mur oddzielenia – wrogość.
15. On* Prawo przykazań, *zawarte* w ustawach**, uznał za bezużyteczne***, aby z tych dwóch stworzyć w sobie samym jednego nowego człowieka, czyniąc pokój, Hbr 10,19
**lub: W ciele swoim usunął nieprzyjaźń (wynikającą) z Prawa (zawartego) w ustawach, aby z dwóch ...*
gr.: dogma - por. Kol 2,14**; ***gr.: katargeo - por. 1Kor 1,28
16. I pojednał ponownie obydwóch w jednym ciele z Bogiem przez krzyż, w Nim zadając śmierć *tej* nieprzyjaźni. Rz 5,10; 1P 4,1
17. A gdy przyszedł, ogłosił dobrą nowinę pokoju wam, którzy* *byliście* daleko, i którzy* *byliście* blisko. **dosł.: tym*
18. Przez Niego bowiem mamy przystęp* do Ojca, jedni i drudzy w jednym Duchu.
**lub: posłuchanie, wprowadzenie przed oblicze,* J 10,7; 14,6;
przedstawienie ambasadora 1Tm 2,5; Hbr 7,25
19. I dlatego już nie jesteście obcymi* i przychodniami**, ale współobywatelami świętych i domownikami Boga, Ga 3,26; Obj 21,12
**dosł.: cudzoziemiec; **mieszkający obok, przybysz*
20. Zbudowanymi* na fundamencie apostołów i proroków, którego kamieniem węgielnym jest Jezus Chrystus, Łk 11,49;
**lub: wzniesionymi na, nadbudowanymi* 2P 3,2; Obj 18,20
21. W* którym cała budowla razem spajana wzrasta w świętą świątynię w Panu;
**lub: na którym (fundamencie)* 1Kor 3,17; 2Kor 6,16
22. W* którym i wy jesteście wspólnie budowani, na mieszkanie Boga w Duchu**.
**lub: na którym; **lub: instrumentalnie - Duchem*

3 Z tego powodu ja, Paweł, *jestem* więźniem Chrystusa Jezusa za was pogan;
2. Jeśli tylko słyszeliście o rozporządzeniu łaski Bożej, danej mi dla was, 1Kor 9,17
3. Że według objawienia* została mi oznajmiona** tajemnica, jak to wcześniej krótko napisałem, Mt 13,11; Rz 16,25; Ef 1,17; 5,32
gr.: apokalypsis - (nagłe) odsłonięcie tego, co zakryte; **w. 5*
4. Dzięki temu, czytając, możecie zrozumieć mój wgląd* w tajemnicę Chrystusa,
**gr.: synesis - pojmowanie, rozumienie, umysł* 1Tm 3,9.16
5. Która w poprzednich* pokoleniach nie była oznajmiona** synom ludzkim, *tak* jak teraz została objawiona Jego świętym apostołom i prorokom w Duchu, Łk 11,49; 1Kor 12,28; 2P 3,2
**dosł.: innych; **gr.: gnoridzo - poznać, posiadać gruntowną wiedzę*
6. Że poganie są współdziedzicami i współczłonkami ciała, i współuczestnikami obietnicy Jego w Chrystusie przez Ewangelię.
7. Jej *to* stałem się sługą według daru łaski

Bożej, danej mi według skutecznej* mocy Jego. **gr.: energeia - skutecznie działająca moc*

8. Mnie, najmniejszemu* ze wszystkich świętych, została dana ta łaska, abym między poganami głosił dobrą nowinę, to niezgłębione** bogactwo Chrystusa, 1Tm 1,15

**lub: mniejszemu od; **niemożliwe do wytropienia*

9. I oświecił wszystkich, jaka *jest* wspólnota* tajemnicy, która jest ukryta od wieków w Bogu, który wszystko stworzył przez Jezusa Chrystusa; J 1,1-3; Kol 1,12; Hbr 1,2

**gr.: koinonia[2842] - uczestnictwo, związek, BYZ - zarządzanie[3622]*

10. Aby teraz została przez Kościół oznajmiona władzom i zwierzchnościom w niebiosach różnorodna mądrość Boga, Rz 8,38

11. Zgodnie z postanowieniem* *powziętym przed* wiekami, które wykonał w Chrystusie Jezusie, naszym Panu.

gr.: protesis - postanowić coś wcześniej, plan - por. 2Tm 3,10*

12. W Nim mamy śmiałość* i przystęp z ufnością przez wiarę w Niego. **por. J 16,29**

13. Dlatego proszę, abyście nie upadali na duchu* z powodu ucisków moich za was, które są waszą chwałą. **lub: nie zniechęcali się*

14. Z tego powodu zginam moje kolana przed Ojcem Pana naszego Jezusa Chrystusa,

15. Od którego jest nazwana wszelka rodzina* na niebie i na ziemi, Dz 3,25

**gr.: patria - kolejne pokolenia pochodz. od ojca (gr. pater) rodu*

16. Aby dał wam według bogactwa swojej chwały, byście zostali mocą wzmocnieni* przez Jego Ducha w wewnętrznym człowieku, **lub: dodać sił, stawać się mocnym* Jr 31,33; 1P 3,4

17. *Aby** Chrystus przez wiarę zadomowił** się w waszych sercach, **lub: bo* J 14,23; Rz 8,9

***gr.: kataoikeo - zamieszkiwać, osiedlić się, przebywać*

18. *A wy,* którzy zostaliście w miłości zakorzenieni i ugruntowani, abyście nabrali siły *by* uchwycić* razem ze wszystkimi świętymi, jaka jest szerokość i długość, i głębokość, i wysokość, J 15,3; Ga 2,20; Obj 3,21

**lub: schwycić, zdobyć na własność, pojąć umysłem*

19. I poznać także tę miłość Chrystusa, która przewyższa wszelką wiedzę*, abyście zostali napełnieni do całej pełni Boga. **lub: poznanie*

20. A Temu, który według mocy w nas działającej, może uczynić daleko więcej*, ponad to wszystko**, o co prosimy lub *o czym* myślimy***, **gr.: hyper (ek)perisou - ponad miarę, nadzwyczajnie **hyper panta - ponad wszystko; ***lub: rozumiemy, rozważamy*

21. Temu chwała w Kościele w Chrystusie Jezusie we wszystkich pokoleniach, na wieki wieków. Amen. Mt 6,13; Rz 11,36; Ef 1,6; Flp 2,11

4 Zachęcam was więc ja, więzień w Panu, abyście postępowali* w sposób godny powołania, *do* jakiego** zostaliście wezwani,

**dosł.: obracali - metafora sposobu życia; **lub: w którym*

2. Z całą pokorą i łagodnością, i cierpliwością, znosząc* jedni drugich w miłości.

**gr.: anechomai - znosić, wytrzymywać, wytrwać*

3. Gorliwie strzegąc* jedności Ducha** w spójni*** pokoju. **lub: czuwać, zachowywać* Kol 3,13

*w tym samym stanie; **ducha; ***o tym, co jest związane, pęk*

4. Jedno ciało i jeden Duch*, jak też zostaliście wezwani w jednej nadziei waszego powołania. **lub: duch* Pwt 6,4; 1Kor 12,12; Ga 3,27

5. Jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest,

6. Jeden Bóg i Ojciec wszystkich, który jest ponad* wszystkich, przez wszystkich i we wszystkich was. **lub: przy wszystkich* Ml 2,10

7. A każdemu z nas *z osobna** została dana łaska według miary daru Chrystusa.

**dosł.: a każdemu jednemu z nas* Rz 3,24; 1Kor 12,7

8. Dlatego mówi: Wstępując na wysokość, powiódł za sobą pojmanych jeńców i dał ludziom dary. Ps 68,18

9. A to, że wstąpił, cóż innego *oznacza,* jeżeli nie to, że najpierw zstąpił do niższych części ziemi? Prz 30,4; J 3,13; Dz 2,32

10. Ten, który zstąpił, jest Tym samym, który wstąpił wysoko nad wszystkie niebiosa, aby napełnić* wszystko. Dz 2,28; Flp 4,19

**gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać*

11. I On sam też wyznaczył* tych *na* apostołów, tych *na* proroków, tych *na* ewangelistów**, a tych *na* pasterzy i nauczycieli,

**gr.: didomi - darować, dać, wyznaczyć na urząd, upoważnić **tj. głosicieli dobrej, szczęśliwej nowiny* 1Kor 12,29

12. Dla przygotowania* świętych do dzieła służby, do budowania ciała Chrystusa,

gr.: katartismos - doprowadzenie do pełnej gotowości, przysposobiony do czegoś - od katartidzo - Ga 6,1 1Tes 3,10

13. Aż wszyscy dojdziemy do jedności wiary i dogłębnego poznania Syna Bożego, do męża doskonałego, do wymiarów pełni dojrzałości Chrystusa*. **lub: do miary wypełnienia Chrystusem*

14. Abyśmy więcej nie byli małymi dziećmi, rzucanymi przez fale i unoszonymi każdym wiatrem nauki przez oszustwo* ludzkie w metodycznym podstępie** *wciągania* w błąd;

**lub: zręczne manipulowanie w grze w kości* Ef 6,11

***gr.: methodeia - działać z metodą dla czynienia zła, podstępu*

15. Lecz mówiąc prawdę* w miłości, wszyscy wrośli** w Tego***, który jest głową – w Chrystusa, **dosł.: wrośliśmy* Kol 1,18; 1P 1,22
**gr.: aletheuo - mówić prawdę, być szczerym; ***dosł.: w Niego*
16. Z którego całe ciało jest właściwie spajane* i wiązane wszelkimi wzajemnie zasilającymi się połączeniami**, zgodnie z działaniem *w stosownej* mierze każdej jego*** części, przyczynia**** się do wzrostu *ciała* dla budowania siebie w miłości. Kol 2,2; 1Tes 2,13
**lub: dopasowywane; **staw; ścięgno; ***jednej; ****czymi sobie*
17. To więc mówię i świadczę w Panu, abyście już więcej nie postępowali tak, jak pozostali* poganie** postępują, w próżności*** swojego umysłu, **lub: inni; **gr.: ethnos - Rz 11,25*****
****gr.: mataiotes - wątłość, brak trafności, jałowość, pustka*
18. *Ludzie,* którzy mają swoje myśli pogrążone w ciemności, będący obcy wobec życia Bożego z powodu będącej w nich niewiedzy, przez* zatwardziałość** ich serca, 2Kor 4,4
**lub: z powodu; **gr.: poros - twardszy od marmuru*
19. Którzy stali się nieczuli, samych siebie oddali rozpuście*, czyniąc wszelką nieczystość z butną chciwością**. 1Tm 4,2
**lub: bezczelność, oddanie się każdej rozpustnej przyjemności*
***gr.: pleonexia - butna chciwość, bezprawna żądza posiadania*
20. Ale wy nie tak nauczyliście* się Chrystusa, **gr.: manthano - por. 1Tm 2,11**
21. Jeśli rzeczywiście Go usłyszeliście i w Nim zostaliście nauczeni, jako że* prawda jest w Jezusie, *że macie***, J 14,14
**gr.: kathos - tak jak, według tego; **w gr. jako zamierzony skutek*
22. Zewlec* *z siebie* starego człowieka z jego wcześniejszym postępowaniem, który niszczony jest przez** zwodnicze pożądliwości, **dosł.: odłożyć, zdjąć, położyć obok; **według, zgodnie z* Kol 3,8
23. A dawać się odnawiać duchem* w waszym umyśle, **lub: duchowi waszego umysłu*
24. I przyoblec się w nowego człowieka, który został stworzony według Boga w sprawiedliwości i w świętości prawdy. Iz 59,17; Kol 3,10
25. Dlatego, odrzuciwszy* kłamstwo, mówcie prawdę każdemu wokół siebie; bo jesteśmy członkami jedni drugich. Za 8,16;
**dosł.: odłożyć, zdjąć, położyć obok* Prz 12,22; Rz 12,5
26. Bądźcie zagniewani*|IMP, a nie grzeszcie; niech słońce nie zachodzi nad waszym gniewem. **lub: gniewajcie się* J 8,11; 1Kor 15,34; 1J 2,1
27. I nie dawajcie miejsca diabłu*. Jk 4,7;
**gr.: diabolos - oskarżyciel, oszczerca, potwarca* 1P 5,8
28. Ten, *kto* kradnie, niech już więcej nie kradnie, a raczej niech się trudzi, wypracowując *swoimi* rękami dobro*, aby miał *czym* podzielić się z będącym w potrzebie**.
**lub: (to, co) dobre; **w niedostatku, biedzie* 1Tes 4,11
29. Niech żadne zgniłe* słowo nie wychodzi z waszych ust, ale tylko dobre ku zbudowaniu, *aby* gdy trzeba, niosło życzliwość** słuchającym. Mt 12,34; Rz 3,13; Jk 3,2
**lub: zepsute, złe; **lub: dałoby, udzieliło łaski, przychylności*
30. A nie zasmucajcie* Ducha Świętego Boga, którym** zostaliście zapieczętowani na*** dzień odkupienia. Ps 78,40; Ef 1,13; 1Tes 5,19
**gr.: lypeo - smucić się, spowodować żal, zaniepokoić się*
***dosł.: w którym; ***gr.: eis - na, ku, w (dzień odkupienia)*
31. Wszelka gorycz i zapalczywość*, i gniew, i wrzask, i bluźnierstwo** niech będą odsunięte od was, wraz ze wszelką złością;
**lub: wzburzenie, szał; **oszczerstwo, krzywdząca mowa*
32. A stańcie się jedni dla drugich łagodni*, miłosierni, przebaczając sobie wzajemnie, tak jak wam Bóg przebaczył w Chrystusie.
**lub: dobrotliwi, życzliwi, mili* Łk 6,37; 2Kor 2,10; 1J 1,9

5 Stawajcie się więc naśladowcami Boga, jak dzieci umiłowane, 1Tes 2,14; 1P 3,13
2. I chodźcie* w miłości, tak jak i Chrystus nas umiłował i wydał samego siebie za nas *jako* dar i ofiarę *dla* Boga ku przyjemnej wonności**. Rdz 8,21; Kpł 1,9; 2Kor 2,15
**dosł.: obracać - metaf. sposobu życia; **woń słodkiego aromatu*
3. A nierząd i wszelka nieczystość albo chciwość niech nie będą nawet wymieniane pośród was, tak jak przystoi świętym,
4. Również sprośność i błazeńskie mowy*, i żarty, które są niestosowne, ale raczej dziękczynienie. **lub: głupia, niedorzeczna gadanina*
5. To bowiem wiedzcie, że żaden rozpustnik* albo nieczysty, albo chciwiec**, to jest bałwochwalca, nie ma dziedzictwa w Królestwie Chrystusa i Boga. 1Kor 6,9; Obj 21,8
**lub: nierządnik; **zachłanny, żądający więcej niż należy*
6. Niech was nikt nie zwodzi próżnymi słowami; albowiem z powodu tych przychodzi gniew Boży na synów opornych*; **por. Ef 2,2*****
7. Nie bądźcie więc ich współuczestnikami*.
**lub: wspólnikami, towarzyszami* 2Kor 6,14; 1Tm 5,22
8. Albowiem byliście niegdyś ciemnością, a teraz jesteście światłością* w Panu; postępujcie** *więc* jak dzieci światła, 1Tes 5,5
**lub: światłem; **dosł.: obracać się - metafora sposobu życia*
9. Bo owoc Ducha *wyraża się* we wszelkiej dobroci i sprawiedliwości, i prawdzie.
Ps 16,2; Ga 5,22; 1P 2,25; 3J 1,11

10. Badajcie*, co jest miłe** Panu;
**lub: doświadczać, próbować, uznać za nadające się - Rz 2,18* **lub: bardzo podobające się* Rz 12,1; Flp 4,18; 1Tes 5,21
11. I nie bądźcie współuczestnikami bezowocnych dzieł ciemności, ale je raczej karćcie*. **lub: napominać, wykazywać błąd* Ga 5,22
12. Bo o tym, *co się* wśród nich potajemnie* dzieje, wstyd jest i mówić. **lub: skrycie*
13. Lecz to wszystko, gdy jest obnażane* przez światło, staje się jawne; bo wszystko, co staje się jawne, jest światłem. Oz 7,1; Hbr 4,13
lub: skarcić, wykazać winę argumentując - por. Mt 18,15
14. Dlatego mówi: Obudź się*, który śpisz, i powstań** z martwych, a zajaśnieje ci Chrystus. Iz 60,1; Rz 13,11; 1Kor 15,34
gr.: egeiro - przywrócić do świadomości, wzbudzić, powstać, obudzić ze snu, zmartwychwstać; **gr.: anistemi - por. Mt 12,41
15. Patrzcie więc uważnie*, jak macie postępować**, nie jak niemądrzy, ale jak mądrzy.
**lub: dokładnie, ściśle; **dosł.: obracać - metaf. sposobu życia*
16. Czas wykupując*, bo dni są złe.
lub: ocalić od straty, wykorzystać stosowną chwilę - Kol 4,5
17. Dlatego nie bądźcie* nierozsądni, ale rozumiejcie**, co jest wolą Pana. Kol 4,5
gr.: ginomai - stawać się, być, zradzać; **synesis - por. Kol 1,9
18. I nie upijajcie się winem, w którym jest rozwiązłość, ale bądźcie napełniani* w duchu, **lub: dawajcie się napełniać Duchem lub w Duchu*
19. Rozmawiając ze sobą przez psalmy i hymny, i pieśni duchowe*, śpiewając i grając** w swoim sercu Panu, Ps 147,7; Iz 65,14;
**lub: natchnione, przepełnione treścią duchową **lub: śpiewać przy dźwiękach harfy* Mt 15,8
20. Dziękując zawsze za wszystko*, w imieniu Pana naszego Jezusa Chrystusa, Bogu i Ojcu, **dosł.: za wszystkie - l. mn.* Ps 34,1; Flp 4,6
21. Ulegając jedni drugim w bojaźni* Bożej.
**gr.: fobos - bać się, żywić szacunek, poważać, respektować, czcić*
22. Żony, bądźcie uległe swoim* mężom, jak Panu; **dosł.: własnym* Flp 2,3; Kol 3,18; 1P 5,5
23. Mąż bowiem jest głową żony, jak Chrystus głową Kościoła*; On też jest Zbawicielem ciała. **gr.: ekklesia - por. 1Tes 1,1** 1Kor 11,3
24. Ale tak, jak Kościół uległy* jest Chrystusowi, tak i żony własnym mężom we wszystkim. **gr.: hypotasso - postawić pod, podporządkować się, być poddanym, uległym, poddać się* Est 1,12; Iz 55,4; 1Tm 3,5
25. Mężowie, miłujcie swoje żony, tak jak i Chrystus umiłował Kościół i wydał za niego samego siebie, Ga 1,4; 2,20; Kol 3,19; 1Tm 2,6
26. Aby go uświęcić, oczyszczając kąpielą* wodną przez Słowo, **por. Tyt 3,5*** 1Kor 6,11
27. Aby postawić go przy sobie jako Kościół pełen chwały, nie mający plamy ani zmarszczki, ani żadnych* z tych *rzeczy,* ale żeby był święty i nienaganny**. Ps 45,13;
**dosł.: coś, jakiś; **lub: bez zarzutu* 2Kor 4,14; Kol 1,22
28. Tak *też* mężowie powinni miłować* swoje żony, jak swoje ciała; kto miłuje* swoją żonę, samego siebie miłuje*. **gr.: agapao - J 21,15***
29. Albowiem nikt nigdy* swojego ciała nie miał w nienawiści, ale je żywi** i ogrzewa***, tak jak i Pan Kościół, **gr.: pote - z zaprzecz. - nigdy **gr.: ektrefo - uykarmić, żywić, wychować, kształcić, pielęgnować ***lub: opiekować się troskliwie, utrzym. w cieple, być czułym*
30. Bo jesteśmy członkami Jego ciała*, z Jego ciała** i z Jego kości. Rdz 2,23; Rz 12,5;
gr.: soma - por. Kol 2,11*; **gr. sarks - Kol 2,11* Ef 1,23
31. Z* tego względu opuści człowiek swojego ojca i matkę, i zostanie złączony** ze swoją żoną i będą dwoje jednym*** ciałem.
**gr.: anti - za (to), w miejsce (tego)* Rdz 2,24; Mk 10,7;
***gr.: proskollao - skleić się, złączyć, przywrzeć* 1Kor 6,16
****gr.: eis sarka mian - w jednym ciele, ku jednemu ciału*
32. Tajemnica* to wielka; ja jednak mówię *to* w odniesieniu** *do* Chrystusa i w odniesieniu** *do* Kościoła. Kol 2,2; 1Tm 3,8; Obj 19,7
gr.: mysterion - por. 1Kor 15,51; **gr.: eis - ku, do, wobec, o*
33. Jednakże niech każdy z was z osobna miłuje swoją żonę jak siebie samego, a żona niech ma* głęboki respekt** *wobec* swojego męża. **dosł.: aby (miała)* Kol 3,19; 1P 3,7
***gr.: fobeo - bać się, żywić szacunek, poważać, respektować, czcić*

6 Dzieci, bądźcie posłuszne waszym rodzicom w Panu, bo jest to sprawiedliwe. Pwt 21,18; Prz 1,8; Kol 3,20
2. Czcij* swojego ojca i matkę, to jest pierwsze przykazanie w obietnicy, Wj 20,12;
**gr.: timao - poważać, szanować, czcić* Pwt 5,16; Jr 35,18
3. Aby ci się dobrze działo i abyś długo* *żył* na ziemi. **dosł.: i będziesz długowieczny*
4. A *wy,* ojcowie, nie pobudzajcie do gniewu waszych dzieci, ale wychowujcie* je w karności i napominaniu** Pana. 1Kor 10,11; Kol 3,21
gr.: ektrefo - por. Ef 5,29; **gr.: noutheteo - por. 1Tes 5,12****
5. Niewolnicy, posłuszni bądźcie tym, którzy są waszymi panami według ciała, z bojaźnią i z drżeniem, w prostocie* waszego serca, tak jak Chrystusowi, **lub: szczerości* 1Tes 2,4
6. Nie dla oka służąc, jak ci, którzy chcą się przypodobać* ludziom, ale jako niewolnicy Chrystusa, czyniąc** z *głębi* duszy wolę Boga,
**lub: polegać na względach ludzi* Ga 1,10; Kol 3,22
***gr.: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć, zrobić coś*

7. Z dobrej woli służąc Panu, a nie ludziom,
8. Wiedząc, że każdy, jeśli uczyni coś dobrego, otrzyma to *samo* od Pana, czy niewolnik, czy wolny. Mt 16,27; Rz 2,6; 1Kor 15,58
9. I wy, panowie, to samo czyńcie względem nich; porzućcie groźby, wiedząc, że ich i wasz Pan jest w niebiosach, a On nie ma względu* na osoby. **dosł.: nie patrzy na oblicze człowieka*
10. W końcu, bracia moi, wzmacniajcie się w Panu i w potędze* Jego siły**; Joz 1,5-9
**gr.: kratos - moc, siła, potęga; **gr.: ischys - siła, moc fizyczna*
11. Przyobleczcie się w całą zbroję Bożą, abyście mogli stać mocno* wobec podstępów** diabła. Rz 13,14; 2Kor 6,7; Kol 3,10
gr.: histemi - stać, utrwalić, nie chwiać się - por. w. 14
lub: metodyczne wprowadzanie w błąd - por. Ef 4,14
12. Albowiem nie toczymy boju* przeciwko krwi i ciału, lecz z władzami, ze zwierzchnościami, z rządcami tego wieku** ciemności, z niegodziwymi*** duchami w niebiosach.
**gr.: pale - od pallo - drgać - walka, zapasy, zmaganie*
***gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu, świat, wieczność*
****lub: z duchowymi niegodziwościami*
13. Dlatego weźcie całą zbroję Bożą, abyście mogli dać odpór* w dzień zły, a po wykonaniu wszystkiego stać** *niewzruszenie*.
**lub: przeciwstawić się* Am 6,3; Łk 8,3; Obj 3,10
***lub: ostać się - por. w. 14*, tu: czas przeszły dok. strona czynna*
14. Stójcie* więc, mając swoje biodra** przepasane prawdą i będąc obleczeni w pancerz sprawiedliwości, Iz 11,5; 1Tes 5,8
**gr.: histemi - stać, utrwalić, ustanowić, trwać, nie chwiać się, nie dać się wyprzeć z zajmowanej pozycji; tu: tryb rozkazujący czas przeszły dok. strona czynna; **dosł.: biodro - l.poj.*
15. A nogi obute* w gotowość *przynoszenia* ewangelii** pokoju, Iz 52,7; Ha 3,19; Rz 10,15
**gr.: hypodeo - podwiązać sandały, obuwać, przywiązywać tu: jako imiesłów czas przeszły dok. str. medialna - i obuwszy*
***gr.: euangelion - dobra wiadomość, dobra wieść, nagroda za przyniesienie dobrej wiadomości*
16. *A* w *tym* wszystkim* podnieście tarczę** wiary***, którą możecie zgasić wszystkie rozpalone strzały złego. **lub: nade wszystko*
***tj. długa tarcza chroniąca całego żołnierza rzymskiego, obita skórą i namaczana w wodzie przed bitwą; ***wierności*
17. I weźcie hełm zbawienia i miecz Ducha, którym jest Słowo* Boże, Iz 59,17; 1Tes 5,8; Hbr 4,12
**gr.: rhema - słowo wypowiedziane*
18. W każdej modlitwie i prośbie, modląc się w każdym czasie w Duchu* i w tym *celu* czuwając** z całą niezłomnością trwania*** i prośbą**** za wszystkich świętych*****, 1Tes 5,17
**lub: duchu; **trwać bez snu; ***uporczywością; ****błaganiem*
******gr.: hagios - oddzielony od (świata), poświęcony dla (Boga)*
19. I za mnie, aby* dane mi było słowo, bym otwierając swoje usta, śmiało** oznajmiał*** tajemnicę**** Ewangelii, Rz 15,30; Kol 4,3
dosł.: oby; **lub: z odwagą, ufnością; ***gr.: gnoridzo - w. 21
*****gr.: mysterion - rzecz ukryta, mistyczna - por. 1Kor 15,51***
20. Z powodu której sprawuję poselstwo* w więzach**, abym o niej mówił śmiało***, jak mówić mi trzeba. Dz 21,33; 2Kor 5,20
**gr.: presbeuo - być starszym, być posłem, ambasadorem*
***krótki łańcuch łączący więźnia ze strażnikiem w nadgarstku*
****dosł.: obym o niej śmiało powiedział, jak mi trzeba powiedzieć*
21. Żebyście jednak i wy wiedzieli, co się *ze mną* dzieje i co czynię, o *tym* wszystkim oznajmi* wam Tychikus, brat umiłowany i wierny** sługa*** w Panu, Flp 1,12; 2Tm 4,12
**gr.: gnoridzo - dać poznać, oznajmić, posiadać gruntowną wiedzę; **lub: godny zaufania; ***gr.: diakonos*
22. Którego posłałem do was, dlatego, abyście wiedzieli, co się z nami *dzieje* i aby pocieszył* wasze serca. Kol 2,2
**gr.: parakaleo - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę*
23. Pokój braciom i miłość z wiarą od Boga Ojca i Pana Jezusa Chrystusa. Rz 1,7; Obj 1,4
24. Łaska z wszystkimi miłującymi Pana naszego Jezusa Chrystusa w szczerości*.
**gr.: aftharsia - niezniszczalność, trwałość, nieśmiertelność, uczciwość, szczerość, czystość*
1Kor 16,23; 2Kor 13,14; Hbr 13,25

List apostoła Pawła do Filipian

1 Paweł i Tymoteusz, słudzy* Jezusa Chrystusa, do wszystkich świętych w Chrystusie Jezusie, którzy są w Filippi, z biskupami** i z diakonami.
lub: niewolnicy - por. Mt 10,24 Dz 6,1;
***gr.: episkopos - nadzorca, doglądający* 1Tm 3,8-13; Tt 1,7

2. Łaska* wam i pokój** od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa.
**gr.: charis - Rz 11,6*; **eirene - od czas. eireneo - łączyć, spajać*

3. Dziękuję Bogu mojemu przy* każdym *moim* wspomnieniu *o* was, **lub: za każdym*

4. Zawsze w każdej mojej modlitwie*, za was wszystkich, modląc* się z radością,
**gr.: deesis - prośba, błaganie, modlitwa, prośba do Boga*

5. Z powodu* wspólnoty** waszej w*** Ewangelii, od pierwszego dnia aż do teraz,
**gr.: epi - na, za, w; **lub: współudział, uczestnictwo, społeczność ***gr.: eis - w, ku, do, na rzecz* Dz 16,5; Ef 2,15; Kol 1,21

6. Będąc przekonany o tym, że Ten, który rozpoczął* w was dobre dzieło, doprowadzi je do końca*, aż do dnia Jezusa Chrystusa.
**określenia oznaczające początek i zakończenie gr. rytuału składania ofiar* J 6,29; 1Kor 1,8; 1Tes 5,2

7. Wobec tego słuszne* jest, abym tak o was wszystkich myślał, dlatego mam was w swoim sercu, bo w więzach moich, jak i *w* obronie** i *w* utwierdzeniu*** Ewangelii, wy wszyscy jesteście ze mną uczestnikami łaski.
**lub: prawe, sprawiedliwe,*dosł.: słuszne (dla) mnie* Ga 5,6;
***gr.: apologia - obrona przed atakiem z zewnątrz* Kol 4,3
****gr.: bebaiosis - umocnienie, potwierdzenie, utwierdzenie*

8. Albowiem Bóg jest moim świadkiem, jak tęsknię do was wszystkich najgłębszymi* uczuciami* Jezusa Chrystusa, **lub: we wnętrzu*

9. I modlę się o to, aby wasza miłość jeszcze bardziej i bardziej obfitowała w dogłębnym poznaniu i we wszelkim doznaniu*,
**lub: postrzeganie, doznanie zmysłowe, świadomość czegoś*

10. Abyście mogli rozpoznać* to, co ważne**, byście byli czyści*** i bez zarzutu**** na dzień Chrystusa, **lub: doświadczyć, zbadać* 1Kor 5,8
lub: rozróżniać dobro i zło; ***czysty w świetle słońca, bez domieszki; ****niepowodujący upadku innych - Dz 24,16

11. *Będąc* napełnieni owocami sprawiedliwości przez Jezusa Chrystusa, ku chwale i sławie* Boga. **lub: uznaniu* Hbr 12,11; Jk 3,18

12. A chcę, bracia, abyście wiedzieli, że *przeciwności* wobec mnie, wpłynęły raczej na rozkrzewienie* Ewangelii, Rz 8,28
**lub: poruszanie się armii do przodu, wycinać, torować drogę*

13. Tak że więzy moje dla Chrystusa stały się znane* w całym pretorium** i wszystkim pozostałym. **lub: widoczne* 1Tes 1,8-9
***siedziba namiestnika, obóz wojskowy, duży dom lub willa*

14. A coraz liczniejsi bracia w Panu, będąc przekonani moimi więzami, zaczęli z większą śmiałością, bez bojaźni opowiadać* Słowo. **gr.: laleo - wydawać dźwięk, mówić, opowiadać* 1Tes 2,2

15. Niektórzy wprawdzie z powodu zazdrości i kłótni*, a niektórzy natomiast z powodu dobrej woli** głoszą*** Chrystusa. 2Kor 1,23
**lub: spór, niezgoda, zwada; **upodobania, przyjemności ***gr.: kerysso - być heroldem, rozgłaszać, głosić jak herold*

16. Ci, *którzy* istotnie *z powodu* próżnej ambicji* głoszą Chrystusa nieszczerze**, przypuszczają, że przydają ucisku moim więzom;
**gr.: eris - samolubna ambicja, rywalizacja, czynić coś dla pieniędzy, być najemnikiem; **dosł.: w nieczysty sposób*

17. A ci, którzy z miłości, wiedzą, że jestem ustanawiany do obrony* Ewangelii. **por. w. 7***

18. Cóż więc? Mimo że każdym sposobem czy pozornie*, czy to w prawdzie, Chrystus jest głoszony**; z tego się raduję i będę się radował, **lub: pod pretekstem, rzekomo* Mk 9,38; Rz 3,9
***gr.: katangello - głosić publicznie, podawać do wiadomości*

19. Wiem bowiem, że to okaże się mi ku wybawieniu* przez modlitwę waszą i wsparcie** Ducha Jezusa Chrystusa, Ga 4,6; 1P 1,11
**lub: ratunek, zbawienie; **dodatkowe zaopatrzenie*

20. Według oczekiwania* i nadziei mojej, że w niczym nie zostanę zawstydzony**, ale z całą śmiałością***, jak zawsze, tak i teraz, wywyższony zostanie Chrystus w moim ciele, czy to przez życie, czy przez śmierć.
** lub: spragnione, intensywne spojrzenie nakierowane na konkretny podmiot; ***lub: ufność, odwaga*
***gr.: aischynomai - wstydzić się, zhańbić, napawać wstydem*

21. Dla mnie bowiem żyć – Chrystus, umrzeć – zysk. 2Kor 5,1-8; Kol 3,4; Obj 14,13

22. Jeśli jednak żyć w ciele – to dla mnie owoc dzieła; a co wybiorę – nie wiem.

23. Albowiem jedno i drugie mnie naciska*;
pragnę odejść** i być z Chrystusem, bo to daleko lepsze, **por. 2Kor 5,14*; **dosł.: poluzować sznury*
24. Ale pozostać w ciele *jest* bardziej potrzebne ze względu* na was. **lub: dla, z powodu*
25. A będąc tego pewien*, wiem, że pozostanę i będę trwał razem przy wszystkich dla waszego postępu** i radości wiary, Dz 20,25
lub: być o czymś przekonanym, ufać; **por. w. 12
26. Aby chluba* wasza obfitowała w Chrystusie Jezusie we** mnie, z powodu mojego ponownego przyjścia*** do was. Flp 2,16
gr.: kauchema - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy **lub: przeze mnie; ***gr.: parousia - przyjście - por. 1Tes 4,15
27. Tylko żyjcie jak *wolni* obywatele* w sposób godny Ewangelii Chrystusa, abym, czy przyjdę i ujrzę was, czy nieobecny, słyszał o was, że stoicie w jednym Duchu**, jedną duszą walcząc razem dla*** wiary Ewangelii,
**termin nawiązujący do przywileju posiadania obywatelstwa rzym. - Filippi to kolonia rzymska; **lub: duchu; ***z powodu*
28. I w niczym nie dając się zastraszyć przeciwnikom; co dla nich prawdziwie jest dowodem zguby, a dla was zbawienia, i to od Boga;
29. Gdyż wam to zostało darowane dla Chrystusa, abyście nie tylko w Niego wierzyli, ale i dla Niego cierpieli, Dz 5,41; Jk 1,12
30. Tocząc* tę samą walkę, jaką widzieliście we mnie i *o jakiej* we mnie teraz słyszycie.
**dosł.: mając* Kol 2,1; Hbr 10,32; Obj 2,10

2 Jeśli więc jest jakaś zachęta w Chrystusie, jeśli jakaś pociecha miłości, jeśli jakaś wspólnota ducha, jeśli jakieś serdeczne uczucie i miłosierdzie*, **lub: zlitowanie*
2. Dopełnijcie mojej radości, mając* to samo rozumienie, tę samą miłość, jedną duszę i jedno myśląc. **dosł.: aby (mieć)* Dz 1,14; 2,46; 1P 3,8
3. Nic *nie czyniąc* z powodu* próżnej ambicji** lub pustej chwały, ale w pokorze jedni drugich mając za wyższych*** od siebie.
**lub: dla; **por. Flp 1,16*; ***lub: jako mający władzę nad sobą*
4. Niech* wszyscy mają na uwadze** nie tylko swoje *sprawy,* ale każdy i *sprawy* innych.
**gr. tryb rozkazujący; **gr.: skopeo - patrzeć uważnie, rozważać*
5. Ten bowiem sposób myślenia* niech będzie w was, jaki i był w Chrystusie Jezusie,
**gr.: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś*
6. Który będąc* w postaci** Bożej, nie uznał za grabież*** być równym Bogu, J 1,1; 1J 5,7
gr.: hyparcho - być w swej istocie stałym, bez zmian; **gr.: morfe - niezmienna forma postaci, natura rzeczy; ***lub: łup - 1Tes 4,17
7. Ale ogołocił* samego siebie, przyjął postać** sługi***, stając się podobny ludziom, a w *zewnętrznej* postaci**** został znaleziony jako człowiek; Rz 1,3; 8,3; 1Tm 3,16; Hbr 2,14
dosł.: uczynił pustym, pozbawił znaczenia; **gr.: morfe - w. 6 ***lub: niewolnika; ****gr.: schema - zew. zmienna forma, postać*
8. Sam siebie uniżył, stając się posłusznym* aż do śmierci, i to śmierci na krzyżu.
**gr.: hypekoos - nakłaniający ucha, posłuszny - por. Wj 21,1-6*
9. Dlatego też Bóg wywyższył Go ponad wszystko i darował Mu imię, ponad wszelkie imię; Ps 72,17; Dz 4,10-12
10. Aby na imię Jezusa zginało się każde kolano *istot* niebiańskich, ziemskich i podziemnych, Iz 45,23; J 3,20; Rz 10,9; Ef 4,5
11. I aby każdy język wyznawał, że Jezus Chrystus jest Panem ku chwale Boga Ojca.
12. Dlatego, moi umiłowani, tak jak zawsze byliście posłuszni, nie tylko w mojej obecności*, ale teraz daleko więcej podczas mojej nieobecności, z bojaźnią i drżeniem sprawujcie** swoje zbawienie. J 6,27; Hbr 4,11
**gr.: parousia - 1Tes 4,15*; **lub: doprowadźcie do końca*
13. Bóg bowiem jest Tym, *który* sprawia* w was i chęć, i wykonywanie* według *swojego* upodobania. **gr.: energeo - skutecznie dział. moc*
14. Wszystko czyńcie bez szemrania* i powątpiewania**, Lb 4,27; Ps 106,25; 1Kor 10,10
**lub: cichy pomruk niezadowolenia jako wyraz buntu **lub: wahanie, wątpliwość, niepotrzebna dysputa*
15. Abyście stali się nienaganni i szczerzy *jako* dzieci Boga, niewinni wśród rodu wynaturzonego* i przewrotnego**, w którym jesteście widoczni jak światła na świecie,
**dosł.: skrzywionego; **przekręcać, psuć* J 1,12; Rz 8,14
16. Zachowując słowa życia ku mojej chlubie* na dzień Chrystusa, że nie na próżno biegłem i nie na próżno się trudziłem. **Flp 1,26**
17. Ale jeżeli i *teraz* jestem wylany na ofiarę i w służbie waszej wiary, raduję się i współraduję się z wami wszystkimi. Rz 12,1
18. A tak samo i wy radujcie się i współradujcie się ze mną.
19. I mam nadzieję w Panu Jezusie, że Tymoteusza szybko poślę do was, abym i ja był dobrej myśli, wiedząc o tym, co wśród* was *się dzieje.* **gr.: para - obok, u, przy* 1Tes 3,2
20. Albowiem nie mam nikogo równie myślącego* *jak on,* który by się prawdziwie** zatroszczył o to, co was *dotyczy.* Kol 4,11
**lub: być równym w duszy, posiadać tę samą wartość; **szczerze*

21. Bo wszyscy szukają swoich *spraw,* a nie
tych *spraw,* które *są* Chrystusa Jezusa.
22. A jego doświadczenie* znacie, *dlatego*
że jak dziecko ojcu, razem ze mną służył**
dla Ewangelii. 1Kor 4,10; 1Tm 1,2; 2Tm 1,2
**lub: jego wypróbowanie; **dosł.: był niewolnikiem*
23. Mam więc nadzieję, że go natychmiast
do was poślę, jak tylko zobaczę* co się ze mną
stanie; **gr.: aforao - ujrzeć coś z daleka, skupić się na czymś*
24. A jestem przekonany* w Panu, że i sam
szybko do was przyjdę. **por. Flp 1,25** Rz 5,28
25. Ale uważałem za konieczne posłać do
was Epafrodyta, brata i mojego współpra-
cownika i współbojownika*, a waszego po-
słańca** i sługę*** w mojej potrzebie,
**lub: współtowarzysza broni; **apostoła; ***gr.: leitourgos - osoba powołana na urząd państw. lub publiczny, sługa króla*
26. Ponieważ tęsknił do was wszystkich
i martwił się, bo słyszeliście, że zachorował.
27. Bo wprawdzie chorował*, tak że był bli-
ski śmierci; ale Bóg zmiłował się nad nim,
a nie tylko nad nim, ale i nade mną, abym nie
miał smutku za smutkiem. **lub: być słabym*
28. Dlatego tym pilniej posłałem go, aby-
ście widząc go, ponownie uradowali się, a ja
abym miał mniej smutku.
29. Przyjmijcie go więc w Panu z całą rado-
ścią; a takich *ludzi* miejcie w poszanowa-
niu*. **lub: we czci, jako cennych - gr.: entimos* Mt 10,40
30. Bo z powodu dzieła Chrystusa bliski był
śmierci, narażając* duszę swoją na niebez-
pieczeństwo, aby dopełnić tego, czego w wa-
szej służbie** wobec mnie brakowało.
lub: nie zważać na swoje życie, postawić wszystko na jedną kartę - ryzykować; **gr.: leitourgos - por. w. 25**

3 W końcu, bracia moi, radujcie się w Pa-
nu. Pisać wam to samo, z pewnością nie
jest dla mnie nużące*, ale dla was *jest to* za-
bezpieczeniem. 1Tes 5,16
**gr.: okneros - gnuśny, opieszały, dokuczliwy, nużący*
2. Przypatrujcie* się psom**, przypatrujcie
się złym pracownikom, przypatrujcie się ob-
rzezywaczom***. **lub: patrzeć uważnie, strzec się* Ga 5,2
***tj. ludziom nieczystym, bezwstydnym; ***lub: okaleczeńcom*
3. My bowiem jesteśmy obrzezaniem*, *my,*
którzy służymy** w duchu Bogu*** i chlubi-
my się w Chrystusie Jezusie, a w ciele nie
pokładamy ufności. J 4,4; Rz 2,29
lub: obrzezani; **por. Flp 2,25*; ***gr.: pneumati theo - (dativ) możliwe też - w Duchu Bogu, Duchowi Boga, w Duchu Bożym*
4. Chociaż ja mógłbym mieć ufność także
w ciele; a jeśli ktoś inny mniema, że może
pokładać ufność w ciele, *to* ja *tym* bardziej;
5. Obrzezany ósmego dnia, z rodu Izraela,
z pokolenia Beniamina, Hebrajczyk z He-
brajczyków, według Prawa faryzeusz,
6. Co do żarliwości* – prześladowca Kościo-
ła, co do sprawiedliwości, *opartej* na Prawie**
– stałem się nienaganny. **lub: gorliwości; **Rz 2,12**
7. Ale to, co mi było zyskiem, to z powodu
Chrystusa uznałem za szkodę*. Mt 13,44;
**lub: zniszczenie, stratę* Łk 14,26; Dz 27,18
8. Ale istotnie, raczej i wszystko uznaję za
szkodę z powodu górującego nad wszystkim
poznania Chrystusa Jezusa, mojego Pana, dla
którego wszystko straciłem i wszystko uzna-
ję *za* śmieci*, żeby zyskać Chrystusa,
**gr.: skybalon - w języku potocznym - to, co odrzucone psom, w języku medycznym - kał, gnój* Iz 53,11; J 17,3; 1Kor 2,2
9. I zostać znalezionym w Nim, nie mając
własnej sprawiedliwości, *która jest* z Prawa,
ale tę, *która jest* przez wiarę* Chrystusa,
sprawiedliwość z Boga przez** wiarę, Rz 4,3;
lub: wierność - Ga 2,16*; **ze względu na wiarę* 1Kor 1,30
10. Żeby poznać Go i moc Jego zmartwych-
wstania i mieć udział* w Jego cierpieniach,
będąc kształtowanym** Jego śmiercią,
**gr.: koinonia - wspólnota - por. Ga 6,6*; **gr.: summorfoo - mając kształt tożsamy, otrzymać tę samą postać* 1P 4,13
11. Obym* w jakiś sposób przeszedł** do po-
wstania z martwych. **gr.: ei - jeśli, skoro, oby, czy*
***gr.: katantao - przejść do miejsca na drugiej stronie, dojść*
12. Nie żebym już posiadł albo już jestem
doskonały*; ale dążę** do tego, aby pochwy-
cić, gdyż zostałem pochwycony przez Je-
zusa Chrystusa. **por. w. 15*; **gr.: dioko - ścigać, biec*
13. Bracia, ja nie sądzę o sobie, że pochwy-
ciłem*, **gr.: katalambano - chwycić na własność, posiąść*
14. Ale jedno *czynię:* zapominam, co za mną
i z uporem* sięgam** *po to, co* przede mną,
prę*** do celu, ku nagrodzie pochodzącego
z góry powołania Bożego w Chrystusie Jezu-
sie. **dosł.: prawdziwie, istotnie; **lub: pochwycić, owładnąć*
****lub: rozciągać, wyrywać się* Łk 16,16; 1Kor 9,24; Hbr 12,1
15. Ilu *nas* zatem doskonałych*, tak myśl-
my; a jeżeli coś inaczej myślicie, i to wam
Bóg objawi. Rz 15,1; 1Kor 2,6; Ga 5,10
**gr.: teleos - nie mający braków; dojrzały, doprowadzić do końca*
16. Jednak do czego doszliśmy, *w tym* po-
stępujmy* według tych samych zasad** i tak
samo myślmy***. Rz 12,6; 1Tes 5,21
**gr.: stoicheo - iść w szeregu - por. Kol 2,20*; **lub: kanon, wzór*
****gr.: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś*

17. Bądźcie* współnaśladowcami moimi, bracia, i przyglądajcie** się tym, którzy postępują według wzoru***, jaki w nas macie.
**dosł.: stawajcie się; **baczyć, uważnie patrzeć; ***gr.: typos - typ*
18. Wielu bowiem o których wam często mówiłem, a teraz i z płaczem mówię, postępuje jak wrogowie krzyża Chrystusa;
19. Takich końcem jest zatracenie*, takich bogiem jest brzuch, a chwała ich w hańbie**, oni myślą o rzeczach ziemskich. 2Kor 11,15;
**lub: zguba; **we wstydzie* Hbr 6,6-8; 2P 2,1
20. Nasza bowiem ojczyzna* jest w niebiosach, skąd też oczekujemy Zbawiciela, Pana Jezusa Chrystusa, Dz 22,28; Ef 2,12; Flp 1,27
**gr.: politeuma - obywatelstwo, państwo, wspól. dobro obywateli*
21. Który przekształci poniżone ciało nasze, aby stało się w *swej* postaci podobne* ciału chwały Jego, według skutecznego działania** Jego mocy, którą też wszystko może sobie podporządkować. **por. w. 10**; **por. Ef 3,7**

4 Dlatego, bracia moi umiłowani i upragnieni*, radości *moja* i wieńcu** mój, tak stójcie w Panu, umiłowani. 1Tes 2,19; 1P 5,4
lub: pożądani; **tj. wieniec zwycięstwa - por. Obj 6,2
2. Zachęcam Ewodię i zachęcam Syntychę, aby były jednomyślne* w Panu. Mk 9,58;
**lub: (miały) to samo rozumienie* Rz 12,6; Ef 4,1-8
3. Proszę też i ciebie, prawdziwy* towarzyszu**, pomagaj im, gdyż one dla Ewangelii razem ze mną walczyły wraz z Klemensem, i z pozostałymi moimi współpracownikami, których imiona są w zwoju życia. Flp 2,20
**gr.: gnesios - prawowity (o dzieciach), autentyczny, rodzimy*
***dosł.: być we wspólnym jarzmie lub imię własne: Sunzugos*
4. Radujcie* się zawsze w Panu; ponownie mówię: Radujcie* się. Mt 5,12; 1P 4,13
**gr.: chairo - radować się ogromnie, cieszyć się, być zadowolonym*
5. Łagodność* wasza niech będzie znana wszystkim ludziom; Pan *jest* blisko**. Jk 5,7;
**lub: uczciwość, uprzejmość; **o miejscu lub czasie* Obj 22,7.20
6. Nie troszczcie* się o nic, ale w każdej** modlitwie i błaganiu z dziękczynieniem, prośby*** wasze niech są znane Bogu.
**lub: nie martwcie się; **we wszystkim (w) modlitwie* Mt 6,25;
****gr.: aitema - petycja, postulat, wymaganie* Łk 18,1; 1P 5,7
7. A pokój Boży, który przewyższa wszelki rozum, będzie strzegł* waszych serc i waszych myśli w Chrystusie Jezusie. Lb 6,26;
**lub: pełnił służbę wartowniczą* Rz 5,1; Kol 3,15
8. Na koniec, bracia, co tylko jest prawdziwe, co tylko szlachetne, co tylko sprawiedliwe, co tylko czyste, co tylko miłe*, co tylko chwalebne**, jeśli coś *jest* cnotą i jeśli coś *jest* chwałą, o tym rozważajcie***.
**lub: przyjemne; **godne polecenia; ***zaliczać na czyjś rach.*
9. Czego się też nauczyliście i co przyjęliście*, i słyszeliście, i widzieliście we mnie, to czyńcie, a Bóg pokoju będzie z wami.
**gr.: paralambano - uznać, upewnić się, przyjąć* 1Tes 5,23
10. A wielce ucieszyłem się w Panu, że *jak* niegdyś, *tak* teraz rozkwitła wasza troska* o mnie; myśleliście *już* o tym, jednak nie mieliście *ku temu* sposobności. Ps 85,6;
**dosł.: myślenie (z troską)* 2Kor 11,9; Ga 6,6
11. Mówię to nie z powodu niedostatku; bo nauczyłem się być samowystarczalny*.
**tj. wystarczająca ilość środków do życia, bez potrzeby wsparcia*
12. Umiem być uniżonym*, umiem** i obfitować; wszędzie i we wszystko jestem wtajemniczony, i nasyconym być i głodować, i obfitować i być w niedostatku; Ef 4,20
**lub: wiem, co to jest skromność; **wiedzieć, doświadczyć*
13. Wszystko mogę* w Tym, który mnie napełnia mocą**, w Chrystusie. 2Kor 3,5;
**lub: jestem silny; **umacnia* 2Kor 12,9; Ef 6,10
14. Jednak dobrze uczyniliście, stając się współuczestnikami mojego ucisku.
15. A wiecie i wy, Filipianie, że na początku *głoszenia* Ewangelii, gdy wyszedłem z Macedonii, żaden zbór nie stał się wspólnikiem na rachunku rozchodu i przychodu, tylko wy jedyni; 2Kor 11,8; 1Tm 6,18; Hbr 13,16
16. Bo i do Tesalonik raz i drugi posłaliście mi na moje potrzeby*. **dosł.: potrzebę - l.poj.*
17. Nie, żebym pragnął daru; ale pragnę owocu, rosnącego na waszym rachunku.
18. A odebrałem wszystko i mam nadmiar; jestem zaopatrzony, biorąc od Epafrodyta, co posłaliście, *tę* wonność kadzidła*, ofiarę godną przyjęcia i bardzo podobającą się Bogu. **gr.: euodia - słodki zapach, miła woń* J 12,3
19. A Bóg mój wypełni wszelką potrzebę waszą według swojego bogactwa w chwale, w Chrystusie Jezusie.
20. A Bogu i Ojcu naszemu chwała na wieki wieków. Amen.
21. Pozdrówcie każdego świętego w Chrystusie Jezusie. Pozdrawiają was bracia, którzy są ze mną.
22. Pozdrawiają was wszyscy święci, a najbardziej ci z domu Cezara.
23. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami wszystkimi. Amen.

List apostoła Pawła do Kolosan

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z woli Boga, i Tymoteusz brat, 2Tm 1,1

2. Do świętych i wiernych* braci w Chrystusie Jezusie, *którzy są* w Kolosach. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i od Pana Jezusa Chrystusa. Hi 5,1; 15,15; Lb 12,7; Ps 12,1

**gr.: pistos - wierzyć, być godnym zaufania, być wiernym*

3. Dziękujemy Bogu i Ojcu Pana naszego Jezusa Chrystusa, zawsze modląc się za was,

4. *Bo* usłyszeliśmy o waszej wierze w Chrystusie Jezusie i miłości do wszystkich świętych*, **gr.: hagios - por. Hbr 13,24*** Ga 5,6; 3J 1,3

5. Z powodu nadziei, która jest odłożona* dla was w niebiosach, o której wcześniej słyszeliście w słowie prawdy Ewangelii,

**lub: zachowana* Mt 6,19; Rz 10,8; 2Kor 6,7; Ef 1,13

6. Która dotarła* do was, jak i na cały świat i wydaje owoc**, tak jak i wśród*** was, od tego dnia, kiedy usłyszeliście i dogłębnie poznaliście**** łaskę Boga w prawdzie. Łk 2,40

**gr.: pareimi - dotarła i pozostaje; **mss Byz: i rośnie; ***lub: w ****gr.: epiginosko - poznać gruntownie, dokładnie wiedzieć*

7. Tak jak i nauczyliście się *jej* od Epafrasa, umiłowanego współniewolnika* naszego, który jest dla was wiernym sługą** Chrystusa,

**gr.: sundoulos - J 8,34*; **gr.: diakonos* 1Kor 4,1; Ef 6,21; Flp 2,25

8. Który też oznajmił nam o waszej miłości w duchu. Rz 5,5; Ga 5,22

9. Dlatego i my, od tego dnia, *w którym to* usłyszeliśmy, nie przestajemy modlić się za was i prosić, abyście zostali napełnieni dogłębnym poznaniem Jego woli w całej mądrości i w duchowym zrozumieniu*, Rz 12,2

**gr.: synesis - umiejętność zastosowania zasad w każdej sytuacji życiowej, zdolność pojmowania, umysł*

10. Abyście chodzili w sposób godny Pana, dla całkowitego przypodobania się *Jemu,* przynosząc owoce w każdym dobrym dziele i wzrastając* w dogłębnym poznaniu** Boga.

dosł.: otrzymując wzrost; **por. Kol 2,2** Oz 6,6; Ef 4,1

11. Z całą mocą będąc wzmacniani zgodnie z potęgą* Jego chwały, w** całej wytrwałości i cierpliwości z radością. 2Kor 6,4; Ef 3,16

**gr.: kratos - siła, moc, potęga, potężny czyn; **lub: ku, do*

12. Dziękując* Ojcu, który nas uczynił zdolnymi do uczestniczenia w dziedzictwie świętych w światłości, **lub: z radością dziękując - z w. 11*

13. Który nas wyrwał* z władzy ciemności i przeniósł** do Królestwa Syna swojego umiłowanego. Ef 5,8; 1P 2,9; 1J 2,8

**gr.: rhyomai - zbawić, ocalić; **dosł.: przestawić, deportować*

14. W Nim mamy odkupienie* przez Jego krew, odpuszczenie** grzechów, Dz 20,28; Ef 1,7

**gr.: apolutrosis - wykupienie jeńca lub niewolnika przez złożenie okupu - rzadki termin tech.; **lub: uwolnienie, wyzwolenie*

15. On jest obrazem niewidzialnego Boga, pierworodnym całego stworzenia, Hbr 1,3

16. Gdyż w Nim zostało stworzone wszystko w niebiosach i na ziemi, widzialne i niewidzialne, czy to trony, czy to panowania, czy to przywódcy*, czy to władze** – wszystko przez Niego i dla Niego jest stworzone. J 1,3;

gr.: arche - por. J 1,1*; **gr.: eksousia - por. Mt 10,1 Hbr 2,10

17. A On jest przed wszystkimi* i wszystko w Nim razem zaistniało. Ps 104,24; J 1,1-2; 17,5;

**domyśl.: bytami z w. 16* Dz 17,28; Hbr 1,2-3

18. On też jest głową ciała, Kościoła*, On jest początkiem, pierworodnym z umarłych, aby sam we wszystkim stał się pierwszy; Ef 1,22

**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie*

19. Gdyż Bóg miał upodobanie*, aby w Nim zamieszkała cała pełnia, **lub: zechciał* Kol 2,9

20. I *aby* przez Niego ponownie pojednać* ze sobą** wszystko, czyniąc pokój przez krew Jego krzyża; poprzez Niego, to co na ziemi, i to co w niebiosach. Łk 2,14; J 14,27; 2Kor 5,18;

**lub: całkowicie, na nowo pojednać; **dosł.: ku Niemu, dla Niego*

21. I was, niegdyś będących obcymi i wrogimi w myśleniu na *skutek* złych czynów, teraz jednak ponownie* pojednał,

por. w. 20 Mt 5,24; Rz 5,10

22. W ciele* przez śmierć ciała** Jego, aby was postawić przy *Nim* jako świętych i niewinnych, i nienagannych*** przed swoim obliczem****.

**gr.: soma; **gr.: sarks - por. przypisy - Kol 2,11*

**gr.: to somati tes sarkos autou - dosł.: w ciele ciała Jego - wzmoc. podkreślające fizyczność ciała Pana w opozycji do idei ciała urojonego, występującego w naukach pragnozy - por. Kol 2,11*

****lub: bez zarzutu; ****wobec Niego* Ef 2,15; Hbr 13,21

23. Jeśli* rzeczywiście trwacie w wierze będąc ugruntowani i mocni, i nieporuszeni z powodu nadziei Ewangelii, którą słyszeliście, a która została ogłoszona** całemu stworzeniu pod niebem, której ja, Paweł, stałem się sługą. **lub: o ile tylko; **tj. ogłaszać publicznie jak herold*

24. Raduję się teraz w moich cierpieniach za was i dopełniam w swoim ciele* niedostatki ucisków Chrystusa, za ciało** Jego, którym jest Kościół; Mt 5,11; Ef 1,22; 5,23

gr.: sarks - por. Kol 2,11; **gr.: soma - por. Kol 2,11**

25. Którego stałem się sługą według zarządzenia Boga, które zostało mi dane, aby wobec was* wypełnić Słowo Boże, Rz 15,15;

**lub: dla was, abym wypełnił* 1Kor 9,17; Ef 3,2

26. Tajemnicę, która ukryta jest od wieków i pokoleń, teraz natomiast, została ukazana* Jego świętym, **dosł.: znana, widoczna* Rz 11,25

27. Im to Bóg zechciał oznajmić*, jakie jest między poganami bogactwo chwały tej tajemnicy, którą jest Chrystus w was, nadzieja chwały. **gr.: gnoridzo - por. 1Kor 15,1** 1Kor 4,14

28. Jego my głosimy, napominając* każdego człowieka i nauczając każdego człowieka z całą mądrością, abyśmy mogli postawić przy *Nim* każdego człowieka *jako* doskonałego** w Chrystusie Jezusie; Jr 6,10; Ef 3,8

gr.: noutheteo - kłaść do rozumu - 1Tes 5,12*; **dojrzałego*

29. Nad tym też się trudzę, walcząc zgodnie* z Jego skutecznym działaniem**, działającym*** we mnie z mocą. **lub: według* 2Kor 5,9

***gr.: energeia - skutecznie działająca moc; ***gr.: energeo*

2 Albowiem chcę, abyście wiedzieli, jak wielką walkę* staczam** o was i o tych, *którzy są* w Laodycei, i o *tych* licznych, którzy nie widzieli mojego oblicza*** w ciele;

**agon - walka, bitwa, zmaganie - por. gr. agonia w Łk 22,44*
***dosł.: mam; ***idiom: nie poznali osobiście* Flp 1,30; Hbr 5,7

2. Aby ich serca doznały zachęty*, *a oni* zespoleni ze sobą w miłości, *dążyli* ku całemu bogactwu pełni zrozumienia**, ku dogłębnemu poznaniu*** tajemnicy Boga i Ojca, i Chrystusa, **lub: zostały pocieszone* Iz 32,17; 1Tm 3,16; 1J 5,7

***por. Kol 1,9*; ***gr.: epignosis - dokładne, pełne poznanie*

3. W którym* ukryte są wszystkie skarby mądrości i poznania. **lub: w której (tj. tajemnicy)*

4. A to mówię, aby was ktoś nie zwodził podstępnym dowodzeniem*. Rz 16,18; Ef 4,14

**gr.: pithanologia - siła perswazji pokrętnych argumentów*

5. Bo chociaż ciałem jestem nieobecny, ale duchem jestem z wami, radując się i widząc ład* wasz i niewzruszoność** waszej wiary w Chrystusa. **, **słowa używane w terminologii wojskowej*

**gr.: taksis - szereg wojska, układ, porządek, ład, ranga*
***gr.: stereoma - bastion, zwarty niewzruszony szyk*

6. Jak więc przyjęliście Chrystusa Jezusa, Pana, *tak* w Nim chodźcie, Hbr 3,14; 1J 5,20

7. *Jako ci,* którzy są zakorzenieni i są budowani na* Nim, i są utwierdzani w wierze, tak jak zostaliście nauczeni, obfitując** w niej z dziękczynieniem***. Ps 1,3; Iz 61,3

**lub: w Nim; **lub: przekroczyć miarę, przewyższać*
****gr.: eucharistia - udzięczność, dziękczynienie, podziękowanie*

8. Uważajcie*, aby was ktoś nie prowadził jako swój łup** dzięki filozofii i próżnemu oszustwu, *opartemu* na*** *ludzkiej* tradycji i elementarnych**** zasadach *tego* świata*****, a nie na*** Chrystusie; Ef 5,6; 1Tm 6,20

**gr.: blepo - widzieć, patrzeć, baczyć; **tj. uprowadzić jako jeńca*
****gr.: kata - według, na, zgodnie; ****por. w. 20**
*****gr.: kosmos - układ, porządek, świat, wszechświat - por. J 8,23**

9. Gdyż w Nim mieszka cieleśnie* cała pełnia boskości. **gr.: somatikos - dot. fiz. ciała* J 1,14; 1Tm 3,16

10. I jesteście w Nim napełnieni*; On jest głową wszelkiej zwierzchności i władzy,

**gr.: pleroo - sprawić obfitość, napełnić, wypełnić aż do przelania*

11. I w Nim zostaliście obrzezani obrzezaniem, nie uczynionym ręką w zewleczeniu *doczesnego* ciała*, *ale w zewleczeniu* ciała** grzechów*** w obrzezaniu Chrystusa, Pwt 10,16;

**gr.: soma - żywe ciało, tkanka, osoba, zwłoki* Jr 4,4; Flp 3,3
***gr.: sarks - ciało, ciało bez życia, cielesność - zmysłowa natura*
****gr.: somatos ton hamartion tes sarko - por. Rz 6,6**

12. Pogrzebani będąc wraz z Nim w chrzcie; w którym też zostaliście współwzbudzeni przez* wiarę w moc** Boga, który Go wzbudził z martwych. **lub: z powodu* Dz 1,5; Ga 3,27;

***gr.: energeia - skutecznie działająca moc, działanie* Ef 4,5

13. I was, będących martwymi w upadkach i w nieobrzezaniu waszego ciała*, razem z Nim ożywił, darując** wam wszystkie upadki, **gr.: sarks - por. w. 11*** Ps 32,1; Łk 9,60;

***lub: przebaczyć, okazać łaskę* Rz 4,7; 2Kor 5,14; 1Tm 5,6;

14. Wymazał *obciążający* nas zapis* dłużny, *wynikający z* ustaw**, który był przeciwko nam i usunął go ze środka***, przybijając go gwoździem do krzyża; Ps 51,1.9; Iz 43,25

**gr.: cheirografon - ręcznie podpisane zobowiązanie dłużne*
***gr.: dogma - wymagania, opinia, przekonania, nauka*
****lub: usunął spod ręki, odwołał z wokandy, unieważnił - być może latynizm gr. zwrotu - „ek mesou" - ze środka - 2Tes 2,7***

15. Rozbroił* zwierzchności i władze, publicznie** wystawiając *je* na pokaz i *Bóg* w Nim

powlókł *je* w triumfalnym*** marszu *zwycięstwa.* **lub: obdarł, pozbawił godności - por. Kol 3,9**
***otwarcie, śmiało, wystawić pod pręgierz, na urągowisko*
****obraz rzym. dowódcy wkraczającego do Rzymu i prowadzącego w swym orszaku skutych jeńców* 1Kor 15,57

16. Niech więc was nikt nie sądzi z powodu pokarmu albo napoju, albo w sprawie święta, albo nowiu księżyca, albo szabatów,

17. To są cienie *tego, co* ma nastąpić; *rzeczywiste* natomiast *jest* ciało Chrystusa.

18. Niech was nikt nie pozbawia nagrody zwycięstwa*, *kto* ma upodobanie w uniżaniu się, kulcie aniołów i w tajemniczych doznaniach**, dając się bezpodstawnie nadymać przez swój cielesny sposób myślenia, Mt 24,4
**gr.: katabrabeuo - sędzia pozbawiający nagrody, pozbawić zbawienia; **lub: wnikając w to, co ujrzał, widząc w tajemnicy*

19. A nie trzyma się głowy, z której całe ciało jest zaopatrywane i spajane stawami i ścięgnami, rosnąc wzrostem Boga. Ef 4,16

20. Jeśli więc umarliście z Chrystusem dla elementarnych* zasad *tego* świata, dlaczego *jeszcze,* jak żyjący w świecie, jesteście poddani nakazom: Rz 6,2; 2Kor 4,4; Ef 6,12
**gr.: stoicheion - element zasady, ciąg liter, pierwiastek, żywioł w filoz. gr. elementy świata - ziemia, powietrze, woda, ogień*

21. Nie dotykaj, nie skosztuj, nie zetknij się;

22. To wszystko jest przeznaczone na zniszczenie *przez* używanie, zgodnie z przykazaniami i naukami ludzi. Mt 16,12; 1Tm 4,1

23. Które mają wprawdzie pozór* mądrości w samowolnej *formie* kultu religijnego** i w poniżaniu się, i w nieoszczędzaniu ciała***, *ale* nie *mają* żadnej wartości, *służą tylko* do zaspakajania ciała****. Mt 15,3; Ga 6,12; Kol 2,8
dosł.: słowo, zasada - gr.: logos; **tj. wielbienie Boga oparte na indywidualnym upodobaniu lub asceza; ***gr.: soma - w. 11* ****gr.: sarks - w. 11, tu: o zaspakajaniu cielesnej natury*

3 Jeśli więc zostaliście wzbudzeni z Chrystusem, szukajcie *tego, co* w górze, gdzie jest Chrystus, siedzący po prawicy Boga. Ps 110,1; Mt 6,33; Rz 6,4; Kol 2,12

2. Myślcie* o tym, *co* w górze, nie o tym, *co* na ziemi. 1Krn 22,19; Mt 6,19; 1J 2,15
**gr.: froneo - myśleć, rozumieć, czuć, kierować uwagę na coś*

3. Umarliście bowiem, a życie wasze jest ukryte z Chrystusem w Bogu. Flp 1,23

4. Ale gdy się Chrystus, życie nasze, ukaże*, wtedy i wy razem z Nim zostaniecie ukazani w chwale. Ps 17,15; 2Tm 4,8; 1J 3,2
**gr.: faneroo - stać się widocznym, okazać się, uczynić jawnym*

5. Przyprowadźcie więc do śmierci* *to, co* w waszych członkach jest ziemskie**: nierząd, nieczystość, namiętność***, złą pożądliwość i chciwość****, która jest bałwochwalstwem, **lub: uśmierćcie, zadajcie śmierć; **dosł.: członki wasze na ziemi ***lub: zmysłowość; ****zachłanność* Iz 52,1; Rz 8,13; Ga 5,24

6. Z ich to powodu przychodzi gniew Boży na synów opornych*, J 3,36; Rz 1,18; Ef 5,6;
lub: uporczywy opór, bunt - por. Ef 2,2*** Obj 14,10

7. W których i wy dawniej postępowaliście*, gdy w nich** żyliście. **por. Ef 4,1*; **lub: wśród tego*

8. Teraz więc i wy złóżcie* *z siebie* to wszystko: gniew, zapalczywość**, złość, bluźnierstwo, haniebną*** mowę z ust waszych.
**dosł.: zdjąć jak ubranie; **lub: wzburzenie, szał; ***sprośną*

9. Nie bądźcie fałszywi* jedni wobec drugich, skoro zdarliście** z siebie starego człowieka razem *z* jego postępkami***, Rz 6,6; Ef 4,22
**gr.: pseudomai - kłamać, rozmyślnie mówić fałszywe słowa **lub: całkowicie odsunąć od siebie, rozbrajać; ***dokonaniami*

10. A przyoblekliście się w nowego, który jest odnawiany ku dogłębnemu poznaniu* na obraz Tego, który go stworzył; 2Kor 4,6;
gr.: epignosis - por. Kol 2,2** Ga 6,15; Ef 2,15; 4,24

11. Gdzie nie ma Greka ani Żyda, obrzezania ani nieobrzezania, barbarzyńcy*, Scyty**, niewolnika, wolnego; ale wszystkim i we wszystkich – Chrystus. **tj. nie mówiący po grecku, obcy*
***tj. mieszkaniec krajów na płn. od M. Czarnego - synonim uszelkiego zła, grubiaństwa i okrucieństwa; akceptacja Scyty jako będącego w Chrystusie, to dla ówczesnych Greków myśl rewolucyjna*

12. Dlatego więc przyobleczcie się jako wybrani Boży, święci i umiłowani, w litościwe wnętrze*, dobroć, pokorę, łagodność, cierpliwość, **tu: w l. mn. - gr.: splanchnon - wnętrze, serce, jelita w przenośni - serdeczne współczucie, głębokie uczucie wewnętrzne*

13. Znosząc jedni drugich i darowując* sobie wzajemnie, jeśli miałby ktoś przeciwko komuś skargę**; jak Chrystus wam darował*, tak i wy. Mt 18,21; Rz 15,1; 2Kor 2,10; Ef 4,32
**lub: przebaczyć, być łaskawym; **mieć zarzut przeciw komuś*

14. A na to wszystko *przyobleczcie* miłość, która jest więzią* doskonałości**. Jr 43,12;
**lub: spójnią; **dojrzałości* Rz 12,18; Kol 2,2

15. A w sercach waszych niech rządzi pokój Boży, do którego zostaliście powołani w jednym ciele; i bądźcie wdzięczni. Iz 26,3

16. Słowo Chrystusa niech mieszka w was obficie; we wszelkiej mądrości, nauczając ie i napominając* się wzajemnie** *przez* psalmy i hymny, i pieśni duchowe, z wdzięcznością śpiewajcie w sercach waszych Panu. J 5,39;
dosł.: kłaść do rozumu - por. 1Tes 5,12** Ef 5,19; Hbr 4,12
***gr.: heautou - sam, siebie samego - tu: w l.mn. - wzajemnie*

17. I wszystko, cokolwiek czynilibyście w słowie albo w czynie, wszystko *czyńcie* w imieniu Pana Jezusa, dziękując Bogu i Ojcu przez* Niego. **lub: z powodu* Pwt 18,5; Prz 3,6; Rz 14,6

18. Żony, bądźcie uległe* swoim mężom, jak przystoi w Panu. Rdz 3,16; 1Kor 14,34; Ef 5,22

**gr.: hypotasso - postawić pod, być uległym, poddanym*

19. Mężowie, miłujcie swoje żony i nie *odnoście* się wobec nich z goryczą*. Ef 5,25; 1P 3,7

**gr.: pikraino - być rozgoryczonym, rozdrażnionym, przykrym*

20. Dzieci, bądźcie posłuszne* rodzicom we wszystkim; to bowiem bardzo podoba się Panu. **por. Mt 8,27** Rdz 28,7; Ml 1,6; Mt 15,4; Ef 6,1

21. Ojcowie, nie pobudzajcie do gniewu* swoich dzieci, aby nie upadały na duchu.

**lub: rozjątrzać, drażnić* Ps 103,13; Ef 6,4; Hbr 12,5

22. Słudzy*, bądźcie posłuszni we wszystkim tym, którzy są panami waszymi według ciała, nie służąc na pokaz** jak ci, którzy chcą podobać się ludziom, ale w prostocie*** serca, bojąc się Boga. Ef 6,5; 1Tm 6,1; 1P 2,18

lub: niewolnicy; **dla oka; ***szczerości, otwartości - 2Kor 11,3**

23. A wszystko, cokolwiek byście czynili, wykonujcie* z *głębi* duszy, jak dla Pana, a nie *dla* ludzi, **lub: trudzić się, pracować, przeprowadzać*

24. Wiedząc, że od Pana otrzymacie z powrotem zapłatę dziedzictwa; albowiem Chrystusowi Panu służycie*. **lub: bądźcie niewolnikami*

25. A ten, *kto* czyni niesprawiedliwość, odbierze niesprawiedliwość, tę którą uczynił; A *Pan* nie jest stronniczy*. Pwt 10,17; 2Kor 5,10

**lub: nie ma względu na osobę - dosł.: brać według twarzy*

4 Panowie, okazujcie sługom sprawiedliwość i równość*, wiedząc, że i wy macie Pana w niebiosach. Kpł 19,13; Ml 3,5; Jk 5,4

**gr.: isotes - bezstronność, równość co do warunków i proporcji*

2. Trwajcie niezłomnie* w modlitwie, czuwając w niej z dziękczynieniem, **por. Dz 2,42**

3. Modląc się równocześnie i za nas, aby Bóg otworzył nam drzwi *dla* Słowa, byśmy mówili o tajemnicy Chrystusa, z powodu której jestem też związany, 1Kor 16,9; 2Tes 3,1

4. Abym ją ujawnił*, *tak* jak mi mówić należy**. Mt 10,26-27; 1Kor 2,4-5; Ef 6,20

**gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*
***gr.: dei - jest konieczne, trzeba, należy, przystoi*

5. Postępujcie z mądrością wobec *tych, którzy są* z zewnątrz, czas wykupując*.

**lub: ocalić od straty, wykorzystać* Rz 6,19; Ef 5,16
chwilę, LXX - zyskiwać na czasie - Dn 2,8

6. Słowo wasze niech zawsze *będzie* łaskawe*, przyprawione solą, abyście wiedzieli, jak trzeba odpowiadać każdemu z osobna**.

**dosł.: w łasce, w życzliwości, w uprzejmości* Ps 37,30;
***dosł.: każdemu jednemu* Mt 5,13; 1P 3,15

7. Wszystko, co mnie dotyczy, oznajmi wam Tychikus, brat umiłowany i wierny sługa, i współniewolnik w Panu,

8. Którego posłałem do was po to właśnie*, abym poznał, co z wami *się dzieje* i by pocieszył** wasze serca, **dosł.: po to samo; **lub: zachęcił*

9. Razem z Onezymem, wiernym* i umiłowanym bratem, który jest spośród** was; ci oznajmią wam wszystko, co*** się tutaj *dzieje*.

**lub: godnym zaufania; **z was; ***dosł.: te tutaj* Ef 6,21

10. Pozdrawia was Arystarch, współwięzień mój, i Marek, kuzyn* Barnaby, odnośnie którego otrzymaliście polecenia**: Jeśli przyjdzie do was, przyjmijcie go, Dz 15,37;

gr.: anepsios - kuzyn - por. gr.: adelfos - brat - 1Kor 9,5
***gr.: entole - rozkaz, nakaz, polecenie* 1Kor 4,17; 2Tm 4,11

11. I Jezus, nazwany Justem, będący spośród obrzezanych; ci są jedynymi współpracownikami moimi dla Królestwa Bożego, którzy stali się dla mnie pociechą*.

**gr.: paregoria - uśmierzenie, ulga, ukojenie, pociecha*

12. Pozdrawia was Epafras, *który* jest z* was, sługa Chrystusa, zawsze walczący** za was w modlitwach, abyście zostali postawieni jako doskonali*** i pełni**** w całej woli Bożej.

**dosł.: ho ek - ten, z lub pośród; **zmagać się, prowadzić bój*
****lub: dojrzali; ****wypełnieni* Ga 1,10; Flp 1,23; Kol 1,7

13. *Wystawiam* mu bowiem świadectwo, że ma wielką gorliwość o was i o tych, którzy są w Laodycei i w Hierapolis*. Rz 10,2

**Kolosy, Laodyceia i Hierapolis - miasta leżące obok siebie*

14. Pozdrawia* was Łukasz, lekarz umiłowany, i Demas. **gr.: aspadzomai - por. Rz 16,14** 2Tm 4,10

15. Pozdrówcie braci w Laodycei i Nymfasa, i zbór*, który jest w jego domu. 1Kor 6,19

**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie*

16. A gdy ten list będzie u was odczytany, sprawcie też, aby został odczytany i w zborze Laodycejczyków; a ten z Laodycei, abyście i wy odczytali*. **gr.: anaginosko - czytać, uznawać*

17. A powiedzcie Archipowi: Bacz*, abyś wypełnił służbę, którą przyjąłeś w Panu.

**gr.: blepo - baczyć, widzieć, patrzeć uważnie* 1Tes 1,1; 5,27

18. Pozdrowienie moją, Pawła, ręką *dopisane*. Pamiętajcie* o moich więzach. Łaska z wami. Amen. **lub: wspomnijcie*

Pierwszy list apostoła Pawła do Tesaloniczan

1 Paweł i Sylwan, i Tymoteusz do zboru* Tesaloniczan w Bogu Ojcu i w Panu Jezusie Chrystusie. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa.
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie, zebranie publiczne* J 6,27; Kol 4,16; Obj 3,14

2. Dziękujemy Bogu zawsze za was wszystkich, *gdy* wspominamy* was w naszych modlitwach. **dosł.: czynimy wspomnienie (o) was*

3. Nieustannie przypominając* sobie o dziele waszej wiary i o trudzie** miłości, i o wytrwałości *w* nadziei *co do* Pana naszego Jezusa Chrystusa, przed Bogiem i Ojcem naszym,
**lub: przywodząc na pamięć* J 6,21; 2Tes 1,11; Hbr 6,10
***gr.: kopos - ciężka praca połączona z uciskiem i mozołem*

4. Wiedząc, bracia umiłowani przez Boga*, *o* wybraniu waszym, Rz 8,28; 9,11;
**lub: przez Boga (jest) wybranie wasze* Kol 3,2

5. Że nasza Ewangelia zaistniała* w was nie tylko w Słowie, ale i w mocy, i w Duchu Świętym, i w wielkiej całkowitej pewności**, jak wiecie, jakimi staliśmy się pośród was ze względu na was. Rz 1,16; 2Kor 4,3; 2Tm 1,8
**gr.: ginomai - stawać się, zdarzać się, dokonywać się, urodzić się*
***gr.: pleroforia - pełnia, cała pełnia, absolutne przeświadczenie*

6. A wy staliście się naśladowcami naszymi i Pana, przyjmując* Słowo w wielkim ucisku, z radością Ducha Świętego, 1Kor 11,1; 1Tes 2,14
**gr.: dechomai - przyjąć radośnie, być ugoszczonym*

7. Tak, że wy staliście się wzorem* dla wszystkich wierzących w Macedonii i *w* Achai.
**lu: w l.mn. - gr.: wzór, obraz, odcisk po uderzeniu, postać*

8. Bowiem od was rozbrzmiało Słowo Pana nie tylko w Macedonii i *w* Achai, ale i w każdym miejscu rozeszła się wasza wiara w Boga, tak że nie mamy potrzeby o tym* mówić,
**gr.: tis - coś, pewien, jakiś*

9. Sami bowiem o nas oznajmiają, jak *szerokie* mieliśmy wejście* do was i jak nawróciliście się od bożków do Boga, aby służyć Bogu żywemu** i prawdziwemu,
**por. 1Tes 2,1*; **dosł.: żyjącemu* Dz 14,15; Ga 4,8

10. I oczekiwać* Syna Jego z niebios, którego wzbudził z martwych, Jezusa, który nas wyrywa od nadchodzącego gniewu.
**gr.: anameno - czekać na kogoś (domyśl. cierpliwie i ufnie)*

2 Albowiem sami wiecie, bracia, że przyjście* nasze do was nie było daremne;
**gr.: eisodos - miejsce, przez które się wchodzi, stąd: przybycie*

2. Ale chociaż i przedtem, jak wiecie, cierpieliśmy i doznaliśmy zniewag w Filippi, jednak śmiało* w Bogu naszym powiedzieliśmy u was Ewangelię Bożą w wielkim boju**.
**lub: z odwagą, otwarcie* Dz 16,19-40; Rz 1,15; 10,15
***gr.: agon - ciężki bój, walka, zmaganie w zawod. sportowych*

3. Albowiem wezwanie* nasze nie *wypływa* z błędu** ani z nieczystości, ani nie *kryje* w *sobie* podstępu***, **lub: zachęta; **gr.: plane - błąd życiowy, moralny, fałszywe zasady; ***gr.: dolos - od: wabić*

4. Ale jak zostaliśmy wypróbowani* przez Boga, *aby* została nam powierzona** Ewangelia, tak mówimy, nie aby podobać się ludziom, ale Bogu, który poddaje próbie* nasze serca. **lub: doświadczyć, badać zdatność do użycia, wypróbować; **dosł.: mieć powierzoną* 1Kor 7,5; Ga 2,7; Ef 3,8

5. Bo jak wiecie, nigdy* nie byliśmy *u was* ze słowem pochlebstwa ani pod pozorem chciwości**; Bóg *jest tego* świadkiem. Ga 1,20
gr.: pote - kiedyś, wcześniej z gr. oute - nigdy; **por. Ef 4,19*

6. Ani nie szukamy chwały od ludzi, ani od was, ani od innych, *choć* jako apostołowie Chrystusa możemy być w poważaniu*;
**lub: mieć znaczenie, wagę, wpływ, być ciężarem* 2Kor 13,10

7. Ale byliśmy łagodni pośród was, jak karmicielka* pielęgnująca swoje dzieci.
**lub: niańka, piastunka, mamka* Iz 49,23; J 21,15; Ga 5,22

8. Tak przywiązaliśmy* się do was, że byliśmy gotowi przekazać wam nie tylko Ewangelię Bożą, ale i własne dusze, ponieważ staliście się dla nas umiłowani. Jr 13,17; Rz 9,3
**gr.: himeiromai - pragnąć, tęsknić zwłaszcza z miłości*

9. Albowiem pamiętacie, bracia, trud* nasz i mozół, gdyż pracując nocą i dniem, aby nikogo z was nie obciążyć, ogłosiliśmy wam** Ewangelię Bożą. Dz 20,34; 2Tes 3,7
gr.: kopos - ciężka praca - por. 1Tes 1,3; **dosł.: przed wami*

10. Wy jesteście świadkami i Bóg, jak święcie* i sprawiedliwie, i bez nagany** postępowaliśmy *pośród* was wierzących. 1Tm 3,2
**gr.: hosios - religijna i moralna postawa - pobożność, świętość*
***gr.: amemptos - nie dając podstaw do nagany, nieskazitelnie*

11. I jak wiecie, że każdego* *z* was, jak ojciec swoje dzieci, zachęcaliśmy** i pocieszaliśmy***, **dosł.: każdego jednego* 1Kor 4,14; 1Tm 6,2; Tt 2,6
***lub: dodać odwagi, pobudzić, wezwać do; ***nabrać otuchy*
12. I świadczyliśmy wam, abyście chodzili w *sposób* godny Boga, który was powołuje do swojego Królestwa i *do* chwały. Kol 1,10
13. Dlatego i my, nieustannie dziękujemy Bogu, że przyjmując od nas Słowo wieści* o Bogu, przyjęliście *je,* nie *jako* słowo ludzkie, ale tak jak jest naprawdę, *jako* Słowo Boga, który** i w was wierzących skutecznie działa. **lub: relacji, wiadomości; **który (Bóg)* Dz 8,14
14. Wy bowiem, bracia, staliście się naśladowcami zborów Boga, które są w Judei, w Chrystusie Jezusie; gdyż i wy tak samo cierpieliście od swoich rodaków, tak jak oni od Judejczyków*, Rz 16,16; 2Kor 11,28
**tj. mieszkańców Judei lub Żydów jako narodu*
15. którzy i Pana Jezusa, i swoich własnych proroków zabili i nas prześladowali, i Bogu się nie podobają, i wszystkim ludziom *są* przeciwni, Jr 2,30; Mt 23,31; Dz 7,52; 12,3
16. Przeszkadzają nam mówić do pogan, aby *i oni* zostali zbawieni, *by* przez to dopełnić *miary* swoich grzechów; *na* zawsze* nadszedł** bowiem na nich gniew aż do końca***.
gr.: pantote - zawsze, wciąż; **czas prze. dok. - por. 1Tes 4,15 ***telos - koniec, rezultat, wypełnienie, stąd: aż spełnił się gniew; lub: ostatecznie spadł na nich gniew - przypusz. jako wyd. hist.*
17. Lecz my, bracia, będąc odłączeni od was na chwilę* obliczem, ale nie sercem, tym bardziej** z wielkim pragnieniem wykazaliśmy gorliwość***, by ujrzeć wasze oblicze.
**dosł.: na czas godziny; **lub: obficiej; ***staraliśmy się*
18. Dlatego chcieliśmy, zwłaszcza ja, Paweł, przyjść do was i raz i drugi; ale przeszkodził nam szatan. Dn 10,12; Za 3,1; 2Kor 11,12
19. Kto bowiem jest naszą nadzieją czy radością, czy wieńcem przynoszącym chlubę*? Czyż nie i wy przed Panem naszym Jezusem Chrystusem w *chwili* Jego przyjścia**?
gr.: kauchema - por. Flp 1,26*; **gr.: parousia - por. 1Tes 4,15
20. Wy bowiem jesteście naszą chwałą* i radością. **gr.: doksa - chwała, majestat, blask, splendor*

3 Dlatego też, nie *mogąc* już dłużej tego znosić*, postanowiliśmy pozostać sami w Atenach, **lub: wytrzymać, cierpieć, powstrzymywać*
2. I posłaliśmy Tymoteusza, naszego brata i sługę Bożego, i naszego współpracownika w Ewangelii Chrystusa, aby was utwierdził* i zachęcił w** waszej wierze, Dz 16,1; 2Kor 1,19
**lub: postawić mocno, przytwierdzić; **co do, odnośnie*
3. By nikt nie zachwiał się w tych uciskach; sami bowiem wiecie, że do* tego jesteśmy przeznaczeni**. **lub: na to* 1Kor 4,9; 2Tm 3,12; 1P 2,21
***gr.: keimai - przeznaczyć do czegoś, położyć, wyznaczyć*
4. Bo gdy byliśmy u was, zapowiadaliśmy wam, że mamy być uciskani, i co też, jak wiecie, się stało. Ef 3,13; Flp 1,28; 2Tes 1,4
5. Dlatego i ja, nie mogąc już więcej tego znosić, posłałem, aby dowiedzieć się o waszej wierze, czy czasem nie skusił* was, *ten który* kusi* i czy nasz trud nie stał się daremny. Mt 4,3; 2Kor 2,11; 11,23; Jk 1,13
**gr.: peiradzo - poddawać próbie, doświadczać, kusić*
6. Lecz teraz, gdy Tymoteusz przyszedł od was do nas i opowiedział nam radosną nowinę* o waszej wierze i o miłości, i że nas zawsze dobrze wspominacie, pragnąc nas zobaczyć, tak jak i my was, **gr.: euangelidzo - por. Łk 1,19**
7. Przez to zostaliśmy zachęceni przez was, bracia, w każdym naszym utrapieniu i potrzebie, przez* waszą wiarę; **lub: z powodu*
8. Bo teraz żyjemy, jeśli* wy trwacie** w Panu. **lub: kiedy; **dosł.: byście trwali - tryb przypusz.* Flp 4,1
9. Albowiem jakie dziękczynienie możemy oddać Bogu w zamian za was, za całą radość której doznajemy* z powodu was przed naszym Bogiem? **dosł.: radujemy się, cieszymy*
10. Nocą i dniem bardzo usilnie* modląc się, abyśmy zobaczyli wasze oblicze i uzupełnili** braki waszej wiary. Łk 2,37; 1Tm 5,5; 2Tm 1,3
lub: ponad wszelką miarę; **naprawić, udoskonalić, przywrócić na właściwe miejsce - określenie medyczne - por. Ga 6,1
11. A sam Bóg i Ojciec nasz, i Pan nasz Jezus Chrystus oby* wyprostował drogę naszą do was. **tryb życzący* Flp 4,20; 2Tes 2,16
12. A Pan oby was* jeszcze bardziej napełnił miłością i uczynił *w niej* obfitującymi** do siebie nawzajem i do wszystkich, tak jak i my do was *jesteśmy,* Mt 7,12; 2P 1,7
**tryb życzący; **lub: mieć ponad miarę, być zaopatrzonym*
13. Aby* utwierdzić wasze serca jako nienaganne w świętości przed Bogiem i Ojcem naszym, na** przyjście*** Pana naszego Jezusa Chrystusa ze wszystkimi Jego świętymi.
**gr.: eis - ku, do, na; **gr.: en - na, u, przy, z, do; ***gr.: parousia*

4 W końcu więc, bracia, prosimy* was i zachęcamy w Panu Jezusie, tak jak przy-

jęliście od nas, jak macie postępować i podobać** się Bogu, abyście tym więcej obfitowali; **gr.: erotao - błagać, prosić, upraszać, pytać* Rz 8,8; ***gr.: aresko - zadowolić, dostosować się do pragnień* Kol 2,6

2. Gdyż wiecie, jakie daliśmy wam rozkazy* za sprawą** Pana Jezusa. 1Kor 9,21; 2Tes 3,6
**lub: polecenia, nakazy - term. woj.; **gr.: dia - przez, z powodu*

3. To jest bowiem wola Boża, wasze uświęcenie*, żebyście powstrzymywali się od nierządu**; Mt 12,50; J17,7; 1Tes 5,18
**gr.: hagiasmos - oddzielony dla oddania się temu, co święte*
***gr.: porneia - rozwiązłość seksualna, prostytucja, perwersja*

4. Aby każdy z was umiał utrzymywać* swoje naczynie** w świętości i czci; 2Tm 2,20
**gr.: ktaomai - zyskiwać, posiadać, nabyć, mieć, zapewnić*
***może odnosić się do ciała żony lub własnego ciała - 1P 3,7*

5. Nie w namiętności* żądzy, tak jak poganie**, nieznający Boga. Rz 1,24-26; Kol 3,5
**gr.: pathos - zepsute namiętności, niegodziwa zmysłowość*
***lub: narody - gr.: ethnos - naród, grupa etniczna, nie-Żydzi*

6. Aby nikt nie wykraczał* przeciwko swojemu bratu i w tej sprawie *go* nie oszukiwał; bo PAN jest mścicielem** tego wszystkiego, tak jak wam wcześniej zapowiedzieliśmy i zaświadczyliśmy. Prz 22,22; Jr 7,6; Jk 2,6
**lub: górować nad kimś, wykroczyć przeciw komuś*
***gr.: ekdikos - wymierzający sprawiedliwość, mściciel*

7. Bóg bowiem nie powołał nas do nieczystości, ale do uświęcenia. Hbr 12,14; 1P 1,14

8. Zatem kto *to* odrzuca, odrzuca nie człowieka, ale Boga, który też dał nam* swojego Ducha Świętego. Łk 10,6; J 14,26; 20,22;
**gr.: eis hemas - w nas, dla nas, do was* Dz 8,15; Ef 4,30

9. Natomiast o miłości braterskiej* nie mamy potrzeby wam pisać; bo wy sami jesteście przez Boga nauczeni, abyście miłowali** jedni drugich. J 15,12-17
gr.: filadelfia - miłość braterska; **gr.: agapao - por. J 21,15*

10. Czynicie to bowiem wobec wszystkich braci w całej Macedonii; ale was zachęcamy*, bracia, żebyście *w* tym bardziej obfitowali**,
gr.: parakaleo - prosić, zachęcać, wzywać na pomoc - 2Kor 13,11*
***gr.: perisseuo - być obficie zaopatrzonym, mieć ponad miarę*

11. I abyście uczynili swoim celem* *życie* ciche, i czynili swoje *obowiązki*, i pracowali własnymi rękami, jak wam rozkazaliśmy,
**lub: zabiegać o coś żarliwie, dążyć do celu,* Ef 4,28;
postawić sobie za punkt honoru, mieć coś we czci 1P 4,15

12. Abyście dostojnie* postępowali wobec tych, *którzy są* na zewnątrz** i nikogo nie potrzebowali***. Rz 12,17; 2Kor 11,7
**lub: godnie, szlachetnie, poważnie; **domyśl.: niewierzących*
****lub: i nie mieli w niczym niedostatku; niczego nie potrzebowali*

13. A nie chcę, bracia, abyście nie wiedzieli o tych, którzy zasnęli*, żebyście nie byli zasmucani**, tak jak pozostali, *którzy* nie mają nadziei. **dosł.: którzy są uśpieni* Dn 12,2; Mt 27,52
***gr.: lypeo - wywołać smutek lub zaniepokojenie, spowodować żal*

14. Jeśli bowiem wierzymy, że Jezus umarł i zmartwychwstał, tak i tych, którzy zasnęli* ze względu** na Jezusa, Bóg poprowadzi*** razem z Nim. Rz 8,11; 1Kor 15,12; Obj 14,13
**por. w. 13*; **lub: za sprawą, dla; ***iść na czele, dowodzić*

15. Bo to mówimy wam w Słowie Pana, że my żyjący, nadal pozostawiani na przyjście* Pana, nie wyprzedzimy** tych, którzy zasnęli.
gr.: parousia - obecność, przyjście, uroczysty wjazd do miasta ważnej osobistości wraz z władzami miasta, które wyruszyły dostojnikowi naprzeciw - por. gr.: apanthesis z w. 17* 2Kor 5,8
***lub: przybyć pierwsi, uprzedzać - jako fakt niezwykły, nagły*

16. Gdyż sam Pan na okrzyk*, na głos archanioła i na *głos* trąby Bożej zstąpi** z nieba, a umarli w Chrystusie powstaną najpierw.
**gr.: keleusma - pobudzający okrzyk* Za 9,4;
wojenny, rozkaz, hasło 1Kor 15,52; Obj 20,5
***gr.: katabaino - iść w dół, zstąpić, być zrzuconym*

17. Potem my, pozostający przy życiu, równocześnie z nimi zostaniemy porwani* w obłokach na spotkanie** Pana, w powietrze; i tak zawsze będziemy z Panem. 2Tm 4,1.8; Tt 2,13;
**gr.: harpadzo - zabrać siłą, zażądać czegoś* 1P 1,7
dla siebie, porwać, uprowadzić, zagrabić - por. Flp 2,6
***gr.: apanthesis - wyjść na spotkanie, by powrócić razem*
por. kontekst występowania tego słowa w Mt 25,6 i Dz 28,15

18. Dlatego pocieszajcie* jedni drugich tymi słowami. **lub: zachęcajcie - gr.: parakaleo - por. w. 10**

5 Natomiast* o czasach i porach, bracia, nie ma potrzeby wam pisać. Mt 24,3
**gr.: peri de ton - a co do tego - por. 1Kor 7,1*, w przeciwieństwie*

2. Sami bowiem dokładnie wiecie, że dzień Pana nadchodzi* jak złodziej w nocy. 2P 3,10
**gr.: erchomai - przybywać, powrócić, ukazać się publicznie*

3. Bo gdy będą mówić: Pokój i bezpieczeństwo, wtedy nadciąga na nich nagła zguba, jak bóle *na kobietę* w ciąży*; i nie umkną**.
dosł.: na mającą w łonie (brzuchu) - Mt 1,18; **por. Łk 21,36*

4. Lecz wy, bracia, nie jesteście w ciemności, aby ten dzień miał was zaskoczyć* jak złodziej. **lub: złapać, opanować* Rz 13,12; Kol 1,13; 1J 2,8

5. Wy wszyscy jesteście synami światłości i synami dnia; nie jesteśmy synami nocy ani ciemności. J 12,36; Łk 16,8; Dz 26,18

6. Dlatego nie śpijmy jak pozostali, ale czuwajmy* i bądźmy trzeźwi**.
**gr.: gregoreo - obserwować, zwracać uwagę, czuwać, pilnować*
***gr.: nefo - być trzeźwym, spokojnym, opanowanym, nie pić wina*

7. Ci bowiem, którzy śpią*, w nocy śpią; a ci, którzy się upijają, nocą są pijani. Łk 21,23
**gr.: katheudo - zasnąć, usnąć, eufemistycznie: być nieżywym*
8. Lecz my, należący *do* dnia*, bądźmy trzeźwi, *jako ci, którzy* włożyli na siebie pancerz wiary i miłości, i hełm nadziei zbawienia.
**dosł.: będący dnia* Iz 59,17; 2Kor 6,7; Ef 6,11
9. Gdyż Bóg nie przeznaczył* nas na gniew, ale na pozyskanie** zbawienia przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, Dz 13,48; 1Tes 1,1
**gr.: thitemi - umieścić, położyć, zrobić, przedstawić, nadać*
***gr.: peripoiesis - uzyskać, utrzymać, mieć na własność, mienie*
10. Który umarł za nas, abyśmy, czy czuwamy, czy śpimy, razem z Nim żyli.
11. Dlatego zachęcajcie* jedni drugich i budujcie jeden drugiego, co też i czynicie.
**gr.: parakaleo - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę*
12. A prosimy was, bracia, abyście dostrzegali* tych, którzy trudzą się między wami i którzy przewodzą** wam w Panu, i korygują*** was, 1Tm 5,1; Hbr 13,7.17; 1P 5,2
**gr.: eido - widzieć, znać, doświadczyć, rozpoznać, badać*
***dosł.: stoją na czele - gr.: proistemi - przewodzić, stać przed*
****gr.: noutheteo - kłaść do rozumu - stąd: korygować, nauczać, udzielać wskazówek, kształtować sposób myślenia*
13. Ceńcie* ich wysoko** w miłości z powodu ich pracy. Pokój zachowujcie między sobą.
**gr.: hegeomai - stać na czele, tu: w znacz. poważać, uznawać*
***gr.: hyper ekperissou - niezwykle, ponad miarę, nadzwyczajnie*
14. A zachęcamy* was, bracia, korygujcie** niezdyscyplinowanych***, pocieszajcie lękliwych, podtrzymujcie słabych, bądźcie cierpliwi**** wobec wszystkich. 1Kor 13,4; Ef 4,2
lub: wzywamy; **por. w. 12*; ***gr.: ataktos - por. 2Tes 3,6**
*****makrothymia - cierpliwa wytrwałość wobec przeciwności lub krzywd bez chęci zemsty za wyrządzone zło*
15. Patrzcie*, aby nikt nikomu nie oddawał złem za zło, ale zawsze zabiegajcie** o dobro jedni wobec drugich i wobec wszystkich.
**gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć*
***lub: ścigajcie* Kpł 19,18; Prz 25,21
16. Zawsze* się radujcie**. Flp 4,4
**gr.: pantote - w każdej chwili, zawsze, wciąż*
***gr.: chairo - radować się ogromnie, cieszyć, być zadowolonym*
17. Nieustannie* się módlcie. Łk 18,1; 1P 4,2
**gr.: adialeiptos - nieprzerwanie, nieustająco, bez przerwy*
18. We wszystkim dziękujcie; bo taka jest wola Boga w Chrystusie Jezusie wobec was.
19. Ducha* nie gaście**. Mt 25,8;
**lub: ducha; **gr.: sbennymi - zgasić, stłumić* Ef 4,30
20. Proroctw nie lekceważcie*. 1Kor 14,3
**gr.: eksoutheneo - nie liczyć się z, gardzić całkowicie*
21. Wszystko poddawajcie próbie*, co dobre**, *tego* się trzymajcie***. Mt 7,15; Łk 12,57
**lub: badajcie, doświadczajcie; **gr.: kalos - piękne, szlachetne, dobre; ***lub: trzymajcie się dobrego, zachowajcie, posiądźcie*
22. Trzymajcie się z dala od każdej postaci* zła**. **lub: kształt, forma; **formy złego - wyrażenie przymiot.*
23. A sam Bóg pokoju oby* was całkowicie uświęcił** i w pełni wyposażył, *a* wasz duch i dusza, i ciało oby* zostały zachowane bez nagany na przyjście*** Pana naszego Jezusa Chrystusa. Prz 20,27; Mt 10,28; Mk 8,36
**w gr. tryb życzący; **lub: uczynił całkowicie świętymi*
****gr.: parousia - obecność, przyjście, uroczysty wjazd - 1Tes 4,15**
24. Wierny* *jest Ten,* który was powołuje**, który i *tego* dokona. Rz 8,30; 1Kor 1,6; Hbr 6,17
**lub: godny zaufania; **gr.: kaleo - wzywać, powoływać*
25. Bracia, módlcie się za nas.
2Kor 1,11; Ef 6,18; Kol 4,3
26. Pozdrówcie* wszystkich braci świętym pocałunkiem**. Prz 24,26; Rz 16,16; 1Kor 16,20
**gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*
dosł.: w lub przez święty pocałunek - gr.: filema od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15*
27. Poprzysięgam* was na Pana, aby ten list został odczytany** wszystkim świętym braciom. **gr.: horkidzo - uroczyście błagać, zaprzysięgać kogoś, usilnie nalegać*
***gr.: anaginosko - wiedzieć dokładnie, rozróżniać, czytać*
28. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami. Amen. Rz 1,7; 2Kor 13,13; 2Tes 3,18

Drugi list apostoła Pawła do Tesaloniczan

1 Paweł i Sylwan, i Tymoteusz do zboru* Tesaloniczan w Bogu Ojcu i w Panu Jezusie Chrystusie. **gr.: ekklesia - por. 1Tes 1,1** Kol 4,16
2. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego, i Pana Jezusa Chrystusa.
3. Powinniśmy zawsze dziękować Bogu za was, bracia, jak to jest słuszne*, bo niezmiernie wzrasta wasza wiara i obfituje miłość każdego** z was wobec siebie nawzajem,
**lub: godne; **dosł.: każdego jednego* Rz 1,8; 2Tes 2,13
4. Tak że my sami chlubimy* się z was w zborach Boga *z powodu* waszej wytrwałości** i wiary we wszystkich waszych prześladowaniach i w uciskach, które znosicie.
**gr.: kauchema - radosne uniesienie, chluba, powód do dumy*
***gr.: hypomone - wytrwałość, hart ducha, odpor. na przeciwności*
5. Co jest dowodem* sprawiedliwego sądu Bożego, że zostaliście uznani za godnych Królestwa Bożego, dla którego też cierpicie.
**lub: pewny znak, zapowiedź, wskazówka* 1Tes 2,14
6. Bo* sprawiedliwe jest u Boga odpłacić uciskiem tym, którzy was uciskają,
**part. warunk. - jeśli, jeśli w ogóle, skoro* Hbr 10,32; Flp 1,28
7. A wam, uciskanym, *przynieść* ulgę* *wraz* z nami podczas objawienia się Pana Jezusa z nieba z aniołami Jego mocy, Mt 25,31;
**lub: odpocznienie, wytchnienie* Mk 8,38; J 1,51; Kol 1,16
8. W płomieniu ognia, wymierzającego* karę *tym, którzy* Boga nie znają i *tym,* którzy nie są posłuszni Ewangelii Pana naszego Jezusa Chrystusa; Pwt 32,35; Ps 50,3; Hbr 12,29
**gr.: dodemi - dawać, sprawić, wyznaczyć, wypłacić, zezwolić*
9. Którzy poniosą karę*, wieczną zgubę** z dala*** od oblicza Pana i od chwały Jego mocy, **gr.: dike - kara, wyrok skazujący, proces sądowy, egzekucja*
***lub: zagładę, ruinę, śmierć; ***sprzed* Mk 9,43; Obj 14,10
10. Gdy przyjdzie w tym dniu, aby zostać wysławionym w* swoich świętych i podziwianym we* wszystkich tych, *którzy* wierzą**, ponieważ świadectwo nasze znalazło wśród*** was wiarę. **lub: pośród, przez, z powodu*
***dosł.: tych wierzących; ***lub: przed wami, u was* Ps 68,35
11. O co też modlimy się zawsze za was, aby Bóg nasz uznał was godnymi powołania i wypełnił wszelkie pragnienie dobroci i dzieło wiary w mocy*, **gr.: en dunamei - z mocą, w mocy*
12. Aby zostało wysławione* imię Pana naszego Jezusa Chrystusa w was, a wy w Nim, według łaski Boga naszego i Pana Jezusa Chrystusa. **gr.: endoksadzo - por. J 7,39*** Dz 15,26

2 A prosimy was, bracia, co do przyjścia* Pana naszego Jezusa Chrystusa i naszego zgromadzenia się przed** Nim,
**gr.: parousia - przybycie, obecność - por. 1Tes 4,15*; **lub: przy*
2. Nie dajcie się co do tego tak szybko zachwiać w swoim myśleniu, ani zatrważać*, czy to przez ducha, czy to przez słowo, czy to przez list rzekomo przez nas napisany, jakoby już nastał dzień Chrystusa, Jl 2,1.31;
**od gr. throos - wrzawa, zgiełk, głośny płacz* Flp 1,10; 2P 3,10
3. Aby was nikt w żaden sposób nie zwiódł; gdyż *dzień ten* nie nastanie, jeśli najpierw nie przyjdzie odstępstwo* i nie zostanie objawiony** człowiek grzechu, syn zatracenia,
**gr.: apostasia - postawić obok, stać obok, odstępstwo, odpadnięcie*
***gr.: apokalypsis - (nagłe) odsłonięcie tego, co zakryte* J 17,12
4. Który sprzeciwia się i wynosi* nad wszystko, co nazywa się bogiem lub jest przedmiotem czci, tak że on w świątyni** Boga zasiądzie jako bóg, wskazując *na* siebie samego, że jest bogiem. Ez 28,2; Dn 7,23; 11,36; Obj 13,6
**dosł.: jest wynoszony; **gr.: naos - właściwy obszar świątyni - dot. miejsca świętego i najświętszego - por. gr. hierion*
5. Czy nie pamiętacie, że jeszcze będąc u was, mówiłem wam o tych *sprawach*?
6. A teraz wiecie, co *go* powstrzymuje*, aż do *chwili, by* go objawiono we właściwym czasie. **lub: więzić, stawać na drodze, zatrzymać, trzymać ster*
7. Bo tajemnica bezprawia już działa; dopóki ten jedyny, który teraz powstrzymuje, nie zaistniałby* ze** środka**. **gr.: ginomai - narodzić, stać się, zaistnieć, stawać się, być; **gr.: ek mesou - por. Kol 2,14****
8. A wtedy zostanie objawiony ów nieprawy*, którego Pan zabije tchnieniem** swoich ust i zniszczy manifestacją*** swojego przyjścia****; **gr.: anomos - będący bez prawa (Mojż.), niegodziwiec*
***lub: duchem; ***gr.: epifaneia; ****gr.: parousia - 1Tes 4,15**

9. Jego* przyjście** jest według *skutecznego* działania*** szatana, w całej mocy i znakach, i cudach kłamstwa****, 1Krn 21,1; Za 3,1; Obj 12,9
**domyśl.: o nieprawym; **gr.: parousia - 1Tes 4,15* ***gr.: energeian - skutecznie działająca moc; ****gr.: terasin pseudous - z genitivem - cuda wywodzące się z kłamstwa*
10. I w całym podstępie* niesprawiedliwości w tych, którzy giną, za to, że nie przyjęli oni miłości prawdy, aby zostać zbawionymi.
**gr.: apate - fałsz, ułuda, oszustwo, zwiedzenie*
11. I dlatego pośle im Bóg skuteczne działanie błędu*, po to, *by* uwierzyli oni temu** kłamstwu, **gr.: plane - błądzenie umysłu, mylne przekonanie, zwiedzenie; **gr.: he - rodz. określ.* J 12,40; Rz 1,21
12. Aby zostali osądzeni wszyscy, którzy nie uwierzyli prawdzie, lecz znaleźli upodobanie w niesprawiedliwości.
13. Lecz my powinniśmy zawsze dziękować Bogu za was, bracia, którzy jesteście umiłowani przez Pana, że Bóg od początku wybrał was *dla* siebie* ku zbawieniu w uświęceniu Ducha i *w* wierze *w* prawdę,
**lub: sobie* Mk 13,20; J 6,70; 15,16; Ef 1,4; 1P 2,9
14. Do czego powołał was przez naszą Ewangelię dla* pozyskania dla siebie chwały Pana naszego Jezusa Chrystusa. 1Kor 1,9.24.26;
**lub: ku pozyskaniu, nabyciu* Ga 1,6; Ef 4,4; 2Tm 1,9
15. Dlatego, bracia, stójcie mocno* i trzymajcie się przekazów** *nauki*, których zostaliście nauczeni, czy to przez słowo, czy to przez nasz list. 2Tes 3,6; 1Kor 11,2; Mk 7,9
**lub: trwać, być nieporuszonym; **gr.: paradosis - tradycja, ustny przekaz, poddanie się, kapitulacja; może chodzić o poddanie indywidualnego sposobu myślenia nauce Słowa*
16. A sam Pan nasz Jezus Chrystus, i Bóg i Ojciec nasz, Ten, który nas umiłował i dał wieczne pocieszenie* i nadzieję dobrą w łasce, **lub: zachętę* Rz 1,7; Łk 16,25; 2Kor 4,17
17. Oby pocieszył wasze serca i utwierdził was w każdym słowie i w dobrym dziele.

3 Na koniec, bracia, módlcie się za nas, aby Słowo Pana szerzyło* się i rozsławiało**, jak i u was; Kol 4,3; Ef 6,19;
**dosł.: biegło; **lub: było otoczone chwałą* Hbr 13,18
2. I abyśmy zostali wyrwani od ludzi przewrotnych* i złych; wiara bowiem nie *jest udziałem* wszystkich. Rz 15,31
**gr.: atopos - być nie na swoim miejscu, ktoś szkodliwy, bumelant*
3. Ale wierny jest Pan, który was utwierdzi i strzec będzie od złego*. **lub: niegodziwca*
4. A mam ufność* w Panu co do was, że to, co wam rozkazujemy**, czynicie i będziecie czynić. **lub: przekonanie; **termin wojskowy - por. 1Tes 4,2**
5. A Pan oby skierował* wasze serca do** miłości Boga i do** cierpliwości*** Chrystusa.
lub: oby wyprostował, usunął przeszkody - tryb życzący **gr.: eis - ku, do; ***gr.: hypomone - por. 2Tes 1,4*
6. A rozkazujemy wam, bracia, w imieniu Pana naszego Jezusa Chrystusa, abyście się odłączali od każdego brata postępującego nieporządnie*, a nie według przekazu** *nauki*, który otrzymał od nas. 1Kor 5,11
gr.: ataktos - nie stać w szyku, być bezładnym; **2Tes 2,15*
7. Sami bowiem wiecie, jak należy nas naśladować; ponieważ nie żyliśmy między wami nieporządnie*, **gr.: ataktos - por. w. 6**
8. Ani u nikogo nie jedliśmy *za* darmo chleba, ale w trudzie* i mozole, pracując nocą i dniem, by nikogo z was nie obciążyć;
gr.: kopos - por. 1Tes 1,3* Dz 20,34; 1Kor 4,12; 1Tes 2,9
9. Nie dlatego, że nie mamy takiego prawa, ale żeby dać wam siebie samych za wzór*, abyście nas naśladowali. **gr.: typos - por. Tt 2,7***
10. A gdy byliśmy u was, to wam rozkazywaliśmy*, że jeśli ktoś nie chce pracować, niech też nie je. **gr.: parangello - 1Tm 1,3*** Dz 20,18
11. Słyszymy bowiem, że niektórzy spośród was postępują nieporządnie*, nie pracują, ale trudzą się bezużytecznymi** *sprawami*.
gr.: ataktos - por. w. 6 1Tm 5,13; 2Tes 3,6;
***lub: trudzić się daremnie, być wścibskim* 1P 4,15
12. Dlatego takim rozkazujemy i zachęcamy ich przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, aby spokojnie pracując, jedli własny chleb.
13. A wy, bracia, nie zniechęcajcie się* dobrze czynić. **lub: stać się słabym, upadać na duchu*
14. A jeśli ktoś jest nieposłuszny słowu naszemu *przekazanemu w tym* liście, tego naznaczcie i nie łączcie się* z nim, aby został zawstydzony; Pwt 16,12; Flp 1,21; Hbr 13,17
**lub: nie mieszać się, utrzymywać bliskie stosunki*
15. Jednak nie uznawajcie go za nieprzyjaciela*, ale korygujcie** jako brata.
lub: wroga; **dosł.: kłaść do rozumu - por. 1Tes 5,12**
16. A sam Pan pokoju oby dał wam pokój pośród wszystkich* *okoliczności* i wszelkim sposobem. Pan z wami wszystkimi.
**gr.: dia pantos - przez wszystko, ze względu na wszystko*
17. Pozdrowienie* moją, Pawła ręką, co jest znakiem w każdym liście; tak piszę.
gr.: aspasmos - pozdrowienie ustne lub pisemne - por. Mk 9,15
18. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami wszystkimi. Amen.

Pierwszy list apostoła Pawła do Tymoteusza

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa zgodnie z rozkazem* Boga, Zbawiciela naszego i Pana Jezusa Chrystusa, nadziei naszej,
**gr.: epitage - rozkaz, polecenie,* 2Tm 1,11; Tt 1,1; 3,6
zwłaszcza dekret wydany przez władze poparty jej autorytetem

2. Do Tymoteusza, prawowitego syna w wierze. Łaska, miłosierdzie, pokój od Boga, Ojca naszego i Chrystusa Jezusa, naszego Pana.

3. *A* idąc do Macedonii zachęciłem ciebie, abyś pozostał* w Efezie i żebyś pewnym ludziom rozkazał** *aby* nie nauczali inaczej *niż my,* **lub: trwać uparcie przy czymś* Dz 20,1; Flp 2,24
***gr.: parangello - rozkaz, polecenie, nakaz - termin wojskowy*

4. A także wystrzegali* się baśni i niekończących się rodowodów, które raczej więcej sporów** przynoszą, niż zbudowania Bożego, które *jest* w wierze. 1Tm 4,7; Ef 4,12; Tt 3,9
**lub: nie zwracać uwagi na; **dyskusji, dociekań*

5. A celem tego przykazania* jest miłość *płynąca* z czystego serca i z dobrego sumienia, i z wiary nieobłudnej**, **por. w. 3*** Rz 10,4; 1P 1,22
***gr. anypokritos - nieudawany, nieskrywany, szczery*

6. Z czym niektórzy się rozminęli* i zwrócili** się ku czczej gadaninie. 1Tm 6,4-5.20
**gr.: astocheo - chybić celu, odejść; **lub: zawrócić, błądzić*

7. Chcą być nauczycielami Prawa, a nie rozumieją ani tego, co mówią, ani o czym *tak* stanowczo twierdzą*. **lub: uparcie obstawać*

8. A wiemy, że Prawo jest dobre, jeśli ktoś właściwie* z niego korzysta**, Pwt 4,6;
**lub: prawidłowo, zgodnie z prawem* Ps 19,7; Rz 7,12
***gr.: chraomai - posługiwać się, trakt. kogoś w odp. sposób*

9. Wiedząc o tym, że Prawo nie jest ustanawiane* *dla* sprawiedliwego, ale dla nieprawych i nieposłusznych, bezbożnych i grzesznych, lekceważących** *Boga* i nieczystych***, ojcobójców i matkobójców, morderców,
**lub: nie ściga; **lekceważących, to co święte* Rz 3,19;
****pospolitych, profanujących, skalanych* Rz 5,20; Ga 3,10

10. Rozpustników, homoseksualistów*, dla handlarzy ludźmi, kłamców, krzywoprzysięzców i jeśli *jest* cokolwiek innego, co sprzeciwia się zdrowej** nauce. Rz 19,5; Rz 1,27
gr.: arsenokoites - aktywny partner stosunku homoseksualnego w odróż. od gr.: malakos - 1Kor 6,9; **dosł.: dającej zdrowie*

11. Zgodnej z *pełną* chwały Ewangelią błogosławionego* Boga, która została mi powierzona. **gr.: makarios - szczęśliwy* Mt 4,23; 1Kor 9,17

12. A wdzięczny jestem Temu, który mnie wzmocnił*, Chrystusowi Jezusowi, Panu naszemu, że uznał mnie za godnego zaufania, przeznaczając** do służby. Ga 3,9; 2Tm 2,2
lub: napełnił mocą; **gr.: tithemi - stawiać, przeznaczyć - J 15,16

13. *Mnie,* będącego wcześniej bluźniercą i prześladowcą, i gnębicielem*; ale dostąpiłem miłosierdzia, bo czyniłem to w nieświadomości, w niewierze. Łk 23,34; Dz 22,4; Ga 1,13
**gr.: hybristes - słowo określ. wyjątkowy sadyzm, krzywdziciel*

14. Ale *rzeczywiście,* łaska Pana naszego ponad miarę* obfitowała wraz z wiarą i miłością w Chrystusie Jezusie. **lub: mieć wielką obfitość*

15. Godne zaufania *jest* to słowo i godne całkowitego* przyjęcia, że Chrystus Jezus przyszedł na świat, *aby* zbawić** grzeszników, z których ja jestem pierwszy. Hi 42,6; Mt 1,21;
**lub: wszelkiego; **uratować, ocalić* J 3,16; 12,47

16. Ale przez to dostąpiłem miłosierdzia, aby na mnie pierwszym okazał Jezus Chrystus wszelką cierpliwość dla przykładu* tym, którzy mają w** Niego wierzyć dla życia wiecznego. **lub: wzór, schemat, szkic* Łk 18,30; J 12,50;
***lub: z powodu Niego wierzyć w życie wieczne* Ga 6,8

17. A królowi wieków, nieśmiertelnemu, niewidzialnemu, jedynemu, mądremu Bogu, cześć i chwała na wieki wieków. Amen.

18. Ten rozkaz kładę przed* tobą, dziecko**, Tymoteuszu, abyś według wcześniej *wygłoszonych* do ciebie proroctw, uczestnicząc w wojnie***, prowadził w nich**** szlachetny bój*****. **lub: powierzam coś cennego; **gr.: teknon - małe dziecko - Mt 9,2**; ***gr.: strateuomi - być żołnierzem, walczyć w wojnie; ****zgodnie z nimi; *****gr.: strateia - służba woj., walka*

19. Mając wiarę i dobre sumienie, które niektórzy odepchnęli *od siebie,* a co do *ich* wiary – uległa *ona* rozbiciu jak okręt; 1Tm 1,5

20. Z nich jest Hymenajos* i Aleksander, których oddałem szatanowi, żeby zostali nauczeni** nie bluźnić. **gr.: hymen - bóstwo wesela* Obj 13,1
***gr.: paideuo - wychować, korygować, karcić, chłostać*

2 Zachęcam* więc przede wszystkim, aby zanosić błagania, modlitwy, prośby wstawiennicze i dziękczynienia za wszystkich ludzi;
gr.: parakaleo - por. Tt 1,9
Jr 7,16; Hbr 5,7; 7,25

2. Za królów i za wszystkich na wysokich stanowiskach*, abyśmy wiedli ciche i spokojne życie w całej pobożności i powadze**.
**gr.: hyperoch - zwierzchnictwo, władza, wybitność* Rz 13,1;
***lub: godności - od gr.: semnos - 1Tm 3,11** 1P 2,13; Hbr 12,4

3. Albowiem *jest to* dobre i godne przyjęcia* przed** Bogiem, Zbawicielem naszym,
**gr.: apodektos - możliwe do przyjęcia* Tt 1,3; 2,10; Jud 1,25
*stąd: akt miły i akceptowalny; **lub: przed obliczem*

4. Który chce*, aby wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do dogłębnego** poznania prawdy.
gr.: thelo - Mt 27,43* Iz 45,22; Ez 18,23; 2P 3,9
***gr.: epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie*

5. Bo jeden jest Bóg, jeden też pośrednik* Boga i ludzi: człowiek Chrystus Jezus,
1Kor 8,6; Jk 2,19; Hbr 9,15; 12,24; 1J 2,1
**gr.: mesites - pośrednik, mediator, rozjemca, arbiter*

6. *Który* dał siebie samego na okup za wszystkich, na świadectwo swoich* czasów.
**lub: własnych czasów* Ga 1,4; 2,20; Ef 5,25; Tt 2,14

7. Na co ja zostałem ustanowiony kaznodzieją* i apostołem, prawdę mówię w Chrystusie, nie kłamię, nauczycielem pogan w wierze i w prawdzie.
**gr.: keryks - herold, zwiastun*

8. Chcę więc, aby mężczyźni modlili się na każdym miejscu, wznosząc czyste ręce bez gniewu i bez sporów*.
**lub: dyskusji* Ps 141,2

9. Tak samo i kobiety*, aby ozdabiały się szatą przyzwoitą**, ze skromnością i umiarem, nie w *wymyślne* sploty włosów, nie w złoto lub perły, nie w kosztowny*** strój,
**lub: żony; **stosowną; ***wyszukany* 1P 3,3-5

10. Ale jak przystoi kobietom, przyznającym sobie pobożność – w dobre czyny.

11. Kobieta niech się uczy* w cichości z całą uległością**.
Kaz 3,7; 1Kor 14,35; Ef 5,24
**gr.: manthano - powiększyć swoją wiedzę, nauczyć się przez używanie i praktykę; **lub: w całym podporządkowaniu*

12. Kobiecie natomiast nie pozwalam nauczać*, ani kierować** mężem***, ale być w cichości****.
gr.: didasko - nauczać, wyjaśniać, wpajać, udzielać pouczeń w relacji „nauczyciel - uczeń"; **lub: dominować nad kimś, panoszyć; ***lub: mężczyzną; ****por. Dz 21,14

13. Bo Adam pierwszy był ukształtowany, potem Ewa.
2Kor 11,3

14. I nie Adam został zwiedziony, ale kobieta została zwiedziona, stając* się *winną* przestępstwa;
**dosł.: stała się (była) w przestępstwie*

15. Lecz zostanie zbawiona przez macierzyństwo*, jeśli zostaną w wierze, w miłości i uświęceniu** z rozsądkiem***.
1Tm 4,16;
**gr.: teknogonia - rodzenie dzieci, rodzicielstwo* Dz 27,20
***lub: poświęceniu (dla ...); ***trzeźwością*

3 Godne zaufania *jest* to słowo: Jeśli ktoś pragnie* biskupstwa, pragnie dobrego** dzieła.
Dz 1,20; 20,28; Flp 1,1; 1P 2,25; Tt 1,7
gr.: oregomai - sięgać, wyciągać rękę, pragnąć; **por. 2Tm 4,7

2. Biskup* więc ma być nienaganny**, mąż jednej żony, trzeźwy***, rozsądny, przyzwoity, gościnny, zdolny do nauczania****,
Łk 1,6;
**gr.: episkopos - doglądający, nadzorca,* Tt 1,6; 1Tm 4,3
*przyglądający się uważnie - por. presbyteros; **lub: bez zarzutu*
****lub: powstrzymujący się od wina; ****dający się pouczyć*

3. Nie oddany pijaństwu, nie porywczy, nie szukający haniebnego zysku, ale łagodny*, nie wojowniczy, nie chciwy**,
Kpł 10,9; Prz 31,4
**lub: uprzejmy; **gr.: afilargyros - niemiłujący pieniędzy*

4. Który dobrze stoi na czele* swojego domu, trzymając** dzieci w posłuszeństwie z wszelką powagą***,
gr.: prostemi - zarządzać, kierować, przewodzić; **dosł.: mieć, posiadać; ***por. w. 11 1Tes 5,14; 2Tm 2,4

5. Bo jeśli ktoś nie umie stać na czele* swojego domu, jaką będzie miał troskę** o zbór Boga?
Dz 20,28; 1Kor 10,32;
**por. w. 4*; **lub: starać, dbać, opiekować* 1Kor 11,22; 15,9

6. Nie dopiero co nawrócony, aby nie stał się nadęty i nie wpadł pod sąd diabła.

7. Powinien też mieć dobre świadectwo od obcych, aby nie został haniebnie* *oskarżony* i nie wpadł w sidła diabła**.
**gr.: oneidismos - hańba, urąganie, zarzut*
***dosł.: nie wpadł w pohańbienie i sidła diabła*

8. Tak samo diakoni *mają być* godni, nie dwulicowi*, nie namiętnie oddani winu, nie szukający haniebnego zysku,
Flp 1,1;
**gr.: dilogos - mówiący dwoma głosami* 1P 2,2; Rz 3,13

9. *Którzy* mają tajemnicę* wiary w czystym sumieniu.
gr.: mysterion - por. 1Kor 15,51*

10. I ci niech będą najpierw doświadczani*, potem *niech* usługują, będąc nienaganni**.
**lub: poddawani próbie, wypróbowywani; **bez zarzutu*

11. Tak samo żony, niech będą szlachetne*, nieskłonne do obmowy**, trzeźwe, wierne we wszystkim.
2Tm 4,5; J 6,70; 1Tes 5,6
**gr.: semnos - czcigodny, dostojny, szacowny, wspaniały*
***gr.: diabolos - oskarżyciel, oszczerca, obmawiający*

12. Diakoni* niech będą mężami jednej żony, którzy dobrze przewodzą** dzieciom i swoim domom.
**gr.: diakonos - sługa, ten, który wykonuje polecenia*
***gr.: prostemi - stać na czele, zarządzać, kierować*

13. Albowiem ci, którzy pełnili dobrze służbę, zyskują sobie piękną rangę i wielką śmiałość w wierze, która jest w Chrystusie Jezusie.
14. To ci piszę, mając nadzieję, że wkrótce* przyjdę do ciebie. **lub: prędzej - por. Hbr 13,23***
15. Jeśli natomiast będę się opóźniał, chcę żebyś wiedział, jak należy* postępować w domu Bożym, który jest Kościołem Boga żywego, filarem i podstawą** prawdy.
**lub: jest konieczne, potrzeba; **podporą* Kaz 5,1; 1P 4,17
16. A zgodnie wyznajemy*: Wielka jest tajemnica pobożności, Bóg został ukazany w ciele, uznany za sprawiedliwego w duchu, ukazany posłańcom**, zwiastowany wśród narodów***, zawierzono**** Mu na świecie, został wzięty***** w górę w chwale. Iz 7,14; 9,6;
**lub: a jak zgodnie wyznajemy, bez wątpienia, za zgodą wszystkich; **aniołom; ***pogan; ****dano w Niego uwierzyć, dał uwierzyć w siebie; *****uniesiony* J 1,14; Rz 8,3; Kol 1,26

4 A Duch wyraźnie mówi, że w późniejszych czasach odstąpią* niektórzy od wiary, zwracając** się ku duchom zwodniczym i naukom demonów, J 16,13; Dz 13,2;
**afistemi - stanąć z dala, odchodzić, odsunąć* Jud 1,4;
***lub: zwracając uwagę, kierując się* 2P 2,1; 2Tm 3,1
2. W obłudzie mówiący kłamstwo, mając piętnem wypalone* własne sumienie,
**lub: mając piętno na sumieniu* Iz 9,15; Jr 5,21; Rz 1,28
**tj. proces kauteryzacji - wypalenie rozpalonym żelazem narośli*
3. Zabraniający* zawierania małżeństw, *każąc* wstrzymywać się od pokarmów, które stworzył Bóg, aby przyjmowali *je* z dziękczynieniem wierzący i dogłębnie znający** prawdę. Rdz 1,29; 9,3; Rz 14,3; 1Kor 7,28; 8,8
**gr.: kolyo - powstrzymywać, odmawiać, utrudniać, zabraniać*
***gr.: epiginosko - poznać gruntownie, dokładnie wiedzieć*
4. Bo wszelkie stworzenie Boże jest dobre*, i nic *nie* zasługuje na odrzucenie, co przyjmuje się z dziękczynieniem; **gr.: kalos - por. Mt 3,10**
5. *Jest* bowiem poświęcone przez Słowo Boże i modlitwę. 1Sm 9,13
6. Przedstawiając* to** braciom, będziesz dobrym sługą Jezusa Chrystusa, który jest karmiony słowami wiary i dobrej nauki, za którą poszedłeś. Prz 4,2; J 7,16; 1Tm 1,10; 6,3; Tt 2,1
**gr.: hypothitemi - proponować, podsuwać, pouczać; **dosł.: te*
7. Światowe* natomiast i babskie baśnie odrzucaj, a ćwicz samego siebie w pobożności.
**gr.: bebelos - pospolite, profanujące, skalane*
8. Albowiem cielesne* ćwiczenie jest mało pożyteczne; lecz pobożność jest pożyteczna do wszystkiego, mając obietnicę życia teraźniejszego i *tego* mającego nadejść. Jr 6,20;
**gr.: somatikos - związane z ciałem fizycznym* Am 5,21
9. Godne zaufania* *jest to* słowo i godne całkowitego** przyjęcia. **lub: godne wiary; **uszelkiego*
10. Gdyż dlatego i trudzimy* się i doznajemy obelg, że pokładamy nadzieję w Bogu żywym**, który jest Zbawicielem wszystkich ludzi, *a* przede wszystkim wierzących.
**lub: ku temu trudzimy się; **dosł.: żyjącym* J 4,42; 1J 4,14
11. To nakazuj* i *tego* nauczaj.
**gr.: parangello - rozkaz, polecenie, nakaz - termin wojskowy*
12. Niech nikt nie pogardza* twoją młodością**; ale bądź wzorem dla wiernych w mowie, w postępowaniu***, w miłości, w duchu, w wierze, w czystości. Rz 13,13; 1 Kor 14,40;
**lub: nie lekceważy; **tj. twoim młodym wiekiem* 2Kor 6,4;
****tryb życia, dosł.: obracanie - por. Rz 6,4*** Ef 4,28; 1P 5,3
13. Dopóki *nie* przyjdę, pilnuj* czytania**, zachęcania, nauki. **lub: zwrócić uwagę, poświęcić się*
***dosł.: publiczne odczytywanie* Pwt 17,9; Rz 12,8; 1Kor 14,26
14. Nie zaniedbuj daru łaski, który jest w tobie, który został ci dany poprzez* proroctwo z nałożeniem rąk starszych. Pwt 34,9;
**gr.: dia - z powodu, dla, przez* 1Tm 5,22; Hbr 6,2
15. O to się troszcz, w tym trwaj, aby postęp twój był widoczny we wszystkim.
16. Pilnuj samego siebie i nauki, trwaj w tym; bo to czyniąc, uratujesz* samego siebie i tych, *którzy* cię słuchają. **lub: zbawisz, ocalisz* Ez 33,9

5 Starszego *mężczyzny* nie karć*, ale zachęcaj go jak ojca, młodszych jak braci,
**gr.: epiplesso - uderzać, bić, chłostać słowami, ganić*
2. Starsze *niewiasty* jak matki, młodsze jak siostry, we wszelkiej czystości,
3. Miej we czci* wdowy, które istotnie są wdowami. **lub: szanuj* Wj 20,12; Mt 15,6; 1Tm 5,17
4. A jeśli jakaś wdowa ma dzieci lub wnuki*, niech najpierw uczą się *one* pobożnie szanować swój dom i oddawać w zamian *wdzięczność*** rodzicom***; jest to bowiem piękne i godne przyjęcia przed obliczem Boga.
**dosł.: potomek; **gr.: amoib - postawa wdzięczności jako dług wobec tych, którym zawdzięcza się życie; ***przodek, wcześ. urodzony*
5. Wdową prawdziwie jest ta, która jest osamotniona i pokłada nadzieję w Bogu, i trwa w błaganiach i modlitwach dniem i nocą*.
**dosł.: nocą i dniem - kolejność zgodna z myślą hebr. - Rdz 1,5*
6. Ale ta, która żyje w zbytku*, ta żyjąc jest martwa. **lub: żyć w rozkoszach* Obj 3,1
7. To więc nakazuj, żeby były nienaganne.

8. A jeśli ktoś* o swoich, a nade wszystko o domowników, nie ma starania, ten zaparł** się wiary i jest gorszy od niewierzącego. 2Kor 12,14
**któraś (?); **lub: odrzucił*

9. Na listę wdów niech jest zapisana *ta,* mająca nie mniej niż sześćdziesiąt lat, która była żoną jednego męża,

10. Mająca świadectwo dobrych czynów, że wychowała dzieci, że była gościnna*, że umywała nogi świętym, że pomagała uciśnionym, że podejmowała się każdego dobrego dzieła. 1Tm 3,7; Dz 10,22; 3J 1,12
**lub: przyjmowała obcych*

11. Natomiast młodszych wdów *do nich* nie zaliczaj*; bo kiedy namiętności odwodzą *je* od Chrystusa, chcą wychodzić za mąż. Rz 13,2; Jk 3,1
**gr.: paraiteomai - nie przyjmować, odrzucać, unikać*

12. Obciąża je wyrok*, ponieważ nie dochowały** pierwszej wierności; 1Kor 11,34
**dosł.: mają wyrok (w sumieniu?); **lub: odrzucić*

13. Jednocześnie też *są* próżne, uczą* się chodzić od domu do domu, a nie tylko próżne, ale też *są* rozgadane** i wścibskie***, i mówią czego nie potrzeba. 2Tes 3,11; 1P 4,15
**por. 1Tm 2,11*; **lub: plotkarskie; ***zajęte błahostkami*

14. Chcę więc, aby młodsze wychodziły za mąż, rodziły dzieci, zarządzały domem, by nie dawały przeciwnikowi* okazji do obmowy; **dosł.: będącemu przeciwnym - gr.: antikeimai - Łk 21,15***

15. Niektóre bowiem już skręciły*, *by pójść* za szatanem. **dosł.: zostały skręcone* Obj 12,9

16. Dlatego, jeśli jakiś wierzący czy wierząca ma wdowy, niech je wspomaga, aby zbór* nie był obciążany, aby wspomagał te, które prawdziwie są wdowami.
**gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, zebranie publiczne*

17. Starsi, *którzy* dobrze przewodzą*, niech będą uznani za godnych podwójnej czci, a przede wszystkim ci, którzy trudzą się w słowie i nauce. Dz 14,23; Jk 5,14; Rz 15,27; 1Kor 9,5
**gr.: prostemi - stać na czele, kierować, obejmować opieką*

18. Albowiem Pismo mówi: Młócącemu wołowi nie zawiążesz pyska; i: Godny jest pracownik swojej zapłaty*. Pwt 25,4; 1Kor 9,9
**gr.: misthos - zapłata za pracę, opłata, nagroda, kara*

19. Przeciwko starszemu* nie przyjmuj skargi**, chyba że na podstawie dwóch lub trzech świadków. Pwt 19,15; Mt 18,16; Hbr 10,28
gr.: presbyteros - starszy zboru - por. Tt 1,5; **lub: oskarżenia*

20. A tych, którzy grzeszą, napominaj* wobec wszystkich, aby i pozostali się bali.
*gr.: elencho - upominać, zawstydzać, zganić - por. 2Tm 4,2**

21. Zaświadczam* przed obliczem Boga i Pana Jezusa Chrystusa, i wybranych aniołów, abyś tego strzegł bez uprzedzeń, nie czyniąc niczego stronniczo. Pwt 1,17
**lub: solennie twierdzić, potwierdzać coś świadectwem*

22. Rąk na nikogo pośpiesznie* nie nakładaj ani nie miej udziału w cudzych grzechach; samego siebie zachowuj czystym. 1Tm 4,14; 1Tm 5,11
**gr.: tacheos - szybko, prędko, naraz*

23. Już więcej samej wody nie pij, ale używaj w małej *ilości* wina ze względu na żołądek i częste twoje choroby*.
**gr.: astheneia - kruchość, słabość, choroba, niemoc*

24. Grzechy niektórych ludzi są wcześniej jawne i poprzedzają sąd, natomiast za niektórymi podążają *w ślad*. Mt 6,3; Łk 11,33

25. Tak samo i dobre* czyny są wcześniej jawne, a te, *z którymi* jest** inaczej, nie mogą*** zostać ukryte. **gr.: kalos - Mt 3,10*; **dosł.: mające się ***dosł.: i to inaczej mające nie może zostać ukrytymi*

6 *Ci* liczni, *którzy* są pod jarzmem *jako* niewolnicy, niech uważają swoich panów* za godnych wszelkiej czci, aby imieniu Boga i nauce nie bluźniono. Kol 3,22; Mk 4,2; Łk 4,32
**gr.: despotes - władca absolutny, pan*

2. A którzy mają wierzących panów*, niech nimi nie gardzą, dlatego że są braćmi, ale tym bardziej niech im służą, gdyż oni *jako* wierni i umiłowani są uczestnikami** dobrodziejstwa. Tego nauczaj *i do tego* zachęcaj.
**por. w. 1*; **lub: mieć udział w korzyściach z pracy niewol.*

3. Jeśli ktoś naucza inaczej i nie zbliża się *do* zdrowych słów Pana naszego Jezusa Chrystusa oraz nauki, która jest zgodna z pobożnością*, **gr.: eusebeia - cześć, oddanie Bogu, pobożność*

4. Ten jest nadęty, nic nie wie*, lecz choruje** na spory i walki o słowa, z których rodzą się zazdrość, kłótnie, bluźnierstwa, złe podejrzenia, **gr.: epistamai - być z czymś zapoznanym, skupić uwagę na czymś, skupić swój umysł, wiedzieć **gr.: noseo - być chorym, być chorobliwie skłonnym do czegoś*

5. Ciągłe kłótnie ludzi ze skażonym* myśleniem i pozbawionych prawdy, którzy mniemają, że pobożność *jest* źródłem zysku; odstąp od takich. **dosł.: być zepsutym, zrujnowanym*

6. Pobożność jednak jest wielkim zyskiem, *w połączeniu* z samowystarczalnością*. Flp 4,11; Łk 3,14; Hbr 13,5
**gr.: autarkeia - niezależność, środki wystarczające do życia, bez potrzeby wsparcia*

7. Niczego bowiem nie przynieśliśmy na świat, więc oczywiste jest, że niczego *z niego* nie możemy wynieść, Kaz 5,15; Ps 49,17; Łk 12,20

8. Ale mając żywność i odzież, będziemy z tego zadowoleni*.
**lub: te będą wystarczające*
**gr.: arkeo - być zadowolony, być wystarczającym, mieć siłę*
9. A ci, *którzy* chcą się wzbogacać, wpadają w pokuszenie* i w pułapki**, i w liczne bezmyślne i szkodliwe pragnienia***, które pogrążają ludzi w ruinę i zagładę;
**lub: doświadczenie, próbę; **dosł.: w pułapkę - l.poj.*
****gr.: epithymia - usilne pragnienie, żądza, pragnienie, tęsknota*
10. Bo korzeniem wszelkich złych *rzeczy* jest miłość do pieniędzy, której oddani*, niektórzy zostali wyprowadzeni na manowce** z dala od wiary i samych siebie poprzebijali licznymi cierpieniami***. 2Sm 4,10; 2Tm 4,10
**lub: sięgać, uganiać się; **być zwiedzionym, sprowadzonym na manowce, błądzić, oddalić; ***ból, smutek, rozpacz*
11. Ale ty, Boży człowieku, uciekaj przed tym, a zabiegaj* o sprawiedliwość, pobożność, wiarę, miłość, wytrwałość, łagodność.
**lub: ścigaj* 1Kor 6,18; 10,14; 2Tm 2,22
12. Staczaj dobry bój* wiary, chwyć się życia wiecznego, do którego zostałeś powołany i złożyłeś dobre wyznanie wobec wielu świadków. 1Tm 1,18; 1Kor 9,26; 2Kor 10,3
**gr.: agon - zmaganie, agonia, zawody atletyczne*
13. Rozkazuję* ci przed obliczem Boga, który wszystko przywraca do życia i *przed obliczem* Chrystusa Jezusa, który złożył** przed Poncjuszem Piłatem dobre wyznanie,
**gr.: parangello - rozkaz, polecenie, nakaz - termin wojskowy*
***dosł.: złożył świadectwo, zeznanie np. przed sędzią*
14. Abyś strzegł* tego przykazania bez zmazy, bez nagany, aż do ukazania się Pana naszego Jezusa Chrystusa, Ef 5,27; Flp 2,25; 2Tes 2,1
**lub: zachować w tym samym stanie, zajmować się starannie*
15. Które w swoim czasie ukaże błogosławiony* i jedyny Władca**, Król królów i Pan panów, **gr.: makarios - szczęśliwy - Mt 5,3*** Ps 136,3;
***gr.: dynastes - władca, książę, dostojnik* Obj 17,14; 19,16
16. Jedyny mający nieśmiertelność*, który mieszka w światłości nieprzystępnej**, którego nikt z ludzi nie widział i widzieć nie może, któremu cześć i moc wieczna. Amen.
**gr.: athanasia - nieumieranie, nieśmiertelność, wieczne trwanie*
***hap.leg.: gr. aprositos - nieosiągalny, niedostępny*
17. Bogatym w obecnym* wieku nakazuj, aby nie myśleli *o sobie* wyniośle i nie pokładali nadziei w niepewnym bogactwie, ale w Bogu żywym**, który nam wszystko daje obficie do używania***; Mk 10,24; Łk 12,15;
**lub: teraźniejszym; **dosł.: żyjącym* Ef 5,5
****gr.: apolausis - użycie, wykorzystanie, cieszyć się, przyjemność*
18. Aby *innym* dobrze czynili, bogacili się w dobre czyny, byli hojni i chętnie* dzielili się, **gr.: eumetadotos - mający możliwość się dzielić, hojny*
19. Odkładając* sobie dobry fundament na *to,* co ma nastąpić, aby uchwycili** się życia wiecznego. **lub: gromadząc* Hbr 13,16
***gr.: epilambanomai - chwycić, objąć w posiadanie, wziąć*
20. O Tymoteuszu! Strzeż tego depozytu*, unikaj** pospolitej, pustej mowy i przeciwstawnego***, fałszywie pojętego**** poznania,
**lub: tego, co ci powierzono, lokata, powierzona kwota*
***lub: odwrócić się, zostać skierowanym na bok*
****gr.: antithesis - antyteza, przeciwstawienie zdań*
*****gr.: pseudonymos - noszący fałszywe, kłamliwe imię, niesłusznie zwany* Obj 3,3; Rz 1,22; Kol 2,8
21. Które niektórzy wyznając, rozminęli* się z wiarą. Łaska z tobą. Amen. Rz 16,20;
**gr.: astocheo - chybić celu* 1Tm 6,10; 2Tm 2,18

Drugi list apostoła Pawła do Tymoteusza

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z* woli Boga, zgodnie z obietnicą życia, które jest w Chrystusie Jezusie, 2Kor 1,1;
**gr.: dia - z, ze względu na, przez* 1Tm 1,1; Tt 1,1

2. Tymoteuszowi, umiłowanemu dziecku. Łaska, miłosierdzie i pokój od Boga Ojca i Chrystusa Jezusa, Pana naszego.

3. Wdzięczny *jestem* Bogu, któremu służę* jak** moi przodkowie z czystym sumieniem***, gdy nieustannie o tobie wspominam w moich prośbach *do Boga,* nocą i dniem.
**por. Hbr 13,10*; **gr.: apo - od (czasu przodków)* Dz 24,14
****gr.: syneidesis - samoświadomość w sprawach moral. - sumienie*

4. Pragnę cię widzieć, pamiętając o twoich łzach, abym został napełniony radością,

5. Gdy sięgam wspomnieniem o *będącej* w tobie nieobłudnej wierze, która najpierw zamieszkała w twojej babce Lois i w twojej matce Eunice, a jestem przekonany*, że *zamieszkała* i w tobie. **lub: pewny, ufny* 2Tm 3,15

6. Z tego powodu* przypominam ci, abyś rozniecał** dar Boży, który jest w tobie przez nałożenie moich rąk. **lub: z tej to przyczyny* 1Tm 4,14
***gr.: anadzopyreo - rozpalić ogień, rozpalić na nowo, rozniecić*

7. Albowiem nie dał nam Bóg ducha tchórzostwa*, ale mocy i miłości, i trzeźwego myślenia**. **gr.: deilia - bojaźń, lęk, nieśmiałość* Wj 28,3;
***lub: równowagi, umiarkowania w myśleniu* Iz 11,2; 1J 4,6

8. Nie wstydź się więc świadectwa Pana naszego, ani też mnie, jego więźnia, ale *podejmij* wraz ze mną trud cierpienia* *dla* Ewangelii zgodnie z mocą Boga, Rz 16,25
**lub: wspólnego doznawania zła, współcierpienia, znoszenia trudu*

9. Który nas zbawił i wezwał* powołaniem świętym, nie według naszych uczynków, ale według swojego wcześniejszego postanowienia** i łaski, danej nam w Chrystusie Jezusie przed wiecznymi czasami, Rz 4,1; 11,6; Ef 1,11
gr.: kaleo - wezwać, powołać; **gr.: protesis - por. 2Tm 3,10*

10. A teraz ukazanej przez pojawienie się Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa, który prawdziwie zgładził śmierć, a *na* życie i nieśmiertelność rzucił światło* przez Ewangelię,
**gr.: photidzo - dawać światło, oświetlać* Jud 1,25; Rz 2,7

11. Dla której jestem ustanowiony kaznodzieją* i apostołem, i nauczycielem pogan.
**gr.: keryks - herold, ten który obwieszcza publicznie poselstwo, zwiastun* 1Tm 2,7; 2P 2,5; Rz 11,13

12. Z tego też powodu *znoszę* te cierpienia; ale nie wstydzę się, gdyż wiem komu zaufałem i jestem przekonany, *że* jest *On* mocny zachować mój depozyt* na ów dzień.
**gr.: parateke - to, co jedna osoba powierzy pieczy drugiej osobie*

13. Trzymaj się wzoru zdrowych słów*, które usłyszałeś ode mnie, w wierze i miłości, która jest w Chrystusie Jezusie. Prz 23,23;
**gr.: logos - słowo, nauka, zasada* 1Tes 5,21; Tt 1,9

14. Strzeż tego dobrego depozytu* przez Ducha Świętego, mieszkającego w nas.
por. w. 12 Łk 16,11; 2Kor 5,19

15. Wiesz o tym, że odwrócili się ode mnie wszyscy, którzy są w Azji, a wśród nich Fygelos i Hermogenes.

16. Oby Pan dał miłosierdzie domowi Onezyfora, bo wielokrotnie mnie pokrzepił* i nie został zawstydzony moim łańcuchem,
**gr.: anapsycho - ochłodzić, doznać ulgi, pokrzepić, odżyć*

17. Co więcej, będąc w Rzymie, szukał mnie bardzo gorliwie i znalazł.

18. Oby* mu Pan dał, by znalazł miłosierdzie u Pana, w tym dniu; a jak mi w Efezie usłużył, ty wiesz najlepiej. **tryb życzący*

2 Ty więc, dziecko* moje, bądź napełniany mocą** w łasce, która jest w Chrystusie Jezusie; Łk 16,11; 1Tm 1,11-18; Tt 1,3
gr.: teknon - małe dziecko - Mt 9,2; **lub: bądź umacniany*

2. A to, co usłyszałeś ode mnie wobec wielu świadków, powierz ludziom godnym zaufania*, którzy będą w stanie** i innych nauczać. **gr.: pistos - wierny, wierzący, godny zaufania*
***gr.: hikanos - odpowiedni, zdatny, będący w stanie*

3. Ty zatem* *znoś* złą dolę**, jako dobry żołnierz Jezusa Chrystusa. 1Kor 13,7; Hbr 6,15;
**lub: więc; **cierp zło, nieszczęście* 2Tm 4,5

4. Nikt, kto pełni służbę wojskową, nie jest wikłany* w sprawy *tego* życia**, aby podobać się temu, który go powołał do wojska.
**gr.: empleko - wplatać, wikłać, angażować* 1Kor 9,25
***gr.: tou biou pragmateias - dosł.: zajęcia (dotyczące) życia*

5. A jeśli ktoś stanąłby do walki, nie otrzyma wieńca*, jeżeli nie walczył w zawodach** prawidłowo***. **gr.: stefanos - Obj 6,2** 2Tm 4,7;
***gr.: althleo - brać udział w turnieju, walczyć o nagrodę*
****gr.: nomimos - zgodnie z przepisami* Kol 1,29; Hbr 12,4

6. Rolnik, który się trudzi, powinien pierwszy korzystać z plonów. Mt 9,37; 1Kor 3,6-9; 9,7

7. Rozważaj*, co mówię, oby** Pan dał** ci we wszystkim zrozumienie.
**gr.: noieo - rozumieć, rozmyślać o czymś; **tryb życzący*

8. Miej w pamięci*, że Jezus Chrystus, który jest z nasienia Dawida, powstał z martwych, według mojej Ewangelii, 2Sm 7,12; Rz 1,3-4;
**lub: przypominaj sobie, pamiętaj* Dz 3,15; 4,10

9. Za którą cierpię* aż do więzów, jak złoczyńca; ale Słowo Boże nie jest związane.
**gr.: kakapatheo - cierpieć, znosić zło, utrapienia, ucisk*

10. Dlatego wszystko znoszę dla wybranych, aby i oni doświadczyli* zbawienia, które jest w Chrystusie Jezusie wraz z chwałą wieczną.
**gr.: tynchano - trafić w cel, osiągnąć, otrzymać, doświadczyć, dostępować* Mt 24,22; Rz 8,33; Łk 18,7

11. Godne zaufania *jest to* słowo; bo jeśli z Nim umarliśmy, z Nim też będziemy żyć;

12. Jeśli trwamy, będziemy razem *z Nim* królować; jeśli się Go zapieramy*, i On nas się zaprze; Dz 14,22; Mt 10,33; Łk 12,9
**gr.: arneomai - odmawiać przyjęcia, wyrzekać się, zapierać*

13. Jeśli my jesteśmy niewierni*, On pozostaje wierny, gdyż zaprzeć się samego siebie nie może. Hbr 10,23; 1J 1,9; 3,20-21
**gr.: apistos - być niewiernym czemuś lub komuś, nie wierzyć*

14. To przypominaj, świadcząc przed obliczem Pana, aby nie walczyć o słowa, bo *nie ma* w tym nic pożytecznego, *tylko prowadzi* słuchaczy do ruiny*. **gr.: katastrofe - upadek, zagłada*

15. Staraj się gorliwie, abyś stanął przed Bogiem jako doświadczony* pracownik, który nie musi się wstydzić, *trafnie* rozdzielający** Słowo Prawdy. **lub: wypróbowany* 2Kor 3,6
***gr.: orthotomeo - ciąć, wytyczać prosto, prawidłowo wykładać*

16. Tych natomiast o pospolitej i pustej mowie unikaj*; albowiem oni jeszcze bardziej posuną się w bezbożności. 1Kor 5,6; 15,33
**gr.: peristemi - stać obok, unikać, odwrócić się od czegoś*

17. A słowo ich będzie mieć pożywkę* jak gangrena, do nich należą Hymeneusz i Filetos, **gr.: nome - pokarm, pastwisko - metaf.: chętnie przyjąć*

18. Którzy rozminęli* się z prawdą, mówiąc, że powstanie *z martwych* już się dokonało, i wywracają** wiarę niektórych. 1Tm 6,21;
**gr.: astocheo - chybić celu; **lub: obalają, niszczą* Jk 5,19

19. Jednak fundament Boży stoi niewzruszony*, mając tę pieczęć: Zna Pan tych, którzy są Jego; i: Niech odstąpi od niesprawiedliwości każdy, *kto* wzywa** imię Chrystusa.
**lub: mocny, solidny; **gr.: onomadzo - wymawiać, nazwać po imieniu, wzywać, być znanym, wymieniać, nazywać*

20. A w wielkim domu są nie tylko naczynia złote i srebrne, ale też drewniane i gliniane, jedne *do celów* zaszczytnych, drugie natomiast do niezaszczytnych. 1Kor 3,9; Rz 9,21

21. Jeśli więc ktoś oczyściłby samego siebie z* tych *rzeczy,* będzie naczyniem do celów zaszczytnych, poświęconym i przydatnym** Władcy***, przygotowanym**** do każdego dobrego dzieła. **gr.: apo - od, z, z dala* 2Tm 3,17; 1P 1,7
***lub: łatwy do użycia, dogodny; ***gr.: despotes - por. 1Tm 6,1*; ****gr.: hetoimadzo - przygotować drogę królowi, poczynić przyg.*

22. Uciekaj też od młodzieńczych pożądliwości*, a zabiegaj** o sprawiedliwość, wiarę, miłość, pokój z tymi, którzy wzywają Pana z czystego*** serca. 1Kor 6,18; 10,14; 1Tm 6,11
**gr.: epithymia - usilne pragnienie, żądza, pragnienie, tęsknota*
***lub: ścigaj, dąż; ***gr.: katharos - czysty, bez zmazy*

23. Unikaj także głupich i niewychowawczych* dociekań**, wiedząc, że rodzą konflikty***. **lub: niedouczonych, grubiańskich* 1Kor 1,11
***lub: debat, wypytywań, spraw spornych; ***walki, spory, kłótnie*

24. A sługa* Pana nie powinien być wojowniczy**, lecz ma być uprzejmy dla wszystkich, zdolny do nauczania, cierpliwie znoszący zło***, **lub: niewolnik; **gr.: amachos - nie wojowniczy, nie kłótliwy, nie zadziorny; ***lub: przeciwności*

25. Z łagodnością korygujący* przeciwników, aby kiedyś Bóg dał im upamiętanie dla dogłębnego poznania prawdy, Dz 20,21;
**gr.: paideuo - karcić, poprawiać, wychowywać* Jk 1,17

26. Aby otrząsnęli* się z sideł diabła, żywcem przez niego schwytani, by *pełnić* jego wolę. **lub: otrzeźwieli, oprzytomnieli* 1Tm 3,7; Obj 12,9

3 A to wiedz, że w dniach ostatecznych nastaną trudne* czasy; 2P 3,3; Jud 1,17; 2Tm 4,3
**lub: trudne do zniesienia, dzikie, niebezpieczne, brutalne*

2. Ludzie bowiem będą miłować siebie, kochać pieniądze, *będą* zarozumiali, pyszni, bluźnierczy, rodzicom nieposłuszni, niewdzięczni, bezbożni*, **lub: lekceważący to, co święte*

3. Bez naturalnych uczuć*, niedotrzymujący umów**, oszczerczy, niepowściągliwi, okrutni, niemiłujący tego, co dobre, Dz 7,52
**od gr.: storge - miłość - szczeg. rodzinna, troszczyć się czule*
***gr.: aspondos - niedopuszczający do zawarcia przymierza*

4. Zdradzieccy, porywczy*, nadęci, kochający raczej przyjemności niż kochający Boga.
**gr.: propetes - lekkomyślni, twardogłowi, gwałtowni*
5. Którzy mają formę* pobożności, ale zaparli się jej mocy; i *właśnie* tych unikaj**.
gr.: morfe - kształt, postać - por. Flp 2,6* Tt 1,16
***gr.: peristemi - stać obok, unikać, odwrócić się od czegoś*
6. Z takich bowiem są ci, którzy wciskają się do domów, zniewalając kobietki* obarczone grzechami, dające się wodzić** różnym pożądliwościom***, Mt 11,28; 1Tm 6,9; 2P 2,18
lub: frywolne kobietki - okr. ironiczne; **prowadzić; ***2Tm 2,22
7. Które zawsze się uczą i nigdy nie mogą dojść do dogłębnego poznania* prawdy.
gr.: epignosis - por. Rz 10,2* Prz 14,6; 1Tm 2,4; 2Tm 4,3
8. A jak* Jannes i Jambres sprzeciwiali się Mojżeszowi, tak i ci sprzeciwiają się prawdzie, ludzie o spaczonym myśleniu, niewypróbowani**, *jeśli chodzi* o wiarę. Wj 7,11;
**dosł.: a jakim sposobem, lub jak tamci - tak i ci* Jr 6,30;
lub: nienadający się, nie przeszli próby - 2Kor 13,7 Tt 1,16
9. Ale daleko nie zajdą*; albowiem głupota ich będzie oczywista** *dla* wszystkich, jak to się stało z tamtymi. **lub: więcej nie posuną się*
***gr.: ekdelos - bardzo wyraźny, jasny, jawny, oczywisty*
10. Ale ty poszedłeś za moją nauką, za sposobem życia*, za postanowieniami**, wiarą, cierpliwością, miłością, wytrwałością,
**gr.: agoge - postępowanie, prowadzenie, karność, bieg życia*
***gr.: protesis - postanowić coś wcześniej, chleb ofiarny wystawiony publicznie, plan, zamysł* 2P 3,11; 2Kor 1,17
11. Prześladowaniami, cierpieniami*, które mnie spotkały w Antiochii, w Ikonium i w Listrze, które to prześladowania zniosłem; a ze wszystkich wyrwał mnie Pan.
**gr.: pathema - cierpieć, znosić doświadczenie, doznawać*
12. Tak, też wszyscy, *którzy* chcą żyć pobożnie* w Chrystusie Jezusie, będą prześladowani**. Mk 10,30; 2Kor 1,12
gr.: eusebos - pobożnie, bogobojnie - por. 1Tm 6,3
***gr.: dioko - zmuszać do ucieczki, przepędzić, być gnębionym*
13. Lecz ludzie źli i oszuści* będą posuwać** się do *coraz* gorszego, wprowadzając *innych* w błędy*** i *sami* dając się w błędy*** wprowadzać. Obj 12,9; 13,14; 18,23
**gr.: goes - oszust, czarownik, kuglarz, szarlatan*
***gr.: prokopto - robić postępy, rozwijać się; ***zwodzić*
14. Ale ty trwaj* w tym, *czego* się nauczyłeś** i *o czym* zostałeś przekonany, wiedząc od kogo się *tego* nauczyłeś**, 1Tm 4,16; 2Tm 1,13
**gr.: meno - pozostać, trwać, być stale obecnym, żyć, wytrzymać*
***gr.: manthano - nauczyć się przez praktykę - 1Tm 2,11**
15. Zwłaszcza*, że od niemowlęcia** znasz Pisma Święte, mogące cię uczynić mądrym ku zbawieniu przez wiarę w Chrystusie Jezusie.
**gr.: kai - i, a, też; **gr.: brefos - dziecko w łonie, noworodek, niemowlę - być może przykł. hiperboli - sens: od dzieciństwa*
16. *Bo* całe Pismo przez Boga *jest* natchnione i *jest* pożyteczne do nauki, do wykazania błędu*, do poprawy**, do wychowywania w sprawiedliwości, Mt 21,42; Ga 3,8; 2P 3,16
lub: wykazać błąd argumentując, karcić - por. 2Tm 4,2
***gr.: epanorthosis - przywrócenie do właściwego stanu, poprawa*
17. Aby człowiek Boży był w *pełni* gotowy*, wyposażony** do wszelkiego dobrego dzieła.
**gr.: aritos - dopasowany, przystosowany, gotowy* Jk 3,2
***gr.: eksartidzo - doskonale zaopatrzyć, dopełnić, skończyć*

4 Ja więc uroczyście zaświadczam* przed obliczem Boga i Pana Jezusa Chrystusa, który będzie sądzić żywych i martwych, podczas** Jego pojawienia*** się i Jego Królestwa:
**gr.: diamartyromai - zaświadczyć o czymś uroczyście, sprawiać, aby uwierzono; **lub: na, ze względu*
****gr.: epifaneia - ukazanie się, pojawienie, objawienie*
2. Głoś słowo, *bądź* gotów w dogodnym i w niedogodnym czasie, wykaż błąd*, skarć, zachęć z wszelką cierpliwością i nauką**.
**gr.: elencho - upominać, zawstydzać, zganić, przekonać za pomocą argumentów* Mt 10,27; 1Kor 1,17
***gr.: didache - nauczanie, doktryna, nauka, akt nauczania*
3. Albowiem będzie czas, gdy zdrowej nauki nie ścierpią*, ale według swoich pożądliwości nagromadzą sobie nauczycieli, dając sobie łechtać ucho**, Dz 17,21; 2P 2,1
**lub: nie zniosą; **idiom: chęć słuchania rzeczy przyjemnych*
4. I zaiste* odwrócą** się od słuchania prawdy, a będą zwracali*** się do baśni****. Hbr 13,25
**gr.: men; **lub: porzucą; ***dosł.: będą zwracani; ****lub: mitów*
5. Ale ty bądź trzeźwy we wszystkim, znieś złą dolę*, czyń** dzieło ewangelisty**, wypełnij swoją służbę. ***dosł.: wykonaj* Ef 4,11; Kol 1,25
**lub: wycierp zło; ***tj. herold przynoszący radosną nowinę*
6. Ja bowiem już* jestem wylewany jako dar ofiarny i nadszedł czas mego odejścia**.
**gr.: ede - już, nieuchronnie; **dosł.: rozwiązania* Lb 27,12
7. Dobry* bój stoczyłem**, bieg kończę, wiarę zachowuję; **gr.: kalos - piękny, szlachetny* 1Tm 6,12
***gr.: agonidzomai - walczyć szczeg. o nagrodę, prowadzić bój*
8. Na koniec odłożony jest dla mnie wieniec* sprawiedliwości, który odda mi w tym dniu Pan, sędzia sprawiedliwy, a nie tylko mi, lecz i wszystkim, którzy umiłowali Jego pojawienie** się. Ps 21,3; 2Tm 2,5; Jk 1,12
gr.: stefanos - Obj 6,2*; **gr.: epifaneia - ukazanie - 2Tes 2,8**
9. Staraj się przyjść do mnie szybko.

10. Demas bowiem mnie opuścił*, *bo* umiłował obecny wiek** i poszedł do Tesalonik, Krescens do Galacji, Tytus do Dalmacji;
**gr.: enkataleipo - porzucić, opuścić, pozostawić bez pomocy*
***gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu, świat, wieczność*
11. Jedynie Łukasz jest ze mną. Marka weź i przyprowadź ze sobą, bo jest mi *bardzo* przydatny do służby. Dz 16,10; Kol 4,10; 1P 5,13
12. A Tychika posłałem* do Efezu.
**gr.: apostello - udać się do wyzn. miejsca, odprawić, odesłać*
13. Płaszcz, który zostawiłem w Troadzie u Karpusa, idąc *po drodze,* przynieś ze sobą, i zwoje*, zwłaszcza pergaminy**. Dz 16,8; 20,5
**gr.: biblion - zdrobnienie od zwój, spisany dokument, arkusz*
***gr.: membrana - pergamin - garbowana skóra użyta do pisania*
14. Aleksander brązownik* okazał mi wiele zła; oby oddał** mu Pan według jego czynów; **tj. kowal pracujący z miedzią, kotlarz* Mt 16,27
***gr.: apodidomi - oddać dla własnej korzyści, spłacić, odpłacić*
15. Ty jego również się strzeż, albowiem bardzo sprzeciwia się naszym słowom.
16. W pierwszej mojej obronie* nikt przy mnie nie stanął**, ale wszyscy mnie opuścili; oby im to nie było policzone***. 1P 3,15; Dz 22,1
**gr.: apologia - obrona przed atakami z zewnątrz*
***lub: stać razem, przybyć z pomocą, stanąć jako świadek*
****gr.: logidzomai - liczyć, poczytać, rachować - por. Jk 2,23**
17. Ale Pan przy mnie stał* i mnie umocnił, aby przeze mnie było dopełnione głoszenie *Ewangelii* i aby *ją* słyszeli wszyscy poganie**; i zostałem wyrwany z lwiej paszczy. Dn 6,23;
gr.: pareste - stać obok; **gr.: ethnos - por. Mt 6,32 1Sm 17,37
18. A Pan mnie wyrwie* z wszelkiego złego dzieła i uratuje** dla*** swojego Królestwa niebiańskiego. Jemu chwała na wieki wieków. Amen. 1Sm 25,39; Mt 13,43; 25,34; Łk 12,32; 22,29
**gr.: hryomai - wyrwać, wyzwolić, przyciągnąć do siebie*
***gr.: sodzo - zbawić, uratować, ocalić, zachować; ***gr.: eis - do, ku*
19. Pozdrów Pryskę* i Akwilę, i dom Onezyfora. Rz 16,3; 1Kor 16,19; Dz 18,2l
**tj. zdrobniała forma imienia Pryscylla - „prastara"*
20. Erast został w Koryncie, a chorego* Trofima zostawiłem w Milecie.
**gr.: astheneo - być słabym, bez sił, być w potrzebie, być chorym*
21. Staraj się przyjść przed zimą*. Pozdrawiają** cię Eubulos i Pudens, i Linus, i Klaudia, i wszyscy bracia. Rz 16,21; 1Kor 16,20;
**tj. co najmniej przed 15 listopada* Flp 4,22; 2J 1,13; 3J 1,14
***gr.: aspadzomai - przyjąć z radością, dobrze życzyć, witać*
22. Pan Jezus Chrystus z duchem* twoim. Łaska** z wami. Amen.
**gr.: pneuma - duch, tchnienie, oddech, wiatr, ruch powietrza, tu: w znaczeniu antropologicznym jako część istoty człowieka*
***gr.: charis - niezasłużona życzliwość, przychylność, łaska*

List apostoła Pawła do Tytusa

1 Paweł, sługa* Boga i apostoł Jezusa Chrystusa, według** wiary wybranych Bożych i dogłębnego poznania prawdy, zgodnie** z pobożnością, Łk 18,7; Kol 3,12; 1P 1,2

**gr.: doulos - niewolnik - J 8,34*; **lub: ze względu na, z powodu*

2. Z nadzieją życia wiecznego, które* obiecał przed wiecznymi czasami Bóg, *Ten który* nie kłamie, **lub: którą - dot. nadziei* 2Tm 1,9; 1P 1,20

3. A ukazał we właściwym* czasie swoje Słowo przez zwiastowanie, które jest mi powierzone według rozkazu** Boga, Zbawiciela naszego, **lub: swoim* Rz 16,25; 1Kor 9,17; 2Kor 5,19

***gr.: epitage - rozkaz, polecenie, dekret - por. 1Tm 1,1**

4. Do Tytusa, prawowitego* dziecka według wspólnej wiary. Łaska, miłosierdzie i pokój Boga Ojca i Pana Jezusa Chrystusa, Zbawiciela naszego. **lub: szczerego, prawdziwego*

5. Z tego powodu zostawiłem cię na Krecie, abyś uporządkował *te sprawy,* które pozostały* i ustanowił po miastach starszych**, jak ci nakazałem; 1Tm 5,17; 1P 5,1; Mk 3,14

**gr.: leipo - być pozbawionym czegoś, odczuwać brak*
***gr.: presbyteros - członek kolegialnego grona przywódców zboru - starszych zgodnie z trad. żyd. - por. 1Tm 3,2* - episkopos*

6. Jeśli jest ktoś nienaganny*, mąż jednej żony, mający dzieci wierne**, nie oskarżone*** o rozwiązłość lub brak karności****. 1Tm 3,2

**lub: wolny od zarzutów; **lub: wierzące, godne zaufania*
****gr.: kategoria - zarzut; ****gr.: anypotaktos - brak karności*

7. Trzeba bowiem, aby biskup* był nienaganny**, jako szafarz*** Boży, nie samowolny****, nieskłonny do gniewu, nie oddający się pijaństwu, nie porywczy, nie szukający haniebnego zysku, **gr.: episkopos - por. 1Tm 3,2*;* 1P 2,25

***lub: bez nagany; ***lub: zarządca; ****nie butny*

8. Ale gościnny, miłujący dobro, roztropny*, sprawiedliwy, święty, opanowany**,

**lub: prakt. mądrość, właściwe działanie w każdej sytuacji*
***lub: panujący nad sobą, zdyscyplinowany - por. Ga 5,23**

9. Trzymający się zgodnie z nauką słowa godnego zaufania, aby mógł zachęcać* w zdrowej nauce i napominać** tych, którzy się sprzeciwiają. Obj 3,11; 2Tes 2,15; 2Tm 1,13

**gr.: parakaleo - wzywać na pomoc, zachęcać, brać w obronę*
***gr.: elencho - wykazywać błąd argumentując, karcić*

10. Wielu bowiem jest nieposłusznych*, pustych gadułów** i zwodzicieli***, szczególnie wśród obrzezanych, Dz 20,29; Rz 16,17; Ef 4,14

lub: niekarnych - por. w. 6**; **mówiących brednie*
****lub: prowadzić innych do własnych iluzji, oszustów umysłu*

11. Którym trzeba zatykać usta; oni *to* wywracają całe domy, nauczając czego nie należy* dla brudnego zysku. **lub: trzeba* 1P 5,2

12. Powiedział któryś z nich, ich własny prorok: Kreteńczycy zawsze kłamcy, złe bydlęta, brzuchy leniwe.

13. Świadectwo to jest prawdziwe; dla tej przyczyny karć* ich surowo, żeby zdrowi byli w wierze, 2Kor 13,10; 1Tm 1,4; 2Tm 4,1

**gr.: elencho - wykazywać błąd argumentując, karcić*

14. I nie zwracali *uwagi* na żydowskie baśnie i przykazania ludzi, którzy odwracają się od prawdy. Ps 141,5; Mk 7,7; 1Tm 4,6

15. Dla czystych wszystko prawdziwie* jest czyste**, a dla skalanych i niewierzących nic nie jest czyste, ale skalany*** jest ich umysł i sumienie****. Łk 11,39; Rz 14,14; 1Kor 10,23

gr.: men - part. wzmacniająca; **gr.: katharos - 2Tm 2,22**
****gr.: miaino - kalać, brudzić, plugawić; ****por. 2Tm 1,3****

16. Wyznają, że znają Boga; ale swoimi czynami zapierają się Go, będąc obrzydliwymi* i nieposłusznymi, i niezdolnymi** do żadnego dobrego czynu. **lub: budzący wstręt* Rz 1,28; ***lub: nienadający się, niewypróbowani - 2Kor 13,7*** 2Tm 3,8

2 Ty jednak mów, co przystoi* zdrowej nauce, **gr.: prepo - jest właściwe, jest zgodne, odpowiada, być wybitnym* Tt 1,9; 1Tm 1,10; 2Tm 4,3

2. *Aby* starsi *mężczyźni* byli trzeźwi, godni szacunku, roztropni, zdrowi w wierze, w miłości, w cierpliwości.

3. Tak samo i starsze *kobiety w* zachowaniu* godne świętości**, nieskłonne do oszczerstw, niezniewolone nadużywaniem wina, nauczające tego, co dobre***, Rz 16,2; 1Tm 2,9; 1P 3,3

**gr.: katastema - ogół zachowań i postaw: wygląd, słowa, gesty, sposób zachowania; **lub: czcigodne; ***szlachetne*

4. Aby *uczyły* młodsze kobiety rozsądku, by te kochały swoich mężów, by kochały swoje dzieci, 1Tes 5,2; Tt 2,2; 1Kor 14,34; 1Tm 2,12

5. Rozsądne, czyste*, zajmujące** się domem, dobrotliwe, uległe swoim mężom, aby nie bluźniono Słowu Bożemu. Prz 31,10-31
**gr.: hagnos - godne czci, święte; **lub: pilnujące domu*
6. Młodzieńców tak samo zachęcaj do rozsądku*. **dosł.: by zachowywali rozsądek*
7. We* wszystkim stawiaj siebie jako wzór** dobrych czynów, w nauczaniu *okazuj* prawość, powagę, czystość***, **lub: nade wszystko*
***gr.: typos - przykład, typ, wzór; ***por. Ef 6,24** 1Tm 4,12
8. Słowo zdrowe, nienaganne*, aby przeciwnik został zawstydzony, nie mając *nic* podłego o was do powiedzenia. **lub: bez zarzutu*
9. Słudzy*, aby byli ulegli swoim panom, aby we wszystkim im się podobali i nie sprzeciwiali się, **lub: niewolnicy* Kol 3,22
10. Nie kradli, lecz okazywali wszelką dobrą wierność, aby we wszystkim byli ozdobą* nauki Zbawiciela naszego Boga. 1Tm 6,1
**gr.: kosmeo - uporządkować, przyozdobić, zyskać cześć*
11. Ukazała* się bowiem wszystkim ludziom zbawienna łaska Boża, Dz 20,24; Hbr 12,15
**gr.: epifaino - ukazać się, dać się poznać, wynieść na światło*
12. Nauczająca* nas, abyśmy wyrzekli się bezbożności i światowych pożądliwości, i w obecnym wieku żyli roztropnie, sprawiedliwie i pobożnie. Hbr 12,5; 1Tes 4,9
**gr.: paideuo - wychowywać, poprawiać, korygować, nauczać*
13. Oczekując szczęśliwej* nadziei i ukazania się chwały wielkiego Boga i Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa, 1Kor 1,7;
**lub: błogosławionej* 2Tm 4,8; 1Tm 2,3
14. Który dał samego siebie za nas, aby nas wykupić od wszelkiej nieprawości i oczyścić sobie lud wybrany na szczególną własność, gorliwy w dobrych czynach. Ga 1,4; Ef 5,25
15. To mów i zachęcaj, i strofuj* z całą *władzą* nakazywania**. Niech nikt tobą nie gardzi***. **por. Tt 1,9**; **gr.: epitage - rozkaz, polecenie, dekret wydany przez władzę; ***lub: nie lekceważy* 1Tm 4,12

3 Przypominaj im, aby zwierzchnościom i władzom byli ulegli i posłuszni, gotowi do wszelkiego dobrego czynu; Kaz 8,2; Rz 13,1
2. Aby nikomu nie bluźnili, nie byli wojowniczy, *ale byli* uprzejmi, okazujący wszelką* łagodność** wobec wszystkich ludzi.
**lub: pełną; **gr.: praoites - delikatność, łagodność, życzliwość*
3. I my bowiem byliśmy niegdyś bezmyślni, nieposłuszni, błądzący, zniewoleni* rozmaitymi pragnieniami** i przyjemnościami, w złości i zazdrości, wiodący *życie* budzące obrzydzenie***, nienawidzący jedni drugich.
**lub: służący; **pożądliwościami* Rz 3,9; J 8,34; Obj 18,2
****gr.: stygnetos - znienawidzony, obmierzły, budzący wstręt*
4. Ale gdy ukazała się dobroć i miłość* ku ludziom* Boga, Zbawiciela naszego,
**gr.: filanthropia - miłość do ludzi* 2P 1,1; Jud 1,25
5. Zbawił nas, nie z* uczynków, których my dokonaliśmy w sprawiedliwości, ale według swojego miłosierdzia przez kąpiel** odrodzenia*** i odnowienia Ducha Świętego,
**lub: na podstawie* Rz 10,1; 11,6; 2Tm 1,9; J 3,4; 15,3;
***gr.: loutron - kąpanie się, kąpiel, obmycie, łaźnia* Ef 5,26
****gr.: palinginesia - ponowne zrodzenie, odnowienie - Mt 19,28**
6. Którego wylał na nas obficie przez Jezusa Chrystusa, Zbawiciela naszego,
7. Abyśmy, będąc uznani za sprawiedliwych *dzięki* Jego łasce, stali się dziedzicami zgodnie z nadzieją życia wiecznego. Rz 3,24; 5,1
8. Godne zaufania* *jest* to słowo i chcę, abyś o tym stanowczo twierdził, żeby ci, którzy uwierzyli Bogu, troszczyli** się o przodowanie w dobrych czynach***. Te *sprawy* są dobre i pożyteczne *dla* ludzi. **lub: wiary*
***gr.: frontidzo - myśleć, troszczyć się, starać, zwracać uwagę*
****lub: myśleli o staniu na czele w dobrych dziełach wobec tych, którzy uwierzyli* Ef 2,10; Mt 5,16; 2Tm 3,17
9. Natomiast głupich dociekań i rodowodów, i kłótni, i walk związanych z Prawem unikaj*; są bowiem bezużyteczne i próżne.
**gr.: peristemi - obrócić się w celu uniknięcia czegoś, stronić*
10. A człowieka czyniącego rozłamy*, po pierwszym i drugim napomnieniu** unikaj***,
**gr.: hairetikos - zdolny do wyboru, heretyk* Rz 16,17;
dosł.: wkładać do rozumu - por. 1Tes 5,12* 2Tes 3,6;
****lub: odsuwać się, odrzucać, nie przyjmować* Ga 5,20; 2P 2,1
11. Wiedząc, że taki jest przewrotny i grzeszy*, *i* sam na siebie wydając *skazujący* wyrok. **gr.: hamartano - być pozbawionym czegoś, chybić celu*
12. Gdy poślę do ciebie Artemasa albo Tychikusa, staraj* się przyjść do mnie do Nikopolis; bo tam postanowiłem przezimować.
**lub: bądź gorliwy* 2Tm 4,12; 1Kor 16,6; Dz 20,4
13. Zenasa, uczonego w Prawie* i Apollosa pilnie wypraw w drogę, aby im niczego nie brakowało. Dz 18,24; Rz 15,24; 1Kor 16,11
**gr.: nomikos - znawca, nauczyciel Prawa, biegły w Prawie*
14. Niech i nasi uczą się przodować w dobrych dziełach, aby wobec koniecznych potrzeb, nie byli bezowocni. Dz 18,3; Rz 3,30
15. Pozdrawiają cię wszyscy, którzy są ze mną. Pozdrów tych, którzy nas miłują w wierze. Łaska z wami wszystkimi. Amen.

List apostoła Pawła do Filemona

1 Paweł, więzień Chrystusa Jezusa i Tymoteusz, brat, *do* Filemona umiłowanego –
i naszego współpracownika, Ef 4,1; 2Tm 1,8
2. I *do* umiłowanej Apfii, i do Archipa, naszego współbojownika, i do zboru*, który jest w twoim domu. Kol 4,15; 1Kor 16,9
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie publ.*
3. Łaska wam i pokój od Boga, Ojca naszego i Pana Jezusa Chrystusa. Rz 16,5
4. Dziękuję Bogu mojemu, zawsze wspominając* ciebie w moich modlitwach, Rz 1,8;
**dosł.: czynię wzmiankę o tobie* 1Tes 1,2; 2Tm 1,3
5. Słysząc o twojej miłości i o wierze, którą masz wobec Pana Jezusa i względem wszystkich świętych,
6. Aby twój udział w wierze* stał się skuteczny** w dogłębnym*** poznaniu całego dobra, które jest w was, ze względu na Chrystusa Jezusa. Flp 4,14; 1Tm 6,18; Hbr 13,16
**lub: wspólnota twojej wiary; **gr.: energeo - por. Flp 2,13* ***gr.: epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie*
7. Albowiem mamy wielką radość i zachętę z powodu twojej miłości, bo serca* świętych orzeźwione są przez ciebie bracie. 1Tes 1,3;
**lub: wnętrze, najgłębsze uczucia* 2Kor 7,13; 2Tm 1,16
8. Dlatego, mając wielką śmiałość* w Chrystusie *mógłbym* ci rozkazywać, co należy**.
**lub: ufna odwaga, swoboda; **lub: co przystoi, co stosowne*
9. Raczej ze względu na tę miłość proszę, ja, Paweł, starzec*, a teraz i więzień Jezusa Chrystusa. **gr.: presbytes - starzec, poseł* Rz 12,1; 1Kor 5,20
10. Proszę cię więc o dziecko moje, o Onezyma, którego zrodziłem w moich więzach*,
**lub: łańcuchy, kajdany* Tt 1,2; 1Kor 4,15
11. Który tobie kiedyś był nieprzydatny, ale teraz tobie i mnie *jest* przydatny;
12. Którego ci odesłałem, a jego, to jest moje serce*, przygarnij. **lub: wnętrze, najgłębsze uczucia*
13. Chciałem go zatrzymać przy sobie, aby za ciebie służył mi w więzach Ewangelii.
14. Ale bez twojego postanowienia* nie chciałem nic uczynić, aby dobry twój *czyn* nie był jakby z przymusu, lecz z dobrej woli.
**lub: opinia, zdanie, wola* 1Kor 9,17; 1P 5,2
15. Bo być może, dlatego na chwilę* został od ciebie odłączony, abyś *ponownie* otrzymał go na wieki**. Ps 76,10; Dz 4,28
**gr.: hora - godzina, czas, krótki okres czasu; **dosł.: wiecznego*
16. Już nie jako niewolnika, ale więcej niż niewolnika, jako brata umiłowanego, a szczególnie *dla* mnie, a o ileż bardziej *dla* ciebie i w ciele*, i w Panu. Mt 23,8; Ga 4,28; Kol 3,2
**gr.: sarks - ciało, ciało bez życia, cielesność - zmysł. natura*
17. Jeśli więc masz mnie za towarzysza*, to przyjmij go jak mnie. Dz 16,15;
**lub: uczestnika we wspólnej sprawie* Ef 3,6; Hbr 3,14
18. A jeśli ciebie w czymś skrzywdził* albo jest coś winny, zapisuj to na mój *rachunek*.
**gr.: adikeo - czyn niesprawiedliwości, krzywda, szkoda*
19. Ja, Paweł, napisałem własną ręką; ja zapłacę*, nie mówiąc o tym, że jesteś mi winien samego siebie *w zamian*. 1Kor 16,21;
**lub: oddam* Ga 5,2; 1Kor 4,15
20. Tak, bracie, obym* ja przez ciebie *doznał* radości** w Panu, odśwież moje serce*** w Panu. **tryb życzący* Iz 29,19; 1J 3,17; 1Tes 2,19
***gr.: oninemi - odnieść korzyść, pokrzepić; ***wnętrze - por. w. 12**
21. Przekonany* o twoim posłuszeństwie** napisałem do ciebie, wiedząc, że uczynisz więcej niż mówię. 2Kor 2,3; Ga 5,10
**lub: pokładać ufność; **gr.: hypago - uległość, poddanie*
22. A jednocześnie przygotuj mi gościnę; albowiem mam nadzieję, że przez modlitwy wasze będę wam darowany.
23. Pozdrawiają* cię Epafras, mój współwięzień w Chrystusie Jezusie, Kol 1,7;
gr.: aspadzomai - por. 2Tm 4,21* Rz 16,7; Kol 4,10
24. Marek, Arystarch, Demas, Łukasz, moi współpracownicy.
25. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z duchem waszym. Amen. Rz 16,20; 2Tm 4,22

List do Hebrajczyków

1 Bóg, który wielokrotnie* i wieloma sposobami mówił dawniej do ojców** przez*** proroków, ***dosł. w prorokach* Lb 12,6; Am 3,7
**dosł.: w wielu częściach, wielu miejscach; **(do) przodków*
2. W te ostatnie dni przemówił do nas poprzez* Syna, którego ustanowił dziedzicem** wszystkich rzeczy i przez którego uczynił okresy czasu***. Ps 2,8; Mt 17,5; Dz 10,36; Ga 4,4
**lub: w Synu, w (osobie) Syna; **otrzymywać coś przez przydział*
****lub: wieki, światy - gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu, świat*
3. On, będąc blaskiem chwały i wyrażeniem* Jego istoty**, podtrzymując*** wszystko słowem swojej mocy, gdy sam**** dokonał oczyszczenia naszych grzechów, zasiadł po prawicy Majestatu na wysokościach. 2Kor 4,4; Kol 1,15
gr.: charakter - dokładne oddanie, wierne powielenie, kopia, znak wyryty rylcem; **gr.: hypostasis - istota - por. Hbr 11,1
****lub: niosąc; ****dosł.: przez samego siebie*
4. Stał się o tyle ważniejszy od aniołów, o ile wspanialsze* od nich odziedziczył imię.
**gr.: diaforos - różne co do rodzaju - stąd: lepsze, doskonalsze*
5. Do którego bowiem z aniołów kiedykolwiek powiedział: Ty jesteś moim Synem, ja ciebie dziś zrodziłem*? I ponownie: Ja mu będę ojcem, a on będzie mi Synem?
gr.: gennao - narodzić się, stawać się, być zrodzonym - Mt 1,2
6. A kiedy znowu wprowadza* pierworodnego na zamieszkały świat**, mówi: Niech mu oddadzą pokłon wszyscy aniołowie Boga.
**lub: wprowadził; **gr.: oikoumene - mieszkańcy ziemi, cała zamieszkała ziemia, świat* Ps 97,7; Mt 1,25; Kol 1,15; Hbr 12,23
7. O aniołach* wprawdzie powiedziano: On czyni swoich aniołów wiatrami, a swoje sługi płomieniem ognia, **gr.: angelos - posłaniec* Ps 104,4
8. Do Syna natomiast: Tron twój, o* Boże, na wieki** wieków; berłem sprawiedliwości berło twojego królestwa. Hbr 3,4; J 10,33; 20,28
gr.: ho - rodz. określ. tu: jako wołacz; *dosł.: Bóg; **por. w. 2**
9. Umiłowałeś sprawiedliwość, a znienawidziłeś nieprawość, dlatego namaścił cię, o* Boże, Bóg twój olejkiem radości jak żadnego z twoich towarzyszy. **gr.: ho - por. w. 8*, *dosł.: Bóg*
10. I: Ty, o PANIE, na początku założyłeś fundamenty* ziemi, a niebiosa są dziełem twoich rąk. **lub: ugruntować, uczynić trwałym* Ps 102,25
11. One przeminą, ale Ty trwasz, wszystkie jak szata ulegną zużyciu*, **lub: zestarzeją się*
12. I jak płaszcz je zwiniesz, i będą odmienione; ale Ty jesteś zawsze ten sam i lata twoje się nie skończą*. **lub: ustaną*
13. I czy kiedykolwiek powiedział do któregoś z aniołów: Zasiadaj po mojej prawicy, dopóki nie położę nieprzyjaciół twoich jako podnóżek twoich stóp? Ps 110,1
14. Czyż nie są oni wszyscy duchami usługującymi, posyłanymi do służby z powodu tych, którzy mają* odziedziczyć zbawienie?
**gr.: mello - mieć zamiar; tu: czynność, która na pewno nastąpi*

2 Dlatego musimy tym bardziej trzymać się tego, co słyszeliśmy, abyśmy czasem nie minęli się z celem*. Joz 23,11; Prz 4,1; 2P 1,15
**lub: nie zniosło nas z kursu, zboczyli z drogi, oddalili się*
2. Bo jeśli Słowo wypowiedziane przez aniołów stało się pewne*, a każde przestępstwo i nieposłuszeństwo otrzymało zgodną z prawem odpłatę, Dz 7,53; Hbr 10,25; 11,26
**gr.: bebaios - stały, mocny, trwały - stąd: godny zaufania*
3. *To* jak my umkniemy* *przed karą,* jeśli zlekceważymy tak wielkie zbawienie, które wzięło swój początek przez zwiastowanie** Pana, a nam zostało potwierdzone przez tych, którzy usłyszeli. Mt 23,33; Rz 2,3; 2Kor 5,19
**lub: uniknąć czegoś, wyjść cało; **głoszenie, opowiadanie*
4. Bóg równocześnie poświadcza *je* również przez znaki* i cuda, i różne przejawy mocy, i przez udzielanie** Ducha Świętego według swojej woli. Mk 16,15; Rz 15,18; 2Kor 12,12
**por. J 4,54*; **lub: mieć udział w czymś, rozdzielanie*
5. Bo nie aniołom poddał przyszły zamieszkały świat*, o którym mówimy. **por. Hbr 1,6**
6. Zaświadczył o tym gdzieś ktoś, mówiąc: Kim jest człowiek, że o nim pamiętasz, albo Syn Człowieczy, że go nawiedzasz*? Ps 8,4; Ps 144,3; Łk 1,68
**lub: troszczysz się, spoglądasz na niego*
7. Na małą chwilę uczyniłeś Go mniejszym od aniołów, ukoronowałeś Go chwałą i czcią, postawiłeś Go nad dziełami swoich rąk,
8. Wszystko poddałeś pod Jego nogi. Gdy bo-

wiem wszystko Mu poddał, nie zostawił nic, co nie byłoby Mu podporządkowane; lecz teraz jeszcze nie widzimy, że wszystko jest Mu poddane*. **gr.: hypotasso - poddać, okazać posłuszeństwo*

9. Ale widzimy Tego, który na krótko *uczyniony* jest mniejszym od aniołów, Jezusa, który przez cierpienie śmierci został ukoronowany chwałą i czcią, aby *dzięki* łasce Boga za każdego skosztował śmierci. Iz 7,14

10. Przystało bowiem Temu, dla którego jest wszystko i przez którego jest wszystko, aby Tego, który wielu synów wprowadził do chwały, wodza ich zbawienia, uczynić doskonałym przez cierpienia.

11. Bo i Ten, który uświęca, i ci, którzy są uświęcani, z jednego są wszyscy; z tej to przyczyny nie wstydzi się nazywać ich braćmi,

12. Gdy mówi: Opowiem imię Twoje moim braciom, pośrodku zgromadzenia* zaśpiewam Ci hymn**. Ps 22,22; 111,1; J 8,20

**gr.: eklessia - por. 1Kor 1,2*; **gr.: hymneo - sławić pieśnią*

13. I ponownie: Ja będę *pokładał* w Nim* ufność. I ponownie: Oto ja i dzieci, które dał mi Bóg. **lub: z powodu Niego* Ps 18,2; 2Sm 22,3

14. Ponieważ dzieci są uczestnikami ciała* i krwi, podobnie i On stał się ich uczestnikiem, aby przez śmierć zniszczyć** tego, który ma *swoją* siłę*** *w* śmierci, to jest diabła, **gr.: sarks - por. Kol 2,11**; **1Kor 1,28*** 1Kor 15,54; 2Tm 1,10; ****gr.: kratos - moc, siła, potężny czyn, dzieło mocy* 1J 3,8

15. I żeby wyswobodzić tych, którzy z powodu lęku przed śmiercią przez całe życie podlegli byli niewoli.

16. Albowiem oczywistym jest, że nie ujmuje się On za aniołami, ale ujmuje się za potomstwem* Abrahama. **lub: nasieniem*

17. Stąd zobowiązany był, aby we wszystkim zostać upodobnionym* do braci, by stał się miłosiernym i wiernym arcykapłanem przed Bogiem, dla przebłagania za grzechy ludu. **gr.: homoioo - być uczyniony jak, porównać coś z czymś, czynić podobnym* Iz 11,5; Rz 3,25; 1J 4,10

18. W czym bowiem doznał cierpień, będąc poddawany próbie*, *w tym* może dopomóc tym, którzy są poddawani próbie. **lub: kuszony*

3 Dlatego też, bracia święci, uczestnicy powołania niebiańskiego, patrzcie uważnie* na apostoła i arcykapłana naszego wyznania, Jezusa Chrystusa, Kpł 21,10; Hbr 4,14; **lub: skupić wzrok lub umysł na, dostrzec* Hbr 7,26

2. Wiernego *Temu,* który Go ustanowił*, podobnie jak Mojżesz *był wierny* w całym Jego domu. **lub: uczynił, wyznaczył* Hbr 3,5; Za 6,12

3. Bo ten uznany jest za godnego większej chwały od Mojżesza, o ile większą cześć ma od domu, ten który *go* zbudował.

4. Bo każdy dom jest przez kogoś budowany, ale Tym, który wszystkie zbudował jest Bóg. Kol 1,18; 1P 2,5

5. A Mojżesz był wierny w całym Jego domu jako sługa*, na świadectwo tego, co miało zostać powiedziane, Mt 24,45; Lb 12,7

**gr.: therapon - wierny asystent, służący dobrowolnie innym*

6. Lecz Chrystus *jest* jako Syn w* swoim domu; domem Jego my jesteśmy, jeśli tylko ufną odwagę** i chlubę *z* nadziei zachowamy niewzruszenie aż do końca.

lub: ponad swoim domem* 1Kor 3,16; 6,19; 2Kor 6,16; ***gr.: parresia - śmiałość, otwartość - J 7,26 Ef 2,21; 1P 2,5

7. Dlatego, jak mówi Duch Święty: Dziś, jeślibyście usłyszeli Jego głos, 2Sm 23,2; Dz 28,25

8. Nie zatwardzajcie* waszych serc, jak podczas buntu**, w dzień próby na pustyni,

gr.: sklerynо - por. Rz 9,18 Wj 8,15; Lb 14,22; Prz 28,14

***gr.: parapikrasmos - prowokacja, bunt, rozdrażnienie*

9. Gdzie ojcowie wasi doświadczyli mnie, *wystawiając* mnie na próbę i widzieli moje dzieła przez czterdzieści lat.

10. Dlatego rozgniewałem się na to pokolenie* i powiedziałem: Zawsze błądzą** sercem; nie poznali też moich dróg. **lub: naród* Jr 4,22

***lub: błąkają, dają się zwieść na manowce - gr.: planao*

11. Więc przysiągłem w moim gniewie: Nie wejdą do mojego odpocznienia.

12. Patrzcie*, bracia, żeby czasem w kimś z was nie było złego serca niewiary, przez odstąpienie** od Boga żywego; Hbr 2,1;

**lub: baczcie, uważajcie; **w odstępstwie* Łk 21,8; Rz 11,21

13. Ale zachęcajcie jedni drugich każdego dnia, dopóki trwa to, co nazywa się „Dzisiaj", aby ktoś z was nie dał się zatwardzić* zwiedzeniem** grzechu. Iz 44,20; 1Tes 2,11; Dz 11,23

**lub: być nieprzejednanym, upartym; **oszustwo, ułuda*

14. Staliśmy się bowiem uczestnikami Chrystusa, jeśli niewzruszenie aż do końca zachowamy początek* tego fundamentu**.

**gr.: arche - źródło, początek, pierwszeństwo, władza*

***gr.: hypostasis - istota rzeczy, pewność, rzeczywistość, natura*

15. Kiedy mówi: Dziś, jeślibyście usłyszeli Jego głos, nie zatwardzajcie waszych serc, jak podczas buntu*, **lub: prowokacji, oporu - w. 8***

16. Ci bowiem, gdy usłyszeli, zbuntowali się, lecz* nie wszyscy z tych, którzy wyszli z Egiptu *prowadzeni* przez Mojżesza.
**gr.: alla - ale, tylko, lecz - part. przeczącа lub uskaz. różnicę stopnia*
**lub: czyż nie wszyscy ci, którzy wyszli z Egiptu przez Mojżesza*
17. A na kogo gniewał się przez czterdzieści lat? Czyż* nie* na tych, którzy zgrzeszyli, których zwłoki legły na pustyni? Lb 26,64
**gr.: ouchi - wzmoc. od gr. ou: nie - stąd: czyż nie, ale nie*
18. Komu natomiast przysiągł, że nie wejdą do Jego odpocznienia, jeśli* nie* tym, którzy byli nieposłuszni? **gr.: ei me - por. Mt 16,4***
19. Widzimy więc, że nie mogli wejść z powodu niewiary. J 3,18; 2Tes 2,12

4 Lękajmy się więc, aby czasem, choć pozostaje *dla nas* obietnica wejścia do Jego odpocznienia, nie wydawało się *komuś*, że ktoś z was, jest jej pozbawiony*. Wj 12,25;
**gr.: hystereo - spóźnić się, pozostać w tyle,* Rz 4,20
mieć braki, nie mieć pełnej wartości, BG - być upośledzonym
2. I *my* bowiem jesteśmy odbiorcami dobrej nowiny, tak jak i tamci, ale tamtym usłyszane Słowo nie pomogło*, *bo* nie było** związane*** z wiarą tych, którzy usłyszeli.
**lub: nie przyniosło korzyści; **dosł.: nie jest* Dz 3,26; Ga 3,8
****lub: nie należeli do słuchających, którzy połączyli je z wiarą*
3. Bo do odpocznienia wchodzimy my, którzy uwierzyliśmy, tak jak powiedział: Przysiągłem w moim gniewie, że nie wejdą do mojego odpocznienia, pomimo dzieł dokonanych* od założenia świata. Wj 12,9; Pwt 12,9;
**dosł.: które są dokonane, stały się* Ps 95,11; Hbr 3,11
4. Powiedział bowiem gdzieś o siódmym dniu tak: I odpoczął Bóg siódmego dnia od wszystkich swoich dzieł. Rdz 2,1; Wj 20,11
5. A tutaj ponownie: Nie wejdą do mojego odpocznienia*. **gr.: katapausis - dać spokój, odpocząć*
6. Skoro więc pozostawia niektórych, by weszli do niego, a ci, którym wcześniej głoszono, nie weszli z powodu nieposłuszeństwa*,
**gr.: apeitheia - uporczywy sprzeciw, brak uległości* Dz 13,46
7. *To* ponownie wyznacza* pewien dzień – „Dzisiaj" i mówi przez Dawida** po długim czasie, tak jak jest powiedziane: Dzisiaj, jeślibyście usłyszeli Jego głos, nie zatwardzajcie waszych serc. **lub: ustanawia; **por. Ps 95,8*
8. Bo gdyby Jozue wprowadził ich do odpocznienia, to *Bóg* nie mówiłby po takim *czasie* o innym dniu, Dz 7,45
9. A zatem pozostaje jeszcze odpocznienie szabatu *dla* ludu Bożego.
10. Albowiem kto wszedł do Jego odpocznienia, ten sam odpoczął od swoich dzieł, tak jak Bóg od swoich.
11. Starajmy* się *usilnie* wejść do tego odpocznienia, aby ktoś nie popadł w ten sam przykład nieposłuszeństwa. Rz 11,11; 2P 1,10;
**lub: wykażmy gorliwość, gorąco pragnijmy* 1Kor 10,12
12. Bo Słowo Boże jest żywe i skuteczne, ostrzejsze niż każdy miecz* obosieczny, przenikające aż do rozdzielenia duszy, jak i ducha, stawów, jak i szpiku**, zdolne do osądzenia zamysłów i intencji*** serca. Iz 49,2;
**tj. krótki lub dłuższy stylizowany sztylet; **dosł.: szpików*
****lub: zamiarów, rozmyślań, idei* Ps 94,11; Jr 17,10
13. I nie ma stworzenia ukrytego przed Jego obliczem, owszem, wszystko jest obnażone i odsłonięte przed oczami Tego, któremu *zdamy* sprawę. 1Sm 16,7
14. Mając więc wielkiego arcykapłana, który przeszedł *przez* niebiosa, Jezusa, Syna Bożego, trzymajmy się mocno *naszego* wyznania.
15. Nie mamy bowiem arcykapłana, nie mogącego współczuć w naszych słabościach, lecz *takiego, który* na podobieństwo *nam*, doświadczony* jest we wszystkim, oprócz** grzechu. **lub: poddany próbie - Jk 1,13** Hbr 11,17
***gr.: choris - bez czegoś, bez żadnego, bez włączenia czegoś, oprócz*
16. Zbliżajmy się więc z ufną odwagą do tronu łaski, abyśmy otrzymali miłosierdzie i znaleźli łaskę, a we właściwym czasie pomoc*. **lub: łaskę ku pomocy we właściwym czasie*

5 Albowiem każdy arcykapłan brany z ludzi, za ludzi jest ustanawiany w obecności* Boga, aby składał dary i ofiary za grzechy,
**gr.: pros - przed, wobec, względem, blisko, przy kimś, u kogoś*
2. Który może okazywać współczucie* nieświadomym i błądzącym, bo sam poddany jest słabości. **gr.: metriopatheo - traktować łagodnie, zachować umiar w sferze emocji, współczuć w odp. mierze*
3. I z tego powodu powinien, jak za lud, tak i za samego siebie składać ofiarę za grzechy.
4. A nikt sam sobie tej godności* nie bierze, tylko ten, który jest powoływany** przez Boga, jak Aaron. Wj 28,1; Lb 16,5; J 3,25
gr.: time - cześć, szacunek, wartość; **gr.: kaleo - por. Mt 22,8
5. Tak i Chrystus nie sobie samemu oddał chwałę*, aby stać się arcykapłanem, lecz *uczynił to* Ten, który powiedział do Niego: Ty jesteś Synem moim, Ja ciebie dzisiaj zrodziłem. **gr.: doksadzo - por. J 7,39** Ps 2,7; Hbr 1,5

6. Jak i na innym *miejscu* mówi: Ty jesteś kapłanem na wieki* według porządku** Melchisedeka. **dosł.: na wiek* Rdz 14,18; Ps 110,4; Hbr 7,15
***gr.: taksis - porządek, ład, właściwy stan, ranga, styl*
7. Za dni swojego *życia* w ciele, z wielkim wołaniem* i ze łzami, przynosił On błagania i usilne prośby do Tego, który mógł Go zbawiać** od śmierci i został wysłuchany przez wzgląd na pobożność, **lub: krzykiem; **ratować*
8. I chociaż był Synem, nauczył się posłuszeństwa przez to, co wycierpiał*. Flp 2,8
**gr.: pascho - cierpieć dotkliwie, znosić niedolę, odczuwać*
9. A gdy został doskonałym*, stał się dla wszystkich, którzy są Mu posłuszni, sprawcą** zbawienia wiecznego, Iz 45,7; Hbr 2,10; 11,40;
**dosł.: który został uczyniony doskonałym, wydoskonalonym*
***gr.: aitios - będący przyczyną, sprawca, źródło* Łk 13,32
10. I został nazwany przez Boga arcykapłanem według porządku Melchisedeka.
11. O którym* mamy wiele słów do powiedzenia i trudnych do wyjaśnienia, skoro staliście się ociężali** w słuchaniu. **lub: o czym; **gnuśni*
12. Bowiem wy, którzy ze względu na czas powinniście być nauczycielami, ponownie potrzebujecie, aby was ktoś nauczył początkowych* *zasad* Słów Bożych, staliście się potrzebującymi mleka, a nie stałego pokarmu.
lub: elementarnych - por. Kol 2,20 1Kor 3,1; 1P 2,2
13. Każdy, kto karmi się mlekiem, jest niedoświadczony* w nauce** sprawiedliwości, bo jest niemowlęciem. Iz 28,9; 1Kor 13,11; Ef 4,14
**gr.: apeiros - nieobyty, niezaznajomiony; **lub: słowie*
14. Dojrzałym natomiast, *właściwy* jest stały* pokarm; ci dzięki praktyce** mają zmysły*** wyćwiczone do rozróżniania *tego, co* dobre, *a* także i złe. Rdz 2,9; Pwt 1,39; 2Sm 19,35
**dosł.: twardy, solidny; **lub: nawyk; ***władze poznawcze*

6 Dlatego też pozostawiając początek* nauki** Chrystusa, wznosimy się ku doskonałości, nie zakładając ponownie fundamentu o upamiętaniu*** się z martwych uczynków i o wierze w Boga, Dz 26,20; 2P 3,9; Hbr 9,14
**gr.: arche - por. J 1,1*; **gr.: logos - słowo, nauka, sprawa, idea*
****gr.: metanoia - zmiana myślenia, zawrócenie - 2P 3,9***
2. O nauce o chrztach, o wkładaniu rąk, także o powstaniu z martwych i o sądzie wiecznym. Mk 16,18; 1Tm 5,22; 1Kor 10,1-4; 15,22
3. A to właśnie uczynimy, jeśli Bóg pozwoli*.
**gr.: epitrepo - zezwolić, dopuścić, upoważnić* Jk 4,15
4. Albowiem niemożliwe jest, aby tych, którzy raz* zostali oświeceni i skosztowali daru niebiańskiego, i *którym* dano stać się uczestnikami Ducha Świętego, Hbr 10,26; 2P 2,20
**gr.: hapaks - raz, raz na zawsze - dot. wszystkich czasowników w aoryście w w. 4 i 5 w znaczeniu ilościowym jak i jakościowym raz zostali oświeceni, raz skosztowali daru ..., raz stali się ...*
5. I *którzy* skosztowali* dobrego Słowa** Bożego, a także mocy wieku, który ma nadejść,
**lub: zasmakowali; **gr.: rhema - słowo wypowiedziane*
6. A mimo to upadli*, aby ich na nowo** odnawiać ku upamiętaniu, gdyż oni ponownie krzyżują *dla* siebie samych Syna Bożego i wystawiają Go na publiczną *hańbę*. Hbr 12,16
**gr.: parapipto - upaść obok kogoś, ześlizgnąć się na bok, zboczyć z drogi, skręcić w bok - tylko w Hbr 6,6; **znów, z powrotem*
7. Ziemia bowiem, która często piła deszcz, który na nią przychodził, rodzi rośliny przydatne dla tych, którzy ją uprawiają, taka otrzymuje błogosławieństwo od Boga;
8. Lecz ta, która wydaje ciernie i osty, jest nieużyteczna i bliska przekleństwa, a jej końcem jest spalenie. Ml 4,1; Mt 3,10; J 15,6
9. Jednak umiłowani, chociaż tak mówimy, to jeśli chodzi o was, jesteśmy przekonani o czymś lepszym i że trzymacie się* zbawienia . **lub: trzymać coś w ręku, posiadać, mieć na własność*
10. Bóg bowiem nie jest niesprawiedliwy, aby miał zapomnieć o waszym dziele i o trudzie miłości – jaki okazujcie dla Jego imienia – gdy służyliście i służycie świętym.
11. Pragniemy natomiast, aby każdy z was okazywał tę samą gorliwość wobec całkowitej pewności nadziei, aż do końca,
12. Abyście nie stali się ociężali, ale naśladowali tych, którzy przez wiarę i cierpliwość* dziedziczą obietnice. Prz 3,14;
gr.: makrothymia - por. 1Tes 5,14*** Jk 5,10; Rz 4,12
13. Bo gdy Bóg dawał obietnicę Abrahamowi, nie miał nikogo większego, na *kogo mógłby* przysiąc, przysiągł *więc* na samego siebie,
14. Mówiąc: Z pewnością błogosławić* ci będę i rozmnożę cię obficie. Rdz 22,17; Ne 9,23
**gr.: eulogeo - sławić, chwalić (Boga), zostać pobłogosławionym*
15. A tak cierpliwie *czekając*, osiągnął* *spełnienie* obietnicy. **gr.: epitynchano - uzyskać, dochodzić*
16. Ludzie bowiem istotnie przysięgają na kogoś większego, a potwierdzająca przysięga *jest* końcem ich każdego sporu*.
**gr.: antilogia - zaprzeczenie, sprzeciw, bunt* Rdz 21,23; Ez 17,16
17. Dlatego też Bóg, chcąc tym bardziej okazać dziedzicom obietnicy niezmienność swojej woli*, poręczył *ją* przysięgą,
**lub: plan, postanowienie* Ga 3,29; Jk 2,5; Hbr 11,9

18. Abyśmy przez dwie rzeczy niezmienne, co do których jest niemożliwe, aby Bóg kłamał, mieli mocną zachętę, *my, którzy* ocaleliśmy*, by chwycić się leżącej przed nami nadziei, Lb 23,19; Mt 24,35; Tt 1,2
**gr.: katafeugo - zbiec, uciec w poszuk. schronienia - por. Lb 35,26*
19. Którą mamy jako kotwicę duszy, bezpieczną* i mocną, wchodzącą aż do wewnątrz** *za* zasłonę, **lub: niezawodną; **dosł.: bardziej wewnątrz*
20. Dokąd w naszym imieniu, jako poprzedzający *nas,* wszedł Jezus, *który* stał się według porządku Melchisedeka arcykapłanem na wieki*. **dosł.: na wiek* Kpł 16,15; J 14,2; Rz 8,34; Hbr 4,14

7 Ten bowiem Melchisedek, król Salemu, kapłan Boga Najwyższego, wyszedł na spotkanie Abrahama wracającego po rozgromieniu* królów i mu pobłogosławił**;
**gr.: kope - akt cięcia, uderzenie, rzeź* Rdz 14,18; Iz 41,2; ***gr.: eulogeo - wysławiać, chwalić, błogosławić* Dn 4,2
2. Jemu to udzielił Abraham dziesięciny ze wszystkiego. A imię jego jest tłumaczone najpierw jako król sprawiedliwości, a potem *także* król Salemu*, to jest król pokoju.
**od hebr.: Szalem - „pokój"* Rdz 28,22; Kpł 27,32; Ml 3,10
określenie uważane za prastarą nazwę Jerozolimy
3. Bez ojca, bez matki, bez rodowodu, nie mający ani początku dni, ani końca życia, ale będąc podobnym do Syna Bożego, trwa *jako* kapłan nieprzerwanie. Ps 110,4
4. Zauważajcie więc, jak wielki jest ten, któremu nawet patriarcha Abraham dał dziesięcinę z najlepszej części*. **lub: pierwociny, łupu*
5. Wprawdzie i ci z synów Lewiego, którzy przyjmują kapłaństwo, mają przykazanie, by brać dziesięcinę od ludu według Prawa*, to jest od swoich braci, choć i oni wyszli z lędźwi** Abrahama. **por. Rz 2,12** Kpł 27,30; Lb 18,21
***lub: bioder, w semickim myśleniu miejsce mocy rozrodczej*
6. Ale ten, którego rodowód nie wywodzi się od nich, wziął dziesięcinę od Abrahama i temu, który ma obietnicę, błogosławił.
7. A bez żadnego sporu, mniejszy* przez** większego*** jest błogosławiony.
**dosł.: mniejsze; **lub: od; ***dosł.: większe, znaczniejsze*
8. A tu nadto biorą dziesięciny ludzie, którzy umierają, tam natomiast ten, o którym jest składane świadectwo, że żyje.
9. I – jak można by powiedzieć* – w Abrahamie i Lewi, przyjmujący dziesięciny, jest obłożony dziesięciną; **gr.: epo - rzec, mówić* Rdz 14,12
10. Był bowiem jeszcze w lędźwiach ojca, gdy Melchisedek wyszedł mu na spotkanie.
11. Gdyby więc doskonałość była *osiągana* przez kapłaństwo lewickie, a z powodu niego lud otrzymał Prawo, jaka jeszcze byłaby potrzeba, aby ustanawiać* innego kapłana zgodnie z porządkiem Melchisedeka, a nie, aby go nazywano *kapłanem* zgodnie z porządkiem Aarona? **dosł.: wzbudzać, by powstał* Kol 2,10
12. Bo skoro zmieniane jest kapłaństwo, to koniecznie musi nastąpić i zmiana Prawa.
13. Bo Ten, o którym jest mowa, należał do innego pokolenia, z którego nikt nie służył* ołtarzowi. **dosł.: zajmować się czymś, poświęcał uwagę*
14. Bo jest oczywiste*, że nasz Pan wywodzi** się z Judy, o którym to pokoleniu Mojżesz nic nie powiedział odnośnie kapłaństwa.
**lub: wszystkim wiadome, jednoznaczne* Rdz 49,10;
***dosł.: powstał, wzrósł, pochodzi* Iz 11,1; Jr 23,6; Mi 5,2
15. I jest to tym bardziej oczywiste, że na podobieństwo Melchisedeka jest ustanawiany* inny kapłan, **dosł.: zostaje wzbudzany, podnosi się*
16. Który stał się *nim,* nie według przykazania* prawa** cielesnego, ale według mocy niezniszczalnego życia. **por. Kol 4,10**; Rz 2,12**
17. Świadczy bowiem *o Nim*: Ty jesteś kapłanem na wieki* według porządku** Melchisedeka. **dosł.: na wiek; **gr.: taksis - por. Hbr 5,6** Ps 110,4
18. Istotnie bowiem poprzednie przykazanie staje się nieważne z powodu jego bezsilności i bezużyteczności,
19. Prawo bowiem nie doprowadziło niczego do doskonałości, lecz wprowadzało* do lepszej nadziei, przez którą zbliżamy się do Boga. Ps 110,1; Hbr 9,9; Rz 8,3; Ga 2,16
**lub: wprowadzić kogoś w czyjeś miejsce, wejść później*
20. I co więcej, *stało się to,* nie bez *złożenia* przysięgi*, **gr.: horkomosia - przysięga, ślub*
21. Bo ci wprawdzie stali się kapłanami bez przysięgi, a Ten ze względu na przysięgę Tego, który do Niego mówi: Przysiągł PAN i nie będzie tego żałował*: Ty jesteś kapłanem na wieki** według porządku Melchisedeka.
**gr.: metamellomai - odczuwać troskę, żal; **dosł.: na wiek*
22. O tyle więc lepszego przymierza Jezus stał się poręczycielem*. Hbr 9,15-18;
**lub: gwarantem* 1Kor 11,25; 2Kor 3,14
23. A tych kapłanów było wielu, dlatego że śmierć nie pozwala im trwać *na zawsze;*
24. Ten natomiast, na wieki* pozostaje, bo ma kapłaństwo nieprzechodnie. **por. w. 21***

25. Dlatego też, może całkowicie* zbawiać tych, którzy przez Niego przystępują do Boga; bo zawsze żyje, aby wstawiać** się za nimi. **lub: na zawsze* Iz 45,22; 1Tm 1,15; 1J 4,8
***gr.: entymchano - błagać, upraszać, mieć o kogoś staranie*
26. Takiego właśnie przystało nam *mieć* arcykapłana, który stał się święty, niewinny, nieskalany, odłączony od grzeszników i wywyższony ponad niebiosa,
27. Nie ma On potrzeby* codziennie, jak inni arcykapłani, najpierw składać ofiary za własne grzechy, a potem za lud; uczynił to bowiem raz na zawsze, gdy ofiarował samego siebie. **lub: przymusu, konieczności* Tt 2,14
28. Prawo* bowiem ustanawia arcykapłanami ludzi mających słabość; ale słowo *złożonej* przysięgi, po *nadaniu* Prawa* – *ustanawia* Syna Bożego uczynionego doskonałym na wieki**. **por. Rz 2,12**; **dosł.: na wiek*

8 Główną* więc *myślą* tego, co jest mówione, *jest to,* że mamy takiego arcykapłana, który zasiadł po prawej stronie tronu Majestatu na niebiosach, Hbr 10,12;
**gr.: kefalaion - główna sprawa, najważniejsza rzecz* Kol 3,1
2. Jako sługa* świątyni i prawdziwego przybytku**, który wzniósł PAN, a nie człowiek.
gr.: leitourgos - por. Flp 2,25*;* Hbr 9,8; 10,21; 1Tm 3,15
***gr.: skenos - namiot, o Namiocie Zgromadzenia na pustyni*
3. Każdy bowiem arcykapłan ustanawiany jest do składania darów i ofiar. Dlatego też konieczne *jest,* aby i Ten miał co ofiarować.
4. Jeśliby bowiem prawdziwie był na ziemi, nie byłby kapłanem, gdyż są tu *już* kapłani, którzy według Prawa składają dary.
5. Służą oni obrazowi i cieniowi tego, co *jest* niebiańskie; Bóg tak ostrzegł* Mojżesza, gdy zamierzał dokończyć przybytek: Mówi bowiem – patrz, abyś uczynił wszystko według wzoru, jaki ci pokazano na górze. Lb 8,4;
gr.: chrematidzo - por. Mt 2,12 Dz 7,44; Hbr 10,1
6. Ale teraz przyjął On o tyle ważniejszą* służbę, *o ile* lepszego przymierza jest pośrednikiem, które prawnie** ustanowione jest na lepszych obietnicach. 1Tm 2,5; 2Kor 3,6
**gr.: diaforos - różne co do rodzaju - stąd: lepsze, doskonalsze*
***lub: sankcjonowane przez prawo, ustanowione prawem*
7. Bo gdyby to pierwsze było nienaganne, to nie szukano by miejsca na drugie.
8. Obwiniając* ich bowiem mówi: Oto nadchodzą dni, mówi PAN, gdy zawrę z domem Izraela i z domem Judy ostateczne** nowe przymierze, **lub: ganiąc* Jr 31,31-34; Hbr 10,16
***gr.: syntelo - doprowadzić do końca, wykonać, stać się*
9. Nie według przymierza, które uczyniłem z ich ojcami, w dniu, kiedy ująłem ich za rękę, aby wyprowadzić ich z ziemi egipskiej; gdyż oni nie wytrwali w moim przymierzu i ja ich zlekceważyłem, mówi PAN.
10. Bo takie jest przymierze, które ustanowię z domem Izraela w owych dniach, mówi PAN: Prawa* moje włożę w ich umysły i wypiszę je na ich sercach, i będę im Bogiem, a oni będą mi ludem. **por. Rz 2,12***
11. I nikt nie będzie uczył swojego bliźniego*, i nikt swojego brata, mówiąc: Poznaj PANA; wszyscy bowiem mnie poznają, od najmniejszego z nich, aż do największego z nich.
**lub: rodaka, sąsiada* Jr 24,7; 31,34; J 6,45
12. Bo miłosierny* będę dla ich nieprawości, a ich grzechów i bezprawia** nie wspomnę więcej***. **lub: życzliwy, łaskawy* Jr 33,8; Mi 7,19
***lub: nieprawości; ***nie zostaną przypomniane*
13. A gdy mówi „nowe", uznaje pierwsze za przestarzałe; *a to, co* jest uznane za przestarzałe i traci swoją ważność*, bliskie jest zaniku. **gr.: gerasko - starzeć się, wychodzić z użycia*

9 Wprawdzie więc i pierwsze *przymierze* miało przepisy o służbie *Bożej* i ziemskie* *miejsce* święte. **gr.: kosmikon - światowe*
2. Albowiem został wzniesiony pierwszy przybytek, który w *części* zwanej *miejscem* świętym miał świecznik, stół i chleby ofiarne*. **gr.: prothesis - por. 2Tym 3,10*** Wj 15,17; 25,8
3. A za drugą zasłoną przybytku *była część* zwana *Świętym* Świętych, Wj 26,31-33; Hbr 10,19
4. Mająca złotą kadzielnicę i Arkę Przymierza, całą przykrytą* złotem, w której był złoty dzban z manną, laska Aarona, która zakwitła i tablice przymierza. Pwt 10,5;
**lub: okryta, zawinięta* 2Krn 5,10; Obj 8,3
5. Nad nią natomiast *byli* cherubini chwały, którzy zacieniali przebłagalnię*, o których teraz nie ma potrzeby szczegółowo mówić.
**hebr.: kaporet - wieko Arki, miejsce miłosierdzia, tron lub ofiara przebłagania - gr.: hilasterion* Wj 25,17-21
6. Tak więc zostało to urządzone, że wprawdzie do pierwszej części przybytku wchodzą zawsze* kapłani pełniący służbę,
**gr.: dia pantos - przez cały (czas), o każdej porze, ciągle*
7. Lecz do drugiej, raz w roku jedynie arcy-

kapłan, i to nie bez krwi, którą ofiaruje za
samego siebie i za nieświadome* błędy ludu.
**lub: błędy niewiedzy, grzechy niewiedzy* Wj 30,10; Kpł 16,2
8. Przez to Duch Święty oznajmia, że nie
jest jeszcze ukazana droga do *Świętego* Świę-
tych, dopóki istnieje pierwszy przybytek,
9. Co jest przykładem teraźniejszego czasu,
w którym składane są dary i ofiary, nie mogą-
ce uczynić doskonałym w sumieniu tego,
który pełni służbę,
10. *Która polega* tylko na pokarmach i na-
pojach, i różnych obmywaniach, i przepisach
co do ciała, nałożonych aż do czasu naprawy.
11. Lecz Chrystus przyszedł jako arcyka-
płan przyszłych dóbr, *wszedł* przez większy
i doskonalszy przybytek, nie uczyniony ręką,
to jest *nienależący* do tego, co stworzone;
12. Ani przez krew kozłów i cieląt, ale przez
swoją własną krew, wszedł raz na zawsze do
Świętego Świętych, uzyskując* wieczne odku-
pienie. **lub: zdobył, osiągnął, znalazł* Hbr 10,4; Ps 49,8
13. Bo jeżeli krew wołów i kozłów, i popiół
jałówki przez pokropienie uświęcają nie-
czystych ku oczyszczeniu ciała,
14. O ileż bardziej krew Chrystusa, który
przez Ducha wiecznego samego siebie ofia-
rował bez skazy Bogu, oczyści wasze sumie-
nie od martwych uczynków, by służyć Bogu
żywemu? 1P 1,18; Obj 1,5; Pwt 33,27
15. Dlatego też jest pośrednikiem nowego
przymierza, aby *na skutek* śmierci, która na-
stąpiła dla odkupienia przestępstw popeł-
nionych za pierwszego przymierza, ci, którzy
są powołani*, wzięli obietnicę dziedzictwa
wiecznego. **lub: zaproszeni, wezwani* Rdz 48,21
16. Albowiem *tam,* gdzie *jest* przymierze,
ten, który je zawarł, musi uśmiercać *ofiarę.*
17. Bo przymierze* nabiera mocy po śmierci
złożonej *ofiary* tego, który je zawiera. Jeśli
ofiara żyje, *przymierze* nie obowiązuje.
**gr.: diatheke - etym. rozłożenie, rozporządzenie - stąd: układ, przymierze, zawierające akty woli i obietnic, testament*
18. Dlatego także pierwsze przymierze nie
jest poświęcone bez *przelania* krwi. J 14,27
19. Bo gdy Mojżesz ogłosił całemu ludowi
wszystkie przykazania Prawa, wziął krew
cieląt i kozłów z wodą, ze szkarłatną wełną,
z hizopem, pokropił też sam zwój i cały lud,
20. I powiedział: To jest krew przymierza,
które Bóg na korzyść was przykazał. Wj 24,8
21. I podobnie pokropił krwią przybytek
i wszystkie naczynia należące do służby
Bożej. Hbr 9,9; Kol 2,17; Łk 24,26
22. A według Prawa niemal wszystko jest
oczyszczane krwią i nie ma odpuszczenia*
grzechów bez rozlania krwi. **lub: uwolnienia*
23. Było więc prawdziwie konieczne, aby
obrazy tych *rzeczy, które są* w niebiosach by-
ły tak *właśnie* oczyszczane, a same *rzeczy*
niebiańskie, lepszymi ofiarami od tamtych.
24. Chrystus bowiem wszedł nie do uczynio-
nego ręką *Świętego* Świętych, które byłoby
odbiciem prawdziwego, lecz do samego nie-
ba, aby teraz być obecnym* w naszym imie-
niu przed obliczem Boga; Rz 8,34;
**dosł.: być widzianym, ukazać się* Mk 14,58; Ps 68,18
25. I nie po to, by wiele razy ofiarowywać
samego siebie, tak jak arcykapłan wchodzi
do *Świętego* Świętych co roku z cudzą krwią,
26. Bo inaczej musiałby wielokrotnie od za-
łożenia świata cierpieć, lecz teraz na końcu
wieków jest objawiony raz dla zmazania*
grzechu przez ofiarowanie samego siebie.
**gr.: athetesis - zniesienie, anulowanie* Hbr 7,27; 1P 3,18
27. A jak postanowiono ludziom raz umrzeć,
a potem sąd, Hi 14,5; Ps 89,48; Rz 5,12
28. Tak *i* Chrystus, raz będąc ofiarowany,
aby wziąć *na siebie* grzechy wielu, drugi raz,
już bez* żadnego *związku* z grzechem, zo-
stanie ukazany tym, którzy Go oczekują ku
zbawieniu. Mt 26,28; Rz 6,10; 1P 3,8; 1J 3,2; Obj 1,7
**gr.: choris - oddzielnie, bez, oprócz, bez żadnego, odrębnie*

10 Albowiem Prawo mając cień przy-
szłych dóbr, a nie sam obraz rzeczy,
nie może nigdy *przez* te same ofiary, które
co rok ustawicznie ofiarowują, uczynić do-
skonałymi* tych, którzy przystępują *do Boga.*
**gr.: teleioo - osiągnąć cel, uczynić doskonałym, dojrzałym*
2. Bo czyż nie zaprzestano by je ofiarowy-
wać, z powodu tego, *że ci, którzy* pełnią służ-
bę, będąc raz oczyszczeni, nie mieliby już
żadnej świadomości* grzechów. **lub: sumienia*
3. Jednak w samych tych ofiarach *jest* co
roku przypomnienie grzechów. Wj 30,10
4. Niemożliwe jest bowiem, aby krew wołów
i kozłów miała usuwać* *od kogoś* grzechy.
**lub: zabrać, odebrać, usunąć, porwać* Ps 50,8; Jr 6,20
5. Dlatego przychodząc na świat, mówi: Ofia-
ry i daru nie chciałeś, ale utworzyłeś* mi cia-
ło; **lub: przygotować, udoskonalić* Hbr 1,6; Ps 40,7-9

6. Nie znalazłeś upodobania* w całopaleniach i ofiarach za grzech. Ef 5,2;
**lub: nie sprawiły Ci przyjemności* Flp 4,18; Ml 1,10

7. Wtedy powiedziałem: Oto przychodzę, w nagłówku* zwoju napisano o mnie, abym czynił, Boże**, Twoją wolę. **dosł.: głowicy; **Hbr 1,8**

8. Najpierw* powiedział: Ofiary i daru, całopalenia i *ofiary* za grzech nie chciałeś, ani nie znalazłeś upodobania *w tym, co* zgodnie z Prawem jest ofiarowywane. Ps 40,7
**dosł.: wyżej - o ruchu w górę - tj. przy czytaniu zwoju*

9. Wtedy powiedział: Oto przychodzę czynić, Boże*, Twoją wolę. Znosi** więc pierwsze, aby ustanowić drugie. Hbr 7,18; 8,7; Rz 10,4
**por. Hbr 1,8*; **lub: zabiera, unieważnia, uchyla zarządzenie*

10. Dzięki* tej woli jesteśmy raz na zawsze uświęceni przez ofiarę ciała Jezusa Chrystusa. **lub: w tej, przez, za pomocą* Hbr 13,12; 1Kor 6,11

11. I wprawdzie każdy kapłan codziennie stawał pełniąc służbę* i przynosząc często te same ofiary, które nie mogą nigdy usunąć** grzechów. **gr.: leitourgeo - por. Flp 2,25***; **por. w. 9**

12. Ten natomiast, po złożeniu jednej ofiary za grzechy, na zawsze* zasiadł po prawicy** Boga, **lub: nieprzerwanie, ciągle* Dn 2,44; Mt 22,44;
***po prawej (stronie)* Dz 2,33; Rz 8,34; Kol 3,1

13. Oczekując odtąd, aż Jego nieprzyjaciele staną się podnóżkiem *dla* Jego stóp.

14. Jedną bowiem ofiarą na zawsze uczynił doskonałymi* tych, którzy są uświęcani**.
gr.: teleioo - por. Hbr 10,1*; **gr.: hagiadzo - por. Mt 6,9

15. A świadczy* nam *to* również i Duch Święty, przepowiedział** *to* bowiem w *słowach:*
**lub: poświadcza, składa świadectwo* Mt 15,7; Rz 11,27
***lub: powiedzieć wcześniej, wypowiedzieć proroctwo*

16. Oto przymierze, które ustanowię im* po tych dniach, mówi PAN: Włożę** Prawa moje do ich serc i wypiszę je w ich umysłach,
**lub: wobec nich; **dosł.: dam* Jr 31,3

17. A ich grzechy i ich bezprawie nie będą mi więcej przypominane*. Jr 31,33;
**lub: nie wspomnę ich* Iz 43,25; Ps 119,16

18. A gdzie jest od nich wyzwolenie*, tam nie *ma* już ofiary za grzech.
**gr.: afesis - uwolnienie, wypuszczenie, odpuszczenie, darowanie*

19. Mając więc, bracia, ufną odwagę*, aby przez krew** Jezusa wejść do *świętego* Świętych***, **lub: śmiałość, swobodę; **we krwi* Hbr 4,16;
****dosł.: do tych świętych - l.mn. - gr.: ton hagion* Hbr 9,8.24

20. Drogą nową i żywą, którą nam poświęcił* przez zasłonę, to jest przez Jego ciało,
**gr.: enkainidzo - odnowił, na nowo utworzył* 1P 3,18; J 14,6

21. I wielkiego kapłana nad domem Boga,
Ef 2,19; 1Tm 3,15; 1Kor 3,9

22. Zbliżajmy się ze szczerym* sercem, w pełni wiary, mając serca oczyszczone** od złego sumienia i ciało obmyte wodą czystą.
**dosł.: prawdziwym, bez fałszu; **pokropione (krwią)* J 15,3

23. Zachowujmy* wyznanie niewzruszonej** nadziei, bo godny zaufania*** jest Ten, który obiecał, **lub: utrzymać, zatrzymać, posiąść* Ef 5,26;
***lub: niechwiejącej się; ***wierny* Tt 3,5

24. I przypatrujmy* się jedni drugim, aby pobudzać się do miłości i dobrych czynów,
**lub: skupić wzrok lub umysł na czymś* 2Kor 9,2; Ef 2,10

25. Nie porzucając* naszych wspólnych zgromadzeń, jak to u niektórych jest w zwyczaju, ale zachęcajmy się; i to tym bardziej, im *wyraźniej* widzicie, że zbliża się ten dzień.
**gr.: enkataleipo - porzucić, pozostawić w potrzebie, opuścić*

26. Bo *jeśli* po otrzymaniu dogłębnego poznania prawdy, dobrowolnie* grzeszymy, nie pozostaje** już *żadna* ofiara za grzechy,
**lub: chętnie; w odróż. od grzechów bezwiednych - por. Hbr 9,7* **dosł.: jest pozostawiona, opuszczona, porzucona, nie ma już (innej?) - tj. pochodzącej z Prawa Mojżesza?* Lb 15,30

27. Ale tylko jakieś *pełne* bojaźni oczekiwanie sądu i żaru ognia, który ma strawić przeciwników*. **gr.: hypenantios - stawiać opór*

28. Kto odrzuca Prawo Mojżesza, ten bez miłosierdzia umiera *na podstawie zeznania* dwóch lub trzech świadków. Pwt 17,6; 2Kor 13,1

29. Jak się *wam* wydaje, na ile gorszą karę zasługuje ten, kto Syna Bożego podeptał, a krew przymierza, przez którą został uświęcony, uznał za pospolitą i znieważył* Ducha łaski? **lub: lżyć, okazywać zuchwałość wobec kogoś*

30. Znamy bowiem Tego, który powiedział: Pomsta do mnie należy, ja odpłacę, mówi PAN; i ponownie: PAN sądzić będzie swój lud. Pwt 32,35; Rz 12,19; Ps 135,14

31. Straszna *to rzecz* wpaść* w ręce Boga żywego. **gr.: empipto - dostać się pod czyjąś władzę*

32. Przypomnijcie też sobie wcześniejsze dni, w których zostaliście oświeceni*, *jak* wielki bój** przetrwaliście *z* utrapieniem***,
**gr.: fotidzo - dawać światło, świecić, dawać zrozumienie **gr.: athleis - walka, zmaganie, bój, ciężka próba, zabieganie ***gr.: pathema - znosić coś, utrapienie, cierpienie* Flp 3,16

33. Czy to, gdy byliście wystawieni na publiczne zniewagi i utrapienia, czy to jako współtowarzysze tych, z którymi tak się obchodzono.

34. Albowiem współczuliście więzom moim, a grabież swojego mienia przyjęliście z ra-

dością, wiedząc, że macie w sobie majętność w niebiosach, lepszą i trwałą. Mt 10,32
35. Dlatego nie odrzucajcie swojej ufnej odwagi*, która ma wielką zapłatę. Ps 19,11;
**lub: śmiałość, swoboda* Hbr 3,16; 10,19
36. Albowiem wytrwałości wam potrzeba, abyście, gdy wypełnicie wolę Bożą, otrzymali obietnicę*. Mk 3,35; Ef 6,6; 1Tes 4,3
**lub: odebrali (spełnienie) obietnicy - gr.: komidzo*
37. Bo jeszcze *tylko* krótka chwila, *bardzo* krótka, *a Ten,* który ma przyjść, przyjdzie i nie będzie zwlekać. Ha 2,3
38. A sprawiedliwy będzie żyć z wiary; a jeśli się cofnie*, moja dusza nie będzie miała w nim upodobania. Ha 2,4; Rz 1,17; Ga 3,11
**gr.: hypostello - wycofać się, być bojaźliwym, opuścić, uzdrygać się*
39. Lecz my nie jesteśmy *z tych, którzy się* cofają ku* zgubie, ale *z tych, którzy* wierzą dla* zachowania** duszy. Ps 44,18; Hbr 6,6
**gr.: eis - ku, na; **lub: ocaleniu, pozyskaniu - domyśl. na własność*

11 Wiara więc jest istotą* tego, w czym pokładamy nadzieję, przekonaniem** o rzeczach, których nie widzimy;
**gr.: hypostatis - dosł. coś położone pod, fundament, pewność, istota lub natura rzeczy, przekonanie; **dowód, argument*
2. Przez nią przodkowie* otrzymali *chlubne* świadectwo. **gr.: presbyteros - starszy, tu: jako przodek*
3. Przez wiarę rozumiemy, że światy* są utworzone** słowem*** Boga, *z tego, co* niewidzialne**** stało się *to, co* widzialne*****.
**gr.: aion - wiek, epoka, odcinek czasu, świat, wieczność*
***gr.: katartidzo - sprawić, ukończyć, uporządkować, naprawić*
****gr.: rhema - słowo wypowiedziane; **** tu: w l.mn.* J 1,1-3
4. Przez wiarę Abel złożył Bogu lepszą ofiarę niż Kain, przez nią otrzymał świadectwo, że jest sprawiedliwy; Bóg bowiem składa świadectwo nad jego darami*, i przez nią** po śmierci jeszcze mówi. Rdz 4,3
**lub: dary ofiarowane Bogu jako wyraz czci; **tj. przez wiarę*
5. Przez wiarę został przeniesiony* Henoch, by nie zobaczył śmierci; i nie został znaleziony, dlatego że Bóg go przeniósł; a przed jego przeniesieniem otrzymał świadectwo, że bardzo podobał się Bogu. Rdz 5,24; 1Tes 4,1
**gr.: matatithemi - przenieść, przejść ponad, przestawić*
6. A bez wiary nie można spodobać* się *Bogu;* ten bowiem, kto zbliża się do Boga, musi uwierzyć, że *On* jest, i że wynagradza tych, którzy Go szukają. **gr.: euaresteo - por. 2Kor 5,9*****
7. Przez wiarę Noe został ostrzeżony* *przez Boga* o tym, czego jeszcze nie widziano; przejęty czcią** zbudował arkę dla ocalenia swojego domu, przez nią wydał wyrok na świat i stał się dziedzicem sprawiedliwości, która jest z wiary. Rdz 5,29; Ez 14,14; 2P 2,5
w gr. słowo określ. ponadnaturalną inspirację - por. Mt 2,12
***gr.: eulabeomai - postępować ostrożnie, darzyć czcią, bać się*
8. Przez wiarę Abraham okazał posłuszeństwo wezwaniu*, aby pójść do miejsca, które miał obejmować w dziedzictwo, i wyszedł, nie wiedząc, dokąd idzie. Rdz 12,1.4-5.17; 17,8
**gr.: kaleo - wołać, wołać głośno, nosić imię lub tytuł, zapraszać*
9. Przez wiarę mieszkał w ziemi obiecanej jak *w ziemi* obcej, mieszkając w namiotach z Izaakiem i z Jakubem, współdziedzicami tej samej obietnicy,
10. Bo oczekiwał miasta mającego fundamenty, którego architektem i budowniczym *jest* Bóg. Hbr 12,22; 13,14
11. Przez wiarę, także sama Sara otrzymała moc poczęcia* i urodziła mimo podeszłego wieku, skoro uznała za godnego zaufania** Tego, który *to* obiecał. Rdz 21,1
dosł.: przyjęcia nasienia; **lub: za wiernego - por. Kol 1,2
12. I dlatego też z jednego *człowieka*, i to obumarłego, zostało zrodzone *potomstwo tak* liczne jak gwiazdy na niebie, i jakby piasek niezliczony na brzegu morza.
13. Ci wszyscy poumierali w wierze, nie otrzymując *złożonych* obietnic, ale widząc je z daleka, zaufali* *im,* i witali je, i wyznawali, że są obcymi i przychodniami** na ziemi.
**lub: zostali przekonani; **obcokrajowcami* Ps 119,19; 1P 1,17
14. Bo *ci, którzy* w ten sposób mówią, okazują, że poszukują ojczyzny*. 2Kor 5,1-7
**gr.: patris - kraj ojczysty, miejsce zamieszkania lub urodz.*
15. A gdyby prawdziwie myśleli o tej, z której wyszli, mieliby czas powrócić.
16. Teraz natomiast pragną* *oni* lepszej, to jest niebiańskiej; dlatego też Bóg nie wstydzi się ich, *gdy* jest wzywany** jako ich Bóg, bo przygotował im miasto. **lub: sięgają po*
***gr.: epikaleomai - przywoływać do siebie, wzywać, wołać*
17. Przez wiarę Abraham, gdy był poddany próbie*, przynosił na ofiarę Izaaka, i ofiarowywał jednorodzonego, *on, który* otrzymał obietnicę, J 2,21; 3,16; Rdz 22,1
**gr.: peiradzo - być doświadczanym, kuszonym, wypróbowanym*
18. Do którego powiedziano: W Izaaku nazwane będzie twoje potomstwo*; Rdz 17,19;
**dosł.: nasienie - l.poj.* Rdz 21,12; Rz 9,7
19. Licząc*, że Bóg *jest* mocny wzbudzać

i z martwych; skąd go też na podobieństwo *zmartwychwstania* otrzymał**. Mt 9,28;
**lub: zaliczyć na czyjś rachunek, brać pod uwagę, uwzględniać, rozważać w środku; **odebrał* Rz 4,17; Ef 3,20

20. Przez wiarę *w to, co* ma nastąpić, pobłogosławił Izaak Jakuba i Ezawa. Rdz 27,27

21. Przez wiarę Jakub, gdy umierał, pobłogosławił każdego z synów Józefa i oddał pokłon* *oparty* o kraniec** swojej laski.
lub: oddał cześć - gr.: proskyneo - Mt 2,2* Rdz 25,11; 47,31; 48,15
***lub: przed skrajem jego (Józefa?) laski; ... na końcu swojej laski*

22. Przez wiarę Józef, *gdy* umierał, wspomniał o wyjściu synów Izraela i dał polecenie dotyczące swoich kości. Rdz 50,24

23. Przez wiarę Mojżesz po urodzeniu był przez trzy miesiące ukrywany przez swoich rodziców, ponieważ zobaczyli to śliczne dziecię i nie ulękli się rozkazu króla. Wj 2,1-10

24. Przez wiarę Mojżesz, gdy stał się dorosłym, nie zgodził się być nazywanym synem córki faraona,

25. Wybierając dla siebie raczej cierpienie* z ludem Bożym, niż *by* mieć chwilową przyjemność** z grzechu, Ps 84,10; Mt 13,21; Rz 8,17
**lub: złe traktowanie, uspólną niedolę; **korzyść, wykorzystanie*

26. Uznając hańbę Pomazańca za większe bogactwo niż skarby Egiptu; patrzył* bowiem na zapłatę. **lub: kierował swój wzrok - por. Hbr 12,2**

27. Przez wiarę opuścił Egipt, nie lękając się gniewu* króla; bo wytrwał *w tym co* niewidzialne, *tak* jakby *to* widział. **lub: szału*

28. Przez wiarę uczynił Paschę i przelanie krwi, *aby ten,* który wytracał* pierworodnych, nie dotknął ich. **dosł.: wytraca* Wj 12,21

29. Przez wiarę przeszli przez Morze Czerwone jak po suchej *ziemi,* a gdy Egipcjanie podjęli tę próbę, zostali pochłonięci.

30. Przez wiarę runęły mury Jerycha okrążane przez siedem dni. Joz 6,12

31. Przez wiarę nierządnica Rahab nie zginęła razem z tymi, którzy byli nieposłuszni, bo w pokoju przyjęła zwiadowców. Joz 2,1

32. I co jeszcze miałbym powiedzieć? Zabrakłoby mi czasu, gdybym miał opowiadać o Gedeonie i *o* Baraku, także *o* Samsonie i *o* Jeftem, i *o* Dawidzie, jak i *o* Samuelu i *o* prorokach, Sdz 6,11

33. Którzy przez wiarę podbili* królestwa, zaprowadzili** sprawiedliwość, dostąpili *spełnienia* obietnic, zamknęli paszcze lwom,
**lub: zwyciężyli w walce; **dosł.: pracować, wykonywać* 2Sm 5,4

34. Ugasili moc ognia, uszli ostrza miecza, umocnieni powstawali z niemocy, byli mężni* na wojnie, zmusili obce wojska** do odwrotu. **gr.: ischyros - silny, potężny, stanowczy* Hi 42,10;
***lub: wojsko w szyku bojowym, obóz* Ps 6,8; Iz 43,2

35. Kobiety otrzymywały swoich umarłych wskrzeszonych; inni natomiast byli zamęczeni* nie przyjmując uwolnienia**, aby lepszego dostąpić zmartwychwstania. Łk 7,12;
**lub: torturować na kole jako narzędziu kary* 1Krl 17,22;
***lub: wolność przez wykupienie* 2Krl 4,35

36. Drudzy natomiast doświadczyli zniewag* i biczowania, a do tego kajdan i więzienia;
**lub: wyśmiewanie, szydzenie, drwina, zniewaga*

37. Byli ukamienowani, przerzynani piłą, doświadczeni, umierając mordowani mieczem, błąkali się w owczych i kozich skórach, *znosząc* niedostatek, ucisk *i* krzywdę.

38. *Ci,* których świat nie był godny, tułali się po pustyniach i górach, i jaskiniach, i po rozpadlinach ziemi. 1Sm 23,15; 24,1

39. A ci wszyscy, *mimo że* przez wiarę zostali poświadczeni*, nie odebrali *spełnienia* obietnicy, **gr.: martyreo - por. 1J 5,6** 1Krl 18,4

40. Bóg *bowiem* odnośnie nas przewidział coś lepszego, aby *oni* bez nas nie zostali doprowadzeni do doskonałości*. Hbr 7,19; Kol 1,28
**gr.: teleioo - osiągnąć cel, uczynić doskonałym, dojrzałym*

12 Dlatego i my, mając wokół siebie tak wielki obłok świadków, zrzućmy z siebie wszelki ciężar i grzech, który nas mocno oplata*, z wytrwałością biegnijmy w wyznaczonym** nam boju***, Łk 9,62; 1J 2,15; 1Kor 9,24
**lub: krępuje - o długiej szacie utrudniającej bieg*
***dosł.: położonym przed nami; ***gr.: agon - walka, zmaganie*

2. Patrząc uważnie* na Jezusa, który jest początkiem** i końcem*** naszej wiary, który w miejsce leżącej przed Nim radości wycierpiał krzyż, znosząc *jego* hańbę, i zasiadł po prawicy tronu Boga. Hbr 7,9; Flp 1,6
**gr.: aforao - mieć skupiony wzrok, wypatrując z daleka*
***gr.: archegos - źródło, przywódca; ***sprawiający dojrzałość*

3. Rozważcie* bowiem, *jakim jest* Ten, który wycierpiał od grzeszników przeciwko sobie tak *wielki* sprzeciw**, abyście zmęczeni, nie osłabli na duszy. Hbr 3,1; Ga 6,9; 2Tes 3,13
**lub: porównajcie; **gr.: antilogia - spór, bunt, kontrowersje*

4. Wy nie opieraliście* się jeszcze aż do krwi, walcząc** przeciwko grzechowi,
**gr.: antikathistemi - rozmieścić armię w szyku bojowym, dawać odpór, przeciwstawiać się, umieścić naprzeciwko*
***gr.: antagonidzomai - zmagać się, walczyć z przeciwka*

5. I całkowicie zapomnieliście o zachęcie, którą zwraca* się do was jak *do* synów: Synu mój, nie lekceważ karcenia** PANA, i nie bądź osłabiony, gdy PAN ciebie napomina***;
**lub: jest wykładana; **gr.: paideia - dyscyplina, wychowanie, pouczanie; ***gr.: elencho - zawstydzać, przekonywać, dowodzić, wykazać błąd za pomocą argumentów* Prz 3,11; 2Kor 4,8

6. Kogo bowiem PAN miłuje, tego karci*, natomiast chłoszcze** każdego syna, którego przyjmuje. **gr.: paideuo - wychowywać, karcić, ćwiczyć*
***gr.: mastigoo - karać, chłostać, biczować, smagać* 2Sm 7,14

7. Jeżeli znosicie karcenie, to Bóg ofiarowuje się wam jako synom; jakim bowiem jest syn, którego ojciec nie wychowuje*? **por. w. 6**

8. A jeśli jesteście bez karcenia*, które jest udziałem wszystkich, to jesteście dziećmi *z* nieprawego** *łoża*, a nie synami.
gr.: paideia - por. w. 5; **gr.: nothos - z nieprawego łoża, bękart, ur. ze związku z nałożnicą lub niewolnicą*

9. Ponadto, mieliśmy naszych ojców według ciała, którzy nas karcili, i szanowaliśmy ich. Czyż nie mamy być daleko bardziej poddani* Ojcu duchów, by żyć? Ps 68,5; Ef 4,6; Jk 1,17
**gr.: hypotasso - uległy, posłuszny, podporządkowany władzy*

10. Tamci bowiem wychowywali* nas przez krótki czas według swojego uznania; Ten natomiast, dla naszej korzyści, abyśmy byli uczestnikami Jego świętości. **por. w. 6**

11. Wprawdzie wszelkie karcenie w danej chwili nie wydaje się radosne, lecz sprawia smutek; ale potem przynosi *pełen* pokoju owoc sprawiedliwości tym, którzy są przez nie wyćwiczeni. Jk 3,18

12. Dlatego wyprostujcie opuszczone ręce i wyczerpane kolana, Iz 35,3

13. I czyńcie proste ścieżki waszymi nogami, aby to, co chrome nie zboczyło*, ale raczej zostało uzdrowione. Prz 4,26; 1Tes 5,14
**gr.: ektrepo - zejść z drogi, być skierowanym w bok*

14. Zabiegajcie* *o* pokój ze wszystkimi i o uświęcenie, bez którego nikt nie zobaczy Pana.
gr.: dioko - por. 1P 3,11 Ps 34,14; Rz 12,18

15. Przyglądajcie* się uważnie, aby ktoś nie pozostał z dala** od łaski Bożej, aby jakiś korzeń gorzkości rosnący w górę nie wywołał niepokoju, i żeby przez to nie pokalało się wielu, **gr.: episkopeo - nadzorując, bacząc, przyglądając się uważnie; **gr.: hysztereo - spóźnić się, mieć braki - por. Hbr 4,1**

16. Aby ktoś nie był rozpustny* i bezbożny jak Ezaw, który za jedną potrawę oddał swoje pierworództwo. Rdz 25,31
**gr.: pornos - rozpustnik, lubieżnik, wszetecznik, rozwiązły*

17. Wiecie bowiem, że potem, gdy chciał odziedziczyć błogosławieństwo, został odrzucony*, bowiem nie znalazł sposobu zmiany** *swojego* położenia***, chociaż ze łzami go poszukiwał. **lub: uznany za nienadającego się - Mt 21,42* **gr.: metanoia - zmiana myślenia - 2P 3,9**; ***dosł.: miejsca*

18. Wy bowiem nie zbliżyliście się do góry dającej się dotknąć i płonącej ogniem, ani do mroku, ani do ciemności, ani do burzy,

19. Ani do dźwięku* trąby, ani do głosu** słów, *tak że ci,* którzy to usłyszeli, prosili, aby więcej nie kierowano do nich *ani* słowa;
**gr.: echos - dźwięk, brzmienie; **gr.: fonos - głos, dźwięk*

20. Nie mogli bowiem znieść nakazu: A jeśli zwierzę dotknęłoby góry, będzie ukamienowane albo przebite oszczepem. Wj 19,16

21. A tak straszne było to, co zostało *im* ukazane, że Mojżesz powiedział: Jestem przepełniony bojaźnią i drżę. Ps 48,1-14; 50,3

22. Ale *wy* przystąpiliście do góry Syjon i do miasta Boga żywego, do niebiańskiego Jeruzalem i do dziesiątek* tysięcy aniołów,
**gr.: myrias - (miriada) dziesięć tysięcy, niezliczony tłum, rzesze*

23. Do uroczystego zgromadzenia i do wywołanych* pierworodnych, którzy są zapisani w niebiosach, i do Boga, sędziego wszystkich, i do duchów sprawiedliwych, uczynionych doskonałymi**, Ps 89,7; Dz 28,8
**gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, zebranie publiczne*
***gr.: teleioo - osiągnąć cel, uczynić doskonałym, dojrzałym*

24. I do pośrednika nowego przymierza, Jezusa, i do krwi pokropienia, *która* przemawia potężniej* od *krwi* Abla.
**gr.: kreitton - silniejszy, potężniejszy, mający przewagę, znaczniejszy, lepszy, doskonalszy* Hbr 7,22; 8,6; 9,15

25. Patrzcie, abyście nie odwracali* się od Tego, który mówi; bo jeśli tamci, po tym jak odwrócili się od Tego, który przemawiał na ziemi, nie uszli *kary,* tym bardziej** my, *gdy* odwracamy się od Tego, który przemawia*** z niebios. **gr.: paraiteomai - odrzucać, odsuwać, odmawiać*
***domyślnie - nie ujdziemy kary; ***gr.: chrematidzo - Mt 2,12**

26. *Ten,* którego głos wówczas wstrząsnął* ziemią, teraz natomiast obiecał, mówiąc: Ja jeszcze raz poruszę nie tylko ziemią, ale i niebem. Ps 114,6; Wj 19,18
**gr.: saleuo - wzburzyć, chwiać, wytrącić, zrzucić*

27. Więc to „jeszcze raz" oznajmia, *że* te *rzeczy* które są wstrząsane, *podlegają* przemieszczeniu*, jako stworzone; aby pozostały te, które nie są wstrząśnięte. Ps 102,26
**gr.: metathesis - przeniesienie czegoś na inne miejsce, deportacja*

28. Dlatego przyjmując królestwo niewzruszone, obyśmy mieli łaskę* przez którą służylibyśmy** w sposób miły Bogu: z szacunkiem*** i czcią****. Iz 9,7; Mt 25,34; 1P 4,4-5

**gr.: charis - niezasłużona życzliwość, wdzięczność, łaska*
***tryb przypusz. możliwe też - służmy; ***lub: godnością, respektem, skromnością; ****gr.: eulabeia - cześć, pobożność, lęk*

29. Albowiem nasz Bóg jest ogniem trawiącym*. **lub: pochłaniającym* Wj 24,17; Lb 11,1; Ps 50,3

13 Miłość* braterska niech trwa**.
**gr.: filadelfia - miłość braterska; **lub: pozostaje*

2. Gościnności* nie zapominajcie, bo z powodu niej**, niektórym uszło uwadze***, że gościli aniołów. ***lub: przez tę* Kpł 19,34; Mt 25,35;
**gr.: filoksenia - miłość względem obcych, gościnność* Rz 12,13
****gr.: lanthano - być nieświadomym, nie wiedzieć, być ukrytym*

3. Pamiętajcie o więźniach, jakbyście razem z nimi *byli* uwięzieni, o krzywdzonych, jako że sami jesteście w ciele.

4. Małżeństwo *jest godne* czci u wszystkich, a łoże nieskalane*, natomiast nierządników i cudzołożników będzie sądził Bóg. Prz 5,15;
**gr.: amiantos - bez skazy, niezbrukany, nieskalany* Obj 21,8

5. Sposób *waszego życia* niech będzie wolny od miłości pieniądza*. Bądźcie zadowoleni z tego co macie**, bo sam powiedział: Z pewnością*** nie porzucę cię ani na pewno*** cię nie opuszczę; Iz 41,17; Jr 6,13; 1Tm 6,9

**gr.: afilargyros - niemiłujący (srebra) pieniędzy, niechciwy*
***lub: którym wystarcza to, co obecnie (macie); ***por. Mt 5,20**

6. Tak więc śmiało mówimy: PAN jest moim pomocnikiem, nie będę się lękał; co uczyni mi człowiek? Ps 56,12; 118,6

7. Pamiętajcie o swoich przewodnikach*, którzy wam głosili Słowo Boże; a patrząc na koniec ich życia**, naśladujcie ich wiarę.
**dosł.: stających na czele, prowadzących* w. 17; Dz 14,23;
***lub: rozważając rezultat ich postępowania* 1Tes 5,12

8. Jezus Chrystus wczoraj i dziś, ten sam i na wieki. Ps 90,2; 102,27; J 8,56

9. Nie dawajcie się unosić* różnym i obcym naukom, bo dobrze jest umacniać serca łaską, a nie pokarmami, które nie przyniosły korzyści tym, którzy *tak* postępowali**.
**dosł.: nosić tu i tam, obnosić się* Rz 16,18; Ef 4,14; 1Tm 4,1
gr.: peripateo - obracać się - metafora sposobu życia - Rz 6,4

10. Mamy ołtarz, z którego nie mają prawa zjeść ci, którzy służą* przybytkowi**. Rz 12,1
**gr.: latreuo - służyć publicznie, piastować urząd publiczny*
***gr.: skene - namiot, szałas, przybytek, tu: o świątyni*

11. Albowiem ciała tych zwierząt, których krew arcykapłan wnosi za grzech do *świętego* Świętych, są palone poza obozem.

12. Dlatego i Jezus, aby poświęcić lud swoją własną krwią, cierpiał poza bramą. Hbr 9,14

13. Wychodźmy więc do Niego poza obóz, niosąc Jego hańbę*. Mt 16,24; 1P 4,4; 1Kor 4,10
**gr.: oneidismos - znieważa, obelga, hańba, urąganie*

14. Nie mamy tu bowiem miasta trwałego, ale *tego, które* ma nadejść, szukamy*.
**gr.: epidzeteo - usilnie pragnąć, domagać się głośno, szukać*

15. Przez Niego więc nieustannie składamy Bogu ofiarę chwały*, to jest owoc warg wyznających Jego imię. Ps 51,17.19; 107,22; Oz 14,2
**gr.: ainesis - dziękczynienie, uwielbienie, ofiara dziękczynna*

16. Nie zapominajcie więc o dobroczynności i o pomocy wzajemnej*, z takich bowiem ofiar Bóg jest bardzo zadowolony**. Ga 6,6;
**lub: wspólnota, współudział; **ma upodobanie* Flp 4,14

17. Bądźcie posłuszni swoim przewodnikom i bądźcie im ulegli, oni bowiem czuwają* nad waszymi duszami i zdadzą z tego** sprawę***. Niech to czynią z radością, nie wzdychając; bo to nie byłoby korzystne dla was.
**lub: trwać bez snu; **domyśl.: czuwania* w. 7; 1P 2,13;
****dosł.: słowo, rachunek* Dz 20,28; 1P 5,2; 1Kor 16,16

18. Módlcie się za nas; albowiem jesteśmy przekonani, że mamy dobre* sumienie, bo chcemy we wszystkim dobrze postępować.
**gr.: kalos - piękne, szlachetne* 2Kor 1,12; 1Tm 1,5; 1P 3,16

19. A tym bardziej zachęcam, byście to uczynili, abym został szybciej wam przywrócony.

20. A Bóg pokoju, Ten, który przez krew wiecznego przymierza wyprowadził* z martwych wielkiego pasterza owiec, Pana naszego Jezusa, Iz 53,3; 63,11; 1P 2,25; Mk 14,27; J 10,14
**gr.: anago - wyprowadzić w górę, gdzieś wyżej, wyruszyć*

21. Oby was uczynił doskonałymi* w każdym dobrym dziele, by pełnić Jego wolę, uczyniwszy w was to, co jest przyjemne przed Jego *obliczem,* przez Jezusa Chrystusa, któremu chwała na wieki wieków. Amen.
gr.: katartidzo - wyposażony, sprawny, doskonały - 2Kor 13,11

22. A proszę* was, bracia, znoście *cierpliwie* to słowo zachęty**; bowiem napisałem do was krótko. **lub: wzywam, zachęcam*
***gr.: paraklesis - zachęta, wezwanie, poruszająca mowa*

23. Wiedzcie, że brat *nasz* Tymoteusz został uwolniony*, z nim**, jeśliby przyszedł szybciej***, ujrzę was. ***dosł.: którym* Dz 16,1; Rz 16,21
**gr.: apolyo - rozwiązać, uwolnić, opuścić; ***gr.: tachion - szybciej*

24. Pozdrówcie wszystkich swoich przewodników* i wszystkich świętych**. Pozdrawiają was ci, *którzy są* z Italii. **por: w. 7** Rz 16,1
***gr.: hagios - oddzielony od (świata), poświęcony dla (Boga)*

25. Łaska z wami wszystkimi. Amen.

List apostoła Jakuba

1 Jakub, sługa* Boga i Pana Jezusa Chrystusa, do dwunastu pokoleń**, które są w rozproszeniu. Pozdrowienie. Mt 10,3; **lub: niewolnik; **plemion* Rz 1,1; Jud 1,1

2. Uznaliście, bracia moi, za pełną radość, gdy wpadliście w rozmaite doświadczenia*, **gr.: peirasmos - próba, doświadczenie, pokusa* 2Kor 4,17

3. Wiedząc, że wypróbowanie* waszej wiary sprawia wytrwałość**; Rz 5,3; Kol 1,11 **gr.: dokimion - wykazywanie, próbowanie, sprawdzian **gr.: hypomone - wytrwałość, hart ducha, odpor. na przeciwności*

4. A wytrwałość niech prowadzi do dzieła doskonałego*, abyście byli dojrzali* i w pełni wyposażeni, w niczym nie odczuwający braków. **gr.: teleios - doskonały, w pełni rozwinięty, dojrzały, nie mający braków* Ps 37,7; Mt 5,48; Flp 3,12

5. A jeśli ktoś z was odczuwa brak* mądrości, niech prosi Boga, który daje ją wszystkim szczodrze** i bez wyrzutów, a będzie mu dana. **gr.: leipo z genitivem - odczuwać brak* Wj 31,3; ***lub: szczerze, prostolinijnie* Prz 2,3.6; Jk 3,17

6. Jednak niech prosi z wiarą, nie wątpiąc; kto bowiem wątpi, przypomina falę morską, gnaną i miotaną tu i tam przez wiatr.

7. Niech taki człowiek nie myśli, że otrzyma coś od PANA;

8. Mąż o rozdwojonej duszy*, niestały na wszystkich swoich drogach. **tj. wewnętrznie rozdwojony - por. Jk 4,8** 1Krl 18,21; Mt 6,24

9. A niech uniżony* brat chlubi** się w swoim wywyższeniu, **lub: pokorny, nisko urodzony; **gr.: kauchema -Flp 1,26** Jk 2,5; Rz 12,16

10. Bogaty natomiast w swoim uniżeniu*; że jak kwiat trawy przeminie. **lub: poniżeniu*

11. Albowiem wzeszło paląc słońce i wysuszyło trawę, a kwiat jej opadł, i zginęło piękno jego oblicza; tak i bogaty zwiędnie na swoich drogach. Mk 4,6; 1Kor 7,31; Jk 5,1

12. Błogosławiony* mąż, który znosi próbę; który został** wypróbowany***, gdyż otrzyma wieniec życia, który obiecał PAN**** tym, którzy Go miłują. **lub: szczęśliwy **dosł.: stał się; ***lub: doświadczony; ****Pan - 1Kor 16,22 vs Jk 2,5* 2Tm 2,5; Obj 2,10

13. Niech nikt, gdy jest poddawany pokusie*, nie mówi: Przez Boga jestem kuszony*; bo Bóg nie jest podatny na kuszenie** *ze strony* zła ani sam nikogo nie kusi*; **gr.: peiradzo - poddawać próbie, kusić, doświadczać kogoś; **być niepróbowalnym (dot. Boga)* Wj 17,7; Pwt 6,16; 1Kor 10,13

14. Ale każdy jest kuszony przez własne pożądliwości*, które go pociągają i nęcą**. **gr.: epithymeo - usilne pragnienia - por. Jk 4,2* **dosł.: być łowionym na przynętę* Rdz 6,5; Jr 17,9

15. Potem, gdy pożądliwość pocznie*, rodzi** grzech, a gdy grzech dojrzeje***, rodzi śmierć. **gr.: syllambano - zajść w ciążę, chwycić coś razem, pochwycić **gr.: tikto - wydać na świat, rodzić, owocować; ***lub: wydorośleje*

16. Nie dawajcie się zwodzić*, moi umiłowani bracia! **lub: wprowadzić w błąd - gr.: planao - Mt 18,12**

17. Wszelki dobry podarunek i wszelki dar doskonały zstępuje z góry od Ojca świateł, u którego nie istnieje zmienność lub cień poruszenia*. **myśl odwołująca się do zmienności zjawisk astronomicznych* Hbr 12,9; Mt 7,11; J 4,10

18. Gdy zechciał, zrodził* nas Słowem Prawdy, abyśmy byli niejako pierwociną Jego stworzeń. **gr.: apokyeo - wydać na świat, zrodzić* 2Tm 2,15

19. A tak, bracia moi umiłowani, niech każdy człowiek będzie skory* do słuchania, nieskory** do mówienia, nieskory** do gniewu***, **dosł.: szybki - gr.: tachys; **dosł.: powolny ***gr.: orge - złość, gniew, oburzenie, złość poprzez karę* Iz 63,17; Rz 9,19

20. Bo gniew męża nie wykonuje* sprawiedliwości Boga. **gr.: katergadzomai - por. Rz 7,15**

21. Dlatego odrzućcie* wszelką plugawość i obfitość złości, przyjmijcie z łagodnością wszczepione w was Słowo, które jest w stanie** zbawić wasze dusze. **lub: odłożywszy; **gr.: dynamai - mieć moc, być silnym* 1P 1,9; 3,20; Dz 10,33

22. A stawajcie się wykonawcami* Słowa, a nie tylko słuchaczami, oszukującymi samych siebie. **gr.: poietes - wykonawca, twórca, sprawca, poeta*

23. Albowiem jeśli ktoś jest słuchaczem Słowa, a nie wykonawcą, ten podobny jest do człowieka, który przygląda się w zwierciadle swojemu naturalnemu* obliczu; **gr.: genesis - por. Jk 3,6** Mt 7,21; Łk 11,28; 1J 2,3

24. Bo przyjrzał się sobie i odszedł, i natychmiast zapomniał jakim* był. **lub: jaki* Ez 33,31

25. Ale kto wejrzał w doskonałe Prawo wolności i trwa *w nim,* ten nie jest słuchaczem zapominającym, lecz wykonawcą dzieła, ten będzie błogosławiony w swoim działaniu.
26. Jeśli ktoś pośród was uważa, że jest pobożny*, a nie powściąga** swojego języka, lecz oszukuje swoje serce, tego pobożność jest próżna. **gr.: threskos - bogobojny, oddający cześć Bogu, drżący, religijny; **por. Jk 3,2**** Ps 32,9; 39,2; 141,3
27. Czystą i nieskalaną pobożnością* przed Bogiem i Ojcem jest to: troszczyć** się o sieroty i wdowy w ich ucisku, i strzec*** siebie samego przed skalaniem przez świat.
**por. w. 26*; **lub: odwiedzać, opiekować się, nieść pomoc ***lub: zachować siebie samego nieskalanym, z dala od świata*

2 Bracia moi! Nie łączcie* wiary Pana naszego Jezusa Chrystusa, *Pana* Chwały *ze* stronniczością**. Ps 24,7; 29,3; Ef 1,17; 1P 1,17
**gr.: echo - mieć, posiadać, być blisko złączony z kimś **gr.: prosopolepsia - brać wg twarzy, mieć wzgląd na osobę*
2. Bo gdyby wszedł na wasze zgromadzenie mąż mający złoty pierścień, w lśniącej szacie, i wszedłby też i ubogi, w brudnej szacie,
3. I patrząc na tego, co ma lśniącą szatę, powiedzielibyście do niego: Ty, usiądź tu wygodnie; a ubogiemu powiedzielibyście: Ty, stań tam albo usiądź tu u mojego podnóżka,
4. To czy nie uczyniliście różnicy* między sobą i nie staliście się niegodziwie** rozumującymi sędziami? Mt 7,1-5; Jk 4,11
**gr.: diakriono - rozdzielić, rozsądzić, rozróżnić, zostać porównionym; **gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły*
5. Słuchajcie, bracia moi umiłowani, czy Bóg nie wybrał* ubogich tego świata *na* bogatych w wierze i dziedziców Królestwa, obiecanego tym, którzy Go miłują?
**gr.: eklegomai - upatrzyć, wybrać, wybrać kogoś na urząd*
6. Ale wy znieważyliście ubogiego. Czy nie bogaci was uciskają i czy nie oni ciągną was do sądów? Ef 3,8; 1Tm 6,18; Hbr 11,26
7. Czy nie oni bluźnią pięknemu* imieniu, które zostało wezwane** nad wami?
**lub: szlachetne, dobre; **przywołane* Ps 138,2; Dz 4,12
8. Jeśli rzeczywiście wypełniacie królewskie Prawo zgodnie z Pismem: Będziesz miłował swojego bliźniego jak samego siebie, dobrze* czynicie. **por. w. 7** J 4,9; Kpł 19,18; Mt 22,39
9. Lecz jeśli jesteście stronniczy*, to popełniacie grzech i jesteście przez Prawo napominani** jako przestępcy.
por. w. 1*; **lub: zawstydzać, karcić, wykazywać błąd - Mt 18,15
10. Albowiem ktokolwiek zachowa całe Prawo, a potknie* się w jednym, staje się winny wszystkiego. Pwt 27,26; Mt 5,19; Ga 3,10
**gr.: ptaio - zrobić fałszywy krok, przywieść kogoś do upadku*
11. Bo Ten, który powiedział: Nie będziesz cudzołożył, powiedział też: Nie będziesz mordował; a jeśli nie będziesz cudzołożył, ale będziesz mordował, stałeś się przestępcą Prawa. Wj 20,13; Pwt 5,17; Ps 130,3
12. Tak mówcie i tak czyńcie, jak ci, którzy mają być sądzeni przez* Prawo wolności.
gr.: dia - z genitivem - 1Kor 11,9 Jk 1,25; 1P 2,16; Flp 4,8
13. Sąd bowiem bez miłosierdzia *odbędzie się* nad tym, kto nie okazał* miłosierdzia**; a miłosierdzie triumfuje*** nad sądem. Mt 5,7;
**dosł.: czynił; **gr.: anileos - bez litości, nieyczliwy* Łk 16,25
****gr.: katakauchaomai - odnosić tryumf, przewyższać, stać wyżej, chlubić ponad kogoś - uzmoc. od kauchaomai - Flp 1,26**
14. Co za pożytek, bracia moi, jeśli ktoś powiedziałby, że ma wiarę, a nie miałby uczynków? Czy taka* wiara może go zbawić**?
**gr.: rodzajnik określony ho - ta lub tego (rodzaju) wiara **gr.: sodzo - ocalić, uratować, wybawić, zbawić, uzdrowić*
15. A jeśli brat albo siostra byliby nadzy i odczuwaliby brak codziennego* pożywienia,
tj. ilości wystarczającej na jeden dzień - por. Mt 6,11
16. A ktoś z was powiedziałby im: Idźcie w pokoju, ogrzejcie się i nasyćcie* się; i nie dalibyście im tego, co konieczne *dla* ciała, jaki z tego pożytek? 1Kor 13,3; Mt 14,15
**dosł.: ogrzewajcie się, nasycajcie - czas niedokonany*
17. Tak i wiara, jeśli nie ma uczynków, martwa jest sama w sobie. J 15,2
18. Ktoś jednak powie: Ty masz wiarę, a ja mam uczynki; pokaż* mi wiarę swoją bez twoich uczynków, a ja tobie pokażę moją wiarę z moich uczynków. Mt 7,16; Rz 3,8
**gr.: deiknyo - pokazać, ukazać oczom, dać dowód, nauczać*
19. Ty wierzysz, że Bóg jest jeden; dobrze czynisz; i demony *w to* wierzą i drżą. Pwt 6,4; Iz 43,10; 44,6.8; 1Kor 8,4; Mt 8,31; Mk 1,24
20. A czy chcesz poznać, pusty* człowieku, że wiara bez uczynków jest martwa?
**gr.: kenos - pusty, próżny, pozbawiony znaczenia* Ga 6,3
21. Abraham, ojciec nasz, czy nie został uznany za sprawiedliwego z uczynków, gdy ofiarował Izaaka, swojego syna, na ołtarzu?
22. Widzisz, że wiara zaczęła współdziałać z jego uczynkami, a z uczynków wiara została uczyniona doskonałą*. Flp 4,8; Kol 3,17
**gr.: teleioo - uczynić dojrzałym, ukończyć, doprowadzić do celu*
23. I tak wypełniło się Pismo, które mówi: I uwierzył Abraham Bogu i zostało mu to po-

liczone* za sprawiedliwość, i został nazwany przyjacielem Boga. Rdz 15,6; J 15,14
**gr.: logidzomai - zaliczać na rachunek, uważać za, poczytać, brać pod uwagę, ważyć racje, rozstrzygać, zaliczyć do*
24. Widzicie zatem, że człowiek uznawany jest za sprawiedliwego z uczynków, a nie jedynie z wiary? Ps 60,12; Ga 2,16
25. A podobnie i Rahab, nierządnica, czy nie z uczynków została usprawiedliwiona, gdy przyjęła posłańców* i wypuściła ich inną drogą? **gr.: angelos - posłaniec, zwiastun* Hbr 11,31
26. Albowiem jak ciało bez ducha jest martwe, tak też wiara bez uczynków jest martwa. Hi 34,14-15; Kaz 12,7; Dz 7,59

3 Niech niewielu z was staje się nauczycielami, bracia moi, gdyż wiecie, że surowszy* otrzymacie wyrok. **dosł.: wyższy, większy*
2. My wszyscy bowiem potykamy* się w wielu *sprawach;* jeśli ktoś w mowie się nie potyka, ten jest mężem doskonałym**, który i całe ciało może trzymać na wodzy***.
**gr.: ptaio - upaść - por. Jk 2,10*; **gr.: teleios - por. Jk 1,4* ***dosł.: prowadzić za pomocą wędzidła* Mt 5,48; Hbr 13,21
3. Oto koniom wkładamy wędzidła w pyski, aby były nam posłuszne i kierujemy całym ich ciałem. Dz 27,14; Mt 8,14
4. Oto i okręty*, choć są tak wielkie i pędzone silnymi wiatrami, jednak są kierowane bardzo małym sterem tam, dokąd chce ruch *ręki* sternika. **tj. duży okręt śródziemnomorski*
5. Tak i język, małym jest członkiem, a bardzo się wynosi*. Oto mały ogień, a jak wielki las podpala! 2Krl 19,22; Prz 18,21; Dn 4,30
**gr.: megalaucheo - zachowywać się dumnie w mowie, szczycić*
6. I ten język jest ogniem; język jest światem nieprawości, umieszczany wśród naszych członków, tym co kala całe nasze ciało i rozpala krąg naturalnych skłonności*, *sam* będąc rozpalany przez Gehennę**.
lub: rozpala krąg życia; *gr.: genesis - źródło, pochodzenie, istnienie, życie, bieg (koło życia), z gr. biblos - rodowód **por. Mt 5,22** Lb 31,16; 2Sm 19,43; Prz 16,27
7. Wszelka bowiem natura* *dzikich* zwierząt i ptaków, i gadów, i *stworzeń* morskich jest poskramiana i jest poskromiona przez naturę* człowieka; **gr.: fysis - natura, rodzaj*
8. Ale nikt z ludzi nie może poskromić* języka; zło to nieposkromione, pełne śmiertelnego jadu. Ps 140,4; Rz 3,13
**gr.: damadzo - tamować, poskramiać, kiełznać, powstrzymywać*
9. Nim* wysławiamy** Boga i Ojca, i nim* przeklinamy ludzi, stworzonych na podobieństwo Boga. **dosł.: przez niego* 2Sm 1,5; Rz 3,14
***gr.: eulogeo - chwalić, sławić, prosić o błogosławieństwo, wypowiadać błogosławieństwo, być błogosławionym*
10. Z tych *samych* ust wychodzi błogosławieństwo* i przekleństwo. Nie może** tak być***, bracia moi. **por. w. 9*** Ps 50,16; Jr 7,4; Rz 12,14
***gr.: chre - jest konieczne, trzeba, jest powinnością, należy ***ginomai - stawać się, urodzić się, być, zaistnieć, dziać się*
11. Czy źródło z tej samej szczeliny tryska słodką i gorzką *wodą?* Mt 12,33
12. Czy może, bracia moi, figowiec wydawać oliwki albo winorośl figi? Tak też żadne źródło nie *może* wydać słonej i słodkiej wody.
13. Kto jest mądry i rozumny pośród was, niech to pokaże czynami *wypływającymi* z jego dobrego postępowania w łagodnej* mądrości. Hbr 13,5; 1P 3,16; Flp 1,27
**gr.: prautes - łagodność, delikatność, cichość, uprzejmość*
14. Ale jeśli macie gorzką zazdrość i kłótliwość* w swoim sercu, nie wynoście** się i nie kłamcie wbrew*** prawdzie. Flp 2,2
**lub: ambicję; **chełpić się, chlubić; ***gr.: kata - przeciwko*
15. Nie jest to mądrość zstępująca z góry, ale ziemska, zmysłowa*, demoniczna. Jud 1,19;
**gr.: psychikos - we władaniu duszy, duszevna* 1Kor 2,14
16. Bo gdzie jest zazdrość i kłótliwość*, tam zamieszanie** i wszelka podła sprawa.
**por. w. 14*; **lub: niepokój, anarchia, nieład społeczny*
17. Ale mądrość, która jest z góry, najpierw jest prawdziwie* czysta, następnie pokojowo *usposobiona,* łagodna**, dająca się przekonać***, pełna miłosierdzia i dobrych owoców, bezstronna i nieobłudna. Rz 12,9; Flp 1,11; 1P 1,22
**gr.: men - partykuła wzmac.; **lub: łagodnie skłaniająca do posłuchu; ***uległa, nie uparta (nie oporna) na argumenty*
18. Ale owoc sprawiedliwości zasiewany jest w pokoju tym, którzy czynią pokój. Oz 10,12

4 Skąd wojny i skąd walki pośród was? Czy nie pochodzą one z waszych namiętności*, które walczą** w waszych członkach?
**gr.: hedon - przyjemność, rozkosz, uciecha* Rz 7,23;
***lub: toczą bój, biorą udział w wojnie* Ga 5,17; Kol 3,5
2. Pożądacie*, a nie macie; mordujecie i zazdrościcie, a nie możecie osiągnąć; wojujecie i walczycie; nie macie jednak z powodu *tego,* że nie prosicie. Jk 1,6-7; Prz 1,28; Iz 1,15
**gr.: epithymeo - usilnie pragnąć, żywić pragnienie, tęsknić*
3. Prosicie, a nie otrzymujecie, dlatego że źle prosicie, zamierzając to wydać* na wasze namiętności**. **lub: roztrwonić, zużyć; **por. w. 1**

4. Cudzołożnicy* i cudzołożnice! Czy nie wiecie, że przyjaźń ze światem jest wrogością** *wobec* Boga? Jeśli*** więc ktoś chce być przyjazny *wobec tego* światа, staje się nieprzyjazny *wobec* Boga. **lub: nieprzyjaźnią* 2P 1,4; 1J 2,15
**gr.: moichos - cudzołożnik - por. Łk 18,11; 1 Kor 6,9; Hbr 13,4*
***gr.: an - part. zwykle uskaz. na życzenie, możliwość, niepewność*

5. Albo czy wydaje się *wam,* że na próżno Pismo mówi: Do* *granic* zazdrości tęskni** za duchem, któremu dał w nas mieszkanie.
**gr.: pros - do; tu: jako przysłówek wzmacniający; **lub: pragnie*

6. Większą jednak daje łaskę, dlatego mówi: Bóg przeciwstawia* się pysznym**, a pokornym daje łaskę. Wj 10,3; Ps 138,6; Prz 3,34
**lub: stawia zbrojny opór, ustawia się do bitwy naprzeciwko*
***gr.: hyperefanos - górujący nad innymi, hardy, wyniosły*

7. Poddajcie* się więc Bogu, przeciwstawcie** się diabłu, a ucieknie od was. Mt 4,10;
gr.: hypotasso - podporządkować się - Ef 5,24 Ef 4,27; 1P 5,8
***gr.: anthistemi - przeciwstawić się, stawiać opór, sprzeciwiać*

8. Przybliżcie* się do Boga, a przybliży się do was. Obmyjcie ręce grzesznicy i oczyśćcie serca, *ludzie o* rozdwojonej duszy**.
**gr.: engidzo - połączyć coś z czymś, zbliżyć się, podejść*
***gr.: dipsychos - wewnętrznie rozdwojony, wątpiący, o rozdwojonej duszy - Jk 1,8** 2Krn 15,2; Hbr 7,19; Dz 15,9

9. Uznajcie swoją nędzę* i zasmućcie się, i płaczcie; wasz śmiech niech obróci się w żałość, a radość w smutek**. Iz 22,12; Jr 31,18
**lub: okażcie żal, czujcie się udręczeni i nieszczęśliwi*
***lub: w przygnębienie - obraz spuszczonej głowy i oczu*

10. Uniżcie* się przed obliczem PANA, a wywyższy was. **dosł.: dajcie się uniżyć* Łk 18,14; 1P 5,6

11. Nie obmawiajcie* jedni drugich, bracia; kto obmawia* brata i osądza swojego brata, obmawia* Prawo i osądza Prawo; a jeśli osądzasz Prawo, nie jesteś wykonawcą Prawa, ale sędzią. Ef 4,31; 1P 2,1; Rz 14,4; 1Kor 4,5
**gr.: katalaleo - szkalować, oczerniać, ganić, znieważać*

12. Jeden jest Prawodawca, który może zbawić i zgubić. Kim ty jesteś, że* osądzasz innych? **gr.: hos - ten, który, *lub: kiedy* Mt 10,28

13. A teraz* wy, którzy mówicie: Dziś albo jutro pójdziemy do tego miasta i będziemy działać tam *przez* jeden rok, i *będziemy* handlować i ciągnąć zyski; Prz 27,1; Iz 24,2
**gr.: age nyn - zwrot rozpocz. nową myśl, przykład pięknego stylu gr. diatryby - mowy, kazania o charakter. moralizatorskim*

14. *Wy,* którzy nie wiecie, co *będzie* jutro; bo czym jest wasze życie? Parą bowiem jest, która na krótko się ukazuje, a następnie staje się niewidoczna*. **lub: jest usuwana* 1P 1,24

15. Zamiast *tego,* powinniście mówić: Jeśli PAN będzie chciał, to będziemy żyć i uczynimy to lub owo. 2Sm 15,25; 1Kor 4,19; Hbr 6,3

16. A *wy* tymczasem* chlubicie się swoimi przechwałkami**; wszelka taka chełpliwość jest zła. **gr.: nyn - obecnie, teraz, dziś, właśnie* 1Kor 4,7
***gr.: aladzoneia - czcza, chełpliwa gadanina, zuchwała pewność*

17. *Kto* więc wie, jak dobrze czynić, a nie czyni, ma* grzech. **dosł.: grzech mu jest* Rz 14,23

5 Przychodźcie teraz *wy,* bogaci, zapłaczcie z zawodzeniem* nad utrapieniami, które przychodzą na was. Prz 11,28; Łk 6,24;
**gr.: ololydzo - lamentować, wołać, wydać okrzyk (bólu)* Jk 4,13

2. Bogactwo* wasze zgniło, a wasze szaty zostały zjedzone przez mole. Jr 17,11
**gr.: ploutos - bogactwo, majątek, obfitość dóbr; pełnia*

3. Wasze złoto i srebro zaśniedziało*, a ich śniedź** będzie *służyć* za świadectwo *przeciwko* wam i trawić*** będzie wasze ciała jak ogień; zgromadziliście skarby w dniach ostatecznych. Dz 2,17; 2P 3,3; Rz 2,5
**gr.: katioo - być przeżarty rdzą, śniedzieć patyną*
***gr.: ios - rdza (jad żmii); ***lub: pochłonie, zje, pożre*

4. Oto krzyczy wstrzymana* przez was zapłata robotników, którzy zżęli wasze pola, a wołania żniwiarzy doszły do uszu PANA Zastępów**. **lub: odmówiona, ukradziona* Kpł 19,13
***hebr.: sabaoth - armia, zastępy zbrojne, służba, ciała niebieskie*

5. Żyliście na ziemi w rozkoszach i w zbytku; utuczyliście* swoje serca, jak na dzień rzezi. **dosł.: wykarmić, rosnąć, odżywiać, zagęszczać*

6. Skazaliście* i zamordowaliście sprawiedliwego. *Już* się wam nie przeciwstawia.
**lub: wydać wyrok potępiający, ogłosiliście winnym* Mt 5,39

7. Dlatego, bracia, bądźcie cierpliwi* aż do przyjścia** Pana. Oto rolnik oczekuje na cenny plon ziemi, zachowując wobec niego cierpliwość, aż otrzyma deszcz wczesny i późny.
gr.: makrothymeo - znosić coś cierpliwie - por. 1Tes 5,14* **gr.: parousia - por. 1Tes 4,15** 2Tes 3,5; Ps 37,7; Pwt 11,4

8. Bądźcie i wy cierpliwi, i umocnijcie* swoje serca; bowiem blisko jest przyjście** Pana.
lub: stać mocno, ugruntować; **gr.: parousia - 1Tes 4,15

9. Nie wzdychajcie*, bracia, jedni na** drugich, abyście nie byli osądzeni. Oto sędzia stanął u*** drzwi. Mt 23,37; Hbr 11,32;
**gr.: stenadzo - narzekać, wzdychać ciężko, jęczeć, zawodzić*
***gr.: kata - przeciwko, na; ***gr.: pro - przed* Obj 3,19-20

10. Weźcie za przykład, moi bracia, znoszenie zła* i cierpliwość proroków, którzy powiedzieli *słowo* w imieniu PANA. Mt 5,2;
**gr.: kakopatheia - doznawanie bólu, cierpienia, zła* Dz 7,52

11. Oto za szczęśliwych* uważamy tych, którzy wytrwali. Słyszeliście o wytrwałości** Hioba i widzieliście zakończenie*** PANA, bo wielce miłosierny**** i litościwy jest PAN.
lub: błogosławionych; **gr.: hypomone - por. Jk 1,3* Wj 34,6; ****lub: cel PANA - gr.: telos - koniec, skutek, wynik, wypełnienie*
*****gr.: polysplachnos - wielce współczujący, wielce serdeczny* Hi 42,10, Ne 9,17; Ps 86,15; 102,13; Jl 2,13; Jon 4,2; Łk 6,36

12. A przede wszystkim, bracia moi, nie przysięgajcie ani na niebo, ani na ziemię, ani jakąkolwiek *inną* przysięgą; ale wasze „tak" niech będzie „tak", a wasze „nie" niech będzie „nie"; abyście nie popadli* pod sąd.
**gr.: pipto - spaść, w przenośni podlegać potępieniu* Mt 5,34

13. Cierpi ktoś zło między wami? Niech się modli. Ktoś jest dobrej myśli*, niech śpiewa** *pieśni;* **lub: weseli się* 2Krn 33,12; Ps 18,6
***gr.: psallo - szarpać struny, śpiewać przy dźwięku harfy*

14. Choruje* ktoś pośród was, niech przywoła do siebie starszych** zboru*** i niech się modlą nad nim, *gdy* namaścili go olejem w imieniu Pana; Wj 25,6; Dz 14,23; Mk 6,13
dosł.: jest słaby, jest w potrzebie; **por. Tt 1,5*
****gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbór, zebranie publ.*

15. A modlitwa wiary uratuje* chorego i Pan go podniesie; a jeśli dopuścił się grzechów, zostaną mu odpuszczone**. Mt 17,20; 21,22; 1J 5,14
**gr.: sodzo - zachować przy życiu, ocalić od śmierci, zbawić*
***gr.: afiemi - dać odejść, umorzyć dług, przebaczyć, uwolnić*

16. Wyznawajcie* jedni drugim upadki** i módlcie się jedni za drugich, abyście zostali uzdrowieni. Wiele może*** usilna**** modlitwa sprawiedliwego. Ps 32,5; Mt 18,15; 1J 1,9
**gr.: eksomologeo - wyznać, przyznać otwarcie, oznajmić*
***gr.: paraptoma - spaść obok lub czegoś, fałszywy krok, upadek, występek, grzech, odchylenie od prawdy*
****gr.: ischyo - silna, posiadająca wpływ, skuteczna moc*
*****gr.: energeo - przejawiać działanie, wytężać siły, sprawiać*

17. Eliasz był człowiekiem podobnym *do* nas w swoich doświadczeniach* i usilnie pomodlił** się, żeby nie padał deszcz; i nie spadł deszcz na ziemię *przez* trzy lata i sześć miesięcy, 1Krl 17,1; Łk 4,25;
**gr.: homoiotates - być poddanym tym samym cierpieniom, czuć, cierpieć, odczuwać w podobny do innych sposób; **dosł.: modlitwą pomodlił się - hebraizm - czas przesz. dok.* Dz 14,15 Rz 11,2

18. I znowu modlił się, a niebo dało deszcz i ziemia zrodziła swój owoc*. **lub: plon*

19. Bracia! Jeśli ktoś z was zostałby odwiedziony* od prawdy**, a ktoś by go zawrócił,
**dosł.: zwiedziony, wprowadzony w błąd* Ps 51,13
***gr.: aletheia - prawda, rzeczywistość, pewność, autentyczność*

20. Niech wie, że kto zawrócił* grzesznika z jego błędnej** drogi, uratuje*** jego duszę od śmierci i zakryje mnóstwo grzechów****.
gr.: epistrefo - zwrócić ku, spowodować powrót, zwracać ku sobie; **gr.: plane - błąkać się, tułać, błąd życiowy, moralny, fałszywe zasady; ***por. w. 15 Prz 10,12; 11,30; 1Kor 9,20
*****gr.: hamartia - brak udziału w, strata, chybienie celu*

Pierwszy list apostoła Piotra

1 Piotr, apostoł Jezusa Chrystusa, do wychodźców rozproszonych* *po* Poncie, Galacji, Kapadocji, Azji i Bitynii, Dz 16,6

**gr.: diaspora - rozproszenie, rozrzucenie, Izraelici rozproszeni między poganami, stąd możliwe: przy diasporze*

2. Wybranych* zgodnie z uprzednią wiedzą** Boga Ojca w uświęceniu Ducha, do posłuszeństwa i pokropienia krwią Jezusa Chrystusa. Łaska wam; a pokój oby*** został pomnożony. ***tryb życzący* Rz 8,29-33; Dz 2,23; 2Tes 2,13

**gr.: eklektos - wybrany, szczeg. na podst. osobistych preferencji*
***dosł.: ustalić coś z góry, wyznaczyć zawczasu,widzieć przed*

3. Błogosławiony* *niech będzie* Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, który według swojego wielkiego miłosierdzia, odrodził** nas ku nadziei żywej przez wzbudzenie*** Jezusa Chrystusa z martwych, Rz 1,4;

**lub: wysławiony; **ponownie zrodził* 1Kor 15,1; Hbr 6,2

****gr.: anastasis - powstanie, podniesienie, przywrócenie do życia*

4. Do dziedzictwa niezniszczalnego i nieskalanego, i niewiędnącego*, które jest zachowane w niebiosach dla was,

**lub: niemogącego wygasnąć, niezanikającego, zachowującego świeżość, trwałego* Ef 1,14; Kol 1,12

5. Którzy w mocy Bożej strzeżeni jesteście przez wiarę ku* zbawieniu, gotowemu *by* zostać objawionym** w ostatecznym czasie.

**gr.: eis - ku, dla; **gr.: apokalypto - odkryć, odsłonić, ujawnić*

6. Weselicie się z tego*, mimo że teraz zostaliście na krótko zasmuceni, jeśli potrzeba, rozmaitymi** próbami***, Jk 1,2; 2P 2,9

**lub: w tym (czasie) weselicie się, weselcie się - tryb rozk.?; **dosł.: w rozmaitych; ***gr.: peirasmos - próba, doświadczenie, pokusa*

7. Aby doświadczenie* waszej wiary, o wiele cenniejsze od zniszczalnego złota, a które przez ogień jest próbowane**, zostało znalezione dla uznania, czci i chwały w*** objawieniu Jezusa Chrystusa, 1P 4,12; Ml 3,3

**lub: doświadczona, mająca wartość; **tj. uszlachetniane przez wypławianie ogniem w procesie oczyszczania; ***przy*

8. Którego, *choć* nie widzieliście, miłujecie; w którego, teraz nie widząc, wierzycie; i cieszycie się radością niewysłowioną* i *pełną* chwały**. J 20,29; 2Kor 4,18; 5,7; Hbr 1,1

**gr.: aneklaletos - niewypowiedziany, niewyrażalny*
gr.: doksadzo - sławić, chwalić, otoczyć chwałą - por. J 7,39

9. Przyjmując* cel wiary waszej, zbawienie dusz. Rz 6,22; Hbr 11,3; Jk 1,21

**gr.: komidzo - otrzymać, uzyskać, odzyskać, troszczyć się*

10. Tego to zbawienia poszukiwali i pilnie badali* *je* prorocy, którzy prorokowali o *niesionej* dla was łasce. Mt 13,17; Łk 24,27;

**gr.: eraunao - dociekać, badać, przeszukiwać* Dz 3,24

11. Wypatrując*, na jaki lub na jakiego rodzaju czas wskazywał *będący* w nich Duch Chrystusa**, zapowiadający*** *nadchodzące* na Chrystusa cierpienia i *następującą* po nich chwałę****; **lub: chcąc dociec* 2P 1,21

***Pomazańca; ***gr.: promartyromai - świadczyć wcześniej*
*****dosł.: chwałach - l.mn., zaszczytach, wspaniałościach*

12. Którym zostało objawione*, że nie *im* samym, ale nam służyły te *sprawy,* które teraz zostały wam oznajmione przez tych, którzy wam ogłosili dobrą nowinę w Duchu Świętym, który został wysłany z nieba – *sprawy,* w które pragną wejrzeć** aniołowie.

gr.: apokalypto - (nagle) odsłonięcie tego, co zakryte - por. w. 5**
***paralypto - pochylić się nad czymś, by się przyjrzeć, analizować*

13. Dlatego gdy przepasaliście* sobie biodra waszego umysłu, trzeźwymi będąc, całkowicie** złóżcie nadzieję w łasce, która jest wam niesiona w objawieniu*** Jezusa Chrystusa.

**lub: przepasawszy sobie - czas przeszły dokonany* Wj 12,11

***lub: dojrzale, doskonale; ***gr.: apokalypto - por. w. 12**

14. Jako posłuszne dzieci, nie dostosowujcie* się do wcześniejszych pożądliwości** z czasów waszej niewiedzy***, Ef 2,2; 5,6

**tj. dostosowanie swej postaci do określonej formy, wzoru*
***lub: usilnych pragnień; ***gr.: agnosia - nieświadomość*

15. Ale z powodu* Świętego, który was powołał, stańcie się sami święci we wszelkim postępowaniu *waszym;* Iz 6,3; Flp 3,14;

**lub: w zgodzie z, według, na wzór - gr.: kata* Hbr 12,14

16. Bo napisano: Stańcie się święci*, bo Ja jestem Święty. Kpł 11,44; 19,2; Am 3,3

**gr.: hagios - oddzielony od (świata), poświęcony dla (Boga)*

17. A jeśli wzywacie *jako* Ojca, *tego który* bez względu na osoby sądzi każdego według jego czynów, postępujcie w bojaźni przez czas waszego zamieszkiwania na obczyźnie*.

**gr.: paroika - przebywać gdzieś czasowo, mieszkać na obczyźnie*

18. Wiedząc, że nie zniszczalnym srebrem albo złotem zostaliście wykupieni z waszego marnego* postępowania**, przekazanego przez ojców, Rz 1,21; 1Kor 6,20; 7,23
gr.: mataios - pozbawiony siły, prawdy, pusty; **por. Rz 6,6*
19. Ale drogą krwią Chrystusa, jako Baranka niewinnego* i nieskalanego, Dz 20,28; J 1,29
**gr.: amomos - bez zarzutu, jako ofiara bez zmazy i skazy*
20. Przeznaczonego* wprawdzie przed założeniem świata, lecz ukazanego ze względu na was w czasach ostatecznych, 1P 1,2; Rz 8,29;
**lub: wiedzieć coś wcześniej, mieć plan* Ef 1,5; Obj 13,8; 17,8
21. *Którzy* dzięki Niemu* jesteście wierzącymi w Boga, który wzbudził Go z martwych i dał Mu chwałę, tak aby wiara i nadzieja wasza była w Bogu. **lub: przez Niego* Ef 4,21; Kol 1,16
22. *Skoro* zaczęliście oczyszczać* dusze wasze w posłuszeństwie prawdzie przez Ducha, dla** nieobłudnej braterskiej miłości, z czystego serca jedni drugich miłujcie gorąco***,
**lub: mając swoje dusze oczyszczone lub uświęcone* Hbr 1,3; J 15,3
***lub: do, ku; ***gr.: ektenos - żarliwie, zdecydowanie, stale*
23. Odradzani* *będąc,* nie z nasienia zniszczalnego, ale z niezniszczalnego przez Słowo żywego** Boga, *które* trwa na wieki***. J 1,10;
**dosł.: ponownie zradzani - czas teraź. str. bierna* Mt 13,23
***dosł.: żyjącego, lub Słowo Boga, żyjące i trwające, ***wiek*
24. Dlatego że wszelkie ciało jest jak trawa, a wszelka chwała człowieka jak kwiat trawy; uschła trawa i kwiat jej opadł; Iz 40,6; Jk 1,10
25. Ale Słowo* PANA trwa na wieki**. A tym Słowem jest *to, co* zostało ogłoszone wam** w Ewangelii. ****dosł.: do was* Ml 1,1; 1Tes 1,8; 1J 2,17
**gr.: rhema - słowo wypowiedziane, przesłanie; **dosł.: na wiek*

2 Odłożywszy więc od siebie wszelką złość i wszelką zdradę*, i obłudę, i zazdrość, i wszelką obmowę, **lub: oszustwo, podstęp*
2. Jak nowo narodzone niemowlęta, zapragnijcie usilnie niesfałszowanego*, duchowego** mleka, abyście przez nie*** otrzymali wzrost, Mt 18,3; 1Kor 3,2; Hbr 5,12
mleko fałszowano gipsem; **gr.: logikos - związany ze słowem, zgodny z rozsądkiem, rozumny, duchowy w szczególności w kontraście do literalny - Rz 12,1**; ***lub: w nim, dzięki niemu*
3. Jeśli tylko skosztowaliście, że dobrotliwy* jest Pan. **lub: dobry, łaskawy, łagodny* Hbr 6,5; Ps 24,8
4. Zbliżając się do Niego, do kamienia żywego*, przez ludzi wprawdzie odrzuconego**, ale u Boga wybranego *i* kosztownego***,
**dosł.: żyjącego; **lub: niezaakceptowany, nienadający się ***gr.: entimos - czczony, ceniony, cenny* Dn 2,34; Rz 5,10
5. I *wy* sami, jako żywe* kamienie, jesteście budowani *w* dom duchowy, w kapłaństwo święte, by przez Jezusa Chrystusa przynieść Bogu godne przyjęcia** duchowe ofiary.
**dosł.: żyjące; **lub: uznane, chętnie przyjęte, zadowalające*
6. Dlatego i *to* zawiera się w Piśmie: Oto kładę na Syjonie kamień węgielny*, wybrany, kosztowny; a wierzący w Niego, z pewnością nie zostanie zawstydzony**. Iz 28,16;
**tj. narożny; **lub: zhańbiony, skalany* 1Kor 3,11; Ef 2,20
7. Zatem *dla* was wierzących *to* zaszczyt; ale dla nieposłusznych*, ten kamień, który odrzucili budujący stał się głowicą** węgła*** i kamieniem potknięcia, i skałą zgorszenia****,
**gr.: apeitheo - być nieuległym, nie słuchać, odmówić wiary **lub: podstawą; ***narożnik, kąt; ****potknięcia* Wj 17,6
8. O który potykają się *ci, którzy* są nieposłuszni* Słowu, na co są też przeznaczeni**.
**por. w. 7*; **gr.: tithemi - ustanowić, wyznaczyć, wykonać*
9. Ale wy *jesteście* rodem wybranym, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem nabytym na własność*, abyście ogłosili cnoty *Tego,* który powołał was z ciemności do przedziwnego** swojego światła;
**lub: dla pozyskania, ocalenia, jako rzecz nabyta* Obj 1,6
***gr.: thaumastos - przedziwne, wzbudzające zdumienie*
10. Wy dawniej nie byliście ludem, ale teraz *jesteście* ludem Boga; nieobjęci miłosierdziem*, ale teraz zostaliście miłosierdziem objęci. **gr.: eleeo - mieć litość, doznać miłosierdzia* Oz 1,6
11. Umiłowani! Proszę was, abyście jako obcy* i wychodźcy, wstrzymywali się od cielesnych pożądliwości**, które walczą*** przeciwko duszy, Kpł 25,23; Ef 2,19; Jk 4,1
**gr.: paroikos - mieszkający obok, cudzoziemiec, obcy*
***lub: usilnych pragnień; ***biorą udział w wojnie*
12. Prowadząc szlachetne* życie między poganami, aby ci, którzy was obmówili jako złoczyńców, przyglądając się waszym dobrym* czynom, wychwalili Boga w dzień nawiedzenia**. **gr.: kalos - piękne, dobre, szlachetne* Mt 5,16;
***lub: w (dniu) przeglądu - gr.: episkope* 2Tm 3,17; Tt 2,14
13. Bądźcie więc ulegli wszelkiemu ludzkiemu porządkowi* ze względu** na Pana, czy to królowi, jako najwyższemu,
**gr.: ktisis - akt zakładania,* Prz 24,21; Mk 12,17; Rz 13,1
*instytucja, władza, to co stworzone; **lub: dla, z powodu*
14. Czy to namiestnikom*, którzy są posłani przez niego dla karania** istotnie zło czyniących, lecz na pochwałę dobrze czyniących.
**gr.: hegemon - przywódca, namiestnik rzym. - legat cesarski*
***gr.: ekdikesis - wymierzać sprawiedliwość; (ale i) brać w obronę, pomsta, kara, dbać o oddanie sprawiedliwości*

15. Gdyż taka jest wola Boża, abyście dobrze czyniąc, zamykali usta* bezmyślnych** ludzi, którzy nie mają poznania. 1P 4,2; Ef 6,6;
lub: nakładali kaganiec - Mk 4,39; **nierozsądnych* Tt 2,8

16. Jako wolni, i to nie jak ci, którzy mają wolność za zasłonę* zła, ale jako niewolnicy Boga. **gr.: epikalymma - okrycie, zasłona, pretekst*

17. Wszystkich szanujcie, braterstwo miłujcie, Boga się bójcie, króla czcijcie*. **lub: szanujcie*

18. Domownicy*! Bądźcie ulegli z wszelką bojaźnią panom**, nie tylko dobrym i łagodnym***, ale i pokrętnym****.
**tu: w znaczeniu sługi lub niewolnika jako osób mieszkających w domostwie pana; **gr.: despotes - władca absolutny, pan*
****gr.: epieikes - życzliwy, delikatny, dobrotliwy* Ef 6,5;
*****gr.: skolios - pokrętny, fałszywy* 1Tm 6,1; Jk 3,17

19. To bowiem *jest* łaska, jeśli ktoś z powodu sumienia*, *dla* Boga znosi utrapienie, cierpiąc niesprawiedliwie. Dz 24,16; 1Tm 1,5
**gr.: syneidesis - samoświadomość w sprawach moral. - sumienie*

20. Bo co to za chwała*, jeśli grzesząc znosicie, gdy was policzkują**? Ale jeśli znosicie *to,* cierpiąc za dobre czyny, to jest łaska u Boga.
**gr.: kleos - sława, rozgłos, dobre imię* 1P 3,14;
***lub: bić pięścią, stosować przemoc* Mt 26,67; 1Kor 4,11

21. Do tego bowiem zostaliście wezwani*, ponieważ i Chrystus cierpiał za nas, zostawiając nam przykład, abyśmy poszli Jego śladami.
**gr.: kaleo - wołać głośno, zapraszać, powołać* Łk 14,26

22. On grzechu nie popełnił i nie znaleziono zdrady* w Jego ustach, Iz 53,9; Hbr 4,15
**gr.: dolos - oszustwo, podstęp, przebiegłość, chytrość*

23. On, gdy Mu złorzeczono, nie odwzajemniał się złorzeczeniem, gdy cierpiał nie groził, ale powierzał* się *Temu, który* sprawiedliwie sądzi, **lub: oddać się w czyjeś ręce, oddać w ofierze*

24. On grzechy nasze sam na ciele swoim poniósł na drzewo, abyśmy jako umarli* grzechom, żyli dla sprawiedliwości. Jego sińce uleczyły was. Iz 53,4. 11-11; Hbr 9,28; Ga 3,13
**lub: umarłszy - imiesłów czas przeszły jako fakt dokonany*

25. Byliście bowiem jak błąkające się owce; ale teraz zostaliście zawróceni do pasterza i stróża* dusz waszych. Iz 53,6; Ez 34,5-6;
**gr.: episkopos - doglądający, nadzorca* J 10,11; Hbr 13,20

3 Podobnie i żony, bądźcie uległe swoim mężom, aby *nawet* jeśli niektórzy *z nich* są nieposłuszni* Słowu, dzięki postępowaniu** swych żon, bez słowa zostali pozyskani,
**lub: odmawiają wiary, nie dający się przekonać* Ef 5,22;
dosł.: obracanie - metaf. trybu życia - Rz 6,4 1Kor 7,16

2. Bo zaobserwowali* wasze czyste postępowanie w bojaźni *Bożej.* 1P 1,15; 2,12; 1Tm 4,12
**gr.: epoptueo - przyglądać się uważnie, spoglądać na, nadzorować*

3. Niech waszą *ozdobą* nie jest to, co zewnętrzne: sploty włosów, opasywanie się złotem, noszenie ozdobnych* szat, Ps 45,9;
**gr.: kosmos - porządek, ład, harmonia, świat, ozdoba* Iz 3,18

4. Ale ukryty wewnętrzny* człowiek, w niezniszczalnym, łagodnym i cichym duchu, który jest drogocenny przed *obliczem* Boga.
**dosł.: człowiek serca - gr.: kardia - serce, głębia, wnętrze*

5. I niegdyś bowiem tak *właśnie* święte kobiety*, mające nadzieję w Bogu, przyozdabiały siebie, uległe** swoim mężom. Prz 31,10;
**lub: żony; **dosł.: będąc uległe, podporządkowane* Jr 49,11

6. Tak Sara była uległa* Abrahamowi, nazywając go panem. Jej dziećmi stałyście się wy, czyniąc dobro i nie lękając się niczego strasznego. Rdz 18,12; Prz 3,25; Hbr 11,11
**gr.: hypakouo - słuchać, ulegać czyjejś woli, być posłusznym*

7. Tak samo mężowie, żyjcie* *z nimi* wspólnie zgodnie z poznaniem**; okazując *im* szacunek jako słabszemu naczyniu kobiecemu, i jako współdziedzicom łaski życia, aby modlitwy wasze nie były przerywane***.
**dosł.: żyjąc, mieszkając wspólnie; **gr.: gnosis - rozumne poznanie, umiejętność, tu: zdolność postrzegania odmienności we wzajemnych relacjach; ***lub: przerwać, pozbawić, wyciąć*

8. Na koniec wszyscy bądźcie jednomyślni*, współczujący**, miłujący braci, miłosierni i uprzejmi, **lub: zgodni, w harmonii* Rz 15,6;
***lub: doznający tych samych uczuć* 2Kor 13,11; Flp 1,27

9. Nie oddając złem za zło, ani obelgą za obelgę, lecz przeciwnie, błogosławcie*, wiedząc, że do tego zostaliście powołani, abyście odziedziczyli błogosławieństwo*. Rz 12,14
gr.: eulogeo - sławić, chwalić, prosić o błogosławieństwo - Mt 14,19

10. Bo *kto* chce miłować życie i oglądać dni dobre, niech powstrzyma swój język od złego, a swoje wargi, by nie mówić zwodniczo;

11. Niech się odwróci od *tego, co* złe i uczyni, *to co* dobre; niech szuka* pokoju i niech dokona starań, aby go osiągnąć**. 1Krn 16,9;
**dosł.: niech wyszuka - czasownik dokonany* Ps 33,18
***gr.: dioko - ścigać, iść za kimś,dosięgnąć, dążyć gorliwie*

12. Bo oczy PANA *są zwrócone* na sprawiedliwych, a uszy Jego na ich prośbę; lecz oblicze PANA przeciwko czyniącym *to, co* złe*. **gr.: kakos - podły zły, niegodziwy, zgubny,*

13. Kto zrobi wam coś złego, jeśli będziecie naśladowcami *tego, co* dobre*?
**gr.: agatos - dobry, pożyteczny, prawy* Mt 5,10; 1P 2,19

14. Ale chociaż mielibyście cierpieć z powodu sprawiedliwości, *jesteście* szczęśliwi*; nie zlęknijcie** się ich gróźb i nie zatrwóżcie się, **lub: nie dajcie się przestraszyć* Iz 8,12; Mt 5,10
gr.: makarios - błogosławiony, ten któremu można pogratulować
15. A PANA Boga uświęćcie* w swoich sercach. Bądźcie też zawsze gotowi do obrony przed każdym, kto żądałby od was zdania rachunku** z waszej nadziei, *ale czyńcie to* z łagodnością i bojaźnią***. Lb 20,12
*lub: uznajcie za świętość - gr.: hagiadzo - uznać za świętego, oddzielić się, by się poświęcić; **lub: słowo, sprawa, racja, motyw; ***lub: głębokim respektem - gr.: fobos - por. Ef 5,21*
16. Mając dobre sumienie, by *w tym,* w czym będą was obmawiali jako złoczyńców, zostali zawstydzeni *ci, którzy* znieważają* wasze dobre postępowanie w Chrystusie. Ef 4,1
dosł.: czyniących zło, rzecz.: złoczyńca - tylko tu i 1P 2,12; 4,14
17. Lepiej bowiem, jeżeli *tego* chce wola* Boga, cierpieć** czyniąc dobro, niż czyniąc zło. Mt 26,39; Dz 21,14; 1P 4,19
gr.: thelema - pragnąć, chcieć, wola, wybór, upodobanie
**gr.: pascho - cierpieć dotkliwie, znosić niedolę, odczuwać*
18. Gdyż i Chrystus raz za grzechy cierpiał*, sprawiedliwy za niesprawiedliwych, aby nas przyprowadzić do Boga, zabity wprawdzie w ciele, lecz ożywiony w duchu**,
lub: wycierpiał - czas przeszły dokonany Hbr 9,26; 10,10;
**lub: Duchem* Mt 27,19; Dz 3,14; Jk 5,6
19. W którym* też poszedł i ogłosił** duchom *będącym* w więzieniu, *domyśl.: duchu*
**gr.: kerysso - głosić jako herold szczeg. Ewangelię, ale też sąd*
20. Które niegdyś były nieposłuszne, gdy raz* oczekiwał Bóg cierpliwie za dni Noego, kiedy budowana była** arka, w której niewiele, to jest osiem dusz, ocalało*** wśród wody.
lub: raz były nieposłuszne (duchy) Rdz 6,13; Mt 24,37;
***dosł.: gdy jest; ***lub: zostało uratowane* Łk 17,26
21. Ona *jest* odpowiednikiem* chrztu, który i nas teraz zbawia, *a* nie jest pozbyciem się brudu ciała, ale prośbą** do Boga o dobre sumienie, przez powstanie z *martwych* Jezusa Chrystusa, *lub: wzorem - gr.: antitypos* Rz 5,14;
**lub: silne pragnienie, pytanie, wniosek* 2Tm 1,9; Tt 3,5
22. Który jest po prawicy Boga, wstąpił do nieba, gdzie* zostali Mu poddani aniołowie i władze, i moce. *lub: gdy* Mk 16,19; Dz 2,34

4 *Skoro* więc Chrystus cierpiał* za nas w ciele**, to i wy uzbrójcie się tą myślą; bo ten, kto cierpiał w ciele, zaprzestał*** grzechu, *por. 1P 3,18** 2Kor 10,5; Kol 3,3; Hbr 12,3
***gr.: sarks - por. Kol 2,11**; ***lub: jest powstrzymany*
2. Aby już więcej, nie w ludzkich pożądliwościach*, ale w woli Boga, pozostały czas żyć w ciele. *lub: usilnych pragnieniach* Ga 2,19; 2Kor 5,15
3. Wystarczy *już* bowiem, że w minionym czasie naszego życia czyniliśmy wolę pogan, żyjąc* w rozwiązłościach, pożądliwościach, pijaństwie**, hulankach, pijatykach i niegodziwych bałwochwalstwach. Prz 23,29-30
dosł.: idąc, w przenośni odchodzić tj. umierać Rz 8,12;
**lub: pijackich bredzeniach* Ef 4,17;
4. Przy tym dziwią się *oni*, że wy nie śpieszycie się *razem z nimi* do tego samego zalewu rozwiązłości*, i bluźnią *wam.*
gr.: asotia - niepohamowane, rozpustne życie, rozrzutność
5. Ci zdadzą sprawę* *Temu,* który gotów jest osądzić żywych i umarłych. Kaz 12,14;
dosł.: słowo, rachunek, racja, motyw Rz 14,12; 2Tm 4,1
6. W tym bowiem *celu* i umarłym ogłoszono dobrą nowinę, aby zostali osądzeni wprawdzie *jako* ludzie według ciała*, ale żyli *w* duchu według Boga. *gr.: sarks - por. Kol 2,11**
7. Lecz zbliża się koniec wszystkich*; zachowajcie więc roztropność** i trzeźwość*** w modlitwach. *lub: wszystkiego; **opanowani, czujni
***gr.: nefo - mieć zdrowy umysł, panować nad sobą, być trzeźwym, być opanowanym* 1Tes 5,6; Rz 13,12
8. Przede wszystkim jednak miejcie gorliwą miłość jedni ku drugim; gdyż miłość zakryje* mnóstwo grzechów. Prz 10,12; Jk 5,12; Kol 3,14;
gr.: kalypto - ukryć, zasłonić, usuwać sprzed oczu 3J 1,2
9. *Okazujcie* gościnność* jedni drugim bez szemrania**. *lub: bądźcie gościnni* Rz 12,13; 1Tm 3,2;
**lub: pomruk niezadowolenia, narzekania* Hbr 13,2
10. Każdy tak jak otrzymał dar łaski, niech nim służy drugim*, jako dobrzy zarządcy** różnorodnej łaski Bożej. Rz 12,6; Mt 25,14; Ef 3,8
*gr.: heautou - sobie (nawzajem); **lub: szafarze*
11. Jeśli ktoś mówi, niech mówi jak Słowa* Boga; jeśli ktoś usługuje, to z siłą w którą Bóg zaopatruje; aby we wszystkim Bóg był otoczony chwałą** przez Jezusa Chrystusa. Jemu chwała i moc na wieki wieków. Amen.
gr.: logia - słowa, wypowiedzi, też: treść Prawa Mojż. Iz 8,20;
**lub: uwielbiony, wysławiany* Jr 23,22; 1Kor 10,31
12. Umiłowani! Nie dziwcie się próbie ognia*, *która* was doświadcza**, jakby was spotykało coś niezwykłego***; Iz 28,21; Dn 11,35; 1P 1,7
*dosł.: żaru; **poddaje próbie, kusi; ***dosł.: obcego*
13. Ale według tego, jak jesteście uczestnikami cierpień Chrystusa, radujcie się, byście i podczas objawienia Jego chwały rozradowali się weseląc. Mt 5,12; 2Kor 4,13; Flp 3,10

14. Jeśli was znieważają dla* imienia Chrystusa, jesteście błogosławieni**, gdyż *Duch* chwały i Duch Boga spoczywa na was; wprawdzie przez nich jest spotwarzany***, ale *przez* was doznaje chwały. 1P 2,20; 2Tm 2,19

**lub: z powodu; **lub: szczęśliwi; ***przeklinany, oczerniany*

15. Niech nikt z was nie cierpi jako zabójca, albo złodziej, albo złoczyńca, albo wtrącający się w cudze sprawy*. Mt 5,11

**gr.: allotriepiskopos - wścibsko przyglądać się cudzym sprawom; ten kto źle pełni urząd administratora, donosiciel, ten kto pragnie obcych dóbr; człowiek przechowujący cudze rzeczy*

16. Jeśli natomiast ktoś *cierpi* jako chrześcijanin, niech nie będzie zawstydzany, ale niech w tej mierze* oddaje chwałę Bogu.

**lub: część, miara, los, udział w czymś* Dz 11,26; **mss Byz: w tym imieniu* Hbr 12,2; Flp 1,29

17. Gdyż jest czas, aby rozpoczął się sąd od domu Bożego; jeżeli więc zaczyna się od nas, jaki *będzie* koniec *tych, którzy* nie okazują posłuszeństwa* ewangelii Bożej? 1Tm 3,15

gr.: apeitheo - nie dawać się przekonać, nie słuchać - por. Hbr 4,6

18. A jeśli sprawiedliwy z trudem jest zbawiany*, bezbożny i grzeszny gdzie się ukaże**? **lub: ocalany, ratowany, wybawiany* Mk 13,20

***gr.: faino - wywieść na światło, przykuć wzrok, stać się oczywistym, ukazać się, poddawać się czyjemuś osądowi*

19. Tak więc i ci, którzy cierpią według woli Bożej, niech Jemu, jako wiernemu Stwórcy, powierzają* swoje dusze** w czynieniu dobra.

**gr.: paratithemi - położyć obok, powierzyć coś, zdeponować*
***gr.: psyche - dusza, życie, osoba* Ps 37,5; Dn 6,22

5 Starszych spośród was zachęcam ja, współstarszy i świadek* cierpień Chrystusa, i współuczestnik** chwały***, która ma się objawiać: **gr.: martys - por. 1J 5,6** Jk 5,14

***gr.: koinonos - uczestnik, współuczestnik, współpracownik*
****gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor, chwała*

2. Paście stadko Boże, *które jest* wśród was, doglądając* go nie z przymusu, lecz chętnie**; i nie dla brudnego zysku***, lecz z zapałem****;

**gr.: episkopeo - nadzorując, bacząc, przyglądając się uważnie - por. Hbr 12,15* i 1Tm 3,2*; **dobrowolnie; ***słowo określ. wyjątkowe obrzydzenie; ****gorliwie* Dz 20,28; 1Tm 3,1; Tt 1,3-7

3. I nie jako panujący nad dziedzictwem* *Pana,* lecz stając się wzorem** dla stadka.

**gr.: kleros - rzecz przydzielona losem, uznanie czegoś np. własności, majątek, dział, los* 1Kor 3,5; Mt 20,25
***gr.: typos - w l.mn. - wzór, obraz, odcisk po uderzeniu*

4. Gdy ukaże się Arcypasterz, otrzymacie* niezwiędły wieniec** chwały. 1P 2,25;

**lub: otrzymacie jako nagrodę* Ps 23,1; J 10,11
***gr.: stefanos - wieniec zwycięstwa, tu: wieniec chwały*

5. Podobnie młodsi, bądźcie ulegli starszym, a wszyscy bądźcie ulegli jedni drugim. Przepaszcie* się pokorą, gdyż Bóg pysznym się sprzeciwia**, a pokornym*** daje łaskę.

**gr.: enkomboomai - wiązać węzłem, przywdziewać szatę, przepasać się szatą (niewolnika); **lub: stawiać zbrojny opór; ***gr.: tapeinos - nisko położony, być uniżonym, mieć uniżony stan umysłu i serca* 1P 3,3; Iz 61,10; Rz 13,14

6. Uniżcie* się pod mocną ręką Boga, aby was wywyższył** *w swoim* czasie;

**lub: dajcie się uniżyć* Łk 14,11; Prz 3,34; 18,12
***gr.: hypsso - podnieść wysoko, wywyższyć, uhonorować*

7. Przerzućcie* na Niego wszelką waszą troskę, gdyż On troszczy się o was. Ps 55,22

**dosł.: przerzuciwszy - imiesłów dokonany, tryb rozkazujący*

8. Otrzeźwijcie, obudźcie* się, gdyż przeciwnik** wasz, diabeł, chodzi wokoło jak lew ryczący, szukając kogo by pochłonąć.

**gr.: gregoreo - trwać bez snu, być ostrożnym, pilnować, czuwać*
***gr.: antidikos - przeciwna strona w procesie sądowym*

9. Przeciwstawcie* się mu mocni** wiarą, wiedząc, że takie same cierpienia wasi bracia*** przechodzą**** w świecie. Ef 4,27; Obj 6,11

**lub: stańcie naprzeciw; **gr. stereos - twardy, niezłomny, niewzruszony, niezłomny, trwały; ***dosł.: wasze braterstwo*
*****gr.: epiteleo - wypełnić, wyznaczyć, doprowadzić do końca*

10. A Bóg wszelkiej łaski, który nas powołał do wiecznej swojej chwały w Chrystusie Jezusie, po krótkotrwałych cierpieniach, oby* sam was *uczynił* doskonałymi**, oby* utwierdził***, oby* umocnił i oby ugruntował****.

**oby - tryb życzący* 2Kor 4,17; 1Kor 1,9; 2Tm 1,9
***gr.: katarktidzo - odnowić, naprawić, uzupełnić*
****lub: wzmocnił, uczynił stałym; ****oparł na fundamencie*

11. Jemu chwała* i moc** na wieki wieków. Amen***. 1P 4,11; Jud 1,25; Ps 78,20

**gr.: doksa - majestat, blask, wspaniałość, splendor*
***gr.: kratos - siła, moc; ***gr amen - z hebr.: godne wiary*

12. Przez Sylwana, wiernego* wam, jak sądzę** brata, krótko napisałem *do was*, zachęcając i dając świadectwo, że to jest prawdziwa łaska Boża, w której stoicie***.

**lub: godnego zaufania; **liczę* 1Tes 1,1; Ef 6,20; Dz 20,24
****gr.: histemi - ustawić, utrwalić, trwać, być niewzruszonym*

13. Pozdrawia was współwybrana* w Babilonie i Marek, mój syn. Rz 16,1; Dz 8,1

**może odnosić się do żony Piotra - por. 1Kor 9,5, Mt 8,14 lub do zboru w Babilonie - ekklesia jest rodzaju żeńskiego*

14. Pozdrówcie jedni drugich pocałunkiem* miłości**. Pokój*** wam wszystkim w Chrystusie Jezusie. Amen. Rz 16,16; 1Tes 5,26; J 14,27

dosł.: w lub przez pocałunek - gr.: filema od fileo - okazywać czułość - por. J 21,15*; **gr.: agape - por. J 21,15***
****gr.: eirene - pokój - od czas. eireneo - łączyć, spajać*

Drugi list apostoła Piotra

1 Szymon Piotr, sługa* i apostoł Jezusa Chrystusa, do tych, którzy z nami otrzymali** równie cenną wiarę przez sprawiedliwość Boga naszego i Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa. **lub: niewolnik* Mt 4,18; J 1,42;
***gr.: lachousin - otrzymać przez los lub otrzymać w darze* Tt 2,13

2. Łaska i pokój niech* się wam rozmnoży przez dogłębne poznanie** Boga i Jezusa, Pana naszego. **dosł.: oby - tryb. życzący* Rz 1,7; Obj 1,4;
**gr.: epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie* 2P 3,18

3. Gdyż boska Jego moc darowała nam wszystko, *co potrzebne* do życia i pobożności przez dogłębne poznanie Tego, który nas powołał przez *własną* chwałę i cnotę*,
**gr.: arete - jakakolwiek cnota etyczna lub przejaw* J 17,2;
Bożej mocy, doskonałość 1Tes 2,12; 1P 5,10

4. Przez które są nam dane największe i drogocenne obietnice, abyście przez nie stali się uczestnikami boskiej natury, *jako ci, którzy* uciekli *od* zepsucia, które na tym świecie jest przez pożądliwość*. Hbr 12,10
**gr.: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza*

5. I dlatego* przykładając wszelkie staranie**, zaopatrzcie*** przez waszą wiarę cnotę, a przez cnotę poznanie, **dosł.: to samo*
***gr.: spoude - gorliwość, zapał w dążeniu do czegoś, pilność*
****gr.: epichoregeo - podtrzymać coś, dostarczyć, zaopatrzyć*

6. A przez poznanie opanowanie, a przez opanowanie* wytrwałość, a przez wytrwałość pobożność, Ga 5,23; Dz 24,25
**gr.: enkrateia - panowanie nad sobą zwł. nad pożądaniami*

7. A przez pobożność miłość braterską*, a przez miłość braterską miłość**. J 13,34;
gr.: filadelfia - por. J 21,15*; **agape* Rz 12,10; Hbr 13,1

8. One bowiem, istniejąc i pomnażając się w was, nie pozostawiają *was* bezczynnymi* ani bezowocnymi w dogłębnym poznaniu Pana naszego Jezusa Chrystusa. J 5,42; Mt 13,22
**gr.: argos - niepracujący, leniwy, unikający pracy*

9. Kto bowiem ich nie posiada*, ten jest ślepy, krótkowzroczny i zapomniał, *że* otrzymał oczyszczenie ze swoich dawnych grzechów. **dosł.: nie jest obecne te* 1J 2,9; Łk 18,22; Jk 2,14

10. Dlatego, bracia, tym bardziej postarajcie się gorliwie czynić pewnym* swoje powołanie i wybranie; to bowiem czyniąc, z pewnością nigdy** się nie potkniecie***. 2P 3,18;
**gr.: bebaios - stały, trwały, godny zaufania, pewny* 1Tes 2,5
***gr.: pote - z zaprzeczeniem - nigdy, kiedykolwiek, dawniej, kiedyś*
****gr.: ptaio - zrobić fałszywy krok, przywieść kogoś do upadku*

11. W ten sposób bowiem w pełni* będzie wam zapewnione** wejście*** do wiecznego Królestwa Pana naszego i Zbawiciela, Jezusa Chrystusa. Mt 25,34; 2Kor 5,1; 2Tm 4,8
**gr.: plousios - bogato, obficie - synonim bogactwa szat chóru*
***gr.: epichorogeo - dostarczyć, dołożyć, dodatkowo zaopatrzyć*
****gr.: eisodos - uroczyste wejście, triumfalny pochód chóru*

12. Dlatego nie zaniedbam ciągle przypominać wam o tych *sprawach,* chociaż to wiecie i jesteście utwierdzeni* w obecnej** prawdzie. **lub: stojący mocno, niewzruszenie* 2Kor 5,8;
***lub: być blisko, posiadać* Dz 16,5; Jud 1,5

13. Uważam więc za słuszne*, pobudzać was przez przypominanie, póki jestem w tym namiocie**, **lub: za sprawiedliwe; **tj. w ciele*

14. Wiedząc, że rychłe *jest* zwinięcie mojego namiotu, tak jak mi *to* Pan nasz Jezus Chrystus oznajmił*. **gr.: deloo - uwidocznić, wskazać*

15. Dołożę natomiast starań, *abyście* i po moim odejściu zawsze* o tych *sprawach* pamiętali. **gr.: hekastote - przy każdej sposobności, zawsze*

16. Gdyż daliśmy wam poznać moc i przyjście* Pana naszego Jezusa Chrystusa, nie *jako ci,* którzy poszli za sprytnie wymyślonymi** baśniami, *lecz jako ci, którzy* stali się naocznymi świadkami Jego wielkości***.
gr.: parousia - przybycie, obecność - por. 1Tes 4,15
***gr.: sofidzo - czynić mądrym, uczyć, nieuczciwie argumentować*
****gr.: megaloprepes - pełen majestatu, właściwy wielkiemu czł.*

17. Otrzymał On bowiem od Boga Ojca cześć i chwałę, gdy do Niego ze wspaniałej chwały* głos ten został skierowany**: To jest mój umiłowany Syn, w którym znalazłem upodobanie.
**lub: majestatu; **dosł.: przymiesiony* Mt 17,5; Łk 20,13

18. Głos ten skierowany* z nieba słyszeliśmy my, będąc z Nim na świętej górze. **por. w. 17***

19. Tym pewniejsze* mamy słowo prorockie, dobrze czynicie zwracając uwagę na nie, jako na lampę świecącą w ciemnym** miej-

scu, dopóki nie zaświta dzień i nie wzejdzie jutrzenka w waszych sercach, Obj 2,28; 22,16
**lub: mocniejsze; **gr.: auchmeros - ciemne, brudne, zaśmiecone*

20. To przede wszystkim wiedząc, że żadne* proroctwo Pisma nie staje się** *podstawą* własnego wykładu***. 2P 3,3; 1Tm 1,9
gr.: pas - całe, wszelkie, każde; **gr.: ginomai - por. Jk 3,10* ***gr.: epilysys - rozwiązanie, wyjaśnianie, interpretacja*

21. Albowiem proroctwo* nie było niegdyś przyniesione z woli człowieka, ale mówili je niesieni przez Ducha Świętego, święci Boży ludzie. **dosł.: prorokowanie - gr.: profeteia - por. Obj 11,10** 2Sm 23,2; Mk 12,36; Dz 1,16; 2Tm 3,16

2 A byli* też fałszywi prorocy między ludem, jak i wśród was będą fałszywi nauczyciele, którzy wprowadzą po kryjomu zgubne rozłamy**, a wypierając się Władcy, który ich kupił***, sprowadzają na siebie samych szybką zgubę. **gr.: ginomai - por. Jk 3,10*** **lub: stronnictwa zatracenia; ***dosł.: kupić na agorze (rynku)*

2. Wielu podąży za ich zatraceniem* *i to* przez nich droga prawdy zostanie *obrzucona* bluźnierstwem**. Mt 7,13; 1Tm 5,14; Tt 2,5
**gr.: apoleia - zguba, potępienie, mss Byz: aselgeia - rozwiązłość, wyuzdanie; **lub: mówić krzywdząco, bluźnić*

3. I z chciwości* wykorzystają** was fałszywymi*** słowami; *ci, wobec* których sąd od dawna nie zwleka****, a zguba ich nie drzemie. **lub: pragnienie posiadania więcej; **przehandlować, sprzedać; ***gr.: plastos - uformować z gliny; ****być bezczynnym*

4. Skoro bowiem Bóg aniołów, gdy zgrzeszyli, nie oszczędził, ale w więzach ciemności* strącił ich do Tartaru**. Wydał *ich jako* zachowanych*** na sąd. Ez 31,16; Iz 14,15; Mt 25,41
**lub: mroku; **gr.: Tartaroo - najgłębsza otchłań Hadesu - por. Dz 2,27*; ***dosł.: którzy są zachowani, strzeżeni*

5. I nie oszczędził *też* starożytnego świata, ale Noego, *jako* ósmego zwiastuna* sprawiedliwości, zachował**, sprowadzając potop na świat bezbożnych, Rdz 5,29; Mt 24,37 2P 3,6
**gr.: keryks - herold, ten który obwieszcza - 2Tm 1,11*; **ustrzegł*

6. A miasta Sodomy* i Gomorę spopielił *i* potępił *przez* zagładę, stawiając *je jako* przykład *tego,co* ma nastąpić *dla* czyniących bezbożność, Jr 50,40; Łk 17,28; Jud 1,7
**Sodoma i okoliczne miasta: Seboim i Adma - por. Pwt 29,22*

7. *Lecz* wyrwał sprawiedliwego Lota, dręczonego rozpustnym postępowaniem* nieprawych**, **lub: tryb życia - gr.: peripateo - por. Rz 6,4** **gr.: thesmos - (ludzie) bez zasad, przeciwni Prawu, bezbożni*

8. Albowiem sprawiedliwy ten, mieszkając między nimi, codziennie widząc i słysząc ich nieprawe czyny, zadręczał* swoją sprawiedliwą duszę. 1Tm 1,9; Jk 5,16; Ml 3,15
dosł.: próbować metale za pomocą kamienia probierczego, stąd: próbować, badać, dręczyć, być nękanym (chorobą) - por. Mk 5,7*

9. Umie PAN pobożnych wyrywać z próby*, a poskramianych** niesprawiedliwych zachowywać*** na dzień sądu, Ps 34,17; Hi 5,19
**dosł.: z prób, doświadczeń; **gr.: koladzo - ujarzmić, opanować, poddawać karze, przywoływać do porządku; ***lub: strzec*

10. A szczególnie tych, którzy w żądzy* zepsucia idą za ciałem, pogardzają Panowaniami**; zuchwalcy, zarozumiali, nie drżą *gdy* bluźnią Chwałom**, 2Kor 10,3; Hbr 13,4; Rz 1,24
**gr.: epithymia - Rz 6,12*; **dosł.: panowanie i chwała - w l.poj. **w literaturze apokryficznej klasy istot niebiańskich (aniołów)*

11. Podczas gdy aniołowie, będąc większymi siłą i mocą, nie wnoszą przeciwko nim przed PANEM bluźnierczego sądu.

12. Ci jednak, jak nierozumne zwierzęta, które zgodnie z naturą są zrodzone na schwytanie i zabicie, bluźnią temu, czego nie rozumieją, *toteż* zginą* w swojej zagładzie**, **gr.: fthora - zniszczenie, ruina, zguba, śmierć *lub: (toteż) w zepsuciu swoim zginą, tak samo zginą w ... **gr.: kataftheiro - zniszczyć, zginąć, skusić, zdemoralizować*

13. Odbiorą zapłatę niesprawiedliwości. *Albowiem* za rozkosz uważają rozpustę za dnia, *a* brud i hańba w ich oszustwach jest *im* rozkoszą, *gdy* wspólnie ucztują z wami;

14. Oczy mają pełne cudzołóstwa* i nienasycone *w* grzechu, nęcą dusze nieumocnione**, mając serce wyćwiczone *w objawach* chciwości, dzieci przekleństwa; Jr 13,23; Mt 5,28; **dosł.: pełne cudzołożnicy; **lub: chwiejące się, niestałe* Mt 12,34

15. Opuszczając prostą drogę, zbłądzili*, podążając drogą Balaama, syna Bosora, który umiłował zapłatę niesprawiedliwości,
**lub: dali się wprowadzić w błąd, zostali zwiedzeni* Lb 22,5

16. Został więc skarcony za własne przekroczenie prawa*; nieme juczne zwierzę, przemawiając ludzkim głosem, powstrzymało szaleństwo proroka. **lub: przestępstwo*

17. Ci są źródłami bez wody, chmurami pędzonymi przez nawałnicę; dla nich zachowany jest mrok ciemności na wieki*. Jr 14,3;
dosł.: na wiek - l.poj. - por. Hbr 1,2** Oz 6,4; Ef 4,14

18. Wypowiadają* bowiem przesadne i czcze *słowa,* nęcąc przez pożądliwości** ciała i rozpustę tych, którzy prawdziwie*** uciekli od żyjących**** w błędzie; **dosł.: mówić głośno i wyraźnie **por. Rz 6,12*; ***gr.: ontos - istotnie, naprawdę; ****por. Rz 6,4***

19. Obiecując im wolność, sami są niewol-

nikami zepsucia. Bowiem przez kogo ktoś jest pokonany, przez tego *też* jest zniewolony. 2Tm 2,26; Ga 5,13; J 8,34; Rz 6,16

20. Jeżeli bowiem uciekli od brudów *tego* świata przez pełniejsze poznanie Pana i Zbawiciela, Jezusa Chrystusa, ponownie *przez* nie zostali uwikłani *i* są pokonani*, to *dla* nich *to, co* ostatnie, stało się gorsze od *tego, co* pierwsze. Mt 12,43; Hbr 6,4; 10,26

**gr.: hettao - opanować, przemóc, być zmuszonym do uległości*

21. Albowiem lepiej byłoby dla nich nie poznać pełniej* drogi sprawiedliwości, niż gdy poznając ją pełniej*, odwrócić się od przekazanego im świętego przykazania. Ez 18,24;

**gr.: epignosis - dokładne, głębokie, pełne poznanie* Mt 11,23

22. A zdarzyło* się im to *zgodnie z treścią* prawdziwego przysłowia**: Wraca pies do swoich wymiocin, a świnia, która umyła się do tarzania się w błocie. ***por. J 16,25* Prz 26,11

**gr.: symbiano - przydarzyć, zdarzyć, nastąpić, stąpać przy*

3 Ten list jest już drugim moim listem do was, umiłowani, w nich przez przypominanie pobudzam waszą czystą* myśl,

**gr.: ellikrines - czysty w świetle słońca, szczery, bez domieszki, bez skazy* 1Tes 2,6; Obj 21,14; 2P 2,20

2. Aby przypomnieć* słowa zapowiedziane przez świętych proroków i to przykazanie Pana i Zbawiciela *dane przez* naszych** apostołów. **lub: zachować w pamięci; **waszych*

3. To najpierw wiedząc, że w dni ostateczne przyjdą szydercy, chodzący według swoich własnych pożądliwości*, 2Tm 3,1; 1J 2,18

**gr.: epithymia - usilne pragnienie, pożądanie, tęsknota, żądza*

4. I mówiący: Gdzie jest obietnica Jego przyjścia*? Od kiedy bowiem ojcowie zasnęli**, wszystko tak*** trwa od początku stworzenia.

gr.: parousia - przybycie, obecność - por. 1Tes 4,15

***dosł.: zostali uśpieni; ***gr.: houto - w ten sposób, tak oto, tak*

5. Nie zauważają bowiem, sami tego pragnąc, że niebiosa były od dawna i ziemia, która z wody i pośród* wody razem zaistniała przez Słowo Boże, J 3,19; Rz 1,28; 2Tes 2,10

**gr.: dia - przez, za pomocą, z powodu, dzięki, za pośrednictwem*

6. Z powodu których* ówczesny świat, zatopiony wodą, zginął. **gr.: hos - l.mn. dot.: wody lub Słowa*

7. Teraz jednak przez to samo Słowo, niebiosa i ziemia są zachowane* dla ognia i strzeżone na dzień sądu i zguby ludzi bezbożnych. **gr.: thesauridzo - zrobić zapas, gromadzić*

8. A to jedno niech nie uchodzi waszej uwadze, umiłowani, że jeden dzień przed PANEM *jest* jak tysiąc lat, a tysiąc lat jak jeden dzień.

9. PAN nie zwleka z *dotrzymaniem* obietnicy*, jak niektórzy uważają, że zwleka, ale jest cierpliwy wobec nas, bo nie chce, aby ktoś zginął, ale aby wszyscy doszli do upamiętania**. 1Tm 2,4; Mt 3,8; Rz 2,4; 2Kor 7,9; 2Tm 2,25

**dosł.: nie zwleka z obietnicą; **gr.: metanoia - zmiana umysłu, myślenia, odwrócenie się, zastanawianie się po fakcie*

10. A dzień Pana przyjdzie jak złodziej w nocy; w którym to niebiosa z trzaskiem* przeminą, a podstawy** *tego świata,* które *teraz* są zapalane, zostaną stopione***, ziemia i dzieła *ludzkie* na niej spłoną. Ml 4,5; Mt 24,43

**gr.: hroidzenon - trzask bicza, donośnie, z hukiem, ze świstem*

***dosł.: element. zasady - por. Kol 2,20*; ***stopnieją - por. w. 11**

11. Skoro więc wszystkie one mają ulec stopieniu*; jakimi wy powinniście** być w świętym postępowaniu i w pobożności,

**gr.: lyo - rozwiązać, rozłożyć na części, znieść, unieważnić, stopić w sensie rozdzielenia na części; **jest konieczne, trzeba*

12. Wy, którzy oczekujecie i ponaglacie *się* na przyjście* dnia Bożego, z powodu którego niebiosa, *które* są rozżarzane zostaną rozwiązane** i podstawy*** *tego świata* stopnieją?

gr.: parousia - por. 1Tes 4,15*; **por. w. 11*; ***por. Kol 2,20

13. Lecz my, zgodnie z Jego obietnicą, oczekujemy nowych niebios i nowej ziemi, w których prawdziwie zadomowiła* się sprawiedliwość. **lub: zamieszkuje, przebywa* Iz 65,17; Obj 21,1

14. Dlatego, umiłowani, tego oczekując, starajcie się, abyście zostali znalezieni przez Niego bez skazy i bez nagany, w pokoju.

15. Cierpliwość Pana naszego uważajcie za zbawienie, tak jak i umiłowany brat nasz Paweł, według danej mu mądrości wam pisał,

16. Jak i we wszystkich swoich listach, gdzie o tym w nich mówi; są w nich pewne *rzeczy* trudne do zrozumienia, które nienauczeni* i nieutwierdzeni przekręcają**, jak i pozostałe Pisma, na swoją własną zgubę.

**gr.: amathes - nieucy, nieświadomi; **gr.: strebloo - skręcać, torturować, łamać kołem, wprowadzać fałsz, przeinaczać*

17. Wy więc, umiłowani, wiedząc o tym wcześniej, strzeżcie się, abyście wyprowadzeni na manowce błędem nieprawych, nie wypadli z własnego mocnego stanowiska*;

**gr.: sterigmos - nieuzruszoność, stałość w myśleniu, osadzenie*

18. Ale wzrastajcie w łasce i w poznaniu Pana naszego i Zbawiciela Jezusa Chrystusa. Jemu chwała i teraz, i do dnia wieczności*. Amen. **dosł.: do dnia wieku* J 17,3; Flp 3,8; Kol 1,10

Pierwszy list apostoła Jana

1 Co było od początku, co słyszeliśmy, co naszymi oczami widzieliśmy, na co patrzyliśmy i czego nasze ręce dotknęły, *to opowiadamy* – o Słowie życia, Obj 2,8; J 1,2; 4,42
2. A życie zostało ukazane* i widzieliśmy, i świadczymy, i ogłaszamy wam *to* życie wieczne, które było u Ojca i nam zostało ukazane*. J 1,4; Dz 1,22; 10,41; 1J 3,5.8; 5,20
**gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*
3. Co widzieliśmy i słyszeliśmy, to wam ogłaszamy, byście i wy z nami mieli społeczność*; a społeczność nasza jest z Ojcem i z Jego Synem, Jezusem Chrystusem.
**gr.: koinonia - uczestnictwo, wspólnota, udział, związek, połączenie, współczucie* Dz 4,20; J 14,20; 17,21; 1J 1,7
4. A to wam piszemy, aby radość wasza była pełna*. **gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać, być pełnym* J 15,11; 16,24; 20,31
5. A to jest poselstwo*, które słyszeliśmy od Niego i wam ogłaszamy, że Bóg jest światłością i nie ma w Nim żadnej ciemności.
**gr.: angelia - nowina, obwieszczenie, nakaz, rozkaz* J 8,12
6. Jeśli mówimy, że mamy z Nim społeczność*, a chodzimy** w ciemności, kłamiemy i nie czynimy prawdy. J 3,19; 11,10; Ps 82,5
por. w. 3*; **gr.: peripateo - postępować, zachowywać - Rz 6,4*
7. A jeśli chodzimy w światłości*, jak On jest w światłości, społeczność** mamy między sobą, a krew Jezusa Chrystusa, Jego Syna, oczyszcza*** nas z wszelkiego grzechu.
lub: w świetle; **por. w. 3 1J 2,10; Rz 13,12; Ef 5,8
****czas teraź. str. czynna - nieprzerwanie oczyszcza*
8. Gdybyśmy powiedzieli, że nie mamy grzechu, sami siebie zwodzimy* i prawdy w nas nie ma. **gr.: planao - wprowadzić w błąd, błąkać się, sprowadzić na manowce* Rz 3,23; Ga 6,3; Jk 1,22; 3J 1,3
9. Jeślibyśmy wyznawali* nasze grzechy, *Bóg* jest wierny** i sprawiedliwy, tak, że*** odpuściłby nam grzechy i oczyścił nas od wszelkiej nieprawości****. **gr.: homologeo - ogłosić publicznie przyznać się; **lub: godny zaufania; ***lub: po to, żeby* Jk 5,16
*****gr.: adikia - niesprawiedliwość sędziego, akt nieprawości*
10. Gdybyśmy powiedzieli, że nie zgrzeszyliśmy, czynimy Go kłamcą i nie ma w nas Jego słowa*. **gr.: logos - por. Rz 9,28** 1J 5,10; Kol 3,16

2 Dzieciątka* moje! To wam piszę, abyście nie grzeszyli; a jeśliby ktoś zgrzeszył, mamy obrońcę** u Ojca, Jezusa Chrystusa sprawiedliwego, **por. w. 12** 1Tm 2,5; J 14,6
***gr.: parakletos - opiekun wezwany na pomoc, pocieszyciel*
2. On też* jest ofiarą przebłagalną za nasze grzechy, a nie tylko za nasze, ale też *za grzechy* całego świata. J 4,42; 1J 4,10
**gr.: kai - i, a, oraz, to, też - tu: jako bezpośrednie nawiąz. do w. 1*
3. A po tym poznajemy, że Go znamy, jeśli przykazania Jego zachowujemy. 1J 3,22
4. *Kto* mówi: Poznałem* Go, a nie zachowuje Jego przykazań, jest kłamcą i nie ma w nim prawdy**; **w. 29**; **dosł.: i prawda w nim nie jest (obecna)*
5. Lecz kto zachowuje* Jego słowo, w tym prawdziwie miłość Boża doprowadzona jest do pełni**. Po tym poznajemy, że w Nim jesteśmy. **lub: strzeże; **jest doskonała, dojrzała*
6. Kto mówi, że trwa* w Nim, ten sam powinien tak postępować** jak On postępował.
lub: mieszka, pozostaje; **chodzić - por. Rz 6,4* J 15,4
7. Bracia! Nie piszę wam nowego przykazania, ale stare przykazanie, które mieliście od początku*; tym starym przykazaniem jest to Słowo, które usłyszeliście od początku*.
**gr.: arche - początek, źródło, przyczyna sprawcza* Kpł 19,34
8. *Jednak* ponownie piszę wam nowe przykazanie, które jest prawdziwe w Nim i w was; bo ciemność przemija, a prawdziwa światłość już świeci*. **lub: staje się widoczna* J 13,34
9. Kto mówi, że jest w światłości, a nienawidzi* swojego brata, aż dotąd jest w ciemności.
**gr.: miseo - nie cierpieć, gardzić, wzdrygać się, kochać kogoś lub coś mniej od drugiego, nienawidzić* 1J 3,15
10. Kto miłuje swojego brata, w światłości mieszka* i nie ma w nim zgorszenia**.
**lub: trwa, pozostaje; **upadku, potknięcia, pułapki*
11. Lecz kto nienawidzi swojego brata, jest w ciemności i chodzi w ciemności, a nie wie, gdzie idzie bo ciemność oślepiła jego oczy.
12. Piszę wam, dzieciątka*, bo odpuszczone są wam grzechy ze względu na** Jego imię.
**gr.: teknion - dzieciątko, czuła forma zwracania się do uczniów; **lub: przez, z powodu* Ps 25,11; Dz 10,43; 13,38

13. Piszę wam, ojcowie, bo poznaliście *Tego, który jest* od początku. Piszę wam, młodzieńcy, bo zwyciężyliście* złego. Piszę wam, dzieci**, bo poznaliście Ojca. 1J 4,4; 5,4; Ef 6,11
**gr.: nikao - zdobyć, podbić, odnieść zwycięstwo, przezwyciężyć*
***gr.: paidion - małe dziecko, chłopczyk, w zwrotach do dorosłych jako wyraz zażyłości i życzliwości - por. J 21,5*

14. Pisałem wam, ojcowie, bo poznaliście *Tego, który jest* od początku. Pisałem wam, młodzieńcy, bo jesteście mocni* i Słowo Boże mieszka w was, i zwyciężyliście złego.
lub: mężni - por. Hbr 11,34 Ps 119,11; J 5,38; 15,7; Kol 3,16

15. Nie miłujcie świata, ani tego, co *jest* na świecie; jeśli ktoś miłuje świat, nie ma* w nim miłości Ojca. Rz 12,2;
**dosł.: miłość Ojca nie jest w nim (obecna)* Mt 6,24; Jk 4,4

16. Bo wszystko, co jest na świecie: pożądliwość* ciała i pożądliwość oczu, i pycha** życia, nie jest z Ojca, ale jest ze świata.
**lub: usilne pragnienia* Ps 10,4; Łk 12,16; Rz 13,14
***gr.: aladzoneia - czcza, chełpliwa gadanina, zuchwała pewność*

17. A świat przemija* i jego pożądliwość; lecz kto czyni wolę Boga, trwa na wieki**. Mt 7,21;
**gr.: parago - przechodzić obok, przemijać, znikać; **dosł.: na wiek*

18. Dzieci*! *To* jest ostatnia godzina; a jak słyszeliście, że antychryst** przychodzi, tak i teraz wielu stało się antychrystami, stąd poznajemy, że jest *to* ostatnia godzina.
gr.: paidon - w. 13; **gr.: anti - w miejsce, zamiast, przeciwko*
***gr.: christos - Pomazaniec, Mesjasz* 1J 4,3; 2J 1,7; 2P 2,20

19. Wyszli spośród nas, ale nie byli z nas; jeśli bowiem byliby z nas, trwaliby z nami; lecz *to się stało,* aby zostało ujawnione*, że nie wszyscy są z nas. Mt 13,20; Hbr 10,39
**gr.: faneroo - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*

20. A wy macie namaszczenie* od Świętego i wiecie wszystko. **por. w. 27** 2Kor 1,21; Iz 41,14

21. Nie napisałem wam, że nie znacie prawdy, ale że ją znacie, i że każde kłamstwo nie jest z prawdy.

22. Kto jest kłamcą? Czy nie ten, kto przeczy*, że Jezus jest Chrystusem**? Ten jest antychrystem***, który zapiera* się Ojca i Syna.
**gr.: arneomai - por. w. 23*; **tj. Mesjaszem, Pomazańcem*
****Ten jest tym, który stanął w miejsce Mesjasza, Pomazańca*

23. Każdy, kto zapiera* się Syna, nie ma i Ojca; a kto wyznaje** Syna, ma i Ojca. J 5,23
**gr.: arneomai - wyrzekać się, wypierać, odmawiać, odrzucać*
***gr.: homologeo - ogłosić publicznie, wyznać, przyznać się, powiedzieć to samo, oznajmić otwarcie* J 10,30; 14,9

24. Wy więc, którzy słyszeliście *to, co* od początku, niech *to* w was pozostaje, jeśli w was pozostałoby* *to,* co słyszeliście od początku, to i wy pozostaniecie* w Synu i w Ojcu. **gr.: meno - trwać, mieszkać, pozostawać, nie zmieniać*

25. A taka jest obietnica, którą On nam złożył* – życie wieczne. Łk 18,30; Ga 6,8; Rz 2,7
**gr.: epangello - ogłaszać, obiecać, dobrowolnie zająć się czymś*

26. To* napisałem wam o tych, którzy was zwodzą. **dosł.: te - w l.mn. (rzeczy)* 2Tm 3,13

27. A wy, którzy otrzymaliście to namaszczenie* od Niego, *ono* trwa w was i nie macie potrzeby, aby was ktoś nauczał**; ale jak Jego namaszczenie naucza was o wszystkim i jest prawdziwe***, i nie jest kłamstwem, i jak was nauczył, tak będziecie w Nim trwać****.
**gr.: chrisma - coś, czym smaruje się ciało, maść* J 14,26
***gr.: didasko - uczyć, nauczać, pouczać publicznie, wyjaśniać,*
****gr.: alethes - prawdziwy, mówiący prawdę, szczery; ****por. w. 24**

28. A teraz, dzieciątka*, trwajcie w Nim, abyśmy, gdy się ukaże, ciągle mieli ufną odwagę** i nie zostali przez Niego zawstydzeni*** przy Jego przyjściu****. **por. 1J 2,12** Mk 8,38; Kol 3,4
***gr.: parresia - śmiałość, swoboda, otwartość wypowiedzi*
****gr.: aischynomai - wstydzić się, zhańbić, napawać wstydem*
*****gr.: parousia - obecność, przyjście, przybycie - por. 1Tes 4,15**

29. Jeżeli doświadczyliście*, *że On* jest sprawiedliwy, wiecie** też, że każdy, kto czyni sprawiedliwość, z Niego jest zrodzony.
**gr.: eido - widzieć, oglądać, dostrzegać, doświadczyć, znać*
***gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, znać* 1J 2,1; 1P 1,23

3 Zobaczcie, jaką miłość daje nam Ojciec, abyśmy byli nazwani dziećmi Bożymi. Świat dlatego nas nie zna, ponieważ Jego nie poznał. Jr 3,19; Rz 5,8; Ef 2,4

2. Umiłowani! Teraz jesteśmy dziećmi Bożymi, a jeszcze nie zostało ukazane kim będziemy; lecz wiemy, że gdy On się ukaże, będziemy do Niego podobni; ujrzymy Go bowiem takim, jakim jest. Hbr 9,28; Rz 8,39

3. A każdy *kto* ma tę nadzieję w Nim, oczyszcza* siebie, tak jak On jest czysty. Dz 15,9
**gr.: hagnidzo - uczynić nieskalanym, oczyścić się, obmyć*

4. Każdy, kto trwa w grzechu*, czyni też bezprawie**; a grzech jest bezprawiem.
**dosł.: czyniący grzech - imiesłów czas teraź. strona czynna*
***gr.: anomia - stan bezprawia, pogarda prawa, nieprawość*

5. A wiecie, że On ukazał się, aby usunąć* nasze grzechy, i że grzechu w Nim nie ma.
**gr.: ario - podnosić, brać do góry, wziąć, wziąć sobie na braki, usunąć, ponieść* Oz 14,2; Hbr 1,3; 2Kor 5,21

6. Każdy, kto w Nim trwa, nie grzeszy; każdy kto trwa w grzechu* nie widział Go, ani Go *nie* poznał. J 15,4-7; 1J 2,6.24.27
**dosł.: trwający w grzechu - czas teraźniejszy strona czynna*

7. Dzieciątka*! Niech was nikt nie zwodzi; kto czyni sprawiedliwość, jest sprawiedliwy, tak jak On jest sprawiedliwy; **por. 1J 2,13***
8. Kto trwa w grzechu, jest z diabła; gdyż diabeł od początku grzeszy. Dlatego ukazał się Syn Boży, aby zniszczyć* dzieła diabła.
gr.: lyo - rozwiązać - por. 2P 3,11 Obj 20,2; Łk 10,18
9. Każdy, kto jest zrodzony z Boga, nie czyni grzechu, dlatego że nasienie Jego jest w nim; i nie może *trwać* w grzechu*, gdyż jest narodzony z Boga. 1J 2,29; 1Pt 1,23
**dosł.: nie może grzeszyć - bezokol. czas teraź. str. czynna*
10. Po tym poznaje* się dzieci Boga i dzieci diabła. Każdy, kto nie czyni sprawiedliwości, nie jest z Boga, jak i ten, kto nie miłuje swojego brata. Mt 13,38; J 8,47; 1J 4,8.20
**gr.: fanerov - ujawnić to, co było zakryte, ukazać publicznie*
11. Albowiem to jest przesłanie*, które słyszeliście od początku, abyśmy jedni drugich miłowali. **por. 1J 1,5** 1Tm 1,5; Ga 6,2; J 2,7
12. Nie tak jak Kain, *który był* od* złego i brutalnie zamordował** swojego brata. A dlaczego brutalnie go zamordował? Bo jego czyny były złe, a czyny jego brata sprawiedliwe. **gr.: ek - z, od; **dosł.: zabić, zarżnąć* Rdz 4,4
13. Nie dziwcie się, moi bracia, jeśli was świat nienawidzi. J 17,14
14. My wiemy, że przeszliśmy ze śmierci do życia, dlatego że *trwamy* w miłości *do* braci; kto *nie trwa* w miłości *do* brata, pozostaje w śmierci. J 8,51
15. Każdy, kto *trwa* w nienawiści* *do* swojego brata, jest mordercą; a wiecie, że żaden morderca nie ma życia wiecznego, *które by* w nim pozostawało**. Mt 5,21; 1J 2,19; 4,20
**por. 1J 2,9*; **dosł.: pozostającego - gr.: memo*
16. Po tym poznaliśmy miłość Bożą*, że On za nas położył swoje życie**; i my powinniśmy kłaść życie** za braci. 1J 4,9; J 3,16; 10,15;
**brak w mss Byz; **lub: duszę* J 15,13; Ga 2,20
17. A jeśli ktoś miałby dobra *tego* świata, i widziałby swojego brata, że jest* w potrzebie, i zamknąłby przed nim swoje wnętrze**, jak więc *może* w nim trwać miłość Boża?
**dosł.: mającego potrzebę; **lub: głębokie uczucia, współczucie*
18. Dzieciątka* moje! Miłujmy nie słowem lub językiem, ale czynem i prawdą. Rz 12,9;
gr.: teknion - por. 1J 2,12 Jk 2,15; 1P 1,22
19. A po tym poznajemy, że jesteśmy z prawdy; i przed Nim przekonamy* swoje serca,
**gr.: peitho - pozyskać kogoś, uspokoić, skłonić do czegoś*
20. Bo jeśli potępiałoby* nas serce, Bóg jest potężniejszy niż nasze serce i wie wszystko.
**gr.: kataginosko - obwiniać, potępiać, zarzucać*
21. Umiłowani! Jeśliby nasze serce nas nie potępiało, ufną odwagę* mamy w Bogu,
**gr.: parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga*
22. I o cokolwiek prosilibyśmy, otrzymamy od Niego; bo przykazania Jego zachowujemy, i czynimy *to, co* podoba* się przed Jego obliczem. **lub: jest miłe, przyjemne* Prz 15,29; J 9,31
23. A to jest Jego przykazanie, abyśmy wierzyli *w* imię* Jego Syna, Jezusa Chrystusa i miłowali jedni drugich, zgodnie z przykazaniem *jakie* nam dał. **dosł.: wierzyli imieniu*
24. A kto *trwa* w przestrzeganiu Jego przykazania, ten w Nim trwa, a On w nim. I po* tym poznajemy, że w nas trwa, przez** Ducha, którego nam dał. Łk 11,13; J 15,4
**gr.: en - w (tym); **gr.: ek - z (Ducha), po (Duchu)* J 6,29

4 Umiłowani! Nie każdemu duchowi wierzcie, ale doświadczajcie* duchy, czy są z Boga. Bo wielu fałszywych proroków wyszło na świat. Pwt 13,1-5; Mt 7,15; 24,4; 2P 2,1
**gr.: dokimadzo - poddawać próbie, doświadczać, badać*
2. Ducha Bożego poznawajcie* po tym: wszelki duch, który wyznaje Jezusa Chrystusa, *że* przyszedł** w ciele, jest z Boga. J 1,14;
gr.: ginosko - por. 1J 4,8*, **por. w. 3* 2J 1,7; 2Tes 2,7
3. A wszelki duch, który nie wyznaje* Jezusa Chrystusa, *że* przyszedł** w ciele, nie jest z Boga; to jest *duch* antychrysta, o którym słyszeliście, że przychodzi i teraz już jest na świecie. **gr.: homologeo - ogłosić publicznie, wyznać*
***dosł.: przychodzącego - czas teraź. wymik. z czasu przeszłego*
4. Wy dzieciątka* jesteście z Boga i zwyciężyliście ich; bo Ten, który jest w was, większy jest od tego, który jest w świecie**. J 14,17;
**por. 1J 2,12*; **gr.: kosmos - układ, porządek,* Ef 3,17
wszechświat, świat materialny, porządek świata wrogi Bogu
5. Oni są ze świata, dlatego mówią *jak ludzie* ze świata, a świat ich słucha*. J 17,14
**gr.: akouo - słuchać, zwracać uwagę na to, co się słyszy, być posłusznym temu, co się słyszy, słuchać ze zrozumieniem*
6. My jesteśmy z Boga. Kto zna* Boga, słucha nas; kto nie jest z Boga, nie słucha nas. Po tym poznajemy ducha prawdy i ducha błędu**.
**dosł.: znający - im. cz. teraź. str. czynna* Iz 8,20; 1Kor 2,12
***gr.: plane - błąkać się, tułać, oszustwo, błąd, mylne przekonanie*
7. Umiłowani! Miłujmy jedni drugich, gdyż miłość jest z Boga; a każdy kto miłuje, z Boga jest zrodzony i zna Boga. Pwt 30,6

8. Kto nie miłuje, nie poznał* Boga; ponieważ Bóg jest miłością. Ga 4,8; 2Tes 1,8; 1J3,10
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, wejść w bliską relację*
9. W tym uwidoczniła się miłość Boga do* nas, że Syna swojego jednorodzonego** posłał Bóg na świat, abyśmy przez*** Niego żyli.
**gr.: en - do, wśród, u; **gr.: monogenes - jedyny, jedyny w swoim rodzaju, wyjątkowy; ***dzięki Niemu* Rz 5,8; 8,32
10. W tym wyraża* się miłość, że nie my umiłowaliśmy Boga, ale że On nas umiłował i posłał swojego Syna jako ofiarę przebłagalną za nasze grzechy. **dosł.: jest* 1J 2,2
11. Umiłowani! Jeżeli Bóg nas tak umiłował, i my powinniśmy miłować jedni drugich.
12. Boga nikt nigdy nie widział. Jeśli miłujemy jedni drugich, Bóg w nas trwa, a Jego miłość jest w nas doprowadzona do pełni*.
**gr.: teleioo - doprowadzić do celu, uczynić doskonałym, pełnym*
13. Po tym poznajemy*, że w Nim trwamy i On w nas, że z Ducha swojego nam dał**.
**gr.: ginosko - poznać, dowiedzieć się, znać*
***gr.: didomi - dać, podarować, udzielić, użyczyć, przekazać*
14. A my widzieliśmy i zaświadczymy, że Ojciec posłał Syna, *jako* Zbawiciela świata.
15. Ktokolwiek wyznałby, że Jezus jest Synem Boga, w nim trwa* Bóg, a on w Bogu.
**lub: mieszka, pozostaje* Mt 10,32; Flp 2,11
16. A my poznaliśmy i uwierzyliśmy miłości, którą Bóg ma wobec* nas. Bóg jest miłością i kto trwa w miłości, trwa w Bogu, a Bóg *trwa*** w nim. **gr.: en - do, wśród, u; wobec; **mss Byz: trwa*
17. W tym miłość jest doprowadzona do pełni* w nas**, abyśmy mieli ufną odwagę*** w dniu sądu; *bo* tak jak On jest i my jesteśmy w tym świecie. Mt 10,15; 1J 2,5; Jk 2,22
**por. 1J 4,12*; **lub: z nami; ***śmiałość, otwartość*
18. W miłości nie ma bojaźni, lecz doskonała miłość wyrzuca bojaźń na zewnątrz, gdyż bojaźń drży* *przed* karą**; a kto się boi, nie jest doskonały*** w miłości.
dosł.: ma, posiada (karę) **gr.: kolasis - od koladzo - usunąć, odciąć (ręce) - karać, piętnować; ***lub: dojrzały - por. 1J 4,12
19. My Go miłujemy, bo On nas pierwszy* umiłował. **gr.: protos - pierwszy w czasie lub miejscu, główny*
20. Jeśli ktoś powiedziałby, że miłuje Boga, a nienawidziłby* swojego brata, jest kłamcą; kto bowiem nie miłuje swojego brata, którego widzi**, jak może miłować Boga, którego nie widzi***? **gr.: miseo - por. 1J 2,9*; **lub: zobaczył*
21. A to przykazanie* mamy od Niego, by ten, kto miłuje Boga, miłował i swojego brata.
**gr.: entole - rozkaz, nakaz, polecenie, nakazana zasada*

5 Każdy, kto wierzy, że Jezus jest Mesjaszem*, jest zrodzony z Boga; a każdy, kto miłuje Tego, który zrodził, miłuje i tego, który z Niego jest zrodzony. J 1,12; 15,23; Dz 8,37
**gr.: christos - Chrystus, Pomazaniec, Namaszczony, Mesjasz*
2. Po tym poznajemy, że miłujemy dzieci Boże, gdy miłujemy Boga i zachowujemy* Jego przykazania. **lub: strzeżemy, pilnujemy, stosujemy*
3. To bowiem jest miłość Boga, byśmy przykazania Jego zachowywali; a przykazania Jego nie są uciążliwe*. **lub: trudne, ciężkie do zniesienia*
4. Bo wszystko, co jest zrodzone z Boga, nieustannie zwycięża* świat; a to jest zwycięstwo, *które* zwyciężyło świat – nasza wiara. **czas ter. str. czynna* J 16,33; 1Kor 15,57
5. Kim jest ten, *który* ciągle* zwycięża świat, jeśli nie tym, *który* wierzy**, że Jezus jest Synem Boga? J 5,19; 1Kor 15,57; 2P 2,20
dosł.: zwyciężający - czas teraź. str. czynna; **u. 13
6. *On* jest tym, który przyszedł przez wodę i krew, Jezus Mesjasz, nie tylko w wodzie, ale w wodzie i we krwi; a Duch jest tym, *który* świadczy*, bo Duch jest prawdą.
**dosł.: świadczący - gr.: martyreo - być naocznym świadkiem, potwierdzić coś w sądzie* J 14,17; 15,26; 19,34
7. Gdyż trzej są, którzy świadczą w niebie: Ojciec, Słowo* i Duch Święty, a ci trzej są jedno. **por. Rz 9,28** Mt 3,16; 28,19; Pwt 6,4; J 10,30
8. I trzej są, którzy świadczą na ziemi: Duch i woda, i krew, a *ci* trzej są w jednym*.
**gr.: eis to hen - w jednym, w jedności, zgodni*
9. Jeżeli przyjmujemy świadectwo ludzi, to świadectwo Boże jest większe, gdyż jest to świadectwo Boga, *jako* że złożył świadectwo o swoim Synu. J 8,17; Dz 5,32; Hbr 2,4
10. Kto wierzy w Syna Bożego, ma świadectwo sam w sobie. Kto nie wierzy* Bogu, uczynił Go kłamcą, bo nie uwierzył w świadectwo, które Bóg złożył** o swoim Synu.
**dosł.: niewierzący; **zaświadczył* J 3,16; 5,38; Ga 4,6
11. A takie jest to świadectwo, że Bóg dał* nam życie wieczne; a to życie jest w Jego Synu. **gr.: didomi - dać, podarować, udzielić, użyczyć*
12. Kto ma Syna, ma to życie; kto nie ma Syna Bożego, nie ma tego życia. J 3,36; Ga 2,20
13. To napisałem wam, którzy wierzycie* w imię Syna Bożego, byście wiedzieli**, że macie życie wieczne i abyście wierzyli w imię Syna Bożego. **imiesłów czas teraźniejszy strona czynna*
*** gr.: eido - dostrzegać, widzieć, badać, znać, doświadczyć*
14. A to jest ufna* odwaga*, którą mamy do

Niego, że jeśli o coś prosimy według Jego woli, wysłuchuje[**] nas. 1J 3,22; Mt 7,7; J 14,13
**gr.: parresia - śmiałość, swoboda, ufna odwaga; **lub: słucha*

15. A jeśli wiemy, że nas wysłuchuje[*], *gdy* o cokolwiek prosimy, *to* wiemy, że mamy od Niego *odpowiedź* na prośby[**], *które* zanosimy[***]. **lub: słucha - czas teraź. orzekający str. czynna*
***gr.: aitema - petycje, postulat, wymaganie; ***gr.: aiteo - prosić*

16. Jeśli ktoś zobaczyłby, że jego brat grzeszy grzechem nie na[*] śmierć, *będzie* prosił, a *Bóg* da mu życie, *to jest* tym niegrzeszącym na śmierć. Jest grzech *prowadzący* na[*] śmierć[**]; nie o takim mówię, aby prosić[***].
**lub: ku śmierci; **gr.: thanatos - śmierć jako oddzielenie od życia - idiom: uparcie trzymanie się grzechu (?) - por. Jo 4,9*
****gr.: erotao - prosić, błagać, upraszać* Hi 42,8

17. Wszelka niesprawiedliwość[*] jest grzechem; jest też grzech *nieprowadzący* na[**] śmierć. ***lub: ku śmierci* Prz 21,4; 1J 3,4; Rz 14,23; Jk 4,17
**gr.: adikia - niesprawiedliwość sędziego, akt nieprawości*

18. Wiemy, że każdy, kto z Boga jest zrodzony, nie *trwa* w grzechu[*]; ale kto został zrodzony z Boga, strzeże[**] siebie i zły go nie dotyka. J 1,13; 3,3; 1J 5,1; Tt 3,5
**dosł.: nie jest grzeszącym, nie grzeszy - czas teraź. strona czynna, tryb orzekający - por. 1J 3,9*; **lub: zachowuje*

19. Wiemy, że jesteśmy z Boga, a cały świat leży[*] w złym[**]. Ga 1,4; 2Kor 4,14; J 16,11
**gr.: keimai - spoczywać w mocy czegoś, stać, być wyznaczonym*
***gr.: poneros - niegodziwy, nikczemny, zły, zepsuty, podły*

20. Wiemy też, że Syn Boży nadchodzi[*], i dał nam rozum[**], abyśmy poznawali Prawdziwego – i jesteśmy w Prawdziwym, w Jego Synu, Jezusie Chrystusie; Ten[***] jest – Prawdziwym Bogiem i życiem wiecznym[****]. Iz 9,6;
**gr.: heko - przyjść, przybyć, być obecnym* Jr 10,10; J 1,1
***gr.: dianoia - umysł jako zdolność rozumienia, odczuwania*
****gr.: houtos - ten (właśnie), on - zaimek wskazujący*
*****dosł.: Ten jest - Prawdziwy Bóg i życie wieczne*

21. Dzieciątka[*]! Ustrzeżcie[**] się bożków[***]. Amen. **gr.: teknion - dzieciątko - czuła forma zwracania się do uczniów; **lub: wystrzegajcie się* Wj 20,4; 2Kor 6,16
****gr.: eidolon - wizerunek, obraz, idol, wytwór fantazji*

Drugi list apostoła Jana

1 Starszy, do wybranej* pani i do jej dzieci, które ja miłuję w prawdzie, i nie tylko ja, ale i wszyscy, którzy znają prawdę, 1P 1,2

gr.: eklektos - wybrany, upatrzony, wyborny - por. Rz 16,13

2. Ze względu na* prawdę, która pozostaje** w nas i będzie z nami do *nastania* wieku***.

**lub: dla, z powodu* Ps 115,1; 1Kor 9,23; Kol 3,16

***gr.: meno - pozostawać, trwać, mieszkać; ***dosł.: na wiek*

3. Z wami będzie *też* łaska, miłosierdzie, pokój od Boga Ojca i od Pana Jezusa Chrystusa, Syna Ojca, w prawdzie i w miłości.

4. Uradowałem się bardzo, że między twoimi dziećmi* znalazłem takie, *które* chodzą w prawdzie, stosownie** do przykazania, *które* otrzymaliśmy od Ojca. 1J 1,6; 3J 1,3

**gr.: teknon - małe dziecko, dziecko w czułym zwrocie*

***gr.: kathos - stosownie do, zgodnie, w takim zakresie jak*

5. A teraz proszę* cię, pani – nie jako piszący ci nowe przykazanie, lecz *to,* które mieliśmy od początku – abyśmy jedni drugich miłowali. J 13,34; 15,12; 1J 2,7

**gr.: erotao - prosić, błagać, upraszać, zadawać pytania*

6. A to jest miłość, abyśmy postępowali według Jego przykazań, to jest przykazanie, które* słyszeliście od początku, abyście zgodnie z nim* postępowali**. J 14,15

dosł.: tak, jak - gr.: kathos - por. J 13,34; **dosł.: w nim*

gr.: peripateo - postępować, zachowywać, żyć, chodzić - Rz 6,4

7. Gdyż liczni zwodziciele wyszli na świat, *którzy* nie wyznają* Jezusa Chrystusa przychodzącego w ciele; taki jest zwodzicielem i antychrystem**. Mt 24,5.11; J 1,14; 1Tm 3,16; 1J 4,3

**gr.: homologo - wyznać, ogłosić publicznie, zgodzić się z czymś*

***gr.: antichristos - anti - w miejsce, za - christos - Mesjasz*

8. Uważajcie* na siebie, byśmy nie stracili tego, co wypracowaliście**, ale odebrali pełną zapłatę. Łk 6,23;

**lub: strzeżcie samych siebie, baczcie* 1Kor 3,14; Obj 3,11

***gr.: ergadzomai - pracować, trudzić się, wykonać, nabywać*

9. Każdy, *kto* przekracza* naukę Chrystusa i nie trwa** *w niej,* nie ma Boga; kto trwa w nauce Chrystusa, ten ma i Ojca, i Syna.

**gr.: parabaiono - przejść bokiem, pominąć, zaniedbać*

***gr.: meno - pozostawać, trwać, mieszkać* Dz 2,42; Hbr 6,1

10. Jeśli ktoś przychodzi do was, a nie przynosi tej nauki, nie przyjmujcie go do domu, ani mu nie mówcie: Witaj*! Rz 16,17; 1Tm 6,1

**gr.: chairo - raduj się - w bezokolicznik jako pozdrowienie*

11. Albowiem kto takiemu mówi: Witaj! Jest uczestnikiem* jego złych czynów. Ef 5,11

**gr.: koinoneo - nawiązać więź, wspólnotę, stać się współuczestnikiem, zostać wspólnikiem kogoś*

12. Mając wam wiele do napisania, nie chcę tego czynić *posługując się* papierem* i atramentem, ale mam nadzieję, że do was przyjdę i osobiście** z wami będę mówić, aby radość nasza była pełna***. 1J 1,4

**dosł.: przez (papier); **dosł.: z ust do ust; ***gr.: pleroo - wypełnić, sprawić obfitość, urzeczywistniać, być pełnym*

13. Pozdrawiają cię dzieci* siostry twojej wybranej. Amen. **gr.: teknon - por. w. 4**

Trzeci list apostoła Jana

1 Starszy[*], *do* umiłowanego Gajusa, którego miłuję w prawdzie. 1J 3,18;
[*]gr.: presbyteros - por. Tt 1,5[**] Dz 19,29; Rz 16,23

2. Umiłowany! Przede wszystkim modlę[*] się, aby ci się dobrze powodziło i abyś był zdrów, tak jak dobrze powodzi się twojej duszy[**].
[*]gr.: euchomai - modlić, błagać, prosić, życzyć Joz 1,7;
[**]gr.: psyche - dusza, życie, osoba Prz 28,13; 1Kor 16,2

3. Uradowałem[*] się bowiem bardzo, gdy przychodzą bracia i gdy świadczą o twojej prawdzie, tak jak ty w[**] prawdzie chodzisz[***].
[*]gr.: chairo - por. Mk 15,18[**]; [**]lub: zgodnie z nią 2J 1,4
[***]gr.: peripateo - postępować, zachowywać, żyć - por. Rz 6,4[**]

4. Nie mam większej radości nad tę, gdy słyszę, że dzieci[*] moje chodzą w prawdzie.
[*]gr.: teknon - małe dziecko, dziecię Iz 38,3; J 12,35; Ga 4,19;

5. Umiłowany! Wiernie[*] postępujesz, jeśli trudzisz[**] się dla braci i dla obcych[***],
[*]lub: godne zaufania (jest to, co) czynisz 2Krn 19,9;
[**]gr.: ergon - praca, dzieło, trud Prz 28,20;
[***]gr.: ksenos - obcy, cudzoziemiec, przybysz Łk 16,10

6. Którzy wydali świadectwo o twojej miłości przed zborem[*]; a dobrze uczynisz, wysyłając ich w *sposób* godny Boga.
[*]gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zbór, zebranie publiczne

7. Wyszli bowiem dla[*] Jego imienia, nic nie biorąc od pogan[**]. *[*]gr.: dia - z powodu, dla* Dz 9,16
[**]gr.: ethnos - plemię, naród, lud, grupa etniczna, nie-Żydzi

8. My więc powinniśmy takich przyjmować, aby stawać się współpracownikami prawdy.

9. Pisałem do zboru, ale Diotrefes[*], który kocha być pierwszym[**] z nich, nie przyjmuje nas. Mt 20,20; 23,4; 1P 5,3
[*]gr.: Diotrefes - karmiony, uspomagany przez Zeusa
[**]gr.: filoproteuo - zabiegać o wyższość, kochać pierwszeństwo

10. Dlatego, jeśli przyjdę[*], przypomnę jego dzieła, które czyni, obmawiając nas złymi słowami, i nie zadowalając się tym, sam braci nie przyjmuje, *a tym, co* chcieliby *przyjąć,* zabrania[**] i ze zboru ich wyrzuca[***]. Ps 15,3;
[*]dosł.: przyszedłbym; [**]lub: przeszkadza Jk 4,11; 2Kor 8,20
[***]gr.: ekballo - wyrzucić, wypędzić, wypchnąć, odrzucić z pogardą

11. Umiłowany! Nie naśladuj złego[*], lecz dobrego[**]. Kto dobro czyni, jest z Boga; ale *kto* zło czyni, nie widział i *nie widzi* Boga.
[*]gr.: kakos - podły, zły, zgubny, nikczemny 1Tes 5,15; 1Tm 6,11
[**]gr.: agathos - dobry, dobry z natury, szlachetny, miły

12. Demetriuszowi[*] dane jest *dobre* świadectwo przez wszystkich i przez samą prawdę; i my także świadczymy, a wiesz, że świadectwo nasze jest prawdziwe. 1Tm 3,7; J 19,35;
[*]gr.: Demetriusz - należący do Demeter - bogini płodności 1J 5,10

13. Wiele miałem *ci* pisać, ale nie chcę *tego* napisać atramentem i piórem[*]. *[*]dosł.: trzciną*

14. A mam nadzieję bezzwłocznie cię ujrzeć, a *wtedy* osobiście[*] ze sobą pomówimy.
[*]dosł.: z ust do ust

15. Pokój[*] tobie. Pozdrawiają cię przyjaciele. Pozdrów przyjaciół imiennie.
[*]gr.: eirene - pokój - od czas. eireneo - łączyć, spajać

List Judy

1 Juda, sługa* Jezusa Chrystusa, a brat Jakuba, do powołanych, którzy są uświęceni w Bogu Ojcu i są zachowani** *dla* Jezusa Chrystusa. 1Tes 5,23; Łk 6,16; 1Kor 1,24; Hbr 9,15

**dosł.: niewolnik; **gr.: tereo - strzec, czuwać, zachować*

2 Miłosierdzie i pokój*, i miłość niech się wam pomnożą**. **gr.: eirene - od eireneo - łączyć, spajać*
***dosł.: oby zostały pomnożone - gr.: plethyno - zwiększyć, mnożyć*

3 Umiłowani! Z całą gorliwością starając się pisać do was o wspólnym zbawieniu, uznałem za konieczne* napisać do was zachęcając, *abyście* wytrwale walczyli** o wiarę, raz*** *tylko* przekazaną świętym. 1Tm 6,12

**gr.: ananke - konieczność narzucona przez okoliczności lub prawo, dotycząca czyjejś korzyści; **gr.: ep - o lub jako wzmocnienie, agonidzomai - walczyć; ***lub: raz (na zawsze)*

4 Wkradli* się bowiem jacyś ludzie, już dawno zapisani** *na* ów wyrok, bezbożni, którzy łaskę Boga naszego obracają w rozpustę***, i zapierają się jedynego Władcy****, Boga i Pana naszego Jezusa Chrystusa.

**lub: wślizgnęli; **gr.: prografo - zapisać coś wcześniej* 2P 2,1;
****lub: wyuzdanie; ****gr.: despotes - por. 1Tm 6,1** Rz 6,1

5 A chcę wam *to* przypomnieć, wam, którzy raz *na zawsze* to wiecie, że PAN wybawił* lud z ziemi egipskiej, następnie tych, którzy nie wierzyli, wygubił. Ps 106,26; 1Kor 10,5

**gr.: sodzo - zachować przy życiu, ocalić od śmierci, zbawić*

6 Także aniołów, którzy nie zachowali swojego pierwotnego* *stanu*, ale opuścili własne mieszkanie**, zachował w wiecznych więzach w mroku na dzień wielkiego sądu.

gr.: arche - początek, urząd, władza; **gr.: oiketerion - 2Kor 5,2***

7 Jak Sodoma i Gomora, i miasta wokół* nich, w podobny im sposób oddały się nierządowi i udały się za *pożądaniem* ciała innego** *mężczyzny,* są wystawione za przykład**, ponosząc karę ognia wiecznego. Obj 21,8;

**gr.: peri - dookoła, wokół; **gr.: deigma - próba czegoś, wzór*
***dosł.: cudzego ciała* Rdz 19,4-9.24 Lb 26,10

8 Podobnie jednak i ci, oddani snom, prawdziwie kalają ciało i odrzucają zwierzchność oraz bluźnierczo mówią *o uczestnikach* chwały*. **lub: bluźnią Chwałom - wyrażenie może odnosić się do aniołów - por. 2P 2,10*** 1P 2,17

9 A archanioł Michał, gdy sprzeciwiał się diabłu prowadząc spór o ciało Mojżesza, nie ośmielił się wnieść bluźnierczego* sądu, ale powiedział: Oby cię PAN zgromił**.

**gr.: blasphemia - zniesławienie, oszczerstwo, szkodliwa mowa*
***lub: surowo skarci, upomni, ukarze* Dn 12,1; Za 3,2; Obj 12,7

10 Ci więc bluźnią temu, czego nawet* nie znają; a to, co jak nierozumne zwierzęta zgodnie z naturą znają, przez to** są niszczeni***. **gr.: men - part. wzmac.; **dosł.: te - l. mn.*
****gr.: ftheiro - zepsuć, zniszczyć, deprawować, psuć - prawdopodobnie wzmocnie od fthio - więdnąć, marnieć*

11 Biada* im! Bo poszli drogą Kaina i oddali się dla zapłaty zwiedzeniu** Balaama, i poginęli w buncie Korego. Lb 16,1; Obj 2,14

**gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" wyrażający żal lub trwogę - występuje w wykrzykniku - por. Mt 11,21; Obj 18,19*
***gr.: plane - błąd życiowy, moralny, fałszywe zasady*

12 Ci są zmazami* na waszych ucztach miłości, bez obawy wspólnie z wami** ucztują, siebie samych pasąc; obłoki bezwodne, przez wiatry miotane***; bezowocne drzewa późnojesienne, dwukrotnie obumarłe, które zostały wykorzenione; ***brak w mss Byz* 2P 2,13;
**gr.: spilas - skaza, plama, skryta pod wodą skała* Iz 56,10
****gr.: perifero - nosić, obnosić dookoła, obwozić, nosić tu i tam*

13 Dzikie bałwany morskie, pieniące się swoją hańbą; gwiazdy zbłąkane, dla których jest zachowany mrok ciemności na wieczność*. **lub: przez wieczność lub na (ten) wiek*

14 Prorokował* też o nich** Henoch, siódmy *w linii* od Adama, mówiąc: Oto przyszedł PAN wśród miriad*** swoich świętych****,

**gr.: profeteuo - prorokować, przemawiać pod natchnieniem Boga, działać jako prorok, pełnić urząd proroka*
***lub: im; ***miriada - 10 tysięcy* Rdz 5,18; 1Tes 3,13; 2Tes 1,7
*****gr.: hagios - por. 2Kor 13,12** lu: o aniołach (?) - Mt 16,27*

15 By dokonać sądu nad wszystkimi* i ujawnić** wszystkie ich bezbożności, za wszystkie bezbożne czyny, którymi *wyrażali swą* bezbożność, i za wszystkie harde*** słowa, które mówili przeciwko Niemu bezbożni grzesznicy****. **lub: przeciw wszystkim; ***dosł.: twarde*
***gr.: ekselencho - ujawnić, odsłonić - hapax legomenon*
*****gr.: hamartolos - oddany grzechowi, szczególnie niegodziwy*

16. Szemrzący* i niezadowoleni** ze swojego losu, chodzący według swoich pożądliwości, a usta ich mówią nadęte*** *słowa, a* dla zysku podziwiają ludzi**** . Lb 16,11; Ps 106,25

**gr.: gongystes - pomruk wyrażający bunt, niezadowolenie*
***lub: wciąż wynajdujący niedociągnięcia; ***gr.: hyperokonos - bardzo nabrzmiały, nadęty, nadmierny; ****dosł.: oblicza*

17. A wam, umiłowani, niech zostaną przypomniane słowa zapowiedziane* przez apostołów Pana naszego Jezusa Chrystusa,

**gr.: proero - powiedzieć wcześniej, wypowiedzieć proroctwo*

18. *Gdy* mówili wam, że w ostatecznych* czasach będą szydercy**, *którzy* chodzą według swoich bezbożnych pożądliwości.

**gr.: eschatos - ostatni w czasie lub miejscu, skrajny*
***gr.: empaiktes - prześmiewca, szyderca, żartowniś* 2P 3,3

19. To są ci, którzy się sami odłączają*, zmysłowi**, nie mający Ducha. Rz 8,9; 1Kor 6,19

**gr.: apodiorido - rozłamać, wydzielić, rozdzielać, oddzielić*
***gr.: psychikos - we władaniu duszy, duszewny*

20. Ale wy, umiłowani, budujcie samych siebie w najświętszej wierze waszej, modląc się w Duchu Świętym, Rz 9,1; 14,17; 1Tes 1,5

21. Zachowajcie samych siebie w miłości Bożej, czekając na miłosierdzie Pana naszego Jezusa Chrystusa ku* życiu wiecznemu.

**gr.: eis - do, ku* Ga 6,16; 2Tm 1,2; Rz 5,5

22. I rozróżniając*, nad jednymi** prawdziwie miejcie litość, Mt 5,7; Łk 16,24; 2Kor 4,1

**gr.: diakrino - rozdzielać, oddzielać się, rozróżniać, wahać, osądzać, chwiać się; **lub: a (dla) tych chwiejących miejcie ...*

23. A innych* w bojaźni ratujcie**, wyrywając ich od ognia, mając odrazę i *do* tuniki, która jest splamiona przez ciało. 2P 2,1

**lub: a tych w lęku; **gr.: sodzo - zbawić, ocalić, uratować*

24. A Temu natomiast, który was może zachować* od upadku** i stawić przed obliczem swojej chwały bez nagany z radosnym uniesieniem, **lub: ustrzec* J 10,28; Rz 8,28; Flp 1,6

***gr.: aptaistos - stojący mocno, niestanowiący się, nieupadający*

25. Jedynemu mądremu Bogu, Zbawicielowi naszemu, chwała* i majestat**, moc i władza***, i teraz, i po wszystkie wieki. Amen.

**gr.: doksa - splendor, majestat, blask, wspaniałość, chwała*
***gr.: megalosyne - wielkość, majestat - tylko tu i Hbr 1,3*
****gr.: eksousia - władza, autorytet, prawo, moc, urząd*

Księga Objawienia

1 Objawienie Jezusa Chrystusa, które dał mu Bóg, aby pokazał swoim sługom* to, co musi** się stać wkrótce***; a co zaznaczył**** przez posłanie swojego anioła słudze* swojemu Janowi, Am 3,7; Ga 1,12; 1P 1,13

**lub: niewolnikom; **jest konieczne; ***szybko; ****wskazał*

2. Który poświadczył* Słowo Boga i świadectwo Jezusa Chrystusa**, a także cokolwiek zobaczył. **lub: złożył świadectwo* J 1,32; 19,35; 1J 5,7.9

***gr.: christos - Pomazaniec, Mesjasz, Namaszczony, Chrystus*

3. Błogosławiony* *ten, który* czyta *i ci, którzy* słuchają słów tego proroctwa i zachowują** *to, co* w nim jest napisane; albowiem czas jest bliski. Obj 22,7; 1Tm 4,13; Jk 1,22

gr.: makarios - por. Mt 5,3*; **gr.: tereo - por. Mt 19,17

4. Jan do siedmiu zborów*, które są w Azji. Łaska wam i pokój od Tego, który jest i był, i który przychodzi; i od siedmiu duchów, które są przed Jego tronem; Iz 11,2; Dz 9,31; Obj 5,6

**gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, zebranie publiczne*

5. I od Jezusa Chrystusa, *który jest* świadkiem wiernym*, pierworodnym z umarłych i władcą królów ziemi; który nas umiłował i obmył nas z naszych grzechów w swojej krwi, Jr 42,5; Kol 1,15.18; 1Kor 6,11; Hbr 13,12; 1J 1,7

**gr.: pistos - być godnym zaufania, być wiernym, wierzyć*

6. I uczynił nas królami i kapłanami Boga i Ojca swojego; Jemu chwała i moc na wieki wieków. Amen*. Wj 19,6; Iz 61,6; Obj 5,10

**gr.: amen - z hebr.: godne wiary lub jako akt potwierdzenia*

7. Oto przychodzi z obłokami i ujrzy Go każde oko i *ci,* którzy Go przebili; i uderzą się *w piersi** przez *wzgląd na* Niego wszystkie pokolenia** ziemi. Tak! Amen. Hi 19,26;

**tj. jako gest żalu; **lub: plemiona* Mk 13,26; J 19,37

8. Ja jestem Alfa i Omega, początek* i koniec**, mówi PAN, który jest i był, i który przychodzi, Wszechmogący. Iz 41,4; 48,12; Obj 21,6

**gr.: arche - źródło, władza; **gr.: teleos - koniec, granica, cel*

9. Ja, Jan i wasz brat i współuczestnik w ucisku i w Królestwie, i w wytrwałości Jezusa Chrystusa, byłem na wyspie, zwanej* Patmos, z powodu Słowa Bożego i z powodu świadectwa Jezusa Chrystusa. **dosł.: która jest zwana*

10. Byłem w Duchu* w dniu Pańskim i usłyszałem za sobą potężny** głos jakby trąby, mówiący: Obj 4,2; 8,2; Hbr 12,19

**dosł.: stałem się w Duchu w Pański dzień; **lub: wielki*

11. Ja jestem Alfa* i Omega*, pierwszy i ostatni; a *to,* co widzisz, napisz w zwoju i poślij do siedmiu zborów, które są w Azji: do Efezu, do Smyrny, do Pergamonu, do Tiatyry, do Sardes, do Filadelfii i do Laodycei. Obj 1,8

**tj. pierwsza i ostatnia litera alfabetu greckiego*

12. I obróciłem się, aby zobaczyć, *co to za* głos, który mówił ze mną; a gdy obróciłem się, ujrzałem siedem złotych świeczników,

13. A pośrodku siedmiu świeczników kogoś podobnego do Syna Człowieczego, który jest obleczony w *szatę* sięgającą stóp, i który jest przepasany na piersiach złotym pasem; Dn 7,13; Mt 12,8; J 3,13

14. A głowa Jego i włosy białe jak biała wełna *i* jak śnieg, a oczy Jego jak płomień ognia;

15. I stopy Jego podobne do roztopionego drogocennego metalu*, jakby rozpalone** w piecu, a głos Jego jak głos wielu wód.

**gr.: chalkolibanon - nieznany stop metalu, cenniejszy od złota lub żółte kadzidło; **może dotyczyć zarówno metalu jak i stóp*

16. I ma w swojej prawej dłoni* siedem gwiazd, a z Jego ust wychodzi ostry obosieczny** miecz, a Jego oblicze było jak słońce, *gdy* świeci w swojej mocy. Ef 6,17; Hbr 4,12

**gr.: cheir - ręka, ramię, dłoń, garść, jako metonimia - moc*
***tj. długi tracki miecz, noszony na prawym ramieniu*

17. A gdy Go ujrzałem, upadłem do Jego stóp jak martwy; i nałożył swoją prawą rękę* na mnie, mówiąc do mnie: Nie bój się! Ja jestem pierwszy i ostatni, **por. w. 16** Obj 1,8

18. I żyjący; a byłem* martwy, a oto jestem żywy** na wieki wieków. Amen. I mam klucze Hadesu*** i śmierci. **lub: stałem się* Ps 68,20;

***lub: żyjący; ***kraina umarłych, grób* Mt 16,19; Hbr 7,25

19. Napisz to, co widziałeś, i to, co jest, i to, co zaraz ma się stać po tych *wydarzeniach*.

20. *Oto* tajemnica siedmiu gwiazd, które widziałeś w mojej prawej *dłoni* i siedmiu złotych świeczników: siedem gwiazd, to są

aniołowie siedmiu zborów, a siedem świeczników, które widziałeś, to jest siedem zborów.

2 Do anioła* zboru efeskiego** napisz: To mówi *Ten****, *który* trzyma siedem gwiazd w swojej prawej *dłoni,* który przechadza się wśród siedmiu złotych świeczników:
**lub: posłańca - por. Mk 1,2*; **Efez - być może - „nadzorca" ***gr.: tade legei - uroczyste wyrażenie - „oto, co mówi Ten"*

2. Znam twoje czyny i twój trud, i twoją wytrwałość, i wiem, że nie możesz znieść* złych, i poddałeś próbie** tych, którzy zapewniają, *że* są apostołami, a *nimi* nie są, i rozpoznałeś ich, *że to* kłamcy***, Mt 7,23; 1Tes 5,21;
**lub: unieść; **doświadczyłeś; ***dosł.: kłamliwi* 2Kor 11,13

3. I zniosłeś *wiele,* masz również wytrwałość* i trudzisz się dla mojego imienia, a nie *uległeś* zmęczeniu. Ps 25,11; Dz 9,16; Kol 3,17
**tj. cierpliwe znoszenie niesprzyjających okoliczności*

4. Ale mam przeciwko tobie *to,* że opuściłeś* pierwszą** swoją miłość. Mt 13,22; 24,12; 1J 2,15
**lub: pozostawiłeś; **gr.: protos - przedni, pierwszy rangą, główny*

5. Pamiętaj* więc, skąd wypadłeś i upamiętaj** się, i spełniaj pierwsze swoje uczynki; a jeśli nie, to przyjdę *do* ciebie szybko i poruszę twój świecznik z jego miejsca, jeśli się nie upamiętasz**. Ez 16,60; 2Kor 7,10; 2P 1,12
**lub: przypomnij sobie; **zmień myślenie, zawróć*

6. Masz jednak to, że nienawidzisz czynów* Nikolaitów**, których i ja nienawidzę. Obj 2,15
**lub: dzieł; **gr.: nikao - zwyciężyć, podbić; gr.: laos - lud*

7. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów*: *Temu, który* zwycięża, dam zjeść z drzewa życia, które jest w środku raju Boga. **gr.: ekklesia - wywołani z, zgromadzenie, zebranie publiczne* Rdz 2,9; Łk 23,43; 2Kor 12,4

8. A do anioła zboru smyrneńskiego* napisz: To mówi pierwszy i ostatni, który był martwy, a ożył: **Smyrna - „mirra" - cierpienie* Obj 1,8

9. Znam twoje czyny i ucisk, i ubóstwo*, lecz jesteś bogaty; i bluźnierstwo tych, którzy mówią o sobie, że są Żydami, a *nimi* nie są, ale *są* synagogą** szatana. Obj 3,9;
**lub: skrajna nędza; **zgromadzeniem* Rz 2,28-29; 9,6

10. Nie bój się żadnego *z* cierpień, *które* masz *doznać.* Oto diabeł zamierza wrzucić niektórych z was do więzienia, abyście zostali wypróbowani*; i będziecie mieli ucisk *przez* dziesięć dni. Bądź wierny aż do śmierci, a dam ci wieniec** życia. Jk 1,12
**gr.: peiradzo - być doświadczanym, kuszonym, próbowanym **lub: życie jako wieniec - gr.: stefanos - wieniec, laur*

11. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów: Kto zwycięża, nie dozna szkody* od drugiej śmierci. Obj 2,7; 20,6; 21,8
**gr.: adikeo - czynić niesprawiedliwość, krzywdzić*

12. A do anioła zboru w Pergamonie* napisz: To mówi *Ten, który* ma ostry miecz** obosieczny: **Pergamon - „wywyższenie"; **por. Obj 1,16***

13. Znam twoje czyny i wiem gdzie mieszkasz, *tam,* gdzie *jest* tron szatana; a trzymasz się mojego imienia i nie zaparłeś się mojej wiary, *nawet* i w dniach, w których Antypas*, mój wierny świadek**, został zabity u was, tam, gdzie mieszka szatan. 1Tm 5,8; Hbr 3,6
**gr.: anti - w miejsce, przeciwko; gr.: pas - wszystkim lub skróc. forma imienia Antypater - „taki jak ojciec" **gr.: martyr - świadczyć aż do granic cierpienia - męczennik*

14. Ale mam nieco przeciwko tobie, że masz tam takich, *którzy* trzymają się nauki Balaama, który uczył Balaka *jak* zastawić pułapkę* na synów Izraela, aby zjeść rzeczy ofiarowane bożkom i popełnić nierząd**.
**lub: rzucić zgorszenie przed* Lb 31,16; Iz 23,7; Ez 16,26;
***gr.: porneuo - uprawiać rozpustę, nierząd* 2P 2,15

15. Także i ty masz takich, co trzymają się nauki Nikolaitów*; których** nienawidzę.
**lub: trzymają się Nikolaitów i ich nauki; **której (nauki)*

16. Upamiętaj się. A jeśli nie, to przyjdę szybko do ciebie i będę walczył z nimi mieczem* moich ust. **długi tracki miecz - por. Obj 1,16***

17. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów: *Temu, który* zwycięża, dam jeść z ukrytej manny, i dam mu biały kamyk*, a na tym kamyku jest napisane nowe imię, którego nikt nie poznał, jak tylko *ten, który je* otrzymuje. Wj 16,33; Iz 56,5; Hbr 9,4
**symbol uniewinnienia podczas głosowania - por. Dz 26,10*

18. A do anioła zboru w Tiatyrze* napisz: To mówi Syn Boży, który ma oczy** jak płomień ognia, a stopy Jego podobne do drogocennego metalu: **Tiatyra - „woń ucisku"; **dosł.: Jego oczy*

19. Znam twoje czyny i miłość, i służbę, i wiarę*, i twoją wytrwałość, i twoje ostatnie czyny, że są większe *niż* pierwsze. **lub: wierność*

20. Ale mam nieco przeciwko tobie, że pozwalasz kobiecie Izabel, *która* nazywa siebie prorokinią, nauczać i zwodzić* moje sługi, by popełnić nierząd i zjeść *mięso* ofiarowane bożkom. **lub: wprowadzać w błąd* 1Krl 16,31

21. I dałem jej czas, aby upamiętała się ze *swojego* nierządu; ale się nie upamiętała.

22. Oto ja rzucam ją na łoże*, *a tych, którzy*

z nią cudzołożą w wielki ucisk**, jeśli nie upamiętają się ze swoich czynów;
**lub: łoże, na którym przenosi się chorego; **utrapienie*
23. A dzieci jej zabiję śmiercią*; i poznają wszystkie zbory, że ja jestem *tym, który* bada nerki i serca; i dam każdemu z was według *waszych* czynów. **dosł.: w śmierci - por. Mk 7,10**
24. Wam natomiast mówię i tym pozostałym, w Tiatyrze, którzy nie mają tej nauki, i którzy nie poznali, jak mówią, głębin szatana: Nie włożę na was innego brzemienia;
25. Jednak *to,* co macie, trzymajcie, dopóki nie przyjdę.
26. A *kto* zwycięża i zachowuje aż do końca moje czyny, dam *mu* władzę nad poganami.
27. I będzie ich pasł* *za pomocą* laski żelaznej**, i *już* są kruszeni jak naczynia gliniane. Tak jak i ja otrzymałem *władzę* od mojego Ojca, **lub: karmić, władać; **przez, w lasce żelaznej*
28. Tak* dam mu gwiazdę poranną. Ps 2,9;
**gr.: kai - i, a, tak, że - jako part. łącząca* 2P 1,19; Obj 22,16
29. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów*. **gr.: ekklesia - wywołani z - por. Obj 2,7**

3 A do anioła* zboru w Sardes** napisz: To mówi *Ten, który* ma siedem duchów Boga i siedem gwiazd: Znam twoje czyny; że masz imię *głoszące,* że żyjesz, a jesteś martwy. **lub: posłańca - por. Mk 1,2*;* Obj 1,4; Łk 9,60;
***Sardes - „czerwoni"* Łk 15,24; Kol 2,13; 1Tm 5,6
2. Bądź czujny i utwierdzaj to, co pozostało*, *a co* ma umrzeć; nie znalazłem bowiem twoich czynów doskonałych** przed Bogiem.
**dosł.: pozostałe - rodz. nijaki l.mn.; **które są dopełnione*
3. Dlatego pamiętaj, w jaki* *sposób* przyjąłeś i usłyszałeś, strzeż *tego* i upamiętaj się**. Jeśli więc nie staniesz się czujny, przyjdę do ciebie jak złodziej, a nie będziesz wiedział, o której godzinie przyjdę do ciebie. 1Tes 5,2;
**dosł.: jak wziąłeś; **lub: zmień myślenie, zawróć* 2P 3,10
4. Masz też* w Sardes kilka** osób***, które nie skalały swoich szat, i *ci* chodzić będą ze mną w bieli****, gdyż są godni. Mt 10,11; 2Tes 1,5
**gr.: kai; **gr.: oligos - mało; ***dosł.: imion; ****tj. w białych szatach*
5. *Kto* zwycięża*, ten okryje się w białe szaty, i na pewno nie wymażę jego imienia ze zwoju życia, i wyznam jego imię przed obliczem mojego Ojca i przed Jego aniołami.
**dosł.: zwyciężający - czas teraź. str. czynna* Obj 17,8; 22,19
6. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów*. **gr.: ekklesia - wywołani z - por. Obj 2,7**
7. A do anioła* zboru w Filadelfii** napisz: To mówi Święty *i* Prawdziwy, *który* ma klucz Dawida, *który* otwiera, a nikt nie zamknie, zamyka, a nikt nie otworzy. J 14,6; 1J 5,20
**lub: posłańca; **Filadelfia - „miłość braterska"*
8. Znam twoje czyny; oto ja zapewniłem*, że przed tobą są otwarte drzwi, a nikt *nie* może ich zamknąć, gdyż masz małą moc**, a *jednak* strzegłeś mojego Słowa i nie wyparłeś*** się mojego imienia. 2Kor 2,12; 1J 2,22; Obj 2,3
**lub: dałem; **gr.: dynamis - Mk 7,24*; ***lub: odrzucić, zaprzeć*
9. Oto daję ci tych z synagogi szatana, *którzy* mówią o sobie samych, że są Żydami, a nimi nie są, lecz kłamią. Oto sprawię, by przyszli i oddali pokłon przed twoimi stopami, i poznali, że ja ciebie umiłowałem.
10. Ponieważ zachowałeś słowo *o* mojej wytrwałości, ja też cię zachowam* od godziny próby, która ma przyjść na cały zamieszkały świat, aby doświadczyć mieszkających na ziemi; **gr.: tereo - chronić, strzec - por. Mt 19,17* i J 17,15**
11. Oto przychodzę szybko; trzymaj *to,* co masz, aby nikt nie wziął twojego wieńca.
12. Tego, *kto* zwycięża, uczynię filarem* w świątyni Boga mojego, i już z niej z pewnością** nie wyjdzie; i napiszę na nim imię Boga mojego, i imię miasta Boga mojego, nowej Jerozolimy, która zstępuje z nieba od Boga mojego, i moje nowe imię. Ga 2,9;
**gr.: stylos - kolumna, podpora* Hbr 12,22
***gr.: ou me - podwójne zaprzeczenie jako wzmocnienie*
13. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów*. **gr.: ekklesia - wywołani z - por. Obj 2,7**
14. A do anioła zboru Laodycejczyków* napisz: To mówi Amen, świadek wierny i prawdomówny**, początek*** stworzenia Bożego:
**Laodikeia - „sprawiedliwość ludu"* Kol 1,15
***lub: prawdziwy; ***gr.: arche - źródło, władza, pochodzenie*
15. Znam twoje czyny, że nie jesteś ani zimny ani gorący; życzę ci, obyś* był zimny albo gorący! **obyś - forma życzeniowa*
16. *A* tak, ponieważ jesteś letni, i ani zimny ani gorący, mam zamiar zwymiotować cię z moich ust.
17. Ponieważ mówisz: Jestem bogaty i wzbogaciłem się, i niczego nie potrzebuję; a nie wiesz, że ty jesteś nędzny i godny politowania, ubogi, ślepy i nagi. Prz 13,7
18. Radzę ci kupić u mnie złota wypalonego w ogniu, abyś stał się bogaty, i białe szaty, abyś się przyodział, by nie ukazała się hańba

twojej nagości; i swoje oczy pomaż maścią* *leczącą wzrok,* abyś widział. Ps 16,7
**gr.: kollourion - maść, zwł. do oczu - znany wyrób z Laodycei*

19. Ja tych, których miłuję*, napominam** i wychowuję***. Bądź więc gorliwy**** i upamiętaj się. **gr.: fileo - miłować czule, ciepło* Prz 3,12;
***gr.: elencho - por. Mt 18,15*; ***karcić, dyscyplinować*
*****lub: obudź swój zapał, staraj się usilnie* Hbr 12,6

20. Oto stoję* przy drzwiach i pukam; jeśli ktoś usłyszy mój głos i otworzy drzwi, wejdę do niego i spożyję z nim wieczerzę, a on ze mną. **dosł.: stanąłem (i stoję)* Łk 12,36

21. Temu, *kto* zwycięża, dam usiąść ze mną na moim tronie, jak i ja zwyciężyłem i usiadłem z Ojcem moim na Jego tronie.

22. *Kto* ma ucho, niech usłyszy, co Duch mówi do zborów*. **gr.: ekklesia - wywołani z - por. Obj 2,7**

4 Po tych* *wydarzeniach* zobaczyłem, a oto drzwi otwarte są w niebie, i głos pierwszy, który słyszałem jakby trąby rozmawiający ze mną, mówiący: Wstąp tutaj, a pokażę ci, co musi się stać po tych* *wydarzeniach*.
**gr.: meta tauta - po tych - l.mn.* 1Tes 4,16; Obj 11,12

2. I natychmiast znalazłem* się w Duchu, i oto *ujrzałem* tron umieszczony w niebie, a na tronie *ktoś* siedzący. **dosł.: stałem się* Dn 7,9

3. A *Ten, który* siedzi*, podobny był z wyglądu do kamienia jaspisu i sardynu**; a wokoło tronu *była* tęcza podobna z wyglądu *do* szmaragdu. **dosł.: siedzący; **lub: karneol - minerał koloru ciała*

4. A wokół tronu dwadzieścia i cztery trony; a na tronach widziałem siedzących dwudziestu i czterech starszych*, odzianych w białe szaty, a mieli na swoich głowach złote wieńce**. **por. Tt 1,5**; **por. Obj 6,2** 2Tm 4,8; Łk 22,30

5. A z tronu wychodzą błyskawice, gromy, głosy i siedem lamp* ognistych** płonących przed tronem, to jest siedem duchów Boga.
**lub: pochodni; **dosł.: ognia* Obj 3,1; 5,6

6. A przed tronem szkliste morze, podobne do kryształu, a pośrodku tronu i wokoło tronu cztery stworzenia*, pełne oczu z przodu i z tyłu. **gr.: dzoon - żywe istoty, zwierzęta, bestie* Ez 10,14

7. I pierwsze stworzenie* *było* podobne do lwa, a drugie stworzenie* podobne do cielęcia, a trzecie stworzenie* miało twarz jak człowiek, a czwarte stworzenie* było podobne *do* lecącego orła. **por. w. 6** Ez 1,10; Dn 7,4

8. I każde z czterech stworzeń miało dookoła po sześć skrzydeł, i wewnątrz są pełne oczu; i nie mają odpoczynku ani we dnie ani w nocy, mówiąc: Święty, Święty, Święty jest PAN, Bóg Wszechmogący, który był i jest, i *który* przychodzi*. **dosł.: przychodzący* 1J 5,7

9. A kiedy* *cztery* stworzenia oddadzą chwałę i cześć**, i dziękczynienie *Temu, który* siedzi na tronie, *i* żyjącemu na wieki wieków,
lub: ilekroć, kiedykolwiek; **gr.: time - por. Obj 5,13*

10. Dwudziestu i czterech starszych upada* przed *obliczem Tego, który* siedzi na tronie, i oddają pokłon żyjącemu na wieki wieków, i rzucają swoje wieńce przed tronem, mówiąc: **dosł.: upadnie - czas przyszły* 1Kor 9,25; 1P 5,4

11. Godny jesteś, PANIE, przyjąć chwałę i cześć, i moc; gdyż Ty stworzyłeś wszystkie *rzeczy* i z Twojej woli* trwają** i zostały stworzone. 2Sm 22,4; Ps 18,3; Obj 5,9
**gr.: thelema - wola, pragnienie, upodobanie, wybór; **dosł.: są*

5 I zobaczyłem w prawej ręce* siedzącego na tronie zwój zapisany wewnątrz i zewnątrz**, zapieczętowany siedmioma pieczęciami. Dn 12,4; 1Krl 22,19; 2Krn 18,18; Ps 47,9
**lub: w prawicy, na prawicy; **dosł.: od tyłu - tj. z dwóch stron*

2. I zobaczyłem mocarnego anioła, obwieszczającego potężnym głosem: Kto jest godny otworzyć zwój i złamać* jego pieczęcie?
**gr.: lyo - rozdzielić na części, rozwiązać, zburzyć, unieważnić*

3. I nikt nie mógł, ani w niebie, ani na ziemi, ani pod ziemią otworzyć zwoju, ani zaglądać* *do* niego. **lub: ani patrzeć na niego, przeczytać* Hi 15,15

4. I bardzo płakałem, że nie został znaleziony nikt godny, *by* otworzyć i przeczytać zwój, ani zaglądać* *do* niego. **por. w. 3**

5. I jeden ze starszych* mówi *do* mnie: Nie płacz; oto zwyciężył** lew, który jest z pokolenia Judy, korzeń*** Dawida, *by* otworzyć i rozwiązać**** siedem jego pieczęci. Iz 11,1.10
por. Tt 1,5; **gr.: nikao - zwyciężyć, odnieść triumf, podbić*
****gr.: rhidza - odrośl, szczep, pęd; ****gr.: lyo - rozwiązać węzeł*

6. I zobaczyłem, a oto pośrodku tronu i czterech stworzeń*, i pośrodku starszych stoi Baranek, jakby zabity**, mający siedem rogów i siedem oczu, które są siedmioma duchami Boga, posłanymi na całą ziemię. Obj 13,8
**lub: żywa istota, zwierzę; **lub: brutalnie zamordowany*

7. I przyszedł, i wziął zwój z prawej ręki siedzącego na tronie.

8. I gdy wziął zwój, czworo stworzeń i dwudziestu czterech starszych upadło przed Barankiem, a każdy *z nich* ma cytrę* i złotą

czaszę pełną kadzidła, którymi są modlitwy świętych. **gr.: kithara - rodzaj liry - dosł.: cytry* Obj 8,4

9. I śpiewają nową pieśń, mówiąc: Godny jesteś wziąć zwój i otworzyć jego pieczęć; bo byłeś zabity*, i odkupiłeś nas Bogu swoją krwią** z każdego pokolenia***, języka, ludu i narodu, **lub: brutalnie zamordowany* Ps 149,1; Iz 42,10
***dosł.: w swojej krwi; ***lub: plemienia* Obj 14,3;

10. I uczyniłeś nas królami i kapłanami Bogu naszemu, i królować będziemy nad* ziemią. **lub: na ziemi* Wj 19,6; 1P 2,5; Dn 7,18.27

11. I zobaczyłem, i usłyszałem głos wielu aniołów wokoło tronu i stworzeń, i starszych*; a ich liczba była miriady** miriad i tysiące tysięcy, Dn 7,10; Hbr 12,22; Obj 19,6
gr.: presbyteros - por. Tt 1,5; **miriada - 10 tysięcy*

12. Mówiących potężnym głosem: Godny jest ten Baranek, który został zabity*, wziąć moc i bogactwo, i mądrość, i siłę, i cześć**, i chwałę, i błogosławieństwo. Obj 4,11; J 3,35
lub: brutalnie zamordowany; **gr.: time - por. u. 13*

13. A wszelkie stworzenie, które jest w niebie i na ziemi, i pod ziemią, i na morzu, i wszystko, co w nich jest, słyszałem *jak* mówi: Siedzącemu na tronie i Barankowi błogosławieństwo*, cześć**, chwała i moc na wieki wieków. Ps 96,11; 148,2; Iz 42,10
**lub: wysławianie; **gr.: time - szacunek, poważanie, godność*

14. I cztery stworzenia mówiły: Amen. I dwudziestu czterech starszych upadło i oddało pokłon* żyjącemu na wieki wieków. Obj 4,9; 19,4
lub: oddało cześć - pierw. całować czyjąś dłoń - por. Mk 15,19

6 I zobaczyłem, gdy Baranek otworzył jedną z pieczęci, i usłyszałem jedno z czterech stworzeń*, mówiące jakby głosem gromu: Chodź i patrz**. Ps 66,5; J 1,34.39; 4,29
lub: żywych istot, zwierząt, bestii; **por. u. 3

2. I zobaczyłem, a oto biały koń; a *ten, który* na nim siedział miał łuk, i dano mu wieniec*, i wyszedł zwyciężając**, i aby zwyciężył. Za 6,3
**gr.: stefanos - wieniec zwycięstwa, w odróżnieniu od korony władzy - gr.: diadema; **lub: już zwyciężając - czas teraźniejszy*

3. A gdy otworzył drugą pieczęć, słyszałem drugie stworzenie, mówiące: Chodź i patrz*.
**gr.: blepo - widzieć, patrzeć, mieć zrozumienie tu: tryb rozkaz.*

4. I wyszedł drugi koń, ognistoczerwony; *a* siedzącemu na nim, zostało dane* zabrać pokój z ziemi, aby jedni drugich zabili**, i został mu dany* wielki miecz.
**gr.: didomi - darować, dać, upoważnić, sprawić, zezwolić*
***gr.: sfadzo - por. u. 9** Za 1,8; 6,2; Iz 10,5; Ez 30,24

5. A gdy otworzył trzecią pieczęć, słyszałem trzecie stworzenie, mówiące: Chodź* i patrz**. I widziałem, a oto koń czarny; *a ten, który* na nim siedział, miał wagę w swojej ręce.
**gr.: erchomai - przyjść, przybywać, ukazać się; **tryb rozkaz.*

6. I słyszałem głos pośrodku czterech stworzeń, mówiący: Kwarta* pszenicy za denara, i trzy kwarty jęczmienia za denara, a oliwie i winu nie wyrządź szkody**. Za 6,2; 2Krl 7,1
**gr.: choiniks - 1,1 litra; zwykle 1 denar to 15-20 kwart pszenicy*
***lub: (nie) niszcz, krzywdź, wyrządzaj niesprawiedliwość*

7. A gdy otworzył czwartą pieczęć, słyszałem głos czwartego stworzenia*, mówiący: Chodź i patrz**. **lub: żywa istota, zwierzę; **por. u. 3**

8. I zobaczyłem, a oto koń bladozielony, *a ten, który* na nim siedział, miał na imię Śmierć, i Hades* idzie z nim; i dano im władzę nad czwartą częścią ziemi, aby zabić mieczem i głodem, i śmiercią**, i przez *dzikie* zwierzęta ziemi. Pwt 30,15; Obj 1,18; 20,13
**tj. kraina umarłych - hebr. Szeol por. Dz 2,27 i Ps 16,10*
***dosł.: w mieczu i w głodzie, i w śmierci - karą śmierci?*

9. A gdy otworzył piątą pieczęć, zobaczyłem poniżej ołtarza dusze zabitych* z powodu Słowa Bożego i z powodu świadectwa, które posiadali. Obj 1,9; 2,13; J 16,2; 2Tm 4,6
**gr.: sfadzo - brutalnie zamordować, zarżnąć, ranić śmiertelnie*

10. I zawołali* potężnym głosem, mówiąc: Jak długo**, Panie, Święty i Prawdziwy, nie osądzasz i nie dokonujesz pomsty naszej krwi na mieszkańcach ziemi? Rdz 4,10; Ps 13,1; Iz 1,24; Jr 46,10
**lub: krzyczeli; **dosł.: aż do kiedy*

11. I dano każdemu *z nich* długą białą szatę, i powiedziano im, aby odpoczęli jeszcze krótki czas, aż* wypełnią *liczbę* ich współsług i ich braci, *którzy* mają być zabici**, jak i oni. **lub: aż do* Łk 9,29; Dz 1,10; Obj 7,13
***gr.: apokteino - zabić, pozbawić życia, wykonać wyrok śmierci*

12. I zobaczyłem, gdy otworzył szóstą pieczęć, a oto nastało wielkie trzęsienie ziemi, i słońce stało się czarne jak wór włosienny, i księżyc stał się jak krew, Ag 2,6; Obj 11,13

13. I gwiazdy nieba spadły na ziemię, jak potrząsany przez gwałtowny wiatr figowiec zrzuca z siebie swoje niedojrzałe figi.

14. I niebo zostało rozdzielone jak zwój, który jest rolowany, i każda góra i wyspa ze swoich miejsc została poruszona* Iz 34,4; 2P 3,10
**gr.: kineo - wprawiać w ruch, usunąć, wstrząsnąć*

15. I królowie ziemi, i dostojnicy, i bogaci, i dowódcy wojskowi, i mocarze, i każdy

niewolnik, i każdy wolny ukryli się* w jaskiniach i w skałach gór, Hi 34,19; Oz 6,15; Łk 23,30;
**gr.: heautou - siebie, samych siebie* Ps 2,10; Iz 24,21
16. I mówią do gór i skał: Padnijcie na nas i ukryjcie nas przed obliczem *Tego, który* siedzi na tronie, i przed gniewem Baranka;
17. Nadszedł bowiem wielki dzień Jego gniewu, a kto może się ostać*? **dosł.: ustać, stanąć*

7 I potem zobaczyłem czterech aniołów, stojących na czterech węgłach* ziemi, trzymających cztery wiatry ziemi, aby nie wiał wiatr na ziemię, ani na morze, ani na żadne drzewo. **dosł.: rogach, narożnikach* Dn 7,2
2. I zobaczyłem innego anioła wstępującego od wschodu słońca, mającego pieczęć Boga żywego*; i zawołał potężnym głosem do czterech aniołów, którym zostało dane uczynić szkodę** ziemi i morzu,
**lub: żyjącego; **gr.: adikeo - czyn niesprawiedliwości krzywdzić, szkodzić, czynić zło, niszczyć*
3. Mówiąc: Nie wyrządźcie szkody ani ziemi, ani morzu, ani drzewom, aż odciśniemy pieczęć na czołach sług* Boga naszego.
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa* Obj 9,5
4. I usłyszałem liczbę *tych,* którzy są opieczętowani: sto czterdzieści cztery tysiące opieczętowanych ze wszystkich* pokoleń synów Izraela: Rdz 49,28; Ez 9,4; Obj 14,1; 21,12
**Juda jako pierwszy - brak pokolenia Dana i Efraima - jest Józef i Manasses jako pierworodny Józefa w miejsce Efraima - Rdz 48,14 i Lewi - niezliczany pośród Izraela - Lb 1,49*
5. Z pokolenia Judy dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Rubena dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Gada dwanaście tysięcy opieczętowanych,
6. Z pokolenia Asera dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Naftalego dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Manassesa dwanaście tysięcy opieczętowanych, Rdz 48,5
7. Z pokolenia Symeona dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Lewiego dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Issachara dwanaście tysięcy opieczętowanych, Rdz 49,7; Lb 1,49
8. Z pokolenia Zebulona dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Józefa dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Beniamina dwanaście tysięcy opieczętowanych. Rdz 49,27
9. Potem* zobaczyłem, a oto wielki tłum ludzi, których nikt nie mógł zliczyć, z każdego narodu i plemion**, i ludów, i języków, stojących przed tronem i przed Barankiem, odzianych w długie białe szaty, a w ich rękach *były* palmy. Ps 22,27; Dz 14,1; 17,4; Łk 12,1;
**gr.: meta tauta - po tych; **lub: pokolenia jak w w. 4* Rz 11,25
10. I wołają potężnym głosem, mówiąc: Zbawienie *w* Bogu naszym, siedzącym na tronie, i *w* Baranku. Ps 3,8; Jr 3,23; Obj 19,1
11. I wszyscy aniołowie stali wokół tronu i wokół starszych i czterech stworzeń, upadli przed tronem na swoje oblicze i oddali pokłon* Bogu, mówiąc: Obj 11,16; Mt 28,9; 1Kor 14,25
lub: oddali cześć - pierw. całować czyjąś dłoń - por. Mk 15,19
12. Amen. Błogosławieństwo* i chwała, i mądrość, i dziękczynienie, i cześć, i moc, i siła Bogu naszemu na wieki wieków. Amen.
**gr.: eulogia - utwór pochwalny na cześć Boga, chwała, błogosławieństwo, dar, dobrodziejstwo, pochlebne słowo*
13. A w odpowiedzi, jeden ze starszych powiedział do mnie: Kim są ci, którzy obleczeni są w długie białe szaty i skąd przyszli?
14. I powiedziałem mu: Panie, ty wiesz. I powiedział mi: *To* są ci, którzy przychodzą z wielkiego ucisku* i wyprali swoje szaty**, i wybielili je we krwi Baranka. 1P 1,19; Obj 2,9;
gr.: thlipsis - ucisk, cierpienie, niedola - Mt 24,21 1Kor 6,11
***gr.: stole - luźna, męska szata sięgająca kostek - por. w. 9.13*
15. Dlatego są przed tronem Boga i służą Mu dniem i nocą w Jego świątyni*, *a Ten, który* siedzi na tronie, rozciągnie nad nimi namiot. **gr.: naos - właściwy obszar świątyni - dot. miejsca świętego i najświętszego* Iz 49,10; 65,13; J 4,14
16. Nie będą głodować*, ani pragnąć i nie uderzy** na nich *żar* słońca, ani żaden upał.
**lub: cierpieć głód, łaknąć, być w potrzebie; **dosł.: padnie*
17. Baranek bowiem, *który jest* pośrodku tronu, będzie ich pasł i poprowadzi ich do* źródła wód żywych; i otrze Bóg wszelką łzę z ich oczu. **dosł.: nad żyjącymi źródłami wód* Obj 21,4

8 A gdy otworzył siódmą pieczęć, nastała cisza w niebie *na* jakieś pół godziny.
2. I zobaczyłem siedmiu aniołów, którzy stali przed Bogiem, i dano im siedem trąb.
3. A inny anioł przyszedł i został postawiony przy ołtarzu, mając złotą kadzielnicę; i dano mu wiele kadzidła, aby ofiarował je z modlitwami wszystkich świętych na złotym ołtarzu, który jest przed tronem. Wj 30,1; Hbr 9,4

4. I wzniósł się dym kadzideł *z* modlitwami
świętych z ręki anioła* przed Bogiem.
**gr.: angelos - posłaniec, anioł* Ps 141,2; Łk 1,10; Obj 5,8
5. I wziął anioł kadzielnicę, i napełnił ją ogniem z ołtarza, i zrzucił na ziemię, i zabrzmiały* głosy** i grzmoty, i błyskawice, i trzęsienie ziemi. **dosł.: stały się; **lub: dźwięki*
6. A siedmiu aniołów, którzy mieli siedem trąb, przygotowało siebie, aby zatrąbić.
7. I zatrąbił pierwszy anioł, i powstał* grad i ogień zmieszane *z* krwią, i zostały zrzucone na ziemię, a trzecia część drzew została spalona, i cała zielona trawa została spalona. **gr.: ginomai - por. w. 11*** Wj 9,23; Ps 18,12; 78,46
8. I zatrąbił drugi anioł, i jakby wielka góra płonąca* ogniem została zrzucona w morze, i trzecia *część* morza stała się krwią.
**dosł.: która jest płonąca* Jr 51,25
9. I zginęła w morzu trzecia *część* stworzeń mających dusze, i trzecia część okrętów uległa zniszczeniu.
10. I zatrąbił trzeci anioł, i spadła z nieba wielka gwiazda, płonąca* jak pochodnia**, i spadła na trzecią *część* rzek i na źródła wód. **dosł.: która jest zapalana* Iz 14,12; 2Krl 2,19; ***lub: lampa oliwna* Łk 10,18; Jud 1,13; Obj 9,1
11. A imię tej gwiazdy brzmi* Piołun; i zamienia** się trzecia część wód w piołun, i wielu ludzi pomarło od tych wód, bo stały się gorzkie. Wj 15,23; Pwt 29,18; Jr 23,15; Am 5,7
**dosł.: jest nazwane - gr.: lego - mówić, nazywać, wypowiadać*
***dosł.: staje się - gr.: ginomai - stawać się, rodzić, zaistnieć, być*
12. I zatrąbił czwarty anioł, i została uderzona trzecia *część* słońca i trzecia *część* księżyca, i trzecia *część* gwiazd, aby trzecia *część* ich została pogrążona w ciemności, i trzecia *część* dnia nie jaśniała*, podobnie i noc.
**lub: ukazywała się, stawała się widoczna* Wj 10,22; Iz 13,10
13. I zobaczyłem, i słyszałem jednego anioła, lecącego środkiem nieba*, mówiącego potężnym głosem: Biada**, biada, biada mieszkającym na ziemi, z *powodu* głosów trąb pozostałych trzech aniołów, *którzy* mają zatrąbić. **tj. w zenicie* Prz 23,29; Iz 5,20; Mt 23,27
***wyraz dźwiękonaśladowczy „och" - wyrażający żal lub grozę*

9 I zatrąbił piąty anioł, i widziałem spadającą z nieba na ziemię gwiazdę, i został mu* dany klucz od studni otchłani**.
**lub: jej - domyśl. gwieździe* Iz 14,15; Za 9,11; Łk 10,18
***gr.: Abyssos - otchłań, czeluść, bezdenna głębia- por. w. 11*
2. I otworzył* studnię otchłani; i wzniósł się dym ze studni jak dym z wielkiego pieca, i słońce, i powietrze zostało zaćmione od dymu studni. **lub: otworzyła (gwiazda)*
3. I z dymu wyszły na ziemię szarańcze; i dano im władzę*, władzę, jaką *na* tej ziemi** mają skorpiony, Wj 10,4-6; Iz 33,4;
**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, urząd* Ne 3,15;
***lub: władzę, jaką mają skorpiony ziemi* Jl 2,2-11, 25
4. I powiedziano im, żeby nie zaszkodziły trawie ziemi, ani żadnej zieleni*, ani żadnemu drzewu, a tylko samym ludziom, którzy nie mają pieczęci Boga na swoich czołach.
**dosł.: wszelkiej zieleni - gr.: chloros - zieleń, wszystko, co zielone*
5. I dano im *nakaz*, żeby ich nie zabijały, lecz aby byli dręczeni *przez* pięć miesięcy; a ból* ich *jest* jak ból *ukłucia* skorpiona, gdy rani człowieka. **gr.: basanismos - tortura, męka - por. Mk 5,7***
6. I w tych dniach ludzie będą szukać śmierci, ale jej nie znajdą; i będą pragnąć* umrzeć, ale śmierć od nich ucieknie. Hi 3,21; Iz 2,19;
gr.: epithymeo - pożądać - por. Jk 4,2 Łk 23,30
7. A z wyglądu* szarańcze były podobne *do* koni przygotowanych do wojny, a na ich głowach były jakby wieńce podobne *do* złota, a twarze ich jak twarze ludzi; Dn 7,4;
**lub: podobieństwo, podobne formą* Jl 2,4-11; Na 3,17
8. I miały włosy jak włosy kobiet, a zęby ich były jak *zęby* lwów; Jl 1,6
9. I miały pancerze jakby pancerze żelazne, a szum* ich skrzydeł jak głos wozów, gdy wiele koni biegnie do bitwy; **dosł.: głos* Jl 2,5
10. I ogony miały podobne *jak u* skorpionów*, a żądła były w ich ogonach, a moc** ich – szkodzić ludziom przez pięć miesięcy;
dosł.: skorpionom; **autorytet, prawo, władza - por. Obj 9,3
11. I mają nad sobą króla, anioła otchłani*, *na* imię mu *po* hebrajsku Abaddon**, a w greckim ma imię Apollon**. Hi 21,30; J 8,40;
**gr.: Abyssos - por. Łk 8,31*; **tj. Niszczyciel* J 12,31; Ef 2,2
12. Jedno biada* odeszło; oto nadchodzą po tych *wydarzeniach* jeszcze dwa biada*.
gr.: ouai - „och" - słowo wyrażające żal lub trwogę - Mt 11,21
13. I zatrąbił szósty anioł, i słyszałem głos jeden z czterech rogów złotego ołtarza, *który jest* przed* Bogiem, 2Krn 4,19; Łk 1,11
**gr.: enopion - przed obliczem, w obecności, oko w oko*
14. Mówiący szóstemu aniołowi, który miał trąbę: Rozwiąż* czterech aniołów** związanych***nad wielką rzeką Eufrat.
gr.: lyo - rozwiązać, rozłożyć na części, znieść - 2P 3,11**
***lub: posłańców; ***gr.: deo - wiązać, pętać, skrępować łańcuchem*

15. I zostali rozwiązani czterej aniołowie, przygotowani na tę godzinę i dzień, i miesiąc, i na rok, aby zabijali trzecią *część* ludzi.
16. I liczba wojsk konnych była dwie miriady* miriad; i usłyszałem jego liczbę. Dn 7,10;
**miriada - 10 tysięcy, tutaj 200 mln.* Ez 23,6; Obj 8,7
17. I tak zobaczyłem w tym widzeniu konie; *a ci, którzy* siedzą na nich mieli pancerze *barwy* ognistoczerwonej, i hiacyntu, i siarki; a głowy koni *były* jak głowy lwów, i z ich pysków* wychodzi ogień, dym i siarka.
**gr.: stoma - usta, pysk, ostrze miecza* Iz 5,28
18. Przez tych trzech została zabita trzecia *część* ludzi: od ognia, od dymu i od siarki, *które* wychodziły z ich pysków*. **lub: ust*
19. Albowiem moc* ich jest w ich pyskach i w ich ogonach; bo ich ogony są podobne do węży mających głowy; i nimi szkodzą.
**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, urząd, władza*
20. A pozostali ludzie, którzy nie zostali zabici tymi ciosami, nie upamiętali* się z dzieł swoich rąk, *tak* by nie kłaniali się demonom i bożkom złotym, i srebrnym, i miedzianym, i kamiennym, i drewnianym, które nie mogą ani widzieć, ani słuchać, ani chodzić;
**gr.: metanoeo - zmienić myślenie,* 1Kor 10,21; 1Tm 4,1
zawrócić, żałować, opamiętać się, nawrócić, odczuwać skruchę
21. I oni nie upamiętali się ani ze swoich morderstw*, ani ze swoich czarów**, ani ze swojego nierządu***, ani ze swoich kradzieży.
gr.: fonos - mord, rzeź, zabójstwo; ***gr.: porneia - por. Obj 18,3
***gr.: farmakeia - używ. środków odurzających, gusła, magia*

10 I zobaczyłem innego mocarnego* anioła zstępującego z nieba, odzianego w obłok, a nad jego głową *była* tęcza, a jego oblicze jak słońce, i jego stopy jak kolumny ognia. **gr.: ischyros - silny, stanowczy, mocny*
2. I miał w swojej ręce otwarty mały zwój*, i postawił swoją prawą stopę na morzu, a lewą na ziemi. **gr.: bibliaridion - mały zwój* Obj 5,1
3. I zawołał* potężnym głosem, tak jak lew ryczy; a gdy zawołał*, przemówiło siedem gromów swoimi głosami. Obj 8,5; 14,2; 15,1.7
**gr.: kradzo - krzyczeć, wołać głośno, wrzeszczeć, krakać*
4. I gdy siedem gromów przemówiło swoimi głosami, zamierzałem pisać; ale usłyszałem głos z nieba, mówiący do mnie: Zapieczętuj to, co mówiło siedem gromów i nie zapisuj tego*. **dosł.: tych* Dn 8,26; 12,4.9; Hbr 2,2-3
5. A anioł, którego zobaczyłem stojącego na morzu i na ziemi, podniósł swoją rękę ku niebu,
6. I przysiągł na żyjącego na wieki wieków, który stworzył* niebo i to, *co jest* w nim, i ziemię i to, *co jest* na niej, i morze i to, *co jest* w nim, że czasu** już nie będzie.
**gr.: ktidzo - stworzyć, założyć miasto, uformować, zmieniać*
***gr.: chronos - czas, wiek, chwila* Rdz 1,1; Ne 9,6; Kol 1,16
7. Ale w dniach głosu siódmego anioła, gdy będzie miał trąbić, dokona** się tajemnica Boga, jak ogłosił *to* jako dobrą nowinę swoim sługom*, prorokom. 2Tes 2,7; 1Tm 3,9.16; Obj 1,20
**gr.: doulos - niewolnik - Obj 15,3*; **dosł.: zostałaby dokonana*
8. A głos, który słyszałem z nieba, ponownie mówił ze mną i powiedział: Idź, weź mały zwój, który jest otwarty w ręce anioła stojącego na morzu i na ziemi. Iz 30,21; Dn 12,5
9. I poszedłem do anioła, i powiedziałem mu: Daj mi mały zwój. I powiedział mi: Weź i go zjedz, a będzie gorzki w twoich wnętrznościach*, ale w twoich ustach będzie słodki jak miód. **gr.: koilia - brzuch, żołądek, łono*
10. I wziąłem mały zwój z ręki anioła, i go zjadłem, i był w moich ustach słodki jak miód; ale gdy go zjadłem, stał się gorzki w moich wnętrznościach*. **por. w. 9** Ps 19,10; Ez 2,10
11. I powiedział mi: Trzeba* ci ponownie prorokować** nad ludami i narodami, i językami, i wieloma królami. Jr 25,30; Dz 2,17; 1Kor 14,3
**gr.: dei - jest konieczne, trzeba, należy; **dosł.: zaprorokował*

11 I dano mi trzcinę podobną do laski; a anioł stał, mówiąc: Wstań i zmierz świątynię Boga, ołtarz i tych, którzy w niej oddają pokłon*. 1Kor 3,16; 2Tes 2,4; 1P 2,5
**pierw. całować czyjąś dłoń w wyrazie szacunku i czci*
2. A wyłącz* zewnętrzny dziedziniec, który jest przed świątynią**, i nie mierz go, dany jest bowiem poganom; i będą deptać święte miasto przez czterdzieści dwa miesiące.
gr.: ekballo - odrzucić, wypchnąć - por. Mt 8,12 Łk 21,24
gr.: naos - właściwy budynek świątyni - por. 2Tes 2,4
3. I dam dwom moim świadkom*, i będą prorokować tysiąc dwieście sześćdziesiąt dni, odziani we włosiennice**. Mt 17,3
**gr.: martyr - świadczyć aż do granic cierpienia - męczennik*
***gr.: sakkos - szorstkie płótno, szata pątnika lub petenta*
4. Oni – to dwa drzewa oliwne i dwa świeczniki*, które stoją przed** Bogiem ziemi.
**lub: stojak lampy do umieszczania świecznika* Za 4,14
***gr.: enopion - przed obliczem, w obecności, oko w oko*
5. I jeśli ktoś zechce im zaszkodzić, ogień

wychodzi z ich ust i strawia ich nieprzyjaciół; a jeśli ktoś zechce im zaszkodzić, w ten sposób musi* on zostać zabity. Lb 16,28;
**lub: konieczne jest, trzeba* 2Krl 1,10; Jr 5,14

6. Oni mają władzę* zamknąć niebo, aby nie padał deszcz w dniach ich prorokowania; i mają władzę nad wodami, aby je obracać w krew, i uderzyć ziemię wszelką klęską**, ilekroć by chcieli. Wj 7,19; 1Krl 17,1; Ps 105,26; Łk 4,25
**gr.: eksousia - por. Obj 9,19*; **lub: cios, plaga, nieszczęście*

7. A gdy dopełnią* *składać* swoje świadectwo, dzikie zwierzę wychodzące z otchłani** stoczy z nimi bitwę, zwycięży ich i ich zabije. **gr.: teleo - doprowadzić do końca, osiągnąć cel* Obj 13,1;
***gr.: Abyssos - czeluść, otchłań, bezdenna głębia* Obj 17,8

8. I zwłoki ich będą leżeć na placu* wielkiego miasta, które duchowo nazywane jest Sodomą i Egiptem, gdzie i nasz Pan został ukrzyżowany. **lub: ulicy* Ps 79,2; Rdz 13,13; Jr 23,14

9. A *ludzie z różnych* ludów i plemion*, i z języków, i z narodów patrzeć będą na zwłoki przez trzy i pół dnia; a ich zwłok nie dopuszczą złożyć w grobach**. Ps 79,2-3
**gr.: fyle - plemię, naród, ród; **lub: grobowcach*

10. A mieszkańcy ziemi będą radować się nad nimi i będą się weselić; i będą posyłać dary jedni drugim, dlatego że ci dwaj prorocy* udręczyli** mieszkańców ziemi.
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi lub ro'eh - widzący*
gr.: basanidzo - por. Obj 14,10 Ps 35,19; Ne 8,10; Ezd 9,19

11. A po trzech i pół dnia duch życia od Boga wstąpił w nich, i stanęli na swoich nogach, a wielki strach padł *na tych, którzy* ich oglądali. Rdz 2,7; Jr 33,9; Rz 8,2

12. I usłyszeli potężny głos z nieba, mówiący im: Wstąpcie tu; i wstąpili do nieba w obłoku, i patrzyli *na* nich ich nieprzyjaciele.

13. A w tej godzinie nastało wielkie trzęsienie ziemi. I upadła dziesiąta *część* miasta, i zginęło podczas trzęsienia ziemi siedem tysięcy osób* *spośród* ludzi; a pozostali przestraszyli się i oddali chwałę Bogu nieba.
**dosł.: imion* 1Sm 6,5; Ps 136,26; Dz 1,15

14. Drugie biada* przeszło; oto trzecie biada przychodzi szybko**. **por. Obj 8,13**; **Obj 22,6**

15. I zatrąbił siódmy anioł, i rozległy się potężne głosy na niebie, mówiące: Królestwa tego świata stały się *królestwem* PANA naszego i Jego Pomazańca*, i królować będzie na wieki wieków. Obj 12,10; Ps 22,28-29;
**lub: Chrystusa, Mesjasza* Iz 60,12; Dn 2,44; 7,14; Łk 1,33

16. I dwudziestu czterech starszych*, którzy siedzą przed Bogiem na swoich tronach, upadło na swoje oblicza i oddało pokłon Bogu,
**gr.: presbyteros - określ. godności urzędu (starszego)*

17. Mówiąc: Dziękujemy Tobie, PANIE, Boże Wszechmogący, który jesteś i byłeś, i który przychodzisz, że wziąłeś swoją wielką moc i zacząłeś królować*; Obj 4,9;
**dosł.: zapanowałeś, zakrólowałeś* Ps 98,1; Rdz 17,1

18. A narody uniosły się gniewem*, i nadszedł Twój gniew oraz czas sądzenia umarłych, aby dać nagrodę** Twoim sługom, prorokom i świętym oraz bojącym się Twojego imienia, małym i wielkim, i zniszczyć *tych, którzy* niszczą ziemię. Obj 20,12; Hbr 2,2; 2P 2,13
**dosł.: zostały rozgniewane; **lub: zapłatę*

19. I została otwarta świątynia Boga w niebie, i ukazała się skrzynia Jego przymierza w Jego świątyni; i nastały błyskawice, głosy, gromy, trzęsienie ziemi i wielki grad.
Wj 37,1; Lb 4,15; Ps 18,12; Iz 30,30; Ez 38,22; Obj 4,5

12 I został ukazany na niebie wielki znak: kobieta odziana w słońce, a księżyc pod jej stopami, i na jej głowie wieniec* z dwunastu gwiazd; **gr.: stefanos - por. Obj 6,2** Iz 54,5-7

2. A jest w ciąży*, krzyczy wśród bólów porodowych i mąk** rodzenia. Iz 7,14; Mi 5,3; J 6, 21
**gr.: kai en gastri echousa - dosł.: mająca w łonie*
***gr.: basanidzo - trzeć o kamień probierczy, stąd: badać, próbować, przesłuchiwać przez tortury, torturować, męczyć*

3. I został ukazany inny znak na niebie: a oto wielki ognisty smok, mający siedem głów i dziesięć rogów, a na głowach jego siedem diademów*; w. 9; Hi 41,1; Iz 27,1; Obj 20,2
gr.: diadema - (opaska) - korona władzy - por. Obj 6,2

4. A jego ogon ciągnie trzecią *część* gwiazd nieba i zrzucił je na ziemię; i smok stał przed kobietą, *która* ma urodzić, aby, kiedy urodzi, pożreć jej dziecko. Iz 14,13; Mk 13,25

5. I urodziła syna, mężczyznę, który ma paść* wszystkie narody laską żelazną; a jej dziecko zostało porwane do Boga i do Jego tronu,
lub: karmić - por. Obj 2,27 Mt 1,25; Ps 2,9; Iz 7,14; Jr 31,22

6. A kobieta uciekła na pustynię*, gdzie ma miejsce przygotowane przez** Boga, aby tam ją żywiono*** przez tysiąc dwieście sześćdziesiąt dni. **lub: pustkowie; **dosł.: od; ***lub: wychowywano*

7. I nastąpiła wojna* w niebie. Michał i jego aniołowie walczyli przeciwko smokowi, i walczył smok i jego aniołowie**. Iz 55,4; Jud 1,9;
**lub: bitwa; **posłańcy - gr.: angelos* Hbr 2,10

8. Ale nie przemogli*, i nie znalazło się już
miejsce dla nich w niebie. **dosł.: nie mieli siły*
9. I został zrzucony smok wielki, wąż staro-
dawny, który jest nazywany diabłem* i sza-
tanem**, *który* zwodzi cały zamieszkały świat,
został zrzucony na ziemię, i zostali z nim
zrzuceni jego aniołowie. Za 3,1; Hbr 2,14; 1P 5,8
**gr.: diabolos - oszczerca, oskarżyciel; **aram.: przeciwnik*
10. I usłyszałem potężny głos, mówiący w nie-
bie: Teraz nastało* zbawienie i moc, i Królestwo Boga naszego, i władza Jego Mesjasza**,
ponieważ zrzucony został oskarżyciel naszych braci, który ich oskarżał przed Bogiem
naszym dniem i nocą. Ps 22,28; 2Kor 5,4;
**dosł.: stało się; **lub: Pomazańca, Chrystusa* Rz 1,16
11. A oni zwyciężyli go przez krew Baranka
i przez słowo swojego świadectwa, i nie umiłowali swojej duszy* aż do śmierci.
**lub: życia* Jr 33,9; Rz 8,11; 1J 4,4; 5,5; Obj 7,14
12. Dlatego weselcie się niebiosa i wy, w nich
zamieszkujący*! Biada zamieszkującym ziemię i morza, bo zstąpił do was diabeł z wielkim gniewem**, wiedząc, że ma mało czasu. **dosł.: rozbijający namiot; **lub: wzburzeniem, szałem*
13. A gdy widział smok, że został zrzucony
na ziemię, prześladował kobietę, która urodziła mężczyznę.
14. I dano kobiecie dwa skrzydła wielkiego
orła, aby odleciała na swoje miejsce z dala
od oblicza węża na pustynię*, tam, gdzie jest
żywiona przez czas i czasy, i połowę czasu.
**lub: pustkowie* Ps 55,6; Iz 40,31; Dn 7,25; 12,7
15. I wypuścił* wąż ze swoich ust za kobietą
wodę jak rzekę, aby spowodować, *by* uniósł
ją** nurt rzeki. **dosł.: wyrzucił; **dosł.: tę* Iz 8,7; 59,19
16. A ziemia pomogła kobiecie; i otworzyła
ziemia swoje usta, i pochłonęła rzekę, którą
wypuścił smok ze swoich ust.
17. I rozniewał się smok na kobietę, i od-
szedł walczyć z pozostałymi z jej potomstwa*,
którzy zachowują przykazania Boga i mają
świadectwo Jezusa Chrystusa. Obj 14,12
**gr.: sperma - tu: w l.poj. - nasienie, ziarno, potomstwo, rodzina*

13 I został postawiony na piasku
z morza, i zobaczyłem dzikie zwierzę występujące z morza, mające siedem
głów i dziesięć rogów; a na jego rogach było
dziesięć diademów*, a na jego głowach bluźniercze imię**. Dn 7,3; Obj 17,3
**gr.: diadema - opaska, korona - por. Obj 6,2*; **mss Byz - imiona*
2. A dzikie zwierzę, które widziałem, było
podobne do pantery, a stopy jego jak niedźwiedzia, a paszcza* jego jak paszcza* lwa;
i dał mu smok swoją moc i swój tron, i wielką władzę**. **lub: usta; **gr.: eksousia - por. w. 7** Jr 5,6
3. I widziałem jedną z jego głów jakby zabi-
tą* na śmierć; ale jego śmiertelna rana została uleczona. I zdziwiła** się cała ziemia
idąc za dzikim zwierzęciem.
**lub: brutalnie zamordować; **(szła) w podziwie za*
4. I pokłonili* się smokowi, który dał władzę
dzikiemu zwierzęciu, i pokłonili się dzikiemu
zwierzęciu, mówiąc: Kto jest podobny** do dzikiego zwierzęcia? Kto może z nim walczyć?
gr.: proskyneo - pierw. całować czyjąś dłoń - por. Mt 2,2*
***gr.: homoios - tak jak, podobny, równy, odpowiadający czemuś*
5. I dano mu usta mówiące wyniosłe* i bluź-
niercze *słowa;* i dano mu władzę** działania
przez czterdzieści dwa miesiące. Dn 7,11;
dosł.: wielkie; **gr.: eksousia - por. w. 7 Dn 11,36; Obj 13,7
6. I otworzyło swoje usta, by bluźnić przeciw-
ko Bogu, aby bluźnić Jego imieniu i Jego przybytkowi*, i tym, którzy mieszkają** w niebie.
**lub: świątyni; **dosł.: rozbijają namiot*
7. Dano mu też podjąć walkę ze świętymi
i ich zwyciężać. I dano mu władzę* nad każdym plemieniem i językiem, i narodem.
**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, władza, urząd* Dn 7,21
8. I oddadzą mu pokłon wszyscy mieszkań-
cy ziemi, których imiona nie są napisane
w zwoju życia Baranka zabitego* od założenia świata. Wj 32,32; Łk 11,50; Obj 17,8
**gr.: sfadzo - brutalnie zamordować, zarżnąć*
9. Jeśli ktoś ma ucho, niech usłyszy!
10. Jeśli ktoś bierze* do niewoli, idzie** do
niewoli; jeśli ktoś zabija mieczem, musi *i* on
zostać zabity mieczem***. Tu zaznacza się**** wytrwałość***** i wiara świętych. Obj 16,6
**dosł.: gromadzi; **odchodzi; ***tj. krótki miecz, sztylet; ****dosł.: tu jest; *****lub: cierpliwe znoszenie niepomyślnych okoliczności*
11. I widziałem inne dzikie zwierzę wycho-
dzące z ziemi, i miało dwa rogi podobne do
rogów Baranka, a mówiło jak smok.
12. I sprawuje przed nim całą władzę* pier-
wszego dzikiego zwierzęcia, i czyni, że ziemia
i jej mieszkańcy oddadzą pokłon pierwszemu dzikiemu zwierzęciu, którego śmiertelna rana została uleczona; **por. w. 7**
13. I czyni wielkie znaki*, tak że i ogień spro-
wadza** na ziemię z nieba przed ludźmi;
**lub: cudowne znaki - niezwykłe wydarzenie wykraczające poza naturalny bieg wydarzeń; **dosł.: czyni* 2Tes 2,9

14. I zwodzi mieszkańców ziemi przez znaki*, które mu dano czynić przed obliczem dzikiego zwierzęcia, mówiąc mieszkańcom ziemi, aby uczynili obraz dzikiego zwierzęcia, które ma ranę *od* miecza, a ożyło. **w. 13**
15. I pozwolono mu dać ducha *owemu* obrazowi dzikiego zwierzęcia, aby obraz zwierzęcia przemówił, i uczynił *on,* by ktokolwiek, *kto* nie pokłoni* się obrazowi zwierzęcia, został zabity. **gr.: proskyneo - por. Mt 2,2*** Dn 3,3-6
16. I sprawia, *że* wszyscy, mali i wielcy, bogaci i ubodzy, wolni i niewolnicy, dostali* znamię** na swoją prawą rękę lub na swe czoła, **dosł.: aby dałby; **gr.: charagma - por. w. 17***
17. I aby nie mógł kupować lub sprzedawać, ktoś nie* mający znamienia** lub imienia dzikiego zwierzęcia, lub liczby jego imienia.
**gr.: ei me - jeśli nie, jak tylko, z wyjątkiem*
***gr.: charagma - piętno, wyryty znak, coś rzeźbionego, odcisk*
18. Tu jest *potrzebna* mądrość*. Kto ma rozum, niech obliczy liczbę dzikiego zwierzęcia; bo *jest* to liczba człowieka. A liczba jego *jest* sześćset sześćdziesiąt sześć.
**gr.: sofia - mądrość, pełnia i obfitość inteligencji, uczoność*

14 I zobaczyłem, a oto Baranek stał na górze Syjon, a z Nim sto czterdzieści cztery tysiące mających* imię Jego Ojca napisane na swoich czołach. Ez 9,6 J 5,43; 10,25;
**mss Byz: mających Jego imię i imię Jego ....* Obj 3,12; 7,4
2. I usłyszałem głos z nieba jak głos wielu wód, i jak głos potężnego gromu, i usłyszałem głos harfiarzy* grających na swoich harfach**. **lub: cytrzystów; **cytrach* Obj 19,6
3. I śpiewają jakby nową pieśń* przed tronem i przed czterema stworzeniami**, i *przed* starcami, i nikt nie mógł nauczyć się tej pieśni, jak tylko sto czterdzieści cztery tysiące *tych,* którzy są wykupieni*** z ziemi. Ps 149,1;
**ode - pieśń, śpiewanie, oda* Iz 42,10; Obj 5,9
***gr.: dzoon - żywa istota, zwierzę, bestia, ***agoradzo - Mt 25,10**
4. To są ci, którzy nie skalali się* z kobietami, bo są dziewiczy**. *To* są ci, którzy podążają za Barankiem, gdziekolwiek idzie***. Ci zostali wykupieni z ludzi, *jako* pierwocina**** Bogu i Barankowi. Ps 45,14; Jk 4,4; 2Kor 11,2
**dosł.: zostali skalani, splamieni - gr.: molyno; ***lub: szedłby*
***gr.: partenos - dziewica, panna; ***tj.: pierwszy plon*
5. A w ustach ich nie znaleziono podstępu*; są bowiem bez skazy** przed tronem Bożym.
**lub: zdrady, oszustwa - por. So 3,13* J 1,47; 1P 3,10;
***lub: niewinni, bez zarzutu* Ef 5,27; Kol 1,22; Jud 1,24
6. I zobaczyłem innego anioła lecącego środkiem* nieba, który ma** wieczną Ewangelię, aby ją głosić mieszkającym na ziemi i wszelkiemu narodowi***, i plemieniu, i językowi, i ludowi, **tj. w zenicie; **dosł.: mającego* Rdz 10,5; Iz 28,11;
****gr.: ethnos - narody, grupy etniczne, nie-Żydzi* Dz 2,3-11
7. Mówiąc potężnym głosem: Bójcie się Boga i oddajcie Mu chwałę*, gdyż nadeszła godzina Jego sądu i oddajcie pokłon Temu, który uczynił niebo i ziemię, morze i źródła wód. **gr.: doksa - chwała, majestat, blask, splendor*
8. A po nich szedł inny anioł, mówiąc: Upadł, upadł Babilon, miasto wielkie, gdyż winem* szału** swojego nierządu napoił wszystkie narody. **dosł.: z wina* Obj 16,19; 17,5.18; 18,2.10
***gr.: thymos - łatwo wybuchający i gasnący gniew, złość*
9. I szedł *za* nim trzeci anioł, mówiąc potężnym głosem: Jeśli ktoś oddaje pokłon dzikiemu zwierzęciu i jego obrazowi, i jeśli bierze znamię na swoje czoło lub na swoją rękę,
10. *To* i on napije się wina* Bożego wzburzenia, *które jest* zmieszane i nierozcieńczone w kielichu Jego gniewu, i będzie męczony** w ogniu i siarce przed świętymi aniołami i przed Barankiem. Ps 78,31; J 3,36; Obj 20,10; 21,8
dosł.: z wina; **gr.: basanidzo - trzeć o kamień probierczy, stąd: badać, próbować, przesłuchiwać przez tortury, męczyć - Mk 5,7*
***lub: dozna męki - tryb orzekający, czas przyszły, strona bierna*
11. A dym ich męki unosi się na wieki wieków, i nie mają odpoczynku we dnie i w nocy, *ci, którzy* oddają pokłon dzikiemu zwierzęciu i jego obrazowi, i jeśli ktoś przyjmuje znamię* jego imienia. Obj 20,10; Iz 33,14; Mk 9,44-49
lub: piętno, wyryty znak - por. Obj 13,17*
12. *Oto* tu* *jest* wytrwałość świętych, tu *są ci, którzy* strzegą** przykazań Boga i wiary Jezusa. **dosł.: tu: wytrwałość; **tu: strzegący (zachowujący)*
13. I usłyszałem głos z nieba, mówiący *do* mnie: Napisz: Błogosławieni* są umarli, *którzy* odtąd umierają w Panu. Tak mówi Duch, aby odpoczęli od swoich trudów, a czyny** ich idą za nimi. Ps 116,15; Iz 57,2; Rz 14,8;
**lub: szczęśliwi; **dzieła, uczynki* 2Tm 4,8; Hbr 4,10
14. I zobaczyłem, a oto biały obłok; a na obłoku siedzi *ktoś* podobny do Syna Człowieczego, mający na swojej głowie złoty wieniec*, a w swojej ręce ostry sierp. Dn 3,25;
**gr.: stefanos - wieniec zwycięstwa* Mt 16,13; Dz 7,56
15. I inny anioł wyszedł ze świątyni, wołając potężnym głosem do tego, który siedzi na obłoku: Poślij twój sierp i żnij, gdyż nadeszła

twoja godzina, by żąć, ponieważ dojrzało* żniwo ziemi. Jr 51,33; Mt 3,11-12; 13,30
**gr.: kseraino - wysuszyć, prażyć, zmarnieć, uschnąć*

16. I rzucił *ten, który* siedział na obłoku, swój sierp na ziemię, i zżęta została ziemia.

17. A inny anioł wyszedł ze świątyni* w niebie, i ma on ostry sierp**. Obj 14,4; 15,5
**gr.: naos - główny budynek świątyni; **lub: nóż ogrodniczy*

18. I *jeszcze* inny anioł wyszedł od* ołtarza, ma on władzę** nad ogniem i zawołał, krzycząc potężnym głosem *do tego, który* ma ostry sierp, mówiąc: Poślij swój ostry sierp i zbierz kiście winorośli ziemi, gdyż jej winne grona *już* dojrzały. Iz 5,1-7; Oz 10,1
**lub: z; **gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, urząd*

19. I rzucił* anioł swój sierp na ziemię, i zerwał** *grona* winorośli ziemi, i wrzucił je do wielkiej tłoczni Bożego gniewu. Pwt 32,32;
**lub: cisnął, miotał; **zebrał* Obj 19,15; Iz 66,1-6

20. I deptano tłocznię poza miastem, i wyszła krew z tłoczni *sięgająca* aż do końskich wędzideł na tysiąc sześćset stadiów*.
**1 stadion - 185 m - tj. 296 km* Iz 34,5; Ez 39,17; Obj 11,8

15 I zobaczyłem inny znak na niebie, wielki i dziwny: siedmiu aniołów, *którzy* mają siedem ostatnich plag*, gdyż po nich zakończy** się gniew Boga. Dn 12,6; Obj 15,6
**lub: ciosów, razów; **dosł.: zostanie zakończony, dopełniony*

2. I widziałem jakby szklane* morze, zmieszane z ogniem, i zwyciężających z dzikim zwierzęciem i z jego obrazem, i z jego znamieniem**, i z liczbą jego imienia, stojących na*** szklanym morzu, mających harfy Boga.
**lub: kryształowe, szkliste; **brak w mss Byz; ***nad* Obj 4,6

3. I śpiewają pieśń Mojżesza, sługi* Boga, i pieśń Baranka, mówiąc: Wielkie i dziwne są Twoje dzieła, PANIE, Boże Wszechmogący**! Sprawiedliwe i prawdziwe są Twoje drogi, o Królu świętych! Wj 15,1; Za 9,9; 1Tm 1,17
**gr.: doulos - niewolnik, w myśli hebr. - sługa - por. Wj 21,1-6*
***gr.: pantokrator - władca nad wszystkim,wszechmocny*

4. Kto by się Ciebie nie* bał, PANIE?! I nie oddał chwały** Twojemu imieniu? Bo Ty jedynie jesteś święty, gdyż wszystkie narody przyjdą i oddadzą pokłon przed Tobą, bo zostały ujawnione Twoje sprawiedliwe dzieła***.
**por. Mt 5,20*; **lub: wysławił; ***wyroki, orzeczenia prawne*

5. I po tym* zobaczyłem, a oto została otwarta świątynia namiotu** świadectwa w niebie,
**dosł.: tych - l.mn. (wydarzeniach); **lub: przybytku* Obj 11,19

6. I wyszło ze świątyni siedmiu aniołów, mających siedem plag, którzy są przyodziani *w* czysty i* lśniący len oraz* przepasani na piersiach złotymi pasami. **gr.: kai - i, a, oraz, też*

7. I jedno z czterech stworzeń dało siedmiu aniołom siedem złotych czasz, które są pełne gniewu Boga, żyjącego na wieki wieków.

8. I napełniona została świątynia dymem chwały* Boga i od Jego mocy, i nikt nie mógł wejść do świątyni, póki nie skończy się siedem plag** siedmiu aniołów. Wj 40,34;
**dosł.: od chwały; **lub: razów, ciosów* 2Krn 5,14; Obj 21,23

16 I słyszałem potężny głos ze świątyni, mówiący *do* siedmiu aniołów: Idźcie i wylejcie czasze gniewu Bożego na ziemię.
Iz 66,6; Jr 10,25; Ez 9,5; Mt 13,41; Obj 14,15

2. I wyszedł pierwszy, i wylał swoją czaszę na ziemię; i pojawił się złośliwy i ropiejący wrzód* na ludziach, *którzy* mieli znamię** dzikiego zwierzęcia, i *którzy* oddawali pokłon jego obrazowi. Wj 9,10; Ps 105,29; Ez 16,38;
lub: rana; **piętno, wyryty znak - por. Obj 13,17* Iz 1,6

3. I drugi anioł wylał swoją czaszę na morze; i stało się *ono* jakby krwią martwego, i wszelka istota* żywa w morzu umarła.
**lub: dusza żyjąca* Rdz 2,7; Wj 16,3; 1Kor 15,45; Obj 8,8

4. I trzeci anioł wylał swoją czaszę na rzeki i na źródła wód; i pojawiła* się krew.
**dosł.: stała się lub stały się krwią* Wj 7,7-21; Obj 14,7

5. I słyszałem anioła wód, mówiącego: Sprawiedliwy jesteś PANIE, *Ty* który jesteś i byłeś i będziesz święty, bo tak osądziłeś*.
**lub: zawyrokowałeś* Rdz 18,25; Dn 9,14; Obj 11,17

6. Ponieważ wylali krew świętych i proroków, dałeś im też pić krew; bo są *tego* warci*. **gr.: aksios - posiadający wartość, zasługujący na coś, godni* Obj 6,10-11; Obj 13,15; Mt 23,35

7. I słyszałem inny *głos* z ołtarza, mówiący: Tak, PANIE, Boże Wszechmogący! Prawdziwe i sprawiedliwe są Twoje sądy. Obj 4,8

8. I czwarty anioł wylał swoją czaszę na słońce; i zostało mu dane spiec ludzi ogniem*.
**dosł.: spiec lub spalić w ogniu*

9. I byli popaleni ludzie wielkim żarem, i bluźnili imieniu Boga, który ma władzę nad tymi plagami*; a nie upamiętali** się, aby oddać Mu chwałę. Ps 74,18; 1Tm 6,1; Obj 9,20
**lub: razy, ciosy; **lub: zmienili myślenie, zawrócili*

10. I piąty anioł wylał swoją czaszę na tron dzikiego zwierzęcia; i w jego królestwie stała się ciemność, i gryźli swoje języki z bólu,

11. I bluźnili Bogu nieba za swój ból i za swoje wrzody; i nie upamiętali* się ze swoich czynów. **lub: nie zmienili myślenia, nie zawrócili*

12. I szósty anioł wylał swoją czaszę na wielką rzekę Eufrat; i wyschła jej woda, aby została przygotowana droga dla królów ze* wschodu** słońca. **lub: od (dot. drogi); **dosł.: wschodów*

13. I widziałem z ust smoka i z ust dzikiego zwierzęcia, i z ust fałszywego proroka wychodzące trzy nieczyste duchy, podobne *do* żab.

14. To bowiem są czyniące *cudowne* znaki* duchy demonów, które wychodzą do królów ziemi i do całego zamieszkałego świata, aby ich zgromadzić na wojnę w ów** wielki dzień Boga Wszechmogącego. Ps 78,45;

**tj. niezwykłe wydarzenie wykraczające poza naturalny bieg wydarzeń; **gr.: ekeinos - óu, ten, tamten* 1J 4,1; Obj 20,10

15. Oto przychodzę jak złodziej; błogosławiony*, który czuwa i strzeże swoich szat, aby nie chodził nago i nie widziano jego hańby**.

**lub: szczęśliwy; **bezwstyd, nieprzyzwoitość* 1Tes 5,2; 2P 3,10

16. I zgromadził ich w miejscu*, zwanym po hebrajsku Armageddon**. Za 14,2;

**lub: na miejsce; **tj. Góra Megiddo* Jl 3,9; Obj 19,17

17. I siódmy anioł wylał swoją czaszę w powietrze; i wyszedł potężny głos ze świątyni nieba od tronu, mówiący: Stało się.

18. I nastały głosy i gromy, i błyskawice, i nastało wielkie trzęsienie ziemi, jakiego nigdy nie było, odkąd ludzie pojawili się na ziemi, tak ogromne trzęsienie ziemi, tak wielkie. Wj 19,16-19; Iz 14,4; Dn 12,1; Obj 14,8; 18,2

19. I stało się, *że* miasto wielkie *rozpadło się* na trzy części, i upadły miasta pogan*; i został wspomniany przed Bogiem Wielki Babilon, *aby* dać mu kielich wina zapalczywości Jego gniewu. **lub: narodów - por. Obj 14,6***

20. I każda wyspa uciekła i góry nie zostały znalezione.

21. I wielki grad, o wadze jakby talentu*, spadł z nieba na ludzi; i bluźnili ludzie Bogu z powodu plagi** gradu, gdyż plaga jego była bardzo wielka. **talent to 26 - 41 kg; **lub: ciosu, rany*

17 I przyszedł jeden z siedmiu aniołów, mających siedem czasz, i powiedział do mnie, mówiąc mi: Chodź, pokażę ci sąd* nad wielką nierządnicą**, siedzącą nad wielkimi wodami, **lub: wyrok* Jr 51,13

***gr.: porne - prostytutka, wszetecznica, prostytutka świątynna*

2. Z którą oddali się nierządowi królowie ziemi, a mieszkańcy ziemi zostali upojeni winem jej nierządu. Iz 23,17; Jr 51,7; Obj 18,3.9

3. I przeniósł mnie w duchu na pustynię. I widziałem kobietę siedzącą na szkarłatnym dzikim zwierzęciu, które jest pełne bluźnierczych imion, mającym siedem głów i dziesięć rogów. Dn 7,7; Obj 12,3; 13,1

4. A kobieta była przyobleczona w purpurę i w szkarłat, i ozdobiona* złotem i drogim kamieniem, i perłami, mając w swojej ręce złoty kielich pełen obrzydliwości i nieczystości swojego nierządu. **dosł.: pozłocona* Obj 18,6

5. A na jej czole wypisane jest imię: „Tajemnica, Wielki Babilon, matka nierządnic* i obrzydliwości ziemi”. **lub: prostytutek*

6. I widziałem kobietę, która jest pijana od krwi świętych i od krwi męczenników Jezusa; i zdziwiłem się, gdy ją zobaczyłem. Cudactwo* wielkie. Dn 7,21; Dz 22,20; Obj 2,13; 6,9; 12,11

**gr.: thauma - cudo, dziw, przedmiot podziwu - figura etym. zdumiewać się bardzo, tu: rzeczownik w bierniku - cudactwo*

7. I powiedział mi anioł: Dlaczego się zdziwiłeś? Ja ci oznajmię* tajemnicę** tej kobiety i dzikiego zwierzęcia, *które* ją nosi, *i* ma siedem głów i dziesięć rogów. **dosł.: powiem **gr.: mysterion - rzecz ukryta, mistyczna, tajemnica, ukryty cel*

8. Dzikie zwierzę, które widziałeś, było i już go nie ma*, i ma wyjść z otchłani**, i idzie na zgubę; i zdziwią się mieszkańcy ziemi, których imiona od założenia świata nie są zapisane w zwoju życia, widząc dzikie zwierzę, które było*** i nie ma*, chociaż jest.

**dosł.: nie jest; **tj. Abyssu; ***przed „było” - gr.: tes - coś, jakieś*

9. Tu *potrzeba* umysłu mającego mądrość. Siedem głów to siedem gór, na których siedzi ta* kobieta, **gr.: he - ta - rodzajnik określony*

10. I jest siedmiu królów; pięciu upadło i jeden jest, inny jeszcze nie przyszedł, a gdy przyjdzie*, musi** on pozostać*** na krótko.

**tryb przyp.; **lub: jest konieczne, trzeba; ***trwać* Obj 12,3

11. I dzikie zwierzę, które było i nie ma* go, ono jest ósmym, i jest z owych siedmiu, i idzie** na zgubę. **dosł.: nie jest; **lub: odchodzi*

12. A dziesięć rogów, które widziałeś, to jest dziesięciu królów, którzy jeszcze nie wzięli królestwa; ale przyjmują władzę* jako królowie z dzikim zwierzęciem na jedną godzinę.

**gr.: eksousia - autorytet, prawo, moc, urząd, władza*

13. Ci mają jeden zamysł*, i oddadzą** swoją moc i władzę dzikiemu zwierzęciu.

**lub: zamiar, cel, opinię, postanowienie, sąd; **rozdzielą*

14. Ci będą walczyć z Barankiem, a Baranek ich zwycięży, bo jest Panem panów i Królem królów, a z Nim ci, *którzy są* powołani, wybrani i wierni*. Pwt 10,17; Ps 136,3; Obj 19,16;
**gr.: pistos - godny zaufania, wierzący, wierny* 1Tm 6,15

15. I mówi *do* mnie: Wody, które widziałeś, gdzie siedzi* nierządnica, to są ludy i tłumy, i narody, i języki. **lub: mieszka na stałe, zasiada*

16. A dziesięć rogów, które widziałeś na dzikim zwierzęciu, to *ci*, *którzy* znienawidzą nierządnicę i uczynią ją spustoszoną i nagą, a jej ciała zjedzą, i ją spalą w ogniu.

17. Bóg bowiem wlał* do ich serc, aby uczynili Jego zamysł**, i uczynili *to* jednomyślnie***, by oddali swoje królowanie dzikiemu zwierzęciu, aż dokonają*** się Słowa**** Boże.
**dosł.: dał; **lub: zamiar, cel w. 13*; ***dosł.: jednym zamysłem ****lub: wypełnią się; *****gr.: rhema - słowo wypowiedziane*

18. A kobieta, którą widziałeś, jest wielkim miastem, mającym władzę* królewską* nad królami ziemi. **gr.: basileia - władza, godność królewska*

18 A po tych *wydarzeniach* widziałem anioła zstępującego z nieba, mającego wielką władzę; a od jego chwały ziemia została rozświetlona*. **lub: oświetlona*

2. I zawołał w mocy *swojego* potężnego głosu, mówiąc: Upadł, upadł Wielki Babilon i stał się mieszkaniem demonów i więzieniem wszelkiego nieczystego ducha, i więzieniem wszelkiego nieczystego i wstrętnego ptactwa, Rdz 40,17; Jk 2,19; Łk 13,32; 1Kor 10,20

3. Gdyż z wina zapalczywości jego nierządu* piły wszystkie narody, a królowie ziemi oddali się z nim nierządowi, i kupcy ziemscy wzbogacili się na mocy jego przepychu.
**gr.: porneia - rozwiązłość seksualna, prostytucja, perwersja*

4. I słyszałem inny głos, mówiący z nieba: Wyjdźcie z niego, mój ludu, abyście nie byli współuczestnikami jego grzechów, i abyście nie otrzymali z jego plag*. Rdz 19,12;
**lub: razów, ciosów* Iz 52,11; 2Kor 6,17

5. Albowiem jego grzechy sięgnęły* aż do nieba, i wspomniał Bóg na jego niesprawiedliwe czyny. Rdz 6,5; Jr 51,9; Jon 1,2
**dosł.: skleiły się, jak kamienie w murze, stąd: wzniosły*

6. Oddajcie mu, jak i on wam oddał, dwa razy tyle, *oddajcie* mu podwójnie* według jego czynów; w kielichu, w którym nalał**, nalejcie mu podwójnie*. Wj 21,23; Za 9,12
**dosł.: podwójcie jego podwójne; **lub: mieszał - wino z wodą*

7. Ile oddał sobie chwały i żył w przepychu, tak wiele dajcie mu męczarni i smutku*; bo mówi w swoim sercu: Siedzę jak królowa, i nie jestem wdową, a smutku* z pewnością nie zobaczę. **lub: bólu* Iz 22,12; Ez 28,2; 2Tes 2,4

8. Dlatego w jednym dniu nadejdą jego plagi*, śmierć i smutek**, i głód, i zostanie spalony w ogniu; bo mocny*** jest PAN Bóg, który go osądza. **lub: ciosy, razy; **ból; ***silny, potężny*

9. I zapłaczą *nad* nim, i uderzą się w pierś nad nim, gdy ujrzą dym jego pożaru, królowie ziemi, którzy z nim oddawali się nierządowi i żyli w przepychu*, Ez 26,16; 27,30-35
**gr.: streniao - być rozpustnym, żyć w zbytkach, być butnym*

10. Stojąc z daleka z powodu strachu przed jego męką i mówiąc: Biada, biadą, Babilonie, miasto wielkie, miasto mocne, gdyż w jednej godzinie nadszedł twój sąd! Jr 51,8

11. A kupcy ziemscy płaczą i smucą się nad nim, bo towaru ich nikt już nie kupuje, Ez 27,30; Obj 18,3; Mt 22,5; J 2,16

12. Towaru ze złota i srebra, i drogiego kamienia, i pereł, i cienkiego lnu, i purpury, i jedwabiu, i szkarłatu, i z wszelkiego drzewa tujowego*, i wszelkiego naczynia z kości słoniowej, i z wszelkiego najdroższego drzewa, i miedzi, i żelaza, i marmuru,
**tj. rodzaj drzewa cytrusowego cenionego u Rzymian i Greków ze względu na piękne drewno i wytwarzane z niego kadzidło*

13. I cynamonu, i wonności, i mirry, i kadzidła, i wina, i oliwy, i czystej mąki pszennej, i pszenicy, i bydła, i owiec, i koni, i wozów*, i ciał, i dusz ludzi. 1Krl 10,10; 2Krn 9,9; Ne 5,8;
**gr.: hreda - drogie srebrne wozy arystokracji* Iz 50,1

14. A dojrzały owoc* pożądliwości** twojej duszy odszedł od ciebie i odeszły od ciebie wszystkie *rzeczy* wystawne i wspaniałe, których już więcej*** nie znajdziesz. Lb 11,4.34
**lub: późne lato; **usilnych pragnień; ***dosł.: już nie, nie*

15. Kupcy tych *towarów*, ci którzy wzbogacili się na nim, staną z daleka z powodu strachu przed jego męką, płacząc i smucąc się,

16. I mówiąc: Biada, biada, *ci* miasto wielkie, które jesteś okryte w cienki len i purpurę, i szkarłat, i przyozdobione* w złocie i drogimi kamieniami, i perłami, gdyż w jednej godzinie po tak wielkim bogactwie została pustka**. **dosł.: pozłocone; **dosł.: być pustoszonym*

17. I każdy sternik, i każdy zespół na okrętach, i żeglarze, i ci, *co* na morzu pracują, stanęli z daleka, Jr 51,8; Lm 4,6; Jk 4,14

18. I zawołali, widząc dym jego pożaru, mówiąc: Które* *miasto* jest podobne do tego wielkiego miasta! **lub: cóż jest podobnego* Ez 27,32
19. I rzucali proch na swoje głowy, i wołali, płacząc i smucąc się, mówiąc: Biada*, biada, *ci* miasto wielkie, w którym wzbogacili się wszyscy z jego dostatku, mający okręty na morzu, gdyż w jednej godzinie zostało spustoszone. **gr.: ouai - wyraz dźwiękonaśladowczy „och" wyrażający żal lub trwogę - występuje w wykrzykniku*
20. Rozraduj się nad nim, niebo i święci apostołowie, i prorocy, ponieważ Bóg zasądził* wasz wyrok nad nim**. Ef 2,20
**gr.: krino - oddzielić, wydać wyrok, odwołać się do prawa*
***lub: rozstrzygnął na jego szkodę wasz pozew przeciwko niemu*
21. I jeden mocarny* anioł podniósł jakby wielki młyński kamień i rzucił go w morze, mówiąc: Z takim rozmachem zostanie wrzucony Babilon, miasto wielkie, i już nigdy** nie zostanie znaleziony. **lub: silny, potężny; **por. Mt 5,20**
22. I głos cytrystów* i śpiewaków, i flecistów, i trębaczy nie będzie już w tobie słyszany, i żaden rzemieślnik jakiegokolwiek** rzemiosła więcej nie znajdzie się w tobie, i odgłos *tarcia* kamienia młyńskiego już w tobie nigdy nie będzie słyszany, Iz 24,8
**gr.: kitharodos - śpiewający przy wtórze kitary; **dosł.: wszelkiego*
23. I światło lampy nie będzie już w tobie widoczne, i głos oblubieńca i oblubienicy nie zostanie już w tobie usłyszany; gdyż kupcy twoi byli możnowładcami* ziemi, gdyż twoimi czarami** zwiedzione zostały wszystkie narody. **lub: dostojnikami, magnatami* Hi 21,17 Iz 47,9;
***lub: środkami odurzającymi, trucizną* Dz 8,11; Obj 18,22;
24. I w nim została znaleziona krew proroków, świętych i wszystkich pomordowanych* na ziemi. **lub: brutalnie zabitych* Jr 2,34; Łk 11,50.51

19 I po tych *wydarzeniach* usłyszałem potężny* głos licznego tłumu w niebie, mówiącego: Hallelujah**! Zbawienie, chwała, cześć i moc PANU, Bogu naszemu.
**lub: wielki; **lub: chwalcie JAH* Ps 150,1; 106,1; Obj 12,10
2. Bo prawdziwe i sprawiedliwe są Jego sądy; gdyż osądził wielką nierządnicę*, która niszczyła ziemię swoim nierządem, i pomścił** krew swoich sług *przelaną* z jej ręki.
**gr.: porne - prostytutka, nierządnic* Pwt 32,43; Ps 19,10;
***lub: wymierzył sprawiedliwość* Obj 17,2
3. I powiedzieli powtórnie: Hallelujah! I dym jej* wznosi się na wieki wieków. Iz 34,10
**domyśl.: dym spalonej nierządnicy - por. Obj 18,16*
4. I upadło dwudziestu czterech starszych i cztery stworzenia*, i oddali pokłon Bogu, siedzącemu na tronie, mówiąc: Amen, Hallelujah**! **lub: istoty żywe, zwierzęta* Rdz 24,26;
***lub: chwalcie JAH* Ps 106,48; Mt 14,33; J 9,38
5. I wyszedł głos od tronu, mówiący: Chwalcie* Boga naszego, wszyscy Jego słudzy i *ci, którzy się* Go boją, mali i wielcy. Ps 22,24;
**gr.: aineo - wysławiać, śpiewać, chwalić* Ps 34,1; Obj 7,15
6. I słyszałem jakby głos wielkiego tłumu, i jakby głos wielu wód, i jakby głos potężnych* grzmotów, mówiących: Hallelujah**! Gdyż zakrólował PAN, Bóg Wszechmogący;
**lub: silnych, mocnych; **lub: chwalcie JAH* Obj 1,8; Mt 28,18
7. Radujmy się i weselmy się, i oddajmy Mu chwałę; bo nadeszło wesele* Baranka, a małżonka Jego przygotowała się**. Obj 21,2.9;
**lub: uczta weselna, zaślubiny, małżeństwo* 2Kor 11,2;
***gr.: heautos - sam, sam siebie - przygotowała siebie* Ef 5,32
8. I zostało jej dane, aby przywdziała cienki len, czysty i lśniący; albowiem cienki len, są to sprawiedliwe* czyny* świętych.
**lub: sprawiedliwość świętych* Dz 1,10; Obj 19,14
9. A do mnie mówi: Napisz: Błogosławieni* ci, którzy są wezwani na wieczerzę weselną Baranka. I mówi mi: To są prawdziwe** Słowa Boże. Mt 22,2; Łk 14,15
**lub: szczęśliwi; **lub: rzeczywiste, zgodne z prawdą, szczere*
10. I upadłem przed jego stopami, aby mu oddać pokłon; i mówi mi: Uważaj*, abyś tego nie czynił; ja jestem współsługą twoim i twoich braci, *którzy* mają świadectwo Jezusa. Bogu oddaj pokłon; bowiem świadectwem Jezusa jest duch proroctwa. Dz 10,25; 14,12;
**gr.: horao - baczyć, przyglądać się uważnie, patrzeć* Obj 22,8
11. I widziałem otwarte niebo, a oto biały koń; a Ten, który na nim siedzi, nazywa się Wierny* i Prawdziwy, i w sprawiedliwości sądzi i walczy**. **lub: Godny Zaufania* Iz 11,3; Jr 33,15;
***gr.: polemeo - prowadzić bitwę, wojować* Obj 3,4; 22,6
12. A oczy Jego jak płomień ognia, i na głowie Jego wiele koron*; ma napisane imię, którego nikt nie zna, tylko On sam.
gr.: diadema - (opaska) - korona władzy - por. Obj 6,2
13. I odziany był w szatę* zanurzoną we krwi, a imię, *którym* Go zwą – Słowo Boże.
gr.: himation - por. w. 16 Ps 58,10; Iz 63,1-3; J 1,1.14
14. I wojska* w niebie podążały za Nim na białych koniach, obleczone w cienki len, biały i czysty. **lub: siły zbrojne, zastępy, armia*
15. A z Jego ust wychodzi ostry miecz, aby

nim wymierzyć cios* narodom; i sam będzie je pasł laską żelazną**, i sam depcze tłocznię wina zapalczywości i gniewu Boga Wszechmogącego. Sdz 7,18; Hbr 4,12; Ps 2,9;
**gr.: patasso - wymierzyć cios, uderzyć, razić mieczem*
***dosł.: w lasce żelaznej - por. Obj 2,27* Iz 11,4; 2Tes 2,8

16. I ma na szacie* i na swoim biodrze wypisane imię: Król królów i Pan panów. Obj 19,6;
**gr.: himation - płaszcz, tunika, górna część szat* 1Tm 6,15

17. I zobaczyłem jednego anioła stojącego w słońcu, i zawołał potężnym głosem, mówiąc wszystkim ptakom latającym środkiem nieba: Przyjdźcie i zgromadzajcie się na wieczerzę wielkiego Boga. Iz 34,1-8; 56,9; Jr 12,9

18. Abyście jedli ciała królów i ciała wodzów, i ciała mocarzy, i ciała koni, *i tych, którzy* siedzą na nich, i ciała wszystkich wolnych, a także i niewolników, małych i wielkich.

19. I zobaczyłem dzikie zwierzę i królów ziemi, i wojska ich zebrane, aby stoczyć bitwę z siedzącym na koniu i z Jego wojskiem.

20. I pojmane zostało dzikie zwierzę a potem fałszywy prorok, który przed nim uczynił *cudowne* znaki, którymi zwiódł tych, którzy przyjęli znamię dzikiego zwierzęcia i oddawali pokłon jego obrazowi. Obaj żywcem* zostali wrzuceni do jeziora ognia, płonącego siarką. **dosł.: żyjący* Iz 30,33; Obj 20,1-5; 21,8

21. A pozostali zostali pobici przez siedzącego na koniu, mieczem* wychodzącym z Jego ust, i wszystkie ptaki nasyciły się ich ciałami. **tj. długi tracki miecz - por. Obj 1,16*** Ez 39,17-20

20 I widziałem anioła zstępującego z nieba, który miał klucz do otchłani* i wielki łańcuch w swojej ręce. Hi 33,28; Ps 30,3;
**gr.: Abyssos - bezdenna czeluść, głębia,otchłań* Obj 9,1

2. I pochwycił smoka, węża starodawnego, którym jest diabeł* i szatan**, i związał go na tysiąc lat; Obj 12,9; Ps 50,10; Hi 9,3; Rz 16,20; Hbr 2,14
**gr.: diabolos - oszczerca, oskarżyciel; **aram.: przeciwnik*

3. I wrzucił go do otchłani*, i zamknął go, i położył nad** nim pieczęć, aby już nie zwodził więcej narodów, aż się wypełni*** tysiąc lat; a po tych *wydarzeniach* trzeba, *by* został rozwiązany na krótki czas. J 12,31; 16,11
**gr.: Abyssos; **gr.: epano - ponad, na górze; ***lub: dokona się*

4. I widziałem trony; i zasiedli na nich, i dany był im sąd; *zobaczyłem* dusze tych, którzy zostali ścięci toporem z powodu świadectwa Jezusa i z powodu Słowa Bożego, i tych, którzy nie oddali pokłonu dzikiemu zwierzęciu, ani jego obrazowi, i nie przyjęli jego znamienia na swoje czoło i na swoją rękę; ci ożyli i zaczęli królować* z Chrystusem tysiąc lat. **lub: zakrólowali* Rz 8,17; 2Tm 2,12; Obj 1,9

5. Natomiast ci pozostali z umarłych nie ożyli, aż dopełni* się tysiąc lat. To jest pierwsze powstanie** *z martwych.* Mt 22,30;
**lub: dokona się, dobiegnie do końca; **wzbudzenie* 2Tm 2,18

6. Błogosławiony* i święty *ten, który* ma udział w pierwszym powstaniu *z martwych;* nad tymi druga śmierć nie ma władzy**, ale będą kapłanami Boga i Chrystusa, i będą z Nim królować tysiąc lat. Ef 2,5-6; J 5,25-29
**lub: szczęśliwy; **gr.: eksousia - moc, autorytet, prawo*

7. A gdy dopełni* się tysiąc lat, uwolniony** zostanie szatan ze swojego więzienia,
por. w 5*; **gr.: lyo - rozwiązać, znieść - 2P 3,11 Ez 38,2

8. I wyjdzie zwieść narody, które są na czterech krańcach* ziemi, Goga i Magoga, *aby* je zgromadzić na bitwę**; a liczba ich jak piasek morza. **dosł.: rogach; **lub: na wojnę* Ez 39,1

9. I wstąpili* na szerokość ziemi, i otoczyli obóz świętych i miasto umiłowane. I zstąpił ogień z nieba od Boga i pochłonął ich.
**lub: weszli (na górę), wspięli się* Iz 8,7; 2Krl 1,10; Ps 97,3

10. A diabeł, *który* ich zwodzi*, został wrzucony do jeziora ognia i siarki, gdzie** dzikie zwierzę i fałszywy prorok; i będą męczeni*** dniem i nocą na wieki wieków. Iz 30,33
**lub: sprowadzał na manowce, odwodził od prawdy*
***gr.: hopou - part. miejsca, gdzie, w którym miejscu, dokąd*
****gr.: basanidzo - por. Mk 5,7*** Obj 11,10; 12,2; 14,10

11. I widziałem wielki biały tron, i siedzącego na nim, od którego oblicza uciekła ziemia i niebo, i nie znalazło się miejsce *dla* nich.
Ps 9,7-8; 47,8; 89,14; Rz 2,5; Mt 24,35; 2P 3,10-12

12. I widziałem umarłych, małych i wielkich, stojących przed Bogiem; i zostały otwarte zwoje i inny zwój został otwarty, to jest zwój życia; i umarli z tych, którzy są zapisani w zwojach, zostali osądzeni według swoich czynów. Obj 3,5; Dz 24,15; 1Kor 4,5

13. I morze wydało umarłych, którzy w nim byli, i Śmierć, i Hades* wydały umarłych, *którzy* w nich byli; i zostali osądzeni, każdy według swoich czynów. J 5,28; 1Kor 15,50
**gr.: określ. krainy umarłych - hebr. Szeol - Dz 2,27 - Ps 16,10*

14. I Śmierć*, i Hades zostały wrzucone w jezioro ognia. To jest ta druga śmierć. Obj 21,8;
**gr.: tanatos - śmierć - oddzielenie ducha od ciała* 1Kor 15,26

15. A jeśli ktoś nie został znaleziony *jako* zapisany w zwoju życia, został wrzucony do jeziora ognia. Wj 32,32-33; Ps 69,29; Iz 30,33; Dn 12,1

21 I widziałem nowe niebo i nową ziemię; bowiem pierwsze niebo i pierwsza ziemia przeminęły, i nie ma już morza.
2. A ja, Jan, widziałem miasto święte, Nowe Jeruzalem, zstępujące z nieba od Boga, które jest przygotowane jako oblubienica* przyozdobiona *dla* swojego męża. Iz 52,1; Oz 2,16; **lub: panna młoda* Hbr 11,10; Obj 3,12
3. I słyszałem potężny głos z nieba, mówiący: Oto przybytek* Boga z ludźmi, i zamieszka** z nimi; a oni będą Jego ludem***, i sam**** Bóg będzie z nimi – ich Bóg. Kpł 26,11; J 1,14
**lub: namiot; **rozciągnie namiot; ***dosł.: ludami; ****lub: On*
4. I otrze Bóg wszelką łzę z ich oczu; i nie będzie już śmierci, ani bólu*, ani krzyku, ani znoju** już nie będzie; gdyż pierwsze *rzeczy* odeszły. Iz 25,8; Jr 31,13; Hbr 2,14
**lub: smutku; **gr.: ponos - trud, ból, nieszczęścia*
5. A *siedzący* na tronie powiedział: Oto wszystko nowe czynię. I mówi mi: Napisz, bo te słowa są prawdziwe* i godne zaufania**.
**gr.: alethinos - rzeczywiste, zgodne z prawdą, szczere*
***gr.: pistos - być wiernym, być godnym zaufania, wierzyć*
6. I powiedział mi: Stało się*. Ja jestem Alfa i Omega, początek i koniec. Ja pragnącemu** dam darmo ze źródła wody życia. Obj 1,8.11; 2,8
**dosł.: staje się - tryb orzekający czas drugi teraźniejszy wynikający z czasu przeszłego strona czynna - por. Obj 16,17;*
***gr.: dipsao - odczuwać pragnienie, cierpieć z pragnienia*
7. Kto zwycięży*, odziedziczy wszystko**, i będę mu Bogiem, a on będzie mi synem.
**dosł.: zwyciężający - czas. teraź. str. czynna; **wszystkie*
8. A tchórzliwym i niewierzącym*, i czyniącym obrzydliwości**, i mordercom, i nierządnikom, i czarownikom***, i bałwochwalcom, i wszystkim kłamcom ich dział *będzie* w jeziorze, które płonie ogniem i siarką; to jest śmierć druga. **lub: niewiernym* Iz 57,11; Obj 20,15
***gr.: bdelysso - czynić obrzydliwość, odwracać się z pow. odoru*
****gr.: farmakeus - od farmakon - narkotyk tj. napój służący do rzucania zaklęć - stąd: wytwórca mikstur leczniczych, czarownik*
9. I przyszedł do mnie jeden z siedmiu aniołów, którzy mają siedem czasz napełnionych siedmioma ostatecznymi plagami, a rozmawiając ze mną, powiedział: Chodź, pokażę ci oblubienicę, małżonkę* Baranka. **lub: pannę młodą*
10. I przeniósł mnie w duchu na wielką, wysoką górę, i pokazał mi wielkie miasto, święte Jeruzalem, zstępujące z nieba od Boga,
11. Mające chwałę Boga; a światło jego podobne do najdroższego kamienia, jakby kamienia jaspisu, który jest jasny jak kryształ;
12. Ma *ono* także wielki i wysoki mur, mający dwanaście bram, a na bramach dwunastu aniołów* i wyryte** imiona dwunastu pokoleń*** synów Izraela. Wj 24,4; Iz 60,18;
**gr.: angelos - posłaniec, anioł; **gr.: epigrafo - wypisać na, wyryć; ***gr.: fyle - plemię, naród, ród* Ez 48,31-34; Obj 7,5-8
13. Od wschodu trzy bramy, od północy trzy bramy, od południa trzy bramy, od zachodu trzy bramy. Ez 48,31-34
14. A mur miasta ma* dwanaście fundamentów, a na nich imiona dwunastu apostołów Baranka. **dosł.: mający* Mt 10,2; Hbr 11,10
15. A ten, który rozmawiał* ze mną, miał złotą trzcinę**, aby zmierzyć miasto i jego bramy, i jego mury. **dosł.: mówiący* Wj 40,3; Ez 41,15;
**gr.: kalamos - pręt mierniczy, trzcina do pisania, laska* Obj 11,2
16. A miasto położone* *jest jako* czworokąt** i długość jego jest tak wielka, jak*** i szerokość. I zmierzył miasto trzciną na dwanaście tysięcy stadiów****; i długość, i szerokość, i wysokość jego jest równa.
**dosł.: leży; **gr.: tetragonos - czworokątny, kwadratowy*
****gr.: hosos - jak, jak długa; ****1 stadion - 185 m - tu: 2220 km*
17. I zmierzył jego mur – sto czterdzieści cztery łokcie* według miary człowieka, która jest *miarą* anioła. **1 łokieć - ok. 45 cm - tj. ok. 65m*
18. I budulcem jego muru był jaspis; a *samo* miasto z czystego* złota, podobne do czystego* szkła. **gr.: kataros - czysty, bez skazy, niewinny*
19. A fundamenty muru miasta ozdobione* *były* wszelkimi drogimi kamieniami. Pierwszy fundament jaspis, drugi szafir, trzeci chalcedon, czwarty szmaragd, Wj 25:7; Iz 54,11
**gr.: kosmeo - od gr.: kosmos - uporządkować, ozdobić, ustawić*
20. Piąty sardoniks, szósty karneol, siódmy chryzolit, ósmy beryl, dziewiąty topaz, dziesiąty chryzopraz, jedenasty hiacynt, dwunasty ametyst.
21. A dwanaście bram, *to* dwanaście pojedynczych pereł*, każda brama była z jednej perły; a ulica miasta to czyste złoto, przezroczyste jak szkło. Iz 60,17; Mt 13,45
**lub: dwanaście bram (ozdobione) dwunastoma perłami*
22. I nie widziałem w nim świątyni*; albowiem PAN, Bóg Wszechmogący** jest jego świątynią*, i Baranek. **lub: przybytku*
***gr.: pantokrator - władca nad wszystkim, wszechmocny*
23. A miasto nie potrzebuje słońca ani księ-

życa, aby w nim świeciły*, oświeca je bowiem chwała Boga, a lampą jego jest Baranek.
**gr.: faino - ukazać się, świecić, jaśnieć, ujawnić* Iz 60,19-20

24. I narody*, które są zbawiane** będą chodzić w jego świetle, a królowie ziemi niosą do niego swoją chwałę i cześć. Ps 22,7; Obj 22,2
**gr.: ethnos - plemię, naród, lud, nie-Żydzi; **czas. teraź. str. bierna*

25. A bramy jego nie będą nigdy zamykane *we* dnie; nocy tam bowiem nie będzie.

26. I zaniosą do niego chwałę* i cześć narodów. **gr.: doksa - chwała, majestat, blask, splendor* Iz 60,5

27. I nie* wejdzie do niego nic nieczystego**, ani nikt, kto popełnia obrzydliwość i kłamstwo, tylko ci, którzy są zapisani w zwoju życia Baranka. **por. Mt 5,20*; **lub: pospolitego* Jl 3,17

22 I pokazał mi czystą rzekę wody życia, jasną jak kryształ, wychodzącą z tronu Boga i Baranka. Ps 36,8; 46,4; J 4,10

2. Na środku jego placu* i po obu** brzegach** rzeki – drzewo życia, przynoszące dwanaście owoców. Każdego miesiąca oddające po jednym owocu; a liście drzewa służą leczeniu*** narodów. **lub: ulicy; **dosł.: stąd i stąd*
****lub: podtrzymaniu zdrowia - gr.: therapeia - opieka, pielęgnacja, leczenie, dobrowolna służba innym - por. Hbr 3,5**

3. I nie będzie już nic przeklętego, i będzie w nim tron Boga i Baranka, a Jego słudzy będą Mu służyć, Mt 4,10; 6,24; J 12,26

4. I ujrzą Jego oblicze, a imię Jego będzie na ich czołach. 1Kor 13,12; Obj 3,12; 14,1

5. I nocy tam nie będzie, i nie ma już potrzeby światła lampy i słońca; bo oświeca ich PAN Bóg, i będą królować na wieki wieków.

6. I powiedział mi: Te słowa są godne zaufania i prawdziwe, a PAN, Bóg świętych proroków, posłał swojego anioła, aby pokazać swoim sługom *to,* co koniecznie *musi* stać się szybko*. **gr.: tachy - szybko, bez zwłoki, śpiesznie*

7. Oto przychodzę śpiesznie. Błogosławiony* *ten, kto* zachowuje** słowa proroctwa tego zwoju. **lub: szczęśliwy; **strzeże* Obj 1,3; 22,10.12.20

8. A ja, Jan, patrząc i słuchając, gdy to usłyszałem i zobaczyłem, upadłem, *aby* oddać pokłon* przed stopami anioła, który mi to ukazywał. **lub: oddać cześć - por. w. 9*** Obj 19,10.19

9. I mówi mi: Uważaj* – nie *rób tego;* bo jestem współsługą twoim i twoich braci proroków, i *tych, którzy* zachowują słowa tego zwoju; Bogu oddaj pokłon**. Kol 2,18
lub: bacz, zwróć uwagę - Obj 19,10*; **gr.: proskyneo - por. Mt 2,2*

10. I mówi mi: Nie pieczętuj słów proroctwa tego zwoju; gdyż czas jest bliski.

11. *Kto* czyni niesprawiedliwość* niech nadal czyni** niesprawiedliwość, brudny niech nadal się pobrudzi***; sprawiedliwy niech nadal czyni**** sprawiedliwość, a kto święty niech nadal da się uświęcić. **lub: gwałci prawo*
***dosł: niech jeszcze uczyni ...; ***splugawi się, skala*
*****dosł.: da się uczynić ... lub niech jeszcze uczyni ...* Dn 12,10

12. I oto przychodzę śpiesznie, a zapłata moja jest ze mną, aby oddać każdemu *zgodnie z tym* jakie będzie jego dzieło. Rz 2,6; 1Kor 3,8

13. Ja jestem Alfa i Omega, początek i koniec, pierwszy i ostatni. Iz 41,4; Obj 1,8

14. Błogosławieni, którzy zachowują* Jego przykazania, aby do nich należało** prawo*** do drzewa życia, i by weszli bramami do miasta. **lub: strzegą; **dosł.: było* Rdz 2,9; Prz 13,12;
****gr.: eksousia - prawo, moc, autorytet, władza* Obj 12,17;

15. Na zewnątrz natomiast są psy* i czarownicy, i nierządnicy, i mordercy, i bałwochwalcy, i każdy, *kto* miłuje kłamstwo i dopuszcza** się go. Pwt 23:19; 1Kor 6,9-10; Ga 5,19-21;
**gr.: kyon - pies - idiom w znacz. obelżywym - ludzie bezwstydni*
***gr.: poieo - uczynić, spowodować, wytworzyć* Flp 3,2

16. Ja, Jezus, posłałem mojego anioła, aby wam świadczył o tych *wydarzeniach* w zborach*. Ja jestem korzeń i ród Dawida, gwiazda jasna i poranna. Ml 4,2; Obj 2,28; 2P 1,19
**gr.: ekklesia - wywołani z, społeczność, zgromadzenie publiczne, hebr.: kahal - zgromadzenie - kahal Jahwe - lud Jahwe - Pwt 33,4*

17. A Duch i oblubienica mówią: Przyjdź! A kto słyszy, niech powie: Przyjdź! A *kto* pragnie*, niech przyjdzie; a *kto* chce, niech weźmie wodę życia darmo. Iz 55,1; J 7,37; J 4,10
**gr.: dipsao - odczuwać pragnienie, cierpieć z pragnienia*

18. Współświadczę bowiem każdemu słuchającemu słów proroctwa tego zwoju: Jeśli ktoś dodaje *coś* do tego *zwoju,* doda mu też Bóg plag opisanych w tym zwoju. Pwt 4,2

19. A jeśli ktoś odejmuje* ze słów proroctwa tego zwoju, Bóg odejmie* dział** jego ze zwoju*** życia i z miasta świętego, i które są opisane w tym zwoju. Wj 32,33; Ps 69,28; Obj 3,5
**gr.: afaireo - zabrać, usunąć, odciąć; **gr.: meros - część przynależna, los, udział, miejsce w czymś; ***mss Byz: drzewa życia*

20. Mówi Ten, który świadczy* o tym: Tak, przychodzę śpiesznie**. Amen. Tak, przyjdź*** Panie Jezu! **lub: składa świadectwo* J 21,25; Hbr 9,28
***gr.: tachy - szybko, bez zwłoki, śpiesznie; ***dosł.: chodź*

21. Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa z wami wszystkimi. Amen. Ef 6,23; 2Tes 3,18

Księga Psalmów

Księga Psalmów

1 Błogosławiony* człowiek, który nie idzie za radą[6098] niegodziwych[7563], nie stoi[5975] na drodze**|[1870] grzeszników[2400] i nie siedzi[3427] w gronie szyderców***; Ps 32,1; 112,1; Rz 4,8; Jk 1,12;
**lub: szczęśliwy, błogosławiony[835], często w wykrzykniku*
***tu: jako sposób życia; ***lub: szydzić, kpić[3887]* Prz 13,20

2. Lecz[518] jego upodobanie* jest w Prawie** JHWH i nad Jego Prawem[8451] rozmyśla*** *we* dnie[3119] i *w* nocy[3915]. Pwt 17,19; Joz 1,8;
**lub: rozkosz, przyjemność[2656]* Ps 19,7; Ezd 7,10;
***hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]*
****lub: k.q. wypowiadać, rozważać, czytać szeptem[1897]* Am 2,4

3. Bo będzie on jak drzewo[6086] zasadzone[8362] nad strumieniami[6388] wód, które wydaje swój owoc w swoim czasie; jego liść nie zwiędnie* i wszystko, co robi, powiedzie się**. Jr 17,7
**dosł.: opadnie; **lub: osiągnąć cel, rozwinąć się pomyślnie[6743]*

4. Nie tak *jest z* niegodziwymi[7563]; są oni jak plewa[4671], którą wiatr[7307] rozwiewa[5086]. Hi 21,18

5. Dlatego *też* niegodziwi* nie podniosą** się na sądzie ani grzesznicy[2400] w zgromadzeniu[5712] sprawiedliwych***. Ps 5,5; 9,16; 130,3;
**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*
***lub: (nawet) nie podniosą się[6965]; ***prawych[6662]* Jr 25,31

6. Bo[3588] JHWH zna[3045] drogę[1870] sprawiedliwych[6662], ale droga* niegodziwych[7563] zginie**.
por. w. 1; **lub: zaginie, zniknąć, zbłądzić[6]* 2Tm 2,19; 2P 2,9

2 Dlaczego poganie[1471] się buntują*, a narody[3816] knują** próżne[7385] zamysły? Ps 46,6;
**lub: k.q. być ogarniętym wrzawą lub zamieszaniem[7283]* Ps 83,4;
***lub: pomrukują na próżno* Ps 4,2; Iz 30,7; Jr 51,58; Ha 2,13

2. Królowie[4428] ziemi[776] powstają*, a władcy[7336] naradzają[3245] się wspólnie przeciwko JHWH i Jego Pomazańcowi**, *mówiąc*: Ps 105,15;
**tu: powstawać do wojny - por. 1Sm 17,16; Jr 46,4* Łk 23,11;
***lub: Mesjaszowi[4899]* Ps 45,7; Iz 61,1; 1Sm 2,10

3. Zerwijmy[5423] ich więzy[4147] i zrzućmy z siebie ich pęta[5688]. Ps 116,16; Iz 28,22; Jr 27,2

4. Lecz Ten, który mieszka* w niebiosach, będzie się śmiał, PAN[136] będzie z nich kpił**.
**lub: siedzi[3427]* Ps 37,13; 59,8; Prz 1,24; Dz 2,34;
***lub: k.q. drwić, szydzić, wyśmiewać się[3932]* Hbr 4,14; 8,1

5. Wtedy* przemówi do nich w swoim gniewie[639] i swoją zapalczywością** ich przerazi[926]:
**lub: kiedyś; **wzburzenie, żar, płomień gniewu[2740]* Ps 90,7

6. Ja ustanowiłem* mojego króla[4428] na Syjonie[6726], mojej świętej[6944] górze**. Ps 69,35
**tj. przez akt namaszczenia[5258]; **lub: górze mojej świętości*

7. Ogłoszę[5608] ten* dekret**: JHWH powiedział do mnie: Ty jesteś moim Synem[1121], ja ciebie dziś zrodziłem[3205]. Mt 3,7; Łk 3,22; Dz 13,33;
**tu: jako pewność, według (zasady)[413]* Hbr 1,5; 5,5
***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

8. Proś*|IMP mnie, a dam ci narody[1471] w dziedzictwo** i krańce ziemi[776] na własność[272].
**lub: k.q. dopytywać się, dowiadywać się dokładnie, żądać, błagać, domagać się, radzić[7592]; **majątek, dziedzictwo, mienie[5159]*

9. Złamiesz* je laską żelazną, jak naczynie gliniane je pokruszysz[5310]. Rdz 49,10; 2Sm 23,21;
**lub: k.q. połamać na kawałki[7489]* Ps 45,6; Obj 2,26; 12,5

10. Teraz więc, królowie, zrozumcie*, przyjmijcie napomnienia**, sędziowie[8199] ziemi!
**lub: k.h. mieć wgląd, patrzeć na, rozważać, zastanawiać się[7919]*
***lub: k.n. poddawać się karceniu[3256]* Pwt 25,1; Sdz 16,31; Ps 75,7

11. Służcie[5647] JHWH z bojaźnią* i radujcie się[1523] z drżeniem[7461]. Pwt 10,13; Ps 89,7; 100,2;
**lub: szacunek, nabożna cześć, respekt[3374]* Kol 3,24

12. Pocałujcie* Syna, by się nie rozgniewał i nie zniszczył[6] drogi**, gdyby Jego gniew[639] choćby trochę*** zapłonął[1197]. Błogosławieni**** wszyscy, którzy Mu ufają*****. Iz 26,3; Jr 17,7
**tj. akt oddania szczerego hołdu[5401] - 1Sm 10,1; Oz 13,2*
por. Ps 1,1; ***lub: w niewielkiej części, nieviele, trochę[4592]*
*****Ps 1,1*; *****lub: szukają u Niego schronienia[2620]*

3 Psalm[4210] Dawida*, *gdy* uciekał[1272] sprzed oblicza[6440] swojego syna[1121] Absaloma**.
**lub: Dawidowy; **tj. „mój ojciec pokojem”[53]* 2Sm 15,13-17.22

1. JHWH, jak liczni[7231] *są* moi wrogowie*, *jak* wielu[7227] powstaje** przeciwko mnie!
**lub: ciemiężyciel, nieprzyjaciel[6862]* Ps 17,7; Mt 10,21
***lub: k.q. rosnąć w siłę przeciwko, utwierdzać się[6965]*

2. Wielu mówi[559] o mojej duszy*: Nie ma dla niego ocalenia u Boga. Sela**. Ps 42,3.10; Mt 27,43
hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23
***hebr.: sela[h] - termin muz. (?) - akcent, pauza, przerwanie, zmiana tonacji, zmiana głosu, zaznaczenie stylu muzyki[5542]*

3. A jednak Ty, JHWH, jesteś moją tarczą, moją chwałą*, tym, który podnosi moją głowę**. **lub: cześć, godność, szacunek[3519]* Wj 15,1; Ps 84,9
***idiom: dać zwycięstwo, powodzenie, wyróżnić, policzyć, ułaskawić - por. Rdz 40,13.20; Ps 110,7; Jr 54,31; Łk 21,28*

4. Podniosę* swój głos[6963] do JHWH, a On mi odpowie** ze swojej świętej[6944] góry. Sela[5542].
*dosł.: będę wołał[7121], a On mi odpowie; wołam, a On odpowiedział
**lub: k.q. zareagować, zaświadczyć[6030]* Wj 4,27; 18,5; Lb 10,33

5. Ja położyłem się i zasnąłem; obudziłem się, bo JHWH mnie wspierał*. Kpł 26,6; Ps 4,8;
lub: k.q. podtrzymywać, wspierać[5564] Ps 127,2; Prz 3,24

6. Nie ulęknę się dziesiątków tysięcy ludzi*, którzy dookoła na mnie nastają**. 2Krl 6,15
*lub: naród, lud, lud uzbrojony[5971] - Sdz 20,10; Iz 36,11
**lub: dookoła[5439] ustawili[7896] się naprzeciw mnie*

7. Powstań, JHWH! Wybaw* mnie, mój Boże! Bo uderzyłeś[5221] w szczękę[3895] wszystkich moich wrogów[341] i połamałeś zęby[8127] niegodziwych**. *lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić[3467]
**lub: winny, niegodziwy, przestępca, złoczyńca[7563]*

8. Od JHWH *jest* zbawienie*. Twoje błogosławieństwo** *jest* nad Twoim ludem. Sela.
*lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]
**hebr.: beraka[h] - błogosławieństwo, dar, poddanie, uległość[1293]*

4 Dla przewodnika* chóru, z grą na strunach**. Psalm Dawida. ***hebr.: negina[h][5058]*
lub: przewodnikowi - nadzorować, przewodzić[5329]

1. Odpowiedz* mi, gdy Cię wołam**, Boże mojej sprawiedliwości! Ty wyzwoliłeś*** mnie w *czasie* ucisku[6862]. Okaż mi przychylność**** i wysłuchaj[8085] mojej modlitwy[8605]. **por. Ps 3,4***
*lub: w wołaniu[7121] moim; ***k.h. poszerzyć, powiększyć[7337]
****BG - sprawiłeś przestrzeń; *****lub: łaskę, miłosierdzie[2603]*

2. Synowie ludzcy*, jak długo będziecie znieważać[3639] moją chwałę**? *Jak długo* będziecie miłować[157] marność[7385] *i* pożądać[1245] będziecie ułudy***? Sela. Ps 3,3; 14,6; Jr 2,11; 1Kor 1,31
*dosł.: bene isz - synowie człowieka[372] - emf. ludzie możni (?), wpływowi versus bene adam[120] - pospolici, nic nie znaczący (?)
**por. Ps 3,3*; ***lub: będziecie szukać kłamstwa[3577]*

3. Wiedzcie[3045], że JHWH oddzielił[6395] dla siebie pobożnego*. JHWH wysłucha[8085], gdy zawołam[7121] do Niego. Wj 33,16; 1Sm 2,9; Ps 86,2
hebr.: chasid - wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty[2623]

4. Zadrżyjcie* i nie grzeszcie. Rozmyślajcie w swoim sercu na łożu i uciszcie się**. Sela.
lub: bądźcie poruszeni[7264] 1Kor 15,34; Ef 4,26; 1J 2,1
**lub: być spokojnym, zamilknąć, możliwe - płakać[1826]
**tu: tryb rozkazujący do wszystkich czasowników w tym w.*

5. Składajcie ofiary sprawiedliwości i pokładajcie ufność* w JHWH. **lub: k.q. mieć pewność[982]*

6. Wielu mówi: Któż pokaże nam dobro[2896]? JHWH, wznieś[5375] nad nami światło Twojego oblicza*. **idiom: uśmiechnij się, bądź zadowolony z nas*

7. Dałeś mojemu sercu* więcej radości niż w czasie obfitości ich ziarna i ich moszczu.
**tj. wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]*

8. W pokoju* się położę i zasnę, bo Ty sam, JHWH, sprawiasz, że mieszkam** bezpiecznie[983]. **hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]
**lub: k.h. przebywać, spoczywać[3427]* Hi 11,18; Ps 3,5; Za 8,17

5 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na flety*. Psalm[4210] Dawida. **hebr.: nehilat[5155]*

1. Nakłoń ucha* ku moim słowom, JHWH, zważ[995] na moje westchnienie**. Ps 38,9
*lub: wysłuchać[238]; **szept, rozmyślanie, westchnienie[1901]*

2. Zwróć uwagę[7181] na głos mojego wołania*, mój Królu[4428] i mój Boże, bo modlę** się do Ciebie. Ps 10,16; 47,7; 1Tm 1,17; Obj 15,3
**lub: krzyku[7773]; **k.hp. wstawiać się, interweniować, orędować[6419]*

3. JHWH, o poranku usłyszysz[8085] mój głos, o poranku zaniosę* do Ciebie *modlitwę* i będę czekał**. Ps 33,6; 59,17; 88,14; Iz 44,7
**lub: składać (ofiarę), układać (słowa)[6186]; **lub: czuwać[6822]*

4. Ty bowiem nie jesteś Bogiem, *który ma* upodobanie* w nieprawości, zły** z Tobą nie zamieszka[1481]. Ps 130,3; Prz 3,32; Ha 1,13;
*lub: rozkoszować się, znajdować przyjemność, pożądać[2655]
**lub: niegodziwy, winny[7451]* 1Krl 13,33; 17,20; Ps 15,1

5. Wyniośli* nie ostoją[3320] się przed Twoimi oczyma[5869]. Nienawidzisz** wszystkich czyniących[6466] nieprawość[205]. Ps 15,1-7; 73,3
*lub: k.q. jaśnieć, wymosić się, chełpić się, k.hpo. szaleć[1984]
**lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się[8130]*

6. Wytracisz[6] tych, którzy mówią[1696] kłamstwa[3577]. JHWH brzydzi[8581] się człowiekiem[376] krwi* i podstępu**. Ps 101,7; Obj 21,8.27; 22,15
**idiom: zbrodniarz; **lub: oszustwo, intryga[4820]*

7. Lecz ja dzięki obfitości[7230] Twojego miłosierdzia* wejdę[935|COH] do Twojego domu[1004] i skłonię[7812|COH] się ku Twojemu świętemu[6944] przybytkowi** w Twojej bojaźni***. Ps 17,5; 55,16
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]
**lub: świątyni Twojej świętości; ***głęboka cześć, respekt[3374]*

8. Prowadź mnie, JHWH w swojej sprawiedliwości* ze względu na moich wrogów[8324]; wyrównaj przed moim obliczem Twoją drogę.
**hebr.: cedaka - oznacza także okazanie łaskawości i przyjście z pomocą[6666]* Prz 16,31; Iz 63,1; Oz 10,12

9. Bo w ich ustach[6310] nie ma wierności*, ich wnętrze[7130] pełne zepsucia**, ich gardło *jest* grobem[6913] otwartym, swoim językiem schlebiają***. **lub: k.n. być stabilnym, utwierdzonym[3559]* Iz 65,4;
***lub: ruina, zepsucie[1942]; ***dosł.: wygładzić[2505]* Rz 3,13

10. Uznaj ich za winnych, Boże! Niech upadną przez własne zamiary[4156]. Z powodu* ich licznych przestępstw[6588] odtrąć ich, ponieważ buntują** się przeciwko Tobie. Ps 9,6; 141,10;
**lub: stosownie do, dla; **być nieposłusznym[4784]* Mt 13,41

11. Lecz niech się radują[8055] wszyscy, *którzy* Tobie ufają[2620]; *niech* zawsze wykrzykują[7442] z radości, bo ich osłonisz*. *Niech* rozradują[5970] się w Tobie ci, którzy miłują[157] Twoje imię[8034]. Ps 69,36; Rz 8,28;
**lub: k.h. zakrywać, zasłaniać, k.q. spleść razem[5526]* 1Kor 2,9

12. Ty bowiem, JHWH, będziesz błogosławił[1288] sprawiedliwego[6662], osłonisz* go dobrocią[7522] jak tarczą**. Ps 3,3; 84,11; 115,13
**lub: k.q. otoczyć, okrążyć, ukoronować[5849]*
tj. duża tarcza zasłaniająca całego człowieka[6793] - Ef 6,16

6 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na strunach* i na oktawę**. Psalm Dawida.
**hebr.: negina h[5058]; **hebr.: seminit - o oktawę (niżej?)[8067]*

1. JHWH, nie karć* mnie w swoim gniewie i nie karz** mnie w swojej zapalczywości[2534].
**lub: k.n. sądzić, besztać, uznać za winnego, karcić[3198]*
***lub: k.p. karcić, chłostać[3256]* Pwt 29,2; Ps 38,2; Jr 10,24

2. Zmiłuj się nade mną, JHWH, bo jestem słaby*; uzdrów[7495] mnie, JHWH, bo moje kości drżą**; **lub: chory[536]; **zatrwożyć, zaniepokoić[926]*

3. I moja dusza[5315] bardzo się zatrwożyła*; lecz Ty, JHWH, jak długo jeszcze *będziesz zwlekał?* **por. w. 2*** Hi 9,28; Ps 13,1; 35,17; J 12,27

4. Zawróć, JHWH, ocal* moją duszę**, wybaw[2502] mnie ze względu na Twoje miłosierdzie***. **lub: k.p. wyciągnąć, wyrwać, uwolnić[2502]; **por. Ps 3,2* ***lub: dobroć, łaskawość, wierność, przychylność[2617]*

5. W śmierci* bowiem nie ma pamięci o Tobie, a w Szeolu** któż będzie Cię wysławiać?
**hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194]*
***hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27*
Ps 30,9; 115,17; Iz 38,18-19; Kaz 9,10; J 9,4

6. Zmęczyłem[3021] się moim wzdychaniem*, całą[3605] noc płynie** *potok łez na* moje posłanie[4296], moje łoże[6210] rozpuszcza[4529] się od łez[1832].
**lub: jęk[585]; **k.n. powodować pływanie, obmyć[7811|B8873]*

7. Moje oko osłabło* od smutku[3708], zestarzało się z powodu wszystkich moich wrogów.
**lub: k.q. zmarnieć, zacząć zawodzić[6244]*

8. Odstąpcie ode mnie wszyscy czyniący[6466] nieprawość*, bo JHWH usłyszał[8085] głos mojego płaczu[1065]. Ps 18,6; 34,6; 40,1; 119,115;
**lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]* 2Kor 6,14-18

9. JHWH usłyszał[8085] moją prośbę* *o przychylność,* JHWH przyjął[3947] moją modlitwę.
**lub: błaganie o przychylność, o łaskawość[8467]*

10. Niech się zawstydzą* i niech się bardzo przestraszą[926] wszyscy moi wrogowie[341], niech zawrócą[7725] i nagle** *okryją się* wstydem*.
**lub: k.q. być rozczarowanym, wstydzić się, być zażenowanym[954]*
***lub: w jednym momencie, już teraz[7281]* Ps 40,14; 43,7

7 Skarga* Dawida, którą śpiewał[7891] JHWH z powodu słów Kusza Beniaminity. 1Sm 24,1;
**hebr.: sziggajon - skarga, apelacja, pieśń żałobna[7692]* 2Sm 20,1

1. JHWH, mój Boże, Tobie ufam*, wybaw[3467] mnie od wszystkich moich prześladowców[7291] i wyzwól** mnie; Ps 3,7; Jr 15,15; 20,11; 1P 4,19
**lub: k.q. zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]; **k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać[5337]*

2. By *nikt* jak lew nie porwał[6561] mojej duszy* i nie rozszarpał[6561], gdy nie będzie nikogo, kto by ją ocalił[5337]. **por. Ps 3,2** Ps 57,4; Iz 5,29

3. JHWH, mój Boże, jeśli to zrobiłem[6213], jeśli nieprawość* jest na moich dłoniach[3709];
**lub: niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność[5766]*

4. Jeśli złem[7451] odpłaciłem[1580] temu, kto żył* ze mną w pokoju[7999], jeśli nie wyratowałem[2502] tego, który mnie dręczył[6887] bez powodu**;
**lub: kto żyje* Rdz 44,4; Ps 109,5; Jr 18,20; Rz 12,17;
***lub: jeśli bez powodu ograbiłem wroga* 1Tes 5,15; 1P 3,9

5. To niech nieprzyjaciel[341] prześladuje moją duszę i niech pochwyci i wdepcze w ziemię moje życie[2416], niech moją chwałę* w proch obróci. Sela. **lub: godność, cześć, honor[3519]* Ps 94,1-2

6. Powstań, JHWH, w swoim gniewie; podnieś się przeciwko wściekłości* moich wrogów**. Przebudź*** się w mojej obronie, bo *Ty* zarządziłeś[6680] sąd. **lub: furii[5678]* Ps 90,1; 94,1; Iz 6,1
***lub: tych, którzy mnie uciskają, dręczą, powodują niedolę[6887]*
****tu w znaczeniu militarnym - baczność, naprzód[5782] - Sdz 5,12*

7. Wtedy otoczy Cię zgromadzenie[5712] narodów*, a Ty powróć** na wysokość[4791] ze względu na nich. **hebr.: le'om - lud, naród[3816]; **BHS - zasiądź*
***tu: w znaczeniu uniesienia się znad Arki Przymierza (?)[7725]*

8. JHWH będzie sądził[1777] narody*. Osądź[8199] mnie, JHWH, według mojej sprawiedliwości[6664] i według mojej niewinności**, która *jest* we mnie. Ps 9,8; 96,13; Rdz 18,25; Dz 17,31
**hebr.: am - naród, lud, członek tego samego ludu, krewniak[5971]*
***lub: doskonałość, całość, prostota, uczciwość[8537]*

9. Niech zakończy się zło[7451] niegodziwych[7563], a umocnij* sprawiedliwego[6662]; *Ty, który* badasz** serca i nerki***, Boże sprawiedliwy[6662].
**lub: k.p. utwierdzić, utrwalić, uczynić nieugiętym[3559]* Hi 7,18;
***lub: k.q. doświadczać, poddawać próbie[974]* Ps 11,4
****nerki w myśli hebr. to miejsce uczuć bądź sumienia[3629]*

10. Moja obrona* jest od Boga**, który wybawia[3467] *ludzi* prawego*** serca. **dosł.: tarcza[4043]*
***lub: Bóg jest moją tarczą; ***szczerego, prostolinijnego[3477]*

11. Bóg jest sędzią[8199] sprawiedliwym i Bóg gniewa* się każdego dnia. **lub: oburza[2194]*
**nie uwzględniając wokalizacji TM można także oddać: Bóg sędzią sprawiedliwym i nie gniewa się każdego dnia - Ps 7,12 EIB[55]*
J 3,36; Rz 14,10; 1Kor 3,12-15; 2Kor 5,10; 2Tm 4,1

12. Jeśli[518] *człowiek* się nie nawróci[7725], *On* swój miecz[2719] naostrzy[3913]; swój łuk[7198] naciągnął[1869] i przygotował[3559] go. Jr 4,5-9; 25,29
13. Przygotował[3559] na niego narzędzia[3627] śmierci*, a swoje strzały[2671] *sporządził* na prześladowców**. Wj 10,17; Prz 12, 28; Lm 4,19
**lub: broń[3627] śmiertelna; **uczynić zapalającymi[1814]*
14. Oto *bezbożny* wyda na świat* nieprawość[205] i będzie** w ciąży z krzywdą[5999] i urodzi oszustwo[8267]. **lub: pocznie; **i stał się brzemienny z*
15. Wykopał[3738] dół[953] i pogłębił[2658] go, lecz sam wpadnie[5307] do jamy*, którą uczynił[6466].
**hebr.: szahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845]*
16. Krzywda[5999], którą wyrządzał, wróci[7725] na jego głowę[7218], a jego nieprawość* spadnie[3381] na jego skroń**. **lub: gwałt[2555]* 1Sm 25,39; ***dosł.: na czubek jego głowy[6936]* 1Krl 2,33; Est 9,25; Prz 5,22
17. Będę wysławiał* JHWH według Jego sprawiedliwości[6664], będę śpiewał** imieniu[8034] JHWH Najwyższego[5945].
**lub: składać dziękczynienie[3034]; **wysławiać śpiewem[2167]*

8 Dla przewodnika[5329] chóru. Na Gittyt*. Psalm Dawida**. ***lub: dla Dawida* Ps 81,1; 84,1
**lub: na melodię z Gat - tj. przy tłoczeniu wina (?), pieśń radości[1665]*
1. *O,* JHWH, nasz PANIE*, jak sławne[117] *jest* Twoje imię na całej ziemi! Ty, który swoją chwałę** wyniosłeś[5921] nad[5921] niebiosa[8064].
**hebr.: adonenu[113] - Panie nasz - rzadki termin tylko 5 razy w SP*
***lub: splendor, majestat, świetność, moc[1935]* Ps 138,2; Obj 15,4
2. Z ust niemowląt i ssących* ugruntowałeś *swą* moc** z powodu Twoich wrogów, aby poskromić*** nieprzyjaciela[341] i mściciela[5358].
**tj. karmionych piersią; **lub: potęgę[5797]* Mt 11,25; 21,16;
****lub: aby zaprzestał działania, aby położyć kres[7673]* Łk 10,21
3. Gdy przypatruję się Twoim niebiosom*, dziełu Twoich palców, księżycowi i gwiazdom, które rozmieściłeś**; Ps 19,1; 33,6; J 1,1-3;
**tu i w. 1 w l.mn.; **lub: ustawiłeś[3559]* Rz 1,20; Hbr 11,3
4. *To myślę:* Kim* jest człowiek[582], że o nim pamiętasz, albo syn człowieczy[120], że troszczysz** się o niego? **dosł.: czymże* Ps 144,3; Hbr 2,6
***lub: k.q. odwiedzać, starać się, opiekować, skupiać (uwagę)[6485]*
5. Uczyniłeś go bowiem niewiele mniejszym od aniołów*, chwałą** i czcią*** go ukoronowałeś. **lub: bogów, istot duchowych, aniołów - hebr.: elohim[430]*
***lub: chwała, splendor, majestat[3519]; ***lub: dostojeństwem[1926]*
6. Dałeś* mu władzę** nad dziełami Twoich rąk, wszystko poddałeś[7896] pod jego stopy[7272]:
**lub: dasz; **k.h. rządzić, władać, królować[4910]* Rdz 1,26
7. Owce* i wszelkie bydło[504], a także zwierzęta[929] polne; **lub: trzody[6792]* Rdz 1,28
8. Ptaki* niebios i ryby[1709] morskie, co przemierzają** szlakami[734] mórz. **dosł.: ptaka[6833]*
***lub: i ryby morskie, i (wszystko), co przemierza szlakami wód*
9. O, JHWH, nasz PANIE*, jak wielkie** *jest* Twoje imię[8034] na całej ziemi[776]! Ne 10,29; Dz 2,34;
**por. w. 1*; **lub: dostojne, potężne[117]* 1Tm 6,15; Obj 19,16

9 Dla przewodnika[5329] chóru. Na Halmutlabben*. Psalm Dawida. **lub: umrzyj za syna*
1. Będę wysławiał[3034], JHWH, całym[3605] moim sercem[3820], będę wyliczał[5608] wszystkie Twoje[3605] cudowne* *dzieła*. Iz 12,1; Hbr 13,15
**lub: niezwykłościach, zdumiewających, niezrównanych, nadzwyczajnych, trudnych do pojęcia dziełach[6381]*
2. Będę się cieszył[8055] i radował Tobą*, będę śpiewał** Twojemu imieniu, o Najwyższy[5945]!
**lub: niech się rozraduję i raduję w Tobie; **wysławiać śpiewem[2167]*
3. Gdy cofną* się moi nieprzyjaciele, *to* potkną się i zginą** przed Twoim obliczem[6440].
**dosł.: cofną w tył; **lub: k.q. znikną, zbłądzą, zostaną zgładzeni[6]*
4. *Ty* bowiem[3588] przeprowadziłeś mój sąd[4941] i moją sprawę, zasiadłeś[3427] na tronie, *by* sądzić[8199] sprawiedliwie[6664]. Obj 5,13; 6,16; 20,11
5. Skarciłeś* pogan**, wytraciłeś niegodziwych, wymazałeś ich imię na wieki wieków***.
**lub: k.q. zgromić, napomnieć[1605]* Iz 17,3; Za 13,2
***lub: poganie, narody, nie-Żydzi[1471]; ***na zawsze[5769]5703*
6. O, nieprzyjacielu[341]! zniszczony* zostałeś całkowicie[8552], na zawsze[5331] – ruina[2723], zburzone[5428] miasta, pamięć o nich zginie[6].
**lub: twoje spustoszenia skończyły się na zawsze*
7. Ale JHWH trwa* na wieki, ustawił[3559] swój tron[3678] na sąd[4941]. **dosł.: zasiada, tj. rządzi[3427]* Hbr 1,11
8. On będzie sądził[8199] świat[8398] sprawiedliwie[6664] i wyda* na narody[3816] wyrok* prawy**.
**lub: k.q. pełnić funkcję sędziego[1777]* Rdz 18,25; Ps 96,13;
***lub: słusznie, sprawiedliwie[4339]* Iz 11,4; Dz 17,31
9. I będzie JHWH ucieczką* dla uciśnionego[1790], i ucieczką* w czasie utrapienia[6869].
**lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys., twierdza[4869]*
10. I będą ufać[982] Tobie ci, którzy znają[3045] Twoje imię, bo nie opuszczasz, JHWH, tych, którzy Cię szukają[1875]. Wj 34,5; 1Krl 8,43; Prz 18,10
11. Śpiewajcie* JHWH, który mieszka na Syjonie**, opowiadajcie wśród narodów o Jego dziełach. **lub: wysławiać śpiewem[2167]; **por. Ps 20,2*****
12. Bo On szuka* krwi i pamięta o nich, i nie zapomina wołania strapionych**. Łk 11,50;
**lub: dopomina się krwi - myśl nawiązuje do Mściciela krwi? w Księdze Liczb 39,9-34? lub do Rdz 9,5* 2Sm 16,8;
***lub: poniżonych, biednych[6035]* Ps 12,5; Prz 1,11
13. Zmiłuj* się nade mną, JHWH, spójrz, jak mnie uciskają[6040] ci, którzy mnie niena-

widzą, Ty, który podnosisz mnie z bram** śmierci[4194]; Hi 38,11; Ps 107,18; Iz 38,10
**lub: k.q. okazać przychylność, łaskawość, miłosierdzie[2603]*
***tj. bramy Szeolu - por. Mt 16,18 porównaj kontrastowe zestawienie z „bramami córki Syjonu" z w. 14-tego*

14. Bym głosił wszelką Twoją chwałę w bramach córki Syjonu*, będę się radował Twoim zbawieniem[3444]. 2Krl 19,21; Iz 1,8; 37,22
**tj. w bramach Jerozolimy, określenie pada tylko raz w Ps*

15. Poganie* wpadli w dół[7845], *który* wykopali; w sidłach[7668], które skrycie[2934] *zastawili,* uwięzła[3920] ich noga[7272]. Ezd 6,21; Ps 35,8; 43,1;
**lub: narody, ludy, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]* Prz 26,27

16. JHWH dał się poznać[3045], gdy odbył sąd, w dzieła[6467] swoich rąk wpadł niegodziwy[7563]. Higgajon*. Sela[5542]. Ps 19,15; 92,3; Lm 3,62
**lub: rzecz godna rozmyślania, rozważania, zadumy[1902]*

17. Niegodziwi zawrócą do Szeolu*, wszystkie narody**, które zapominają[7913] Boga.
por. Ps 6,5[7585]; **w. 15*** Ps 55,15; Mt 5,29; Łk 12,5; 2Tes 1,7

18. Bo ubogi nie będzie zapomniany na zawsze, nadzieja nędzarzy nie zginie na wieki.

19. Powstań[6965|1MP], JHWH! *Niech* nie triumfuje* człowiek[376], *niech* narody[1471] zostaną osądzone[8199|KN] przed Twoim obliczem[6440].
**lub: aby człowiek nie był mocny[5810]* 2Krn 14,11; Hi 4,17

20. JHWH, ześlij[7896] na nie przerażenie[4172], aby narody[1471] poznały[3045], że są *tylko* ludźmi[582]. Sela[5542]. Iz 31,3; Ez 28,2.9; Dz 12,22-23

10 Dlaczego JHWH stoisz[5975] z daleka? Dlaczego ukrywasz* się w czasie niedoli? **lub: będziesz stał w odległości, będziesz się ukrywał[5956]*

2. Ubogi płonie* z powodu pychy** niegodziwego[7563], niech *niegodziwi* zostaną schwytani[8610] w knowania***, które obmyślili[2803].
**lub: k.q. palić, żarliwie zabiegać[1814]; **lub: wyniosłości[1346] ***lub: intrygi, podstępne plany, zamysły, zmowy, rozwaga[4209]*

3. Bo niegodziwy[7563] pyszni się pragnieniem swojej duszy, a chciwiec[1214] błogosławi* i pogardza[5006] JHWH. **eufemizm: bluźni? - por. Hi 2,5*

4. Niegodziwy z wyniosłością* na twarzy, nie będzie dociekał**! Nie ma Boga, taka *jest* cała *jego* roztropność***. Wj 5,2; Ps 14,1;
**idiom: z powodu zadzierania swojego nosa* Ps 53,1; J 5,40*
lub: k.q. szukać (Boga), dowiadywać się, radzić[1875]; ***w. 2*

5. Jego drogi zawsze są pokrętne*, Twoje sądy[4941] są daleko od niego, sapie na wszystkich swoich wrogów. **lub: powodujące ból[2342] - YLT*

6. Mówi w swoim sercu: Nie zachwieję się*, nie *zaznam* udręki** z pokolenia na pokolenie. **lub: nie będę poruszony[4131]; **zło, niedola, krzywda[7451]*

7. Jego usta pełne są przekleństw, zdrady[4820] i podstępu[8496], pod jego językiem *gnieździ się* krzywda[5999] i nieprawość[205]. Rz 3,14

8. Siedzi w zasadzce *w* osadach*, z ukrycia morduje niewinnego[5355], jego oczy wypatrują nieszczęśliwego[2489]. Ps 17,11; 64,4;
**tj. siedziba, wieś, miasto, osada[2691]* Ps 94,6; Prz 28,15

9. Będzie czyhał[693] w kryjówce* jak lew[738] w zaroślach; czyha[693], by schwytać ubogiego**, porywa i wciąga ubogiego** w swoją sieć.
**lub: tajemnym miejscu[4565]; **biedny, udręczony[6041]*

10. Schyla się, zniża się*, w jego moc wpada nieszczęśnik[2489]. **lub: chytrze się korzy (uniża)[7817]*

11. Mówi w swoim sercu: Bóg zapomniał, zakrył swoje oblicze, nigdy* nie zobaczy[7200].
**lub: nie zobaczy do końca życia* Ps 64,5; 73,11; Hi 22,13-14

12. Powstań[6965], JHWH Boże, podnieś swoją rękę*; nie zapominaj o ubogich**. Mi 5,9
**idiom: zacznij działać; **lub: o uciśnionych[6035|6041]*

13. Dlaczego niegodziwy* znieważa Boga? Mówi w swoim sercu: Nie będziesz *prowadził* dochodzenia[1875]. Ps 74,10.18; Łk 10,16
**lub: bezbożny, nieprawy, winny, przestępczy[7563]*

14. Lecz Ty widzisz utrapienie i patrzysz na krzywdę, aby wziąć* *sprawę* w swoje ręce**. Na Ciebie zdaje*** się nieszczęśnik[2489], Ty przychodzisz z pomocą[5826] sierocie[3490]. ***dosł.: rękę*
**lub: położyć na[5414]; ***dosł.: przy Tobie zostawi[5800] (siebie)*

15. Złam ramię* niegodziwego i złego, dochodź[1875] jego nieprawości[7562], aż się jej nie znajdzie**. **idiom: pozbaw siły; **lub: aby go nie było[4672]*

16. JHWH *jest* Królem na wieki wieków, z Jego ziemi zginęły* narody**. Ps 29,10; Iz 33,22
**lub: zginą[6]; **poganie, narody, nie-Żydzi[1471]*

17. *Ty* rozumiesz[8085] pragnienia pokornych*, JHWH, utwierdzisz[3559] ich serca[3820], nakłonisz[7181] swoje ucho[241]; **lub: uniżony, biedny, słaby[6035]*

18. Aby bronić sieroty[3490] i udręczonego, by śmiertelny* człowiek[582] już więcej nie wzbudzał strachu**. Pwt 10,18; Jk 1,27
**dosł.: człowiek z ziemi; **lub: powodował drżenia[6206]*

11 Przewodnikowi chóru. Psalm Dawida. W JHWH pokładam ufność*: Jakże więc możecie mówić[559] mojej duszy**: Uciekaj *jak* ptak na *swoją* górę***? Ps 2,12; 25,2
**lub: szukam ucieczki[2620] - Ps 7,1*; **hebr.: nefesz[5315] - Ps 3,2* ***lub: kryj się ptaku na swojej górze, ...na górze jak ptak*

2. Bo oto niegodziwi[7563] napinają łuk, kładą strzałę na cięciwę[3499], aby w ciemności strzelać do tych, którzy są prawego* serca[3820].
**lub: prostolinijnego, szczerego, sprawiedliwego[3477]* Ps 7,10

3. Gdy* zburzone są fundamenty**, co uczyni sprawiedliwy***? **lub: gdyż* Ps 82,5; 2Tm 2,19;
***lub: podstawa, wsparcie, podpora*[8356] Ez 30,4
****lub: prawy, pobożny, zgodny z prawem, słuszny*[6662]
4. JHWH *jest* w swoim świętym przybytku*, tron JHWH *jest* w niebie, Jego oczy patrzą, Jego powieki badają[974] synów ludzkich**.
**lub: w świątyni*[1964] *Jego świętości* Ps 2,4; 103,19; Iz 66,1;
***dosł.: człowieka*[120] *- l. poj. hebr.: adam* Mt 5,34; Obj 4,2
5. JHWH doświadcza* sprawiedliwego, ale znienawidził duszę** niegodziwego[7563] i tego, kto kocha[157] bezprawie***. Ps 26,2; 139,1-2
**lub: k.q. badać, doświadczać, próbować, przeprowadzać próbę*[974]
***lub: ... Jego dusza nienawidzi niegodziwego ...*
****lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość*[2555]
6. Ześle deszcz[4305] na niegodziwych[7563] pułapkę* ognia i siarki, a palący[2152] wicher** będzie udziałem ich kielicha. Rdz 19,24; Ez 38,22
lub: sidło, pułapka na ptaki, potrzask*[6341]; ***hebr.: ruach*[7307] *- Rdz 8,1
7. Bo sprawiedliwy JHWH kocha sprawiedliwość[6666], prawy[3477] ujrzy[2372] Jego oblicze*.
**lub: prawi*[3477] *będą wpatrywać się w Jego oblicze* Ps 45,7

12 Dla przewodnika chóru. Na Seminit*. Psalm Dawida. **na (lub o) oktawę (niżej?)*[8067]
1. Ratuj*, JHWH, bo już nie ma pobożnego[2623], zniknęli** wierni[539] spośród synów ludzkich***. **lub: zbaw, wyzwól, ocal*[3467]; ***zabraknąć, osiągnąć kres*[1584]; ****dosł.: człowieka*[120] *- l. poj. hebr.: adam* Iz 59,4; Rz 11,3
2. *Wszyscy* ludzie* mówią kłamstwo[7723] do bliźniego, mówią schlebiającymi wargami i z rozdwojonym** sercem[3820]. 1Krn 12,33; Jk 1,8; 4,8
**dosł.: (każdy) człowiek - l.poj; **idiom: (jednym) w sercu*[3820]
i sercem (innym) tj. obłudnie, nieszczerze, oszukańczo, kłamliwie
3. Niech JHWH wytnie[3772] wszystkie wargi schlebiające* *i* język mówiący wyniośle**.
**dosł.: gładkie*[2513]; ***szorstki, straszny, wielki*[1419] Ps 58,7-10
4. Którzy powiedzieli: Naszym językiem zwyciężymy*, nasze wargi są naszą własnością**, kto jest naszym panem[113]? Wj 5,2; Jr 18,18; Jk 3,5
**lub: nasz język jest silny*[1396]; ***nasze wargi są za nami*
5. Ze względu na ucisk ubogich[6041] *i* jęk nędzarzy[34] teraz powstanę – mówi JHWH – postawię w bezpiecznym* miejscu *tego, który* wzdycha[6315] za nim**. ***domyśl.: o bezpiecznym ...*
**lub: wyzwolenie, dobrobyt, zwycięstwo, ratunek*[3468]
6. Słowa JHWH to słowa czyste[2889] jak srebro[3701] wypróbowane[6884] w ziemnym tyglu*, siedmiokrotnie** oczyszczone[2212]. 2Sm 22,31;
**lub: w glinianym*[776] *piecu*[5948] Ps 18,30; Prz 30,5
***czyli całkowicie, w myśli hebr: liczba 7 oznacza pełnię*
7. Ty, JHWH, będziesz ich strzegł[8104]; zachowasz[5341] od tego *złego* pokolenia[1755] aż na wieki[5769]. Ps 119,89; Mt 24,35; Łk 21,33

8. Niegodziwi[7563] krążą wokoło[5439], gdy podłość[2149] synów ludzkich* zostaje wywyższona**. **dosł.: człowieka*[120] *- por. w. 1***; **lub: podnosi się*[7311]

13 Dla przewodnika chóru. Psalm Dawida. Jak długo, JHWH? *Czy* zawsze[5331] będziesz o mnie zapominał? Jak długo będziesz ukrywał przede mną swoje oblicze?
2. Jak długo będę układał[7896] plany* w swojej duszy[5315] i codziennie *nosił* smutek** w sercu? Jak długo mój wróg będzie się wynosił[7311] nade mną? **szukał rady*[6098]; ***lub: żal, ból, udrękę*[3015]
3. Spójrz i wysłuchaj mnie, JHWH, mój Boże! Oświeć* moje oczy, bym nie zasnął** w *śnie* śmierci**; **lub: rozjaśnij*[215] Mt 9,24; Dz 13,36
***dosł.: zasnął śmiercią - idiom: umarł - por. J 11,11; 1Kor 15,34*
4. By mój wróg[341] nie mówił[559]: Zwyciężyłem* go! Aby moi nieprzyjaciele** nie radowali[1523] się, gdy się zachwieję[4131]. Ps 22,8; 89,42
**lub: k.q. przemóc, pokonać*[3201]; ***ci, którzy mnie uciskają*[6862]
5. Lecz ja[589] zaufałem[982] Twojemu miłosierdziu*; niech raduje[1523|JUS] się moje serce[3820] w Twoim zbawieniu**. ***lub: Twoim ocaleniem*[3444|AK]
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość*[2617]
6. Będę śpiewał[7891] JHWH, bo[3588] obdarzył* mnie dobrem*. **lub: k.q.okazał wspaniałomyślność*[1580]

14 Dla przewodnika[5329] chóru. Dawidowy. Głupi powiedział w swoim sercu: Nie ma Boga. Są zepsuci*, popełniają obrzydliwe** czyny. Nie ma *nikogo,* kto by czynił dobro.
**dosł.: zepsuli się*[7843]; ***lub: ohydne*[8581] Ps 53,1; Rz 3,10-12
2. JHWH spojrzał z niebios na synów ludzkich*, aby zobaczyć, czy jest ktoś rozumny i szukający Boga. **dosł.: człowieka*[120] Ps 11,4; 102,20
3. Wszyscy zboczyli* *z drogi,* wszyscy razem** znikczemnieli[444|KN]. Nie ma *nikogo,* kto by czynił[6213|PAR] dobro[2896], nie ma ani jednego.
**lub: odwrócili się*[5493]; ***równocześnie*[3162] Ps 53,4; 119,176; Hi 15,16; Prz 20,9; Kaz 7,20; Iz 53,6; Rz 3,10-13
4. Czy nie mają poznania* wszyscy czyniący nieprawość, jedzący mój lud, *tak jak* zjedli chleb, *a* JHWH nie wzywają? Ps 79,6; Iz 64,7;
**dosł.: czy nie poznali, czy nie wiedzą*[3045] Jr 10,25; Mi 3,2-3
5. Tam zadrżeli z przerażenia*, gdyż Bóg *jest* pośród sprawiedliwego[6662] pokolenia**.
**lub: strach, bojaźń, przerażenie*[6343]; ***rodu, generacji*[1755]
6. Szydzicie z rady[6098] ubogiego, ale* JHWH *jest* jego ucieczką**. Ps 46,1; Prz 14,26;
**lub: gdyż, tak!*[3588]; ***schronieniem*[4268] Jr 17,17; Jl 3,16
7. Kto* da z Syjonu zbawienie[3444] Izraela? Gdy** JHWH odwróci niewolę swojego ludu,

niech raduje*** się Jakub[3290] i rozweseli**** się Izrael[3478]. **lub: oby; **kiedy; ***por: Ps 53,6***** Ps 53,6
*****lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*

15 Psalm[4210] Dawida. JHWH! Kto będzie przebywał* w Twoim namiocie**? Kto będzie mieszkał[7931] na Twojej świętej górze?
**lub: k.q. przebywać tymczasowo[1481]* Ps 27,4; 61,4; Dn 9,16
myśl nawiązuje do świątyni (przybytku) na pustyni - Hbr 8,2
2. *Ten,* kto chodzi* nienagannie[8549] i czyni[PAR] sprawiedliwość[6664], mówi prawdę[571] w swoim sercu[3820]; Ps 1,1; Prz 28,18; Iz 33,15-16; Ef 2,10
metafora sposobu życia, postępowania, dok. wyborów - Rz 6,4*
3. *Kto* nie obmawia[7270] swoim językiem[3956], nie czyni[6213] swojemu bliźniemu[7453] zła[7451], nie znieważa* swojego sąsiada**. Prz 3,29;10,18
**lub: nie podniósł się[5375]; **być blisko, być spokrewniony[7138]*
4. Nikczemny* w jego oczach[5869] – odrzucony[3988|KN], a czci** bojących[3373] się JHWH; choć przysięga[7650] na własną niekorzyść**, *to* nie zmieni[4171] *przysięgi;* Rdz 24,37; Wj 13,11; Ps 128,1;
**lub: k.n. być podłym, wzgardzonym, godnym pogardy[959]; **otoczyć chwałą[3513]; ***lub: sprawiając (sobie) zło[7489] - AK* Prz 14,2
5. Nie daje[5414] srebra* na lichwę** i nie bierze łapówki*** przeciwko niewinnemu[5355]. *Tak* postępujący, nigdy[5769] się nie zachwieje[4131].
**idiom: srebra jako środka płatniczego; **tj. pożyczania na procent - por. Wj 22,24 lub na wysoki procent - por. Kpł 25,35-37*
****lub: daru[7810]* Pwt 23,19; Ne 5,2; Ps 16,8; Iz 33,15; Mt 26,15

16 Miktam* Dawida[1732]. Strzeż[8104] mnie, Boże, bo[3588] Tobie ufam**!
lub: złoty psalm, złota myśl[4387]; **szukam schronienia[2620] - Ps 7,1
Ps 94,22
2. Powiem* do JHWH: Mój PANIE[136], Ty *jesteś* moim dobrem[2896], *nie mam* nikogo[1077] ponad[5921] Ciebie**; **dosł.: powiedziałaś (duszo?) Ps 42,6; 43,5*
***lub: dobroć moja nie przynosi Ci korzyści - w. 3** Ps 73,25
3. *W* świętych*, którzy są na ziemi, i dostojnych**, w nich *jest* całe moje upodobanie[2656].
**lub: lecz świętym[6918] (domyśl.: przynosi korzyść); **i wielcy[117]*
4. Rozmnożą się cierpienia[6094] tych, którzy chodzą za obcymi *bogami*. Nie wyleję im* ofiar z krwi i nie wymówię** ich imion swoimi ustami***. **tj. obcym bogom; **dosł.: nie wezmę[5375]*
****wyrażenie odnosi się do składania przysięgi? - Wj 20,7; Pwt 5,11*
5. JHWH *jest* działem mojego dziedzictwa* i kielicha**; Ty mocno trzymasz*** mój los****.
**lub: dział, udział, część, terytorium, mienie, nagroda[2506]*
***idiom: moim zabezpieczeniem i powodzeniem - Ps 23,5*
****idiom: chronisz, podtrzymujesz[8551]; ****tj. przeznaczenie[1486]*
6. Sznury *miernicze* wyznaczyły* mi bardzo przyjemne *miejsca* i miłe jest moje dziedzictwo**. **dosł.: upadły - myśl nawiązuje do rzucania losów[5307]*
***lub: majątek, dziedzictwo, mienie, własność, posiadanie[5159]*
7. Będę błogosławił* JHWH, który[834] udzielił mi rady[3289], *bo* nawet w nocy[3915] pouczają[3256] mnie moje nerki**. **lub: sławił[1288] - Rdz 9,26** Obj 2,23
***w myśli hebr. nerki to siedlisko uczuć lub sumienia[3629]*
8. Stawiam[7737] JHWH zawsze przed oczami*; skoro On jest po mojej prawicy, nie zachwieję** się. **lub: przed sobą[5048]; **nie będę poruszony[4131]*
9. Dlatego cieszy[8055] się moje serce[3820] i *wykrzykuje* z radości[1523] moje wnętrze*, a moje ciało[3820] odpocznie[7931] bezpiecznie[983]. Ps 30,12
**hebr.: kabod - chwała, cześć, majestat, godność, jestestwo[3519|B4050]*
10. Nie pozostawisz bowiem mojej duszy[5315] w Szeolu* ani nie dopuścisz swojemu świętemu**, aby zobaczył zniszczenie***. Dz 2,27
por. Ps 6,5; **lub: Świętemu[2623] - psalm mesjański; ***grób[7845]*
11. Dasz mi poznać drogę* życia, pełnię radości przed Twoim obliczem, rozkosze** po Twojej prawicy na zawsze***. Hi 36,11;
por. Ps 1,1; **lub: słodycz[5273]; ***na wieki[5331]* Obj 22,4

17 Modlitwa* Dawida. Wysłuchaj JHWH mojej słusznej[6664] *sprawy,* zważ[7181] na moje wołanie[7440], nakłoń[238] ucha na modlitwę* *płynącą* z moich niepodstępnych[4820] ust!
**termin szczeg. na początku psalmów o charakterze poetyckim[8605]*
2. Niech wyrok* o mnie wyjdzie sprzed Twojego oblicza[6440], niech Twoje oczy[5869] ujrzą *to, co* prawe[4339]. **lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941]*
3. Doświadczyłeś* moje serce, nawiedziłeś[6485] *mnie* nocą, wypróbowałeś mnie ogniem[6884], ale nic nie znalazłeś. Postanowiłem, że moje usta nie *dopuszczą się* wykroczenia**. Dn 9,11
**lub: poddałeś próbie[974]; **k.q. przejść, przekroczyć (prawo)[567]*
4. Co do czynów[6468] ludzkich*, dzięki słowom Twoich ust ustrzegłem[8104] się dróg przestępcy**. **dosł.: człowieka[120]; **lub: człowieka gwałtownego[6530]*
5. Zatrzymaj[8551] moje kroki na Twoich drogach, aby nie zachwiały[4131] się moje stopy*.
**lub: oby trzymały się kroki moje ...* Hi 23,11
6. Wołam* do Ciebie, Boże[410], bo mi odpowiesz[6030]. Nakłoń ku mnie swoje ucho, usłysz** moje słowa[565]. **lub: wzywam[7121]; **wysłuchaj[8085]* Ps 99,6
7. Okaż swoje miłosierdzie[2617], Ty, który wybawiasz* ufających[2620] Tobie od tych, którzy powstają[6965] przeciwko Twojej prawicy**.
**dosł.: Zbawco ufających* Wj 15,11-13
***idiom: przeciwko Twojej mocy, autorytetowi, władzy*
8. Strzeż[8104] mnie jak źrenicy oka*, ukryj[5641] mnie w cieniu swoich skrzydeł**; Pwt 32,10; Za 2,12
**dosł.: małej córki twojego oka - idiom: czyli źrenicy oka*
***symbol ochrony lub schronienia - por. Sdz 9,15; Mt 23,37*
9. Przed obliczem[6440] niegodziwych[7563], któ-

rzy mnie gnębią, *przed* wrogami[341] mojej duszy, *którzy* mnie otaczają*.
**lub: chodzić wokół, ogradzać, w k.p. zedrzeć (skórę)*[5362]
10. Okryli się swoim tłuszczem*, wyniośle** mówią swoimi ustami. ***lub: zuchwale*[1348] Pwt 32,15
**idiom: w swoim tłuszczu się zamknęli - w buncie?*[2459]
11. Gdy ruszamy* – otaczają[5437] nas, swoimi oczami wodzą**, by nas powalić na ziemię.
**dosł.: na nasze kroki teraz; **lub: kierują na, zwracają, kładą*[7896]
12. Podobni są do lwa[738] pragnącego łupu[2963], do lwiątka[3715] siedzącego[3427] w ukryciu[4565].
13. Powstań*, JHWH, wystąp przeciwko jego obliczu[6440] i powal** go, swoim mieczem[2719] uratuj*** moją duszę[5315] przed niegodziwym[7563];
por: Ps 3,1; **lub: rzuć go na kolana, skłoń do ugięcia się*[3766]
****lub: pomóż uciec, doprowadź w bezpieczne miejsce, ocal*[6403]
14. A swoją ręką JHWH, od ludzi, od ludzi tego świata*, których dział[2506] jest w tym życiu[2416], a których brzuch** napełniasz swoimi skarbami***, tak że nasycą się synowie[1121], a nadmiar**** pozostawią swoim dzieciom[5768].
lub: ludzi tego wieku (okresu czasu)*[2465] *- por. Ef 2,2*
***lub: ciało, głębiny*[990]*; ***(tym co) ukryte*[6840]*, a Twój skarb - (czyli Twoi wierni) - napełnisz ich brzuch - EIB*[136]*; ****lub: resztę*
15. Ja *natomiast* ze względu na sprawiedliwość* ujrzę[2372] Twoje oblicze, a gdy się obudzę[6974], nasycę[7646] się Twoim widokiem**.
**dosł.: w sprawiedliwości; **lub: kształt, obraz, forma, podobieństwo, przedstawienie*[8544] Iz 26,19; Ez 37,1-14; Dn 12,2

18 Dla przewodnika[5329] chóru. *Psalm* sługi[5650] JHWH, Dawida, który wypowiedział do JHWH słowa tej pieśni, w dniu gdy go JHWH ocalił[5337] z rąk wszystkich jego wrogów[341] i z ręki Saula*. Powiedział wtedy:
Będę Cię miłował[7355], JHWH, mocy[2391] moja.
**tj. „upragniony"*[7586] 2Sm 22,1-51; Ps 36,1; 144,10
2. JHWH moją skałą, moją twierdzą i wybawicielem[6403]. Mój Bóg moją opoką, której będę ufał[2620], moją tarczą i rogiem* mojego zbawienia, moją warownią**. Wj 27,2; Pwt 33,17;
**symbol zwycięskiej władzy i mocy*[7161], 2Sm 22,2; Ps 28,1;
***lub: twierdzą wysoko położoną*[4869] Jr 48,25; Łk 1,69
3. Zawołam[7121] do JHWH, *który jest godny* chwały[1984], a będę wybawiony[3467] od moich wrogów[341]. 1Krn 23,30; Ps 8,2; Iz 63,1
4. Ogarnęły mnie powrozy[2256] śmierci i zatrwożyły[1204] mnie potoki bezbożnych*. Ps 116,3
**dosł.: Beliala - idiom: ludzie niegodziwi, bezbożni, bezwartościowi*
5. Powrozy Szeolu[7585] mnie oplotły, pochwyciły mnie sidła[4170] śmierci[4194]. Ps 32,6; Dz 2,27
6. W moim utrapieniu[6862] wzywałem JHWH i wołałem do mojego Boga. Ze swojej świątyni usłyszał mój głos, a moje wołanie dotarło przed Jego oblicze[6440], do Jego uszu.
7. Wtedy ziemia poruszyła się i zadrżała, a posady* gór zatrzęsły się i zachwiały, bo On się rozgniewał**. Wj 19,18; Pwt 33,2; Ps 68,8
**lub: fundamenty*[4146]*; **ponieważ rozpalił się Jego gniew*
8. Z Jego nozdrzy* unosił się dym, z Jego ust *buchnął* ogień trawiący, węgle zapaliły się od niego. Ps 89,46; Iz 5,24; Ez 22,31; 38,19
**obrazy metafor. porównaj podobne w: Oz 13,7; Iz 31,5; Lb 24,8*
9. Nachylił niebiosa i zstąpił, a chmura *burzowa*[6205] *była* pod Jego stopami.
10. Dosiadł cheruba* i latał[5774]; pomknął[1675] na skrzydłach[3671] wiatru[7307]. Ps 99,1; 2Sm 22,11
**stworzenie duchowe przedstawiane jako stróż Edenu reprezentujące chwałę Bożą i Jego majestat*[3742] *- Rdz 3,24; Ez 10,3*
11. Z ciemności[2822] zrobił sobie ukrycie[5643], namiotem[5521] wokół Niego były ciemne wody i gęste obłoki niebios[7834]. Pwt 4,11; Ps 27,5; 97,2
12. Przed* Jego blaskiem[5051] rozeszły[5674] się Jego obłoki, grad i węgle ogniste[784]. Ha 3,4
**lub: od jasności (która jest przed Nim) rozeszły się Jego chmury*
13. I zagrzmiał JHWH na* niebiosach, Najwyższy[5945] wydał swój głos[6963], grad i węgle[1513] ogniste[784]. **lub: w niebiosach*[8064] Rdz 14,18; Lb 24,16
14. Wypuścił swoje strzały i rozproszył ich, cisnął[7232] błyskawice i ich rozgromił*. Ps 144,6
**lub: k.q. zmieszać, wprowadzić w zamęt*[2000] *- por. Wj 14,24*
15. I ukazały się łożyska[650] wód, i odsłoniły się fundamenty[4146] świata*[8398] od Twojego napomnienia**, JHWH, i od podmuchu tchnienia[7307] Twoich nozdrzy***. 2Sm 22,16; Ps 50,14;
**por. Ps 89,11*; **lub: nagany, groźby, zagrożenia*[1606] Kaz 7,5;
****lub: nos, gniew, metaforyczne - fuknąć gniewnie*[639] Iz 30,17
16. Posłał z wysoka, chwycił[3947] mnie, wyciągnął[4871] mnie z wielkich* wód. **lub: ogromu*[7227]
17. Ocalił* mnie przed mym potężnym[5794] wrogiem[341] i od tych, którzy mnie nienawidzą[8130], ponieważ byli silniejsi[553] ode mnie.
**lub: k.h. wyzwolić, wyratować, wyswobodzić, wyrwać*[5337]
18. Wystąpili* przeciwko mnie w dniu[3117] mojego utrapienia[343], lecz JHWH był moją podporą[4937]. **lub: stawić czoła, stanąć twarzą w twarz*[6923]
19. Wyprowadził[3318] mnie na miejsce przestronne*, wybawił[2502] mnie, bo mnie sobie upodobał**. **lub: szerokie, obszerne*[4800] Ps 31,8; 118,5
***lub: rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w*[2654]
20. JHWH nagrodził[1580] mnie według mojej sprawiedliwości[6664], oddał[7725] mi według czystości* moich rąk[3027]. Ps 18,24; 58,11
**lub: nieskazitelności - słowo używane najczęściej w znaczeniu czystości duchowej a nie fizycznej*[1252] *- Hi 9,30; 22,30*

21. Strzegłem* bowiem dróg JHWH i nie *odstąpiłem* niegodziwie[7561] od mojego Boga.
**lub: ponieważ zachowywałem[8104]* 2Sm 22,22; Ps 18,21
22. Bo miałem przed oczami wszystkie Jego nakazy* i nie odrzucałem od siebie Jego ustaw[2708]. **lub: sądy (decyzje prawne), wyroki, prawa[4941]*
23. Byłem przed Nim nienaganny* i ustrzegłem[8104] się przed występkiem[5771].
**lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym[8549]*
24. Dlatego JHWH oddał mi zgodnie z moją sprawiedliwością[6664], zgodnie z czystością[1252] moich rąk przed Jego oczami. Ps 24,4
25. Z wiernym* będziesz *postępował* wiernie[2616], a z człowiekiem[1399] nienagannym** będziesz *postępował* nienagannie[8552]. Mt 18,33;
**hebr.: chasid - święty, bogobojny, wierny[2623]* Łk 6,36-37
***lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym[8549]*
26. Z czystym[1305] okażesz się czysty, a względem przewrotnego[6141] postąpisz sprytnie*.
**lub: k.hpa - zmagać się, być skręconym, być sprytnym,* Ps 101,4;
działać zawile, prowadzić wielkie zmaganie[6617] - Rdz 30,8
w k.hp. udowodnić nieszczerość, przebiegłość[B7642] Tt 1,15
27. Gdyż Ty wybawisz lud[5971] strapiony*, a wyniosłe[7311] oczy poniżysz**. **lub: biedny, udręczony[6041]*
***lub: k.h. skierować w dół, upokorzyć, stać się niskim[8213]*
28. Bo Ty zapalisz moją pochodnię*; JHWH, Bóg mój, rozjaśni[5050] moje ciemności. 2Sm 22,29;
**idiom: przywrócisz pomyślność, uwolnisz z ucisków* Hi 18,6
29. Bo z Tobą zaatakuję* drużynę**, z moim Bogiem przeskoczę[1801] mur[7791]. Rdz 41,40;
**lub: k.q. biec, k.h. wyruszyć śpiesznie przeciwko[7323]* Ne 2,4
***tj. ogólnie o grupie zbrojnej, banda, oddział, napadać[1416]*
30. Droga Boża jest doskonała[8549], Słowo[565] JHWH w ogniu wypróbowane[6884]. On jest tarczą dla wszystkich, którzy Mu ufają*. Ps 12,6;
**lub: zaufali, szukają schronienia, szukają ucieczki,* Ps 19,7;
złożą nadzieję w (Bogu)[2620] Ps 144,2; Prz 30,5
31. Bo któż *jest* Bogiem oprócz JHWH? Któż skałą[6697] oprócz Boga naszego? Ps 78,35; Iz 45,5
32. To Bóg, który przepasuje* mnie mocą[2428] i czyni[5414] moją drogę[1870] doskonałą[8549].
**lub: uzbraja[247]* Ps 65,6; Jr 1,17
33. Moje nogi czyni *zwinne* jak u łani* i stawia mnie na moich wyżynach**. Hi 39,1; Ha 3,19
**tj. kozica górska, nubijska dzika kozica, gazela[355] - met. oznaczająca pewność i szybkie kroki; **lub: wysokich miejscach[1116]*
34. Ćwiczy moje ręce do walki, *tak że mogę** nagiąć[5181] spiżowy** łuk swoimi ramionami.
**lub: ćwiczy moje ręce do walki i naciągania spiżowego ...*
***spiż - twardy stop miedzi z cyną, cynkiem i ołowiem[5154]*
35. Dałeś mi tarczę[4043] swojego zbawienia[3468] i Twoja prawa[3225] ręka mnie wsparła, a Twoje uniżenie* uczyniło mnie wielkim**. Ps 45,4
**lub: pokora, cichość, łagodność[6037]; **wymiosło[7235] mnie*
36. Rozszerzyłeś miejsce pode mną dla moich kroków, tak że moje stopy* się nie zachwiały[4571]. **dosł.: moje kostki (w nodze)[7166], stawy[B8332]*
37. Będę ścigał[291] moich wrogów i dogonię[5381] *ich,* nie zawrócę[7725], aż ich nie zniszczę*.
**lub: k.q. zostać zniszczonym, dojść do kresu, zginąć[3615]*
38. Uderzę* ich tak, że nie będą mogli powstać[3201], upadną[5307] pod moje stopy[7272].
**lub: ciężko raniłem, przebiłem, zdruzgotałem[4272]* Sdz 5,26
39. Przepasałeś[247] mnie mocą[2428] do walki*, powaliłeś pod moje stopy moich przeciwników**. **lub: bitwy, wojny[4421]; **dosł.: powstających przeciwko*
40. Zmuszałeś[5414] mych wrogów[341] do ucieczki*, abym zniszczył** tych, którzy mnie nienawidzą[8130]. Hi 6,17; 23,17; Ps 54,5; 69,5; 101,5.8
**idiom: dałeś mi kark (plecy) moich wrogów[6203]; **lub: wykorzenić, położyć kres, zgładzić[6789], zmusić do milczenia[B7870]*
41. Wołali[7768] *o pomoc*, lecz nie ma wybawcy[3467]; *wołali* do JHWH, lecz im nie odpowiedział[6030]. 2Sm 22,42; Prz 1,28; Iz 59,1-2; Mi 3,4; Łk 13,25
42. Rozproszę* ich jak proch[6083] na** wietrze[7307] i usunę[7324] ich jak błoto[2916] na ulicy[2351].
**lub: rozcierać, zmielić, sproszkować[7833]; **dosł.: przed obliczem[6440]*
43. Wyzwoliłeś mnie od ludzkich sporów[7379], ustanowiłeś mnie głową* narodów[1471]. Będzie mi służył[5647] lud, którego nie znałem[3045].
**met.: stawiasz na czele[7218]* Iz 52,15; 55,5; Rz 5,12; Ef 1,22
44. Jak tylko usłyszą *o mnie,* będą mi posłuszni[8085], synowie[1121] obcych* będą obłudnie ulegli[3584]. **lub: cudzoziemców[5236]*
45. Synowie obcych* staną się słabi** i będą drżeć w swoich warowniach***. **por. w. 44**
***lub: zmarnieją, uschną, będą wycieńczeni, zgłupieją[5034]*
****lub: wychodząc ze swoich warownych miejsc[4526]*
46. JHWH żyje*, niech będzie błogosławiona** moja Skała, *niech będzie* wywyższony[7311] Bóg mojego zbawienia[3468]. Ps 25,5; Iz 12,2; Jr 10,10
lub: niech żyje; **wysławiany, wychwalany[1288] - Rdz 9,26
47. Bóg dokonuje[5414] za mnie pomsty[5360] i poddaje* mi** narody[5971]. Ps 149,7; Jr 51,15
**lub: k.h. zmusić do ucieczki, podbić[1696]; **pode mnie*
48. *On* wyzwala[6403] mnie od moich wrogów; Ty wywyższyłeś[7311] mnie ponad tych, którzy powstają[6965] przeciwko mnie, ocaliłeś[5337] mnie od człowieka[376] gwałtownego[2555].
49. Dlatego będę* Cię, JHWH, sławił wśród narodów i będę* śpiewał[2167] Twojemu imieniu[8034]. **lub: obym - AK* 2Sm 22,50; 1Tm 2,1; Hbr 13,15
50. Bo dajesz wielkie wybawienie[3444] swojemu królowi[4428] i na wieki* okazujesz miłosierdzie[2617] swojemu pomazańcowi[4899] Dawidowi[1732] i jego potomstwu[2233]. **lub: na zawsze[5769]*

19 Dla przewodnika chóru. Psalm Dawida*. **lub: dla Dawida - AK - tu i w innych miejscach*
1. Niebiosa ogłaszają* chwałę[3519] Boga, a firmament obwieszcza** dzieło Jego rąk***. Rz 1,19
**lub: k.p. powtarzać, zliczać, przekazywać szczegółowo[5608]*
***lub: k.h. oznajmiać, rzucać w oczy, mówić[5046]. ***dosł.: ręki - AK*
2. Dzień[3117] dniowi przekazuje* słowo**, a noc nocy[3915] oznajmia wiedzę[1847]. Ps 24,7; 78,3
dosł.: wylewa, kipi, płynie, tryska[5042];wypowiedź, nakaz[562]*
3. Bez mowy[562] i bez słów[1697], nie słychać[8085] *ich* głosu*. **lub: dźwięk, hałas, głos[6963]*
4. Po całej ziemi[776] rozciąga się ich dźwięk* i na krańce świata[8398] ich przekaz[4405]. Na nich wystawił[7760] namiot[168] słońcu[8121]. Rz 1,19-20; 10,18
**lub: sznur, struna?, miara, pion (budowlany), dźwięk, prawo - w sensie uporządkowania, harmonii[6957]*
5. A ono wychodzi jak pan młody[2860] ze swojej komnaty[2646], wykrzykuje z radości[7797] jak bohater*, który rozpoczyna swoją drogę[734].
**lub: człowiek silny, potężny, dzielny[1368]* Kaz 1,5; Jr 32,37
6. Jego wschód[4161] na krańcu niebios i obiega* je na ich krańcach[7097], a nic nie ukryje się przed jego żarem[2535]. **lub: okrążenie, obieg, zakręt[8622]*
7. Prawo[8451] JHWH jest doskonałe*, nawracające[7725] duszę; świadectwo** JHWH pewne, czyni mądrym[2449] prostodusznego***. Wj 25,16;
lub: kompletne[8549] - Ps 18,23 2Krl 11,12; Ps 1,2; 119,9; J 15,3;
**lub: świadectwo jako dowód, dowód, ustawa, prawne zabezpieczenie[5715], warunki przymierza[B6656]* 2Tm 3,15; Obj 19,10
****lub: o otwartym umyśle[6612], niepouczony, młody, naiwny[B7636]*
8. Ustawy* JHWH *są* prawe[3477], radujące[8055] serce[3820]; przykazanie[4687] JHWH wyraźne**, oświecające[215] oczy[5869]. **lub: nakazy[6490|B7511]*
***lub: przejrzyste, klarowne, czyste[1249]* Ps 12,6; Prz 30,5
9. Bojaźń JHWH jest czysta[2889], trwająca[5975] na wieki; sądy* JHWH prawdziwe**, wszystkie są słuszne[6663], 2Krn 19,7-9; Hi 28,28; Ps 111,10
**lub: wyroki, orzeczenia[4941]; **wierne, godne zaufania[571]*
10. Bardziej pożądane[2530] niż złoto[2091], niż mnóstwo szczerego złota*, i słodsze[4966] niż miód[1706], nawet niż plaster** miodu. Ps 119,72;
**tj. szczególny rodzaj wartościowego złota - Prz 8,19; Iz 13,12*
***lub: ściekający miód z plastra - Prz 5,3; 24,13* Ps 119,127
11. Także Twój sługa[5650] jest przez nie oświecony*, a kto je przestrzega, otrzymuje wielką nagrodę. **lub: pouczony, napomniany, ostrzeżony[2094]*
12. Kto zrozumie[995] *własne* błędy[7691]? Oczyść mnie *od tych* ukrytych[5641] *przede mną*. Kpł 4,2
13. Chroń też swojego sługę od zuchwałych*, aby nie panowali[4910] nade mną. Wtedy będę prawym[8552] i wolnym[5352] od wielkiego[7227] przestępstwa[6588]. **lub: od zuchwałych[2086] (grzechów) - KJV*
14. Niech będą miłe* słowa[561] moich ust[6310] i rozmyślanie[1902] mojego serca[3820] przed Twoim obliczem[6440], JHWH, moja Skało[6697] i mój Odkupicielu[1350]! Ps 78,35; 104,3
**lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę[7522]*

20 Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm Dawida*. Niech cię wysłucha[6030] JHWH w dniu utrapienia[6869], niech cię chroni** imię Boga Jakuba***! **Ps 19,1**; ***tj. „trzymające" - Rdz 29,26*
***idiom - stawia wysoko, podnosi, wywyższa[7682]* Rdz 49,24
2. Niech* ci ześle pomoc[5828] ze świątyni[6944] i niech cię wesprze** z Syjonu***. Ps 110,2; 128,5
**lub: oby - AK, tu i w wierszach od 2 do 3; **wzmocni[5582]*
****tj. „twierdza"[6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
3. Niech pamięta[2142] wszystkie twoje ofiary* i niech przyjmie** twoje ofiary całopalne. Sela***. Rdz 4,4; Ps 119,108; 1P 2,5
**tj. ofiary z mąki i mięsne lub wyraz hołdu[4503]*
idiom: uzna za tłuste - tj. godne przyjęcia[1878]; ***por. Ps 3,2
4. Niech da ci *wszystko* według twojego serca[3824], i wszelki twój zamysł* niech wypełni.
**lub: plan, rada, zamysł, akt decyzji[6098]* Ps 21,2; 145,19
5. Będziemy* wykrzykiwać z radości *z powodu* Twojego zbawienia i w imię naszego Boga podniesiemy sztandary. Niech* JHWH spełni wszystkie twoje prośby[4862]. **lub: oby - AK*
6. Teraz wiem, że JHWH wybawia swojego pomazańca[4899] i odpowie mu ze świętych[6944] swoich niebios[8064], zbawczą mocą* swojej prawicy**. **lub: siła, moc, dzielność, potęga (Boża)[1369]*
***lub: i odpowie mu z niebios (ze) Świątyni swojej, w potędze ocalenia swojej prawicy - AK* Ps 28,8; 98,1; 118,15
7. Jedni w rydwanach[7393], inni w koniach[5483] *pokładają nadzieję,* lecz my będziemy mieć w pamięci* imię[8034] JHWH, naszego Boga.
**lub: pamiętać, wspominać[2142]* 2Krn 32,8; Ps 33,17; Iz 31,1
8. Tym zgięły się kolana[3766] i upadli[5307], a my powstaliśmy[6965] i stoimy prosto[5749]. Iz 2,11
9. JHWH, ocal[3467] króla[4428], obyś wysłuchał[6030] nas w dniu[3117] naszego wołania*. Ps 18,50
**lub:* JHWH *zbaw, niech król odpowie w dniu naszego ...*

21 Przewodnikowi chóru. Psalm Dawida. JHWH! Król[4428] będzie się cieszyć[8055] z Twojej mocy[5797] i jakże bardzo radować[1523] się będzie Twoim zbawieniem*!
**lub: zwycięstwem[3444]* Ps 2,6; Iz 9,6; Mt 2,2
2. Spełniłeś* pragnienie jego serca i prośbie** jego ust nie odmówiłeś[4513]. Sela. Prz 13,12
**dosł.: k.q. dać, przekazać, ustanowić[5414]; **lub: pragnieniu[782]*
3. Wyszedłeś mu bowiem naprzeciw z obfi-

tymi* błogosławieństwami[1293], koronę z czystego złota** włożyłeś[7896] mu na głowę[7218].
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*
***tj. oczyszczone bądź czyste złoto, (chryzolit?)[6337]* 2Sm 12,30

4. Prosił[7592] Cię o życie[2416] i dałeś mu *je,* długie[753] dni na wieki[5769] wieków[5703]. Ps 61,6; 91,16

5. Wielka jest jego chwała[3519] dzięki Twojemu zbawieniu[3444], okryłeś go sławą* i dostojeństwem**;
**lub: świetność, majestat, blask[1935]*
***lub: ozdoba, świetność, cześć, chwała[1926]* Ps 8,5; 96,6

6. Bo uczyniłeś go błogosławieństwem[1293] na zawsze*, rozweseliłeś** go radością** swojego oblicza[6440]. **lub: na wieki[5703]; **idiom: dałeś mu pełnię radości*

7. Król[4428] bowiem w JHWH pokłada ufność* i nie zachwieje* się dzięki miłosierdziu[2617] Najwyższego[5945]. Ps 10,6; 16,8; 62,6; Iz 10,10
**lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]*
***lub: nie będzie poruszony, nie upadnie, będzie nieuzruszony[4131]*

8. Twoja* ręka znajdzie *wszystkich* Twoich* wrogów[341]; Twoja* prawica dosięgnie wszystkich, którzy Cię nienawidzą[8130]. Wj 15,6;
**może również chodzić o osobę króla* Ps 60,5; 63,8; 77,10

9. Umieścisz[7896] ich jakby w piecu ognistym[784] w czasie Twojego oblicza*; JHWH w swojej zapalczywości[639] ich pochłonie[1104], a ogień[784] ich strawi. **lub: przed Twoim obliczem[6440] - EIB Ps 21,10[175]*

10. Wytracisz[6] z ziemi[776] ich owoc*, a ich potomstwo[2233] spośród synów[1121] ludzkich**.
**owoc (bioder?) - Rdz 30,2, l. rezultat czynów; **dosł.: człowieka[120]*

11. Bo uknuli* zło przeciwko Tobie, wymyślili[2803] spisek**, *którego* nie mogli *wykonać.*
**lub: wyciągnąć (ręce?), zrobić coś napastliwie[5186], idiom: działać wrogo; **lub: plan, spisek, zmowa, wrogi zamysł[4209]*

12. Dlatego zmusisz ich do ucieczki*, cięciwy będą napięte** przeciwko nim***. Ps 7,12;
**idiom: położyłeś im plecy[7926]; **dosł.: ich twarzom[6440]*
***dosł.: gotowe, ustawione, idiom: napięte strzały będą* Ps 18,40
zwrócone przeciwko nim lub łuki naciągnięte przeciwko ...

13. Powstań*, JHWH, w swojej mocy[5797]; będziemy śpiewać i grać** *na chwałę* Twojej potęgi[1369]. **lub: bądź wywyższony[7311]*
Ps 33,2; 71,22; Jr 20,13
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*

22 Dla przewodnika[5329] chóru. Na melodię: Łania o poranku*. Psalm Dawida**.
**hebr: ajjelet haszszahar; **dla Dawida - AK;* Ps 42,1

1. Boże mój, Boże mój, dlaczego mnie opuściłeś? Dalekie[7350] od mego wybawienia[3444] są słowa[1697] mojego jęku*?
**ryku[7581]* Mt 27,46; Mk 15,34

2. Boże mój, wołam za dnia, a nie odpowiadasz[6030] mi; w nocy, a nie mogę się uspokoić*.
**lub: nie ma ciszy dla mnie - AK* Ps 39,2; 65,1

3. Ale Ty jesteś Święty[6918], zasiadasz* *ponad* pieśniami** chwały** Izraela[3478]. Ps 99,3
**lub: k.q. przebywać, mieszkać, ustawiać, umieszczać[3427]*
***lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

4. Tobie ufali[982] nasi ojcowie, ufali i *dałeś im* uwolnienie*.
**lub: wyzwolenie[6403]* Ps 44,1; Jr 44,14

5. Do Ciebie wołali[2199] i zostali wyzwoleni*, Tobie ufali[982] i nie doznali zawstydzenia**.
**lub: k.n. wyślizgnąć się, uciec, zostać wyzwolonym[4422]* Rdz 9,17;
**lub: do Ciebie się uciekali, Ty ich ratowałeś[4422]* 1Sm 9,10;
***lub: rozczarowania, zażenowania, wstydu[954]* Ps 124,7

6. Ale ja jestem robakiem*, a nie człowiekiem[376], szyderstwem** ludzi*** i wzgardą[959] ludu[5971]. Hi 25,6; Ps 109,25; Iz 66,24; Mt 27,39; Mk 9,44
**lub: robak, czeru, larwa - coccus ilicis - owad, z którego otrzymywano szkarłatny lub karmazynowy barwnik[8438]*
***lub: hańba, pogarda, drwina[2781]; ***dosł.: dla człowieka[120]*

7. Wszyscy[3605], którzy mnie widzą[7200], szydzą* ze mnie, wykrzywiają usta**, potrząsają[5128] głową***, *mówiąc:* Hi 16,10; Ps 35,15-16;
**lub: naigrywać się, drwić[3932]; **idiom: kpią* Mt 27,29
****tj. gest zdziwienia i zaskoczenia nad czymś nieoczekiwanym*

8. Zaufał* JHWH, niech go wyzwoli[6403], niech go ocali[5337], skoro ma w nim upodobanie**.
**dosł.: pokulał się do, zwinął się do[1556]* Mt 27,42-43
***lub: rozkoszować się czymś, mieć przyjemność[2654]*

9. Ale to Ty mnie wydobyłeś z łona*, uczyniłeś bezpiecznym** jeszcze u piersi mojej matki. **lub: z brzucha[990]; **lub: k.h. skłoniłeś do ufności[950]* Ps 71,6

10. Tobie zostałem powierzony* od narodzenia**, od łona[990] matki Ty jesteś moim Bogiem. **dosł.: rzucony[7993]; **dosł.: od (wyjścia) z łona[7358]*

11. Nie oddalaj się* ode mnie, bo utrapienie[6869] *jest* bliskie, ponieważ nie *ma* pomocnika**. **lub: obyś był blisko - AK; **wspomożyciela[5826]*
***emf.: A tu tymczasem brakuje pomocnika - EIB Ps 22,11[185]*

12. Otoczyło[5437] mnie mnóstwo cielców*, osaczyły mnie byki** Baszanu***. Pwt 32,14; Ps 68,30;
**tj. młodych byków[6499]; **dosł.: mocne[47]* Ez 39,18; Am 4,1
****region na płn.- wsch. od Jordanu - dziedzictwo Manassesa*

13. Rozwarły na mnie swoje paszcze* *jak* lew, rozszarpujący** i ryczący. Hi 16,10; Lm 2,16;
**dosł.: usta[6310]; **lub: rozdzierający na kawałki[2963]* Na 2,12

14. Rozlany[8210] zostałem jak woda* i rozłączyły[6504] się wszystkie moje kości[6106]; moje serce[3820] stało się jak wosk[1749], roztopiło[4549] się w środku[8432] mojego wnętrza**. Hi 4,14; 30,16;
**metaf.: poczucie całkowitego wyczerpania i osłabienia*
***lub: metaf. serce - Iz 16,11, brzuch, łono, jelita[4578]* Ps 6,2; Na 2,10

15. Moja siła[3581] wyschła jak skorupa[2789], a mój język przylgnął* do podniebienia[4455]; złożyłeś[8239] mnie w prochu śmierci**. J 19,28
**lub: przykleić się, połączyć, przywrzeć, trzymać się mocno[1692]*
***idiom: bliskość śmierci, rychłe zstąpienie do grobu - hap.leg.*

16. Psy bowiem mnie otoczyły, banda* złoczyńców[7489]; przebili** moje ręce i nogi.
**zgromadzenie, tłum, banda, wspólnoty religijno - kultyczne[5712]*
***hebr.: ka'ari[738] - niczym lew, może być odczytane jako karah - kopać, drążyć, zrobić dziurę, wyciosać[3738] - por. gr.: orysso - LXX lub: karu - związać; stąd: związali moje ręce i nogi - KUL Ps 22,16[12]*
Za 12,10; Mt 7,6; 27,35; J 19,37; 20,25-27; Flp 3,2

17. Mogę* policzyć wszystkie moje kości[6106], a oni patrzą[5027] i wpatrują[7200] się we mnie.
**lub: mógłbym policzyć[5608]* Łk 23,35

18. Dzielą między siebie moje szaty* i o moją suknię** rzucają losy[1486]. Mt 27,35; Mk 15,24; J 19,23
**lub: odzież, okrycie, szata ceremonialna, bielizna[899]*
***lub: odzież, szata, strój, ubiór zarówno kobiety i mężczyzny[3830]*

19. Ale Ty, JHWH, nie oddalaj się*; mój Wspomożycielu**, przyjdź szybko[2363] mi z pomocą[5833]. **lub: nie (stój) daleko ode mnie - por. w. 12* Ps 10,1;
***hap.leg.: mocy moja, moja pomoc[360]* Ps 70,5

20. Ocal[5337] od miecza* moją duszę[5315], od mocy** psa[3611] moją *duszę* jedyną***. Jr 39,18
**lub: noża[2719]; **ręki, dłoni[3027]; ***jedyną w swoim rodzaju[3173]*

21. Wybaw[3467] mnie z paszczy lwa i od rogów dzikiego woła[7214]. Ty mi odpowiedziałeś[6030].

22. Będę* głosił[5608] Twoje imię[8034] moim braciom, będę* Cię chwalił[1984] pośród zgromadzenia[6951]. **lub: obym - AK* Ps 69,8; Mt 12,48; J 20,17

23. Chwalcie[1984] JHWH, wy, którzy się Go boicie; oddawajcie mu cześć* wszyscy potomkowie[2233] Jakuba; bójcie[1481] się Go wszyscy potomkowie[2233] Izraela**. Ps 115,11; 135,20
**lub: k.p. otoczyć chwałą, uczcić, k.q. być czcigodnym, ciężkim[3513]*
***hebr.: jisra'el - „ten, który zmagał się z Bogiem"[3478] - Rdz 32,28*

24. Bo nie wzgardził[959] ani nie brzydził[8262] się udręką* ubogiego[6041], ani nie ukrył[5641] przed nim swojego oblicza**, lecz gdy *ten* do niego wołał, wysłuchał[8085] go. Ps 27,9; 88,14
**lub: potrzebą, utrapieniem, cierpieniem, nędzą[6039]*
***idiom: nie odrzucił go, nie odwrócił się od niego*

25. Od Ciebie* *pochodzi* moja pieśń chwały[8416] w wielkim zgromadzeniu**; wypełnię[7999] moje śluby*** wobec *tych, którzy się* Ciebie boją[3373]. **lub: o Tobie mój hymn (kieruję) w ... - AK*
***hebr.: kahal[6951] - zgromadzenie, wspólnota, zbór* JHWH - *por. gr.: ekklesia - Obj 22,16**
Lb 20,4; Pwt 33,4;
****lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21* 2Krn 20,5; Ps 61,8

26. Ubodzy będą jeść i nasycą się, chwalić[1984] JHWH będą ci, którzy Go szukają; ich serce[3824] będzie* żyć** na wieki***. **lub: oby żyło - AK*
***lub: w k.p. wrócić do życia, zachować życie[2421]; ***na zawsze*

27. Przypomną sobie i zawrócą[7725] do JHWH wszystkie krańce ziemi i oddadzą pokłon[7812] przed Twoim obliczem wszystkie rodziny[4940] narodów*. **lub: pogan[1471]* Ps 2,8; 98,3; Iz 45,22; Rz 10,18

28. Do JHWH bowiem *należy* królestwo[4410] i On rządzi* narodami[1471]. Ps 47,7; Dn 7,14;
**lub: królestwo i rządy narodów* Ab 1,21; Za 14,9; Obj 11,15

29. Wszyscy możni* ziemi będą jeść i oddawać Mu pokłon**, upadną przed Jego obliczem wszyscy, którzy zstępują do prochu, *i ten,* którego dusza[5315] nie pozostanie żywa.
**lub: bogaci, zdrowi, dostatni, krzepcy, zasobni w tłuszcz[1879]*
***lub: k.hp. padać na twarz, bić czołem, k.q. leżeć płasko[7812]*

30. Potomstwo[2233] będzie Mu służyć. I będzie opowiadane* o PANU** *kolejnemu* pokoleniu.
**lub: k.pu. relacjonować szczegółowo, opowiadać[5608]*
***hebr.: adonaj - Pan, mój Pan[136]* Iz 53,10; Mt 23,36; Łk 1,50
***lub: i będzie policzone Panu za pokolenie - KJV, BG, YLT*

31. Przyjdą i ludowi, który się narodzi*, ogłoszą** Jego sprawiedliwość[6666] – ponieważ On *tak* uczynił. **k.n. sugeruje czas przyszły*
***lub: k.h. oznajmiać, wyjaśniać, ogłaszać, informować[5046]*

23 Psalm Dawida. JHWH jest moim Pasterzem[7462] niczego mi nie zabraknie*. **lub: nie brakuje* Ps 78,52; Jr 31,10; Ez 34,11; J 10,11

2. Położył* mnie na zielonych** pastwiskach, prowadzi mnie nad spokojne*** wody.
**lub: położy - czas przyszły - AK; **tj. na świeżej, zielonej, odświeżonej przez deszcz trawie; ***ciche[4496] (cicho płynące)*

3. Odnawia* moją duszę[5315], prowadzi mnie ścieżkami sprawiedliwości** ze względu*** na swoje imię[8034]. ****lub: z powodu* Ps 106,8; 1J 2,12
**tu: k.p. w k.po. ożywiać, odświeżać, przyprowadzać z powrotem[7725]; **lub: właściwy, prawy, słuszny[6664]*

4. Nawet kiedy będę szedł[1516] doliną* cienia śmierci**, nie będę się bał złego***, bo Ty jesteś ze mną; Twoja laska i Twój kij, te mnie pocieszają****. ***por. Ps 44,19**** Ps 3,6; 27,1; 118,6; Iz 43,2
**idiom: miejsca niebezpieczne, groźne dla życia; ***zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]; ****lub: k.p. odczuwać ulgę, pocieszać, usatysfakcjonować[5162], dodawać otuchy (?)*

5. Każesz przygotować* przede mną stół wobec moich wrogów[6887], namaszczasz[1878] mi głowę olejkiem, mój kielich** się przelewa[7310].
hebr.: arak - k.q. nakazywać, zarządzać, ustawiać w szeregu, wskazywać po kolei[6186]; **por. Ps 16,5* Ps 16,5; 92,10

6. Z pewnością* dobroć i miłosierdzie** pójdą w ślad za mną po wszystkie dni mojego życia[2416] i powrócę*** do domu JHWH na długie dni[3117]. **lub: o tak[389]* Wj 34,6; 1Krn 16,34; Ps 27,13; 107,8
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
****lub: ja wrócę[7722] - TM, zamieszkam[3427] - KJV, LXX, SYR, TG*

24 Dawidowy. Psalm. Do JHWH *należy* ziemia[776] i wszystko, co ją napełnia[4393], świat[8398] *i ci, co* na nim mieszkają*.
**lub: mieszkać, pozostawać, siadać, ustawić, sprawić coś[3427]*

2. Ponieważ On na morzach postawił jego fundamenty[3245] i utwierdził[3559] go na rzekach.
3. Któż wstąpi[5927] na górę[2022] JHWH? Kto stanie* w Jego świętym** miejscu[4725]? Ps 15,1;
**lub: k.q. pojawić się, trwać, rosnąć w siłę, utwierdzić się[6965]*
***lub: w miejscu Jego świętości - AK* Iz 2,23; 33,14
4. *Ten, kto ma* niewinne* ręce[3709] i czyste[1249] serce, *ten, kto* nie unosi** swojej duszy[5315] ku marności[7723] i nie przysięga[7650] kłamliwie[4820].
**lub: czysty, wolny od winy, przejrzysty, niewinny[5355]* Ps 73,1
***lub: podnosić, dźwigać, brać, nieść[5375]; ***temu, co czcze[7723]*
5. *Ten* weźmie* błogosławieństwo** od JHWH i sprawiedliwość[6666] od Boga, swojego Zbawiciela***. **lub: otrzyma[5375] - por. w. 4*** Iz 48,18
***por. Ps 3,8**; ***lub: od Boga Jego ocalenia[3468] - AK*
6. Oto *jest* pokolenie *tych, którzy* Go szukają, którzy pragną* Twojego oblicza. *Tak,* Jakubie**! Sela[5542]. **lub: k.p. zabiegają, żądają, poszukują[1245]*
***lub: tych z Jakuba - EIB Ps 24,6[210], z (pokoleń) Jakuba - AK*
7. Podnieście[5375], o bramy*, wasze szczyty**; podnieście*** się wrota[6607] odwieczne[5769], aby wszedł Król chwały[3519]. Ps 118,19-20; Iz 26,2
bramy[8179] Syjonu?; **lub: głowy, tu element archit. konstrukcji bramy - belka lub występ spełniający rolę gzymsu? lub metaf. postawa radości w geście wznoszenia głowy; ***por. w. 9
8. Któż jest tym Królem chwały[3519]? JHWH mocny i potężny*, JHWH potężny* w bitwie**.
**lub: człowiek silny, potężny, dzielny[1368]; **w wojnie[4421]*
9. Podnieście, o bramy, wasze szczyty, podnieście* się wrota odwieczne**, aby wszedł Król[4428] chwały[3519]. ***lub: starożytne, prastare podwoje*
**lub: w w. 7 czasownik jest w k.h., co sugerowałoby oddanie go w trybie rozkaz. lub sprawić by się podniósł, TM - i podnieście[5375]*
10. Któż jest tym Królem chwały? JHWH Zastępów*! On jest Królem[4428] chwały[3519]. Sela.
**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Iz 54,5; Oz 12,5

25 Dawidowy. *Psalm**. Ps 38,15; 86,4
Do Ciebie, JHWH, wznoszę[5375] moją duszę[5315]. **psalm ma konstrukcję akrostyczną - Ps 34*
2. Mój Boże, Tobie ufam*, niech nie doznam wstydu[954]; niech moi wrogowie[341] nie triumfują** nade mną. Ps 13,4; 31,1; 41,11
**lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]*
***lub: niech nie unoszą się radością[5970] nade mną*
3. Tak*! Nikt, kto Ciebie oczekuje, nie dozna wstydu[954]; zawstydzą się ci, którzy bez powodu** postępują zdradziecko***. Prz 2,22;
**lub: także, nawet, również, zaiste, jednak, choć[1571]* Iz 49,23
***lub: próżno, pusto, daremnie[7387]; ***wiarołomnie, podstępnie[898]*
4. JHWH, daj mi poznać[3045] Twoje drogi, naucz* mnie Twoich ścieżek. Ps 5,8; 27,11
**lub: uczyć się[3925], ćwiczyć się do walki, mieć dośw. wojenne[BH4554]*
5. Spraw, abym chodził* w Twojej prawdzie[571] i nauczaj[3925] mnie, bo Ty Boże jesteś moim zbawieniem[3468]; Ciebie co dzień** oczekuję***. Wj 15,2; Ps 18,6; 40,1;
**lub: prowadź[1869] - tryb roz. stąd: spraw ...* Ha 3,18; J 16,13
***lub: każdego dnia, po wszystkie[3605] dni[3117]; ***w k.p. wypatrywać z niecierpliwością, mieć nadzieję, oczekiwać z ufnością[6960]*
6. Pamiętaj o swoim miłosierdziu*, JHWH, i o Twoich łaskach**, które są od wieków[5769].
**hebr.: raham[7356] - miłosierdzie i **chesed[2617] - łaska - to terminy synonimiczne - por. Ps 40,2; 51,1; 103,4; Oz 2,21*
7. I nie pamiętaj grzechów[2403] mojej młodości* i *przejawów* mojego buntu**; pamiętaj o mnie według Twojego miłosierdzia[2617], ze względu na Twoją dobroć[2898], JHWH.
**grzechy młodości - por. Hi 13,26; Ez 23,21* Jr 3,25; Hbr 8,12
***lub: przestępstw, zbrodni, swawolności, sprzeniewierzeń[6588]*
8. JHWH *jest* dobry[2896] i prawy[3477], dlatego grzesznikom[2400] pokazuje* drogę[1870]. Ne 1,7
**lub: k.h. kierować, rzucać, uskazywać, strzelać (strzałami)[3384]*
9. Poprowadzi pokornych* w sprawiedliwości**, pokornych* nauczy[3925] swojej drogi.
**lub: uniżony, biedny, słaby, uciśniony[6035]* Ps 147,6
***lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej[4941]*
10. Wszystkie[3605] ścieżki[734] JHWH to miłosierdzie[2617] i prawda* dla tych, którzy strzegą[5341] Jego przymierza** i świadectwa**.
**hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*
***hendiadys (?) - świadectw Jego przymierza - EIB Ps 25,10[219]*
11. JHWH, przez wzgląd na Twoje imię przebacz[5545] moje przewinienie*, bo jest wielkie.
**lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]* Ps 31,3; 109,21; Ps 79,9; Iz 48,9; 1J 2,12
12. Kim jest ów człowiek*, który boi[3373] się JHWH? Takiego naucza[3384] drogi**, którą ma wybrać[977]. **dosł.: ten człowiek[376]* Prz 31,30; Iz 50,10
***lub: naucza go o drodze[1870]; poucza go jak wybierać w drodze*
13. Jego dusza[5315] będzie przebywać* w dobroci[2896] i jego potomstwo odziedziczy ziemię.
**lub: k.q. mieszkać, przebywać, k.h. sprawić, by ktoś odpoczął[3885]*
14. Tajemnica* JHWH *odkryta jest dla* tych, którzy się Go boją[3373], daje im poznać[3045] swoje przymierze**. Hi 29,4; Prz 25,9; J 7,17
**lub: poufna rada, poufna relacja, przyjaźń, spisek[5475]*
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]*
15. Moje oczy zawsze[8548] *skierowane* są na* JHWH, bo On wyrwie z sidła[7568] moje nogi.
**idiom: od Ciebie oczekuję pomocy - EIB Ps 25,15[223]*
16. Zwróć[6437] się ku mnie i zmiłuj[2603] się nade mną, bo jestem samotny[3173] i opuszczony*.
**lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]*
17. Utrapienia[6869] mojego serca[3820] rozmnożyły* się, wyprowadź** mnie z moich udręk***.
**dosł.: rozszerzyły się[7337]; **BHS - ulżyj; ***lub: tarapatów[4691]*

18. Spójrz[7200] na moje utrapienie[*] i trud[5999]
i zabierz[**] wszystkie[3605] moje grzechy[2403].
**lub: opresja, bieda, nieszczęście[6040]* Ps 51,9; Iz 38,17; 1J 1,9
***lub: przenieść (ponoszenie grzechu za kogoś - por. Wj 28,43)
usunąć czyjąś winę - Kpł 10,17; przebaczyć[5375] - Rdz 18,24*
19. Spójrz[*], jak liczni[7231] *stali się* moi wrogowie[341], jak bardzo mnie nienawidzą[**].
**lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd[7200]*
***dosł.: okrutną nienawiścią mnie nienawidzą - AK*
20. Strzeż[*] mojej duszy[5315] i ocal[**] mnie, bym
nie doznał wstydu[954]; w Tobie bowiem pokładam nadzieję[2620]. Ps 17,8; 31,15; 86,2
**lub: zachowaj, miej pieczę, czuwaj, chroń, broń mnie[8104]*
***lub: k.h. odebrać, wyrwać, wyratować, odzyskać, wyzwolić[5337]*
21. Niech mnie chronią[*] uczciwość[8537] i prawość[3476], bo na Ciebie czekałem[6960]. Rdz 20,5;
**lub: k.q. zachować, pilnować, strzec[5341]* 1Krl 9,4; Hi 2,3; Prz 20,7
22. Boże, wykup[*] Izraela ze wszystkich[3605]
jego udręczeń[6869]. Wj 14,30; Ps 130,8; Iz 59,20
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*

26 Dawidowy[1732]. *Psalm.* JHWH, osądź[*]
mnie, bo chodziłem uczciwie[8537], zaufałem[982] *też* JHWH, *więc* się nie zachwieję!
**lub: k. q. rządzić, oczyścić z zarzutów, rozstrzygnąć spór, sądzić[8199]*
2. Zbadaj[974] mnie JHWH i doświadcz[*] mnie;
poddaj próbie[6884] moje nerki[3629] i serce[**].
**lub: poddawać próbie, ozn. próbę metalu, badać; **por. Ps 7,9*
3. Mam bowiem Twoje miłosierdzie[2617] przed
oczyma[5869] i chodzę[1980] w Twojej prawdzie[571].
4. Nie zasiadałem[3427] z ludźmi[4962] próżnymi[*]
i nie chodzę z obłudnikami[5956]. Ps 5,5; 11,5; 31,6
**lub: pustka, próżność, marność, fałsz, bezwartościowość[7723]*
**eufem. określ. kultu obcych bogów lub wróżbiarstwa? - Hi 11,11*
5. Nienawidzę[8130] zgromadzenia[6951] złoczyńców[*] i z niegodziwymi[7563] nie usiądę[3427].
**lub: być złym, nikczemnym[7489]* Ps 139,21; Prz 6,16; Łk 16,13
6. Umyję w niewinności[*] swoje ręce i obejdę[5437] wokół Twój ołtarz[**], JHWH; Ps 43,4; 73,13
**idiom: oddalić od siebie posądzenie o występek lub zrzucić
odpowiedzialność - por. Pwt 21,6; Mt 27,24*
***kontekst sugeruje, że obchodzenie ołtarza to raczej symbol
manifestacji czystości i wierności, a nie rytuał z 1Krl 18,26*
7. By rozbrzmiał głośno[*] głos dziękczynienia[8426] i by wyliczać[5608] wszystkie[3605] Twoje
cudowne[**] *dzieła*. ***lub: cuda[6381]* Ps 9,1; J 2,8; 4,54
**lub: k.h. powodować słyszenie, rozbrzmiewać głośno[8085]*
8. JHWH, miłuję[157] mieszkanie[4583] w Twoim
domu[*] i miejsce[4725], gdzie przebywa[4908] Twoja chwała[3519]. 1Krl 8,10-11; Ps 27,4
**lub: umiłowałem siedzibę Twojego domu - AK*
9. Nie zabieraj mojej duszy[5315] z grzesznikami[2400] ani mojego życia z ludźmi[*] *żądnymi
rozlewu* krwi[*]; **idiom: ze zbrodniarzami* Ps 40,17; 69,17
10. W ich rękach jest zbrodniczy plan[*], a ich
prawa ręka pełna *jest* przekupstwa[**].
**lub: niegodziwy pomysł, bałwochwalstwo[2154]* Wj 23,8
***lub: słowo określające dawanie daru jako próby wpłynięcia na
sposób myślenia i działania w określ. kierunku - łapówka[7810]*
11. Lecz ja będę chodzić[1980] w swojej niewinności[8537], odkup[*] mnie i okaż nade mną miłosierdzie[2603]. Hi 31,6; Ps 7,8
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*
12. Moja noga stoi na równym[4334] gruncie[4334],
będę błogosławił[1288] JHWH podczas zgromadzeń[*|P]. **lub: w zgromadzeniach, z chórem[4721] - Ps 68,26*

27 Dawidowy. *Psalm.* JHWH *jest* moją
światłością[216] i moim zbawieniem[3468].
Kogo mam się bać[3372]? JHWH *jest* twierdzą[*]
mojego życia[2416], przed kim mam odczuwać
przerażenie[6342]? Wj 15,2; Iz 60,19; Mi 7,7; Ha 3,18
**lub: miejsce schronienia, ucieczka, warownia[4581]*
2. Gdy złoczyńcy[7489], natarli[7126] przeciwko[5921]
mnie[*], by pożreć moje ciało[**], moi przeciwnicy[341] i wrogowie[6862], ci zachwiali się[***] i upadli.
**lub: zbliżają się do mnie, nacierają na mnie[7126]*
***idiom: wyrażenie określające okrutne postępowanie
wrogów - por. Jr 30,16; 50,17; ***lub: potknęli, zataczali się[3782]*
3. Choćby rozbili naprzeciwko mnie obóz
wojenny[4264], moje serce[3820] nie[3808] będzie się
bało[3372], choćby wybucha[*|6965] przeciwko mnie
wojna[4421], to[2063] ja[589] będę ufał[**|PAR]. 2Krl 6,15
**dosł.: stanęła; **lub: k.q. być bezpieczny, śmiały, mieć pewność[982]*
4. O jedno proszę[7592] JHWH i tego poszukuję[*]: aby zamieszkać[3427|INF] w domu[1004] JHWH
przez wszystkie dni mojego życia[2416], aby
oglądać[2372|INF] piękno[**] JHWH i szukać[1239|INF]
Go w Jego świątyni[1964]. Ps 23,6; 26,8; 90,17; Ml 3,1
**lub: k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, wymagać[1245]*
***lub: łaskawość, rozkoszność, przyjazne zachowanie[5278]*
5. Skryje[6845] mnie bowiem w dniu niedoli[7451]
w swoim szałasie[5520]; schowa mnie w ukrytym miejscu[5643] swojego przybytku[*] i wyniesie[**] mnie wysoko na skałę[6697]. Ps 31,20; 91,1;
**lub: namiot, namiot nomady symbolizujący tymczasowość,
przybytek (dom, miejsce zamieszkania* JHWH*)[168]* Iz 25,4
***lub: k.p. podnieść wysoko, być zabranym wysoko, umieścić[7311]*
6. A teraz moja głowa podniesie się[7311] nad
moimi wrogami[341], którzy mnie otaczają[5439];
będę składał w Jego przybytku[168] ofiary[2076]
radosnego wykrzykiwania ze zwycięstwa[*],
będę śpiewał[7891] i oddawał JHWH chwałę[**].
**tj. głośny krzyk radości ze zwycięstwa - 1Sm 4,5-6; okrzyk
wojenny - Am 1,14; dźwięk trąby wyrażający radość[8643]*
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje
często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*
Ps 4,5; 51,17; 107,22; Jr 17,26; Hbr 13,15

7. Usłysz*, JHWH, mój głos gdy zawołam**; zmiłuj[2603] się nade mną i odpowiedz[6030] mi.
**lub: wysłuchaj[8085]* Ps 4,3; 30,10
***lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]*
8. O Tobie rozmyśla* moje serce[3820]: szukajcie[1245] mojego oblicza**; Twojego oblicza[6440], JHWH, będę szukał[1245]. Ps 105,4; Jr 29,13
**lub: k.q. mówić, myśleć[559]; **o Tobie powiedziało moje serce: szukajcie (tryb rozkaz.) oblicza mojego. Twojego oblicza ...*
9. Nie ukrywaj[5641] przede mną swojego oblicza[6440] ani nie odtrącaj[5186] w gniewie[639] swojego sługi[5650]; Ty jesteś moją pomocą[5833], nie opuszczaj mnie i nie pozostawiaj* mnie, Boże mojego zbawienia[3468]. **lub: nie odchodź[5800]* Ps 69,17
10. Choćby ojciec[1] i matka[517] mnie pozostawili[5800], to JHWH mnie przygarnie*. Iz 40,11
**lub: zbierać, przyjmować, gromadzić, przyłączyć do[622]*
11. Wskaż* mi, JHWH, Twoją drogę[1870] i prowadź mnie ścieżką[734] prostą ze względu na moich nieprzyjaciół[8324]. **lub: naucz[3384]* Ps 25,4; 86,11
**lub: k.h. kierować, rzucać, wskazywać, strzelać (strzałami)[3384]*
12. Nie poddawaj mnie woli* moich przeciwników[6862], bo powstali[6965] przeciwko mnie fałszywi[8267] świadkowie[5707] i *ten, który* dyszy okrucieństwem**, 1Sm 22,9; 2Sm 16,7; Ps 35,11
**idiom - nie wydaj mnie duszy[5315] - na wolę, zamysły, decyzje*
***lub: gwałt, krzywda, niesprawiedliwość, okrucieństwo[2555]*
13. *Ja* jednak* wierzę**, że zobaczę dobroć[2898] JHWH w ziemi[776] żyjących[2416]. Iz 38,11
**hebr.: lule - chyba że, jeśli nie[3884], pewnie (potwierdzenie)[B4500]*
***lub: jednak wierzę; tak bym nie wierzył - EIB[240]; dlatego zawierzyłem - AK; co by ze mną było, gdybym nie wierzył - AMP*
14. Oczekuj[6960] JHWH, bądź dzielny* a *On* niech umocni** twoje serce, i oczekuj JHWH.
**lub: k.q. być silnym, odważnym, pewnym, niezłomnym[2388]*
***tu: tryb rozkaz. 3 osoba l.poj.* Ps 31,24; 130,5; Iz 40,31; 1Kor 15,58

28 Dawidowy. *Psalm.* Do Ciebie wołam, JHWH, Skało[6697] moja; nie milcz[2790] przede mną, abym, jeśli będziesz milczał*, nie stał się *podobny* do zstępujących** do dołu***. **TM[2790], BHS[2814]* 2Sm 22,2-3; Ps 18,2; 62,2
***lub: schodzić w dół, upadać, zejść[3381]; ***dół, studnia, cysterna[953]*
2. Usłysz[8085] głos mojego błagania, gdy wołam* do Ciebie, gdy podnoszę moje ręce** ku Twojemu miejscu najświętszemu***. Lb 7,89;
**lub: głośno krzyczę[7768]* 1Krl 6,16; Ps 63,4; 134,2; 1Tm 2,8
***gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie*
****tj. świętemu świętych - por. 1Krl 6,15.16; 2Krn 3,16; Hbr 9,3-5*
3. Nie pochwyć* mnie z niegodziwymi[7563] i z czyniącymi nieprawość[205], którzy mówią o pokoju** z bliźnimi[7453], a zło[7451] *jest* w ich sercach[3820]. **lub: k.q. ciągnąć, wlec, chwytać[4900]* Ps 26,9-10
***lub: pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń[7965]*
4. Odpłać[5414] im zgodnie z ich czynami[6467], i zgodnie ze złem[7455] ich poczynań; zgodnie z czynem ich rąk *odpłać* im, oddaj[5415] im *to, co* im się należy*. Ps 9,16; Jr 50,29; 2Tm 4,14; Obj 18,6
**lub: zwróć im ich zapłatę - BG; sprawi, aby zwróciło się ich postępowanie do nich - AK; zwróć im, ich zapłatę - EIB*
5. Skoro nie zważają* na czyny[6468] JHWH ani na dzieła[4639] Jego rąk, On zburzy** ich i nie odbuduje[1129]. **lub: k.q. rozumieć, zwracać uwagę na[995]*
***lub: k.q. zburzyć, strącić, przełamać, odłamać[2040]* Iz 5,12
6. Błogosławiony[1288] *niech będzie* JHWH, bo wysłuchał[8085] głosu[6963] mojego błagania*.
**lub: błaganie o przychylność[8469] tu: w l.mn.* Ps 6,9; 31,22
7. JHWH jest moją siłą i tarczą, moje serce w Nim położyło ufność* i otrzymałem pomoc; dlatego moje serce się rozweseliło** i moją pieśnią będę Go chwalił[3034]. **lub: Jemu zaufało[982]*
***lub: unosić się radością, bardzo się radować[5937], triumfować[B6876]*
8. JHWH jest siłą[5797] dla nas* i twierdzą[4581] zbawienia[3444] Jego pomazańca[4899]. Ps 20,6;
**lub: siłą swego (ludu)* Ps 27,1; 89,39; 132,10
9. Wybaw[3467] Twój lud[5971], błogosław Twojemu dziedzictwu*, paś[7462] ich i nieś[5375] ich aż do[5704] wieczności[5769]. Ps 33,12; Iz 40,11; Mi 5,2-4
**lub: własność, majątek, dziedzictwo, mienie[5159]*

29 Psalm Dawida[1732]. Oddajcie[3051] JHWH, synowie[1121] Boży*, oddajcie[3051] JHWH chwałę[3519] i moc[5797]! Ps 82,1; 89,6
**hebr.: el - Bóg, mocarz, słynny bohater, anioł, siła, moc[410] – por. określenie synowie Boży w Rdz 6,2; Hi 1,6; 38,7; Ps 89,7*
2. Oddajcie JHWH chwałę[3519] *należną* Jego imieniu[8034], *oddajcie* JHWH pokłon w ozdobie* świętości[6944]. Pwt 16,10; 1Krn 16,28; Ps 96,7; Mt 4,10
**lub: chwała, przyzdobienie[1927], dostojeństwo, majestat Boga[B2182]*
3. Głos JHWH nad wodami; zagrzmiał* Bóg chwały[3519], JHWH nad wielkimi wodami**.
**lub: k.h. wydać odgłos gromu, powodować trzęsienie się[7481]*
***tj. Morze Śródziemne - Ez 26,19; 27,26, idiom - tłum zbuntowanych ludzi - por. Ps 18,17; 32,6; 77,20; Iz 17,13 - EIB Ps 29,3[244]*
4. Głos JHWH potężny*, głos JHWH pełen** majestatu[1926]. ***part. wzmac. - hebr.: be* Jr 51,16;
**lub: moc, siła, potęga[3581], moc jako zdolność[B4124]* Ez 10,5
5. Głos[6963] JHWH łamie* cedry, JHWH roztrzaskał[7665] cedry** Libanu[3844]; **dosł.: łamiący[7665]*
***tj. cedry Libanu - cenny materiał budowlany, symbol dostojeństwa, siły i majestatu - por. Ez 31,2-9; Ps 92,12-13*
6. I sprawia, że skaczą* jak cielę[5695], Liban i Sirion** jak młody bawół***. ****lub: dziki byk[7214]*
**lub: poruszają się szybko - Na 3,2? (falują w biegu?) z powodu trzęsienia ziemi?[3581]; **tj. fenicka nazwa góry Hermon na płn. Izraela, zimą i wiosną szczyt góry jest ośnieżony - Pwt 3,9*
7. Głos JHWH rozłupuje* strzałami** ognia.
**lub: dzieli na kawałki[2672]; **grot włóczni, płomień[3852]* Oz 7,6

8. Głos JHWH wstrząsa* pustynią**, JHWH wstrząsa[2342] pustynią[4057] Kadesz***.
**dosł.: powodować drżenie, zwijać się z bólu, rodzić[2342]*
***lub: na głos Pana z bólem pustynia rodzi - BG; ***tj. teren i miasto na południu Judy (kadesz - święty) - Kadesz Barnea[6946]*
9. Głos JHWH sprawia, że z bólem rodzą[2342] łanie i obnażają* się lasy, a w Jego świątyni** wszystko woła***: Chwała! Hi 39,1; Iz 24,1.3
**lub: czynić nagim, zrzucić liście, obdzierać, obnażać się[2834]*
***lub: pałac, świątynia, przybytek[1964]; ***dosł.: mówi, wie[559]*
10. JHWH zasiadł[3427] nad potopem*, JHWH zasiadł[3427] *jako* Król na wieki. Ps 10,16
**lub: powódź, potop, zalew[3999], niebiańskie morze[B4649]*
11. JHWH da[5414] siłę[5797] swojemu ludowi[5971], JHWH pobłogosławi[1288] swój lud pokojem[7965].

30 Psalm[4210] i pieśń[7892] na poświęcenie* domu**. Dawidowy[1732]. 2Krn 7,9; Ne 12,27
**hebr.: hanukka[h] - akt odnowienia, poświęcenia[2598] (oddzielenia) - por. Lb 7, 10-11; Pwt 20,5; **hebr.: bait - dom, mieszkanie[1004]*
1. JHWH, będę Cię wywyższać[7311], bo wyciągnąłeś[1802] mnie* i nie pozwoliłeś moim wrogom[341] radować[8055] się z mojego powodu.
**domyśl.: z Szeolu? - por. w. 3* Ps 3,3; 25,2; 35,19
2. JHWH, Boże[430] mój, wołałem[7768] do Ciebie i uzdrowiłeś* mnie. Wj 15,26; Ps 6,2
**lub: przywróciłeś mi zdrowie[7495] - w aspekcie fizycznym i duchowym por. Rdz 20,17; Iz 53,5; Oz 5,13; Za 11,16*
3. JHWH, wyprowadziłeś moją duszę z Szeolu[7585], zachowałeś mnie przy życiu*, abym nie zstąpił** do dołu**. Hi 33,28; Ps 16,10; 56,13; Iz 38,17
**lub: w k.p. dać życie, ożywić, przywrócić do życia, odrodzić[2421]*
***lub: schodzić w dół, upadać, zejść[3381], BHS do studni, dołu[953]*
4. Śpiewajcie* JHWH, święci[2623] Jego i wysławiajcie[3034] *Go*, pamiętając[2143] o Jego świętości[6944]. Wj 15,1; 1Krl 16,23; Ps 50,5; Jr 20,13
**lub: wysławiajcie śpiewem przy wtórze instrumentów[2167]*
5. Jego gniew* trwa bowiem tylko chwilę[7281], a Jego łaskawość** *przez całe* życie; wieczorem zagości*** płacz, *a* rankiem okrzyk radości[7440]. **lub: metaf. - fuknąć gniewnie[639]* Ps 103,9; Iz 54,7
***lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę[7522]*
****lub: k.q. nocować, przebywać, pozostawać[3885] - por. Ps 25,13**
6. A ja powiedziałem[559] w *czasie* mej pomyślności*: Nigdy** się nie zachwieję***. Ps 62,2.6
**lub: swobody, łatwości, obfitości, bezpieczeństwa[7959]*
dosł.: na wieki[5769]; ***lub: nie będę poruszony[4131] - Ps 21,7
7. JHWH, w swojej łaskawości[7522] umocniłeś* moją górę; ale gdy ukryłeś[5641] swoje oblicze[6440], byłem przerażony[926]. Ps 20,8; 104,29
**lub: uczyniłeś, że stoi mocno[5975]; uczyniłeś mnie mocnym jak góra - HCSB Ps 30,7 [30.6-7], na potężnej górze - EIB Ps 30,8[253]*
8. Wołałem[7121] do Ciebie, JHWH, prosiłem* JHWH o miłosierdzie*. **lub: błagałem o życzliwość[2603]*
9. Jaki zysk[1215] z mojej krwi[1818], z mojego zstąpienia[3381] do grobu*? Czy proch[6083] będzie Cię chwalił[3034]? Czy będzie oznajmiał[5046] Twoją wierność**? Ps 6,5; 88,10-12
**hebr.: szahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] - synonim Szeolu - por. Ps 16,10; 49,10; 103,4; **lub: prawdę[571]*
10. Usłysz*, JHWH, i zmiłuj** się nade mną; JHWH, bądź moim wsparciem***.
**lub: wysłuchaj[8085]; **okaż łaskę[2603], ***przynosić pomoc[5826]*
11. Mój płacz* zmieniłeś[2015] w taniec**, rozwiązałeś *mój* wór*** *żałobny,* a przepasałeś[247] mnie radością[8057]; ****por. Ps 69,11** Ps 126,1-2; Iz 61,3
**lub: zawodzenie podczas rytuału pogrzebowego[4553]|B5264*
***tj. radosny sposób wielbienia, często przy dźwięku instrumentów muzycznych - por. Ps 149,3; 150,4; Jr 31,4.13; Lm 5,15*
12. Aby *moje* wnętrze* śpiewało Ci i nie zamilkło[1826]; JHWH, mój Boże, będę Cię wysławiał[3034] na wieki[5769]. Ps 44,8; 108,1
**hebr.: kavod - chwała, splendor, majestat, godność, szacunek[3519] - a także: ludzie - Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[K]*

31 Dla przewodnika chóru. Psalm Dawida. W Tobie, JHWH, pokładam nadzieję[2620], obym nigdy* nie został zawstydzony[954], wyzwól[6403] mnie w swojej sprawiedliwości[6666]. **dosł.: na wieki[5769]* Ps 9,13; 23,3; 25,2
2. Skłoń[5186] ku mnie swoje ucho, jak najszybciej* mnie ocal[5337]; bądź mi ufortyfikowaną** skałą[6697], miejscem[1004] warownym***, abyś mnie wybawił[3467]. **lub: śpiesznie, szybko, bez zwłoki[4120]*
***miejsce schronienia, ucieczka, warownia, twierdza[4581]*
****słowo odnosi się do trudno dostępnych miejsc górskich i miejsc gromadzenia zapasów na wojnę[4686] - 1Sm 22,4-5 - Masada (?)*
3. Ty[859] bowiem jesteś moją ścianą skalną* i warownią[4686]; dlatego przez wzgląd na Twoje imię[8034] kieruj** mną i prowadź***. 1Sm 12,22;
**tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]; **k.h. wiedź[5148]*
****lub: przyprowadzać do miejsca odpoczynku[5095]* Obj 2,3
4. Wyciągnij[3318] mnie z sieci[7568], którą zastawili na mnie, bo Ty jesteś moją twierdzą[4581].
5. W Twoje ręce powierzę mojego ducha*; odkupiłeś[6299] mnie, JHWH, Boże wierny[571].
**hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18* tu w znaczeniu antropomorficznym* Łk 23,46; Dz 7,59
6. Znienawidziłem[8130] tych, którzy zważają* na próżne marności**, bo ja w JHWH pokładam ufność[982]. Prz 8,13
**lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]*
***lub: okreś. kultu obcych bogów[1892|B2146] - por. Jr 2,5; Prz 13,11*
7. Będę się radował* i weselił** w Twoim miłosierdziu[2617], bo widziałeś[7200] moje utrapienie[6040] i poznałeś[3045] udręki[6869] mojej duszy[5315];
**lub: obym rozradował[1523] się, obym ... AK, **być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*

8. I nie wydałeś* mnie w ręce** wroga[341], postawiłeś[5975] moje nogi[7272] na miejscu przestronnym[4800]. **dosł.: i nie zamknąłeś[5462] mnie w ręku; **l.mn.*
9. Bądź dla mnie miłosierny[2603], JHWH, bo jestem udręczony*, z żalu[3708] słabnie[6244] moje oko, *a także* moja dusza[5315] i moje wnętrze[990]. **lub: być związany, być w niedoli, w ucisku, okazywać wrogość[6887]*
10. W bólu* bowiem wypełniło[3615] się moje życie[2416], a moje lata** na wzdychaniu[585]; moja siła[3581] osłabła*** z powodu mojej nieprawości[5771], a moje kości wyschły[6244]. Ps 33,3; 38,3; 102,3
**lub: w smutku, żalu, udręce[3015]; **rok, z roku na rok[8141]*
****dosł.: k.q. potknęła się, zatoczyła[3782], k.n. osłabnąć*
11. Stałem się pośmiewiskiem[2781] dla wszystkich moich wrogów*, a zwłaszcza** dla moich sąsiadów[7934], i przerażeniem[6343] *dla tych, którzy mnie* znają[3045]; ci, którzy mnie widzą[7200] na ulicy***, uciekają[5704] przede mną. Hi 9,13;
**lub: tych, którzy mnie uciskają, dręczą, powodują niedolę[6887]*
***lub: moc, siła, obfitość, niezmiernie dużo, bardzo[3966]* Ps 38,11;
****lub: na zewnątrz, ulica, zewnętrzna strona[2351]* Ps 88,8.18
12. Zostałem zapomniany[7911] jak umarły[4191], w sercu* stałem się jak rozbite** naczynie[3627].
**lub: usunięty jestem z serca jako umarły - KUL Ps 31,13*
**wypadłem z pamięci w sercach... - BB w 12; **dosł.: zniszczone*
13. Słyszę[8085] bowiem złowrogi szept* wielu; groza[4032] dookoła; gdy razem[3162] naradzają[3245] się przeciwko[5921] mnie, knują**, jak odebrać[3947] mi życie***. ****lub: duszę[5315]* Ps 88,5; Jr 6,25; 20,10; 46,5
**lub: szeptanie, zniesławianie, oczernianie, zła sława[1681]*
***lub: wpaść na pomysł, planować, uknuć w złym zamiarze[2161]*
14. Ale ja zaufałem[982] Tobie, JHWH; powiedziałem: Ty jesteś moim Bogiem. Ps 22,10; 63,1
15. Mój czas *jest* w Twoim ręku*, wyrwij[5337] mnie z ręki moich wrogów[341] i od tych, którzy mnie prześladują[7291]. 1Sm 26,10; Ps 139,16;
**idiom: moja przyszłość należy do Ciebie* Kaz 3,1-8
16. Rozjaśnij* swoje oblicze[6440] nad Twoim sługą[5650], wybaw[3467] mnie w Twoim miłosierdziu[2617]. Ps 6,4; 44,26; Ne 9,31
**lub: k.h. dawać światło, świecić, rozświetlać, rozpalać[215]*
17. JHWH, niech nie doznam wstydu[954], ponieważ* Cię wzywałem; niech niegodziwi[7563] się zawstydzą i niech zamilkną[1826] w Szeolu[7585]. **lub: dlatego że, gdyż, ponieważ, jako że[3588]*
18. *Niech* zaniemówią* wargi[8193] wypowiadające kłamstwo[8267], które zuchwale**, butnie*** z pogardą[937] *mówią* przeciwko sprawiedliwemu[6662]. **lub: k.n. być związanym, być niemym[481]*
***lub: arogancko, bezczelnie, butnie[6277]; ***wyniośle, majestatycznie, dumnie[1346]* Hi 14,5; Ps 94,17; 115,17
19. Jak wielka[7227] *jest* Twoja dobroć[2898], którą gromadzisz* dla bojących[3373] się Ciebie i okazujesz** *ją* tym, co ufają[2620] Tobie wobec synów[1121] ludzkich***. ****dosł.: człowieka[120]* Ps 25,7
**lub: przechowywać jako zapas, zachować w tajemnicy, ukryć wielką wartość, chronić[6845]; **dosł.: uczyniłeś[6466]*
20. Schowasz[5641] ich pod osłoną* Twojej obecności[6440] przed atakiem** człowieka[376], ochronisz[6845] ich w namiocie[5521] przed kłótliwym[7379] językiem[3956]. Ps 27,5; 32,7
**lub: ukryte miejsce, tajemnica, kryjówka[5643]*
***lub: sidła, spisek, atak, obelga, banda, pułapka[7407]*
21. Błogosławiony[1288] *niech będzie* JHWH, ponieważ okazał mi cudownie* swoją łaskę[2617] w mieście warownym**. Rdz 9,26; Ps 28,6; Łk 1,68
**ponieważ uczynił cuda - AK; **oblężonym?[4692] - EIB*
22. A ja powiedziałem w moim popłochu*: Odrzuciłeś** mnie sprzed Twoich oczu[5869]; a jednak[403] wysłuchałeś głosu moich błagań o przychylność[8469], gdy wołałem do Ciebie.
**lub: przerażeniu, pośpiechu[2648]; **dosł.: jestem odcięty[1629]*
23. Miłujcie[157] JHWH, wszyscy Jego święci*, *bo* JHWH strzeże wiernych**, a postępującemu dumnie*** odpłaci[7999] obficie[3499]. Ps 97,10;
**lub: wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty[2623]* Ps 116,1;
***lub: wiarygodnych, utwierdzonych w wierze, zaufanych[539]*
****lub: wyniośle, butnie[1346]* Joz 23,11; Łk 10,27; 1J 4,19
24. Bądźcie mocni* i niech wasze serce[3820] będzie odważne**, *wy* wszyscy[3605], którzy pokładacie nadzieję[3176] w JHWH. Joz 1,6; 2Sm 10,12;
**lub: uzmocnić się, być utwierdzonym, pewnym,* Ezd 10,4;
*niezłomnym[2388]; *lub: Bądźcie dzielni, a On niech umocni wasze serce; **być odważnym, dzielnym, silnym, stałym[553]* Iz 41,6

32 Dawidowy. *Pieśń* pouczająca*. Błogosławiony[835] ten, któremu przebaczono[5375] występek**, komu zakryto[3680] grzech[2401]!
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22), przysłowia[4905]*
***lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawola, profanacja[B7613]*
2. Błogosławiony[835] człowiek, któremu JHWH nie zalicza[2803] nieprawości[5771], a w jego duchu* nie ma podstępu**. Iz 43,25; 44,22; Mi 7,18; Rz 4,6-8
hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18
***lub: zdrada, oszustwo, gnuśność[7423], robić coś niedbale[B8626]*
3. Gdy milczałem[2790], zużyły* się moje kości[6106] od jęczenia** każdego dnia***. Ps 31,10;
**lub: zestarzały się[1086], być znoszonym, wymiszczyć ciało[B1199]*
***krzyk udręki, ryk (lwa)[7581]; ***przez cały dzień* Ps 38,8
4. Bo we dnie i w nocy ciążyła na mnie Twoja ręka, moja soczystość* zmieniła się w upałach[2725] lata**. Sela[5542]. **lub: świeżość, żywotność, sok[3955]*
***lub: obrócila się wilgotność moja w suszę letnią - por. BG, BB*
5. Ujawniłem[3045] Ci mój grzech[2403] i nie ukryłem[3680] mojej nieprawości*. Powiedziałem[559]:

Wyznam[3034] moje występki[**] JHWH, a *wtedy* Ty przebaczyłeś nieprawość[5771] mojego grzechu[2403]. Sela. Kpł 26,39; Joz 7,19; 1J 1,9

**lub: przewrotność, deprawacja, wina lub kara za nieprawość[5771]; **uznam nade mną mój bunt[6588] przed... AK, wyznam* JHWH *swe występki przeciw sobie - EIB, wyznam na się - BG*

6. Dlatego do Ciebie będzie się modlił[6419] każdy pobożny[2623] w czasie, *gdy można Cię* znaleźć[4672]; w czasie powodzi[7858] największych[*] wód[4325], one na pewno[7535] go nie dosięgną[**].

**dosł.: wielkich[7227]; **lub: k.h. dotknąć[5060]* Ps 18,17; Mt 28,27

7. Ty jesteś moim schronieniem[*], zachowasz[5341] mnie od ucisku[6862]; otaczasz[5437] *mnie* okrzykiem[**] wybawienia[6405]. Sela[5542].

**lub: w ukrytym miejscu, tajemnicą, kryjówką[5643]*
***lub: krzyk, okrzyk radości, pieśń[7438]* Ps 31,20; 91,1; 121,7

8. Pouczę[*] cię i wskażę[**] ci drogę[1870], którą masz iść, dam ci radę[3289], na tobie *spocznie* moje oko[***]. **lub: dam ci zrozumienie[7919]* Ps 25,8.12;

***lub: k.h. kierować, rzucać, wskazywać, strzelać (strzałami)[3384]*
****idiom: będę się troszczył i opiekował tobą* Ps 33,18; 73,24

9. Nie bądźcie nierozumni[995] jak koń[5483] *czy* jak muł[6505], których pyski[5716] trzeba powstrzymać[1102] uzdą[7448] i wędzidłem[5716], aby się do ciebie nie zbliżały[7126]. Prz 26,3; Jr 31,18; Jk 3,3

10. Wiele cierpień[*] *spada* na niegodziwego[7563], lecz ufającego[982] JHWH otoczy[5437] miłosierdzie[2617]. **lub: ból, smutek[4341], cierpienie[B5026]* Ps 16,4

11. Weselcie[8055] się w JHWH i radujcie[1523] się sprawiedliwi[6662], wykrzykujcie z radości[7442], wszyscy prawego[3477] serca. Ps 5,11; 35,27; 132,9

33 Wykrzykujcie z radości[7442] JHWH, sprawiedliwi[6662], bo prawym[*] przystoi[**] pieśń chwały[***]. Ps 97,12; Flp 3,1; 4,4

**lub: dla prawych[3477]; **odpowiedni, zachęcający, piękny[5000]*
****lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

2. Wysławiajcie[3034] JHWH na cytrze[*], śpiewajcie[2167] Mu przy *wtórze* dziesięciostrunowej harfy[**]. Mu przy *wtórze* dziesięciostrunowej harfy[**]. **tj. instrument szarpany, lira[3658]* Ps 43,4; 71,22

***lub: grajcie na harfie i dziesięciostrunowym instrumencie[6218]*

3. Śpiewajcie[7891] dla Niego nową pieśń, grajcie pięknie[3190] i z okrzykiem[*] *radości.* Ps 98,4

**tj. głośny krzyk radości ze zwycięstwa - 1Sm 4,5-6; okrzyk wojenny - Am 1,14; dźwięk trąby wyrażający radość[8643]*

4. Ponieważ Słowo[1697] JHWH jest prawe[3477] i wszystkie Jego dzieła[*] są *dokonane w* prawdzie[**]. Pwt 32,4; Ps 12,6-8; 19,8; Prz 30,5; Iz 45,19

**lub: czyn, działanie, praca, przedsięwzięcie, wytwór[4639]*
***lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*

5. On kocha sprawiedliwość[6666] i sąd[*], ziemia[776] jest pełna[4390] miłosierdzia[2617] JHWH.

**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

6. Na[*] Słowo[1697] JHWH zostały uczynione[6213] niebiosa[8064] i tchnieniem[**] Jego ust wszystkie ich zastępy[***]. **lub: przez, w Słowie* Rdz 1,1-31; 2,7;

***hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - Ga 6,18**
****hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp,* Hi 26,13; *ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* J 1,1; 2P 3,5

7. On gromadzi[3664] wody[4325] morskie w stos[*] i w zbiornikach[**] kładzie[5414] głębię[***] *wód*.

**lub: w stertę[5067]; **w skarbcach, magazynach, spichlerzach[214]*
****hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*

8. Niech cała ziemia boi[*] się JHWH, niech się Go lękają[**] wszyscy mieszkańcy świata[8398].

**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]*
***lub: k.q. lękać się, być ogarniętym bojaźnią, odczuwać bojaźń[1481] z powodu tymczasowości, przemijalności, niestabilności (?)*

9. On bowiem przemówił[559] – i stało[1961] się; On rozkazał[*] – i stoi trwale[**]. Ps 148,5; Iz 55,11

**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, nakazać, wyznaczyć[6680]*
***lub: k.q. stać mocno, trwać, wytrzymać, zajmować stanowisko[5975]*

10. JHWH miażdży[6331] zamysły[*] narodów[1471], niweczy[5106] plany[**] ludów[5971]. Ps 13,2; Iz 8,10;

**lub: plan, rada, zamysł, akt decyzji[6098]; **wymysły, plany, zamiary, wynalazki, myśli[4284]* Iz 19,3

11. Zamysł[6098] JHWH trwa[5975] na wieki, myśli[4284] Jego serca[3820] z pokolenia na pokolenie.

12. Błogosławiony[835] naród[1471], którego Bogiem jest JHWH; lud[5971], który On wybrał[977] sobie na dziedzictwo[*]. Ps 139,17; 144,15;

**lub: majątek, dziedzictwo, mienie[5159]* Prz 19,21; Iz 55,8

13. JHWH patrzy[5027] z niebios, widzi wszystkich synów ludzkich[*]. Rdz 6,12; 2Krn 16,9; Ps 11,4;

**dosł.: człowieka[120]* Ps 14,2; 102,19; Prz 15,3; Jr 23,23; Hbr 4,13

14. Z miejsca, w którym przebywa, przypatruje[7688] się wszystkim mieszkańcom ziemi[776].

15. Ukształtował[*] serce[3820] każdego z nich, zwraca uwagę[**] na wszystkie ich czyny[4639].

**lub: k.q. nadawać formę, kształtować, planować[3335] - Rdz 2,7*
***lub: k.h. rozumieć, nauczyć[995], zwracać uwagę na[B1150]*

16. Nie wybawi[3467] króla liczne[7230] wojsko[2428] *ani* nie ocali[5337] bohatera[*] wielka siła[**]. Wj 15,1;

**lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater[1368]* Ps 44,6;
***lub: siła, potęga, moc jako zdolność[3581]* Ps 60,11

17. Koń[5483] jest zwodniczy[*] w wybawieniu[8668], nie ocali[4422] swoją wielką siłą[2428].

**hebr.: seqer - kłamstwo, rozczarowanie, oszustwo, fałsz[8267]*

18. Oto oko[*] JHWH nad tymi, którzy się Go boją[3373], nad tymi, którzy pokładają nadzieję[**] w Jego miłosierdziu[2617]; **por. Ps 32,8**** Hi 36,7;

***lub: czekać, mieć nadzieję, spodziewać się[3176]* Ps 34,15; 56,13

19. Aby ocalić[5337] od śmierci[4194] ich duszę[5315] i zachować ich przy życiu[2421] w czasie głodu.

20. Nasze dusze[*] oczekują[2442] JHWH, On *jest* naszą pomocą[**] i tarczą[4043]. Ps 130,6; Iz 8,17

**dosł.: nasza dusza[5315] - l.poj.; **pomocnikiem, wsparciem[5828]*

21. W Nim bowiem rozraduje[8055] się nasze serce, bo zaufaliśmy[*] Jego świętemu imieniu. **lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym*[982]
22. Niech będzie nad nami Twoje miłosierdzie[2617], JHWH, według pokładanej w Tobie nadziei[3176]. Ps 130,7; 147,11

34 Dawidowy[*], gdy zmienił[8138] swoje zachowanie[**] przed Abimelekiem[***] i wypędzony[1644] przez niego, odszedł. 1Sm 21,13; Ps 119,66
**psalm ma konstrukcję akrostyczną - por. Ps 25*
***dosł.: smak, sąd, decyzję (zachowania?)*[2940]*, grać rolę, symulować szaleństwo*[B3386]*; ***tj. „mój ojciec jest królem" imię własne lub nazwa ogólna dla królów filistyńskich*[40] *- Dz 8,27**
1. Będę błogosławił[1288] JHWH w każdym[3605] czasie[6256], Jego chwała[*] zawsze[8548] będzie na moich ustach[6310]. Ps 62,8; 2Tm 4,2
**lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny*[8416]
2. Moja dusza[5315] będzie się chlubić[*] JHWH; pokorni[6035] to usłyszą[8085] i rozradują[8055] się.
**lub: k.hp. chlubić się, przechwalać się, k.q. jaśnieć, świecić*[1984]
3. Wywyższajcie[*][1MP] JHWH ze mną i wspólnie[3162] czyńmy wielkim[**] Jego imię[8034]. Ps 69,30;
**lub: k.p. czynić wielkim, potężnym, wywyższać*[1431] Łk 1,46
***lub: k.p. być wielkim, wywyższać, stawiać na górze*[7311]
4. Szukałem[1875] JHWH, a On mi odpowiedział[*] i uwolnił[5337] od wszystkich[3605] moich lęków[**].
**lub: k.q. zareagować, zaświadczyć, odpowiadać jako świadek*[6030]
***lub: strach, przerażenie, groza*[4035] *- tu l.mn.* Ps 17,19
5. Spojrzeli[5027] na Niego i rozpromienili[*] się, a ich oblicza[6440] nie doznały wstydu[**].
**lub: świecić, promienieć, oświecać, płonąć*[5102] Ps 25,3; Iz 60,5
***lub: być zmieszanym, wstydzić się, met. rumienić się*[2659]
6. Ten oto biedak[*] wołał[7121], a JHWH wysłuchał[8085] i wybawił[3467] go ze wszystkich[3605] jego utrapień[**]. **lub: słaby, udręczony, nędzny, pokorny*[6041]
***lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot*[6869] Ps 10,12
7. Anioł JHWH rozbija obóz[*] dookoła tych, którzy się Go boją[3373], i ratuje[2502] ich. Ps 91,11
**lub: k.q. pochylić się (nad kimś), rozbić obóz, oblegać*[2583]
8. Skosztujcie[*] i zobaczcie[7200] jak dobry[2896] *jest* JHWH: Błogosławiony[835] człowiek[**], który Mu ufa[2620]. Ps 119,103; Hbr 6,5; 1P 2,3
**lub: k.q. próbować, smakować, dostrzegać, jeść*[2938]
***lub: mocarz, wojownik, bohater*[1397] *- Wj 10,11; Jr 17,5.7*
9. Bójcie[3372] się JHWH, Jego święci[*], bo niczego nie braknie[**] tym, którzy się Go boją[3373].
**hebr.: qadosz - święty, oddzielony (od) poświęcony (dla)*[6918]
***lub: niedostatek, ubóstwo, potrzeba, rzecz, brak*[4270]
10. Lwięta zbiedniały[7326] i cierpią głód[7456], lecz szukającym[1875] JHWH nie zabraknie[*] żadnego[3605] dobra[2896]. Hi 4,10; Ps 84,11
**lub: k.q. przejawiać brak, odczuwać brak, zmniejszać się*[2637]
11. Chodźcie, synowie[1121], słuchajcie[*] mnie; nauczę[3925] was bojaźni[3374] JHWH. Ps 66,16
**lub: k.q. słuchać, posłuchać, okazać posłuszeństwo*[8085]
12. Któż[*] *jest* tym mężem[376], rozkoszującym[**] się życiem, miłującym[157] *wiele* dni[3117], by *móc* oglądać[7200] dobro[2896]? **lub: kto człowiekiem*[376] Kaz 3,13
***lub: pożądający, rozkoszujący się, znajdujący przyjemność*[2655]
13. Strzeż[*] swojego języka od zła[7451], a swoich warg od mówienia *tego, co* zwodnicze[4820].
**lub: strzec, pilnować, zachowywać, czuwać nad*[5341]
14. Odwróć[*] się od zła[7451] i czyń dobrze, szukaj pokoju[7965] i dąż[**] do niego. Prz 16,6; Jk 3,4-6
**lub: k.q. zejść z drogi, zawrócić, stronić od, zostać usuniętym*[5493]
***lub: k.p. gonić zawzięcie za, dążyć gorliwie, zabiegać usilnie*[7291]
***wszystkie czasowniki w w. 13 i 14 są w trybie rozkazującym*
15. Oczy[5869] JHWH są *zwrócone* na sprawiedliwych[6662], a Jego uszy *otwarte* na ich krzyk o pomoc[*]; Hi 36,7; Ps 33,18; 1P 3,12
**lub: wołanie, błaganie, krzyk o pomoc*[7775] *- Wj 2,23, Lm 3,56*
16. Lecz oblicze[6440] JHWH jest przeciwko czyniącym zło[7451], aby pamięć[2143] o nich wymazać[*] z ziemi[776]. Ps 9,6-7; Prz 10,7
**dosł.: k.h. wyciąć, zniszczyć, pozwolić na zgubę*[3772]
17. Wołają[6817] *sprawiedliwi,* a JHWH wysłuchuje[8085] ich i uwalnia[5337] z wszelkiego[3605] utrapienia[6869]. Ps 51,19; 145,17
18. Bliski[7138] jest JHWH *tym, których* serce jest złamane[7665] i uwalnia[3467] skruszonego[1793] ducha[*]. **lub: skruszonych na duchu*[7307] Ps 51,17; 147,3
19. Liczne są cierpienia[*] sprawiedliwego[6662], ale JHWH uwalnia[5337] go od nich wszystkich.
**lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły*[7451]
20. Strzeże[*] wszystkich[3605] jego kości; ani jedna z nich się nie złamała[7665]. Wj 12,46; Ps 91,12; J 19,36
**lub: k.q. patrzeć na, strzec, mieć pieczę nad*[8104]
21. Zło[7451] zabije niegodziwego[7563] i ci, którzy nienawidzą[8130] sprawiedliwego[6662], będą uznani za winnych[*]; Ps 94,23; 104,11; Prz 24,16
**lub: k.q. być winnym, być oskarżonym, popełnić zło, wyrządzić krzywdę, czynić źle, naruszyć prawo*[816]
22. JHWH odkupi[*] dusze swoich sług[5650] i nie będą uznani za winnych ci, którzy Mu ufają.
**lub: k.q. dać okup, k.n. zostać wykupionym*[6299] Ps 71,23

35 *Psalm* Dawida. Zmagaj[*] się, JHWH, z moimi przeciwnikami[3401], walcz[**] z tymi, którzy walczą[3898] ze mną! Wj 14,25;
**lub: k.q. prowadzić sprawę sporną w sądzie, walczyć, zmagać się, wnieść skargę, zaatakować kogoś (wymówkami)*[7378]
***lub: prowadzić bitwę, toczyć wojnę, walczyć*[3898] Iz 49,25
2. Chwyć[*] tarczę i puklerz[**] i powstań mi na pomoc[5833]! **lub: k.h. złapać, uzmocnić, uczynić silnym*[2388]
***lub: duża tarcza zakrywająca całą postać*[6793]*, puklerz (?) - mała okrągła tarcza o spiczastym środku* Ps 5,12

3. Wyciągnij[*] włócznię[2595] i zagrodź[**] *drogę* moim prześladowcom. Powiedz mojej duszy: Ja jestem twoim zbawieniem[3444]! Ps 13,15; 40,17
**dosł.: k.h. trzymać pustym - (stąd: domyśl. wyciągnąć z pochwy), wylewać, opróżniać[7324] - Kpł 26,33, Ps 18,42, Ml 3,10*
***hebr. rdzeń s-g-r można odczytać - dzidę l. topór - EIB Ps 35,3[2289]*

4. Niech będą zawstydzeni[954] i upokorzeni[*] *ci, którzy* szukają mojej[**] duszy[5315]! Niech się obrócą i odejdą zmieszani[2659] *ci, którzy* planują[***] *wyrządzić* mi krzywdę[7451]! Ps 40,14; 70,2;
**lub: k.n. zostać upokorzonym, wstydzić się[3637]* Ps 129,5
***idiom: nastają na moje życie; ***lub: planują, liczą, sądzą[2803]*

5. Niech będą jak plewy na wietrze i niech anioł JHWH *ich* rozproszy[*]. Rdz 16,7; 22,11; Za 1,12;
**dosł.: k.q. pchnąć, pchnąć gwałtownie[1760]* Mt 28,2; Dz 12,7

6. Niech droga[1870] ich będzie ciemna i śliska i niech anioł JHWH ich ściga[*]. Ps 73,19; Jr 23,12
**lub: k.q. ścigać kogoś w sposób wrogi, prześladować, nękać[7291]*

7. Bez powodu bowiem skrycie[2934] przygotowali na mnie w dole[2934] sieć[7568], bez powodu wykopali *dół* na moją duszę[5315]. Ps 7,15; 9,15; 31,4

8. Niech bezwiednie[*] przyjdzie na *takiego* zniszczenie[**]; i niech złapie[3920] *go* jego własna sieć[7568], którą ukrył[2934]. Niech[***] w nią wpadnie[5307] ku zniszczeniu[7722]. Hi 8,18; Ps 7,5
**dosł.: nie pozna[3045] - AK; **lub: ruina, pustkowie[7722]; ***oby - AK*

9. A moja dusza[5315] rozraduje[1523] się w JHWH, będzie się weselić[7797] Jego zbawieniem[*].
**lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność[3444]* Ps 5,11; Iz 61,10

10. Wszystkie moje kości powiedzą: JHWH, któż jest jak Ty, który wyrywasz[*] ubogiego[**] z ręki silniejszego[2389] od niego, ubogiego i będącego w potrzebie[***] *z ręki* grabiącego[1497]?
**lub: wyzwolić, wyratować, wyswobodzić, wyrwać[5337]* Wj 15,11
***lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]*
****lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza[34]*

11. Powstają okrutni[2555] świadkowie[5707] i będą mnie pytać[*] o to, czego nie wiem[**].
**lub: k.q. wypytywać, domagać się (odpowiedzi), dowiadywać się dokładnie[7592]; **lub: nie znam[7592]* Ps 27,12; Prz 19,5.9

12. Odpłacili[7999] mi złem[7451] w zamian za dobro[2896], osieroceniem[*] mojej duszy[5315].
**lub: być bezdzietnym wskutek utraty dzieci, być pogrążonym w żałobie, być pozbawionym dzieci[7908]* Ps 28,20; Jr 18,20

13. Lecz ja, gdy oni chorowali[2470], ubierałem się w wór[*], dręczyłem[2631] postem moją duszę i moja modlitwa[8605] wracała na moją pierś[**].
**tj. wór wykonany z włosia koziego - 2Sm 2,10 wkładany jako przejawianie żałoby lub podkreślenie znaczenia wypowiedzi[8242] - Rdz 37,34; **idiom: wciąż się za nimi modliłem*

14. Postępowałem jak z przyjacielem[7453], jak z bratem[251], chodziłem jak w żałobie po matce, zasępiony[*] i zgięty[**] ***lub: pochylony, uniżony[7817]*
**dosł.: k.q. szczerniały, ciemny, k.h. powodować opłakiwanie[6937]*

15. Lecz gdy ja kulałem[*], oni się radowali[8055] i zbierali[622] się, zbierali[622] się przeciwko mnie, pobici[**] – o czym nie wiedziałem[3045] – szarpią[***] *mnie* i nie milczą[1826]. Ps 38,17; Jr 20,10
**lub: kuleć, upadać[6761]; **hap.leg.: uderzony, porażony[5222]*
****dosł.: drzeć na kawałki (szatę), rozrywać, odzierać[7167]*

16. Między obłudnikami[2611] *i* prześmiewcami[3934], *za* jedzenie[*] zgrzytali na mnie zębami[**]. **hebr.: ma'og - ciasto[4580], jedzenie[B5293] - 1Krl 17,12, szydercy uczt - AK; **idiom: zgrzytanie zębami to objaw złości i nienawiści*

17. PANIE[136], jak długo[4100] będziesz na to patrzeć[7200]? Odnów[*] z ruin[7722] moją duszę[5315], od młodych lwów[3715] *ocal* drogą[**] *duszę* moją.
**lub: k.h. ożywić, odświeżyć, odwrócić, przyprowadzić z powrotem[7725]; **lub: jedyną w swoim rodzaju[3173] - por. Ps 22,20-21*

18. Będę[*] Ci dziękował[3034] w wielkim zgromadzeniu[6951], wśród licznego[6099] ludu będę[*] Cię chwalił[1984]. **lub: obym - AK* Ps 22,22.25; Hbr 2,12

19. Niech się nie cieszą[8055] ze mnie moi zakłamani[*] wrogowie[341], nienawidzący[8130] mnie bez powodu. Niech nie mrugają[7169] okiem[**].
**lub: oszustwo, krzywda, podstęp, kłamstwo, fałsz[8267]*
***idiom: wyraz szyderstwa lub sposobu porozumiewania się - por. Prz 6,13; 10,10* Ps 13,14; 30,1; 38,19; J 15,25

20. Nie mówią[1696] bowiem o pokoju[7965], lecz przeciwko spokojnym[*] *tej* ziemi[**] obmyślają[2803] zdradliwe[4820] słowa[1697]. Ps 55,21; Jr 9,8;
**lub: (mieszkającym) w ciszy[7282] - poetyckie określenie zgromadzenia wiernych lub narodu wybranego - por. WBC Ps 35,20 - hapax legomenon; **lub: spokojnym w kraju[776]* Mi 6,12

21. Rozwierają[*] na mnie swoje usta[6310], mówiąc[559]: Ha, ha[**]! Widziały[7200] to nasze oczy[5869].
**dosł.: poszerzają[7337]; **wyrażenie radości - Iz 46,16, radości złośliwej[1889] - Ez 25,3; rżenie konia[B2140] - Hi 39,25*

22. Widziałeś to, JHWH, nie milcz[*]; PANIE[136], nie bądź ode mnie daleki[7368]. **obyś nie milczał - AK*

23. Ocknij[5782] się i obudź[6974] się na mój sąd[4941], mój Boże[430] i PANIE[136]! *Powstań* do sporu[*] o mnie. Ps 7,6; 44,23; 59,4
**lub: sprawa w sądzie, konflikt, spór, kłótnia, niesnaska[7379]*

24. Osądź[8199] mnie według swojej sprawiedliwości[6664], JHWH, mój Boże! Niech się nie radują[8055] ze mnie. Ps 26,1; 43,1

25. Niech nie mówią w swoim sercu[3820]: Ha[*]! Nasza dusza[5315] *górą*[**]! Niech nie mówią[559]: Pochłonęliśmy[1104] go! **por. w. 21*** Ps 124,3; Lm 2,16
***idiom: stała się nasza wola, spełniło się nasze pragnienie*

26. Niech się zawstydzą[954] i zmieszają[2659] *ci, którzy* razem[3162] cieszą[8056] się z mojego nieszczęścia[7451]; niech się okryją[3847] wstydem[1322] i hańbą[*] *ci, którzy* się nade mnie wynoszą[**].
**lub: wstyd, hańba, zakłopotanie, zniewaga[3639]*
***lub: k.h. uczynić się wielkim, potężnym, wywyższać się[1431]*

27. *Ale* niech wykrzykują z radości[7442] i niech ucieszą[8055] się *ci, którzy* pragną* mojej sprawiedliwości[6664]; niech mówią nieustannie[8548]: Niech będzie wywyższony[1431] JHWH, który pragnie* pokoju[7965] dla swojego sługi[5650].
**lub: pożądać, rozkoszować się, znajdować przyjemność[2655]*
28. A mój język przez cały dzień będzie rozgłaszał[1897] Twoją sprawiedliwość[6664] i Twoją chwałę[8416]. 2Sm 7,26; Ps 34,1; 40,16; 70,4; 138,2; 145,21

36 Dla przewodnika chóru. *Psalm* Dawida*, sługi[5650] JHWH. **dosł.: Dawidowy*
1. Oświadczenie*: Przestępstwo** bezbożnego[7563] *mówi w* głębi[7130] mojego serca***: Nie ma bojaźni[6343] Bożej przed jego oczyma. Rz 3,18
**lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002] - 2Sm 23,1 w SP ten rodzaj składni zdania występuje tylko jeden raz*
***lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613]*
****lub: przestępstwo bezbożnego (jest) we wnętrzu mojego serca*
2. Schlebia* sobie bowiem w swoich oczach, by szukać[4672] swej nieprawości[5771] i** nienawidzić[8130]. **lub: k.h. schlebiać, być gładkim[2505]; **dosł.: by*
3. Słowa jego ust to niegodziwość[205] i podstęp[4820], zaniechał* roztropności** i czynienia dobra[3190]. **lub: k.q. położyć kres, zrzec się, przestać, ustać[2308]*
***lub: k.h. mieć wgląd, patrzeć na, rozważać, zastanawiać się[7919]*
4. Na swoim posłaniu[4904] obmyśla[2803] nieprawość*, postawił[3320] się na niedobrej[2896] drodze i nie wzgardzi** złem[7451]. Ps 10,7; Prz 4,6; Iz 65,2
**lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]; **nie odrzuci, nie odmówi[3988]*
5. JHWH, Twoje miłosierdzie[2617] *sięga* niebios*, Twoja wierność[530] aż do obłoków[7834].
**dosł.: w niebiosach[8064]* Ps 57,10; 103,11; 108,4
6. Twoja sprawiedliwość[6666] jak potężne[410] góry, Twoje orzeczenia* jak wielka głębia[8415]; *Ty,* JHWH, wybawiasz** ludzi i zwierzęta[929]!
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941]* Ps 71,19; 104,14-15
***lub: k.h. wybawić, ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]*
7. Jak cenne[3368] jest Twoje miłosierdzie[2617], Boże! Dlatego synowie ludzcy* chronią[2620] się w cieniu Twoich skrzydeł**. Rt 2,12; Ps 17,8;
**dosł.: człowieka - hebr.: adam[120]; **tj. symbol ochrony lub schronienia - por. Sdz 9,15; Mt 23,37* Ps 51,7; 91,4
8. Nasycą się tłustością* Twojego domu, napoisz ich strumieniem[5158] Twoich rozkoszy**.
**tj. tłuszcz pomieszany z popiołem spalonych ofiar - metaf. obfitość, błogosławieństwo[1880] - por. Kpl 1,16; 1Krl 13,3; Iz 55,2*
***lub: zbytek, luksus, specjał, rozkosz, biżuteria[5730]*
9. Ponieważ[3588] u Ciebie jest źródło* życia**, w Twojej światłości[216] ujrzymy światłość[216].
**lub: krynica, zdrój, źródło[4726]* Ps 4,7; Prz 13,14; 14,27;
***lub: odrodzenie, pragnienie, utrzymanie, życie[2416]* J 4,14
10. Roztocz* swoje miłosierdzie[2617] nad tymi, którzy Ciebie znają[3045], a Twoją sprawiedliwość[6666] nad ludźmi prawego** serca. Wj 33,13;
**lub: k.q. ściągnąć, schwytać, zostawić za sobą (ziarno podczas zasiewu), k.pu. zostać wydłużonym[4900]* Jr 10,25;
***lub: szczerego, prostolinijnego[3477]* Ez 28,19; Mt 7,21; J 17,3
11. Niech nie zdepcze* mnie stopa[7272] pysznego**, niech mnie nie wygania*** ręka niegodziwego[7563]. **dosł.: k.q. wchodzić, wkraczać, iść, dostąpić[935]*
***lub: być wyniosłym, majestatycznym, dumnym[1346]* Ps 38,16;
****lub: k.h. powodować wędrowanie bez celu[5110]* Ps 119,122
12. Tam upadli[5307], czyniący[6466] nieprawość[205] zostali powaleni* i nie będą zdolni** powstać.
**lub: k.pu. być ciśniętym w dół[1760]; **k.q. mieć moc, być zdolnym[3201]*

37 Dawidowy[1732]. *Psalm.* Ps 73,3; Prz 23,17
Nie płoń* *gniewem* na złych[7489], nie zazdrość[7065] czyniącym[6213] nieprawość[5766].
**lub: k.hp. rozpalać się z udręki, k.n. pałać gniewem[2734]*
2. Jak trawa[2682] bowiem szybko[4120] zostaną podcięci[5243] i zwiędną[5034] jak młoda trawa*.
**lub: trawa, zioła, roślinność, młoda trawa[1877]* Ps 92,7; Jk 1,11
3. Ufaj* JHWH i czyń[6213] dobrze[2896]; będziesz mieszkał na ziemi[776] i na pewno będziesz nakarmiony**. Ps 4,5; 31,6; 115,11; 118,8; Jk 4,17; 1P 3,11
**lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]*
***lub: k.q. doglądać, pilnować, paść się, karmić się[7462]*
4. Rozkoszuj* się JHWH, a On spełni[5414] prośby** twojego serca[3820]. Ps 4,6; 21,12;
**lub: k.hp. być nawykłym do rzeczy wykwintnych, wielce się czymś rozkoszować, być rozpieszczanym[6026], doznawać przyjemności, być odświeżonym[B6969]* Ps 145,19;
***lub: prośba, usilna prośba, pragnienie[4862]* Iz 58,14
5. Skieruj* do JHWH swoje kroki** i zaufaj[982] Mu, a On będzie działał[6213]; Ps 55,22; Prz 16,3; 1P 5,7
**dosł.: pokulać się do, zwinąć się do, rzucić się do[1556]; **drogę[1870]*
6. I wyniesie[3318] twoją sprawiedliwość[6664] jak światłość[216], a twoją prawość* jak południe[6672].
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*
7. Umilknij* *przed* JHWH i oczekuj** Go; nie płoń[2734] *gniewem* na tego, komu powodzi[6743] się w drodze[1870], na człowieka[376], który spełnia[6213] swoje *złe* zamiary[4209]. Ps 21,11; 62,1;
**dosł.: bądź milczący - k.q. milczeć, oniemieć, być nieruchomym[1826]*
***lub: k.hp. czekać z utęsknieniem[2342]* Jr 12,1; Lm 3,26
8. Zaprzestań* gniewu[639] i porzuć zapalczywość**; nie płoń *gniewem* jedynie[389] *po to,* aby wyrządzać krzywdę[7489]. Ef 4,26.31; Jk 1,20
**lub: k.h. odstąpić, pozwolić opaść, rozluźnić, być cicho[7503]*
***lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*
9. Złoczyńcy[7489] bowiem będą odcięci[3772], a ci, którzy oczekują[6960] JHWH, odziedziczą* ziemię[776]. **lub: objąć w posiadanie, zająć[3423]* Ps 25,13; Mt 5,5

10. Jeszcze chwila*, a nie będzie niegodziwego7563; spojrzysz** na jego miejsce4725, a już go nie będzie. **lub: trochę, niewielka ilość, ledwie4592*
***dosł.: k.hpo. - okazać się uważnym, rozważyć starannie995* Hi 7,10

11. Lecz pokorni* odziedziczą3423 ziemię i będą się rozkoszować6026 obfitością7230 pokoju7965.
**lub: uciśniony, uniżony, biedny, słaby6035* Ps 37,9; Mt 5,5

12. Niegodziwy7563 knuje* przeciwko sprawiedliwemu i zgrzyta2786 na niego zębami**.
**lub: wpaść na pomysł, planować, uknuć w złym zamiarze2161*
***idiom: zgrzytanie zębami to objaw złości i nienawiści*

13. Lecz PAN136 będzie się śmiał7832 z niego, bo widzi, że nadchodzi935 jego dzień3117. Ps 2,4

14. Niegodziwi7563 dobyli miecza2719 i napięli swój łuk7198, aby powalić5307 ubogiego6041 i będącego w potrzebie*, aby zamordować** tych, którzy *idą* prawą3477 drogą1870; Ps 11,2; Lm 2,14
**lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza34*
***lub: zarżnąć, zgładzić, zabić bez litości, wymordować2873*

15. Lecz ich miecz2719 przeniknie* ich własne serce3820, a ich łuk zostanie złamany7665.
**dosł.: miecz przyjdzie 935 na ich własne serce* 1Sm 2,4; Ps 46,9

16. Lepsza2896 *jest* odrobina* u sprawiedliwego6662, niż wielkie bogactwo** wielu niegodziwych7563; **lub: niewielka ilość, trochę4592* Prz 15,16; 16,8;
***lub: obfitość, wielka liczba, bogactwo1995* Kaz 4,6; 1Tm 6,5

17. Ramiona niegodziwych7563 będą bowiem połamane*, a podtrzymującym** sprawiedliwego6662 *jest* JHWH. Ps 145,14; Prz 10,2
**idiom: niegodziwi zostaną pozbawieni swojej siły*
***lub: k.q. wspierać, podtrzymywać, utrzymywać, spocząć na5564*

18. JHWH zna dni nienagannych*, ich dziedzictwo** będzie trwać1961 na wieki5769. Ps 1,6;
**lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym8549*
***lub: własność, majątek, dziedzictwo, mienie5159* Kaz 8,12

19. W czasie nieszczęścia* nie doznają wstydu954, a w dniach głodu7459 będą nasyceni**.
**lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)7451*
***lub: k.q. być zaspokojonym, być najedzonym w nadmiarze7646*

20. Ponieważ niegodziwi7563 zginą, a wrogowie341 JHWH znikną3615 jak okazałe3368 barany*, znikną3615 jak dym**\6227. Kpł 9,24; Ps 68,2; Oz 13,3
**lub: pastwisko, łąka, baran, jagnię, baranek3733; **znikną jak wspaniałość (cenne, drogie) pastwiska - por. AK, EIB316*

21. Niegodziwy7563 pożyczył3867 i nie zwraca*, sprawiedliwy okazuje łaskę** i obdarowuje5414.
**lub: k.p. wymagradzać straty, płacić, nagradzać, skończyć7999*
***lub: okazywać łaskę, przychylność, miłosierdzie2603* Łk 6,30

22. Ponieważ błogosławieni1288 przez Niego odziedziczą* ziemię776, a przeklęci** przez Niego zostaną odcięci***. Pwt 28,12.44; Prz 3,33
**lub: k.q. objąć w posiadanie, zająć, odziedziczyć3423*
***k.pu. być traktowanym jako przeklęty, być bez wartości7043*
****lub: k.n. zostać odciętym, zostać zużytym, ponieść fiasko3772*

23. JHWH umacnia kroki* człowieka**, a w drodze1870 jego będzie miał upodobanie2654.
**dosł.: od* JHWH *kroki męża są umacniane3559 lub przez* JHWH *kierowane3559 są kroki ...; **lub: mocarz, wojownik, bohater1397* 1Sm 2,9; Ps 66,9; Prz 16,9; 24,16; Jr 10,23

24. Gdy upadnie5307, nie będzie porzucony*, bo JHWH podtrzymuje5564 *go* swoją ręką**.
**lub: ciskać, rzucać, wyrzucać, uprowadzić2904* Ps 145,14
***lub: podtrzymuje, wspiera, utrzymuje5564 jego rękę*

25. Byłem młodzieńcem5288, a teraz się zestarzałem2204, lecz nie widziałem sprawiedliwego6662, aby był opuszczony5800, ani jego potomstwa2233 proszącego* o chleb3899. Iz 41,17
**lub: k.p. szukać, dążyć, błagać, prosić, pragnąć, żądać1245*

26. Każdego dnia okazuje łaskę* i pożycza, a jego potomstwo2233 jest błogosławione**.
**lub: k.q. okazywać łaskę, przychylność, miłosierdzie2603*
***lub: jest w błogosławieństwie1293 - por. BB, ETCBC* Pwt 15,18

27. Odwróć* się od złego7451 i czyń dobrze2896, i mieszkaj** na wieki5769. Hi 28,28; Ps 34,14; 37,3;
**lub: odejść, zejść z drogi, stronić5493* Iz 1,16; 2Tm 2,19
***lub: osiedlić, przebywać, pozostawać, zamieszkiwać7931*

28. JHWH bowiem miłuje157 prawość* i nie opuszcza swoich świętych**, strzeże8104 ich na wieki5769; a potomstwo2233 niegodziwych7563 zostanie odcięte3772. Pwt 31,6; Ps 21,10; Hbr 13,5
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie4941*
***lub: wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty2623*

29. Sprawiedliwi6662 odziedziczą* ziemię776 i będą w niej mieszkać7931 na zawsze**.
**lub: k.q. objąć w posiadanie, odziedziczyć3423*
***lub: wieczność, stałość, dawna przeszłość, kontynuacja5703*

30. Usta6310 sprawiedliwego6662 rozważają* mądrość**, a jego język3956 mówi1696 o sądzie4941.
por. Ps 1,2* - hebr. hagah1897; **lub: zmyślność, roztropność, biegłość, mądrość2451* Ps 49,3; 119,13; Prz 10,13

31. Prawo8451 jego Boga jest w jego sercu, jego kroki się nie zachwieją4571. Ps 1,2; 19,7; 119,1

32. Niegodziwy7563 czyha6822 na sprawiedliwego i szuka* *sposobu,* aby go zabić**. Ps 10,8;
**lub: szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, wymagać1245* Ps 17,11
***lub: k.h. zabić, uśmiercić, k.q. zostać zgładzonym, zginąć4191*

33. Lecz JHWH nie zostawi5800 go w jego ręku* i nie *uzna* za winnego7561 w *czasie,* gdy będzie sądzić**. Ps 34,22; 109,31; 2P 2,9
**idiom: pozostawić kogoś w mocy decyzji drugiej osoby*
***lub: nie (dopuści by mu) wyrządzono zło w (chwili) sądu*

34. Oczekuj* JHWH i strzeż8104 Jego drogi1870, a On cię wywyższy**, abyś odziedziczył3423 ziemię776; zobaczysz7200 *jak* odetnie3772 niegodziwych7563. Ps 27,14; 52,5-6; 91,8;
**lub: k.p. czekać, wypatrywać z niecierpliwością, k.q. mieć nadzieję6960; **dosł.: podniesie wysoko7311* Prz 20,22; Iz 40,31

35. Widziałem[7200] niegodziwego[7563] napawającego przerażeniem[*] i rozpierającego[**] się jak zielone[***] *drzewo* w rodzimej glebie[****]. Hi 5,3;
[*]lub: rodzący bojaźń, przejmujący lękiem, wzbudzający trwogę, bezwzględny, potężny[6184] - Ps 37,35; Iz 13,11; Jr 15,21
[**]lub: k.hp. rozszerzyć, rozlać się, uczynić nagim[6168] Jr 12,2
[***]lub: bujny, kwitnący, zielony[7488]; [****]dosł.: wynurzający się z ziemi, stąd: rdzenny mieszkaniec, tubylec, miejscowy[249]
36. Lecz przeminął[5674] i oto *już* go nie ma; szukałem[1245] go i nie znalazłem[4672].
37. Spójrz[*] na nienagannego[8535] i przypatruj[7200] się prawemu[3477], bo przyszłość[**] *takiego* człowieka[376] *to* pokój[7965]. Hi 1,1; Ez 14,14; Łk 2,25
[*]lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]
[**]lub: koniec, czas późniejszy, ostatni, przyszłość, potomstwo[319]
38. *Lecz* buntujący[*] się razem[3162] zostali zniszczeni[8045], potomstwo[319] niegodziwych[7563] zostało odcięte[3772|KN]. Ps 1,4-6; 109,13; Prz 2,22
[*]lub: k.q. buntować się, wzniecać bunt, naruszać (Prawo)[6586]
39. Jednak[*] zbawienie[8668] sprawiedliwych[6662] jest od JHWH; On jest ich twierdzą[**] w czasie utrapienia[***]. *[*]dosł.: a zbawienie - AK* Ps 3,8; 9,9; 62,1;
[**]lub: miejscem schronienia, ucieczką, warownią[4581]
[***]lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869] Iz 12,2; Jon 2,9
40. JHWH ich wspomoże[5826] i wyzwoli[6403]; wyzwoli[6403] ich od niegodziwych[7563] i wybawi[3467], bo w Nim pokładają nadzieję[*]. Ps 5,11;
[*]lub: zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620] Ps 7,1; 22,4; 34,22; 54,4; Łk 18,7-8

38

Psalm Dawida[1732] dla przypomnienia[*].
[*]lub: dla pamięci, dla upamiętnienia[2142]
1. JHWH, nie karć[*] mnie w swoim gniewie[7110] i nie karz[3256] mnie w swojej zapalczywości[**].
[*]lub: nie sądź, nie beształ, nie uznawaj za winnego[3198] Ps 6,1
[**]lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]
2. Twoje strzały[2671] utkwiły[5181] bowiem[3588] we mnie i ciężko spadła[*] na mnie Twoja ręka[**].
[*]dosł.: zeszła[5181]; [**]lub: (ciśnie) mnie w dół Twoja ręka
3. Na skutek[*] *Twojego* gniewu[2195], nie ma nic zdrowego[**] w moim ciele[1320], nie ma odpoczynku[***] dla moich kości[6106] z powodu[*] *mojego* grzechu[2403]. Hi 33,19; Ps 31,10; 102,10
[*]dosł.: od oblicza[6440]; [***]lub: pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]
[**]lub: nic całego, kompletnego, normalnego stanu (ciała)[4974]
4. Bo moje winy[*] sięgają[**] ponad moją głowę[***], są jak wielkie brzemię[****] *zbyt* ciężkie[3513] dla mnie. *[**]dosł.: k.q. przechodzić nad, przez[5674]*
[*]lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; [***]idiom: moje grzechy przerastają mnie
[****]hebr.: masa - ciężar, brzemię, ładunek, wypowiedź[4853] - słowo często rozpoczynające wypowiedź proroka - Iz 13,1; 14,28
5. Cuchną[*] i ropieją[**] moje rany[2250] z powodu mojej głupoty[200]. *[*]lub: k.h. wydzielać odrażający odór[887]*
[**]lub: k.n. gnić, rozkładać się, ropieć, rozpadać się, marnieć[4743]
6. Jestem zgarbiony[*] i bardzo[**] się pochyliłem[7817], przez cały dzień chodzę smutny[***].
[*]lub: k.n. być zgiętym, pochylonym, wykręconym[5753]
[**]lub: wielce, niezmiernie, bardzo[3966]; [***]dosł.: k.q. sczerniały, ciemny, k.h. powodować opłakiwanie[6937], stąd: smutny
7. Moje lędźwie[*] bowiem napełniły[4390] się żarem[**] i nie ma nic zdrowego[***] w moim ciele[1320]. *[*]lub: bok, lędźwie, biodro(?)[3689|B4256]* Lm 1,13
[**]lub: k.n. być płonącym, spalonym[7033]; [***]por. w. 3[**]
8. Jestem odrętwiały[6313] i[*] bardzo przygnębiony[**], zawodzę[***] z powodu jęku[5100] mojego serca. *[**]lub: k.n. być zdruzgotany, skruszony, zgnębiony[1794]*
[*]lub: tak bardzo - AK; [***]dosł.: ryczę, wyję[7580] Hi 3,24; Lm 2,11
9. PANIE[*], przed Tobą są wszystkie[3605] moje pragnienia[**] i moje wzdychanie[***] nie jest przed Tobą ukryte[5641]. *[*]lub: Panie[136] mój - AK*
[**]lub: tęsknota serca, pożądanie, pragnienie, życzenie[8378]
[***]lub: jęczenie w wyrazie żalu lub fizycznego bólu[585]
10. Moje serce[3820] się miota[*], opuściła[5800] mnie siła[3581] i światła[216] moich oczu[5869] również nie ma[**] ze mną. Ps 6,7; Ps 69,3; 88,9;
[*]lub: k.p. dygotać, trzepotać[5503]; [**]idiom: ciemnieje mi w oczach ze zmęczenia - 1Sm 14,27-29, uchodzi ze mnie życie - Ps 13,3, coraz gorzej widzę - Prz 29,23 - EIB Ps 38,11[327] Lm 2,11; 5,16
11. Kochający[157] mnie i przyjaciele[7453] trzymają[5975] się z daleka[5048] od moich ran[*], a moi bliscy[7138] stoją[5975] w oddali. Hi 19,13; Mt 26,56; Łk 23,49
[*]lub: znak na ciele jako oznaka trądu - Kpł 13,2.4, udar, cios, plaga, choroba, plamka na ciele będąca efektem zarazy[5061]
12. Ci, którzy szukają[1245] mojej duszy[5315], zastawiają sidła[5367], *a ci, którzy* zabiegają[1875] o moją krzywdę[*], mówią[1696] o zniszczeniu[**] i przez cały dzień obmyślają[1897] podstęp[4820].
[*]lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]
[**]lub: całkowity upadek, zniszczenie, klęska[1942] Ps 35,4
13. Lecz ja nie słyszę jak głuchy[2795], jestem jak niemy[483], który nie otwiera swoich ust.
14. I stałem się jak człowiek, który nie słyszy i nie ma w *swoich* ustach napomnienia[*].
[*]lub: nagana, upomnienie, wyrzut, kara, kłótnia, spór[8433]
15. Ciebie bowiem, JHWH, oczekiwałem[*]; Ty *mi* odpowiesz, PANIE[136], mój Boże. Ps 39,7;
[*]lub: czekać, mieć nadzieję, spodziewać się[3176] Ps 138,3
16. Bo powiedziałem: Niech się nie cieszą[8055] z mojego powodu; gdy moja noga się pośliznie[*], niech nie wynoszą[**] się nade mnie.
[*]lub: k.q. chwiać się, zsuwać się, trząść się[4131] Ps 34,3
[**]lub: k.h. uczynić wielkim, potężnym, wywyższyć się[1431]
17. Ja bowiem jestem przygotowany[3559] na potknięcie[*] i mój ból[4341] zawsze[8548] jest przede mną. *[*]lub: kuleć, upadać[6761], potykać się[B7835]*
18. Wyznaję[*] więc[3588] moją nieprawość[5771] i niepokoję[1672] się swoim grzechem. Ps 51,3;
[*]lub: oznajmiać, rzucać w oczy, mówić[5046] 2Kor 7,7; 1J 1,9

19. Lecz moi wrogowie[341], *którzy* żyją[2416], stali się silni[6105]; liczni[7231] stali się *ci, którzy* podstępnie* mnie nienawidzą[8130].
**lub: oszustwo, krzywda, podstęp, kłamstwo, fałsz* [8267]
20. Odpłacają[7999] mi złem[7451] za dobro[2896] i przeciwstawiają* się mi, bo kroczę** za dobrem[2896]. Rdz 44,4; 1Sm 25,21; Ps 35,12; 109,5;
**hebr.: satan - być przeciwnikiem, opierać się, przeciwstawiać* [7853]
***lub: ścigać, gonić, chodzić za kimś, pilnie śledzić* [7291] Prz 17,13
21. Nie* opuszczaj mnie, JHWH, mój Boże, nie oddalaj** się ode mnie.
**lub: obyś mnie nie... - AK; **nie bądź ode mnie daleki* [7368]
22. Pośpiesz[2363] mi z pomocą, PANIE[136], moje zbawienie*. **lub: mój ratunek, moje wybawienie* [8668]

39 Dla przewodnika* chóru. Dla Jedutuna**. Psalm[4210] Dawida. **por. Ps 4,1**
***hebr.: jedutun* [3038] *- „sławiący, wdzięczny" - imię własne - 1Krn 25,1 lub imieniem tym nazwano grupę śpiewaków*
1. Powiedziałem[559]: Będę strzegł[8104|COH] moich dróg[1870], abym nie zgrzeszył[2398] językiem[3956]; nałożę* na usta[6310] wędzidło[4269], dopóki niegodziwy[7563] będzie naprzeciwko[5048] mnie.
**dosł.: będę strzegł moich ust wędzidłem* Ps 34,13; Jk 3,5-12
2. Zaniemówiłem w milczeniu, przestałem mówić* o dobru, a mój ból** był rujnujący***.
**dosł.: zamilkłem* [2814]*, **tj. ból fizyczny lub umysłowy, smutek* [3511]
****lub: k.n. być zaklóconym, nieszczęście* [5916]*, być zrujnowanym* [B6857]
3. Zapłonęło[2552] we mnie serce[3820]; gdy rozmyślałem[1901], zapłonął[1197] ogień*, a wtedy przemówiłem swoim językiem *tak:* Jr 20,9; Łk 24,32
**idiom: wzburzyły się we mnie moje emocje - Pwt 19,6*
4. JHWH, oznajmij* mi mój kres[7093] i miarę[4060] moich dni, abym** poznał[3045], jak *bardzo* jestem przemijający***. Hi 14,5; Ps 90,12; 119,84
**lub: k.h. oznajmić, ujawnić, k.q. wiedzieć, znać, poznawać* [3045]
***obym - AK; ***lub: ulotny, przejściowy* [2310]*, krótkotrwały* [B2635]
5. Oto darowałeś* mi moje dni[3117] na szerokość dłoni[*|2947], a okres mojego życia** jest niczym przed[5048] Tobą; O tak[389], każdy człowiek[120], nawet wysoko postawiony[5324], jest *tylko* parą***. Sela[5542]. Ps 62,9; 89,47; 144,4
**lub: k.q. dać, zezwolić, ofiarować, położyć, przeznaczyć* [5414]
***tj. szer. czterech palców - idiom: uczyniłeś go bardzo krótkim*
****lub: wiek, długość życia, świat* [2465]*; ****na próżno, marność* [1892]
6. O tak*, człowiek[376] porusza[1980] się jak cień; doprawdy[389] na próżno[1892] się martwi**; gromadzi[6651], a nie wie, kto to zabierze. Ps 49,10;
**part. potwierdzająca - o tak, z pewnością, doprawdy, zaiste lub ograniczająca - tylko, jednakże, lecz* [389, B438] 1Kor 7,31; Jk 4,14
***lub: być niespokojnym, być zmartwionym, palać gniewem* [1993]
7. A teraz czego mam oczekiwać[6960], PANIE[136]? W Tobie *jest* moja nadzieja[8431]. Ps 38,15
8. Uwolnij* mnie od wszystkich moich występków**, nie wystawiaj[7760] mnie na pośmiewisko[2781] głupca[5036]. Ps 44,13; 79,4; 119,22
**lub: k.h. odebrać, wyrwać, wyratować, odzyskać, wyzwolić* [5337]
***lub: przewinienie, bunt* [6588]*, wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja* [B7613]
9. Jestem niemy* i nie otwieram moich ust**, bo Ty to uczyniłeś[6213]. **lub: k.n. być związany, niemy* [481]
***idiom: ponieważ moja kara pochodzi od Ciebie (?)*
10. Oddal[5493] ode mnie Twój cios[5061], bo ginę[3615] od wrogości* Twojej ręki**. Hi 9,34; 13,21
**lub: spór, niesnaski, wrogość, konflikt* [8409]*; **lub: gdy Twoja ręka porusza się przeciwko mnie, ginę, lub: pod naporem Twojej ręki*
11. Gdy karą[8433] dyscyplinujesz* człowieka[376] za nieprawość[5771], to jak mól niszczysz[4529] to, czego pragnie**; O tak[389], parą[1892] jest każdy człowiek[120]. Sela[5542]. Iz 50,9; Ps 39,5
**lub: k.p. utrzymywać w karności, karcić, karać, chłostać* [3256]
***lub: k.q. pragnąć* [2530]*, skarb* [B2892]*, lub: jego piękno - KJV, EIB*[K]
12. Wysłuchaj mojej modlitwy, JHWH, i nakłoń ucha na moje wołanie*; nie bądź głuchy na moje łzy, bo jestem przybyszem** dla Ciebie i przychodniem***, jak wszyscy moi ojcowie[1]. **lub: błaganie, krzyk o pomoc* [7775] *- Wj 2,23, Lm 3,5*
***hebr.: ger - przybysz, tymczasowy mieszkaniec bez praw dziedzicznych* [1616]*, chroniony obywatel, obcy, przelelita* [B1816]
****hebr.: toszaw - przybysz, cudzoziemiec, obcy* [8453]
Kpl 25,23; 1Krn 29,15; Ps 119,19; 2Kor 5,6; Hbr 11,13; 1P 1,17; 2,11
13. Odwróć[8159] wzrok ode mnie, abym się rozpromienił*, zanim odejdę[1980] i już mnie nie będzie[369]. Hi 10,20-21
**lub: tylko w k.h. rozpromienić się, uśmiechać, wyglądać ładnie, spowodować wybuch (radości), odzyskać siłę* [1082]

40 Dla przewodnika chóru. Dawidowy. *Psalm.* Cierpliwie oczekiwałem* na JHWH *i* skłonił się ku mnie, i wysłuchał mojego wołania**. **hebraizm - wyczekując wyczekiwałem* [6960] *- por. Dz 7,4; **lub: wołanie (krzyk) o pomoc* [7775] Ps 27,14; 34,15
2. I sprawił, że wyszedłem* z dołu[953] zagłady** i z błota[3121] bagiennego***; sprawił, że postawiłem[6965] moje stopy na skale[5553] *i* wzmocnił[3559] moje kroki[838]. Ps 27,5;
**lub: k.h. spowodować wejście na górę, przyprowadzić w górę* [5927]
***dosł.: wrzask, łoskot, ryk* [7588] *(związany z bitwą)* Ps 69,14
****lub: muł, torfowisko, błoto* [2916] *- lepkie, śliskie, grząskie - Ps 69,2*
3. I włożył* w moje usta nową[2319] pieśń[7892], pieśń chwały** dla naszego Boga. Wielu[7227] to zobaczy[7200] i ulęknie[3372] się, i zaufa*** JHWH.
**dosł.: dał, spowodował* [5414] Ps 33,3; Obj 5,9; 14,3
***lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny* [8416]
****lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym* [982]
4. Błogosławiony[835] człowiek*, który pokłada w JHWH swoją nadzieję**, a nie zwraca***

swoich oczu w kierunku dumnych[7295] ani na tych, którzy oplatają[****] się kłamstwem.
**lub: mocarz, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11; Jr 17,5.7*
***lub: zaufanie, ufność, miejsce ucieczki[4009]* Hi 23,11; Ps 2,12;
****lub: k.q. zwracać się ku, rozejrzeć się, odwracać się[6437]*
*****lub: gwałtownie skręcać, oddawać się[7750]* Ps 34,8; 84,12

5. Wiele cudownych[6381] *dzieł* uczyniłeś[6213], Ty JHWH, mój Boże, a Twoich zamysłów[*] wobec nas nikt nie może wymienić w kolejności[**] przed[413] *Tobą;* gdybym chciał je opowiedzieć[5046] i ogłosić[1696], są zbyt liczne[6105], nie można *ich* policzyć[5608]. Hi 5,9; Ps 71,15;
**lub: myśl, plan, zamysł, wynalazek, wymysł[4284]* Ps 139,17-18
***lub: k.q. porządkować, ustawić w szeregu, wskazywać po kolei, porównywać[6186]; lub: nie ma porównania ... - AK*

6. W ofierze *krwawej*[2077] i w darze *z pokarmu*[4503] nie miałeś upodobania[2654], lecz przekłułeś[*] mi uszy[**]; nie pytałeś[7592] się o całopalenia[5930] i ofiary za grzech[2401]. 1Sm 15,22; Oz 6,6;
**hebr.: karaʰ - kopać, drążyć, zrobić dziurę, wyciosać[3738]*
***myśl nawiązuje do oddania się w niewolę (w całkowite posłuszeństwo) - por. Wj 21,6 przez akt przekłucia ucha (?)* Hbr 10,5

7. Wtedy powiedziałem[559]: Oto przybyłem[935], w zwoju[4039] dokumentu[*] napisano[3789] o mnie.
**lub: zwój, dokument prawny[5612], inskrypcja (rozpoczynająca tekst?), coś spisanego[B6519]* Łk 24,44; J 5,39; Dz 10,43; Hbr 10,7

8. Z upodobaniem[*] czynię[6213] *to, w czym* Ty znajdujesz przyjemność[**], mój Boże, a Twoje Prawo[8451] *jest* w głębi[8432] mojego wnętrza[4578].
**lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska[7522]*
***lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w[2654], pragnąć, zachwycać się czymś, być ochoczym[B3033]*
***hebr.: hapes - LXX thelema - wola, pragnienie - por. Mt 12,50**

9. Ogłosiłem[*] jako dobrą nowinę Twoją sprawiedliwość[6664] w wielkim zgromadzeniu[6951]. Oto[2009], nie będę zamykał[**] moich ust; JHWH, Ty o tym wiesz[3045]. Ps 22,22.25; 35,18
**lub: k.p. ucieszyć się dobrą nowiną, ogłaszać radosną wieść[1319]*
***lub: k.q. trzymać w ryzach, powściągać, zamykać[3607]*

10. Twojej sprawiedliwości[6666] nie skrywałem[3680] w głębi[8432] serca[3820], opowiadałem[559] o Twojej wierności[*] i Twoim zbawieniu[8668]; nie ukryłem[3582] Twojego miłosierdzia[2617] i Twojej prawdy[**] w wielkim zgromadzeniu[***].
**lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*
lub: wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]; ***Ps 22,25

11. Dlatego Ty, JHWH, nie odmawiaj[3607] mi swojej litości[*]; Twoje miłosierdzie[2617] i prawda[571] niech mnie zawsze strzegą[**]. Ps 36,5;
**lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356]*
***lub: k.q. pilnować, czuwać nad, zachować, strzec[5341] - tu l.mn.*

12. Ponieważ otoczyły[661] mnie nieszczęścia[*], których nie można policzyć[**]; dosięgły[5381] mnie moje nieprawości[5771], tak że nie mogę *ich* dostrzec[***]; stały się liczniejsze[6105] niż włosy na mojej głowie[7218], a moje serce[3820] mnie zawodzi[****]. ****lub: rozróżnić[7200]* Ps 38,4; 65,3
**lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*
***dosł.: dla których nie ma liczby[4557]; ****lub: k.q. pozostawić, zaniedbać, odejść[5800], zmienić nastawienie, dać się ponieść[B6760]*

13. Bądź łaskawy[*], JHWH, *zechciej* mnie ocalić[5337]; JHWH, pośpiesz[2363] mi na pomoc[5833].
**lub: k.q. mieć upodobanie, być łaskawym, życzliwym[7521]*

14. Niech się zawstydzą[*] i zmieszają[**] wszyscy, którzy razem[3162] szukają[1245] mojej duszy by ją zniszczyć[***]; niech odstąpią[5472] do tyłu[268] i zostaną upokorzeni[****] ci, którzy znajdują przyjemność[2655] w moim nieszczęściu[7451].
**lub: k.q. być rozczarowanym, wstydzić się, być zażenowanym[954]*
***lub: k.q. wstydzić się (rumienić), być zmieszanym[2659]*
****lub: k.q. zmieść, porwać, zostać porwanym[5595]*
*****lub: k.n. zostać upokorzonym, zhańbionym, wstydzić się[3637]*

15. Niech będą ogarnięci grozą[*] z powodu swojej hańby[1322] *ci, którzy* mówią: Ha[**], ha!
**lub: być spustoszonym, być porażonym strachem, być ogarniętym zgrozą, być zeszpeconym[8074]; **wyrażenie radości - Iz 46,16, radości złośliwej[1889] - Ez 25,3, rżenie konia - Hi 39,25[B2140]*

16. Niech się radują[7797] i niech będą zadowoleni[*] w Tobie, ci wszyscy, którzy Ciebie szukają[1245]; niech *ci, którzy* miłują[157] Twoje zbawienie[8668], zawsze[8548] mówią: Niech JHWH będzie wywyższony[**], Ps 35,27; 70,4
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]; **k.q. stać się wielkim, wywyższonym[1431]*

17. Ja wprawdzie *jestem* ubogi[6041] i nędzny[*], lecz PAN[136] myśli[2803] o mnie. Ty *jesteś* moją pomocą[5833] *i tym, który mnie* wyzwala[**], mój Boże, nie zwlekaj[***]. Ps 35,10, 37,14; 86,1; 109,22
**lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza[34]*
***lub: k.p. doprowadzić w bezpieczne miejsce, wyzwolić, zostać wyzwolonym, wyślizgnąć się[6403]; ***k.p. spóźniać, czekać[309]*

41 Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm Dawida. Błogosławiony[835] ten, *który* poświęca uwagę[*] ubogiemu[**], JHWH go wybawi[4422] w dniu niedoli[7451]. Ps 82,3-4; Prz 14,21; 19,17
**lub: k.h. patrzeć na, mieć wgląd, poświęcać uwagę, nauczać[7919]*
**lub: błogosławiony, który postępuje mądrze z ... - hebr.: maskil[4905] por. Ps 32,1*; **lub: marny, biedny, słaby, chudy[1800]*

2. JHWH będzie go strzegł[*], zachowa przy życiu[2421] i uczyni szczęśliwym[833] w tej ziemi[776] i nie wyda[5414] go na wolę[**] jego wrogów[341].
**lub: k.q. mieć pieczę nad, czuwać, ochraniać, ratować życie[8104]*
***idiom - nie wyda go duszy[5315] - na wolę, zamysły, decyzje*

3. JHWH wzmocni[*] go na łożu choroby[1741], w cierpieniu[2483] poprawi całe jego posłanie[**].
**lub: k.q. wspierać, podtrzymywać, wzmocnić, pocieszyć[5582]*
***idiom: przywróci mu pełne zdrowie? - por. EIB Ps 41,1[355]*

4. Ja powiedziałem: JHWH, zmiłuj[*] się nade

mną, uzdrów** moją duszę[5315], bo zgrzeszyłem[2398] przeciwko Tobie. Sdz 10,10; 1Krl 8,33;
**lub: k.q. okazywać łaskę, przychylność, miłosierdzie[2603]*
***lub: przywróć mi zdrowie[7495] - w aspekcie fizycznym i duchowym - por. Rdz 20,17; Iz 53,5; Oz 5,13; Za 11,16* Jr 14,7; Dn 9,8

5. Moi wrogowie[341] powiedzą o mnie źle[7451]: Kiedy *on* umrze[4191] i zginie[6] jego imię[8034]?

6. A jeśliby ktoś przyszedł mnie zobaczyć*, powie puste** *słowa;* jego serce[3820] gromadzi[6908] sobie nieprawość[205], a gdy wyjdzie[3318] na zewnątrz[2351], będzie *o niej*** mówił[1696].
**lub: zwrócić uwagę na, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd[7200]*
***lub: pustka, daremność, próżność, fałsz, bezwartościowość[7723]*
****domyśl.: będzie mówił o nieprawości[205]* Ps 7,10-11

7. Wszyscy, którzy mnie nienawidzą[8130], szepczą* razem[3162] przeciwko mnie, przeciwko mnie obmyślają** zło[7451]; Ps 56,5
**lub: k.hp. szeptać między sobą, k.p. rzucać uroki[3907]*
***lub: k.q. planować, wymyślać, oceniać, zamierzać, uznać[2803]*

8. Mówiąc: Spadła na niego okropna* rzecz*, położył się i nie zrobi *nic* więcej[3254] by się podnieść[6965]. **idiom: słowo[1697] Beliala[1100] spadło na niego*
**lub: zaraza złośliwa nim zawładnęła - BT II, WBC Ps 41,8*

9. Nawet mój przyjaciel*, któremu ufałem[982], który jadł[398] mój chleb[3899], podniósł przeciwko mnie piętę**. Ps 55,12; Mt 26,14.21.47-50; J 13,21
**dosł.: człowiek[376] mojego pokoju (dobrobytu, powodzenia)[7965]*
***idiom: przyczynił się zdradliwie do mojego upadku - Jr 38,22; Ab 1,7; lub: stał się dla mnie przeszkodą - EIB[K] - Ps 41,10*

10. Ale Ty, JHWH, zmiłuj* się nade mną i podnieś[6965] mnie, abym** im odpłacił***.
**por. w. 13*; **lub: obym im odpłacił - AK; ***k.p. wynagradzać straty, płacić, nagradzać, odnawiać, skończyć[7999]*

11. Po tym ja poznałem[3045], że masz we mnie upodobanie*, bo[3588] mój wróg[341] nie będzie *już* krzyczał z radości** przeciwko[5921] mnie.
**lub: rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w[2654],* Ps 21,6; *pragnąć, zachwycać się czymś, być ochoczym[B3033]* Ps 37,17
***lub: k.h. wydawać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, wydać sygnał do wojny (zadąć w róg)[7321]*

12. Lecz Ty wsparłeś* mnie przez wzgląd na moją uczciwość** i na wieki*** postawiłeś mnie przed swoim obliczem. ****lub: na zawsze[5769]*
**lub: k.q. trzymać, chwytać, podpierać, podtrzymywać[8551]*
***lub: całość, niepodzielność, niewinność, prostota, uczciwość[8537]*

13. Błogosławiony[1288] JHWH, Bóg Izraela[3478], od wieków[5769] aż na wieki[5769]. Amen i amen*.
**lub: naprawdę, istotnie, godne wiary, niech tak będzie[543]*
1Krn 29,10; Ps 18,46; 28,16; 72,18

42 Dla przewodnika[5329] chóru. *Pieśń* pouczająca* synów Koracha. **por. Ps 32,1**

1. Jak jeleń* pragnie[6165] wód strumieni[650], tak moja dusza[5315] pragnie[6165] Ciebie, Boże.
**lub: łania, jeleń, samiec jelenia,[354] daniel - cervus capreolus[B401]*

2. Moja dusza[5315] jest spragniona[6770] Boga, Boga żywego[2416]. Kiedy przyjdę[935] i będę się mógł wpatrywać* w oblicze Boga**? Ps 63,1
**lub: k.n. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd[7200]*
***tu: pyt. retor. wyrażające silne pragnienie bycia przed Bogiem*

3. Łza[1832] stała się dla mnie chlebem[3899] za dnia[3119] i nocą[3915], *bo* mówią[559] do mnie cały dzień[3117]: Gdzie jest twój Bóg? Ps 80,5; 102,9

4. To wspominam* i wylewam na siebie** moją duszę[5315], jak podróżując[5674] w tłumie[5519], szedłem[1718] z nimi do domu[1004] Bożego wśród okrzyków*** radości i dziękczynienia****, pośród świętującego***** mnóstwa[1995].
**lub: to pamiętam[2142]; **idiom - kiedy płaczę - por. Hi 30,16*
****lub: głos, dźwięk, hałas[6963]; ****wyznanie, chwała, dziękczynienie[8426]; *****obchodzić święto, pielgrzymować, tańczyć[2287]*
Rdz 28,17; 1Krn 6,48; Kaz 5,1; Mt 12,4; 1Tm 3,15; 1P 4,17

5. Dlaczego[4100] się smucisz*, moja duszo[5315], i *dlaczego* jesteś we mnie zatrwożona**? Zaufaj[3176] Bogu, bo jeszcze będę Go wysławiał[3034] *za* zwycięstwo*** Jego oblicza[6440].
**lub: k.hp. być zrozpaczonym, k.q. być zgiętym w pokłonie, paść na twarz, ukorzyć się, pochylać, kulić się[7817]; **być niespokojnym, poruszonym, opłakiwać, pałać gniewem, hałasować[1993]*
****lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

6. Mój Boże, smuci[7817] się we mnie moja dusza[5315], dlatego wspominam* Cię z ziemi[776] Jordanu i *szczytu* Hermonu**, z góry Misar***.
**lub: pamiętam[2142] o Tobie; **Góra Hermon[2768] na ptn. Izraela, zimą i wiosną szczyt góry jest ośnieżony; ***góra najprawdopodobniej w ptn. części Zajordania w pobliżu Hermonu[4706]*

7. Głębia* woła do głębi[8415], szumem[6963] Twoich wodospadów**; wszystkie Twoje fale[4867] i nawałnice[1530] przeszły[5674] nade mną.
**hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*
***lub: ujście (wód), tunel[6794], podziemny kanał prowadzący od źródła Gichon?, wodospad, szybko płynący strumień[B7881]*

8. Lecz za dnia JHWH wyznacza* swoje miłosierdzie[2617], a w nocy będzie we mnie** Jego pieśń***, modlitwa[8605] moja do Boga mojego życia[2416]. Hi 32,10; Ps 44,4; 77,6; 133,3
**lub: k.p. powierzyć nadzór, wyznaczyć, zlecić, rozkazać[6680]*
***lub: u mnie; ***będzie Mu śpiewać u mnie, modlitwa ... - AK*

9. Powiem[559] do Boga: Moja skało*, dlaczego o mnie zapomniałeś[7911]? Dlaczego[4100] chodzę zasępiony[6937] *z powodu* ucisku** wroga[341]?
**tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]* Pwt 32,4;
***lub: ucisk, strapienie, nacisk[3906]* 1Sm 2,2; Ps 18,3; 22,2; 38,3

10. *Jak* przy łamaniu* moich kości[6106], *tak* mi urągają** moi wrogowie***, gdy mówią do mnie cały dzień[3117]: Gdzie jest twój Bóg?
**dosł.: roztrzaskanie[7524]; miażdżyć, zgryzać[B8747]* Jl 2,17
***lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się, urągać[2778]*
****lub: ci, którzy mnie uciskają, dręczą, powodują niedolę[6887]*

11. Dlaczego się smucisz[7817], moja duszo[5315],

i *dlaczego* jesteś we mnie zatrwożona[1993]?
Zaufaj[3176] Bogu, bo jeszcze będę Go wysławiał[3034],
On jest ocaleniem* mojego oblicza[6440]
i *On* moim Bogiem. Ps 42,6; 43,5
**lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

43 Osądź[8199] mnie, Boże, i rozstrzygnij[7378]
mój spór* z *tym* nieświętym[2623] narodem[1471]!
Och! Wybaw[6403] mnie od człowieka[376]
fałszywego[4820] i niesprawiedliwego[5766]!
**lub: k.q. prowadzić sprawę sporną w sądzie, walczyć, zmagać się, wnieść skargę, zaatakować kogoś (wymówkami)[7378]*
2. Bo Ty jesteś Bogiem mojej twierdzy*.
Dlaczego mnie odrzuciłeś**?
Dlaczego chodzę zasępiony*** z powodu ucisku[3906] wroga[341]?
**lub: miejsce schronienia, ucieczka, warownia[4581]*
***lub: k.q. odtrącić, odrzucić, w k.h. odrzucić kogoś siłą[2186]*
****dosł.: k.q. sczerniały, ciemny, k.h. powodować opłakiwanie[6937] stąd: zasępiony, smutny, płaczący* Ps 42,9; 88,14
3. Ześlij[7971] Twoje światło[216] i Twoją prawdę[571],
niech mnie przyprowadzą[5148] i wprowadzą[935]
na Twoją świętą górę* i do Twojego miejsca zamieszkania**. Iz 66,20; Dn 9,16;
tj. na górę Syjon - por. Ps 2,6; 15,1; **lub: namiot, miejsce zamieszkania, przybytek, tu: w l.poj.[4908] - por. Ps 27,5 Jl 2,1; Za 8,3
4. Wtedy* przyjdę** do ołtarza[4196] Bożego, do Boga mojego wesela*** i radości[1524];
będę Cię wysławiał[3034] na cytrze****, Boże, mój Boże.
**lub: obym przystąpił - AK* Ps 33,2; 57,8;
***lub: k.q. wejść, wkraczać, iść, przychodzić[935]; ***zadowolenie, radość, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]*
*****tj. instrument szarpany, lira[3658]* Ps 71,22; J 20,28
5. Dlaczego[4100] się smucisz*, moja duszo[5315],
i *dlaczego* jesteś we mnie zatrwożona[1993]?
Zaufaj[3176] Bogu, bo jeszcze będę Go wysławiał[3034],
On jest ocaleniem[3444] mojego oblicza[6440] i *On* moim Bogiem.
**lub: k.hp. być zrozpaczonym, k.q. być zgiętym w pokłonie, paść na twarz, ukorzyć się, pochylać, kulić się[7817]*

44 Dla przewodnika[5329] chóru. Pieśń pouczająca* synów Koracha. Ps 32,1
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22), przysłowia[4905]*
1. Boże, na własne uszy usłyszeliśmy[8085],
nasi ojcowie opowiadali[5608] nam o tym,
czego dokonałeś za ich dni[3117], za dni[3117], dawnych*.
**lub: starożytność, początek, prastare czasy[6924]* Ps 78,3; Wj 12,24
2. Ty własną ręką[3027] wziąłeś w posiadanie[3423] narody*,
a ich osadziłeś**;
zadałeś rany[7489] ludom*** i wyrzuciłeś[7971] je. 2Sm 7,10; Ps 78,55; 80,8
**hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi[1471]; **lub: k.q. zasadzić, ugruntować[5193]; ***hebr.: le'om - lud, naród[3816]*
3. Bo nie zajęli[3423] ziemi[776] swoim mieczem[2719]
ani nie wybawiło[3467] ich własne ramię[2220],
lecz Twoja prawica[3225] i Twoje ramię[2220], i światło[216] Twojego oblicza[6440],
bo upodobałeś* ich sobie**. Lb 6,25; Pwt 4,37; 7,7-8;
**lub: mieć upodobanie, być łaskawym, życzliwym[7521]* Ps 17,7;
***lub: bo im okazałeś przychylność* Ps 20,7; 89,16; Dn 9,17
4. Ty sam* jesteś moim Królem, o Boże;
zarządź** zwycięstwo[3444] Jakuba. Ps 89,18; Iz 33,22;
**lub: Ty (jesteś) nim - AK; **k.p. rozkazać, zarządzić, powierzyć odpowiedzialność, wyznaczyć[6680]* Mt 2,2; 21,5; J 1,49
5. Dzięki Tobie napieramy* na naszych wrogów[6862],
za *sprawą* Twojego imienia zdepczemy[947] *tych, którzy* powstają** przeciwko nam.
**lub: k.p. popychać, szturchać kogoś[5055], podrzucać rogami[B5841]*
***lub: k.q. stawać, powstawać, rosnąć w siłę[6965]* Ps 60,12
6. Nie zaufam[982] bowiem mojemu łukowi[7198]
i nie wybawi[3467] mnie mój miecz[2719]; Ps 20,7; Oz 1,7
7. Lecz[3588] Ty nas wybawiłeś[3467] od naszych wrogów*
i zawstydziłeś** tych, którzy nas nienawidzą***. **lub: ciemiężyciel, nieprzyjaciel[6862]*
***lub: k.h. zawstydzić się, być zażenowanym, rozczarowanym[954]*
****w k.p. nienawidzący (wrogów), k.q. oddzielać się, brzydzić[8130]*
8. Każdego dnia[3117] chlubimy[1984] *się* w Bogu,
a Twoje imię[8034] będziemy sławić* na wieki**. Sela***. **obyśmy sławili[3034] - AK* Ps 34,2; Jr 9,24
***lub: na zawsze[5769]; ***hebr: sela[h] - termin muz. (?) - akcent, pauza, przerwanie, zmiana tonacji, zmiana głosu, stylu muzyki[5542]*
9. A jednak odrzuciłeś* i zawstydziłeś** nas,
i nie wyruszasz[3318] z naszymi wojskami[6635].
**lub: k.q. odtrącić, odrzucić, w k.h. odrzucić kogoś siłą[2186]*
***lub: k.h. zawstydzać, ubliżać, upokarzać, narażać na wstyd[3637]*
10. Sprawiłeś, że poddaliśmy* tyły[268] przed wrogiem[6862],
a ci, którzy nas nienawidzą[8130], zdobyli sobie łup**. Kpł 26,17; Pwt 28,25;
**dosł.: k.h. powodować wracanie, pozwalać wrócić, odnawiać[7725]*
***lub: k.q. łupić, plądrować, brać łupy[8154]* Joz 7,8.12
11. Wydałeś[5414] nas jak owce[6629] na żer* i rozproszyłeś[2219] nas wśród pogan**. Kpł 26,33;
**dosł.: na żywność, jedzenie[3978]; **lub: narodów[1471]* Pwt 4,27
12. Sprzedałeś[4376] swój lud za bezcen* i nie powiększyłeś** na nich zysku***.
**lub: za darmo, za nic, bez wartości[1952]; **dosł.: k.p. czynić wielkim, powiększyć[7235]; ***lub: cena, nagroda, zysk, opłata[4242]*
13. Wystawiłeś[7760] nas na wzgardę* naszym sąsiadom[7934], na szyderstwo** i pośmiewisko*** tym, którzy nas otaczają[5439]. Pwt 28,37;
**lub: hańba, pogarda, drwina[2781]; **drwienie, szydzenie, jąkanie[3933]; ***kpina, pośmiewisko[7047]* 1Krl 9,7; Ps 79,4
14. Sprawiłeś, że staliśmy* się przysłowiem** wśród pogan[1471], potrząsaniem*** głową[7218] pośród ludów[3816]. Hi 17,6; Ps 109,26; Jr 24,9
**lub: k.q. kłaść, ustawiać, wyznaczyć, wystawić, sprawić, że coś się stanie[7760]; **hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart[4912]*
****tj. gest zdziwienia i zaskoczenia nad czymś nieoczekiwanym*

15. Cały dzień moja hańba* jest przede mną,
a wstyd[1322] okrywa mi twarz[6440]; 2Krn 33,21;
**lub: wstyd, hańba, zakłopotanie, zniewaga*[3639] Ps 69,7
16. Z powodu głosu[6963] tego, który gardzi*
i bluźni**, z powodu wroga[341] i *tego, który się*
mści[5358]. **lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się*[2778]
***k.p. urągać ludziom, bluźnić Bogu*[1442] Ps 8,2; 74,10
17. To wszystko na nas przyszło[935], a jednak
nie zapomnieliśmy[7911] o Tobie i nie sprzeniewierzyliśmy* się Twojemu przymierzu**.
**lub: k.p. postępować fałszywie, zdradzić*[8266] Hi 13,15; Dn 9,13
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.*[1285]
18. Nasze serce[3820] nie odwróciło się wstecz,
ani nasze kroki[838] nie zboczyły[5186] z Twojej
ścieżki[734]; Ps 17,15; 23,3; 25,4; 78,57
19. Chociaż rozbiłeś* nas w miejscu[4725] szakali** i okryłeś[3680] nas cieniem śmierci***.
**lub: k.p. zgnieść, rozbić na kawałki*[1794]; ***hebr.: tannin - wąż,
potwór morski, smok, szakal*[8577], *krokodyl - Ez 29,3*[B1004]
****idiom: bliskość niebezpieczeństwa groźnego dla życia*
****hebr.: calmawet - cień śmierci, głęboka ciemność - metaf.:
miejsce przebywania zmarłych*[6757] *- Hi 3,5; 10,21-22; Iz 9,1; Jr 2,6*
20. Gdybyśmy zapomnieli[7911] imienia[8034] naszego Boga* i wyciągnęli[6566] nasze ręce** do
obcego[2114] boga; Wj 29,9; 1Krl 8,22; 2Krn 6,12
**idiom: gdybyśmy Go odrzucili - por. EIB Ps 44,21*[380]
***idiom: zwrócili się w modlitwie do ... EIB Ps 44,21*[381]
21. Czy Bóg by tego nie odkrył*? Przecież
On zna[3045] tajemnice** serca[3820]. Ps 7,10; 139,23
**lub: k.q. szukać, zgłębiać, zbadać*[2713]; ***rzecz ukryta, tajemna*[8587]
22. Lecz z powodu[5921] Ciebie przez cały[3605]
dzień[3117] jesteśmy mordowani*, policzyli** nas
jak owce[6629] *przeznaczone* na rzeź[2878]. Jr 12,3;
**lub: k.q. zabić, zgładzić, zniszczyć, zamordować*[2026] Rz 8,36
***lub: k.n. zostać policzonym, przypisanym, pomyślanym*[2803]
23. Przebudź się[5782]; dlaczego śpisz, PANIE?
Obudź[6974] się, nie odrzucaj* nas na wieki**.
**lub: k.q. odtrącić, odrzucić; **na zawsze* Ps 7,6; 35,23; 78,65
24. Dlaczego[4100] ukrywasz[5641] swoje oblicze[6440]
i zapominasz[7911] o naszym utrapieniu* i uci-
sku[3906]? **lub: udręka, bieda, nieszczęście*[6040] Hi 13,24; Ps 88,14
25. Ponieważ nasza dusza[5315] zanurzyła* się
w prochu, nasz brzuch przylgnął do ziemi.
**lub: k.q. zapadać się, schylać, k.h. być przygnębionym* Ps 119,25
26. Powstań[6965] nam na pomoc[5833], odkup*
nas ze względu na Twoje miłosierdzie. Ps 6,4
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup*[6299]

45 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:*
„Lilie"*. *Pieśń* pouczająca** dla synów
Koracha. Pieśń[7892] miłosna***. ***hebr.: maskil - Ps 32,1**
**lilie - (?) - początek słów pieśni, na którą psalm był śpiewany*[7799]
****treść psalmu wskazuje na pieśń weselną pary królewskiej*
1. Moje serce zostało poruszone[7370] dobrym
słowem[1697]; dzieła*, które wypowiadam[559], *są*
dla króla; mój język *będzie* rysikiem** biegłego*** pisarza[5608]. ****dosł.: szybki, gotowy*[4106] Ezd 7,6
**lub: dzieło, praca, zajęcie, wytwór*[4639] *- tu: jako dzieło literackie*
***tj. żelazny rylec z twardą końcówką używany do pisania w kamieniu lub metalu*[5842]*, trzcinowe pióro do pisania po zwoju*
2. Ty jesteś piękniejszy[3302] od[4480] synów ludzkich*; na twoich wargach rozlał się wdzięk**,
dlatego Bóg pobłogosławił[1288] cię na wieki***.
**dosł.: synów człowieka (adam)*[120] Łk 4,22
***idiom: twoje słowa są pełne wdzięku; ***lub: na zawsze*[5769]
3. Przypasz do biodra[3409] swój miecz, mocarzu*, w swojej chwale[1935] i dostojeństwie**.
**lub: człowiek silny, potężny, dzielny, bohater*[1368]
***lub: ozdoba, świetność, cześć, chwała, dostojeństwo*[1926]
4. A w swoim dostojeństwie[1926] rozwijaj się
pomyślnie*, wyruszysz** ze słowem prawdy[571],
łagodnej*** sprawiedliwości[6664] i niech *twoja*
prawica wskaże**** ci zdumiewające***** *dzie-*
ła. ****lub: pokora, cichość*[6037]; *****wskaże ci na* Ps 65,5; 98,1
**lub: czynić postępy, osiągnąć cel, postępować naprzód*[6743]
***lub: k.h. kierować, uczyć, wskazywać, strzelać strzałami*[3384]
*****lub: k.n. wywołać zdumienie, nabożną cześć, przejąć lękiem*[3372]
5. Twoje strzały[2671] są ostre[8150], narody* pod
tobą[8478] upadną[5307], *skierowane są* w serce[3820]
wrogów[341] króla[4428], **lub: naród, lud, lud zbrojny*[5971]
6. Twój tron[3678], o Boże*, *trwa* na wieki[5769]
wieczne[5703], berłem** Twojego królestwa***
jest berło[7626] sprawiedliwości****. Ps 93,2; Iz 9,6;
**lub: tronem twoim Bóg - AK; **buława, berło (jako symbol
władzy), kij, rózga, gałąź*[7626]*; ***władza królewska, panowanie
(czas), królestwo (terytorium)*[4438]*; ****iść prostą drogą, płaskowyż;
metaf. - prawość, sprawiedliwość, prostolinijność*[4334] Łk 1,33
7. Umiłowałeś[157] sprawiedliwość[6664], a brzy-
dzisz* się nieprawością[7562], dlatego namaścił[4886] cię, o Boże, twój Bóg olejkiem[8081] radości** bardziej niż twoich towarzyszy***. Ps 33,5;
**lub: k.q. oddzielać się, brzydzić, w k.p. nienawidzący (wrogów)*[8130]
***lub: zadowolenie, wesele, radosne uniesienie*[8342] Hbr 1,9
****współpracownik, towarzysz, kompan*[2270]*, naśladowca*[B2587]
8. Wszystkie twoje szaty[899] *pachną* mirrą*,
aloesem** i kasją***; *płynąca* z pałaców[1964]
z kości[8127] słoniowej[8127] gra na strunach****
czyni cię radosnym[8055]. Lb 24,6; Pnp 1,3; 4,14; Mt 2,11
**tj. żywica z kory drzewa arabskiego*[4753]*, **drzewo aloesowe*[174]*,
lodowa roślina tworząca bujne kępy*[B198]*; ***strączmiec - przyprawa, sproszkowana kora o smaku podobnym do cynamonu*[7102]
*****tj. dział, część, akord muz. wyk. na instr. strunowym*[4482]
9. Córki królów są wśród cenionych* przez
ciebie *kobiet*, królowa[7694] w złocie[3800] z Ofi-
ru** stanęła[5324] po twojej prawicy[3225]. Rdz 10,29;
**lub: drogi, kosztowny, ceniony, wspaniały, chwalebny*[3368]
***tj. ziemia lub miasto w płd. Arabii na szlaku handlowym
Salomona pomiędzy Mekką a Medyną - Mahdadh Dhahab,
synonim złota - „Ofir" - obrócony w pył*[211] Hi 22,24; Iz 13,12

10. Posłuchaj[8085] córko[1323], spójrz[7200] i nakłoń ucha*, zapomnij** o swoim ludzie[5971] i o domu[1004] swojego ojca[1]; Rdz 12,1
**idiom: skieruj swoją uwagę, słuchaj uważnie*
***lub: k.q. przestać się troszczyć, zapomnieć - por. Rt 1,16-17*

11. A król zapragnie* twojego piękna[3308], bo on jest twoim panem[113]; oddaj mu pokłon**.
**lub: k.h. pragnąć, tęsknić za,żywić pożądanie[183], **k.hp. padać na twarz, oddawać pokłon[7812]* Ps 95,6; Iz 54,5; 62,4; Ef 5,26

12. Także córka[1323] Tyru* *przyjdzie* z darami[4503], najbogatsi z ludu[5971] będą prosić[2470] o *przychylność* twojego oblicza**.
**tj. „skała" [6865] - miasto fenickie na wybrzeżu M. Śródziemnego*
***lub: twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi)[6440]*

13. W środku* córka[1323] królewska w całej[3605] *swojej* świetności**, a jej szata[3830] przetykana*** złotem. **lub: w wnętrzu, twarzą ku[6441]* Iz 61,10;
***lub: obfitość, bogactwo, majątek, chwalebność, świetność[3520]*
****tj. wyrób pleciony, filigranowy lub kratkowany na którym można umieszczać klejnoty[4865] - por. Wj 28,11.13; 39,6.13* Obj 19,7

14. W kolorowej* szacie będą ją prowadzić[2986] do króla, za nią dziewice**, jej towarzyszki***, są prowadzone[310] do ciebie.
**lub: coś pstrego, haftowanego[7553], szaty barwione, kolorowe[I8783]*
***hebr.: betula[h] - dziewica: pochodzenie od słowa „oddzielać" 1330*
****tj. ktoś towarzyszący[7464] (o służących) - Sdz 11,37, przyjaciel[H8672]*

15. Prowadzą[2986] je z weselem* i z radością**, i wejdą do pałacu[1964] króla[4428]. Jr 22,4
**lub: zadowolenie, radość, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]; **tj. stan szczęścia w przeciwieństwie do wcześniejszego stanu smutku[1524] - por. Hi 3,22; Ps 43,4; 65,12*

16. Zamiast* twoich ojców[1], będą twoi synowie[1121], których ustanowisz** książętami[8269] po całej ziemi[776]. **lub: w miejsce, ze względu[8478]*
***lub: k.q. położyć (ręce na) ustawiać, rozmieszczać, wyznaczać[7896]*

17. Upamiętnię* twoje imię[8034] po wszystkie pokolenia**; dlatego narody[5971] będą cię wysławiać[3034] na wieki[5769] wieczne[5703]. Ml 1,11
**lub: k.h. wspominać, odnotować, pamiętać, upamiętnić[2142]*
***dosł.: w każdym pokoleniu[1755] i pokoleniu - por. AK Ps 45,18*

46 Dla przewodnika[5329] chóru. *Dla* synów Koracha. Pieśń[7892] na *nutę:* Dziewice*.
**hebr.: 'al-'alamot - panny, dziewice[5961], pieśń na głosy żeńskie*

1. Bóg jest naszym schronieniem* i siłą[5797], niezmierną[3966] pomocą dającą się znaleźć** w *czasie* utrapienia***. ****lub: w trudzie[6869]* Ps 62,7;
**lub: kryjówka, miejsce schronienia, ucieczka[4268]* Ps 142,5
***lub: k.n. zostać znalezionym, mieć w posiadaniu, być obecnym[4672]*

2. Dlatego nie będziemy się bać[3372], choćby się zapadła* ziemia, choćby się zsunęły** góry[2022] w samo wnętrze*** mórz[3220]; Ps 18,7;
**lub: k.h. zmienić, odmienić, wymienić[4171], zapaść się[B4827]*
***lub: k.q. chwiać się, trząść, zsunąć się[4131]* Iz 24,19; 54,10
****lub: serce, umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek[3820]*

3. Choćby zaszumiały[1993] i zawrzały* ich wody, i zatrzęsły się góry *od* jego** wzburzenia***. Sela[5542]. **lub: k.q. wrzeć, kipieć; **Jego; ***duma, majestat, wzniesienie się (o morzu), buta[1346]* Ps 93,3-4; Jr 5,22

4. *Jest* rzeka[5104], której nurty* rozweselą[8055] miasto[5892] Boże, święte[6918] mieszkanie** Najwyższego[5945]. **dosł.: kanał, koryto[6388]* Ez 47,1-12; Obj 22,1-3
***lub: namiot, miejsce zamieszkania, przybytek, tu: w l.mn.[4908]*

5. Bóg jest wewnątrz* niego, nie będzie się *ono* chwiać[4131]; Bóg wspomoże[5826] *je* gdy będzie zbliżał** się poranek[1242]. Pwt 23,14; Iz 12,6;
**lub: wewnątrz, w głębi, w środku[7130]* Ez 43,7; Oz 11,9; So 3,15;
***lub: k.q. zwracać się ku, odwracać się od, zbliżać się[6437]* Za 2,5

6. Wzburzyły* się narody[1471], zachwiały[4131] się królestwa, *gdy On* wydał swój głos, rozpłynęła** się ziemia. Ps 8,14; 68,34; Jl 3,21
**lub: być niespokojnym, być zmartwionym, pałać gniewem[1993]*
***lub: k.q. topnieć, mdleć, powodować topnienie[4127]*

7. JHWH Zastępów* jest z nami; Bóg Jakuba[3290] jest naszą twierdzą**. Sela. 2Krn 13,12;
**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Iz 8,10; Rz 8,31
***lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys., twierdza[4869]*

8. Chodźcie*, zobaczcie[2372] dzieła[4659] JHWH, którymi dokonał spustoszenia** na ziemi[776].
**tryb rozkazujący[1980]* Pwt 28,37; Ps 66,6; Jr 8,21; 19,8
***lub: przerażenie, groza, zdumienie, pustkowie, nieużytki[8047]*
***lub: którego dokonania budzą lęk na ziemi - EIB Ps 46,9[404]*

9. *On* położył kres[7673] wojnom[4421] aż po krańce ziemi*, kruszy** łuk[7198] i łamie włócznie[7112], a wozy[5699] spali w ogniu[784]. I z 2,4; Ps 76,3; Mi 4,3
**idiom: na całym świecie; **lub: k.p. roztrzaskać, rozbić[7665]*

10. Uciszcie* się i uznajcie**, że Ja jestem Bogiem; będę wywyższony[7311] wśród narodów[1471], będę wywyższony[7311] na ziemi. Ps 100,3
**lub: k.h. być cicho, być spokojnym, powstrzymać, rozluźnić[7503]*
***lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać[3045]*

11. JHWH Zastępów[6635] jest z nami, Bóg[430] Jakuba jest naszą twierdzą[4869]. Sela. Ps 46,7

47 Dla przewodnika chóru. *Dla* synów Koracha*. Psalm. **hebr.: qorah - „łysy"[7141]*

1. Klaszczcie[8628] w dłonie wszystkie narody[5971], wykrzykujcie triumfalnie* Bogu głosem radosnym[7440]. 2Krn 13,15; Ezd 3,11; Ps 32,11; Iz 12,6
**lub: k.h. wydawać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, wydać sygnał do wojny (zadąć w róg)[7321]*

2. Gdyż JHWH Najwyższy[5945], *który* wzbudza lęk*, jest wielkim[1419] Królem nad całą ziemią[776]. Pwt 7,21; 10,17; Ne 9,32; Ps 66,5; 68,35
**lub: k.n. wywołać zdumienie i przestrach, przejąć lękiem[3372]*

3. Podda* nam ludy** i narody[3816] *rzuci* pod nasze stopy[7272]. Ps 2,8; 18,47; 44,6
**lub: k.h. zmuszać do ucieczki, odwodzić[1696]; **ludzi [5971]*

4. *On* nam wybierze[977] nasze dziedzictwo[*], chlubę[1347] Jakuba, którego umiłował[157]. Sela.
[*]lub: majątek, dziedzictwo, mienie[5159] Am 8,7; Na 2,2; 1P 1,4
5. Wstąpił Bóg wśród okrzyków radości[8643], JHWH przy dźwięku[6963] trąby[*]. *[*]dosł.: rogu*[7782]
6. Śpiewajcie[*] Bogu, śpiewajcie[*]; śpiewajcie[*] naszemu Królowi[4428], śpiewajcie[*].
[*]lub: śpiewać przy wtórze instrumentów; słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę, stąd: chwalić śpiewem[2167]
7. Bóg bowiem jest Królem[4428] całej ziemi[776], śpiewajcie[2167] pieśni ze zrozumieniem[*]. Za 14,9
[*]hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22), przysłowia[7919]
8. Bóg króluje[4427] nad narodami[1471], Bóg zasiada[3427] na swoim świętym[6944] tronie. Mt 25,31
9. Książęta[*] narodów zebrali[622] się z ludem Boga Abrahama, bo do Boga należą tarcze[**] ziemi; *On jest* wielce wywyższony[5927].
[*]lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]
[**]tj. władcy (?) por. Oz 4,18 lub jako idiom: obrońcy

48 Pieśń. Psalm dla synów Koracha[7141].
1. Wielki[1419] jest JHWH i godny wielkiej[*] chwały[1984] w mieście[5892] naszego Boga, *na* swojej świętej[6944] górze. 1Krn 16,25; Ps 145,3
[*]lub: wielce, niezmiernie, bardzo, obfitość, wielka ilość[3966]
2. Piękne[3303] wzniesienie, radość[4885] *dla* całej ziemi. Góra Syjon[*] szczyt północy[**], miasto[7151] Wielkiego[7227] Króla[4428]. Mt 5,35
[*]tj. „twierdza"[6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35
[**]lub: na krańcach[3411]*, szczyt*[B3917]*, idiom: szczyt świętości*[6828]
3. Bóg w swoich pałacach[759] jest uznany[*] za twierdzę[**]. Ps 46,7; 50,2
[*]lub: k.n. zostać ujawnionym, objawionym, dać się poznać[3045]
[**]lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys., twierdza[4869]
4. Bo oto[2009] zgromadzili[3259] się królowie[4428] i razem[3162] się zeszli[5674]. 2Sm 10,6-19
5. *Lecz* gdy zobaczyli, zdumieli[8539] się, przerazili[926] się i w popłochu uciekli[2648].
6. Drżenie[*] tam ich ogarnęło i ból[2427], jak rodzącą[3205] kobietę. *[*]lub: strach, bojaźń, trwoga*[7461]
7. Wiatrem[7307] wschodnim rozbijasz[7665] okręty[*] Tarszisz[**]. 1Krl 10,22; Iz 23,1.14; Ez 27,25
[*]idiom: okręty pełnomorskie; [**]tj. fenickie miasto handlowe przy ujściu rzeki Gwadalkiwiru w płd.- zach. Hiszpanii (?)[8659]
8. To, co usłyszeliśmy[8085], to także zobaczyliśmy w mieście[5892] JHWH Zastępów[*], w mieście[**] naszego Boga; Bóg je utrwali[***] na wieki[5769]. Sela[5542]. Ps 24,10; 46,7; 87,5;
[*]hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635] Iz 2,2; Mi 4,1
[**]tj. miasto jako mocno ufortyfikowane miejsce zamieszkania
[***]lub: k.po. ustalić, ustanowić, utrwalić, zrobić[3559]
9. Rozważyliśmy[*], o Boże, Twoje miłosierdzie[**] we wnętrzu[7130] Twojej świątyni[1964].
[*]lub: k.p. myśleć, porównywać, wyobrażać sobie[1819]
[**]lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]
10. Jak Twoje imię[*], Boże, tak też chwała[**] Twoja sięga aż po krańce ziemi; Twoja prawica[***] pełna jest sprawiedliwości. Ps 54,1;
[*]imię reprezentuje charakter i autorytet Boga Ps 66,4;
[**]lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]
[***]słowo prawica[3225] *odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia - metaf.: jesteś sprawiedliwy, gdy rządzisz* Ps 138,2
11. Niech się weseli[8055] góra Syjon[*], niech się radują[1523] córki[**] Judy z powodu Twoich sądów[***].
[*]por. Ps 48,2; [**]idiom: inne miasta Judy
[***]lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej[4941]
12. Okrążcie[*] Syjon[6726] i obejdźcie[**] go, policzcie[5608] jego wieże[4026]. Ne 12,27-30; Ps 78,5
[*]tryb rozkaz. tu i w kolejnych 5 czasownikach w w. 11-12[4141]
[**]lub: k.h. chodzić na około, otaczać, obejmować[5362]
13. Zwróćcie[*] swoje wnętrze[3820] ku jego umocnieniom[**], oglądajcie jego pałace[759], abyście mogli opowiadać[***] *o tym* przyszłemu[314] pokoleniu[1755]. Obj 21,9-22,5
[*]lub: k.q. położyć (ręce na) ustawiać, rozmieszczać, wyznaczać, zajmować stanowisko[7896]*, idiom: przypatrzyć się w szczególach?*
[**]lub: bastion, okopy, wał, twierdza[2430]*; [***]k.p. ogłosić*[5608]
14. Bo ten Bóg jest naszym Bogiem na wieki[5769] wieków[5703], On będzie nas prowadził[5090] aż[*] do *samej* śmierci[4192]. Ps 16,2; 31,14; Mk 12,29
[*]lub: dopóki[5921] *nie umrzemy; aż poza śmierć - EIB Ps 48,15*[415]

49 Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm[4210] dla synów[1121] Koracha[*]. *[*]por. Ps 47,1*
1. Słuchajcie[8085] tego wszystkie[3605] narody[5971], nakłońcie uszy[*] wszyscy[3605] mieszkańcy[3427] świata[2465]. Ps 78,1; Mi 1,2
[*]tryb rozkaz. tylko w k.h. nakłaniać ucha, być posłusznym[238]
2. Zarówno wy, synowie[1121] ludzcy[*], jak i wy[**], synowie człowieka[***]; razem[3162] bogaty[6223], *jak* i ubogi[34]. *[**]dosł.: zarówno* Ps 4,2; 62,9
[*]dosł.: bene adam[120] *- synowie adama - pospolici, nic nie znaczący (?); [***]bene isz*[376] *- synowie człowieka - enf. ludzie możni (?)*
3. Moje usta wypowiedzą mądrość[2454], a rozmyślaniem[*] mojego serca[3820] *będzie* roztropność[**]. *[*]lub: zaduma, refleksja, rozmyślanie, wypowiedź*[1900]
[**]lub: czyn rozumny, władze rozumienia, przedmiot poznania[8394]
4. Skłonię[5186] ucho do przypowieści[*], przy harfie[3658] rozwiążę[6605] moją zagadkę[**].
[*]hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart[4912]*; [**]lub: kłopotliwe powiedzenie, zagadka, przypowieść, trudne pytanie*[2420] Lb 12,8; Mt 13,35
5. Dlaczego mam się bać[3372] w dniach złych[*], gdy otacza mnie nieprawość[5771] moich zdrajców[**], *[*]lub: zła, niedoli, krzywdy*[7451] Ps 23,4; 27,1
[**]lub: ten, który przechytrzył, ten, który wypart[6120] *- tu l.mn.*

6. Ufających[982] swojej sile[*] i chlubiących[1984] się swoim wielkim bogactwem[**]? Prz 23,5;
**lub: moc, skuteczność, siła, bogactwo[2428]* Mk 10,24; Łk 12,19;
***lub: majątek, bogactwo[6239], dobrobyt[B7235]* 1Tm 6,17

7. Człowiek[376] nie może[*] odkupić[**] swojego brata ani nie da Bogu za niego okupu[***];
dosł.: brat nie wykupi, wykupi męża - hebraizm - por. Ps 40,1
***lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*
****lub: cena za życie, okup, łapówka[3724]* Mt 16,26; 1Tm 2,6; 1P 1,18

8. Kosztowny[3365] bowiem jest okup[*] za ich dusze[5315] i nigdy[5769] się nie zdarzy[**];
Ef 1,7;
**lub: odkupienie, okup[6306], cena wykupu[B7305]* Kol 1,14;
***lub: k.q. przestać, ustać, zrzec się, położyć kres[2308]* Hbr 9,12

9. Aby *taki* żył[2421] nadal[5750], na zawsze[5331] i nie zobaczył[*] zniszczenia[**].
Hi 33,38; Ps 16,10
**lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wygląd[7200]*
***hebr.: szahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] - synonim Szeolu - por. Ps 7,15; 16,10; 103,4; Iz 38,17; Ez 19,4.8*

10. Ponieważ widzi[7200], że mądrzy[2450] umrą, tak samo[3162] zginie[6] głupiec[3684] i prostak[*], i zostawią innym[**] swoje bogactwa[2428].
**lub: tępota, głupota, tępy (człowiek)[1198]; **kolejnym, następnym, dalszym[312], kolejni potomkowie, obcy[B3355]*

11. We wnętrzu[*] *myślą,* że ich domy[1004] są na wieki[5769], a ich mieszkania[4908] z pokolenia na pokolenie[1755]; od własnych imion[8034] nazywają[7121] ziemię[**][127].
2Sm 18,18;
**lub: środek, wewnętrzna część, ośrodek myśli i uczuć[7130]*
***idiom: ziemia[127] jest ich własnością* Ps 5,9; 10,6

12. Lecz człowiek[120], choć *otoczony* przepychem[*], nie pozostanie[3885]; podobny jest do bydląt[929], które giną[**].
Kaz 3,19
**lub: wartość, cena, cześć, szacunek, świetność, przepych[3366]*
***lub: k.n. być odciętym, być niegodnym[1820], zniszczonym[B2057]*

13. To *jest* ich droga[1870] – głupota[*], *i tych,* co po nich pochwalają[7521] ich mowę[**]. Sela.
**hebr.: kesel - pewność (siebie), (przesadna) ufność, głupota[3689]*
***idiom: mają upodobanie w swoich ustach* Ps 31,23; Prz 16,18

14. Jak owce[6629] będą złożeni[8371] w Szeolu[*], śmierć będzie ich paść[**]; prawi[3477] będą nad nimi panować o poranku[***], ich postać[6736] zostanie zniszczona[****], Szeol[*] jest miejscem jego zamieszkania[2073].
Hi 24,19; Ps 9,7; Mt 13,43;
**hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27* Obj 2,26
***lub: k.q. doglądać, pilnować, paść, karmić się, prowadzić[7462]*
****idiom: w dniu odpłaty - por. Ps 30,6; 46,6; 59,17; Iz 17,14*
*****lub: k.p. zużyć się całkowicie, wykorzystać w pełni[1086]*

15. Ale Bóg wykupi[6299] moją duszę z mocy[*] Szeolu, bo mnie przyjmie[**] *do siebie.* Sela.
Ps 16,10; 31,5; 73,24; 86,13; 89,48; Oz 13,14; Dz 7,59
**idiom: z ręki[3027]; **lub: weźmie, przyjmie na własność[3947]*

16. Nie bój[3372] się, gdy się ktoś[*] wzbogaci, gdy się rozmnoży[**] chwała[3519] jego domu[1004];
**dosł.: człowiek[376]; **lub: k.q. stać się licznym, być wielkim[7235]*

17. Bo w *godzinie* swojej śmierci[4194] niczego ze sobą nie weźmie[3947] i nie zejdzie[*] za nim jego chwała[3519].
Hi 1,21; Kaz 5,15;
**lub: schodzić w dół, upadać, zejść[3381]* Łk 12,20; 1Tm 6,7

18. Choćby za życia[2416] błogosławił[1288] swojej duszy[5315] i chwalono[3034] by go, gdyż uczyniłby dla siebie dobrze[*];
Pwt 29,19; Ps 10,3
**lub: k.h. ucieszyć się, sprawić radość, uczynić coś dobrym[3190]*

19. Dołączy[*] jednak do pokolenia[1755] swoich ojców[1]; na zawsze[**] nie ujrzą[7200] światła[216].
**dosł.: pójdzie[935]; **lub: trwanie, ciągłość[5331], czas trwania[B6180]*

20. Człowiek[120] *otoczony* przepychem[3366] nie zrozumie[*] tego, podobny[**] jest do bydląt[929], które giną[***].
Hi 4,21; Kaz 3,18-19
lub: k.q. dostrzegać, rozpoznawać, zwracać uwagę, rozumieć, mieć rozeznanie[995]; **przyrównać, być jak[4911]; ***por. Ps 49,12*

50 Psalm[4210] Asafa[*]. Bóg[410] *nad* bogami[430], JHWH przemówił i wezwał ziemię[776] od wschodu[4217] słońca aż do jego zachodu[**].
**lub: psalm dla Asafa - AK, *Asaf - „ten, który gromadzi"[623]*
***idiom: wszędzie na ziemi lub przez cały dzień - por. WBC Ps 50,1*

2. Z Syjonu[6726], doskonałego[*] piękna[3308], zajaśniał[**] Bóg.
Pwt 33,2; Ps 48,2; Iz 33,17; Lm 2,15
**hap.leg.: pełnia, doskonałość[4359], doskonała piękność[B5046]*
***lub: z Syjonu pełnia światła, Bóg sprawił, że zaświeciło - AK*

3. Nasz Bóg przyjdzie i nie będzie milczał[2790]; ogień będzie trawił[398] *wszystko* przed Jego obliczem[6440] *i* wokół Niego srożyć[*] *się* bardzo[3966].
Kpł 10,2; Lb 16,35; Ps 18,12; 97,3; Dn 7,10
**lub: k.n. być burzliwym, gwałtownym, porywistym (o burzy)[8175]*
**lub: wokół Niego (panuje) wielka burza - AK, sroży - EIB*

4. Wezwie[*] z góry niebiosa[8064] i ziemię, aby sądzić[**] swój lud[5971]:
Pwt 4,26; 31,28; 32,1; Iz 1,2
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]*
***lub: k.q. pełnić funkcje sędziego, wydawać decyzję, bronić[1777]*

5. Zgromadźcie[*] dla mnie moich świętych[**], zawierających ze mną przymierze[***] przez ofiarę[****].
Mt 24,31; 1Tes 4,16-17; 2Tes 2,1
**lub: k.q. zbierać razem, przyjmować, gromadzić, przyłączyć do[622]*
***lub: wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty[2623]*
****tj. zawierających przymierze w sensie odnowy przymierza - Pwt 27,11-13 lub będących już w przymierzu - EIB Ps 50,5[434]*
*****tj. przez ofiarę krwawą[2077] - por. Wj 19,5-6; 24,8*

6. Wtedy niebiosa ogłoszą[*] Jego sprawiedliwość[6664], bo *sam* Bóg jest sędzią[8199]. Sela.
**lub: k.h. obwieszczać, oznajmiać, ogłaszać, mówić[5046]* Ps 97,6

7. Słuchaj[8085], mój ludu, a będę mówił; słuchaj, Izraelu[3478], a będę świadczył[*] o tobie[**]: Ja *jestem* Bogiem, twoim Bogiem.
Wj 20,2;
**lub: k.h. składać świadectwo, powołać na świadka[5749]*
***lub: będę świadczył przeciwko tobie; chcę ci uroczyście powiedzieć - por. KUL Ps 50,7* Pwt 10,21

8. Nie będę cię strofował[*] za twoje ofiary[**]

ani za twoje całopalenia***, które zawsze[8548] są przede[5048] mną. 1Sm 5,22; Ps 40,6; 51,16
**lub: k.h. sądzić, dowodzić, napominać, karcić, besztać, ganić[3198]*
tj. ofiara krwawa - por. Ps 50,5*; ***por. Kpł 1,9.13.17[5930]*

9. Nie przyjmę* cielca** z twojego domu[1004] ani kozłów[6260] z twoich zagród[4356]. Ps 22,12;
**lub: nie wezmę[3947]; **tj. młodego byka[6499]* Ps 69,31

10. Do mnie bowiem należy wszelkie dzikie zwierzę[2416] leśne i tysiące bydła* na górach.
**lub: zwierzyna - por. Ps 104,14* Wj 19,5; Ps 104,24

11. Znam* wszelkie ptactwo[5775] górskie i moje są zwierzęta[2123] polne[7704].
**idiom: posiadam - k.q. wiedzieć, znać, poznawać, rozróżniać[3045]*

12. Gdybym był głodny[7456], nie mówiłbym[559] ci o tym, bo mój jest świat* i wszystko, co go napełnia**. Wj 19,5; Pwt 10,14;
**lub: zamieszkała ziemia, świat[8398]* Hi 41,11; Ps 24,1;
***lub: pełnia, mnóstwo, cała zawartość[4393]* 1Kor 10,26

13. Czyż jadam[398] mięso[1320] wołów[47] lub piję[8354] krew[1818] kozłów[6260]?
Iz 1,11

14. Ofiaruj* Bogu[430] dziękczynienie** i spełnij[7999] swoje śluby*** wobec Najwyższego[5945];
**dosł.: złóż krwawą ofiarę[2076]; **lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie, ofiara dziękczynna[8426]* w. 23; Ps 107,22; Hbr 13,15;
****lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - por. Lb 6,2.5.21* 1P 2,9

15. I wzywaj* mnie w dniu utrapienia[6869]; wtedy cię wybawię[2502], a ty mnie uwielbisz**.
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]*
***lub: k.p. uczcić, otoczyć chwałą[3513]* Hi 22,27; Ps 91,15; 107,6

16. Lecz do niegodziwego[7563] Bóg[430] powiedział[559]: W jakim celu[4100] wyliczasz* moje prawa** i bierzesz na swoje wargi moje przymierze***?
Iz 29,13; 48,22; 55,7;
**lub: k.p. wyliczać dokładnie, powtarzać, mówić, opowiadać[5608]*
***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*
****idiom: powołujesz się na warunki przymierza?* Ez 18,27

17. Lecz ty znienawidziłeś[8130] karność* i rzuciłeś[7993] za siebie moje słowa**[1697]?
Prz 5,12;
**lub: karcenie, dyscyplinę, karność[4148], ostrzeżenie, pouczenie[B4802]*
***idiom: lekceważyć, odrzucać słowa niczym śmieci* Prz 12,1

18. Gdy widziałeś złodzieja[1590], przyjmowałeś go życzliwie* i dział[2506] swój miałeś z cudzołożącymi**.
Rz 1,32; 1Tm 5,22
**lub: k.q. mieć upodobanie, przyjmować życzliwie[7521]*
***lub: k.p. popełnić cudzołóstwo, uprawiać bałwochwalstwo[5003]*

19. Rozszerzyłeś* swoje usta[6310] ku złemu[7451], a twój język[3956] knuje[6775] podstęp[4820].
Ps 10,7;
**lub: k.q. puszczać, wysyłać, kierować, rozszerzać[7971]*
**idiom: zawsze mówisz złe rzeczy* Ps 36,3; 52,2

20. Siedzisz i mówisz* przeciwko swojemu bratu, przypisujesz** winę*** synowi[1121] swojej matki[517]. **lub: ciągle mówisz[1696]* Rdz 42,21;
***lub: k.q. dawać, powodować, przypisywać, wymieniać[5414]*
****hap.leg.: wada, wina[1848]* Hi 19,18; Mt 10,21

21. To czyniłeś[6213], a *ja* milczałem[2790], *myślałeś,* że stałem się tobie podobnym*, ale będę cię napominał** i postawię ci to przed oczy***.
**lub: gdybym milczał, stałbym się podobnym, aby stać się podobny jak ty - AK - hebraizm - por. Dz 7,4; Ps 40,1*;* Kaz 8,11;
***lub: k.h. uznawać za winnego, karcić, strofować[3198]* Iz 26,10;
****idiom: zwrócę ci na to uwagę* Iz 42,14; 57,11; Rz 2,4-5

22. Zrozumcie* to teraz wy, którzy zapominacie[7911] Boga, bym was nie rozszarpał[2963], i nie będzie, *kto by was* ocalił**.
**lub: k.q. rozpoznawać, rozumieć, wiedzieć, nakłaniać ucha[995]*
***dosł.: ratującego - k.h. odebrać, wyrwać, wyzwolić[5337]*

23. Kto mi ofiaruje* dziękczynienie**, ten mnie uwielbi[3513]; a temu, kto wyznacza*** drogę[1870], ukażę[7200] Boże zbawienie[3468]. w. 14
**tj. składać krwawą ofiarę[2076]; **lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie, ofiara dziękczynna[8426]; ***k.q. kłaść, wyznaczać, ustanawiać, kształtować[7760], wyznaczać drogę, odległość - Rdz 30,36*

51 Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm Dawida, gdy przyszedł[935] do niego prorok* Natan** po popełnionym cudzołóstwie*** z Batszebą[1339].
2Sm 1,1-27; 2,1-14
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030]; **Nathan[5416] - „Dawca"; ***dosł.: po tym jak wszedł (on) do Batszeby[1339]*

2. Zmiłuj* się nade mną, Boże, według Twojego miłosierdzia**; według Twojej wielkiej litości*** wymaż[4229] moje występki[6588]. Lb 14,19;
**lub: okaż łaskę, miłosierdzie[2603]* Iz 43,25; Mi 7,18-19;
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
****lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356]* J 1,29; Dz 3,19

3. Obmyj[3526] mnie zupełnie* z mojej nieprawości[5771] i oczyść** mnie z mojego grzechu[2403].
**dosł.: wielce, obficie, bardzo[7235]; **lub: k.p. oczyścić, ogłosić czystym, wykonać obrzęd oczyszczenia[2891]* Iz 1,16; Jr 33,8

4. *Gdyż* ja znam* moje występki**, a mój grzech[2403] zawsze*** jest przede mną. Ps 32,5;
**lub: k.q. uznawać, wiedzieć, poznawać, dostrzegać[3045]*
***lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613]*
****lub: stale[8548]* Prz 28,13; Iz 38,18; 1J 1,9

5. Przeciwko Tobie, Tobie samemu[905], zgrzeszyłem* i zło[7451] uczyniłem na Twoich oczach, dlatego** że Ty jesteś prawy[6663] w swoim słowie[1696] i czysty[2135] w swoim sądzie***.
Rdz 39,9;
**lub: k.q. grzeszyć, chybić celu, utracić, ponieść karę za grzech[2398]*
***lub: abys[4616] był prawy - EIB Ps 51,5[443]* Wj 9,27; 2Sm 12,13
****lub: rządzić, oczyścić z zarzutów, rozstrzygnąć spór, sądzić[8199]*

6. Oto[2005] zostałem zrodzony* w nieprawości** i w grzechu[2399] poczęła[3179] mnie moja matka[517]. Hi 14,4; 15,14-16; Ps 58,3; J 3,6; Rz 5,12; Ef 2,3
**lub: k.pu. być wydanym na świat[2342]; **przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]*

7. Oto[2005] rozkoszujesz[2654] się prawdą[2654] we wnętrzu* i oznajmiłeś mi ukrytą** mądrość[2451].
**lub: wewnętrzne obszary, ukryte zakamarki[2910]; **w ukryciu[5640]*

8. Oczyść mnie z grzechu[2398] hizopem[*], a będę oczyszczony[2891]; obmyj[3526] mnie, a stanę się bielszy od śniegu[7950]. Iz 1,18; Hbr 9,19; Obj 7,14
[*]wg Majmonidesa roślina o silnych właściwościach aseptycznych (tymianek, oregano) - lebioda syryjska, z której wytwarzano kropidło - por. Wj 12,22; Kpł 14,33-35; Lb 19,6; 1Krl 5,13

9. Daj mi usłyszeć radość[*] i wesele[**]; niech się rozradują[1523] kości[6106], które skruszyłeś[1794].
[*]lub: zadowolenie, wesele, radosne uniesienie[8342]; [**]zadowolenie, radość, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]

10. Zakryj[*] swoje oblicze[6440] przed moimi grzechami[2399] i zmaż[**] wszystkie[3605] moje nieprawości[5771]. *[*]lub: k.h. ukryć, schować[5641]* Lb 5,23; Iz 25,6; *[**]lub: k.q. ścierać, zmazać, zetrzeć, wymyszczyć[4229]* Jr 16,17; Ez 6,6

11. Stwórz[1254] we mnie serce[3820] czyste[2889], o Boże, i odnów[2318] we mnie ducha[7307] niezłomnego[*]. Prz 20,9; Ez 36,26; Dz 15,9
[*]lub: k.n. być utwierdzonym, utrwalonym, nieugiętym[3559], być niezłomnym, być stałym, pewnym, być gotowym[B4097]

12. Nie odrzucaj[*] mnie sprzed Twojego oblicza[6440] i nie odbieraj[**] mi swojego Ducha[7307] Świętego[6944]. 2Krl 13,23; Ps 71,9; Ef 4,30
[*]lub: k.h. rzucać, wyrzucać, zrzucać, strącać[7993]
[**]lub: k.q. odebrać, uprowadzić, zabrać, objąć w posiadanie[3947]

13. Przywróć[7725] mi radość[8342] *z* Twojego zbawienia[3468] i wesprzyj[*] mnie duchem[7307] ochoczym[**]. *[*]lub: k.q. oprzeć na, podtrzymywać, wspierać[5564]*
[**]lub: skłonny, chętny, szlachetny[5081] - por Ps 47,9

14. Wtedy będę nauczał[3925] buntowników[*] Twoich dróg[1870] i grzesznicy[2400] nawrócą[**] się do Ciebie. Wj 33,13; Ps 19,7; 22,13; Mt 18,3; Dz 3,19;
[*]lub: k.q. buntować się, wzniecać bunt, naruszać (Prawo)[6586]
[**]lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić[7725] Jk 5,19-20

15. Uwolnij[5337] mnie *od winy za przelanie* krwi[1818], o Boże, Boże mojego zbawienia[8668], a mój język[3956] będzie radośnie wysławiał[*] Twoją sprawiedliwość[6666]. Ps 26,9; 35,28; 71,15
[*]lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442]

16. PANIE[136], otwórz[6605] moje wargi[8193], a moje usta[6310] będą głosić[*] Twoją chwałę[**]. Ps 50,6
[*]lub: k.h. obwieszczać, oznajmiać, ogłaszać, mówić[5046]
[**]lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]

17. Bo[3588] Ty nie rozkoszujesz się[*] ofiarą[2077], *a* choćbym chciał[5414] złożyć *ofiarę* całopalną[**] nie przyjmiesz[***] *jej*. Kpł 22,18-20; 1Sm 7,9-10
[*]lub: rozkoszować się czymś, mieć przyjemność, upodobanie[2654]
[**]tj. ofiarę[5930] wyrażającą wdzięczność - por. Kpł 1,9.13.17
[***]lub: k.q. mieć upodobanie, być łaskawym, życzliwym[7521]

18. Ofiarą[*] *miłą* dla Boga *jest* duch[7307] skruszony[**]; sercem skruszonym[7665] i zgnębionym[***] nie wzgardzisz[****], o Boże! Ps 107,22;
[*]dosł.: ofiarami[2077] Mk 12,33; Rz 12,1; Hbr 13,16; 1P 2,5
[**]lub: k.n. być złamanym, rozbitym, skruszonym[7665]; skruchy - EIB
[***]lub: k.n. być zdruzgotanym[1794], [****]traktować z pogardą[959]

19. Czyń dobrze[3190] Syjonowi[6726] według Twojego upodobania[*]; odbuduj[1129] mury Jerozolimy[**]. Ps 69,35; 102,16; 147,2
[*]lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę[7522]
[**]hebr.: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"

20. Wtedy będziesz się rozkoszował[2654] ofiarami[2077] sprawiedliwości[6664], ofiarą ogniową[*] i całopalną[5930]; wtedy będą składać cielce[**] na Twoim ołtarzu[4196]. Ps 4,5; Ml 3,3
[*]tj. ofiara ogniowa spożyta w całości[3632] i całopalna[5930] to być może synonimy - 1Sm 7,9; Kpł 6,22; Pwt 33,10; [**]tj. młode byki[6499]

52 Dla przewodnika[5329] chóru. *Pieśń* pouczająca[*] Dawida. Ps 32,1; 41,1; 45,14; 46,7
[*]hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22), przysłowia[4905]

2. Gdy przybył[935] Doeg[*] Edomita[**] i oznajmił[5046] Saulowi[***]: Dawid wszedł[935] do domu[1004] Achimeleka[****]. *Doeg[1673] - „lękający się"* 1Sm 22,9
[**]od Edom[130] - „czerwony", jeden z potomków Ezawa, kraina na południe i południowy wschód od Judei; [***]Saul[7586] - „upragniony"; [****]Achimelek[288] - „mój brat jest królem"

3. Czemu chlubisz[*] się złem[7451], bohaterze[**]? Miłosierdzie[2617] Boże trwa nieustannie[***].
[*]lub: k. hp. chlubić się, przechwalać się, k.q. jaśnieć, świecić[1984]
[**]lub: człowiek silny, potężny, dzielny, bohater[1368]
[***]dosł.: na każdy dzień[3117] - idiom: stale, nieustanie, ciągle

4. Twój język knuje[2803] zniszczenie[*], ostry[3913] jak brzytwa[8593], działający[6213] podstępnie[**].
[*]lub: całkowity upadek, zniszczenie, klęska[1942] Ps 101,7
[**]lub: zdrada, oszustwo, gmuśność[7423]; robić coś niedbale[B8626]

5. Miłujesz zło[7451] *bardziej* niż dobro; kłamstwo[8267] bardziej niż mówienie[1696] *o* sprawiedliwości[6664]. Sela[*]. *[*]por. Ps 44,8[***]* Jr 4,22; 2Tm 3,4

6. Miłujesz[157] wszelkie słowa[1697] pożerające[*], podstępny[**] języku[3956]. Ps 10,7; Prz 17,4;
[*]lub: rzecz połknięta[1105], wchłonięcie, to co zostało połknięte[B1222]
[**]lub: oszustwo, intryga[4820] Rz 3,13; Jk 1,26; 3,5-6

7. Lecz[1571] Bóg zniszczy[*] cię na wieki[5331], pochwyci[2846] cię i wyrwie[**] z namiotu[168], i wykorzeni[***] cię z ziemi[776] żyjących[2416]. Sela[5542].
[*]lub: k.q. zburzyć, zniszczyć[5422], [**]k.q. odrywać, zdzierać[5255]
[***]lub: k.p. wyrwać z korzeniami, wykorzenić[8327]

8. Zobaczą[7200] to sprawiedliwi[6662] i zlękną[*] się, i roześmieją[**] się nad[5921] nim: Ps 126,2
[*]lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]
[**]tj. wyrażą radość z długo oczekiwanej sprawiedliwości - Ps 58,11

9. Oto bohater[1397], który nie uczynił[7760] Boga swoją twierdzą[*], ale ufał[**] swoim wielkim[7239] bogactwom[6239] i umacniał[***] się w swoich groźbach[****] *wobec innych*. Hi 31,24-25; Ps 9,19;
[*]lub: miejsce schronienia, ucieczka, warownia[4581] Ps 62,10;
[**]lub: k.q. pokładać ufność, mieć pewność, być bezpiecznym[982]
[***]lub: k.q. być silnym, zyskiwać przewagę[5810] 1Tm 6,17
[****]lub: całkowity upadek, zniszczenie, klęska[1942], groźba[B2200]

10. Ja natomiast jestem jak zielone[7488] drzewo oliwne[2132] w domu[1004] Bożym, zaufałem[982] miłosierdziu[*] Boga na wieki[5769] wieków[**].
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
***dosł.: na wieki[5769], na zawsze[5703]* Ps 1,3; 128,3; Jr 11,16

11. Będę Cię wysławiał[*] na wieki[5769], że to uczyniłeś, i będę oczekiwał[6960] Twojego imienia[**], gdyż jest dobre[2896] w oczach[5048] Twoich świętych[***].
Ps 5,11; 8,9; 9,8; 20,1; 145,1-3
lub: chwalił, składał dziękczynienie[3034]; **imię reprezentuje charakter i autorytet Boga; ***hebr.: chasid[2623] - por. Ps 18,25

53 Dla przewodnika[5329] chóru, podczas choroby[*]. *Pieśń* pouczająca[**] Dawida.
**hebr.: machalat[4257], na flecie - pieśń żałobna - Jr 48,36; Ps 88,1*
***hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca[4905] - por. Ps 52,1**

1. Głupi[*] mówi[559] w swoim sercu[3820]: Nie ma Boga. *Są* zepsuci[**] i czynią obrzydliwą[***] nieprawość[5766]; nie ma nikogo[369], kto by czynił[6213] dobro[2896].
Hi 15,16; Ps 10,4-13; 14,1-3; Kaz 7,20; Mk 10,18;
**hebr.: nabal - głupi, nierozumny[5036]; **k.h. zrujnować, zepsuć, wypaczyć, być niegodziwym[7843]* Rz 1,21.28; 3,10-12
****lub: k.h. czynić ohydnie, postępować obrzydliwie[8581]*

2. Bóg spojrzał w dół z niebios[8064] na synów ludzkich[*], aby zobaczyć, czy jest ktoś rozumny[**] i szukający[1875] Boga.
1Krn 28,9; Ps 10,4; 11,4;
**dosł.: człowieka[120]* Ps 33,13; Jr 16,17; 23,24; 27,8; Iz 55,6; Rz 3,11
***lub: k.h. mieć wgląd, patrzeć na, rozważać, zastanawiać się[7919]*

3. Każdy z nich zboczył[*] z drogi i razem[3162] znikczemnieli[**]; nie ma nikogo[369], kto by czynił[6213] dobro[2896], nie ma ani jednego[259].
**lub: k.q. schodzić na złą drogę, odwracać się[5472]* Rz 3,10-31
***lub: k.n. być skażonym, być zepsutym moralnie[444] - Hi 15,16*

4. Czy nie mają poznania[*] wszyscy[3605] czyniący nieprawość[205], jedzący mój lud, *tak jak* zjedli chleb[3899], *do* Boga[430] nie zawołali[7121].
**dosł.: czy nie poznali, czy nie wiedzą[3045]* Jr 10,25; Mi 3,2-3

5. Tam zadrżeli[6343] ze strachu[*], gdzie *właśnie* nie było strachu[6343], Bóg[430] bowiem *już* rozrzucił[6340] kości[**] tych, którzy cię oblegali[2583]; ty ich zawstydziłeś[***], bo Bóg[430] nimi wzgardził[3988].
Ps 14, 5; 79,6; Iz 64,7
**hebraizm: zlękli się ze strachu - (ogarnął) ich wielki[6343] strach[6342]*
***idiom: Bóg zniszczy całkowicie ... ; ***k.h. zhańbić[954]*

6. Kto[*] da[5415] z Syjonu[**] zbawienie[3444] Izraelowi[3478]? Gdy Bóg odwróci[7725] niewolę[7622] swojego ludu[5971], niech Jakub[***] się rozraduje[****] i rozweseli[*****] się Izrael. **lub: oby - EIB[468]* Ps 14,7
***tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
****tj. „trzymający pięty" [3290], nazwa własna 12 plemion Izraela*
*****lub: radować się, weselić się, cieszyć się, trzask się[1523]*
******lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promienieć[B8941] - por. Ps 40,16; 45,8; 46,4*

54 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na strunach[*]. *Pieśń* pouczająca[**] Dawida. Gdy przyszli Zyfici[***] i powiedzieli do Saula: Dawid się u nas ukrywa[5641].
1Sm 23,14; Ps 88,1
hebr.: negina[5058]; **hebr.: maskil - por. Ps 52,1
****tj. mieszkańcy Zif[2130] - „wytapiacze" - miasto należące do pokolenia Judy na płd.-wsch. od Hebronu - Joz 15,55; 2Krn 11,9*

1. Boże, wybaw[3467] mnie przez Twoje imię[*] i Twoją potęgą[1369] broń[**] mojej sprawy.
Ps 6,1;
**imię reprezentuje charakter i autorytet Boga* Ps 7,8; 25,24
***lub: k.q. pełnić funkcję sędziego, wydawać decyzję, bronić[1777]*

2. Boże, wysłuchaj[*] mojej modlitwy[8605], nakłoń ucha[**] ku słowom moich ust.
Ps 4,1; 39,12;
**lub: k.q. spełnić prośbę, słyszeć, rozumieć[8085]* Ps 102,1; 143,1
***idiom: posłuchaj moich słów, zważ na moje słowa*

3. Gdyż obcy[*] powstali[**] przeciwko mnie, a okrutnicy[***] czyhają na moją duszę[5315]; nie mają Boga przed oczami[****]. Sela.
Ps 86,14;
**hebr.: zur, zarim - l.mn. - k.q. budzić odrazę, być przybyszem[2114] tu: przym.; **metonimia - przygotowują się, by mnie zaatakować*
****lub: rodzący bojaźń, przejmujący lękiem, wzbudzający trwogę, bezwzględny, potężny[6184] - Ps 37,35; Iz 13,11; Jr 15,21*
*****idiom: nie zwracają uwagi na Boga, ignorują Go* Ps 143,3

4. Oto Bóg mi pomaga[*]; PAN[136] podtrzymuje[**] moją duszę[5315].
Ps 118,7; Iz 41,10;
**lub: k.q. prtcpl. - wspomagający mnie[5826]* Hbr 13,6
***tu: l. mn. k.q. oprzeć się, uspierać, spocząć, podtrzymywać [5564]*

5. Niech[*] odwróci[*] zło[**] na moich nieprzyjaciół[8324]; w Twojej prawdzie[571] wytrać[6789] ich.
**wg ketiv: oby - hebr. jasob, wg qere: niech - hebr. jasib* 2Tm 4,14
**lub: k.h. powodować wracanie, przynosić z powrotem[7725]*
***lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*

6. Będę Ci dobrowolnie[5071] składał ofiary[*], będę wysławiał[**] Twoje imię, JHWH, bo jest dobre[2896].
**tj. składać krwawą ofiarę[2076]* Hi 13,3; Ps 9,7
***lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*

7. Uwolniłeś[5337] mnie bowiem[3588] z każdego utrapienia[*], a moje oko spojrzało *triumfalnie* na moich wrogów[341].
Ps 59,7; 92,11;
**lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869]* Ps 112,8; 118,7

55 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na strunach[*]. *Pieśń* pouczająca[**] Dawida.
hebr.: negina[5058]; **hebr.: maskil[4905] - por. Ps 52,1

1. Boże, nakłoń ucha[*] ku mojej modlitwie[8605] i nie ukrywaj[5956] się przed moją prośbą[**].
**idiom: wysłuchaj[238] mojej modlitwy; **lub: błaganie o przychylność, o łaskawość[8467]* Ps 6,9; 10,1

2. Zwróć na mnie uwagę[*] i wysłuchaj mnie; miotam[**] się w swoim zmartwieniu[***] i nie *dożywam* spokoju[****];
Ps 64,1; 142,2
**lub: k.h. zwracać uwagę, k.q. wysłuchać, nastawiać uszu[7181]*
***lub: k.h. być niespokojnym[7300], uwolnić się, k. q. wędrować[B8483]*
****lub: rozważanie, zaduma, niepokój, zmartwienie, skarga[7879]*
*****lub: k.h. szemrać, okazywać niepokój, k.q. być zbitym z tropu[1949]*

3. Z powodu głosu[6963] wroga[341], z powodu ucisku[6125] niegodziwego[7563] zwalają* na mnie nieprawość** i w gniewie[639] mi się sprzeciwiają***. **lub: k.h. usuwać, upuścić, zrzucić*[4131] Ps 6,8
***lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult*[205]; ****k.q. nienawidzić, sprzeciwiać się, żywić urazę, czuć i żywić wrogość*[7852] *- por. Rdz 27,41*

4. Moje serce[3820] wije* się *z bólu* i w moim wnętrzu** ogarnęły*** mnie lęki**** przed śmiercią[4194]. Joz 2,9; Hi 21,6; 39,20; Ps 38,8
**lub: k.q. kręcić się, zwijać się (z bólu), wirować, tańczyć*[2342]
***lub: w głębi, w środku*[7130]; ****dosł.: spadły na mnie*[5307]
*****lub: przerażenie, strach*[367] *- tu: w l.mn - por. Rdz 15,12; Wj 15,16*

5. Bojaźń[3374] i drżenie[7461] wkroczyły* we mnie i ogarnęło[3680] mnie przerażenie[6427|B7439].
**lub: k.q. przybyć, wkroczyć, nadejść, iść*[935] Ps 18,4; 116,3

6. I powiedziałem[559]: Och, kto[4310] da[5414] mi skrzydła* jak *u* gołębicy, *wtedy* bym uleciał[5774] i spoczął**. **lub: gdybym dostał skrzydła - KUL Ps 55,6*
***lub: k.q. zamieszkać, przebywać, pozostawać, osiedlić*[7931]

7. Oto[2009] bym uciekł* daleko i pozostał** na pustyni[4057]. Sela***. Iz 4,16; Jr 9,2; Obj 12,6
**lub: k.q. odchodzić, uciekać, błąkać się, trzepotać (o ptakach)*[5074]
***lub: k.q. spędzać noc, nocować, przebywać, pozostawać*[3885]
****hebr.: sela*[5542] *- termin muz. (?) - akcent, pauza - por. Ps 3,2***

8. Pośpiesznie[2363] *znalazłbym* sobie miejsce ucieczki[4655] przed porywistym* wiatrem[7307] i huraganem[5591]. **tj. dmuchać gwałtownie*[5584]

9. Pochłoń* *ich* PANIE[136], podziel ich języki**, bo widzę przemoc*** i niezgodę**** w mieście.
**dosł.: k.p. łykać, trwonić (metaf.), k.q. pochłaniać*[1104] Rdz 10,25;
***idiom: udaremnij ich plany - por. Rdz 11,7* 1Kor 1,11;
****lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, przemoc*[2555] 1Kor 14,9
*****lub: niesnaski, spór, konflikt, kłótnia, sprawa w sądzie*[7379]

10. Dniem[3119] i nocą krążą[5437] wokoło po jego murach, a wewnątrz[7130] niego zło[205] i ucisk*.
**lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda*[5999]

11. Wewnątrz niego jest zepsucie*, a z jego ulic** nie znika oszustwo*** i podstęp****.
**lub: całkowity upadek, zniszczenie, klęska*[1942]; ***placów*[7339]
****lub: oszustwo, intryga*[4820]; *****rana, krzywda, ciemiężyciel*[8496]

12. Bo to nie wróg[341] mi urąga* – to** zniósłbym[5375]; nie wywyższa*** się przeciwko[5921] mnie ten, który mnie nienawidzi[8130] – ukryłbym[5641] się przed nim; **dosł.: i to* Ps 41,9; J 13,18
**lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się, urągać*[2778]
***lub: k.h. uczynić wielkim, wywyższyć, czynić wielkie rzeczy*[1431]

13. Ale ty, człowiek[582] mi równy[6187], mój przyjaciel*, który mnie zna**. 2Sm 15,12; 16,23; Jr 9,4
**od przym.: przyjacielski, łagodny, miły*[441]
***dosł.: znający mnie - k.pu. być znanym, wiadomym*[3045]

14. Z którym przyjaźnie* naradzaliśmy** się i w tłumie[7285] chodziliśmy do domu Bożego[430].
**lub: k.h. nadawać słodki smak*[4985] Ps 42,4; 122,1; 1Tm 3,15
***lub: tworzyć krąg przyjaciół, narada, zebranie*[5475]

15. Niech śmierć[4194] ich spustoszy*, oby żywi zstąpili do Szeolu**, bo w ich siedzibach[4033] i pośród nich mieszka zło[7451]. Pwt 32,22; Ps 9,17;
**lub: k.h. omamić, oszukać*[5377.3451] Iz 14,15; Mt 10,28;
***idiom: niech szybko (nagle) umrą* Mk 9,43-48

16. Ja natomiast zawołam* do Boga i JHWH mnie wybawi[3467]. Rz 10,13
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać*[7121]

17. Wieczorem[6153], rano i w południe będę skarżyć* się i głośno wołać**, a *On* wysłucha[8085] mojego głosu[6963]. Ps 64,1; 92,2; 142,2
**lub: k.q. rozmyślać nad, dumać, wypowiadać, skarżyć się*[7878]
***lub: k.q. opłakiwać głośno, być niespokojnym, mamrotać*[1993]

18. On odkupił* moją duszę[5315] w pokoju[7965] od walki[7128] przeciwko mnie, ponieważ *bardzo* licznie** przeciwko mnie *wystąpili*.
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup*[6299]
***dosł.: w wielkiej liczbie*[7227] 2Krn 32,7-9

19. Bóg usłyszy[8085] i poniży* ich, Ten, który trwa[3427] od początku**. Sela[5542]. Bo nie ma w nich zmiany*** i nie boją[3372] się Boga.
**lub: k.q. zostać poniżony, być przygnębiony, garbić się*[6031]
***lub: starożytność, wschód, początek, prastare czasy*[6924]
****lub: zmiana, zastąpienie, uwolnienie (od śmierci)*[2487]

20. Podniósł* swoją rękę na swój pokój**; zbezcześcił*** swoje przymierze. **lub: wyciągnął*[7971]
***lub: wyciągnął swoją rękę w swoim dobrobycie (pokoju) - AK*
****lub: k.p. znieważać, profanować, kalać, gwałcić, bezcześcić*[2490]

21. Gładsze niż masło* *były słowa* jego ust, lecz w sercu miał walkę[7128]; miększe[7401] niż oliwa[8081] jego słowa**, ale one *są* jak obnażone miecze[6609]. Ps 28,3; 64,2; Prz 5,3-4;
**dosł.: gładsze od zsiadłego mleka*[4260] *jego usta - nieszczere, obłudne; **porównanie: kojące, miłe, pomocne* Prz 12,18

22. Zrzuć* swoje brzemię** na JHWH, a On cię podtrzyma[3557]; nie dopuści[5414] by sprawiedliwy[6662] zachwiał[4131] się na wieki***. Ps 37,5;
**lub: k.h. rzucać, wyrzucać, zrzucać, strącać*[7993] 1P 5,7
***lub: los, brzemię (to, co jest dane)*[3053]; ****lub: nigdy*[3808]
****lub: nigdy nie dopuści, aby sprawiedliwy się zachwiał*

23. Ale Ty, Boże, wtrącisz ich w dół* zatracenia**; ludzie *żądni* krwi[1818] i podstępni[4820] nie dożyją połowy swoich dni; ja natomiast zaufam[982] Tobie. **lub: studnia, dół, źródło*[875] Lb 16,30;
***hebr.: szahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie*[7845] *- synonim Szeolu - por. Ps 7,15; 16,10; 103,4; Iz 38,17; Ez 19,4.8* Hi 33,18-30

56 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Cicha gołębica[3123] w dali"*. Miktam** Dawida, gdy Filistyni pojmali go w Gat***.
**hebr.: Jonat elem rechokim - cicha gołębica – oddaleni*
***lub: złoty psalm, złota myśl*[4387] 1Sm 21,10-11; Ps 16,1
****Gat - „tłocznia wina" - stolica 5 miast filistyńskich - Gaza, Ekron, Aszdod, Aszkelon, Gat - por. Joz 13,3; 1Sm 27, 2; 1Krn 18,1; 1Sm 15,18 - z Gat pochodził Goliat i jego brat Lachmi - Anakici*

1. Zmiłuj* się nade mną, Boże, bo prześladuje** mnie człowiek[582]; napiera*** na mnie walcząc[3898] każdego dnia****. *****lub: cały dzień*
**lub: k.q. okazać przychylność, łaskawość, miłosierdzie[2603]*
***dosł.: k.q. miażdżyć[7602], ***lub: k.q. ściskać, naciskać, uciskać[3905]*

2. Moi wrogowie[8324] każdego dnia chcą mnie zmiażdżyć*; wielu bowiem walczy** przeciwko mnie, o Najwyższy[4791]. Ps 35,1; 57,3; 92,8;
**lub: k.q. zmiażdżyć, deptać, kruszyć, dyszeć[7602]* Iz 38,14
***lub: k.q. walczyć, prowadzić wojnę, używać jako pokarmu[3898]*

3. *W* dniu[3117], gdy będę się lękał*, zaufam** Tobie. 1Sm 30,6; 2Krn 20,3
**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]*
***lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym, ufać[982]*

4. W Bogu będę wysławiać* Jego słowo[1697]; Bogu ufam[982] *i* nie będę się lękał[3372], co zrobi mi człowiek**? Ps 12,6-8; 138,2; Hbr 13,6
**lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]*
***dosł.: ciało - hebr.: basar[1320] - idiom: rodzaj ludzki, człowiek*

5. Każdego dnia* przekręcają** moje słowa[1697], przeciwko mnie wszelkie ich złe[7451] zamysły***. Ps 41,7; 2P 3,16
**lub: przez cały dzień; **k.p. kształtować, formować, dręczyć[6087]*
****lub: myśl, plan, zamysł, wynalazek, wymysł[4284]*

6. Wszczynają kłótnie* wobec mnie, w tajemnicy** śledzą moje kroki***, czyhając[6960] na moją duszę[5315]. Ps 10,8-10; 59,3
**lub: k.q. wszcząć spory, kłócić się, bać się, przebywać razem[1481]*
***lub: przechowywać jako zapas, zachować w tajemnicy, ukryć wielką wartość, chronić[6845]; ***lub: odgłos kroków; pięta[6119]*

7. *Czy* uciekną* pomimo[5921] nieprawości[205]? Boże, powal** te narody[5971] w swoim gniewie[639].
**lub: wyzwolenie, ucieczka[6405] - z powodu zła ucieczka dla mnie - AK, z powodu niegodziwości oni uciekają - YLT*
lub: schodzić w dół, upadać, zejść[3381] - por. Ps 28,1**; 30,3

8. Ty policzyłeś[5608] dni mojej tułaczki[5112], Ty sam* umieść[7760] moje łzy[1832] w Twoim bukłaku**; czyż nie są *one spisane* w Twoim zwoju[5612]?
**lub: Ty zebrałeś w swój bukłak moje łzy - por. K&D Ps 56,8*
***lub: butla uszczelniona smołą, naciągnięta skórą - na wino, mleko i wodę* 2Krl 20,5; Ps 139,16; Ml 3,16; Mt 10,30; Obj 20,12

9. Kiedy zawrócą* na tyły[268] moi wrogowie; wtedy zawołam**: To wiem[3045], z pewnością*** Bóg jest ze mną! **lub: k.q. zawracać, odwracać[7725]*
***lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]* Rz 8,31
****part. twier.: czyli, z pewnością, na pewno, ponieważ[3588]|H4132*

10. W Bogu będę wysławiać[1984] Jego słowo*, w JHWH będę chwalić[1984] Jego słowo[1697]. w. 4
**lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

11. Bogu ufam[982] *i* nie będę się lękał[3372], co zrobi[6213] mi człowiek[120]. Ps 27,1; Mt 10,28; Rz 8,35-39

12. Tobie, Boże, złożyłem śluby*, dlatego też Tobie oddam[7999] chwałę[8426].
**lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21* Ps 50,14

13. Ponieważ[3588] wyrwałeś* moją duszę[5315] od śmierci[4194], czyż nie *uchroniłeś* mych nóg** od upadku***, abym przechadzał**** się przed Bogiem w światłości[216] życia*****? Ps 116,8;
**lub: k.h. odebrać, wyrwać, wyzwolić[5337], **dosł.: mojej stopy, nogi, kroku[7272] - l. poj., ***potknięcie, upadek[1762]* Jk 5,20
*****k.hp. chodzić tu i tam, przemierzać[1980], przechadzać się[H2241]*
******meton.: pełnia życia - tu kontrast wobec ciemności Szeolu*

57 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Nie doprowadzaj do zniszczenia”*. Miktam[4387] Dawida, gdy uciekał sprzed oblicza** Saula[7586] do jaskini[4631]. Pwt 9,26; 20,19; 1Sm 26,9
**aram.: al-taszchet - k.h. nie niszcz, nie zatracaj - Ps 58,1; 59,1; 75,1*
***lub: twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi)[6440]*

1. Zmiłuj* się nade mną, Boże, zmiłuj* się nade mną, bo moja dusza ufa** Tobie; w cień Twoich skrzydeł*** będę uciekał[2620], aż przeminą nieszczęścia****. Pwt 31,11; Ps 51,1; 61,5; Mt 23,37
**lub: k.q. okazywać łaskę, przychylność[2603]; ****złe pragnienia[1942]*
lub: zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]; ***symbol ochrony lub schronienia - Ps 17,8*

2. Będę wołał* do Boga Najwyższego[5945], do Boga osiągającego** swój *cel*** wobec mnie***.
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]*
***lub: k.q. zakończyć się, osiągnąć kres, zaprzestać, odpłacać[1584]*
****lub: Boga, mojego Stróża, Dobroczyńcy, Mściciela - WBC Ps 57,3[B]* Rdz 14,18; Ps 7,17; Mk 5,7; Flp 1,6; Hbr 7,1; 13,21

3. On pośle *pomoc* z niebios[8064] i wybawi[3467]. *Bo* urągał* mi *ten, który chce* mnie zmiażdżyć**. Sela. Bóg pośle[7971] mi swoje miłosierdzie[2617] i prawdę[571]. Ps 25,10; 85,10; Prz 16,6; 20,28
**lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się, urągać*
***lub: k.q. miażdżyć, deptać po, kruszyć, dyszeć[7602]*

4. Moja dusza[5315] *przebywa* pośrodku lwów; spoczywam* *pośród* zapalczywych**, *pośród* synów ludzkich***, których zęby są jak włócznie**** i strzały, a język jak ostry[2299] miecz[2719].
**lub: k.q. leżeć, nocować, kłaść się, leżeć na[7901]; **k.q. gorejący; k.p. przypiekać, palić, gorzeć[3857]; ***dosł.: człowieka[120]; ****l.poj.*

5. Bądź wywyższony*, Boże, ponad niebiosa[8064], *a* Twoja chwała** ponad całą ziemię[776].
**lub: k.q. wstać, powstać, być wywyższonym[7311]* Ps 148,13;
***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat, godność[3519] - a także: ludzie - Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[258]* Ha 3,3

6. Zastawili[3559] sieć* na moje kroki, zgięli** moją duszę[5315], wykopali[3738] przede mną*** dół, lecz wpadli[5307] do środka[8432] niego. Sela[5542].
**lub: sieć, siatka, sidło, metaf.: o przywódcach prowadzących do grzechu, o sądzie[7568]; **k.q. schylać, uginać[3721]; ***obliczem[6440]*

7. Utwierdzone* jest moje serce[3820], Boże, utwierdzone[3559] jest moje serce[3820]; będę śpiewał[7891] i oddawał *Ci* chwałę**. Ps 59,17; 108,1; 112,7
**lub: k.n. być nieugiętym, być gotowym, utwierdzonym[3559]*
lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów[2167] - w. 9

8. Obudź[5782] się, moja chwało[3519], obudź[5782] się, cytro[*] i harfo[**]; chcę obudzić[5782] jutrzenkę[***].
**lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny[5035]*
***tj. instrument szarpany, lira[3658]* Ps 33,2; 43,4; 71,22
****lub: świt, pierwszy brzask dnia, gwiazda poranna[5782|B9301]*

9. Będę Cię wysławiał[*] wśród ludów[5971], PANIE[136], będę Ci śpiewał[**] wśród narodów[3816].
**lub: chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]* 2Sm 22,50
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*

10. Bo wielkie *jest* Twoje miłosierdzie[*], aż do niebios[8064], i aż pod obłoki[7834] Twoja prawda[**].
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

11. Bądź wywyższony[7311] ponad niebiosa[8064], Boże, a ponad całą ziemię Twoja chwała[3519].

58 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Nie doprowadzaj do zniszczenia[*]". Miktam[4387] Dawida[**]. ***lub: dla Dawida - Ps 57,1*
**aram.: al-taszchet - k.h. nie niszcz, nie zatracaj - Ps 57,1; 59,1; 75,1*

1. Czy rzeczywiście *przez* milczenie[*] mówicie to, co sprawiedliwe? Czy słusznie[4339] sądzicie[**], synowie ludzcy[***]? ****dosł.: adamowi[120] - l. mn.*
**hebr.: elem - cisza, w milczeniu[482], lub: elim - sędziowie, możni*
***lub: k.q. rządzić, oczyścić z zarzutów, rozstrzygnąć spór[8199]*

2. Raczej[637] *już* w sercu[3820] czynicie[*] nieprawość[5766], a wasze ręce[3027] wymierzają[**] gwałt[***] na ziemi[776]. **lub: k.q. robić, czynić[6466]* Ps 94,20; Iz 10,1
***lub: k.p. ważyć, równoważyć, wyrównywać, gładzić[6424]*
****lub: okrucieństwo, niesprawiedliwość, gwałt, krzywda[2555]*

3. Niegodziwi[*] budzą odrazę[**] już od łona[7358] *matki,* od urodzenia[***] błądzą[8582], mówiąc kłamstwo[3577]. Hi 15,14; Ps 51,5; Rz 5,12
**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*
***lub: pierwotne znaczenie - odejść z miejsca zamieszkania, stąd: być obcym, k.q. być rozdzielonym, budzić odrazę[2114]*
****dosł.: (od wyjścia) z brzucha[990] (matki)*

4. Ich jad[*] podobny do jadu węża[5175], są jak głucha żmija, ich[**] ucho zostało zatkane[***].
**lub: żar, furia, wściekłość, złość, gniew, metaf.: jad, trucizna*
***lub: której; ***k.h. lub k.q. zatkać czyjeś ucho[331]*

5. Aby nie słyszeć głosu rzucających uroki[*] ani biegle[**] zaklinających[***] czarowników[2267].
**lub: k.p. zaklinającego, czarującego, rzucającego uroki[3907]*
***lub: k.pu. stać się mądrym[2449]; ***dosł.: czarujących[2266] czarowników - k.q. złączyć się, zjednoczyć, czarować*

6. Boże, połam[*] zęby w ich ustach; JHWH, zniszcz[**] kły[***] lwiątek[3715]. Hi 4,10; 29,17; Ps 3,7;
**lub: k.q. zburzyć, strącić, przełamać, odłamać[2040]; **zburzyć[5422]*
****lub: ząb, wielki ząb, siekacz[4459] - tu w l.mn.* Ps 17,2

7. Niech się rozpłyną[3988] jak wody[4325], które przepływają[1980], a kiedy napną łuk[*], strzały[2671] jego niech będą jakby obcięto[**] *im grot.*
**lub: k.q. kroczyć drogą, wyginać (łuk); **k.h. zostać odciętym[4135]*

8. Niech przeminą[*] jak rozpływający[**] się ślimak[***], niech nie zobaczą[2372] słońca[8121], podobnie *jak poroniony* płód[5309] kobiety[802].
**lub: k.q. iść, przejść, odchodzić, żyć, umrzeć[1980]; **lub: rozpuszczanie, topnienie, roztapianie[8557]; ***hap.leg.[7642]*

9. Zanim wasze ciernie[*] wypuszczą[**] kolce[329], *gdy jeszcze są* zielone[2416], zmiecie *je* wicher[***] Jego[****] wzburzenia[2740]. Hi 27,21;
**lub: ciernisty krzew, haczyk, garnek[5518]* Prz 10,25; Kaz 6,3
***dosł.: k.q. dostrzegać, zrozumieć, wiedzieć, zauważać[995]*
****lub: k.q. zmiatać, roznosić (o burzy)[8175]; ****domyśl.: Boga*

10. Będzie się radował[8055] sprawiedliwy[6662], bo ujrzał pomstę[5359]; swoje stopy obmyje we krwi niegodziwego[7563]. Pwt 32,35; Obj 14,18; 18,20

11. A ludzie[*] powiedzą[559]: Doprawdy[**] jest plon[***] dla sprawiedliwego[6662]; doprawdy jest Bóg, który sądzi[8199] na ziemi[776]. Ps 50,6; 1Kor 3,8;
**dosł.: a człowiek[120] powie; **lub: z pewnością[389]* Kol 3,24;
****lub: owoc (ziemi, łona)[6529], nagroda[B7554]* 1Tm 5,18; Hbr 11,6

59 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Nie doprowadzaj do zniszczenia[*]". Miktam[4387] Dawida. Gdy Saul posłał, by pilnowano jego domu i by go zabito[4191]. 1Sm 19,11
**aram.: al-taszchet - k.h. nie niszcz, nie zatracaj - Ps 57,1; 58,1; 75,1*

1. Wyrwij[*] mnie od moich wrogów[341], mój Boże; odsuń[**] mnie od tych, którzy powstają[6965] przeciwko mnie. Ps 143,9
**lub: k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać[5337]; **k.p. być umieszczonym wysoko - tzn. być bezpiecznym, wywyższonym[7682]*

2. Wyrwij[5337] mnie od czyniących[6466] nieprawość[*] i wybaw[**] mnie od ludzi krwi[***]. ***lub: mężczyzn, osób[582]* Ps 5,6; 17,7
**lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]; **ocalić, wyzwolić[3467]*
****idiom: wybaw mnie od zbrodniarzy - Ps 26,9; 55,23*

3. Oto bowiem czyhają[*] na moją duszę[5315]; zbierają[1481] się przeciwko mnie *ludzie* potężni[**], *chociaż* nie zawiniłem[6588] ani nie zgrzeszyłem[2403], JHWH. 1Sm 24,11
**lub: k.q. zastawiać pułapkę, zasadzać się, czyhać[693]*
***lub: mocni, zaciekli, wpływowi, potężni, mający władzę[5794]*

4. *Chociaż* jestem bez winy[*], biegną i ustawiają[**] się; powstań[***], by mnie spotkać[7125] i zobacz[7200] *to.* Ps 7,3-4; 69,4
**lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; **k.hp. być ustanowionym[3559]*
****lub: k.q. ocknąć się, obudzić, pobudzać się - stąd: powstać[5782]*

5. Ty, JHWH, Boże Zastępów[*], Boże Izraela[3478], obudź się[6974], aby ukarać[6485] wszystkie narody[1471]; nie lituj[2603] się nad żadnym z tych podstępnych[**] przestępców[205]. Sela[5542].
**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp[6635]* Jk 2,13
***lub: k.q. postępować zdradziecko, podstępnie, gorszyć[898]*

6. Wracają[7725] wieczorem, ujadają[*] jak pies
i okrążają miasto[5892]. **lub: k.q. warczeć, krzyczeć[1993]*
7. Oto, co wypluwają[*] ich usta, miecze[2719] na
ich wargach[**]. Mówią bowiem: Któż usłyszy?
**lub: k.h. wylewać, wydzielać, buchać, powodować kipienie[5042]*
***idiom: wypowiadać się agresywnie, by zadać ludziom ból*
8. A Ty, JHWH, będziesz się z nich śmiał[7832],
będziesz kpił[*] ze wszystkich narodów[1471].
**lub: k.q. drwić, szydzić, wyśmiewać się[3932]* Ps 2,4; 37,13
9. Moja[*] Mocy, będę się trzymał[8104] Ciebie,
bo Bóg jest moją twierdzą[**]. Ps 28,8; Jr 16,19
**dosł.: Jego mocy będę strzegł dla Ciebie; u Ciebie zostawiam swoją siłę - por. Wj 22,7; Rdz 2,15; Hi 2,6 - patrz. WBC Ps 59,10[A]*
***lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys, twierdza[4869]*
10. Mój miłosierny[*] Bóg wyjdzie[6923] mi na-
przeciw[6923], Bóg sprawi, że zobaczę[**] *klęskę*
moich wrogów[8324]. Ps 54,7; 92,11; 112,8
**lub: Bóg mojej łaskawości[2617] - AK; Mój Bóg. Jego łaska ... EIB Ps 59,11; **k.h. spowodować zobaczenie, pokazać, oglądać[7200]*
11. Nie zabijaj[2026] ich *nagle*[*], aby mój lud[5971]
nie zapomniał, lecz wstrząśnij[**] ich w swo-
jej mocy[2428] i powal[3381], o PANIE[136], nasza tar-
czo[***]. **por. WBC - Ps 59,12[A];* Pwt 33,29; 2Sm 22,3.31;
***lub: k.h. miotać się tu i tam, trząść, spowodować chwianie[5128]*
****metonimia: nasz obrońca, ten, który nas chroni[4043]* Ps 3,3
12. *Za* grzech[2403] ich ust, *za* słowa[1697], które
wypowiadają wargami[8193], niech będą schwy-
tani[3920] w swojej pysze[*]; za złorzeczenia[**] i za
kłamstwa[3585], które rozgłaszają[***]. Ps 10,7
**lub: wywyższenie, arogancja, buta, majestat, duma[1347]*
***lub: klątwa, przekleństwo[423], oświadczenie pod przysięgą[B474]*
****lub: k.p. opowiadać, powtarzać, ogłaszać, mówić[5608]*
13. Skończ[*] z nimi w gniewie[**], skończ[*], by
już ich nie było[***]. Niech poznają[3045], że Bóg
panuje[****] w Jakubie aż po krańce[657] ziemi.
Sela[5542]. Ps 22,17; 59,7; 83,18; Iz 56,10; Obj 22,15
**lub: k.p. doprowadzić do końca, zniszczyć, skończyć, zgubić[3615]*
***lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*
****lub: i nie ma ich - AK; ****k.q. rządzić, władać, panować[4910]*
14. Wracają[7725] wieczorem, ujadają[*] jak pies[**]
i okrążają[5437] miasto. **lub: k.q. warczeć, krzyczeć[1993]*
w symbol. biblijnej pies oznacza osoby nieczyste - por. Flp 3,2
15. Miotają[*] się, *szukając* pokarmu[398]; war-
czą[**], gdy się nie nasycą[7646]. Hi 15,23; Ps 109,10
**lub: k.h. spowodować drżenie, wędrowanie, miotać się to tu, to tam[5128]; **lub: szemrać, narzekać, pozostać, spędzić noc[3885]*
16. Ale ja będę śpiewał[7891] o Twojej mocy[5797],
rankiem będę wykrzykiwał z radości[*] o Two-
im miłosierdziu[2617], bo Ty stałeś się dla mnie
twierdzą[4869] i ucieczką[**] w dniu[3117] mojego
ucisku[***]. Ps 5,3; 88,13; 92,2; Iz 25,4; Na 1,7
**lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442] - por. Ps 33,1*
***lub: schronienie, miejsce ucieczki, ucieczka[4498]*
****lub: trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel[6862]*
17. Moja[*] Mocy, Tobie będę śpiewał[**]; bo Ty,
Boże, jesteś moją twierdzą[4869], Boże mój mi-
łosierny[***]. Ps 28,8; Jr 16,19
**por. w. 9. hebr.: uzzo - Jego moc, tu hebr.: uzzi - Moja Moc*
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*
****lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*

60 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:*
„Lilia świadectwa”[*]. Miktam[**] Dawi-
da. Dla pouczenia[3925], gdy walczył[5327] z Aram-
-Nacharaim[***] i z Aram Sobą[****], gdy Joab,
wracając, pobił[5221] dwanaście tysięcy Edo-
mitów[123] w Dolinie Soli[*****]. 2Sm 8,13; 1Krn 18,12
**hebr.: susan edut[7802] - świadectwa, przymierza, pouczenia, zachęty*
***lub: złoty psalm, złota myśl[4387]; ***tj. Mezopotamia - 2Sm 8,3*
*****państwo aramejskie za czasów Dawida położone na zboczach Antylibanu na granicy Syrii i Libanu - por. WBC Ps 60,1*
******położenie bliżej nieznane, prawdopodobnie nad Morzem Martwym w granicach Edomu - por. WBC Ps 60,1[C]*
1. Boże[430], odrzuciłeś[2186] nas, złamałeś[*] nas
i rozgniewałeś[599] się; odnów[**] nas!
**lub: k.q. robić wyłom, przebić, potłuc na kawałki, rozedrzeć[6555]*
***lub: k.p. odnowić, zawrócić, przywrócić[7725]* Ps 44,9; Rz 11,1-3
2. Wstrząsnąłeś[7493] ziemią[776] i rozdarłeś[*] ją;
ulecz[7495] jej rozpadliny[**], bo się chwieje[***].
**lub: rozdzielać bądź otwierać na oścież, pęknąć - hap.leg.*
***lub: złamanie, pęknięcie, skruszenie, rozbicie, ruina[7667]*
****lub: k.q. chwiać się, trząść, zsunąć się[4131]* Ps 18,7; Jr 10,10
3. Wskazałeś[*] Twojemu ludowi[5971] twardy[7186]
los, napoiłeś[8248] nas winem[3196] powodującym
chwiejny krok[**]. Iz 51,17-23; Jr 25,15-17
**lub: k.h. spowodować zobaczenie, pokazać, oglądać[7200]*
***lub: zataczanie się, chwianie[8653], kielich zataczania[B10085]*
4. Dałeś sztandar[*] tym, którzy się Ciebie
boją[3373], aby *mogli* schronić[**] się z powodu
prawdy[***]. Sela[5542]. Iz 5,26; 11,12; 13,2
**lub: znak, coś podniesionego w górę, drzewiec, chorągiew[5251] tu jako idiom: miejsce wspólnego zgromadzenia lub ochrony*
***lub: k.hp. rzucać się do ucieczki, k.q. pędzić do ataku - Iz 30,16, uciec w bezpieczne miejsce[5127] - Rdz 19,20; Sdz 7,21; Jr 48,44*
****hebr.: qoset - prawda, łuk, pewność[7189] - Prz 22,21, łucznictwo[B8363]; ***inni: aby mogli uciec przed łukiem - KUL, EIB, BP*
5. Aby byli ocaleni[2502] Twoi umiłowani[*], wy-
baw[3467] ich swoją prawicą i odpowiedz[**] mi.
**lub: ukochany, umiłowany, piękny, śliczny[3039]*
***lub: k.p. odpowiadać, reagować[6032]* Ps 17,7; 20,6; 138,7
6. Bóg przemówił[1696] w swojej świętości[*];
Z radością[5937] rozdzielę[2505] Sychem[**] i wymie-
rzę[4058] dolinę[6010] Sukkot[***]. Ps 108,8; Am 4,2
**lub: w swoim miejscu świętym[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9*
***hebr.: Szekem - miasto pomiędzy górą Ebal a górą Gerazim, miejsce schronienia - Joz 20,7; 1-sza stolica Królestwa Płn.[7927]*
****miasto na wschód od Jordanu, 1,6 km na płn. od potoku Jabbok - Joz 13,27; Rdz 32,17; 32,30; 33,17; 1-szy obóz po wyjściu Izraela z Egiptu - Wj 12,27, miejsce wytopu metali - 1Krl 7,46[5523]*
7. Mój jest Gilead[*], mój i Manasses, Efra-

im** osłoną[4581] mojej głowy[7218], Juda[3063] moim prawodawcą***. Pwt 33,17; Joz 13,31

**określ. obszaru różnie definiowanego w zależności od kontekstu - górzyste tereny na wsch. od Jordanu na płd. od rzeki Jarmuk[1568] **nazwa całego Królestwa Płn.; ***lub: k.p. nakazać prawem[2710]*

8. Moab* moją misą[7366] do mycia**, na Edom rzucę mój sandał***; wiwatuj[7321] nad[5921] Filisteą****. 2Sm 8,1; Ps 108,9; Kaz 11,9

tj. obszar na wschód od Morza Martwego między rzeką Zered a rzeką Arnon[4124]; **metafora upokorzenia i poddania ***idiom: przejmować na własność - por. Pwt 11,24; Rt 4,7 ****obszar śródziemnomorskiej niziny przybrzeżnej - Ps 56,*[N]****

9. Kto mnie wprowadzi[2986] do warownego[4692] miasta? Kto mnie doprowadzi[5148] do Edomu?

10. Czy nie Ty, o Boże, który nas odrzuciłeś* i *już* nie wyruszasz[3318], Boże, z naszymi zastępami**? **lub: k.q. odtrącać, k.h. odrzucić kogoś siłą[2186] **hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp[6635]* Ps 44,9

11. Zapewnij[3051] nam pomoc[5833] w utrapieniu*, bo próżne** jest wsparcie*** człowieka[120]. **lub: trudne położenie, niedola, ucisk, wróg[6862]* Ps 108,12; ***lub: pustka, próżność, marność, fałsz, bezwartościowość[7723] ***lub: pomoc, wybawienie, zbawienie, zwycięstwo[8668]* Ps 118,8

12. W Bogu[430] uczynimy[6213] potężne* *rzeczy,* a On podepcze[947] naszych nieprzyjaciół[6862]. **lub: siła, moc, skuteczność[2428]* 1Krn 19,13

61

Dla przewodnika[5329] chóru, z grą* na strunach*. *Psalm* Dawida**.

**hebr.: negina[h][5058]; **lub: dla Dawida* Ps 54,1; 55,1

1. Wysłuchaj[8085|IMP], Boże, mojego wołania*, zwróć uwagę** na moją modlitwę[8605]. Ps 88,2

**lub: krzyk błagania, okrzyk radości, chwały, obwieszczenie[7440] **lub: k.h. zwracać uwagę, k.q. wysłuchać, nastawiać uszu[7181]*

2. Z krańca ziemi wołam[7121] do Ciebie w słabości* mojego serca[3820]; wprowadź[5148] mnie na skałę[6697], wyższą[7311] ode mnie**. Ps 42,7; 62,2

**lub: k.q. być omdlałym, być osłabionym, omdlewać (z troski)[5848] **metaf.: uprowadź mnie na miejsce chroniące przed wrogiem*

3. Ty bowiem jesteś moją ucieczką* i wieżą warowną** przed obliczem[6440] wroga[341]. **lub: kryjówka, miejsce schronienia, ucieczka[4268]* Ps 46,1 ***lub: siła, moc[5797], miejsce obwarowane, wały obronne[B6756]*

4. Będę mieszkał[1481] w Twoim przybytku* na wieki**, chroniąc[5643] się pod osłoną[5643] Twoich skrzydeł***. Sela[5542]. Ps 17,8; 36,7; 57,1

**lub: namiot, namiot nomady symbol. tymczasowość, przybytek (dom, miejsce zamieszkania*]HWH[*)[168]; **na zawsze[5769] ***tj. symbol ochrony lub schronienia - por. Sdz 9,15; Mt 23,37*

5. Bo Ty, Boże, wysłuchałeś moich ślubów*; dałeś dziedzictwo** tym, którzy się boją[3373] Twojego imienia[8034]. Ml 4,2; Obj 11,18

**lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21 **lub: posiadanie[3425], własność, prawo własności[B3938] - Jr 32,8*

6. Dodaj[3254] dni[3117] do dni króla*, a jego lata[8141] *niech trwają* jak z pokolenia** na pokolenie. **idiom: daj pomyślność panowaniu króla, zachowaj ciągłość dynastii - por. 2Krl 20,6; Ps 45,6* 1Sm 10,24; 1Krl 1,15; Ne 2,3 ***lub: generacja, okres, wiek, pokolenie, siedziba, czas życia[1755]*

7. Będzie trwał* na wieki[5769] przed obliczem Boga; ustanów** miłosierdzie*** i prawdę****, niech go strzegą[5341]. Ps 19,9; 25,10; 57,10

**lub: k.q. siedzieć, przebywać, mieszkać, pozostawać[3427] **lub: k.p. wyznacz, ustanów; ***hebr.: chesed[2617] i ****emet[571] - term. często występujące razem - por. Ps 25,10; 40,10.11; 57,3*

8. Tak *więc* będę śpiewał* Twojemu imieniu[8034] na wieki[5703] i będę spełniał[7999] moje śluby[5088] każdego** dnia**. Ps 7,17; 9,2; 18,49;

**lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167] **dosł.: dzień po dniu - idiom: codziennie* Ps 66,13; 145,1-2

62

Dla przewodnika* chóru. Dla Jedutuna**. Psalm[4210] Dawida. **por. Ps 4,1**

***hebr.: jedutun[3038] - „sławiący, wdzięczny" - imię własne - 1Krn 25,1 lub imieniem tym nazwano grupę śpiewaków*

1. Tylko* w Bogu *ma* uciszenie** moja dusza[5315], od Niego *pochodzi* moje zbawienie[3444]. **part. potwierdzająca - o tak, z pewnością, doprawdy, zaiste lub ograniczająca - tylko, jednakże, lecz[389|B438]* Ps 33,20 ***lub: cisza, spokój, spokojne oczekiwanie[1747], odpoczynek[B1970]*

2. Tylko[389] On jest moją skałą i zbawieniem*, moją twierdzą**; *nic* mną mocno*** nie zachwieje[4131]. Pwt 32,31; Ps 18,2; 73,25; Mt 16,18; 1Kor 10,4

**lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo[3444] **lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys., twierdza[4869] ***lub: wielki, obfitujący, wystarczający, liczny, silny[7227]*

3. Jak długo będziecie napadać* na człowieka[376] i będziecie go zabijać[7523]? Wy wszyscy *jesteście* jak pochylona[5186] ściana i jak walący[1760] się mur**. Wj 16,28; Hi 8,21; Ps 13,2; Iz 30,13

**hap.leg.: k.p. być wściekłym, napadać na[2050], przytłoczyć naganami[B2326]; **lub: wy wszyscy mordujecie jak pochylona ściana, jak mur niemal przewrócony - por. EIB Ps 62,4[525] **będziecie obalać (się), wy wszyscy jak mur pochyły ... AK*

4. Tylko[389] naradzają[3289] się, jak pozbawić* go godności**; mają upodobanie[7521] w kłamstwie[3577], swoimi ustami błogosławią[1288], ale we wnętrzu[7130] złorzeczą***. Sela[5542]. Ps 4,2;

**dosł.: k.h. strącić[5080]; **lub: wyniosłość, godność, wywyższenie[7613] ***lub: k.p. czynić nikczemnym, przeklinać[7043]* Ps 55,21

5. Tylko[389] w Bogu ucisz się* moja duszo[5315], od Niego *pochodzi* moja nadzieja**.

**lub: k.q. milczeć, być nieruchomym, oniemieć[1826] - tryb rozkaz. **hebr.: tiqwa[h] - nadzieja, oczekiwanie[8615], sznur - Joz 2,18*

6. Tylko On jest moją skałą[6697] i zbawieniem, moją twierdzą[4869]; nie zachwieję* się. **lub: k.n. nie zachwieje się, nie upadnie, będzie nieuwruszony[4131]*

7. W Bogu moje wybawienie[3468] i moja chwa-

ła*; skała mojej mocy[5797], moje schronienie** jest w Bogu***. Ps 18,2; 27,2; 28,1; 31,2

**lub: cześć, godność, szacunek[3519]; **kryjówka, miejsce schronienia, ucieczka[4268]; ***w hebr.: od skała ... - strukt. chiast.* ABBA

8. Ludu*, ufajcie[982] Mu w każdym czasie[6256], wylewajcie[8210] przed Jego obliczem[6440] wasze serca[3824]; Bóg jest naszym schronieniem[4268]. Sela[5542]. 1Sm 1,15; Iz 26,4.16; 1Tm 6,17

**lub: naród, lud, krewniak, lud uzbrojony[5971] - Sdz 20,10; Iz 36,1*

9. Tylko tchnieniem[1892] są synowie ludzcy*, synowie człowieka** – kłamstwem***; położeni na szalach[3976], wszyscy razem[3162] podnoszą się w górę[5927] bardziej niż tchnienie[1892].

**hebr.: bene adam[120] - synowie adama - pospolici, nic nie znaczący(?); **bene isz[376] - synowie człowieka - emf. ludzie możni (?) ***lub: kłamstwo, nieprawda, fałsz, coś zwodniczego[3577]*

10. Nie pokładajcie ufności[982] w wyzysku* ani daremnej** *nadziei* w grabieży[1498]; a gdyby bogactwo[2428] kwitło***, nie umacniajcie[7896] *nim* serca[3820]. Hi 31,24; Mk 4,19; 1Tm 6,10.17-19; Jk 2,6

**lub: ucisk, wymuszenie, szkoda[6233]; **k.q. stać się próżnym, być daremnym, k.h. napełnić daremnymi nadziejami[1891] ***dosł.: k.q. przynosić owoc, k.h. sprawić kwitnienie[5107]*

11. Bóg raz przemówił[1696], dwa razy to słyszałem[8085], że moc[5797] *należy* do Boga; Mt 6,13

12. I u Ciebie, PANIE[136], jest łaska*, bo Ty odpłacisz** każdemu zgodnie z jego czynem[4639].

**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617] **lub: k.p. skończyć, wynagradzać straty, płacić, nagradzać[7999]*

63

Psalm[4210] Dawida, gdy był na Pustyni Judzkiej*. 2Sm 16,14; 17,2.29; Ps 42,2; Iz 26,9

**tj. większości roku jałowy obszar pustynny od 16 do 24 km dł, od wsch. zbocza Gór Judzkich aż do brzegów Morza Martwego*

1. Boże, Ty *jesteś* moim Bogiem, Ciebie gorliwie szukam*; Ciebie zapragnęła[6770] moja dusza[5315], zatęskniło** do Ciebie moje ciało[1320] na ziemi suchej[6723] i spragnionej[5889], bez wody;

**lub: szukać gorliwie, zabiegać[7836], szukać o brzasku - KUL **lub: omdlewać z tęsknoty, tęsknić za[3642]* Ps 5,3; Prz 8,17

2. Tak[3651] *właśnie* ujrzałem[2372] Cię w świątyni*, widząc** Twoją moc[5797] i chwałę[3519]. Ps 68,24

**lub: w miejscu świętym[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9 **lub: wypatrywałem Cię ...aby ujrzeć Twoją moc i chwałę - AK*

3. Bo[3588] Twoje miłosierdzie* lepsze[2896] *jest* niż życie, *tak więc* będę Cię wysławiać** moimi wargami***[8193]. Ps 30,5; Flp 1,23

**lub: dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość[2617]; **k.p. wysławiać, zachwalać, wyrażać podziw[7623]; ***tj. całą swoją osobą*

4. Tak błogosławić* Cię będę dopóki żyję[2416], wzniosę swoje ręce** w imieniu*** Twoim.

lub: sławił[1288] - Rdz 9,26 Ps 134,2; 141,2; 145,1; 146,2; Ne 8,6

***gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie ***lub: w imię[8034] - imię reprezentuje charakter i autorytet Boga*

5. Jak tłuszczem* i szpikiem** będzie nasycona*** moja dusza[5315], moje usta[8193] będą Cię chwalić[1984] radosnymi wargami[6310];

**tj. tłuszczem składanej Bogu ofiary - Kpł 3,16; 7,23 **dosł.: tłustością - metaf. płodności[1880], zatłuszczony popiół[B2129] ***lub: k.q. być zaspokojonym, spełnionym, mieć w nadmiarze[7646]*

6. Gdy wspominam[2142] Ciebie na moim posłaniu[3326] i rozmyślam* o Tobie podczas nocnych straży**. Ps 42,8; 119,55

**lub: k.q. wypowiadać, rozważać, czytać szeptem, rozmyślać[1897] **tj. hebrajski podział nocy na 3 straże - por. Sdz 7,19; Wj 14,24*

7. Ponieważ byłeś mi pomocą[5833], w cieniu[6738] Twoich skrzydeł* będę radośnie wykrzykiwał**. Ps 17,8; 27,9; 36,7; 40,17; 57,1

symbol ochrony lub schronienia - Ps 17,8; Sdz 9,15; Mt 23,37 **lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442] - por. Ps 33,1*

8. Moja dusza przylgnęła* do Ciebie, Twoja prawica** mnie podtrzymuje[8551].

**lub: przykleić się, połączyć, przywrzeć, trzymać się mocno[1692] **słowo prawica[3225] odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia*

9. Ale ci, którzy szukają* zguby[7722] mojej duszy[5315], niech pójdą w głębiny** ziemi[776].

**lub: k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, wymagać[1245] **dosł.: niski, niższy, najniższy[8482] - por. Ef 4,9 - zwrot może oznaczać pieczary, doliny, podziemne przejścia - Iz 44,23*

10. Będą wydani pod ostrze* miecza, staną się łupem[4521] szakali**. Sdz 15,4; Lm 5,18; Ez 13,4

**idiom: zostać wydanym w dłoń miecza - Hi 16,11; Jr 18,21 **lub: lis, zwierzę mieszkające w jamie[7776], szakal[B9235]*

11. Lecz król[4428] będzie się weselił* w Bogu, niech się szczyci** każdy, kto na Niego przysięga[7650], a usta[6310] mówiących kłamstwo[8267] zostaną zamknięte[5534]. Ps 21,1; 107,42; Rz 3,19

**lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promienieć[B8941] **lub: k. hp. chlubić się, przechwalać się, k.q. jaśnieć, świecić[1984]*

64

Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida*.

**lub: dla Dawida - AK*

1. Wysłuchaj, o Boże, mojego głosu[6963], gdy się skarżę*; zachowaj** moje życie[2416] od lęku[6343] przed wrogiem[341]. Ps 55,2; 140,1

**lub: rozważanie, zaduma, niepokój, skarga, zmartwienie[7879] **lub: k.q. strzec, pilnować, czuwać, zachować[5341]*

2. Ukryj[5641] mnie przed tajemną radą* czyniących zło**, przed zgrają*** czyniących nieprawość****; Ps 22,16; 26,5; 35,20; 37,12

**lub: potajemna rada, narada, zgromadzenie, zebranie[5475] **lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, czynić niegodziwość[7489] ***lub: ciżba, tłum, towarzystwo[7285]; ****niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]*

3. Którzy naostrzyli swoje języki jak miecz*, wypuścili** swoje strzały[2671] – gorzkie*** słowa;

**metonimia - ostre słowa, które wypowiadają - ranią **dosł.: napięli - wyginać (łuk), deptać, maszerować[1869] ***lub: gorzki (w smaku), gorzkie (uczucia)[4751], zgorzknienie[B5492]*

4. Aby ugodzić* z ukrycia[4565] w niewinnego**;
nagle[6597] strzelić[3384] do niego, i *to* bez lęku[3372].
**lub: k.q. strzelać, k.n. zostać trafiony strzałą[3384]*
***lub: moralnie niewinny, uczciwy, pełny, skończony[8535]*
5. Utwierdzają* się w złym zamiarze**, rozmawiają[5608], jak zastawiać potajemnie[2934] sidła[4170] i mówią[559]: Któż je zobaczy[7200]? Ps 10,11
**lub: k.p. uczynić silnym, uzmocnić się, podtrzymać, utwierdzić[2388]*
***lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*
6. Szukają[2664] nieprawości*, są gotowi[8552], *mają* obmyślony** chytry plan***. Wnętrze[7130] i serce[3820] człowieka[376] – niezgłębione****.
**lub: niesprawiedliwość, nieprawość, zło[5766]; **k.pu. zostać wyszukanym, w poszukiwaniu czegoś, k.q. obmyślać, szukać[2664]*
****podstęp, spisek, chytry plan[2665]; ****głębokie, tajemnicze[6013]*
7. Ale Bóg wypuści[3384] na nich strzałę[2671], nagle* będą[1961] zranieni[4347]; **lub: niespodziewanie[6597]*
8. Ich własny język sprowadzi na nich upadek*; wszyscy, którzy ich zobaczą, uciekną**.
**lub: k.h. sprowadzić krzywdę, spowodować potknięcie[3782]*
***lub: k.hp. uchodzić, uciekać[5074]* Hi 15,6; Łk 19,22
9. I przestraszy* się cała ludzkość**, będą opowiadali[5046] o dziele[6467] Boga i będą rozważali*** Jego czyn[4639]. Ps 40,3
**lub: k.q. lękać, bać się, być przejętym bojaźnią, czcić[3372]*
***hebr.: adam - imię własne, człowiek, rodzaj ludzki, istota[120]*
****lub: k.h. poświęcać uwagę, rozważać, zastanawiać[7919]*
10. A sprawiedliwy[6662] będzie się weselił* w JHWH i w Nim będzie szukał schronienia**; a wszyscy prawego[3477] serca[3820] będą się *Nim* szczycić***. Ps 2,12; 32,11; 58,10; 68,3; 97,11-12
**lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniować[B8941]*
***lub: zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]; ***k. hp. chlubić się, przechwalać się, k.q. jaśnieć[1984]*

65 Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida[1732]. Pieśń*. **tj. pieśń, oda, hymn[7892]*
1. Dla Ciebie ciche oczekiwanie* *jest* hymnem chwały[8416], Boże[430] na Syjonie** i Tobie trzeba spełnić[7999] śluby[5088]. Ps 50,14; 116,18
**lub: cisza, spokój, spokojne oczekiwanie[1747], odpoczynek[B1970]*
***tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
2. *Ty* wysłuchujesz[8085] modlitwę*, *dlatego* do Ciebie przyjdzie[935] wszelkie ciało**. 2Krn 7,14;
**termin szczeg. na początku psalmów o charakterze poetyckim[8605]*
***idiom: każdy człowiek - por. Łk 3,6** Prz 15,29
3. Spisy* *naszych* nieprawości* górują nad*** *nami;* Ty *jednak* przebaczasz**** nasze występki*****. **lub: słowa[1697]* Ps 38,14; 40,12; 79,9
***lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; ***zwyciężają[1396] nad[4480] (nami)*
*****lub: k.p. zakrywać, uśmierzać, dokonywać przebłagania[3722]*
******lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613]*
4. Błogosławiony[835] ten, którego Ty wybierasz[977] i przyprowadzasz blisko* *do siebie,* aby mieszkał w Twoich dziedzińcach**; będziemy nasyceni*** dobrem[2898] Twojego domu[1004], Twojej świętej[6918] świątyni[1964]. Ps 27,4;
**lub: k.p. spowodować zbliżenie się, przywieść blisko[7126]*
***lub: siedziba, ogrodzony teren, dziedziniec[2691]* Ps 84,4
****lub: k.q. być zaspokojonym, spełnionym, mieć w nadmiarze[7646]*
5. W prawości* odpowiadasz[6030] nam *czynami* przejmującymi lękiem**, Boże naszego zbawienia[3468]. *Ty, źródło* ufności*** wszystkich krańców ziemi i odległego morza****. Pwt 10,21;
**lub: sprawiedliwość, słuszność, prawość[6664]* 2Sm 7,23;
***lub: k.n. być przerażonym, wywołać zdumienie, natchnąć pobożną czcią[3372]; ***zaufanie, ufność, miejsce ucieczki[4009]*
*****metonimia: wszyscy ludzie żyjący na całej ziemi* Ps 46,8
6. *Ty,* który utwierdzasz* góry[2022] swoją mocą[3581], przepasany potęgą**; Ps 93,1; Am 4,13
**lub: k.h. zaopatrzyć, ustalić, utwierdzić, uporządkować[3559]*
***lub: siła, moc, dzielność, potęga (czynów Boga)[1369]*
7. Ty, który uśmierzasz* szum morza, szum jego fal[1530] i wzburzenie** narodów[3816];
**dosł.: k.h. uciszający, uspokajający (imiesłów)[7623]*
***lub: mamrotanie, ryk, wrzawa, dźwięk, tłum, mnóstwo[1995]*
8. Mieszkający[3427] na krańcach[7098] ziemi boją się *z powodu* Twoich znaków*; *Ty* napełniasz radością** *tam, gdzie* nastaje[4161] poranek[1242] i *zapada* wieczór[6153]. Ps 2,8; 139,9; Iz 24,16
**tj. znak - jako sygnał ogniowy, zapowiedź, sztandar, sygnał[226]*
***lub: k.h. powodować dźwięczenie bądź wyśpiewywanie (z radości), k.q. wydać okrzyk radości, uniesienia, wołać głośno[7442]*
9. Doglądasz* ziemię i obficie wylewasz[7783] *na nią wodę,* wielce[7227] się wzbogaciła**. Strumień Boży jest pełen wód. Przygotowujesz[3559] im zboże, gdyż tak przygotowujesz*** *ziemię.*
**lub: odwiedzić, starać się, opiekować, skupiać (uwagę)[6485]*
***lub: k.h. zdobyć bogactwa, wzbogacić się[6238]* Pwt 11,11; Ps 46,4
****lub: utwierdzić, ustalić, dokonać, zrobić, przygotować[3559]*
10. Nawadniasz* jej zagony[8525], wyrównujesz** jej skiby[1417], zmiękczasz[4127] ją deszczami i błogosławisz[1288] jej pędom***.
**lub: przemoczyć, napoić obficie, nasączyć, być pijanym[7301]*
***lub: k.p. sprawiać zstępowanie, naciskać, napinać (łuk)[5181]*
****lub: latorośl, coś co wyrosło, gałąź, młody pęd[6780]*
11. Wieńczysz* rok swoją dobrocią**, a Twoje ścieżki ociekają[7491] tłustością***. Ps 103,4
**lub: k.p. koronować, k.q. otaczać[5849]; **rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]*
****metaf.: gdziekolwiek idzie, tam znajduje się obfitość*
12. Skrapiasz* pustynne** pastwiska[4999], a pagórki*** przepasują**** się radością[1524].
**lub: cieknąć, kapać[7491]; **pustkowie, pustynia, niezamieszkana ziemia[4057]; ***wzgórza[1389]; ****wkładają pas[2296]* Hi 38,26-27; Iz 55,12; Jl 2,22
13. Łąki[3733] przyodziewają[3847] się stadami[6629],

a doliny okrywają się zbożem; wykrzykują radośnie*, tak** *na głos* śpiewają[7891]. Ps 72,16;
**lub: k.h. wydawać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, wydać sygnał do wojny (zadąć w róg)*[7321]
***lub: także, zaiste, choć, tym bardziej, co więcej*[637] Iz 30,23

66 Dla przewodnika[5329] chóru. Pieśń[7892]. Psalm[4210].

1. Radośnie wykrzykujcie[7321] Bogu, *ludzie* całej[3605] ziemi[776];
Ps 81,1; 95,2; 100,1

2. Śpiewajcie* na chwałę[3519] Jego imienia, oddawajcie[7760] Mu chwałę[3519] pieśnią chwały**. **lub: śpiewać, chwalić śpiewem,* 1Krn 16,29;
grać na instrumencie muzycznym[2167]; ***chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny*[8416] Ps 22,3; 48,10

3. Powiedzcie* Bogu: Jak przerażające** są Twoje dzieła[4639]! Z powodu Twojej wielkiej[7230] mocy[5797] będą płaszczyć*** się *przed Tobą* Twoi wrogowie[341]. **tryb rozkaz.* Ps 47,2; 65,5
***lub: k.n. wywołać zdumienie i lęk, być przerażonym*[3372]
****lub: k.p. płaszczyć się, zawodzić, k.q. pochylać się*[3584]

4. Cała ziemia[776] odda Ci pokłon* i wysławiać Cię będzie śpiewem[2167]; śpiewać[2617] będzie Twojemu imieniu[8034]. Sela[5542]. Ps 22,27
**lub: k.hp. padać na twarz, oddawać pokłon*[7812]*, k.q. leżeć płasko i pozwolić by oprawcy przeszli po grzbiecie*[B9273] *- Iz 51,23*

5. Chodźcie* i przypatrujcie[7200] się dziełom[4659] Boga, przerażającym[3372] czyn[5949] wobec** synów ludzkich***: **tryb rozkaz.*[1980]*; **lub: wobec, z powodu, nad, ze względu, na*[5921]*; ***dosł.: synów adama, człowieka*[120]

6. Zamienił[2015] morze w suchy ląd*, pieszo przeszli[5674] przez rzekę[5104]; *aż* dotąd** radujmy się w Nim***. Wj 14,21; Joz 3,14-16
**lub: sucha ziemia*[3004]*; **tam, w tamtą stronę, stąd, dotąd*[8033]
****tam radujemy się w Nim - AK, dlatego cieszymy się z tego - KUL*

7. Włada* w swojej potędze[1369] na wieki**, Jego oczy patrzą[6822] na narody[1471], buntujący*** się nie będą wywyższeni****. Sela. Ps 11,4;
**lub: k.q. sprawować władzę, władać, królować*[4910]*; **na zawsze*[5769]
****lub: k.q. być upartym, nieposłusznym, buntować się*[5637]
*****lub: k.q. być wysoko, być wywyższonym, wstać*[7311] Ps 33,13

8. Błogosławcie*, narody**, naszego Boga i spowodujcie, by usłyszano*** głos**** na Jego chwałę*****. **tryb rozkaz.*[1288]*; **lub: naród, lud, lud zbrojny*[5971]
****lub: k.h. powodować słyszenie, wzywać do słuchania*[8085]
*****lub: hałas, głos, dźwięk, krzyk, szum*[6963]*. *****por. w. 2*[8416]

9. Zachował* wśród żywych[2416] naszą duszę[5315] i nie dał się zachwiać** naszym nogom.
**lub: k.q. kłaść, ustawić, umieścić, wyznaczać, sprawiać, że coś się stanie, postanawiać, kształtować*[7760]*; **trząść się*[4132]

10. Istotnie[3588], doświadczyłeś* nas, Boże, wypróbowałeś** nas ogniem, *tak* jak srebro *jest* próbowane[6884]. **lub: poddawać próbie*[974] Za 13,9;
***tj. k.q. wytapiać (topić w ogniu), oczyszczać, próbować*[6884] 1P 1,7

11. Wprowadziłeś[935] nas w sidła*, włożyłeś[7760] ucisk** na nasze biodra***. Lm 1,13; Ez 12,13,
**lub: sieć, zdobycz złapana w sieć - Ez 12,13, twierdza*[4686]*, twierdza tj. więzienie, pustkowie, step - Lm 4,18 - WBC*[K] Ez 17,20
***lub: strapienie*[4157] *- hap.leg., LXX - thlipsis*[G2347] *- ucisk - Mt 24,9*
****metaf.: położyłeś ciężkie brzemiona na naszych plecach*

12. Pozwoliłeś człowiekowi* jeździć[7392] po naszych głowach**, przeszliśmy przez ogień i wodę***, ale nas wyprowadziłeś na miejsce obfitości****. **hebr.: enosz - człowiek*[582] Ps 18,19; Iz 43,2
***lub: ponad naszymi głowami - ilustr. pokonania walczących na polu bitwy i stratowania ich przez jazdę konną lub rydwany (?)*
****metaf. przeszliśmy przez próby codziennych doświadczeń*
*****lub: nasycenie, przesycenie*[7310]*, obfitość, zaspokojenie*[B8492]

13. Wejdę[935] *więc* do Twojego domu z ofiarami całopalnymi[5930] i wypełnię* dla Ciebie moje ślubowania**; Rdz 28,20; Kpł 7,16;
**lub: k.p. skończyć, odnawiać, nagradzać, odpłacić*[7999]
***lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie*[5088] *- Lb 6,2.5.21* Ps 22,25; 116,14; Kaz 5,4

14. Które złożyły* moje wargi[8193] i wypowiedziały[1696] moje usta[6310] w mojej niedoli**.
**lub: k.q. otwierać (usta), wyzwalać, wypowiadać, oddzielać*[6475]
***lub: trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel*[6862]

15. Ofiaruję* Ci ofiary całopalne[5930] z tucznych zwierząt[4220] wraz z wonnością** baranów[352], ofiaruję[6213] Ci woły[1241] i kozły[6260]. Sela.
**lub: k.h. ofiarować, wywyższyć, przyprowadzić w górę*[5927]
***lub: kadzidło, przyjemna woń spalanej ofiary, wonność*[7004]

16. Chodźcie[1980 IMP], słuchajcie[8085] wszyscy[3605], którzy się boicie[3373] Boga, a opowiem*[COH], co[834] uczynił[6213] dla mojej duszy***. Ps 34,2; 1J 1,3
**lub: k.p. wyliczać dokładnie, powtarzać, mówić, opowiadać*[5608]
****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość*[5315]*, gr.: psyche - Łk 12,23**

17. Do Niego wołałem* moimi ustami i wywyższałem** Go moim*** językiem[3956].
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać*[7121]
***lub: k.pu. pochwała, uwielbienie, wywyższenie, wyniesienie*[7318]
****dosł.: wywyższenie pod*[8478] *moim językiem - AK* Ps 35,28

18. Jeśli rozważałem* nieprawość** w swoim sercu[3820], *to* PAN[136] mnie nie wysłucha[8085].
**lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, rozważać*[7200]
***lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult*[205] Hi 27,8-9; Prz 15,9; Prz 28,9; Iz 1,15; J 9,31; Jk 1,7; 4,3

19. Doprawdy*, Bóg wysłuchał**, przychylił*** się do głosu[6963] mojej modlitwy****.
lub: z pewnością, prawdziwie, zaiste (mocne potwierdzenie), lecz, w istocie*[403]*; **k.q. słuchać, posłuchać*[8085]*; ****por. Ps 17,1
****k.h. zwracać uwagę, k.q. nakłaniać ucha, słuchać uważnie*[7181]

20. Błogosławiony[1288] Bóg, który nie odrzucił* mojej modlitwy[8605] i nie *odmówił* mi swojego miłosierdzia**. Ps 22,24; 68,35
**lub: k.h. spowodować odejście, usunąć, zabrać, odsunąć*[5493]
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość*[2617]

67 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na strunach[*]. Psalm[4210]. Pieśń[7892].
**hebr.: negina[h5058]* Ps 54,1; 55,1; 61,1

1. Niech Bóg się zmiłuje[2603] nad nami i błogosławi[1288] nam, niech rozjaśni[*] nad nami swoje oblicze[6440]. Sela[5542]. Lb 6,25; Ps 4,6; 80,3,7.19
***lub: k.h. dawać światło, świecić, rozświetlać, rozpalać[215]*
2. Aby poznano[*] na ziemi[776] Twoją drogę[**], wśród wszystkich narodów[***] Twoje zbawienie[3444]. ****hebr.: goim[1471] - por. Ps 44,2** Jr 33,9; Mt 28,19
**lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać[3045]*
***metaf.: znać sposób postępowania lub objawić wielkość swojej mocy i panowania - por. Am 8,14; Prz 31,3*
3. Niech Cię wysławiają[*] ludy[5971], *o* Boże, niech Cię wysławiają[3034] wszystkie ludy[5971].
**lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
4. Niech narody[3816] się radują[*] i wykrzykują z radości[7442], bo Ty będziesz sądził[**] ludy[5971] sprawiedliwie[***] i będziesz prowadził[****] narody[*****] na ziemi[776]. Sela[5542]. Dz 17,31; Rz 2,5
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promienieć[B8941] - por. Ps 40,16; 45,8; 46,4; **k.q. rządzić, oczyścić z zarzutów, rozstrzygnąć spór, sądzić[8199]; ***w prawości[4334] ****k.h. wieść; *****hebr.: 'am[5971] - ludy i goim[1471] - narody - w. 2, to pojęcia zamienne - por. Rdz 25,33; Wj 15,14; Iz 1,4 - Wj 19,5-6*
5. Niech Cię wysławiają[3034] ludy[5971], *o* Boże, niech Cię wysławiają[3034] wszystkie ludy[5971].
6. Ziemia[776] wydała[5414] swój plon[*]. Bóg, nasz Bóg, będzie nam błogosławił[**]. Kpł 26,3-4;
**lub: owoc, plon, płody roli[2981]* Ps 85,15; Ez 34,26-27;
***lub: nadal nam błogosław[1288] - por. WBC[K] - Ps 21,7* Oz 2,20
7. Niech nam Bóg błogosławi[1288] i niech się Go boją[*] wszystkie krańce ziemi[776]. 2Krn 6,33
**lub: lękać się, być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]*

68 Dla przewodnika[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida[1732]. Pieśń[*]. **tj. pieśń, oda, hymn[7892]*
1. *Niech* Bóg się pojawi[*], a rozproszeni[6327] będą Jego wrogowie[341]; niech pierzchną[5127] przed Jego obliczem[**] ci, którzy Go nienawidzą[***]. ****k.p. wróg[8130]* Lb 10,35; Ps 7,6; Ez 30,26
**lub: k.q. stawać, pojawiać, rosnąć w siłę, powstawać[6965]*
***lub: twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi)[6440]*
2. Jak rozwianie[5086] się dymu[6227], tak ich rozwiejesz[5086]; jak rozpłynięcie[4549] się wosku[1749] w obecności[6440] ognia, tak niegodziwi[*] *niech* zginą[**] przed obliczem[6440] Boga. Ps 97,5; Mi 1,4
**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*
***lub: k.q. zostać zgładzonym, zginąć, umrzeć, być zgubionym[6]*
3. A sprawiedliwi[6662] będą się weselić[*] i cieszyć[5970] przed obliczem[6440] Boga, i będą się radować[7797] niezmiernie[**]. **lub: unosić się radością[8055]*
***lub: zadowolenie, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]*
***hebraizm: rozradowywać[7797] się, w radości[8057] - AK*
4. Śpiewajcie[7891] Bogu, śpiewajcie[*] psalmy Jego imieniu[8034], wywyższajcie[**] *Tego, który* przemierza[***] niebiosa[***]; JH[WH][****] to Jego imię, radujcie[5937] się przed Jego obliczem[6440].
**lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*
***lub: przygotować drogę, wznosić (pieśń)[5549] - tryb rozkaz.*
****lub: k.q. jechać, dosiadać (konia)[7392]; ****określ. doliny Jordanu - Lb 22,1; wybrzeża M. Martwego - 1Sm 23,24, miejsc jałowych, suchych - Iz 33,9, niebios[6160] - por. myśl w w. 17 oraz WBC Ps 68,5[K]*
******tj. skrócona forma imienia* JHWH[3050] Wj 3,14; 6,3; Pwt 33,26
5. Ojcem[*] dla sierot[**] i sędzią[***] wdów[490] jest Bóg w swoim świętym[****] *miejscu* zamieszkania[*****]. ***lub: ktoś bez ojca[3490]* Ps 10,14; Ps 146,9
**hebr.: ab - ojciec, głowa domu, protoplasta, przodek[1]; ***tj. sędzią stającym w obronie[1781]; ****lub: w swoim miejscu świętym[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9; *****mieszkanie, domostwo[4583]*
6. Bóg[430] samotnym[3173] daje[*] dom[**], więźniów[615] uwalnia[***] do pomyślności[****], ale buntujący się[*****] mieszkają[7931] w suchej ziemi[6707].
**lub: k.h. sprawić, że ktoś zamieszka, poślubić[3427]; **rodzina[1004]*
****lub: k.h. spowodować wyjście, wyzwolić, wyprowadzić[3318]*
*****hap.leg.: pomyślność, szczęście[3574], w pieśniach pochwalnych[B4114]; *****lub: k.q. buntować się, być upartym[5637]*
7. Boże, gdy wyruszałeś[3318] przed obliczem[6440] swojego ludu[5971], gdy kroczyłeś[*] przez pustynię[**] – Sela[5542] – Wj 13,21; 1Kor 10,4
**lub: kroczyć zamaszyście, k.q. stąpać, maszerować[6805]*
***hebr.: jesimon - tereny pust. opisane w Pwt 32,10; Iz 43,19-20*
8. Ziemia[776] zadrżała[7493], także[637] niebiosa[8064] spuściły[*] *deszcz* przed obliczem[6440] Boga *na*[**] ten Synaj[***] przed obliczem[6440] Boga, Boga Izraela[3478]. Wj 19,16-18; Sdz 5,4-5
**lub: k.q. spuszczać, kapać[5197]; **lub: Tego z Synaju - domyśl.: Boga, lub: (jak) ten Synaj; ***wg J. Flawiusza góra w krainie Midian w Arabii, dziś płn.-zach. Arabia Saudyjska - por. Ga 4,25*
9. Obfity deszcz[1653] ofiarowałeś[*] dobrowolnie[**], Boże, Ty *sam* umocniłeś[***] swoje dziedzictwo[5159], gdy było zmęczone[3811]. Kpł 26,4;
**lub: k.h. ofiarować, kołysać (ofiarą), rozsiewać, k.q. kropić[5130]*
***lub: dobrowolność, ofiara złożona z własnej woli[5071]* Ez 34,26
****lub: utwierdzić, wzmocnić, ustanowić, przygotować[3559]*
10. Twoje zastępy[*] zamieszkały[3427] w niej[**]; *Ty*, Boże, w swojej dobroci[2896] przygotowałeś[3559] ją[**] *dla* ubogiego[***]. Ps 74,19; 78,20; 107,9
**lub: lud, rodzina, coś żywego, zastęp zbrojny[2416] - por. 2Sm 2,13*
***domyśl.: ziemi z w. 8 lub: w nim - dziedzictwa z w. 9*
****lub: w swojej dobroci wzmocniłeś[3559] ubogiego[6041] - KUL*
11. PAN[136] dał[5414] słowo[*], wielki[7227] *jest* zastęp[**] przynoszących[1319] dobre wieści[***].
**lub: wypowiedź, słowo, nakaz, wiadomość[562]* Wj 4,15; 1Sm 18, 6;
***hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Jr 7,1; 2Tm 3,16
****lub: k.p. ucieszyć dobrą nowiną, ogłaszać (zbawienie) jako dobrą nowinę, przynosić wiadomość[1319], LXX - euangelidzo[G2097] w tekście hebr. imiesłów w rodzaju żeńskim stąd niektórzy: liczny jest zastęp zwiastunek dobrej wieści - por. BP, BW, HCSB*

12. Królowie[4428] zastępów[6635] uciekną, uciekną[5074]; a mieszkanka* domu[1004] dzielić[2505] będzie łupy**. Joz 10,16; Sdz 5,29-30; Jr 6,2

**lub: miejsce zamieszkania, pastwisko[5116], piękna kobieta (piękność z danego domu)[B5912]; **łup, zdobycz, zysk[7998]*

13. Dlaczego* *macie* odpoczywać[7901] między *obozowymi* garnkami**, *skoro* skrzydła[3671] gołębicy[3123] zostały pokryte[2645] srebrem[3701], a jej pióra[84] żółtozielonym[3422] złotem[2742].

**part.: jeśli, czy, bądź, ponieważ, lecz, raczej[518]; **znaczenie niepewne - palik o kształcie haczyka, garnek, mur - Ez 40,43, obrzeża, opłotki, płaskie kamienie paleniska, zagrody dla owiec*

14. Gdy Wszechmogący* rozproszył w niej** królów[4425], była *biała* jak*** śnieg[7949] na górze Salmon****. Rdz 17,1; 49,15; Wj 6,3; Lb 24,4.14; Obj 1,8

**hebr.: saddaj - wszechmocny, najpotężniejszy; **domyśl.: ziemi z w. 8 lub: w nim - dziedzictwa z w. 9; ***hap.leg.: spadł śnieg[7949]*
*****góra w pobliżu Sychem - por. Sdz 9,48 rzadko ośnieżona*

15. Góra Boża* to** góra[2022] Baszan[1316], górą *o* wielu szczytach*** jest góra Baszan****.

**domyśl.: to góra Syjon - Ps 132,13-14, hebr. elohim[430] w stopniu najwyż. można oddać - potężny stąd: potężna góra to ...*
***lub: jest jak - ISV, BB, NET; ***szczyty, wzgórza - Kpł 21,20, zaokrąglony wierzchołek[1386]; ****góra na wys. płaskowyżu na wsch. od J.Galilejskiego - dziś Wzgórza Golan - Pwt 3,3; Joz 12,4*

16. Dlaczego przyglądacie się zazdrośnie* szczyty[1386] górskie[2022], górze**, na której Bóg zapragnął*** zamieszkać[3427]. Tak[637], JHWH zamieszka[7931] tam na wieki****. *****lub: na zawsze[5331]*

**lub: k.p. przyglądać się z wrogością, obserwować zazdrośnie[7520]*
***lub: na górę - AK; ***pragnąć, k.p. znajdować wielką rozkosz[2530]*

17. Rydwanów* Bożych *jest* miriady**, tysiące*** *razy* powtórzone***; PAN[136] pośród nich *jak na* Synaju[5514], w świętym[6944] *świętych*.

**lub: zaprzęg, rydwan, oddział wojska, jeźdźcy (na koniach)[7393]*
***hebr.: ribbo - dziesięć tysięcy, miriada[7239]; ***hap. leg.: tysiąc[505], powtarzające się tysiące, ogromna, niezliczona ilość[B565]*

18. Wstąpiłeś[5927] na wysokość[4791], wziąłeś do niewoli[7617] jeńców[7628], przyniosłeś[3947] dary dla ludzi, także[637] *dla* buntujących* się, *którzy mogą*** *tam* zamieszkać[7931] – JH[WH]*** Boże.

**lub: k.q. buntować się, być opornym, nieposłusznym[5637]*
lub: są gotowi - por. WBC Ps 69,19[B]; ***por. w. 4*** Ef 4,8-10

19. Błogosławiony[1288] PAN[136], *który* dzień[3117] *po* dniu[3117] niesie* nam *dary*. Bóg naszym zbawieniem**. Sela[5542]. Wj 15,2; Ps 79,9; Iz 63,9

**lub: k.q. podnosić, nieść - Ne 4,11; Iz 46,3; Za 12,3, ładować, nieść ładunek[6006]; *też: codziennie nosi nasze ciężary*
***lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

20. Nasz Bóg jest Bogiem ocalenia*, JHWH PAN[136] wybawia** od śmierci***. Ps 142,4;

**hap.leg.: akt ocalenia, wyswobodzenie[4190]; **lub: wyjście, ucieczka (od śmierci)[8444] - tu l.m.: (licznych, kolejnych) ocaleń*
****hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194]*
Iz 63,5; J 4,42; 1Kor 10,13; Hbr 2,14; Obj 1,17; 21,3

21. Lecz[389] Bóg roztrzaska* głowę[7218] swoich wrogów[341] i włochaty[8181] czubek głowy** chodzącego[1980] w swoich grzechach***. Rdz 3,15

**lub: k.q. ciężko zranić, przebić, roztrzaskać, zdruzgotać[4272]*
***lub: głowa, czubek głowy, owłosiona skóra[6936]; ***przestępstwo, przewinienie, grzech, wina, ofiara za winę[817]*

22. PAN[136] powiedział: Wyprowadzę* ponownie swoich z Baszanu[1316], wyprowadzę ich ponownie z głębin[4688] morskich; Lb 21,33; Am 9,1

**lub: k.h. powodować wracanie, przyprowadzić, odnowić[7725]*

23. Aby* twoja stopa[7272] *ich* zdruzgotała[4272] a język[3956] twoich psów[3611] *miał* część** we krwi[1818] wrogów[341]. 1Krl 9,36; 21,19; 22,38;

**lub: cel, zamysł, aby, z powodu tego że, z myślą o tym[4616]*
***lub: dział, część, udział[4482]* Ps 58,10; Jr 15,3

24. Widzieli[7200] Twoje wymarsze*, Boże; wymarsze[1979] mojego Boga[430], mojego Króla[4428] w *miejscu* świętym**. Ps 24,7-10; 47,7; Obj 17,14

**lub: marsz, pochód, karawana, grupa podróżująca[1979]*
***lub: przymiotnikowo - w świętości[6944] - podobnie w w. 17*

25. Na przedzie idą[6923] śpiewacy*, za nimi grający na instrumentach**, pośród nich grające*** dziewczęta[5959]. Wj 15,20; Sdz 11,34; 1Sm 18,6

**dosł.: k.q. (ci co) są śpiewający[7891]; **tu: w k.q. w k.p. grać na instrumencie strunowym[5059]; ***lub: grające na (tamburynie)[8608]*

26. W zgromadzeniach* błogosławcie Boga, JHWH, wy, którzy *pochodzicie* ze źródła** Izraela. **lub: zgromadzenie, chór[4721], tylko tu i w Ps 26,12*
***lub: źródło, zdrój, krynica[4726], tj. wy, prawdziwi Izraelici (?)*

27. Tam *kroczy* najmłodszy* Beniamin, panujący** *nad nimi*, władcy*** Judy z dowódcami****, władcy Zebulona i władcy Neftalego.

**dosł.: młody - w znaczeniu najmniejszy, najmłodszy, nic nie znaczący - Mi 5,1; 1Sm 9,21; **lub: k.q. panować, rządzić[7287]*
****lub: książę, władca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca[8269]*
*****hap.leg.: sterta kamieni, metafor. tłum[7277], głośny tłum, dowódca, mówca[B8456]* Sdz 5,14.18; 1Sm 9,21

28. Twój Bóg[430] ustanowił* twoją potęgę[5797]; wzmacniaj**, Boże, to[2098] *co* dla nas uczyniłeś[6466]. Ps 44,4; Iz 26,12

**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, nakazać, zlecić, wyznaczyć, przekazać dowództwo[6680]; **k.q. być silnym, zyskiwać przewagę[5810], AK - umocnij, (tę) którą działałeś dla nas*

29. Ze względu na Twoją świątynię* w Jerozolimie** królowie[4428] będą przynosić[2986] Ci dary[7862]. **lub: pałac, świątynia, przybytek[1964]* Ps 72,10;

***hebr.: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"* Iz 18,7; Ag 2,7

30. Zgrom* zwierzynę[2416] w trzcinie**, zgromadzenie[5712] mocnych[47] byczków narodów[5971], depczących*** kawałki srebra[3701]. Rozprosz[967] narody rozkoszujące się**** wojną[7128].

**lub: k.q. ganić, napominać, psuć[1605]; **idiom: mieszkańców Egiptu (?) - por. KUL, EIB Ps 68,31[581] - por. Ps 106,9, Na 1,4*
****lub: k.hp. deptać, paść na twarz, ukorzyć się - por. Prz 6,3*
*****lub: k.q. rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność[2654]*

31. Przyjdą[857] dostojnicy* z Egiptu; Kusz** szybko*** wyciągnie*** swoje ręce[3027] do Boga.
**hap.leg.: ambasadorzy, przedmioty z brązu*[2831] Lm 3,41
***tj. Etiopia i być może ziemia midiańska - Ha 3,7 i Lb 12,1*[3568]
****lub: k.h. szybko przynosić, poruszać śpiesznie, śpieszyć*[7323]

32. Śpiewajcie[7891] Bogu, królestwa[4467] ziemi. Och, wysławiajcie* PANA[136]. Sela[5542]. Ps 100,2
**lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów*[2167]

33. Który przemierza* odwieczne** niebiosa niebios***; oto wyda *On* swój głos[6963], głos potężny[5797]. Pwt 10,14; Ps 29,3-5; 46,6; 148,4;
**lub: k.q. dosiadać, jechać*[7392] *tu jako imiesłów - jadący ...*
***lub: starożytność, początek, prastare czasy*[6924] Iz 30,30
****tj. najwyższe niebiosa - por. 2Kor 12,2****; Rdz 1,1; Pwt 10,14*

34. Uznajcie* potęgę[5797] Boga, Jego majestat** nad Izraelem[3478] i Jego potęgę w obłokach[7834]. Ps 29,1; 150,1
**lub: k.q. dać, przyznać, użyć*[5414]*, poddać się komuś*[B6276]*. Lm 3,30*
***lub: duma, majestat, wzniesienie się (o morzu), buta*[1346]

35. Bóg napawa lękiem*, ze swojej świątyni**; Bóg Izraela[3478], On daje moc[5797] i siłę[8592] swojemu ludowi[5971]. Bóg niech będzie błogosławiony[1288]. Pwt 10,21; Ps 29,11; Iz 40,29
**lub: k.n. wywoływać lęk, zdumienie, natchnąć nabożną czcią*[3372]
lub: święte miejsce, przybytek, sanktuarium*[4720] *- tu w l. mn. - miejsc świętych - por. Wj 26,31-33; Hbr 9,3; 10,19*

69 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Lilie"*. *Psalm* Dawida**. ***lub: dla Dawida*
**lilie - (?) - początek słów pieśni, na którą psalm był śpiewany*[7799]

1. Wybaw* mnie, Boże, bo wody doszły[935] aż do mojego gardła**. Ps 45,1; 60,1; 80,1;
**lub: k.h. wybawić, ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo*[3467]
***metaf.: czuję, że tonę w wodach; **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość*[5315]
*- gr.: psyche - Łk 12,23** Hi 22,11; Ps 32,6; Lm 3,54; Jon 2,5

2. Grzęznę* w głębokim błocie[3121], gdzie nie ma oparcia**; dostałem się w głębie[4615] wód i porywa*** mnie płynący strumień[7641]. Ps 40,2
**lub: k.q. tonąć, zapadać się*[2883]*, zanurzać się, utkwić*[B3320]
***lub: oparcie dla stóp, mocna podstawa*[4613]*; ***przepełnia*[7857]

3. Zmęczyłem[3021] się wołaniem*, moje gardło[1627] jest wyschnięte; słabną** moje oczy[5869], gdy czekam[3176] na mojego Boga. Ps 6,6; 31,9;
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać*[7121] Ps 38,10;
***lub: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym*[3615] Ps 119,82

4. Ci, którzy mnie nienawidzą[8130] bez przyczyny* są liczniejsi[7231] niż włosy** na mojej głowie; są potężni[6105] *ci,* którzy mnie niszczą*** – moi wrogowie[341] *oddani* kłamstwu****; muszę zwrócić[7725] to, czego nie zrabowałem[1497].
**lub: darmo, bez powodu, za nic, bezcelowo*[2600] Ps 35,19;
***dosł.: pojedynczy włos*[8185] *- por. Sdz 20,16; 1Sm 14,45*
****lub: k.h. wyniszczyć, unicestwić*[6789] J 15,25
*****lub: oszustwo, rozczarowanie, fałsz, podstęp, krzywda*[8267]

5. Boże, Ty znasz[3045] moją głupotę*, a moje grzechy** nie są ukryte[3582] przed[4480] Tobą.
**lub: działać bezmyślnie, paplać bezmyślnie*[B232]*, głupota*[200]
***lub: wina, przewinienie, przestępstwo, występek*[819] Jr 16,17

6. Niech nie będą zawstydzeni* przeze mnie ci, którzy na Ciebie czekają**, PANIE[136] JHWH Zastępów[6635], niech nie zostaną upokorzeni*** przeze mnie ci, którzy Ciebie szukają[1245], Boże Izraela[3478]. Ps 2,12; 8,10; 14,2; 18,30; 25,2-3
**lub: k.q. wstydzić się, być zażenowanym, rozczarowanym*[954]
***lub: k.q. oczekiwać, k.p. wypatrywać z niecierpliwością*[6960]
****lub: k.n. zostać zawstydzonym, upokorzonym, zhańbionym*[3637]

7. Bo dla Ciebie znoszę[5375] pogardę[2781], hańba* okrywa** moją twarz[6440]. Ps 45,15; Iz 50,6;
**lub: hańba, wstyd, zakłopotanie, zniewaga*[3639] Jr 51,51
***lub: k.p. zakryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, zalać*[3680]

8. Stałem się obcy* dla moich braci[251] i cudzoziemcem** dla synów[1121] mojej matki[517];
**lub: k.ho. być odtrąconym, obcym, k.q. budzić odrazę*[2114] Mt 13,55
***lub: cudzoziemski, obcy metaf. nieznajomy, nieznany*[5237]

9. Bo gorliwość* o Twój dom pożarła** mnie, a drwiny*** lżących[2778] Ciebie spadły na mnie.
**lub: żarliwość, zapał, zazdrość, namiętność*[7068] Ps 89,50;
***lub: pożera, k.q. pochłaniać, trawić, wymiszczać, gładzić*[398]
****lub: pogarda, drwina, hańba*[2781] J 2,14-16; Rz 15,3

10. *Gdy* wypłakiwałem* w poście[6685] swoją duszę[5315], stało się *to* dla mnie hańbą[2781].
**lub: k.q. płakać, płakać gorzko z żalu, k.p. lamentować*[1058]
Ps 35,13; Dn 9,13; 1Kor 7,5

11. *Gdy* założyłem[5414] szatę jako wór* *to* stałem się dla nich przysłowiem**. Ps 35,13;
**tj. wór wykonany z włosia koziego - 2Sm 2,10 zakładany jako przejaw żałoby lub dla podkreślenia znaczenia wypowiedzi*[8242] *- Rdz 37,34; **hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart*[4912] Ps 44,14

12. Opowiadają[7878] o mnie siedzący w bramie* i wyśpiewują** pijący[8354] sycerę***[7941].
**brama miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy*
***lub: śpiewają szyderczą pieśń*[5058] Hi 17,6; 30,9; Jr 24,9
****hebr.: sekar - napój odurzający (piwo?) - por. Prz 20,1**; Łk 1,15*

13. Ale ja[589] *wznoszę* modlitwę[8605] do Ciebie, JHWH, w czasie[6256] Twojej łaskawości*; Boże, wysłuchaj mnie według Twojego wielkiego[7230] miłosierdzia**, w wierności*** Twojego zbawienia[3468]. Ps 3,4; Iz 49,8; Mt 6,9; 2Kor 6,2
**lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę*[7522]
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość*[2617]
****hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność*[571]

14. Wyrwij*[5337] mnie z błota[2916], abym się nie zapadł[2883]; *sprawu,* bym został wyrwany** *z rąk* tych, którzy mnie nienawidzą***, i z wód głębokich**** *ocal mnie*. Ps 144,7
**lub: k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać; **k.n. zostać wyrwanym*[5337]
****lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić*[8130]
*****metafora mówiąca o byciu w wielkim niebezpieczeństwie*

15. Niech nie porwie* mnie strumień[7641]
wód i nie pochłonie[1104] głębina[4688], a studnia**
niech nie zamknie[332] nade mną swoich ust.
*dosł.: przepełni[7857]; **lub: dół, źródło, studnia[875] Ps 55,24

16. Odpowiedz[6030] mi, JHWH, bo dobre[2896]
jest Twoje miłosierdzie[2617], według Twojej
wielkiej[7230] litości* zwróć** się ku mnie.
*lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356] Ps 25,16; 109,21
**lub: k.q. zwracać się ku, mieć się ku, zbliżać się[6437]

17. Nie zakrywaj* Twojego oblicza[6440] przed
swoim sługą**, bo jestem w utrapieniu[6887];
śpiesznie*** mi odpowiedz[6030]. Ps 27,9; 102,2
*lub: k.h. schować, ukryć[5641]; **hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650] - por. z aram.: abad - Ezd 4,11; Dn 2,4.7
***lub: szybko, błyskawicznie, pędzący bardzo szybko, śpiesznie[4118]

18. Zbliż[7126] się do mojej duszy[5315] i wybaw* ją, odkup** mnie z powodu[4616] moich wrogów.
*lub: k.q. wykupić (jako krewny) odkupić (jako Bóg)[1350]
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]

19. Ty znasz[3045] moją hańbę[2781], mój wstyd[1322]
i zniewagę*, przed** Tobą są wszyscy[3605] *ci,*
którzy mnie dręczą[6887]. Ps 6,10; 22,5; Jr 15,15
*lub: hańba, wstyd, zakłopotanie, zniewaga[3639]; **coś, co rzuca się w oczy, przeciwległy, z pewnej odległości, przed[5048]

20. Hańba[2781] złamała* moje serce[3820], jestem
chory[5136]; oczekiwałem[6960] na współczucie**,
ale go nie było; i na pocieszających***, ale
nie znalazłem[4672]. Hi 42,11; Ps 142,4; Iz 51,19
*lub: k.q. rozbijać, rozdzierać gwałtownie, kruszyć, gasić[7665]
**lub: k.q. okazywać żal, współczucie, litość, ubolewać[5110]
***lub: k.p. pocieszać, k.n. ulitować się, odczuć ulgę, smucić się[5162]

21. Zamiast pokarmu[1267] dali mi żółć*, a w
moim pragnieniu, napoili[8248] mnie octem[2558].
*lub: jad węży - Pwt 32,33; Hi 20,16, gorzkie trujące zioło - Pwt 29,17; Lm 3,19, żółć, trucizna[7219] Mt 27,34; Mk 15,36

22. Niech ich stół[7979] przed nimi* stanie się
dla nich sidłem**, a ich pomyślność*** – pułapką****. *lub: przed obliczem[6440] Ps 35,4; Rz 11,9; 1Tes 5,3
**lub: pułapka na ptaki, sidło, potrzask, metaf. sprawca nieszczęścia[6341]; ***pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń[7965]; ****przynęta umieszczona w pułapce[4170]

23. Niech zaćmią[2821] się ich oczy[5869], aby nie
widzieli*, i spraw**, by ich biodra[4975] wciąż
drżały***. Iz 6,10; Ez 29,7; Dn 5,6; Rz 11,10
*metaf.: sprawu, aby nic nie widzieli; **tryb rozkazujący
***drżenie bioder (lędźwi) to metaf. niepewności i słabości

24. Wylej* na nich swoje oburzenie** i niech
dosięgnie[5381] ich żar*** Twojego gniewu****.
*tryb rozkazujący[8210]; **lub: gniew[2195]; ***gniew, żar, płomień gniewu (zawsze Boga)[2740]; ****nos, gniew, metaf.: fuknąć gniewnie[639] Ps 79,6; Ez 21,31; So 3,8

25. Niech ich obozowisko* będzie spustoszone[8074], w ich namiotach** niech nikt nie
mieszka[3427]. Mt 23,38; Dz 1,20
*lub: obóz, obozowisko chronione murem[2918]; **por. Ps 27,5*

26. Bo prześladują* tego, którego Ty uderzyłeś** i rozpowiadają[5608] o bólu*** tego, którego przebiłeś****. 2Krn 28,9; Iz 53,4; Za 1,15
*lub: k.q. dręczyć, ścigać, pilnie śledzić[7291]; **k.h. razić, uderzyć, pokonywać, ujarzmiać[5221]; ***smutek, ból[4341]; ****zranić[2491]

27. Dodaj* winę** do ich winy** i niech nie
chodzą*** w Twojej sprawiedliwości****.
*tryb rozkaz.[5414]; **lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; ***k.q. wchodzić, iść, wkraczać, dostąpić, być wliczonym; ****prawość[6666]

28. Niech zostaną wymazani* ze zwoju żyjących** i niech nie będą zapisani[3789] ze sprawiedliwymi[6662]. Wj 32,32; Ml 3,16; Flp 4,3; Obj 3,5; 22,19
*lub: k.n. zostać startym, wymazanym, wymiszczonym[4229]
**zwój żyjących zawiera imiona wszystkich żyjących ludzi

29. Ja natomiast jestem utrapiony* i zbolały**; niech Twoje zbawienie[3444], Boże, podniesie*** mnie. ***lub: k.p. wywyższać[7682] Ps 20,1;
*lub: biedny, utrapiony, słaby, nędzny, skromny[6041] Ps 70,5
**lub: k.q. cierpieć ból zarówno duchowy, jak i fizyczny[3510]

30. Będę chwalił[1984] imię[8034] Boga pieśnią*,
będę Go wywyższał** dziękczynieniem***.
*lub: pieśń, oda, hymn[7892] Kpł 22,29; Ps 34,3; 100,4
**lub: k.p. sprawiać wzrost, czynić wielkim, potężnym, wywyższać[1431]; ***wyznanie, chwała, dziękczynienie[8426]

31. I będzie to miłe[3190] dla* JHWH *bardziej*
niż wół[7794] lub cielec** rogaty[7160] z rozdzielonymi[6536] *kopytami*. Ps 50,13-14.23;
*lub: k.q. cieszyć się, radować się, być miłym dla[3190]
**tj. młody wół, byk[6499] 1Tes 5,18; Hbr 13,15; 1P 2,5

32. To oglądają[7200] pokorni* i będą się radować**, ożyje[2421] serce[3824] szukających[1875] Boga.
*lub: biedny, pokorny, udręczony, słaby, cichy[6035] Ps 22,26;
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], *promieniec*[B8941] - por. Ps 40,16; 45,8; 46,4 Ps 34,2

33. JHWH bowiem wysłuchuje[8085] ubogich*
i nie gardzi** swoimi więźniami***.
*lub: ktoś będący w potrzebie, cierpiący ucisk, potrzebujący pomocy, określenie najniższej warstwy społecznej[34]; **k.q. gardzić, traktować z pogardą[959]; ***więzień, jeniec, niewolnik[615]

34. Niech Go chwalą* niebiosa[8064] i ziemia[776],
morze i wszystko, co się w nich porusza[7430].
*lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]

35. Bóg bowiem[3588] wybawi* Syjon** i odbuduje miasta Judy[3063]; będą tam mieszkać[3427]
i posiądą*** *tę ziemię*. Ps 51,18; 147,2;
*lub: k.h. wybawić, ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]
**tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35
***lub: objąć w posiadanie, zająć[3423] Iz 44,26

36. Także i potomstwo Jego sług* obejmie
ją w posiadanie** i zamieszkają w niej ci,
którzy miłują[157] Jego imię[8034]. Ps 102,28; Iz 65,9
*hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]
**lub: k.q. odziedziczyć, otrzymać, objąć w posiadanie[5157]

70 Dla przewodnika[5329] chóru. *Psalm* Dawida. Dla przypomnienia[*]. Ps 38,1
**lub: przy ofierze pamiątkowej[2142] - Kpł 2,2.9.16; Lb 5,26*

1. Boże, wyrwij[*] mnie; JHWH, pośpiesz[**] mi na pomoc[***]. Ps 22,20; 38,22
**lub: k.h. wyratować, odzyskać, wyzwolić, odebrać, wyrwać[5337]*
***k.q. śpieszyć[2363] - tr. rozkaz.; ***lub: pomocy moja, pośpiesz! - AK*

2. Niech się zawstydzą[954] i zarumienią[*] *ci, którzy* szukają[1245] mojej duszy[5315]; niech zostaną odciągnięci[**] w tył[268] i upokorzeni[***] *ci, którzy* pragną[2655] mojej krzywdy[7451].
**lub: k.q. być zmieszanym, wstydzić się, metaf. rumienić się[2659]*
***lub: k.n. zostać zawróconym, odciągniętym, odepchniętym[5472]*
****lub: k.n. zostać wprawionym w zakłopotanie, upokorzonym[3637]*

3. Niech się cofną[7725] z[6118] powodu[5921] swojej hańby[*] *ci, którzy* mówią[559]: Ha[**], ha! Ps 35,21;
**lub: wstyd[1322], **wyrażenie radości - Iz 46,16, radości złośliwej - Ez 25,3, rżenie konia - Hi 39,25[1889|B2140]* Ps 40,15

4. Niech się weselą[7797] i radują[*] w Tobie wszyscy[3605], którzy Cię szukają[1245]; niech ci, którzy miłują[157] Twoje zbawienie[**], mówią[559] stale[8548]: Niech Bóg będzie wywyższony[***]!
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promienieć[H8941] - por. Ps 40,16; 45,8; 46,4; **hebr.: jeszua[h3444]*
****k.q. stać się wielkim, wywyższonym[1431]* Ps 35,27; 77,13

5. Ja natomiast jestem nędzny[6041] i ubogi[*], Boże, pośpiesz[**] mi *na* pomoc[5828]! Ty *jesteś tym, który* mnie wyzwala[***]; JHWH, nie zwlekaj[****]. ***tryb rozkazujący[2363]* Ps 40,17; 140,1
**lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza[34]*
****lub: k.p. doprowadzić w bezpieczne miejsce, wyzwolić, zostać wyzwolonym, wyślizgnąć się[6403]; ****k.p. opóźniać się[309]*

71 W Tobie, JHWH, pokładam ufność[*], niech nigdy[**] nie będę zawstydzony[***]!
**lub: k.q. zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]; **tu jako rzecz. - długotrwałość, starożytność, odwieczność, przyszłość, jako przym. wiecznie, na zawsze[5769]; ***k.q. być rozczarowanym[954]* Ps 25,20

2. W swojej sprawiedliwości[6666] wyrwij[*] mnie i wyzwól[6403]; nakłoń ku mnie swojego ucha i wybaw[**] mnie. **lub: k.p. wyzwolić, ogołocić, złupić[5337]*
***lub: k.h. wybawić, ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]*

3. Bądź dla mnie skałą[6697], schronieniem[4583] do którego zawsze[8548] będę mógł wkroczyć[*]. Przykazałeś[6680], aby mnie wybawiono[3467], bo Ty jesteś moją ścianą skalną[**] i twierdzą[***].
**lub: k.q. iść, wchodzić, przychodzić, dostąpić, wkraczać[935]*
***tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]* Ps 17,6
****słowo odnosi się do trudno dostępnych miejsc górskich i miejsc gromadzenia zapasów na wojnę[4686] - 1Sm 22,4-5 - Masada (?)*

4. Mój Boże, wyzwól[6403] mnie z ręki niegodziwego[*], z ręki czyniącego zło[5765] *i tego, kto* ciemiężyy[2556]. **lub: winny, niegodziwy, przestępczy[7563]*

5. Ty bowiem jesteś moją nadzieją[*], JHWH PANIE[136], moją ufnością[**] od młodości[5271].
**hebr.: tiqwa[h] - nadzieja, oczekiwanie[8615], szmur - Joz 2,18*
***lub: zaufanie, ufność, miejsce ucieczki[4009]* Ps 39,7; Jr 17,13

6. Na Tobie wspieram[5564] się *już* od *wyjścia* z łona[*], Ty mnie odciąłeś[1491] od wnętrza[**] mojej matki[517]; w Tobie zawsze[8548] *jest* moja chwała[***]. Ps 22,9-10; Iz 46,3
**lub: brzuch, łono, ciało, metaf. głębiny Szeolu[990]; **narządy wewnętrzne, wnętrzności, brzuch, łono, siedziba emocji[4578]*
****lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

7. Dla wielu[7227] jestem jakby znakiem[*], lecz Ty jesteś moim potężnym[5797] schronieniem[**].
**lub: dziw, znak, cud[4159]; **krzyjówka[4268]* Iz 8,18; 1Kor 4,9

8. Niech moje usta[6310] zostaną napełnione[4390] Twoją chwałą[8416], Twoją wspaniałością[*] każdego dnia[**]. ***lub: przez cały dzień* Ps 35,28;
**lub: piękno, świetność, chwała, cześć, chluba[8597]* Ps 63,5

9. Nie odrzucaj[*] mnie w czasie starości[2209]; nie pozostaw[**] mnie, gdy ustanie[3615] moja siła,
**lub: k.h. rzucać, wyrzucać, zrzucać, strącać[7993]* Iz 46,3
***lub: k.q. pozostawić, sprzeniewierzyć się, zaniedbać, odejść[5800]*

10. Moi wrogowie[341] bowiem mówią *przeciwko* mnie[*], a ci, którzy czyhają[**] na moją duszę[5315], wspólnie[3162] się naradzają[***];
**lub: o mnie; **k.q. śledzić, obserwować, czekać na[8104]*
****lub: k.n. wymieniać się radami, naradzać się, namawiać[3289]*

11. Mówiąc: Bóg go opuścił[5800], ścigajcie[7291] go i złapcie[*], bo nie ma[369] *nikogo, kto by go* wyzwolił[**]. **lub: brać, porywać, zatrzymać[8610]* Ps 3,2
***lub: k.h. odebrać, wyrwać, wyzwolić, odzyskać[5337]*

12. Boże, nie bądź daleko[7368] ode mnie; mój Boże, pośpiesz[*] mi na pomoc[5833]. Ps 70,5
**lub: tryb rozkaz. - k.q. śpieszyć się, k.h. przychodzić szybko[2363]*

13. Niech się zawstydzą[*] i zginą[**] przeciwnicy[7853] mojej duszy[5315], niech się okryją hańbą[***] i wstydem[****] ci, którzy szukają[1245] mojej krzywdy[7451]. Ps 70,2; 71,24
**lub: k.q. być zażenowanym, rozczarowanym, wstydzić się[954]*
***lub: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym[3615]*
****lub: drwina, pogarda, hańba[2781]; ****zniewaga, hańba[3639]*

14. Ja natomiast wciąż będę ufał[*] i pomnożę[**] wszelką[3605] Twoją chwałę[8416]. Ps 84,4; 130,7
**lub: k.p. oczekiwać wytrwale, ufać, mieć nadzieję[3176]*
***lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, zrobić więcej[3254]*

15. Moje usta ogłaszać[*] będą Twoją sprawiedliwość[6666] przez cały dzień[3117] i Twoje zbawienie[8668], choć nie znam[3045] ich miary[**].
**lub: k.p. ogłaszać, opowiadać, powtarzać, policzyć dokładnie[5608]*
***dosł.: liczba, numer - tu w l.mn.[5615] - hap.leg.* Ps 35,28; 40,5

16. Przyjdę[935] w potędze[*] JHWH PANA[136], będę wspominał[**] tylko[905] Twoją sprawiedliwość[***]. **lub: siła, moc, dzielność[1369]; ***prawość[6666]*
***lub: przypomnieć, wspomnieć, pamiętać, odnotować[2142]*

17. Boże, uczyłeś[3925] mnie od mojej młodości[5271] i aż dotąd ogłaszam* Twoje cudowne** *dzieła*. Pwt 4,5; 6,7; Ps 9,1; 40,5; 2Tm 3,15

**lub: k.h. ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać, informować[5046] - będę ogłaszał - AK; **lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, niezrównane, nadzwyczajne, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]*

18. Również[1571] do starości[2209] i siwizny* nie opuszczaj[5800] mnie, Boże, dopóki o Twoim ramieniu** nie oznajmię[5046] temu pokoleniu*** i każdemu przychodzącemu**** o Twojej potędze[1369]. Ps 22,30-31; 78,4.6

**lub: hendiadys - do siwej starości; **ramię to symbol siły*
****lub: generacja, okres, wiek, pokolenie, siedziba, czas życia[1755]*
*****lub o przyszłym potomstwie (?) - por. Rdz 6,4; 16,2; Pwt 22,13*

19. Twoja sprawiedliwość[6666], Boże, *sięga* aż do wyżyn* *nieba,* uczyniłeś wielkie rzeczy**; Boże, któż jest podobny*** do Ciebie? Wj 15,11; Ps 86,8

**lub: wysokość, wzniesienie, wyniesienie[4791]*
***lub: uczyniłeś (ją, sprawiedliwość) wielką[1419] - AK, tu l.mn.*
****lub: taki jak: Ty - według tego jak, jako, jak gdyby, kiedy[3644]*

20. *Ty,* który sprawiłeś, że doświadczyliśmy* wiele[7227] trudności[6869] i nieszczęść[7451], ponownie** przywrócisz mnie do życia[2421] i ponownie podniesiesz[5927] mnie z głębin ziemi***.

**wg ketiv - liśmy, wg qere - łem; *lub: k.h. spowodować zobaczenie, wpatrywanie, oglądać[7200]; **czy ponownie - WBC Ps 71,20[D]; ***głębiny ziemi to synonim Szeolu[7585]* Ps 85,6; Oz 6,1-3

21. Pomnożysz* moją wielkość** i otoczysz[5437] mnie *opieką.* Ps 86,17; Iz 12,1; 49,13

**lub: k.h. czynić licznym, mieć wiele, zwiększać, pomnożyć[7235]*
***lub: obdarzać honorem[B1585] - Est 6,3, wielkość[1420]*

22. A ja na harfie* będę wysławiał** Ciebie i Twoją wierność[571], mój Boże; będę Ci grał*** na cytrze****, Święty Izraela[3478]! Ps 16,10; 89,19;

**lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny[5035]*
***lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
****lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów[2167]*
*****tj. instrument szarpany, lira[3658]* Ps 33,2; 43,4; Mk 1,24

23. Rozradują* się moje wargi, gdy będę Ci śpiewał[2167], i moja dusza, którą odkupiłeś**.

**lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442]* Ps 51,15
***lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*

24. Również mój język będzie głosił* przez cały dzień** Twoją sprawiedliwość[6666], bo okryli się wstydem[954] i hańbą[2659] ci, którzy szukają[1245] mojej krzywdy***. Ps 35,28; 71,13

**lub: k.q. wypowiadać, rozważać, czytać szeptem, rozmyślać[1897]*
***lub: każdego dnia; ***zło, niedola, krzywda, udręka[7451]*

72 Salomonowy*. Boże! Daj królowi swoje rozstrzygnięcia** i swoją sprawiedliwość[6666] synowi[1121] króla[4428]. Kpł 18,5; Pwt 4,5-8;

**lub: dla Salomona - por. w. 20* Ps 19,9; 119,75;
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie, sprawiedliwość, przywilej, wyrok, prawość, słuszność w sądzie[4941]* Rz 11,33

2. Będzie sądził* Twój lud[5971] w sprawiedliwości**, a Twoich ubogich*** zgodnie z prawem[4941]. Iz 9,7; 11,2-5; 32,1

**lub: k.q. pełnić funkcję sędziego, wydawać wyrok, bronić jakiejś sprawy, wymierzyć sąd[1777]; **prawość[6664]*
****lub: biedny, utrapiony, słaby, nędzny, skromny[6041]*

3. Góry przyniosą[5375] ludowi[5971] pokój*, a pagórki** sprawiedliwość[6666]. Iz 11,9; 52,7; 55,12

**lub: pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń[7965]*
***meton.: niech ludzie żyją w pokoju i cieszą się sprawiedliwością*

4. Będzie sądził* ubogich[6041] *z* ludu[5971], wybawi[3467] synów potrzebującego**, a zgniecie*** *tego, co* ciemięży****. Ps 109,31; Iz 11,4

**lub: k.q. zarządzać, rozstrzygać spór; sprawować sąd, oczyszczać z zarzutów, karać[8199]; **określ. najniższej warstwy społecznej[34]; ***k.p. zdruzgotać, zgnębić[1792]; ****k.q. uciskać, wymuszać[6231]*

5. Będą się bali* ciebie, jak długo[5973] *trwać będzie* słońce przed obliczem[6440] księżyca**, z pokolenia na pokolenia[1755]. 1Sm 12,18; Ps 89,36

**lub: k.q. być przejętym czcią, szanować[3372]; **por. AK - Ps 72,5*

6. Zstąpi[3381] jak deszcz[4306] na skoszoną trawę[1488], jak ulewny deszcz[7241] nawadniający* ziemię. **lub: kapanie, nasiąkanie, kropla, namoczenie[2222]*

7. Za jego dni[3117] zakwitnie sprawiedliwy[6662] i będzie obfitość[7230] pokoju*, dopóki[5704] nie zabraknie** księżyca[3394]. ***lub: zużyć, znosić[1097]*

**lub: pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń[7965]*

8. Będzie panował* od morza[3220] do morza**, i od rzeki*** aż po krańce[657] ziemi[776].

**lub: k.q. panować, rządzić, podporządkowywać, udeptywać[7287]*
***tj. od Morza Martwego do Śródziemnego - Am 8,12; Za 9,10*
****tj. Eufrat (?) - Rdz 15,18; 31,21 lub rzeka z Syjonu - Ps 46,5; Ez 47*

9. Przed obliczem[6440] jego upadną* mieszkańcy** pustyni[3452][6728], a jego wrogowie[341] będą lizać[3897] proch[6083]. Ps 22,29; Iz 49,23; Mi 7,17

**lub: kłaniać się, zginać się, kulić się, pochylać się[3766]*
***tj. dzikie zwierzęta mieszkające na pustyni lub dzikie plemiona zamieszkujące pustynię[6728] - por. Ps 74,14; Iz 13,21; Jr 50,39*

10. Królowie Tarszisz* i wysp przyniosą dary[4503], królowie Szeby** i Saby*** złożą daninę.

**tj. fenickie miasto handlowe przy ujściu rzeki Gwadalkiwiru w płd.-zach. Hiszpanii (?)[8659]; **królestwo w płd. Arabii (Saba) słynące ze złota, wonności i kadzidła[7614] - Iz 60,6; Jr 6,20; Ez 27,22; ***królestwo na terenie dzisiejszego Jemenu lub kolonia Szeby w Afryce Północnej - por. Rdz 10,7; Iz 43,3; Jl 4,8; 1Krn 1,9*

11. I oddadzą mu pokłon* wszyscy[3605] królowie[4428]; będą mu służyć** wszystkie narody[1471].

**lub: k.hp. padać na twarz, oddawać pokłon[7812]* Ps 86,9; 138,4;
***lub: k.q. trudzić się, pracować, służyć* Iz 49,22-23

12. Wyzwoli[5337] bowiem ubogiego*, gdy zawoła** *o ratunek,* i nędznego***, który nie ma pomocy****. Hi 29,12-17; Ps 70,5

**lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza[34]*
lub: k.p. krzyczeć, wołać o pomoc[7768]; ***biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]; *(dla którego) nie ma ...*

13. Zmiłuje* się nad biedakiem** i potrzebującym[34] i wyzwoli*** dusze potrzebujących[34].
**lub: k.q. litować się, okazywać miłosierdzie, spoglądać litościwie na[2347]; **marny, biedny, słaby, chudy[1800]; ***k.h. ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]* Prz 19,17; 28,8

14. Wykupi[1350] ich dusze[5315] od ucisku* i gwałtu**, bo ich krew[1818] będzie kosztowna*** w jego oczach[5869]. 1Sm 26,21; 1Krl 1,29; 2Krl 1,13; Ps 45,8; 49,15
**lub: rana, krzywda, ucisk, podstęp, oszustwo[8496]; **gwałt, krzywda, okrucieństwo, przemoc[2555]; ***k.q. być cennym[3365]*

15. I będzie żył[2421], i dadzą[5414] mu złoto[2091] z Szeby*; nieustannie[8548] będą się za niego modlić** i codziennie*** mu błogosławić[1288].
por. w. 10*; **lub: k.hp. wstawiać się, modlić[6419]; ***cały dzień*

16. I będzie obfitość* zboża[1250] w ziemi[776] na szczytach gór, jego plon** zaszumi jak Liban***, a *mieszkańcy* miast[5892] zakwitną[6692] jak trawa[6212] ziemi[776]. Hi 5,25; Ps 104,16
**hap.leg.: obfitość, pełnia, mnóstwo[6451], część, przydział, kawałek[B7467] - gdy się wrzuci garść zboża do ziemi na ... - BG, KJV **lub: owoc (ziemi, łona)[6529], nagroda[B7554]; ***metaf. odnoszą-ca się do szumu potężnych lasów cedrowych na Libanie - Ps 92,12*

17. Niech jego imię* *trwa* na wieki[5769] przed obliczem[6440] słońca[8121], niech wzrasta** jego imię[8034]; niech błogosławią*** sobie w nim wszystkie narody[1471], i niech nazwą go szczęśliwym[833]. Wj 3,15; Ps 89,36; 135,13; Łk 1,48
**tj. imię reprezentuje charakter i autorytet[8034]; **lub: k.n. ciągnąć (robić dalej), wzrastać, szerzyć[5125], niech ma następców jego imię - EIB; ***k.hp. błogosławić sobie[1288]*

18. Błogosławiony[1288] niech będzie JHWH Bóg, Bóg Izraela, który sam* jeden* czyni[6213] cuda**. Hi 9,10; Ps 86,10; 136,4
**lub: tylko, sam[905]; **lub: k.n. niezwykle, zdumiewające, niezrównane, nadzwyczajne, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]*

19. I błogosławione[1288] na wieki imię[8034] Jego chwały*; niech cała ziemia[776] zostanie napełniona[4390] Jego chwałą[3519]. Amen**, amen.
**lub: cześć, godność, szacunek[3519]* Ne 8,6; Dn 2,20
***lub: naprawdę, istotnie, godne wiary, niech tak będzie[543]*

20. I tu zakończyły[3615] się modlitwy* Dawida[1732], syna[1121] Jessego**.
***hebr.: jisz'[3448] - „posiadam" *hebr.: tepilla'[8605] - modlitwa - por. Ps 17,1** 2Sm 23,1; Iz 11,1.10

73 Psalm Asafa*. Doprawdy** Bóg jest dobry[2896] dla Izraela; *dla tych, którzy są* czystego[1249] serca[3824]. Pwt 7,7; 9,1-5; Mt 5,8
**lub: dla Asafa[623] - „ten, który gromadzi"; **o jakże, zaiste[389]*

2. Ale moje nogi o mało[4592] się nie potknęły*, *omal* nie poślizgnęły** się moje kroki[838];
**lub: uginać, skręcać[5186]; **dosł.: k.q. rozlały[8210]*

3. Bo zazdrościłem* chełpliwym**, widząc[7200] pomyślność[7965] niegodziwych[7563]. Ps 37,1; Prz 3,31;
**lub: k.p. być zawistnym, być gorliwym[7065]* Jr 12,1; Jk 4,5
***lub: k.q. jaśnieć, chełpić się, wynosić się, k.hpo. szaleć[1984]*

4. Nie mają bowiem bólów* aż do śmierci[4194], i tłuste** *jest* ich ciało***. Hi 21,23-24
**lub: więź, więzy, skurcz, ból[2784]; **gruby, tłusty, obfity, bujny[1277] ***por. ciało - Ps 72,4, ludzie majętni, wysoka ranga[193] - 1Krl 24,15*

5. Nie *doznają* trudu* ludzkiego** ani nie są porażeni*** *przez chorobę* jak[5973] *inni* ludzie****. *****hebr.: adam[120] - tu: l.poj. - por. Ps 4,2**
**lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda[5999] **dosł.: człowieka[582]; ***k.p. być porażonym* Hi 21,4.9

6. Dlatego pycha* *służy* im jako naszyjnik** i okryci[5848] są okrucieństwem*** jak szatą[7897].
**lub: duma, majestat, wzniesienie się (o morzu), buta[1346] **lub: k.q. upiększać za pomocą ozdoby[6059] - tylko tu i Pwt 15,14 ***lub: gwałt, krzywda, niesprawiedliwość, przemoc[2555]*

7. Ich oko[5869] wyłupiaste* od tłuszczu[2459]; *mają* więcej** niż serce mogłoby sobie wyobrazić***. **dosł.: k.q. wychodzić, iść naprzód, podążać do[3318] **lub: przekroczyć, rozmnożyć, przejść ponad[5674]* Jr 5,28
****hebr.: maskit - wyobraźnia, obraz, posążek, bożek[4906]*

8. Szydzą* i mówią[1696] złośliwie**, o ucisku[6233] mówią wyniośle[4791]. Ps 17,10; Prz 6,17;
**hap.leg.: kpić, szydzić, drwić[4167]. **zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]* 2P 2,10; Jud 1,16

9. Swoje usta ustawiają* na niebiosach**, a ich język będzie chodził[1980] po ziemi. Obj 13,6
**lub: ustanawiać, mianować[8371] - por. Ps 49,14; **karykatura aroganckiego mówienia o sobie jako olbrzymach przypisujących sobie władzę nad ziemią - por. WBC Ps 72,10, EIB[636]*

10. Dlatego swój lud zawraca* tutaj** i obfite*** pochłoną**** ich wody[4325];
Hi 15,16
**lub: k.q. zawracać, odwracać się, wracać[7725]; **wg qere - dlatego Jego (domyśl.: Boga?) lud sprowadza tutaj; ***dosł.: w pełni[4392] ****lub: k.n. zostać wysuszonym, k.q. osączać, chłeptać[4680]*

11. Bo mówią: W jaki *sposób* Bóg się o tym dowiedział*? Czy Najwyższy[5945] *ma* mądrość**?
**lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać[3045]* Hi 22,13; Ps 10,11; 94,7
***lub: z acc. wiedza[1844] - Iz 11,8; mądrość[B2087] - Iz 28,9; Jr 3,15*

12. Patrz*! Tacy *są* niegodziwi[7563], zawsze[5769] beztroscy** i *wciąż* zwiększają[7685] bogactwo***.
**lub: oto, czy, spójrz - part. wskazująca tu: wykrzyknikowo[2009] **lub: spokojny, swobodny, pomyślny, prosperujący[7961]* Ps 49,6;
****lub: moc, skuteczność, siła, bogactwo[2428]* Jr 49,31

13. Czy rzeczywiście* na próżno[7385] oczyściłem** swoje serce[3824] i w niewinności[5356] obmywałem[7364] *swoje* ręce***? Hi 21,15; 34,9;
**part. potwierdzająca - o tak, z pewnością, doprawdy, zaiste lub ograniczająca - tylko, jednakże, lecz[389/B438]* Hi 35,3;
***lub: k.p. uczynić czystym, oczyścić, utrzymywać w czystości[2135] ***idiom: por. przyp. Ps 26,6* - Pwt 21,6; Mt 27,24* Mt 3,14

14. Cały dzień* jestem uderzany** i co rano jestem karany***. **lub: każdego dnia* Hi 33,19; Ps 118,18
***lub: k.q. dotknąć, uderzyć, sięgnąć, wyciągnąć do[5060] ***lub: nagana, upomnienie, wyrzut, kara, kłótnia, spór[8433]*

15. Gdybym powiedział*[559]: Będę mówił* tak jak[3644] *oni*, zdradziłbym[898] ród** Twoich synów.
**lub: k.p. mówić, k.q. brać pod uwagę[5608]; **pokolenie[1755]*

16. Rozmyślałem*, by to zrozumieć**, ale było to zbyt trudne[5999] w moich oczach***;
**lub: k.p. rozmyślać o, rozważać, mieć w pamięci[2803]; **k.q. wiedzieć, znać, umieć, posiadać wiedzę[3045]; ***idiom: dla mnie*
17. Dopóki[5704] nie wejdę do świątyni* Bożej, by tu zrozumieć** ich koniec***. Kaz 8,12; Jr 5,31;
lub: święte miejsce, przybytek, sanktuarium[4720] - tu w l. mn. - miejsc świętych - por. Wj 26,31-33; Hbr 9,3; 10,19** Łk 12,20
***lub: k.q. rozpoznawać, rozumieć, mieć rozeznanie[995], obym zrozumiał ich koniec - AK; i zrozumiałem ich koniec - EIB*
****lub: czas późniejszy, ostatni (u proroków o przyszłości)[319]*
18. Doprawdy[389], stawiasz[7896] ich na śliskim* *gruncie* i sprawiasz, że popadają** w ruinę***.
**lub: gładka część, gładkość, pochlebstwo, działka, dział[2513]*
***lub: k.h. spowodować upadek, zrzucić, powalić[5307]*
****lub: spustoszenie, upadek, ruina[4876] - tylko tu i Ps 74,3*
19. O, jak[349] *nagle* stali[1961] się przerażeniem*! W jednej chwili[7281], w trwodze** zostali doprowadzeni do kresu***. ****dost.: k.q. osiągnąć kres[5486]*
**lub: groza, odraza, zdumienie, pustkowie[8047]; **zniszczenie, nieszczęście, straszliwe wydarzenie[1091]* Iz 17,14; Ez 26,21
20. Jak sen[2472] po przebudzeniu[6974], PANIE[136]. *Ty,* gdy się ockniesz*, wzgardzisz** ich obrazem***. Ps 35,23; 59,5; 78,65
**lub: k.h. pobudzić, rozniecić, okazywać podniecenie, budzić[5782]*
***lub: k.q. gardzić, traktować z pogardą, k.n. być podłym[959]*
****lub: wizerunek, wyobrażenie pogańskiego bożka, obraz[6754]*
21. Gdy rozgoryczone* było moje serce[3824], a w nerkach** czułem kłucie***; Ps 109,22
**lub: k.hp. być zasmuconym[2556]; **nerki[3629] w myśli hebrajskiej to miejsce emocji i uczuć; ***dost.: k.hpo. byłem przebity[8150]*
22. Byłem* głupi** i nic nie rozumiałem***, byłem przed[5973] Tobą jak zwierzę[929]. Hi 11,12
**dost.: ja[589] - tu jako podkreślenie; **lub: tępota, głupota, tępy[1198]*
****lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, umieć, rozważać[3045]*
23. A ja[589] jednak bez przerwy[8548] *jestem z* Tobą, bo mnie pochwyciłeś* za prawą rękę.
**lub: k.q. chwycić, złapać[270]... - to obraz stabilności i pewności*
24. Poprowadzisz[5148] mnie według swojej rady*, a potem weźmiesz** mnie do chwały[3519]. Ps 149,5; Mk 10,37; 1Kor 15,41-43; 2Kor 5,8
**lub: zamysł, rada[6098], plan, decyzja[B7058]; **k.q. uciąć, uciąć do ręki, zabrać ze sobą, objąć w posiadanie, przyjąć[3947] - Rdz 5,24*
25. Kogo mam* w niebiosach[8064]? Poza[589] Tobą, nic nie cieszy** mnie na ziemi.
**lub: kto (jest) dla mnie... - AK; **k.q. rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność w, pożądać, mieć upodobanie w[2654]*
***lub: kogo innego mam w niebie, jeśli nie Ciebie. I na ziemi w nikim innym nie mam upodobania - BW* Łk 14,26
26. Wyczerpuje* się moje ciało[7607] i serce[3824]. Bóg *jest* skałą** mojego serca*** i moim dziedzictwem**** na wieki[5769]. Ps 16,5; 38,10; 84,2
**lub: wyczerpało - k.q. być wyczerpanym, dojść do kresu, zniknąć, być ukończonym[3615]; **blok kamienny, głaz, skała[6697]*
****hebr.: lebab - wewnętrzny człowiek, umysł, wola, serce, rozum, wiedza, pamięć, sumienie[3824] - por. hebr.: leb[3820]*
*****lub: dział, udział, część, terytorium, mienie, nagroda[2506]*
27. Oto* bowiem ci, którzy się oddalają** od Ciebie, zginą“; wytracasz*** wszystkich, którzy cudzołożą[2181] względem[4480] Ciebie.
**lub: oto, czy, spójrz - part. wskazująca tu: wykrzyknikowo[2009]*
***hap.leg.: usuwający, odchodzący, oddalony, daleki[7369]*
****lub: k.h. wyniszczyć, unicestwić[6789]* 1Krn 5,25; Ps 37,20
28. A ja[589]? Dla mnie szczęściem* *jest być* blisko** Boga; JHWH PANA[136] uczyniłem[7896] *moim* schronieniem***, by opowiadać wszystkie Jego dzieła[4399]. Pwt 1,5; 1Krn 16,24;
**lub: rzecz dobra, korzyść, szczęście, dobro moralne[2896]*
***lub: podejście, przybliżenie[7132], zbliżenie, bliskość, sąsiedztwo (?)[B8297] - tu i Iz 58,2; ***kryjówka[4268]* Ps 40,5; 64,9; 118,17

74

Pieśń pouczająca*. *Psalm* Asafa[623].
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22)[4905]*
1. Boże[430], dlaczego odrzuciłeś* nas na zawsze? *Dlaczego* Twój gniew** *bucha jak* dym*** przeciwko owcom[6629] Twojego pastwiska[4830]?
**lub: k.q. odtrącić, odrzucić, w k.h. odrzucić kogoś siłą[2186]*
***lub: nos, gniew; metafor.: fuknąć gniewnie[639]; ***dost.: dymi[6225]*
2. Wspomnij* na swoje zgromadzenie**, które dawno nabyłeś[7069]; na ród[7626] Twojego dziedzictwa[5159], który wykupiłeś[1350] na własność***; na górę Syjon[6726], na której mieszkasz[7931].
**lub: pamiętaj[2142] - tryb rozkaz.; **zgromadzenie, tłum, uspólnoty religijno - kultyczne, banda[5712]* Iz 63,17; Jr 10,16;
****lub: własność, majątek, dziedzictwo, mienie[5159]* Jr 51,19
3. Skieruj* swoje kroki[6471] *do miejsca* ciągłych[5331] ruin**. Wróg[341] zniszczył*** wszystko w świątyni****! Ps 79,1; Iz 61,4
**dost.: k.h. wznosić, podnosić, zabierać, ustawiać, wywyższać, dokładać, usuwać[7311]; **lub: spustoszenie, upadek[4876] - Ps 73,18*
****lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, postąpić niegodziwie[7489]; ****miejscu świętym[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9*
4. Ryczeli* Twoi ciemiężcy** pośrodku*** Twojego miejsca spotkania****, a na znak[226] ustawili[7760] swoje sztandary*****. Lm 2,7
**ryczeć - o lwie, zdobywcy, krzyku udręki[7580]; **k.q. uciskać, dręczyć, powodować niedole[6887]; ***wewnątrz, wew. część[7130]*
*****lub: namiot spotkania, wyznaczony czas, znak, sygnał[4150]*
******lub: sztandar, znak wojskowy - Lb 2,2, ostrzeżenie, dowód[226]*
5. *Można* było dostrzec* jak wznoszono[935] wysoko[4605] topory[7134] w gęstwinie** *drzew*.
**lub: k.n. zostać ujawnionym, stać się znanym, być dostrzeganym[3045]; **dosł.: w zaroślach[5442] - por. Rdz 22,13; Iz 9,18; 10,34*
6. I teraz* już *jej*** ozdoby*** wszyscy razem[3162] powalają[1986] siekierą[3781] i łomami[B4144].
**lub: wg ketiv - i teraz, wg qere - i wtedy; **domyśl.: o świątyni*
****tj. ozdoba grawer. w kamieniu i w drewnie - Wj 28,11; 1Krl 6,29*
7. Wydali[7971] *na pastwę* ognia[784] Twoją świątynię* do gruntu**, zbezcześcili*** miejsce zamieszkania[4908] Twojego imienia[8034].
**lub: miejsce święte[4720] - por. Ps 68,35; 105,42; Jr 23,9*
***lub: (obalili) na ziemię[776]; ***k.p. profanować, kalać[2490]*

8. Powiedzieli w swoich sercach[3820]: Stłamsimy* je** *wszystkie* razem[3162]! Spalili wszystkie wyznaczone miejsca*** Boga na ziemi[776].
**lub: k.q. uciskać, stłamsić, k.h. traktować okrutnie[3238]*
***domyśl.: o miejscach spotkań (zgromadzeń)* Dz 22,19; 26,11
****lub: namiot spotkania, wyznaczony czas, znak, sygnał[4150]*

9. Nie widzimy naszych* znaków[226]; już dłużej[5750] nie ma proroka** i nikogo wiedzącego spośród[854] nas, jak długo[5704] to*** *ma trwać?*
**lub: dla siebie - EIB; **dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030]; ***w jakim celu, dlaczego[4100]* 1Sm 3,1; Am 8,11

10. Jak długo[5704], Boże, przeciwnik[6862] będzie urągał*? Czy wróg będzie wiecznie** pogardzał*** Twoim imieniem? Jk 2,7; Obj 13,6; 16,9.11.21
**lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się, urągać[2778]*
***lub: na zawsze[5331]; ***k.p. odtrącać, powodować pogardę[5006]*

11. Dlaczego cofasz[7725] swoją rękę[3027], a swojej prawicy z zanadrza* *nie wyjmiesz* i nie zniszczysz** *ich****? **lub: łono, wgłębienie, dno, środek[2436]*
***lub: k.p. doprowadzić do końca, zniszczyć, skończyć, zgubić[3615]*
****lub: z zanadrza (ją wyjmij i) skończ - EIB Ps 74,11[646]*

12. Bóg jest moim Królem[4428] od dawna*, dokonującym[6466] zbawienia** pośrodku*** ziemi.
**lub: starożytność, początek, prastare czasy[6924]* Ps 44,4;
***lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo[3444]*
****lub: wewnątrz, w głębi, w środku[7130]* Ps 47,6; 95,3; Jr 10,10

13. Ty swoją mocą[5797] rozdzieliłeś[6565] morze, roztrzaskałeś* głowy potworów morskich** w*** wodach[4325]. ****lub: nad[5921]* Wj 14,21; Iz 51,9
**lub: k.p. rozbić, roztrzaskać[7665]; **hebr.: tannin - smok, wąż, potwór morski, szakal[8577] - Rdz 1,21; Wj 7,9; Hi 7,12; Ps 44,19*

14. Ty skruszyłeś[7533] głowy Lewiatana*, dałeś go na pokarm mieszkańcom** pustyni***.
**hebr.: liwjatan - ogromne zwierzę morskie[3882], zwierzę morskie z wieloma głowami, waleń, krokodyl[B4498]* Hi 41,1-34
***dosł.: ludowi[5971]; ***lub: dzikie zwierzę - mieszkające na pustyni lub w ruinach miast - Iz 13,21, ludzie pustyni - Ps 72,9*

15. Ty rozłupałeś* *przejście dla* źródła[4599] i potoku**, Ty osuszyłeś[3001] rzeki ciągle*** *płynące.* Wj 17,5; Lb 20,11; Joz 3,13; Ps 105,41; Iz 48,21
**lub: k.q. rozłupać, rozrąbać, przełamać, połamać na[1234]*
***lub: rwący potok, wadi, dolina rwącego potoku, szyb[5158]*
****lub: trwały, nieprzemijający, niewysychający (o potoku)[386]*

16. Twój jest dzień[3117], *o* tak[637], Twoja jest noc[3915], Ty ustanowiłeś* światło[3974] i słońce[8121].
**lub: k.h. utwierdzić, ustalić, uporządkować[3559]* Rdz 1,4.14

17. Ty wyznaczyłeś* wszystkie granice[1367] ziemi, Ty zaplanowałeś** lato[7019] i zimę***. Rdz 8,22;
**lub: k.h. postawić, ustawić, spowodować, ustanowić[5324]*
***lub: kształtować, nadawać formę, zaplanować[3335]* Hi 38,10;
****hebr.: horep - czas żniw, jesień, zima[2779]* Dz 17,26

18. Pamiętaj[2142] o tym, że wróg[341] przeciwstawia* się Tobie, JHWH, a głupi[5036] lud[5971] pogardza** Twoim imieniem. ***lub: k.p. odtrącać[5006]*
**lub: k.p. przeciwstawiać się, urągać, czynić wyrzuty[2778]*

19. Nie wydawaj[5415] zwierzętom* duszy[5315] Twojej gołębicy**, nie zapominaj[7911] nigdy*** o życiu[2416] Twoich ubogich****. Ps 9,18; 68,10
**lub: życie, istota żywa, zwierzę, pragnienie, żądza[2416]*
***tj. dziki gołąb, turkawka[8449] - metaf. obraz ludu Bożego - por. Pnp 2,12-14; ***lub: na wieki, na zawsze[5331]*
*****lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]*

20. Zwróć uwagę[5027] na* *Twoje* przymierze**, bo ciemne zakątki[4285] ziemi pełne[4390] są siedzib[4999] przemocy***. Rdz 9,12; 15,18; 17,7-8; Pwt 5,2
**lub: k.h. patrzeć, spoglądać, okazywać komuś względy[5027]*
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]*
****lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość[2555]*

21. Niech uciśniony[1790] nie wraca[7725] upokorzony*, niech ubogi[6041] i będący w potrzebie** chwali[1984] Twoje imię[8034]. Ps 9,9; 103,6; Iz 41,7
**lub: k.n. zostać upokorzonym, zhańbionym, zakłopotanym[3637]*
***lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza[34]*

22. Powstań*, Boże, prowadź** swoją sprawę; pamiętaj, że głupiec[5036] znieważał*** Cię każdego dnia****. *****lub: przez cały dzień* Ps 9,19; 82,8
**lub: k.q. stawać, pojawiać, rosnąć w siłę, powstawać[6965]*
***lub: prowadzić sprawę w sądzie, walczyć, pozywać do sądu[7378]*
****dosł.: o zniewadze, hańbie, pogardzie, drwinie[2781] ze[4480] (strony)*

23. Nie zapominaj głosu* Twoich przeciwników**, nieustannie[8548] rosnącego w siłę[6965] ryku*** powstających[5927] przeciwko Tobie.
**lub: głos, dźwięk, hałas; **okazujących Ci wrogość[6887]*
****lub: ryk, łoskot, trzask, wrzawa[7588]* Ps 65,7

75

Dla przewodnika[5329] chóru. *Na nutę:* „Nie doprowadzaj do zniszczenia”*. Psalm Asafa**. Pieśń. ***lub: dla Asafa* 1Krn 16,5.7
**aram.: al-taszchet - k.h. nie niszcz, nie zatracaj - Ps 58,1; 59,1*

1. Wysławiamy* Ciebie, Boże, wysławiamy, bo bliskie[7138] *jest* Twoje imię; opowiadają** to Twoje cudowne[6381] *dzieła*. Pwt 4,7; Ps 26,7; 145,18
**lub: chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
***lub: k.p. opowiadać, ogłaszać, mówić, policzyć dokładnie[5608]*

2. Gdy wybiorę[3947] odpowiedni czas*, ja będę sądzić[8199] sprawiedliwie**. Ps 9,8; 96,10; Dz 17,31
**lub: wyznaczone miejsce, wyznaczony czas, wyznaczone spotkanie, wyznaczony sygnał[4150]; **słusznie, prawość[4339]*

3. Roztopiła* się ziemia[776] i wszyscy *ją* zamieszkujący[3427], *ale* ja umacniam** jej filary***. Sela. Hi 26,11; Ga 2,9; 1Tm 3,15; 2P 3,10-12; Obj 3,12
**lub: k.n. stopnieć, k.q. topnieć, mdleć, k.po. zmiękczyć[4127]*
***lub: k.p. odważać, odmierzać, k.n. zostać przystosowanym do normy[8505]; ***słup, kolumna[5982], pionowa podpora, filar - siedem filarów mądrości - Prz 9,1, słup dymu - Sdz 20,40*

4. Powiedziałem[559] szalejącym*: Nie szalejcie*, a niegodziwym**: Nie podnoście rogu***.
**lub: k.q. jaśnieć, wynosić się, chełpić się, k.hpo. szaleć[1984]*
***lub: winny, niegodziwy, przestępca, złoczyńca[7563]*
****symb. siły - Hi 16,5, mocy - 1Sm 2,10, godności i chwały - Ps 89,19*

5. Nie podnoście[7311] wysoko[4791] swojego rogu[*] i nie mówcie[**] z nieugiętym[6277] karkiem[6677];
por. w. 4*; **idiom: przemawiać arogancko, wyniośle* Ps 94,4
6. Bo nie ze wschodu[4161] ani z zachodu[4628], ani z pustyni[*] *przychodzi* wywyższenie[**].
**lub: odludzie, step, usta, cz. konkretna pustynia[4057] - Lb 4,16*
***lub: k.h. uznosić, podnosić, ustawiać, wywyższać, dokładać[7311]*
7. Lecz Bóg jest *tym, który* sądzi[*]; tego poniży[**], a tamtego wywyższy[7311]. Ps 50,6
**lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór; sprawować sąd[8199]; **k.h. położyć bądź sprowadzić nisko, ustawić na niższym miejscu, uczynić niskim, upokorzyć, usiąść[8213]*
8. Bo w ręku JHWH jest kielich[3563] pieniącego[*] wina, pełnego przypraw[**]; z niego nalewa tak[389], że wszyscy niegodziwi[7563] ziemi wypiją[8354] *nawet* osad[***]. Hi 21,20; Ps 60,3; Jr 25,15;
**lub: k.p. wrzeć, kipieć[2560], pienić się[B2932]* Obj 14,10; 16,19
***hap.leg.: mieszanina wina z przyprawami[4538]; ***fusy, męty[8105]*
9. Ja[589] natomiast będę zawsze[*] ogłaszał[**], będę śpiewał[***] Bogu Jakuba. **lub: na wieki[5769]*
***lub: k.h. mówić, ogłaszać, obwieszczać, wyjaśniać[5046]*
****lub: k.p. śpiewać, chwalić śpiewem, grać na instrumencie[2167]*
10. I odetnę[*] wszystkie[3605] rogi[7161] niegodziwych[7563], a rogi sprawiedliwego[**] będą wywyższone[7311]. ***lub: prawego[6662]* Ps 89,17; 148,14; Jr 48,25
**lub: k.p. odciąć bądź przeciąć na pół, przerąbać na pół[1438]*

76 Dla przewodnika[5329] chóru, z grą na strunach[*]. Psalm[4210] Asafa[**]. Pieśń[7892].
**hebr.: negina[h5058]; **lub: dla Asafa* Ps 54,1; 55,1; 61,1; 67,1
1. Bóg znany[*] jest w Judzie[3063], Jego imię[8034] jest wielkie[**] w Izraelu[3478]. Ps 48,1
**lub: k.n. zostać ujawnionym, zostać objawionym, dać się poznać, być dostrzeganym[3045]; **potężny, wybitny[1419]*
2. I w Salem[*] powstał[1961] Jego przybytek[**], a Jego mieszkanie[***] na Syjonie[****].
hebr.: salem - miasto króla Melchizedeka, prastara nazwa Jerozolimy (?) - por. Rdz 14,18; 33,18; **dosł.: szałas, kryjówka[5520] ***lub: domostwo, schronienie[4585]; ** „twierdza"[6726] - słowo odnosi się do wzgórza świątyni - Ps 9,11 i do Jerozolimy - 2Sm 5,7*
3. Tam[8033] połamał[*] *ogniste* strzały łuku[7198], tarczę[4043] i miecz[2719] oraz[**] narzędzia wojny[***]. Sela. **lub: k.p. roztrzaskać, rozbić[7665]* Iz 2,4
***dosł.: i; ***lub: wojna, bitwa, walka[4421], rodzaje broni[B5112]*
4. Olśniewający[*] *jesteś* i dostojniejszy[**] niż góry[2042] *pełne* zdobyczy[***]. Iz 14,25; Na 2,13
**lub: k.n. być oświetlonym, być rozświetlonym[215]; **wielki, potężny, dostojny[117], wspaniały[B134]; ***łup, pożywienie[2964|B3413]*
5. Uparci[*] sercem zostali złupieni[**], drzemią[***] we śnie[8142], wszyscy *waleczni* ludzie[****] nie znaleźli siły[2428] w swoich rękach[3027].
**lub: potężny, waleczny, w przenośni - uparty[47] - por. Iz 46,12*
***lub: k.hp. zostać złupionym, zostać splądrowanym[7997]*
****lub: k.q. drzemać, być sennym, spać[5123]*
*****hebr.: enosz - człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość[582]*
6. Od Twojego napomnienia[*], Boże Jakuba, pogrążył się we śnie[**] woźnica[***] i koń[5483].
**lub: nagana[1606]; **k.n. mocno spać, zapaść w głęboki sen[7290]*
****lub: zaprzęg, rydwan, oddział wojska - jeździec[7393]* Na 2,13
7. Ty napawasz lękiem[*], Ty *sam* i kto się ostoi[**] przed Twoim obliczem[6440] w czasie[227] Twojego gniewu[639]? Ps 1,5; 130,3; Na 1,6
**lub: k.n. wywołać zdumienie i przestrach, natchnąć nabożną czcią, bojaźnią[3372]; **k.q. stać, wytrzymać, trwać[5975]*
8. Z niebios[8064] dajesz słyszeć swój wyrok[*], ziemia się zlękła[3372] i zamilkła[**]; 2Krn 20,29;
**lub: sąd, sprawa, proces, potępienie[1779]* Ps 33,8; Ha 2,20
***lub: być cichym, być spokojnym, być niezmąconym[8252]*
9. Gdy Bóg powstał[6965] na sąd[4941], aby wybawić[*] wszystkich pokornych[**] ziemi. Sela[5542].
**lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, dać zwycięstwo[3467]*
***lub: biedny, pokorny, udręczony, słaby, cichy[6035]*
10. Bo *nawet* gniew[*] człowieka[120] będzie Ciebie chwalił[**], a pozostałością[7611] gniewu[2534] opaszesz się[2296]. Wj 14,4; Rz 9,17; Jk 1,20
**lub: żar, furia, wściekłość, oburzenie, złość, gniew[2534]*
***lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]*
11. Składajcie śluby[*] i odnawiajcie[**] *je* wobec JHWH, waszego Boga; wszyscy otaczający[5439] Go, przynoście dary[***] Temu, *który jest* Straszny[****]. Ps 50,14; 68,29; Iz 18,7
**lub: k.q. przysięgać, składać śluby[5087] - l.mn.; **k.p. skończyć, czynić bezpiecznym, odnawiać, płacić, nagradzać[7999]*
****lub: podarek, dar ofiarowywany w hołdzie[7862] - Ps 68,29; Iz 18,7*
*****lub: strach, trwoga, cześć, szacunek[4172] - Rdz 9,2; Pwt 4,34*
12. On odcina[*] ducha[**] książąt[***], On napawa lękiem[3372] królów[4428] ziemi[776]. Ps 47,3;
**lub: odetnie[1219] - tu czas. w k.q. czas przyszły (niedokonany)*
***hebr.: ruah - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - Ga 6,18*, tu w znaczeniu antropomorficznym* Iz 52,13-15; Jr 20,11;
****lub: władca, książę, wódz, dowódca, nadzorca[5057]* Dn 4,37

77 Dla przewodnika chóru. Według Jedutuna[*]. Psalm Asafa[**]. ***lub: dla Asafa[623]*
**hebr.: jedutun[3038] - „sławiący, wdzięczny" - imię własne - 1Krn 25,1 lub imieniem tym nazwano grupę śpiewaków*
1. *Wzniosę* mój głos[6963] do Boga i zawołam[*]; *wzniosę* mój głos[6963] do Boga, a *On* mnie wysłucha[**]. Ps 3,4; 142,1
**lub: k.q. krzyczeć, wołać o pomoc, głośno domagać się[6817]*
***lub: k.h. słyszeć, słuchać, nakłaniać ucha, być posłusznym, słyszeć modlitwy, wysłuchiwać modlitwy[238]*
2. W dniu[3117] mojego utrapienia[*] szukałem PANA[136], moja ręka[**] wyciągnięta[5064] *jest* w nocy[***] i nie drętwieje[6313], moja dusza[****] odmawia[3985] pocieszenia[5162]. Rdz 37,35; Hi 11,13;
**lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot, trud[6869]* Jr 31,15
***ręka, metaf. siła[3027] - moja siła została wylana[5064] w nocy*
****tj. modliłem się z wyciągniętymi rękami w nocy*
*****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23**

3. Gdy* wspominam[2142] Boga, to jęczę**; gdy rozmyślam*** – mój duch[7307] słabnie****. Sela[5542].
**lub: obym pamiętał (wspominał), obym rozmyślał - AK*
***lub: k.q. krzyczeć, być niespokojnym[1993], wzburzonym, jęczeć[H2253]*
****lub: k.q. rozmyślać nad, zgłębiać, rozważać[7878]; ****omdlewa[5848]*

4. *Ty* trzymałeś[270] *otwarte* powieki[8109] moich oczu[5869]; byłem tak znękany*, że nie[3808] *mogłem* mówić[1696]. Ps 39,9
**lub: k.n. być bitym, być nękanym, k.q. przymusić[6470]*

5. Rozmyślam* o dniach dawnych** i latach odwiecznych***. ****lub: starożytność, długotrwałość[5769]*
**lub: k.p. rozważać, mieć w pamięci, zamyślać, planować[2803]*
***lub: starożytność, początek, prastare czasy[6924]* Ps 39,2-3

6. Przypominam* sobie mój śpiew**; nocą rozważam[7878] w sercu i mój duch*** docieka****:
**lub: wspominam[2142]; **muzykę (grę na strunach)[5058]*
****por. Ps 76,12**; ****lub: k.p. szukać, przeszukiwać, k.q. badać[2664]*

7. Czy PAN[136] odrzuci* na wieki**? i już więcej nie będzie miał upodobania***? Ps 44,9.23; 74,1;
**lub: k.q. odtrącić, k.h. odrzucić kogoś siłą, śmiertelnie[2186]*
***lub: czy na zawsze[5769]; ***k.q. być łaskawym, mieć upodobanie, przyjmować życzliwie, być zadowolonym[7521]* Lm 2,7; 3,31

8. Czy Jego miłosierdzie* ustało na zawsze** i Jego obietnica*** skończyła[1584] się z pokolenia na pokolenie****? ***lub: na wieki[5331]* Ps 33,11;
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
***lub: wypowiedź, mowa, słowo, powiedzenie, obietnica, nakaz[562]*
*****lub: czy skończyło się słowo z pokolenia na pokolenie* Ps 85,5

9. Czy Bóg zapomniał o litości*? Czy w gniewie[639] zamknął[7092] swoją łaskawość[7356]? Sela.
**lub: prośba, łaskawość [2589] - tu i Hi 19,17* Iz 49,15

10. I powiedziałem[559]: Jestem słaby*; to[1931] *jednak będę wspominał* lata** prawicy[3225] Najwyższego[5945]. Wj 15,6; Ps 31,22;
**lub: k.q. być chorym, być słabym, odczuwać ból, k.ho. być zranionym[2470]; **hebr.: sana[h] - rzecz. - rok, życie (lata życia)[H8141/TM]*
***sanah - czas. k.q. zmieniać się, powtarzać[H8138/BHS]* Ps 73,14
***lub: jestem zraniony, to odwróciła się prawica Najwyższego - AK*

11. Będę wspominał[2142] dzieła[4611] JH[WH]*, z pewnością[3588] wspomnę[2142] Twoje dawne** cuda[6382]. Ps 105,5; 143,5
**tj. skrócona forma imienia JHWH[3050]; **lub: prastare[6924]*

12. Będę rozmyślał* o wszystkich[3605] Twoich dziełach** i o Twoich czynach[5949] będę mówił.
**lub: k.q. wypowiadać, rozważać, czytać szeptem, rozmyślać[1897]*
***lub: czyn, dzieło, uczynek[6467]* Ps 9,11; 90,16; 145,5

13. Boże, święta* jest Twoja droga[1870]; który bóg[410] jest tak wielki**, jak nasz Bóg[430]?
hebr.: qodesz - świętość, oddzielenie[6944], l.mn. - ofiary wotywne[B8078], dosł.: w świętości - por. Ps 60,6 Wj 15,11; Iz 40,18
***lub: ogromny, starszy, wybitny, wzniosły, głośny[1419]*

14. Ty *jesteś* Bogiem[410], *który* czyni cuda*; oznajmiłeś** narodom*** swoją potęgę[5797].
**lub: coś nadzwyczajnego, dziw, cud[6382]* Ps 72,18; 106,8
***lub: k.h. ujawnić, oznajmić, k.q. wiedzieć, znać, poznać[3045]*
****lub: lud, naród, członek tego samego ludu, krewniak[5971]*

15. Odkupiłeś* *swoim* ramieniem[2220] Twój lud[5971], synów Jakuba i Józefa**. Sela[5542].
**lub: k.q. wykupić (jako krewny) odkupić (jako Bóg)[1350]*
***tj. „niech* JHWH *doda"[3130] - syn Jakuba i Racheli - Rdz 30,24*

16. Ujrzały* Cię wody[4325], o Boże, ujrzały[7200] Cię wody i wzburzyły** się, zatrzęsły[7264] się głębiny*** *oceanu*. Ps 114,3; Ha 3,8.10
**lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wygląd[7200]*
***lub: k.q. kręcić się, wirować, k.pu. być zmuszonym do zwijania się z bólu[2342]; ***hebr.: tehom[8415] - głębia (oceanu) - gr.: abyssos*

17. Gęste chmury[5645] wylały[2229] wody, obłoki* wydały[5414] głos. Tak[637] poleciały** Twoje strzały***. Ps 18,14; Ha 3,11; Za 9,14
**lub: chmura, obłok[7834]; ***strzały[2687] to metafora błyskawic*
***lub: k.hp. przemierzać, chodzić tu i tam, k.q. poruszać się, iść[1980]*

18. Głos[6963] Twego grzmotu[7482] *słychać* w wirze* zawieruchy*, *przez* błyskawicę[1300] został oświetlony** świat***, zatrzęsła[7264] się i zadrżała[7493] ziemia[776]. ****lub: zamieszkała ziemia[8398]*
**lub: (huku) trąby powietrznej - Iz 5,8, koło, wir, wirowanie[1534]*
***lub: k.h. dawać światło, rozświetlać, sprawiać, że coś zaświeci[215]*

19. Twoja droga *prowadzi* przez morze[3220], Twoje ścieżki* przez wielkie wody[4325] i nie *można było* dostrzec** Twoich śladów***.
**wg ketiv - Twoje ścieżki, wg qere - Twoja ścieżka* Iz 43,16
***lub: k.n. zostać ujawnionym, stać się znanym, dać się poznać, być dostrzeganym[3045]; ***odcisk stopy na ziemi, pięta[6119]*

20. Prowadziłeś* swój lud jak stado** *owiec* ręką Mojżesza*** i Aarona****. Wj 13,21; Ps 78,52;
**lub: k.q. przyprowadzać, przywodzić, prowadzić[5148]* Ps 80,1;
***lub: drobne bydło, owce, kozy, trzoda, stada[6629]* Iz 63,11;
****hebr.: mosch[h] - „wyciągnięty" (z wody)[4872]* Oz 12,13;
*****hebr.: aharon - „przynoszący światło"[175]* Dz 7,35-36

78 Pieśń pouczająca*. Asafa[623]. Mt 4,4
Słuchaj**, mój ludu, mojego Prawa***, skłońcie[5186] ucho**** ku słowom moich ust.
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22), przysłowia[4905]*
***lub: tryb rozkaz. k.h. być posłusznym, nakłaniać ucha[238]*
****hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*
*****metaf.: tryb rozkaz. przysłuchiwać się czemuś z uwagą*

2. Pragnę* otworzyć[6605] moje usta w przypowieści**, sprawię*, że wytrysną*** prastare[6924] zagadki****; Mt 13,13.35; Ps 49,4;
**IMP cohort. - wyrażający życzenie lub prośbę* Prz 1,6
***hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart[4912]; ***k.h. wylewać, buchać, powodować kipienie[5042]; ****lub: zagadka, trudne pytanie, przypowieść, kłopotliwe powiedzenie bądź zapytanie[2420]*

3. Co usłyszeliśmy[8085] i poznaliśmy* i *co* nam opowiedzieli** nasi ojcowie[1].
**lub: k.q. wiedzieć, znać, umieć, posiadać wiedzę, być mądrym, dowiadywać się, poznawać, dostrzegać, rozróżniać, rozpoznawać, uznawać, rozważać[3045]* Ps 44,1; 1J 1,1-4
***lub: k.p. opowiadać, powtarzać, ogłaszać, mówić[5608]*

4. Nie ukryjemy* *tego* przed ich synami**, opowiadając[5608] przyszłemu[314] pokoleniu[1755] o chwale*** JHWH, o Jego potędze[5807] i cudach****, które uczynił[6213]. Pwt 6,7; 11,19; Ps 145,4
**lub: k.p. zakryć, schować[3582]; **hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk[1121]*
****lub: sława, rozgłos, hymn pochwalny[8416]; ****k.n. niezwykłe, zdumiewające, niezrównane, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]*

5. Utwierdził* bowiem świadectwo** w Jakubie, ustanowił[7760] Prawo[8451] w Izraelu i nakazał*** naszym ojcom[1], aby *je* oznajmiali[3045] swoim synom[1121]; Pwt 4,9; 6,7; Ps 147,19; Rz 3,1-2
**lub: k.h. podnosić, wzbudzić, ustanawiać, utwierdzać[6965]*
***lub: orzeczenie, postanowienie, norma prawna - Ps 25,10; 132,12, przekazywana następnym pokoleniom - Wj 10,2; Pwt 4,9; 6,20-25, obietnica - Ps 93,5; ***k.p. wyznaczyć, zlecić, nakazać[6680]*

6. Aby poznało* *je* przyszłe[314] pokolenie[1755], synowie, którzy się urodzą[3205]; *by* powstali[6965] i przekazali** *je* swoim synom[1121]; Pwt 11,19
**lub: k.q. wiedzieć, znać, poznać, rozróżniać, uznawać[3045]*
***lub: k.p. powtarzać, ogłaszać, rozmawiać, policzyć dokładnie[5608]*

7. Aby pokładali[7760] nadzieję* w Bogu i nie zapominali[7911] o dziełach[4611] Boga, lecz strzegli** Jego przykazań***; Pwt 4,9; 8,11; Ps 130,7; Jr 17,7;
**metaf.: ufność, nadzieja[3689]; **k.q. strzec, pilnować, czuwać nad, zachowywać[5341]; ***lub: przykazanie, prawo, nakaz[4687]* 1P 1,21

8. Żeby nie stali[1961] się jak ich ojcowie[1], pokoleniem[1755] buntującym* się i nieposłusznym**; pokoleniem[1755], które nie przygotowało*** swojego serca[3820] i którego duch[7307] nie był wierny**** Bogu. Pwt 31,27; 2Krl 17,14; 2Krn 30,7
**lub: k.q. być upartym, krnąbrnym, nieposłusznym[5637]*
***lub: k.q.być nieposłusznym, zbuntowanym, nie słuchać[4784]*
****lub: umocnić, przygotować, skierować do, uporządkować[3559]*
*****lub: k.n. być utwierdzonym, wiernym, pewnym, trwałym[539]*

9. Synowie[1121] Efraima*, uzbrojeni[5401] *i* strzelający[7411] z łuku**, w dniu bitwy wycofali*** się.
**tj. „podwójna sterta popiołu" lub „będę podwójnie owocny"[669] - syn Józefa - Rdz 41,52 - nazwa ptn. Królestwa Izraela*
***lub: zbrojni, porzucając łuk poddali tyłu ... - AK* Rdz 46,20;
****lub: k.q. zawrócić, obalić, zmienić, wywrócić[2015]* Ps 44,10

10. Ponieważ nie strzegli* przymierza** Boga i odmówili*** chodzenia**** według Jego Prawa[8451]. 2Sm 28,23; 2Krl 17,15; Iz 1,20; Jr 3,3
**lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]*
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]*
****dosł.: k.p. odmawiać zrobienia czegoś[3985], odrzucać[B4643]*
*****metaf.: k.q. o sposobie życia - Rz 6,4**, żyć, iść dalej, chodzić[1980]*

11. Zapomnieli* o Jego dziełach[5949] i cudach[6381], które *im* ukazał**. Ps 106,13
**lub: k.q. przestać się troszczyć[7911]; **k.h. które zobaczyli[7200]*

12. Przed ich ojcami[1] uczynił cud[6382] w ziemi[776] Egiptu*, na polu** Soanu***. Ez 30,14
**hebr.: micrajim - „ziemia Koptów"; **pola, równina, obszar[7704]*
****tj. miasto w płn.-wsch. części Egiptu, teren zamieszkania Izraelitów podczas pobytu w Egipcie - Lb 13,22; Iz 19,11 - znane jako Avaris lub Ramses (?) występujące w Wj 1,11 - WBC Ps 78,12[A]*

13. Rozdzielił* morze i przeprowadził[5674] ich, i ustawił** wody[4325] jak ścianę***. Ps 78,43
**lub: k.q. rozłupać, rozrąbać, przełamać, połamać na[1234]*
***lub: k.h. ustawić, postawić, spowodować stanięcie prosto[5324]*
****lub: w stertę[5067] - por. Wj 15,8; Joz 3,13.16; Ps 33,7; Iz 17,11*

14. I prowadził* ich w obłoku[6051] za dnia[3119], i całą noc w blasku** ognia. Wj 13,21; Ps 105,39; Ne 9,19
**lub: k.h. prowadzić, wieść, k.q. przywodzić[5148]; **w świetle[216]*

15. Rozszczepił* skały[6697] na pustyni[4057] i dał im pić** niczym z wielkich[7227] głębin[8415].
**por. w 13*; **lub: k.h. odlewać, nawadniać, poić wodą[8248]*

16. Wydobył* *wartkie* strumienie[5140] ze skały** i *kazał* wodom spłynąć*** niczym rzekom.
**lub: k.h. spowodować pójście bądź wyjście, wyprowadzić, wywieść, wyzwolić[3318]* Pwt 8,15; Ps 105,41; 114,8;
***tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]* 1Kor 10,4
****lub: k.h. ściągnąć, zdjąć, zerwać, zesłać, spuścić[3381]*

17. Lecz oni wciąż[5750] coraz bardziej* grzeszyli** wobec Niego, buntując***się przeciw Najwyższemu[5945] na pustyni[6723]; 2Sm 22,14;
**lub: dodać, zwiększyć, zrobić więcej, uczynić ponownie[3254]*
***lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, utracić[2398]*
****lub: k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać[4784], k.q. być krnąbrnym[B5525]* Mk 5,7; Hbr 7,1

18. I wystawiali Boga w swoich sercach[3824] na próbę*, zabiegając** o pokarm[400] *według* swojego pragnienia***. Wj 16,3; Lb 14,22; Pwt 6,16;
**lub: k.p. próbować, badać, kusić, oznaczać próbę metali, poddawać próbie, badaniu[5254]* 1Kor 10,9; Hbr 3,9; Jk 1,13-14
***lub: k.q. prosić, wypytywać o, szukać, zabiegać o[7592]*
****hebr.: nefesz - dusza, oddech, istota żyjąca, człowiek[5315], tu jako przejaw osobowości - wola, zamysł, pragnienia - Ps 66,16****
****lub: zabiegając o pokarm dla swoich dusz - por. AK*

19. I mówili[1696] przeciwko Bogu, tak się wypowiadając*: Czy Bóg może[3201] przygotować** stół*** na tej pustyni[4057]? Lb 11,4; 21,5
**lub: k.q. mówić w sercu, myśleć, odpowiadać, mówić[559]*
***lub: k.q. ustawić w szeregu, przygotować, wskazać po kolei[6186]*
****lub: skóra rozkładana na ziemi[B9423] - 1Krl 13,20, stół[7979]*

20. Oto[2005], uderzył* skałę** i wytrysnęły[2100] wody, i wypłynęły[7857] potoki***! Ale czy także będzie mógł dać[5414] chleb[3899]? Czy przygotuje[3559] mięso**** swojemu ludowi[5971]? Ps 23,5
**lub: k.h. razić, uderzać, szturchać, bić, atakować[5221]*
***lub: blok kamienny, głaz, skała[6697]; ***rwący potok, wadi, dolina rwącego potoku, szyb[5158]; ****ciało, mięso[7607]*

21. Gdy* JHWH to usłyszał[8085], rozgniewał** się i ogień[784] zapłonął*** przeciw Jakubowi[3290], i również[1571] gniew[639] wybuchnął**** przeciw Izraelowi[3478]; **lub: dlatego, tak więc, zatem, stąd też[361]*
***dosł.: k.hp. przejść ponad[5674], okazać gniew[B6600] - Prz 14,16*
****dosł.: k.n. został zapalony[5400], ****dosł.: iść w górę, wyrastać[5927]*

22. Bo[3588] nie uwierzyli* Bogu i nie zaufali** Jego ocaleniu***; ****lub: zbawieniu[3444]* 1J 5,10; Jud 1,5
**lub: k.h. trwać mocno, ufać, być pewnym, wierzyć w[539]*
***lub: k.q. pokładać ufność w, mieć pewność, być śmiałym[982]*

23. I rozkazał* *więc* chmurom[7834] w górze[4605], i otworzył[6605] bramy[1817] niebios[8064]. Rdz 7,11
**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć[6680]*
24. I zesłał im *jak* deszcz[4305] mannę* do jedzenia[398], dał[5414] im zboże** z niebios[8064].
**hebr:: man - wg Piliniusza 16,20 gatunek tamaryszku z żółto-białymi kulkami o słodkim smaku[B5178], powstałymi wskutek ukłucia przez owad liści krzewu i ssania soku, a później wytworzenia krystalizującej wydzieliny - KUL Ps 78,24[K] - Wj 16,31; Lb 11,6.9; Pwt 8,3*
***hebr:: dagan - pszenica, zboże, ziarno[1715]* Ps 105,40; J 6,31
25. Człowiek[376] jadł chleb[3899] anielski*; zesłał[7971] im pokarm** do syta***. Wj 16,3
**hebr.: 'abbir - potężny, waleczny (o ludziach i aniołach)[47] - Ps 103,20 o Bogu - Rdz 49,24; Ps 132, 2.5; Iz 1,24*
***lub: zaopatrzenie, żywność[6720]; ***sytość, obfitość, pełnia[7648]*
26. Wzbudził* na niebiosach wiatr wschodni[6921] i sprowadził** swoją mocą*** wiatr południowy[8486]. ****lub: potęgą[5797]* Lb 11,31
**lub: k.h. spowodować wyruszenie, wyprowadzić, wydobyć[5265]*
***lub: k.p. wyprowadzać, prowadzić naprzód, przewodzić[5090]*
27. I zesłał* na nich mięso[7607] jak pył** i ptactwo skrzydlate*** jak piasek morski****.
**lub: zesłać deszcz, zesłać grad[4305]; **proch, pył, popiół[6083]*
****tj. przepiórki - por. Wj 16,13; ****dosł.: piasek mórz[3220]*
28. I sprawił, że spadło* *ono* pośrodku Jego obozu**, wokół ich namiotów***. Ps 105,40
**lub: k.h. spowodować upadek, powalić, zrzucić, zwalić[5307]*
***hebr:: mahaneh - obóz, obozowisko, obóz wojskowy[4264] - Pwt 23,10*
****lub: miejsce zamieszkania, przybytek, namiot tu: w l. mn.[4908]*
29. Jedli i w pełni* się nasycili**, i sprowadził[935] im to, czego pożądali***. Lb 4,34
**lub: niezmiernie, dużo, bardzo duża ilość[3966]; **k.q. być nasyconym, być spełnionym, być najedzonym ponad miarę[7646]*
****lub: pragnienie, pożądanie, życzenie, tęsknota serca, żądza[8378]*
30. *A gdy* jeszcze nie wyzbyli* się swojego pożądania[8378], *gdy* jeszcze pokarm[400] był w ich ustach[6310]; Lb 11,33-34; Hi 20,3
**lub: k.q. być rozdzielonym, odseparowanym, budzić odrazę[2114]*
31. Podniósł[5927] się na nich gniew* Boga[430] i zabił[2026] najtęższych** z nich, a młodzieńców*** z Izraela powalił[3766]. ****lub: młodych ludzi[970]*
**lub: nos, gniew, metaforycznie - fuknąć gniewnie[639]*
***lub: postawny, gruby człowiek, tłustość, oliwa[4924]*
32. W tym wszystkim[3605] nadal[5750] grzeszyli* i nie wierzyli** Jego cudom[6381]; Lb 14,16-17
**lub: k.q. grzeszyć, chybić celu, utracić, ponieść karę za grzech[2398]*
***lub: k.h. trwać mocno, ufać, być pewnym, wierzyć w[539]*
33. Dlatego doprowadził do końca* ich dni *jak* tchnienie**, a ich lata – w trwodze***.
**lub: k.p. doprowadzić do końca, położyć kres, skończyć, dokonać, wypełnić, wyczerpać, zużyć, zniszczyć, wygubić[3615]*
***lub: pustka, para, oddech, daremność[1892]; ***przerażenie[928]*
34. Gdy ich zabijał[2026], szukali* Go; nawracali** się i o *świcie* zabiegali*** o Boga; Lb 21,7;
**lub: k.q. uciekać się do, radzić się, zabiegać o, starać się o[1875]*
***lub: k.q. odwracać się, wracać[7725]; ***szukać gorliwie[7836]* Oz 5,15
35. Przypominali sobie, że Bóg[430] jest ich skałą*, że Bóg[410] Najwyższy[5945] – ich Odkupicielem**; Pwt 32,4; 1Sm 2,2; Ps 18,31;
**lub: blok kamienny, głaz, skała[6697]; **lub: k.q. wykupić (jako krewny), odkupić (jako Bóg)[1350]* Iz 44,6.8
36. Pochlebiali* Mu *jednak* swoimi ustami[6310] i okłamywali** Go swoim językiem;
**lub: k.p. namawiać, kusić, zwodzić[6601], przekonywać - Prz 1,10, próbować przekonać, schlebiać[B7624]* Iz 29,13; Mt 15,8
***lub: k.p. oszukiwać, rozczarowywać, zawodzić, kłamać[3576]*
37. A ich serce[3820] nie trwało* w Nim niezłomnie, i nie byli wierni** Jego przymierzu[1285]. Ps 51,10; 78,8; Dz 8,21
**lub: k.n. być ustalonym, utwierdzonym, nieuzruszenie ustanowionym[3559], być godnym zaufania, szczerym, pewnym[B4097]*
***lub: k.n. być wiernym, godnym zaufania, trwałym[539]*
38. Lecz On, będąc miłosiernym*, przykrywał** ich winę[5771] i nie wytracał ich; wiele razy[7235] odwracał[7725] swój gniew[639] i nie pobudzał[5782] całej swojej zapalczywości***;
**hebr:: rahum - współczujący, miłosierny[7349]; **k.p. zakrywać, uśmierzać, przejednywać, dokonywać przebłagania za grzech[3722]*
****lub: żar, furia, wściekłość, oburzenie, złość[2534]* Lb 14,18
39. Pamiętał[2142], że oni są *tylko* ciałem[1320]; tchnieniem*, które ulatuje i nie powraca.
**hebr:: ruah - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18* tu w znaczeniu antropomorficznym* Ps 103,14; J 3,6; Jk 4,14
40. Jak często[4100] buntowali* się na pustyni i zadawali** Mu ból na pustkowiu[3452]!
**lub: k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać[4784], k.q. być krnąbrnym[B5525]; **tu: k.h. w k.hp. zasmucać[6087]*
41. Odwracali* się i wystawiali Boga na próbę[5254], i stawiali granice** Świętemu*** Izraela.
**lub: k.q. odwrócić się i zawrócić[7725], opuścić, zrobić zwrot[B9185]*
***hap.leg. k.h. stawiać znak, zadawać ból[8428], ograniczać[WBC]*
****hebr:: qadosz - oddzielony od tego, co pospolite[6918], wspaniały, poświęcony dla, święty[B8048]* Lb 14,4; Iz 43,3; Łk 4,34
42. Nie pamiętali[2142] *o mocy* Jego ręki* ani dnia, w którym ich wykupił** od ciemiężcy***;
**ramię, ręka - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
***lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*
****lub: trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel[6862]*
43. Gdy czynił[7760] swoje znaki* w Egipcie[4714] i swoje cuda** na polu[7704] Soanu***; ****por. w. 12****
**tj. znak - jako sygnał ogniowy, zapowiedź, sztandar, sygnał[226]*
***lub: dziw, znak, cud, zapowiedź[4159] - Wj 4,21; Ps 71,7; Jl 3,3*
44. I zamienił[2015] w krew[1818] ich kanały Nilu* i ich strumienie**, tak że nie mogli z nich pić.
**lub: rzeka, strumień, kanał, Nil, kanał Nilu[2975] - Rdz 41,1; Wj 1,22*
***lub: k.q. płynąć, sączyć, strumienie, powodzie (tu: imiesłów)[5140]*
45. Posłał[7971] przeciwko nim rój* *owadów*, aby ich żarły**, i żaby[6854], aby ich niszczyły***;
**tu: l. poj. - rój[6157] - Wj 8,21, szczeg. typ muchy - zwł. końska[B7136]*
***lub: k.q. jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, wyniszczać[398]*
****lub: k.h. zepsuć, zniszczyć, zrujnować, wypaczyć[7843]*
Wj 8,16-17.20-24; Ps 105,31; Jl 1,4

46. I dał[5414] gąsienicom* ich plon**, a *owoc* ich pracy*** – szarańczy****. ***lub: trudu*[3018]
**tj. szarańczy*[2625] *na pewnym etapie cyklu jej życia lub karaluchom*[B3006]; ***lub: owoc, plon, płody roli*[2981]; *****tj. szarańcza*[697], *szczeg. szarańcza wędrowna w uskrzydlonym stadium*[B797]

47. Zniszczył[2026] gradem[1259] ich krzewy winne*, a *drzewa* sykomory** mrozem***. Ps 105,32
**lub: winorośl*[1612]; ***figowiec*[8256] *- drzewo używane w budownictwie - Iz 9,9, uprawiane dla owoców i cienia - Am 7,14; 1Krn 27,28*
****hap.leg. mróz, deszcz ze śniegiem (?)*[2602], *niszcząca powódź*[B2978]

48. Ich bydło[1165] wydał *na pastwę* gradu[1259], a ich stada* błyskawicom**. Wj 12,23
**lub: bydło, trzoda (krowy, owce, kozy), własność (ziemi)*[4735]
***lub: płomień, rozbłysk, iskra, żar, strzała - met. błyskawica*[7565]

49. I zesłał[7971] na nich żar* swojego gniewu[639], zapalczywość, oburzenie[2195] i udrękę[6869], oddział[4917|B5694] aniołów** niegodziwości***.
**lub: gniew, żar, płomień gniewu (zawsze o gniewie Boga)*[2740]
***hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł*[4397]
****lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)*[7451]
2Sm 24,16; 1Krl 22,21-22; 2Krl 19,35; Hi 1,12

50. Utorował* drogę** dla swojego gniewu[639], nie ochronił[2820] ich duszy*** od śmierci[4194], a ich życie[2416] wydał zarazie****; ***lub: przejście*[5410]
**dosł.: k.p. równoważyć, wyrównywać, wygładzać*[6424], *czyścić*[B7435]
****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość*[5315], *gr.: psyche - Łk 12,23** Wj 9,1;
*****lub: plaga, pomór, zaraza wśród bydła*[1698] Wj 12,29-30

51. Wybił* wszystko[3605], co pierworodne[1060] w Egipcie[4714], początek ich mocy** w namiotach Chama***; Wj 13,15
**lub: k.h. razić, uderzać, niszczyć, zabijać, pokonywać*[5221]
***idiom: męska witalność seksualna - por. WBC Ps 78,51*[A]
****potomkowie Chama - Rdz 10,6; mieszk. w Egipcie Ps 105,23.27*

52. *A* swój lud[5971] wyprowadził* jak owce** i wiódł*** ich po pustyni[4057] jak stado[5739].
por. w. 26[5265]; ***drobne bydło, owce, kozy, trzoda, stada*[6629]
****lub: k.p. wyprowadzać, prowadzić naprzód, przewodzić*[5090]

53. Prowadził* ich bezpiecznie**, tak że nie odczuwali trwogi***, a ich wrogów[341] przykryło[3680] morze[3220]. Wj 14,24-31; Joz 24,7; Ps 106,11
**lub: k.h. wiódł*[5148]; ***niezakłócenie*[983|B1137], ****k.g. odczuwać przerażenie, odczuwać bojaźń*[6342], *zadrżeć, zbliżać się z trwogą*[B7350]

54. I wprowadził* ich do swojego świętego[6944] terytorium**, do góry[2022], którą nabył*** swoją prawicą[3225]. Wj 15,17; Ps 74,2
**lub: k.h. wprowadzać, wnosić, zgromadzić*[935], *postawić przed*[B1068]
lub: granica, region*[1366]; *...do granic Jego świętości - AK*

55. Wypędził* przed ich obliczem[6440] narody[1471], sznurem[2256] wyznaczył** im dziedzictwo***, żeby plemiona[7626] Izraela[3478] mieszkały w swoich namiotach[168]. Joz 11,16-23; Ps 16,6; 136,21
**lub: k.p. odpędzić, przegnać*[1644]; ***dosł.: k.h. sprawić, że przypadnie coś w udziale, przydzielić przez losowanie, rzucić, spowodować upadek*[5307] *- myśl nawiązuje do rzucania losów*
****lub: majątek, dziedzictwo, mienie, własność, posiadanie*[5159]

56. Oni *jednak* wystawiali *Go* na próbę[5254] i buntowali* się przeciwko Bogu Najwyższemu[5945], i nie strzegli** Jego świadectw***.
**lub: k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać*[4784], *k.g. być krnąbrnym*[B5525] Wj 23,21; Sdz 2,11; Za 8,14;
***lub: k.g. nie zachowywali*[8104], ****tj. Bożych praw*[5713] Hbr 3,16

57. Lecz odwrócili* się i postępowali przewrotnie** jak ich ojcowie, zawiedli*** jak łuk z rozluźnioną[7423] *cięciwą*. Ez 20,27-28; Oz 7,16
**lub: k.n. zostać odwróconym lub odciągniętym, zostać odepchniętym, k.g. schodzić na złą drogę, okazać się odstępcą*[5472]
***lub: k.g. postępować zdradziecko, wiarołomnie, gorszyć*[898]
****lub: k.n. zmienić się, odwrócić*[2015], *spaść, przestać działać*[B2283]

58. I pobudzali Go do gniewu[3707] przez swoje wyżyny* i rytymi wizerunkami[6456] *bożków* wzbudzali Jego zazdrość[7065]. Kpł 26,30; Pwt 12,2;
**hebr.: bama*[h] *- miejsca bałwochwalczego kultu na wyżynach, kopiec, wysoka góra, grań*[1116] Pwt 32,16.21; Jr 8,19; 1Kor 10,22

59. Bóg to usłyszał[8085], rozgniewał się* i bardzo** wzgardził*** Izraelem[3478]. Ps 78,21;106,40;
**dosł.: k.hp. przejść ponad*[5674], *okazać gniew*[B6600] *- Prz 14,16*
***lub: moc, siła, obfitość, niezmiernie dużo, bardzo*[3966]
****lub: k.g. odrzucać, odmawiać, uzgardzać*[3988] Am 6,8

60. I opuścił przybytek* w Szilo**; namiot***, który rozbił wśród ludzi****; Sdz 18,31; 1Sm 1,3;
**lub: miejsce zamieszkania, przybytek, namiot*[4908] 1Sm 14,3;
***Szilo - „miejsce odpoczynku" miasto zniszczone przez Filistynów ok 1050 r. p.n.e. miejsce przebywania Arki Przymierza - Joz 18,1*
****lub: namiot, namiot nomady symb. tymczasowość, przybytek (dom, miejsce zamieszkania JHWH)*[168]; 2Krl 17,1-41;
*****dosł.: adama*[120] *- l.poj.* Jr 7,12.14; 26,6.9; 41,5; Ez 33,24

61. I oddał w niewolę[7628] swoją moc[5797] i swoje piękno* w ręce wroga[6862]. 1Sm 4,17
**hebr.: tipara*[h][8597] *- piękno, chwała, cześć, chluba - „moc i chwała" to synonimy Arki Przymierza - por. Ps 132,8; 1Sm 4,3-8.17*

62. Wydał* swój lud[5971] pod miecz** i rozgniewał[5674] się na swoje dziedzictwo***.
**lub: k.h. zamknął*[5462]; ***meton.: wydał na śmierć w czasie wojny*
****lub: majątek, dziedzictwo, mienie, własność, posiadanie*[5159]

63. Jego młodzieńców[970] pochłonął[398] ogień, Jego dziewic* nie wysławiano**. Lm 2,21
**hebr.: betula*[h][1330] *- dziewica - Rdz 24,16; młoda dziewczyna - Jl 1,8, personifikacja miasta - Iz 37,22; Jr 31,3; Am 5,2*
***lub: k.pu. być chwalonym, być godnym pochwały*[1984] *- dotyczy również wysławiania pieśnią weselną - por. J 7,34; 16,9 stąd: Jego dziewic nie wydawano za mąż - KJV, NKJ, MKJV, ISV*

64. Jego kapłani* padli od miecza, a Jego wdowy[490] nie lamentowały**. Hi 27,15; Ez 24,23
**hebr.: kohen - kapłan - członek rodu Aarona z pokolenia Lewiego - Wj 28,1; Kpł 1,5.8; 3,2, główny urzędnik, władca*[3548]
***lub: k.g. płakać - gorzko, z żalu, upokorzenia bądź radości*[1058]

65. Lecz potem PAN[136] ocknął[3364] się jak ze snu, jak mocarz* radujący** się winem[3196].
**lub: człowiek silny, potężny, dzielny, bohater*[1368]
***lub: k.hp. radujący się, k.q. wydać okrzyk radości, uniesienia, wołać głośno przywołując*[7442], *wołać przeraźliwie*[B8644]
Ps 73,20; 121,4; Iz 42,13

66. I uderzył w tył* swoich nieprzyjaciół[6862], okrył ich wieczną[5769] hańbą[2781]. Ps 40,14
**lub: tylna strona, tył - tu l.poj.[268] - być może aluzja do 1Sm 5,6*

67. Wzgardził* namiotem[168] Józefa[3130] i pokolenia[7626] Efraima[669] nie wybrał[977];
**lub: k.q. odrzucać, odmawiać, wzgardzać[3988]* Ps 87,2

68. Jednak* wybrał[977] pokolenie Judy**, Górę Syjon[6726], którą umiłował***. Ps 132,13
**dosł.: i wybrał; **hebr.: jehuda[6] - „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony"[3063] - syn Jakuba i Lei - por. Rdz 29,35*
****lub: k.q. kochać, lubić, pragnąć, pożądać, w k.n. cudny[157]*

69. I zbudował[1129] swoją świątynię[4720] niczym *na* wysokościach*; jak ziemię[776], którą** założył*** na wieki[5769]. Ps 132,13-18
**tu: l.mn. k.q. być wysoko, być wzniesionym[7311] - Ps 148,1*
***lub: ... jak ziemię ugruntował ją (świątynię?) na wieki - AK*
****lub: ustanawiać, rozpoczynać[3245], położyć fundament[B3728]*

70. I wybrał[977] *też* Dawida, swojego sługę*; wziął go z owczych zagród[6629]; 1Sm 16,11; 2Sm 7,8
**hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]*

71. Sprowadził[935] go, *gdy chodził* za[310] karmiącymi* *owcami*, aby pasł** Jakuba, Jego lud[5971], i Izraela, Jego dziedzictwo[5159]. Ps 28,9;
**dosł.: sprowadził go od[310] karmiących (owiec)* Iz 40,11
***lub: k.q. doglądać, pilnować, paść, prowadzić, karmić się[7462]*

72. A *on* ich pasł[7462] w prostocie* swojego serca i prowadził[5148] ich roztropną** ręką[3709].
**lub: niewinność, prostota, uczciwość, pełnia, doskonałość[8537]*
***lub: zrozumienie, rozum, przenikliwość, zdolność, biegłość[8394]*
Joz 24,14; Sdz 9,16.19; 1Krl 9,4; Hi 1,1.8; Ps 101,2

79 Psalm Asafa*. Boże! Poganie** wkroczyli[935] do Twojego dziedzictwa[5159], skalali*** Twoją świętą[6944] świątynię****, Jerozolimę[3389] uczynili[7760] ruiną. **lub: dla Asafa* 2Krl 25,9;
***hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi[1471]* 2Krn 36,19;
****lub: k.p. skalać (w sensie rytualnym), uznać za nieczystego, ogłosić nieczystym; ****pałac, świątynia, przybytek[1964]* Mi 3,12

2. Zwłoki[5038] Twoich sług[5650] dali na żer[3978] ptactwu nieba*, ciała** Twoich świętych*** zwierzętom**** ziemi[776]. Pwt 28,26; Jr 7,33; 16,4
**dosł.: niebios[8064]; **ciało[1320]; ***hebr.: chasid - wierny, bogobojny, pobożny, święty[2623]; ****lub: bestia, dzikie zwierzę[2416]*

3. Rozlali ich krew[1818] jak wodę[4325] wokół Jerozolimy[3389] i nie było nikogo, kto by ich pogrzebał*. **dosł.: grzebiącego[6912]* Jr 14,16; 16,4; 22,19

4. Staliśmy się hańbą* dla naszych sąsiadów[7934], pośmiewiskiem** i drwiną*** dla tych, którzy są wokoło[5439] nas. Ps 44,13; 80,6; Dn 9,16
**lub: pogarda, drwina, hańba[2781]; **drwienie, szydzenie, jąkanie[5933]; ***kpina, pośmiewisko[7047]*

5. Jak długo, JHWH? Czy wiecznie* będziesz się gniewał[599]? Czy Twoja zazdrość** będzie płonąć[1197] jak ogień? **lub: czy na zawsze[5331]*
***lub: żarliwość, zapał, zazdrość, namiętność[7068]* Ps 74,10

6. Wylej[8210] swoją zapalczywość* na pogan**, którzy Cię nie uznają***, i na królestwa[4467], które nie wzywają[7121] Twojego imienia[8034].
**lub: żar, furia, wściekłość, oburzenie, złość, gniew[2534]* Iz 45,4;
***por. u.1**; ***lub: k.q. wiedzieć, być mądrym, dowiadywać się, rozważać[3045], troszczyć się, uznać[B3507]* Mt 7,23; 2Tes 1,8

7. Pożarli* bowiem Jakuba[3290] i spustoszyli** jego mieszkanie[5116]. Ps 53,4
**lub: jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, wyniszczać, gładzić (o mieczu)[398]; tu: pożarł - l.poj. - lecz por. Jr 10,25*
***lub: k.h. niszczyć, pustoszyć, przejmować grozą[8074]*

8. Nie pamiętaj[2142] nam dawnych* naszych nieprawości**, niech *jak* najszybciej[4118] spotka[6923] nas Twoje miłosierdzie[7356], bo jesteśmy bardzo[3966] wynędzniali***. Ps 142,6; Iz 64,9
**lub: poprzednich, wcześniejszych, pierwszych (w czasie)[7223]*
**lub: ... nam win naszych przodków - AK, BT, por. WBC Ps 79,8[B]*
***lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina[5771]*
****lub: k.q. być niskim, być przygnębionym (metafor.), marnieć[1809]*

9. Pomóż[5826] nam, Boże naszego zbawienia*, dla sprawy** chwały[3519] Twojego imienia[8034] ocal[5337] nas i przebacz*** nam grzechy[2403] ze względu na Twoje imię[8034]. 1Sm 12,22; Ps 25,11;
**lub: wyzwolenie, dobrobyt, zwycięstwo, ratunek[3468]* Jr 14,7;
***hebr.: dabar - mowa, słowo, rzecz, zajęcie, sprawa[1697]* Mt 19,29
****lub: k.p. zakrywać, uśmierzać, dokonywać przebłagania[3722]*

10. Dlaczego poganie[1471] mają mówić: Gdzie jest ich Bóg[430]? Niech będzie na naszych oczach[5869] znana* wśród pogan pomsta** za przelaną[8210] krew Twoich sług[5650]. Ps 42,3; 115,2
**lub: k.n. 3 os. r.ż. - zostać ujawnionym, stać się znanym[3045]*
***lub: (ludzki) odwet, (boska) odpłata[B6215], zemsta[5360]*

11. Niech dojdzie[935] przed Twoje oblicze[6440] jęk* więźniów, według potęgi Twojego ramienia** zachowaj*** *przy życiu* synów[1121] *skazanych na* śmierć****. Ps 12,6;
**lub: płakanie, jęczenie, opłakiwanie[603]; **por. Ps 84,13*
****lub: k.h. odłożyć, zostawić, oszczędzić, zachować żywego[3498]*
*****idiom - zachowaj synów śmierci* Ps 102,20

12. I odpłać* naszym sąsiadom[7934] siedmiokrotnie** w ich zanadrze*** za drwinę****, którą Ci urągali*****, PANIE[136]! Ps 18,22; 74,10
**lub: k.h. wynagradzać, płacić (zadośćuczynienie), pokonywać, zwracać twarz ku, odrzucać, odmawiać[7725]*
***w symb. hebr: liczba siedem oznacza pełnię; ***lub: do wnętrza, do środka, wgłębienie[2436], fałda w ubraniu, dolna zew. część ciała, gdzie ukochani (dzieci) są przyciskane, łono B2783 - Lb 11,12*
*****lub: pogarda, drwina, hańba[2781]; *****k.p. czynić wyrządy[2778]*

13. A my, Twój lud[5971] i owce[6629] Twojego pastwiska[4830], będziemy Cię wysławiać* na wieki, będziemy głosić** Twoją chwałę*** z pokolenia[1755] na pokolenie[1755]. Ps 100,3; J 10,14-16
**lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034]*
***lub: k.p. powtarzać, zliczać, wyliczać dokładnie[5608]*
****lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

80 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Lilie świadectwa”[*]. Asafa[623]. Psalm.
[*]hebr.: susan edut[7802] - świadectwa, przymierza, pouczenia, zachęty

1. Posłuchaj[238], Pasterzu[*] Izraela[3478], Ty, który prowadzisz[5090] Józefa jak stado owiec; Ty, który zasiadasz między cherubinami[**], zajaśniej[3313]. Ps 23,1; 99,1; J 10,14; 1P 2,25; 5,4
[*]dosł.: pasący - k.q. doglądać, pilnować, prowadzić, karmić się[7462]
[**]stworzenie duchowe przedstawiane jako stróż Edenu reprezentujące chwałę Bożą i Jego majestat[3742] - Rdz 3,24; Ez 10,3

2. Przed obliczem[6440] Efraima[669], Beniamina[*] i Manassesa[**] wzbudź[5782] swoją moc[***] i przyjdź nas zbawić[3444]. *[***]lub: potęgę[1369]* Lb 2,17-24; Ps 106,47
[*]hebr.: binjamin[1144] - „syn prawicy” - syn Jakuba - Rdz 35,18
[**]hebr.: menasse[h] - „powodujący zapomnienie” - s. Józefa Rdz 41,47

3. Boże, odnów[*] nas, rozjaśnij[**] nad nami swoje oblicze[6440], a zostaniemy wybawieni[3467].
[*]lub: k.h. spowodować wracanie, przyprowadzać, odnawiać[7725]
[**]lub: k.h. dawać światło, świecić, oświetlać, rozświetlać[215] Ps 4,6

4. JHWH, Boże[430] Zastępów[*], jak długo będziesz się gniewał[6225] na modlitwę[**] swojego ludu[5971]? Iz 1,15; Jr 11,14; 14,12; Ez 8,18; Łk 18,11
[*]hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]; [**]w modlitwie[8605] - AK, pomimo modlitwy - EIB, przeciwko - Ps 74,1 - por. WBC Ps 80,5[B]

5. Karmiłeś[398] ich chlebem *z* łez[1832] i napoiłeś[*] ich łzami[1832] w *pełnej* mierze[**]. Iz 30,20
[*]lub: k.h. odlewać, nawadniać, poić wodą[8248]; [**]idiom: w trzeciej trzeciej miary (tzn. w ostatniej z trzech części miary) Iz 40,12 - EIB

6. Uczyniłeś nas *kością* niezgody[*] dla naszych sąsiadów[7934], a nasi wrogowie[341] szydzą[**] z nas. *[*]lub: przedmiot sporów, niezgoda, kłótnia[4066]*
[**]lub: k.q. drwić, szydzić, naigrawać się[3932] Ps 44,13; 79,4

7. Boże Zastępów[*], odnów[7725] nas, rozjaśnij[215] nad nami swoje oblicze[6440], a zostaniemy wybawieni[**]. *[*]zwrot: „Boże Zastępów” - pada tylko tu i w. 14*
[**]lub: k.n. zostać uwolnionym, ocalonym, odnieść zwycięstwo[3467]

8. Wyrwałeś[*] winorośl z Egiptu[4714]; wygnałeś[**] pogan[1471], a ją zasadziłeś[5193]. Iz 5,1.7;
[*]lub: k.h. wyprowadzić, usunąć[5265], wyrwać z korzeniami[B6098]
[**]lub: k.p. odpędzić, przegnać[1644] Jr 2,21; 32,41

9. Oczyściłeś[*] dla niej *grunt* i sprawiłeś, że zapuściła[**] swoje korzenie[8328] i napełniła[4390] ziemię. *[*]lub: k.p. odsunąć na bok, oczyścić, uprzątnąć[6437]*
[**]lub: k.h. zakorzeniać się, powodować zapuszczanie korzeni[8327]

10. Góry[2022] zostały okryte[3680] jej cieniem[6738], a jej gałęziami[6057] potężne[*] cedry. Ez 17,22-24
[*]hebr.: el - Bóg, bożek, anioł, mocarz, słynny bohater, potężne zjawiska w przyrodzie, siła, moc[410] - stąd: Boże cedry[730]

11. Wypuściła[7971] swoją latorośl[*] aż do Morza[**] i swoje pędy[***] aż do Rzeki[****]. Wj 23,31
[*]lub: gałąź, młoda latorośl wyrastająca z pnia, wskazująca na rozwijające się życie[7105] - Hi 14,9; [**]tj. M. Śródziemne[3220]; [***]delikatne pędy z gałązek szczytów drzew[3127] - Ez 17,22; [****]tj. Eufrat[5104]

12. Dlaczego *więc* rozwaliłeś[*] jej ogrodzenie[**], tak że zrywają[717] z niej wszyscy, którzy przechodzą[5674] drogą? Ps 89,40; Iz 5,5
[*]lub: k.q. robić wyłom, wyrwę, rozewrzeć na oścież, połamać, wyrwać, przebijać się[6555]; [**]płot, mur, ogrodzenie[1447]

13. Obgryza[*] ją dzik z lasu[**], a zwierzę[2123] polne karmi się[***] nią. Jr 5,6
[*]lub: k.p. rozdzierać, odrywać, niszczyć[3765]; [**]lub: dzik[2386] leśny[3293] - zwierzę nieczyste; [***]paść, zaganiać, karmić się[7462]

14. Boże Zastępów[*], powróć[**], spójrz[5027] z niebios[8064] i zobacz, zwróć uwagę[***] na tę winorośl[1612]; *[por. w. 4*]* Ps 33,13; Iz 63,15; J 3,13
[**]lub: k.q. zawracać, odwracać się, wracać[7725]
[***]lub: k.q. odwiedzać, zwracać uwagę, doglądać, zajmować[6485]

15. I *na* pęd[*], który zasadziła[5193] Twoja prawica, na[5921] syna[**], którego umocniłeś[***] dla siebie. *[hap.leg.: wsparcie (drzewa), korzeń, pęd (?)[3657]*
[**]hebr.: ben - syn, wnuk, dziecko, członek rodziny[1121]
[***]lub: k.p. umacniać, zabezpieczać (dla siebie), zapewniać[553]

16. Spalona[8313] jest ogniem[784] i wycięta[3683]; poginą[*] z powodu grozy[**] Twojego oblicza[6440].
[*]lub: k.q. zginąć, umrzeć, zostać zgładzonym, zniknąć[6] Iz 33,12
[**]lub: nagana, napomnienie[1606], karcić, grozić, zagrażać[B1806]

17. Niech Twoja ręka[*] będzie nad mężem[376] Twojej prawicy, nad synem[1121] człowieczym[**], którego umocniłeś[553] dla siebie. Ps 110,1;
[*]ręka, ramię - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13
[**]dosł.: synem człowieka[120] - l.poj. Dz 7,55; Rz 8,34; Hbr 10,12

18. A nie odstąpimy[*] od Ciebie; ożyw[**] nas, a będziemy wzywać[7121] Twojego imienia[8034].
[*]lub: k.q. schodzić na złą drogę, odwracać się, być odstępcą[5472]
[**]lub: k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia, ożywić[2421]

19. JHWH, Boże Zastępów[*], odnów[7725] nas, rozjaśnij[**] nad nami swoje oblicze, a będziemy wybawieni[***]. *[*]por. w. 4*; [**]por. w. 3**; [***]por. w. 7***

81 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Tłoczący wino”[*]. *Psalm* Asafa[623].
[*]hebr.: „al-haggittit”[1665] - na melodię gatyjską, na melodię śpiewaną przy tłoczeniu wina w Gat, na instrument z Gat

1. Radośnie śpiewajcie[*] Bogu, naszej mocy[**]; radośnie wykrzykujcie[***] Bogu Jakuba.
[*]lub: k.h. tryb rozkaz. powodować śpiew z radości[7442]
[**]lub: potędze[5797]; [***]k.h. wydać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, dawać sygnał[7321]

2. Podnieście[5375] śpiew[*], przynieście tamburyn[**], słodko brzmiącą[5273] harfę[3658] i cytrę[5035].
[*]lub: muzyka, melodia, pieśń[2172] 2Krn 5,12; Ezd 3,10; Ps 98,5
[**]lub: instrument muz. szczególnie używany przez kobiety[8596]; Wj 15,20; Sdz 11,34; 1Sm 18,6 prawdopodobnie nie używany w samej świątyni, lecz na zewnątrz lub na jej dziedzińcach

3. Zadmijcie w róg[*] w czas nowiu[**], w czasie pełni[3677], w dniu naszego *uroczystego* święta[2282]. *[*]hebr.: szofar - róg, róg barani[7782] - Wj 19,16; Kpł 25,9*
[**]tj. nów księżyca[2320] w 7 miesiącu i Święto Szałasów rozpoczynające się w czasie pełni tego miesiąca (?) - Lb 29,1; 1Krl 8,2

4. Bo[3588] *taki jest* dekret*, o Izraelu[3478], decyzja** Boga Jakuba[3290]. Kpł 23,24; Lb 10,10;
**lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941]* 1Krn 16,17; Ps 105,10

5. Ustanowił[7760] to świadectwem* w *pokoleniu* Józefa**, gdy wyruszył*** przeciw**** ziemi Egiptu – słyszę[8085] język[8193], którego nie znałem*****:
**lub: świadectwo jako dowód[5715], ustawa, prawne zabezpieczenie, warunki przymierza[B6656]; **hebr.: Jehosef - hap. leg. w TM*
***lub: świadectwo na Józefa położył to ... - AK; ***lub: iść naprzód, podążać do[3318]; ****hebr.: al[5921] - przeciw (wrogo)[B6862] - Rdz 34,27*

6. Usunąłem[5493] ciężar* z jego barku[7926], a jego ręce[3709] zostały uwolnione[5674] od *dźwigania* kosza[1731]. **lub: brzemię, ciężar, ładunek[5447]* Iz 9,4; 10,27

7. Wzywałeś* mnie w ucisku[6869] i wybawiłem[2502] cię; odpowiedziałem[6030] ci w tajemniczości** grzmotu[7482], doświadczyłem*** cię u wód Meriba****. Sela[5542]. Wj 2,23; 14,10; Lb 20,13
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, przyzywać[7121]*
***lub: osłona, schronienie, kryjówka, skrytość, tajemniczość[5643]*
****lub: wypróbować, poddać próbie[974]; ****hebr.: meriba[h] - „niesnaski", „spór"[4809] - zdrój w Refidim na pustyni Sin - Wj 17,7*

8. Słuchaj* *mnie,* mój ludu[5971], bo *składam* przeciwko tobie świadectwo**: O, Izraelu[3478]! Jeśli*** mnie posłuchasz[8085], ****obyś - EIB* Ps 50,7
**tryb rozkaz.[8085]; **k.h. upomnieć, skład. świadectwo przeciw[5749]*
***lub: bo cię napominam! Izraelu, obyś mnie posłuchał - EIB*

9. Nie będzie u ciebie cudzego* boga[410] ani nie oddasz pokłonu** obcemu[5236] bogu[410];
**lub: obcy, budzący odrazę[2114]* Pwt 5,8-9; 32,12; Iz 43,12
***lub: k.hp. padać na twarz, bić czołem, k.q. leżeć płasko[7812]*

10. Ja, JHWH, *jestem* twoim Bogiem, który cię wyprowadził* z ziemi Egiptu; otwórz szeroko[7337] usta, a ja je napełnię**. Wj 20,2
**lub: k.h. przyprowadzić w górę, spowodować wejście w górę, wywyższyć[5927]; **k.p. napełnić, zadowolić, utwierdzić[4390]*

11. Lecz mój lud[5971] nie usłuchał* mojego głosu[6963], a Izrael** nie był mi uległy***.
**lub: k.q. słuchać, posłuchać, okazać posłuszeństwo[8085]*
***hebr.: jisra'el - „ten, który zmagał się z Bogiem"[3478] - Rdz 32,28*
****lub: k.q. być chętnym, zgodzić się, ulec, uznać, pragnąć[14]*

12. Dlatego wydałem* go zatwardziałości** ich serca[3820] i postępowali*** według swoich zamysłów****. Dz 7,42; 14,16; Rz 1,24-26
**lub: k.p. pozwolić odejść, przekazać, wydać, wyrzucić, zesłać[7971]*
lub: upór, hardość, nieugiętość[8307]; ***chodzili[1980] - Ps 56,13**
*****lub: rada, plan, zasada, pomysł[4156], zamiar[B4810]*

13. O*, gdyby* mój lud[5971] mnie posłuchał[8085], *a* Izrael[3478] chodził moimi drogami[1870]! Pwt 5,29;
**part. warunkowa: jeśli, oby! gdyby tylko![3863]* Iz 48,18; Mt 23,37

14. Szybko* upokorzyłbym** ich wrogów[341] i zwróciłbym swoją rękę*** przeciwko ich nieprzyjaciołom[6862]. **dosł.: mało, trochę, niewielka ilość (czasu)[4592]; **lub: k.h. podbić[3665]; ***rękę - por. Ps 78,42**

15. Nienawidzący[8130] JHWH, płaszczyliby się*, a *taki* ich los** trwałby[1961] wiecznie[5769].
**lub: k.p. oszukiwać, fałszywie zaprzeczać, postępować podstępnie, zwodniczo, płaszczyć się, rozczarować, zawodzić[3584]*
**lub: ...choć obłudnie poddać by się im musieli ... - por. BG*
***domyśl.: czas ludu (?) - czas, doświadczenie, los, wydarzenie, zdarzenie[6256]* Pwt ,32,35; Ps 18,44; 66,3; Rz 1,30

16. I karmiłbym[398] ich wyborną* pszenicą[2406], a nasyciłbym[7646] cię miodem ze skały**.
**lub: najlepsza część, obfitość (plonów w kraju), tłustość[2459]*
***ze skały - aluzja (?) do* JHWH *- por. Hi 29,6; Pwt 32,13*

82

Psalm Asafa*. Bóg powstaje w zgromadzeniu** Bożym**, pośród bogów*** będzie sądził****:
**lub: dla Asafa* Wj 15,11; 1Krn 16,5;
***hap.leg. w TM - por. „Zgromadzenie* JHWH*" - Lb 27,17; 31,16*
****hebr.: elohim - Bóg Najwyższy, bożek - 1Sm 5,7; istota duchowa, anioł - Ps 97,7; władca, sędzia - Wj 22,8-9* Hi 1,6; 38,7; Ps 136,2
*****lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór, karać[8199]*

2. Jak długo[4970] będziecie sądzić[8199] niesprawiedliwie* i wspierać** osoby*** niegodziwe[7563]? Sela[5542].
**lub: nieprawość, zło, niesprawiedliwość[5766]*
***lub: k.q. unieść, dźwigać, nieść, wspierać, podtrzymywać[5375]*
****twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi)[6440]*

3. Bierzcie[IMP] w obronę[8199] ubogiego* i sierotę[3490], oddajcie[IMP] sprawiedliwość[6663] strapionemu** i będącemu w potrzebie***.
**lub: marny, biedny, słaby, chudy[1800]; **biedny, utrapiony, słaby, nędzny, skromny[6041]; ***k.q. cierpieć niedostatek, bądź głód[7326]*

4. Wyzwólcie[6403|IMP] biedaka[1800] i nędzarza*, ocalcie[5337|IMP] go z ręki niegodziwych*****.
**lub: ktoś będący w potrzebie, cierpiący ucisk, potrzebujący pomocy, określenie najniższej warstwy społecznej[34]* Hi 29,12;
***lub: winny, niegodziwy, przestępca, złoczyńca[7563]* Prz 24,11
****w wersetach 3 i 4 główne czasowniki są w trybie rozkaz.*

5. *Lecz oni* nic nie wiedzą* i nie rozumieją**, *ciągle* chodzą w ciemności[2825]; zostały wstrząśnięte[4131] wszystkie[3605] fundamenty*** ziemi[776]. Prz 2,13; Iz 44,18
lub: k.q. wiedzieć, znać, umieć[3045] - por. Ps 78,3
***lub: k.q. dostrzegać, rozpoznawać, zwracać uwagę, rozumieć[995]*
****hebr.: mosad - fundament[4144] tylko tu i Pwt 32,22; Ps 8,29*

6. Ja[589] *więc* powiedziałem[559]: Jesteście bogami[430] i wszyscy wy jesteście synami* Najwyższego[5945]. Rdz 3,5; Wj 7,1; J 10,35; 1Kor 8,5; Ga 4,8
**hebr.: ben - syn, wnuk, dziecko, członek rodziny[1121]*

7. Jednak* umrzecie[4191] jak człowiek** i upadniecie*** jak jeden[259] z książąt****. Ps 49,12
**lub: z pewnością, prawdziwie, zaiste (mocne potwierdzenie), lecz, w istocie, jednak - jako kontrast do wcześniejszej wypowiedzi[403]*
***dosł.: jak adam[120] - l.poj.; ***k.q. paść na twarz przed kimś, paść (o gwałtownej śmierci), odchodzić do, zawodzić[5307]*
*****lub: władca, przywódca, wysoki urzędnik, dowódca[8269]*

8. Powstań[6965], Boże, osądź[8199] ziemię, bo Ty weźmiesz w dziedzictwo* wszystkie narody[1471].
**lub: k.q. odziedziczyć, otrzymać, objąć w posiadanie, wziąć na własność[5157] - por. Lb 18,20; Joz 19,49* Ps 2,8; Obj 11,15

83 Pieśń[7892]. Psalm[4210] Asafa[*]. *[*lub: dla Asafa]*
1. Boże[430], nie *pozostawaj* w ciszy[**]; nie milcz[***] i nie *bądź* bezczynny[****], Boże[410§]!
*[**lub: ustanie, spokój, odpoczynek, cisza, przerwa[1824]* Ps 28,1; *[***lub: k.q. milczeć, być głuchym[2790]; ****k.q. być cichym, być spokojnym, być niezmąconym, być bezczynnym[8252]* Iz 62,1
2. Bo oto burzą[*] się Twoi wrogowie[341], a ci, którzy Cię nienawidzą[8130], podnoszą głowę[**].
[lub: k.q. mamrotać, warczeć, ryczeć, krzyczeć, palać gniewem[1993]
*[**idiom: bunt lub arogancja względem Boga* Ps 2,1; Iz 17,12
3. Przeciwko[5921] Twojemu ludowi[5971] podstępnie[*] spiskują[**] i naradzają[3289] się przeciwko chronionym *przez* Ciebie[***]; Hi 5,12; Ps 37,12
*[lub: k.h. być podstępnym, być bystrym[6191]; **potajemna rada[5475]*
*[***lub: k.q. chować, przechowywać jak skarb, zachować[6845]*
4. I mówili: Chodźcie[*], wymażmy[**] ich *jako* naród[1471], aby więcej[5750] nie wspominano[***] imienia[8034] Izraela[3478]. Est 3,6-9; Jr 31,3
*[*tryb rozkaz. [1980]; **k.h. schować, zetrzeć, unicestwić[3582]*
*[***lub: k.n. być przypomnianym, być przedmiotem myśli[2142]*
5. Bo jednomyślnie[3162] naradzali[*] się ze sobą[**], przeciwko Tobie zawarli[***] przymierze[1285].
*[*lub: naradzać się, wymieniać się radami, przemyśliwać, namawiać się[3289]; **dosł.: (w) sercu[3820] - por. AK*
*[***dosł.: k.q. przecięli[3772] - myśl nawiązuje do rytuału zawierania przymierza przez złożenie (przecięcie ofiary) - Rdz 15,9-18*
6. Namioty[168] Edomu[*] i Izmaelitów[**], Moab[***] i Hagaryci[****];
*[*tj. „czerwony” [123] - por. Ps 52,2**]* Rdz 25,12
*[**tj. „Bóg usłyszy” [3459] - syn Abrahama i Hagar - Rdz 16,15; Ga 4,42*
*[***tj. „syn Ojca” [4124] - syn Lota i jego najstarszej córki - Rdz 19,36*
*[****tj. „wędrowiec, łudacz” [1905] - lud żyjący na wsch. od Jordanu*
7. Gebal[*], Ammon[**] i Amalek[***]; Filistyni[****] z mieszkańcami Tyru[*****]. Joz 13,5; 1Sm 15,2
*[*tj. „granica” [1381] - górzysty rejon na płd. M. Martwego lub miasto Byblos - Ez 27,9; **tj. „plemienny” [5983] - potomek Lota - Rdz 19,36*
*[***tj. „mieszkaniec doliny” [6002] - potomkowie Ezawa - Rdz 36,12; Lb 24,20 żyjący na płd. pustyni Negew walczący z Izraelem - Wj 17,8*
*[****tj. „kraj przybyszów” [6429] - por. walki Izraela w Sdz 14-16*
*[*****tj. „skała” [6865] - miasto fenickie na wyb. M. Śródziemnego*
8. Także[1571] Asyryjczyk[*] przyłączył[3867] się do nich, stał[1961] się ramieniem[**] dla synów[1121] Lota[***]. Sela[5542]. Rdz 2,14; 2Krl 15,19
*[*tj. „krok” [804] - drugi syn Sema - Rdz 10,21; lud i imperium Asyrii - Iz 10,5.12; plemię arabskie (?) - por. Rdz 25,18*
*[**ramię, ręka - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
*[***być może Moab i Ammon stanowili trzon koalicji*
9. Uczyń im tak, jak Midianowi[*], jak Syserze[**], jak Jabinowi[***] nad potokiem Kiszon[****];
*[*tj. „niesnaski” [4080] - syn Abrahama i Ketury - Rdz 25,1 - lud zamieszkały na półwyspie Arabskim, tu wydarzenia z Sdz 7,25*
*[**tj. „szyk bitewny” [5516] - wódz wojska króla Jabina - Sdz 4,15-24*
*[***tj. „którego Bóg obserwuje” [2985] - król Chasoru - por. Sdz 4,2-24*
*[****tj. mała rzeka płynąca przez równinę Megiddo - 1Krl 18,40*
10. *Którzy* zostali wytępieni[8045] w Endor[*] stali się jak nawóz[**] dla ziemi. Joz 17,11; 1Sm 28,7
*[*tj. „źródło osada” [5874] - miejscowość w ziemi Issachara, położona 6,5 km od góry Tabor; **lub: łajno, gnój (zawsze o zwłokach)[1828]*
11. Z ich dostojnikami[*] postąp jak z Orebem[**] i Zeebem[***], jak z Zebachem[****] i Salmunną[*****], ze wszystkimi ich książętami[5257];
*[*lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]* Sdz 7,25
*[**tj. „kruk” [6159]; ***tj. „wilk” [2062] - wodzowie wojsk Midianitów*
*[****tj. „pozbawiony ochrony” [2078]; *****tj. „pozbawiony ochrony” [6759] - królowie Midianitów zabici przez Gedeona - Sdz 8,12*
12. Którzy powiedzieli[559]: Weźmy sobie w posiadanie[*] siedziby[**] Boga. 2Krn 20,11
*[*lub: k.q. objąć w posiadanie, odziedziczyć, zubożyć[3423]*
*[**lub: łąka, pastwisko, miejsce pobytu pasterza, siedziba[4999]*
13. Mój Boże, uczyń[7896] ich jak wichurę[*] i jak plewę[**] przed obliczem[6440] wiatru[7307]. Prz 20,26;
*[*lub: koło, wir, trąba powietrzna, wirowanie[1534], liście ostu galgal, którego wysuszone łodygi skręcają się i wywołują wrażenie toczących się kul na polu[B1729] - KUL; **ściernisko, plewa[7179]* Iz 28,28
14. Jak ogień[784], który pali las[3293], i jak płomień[3852], który przypieka[*] góry[2022]; Iz 9,18;
*[*lub: przypiekać, palić (się), gorzeć[3857]* Iz 10,16-19
15. Tak *Ty* ich ścigaj[*] swoją nawałnicą[5591] i swoją burzą[5492] ogarnij ich przerażeniem[**].
*[*lub: k.q. ścigać, biec, gonić kogoś, pilnie śledzić, iść za[7291]*
*[**k.p. przestraszać, przerażać, śpieszyć się, być poganianym[926]*
16. Okryj[*] ich twarze[6440] hańbą[**], aby szukali[***] Twojego imienia[8034], JHWH! Ps 109,29; 132,18
*[*dosł.: k.p. napełnić[4390]; **lub: wstyd, hańba, ujma, upokorzenie[7036]; ***k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, żądać, prosić[1245]*
17. Niech się zawstydzą[*] i zatrwożą[926] na[5704] zawsze[5703], niech będą pohańbieni[**] i zginą[c].
*[*lub: k.q. być zażenowanym, rozczarowanym, wstydzić się[954]*
*[**lub: k.q. wstydzić się, być zmieszanym, k.h. obnażać hańbę[2659]*
18. Niech poznają[*], że jedynie[905] Ty, którego imię[**] *jest* JHWH, Ty jesteś Najwyższy[5945] ponad[5921] całą ziemią[776]. Wj 6,3; Ps 148,13; Iz 42,8;
*[*lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać[3045]*
*[**tj. imię[8034] reprezentuje charakter i autorytet Boga* Iz 54,5

84 Dla przewodnika[5329] chóru. Na *nutę:* „Tłoczący wino[*]”. Psalm synów[**] Koracha[***].
*[**lub: dla synów; ***tj. „łysy”[7141] - por. Ps 47,1*
*[*hebr.: „al-haggittit” [1665] - na melodię gatyjską, na melodię śpiewaną przy tłoczeniu wina w Gat, na instrument z Gat*
1. O, jak piękne[*] są Twoje przybytki[**], JHWH Zastępów[***]! Ps 27,4; 43,3; 132,5
*[*lub: umiłowany, kochany, piękny, śliczny[3039]; ***por. Ps 84,3****
*[**lub: namiot, miejsce zamieszkania, przybytek[4908] - por. Ps 27,5*
2. Moja dusza[*] gorąco tęskni[3700], *o* tak[1571] wysycha[**] *z tęsknoty* do dziedzińców[2691] JHWH; moje serce[3820] i ciało[1320] wołają[***] radośnie[7442] do Boga żywego[2416]. *[***lub: krzyczą[7442] - por. Ps 51,15*
*[*hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23*
*[**dosł.: być zużytym, wyczerpanym, dojść do kresu, zginąć[3615]*
3. Wróbel[*] też znalazł sobie dom[1004] i jaskółka[**] gniazdo[7064], gdzie składa[7896] swoje pisklę-

ta[667], u Twoich ołtarzy[4196], JHWH Zastępów[***], mój Królu[4428] i mój Boże! Ps 5,2; 24,10; 33,3;
**dosł.: ptak, dziki ptak[6833]; **lub: ptak, jaskółka[1866], gołąb[B2113]*
****hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Ps 43,4; Mt 8,20

4. Błogosławieni[*] ci, którzy mieszkają w Twoim domu[1004], nieustannie[**] będą Cię chwalić[***]. Sela. **lub: szczęśliwy[835]; **ciągłość, trwałość, nadal, jeszcze[5750]; ***k.p. wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]*

5. Błogosławiony[835] człowiek[*], którego siła[**] jest w Tobie, w którego sercu[3824] są Twoje drogi[***]; **hebr.: adam[120] - por. Ps 64,9**; **lub: moc[5797]*
****dosł.: biły trakt, droga utwardzona kamieniami[4546] - myśl nawiązuje do pielgrzymowania na Syjon - w. 7* Ps 119,2; 122,1

6. Przechodząc[5674] przez dolinę Baka[*], czynią[7896] ją źródłem[4599], a wczesny deszcz[**] okrywa[5844] ją też błogosławieństwem[***]. 2Sm 5,23;
**tj. „płacz" 1056 - hap.leg.: dolina pomiędzy Akko a strumieniem Merom (?), droga znad obszaru M. Martwego przez Dolinę Achor - Joz 7,24-26, dolina, w której cieknie - stąd: „dolina płaczu"*
***tj. wczesny deszcz jesienny - Jl 2,23 w odróżnieniu od ostatniego deszczu wiosennego[4175]; ***hebr.: berakah - błogosławieństwo, dar, poddanie, uległość[1293]* Sdz 2,1.5; Ez 34,26

7. Idąc[1980] z mocy[*] w moc[2428] *uzrastają, aż* ukażą[7200] się przed[413] Bogiem na Syjonie[**].
**lub: siła, bogactwo, skuteczność[2428], własność, zdolność[B2773]*
***tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*

8. *O,* JHWH! Boże Zastępów[6635], wysłuchaj[*] mojej modlitwy[**], nakłoń ucha[***], Boże Jakuba[3290]. Sela[5542]. ****por. Ps 77,1*** Ps 39,12; 54,2; 86,6
**lub: k.q. słuchać, posłuchać, być posłusznym[8085] - tu: tryb rozkaz.*
***termin szczeg. na początku psalmów o charakterze poetyckim[8605]*

9. Nasza tarczo[*], spójrz[7200] Boże[430] i zwróć uwagę[**] na oblicze[6440] Twojego pomazańca[***].
**lub: tarcza[4043] ze skóry natarta oliwą - 2Sm1,21, tuski[B4700] - Hi 41,7*
***lub: k.h. patrzeć, spoglądać, okazywać komuś względy* Rdz 15,1
****tj. ktoś namaszczony, pomazaniec, gr.: christos - por. Mt 1,16**

10. Lepszy bowiem jest *jeden* dzień w Twoich przedsionkach[*] niż tysiąc *gdzie indziej;* wybrałem[977] raczej strzec[**] progów domu[1004] mojego Boga, niż mieszkać[***] w namiotach[168] niegodziwców[7562]. Ps 4,8; 5,4; 15,1; 23,6; 27,4
**lub: dziedziniec bez ścian, ogrodzony teren, siedziba, osada[2691]*
***hap. leg.: k.hp. stać przy wejściu, strzec drzwi[5605], leżeć na progu jak żebrak[B6513]. ***hap.leg.: przebywać w domu, mieszkać[1752]*

11. JHWH Bóg bowiem jest słońcem[*] i tarczą[4043], JHWH daje łaskę[**] i chwałę[***], nie odmawia dobra[****] tym, którzy chodzą[1980] nienagannie[8549]. *****por. Ps 65,11*** Iz 60,1; Ml 4,2; Obj 21,23
metaf.: obdarza światłem i chroni; **lub: przychylność, łaska, uznanie[2580]; ***chwała, splendor, majestat[3519] - por. Ps 30,12

12. JHWH Zastępów[6635], błogosławiony[835] człowiek[120], który ufa[*] Tobie. Ps 2,12; 34,8; Jr 17,7
**lub: k.q. pokładać ufność w, mieć pewność, być śmiałym[982]*

85 Dla przewodnika chóru. Psalm synów[*] Koracha[**]. **por. Ps 84,1**; **por. Ps 47,1**

1. JHWH, okazałeś łaskę[*] swojej ziemi[776], przywróciłeś[**] z niewoli[***] Jakuba[3290].
**lub: k.q. być łaskawym, mieć upodobanie, przyjmować życzliwie, być zadowolonym[7521]; **lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić[7725]*
****wg ketiv: z niewoli[7622] wg noty marg. w TM - powodzenie*
Ezd 1,11; 2,1; Ps 14,7; Jr 30,18; 31,23; Ez 39,25; Jl 3,1

2. Przebaczyłeś[*] nieprawość[**] Twojego ludu, zakryłeś[***] wszystkie ich grzechy[2403]. Sela[5542].
**lub: k.q. unieść, dźwigać, nieść, wspierać, przebaczać[5375]*
***lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina[5771]* Ps 32,1
****lub: k.p. zakryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, zalać[3680]*

3. Uśmierzyłeś[*] cały wybuch[**] swojej wściekłości[***], odwróciłeś[7725] się od zapalczywości[****] swojego gniewu[639]. Ps 69,24; 78,38; 106,23;
**lub: k.p. usuwać, wycofać[622]; **przelanie, wybuch, nadmiar, wściekłość, gniew[5678]; ***żar, płomień gniewu[2740]* J 3,9

4. Przywróć[*] nas, Boże[430] naszego zbawienia[3468], i odwróć[**] od nas swoje rozdrażnienie[***]. Ps 27,9; 80,3.7
**lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić[7725]; **k.h. łamać, naruszać, udaremnić, przerwać, zniweczyć skutki[6565]; ***gniew, utrapienie, rozdrażnienie, smutek, żal, przygnębienie[3708]*

5. Czy wiecznie[5769] będziesz z nas niezadowolony[*]? Czy rozciągniesz[**] swój gniew[***] z pokolenia[1755] na pokolenie[1755]? Ps 74,1; 79,5; 80,4
**lub: gniewać się, być niezadowolonym, oddychać ciężko[599]*
***lub: k.q. wyciągnąć, wlec, prowadzić, ściągnąć w dół[4900]*
****lub: gniew, metaforyczne - fuknąć gniewnie[639]*

6. Czy *to* nie Ty przywrócisz[7725] nas do życia[*], aby Twój lud rozradował[**] się w Tobie?
**lub: k.p. wrócić do życia, zachować życie[2421]; **być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]*

7. *Daj* nam zobaczyć[*][7200], JHWH, Twoje miłosierdzie[**] i daj[5414] nam swoje zbawienie[***].
**tryb. rozkaz.; **lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]; ***wyzwolenie, dobrobyt, zwycięstwo[3468]*

8. Chcę słuchać[8085], co powie[1969] Bóg, JHWH; Oto[3588], ogłosi[*] pokój[**] swojemu ludowi i swoim[***] świętym[2623], i *niech* nie wracają[7725] do swojej głupoty[****].
Ag 2,9; Za 9,10
**lub: k.p. obiecać[1696]. **hebr.: szalom - pełnia, zdrowie, dobrobyt, pomyślność, pokój[7965]. ***hendiadys: swojemu świętemu ludowi*
*****hebr.: kislah - głupota[3690] - tylko tu i w Hi 4,6 jako - ufność*

9. O tak[*], Jego zbawienie[3468] jest blisko *tych, którzy się* Go boją[**], *tak* aby *Jego* chwała[3519] *mogła* zamieszkać w naszej ziemi. Ps 103,11;
**part. potwierdzająca - o tak, z pewnością, doprawdy, zaiste lub ograniczająca - tylko, jednakże, lecz[389|B438]* Iz 46,13;
***lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]* Łk 1,50; J 1,14

10. Miłosierdzie[2617] i prawda[*] spotkają się razem, sprawiedliwość[6664] i pokój[7965] pocałują[5401] się. Ps 25,10; 100,5; 115,1; Prz 3,3; 16,6; 20,28;
**lub: wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]* Rz 14,17

11. Prawda[571] wyrośnie* z ziemi, a sprawiedliwość[6664] spojrzy w dół** z niebios[8064].
**lub: k.q. kiełkować, wyrastać (o roślinach, metaf. o mowie)[6779]*
***lub: k.n. pochylać się nad (i patrzeć), patrzeć w dół[8259]*

12. JHWH także[1571] obdaruje* dobrem, a nasza ziemia[776] wyda[5414] swój plon[2981]. Ps 67,6
**lub: k.q. dać, ofiarować, użyć, odpłacić, wynagrodzić[5414]*

13. Sprawiedliwość* przed Nim pójdzie[1980] i będzie wyznaczać[7760] drogę Jego krokom[6471].
**lub: słuszność, prawość[6664], prawowity, dokładność, lojalność[B7703]*

86 Modlitwa Dawida*. **lub: dla Dawida - AK*

1. Nakłoń[5186] swojego ucha[241], JHWH, odpowiedz* mi, bo ja *jestem* nędzny** i ubogi***. **lub: k.q. odpowiadać, reagować, dać dowód[6030]* Ps 17,6;
**czas. rozpoczynające wiersze 1,2,3,4,6,11,16,17 - są w tryb. rozkaz.*
***lub: biedny, utrapiony, słaby, nędzny, skromny[6041]* Ps 31,2;
****lub: ktoś będący w potrzebie, cierpiący ucisk, potrzebujący pomocy, określenie najniższej warstwy społecznej[34]* Ps 70,5

2. Strzeż* mojej duszy[5315], bo ja[589] jestem *Ci* wierny**; Ty[859] Boże, wybaw[3467] Twojego sługę, który ufa*** Tobie. ***hebr.: chasid[2623] - por. Ps 4,3**
**lub: k.q. mieć pieczę nad, czuwać, ochraniać, zachować[8104]*
****lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]*

3. Zmiłuj* się nade mną, PANIE[136], bo[3588] do Ciebie codziennie** wołam***. Ps 25,5; 88,9
**lub: k.q. okazywać przychylność, łaskę, być łaskawym, k.p. zmiłować się; **przez cały dzień; ***k.q. krzyczeć, wołać[7121]*

4. Rozraduj* duszę[5315] Twojego sługi[5650], bo do Ciebie, PANIE[136], wznoszę** swoją duszę.
**lub: k.p. powodować radość, cieszyć, radować[8055]* Ps 25,1;
***lub: k.q. unieść, podnieść, dźwigać, nieść, wspierać[5375]* Ps 143,8

5. Bo Ty, PANIE[136], jesteś dobry* i gotowy przebaczać[5546], i pełen[7227] miłosierdzia[2617] dla wszystkich, którzy Cię wzywają**. Wj 34,6; Ps 25,8;
tj. rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]; **por. w. 3** Ps 119,68; 145,9; Jl 2,13

6. Wysłuchaj[238], JHWH, mojej modlitwy[8605] i zważ* na głos[6963] mojego błagania**.
**lub: k.h. zwracać uwagę, k.q. nakłaniać ucha, słuchać uważnie[7181]*
***lub: błaganie o przychylność[8469]* Ps 55,1-2

7. Wzywam[7121] Cię w dniu[3117] mojego ucisku*, bo Ty mi odpowiesz**. Rdz 35,3; Ps 17,6; 20,1
lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869]; **por. w. 1

8. Nie ma wśród bogów[430] takiego jak[3644] Ty, PANIE[136], i nie ma dzieł[4639] *takich* jak Twoje. Wj 20,3.23; Pwt 3,24; 1Sm 28,13; 96,5; Iz 40,18; Jr 10,6

9. Wszystkie narody[1471], które stworzyłeś*, przyjdą[935] i *złożą* pokłon** przed *Twoim* obliczem, PANIE[136], i będą wielbić*** Twoje imię****; Ps 22,27-31; 72,11; Iz 66,18;
**dosł.: k.q. uczynić, wykonać, nabywać[6213]; **lub: k.h. padać na twarz, schylać się, kłaniać się, k.q. leżeć płasko[7812]* Mi 3,12
****lub: k.p. uczcić, otoczyć chwałą[3513]; ****imię[8034] - reprezentuje charakter i autorytet Boga - por. Ps 48,10*

10. Bo[3588] Ty jesteś wielki* i czynisz cuda**; tylko[905] Ty jesteś Bogiem[430]. 2Krl 19,15; Jr 10,6
**lub: ogromny, straszny, wielki, wybitny[1419]; **k.n. niezwykłe, zdumiewające, niezrównane, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]*

11. Naucz* mnie, JHWH, Twojej drogi, abym chodził w Twojej prawdzie**; skup*** moje serce[3824] na bojaźni[3372] Twojego imienia[8034].
**lub: k.h. pouczać, kierować, wskazać, uczyć, strzelać strzałami - metaf. pokazywać kierunek[3384]; **hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]; ***k.p. zjednoczyć się[3161]*

12. Będę Cię chwalił*, PANIE[136], mój Boże, z całego[3605] serca i będę wielbił** Twoje imię na wieki***; ***lub: na zawsze[5769]* Ps 25,4-5; 26,3; 111,1
**lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
***lub: k.p. uczcić, otoczyć chwałą[3513]; zaszczycić[B4044]*

13. Bo wielkie[1419] jest Twoje miłosierdzie[2617] dla mnie; Ty wyrwałeś* moją duszę[5315] z najgłębszego[8482] Szeolu**. Pwt 32,22
**lub: odebrać, wyrwać, wyratować, odzyskać, wyzwolić[5337]*
***hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27*

14. Boże, butni* powstali[6965] przeciwko mnie i banda[5712] okrutników** pożąda*** mojej duszy[5315], a nie stawiają[7760] Ciebie**** przed oczyma[5048]. ****lub: szuka, pragnie[1245]* Ps 16,18; 54,3; 74,2
**lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała[2086]*
***lub: rodzący bojaźń, wzbudzający trwogę, bezwzględny[6184]*
*****idiom: nie zważają na Ciebie, lekceważą Bożą wolę - Ps 119,30*

15. Lecz Ty, PANIE[136], jesteś Bogiem współczującym* i łaskawym[2587], nieskorym** do gniewu***, pełnym miłosierdzia**** i prawdy*****.
**hebr.: rahum - współczujący, miłosierny[7349]; **lub: cierpliwy, nieskory do gniewu[750]; ***metaf.: fuknąć gniewnie[639]* w. 5;
*****hebr.: chesed[2617] i *****emet[571] - terminy często występujące razem - por. Ps 25,10; 40,10.11; 57,3* Wj 34,6; Lb 14,18

16. Zwróć się* ku mnie i zmiłuj** się nade mną, udziel[5414] swojej mocy[5797] Twojemu słudze[5650] i wybaw*** syna[1121] Twojej służebnicy[519]. Ps 25,16; 68,35; Mt 20,26-28; Łk 1,38;
**lub: k.q. mieć się ku, zbliżać się, zwrócić ku[6437]; **k.q. okazywać przychylność, łaskę, być łaskawym - tryb rozkaz.[2603]* Obj 6,11
****lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, dać zwycięstwo[3467]*

17. Uczyń[6213] dla mnie znak* Twojej dobroci[2896], aby nienawidzący** mnie, zobaczyli[7200] i zawstydzili[954] się, bo[3588] Ty, JHWH, pomogłeś[5826] mi i *mnie* pocieszyłeś***. Ps 112,10; 132,18
**tj. znak - jako sygnał ogniowy, zapowiedź, sztandar, sygnał[226]*
***lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić[8130]*
****lub: k.p. pocieszać, k.n. ulitować się, odczuć ulgę[5162]*

87 Psalm[4210] i pieśń[7892] synów* Koracha.
**lub: dla synów - AK - por. Ps 41,1*; 84,1*

1. Jego* fundament** *jest* na świętych[6944] górach[2042]. **domyśl.: o JHWH - por. BP Ps 81,1[K] lub mieście*
**lub: Budowla Jego – na świętych górach - por. KUL Ps 81,1[K]*
***lub: założenie (miasta), fundament[3248]* Ps 78,69; Iz 28,16

2. JHWH miłuje[157] bramy* Syjonu[6726] *bardziej* niż wszystkie przybytki** Jakuba[3290].
**brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy*
***lub: miejsce zamieszkania, przybytek, namiot tu: w l. mn.[4908]*

3. Wspaniałe* rzeczy mówione** są o tobie – miasto*** Boże. Sela. ***lub: śpiewane[1696] - Sdz 5,12*
**lub: k.n. być zaszczyconym, cieszyć się czcią, zyskać chwałę[3513]*
****tu: strzeżone miasto[5892], umocniony obóz, twierdza[B6854]*

4. Odnotuję[2142] Rahab* i Babilon** jako *tych, którzy* Mnie znają[3045]; oto[2009] Filistea*** i Tyr****, i Kusz*****: Ten został tam zrodzony[3205]. Ps 89,10;
tj. „pyszałek" [7294] - symbol Egiptu - por. Iz 30,7; potwór morski - Hi 9,13; 26,12;* ***tj. „pomieszanie" [894] - stolica Babilonii położona nad Eufratem;* ****tj. „kraj przybyszów" [6429] - zach. wybrzeże M. Śródziemnego;* *****por. Ps 83,7***;* ******Ps 68,31*** Iz 27,1

5. O Syjonie* też będą mówić[559]: Ten i tamten** został zrodzony[3205] na nim; a On[1931] *sam* – Najwyższy go utwierdzi***! Ps 48,8; Iz 2,2;
**tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
***idiom: człowiek i człowiek;* ****czas przyszły - k.p. trwale ustanowić, trwale wyznaczyć[3559]* Ga 4,26; Obj 14,1

6. JHWH policzy*, spisując** narody[5971]: Ten tam został zrodzony[3205]. Sela[5542]. Ez 13,9
**lub: k.q. liczyć, brać pod uwagę[5608];* ***k.q. pisać, wyryć, zapisać, zarejestrować, wpisać do rejestru, zanotować, ogłosić[3789]*

7. I śpiewający[7891] podczas tańca* *zanucą:* W Tobie są wszystkie[3605] moje źródła**.
**lub: a śpiewający jak tancerze - AK;* **k.p. grać na fujarce lub flecie[2490] myśl nawiązuje do tańczącego pochodu (?) - 2Sm 6,19 - KUL*
***myśl nawiązuje do* JHWH *jako źródła[4599] - por. Jr 2,13; Iz 12,3*

88 Pieśń[7892]. Psalm[4210] dla synów Koracha. Dla przewodnika chóru. Podczas choroby*, ściszonym głosem**. *Pieśń* pouczająca[4905]. Hemana*** Ezrachity. 2Krn 5,12; Ps 53,1
**hebr.: al-machalat[4257] - na flecie tj. gra przy pieśniach żałobnych - por. Jr 48,36; Mt 9,23 lub dosł.: nad chorobą - WBC[K]*
***le'annot[6031] - ściszonym głosem - AK, k.p. upokarzać, dręczyć, osłabiać - stąd: w uniżeniu jako postawie pokuty - WBC[K]*
****tj. „wierny" [1968] - syn Joela, wnuk Samuela, lewita - 1Krn 6,44*

1. JHWH, Boże mojego zbawienia*, wołam** *za* dnia *i w* nocy *staję* przed[5048] Tobą. Łk 18,7
**lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*
***lub: k.q. krzyczeć, wołać o pomoc, głośno domagać się[6817]*

2. Niech* dojdzie[935] przed Twoje oblicze[6440] moja modlitwa**, nakłoń[5186] swojego ucha na moje błaganie***. **tryb rozkaz.* Ps 18,6; 31,2; 86,1
***termin szczeg. na początku psalmów o charakterze poetyckim[8605]*
****lub: krzyk błagania, okrzyk radości, chwały, obwieszczenie[7440]*

3. Moja dusza* bowiem nasycona** jest utrapieniem[7451], a moje życie zbliża się do Szeolu***.
hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23 Hi 33,22;
***lub: k.q. być napełnionym, otrzymać swoją porcję[7646]*
****hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27* Ps 116,3

4. Zostałem zaliczony* do tych, którzy zstępują[3381] do dołu**; stałem[1961] się jak mocarz*** bez siły[353]. Ps 28,1; 30,9; Iz 38,17-18; Ez 26,20
**lub: k.n. zostać policzonym, zostać przypisanym[2803]*
***lub: dół, studnia, cysterna[953] - tu: synonim grobu*
****lub: mocarz, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11; Jr 17,5.7*

5. Wolny* wśród umarłych[4191]; tak jak zabici[2491], leżący w grobie**, których *już* więcej[5750] nie wspominasz[2142], bo*** oni zostali odcięci od Twojej ręki****. ****dosł.: i* Ps 31,12. 22; Iz 53,8
lub: uwolniony, wolny[2670], zwolniony[B3053];* ***hebr.: qeber - grób, grobowiec[6913] - synonim świata podziemnego - Ps 49,9*
*****metaf.: nie doznają już więcej Twojej pomocy - por. Ps 18,35*

6. Położyłeś* mnie w najgłębszym[8482] dole**, w ciemności *i* w głębinach***. ***por. w. 4***
**lub: k.q. położyć, kłaść (ręce na), ustawiać[7896]* Ez 26,20
****tj. głębokość, głębia, głębina morska[4688] - por. Wj 15,5; Ne 9,11*

7. Twój gniew* spoczął[5564] na mnie i utrapiłeś** mnie wszystkimi[3605] Twoimi nawałnicami***. Sela[5542]. Ps 32,4; 39,10; 42,7
**lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*
***lub: k.p. upokarzać, źle traktować, dręczyć, osłabiać[6031]*
****tj. rozbijanie się (fal morskich o brzeg)[4867] - Ps 42,7*

8. Odsunąłeś* ode mnie moich znajomych[3045], uczyniłeś[7896] mnie dla nich ohydą**; zostałem zamknięty[3607] i nie wyjdę[3318]. Lm 3,7
**lub: k.h. czynić odległość, odejść daleko, odsunąć[7368]*
***lub: coś obrzydliwego, ohyda, nieczystość rytualna[8441]*

9. Moje oko[5869] słabnie* z powodu utrapienia**; wzywam*** Cię, JHWH, każdego dnia[3117] wyciągam do Ciebie swoje ręce****. Ps 6,7; 31,9;
**lub: k.q. marnieć, zanikać[1669], podupaść[B1872] - Jr 31,12*
***lub: udręka, bieda, nieszczęście[6040];* ****krzyczę[7121]* Ps 86,3
*****gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie*

10. Czy dla umarłych[4191] uczynisz[6213] cud[6382]? Czy cienie* powstaną**, aby Cię wysławiać[3034]? Sela[5542]. Hi 19,25-27; Ps 6,5; 115,17; Iz 38,18-19
**lub: hebr.: refa' im[7496] duchy, widma, cienie, martwe duchy, umarli - tylko w l.mn. - por. Hi 26,5; Iz 14,9; Iz 26,14; też: refa ('im) - „olbrzym" [7497] - lud zamieszkujący Kanaan - Rdz 15,19; Joz 12,4*
***tj. powstaną (z martwych) - k.q. wstawać, wznosić się[6965]*

11. Czy w grobie[6913] opowiada* się o Twoim miłosierdziu[2617], a o Twojej wierności[530] – w *miejscu* zniszczenia**? Hi 26,6; Prz 15,11; 27,20
**lub: k.pu. zostać przekazanym szczegółowo, zrelacjonowanym[5608]*
***hebr.: abaddon - miejsce zniszczenia, zguba[11] - por. Obj 9,11*

12. Czy Twój cud[6382] da się dostrzec* w ciemności**, a Twoją sprawiedliwość[6666] w kraju[776] zapomnienia***? ***lub: miejsce ukryte[2822]* Hi 7,9-10;
**lub: k.n. zostać ujawnionym, być dostrzeganym, dać się poznać, stać się znanym[3045];* ****lub: niepamięci[5388]* Kaz 9,5

13. Lecz ja, JHWH, do Ciebie wołam*; rankiem[1242] moja modlitwa** staje*** przed Tobą.
**lub: k.p. wołać (o pomoc), krzyczeć[7768] - Hi 19,7; Iz 58,9*
***termin szczeg. na początku psalmów o charakterze poetyckim[8605]*
****lub: k.p. stanąć twarzą w twarz, przyjść na spotkanie[6923]*

14. Dlaczego, JHWH, odrzucasz* moją duszę[5315] i ukrywasz** przede mną swoje oblicze?
**lub: k.q. odtrącić, odrzucić, w k.h. odrzucić kogoś siłą[2186]*
***lub: k.h. ukryć, schować[5641]* Mt 27,46; Mk 15,34

15. Ja jestem ubogi* i umierający[1478]; od młodości dźwigam[5375] lęk** przed Tobą i jestem zrozpaczony***.
***lub: przerażenie, strach[367], trwoga[B416]*
**lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]*
****hap.leg.: k.q. zmieszany, rozkojarzony, zrozpaczony (?)[6323]*

16. Przeszły[5674] nade[5921] mną *fale* Twojego *srogiego* gniewu*, *a* trwoga** przed Tobą niszczy*** mnie. Hi 6,4; 9,34
**lub: gniew, żar, płomień gniewu (zawsze Boga)[2740] tu: w l.mn.*
***lub: trwoga, popłoch (spowodowane przez Boga)[1161] tu i Hi 6,4*
****lub: k.p. położyć kres[6789], ... a groźby Twoje zniszczyły mnie - AK*

17. Ogarniają* mnie co dzień** jak wody[4325], wszystkie[3605] razem[3162] mnie otaczają***.
**lub: k.q. chodzić dookoła, krążyć, otaczać, zbliżać[5437]*
***lub: każdego dnia; ***lub: k.h. otaczać, obejmować, okrążać[5362]*

18. Oddaliłeś* ode mnie *tego, który* mnie miłuje** i przyjaciela***, *a* jest mi znany**** *tylko* mrok*****. **por. w. 8** Hi 19,12; Ps 31,11; 38,11
***dosł.: miłującego mnie - k.q. miłować (kochać), lubić, k.p. przyjaciele[157]; ***lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec[7453]*
*****k.pu. być znanym[3045]; *****mroczne miejsce, kryjówka, grób[4285]*

89 Pieśń pouczająca*. Etana** Ezrachity***.
**hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22)[4905]*
***tj. „trwający"; ***Ezrachita - synonim Zerachitów (?) - potomków Judy - 1Krn 2,3-6 i Lb 26,20 lub Lewita - 1Krn 15,17,19 - por. Ps 88,1*

1. Będę śpiewał[7891] o *dziełach* łaski* JHWH na wieki[5769], swoimi ustami będę oznajmiał[3045] Twoją wierność** z pokolenia na pokolenie[1755].
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie[2617] - tu w l.mn.*
***lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*

2. Ponieważ powiedziałem[559]: Łaska[2617] będzie utrwalona* na wieki[5769]. Niebiosa[8064] – w nich utwierdziłeś** swoją wierność[530].
**lub: k.n. być ugruntowanym, utrwalonym, budowanym[1129]*
***lub: k.h. utwierdzić, ustalić, umocnić, przygotować[3559]*

3. Zawarłem* przymierze** z moim wybrańcem[972]; przysiągłem[7650] Dawidowi***, swojemu słudze[5650]; 2Sm 7,10-16; Jr 30,9; Ez 34,23; Oz 3,5
**dosł.: k.q. przeciąć[3772] - myśl nawiązuje do rytuału zawierania przymierza przez złożenie (przecięcie ofiary) - Rdz 15,9-18*
***lub: sojusz, porozumienie, traktat, traktat wojskowy[1285]*
****tj. „ukochany"[1732] - najmłodszy syn Jessego, drugi król Izraela*

4. Na wieki[5769] utwierdzę* twoje potomstwo** i zbuduję*** twój tron**** z pokolenia na pokolenie. Sela*****. **por. w. 2**; **nasienie[2233]* Rdz 13,15;
****por. w. 2* - k.q. budować, budować dom (tj. zakładać rodzinę)[1129]; ****meton.: tron reprezentuje moc i ciągłość sprawowania władzy królewskiej* Jr 33,17-21; Łk 1,32-33; Hbr 1,8
******hebr.: sela[h] - termin muz. (?) - akcent, pauza, przerwanie, zmiana tonacji, zmiana głosu, zaznaczenie stylu muzyki[5542]*

5. Tak*, JHWH, niebiosa wysławiają** Twoje cuda[6382], a także Twoją wierność[530] w zgromadzeniu*** świętych****. **dosł.: i* Ps 19,1; 97,6; 149,1
***lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034]*
****hebr.: kahal[6951] - zgromadzenie, wspólnota, zbór* JHWH *- por. gr.: ekklesia - Obj 22,16*; ****hebr.: qadosz - święty, oddzielony (od) poświęcony (dla)[6918]; wzbudzający szacunek, wspaniały[B8048]*

6. Kto bowiem na nieboskłonie* może się równać** z JHWH? Kto pośród synów[1121] mocarzy*** jest podobny[6186] do JHWH? Wj 15,11;
**lub: pył, chmura, obłok, niebo[7834], metaf. narody - Iz 40,15*
***lub: k.q. porządkować, ustawić w szeregu, wskazywać po kolei, porównywać[6186]; ***hebr.: el[410] - por. Ps 29,1** Ps 71,19; 86,8

7. Bóg jest przerażającym* w gronie** świętych[6918] i wielce[7227] przejmujący lękiem*** wśród wszystkich, którzy są wokół[5439] Niego.
**lub: k.n. być przerażającym, być strasznym[6206]* Ps 96,4
lub: narada, porada, zgromadzenie, krąg przyjaciół, zebranie, towarzystwo - por. w. 5; ***k.n. wywołać zdumienie lub przestrach, natchnąć nabożną czcią, przejąć lękiem[3372]*

8. JHWH, Boże Zastępów*, kto *jest* taki, jak Ty? JH[WH]** potężny***! I otacza[5439] Cię Twoja wierność[530]. 1Sm 2,2; Ps 35,10; Iz 40,25-26
**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]; **por. Ps 77,11*; ***mocny[2626]*

9. Ty panujesz* nad wzburzonym** morzem; *gdy się* podnoszą[7721] *jego* fale[1530], Ty je uspokajasz***. Ps 65,7; 93,3-4; 107,29; Mt 8,26; Mk 4,39
**lub: rządzić, władać[4910]; **dosł.: majestat, duma, wyniesienie[1348]*
****lub: k.p. uśmierzać, uspokajać, uciszać[7623]*

10. Ty zdruzgotałeś[1792] Rahaba* – jak *kogoś* zabitego**. Mocą Twojego ramienia*** rozproszyłeś[6340] swoich wrogów[341]. Ps 87,4; Iz 51,9
**tj. „pyszałek"[7294] - symbol Egiptu - por. Iz 30,7; potwór morski - Hi 9,13; 26,12; **lub: śmiertelnie zraniony, przebity, zabity[2491]*
****ramię, ręka - symbol mocy, władzy i autorytetu - por. w. 13*

11. Twoje *są* niebiosa[8064], a także Twoja *jest* ziemia[776]; Ty ugruntowałeś* świat** i wszystko, co go napełnia***. 1Krn 29,11; Ps 24,1
**lub: ustanawiać, rozpoczynać[3245], położyć fundament[B3728]*
***hebr.: tebel - świat, zamieszkała ziemia[8398], stały ląd[B9814]*
****... świat i to, co go napełnia[4393], Ty uczyniłeś je trwałymi - AK*

12. Ty stworzyłeś* północ[6828] i południe**; Tabor*** i Hermon[2768] radośnie wykrzykują[7442] w Twoim imieniu[8034]. ****por. Ps 42,6*** Joz 19,22; Sdz 4,6
**lub: k.q. kształtować, formować, stwarzać (zawsze czynność Boga)[1254]; **dosł.: prawica, prawa strona, po prawej stronie gdy stoi się twarzą w kierunku wschodnim, stąd: południe[3225]*
****tj. „ kopiec"[8396] - charakter. góra na równinie Jezreel - Joz 19,12*

13. Ty masz potężne ramię[2220], Twoja ręka[3027] mocna*, a Twoja prawica[3225] wzniesiona**.
**lub: ramię z mocą[5810] - AK; **symbol posiadania władzy i mocy*

14. Sprawiedliwość[6664] i sąd* są podstawą[4349] Twojego tronu[3678], miłosierdzie** i prawda[571] idą[6923] przed Twoim obliczem[6440]. ***por. Ps 67,5****
**lub: zarządzenie, orzeczenie, decyzja (prawna), słuszność[4941]*

15. Błogosławiony* lud[5971], który wie[3045] *co to jest* okrzyk radości**; będzie chodzić*** w światłości**** Twojego oblicza[6440], JHWH.
**lub: szczęśliwy[835], tu: w wykrzykniku; **wezwanie do bitwy, okrzyk wojenny, alarm, okrzyk wyrażający radość[8643] - Hi 8,21 ***lub: k.p. chodzić[1980] tu jako metaf. sposobu życia - por. Ef 4,1* ****lub: chodzą w blasku[216] Twojego oblicza - AK* Ps 56,13; 1J 1,7

16. W Twoim imieniu[8034] będą się weselić* każdego dnia**, a w Twojej sprawiedliwości[6666] będą wywyższeni***. ***lub: codziennie* Ps 105,3
**tj. radować się, weselić, cieszyć, trząść się (z radości)[1523] - Ps 2,11 ***lub: k.q. być umieszczonym wysoko, wzniesionym, wstać[7311]*

17. Ty bowiem jesteś pięknem* ich mocy[5797] i z Twojej łaski** nasz róg*** będzie wzniesiony[7311]. Ps 18,2; 28,8; 75,10; 148,14
**lub: piękno - Iz 3,18, świetność, chwała, cześć, chluba[8597] **lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę[7522] ***tj. symbol zwycięskiej władzy i mocy[7161] - por. 2Sm 22,3*

18. Bo JHWH jest naszą tarczą*, a Święty[6918] Izraela naszym królem[4428]. Ps 78,41; Iz 17,7; 30,15;
**meton.: nasz obrońca, Ten, który nas chroni[4043]* Mk 1,24; Dz 3,14

19. Wtedy* powiedziałeś w widzeniu** swojemu świętemu*** te słowa****: Udzieliłem pomocy[5828] mocarzowi*****, wywyższyłem[7311] wybranego z ludu[5971]. 2Sm 17,10; 1Krl 11,34;
**lub: w tym czasie[227]; **widzenie, wizja (w uniesieniu, w ekstazie), wyrocznia, proroctwo[2377]; ***hebr.: chasid - święty, bogobojny[2623] - tu domyśl.: o Natanie[5416] - 2Sm 7,4; ****idiom: i powiedziałeś[559] *****lub: odważny, silny, potężny, bohater[1368]* Ps 78,70

20. Znalazłem Dawida[1732], mojego sługę[5650], namaściłem[4886] go moim świętym[6944] olejem*.
**lub: mojej świętości - AK, symboliczny akt ustanowienia króla, kapłana i proroka* 1Sm 16,12-13; Iz 61,1; Dz 13,22

21. Jego* utwierdzę** swoją ręką[3027]. *O* tak***, umocni**** go moje ramię[2220]. Ps 18,35; 80,17
**lub: którego, to, co[834] - ta ręka moja ... z nim - AK; **k.n. być utwierdzonym, utrwalonym, nieuwzruszenie ustanowionym, być prawidłowo kierowanym, być nieugiętym[3559]; ***także, zaiste, tym bardziej, co więcej[637]; ****k.p. zabezpieczać (dla siebie)[553]*

22. Nie będzie go nękać* wróg[341], a syn[1121] nieprawości** go nie pognębi[6031].
**lub: postępować jak wierzyciel[5378] - stąd: nękać, wymusić **lub: niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność[5766]*

23. Zgniotę* przed jego obliczem[6440] jego przeciwników[6862], a nienawidzących[8130] go, porażę**. **lub: rozgniatać na proszek, bić, walić[3807] **lub: k.q. uderzyć[5062], wyrządzić szkodę przez uderzenie[B5851]*

24. A moja wierność* i miłosierdzie[2617] będą z nim, a w moim imieniu[8034] wzniesie[7311] się jego róg**. ***por. w 17**** Ps 21,7; 132,17
**lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*

25. I położę* na morzu** jego rękę[3027], i na rzekach*** jego prawicę[3225]. Ps 72,8; Obj 20,8
**lub: k.q. kłaść, ustawiać, układać, umieszczać[7760]; **tj. Morze Śródziemne na zach.(?); ***Tygrys i Eufrat na wsch. (?)*

26. On zawoła* do mnie: Ty *jesteś* moim ojcem[1], moim Bogiem i skałą** mojego zbawienia***! 2Sm 7,14; 22,40; 1Krn 22,10
**lub: wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać, głosić[7121]; **blok kamienny, głaz, skała[6697]; ***ocalenie, pomyślność[3444]*

27. Ja więc[637] uczynię go pierworodnym[1060] i najwyższym[5945] wśród królów[4428] ziemi[776].

28. Na wieki* zachowam** dla niego swoje miłosierdzie[2617], a moje przymierze[1285] z nim będzie trwałe***. **lub: na zawsze[5769]* 2Sm 7,15;
***lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, ochraniać[8104]* Jr 33,20
****lub: k.n. być utwierdzonym, wiernym, uczynić pewnym[539]*

29. Jego potomstwo* utrwalę** na wieki*** a jego tron[3678] – jak dni niebios****. Iz 9,7;
**lub: nasienie - por. w. 4; **umieszczać, postanawiać, wyznaczać[7760]; ***wieczność, stałość, dawna przeszłość[5703]* Jr 33,17
*****meton.: władza będzie trwać tak długo jak trwać będą niebiosa*

30. Ale jeśli jego synowie[1121] porzucą* moje Prawo** i nie będą postępowali*** według moich rozstrzygnięć****; ****dosł.: chodzić[1980]*
**lub: k.q. pozostawić, sprzeniewierzyć się, zaniedbać, odejść[5800] **hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451] ****lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej[4941]*

31. Jeśli moje ustawy* znieważą[2490], a moich przykazań** nie będą przestrzegać***;
lub: ustawa, zarządzenie, postanowienie, coś nakazanego[2708] **lub: prawo, nakaz[4687]; ***mieć pieczę nad, strzec[8104] - w. 29*

32. Wtedy ja nawiedzę* rózgą[7626] ich przestępstwo**, a ich nieprawość[5771] plagami***.
**lub: k.q. zwrócić uwagę na, odwiedzać, karać[6485] **lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613] ***lub: plaga, choroba, znak na ciele (objaw trądu)[5061]*

33. Lecz nie odbiorę* mu mojego miłosierdzia[2617] ani nie zdradzę** mojej wierności[530].
**lub: k.h. łamać, rozbijać, kruszyć, miażdżyć[6331] **lub: k.p. postępować fałszywie, zdradzić[8266], zerwać[B9702]*

34. Nie złamię* mojego przymierza[1285] ani nie zmienię** tego, co wyszło[4161] z moich ust.
**lub: k.p. znieważać, profanować, kalać, gwałcić (przymierze)[2490] **lub: k.p. odmieniać, zmieniać, k.q. robić jeszcze raz[8138]*

35. Raz[259] przysiągłem* w swojej świętości**, że nie zawiodę*** Dawida****. Am 4,2
**lub: k.n. składać ślub[7650]; ** ... na moją świętość[6944] - AK ***lub: k.p. kłamać, oszukiwać, rozczarowywać, zawodzić[3576] ****tj. „ukochany"[1732] - najmłodszy syn Jessego, drugi król Izraela*

36. Jego potomstwo* będzie istnieć** na wieki[5769], a jego tron jak słońce*** przede mną;
lub: nasienie[2233]; **k.q. być, stać, zajmować miejsce, istnieć, trwać, przebywać, nastąpić; ***por. w. 29*** Ps 72,5.17

37. Jak księżyc[3394] będzie utwierdzone* na wieki i *jak* wierny[539] świadek** na nieboskłonie***[A]. Sela[5542]. **domyśl.: potomstwo* Hi 16,19; Łk 1,33
**lub: k.n. być nieugiętym, być gotowym, utwierdzonym[3559] **lub: świadek, świadectwo, dowód[5707]; ... (jest on) świadkiem - na niebie nieuzruszonym - AK; ***obłok, niebo[7834] - Ps 36,5*

38. Lecz Ty[859] odrzuciłeś*, wzgardziłeś** i wybuchnąłeś gniewem*** na Twojego pomazańca[4899]. 1Krn 28,9; Ps 44,9

**lub: k.q. odtrącić, odrzucić, w k.h. odrzucić kogoś siłą[2186]*
***lub: k.q. odrzucać, odmawiać, wzgardzać[3988]*
****k.hp. przejść nad[5674], wybuchnąć gniewem[B6600] - Prz 14,16; 20.2*

39. Odrzuciłeś* przymierze[1285] z Twoim sługą[5650], znieważyłeś** *strącając* na ziemię[776] jego koronę***. Ps 74,7; Lm 2,7; 5,16

**lub: k.p. brzydzić się, czuć odrazę, odrzucać - tu i Lm 2,7*
***lub: k.p. znieważać, kalać, bezcześcić, gwałcić (przymierze)[2490]*
****strącić na ziemię, to symboliczny akt wielkiego upokorzenia*

40. Rozbiłeś* wszystkie jego mury[1448] i doprowadziłeś[7760] do ruiny** jego umocnienia***.
**lub: k.q. robić wyłom, przebić, potłuc na kawałki, rozedrzeć[6555]*
***lub: zniszczyć[4288]; ***warowne miasto, twierdza, warownia[4013]*

41. Ograbili* go wszyscy[3605] przechodzący[5674] drogą, stał[1961] się pogardą** dla swoich sąsiadów***. **lub: splądrować[8155]* Ps 80,12; Jr 30,16

***lub: pogarda, drwina, hańba[2781]; ***tj. ościennych narodów[7934]*

42. Podniosłeś[7311] prawicę[3225] jego przeciwników*, sprawiłeś radość[8055] wszystkim jego wrogom[341]. **tj. wzmocniłeś pozycję jego wrogów* Ps 13,4

**lub: ciemiężyciel, wróg, nieprzyjaciel, przeciwnik[6862]*

43. Odrzuciłeś* też[637] ostrze** jego miecza[2719] i nie wsparłeś[6965] go w bitwie[4421]. Ps 44,10

**lub: k.h. odmawiać, odrzucać, odwracać, odwoływać[7725]*
***dosł.: blok kamienny, głaz, skraj[6697] - być może idiomatyczne określenie pochodz. od ostrzenia kamiennego noża - por. WBC[44]*

44. Położyłeś kres* jego czystości**, a jego tron[3678] obaliłeś[4048] na ziemię***[776]. ****por. w. 39****

**lub: k.h. spowodować zaprzestanie; **czystość, jasność[2892]*

45. Skróciłeś[7114] dni[3117] jego młodości*, okryłeś[5844] go hańbą**. Sela[5542]. Iz 54,4; Ez 7,18

**lub: wigor, młodość, młodzieńcza siła - por. Hi 20,11; 33,25*
***lub: wstyd, hańba[955] - por. Ez 7,1; Ab 1,10; Mi 7,10*

46. Jak[5704] długo[4100], JHWH? Czy wiecznie* będziesz się ukrywał**? Czy Twoja zapalczywość*** będzie płonąć[1197] jak ogień[784]?

**lub: na zawsze[5331]; **k.n. schować się[5641], rzeczy tajemne[B6557]*
****lub: żar, furia, wściekłość, oburzenie, złość, gniew[2534]*

47. Wspomnij* na mnie, jak krótkie jest moje życie**; czy[4100] na próżno[7723] stworzyłeś*** wszystkich synów[1121] ludzkich****? Ps 39,5; 144,14;

**lub: pamiętaj[2142]; **wiek, długość życia, świat[2465]* Jk 4,14
*** ... na trwanie, które jest jak nicość - AK; jak znikomymi ... - EIB*
****hebr.: bara - ukształtować, stworzyć - l. poj., czynność odnosząca się wyłącznie do Boga - Rdz 1,1; ****dosł.: człowieka[120] - l.poj.*

48. Gdzie[4310] *jest* bohater*, który może żyć[2421] i nie ujrzeć[7200] śmierci**? I *który* wyrwie swoją duszę z ręki*** Szeolu****? Sela. ****lub: mocy[3027]*

**lub: mocarz, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11; Jr 17,5.7*
***hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194]*
*****hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27* Hbr 9,27

49. Gdzie są, o PANIE[136], Twoje wcześniejsze* *dzieła* łaski**, które przysiągłeś[7650] Dawidowi w swojej wierności***? Ps 6,3; 13,1; 35,17; 79,5

**lub: wcześniejszy (w czasie), pierwszy, z początku, główny[7223]*
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie[2617] - tu w l.mn.*
****lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność[530] - w. 1***

50. Pamiętaj[2142], PANIE[136], o zniewadze* Twoich sług**, *którą* noszę w moim wnętrzu***, *doznaną od* wszystkich licznych**** narodów;

**lub: hańba, pogarda, drwina[2781]; ***łono, wgłębienie, środek[2436]*
***hebr.: ebed[5650] - Ps 69,36* tu być może pluralis maiestatis - l.m. majestatu - podkreślająca króla jako sługę - tj. Dawida por. WBC[51]*
*****lub: wielki, obfitujący, wystarczający, liczny, silny[7227]*

51. Które* Twoi wrogowie[341] znieważają[2778], JHWH, *ci,* którzy znieważają[2778] kroki** Twojego pomazańca[4899]. Ps 69,9; 74,10.18.22

**domyśl.: dzieła łaski z w. 49 (?) lub ... od licznych narodów, które znieważają Twoi wrogowie ...; **dosł.: odcisk stopy, pięta[6119]*

52. Błogosławiony[1288] *niech będzie* JHWH na wieki*. Amen**, amen***. **lub: na zawsze[5769]*

***lub: naprawdę, istotnie, godne wiary, niech tak będzie[543]*
****podwójne amen to koniec mniejszego zbioru (?) - Ps 41,13; 72,19*

90

Modlitwa* Mojżesza, męża Bożego.

1. PANIE[136], Ty byłeś dla nas schronieniem** z pokolenia w pokolenie***. **por. Ps 84,8***

***lub: mieszkanie, domostwo, schronienie, kryjówka[4583]*
****lub: generacja, okres, wiek, pokolenie, siedziba, czas życia[1755]*

2. Zanim[2962] zostały zrodzone[3205] góry[2022], zanim[2962] ukształtowałeś* ziemię[776] i świat**, od wieków[5769] na wieki Ty *jesteś* Bogiem.

**lub: k.po. być zmuszonym do wydania na świat, do zwijania się z bólu w trakcie porodu, k.q. wirować, zwijać[2342]*
***hebr.: tebel - świat, zamieszkała ziemia[8398], stały ląd[B9814]*
Prz 8,25-26; Ps 86,10; Iz 45,18; 57,15; Dz 4,24

3. *Ty* obracasz[7725] człowieka* w proch** i mówisz: Wracajcie***, synowie ludzcy****. Rdz 1,26;

**hebr.: enosz - człowiek[582]; ****hebr.: adam - imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota[120] - tu w l.poj.* Ps 4,2; 62,9
***lub: pył, proch, skruszony, pełen skruchy - Ps 34,18; Iz 57,15*
****lub: k.q. wracać - tryb rozkaz., k.h. zwracać ku, odwracać[7725]*

4. Tysiąc[505] lat* bowiem w Twoich oczach[5869] jest jak dzień** wczorajszy[865], który minął[5674], i jak straż nocna***. Mt 14,25; 2P 3,8

**hebr.: sana[h] - rok, życie (lata życia)[8141]; **jom - dzień, rok, czas, okres[3117]; ***tj. ok. 4 godz., hebr. podział nocy to 3 straże*

5. Porywasz* ich *jak nurt powodzi*, są** jak sen i jak trawa[2682], *która* przemija***. Iz 40,6;

**lub: wylać, zalać[2229] - tylko tu i Ps 77,17; wylałeś ich snem, będą o poranku ... - AK; **k.q. stają się[1961]* Jk 1,10-11; 1P 1,24
****lub: k.q. przejść szybko dalej, umrzeć (zniknąć), pojawić się[2498]*

6. Rano* rozkwita[6692] i rośnie[2498], a wieczorem** zostaje skoszona i usycha***. Hi 14,1-2;

**lub: brzask, wschód słońca, świtanie, początek dnia[1242]*
***lub: zachód słońca, wieczór, noc[6153]* Ps 37,2; 103,15-16
****lub: k.q. być suchym, być wyschniętym, być bez wilgoci[3001]*

7. Giniemy* bowiem od Twojego gniewu[639] i przeraża[926] nas Twoja zapalczywość**.
**lub: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym, zginąć[3615]*
***lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*

8. Postawiłeś* przed sobą nasze nieprawości[5771], nasze ukryte** *grzechy* w świetle[3974] Twojego oblicza***. Ps 19,12; 50,21;
**lub: k.q. położyć (ręce na) ustawiać, rozmieszczać, wyznaczać[7896]*
***lub: k.q. potajemny, będący w ukryciu (imiesłów)[5956] - wg tradycji targumicznej - grzechy młodości - WBC[K]; ***metaf.: żaden grzech nie pozostanie ukryty przed Tobą* Kaz 12,14; Jr 16,17

9. Wszystkie nasze dni[3117] gasną* z powodu Twojego wzburzenia**, nasze lata[8141] dobiegają kresu[3615] jak westchnienie***. Ps 39,5
**lub: zbliżać się (o wieczorze), zwracać się ku, odwracać się od[6437]*
***lub: przelanie, wybuch, wściekłość, gniew[5678]; ***jęk[1899]*

10. Dni[3117] lat* naszych w nas** *samych jest* siedemdziesiąt*** lat[8141], a jeśli sił[1369] *starczy,* lat osiemdziesiąt[8084], a ich chlubą**** to *tylko* trud[5999] i smutek[205], bo szybko[2440] mijają[1468], a my odlatujemy*****. Hi 20,8; Ps 78,39
**lub: rok, życie (lata życia)[8141]; **hebr.: ba' hem[1992] - często pomijane lub zmieniane na: ich górna granica, ich wypełnienie*
****KJV - sześćdziesiąt lat i dziesięć lat - por. hebr.: seba[7657] w l. mn.*
*****hap.leg.: buta, duma, przedmiot dumy[7296]; *****k.q. unosić się[5774]*

11. Kto zna[3045] potęgę[5797] Twojego gniewu[639]? A *ogarnięty* bojaźnią* przed Tobą, Twoje wzburzenie[5678]? Ps 76,7
**lub: bojaźń (Boża), szacunek, nabożna cześć, pobożność[3374]*

12. Dlatego[3651] też naucz* *nas* liczyć[4487] nasze dni**, aby serce[3824] nasze zostało przyprowadzone[935] do mądrości***. Ps 39,4; Ef 5,16
**lub: k.h. ujawnić, oznajmić[3045], nauczyć, uczyć, odróżniać[B3507]*
***lub: abyśmy liczyli nasze dni[3117], dlatego też[3651] daj nam je poznać, oby ... - AK; ***zmysłność, roztropność, biegłość, mądrość[2451]*

13. Powróć*, JHWH. Jak długo[5704] *jeszcze*? Zlituj** się nad swoimi sługami[5650]. Ps 135,14
**lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić[7725] - tryb rozkaz.*
***lub: k.n. okazać litość, żałować, pocieszać, odczuć ulgę[5162] z przyim. - zmienić sposób postępowania z - por. Wj 32,12; Hi 42,6*

14. Zaspokój* nas o poranku[1242] Twoim miłosierdziem[2617], abyśmy mogli wykrzykiwać z radości** i cieszyć*** się przez wszystkie nasze dni. ****k.q. unosić się radością[8055]* Ps 36,8; 65,4;
**lub: k.p. zaspokoić, k.q. być nasyconym, być napojonym[7646]*
***lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442]* Ps 103,5

15. Spraw nam radość[8055] odpowiednio do dni[3117], *w których* nas upokorzyłeś*; odpowiednio do lat, *w których* oglądaliśmy[7200] zło**.
**lub: k.p. upokarzać, źle traktować, dręczyć, osłabiać[6031]*
***lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*

16. Niech się ukaże* Twoim sługom[5650] Twoje dzieło[6467], a Twoja chwała** ich synom[1121].
**lub: k.n. ukazywać się, pokazywać się, być widzianym, być widocznym[7200]; **lub: świetność, cześć, chwała, dostojeństwo[1926]*

17. Niech dobroć* JHWH, naszego Boga[430] będzie z nami; i utwierdź** wśród nas dzieło[4639] naszych rąk[3027]; utwierdź*** dzieło[4639] naszych rąk[3027]! Ps 27,4; Iz 26,12
**lub: łaskawość, rozkoszność, przyjazne zachowanie, piękno[5278]*
***lub: k.po. ustalić, ustanowić, zrobić, utrwalić, kierować[3559]*
****główne czasowniki od w. 12 do w. 17 są w trybie rozkazującym*

91 Kto mieszka* pod osłoną** Najwyższego, będzie przebywał[3885] w cieniu[6738] Wszechmogącego***[7706], Ps 31,20; Dz 7,48; 16,17; Obj 1,8
**lub: k.q. mieć siedzibę, mieszkać, pozostawać, siedzieć[3427]*
***lub: ukryte miejsce, tajemnica, kryjówka[5643]; ***por. Ps 68,14**

2. Będę mówił[559] o JHWH: Moja ucieczka* i twierdza**, mój Bóg, Jemu będę ufał***.
**lub: kryjówka, miejsce schronienia, ucieczka[4268]* 2Sm 22,3
***por. Ps 66,11*; ***k.q. pokładać ufność w, mieć pewność[982]*

3. Ponieważ* On wybawi[5337] cię z sideł[6341] ptasznika** i od zgubnej[1942] zarazy***. Ps 124,7
**lub: o tak[3588]; **myśliwy, zakładający sidła, ptasznik[3353]*
*por. Prz 6,5; Jr 5,26; ***plaga, pomór, zaraza wśród bydła[1698]*

4. Okryje[5526] cię swoimi piórami* i pod Jego skrzydłami* *znajdziesz* schronienie**; Jego prawda*** będzie ci tarczą**** i puklerzem[5507].
**symbol ochrony lub schronienia - por. Sdz 9,15; Mt 23,37*
lub: k.q. zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]; ***lub: wierność, pewność, wiarygodność[571]; ****por. Ps 35,2 Pwt 32,1; Ps 17,8; 57,1

5. Nie będziesz się bał* strachu nocnego** ani strzały lecącej*** za dnia; Ps 112,7; Prz 3,23-24
**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]*
tj. napadów dokonanych nocą - PnP 3,8 lub działania sił demonicznych (?) - por. Iz 34,14; ***symonim choroby (?) - Ps 38,2-3*

6. Ani zarazy[1698], która przychodzi w mroku*; ani zagłady**, która niszczy*** w południe.
**lub: ciemności[652]; **zniszczenie[6986] - tu i Pwt 32,24; Iz 28,2*
****hap.leg.: k.q. rujnować, niszczyć, łupić, pustoszyć[7736]*

7. Tysiąc[505] padnie* u twojego boku[6654], a dziesięć tysięcy[7233] po twojej prawicy[3225], *lecz* do[413] ciebie *to* się nie zbliży**. 2Krn 20,9
**lub: k.q. upaść, paść (o gwałtownej śmierci), upadać w ręce[5307]*
***lub: k.q. przysunąć się, zbliżać się[5066], nacierać[B5856]*

8. Tylko[7535] zobaczysz[5027] *to* na własne oczy[5869] i ujrzysz[7200] zapłatę* *daną* niegodziwym**.
**hap.leg.: oduzajemnienie się, odpłata, odwet[8011]* Ps 37,34;
***lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]* Ml 1,5

9. Bo[3588] Ty, JHWH, *jesteś* moją ucieczką*. *Jeśli* Najwyższego[5945] uczyniłeś[7760] swoim schronieniem**, **por. w. 2** Ps 18,2; 62,7-8;
***lub: mieszkanie, domostwo, legowisko, kryjówka[4583]* Ps 121,5

10. Nie spotka[579] cię nic złego* ani plaga** nie zbliży[7126] się do twojego namiotu[168].
**lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu[7451]*
***lub: znak na ciele jako oznaka trądu - Kpł 13,2.4, udar, cios, plaga, choroba, plamka na ciele będąca efektem plagi[5061]*

11. Rozkaże* bowiem o tobie swoim aniołom[4397], aby cię strzegli** na wszystkich twoich drogach[1870]. Łk 4,10-11
**lub: k.p. powierzyć nadzór, nakazać, zlecić, wyznaczyć[6680]; **k.q. zachowywać, mieć pieczę, ochraniać, bronić, ratować życie[8104]*

12. Na rękach[3709] będą cię nosić*, byś nie uderzył** swojej nogi[7272] o kamień[68]. Mt 4,6; **lub: k.q. unieść, dźwigać, nieść, wspierać, podtrzymywać[5375] **lub: porazić, uderzyć[5062], potknąć się[B5851]* Łk 4,10; Hbr 1,14

13. Będziesz stąpał* po lwie[7826] i po żmii**, lwiątko[3715] i szakala*** podepczesz****.
**lub: deptać, maszerować, udeptywać (w tłoczni)[1869] **lub: wąż, jadowity wąż (być może kobra bądź żmija)[6620] ***hebr.: tannin - wąż, potwór morski, smok, szakal[8577], krokodyl - Ez 29,3[B1004] - por. Ps 44,19; ****k.q. tratować, deptać[7429]*

14. Ponieważ mnie umiłował*, wybawię** go; wywyższę[7682] go, bo poznał*** moje imię[8034].
**lub: k.q. miłować, być przywiązanym do, pragnąć[2836]* Ps 9,10
***lub: k.p. doprowadzić w bezpieczne miejsce, wyzwolić, zostać wyzwolonym, wyślizgnąć się[6403]; ***k.q. uznać, rozważać[3045]*

15. Będzie mnie wzywał* i odpowiem[6030] mu; ja[595] *sam* będę z nim w utrapieniu**, wyrwę[2502] go i otoczę chwałą***. **lub: wołał[7121] - Ps 57,2* Ps 18,19;
***lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot, trud[6869]* Ps 50,15;
****lub: k.p. uczcić, otoczyć chwałą[3513], zaszczycać[B4044]* Rz 10,9

16. Długimi dniami* go nasycę** i ukażę[7200] mu moje zbawienie***. Pwt 4,40; Ps 21,4
**metaf.: pozwolę mu żyć długim i szczęśliwym życiem*
***lub: k.h. zaspokajać, wzbogacać, k.q. być nasyconym[7646]*
****lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

92

Psalm. Pieśń[7892] na dzień[3117] sabatu*.
**tj. w siódmym dniu, dniu odpoczynku[7676]* Ps 135,3

1. Dobrze jest wysławiać* JHWH i śpiewać** Twojemu imieniu[8034], o Najwyższy[5945]. Ps 147,1
**lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034]*
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów, słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*

2. Ogłaszać[5064] rankiem[1242] Twoje miłosierdzie*, a po nocach[3915] Twoją wierność**;
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
***lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*

3. Na instrumencie o dziesięciu strunach[6218], na cytrze* i na harfie** z rozmyślaniem***.
**lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny[5035]; **instrument szarpany, lira[3658]; ***por. Ps 9,16[1902]; 19,14; Lm 3,62*

4. Ponieważ*[3588] rozradowałeś* mnie, JHWH, Twoimi czynami[6467]; będę wykrzykiwał** *z radości* z powodu dzieł[4639] Twoich rąk.
**lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*
***lub: k.hp. radujący się, k.q. wydać okrzyk radości, uniesienia, wołać głośno przywołując[7442], wołać przeraźliwie[B8644]*

5. O, jak wielkie[1431] są Twoje dzieła[4639], JHWH! Bardzo[3966] głębokie[6009] są Twoje myśli*.
**lub: myśl, zamysł, plan, wymysł, wynalazek[4284]*
Ps 40,5; 139,17; Iz 28,29; 55,8-9; Rz 11,33-34

6. Człowiek[376] nierozumny* nie będzie *tego* znał[3045], a głupi** tego nie pojmie***. Ps 73,22
**lub: tępota, głupota, tępy (człowiek)[1198]; **głupiec, tępak, prostak, człowiek zadufany[3684]; ***wiedzieć, mieć rozeznanie[995]*

7. *Choć* niegodziwi[7563] rozkwitają* jak trawa** i rozwijają*** się wszyscy[3605] czyniący[6466] nieprawość[205], to będą zniszczeni**** aż na wieki[5703]; Hi 12,6; 21,7; Ps 37,1-2.35-38; Jr 12,1-2; Ml 3,15
**lub: wypuszczać pączki, kiełkować, wypuszczać pędy[6524]; **zioło, trawy, trawa, zielona roślinność[6212]; ***rozkwitać, świecić, błyszczeć[6692]; ****k.n. zostać zniszczonym, wygubionym[8045]*

8. Ty[859] natomiast, JHWH, jesteś Najwyższy[4791] na wieki*. **lub: na zawsze[5769]* Ps 93,4

9. Oto bowiem Twoi wrogowie[341], JHWH, oto bowiem Twoi wrogowie zginą*, zostaną rozproszeni** wszyscy czyniący nieprawość[205].
**lub: zginąć, umrzeć, zostać zgładzonym, zniknąć[6]* Ps 37,30
***lub: k.hp. być podzielonym, oddzielonym, rozdzielonym[6504]*

10. Ale mój róg* wywyższysz[7311] jak *rogi* bawołu**, zostałem namaszczony*** świeżym[7488] olejem****. Lb 23,22; Pwt 33,17; Hi 39,9; Ps 22,21; 89,17.24
**tj. symbol zwycięskiej władzy i mocy[7161] - por. 2Sm 22,3*
***lub: wielki tur bądź dziki byk (?)[7214]; ***k.q. łączyć, mieszać, polać, namaścić[1101] - tu: symbol radości - Iz 61,3; ****oliwą[8081]*

11. I moje oko[5869] ujrzało[5027] czyhających* na mnie, *tych, którzy* powstają[6965] przeciwko mnie, a moje ucho usłyszy[8085] czyniących zło**.
**hap.leg.: obserwujący, wróg (?)[7790]* Ps 37,34; 54,7;
***lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, postępować niegodziwie bądź nikczemnie, k.q. łamać[7489]* Ps 59,10; 112,8

12. Sprawiedliwy[6662] rozkwitnie* jak palma[8558], rozrośnie** się jak cedr na Libanie***. Ps 52,8;
por. w. 7*; **k.q. rosnąć do wielkich rozmiarów[7685]* Iz 65,22
****metaf. odnosząca się do potężnych lasów cedrowych na Libanie*

13. *Ci, którzy* zostali zasadzeni[8362] w domu[1004] JHWH rozkwitną* na dziedzińcach** naszego Boga. **por. w. 7**** Iz 60,21
***lub: ogrodzony teren, dziedziniec bez ścian[2691], podwórze[B3082]*

14. Jeszcze w starości[7872] wydadzą owoc[5107], *są pełni* soczystości* *i* świeżości**;
**lub: bogaci, zdrowi, krzepcy, zasobni w tłuszcz[1879], soczyści[B2130]*
***lub: bujny, świeży, kwitnący, pomyślny[7488] - por. w. 10*

15. Aby opowiadać[5046], że JHWH jest prawy*; On jest moją skałą[6697] i nie ma w nim żadnej nieprawości**. Pwt 32,4; Ps 145,17;
**lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]*
***lub: niesprawiedliwość, nieprawość, zło[5766]* Rz 9,14

93

JHWH króluje*. Odział[3847] się w majestat**! JHWH odział[3847] się, przepasał*** mocą[5797]. *O* tak[637], utwierdził**** świat[8398], że się nie poruszy[4131]. **lub: zakrólował* Ps 96,10
***lub: dostojność, duma, wyniesienie[1348] - Iz 9,18; 12,5; 26,10; 28,1*
****lub: k.hp. przygotować się do walki - opasać orężem[247]*
*****lub: k.n. być utrwalonym, być niewzruszenie ustalonym[3559]*

2. Twój tron[3678] jest utwierdzony[*] od *dawien* dawna[227], Ty *jesteś* od wieczności[**].
**lub: k.n. być nieuzruszenie ustanowionym, być ustalonym[3559]*
***lub: długotrwałość, odwieczność, starożytność, zawsze[5769]*

3. Podniosły[*] rzeki[**], JHWH, podniosły rzeki swój szum[***], podniosą[5375] rzeki[5104] swoje miażdżące fale[****]. ****lub: głos, dźwięk[6963]*
**lub: k.q. unieść, podnieść, dźwigać, nieść[5375]; **strumienie[5104]*
*****hap. leg.: kruszenie, roztrzaskiwanie, uderzanie fal[1796]*

4. Ponad szum[6963] wielkich wód[4325] *i* potężne[*] fale[**] morza[3220] JHWH jest *pełen* dostojeństwa[117] na wysokości[4791]. Ps 65,7; 89,9; Ez 43,2
**lub: potężne - o wodach, wspaniały, dostojny - ludziach i Bogu[117]*
***lub: fala przybrzeżna, rozbijanie się (fal morskich o brzeg)[4867]*

5. Twoje świadectwa[*] są bardzo pewne[**]; dla Twojego domu, JHWH, jest pięknem[***] świętość[****] na długie[753] dni[3117]. Ps 19,7; 29,2; 96,9
**tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn.*
***lub: k.n. być godnym zaufania, uczynić pewnym, trwałym[539]*
****lub: k.q. być urodziwym, być pięknym, zachwycającym, być właściwym, k.pi. ozdabiać[4998]; ****hebr.: qodesz[6944] - por. Ps 77,13**

94 Boże[410] pomsty[*], JHWH, Boże[410] pomsty, zajaśniej[**]! Pwt 32,35; Na 1,2; Rz 12,19
**dosł.: pomst[5360] tu: w l.mn. - por. BG, odwetu, odpłaty[B6215]*
***lub: k.h. świecić, jaśnieć, promienieć - tu: tryb rozkaz.[3313] - idiom - ukaż swój majestat, pokaż swoją chwałę, splendor (?)*

2. Powstań[*], *Ty, który* sądzisz[**] ziemię[776], daj[***] odpłatę[1576] wyniosłym[****]. ***dosł.: sądzący*
**lub: k.n. zostać wywyższonym[5375] - por. BB, powstać - tryb rozkaz.*
****dosł.: k.h. zwrócić, płacić[7725]; ****lub: dumny, arogancki[1343]*

3. Jak długo[4970] niegodziwi[*], JHWH, jak długo[4970] niegodziwi[7563] będą się radować[**]?
**lub: winny, niegodziwy, przestępczy[7563]; **k.q. unosić się z radości, świętować w atmosferze radości[5937], triumfować[B6876]*

4. Kipieć[*] *złością* i mówić zuchwale[**]; pysznią się[***] wszyscy czyniący nieprawość[205]!
**lub: k.h. wylewać, wydzielać, powodować kipienie, buchać[5042]*
***lub: bezczelny, śmiały, butny[6277]* Ps 31,18; Jud 1,15
****lub: k.hp. pysznić się, zachowywać się dumnie, k.q. mówić[559]*

5. Miażdżyć[*] Twój lud[5971], JHWH, i dręczyć[**] Twoje dziedzictwo[5159]. 1Sm 2,3; Iz 3,15
**lub: k.p. druzgotać, gnębić[1792]; **k.p. upokarzać, źle traktować[6031]*

6. Zabijać[*] wdowy[490] i przybysza[**], mordować[***] sieroty[3490]. Pwt 27,19; Iz 10,2; Dz 13,16.43;
**lub: zabić, zgładzić, zniszczyć[2026]; **hebr.: ger - tymczasowy mieszkaniec, przybysz bez praw dziedziczenia, cudzoziemiec[1616]*
****lub: k.p. zamordować, dokonać zamachu na[7523]* Jk 1,27

7. I mówić[559]: JH[WH] tego nie widzi[*], nie zwraca na to uwagi[**] Bóg Jakuba. Hi 22,13
**lub: k.q. widzieć, dostrzegać, patrzeć na, zwracać uwagę[7200]*
***lub: k.q. rozpoznawać, rozumieć, mieć wgląd, wiedzieć[995]*

8. Pojmijcie[995], nierozumni[*] wśród ludu[5971]! Głupcy[3684], kiedy staniecie się roztropni[**]?
**lub: k.q. być głupim, ociężałego serca, niepojętnym[1197]*
***lub: k.h. być roztropnym, postępować rozważnie, mądrze[7919]*

9. Czy Ten, który osadza[*] ucho[241], nie usłyszy[8085]? Czy Ten, który formuje[**] oko[5869], nie zobaczy[5027]? Wj 4,11; Prz 20,12
**lub: k.q. sadzić, ugruntowywać[5193]; **k.q. nadawać kształt[3335]*

10. Czy Ten, który poucza[*] narody[1471], nie będzie karcił[**], On, który uczy[3925] człowieka[120] wiedzy[***]? ****lub: poznanie, umiejętność[1847]* Iz 28,26
**lub: k.q. karać, napominać, pouczać, utrzymywać w karności[3256]*
***lub: k.h. karcić, besztać, strofować, ganić, dowodzić, sądzić[3198]*

11. JHWH zna[3045] myśli[*] ludzkie[**]; *są* one *jak* tchnienie[***]. Hi 11,11-12; Rz 1,21; 1Kor 3,20
**lub: zamysł, plan[4284]; **dosł.: człowieka - hebr.: adam[120] - tu: l.poj.*
****lub: para, oddech[1892] - idiom: nic nieznaczące, marne, ulotne*

12. Błogosławiony[835] mąż[*], którego Ty karcisz[**], JH[WH], i nauczasz[3925] go Twojego Prawa[***]; ****hebr.: tora[8451] - por. Ps 1,2*** Hbr 12,6
**lub: mocarz, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11; Jr 17,5.7*
***lub: k.p. utrzymywać w karności, karcić, karać, chłostać[3256]*

13. Aby zapewnić mu spokój[*] od złych[7451] dni, aż będzie wykopany[3738] grób[**] dla niegodziwego[***]. Ps 7,15; 9,15; Prz 26,27
**lub: k.h. cichość, uspokajać, łagodzić, przejawiać spokój[8252]*
***hebr.: szahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] - syn. Szeolu*
****lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*

14. JHWH bowiem[3588] nie porzuci[*] swojego ludu[5971] i nie opuści[**] swojego dziedzictwa[5159].
**lub: zostawiać, leżeć ugorem, porzucać, opuszczać[5203]*
***lub: k.q. pozostawić, sprzeniewierzyć się, zaniedbać, odejść[5800]*

15. Ponieważ sąd[*] powróci[7725] do sprawiedliwości[6664], a za nim[**] wszyscy prawego[***] serca.
**lub: orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej, sąd[4941]*
***domyśl.: za sądem; ***szczery, sprawiedliwy, prawidłowy[3477]*

16. Kto stanie[6965] za mną przeciwko[5973] postępującym niegodziwie[*]? Kto ujmie[**] się za mną przeciwko czyniącym niegodziwość[205]?
**lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, czynić nikczemność[7489]*
***dosł.: k.hp. umieścić, ustawić, ulokować się[3320]* Ps 59,2

17. Gdyby JHWH nie *był* mi pomocą[*], *jeszcze* trochę[4592], *a* moja dusza[**] zamieszkałaby[7931] w milczeniu[***]. **lub: wsparciem[5833]* Ps 124,1-2
***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23**
****idiom: (kraina) śmierci[1745] - por. Ps 115,17 - synonim Szeolu[7585]*

18. Gdy[518] powiedziałem[559]: Zachwiała[*] się moja stopa[7272], Twoje miłosierdzie[**], JHWH, mnie wsparło[***]. **lub: k.q. trząść się, zsuwać się[4131]*
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, przychylność[2617]*
****lub: k.q. wspierać, podtrzymywać, wzmocnić, pocieszyć[5582]*

19. W mnogości[*] niepokojących myśli[**] w moim wnętrzu[***] Twoje pocieszenia[8575] radują[****] moją duszę[5315]. Iz 57,18; 66,13
**lub: obfitość, mnóstwo, wielkość[7230]; **tylko tu i Ps 139,23[8312]*
****lub: środek, wewnętrzna część, ośrodek myśli i uczuć[7130]*
*****lub: k.p. rozkoszować się, zachwycać się[8173], uradować się[B9619]*

20. Czy złączy[*] się z Tobą tron[3678] niepra-

wości**, który planuje[3335] krzywdę*** pod pozorem[5921] prawa****? **lub: zjednoczyć się, złączyć się*[2266] ***lub: całkowity upadek, zniszczenie, klęska*[1942]*, tj. władza, która stanowi krzywdzące prawa - Ps 122,5; ***trud, mozół, krzywda*[5999] *****lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna*[2706]

21. Nastają* przeciwko duszy[5315] sprawiedliwego[6662] i krew[1818] niewinną[5355] potępiają**.
**dosł.: k.q. przenikać, wcinać, k.hpo. zebrać w gromadzie*[1413] ***lub: k.h. postępować niegodziwie, potępić jako winnego*[7561]

22. Lecz JHWH stał[1961] się moją twierdzą*, mój Bóg – skałą[6697] mojej ucieczki**. Ps 46,1.7;
**lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na uys., twierdza*[4869] ***lub: kryjówka, miejsce schronienia, ucieczka*[4268] Ps 62,2.6

23. On zwróci* im *jako odpłatę* ich niegodziwość[205] i za ich zło** ich wytraci***; wytraci ich JHWH, nasz Bóg. Ps 73,27; 101,5.8
**lub: k.h. wymagradzać, płacić, powodować zwrot, odnawiać*[7725] ***lub: niedola, krzywda, zło*[7451]*; ***k.h. wyniszczyć, unicestwić*[6789]

95 Chodźcie*, wykrzykujmy radośnie[7442] JHWH, wykrzykujmy triumfalnie** skale[6697] naszego zbawienia[3468]! Hi 38,7; Ps 81,1
**tryb rozkaz. - k.q. przyjść, oddać się, żyć - metaf. sposób życia*[1980] ***lub: k.h. wydawać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, wydać sygnał do wojny (zadąć w róg)*[7321]

2. Przyjdźmy* przed Jego oblicze[6440] z dziękczynieniem**, w pieśniach[2158] wykrzykujmy triumfalnie[7321] do Niego. Ps 100,4; J 2,9
**lub: k.p. spotkać, stanąć twarzą w twarz, być na przodzie*[6923] ***lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie, ofiara dziękczynna*[8426]

3. JHWH bowiem jest wielkim[1419] Bogiem i wielkim[1419] Królem[4428] – ponad wszystkich bogów[430]. Ps 47,2; 86,8; 135,5; 1Tm 1,17

4. W Jego ręku[3027] są głębiny* ziemi[776] i Jego są szczyty[8443] gór[2022]. Ps 135,6
**hap.leg.: wgłębienie, głębokie miejsca*[4278]*, niezbadane głębiny*[B4953]

5. Do[834] Niego *należy* morze i On je uczynił*, i Jego ręka ukształtowała** suchy ląd[3006].
**lub: k.q. czynić, pracować, wykonywać, powodować*[6213] ***lub: k.q. nadawać kształt, formować, planować*[3335] Ps 146,6

6. Wejdźcie*! Oddajmy pokłon[7812] i padnijmy[3766] *przed Nim,* błogosławmy** przed obliczem JHWH, który nas uczynił[6213]. Jr 33,2; J 4,24;
**lub: k.q. podejść, wkroczyć, zbliżyć się*[935] *- tryb rozkaz.* Flp 2,10; ***lub: k.q. klękać, błogosławić*[1288]*, chwalić, wielbić*[B1418] Obj 4,10

7. On bowiem[3588] jest naszym Bogiem, a my ludem[5971] Jego pastwiska* i trzodą** Jego ręki. Dziś, jeśli[518] Jego głos[6963] usłyszycie[8085],
**lub: wypasanie, wypas, pasterstwo*[4830] Hbr 3,7; 4,7 ***lub: drobne bydło, owce, kozy, trzoda, stada*[6629]

8. Nie zatwardzajcie* waszych serc[3824] jak w Meriba**, jak w dniu Massa*** – na pustyni;
**lub: k.h. czynić twardym, upartym, przejawiać upór*[7185] Wj 17,2; ***tj. „niesnaski, spór”* [4808] *- zdrój w Refidim na pustyni Sin ***lub: „wystawianie na próbę, rozpacz”*[4531] Lb 20,13; 1Sm 6,6

9. Kiedy[834] wystawiali mnie na próbę* wasi ojcowie[1], doświadczali** mnie, choć widzieli[7200] moje dzieła[6467]. Ps 78,17-18; 1Kor 10,9; Hbr 3,9
**lub: k.p. badać, kusić, oznaczać próbę metali, poddawać próbie*[5254] ***lub: k.q. badać, lustrować, sprawdzać, wykazywać, próbować*[974]

10. Przez czterdzieści lat czułem odrazę* do tego pokolenia[1755] i powiedziałem: Ten lud[5971] błądzi** sercem[3824] i nie poznał[3045] moich dróg; Lb 14,33; 32,13;
**lub: k.q. czuć wstręt, k.n. brzydzić się*[6962] ***lub: k.q. mylić się, błąkać się, zataczać się*[8582] Hbr 3,1

11. Przysiągłem* im w swoim gniewie[639], że nie wejdą[935] do mojego odpoczynku**. Lb 14,23;
**lub: k.n. przysięgać, składać ślub, przeklinać*[7650] Hbr 3,11.18; 4,3 ***lub: miejsce odpoczynku*[4496]*, opanowanie*[B5194] *- 2Sm 14,17*

96 Śpiewajcie* JHWH nową[2319] pieśń**, śpiewaj[7891] JHWH cała[3605] ziemio[776]!
**tryb rozkaz.* [7891]*; **tj. pieśń, oda, hymn*[7892] Iz 42,10; Obj 5,9

2. Śpiewajcie[7891] JHWH, błogosławcie[1288] Jego imię*, opowiadajcie** o Jego zbawieniu[3444] dzień[3117] po dniu. **lub: Jego imieniu - AK* Iz 25,9; 52,7
***lub: k.p. przynosić wiadomość, ogłaszać (zbawienie) jako dobrą nowinę, ucieszyć się dobrą nowiną*[1319] *- tryb rozkazujący*

3. Ogłaszajcie* wśród narodów[1471] Jego chwałę**, wśród wszystkich ludów[5971] Jego cuda***.
**lub: k.p. opowiadać, powtarzać, ogłaszać, rozmawiać*[5608] ***lub: cześć, godność, szacunek*[3519]*; ***k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne, trudne do pojęcia (dzieła)*[6381] 1Krn 16,9.24

4. Wielki[1419] bowiem jest JHWH i wychwalany*. On *jest* budzącym lęk** bardziej[3966] niż wszyscy bogowie[430]. 1Krn 16,25; 2Krn 2,5; Ps 135,5
**lub: k.pu. być chwalonym, być godnym pochwały*[1984] ***lub: k.n. wywołać zdumienie, nabożną cześć, przejąć lękiem*[3372]

5. Gdyż wszyscy[3605] bogowie narodów[5971] są bezwartościowi*, a JHWH uczynił niebiosa.
**hebr.: 'elil - do niczego, nic niewart, bezwartościowy - sym. pogańskich bóstw* [457] *- Kpł 19,4; Iz 2,8* Ps 135,15; Iz 42,5; Jr 10,3; 1Kor 8,4

6. Cześć* i majestat** przed Jego obliczem[6440], potęga*** i piękno**** w Jego świątyni[4720].
**lub: świetność, majestat, moc*[1935]*; **ozdoba, świetność, cześć, chwała*[1926]*; ***moc*[5797]*, ****piękno, chwała, cześć, chluba*[8597]

7. Oddajcie* JHWH rodziny** narodów[5971], oddajcie[3051] JHWH chwałę[3519] i moc[5797].
**lub: k.q. dać, dostarczyć, ustawić, umieścić - tu tryb rozkaz., jako idiom: Przyjść teraz - Rdz 11,3; 38,16; Wj 1,10*[AMG]*; złożyć ofiarę - AK **lub: klan, ród, rodzina, plemię, lud, naród, gatunek, rodzaj*[4940]

8. Oddajcie[3051] JHWH chwałę[3519] Jego imieniu*, przynieście[5375] dary[4503] i wejdźcie[935] do Jego przedsionków**. Ps 79,9; 100,4
**imię*[8034] *reprezentuje charakter i autorytet Boga **lub: dziedziniec bez ścian, ogrodzony teren, siedziba, osada*[2691]

9. Oddajcie[3051] JHWH pokłon[7812] w ozdobie* świętości[6944], niech cała ziemia[776] drży** przed Jego obliczem[6440]. **lub: przyozdobienie, chwała*[1927] ***lub: k.q. kręcić się, zwijać się z (bólu), wirować, drżeć*[2342]

10. Powiedzcie wśród narodów[1471]: JHWH króluje*; prawdziwie[637] świat** zostanie utwierdzony***, aby nie został poruszony[4131], i On będzie sądził[1777] ludzi[5971] sprawiedliwie[4339].
**lub: zakrólował - AK; **świat, zamieszkała ziemia[8398], stały ląd[B9814]; ***k.n. być utwierdzonym, utrwalonym, nieugiętym[3559], być stałym, pewnym, być gotowym[B4097]* 1Krn 16,31; Iz 11,41

11. Niech się weselą* niebiosa[8064] i niech się raduje[1523] ziemia[776]; niech zaszumi[7481] morze[7481] i to, co je wypełnia**. 1Krn 16,31-32;
**lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]; **pełnia, mnóstwo, cała zawartość[4393]* Ps 69,34; 98,7

12. Niech radują* się pola[7704] i wszystko, co jest na nich, wtedy[227] radośnie wykrzykną** wszystkie drzewa[6086] leśne[3293] – Iz 35,1; 55,12-13
**lub: unosić się radością, bardzo się radować[5937], triumfować[B6876]; **k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442]*

13. Przed obliczem[6440] JHWH, bo[3588] idzie[935], bo idzie[935], aby sądzić* ziemię[776]. Będzie sądził[8199] świat** w sprawiedliwości[6664], a narody[5971] w swojej prawdzie***. Ps 98,9; Ml 3,1-2;
lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór, sprawować sąd, oczyszczać z zarzutów, karać[8199]; **por. w. 10 ***lub: stałość, pewność, wierność, prawda[530]* 1Tes 4,16; Tt 2,13

97 JHWH króluje*, raduj** się ziemio[776], i weselcie[8055] się rozliczne[7227] wyspy***!
**lub: zakrólował - AK; **tryb rozkaz. - weselić, trząść się[1523] ***metaf.: najdalsze obszary - Iz 40,15; 41,5; 49,1; 66,19; Jr 31,10*

2. Chmura[6051] i ciemność* wokół[5439] Niego, sprawiedliwość** i prawo*** podstawą[4349] Jego tronu[3678]. Pwt 4,11; 5,20; Ps 18,11
**lub: ciężka bądź ciemna chmura, wielka, gęsta ciemność[6205] **lub: słuszność, prawość, sprawiedliwość[6664], lojalność[B7703] ***lub: zarządzenie, orzeczenie, decyzja prawna, prawość[4941]*

3. Ogień[784] idzie[1980] przed Jego obliczem[6440] i pali[3857] jego wrogów* wokoło**. Ps 18,8; 50,3
**lub: nieprzyjaciel, wróg, trudne położenie, niedola[6862] **lub: będzie szedł ... i zapali ... - AK; **ze wszystkich stron[5439]*

4. Sprawił*, że Jego błyskawice** oświetlają*[215] świat[8398], zobaczyła[7200] to ziemia i drży***.
**lub: k.h. sprawić, że coś świeci, zapalać[215]* Wj 19,16; Ps 77,18
***lub: piorun[1300], grzmot, metaf.: miecz, włócznia[B1432]; ***k.q. kręcić się, wirować, k.pu. być zmuszonym do zwijania się z bólu[2342]*

5. Góry[2022] stopniały* jak wosk[1749] przed obliczem[6440] JHWH, przed obliczem[6440] PANA** całej[3605] ziemi[776]. Ne 1,5; Ps 50,6; Mi 1,4
**lub: k.n. znikać, odpadać, ulatniać, metaf. przelęknąć się[4549] **hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny[113], władca[B128]*

6. Niebiosa[8064] obwieściły* Jego sprawiedliwość[6664], a wszystkie[3605] narody[5971] zobaczyły[7200] Jego chwałę**. Ps 19,1; 50,6; Rz 1,18-21
**lub: k.h. mówić, ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać, wyjaśniać, informować[5046]; **chwała, splendor, majestat[3519]*

7. *Niech* będą zawstydzeni* wszyscy, którzy służą posągom**, którzy chlubią[7812] się bożkami***; oddajcie Mu pokłon**** wszyscy[3605] bogowie[430]. Wj 15,11; Ps 96,5; J 4,24; Hbr 1,6; Obj 4,10
**lub: k.q. wstydzić się, być zażenowanym, rozczarowanym[954] **hebr.: pesel - obraz[6459], wyobrażenie bóstwa rzeźbione w drewnie lub wykuwane w kamieniu, a później odlewane z metalu[B7475] ***lub: do niczego, nic niewart, bezwartościowy - syn. pogańskich bóstw[457] - por. Ps 96,5*; ****pokłon jako wyraz hołdu[7812]*

8. Syjon* to usłyszał[8085] i weseli się, a córki** Judy radują[1523] się z powodu Twoich sądów[4941], JHWH! ***idiom: inne miasta Judy[3063]* Ps 48,11; So 3,14
**tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*

9. Ty bowiem, JHWH, jesteś Najwyższy[5945] ponad[5921] całą ziemią[776], wywyższony* ponad wszystkich[3605] bogów[430]. 1Krn 16,25; Ps 95,3; 96,4
**lub: k.n. zostać uniesionym w górę, zostać wywyższonym[5927]*

10. *Wy, którzy* miłujecie[157] JHWH, miejcie w nienawiści* zło[7451]; On strzeże** dusz[5315] swoich świętych[2623], wyrywa*** ich z ręki[3027] niegodziwych[7563]. Prz 2,8; 8,13; Ps 31,23; 37,28;
**lub: k.g. tryb rozkaz. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić[8130]; **k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]; ***k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać[5337]* Ps 145,20

11. Światło[216] zostało zasiane[2232] dla sprawiedliwego[6662] i radość* dla tych, którzy są prawego** serca[3820]. Ps 112,4; Prz 4,18
**lub: zadowolenie, radość, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]; **szczery, prawy, prawidłowy, należyty[3477]*

12. Radujcie[8055] się w JHWH sprawiedliwi[6662] i wysławiajcie* Go, *mając w* pamięci** Jego świętość***. Ps 30,4; 32,1
lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034] **lub: pomnik, pamięć, wzmianka[2143]; ***hebr.: qodesz - Ps 77,13

98 Psalm[4210]. Śpiewajcie JHWH nową[2319] pieśń, bo uczynił[6213] cudowne* *dzieła*, Jego prawica[3225] i święte[6944] ramię** dały Mu zwycięstwo***. Wj 15,11; Ps 33,3; 77,14;
**lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]* Ps 86,10; 96,1; Iz 59,16; 63,5
***słowo prawica[3225] i ramię[2220] odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia; ***k.h. ocalić, uyzwolić, wybawić, zwyciężyć[3467]*

2. JHWH objawił* swoje zbawienie[3444], okazał** swoją sprawiedliwość[6666] na oczach narodów[1471]. **lub: k.h. ujawnić, oznajmić[3045]* Iz 52,10; Łk 2,30
***lub: k.p. odsłonić, odkryć, obnażyć, ujawnić, ukazać, objawić[1540]*

3. Pamiętał* o swoim miłosierdziu** i swojej wierności*** wobec domu Izraela****; wszystkie krańce ziemi[776] ujrzały[7200] zbawienie***** naszego Boga. **lub: wspomniał[2142]* Iz 49,6; Dz 28,28
***hebr.: chesed[2617] - por. Ps 25,10; 40,10.11; 57,3; ***emunach - wierność, stałość, wytrwałość[530]; ****biblijne określenie dwunastu plemion Izraela - por. 2Sm 6,4; Ez 8,5; Mt 15,24; Dz 2,36 *****lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

4. Triumfalnie wykrzykuj[*] dla JHWH cała ziemio[776]; wybuchnijcie z radości[6476] i radośnie wiwatujcie[**]. Ps 66,1; 100,1; Iz 44,23

**lub: k.h. wydać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, dawać sygnał[7321] - tryb rozkazujący*
***lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)[7442], wiwatować[B8644]*

5. Grajcie[*] JHWH na cytrze[**], na cytrze[3658] przy dźwięku[6963] melodii[***]. Ps 51,3; Iz 51,3

**lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów[2167]*
***tj. instrument szarpany, lira[3658]; ***muzyka, melodia, śpiew[2172]*

6. Na trąbach[*] i przy dźwięku[6963] rogu[**] wykrzykujcie radośnie[7321] przed obliczem[6440] króla[4428], JHWH. Lb 10,10; 2Krn 15,14;

**tj. instrument blaszany z miedzi lub brązu[2689]* Mt 27,11;
***hebr.: szofar - róg, róg barani[7782] - Wj 19,16; Kpł 25,9* 1Tm 1,17

7. Niech zaszumi[7481] morze[3220] i to, co je wypełnia[*], świat[**] i ci, którzy na nim mieszkają[3427]. **lub: pełnia, mnóstwo, cała zawartość[4393]* Ps 89,11; 96,11
***hebr.: tebel - świat, zamieszkała ziemia[8398], stały ląd[B9814]*

8. Niech rzeki[5104] uderzą[4222] w dłoń[*], niech góry wspólnie[3162] radośnie wiwatują[7442]; w. 4

**tj. gest wyrażający radość, klaskać; ... uderzają w dłoń - AK*

9. Przed obliczem[6440] JHWH, bo idzie[935], by sądzić[*] ziemię[776]. Będzie sądził[8199] świat[8398] sprawiedliwie[**] i narody[5971] według słuszności[***]. ****lub: słusznie, sprawiedliwie[4339]* Dz 17,31; 2Tm 4,1

**lub: k.q. sądzić, rozstrzygać spór, sprawować sąd, oczyszczać z zarzutów, karać[8199]; **prawość, słuszność[6664], lojalność[B7703]*

99 JHWH króluje[*], niech drżą[7264] narody; siedzi[**] *ponad* cherubami[***], niech zatrzęsie[****] się ziemia[776]. **lub: zakrólował - AK*

***siedzi[3427] - domyśl.: na tronie* Rdz 3,24; Wj 25,22; 2Sm 6,2;
****stworzenie duchowe przedstawiane jako stróż edenu reprezentujące chwałę Boży i Jego majestat[3742] - Rdz 3,24; Ez 10,3*
*****hap.leg.: k.q. drżeć, trząść się, bujać się* Ps 80,1; Hbr 9,5

2. Wielki[1419] jest JHWH na Syjonie[*] i wywyższony[7311] nad wszystkie narody[5971].

**tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*

3. Niech wysławiają[*] Jego wielkie i budzące lęk[**] imię. On[***] jest święty[6918]. Pwt 28,58; Obj 15,4

**lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034]*
***lub: k.n. wywołać zdumienie, nabożną cześć, przejąć lękiem[3372]*
****lub: ono (imię) jest święte - KJV, YLT, BG, BB, AK por. - Mt 6,9*

4. I potężny[5797] – król miłujący[157] sąd[*]. Ty ustanowiłeś[**] to, co słuszne[4339]. Ty wykonujesz[6213] sąd[4941] i sprawiedliwość[6666] w Jakubie.

**lub: orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej, sąd[4941]*
***lub: k.p. ustalić, ustanowić, zrobić, utrwalić, kierować[3559]*

5. Wywyższajcie[7311] JHWH, naszego Boga, i oddajcie pokłon[*] u podnóżka[1916] Jego stóp. On jest święty[**]. ***hebr.: qadosz - por. Ps 78,41***, i w. 3*

**lub: k.hp. padać na twarz, oddawać pokłon[7812], k.q. leżeć płasko i pozwolić by oprawcy przeszli po grzbiecie[B9273] - Iz 51,23*

6. Mojżesz[*] i Aaron[175] wśród Jego kapłanów[**], a Samuel[***] wśród tych, którzy wzywają[7121] Jego imienia[8034]; wołali[7121] do JHWH, a On im odpowiedział[6030]. **por. Ps 77,20**** 1Sm 12,18

***hebr.: kohen - kapłan - członek rodu Aarona z pokolenia Lewiego - Wj 28,1; Kpł 1,5.8; 3,2; główny urzędnik, władca[3548]*
****tj. „jego imię El" [8050] - syn Elkany i Anny - 1Sm 1,20*

7. W słupie[5982] obłoku[6051] mówił[1696] do nich, a oni strzegli[*] Jego świadectw[**] i dekretów[***], które im dał[5414]. Lb 12,5; 14,14; Pwt 31,15-18

**lub: k.q. mieć pieczę nad, czuwać, ochraniać, zachować[8104]*
***tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn.*
****lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

8. JHWH, nasz Boże[430], Ty im odpowiedziałeś[*], byłeś dla nich Bogiem[410], który przebacza[**], *lecz także* karze[***] za *ich* złe czyny[5949].

**lub: k.q. odpowiadać, reagować, zaświadczać[6030]* Ps 78,38
***lub: k.q. zabrać (poniesienie winy za kogoś - por. Wj 28,43); usunąć czyjąś winę - Kpł 10,17; przebaczyć[5375] - Rdz 18,24*
****k.q. pomścić, brać odwet, żywić mściwe uczucia[5358], ... byłeś mścicielem za[5921] złe czyny wobec nich (?) - por. WBC Ps 99,8[A]*

9. Wywyższajcie[7311] JHWH, naszego Boga, i oddajcie pokłon[*] na Jego świętej[6918] górze[**], bo JHWH, nasz Bóg, jest święty[6918]. Obj 4,8

**por. w. 5*; **tj. na górze Syjon - por. Ps 2,6; 8,11; 15,1; 132,13-14*

100 Psalm[4210] dla dziękczynienia[*]. Triumfalnie wykrzykujcie[**] JHWH – cała[3605] ziemio[776]! Ps 66,1; 95,1-2; 98,4-6

**lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie[8426]*
***lub: k.h. wydać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, dawać sygnał[7321] - tryb rozkazujący*

2. Służcie[*] JHWH z weselem[**], przychodźcie[935] z radością[***] przed Jego oblicze[6440].

**tryb rozkaz.[5647]; **lub: zadowolenie, radość, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]; ***krzyk, okrzyk (radości)[7445]*

3. Wiedzcie[*], że JHWH jest Bogiem, to On nas uczynił[**], a nie my sami siebie[***]; jesteśmy Jego ludem[5971] i owcami[****] Jego pastwiska[4830].

**lub: k.q. poznawać, wiedzieć[3045] - tryb rozkaz.* Pwt 4,35; Ps 95,7;
***lub: k.q. kształtować, czynić[6213], On sam ... - AK* Ps 119,73;
****wg ketiv: - a nie my, wg qere: a my jesteśmy Jego, inni: na pewno, istotnie; ****por. Ps 77,20*** Ez 34,30-31; Łk 18,19; J 1,3

4. Przekroczcie[935] Jego bramy[8179] z dziękczynieniem[*] i Jego przedsionek[2691] z wychwalaniem[**]; wysławiajcie[***] Go, błogosławcie[1288] Jego imię[8034]; **por. w. 1** Ps 95,2; 116,17-19; Kol 4,2

***lub: chwała, uwielbienie, pieśń pochwalna bądź hymn pochwalny, rozgłos, sława[8416]; ***k.h. chwalić[3034] - por. Ps 99,3**

5. JHWH bowiem jest dobry[*], Jego miłosierdzie[**] trwa na wieki[5769], a Jego prawda[***] z pokolenia[1755] na pokolenie[1755]. Ps 119,90; 136,1

**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]; **dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]; ***wierność, stałość, zaufanie, prawda[530]*

101 Psalm Dawida*. Pragnę śpiewać[7891] o miłosierdziu[2617] i sądzie**; Tobie, JHWH, pragnę oddać chwałę***. **lub: dla Dawida **lub: zarządzenie, orzeczenie, decyzja (prawna), słuszność[4941] ***lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów[2167]*

2. Pragnę mądrze* kroczyć drogą[1870] doskonałą**, gdy*** przyjdziesz[935] do mnie. Pragnę chodzić w swoim domu w prawości**** serca.
**lub: k.h. postępować rozważnie, mądrze[7919]* 1Krl 9,4
***lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym[8549] ***lub: przysł. pytający, stąd: kiedy[4970] przyjdziesz? - por. KUL, gdy[B5750] - Wj 8,5; por. BB; ****niewinność, prostota, pełnia[8537]*

3. Nie postawię[7896] przed swoje oczy[5869] nic* nikczemnego*; nienawidzę[8130] postępowania[6213] odstępców**, nie przylgnie[1692] ono do mnie. Wj 10,10; Pwt 15,9; Ps 1,1
dosł.: słowo[1697] Beliala[1100] - por. Ps 41,8; idiom: coś bezwartościowego, niegodziwego, buntowniczego, w LXX - imię diabła **lub: k.q. gwałtownie skręcać, zbaczać, odpadać, oddawać się idolatrii[7750], zwracać się ku kłamstwu[B8857], tylko tu i Ps 40,4***

4. Serce[3824] przewrotne* zostanie usunięte[5493] ode mnie, nie chcę znać[3045] złego**. Prz 3,32
**lub: przekręcony, zniekształcony, wykrzywiony, wypaczony[6141] **lub: niedola, krzywda, zło[7451] tu przym. l.poj., KJV - złych (ludzi)*

5. Zniszczę* *tego, kto* potajemnie[5643] oczernia** swojego bliźniego[7453], nie zniosę wyniosłych[1362] oczu*** i nadętego**** serca[3820]. Ps 50,20;
**lub: k.h. wymiszczyć, unicestwić[6789], uciszyć[B7870], **wg ketiv: k.p. oczernia, zniesławia[3960], wg qere: oczerniający* Jr 20,4
****idiom: pysznych i dumnych; ****dosł.: szeroki, obszerny[7342]*

6. Moje oczy *zwrócone* będą na wiernych* tej ziemi[776], *pragnę,* by mieszkali** ze mną; kto chodzi*** drogą doskonałą[8549], ten będzie mi służył[8334]. ****por. Ps 15,2* i Rz 6,4*** Ps 119,1; Prz 11,20
**lub: k.n. być utwierdzonym, wiernym, godnym zaufania[539] **lub: k.q. siedzieć, siadać, być, pozostawać, zostawać, mieszkać[3427]*

7. Nie zamieszka[3427] we wnętrzu[7130] mojego domu, *ten* kto dopuszcza* się zdrady**, mówiący kłamstwa*** nie ostoi[3559] się przed[5048] moimi oczami[5869]. Ps 31,18; 52,3; 63,11
**dosł.: k.q. czynić, przygotowywać[6213]; **lub: oszustwo[7423] ***lub: fałszerstwo, podstęp, krzywda, fałsz, oszustwo[8267]*

8. Co rano[1242] będę niszczył* wszystkich niegodziwych** na ziemi[776], by wyciąć[3772] z miasta[5892] JHWH wszystkich[3605] złoczyńców***.
**por. w. 5*; **lub: winny, przestępczy, złoczyńca[7563]* Ps 48,2.8;
****lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]* Ps 75,10; Jr 21,12

102 Modlitwa* strapionego**, gdy uciśniony*** wylewa[8210] swoją skargę**** przed obliczem[6440] JHWH. **por. Ps 65,2** Ps 6,1;
***lub: biedny, utrapiony, słaby, nędzny, skromny[6041]* Ps 32,1
****lub: k.q. być omdlałym, być osłabionym, omdlewać (z troski)[5848] ****lub: rozważanie, zaduma, niepokój, skarga, zmartwienie[7879]*

1. JHWH, wysłuchaj* mojej modlitwy[8605] i niech przyjdzie do Ciebie moje wołanie**.
**tryb rozkaz.[8085]; **lub: wołanie, błaganie, krzyk o pomoc[7775]*

2. Nie ukrywaj[5641] przede mną swojego oblicza[6440], w dniu[3117] mojego ucisku* nakłoń[5186] ku mnie swoje ucho[241]; w dniu[3117], w którym Cię wzywam**, szybko*** mi odpowiedz[6030].
**lub: k.q. trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel[6862] **lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]* Ps 27,9;
****lub: śpiesznie, bardzo szybko, błyskawicznie[4118]* Ps 69,17

3. Moje dni[3117] bowiem nikną* *niczym* w dymie[6227], a moje kości[6106] płoną** jak ognisko***.
**lub: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym[3615]; **k.n. być wyschniętym, być suchym, palić (się)[2787]; ***palenisko[4168]*

4. Moje serce[3820] zostało porażone* jak trawa i uschło**, tak że[3588] zapomniałem[7911] jeść[398] mój chleb***. ****lub: żywność, zboże, chleb[3899]* Ps 37,2
**lub: k.ho. otrzymać cios, być pobitym, zostać porażonym (chorobą lub śmiercią)[5221]; **k.q. być wyschniętym, być bez wilgoci[3001]*

5. Od głosu[6963] mojego wzdychania*, moje kości** przylgnęły*** mi do ciała[1320]. Hi 19,20; Lm 4,8
**lub: jęczenie (w wyrazie żalu bądź fizycznej udręki)[585] **dosł.: moja kość[6106]; ***k.q. przylgnąć do, trwać przy[1692]*

6. Jestem podobny[1819] do sowy* na pustyni[4057], stałem[1961] się jak puchacz** na pustkowiu[2723].
**lub: nieczysty ptak, kormoran, pelikan (?)[6893], gęś, sowa[B8024] **lub: gatunek sowy (nieczysty)[3563], ptak żyjący w ruinach[B4102]*

7. Czuwam* i stałem[1961] się jak ptak** samotny[909] na dachu[1406]. **lub: k.q. budzić się, pilnować[8245] **lub: dziki ptak[6833], ptak, który czyści szczęki krokodyla (?)[B7929]*

8. Każdego[3605] dnia* urągają** mi moi wrogowie[341] i chełpią*** się wobec mnie ci, którzy mnie przeklinają****. **lub: przez cały dzień*
***lub: k.p. czynić wyrzuty, przeciwstawiać się, urągać[2778] ***lub: k.pu. być chwalonym, k.po. robić głupca z[1984], ci, którzy mnie chwalili - LXX, moi naśmiewcy - EIB[910]; ****k.n. przysięgać[7650]*

9. Jadam bowiem popiół* jak chleb[3899], a mój napój** mieszam[4537] z płaczem[1065];
**lub: coś bez wartości, popiół[665]; **hap.leg.: napój, orzeźwienie[8249]*

10. W obliczu[6440] Twojego gniewu[2195] i zapalczywości*, bo podniosłeś** mnie i strąciłeś[7993].
**lub: gniew, złość[7110], gniewny osąd, smutek[B8274] **lub: k.q. unieść, dźwigać, nieść, wspierać, podtrzymywać[5375]*

11. Moje dni[3117] są jak wydłużony[5186] cień*, a ja *sam* usycham** jak trawa[6212]. Hi 8,9; 14,2;
idiom: coraz bliższe końca; **por. w. 4* Ps 109,23; Iz 50,6

12. Ale Ty, JHWH, trwasz* na wieki[5769], a pamięć[2143] o Tobie z pokolenia[1755] na pokolenie.
**lub: k.q. siedzieć, być ustawionym, zostawać, mieszkać[3427]*

13. Ty powstaniesz[6965] i *okażesz* miłosierdzie* Syjonowi**, bo czas[6256], byś się nad nim zlitował***, bo nadszedł czas wyznaczony[4150].
**lub: k.p. mieć litość, miłosierdzie, współczuć[7355]; **por. Ps 99,2* ***lub: k.q. okazać przychylność, łaskawość, miłosierdzie[2603]*

14. Twoi słudzy[5650] bowiem mają upodobanie* w jego kamieniach[68] i litują** się nad jego prochem***; ****lub: gruzami*[6083] *- Ne 4,2.10*
**lub: k.q. być łaskawym, życzliwym, przyjmować życzliwie, mieć upodobanie w*[7521]; ***k.p. uczynić przychylnym, być łaskawym*[2603]

15. A narody* będą się bać** imienia JHWH a wszyscy królowie[4428] ziemi – Twojej chwały;
**lub: poganie, narody, nie-Żydzi*[1471] Ps 86,9; Iz 59,19
***lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować*[3372]

16. Gdy JHWH odbuduje* Syjon** i ukaże[7200] się w swojej chwale***; ***por. Ps 99,2** Ps 147,2;
**lub: k.q. budować, odbudowywać, metaf.: zakładać rodzinę*[1129]
****hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat, godność*[3519] *- a także: ludzie - Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13*[258] Iz 60,1-2

17. Przychylił* się do modlitwy[8605] obdartego** i nie pogardził[959] ich modlitwami[8605].
**lub: k.q. zwracać się ku, mieć się ku, zbliżać się*[6437] Ne 1,6.11
***lub: odarty, ogołocony*[6199]*, nagi, obnażony - Jr 17,6*[B7180]*, tu: l.poj.*

18. Zostanie to zapisane[3789] dla następnego* pokolenia[1755], a lud[5971], *który ma być* stworzony[1254], będzie chwalić** JH[WH]. Pwt 31,19
**lub: następny, kolejny, zachodni , najdalej położony, ostatni*[314]
***lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się*[1984]

19. Gdyż[3588] spojrzał* ze swojej świętej** wysokości[4791]; JHWH spojrzał w dół[8259] z nieba*** na ziemię[776]. 2Krn 16,9; Ps 14,2; 33,13; 53,2
lub: k.h. patrzeć w dół*[8259]*; ***dosł.: z niebios*[8064] *- 2Kor 12,2***
***lub: odrębność, świętość*[6944]*, miejsce święte - por. Ps 89,35; 105,43*

20. Aby wysłuchać[8085] jęku* więźnia** i uwolnić skazanych*** na śmierć[8546]; Wj 2,24; Ps 79,11;
**lub: płakanie, jęczenie, opłakiwanie*[603]*; **jeniec, niewolnik*[615]
****idiom: synów śmierci - por. Ps 79,11* Iz 42,7; 61,1

21. Aby głoszono* na Syjonie[6726] imię JHWH i Jego chwałę** w Jerozolimie***; Ps 22,22;
**lub: k.p. powtarzać, zliczać, przekazywać szczegółowo*[5608]
***lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny*[8416]
****hebr.: Jeruszalajim*[3389] *- „nauczanie pokoju”* Ps 51,19; 68,29

22. Gdy razem[3162] zostaną zgromadzone* narody[5971] i królestwa[4467], aby służyć** JHWH.
**lub: k.n. gromadzić, zbierać, zostać zebranym*[6908] Ps 22,27;
***lub: k.q. trudzić się, pracować, służyć*[5647] Za 8,20-23

23. Wyczerpała* się w drodze[1870] jego** siła[3581], skróciił[7114] moje dni[3117]. Ps 39,5; 89,45
**lub: k.p. upokarzać, źle traktować, dręczyć, osłabiać*[6031]
***wg ketiv - jego siła, LXX; wg qere moja siła - por. WBC Ps 102,24*

24. Powiedziałem: Mój Boże, nie zabieraj* mnie w połowie[2677] moich dni[3117]; Twoje lata** bowiem *trwają* z pokolenia[1755] na pokolenia.
**lub: k.h. przyprowadzić w górę, spowodować wejście w górę*[5927]
***hebr.: sanah - rok, życie, lata życia*[8141] Hi 36,26; Ps 90,2

25. *Ty* dawno* założyłeś fundamenty** ziemi[776] i niebiosa[8064] są dziełem[4639] Twoich rąk[3027]. Ne 9,6; Hi 38,4; Ps 96,5; Hbr 1,10
**lub: wcześniej, przed - jako przyst., oblicze, twarz, osoba*[6440]
***lub: k.q. ustanawiać, zakładać fundament, przeznaczyć*[3245]

26. One przeminą*, ale Ty[859] pozostaniesz**; wszystkie jak szata[899] się zużyją[1086], zmienisz*** je jak płaszcz**** i będą zastąpione*****. Iz 34,4;
**lub: k.q. zginąć, umrzeć, zostać zgładzonym, zniknąć*[6]
***lub: k.q. stać, być prostym, trwać, wytrzymywać*[5975] Iz 51,6;
*****lub: odzienie, szata, strój, ubiór*[3830] Rz 8,20; 2P 3,7-12
****lub: k.h. zmienić, zastąpić, odnowić*[2498]*; *****k.q. umrzeć, zniknąć, przejść przez, przejść szybko dalej, pojawić się znowu*[2948]

27. Ale Ty – *jesteś* ten sam, a Twoje lata* się nie skończą**. **por. w. 24*** Ml 3,6; Hbr 13,8; Jk 1,17
***lub: k.q. być ukończonym, zużytym, pełnym, dojść do kresu*[8552]

28. Synowie[1121] Twoich sług[5650] będą mieszkać* *bezpiecznie,* a ich potomstwo** zostanie utwierdzone*** przed Twoim obliczem[6440].
**lub: k.q. osiedlić się, przebywać, pozostawać, mieszkać*[7931]
***dosł.: nasienie*[2233]*, ****k.n. być niewzruszenie ustanowionym*[3559]

103 *Psalm* Dawida*. Błogosław[1288], duszo** moja, JHWH, i całe[3605] moje wnętrze*** – Jego święte imię. **lub: dla Dawida*
***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca*[5315]
****lub: środek, wewnętrzna część, ośrodek myśli i uczuć*[7130] *- l.mn.*

2. Błogosław[1288], moja duszo[5315], JHWH, i nie zapominaj* o wszystkich Jego dobrodziejstwach**. **lub: k.q. przestać się troszczyć, zapominać*[7911]
***lub: odpłata, korzyść*[1576]*, dobrodziejstwo, nagroda, profity*[B1775]

3. On przebacza[5545] wszystkie[3605] twoje nieprawości*, On uzdrawia** wszystkie[3605] twoje choroby[8463]; Wj 15,26; Ps 85,2; Iz 33,24; Łk 7,47; Rz 4,7
**lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość*[5771]*; **k.q. uzdrawiać*[7495]*; k.p. naprawiać - Jr 19,11*

4. On wyzwala[1350] twoje życie[2416] od zguby*, koronuje** cię miłosierdziem[2617] i *wielką* litością[7356]. Jr 31,11; Oz 13,14; Ga 3,13; Tt 2,14; 1P 1,18
**hebr.: szahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie*[7845] *- synonim Szeolu - por. Ps 16,10; 30,9; 49,10;* ***k.p. koronować, k.q. otaczać*[5849]

5. On nasyca* dobrem twoje usta** i odnawia twoją młodość jak u orła***. Ps 107,9
**lub: k.h. zaspokajać, wzbogacać, k.q. być nasyconym*[7646]
***dosł.: ozdoby*[5716]*, tu znaczenie niepewne, usta - KJV, BG, BB; pragnienia - LXX, KUL; życie, codzienność - BW, EIB*
****myśl nawiązuje do odnowy sił witalnych orła, zmuszonego zrzucić z siebie stare pióra (ok. 50 - letnie) , by móc ponownie latać*

6. JHWH czyni[6213] *to, co* sprawiedliwe i *zapewnia* sądy* wszystkim, którzy zostali uciśnieni**. ***lub: k.q. uciskać, krzywdzić, wymuszać*[6231]
**lub: orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej, sąd*[4941]

7. Oznajmił* swoje drogi[1870] Mojżeszowi, a synom[1121] Izraela swoje dzieła[5949].
**lub: k.h. ujawnić, oznajmić, k.q. wiedzieć, znać, umieć*[3045]

8. Współczujący* i litościwy[2587] jest JHWH, nieskory** do gniewu*** i *pełen* wielkiego[7227] miłosierdzia****. **por. Ps 78,38*** Wj 34,6; Lb 14,18; Pwt 5,10;
***lub: cierpliwy, nieskory do gniewu*[750]*, ****metaf.: fuknąć gniewnie*[639]*; *****dobroć, łaskawość, wierność*[2617] Ne 9,17; Ps 86,15

9. Nie będzie procesował* się bez końca[5331] ani chował[5201] *urazy* na wieki**. Ps 30,5; Iz 57,16;
**lub: k.q. prowadzić sprawę, proces (prawny), pozywać do sądu, złożyć skargę, walczyć, kłócić[7378]; **na zawsze[5769]* Mi 7,18

10. Nie czyni[6213] z nami stosownie do naszych grzechów[2399] ani nie odpłaca* nam stosownie do naszych nieprawości**. Ezd 9,13;
**lub: wymierzyć, uczynić, odmierzyć obficie, odpłacić[1580]*
***lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość[5771]* Hi 11,6; Ps 130,3

11. Jak wysoko[1361] bowiem[3588] są niebiosa[8064] nad ziemią[776], tak wielkie* jest Jego miłosierdzie[2617] nad[5921] tymi, którzy się Go boją**.
**dosł.: k.q. być silnym, mocnym, zwyciężyć[1396]* Ps 103,17;
***lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]* Łk 1,50

12. Jak odległym* jest wschód[4217] od zachodu[4628], *tak* odsunął** od nas nasze występki***.
**lub: k.q. być odległym, być dalekim[7368]* Iz 43,25; Jr 31,34
***lub: k.h. czynić odległość, odejść daleko, odsunąć[7368]*
****lub: przewinienie, bunt[6588], czyny zbrodnicze, profanacja[B7613]*

13. Jak ojciec[1] lituje* się nad dziećmi**, tak JHWH lituje[7355] się nad tymi, którzy się Go boją[3373]. Prz 3,12; Iz 63,16; Ml 3,17;
**lub: k.p. mieć litość, być miłosiernym, współczuć, litować się[7355]*
***hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk, członek grupy[1121]* Hbr 12,9

14. Bo[3588] On[1931] wie[3045], *jakim jesteśmy* tworem*; pamięta[2142], że[3588] *jesteśmy* prochem[6083].
**lub: kształt, forma, cel, zamysł, metaf.: ulepiony człowiek[3336]*

15. Dni[3117] człowieka* *są* jak trawa[2682], kwitnie[6692] jak kwiat[6731] polny[7704]. Hi 14,2; 1P 1,24
**lub: mężczyzna, mąż, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376]*

16. Wiatr* na niego powieje** i nie ma go, i nie zauważy*** się więcej[5750] jego miejsca[4725].
hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18
***dosł.: przejdzie[5674] nad nim - por. AK; ***k.h. uważać, zwracać uwagę na, rozróżniać, zauważać, być rozpoznanym[5234]*

17. Ale miłosierdzie[2617] JHWH od wieków[5769] na wieki[5769] nad tymi, którzy się Go boją[3373], a Jego sprawiedliwość* nad synami synów**;
**hebr.: cedaka[6666] - prawość, sprawiedliwość, także: okazanie łaskawości i przyjście z pomocą; **idiom: wnukami*

18. Dla *tych, którzy* strzegą* Jego przymierza** i pamiętają[2142], aby *wykonywać* Jego ustawy***. **lub: k.q. mieć pieczę, zachowywać[8104]*
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]*
****lub: nakaz, ustawa[6490] - Ps 19,8; 111,7; 119,4.15.27.40 ...*

19. JHWH na niebiosach[8064] utwierdził* swój tron**, a Jego królestwo[4438] panuje[4910] nad wszystkimi[3605]. ***metonimia - utwierdził swoje panowanie*
**lub: k.h. utwierdzić, ustalić, dokonać, zrobić, umocnić[3559]*

20. Błogosławcie[1288] JHWH, Jego aniołowie*, potężni[1368] siłą[3581], wykonujący[6213] Jego Słowo[1697], aby słuchano** głosu[6963] Jego Słowa***.
**hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397]*
***lub: k.q. słuchać, okazać posłuszeństwo[8085]* Ps 8,5; 68,17; 104,4
****lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

21. Błogosławcie* JHWH, wszystkie[3605] Jego zastępy**, służący[8334] Jemu i wykonujący[6213] Jego *dobrą* wolę***. 1Krl 22,19; Ne 9,6
**tryb rozkaz.[1288]; **hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]*
****lub: przynosić przyjemność, rozkosz, upodobanie, łaskę[7522]*

22. Błogosławcie* JHWH, wszystkie[3605] Jego dzieła**, we wszystkich miejscach[4725] Jego panowania***. Błogosław*, moja duszo[5315], JHWH.
**tryb rozkaz.[1288]; **lub: dzieło, praca, czyn, zajęcie, przedsięwzięcie, osiągnięcie, wytwór, wyrób; ***zwierzchnictwo[4475]*

104

Błogosław, duszo[5315] moja, JHWH! JHWH, Boże mój, *jesteś* bardzo[3966] wielki*! Przyoblekłeś** się w majestat*** i dostojeństwo****. **lub: k.q. stać się wywyższonym, wielkim[1431]*
***lub: k.q. ubierać się, nosić[3847]; ***świetność, majestat, moc[1935]*
*****lub: świetność, cześć, chwała, dostojeństwo[1926]* Ps 93,1

2. Owijasz* się światłością[216] jak szatą**, rozciągnąłeś[5186] niebiosa[8064] jak zasłonę***.
**lub: k.q. owinąć, okryć się, zakryć[5844]; **odzież, szata, okrycie wierzchnie, chusta, płaszcz[8008]; ***kurtyna[3407], namiot[B3913]*

3. Wznosisz* na wodach[4325] swoje tarasy**, czynisz[7760] obłoki[5645] swoim rydwanem[7398], chodzisz[1980] na skrzydłach wiatru[7307]. Am 9,6
**dosł.: k.p. układać belki, wykładać belkami, budować z belek[7136]*
***lub: poddasze, strych[5944], pokój na płaskim dachu, balkon[B6884]*

4. Czynisz[6213] swoimi posłańcami* wiatry**, swoimi sługami[8334] ogień płonący***. Hbr 1,7.14
**por. Ps 103,20*; **hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307]*
****lub: swoich aniołów czynisz duchami, swoje sługi ogniem ...*

5. Podtrzymujesz* fundamenty** ziemi[776], nie zostanie poruszona[4131] na wieki[5769] wieczne[5703].
**lub: k.q. dodać, zwiększyć, zrobić ponownie[3254], uczynić jeszcze raz więcej, nie przerywać działania[B3738] - por. jeszcze raz tworzy ziemię - AK, mocno utwierdzasz - BP, posadowiłeś - EIB*
***lub: trwałe miejsce, fundament[4349], wsparcie, podstawa[B5034]*

6. Odziałeś[3680] ją głębią* jak szatą[3830], wody stanęły** nad[5921] górami[2022]. Rdz 1,9; 7,19
**hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*
***lub: k.q. stać, być prostym, wystąpić, trwać, wytrzymywać[5975]*

7. Na Twoje napomnienie* umkną[5127], a na dźwięk[6963] Twojego grzmotu[7482] uciekną w pośpiechu**. Ps 18,15; 106,9
**lub: nagana, napomnienie[1606], grozić, karcić, zagrażać[B1806]*
***lub: k.n. śpieszyć się, k.q. trwożyć[2648], uciekać w pośpiechu[B3026]*

8. Wzniosły[5927] się ponad góry[2022], zniżyły się w doliny[1237], na miejsce*, które dla nich ustanowiłeś**. **lub: miejsce, przestrzeń, region, kraj[4725]*
***lub: k.q. zakładać, ustanawiać, rozpoczynać[3245]* Ps 65,6

9. Wyznaczyłeś* im granicę[1366], aby jej nie przekroczyły** *i* nie powróciły[7725], aby okryć*** ziemię****. Rdz 9,11-15; Hi 26,10; Ps 33,7; Jr 5,22
**lub: k.q. kłaść, ustawiać, układać, umieszczać[7760]; **k.q. przejść nad[5674]; ***k.p. zalać[3680]; ****ziemia jako planeta, kraj[776]*

10. Ty posyłasz[7971] strumienie* w doliny**, *aby* płynęły*** między górami[2022]; Iz 41,18
**lub: źródło, zdrój[4599]; **rwący potok, dolina, wadi, dolina rwącego potoku[5158] - stąd: ... źródła w koryta rzeczne - EIB ***dosł.: k.p. chodzić, k.q. iść - będą chodzić między górami - AK*
11. Napoją* każde zwierzę[2416] polne**, dzikie osły*** ugaszą[7665] w nich swoje pragnienie[6772].
**lub: k.h. podlewać, nawadniać, poić wodą, dawać pić[8248] **dosł.: pola[7704] - l.poj.; ***lub: zebra[6501|B7523]* Hi 39,5
12. Nad[5921] nimi* osiedli** się ptactwo[5775] niebios; spośród listowia[6073] *wyda* swój głos[6963].
**lub: na nich - AK - domyśl.: górach z w. 10* Mt 8,20
***lub: k.q. przebywać, pozostawać, mieszkać, osiedlić się[7931]*
13. Nawadniasz* góry[2022] ze swoich górnych komnat**, owocem[6529] Twoich dzieł[4639] nasyci*** się ziemia[776]. **por. w. 11*; **por. w. 3*** Ps 147,8
****lub: k.q. być nasyconym, zaspokojonym, mieć w nadmiarze[7646]*
14. Sprawiasz, że rośnie[6779] trawa* dla bydła[929] i zioła** dla pracy*** człowieka[120], aby mógł wydobyć**** chleb[3899] z tej ziemi[776];
**lub: por. zielona trawa, roślinność na pastwisku, trawa[2682] **lub: zioło, trawy, trawa, zielona roślinność[6212]; ***trud, praca fizyczna, służba[5656]; ****k.h. wywieść, wyprowadzić, wyzwolić[3318]*
15. I wino[3196], które rozweseli* serce[3824] człowieka[582], i oliwę[8081], od której zostanie rozjaśnione** oblicze[6440], i chleb[3899], który wzmocni*** serce[3824] człowieka[582]. Sdz 9,13; Prz 31,6
**lub: k.p. powodować radość, cieszyć[8055]; **k.h. czynić świecącym[6670] ***k.q. wspierać, podtrzymywać, być wytrzymałym, uzmocnić[5582]*
16. Nasycą* się drzewa[6086] JHWH, cedry** Libanu[3844], które zasadził[5193]; Lb 24,6
por. w. 13*; **tj. cedry Libanu - cenny materiał budowlany, symbol dostojeństwa, siły i majestatu - por. Ez 31,2-9; Ps 92,12*
17. Na których[834] ptaki[6833] budują gniazda*; cyprysy**, *gdzie* bocian[2624] *ma* swój dom[1004].
**lub: k.p. wić, budować gniazdo[7077]; **cyprys, świerk, jałowiec, sosna[1265], drzewce włóczni, którymi się wywija[B1393] - stąd (?) na szczytach, na wierzchołku, nad nimi - BW, EIB, KUL, LXX*
18. Wysokie[1364] góry[2022] *są* dla górskich kozic*, a skały** schronieniem[4268] dla królików***.
**hebr.: ja'el - kozica górska[3277], kozioł śnieżny[B3763] - Hi 39,1 **tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]; ***góralek przylądkowy, królik, góralki[8227], świstak[B9666] - Pwt 14,7; Jr 26,24*
19. Uczynił[6213] księżyc[3394], dla oznaczenia* czasów; słońce[8121] wie kiedy ma zachodzić**.
**lub: wyznaczone miejsce, czas, spotkanie, znak, sygnał[4150] - oznaczanie miesięcy (?); **dosł.: zna[3045] swój zachód[3996]* Rdz 1,14
20. Sprowadzisz* ciemność[2822], aby była[1961] noc[3915], w niej krążą** wszystkie zwierzęta[2416] leśne[3293]. ***lub: k.q. pełzają, chodzą na czworakach[7430]* Iz 45,7
**lub: k.q. położyć (ręce na), ustawiać, rozmieszczać, wyznaczać[7896]*
21. Lwięta[3715] ryczą[7580] za łupem* i żądają** pokarmu[400] od Boga. Hi 37,8; 38,39
**lub: żer, żywność[2964], łup, to co zostało poszarpane[B3413] **lub: k.p. szukać, pragnąć, żądać, domagać się, prosić[1245]*

22. *A gdy* słońce[8121] wstaje[2224], schodzą się razem* i kładą[7257] się w swoich legowiskach**.
**lub: k.n. zbierać się, gromadzić się, zostać zabranym, zginąć[622] **lub: mieszkanie, domostwo, schronienie, nora, legowisko[4585]*
23. *Wtedy* wychodzi[3318] człowiek* do swojego dzieła[6467] i do swojej pracy** aż do wieczora.
**hebr.: adam[120] - l.poj.; **lub: trud, praca fizyczna, służba[5656]*
24. O, jak liczne* są Twoje dzieła**, JHWH! Wszystkie je uczyniłeś[6213] mądrze***, ziemia[776] jest pełna[4390] Twojego bogactwa****. Rdz 3,19
**lub: wielkie[7231]; **czyn, działanie, praca, przedsięwzięcie, wytwór[4639]; ***mądrość, zmyślność, roztropność, biegłość[2451] ****lub: nabytek, własność, mienie, bogactwo, w sensie ogólnym - stworzenie, stąd: ... wypełniła się Twoimi stworzeniami - AK*
25. *A* tutaj[2088] morze* wielkie[1419], *na obie* strony** szerokie[7342], *w* nim niezliczone[4557] *istoty* pełzające***, zwierzęta[2416] małe[6996] z dużymi[1419].
**często o Morzu Śródziemnym[3220]; **strona (jakiejś krainy), część, dział[3027]; ***to, co pełza, sunie, pełzający organizm[7431]*
26. Po nim* poruszają[1980] się okręty** i Lewiatan***, którego ukształtowałeś[3335], aby się w nim bawił[7832]. **dosł.: tam, i w. 25 „w nim" - tam[8033] **tj. statek dalekomorski, kupiecki[591]* Ps 74,14; Hi 41,1-34;
****hebr.: liwjatan - ogromne zwierzę morskie[3882], zwierzę morskie z wieloma głowami, waleń, krokodyl[B4498]* Iz 27,1
27. Wszystko to czeka* na Ciebie, abyś dał[5414] im pokarm[400] we *właściwym* czasie[6256].
**lub: k.p. czekać, mieć nadzieję[7663]* Ps 136,25; 145,15; Łk 12,24
28. *A* gdy im dajesz[5414], zbierają; gdy otwierasz[6605] swoją rękę[3027], nasycają* się dobrami**.
**lub: k.q. być zaspokojonym, być najedzonym w nadmiarze[7646] **lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*
29. *Lecz gdy* ukrywasz[5641] swoje oblicze[6440], trwożą* się; gdy odbierasz[622] im ducha**, giną[1478] i obracają[7725] się w swój proch[6083].
lub: k.n. być zaniepokojonym, przerażonym, wystraszonym[926] **hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - Ga 6,18
30. Gdy wysyłasz[7971] Twojego ducha*[7307], zostają stworzone** i odnawiasz*** oblicze ziemi[776].
**lub: Ducha; **lub: k.n. być stworzonym, k.q. kształtować, formować, stwarzać (zawsze czynność Boga)[1254]* Iz 32,15; Ez 37,9
****lub: k.p. odnowić, uczynić nowym, naprawić[2318]*
31. Niech chwała* JHWH będzie** na wieki[5769], niech się raduje*** JHWH swoimi dziełami[4639]. Ps 19,1; 21,5; 72,17; 97,5; 102,16
**lub: splendor, majestat, godność, cześć, szacunek[3519]; **k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]; ***k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]*
32. Patrzy* na ziemię[776], a *ona* drży[7460], dotyka gór[2022] i dymią[6225]. Wj 19,8; Ps 144,5
**lub: k.h. patrzeć, spoglądać, zwracać uwagę na[5027]*
33. Pragnę śpiewać[7891|COH] JHWH, *dopóki* żyję*; pragnę chwalić śpiewem**[|COH] mojego Boga, *dopóki* istnieję***. ***lub: ciągłość, trwałość[5750] *lub: swoim życiem[2416] - AK; **śpiewać przy wtórze instr.[2167]*

34. *Niech* przyjemne* będzie dla Niego moje rozmyślanie** *o Nim*, ja[595] rozraduję[8055] się w JHWH. Ps 19,14
**lub: k.q. być przyjemnym, być słodkim, być miłym[6149]*
***lub: rozważanie, zaduma, niepokój, skarga, zmartwienie[7879]*

35. *Niech* zostaną wytraceni[8552] z ziemi[776] grzesznicy[2400] – a niegodziwych* *niech* już nie będzie[5750]! Błogosław[1288], moja dusz[5315], JHWH. Chwalcie** JH[WH][3050]. Ps 37,10; 59,13
**lub: winny, przestępczy, złoczyńca, niegodziwy[7563]*
***lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć[1984] - z kodem[3050] - hallelujah*

105 Wysławiajcie* JHWH, wzywajcie** Jego imienia[8034], oznajmiajcie[3045] Jego dzieła[5949] wśród narodów[5971]! Ps 116,17; Iz 12,4
**lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]*
***lub: k.q. wołać, krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, przyzywać[7121]*

2. Śpiewajcie[7891] Mu*, grajcie** Mu*, rozmyślajcie[7878] o wszystkich[3605] Jego cudownych*** *dziełach*. Ps 9,1; 71,17; 96,3; 98,1
**lub: dla Niego - AK; **śpiewać przy wtórze instr., słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*
****lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne (dzieła) [6381]*

3. Chlubcie* się Jego świętym[6944] imieniem, niech się raduje[8055] serce[3820] szukających** JHWH. Ps 33,21; 44,8; 56,4.10; 63,5
**lub: k.q. jaśnieć, wynosić się, chełpić się, k.hpo. szaleć[1984]*
***lub: k.p. szukać, dążyć, błagać, prosić, pragnąć, żądać[1245]*

4. Szukajcie* JHWH i Jego potęgi**, szukajcie[1875] nieprzerwanie*** Jego oblicza[6440]. Ps 27,8
**lub: uciekać się do, nawiedzać (jakieś miejsce) wywiadywać się u, szukać, zabiegać o, żądać, domagać się, badać, zgłębiać[1875]*
***lub: mocy[5797]; ***ciągłość, wieczność, bez przerwy[8548]*

5. Przypominajcie* sobie dzieła[6381], które czynił[6213]; Jego cuda[4159] i orzeczenia** Jego ust[6310].
**lub: k.q. pamiętać[2142], w w. 1-5 czasowniki są w trybie rozkaz.*
lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941] - por. Ps 72,1

6. Wy, potomkowie* Abrahama**, Jego sługi; wy, synowie[1121] Jakuba***, Jego wybrani[972]!
dosł.: nasienie[2233]; **tj. „ojciec mnóstwa” [85]; ***por. Ps 53,6**

7. On[1931] jest JHWH, naszym Bogiem, Jego orzeczenia[4941] po całej ziemi[776]. Wj 8,10; Pwt 1,6

8. Pamięta[2142] zawsze* o swoim przymierzu**; o słowie[1697], które powierzył*** tysiącznemu[505] pokoleniu[1755]; **lub: na wieki[5769]* 1Krn 16,15; Ps 111,9; Łk 1,72
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]*
****k.p. powierzyć odpowiedzialność, nadzór, rozkazać, zlecić[6680]*

9. Które zawarł* z Abrahamem[85], *i o* przysiędze[7621] Jego dla Izaaka[3446]. Rdz 12,1-3; 17,2; 22,16
**dosł.: k.q. przeciął[3772] - myśl nawiązuje do rytuału zawierania przymierza przez złożenie (przecięcie ofiary) - Rdz 15,9-18*

10. I ustanowił* *je jako* prawo** dla Jakuba, dla Izraela[3478] jako wieczne[5769] przymierze[1285];
**lub: k.n. postawić, ustawić, unieść, wyznaczyć, ustanowić[5975]*
***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

11. Mówiąc[559]: Tobie dam[5414] ziemię[776] Kanaan[3667] jako dział* waszego dziedzictwa**;
lub: sznur, lina, obszar[2256] - myśl nawiązuje do rzucania losów sznurem jako sposobu przydzielenia dziedzictwa - por. Ps 78,55*
***lub: majątek, dziedzictwo, mienie, własność, posiadanie[5159]*

12. Kiedy byli ludem[4962] w *niewielkiej* liczbie*[4557], i tymczasowo** w niej przebywali.
**lub: gdy byli oni ludźmi[4962]... - por. AK* Rdz 34,30; Pwt 7,7
***lub: k.q. przebywać, pozostawać, mieszkać tymczasowo[1481]*

13. I wędrowali* od narodu[1471] do narodu[1471], z jednego królestwa[4467] do kolejnego[312] ludu**;
**lub: k.hp. przemierzać, chodzić tu i tam[1980]* Pwt 26,5
***lub: naród, lud, krewniak, członek tego samego ludu[5971]*

14. I nie zezwolił[3240] człowiekowi[120] aby ich krzywdził*, *nawet* karcił** królów[4428] z ich powodu[5921], *mówiąc:* Rdz 12,17; 20,3; 35,5
**lub: k.q. uciskać, krzywdzić, wymuszać[6231]*
***lub: k.h. sądzić, karcić, beształ, strofować, ganić[3198]*

15. Nie dotykajcie* moich pomazańców[4899], a moim prorokom** nie wyrządzajcie zła[7489].
**lub: dotknąć, uderzyć, sięgnąć, wyciągnąć do[5060]* Rdz 26,11;
***dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030]* 1Krn 16,22

16. Przywołał* też głód na ziemię[776] i zniszczył[7665] wszelką podporę** *jaką daje* chleb[3899].
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]*
***dosł.: kij, laska, gałąź, łodyga[4294], każdą odrośl zboża złamał - AK*

17. Posłał[7971] przed nimi męża[376], Józefa*, który został sprzedany[4376] jako niewolnik**;
**tj. „niech* JHWH *doda”[3130] - syn Jakuba i Racheli - Rdz 30,24*
***lub: sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]* Rdz 37,28

18. Udręczyli* kajdanami** jego nogę, a *w* żelazo[1270] włożono*** jego szyję****; Rdz 39,20
**lub: k.p. upokarzać, źle traktować, dręczyć, osłabiać[6031]; **więzy, kajdany[3525]. tylko tu i Ps 148,8; ***wchodzić, iść, dostąpić[935]*
*****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca[5315]*

19. Aż do czasu[6256], gdy przyszło[935] Jego słowo[1697], wypowiedź* JHWH, go doświadczała**.
**lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]* Ps 66,10;
***lub: k.q. wytapiać, oczyszczać, próbować[6884]* Jk 1,12; 1P 1,7

20. Król posłał[7971] i go uwolniono*, władca** narodu[5971] wypuścił*** go. Rdz 41,14
**lub: k.h. odwiązać, wypuścić, wyzwolić[5425]; **dosł.: rządzący - rządzić, władać[4910]; ***k.p. uwalniać, wypuszczać, rozwiązać[6605]*

21. Ustanowił[7760] go panem* swojego domu[1004] i władcą** całego swojego mienia***;
**hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny[113], władca[B128]*
***por. w. 20*; ***lub: nabytek, własność, mienie, bogactwo[7075]*

22. Aby rządził* jego książętami** zgodnie ze swą wolą***, a jego starszych**** nauczał mądrości[2449]. **dosł.: k.q. wiązać, krępować, okiełznać[631]*
***lub: książę, przywódca, wysoki urzędnik, naczelnik[8269]*
****idiom: zgodnie z duszą[5315] - por. Ps 27,12*; 42,2**; 66,16****
*****tj. starszych[2205] wiekiem lub starszych jako przywódców - Wj 3,16*

23. I Izrael[3478] wszedł[935] do Egiptu[4714], a Jakub[3290] zamieszkiwał* w ziemi Chama**;
por. w. 12; **tj. „gorący” [2526] - drugi syn Noego, syn. Egiptu*

24. I uczynił* bardzo[3966] płodnym* swój lud[5971] i potężniejszym** od jego wrogów***. Wj 1,7.9;
**lub: k.h. czynić owocnym, płodnym, rodzić owoc[6509] Pwt 26,5
**lub: k.h. uczynić silniejszym[6105]; ***ciemiężyciel, nieprzyjaciel[6862]*

25. Odmienił[2015] ich serce[3820], by znienawidzili* Jego lud[5971] i postępowali przebiegle** wobec Jego sług[5650]. Wj 1,8-14; Dz 7,19
**lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się[8130]
**lub: k.hp. postępować przebiegle, postępować nikczemnie[5230]*

26. I posłał[7971] Mojżesza*, swojego sługę[5650], i Aarona**, którego wybrał[997]; Wj 3,10; 4,14; Dz 7,34
**tj. „wyciągnięty" (z wody)[4872]; **„przynoszący światło"[175]*

27. I spełniali* pośród nich słowa[1697] *ze* znakami[226] Jego i cudami** w ziemi[776] Chama[2526].
**lub: k.q. ustawiać, sprawiać, że coś się stanie, kształtować[7760]
**lub: dziw, znak, cud, zapowiedź[4159] - Wj 4,21; Ps 71,7; Jl 3,3*
Wj 7,1-12; Ps 78,43-51; Jr 32,20-21; Mk 16,20; 1Kor 1,22

28. Posłał[7971] ciemność[2822] i sprawił, że nastał mrok*, i nie buntowali** się przeciw[854] Jego słowu[1697]. Wj 10,21-23; Jl 2,31; Obj 16,10
**lub: k.h. uczynić ciemnym, pociemnić, ukryć, zataić[2821]
**lub: k.q. być nieposłusznym, być zbuntowanym[4784]
**wg ketiv: nie buntowali się, wg qere: nie buntowała się (ciemność); inni z pytajnikiem: czyż nie buntowali się - NIV, WBC[K]*

29. Zamienił[2015] ich wody[4325] w krew[1818] i pozabijał* ich ryby[1710]. Wj 7,20-21
**lub: k.h. zabić, uśmiercić, k.q. zostać zgładzonym, zginąć[4191]*

30. Ich ziemia[776] zaroiła* się od żab[6854], *były nawet* w komnatach** ich królów[4428].
**lub: k.q. roić się, mnożyć się[8317]; **izba, pokój, komnata, najbardziej wewnętrzna część, wnętrze[2315], ciemny pokój B2643*

31. Nakazał* i nadciągnął** rój*** *owadów* i komarów**** na całe ich terytorium[1366].
**lub: k.q. powiedział[559]; **dosł.: k.q. wchodzić, wkroczyć[935]
***tu: l.poj. - rój 6157 - Wj 8,21, szczeg. typ muchy - zwł. końska B7136
****lub: rój komarów; komar[3654], wesz, robak B4216* Wj 8,16-21

32. Zesłał* im deszcz[1653] *z* gradem[1259], płomienie[3852] ognia[784] na ich ziemię[776]. **dosł.: k.q. dał[5414]*

33. Kazał uderzyć* ich winnice[1612] i ich figowce[8384]; połamał[7665] drzewa** na ich terytorium***. ***lub: drzewo - AK; ***granica, region, terytorium[1366]*
**lub: k.h. razić, uderzać, niszczyć, zabijać, pokonywać[5221]*

34. Nakazał[559] i nadciągnęła* szarańcza**, niezliczone[4557] mnóstwo*** gąsienic****; **por. w. 31**
**tj. szarańczą[697], szczeg. szarańcza wędrowna w uskrzydlonym stadium B797; ***lub: nie miała liczby - AK; ****młoda szarańcza, żarłoczna gąsienica[3218], pełzająca szarańcza bez skrzydeł B3702*

35. I *te* pożarły* całą zieleń[6212] w ich ziemi[776], i zjadły[398] plon[6529] ich pól**. Wj 10,12-15
**lub: jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, wymiszczać[398]
**hebr.: adama[h] - ziemia, kraj, terytorium, grunt uprawny[127]*

36. Kazał uderzyć* każdego[3605] pierworodnego[1060] w ich ziemi[776], pierwociny[7225] wszelkiej ich siły**. **por. w. 33** Wj 11,5; Ps 78,51; Hbr 11,28
***metaf.: zabił najstarszego syna z każdego domu ludu egipskiego*

37. Wyprowadził* ich ze srebrem[3701] i złotem[2091] i nie było potykającego** się w ich plemionach[7626]. Wj 12,35-36
**lub: k.h. spowodować pójście bądź wyjście, wyprowadzić, wywieść, wyzwolić[3318]; **k.q. potknąć się, zataczać się[3782]*

38. Egipt[4714] się radował*, gdy wychodzili[3318], bo *z* ich** *powodu* padł[5307] na nich*** strach****.
**lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[H8941]
**domyśl.: Izraelitów; ***Egipcjan; ****lub: trwoga, przerażenie[6343]*

39. Rozpostarł* obłok[6051] dla osłony[4539] i ogień, by dawał światło** *w* nocy[3915]. Wj 13,21; Iz 4,5
**lub: k.q. rozciągać się, ukazywać, rozprzestrzeniać[6566]
**lub: k.h. oświetlać, rozświetlać, zapalać, dawać światło[215]*

40. Prosił* – a *On* sprawił, że zostały przyprowadzone** przepiórki[7958] i nasycił*** ich chlebem[3899] z niebios****. Wj 16,15; Ps 78,24
**lub: k.q. prosić, szukać, zabiegać[7592] tu: w 3 os. l.poj. - o Izraelu
**lub: k.h. sprowadzić przeciwko, wnosić, sprawić coś[935]
***dosł.: sprawił, że się nasycili; ****domyśl.: o mannie - Ps 78,24**

41. Otworzył[6605] skałę* i trysnęły[2100] wody, popłynęły rzeką** po pustyni***. ****lub: po suszy[6723]
*lub: blok kamienny, głaz, skała[6697]; **strumień[5104]* Wj 17,6

42. Pamiętał[2142] bowiem o swoim świętym* Słowie[1697] *i* o[853] Abrahamie[85], swoim słudze[5650].
**lub: odrębność, świętość[6944], miejsce święte - por. Ps 89,35; Jr 23,9*

43. Wyprowadził[3318] swój lud[5971] z weselem*, swoich wybranych wśród okrzyków radości**.
**lub: zadowolenie, wesele, radosne uniesienie[8342]* Wj 15,1
***lub: okrzyk radości, chwały, obwieszczenie, krzyk błagania[7440]*

44. I dał im ziemię[776] narodów*, i objęli w posiadanie[3423] dorobek** ludów***; Joz 24,13
hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi[1471]; ***por. Ps 7,7
**dosł.: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda[5999]*

45. Aby zachowywali[8104] Jego nakazy* i przestrzegali[5341] Jego praw**. Chwalcie*** JH[WH].
**lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]
lub: prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]; ***Ps 104,35*

106

Chwalcie* JH[WH]. Wysławiajcie** JHWH, albowiem jest dobry, albowiem miłosierdzie*** Jego *trwa* na wieki[5769]!
por. Ps 104,35; **lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034] - tryb rozkaz.; ***łaska, dobroć, wierność[2617]*

2. Kto wysłowi* potęgę** JHWH i ogłosi[8085] całą Jego chwałę***? ***por. Ps 22,3*** Ps 145,4.12; 150,2
**lub: k.q. powiedzieć, wypowiedzieć[4448]; ** siła, moc, dzielność[1369]*

3. Błogosławieni[835], którzy strzegą* sądu** i czynią sprawiedliwość[6666] w każdym czasie.
**lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

4. Pamiętaj[2142] o mnie, JHWH, przez życzliwość[7522] do swojego ludu[5971]; nawiedź* mnie swoim zbawieniem**; ***lub: dobrobyt, pomyślność[3444]
lub: przegląd, opieka, troska, zapas[6485], straż, nadzór B7507

5. Abym* widział[7200] szczęście** Twoich wybranych[972], radował*** się radością**** Twojego narodu[1471] i chlubił[1984] się razem z Twoim dziedzictwem[5159]. **lub: obym - por. AK* Pwt 32,9
***lub: korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście[2896]*
****lub: k.q. być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]; ****radość, uciecha, pomyślny skutek[8057]*

6. Zgrzeszyliśmy* wraz[5973] z naszymi ojcami[1], postępowaliśmy przewrotnie[5753] i czyniliśmy niegodziwość**. Kpł 26,40; 1Krl 8,47; Dn 9,5
**lub: chybić celu bądź słuszności, ponieść winę, utracić, grzeszyć[2398]; **k.h. postępować niegodziwie, potępić jako winnego[7561]*

7. Nasi ojcowie w Egipcie[4714] nie zrozumieli* Twoich cudów[6381], nie pamiętali[2142] ogromu[7230] Twoich łask[2617], lecz buntowali** się nad morzem[3220] – Morzem Czerwonym. Wj 14,11; Ps 78,17
**lub: k.h. mieć wgląd, poświęcać uwagę, rozważać, zastanawiać się, być roztropnym, postępować rozważnie[7919]*
***k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać[4784]*

8. *A jednak* ich wybawił* ze względu[4616] na swoje imię**, aby okazać*** swoją potęgę****. Wj 9,16;
**lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, zwyciężyć[3467]; **imię[8034] reprezentuje charakter i autorytet Boga* Ps 143,11;
****lub: k.h. ujawnić, oznajmić[3045]; ****moc[1369]* Ez 20,14; 1J 2,12

9. Zgromił* Morze Czerwone[5488] i wyschło[2717]; i przeprowadził[1980] ich przez głębiny** jak przez pustynię[4057]. Wj 14,21; Ps 18,15; Iz 63,11-14; Na 1,4
**lub: k.q. zgromić, napomnieć[1605]; **głębia, otchłań, grób[8415]*

10. Tak wybawił[3467] ich z ręki tego, który ich nienawidził* i odkupił** ich z ręki wroga[341].
**lub: k.q. oddzielać się, brzydzić, k.p. nienawidzący (wrogów)[8130]; **k.q. wykupić (jako krewny) odkupić (jako Bóg)[1350]*

11. Wody[4325] zakryły[3680] ich nieprzyjaciół*, nie pozostał[3498] *ani* jeden z nich. Wj 14,27-28; 15,5;
**lub: trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel[6862]* Ps 78,53

12. Wtedy uwierzyli* Jego słowom[1697] i śpiewali[7891] na Jego chwałę**. Wj 14,31; 1Krn 9,6
**lub: k.h. trwać mocno, ufać, być pewnym, wierzyć w[539] - por. utwierdzeni w wierze w słowie Jego śpiewali ... - AK*
***lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

13. Szybko* *jednak* zapomnieli[7911] o Jego dziełach[4639], nie czekali** na Jego radę***. Wj 14,31; 1Krn 9,6
**lub: k.p. śpieszyć (się), pospieszać, robić szybko[4116]; **k.p. czekać, czekać w zasadzce, zwlekać, wyczekiwać[2442]; ***plan, rada, zamysł, akt decyzji[6098]* Wj 15,24; Ps 78,11; 107,11

14. Pałali* żądzą** na pustyni[4057], na próbę wystawiali*** Boga na pustkowiu[3452]. Wj 17,7;
**lub: k.hp. pragnąć, tęsknić za, żywić pożądanie (o żądzach cielesnych)[183]; **tęsknota serca, pożądanie, pragnienie, życzenie[8378]*
****k.p. badać, próbować, kusić[5254]* Ps 78,18; 1Kor 10,9; Jk 1,13

15. I dał[5414] im, czego żądali*, lecz zesłał[7971] na ich dusze** wycieńczenie***. Lb 11,31; Ps 78,29
lub: żądanie, petycja, prośba[7596], życzenie[B9064]; **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba - Ps 3,2
****lub: chudość, niedostatek, nikłość, marnienie[7332] - Iz 10,16; Mi 6,10*

16. Potem zazdrościli* Mojżeszowi[4872] w obozie** i Aaronowi[175], świętemu[6918] JHWH;
**lub: k.p. być zazdrosnym, zawistnym, gorliwym, pobudzać do zazdrosnego gniewu[7065]; **obóz, obóz wojskowy[4264]* Lb 16,3

17. Otworzyła[6605] się ziemia[776] i pochłonęła[1104] Datana*, i zakryła[3680] zgromadzenie** Abirama***; Lb 16,31-32; Pwt 11,6
**tj. „należący do krymicy" 1885 - naczelnik Rubenitów; **zgromadzenie, zebranie[5712]; ***tj. „mój ojciec jest wywyższony" 48*

18. I zapłonął[1197] ogień[784] przeciwko ich zgromadzeniu[5712], płomień[3852] spalił[3857] niegodziwych*. **lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*

19. Zrobili cielca* na Horebie** i odlanemu posągowi*** oddali pokłon****; Wj 32,4
**tj. młody byk[5695]; **tj. „pustynia" 2722 - inna nazwa góry Synaj*
****lub: topiony metal, odlewany wizerunek (bożka), sieć[4541]*
*****lub: k.hp. padać na twarz, bić czołem, k.q. leżeć płasko[7812]*

20. I zamienili* swoją chwałę** na obraz*** wołu[7794] jedzącego[398] trawę[6212]. Iz 40,18-25;
**lub: k.h. zmienić, odmienić, wymienić[4171], zapaść się[B4827]*
***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519]* Jr 2,11; Rz 1,23
****lub: wzór, plan, forma, budowa, postać, wizerunek[8403]*

21. Zapomnieli[7911] o Bogu, swoim wybawcy*, który dokonywał[6213] wielkich[1419] *dzieł* w Egipcie[4714]; Iz 43,3; Oz 13,4; Łk 1,47; 1Tm 2,3
**dosł.: wybawiającego ich - k.h. ocalić, dać zwycięstwo[3467]*

22. Cudownych* *dzieł* w ziemi[776] Chama**, *rzeczy* budzących lęk*** nad Morzem[3220] Czerwonym[5488]. Ps 105,23.27
lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, niezrównane, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]; **inna nazwa Egiptu - por. Ps 105,23*
****k.n. wywołać zdumienie, nabożną cześć, przejąć lękiem[3372]*

23. Dlatego* powiedział, że ich wygubi**, gdyby nie Mojżesz[4872], Jego wybrany[972], który stanął w wyłomie*** przed Jego obliczem[6440], aby odwrócić[7725] Jego gniew**** i zamiar *ich* zniszczenia[7843]. **lub: I powiedział[559]* Wj 32,10; Pwt 9,14
***lub: k.h. zniszczyć, wytracić[8045]; ***wyrwa, wyłom, dziura[6556]*
*****lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*

24. Wzgardzili* też wspaniałą** ziemią[776], nie wierząc*** Jego słowu[1697]. ****por. w. 12** Hbr 3,18;
**lub: k.q. odrzucać, odmawiać, wzgardzać[3988]* Jud 1,5
***lub: pragnienie, to, co jest godne pożądania, miły, drogi[2532]*

25. I szemrząc* w swoich namiotach**, nie byli posłuszni*** głosowi[6963] JHWH. ***por. Ps 78,60****
**lub: k.n. mamrotać, oczerniać[7279] tu i Pwt 1,27; Iz 29,4*
****lub: k.q. słuchać, posłuchać, okazać posłuszeństwo[8085]*

26. Dlatego podniósł[5375] na nich swoją rękę*, aby ich doprowadzić do upadku** na pustyni;
**ramię, ręka[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
***lub: k.h. spowodować upadek, powalić, zrzucić, zwalić[5307]*

27. Aby ich potomstwo* upadło[5307] wśród narodów[1471] i aby rozproszyć[2219] ich po *różnych* ziemiach[776]. **lub: nasienie[2233]* Kpł 26,33; Ps 78,43; Ez 20,23

28. Przyłączyli* się też do Baal-Peora** i jedli[398] ofiary*** *składane* zmarłym[4191].
**lub: k.n. dołączyć się[6775]; **tj. „Pan rozłamu" [1187] - bóstwo czczone w Peor; ***hebr.: zebah[2077] - ofiara, ofiara wspólnotowa[B2623] - Pwt 26,14*

29. I pobudzili *Go** do gniewu** swoimi czynami[4611], *tak że* wybuchła*** wśród nich plaga[4046]; Lb 25,3; Pwt 4,3; Oz 9,10
**domyśl.: Boga; **lub: k.h. dokuczać, pobudzać do gniewu[3707]
***lub: k.q. wybuchnąć (gwałtownie), uciec się do przemocy[6555]*

30. Wtedy powstał[5975] Pinechas*, dokonał sądu** i plaga*** została powstrzymana[6555]. Lb 25,7
**tj. „usta ze spiżu" [6372]; **lub: k.p. pośredniczyć, rozsądzić[6419] ogłosić wyrok, być rozjemcą[B7330]; ***cios, rzeź, plaga, zarazu[4046]*

31. I zostało mu *to* policzone* za sprawiedliwość[6666] z pokolenia w pokolenie**, na wieki***. **lub: k.n. zostać policzonym, przypisanym, być szanowanym[2803]
**lub: generacja, okres, pokolenie[1755], ***na zawsze[5769]* Lb 25,11

32. Rozgniewali* Go ponownie u wód Meriba**, *tak że* Mojżesz[4872] był pełen obaw*** z tego**** powodu[5668]; Lb 20,2.13; Pwt 1,37; 3,26;
**lub: k.h. przywodzić do gniewu bądź złości[7107], rozjątrzyli - AK
**tj. „niesnaski, spór" [4809]; ***lub: k.q. drżeć, dygotać[3415], być pełnym obaw[B3925] - por. Iz 15,14; ****lub: z ich powodu* Ps 81,7

33. Okazali bowiem nieposłuszeństwo* Jego** Duchowi**, *tak że* mówił on*** nierozważnie**** swoimi ustami[8193]. ****tj. Mojżesz* Lb 20,10-11;
**lub: k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać[4784]; **dotyczy Boga - por. AK; ****lub: k.p. mówić pochopnie, nieroztropnie[981] - por. Kpł 5,4; Prz 12,18* Ps 78,40; Iz 63,10

34. Nie wytępili* narodów**, jak im to JHWH nakazał***. ***por. w. 35*** Pwt 7,2.16; Sdz 2,2
**lub: k.h. zniszczyć, wytracić[8045]; ***k.q. mówić, odpowiadać, mówić w swoim sercu, myśleć, nakazywać, obiecywać, zamierzać[559]*

35. Lecz zmieszali* się z tymi narodami** i nauczyli[3925] się ich czynów[4639]; Sdz 3,5-6
**lub: k.hp. wymieniać zobowiązania, zastawy, mieć udział z, dzielić coś wspólnie[6148]; **poganie, narody, nie-Żydzi[1471]*

36. I służyli[5647] ich bożkom*, które stały[1961] się dla nich pułapką**. Pwt 7,16; Sdz 2,12
**lub: wyobrażenie bóstwa przedstawione przez wizerunek, bożek[6091]; **przynęta umieszczona w pułapce, wabik, sidła[4170]*

37. Ofiarowali* bowiem demonom** swoich synów[1121] i swoje córki[1323]; Kpł 17,7; Pwt 12,31; 32,17;
**tj. składać krwawą ofiarę[2076]* Jr 7,31; 1Kor 10,20; Obj 9,20
***hebr.: sed - demon[7700] - tylko tu i Pwt 32,17 - por. J 7,20**

38. I wylali[8210] krew niewinną*, krew swoich synów[1121] i córek, którą** ofiarowali*** bożkom[6091] Kanaanu; i ziemia[776] została zanieczyszczona**** krwią. ***których; ***por. w. 37** Lb 35,33;
**lub: czysty, wolny od winy, przejrzysty, niewinny[5355]* Iz 24,5
*****lub: k.q. być zanieczyszczonym, bluźnierczym, bezbożnym[2610]*

39. Zanieczyścili* się swoimi czynami[4639] i cudzołożyli[2181] swoimi postępkami**. Kpł 18,24
**lub: k.q. być bądź stać się nieczystym (w sensie seksualnym, rytualnym)[2930]; **uczynek, czyn, nawyk, praktyka[4611]*

40. I rozpalił* się gniew[639] JHWH na Jego lud[5971], obrzydło** Mu Jego dziedzictwo[5159].
**lub: k.q. płonąć, rozpalić (o gniewie)[2734]* Pwt 32,19; Ps 78,59
***lub: k.p. brzydzić się, czuć odrazę, uważać za obrzydliwość[8581]*

41. I wydał* ich w rękę[3027] narodów[1471], i panowali[4910] nad nimi ci, którzy ich nienawidzą**.
**lub: k.q. dać, przyznać, użyć[5414], poddać się komuś[B6276] - Lm 3,30
**lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić[8130]*

42. I uciskali* ich wrogowie[341], upokarzali** ich pod[8478] swoją ręką[3027]. Sdz 4,3; 10,12
**lub: k.q. ściskać, naciskać, przyciskać, uciskać[3905]
**lub: k.n. ukorzyć się, zostać upokorzonym, zostać podbitym[3665]*

43. Wiele razy[6471] ich wybawiał[5337], lecz oni buntowali* się w swoich** planach*** i zostali upokorzeni**** przez swoje** nieprawości[5771].
**lub: przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo[4784] - w. 33*
**ze względu na swoje plany ..., ze względu na swoje ... - por. AK
***lub: plan, rada, zamysł, akt decyzji[6098]* Sdz 2,16; Ne 9,27;
*****lub: k.q. być poniżonym, być upokorzonym[4355]* Ps 81,12

44. Lecz wejrzał* na ich ucisk**, gdy usłyszał[8085] ich błaganie***. **dosł.: dostrzegł[7200] - por. Ps 94,7*
**lub: trudne położenie, niedola[6862]; ***krzyk błagania[7440]*

45. Wspomniał* ze względu na nich na swoje przymierze** *z nimi* i zlitował*** się nad nimi według wielkiej łaski**** Jego. Wj 32,14
**lub: pamiętał[2142]; **hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat wojskowy[1285]; ***lub: miłosierdzie, wierność, dobroć[2617]
****wg keliv: łaska Jego, wg qere: łask - l.mn. Jego - por. w. 7*

46. I sprawiał*, że mieli litość** dla*** nich, wszyscy, którzy uprowadzili ich w niewolę[7617].
**lub: k.q. dać, zezwolić, przypisać, wytworzyć, robić[5414]* Ezd 9,9;
***lub: uspółczucie[7356]; ***dosł.: przed ich obliczem[64440]* Jr 42,12

47. Wybaw* nas, JHWH, nasz Boże, i zgromadź** nas spośród narodów[1471], abyśmy wysławiali*** Twoje święte[6944] imię[8034] i szczycili**** się Twoją chwałą*****. **lub: k.p. zebrać razem[6908]
*lub: k.h. ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467] - tryb rozkaz.
***lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]
****lub: k.hp. szczycić się, chełpić, pysznić[7623]; *****por. Ps 71,6*****

48. Błogosławiony[1288] JHWH, Bóg Izraela[3478], od wieków[5769] na wieki; niech cały lud[5971] powie: Amen*. Chwalcie** JH[WH]. ***por. Ps 104,35***
**lub: naprawdę, istotnie, godne wiary, niech tak będzie[543]*

107

Wysławiajcie* JHWH, albowiem jest dobry**, albowiem miłosierdzie[2617] Jego *trwa* na wieki[5769]! **por. Ps 106,47****
***lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność[2896]*

2. Niech mówią *to* odkupieni* przez JHWH, *ci,* których odkupił[1350] z ręki wroga[6862];
**lub: k.q. wykupić (jako krewny) odkupić (jako Bóg)[1350]* Ps 35,27

3. I zgromadził* z *różnych* ziem[776], ze wschodu[4217] i zachodu[4628], z północy[6828] i południa**.
por. Ps 106,47* Ps 106,47; Iz 11,11; 43,5; Jr 29,14; Ez 39,2
***dosł.: i z morza[3220] - często o Morzu Śródziemnym*

4. Błądzili* po pustyni[4057], na pustkowiu** nie znaleźli[4672] drogi[1870] do zamieszkałego[4186] miasta[5892]. **lub: k.q. mylić się, błąkać się, zataczać się[8582]* ***lub: miejsce odludne, nieużytek, pustkowie[3452]* Pwt 32,10

5. *Byli* głodni[7457], a także spragnieni[6771], *aż* omdlewała* w nich dusza**. Ps 77,3
lub: k.hp. mdleć, słabnąć[5848]; **dosł.: dusze[5315] - por. Ps 3,2

6. A wtedy wołali* do JHWH w swojej niedoli**, i wyzwalał[5337] ich z ucisków***; Ps 106,13.19.28
**lub: k.q. krzyczeć, wołać o pomoc, głośno domagać się[6817]* ***lub: trudne położenie, niedola[6862]; ***udręka, tarapaty, ucisk[4691]*

7. I poprowadził* ich właściwą** drogą[1870], aby przyszli[1980] do zamieszkałego[4186] miasta[5892].
**lub: k.h. prowadzić marsz, deptać[1869]; **szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]* Ezd 8,21; Jr 31,9

8. Niech wysławiają* JHWH za Jego miłosierdzie[2617] i cudowne** *dzieła* dla synów[1121] ludzkich***; ****dosł.: synów człowieka[120]* Ps 75,1
**lub: k.h. składać dziękczynienie, chwalić, wyznawać[3034]* ***lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne (dzieła)[6381]*

9. Bo zaspokoił* spragnioną** duszę, a głodną duszę[5315] napełnił*** dobrami[2896]! Ps 34,10;
**lub: k.h. zaspokajać, wzbogacać, k.q. być nasyconym[7646]* Łk 1,53
***lub: spragnionego - AK - k.q. błąkać się, tułać, pragnąć[8264]* ****lub: k.p. napełnić (się), zadowolić, dokonać, utwierdzić[4390]*

10. Siedzących*|PAR w ciemności[2822] i w cieniu śmierci**, więźniów[615] nędzy[6040] i żelaza,
**lub: k.q. mieszkać, pozostawać, przebywać[3427]* Mt 4,16; Łk 1,79
***hebr.: calmawet[6757] - cień śmierci, głęboka ciemność - metaf.: miejsce przebywania zmarłych - por. Hi 3,2; 10.21-22; Iz 9,1; Jr 2,6*

11. Bo buntowali* się przeciwko nakazom** Boga i pogardzili[5006] radą*** Najwyższego[5945].
**lub: k.h. przejawiać bunt, okazywać nieposłuszeństwo, nie słuchać[4784]; **wypowiedź, słowo, powiedzenie, obietnica, nakaz[561]* ****lub: zamysł, rada[6098], plan, decyzja[B7058]* Lb 20,24; 1Sm 15,23

12. I upokorzył* ich serce[3820] trudem**, potknęli się***, a nie było *nikogo, kto* pomógł****.
**lub: k.h. upokorzyć, podbić[3665]; **mozół, ciężka praca, trud[5999]* ****lub: k.q. potknąć się, zataczać; ****dosł.: pomagającego[5826]*

13. A wtedy wołali* do JHWH w swojej niedoli[6862], *a On* wybawiał[3467] ich z ucisków[4691];
**lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)[2199]*

14. Wyprowadził* ich z ciemności[2822] i z cienia śmierci**, a ich więzy[4147] rozerwał***. Ps 78,78;
lub: k.h. wyprowadzić, wywieść, wyzwolić[3318]; **por. w. 10* ****lub: k.p. rozerwać, złamać, wyrywać, podrzeć[5423]* Dz 12,7; 16,26

15. Niech wysławiają* JHWH za Jego miłosierdzie** i za cudowne[6381] *dzieła* wobec synów*** ludzkich****. **por. w. 8*; ****dosł.: człowieka[120]*
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]* ****lub: syn, wnuk, dziecko płci męskiej, członek jakiejś grupy[1121]*

16. Bo skruszył[7665] bramy[1817] mosiężne* i rozłupał** żelazne[1270] sztaby[1280]. ***k.p. rozciąć na pół[1438]*
**lub: miedź, brąz, kajdany (z miedzi bądź brązu)[5178], stop miedzi z cyną stąd: brąz a także mosiądz[B5994]* Lb 16,1-3

17. Głupcy* przez swoje występne** drogi[1870] i przez swoje nieprawości[5771] są udręczeni[6031].
**lub: głupiec, gardzący mądrością, ktoś kłótliwy, kpiący[191]* ***lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613]*

18. Wszelki pokarm[400] obrzydł* ich duszy[5315] i zbliżyli[5060] się do bram śmierci**. Lb 16,35;
**lub: k.p. brzydzić się, czuć odrazę, uważać za obrzydliwość[8581]* ***tj. do bram Szeolu - por. Ps 9,13; Mt 16,18* Hi 33,20

19. A wtedy wołali* do JHWH w swojej niedoli[6862], i wybawiał** ich z ucisków[4691];
**lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)[2199]* ***lub: k.h. wybawić, ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]*

20. Posłał[7971] swoje słowo[1697] i uzdrowił* ich, i wybawił** ich z dołu***. Ps 147,15; 2Krl 20,4; Mt 8,8
**lub: przywrócić zdrowie[7495] - w aspekcie fizycznym i duchowym - por. Rdz 20,17; Iz 53,5; Oz 5,13; Za 11,16*
***lub: k.p. pozwolić uciec, wyzwolić, ocalić (życie), złożyć[4422]* ****hebr.: sehit - dół, otchłań[7825] tu - l.mn. i Lm 4,20; KJV - zniszczeń*

21. Niech wysławiają[3034] JHWH za Jego miłosierdzie[2617] i cudowne[6381] *dzieła* dla synów[1121] ludzkich*; **dosł.: synów człowieka[120]* Ps 75,1

22. I niech składają* ofiary[2077] dziękczynienia**, i głoszą z radością*** Jego dzieła. Kpł 7,12;
**lub: zabijać na ofiarę, zarzynać do jedzenia[2076]* Ps 50,14;
***lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie, ofiara dziękczynna[8426]* ****lub: okrzyk radości, chwały[7440]* Ef 5,20; 1Tes 5,18; Hbr 13,15

23. *Ci, którzy* zstąpili[3381] na morze[3220] w statkach*, *którzy* prowadzili[6213] handel** na wielkich wodach[4325]; **tj. statek dalekomorski, kupiecki[591]*
***lub: zajęcie, praca, zawód, interesy[4399], misja handlowa[B5086]*

24. Oni widzieli[7200] dzieła[4639] JHWH i Jego cuda* w głębinach**. ***tj. głębina morska[4688]*
**lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne (dzieła)[6381]*

25. Gdy rozkazał*, powstał[5975] huraganowy** wiatr*** i podniósł *on* fale *morskie*. Ps 93,3-4;
**lub: i powiedział - k.q. mówić, mówić w swoim sercu, nakazywać, myśleć[559]; **burza, wichura, huragan[5591]* Jon 1,4
****hebr.: ruah - wiatr, duch, tchnienie, umysł[7307] - por. Ps 76,12***

26. Wznosili* się *aż do* niebios[8064] i zstępowali[3381] w głębiny**, *tak że* ich dusza[5315] mdlała[4127] w nieszczęściu[7451]. ***tu: l.mn.* Ps 22,14; 119,28
**lub: k.q. iść w górę, wyrastać, przewyższać, być lepszym[5927]* ***hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu), otchłań - gr.: abyssos - Rdz 1,2*

27. Zataczali[2287] się i chwiali[5128] jak pijani*, a cała ich mądrość** skończyła się***. **tu l.poj.[7910]*
***lub: zmyślność, roztropność[2451]; ***k.hp. być zakończonym[1104]*

28. A wtedy wołali[6817] do JHWH w swojej niedoli*, i wyprowadzał** ich z ucisków***;
**lub: trudne położenie, niedola[6862]; ***udręka, tarapaty, ucisk[4691]* ***lub: spowodować wyjście, wyprowadzić, wywieść, wyzwolić[3318]*

29. Doprowadził* do uciszenia[1827] huraganu[5591] i zamilkły** fale*** *morskie*. Mt 8,26;
**lub: k.h. podnosić, ustawiać, wykonywać, powodować skutek[6965]* ***lub: k.q. być nieruchomym[2814]; ***dosł.: jego fale[1530]* Mk 4,39

30. Ucieszyli* się więc, że ucichły[8367]; i *tak* prowadził[5148] ich do upragnionej** przystani***.
**lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*
***lub: rozkosz, przyjemność[2656]; ***hap.leg.: miasto, port[4231]*

31. Niech wysławiają[3034] JHWH za Jego miłosierdzie[2617] i cudowne[6381] *dzieła* dla synów[1121] ludzkich*; **dosł.: synów człowieka[120]* Ps 75,1

32. Niech Go wywyższają* w zgromadzeniu[6951] ludu[5971] i w zgromadzeniu** starszych*** niech Go chwalą[1984]. Ps 22,22.25
**lub: k.p. podnieść wysoko, być zabranym wysoko, umieścić[7311]*
***lub: zgromadzenie, miejsce zamieszkania, mieszkanie[4186]*
****tj. starszych[2205] wiekiem lub starszych jako przywódców - Wj 3,16*

33. Zamienił* rzeki** w pustynię[4057], a źródła*** wód[4325] w spragnioną ziemię[6774]; 1Krl 17,1.7
**dosł.: k.q. sprawić, że coś się stanie, wyznaczyć, ustanawiać[7760]*
***lub: strumień, rzeka[5104]; ***źródło, krynica, czynność wyjścia[4161]*

34. Ziemię[776] urodzajną* *zamienia* w jałową** z powodu niegodziwości*** tych, którzy w niej mieszkają[3427]. Rdz 13,10; 19,25; Pwt 29,23-27
**dosł.: ziemię owocu[6529]; **lub: słoność, jałowość[4420]*
****lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*

35. Pustynię[4057] zamienia* w stawy** *pełne* wód[4325], a suchą*** ziemię[776] w źródła[4161] wód.
**por. w. 33*; **lub: sadzawka, błotniste stawy, moczary[98]*
****lub: suchość, susza, pustynia[6723]* Ps 114,8; Iz 35,6-7; 41,18

36. I osiedlił* tam głodnych**, aby*** założyli[3559] miasto[5892] *do* zamieszkania[4186]; Ps 60,9; 146,7
**lub: k.h. sprawić, że ktoś zamieszka, sprawić, że (miasta) będą zamieszkane[3427]; **głodny, słabnący (metaf. o sile)[7457]; ***dosł.: i*

37. I obsiali[2232] pola[7704], zasadzili[5193] winnice* i uzyskali[6213] obfity** plon***. Iz 65,21; Am 9,14
**lub: winnica[3754], teren do uprawiania winorośli[B4328]*
***dosł.: owoc ziemi[6529]; ***owoc, zbiory, plon, zysk, przychód[8393]*

38. Błogosławił[1288] im i stali się bardzo[3966] liczni*, nie umniejszył[4591] też ich bydła[929].
**lub: k.q. być lub stać się licznym, rozmnożyć się, być wielkim, urosnąć do wielkich rozmiarów[7235]* Rdz 12,2; 17,16.20

39. Zmniejszyli* się i zostali upokorzeni** z powodu ucisku[6115], zła*** i utrapienia[3015];
**dosł.: i zmniejszyli się - k.q. być za małym, zmniejszać się[4591]*
***lub: k.q. być zgiętym w pokłonie, ukorzyć się, kłaniać się (w hołdzie), paść na twarz[7817]; ***zło, niedola, krzywda[7451]* Ps 44,25

40. On wylewa[8210] wzgardę[937] na władców* i sprawia, że błądzą** na pustkowiach[8414] bez drogi[1870]. **lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]*
***lub: k.h. powodować błąkanie się, zwodzić[8582]* Hi 12,21.24

41. Lecz* podniósł ubogiego** z utrapienia[6040] i uczynił *ich* rodziny*** jak stado**** *owiec*.
dosł.: i; **lub: potrzebujący, biedny, cierpiący ucisk[34] - Ps 69,33
****lub: klan, rodzina, plemię, lud[4940]; ****kozy, owce, stada[6629]*

42. Zobaczą[7200] to prawi* i rozradują** się, a wszelka nieprawość[5766] zamknie swoje usta.
**lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]*
***lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*

43. Kto *jest* mądry*, będzie tego** strzegł*** i *ci***** rozważą starannie[995] miłosierdzie JHWH.
**lub: roztropny, uczony, zmyślny, bystry, mądry[2450]* Ps 64,9;
***part. wskaz. dosł.: tych; ***lub: k.q. zachowywać, mieć pieczę nad, ochraniać, ratować życie[8104]; ****niech (ci)* Jr 9,12; Oz 14,9

108

Pieśń*. Psalm[4210] Dawida**.
**tj. pieśń, oda, hymn[7892]; **lub: dla Dawida - AK*

1. Boże, moje serce[3820] jest gotowe*; będę Ci śpiewał[7891] i wysławiał** Cię, także[637] i moja chwała***. Ps 16,9; 57,8;112,7
lub: k.n. być ustalonym, utwierdzonym, prawidłowo kierowanym, gotowym[3559]; ***lub: wysławiać śpiewem przy użyciu instrumentów[2167]; ***tu: metonimia - cała istota[3519] - por. w 5*

2. Obudź* się, cytro** i harfo***, *gdy* budzę**** się *o* świcie[7837]. ****por. Ps 57,8*** Sdz 5,12; Ps 33,2;
**lub: k.q. pobudzić się, obudzić - tu: tryb rozkazujący[5782]* Ps 81,2
***lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny[5035]*
*****lub: (a ja chcę) obudzić[5782] jutrzenkę[7837|B9301] - por. w. 3***

3. Pragnę* Cię wysławiać** wśród ludu[5971], JHWH, pragnę* Ci śpiewać[2167] wśród[1077] narodów[3816]. ***lub: chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
**tu: IMP cohort. wyrażający prośbę, pragnienie lub nakaz*

4. Bo Twoje miłosierdzie* jest wielkie[1419], *sięga* ponad[5921] niebiosa[8064], a Twoja prawda** aż pod obłoki[7834]. ***por. Ps 61,7*** Ps 25,10; Lm 3,22-23
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

5. Bądź wywyższony* ponad niebiosa, Boże, a Twoja chwała** ponad[5921] całą ziemię[776];
**tryb rozkaz. - k.q. być wysoko, być wywyższonym, wstać[7311]*
***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519] - a także: ludzie - Rdz 34,13; Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[258]*

6. Aby Twoi umiłowani* zostali wyzwoleni**, wybaw[3467] ich swoją prawicą*** i odpowiedz**** mi. *****lub: k.q. odpowiadać, reagować[6030] - tryb rozkaz.*
**lub: ukochany, umiłowany, piękny, śliczny[3039]* Ps 60,5-12
***lub: k.n. zostać wyzwolonym, zostać zbawionym[2502]*
****prawica[3225] odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia*

7. Bóg[430] przemówił[1696] w swojej świętości*: Z** radością[5937] rozdzielę[2505] Sychem***, a dolinę[6010] Sukkot**** wymierzę[4058]. ***por. w. 3**
**lub: w swoim miejscu świętym[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9*
****hebr.: Szekem - miasto pomiędzy górą Ebal a górą Gerazim, miejsce schronienia - Joz 20,7; 1-sza stolica Królestwa Pln.[7927]*
*****miasto na wschód od Jordanu, 1,6 km na płn. od potoku Jabbok - Joz 13,27; Rdz 32,17; 32,30; 33,17; 1-szy obóz po wyjściu Izraela z Egiptu - Wj 12,27, miejsce wytopu metali - 1Krl 7,46[5523]*

8. Mój jest Gilead*, mój i Manasses**, Efraim[669] osłoną[4581] mojej głowy[7218], Juda*** moim prawodawcą****. Rdz 49,10; Ps 60,7
**określ. obszaru różnie definiowanego w zależności od kontekstu - górzyste tereny na wsch. od Jordanu na płd. od rzeki Jarmuk[1568]*
***nazwa całego Królestwa Pln.; ***tj. „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony"[3063] - syn Jakuba i Lei - por. Rdz 29,35*
*****lub: k.p. nakazać prawem, k.q. wytyczać granice, kreślić[2710]*

9. Moab* *jest* moją misą[7366] do mycia**, na Edom rzucę mój sandał***; zawiwatuję[7321] nad[5921] Filisteą****. 2Sm 8,1; Kaz 11,9
tj. obszar na wschód od Morza Martwego między rzeką Zered a rzeką Arnon[4124]; **metafora upokorzenia i poddania ***idiom: przejmować na własność - por. Pwt 11,24; Rt 4,7 ****obszar śródziemnomorskiej niziny przybrzeżnej - Ps 56,*[N]*
10. Kto mnie wprowadzi[2986] do miasta warownego[4013]? Kto mnie doprowadzi do Edomu[123]?
11. Czy nie *Ty*, o Boże, który nas odrzuciłeś* i *już* nie wyruszasz[3318], Boże, z naszymi zastępami**? **lub: k.q. odtrącać, k.h. odrzucić kogoś siłą*[2186] ***hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp*[6635] Ps 44,9
12. Zapewnij[3051] nam pomoc[5833] w utrapieniu*, bo próżne** jest wsparcie*** człowieka[120].
**lub: trudne położenie, niedola, ucisk, wróg*[6862] Ps 118,8 ***lub: pustka, próżność, marność, fałsz, bezwartościowość*[7723] ****lub: pomoc, wybawienie, zbawienie, zwycięstwo*[8668]
13. W Bogu[430] uczynimy[6213] potężne* *rzeczy,* a On podepcze[947] naszych nieprzyjaciół[6862].
**lub: siła, moc, skuteczność*[2428] 1Krn 19,13

109 Przewodnikowi[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida*. **lub: dla Dawida. Psalm - AK*
1. Boże mej pieśni chwały*, nie milcz**!
**lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny*[8416] ***lub: k.q. milczeć, być głuchym* [2790] *- Mi 7,16, Ps 35,22; 83,2*
2. Bo otworzyły[6605] się nade* mną usta[6310] niegodziwe** i usta podstępne***; mówili[1696] do mnie językiem[3956] fałszu****; Mt 26,59-62
**lub: z powodu mnie*[5921]; ***winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca*[7563]; ****oszustwo, intryga*[4820]; *****kłamstwo, oszustwo*[8267]
3. Otoczyli* mnie słowami[1697] nienawiści[8135] i walczą** przeciwko mnie bez przyczyny[2600].
**lub: k.q. chodzić dookoła, krążyć, otaczać, zbliżać*[5437] Ps 35,7; ***lub: k.n. toczyć bitwę, prowadzić wojnę*[3898] Ps 69,4; J 15,25
4. W zamian[8478] za moją miłość[160] przeciwstawiają* mi się, a ja modliłem** się *za nich.*
hebr.: satan - być przeciwnikiem, opierać, przeciwstawiać się*[7853] ***dosł.: a ja - modlitwa*[8605] *- Ps 65,2 Ps 35,12; J 10,32; 2Kor 12,15
5. Czynią* mi zło[7451] w zamian[8478] za dobro** i nienawiść[8135] w zamian[8478] za moją miłość[160].
**lub: położyli*[7760] *na mnie - AK, *k.q. kłaść, ustawić, umieścić, wyznaczać, sprawiać, że coś się stanie, postanawiać, kształtować*[7760] ***lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość*[2896]
6. Postaw* nad nim niegodziwego**, a przeciwnik** niech stanie[5975] po jego prawicy[3225].
lub: k.h. postawić nad, uczynić nadzorcą, powierzać, oddawać pod opiekę, składać na przechowanie; **por. w. 2* Hi 1,6; Za 3,1 ***hebr.: satan - być przeciwnikiem, opierać, przeciwstawiać się*[7854]
7. Kiedy zostanie osądzony*, niech wyjdzie[3318] *jako* winny**, a jego modlitwa[8605] niech będzie[1961] *poczytana mu za* grzech***[2401].
**lub: k.n. wejść w spór, błagać, być sądzonym*[8199] Ps 1,5; ***lub: winny, niegodziwy, przestępca, złoczyńca*[7563] Prz 28,9
8. Niech jego dni[3117] będzie[1961] niewiele*, a jego urząd** niech weźmie*** inny. Mt 27,5; Dz 1,20
**idiom: niech jego życie będzie krótkie*[4592]; ***przyjmie*[3947] ***lub: nadzór, opieka*[6486]*, komisja, warta, urząd, stanowisko*[B7507]
9. Niech jego synowie* *będą* sierotami**, a jego żona[802] wdową[490]. Wj 22,24
**hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk*[1121]; ***lub: ktoś bez ojca*[3490]
10. Niech jego synowie[1121] wciąż się tułają* i niech żebrzą**, i szukają[1875] *pokarmu* w swoich ruinach[2723]. Hi 30,5-8; Ps 59,15
**lub: k.q. chwiać się, zataczać, dygotać, drżeć, włóczęga*[5128] **hebraizm: aby tułały się, będą się tułały - AK **lub: k.p. dopytywać, dowiadywać się dokładnie, żebrać*[7592]
11. Niech wierzyciel* nastaje** na wszystko[3605], co jego, a obcy[2114] niech rozgrabią*** *owoc* jego pracy[3018]. Pwt 28,33; Ne 5,13; Hi 10,3
**lub: k.q. pożyczać, tu imiesłów - wierzyciel*[5383]*- Iz 24,2; 1Sm 22,2 w Ne 5,7 i Ps 89,22 ktoś pobierający nadmierne odsetki - lichwiarz **lub: k.p. uderzyć kogoś, zamierzyć się na*[5367]*; ***łupić, rabować*[962]
12. Niech nie będzie *nikogo, kto by* mu okazał* miłosierdzie**; niech nie będzie *nikogo, kto by się* zlitował*** nad jego sierotami[3490].
**dosł.: k.q. wyciągnąć, ściągnąć w dół, rozciągnąć, wydobyć*[4900] ***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie*[2617] ****lub: k.q. okazać przychylność, łaskawość, miłosierdzie*[2603]
13. Niech jego potomstwo[319] będzie zgładzone*, niech ich imię[8034] zostanie starte** w następnym*** pokoleniu. ****lub: kolejnym, dalszym*[312]
**k.h. odciąć, ściąć, zniszczyć, zabrać, pozwolić na zgubę*[3772] ***lub: zostać startym, zostać wymazanym, wyniszczonym*[4229]
14. Niech JHWH pamięta* nieprawość** jego ojców[1], a grzech[2403] jego matki[517] niech nie będzie wymazany***. Wj 20,5;
lub: k.n. być przypomnianym, być pamiętanym, być przedmiotem myśli*[2142]*; **przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość*[5771]*; ***por. w 13* Lb 14,18
15. Niech *jego winy* będą zawsze* przed[5048] JHWH i niech wykorzeni** z ziemi[776] pamięć[2143] o nich***; ****domyśl.: o takich jak on*
**lub: ciągłość, wieczność, bez przerwy*[8548] Ps 34,16; 90,8 ***lub: k.h. odciąć, ściąć, zniszczyć, zabrać, pozwolić na zgubę*[3772]
16. Dlatego[3282] że nie pamiętał[2142], by okazać[6213] miłosierdzie[2617], ale prześladował* człowieka[376] ubogiego[6041] i nędznego**, a strapionego*** w sercu[3824] chciał zabić[4191]. Ps 34,18; 94,6
**lub: k.q. ścigać kogoś w sposób wrogi, prześladować, nękać*[7291] ***lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędza*[34] ****lub: rażony, dotknięty*[5218]*, pobity, przygnębiony*[B6047]
17. Umiłował[157] przekleństwo*, więc** niech na niego spadnie***; skoro nie pragnął[2654] błogosławieństwa[1293], niech się od niego oddali****.
**lub: oszczerstwo, złorzeczenie, przekleństwo*[7045] Ps 59,12; ***dosł.: i; ***dosł.: k.q. przyjść, wchodzić, wkroczyć, dostąpić*[935] *****lub: k.q. być odległym, być dalekim*[7368] Prz 14,14; Mt 7,2
18. Ubierał się w przekleństwo[7045] jak w sza-

tę[4055], więc niech wejdzie[935] jak wody[4325] do jego wnętrzności[*] i jak oliwa do jego kości[6106].
[*]lub: wewnątrz, w głębi, w środku[7130] Lb 5,22

19. Niech mu będzie jak płaszcz[*], który go okrywa[5844] i jak pas[4206], którym się zawsze[8548] przepasuje[2296]. *[*]lub: odzież, okrycie[899], bielizna[B1025]*

20. Taką[2063] niech mają zapłatę[*] od JHWH moi przeciwnicy[**] i *ci, którzy* źle[7451] mówią[***] przeciwko[5921] mojej duszy[5315]. Ps 94,23;
[*]lub: praca, dzieło, zapłata[6468]; [**]hebr.: satan - być przeciwnikiem, opierać się, przeciwstawiać się[7853]; [***]dosł.: mówiący[1696] Iz 3,11

21. A Ty, JHWH, PANIE[136], uczyń[6213] ze mną *co chcesz, lecz* ze względu[*] na swoje imię[8034] uratuj[**] mnie, bo dobra[2896] jest Twoja łaska[***].
[*]lub: ze względu na, z powodu, w celu, z myślą o tym[4616] Ps 140,7
[**]tryb rozkaz. k.h. wyzwolić, wyratować, wyswobodzić, wyrwać[5337]; [***]dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie[2617]

22. Ja[595] bowiem jestem ubogi[**] i nędzny[**], a serce[3820] moje we mnie[***] jest zranione[****].
[*]lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]
[**]lub: być ubogim, bardzo biednym, być w potrzebie, nędzn[34]
[***]dosł.: w mym wnętrzu, w głębi[7130]; [****]lub: k.q. przekłute[2490]

23. Odchodzę[*] jak cień[6738], który się schyla[5186], strząsają[5287] mnie jak szarańczę[**].
[*]lub: k.n. odprowadzać, prowadzić, skłaniać do odchodzenia[1980]
[**]tj. wędrowna szarańcza w pełni uskrzydlonym stadium, rój[697]

24. Moje kolana[1290] chwieją[*] się od postu[6685], a moje ciało[1320] wychudło[**] bez tłuszczu[***].
[*]lub: k.q. potykać się, zataczać[3782]; [**]dosł.: k.q. pochylać[3584]
[***]lub: olej, oliwa z oliwek, tłuszcz[8081] Ps 35,13; 69,10; Mt 4,2

25. A ja stałem[1961] się dla nich drwiną[*]; gdy mnie widzą[7200], potrząsają[5128] głowami[**].
[*]lub: pogarda, drwina, hańba[2781]; [**]tj. gest zdziwienia i zaskoczenia nad czymś nieoczekiwanym Ps 22,7; Mt 27,39

26. Wspomóż[*] mnie, JHWH, mój Boże; wybaw[**] mnie według swojego miłosierdzia[2617];
[*]tryb rozkaz. k.q. pomagać[5826]; [**]k.h. wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]

27. A *niech* poznają[*], że to Twoja ręka[3027]; że to Ty, JHWH, to uczyniłeś[6213]. Hi 37,7
[*]lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać[3045]

28. Oni przeklinają[*], lecz Ty błogosław[1288]; *gdy* powstają[6965], niech będą zawstydzeni[**], a Twój sługa[5650] niech się weseli[***]. 2Sm 16,11;
[*]lub: k.p. czynić nikczemnym, przeklinać[7043]; [**]k.q. być zażenowanym, rozczarowanym, wstydzić się[954]; [***]k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniećB8941 Iz 65,14

29. Niech moi przeciwnicy[*] okryją[3847] się hańbą[**] i niech się owiną[5844] własnym wstydem[***] jak płaszczem[4598]. *[***]lub: hańba[1322]* Hi 8,22; Ps 35,26;
[*]hebr.: satan - być przeciwnikiem, opierać, przeciwstawiać się[7853]
[**]lub: wstyd, hańba, zaklopotanie, znieważa[3639] Ps 132,8

30. Wielce[3966] pragnę wysławiać[*] JHWH swoimi ustami[6310] i pośród wielu[7227] Go chwalić[**];
[*]lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]
[**]lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]

31. Bo *On* staje[5975] po prawicy[3225] nędznego[34], aby go wybawić[3467] od osądzających[*] jego duszę[**]. Ps 16,8; 110,5; 121,5
[*]lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór; sprawować sąd, oczyszczać z zarzutów, karać[8199]; [**]por. Ps 103,1[**]

110 Psalm[4210] Dawida[1732]. Ps 2,1; 22,1; 31,1
JHWH oświadczył[*] mojemu PANU[**]: Usiądź[3427] po mojej prawicy[3225], aż położę[5704] twoich wrogów[341] jako podnóżek[1916] pod twoje stopy[7272]. Mt 22,44; Dz 2,34; 1Kor 15,25; Hbr 1,13
[*]lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002]. 2Sm 23,1
[**]hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny[113], władca[B128]

2. Berło[4294] twojej mocy[*] pośle[7971] JHWH z Syjonu[**], *mówiąc:* Panuj[***] pośród[7130] twoich wrogów[341]. *[*]lub: siła[5797]* Ps 45,6; Ez 19,14; Rz 11,26-27
[**]tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35
[***]tryb rozkaz. k.q. panować, rządzić, podporządkowywać[7287]

3. Twój lud[5971] będzie ochoczy[*] w dniu twojej potęgi[2428], w ozdobach[**] świętości[6944], z łona[7358] świtu[***]. Dla ciebie *czeka* rosa[2919] twojej młodości[****]. *[***]hap.leg.: świt, jutrzenka[4891]* Sdz 5,2
[*]tu: rzecz. - ochotnicy (?) - por. AK - dobrowolność, ofiara złożona z własnej woli[5071]; [**]świetność, cześć, chwała, dostojeństwo[1926]
[****]lub: dzieciństwo, młodość[3208] - twojej młodzieży - EIB

4. JHWH przysiągł[*] i nie będzie żałował[**]: Ty jesteś kapłanem[3548] na wieki[5769] według porządku[1700] Melchizedeka[***]. Rdz 14,18; Lb 23,19;
[*]lub: k.n. złożyć ślub[7650] Ps 89,35; Jr 4,28; Hbr 5,6; 6,20; 7,21
[**]lub: k.n. ulitować się, żałować, smucić się, odczuć ulgę[5162]
[***]tj. „moim królem Sedek" - tu i Rdz 14,18 - por. Hbr 7,1-3

5. PAN[136] po twojej prawicy[*] roztrzaska[**] królów[4428] w dniu[3117] swojego gniewu[639].
[*]słowo prawica[3225] odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia
[**]lub: k.q. przebić, roztrzaskać, zdruzgotać, ciężko zranić[4272]

6. Będzie sądził[*] narody[1471] i napełni wszystko martwymi ciałami[1472]; roztrzaska[4272] głowy[**] panujące[***] *nad* ziemią[****].
[*]lub: k.q. pełnić funkcję sędziego, wydawać decyzję, bronić[1777]
[**]idiom: pokona władców; [***]wiele, licznie, dowódca, naczelnik[7227]
[****]lub: jak ziemia[776] szeroka[7227] - EIB; na ziemi szerokiej - KUL

7. Ze strumienia[*] będzie pił[8354] po drodze[1870], dlatego podniesie[7311] głowę[7218]. Sdz 7,5-6; Ps 27,6
[*]lub: rwący potok, dolina, wadi, dolina rwącego potoku[5158] - potok Gichon (?) - por. 1Krl 1,38 lub rola potoku w 2Sm 5,8 (?)

111 Chwalcie[*] JH[WH][3050]. Pragnę z całego[3605] serca[3824] wysławiać[3034] JHWH w gronie[**] prawych[3477] i w zgromadzeniu[5712].
[*]lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć[1984] - z kodem[3050] - hallelujah
[**]lub: potajemna rada, zgromadzenie, rada mędrców, krąg[5475]

2. Wielkie[1419] są dzieła[4639] JHWH, rozważane[*] przez wszystkich[3605], którzy *mają w nich* upodobanie[2656]. *[*]lub: k.q. szukać, dowiadywać się, radzić[1875]*

3. Majestatyczne* i wspaniałe** jest Jego dzieło[6467], a Jego sprawiedliwość[6666] trwa*** na wieki[5703]. **lub: splendor, majestat, świetność, moc[1935] **lub: ozdoba, świetność, cześć, chwała[1926]; ***k.q. stać, być prostym, zajmować stanowisko, trwać[5975]* Ps 112,3.9; 119,142

4. Pamiętnymi* uczynił swoje cuda**; miłosierny[2587] i litościwy[7349] jest JHWH. Ps 78,4
**lub: pomnik, pamiątka, pamiętanie[2143]; **k.n. niezwykłe, zdumiewające, niezrównane, trudne do pojęcia (dzieła)[6381]*

5. Dał pokarm* tym, którzy się Go boją**, pamięta[2142] zawsze[5769] o swoim przymierzu***.
**lub: żywność[2964]* Ne 1,5; Ps 34,10; 37,3; 105,8; Mt 6,26
***lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]*
****hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]*

6. Okazał* swojemu ludowi[5971] potęgę[3581] swoich dzieł[4639], dając[5414] im dziedzictwo** narodów***. **lub: k.h. oznajmiać, rzucać w oczy, mówić[5046] **lub: majątek, dziedzictwo, mienie[5159]; ***poganie, nie-Żydzi[1471]*

7. Dzieła[4639] Jego rąk to prawda* i sąd**, godne zaufania*** są wszystkie Jego ustawy[6490];
hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571] **lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941] - por. Ps 72,1 ***lub: k.n. być utwierdzonym, wiernym, pewnym, trwałym[539]*

8. Zostały ustanowione* na wieki wieków**, uczynione*** w prawdzie[571] i prawości****.
lub: k.q. oprzeć się bądź położyć się na, spocząć na, wspierać, podtrzymywać, utrzymywać[5564]; **na wieki[5703], na zawsze[5769] ***k.q. wykonane[6213] - AK; ****szczerości, należycie[3477] - Ps 112,2*

9. Zesłał[7971] swojemu ludowi[5971] odkupienie*, ustanowił** na wieki[5769] swoje przymierze[1285]; Jego imię[8034] jest święte[6918] i przejmujące lękiem***. Pwt 28,58; Ps 49,8; 99,3; Ml 1,11; Łk 2,38; Rz 3,24
**lub: okup, odkupienie, podział - por. Wj 8,23; Ps 130,7; Iz 50,2 **lub: k.p. powierzyć nadzór, nakazać, zlecić, wyznaczyć[6680] ***lub: k.n. wywołać zdumienie, nabożną cześć, przejąć lękiem[3372]*

10. Początkiem[7225] mądrości* jest bojaźń[3374|F] JHWH; dobre[2896] zrozumienie**[|M] *mają* wszyscy, którzy *je* wykonują[6213|M]; Jego chwała[8416] trwa[5975] na wieki[5703]. Hi 28,28; Prz 1,7; 13,15
**lub: zmyślność, roztropność, biegłość, mądrość[2451] **lub: roztropność, rozsądek, wygląd, rozeznanie, zrozumienie[7922]*

112 Chwalcie* JH[WH][3050]. Błogosławiony mąż[376], który boi[3372] się JHWH i bardzo upodobał* *sobie* Jego przykazania[4687]!
**por. Ps 111,1*; **lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w, pożądać, mieć upodobanie[2654]* Ps 1,2; 119,16; 128,1

2. Jego potomstwo* będzie potężne[1368] na ziemi[776], pokolenie[1755] prawych** będzie błogosławione[1288]. **lub: nasienie[2233]* Ps 25,13; 37,26; 102,28
***lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]*

3. Dobrobyt* i bogactwo** są w jego domu[1004], a jego sprawiedliwość trwa[5975] na wieki[5703].
**lub: bogactwo, majętność, cena, wysoka wartość[1952]* Ps 111,3;
***lub: majątek, bogactwo[6239], dobrobyt[B7235]* Prz 3,16; 8,18

4. Dla prawych[3477] wschodzi[2224] światłość[216] w ciemności[2822]; *On* jest* łaskawy**, miłosierny*** i sprawiedliwy[6662]. Ne 9,17; Hi 11,17;
**lub: (on) o prawym(?); **życzliwy, miłosierny, łaskawy[2587] ***hebr.: rahum - współczujący, miłosierny[7349]* Ps 97,11

5. Dobrze[2896]*jest, gdy* człowiek[376] okazuje łaskę* i pożycza[3867], dotrzymuje** swojego słowa[1697] należycie***. Ps 37,23; Prz 12,2; Łk 6,35; 23,50
**lub: k.q. okazywać przychylność, łaskę, być łaskawym[2603] - dobrze człowiekowi łaskawemu ... - AK; **k.pi. podtrzymywać, zawierać, wspierać, powściągać, ograniczać[3557], załatwiać (sprawy)[B4095] ***lub: zgodnie z prawem, należycie, sprawiedliwie[4941]*

6. O tak*! Nigdy** nie zostanie zachwiany***, sprawiedliwy[6662] na wieki[5769] będzie**** zapamiętany[2143]. **lub: dlatego że, gdyż, ponieważ, jako że[3588] **lub: na wieki[5769] nie ...; ***k.n. zostać wstrząśniętym, poruszonym, obalonym[4131]; ****k.q. być, trwać, pozostawać[1961]* Prz 10,7

7. Nie będzie się bał[3372] złej[7451] nowiny[8052], jego serce[3820] jest stateczne*, ufające** JHWH.
**lub: k.n. być ustalonym, utwierdzonym, być nieuwzruszenie ustanowionym, być nieugiętym[3559]; **k.q. ufać, pokładać ufność w, mieć pewność, być pewnym, być bezpiecznym[982]*

8. Jego serce[3820] zostało umocnione*, nie będzie się bał[3372], aż spojrzy** *z góry* na swoich wrogów***. *** lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, widzieć[7200] *lub: k.q. oprzeć się bądź położyć się na, spocząć na, wspierać, podtrzymywać, utrzymywać[5564]; ***ciemiężyciel, nieprzyjaciel[6862]*

9. Rozprowadził* i dał ubogim**, jego sprawiedliwość[6666] trwa[5975] na wieki[5703], jego róg*** będzie wywyższony[7311] w chwale[3519]. 2Kor 9,9
**lub: k.p. rozrzucać[6340], rozprowadzić dowolnie, szafować[B7347] **lub: ktoś będący w potrzebie, cierpiący ucisk, potrzebujący pomocy[34]; ***tj. symbol zwycięskiej władzy i mocy[7161] - 2Sm 22,3 idiom: jego wysiłki zostaną uwieńczone powodzeniem - 2Sm 2,10*

10. Niegodziwy* widzi to i gniewa** się, zgrzyta zębami*** i omdlewa[4549]; pragnienie[8378] niegodziwych[7563] zginie[6].
Prz 11,7; Łk 13,28
**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563] **lub: k.q. denerwować się, być wzburzonym, gniewać się[3707] ***idiom: zgrzytanie zębami to objaw złości i nienawiści - Ps 35,16*

113 Chwalcie* JH[WH][3050]. Chwalcie[1984], słudzy JHWH, chwalcie imię JHWH!
**lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć[1984] - z kodem[3050] - hallelujah*

2. Niech imię* JHWH będzie błogosławione[1288], od teraz[6258] aż na wieki[5769]. Dn 2,20
**imię reprezentuje charakter i autorytet Boga - por. Ps 48,10*

3. Od wschodu[4217] słońca[8121] aż do jego zachodu[3996], niech imię[8034] JHWH będzie wychwalane*. Iz 59,19; Ml 1,11
**lub: k.pu. być chwalonym, być godnym pochwały[1984]*

4. JHWH jest wywyższony* ponad wszystkie narody**, Jego chwała*** ponad niebiosa.
**lub: k.q. wstać, powstać, być wywyższonym[7311]* Ps 8,1
***hebr.: goim[1471]; ***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519]*

5. Któż[4310] *jest* jak JHWH, nasz Bóg, który *uczynił* wysoko* *swoje* mieszkanie**; Ps 89,6;
**lub: k.h. uczynić wysokim, wywyższyć*[1361] Iz 40,18; Jr 10,6
***lub: k.q. siedzieć, siadać, być ustawionym, mieszkać*[3427]
6. Który zniża* się, aby patrzeć[7200] na niebiosa[8064] i na ziemię[776]? Ps 11,4; 138,6
**lub: k.h. położyć bądź sprowadzić nisko, ustawić na niższym miejscu, uczynić niskim, upokorzyć, usiąść*[8213]
7. Podnosi* nędznego[1800] z prochu[6083], a z gnoju** wywyższa[7311] ubogiego***; ****por. Ps 112,9***
**lub: k.h. podnosić, wzbudzić, ustanawiać, utwierdzać*[6965]
***lub: sterta popiołu, sterta odpadków; sterta łajna*[830] Ps 107,41
8. Aby usiadł* pomiędzy[5973] książętami**, pomiędzy książętami[5081] swojego ludu[5971]; Hi 36,9
por. w. 5; **lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu*[5081]
9. On sprawia, że niepłodna* zamieszkuje[3427] *w* domu[1004] jako radosna** matka synów***. Chwalcie**** JH[WH][3050]. *****por. w. 1**
1Sm 2,5;
**lub: jałowy, bezpłodny*[6135]; ***radosny, wesoły, zadowolony*[8056]
****hebr.: ben - syn, dziecko, wunuk, członek grupy*[1121] Ps 68,6

114 Gdy Izrael[3478] wychodził[3318] z Egiptu[4714], dom[1004] Jakuba[3290] spośród ludu[5971] obcej mowy*, Rdz 42,23; Ps 81,5
**hap.leg.: k.q. mówić niewyraźnie, mówić niezrozumiale*[3937]
2. Juda* stał[1961] się jego świątynią**, Izrael[3478] *sferą* jego panowania***. Wj 6,7; 19,6; 25,8; 29,45
**tj. „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony"* [3063] *- syn Jakuba i Lei - por. Rdz 29,35 tu: o pokoleniu Judy; **lub: Jego świętością*[6944] *- por. Ps 89,35; Jr 23,9; ***zwierzchnictwo, królestwo*[4475]
3. Morze* *to* ujrzało[7200] i uciekło[5127], Jordan** popłynął*** wstecz[268]. Wj 14,21; Ps 77,16
**tu: o Morzu Czerwonym, często o Morzu Śródziemnym*[3220]
***tj. „zstępujący"* [3383] *- rzeka w Izraelu, płynąca z Antylibanu do Morza Martwego o dł. ok. 320 km; ***dosł.: obrócił*[5437] *się wstecz*
4. Góry[2022] skakały* jak barany[352], pagórki[1389] jak jagnięta**. ***lub: drobne bydło, owce, kozy, stada*[6629]
**lub: k.q. podskakiwać, k.p. tańczyć, skakać*[7540] Wj 19,18; Ps 29,63
5. Morze[3220], co ci *się stało*, że uciekasz*, Jordanie[3383], że płyniesz** wstecz? ***por. w 3****
**lub: k.q. pierzchać, uciekać, oddalać się, znikać, pędzić*[5127]
6. Góry, że skaczecie[7540] jak barany[352], *a wy*, pagórki[1389], jak jagnięta[6629]? Ha 3,10
7. Zadrżyj*[!MP], ziemio[776], przed obliczem[6440] PANA[113], przed obliczem[6440] Boga Jakuba**;
lub: k.q. kręcić się, zwijać się (z bólu), wirować, tańczyć*[2342] *- tryb rozkaz.; **tj. „trzymający piętę"* [3290] *- por. Ps 53,6** Ps 96,9
8. Który zamienia[2015] skałę[6697] w zasoby[98] wód, a krzemień[2496] w źródło[4599] wód[4325]. Wj 17,6

115 Nie nam, JHWH, nie nam, ale imieniu[8034] swojemu daj chwałę*, ze względu na Twoją łaskę**, ze względu na Twoją wierność***!
**hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat*[3519]
***lub: dobroć, łaskawość*[2617]; ****prawda, pewność, wiarygodność*[571]

2. Dlaczego[4100] mają mówić[559] narody*: Gdzie więc[4994] jest ich Bóg? Ps 42,3.10; 79,10
**hebr.: goim - poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi*[1471]
3. Ale Bóg nasz jest w niebiosach*, czyni[6213] wszystko[3605], to czego[834] pragnie**. 1Krn 16,26-27;
ug myśli hebr. istniały trzy sfery nieba - por. Rdz 1,1; 2Kor 12,2*** **lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w*[2654], *pragnąć, zachwycać się czymś, być ochoczym*[B3033]
Ps 42,3.10; 79,10; 135,6; Dn 4,25; Rz 9,19
4. Ich bożki* to srebro[3701] i złoto[2091], dzieło** rąk[3027] ludzkich***. Pwt 4,28; Ps 135,15; Ha 2,19-20
**lub: wyobrażenie bóstwa przedstawione przez wizerunek, bożek*[6091]; ***wytwór, czyn, działanie*[4639]; ****dosł.: człowieka*[120]
5. Mają usta[6310], ale nie mówią*; mają oczy[5869], ale nie widzą**. **lub: k.p. obiecywać, mówić*[1696] Iz 46,7
***lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd*[7200]
6. Mają uszy[241], ale nie słyszą*; mają nosy[639], ale nie wąchają**. ***lub: k.h. zwęszyć, czuć zapach*[7306]
**lub: k.q. słuchać, posłuchać, okazać posłuszeństwo*[8085]
7. Mają ręce[3027], ale nie dotykają*; mają nogi[7272], ale nie chodzą[1980]; ani gardłem** swoim nie wydają*** głosu***. **lub: k.h. dotykać, k.q. czuć*[4184]
***hebr.: garon - kark, szyja, gardło, metaf.: otwarty grób*[1627]
****tj. dźwiękowe wyrażenie*[1897] *emocji (?) - EIB*[1076] *- Ps 1,2****
8. Tacy jak[3644] one* niech się staną[1961] *ci, którzy* je wykonują[6213] i wszyscy[3605], którzy w nich pokładają ufność**! **domyśl.: bożki z w. 4* Ha 2,18
***lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym, ufać*[982]
9. Izraelu[3478], ufaj* JHWH; On jest waszą** pomocą*** i waszą tarczą****. **tryb rozkaz.*[982]
dosł.: ich*[1931]; ****lub: usparcie*[5828]; *****tj. obroną*[4043] *- Ps 59,11*
10. Domu* Aarona**, ufaj*** JHWH; On jest waszą*** pomocą[5828] i waszą tarczą[4043]. *****w. 9***
**tj. kapłani z pokolenia Lewiego, z rodu Aarona; **tj. „przynoszący światło"* [175]; ****tryb rozkaz.*[982] Ps 118,3; 135,19
11. *Wy, którzy* się boicie* JHWH, ufajcie** JHWH; On jest waszą pomocą[5828] i waszą tarczą[4043]. **lub: pełen bojaźni, pełen czci*[3373]; ***por. w 9**
12. JHWH pamięta[2142] o nas, będzie błogosławił*; będzie błogosławił[1288] domowi** Izraela***, będzie błogosławił domowi** Aarona.
**hebr.: barak - k.p. błogosławić, w k.q. - napełnić mocą, pełny, chwalony, wielbiony, zawiera ideę klęknięcia przed Bogiem*[1288]
***tu: o całym narodzie; ***tj. „ten, który zmagał się z Bogiem"*[3478]
13. Będzie błogosławił[1288] tym, którzy boją[3373] się JHWH, małym* oraz wielkim**. Ps 128,1.4;
**lub: młody, mały, niepozorny, nieważny*[6996] Obj 11,18;
***lub: wielki, ogromny, głośny, starszy, wybitny*[1419] Obj 19,5
14. Niech rozmnoży* was JHWH, was i waszych synów**. ***tj. syn, wnuk, dziecko, członek rodziny*[1121]
**lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, zrobić więcej*[3254]
15. Wy[859] zostaliście pobłogosławieni[1288] przez JHWH, który dogląda* niebiosa** i ziemię[776].
tu: k.q. prtcpl. czynić, powodować, zarządzać, doglądać* [6213] *- por. Ps 121,2; 124,8; 146,6; **por. w. 3
Rdz 1,1

16. Niebiosa[8064] są niebiosami[8064] JHWH, ale ziemię[776] dał synom ludzkim*. **dosł.: człowieka*[120]
17. To nie umarli* będą chwalili[1984] JH[WH] ani nikt z tych, którzy zstępują** do *krainy* milczenia***. ***k.q. lub: schodzić w dół, upadać, zejść*[3381] **lub: k.q. umrzeć, zostać zgładzonym, zginąć*[4191] Ps 6,5; Iz 38,16 ****idiom: (kraina) śmierci*[1745] *- por. Ps 94,17 - synonim Szeolu*[7585]
18. Ale my będziemy błogosławili[1288] JH[WH], teraz[6258] i na wieki[5769]. Chwalcie* JH[WH][3050]. **lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć*[1984] *- z kodem*[3050] *- hallelujah*

116 Miłuję[157] JHWH, ponieważ wysłuchał* mojego głosu[6963] i mojego błagania**. **lub: k.q. słyszeć, spełnić prośbę, zgodzić się*[8085] ***lub: błaganie o przychylność, błaganie*[8469] *- tu: w l.mn.*
2. Skłonił* bowiem swoje ucho[241] ku mnie, dlatego będę wzywał** Go za moich*** dni[3117]. **lub: k.h. wyciągać, wpływać, zginać, skłaniać*[5186] Ps 17,6 ***lub: k.q. wołać, krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, przyzywać*[7121] ****lub: swoje ucho ku mnie i w dniu (w którym) wołałem - AK*
3. Otoczyły mnie powrozy* śmierci[4194], utrapienia** Szeolu*** znalazły[4672] mnie; znalazły mnie ucisk[6869] i udręczenie[3015]. 2Sm 22,6; Ps 18,4; **lub: sznur, lina, ból, strapienie*[225] Iz 53,4; Jon 2,2; Mk 14,34 ***lub: opały, udręki*[4712] *- tu i Ps 118,5; Lm 1,3; ***hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie*[7585] *- Ps 16,10**
4. Wtedy wezwałem[7121] imienia[8034] JHWH, *mówiąc:* JHWH proszę*! Wybaw** moją duszę***! ****lub: dusza, oddech, gardło, życie, człowiek, osoba*[5315] **lub: Ach! błagam, proszę! (imiesłów proszący, po którym zazwyczaj następuje czas. w trybie rozkaz.)*[577]; ***wyzwól, uratuj*[4422]
5. Łaskawy* *jest* JHWH i sprawiedliwy[6662], nasz Bóg *jest* miłosierny**. Ezd 9,15; Ne 9,8; **lub: życzliwy, miłosierny, łaskawy*[2587] Ps 119,137; 145,17 ***lub: k.p. mieć litość, być miłosiernym, współczuć, litować się*[7355]
6. JHWH strzeże* ludzi prostodusznych**; byłem utrapiony***, a *On* mnie uratował[3467]. **lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad*[8104] ***lub: o otwartym umyśle*[6612]*, niepouczony, młody, naiwny*[B7636] ****lub: k.q. być niskim, być przygnębionym (metafor.), marnieć*[1809]
7. Powróć[7725], moja duszo[5315], do swego odpoczynku*, bo JHWH zaopiekował** się tobą. **lub: odpoczynek, miejsce odpoczynku*[4496]*, opanowanie*[B5194] ***lub: k.q. wymierzyć, uczynić, odmierzyć w pełni, odpłacić*[1580]*, zaopiekować się kimś, traktować zgodnie, robić dla siebie*[B1778] Ps 13,6; 119,17; Jr 6,16; Mt 11,29
8. *Ty* bowiem[3588] uwolniłeś* moją duszę[5315] od śmierci[4194], oczy[5869] moje od łez[1832], moją nogę[7272] od upadku**. Ps 49,15; 56,13; Iz 25,8; **lub: k.p. wyciągnąć, wyrwać, uwolnić*[2502] Obj 7,17 ***hebr.: dehi - potknięcie się, upadek* [1762] *- tu i Ps 56,13*
9. Będę chodził* przed obliczem[6440] JHWH w ziemi[776] żyjących**. ***dosł.: żywych*[2416] Ps 27,13 **k.hp. chodzić tu i tam, przemierzać*[1980]*, przechadzać się*[B2241] ***tu: kontrast wobec powrozów śmierci i utrapień Szeolu w w. 3*
10. Uwierzyłem* i dlatego przemówiłem[1696]; byłem** bardzo[3966] przygnębiony***. 2Kor 4,13 **lub: k.h. trwać mocno, ufać, być pewnym, wierzyć w*[539] ***dosł.: ja*[589] *byłem ...; ***lub: k.q. zostać poniżony, być przygnębiony, być udręczonym, garbić się, stać się niskim*[6031]
11. Powiedziałem* w moim przerażeniu**: Każdy człowiek[120] to kłamca[3576]. Ps 31,22; Rz 3,4 **dosł.: ja*[589] *powiedziałem*[559]*; **lub: k.q. śpieszyć się, trwożyć się*[2648]
12. Cóż oddam* JHWH za wszystkie[3605] Jego dobrodziejstwa** wobec mnie? 2Krn 32,25 **lub: przyprowadzać, przynosić z powrotem, wynagradzać, płacić (zadośćuczynienie)*[7725]*; **hap.leg.: korzyść, akt łaski*[8408]
13. Podniosę[5375] kielich* zbawienia** i będę wzywać*** imienia[8034] JHWH. Ps 16,5; 105,1 **lub: puchar, kubek, kielich*[3563]*; **wybawienie, dobrobyt, pomyślność*[3444]*, ***k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać*[7121]
14. Wypełnię** teraz[4994] moje śluby** *złożone* JHWH przed całym[3605] Jego ludem[5971]. **lub: k.p. wynagradzać straty, płacić, nagradzać, skończyć*[7999] ***lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie*[5088] *- Lb 6,2.5.21* Ps 22,25; 37,21; 50,14
15. Cenna* jest w oczach JHWH śmierć[4194] Jego świętych**. Ps 72,14 **lub: cenny, ceniony, drogi, kosztowny, rzadki, wspaniały, chwalebny*[3368]*; **wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty*[2623]
16. Och* JHWH, ja właśnie[589] *jestem* Twoim sługą**; *jestem* Twoim sługą[5650] i synem Twojej służebnicy***; rozerwałeś**** moje więzy[4147]. **por. w. 4*; **hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga*[5650]*; ***lub: niewolnica, służąca, pomocnica*[519] *****lub: uwalniać, wyzwalać, wypuszczać, rozwiązać*[6605]
17. Tobie złożę ofiarę[2076] dziękczynienia* i będę wzywać** imienia[8034] JHWH. Kpł 7,12; **lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie, ofiara dziękczynna*[8426] ***por. w. 13**** Ps 50,14; 107,22; Hbr 13,15
18. Wypełnię* teraz[4994] moje śluby[5088] *złożone* JHWH przed całym[3605] Jego ludem**;
**por. w 14*; **lub: lud, naród, członek tego samego ludu*[5971]
19. W dziedzińcach* domu[1004] JHWH, pośrodku ciebie, Jerozolimo**! Chwalcie*** JH[WH]. **lub: dziedziniec bez ścian, ogrodzony teren, siedziba, osada*[2691] ***hebr.: Jeruszalajim*[3389] *- „nauczanie pokoju"; ***por. Ps 117,2******

117 Chwalcie* JHWH, wszystkie[3605] narody**, wysławiajcie*** Go, wszystkie[3605] ludy****, **tryb rozkaz.* Rz 15,11 **lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się*[1984] ***hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi*[1471] *- por. Ps 67,7*** ***k.p. wysławiać, wyrażać podziw*[7623]*; ****lud, plemię, naród*[523]
2. Ponieważ* miłosierdzie** Jego jest potężne[1396] nad nami, a wierność*** Jego *trwa* na wieki****! Chwalcie***** JH[WH][3050]. Wj 34,6; **lub: Tak!*[3588]*, **lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość*[2617]*, ***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność*[571] *- por. Ps 61,7****; ****lub: na zawsze*[5769] Ps 103,8 ******lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć*[1984] *- z kodem*[3050] *- hallelujah*

118 Wysławiajcie* JHWH, ponieważ *jest* dobry**, ponieważ miłosierdzie*** Jego *trwa* na wieki[5769]! ****por. Ps 117,2****
**lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034] - tryb rozkaz.; **rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]* 2Krn 5,13; Ezd 3,11; Ps 100,5

2. Niech powie* teraz Izrael[3478], że Jego miłosierdzie[2617] *trwa* na wieki**. ***lub: na zawsze[5769]*
**lub: k.q. mówić, odpowiadać, mówić w swoim sercu, myśleć[559]*

3. Niech powie[559] teraz* dom** Aarona***, że Jego miłosierdzie[2617] *trwa* na wieki[5769].
lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994] - por. Ps 116,14.18; **tj. kapłani z pokolenia Lewiego z rodu Aarona; * „przynoszący światło”[175]*

4. Niech powiedzą[559] teraz* *ci, którzy się* boją** JHWH, że Jego miłosierdzie[2617] *trwa* na wieki[5769]. **por. w.3** Ps 22,23; 115,11
***lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]*

5. Wzywałem[7121] JH[WH] w udręce*; JH[WH] mnie wysłuchał** i *postawił mnie* na miejscu przestronnym***. Ps 18,6; 120,1;
**lub: opały, udręka[4712] - tu i Ps 116,3; Lm 1,3* Oz 4,16; Ha 1,6
***lub: k.q. odpowiadać, reagować, dać dowód, zaświadczać[6030]*
****lub: przestronne, obszerne miejsce, szerokość, przestworza[4800]*

6. JHWH jest ze mną, nie będę się bał*; co może mi uczynić[6213] człowiek**? Ps 27,1; Hbr 13,6
**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]*
***hebr.: adam - imię własne, człowiek, rodzaj ludzki, istota[120]*

7. JHWH *jest* ze mną *jako* pomagający* *mi*, i *to* ja spojrzę** *z góry* na *tych, którzy* mnie nienawidzą***. ****lub: k.q. oddzielać się, brzydzić[8130]*
**lub: (wśród) pomagających[5826] - w hebr. l.mn.* Ps 54,4,7; 59,10
***lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wygląd[7200]*

8. Lepiej[2896] ufać* JHWH, niż polegać** na człowieku[120]. Ps 40,4; 108,12; Jr 17,5
**lub: k.q. zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieje w (Bogu)[2620]; **k.q. pokładać ufność w, mieć pewność[982]*

9. Lepiej* ufać[2620] JHWH, niż polegać[982] na książętach**. **lub: słuszny, lepszy, właściwy, dobry[2896]*
***lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]* Iz 31,1; 36,7

10. Wszystkie[3605] narody* mnie otoczyły[5437], ale[3588] w imię JHWH rozciąłem[4135] je. Ps 3,6
hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi[1471] - por. Ps 67,4****

11. Otoczyły* mnie. O tak[1571]! Otoczyły[5437] mnie, ale[3588] w imię JHWH rozciąłem** je. Ps 22,12;
**lub: k.q. chodzić dookoła, krążyć, otaczać, zbliżać[5437]* Ps 88,17
***tj. k.h. sprawić, że ktoś zostanie obrzezany[4135] - czyli coś odciąć*

12. Otoczyły[5437] mnie jak pszczoły*, ale[3588] zgasły *jak* ogień z cierni**, bo w imię*** JHWH rozciąłem[4135] je. **hebr.: deborah - pszczoła[1682] - por. Sdz 14,8*
***idiom: jak ogień z chrustu, słomiany ogień* Pwt 1,44;
****tj. imię[8034] reprezentuje charakter i autorytet Boga* Ps 88,17

13. Popchnięto[1760] mnie silnie*, bym upadł**, ale JHWH mi pomógł[5826]. ***lub: zginął - por. Ps 91,7**
**hebraizm: aby pchnąć, popchnąłeś mnie - por. AK*

14. JH[WH] *jest* moją mocą* i pieśnią**, On stał się moim zbawieniem***. Wj 15,2; Iz 12,2
lub: potęga, moc, siła[5797]; **pieśń pochwalna, pieśń, muzyka, melodia[2176] - tu i Wj 15,2; Iz 12,2; ***zwycięstwo[3444] - por. w. 21**

15. Okrzyk[6963] radości* i zbawienia[3444] w namiotach sprawiedliwych[6662]: Prawica** JHWH działa[6213] potężnie***! ****lub: moc, skuteczność[2428]*
**lub: okrzyk radości, chwały, obwieszczenie, krzyk błagania[7440]*
***prawica[3225] odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia*

16. Prawica JHWH jest wywyższona*, prawica[3225] JHWH działa[6213] potężnie[2428].
**lub: k.p. być wywyższonym, k.n. podnieść się[7426] - Lb 16,45; Iz 33,10*

17. Nie umrę*, lecz będę żył[2421] i będę wyliczał** dzieła*** JH[WH][3050]. Ha 1,12; J 11,4
**lub: k.q. umrzeć, zostać zgładzonym, zginąć[4191]; **k.p. powtarzać, zliczać, przekazywać szczegółowo[5608]; ***czyny, działania[4639]*

18. JH[WH] ukarał* mnie surowo*, ale nie wydał** mnie na śmierć[4194]. 2Kor 6,9
**hebraizm: ukarał, ukarał mnie - k.p. utrzymywać w karności, karcić, karać, chłostać[3256]; **k.q. dać, przyznać, użyć[5414]*

19. Otwórzcie* mi bramy** sprawiedliwości[6664], a wejdę[935] przez nie i będę wysławiał[3034] JH[WH][3050]. **tryb rozkaz.[6605]* Iz 26,2
***dotyczy wschodniej bramy[8179] świątynnej - „Złota Brama”, która była dwuskrzydłowa - EIB[1108] - Ps 24,1-10; Ez 44,2; Mk 11,11*

20. To jest brama* JHWH, przez nią wejdą[935] sprawiedliwi[6662]. Ps 24,7; Iz 35,8; Obj 21,24; 22,14
**tj. brama[8179] składająca się z dwóch łuków zwanych w tradycji żydowskiej: płn. „łukiem żalu”, płd. „łukiem miłosierdzia”*

21. Będę Cię wysławiać*, bo mnie wysłuchałeś** i stałeś się dla mnie zbawieniem***.
**lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]*
***lub: k.q. odpowiadać, zareagować, zaświadczyć, mówić[6030]*
****lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

22. Kamień[68], *który* odrzucili* budujący[1129], stał[1961] się kamieniem węgielnym**. Iz 28,16;
**lub: odrzucać, odmawiać, wzgardzać[3988]* Mk 12,10; Łk 20,17;
***tj. kamień w narożu ściany wieńcowej - węgielny[6438] - dosł.: głową[7218] narożnika[6438]* Dz 4,11; Ef 2,20-22; 1P 2,4-8

23. Od[853] JHWH to[2063] się stało* i *jest* to** cudowne*** w naszych oczach[5869]. Ps 105,2;
**lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]*
***lub: On[1931] (jest) cudowny - por. AK; ***k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne (dzieła)[6381]* Mt 21;42; Mk 12,11

24. To *jest* dzień*, który JHWH uczynił[6213], weselmy** się i radujmy*** się w nim****.
**hebr.: jom - dzień, rok, czas, okres[3117]; **tu: życzenie lub prośba - weselić, trząść się[1523]; ***k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniować[H8941]; ****domyśl.: w tym dniu*

25. Proszę*, JHWH, wybaw** teraz***; proszę[577], JHWH, ześlij pomyślność**** teraz[4994].
**lub: Ach! błagam, proszę (imiesłów proszący, po którym zazwyczaj następuje czas. w trybie rozkaz.)[577]; **k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić[3467]; ***lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994]* Ne 2,20; Ps 122,6;
*****lub: k.h. rozwijać się pomyślnie, robić postępy[6743]* J 9,13

26. Błogosławiony[1288] *ten*, *który* przychodzi* w imię[8034] JHWH; błogosławimy[1288] wam z domu** JHWH. Mt 21,9; 23,39; Łk 13,35; 19,38; J 12,13
**dosł.: przychodzący - k.q. przybyć, wkroczyć, nadejść, iść*[935]
***hebr.: bait - dom, mieszkanie*[1004] *- tu: o świątyni w Jerozolimie*

27. JHWH to Bóg[410], On niech nas oświeci*; przywiążcie[631] ofiary** sznurami*** do narożników[7161] ołtarza[4196]. Wj 28,14; 39,15; Iz 5,18
**lub: k.q. dawać światło, świecić (o słońcu, księżycu), zapalać, rozświetlać*[215]; ***święto, święte zgromadzenie, ofiara świąteczna*[2282]
****lub: sznur, lina, listowie, posplatane listowie*[5688] *- por. LXX: Zwołajcie święto z girlandami aż do narożników ołtarza*

28. Ty jesteś moim Bogiem, pragnę Cię wysławiać*; mój Boże, pragnę Cię wywyższać**.
**lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać*[3034]
***lub: k.p. podnieść wysoko, być zabranym wysoko, umieścić*[7311]

29. Wysławiajcie[3034] JHWH, bo jest dobry*, bo Jego miłosierdzie[2617] *trwa* na wieki[5769].
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość*[2896]

ℵ Alef *

119 Błogosławieni[835] *ci, których* droga** *jest* nienaganna[8549], którzy chodzą według Prawa*** JHWH! 1Krn 16,40; 2Krn 17,9;
**każdy wiersz w danej sekcji, zaczyna się od hbr. litery sekcji*
***hebr.: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny*[1870] Ezd 7,10; Ps 1,2; 19,7
****hebr.: tora*[h] *- prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj*[8451]

2. Błogosławieni* *ci, którzy* strzegą[5341] Jego świadectw** i szukają[1875] Go całym sercem[3820];
**lub: szczęśliwy, błogosławiony*[835]*,często w wykrzykniku*
***hebr.: 'edah - świadectwa o Bożych prawach*[5713] *- zawsze w l.mn. jako spisane warunki przymierza - por. EIB*[K]

3. Którzy także[637] nie czynią[6466] nieprawości*, ale chodzą** Jego drogami[1870]. 1J 3,9; 5,18
lub: niesprawiedliwość, nieprawość, zło*[5766]; ***metaf.: k.q. o sposobie życia - por. Rz 6,4*; *-żyć, odchodzić, iść dalej, chodzić*[1980]

4. Ty nakazałeś*, aby pilnie** strzec[8104] Twoich ustaw***. ****lub: nakaz, ustawa*[6490] Ps 19,8;
**lub: k.p. wyznaczyć, zlecić, nakazać*[6680] Ps 111,7; 119.15.27
***lub: moc, siła, obfitość, niezmiernie dużo, bardzo*[3966]

5. Obym[305] trzymał* się *moich* dróg[1870], aby zachowywać** Twoje postanowienia***! Pwt 12,1
**lub: k.n. być utwierdzonym, utrwalonym, niewzruszenie ustanowionym, być prawidłowo kierowanym, być nieugiętym*[3559]
***lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, zachowywać*[8104]
****lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna*[2706]

6. Wtedy[227] nie zawstydzę* się, *gdy* będę zważał** na wszystkie[3605] Twoje przykazania***.
**lub: k.q. być zażenowanym, rozczarowanym*[954]; ***k.h. patrzeć na, mieć wzgląd*[5027]; ****hebr.: micwa*[h] *- przykazanie, prawo, nakaz*[4687]

7. Pragnę Cię wysławiać* w szczerości** serca[3820], gdy nauczę[3925] się Twoich sprawiedliwych orzeczeń***. **lub: k.h. składać dziękczynienie*[3034]
***lub: uczciwość, prawość, słuszność, szczerość, sprawiedliwość*[3476]
****lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość*[4941] *- por. w.13*

8. Będę strzegł[8104] Twoich postanowień*, nigdy** mnie nie opuszczaj***. ***por. w. 4***
**lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna*[2706]
****lub: k.q. odejść z, zaniedbać, pozostawić, porzucić, zostawić*[5800]

ב Bet

9. W jaki sposób[4100] młodzieniec[5288] oczyści* swoją ścieżkę[734]? Gdy** przestrzegać[8104] będzie Twojego Słowa***. J 15,3; 17,17; 1P 1,23; 1J 1,7
**lub: k.p. uczynić czystym, oczyścić, utrzymywać w czystości*[2135]
***lub: gdy strzec*[8104] *będzie (jej) według Twojego Słowa*
****lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa*[1697]

10. Szukam* Ciebie z całego[3605] serca**, nie *daj* mi zboczyć*** od Twoich przykazań[4687].
**lub: k.q. uciekać się do, radzić się, zabiegać o, starać się o*[1875]
***lub: całym (niepodzielonym) sercem*[3820] *- por. AK* 2Krn 15,15
****lub: k.h. zwodzić, prowadzić na manowce, wprowadzać w błąd*[7686]

11. W sercu[3820] swoim przechowuję* Twoje wypowiedzi**, abym nie zgrzeszył*** przeciwko Tobie. Ps 37,31; 40,8; Łk 2,19.51; Kol 3,16
**lub: k.q. chować, przechowywać jak skarb, leżeć w ukryciu, zachować,* [6845]; ***lub: wypowiedź, mowa, słowo*[565]*, powiedzenie*[B638]
****lub: chybić celu lub słuszności, ponieść winę, utracić, grzeszyć*[2398]

12. Błogosławiony[1288] jesteś, JHWH; naucz* mnie Twoich postanowień[2706]. Ps 119,26.64
**lub: uczyć się*[3925]*, ćwiczyć się do walki, mieć dośw. wojenne*[B4554]

13. Swoimi wargami[8193] opowiadam* wszystkie[3605] orzeczenia** Twoich ust[6310]. Ps 40,9; 119,72
**lub: k.p. powtarzać, zliczać, przekazywać szczegółowo*[5608]
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie*[4941]

14. Raduję[7797] się na drodze[1870] Twoich świadectw[5715] jak[5921] z całego[3605] bogactwa*.
**lub: majętność, cena, wysoka wartość, dość! wystarczy!* [1952]

15. Pragnę rozmyślać* o Twoich ustawach** i pragnę przyglądać się*** Twoim ścieżkom[734].
**lub: k.q. rozmyślać nad, dumać, wypowiadać się, skarżyć się*[7878]
por. w. 4; ***lub: k.h. patrzeć, okazywać komuś względy, zwracać uwagę na*[5027]*, napawać się, być posłusznym wobec*[B5811]

16. Zachwycam* się Twoimi zarządzeniami** i nie zapominam*** Twojego Słowa[1697].
**lub: k.hpa. zachwycać się, k.p. rozkoszować się, mieć upodobanie*[8173]; ***lub: ustawa, zarządzenie, ograniczenie, postanowienie, coś nakazanego*[2708]; ****k.q. przestać się troszczyć*[7911]

ג Gimel

17. *Okaż* wspaniałomyślność* swojemu słudze[5650], abym żył[2421] i zachowywał[8104] Twoje Słowo[1697]. **lub: k.q. odmierzyć obficie, odpłacić*[1580]

18. Odsłoń[1540] moje oczy[5869], abym mógł zobaczyć[5027] cudowność* Twojego Prawa**.
**lub: k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne (dzieła)*[6381]
***hebr.: tora*[h] *- prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj*[8451]

19. Jestem przybyszem* na ziemi[776], nie ukrywaj przede mną Twoich przykazań**. 1Krn 29,15;
**hebr.: ger - przybysz, tymczasowy mieszkaniec bez praw dziedzicznych*[1616]*, chroniony obywatel, obcy, przelelita*[B1816]
***lub: prawo, nakaz, przykazanie*[4687] Ps 39,12; 2Kor 5,6; Hbr 11,13

20. Moją duszę[5315] przez cały czas[6256] druzgocze* tęsknota[8375] za Twoimi orzeczeniami**.
**hap.leg.: k.q. być zmiażdżonym[1638]* Ps 63,1; 84,2; 119,40.131
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

21. Skarciłeś[1605] pysznych*, przeklętych[779], *którzy* odstępują** od Twoich przykazań[4687].
**lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała[2086]*
***lub: k.q. skręcać, kluczyć, błąkać się, być odurzonym[7686]*

22. Zdejmij[1556] ze mnie hańbę* i pogardę[937], gdyż zachowuję[5341] Twoje świadectwo**.
**lub: hańba, pogarda, drwina[2781]; **tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn. jako spisane warunki przymierza*

23. Nawet książęta* zasiadają[3427] i zmawiają** się przeciwko mnie, lecz Twój sługa[5650] rozmyśla[7878] o Twoich postanowieniach**.
**lub: książę, przywódca, wysoki urzędnik, naczelnik[8269]*
***dosł.: k.n. mówić ze sobą[1696]; ***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]* Ps 119,161

24. Również[1571] Twoje świadectwa[5713] są moją rozkoszą* i *jako* mężowie[582] *będący* moimi doradcami**. Ps 119,70; Jr 15,16; Ef 6,4;
**lub: radość, rozkosz[8191]; **rada, zamysł[6098]* 1Tm 3,15

ד Dalet

25. Moja dusza* przylgnęła[1692] do prochu[6083], ożyw** mnie według Twojego Słowa[1697].
**idiom: myśl o śmierci (?), wyraz rozpaczy (?), świadomość pragnienia rzeczy ziemskich (?)* Ps 143,11; Ef 2,1; Jk 1,18; 1P 1,23
***lub: k.p. zachować przy życiu, ożywić, dać życie, odrodzić[2421]*

26. Opowiedziałem* Ci o moich drogach[1870] i odpowiedziałeś** mi; naucz[3925] mnie Twoich postanowień***. ****por. w. 29**** Ps 25,4; 86,11;
**lub: k.p. powtarzać, zliczać, przekazywać szczegółowo[5608]*
***lub: k.q. odpowiadać, zareagować[6030]* Ps 119,12.64.68

27. Spraw*, bym zrozumiał** drogę[1870] Twoich ustaw[6490], a będę rozmyślał[7878] o Twoich cudownych*** *dziełach*. **tryb rozkaz.* Ps 105,2; 119,15;
***lub: k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995]*
****lub: niezwykłościach, zdumiewających, niezrównanych, nadzwyczajnych, trudnych do pojęcia (dziełach)[6381]* Ps 145,5

28. Dusza* moja rozpływa** się *we łzach* ze smutku[8424], utwierdź*** mnie według Twojego Słowa****. Ps 3,2; 6,3; 31,9; 32,20; 34,2;
hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23 Ps 42,2;
***lub: k.q. spadać, kapać, cieknąć, płynąć (o łzach)[1811]* 1P 5,10
****tryb rozkaz. k.p. wypełniać, potwierdzać, zatwierdzać, ustanawiać[6965]; ****lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, sprawa[1697]*

29. Oddal* ode mnie drogę[1870] kłamstwa[8267], a *obdarz* mnie łaskawie[2603] swoim Prawem**.
**lub: k.h. spowodować odejście, usunąć, zabrać, odsunąć[5493]*
***hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*

30. Wybrałem drogę prawdy*, a Twoje orzeczenia** stawiam[7737] *przed sobą*****. ***por. w. 20***
**lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*
****por.: stawiam na Twoje ... - EIB, stawiam (wysoko) - AK*

31. Przylgnąłem* do Twoich świadectw**; JHWH, nie *pozwól* mi zaznać wstydu***.
**lub: k.q. przylgnąć do, trwać przy, k.pu. złączyć się razem[1692]*
***lub: świadectwo jako dowód, dowód, ustawa, prawne zabezpieczenie[5715], warunki przymierza[B6656]; ***k.h. postąpić haniebnie[954]*

32. Pobiegnę[7323] drogą[1870] Twoich przykazań*, ponieważ rozszerzasz** moje serce[3820].
**hebr.: micwa[h] - przykazanie, prawo, nakaz[4687]*
***idiom: bo sprawiasz, (przez to) że rozumiem dużo więcej; bo (dzięki temu) czynisz wolnym moje serce - por. EIB[K]*

ה He

33. Naucz* mnie, JHWH, drogi[1870] Twoich postanowień**, a będę jej strzegł[5341] aż do końca***. ***lub: konsekwencja, wynik, skutek, koniec, zysk[6118]*
**lub: k.h. kierować, rzucać, wskazywać, strzelać (strzałami)[3384]*
***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

34. Daj mi zrozumienie*, bym strzegł[5341] Twojego Prawa**; abym go przestrzegał*** całym sercem[3820]. w. 73; Prz 2,6; Jk 1,5
**tryb rozkaz. k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995]*
***hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*
****lub: k.q. mieć pieczę, czuwać, zachowywać, ratować życie[8104]*

35. Spraw, bym chodził* ścieżką[5410] Twoich przykazań**, gdyż w niej*** mam upodobanie****.
**tryb rozkaz.[1869]; **lub: przykazanie, prawo, nakaz[4687]*
****lub: w nich ...; ****k.q. rozkoszować się czymś, mieć upodobanie[2654]*

36. Nagnij* moje serce[3820] do Twoich świadectw[5715], a nie do zysków**. Ez 33,31; Mk 7,21;
**tryb rozkaz. k.h. skłaniać, wpływać, zginać, wyciągać[5186]*
***tj. zysk (niesprawiedliwy, zdobyty gwałtem)[1215]* Łk 12,15

37. Odwróć* moje oczy[5869], aby nie patrzyły[7200] na marność**, ożyw mnie na Twojej drodze[1870].
**tryb rozkaz. k.h. powodować przejście na drugą stronę, obok, przez, nad, spowodować przeminięcie[5674]* Iz 33,15
***lub: pustka, próżność, marność, fałsz, bezwartościowość[7723]*

38. Utwierdź* swoją wypowiedź** względem Twojego sługi[5650], który *się oddał* Twojej bojaźni***. ****lub: szacunek, nabożna cześć, respekt[3374]*
**lub: k.h. utwierdzać, stawiać, wznosić, budować, wzbudzać[6965]*
***lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]*

39. Oddal* ode mnie mą hańbę**, której się boję***, bo Twoje orzeczenia[4941] są dobre****.
**por. w. 37*; **lub: pogarda, drwina, hańba[2781]; ***k.q. lękać się, obawiać się, bać się[3025]; ****lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt[2896]*

40. Oto[2009] tęsknię* do Twoich ustaw[6490]; ożyw** mnie w swojej sprawiedliwości[6666].
**lub: k.q. wyczekiwać z utęsknieniem, tęsknić za[8373] - tu i w. 174*
***tryb rozkaz. tu i w. 37, k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia, ożywić[2421]* Ps 119,20

ו Waw

41. I niech zstąpi* na mnie Twoje miłosierdzie**, JHWH, Twoje zbawienie*** według Twojej wypowiedzi[565]; **dosł.: wchodzić, wkraczać[935]*
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
****lub: pomoc, wybawienie, zbawienie, zwycięstwo[8668]*

42. Wówczas* *odpowiem* słowem[1697] temu, który mi urąga**, bo ufam[982] Twojemu Słowu.
**lub: i obym (abym) ... - por. AK* w. 74; Ps 56,4; Dz 27,25
***lub: k.q. czynić wyrzuty, k.p. przeciwstawiać się, urągać[2778]*

43. I *proszę* nie odejmuj* żadną** miarą*** z moich ust słowa[1697] prawdy[571], bo oczekuję[3176] Twoich orzeczeń[4941]. *****lub: sąd, decyzja prawna[4941]*
**tu: jako silne życzenie - k.h. wyrwać, odebrać, wyzwolić[5337]*
***dosł.: aż do, podczas, aż, nawet[5704]; ***niezmiernie, dużo bardzo, moc, siła[3966] - por. też: nigdy - EIB, tak bardzo - AK* Ps 119,49

44. I chcę nieustannie* strzec[8104] Twojego Prawa**, na wieki[5769] i na zawsze***. Ps 119,33
**lub: stale, ciągle, bez przerwy, wieczność[8548]; **prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]; ***w zwrotach na wieki wieków[5703]*

45. I będę chodził[1980] *drogą* przestronną*, bo szukam** Twoich ustaw***. ****lub: nakaz[6490]*
**dosł.: szeroki, obszerny[7342]; **lub: domagać się, badać, zgłębiać[1875]*

46. Nawet* przed królami[4428] będę mówił[1696] o Twoich świadectwach** i nie *doznam* zawstydzenia***. **dosł.: i nawet...* Ps 138,1; Mk 10,18; Dz 26,1
tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn. jako spisane warunki przymierza; ***lub: k.q. być zaślubionym[954] - w. 6

47. Będę się również rozkoszował* Twoimi przykazaniami**, które umiłowałem[157].
**lub: k.hpa. zachwycać się, k.pi. rozkoszować się, mieć upodobanie[8173]; **hebr.: micwa[h] - przykazanie, prawo, nakaz[4687]*

48. I podniosę mą rękę* ku Twoim przykazaniom[4687], które miłuję**, i będę rozmyślał*** o Twoich postanowieniach[2706]. Ps 63,4
**tj. gest składania przysięgi - por. Pwt 32,40; Iz 62,8; **lub: k.q. miłować, lubić, kochać, pragnąć[157]; ***k.q. rozważać, zgłębiać[7878]*

ז Zain

49. Pamiętaj* o słowie[1697] *wypowiedzianym* do Twojego sługi[5650], na które *kierujesz* moją nadzieję**. **lub: uspomnieć[2142]; **(kazałeś) czekać - EIB*
***lub: k.p. czekać, zwlekać, mieć nadzieję na[3176]* Ps 119,15

50. To jest moim pocieszeniem[5165] w mojej udręce*, bo Twoja wypowiedź** mnie ożywia***. **lub: udręka, bieda, nieszczęście[6040]* Rz 15,4;
***lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[8638]* Ps 69,32
****lub: k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia, ożywić[2421]*

51. Butni* tak[5704] bardzo** szydzą*** ze mnie, lecz *ja* nie odstępuję**** od Twojego Prawa[8451].
**lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała[2086]* Jr 20,7
por. w. 43; ***drwić, szydzić, tłumaczyć (z innego języka)[3887]*
*****dosł.: k.g. zginać, pochylać się, skręcać, wyciągać[5186]*

52. Przypominam sobie Twoje odwieczne[5769] orzeczenia*, JHWH, i *pragnę* pocieszać** się nimi. ***lub: k.hp. doznawać pociechy, odczuwać ulgę[5162]*
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok[4941]*

53. Ogarnia* mnie gniew** z powodu niegodziwych*** porzucających[5800] Twoje Prawo[8451].
**dosł.: k.q. chwycić[270]; **lub: wściekłość[2152] - tu i Ps 11,5; Lm 5,10*
****lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]* Flp 3,18

54. Twoje postanowienia* są dla mnie pieśniami** w domu[1004] mojego zamieszkania***.
**lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*
***lub: psalm, pieśń[2158] - por. PnP 2,12* Hbr 11,13; 1P 1,17
****lub: miejsce przebywania, pobytu (czasowego) stąd: pielgrzymka, czas życia - Rdz 47,9; miejsce zamieszkiwania - Rdz 17,8*

55. W nocy[3915] wspominam[2142] Twoje imię[8034], JHWH, i strzegę* Twojego Prawa**.
lub: k.q. patrzeć na, strzec, mieć pieczę nad[8104], **por. w. 44*

56. To mnie spotkało*, bo przestrzegam** Twoich ustaw***. ****lub: nakaz, ustawa[6490]*
**lub: być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]*
***lub: k.q. zachować, pilnować, strzec, czuwać nad[5341]*

ח Het

57. JHWH jest moim działem* – obiecałem** przestrzegać[8104] Twoich słów[1697]. Ps 16,5; Jr 10,16
**lub: dział, udział, część, terytorium, mienie, nagroda[2506]*
***lub: k.q. mówić, obiecać[559] - por. powiedziałem, aby ... - AK*

58. Całym sercem[3820] przebłagiwałem* Twoje oblicze[6440], zlituj** się nade mną stosownie do Twojej wypowiedzi[565]. ****por. w. 50*** Ps 41,4
**lub: k.p. błagać, prosić, być słabym, zaniemóc[2470] - idiom: całym sercem szukałem Twojej przychylności; **k.q. okazywać przychylność, łaskę, być łaskawym - tryb rozkaz.[2603]* Ps 56,1

59. Rozmyślałem* o moich drogach** i skierowałem*** swoje kroki**** ku Twoim świadectwom[5713]. *****dosł.: stopy[7272]* Łk 15,17-18
**lub: k.p. rozważać, mieć w pamięci, rozmyślać o, zamyślać[2803]*
hebr.: derek - droga - tu: jako sposób życia, postępowania - w. 1
****lub: k.h. przyprowadzać, przynosić, zwracać twarz ku[7725]*

60. Śpieszyłem[2363] się i nie zwlekałem*, aby strzec** Twoich przykazań[4687]. Ps 78,7; 89,31
lub: czekać, opóźniać (się), zwlekać[4102]; **por. w. 56*

61. Powrozy* niegodziwych[7563] spętały** mnie, ale nie zapominam[7911] Twojego Prawa[8451].
**lub: sznur, lina, ból, strapienie, zagłada[2256]; **k.p. otaczać, chodzić naokoło[5749], objąć[BH6702]* Hi 36,8; Ps 119,83.141; 140,5

62. Wstaję[6965] w środku[2676] nocy[3915], aby wysławiać* Cię za Twoje sprawiedliwe** orzeczenia[4941]. ***lub: właściwy, prawy, słuszny[6664]* Ps 119,7.55
**lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]*

63. Jestem przyjacielem* wszystkich[3605], którzy boją** się Ciebie i strzegą[8104] Twoich ustaw***. ****lub: nakaz, ustawa[6490]* Ps 101,6
**przym. zjednoczony, rzecz. towarzysz, współpracownik, kompan[2270]*
***dosł.: bojących[3372] i dla strzegących - AK - jako rozróżnienie osób*

64. JHWH, ziemia[776] jest pełna[4390] Twojego miłosierdzia*; naucz[3925] mnie Twoich postanowień[2706]. **lub: dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość[2617]*

ט Tet

65. Wyświadczyłeś[6213] dobro* Twojemu słudze[5650], JHWH, według Twojego Słowa**.
dosł.: uczyniłeś dobro ze[5973] swoim sługą - por. AK i Ps 118,29
***lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

66. Naucz[3925] mnie trafnego[*] osądu[**] i wiedzy[***], bo uwierzyłem[539] Twoim przykazaniom[4687]. **dosł.: dobrego*[2898] Flp 1,9-10
***lub: smak, sąd, decyzję (zachowania?)*[2940]; ****poznanie, umiejętność, wiedza, postrzeganie, rozeznanie, mądrość*[1847]

67. Zanim[2962] doznałem utrapienia[*], błądziłem[**]; lecz teraz[6258] strzegę[***] Twojej wypowiedzi.[565] Ps 119,71.75; Jr 31,18-19; Hbr 12,5-11
**lub: k.q. zostać poniżonym, być przygnębionym, udręczonym*[6031]
***dosł.: ja*[589] *jestem błądzący - k.q. zbaczać, mylić się, błądzić, popełniać grzech lub błąd; *** k.q. patrzeć na, strzec, ochraniać*[8104]

68. Jesteś dobry[*] i czynisz dobro[**]; naucz[3925] mnie Twoich postanowień[2706]. Ps 86,5; Mt 19,17
**lub: dobry, miły, przyjemny, znakomity, lepszy, łaskawy, słuszny, szczęśliwy, zamożny*[2896]; ***k.h. czynić dobrze, czynić dobro, postępować słusznie, postępować sprawiedliwie*[2895]

69. Butni[*] zmyślili[**] *przeciwko* mnie kłamstwo[***], ale ja całym[3605] sercem[3820] strzegę[5341] Twoich ustaw[6490]. ****lub: oszustwo, fałsz*[8267]
**lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała*[2086]; ***dosł.: k.q. zasmarować, zatynkować, przykleić*[2950] *tu i Hi 13,4; 14,17*

70. Serce[3820] ich tłuszczem[*] otyłe[*]2954, ale ja rozkoszuję[***] się Twoim Prawem[8451]. Ps 17,10; Jr 15,16
**hap.leg.: k.q. być tłustym, grubym, być nieczułym*[2954]
***idiom: stali się nieczuli; ***lub: k.p. zachwycać, cieszyć się*[8173]

71. Dobrze[*] to dla mnie, że zostałem upokorzony[**], abym się nauczył[3925] Twoich postanowień[***]. **lub: znakomicie, słusznie*[2896] Hbr 12,11
lub: k.hp. być udręczonym, być upokorzonym*[6031] *- por. w. 67
****lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna*[2706]

72. Lepsze[2896] *jest* dla mnie Prawo[*] Twoich ust niż tysiące[505] *sztuk* złota[2091] i srebra[3701].
**hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj*[8451]

ׁ Jod

73. Twoje ręce[3027] mnie uczyniły[6213] i trwale[*] *ustanowiły;* daj mi zrozumienie[**], abym się nauczył[3925] Twoich przykazań[4687]; Hi 10,8; Ps 100,3
**lub: k.p. utwierdzić, utrwalić*[3559], *trwale wyznaczyć, ustanowić*[B4097]
***tryb rozkaz. k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć*[995]

74. Ci, którzy boją[*] się Ciebie, widząc[7200] mnie, będą się radować[**], że pokładam nadzieję[***] w Twoim Słowie[1697]. Ps 34,2; 107,42
**dosł.: bojący; *lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony*[3373]
***lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością*[8055], *promienieć*[B8941]
****lub: k.p. czekać, zwlekać, mieć nadzieję na*[3176]

75. Wiem[3045], JHWH, że Twoje orzeczenia[*] są sprawiedliwe[6664] i że *ze względu* na wierność[**] mnie upokorzyłeś[6031]. Ps 119,138; Hbr 12,10
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok*[4941]
***lub: stałość, wierność, wytrwałość, niewzruszoność*[530]

76. Proszę[*], niech teraz[**] mnie pocieszy[***] Twoje miłosierdzie[2617] według Twojej wypowiedzi[565] dla Twojego sługi[5650].
lub: O! błagam!* [4994] *- Ps 118,25*; **k.q. jussivus - wyrażający łagodny nakaz lub silne życzenie*[1961]; ****lub: k.p. odczuwać ulgę*[5162]

77. Niech zstąpi[*] na mnie Twoje współczucie[**], abym żył[2421]; bo Twoje Prawo[8451] jest moją rozkoszą[***]. **lub: k.q. przybyć, iść, nadejść*[935]
***lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)*[7356]; ****radość, rozkosz*[8191]

78. Niech się zawstydzą[*] butni[2086], którzy *za pomocą* kłamstwa[**] mnie poniżyli[***], ale ja będę rozmyślać[7878] o Twoich ustawach[6490].
**lub: k.q. wstydzić się, być zażenowanym, rozczarowanym*[954]
***lub: fałszerstwo, podstęp, krzywda, fałsz, oszustwo*[8267]
****lub: k.p. wykrzywić, zgiąć, sfałszować, wypaczyć, zadać kłam*[5791]

79. Niech się zwrócą[*] do mnie ci, którzy się boją[3372] Ciebie, i ci, którzy poznają[**] Twoje świadectwa[***]. **lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić*[7725]
***wg ketiv - poznają, wg qere - i ci, którzy znają, poznający*[3045]
****tj. świadectwa o Bożych prawach*[5713] *- zawsze w l.mn. - w. 46***

80. Niech[*] moje serce[3820] będzie[1961] nienaganne[**] *w przestrzeganiu* Twoich postanowień[2706], po to, abym nie doznał wstydu[954]!
lub: oby moje serce stało*[1961] *się doskonałe - por. BB i w. 76*
***lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym*[8549]

ב Kaf

81. Moja dusza[*] osłabła[**] z *tęsknoty* za Twoim zbawieniem[***]; pokładam nadzieję w Twoim[****] Słowie[1697]. ****lub: pomoc, zwycięstwo*[8668]
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca*[5315]
***lub: k.q. być zużytym, zmarnować się, dojść do kresu, kończyć się*[3615]
*****lub: oczekuję*[3176] *na Twoje Słowo - por. EIB, AK, BB*

82. Moje oczy osłabły[3615] *z tęsknoty* za Twoją wypowiedzią[*], mówiąc[559]: Kiedy[**] mnie pocieszysz[***]? ****k.p. pocieszyć, k.n. ulitować*[5162] *się* Ps 69,3;
**lub: wypowiedź, mowa, słowo*[565], *powiedzenie*[B638] Prz 13,12
***lub: kiedy wreszcie - AK, do kiedy? jak długo? po jakim czasie?*[4970]

83. Chociaż stałem[1961] się jak bukłak[*] w dymie, *to* nie zapomniałem Twoich postanowień[**]. ***lub: akt prawa, dekret, ustawa prawna*[2706] Ps 119,16
**tj. skórzana butla*[4997] *(naciągnięta skóra zwierzęca uszczelniona smołą) tu: jako przewód kominowy*[B5779] *- Joz 9,4; Sdz 4,19, Ps 56,8*
***lub: kiedy wreszcie - AK, do kiedy? jak długo? po jakim czasie?*[4970]

84. Ile[*] dni[3117] *zostało* Twojemu słudze? Kiedy wykonasz[6213] orzeczenie[**] na tych, którzy mnie prześladują[***]? Ps 39,4; Obj 6,10
**zaimek pytający - ile? jak dużo? jak często? z jakiego powodu?*
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie*[4941]
****lub: k.q. ścigać kogoś w sposób wrogi, prześladować, nękać*[7291]

85. Doły wykopali[*] dla mnie butni[**], którzy nie *postępują* zgodnie z Twoim Prawem[8451].
**tj. uczynili zasadzkę, zastawili sidła - por. Ps 7,15; 9,15*
***lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała*[2086]

86. Wszystkie Twoje przykazania[*] są prawdą[**]; *za pomocą* kłamstwa[***] mnie prześladują[7291]; pomóż[****] mi! ****por. w. 78***
**hebr.: micwa[h] - przykazanie, prawo, nakaz*[4687]
***lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda*[530]
*****tryb rozkaz. - k.q. pomagać, przychodzić z pomocą, wspierać*[5826]
Ps 38,19; 109,26; 119,78

87. Omal[4592] nie zgładzili* mnie na ziemi[776]; ale ja nie porzuciłem** Twoich ustaw***.
**lub: k.p. doprowadzić do końca, zniszczyć, skończyć, zgubić[3615]*
***lub: k.q. pozostawić, sprzeniewierzyć się, zaniedbać, odejść[5800]*
****lub: nakaz, ustawa[6490]* Ps 71,9; 84,2; 90,7

88. Według Twojego miłosierdzia[2617] ożyw* mnie, abym strzegł[8104] świadectwa[5715] Twoich ust[6310]. **lub: k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia[2421]*

ל Lamed

89. Na wieki[5769], *o* JHWH, Twoje Słowo* jest ustanowione** w niebiosach[8064]. Mt 24,34; 1P 1,25
**lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*
***lub: k.n. ustawić się, zająć stanowisko, stać, być postawionym[5324]*

90. Twoja prawda[530] z pokolenia na pokolenie[1755]; ugruntowałeś* ziemię[776] i trwa**.
**lub: ... Twoją wiernością[530] ugruntowałeś - por. AK* Ps 89,2;
**lub: k.p. ustalić, ustanowić, zrobić, utrwalić, kierować[3559]*
***lub: k.q. stać, być prostym, trwać, wytrzymywać[5975]* Iz 40,8

91. Według Twoich orzeczeń* trwa[5975] do dziś[3117], bo wszyscy** *są* Twoimi sługami***.
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]; **lub: uszystkie (orzeczenia) - r. m.; ***lub: niewolnik, poddany[5650] - r. m.*

92. Gdyby Twoje Prawo* nie było moją rozkoszą[8191], wtedy[227] zginąłbym** w moim utrapieniu***. **lub: prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*
***lub: k.q. zginąć, umrzeć, (metafor.), być zgubionym, zabłądzić[6]*
****lub: udręka, bieda, nieszczęście[6040]* Ps 119,16.50

93. Nigdy* nie zapomnę** Twoich ustaw[6490], bo przez nie mnie ożywiłeś***. **dosł.: na wieki[5769]*
***lub: k.q. przestać się troszczyć, zapominać, pomijać[7911]*
****lub: w nich zachowujesz mnie przy życiu[2421] - por. AK - w. 16. 25*

94. Ja[589] *jestem* Twój, wybaw* mnie, bo[3588] szukam** Twoich ustaw[6490]. Ps 119,146
**tryb rozkaz. k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, dać zwycięstwo[3467]*
***lub: k.q. uciekać się do, radzić się, zabiegać o, starać się o[1875]*

95. Wyczekują* na mnie niegodziwi[7563], aby mnie zgubić**, *ale ja* starannie rozważam*** Twoje świadectwa****. ***por. w. 92*** Ps 40,14
lub: k.p. wypatrywać z niecierpliwością, mieć nadzieję, oczekiwać z ufnością[6960]; ***k.hp. okazać się roztropnym, rozważyć starannie[995]; ****tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - por. w. 2*

96. Widziałem koniec* wszelkiej doskonałości**, ale Twoje przykazanie*** jest bardzo**** szerokie*****. **lub: kraniec, granicę, koniec[7093]* Hi 28,3
***hap.leg.: doskonałość, spełnienie, pełnia; ****niezmiernie, dużo[3966]*
****lub: przykazanie, prawo, nakaz[4687]; *****idiom: Twe przykazanie jest jeszcze szersze; Twe przykazanie jest (jak) szeroka przestrzeń; Twe przykazanie to wielka wolność - por. EIB[K]*

מ Mem

97. O, jak bardzo* miłuję[157] Twoje Prawo[8451]! Przez cały dzień** o nim rozmyślam***.
**lub: zaimek pytający ile? jak dużo?[4100]* Ps 119,47.127;
***lub: każdego dnia, przez wszystkie dni - AK* Ps 119,163.165
****lub: rozmyślanie, zastanawianie się, zaduma[7881] - w. 99 i Hi 15,4*

98. Twoje przykazanie[4687] czyni mnie mądrzejszym* od moich wrogów[341], bo *jest* ono *przy* mnie** na wieki[5769]. ***lub: dla mnie - AK*
**lub: k.p. uczynić mądrym, nauczyć mądrości[2449]* Pwt 4,6
99. *Stałem się* rozumniejszy* od wszystkich moich nauczycieli**, bo rozmyślam*** o Twoich świadectwach[5715]. Pwt 4,6-8; Jr 8,8-9
**lub: k.h. mieć wgląd, poświęcać uwagę, rozważać, być roztropnym, postępować rozważnie, mądrze[7919]* 2Tm 3,15-17
**miałem (lepszy) wgląd[7919] - AK; **dosł.: k.p. uczących[3925] mnie*
****lub: rozmyślanie, zastanawianie się, zaduma[7881] - w. 97 i Hi 15,4*

100. Jestem roztropniejszy* od starszych**, bo strzegę[5341] Twojej ustawy[6490]. Hi 12,12; Prz 7,7;
**lub: k.hp. - forma intensyfikująca - zrozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć, postrzegać[995]* Mt 7,24; Jk 3,13
***tj. starszych[2205] wiekiem lub starszych jako przywódców - Wj 3,16*

101. Powstrzymuję* swoje nogi[7272] od wszelkiej złej[7451] ścieżki[734], po to** bym strzegł*** Twojego Słowa[1697]. ***lub: w tym celu[4616]* Prz 1,15;
**lub: k.q. zamykać, trzymać w ryzach, powściągać[3607]* Iz 55,7
****lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]*

102. Nie odstępuję* od Twoich orzeczeń[4941], bo Ty mnie uczysz**. Pwt 17,20; Joz 23,6; 1Krl 15,5
**lub: k.q. odejść, zejść z drogi, stronić od, zboczyć[5493]; **k.h. rzucać, strzelać, wskazywać, pokazywać, kierować, pouczać[3384]*

103. O, jak słodka* dla mojego podniebienia** jest Twoja wypowiedź***! *Słodsza* niż miód[1706] dla moich ust[6310]. Hi 23,12; Ps 19,11; Prz 28,11
**hap.leg.: być gładkim, być śliskim[4452]; **lub: usta, podniebienie, smak, dziąsła; ***wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[8638]*

104. Dzięki Twoim ustawom[6490] staję się rozumniejszy*; dlatego[5921] też[3651] nienawidzę[8130] wszelkiej ścieżki[734] kłamliwej**. Ps 119,128.130
**lub: k.hp. forma intensyfikująca - zrozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995] - por. w. 100, będę rozważał pilnie ... - AK*
***hebr.: seqer - kłamstwo, rozczarowanie, oszustwo, fałsz[8267]*

נ Nun

105. Twoje Słowo[1697] jest lampą* dla moich nóg i światłem[216] dla mojej ścieżki**. Ps 43,3;
**lub: lampa[5216], światło, kaganek[H6041] - 1Krl 11,16* Prz 6,23
***lub: coś deptanego stopami, ścieżka, droga, przejście[5410]*

106. Złożyłem przysięgę* i wypełnię** *ją*, będę strzegł[8104] Twoich sprawiedliwych[6664] orzeczeń***. Ne 10,29; Kaz 5,4
**lub: k.n. składać ślub, przysięgać[7650]; **k.p. wypełniać, potwierdzać, zatwierdzać, ustanawiać, narzucać[6965]*
****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

107. Jestem tak[5704] bardzo[3966] udręczony*; JHWH, ożyw** mnie zgodnie z Twoim Słowem***! Ps 119,17. 25. 40. 50. 77. 88. 93
**lub: k.n. uniżyć się, być upokorzonym, być udręczonym[6031]*
***tryb rozkaz. k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia, ożywić[2421]; ***lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie[1697]*

108. JHWH, przyjmij* proszę** dobrowolne

ofiary*** *wdzięczności z* moich ust[6310] i naucz[3925] mnie Twoich orzeczeń[4941]. Hbr 13,15

**tryb rozkaz.: k.q. przyjmować życzliwie, mieć upodobanie[7521]*
***łac: z wykrzyknikiem[4994] - przyjmijże (?); ***tj. ofiara spontaniczna, z własnej woli, chętnie[5071] - Wj 35,29; Kpł 7,16; Lb 15,3*

109. Moja dusza* jest ciągle[8548] w mojej dłoni**, ale nie zapominam[7911] Twojego Prawa[8451].

**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23*
***idiom: moje życie jest nieustannie w niebezpieczeństwie*

110. Niegodziwi* zastawili[5414] na mnie sidło, ale ja nie zbaczam** od Twoich ustaw[6490].

**łac: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]* Ps 119,10;
***łac: k.q. mylić się, błąkać się, zataczać się[8582]* Ps 140,5; 141,9

111. Odziedziczyłem* Twoje świadectwa[5715] na wieki[5769], bo są radością** mojego serca[3820].

**łac: k.q. objąć w posiadanie, odziedziczyć, otrzymać w posiadanie, podzielić kraj do objęcia w posiadanie[5157]* Ps 119,14.162
***łac: wesele, radość, radosne uniesienie, radowanie się[8342]*

112. Nakłoniłem* moje serce**, by zawsze[5769] wykonywać[6213] Twoje postanowienia[2706], aż do końca***.

**łac: konsekwencja, wynik, skutek, zysk[6118]*
**łac: wyciągać, rozciągać, zginać, pochylać się, skłaniać[5186]*
***łac: serce, umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek[3820]*

ס Samech

113. Nienawidzę* chwiejnych**, ale miłuję[157] Twoje Prawo[8451]. Ps 94,1; Jr 4,14

**łac: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się[8130]*
***hap.leg.: niejednoznaczny, podzielony, niezdecydowany[5588]*

114. Ty jesteś moją ucieczką* i tarczą**, pokładam nadzieję*** w Twoim Słowie[1697].

**łac: ukryte miejsce, tajemnica, kryjówka[5643]* Ps 31,20; 32,7;
***metonimia: nasz obrońca, ten, który nas chroni[4043]* Ps 59,11
****łac: k.p. oczekiwać wytrwale, ufać, mieć nadzieję[3176]*

115. Niech odstąpią* ode mnie czyniący niegodziwość**, bym mógł strzec[5341] przykazań[4687] mojego Boga[430]. Ps 1,1; 6,8; 139,19; Mt 7,23

**tryb rozkaz. k.q. odejść, zejść z drogi, stronić od, zboczyć[5493]*
***łac: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, czynić niegodziwość[7489]*

116. Wesprzyj* mnie zgodnie ze swoją wypowiedzią**, abym żył[2421] i nie został zawstydzony[954] w mojej nadziei[7664]. Ps 25,2; 54,4;

**tryb rozkaz. k.q. oprzeć się bądź położyć się na, spocząć na, wspierać, podtrzymywać, utrzymywać[5564]* Rz 5,5; 10,11;
***łac: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]* Flp 1,20

117. Podtrzymaj* mnie, a będę wybawiony** i będę zawsze[8548] wpatrywał*** się w Twoje postanowienia[2706]. ****łac: k.q. oglądać, patrzeć[8159]*

**tryb rozkaz. k.q. wspierać, podtrzymać, uzmocnić, pocieszyć[5582]*
***łac: k.n. zostać uwolnionym, ocalonym, odnieść zwycięstwo[3467]*

118. Odrzuciłeś* wszystkich, którzy odstępują** od Twoich postanowień[2706], bo fałsz*** ich jest zwodniczy****. ****w. 78**; ****łac: l.mn.[8649]*

**dosł.: k.q. zbagatelizować, k.p. lekceważyć, odrzucać[5541]*
***łac: k.q. skręcać, kluczyć, błąkać się, być odurzonym[7686]*

119. *Tb* żużel*! Skończysz** ze wszystkimi[3605] niegodziwymi[7563] ziemi[776]; dlatego[3651] miłuję[157] Twoje świadectwa***. Iz 1,25; Ez 22,18

**tj. odpady, szumowiny (powstałe przy wytopie srebra)[5509]*
***łac: k.h. spowodować zaprzestanie, położyć kres, ustanie, wygubić, zniszczyć, usunąć[7673], ***tj. świadectwa o Bożych prawach[5713]*

120. Moje ciało[1320] drży* ze strachu** przed Tobą i lękam*** się Twoich orzeczeń[4941].

**łac: k.q. nastroszyć się, drżeć[5568], **strach, bojaźń, przerażenie[6343]*
****łac: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]*

ע Ajin

121. Wykonałem* *Twoje* orzeczenie[4941] i sprawiedliwość[6664]; nie pozostawiaj[3240] mnie *tym, którzy* mnie krzywdzą[6231]. Hi 29,14

**łac: k.q. robić, czynić, pracować, wykonywać, powodować[6231]*

122. Poręcz* za Twojego sługę[5650] dla *mojego* dobra[2896], aby nie krzywdzili[6231] mnie butni**.

**tryb rozkaz. k.q. zostać poręczycielem, dawać w zastaw, wymieniać, zobowiązać się[6148]* Flm 1,18; Hbr 7,22
***łac: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała[2086]*

123. Moje oczy[5869] słabną*, *wypatrując* Twojego zbawienia** i słowa[565] Twojej sprawiedliwości[6664]. **łac: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym[3615]*
***łac: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

124. Postąp* ze swoim sługą[5650] według Twojego miłosierdzia** i naucz[3925] mnie Twoich postanowień[2706]. **tryb rozkaz. [6213]* Ps 51,1; 109,26
***łac: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*

125. Jestem* Twoim sługą[5650], daj mi zrozumienie** i poznanie*** Twoich świadectw[5713].

dosł.: sługą Twoim ja[589], **tryb rozkaz. k.h. rozumieć, nauczyć[995], zwracać uwagę na[B1150], * k.q. wiedzieć, znać, poznawać[3045]*

126. *Już* czas*, JHWH, abyś działał[6213], bo naruszono** Twoje Prawo[8451]. Jr 18,23

**łac: czas[6256], punkt w czasie, okazja, l.mn. odległe czasy[B7247]*
***łac: k.h. łamać, naruszać, udaremnić, zniweczyć skutki[6565]*

127. Dlatego* umiłowałem[157] Twoje przykazania[4687] bardziej od złota[2091], bardziej od najczystszego złota**. **łac: dlatego[5921] więc[3651]* Ps 19,10;
***tj. oczyszczone bądź czyste złoto, (chryzolit?)[6337]* Ps 119,41

128. Dlatego* wszystkie[3605] Twoje ustawy[6490], każdą[3605] *z nich*** uznaję za słuszną***, a nienawidzę[8130] wszelkiej[3605] ścieżki[734] kłamstwa[8267].

**por. w 127*; **łac: o wszystkim* Ps 119,104.113;
****łac: k.p. iść prosto, uznać za słuszne, zaaprobować[3474]* Prz 8,13

פ Pe

129. Twoje świadectwa[5715] są przedziwne*, dlatego moja dusza[5315] ich strzeże[5341].

**łac: coś nadzwyczajnego, dziw, cud[6382]* Ps 119,18.22

130. Wykład* Twoich słów oświeca[215] i daje zrozumienie[995] prostym**. Ps 19,7; Prz 1,4;

**hap.leg.: otwór, odkrycie, wejście, brama[6608]* Hbr 4,12
***łac: o otwartym umyśle[6612], niepouczony, młody, naiwny[B7636]*

131. Otwieram szeroko* *swoje* usta i wzdycham**, bo tęsknię*** za Twoimi przykazaniami[4687]. **lub: otworzyć szeroko, rozdziawić, rozewrzeć, ziać[6473]*
***lub: k.q. łapczywie nabierać powietrza, dyszeć, pragnąć, palać[7602]*
****hap.leg.: tęsknić, tęsknić za, pragnąć[2968]* Ps 42,1

132. Zwróć* się ku mnie i bądź* łaskawy** dla mnie, jak orzekłeś*** *wobec tych,* którzy miłują[157] Twoje imię[8034]. Wj 4,31; Ps 5,11; 25,18; 51,1; Iz 56,6; Hbr 6,10; Obj 3,8
**tryb rozkaz.[6437]*
***lub: k.q. okazywać przychylność, łaskę, być łaskawym[2603]*
****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

133. Utwierdź* moje kroki[6471] w Twojej wypowiedzi[565], niech nie zapanuje** nade mną żadna[3605] nieprawość***. Ps 19,13; Rz 6,12
**tryb rozkaz. k.h. utwierdzić, umocnić, skierować do[3559]*
***lub: k.h. dać władzę, zapanować nad[7980]; ***nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult, niegodziwość[205]*

134. Wyzwól* mnie od ucisku** człowieka[120], abym strzegł[8104] Twoich ustaw[6490].
**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*
***lub: ucisk, wymuszenie, szkoda[6233]* Ps 142,6; Łk 1,74

135. Rozjaśnij* swoje oblicze[6440] nad Twoim sługą[5650] i naucz[3925] mnie Twoich postanowień[2706]. **tryb rozkaz.[215]* Ps 4,6; 80,3
**lub: k.h. dawać światło, świecić, rozświetlać, rozpalać[215]*
**lub: Twoje oblicze niech zaświeci w Twoim słudze - AK*

136. *Jak* korytami* wód płyną** *łzy* z moich oczu, dlatego że nie strzegą*** Twojego Prawa[8451]. **tj. kanał, koryto (rzeki), strumień[6388]* Ps 126,5; Jr 9,1
***dosł.: k.q. schodzić, zejść[3381]; ***czuwać, mieć pieczę nad[8104]*

ע Tzade

137. Sprawiedliwy* jesteś**, JHWH, i prawe*** są Twoje orzeczenia[4941]. ***dosł.: (jesteś) Tyj[859]*
**lub: prawy, pobożny, zgodny z prawem, słuszny[6662]* Ps 145,17
***lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]*

138. Zarządziłeś* sprawiedliwość[6664] Twoich świadectw[5713] i wielką [3966] *ich* wierność**.
**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, powierzyć nadzór, przekazać dowództwo, nakazać, rozkazać, zlecić, wyznaczyć[6680]*
***lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*
***lub: nakazałeś to, co w Twych świadectwach sprawiedliwe, i całkowicie prawdziwe - por. EIB[1202]* Ps 19,7-9; 119,86.90

139. Gorliwość* wyniszcza** mnie, bo moi wrogowie[6862] zapominają[7911] Twoje słowa[1697].
**lub: żarliwość, zapał, zazdrość, namiętność[7068]* 1Krl 19,10;
***lub: k.p. położyć kres, k.h. wyniszczyć[6789]* Ps 69,9; Rz 15,3

140. Twoja wypowiedź[565] została w pełni* wypróbowana**, dlatego Twój sługa[5650] ją kocha[157]. **lub: moc, siła, obfitość, niezmiernie dużo, bardzo[3966]*
***lub: k.q. wytapiać, oczyszczać, próbować[6884]* Ps 12,6; 19,9

141. Ja *jestem* mały* i wzgardzony**, lecz nie zapominam[7911] Twoich ustaw[6490]. Ps 22,6
**lub: mały, młody, nieważny, lichy, niskiego rodu[6810]*
***lub: k.n. być wzgardzonym, być podłym, godnym pogardy[959]*

142. Twoja sprawiedliwość* jest sprawiedliwością[6664] na wieki[5769], a Twoje Prawo** jest prawdą***. Ps 19,9; 119,51; J 17,17
**lub: prawość, sprawiedliwość, okazanie łaskawości i przyjście z pomocą[6666]; **prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*
****hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

143. Ucisk* i utrapienie** znalazły[4672] mnie, lecz Twoje przykazania[4687] *stały się* moją rozkoszą***. ****dosł.: rozkoszami, radościami[8191] - l.mn.*
**lub: trudne położenie, niedola, ucisk, wróg[6862]* Ps 119,24
***lub: opały, tarapaty, udręka, ucisk, katusze[4689] - Pwt 28,53*

144. Sprawiedliwość* Twoich świadectw[5715] *trwa* na wieki[5769]; daj mi zrozumienie**, a będę żył[2421]. **lub: prawość, słuszność, właściwie[6664]* Ps 19,9
***tryb rozkaz. k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995]*

ק Kof

145. Wołam* z całego serca[3820], wysłuchaj[6030] mnie, o JHWH, a będę strzegł** Twoich postanowień***. **lub: k.q. krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]*
***lub: k.q. strzec, pilnować, czuwać, zachować[5341]* Ps 119,10
****lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*

146. Wołam[7121] do Ciebie, wybaw* mnie, a będę strzegł** Twoich świadectw***. Ps 3,7
**tryb rozkaz. k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić[3467]; **k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]; ***tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn. jako spisane warunki przymierza*

147. Wstaję* przed świtem[5399] i wołam o pomoc**, oczekuję na Twoje Słowa***. Ps 5,3;
**dosł.: wyprzedziłem świt - AK, k.p. być na czele, iść w górę, wyprzedzać[6923]; **lub: k.p. krzyczeć, wołać o pomoc[7768]* Ps 88,13
****ug ketiv - słowa, ug qere - słowo, mowa, sprawa[1697] - l. poj.*

148. Moje oczy wyprzedzają[6923] straże nocne*, abym mógł rozmyślać** o Twojej wypowiedzi***. ****lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]*
**może chodzić o ostatnią straż nocną, między 2 a 6 rano - EIB[1206] lub idiomatyczne określenie czuwania przez całą noc*
***lub: k.q. rozmyślać nad, zgłębiać, rozważać[7878]* Ps 63,6; Łk 6,12

149. JHWH, usłysz[8085] mój głos[6963] ze względu na Twoją łaskawość*; ożyw** mnie zgodnie z Twoim orzeczeniem***. ***tryb rozkaz.[2421]*
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

150. Zbliżyli[7126] się do mnie prześladowcy* w złym celu**, są daleko od Twojego Prawa[8451].
**lub: k.q. ścigać kogoś w sposób wrogi, prześladować, nękać[7291]*
***lub: niegodziwy pomysł, plan, rozwiązłość[2154] - por. AK*

151. Blisko* jesteś, JHWH, i wszystkie[3605] Twoje przykazania[4687] są prawdą**. Ps 34,18
**tj. bliski (o miejscu, czasie), spokrewniony - por. Rdz 19,20*
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

152. Od dawna* znam[3045] Twoje świadectwa[5713], bo ustanowiłeś** je na wieki[5769].
**lub: starożytność, początek, prastare czasy[6924]* Iz 40,8; Łk 21,33
***lub: ustanawiać, rozpoczynać[3245], położyć fundament[B3728]*

ר Resz

153. Popatrz* na moje ubóstwo** i wyzwól*** mnie, gdyż nie zapominam7911 Twojego Prawa8451. **tryb rozkaz. k.q. zwrócić uwagę na, dostrzec7200* Ps 9,13 ***lub: udręka, bieda, nieszczęście6040; ***wyrwać, uwolnić2502*

154. Broń* mojej sprawy** i odkup*** mnie; ożyw2421 mnie zgodnie z Twoją wypowiedzią565. **lub: k.q. walczyć, zmagać się, prowadzić proces sądowy, pozywać7378; **niesnaski, spór, konflikt, kłótnia, sprawa w sądzie7379 ***lub: k.q. wykupić (jako krewny) odkupić (jako Bóg)1350*

155. Zbawienie* *jest* dalekie7350 od niegodziwych**, bo nie szukają1875 Twoich postanowień2706. ***lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca7563 *lub: wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo3444*

156. Wielka7227 jest Twoja litość*, JHWH; ożyw** mnie zgodnie z Twoimi orzeczeniami4941. **lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)7356; **por. w 40***

157. Liczni7227 są* *ci, którzy* mnie prześladują** i moi wrogowie***; lecz nie odstępuję**** od Twoich świadectw5715. **lub: wielcy się stają ... - AK **lub: k.q. ścigać kogoś w sposób wrogi, prześladować, nękać7291 ***lub: trudne położenie, niedola, ucisk, wróg6862* Ps 7,1 *****dosł.: k.q. zginać, pochylać się, skręcać, wyciągać5186*

158. Widzę7200 postępujących podstępnie* i czuję odrazę** do tych, *którzy* nie strzegą8104 Twoich wypowiedzi565. Ps 139,21; Prz 14,14 **lub: k.q. postępować zdradziecko, wiarołomnie, podstępnie898 **lub: k.hp. brzydzić, czuć wstręt do samego siebie6962*

159. Zobacz*, że3588 miłuję157 Twoje ustawy6490 JHWH; ożyw2421 mnie według Twojego miłosierdzia**. **tryb rozkaz.* 7200 Ps 119,25,47 **lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd7200 **lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość2617*

160. Sedno* Twojego Słowa1697 to wierność** i na wieki5769 *trwa* każde3605 orzeczenie4941 Twojej sprawiedliwości6664. Ps 19,9; 2Tm 3,16 **dosł.: głowa, szczyt, ktoś najważniejszy, suma, całość7218 *szczytem Twojego ... - AK; Twoje słowo jest ... od początku - KJV **hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność571*

ש Szin

161. Książęta* prześladują7291 mnie bez przyczyny2600; lecz moje serce3820 boi** się Twoich słów***. Iz 66,2; Jr 36,23-24 **lub: książę, władca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca8269 **lub: k.q. odczuwać przerażenie, odczuwać bojaźń6342 ***wg ketiv: Twoich słów1697 - l. mn., wg qere: - ... słowa. - l. poj.*

162. Raduję* się z Twojej wypowiedzi565 jak ten, który znajduje4672 wielki7227 łup**. Sdz 5,30 **lub: k.q. unosić się radością, radować się7797* Ps 119,14.111 ***lub: zdobycz, zysk, łup7998, splądrowane dobra*B9446 *- Pwt 2,35*

163. Nienawidzę8130 kłamstwa* i brzydzę** się *nim,* ale miłuję157 Twoje Prawo8451. Prz 6,16-19 **lub: kłamstwo, oszustwo, rozczarowanie, fałszerstwo, podstęp, krzywda, fałsz8267; **k.p. czuć odrazę, uważać za obrzydliwość8581*

164. Wysławiam* Cię siedem** razy dziennie3117 za Twoje sprawiedliwe6664 orzeczenia4941. **lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się1984 **liczba siedem symbolicznie wyraża pełnię* Ps 55,17; 119,62

165. Głęboki* pokój** dla *tych, którzy* miłują Twoje Prawo8451, a nie*** potkną się****. **dosł.: wielki7227; ***i nie ma dla nich - AK* Prz 3,1; ***hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność7965* Iz 32,17 *****lub: potknięcie się, przyczyna potknięcia się, przeszkoda4383*

166. JHWH, oczekuję* na Twoje zbawienie** i wypełniam*** Twoje przykazania4687. Rdz 49,18 **lub: k.p. czekać, mieć nadzieję7663; **wybawienie, dobrobyt3444 ***lub: k.q. czynić, pracować, wykonywać, powodować6213*

167. Moja dusza* strzeże** Twoich świadectw5713, *bo* bardzo3966 je miłuję157. **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość5315, gr.: psyche - Łk 12,23* **lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad8104*

168. Strzegę8104 Twoich ustaw* i świadectw**, bo wszystkie moje drogi1870 są przed*** Tobą. **lub: nakazów6490; **tj. świadectwa o Bożych prawach5713 - zawsze w l.mn. jako spisane warunki przymierza; ***lub: coś, co rzuca się w oczy, przeciwległy, z pewnej odległości, przed5048*

ת Taw

169. JHWH, niech dotrze* moje wołanie** przed Twoje oblicze6440, daj mi zrozumienie*** zgodnie z Twoim Słowem1697. Ps 18,6; 102,1; 140,6 **lub: tryb rozkaz. k.q. zbliżać się, podchodzić, przybliżać się7126 **lub: krzyk błagania, okrzyk radości, chwały, obwieszczenie7440 ***tryb rozkaz. k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć995*

170. Niech dojdzie* moja prośba** przed Twoje oblicze6440, ocal*** mnie zgodnie z Twoją wypowiedzią565. ****lub: k.h. wyrwać, odebrać, wyzwolić5337 *tryb rozkaz. k.q. wchodzić, wkraczać, przychodzić, iść, dostąpić, być wyliczonym935; **błaganie o przychylność, o łaskawość8467*

171. *Niech* spłyną* moje wargi8193 pieśnią chwały**, bo nauczasz3925 mnie Twoich postanowień2706. Ps 51,15; 63,3; 119,12 **lub: k.h. wylewać, wydzielać, powodować kipienie, buchać5042 **lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny8416*

172. Niech mój język ogłasza*[tj.JUS] Twoją wypowiedź**, bo wszystkie Twoje przykazania4687 są sprawiedliwe6664. Ps 51,14; 119,138 **lub: k.q. odpowiadać, zareagować, zaświadczyć, mówić6030 **lub: wypowiedź, mowa, słowo565, powiedzenie*B6638 *- tu: l.poj.*

173. Niech Twoja ręka* będzie1961[JUS] mi pomocą5826, bo wybrałem977 Twoje ustawy6490. **ramię, ręka3027 - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13* Pwt 30,19; Joz 24,15-22; Prz 1,29; Łk 10,42

174. JHWH, tęsknię* do Twojego zbawienia3444, a Twoje Prawo** *jest* moją rozkoszą***. **lub: k.q. wyczekiwać z utęsknieniem, tęsknić za8373 - tu i w. 40 **hebr.: tora[h] - prawo, uskazówka, pouczenie, zwyczaj8451 ***dosł.: rozkoszami, radościami8191 - tu: w l.mn.* Ps 119,25

175. Niech moja dusza5315 żyje2421[JUS], aby Cie-

bie chwalić*; niech Twoje nakazy** *będą* dla mnie*** pomocą[5826]. ***oby mi pomogły - AK*
**lub: k.p. chwalić, chełpić się, wygłosić przechwałkę[1984]* Ps 119,25
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*
176. Zbłądziłem* jak zagubiona[6] owca[7716]; odszukaj** Twojego sługę[5650], bo nie zapomniałem*** Twoich przykazań[4687]. Iz 53,6; Łk 15,4;
**lub: k.q. mylić się, błąkać się, zataczać się[8582]* 1P 2,25
***tryb rozkaz. k.p. szukać, pragnąć, żądać, domagać się, prosić[1245]*
****lub: k.q. przestać się troszczyć, zapominać, pomijać[7911]*

120 Pieśń[7892] stopni*. Wołałem[7121] do JHWH w swoim utrapieniu[6869] i odpowiedział[6030] mi. **lub: wstępowań[4609]* Ps 18,6; Jon 2,2
**Psalmy 120-134 to zbiór psalmów śpiewanych podczas wędrówki do Jerozolimy (?) trzykrotnie w roku - Wj 34,23; Łk 2,41-42 lub specyficzne określenie budowy literackiej psalmów z tej grupy (?)*
2. Wyrwij*, JHWH, moją duszę[5315] od warg[8193] kłamliwych** *i* od języka[3956] zdradliwego***.
**lub: k.h. wyrwać, odebrać, wyzwolić[5337]; **kłamstwo, rozczarowanie, oszustwo, fałsz[8267]; ***zdrada, oszustwo, gnuśność[7423]*
3. Co *ci to* da[5414] albo co *ci to* doda* zdradliwy[7423] języku[3956]? So 3,13; Obj 14,5
**lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, uczynić ponownie[3254]*
4. *Że jesteś jak* ostre[8150] strzały[2671] mocarza* i węgle[1513] z janowca**. Prz 25,18.22
**lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater[1368]; **tj. krzew z gatunku motylkowatych[7574] - janowiec cierniasty, żarnowiec[B8808] - tu i 1Krl 19,4.5; Hi 30,4 - licznie występuje na Pustyni Judzkiej, używany jako opał, pochodnie i broń zapalna - por. Ps 7,14; Iz 50,11*
5. Biada* mi, że przebywam[1481] w Meszek** i mieszkam[7931] w*** namiotach[168] Kedaru****.
**hap.leg.: wykrzyknik - biada![190]* Rdz 10,2; Jr 49,28; Ez 27,13
***tj. „wyciągnięcie”[4901] - lud z płn.-wsch. Cylicji i wsch. Kapadocji (?) wg Herodota z płd.-wsch. rejonów Morza Czarnego - Rdz 25,14*
****lub: z, tak długo jak, przeciw, pomimo[5973]; ****tj. „ciemny”[6938] - drugi syn Izmaela - Rdz 25,13, lud pasterski i koczowniczy - Iz 60,7; Ez 27,21; w Targumach Kedar utożsamiany jest czasami z Arabią*
6. Moja dusza[5315] *zbyt* długo[7227] mieszkała* z[5973] nienawidzącymi** pokój***. Ps 35,20
**lub: k.q. zamieszkać, przebywać, pozostawać, osiedlić[7931] - mieszkała sobie - AK; **k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić[8130]; ***pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń[7965]*
7. Ja *jestem za* pokojem[7965], ale gdy *o tym* mówię*, oni *są za* wojną**. Rz 12,18
lub: k.p. mówić, obiecywać[1696]; **bitwa, wojna, walka - Ps 76,3**

121 Pieśń* stopni**. Oczy[5869] moje wznoszę[5375] ku[413] górom[2022]: Skąd nadejdzie[935] mi pomoc***? ***lub: wsparcie, pomoc[5828]*
**lub: oda, hymn chóru, pieśń[7892], **dla stopni EIB* Ps 87,1
***lub: stopień, schodek, wstępowanie, wznoszenie się[4609]*
2. Moja pomoc[5828] *jest* od JHWH, który dogląda* niebiosa** i ziemię[776]. **por. Rdz 1,1**** Jr 3,23
**tu: k.q. prtcpl. czynić, powodować, zarządzać, doglądać[6213]*
3. *On* nie pozwoli[5414] zachwiać* się twojej nodze[7272]; *ten, który* cię strzeże[8104], nie drzemie**.
**lub: trzęsienie, chwianie się[5414]* 1Sm 2,9; Prz 3,23.26
***lub: k.q. być sennym, drzemać, spać[5123]*
4. Oto* *ten, który* strzeże[8104] Izraela[3478], nie zdrzemnie[5123] się ani nie zaśnie**. Pwt 33,29;
**part. wskazująca: oto, spójrz, czy[2009]; **k.q. spać, zasnąć, być pogrążonym we śnie[3462]* Mt 26,14; Mk 14,40; 1Tes 5,6
5. JHWH *jest tym, który* cię strzeże*, JHWH *jest* cieniem** u twej prawej[3225] ręki[3027]. Ps 16,8;
**lub: k.q. prtcpl. - patrzeć na, strzec, mieć pieczę nad[8104]*
***lub: cieniem twoim, nad twą prawą ręką - AK* Ps 91,1.4
6. Słońce[8121] nie porazi* cię za dnia[3119] ani księżyc[3394] w nocy[3915]. Ps 91,5; Iz 49,10; Obj 7,16
**lub: k.h. razić, uderzać, niszczyć, pokonywać[5221] - por. 2Krl 4,19*
7. JHWH będzie cię strzegł[8104] od wszelkiego zła*; *On* będzie strzegł[8104] twojej duszy**.
**lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)[7451]*
***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315]* Ps 41,2; 97,10; 145,20
8. JHWH będzie* strzegł[8104] twojego wyjścia i twojego przyjścia**, odtąd*** aż na wieki[5769].
**lub: ustrzeże - AK; **tj. każdego przedsięwzięcia, w każdej sytuacji; ***lub: teraz[6258], właśnie teraz[B7249]* Pwt 28,6; Prz 2,8; 3,5

122 Pieśń[7892] stopni[4609]. Dawida[1732]. Uradowałem* się, gdy mi powiedzieli**: Pójdźmy[1980] do domu[1004] JHWH! Ps 122,9;
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]; **lub: k.q. prtcpl. - gdy mi mówią[559]* Za 8,21
2. *I oto* nasze nogi[7272] stanęły* w twoich bramach[8179], *o* Jerozolimo**! **dosł.: stojące są - AK*
**lub: k.q. stać, być prostym, trwać, wytrzymywać[5975]* Ps 9,14;
***hebr.: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju”* Jr 7,2
3. Jerozolima[3389] jest budowana* jako miasto[5892], zespolona** w jedną*** *całość;* 2Sm 2,9
**lub: zbudowana[1129]; **k.p. być sprzymierzonym z, być zjednoczonym, być złączonym razem[2266]; ***razem, łącznie, wszyscy razem[3162]*
4. *Bo* tam wstępują* pokolenia[7626], pokolenia JH[WH] *do* świadectwa** Izraela, aby wysławiać*** imię[8034] JHWH. Wj 23,17; Pwt 16,16
**lub: iść w górę, wstępować[5927] - Jerozolima leży na górze*
***tj. przed oblicze Boga - por. Wj 16,34; 25,21; 30,26; Kpt 24,3*
****lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
5. Tam bowiem ustanowili[3427] trony* sądu**, trony[3678] domu[1004] Dawida[1732]. Pwt 17,8; 2Sm 5,13;
**lub: miejsce (honorowe), tron, miejsce do siedzenia, metaf. godność królewska, władza, potęga[3678]* 2Krn 19,8; Jr 21,12
***lub: decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, sąd przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*
6. Proście* o pokój** dla Jerozolimy[3389]: Niech się szczęści*** tym, którzy cię miłują[157].
**tryb rozkaz. k.q. prosić, dowiadywać się, wypytywać o, radzić się, szukać, zabiegać o[7592]* Rdz 12,3; 27,29; Lb 24,9
***hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]*
****lub: k.q. czuć się swobodnie, prosperować, być spokojnym[7951]*

7. Niech będzie[1961|JUS] pokój[7965] w twoich murach[2426] i spokój[*] w twoich pałacach[**].
**lub: spokój, łatwość, pomyślność, obfitowanie[7962]*
***lub: cytadela, pałac, twierdza[759]* Ps 48,3; Mt 10,12-13

8. Ze względu[4616] na moich braci[251] i moich przyjaciół[*] pragnę[**] teraz[4994] powiedzieć: Pokój[***] Tobie. 1Sm 25,6; Ps 85,8
**lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny[7453]*
lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994], ***hebr.: szalom - pokój, pomyślność - w. 6

9. Ze względu[4616] na dom[1004] JHWH, naszego Boga, pragnę zabiegać[*] o dobro[**] dla ciebie.
**lub: k.p. szukać, pragnąć, żądać, domagać się, prosić[1245]*
***lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*

123 Pieśń[7892] stopni[4609]. Moje oczy wznoszę[*] ku Tobie, który mieszkasz[3427] w niebiosach[**].
**lub: k.q unieść, podnieść, podtrzymać[5375]*
wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba[8064] - por. 2Kor 12,2**

2. Oto jak[2009] oczy sług[*] *zwrócone* są na ręce ich panów[**] i jak oczy służącej[***] na ręce jej pani[****], tak oczy nasze *patrzą* na JHWH, Boga naszego, aż[5704] się zmiłuje[2603] nad nami.
**hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]*
***hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny[113], władca[B128]*
****lub: służka, służąca, niewolnica, metaf. ktoś pokornie zwracający się do kogoś[8198]; ****lub: pani, dama, królowa[1404]*

3. Zmiłuj[*] się nad nami, JHWH; zmiłuj[2603] się nad nami, bo jesteśmy obficie[**] nasyceni[***] wzgardą[937]. Ne 4,4; Ps 4,1; 119,22
**tryb rozkaz. k.q. okazać przychylność, łaskawość, miłosierdzie[2603]*
***lub: wielki, obfitujący, wystarczający, liczny, silny[7227]*
****k.q. otrzymać swoją porcję, mieć w nadmiarze, być nasyconym[7646]*

4. Nasza dusza[5315] *jest* obficie[7227] nasycona[7646] szyderstwem[*] butnych[**] i wzgardą[937] dumnych[***]. **lub: drwienie, szydzenie, jąkanie[3933]* Iz 32,9.11;
**(za) długo[7227] była nią nasycona nasza dusza - AK* Am 6,1
***lub: spokojny, bezpieczny, nieprzejmujący się, beztroski, swawolny, butny[7600]; ***hap.leg.: dumny, wyniosły[1349]*

124 Pieśń[7892] stopni[4609]. Dawida[*]. Gdyby nie JHWH, który był[1961] po naszej stronie[**], niech powie[559] teraz[***] Izrael[3478];
lub: dla Dawida - AK; ** O! upraszam! błagam![4994] - Ps 118,25**
****który był dla nas - AK; Gdyby nie ...., który był z nami - BP*

2. Gdyby nie[3884] JHWH, który był[1961] po naszej stronie, gdy powstawał[*] przeciwko[**] nam człowiek[***];
****hebr.: adam - człowiek[120] - tu l.poj.* Ps 129,1;
**lub: k.q. powstawać, pojawiać się, rosnąć w siłę, utwierdzać się[6965]*
***hebr.: al[5921] - przeciw (wrogo)[B6862] - Rdz 34,27* Rz 8,31; Hbr 13,6

3. Wówczas by nas pożarli[*] żywcem[2416], *gdy* płonęli[**] gniewem[***] przeciwko nam; Est 3,6-15;
**lub: k.q. łykać, połykać, pochłaniać[1104]* Ps 56,1-3;
***lub: k.q. płonąć, rozpalić (o gniewie)[2734]* Prz 1,12
****lub: nos, gniew, metaforyczne - fuknąć gniewnie[639]*

4. Wtedy[233] zmyłyby[*] nas wody[4325], a potok[**] przelałby[5674] się nad[5921] naszymi duszami[5315];
**lub: przelewać (się), płynąć, płukać, zmywać[7887]*
***lub: rwący potok, wadi, dolina rwącego potoku, szyb[5158]*

5. Wtedy wzburzone[*] wody[4325] przelałyby[**] się nad naszymi duszami[5315]. Hi 38,11; Ps 32,6; 69,2
**hap.leg.: kołhujący się, rozszalały, wzburzony, zuchwały[2121]*
***lub: k.q. przejść nad, przez, pomiędzy, wzdłuż, iść ponad[5674]*

6. Błogosławiony[*] JHWH, który nas nie wydał[5414] na rozszarpanie[**] ich kłom[***].
**lub: k.q. klękać, błogosławić[1288], chwalić, wielbić[B1418]; **lub: żer, żywność[2964], łup, to co zostało poszarpane[B3413]; ***zębom[8127]*

7. Nasza dusza[5315] umknęła[*] jak ptak[6833] z pułapki[6341] łowiącego[**]; pułapka została zniszczona[***], a my[587] umknęliśmy[4422]. Ps 35,8; 57,7;
**lub: k.n. wyślizgnąć się, uciec, zostać wyzwolonym[4422]*
***dosł.: łowiących, ptasznika[3369] - tu l.mn.* Ps 91,3; Prz 6,5
****lub: k.n. być złamanym, rozbitym, skruszonym[7665]*

8. Nasza pomoc[*] jest w imieniu[8034] JHWH, który dogląda[**] niebiosa[8054] i ziemię[776].
**lub: wsparcie[5828]* Ps 115,15; 121,2
***tu: k.q. prtcpl. czynić, powodować, zarządzać, doglądać[6213]*

125 Pieśń[7892] stopni[4609]. Ci, którzy ufają[*] JHWH, są jak góra Syjon[**], która nie zostanie poruszona[***], *ale* trwać[3427] będzie na wieki[5769]. Prz 10,30; 29,25; Iz 28,16; Jr 7,4-15
**lub: k.q: pokładać ufność, mieć pewność, być bezpiecznym[982]*
***tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
****lub: k.n. zostać wstrząśniętym, poruszonym, obalonym[4131]*

2. *Spójrzcie na* Jerozolimę[3389], otaczają[*] ją góry[2022], tak[**] *właśnie* JHWH otacza swój lud, teraz[***] i na wieki[****]. ***dosł.: i; ****lub: na zawsze[5769]*
**lub: naokoło, dookoła, ze wszystkich stron, sąsiedztwo[5439]*
****lub: teraz[6258], właśnie teraz[B7249]* Ps 34,7; Za 2,5

3. Bo nie spocznie[*] berło[**] niegodziwych[7562] nad losem[***] sprawiedliwych[6662], po to, by sprawiedliwi[6662] nie wyciągali swoich rąk[****] ku nieprawości[5766]. Prz 22,8; Iz 14,5
**lub: k.q. odpocząć, osiąść i pozostać, być spokojnym[5117]*
***lub: buława, berło (jako symbol władzy), kij, rózga, gałąź[7626]*
****lub: dział, część (przyznana przez losowanie), los, dziedzictwo[1486]*
*****idiom: by nie byli zależni od ludzi nieprawych - por. EIB*

4. Czyń dobrze[*], JHWH, dobrym[2896] i tym, którzy są prawego[**] serca[3826]. Ps 73,1; Łk 6,33;
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*
***lub: szczery, prawy, prawidłowy, należyty[3477]* Ga 6,10; Jk 4,17

5. A zbaczających[*] na swoje kręte[6128] *drogi*, JHWH odprawi[**] wraz z[854] czyniącymi[4466] nieprawość[***]. Pokój[****] nad[5921] Izraelem.
**lub: k.h. skłaniać, wpłynąć, wyciągać, zginać, spychać na bok[5186]*
***lub: k.h. prowadzić, przyprowadzać, uprowadzać, zabierać, sprawiać chodzenie[3212|1980]* Pwt 28,36; 2Krl 24,15; Oz 2,16
****lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]; ****hebr.: szalom[7965] - Ps 120,6****

126 Pieśń[7892] stopni. Gdy JHWH przywrócił* odnowienie** Syjonu[6726], byliśmy[1961] jak *ci, którzy* śnią[2492]. Ps 53,6; 85,1;
**lub: k.q. zawracać, odwracać, wrócić[7725]; **hap.leg.: przywrócenie, odnowienie[7870], odrodzenie, odbudowa[B9323]* Oz 6,11

2. Wtedy[227] usta[6310] nasze zostały napełnione* śmiechem[7814], a nasz język[3956] krzykiem radości**; wtedy[227] *też* mówili[559] wśród narodów[1471]: JHWH uczynił[6213] wielkie[1431] rzeczy z nami***.
***lub: dla nas* Lb 23,23; Joz 9,9; Ne 6,16
**lub: k.n. być napełnionym, uzbrojonym, zadowolonym[4390]*
***lub: krzyk błagania, okrzyk radości, chwały, obwieszczenie[7440]*

3. JHWH uczynił[6213] dla nas* wielkie** rzeczy i jesteśmy[1961] radośni***.
**lub z nami - AK* Iz 14,5
***lub: k.h. uczynić wielkim, uczynić potężnym, wywyższyć, czynić wielkie rzeczy[1431]; ***radosny, wesoły, zadowolony[8056]*

4. JHWH, przywróć*[IMP] naszą pomyślność** jak strumienie[650] na *pustyni* Negeb***.
**w. 1* **wg ketiv: ... postęp, odnowa[B9092] - wg qere: ... naszą niewolę[7622] stąd qere: odwróć naszą niewolę - por. w. 1 w BG; BW, KJV ***tj. południowy kraj, południe, region na południu Judy[5045]*

5. Ci, którzy *teraz** sieją[2232] ze łzami[1832], będą żąć** z okrzykiem radości[7440].
**dosł.: siejący* Jr 31,9;
***lub: k.q. być krótkim, zbierać plony, zbierać żniwo[7114]* Ga 6,7-9

6. *Kto* ciągle* wychodzi* z płaczem, niosąc[5375] ziarno na siew**, na pewno*** wejdzie*** z okrzykiem radości[7440], niosąc[5375] swoje snopy****.
**hebraizm: postępując[1980] szli[1980] - AK - iść, chodzić, oddalać się **dosł.: pozostawiać za sobą ziarno do siewu[4900], ... torbę z ziarnem - EIB; ***hebraizm: wchodząc[935] wchodzi[935]* Iz 55,11
****lub: pęk, wiązka, metaf. Izrael powrac. z niewoli[485] - tu i Rdz 37,7*

127 Pieśń[7892] stopni[4609]. Salomona*.
Jeśli JHWH domu[1004] nie zbuduje[1129], na próżno** będą trudzić*** się nad nim budujący[1129]. Jeśli JHWH nie strzeże[8104] miasta, na próżno[7723] czuwa[8245] strażnik****.
**lub: dla Salomona - AK, *tj. „pokój" - syn Dawida i Batszeby, trzeci król Izraela; **lub: pustka, daremność, marność, fałsz[7723] ***lub: k.q. trudzić się, mozolić[5998]; ****dosł.: strzegący[8104] (go)*
Ps 33,16-18; Prz 16,9; Ez 33,2-9; 1Kor 3,5-15

2. Daremne[7723] *to* dla was, *wy* wcześnie[7925] wstający[6965], przesiadywać[3427] do późna* i w smutku** jeść chleb[3899]. O tak***, *On* daje sen[8142] swojemu umiłowanemu[3039].
****lub: tak oto, stąd też[3651] *lub: k.p. opóźniać się, czekać, pozostać w tyle (ale bez nadziei)[309] **lub: ból, uraza, mozół, smutek, trud, ciężkie doświadczenie[6089]*

3. Oto[2009] synowie[1121] są dziedzictwem* JHWH, a owoc[6529] łona** nagrodą[7939].
Rdz 33,5; 48,4;
**lub: majątek, dziedzictwo, mienie, część, dział, spadek[5159] **lub: brzuch, łono, ciało, metaf.: głębiny Szeolu[990]* Joz 24,3

4. Czym strzały[2671] w ręku mocarza*, tym są synowie** *zrodzeni* za młodu[5271].
Ps 120,4
**lub: człowiek silny, potężny, dzielny[1368] **hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk, członek jakiejś grupy[1121]*

5. Błogosławiony[835] ten mąż*, który napełnił[4390] nimi swój kołczan[827]; nie doznają wstydu[954], gdy w bramie** będą prowadzić spór*** z nieprzyjaciółmi[341].
Ps 128,2-3; Jl 2,26-27
**lub: mąż (mężczyzna), silny mężczyzna, wojownik[1397] **brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy ***dosł.: k.p. mówić, obiecywać, k.n. rozmawiać między sobą[1696]*

128 Pieśń[7892] stopni*. Błogosławiony** każdy, bojący*** się JHWH, ten *kto* kroczy**** Jego drogami!
**por. Ps 120,1* **lub: szczęśliwy, błogosławiony[835], często w wykrzykniku ***lub: pełen bojaźni, pełen czci[3373] - przym.; ****dosł.: idący[1980]*

2. Bo[3588] będziesz spożywał* z trudu** swoich rąk[3709]; będziesz błogosławionym[835] i będzie ci dobrze***.
****lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt[2896] *lub: k.q. jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, gładzić[398] **lub: trud, mozół, plon, nabyta własność (wskutek pracy)[3018]*

3. Twoja żona[802] będzie jak owocująca* winorośl** na zewnątrz*** twojego domu[1004]; twoi synowie[1121] jak sadzonki oliwne dokoła twojego stołu[7979].
**lub: k.q. rodzić owoc[6509]* Ps 52,8;
***lub: krzew winny[1612]; ***skrzydło, bok, skrajne obszary, zakątki[3411], wąska przestrzeń z tyłu domu, jaskinia, szczyt[B3917]*
Prz 5,15-18; Ez 19,10

4. Oto[2009] właśnie* tak[3588] błogosławiony[835] *jest* mąż**, który boi*** się JHWH.
Ps 115,13
por. Ps 127,2*; **por. w. 1**; ***dosł.: bojący - por. w. 1****

5. *Niech** ci JHWH błogosławi** z Syjonu***, abyś oglądał dobro[2898] Jerozolimy po wszystkie dni[3117] twojego życia[2416];
Ps 20,2; 134,3; 135,21
lub: (i) pobłogosławi ciebie - AK; **lub: k.p. błogosławić, k.q. klękać[1288], chwalić, wielbić[B1418]; ***tj. „twierdza" 6726 - Ps 125,1*

6. I abyś oglądał* synów[1121] twoich synów[1121]. Pokój** nad Izraelem[3478].
Rdz 50,23; Hi 42,16
**tryb rozkaz. widzieć, dostrzegać, patrzeć na, spoglądać[7200] **hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]*

129 Pieśń[7892] stopni[4609]. Bardzo[7227] mnie uciskali* od mojej młodości – niech powie teraz[4994] Izrael[3478];
Jr 1,19; 20,11
**lub: k.q. wiązać, zamykać, być stłoczonym, być w niedoli[6887]*

2. Bardzo* mnie uciskali[6887] od mojej młodości[5271], jednak[1571] mnie nie przemogli**.
**lub: wielki, większy niż, obfity, silny, dużo, wiele[7227] **lub: k.q. wziąć górę nad, zwyciężyć, wytrwać, mieć moc[3201]*

3. Po moim grzbiecie[1354] orali* orzący[2790] i wydłużyli swoje bruzdy**.
Iz 50,6; 52,14; Mt 27,26;
**lub: wcinać się, wyryć, orać, obmyślać[2790]* Mk 15,1; J 19,1
***tj. miejsce, gdzie na końcu pola zakręca pług, ziemia orna[4618]*

4. Ale JHWH jest sprawiedliwy[6662]; przeciął[7112] powrozy* niegodziwych**.
Ps 1,4; 2,3;
**lub: sznur, lina, więzy olinowanie, łańcuch[5688]* Ps 11,2; 17,13
***lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*

5. *Niech się* zawstydzą* i odstąpią[5472] w tył[268] wszyscy nienawidzący** Syjonu[6726]. Ps 35,4; 70,3
**lub: k.q. być rozczarowanym, wstydzić się, być zażenowanym[954]*
***lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić[8130]*

6. Staną* się jak trawa[2682] na dachach[1406], która usycha[3001], zanim wyrośnie**; Hi 14,2; Iz 37,27
**lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]*
***lub: wystrzelić w górę, wyrastać (o źdźble trawy na dachu)[8025]*

7. Którą żniwiarz* *nawet* nie napełni[4390] swojej dłoni[3709] ani swojego naręcza** ten, który wiąże snopy[6014]. Ps 79,12; Jk 1,10-11; 1P 1,24
**dosł.: k.q. zbierający plony[7114]; **hap.leg.: tono, fałda ubrania[2683]*

8. I nie[3808] powiedzą[559] przechodzący* obok: *Niech będzie* z wami** błogosławieństwo[1293] JHWH. Błogosławimy*** wam w imieniu[8034] JHWH. Ps 118,26; Rt 2,4
**lub: k.q. przejść nad, pomiędzy, obok, przejść na drugą stronę[5674]*
***lub: błogosławieństwo ... ich Boga[413] - AK - por. kody[410-413]*
****lub: k.q. klękać, błogosławić[1288], chwalić, wielbić[B1418]*

130

Pieśń[7892] stopni[4609]. Z głębokości[4615] wołam* do Ciebie, JHWH! Ps 69,2;
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]* Lm 3,55

2. PANIE*, wysłuchaj[8085] mojego głosu. Niech Twoje ucho będzie wrażliwe** na głos[6963] mojego błagania***. **lub: Panie[136] (mój) - AK* Ps 17,6; 31,3;
***dosł.: uważny, baczny[7183] - metaf. przysłuchiwać się czemuś z uwagą; ***lub: błaganie o przychylność, błaganie[8469]* Ps 54,4

3. JH[WH]*, jeśli zachowasz** *pamięć* o nieprawości[5771], PANIE, kto się ostoi***? Hi 9,2-3;
**tj. skrócona forma imienia* JHWH[3050] Hi 15,14; Rz 3,23
***lub: k.q. patrzeć na, obserwować, strzec, mieć pieczę nad, zachować[8104]; ***k.q. stać, być prostym, trwać, wytrzymywać[5975]*

4. Lecz u Ciebie jest przebaczenie*, aby** się Ciebie bano***. ***lub: po to[4616] - AK* 1Krl 8,39-40;
**tj. wybaczenie[5547] od Boga - tu i Ne 9,17; Dn 9,9* Ps 103,3
****lub: k.n. być wystraszonym, wywołać zdumienie i przestrach, być ogarniętym bojaźnią, natchnąć nabożną czcią, bojaźnią Bożą[3372]*

5. Oczekuję* JHWH, moja dusza** oczekuje; a w Jego Słowie[1697] pokładam nadzieję[3176].
lub: k.p. wypatrywać z niecierpliwością, mieć nadzieję, oczekiwać z ufnością[6960]; **hebr.: nefesz[5315] - por. Ps 121,7*

6. Moja dusza[5315] *oczekuje* na mojego PANA *bardziej* niż strażnicy* świtu[1242], strażnicy[8104] świtu**. Ps 63,6; 119,147
**lub: k.q. mieć pieczę nad, czuwać, ochraniać, ratować życie[8104]*
***lub: poranek, brzask, wschód słońca, świtanie, początek dnia[1242]*

7. Wyczekuj* Izraelu na JHWH; u JHWH bowiem jest miłosierdzie** i u Niego obfite*** odkupienie****. ***lub: łaskawość, dobroć[2617]; ***wielkie[7235]*
**tryb rozkaz. k.p. oczekiwać wytrwale, ufać, mieć nadzieję[3176]*
*****lub: okup, odkupienie, podział[6304] tu i Wj 8,23; Ps 111,9; Iz 52,2*

8. On *sam** odkupi** Izraela[3478] ze wszystkich jego nieprawości[5771]. **dosł.: I On[1931]* Łk 1,68; Tt 2,14
***lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*

131

Pieśń[7892] stopni[4609]. Dawida*. JHWH, moje serce[3820] się nie wywyższa[1361] i moje oczy nie są wyniosłe**, ani nie idę*** za tym co wielkie[1419] lub zbyt cudowne**** dla mnie. **lub: dla Dawida - AK* Ps 18,28; Prz 18,2; 1P 5,5
***lub: k.q. być umieszczonym wysoko, podniesionym, wzniesionym[7311]; ***k.p. chodzić, k.q. iść, chodzić - metaf. o sposobie życia[1980]; ****lub: k.n. nie być w czyjejś mocy, być trudnym do wykonania, zrozumienia, być cudownym, nadzwyczajnym[6381]*

2. Przeciwnie*, uspokoiłem** i uciszyłem[1826] swoją duszę[5315] *jak niemowlę* odstawione od piersi*** swojej matki; moja dusza *jest jak* u niemowlęcia****. **dosł.: czyż, lecz, raczej[518] nie[3808] - Ps 132,3**
***lub: k.p. równać, wygładzać, uspokajać[7737]* Mt 18,3; 1Kor 14,20
****tj. k.n. być odstawionym od piersi, k.q. odmierzyć w pełni[1580]*
*****dosł.: jak odstawione od piersi (dziecko) u mnie dusza - AK*

3. Izraelu oczekuj*** JHWH, odtąd*** *aż* na wieki[5769]. **tryb rozkazujący; ***lub: od teraz[6258]*
***lub: k.p. oczekiwać wytrwale, ufać, mieć nadzieję[3176]* Ps 130,7

132

Pieśń stopni[4609]. Pamiętaj*, JHWH, Dawidowi całe[3605] jego udręczenie**!
**tryb rozkaz. k.q. przypominać sobie, pamiętać[2142]; **lub: k.pu. być udręczonym, upokorzonym[6031], być zdegradowanym[B6974]*

2. Który przysiągł* JHWH i ślubował** Mocarzowi*** Jakuba[3290], *mówiąc:* 2Sm 16,12
**lub: k.n. składać ślub[7650]; **k.q. przysięgać, składać śluby[5087]*
****Mocny - starożytne (poetyckie) określenie Boga - potężny[46] - Iz 1,24*

3. Nie* wejdę[935] do przybytku**, do mojego domu[1004], i nie[518] wstąpię[5927] na posłanie*** mojego łoża****; ****lub: kanapa, tapczan, tóżko[6210]* Prz 6,4
**part. pierwotna[518] w zdaniach warunk. i przysięgach - jeśli, nie; przyzwalających - nawet, jeśli; w życzeniach - żeby tylko; pytających - czy; po zaprzeczeniu - lecz, raczej, chyba że[B577]*
***lub: namiot, namiot nomady symb. tymczasowość, przybytek (dom, miejsce zamieszkania* JHWH*)[168]; ****kanapa, łoże[3326]*

4. *I* nie* dam[5414] zasnąć** moim oczom[5869] ani drzemać*** swoim powiekom[6079]; Ps 1,2; 4,8; 13,3
**por. w 3*; **dosł.: nie dam snu[8153]; ***dosł.: drzemki[8572]*

5. Dopóki nie znajdę[4672] miejsca* dla JHWH, przybytku** dla Mocarza*** Jakuba. Dz 7,46-49
lub: miejsce, przestrzeń, region, kraj[4725]; ***por. w. 2**
***lub: namiot, miejsce zamieszkania, przybytek[4908], tu w l.mn.*

6. Oto usłyszeliśmy[8085] o niej* w Efrata**, znaleźliśmy ją* na polach Jaaru***. 1Sm 7,1;
**domyśl.: o arce przymierza z w. 8* 1Krn 2,18-19
***tj. „sterta popiołu" lub „miejsce owocowania" 672 - miejsce w okolicy Betel - Rdz 35,17, inna nazwa Betlejem - 1Sm 17,12*
****tj. las, zarośla, zalesiona wyżyna - Kiriat-Jearim - 1Sm 6,21-7,2*

7. Wejdźmy[935] do Jego przybytku*, oddajmy pokłon** u podnóżka[1916] Jego stóp[7272]. Ps 46,4;
**tu: w l.poj.* 4908*; **lub: k.hp. padać na twarz[7812]* Ps 99,5; 122,1-2

8. Powstań[6965], JHWH, i *wejdź* do miejsca Twojego odpoczynku*, Ty i arka** Twojej mocy.
**lub: miejsce odpoczynku, odpoczynek[4496] - Lb 10,33; Pwt 12,9*
***hebr.: 'aron - skrzynia, arka[727] - symbol obecności Bożej*

9. Niech Twoi kapłani* ubiorą[3847] się w sprawiedliwość[6664], a Twoi święci** niech wykrzykują z radości[7442]. Hi 29,14; Ps 132,16; Iz 61,10; Obj 19,8
**hebr.: kohen - kapłan, główny urzędnik bądź najważniejszy władca[3548]; **lub: wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty[2623]*

10. Ze względu na[5668] Dawida[1732], Twojego sługę*, nie odwracaj** oblicza[6440] *od* Twojego pomazańca***. 2Krn 6,42
**hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]*
***lub: k.h. pokonywać, zwracać twarz ku, odrzucać, odmawiać[7725]*
****lub: ktoś namaszczony, mesjasz, pomazaniec[4899] - gr.: christos*

11. Przysiągł* JHWH Dawidowi[1732] prawdę** i nie wycofa[7725] się z niej: Z owocu[6529] twojego łona*** posadzę[7896] *następcę* na twoim tronie.
**lub: składać ślub[7650]* 2Sm 7,12; 1Krl 8,25;
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*
***lub: prawda nie zawróci od niego - por. AK* Ps 89,3-4; 110,4;
****idiom: spośród twoich potomków; ****tj. brzuch, łono, ciało, metaf.: głębiny Szeolu[990]* Iz 62,8; Łk 1,69; Dz 2,30

12. Jeśli twoi synowie[1121] będą strzegli* mojego przymierza** i moich świadectw***, których ich nauczyłem[3925], to również ich synowie[1121] aż**** na wieki[5703] będą siedzieli[3427] na twoim tronie[3678]. 1Krl 8,25; Łk 1,32
**lub: k.q. patrzeć na, obserwować, strzec, mieć pieczę nad, zachować[8104]; **hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]; ***tj. świadectwa o Bożych prawach[5713] - zawsze w l.mn[5713]; ****hebraizm - na wieki[5703] (na zawsze) na wieki[5703]*

13. JHWH bowiem wybrał[977] Syjon* i zapragnął** go na mieszkanie[4186] dla siebie: Ps 48,1;
**tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
***lub: k.p. łaknąć, pragnąć[183]* Ps 76,1; 78,68; 87,2; Hbr 12,22

14. To *jest* miejsce mojego odpocznienia* aż** na wieki[5703]; tu[6311] będę mieszkał***, bo tego zapragnąłem[183]. **por. w. 8; **por. w. 12*****
***lub: k.q. siedzieć, przebywać, mieszkać, pozostawać, trwać[3427]*

15. Będę obficie* błogosławił jego zaopatrzenie**, a jego ubogich*** nasycę[7646] chlebem****.
**hebraizm: błogosławiąc[1288] błogosławię[1288]; **lub: żywność, zapas żywności, zaopatrzenie[6718]; ***lub: ktoś będący w potrzebie, cierpiący ucisk, określenie najniższej warstwy społecznej[34]*
*****hebr.: lechem - żywność, zboże, chleb[3899], ziarno na chleb[B4523]*

16. Jego kapłanów* przyodzieję[3847] zbawieniem**, a jego święci*** będą wołać radośnie[7442].
por. w. 9*; ***por. w. 9* 2Krn 6,41; Iz 61,10
***lub: wyzwolenie, dobrobyt, zwycięstwo, ratunek[3468]*

17. Tam sprawię, że wyrośnie* róg** Dawida; tam zgotuję pochodnię*** mojemu pomazańcowi[4899]. 1Krl 11,36; 15,4; 2Krn 21,7; Ez 29,21; Łk 1,69
**lub: k.h. powodować wzrost[6779]; **idiom: symbol zwycięskiej władzy i mocy[7161]- por. 2Sm 22,3; ***idiom: dynastię - 1Krl 11,36*

18. Okryję jego wrogów[341] wstydem*, ale nad nim rozbłyśnie[6692] jego korona**. Ps 35,26; 109,29
**lub: hańbą[1322]; **hebr.: nazer - poświęcenie, oddzielnie, korona (jako znak poświęcenia), kolczyk, klejnoty w koronie, diadem[5145]*

133 Pieśń[7892] stopni[4609]. Dawida*. Oto**, jak[4100] dobrze[2896] i miło[5273], gdy bracia[251] w zgodzie*** mieszkają****! Rdz 13,8;
**lub: dla Dawida -AK; **oto, spójrz, czy[2009]* 1Kor 1,10; Ef 4,3-4
****dosł.: zaiste[1571] razem, we wspólnocie, wszyscy razem, jedność, zjednoczenie[3162]; ****k.q. siedzieć, siadać, zostawać, mieszkać[3427]*

2. *Jest to* jak wyborny* olejek[8081] na głowie[7218], *który* spływa[3381] na brodę[2206], na brodę Aarona**; spływający*** na skraj[6310] jego szat****;
**lub: dobry, przyjemny, znakomity, lepszy, właściwy, stosowny[2896]*
***hebr.: aharon - „przynoszący światło" 175; ***hebr.: jored - TM - spływający[3381] w odróżnieniu od sejjored[3381] BHS - spływająca (broda) na jego rozmiar[4060]; ****wzrost, miara, szata - EIB[1307]*

3. *Jest to* jak rosa[2919] Hermonu*, opadająca** na góry*** Syjon[6726S]; bo tam JHWH zarządza**** błogosławieństwo[1293] i życie[2416] na wieki[5769].
tj. „przybytek" 2768 - góra Hermon na płn. Izraela, zimą i wiosną szczyt góry jest ośnieżony - Ps 42,6; **lub: k.q. schodzić, zejść, zapadać się, zstąpić[3381]; ***tu: w l.mn. - por. Ps 132,13 Pwt 4,48; 28,8
*****lub: k.p. przekazać dowództwo, nakazać, zlecić, wyznaczyć[6680]*

134 Pieśń stopni. Oto błogosławcie[1288] JHWH, wszyscy słudzy[5650] JHWH, którzy co noc* stoicie** w domu[1004] JHWH!
**lub: noc, mrok[3915] - możliwe wieczór[B4538]* Wj 30,8; Hbr 10,11
***lub: k.q. stać, zajmować stanowisko, trwać, służyć, być sługą[5975]*

2. Wznieście[5375] wasze ręce* ku świątyni** i błogosławcie[1288] JHWH. Wj 9,33; 17,12; 1Tm 2,8
**gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie*
***lub: ku miejscu świętemu[6944] - por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9*

3. Niech cię błogosławi* z Syjonu[6726] JHWH, który dogląda** niebiosa[8064] i ziemię[776]. Wj 20,11;
**lub: k.p. błogosławić[1288], k.q klękać, chwalić[B1418]* Obj 14,7
***tu: k.q. participle - wyr. czynność bieżącą, teraźniejszą - por. Ps 121,2; 124,8; 146,3 - czynić, powodować, zarządzać, doglądać[6213]*

135 Chwalcie* JH[WH]**. Chwalcie[1984] imię*** JHWH, chwalcie****, słudzy[5650] JHWH, ***tj. skrócona forma imienia* JHWH[3050]
**tryb rozkaz. k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]*
****dosł.: et[853] szem[8034] - to (właśnie) imię - et[853] - wskaźnik konkretnego bytu; ****tryb rozkaz.* Ps 113,1; 134,1

2. Którzy stoicie* w domu JHWH, w dziedzińcach** domu[1004] naszego Boga. Ps 92,13;
**lub: k.q. stać, zajmować stanowisko, trwać, służyć, być sługą[5975]*
***lub: siedziba, ogrodzony teren, dziedziniec[2691]* Ps 116,19

3. Chwalcie* JH[WH], bo JHWH *jest* dobry**; śpiewajcie*** Jego imieniu[8034], bo *jest* miłe****.
**tryb rozkaz.[1984]* Ps 107,1; 119,68; Mt 19,17
***lub: rzecz dobra, dobrobyt, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]*
****lub: śpiewać, chwalić śpiewem, grać na instrumencie muzycznym[2167]; ****przyjemny, ładny, rozkoszny, słodki, miły[5273]*

4. JH[WH] bowiem[3588] wybrał* sobie Jakuba[3290]. *Uczynił* Izraela[3478] swoją własnością**.
**lub: k.q. wyłonił[977]* Wj 19,5; Pwt 7,6; Ps 33,12
***lub: majątek, własność, skarb[5459], własność osobista[B6325]*

5. Bo[3588], ja[589] wiem[*], że JHWH *jest* wielki[**], a nasz PAN[136] *przewyższa* wszystkich[3605] bogów[430]. ***lub: wybitny, wzniosły, wielki, ogromny* [1419] **lub: k.q. wiedzieć, być mądrym, dowiadywać się, rozważać* [3045], *troszczyć się, uznać* [B3507] Pwt 10,17; Ps 95,3; 97,9

6. Wszystko[3605], co JHWH zechce[*], to czyni[**] w niebiosach[8064] i na ziemi[776], w morzu[3220] i we wszystkich głębinach[***]. Ps 115,3 **lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w* [2654], *pragnąć, zachwycać się czymś, być ochoczym* [B3033]; ***por. Ps 95,5* ***hebr.: tehom - głębia* [8415] *(oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*

7. *On* sprawia[*], że mgły[5387] wznoszą[5927] się z krańców[7097] ziemi[776]; czyni[6213] błyskawice[1300] dla deszczu[4306], wypuszcza[**] wiatr[7307] ze swoich skarbców[***]; ***dosł.: k.h. wyzwala* [3318] Hi 28,25; 38,24 **lub: k.h. przyprowadzić w górę, spowodować wejście w górę* [5927] ****lub: skarb, skarbiec, składnica, magazyn, arsenał, spichlerz* [214]

8. Uderzył[*] pierworodnych[**] w Egipcie[4714], od człowieka[120] do zwierzęcia[929]. Wj 12,12.29; Ps 78,51 **lub: k.h. razić, uderzać, niszczyć, zabijać, pokonywać* [5221] ***lub: pierwocina, pieruszy przychówek, pierworodny* [1060]

9. Zesłał[7971] znaki[*] i cuda[**] pośród[8432] ciebie, Egipcie[4714]; na faraona[6547] i na wszystkie jego sługi[5650]. Wj 7,1-12; Pwt 6,22; Ps 78,43 **tj. znak - jako sygnał ogniowy, zapowiedź, sztandar, sygnał* [226] ***lub: dziw, znak, cud, zapowiedź* [4159] *- Wj 4,21; Ps 71,7; Jl 3,3*

10. *On* uderzył[5221] wiele narodów[*] i zgładził[**] potężnych[***] królów; ****lub: potężny, rozległy, liczny* [6099] **lub: narody, ludy, grupy etniczne, nie-Żydzi* [1471] Ps 44,2 ***lub: k.q. zabić, zgładzić, zniszczyć, zamordować* [2026]

11. Sychona[*], króla[4428] Amorytów[**], i Oga[***], króla Baszanu[***], i *pokonał* wszystkie królestwa[4467] Kanaanu[3667]; *****por. Ps 68,15*****

**tj. „wojownik”* [5511] *- por. Lb 21,21-35; **tj. „mówiący”* [567] *- lud zamieszkujący wsch. część Kanaanu i Zajordanie ***tj. „długoszyi”* [5747] *król Amorytów z Baszanu jeden z ostatnich przedstawicieli olbrzymów z Refaim - por. Rdz 6,4; Joz 2,10*

12. I ich ziemię[776] dał[*] *w* dziedzictwo[**], *w* dziedzictwo[5159] dla Izraela[3478], swojego ludu. **lub: k.q. dać, zezwolić, przypisać, przeznaczyć* [5414] Joz 11,23; ***lub: własność, majątek, dziedzictwo, mienie* [5159] Ps 78,55

13. Twoje imię[*], JHWH, *trwa* na wieki[5769]; pamięć[**] *o* Tobie, JHWH, z pokolenia na pokolenie[***]. ***lub: wspomnienie* [2143] *o Tobie* Wj 3,15; **imię* [8034] *reprezentuje charakter i autorytet Boga* Ps 72,17 ****lub: generacja, okres, wiek, pokolenie, siedziba, czas życia* [1755]

14. Ponieważ[3588] JHWH będzie sądzić[*] swój lud[5971] i pocieszy[**] swoje sługi[5650]. Pwt 32,36; **lub: k.q. pełnić funkcję sędziego, wydawać wyrok, bronić jakiejś sprawy, wymierzyć sąd, rządzić, odpłacić* [1777] 1Krn 21,15; ***lub: k.hp. doznawać pociechy, odczuwać ulgę* [5162] Jon 4,2

15. Bożki[*] narodów[**] to srebro[3701] i złoto[2091], dzieło[***] rąk człowieka[120]. Pwt 4,28; Iz 37,19; Dz 17,29 **lub: wyobrażenie bóstwa przedstawione przez wizerunek, bożek* [6091]; ***por. w.10*; ***lub: wytwór, czyn, działanie* [4639]

16. Mają usta[6310], ale nie mówią[*]; mają oczy, ale nie widzą[**]; **lub: k.p. obiecywać, mówić* [1696] Ps 115,5 ***lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd* [7200]

17. Mają uszy[241], ale nie słyszą[*], nie ma też[637] tchnienia[**] w ich ustach[6310]. Iz 46,7; Ha 2,18 **lub: k.h. słyszeć, słuchać, nakłaniać ucha, być posłusznym, wysłuchać modlitw (o Bogu)* [238]; ***hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł* [7307]*, gr.: pneuma - por. Rdz 1,2; Ga 6,18**

18. Tak jak[*] one[**], będą[1961] *ci, którzy* je czynią[6213], i wszyscy[3605], pokładający w nich ufność[***]. ***domyśl.: o bożkach z w. 15* Ps 97,7; Iz 44,19; **lub: taki jak, według tego jak, jako, jak gdyby* [3644] 2Kor 4,4 ****lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym* [982]

19. Domu[1004] Izraela[*], błogosławcie[**] JHWH; domu[1004] Aarona[***], błogosławcie[1288] JHWH.

**tu: o całym narodzie; **tryb rozkaz. k.p. błogosławić* [1288]*, chwalić, wielbić* [B1418]*. ***tu: o kapłanach z rodu Aarona - Ps 115,10*

20. Domu Lewiego[*], błogosławcie[1288] JHWH[**]; wy, którzy się boicie[***] JHWH, błogosławcie JHWH[**]. **tu: o Lewitach - por. Wj 32,26-29; ***tryb rozkaz. **hebr.: et* JHWH *-et* [853] *- wskaźnik konkretnego bytu - Ps 135,1*** ***lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony* [3373] Ps 22,23

21. *Niech będzie* błogosławiony[1288] z Syjonu JHWH, który mieszka[*] w Jerozolimie. Chwalcie[**] JH[WH][3050]. Ps 128,5; 132,13-14 **dosł.: mieszkający - k.q. osiedlić się, przebywać, pozostawać* [7931] ***lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć* [1984] *- z kodem* [3050] *- hallelujah*

136 Wysławiajcie[*] JHWH, bo jest dobry[2896], bo na wieki[**] *trwa* Jego miłosierdzie[***]. ***lub: na zawsze* [5769] 1Krn 16,34; 2Krn 20,21 **lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić* [3034] ****dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość* [2617]

2. Wysławiajcie[*] Boga[**] bogów[430], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. Pwt 10,17; Dn 2,47 **por. w. 1*, w w. 1,2,3 i 26 tryb rozkaz.; **hebr.: elohim w liczbie mn. jako wzmocnienie - Bóg, władca, sędzia, aniołowie* [430]

3. Wysławiajcie[3034] PANA[*] panów[113], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; 1Tm 6,16; **hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny* [113]*, władca* [B128] Obj 19,16 **tu: hebr. plural construct - l.mn. - por. Ps 136,3 EIB* [1348]

4. Tego, który sam[*] czyni[6213] wielkie[1419] cuda[**], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617];

**lub: tylko, sam, samotność, z wyjątkiem* [905]*; **k.n. niezwykłe, zdumiewające, nadzwyczajne, trudne do pojęcia (dzieła)* [6381]

5. *Tego, który* w mądrości[*] dogląda[**] niebios[***], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; ***tu k.q. prtcpl.* [6213] *- por. Ps 134,3**** Rdz 1,1; Ps 33,6 **lub: czyn rozumny, władze rozumienia, przedmiot poznania* [8394] ****wg myśli hebr: istniały trzy sfery nieba* [8064] *- por. 2Kor 12,2*****

6. *Tego, który* rozpostarł[*] ziemię[776] na[**] wodach[4325], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; Rdz 1,9; Ps 24,2; Prz 3,19-20; 8,22-29; **lub: k.q. deptać, udeptywać, rozpościerać* [7554] *- dosł.: rozpościerający - por. AK; **na, nad, poza, ponad, razem z* [5921] Jr 51,15; Za 12,1

7. *Tego, który* uczynił* wielkie światła**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; Rdz 1,14
**dost.: czyniącemu[6213] - prtcpl. tu i w. 4.5.6.7.10.13.16.17.25*
***dotyczy słońca i księżyca - światło dnia, ciał niebieskich (księżyca, słońca, gwiazd), lampy, brzask, Pan jako światłość Izraela[216]*
8. Słońce[8121], aby* panowało** za dnia[3117], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; Rdz 1,16
**lub: to[853] słońce w celu rządzenia[4475] w (czasie) dnia - AK*
***lub: panowanie, zwierzchnictwo, królestwo[4475] - rzecz.*
9. Księżyc[3394] i gwiazdy[3556], aby panowały[4475] w nocy*, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. Hi 31,26; Ps 8,3; 89,36-37
**lub: ten[853] księżyc[3394] i ... w celu rządzenia w (czasie) nocy - AK*
10. *Tego, który* uderzył* Egipt[4714] *śmiercią* jego pierworodnych[1060], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. Wj 12,29; Ps 78,51; 135,8
**lub: k.h. prtcpl. razić, uderzać, niszczyć, zabijać, pokonywać[5221]*
11. *Tego, który* wyprowadził* spośród niego Izraela[3478], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; **dost.: wyprowadzającemu* Wj 12,51; Ps 78,52
**lub: k.h. spowodować wyjście, wyzwolić, wyprowadzić[3318]*
12. Mocną* ręką[3027] i wyciągniętym[5186] ramieniem**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. **lub: silny, niezłomny, potężny, twardy[2389]*
***ramię, ręka - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
13. *Tego, który* rozdzielił* Morze Czerwone** na części*, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; ***lub: Morze Sitowia[5488]* Wj 14,21; Ps 106,9
**lub: k.q. prtcpl. - przecinać na dwoje, dzielić, ścinać, odcinać[1504]*
14. I przeprowadził* Izraela *jego* środkiem**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617].
**lub: k.h. powodować przejście na drugą stronę, obok, przez, nad, spowodować przeminięcie[5674]; **pomiędzy, spośród[8432]*
15. I strząsnął* faraona[6547] z jego wojskiem** w Morze Czerwone***, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. ****lub: Morze Sitowia[5488]*
**lub: k.p. strząsać bądź wytrząsać, k.q. pokazać, że coś jest puste[5287]*
***lub: moc, skuteczność, siła, bogactwo, wojsko[2428]* Wj 14,28
16. *Tego, który* prowadził* swój lud[5971] przez pustynię[4057], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. **dost.: prowadzący - prtcpl. - por. AK*
**lub: k.h. prowadzić, przyprowadzać, uprowadzać, zabierać[1980]*
17. *Tego, który* pobił* wielkich[1419] królów[4428], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617];
**lub: k.h. razić, uderzać, niszczyć, pokonywać[5221]* Joz 12,1-19
18. I zgładził* potężnych[117] królów[4428], bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; Lb 21,21.33;
**lub: k.q. zabić, zgładzić, zniszczyć, zamordować[2026]* Pwt 29,7
19. Sychona*, króla Amorytów**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]; Rdz 10,16;
por. Ps 135,11*; **por. Ps 135,11* Lb 21,21-35; Ps 68,15
20. I Oga*, króla[4428] Baszanu[1316], bo na wieki *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. **por. Ps 135,11****
21. I dał* ich ziemię w dziedzictwo**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617];
lub: k.q. dać, przekazać, ustanowić[5414]; **por. Ps 135,12*
22. W dziedzictwo[5159] Izraelowi[3478], swojemu słudze*, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. Ps 47,4; 105,44; 135,12
**hebr.: ebed - sługa, niewolnik, poddany - czciciel Boga[5650]*
23. *Tego, który* w naszym poniżeniu* pamiętał** o nas, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. ***lub: wspomniał[2142] na nas* Iz 49,14-15
**lub: niskość, uniżenie, pokora[8216] tylko tu i Kaz 10,6*
24. I wybawił* nas od naszych nieprzyjaciół**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617].
**lub: wyrywać, chwytać i zabierać, ratować[6561]* Ps 107,2
***lub: trudne położenie, niedola, wróg, nieprzyjaciel[6862]*
25. *Tego, który* daje[5414] pokarm* wszelkiemu ciału**, bo na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. ***idiom - całemu[3605] stworzeniu* Ps 145,15; 147,9
**hebr.: lechem - żywność, zboże, chleb[3899], ziarno na chleb[B4523]*
26. Wysławiajcie* Boga niebios[8064], bo[3588] na wieki[5769] *trwa* Jego miłosierdzie[2617]. **tryb rozkaz.*
**lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]*

137 Nad rzekami[5104] Babilonu*, tam[8033] siedzieliśmy[3427] i płakaliśmy** wspominając[2142] Syjon***. Ez 1,1; 3,15
**tj. „pomieszanie" [894] - stolica Babilonii położona nad Eufratem*
***lub: k.q. płakać (gorzko, z żalu, upokorzenia bądź radości)[1058] - a także[1571] płakaliśmy - AK; ***tj. „twierdza"[6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7 wzgórza świątyni - Ps 9,11 - Ps 132,13**
2. Na wierzbach* pośród[8432] *niego*** zawiesiliśmy[8518] nasze harfy***; ***domyśl.: Babilonu[894]*
**lub: topola, wierzba (drzewo o ciemnym drewnie)[6155]*
****tj. instrument szarpany, lira[3658], cytra[B4220]* Hi 30,31
3. Gdyż[3588] tam *ci, którzy* nas wzięli w niewolę*, domagali** się od nas słów[1697] pieśni***, a nasi szydercy**** *mówili:* Z radością śpiewajcie nam którąś z pieśni[7892] Syjonu. Ps 80,6
**lub: k.q. prtcpl. uprowadzić, wziąć do niewoli[7617]; **k.q. żądać, błagać, domagać się, dopytywać się[7592]; ***idiom: abyśmy śpiewali; ****hap.leg.: dręczyciel, łupieżca[8437] (?), szyderca[B9858]*
4. Jak[349] będziemy śpiewać pieśń[7892] JHWH na obcej* ziemi**? 2Krn 29,27; Ne 12,46
**lub: obcy, cudzoziemiec, obcy bóg[5236]; **ziemia, kraj, terytorium, kraina, cały obszar zamieszkany ziemi[127] - por. Ps 104,9*
5. Jeśli zapomnę* o tobie, Jerozolimo**, *niech* zapomni*** *o mnie* moja prawica. Iz 65,11
**lub: przestać się troszczyć, zapominać[7911]; **hebr.: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"; ***TM - zapomni[7911], BHS - uschnie (?)*
6. Niech mi język[3956] przylgnie[1692] do moich ust*, jeśli nie będę pamiętał[2142] o tobie, jeśli nie wyniosę** Jerozolimy ponad[5921] największą[7218] moją radość***. **tzn. niech zamilknę na zawsze*
***lub: k.h. wywyższyć, spowodować wejście w górę[5927]*
****lub: zadowolenie, pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw[8057]*

7. Pamiętaj*, JHWH, synom[1121] Edomu** dzień Jerozolimy, gdy mówili[559]: Obnażcie***, obnażcie *ją* aż do jej podstaw***. Iz 34,5; Jr 49,7;
**lub: wspomnij[2142]; **tj. „czerwony"[123], potomkowie Ezawa, kraina na południe i południowy wschód od Judei* Lm 4,22;
****tryb rozkaz. k.p. obnażyć, ogołocić, opróżnić, wylać[6168]*
*****lub: fundament, podstawa, dno[3247]* Ez 25,12; 35,2; Obj 11,8

8. O, córko* Babilonu! I ty zostaniesz spustoszona**. Błogosławiony[835], kto ci zapłaci*** tym, czym nam płaciłaś[1580]. Iz 13,1-5; 47,1; Jr 25,12;
**lub: córka, dziewczyna, przybrana córka, synowa, siostra, wnuczka, dziewczynka, młoda kobieta, krewna[1323]* Jr 50,2;
***lub: k.q. niszczyć, pustoszyć, plądrować, napadać[7703]* Obj 18,21
****lub: k.p. wynagradzać straty, płacić, nagradzać[7999]*

9. Błogosławiony*, kto schwyta[270] i roztrzaska[5310] twoje dzieci** o skałę***. 2Krl 8,12; Iz 13,16;
**lub: szczęśliwy[835]; **chłopiec[5768], niemowlę[B6724]* Oz 13,16;
****tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]* Na 3,10

138 *Psalm* Dawida[1732]. Będę Cię wysławiał*, JHWH, z całego mojego serca[3820], będę Ci śpiewał** wobec bogów[430].
por. w. 4 Pwt 4,29; Ps 119,10.58; Jr 32,41; Łk 10,27
***lub: śpiewać przy wtórze instrumentów; słowo występuje często ze słowem oddawać chwałę stąd: chwalić śpiewem[2167]*

2. Oddaję pokłon* ku świętemu[6944] Twojemu przybytkowi** i będę wysławiał[3034] Twoje imię za miłosierdzie[2617] Twoje i prawdę***; bo ponad wszystko[3605] wywyższyłeś[1431] Twoje imię *i* Słowo****.
**lub: k.hp. padać na twarz, bić czołem, k.q. leżeć płasko[7812]*
***lub: pałac, świątynia, przybytek[1964]; ***wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]- Ps 61,7; ****wypowiedź, mowa, słowo[565]*

3. W dniu[3117], gdy Cię wzywałem*, odpowiedziałeś[6030] mi. *Twoja* siła[5797] przejmuje mnie lękiem** *w mej* duszy[5315]. Hi 42,5-6; 49,7; Ps 28,7;
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]* Ps 46,1
***lub: k.h. zakłócać, przestraszać, przejmować lękiem, robić zamieszanie, czynić śmiałym bądź dumnym[7292]* Iz 6,1-5; Obj 1,17

4. Wszyscy[3605] królowie[4428] ziemi[776] będą Cię wysławiać*, JHWH, gdy** usłyszą[8085] Słowa*** Twoich ust. ***lub: ponieważ, bo, kiedy[3588]* Ps 72,11; 102,15
**lub: k.h. składać dziękczynienie, wysławiać, chwalić[3034]*
****lub: wypowiedź, mowa, słowo, powiedzenie, obietnica, nakaz[561]*

5. I będą śpiewali[7891] o drogach[1870] JHWH, że wielka[1419] jest chwała* JHWH. Ps 21,5; 145,7
**hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519] - a także: ludzie - Rdz 34,13; Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[258]*

6. A choć wywyższony[7311] jest JHWH, *jednak* zwraca uwagę na* pokornego**, a wyniosłego*** poznaje**** z daleka[4801]. Prz 3,34; Jk 4,6; 1P 5,5
**lub: k.q. dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd, zwrócić uwagę[7200]*
***lub: niski, lichy, pokorny[8217]; ***wysoki, wywyższony, dumny, wymioszy; ****k.q. wiedzieć, znać, poznawać, rozważać, uznać[3045]*

7. Choćbym[518] szedł[1980] przez *sam* środek[7130] niedoli*, zachowasz mnie przy życiu[2421]; wyciągniesz swoją rękę** przeciw gniewowi[639] moich nieprzyjaciół[341], a Twoja prawica[3225] mnie wybawi***. **lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869]*
***ręka, ramię[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
****lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, zwyciężyć[3467]* Ps 23,3

8. JHWH dokona* *wszystkiego* dla mnie[1157]. JHWH, Twoje miłosierdzie** *trwa* na wieki; nie porzuć[7503] dzieł[4639] Twoich rąk***. Ps 57,2;
**lub: k.q. zakończyć (się), osiągnąć kres, doprowadzić do końca, ukończyć, zaprzestać[1584]; **łaskawość, wierność, dobroć[261]*
****idiom: nie porzuć tych, których stworzyłeś (?)* J 15,2; Flp 1,6

139 Przewodnikowi[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida*. JHWH, zbadałeś** mnie i znasz***. **lub: dla Dawida - AK* Ps 17,3; 44,21; Jr 12,3
***lub: k.q. szukać (czegoś), przeszukiwać, zgłębiać, badać[2713]*
****lub: k.q. wiedzieć, być mądrym, dowiadywać się, rozważać[3045]*

2. Ty[859] wiesz[3045], kiedy siedzę i wstaję*, z daleka rozumiesz** moją myśl***. Rdz 16,13; 2Krl 19,27;
**tzn.: Ty wiesz o mnie wszystko; **lub: k.q. dostrzegać, rozpoznawać, zwracać uwagę, rozumieć[995]* Ps 94,11; Prz 15,3;
****lub: cel, zamysł, myśl[7454] - tylko tu i w. 17* Mt 9,4; J 2,24-25

3. Wyznaczasz* moją ścieżkę[734] i spoczynek[7252], wszystkie moje drogi[1870] są Ci bardzo dobrze znane**. ***lub: k.h. być zaznajomionym, znać bardzo dobrze[5532]*
**lub: k.p. rozrzucić, rozproszyć, przewiewać, przesiewać - uzmocnienie od k.q. - otaczać, szerzyć[2219], tylko tu - zmierzyć[B2522]*

4. Gdy jeszcze nie ma słowa* na moim języku, oto[2005] *Ty*, JHWH, już je całe[3605] znasz[3045].
**lub: wypowiedź, słowo, mowa[4405]* Mt 12,35-37; Hbr 4,12-13

5. Otaczasz* mnie z tyłu[268] i z przodu[6924] i położyłeś[5921] na mnie swoją rękę**. Ezd 8,22; Hi 9,33;
**lub: k.q. zabezpieczać, osaczać, otaczać, formować, walczyć[6696]*
***tu jako gest akceptacji - por. w. 11 i Obj 1,17* Ps 125,2; Iz 11,11

6. *Zbyt* cudowna* jest dla mnie Twoja wiedza**; *zbyt* wzniosła[7682], nie zdołam*** jej *pojąć*. ***w TM przykład metatezy* Hi 42,3; Ps 40,5; 131,1;
**lub: cudowny, niepojęty, nadzwyczajny[6383] tu i Sdz 13,18*
***lub: poznanie, umiejętność, wiedza, postrzeganie, rozeznanie, mądrość[1847]; ***lub: k.q. mieć moc, siłę, wytrwać, być zdolnym[3201] - przewyższa mnie, nie podołam jej - AK* Rz 11,33

7. Dokąd[575] ujdę* przed** Twoim Duchem***? Dokąd ucieknę[1272] przed Twoim obliczem****?
**lub: k.q. odejść, iść dalej, oddalać[1980]; **lub: od - AK* Jr 23,23
****hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], gr.: pneuma - por. Rdz 1,2; Ga 6,18*; ****lub: twarz, oblicze, obecność, osoba[6440]*

8. Jeśli wstąpię[5266] do niebios[8064], Ty tam *jesteś*; jeśli przygotuję[3331] sobie posłanie* w Szeolu** – oto[2005] Ty *i tam jesteś*. Hi 26,6; Prz 15,11
myśl nawiązuje do zaśnięcia (stanu śmierci) w Szeolu - Ps 13,3*
***hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27*

9. Gdybym wziął[5375] skrzydła[3671] zorzy porannej* *i* zamieszkał[7931] na krańcach** morza[3220];
**lub: świt[7837], jutrzenka, brzask, czerwona łuna przed świtem[B9301]*
***lub: dalsza część, koniec, coś ostatniego, tylnego[319]*

10. Nawet[1571] tam Twoja ręka[3027] wiodłaby[*] mnie i Twoja prawica[3225] by mnie podtrzymała[**]. **lub: k.h. prowadzić, wieść[5148]; **k.q. chwycić, złapać[270]*

11. I *jeśli* powiem[559]: Na pewno[*] spadnie[**] na mnie ciemność[2822] i noc[3915] *zgasi* światło[216] wokół[1157] mnie. Hi 22,13-14

**lub: zaiste, z pewnością (emfaza), tylko, jednak, atoli, lecz[389]*
***lub: k.q. miażdżyć, kruszyć, wpatrywać się w, pożądać, porywać, uderzać, spadać na[7779], tylko tu i Rdz 3,15 i Hi 9,17*

12. *To* nawet[1571] ciemność[*] się przed Tobą nie zakryje[**], *bo* przez Ciebie noc[3915] rozświetli[***] się jak dzień[3117], a ciemność[2825] jak światłość[219]. Wj 14,20; 20,21; Hi 34,22; Dn 2,22

**lub: ukryte miejsce, ciemność, niejasność[2822]; **k.h. uczynić ciemnym, pociemnić, ukryć, zataić, metaf. gmatwać, zaciemniać[2821]; ***k.h. dawać światło, świecić, rozświetlać, oświecać[215]*

13. Ty bowiem[3588] stworzyłeś[7069] moje nerki[*]; utkałeś[**] mnie w łonie[990] mojej matki[517].

**lub: tu jako organ fizyczny, metaf. sumienie - por. Ps 7,9; 26,2*
***lub: k.q. zamykać w środku, ochraniać, ogradzać, zasłonić[5526], pokryć, otoczyć opieką, tkać, uformować[B6414]* Hi 10,8.11; Jr 1,5

14. Wysławiam[3034] Cię z powodu[5921] tego[3588], że zostałem zdumiewająco[*] udoskonalony[**]. Przedziwne[6381] są Twoje dzieła[4639], a moja dusza[5315] dobrze[***] *je* zna[3045]. ****tj. niezmiernie, bardzo[3966]*

**lub: k.n. wywołać zdumienie i lęk, być ogarniętym bojaźnią[3372]*
***lub: k.n. być odrębnym, oddzielonym, wybitnym, cudownym[6395], być doskonałym, być szczególnie traktowanym[B7402]*

15. Moje kości[6108] nie były ukryte[*] przed Tobą, gdy[834] zostałem uczyniony[6213] w skrytości[**] i utkany[***] w niskości[8482] ziemi[776]. Hi 10,9;

**lub: k.n. być schowanym, ukrytym[3582]* Ps 63,9; Ef 4,9

***lub: osłona, schronienie, kryjówka, skrytość, tajemniczość[5643]*
****lub: k.pu. być zręcznie wykonanym bądź utkanym[7551]*

16. Twoje oczy[5869] widziały[7200] mą poczętą postać[*]; na Twym zwoju[**] zostały spisane[3789] wszystkie moje dni[3117], które zostały wcześniej ustalone[***], gdy nie[****] *było jeszcze ani* jednego[259] z nich. Hi 14,5; Ps 56,8; Obj 20,12

**hap.leg.: płód, embrion[1564], bezkształtny płód[B1740]; **tj. na zwoju[5612] życia - por. Wj 32,32; Ml 3,16; Obj 3,5; ***lub: k.p. być zauważasu ustalonym, ustanowionym[3335]; ****wg ketiv - i jemu - por. AK*

17. Jak cenne[*] są dla mnie Twoje myśli[**], Boże[410]! Jak wielka[6105] jest ich suma[***]! Ps 40,5

**lub: k.q. być wysoko cenionym, kosztownym, szanowanym[3365]*
lub: cel, zamysł, myśl[7454] - por. w 2; ***całość, szczyt, suma[7218]*

18. Zliczę[*] je, *jednak* liczniejsze[**] *są* niż piasek[2344]; rozbudziłem się[***] *podczas liczenia* i wciąż[****] ja *jestem* z Tobą. *****lub: nadal[5750]*

**lub: k.q. brać pod uwagę, liczyć[5608]; **k.q. być lub stać się licznym, wielkim, rozmnożyć się[7235]; ***k.h. rozbudzić się, obudzić[6974]*

19. Obyś tylko[518] zgładził[*], Boże[433], niegodziwego[7563]; odejdźcie[**] ode mnie ludzie[582] krwi[***];

**lub: zabić, zgładzić[6991] tu i Hi 13,15; 24,14; **tryb rozkaz.* Iz 11,4
***lub: k.q. zejść z drogi, zawrócić[5493]; ***idiom: mordercy - Ps 5,6**

20. *Ci,* którzy mówią[559] o Tobie w złym zamiarze[*], na próżno[7723] wspierają[**] Twoich wrogów[***]. **lub: plan, spisek, zmowa, wrogi zamysł[4209]*

***lub: k.q. podnieść, wspierać, nieść, brać, unieść, dźwigać[5375]*
****lub: przeciwnik, nieprzyjaciel, wróg[6145]* Ps 73,8; Jud 1,15

21. *Czyż* nienawidzących[*] Ciebie, JHWH, nie mam w obrzydzeniu[**]? I nie czuję wstrętu[***] do tych, którzy powstają[8618] przeciwko Tobie?

**dosł.: k.p. nienawidzący (wrogów), k.q. oddzielać się, brzydzić[8130]*
***lub: k.hp. brzydzić się, k.q. czuć wstręt[6962]* Ps 26,5; 31,16

22. Nienawidzę[8130] ich pełnią[*] nienawiści[8135] i zaliczam[**] ich do nieprzyjaciół[***]. Prz 8,13

**lub: koniec, spełnienie, ukończenie, pełnia, doskonałość[8503]*
***dosł.: k.q. mam[1961], ***lub: wróg osobisty lub wróg narodu[341]*

23. Zbadaj[*] mnie, Boże, i poznaj[**] moje serce[3824]; wypróbuj[***] mnie i poznaj[3045] moje rozterki[****]; Hi 31,6; Ps 26,2; 94,19

tryb rozkaz. we wszystkich czas. tego wiersza; *por. w. 1;*
por. w. 1; ***k.q. badać, lustrować, sprawdzać, wykazywać, próbować[974]; ****dosł.: zamiepokojone myśli[8312] - tylko tu i Ps 94,19*

24. I zobacz[7200], czy[518] *nie ma* we mnie drogi[1870] cierpienia[*], a prowadź[**] mnie drogą[1870] odwieczną[***]. ***lub: k.q. przyprowadzać, przywodzić[5148]*

**lub: ból, smutek, bóstwo - stąd: drogi bałwochwalczej - EIB*
****lub: długotrwałość, odwieczność, starożytność, przyszłość[5769]*

140

Przewodnikowi[5329] chóru. Psalm[4210] Dawida[*]. Wyrwij[**] mnie, JHWH, od złego[7451] człowieka[120]; zachowaj[5341] mnie od męża[376] okrutnego[***]; Ps 18,48; 71,4

**lub: dla Dawida - AK; **k.p. wyciągnąć, wyrwać, uwolnić[2502]*
****lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość[2555]*

2. *Od tych,* którzy planują[*] w sercu złe[7451] *rzeczy,* każdego dnia[**] wszczynają[1481] wojny[***].

**lub: k.q. myśleć, wyjaśniać, planować, zamierzać[2803]*
***lub: cały[3605] dzień[3117]; ***bitwa[4421]* Ps 36,4; 56,6

3. Ostrzą[8150] swoje języki jak węże[*], jad[2534] żmii[**] pod ich wargami[8193]. Sela[5542]. Ps 58,4;

**idiom: ostre słowa, które wypowiadają - ranią - Ps 64,3* Rz 3,13
***hap.leg.: jadowita żmija, pająk (?)[5919], cerastes cornutus[B6860]*

4. Strzeż[8104] mnie, JHWH, od rąk[3027] niegodziwego[7563], zachowaj[*] mnie od męża[**] okrutnego[2555]; *od tych,* którzy zaplanowali[2803] zachwiać[***] moimi krokami[6471]. Ps 36,11; 71,4

**lub: k.q. strzec, pilnować, czuwać nad, zachowywać[5341]*
***lub: mężczyzna, mąż, człowiek[376]; ***pchnąć gwałtownie[1760]*

5. Pyszni[*] zastawili[**] na mnie sidła[6341] i sznury[2256]; rozciągnęli[6566] sieci[7568] na skraju[3027] ścieżki; rozmieścili[***] na mnie pułapki[4170]. Sela.

**lub: dumny, wyniosły, arogancki[1343]; **dosł.: ukryli[2934]*
****lub: k.q. położyć, ustawiać, rozmieszczać, kłaść (ręce)* 7896

6. Powiedziałem[559] JHWH: Ty jesteś moim Bogiem[410]; wysłuchaj[*], JHWH, głosu[6963] mojego błagania[**]. **tryb rozkaz.*[238] Ps 16,2; 31,14; Za 13,9; J 20,17

***lub: błaganie, błaganie o przychylność[8469] - tu w l.poj.*

7. JHWH, PANIE, siło[5797] mojego zbawienia[*], *który* osłoniłeś[5526] moją głowę[7218] w dniu[3117] zbrojnej[**] *walki;* Ps 68,20; 1Kor 8,6; Ef 4,5
[*]lub: ocalenie, dobrobyt, zbawienie, pomyślność, zwycięstwo[3444]
[**]dosł.: wyposażenie, oręż, uzbrojenie[5402] - tu rzecz.

8. Nie spełniaj[*], JHWH, pragnień[**] niegodziwego[7563]; nie wspierają[6329] jego złych zamysłów[***], *aby tacy nie byli* wywyższeni[7311]. Sela.
[*]dosł.: k.q. nie dawaj[5414]; [**]hap.leg.[3970]; [***]hap.leg.: nikczemny zamysł, niegodziwy plan[2162]; domyśl. niegodziwi - tu w l.mn.

9. *A* głowa[*] otaczających[4524] mnie? – niech troska[**] okryje[3680] ich wargi[8193]! Ps 7,16; Prz 18,7
[*]lub: głowa, szczyt, naczelnik, ktoś najważniejszy[7218]
[**]lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda[5999]

10. Niech strząsną[*] na nich rozżarzone węgle[1513]; niech ich strącą do głębokich dołów[**], by już nie powstali[***]. Ps 11,6; Rz 12,20; Obj 16,8
[*]lub: k.n. być ustrąśniętym, poruszonym[4131]; [**]hap.leg.: doły z wodą, powódź[4113]; [***]lub: k.q. rosnąć w siłę, utwierdzić się[6965]

11. Niech oszczerca[*] nie będzie utwierdzony[3559] na ziemi[776], niech zło[7451] poluje[6679] na człowieka[376] okrutnego[**], aby go powalić[***].
[*]idiom: człowiek[376] języka[3956]; [**]lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość[2555]; [***]hap.leg.: pchnięcie, powalenie[4073]

12. Wiem[3045], że JHWH dokona[6213] sądu[*] *dla*[**] udręczonego[6041] i ubogiemu[***] *odda* sprawiedliwość[****]. *[**]lub: (nad) - EIB* 1Krl 8,45.49; Ps 9,4; 82,3
[*]tzn. weźmie w obronę - sąd, sprawa, proces, spór, konflikt[1779]
[***]lub: ogólne określenie najniższej warstwy społecznej - Ps 69,33
[****]lub: decyzja prawna, orzeczenie, słuszność w sądzie, sąd[4941]

13. O tak[*], sprawiedliwi[**] będą wysławiać[3034] Twoje imię[8034], a prawi[**] będą mieszkać[***] przed Twoim obliczem[6440]. *[***]lub: trwać[3427]* Ps 11,7
[*]part. potwierdzająca - o tak, z pewnością, doprawdy, zaiste[389]
[**]lub: szczery, prawy, należyty[3477]; [***]k.q. przebywać, pozostawać[3427]

141

Psalm[4210] Dawida[*]. JHWH, wezwałem[**] Cię, pośpiesz[2363] do mnie! Usłysz[***] mój głos[6963], gdy wołam[**] do Ciebie.
[*]lub: dla Dawida - AK; [**]k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]; [***]tryb rozkaz. k.h.nakłonić ucho, być posłusznym[238]

2. Niech moja modlitwa[8605] będzie przygotowana[*] przed Twoim obliczem[6440] *jak* kadzidło[**], a podniesienie moich rąk[***] jak wieczorna ofiara[****]. Wj 30,7-8; Ps 63,4; Łk 1,9-10;
[*]lub: k.n. być prawidłowo kierowanym, ustanowionym, być nieugiętym, przygotowanym[3559]; [**]por. Wj 30,34-36; [***]gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie Obj 5,8; 8,3-4
[****]hebr.: minha[h] - ofiara z płodów rolnych[4503] - por. Kpl 2,1-3

3. JHWH, ustanów[7896] straż[*] przy ustach[6310] moich; strzeż[**] drzwi[1817] moich warg[8193].
[*]hap.leg.: warta, straż[8108]; [**]lub: k.q. czuwać, pilnować[5341]

4. Nie skłaniaj[5186] mojego serca[3820] do złej[7451] sprawy[*], do ludzi[582] czyniących niegodziwość[**], i abym nie karmił[3898] się ich smakołykami[***]. *[*]lub: słowo, sprawa, rzecz[1697]* Prz 23,6; Iz 32,6
[**]lub: k.hpa. postępować swawolnie, postępować bezwzględnie, traktować źle[5953]; [***]hap.leg.: specjały, wyborne potrawy[4516]

5. Niech mnie uderzy[*] sprawiedliwy[6662] – to miłosierdzie[**]; i niech mnie strofuje[***], to najlepszy[7218] olejek[8081] na moją głowę[7218] *przed którym,* niech się nie uchyla[5106] moja głowa; bo zawsze[5750] się modlę[****] pomimo ich nieszczęścia[*****]. *[****]dosł.: modlitwa moja (jest) - por. AK*
[*]lub: k.q. porazić, uderzyć, powalić[1986]; [**]lub: łaskawość, dobroć[2617]
[***]lub: sądzić, przekonywać, uznawać za winnego, karcić[3198]
[*****]lub: zło, niedola, krzywda, przeciwność losu, udręka[7451]

6. Sądzący[*] ich zostali zrzuceni[8058] na zbocza[3027] skały[**] i wysłuchali[8085] moje słowa[561], bo były przyjemne[***]. *[**]dosł: w ręce[3027] skały[5553]*
[*]lub: k.q. sprawować sąd, zarządzać, rozstrzygnąć spór, karać[8199]
[***]lub: k.q. być przyjemnym, ładnym, słodkim, rozkosznym[5276]

7. Jakby[3644] *ktoś* orał[6398] i rozrywał[1234] ziemię[776], tak kości[6106] nasze[*] zostały rozrzucone[6340] przy paszczy[**] grobu[***]. Rz 8,36; Hbr 11,37
[*]tu: nasze - KJV, BG, BB, EIB, TM; ich - BP, AK, BW, AMP, LXX
[**]lub: usta, pysk, ujście, wylot[6310]; [***]hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades

8. Jednakże[3588] do[413] Ciebie *wznoszę* moje oczy[5869], JHWH, mój PANIE[136]; Tobie ufam[*], nie zostawiaj[**] mojej duszy[***]. 2Krn 20,12; Ps 25,15
[*]lub: k.q. zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]; [**]k.p. obnażyć, ogołocić, opróżnić, wylać[6168]
[***]lub: nie obnażaj[6168] szyi (?) - hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osobowość[5315] - gr.: psyche

9. Strzeż[*] mnie od sidła[**], które zastawili na mnie i od pułapek[4170] *tych, którzy* czynią[6466] nieprawość[***]. *[**]lub: pułapka na ptaki, potrzask, sidło[6341]*
[*]lub: k.q. patrzeć na, strzec, mieć pieczę nad[8104] Ps 6,8;
[***]lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205] Ps 38,12; 140,5

10. Niech niegodziwi[*] wpadną[5307] razem[**] w swoje sieci[***], *a* ja wtedy[****] umknę[5674] *im*.
[*]lub: bezbożny, nieprawy, winny[7563]; [****]natomiast - EIB
[**]lub: jak jeden, łącznie, jedność[3162]; [***]lub: sidła[4364] - tu i Iz 51,20

142

Pieśń pouczająca[*] Dawida[**] gdy był w jaskini[4631]. Modlitwa[8605].
Moim głosem[6963] wołam[***] do JHWH; moim głosem[6963] błagam JHWH o miłosierdzie[****].
[hebr.: maskil - pouczenie, pieśń wyjaśniająca, rozmyślanie, pieśń mądrości (dobrze napisana - 2Krn 30,22), przysłowia[4905]
[**]lub: dla Dawida - AK; [***]lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)[2199]; [****]k.hpa. zabiegać o przychylność, błagać o łaskę[2603] 1Sm 22,1; 24,3; Ps 3,4; 30,8; 77,1

2. Wylewam[8210] przed Jego obliczem[6440] swoją troskę[*] i przed Nim[6440] oznajmiam[5046] swoje utrapienie[**]. *[*]lub: niepokój, skarga, zmartwienie[7879]*
[**]lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot, udręka[6869] Ps 77,2

3. Gdy omdlewa* we mnie mój duch7307, Ty859 znasz3045 moją ścieżkę5410; na drodze734, którą chodzę, skrycie zastawili** na mnie sidło6341.
**lub: k.hp. mdleć, osłabnąć 5848, czuć się słabym B6819* Ps 77,3;
***lub: k.q. schować, ukryć, kłaść potajemnie 2934* Ps 140,5; 143,4

4. Spójrz* *na* prawo** i zobacz*, nie ma *nikogo,* kto ma wzgląd5234 na mnie; przepadła6 moja ucieczka***, odkąd4480 nie369 *ma* troszczącego**** się o moją duszę5315. Hi 19,13;
**tryb rozkaz.; ***lub: schronienie, miejsce ucieczki 4498* Mt 26,56;
***po prawej 3225 stronie w sądzie staje obrońca - por. Ps 109,31*
*****lub: k.q. zabiegać o, starać się o 1875 - Ps 105,4** 2Tm 4,16

5. JHWH, wołam2199 do Ciebie, mówiąc559: Ty jesteś moim schronieniem4268, Ty jesteś moim działem* w ziemi776 żyjących2416! Ps 16,5;
**lub: dział, udział, część, terytorium, mienie, nagroda 2506* Ps 27,13

6. Zwróć uwagę* na krzyk mojego błagania**, bo jestem bardzo3966 przygnębiony***; wyrwij5337 mnie *od tych, którzy* mnie prześladują****, bo mocniejsi553 są ode mnie. **tryb rozkaz. k.h. 7181*
***lub: krzyk błagania, okrzyk radości, chwały, obwieszczenie 7440*
****lub: k.q. być niskim, być przygnębionym, metaf. marnieć 1809*
*****lub: k.q. dręczyć, ścigać, pilnie śledzić 7291* Ps 18,17; 79,8

7. Wyprowadź* moją duszę5315 z więzienia**, abym wysławiał3034 Twoje imię8034; sprawiedliwi6662 otoczą3803 mnie, bo w pełni mi odpłacisz***. **tryb rozkaz.; **lub: loch, zamknięcie 4525* Ps 13,6;
****dosł.: odmierzyć obficie, odpłacić, odwzajemnić 1580* Ps 143,11
****lub: ponieważ w pełni będzie się mną zajmował - por. AK*

143 Psalm4210 Dawida*. JHWH! Usłysz** moją modlitwę8605, nadstaw ucha238 na moje błaganie***; odpowiedz6030 mi w swojej wierności**** i sprawiedliwości6666. Ps 71,2
**lub: dla Dawida; **tryb rozkaz. - wysłuchaj 8085; ***lub: błaganie o przychylność 8469; ****prawda, pewność, stabilność 530*

2. I nie stawiaj* przed sądem4941 swojego sługi5650, bo wszystko3605 co żyje**, nie *okaże się* sprawiedliwe6663 przed Twoim obliczem6440.
**dosł.: nie wchodź 935 w sąd - AK; **lub: żywe, żyjące 2416*

3. Bo wróg341 prześladuje7291 moją duszę5315, starł* na proch** moje życie2416; osadził*** mnie w ciemności4285 *tak* jak od dawna**** umarłych. **lub: k.p. skruszyć, gnębić 1792; ****od wieków 5769*
***lub: ziemia jako planeta, grunt, gleba, pow. ziemi 776 - por. AK - skruszył do ziemi; ***k.h. sprawić, że ktoś usiądzie, zamieszka 3427*

4. A mój duch7307 omdlewa* we mnie, *i* serce3820 wewnątrz8432 się trwoży**. **por. Ps 142,3**
***lub: k.hpo. być spustoszonym, być porażonym strachem 8074*

5. Wspominam* dawne6924 dni, rozmyślam** o wszystkich3605 Twoich czynach6467 i rozważam*** dzieło4639 Twoich rąk3027. **lub: pamiętam 2142*
lub: rozważać, czytać szeptem, rozmyślać 1897 - por. Ps 1,2*
****lub: k.p. rozważać, dumać, przedstawiać (pod rozwagę) 7878*

6. Rozpościeram* ku Tobie moje ręce**; moja dusza5315 *jest* jak sucha*** ziemia776. Sela5542.
**lub: k.q. rozciągać się, ukazywać, rozprzestrzeniać 6566*
***gest proszącego o ochronę, gest zwycięstwa, gest w modlitwie*
****dosł.: osłabiony, wyczerpany, zmużony 5889, spragniony B6847*

7. Odpowiedz6030 mi szybko*, JHWH; mój duch jest *już* u kresu**; nie ukrywaj przede mną swojego oblicza6440, bym nie był podobny4911 zstępującym3381 do dołu***. Ps 28,1; 30,3; 69,17;
**lub: szybko, błyskawicznie, pędzący bardzo szybko, śpiesznie 4118*
***lub: k.q. marnieć, dojść do kresu, być zużytym 3615* Ps 102,2
****lub: dół, studnia, cysterna 953 - tu: synonim grobu - Ps 88,4*

8. Spraw*, abym rano1242 słyszał8085 o Twoim miłosierdziu2617, bo Tobie ufam**; oznajmij*** mi drogę1870, którą mam chodzić****, bo ku Tobie wznoszę5375 moją duszę5315. **tryb. rozkaz.*
lub: mieć pewność, być śmiałym, ufać; ***tryb rozkaz. k.h. ujawnić, oznajmić 3045; ****metaf.: tu o sposobie życia - por. Ps 1,1

9. Ocal* mnie od moich wrogów341, JHWH; u Ciebie się ukryłem**. Ps 31,15; 59,1; 142,6
**tryb rozkaz. k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać 5337*
***lub: k.p. zakryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, zalać 3680*

10. Naucz* mnie czynić6213 Twoją wolę**, bo Ty *jesteś* moim Bogiem. Niech Twój dobry2896 Duch7307 prowadzi5148 mnie do prawej*** ziemi.
**tryb rozkaz. 3925* Ne 9,20; Mk 6,10; Łk 22,42; Hbr 10,7
***lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska, życzliwość, życzliwe przyjęcie, uznanie 7522; wola, intencja B8745*
****lub: płaska kraina, płaskowyż, równina, prawość 4334*

11. Ożyw* mnie, JHWH, dla Twojego imienia; ze względu na Twoją sprawiedliwość6666 wyprowadź3318 moją duszę5315 z niedoli**. Ps 25,11;
**lub: k.p. zachować przy życiu, przywrócić do życia, ożywić 2421*
***lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot, trud 6869* Ps 71,20

12. W swoim miłosierdziu2617 wytrać* moich wrogów341 i zgładź** wszystkich3605 okazujących wrogość*** mojej duszy5315, bo ja *jestem* Twoim sługą5650. **lub: zniszczyć, uśmiercić 6* 1Krl 18,36;
**lub: k.h. wymiszczyć, unicestwić 6789, uciszyć B7870; ***k.q. okazywać wrogość, dręczyć, atakować, nękać, dokuczać 6887* Ps 119,125

144 *Psalm* Dawida*. Błogosławiony1288 JHWH, moja skała**, który zaprawia*** moje ręce3027 do walki7128, a moje palce do boju4421. **lub: dla Dawida; **blok kamienny, głaz, skała 6697*
****lub: k.p. być uczonym 3925, uczyć szczególnej sprawności B4554*

2. Moje miłosierdzie2617 i moja twierdza*, moja warownia**, mój wybawiciel6403 i moja tarcza***. Ten, któremu ufam2620, On mi poddaje**** mój lud5971. Pwt 33,29; Ps 3,3; 28,7; 115,9-11; Prz 2,7
**słowo odnosi się do trudno dostępnych miejsc górskich i miejsc gromadzenia zapasów na wojnę 4686 - 1Sm 22,4-5 - Masada (?)*
***lub: wyżyna, wysokość, bezpieczne miejsce na wys, twierdza 4869*
****lub: tarcza 4043 ze skóry natarta oliwą - 2Sm 1,21 - por. Ps 59,11****
*****lub: k.q. podbić 7286, podporządkować, odeprzeć B8465*

3. JHWH, czym jest człowiek*, że zwracasz na niego uwagę[3045]? Albo syn[1121] człowieka**, że o nim pamiętasz***? Hi 7,17; Ps 8,4; Hbr 2,6
**hebr: adam - człowiek[120]; **hebr: isz - mężczyzna, mąż, człowiek[376]*
****lub: k.p. rozmyślać o, rozważać, mieć w pamięci, liczyć[2803]*

4. Człowiek[120] podobny[1819] *jest* do tchnienia*; jego dni[3117] *są* jak cień[6738], który mija**.
**lub: pustka, para, oddech, daremność[1892]* Ps 102,11
***lub: k.q. przejść nad, pomiędzy, obok, przejść na drugą stronę[5674]*

5. JHWH, nachyl* Twoich niebios[8064] i zstąp**; dotknij[5060] gór, a będą dymić[6225]. Ps 18,9; 104,32;
**lub: k.q. rozciągać, rozstawiać (namiot), zginać, pochylać się[3381]*
***myśl nawiązuję do epifanii w Wj 19,18* Iz 64,1; Hbr 12,18

6. Zabłyśnij[1299] błyskawicą[1300] i rozprosz[7971] ich; wypuść[7971] swoje strzały* i wprowadź ich w zamęt**. **strzały[2687] to metafora błyskawic - Ps 77,18*
***lub: k.p. zmieszać, wprowadzić w zamęt[2000] - por. Wj 14,24*

7. Wyciągnij[7971] swoją rękę* z wysokości[4791]; wybaw[6475] mnie i ocal** z wielkich[7227] wód[4325], z ręki* synów[1121] obcych**; Ps 18,16; 69,14
**ramię, ręka[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
***tryb rozkaz. k.h. wyrwać, wyzwolić[5337]; ***tj. cudzoziemców[5236]*

8. Których usta mówią* kłamstwo**, a których prawica[3225] jest prawicą[3225] zdradliwą***.
**lub: k.p. obiecywać, mówić[1696]; **lub: pustka, próżność, marność, fałsz, bezwartościowość[7723]; ***podstęp, oszustwo, krzywda[8267]*

9. Boże[430], zaśpiewam[7891] Tobie nową pieśń*; zagram[2167] Ci na harfie** o dziesięciu strunach[6218]. **tj. pieśń, oda, hymn chóru[7892]*
Ps 33,2-3; 40,3;
***lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny[5035]* Obj 5,9

10. Ty dajesz[5414] królom[4428] zwycięstwo*, a Dawida, swojego sługę[5650], wybawiasz** od srogiego*** miecza****. ***lub: k.q. wyzwalać, oddzielać[6475]*
**lub: pomoc, wybawienie, zbawienie, zwycięstwo[8668]* Ps 18,50
****lub: zły, niegodziwy, nikczemny, niemiły, nieżyczliwy[7451]*
*****myśl nawiązuje do walki Dawida z Goliatem (?) - 1Sm 17,1-57*

11. Wybaw* mnie i ocal** z ręki synów[1121] obcych*, których usta[6310] mówią[1696] kłamstwo[7723], a ich prawica[3225] jest prawicą zdradliwą[8267];
tryb rozkaz. k.q. wyzwalać, oddzielać[6475]; **por. w.7*

12. Wtedy nasi synowie[1121] będą jak rośliny* bujnie rosnące** w swojej młodości[5271], a nasze córki[1323] jak kolumny*** wyrzeźbione na wzór[8403] *kolumn* świątyni****; *****lub: pałacu[1964]*
**hap.leg.[5195]; **lub: k.pu. wychowane, dojrzałe, w pełni dorosłe[1431]*
****lub: wyrażenie to odnosi się do narożników ołtarza - Za 9,15*
*****myśl nawiązuje do kolumn przed świątynią (?) - 2Krn 3,15-17*

13. Nasze spichlerze* będą pełne[4392] plonów** *według* swego rodzaju[2177], nasze stada[6629] według swego rodzaju[2177] rodzić będą tysiące[503] i dziesiątki tysięcy[7231] na naszych polach***; **hap.leg.[4200]; ***dosł.: na zewnątrz, ulica[2351]*
***dosł.: k.h. dostarczać, wydobywać, uzyskiwać, wspierać[6329] znaleźć - tzn. mieć swój udział (o pełnych stodołach)[B7338]*

14. Nasze woły* będą objuczone**, nie będzie złamań[6556] ani odejść***, ani lamentu**** na naszych placach[7339]. Iz 24,11; Jr 14,2
**tu: bydło[B487], przyjacielski, łagodny, bliski, główny[441] - Rdz 36,15*
***dosł.: k.pu. obarczony, obciążony[5445]; ***tu w znaczeniu śmierci lub poronień (?) - k.q.[3318]; ****lub: krzyk, okrzyk[6682], lament[B7720]*
*****lub: bez ryku na naszych przestronnych miejscach[7339]*
w. 12-14 również w znaczeniu życzącym - oby - AK, EIB[1453]

15. Błogosławiony[835] lud[5971], któremu w ten sposób[3602] się *powodzi**. Błogosławiony[835] lud, którego Bogiem jest JHWH. Pwt 33,29; Ps 33,12
**lub: ten lud, któremu tak się (dzieje) dla niego - AK*

145 Hymn pochwalny* Dawida**. Będę Cię wywyższał[7311], Boże mój, Królu mój, i będę błogosławić[1288] Twoje imię[8034] na wieki wieków***. ***lub: dla Dawida - AK; ***na zawsze[5703]*
**lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

2. Każdego* dnia[3117] będę Cię błogosławił[1288] i chwalił** Twoje imię na wieki[5769] wieków[5703].
**lub: przez cały[3605] dzień* Ps 119,164
***lub: k.p. chlubić się, przechwalać się, k.q. jaśnieć, świecić[1984]*

3. Wielki[1419] jest JHWH i wielce[3966] godny chwały[1984], a Jego wielkość[1420] jest niezbadana*. Hi 5,9; 9,10; Ps 48,1; 96,4; 147,5; Iz 40,28; Rz 11,33
**lub: poszukiwanie, śledztwo, wypytywanie, coś co jest szukane[2714]*

4. Pokolenie pokoleniu[1755] głosi chwałę* Twoich dzieł[4639] i będzie obwieszczać[5046] o Twoich potężnych czynach**. Ps 19,2-7; 22,30-31
**lub: k.p. chwalić, wysławiać (Boga), wyrażać podziw[7623]*
***lub: siła, moc, dzielność, potęga (czynów Boga)[1369]*

5. Dostojeństwo*, chwała**, majestat*** i cudowne[6381] Twoje dzieła[1697] – *o tym* będę rozmyślał****. **lub: świetność, cześć, chwała, dostojeństwo[1926]* Ps 104,1
***lub: splendor, majestat, godność, cześć, szacunek[3519]; ***świetność, majestat, moc[1935]; ****k.q. rozmyślać nad, dumać, wypowiadać[7878]*

6. I *niech* powiedzą *o* potędze* Twoich przejmujących lękiem** *czynów*, a ja będę opowiadać Twoją wielkość[1420]. **lub: siła, zaciekłość, moc[5807]*
***lub: k.n. wywołać zdumienie, przejąć lękiem, natchnąć czcią[3372]*

7. Będą się rozwodzić* nad pamiątkami** Twojej wielkiej[7227] dobroci[2898] i o Twojej sprawiedliwości[6666] niech krzyczą z radością***.
**dosł.: k.h. wylewać, wydzielać, powodować kipienie, buchać[5042]*
***lub: pomnik, pamiątka, pamiętanie[2143], wspomnienie[B2434]*
****lub: k.p. wydawać okrzyk (radości, wesela, chwały)[7442]*

8. Łaskawy* jest JHWH i litościwy[7349], nieskory[750] do gniewu** i wielce[1419] miłosierny[2617].
**lub: życzliwy, miłosierny, łaskawy[2587]* Wj 34,6; Ps 86,15;
***lub: nos, gniew, metaforyczne - fuknąć gniewnie[639]* Ef 2,4

9. Dobry* jest JHWH dla wszystkich, a Jego miłosierdzie** we wszystkich Jego dziełach.
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*
***lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356]* Mt 5,45; Dz 14,17

10. Niech Cię wysławiają* wszystkie[3605] Twoje dzieła[4639], JHWH, a Twoi święci** niech Cię błogosławią[1288]. Ps 19,1; 103,22
**lub: k.h. chwalić, składać dziękczynienie, wysławiać[3034]*
***hebr.: chasid - wierny, bogobojny, pobożny, święty[2623]*

11. Niech opowiadają* o chwale[3519] Twojego królestwa[4438] i mówią[1696] o Twojej potędze[1369];
**lub: k.q. mówić, odpowiadać, mówić w swoim sercu, myśleć[559]*

12. Aby oznajmić* synom[1121] ludzkim[120] Jego potężne czyny** i dostojeństwo*** chwały[3519] Jego królestwa[4438]. **lub: k.h. ujawnić, oznajmić[3045]*
***lub: siła, moc, dzielność, potęga (czynów Boga)[1369]; ***por: w. 5**

13. Twoje królestwo[4438] jest królestwem przez wszystkie wieki*, a Twoje panowanie** *trwa* przez wszystkie pokolenia[1755]. Ps 146,10; Dn 2,44;
**lub: tu jako rzecz. - długotrwałość, starożytność, odwieczność, przyszłość, jako przym. - wiecznie, na zawsze[5769]* 1Kor 15,28;
***lub: zwierzchnictwo, panowanie, królestwo[4475]* Obj 11,15

14. JHWH podtrzymuje[5564] wszystkich, *którzy* upadają* i podnosi wszystkich[3605] przygniecionych**. Ps 37,24; 146,8; 147,6
**lub: k.q. upaść, opuszczać, wykazywać niedostatek, marnieć[5307]*
***dosł.: k.q. schylać się, uginać się[3721] - por: Ps 57,6; Iz 58,5; Mi 6,6*

15. Oczy[5869] wszystkich[3605] *patrzą* z nadzieją* na Ciebie, a Ty im dajesz pokarm** w swoim czasie***. **lub: k.p. czekać, mieć nadzieję[7663]* Ps 136,25
***hebr.: et[853] achelam[400] - wskaźnik konkretnego bytu[853], pokarm, posiłek - zboże, ziarna, mięso, zapas żywności[400], ***zdarzenie[6256]*

16. Otwierasz[6605] swoją rękę* i zaspokajasz** pragnienia*** wszystkich[3605] żyjących[2416].
hebr.: et[853] przed słowem ręka - por: w. 15* Ps 104,28
***lub: k.h. zaspokajać, wzbogacać, k.q. być nasyconym[7646]*
****lub: przyjemność, upodobanie, wola[7522], ... do woli - AK*

17. Sprawiedliwy* jest JHWH na wszystkich swoich drogach[1870] i święty** we wszystkich swoich dziełach[4639]. ***lub: święty, dobry, wierny[2623]*
**lub: prawy, pobożny, zgodny z prawem, słuszny[6662]* Ps 116,5

18. Bliski* jest JHWH wszystkim[3605], którzy Go wzywają**; wszystkim[3605], którzy Go będą wzywać[7121] w prawdzie***. Pwt 4,7; Ps 34,18; Jk 4,8
**lub: być blisko, być spokrewnionym[7138]; **k.q.wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]; ***wierność, prawda, pewność[571]*

19. Spełni[6213] pragnienia* tych, którzy się Go boją**; usłyszy ich wołanie*** i wybawi[3467] ich.
por: w. 16*; **lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]*
****lub: wołanie, błaganie, krzyk o pomoc[7775]* Ps 10,17; 102,1

20. JHWH strzeże* wszystkich, którzy Go miłują, a wytraci[8045] wszystkich niegodziwych[7563].
**lub: k.q. mieć pieczę, zachowywać[8104]* Ps 31,23; 97,10

21. Moje usta będą głosić[1696] chwałę* JHWH i niech wszelkie ciało** błogosławi[1288] Jego święte*** imię[8034] na wieki**** wieków[5703]. Ps 65,2;
**lub: chwała, sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*
***idiom: wszystko co żyje, każdy człowiek; ***hebr.: godesz - świętość, oddzielenie, odrębność[6944]; ****na zawsze[5769]* Ps 150,6

146 Chwalcie*[IMP] JH[WH]*. Chwal[1984], duszo** moja, JHWH! Ps 103,1
lub: hallelujah[1984]|3050 - por: Ps 135,21; **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osobowość[5315]*

2. Będę chwalić* JHWH, *póki* żyję[2416]; będę śpiewał** mojemu Bogu, *póki* jestem***.
**lub: k.p. chwalić się, wygłosić pochwałę, chełpić się[1984]*
***lub: wysławiać śpiewem przy wtórze instrumentów[2167]*
****lub: ciągłość, trwałość, nadal, jeszcze, wciąż[5575]*

3. Nie pokładajcie ufności* we władcach** ani w synu[1121] człowieka***, w którym nie ma wybawienia[8668]. ****dosł.: adama[120] - l.poj.* Ps 118,8;
**lub: k.q. pokładać ufność w, mieć pewność, być śmiałym[982]*
***lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]* Jr 17,5

4. Opuszcza[3318] go duch* i wraca[7725] do swojej ziemi**; w tym dniu[3117] zginą*** wszystkie jego myśli[6250|HAP]. ****lub: umrzeć, zniknąć[6]* 1Kor 2,6
**hebr.: ruah - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], gr.: pneuma*
***lub: ziemia, kraj, terytorium, cały obszar zamieszkany ziemi[127]*

5. Błogosławiony[835] ten, którego pomocą* *jest* Bóg Jakuba[3290], którego nadzieja** *jest* w JHWH, jego Bogu; Ps 144,15; Jr 17,7
**lub: pomoc, wsparcie[5828]; **tylko tu i Ps 119,116[7664]*

6. Który dogląda* niebiosa[8064] i ziemię[776], morze i wszystko, co w nich *jest; który* dochowuje[8184] wierności** na wieki[5769]; Ps 33,6; Obj 14,7
**tu: k.q. participle - wyr. czynność bieżącą, teraźniejszą - por: Ps 121,2; 124,8; 134,3 - czynić, powodować, zarządzać, doglądać[6213]*
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

7. Który wymierza* sprawiedliwość skrzywdzonym** i daje[5414] chleb*** głodnym[7457]; JHWH uwalnia[5425] więźniów[631]. **por: w. 6** Ps 68,6; 107,14;
***lub: k.q. uciskać, krzywdzić, wymuszać[6231]* Ps 136,25
****hebr.: lechem - żywność, zboże, chleb[3899], ziarno na chleb[B4523]*

8. JHWH otwiera[6491] oczy ślepych[5787]; JHWH podnosi* przygnębionych**; JHWH miłuje[157] sprawiedliwych[6662]. Ps 145,14; Iz 35,5; Mt 9,30;
**lub: tylko tu i Ps 145,14[2210]* Łk 13,11-13; J 9,32
dosł.: schylać się, uginać się, być przygarbionym[3721] - Ps 145,14

9. JHWH strzeże[8104] przychodniów*, wspomaga** sierotę[3490] i wdowę[490], ale utrudnia*** drogę niegodziwych[7563]. ***lub: k.p. przynosić ulgę, odciążać[5749]*
hebr.: ger - przybysz, tymczasowy mieszkaniec[1616] - Ps 39,12*
****lub: k.p. wykrzywić, zgiąć, wypaczyć[5791], gmębić[B6751]*

10. JHWH króluje[4427] na wieki[5769], Twój Bóg, *o* Syjonie*, z pokolenia[1755] na pokolenie[1755]. Chwalcie** JH[WH]. ***lub: hallelujah - por: w 1***
tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - por: Ps 137,1**

147 Chwalcie* JH[WH], bo dobrze[2896] jest śpiewać** naszemu Bogu; bo jest to miłe[5273] – piękna*** *jest* pieśń chwały[8416].
**tryb rozkaz.[1984]; **lub: śpiewać, chwalić śpiewem, grać na instrumencie muzycznym[2167]; ***piękny, zachwycający[5000]*

2. JHWH buduje* Jerozolimę[3389] i gromadzi rozrzuconych** Izraela. **lub: k.q. odbudowuje[1129]*
***dosł.: k.n. być ciśniętym w dół, być rzuconym w dół[1760]* Pwt 30,3
3. *On* uzdrawia* skruszonych[7665] w sercu[3820] i opatruje** ich rany***. Ps 51,17; Iz 57,15; 61,1; Łk 4,18
**lub: k.q. czynić zdrowym[7495], być biegłym w medycynie[B8708]*
***lub: k.p. wiązać, poskramiać[2280], ***uraza, zranienie, smutek[6094]*
4. *On* wyznacza* liczbę[4557] gwiazd[3556], nadaje** imię[8034] każdej[3605] z nich. Rdz 15,5; Iz 40,26
**lub: k.q. liczyć; k.p.wyznaczać[4487], obliczający liczbę dla ... - AK*
***lub: k.q.wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać, nadawać imię[7121]*
5. Wielki[1419] *jest* nasz PAN[113] i potężny* mocą**; Jego mądrość*** jest niezmierzona[4557].
**lub: wielki, obfitujący, wystarczający, liczny, silny[7227]* Ps 96,4;
***lub: moc, siła, potęga[3581], moc jako zdolność[B4124]* Iz 40,28
****lub: zrozumienie, rozum, przenikliwość, zdolność, biegłość[8394]*
6. JHWH podnosi[5749] pokornych*, a niegodziwych[7563] poniża** aż do ziemi[776]. Ps 37,11;
**lub: uniżony, biedny, słaby, uciśniony[6035]* Mt 5,5; Jk 4,10
***lub: k.h. skierować w dół, upokorzyć, stać się niskim[8213]*
7. Odpowiedzcie* JHWH w dziękczynieniu**; grajcie*** naszemu Bogu na harfie[3658]; Ps 33,2;
**lub: k.q. odpowiadać, zareagować, zaświadczyć, mówić[6030]*
***lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie[8426], ***chwalić śpiewem, śpiewać przy wtórze instrumentów - stąd: grać[2167]* Ps 95,1-2
8. Który okrywa* niebiosa[8064] gęstymi chmurami[5645] i przygotowuje[3559] deszcz[4306] dla ziemi[776]; który sprawia, że trawa** rośnie[6779] na górach[2022]; Hi 5,10; 38,27; Ps 104,14
**lub: k.p. zakryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, zalać[3680]*
***lub: por, zielona trawa, roślinność na pastwisku, trawa[2682]*
9. Który daje[5414] pokarm* bydłu[929] *i dla* młodych** kruka[6158], które wołają[7121] *do Niego*.
**hebr.: lechem - żywność, zboże, chleb[3899], ziarno na chleb[B4523]*
***hebr.: ben - syn, wnuk, dziecko, członek rodziny[1121]* Hi 38,41
10. Nie rozkoszuje się* mocą** konia *ani* nie *ma* upodobania*** w udach[7785] mężczyzny[376].
**lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w; pożądać, mieć upodobanie[2654], **siła, moc, potęga, dzielność[1369]*
****lub: k.q. mieć upodobanie, być łaskawym, życzliwym[7521]*
11. JHWH ma upodobanie[7521] w tych, którzy się Go boją*, którzy ufają** Jego miłosierdziu[2617]. **lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]*
***lub: k.p. oczekiwać wytrwale, ufać, mieć nadzieję[3176]*
12. Wysławiaj* JHWH, Jerozolimo[3389]; chwal** swojego Boga, Syjonie***. **tryb rozkaz. [7623]*
lub: k.p. wysławiać, wyrażać podziw[7623]; **k.p. chwalić się, wyglosić pochwałę, chełpić się[1984]; ***por. Ps 125,1* Ps 99,5.9
13. Gdyż umocnił* zasuwy[1280] twoich bram[8179] i błogosławił[1288] synów twoich pośród ciebie.
**lub: k.p. uczynić silnym, uzmocnić się, podtrzymać, utwierdzić[2388]*
14. Zapewnia* pokój** w twoich granicach[1366] i syci[7646] cię najwyborniejszą*** pszenicą[2406].
**dosł.: k.q. czyni[7760]; **pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój[7965]*
****dosł.: tłustość pszenicy, tj. najlepszej części - Rdz 4,4;45,18*

15. *On* posyła[7971] swój rozkaz* na ziemię[776]; szybko[4120] mknie[7323] Jego Słowo**. Ps 104,4
**lub: wypowiedź, mowa, słowo[565], powiedzenie[B638]*
***lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*
16. *On* daje* śnieg[7950] jak wełnę[6785], rozsypuje** szron[3713] jak popiół[665]. Hi 37,6; 38,29
**lub: k.q. dać, użyć, wymieniać, położyć, przeznaczyć, robić[5414]*
***lub: k.p. rozrzucać[6340], rozprowadzić dowolnie, szafować[B7347]*
17. Rzuca[7993] swój grad* jak okruchy[6595]; kto ostoi** się przed[6440] Jego zimnem[7135]?
**lub: mróz, szron, lód, kryształ lodu[7140]* Hi 37,9-10
***lub: k.q. stać, wytrzymać, trwać, być prostym, wystąpić[5975]*
18. Posyła* swoje Słowo[1697] i *każe* im topnieć[4529]; powoduje wianie**[JUS] swego wiatru*** *i* wody[4325] spływają[5140]. ***lub: k.h. rozproszyć[5380]*
**lub: wysyłać, odsyłać, wypuszczać, rozciągać, wyciągać[7971]*
****hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], gr.: pneuma*
19. Oznajmia***** swoje słowo[1697] Jakubowi, swoje prawa** i sądy*** Izraelowi. Pwt 33,3; Ps 76,1;
**lub: k.h. oznajmiać, wyjaśniać, ogłaszać, informować[5046]* Ps 78,5;
***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*
****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941]* Ml 4,4; Rz 3,2; 9,4
*****czas. rozpoczynające dany wiersz w większości występują jako prtcpl. - dający, posyłający, oznajmiający, okrywający itd.*
20. Nie uczynił[6213] tak żadnemu* narodowi**, nie poznali*** Jego sądów. Chwalcie JH[WH].
**lub: dla wszystkich - AK; **lub: poganie, narody, nie-Żydzi[1471]*
****lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać[3045]* Pwt 4,32

148 Chwalcie[1984] JH[WH][3050]. Chwalcie* JHWH z niebios[8064], chwalcie[1984] Go na wysokościach[4791]! **tryb rozkaz. [1984] w każdym wierszu*
**lub: chlubić, wychwalać, jaśnieć[1954] - z kodem[3050] - hallelujah*
2. Chwalcie[1954] Go, wszyscy Jego aniołowie*; chwalcie Go, wszystkie[3605] Jego zastępy**.
**hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397]*
***hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* Ps 103,20; Hbr 1,6
3. Chwalcie[1984] Go, słońce[8121] i księżycu[3394]; chwalcie Go, wszystkie gwiazdy[3556] świecące*.
**dosł.: światła - AK, światło dnia, świt, jutrzenka, błyskawica[216]*
4. Chwalcie[1984] Go, niebiosa[8064] niebios* i wody[4325], które są nad niebiosami[8064]. Pwt 10,14
wg myśli hebr: istniały trzy sfery nieba[8064] - por. 2Kor 12,2***
5. Niech chwalą[1984] imię[8034] JHWH, On[1931] bowiem rozkazał* i zostały stworzone[1254]. Ps 33,69
**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, powierzyć nadzór, przekazać dowództwo, nakazać, rozkazać, zlecić, wyznaczyć[6680]*
6. I ustanowił* *je* na wieki[5703] wieków[5769]; dał prawo**, które nie przeminie[5674]. Jr 31,35-36
**lub: k.h. postawić, ustawić, wznieść, wyznaczyć, ustanowić[5975]*
***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]*
7. Chwalcie[1984] JHWH z ziemi[776], morskie potwory* i wszystkie głębiny**. Iz 43,20
**hebr.: tannin - wąż, potwór morski, smok, szakal[8577], krokodyl - Ez 29,3[B1004]; **hebr.: tehom[8415] - głębia (oceanu) - gr.: abyssos*

8. Ogniu[784] i gradzie[1259], śniegu[7950] i dymie[7008], wietrze[7307] gwałtowny*, wykonujący[6213] Jego Słowo**; **lub: burza, wichura, huragan*[5591] Ps 18,12; 147,16
***lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa*[1697]
9. Góry[2022] i wszystkie pagórki[1389], drzewa[6086], owoce ziemi[6529] i wszystkie cedry*; Iz 44,23;
**tj. cenny materiał budowlany, symbol dostojeństwa, siły i majestatu*[730] *- por. Ez 31,2-9; Ps 92,12* Iz 49,13; 55,12
10. Zwierzęta* i wszelkie[3605] bydło[929], płazy** i ptactwo[6833] skrzydlate[3671]. **lub: istoty żyjące*[2416] *- AK*
***lub: to, co pełza, sunie, pełzający organizm*[7431] Oz 2,18
11. Królowie[4428] ziemi[776] i wszystkie narody*; władcy** i wszyscy[3605] sędziowie*** ziemi[776];
**hebr.: le'om - lud, naród*[3816] *- por. Ps 44,2* Ps 102,15
***lub: książę, władca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca*[8269]
****dosł.: sądzący - k.g. zarządzać, rozstrzygać spór, sądzić, karać*[8199]
12. Młodzieńcy[970], a także[1571] panny*, starcy[2205] z młodymi**; **tu: w znaczeniu dziewice*[1330]
***hebr.: na'ar - chłopiec, młodzieniec, sługa, służący*[5288]
13. Niech chwalą[1984] imię* JHWH, bo tylko[905] Jego imię[8034] jest wzniosłe**, a Jego chwała*** nad ziemią[776] i niebiosami[8064]. Ps 8,1.9;
**dosł.: et*[853] *szem*[8034] *- to (właśnie) imię - et*[853] *- wskaźnik konkretnego bytu; **k.n. być wysoko, być (bezpiecznie) umieszczonym wysoko*[7682]*; ***świetność, majestat, moc*[1935] Dz 4,10; Flp 2,9
14. I wywyższył[7311] róg* swego ludu[5971], chwałę** wszystkich[3605] Jego świętych***, synów[1121] Izraela[3478], ludu[5971] Mu bliskiego[7138]. Chwalcie[1984] JH[WH]. Wj 19,5; Ps 149,9; Ef 2,17
**tj. symbol zwycięskiej władzy i mocy*[7161]*; **lub: chwała, sława, pieśń chwały*[8416]*; ***wierny, dobry, pobożny, święty*[2623]

149

Chwalcie JH[WH]. Śpiewajcie[7891] JHWH pieśń[7892] nową*, pieśń Jego chwały[8416] w zgromadzeniu** świętych[2623].
lub: świeży, nowy*[2319]*; **hebr.: kahal*[6951] *- zgromadzenie, wspólnota, zbór* JHWH *- gr.: ekklesia - Obj 22,16 Ps 22,2; 111,1; Hbr 2,12
2. Niech Izrael cieszy* się swoim Stwórcą**; niech synowie[1121] Syjonu*** radują[1523] się swoim Królem[4428]. Ps 24,7-10; Za 9,9; Mt 21,5
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością*[8055]*, promieniec*[H8941]*; **lub: tym, (który ich) stworzył*[6213]*, z Jego dzieł - AK*
****tj. „twierdza"*[6726] *- słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
3. Niech chwalą[1984] Jego imię* tańcem[4234]; niech grają[2167] Mu na tamburynie** i na cytrze[3658]. Wj 15,20; 2Sm 6,16; Ps 150,4
**imię reprezentuje charakter i autorytet Boga*
***lub: instrument muz. szczególnie używany przez kobiety*[8596]*, Wj 15,20; Sdz 11,34; 1Sm 18,6 prawdopodobnie nie używany w samej świątyni lecz na zewnątrz lub na jej dziedzińcach*
4. JHWH bowiem ma upodobanie* w swoim ludzie; ozdabia** pokornych*** zbawieniem[3444].
**lub: k.g. być łaskawym, mieć upodobanie, przyjmować życzliwie, być zadowolonym*[7521]*; **lub: k.p. sławić, upiększać*[6286]
****lub: uniżonych, biednych, słabych*[6035] Wj 18,1; Obj 21,3
5. Niech święci[2623] się radują* w chwale**, niech wiwatują*** na swoich posłaniach[4904].
**lub: unosić się radością, bardzo się radować*[5937]*, triumfować*[B6876]
***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat*[3519] Hi 35,10; Ps 59,16
****lub: k.p. wydać okrzyk (radości, pochwały)*[7442]
6. Niech uwielbienie* Boga będzie na ich ustach[1627], a miecz** obosieczny[6374] w ich rękach[3027]; Ef 6,17; Hbr 4,12; Obj 1,16
**hap.leg.: podniesienie, powstanie*[7319]*, wywyższenie, uwielbienie*[B8498]*; **lub: miecz, nóż, narzędzia do cięcia kamienia*[2719]
7. Aby dokonali[6213] pomsty[5360] wśród narodów* i ukarali** ludy***; Ez 25,16-17; Mi 5,15
**lub: narody, ludy, grupy etniczne, nie-Żydzi*[1471]*; **nagana, wyrzut, kara, spór*[8433]*; ***hebr.: le'om - lud, naród*[3816] *- por. Ps 44,2*
8. Aby zakuli* ich królów[4428] w kajdany**, a ich znamienitych*** w żelazne[1270] okowy[3525];
**lub: k.q. wiązać, krępować, okiełznać, przepasywać się*[631]
***lub: pęta, kajdany*[2131]*; ***dosł.: k.n. być zaszczyconym, cieszyć się czcią, zdobyć sobie chwałę bądź cześć, zyskać chwałę*[3513]
9. Aby wykonali[6213] pisany[3789] im* sąd**. Taka jest chwała[1926] wszystkich[3605] Jego świętych***. Chwalcie JH[WH]****. **lub: wśród nich - AK* Ps 148,14;
***lub: zarządzenie, orzeczenie, decyzja (prawna), słuszność*[4941]
****hebr.: chasid - wierny, bogobojny, pobożny, święty*[2623]
*****lub: hallelujah* Ez 28,26; Dn 7,22; 1Kor 6,2; Obj 2,26; 20,4

150

Chwalcie[1984] JH[WH][3050]. Chwalcie* Boga[430] w Jego świątyni**, chwalcie[1984] Go na firmamencie*** Jego mocy****.
**tryb rozkaz. - dot. większości wystąpień tego słowa w tym psalmie*
***lub: w miejscu świętym*[6944] *- por. Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9*
****lub: przestwór, firmament, niebosklon*[7549]*; ****potęgi*[5797]
2. Chwalcie[1984] Go za Jego potężne* *dzieła*; chwalcie[1984] Go za Jego niezrównaną** wielkość***. **lub: siła, moc, dzielność, potęga (Boża)*[1369]
***lub: obfitość, mnóstwo, wielkość*[7230] Pwt 3,24; Ps 145,5-6;
****lub: wielkość, potęga, wspaniałość, moc*[1433] Iz 9,8; 10,12
3. Chwalcie[1984] Go wśród dźwięków* rogu**; chwalcie[1984] Go na cytrze*** i na lirze****.
**hap.leg.: dźwięk, ryk (rogu), ryk trąby*[8629]*; **hebr.: szofar - róg, róg barani*[7782] *- Wj 19,16; Kpl 25,9; ***lub: harfa, lutnia, kitara, instrument muzyczny*[5035]*; ****tj. instrument szarpany, lira*[3658]
4. Chwalcie[1984] Go tamburynem* i tańcem; chwalcie[1984] Go na strunach** i na fletach***.
**lub: instrument muz. szczególnie używany przez kobiety*[8596]*, Wj 15,20; Sdz 11,34; 1Sm 18,6 prawdopodobnie nie używany w samej świątyni, lecz na zewnątrz lub na jej dziedzińcach*
***tj. dział, część, akord muz. wyk. na instr. strunowym*[4482]
****tj. instrument muzyczny, być może flet, piszczałka, fletnia*[5748]
5. Chwalcie Go na cymbałach[6767] dźwięcznych*; chwalcie[1984] Go na cymbałach głośno** *brzmiących*. **lub: niosących wieść, słyszanych*[8088][B9531]
***dosł.: alarm, sygnał, okrzyk wojenny, dźwięk trąby na wojnę*[8643]
6. Niech wszystko[3605], co oddycha*, chwali[1954] JH [WH]. Chwalcie JH[WH]. Obj 5,13
**hebr.: neszama*[h] *- wszystko, co ma w sobie oddech, tchnienie życia, istota żywa, duch człowieka*[5397]*, ruch powietrza*[B6256]

Księga Przysłów

Księga Przysłów

1 Przysłowia* Salomona[8010], syna[1121] Dawida[1732], króla[4428] Izraela[3478]; Prz 10,1; 25,1;
**hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart*[4912] 1Krl 4,32; Kaz 12,9

2. By poznać[3045] mądrość* i karność**, by zrozumiano[995] słowa[561] roztropne***;
**lub: umiejętność, zdolność, biegłość, doświadczenie, rozsądek*[2451] ***lub: dyscyplina, karcenie*[4148]*, pouczenie, ostrzeżenie, kara*[B4802] ****lub: rozumienie, rozeznanie*[998]*, wygląd w istotę rzeczy - EIB*[K] Pwt 4,6; Hi 12,12; Prz 4,7; 9,9; Kaz 1,18; 2Tm 3,16; Jk 3,15

3. By wziąć* pouczenie[4148], aby postępować rozważnie**, w sprawiedliwości[6664], sądzie***[4941] i prawości****; **lub: dostać, otrzymać*[3947]*; ***dosł.: i sądzie **lub: k.h. poświęcać uwagę, postępować rozważnie*[7919] Iz 29,24
*****lub: szczerość, wyrównana droga, słuszność*[4339] *- tu: l.mn.*

4. Do udzielenia[5414] prostym* rozwagi**[|6195], a młodym***[5288] poznania**** i roztropności*****.
**lub: nieuczeni, naiwni, chętni do nauki, o otwartym umyśle*[6612] ***por. Prz 8,5.12; ***dosł.: młodemu; ****wiedza, mądrość*[1847] ******lub: zamysł, rozwaga, plan, spryt*[4209] Ps 19,7; 119,9; 1Tm 4,12

5. Mądry* niech słucha[8085] i pomnaża** naukę[3948], a rozumny[995] niech nabywa mądrych rad***;
****lub: wskazówka, biegłość, zdolność organizacyjna*[8458] **lub: roztropny, uczony, zmyślny, bystry, mądry*[2450] ***lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, zrobić więcej*[3254]

6. By rozumieć[995] przysłowia[4912] i *ich* wykładnię*, słowa[1697] mądrych[2450] i ich zagadki**.
**dosł.: aluzja, satyra, wypowiedź zabarwiona ironią - tu i Ha 2,6 **lub: trudne zagadnienie, pytanie, kłopotliwe powiedzenie*[2420]

7. Bojaźń[3374] JHWH *jest* początkiem[7225] poznania*[1847]; głupcy** gardzą*** mądrością[2451] i karnością[4148]. **por. w 4; ***lub: k.q. okazywać pogardę*[936] ***lub: ktoś kłótliwy, rozwiązły, kpiarz, który jest winny*[191] Rdz 2,9; Hi 28,28; Prz 8,13; Oz 4,6; Łk 11,52; 1Kor 8,1; 2Tm 3,7

8. Synu[1121] mój, słuchaj*[|8085] napomnienia** swojego ojca[1] i nie odrzucaj[5203] nauki*** swojej matki[517]; **tryb rozkaz. - być posłusznym* Kpł 19,3;
***por. w 2**; ***hebr.: tora*[h] *- prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób*[8451] Pwt 21,18; Prz 4,1-3; 6,20; 31,1; 2Tm 1,5

9. Bo[3588] one są wdzięcznym* wieńcem[3880] na twojej głowie[7218] i naszyjnikiem** na szyi[1621].
**hebr.: hen - przychylność, łaska, urok, elegancja, uznanie*[2580] ***lub: długi łańcuszek, korale*[6060|GES] *- tu w l.mn.* Rdz 41,42

10. Synu[1121] mój, jeśli grzesznicy[2400] cię namawiają*, nie ulegaj** . Rdz 39,7;
**lub: k.p. przekonywać, kusić, zwodzić*[6601|B7624] Prz 7,6-23;
***lub: k.q. juss. - być chętnym, zgodzić się, uznać, pragnąć*[14]
***lub: nie idź razem - WBC Prz 1,10*[A]*, nie ustępuj - AK* Ef 5,11

11. Jeśli[518] powiedzą[559]: Chodź[1980|IMP] z nami, czyhajmy na krew*[|1818], zaczajmy[6845] się na niewinnego** bez powodu[2600]; Ps 10,8; Prz 12,6;
**idiom: zastawić pułapkę*[693]*, by dokonać mordu (?)* Jr 5,26
***lub: czysty, wolny od winy, przejrzysty, niewinny*[5355]

12. Połknijmy[1104] ich żywcem[2416] jak Szeol*, całych[8549], jak zstępujących do dołu**; Lb 16,30;
**hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki*[7585] *- gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27* Ps 28,1; Iz 5,14
***lub: dół, studnia, cysterna*[953] *- tu: synonim grobu - Ps 88,4*

13. Znajdziemy[4672] wszelkie[3605] kosztowności*, napełnimy[4390] swoje domy[1004] łupem**;
**lub: cenny, ceniony, drogi, kosztowny, rzadki, wspaniały* [3368]
***lub: zdobycz, zysk, łup*[7998]*, splądrowane dobra*[B9446] *- Pwt 2,35*

14. Rzuć* swój los** pomiędzy nami; miejmy wszyscy jedną sakiewkę***[|3599]. Ps 22,18
myśl nawiązuje do rzucania losów - por. Ps 78,55; **dział, część (przyznana przez losowanie), los, dziedzictwo*[1486]*; ***trzos, torba*

15. Synu[1121] mój, nie wyruszaj[1980] z nimi w drogę*; powstrzymaj** od ich ścieżki[5410] swoją nogę[7272]. Ps 1,1; 119,1; Prz 4,14; 13,20
**hebr.: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny*[1870]*; **tryb rozkaz.*[4513]

16. Bo ich nogi[7272] biegną[7323] do zła* i spieszą[4116], by przelać[8210] krew[1818]. Iz 59,7; Rz 3,15
**lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)*[7451]

17. Lecz na próżno[2600] zastawia* się sieci[7568] na oczach**[|5869] wszelkiego[3605] ptactwa***.
**dosł.: k.pu. rozrzucać*[2219]*; **metaf.: wabienia ptactwa na przynętę z ziarna (?) - KUL*[K]*; ***idiom: na oczach władcy*[1167] *skrzydeł*[3671]

18. Oni też czyhając* na krew[1818], czają** się na własne dusze***. **lub: k.q. zastawiać pułapkę*[693|791]
***lub: k.q. przechowywać jak skarb, leżeć w ukryciu*[6845]
****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość*[5315]*, gr.: psyche - Łk 12,23** Ps 106,38

19. Takie są ścieżki*[|734] każdego[3605], który jest *chciwy* niegodziwego zysku**; swoim właścicielom*** taki zysk[1215] odbiera[3947] życie****.
**lub: szlak - tu l.mn; **k.q. uzyskać niegodziwie lub gwałtem*[1214]
****hebr.: ba'al - właściciel, pan, mąż*[1167]*; ****por. w 18***** 1Tm 6,10

20. Mądrość*[|2454] głośno woła** na zewnątrz[2351], podnosi[5414] swój głos[6963] na placach. Jr 5,1;
**tu w l.mn.; **lub: k.q. wydaje okrzyk*[7442] Jr 11,6; Łk 13,26; 14,21

21. Woła* w największym[7218] zgiełku**, u wejścia[6607] do bram***, w mieście[5892] wygłasza[559] swoje mowy[561]: **lub: k.q. przyzywać, głosić, zapraszać*[7121]
***lub: k.q. być poruszonym, pałać gniewem*[1993]*; ***por. Ps 87,2**

22. Jak długo[4927], prości[*|6612], będziecie kochać[157] prostactwo[6612], szydzący[**] – mieć upodobanie[***] w swoim szyderstwie[3944], a głupi[****] – nienawidzić[8130] wiedzy[1847]? **por. w. 4**
***hub: k.q. chełpić się, gardzić, k.h. szydzić* [3887]. ****k.q. pragnąć* [2530]
*****hub: tępak, prostak, człowiek zadufany* [3684] Ps 1,1

23. Zawróćcie[7725] do moich upomnień[*]; oto[2009] wylewam[5042] przed wami mojego ducha[**] i oznajmiam[***] wam moje słowa[1697]. Ez 18,30;
**hub: nagana, wyrzut, kara, ukaranie, oskarżenie* [8433] Ez 33,11;
***hebr:: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr* [7307], *gr.: pneuma - por. Ga 6,18**
****hub: k.h. ujawnić* [3045] Ez 36,27; Jl 2,28; Łk 11,30; Dz 2,38; 26,20

24. Ponieważ[3282] wołałam[7121], a odmawialiście[*] *mi;* wyciągałam[5186] rękę[3027], a nikt nie zważał[**]; **hub: odrzucać* [3985|B4634] Iz 65,12; Jr 7,13;
***dosł.: k.h. zwracać uwagę* [7181], *słuchać uważnie* [B8353] Mt 23,37

25. I odrzuciliście[6544] wszelką[3605] moją radę[*], i nie chcieliście[14] *uznać* mojego upomnienia[**|8433]; **hub: zamysł, rada* [6098], *plan, decyzja* [B7058], ***por. w. 23**

26. Dlatego[1571] i ja będę się śmiać[7832] z waszego nieszczęścia[*], będę drwić[**] z was, gdy przyjdzie[935] *na* was[***] trwoga[6343]. Ps 2,4; 37,13
**hub: strapienie, brzemię, nieszczęście, klęska, dzień klęski* [343]
***hub: k.q. szydzić, naigrywać się* [3932]. ****wasza trwoga - AK*

27. Gdy nadejdzie[935] jak burza[*] *na* was trwoga[**], i gdy wasze nieszczęście[343] nadciągnie jak wicher[***], gdy nadejdzie na was ucisk[****] i cierpienie[6695]; **hap.leg.: niszczycielska burza* [7584]
***por. w. 25**. ***hub: nawałnica* [5492]. *****ciężkie położenie, niedola* [6869]

28. Wtedy[227] będą mnie wzywać[*], a nie odpowiem[6030]; będą mnie szukać pilnie[**], lecz mnie nie znajdą[4672]. Ps 18,41; Ez 8,18; Mt 7,22; Jk 4,3
**hub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać* [7121]; ***zabiegać* [7836]

29. Dlatego[8478] że[3588] znienawidzili[8130] poznanie[*|1847] i nie wybrali[977] bojaźni[**] JHWH;
por. w. 4*** 2Krn 19,7; Hi 28,28; Prz 8,13
***hub: bojaźń (Boża), szacunek, nabożna cześć, pobożność* [3374]

30. I nie chcieli[14] mojej rady[6098], ale gardzili[*] każdym[3605] moim upomnieniem[8433].
**hub: k.q. odtrącać, gardzić* [5006] Prz 5,12; 15,5

31. Dlatego będą jedli[*|398] z owocu[6529] swojej drogi[1870] i będą nasyceni[**] swoimi zamysłami[***].
**hub: to niech jedzą - AK; ***rada, zamysł, plan* [4156] Jr 6,19
***hub: k.q. mieć w nadmiarze, otrzymać swoją porcję, nasycić się* [7646]

32. Bo odstępstwo[*] prostych[**] ich zabija[2026], a niefrasobliwość[***] głupich gubi[6] ich.
hub: odwrócenie się, odstępstwo, niewierność* [4878]; ***por. w. 4
****hub: beztroski spokój, łatwość, bezpieczeństwo tj. pewność siebie* [7962]

33. Ale kto mnie słucha[*], będzie mieszkać[7931] bezpiecznie[**] i będzie *wolny* od strachu[6343] przed złem[***]. Ps 112,7-8; Prz 3,24-26
**hub: k.q. okazywać posłuszeństwo, rozumieć, zgodzić się* [8085]
***hub: k.p. nie przejmować się, być spokojnym, odpoczywać* [7599]
****hub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)* [7451]

2 Synu[1121] mój, jeśli przyjmiesz[3947] moje słowa[*] i zachowasz[**] u siebie moje przykazania[***]; Ps 119,11; Prz 4,21; 6,21
**hub: wypowiedź, słowo, powiedzenie, obietnica, nakaz* [561]
***hub: k.q. przechowywać jak skarb* [6845], ****prawo, nakaz* [4687]

2. Zwracając[*] swoje ucho[241] na mądrość[2451] i skłaniając[5186] swoje serce[3820] ku rozumowi[**];
**hub: k.h. zwrócić uwagę na* [7181], ***zrozumienie, przenikliwość, praktyczna zdolność oceny postaw ludzkich i ich działań* [8394]

3. Jeśli[*] przywołasz[7121] roztropność[**] i *swój* głos[6963] poddasz[***] rozumowi[8394]; Rz 12,2;
**dosł.: bo* [3588] *jeśli* [518]; ***hub: rozumienie, rozeznanie, umiejętność oceny i analizy z umiejętnością dokonania właściwego wyboru* [998]
****hub: k.q. ofiarować, dawać, włożyć, postanowić* [5414] 1Kor 4,10

4. Jeśli będziesz jej[*] szukał[**] jak srebra[3701] i poszukiwał[2664] jej[*] jak ukrytych skarbów[4301];
**tj. mądrości l.poj. r.ż. - wraz z roztropnością i rozumem jako synonimami; **k.p. dążyć do czegoś, pragnąć, prosić* [1245] Ps 119,72

5. Wtedy[227] zrozumiesz[995] bojaźń[3374] JHWH i znajdziesz[*] poznanie[1847] Boga. Hi 28,28;
**hub: k.q. osiągnąć, dostać, dowiedzieć się, spotkać* [4672] Prz 9,10

6. Bo[3588] JHWH daje[5414] mądrość[*], z Jego ust[6310] *pochodzi* poznanie[1847] i rozum[**|8394].
**hub: umiejętność, zdolność, biegłość, doświadczenie, rozsądek* [2451]
por. w. 2 Hi 32,8; Ef 1,17; Jk 1,5

7. On zachowuje[*|6845] dla prawych[**] pomyślność[***]; On jest tarczą[4043] dla tych, którzy postępują niewinnie[8537]; **por. w. 1*** Ps 84,11; Prz 10,9
***hub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty* [3477]
****hub: trwałe powodzenie, mądrość, rozsądek, siła, zwycięstwo* [8454]

8. Strzeże[5341] ścieżek[734] sądu[*] i chroni[8104] drogę swoich świętych[**]. 1Sm 2,9; Ps 66,9
**hub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie* [4941]
***hebr:: chasid - wierny, bogobojny, dobry, pobożny, święty* [2623]

9. Wtedy[227] zrozumiesz[995] sprawiedliwość[6664], sąd[*|4941], prawość[**] i każdy dobry[2896] szlak[***].
**dosł.: i sąd; **hub: słuszność* [4339]; ****trakt, droga, obóz* [4570]

10. Bo mądrość[2451] wejdzie[*] do twojego serca[3820] i poznanie[1847] będzie miłe[**] twojej duszy[5315]; **hub: k.q. wkroczyć, dostąpić* [935] Jk 3,13-18
***hub: k.q. być przyjemnym, słodkim, rozkosznym, miłym* [5276]

11. Wtedy[227] rozwaga[*] będzie czuwać[8104] nad tobą, rozum[**8394] będzie cię chronił[***]. Prz 19,11
**hub: zamysł, rozwaga, plan, spryt, właściwy sposób myślenia* [2209]
***por. 2**; ***k.q. strzec, pilnować, czuwać nad, zachowywać* [5341]

12. By uwolnić[*] cię od złej[7451] drogi[1870] i od człowieka[376], który mówi[1696] przewrotnie[**];
**hub: k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać, wyzwolić od wrogów* [5337]
***dosł.: zboczenie, coś zboczonego* [8419], *perwersja, występne knowania* [B9837] *- por. Pwt 32,20; Prz 6,14; 8,13; 10,31.32; 16,28.30; 23,33*

13. Od tych, którzy porzucają[5800] ścieżki[734] prawości[*], aby chodzić[1980] drogami[1870] ciemności[2822]; Ps 82,5; Prz 15,19; 16,17; J 3,19.20
**hub: uczciwość, prawość, słuszność, szczerość, sprawiedliwość* [3476]

14. *Którzy* się radują[8056] z czynienia[6213] zła[*], *i* cieszą się w złych[7451] przewrotnościach[**];
[*]lub: zło, niedola, krzywda, przeciwność losu, udręka[7451]
[**]por. w. 12[**]*, AK - z rzeczy wyuzdanych (i) złych* Rz 1,32

15. *Których* ścieżki[734] są kręte[*], *którzy* są przebiegli[**] na swoich szlakach[4570];
[*]lub: zniekształcony, wykrzywiony, przewrotny, wypaczony[6141]
[**]lub: k.n. zepsuć się, być podstępnym, przewrotnym[3868]

16. Aby cię uwolnić[*] od cudzej[**] kobiety[802], od obcej[***], która schlebia[****] *pięknymi* słowami[561];
[****]lub: k.h. używać gładkiego języka, schlebiać[2505]
[*]lub: k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać, wyzwolić od wrogów[5337]
[**]być obcym, być przybyszem[2114] *- Prz 7,5;* *[***]cudzoziemski, obcy*[5237]

17. Która porzuciła[5800] towarzysza[*] swej młodości[5271] i zapomniała[7911] o przymierzu[**] swojego Boga;
[*]lub: serdeczny przyjaciel, ktoś bliski[441|B487]
[**]hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285]

18. Bo jej dom[1004] chyli[*] się ku śmierci[4194], a jej szlaki[4570] *zmierzają* do *krainy* cieni[**];
[*]lub: k.q. zapadać się[7743] *- tu i Ps 44,25; Lm 3,20* Hi 3,13-19;
[**]lub: widma zmarłych, cienie, duchy[7496] *- synonim Szeolu (?) - por. Prz 5,5; 7,27; 9,18; 21,16 oraz LXX* Ps 88,5; Prz 28,18; Iz 14,9

19. Żaden[*|3605] z wchodzących do niej[**] nie powraca[7725] i nie osiąga[***] ścieżki[734] życia[2416] –
[*]tu w l.poj. wszyscy, każdy; *[**]domyśl.: (krainy) cieni (?) lub obcej*
[***]lub: k.h. dosięgnąć, być w stanie, zapewnić, objąć[5381] Ps 16,11

20. Tak, abyś[*|4616] kroczył[1980] drogą[1870] dobrych[**] i strzegł[8104] ścieżek[734] *ludzi* sprawiedliwych[6662].
[*]lub: chodzi oto - EIB[L]*; dlatego będziesz - AK*
[**]lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, dobro moralne[2896]

21. Bo prawi[*] będą mieszkać[7931] na ziemi[776] i nienaganni[**] na niej pozostaną[3498];
Ps 37,3
[*]lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]
[**]lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym[8549]

22. Ale niegodziwi[*] będą wykorzenieni[3772] z ziemi[776], a postępujący zdradziecko[**] będą z niej wyrwani[***].
[***]k.q. odrywać, zdzierać[5255] Ps 37,22;
[*]lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563] Ps 104,35
[**]lub: k.q. postępować zdradziecko, podstępnie, gorszyć[898]

3 Synu[1121] mój, nie zapominaj[7911] mojego Prawa[*], a niech twoje serce[3820] strzeże[5341] moich przykazań[**];
Pwt 30,16; 2Sm 15,12;
[*]hebr.: tora[h] *- prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj*[8451]
[**]hebr.: micwa[h] *- przykazanie, prawo, nakaz*[4687] Ps 69,4

2. Bo *będą* ci dodane[*] długie[753] dni[3117] i lata[8141] życia[2416] oraz[CW] pokój[**].
Prz 4,10; Ef 6,1-3
[*]lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, zrobić więcej[3254]
[**]hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]

3. Niech nie opuszczają[5800] cię miłosierdzie[*] i prawda[**], przywiąż[***|7194] je do swojej szyi[1621], wypisz[***|3789] je na tablicy[3871] swojego serca[3820],
[*]lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]
[**]hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]
[***]tryb rozkaz. Ps 85,10; Prz 16,6; 2Kor 3,3; Hbr 10,16

4. A znajdź[*|4672] łaskę[**] i uznanie[***] w oczach Boga i ludzi[****].
[****]dosł.: człowieka[120] *- l.poj.* Pwt 4,6;
[*]tryb rozkaz.; *[**]lub: przychylność, łaska, uznanie*[2580] Łk 2,42
[***]lub: roztropność, rozsądek, wygląd, rozeznanie[7922]*, aprobata*[B8922]

5. Ufaj[*] JHWH z całego[3605] swojego serca[3820] i nie polegaj[**] na swoim rozumie[998].
Ps 37,3;
[*]tryb rozkaz. - k.q. pokładać ufność w, mieć pewność, być bezpiecznym[982]*;* *[**]k. n. opierać się na; wspierać, ufać*[8172] Jr 9,23; 17,7

6. Zważaj[*] na Niego na wszystkich[3605] swoich drogach[1870], a On wyrówna[**] twoje ścieżki[734].
[*]tryb rozkaz. - k.q. znać, dostrzegać, uznawać, rozpoznać, uznać[3045]
[**]lub: naprawić, wygładzić, wyprostować, wieść prosto[3474]

7. Nie bądź mądrym[*] we własnych oczach[**], *lecz* bój[3372] się JHWH i stroń[***] od zła[7451].
[*]lub: roztropny, uczony, zmysłny, bystry, mądry[2450]
[**]idiom: nie uważaj się sam za mądrego Ps 34,11-14;
[***]tryb rozkaz. k.q. odejść, zejść z drogi, stronić od[5493] Rz 12,16

8. Będzie to uzdrowieniem[*|7500] dla twojego ciała[**] i orzeźwieniem[***] dla twoich kości[6106].
[*]hap.leg.; *[**]idiom: pępek tylko tu i Ez 16,4 - por. EIB oraz Prz 4,22*
[***]dosł.: napój, orzeźwienie[8250] *- tylko tu i Oz 2,5* Hi 21,24

9. Czcij[*] JHWH swoim majątkiem[1952] i pierwocinami[7225] całego[3605] twojego dochodu[**].
[*]tryb rozkaz. k.p. uczcić, otoczyć chwałą[3513] Pwt 26,2;
[**]lub: zysk, przychód, płody rolne, owoc, zbiory, plon[8393] Ml 3,10;
1Kor 16,2; 2Kor 9,6-7; Hbr 13,15-16

10. A twoje spichrze[*] zostaną napełnione[4390] obfitością[7647] i twoje kadzie[**] popękają[***] od moszczu[****].
[****]tj. od młodego wina[8492] Pwt 28,8;
[*]tylko tu i Pwt 28,8; *[**]lub: prasa, kadź, tłocznia*[3342] Mt 10,42
[***]lub: k.q. robić wyłom, przebić, potłuc na kawałki, rozedrzeć[6555]

11. Synu[1121] mój, nie gardź[*] karceniem[**] JHWH i nie obrzydzaj[***] sobie Jego upomnienia[8433].
[*]lub: k.q. odrzucać, odmawiać[3988] Ps 94,12; Hbr 12,5;
[**]lub: karcenie, dyscyplina, karność[4148]*, ostrzeżenie, pouczenie*[B4802]
[***]lub: k.q. czuć wstręt, odrazę, przejmującą grozę[6973] Obj 3,19

12. Bo kogo JHWH miłuje[157], tego karci[*], jak ojciec[1] syna[1121], *w którym* ma upodobanie[**].
Pwt 8,5; Hi 5,17-18; Prz 13,24
[*]lub: k.h. karcić, beształ, strofować, ganić, dowodzić, sądzić[3198]
[**]lub: przyjmować życzliwie, być łaskawym, być zadowolonym[7521]

13. Błogosławiony[*] człowiek[120], *który* znalazł[4672] mądrość[2451] i człowiek[120], który nabiera[**] rozumu[8394];
Prz 8,32-34
[*]lub: szczęśliwy[835] *- często w wykrzykniku - por. Ps 1,1*
[**]lub: k.h. dostarczać, wydobywać, uzyskiwać, otrzymywać[6329]

14. Gdyż zysk[*] z niej jest lepszy niż zysk[5505] ze srebra[3701], a dochód[**] z niej *lepszy niż* ze złota[2742].
[*]lub: handel, zarobek, zysk z handlu[5504|5505]
[**]lub: zysk, przychód, owoc, plon [8393] Hi 28,15-19; Prz 8,10.19; 22,1

15. *Jest* cenniejsza[*] od pereł[6443], a żadnego[3605] z twoich pragnień[**], nie można z nią porównać[***].
[*]lub: drogi, kosztowny, rzadki[3368]
[**]lub: rozkosz, przyjemność, pożądanie, tęsknota[2656]
[***]lub: k.q. być podobnym do, ustawiać, umieszczać[7737] Prz 8,11

16. Długie[753] dni[3117] *trzyma* w swojej prawej ręce[3225], a w lewej[8040] bogactwo[*] i chwałę[**].
**lub: majątek, bogactwo[6239], dobrobyt[B7235]* 1Krn 29,29; Prz 3,2;
***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519] - a także: ludzie - Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB[K] Ps 30,13* 1Tm 4,8

17. Jej drogi[*] *są* drogami[1870] rozkoszy[**], a jej wszystkie[3605] ścieżki[5410] *są* pokojem[***|7965].
hebr.: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny[1870]; ***por. w. 2*
***lub: łaskawość, rozkoszność, przyjazne zachowanie[5278]*

18. *Jest* ona drzewem[6086] życia[2416] dla tych, którzy się jej uchwycili[*|PAR]; a ci, którzy się jej trzymają[**|PAR], są błogosławieni[***]. Rdz 3,22;
**lub: k.h. uczynić silnym, złapać, utrzymać, wesprzeć[2388]*
***lub: k.q. trzymać, chwytać, podpierać, podtrzymywać[8551]*
****lub: szczęśliwi[835] - por. w.13** Prz 11,30; 13,12; Obj 2,7; 22,14

19. JHWH ugruntował[*] ziemię[776] mądrością[2451], a niebiosa[8064] umocnił[**] rozumem[8394].
**lub: k.q. zakładać, ustanawiać, rozpoczynać[3245]* Prz 8,27; J 1,3;
***lub: k.p. utwierdzić, utrwalić, uczynić nieugiętym[3559]* Ps 136,5

20. Dzięki Jego poznaniu[1847] zostały rozdzielone[1234] głębiny[*], a obłoki[7834] kroplą[7491] rosą[**].
**hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*
***lub: nocne opary[2919], lekki deszcz - rosa[B3362]* Pwt 33,28; Hi 36,28

21. Synu[1121] mój, niech nie ujdą[*] ci *sprzed* twoich oczu; strzeż[5341] rozsądku[**] i rozwagi[***];
**dosł.: k.q. odejść[3868]; **lub: trwałe powodzenie, mądrość, rozsądek, siła, zwycięstwo[8454], ***lub: zamysł, rozwaga, plan, spryt[4209]*

22. A staną[1961] się życiem[2416] dla twojej duszy[*] i piękną[**] *ozdobą* dla twojej szyi[1621].
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315]; **dosł.: przychylność, łaska, elegancja[2580]*

23. Wtedy będziesz bezpiecznie[*] chodził[1980] swoją drogą[1870], a noga[7272] twoja się nie potknie[**]. ** lub: niezakłócenie[983|B1137]* Ps 91,12; Prz 4,12
***lub: k.q. uderzyć[5062], wyrządzić szkodę przez uderzenie[B5851]*

24. Gdy[518] się ułożysz[7901] *do snu,* nie będziesz się lękał[*]; a gdy zaśniesz[7901], to twój sen[8142] będzie słodki[**]. Hi 11,19; Ps 3,5; Prz 6,22
**lub: k.q. odczuwać przerażenie, odczuwać bojaźń[6342]*
***lub: k.q. być przyjemnym, być słodkim, być miłym[6149]*

25. Nie będziesz się lękał[3372] strachu[*] znienacka[**] ani spustoszenia[***] niegodziwych[7563], gdy przyjdzie[935]. **lub: bojaźń, przerażenie[6343]*
***lub: nagłe, nieoczekiwanie[6597]; ***zniszczenie, ruina, nieużytki[7722]*

26. Bo JHWH będzie twoją ufnością[*] i twojej nogi[7272] będzie strzegł[**] od sidła[***].
**metaf.: ufność, nadzieja[3689]; ***hap.leg.: przed schwytaniem[3921]*
***lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]*

27. Nie odmawiaj[*] dobra[2896] tym, którym się *ono* należy[**|1167], *gdy jest to* w mocy[410] twojej ręki[3027], by *je* czynić[***]. **lub: k.q. ustrzymywać[4513]*
***lub: jego właścielom[1167] - por. EIB[K], AK* Rz 13,7; Ga 6,10
***hebr.: ba'al - właściciel, mąż, pan, obywatel, mieszkaniec[1167]*
****dosł.: k.q. inf. uczynić, wykonać, powodować, nabywać[6213]*

28. Nie[408] mów[559] bliźniemu[*]: Idź[**] i przyjdź[**] *znowu,* a dam[***] ci jutro[4279], kiedy jest[****|3426] *to* u ciebie. ***tryb rozkaz.* Kpł 19,13; Jk 2,16
**lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny[7453]*
****lub: k.q. zezwolić, przypisać, przeznaczyć[5414]; ****domyśl.: masz*

29. Nie obmyślaj[*] zła[2790] przeciwko[5921] swojemu bliźniemu[7453], gdy bezpiecznie[**] mieszka[3427] u ciebie. ***lub: niezaklócenie[983|B1137]*
**lub: k.q. obmyślać, planować, k.h. knuć zło[7451]* Prz 6,14; 14,22

30. Nie spieraj[*] się z człowiekiem[120] bez powodu[2600], jeśli[518] nie wyrządził[1580] tobie zła[**].
**lub: k.q. prowadzić sprawę sporną w sądzie, walczyć, zmagać się, wnieść skargę, zaatakować kogoś (wymówkami)[7378]*
***lub: udręka, niedola, krzywda[7451]* Prz 25,8; Mt 5,22; Rz 12,18

31. Nie zazdrość[*] ciemiężcy[**] i nie wybieraj[997] żadnej[3605] z jego dróg[1870]. Ps 24,1.19;
**lub: k.p. być zawistnym, być gorliwym[7065]* Ps 37,1;
***lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, przemoc[2555]* Prz 23,17

32. Gdyż przewrotny[*] *jest* obrzydliwością[**] dla JHWH, a Jego rada[***] jest *dla* prawych[3477].
**lub: k.n. zepsuć się, być podstępnym, przewrotnym[3868]*
***lub: coś obrzydliwego, ohyda, nieczystość rytualna[8441]*
****lub: potajemna rada, zgromadzenie, rada mędrców; krąg[5475]*

33. Przekleństwo[*] JHWH *ciąży* na domu[1004] niegodziwego[7563], lecz JHWH błogosławi[1288] siedzibom[**] sprawiedliwych[6662].
**lub: klątwa - por. Pwt 28,20; Mi 2,2; 3,9; Prz 28,27[3994|B4643]*
***lub: siedziba, miejsce zamieszkania, pastwisko[5116]*

34. Ponieważ[*|518] On gardzi[**] gardzącymi[3887], ale daje[5414] łaskę[***] pokornym[****]. Jk 4,6; 1P 5,5
**lub: o ile- por. EIB; **tu: k.q. gardzić, w k.h. drwić, szydzić[3887]*
****hebr.: hen - przychylność, łaska, urok, elegancja, uznanie[2580]*
*****lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]*

35. Mądrzy[*] odziedziczą[5157] chwałę[3519], a głupi[3684] poniosą[**] hańbę[***]. **por. Prz 1,5**
***dosł.: wywyższają - k.h. uznosić, podnosić, ustawiać, wywyższać, dokładać[7311]; ***lub: wstyd, upokorzenie, hańba[7036]*

4 Słuchajcie[IMP|8085] synowie[1121] pouczenia[*] ojca[1] i bądźcie uważni[7181|IMP], abyście poznali[3045] roztropność[**]; Ps 34,11; Prz 1,8
**lub: dyscyplina, karcenie[4148], pouczenie, ostrzeżenie, kara[B4802]*
***lub: rozumienie, rozeznanie[998], wygląd w istotę rzeczy - EIB[K]*

2. Bo daję[5414] wam dobrą[2896] naukę[*], nie porzucajcie[**] mojego Prawa[***]. Mk 1,22; 2Tm 3,16
por. w. 1; **k.q. *lub: k.q. zaniedbać, odejść[5800], zmienić nastawienie[5800]; ***hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*

3. Gdy byłem synem[1121] u mojego ojca[1] i miłym[*] jedynakiem[3173] w oczach[**] mojej matki,
**lub: czuły, miękki, delikatny, wrażliwy[7390] - pieszczoch - EIB, BP*
***dosł.: przed obliczem - twarz, oblicze, obecność, osoba[6440]*

4. *On* uczył[*|3384] *mnie* i mówił[559] do *mnie*: Niech twoje serce[3820] trzyma się moich słów[**]; strzeż[8104] moich przykazań[***], a będziesz żył[****].
dosł.: i uczył; **por. Ps 64,5; ****lub: i żyj[2421]* Rdz 19,17;
****hebr.: micwa[h] - przykazanie, prawo, nakaz[4687]* Prz 7,2; 22,6

5. Nabywaj* mądrości[2451], nabywaj* roztropności[998]; nie zapominaj[7911] i nie odstępuj** od słów[561] *płymących* z moich ust[6310]. Prz 16,16
*tryb rozkaz. - k.q. dostawać, nabywać, kupować, otrzymywać [7069]
**lub: k.q. juss. - pochylać się, skręcać, rozciągać, ustawiać[5186]

6. Nie porzucaj* jej, a będzie cię strzegła**; pokochaj[157|IMP] ją, a ochroni[5341] cię. 2Tes 2,10
*lub: k.q. odejść z, zaniedbać, pozostawić, porzucić, zostawić [5800]
**lub: k.q. mieć pieczę, czuwać, zachowywać, ratować życie [8104]

7. Początek* mądrości[2451] *jest taki:* nabywaj** mądrości[2451] i za cały swój majątek*** nabywaj** roztropności[998]. **tryb rozkaz. por. w. 5*
*lub: coś pierwszego, początek, coś najlepszego[7225] Ps 111,10
***lub: nabytek, własność, posiadane mienie, bogactwo[7075]

8. Ceń* ją, a *ona* cię wywyższy[7311], obdarzy chwałą**[3513], gdy *ją* przygarniesz***. 1Krl 3,5-13
*tryb rozkaz. - k.pi. wywyższać, cenić, wysoko oceniać[5549]
lub: k.p. uczcić, k.pu. być godnym zaszczytów; * k.p. objąć[2263]

9. Zdobny* wieniec[3880] włoży**[5414] ci na głowę[7218], przekaże*** ci koronę[5850] chwały[8597].
*dosł.: przychylność, łaska, urok, elegancja, uznanie[2580] Prz 16,31;
**lub: k.q. - da; ***k.p. wydać, dać, przekazać[4042] Iz 28,5; 1P 5,4

10. Słuchaj*, synu[1121] mój, i przyjmij[3947] moje słowa**, a pomnożą*** się lata[8141] twojego życia[2416]. **lub: powiedzenie, obietnica, nakaz[561] Prz 3,2
*tryb rozkaz. - k.q. okazać posłuszeństwo, posłuchać, zgodzić się[8085]
***lub: k.q. być lub stać się licznym, rozmnożyć się, urosnąć[7235]

11. Nauczyłem* cię drogi**[1870] mądrości[2451], po ścieżkach[4570] prawości*** cię prowadziłem[1869];
*lub: k.h. uskazywać, kierować[3384]; **tu: jako sposób życia - Ps 1,1
***lub: uczciwość, prawość, słuszność, szczerość, sprawiedliwość[3476]

12. Gdy nimi pójdziesz[1980], twoje kroki nie będą skrępowane*; a jeśli pobiegniesz[7323], nie potkniesz** się. Hi 18,7; Ps 18,36;
*lub: k.q. wiązać, być uqskim, osaczyć, być w tarapatach[3334]
**lub: k.n. chodzić chwiejnym krokiem, być osłabionym[3782] Prz 3,2

13. Trzymaj[2388] się karności*, nie porzucaj[7503] jej, strzeż** jej, bo ona jest twoim życiem[2416].
*lub: dyscyplina, karcenie[4148], pouczenie, ostrzeżenie, kara[B4802]
**lub: k.q. strzec, pilnować, czuwać nad, zachowywać[5341] w. 4

14. Nie wkraczaj[935] na ścieżkę[734] niegodziwych* i nie chodź[833] drogą[1870] złych** *ludzi.*
*lub: winny, przestępczy, złoczyńca[7563] Prz 1,10-15; Ps 1,1
**lub: zły, niegodziwy, nikczemny, złośliwy[7451] Ps 25,10; 27,11

15. Unikaj* jej, nie chodź** po niej; odwróć[7847] się od niej i omiń*** ją; **lub: podróżować[5674]
*tryb rozkaz. k.q. zostawić w spokoju, rozluźniać, puścić[6544]
***tryb rozkaz. przejść nad, odłączyć, oddalać, pozbyć się[5674]

16. Bo oni nie zasną[3462], jeśli[518] nie wyrządzą czegoś złego*; sen ich dopiero[518] zmoże**, gdy przywiodą kogoś do upadku***[3782]; Ps 36,4; Mi 2,1
*lub: k.h. zadać ranę[7489]; **dosł.: k.n. być zabranym[1497]; ***k.h. w. 12

17. Bo jedzą[3898] chleb*[3899] niegodziwości** i piją[8354] wino[3196] przemocy***. *lub: ich chleb, chlebem - EIB
**lub: zło, wina[7562]; ***lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo[2555]

18. Ale ścieżka[734] sprawiedliwych* jest jak promieniująca** światłość[5051], idzie[1980] i jaśnieje[215] aż do dnia[3117] doskonałego***. Mt 5,14;
*lub: prawy, pobożny, zgodny z prawem, słuszny[6662] Flp 2,1
**tu: k.q. prtcpl. - światło lampy, blask, świt, jutrzenka[216] - por: ... blask porannej zorzy, coraz jaśniej - aż nastanie biały dzień - EIB
***lub: k.n. być gotowym, być ustalonym, utwierdzonym[3559]

19. Droga[1870] niegodziwych[7563] *jest* jak *gęsty* mrok*[653]; nie wiedzą**, o co się potkną***[3782].
*lub: ciemność; ***por: w. 12,16 1Sm 2,9; Hi 18,5; J 12,35; 1J 2,11
**lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać[3045]

20. Synu[1121] mój, zważaj* na moje słowa[1697]; ku moim wypowiedziom** nakłoń***[5186] swoje ucho[241]. **lub: obietnica, nakaz, słowo[561]; ***tryb rozkaz.
*lub: k.h. zwracać uwagę, k.q. wysłuchać, nastawiać uszu[7181]

21. Niech nie schodzą[3868] ci z oczu*, zachowaj** je w głębi*** twojego serca****. Ps 119,11;
*lub: nie spuszczaj z nich wzroku; **tryb rozkaz. strzeż[8104] Prz 3,3
***lub: w środku, pośród; ****wnętrze, serce, umysł, wola[3824]

22. Są bowiem[3588] życiem[2416] dla tych, którzy je znajdują* i lekarstwem** dla całego[3605] ich ciała[1320]. *lub: k.q. dostać, osiągnąć, znaleźć[4672]
**lub: zdrowie, uzdrowienie, uzdrawiający lek[4832]

23. Strzeż*[5341] swojego serca[3820] z całą[3605] czujnością**, bo z niego *tryska* źródło*** życia[2416].
*tu: tryb rozkaz.; **czuwanie, pilnowanie, przestrzeganie[4929]
***lub: wejście, ucieczka (od śmierci), źródło[8444]
Pwt 4,9; Jr 17,9; Mt 12,35; 15,19; Łk 8,15; Rz 10,9-10

24. Odsuń[5493] od siebie przewrotność* ust[6310], oddal[7368] od siebie obłudę** warg[8193]. Prz 6,12;
*lub: tylko tu i Prz 6,12 6143. **hap.leg.: odchylenie, przewrotność, nieuczciwość[3891], fałsz B4508 Kol 3,8; Jk 1,21.26

25. Niech twoje oczy[5869] patrzą* na wprost**, a twoje powieki[6079] niech się kierują prosto*** przed siebie****. ***k.h. uczynić prostym[3474] Mt 6,22
*lub: k.h. patrzeć, zwracać uwagę na[5027]; **naprzeciwko, na przedzie[5227]; ****coś co rzuca się w oczy, co jest przed oczami[5048]

26. Równaj* szlak[4570] *dla* twojej nogi[7272], *aby* wszystkie[3506] twoje drogi[1870] były pewne**.
*lub: k.p. wyrównywać, wygładzać, ważyć, równoważyć[6424]
**lub: k.n. być gotowym, być ustalonym, utwierdzonym[3559] - w. 18

27. Nie zbaczaj* *ani na* prawo[3225], ani *na* lewo[8040]; odwróć[5493|IMP] twoją nogę od zła**.
*lub: k.h. wyciągać, skłaniać, wpływać, rozciągać[5186]
**lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)[7451]

5 Synu[1121] mój, zwróć uwagę*|IMP na moją mądrość[2451] i nakłoń[IMP|5186] twoje ucho[241] ku mojemu rozumieniu**; Prz 4,20; 22,17
*lub: k.h. zważ[7181], słuchać uważnie[B8353]; **zrozumienie, przenikliwość, prakt. zdolność oceny postaw ludzkich i ich działań[8394]

2. Abyś *potrafił* zachować[INF|8104] rozwagę* i aby twoje wargi[8193] strzegły** poznania***.
*lub: zamysł, rozwaga, plan, spryt[4209]; **k.q. czuwać, zachować[5341]
***lub: wiedza, mądrość, poznanie, umiejętność, rozeznanie[1847]

3. Bo wargi[8193] obcej[*] *kobiety* ociekają miodem, a jej usta[2441] *są* gładsze[2509] niż oliwa[**|8081]; **lub: być przybyszem, być obcym[2114] - tu jako synonim kobiety nierządnej (?); **idiom: jej słowa są uwodzicielskie (?)*

4. Lecz na końcu[319] *jest* ona gorzka[4751] jak piołun[*|3939] i ostra[2299] jak miecz[**] obosieczny[***]. **piołun to symbol nieszczęść w następstwie grzechu - por. Pwt 29,17; Jr 9,14; 23;15; Lm 3,19; Am 5,7; 6,12 ; **lub: miecz, nóż, narzędzia do cięcia kamienia; ***obustronnie naostrzony[6310|B7312]* Obj 19,15

5. Jej nogi[7272] zstępują[3381] do śmierci[*], jej kroki[6806] osiągną[**] Szeol[***], ***lub: chwytać, podpierać[8551] *hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194] ***hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27* Prz 2,18; 7,27

6. Abyś nie prostował[*] ścieżki[734] życia[2416], nie wiesz[3045] jak chwiejne[**] są jej[***] szlaki[4570]; **lub: k.p. ważyć, równoważyć, wyrównywać, wygładzać[6424] **lub: k.q. chwiać się, zataczać, trząść się, drżeć, dygotać[5128] ***lub: o kobiecie - by nie (musiała) ... (ona) nie wie ... - por. EIB, AK*

7. Teraz[6258] więc[*] synowie[1121], słuchajcie[**|8085] mnie i nie odstępujcie[5493] od wypowiedzi[***] moich ust[6310]. **dosł.: a teraz; **tryb rozkaz. - być posłusznym **lub: wypowiedź, słowo, powiedzenie, obietnica, nakaz[561]*

8. Oddal[*|IMP] od niej swoją drogę[**|1870] i nie zbliżaj[***] się do drzwi[6607] jej domu[1004]; Prz 2,18; **lub: k.h. czynić odległość, odejść daleko, odsunąć[7368]* Prz 7,8; 9,14 ***idiom: trzymaj się od niej z daleka; ***lub: k.q. podchodzić[7126]*

9. Abyś nie oddał[5414] innym twojej chwały[*], a twoich lat[8141] *komuś* okrutnemu[394]; **lub: splendor, majestat, świetność, moc, siła witalna[1935]*

10. Aby obcy[*|2114] nie nasycili[7646] się twoim mieniem[**], a twój trud[***] *nie został* w cudzym[****] domu[1004]; **por. w. 3***

***lub: moc, siła, potęga[3581], moc jako zdolność[B4124], dobytek - Hi 6,22; Ez 2,69* GES. ****lub: ból, mozół, smutek, trud, ciężkie doświadczenie[6089]. ****cudzoziemski, obcy, nieznajomy[5237]*

11. I abyś nie jęczał[*] u kresu *swoich dni*, gdy twoje ciało[1320] i mięśnie[7607] zwiędną[**];
**lub: warczeć, ryczeć (o lwie), jęczeć (o cierpiącym.) [5098] **lub: k.q. być zużytym, zmarnieć, dojść do kresu[3615]*

12. I nie powiedział[559]: O, jakże[*] nienawidziłem[8130] karności[**] a moje serce[3820] gardziło[***] upomnieniem[****]! Ps 107,11; Prz 1,7.28-31;
**lub: jak to!, tu: jako wyraz ubolewania* Prz 12,1; 13,18
***lub: dyscyplina, karcenie, pouczenie[4148]; ***k.q. odtrącić[5006] ****lub: nagana, wyrzut, kara, ukaranie, oskarżenie[8433]*

13. I nie słuchałem[*] głosu[6963] moich wychowawców[**], i nie nakłaniałem[5186] mojego ucha[241] ku uczącym[3925] mnie! Iz 50,5
**lub: k.q. okazać posłuszeństwo[8085]; ***dosł.: k.h. kierować, uskazywać, rzucać, strzelać strzałami, kierować, tu jako rzeczownik[5186]*

14. O mało[*] co nie wpadłem[1961] we wszelkie[3605] nieszczęście[7451] wśród[8432] społeczności[**] i zgromadzenia[**]. **lub: prawie, ledwie[4592], szybko[B5308] **hebr: kahal[6951] - zgromadzenie, uspólnota, zbór* JHWH - *Obj 22,16* **hendiadys: pośród zgromadzonej[5712] społeczności[6951] - por. EIB*

15. Pij[*] wodę[4325] z własnej cysterny[**] i wody płynące[***] z twojej studni[875]! Prz 5,18; 1Kor 7,1-5;
**tryb rozkaz.; **lub: dół, studnia, cysterna[953]* Hbr 13,4
****tj. woda świeża, wypływająca z podziemnego źródła[5140]*

16. *Inaczej* twoje źródła[*] rozleją[6327] się na zewnątrz[2351], a po placach[**] strumienie[6388] wód[4325]. **lub: zdrój[4599]* Pwt 33,28; Iz 48,1; J 3,4-7
***tj. przestronne bądź otwarte miejsce[7339], wyznaczony plac[B8522]*

17. Niech[1961|JUS] należą[*|1961] do ciebie samego[905], a nie[369] do obcych[**] *wraz* z tobą[854].
lub: niech będą 1961 dla ciebie samego - por. AK; **por. w. 3

18. *Niech* twój zdrój[*] będzie[*|1961] błogosławiony[1288] i ciesz[8055|IMP] się żoną[802] twojej młodości[**].
**lub: źródło, zdrój, krynica, wypływ (menstruacyjny); **juss ***tj. żoną poślubioną w młodości - por. Ml 2,14* Kaz 9,9

19. Rozkosznej[*] *jak* łania[365] i urokliwej[**] jak gazela[3280]; niech jej piersi[1717] w każdym[3605] czasie[6256] cię upajają[***], ciągle[8548] bądź odurzony[****] jej miłością[160]. ****lub: k.p. odurzają[7301]*
**tu: l.mn. miłostki, romanse[158], wdzięk, podarki miłosne[B177] - Oz 8,9 **lub: przychylność, łaska, urok, elegancja, uznanie* Pnp 2,9; 4,5
*****lub: k.q. zataczać się, być odurzonym[7686], być w amoku[B9146]*

20. Dlaczego[4100], synu[1121] mój, *masz* odurzać[*|7686] się obcą[**] *kobietą* i obejmować[2263] łono[2436] cudzej[***]? **lub: odurzasz się - AK; **por. w. 3*; ***lub: cudzoziemski, obcy, nieznajomy[5237]* Prz 2,16

21. Bo[3588] drogi[1870] człowieka[376] są przed oczami[5869] JHWH. On bada[*] wszystkie[3605] jego szlaki[4570]. 2Krn 1,9; Hi 14:16; Ps 119,168; Prz 15,3;
**lub: k.p. prtcpl. równoważyć, wyrównywać, wygładzać, ważyć[6424], spostrzegać, badać[7436] - por. w. 6* Oz 7,2; Hbr 4,13

22. Niegodziwego[7563] schwytają[*] jego *własne* nieprawości[**] i zostanie pochwycony[***] w powrozy[2256] swojego grzechu[2403]. Lb 32,23;
**lub: k.q. zabierać, łapać (w pułapkę, sidła)[3920]* Ps 9,15
***lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]. ***k.n. być trzymanym[8551], EIB - jest trzymany*

23. Umrze[*|4191] z braku[369] karności[4148] i będzie błądził[**] z powodu swojej wielkiej[7230] głupoty[***]. **dosł.: umrze on[1931]; ***działać bezmyślnie[200|B234] **lub: k.q. skręcać, kluczyć, błąkać się, być odurzonym[7686]*

6 Synu[1121] mój, jeśli poręczyłeś[*] za swojego bliźniego[**] i przyklasnąłeś[***] w dłonie[3709] za obcego[***|2114], *****Prz 5,3** Prz 11,15; 17,18; 22,26
**lub: k.q. dawać w zastaw, wymieniać, zobowiązywać[6148] **lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny[7453] ***idiom: uścisnąć[8628] dłoń (na znak porozumienia), poręczenie*

2. *To* zostałeś związany[*] *przez* słowa[561] swoich ust[6310] i schwytany[**|3920] *przez* słowa[561] swoich ust[6310]. ***por. Prz 5,22** Prz 12,3; 18,7
**lub: k.n. zostać usidlonym, złapać się na przynętę[3369]*

3. Uczyń[6213] więc[645] to[2063], mój synu[1121], uwolnij[*|IMP] się, gdy wpadłeś[935] w ręce[3709] swojego

bliźniego[7453]; idź[1980|IMP], upokórz[**|IMP] się i nalegaj[***|IMP] na twojego bliźniego[7453]. Mt 5,25

**lub: k.n. wyrwać się, wyswobodzić się, zostać wyrwanym[5337]*
***lub: k. hp. deptać, paść na twarz, ukorzyć się[7511] - tu i Ps 68,30*
****lub: k.q. napastować, naprzykrzać, zuchwale postępować[7292]*

4. Nie pozwól zasnąć* swoim oczom[5869] i *nie pozwól* drzemać[8572] swoim powiekom[6079].

**dosł.: nie dawaj[5414] snu[8142] i drzemki - AK* Ps 132,4

5. Uwolnij*|[5337] się jak gazela** z rąk[3027] *myśliwego* i jak ptak[6833] z ręki ptasznika***. **w. 3**

***lub: koziołsarny, jeleń, gazela (?)[6643]; ***tj. hodowca ptaków*

6. Idź[1980|IMP] do mrówki[5244], leniwcze*, przypatrz**|IMP się jej drogom[1870] i bądź mądry***|IMP;

**lub: ktoś gnuśny[6102]; **postępuj mądrze[2449]* Hi 12,7; Prz 13,4;

***lub: k.q. obserwować, doglądać, rozważać, rozróżniać[7200]* Prz 20,4

7. Nie ma[369] ona wodza* ani nadzorcy**, ani władcy[4910];

**lub: wódz, naczelnik, dowódca, dyktator[7101]*
***lub: urzędnik, sędzia, pisarz, dowódca oddziału[7860] - 2Krn 26,11*

8. A w lecie[7019] przygotowuje* swój chleb** i gromadzi[103] w żniwa[7105] swoją żywność***.

**lub: k.h. przygotować, zaopatrzyć, dostarczyć, zaplanować[3559]*
***lub: chleb, żywność, zboże[3899]; ***żywność, owoce, mięso[3978]*

9. Jak[5704] długo będziesz leżał*, leniwcze[6102]? Kiedy wstaniesz[6965] ze swojego snu[8142]?

**lub: odpoczywać, odprężać się, leżeć na, nocować[7901]*

10. Jeszcze trochę* snu[8142], trochę* drzemania[8572], trochę* założenia[2264] rąk, aby odpoczywać[7901];

**lub: mało, trochę, ledwie[4592]* Prz 24,33-34

11. A twoje ubóstwo[7389] przyjdzie[935] jak włóczęga* i twój niedostatek** jak mąż*** uzbrojony[4043].

****hebr.: isz - człowiek, mąż, mężczyzna[376]*
**lub: k.p. prtcpl. - chodzić - metaf.: ktoś nagle przychodzący[1980] - por. BG - podróżny, BW - zbójca; **ubóstwo, potrzeba, brak[4270]*

12. Człowiek* nikczemny** i mąż[376] niegodziwy*** chodzi z przewrotnością[6143] na ustach;

**hebr.: adam - imię własne, człowiek, rodzaj ludzki, istota[120]*
***hebr.: belijja'al - bezwartościowość, nieużyteczność, niegodziwość, ruina[1100] - por. EIB oraz idiom: „słowo Beliala" w Ps 101,3*
****lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]* Prz 4,24; 16,27; 19,28

13. Mruga[7169] swoimi oczami[5869], sygnalizuje* swoimi nogami[7272], wskazuje** swoimi palcami[676];

**dosł.: k.q. prtcpl.: mówi[4448] - czyli wydaje dźwięk*
***lub: wskazywać, strzelać strzałami, pouczać EIB[L] - daje znaki*

14. Perwersja* jest w jego sercu[3820], przez cały[3605] czas[6256] obmyśla[2790] zło[7451], wszczyna** kłótnie***. Prz 3,29; 6,19; 16,27-28; 28,25; Mi 2,1

**lub: zboczenie[8419], peruersja[B9837]; **dosł.: k.p. wyzwalać, wysłać, wyrzucić, wypuścić[7971]; ***lub: spór, niezgoda, przedmiot sporu[4066]*

15. Dlatego nagle* przyjdzie jego klęska**; nagle*** zostanie rozbity[7665] i nie będzie uzdrowienia****. **lub: nagle, nieoczekiwanie[6597]*

***lub: strapienie, brzemię, nieszczęście, klęska, dzień klęski[343]*
****lub: w okamgnieniu[6621]; ****lub: zdrowie, uzdrawiający lek[4832]*
2Krn 36,16; Prz 24,22; 29,1; Iz 30,13-14; Jr 19,11; Dz 12,23

16. Te[2007] sześć[8337] *rzeczy* nienawidzi* JHWH, siedem[7651] budzi w Nim odrazę**:

Ps 11,5;

**lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się[8130]*
***lub: coś obrzydliwego, ohyda[8441]* Prz 8,13; 15,8; Za 8,17; Ml 2,16

17. Wyniosłe[7311] oczy*|[5869], kłamliwy[8267] język[3956] i ręce, które przelewają krew[1818] niewinną**;

**metaf.: ludzka pycha; **czysty, wolny od winy, przejrzysty[5355]*

18. Serce[3820], które knuje* niegodziwe[205] plany**, nogi, które spiesznie biegną do zła***;

lub: k.q. obmyślać, planować[2790]; **lub: wymysły, plany, zamiary, wynalazki, myśli[4284]; ***udręka, krzywda[7451] - Prz 1,16

19. Ziejący* kłamstwem[3577] fałszywy[8267] świadek[5707], *i ten, który* sieje** niezgodę*** między braćmi[251].

***por. w. 14**;* Wj 20,16; Ps 27,12

**lub: k.h. spowodować wydychanie, wydawać dźwięki, sapać[6315] oddychać ciężko magicznym oddechem[B7319] - por. KUL[K]*
****lub: niesnaski, spór[4090] - tylko tu i 6,14 - jako kłótliwi do[4066]*

20. Synu[1121] mój, strzeż[5341] przykazania* twojego ojca[1] i nie odrzucaj[5203] pouczenia** twojej matki[517].

**lub: przykazanie, prawo, nakaz[4687]* Ef 6,1

***hebr.: tora[h] - prawo, uskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]*

21. Przywiązuj[7194|IMP] je* ciągle[8548] do swojego serca[3820] i zawiązuj[6029|IMP] je* sobie na twojej szyi**|[1621]. **tu: l.mn.* Prz 1,9; 7,3

***myśl nawiązuje do przepisu Prawa w Pwt 6,6-8 - por. Prz 3,3*

22. Gdy ruszysz*, poprowadzi[5148] cię; gdy zaśniesz[7901], będzie cię strzec**, a gdy się obudzisz[6974], przemówi*** ono***|[1931] do ciebie;

**lub: k.hp. przemierzać, chodzić tu i tam[1980] - por. BB*
***lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]*
****lub: k.q. rozmyślać nad, dumać[7878]; ****domyśl. w. 20*|**** - l.poj.*

23. Bo przykazanie[4687] *jest* lampą*, pouczenie[8451] światłem[216], a upomnienia** do karności*** *są* drogą[1870] życia[2416];

Ps 119,105; Jr 21,8

**lub: lampa[5216], światło, kaganek[B6041]; **nagana, wyrzut, kara, ukaranie[8433]; ***lub: dyscyplina[4148], pouczenie, ostrzeżenie[B4802]*

24. Aby cię strzegły[8104] przed złą[7451] kobietą[802] i przed gładkim językiem* cudzej**.

meton.: swoboda wypowiedzi, powabna mowa; **por. Prz 5,10**

25. Nie pożądaj* w swoim sercu[3824] jej piękna[3308] i niech nie schwyta** cię *trzepotaniem* swoich powiek***.

Pnp 4,9; Mt 5,28

**lub: k.q. pragnąć[2530]; **lub: uziąć do ręki, uprowadzić, zdobyć, objąć w posiadanie, uziąć za żonę[3947]; ***dosł.: swoimi powiekami[6079]*

26. Bo dla kobiety[802] nierządnej[2181] *zubożeje* człowiek aż do bochenka chleba*, a żona *innego* mężczyzny poluje[6679] na cenną** duszę***.

**lub: bo w zamian za (zapłatę) dla nierządnicy wystarczy bochenek - AK, ... nierządnej (bywa nawet) bochenek chleba - por. EIB*
***lub: cenny, ceniony, drogi, kosztowny, rzadki, wspaniały[3368]*
****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315]; gr.: psyche - Ek 12,23**

Ez 13,18

27. Czy może człowiek[376] zagarnąć[2846] ogień[784] w zanadrze*, a jego szaty** nie *ulegną* spaleniu[8313]?

**lub: tono, wgłębienie, dno, środek[2436]; **okrycie[899]*

28. Czy *jeśli* człowiek[376] pójdzie[1980] po rozżarzonych węglach[1513], to jego stopy[7272] się nie poparzą[*]? Ps 18,8; Prz 25,22

[*]lub: k.n. być spalonym, być wypalonym[3554] - tu i Iz 43,2

29. Tak *jest* z tym, kto wchodzi[*] do[413] żony[802] swojego bliźniego[7453]; każdy *kto* jej dotyka[**], nie *będzie* wolny od winy[5352]. 1Kor 7,1

[*]dosł.: k.q. prtcpl. - wchodzący[935] - eufemizm (?) - współżyje[B1068|GES] por. Rdz 19,2 EIB[K]; [**]k.q. sięgnąć, wyciągnąć do, dotknąć[5060]

30. *Czy* nie pogardza[936] się złodziejem[1590], *nawet* gdy[3588] kradnie[1589], by nasycić[*] swoją duszę[*|5315], gdy *jest* głodny[***]? *[**]idiom: by się najeść*

[*]dosł.: k.p. napełnić się[4390]; [***]brak pożywienia, głód - tu i Rdz 42,19.33

31. A *gdy* go złapią[*], odpłaci[**] siedmiokrotnie[**] i odda[5414] cały[3605] dobytek[***] swojego domu[1004]. *[***]lub: majątek, wartość, cena[1952]* Łk 19,8

[*]dosł.: znajdą[4672]; [**]lub: k.p. wynagrodzi straty[7999] - Wj 21,37 i 22,3

32. *Lecz kto* cudzołoży[*|5003] z kobietą[802], brakuje *mu* rozumu[**]; kto *tak* uczyni[6213], ten[1931] rujnuje[***] swoją duszę[5315]. *[***]lub: k.h. zniszczyć[7843]*

[*]dosł.: k.q. popełniający cudzołóstwo; [**]idiom: bez serca - umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce[3820] Prz 7,22-23

33. Znajdzie[4672] sińce[*] i wstyd[**], a jego hańba[***] nie zostanie zmazana[4229].

[*]dosł.: plaga, choroba, znak na ciele (objaw trądu)[5061]

[**]lub: wstyd, upokorzenie, hańba[7036]; [***]druvina, pogarda[2781]

34. Bo zazdrość[7068] *rozpala* gniew[*] męża[**] i nie zlituje się[***] w dniu zemsty[5359]. Prz 27,4

[*]lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]

[**]lub: mocarz, wojownik, bohater[1397]; [***]k.q. oszczędzić[2550]

35. Nie będzie miał względu[*] na żaden[3605] okup[**] i nie przyjmie[***] darów[****], choćbyś[3588] je pomnożył[7235]. *[***]dosł.: uznać, pragnąć[14]*

[*]idiom: nie podniesie[5375] oblicza[6440] na ...; [**]cena za życie[3724]

[***]lub: słowo określające dawanie daru jako próby upłynnięcia na sposób myślenia i działania w określ. kierunku - łapówka[7810]

7 Synu[1121] mój, strzeż[*|IMP] moich słów[561] i przechowuj[**] u siebie moje przykazania[***]. *[***]prawo, nakaz[4687]* Prz 3,1; Łk 11,28

[*]lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad[8104]

[**]lub: k.q. przechowywać jak skarb, ukryć[6845], AK - ukryć dla siebie

2. Strzeż[8104|IMP] moich przykazań[4867] i żyj[*|IMP]; a mojego Prawa[**] jak źrenicy[380] swojego oka[5869].

[*]lub: będziesz żyć[2421]; [**]hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób, nauka[8451] Prz 3,1-2; 4,4; 1J 2,4; 5,3

3. Przywiąż[*] je do swoich ramion[**], wypisz[3789] je na tablicy[3871] twojego serca[3820]. Prz 6,21

[*]myśl nawiązuje do przepisu Prawa w Pwt 6,6-8 - por. Prz 3,3

[**]dosł.: palców[676] - słowo może oznaczać też przedramię - Pwt 6,8

4. Mów[559] do mądrości[*]: Ty[859] *jesteś* moją siostrą, a roztropność[**] nazwij swoją krewną[4129];

[*]lub: umiejętność, zdolność, biegłość, doświadczenie, rozsądek[2451]

[**]lub: rozumienie, rozeznanie[998], ogląd w istotę rzeczy - Ps 1,1[**]

5. Aby cię strzegły[8104] przed cudzą[*|2114] kobietą[802] i przed obcą[5237], która schlebia[**] *pięknymi* słowami[561]. Prz 6,24

[*]określ. może oznaczać cudzą żonę, kobietę obcą w sensie moralnym lub społecznym, wyznawczynię obcych bogów por. Prz 2,16[**]

[**]lub: k.h. używać gładkiego języka, schlebiać[2505]

6. Bo z okna[2474] swojego domu[1004] wyglądałem[*] przez kratę[**]; *[**]tj. krata w oknie[822] - tu i Sdz 5,28*

[*]dosł.: k.n. pochylać się nad (i patrzeć), patrzeć w dół[8259]

7. I zobaczyłem[7200] wśród prostych[***], zauważyłem[995] wśród chłopców[***] młodzieńca[****] bez rozumu[****]; *[**]por: kontekst Prz 1,4[*]; [*****]por. Prz 6,32[**]*;

[*]lub: nieuczeni, naiwni, chętni do nauki, o otwartym umyśle[6612]

[***]hebr.: ben - syn, dziecko płci męskiej, młodzież, wnuk[1121]

[****]lub: chłopak, chłopiec, młodzieniec, sługa[5288], towarzysz[B6124]

8. Przechodząc[5674] ulicą[*|7784] blisko jej narożnika[**|6438], stąpał[***|6805] drogą[1870] do jej domu[1004].

[*]tu i Kaz 12,4.5, Pnp 3,2; [**]przedmurze, wieża; [***]k.q. maszerował

9. W *czasie* zmroku[5399] kończącego[*] się dnia, w głębokiej ciemności[**] nocy[3915] i mroku[653].

[*]dosł.: wieczór, zachód słońca, noc, czas pomiędzy zachodem słońca a nocą[6153]; [**]gdy panuje najgłębsza ciemność, środek nocy[380]

10. A oto[*|2009] spotyka[7125] go kobieta[802] w szacie[**|7897] nierządnicy[2181] i *o* czuwającym[***] sercu[3820]; *[**]tu i Ps 73,6* Rdz 38,14-15; Obj 17,4

[*]lub: a tam - AK, part. wskaz.: oto, spójrz, czy; [**]i ma strzeżone serce - AK, ... i przebiegłe serce - EIB[K], ... serce obserwujące - KUL[K], k.q. pass. strzec, zachowywać, pilnować, czuwać nad[5341]

11. Wyzywająca[*] i nieopanowana[**], jej noga[7272] nie *może* pozostać[7931] w domu[1004]:

[*]lub: k.q. ryczeć, krzyczeć, palać gniewem[1993] - ponętna - BP, podniecona - EIB; [**]k.q. buntować się, być upartym, być krnąbrnym[5637]

12. Raz[*|6471] na zewnątrz[**], raz[*] na placach[**] i czyha[***] na każdym rogu[6438].

[*]dosł.: odgłos kroków; stopa, krok; [**]lub: przestronne bądź otwarte miejsce[7339]; [***]k.q. zastawiać pułapkę, zasadzać się, czyhać[693]

13. Złapała[*] go i całuje[5401] go, z bezczelną[**] miną[***] mówi[559] do niego: *[***]lub: obliczem[6440]*

[*]lub: k.h. przemóc, wymóc na, złapać, okazać siłę, utrzymać[2388]

[**]idiom: z silnym obliczem, z uporem na twarzy - KUL[K]

14. U mnie jest ofiara dziękczynna[*]; spełniłam[7999] dzisiaj[3117] swoje śluby[**].

[*]tj. pozostała do spożycia część ofiary dziękczynnej l. ofiary pojednania (pokoju) - por. Wj 29,27; Kpł 7,11; 17,15; Pwt 12,11; Prz 17,1

[**]lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21 Kpł 7,15-18; Pwt 23,18; Prz 15,8

15. Dlatego[5921] więc[3651] wyszłam[3318], aby spotkać[7125] się z tobą, aby szukać[*|INF] cię[**] *gorliwie* – i znalazłam[4672] cię. Prz 1,28; Oz 5,15

[*]lub: k.p. zabiegać o, k.q. szukać pilnie[7836]; [**]dosł.: twojego oblicza[6440]

16. Zasłałam[7234] swoje łoże[6210] kilimem[*], barwnymi[**] płótnami[***] z Egiptu[****]. Ez 27,7

[*]lub: narzuta, koc, pled[4765] - tylko tu i Prz 31,22; [**]hap.leg.: kolorowa tkanina, rzeczy w ciemnych barwach[2405]; [***]hap.leg.: len, przędza, nić[330]; [****]hebr.: micrajim - „ziemia Koptów”[4714]

17. Skropiłam[5130] swoje posłanie[*|4904] mirrą[**], aloesem[***] i *wonnym* cynamonem[7076].
**lub: sypialnię[4904]; **tj. żywica z kory drzewa arabskiego[4753]*
****tj. drzewo aloesowe[174], lodowa roślina tworząca bujne kępy[B198]*

18. Chodź[IMP|1980], upójmy[*] się pieszczotami[**] aż do rana[1242], rozkoszujmy[5965] się miłością[***].
**lub: upajamy[7301] - AK; **miłością[1730] pożądaniem[B1946] - l.mn.*
****dosł.: miłościami - l.mn. eufem. - intymnymi zbliżeniami[159]*

19. Bo mojego męża[376] nie ma w domu[1004]; udał[*] się w daleką[7350] drogę[1870].
**lub: k.q. odejść, iść dalej, oddalać, poruszać się, żyć, umrzeć[1980]*

20. Wziął ze sobą sakiewkę[6872] ze srebrem[*]; wróci do swojego domu w dzień[3117] pełni[**].
**tj. srebra[3701] jako środka płatniczego* Ps 15,5
***domyśl.: pełni księżyca tj. pod koniec miesiąca - tu i Ps 81,3*

21. Nakłoniła[5186] go mnogością[7230] swoich słów[*] i zniewoliła[**] go gładkością[2506] swoich warg[8193]. **dosł.: uczoność, nauka, zrozumienie[3948], wygląd[B4590]*
***dosł.: k.h. strącić, przymuszać[5080]* Sdz 16,15-17; Prz 5,3

22. Natychmiast[*] poszedł[1980] za nią jak wół idący[935] na rzeź[2874] i jak *w* łańcuchy[**] na skaranie[***] głupca[****]. **lub: nagle, nieoczekiwanie[6597]*
***dosł.: bransoleta, bransoleta na nogę[5914], obręczka[B6865] tu i Iz 3,18*
****lub: skarcenie[4148]; ****ktoś kłótliwy, rozwiązły, kpiarz - Prz 1,7***

23. Aż strzała[2671] przeszyje[*] mu wątrobę[3516]; jak ptak[6833] pędzący[4116] w sidło[6341], nie wiedząc[3045], że *zastawiono* je na jego duszę[**].
**lub: k.p. całkowicie przebić, rozciąć całkowicie[6398]* Prz 9,18;
***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23**
Kaz 9,12

24. A teraz[6258] słuchajcie[*|IMP] mnie, synowie[1121], i zważajcie[**|IMP] na słowa[561] moich ust.
**lub: k.q. rozumieć, słyszeć, okazać posłuszeństwo[8085]* Prz 4,1
***lub: k.h. zwracać uwagę, k.q. wysłuchać, nastawiać uszu[7181]*

25. Niech twoje serce[*] nie zbacza[7847] na jej drogi[1870] i nie błąkaj[**] się po jej ścieżkach[5410].
**lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce[3820]*
***lub: k.q. jus. - mylić się, błąkać się, zataczać się[8582]*

26. Bo wielu[7227] zranionych[*] doprowadziła do upadku[**] i wielu[3605] mocarzy[***] zamordowała[2026]. ****lub: potężny, rozległy, liczny[6099]* Ne 13,26
**lub: śmiertelnie raniony, skalany, splamiony (przez rozwód)[2491]*
***lub: k.h. powalić, zrzucić, zwalić, spowodować upadek[5307]*

27. Jej dom[1004] jest drogą[1870] do Szeolu[*], która schodzi[**] do komnat[***] śmierci[4194].
**hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27* Prz 5,5; 9,17
***lub: k.q. zapadać się, tonąć, zostać powalonym, zstąpić[3381]*
****lub: najbardziej wew. część, wnętrze[2315], ciemny pokój[B2643]*

8 Czyż mądrość[*] nie woła[**] i rozum[***] *nie* wydaje[5414] swojego głosu[6963]? Prz 1,20-21
**lub: umiejętność, zdolność, biegłość, doświadczenie, rozsądek[2451]*
***lub: k.q. wołać, krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, przyzywać[7121]*
****lub: zrozumienie, przenikliwość, rozum[8394] - por. Prz 2,2****

2. Stoi[5324] na szczycie[7218] wzniesień[4791], przy drodze[1870], na rozstajach[*] ścieżek[5410].
**lub: w miejscu (spotkań) - AK, wewnątrz, w środku, pomiędzy[1004]*

3. Przy bramach[*], *u* wylotu[6310] miasta[7176], *u* wejścia[3996], *od* drzwi[6607] krzyczy[**]: Hi 29,7
**brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy*
***lub: k.q. wydać okrzyk radości, uniesienia, przyzywać[7442]*

4. Do was wołam[*], mężowie[376] i głos[6963] mój *wznoszę* do synów ludzkich[**].
**lub: k.q. krzyczeć, wołać, zapraszać, wydać głośny dźwięk[7121]*
***hebr.: bene adam[120] - syn adama - l.poj. - por. Ps 4,2; 90,3*

5. Prości[*], nauczcie[995|IMP] się rozwagi[**], a wy, głupi[3684], bądźcie rozumnego[995|IMP] serca[3820].
**lub: nieuczeni, naiwni, chętni do nauki, o otwartym umyśle[6612]*
***lub: bystrość, podstępność, roztropność, przezorność[6195]*

6. Słuchajcie[8085|IMP], bo mówię[1696] o *rzeczach* wzniosłych[*], a usta[8193] moje otworzą[**] się, *aby głosić* prawość[***]. ***dosł.: z otworu moich warg[8193] - AK*
**dosł.: naczelnik, dowódca, książę[5057], rzeczy szlachetne[GES]*
****lub: słuszność, sprawiedliwość, prawość, poprawność[4339]*

7. Bo moje podniebienie[*] mówi prawdę[**], a niegodziwością[7562] brzydzą się moje usta[8193].
**lub: usta, podniebienie, smak, dziąsła[2441]* Ps 37,30; J 8,45
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

8. Sprawiedliwe[*] są wszystkie słowa[561] moich ust[6310]; nie ma w nich nic krętego[**] ani przewrotnego[***]. Pwt 32,5; Prz 2,15; Flp 2,15
**lub: słuszność, prawość[6664], prawowity, dokładność, lojalność[B7703]*
***dosł.: k.n. być skręconym, zmagać się[6617]; ***wykrzywiony[6141]*

9. Wszystkie[3605] są proste[*] dla rozumnego[995] i prawe[3477] *dla tych, którzy* znajdują[4672] poznanie[**]. **lub: prawość, prostota, sprawiedliwy, na uprost*
***lub: poznanie, umiejętność, postrzeganie, mądrość, wiedza[1847]*

10. Przyjmijcie[*|IMP] moje pouczenie[**] a nie srebro[3701] i raczej poznanie[1847] *niech będzie* wybierane[***] *niż* wyborne[?] złoto[2742]. ****w.19****
**lub: k.q. wziąć do ręki, objąć w posiadanie, otrzymać, przyjąć[3947]*
***lub: dyscyplina, karcenie[4148], pouczenie, ostrzeżenie, kara[B4802]*

11. Bo lepsza[2896] jest mądrość[2451] niż perły[*] a żadne[**] pragnienia[***] jej nie dorównają[****].
**lub: drogi kamień, być może koral, rubin[6443]; **dosł.: wszystkie[3605]*
****lub: rozkosz, przyjemność, upodobanie, pragnienie[2656]*
*****lub: są podobne[7737|B9195]* Ps 19,10; Prz 3,14; 16,16; Mt 16,26

12. Ja, mądrość[2451], mieszkam[*] z rozwagą[**] i odkrywam[***] zamysły[****] poznania[1847].
**lub: pozostawać, przebywać[7931]; **por. w. 5.; ***k.q. znajdować[4672]*
*****lub: istoty zamiarów - por. EIB, hend.: najskrytsze zamiary; plan - Boga - Jr 23,30; złe plany lub intrygi - Jr 11,15; rada, przebiegłość, spryt, rozwaga[4209] - Hi 42,2; Ps 10,2; Prz 1,4; 14,17*

13. Bojaźń[*] JHWH to nienawiść[8130] *do* zła. Ja *nienawidzę* dumy[**] i wyniosłości[***], złej[7451] drogi[1870] i przewrotnych[8419] ust. Ps 5,5; 7,10;
**lub: głęboki respekt, szacunek, nabożna cześć, pobożność[3374]*
***hap.leg.: duma, arogancja, pycha[1344]; ***buta, majestat[1347]*
|hend.: wyniosłej dumy* Prz 16,6; Am 5,15; Za 8,17; Rz 12,9

14. U mnie *jest* rada* i zdrowy rozsądek**, ja *jestem* roztropnością[998] i moja *jest* moc***.
**lub: zamysł, rada[6098], plan, decyzja[B7058]; **sukces, właściwy (dobry) skutek, trwałe powodzenie[8454], umiejętność, zachęta do istnienia[B9877]; ***siła, moc, dzielność, potęga (Boża)[1369]*

15. Dzięki mnie królowie rządzą*, a *ci którzy* władają[7336] nakazują** sprawiedliwość[6664].
**dost.: królują[4427] por. melek - król[4428]; **k.pu. coś nakazanego prawem, prawo (imieslów)[2710]; to, co jest zdecydowane[B3097], tu: k.p.*

16. Dzięki mnie panują książęta* i dostojnicy**, wszyscy *ci* zasądzają[8199] sprawiedliwość.
**lub: władca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca, książę[8269]*
***lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]*

17. Ja miłuję* *tych, którzy* mnie miłują[157], a *ci, którzy* szukają mnie gorliwie**, znajdą[4672] mnie. **lub: k.q. pragnąć, lubić, kochać[157]* Jk 1,5
***lub: szukać gorliwie, zabiegać[7836], szukać o brzasku - Ps 63,1[KUL]*

18. Przy* mnie *jest* bogactwo** i chwała***, trwałe[6276] dobra***|1952 i sprawiedliwość[6666].
**lub: z, obok, razem z[854]; **majątek, bogactwo[6239], dobrobyt[B7235]*
****lub: chwała, splendor, majestat[3519] - Prz 3,16*; ****por: Ps 112,3**

19. Mój owoc[6529] jest lepszy* *niż* złoto[2742], nawet** *niż* najczystsze złoto**, a moje plony[8393] *niech raczej są* wybierane***|977 niż srebro[3701].
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]; **dost.: i od - por. AK; ***tj. oczyszczone bądź czyste złoto (chryzolit?)[6337]; ***por. hebr.: nibhar[977] w k.n. tu i w. 10 - AK*

20. Chodzę[1980] ścieżką[734] sprawiedliwości*, środkiem[8432] dróg[5410] prawa**; **lub: prawości[6666]*
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

21. Aby *ci, którzy mnie* miłują[157], dostali jako dziedzictwo* majątek** – bo*** *ja* napełnię[4390] ich skarbce****. ****dost.: i, a (ja)*
**lub: k.h. dać na własność[5157]; **bycie, istnienie, istota[3426]; to, co jest obecne - własność[B3945]; ****składnica, magazyn, arsenał[214]*

22. JHWH wydał* mnie, początek[7225] swojej drogi[1870], przed swoimi prastarymi** dziełami[4659]. **w znaczeniu wydał na świat (?)* Ps 136,5; Jr 51,15
**lub: k.q. dostawać, posiąść, kupować, otrzymywać[7069], stwarzać zrodzić, wydawać[B8219]; **pierwsze ze swych przedwiecznych - EIB*
***lub: wschód, starożytność, początek, przód, prastare czasy[6924]*

23. Przed* wiekami[5769] zostałam ustanowiona**; *przed* prastarym[6924] początkiem[7218] ziemi[776]; **przysł. wskaz. - wówczas, przedtem, wtedy[227]*
***lub: k.n. zostać umieszczonym, przytwierdzonym, k.q. być utkanym[5258] - por: Iz 25,7* 1Kor 2,7; 2Tm 1,9; Tt 1,2

24. Gdy jeszcze nie było głębin*, zostałam zrodzona**, kiedy *jeszcze* nie było źródeł[4599] obfitujących[3513] w wody[4325]. Ps 2,7; Hbr 1,5
**hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*
***lub: k.pu. być wydanym na świat, cierpieć z bólu[2342]*

25. Zanim[2962] góry[2022] zostały posadowione*, zanim *były* pagórki[1389], zostałam zrodzona[2342].
**lub: k.ho. być osiedlonym, zatopionym, założonym, ugręzłym[2883]*

26. Gdy[5704] *jeszcze* nie uczynił* ziemi[776] ani otwartych przestrzeni**, ani początków[7218] pyłu*** świata; Hi 15,7; 38,6; Ps 90,2; Hbr 1,10
**lub: k.q. pracować, wykonywać, powodować, czynić[6213]*
***lub: na zewnątrz[2351], równina, otwarte pola, ulice, dróżka[B2682]*
****lub: sucha ziemia, grunt, proch, pył[6083], pierwszych grud - EIB*

27. Kiedy przygotowywał* niebiosa**, ja tam *byłam;* gdy odmierzał*** okrąg**** nad powierzchnią[6440] głębi*****; Ps 33,6; Jr 10,12; Kol 1,16; Hbr 1,2
lub: k.h. utwierdzić, ustalić, dokonać, uporządkować, umocnić[3559]; **por: Rdz 1,1*; ***lub: wytyczać granice[2710]. ****sklepienie (nieba), okrąg[2329] - Iz 40,22, horyzont morza[B2656]; *****u. 24**

28. *Gdy* w górze[4605] utwierdzał* obłoki[7834] i umacniał** źródła[5869] głębin***; ****por. u. 24**
**lub: k.p. umacniać, zabezpieczać (dla siebie), utrwalać[553]*
***lub: k.q. być silnym, zyskiwać przewagę, przeciwstawiać się[5810]*

29. Gdy On ustanawiał[7760] morzu[3220] granice[2706], by wody[4325] nie przekraczały brzegu*, kiedy żłobił** fundamenty***|4144 ziemi[776];
**dost.: ujście, wylot, usta, szczelina, krawędź, brzeg[6310]* Hi 38,4;
lub: k.q. wyciąć u, wyryć, kreślić, wytyczać granice[2710] - 27*
****tylko tu i Pwt 32,22; Ps 8,5* Ps 104,5.9; Iz 51,13; Jr 5,22

30. Byłam* przy Nim mistrzynią** i byłam Jego rozkoszą*** dzień[3117] w dzień, igrając**** w każdym[3605] czasie[6256] przed Nim; ****lub: radość[8191]*
**dost.: i byłam; **hap.leg.: biegły rzemieślnik, mistrz w swojej sztuce, uzdolniony pracownik, architekt[525]; i byłam blisko dorastając - WBC[K]; ****k.p. bawić się, grać, śpiewać, tańczyć[7832]*

31. Igrając[7832] po świecie* *na* Jego ziemi[776], rozkoszując[8191] się razem z** synami ludzkimi***. ****dost.: adama, człowieka[120] - l.poj.* Ps 16,3
**lub: zamieszkała ziemia[8398]; **hebr.: et - z, obok, razem z[854]*

32. A teraz, synowie[1121], słuchajcie*[IMP] mnie, bo szczęśliwi** są *ci, którzy* strzegą[8104] moich dróg[1870]. **lub: bądźcie posłuszni[8085]* Ps 119,2; Łk 11,28
***dost.: i szczęśliwi lub i błogosławieni[835], często w wykrzykniku*

33. Słuchajcie[8085|IMP] pouczenia* i bądźcie mądrzy[2449|IMP], i nie zaniedbujcie** *go.*
**lub: dyscyplina, karcenie[4148], pouczenie, ostrzeżenie, kara[B4802]*
***lub: k.q. wypuścić, zostawić w spokoju, unikać, zaniedbywać[6544]*

34. Szczęśliwy* człowiek[120], *który* mnie słucha[8085|PAR], by czuwać** u moich drzwi[1817] dzień w dzień[3117] i strzec[8104|INF] progów*** moich bram.
por: w. 32; **lub: k.q. mieć baczenie[8245|INF]; ***odrzwia, framuga[4201], kolumny[B4864]* Ps 1,1; 32,2; 94,12; Jr 17,7; Rz 4,8; Jk 1,12

35. Bo kto mnie znalazł[4672], znalazł życie[2416] i otrzymał[6329] łaskę* od JHWH. Prz 12,2; 1J 5,12
**lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska, życzliwość, życzliwe przyjęcie, uznanie[7522], wola, intencja[B8745]*

36. Ale kto grzeszy* przeciwko mnie, wyrządza krzywdę** swojej duszy***; wszyscy, którzy mnie nienawidzą[8130], miłują[157] śmierć[4194].
**lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, grzeszyć, utracić[2398] - kto mnie pomija - EIB; **k.q. użyć przemocy, skrzywdzić[2554]*
****hebr.: nefesz - dusza, oddech, życie, istota żyjąca, człowiek[5315]*

9 Mądrość[2454] zbudowała[*|1129] swój dom[1004] i wyciosała[2672] siedem filarów[**]; Iz 11,2-3;
**myśl może zawierać ideę zorganizowania świata - Hi 38,6; Ps 104,5; Prz 8,29 - EIB* Mt 7,24; 16,18; 1Kor 3,9-11; Ef 2,20-22;
***lub: kolumn, słupów*[5982] 1Tm 3,15; Hbr 3,3-5; 1P 2,5

2. Zabiła[2873] swoje bydło[*|2874], zmieszała[**] swoje wino[3196] i zastawiła[6186] stół[7979];
**domyśl. przygotowała mięsny posiłek, dosł.: zabiła zarzynając*
***lub: k.q. nalać, łączyć*[4537] *- chodzi o rozcieńczenie wina (?)*

3. Wysłała[7971] swoje służące[*], woła[**] na wzniesieniach[4791] wzgórz[***|1610|KHK] miasta[7176]:
**lub: pomocnica, panna, dziewczynka, służąca*[5291]; ***k.q. krzyczy*[7121]
****tj. tam, gdzie świątynia, pałac na akropolu - Iz 2,2; 40,9; Mi 4,1*

4. Kto prosty[*], niech tu wstąpi[**]! A do pozbawionego[2638] rozumu[***] mówi: ****por. Prz 6,32****
**lub: nieuczeni, naiwni, chętni do nauki, o otwartym umyśle*[6612]
***dosł.: k.q. osiągnąć kres, skończyć, skręcić, zboczyć (z drogi)*[5493]

5. Chodźcie[1980|IMP], jedzcie[3898|IMP] mój chleb[3899] i pijcie[8354|IMP] wino[3196], które zmieszałam[4537]!

6. Porzućcie[*|IMP] prostactwo[6612] i żyjcie[2421|IMP], i idźcie[833|IMP] drogą[1870] roztropności[**].
**lub: k.q. pozostawić, sprzeniewierzyć się, zaniedbać, odejść*[5800]
lub: rozumienie, rozeznanie*[998]*, wygląd w istotę rzeczy - Prz 1,2*
Ps 119,115; Prz 4,14; 2Kor 6,17

7. Kto upomina[*] szydercę[**], ściąga[3947] na siebie hańbę[7036], a strofujący[3198] niegodziwego[7563] – jego wadę[***|AK]. ****ten się plami*[3971]
**lub: k.q. karać, napominać, pouczać, utrzymywać w karności*[3256]
***dosł.: szydzącego - drwić, szydzić, tłumaczyć (z innego jęz.)*[3887]

8. Nie karć[*] szydercy[3887], aby cię nie znienawidził[8130]; karć[**] mądrego[2450], a będzie cię miłował[157]. Ps 141,5; Prz 15,12; 23,9;
**lub: k.h. karcić, besztać, strofować, ganić, dowodzić, sądzić*[3198]
***czas. w w. 7 i 8 sugerują czynność trwającą w danym momencie (prtcpl.), a nie sam fakt napominania w ogóle* Mt 15,14

9. Daj[5414|IMP] mądremu[*], a będzie jeszcze[5750] bardziej mądry[2449]; *udziel* wiedzy[**] sprawiedliwemu[6662], a pomnoży[3254] swoją umiejętność[***].
**lub: roztropny, uczony, zmyślny, bystry, mądry*[2450]
***dosł.: k.h. ujawnić, oznajmić, k.q. posiadać wiedzę, znać, umieć*[3045]
****lub: uczoność, nauka, zrozumienie*[3948]*, wygląd* [B45990] Prz 1,5

10. Początkiem[8462] mądrości[2451] jest bojaźń[*] JHWH, a wiedza[**] świętych[***] to rozum[****|998].
**lub: głęboki respekt, szacunek, nabożna cześć, pobożność*[3374]; ***poznanie, umiejętność, postrzeganie, rozeznanie, mądrość*[1847]
****lu: l.mn. - por. Ps 34,9* - inni: poznanie Świętego - EIB, BW, HCSB*
*****por. w. 6**** Hi 28,28; Ps 111,10; Prz 1,7; Kaz 12,3

11. Bo[3588] *dzięki* mnie rozmnożą[*] się twoje dni[3117] i będą ci dodane[3254] lata[8141] życia[2416].
**lub: k.q. stać się licznym, urosnąć do wielkich rozmiarów*[7235]

12. Jeśli[518] *jesteś* mądry[2449], to *jesteś* mądry dla siebie, a *jeśli* szydzisz[*], sam[905] poniesiesz[**] *tego skutki*. **por. w. 7*** Hi 22,2;
***lub: k.q. unieść, podnieść, dźwigać, nieść, uspierać*[5375]
Hi 35,6-7; Prz 16,26; Iz 28,22; Ez 18,20; Ga 6,5-7; 2P 3,3-4

13. Pani[*] Głupota[**] *jest* wrzaskliwa[***], prostacka[****] i niczego[4100] nie rozumie[3045];
lub: kobieta, żona*[802] *- por. Rdz 2,23*; **hap.leg.*[3687] Prz 21,9
****lub: k.q. ryczeć, krzyczeć, pałać gniewem, być niespokojnym*[1993]
*****dosł.: (to) prostactwo - hap.leg. prostota, naiwność*[6615]

14. Siedzi[3427] u wejścia[*] swojego domu[1004], na tronie[**], na wzniesieniach[***] miasta[7176];
lub: otwór, brama, wejście*[6607]*; **miejsce (honorowe), tron, miejsce do siedzenia, stołek, metaf.: władza, potęga*[3678]*; ***por. w. 3**

15. Aby wołać[*] na przechodzących[5674] drogą[1870], idących prosto[3474] swoimi ścieżkami[734]:
**lub: k.q. przyzywać, głosić, zapraszać*[7121] Prz 7,11-12; 9,3-4

16. Kto prostak[*|6612], niech wstąpi[**]; a do pozbawionego[***] rozumu mówi: **por. w. 4*; **por. w. 4****
****lub: niemający czegoś, będący w potrzebie czegoś*[2638]

17. Kradziona[1589] woda[*] jest słodka[**], a chleb potajemnie[5643] *zdobyty* smakuje[***]. Prz 20,17
**dosł.: wody*[4325]*; **lub: k.q. stać się przyjemnym l. słodkim*[4985]
****lub: k.q. być przyjemnym, pięknym, słodkim, rozkosznym*[5276]

18. A[*] *taki* nie wie[3045], że tam *jest miejsce* cieni[**] zmarłych, że przywołani[7121] *przez* nią *kończą* w głębinach[6012] Szeolu[7585]. Prz 7,23; J 12,35
**lub: i; **hebr.: refa'im*[7496] *- duchy, widma, cienie, martwe duchy, umarli - tylko w l.mn. - por. Hi 26,5; Iz 14,9; Iz 26,14; też: refa ('im) - „olbrzym"*[7497] *- lud zamieszkujący Kanaan - Rdz 15,19; Joz 12,4*

10 Przysłowia[*] Salomona[**]. Mądry[2450] syn sprawia ojcu[1] radość[8055], a głupi[3684] syn *jest* zgryzotą[***] swojej matki. Prz 1,1; 15,20;
**hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart*[4912]*; **tj. „pokój"*[8010] Prz 23,24; 25,1; J 15,8
****lub: żal, żałoba, ciężkość, smutek - Ps 119,28; Prz 14,3; 17,21*

2. Nie przynoszą korzyści[3276] skarby[*] *zgromadzone* niegodziwie[**|7562], lecz sprawiedliwość[6666] uwalnia[***] od śmierci[4194].
**lub: składnica, magazyn, arsenał, skarb, zasoby, zapasy*[214]
***dosł.: niegodziwe; ***k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać*[5337]

3. JHWH nie pozwoli, by dusza[*] sprawiedliwego[6662] głodowała[7456], a żądze[**] niegodziwych[7563] odtrąci[1920]. Ps 34,9-10; 37,3; Mt 6,30-33
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość*[5315] *- Ps 63,6; 107,9; Prz 27,7; Iz 56,11; 58,10, Jr 50,19*
***lub: pragnienie, pożądanie (w sensie neg.), upadek, klęska*[1942]

4. Leniwa[*] ręka[3709] prowadzi[6213] do nędzy[**], a ręka[***] pilnych[2742] zdobywa bogactwa[6238].
**lub: gnuśność, oszustwo, zdradliwość, luźność*[7423]*; **k.q. cierpieć niedostatek, bądź głód*[7326]*; ***ręka - symbol mocy i władzy - Ps 89,13*

5. Kto zbiera[103] w lecie[*], jest synem[1121] roztropnym[**]; syn[1121], który śpi[7290] w czasie żniwa[7105], postępuje haniebnie[954]. **tj. w czasie żniw*
***lub: k.h. być roztropnym, postępować rozważnie, mądrze*[7919]

6. Błogosławieństwa[*] *spływają* na głowę[7218] sprawiedliwego[6662], a usta[6310] niegodziwych[7563] skrywają[**|3680] gwałt[2555]. ***lub: okrywa* Pwt 28,2
**hebr.: beraka[h] - błogosławieństwo, dar, poddanie, uległość*[1293]

7. Pamięć* *o* sprawiedliwym[6662] jest błogosławieństwem[1293], a imię** niegodziwych[7563] zgnije[7537]. **lub: wspomnienie*[2143] Kaz 8,10; Mk 14,9
***imię reprezentuje charakter i reputację danej osoby - por. Ps 63,4*

8. *Człowiek* mądrego[2450] serca* przyjmuje przykazania**, a głupiec[191] przez swoje wargi***|[8193] upadnie[3832]. ***lub: prawo, nakaz*[4687]
**lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce*[3820]
****idiom: mówić głupstwa, paplać, być gadułą, bajdurzyć*

9. *Kto* kroczy* uczciwie**, kroczy* bezpiecznie[983], a kto jest przewrotny*** w swoich drogach[1870], zostanie ujawniony[3045]. Ps 23,4
**lub: k.q. postępnie*[1980], ***lub: niepodzielność, całość, uczciwość, prostota, niewinność*[8537]; ****wykrzywiony, wypaczony*[6140]

10. Kto mruga[7169] okiem*, powoduje[5414] ból**, a głupiec[191] przez swoje wargi[8193] upadnie***.
**idiom: wyraz szyderstwa lub sposobu porozumiewania się - por. Prz 6,13; Ps 35,19; **lub: krzywda , zranienie, smutek*[6094]
****dosł.: k.n. zrzucić, cisnąć w dół, na zewnątrz, odrzucić*[3832]

11. Usta* sprawiedliwego[6662] *są* źródłem[4726] życia[2416], a usta[6310] niegodziwych[7563] skrywają gwałt**. ***lub: krzywda, okrucieństwo, przemoc*[2555] *- w 6*
**meton. odnoszącza się do przekazu nauki, słów mądrości, rad - EIB*

12. Nienawiść[8135] wznieca* kłótnie**, a miłość zakrywa[3680] wszystkie przestępstwa***.
**lub: rozbudza*[5782]; ***niesnaski, spór*[4090] *- por. Prz 6,14.19*
****lub: przewinienie, bunt*[6588], *wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja*[B7613]
Prz 15,18; 17,9; 28,25; Jk 5,20; 1P 4,8

13. Na wargach[8193] rozumnego[995] znajduje[4672] się mądrość[2451], a rózga* na plecach pozbawionego[2638] rozumu**. **lub: kij*[7626] Prz 26,3
***lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce*[3820]

14. Mądrzy[2450] gromadzą* wiedzę**, a wargi[6310] głupiego[191] przybliżają[7138] zniszczenie[4288].
**lub: przechowywać jak: skarb, chować, ukryć*[6845]
***lub: wiedza, mądrość, poznanie, umiejętność, rozeznanie*[1847]

15. Majątek[1952] bogacza[6223] *jest* jego warownym* miastem[7151], a trwogą** ubogich*** *jest* ich ubóstwo[7389]. Prz 18,11; 1Tm 6,17
**lub: siła, moc*[5797], *miejsce obwarowane, wały obronne*[B6756]
***lub: zniszczenie, trwoga, przerażenie*[4288]; ****biedny, chudy*[1800]

16. Praca* sprawiedliwego[6662] *służy* życiu[2416], a dochód** niegodziwych[7563] – grzechowi***.
**lub: dzieło, zapłata, praca*[6468], ***zysk, przychód, owoc (ust)*[8393]
****lub: kara za grzech, ofiara za grzech, oczyszczenie z grzechu*[2403]

17. Kto strzeże[8104] karności*, *kroczy* ścieżką[734] życia[2416], a kto porzuca[5800] upomnienie** – wprowadza w błąd[8582]. ***lub: nagana*[8433]
**lub: dyscyplina, karcenie*[4148], *pouczenie, ostrzeżenie, kara*[B4802]

18. Kto skrywa[3680] nienawiść[8135], *ma* wargi[8193] kłamliwe[8267], a kto rozgłasza* oszczerstwo**, ten[1931] *jest* głupi[3684]. **dosł.: k.h. wywieść, wyzwolić*[3318]
***lub: szeptanie, zniesławianie, oczernianie, zła sława*[1681]

19. Gdzie* mnóstwo[7230] słów[1697], *tam* nie ustaje** nieprawość**, a kto panuje*** nad swoimi wargami, *jest* rozważny[7919]. Prz 17,28; Jk 3,2
**dosł.: w mnóstwie; **lub: k.q. powstrzymać, położyć kres*[2308]
****por. w. 12***; ****lub: k.q. powstrzymywać, zachowywać*[2820]

20. Język[3956] sprawiedliwego[6662] *jest* wybornym* srebrem[3701], a serce[3820] niegodziwych[7563] *jest* mało** *warte*. Prz 8,19; 10,32
**dosł.: k.n. być wybranym*[977] *- tj. wypróbowanym, preferowanym bardziej niż*[B1126]; ***niewielka ilość, mało, krótka chwila*[4592]

21. Wargi[8193] sprawiedliwego[6662] żywią* wielu, a głupi[191] zginą[4191] przez brak rozumu[3820].
**lub: k.q. doglądać, pilnować, paść, karmić, prowadzić*[7462]

22. Błogosławieństwo[1293] JHWH wzbogaca* i nie dodaje** przy tym trudu***|****. Pwt 16,17;
**dosł.: ono*[1931] *wzbogaca - k.h. zdobywać bogactwa*[6238] Ps 129,8
***lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, zrobić ponownie*[3254]
****lub: ból, uraza, smutek, mozół, trud, ciężkie doświadczenie*[6089]
*****lub: i trud go nie zwiększy - AK; (ludzki) trud go nie .... KUL*

23. Dla głupiego* popełnić[6213] niegodziwość** *to* jak zabawa***, lecz mądrość[2451] *cechuje* człowieka[376] rozumnego[8394]. Prz 14,9; 28,25
**lub: tępak, prostak, człowiek zadufany*[3684], ***żarty, drwina*[7814]
***lub: niegodziwy pomysł, plan, niegodziwość, rozwiązłość*[2154]

24. Na niegodziwego[7563] przyjdzie[935] *to, czego się* boi*, a sprawiedliwym[6662] zostanie dane[5414] *to, czego* pragną**. Ps 37,4; 145,19
**hap.leg.: strach, groza, przerażenie*[4034], *przedmiot lęku*[B4692]
***lub: pożądanie, życzenie, tęsknota serca*[8378], *westchnienie*[B9792]

25. Gdy wicher* przechodzi[5674], nie ma[369] *już* niegodziwego[7563], lecz sprawiedliwy[6662] ma wieczny[5769] fundament**. Hi 21,18; Iz 29,5
lub: nawałnica*[5492]; * lub: podstawa, dno, fundament*[3247]

26. Czym ocet[2558] dla zębów[8127] i dym[6227] dla oczu[5869], tym *jest* leniwy* *dla tych, którzy* go posyłają[7971]. **lub: gnuśny*[6102], *powolny*[7066] Prz 26,6

27. Bojaźń* JHWH dodaje[3254] dni**|[3117], a lata[8141] niegodziwego[7563] skracają się[7114]. Ef 6,3
**lub: szacunek, nabożna cześć, pobożność*[3374]; ***domysł.: życia*

28. Oczekiwanie* sprawiedliwych[6662] *kończy się* radością**, a nadzieja*** niegodziwych[7563] zginie[6]. **lub: nadzieja*[8431|B9850] Hi 8,13; 14,9
***lub: ucieczka, pomyślny skutek, zadowolenie, wesołość*[8057]
****hebr.: tiqwa[h] - oczekiwanie, nadzieja, sznur z nici*[8615|B10050]

29. Droga* JHWH jest ostoją** dla niewinnego***, lecz**** zgubą[4288] dla czyniących[6466] nieprawość*****. *****dosł.: a zgubą* Rdz 18,19; Iz 40,3; Mt 3,3
**hebr.: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny*[1870]; ***lub: miejsce schronienia, ucieczka, twierdza, warownia*[4581]; ****doskonałość, całość, prostota, uczciwość*[8537]; ******niegodziwość, oszustwo*[205]

30. Sprawiedliwy[6662] *na* wieki[5769] się nie zachwieje*, a niegodziwi nie będą mieszkać[7931] na ziemi**. ***lub: ziemia jako planeta, grunt, gleba*[776]
**lub: k.n. zostać wstrząśniętym, poruszonym, obalonym*[4131]

31. Usta[6310] sprawiedliwego[6662] owocują[*|5107] mądrością[2451], a język[3956] przewrotny[**] zostanie wycięty[3772]. **lub: k.q. przynoszą owoc*[5107]
***dosł.: zboczenie, coś zboczonego*[8419]*, perwersja, występne knowania*[B9837] *- por. Put 32,20; Prz 6,14; 8,13; 10,32; 16,28.30; 23,33*
32. Wargi[8193] sprawiedliwego[6662] wyrażają[*] życzliwość[**], a usta[6310] niegodziwych[7563] *są* przewrotne[8419]. **dosł.: k.q. znać, umieć, wiedzieć*[3045]
***lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska, życzliwość, życzliwe przyjęcie, uznanie*[7522] Prz 2,12; 10,20; 15,28

11 Fałszywe[4820] szale[*] *budzą* w JHWH odrazę[**], ale podoba[***|7522] Mu się pełny[****|8003] odważnik[*****]. Pwt 25,13-16; Prz 16,11; 20,10
**lub: odważniki, szale wagi - tu l.m.*[3976]*; **ohyda, nieczystość*[8441]
****por. Prz 10,22*[**]*; ****tj. o pełnej (wadze); *****ciężarek, kamień*[68]
2. Przyszła[935] pycha[*], *to* przyjdzie[935] hańba[**], a u pokornych[6800] jest mądrość[2451].
**lub: zuchwałość, zarozumialstwo, buta*[2087]*; **wstyd, ujma*[7036]
3. Uczciwość[*] prowadzi[5148] prawych[**], lecz przewrotność[***|5558] postępujących zdradliwie[****] zgubi[7703] ich. ***lub: szczery, sprawiedliwy*[3477]
**lub: szczerość, niewinność, całkowitość*[8538|B9963] *- Hi 23,9; 27,5; 3,16*
****lub: znieprawienie, pokrętne, nieuczciwe postępowanie - Prz 15,4*
*****lub: k.q. postępować zdradziecko, wiarołomnie, podstępnie*[898]
4. Bogactwo[*] nie[3808] przyniesie korzyści[3276] w dniu[3117] gniewu[**], ale sprawiedliwość[6666] ocala[***] od śmierci[4194]. Rdz 7,1; Hi 36,18; Ps 49,7; Prz 10,12; 1Tm 4,8
**lub: majątek, wartość, cena*[1952]
***lub: wybuch, furia, wściekłość*[5678]*; ***wyzwolić, wyrwać*[5337]
5. Sprawiedliwość[6666] nienagannego[*] prostuje[**] jego drogę[1870], a niegodziwy[7563] upadnie przez swoją niegodziwość[7564]. Est 7,3-10;
**lub: bez skazy, posiadający uczciwość, być kompletnym*[8549]
***lub: k.p. iść prosto, uznać za słuszne, zaaprobować*[3474] Ps 9,6
6. Sprawiedliwość[6666] prawych[*] ocali[**] ich, a postępujący zdradliwie[***] zostaną schwytani[3920] *we własne* żądze[****]. ***por. u. 4***; ***u. 3*****
**lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty*[3477]
*****lub: pragnienie, pożądanie (w sensie neg.), upadek, klęska*[1942]
7. Gdy umiera[4194] człowiek[120] niegodziwy[7563], ginie[*] jego nadzieja[**], a oczekiwanie[***] niesprawiedliwych[****] znika[*|6]. Prz 10,28
**lub: zginąć, umrzeć, zostać zgładzonym, zniknąć, być zgubionym, zabłądzić*[6]*; **oczekiwanie*[8615]*; ***nadzieja*[8431]*; ****niegodziwość, nieszczęście jako wynik magii, oszustwo, bałwochwalczy kult*[205]
8. Sprawiedliwy[6662] został wybawiony[*] z ucisku[**], a jego miejsce zajmuje[***|935] niegodziwy[7563]. **lub: k.n. zostać wyzwolonym, zbawionym*[2502]
***lub: ciężkie położenie, niedola, udręka*[6869]*; ***dosł.: przychodzi*
9. Obłudnik[*] ustami[6310] niszczy[7843] swojego przyjaciela[**], a sprawiedliwi[6662] zostają wybawieni[2502] dzięki poznaniu[1847]. Mt 15,13; 1Tm 4,1
**lub: bluźnierca, obłudnik, bezbożnik*[2611]*; człowiek daleki od Boga - EIB*[K]*; **lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec*[7453]
10. Gdy sprawiedliwym[6662] się powodzi[*], miasto się cieszy[5970], a gdy giną[6] niegodziwi[7563], *ludzie* wykrzykują z radości[**]. Prz 28,12
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, obfitość, szczęście*[2898]
***lub: krzyk błagania, okrzyk radości, chwały, obwieszczenie*[7440]
11. Dzięki błogosławieństwu[*] prawych[3477] podnosi[**] się miasto[7176], a *przez* usta[6310] niegodziwych[7563] zostanie zburzone[2040].
**hebr.: beraka*[h] *- błogosławieństwo, dar, poddanie, uległość*[1293]
***lub: k.q. być wysoko, być wywyższonym, podniesionym, ustać*[7311]
12. Nierozumny[*] gardzi[936] swoim bliźnim[**|7453], lecz mąż[376] roztropny[8394] milczy[***]. Prz 14,21;
dosł.: pozbawiony*[2638] *rozumu*[3820] *- por. Prz 10,13; **por. u. 9***lub: k.h. być cicho, uciszyć się, milczeć*[2790] Iz 28,24; 36,21
13. Plotkarz[*] chodzi[1980] i wyjawia[1540] tajemnice[**], lecz *człowiek* wiernego[539] ducha[***] ukrywa[3680] sprawę[1697]. Kpł 19,16; Prz 20,19
lub: gaduła, oszczerca, donosiciel*[7400]*; **potajemna rada, narada, zgromadzenie, zebranie*[5475]*; ***hebr.: ruah - por. Prz 1,23**
14. Gdzie nie ma mądrej rady[*], *tam* lud[5971] upada[5307], a gdzie wielu[7230] doradców[**], tam jest wybawienie[8668]. Prz 15,22; 24,6; Dz 15,6
**lub: uskazówka, naprowadzenie, dobra, mądra rada*[8458]
***lub: radzić, doradzać, udzielać rady; tu: doradca (imiesłów)*[3289]
15. Nikczemnik[*] wyrządza sobie krzywdę[7489] kiedy ręczy[**] za obcego[2114], a kto nienawidzi[8130] *poręki*, jest bezpieczny[***]. ****por. Prz 3,5**
**lub: zły, niegodziwy, nikczemny, niemiły, nieprzyjemny*[7451]
***lub: k.q. dawać w zastaw, wymieniać, zobowiązywać*[6148]
16. Kobieta[802] *pełna* wdzięku[*] dostępuje[8551] chwały[3519], a tyrani[**] zdobywają bogactwa[***].
**hebr.: hen - przychylność, łaska, urok, elegancja, uznanie*[2580]
***lub: gwałtowny, potężny, straszny, agresywny, władca, mocarz, tyran*[6184]*; ***majątek, bogactwo*[6239]*, dobrobyt*[B7235]
17. Człowiek[376] miłosierny[*] troszczy[**] się o swoją duszę[5315], a okrutny[394] dręczy[5916] własne ciało[7607]. **lub: łaskawy*[2617] Mt 5,7; 25,34-36
***dosł.: odmierzyć olejcie, odpłacić, dojrzeć*[1580]*, robić dla siebie*[B1778]
18. Niegodziwy[7563] zdobywa[6213] złudne[*] wynagrodzenie[6468], a *kto* sieje[2232] sprawiedliwość, ma pewną[**] zapłatę[7938]. Oz 10,12; Ga 6,8; Jk 3,8
**lub: kłamstwo, oszustwo, rozczarowanie, podstęp, krzywda, fałsz*[8267]
- ... czyni dzieło[6468] *omylne - BG, ... obrzyma zawodny zysk*[6468] *- BT*
***lub: prawda, stałość, wierność, wiarygodność, ciągłość*[571]
19. Jak[*] sprawiedliwość[6666] *prowadzi* do życia[2416], *tak* goniący[**] za złem[***] do śmierci[4194].
**lub: tak więc, zatem, dlatego też, tak ... jak, tak oto, stąd*[3651]
***lub: k.p. gonić zauważenie za, dążyć gorliwie do zabezpieczenia sobie, zabiegać usilnie o*[7291]*; ***lub: udręka, niedola, krzywda*[7451]
20. Serce[3820] przewrotne[*] *budzi* w JHWH odrazę[**], a podoba[***] Mu się droga[1870] prawych. ***lub: (jest) obrzydliwością*[8441] Prz 11,1; 12,2
**lub: zniekształcony, wykrzywiony, przewrotny, wypaczony*[6141]
****lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska, życzliwość, życzliwe przyjęcie, uznanie*[7522]*, wola, intencja*[B8745]

21. Ręką[3027] za rękę*. Zły** nie zostanie uniewinniony***, lecz potomstwo****|2233 sprawiedliwych[6662] zostanie ocalone[4422]. *****lub: nasienie*
idiom: z całą pewnością; prędzej czy później; **por. w. 15
****lub: k.n. zostać oczyszczonym, być czystym, wolnym od winy*[5352]

22. *Czym* złoty kolczyk* w nozdrzach świni[2386], *tym* piękna** kobieta[802] lecz pozbawiona[5493] rozeznania***. ****lub: smak*[2940], *uczucie, zmysł*[B3386]
**lub: pierścień, kółko do nosa*[5141]; ***przystojny, urodziwy*[3303]

23. Pragnieniem* sprawiedliwych[6662] *jest* samo** dobro[2896], a oczekiwaniem***|8615 niegodziwych[7563] gniew****. ***lub: tylko, z pewnością*[389]
**lub: pożądanie, życzenie, tęsknota serca*[8378], *westchnienie*[B9792]
****lub: nadzieja; ****wybuch, furia, wściekłość*[5678] Ps 37,4; Jr 29,11

24. Jeden jest hojny*, a jest *mu* ciągle dodawane**, *drugi* nad miarę*** oszczędza****, lecz ubożeje[4270]. Łk 6,38; 2Kor 9,6-11
**dosł.: rozrzucać*[6340], *rozprowadzić dowolnie, szafować*[B7347]
***lub: k.n. dołączać do*[3254], ****powstrzymuje*[3254] *się od tego, co należy*[3476] *- AK; ****k.q. zatrzymywać dla siebie*[2820]

25. Dusza*, która błogosławi**|1293 dozna pokrzepienia[1878], *a kto innych* poi***, on też będzie nawodniony[3384]. Prz 3,9; 2Kor 9,6-11; Mt 5,7
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość*[5315], *gr.: psyche - Łk: 12,23*; **tu w znaczeniu: udziela - por. Rdz 33,11 (?); ***k.h. nasączyć, napoić, nawadniać*[7301]

26. Kto zatrzymuje* zboże[1250], tego lud[3816] przeklina**, a błogosławieństwo[1293] będzie nad głową[7218] *tego, który je**** sprzedaje[7666].
**domyśl.: w celu zawyżenia ceny (?); **k.q. bluźnić*[5344], ****tj. zboże*

27. Kto pilnie szuka* dobra, szuka[1245] przychylności**, lecz *kto szuka* zła***, przyjdzie ono na niego. **lub: zabiegać o*[7836] Ps 7,15-16; Flp 4,8
***lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska, życzliwość, życzliwe przyjęcie, uznanie*[7522], *wola, intencja*[B8745]
****lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)*[7451]

28. Kto pokłada ufność* w swoim bogactwie**, ten upadnie[5307], a sprawiedliwi[6662] rozwiną*** się jak liść[5929]. ***lub: majątku*[6239] Ps 49,6
**lub: k.q. mieć pewność, być pewnym, śmiałym, być bezpiecznym*[982]
****lub: k.q. wypuszczać pączki, kiełkować, wypuszczać pędy*[6524]

29. Kto niepokoi* swój dom[1004], odziedziczy[5157] wiatr**, a głupi[191] *jest* sługą[5650] człowieka o mądrym[2450] sercu***. ****por. Prz 10,8** Prz 15,27;
**lub: k.q. zakłócać, trapić*[5916], *sieje zamieszanie - BW* Kaz 5,16
***hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr*[7307], *gr.: pneuma - por. Ga 6,18**

30. Owoc* sprawiedliwego[6662] jest drzewem[6086] życia[2416], a kto zdobywa** dusze[5315], jest mądry[2450]. **lub: plon*[6529] Rdz 2,9; 3,22; Obj 2,7; 22,2.14
lub: wziąć do ręki, zabrać ze sobą, zdobyć*[3947] *- por. Prz 29,10*

31. Jeśli sprawiedliwy[6662] otrzyma zapłatę* na ziemi[776], to tym bardziej[637] niegodziwy[7563] i grzesznik**. **lub: k.pu. zostanie nagrodzony*[7999]
***lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, grzeszyć, utracić*[2398]

12 Kto kocha[157] karność*, kocha[157] wiedzę**, a kto nienawidzi[8130] upomnienia***, *jest* głupi[1197]. ***lub: poznanie, mądrość*[1847]
**lub: dyscyplina, karcenie*[4148], *pouczenie, ostrzeżenie, kara*[B4802]
****lub: nagana, wyrzut, kara, ukaranie, oskarżenie*[8433] Prz 3,11

2. Dobry[2896] *człowiek* zyska* łaskę** JHWH, ale JHWH potępi[7561] człowieka[376] przebiegłego***. ***por. Prz 11,27*** Ps 37,23; 112,5; Prz 8,35; Kaz 7,20;
**lub: k.h. uzyskiwać, otrzymywać, uspierać*[6329] Mt 12,35;
****lub: rada, przebiegłość, spryt, rozwaga*[4209] *- Hi 42,2; Ps 10,2; Prz 1,4; 14,17 - por. Prz 8,12***** Mk 10,18; Łk 23,50; Dz 11,24

3. Człowiek[120] nie umocni* się niegodziwością[7562], lecz korzeń** sprawiedliwych[6662] nie zostanie poruszony***. ***lub: metaf.: głębia, dno*[8328]
**lub: k.n. być utwierdzonym, być utrwalonym, być nieuzruszenie ustanowionym, być prawidłowo kierowanym, być nieugiętym*[3559]
****lub: k.n. zostać wstrząśniętym, zostać obalonym*[4131]

4. Dzielna* żona[802] jest koroną[5850] swojego męża[1167], ale *ta,* przynosząca hańbę[954], *jest* jak zgnilizna** w jego kościach[6106]. Rt 3,11; Prz 31,10
**lub: zdolność, moc, kompetencja, dzielny człowiek, armia, bogactwo, wyższa klasa*[2428]; ***zepsucie, rozpad*[7538] *- idiom: śmierć (?)*

5. Myśli* sprawiedliwych[6662] są prawe[4941], a rady** niegodziwych[7563] zdradliwe[4820]. Ps 119,15;
**lub: wymysły, plany, zamiary, wynalazki, myśli*[4284] Prz 11,1;
***lub: uskazówka, biegłość, zdolność organizacyjna*[8458] Iz 55,7

6. Słowa[1697] niegodziwych[7563] *są* czyhaniem* na krew[1818], lecz usta prawych[3477] ocalą** ich***.
**lub: k.q. zastawiać pułapkę, zasadzać się, czyhać*[693]
***lub: k.h. odebrać, wyrwać, uratować, wyzwolić*[5337], ****tj. prawych*

7. Niegodziwi[7563] zostają powaleni* i *już* ich nie ma[369], a dom[1004] sprawiedliwych[6662] się ostoi**. **lub: k.q. wywrócić, zmienić*[2015] Hi 27,19; Ps 37,10.36
***lub: k.q. stać, stać prosto, trwać, wytrzymać, zająć stanowisko*[5975]

8. Chwali[1984] się człowieka[376] według jego roztropnych* ust[6310], a *kto jest* chwiejnego** serca[3820], będzie w pogardzie[937]. 2Kor 10,18
**lub: roztropność, rozsądek, wygląd, rozeznanie*[7922], *aprobata*[B8922]
***lub: k.n. być zgiętym, być pochylonym, być wykręconym*[5753]

9. Lepiej być lekceważonym* i *mieć* swojego sługę**|5650, niż uważać się za ważnego***, a nie mieć[2638] chleba[3899]. Prz 11,24; 13,7; Rz 12,3
**lub: być zhańbionym, nie cieszyć się poważaniem*[7034]
***lub: i pracować na siebie - AK, WBC - przy innej wokalizacji*
****lub: k.hp. otoczyć się czcią, czynić się ciężkim, licznym*[3513]

10. Sprawiedliwy[6662] dba* o życie** swojego bydła[929], a wnętrze[7356] niegodziwych[7563] *jest* okrutne[394]. **dosł.: k.q. znać, widzieć, umieć*[3045] Pwt 25,4;
***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość*[5315], *gr.: psyche - Łk 12,23** Prz 27,13

11. *Kto* uprawia[5647] swoją rolę[127], nasyci* się chlebem[3899], a kto gna** za próżnującym***, jest pozbawiony[2638] rozumu[3820]. Prz 24,27
**lub: k.q. mieć w nadmiarze, otrzymać swoją porcję, nasycić się*[7646]
***lub: k.p. gonić zawzięcie, zabiegać*[7291], ****niemający zasad*[7386]

12. Pragnieniem[2530] nikczemnych[7451] *jest* łup[*] złych[**], a korzeń[8328] sprawiedliwych[6662] daje[***] *umocnienie*[****]. *****por. AK* Prz 29,6; Ez 13,21
**dosł.: przyrząd łowiecki, sidła, sieć, warownia[4685], łup[B5417]*
***lub: zły, niegodziwy, nikczemny, złośliwy, niemiły, smutny[7451]*
****lub: k.q. wydawać plon, dawać, pożyczać, wynagradzać, dać[5414]*

13. Przestępstwo[*] nikczemnego[7451] jest pułapką[**] jego warg[8193], a sprawiedliwy[6662] wyjdzie[3318] z niedoli[***]. ***lub: wabik, przynęta[4170]*
**lub: przewinienie, bunt[6588], przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613]; ***ciężkie położenie, niedola, udręka[6869]*

14. Człowiek[376] nasyci[*]się dobrem[**] z owocu[6529] swoich ust[6310], a dorobek[***] ludzkich[120] rąk wróci[****] *do* niego. **por. w. 11*[*]|7646; ***(tym, co) słuszne[2896]*
****lub: odmierzenie, odpłata, korzyść[1576]; przykład meton. - fizyczna praca (?); ****k.h. przynosić z powrotem, powodować wracanie, wynagradzać[7725] - wg qere „kieruje On" (domyśl. Bóg)*

15. Droga[*] głupca[191] *wydaje* się prawa[**] w jego oczach[5869], ale *kto* słucha rady[***], jest mądry[2450]. ****lub: zamysł[6098], plan, decyzja[B7058]* Łk 18,11
**hebr.: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, metaf. bieg życia, charakter moralny[1870]; **lub: prosty, szczery, słuszny[3477]*

16. Głupiec[191] w *tym samym* dniu[3117] ujawnia[*] swój gniew[**], lecz roztropny[***] skrywa[3680] hańbę[****]. *****lub: wstyd, upokorzenie, hańba[7036]*
**lub: k.n. zostać ujawnionym, objawionym, stać się znanym[3045]*
***lub: gniew, utrapienie, rozdrażnienie, smutek, żal[3708]*
****lub: przebiegły, podstępny, chytry, zmyślny, rozsądny[6175]*

17. *Kto* rozgłasza[*] prawdę[**], wypowiada *to, co* słuszne[6664], lecz fałszywy[8267] świadek[5707] – oszustwo[4820]. **dosł.: k.h. wydawać dźwięki, rozpalać, pobudzać[6315]*
***lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530]*

18. Jest *taki, który* mówi bezmyślnie[*], jego *słowa* przeszywają[**] jak miecz[***|2719], lecz język[3956] mądrych[2450] jest lekarstwem[****].
**lub: k.q. plotkować, mówić w gniewie[981]; **hap.leg.: cios, dźgnięcie, przebicie[4094]; ***lub: nóż; ****uzdrowieniem[4832]* Ps 57,4

19. Prawdomówne[*] wargi[8193] będą trwać[3559] wiecznie[**], ale język kłamliwy[8267] tak długo[5704|B6637] *jak* chwila[***]. Hi 20,5; Ps 52,4-5; Prz 19,9
**hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*
***lub: na zawsze[5703]; ***lub: moment, przez chwilę, chwila[7281]*

20. Podstęp[*] *jest* w sercu[3820] knujących[**] zło[7451], lecz w[***] doradzających[***] pokój[7965] – radość[8057]. **lub: oszustwo[4820]; ***domyśl.: sercu* Prz 14,22
***lub: k.q. obmyślać, planować, k.h. knuć zło[2790]; ****u doradców[3289]*

21. Sprawiedliwego[6662] nie spotka żadna[3605] krzywda[*], ale niegodziwi[7563] będą pełni[**] udręki[***|7451]. ****por. w. 12*** Ps 91,11; Prz 24,16; Rz 8,28;
**lub: niegodziwość, nieszczęście, oszustwo[205]; **wypełnieni[4390]*

22. Obrzydliwością[*] dla JHWH są wargi[8193] kłamliwe[8267], ale z postępującymi[6213] wiernie[**] – Jego łaska[***]. ****lub: upodobanie, życzliwość, uznanie[7522]*
**lub: coś obrzydliwego, ohyda, nieczystość rytualna[8441]*
***lub: wytrwałość, nieuzruszoność, stałość, wierność[530]* Prz 6,16

23. Człowiek[120] roztropny[*] ukrywa[3680] wiedzę[**], a serce[3820] głupców rozgłasza[***] głupotę[200]. **por. w. 16***; **lub: poznanie, mądrość[1847]*
****lub: wołać, krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, głosić[7121]*

24. Ręka pilnych[*] będzie rządziła[**], a *ręka* leniwa[7423] będzie[1961] odrabiała pańszczyznę[***].
**lub: bystrych[2742], pracowitych (?); **k.q. władać[4910]*
****lub: roboty przymusowe, pańszczyzna, danina, podatek[4522]*

25. Troska[*] w sercu[3820] człowieka[376] przygnębia[7812] je, a dobre[**] słowo[1697] je rozwesela[***].
**lub: niepokój, troska, dbałość[1674]* Iz 50,4; Mt 6,25-34
***lub: miły, przyjemny, łaskawy, słuszny, właściwy[2896]*
****lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*

26. Sprawiedliwy[6662] rozeznaje[*] swojego bliźniego[**], a droga[1870] niegodziwych[7563] prowadzi ich na manowce[***]. Prz 14,22
**lub: k.h. dokonywać przeszukania, dokonywać zwiadu, rozeznania[8446]; **kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny[7453]; ***k.h. powodować błąkanie się, zwodzić[8582]*

27. Leniwy[*] nie upiecze[**] swojej zwierzyny[6718], ale mienie[1952] człowieka[120] pilnego[***] *jest* cenne[****]. **dosł.: gnuśność, oszustwo, zdradliwość[7423]*
***hap.leg.: złapać w sidła, upiec[2760]; ***por. w. 24*; ****lub: ceniony, ważki, drogi, kosztowny, rzadki, chwalebny, cenny[3368] - pracowity[2742] jest cennym bogactwem[1952] u ludzi[120] - EIB*

28. Na ścieżce[734] sprawiedliwości[6666] jest życie[2416], a na jej szlaku[*] nie *ma* śmierci[4194].
**lub: coś deptanego stopami, ścieżka, droga, przejście[5410]*

13 Mądry[2450] syn[1121] *przyjmuje* pouczenie[*] ojca[1], a szyderca[**] nie słucha[8085] napomnienia[***]. ****lub: nagana[1606]* 1Sm 2,25
**lub: dyscyplina, karcenie[4148], pouczenie, ostrzeżenie, kara[B4802]*
***tu: k.q. gardzić, w k.h. drwić, szydzić[3887]* Prz 4,1; 10,1; 15,5

2. Człowiek[376] spożywa[398] dobro[2896] z owocu[6529] swoich ust[6310], a *w* duszy[*] zdradliwych[**] *jest* przemoc[***]. Prz 1,10-12.31; 18,20-21; Iz 32,6-8
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek[5315]; **lub: k.q. postępować zdradziecko, podstępnie, gorszyć[898]*
****lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, przemoc[2555]*

3. Kto strzeże[*] swoich ust[6310], ratuje[**] swoją duszę[5315]; kto szeroko otwiera[6589] swoje wargi[***|8193], taki będzie zniszczony[****|4288].
**lub: k.q. pilnować, czuwać nad, zachowywać[5341]; ** k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, ratować[8104]; ***idiom: kto jest gadatliwy*
*****lub: trwoga, ruina - temu zguba - EIB, zniszczy (sam) siebie - AK*

4. Dusza[5315] leniwego[*] pragnie[**], a *nic* nie ma, lecz dusza[5315] pilnych[***] zostanie *obficie* nasycona[****]. **lub: gnuśny[6102]; ***por. Prz 12,24**
***lub: k. hp. tęsknić za, żywić pożądanie, pragnąć[183]* Prz 10,4;
*****dosł.: k.pu. być utuczonym, k.q. być zamożnym[1878]* Prz 19,5

5. Sprawiedliwy[6662] nienawidzi[8130] fałszywej[*] mowy[**], a niegodziwy[7563] wydziela smród[***] i wstyd[****|2659]. *****hend.: wielki wstyd (?) - EIB* Ps 119,163
**lub: podstęp, krzywda, kłamstwo[8267]; **słowo, mowa, sprawa, rzecz[1697] - l.poj.; ***k.h. śmierdzieć, wydzielać odstręczający odór[887]*

6. Prawość*|6666 strzeże5341 drogi1870 niewinnego**, a niegodziwość7564 zniszczy*** grzesznika2403. **lub: sprawiedliwość* Prz 10,29; 11,3
***lub: niewinność, prostota, uczciwość8537; ***wykręcać, odwracać, zniekształcać, wypaczać, znieprawiać, niszczyć5557*

7. Jest3426 *taki, który* udaje bogatego*, a nie ma nic369; *inny* udaje biednego**, choć ma wielki7227 majątek***. ****bogactwo, wartość1952* Obj 3,17
**lub: k.hp. uzbogacić się, udawać bogatego6238; **k.hp. ... biednego7326*

8. Okupem* za duszę5315 człowieka376 *bywa* jego bogactwo**, lecz nędzarz*** nie słyszy**** *takiej* groźby*****. **lub: cena za życie, łapówka3724* Hi 2,4
***lub: majątek6239; ***k.q. cierpieć głód, być biedakiem7326; ****k.q. okazać posłuszeństwo8085; *****nagana, groźba - por. Iz 30,17|606|B1806*

9. Cieszy8055 *blaskiem* światło* sprawiedliwych6662, a lampa** niegodziwych7563 zgaśnie1846.
**lub: światło dnia, ciał niebieskich, brzask, jutrzenka, świt216*
lub: kaganek, pochodnia5216|B6041 - por. Prz 20,20**; Prz 24,20

10. Pycha* wywołuje5414 tylko7535 spór**, a mądrość2451 *jest* u przyjmujących radę3289. 1Tm 6,4; Jk 3,14-16
**lub: zuchwałość, zarozumialstwo, buta2087*
***lub: niesnaski, spór, waśnie4683 - tu i Prz 17,19; Iz 58,4*

11. Bogactwo* z marności** – maleje4591, a *kto* gromadzi6908 *je* swoją ręką*** – pomnaża7235.
**lub: majętność1952; **lub: siła, ręka3027 - meton.: praca (?)*
***dosł.: para, oddech, daremnie1892, nagły - AK, z marności - EIB*

12. Przewlekłe4900 oczekiwanie* sprawia smutek** sercu3820, a spełnione935 pragnienie*** *jest* drzewem6086 życia2416. **lub: nadzieja8431|B9850* Rdz 2,9;
***lub: k.h. uczynić obolałym, chorym, smucić się2470* Prz 3,18;
****lub: pożądanie, życzenie, tęsknota serca8378* Obj 2,7; 22,2.14

13. *Kto* gardzi* Słowem *Bożym*, ten zginie**, a kto się boi*** przykazania****, tego nagrodzą7999. **lub: lekceważy936* 1Sm 12,9; 2Krn 36,16;
***lub: k.n. dawać porękę, zostać zniszczonym, zrujnowanym2254*
****lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony3373* Łk 16,31;
*****hebr.: micwa[h] - przykazanie, prawo, nakaz4687* Hbr 10,28

14. Pouczenie* mądrego2450 jest źródłem4726 życia2416, by uniknąć** sideł*** śmierci4194.
**hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób8451*
***lub: k.q. zwrócić się, odejść, zejść z drogi5493; ***wabik, przynęta4170*

15. Właściwe2896 zrozumienie* daje5414 przychylność**, a droga1870 zdradliwych898 *jest* niezmienna***. ****BHS - prowadzi do ruiny - LXX - Hi 30,12*
**lub: roztropność, rozsądek, wygląd, rozeznanie7922, aprobata|B8922*
***hebr.: hen - łaska, urok, elegancja, uznanie, przychylność, 2580*
****lub: ciągła, trwała386 - por. Jr 49,19, nie dająca się korygować (?), ciągła dolegliwość - EIB, nieustanna choroba - Hi 33,19* Prz 3,4

16. Każdy3605 roztropny* postępuje6213 z rozeznaniem**, a głupi3684 ujawnia*** głupotę200.
**lub: zmyślny, rozsądny6175; **lub: wiedza, mądrość, poznanie, umiejętność, rozeznanie1847; ***k.q. rozprzestrzenia, ukazuje6566*

17. Niegodziwy7563 poseł* wtrąca5307 w niedolę7451, a wierny** wysłannik*** jest lekarstwem****.
**hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł4397*
***lub: godny zaufania529; ***posłaniec6735; ****uzdrowieniem4832*

18. Ubóstwo7389 i hańba7036 *spotka tego, kto* odrzuca* karność**|4148, a kto strzeże8104 karcenia***|8433, dozna czci****. Prz 5,12-14; 12,1; 15,31-33
**lub: k.q. unikać, zaniedbać6544; **por. pary4148|8433 - Prz 10,17; 15, 5.32*
****lub: k.pu. zostać uczynionym godnym zaszczytów lub czci3513*

19. Spełnione1961 pragnienie* *jest* słodkie** dla duszy5315, a stronienie5493 od zła7451 jest odrażające*** dla głupców****. ****lub: ohyda8441*
**lub: życzenie, tęsknota8378; **k.q. być przyjemnym, być słodkim, być miłym6149; ****głupek, tępak, prostak, człowiek zadufany3684*

20. Kto przestaje* z mądrymi2450, stanie się mądrym2450, a towarzyszący** głupcom3684 niszczeje***. ****lub: k.n. zostanie zniszczony7489|7321*
dosł.: chodzi1980 - tu jako metaf. sposobu życia - por. Ef 4,1
***lub: k.q. doglądać, pilnować, paść, karmić, prowadzić7462*

21. Nieszczęście* pędzi** za grzesznikami2400, a sprawiedliwi6662 zostaną nagrodzeni7999 dobrem***. ****... nagradza dobro* Lb 32,23; Rz 2,9
**lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)7451*
***lub: k.p. gonić zawzięcie za7291; ***szczęście, dobrobyt, korzyść2896*

22. Dobry2896 *człowiek* zostawia dziedzictwo* synom1121 *swoich* synów1121, a majątek** grzesznego2398 *jest* zachowany*** dla sprawiedliwego6662. ***lub: bogactwo, siła, skuteczność2428*
**lub: k.h. dać na własność, dać jako dziedzictwo5157*
****lub: k.q. przechowywać jak skarb, leżeć w ukryciu, czaić się6845*

23. Obfitą* żywność** *daje* rola*** ubogich7326, lecz i ta będzie3426 niszczeć5595 przez brak prawa****. **lub: mnóstwo7230; **zboże, ziarna, posiłek400*
****tj. ziemia nadająca się do uprawy l. wcześniej nieuprawiana5215*
*****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie, sprawiedliwość, przywilej, wyrok, prawość, słuszność w sądzie4941* Prz 13,16; 15,2

24. *Kto* wstrzymuje* swoją rózgę7626, nienawidzi8130 swojego syna1121, a *kto go* kocha157, *wcześniej* szuka7836 jego napomnienia**.
**lub: k.q. chronić przed, oszczędzić, zachować2820* Hbr 12,6-8
***lub: dyscyplina, karcenie4148, pouczenie, ostrzeżenie, kara|B4802* Prz 3,12; 19,18; 22,15; 23,13-14; 29,15

25. Sprawiedliwy6662 je398 aż nasyci* swoją duszę**, lecz brzuch*** niegodziwych7563 *cierpi* niedostatek****. **lub: obfitość, pełnia7648* Prz 10,3
***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek5315; ***lub: brzuch, łono, ciało - metaf. głębiny Szeolu*
*****dosł.: przejawiać brak, odczuwać brak, zmniejszać się2637*

14 Mądrość2454 kobiet* buduje1129 ich dom, lecz głupota200 burzy** go *własnymi* rękami3027. **lub: żona802* Prz 24,3; 31,10-31
***lub: k.q. strącić, zburzyć, przełamać, połamać, odłamać2040*

2. Kto postępuje* w sposób prawy**, boi*** się JHWH, a przewrotny**** na swoich drogach1870 gardzi Nim. ****por. Prz 13,3**** Prz 19,1; 28,6
dosł.: chodzi1980 - tu jako metaf. sposobu życia - por. Ef 4,1
***lub: uczciwość, prawość, słuszność, szczerość, sprawiedliwość3476*
****lub: k.n. zepsuć się, być podstępnym, przewrotnym3868*

3. W ustach[6310] głupiego[191] jest rózga[*] pychy[**], a mądrych[2450] strzegą[8104] ich wargi[8193].
**lub: gałąź, gałązka, rózga[2415] - tylko tu i Iz 11,1* Prz 12,6
***lub: duma, majestat, wzniesienie się (o morzu), buta[1346]*

4. Gdzie nie ma[369] bydła[*], tam spichlerze[**] są puste[***], lecz dzięki sile[3581] byków[****] *jest* obfitość[7230] plonów[*****]. **lub: wołu[504]* Prz 13,23; Am 4,6
***lub: żłób, koryto[18], spichlerz[B18]; ***czysty, szczery, pusty[1249]*
*****lub: wół, przewodnik stada[7944]; *****płody rolne, owoc[8393]*

5. Wierny[*] świadek[**] nie kłamie[3576], a fałszywy[8267] świadek zionie[***] kłamstwem[3577].
**lub: godny zaufania[529]; ** świadectwo, dowód[5707]* Rdz 20,16
****dosł.: k.h. dyszeć, dmuchać, wydawać dźwięki, pobudzać[6315]*

6. Szyderca[*] szuka[1245] mądrości[2451] – i nic[369], lecz rozumnym[**] wiedza[1847] *przychodzi* łatwo[***]. ****dosł.: szybko, lekko[7043]* Ps 119,18; Prz 18,2;
**lub: k.q. chełpić się, gardzić, k.h. szydzić[3887]; **k.n. być roztropnym, zmyślnym, rozważnym, mieć zrozumienie[995]* Jk 1,5

7. Odejdź[1980] od[*] człowieka[376] głupiego[**], bo nie zauważysz[***] u niego warg[8193] rozumnych[****]. **lub: sprzed, coś, co jest przed oczami[5048]* Prz 20,15;
***lub: głupek, tępak, prostak, człowiek zadufany[3684]* 1Kor 5,11
****lub: k.q. poznać, dostrzegać[3045]; ****poznanie, mądrość[1847]*

8. Mądrość[2451] roztropnego[*] to rozumienie[995] swojej[**] drogi[1870], a głupotą[200] głupich[3684] jest oszustwo[***]. ***lub: Jego (Boga); ***podstęp[4820]*
**lub: przebiegły, podstępny, chytry, zmyślny, rozsądny[6175]*

9. Głupcy[191] szydzą[*] z grzechu[**], a między[996] prawymi[***] *panuje* życzliwość[****]. **lub: k.h. drwić[3887]*
***lub: przestępstwo, przewinienie, grzech, wina, ofiara za winę[817]*
****lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]*
*****lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska, życzliwość, życzliwe przyjęcie, uznanie[7522], wola, intencja[B8745]*

10. Serce[*] zna[3045] gorycz[**] swojej duszy[5315], a obcy[2114] nie ma udziału[***] w jego radości[8057].
**tj. wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]*
***hebr.: mar - gorzki, gorzko[4751] - por. Rdz 27,34; Wj 15,23; Lb 5,18*
****lub: k.hp. wymieniać zobowiązania, dzielić coś wspólnie[6148]*

11. Dom[1004] niegodziwych[7563] zostanie zgładzony[*], a namiot[**] prawych[3477] rozkwitnie[6524].
**lub: k.n. zostać spustoszonym, wygubionym, zniszczonym[8045]*
***tj. namiot, namiot nomady symb. tymczasowość, przybytek[168]*

12. Bywa[*] *jakaś* droga[1870], która człowiekowi[376] *wydaje* się słuszna[**], lecz na końcu[***] *okazuje się* drogą[1870] *wiodącą do* śmierci[4194].
lub: jest[3426]; **por. w. 9** Prz 12,15; 16,25; 30,12; Ga 6,3
****lub: dalsza część, koniec, coś ostatniego, tylnego, potomstwo[319]*

13. Nawet[*][1571] w śmiechu[**] serce[3820] boli[***], a końcem[319] tej radości[8057] jest smutek[****].
**lub: także; **zabawa, żarty, drwina[7814]; ***k.q. cierpieć ból (fiz. i umysł.)[3510]; ****żal, żałoba, ciężkość, zgryzota[8424] - Ps 119,9, Prz 10,1*

14. Serce[3820] odstępcy[*] syci się *tym, co ma ze* swoich dróg[1870], a dobry[**] człowiek[376] *tym, co ma ze* swoich. ***lub: łaskawy, miły, przyjemny[2896]*
lub: k.q. schodzić na złą drogę, odwracać się od wiary[5472] - 2Tes 2,3

15. Prosty[*] wierzy[**] każdemu[3605] słowu[1697], a roztropny[6175] zważa[995] na swoje kroki[838].
**lub: nieuczeni, naiwni, chętni do nauki, o otwartym umyśle[6612]*
***lub: k.h. trwać, mocno ufać, być pewnym[539]* Dz 17,11; 1J 4,1

16. Mądry[2450] boi[*] się i odstępuje[**] od zła[7451], ale głupi[3684] idąc obok[***] *zła* jest pewny[****] siebie. **lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]*
***dosł.: odegnać, odciągnąć, oderwać[5493]; ***k.hp. przejść ponad[5674], zdenerwować się, wybuchnąć[B6600] - BT, BP - unosi się*
*****lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]*

17. *Kto jest* skory[*] do gniewu[639], popełnia[**] głupstwa[200], a mąż[376] przebiegły[***] jest znienawidzony[8130]. ****lub: rozważny (?) - plan, rozwaga, spisek[4209]*
**dosł.: niecierpliwy[7116]; **k.q. czynić, powodować, wykonać[6213]*

18. Prości[*] dziedziczą[**] głupotę[200], a roztropnych[6175] wieńczy[***] poznanie[1847]. Prz 4,7; Dn 12,3
**por. w. 15*; **k.q. odziedziczyć, otrzymać, objąć w posiadanie[5157]*
****lub: k.h. otaczać, opasywać[3803], nosić jako nakrycie głowy[B4383]*

19. Źli[7451] pokłonią[*] się przed[6440] dobrymi[2896], a niegodziwi[7563] u bram[**] sprawiedliwego[6662].
**lub: k.q. być zgiętym w pokłonie, paść na twarz, ukorzyć się[7817]*
***brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy*

20. Ubogi[*] jest znienawidzony[8130] nawet[1571] przez swojego przyjaciela[**], a kochających[***] bogatego[6223] *jest* wielu[7227]. Prz 19,4.7
**lub: k.q. cierpieć niedostatek, bądź głód[7326]; **kompan, towarzysz, współmieszkaniec[7453]; ***k.q. kochać, miłować, pragnąć[157]*

21. Kto gardzi[*] swoim bliźnim[7453], ten grzeszy, a kto lituje[**] się nad nędznikami[***], jest szczęśliwy[****]. *****lub: błogosławiony[835] - Ps 1,1**
**lub: lekceważyć[936]; **k.p. uczynić przychylnym, być łaskawym[2603]*
****lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]*

22. Czyż nie błądzą[*] *ci, którzy* planują[2790] zło[7451]? Lecz miłosierdzie[**] i prawda[***] *są z tymi, którzy* planują[2790] dobro[2896] . Ps 85,10
**lub: mylić się, błąkać się, zataczać się[8582]; **dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie[2617]; ***wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571], hebr.: chesed[2617] i emet[571] - często występują razem*

23. Każda praca[*] przynosi zysk[**], a puste[***] słowa[1697] *prowadzą* tylko[389] do nędzy[****].
**lub: trud, ciężkie doświadczenie, mozół[6089] - Rdz 3,19; **obfitość[4195]*
****idiom: słowa wary[8193]; ****ubóstwo, potrzeba, brak[4270]*

24. Koroną[*] mądrych[2450] jest ich bogactwo[**], ale głupota[200] głupich[***] *pozostaje* głupotą[200].
**lub: wieniec[5850]; **lub: majątek, bogactwo[6239], dobrobyt[B7235]*
****lub: tępak, prostak, człowiek zadufany[3684]* Ps 112,9; Łk 16,9

25. Świadek[5707] wierny[*] wyzwala[**] dusze[***], a fałszywy[4820] zionie[****] kłamstwem[3577]. Prz 14,5
por. w. 22; **lub: wyrwać, wyratować, odzyskać; ***tu l.mn.*
*****dosł.: k.h. dyszeć, dmuchać, wydawać dźwięki, pobudzać[6315]*

26. W bojaźni[*] JHWH jest silna[5797] ufność[**], a dla synów jego[***] będzie *On* schronieniem[****].
**lub: szacunek, nabożna cześć, pobożność[3374]; **zaufanie, ufność, miejsce ucieczki[4009], EIB - mocna ostoja; ***Boga l. człowieka (?),*
*****lub: kryjówka, miejsce schronienia, ucieczka[4268]*

27. Bojaźń[3374] JHWH *jest* źródłem[*] życia[2416], by uniknąć sideł[**] śmierci[***]. Ps 19,9; 111,10;
**lub: krynica, zdrój[4726]; **lub: wabik, przynęta[4170]* Prz 1,7; 8,13;
****hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194]*
28. Liczny[7230] lud[*] *jest* chwałą[1927] króla[4428], a brak[**] ludzi[3816] to zguba[4288] władcy[***].
**lub: naród, lud, krewniak, lud uzbrojony[5971] - Sdz 20,10; Iz 36,1*
***dosł.: zaprzestanie, koniec, ostateczność[657], nic, nicość[B743]*
****hap.leg.: możny, władca[7333], dygnitarz[8511]* 2Krl 10,32-33
29. Nieskory[*] do gniewu[**] *ma* wiele[7227] roztropności[8394], lecz niecierpliwy[***|7116] duchem[7307] wywyższa[****] głupotę[200]. ****lub: krótki* Prz 16,32;
**lub: cierpliwy, nieskory do ...[750]; **metaf. - fuknąć gniewnie[639]*
****lub: k.h. wznosić, podnosić, zabierać, ustawiać[7311]* Jk 1,19
30. Spokojne[*] serce[3820] *jest* życiem[2416] ciała[1320], a zazdrość[**] *jest* zgnilizną[***] kości[6106].
**lub: zdrowe[4832]; **żarliwość, zawiść, namiętność seksualna[7068]*
****lub: zepsucie, rozpad[7538] - idiom: śmierć (?) - por Prz 12,4*
31. *Kto* gnębi[*] ubogiego[1800], uwłacza[**] jego Stwórcy[6213], a czci[***] Go ten, kto lituje[2603] się nad potrzebującym[34]. Prz 17,5; Mt 25,40; 1Jn 3,17
**lub: k.q. uciskać, krzywdzić, wymuszać[6231]; **k.p. przeciwstawiać się, urągać, k.q. czynić wyrzuty[2778]; ***k.p. otoczyć chwałą[3513]*
32. Niegodziwy[7451] zostaje powalony[*] przez swoje zło[7563], a sprawiedliwy[6662] ma nadzieję[**] *nawet w czasie* swojej śmierci[4194].
**lub: k.n. być ciśniętym w dół, być rzuconym w dół[1760]* Ps 17,15;
***lub: k.q. zaufać, szukać schronienia, szukać ucieczki, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620], AK - schroni się w swojej śmierci, EIB - w jego śmierci sprawiedliwy znajduje ratunek[2620]* Ps 73,24; Prz 24,16
33. Mądrość[2451] spoczywa[*] w sercu[3820] rozumnego[995] i wśród[7130] głupców[3684] staje się znana[**]. ***lub: czy stanie się ... (?)* Prz 10,25; 15,14; 18,15; Kaz 7,9
**lub: odpocząć, osiąść i pozostać, być spokojnym[5117]; **k.n. zostać ujawnionym, stać się znanym, zostać objawionym, ujawnić się[3045]*
34. Sprawiedliwość[6666] wywyższa[7311] naród[*], a grzech[2403] jest hańbą[**] narodów[***]. Pwt 4,6-8;
**hebr.: goim - poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]*
***hebr.: chesed[2617] - por. w. 22** tu jako homonim - wstyd, hańba - por. Kpł 20,17; ***hebr.: le'om - lud, naród[3816]* Pwt 28,1; Prz 11,11
35. Król[4428] jest przychylny[*] roztropnemu[**] słudze[5650], lecz gniew[***] spadnie[****] na przynoszącego wstyd[954]. ****lub: wybuch, furia, wściekłość[5678]*
**lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska[7522]*
***lub: k.h. postępować rozważnie[7919]; ****dosł.: będzie, stanie się[1961]*

15 Łagodna[*] odpowiedź[4617] uśmierza[**] zapalczywość[***], a bolesne[****] słowo[1697] pobudza[5927] gniew[639]. Sdz 8,1; 1Sm 25,10; Prz 25,15
**lub: delikatny, miękki[7390]; **dosł.: k.h. odwraca[7725]; ***żar, furia, wściekłość, gorączka, złość[2534]; ****ból, trud, smutek[6089]*
2. Język[3956] mądrych[2450] zdobi[*] wiedzę[1847], ale usta[6310] głupich[3684] tryskają[5042] głupotą[200].
**lub: k.h. uczynić pięknym, czynić dobrze, sprawić radość[3190] - AK - zna dobrze wiedzę, EIB - czyni zadość wiedzy, BP - ocieka ...*
3. Oczy[5869] JHWH są na każdym[3605] miejscu[4725], obserwują[*] złych[**] i dobrych[***].
**dosł.: k.q. trzymać straż, szpiegować[6822]* Rdz 6,5; 2Krn 16,9;
***lub: zły, niegodziwy, nikczemny, złośliwy[7451]* Prz 25,1; Hbr 4,13
****lub: miły, przyjemny, znakomity, lepszy, łaskawy, słuszny[2896]*
4. Zdrowy[*] język *jest* drzewem[6086] życia[2416], a jego przewrotność[**] *jest* rozbiciem[***|7667] ducha[7307]. Prz 3,18; 11,30; 14,30
**lub: uzdrawiający[4832] - por. AK, kojący - EIB; **znieprawienie, pokrętne, nieuczciwe postępowanie tu i Prz 11,3; ***ruina, złamanie*
5. Głupi[191] gardzi[*] pouczeniem[**] swojego ojca[1], a kto przyjmuje[8104] upomnienia[***] *stanie się* bystrzejszym[6191]. **lub: k.q. odtrącać[5006]* Prz 3,11; 12,1;
***lub: dyscyplina, karcenie[4148], pouczenie, ostrzeżenie, karu[B4802]*
****lub: nagana, wyrzut, kara, ukaranie, oskarżenie[8433]* Prz 15,31
6. W domu[1004] sprawiedliwego[6662] *jest* wiele[7227] zapasów[*], a dochód[**] niegodziwego[7563] *powoduje* nieszczęście[***]. ****lub: k.n. zmącenie[5916]*
**lub: bogactwo, skarb, majątek[2633], zapasy, skarbiec[B3011]*
***lub: zysk, przychód, płody rolne, owoc, zbiory, plon[8393]* Prz 3,9
7. Wargi[8193] mądrych[2450] szerzą[*] wiedzę[1847], lecz serce[3820] głupich[3684] nie *jest* takie[**].
**lub: k.p. rozrzucić, rozproszyć, przesiewać[2219]; **właściwe[3651]*
8. Ofiara[*] niegodziwych[7563] budzi obrzydzenie[**] w JHWH, a modlitwa[***|8605] prawych[3477] sprawia Mu przyjemność[7522]. Prz 15,29; 21,27; 28,9
**hebr.: zebah[2077] - ofiara, ofiara wspólnotowa[B2623] - Pwt 26,14*
***lub: ohyda, nieczystość[8441]; ***termin w tyt. Psalmów - por. Ps 17,1*
9. Droga[*|1870] niegodziwego[7563] budzi obrzydzenie[8441] w JHWH, kocha[157] On *tego, kto* podąża[**] za sprawiedliwością[6666]. Prz 3,32
**tu: o sposobie życia - por. Prz 1,15*; **lub: gonić zawzięcie za, dążyć gorliwie do zabezpieczenia sobie, zabiegać usilnie o[7291]*
10. Najgorsza[7451] kara[*] *należy się temu, kto* porzuca[**] ścieżkę[734], a *kto* nienawidzi[8130] upomnienia[***], umrze. **karcenie[4148]; ***por. w. 5****
**lub: napomnienie (wydaje się) złe dla porzucającego ... - AK, EIB[K]*
***lub: k.q. zaniedbać, odejść[5800], zmienić nastawienie[5800]*
11. Szeol[*] i Abaddon[**] są *otwarte* przed[5048] JHWH; tym[637] bardziej[3588] serca[3826] synów[1121] ludzkich[***|120]. Hi 26,6; Ps 9,17; 55,15; Prz 27,20
**hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27; ***dosł.: adama - l.poj.*
***hebr.: abaddon - miejsce zniszczenia, zniszczenie, zguba[11] - Obj 9,11*
12. Szyderca[*] nie lubi[**|157] *tego, który* go strofuje[***] i nie chodzi[1980] *on* do mądrych[2450].
**lub: k.q. chełpić się, gardzić, k.h. szydzić[3887]; **nie miłuje*
****lub: k.h. karcić, besztać, strofować, ganić, dowodzić, sądzić[3198]*
13. Radosne[8056] serce[3820] rozwesela[*] oblicze[**], lecz gdy serce[3820] cierpi[***], duch[****] *jest* złamany[*****|GES]. ***tu: l.mn.[6440] - LEB[K]* Prz 15,30; 17,22;
lub: k.h. ucieszyć, uczynić coś pięknym[3190]; ***ból, krzywda, uraza, zranienie, smutek[6094]; ****hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], gr.: pneuma - por. Rdz 1,2; Ga 6,18 Prz 18,14
******dosł.: rażony, dotknięty[5218], przybity, złamany[B6047] - por. Iz 16,7*

14. Serce[3820] rozumne* szuka** poznania[1847], a usta*** głupich[3684] karmią[7462] się głupotą[200].
**lub: k.n. być roztropnym, zmyślnym, rozważnym, mieć zrozumienie[995]; **k.p. pragnąć, prosić[1245]; ***dosł.: oblicza, twarze[6440]*

15. Wszystkie[3605] dni udręczonego* *są* złe[7451], ale dobre** serce[3820] *ma* ciągłą*** ucztę***.
**lub: biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041] **lub: radosne[2896] - jako stan zadowolenia - por. Pwt 6,24, Kaz 2,24 ***lub: bez przerwy, ciągle, wiecznie[8548]; ****święto[4960]* Ps 90,7

16. Lepiej[2896] *mieć* mało* z bojaźnią[3374] JHWH niż wielki[7227] skarb**, a przez niego zamęt***.
**lub: trochę[4592]; **skarbiec, magazyn, arsenał, spichlerz[214]; ***zgiełk, niepokój, zbicie z tropu, utrapienie, udręka[4103]* Prz 16,8; 28,6

17. Lepszy[2896] *jest* posiłek* z jarzyn**, a przy tym*** miłość[160], niż utuczony[75] wół[7794], a z nim nienawiść[8135]. **lub: przydział, racja, żywność[737];* Prz 17,1
***lub: zielenina z ogrodu, zioła, trawa[3419]; ***dosł.: tam[8033]*

18. Człowiek[376] gniewny* wywołuje** kłótnie***, a nieskory[750] do gniewu[639] uśmierza[8252] spory****. *****lub: konflikt, sprawa w sądzie[7379]* Prz 26,21;
**lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]* Prz 29,22
***k.p. uznieczać spory, wywoływać konflikty[1624]; ***niezgoda[4066]*

19. Droga[1870] leniwego* jest jak żywopłot** z cierni***, a ścieżka prawych[3477] *jest* wyrównana****. **lub: gnuśny[6102]; **żywopłot, ogrodzenie[4881]*
****tj. ciernisty krzew[2312] - o dolinie Jordanu[B2639] - tu i Mi 7,4*
*****lub: zbudować gościniec, przyg. drogę[5549]; jak ubity trakt - EIB[L]*

20. Mądry[2450] syn[1121] rozradowuje* ojca[1], lecz głupi[3684] człowiek[120] lekceważy** swą matkę[517].
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promieniec[H8941]; **k.q. traktować z pogardą, k.n. być nikczemnym[959]*

21. Głupota[200] jest radością* dla pozbawionego[2638] rozumu**, a człowiek[376] roztropny[8394] chodzi[1980] prostą*** *drogą*. Prz 4,11.25; Ef 5,15
**lub: wesołość, uciecha, zadowolenie[8057]; ***lub: k.p. iść prosto[3474]*
***lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce[3820]*

22. Gdzie nie ma narady*, zamysły** są pokrzyżowane***; ostoją[6965] się przy wielu[7230] doradcach****. **lub: zgromadzenie, rada mędrców, krąg[5475]*
***lub: zamiary, wynalazki, myśli[4284]; ***łamać, naruszać, pokrzyżować[6565]; ****k.q. radzić, doradzać, udzielać rady[3289]*

23. Człowiek[376] *jest* zadowolony[8057] z odpowiedzi[4617] swoich ust[6310]; *o* jak dobre* *jest* słowo** we *właściwym* czasie[6256]! Iz 50,4
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, dobro moralne[2896]*
***lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

24. Ścieżka[734] życia[2416] rozważnego* *wiedzie* w górę[4605], aby uniknąć[5493] Szeolu** w dole***.
**lub: k.h. być roztropnym, postępować rozważnie, mądrze[7919]*
***por. w. 11[8]|7585]; ***lub: poniżej, w dół, na dole[4295]* Flp 3,20; Kol 3,1

25. JHWH zniszczy[5255] dom[1004] pysznych*, lecz utwierdzi** granicę*** wdowy[490].
**lub: dumny, wymiosły, arogancki[1343] - por. Hi 11,12; Ps 94,2*
***lub: k.h. sprawić, że ktoś stanie prosto, umocować, ustanowić[5324]*
****naruszenie granicy uważano za złamanie przymierza - Pwt 19,14*

26. Myśli* złego[7451] budzą odrazę** w JHWH, a słowa*** czystych[2889] są przyjemne****. Prz 6,16;
**lub: zamysł, plan, wymysł[4284]; **coś obrzydliwego, ohyda[8441]*
****lub: wypowiedź, powiedzenie, obietnica, nakaz[561]* Mt 15,19
*****lub: łaskawość, rozkoszność, przyjazne zachowanie[5278]*

27. *Kto* zdobywa* nieuczciwe zyski[1215], krzywdzi** swój dom[1004], a kto nienawidzi[8130] łapówek***, będzie żył[2421]. ***lub: k.q. zakłócać, trapić[5916]*
**lub: uzyskać poprzez bezprawny gwałt, być chciwym[1214]*
****dosł.: dar[4979] - tu w znaczeniu dawania daru w celu upłynięcia na sposób myślenia i działania w określ. kierunku - łapówka*

28. Serce[3820] sprawiedliwego[6662] rozmyśla* nad odpowiedzią[6030], lecz usta[6310] niegodziwych[7563] tryskają** złem***|7451]. Prz 18,13;
**lub: rozważać, obmyślać, dumać[1897]; ***tu: l.mn.* 1P 3,15
***lub: k.h. wylewać, wydzielać, powodować kipienie, buchać[5042]*

29. JHWH *jest* daleko* od niegodziwych[7563], ale wysłuchuje** modlitwy*** sprawiedliwych[6662]. **lub: oddalony, odległy, dalekie kraje[7350]* Ps 34,15
lub: k.q. słuchać, rozumieć, spełnić prośbę[8085]; ***por. w. 8|8605]*

30. Blask* oczu[5869] rozwesela** serce[3820], a dobra[2896] nowina[8052] wzmacnia*** kości[6106].
**dosł.: źródło światła, świecące ciało niebieskie[3974]; **por. w. 20* ***dosł.: k.p. uczynić grubym, namaścić, znaleźć tłuszcz[1878]*

31. Ucho[241] słuchające* upomnienia**|8433] życia[2416], będzie przebywać*** wśród mądrych[2450].
**lub: k.q. być posłusznym, słyszeć[8085]; **nagany, kary, ostrzeżenia*
****lub: k.q. nocować, spędzić noc, przebywać, pozostawać[3885]*

32. Kto odrzuca[6544] karność*, gardzi** swoją duszą[5315], a *kto jest* posłuszny[8085] upomnieniu[8433], nabywa[7069] rozumu***. Prz 3,11; 5,12; 12,1
**lub: dyscyplina, karcenie[4148], pouczenie, ostrzeżenie, kara[B4802]*
***lub: k.q. odrzucać, odmawiać[5988]; ***serce, wnętrze, rozum[3820]*

33. Bojaźń[3374] JHWH jest pouczeniem[4148] mądrości[2451], a pokora* poprzedza[6440] chwałę**.
**lub: cichość[6038]; **chwała, splendor, majestat[3519]* Hi 28,28

16 Do człowieka[120] *należą* plany* serca[3820], ale odpowiedź[4617] języka[3956] *jest* od JHWH. **hap.leg.: ustalenie, plan, przygotowanie[4633]*

2. Wszystkie[3605] drogi[1870] człowieka[376] *wydają się* czyste* w jego oczach[5869], ale JHWH ocenia** duchy***. **lub: prawe[2134]* Prz 16,25; 21,2; 30,12
***lub: k.q. szacować, k.p. odważać, odmierzać, k.n. zostać przystosowanym do normy[8505]; ***hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307]*

3. Powierz*|IMP JHWH swoje dzieła[4639], a twoje zamysły** zostaną utwierdzone[3559]. Ps 37,4
**dosł.: k.q. toczyć, zwijać[1556], przytoczyć się[B1751] - Ps 22,9; EIB - zepchnij, zdaj na ...; **lub: wymysły, plany, zamiary, myśli[4284]*

4. JHWH uczynił[6466] wszystko[3605] dla swojego celu*, nawet[1571] niegodziwego** na dzień[3117] zły***. **lub: odpowiedź, odzew[4617], cel[B5338] - por. Syr 4,3.14.26*
***lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]*
****lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)[7451]* Iz 43,7; Obj 4,11

5. Każde[3605] wyniosłe[*] serce[3820] budzi odrazę[**] w JHWH; ręka za rękę[***] – nie zostanie uniewinniony[****]. Prz 8,13; Jk 4,6
**lub: wysoki, dumny, wywyższony, pyszny[1362]; **coś obrzydliwego[8441]; ***idiom: z całą pewnością; prędzej czy później - Prz 11,21 ****lub: k.n. być wolnym od winy, być oczyszczonym[5352]*

6. W miłosierdziu[*] i prawdzie[**] przebłaganie[***] za nieprawość[5771], a *w* bojaźni[3374] JHWH oddzielenie[5493] od zła[7451]. Ps 85,10; Prz 3,3
**hebr.: chesed[2617] i **emet[571] - często występują razem - Prz 14,22 hendiadys (?) - wierne miłosierdzie, szczere oddanie - por. EIB[K] ***lub: k.pu. być pokrytym, czynić przebłaganie za, pojednanie[3722]*

7. Gdy drogi[1870] człowieka[376] podobają[*] się JHWH, to godzi[**] *On* z nim *nawet* jego nieprzyjaciół[***]. ****lub: wróg osobisty bądź narodu[341]*
**lub: k.q. mieć upodobanie w, przyjmować życzliwie[7521]* 2Krn 17,10
***lub: k.h. zawierać pokój z, powodować bycie spokojnym[7999]*

8. Lepiej[2896] *mieć* mało[4592] w sprawiedliwości[*] niż wiele dochodów[**] bezprawnych[***].
**hebr.: cedaka - oznacza także okazanie łaskawości i przyjście z pomocą, prawość[6666]* Ps 37,16; Prz 15,16; 1Tm 6,6-10
***lub: zysk; przychód, płody rolne, owoc, plon[8393]; ***sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej prawny[3808|4941] - Ps 37,28**

9. Serce[3820] człowieka[120] obmyśla[*] swoją drogę[1870], ale JHWH kieruje[**] jego krokami[6806].
**lub: k.p. mieć w pamięci, zamyślać, planować, liczyć[2803]*
***lub: k.h. utwierdzić, ustalić, dokonać, zrobić, umocnić[3559]*
Ps 37,23; Prz 16,1; 19,21; 20,24; Jr 10,23

10. Wyrok[*] *Boży jest* na wargach[8193] króla[4428]; jego usta[6310] nie są wiarołomne[**] w sądzie[4941]. 2Sm 14,17,20; 1Krl 3,28; Prz 18,14-15
**tu: w sensie poz. - decyzja, wyrocznia, neg. - czary, wróżby[7081|B8231]*
***lub: k.q. przejawiać niewierność, zdradę, naruszać prawo[4603]*

11. Sprawiedliwa[4941] waga[*|6425] i szale[**] *należą do* JHWH i wszystkie[3605] ciężarki[***] w trzosie[3599] są Jego dziełem[4639]. **tu i Iz 40,12*
***lub: odważniki[3976]; ***tj. drogie kamienie, kamienie zawierające metal, kamień jako odważnik, zwykły kamień, narzędzia pracy[68]*

12. Niegodziwe[7562] postępowanie[6213] budzi odrazę[8441] w królach[4428], bo tron[*] zostanie utwierdzony[**] sprawiedliwością[6666]. Prz 25,6
**lub: miejsce (honorowe), tron, miejsce do siedzenia, stołek[3678]*
***lub: k.n. być utrwalonym, być nieuwzruszenie ustanowionym[3559]*

13. Wargi[8193] sprawiedliwe[6664] są rozkoszą[*] królów[4428], *każdy z nich* kocha[157] tego, kto mówi[1696] *to, co* słuszne[**]. Ps 101,5; Prz 14,35
**lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska, życzliwość, życzliwe przyjęcie, uznanie[7522], wola, intencja[B8745]*
***lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]*

14. Gniew[*] króla[4428] jest posłańcem[**] śmierci[4194], ale mądry[***] człowiek[376] uśmierzy[****] go.
**lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*
***hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, aniot[4397]*
****lub: roztropny, uczony, zmysłny, bystry, mądry[2450]*
*****lub: k.p. zakrywać, uśmierzać, przejednywać, dokonywać przebłagania za grzech, czynić przebłaganie za[3722]* Kaz 10,4

15. W jasności[*] twarzy[**] króla[4428] *jest* życie[2416], a jego przychylność[***] *jest* jak obłok[5645] z późnym deszczem[****]. ****por. w. 13**
Hi 29,23
**lub: światło lampy, brzask dnia[216]; **twarz, oblicze, obecność, osoba[6440]; ***łaska, życzliwość, życzliwe przyjęcie, uznanie[7522] ****deszcz późny lub wiosenny (marzec, kwiecień) występujący przed zbiorami[4456] - por. Pwt 11,14; Hi 29,23; Jr 3,3; 5,24, Oz 6,3*

16. O wiele[4100] lepiej[2896] jest nabyć[*] mądrość[2451] niż złoto[2742]; a nabyć[7069] rozum[**] *lepiej* niż srebro[***]. ****najwyższej próby - EIB*
Prz 3,14; 4,5; 8,10; 22,1
**lub: dostawać, nabywać, kupować, otrzymywać[7069]; **rozumienie, rozeznanie, umiejętność oceny i analizy z umiejętnością dokonania właściwego wyboru[998]; ***srebro jako pieniądz[3701]*

17[*]. Ubity trakt[**] to odstępowanie[5493] od zła[7451] prawych[***]; kto chroni[****] swoją drogę[1870], strzeże[*****] swojej duszy[5315]. ****lub: szczery, sprawiedliwy[3477]*
**w. 17 według tekstu masoreckiego to środkowy wiersz Przysłów*
***hebr.: m^esilah - droga publiczna, szeroka, droga dobrze utrzymana; ****czuwać nad, bronić[8104]; *****pilnować, zachować[5341]*

18. Pycha[*] *kroczy* przed ruiną[**], a wyniosły[1363] duch przed upadkiem[***]. Est 3,5; Prz 18,12; Iz 2,11
**lub: wywyższenie, majestat, duma, arogancja, buta[1347]; **złamanie, rozbicie, ruina[7667]; ***hap.leg. połknięcie, nieszczęście[3783]*

19. Lepiej[2896] *być* uniżonego[*] ducha[7307] z pokornymi[**], niż dzielić[2505] łup[***] z pysznymi[****].
**lub: niski, pokorny, lichy[8217]; **biedny, skromny, słaby[6041]*
****lub: zdobycz, zysk[7998]; ****dumny, wyniosły, arogancki[1343]*

20. *Kto* zważa[*] na[5921] Słowo[1697], znajduje[4672] dobro[2896], a *kto* pokłada ufność[**] w JHWH *jest* szczęśliwy[***]. ***lub: k.q. mieć pewność, pokładać ufność[982]*
**lub: k.h. patrzeć na, mieć wgląd, poświęcać uwagę, rozważać[7919]*
****lub: szczęśliwość, błogosławieństwo[835], często w wykrzykniku*

21. *Tego, kto ma* mądre[2450] serce[3820], nazywają[*] rozumnym[995], a słodycz[4986] warg[8193] pomnażą[3254] zrozumienie[**]. Prz 1,5; 9,9; 16,23
**lub: k.n. być przyzywanym, głoszonym[7121]; **uczoność, nauka, zrozumienie[3948]; EIB - zdolność przekonywania, przyswajania nauki[3948]; BG - przydaje nauki, BP - uzmacnia siłę przekonywania*

22. Rozsądek[*] jest zdrojem[4726] życia[2416] *dla jego* posiadaczy[**], a karą[***] *dla* głupich[191] jest głupota[****|200]. Prz 10,11; 13,14; 14,27
**lub: roztropność, rozum, wygląd, rozeznanie[7922], aprobata[B8922]*
***hebr.: ba'al - właściciel, pan, mąż[1167]; ***lub: łajanie, napomnienie, kara jako chłosta[4148]; pouczenie[B4802]; ****lub: a umiejętność głupców jest głupotą - BG; nauczanie głupców jest głupotą - KJV*

23. Serce[3820] mądrego[2450] *udziela* jego ustom[6310] rozwagi[*] i pomnaża[3254] jego wargom[8193] zrozumienie[**] **lub: k.h. być roztropnym[7919]; **por. w. 21**

24. Miłe[*] słowa[**] są *jak* plaster[***|6688] miodu[1706], słodyczą[4966] *dla* duszy[5315] i lekarstwem[***] *dla* kości[6106]. ****tylko tu i Ps 19,10*
Prz 15,26
**lub: łaskawość, rozkoszność, przyjazne zachowanie[5278]*
***lub: wypowiedź, mowa, słowo, powiedzenie, obietnica, nakaz[561]*
*****lub: zdrowie, uzdrowienie, uzdrawiający lek[4832]*

25. Bywa[*] *jakaś* droga[1870], która człowieko-

wi[376] *wydaje* się słuszna[**], lecz na końcu[***] *jest* drogą[1870] *wiodącą do* śmierci[4194]. Prz 14,12
**lub: jest*[3426]*; **szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty*[3477]*; ***dalsza część, koniec, coś ostatniego, potomstwo*[319]

26. Pragnienie[*] robotnika[6001] pracuje[**] dla niego, bo usta[6310] *zgłodniałe* przymuszają[***] go. ****hap.leg.: k.q. pragnąć, przymuszać*[404|B453]
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość, akt woli lub uczuć*[5315]*, głód - AK; **lub: k.q. mozolić się, trudzić się*[5998]*, posługiwać się*[B6934]*, służy mu - EIB*

27. Człowiek[376] nikczemny[*] wygrzebuje[**] zło[7451], a *to, co* na jego wargach[8193] – jakby ogień[784] płonący[***]. ****lub: przypiekający*[6867] Prz 6,12;
**hebr.: belijja'al - bezwartościowość, nieużyteczność, niegodziwość, ruina*[1100] *- por. idiom: „słowo Beliala" w Ps 101,3* Prz 19,28;
***lub: k.q. kopać, wydobyć na wierzch, wygrzebać*[3738] Jk 3,6

28. Człowiek[376] przewrotny[*] roznieca[**] spory[4066], a oszczerca[***] rozdziela[6504] przyjaciół[441].
**dosł.: zboczenie, coś zboczonego*[8419]*, perwersja, występne knowania*[B9837] *- por. Pwt 32,20; **k.p. wyrzucić, wypuścić, wyzwolić*[7971]
****dosł.: szemrać, szeptać, obmawiać, oczerniać - tylko w Prz*

29. Człowiek[376] gwałtowny[*] zwodzi[**] swojego bliźniego[7453] i sprowadza[1980] go na niedobrą[2896] drogę[***]. **lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo*[2555] Prz 1,10
***lub: k.p. namawiać, kusić, zwodzić*[6601]*; ***hebr.: derek - droga, odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny*[1870]

30. *Kto* zamyka[*] swoje oczy[5869], by myśleć[**] przewrotnie[***|8419], *kto* zaciska[7169] swoje wargi[8193] *już* popełnia[3615] zło[***]. **hap.leg.*[6095]*; ***w. 28**
***lub: k.q. planować, zamierzać, oceniać, wymyślać, myśleć*[2803]
*****lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)*[7451]

31. Siwizna[*] *jest* koroną[**] chwały[***], zostanie *ona* znaleziona[****] na drodze[1870] sprawiedliwości[6666]. **lub: wiek, siwa głowa, starość*[7872] Kpł 19,32;
***lub: wieniec*[5850]*, ***piękno, świetność, cześć, chluba*[8597]
*****lub: k.n. zostać odkrytym, mieć w posiadaniu*[4672] Prz 20,29

32. Lepszy[2896] *jest* nieskory[*] do gniewu[**] niż mocarz[***], a kto panuje[****] nad swoim duchem[7307], *znaczy więcej* niż zdobywca[*****] miasta. **lub: cierpliwy, nieskory do ...*[750] Prz 25,15.28; 29,11
***metaf. - fuknąć gniewnie*[639]*; ***człowiek silny, dzielny, potężny, bohater*[1368]*, ****rządzić, władać*[4910]*, *****dosł.: chwytać, łapać*[3920]

33. Los[*|1486] wrzuca[**|2904] się w zanadrze[2436], lecz każde[***|3605] *jego* rozstrzygnięcie[****] *zależy* od JHWH. Joz 18,10; Prz 16,1; 19,21; 21,31
**tj. prakt. rzucania losów /urim i turim/ - Wj 28,30; Kpł 8,8; przechowywanych w efodzie arcykapłana; **dosł.: k.ho. być ciśniętym*
****lub: całe; ****decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok*[4941]

17 Lepszy[2896] kawałek[6595] suchego[2720] *chleba*, a przy tym spokój[*], niż dom[1004] pełen[4392] ofiar[**|2077] z kłótnią[***]. Prz 15,17;
**lub: spokój, łatwość, pomyślność, obfitowanie*[7962] Prz 21,9
tj. mięsa lub pozostałości z części składanych ofiar - Ps 106,28**
****lub: niesnaski, spór, konflikt, kłótnia, sprawa w sądzie*[7379]

2. Sługa[*] roztropny[7919] zapanuje[**] nad synem[1121], który przynosi hańbę[***] i wśród[8432] braci[251] podzieli[****] dziedzictwo[*****|5159].
**lub: niewolnik*[5650] *- por. Wj 21,2; **k.q. rządzić, władać*[4910]
****lub: k.h. zawstydzić*[954]*; ****k.q. dzielić, przyznawać, udzielać*[2505]
******lub: i wraz z jego braćmi będzie miał udział w ... - EIB*

3. Tygiel[*|4715] dla srebra[3701], piec[**] dla złota[2091], ale serca[3826] bada[***] JHWH. Ps 66,10; 1P 1,7
**tj. grafitowy tygiel, tu i Prz 27,21; **lub: piec hutniczy, naczynie do wytapiania*[3564]*; ***k.q. sprawdzać, wykazywać, próbować*[974]

4. Nikczemnik[*] zwraca uwagę[7181] na niegodziwe[205] wargi[8193], a oszust[**] słucha[***|238] zgubnego[****] języka[3956]. 1Sm 22,7-11; Prz 28,4
**lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, postępować niegodziwie bądź nikczemnie*[7489]*; **podstęp, krzywda, fałsz, oszustwo*[8267]
****lub: k.h. nakłaniać ucha; ****pożądanie, zniszczenie, klęska*[1942]

5. *Kto* naśmiewa[*] się z ubogiego[**], uwłacza[***] jego Stwórcy[6213], a kto się cieszy[8056] z nieszczęścia[343], nie zostanie uznanym za niewinnego[5352]. Hi 31,29; Prz 14,31; 21,13
**lub: k.q. szydzić, naigrawać się*[3932]*; **k.q. cierpieć niedostatek bądź głód*[7326]*; ***k.p. przeciwstawiać się, urągać, k.q. czynić wyrzuty*[2778]

6. Koroną[*] starców[2205] są synowie[1121] synów, a chlubą[**] synów są ich ojcowie[1]. Ps 127,3-5
**lub: wieńcem*[5850]*; **piękno, świetność, cześć, chluba*[8597]

7. Wzniosła[*] mowa[**|8193] nie przystoi[***] głupiemu[****|5036], a tym bardziej[637] szlachetnemu[*****] mowa[8193] kłamliwa[8267]. ***dosł.: usta, wargi*
**dosł.: obfitość, sznur, doskonałość - Rdz 49,3*[3499]*, szlachetna - EIB*[K]
****lub: piękny, przystojny*[5000]*, stosowny*[B5781]*; ****por. w. 21***
******lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu*[5081]

8. Łapówka[*] *jest* kamieniem[68] łaskawości[**|2580] w oczach[5869] właściciela[1167]; gdziekolwiek[3605] *on* się zwróci[6437] – osiąga sukces[***].
lub: dar*[7810] *- por. Prz 6,35**; **tu w znacz. talizmanu (?) - AK, NIV - urok; ***k.h. postępować rozważnie*[7919]*, osiągnąć sukces*[B8920]

9. *Kto* przykrywa[*] przestępstwo[**], szuka[1245] przyjaźni[160], a *kto* wyjawia[***] sprawę[1697], rozdziela[6504] przyjaciół[441]. **lub: k.p. ukryć, rozciągnąć na*[3680]
***lub: przewinienie, bunt*[6588]*, wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja*[B7613]
****dosł.: k.q. powtarzać, zmieniać*[8138] *(słowo)*[1697] Prz 10,12; 1P 4,8

10. Nagana[*] *głębiej* dotyka[**] rozumnego[995], niż głupiego[3684] sto razów[***]. ****k.h. uderzać, bić*[5221]
**lub: napomnienie*[1606]*; **k.q. zstępować*[5181]*, ingerować*[B5998]

11. Zły[7451] dąży[*] jedynie[389] do buntu[4805], dlatego zostanie wysłany[**] do niego okrutny[394] posłaniec[***]. **lub: k.p. szukać*[1245] Kpł 19,16; Prz 11,13
***lub: k.pu. być odprawionym, zmuszonym, rozwiedzionym*[7971]
****hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł*[4397]

12. Lepiej człowiekowi[376] natknąć[*] się na niedźwiedzicę[1677], której zabrano młode[**], niż na głupca[***] w jego głupocie[200].
**lub: k.q. spotkać*[6298]*; **pogrążony w żałobie, bezdzietny (wskutek utraty dzieci); ***lub: tępak, prostak, człowiek zadufany*[3684]

13. Nie odstąpi* zło7451 od domu1004 tego, *kto* odpłaca** złem7451 za dobro2896. Ps 109,4-5;
**lub: k.q. odchodzić, usuwać, zostać usuniętym4185* Jr 18,20;
***lub: k.h. odnawiać, zwracać twarz ku, płacić zadośćuczynienie7725* Rz 12,17; 1Tes 5,15; 1P 3,9

14. *Kto* uwalnia6362 wodę*|4325, zaczyna** kłótnię4066, dlatego porzuć!M!P|5203 spór***, zanim6440 wybuchnie***|1566. *****tu i Prz 18,1; 20,3* Prz 25,8
**lub: otwiera - domyśl. tamy (?); **początek, coś pierwszego7225*
****lub: niesnaski, spór, konflikt, kłótnia, sprawa w sądzie7379*

15. *Kto* usprawiedliwia* niegodziwego7563 i *kto* potępia** sprawiedliwego6662, zaiste1571 obaj8147 budzą odrazę*** w JHWH. Wj 23,7;
**lub: k.h. ogłaszać sprawiedliwym, usprawiedliwiać, bronić sprawy, ocalić6663; **k.h. postępować niegodziwie, potępić jako winnego7561; ***coś obrzydliwego, ohyda8441* Prz 11,1; 24,23; Iz 5,23

16. Po4100 co pieniądze* w ręku3027 głupca3684, by nabyć7069 mądrość2451? Lecz nie ma369 *na to* rozumu**? **dosł.: cena, opłata za najem, zysk4242*
***lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce3820*

17. Przyjaciel* kocha w każdym3605 czasie6256, i rodzi** się bratem251 w nieszczęściu***.
**lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny7453*
***lub: k.n. narodzić się3205; **por. AK - i staje się bratem w utrapieniu; ***ciężkie położenie, niedola6869* Hi 6,14; Prz 18,24; J 15,13-14

18. Człowiekiem120 pozbawionym2638 rozumu* *jest ten, kto* przyklaskuje w dłoń** i daje*** poręczenie6161 za swojego bliźniego****. Prz 6,1
por. w. 16; **idiom: uścisnąć3628 dłoń (na znak porozumienia), poręczenie; ***k.q. dawać w zastaw6148 - tu i 1Sm 17,18; ****w. 17**

19. *Kto* kocha157 przestępstwo*, kocha157 spór**, a *kto* podwyższa1361 swoją bramę***, szuka zagłady7667. ***lub: niesnaski, spór, waśnie4683 - Prz 13, 10*
**lub: przewinienie, bunt6588, wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacjaB7613*
****metaf.: pychy i wyniosłości w mowie - por. KULK; EIBK; EBCK*

20. Przewrotny* w sercu3820 nie znajduje4672 dobra, a *kto ma* pokrętny** język3956, wpada5307 w zło7451. Ps 18,26; Prz 10,10; Jr 23,36
**lub: zniekształcony, wykrzywiony, przewrotny, wypaczony6141*
***dosł.: k.n. zmienić się, odwrócić2015, spaść, przestać działaćB2283*

21. *Ten kto* spłodził3205 głupca3684, to na swoje zmartwienie*, a ojciec1 głupiego** nie doznaje radości***. ***hebr.: nabal - głupi, nierozumny5036*
**lub: żal, żałoba, ciężkość, zgryzota8424 - Ps 119,9, Prz 10,1*
****lub: być zadowolonym, unosić się radością8055, promieniećB8941*

22. Radosne* serce3820 *jest* dobrym3190 lekarstwem**, a złamany*** duch7307 wysusza3001 kości****|1634. **lub: zadowolone8056, ****idiom: odbiera siłę* Prz 12,25
***hap.leg.: uzdrowienie, wyleczenie, lekarstwo1456, gojący B1627*
****dosł.: rażony, dotknięty5218, przybity, złamanyB6047 - por. Iz 16,7*

23. Niegodziwy7563 bierze łapówkę* z zanadrza**, aby naginać*** ścieżki734 prawa4941.
lub: dar7810 - por. Prz 6,35**; **por. Prz 6,27** Prz 23,8
****lub: k.h. zginać, spychać na bok, odpychać, obracać5186*

24. Na854 twarzy* rozumnego995 *widać* mądrość2450, lecz oczy5869 głupca3684 *błądzą* aż po krańce7097 ziemi776|**. Kaz 2,24
**lub: twarz, oblicze, obecność, osoba, przed6440; **metaf. braku skupienia oraz braku jakichkolwiek zainteresowań mądrością*

25. Głupi3684 syn1121 jest zmartwieniem* dla ojca1 i goryczą** dla rodzicielki***. Prz 10,1;
**lub: gniew, utrapienie, rozdrażnienie, smutek, żal3708* Prz 15,20;
***hap.leg.:4470; ***lub: k.q. prtcpl. rodzić, wydawać na świat3205*

26. Zaiste* to niedobrze3808|2896 wymierzyć karę** sprawiedliwemu6662, *ani* bić5221 szlachetnych*** za prawość3476. Prz 17,5; 18,5; 24,23-24
**lub: także, nawet, co więcej, owszem, również, lecz, jednak, choć1571*
lub: k.q. wymierzyć grzywnę, ukarać6064; ***por. w. 7**|5081*

27. Kto ma poznanie*, powściąga** swoje słowa561, człowiek376 roztropny8394 jest spokojnego *ducha*****. ***lub: panować nad2820* Prz 10,19;
**lub: wiedza, mądrość, umiejętność, rozeznanie1847* Jk 1,19
****lub: spokojny, opanowany (o duchu)7119 - tu i Prz 25,25; Jr 18,14*

28. Zaiste1571 głupi191 gdy milczy*, zostanie uznany2803 za mądrego2450, a kto zamyka331 swoje wargi8193 – za rozumnego**. Hi 13,5;
**lub: k.h. być cicho, uciszyć, być głuchym2790* Prz 10,19
***k.n. być roztropnym, zmyślnym, rozważnym, mieć zrozumienie995*

18 Samotnik* dąży do**|1245 *spełnienia własnych* pragnień8378 i wtrąca*** się w każdą3605 sprawę****. ***lub: k.n. szukać, wymagać*
**lub: k.n. oddzielać, być oddzielonym6504, człowiek chodzący własnymi drogami, niechętny zbiorowemu działaniu - por. EIBK*
****lub: k.hpa. odsłonić, obnażyć, wybuchnąć1566 - por. Prz 17,14*****
*****lub: i z powodu każdej sprawy wybucha - AK* Jud 1,19

2. Głupi3684 nie *ma* upodobania* w roztropności**|8394, lecz raczej518 w objawieniu*** swojego serca3820. ****lub: k.hpa. być odsłoniętym, objawić1540*
lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w2654, pragnąć, zachwycać się czymś, być ochoczymB3033; **por. Prz 2,2*

3. Gdy przychodzi935 niegodziwy7563, przychodzi935 też pogarda937, a z hańbą* urąganie**.
**lub: wstyd, upokorzenie, hańba7036; **drwina, pogarda2781*

4. Słowa1697 ust6310 człowieka376 *są* jak głębokie* wody4325, a źródło** mądrości2451 jak płynący potok***. Ps 78,2; Prz 20,5
**lub: tajemniczy, niezgłębiony6013; **lub: krynica, zdrój4726*
****lub: rwący potok, dolina, wadi, dolina ruącego potoku, szyb5042*

5. Niedobrze3808|2896 *jest* popierać* osobę6440 niegodziwą7563, krzywdząc** sprawiedliwego6662 w sądzie***. ****lub: decyzja prawna, wyrok4941*
**lub: k.q. inf.: unieść, podnieść, dźwigać, nieść, uspierać5375*
***lub: k.h. skłaniać, wpływać, zginać, spychać na bok5186* Prz 17,15

6. Wargi8193 głupiego prowadzą935 do sporu*, a jego usta6310 wołają** o ciosy***. Prz 28,24
**lub: niesnaski, spór, konflikt, kłótnia, sprawa w sądzie7379*
***lub: k.q. krzyczeć, przyzywać7121; ***uderzenia4112 - tu i Prz 19,29*

7. Usta[6310] głupiego[3684] są jego zgubą[*], a jego wargi[8193] sidłem[**] *dla* jego duszy[5315].
*lub: zniszczenie, ruina, trwoga[4288]; **przynęta, wabik, sidła[4170]

8. Słowa[1697] oszczercy[*] *są* jak przysmaki[**], które[1992] *gładko* zstępują[3381] do głębi[***] wnętrzności[990]. ***lub: brzuch, łono, metaf.: głębia Szeolu[2315]
*lub: szemrać, szeptać, obmawiać, oczerniać[5372] - Prz 16,28; 26,20.22
**dosł.: k.hpa. połykać szybko, pochłaniać żarłocznie, smakołyki[3859]

9. Kto[1571] okazuje się leniwym[*] w swojej pracy[**], *jest* bratem[251] wyrządzającego[1167] szkodę[***]. ***dosł.: właściciel, pan[1167] zniszczenia, ruiny[7843]
*lub: k.hpa. okazać się leniwym[7503], zwlekać - Joz 18,3, okazać brak odwagi - Prz 24,19[B8716]; **zajęcie, praca, zawód, interesy, usługa[4399]

10. Imię[*] JHWH *jest* potężną[**] wieżą[4026], sprawiedliwy[6662] ucieka[***] do niej i *jest* bezpieczny[****]. **dosł.: mocną[5797]; ***k.q. biec szybko[7323]
*imię[8034] reprezentuje charakter i autorytet Boga Ps 116,13;
****lub: k.n. być wysoko, być (bezpiecznie) umieszczonym[7682] Ps 148,13; Rz 10,9-13; Kol 3,17; 1J 5,13

11. Majątek[*] bogatego[6223] *jest* jego warownym[**|5797] miastem[7151] i murem[2346] wysokim[***|7682] w jego wyobrażeniu[****]. Prz 10,15
*lub: dobytek, wartość, cena[1952]; **por. w. 10***; ***por. w. 10****
****lub: posążek, wyobrażenie, obraz, bałwan, złudzenie[4906]

12. Przed[6440] upadkiem[*] serce[3820] człowieka[376] *jest* wyniosłe[1361], a chwałę[**] poprzedza[6440] pokora[***]. Prz 15,33; 16,18; Łk 14,11
*lub: złamanie, pęknięcie, skruszenie, rozbicie, ruina[7667]
**hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519] - a także: ludzie - Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[K]; ***cichość[6038]

13. *Kto* odpowiada[7725] słowem[*], zanim wysłucha[8085], *jest* to głupotą[200] i ona[**|1931] *jest* jego hańbą[***]. *lub: słowo, mowa, przedsięwzięcie, sprawa[1697]
*lub: odpowiada w sprawie; **tj. głupota; ***wstyd, znieważa[3639]

14. Duch[*] człowieka[376] wspiera[**] *go* w jego chorobie[***], lecz kto podniesie[****] strapionego[*****] ducha[*]? **lub: niemoc[4245]; *****por. Prz 15,13*****
hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18
*człowiek (dzielnego) ducha wytrzyma ... - EIB, BW; **k.pi. przetrwać, wspierać, zachować[3557]; ****k.q. unieść, podtrzymać[5375]

15. Serce[3820] rozumnego[995] nabywa[*] wiedzy[**], a ucho[241] mądrych[2450] szuka[1245] poznania[1847].
*lub: k.q. dostawać, nabywać, kupować, otrzymywać[7069]
**lub: wiedza, mądrość, poznanie, umiejętność, rozeznanie[1847]

16. Dar[*] człowieka[120] poszerza[**] mu *miejsce* i prowadzi[5148] go przed wielkich[***]. Lb 18,11;
*lub: dar, ofiara, podarunek[4976] - w odróżnieniu od[7810] - Prz 6,35****
**lub: być szerokim, przestronnym (o pastwisku)[7337] Prz 9,16;
***lub: wielki, ogromny, głośny, starszy, wybitny[1419] Prz 21,14

17. Sprawiedliwym[6662] *wydaje się* ten, *kto* pierwszy[7223] *przemawia* w swojej sprawie w sądzie[*], *jednak, gdy* przyjdzie[935] jego *przeciwnik* – sprawdzi[**] go. 1Krl 3,16-28
*lub: niesnaski, spór, konflikt, kłótnia, sprawa w sądzie[7379]
**lub: k.q. szukać (czegoś), przeszukiwać, zgłębiać, badać[2713]

18. Los[*|**] kładzie kres[7673] sporom[4079] i rozstrzyga[**] między[996] potężnymi[***|6099]. Prz 16,33
*myśl nawiązuje do rzucania losów - por. Ps 78,55**
**lub: dział, część (przyznana przez losowanie), los, dziedzictwo[1486]
***lub: k.h. dokonywać podziału[6504]; ****potężny, rozległy, liczny

19. Urażonego[*] brata[251] *trudniej zdobyć niż* warowne[**] miasto[7151], a spory[4066] są jak zasuwy[***] w twierdzy[759]. **dosł.: mocne[5797] Rdz 4,5;
*lub: k.n. być zbuntowanym przeciwko[6586], wycierpieć bunt, zerwać relację braterską[B7612]; ***pręt, belka, sztaba[1280] Dz 15,39

20. Owocem[*] swoich ust[6310] nasyci[**] człowiek[376] swoje wnętrze[***|990], nasyci[7646] się plonem[****] swoich warg[8193]. *lub: plon[6529]
**lub: k.q. mieć w nadmiarze, otrzymać swoją porcję, nasycić się[7646]
***lub: ciało, brzuch, głębiny[990]; ****płody rolne, owoc, zbiory[8393]

21. Śmierć[*] i życie[2416] *są* w mocy[3027] języka[3956], a kto go miłuje[157], spożyje[398] jego owoc[6529].
*hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194]
Mt 12,37; Ef 4,29; Kol 4,6; Tt 1,10-11; Jk 3,6-9

22. *Kto* znalazł[4672] żonę[802], znalazł[4672] dobro[*] i otrzymał[6329] łaskę[**] od JHWH. Prz 12,4; 19,14;
*lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, dobro moralne[2896]
**lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska, życzliwość, życzliwe przyjęcie, uznanie[7522], wola, intencja[B8745] Prz 31,10; 1Kor 7,2

23. Ubogi[*] prosi[**] błagalnie[8469], ale bogaty[6223] odpowiada[6030] zuchwale[***]. Prz 19,7;
*lub: k.q. cierpieć niedostatek; bądź głód[7326]; **dosł.: wypowiada[1696]
***dosł.: silny, potężny, zaciekły[5794], zuchwały[B6754] Jk 2,6

24. Człowiek[376] *ma* towarzyszy[*], *którzy* przywodzą *go* do ruiny[**], lecz *bywa* przyjaciel[***], *który* przylgnie[1695] bardziej niż brat[251].
*lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny[7453]
**lub: k.hpo. być złamanym, być potłuczonym na kawałki[7489], zgubić się nawzajem[B8702]; ***przyjaciel[157] - Est 5,10; Ps 88,19; Jr 20,5 Prz 17,17; J 15,14-15

19 Lepszy[2896] ubogi[*], chodzący[**] w swej uczciwości[***], niż *człowiek* o przewrotnych[****] wargach[8193], *który jest* głupcem[3684]. *por. Prz 18,23*; **por. Prz 13,20*|1980 1Krl 9,4;
***lub: niepodzielność, całość, uczciwość, prostota, niewinność[8537]
****lub: zniekształcony, wykrzywiony, wypaczony[6141] Hi 2,9

2. Zaiste[1571] nie *jest* dobrze[2896] duszy[*] bez poznania[**], a kto jest prędkich nóg, grzeszy[***]. **lub: wiedza, mądrość, rozeznanie[1847] Rz 10,2
*hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, pragnienie, akt woli[5315] - por. bez wiedzy gorliwość nie jest dobra - KUL, gdzie nie ma rozwagi nawet gorliwość nie jest dobra - BW
***lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, zgrzeszyć, utracić[2398] Prz 21,5; 28,20; 29,20; Rz 10,2

3. Głupota[200] człowieka[120] wypacza[*] jego drogę[1870], lecz jego serce[**] gniewa[***] się na JHWH.
*lub: k.p. wykręcać, odwracać, zniekształcać, wypaczać, znieprawiać, niszczyć[5557]; **umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce[3820]; ***lub: gniewać się, wyglądać na zmartwionego, wyglądać smutno, nie mieć humoru[2196] Ps 37,1; Iz 8,21; Obj 16,9

4. Bogactwo[1952] przysparza[*] wielu[7227] przyjaciół[**], ale ubogi[***] zostaje oddzielony[****] od swojego przyjaciela[7453]. *[***]biedny, chudy*[1800] Prz 14,20
[*]dosł.: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, zrobić więcej, uczynić ponownie[3254]; *[**]kompan, towarzysz, uspółmieszkaniec, inny*[7453]
[****]lub: k.n. być podzielonym, oddzielonym, rozdzielonym[6504]

5. Fałszywy[*] świadek[5707] nie *umknie* niewinny[**], a kto zieje[***|6315] kłamstwem[3577], nie ucieknie[4422]. *[***]por. u: 9** Pwt 19,16-21
[*]lub: kłamstwo, oszustwo, rozzuchwalanie, podstęp, krzywda, fałsz[8267]
[**]lub: k.n. być czystym, być wolnym od winy, oczyszczonym[5352]

6. Wielu płaszczy[*|AK] się przed[6440] dostojnikiem[**] i każdy[3605] *jest* przyjacielem[7453] człowieka[376] *dającego* dary[***|4976]. Prz 17,8; 18,16
[*]lub: k.p. błagać, prosić[2470], *uspokajać, schlebiać*[B2825]
[**]lub: ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]; *[***]dosł.: dar*

7. Wszyscy[3605] bracia[251] ubogiego[*] nienawidzą[8130] go, tym bardziej[637] dalecy[7368] *są* od niego jego przyjaciele[**]; zabiega[***] o nich usilnie słowami[561], lecz ich nie *ma*. Ps 38,11;
[*]lub: k.q. cierpieć niedostatek bądź głód[7326]; *[**]towarzysz, przyjaciel, zaufany przyjaciel*[4828]; *[***]k.p. gonić zawzięcie*[7291] Prz 18,23

8. *Kto* nabywa[*] rozumu[3820], miłuje[157] swoją duszę[5315], a kto strzeże[**] roztropności[***], znajdzie[4672] dobro[2896]. *[*]lub: k.q. otrzymywać*[7069] Prz 16,20
[**]lub: k.q. mieć pieczę nad, ochraniać, bronić, ratować[8104], *[***]zrozumienie, przenikliwość, prakt. zdolność oceny postaw ludzkich*[8394]

9. Fałszywy[8267] świadek[5707] nie *umknie* niewinny[5352], a kto zieje[*] kłamstwem[3577], zginie[**].
[*]lub: k.h. spowodować wydychanie, wydawać dźwięki, sapać[6315]
oddychać ciężko magicznym oddechem[B7319] *- por. Prz 6,19 KUL*[K]
[**]lub: k.q. zginąć, umrzeć, zostać zgładzonym, zniknąć, zabłądzić[6]

10. Głupiemu[3684] nie przystoi[*] przepych[**], tym bardziej[637] słudze[5650] panować[4910] nad książętami[***]. *[*]lub: piękny, przystojny*[5000], *stosowny*[B5781]
[**]lub: wyuzdanie, przepych, przyjemność, rozkosz, wygoda[8588]
[***]lub: władca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca, książę[8269]

11. Rozsądny[*] człowiek[120] opanowuje[**] swój gniew[639], a jego chwałą[***] jest darować[****] wykroczenie[*****]. Prz 14,29; Rz 12,18; Ef 4,32; Jk 1,19; 1P 4,8
[*]lub: roztropność, rozsądek, wygląd, rozeznanie[7922], *aprobata*[B8922]
[**]dosł.: k.h. wydłużać[748]; *[***]lub: cześć, piękno, chluba, świetność*[8597]
[****]dosł.: k.q. inf. przejść nad[5674]; *[*****]lub: przewinienie, bunt*[6588]

12. Wściekłość[*] króla *jest* jak ryk[5099] lwa[3715], a jego przychylność[**] jak rosa[2919] na trawie[6212].
[*]lub: furia, burzenie się, oburzenie[2197]; *[**]łaska, życzliwość*[7522]

13. Głupi[3684] syn[1121] jest klęską[*] dla swojego ojca[1], a kłótliwa[**] żona[802] *jest* jak nieustanne[2956] kapanie[***] *z dachu*. Prz 17,21.25
[*]lub: upadek, klęska[1942]; *[**]niesnaski, spór*[4079]; *[***]tu i Prz 27,15*
[***]ciekająca (rynna) - BW; jak kropla spadająca ustawicznie - BP

14. Dom[1004] i bogactwo[1952] są dziedzictwem[*] po ojcach[1], a roztropna[**] żona *jest* od JHWH.
[*]lub: majątek, dziedzictwo, mienie[5159] Prz 18,22
[**]lub: k.h. być roztropnym, postępować rozważnie, mądrze[7919]

15. Lenistwo[*] pogrąża[**] w głębokim[8639] śnie, a dusza[5315] ospała[***] będzie głodować[7456].
[*]lub: gnuśność[6103]; *[**]dosł.: upaść, paść (o gwałtownej śmierci)*[5307]
[***]lub: gnuśność, oszustwo[7423], *luźny, robić coś niedbale*[B8626]

16. *Kto* przestrzega[8104] przykazania[*], zachowuje[**] swoją duszę[5315], ale kto gardzi[959] swoimi drogami[1870], zginie[4191]. Prz 13,13; 15,32;
[*]hebr.: micwa[h] *- przykazanie, prawo, nakaz*[4687]; *[**]lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad*[8104] J 14,15.21-23; 15,10

17. Kto lituje[*] się nad ubogim[1800], pożycza[3867] *samemu* JHWH, a *On* mu odpłaci[**] za jego dobrodziejstwo[1576]. Prz 28,27; Kaz 11,1; Mt 10,42;
[*]lub: k.q. uczynić przychylnym, być łaskawym[2603] Mt 25,40
[**]lub: k.p. wynagradzać straty, czynić bezpiecznym, nagradzać[7999]

18. Karć[*|IMP] swojego syna[1121], dopóki jest nadzieja[8615], lecz nie unoś[5375] się[**|IMP], aby niespowodować jego śmierci[***]. Pwt 18,18; Hbr 12,7
[*]lub: k.p. utrzymywać w karności, karcić, karać, chłostać[3256]
[**]dosł.: nie unoś swojej duszy[5315]; *[***]lub: k.h. zabić, uśmiercić*[4191]

19. *Kto* unosi[*] się wielkim[**|HAP] gniewem[1632], *zasługuje* na karę[***], bo jeśli *go* uwolnisz[5337] *od niej, to* jeszcze[5750] uczyni to ponownie[****|3254].
[*]lub: k.q. unieść, podnieść, brać[5375]; *[**]dosł.: szorstki, surowy*[1632]
[***]lub: grzywna, odszkodowanie[6066]; *[****](za) wielki gniew nakładaj grzywnę, bo jeśli oszczędzisz*[5337] *(jej), to jeszcze zwiększysz (go) - AK*

20. Posłuchaj[8085|IMP] rady[*] i przyjmij[6901|IMP] pouczenie[**], byś był mądry[2449] w przyszłości[***|319].
[*]lub: zamysł, rada[6098], *plan, decyzja*[B7058]; *[**]dyscyplina, karcenie*[4148], *pouczenie, ostrzeżenie, kara*[B4802]; *[***]czas ostatni, późniejszy*

21. Wiele[7227] *jest* zamysłów[*] w sercu[3820] człowieka[376], ale rada[6098] JHWH – ta się ostoi[**].
[*]lub: wymysły, plany, zamiary, wynalazki, myśli[4284] Ps 33,10;
[**]lub: k.q. pojawić się, trwać, rosnąć w siłę, utwierdzić się[6965]
Prz 16,1.9; Iz 14,26-27; Hbr 6,17-18

22. Pragnieniem[*] człowieka[120] *jest* jego dobroć[**], a lepszy *jest* człowiek[376] ubogi[7326] niż kłamca[3577]. *[**]lub: łaskawość, hańba, zniewaga*[2617] Prz 19,1;
[*]lub: pragnienie, życzenie, tęsknota serca, neg.: żądza, chciwość[8378]
[**]człowiek pożąda zysku - BP; bezczynność człowieka jest jego wyrzutem - BT; zyskiem człowieka jest jego dobroć - BW Prz 28,6

23. Bojaźń[*] JHWH *prowadzi* do życia[2416] – i nasycony[**] odpoczywa[***]; nie nawiedzi[****|6485] go zło[7451]. *[***]lub: spędzić noc, przebywać*[3885] Prz 10,27; 14,27
[*]lub: bojaźń (Boża), szacunek, nabożna cześć, pobożność[3374]
[**]lub: zaspokojony, najedzony obficie[7649]; *[****]k.n. być odwiedzanym*

24. Leniwy[6102] grzebie[*] swą ręką w misie[**], jednak[1571] do ust[6310] jej[***] nie podnosi[****|7725].
[*]lub: k.q. ukryć, kłaść potajemnie, grzebać[2934]; *[**]lub: naczynie*[6747]
[***]lub: go - tj. naczynia; [****]k.h. zwracać twarz ku, powracać[7725]

25. Uderz[5221] szydercę[*], a prostak[**] *stanie się* bystrzejszym[6191]; napominaj[***] rozumnego[995], a pojmie[995] wiedzę[****]. Prz 17,10; 21,11
[*]lub: k.q. chełpić się, gardzić, k.h. szydzić[3887]; *[**]lub: nieuczeni, naiwni, chętni do nauki, o otwartym umyśle*[6612]; *[***]k.h. karcić, beształ, strofować, ganić*[3198]; *[****]mądrość, poznanie, umiejętność*[1847]

26. *Kto* napada* ojca[1] i wypędza** matkę[517], *ten jest* synem[1121] przynoszącym wstyd***|[954] i hańbę****|[2659]. **lub: k.h. zmuszać do ucieczki[1272]*
lub: k.p. napadać, pustoszyć[7703], popełnić czyn karygodny[B9161] - źle traktuje - EIB, kto znieważa ojca - BT; *|****hendiadys*

27. Synu[1121] mój, przestań*|[IMP] słuchać[8085|INF] pouczeń[4148], *które* oddalają** cię od słów[561] mądrości***|[1847]. ****por. wiersz w KJV* Pwt 13,1; Prz 14,7
**lub: k.q. zaniechać, położyć kres[2308]; **k.q. skręcać, błąkać się; gdy przestaniesz słuchać... oddalisz się[7686] - BW - por. GKC §114o*

28. Nikczemny* świadek[5707] gardzi** sądem[4941], a usta[6310] niegodziwych[7563] pożerają*** nieprawość[205]. ****lub: k.p. połykać, pochłonąć[1104]* Hi 15,16
**hebr.: belijja'al - bezwartościowość, nieużyteczność, niegodziwość, ruina[1100] - por. idiom: „słowo Beliala" w Ps 101,3; **k.q. chełpić się[3887]*

29. Kara* jest przygotowana[3559] dla szyderców**, a razy*** na grzbiet[1460] głupców[3684].
tj. akt sądzenia, sąd[8201], kara[B9643] tu: l.mn.; **lub: k.q. chełpić się, gardzić, k.h. szydzić[3887] - w. 28; ***uderzenia, ciosy - tu i Prz 18,6*

20 Wino[3196] to szyderca*, mocny trunek** – pieniacz***, a każdy[3605], *kto* od nich się zatacza****, *jest* niemądry[2449]. Prz 23,29-35;
por. Prz 19,29* Iz 28,7; Oz 4,11; Ef 5,18
***hebr.: sekar[7941] - (sycera) - mocny, odurzający, sfermentowany napój, trunek z owoców, zwłaszcza z daktyli, zbóż lub miodu - piwo (?)*
****lub: być niespokojnym, krzyczeć, wrzeszczeć, pałać gniewem[1993]*
*****lub: k.q. skręcać, zataczać się, błąkać się, być odurzonym[7686]*

2. Przerażenie*, które *budzi* król**|[1428], *jest* jak ryk[5099] lwa[3715]; kto go rozgniewa***|[5674], grzeszy[2398] *przeciwko* swojej duszy[5315]. **lub: trwoga[367]*
***lub: przerażenie króla, jest jak ... AK; gniew ... - EIB*
****tu wyrażenie problematyczne w hebr. - LXX - drażni* Prz 19,12

3. Chwałą* człowieka[376] – zaprzestać** sporu***, lecz każdy[3605] głupiec[191] wybucha****.
hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519] - por. Prz 3,16*
***lub: siedzieć spokojnie (?)[7674]; ***kłótnia, sprawa w sądzie[7379]*
*****dosł.: odsłonić, obnażyć (zęby), wybuchnąć (o sporze)[1566]*

4. Leniwy* nie orze[2790] jesienią**, *dlatego* będzie szukał*** *plonu* w żniwa[7105], *a tu* nic[369].
**lub: gnuśny; **czas żniw, jesień, zima[2779] - tj. czas zasiewów; po wczesnych deszczach w październiku i listopadzie - EIB*
****lub: k.q. pytać, radzić się, zabiegać o, szukać, k.p. żebrać[7592]*

5. Plan* w sercu[3820] człowieka[376] *to* głęboka[6013] woda[4325], lecz człowiek[376] roztropny** czerpie*** z niej. **lub: zamysł, rada[6098], plan, decyzja[B7058]*
***lub: zrozumienie, przenikliwość, praktyczna zdolność oceny postaw ludzkich i ich działań[8394], ***dosł.: zaciągnąć, zasięgać rady[1802]*

6. Wielu *jest* ludzi[120] *i* człowiek[376] rozgłasza* swą dobroć**, lecz kto znajdzie[4672] człowieka[376] godnego zaufania***? Prz 25,14; Mt 6,2; Łk 18,11
**dosł.: k.q. krzyczeć, wołać, głosić[7121]; **łaskawość, życzliwość[2617]*
****lub: wierność, ufność[529], wiarygodność[B587] - Pwt 32,20; Iz 26,2*

7. Sprawiedliwy[6662] postępuje[1980] uczciwie[8537], błogosławieni* *są* po nim[310] jego synowie[1121].
lub: szczęśliwi[835] - por. Ps 1,1 Prz 14,2; 19,1; 2Kor 1,12

8. Król[4428] siedzący[3427] na sędziowskim[1779] tronie* rozprasza** swoimi oczami[5869] wszystko[3605], *co jest* złe***. **lub: miejsce (honorowe), tron[3678]*
***lub: k.p. rozrzucić, rozproszyć, przewiewać, przesiać[2219]*
****lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)[7451]*

9. Kto[4310] powie[559]: Oczyściłem* swoje serce[3820], *jestem* czysty[2891] od swego grzechu**?
**lub: uczynić czystym, oczyścić, utrzymywać w czystości[2135]*
***lub: kara za grzech, ofiara za grzech, oczyszczenie z grzechu[2403]*
1Krl 8,46; Hi 14,4; Kaz 7,20; Jr 13,23; 1J 1,8-10

10. Dwojakie odważniki* i dwojaka efa** – obie[8147] *te rzeczy* budzą odrazę*** *w* JHWH.
**dosł.: kamień i kamień[68]; **efa i efa[374]* Pwt 25,13; w. 23;
***jedn. miary objętości ciał sypkich i płynów - 22,9 l. - pojemnik*
****lub: coś obrzydliwego, ohyda, nieczystość rytualna[8441]* Prz 11,1

11. Nawet[1571] młodzieńca* daje się poznać[5234] po uczynkach**, czy[518] jego czyn[6467] jest czysty[2134] i prawy***. **lub: chłopiec, sługa[5288]*
***lub: nawyk[4611]; ***szczery, sprawiedliwy, prawidłowy[3477]*

12. Ucho[241], *które* słyszy[8085] i oko[5869], *które* widzi[7200], zaiste[1571] oba[8147] uczynił* JHWH.
**lub: k.q. czynić, pracować, wykonywać, powodować[6213]*

13. Nie kochaj[157] spania*, byś nie zubożał**; otwórz[6491] oczy, a nasycisz*** się chlebem[3899].
**dosł.: sen[8142]; **k.n. zostać wyniszczonym, popaść w biedę[3423]*
****lub: k.q. mieć w nadmiarze, otrzymać swoją porcję, nasycić się[7646]*

14. Marne*, *to* marne*, mówi[559] nabywca[7069], lecz odchodząc[235] chwali** wtedy[227] siebie.
**dosł.: złe[7451]; **k.hpa. chełpić się, chlubić się, przechwalać się[1984]*

15. Istnieje[3426] złoto[2091] i obfitość* pereł[6443], lecz rzeczą** cenną*** *są* wargi[8193] rozumne[1847].
**lub: obfitość, mnóstwo, wielkość, liczebność[7230]*
***dosł.: przedmiot, narzędzie[3627], ozdoba[B4179] - por. Rdz 24,53*
****lub: wartość, drogocenność, szacunek, świetność, przepych[3366]*

16. Zabierz[3947|IMP] szatę[899] *tego, kto* ręczył* za obcego**, ponieważ ręczył za cudzoziemki***, zabierz zastaw****|[IMP]. *****lub: mieć jako porękę[2254]*
**lub: k.q. dawać w zastaw, wymieniać, zobowiązywać[6148]*
***być obcym, być przybyszem[2114] - Prz 7,5;* Pwt 24,12-13; Prz 6,1-5
****ug ketiv - cudzoziemców, ug quere - cudzoziemki[5237]*

17. Smaczny* *jest* dla człowieka[376] chleb[3899] podstępnie** *zdobyty,* lecz potem[310] jego usta[6310] zostaną napełnione[4390] żwirem[2687].
**lub: być przyjemnym, być słodkim, być miłym[6149]* Prz 9,17
***lub: kłamstwo, oszustwo, podstęp[8267] - chleb oszustwa - BT, BP*

18. Plany* są utwierdzone[3559] dzięki radzie**, a wojnę[4421] prowadź[6213|IMP] z doradztwem***.
**lub: myśl, zamysł, plan, wymysł, wynalazek[4284]* Prz 15,22;
***lub: zamysł, rada[6098], plan, decyzja[B7058]* Prz 24,6
****lub: wskazówka, naprowadzenie, dobra, mądra rada[8458]*

19. Plotkarz* chodzi[1980] i ujawnia[1540] tajemnice**; nie zadawaj[6148] się *z tym, który wciąż* otwiera***[6601] usta[8193]. Prz 11,13
**lub: gaduła, oszczerca, donosiciel[7400]; **potajemna rada, narada, zgromadzenie[5475]; ***prostak w mowie - EIB[K], gaduła - KUL[K]*

20. Kto przeklina* swojego ojca[1] lub swoją matkę[517], *tego* lampa** zgaśnie[1846] w najgłębszej[380] ciemności[*|2822]. Wj 21,17; Prz 30,11; Mt 15,4
**lub: k.p. czynić nikczemnym[7043]; **światło, kaganek[5216|B6041]*
****wg ketiv: źrenicy (oka) ciemności, wg quere: w najgłębszej ciemności - idiom: śmierć bez potomstwa (?) por: Prz 13,8 - WBC[K]*

21. Dziedzictwo* chciwie[*|973] zdobyte na początku[7223] nie będzie błogosławione[1288] na końcu[319]. **lub: majątek, dziedzictwo, mienie[5159]*
***wg qere - szybko zdobyte* Prz 28,20.22

22. Nie mów[559]: Odpłacę* złem. Czekaj[*|IMP] na JHWH, a wybawi[3467] cię. Pwt 32,35; Prz 17,13;
**lub: wynagradzać stratę, płacić, nagradzać[7999]* Prz 24,29;
***lub: k.p. wypatrywać z niecierpliwością[6960]* Rz 12,17; 1Tes 5,15

23. Dwojakie* odważniki* budzą odrazę** w JHWH, a fałszywe[4820] szale*** nie są dobre[2896].
**dosł.: kamień i kamień[68]; **coś obrzydliwego - por. w. 10*
****lub: odważniki, szale wagi - tu l.mn.[3976] - por: Prz 11,1* Mi 6,11

24. Od JHWH *zależą* kroki[4703] mężczyzny*; jak *ma* człowiek[120] zrozumieć** własną drogę[1870]? **lub: mocarz, wojownik, bohater[1397]* Ps 37,23
***lub: k.q. dostrzegać, rozpoznawać, rozumieć, wiedzieć[995]*

25. Sidłem* dla człowieka[120] *jest* powiedzieć nierozważnie*[|JUS]: Święte[6944]! i zastanowić[1239] się dopiero[310] po złożeniu ślubów***. Lb 30,2;
**lub: przynęta umieszczona w pułapce[4170]; **hap.leg.: przemawiać nierozważnie, mówić jak oszalały, połykać[3216]* Pwt 23,21
****lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21 lub ślub na rzecz świątyni - por: Mk 7,11*

26. Mądry[2450] król[4428] rozprasza* niegodziwych[7563] i zwraca[7725] w stronę[5921] ich koło**.
**lub: k.p. rozrzucić, rozproszyć, przesiewać[2219]; **myśl nawiązuje do wykorzystania koła przy młóceniu (?) - Iz 28,26-27 tu jako hebrajski paralelizm - król przesiewa ... niczym kołami - por: EIB[K]*

27. Duch* człowieka[120] jest lampą** JHWH, badający*** wszystkie głębiny**** wnętrza*****.
**hebr.: neszama[h] - oddech, tchnienie, istota żywa, duch[5397] - r.z. - por. ruah[7307]; **lub: lampa[5216], światło, kaganek[B6041]; ***tu: prtcpl. możliwe: On (Bóg) bada, sprawdza[2664] - r.m.; ****brzuch, łono, metaf.: głębia Szeolu[2315]; *****komnata, najbardziej wew. część, wnętrze[990]*

28. Miłosierdzie* i prawda** strzegą[5341] króla[4428], a jego tron[3678] oparty *jest* na miłosierdziu[*|2617]. 2Sm 7,11-16; Ps 89, 19-38
**lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*
****k.q. utrwalić, uzmocnić[5582]; ****hebr.: chesed[2617] i emet[571] - terminy często występujące razem - por. Ps 25,10; 40,10.11; 57,3*

29. Chlubą* młodzieńców[970] *jest* ich siła[3581], a ozdobą** starców[2205] – sędziwość***. Kpł 19,32
**lub: piękno, świetność, cześć, chluba[8597]; **ozdoba, świetność, majestat, cześć, chwała; ***wiek, siwa głowa, starość[7872]*

30. Sińce* i rany** *służą* starciu[*|4838] zła[7451], a razy*** – *oczyszczeniu* głębi[990] wnętrza[2315].
**lub: pręga, rana, cios[2250]; **siniak, rana[6482]; ***tu: ketiv, qere - są środkiem czyszczącym; ****lub: cios, rana, chłosta, plaga[4347]*

21 Serce[3820] króla[4428] *jest* w ręku[3027] JHWH jak potoki* wód[4325]; kieruje** je, dokąd[3605|834] chce***. Ps 57,7; Dn 2,21
**lub: kanał, koryto (rzeki)[6388], strumień, podział[B7395]; **lub: k.h. skłaniać, wpływać[5186]; ***k.q. pragnąć, mieć upodobanie[2654]*

2. Każda[3605] droga[1870] człowieka *wydaje się* słuszna* w jego oczach[5869], ale JHWH ocenia** serca[3826]. Prz 12,15; 16,2.25; 30,12; Ga 6,3
**lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]*
lub: k.q. szacować, k.p. odważać, odmierzać[8505] - por: Ps 75,3*

3. Czynienie[6213] sprawiedliwości[6666] i prawa* JHWH przedkłada** ponad ofiarę***.
**lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej prawny[4941] - Ps 37,28*; **dosł.: k.n. być wybranym[977] - wypróbowanym, preferowanym bardziej niż[B1126]; ***hebr.: zebah[2077] - ofiara wspólnotowa[B2623] - Pwt 26,14* 1Sm 15,22; Iz 1,16; Oz 6,6; Mi 6,6; Mk 12,33

4. Wyniosłe[7311] oczy[5869] i nadęte* serce[3820] to lampa*[|5215] grzechu[2403] niegodziwych[7563]. Hi 4,8
**dosł.: szeroki, obszerny[7342], wyniosły[B8518] - Ps 101,5; **wg wokaliz. MT - uprawianie ziemi stąd: to ziemia uprawna[5215], świeżo uprawiony ugór nieprzynoszący wielu plonów - por: Jr 4,3 - KUL[K]*

5. Plany* pracowitego** *przynoszą* pewny[389] dostatek***, a *plany* każdego[3605] *działającego* w pośpiechu[213] pewne[389] ubóstwo****.
**lub: wymysły, plany, zamiary, myśli[4284]; **pilny, bystry[2742]*
****lub: obfitość, zysk[4195]; ****brak, niedostatek, potrzeba[4270]*

6. Wejście w posiadanie[6467] skarbów* *za pomocą* kłamliwego[8267] języka[3956] *to* marność**, *za którą* gonią*** poszukujący[1245] śmierci[4194].
**lub: składnica, arsenał, zasoby, skarb, spichlerz[214]; **dosł.: para, oddech, daremnie[1892] - Kaz 2,2; ***dosł.: k.n. być pędzonym tu i tam[5086]*

7. Przemoc* niegodziwych[7563] porywa** ich *samych*, bo[3588] odmawiają*** czynić[6213] *tego, co* słuszne****. *****lub: prawość, słuszność w sądzie[4941]*
**lub: spustoszenie, gwałt, zniszczenie[7701]; **dosł.: k.q. odciągać[1641], wywlekać[B1845] - Ha 1,15; ***k.p. odmawiać[3985], odrzucać[B4634]*

8. Kręta* *jest* droga[1870] człowieka[376] winnego**, ale dzieło[6467] czystego[2134] jest prawe***.
**hap.leg.: wykręcony, przewrotny[2019], bardzo kręta - EIB[K]*
***hap.leg.: obarczony winą, obcy, przestępczy[2054]* Prz 2,15; 20,11
****lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]*

9. Lepiej[2896] mieszkać[3427] w kącie[6438], na dachu* niż z kłótliwą** żoną we wspólnym*** domu[1004]. **płaskie dachy służyły również jako tarasy*
***lub: niesnaski, spór[4079]; ***związek, towarzystwo, grupa[2267]*

10. Dusza[5315] niegodziwego[7563] pragnie* zła[7451], a jego bliźni** *nie znajduje* łaski*** w jego oczach. **lub: k.p. łaknąć[183]* Prz 14,21; Jk 2,16
***lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny[7453]*
****lub: k.ho. doznawać przychylności, łaski, względów[2603]*

11. Gdy się karze* szydercę[3887], prosty** mądrzeje[2449], a gdy uczą***[|7919] mądrego[2450], przyjmuje wiedzę****. **lub: k.q. wymierzyć grzywnę, ukarać[6064]*
***lub: nieuczeni, naiwni, chętni do nauki, o otwartym umyśle[6612]*
****k.h. postępować rozważnie, mądrze; ****poznanie, mądrość[1847]*

12. Sprawiedliwy*|6662 zważa** na dom1004 niegodziwego7563 i na niegodziwego7563 kieruje*** nieszczęście****. **dot. Boga (?) - Iz 24,16; Hi 34,17 **lub: k.h. patrzeć na, mieć wygląd, poświęcać uwagę,7919 - w. 11*** ***dosł.: k.p. wykręcać, odwracać, zniekształcać5557; ****zło, niedola, krzywda, przeciwność losu, nieszczęście, niegodziwość7451*

13. *Kto* zatyka331 swoje ucho241 na wołanie* ubogiego**, także on1931 będzie krzyczał***, lecz nie uzyska odpowiedzi****. Mt 18,30-35; **lub: krzyk, wrzawa2201; **biedny, chudy1800; ***krzyczeć, przyzywać7121; ****k.n. uzyskać odpowiedź, k.q. reagować6030* Jk 2,13

14. Dar* przekazany w skrytości** łagodzi*** gniew****, a podarek7810 z zanadrza2436 – potężny5794 gniew*****. ***lub: potajemnie5643* Prz 17,8; 18,16 **lub: dar, ofiara, podarunek4976 - w odróżnieniu od7810 - Prz 6,35**** ***hap.leg.: uspokoić, ukoić, podporządkować, opanować3711 ****metaf.: fuknąć gniewnie639; *****żar, furia, wściekłość2534*

15. Sprawiedliwy6662 cieszy* się, gdy stosuje6213 prawo4941, lecz na czyniących6466 nieprawość** *nadejdzie* zguba***|4288. Hi 31,3; Prz 6,8; **lub: uciecha, pomyślny skutek, zadowolenie, wesołość8057 **lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult205; ***trwoga* Łk 13,27; Rz 13,13

16. Człowiek120, *który* zbacza8582 z drogi1870 rozsądku*, odpocznie5117 w zgromadzeniu** cieni***|7496. ***hebr.: kahał6951 - wspólnota, zbór* JHWH **lub: k.h. być roztropnym, postępować rozważnie, mądrze7919 ***hebr.: refa' im - duchy, widma, cienie, martwe duchy, umarli - tylko w l.mn. - Hi 26,5; Iz 14,9; Iz 26,14* Ps 49,14; Prz 2,18; 9,18

17. *Kto* kocha157 uciechę*|8057, będzie człowiekiem376 w potrzebie**, a kto kocha157 wino3196 i olejek***, nie wzbogaci6238 się. Ps 23,5; **por. w. 15*; **człowiekiem niedostatku4270 (jest) - AK; ***tłuszcz, olej, oliwa z oliwek8081, wonny olejek - Prz 27,9; Am 6,6* Pwt 28,40

18. Niegodziwy7563 będzie okupem* za sprawiedliwego6662, a odstępca898 – za prawych**. **lub: cena za życie, okup, łapówka3724 - por. Wj 21,30; **por. w. 8****

19. Lepiej2896 mieszkać3427 w ziemi776 pustynnej4057 niż z kłótliwą* i złośliwą**|3708 żoną802. **lub: spór, niezgoda, przedmiot sporu4066; **rozdrażnienie, złość*

20. Godne pożądania*|2530 zasoby** i olej8081 *są* w siedzibie5116 mądrego2450, lecz głupi*** człowiek je przejada***. **k.n. - por. BP;* Hi 20,15 ***lub: składnica, skarb, zasoby, zapasy214 tu: l.poj.; ***głupek, tępak, prostak, człowiek zadufany3684; ****k.p. łykać, trwonić1104*

21. *Kto* podąża7291 za sprawiedliwością6666 i miłosierdziem*, znajdzie4672 życie2416, sprawiedliwość6666 i chwałę**. Prz 15,9; Mt 5,6 **lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość2617 **hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat, ludzie3519 - Prz 3,16***

22. Mądry2450 wspiął* się na *mury* miasta5892 mocarzy** i powalił*** umocnienie****, *któremu* ufali*****. ***lub: człowiek dzielny, potężny, bohater1368 *lub: k.q. iść w górę, wstępować5927; ***ściągnąć, zdjąć z, leżeć twarzą do ziemi; ****moc, siła5797; *****zaufanie, miejsce ucieczki4009*

23. Kto strzeże* swoich ust6310 i języka3956, strzeże* swojej duszy5315 przed udręką**. **lub: k.q. zachowywać, mieć pieczę nad, strzec, czuwać8104 **lub: ciężkie położenie, niedola6869* Prz 12,13; 13,3; 18,21; Jk 3,2

24. Hardy* i butny3093 szyderca3887 – *oto* imię8034 *tego, kto* działa6213 z butą2087 furii**. **lub: ktoś butny, dumny, zuchwały2086; **nadmiar, wybuch, wściekłość5678 - z nadmiaru pychy - EIB, z pychą bez miary - BP*

25. Pragnienie* leniwego6102 zabija4191 *go*, bo jego ręce odmawiają** pracy6213. Prz 10,4 **lub: pożądanie, życzenie, tęsknota serca8378; westchnienieB9792 **tj. k.p. odmówić wykonania czegoś3985; odrzucaćB4634 - Iz 1,20*

26. *Przez* cały3605 dzień pożąda* tęsknie**|8378, lecz sprawiedliwy6662 daje5414 i nie szczędzi***. **lub: pragnąć, tęsknić za, żywić pożądanie183; **por. w. 25* ***lub: k.q. powstrzymać, zatrzymać dla siebie, oszczędzić2820*

27. Ofiara* niegodziwych7563 budzi odrazę**, a tym bardziej, gdy *jest* składana*** w złych zamiarach****. ***lub: coś obrzydliwego8441* Prz 15,8 **hebr.: zebah2077 - ofiara, ofiara uspółnotowaB2623 - Pwt 26,14 ***lub: k.h. wprowadzać, wnosić, sprawić coś, zgromadzić935 ****lub: niegodziwy pomysł, niegodziwość, bałwochwalstwo2154*

28. Fałszywy* świadek5707 zginie6, lecz *kto umie* słuchać8085, będzie przemawiał** nieustannie***. **lub: kłamstwo, fałsz, coś zwodniczego3577 **dosł.: k.p. mówić, obiecywać1696; ***wybitność, ciągłość5331 ***lub: będzie miał ostatnie słowo - por. Hi 23,7 - WBC; EIBK*

29. Niegodziwy7563 człowiek376 *ma* zatwardziałe* oblicze**|6440, ale prawy3477 – on wytycza*** swoje drogi****|1870. *****wg qere: swoją drogę *dosł.: uczynić mocnym, uzmocnić5810; **lub: pokazuję siłę ... na swojej twarzy - AK; prze przed siebie - EIBK; ***wg ketiv - przygotowywać, umacniać3559, wg qere - rozmyśla nad, próbuje zrozumieć*

30. Nie ma mądrości2451, nie ma zrozumienia*, nie ma rady** wobec*** JHWH. **lub: zrozumienie, przenikliwość, rozum8394 - por. Prz 2,2** **lub: plan, zamysł, akt decyzji6098; ***przeciw, przed oczyma5048*

31. Konia5483 przygotowuje* się na dzień bitwy4421, ale wybawienie** *zależy* od JHWH. **lub: k.ho. zostać utwierdzonym, zamocowanym, być gotowym3559 **lub: pomoc, wybawienie, zbawienie, zwycięstwo8668*

22 *Lepiej jest* wybrać* *dobre* imię** niż wielkie7227 bogactwo6239, a przychylność*** lepsza2896 *jest* niż srebro3701 i złoto2091. **dosł.: k.n. być wybranym977; **imię8034 reprezentuje charakter ***hebr.: hen - łaska, urok, elegancja, uznanie2580* Kaz 7,1

2. Bogaty6223 i ubogi* spotykają** się; JHWH Stwórcą*** każdego3605|P z nich. Prz 29,13; Ps 49,2 **lub: k.q. cierpieć niedostatek bądź głód7326; **dosł.: k.n. spotkać się razem6298; ***k.q. prtcpl. wykonywać, robić, postanawiać6213*

3. Roztropny* dostrzega7200 zło**|7451 i ukrywa się, ale prości*** idą dalej5674 i ponoszą karę****. **lub: zmyślny, rozsądny6175; **niebezpieczeństwo, nieszczęście ***lub: nieuczeni, naiwni, chętni do nauki, o otwartym umyśle6612 ****lub: k.n. zostać ukaranym grzywną6064* Prz 27,2

4. Skutkiem* pokory** *i* bojaźni*** JHWH jest bogactwo[6239], chwała**** i życie[2416]. Iz 33,6
*lub: konsekwencja, wynik; skutek, zysk, nagroda[6118]; **cichość[6038]; ***lub: szacunek, cześć[3374]; ****majestat, splendor[3519] - Prz 3,16**

5. Ciernie[6791] *i* sidła* są na drodze[1870] przewrotnego**; *kto* strzeże*** swojej duszy[5315], *trzyma się* od nich z dala[7368]. **dosł.: krętej - AK*
*lub: pułapka na ptaki, sidła, potrzask[6341]; **zniekształconą, wypaczony[6141]; ***k.q. patrzeć na, strzec, mieć pieczę nad[8104]*

6. Pouczaj*|INP chłopca** stosownie do*** jego drogi[1870], a gdy się zestarzeje[2204], nie odstąpi**** od niej[4480]. Pwt 6,7; Ef 6,4; 2Tm 3,15
*lub: k.q. szkolić, poświęcać[2596] - Pwt 20,5; **niemowlę - Wj 2,6; małe dziecko - Jr 1,6; nastolatek - Rdz 37,2; młodzieniec, sługa[5288]; ***lub: co do sprawy, z powodu[5921]; ****k.q. zboczyć, zejść z drogi[5493]*

7. Bogaty[6223] panuje* nad ubogimi[7326], *a ten, kto* pożycza[3867], *jest* sługą[5650] dla człowieka[376], *który mu* pożycza[3867]. *lub: k.q. rządzić, władać[4910]*

8. *Kto* sieje* nieprawość**, żnie[7114] nieszczęście***, a rózga[7626] położy kres**** jego furii[5678]. Hi 4,8; Oz 8,7; 10,13; Ga 6,7-8; 2Kor 9,7
*lub: rodzić[2232]; **niesprawiedliwość, nieprawość, zło[5766]; ***niegodziwość[205]; ****lub: k.q. dojść do kresu, zniknąć, zniszczyć, kończy się[3615]*

9. *Kto jest* szczodry* – ten[1931] będzie błogosławiony[1288], bo ofiarowuje[5414] swój chleb[3899] nędzarzowi**. **lub: marny, biedny, słaby, chudy[1800]*
idiom: kto ma dobre oko - tj. wspaniałomyślny, łaskawy, nieskąpy, dobrotliwy - por. złe oko - Mt 6,23 Prz 11,25; 2Kor 9,6

10. Wypędź* szydercę[3887], a ustanie** spór[4066], zakończy*** się kłótnia[1779] i zniewaga****|7036.
*lub: k.p. odpędzić, przegnać[1644]; **dosł.: k.q. odchodzić, iść[3318]; ***dosł.: k.q. zaprzestać, odpocząć, zaniechać[7673]; ****ustyd, hańba*

11. *Kto* kocha[157] czystość[2890] serca*|2889 – *tego* wdzięk** warg[8193], *zyskuje* przyjaźń*** króla[4428]
tu: ketiv - KUL[K]; uq qere: czyste serce[3820] - BE; czystych sercem - AK
***lub: łaska, urok, uznanie[2580]; ***król (jest jego) przyjacielem[7453]*

12. Oczy[5869] JHWH strzegą[5341] *pragnących* wiedzy* i *On* obala** słowa[1697] zdrajcy***.
*lub: mądrość, poznanie, rozeznanie[1847]; **lub: niszczyć[5557|B6453]; ***lub: k.q. postępować zdradziecko, podstępnie, gorszyć[898]*

13. Leniwy[6102] mówi*: Lew[738] *chodzi* na zewnątrz**, będę rozszarpany*** na środku[8432] placu****. ****przestronne, otwarte miejsce, plac[7339]*
*wyp. ironiczna - por. BP[K]; **na zewnątrz, ulica, strona zewnętrzna[2351]; ***dosł.: k.n. zostać zgładzonym, k.q. mordować[7523]*

14. Usta[6310] obcych* *kobiet* są jak głęboki dół**; wpadnie*** tam *ten*, na kogo JHWH się gniewa****. ****lub: k.q. oburzyć się, potępiać, przeklinać[2194]*
lub: żona innego mężczyzny, kobieta cudzołożna - por. Prz 5,3.20
***lub: otchłań, dół - Jr 18,20; ***paść (o gwałtownej śmierci)[5307]*

15. Głupota[200] przywiązana* *jest* do serca[3820] chłopca**, ale rózga[7626] karności*** odsunie**** ją od niego. Prz 13,24; 19,18; 23,13; 29,15.17; Hbr 12,10
*lub: k.q. wiązać, stowarzyszać się, spiskować[7194]; **por. w. 6**
***lub: dyscyplina[4148], pouczenie[B4802]; ****k.h. odejść daleko[7368]*

16. *Kto* uciska* ubogiego**, aby siebie wzbogacić***, i *kto* daje[5414] bogatemu[6223] – z pewnością[389] zubożeje****. Prz 11,24; 22,7; 28,27
*lub: k.q. uciskać, krzywdzić, wymuszać[6231]; **biedny, chudy[1800]; ***dosł.: mieć wiele, być licznym[7235]; ****niedostatek, ubóstwo[4270]*

17. Nadstaw[5186|IMP] swoje ucho[241] i słuchaj*|IMP słów[1697] mędrców[2450], i skłoń**|IMP swoje serce[3820] do *przyjęcia* mojej wiedzy***; Prz 5,1
*lub: k.q. okazać posłuszeństwo[8085]; **k.q. położyć, kłaść (ręce), ustawiać, umocowywać[7896]; ***mądrość, poznanie, umiejętność[1847]*

18. Bo[3588] miło* będzie, jeśli[3588] zachowasz** je w swoim wnętrzu[990], wszystkie***|3162 gotowe**** na[5921] twoich wargach[8193]. ***dosł.: razem, łącznie*
*lub: przyjemny, słodki, miły[5273]; **k.q. mieć pieczę nad, strzec[8104]; ****lub: k.n. być niewzruszenie ustanowionym, być gotowym[3559] - równocześnie osadzone - KUL; stojące mocno razem - AK*

19. *Byś* twoją ufność* pokładał**|INF w JHWH, to właśnie[637] ci dziś[3117] oznajmiłem[3045]. Jr 17,7
*lub: zaufanie, ufność, miejsce ucieczki[4009]; **dosł.: k.q. miał[1961]*

20. Czyż nie[3808] napisałem[3789] ci *słów* pełnych*** rad*** i wiedzy****; **por. WBC[K], EIB[K]*
*tu: qere, wg ketiv - napisałem ci przedwczoraj[8032]; **hebr.: salis - l.poj - trzecia część większej całości - Ps 80,5; oddział bojowy złożony z trzech osób - Wj 14,7 - EIB[K]; trójdzielny zestaw nauk - KUL[K]*
lub: zamysł, plan, rada, zasada, pomysł[4156]; ****por. w.17*

21. Aby oznajmić* ci pewność** słów prawdy***; byś odpowiadał[7725] właściwymi[571] słowami[561] *temu, kto* cię posyła****? J 20,31; 1P 3,15
*lub: k.h. ujawnić[3045]; **lub: stałość, wierność, pewność, wiarygodność, ciągłość[571]; ***tu i Ps 60,4 - huk[7189]; ****k.q. kierować[7971]*

22. Nie odzieraj* nędzarza**, dlatego że jest nędzarzem** ani nie uciskaj*** w bramie**** biednego*****. **w. 16**; ****biedny, udręczony, słaby[6041]*
*lub: k.q. porwać, złupić, ograbić[1497]; **k.p. druzgotać, gnębić[1792]; ****brama miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy*

23. JHWH bowiem będzie bronił* ich sprawy** i złupi*** duszę****|5315 *tych, którzy* ich łupią[6096]. ****lub: pozbawi życia[5315] - BP* 1Sm 25,39; Ps 12,5
*lub: prowadzić sprawę, proces (prawny), walczyć[7378]; **tj. sprawy w sądzie[7379]; ***k.q. rabować[6906], pozbawić[B8034] tu i Mi 3,8.9*

24. Nie przyjaźnij[7462|JUS] się z mężem* gniewliwym** i nie krocz*** z człowiekiem porywczym****. *hebr.: ba'al - właściciel, pan, mąż[1167]* Prz 15,18
*lub: nos, gniew; metaf.: fuknąć gniewnie[639]; hebr.: ba'al' af - mąż opanowany zapalczywością - KUL; ***lub: k.q. wchodzić, iść[935]; ****lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość[2534]*

25. Abyś nie nauczył*|502 się jego ścieżek**|734 i nie zastawił[3947] pułapki*** na swoją duszę****.
*lub: k.q. przyzwyczaić się do czegoś[B562]; **tu: qere, wg ketiv - jego ścieżki; ***lub: przynęta, wabik, sidła[4170]* 1Kor 15,33
*****hebr.: nefesz - dusza, oddech, życie, istota żyjąca, człowiek[5315]*

26. Nie bądź[1961] wśród *tych, którzy* dają porękę*, wśród *tych, którzy* ręczą** za długi***|4859;
*idiom: dających dłoń[3709] do uderzenia[8628] - AK, por. Prz 6,1****
**lub: k.q. dawać w zastaw[6148]; ***dosł.: pożyczka, tu i Pwt 24,10*

27. Bo jeśli nie będziesz *miał czym* zapłacić*|INF, dlaczego[4100] mieliby zabrać[3947] spod ciebie[8478] łóżko**? Wj 22,26; Prz 20,16
**lub: k.p. wymagradzać straty, odnawiać[7999]; **leżanka, łoże[4904]*

28. Nie przesuwaj*|JUS dawnej** granicy***, *którą* ustalili[6213] twoi ojcowie[1]. Pwt 27,17;
**lub: k.h. usunąć[5253]; **tu jako rzecz. - długotrwałość, starożytność, odwieczność[5769]; ***lub: terytorium, region, granica[1366]* Prz 23,10

29. Widzisz[2372] człowieka[376] biegłego* w swoim zawodzie**? *Ten* będzie stał[3320] przed[6440] królami[4428], nie stanie przed pospólstwem***.
**lub: uzdolniony, gotowy, szybki[4106]; **zawód, interesy, usługa[4399] ***hap.leg.: nieznany, nieistotny, pospolity[2823], ciemny, niski[B3254]*

23 Gdy usiądziesz[3427] by jeść[3898] z władcą*, dobrze[995] rozważ**|995, kogo*** *masz* przed sobą; **dosł.: k.q. rządzić, panować, władać[4910]*
***hebraizm: bin ta bin - rozważać, mieć rozeznanie, ogląd[995]*
****hebr.: et[853] - wskaźnik konkretnego bytu, 'a-ser[834|B947] - co, to, który*

2. I przyłóż[7760] nóż*|7915 do gardła*|***3930, jeśli ty[859] *jesteś* mężem[1167] łapczywym***. ***hap.leg.
****idiom: zapanuj nad sobą (?) - por EIB[K]; ****hebr.: ba' al nefesz - właściciel, pan[1167] gardła[5315] - człowiek z dużym apetytem (?)*

3. Nie pożądaj*|JUS jego przysmaków**, bo to potrawy[3899] zwodnicze***. ****lub: nieprawda, fałsz[3577]*
lub: k.hp. tęsknić za, żywić pożądanie, pragnąć[183]; **por. w. 6**

4. Nie trudź* się, by zdobyć bogactwo[6238], poniechaj***|IMP *tego* z własnego rozsądku[998].
**dosł.: k.q. mozolić się, trudzić się, znużyć się[3021], **zaniechać, powstrzymać, położyć kres[2308]* Prz 28,20; Mt 6,33; J 6,27; 1Tm 6,8

5. Gdy sprawiasz*, że twoje oczy ulatują* do niego**, to *już* go nie ma[369]? Bo z pewnością***|6213 uczyni***|6213 sobie skrzydła[3671] *i* odleci**** ku niebu[8064] jak orzeł[5404]. Prz 27,24
tu qere, ketiv - czy twoje oczy ulatują do niego; **domyśl. bogactwa ***hebraizm - por. w. 1; ****tu qere, ketiv - znaczenie niepewne*

6. Nie jedz[3898] chleba[3899] *człowieka* chciwego*, ani nie pożądaj**|JUS jego przysmaków***.
**idiom: (który ma) złe oko - por. - Mt 6,23* i Prz 22,9*; **w. 3* ***lub: smaczne, smakowite jedzenie, wyborny pokarm[4303]*
Pwt 15,9; Prz 28,22; Mt 6,23; 20,25; Mk 7,22

7. Bo jak rachuje* w swojej duszy**, taki on *jest*. Mówi[559] do ciebie – jedz[398|IMP] i pij[8354|IMP], ale jego serce*** nie[1077] *jest* z tobą. Prz 26,24
**lub: k.q. wyliczać, rachować, wnioskować, rozdzierać[8176] **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, osoba, osobowość[5315] ***lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce[3820]*

8. Kęs* twój, *który* zjadłeś[398], zwymiotujesz[6958] i zniszczysz** swoje miłe*** słowa****|1697.
**lub: kawałek, kąsek (chleba) [6595]; **k.p. zepsuć, zrujnować, wypaczyć[7843]; ***przyjemny, słodki, miły[5273]; ****mowa, sprawa[1697]*

9. Nie mów[1696] do uszu[241] głupca*, bo wzgardzi** roztropnością[7922] twoich wypowiedzi***.
**lub: tępak, prostak, człowiek zadufany[3684]* Prz 9,8; 26,4;
***lub: k.q. okazywać pogardę, lekceważyć[936]; ***mów[4405]* Mt 7,6

10. Nie przesuwaj[5253|JUS] dawnej[5769] granicy[1366] i nie wkraczaj[935] na pole[7704] sierot*|3490. Prz 22,28
**sieroty i wdowy są pod szczególną opieką Boga - Wj 22,22; Jk 1,27*

11. Bo ich Odkupiciel* jest mocny[2389] i On będzie prowadził** ich spór*** przeciwko[854] tobie. ****lub: konflikt, sprawa w sądzie[7379]* Jr 50,34; Prz 22,22
**tj. k.q. wykupić (jako krewny), odkupić (jako Bóg)[1350], odkupiciel uzyskujący rekompensatę w sądzie - Lb 5,8[B1502], **k.q. prowadzić sprawę sporną w sądzie, walczyć, zmagać się, wnieść skargę[7378]*

12. Nakłoń[935|IMP] swoje serce[3820] na pouczenie*, a swoje uszy[241] na słowa[561] rozumne**.
**lub: dyscyplina, karcenie[4148], pouczenie, ostrzeżenie, kara[B4802] **lub: wiedza, mądrość, poznanie, umiejętność, rozeznanie[1847]*

13. Nie szczędź* chłopcu** karcenia[4148], bo jeśli go uderzysz*** rózgą****, nie umrze[4191].
dosł.: wstrzymywać, odmawiać[4513]; **por. Prz 22,6* Prz 19,18
****lub: k.h. ujarzmiać, szturchać, razić[5221]; ****gałąź, odrost, rózga[7626]*

14. Ty[859] uderzysz[5221] go rózgą[7626], a jego duszę[5315] ocalisz* od Szeolu**. Prz 22,15; Mt 18,9;
**lub: k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać, wyzwolić od wrogów[5337] **hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27* 1Kor 11,32

15. Synu[1121] mój, gdy twoje serce[3820] jest mądre, także*|1571 i moje serce[3820] się raduje**;
**lub: (to) rozraduje[8055] się moje serce[3820], właśnie[1571] moje[589] **lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941]*

16. A moje nerki* weselą** się, gdy twoje usta[8193] mówią[1696] *to, co* prawe***. Prz 8,6
**nerki[3629] - w myśli hebrajskiej to miejsce emocji i uczuć **lub: unosić się radością, bardzo się radować[5937], triumfować[B6876] ***lub: słuszność, sprawiedliwość, prawość, poprawność[4339]*

17. Niech twe serce[3820] nie zazdrości* grzesznikom[2400], lecz[3588] raczej[518] *niech* każdego[3605] dnia[3117] *trwa* w bojaźni** JHWH; Prz 3,31; 24,1
**lub: k.p. być zawistnym, pobudzać do zazdrosnego gniewu[7065] **lub: bojaźń (Boża), szacunek, nabożna cześć, pobożność[3374]*

18. Bo[3588] na pewno*|518 jest** *dla ciebie* przyszłość*** i twoja nadzieja[8615] nie zostanie zawiedziona****. **por. Iz 5,9; ****dosł.: zostanie odcięta[3772]*
***lub: jest, są, bycie, istnienie, istota[3426], ***coś ostatniego, tylnego, koniec, potomność, coś przyszłego[319] - por. EIB - istnieje przyszłość*

19. Słuchaj*|IMP, synu[1121] mój, i bądź mądrym[2449|IMP], i skieruj**|IMP swoje serce[3820] na *prostą* drogę***|1870. **lub: k.q. być posłusznym[8085]*
***dosł.: k.p. posuwać się naprzód, k.q. iść prosto przed siebie[833] ***wg składni hebr. możliwe: prowadź po (tej) drodze swoje serce*

20. Nie bywaj*|JUS wśród upijających** się winem[3196] *ani* wśród obżerających*** się ich mięsem[1320]; **lub: k.q. trwać, przebywać, towarzyszyć, być[1961] **lub: pić dużo, pochłaniać, l.poj. pijak[5433]; ***w l.poj. żarłok[2151]*
Prz 20,1; Iz 5,22; Ek 24,31; Rz 13,13; 1Kor 5,9-11; 2Kor 6,17; Ef 5,18

21. Bo pijak[5433] i żarłok[2151] zubożeją*, a ospały** będzie odziany[3847] w łachmany[7168].
**lub: k.n. zostać wywłaszczonym, popaść w biedę[3423] **hap.leg.: senność, ospałość, opieszałość[5124]* Prz 6;10-11

22. Słuchaj*|IMP ojca[1], który cię spłodził**, i nie gardź[936] matką[517], gdy się zestarzeje[2204].
*lub: k.q. być posłusznym[8085]; **k.q. wydać na świat[3205]

23. Kupuj[7069|IMP] prawdę* i nie sprzedawaj[4376] jej; *kupuj* mądrość[2451], karność** i rozum***.
*lub: wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]; **dyscyplina, pouczenie[4148]; ***rozumienie, wygląd w istotę rzeczy[998] Ps 119,142

24. Ojciec[1] sprawiedliwego[6662] raduje* się niezmiernie[1523], a *kto* spłodził[3205] mądrego[2450], ma z niego *ogromną* radość**. Prz 10,1;
*lub: radować się, weselić się, cieszyć się, trząść się[1523]
**lub: być zadowolonym, radować się, unosić się radością[8055], promienieć[B8941] - por. Ps 40,16; 45,8; 46,4 Prz 23,15; 29,3

25. Niech się raduje[8055] twój ojciec[1] i twoja matka[517], a niech unosi się radością[1523|JUS] *ta, która* cię urodziła*|[3205]. *lub: twoja rodzicielka - k.q.

26. Synu[1121] mój, daj[5414|IMP] mi swoje serce*, a niech twoje oczy[5869] upodobają** *sobie* moje drogi[1870]. **lub: obserwują[7521] - KUL, strzegą - EIB, AK
*lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce[3820]
**lub: k.q. mieć upodobanie w, przyjmować życzliwie[7521] - por. BP

27. Bo nierządnica[2181] *jest* głębokim[6013] dołem*, a obca**|[5237] *kobieta* jest ciasną studnią*. Kpł 21,9; Pwt 23,17; Iz 57,3
*metaf. ostrzegające przed Szeolem - por. Ps 88,4; 107,20; Prz 1,12
**lub: cudzoziemski, obcy, nieznajomy[5237] - może oznaczać cudzoziemkę trudniącą się nierządem - por. EIB[K] - Prz 2,16; 5,3, 6,24

28. Ona[1931] też* czai[693] się jak na łup** i pomnaża[3254] przewrotnych*** wśród mężczyzn****.
*lub: także, zaiste, choć, tym bardziej, co więcej[637]; **hap.leg.: łup, złodziej[2863]; ***k.q. postępować zdradziecko, podstępnie[898]
****hebr.: adam - imię własne, człowiek, rodzaj ludzki, istota[120]

29. U kogo[4310]: Biada*!? U kogo: Ach**!? U kogo kłótnie[4066]!? U kogo niepokój***!? U kogo rany[6482] bez powodu[2600]!? U kogo zaczerwienione[2448] oczy[5869]!? ***lub: zmartwienie, skarga[7879]
lub: ach!, biada! - okrzyk bólu lub rozpaczy[188] - por. Mt 11,21|G3759
**hap.leg.: okrzyk wyrażający ból, pragnienie lub niepokój[17]

30. U tych, *którzy* przesiadują* przy winie[3196], *którzy* schodzą[935] się w poszukiwaniu[2713] winnej mieszaniny**. Prz 20,1;
*dosł.: k.p. opóźniać się, czekać, pozostać w tyle[309]; **lub: mieszany napój, zmieszane wino, ofiara płynna[4469] - tu Iz 61,11 Ef 5,18

31. Nie patrz[7200] na wino, gdy się czerwieni[119], gdy daje[5414] swój blask* w kielichu[3599], *i jak* gładko**|[4339] spływa*** *do gardła*.
*lub: mieni się[5869]; **równina; ***dosł.: k.hp. chodzić tu i tam[1980]

32. Na koniec[319] ukąsi* jak wąż** i ukąsi*** jak żmija****; *dosł.: k.q. gryźć[5391]; **żmija[5175] Pwt 32,33
***dosł.: k.h. przebijać, żądlić[6567]; ****lub: jadowity wąż[6848]

33. Twoje oczy[5869] będą widzieć[7200] dziwne* *rzeczy*, a twoje serce[3820] będzie mówiło *rzeczy* przewrotne**; *dosł.: obce, cudze[2114] - por. Prz 5,3*
**dosł.: coś zboczonego[8419], perwersja, występne knowania[B9837]

34. I będziesz[1961] jak leżący* w sercu[3820] morza[3220], i jak *ten,* który śpi[7901] na szczycie[7218] masztu**|[2260]; *lub: k.q. nocować, leżeć, odpoczywać[7901]
**hap.leg.: punkt obserwacyjny na maszcie[B2574] - por. GES, szczyt olinowania (?), mostek kapitański (?) - por. EIB[K]

35. *Powiesz*: Bili[5221] mnie, a nie *poczułem się* słabo*, uderzyli** mnie, a *o tym* nie wiedziałem[3045]. Gdy się obudzę[6974], tym[5750] bardziej*** będę go szukał[1245]. Iz 56,12; Jr 5,3
*dosł.: k.q. być słabym, być chorym[2470]; **lub: k.q. powalić[1986]
***lub: dodać, uczynić ponownie[3254]; *BW - znów do niego wrócę

24 Nie zazdrość* złym[7451] ludziom[376] ani nie pragnij**|INF z nimi przebywać[1961];
*lub: k.p. pobudzać do zazdrosnego gniewu[7065] Ps 37,1; 73,3;
**lub: k.hp. tęsknić za, żywić pożądanie[183] w. 19; Prz 23,17

2. Bo ich serce[3820] obmyśla* gwałt**, a ich wargi[8193] mówią[1696] o krzywdzie***. Ps 10,7
*lub: k.q. dumać, wyobrażać sobie[1897]; **zniszczenie, ruina[7701]
***lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda[5999]

3. Dom[1004] buduje* się mądrością[2451], a utwierdza** się rozumem***. Prz 9,1; Mt 7,24
*lub: k.n. być budowanym, odbudowanym, ugruntowanym[1129]
**lub: k.hp. być ustanowionym, być odnowionym[3559]
***lub: zrozumienie, przenikliwość, rozum[8394] - por. Prz 2,2**

4. A *dzięki* wiedzy[1847] komory* zostaną napełnione[4390] wszelkim[3605] bogactwem** – cennym*** i pięknym****. ****lub: miły, przyjemny[5273]
*lub: pokój, komnata, najbardziej wew. część, wnętrze[2315]; **majątek, bogactwo, wysoka wartość[1952]; ***drogi, kosztowny[3368]

5. Mądry[2450] wojownik* *jest* silny[5797], a mąż[376] *który ma* wiedzę**, zapewnia*** potęgę[3581].
*lub: mocarz, bohater, mężczyzna[1397]; **lub: poznanie[1847]
***lub: k.p. umacniać, zabezpieczać (dla siebie), utrwalać[553]

6. Bo* *dzięki* mądrej radzie* prowadzisz[6213] wojnę[4421], a wielu[7230] doradców[3289] *umożliwi* ci zwycięstwo**|[B10104]. Prz 11,4; 15,22; 20,18
*lub: wskazówka, naprowadzenie[8458]; **zbawienie, wyzwolenie[8668]

7. Mądrość[2454] *jest* dla głupca[191] *zbyt* wzniosła*; *niech* w bramie** nie otwiera[6605] *on* swoich ust[6310]. *lub: k.q. być wysoko, być wywyższonym[7311]
**brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy - stąd również w sądzie, w czasie dyskusji Ps 87,2; Prz 14,6

8. *Kto* obmyśla* zło[7489], tego nazwą[7121] mężem** zamętu***. Rz 1,30
*lub: k.p. rozmyślać, zamyślać, planować[2803]; **hebr.: ba'al - właściciel, pan, mąż, obywatel[1167]; ***dosł.: plan, spisek, zmowa[4209]

9. Zamysł* głupca[200] *jest* grzechem[2403], a szyderca** budzi odrazę*** w ludziach[120].
*lub: niegodziwy pomysł, niegodziwość, pomysł[2154]; **k.q. chełpić się, gardzić, k.h. szydzić[3887]; ***lub: coś obrzydliwego, ohyda[8441]

10. *Jeżeli* w dniu[3117] ucisku* okazujesz się gnuśnym**, to twoja siła*** *jest* mierna****|[6862].
*lub: ciężkie położenie, niedola[6869]; **k.hp. okazać się leniwym[7503]
***lub: moc[3581], moc jako zdolność[B4124]; ****lub: ubogi, wąski

11. Ratuj*|IMP prowadzonych[3947] na śmierć[4194]. Czy[518] ochronisz** drżących** przed rzezią[2027]?
*lub: k.h. odebrać, wyrwać, odzyskać, wyzwolić od wrogów[5337]
**lub: k.q. zachować, oszczędzić, powstrzymać[2820] Ez 3,18;
***lub: k.q. chwiać się, trząść się, zsuwać się[4131] 1Kor 15,24; 1J 3,17

12. Bo *jeśli* powiesz[559]: Ach*, nie wiedzieliśmy[3045] o tym! Czy nie przejrzy** tego Ten, *który* ocenia*** serca[3826]? Czy Ten, *który* strzeże**** twojej duszy[5315], nie dowie[3045] się o tym? I czy nie odpłaci***** człowiekowi[120] według jego uczynków[6467]? Ps 62,12; Mt 16,27; Rz 2,6; Obj 20,12;
*dosł.: oto[2005], **k.q. rozpoznać, mieć wgląd, wiedzieć, rozumieć[995]
***lub: k.q. szacować - por. Prz 16,2**; ****czuwać, zachowywać[5341]
*****lub: k.h. wynagradzać, płacić, zwracać twarz ku[7725] Obj 22,12

13. Synu[1121] mój, jedz[398] miód[1706], bo *jest* dobry[2896] i słodki* jest plaster miodu** dla twojego podniebienia[2441]. Ps 19,10; Prz 5,3; Pnp 4,11
*lub: słodycz, przyjemna rzecz[4966]; **cieknący miód[5317]

14. Tym samym* niech będzie poznanie**|IMP mądrości[2451] dla twojej duszy[5315]; jeśli ją znajdziesz[4672], jest[3426] *przed tobą* przyszłość***, a twoja nadzieja[8615] nie będzie zawiedziona***.
*lub: dlatego[3651] znaj[3045|IMP] - por. AK; **k.q. posiadać wiedzę, dostrzegać, poznawać[3045], ***czas późniejszy, ostatni (u proroków o przyszłości)[319]; ****dosł.: k.n. zostać odciętym, ponieść fiasko[3772]

15. Nie zastawiaj pułapki*, niegodziwy[7563] *człowieku*, przed mieszkaniem[5116] sprawiedliwego[6662], nie niszcz** miejsca jego odpoczynku[7258]; *lub: czuić się, czyhać[6693] - por. Pwt 19,11; Ps 10,9
**lub: k.p. napadać, pustoszyć[7703], popełnić czyn karygodny[B9161]

16. Bo[3588] sprawiedliwy[6662] upadnie* siedmiokrotnie[7651], lecz powstanie**; a niegodziwi[7563] potykają*** się w nieszczęściu[7451]. Hi 5,19;
*lub: k.q. upaść jak długi, zmarnieć, zawodzić, upaść[5307]
**lub: k.q. stawać, rosnąć w siłę, utwierdzać się[6965] Ps 34,19;
***lub: k.n. chodzić chwiejnym krokiem, być osłabionym[3782] Mi 7,8

17. Nie raduj* się, gdy twój nieprzyjaciel** upadnie[5307], i niech twoje serce[3820] się nie cieszy***|INF, gdy się potknie[3782]; Sdz 16,25; Hi 31,29;
*lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniować[H8941]
**lub: wróg[341]; ***radować się, cieszyć się, trząść się[1523] Ab 1,12

18. Aby[6435] JHWH nie zobaczył[7200] tego, bo *jest* to złe* w Jego oczach[5869] i nie odwrócił** od niego swojego gniewu***. *lub: k.q. niegodziwe[7489]
**lub: k.h. odstąpić, odmawiać[7725]; ***metaf. - fuknąć gniewnie[639]

19. Nie unoś się gniewem* na złoczyńców** *ani* nie zazdrość[7065] niegodziwym[7563]; w. 1
*lub: k.hp. rozpalać się z udręki[2734]; **lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, postępować niegodziwie bądź nikczemnie[7489]

20. Bo zły[7451] *człowiek* nie ma[1961] przyszłości*, a lampa** niegodziwych[7563] zgaśnie***|1846.
*lub: dalsza część, koniec, coś ostatniego, czas późniejszy[319] - u: 14***
**lub: światło, kaganek, lampa[5216|B6041] Hi 18,5; Ps 37,38
idiom: śmierć bez potomstwa (?) - Prz 20,20; por. Prz 13,8 - WBC[K]

21. Synu[1121] mój, bój[3372] się JHWH i króla[4428], i nie łącz* się z *ludźmi* zmiennymi**;
*lub: k.hpa. wymieniać zobowiązania, zastawy, mieć udział z, dzielić coś wspólnie[6148] Rz 13,1-7; Ef 4,14; Jk 1,6-8; 1P 2,13-15
**lub: k.q. zmieniać, powtarzać[8138]; myśleć inaczej[B9584] - por. BT, AK

22. Bo ich* nieszczęście** nastąpi[6965] nagle[6597], a kto wie[3045] o klęsce*** obu****? *|****dot. w. 21**
**lub: strapienie, brzemię, nieszczęście, klęska, dzień klęski[343]
***lub: ruina, katastrofa, zniszczenie[6365] - tu i Hi 30,24; 31,29

23. I to* też są *przysłowia* od mędrców[2450]. Niedobrze**|2896 *jest* mieć wzgląd[5234] na osobę*** w sądzie****.
*dosł.: te też - l.mn.; **por. EIB[K] Pwt 1,17
***idiom: być stronniczym - por. gr.: brać ug twarzy - Rz 2,11*
****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok[4941]

24. *Kto* mówi[559] niegodziwemu[7563]: *Jesteś** sprawiedliwy[6662], tego przeklinają** ludy***, *a* narody**** mu złorzeczą*****.
*dosł.: ty[859](jesteś); **lub: k.q. bluźnić[5344] Prz 17,25; Iz 5,20
***hebr.: am - naród, lud, członek tego samego ludu, krewniak[5971]
****hebr.: le'om - lud, naród[3816] - por. Ps 44,2; *****k.q. brzydzić[2194]

25. *A ci, którzy* wyrokują właściwie*, doznają radości** i przyjdzie[935] na nich stosowne*** błogosławieństwo[1293]. ***lub: dobre, właściwe[2896]
*lub: k.h. sądzić, okazywać słusznym, dowodzić, karcić, napominać[3198]; **być przyjemnym, słodkim[5276], doznać radości[B6109]

26. W usta[8193] całuje*|5401 *ten, kto* odpowiada[7725] prawymi** słowami[1697]. PnP 7,9
*porównanie wyr: zażyłość wobec osób sobie bliskich - PnP 1,2
**lub: prosty, sprawiedliwy, prawość[5228] - 2Sm 15,3; Prz 8,9; Iz 57,2

27. Przyszykuj*|IMP swoją pracę[4399] na zewnątrz[2351] i przygotuj**|IMP ją na swoim polu[7704], a potem[310] buduj[1129] swój dom[1004].
*lub: k.h. ustalić, dokonać, zrobić[3559]; **k.p. przygotować[6257]

28. Nie bądź[1961] bez powodu* świadkiem[5707] przeciw swojemu bliźniemu** ani nie oszukuj*** swoimi wargami[8193]. Wj 20,16; Prz 25,18
*lub: bezcelowo, na próżno, niezasłużenie[2600]; **towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel[7453]; ***k.p. namawiać, zwodzić[6601]

29. Nie mów[559]: Uczynię[6213] mu jak[3651] on mi uczynił[6213]; oddam* temu człowiekowi[376] według jego uczynku**. Prz 20,22; Mt 7,12; Rz 12,17-21;
*lub: k.h. przynosić z powrotem, powodować wracanie, wynagradzać[7725]; **czyn, dzieło, uczynek, nabycie[6467] 1Tes 5,15

30. Szedłem[5674] koło pola[7704] człowieka* leniwego** i koło winnicy[3754] człowieka*** bez**** rozumu*****; *hebr.: isz[376]; ***hebr.: adam[120] Prz 27,23-27
**lub: gruźny[6102]; ****będący w potrzebie czegoś[2638]
*****lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce[3820]

31. A oto[2009] wszystko[3605] zarosło[5927] cierniem*, pokrzywy** pokryły[3680] powierzchnię***, a kamienny mur**** był w rozsypce*****. Prz 22,5
*lub: chwasty, pokrzywy, możliwe - ciecierzyca - tu i Hi 30,7; So 2,9
**hap.leg.: ostu lub pokrzywy, ciernista lub bezużyteczna roślina[7063]
***lub: oblicze[6440]; ****kamienny[68] mur[1444] chronił winnicę
przed zwierzętami - Pnp 2,15; *****zostać zburzonym, strąconym[2040]

32. Spojrzałem*|2372 i złożyłem** to w sercu3820; zobaczyłem7200 i odebrałem3947 naukę***.
*dosł.: i ja spojrzałem; **k.p. położyć, kłaść (ręce), ustawiać, umocowywać7896; ***lub: dyscyplina4148, pouczenie, ostrzeżenieB4802*

33. Trochę4592 snu8142, trochę drzemania8572, trochę4592 założenia2264 rąk3027, by odpocząć*|INF;
lub: leżeć na, nocować, metaf. odpoczywać, odprężać się7901

34. A twoje ubóstwo7389 przyjdzie935 jak włóczęga*, a niedostatek** – jak człowiek376 z tarczą***. *dosł.: k.hp. przemierzać, chodzić tu i tam1980*
*lub: ubóstwo, potrzeba, brak4270; ***lub: puklerz4043* Prz 13,4

25 To* także1571 są przysłowia** Salomona8010, które przepisali***|6275 mężowie376 Ezechiasza****, króla4428 Judy3063. *dosł.: te428*
*hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm4912; ***k.h. iść dalej; ****lub: Hiskiasz tj. „JHWH moją siłą”2396

2. Chwałą* Boga430 *jest* sprawę** ukryć5641|INF, a chwałą3519 królów – dociekać*** sprawy**|1697.
hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat3519 - por. Prz 3,16
lub: słowo, rzecz, zajęcie, sprawa, czyny1697 Pwt 29,29; Rz 11,33
lub: k.q. inf. przeszukiwać, zgłębiać, badać, szukać2713

3. Wysokość7312 niebios* i głębia** ziemi776, i serca3820 królów4428 *są* niezbadane***.
wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba8064 - por. 2Kor 12,2
*hap.leg.6011; ***poszukiwanie, śledztwo, wypytywanie2714*

4. Usuń 1898|INF|ABS żużel* ze srebra3701, a uda** się naczynie3627 wytapiającemu***. 2Tm 2,20-21;
*lub: odpady, szumowiny5509; **dosł.: k.q. wychodzić, iść naprzód3318*
lub: k.q. wytapiać, oczyszczać, próbować6884 1P 1,7

5. Usuń*|INF|ABS niegodziwego7563 sprzed** króla4428, a jego tron3678 umocni*** się w sprawiedliwości6664. *lub: twarz, oblicze, osoba6440* Prz 20,8.26
lub: wypędzić1898 - tu, w. 4 i Iz 27,8; por. (gdy) wypędzi się - AK
k.n. być utrwalonym, utwierdzonym, gotowym, ustalonym3559

6. Nie szukaj własnej czci* przed** królem4428 i nie stawaj*** na miejscu****|4725 wielkich1419;
*dosł.: k.hpa. uczcić siebie, żądać czci1921; **por. w.5**; ***k.q. zajmować stanowisko, wystąpić5975; ****może dot. urzędu4725*

7. Bo lepiej2896, gdy ci powiedzią559: Wstąp*|IMP tutaj2008, niż gdyby cię poniżono**|INF przed księciem***, którego twoje oczy5869 widziały7200.
*lub: iść w górę, wstępować, iść za5927; **k.h. upokorzyć, ustawić na niższym miejscu8213; ***ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu, szczodry, chętny5081* Prz 27,2; Łk 14,8-10

8. Nie wchodź3318 *zbyt* szybko* w spór**, abyś na koniec319 nie *wiedział,* co zrobić6213, gdy cię zawstydzi*** twój bliźni7453.
*dosł.: prędko, błyskawicznie, pędzący4118; **walczyć, zmagać się, kłócić się, pozywać do sądu, złożyć skargę7378; ***k.h. upokarzać3637*

9. Prowadź7378 swój spór7379 ze swoim bliźnim*, lecz nie ujawnij**|JUS tajemnicy*** drugiego312; Mt 5,23-25; 18,5; 1Kor 6,6
lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny7453
*lub: k.p. odsłonić, odkryć1540; ***potajemna rada, plan5475*

10. Aby nie znieważył* cię *ten, który* słucha8085 i zła reputacja** nie przylgnęła*** do ciebie. *lub: zła sława, zniesławienie, oczernianie1681*
lub: k.p. zostać zhańbionym2616 tu i 2Sm22,26; Ps 18,25
dosł.: k.q. odwracać7725 - por. zniesławienie się nie odwróci - KUL

11. Słowo1697 wypowiedziane1696 we właściwym czasie* *jest* jak złote2091 jabłko**|8598 na rzeźbach*** *ze* srebra3701. Prz 15,23; Iz 50,4
*hap.leg.: (coś zrobionego) w samą porę655, właściwa droga B741, idiom: słowo na swoich kołach, lub dobrze obrócone tj. użyte (?) - EIB, WBC; **lub: owoc granatu - por. 1Krl 7,12; ***lub: posążek, wyobrażenie, obraz, bałwan4906, rzeźba, galeria obrazów B5622*

12. *Jak* złoty2091 kolczyk* i ozdoba** z najczystszego złota3800 *jest* dla ucha241 posłusznego*** *ten, który* mądrze2450 napomina****.
*lub: pierścień, koło w nosie l. palcu5141 - Rdz 24,22; **biżuteria2481 - tu i Pup 7,1; ***k.q. prtcpl. słuchać, rozumieć, okazać posłuszeństwo8085; ****k.h. karcić, strofować, ganić, dowodzić, sądzić3198*

13. *Czym* chłód6793 śniegu7950 w dzień3117 żniwa7105, *tym* wierny* posłaniec**|6735 *dla tych****, *którzy* go posyłają7971, bo pokrzepia***** duszę5315 swoich panów113. *lub: godny zaufania539*
w hebr. gra słów: żniwa - qatsir; posłaniec - tsir - por. EIBK
możliwe: dla tego... i dalej - l.poj. por. GKC § 112l2k
lub: k.h. odnawiać, odwrócić, odrodzić, odświeżyć7725|B9185

14. Człowiek376, *który* się chełpi* zwodniczym** darem4991, *jest jak* chmury5387 i wiatr***, lecz bez369 deszczu1653. 1P 2,17; Jud 1,12
*lub: k.hp. przechwalać się1984; **dosł.: kłamstwo, oszustwo, rozczarowanie, fałsz8267; ***hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł7307*

15. Cierpliwością* można przekonać6601 oblicze639 władcy**, a łagodny*** język3956 skruszy**** *nawet* kość1634. Prz 15,1; Łk 18,1-7
*lub: wyrozumiałość, opanowanie753; **wódz, naczelnik, sędzia7101*
*lub: wrażliwy, czuły, miękki7390; ****k.q. miażdżyć, łamać7665*

16. Znalazłeś4672 miód1706? Jedz398|IMP *tyle,* ile trzeba*, abyś się nie6435 przejadł** i nie zwymiotował6958. *lub: dość, wystarczająca ilość1767* w. 27
lub: k.q. mieć w nadmiarze, być najedzonym ponad miarę7646

17. Rzadko*|IMP *stawiaj* swoją nogę7272 w domu1004 twojego bliźniego**, by się tobą nie przejadł*** i cię nie znienawidził8130.
*dosł.: k.h. wykonać coś drogiego3365; **lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny7453; ***por. w. 16** Rz 15,24

18. Człowiek376 składający* fałszywe** świadectwo5707 przeciw swojemu bliźniemu7453 jest maczugą*** i mieczem2719, i ostrą strzałą.
lub: zaświadczać, odpowiadać jako świadek6030 Wj 20,16
lub: kłamstwo, oszustwo, rozczarowanie, krzywda, fałsz8267
idiom: ten, który rozprasza, rozpędza, kij do rozpędzania4650

19. Zaufanie* przewrotnemu** w dniu3117 ucisku*** *jest jak* złamany****|7465 ząb8127 i zwichnięta***** noga. *lub: ufność, miejsce ucieczki4009* 2Krl 18,21
*lub: postępować zdradziecko, wiarołomnie898; ***ciężkie położenie, niedola6869; ****hap.leg.; *****hap.leg.: ześlizgujący się4154*

20. *Jak ten, kto* zabiera* okrycie[899] w zimny[7135] dzień[3117] i *wylewa* ocet[2558] na saletrę** *jest ten, kto* śpiewa[7891] pieśni*** udręczonemu**** sercu[3820]. **lub: k.h. zdjąć*[5710] Dn 6,18; Rz 12,15
***tj. natron, kwaśny węglan sodu, soda, węglan sodu*[5427] *tu i Jr 2,22*
****lub: pieśń, oda*[7892] *- Ps 65,1*; ****udręka, niedola, krzywda*[7451]

21. Jeśli[518] twój nieprzyjaciel* *jest* głodny[7456], nakarm[398|IMP] go chlebem[3899], a jeśli *jest* spragniony[6771], napój[8248|IMP] go wodą[4325]; Wj 23,4; Mt 5,44; Rz 12,20-21
**lub: k.q. nienawidzący cię, wróg*[8130]

22. Wtedy ty[859] zgarniesz* rozżarzone węgle[1513] na jego głowę[7218], a JHWH cię nagrodzi**[|IMP]. **lub: k.q. złapać, pochwycić, nagromadzić*[2846] Wj 22,3
***lub: k.p. wynagrodzić straty - Wj 21, 37, czynić bezpiecznym*[7999]
****egipski zwyczaj związany z zadośćuczynieniem (?) - EIB*[K] *- Ps 11,6*

23. Północny[6828] wiatr[7307] rozprasza* deszcz, a zagniewane** oblicze[6440] *przepędza* zdradliwy*** język[3956]. Lb 23,7-8; Ps 7,11; Prz 22,14; Dn 11,30
**dosł.: k.p. wirować, zwijać się z bólu, rodzić*[2342]*, sym. potężnej, lecz rzadkiej ulewy - por. KUL*[K]*, rozpędza - BB, sprowadza - por. w. w BP*
***lub: k.n. okazywać oburzenie*[2194]*, ***skrytość, tajemniczość*[5643]

24. Lepiej[2896] mieszkać[3427] w kącie[6438] na dachu*[|1406] niż z kłótliwą** żoną[802] we wspólnym*** domu[1004]. ***lub: spór, niezgoda*[4066]*; ***związek, grupa*[2267]
**na płaskich dachach (tarasach) budowano małe pomieszczenia*

25. *Jak* zimna[7119] woda[4325] dla znużonej* duszy**, tak dobra[2896] wieść*** z dalekiej ziemi[776].
**lub: wyczerpany, osłabiony*[5889]*, por. dla spragnionego gardła - BT, BP, **hebr.: nefesz - dusza, osoba, akt woli, gardło, osobowość*[5315]
****lub: doniesienie, wiadomość, pogłoska, nowina, wzmianka*[8052]

26. *Jak* zmącone* źródło[4599] i skażony**[|7843] zdrój[4726], tak sprawiedliwy[6662], *który* chwiejny*** *jest* przed[6440] niegodziwym[7563]. Pwt 13,6-8
**lub: k.n. być zbrukanym, k.q. zanieczyszczać przez deptanie*[7515] *- tu i Ez 32,2; 34,18; **dosł.: k.h.o. zrujnowany*[7843]*; ***k.q. trząść się*[4131]

27. Niedobrze[2896] *jest* jeść[398] za dużo* miodu[1706], a szukanie** *własnej* chwały*** *nie jest* chwałą[3519]. **lub: k.h. zwiększać (ponad miarę)*[7235]
***lub: poszukiwanie, śledztwo, wypytywanie*[2714] Prz 25,16;
****hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat*[3519] *- a także: ludzie - Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB*[K] *Ps 30,13* Prz 27,2

28. Człowiek[376], *który* nie panuje* nad swoim duchem**, *jest* miastem[5892] zburzonym*** bez[369] muru[2346]. ****lub: k.q. robić wyłom, rozbić*[6555] Prz 16,32
hap.leg.: ustrzemięźliwość, opanowanie*[4623]*; **hebr.: ruah w. 14**

26 *Jak* śnieg[7950] w lecie[7019] i *jak* deszcz[4306] w żniwa[7105], tak głupiemu* nie przystoi** chwała[3519]. ***dosł.: piękny*[5000]*, stosowny*[B5781]
**lub: tępak, prostak, człowiek zadufany*[3684]*, por. w. 1-9*

2. Jak z wędrującym* ptakiem[6833] i jak z odlatującą jaskółką[1866], tak *jest* z bezpodstawnym** przekleństwem*** – nie spełnia**** się.
**lub: k.q. tułać się, wędrować bez celu*[5110]*; **niezasłużenie*[2600]
****lub: oszczerstwo, złorzeczenie*[7045]*, ****dosł.: k.q. nie przyjdzie*[935]

3. Bicz[7752] na konia[5483], wędzidło* na osła[2543], a rózga[7626] na grzbiet** głupiego[3684]. Ps 32,9
**lub: jarzmo, uzda, metaf. władza, panowanie*[4964]*; **tył*[1460]

4. Nie odpowiadaj*[|JUS] głupiemu[3684] według jego głupoty[200], abyś[6435] i ty także[1571] nie *był* do niego podobny**. ***k.q. być podobnym; k.p. równać*[7737]
**lub: k.q. reagować, odpowiadać jako świadek*[6030] 2Tm 2,14

5. Odpowiedz[6030] głupiemu[3684] według jego głupoty[200], aby[6435] nie był* mądry** we własnych oczach[5869]. Iz 5,21; Mt 16,1-4; Tt 1,13
**lub: k.q. być, istnieć, stać się*[1961]*; **roztropny, uczony, bystry*[2450]

6. *Kto* wysyła[7971] wiadomość* *przez* rękę[3027] głupca[3684], podcina** sobie nogi[7272] i *chce* napić[8354] się gwałtu***. **lub: słowo, mowa, sprawa*[1697]
***dosł.: k.p. odcinać*[7096]*; ***lub: gwałt, krzywda, przemoc*[2555]

7. *Jak* wlokące* się nogi**[7785] chromego[6455], tak przysłowie*** w ustach[6310] głupców[3684].
**dosł.: zwisające - k.q. wisieć nisko, być niskim*[1809]*, **lub: dolna część uda - goleń*[7785]*, stąd: zwiotczałe mięśnie (?) kulawego*[6455]
****hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart*[4912] Lb 23,7; Hi 13,12; Prz 26,9

8. Jak przywiązanie* kamienia[68] do procy**, tym cześć*** *dla* głupca[3684]. Prz 3,16
**lub: k.q. wiązać, być stłoczonym*[6887]*; **hap.leg.: sterta kamieni, proca*[4773] *- por. jak kamyk (l. drogocenny kamień - Za 3,9) wrzucony w stertę kamieni - BB; ***lub: chwała, splendor, majestat*[3519]

9. *Jak* cierń* dostał[5927] się w rękę[3027] pijanego[7910], tak przysłowie[4912] w usta[6310] głupców.
lub: jeżyna, krzew cierniSty, zarośla, haczyk*[2336] *- por Prz 15,19**

10. Łucznik* zadający ból** wszystkim[3605] *jest* najemcą*** głupca[3684], a *także* najemcą[7936] przygodnego****[|5674]. *****por. WBC, EIB*[K] Rz 2,6 ; Tt 2,13
**hebr.: rab - dowódca, naczelnik*[7227]*, mistrz, wysoki urzędnik*[B8410]*, łucznik w Jr 50,29 tu: rzecz. wielki, liczny, dużo*[B8409]*, **lub: k.p. zadawać ból, wydawać na świat*[2342]*; ***k.q. nająć, k.hp. nabywać zapłatę*[7936]*; ****Najwyższy stworzył ... odpłaca głupcowi ... KJV, BG*

11. Jak pies[3611] powraca[7725] do swoich wymiocin[6892], tak głupi[3684] powtarza* swoje głupstwa[200]. **lub: k.q. zmieniać, powtarzać*[8138] 2P 2,22

12. Widzisz[7200] człowieka[376], *który jest* mądry[2450] w swoich oczach[5869]? *Więcej* nadziei* dla głupca[3684] niż dla niego. Prz 26,16; 28,11; Łk 18,11; Rz 12,16
**lub: oczekiwanie, nadzieja, sznur*[8615]

13. Leniwy* mówi[559]: Lwiątko** na drodze[1870], lew[738] na środku[996] placów***. **lub: gnuśny*[6102]
***lub: lew, lwiątko, młody lew*[7826|B9286]*, lwica - EIB, BW, BP*
****dosł.: przestromne bądź otwarte miejsce, plac*[7339] Prz 22,13

14. *Jak* drzwi*[|1817] się obracają[5437] na swoich czopach**, tak leniwy[6102] na swoim łóżku[4296].
**dosł.: te drzwi, bramy*[1817]*; **lub: trzpień w drzwiach, zawias*[6735]

15. Leniwy[6102] grzebie* swą ręką w misie** lecz *jest* zbyt zmęczony[3811], by ją*** podnosić**** do ust[6310]. Prz 19,24
**lub: k.q. ukryć, kłaść potajemnie, grzebać*[2934]*; **lub: naczynie*[6747]
****lub: go - tj. naczynia; ****k.h. zawracać twarz ku, powracać*[7725]

16. Leniwy[6102] *jest* w swoich oczach[5869] mądrzejszy[2450] niż siedmiu[7651] odpowiadających* ze znajomością rzeczy**. Prz 26,5.12; 28,11
**lub: k.h. odpowiadać, przypominać, zwracać z powrotem[7725]*
***dosł.: smak, sąd decyzja, dekret[2940] - por. EIB[K] - ze znawstwem*

17. *Kto* wtrąca* się do nie swojego sporu**, *jest jak ten, kto* łapie[2388] przechodzącego[5674] psa[3611] za uszy[241]. Prz 3,30; 20,3
**dosł.: k.q. przejście nad, obok, pomiędzy, obowiązywać, ginąć[5674]*
***lub: niesnaski, konflikt, kłótnia, sprawa w sądzie, spór[7379]*

18. Jak szaleniec*, *który* rzuca[3384] płonące głownie**, strzały[2671] i śmierć***|[4194], Iz 50,11
**dosł.: k.hpa, zachowywać się jak szaleniec, k.q. marnieć, omdlewać[3856] tu i Rdz 47,13; **lub: iskra, głownia, płonąca strzała[2131]*
****hend. nominalny - strzały i śmierć - tj. śmiercionośne - por. EIB[K]*

19. Takim[3651] *jest* człowiek[376], *który* omamił* swojego bliźniego**, a *potem* mówi[559]: *Czyż*** nie żartowałem***? Prz 10,23; 14,9; Ef 5,4; 2P 2,13
**lub: k.p. oszukiwać, wieść na manowce, zwodzić[7411]; **kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny[7453]; ***dosł.: (czyż) ja nie ...; ****k.p. robić sobie żarty, k.h. śmiać się kpiąco[7832]*

20. Nie ma[657] drewna[6086] – gaśnie* ogień[784]; nie ma oszczercy** – ustaje spór***. ****lub: niezgoda[4066]*
**lub: k.q. tłumić[3518]; **k.n. szemrać, szeptać, obmawiać, oczerniać[5372]*

21. *Czym* węgiel* dla żaru** i drewno[6086] dla ognia[784], tym człowiek[376] kłótliwy[4066] do wzniecenia***|[2787] sporu****. *****w 17*** Prz 10,13; 15,18; 29,22
**lub: węgiel drzewny, niedopalone drewno[6352] - tu i Iz 44,12; 54,16*
***lub: węgiel, rozżarzony węgiel[1513]; ***k.p. powodować palenie się*

22. Słowa[1697] oszczercy*|[5372] *są* jak smakołyki**|[3859], które zstępują*** do głębin****|[990] wnętrzności*****. **por. w 20**; **Prz 18,8***; ****Prz 18,8****
****lub: k.q. schodzić, zejść, zapadać się, tonąć, zostać powalonym[3381]*
*****lub: pokój, komnata, najbardziej wew. część, wnętrze[2315]*

23. Płomienne* usta[8193] i złe[7451] serce[3820] *są* jak gliniane naczynie[2789] pokryte[6823] srebrnym** żużlem[5509]. **lub: k.q. palić, żarliwie zabiegać[1814]*
***tj. glazurą powstałą w wyniku oczyszczania srebra - Prz 25,4*

24. *Kto* nienawidzi[8130], udaje* wargami[8193] *kogoś innego,* lecz we wnętrzu[7130] utwierdza** *zamiar* podstępu***. ****lub: oszustwo[4820]*
**dosł.: k.n. ukrywać się (pod przebraniem), przebrać się[5234]*
***lub: k.q. ustawiać, rozmieszczać, wyznaczać, kłaść ręce na[7896]*

25. Gdy *mówi* przychylnym* głosem[6963], nie wierz**|JUS mu, bo siedem[7651] obrzydliwości*** *ma* w swoim sercu****. ***lub: k.h. ufać, być pewnym[539]*
**lub: k.p. uczynić łaskawym, być łaskawym[2603]; ***coś ohydnego[8441]*
*****lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce[3820]*

26. Nienawiść[8135] okrywa* się podstępem**, ale niegodziwość*** będzie odkryta**** w zgromadzeniu*****. Rdz 4,8; 1Sm 18,17; Ps 55,21
**lub: k.hpa. odziewać[3680]; **hap.leg. podstęp, udawanie, oszustwo[4860]*
****lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)[7451]*
*****lub: k.n. być odsłoniętym, ukazać się, objawić[1540]; *****hebr.: kahal[6951] - zgromadzenie, uspólnota, zbór* JHWH *- Wj 12,6; Obj 22,16**

27. *Kto* kopie[3738] dół*, wpadnie[5307] w niego; *kto* toczy[1556] kamień[68], wróci[7725] on do niego.
**hebr.: szahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] - syn. Szeolu - por. Ps 16,10; 49,10; 103,4* Est 7,10; Ps 7,15-16; 57,6; Prz 28,10

28. Kłamliwy* język[3956] nienawidzi[8130] *tych, których* zmiażdżył**, a usta[6310] pochlebcy*** powodują[6213] ruinę****. ****lub: gładkie - por. Prz 5,3****
**lub: kłamstwo, oszustwo, rozczarowanie, podstęp, krzywda, fałsz[8267]*
***lub: zgnębiony, uciśniony[1790], miażdżyć[B2021]* Ez 12,24
*****hap.leg.: sposobność do potknięcia się, upadek, ruina[4072]*

27 Nie chlub* się dniem[3117] jutrzejszym**, bo nie wiesz[3045], co dzień[3117] *ten ci* przyniesie***. ***lub: przyszłością[4279]* Łk 12,19; 2Kor 6,2;
**lub: k.hpa. chełpić się, chlubić się, przechwalać się[1984]* Jk 4,13
****dosł.: k.q. rodzić, wydawać na świat[3205], powić, przynieść[B3687]*

2. Niech inny* cię chwali[1984], a nie[3808] twoje usta[6310]; ktoś obcy**, a nie[408] twoje wargi[8193].
**dosł.: być obcym, rozdzielonym[2114]* Prz 25,27; 2Kor 10,12.18;
***lub: cudzoziemski, obcy, nieznajomy[5237]* 2Kor 12,11

3. Ciężki[3514] *jest* kamień[68] i piasek[2344] *sporo* waży*, ale rozdrażnienie** głupca[191] *jest* cięższe***od obu[8147]. ****lub: ciężki, wielki, olbrzymi[3515]*
**hap.leg.: brzemię, ciężar[5192]; **lub: rozdrażnienie, smutek, żal[3708]*

4. Okrutna* *jest* wściekłość** i powódź[7858] zapalczywości***, a kto[4310] się ostoi[5975] przed zazdrością[7068]? **hap.leg.: zaciekłość[395]* Jk 1,19-21
***lub: żar, furia, gniew, złość[2534]; ***metaf. - fuknąć gniewnie[639]*

5. Lepsza[2896] *jest* jawna* nagana** niż skryta*** miłość[160]. Prz 28,23; Mt 18,13;
**dosł.: k.pu. być odsłoniętym[1540]; **lub: wyrzut, kara, oskarżenie[8433]*
****lub: k.pu. być starannie ukrytym[5641]* Ga 2,14; 1Tm 5,20

6. Rany[6482] *od* przyjaciela* *są oznaką* wierności**, ale pocałunki[5390] wroga*** są zwodnicze[6280]. **lub: k.q. prtcpl. od kochającego[157]; ***nienawidzącego[8130]*
***lub: k.n. być godnym zaufania, uczynić pewnym, trwałym[539]*

7. Dusza[5315] nasycona* depcze** plaster miodu[5317], a dla duszy[5315] wygłodzonej*** wszystko[3605], co gorzkie[4751], *jest* słodkie****. Prz 25,16
**lub: zaspokojony, najedzony obficie[7649]; **k.q. odrzucić[947]*
****lub: słabnącej[7457]; ****słodycz, przyjemna rzecz[4966]*

8. Jak ptak[6833] ucieka* z gniazda[7064], tak człowiek[376] ucieka[5074] ze swojego miejsca[4725].
**lub: k.q. wycofywać się, uciekać, odchodzić, trzepotać[5074]*

9. Oliwa[8081] i kadzidło* radują serce[3820], tak słodycz[4986] przyjaciela[7453] *lepsza jest* niż własna** rada***. **lub: przyjemny dym ofiary, wonność[7004]*
dosł.: dusza - por. Prz 1,18; ***lub: zamysł[6098], plan, decyzja[B7058]*

10. Nie opuszczaj* swojego przyjaciela[7453] ani przyjaciela[7453] twojego ojca[1], a w dniu[3117] twego nieszczęścia** nie wchodź[935] do domu[1004] twego brata[251], bo lepszy[2896] jest sąsiad[7934] bliski[7138] niż brat[251] daleki[7350]. Prz 17,17
**lub: k.q. porzucić, zaniedbać[5800]; **strapienie, dzień klęski[343]*

11. Bądź mądrym[2449|IMP], synu[1121] mój, rozwesel[*|IMP] moje serce[3820], abym mógł odpowiedzieć[**] temu, który mi urąga[***] słowem[1697].
**lub: zadowolony[8056]; **k.h. zdawać sprawę, pokomywać, odrzucać[7725]; ***k.q. czynić wyrzuty; a oddam mi ubliżającemu słowo - AK*

12. Roztropny[*] dostrzega[7200] zło[7451] i ukrywa się, a prości[**] idą dalej[5674] i ponoszą karę[***].
**lub: przebiegły, podstępny, chytry, zmyślny, rozsądny[6175]*
***lub: nieuczeni, naiwni, chętni do nauki, o otwartym umyśle[6612]*
****lub: k.n. zostać ukaranym grzywną, ponieść karę[6064]* Prz 21,11

13. Zabierz[*|IMP] mu szatę[899], bo[3588] ręczył[**] za obcego[***], ponieważ *ręczył* za cudzą[****|F] *kobietę*, weź[IMP] zastaw[*****].
**k.q. mieć jako porękę[2254]*
**lub: k.q. odebrać, wziąć w posiadanie[3947]; **k.q. dawać w zastaw; zobowiązywać[6148]; ***być przybyszem[2114]; ****cudzoziemski[5237]*

14. *Kto* wczesnym[7925] rankiem[1242] błogosławi[1288] swojemu przyjacielowi[*] donośnym[**|1419] głosem[6963], temu będzie to policzone[***] za przekleństwo[****].
***dosł.: wielki, ogromy, wybitny*
**lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny[7453]*
****lub: k.n. zostać przypisanym[2803]; ****zdrzeczenie, oszczerstwo[7045]*

15. Ciągłe[2956] kapanie[1812] w dzień gwałtownej[*] ulewy[*] i kłótliwa[4066] żona[**] są sobie podobne[7737];
***lub: kobieta[802]* Prz 19,13
**hap.leg.: uporczywy deszcz[5464], gwałtowna ulewa[B6329]*

16. *Kto* ją powstrzymuje[*], powstrzymuje[6845] wiatr[7307], a swoją prawicą[3225] chwyta[**] oliwę[***].
**lub: k.q. chować, przechowywać jak skarb, zachować[6845], zatrzymać coś w sobie - Ps 119,11; **idiom (?): wołać, nazywać, spotkać z[7121]; swoją prawicę nazywa oliwą - AK, BHS[K]; ***lub: tłuszcz, olej[8081]*

17. Żelazo[1270] ostrzy[2300] się żelazem[1270], a charakter[*] *drugiego* wyostrza[2300] przyjaciel[**].
**lub: oblicze, twarz, powierzchowność, wyraz twarzy odzwierciedlający osobowość[6440]; a człowiek ostrzy oblicze swojego bliźniego - AK*
***lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny[7453]*

18. *Kto* strzeże[*] figowca[8384], spożyje[398] jego owoc[6529]; tak kto ochrania[**] swojego pana[113], zostanie uczczony[***].
J 12,26; 1Kor 9,17.13; 1P 2,18
**lub: k.q. pilnować, czuwać nad[5341]; **k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, bronić, ratować życie; ***k.pu. być godnym zaszczytów[3513]*

19. Jak woda[4325] twarz[*] *jawi* twarzy[6440], tak serce[3820] człowieka[**] – człowiekowi[120].
**lub: twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia, przed[6440]*
***hebr.: adam - imię własne, rodzaj ludzki, istota, człowiek[120]*

20. Szeol[*] i Abaddon[**] są nienasycone[***], i oczy[5869] człowieka[120] są nienasycone[7646].
**hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27; **hebr.: abedah - zgubiona rzecz, coś zgubionego, zginięcie[10] - hap.leg.; lub: abaddon[11] - miejsce zniszczenia, zniszczenie, zguba[11] - Obj 9,11* Prz 15,11; ****lub: k.q. być zaspokojonym, być spełnionym[7646]* Kaz 4,8; Ha 2,5

21. *Czym* dla srebra[3701] tygiel[*], a dla złota[2091] piec[**], *tym są* człowiekowi[376] usta[***] *tego, który go* chwali[****].
tj. grafitowy tygiel[4715] - Prz 17,3; **Prz 17,3**
****hebr.: peh - usta, kraniec[6310] - por. Prz 12,8; BB, WBC[K]; K&D, EIB[K]*
*****hap.leg.: chwalenie, przechwałka[4110], uznanie, reputacja[B4760]*

22. Jeślibyś starł[*] głupca[191] w moździerzu[4388] tłuczkiem[5940|HAP] razem[8432] z ziarnami[**], nie opuści[***] go *jego* głupota[200].
Prz 23,35; 26,11
**hap.leg.: k.q. rozmiatać, tłuc[3806]; **tj. owoc lub ziarno (do zmielenia) (?) - tu i 2Sm 17,19; ***k.q. stronić od, zostać usuniętym[5493]*

23. Znaj[*] dobrze[3045|INF|ABS] wygląd[**] swojej trzody[***] i przyłóż[****] swoje serce[3820] do stad[5739].
**lub: k.q. posiadać wiedzę, dowiadywać się, dostrzegać, poznawać[3045]*
***dosł.: oblicze[6440] - por. w. 17*; ***lub: owce, kozy, drobne bydło[6629]*
*****lub: k.q. imp. wyznaczyć, położyć, umocnić, wykonywać[7896]*

24. Bo bogactwo[*] nie *trwa* na wieki[**] ani korona[***] z pokolenia[1755] na pokolenie[1755].
**lub: skarb, majątek[2633], zapasy, skarbiec[B3011]; **na zawsze[5769]*
****hebr.: nazer - poświęcenie, oddzielenie, korona (jako znak poświęcenia), kolczyk, klejnoty w koronie, diadem[5145]* Prz 23,5; Jk 1,10

25. Znikła[*] trawa[2682] i ukazała[7200] się zieleń[**], gdy zebrano[622] zioła[***] *ze* wzgórz[****|2022],
**lub: k.q. odsłonić, usunąć[1540]; **tj. młoda trawa, trawa, zioła, roślinność[1877]; ***trawy, zielona roślinność, zioła[6212]; ****lub: gór*

26. *Masz* jagnięta[*] na odzież[**], a kozły[6260] *są* zapłatą[***] za pole[7704];
**lub: owca, baranek[3532]*
***lub: odzienie, szata, strój, ubiór[3830]; ***cena, opłata za najem[4242]*

27. I wystarczająco[*] mleka[2461] koziego[5795] na wyżywienie[**] dla ciebie, na wyżywienie[3899] dla twojego domu[1004] i na życie[***] dla twoich dziewcząt[****].
*****lub: służąca, pomocnica[5291]* Prz 31,15
**lub: dość, wystarczająca ilość, obfitość czegoś[1767]; **hebr.: lehem - chleb, żywność, zboże[3899] - na chleb twój - AK; ***lub: utrzymanie[2416]*

28 Niegodziwi uciekają[*], *choć nikt ich* nie goni[**], lecz sprawiedliwi[6662] *są* dzielni[***] jak młody lew[3715].
Kpł 26,17.36; **lub: k.q. oddalać się, znikać, pierzchać, pędzić[5127]; **dosł.: nie ma goniącego, k.q. prześladować, zmuszać od ucieczki[7291]* Ps 53,5; ****lub: być śmiałym, bezpiecznym, pewnym, ufać[982]* Dz 14,3

2. Z powodu przestępstwa[*] kraj[776] *ma* wielu[7227] władców[**], lecz dzięki[3651] człowiekowi[120] rozumnemu[995] i *mającemu* poznanie[3045] będzie trwać długo[***].
**lub: książę, naczelnik, dowódca[8269]*
**lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613]*
****lub: k.h. wydłużać (dni), przedłużać (liny namiotów)[748]*

3. Ubogi[*] człowiek[**], który gnębi[***] nędzarzy[****], *jest* jak niszczący[*****] deszcz, po *którym* nie ma chleba[3899].
Mt 18,28
**lub: k.q. cierpieć niedostatek; bądź głód[7326]; **mąż, silny mężczyzna, wojownik[1397]; ***k.q. uciskać, wymuszać[6231]; ****marny, biedny, słaby, chudy[1800]; *****dosł.: k.q. powalić tu i Jr 46,15[5502]*

4. *Ci, którzy* porzucają[*] Prawo[**], chwalą[1984] niegodziwego[7563], lecz *ci, którzy* przestrzegają[***] Prawa, walczą[****] z nimi[*****|P].
**lub: k.q. porzucić, zawiedbać, sprzeniewierzyć się, opuścić[5800]*
***hebr.: torah - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]*
****lub: k.q. mieć pieczę nad, czuwać, ochraniać, ratować życie[8104]*
*****lub: k.hpa. burzyć się przeciwko, wdawać się w konflikt[1624]*
******domyśl.: z porzucającymi Prawo* Ps 10,3; Ef 5,11; 1Tes 2,2

5. Źli[7451] ludzie[*] nie rozumieją[995] sprawiedliwości[**] *w sądzie,* ale *ci, którzy* szukają[***] JHWH, rozumieją[995] wszystko[3605]. 1Kor 2,13
**lub: człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość[582]; **sąd, orzeczenie decyzja prawna, słuszność w sądzie[4941]; ***k.p. pragnąć, dążyć[1245]*

6. Lepszy[2896] *jest* ubogi[*] chodzący[1980] w swojej niewinności[**], niż przewrotny[6141] w swoich drogach[***|1870], *choć jest* on[1931] bogaty[6223].
**lub: k.q. cierpieć niedostatek bądź głód[7326]; **niepodzielność, całość, uczciwość, prostota, niewinność[8537]; ***por. Prz 1,15*; dosł.: dwoiste drogi - tj. obłudne - por. EIB[K], WBC[K]* Prz 19,1; 20,7

7. *Kto* zachowuje[*] Prawo[8451] *jest* rozumnym[**] synem[1121], a *kto* zadaje[***] się z rozwiązłymi[****], upokarza[3637] swojego ojca[1]. Pwt 21,20; Prz 17,25
**lub: k.q. pilnować, czuwać nad, zachowywać[5341]; **k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995]; ***k.q. karmić, paść[7462] ****lub: k.q. być bezwartościowym, trwonić, żartok[2151] - Prz 23,20*

8. *Kto* pomnaża[7235] swój majątek[1952] dzięki lichwie[*] i odsetkom[**], zbiera[6908] go dla *tego, kto* okazuje łaskę[***] ubogim[1800]. Hi 27,17
**tj. odsetki, lichwa[5392]; **zysk, procent, premia[8636] - hendiadys - dzięki wysokim odsetkom - EIB[K]; ***k.q. okazywać przychylność[2603]*

9. *Kto* odwraca[5493] swoje ucho[241], aby nie słyszeć[*] Prawa[8451], nawet[1571] jego modlitwa[**] budzi odrazę[***]. Ps 66,18; 109,7; Prz 15,8; Za 7,11-13
**lub: k.q. okazywać posłuszeństwo, rozumieć, zgodzić się[8085] **termin występujący w Psalmach (wskaz. na modlitwę poetycką bądź liturgiczną)[8605]; ***lub: coś obrzydliwego, ohyda[8441]*

10. *Kto* zwodzi[*] prawych[**] na złą[7451] drogę[1870], sam[***|1931] wpadnie[5307] we własny dół[7816], ale nienaganni[8549] odziedziczą[5157] dobro[2896].
**lub: k.h. prowadzić na manowce, wprowadzać w błąd[7686] **lub: szczery, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477]; ***dosł.: on*

11. Człowiek[376] bogaty[6223] jest mądry[*] w swoich oczach[5869], ale rozumny[995] biedak[1800] go przejrzy[**]. ***lub: k.q. przeszukiwać, zgłębiać, badać[2713]*
**lub: rozrzutny, uczony, zmyślny, bystry, mądry[2450]*

12. Gdy sprawiedliwi[6662] się radują[*|INF], *jest to* wielka[7227] chwała[**], a gdy niegodziwi[7563] powstają[6965], *trudno* znaleźć[***] człowieka[120].
**lub: unosić się radością[5970]; **piękno, świetność, chwała, blask[8597] ***dosł.: k.pu. w poszukiwaniu czegoś, zostać wyszukanym[2664]*

13. Kto ukrywa[*] swoje przestępstwa[**], nie będzie miał powodzenia[***], ale kto je wyznaje[3034] i porzuca[****], doznaje miłosierdzia[7355].
**lub: k.p. ukryć, odziać, rozciągnąć na[3680]; **lub: bunt[6588], przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja[B7613]* Prz 10,12;
****lub: k.h. rozwijać się pomyślnie[6743]; ****k.q. zostawić w tyle, opuścić, porzucić, uwolnić, wyzwolić[5800]* Prz 17,9; Ps 32,3; 1J 1,9

14. Błogosławiony[*] człowiek[120], *który* zawsze[8548] okazuje bojaźń[**] *Bożą,* ale *kto* zatwardza[***] swoje serce[3820], wpada[5307] w nieszczęście[****]. **lub: szczęśliwy[835]; ****w zło[7451]* Prz 23,17
***lub: k.p. odczuwać wielkie przerażenie[6342], drżeć wielokrotnie - Iz 51,13[B7350]; ***k.h. sztywnym, upartym, przejawiać upór[7185]*

15. Ryczącym[5098] lwem[738] i krążącym[*] niedźwiedziem[1677] jest niegodziwy[7563] władca[**] nad ubogim[***] ludem[5971]. Wj 1,14; Prz 29,2; Mt 2,16
**lub: k.q. chodzić na około, błąkać się, tułać[8264]; **k.q. rządzić, władać, królować[4910]; ***lub: marny, biedny, słaby, chudy[1800]*

16. Władca[*] pozbawiony[2638] rozumu[8394] *jest* wielkim[7227] zdziercą[**], lecz *kto* nienawidzi[8130] niesprawiedliwego zysku[***], przedłuży swoje dni[****]. **lub: naczelnik, dowódca, książę[5057]* 1Krl 12,1-19
***lub: wymuszony czyn, wymuszenie[4642], zdzierca[B5367]- Iz 33,15 ***lub: zysk zdobyty gwałtem[1215]; ****idiom: będzie żył długo (?)*

17. Człowiek[*] ścigany[**|PASS] za *przelanie* ludzkiej[5315] krwi[***], ucieka[5127] aż po grób[****]; niech go nie zatrzymują[8551]. Wj 21,14; Lb 35,14-34
**hebr.: adam[120] - człowiek, imię własne; **dosł.: k.q. uciskać, czynić gwałt[6231]; ***hebr.: dam - krew; krew jako podstawa życia[1818] - dosł.: za krew[1818] duszy[5315]; ****lub: dół, studnia, cysterna[953]*

18. *Kto* postępuje[*] nienagannie[**], zostanie wybawiony[***], a przewrotny[****] *chodzący dwoma* drogami[1870] na jednej[*****|259] *z nich* upadnie[5307]. ******jeden, inni - rychło upadnie - WBC[K]* Prz 10,9; 11,3
**dosł.: chodzić[1980]; **być kompletnym, uczciwym[8549]; ***k.n. być wyzwolonym, odnieść zwycięstwo[3467]; ****k.n. być wykrzywionym[6140]*

19. *Kto* uprawia[*] swoją ziemię[127], nasyci[**] się chlebem[3899], a kto goni[7291] za próżnościami[***|7386], nasyci[7646] się ubóstwem[7389]. Prz 1,31
**lub: k.q. trudzić się, pracować, służyć; k.n. uprawiać[5647]; **k.q. mieć w nadmiarze, być napełnionym[7646]; ***pusty, niemający zasad*

20. Człowiek[376] godny zaufania[*] *będzie* obfitował[7227] w błogosławieństwa[1293], a pragnący[**] do wzbogacenia[6238], nie będzie bez winy[***].
**lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, stabilność, prawda[530] **lub: k.q. naciskać, pośpieszać[213]; ***k.n. zostać oczyszczonym[5352]*

21. Nie[3808] *jest* dobrze[2896] mieć wzgląd na osobę[*], bo[CW] *nawet* za[5921] kawałek[6595] chleba[3899] człowiek[**] będzie się buntować[***].
**lub: rozpoznawać[5234|INF|ABS] na oblicze[6440] - tj. być stronniczym **lub: mocarz, wojownik, bohater, silny, urzędnik[1397]* Ez 13,19
****lub: k.q. uzniecać bunt, naruszać, pogwałcać, buntować się[6586]*

22. Człowiek[376], *który* śpieszy[926] się do bogactwa[*] *jest* chciwy[**] i nie wie[3045], że przyjdzie[935] na niego bieda[***]. Pwt 15,9; Prz 13,11; 20,21;
**lub: majętność, cena, wysoka wartość, bogactwo[1952]* Prz 22,16;
***idiom: (ma) złe oko - por. - Mt 6,23* i Prz 22,9** Prz 23,6;
****lub: ubóstwo, niedostatek[2639] - tylko tu i Hi 30,3* Mt 7,22

23. *Kto* strofuje[*] człowieka[120], znajdzie[4672] potem[310] *więcej* przychylności[**] niż ten, który pochlebia[***] językiem[3956]. Prz 27,5; Mt 18,15
**lub: k.h. karcić, beształ, strofować, ganić, dowodzić, sądzić[3198] **lub: łaska, urok, elegancja, uznanie[2580]; ***k.h. być gładkim[2505]*

24. *Kto* okrada[*] swojego ojca[1] i swoją matkę[517] i mówi[559]: To nie przestępstwo[**], *jest* on wspólnikiem[***] człowieka[376] niegodziwego[7843].
**lub: k.q. odebrać, zrabować, porwać, złupić ; **lub: przewinienie, bunt[6588], czyny zbrodnicze[B7613]; ***zjednoczony, kompan[2270]*

25. *Kto* wiele pragnie*[1624], wszczyna[1624] spór[4066], lecz *kto* pokłada ufność** w JHWH, będzie nasycony***|[1878]. Ps 37,3-5; Prz 3,5-6; Jr 17,7-8
**idiom: (człowiek) o szerokiej[7342] duszy[5315] - tj. wiele pragnący o wielkim apetycie - EBC[K]; **mieć pewność, być bezpiecznym[982] ***dosł.: k.pu. być utuczonym, k.q. metaf.: cieszyć się pomyślnością*

26. Kto ufa[982] własnemu sercu[3820], jest* głupi, a kto mądrze** postępuje***, ten[1931] zostanie ocalony****. **dosł.: on[1931]; ***dosł.: chodzi[1980]* Prz 3,5; ***lub: zmysłność, roztropność, biegłość, mądrość[2451]* Jr 17,9 *****lub: k.n. wyślizgnąć się, uciec, zostać wyzwolonym[4422]*

27. *Kto* daje*|[5414] ubogiemu**, nie ma niedostatku***, a *kto przed nim* zasłania**** swoje oczy[5869], *zbierze* wiele[7227] przekleństw*****.
**lub: k.q. ofiarowywać; **k.q. cierpieć niedostatek bądź głód[7326] ***lub: brak, ubóstwo[4270], ****dosł.: k.h. ukrywać[5956]* Prz 11,24 ******lub: klątwa - por. Pwt 28,20; Mi 2,2; 3,9; Prz 28,27[3994|B4643]*

28. Gdy niegodziwi* powstają[6965], człowiek[120] się ukrywa[5641], a gdy *oni* giną**|[INF], sprawiedliwi[6662] się pomnażają***. Prz 28,12; 29,2
**lub: winny, przestępczy, złoczyńca[7563]; **k.q. umrzeć, zostać zgładzony[6]; ***k.q. stać się licznym, wielkim, rozmnożyć się[7235]*

29 Człowiek[376], *który mimo częstych* nagan*|[P] usztywnia**|[7185] swój kark[6203], zostanie nagle[6621] skruszony*** i bez[369] uzdrowienia****. *****lub: zdrowie, uzdrawiający lek[4832]* Prz 1,24; **lub: nagana, wyrzut, kara, ukaranie, oskarżenie[8433], **k.h. zatwardza, idiom: człowiek uparty, twardogłowy - Wj 32,9; ***być złamanym, skruszonym, zniszczonym, okaleczonym[7665]* Za 7,11

2. Gdy sprawiedliwi[6662] stają się wielcy*, lud** się raduje***, a gdy panują****|[INF] niegodziwi[7563], lud[5971] jęczy*****. ***dosł.: ten lud[5971] (Boży)* Prz 11,10; 28,12 **por. Prz 28,28*** - tu w znacz. przejmowania władzy (?) ***lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promienieć[H8941] ****lub: k.q. rządzić, władać[4910|INF]; *****uzdychać, jęczeć z bólu[584]*

3. Człowiek[376] miłujący[157] mądrość[2451], sprawia swojemu ojcu radość*, a kto prowadzi** się z nierządnicami***, trwoni**** majątek[1952].
lub: k.p. powodować radość, cieszyć[8055]; **doglądać, pilnować, prowadzić[7462]; ***być nierządnicą sakralną[2181]; ****por. Prz 28,28*

4. Król[4428] utwierdza* kraj[776] prawem**, lecz człowiek[376] pobierający daninę***, niszczy[2040] *go*. *****idiom: człowiek daniny[8641] - AK, tj. pobierający podatki (?)*
**lub: k.h. wznieść, wyznaczyć, ustanowić, podtrzymywać[5975] **lub: sąd, decyzja prawna, wyrok, słuszność w sądzie[4941]*

5. Człowiek[1397], *który* schlebia* swojemu bliźniemu**|[7453], rozciąga[6566] sieć*** przed jego nogami[6471]. **lub: k.h. być gładkim[2505]; **przyjaciel; ***sidła[7568]*

6. W przestępstwie* złego[7451] człowieka[376] *jest* pułapka**, ale sprawiedliwy[6662] śpiewa*** i raduje**** się. Prz 12,13; Kaz 9,12
**lub: przewinienie, bunt[6588], czyny zbrodnicze[B7613]; **lub: wabik, przynęta[4170]; ***k.q. wydać okrzyk radości, uniesienia, śpiewać[7442] ****lub: być zadowolonym, radować się, promienieć radością[8055]*

7. Sprawiedliwy[6662] zna* sprawę** ubogich[1800], lecz niegodziwy[7563] nie rozumie***|[995] *takiego* poznania****. ****lub: mieć rozeznanie, ogląd, zrozumienie*
**lub: k.q. wiedzieć, poznawać, rozważać[3045]; **lub: sąd, proces, spór, konflikt[1779]; ****wiedza, postrzeganie, umiejętność, rozeznanie[1847]*

8. Mężowie[376] szyderstwa* wzburzają** miasto[7151], ale mądrzy[2450] odwracają[7725] gniew***.
**lub: gardzenie, przechwalanie się[3944] tu i Prz 1,22, Iz 28,14; **sapać, rozpalać, pobudzać[6315]; ***metaf. - fuknąć gniewnie[639]*

9. Gdy mądry[2450] człowiek[376] spiera* się z głupim[191] człowiekiem[376], to** *ten* wybucha gniewem*** i śmieje się szyderczo[7832], a nie ma spokoju****. *****odpoczynek, spokój[5183], cierpliwość[B6000]*
**lub: k.n. wejść w spór, błagać, być sądzonym[8199]; **dosł.: i ***dosł.: k.q. trząść się, być wyprowadzonym z równowagi, być pobudzonym, być zaniepokojonym[7264]* Prz 25,28; 26,4

10. Ludzie[582] *żądni* krwi*, nienawidzą[8130] niewinnego**, ale prawi[3477] szukają[1245] *ochrony* jego duszy***|[5315]. Rdz 4,5; Prz 1,11; 12,16; 14,29; 1J 3,12
**idom: mordercy; **doskonały, pełny skończony, moral. niewinny[8535], ***szukać[1245] duszy[5315] - tu w znaczeniu poz. - por. znaczenie neg.: Wj 4,19; 1Sm 22,23; Jr 4,30 i zbierać dusze - Prz 11,30*

11. Głupi[3684] *daje* upust* całemu[3605] swojemu duchowi**|[7307], lecz mądry[2450] na koniec*** *go* uśmierza****. *****lub: k.p. uciszać[7623]* Sdz 16,17; Mi 7,5
**dosł.: k.h. wyprowadzić, wywieść, wyzwolić[3318]; **tj. wylewa z siebie gniew - por. KUL[K]; ***lub: w tyle, później (o czasie)[268]*

12. Jeśli władca* zważa** na słowo[1697] kłamstwa[8267], to wszyscy[3605] jego słudzy[8334] *są* niegodziwi[7563]. **lub: k.q. rządzić[4910]; **k.h. zwracać uwagę na[7181]*

13. Nędzarz[7326] i ciemiężca* spotykają[6298] się, a JHWH obu[8147] oświeca**|[215] oczy[5869].
**hap.leg.: człowiek[376] ucisku[8501] - ciemiężyciel; **k.h. rozświetla*

14. Tron[3678] króla[4428], który wiernie* sądzi** ubogich***, zostanie utwierdzony[3559] na wieki****. *****lub: na zawsze[5703]* Ps 72,4; Prz 16,12; 25,5;
**hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571] **lub: k.q. zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór, oczyszczać z zarzutów, karać[8199]; ***marny, biedny, słaby, chudy[1800]* Iz 11,4

15. Rózga[7626] i nagana* dają[5414] mądrość[2451], a krnąbrny**chłopiec*** przynosi wstyd[954] swojej matce[517]. w. 17; Prz 22,6.15; 23,13-14; Hbr 12,11
**lub: wyrzut, kara, ukaranie, oskarżenie[8433]; **k.pu. być odesłanym, odprawionym, być nieskrępowanym - krnąbrny, pozostawiony sobie[7971]; ***lub: chłopak, chłopiec, młodzieniec, sługa[5288]*

16. Gdy niegodziwych[7563] przybywa*, to pomnaża[7235] się i przestępstwo[6588], lecz sprawiedliwi[6662] ujrzą[7200] ich upadek**. Ps 37,34;
**lub: być lub stać się licznym, być wielkim[7235]* Ps 58,10; 91,8;
***lub: ruina, obalenie, trup[4658]* Ps 92,11; Obj 18,20

17. Karć* swojego syna[1121], a przyniesie ci spokój** i sprawi[5414] rozkosz*** twojej duszy[5315].
**lub: k.p. karcić, karać, chłostać, utrzymywać w karności[3256] **lub: k.h. da odpocząć[5117]* w. 15; Prz 13,24; 19,18
****lub: specjał (do jedzenia), rozkosz[4574] - Rdz 49,20; 1Sm 15,32*

18. *Gdy* nie ma objawienia*, lud[5971] się rozprzęga**, a kto przestrzega[8104] Prawa[8451], *jest* błogosławiony***. 1Sm 3,1; Am 8,11-12; Rz 10,13-15
lub: widzenie, wizja (w uniesieniu, w ekstazie), wyrocznia, proroctwo[2377], słowo objawienia[B2716]; **k.n. zostać wypuszczonym, być rozwiązanym z uwięzi; ***lub: szczęśliwy[835] - por. Ps 1,1

19. Sługi[5650] nie napomina* się *samymi* słowami[1697], bo *choć* rozumie**, a *jednak* nie ma *na nie* odzewu***. Mt 18,17
**dosł.: k.n. poddawać karceniu, napominaniu[3256]; **lub: k.q. dostrzegać, brać pod uwagę[995]; ***odpowiedź, odzew[4617], cel[B5338]*

20. Widzisz[2372] człowieka[376], *który jest* pochopny* w swoich słowach[1697]? *Więcej* nadziei[8615] jest dla głupca** niż dla niego.
**dosł.: k.q. naciskać, pośpieszać, śpieszyć się, być ściśniętym[213]; **lub: tępak, prostak, człowiek zadufany[3684]* Prz 26,12; Kaz 5,2

21. Kto od młodości[5290] rozpieszcza*[HAP] swojego sługę[5650]; w końcu[319] zrobi[1961] z niego słabeusza**. ***myśl nawiązuje do usynowienia (?) - Rdz 21,4*
**lub: dogadzać, rozpieszczać, wychowywać, traktować łagodnie[6445]; **hap.leg.: niewdzięcznik, utrapienie[4497], arogancki, buntowniczy[5196], słabeusz, dziedzic - EIB[K], EBC[K] - znaczenie niepewne*

22. Człowiek[376] gwałtowny* wszczyna spór[1624], a człowiek[1167] porywczy**[2534] mnoży[7227] przestępstwa[6588]. Prz 15,18; 26,21; 28,25
**lub: nos, gniew; metaf.: fuknąć gniewnie[639]; por. - hebr.: ba'al" af mąż opanowany zapalczywością - Prz 22,24*; ** żar, furia, wściekłość, gorączka, niezadowolenie, oburzenie, złość, gniew[2534]*

23. Pycha* człowieka[120] upokarza[8213] go, ale pokorny[8217] duchem[7307] osiągnie** chwałę[3519].
**lub: duma, majestat, uzniesienie się (o morzu), buta[1346]; **lub: k.q. trzymać, chwytać, wziąć, osiągnąć, podtrzymywać, podpierać[8551]; ... w duchu podpiera chwała - BB* Prz 16,18; 18,12

24. Kto dzieli* się ze złodziejem[1590], nienawidzi[8130] swojej duszy[5315]; słyszy[8085] przekleństwo**, a nie wyjawia*** *go*. Kpł 5,1
**lub: k.q. dzielić, przyznawać, udzielać[2505]; **ślub, przysięga, klątwa, przekleństwo[423]; ***k.h. oznajmiać, wyjaśniać, donosić[5046]*

25. Lęk* *przed* człowiekiem[120] zastawia[5414] sidło[4170], ale kto ufa** JHWH, będzie bezpieczny***. Rdz 12,11-13; 20,11; Ps 56,11; 118,8; Prz 30,5
**lub: strach, niepokój, zatroskanie, dygotanie, drżenie[2731]; **lub: k.q. pokładać ufność u; mieć pewność, być bezpiecznym[982]; ***dosł.: k.pu. być umieszczonym (bezpiecznie) na wysokości[7682]*

26. Wielu[7227] zabiega[1245] o względy* władcy**, natomiast sąd*** *nad* człowiekiem[376] *zależy* od JHWH. Kaz 12,14; Rz 2,1-3; 14,12
**idom: o oblicze[6440] władcy[4910]; **k.q. rządzić, władać, królować[4910]; ***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość[4941] - lecz sprawiedliwość człowieka (pochodzi) od ... - AK*

27. Ohydą* dla sprawiedliwych[6662] *jest* człowiek nieprawy[5766], a droga** prawego*** ohydą[8441] jest dla niegodziwych[7563]. Ps 119,115; J 15,17
**lub: coś obrzydliwego, ohyda, nieczystość rytualna[8441]; **tu: o sposobie życia - Prz 1,15*; ***lub: szczery, prawy, sprawiedliwy[3477]*

30 Słowa Agura*, syna[1121] Jake**. Brzemię***. Wyznanie**** tego człowieka[1397] do Itiela*****, do Itiela***** i Ukala******. Prz 31,1;
tj. „zebrany"[94]; ** „nienaganny"[3348]; ***hebr.: masa - ciężar, brzemię, ładunek, wypowiedź[4853] - słowo często rozpoczynające wypowiedź proroka - por. Iz 13,1; 14,28, lub dosł.: ha-massa - z Massy - miejscowość o tej nazwie - por. Rdz 25,14; 1Krn 1,30; ** wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka w stanie uniesienia) *****tj. „Bóg ze mną"[384]; ****** „Pożarty"[401]* Lb 24,3; Na 1,1

2. Tak[3588], ja *jestem* najgłupszym* z ludzi[376|S] i nie mam *właściwego* ludziom** rozumu***,
**lub: tępota, głupota, tępy (człowiek)[1198]; **dosł.: (właściwego dla) adama[120] - l.poj.; ***lub: rozumienie, rozeznanie, wygląd[998]*

3. Ani nie nauczyłem[3925] się mądrości* i *nie* mam wiedzy** świętych***[P]. Prz 9,10
**lub: umiejętność, zdolność, biegłość, doświadczenie, rozsądek[2451]; **lub: wiedza, mądrość, poznanie, umiejętność, rozeznanie[1847]; ***hebr.: qadosz - świętą oddzielony (od) poświęcony (dla)[6918]; ***lub: (nie) mam poznania Świętego[PM] - por. Prz 9,10, WBC[K]*

4. Kto[4310] wstąpił[5927] do niebios*[P] i zstąpił[3381]? Kto[4310] zebrał[622] wiatr** w swoje dłonie[2651]? Kto zawinął*** wody w płaszcz[8071]? Kto utwierdził**** wszystkie[3605] krańce[657] ziemi[776]? Jakie *jest* Jego imię*****? Jakie *jest* imię[8084] Jego syna[1121]? Czy wiesz[3045]? Pwt 30,12; Hi 38,4; Iz 50,2;
wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba[8064] - por. 2Kor 12,2**; **hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr[7307]* Mt 11,27; J 3,13;
****lub: k.q. wiązać, związywać, zamykać[6887]; ****k.h. ustanawiać[6965]; *****imię reprezentuje charakter i autorytet Boga[8034]* Rz 10,6

5. Każda[3605] wypowiedź* Boga[433] *jest* wypróbowana**; On *jest* tarczą*** dla tych, którzy Mu ufają****. Ps 3,3; 12,6; 18,30; 119,140
**lub: mowa, słowo, wypowiedź[565], powiedzenie[B638]; **k.q. wytapiać, oczyszczać, próbować[6884]; ***lub: puklerz[4043]. ****k.q. zaufać, szukać schronienia, złożyć nadzieję w (Bogu)[2620]*

6. Nie dodawaj*[3254] *nic* do Jego słów*, aby cię nie[6435] skarcił** i *abyś nie* został uznany za kłamcę[3576]. Pwt 4,2; 12,32;
**lub: mowa, czyny, rzecz, sprawa, słowo[1697]; **lub: k.h. karcić, besztać, strofować, ganić, dowodzić, sądzić[3198]* Obj 22,18

7. Proszę* Cię o dwie[8147] *rzeczy;* nie odmawiaj** mi *ich*, zanim[2962] umrę[4191].
**lub: k.q. błagać, zabiegać, domagać się[7592]; **k.q. wstrzymywać[4513]*

8. Oddal[7368] ode mnie[4480] marność* i słowo[1697] kłamliwe[3577]; nie dawaj*[5414] mi ani ubóstwa[7389], ani bogactwa[6239]; karm[2963] mnie *porcją* chleba[3899] *dla* mnie przewidzianą**[2706]; Łk 11,3
lub: pustka, próżność, daremność, fałsz, bezwartościowość[7723]; **lub: coś należnego, przyznany dział - tj. codzienny chleb - Mt 6,11

9. Abym syty[7646] nie zaparł* się *Ciebie* i nie mówił[559]: Kim *jest* JHWH? Albo abym popadając w biedę[3423] nie *zaczął* kraść[1589] i nie znieważył** imienia[8034] mojego Boga. Pwt 8,10;
**lub: k.p. zawodzić, zaprzeczać, rozczarować[3584]* Wj 20,7; Mt 26,72
***dosł.: brać, porywać, łapać[8610] - brać (nadaremno), nie nadużyć*

10. Nie oskarżaj[*|JUS] sługi[5650] przed jego panem[**], aby ci nie złorzeczył[***] i byś nie okazał się winny[****]. **tu i Ps 101,5; ***k.p. czynić nikczemnym*[7043]
***hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny*[113]*, władca*[B128]
*****lub: k.q. wyrządzić krzywdę, być oskarżonym, naruszać prawo*[816]

11. *Jest* pokolenie[*], które przeklina[7043] swojego ojca[1] i nie błogosławi[**] swojej matce[517].
**lub: generacja, okres, wiek, pokolenie, siedziba, czas życia*[1755]
***lub: k.p. błogosławić, k.q. klękać, błogosławić*[1288]*, wielbić*[B1418]

12. Pokolenie[1755] czyste[2889] we własnych oczach[5869], lecz nie *jest* obmyte[*] ze swojego plugastwa[**]. Ps 36,2; Prz 21,2; Łk 16,15; Tt 1,16
**tu: k.pu. być mytym; k.q. myć, obmywać, zmywać, kąpać się* [7364]
***lub: nieczystość (o charakterze moralnym), kał, plugastwo*[6675]

13. Pokolenie[1755] jakże[4100] wyniosłe[*] w swoich oczach[5869], o uniesionych[**] powiekach[6079].
**lub: k.q. być wysoko, być wywyższonym*[7311]*; **k.n. podnieść się*[5375]

14. Pokolenie[1755], którego zęby[8127] są jak miecze[2719], a zęby trzonowe[*] jak noże[3979], by pożreć[**] ubogich[***] na ziemi[776] i nędzarzy[****] spośród ludzi[120]. **lub: kły, siekacze*[4973] *- Hi 29,17, Jl 1,16*
***lub: k.q. pochłonąć, zgładzić, trawić*[398]*; ***biedny, udręczony, słaby, nędzny*[6041]*; ****określenie najniższej warstwy społecznej*[34]

15. Pijawka[5936|HAP] ma dwie[8147] córki[1323]: Daj, daj[3051]. Te[2007] trzy[7969] *rzeczy* nie będą nasycone[*]; cztery[702], *które* nie powiedzą[559]: Dość[**]!
**lub: k.q. być zaspokojonym, otrzymać swoją porcję, mieć w nadmiarze, być najedzonym ponad miarę*[7646]*; **wystarczy!*[1952]

16. Szeol[*], niepłodne[**] łono[***], ziemia[776] nienasycona[7646] wodą[4325] i ogień[784], *który* nie powie[559]: Dość[1952]. Ps 6,5; 18,5; Prz 1,12; 5,5; Kaz 9,10
**hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki*[7585] *- gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27; **dosł.: ograniczenie, przymus*[6115]*, zamknięcie*[B7084] *- Ps 107, 39; Iz 53,8; ***litość*[7356]

17. Oko[5869], które wyśmiewa[*] ojca[1] i gardzi[**] posłuszeństwem[***|3349] *wobec* matki[517], wydziobią[5365] kruki[6158] nad potokami[5158] i zjedzą[398] orlęta[***]. *****dosł.: synowie*[1121] *orłów*[5404]
**lub: k.q. drwić, szydzić, naigrywać się*[3932] Rdz 9,22; Prz 20,20
***lub: k.q. okazywać pogardę, lekceważyć*[936]*; ***tu i Rdz 49,10*

18. Te[1992] trzy[7969] *rzeczy są* dla mnie zdumiewające[*], czterech[702] nie rozumiem[**]:
**lub: k.n. być trudnym do wykonania, zrozumienia, być cudownym, nadzwyczajnym; **k.q. znać, dostrzegać, być mądrym*[3045]

19. Drogi[1870] orła[5404] na niebie[*|P], drogi[1870] węża[5175] na skale[6697], drogi okrętu[**] na środku[3820] morza[3220] i drogi[1870] mężczyzny[***] z młodą kobietą[****]. **lub: nieboskłon*[8064]*; ***mocarz, bohater, dorosły*[1397]
***tj. statek dalekomorski, kupiecki*[591]*; ****lub: dziewica, panna*[5959]

20. Taka[3651] *jest* droga[1870] kobiety[802] cudzołożnej[*]: zjadła[398] i otarła[4229] swoje usta[6310], i powiedziała[559]: Nie zrobiłam[6466] *nic* złego[**].
**lub: k.p. cudzołożyć, uprawiać bałwochwalstwo*[5003] Iz 5,20;
***lub: niegodziwość, oszustwo, bałwochwalczy kult*[205] Ml 3,15

21. Pod[8478] trzema[7969] *rzeczami* drży[*] ziemia[776], czterech[702] nie *jest* w stanie[**] unieść[***]:
**lub: k.q. trząść się, być wyprowadzonym z równowagi*[7264]
***lub: k.q. wytrwać, mieć moc, siłę, być zdolnym*[3201] Rdz 16,34
****lub: k.q. inf. unieść, podnieść, dźwigać, nieść, uspierać*[5375]

22. Pod[8478] sługą[*|5650], gdy zostaje królem[**], i głupcem[***], gdy syci[7646] się chlebem[3899];
**lub: niewolnikiem; **być lub zostać królem bądź królową, panować; ***hebr.: nabal - głupi, nierozumny*[5036] *- 1Sm25,3* Prz 19,10

23. Pod[8478] *kobietą* odrzuconą[*], kiedy wychodzi za mąż[1166], i służącą[**], kiedy dziedziczy[***] po swojej pani[1404]. **lub: k.q. pass. niechcianą*[8130]
**chodzi o kobietę, której wręczono list rozwodowy - por. Pwt 24,3 lub drugą żoną w małżeństwie poligamicznym - por. Rdz 29,31.33*
***lub: służka, niewolnica, metaf. ktoś pokornie zwracający się do kogoś*[8198]*; ***k.q. objąć w posiadanie, odziedziczyć*[3423]

24. Cztery[702] *stworzenia są* najmniejsze[*] na ziemi[776] i one[1992] *są* mędrsze[**] nad mędrców[***]: **lub: młody, mały, niepozorny, nieważny*[6996]
***lub: roztropny, uczony, zmyślny, bystry, mądry*[2450]
****dosł.: k.pu. stać się mądrym, być uczynionym mądrym*[2449]

25. Mrówki[*|5244], lud[5971] niemocny[**], a *jednak* w lecie[7019] zbierają[***] swój pokarm[****];
**tu i Prz 6,6; **nie*[3808] *silny, potężny, zaciekły*[5794]*, zuchwały*[B6754]
****lub: k.h. zaopatrzyć, dostarczyć*[3559]*; ****chleb, żywność, zboże*[3899]

26. Góralik[*], lud[5971] nieliczny[3808|6099], a *jednak* umieszczają[**] swój dom[1004] w skale[***];
**tj. hydraks syryjski*[8227] *(?) - świstak*[B9666]*, skalny borsuk - AK*
***lub: k.q. wyznaczać, ustanawiać, kształtować, umieszczać*[7760]
****tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko*[5553] Kpl 11,5; Ps 104,18

27. Szarańcza[*] nie ma[369] króla[4428], a *jednak* cała[3605] wyrusza[**|3318] w szeregu[***];
**tj. szarańcza*[697]*, szczeg. szarańcza wędrowna w uskrzydlonym stadium*[B797]*; **k.q. iść naprzód; ***dosł.: k.q. wypuszczać strzały*[2686]

28. Jaszczurkę[*] schwytasz[**] w ręce[3027], a *jednak* ona[1931] *mieszka* w pałacu[1964] króla.
**hap.leg.: rodzaj jaszczurki*[8079]*, gekon lamparci*[B8952] *- inni szczególny rodzaj pająka - KUL*[K]*; **tj. k.p. łapać, chwytać (dłońmi)*[8610]

29. *Są* trzy[7969] *stworzenia,* które[1992] *mają* wspaniały[*] krok[6806], a cztery[702] chodzą[**] dostojnie[3190]: **lub: k.h. uczynić coś dobrym, bądź pięknym*[3190]
***lub: k.q. inf. iść, chodzić, poruszać, sposób życia (metafor.)*[1980]

30. Lew[3918], bohater[*] wśród zwierząt[929], *co* przed[**|6440] nikim[3605] nie ustępuje[***]; 2Sm 1,23
**lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater*[1368] *- por. w. 19*
***lub: (przed) obliczem; ***k.q. zawracać, odwracać się, wracać*[7725]

31. Koń bojowy[*|GES] i kozioł[**|4975], i król[4428], przeciw[5973] *któremu nikt* się nie buntuje[***].
**hap.leg.: coś przepasanego, chart, pies myśliwski*[2223]*, kogut*[B2525]
***znacz. niepewne; ***bez buntu, z oddzielaniem zbrojnych*[510] *- EIB*[K]

32. Jeśli[518] byłeś *tak* głupi[5034] by się wywyższać[*], *a* jeśli *teraz* rozważyłeś[**] *to – przyłóż* rękę do ust[***|6310]. ****tj. zamilknij - por. Hi 21,5; 40,4*
**lub: k.hpa. podnieść się, wywyższyć się*[5375]*; **lub: k.q. wpaść na pomysł, rozważyć, zamierzyć, uknuć (o złym zamiarze)*[2161] *- stąd jeśli pomyślałeś coś złego - BB, BG, BP, AMP* Mi 7,6; 1Kor 13,1-8

33. Jak[3588] z ubijania[*|HAP] mleka[2461] wychodzi[**] masło[2529], a z wycierania[4330] nosa wychodzi[3318] krew[1818], *tak* wzbudzenie[4330] gniewu[***] wyzwala[3318] kłótnię[****]. Prz 10,12; 29,22

**lub: k.q. ściskanie, naciskanie, wyciskanie[4330]; **k.h. wyprowadzić, wywieść, wyzwolić, spowodować pójście bądź wyjście[3318]*
****nos, metaf.: fuknąć gniewnie[639], w tekście hebr. występuje gra słów - por. EIB[K]; ****lub: niesnaski, konflikt, spór, kłótnia[7379]*

31 Słowa[1697] króla Lemuela[*|3927]. Zasada[**], której[834] nauczyła[***] go jego matka[517].

**tj. „należący do Boga"; **hebr.: masa - ciężar, brzemię, ładunek, wypowiedź[4853] - słowo często rozpoczynające wypowiedź proroka - por. Iz 13,1; 14,28, lub dosł.: ha-massa - z Massy - miejscowość o tej nazwie - por. Prz 30,1; Rdz 25,14; 1Krn 1,30* Prz 1,8; 2Tm 3,15
****lub: k.p. karać, pouczać, utrzymywać w karności, chłostać[3256]*

2. Cóż[4100], mój synu[*]? Cóż[4100], synu[1248] mojego łona[**]? I cóż[4100], synu[1248] moich ślubów[***]?

**tylko tu i Ps 2,12 - syn, dziedzic[1248]; **ciało, brzuch, głębiny[990]*
****lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21, 1Sm 1,11* Ps 22,25; Iz 49,15

3. Nie oddawaj[5414] kobietom[802] swojej siły[*] ani twoich dróg[1870] *nie kieruj tam, gdzie* wymazują[**] królów[4428] *z pamięci*. Prz 5,9

**tj. nie daj się opanować pożądaniem kobiet - por. EIB[K]*
***lub: k.h. wymazać (z pamięci), k.q. ścierać, zetrzeć, wyniszczyć[4229]*

4. Nie królom[4428], o Lemuelu[3927], nie królom[4428] picie[8354] wina[3196], gdzież[*] dla książąt[**] mocny trunek[***]; Kpł 10,9-10; Prz 20,1; Kaz 10,17; Jr 35,1-19

**tu: wg qere - gdzie? skąd? który?[3335], wg ketiv: czy, ani trochę[176]*
***dosł.: k.q. być ważnym, być rozważnym, być władczym[7336]*
****hebr.: sekar[7941] - (sycera) - mocny odurzający sfermentowany napój, trunek z owocóu; zwłaszcza z daktyli, zbóż lub miodu - piwo (?)*

5. Aby[6435] pijąc[8354], nie zapomniał[7911] praw[*] i nie wypaczył[**] sprawy[***] żadnego[3605] z synów[1121] udręczonych[****]. Ps 72,1-2; Iz 28,7; Oz 4,11

**lub: k.pu. coś nakazanego prawem, prawo (imiesłów)[2710], to, co jest zdecydowane[B3097]; **dosł.: k.p. zmieniać, odmieniać[8138]; ***sąd, spór, konflikt, sprawa, proces[1779]; ****udręka, bieda, nieszczęście[6040]*

6. Dajcie[5414|IMP] mocny trunek[7941] ginącemu[*], a wino[**|3196] zgorzkniałym[4751] na duszy[***].

**lub: k.q. zginąć, umrzeć, zostać zgładzonym, zniknąć[6] Ps 104,15*
***wino było traktowane jako środek znieczulający - por. Mt 27,34*
****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba[5315]*

7. Będzie pił[8354] i zapomni[7911] o swoim ubóstwie[*], i *niech* nie pamięta[2142] więcej[5750] swojego utrapienia[**]. Hi 29,13; 39,11; Ps 104,15

**ubóstwo[7389] - tylko w Ks. Przysłów - 6,11; 10,15; 13,18; 24,34; 28,19; 30,8; 31,7;*
***lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, krzywda[5999]*

8. Otwórz[6605] swoje usta[6310] w *obronie* niemego[*|483], *w* sprawie[1779] wszystkich[3605] synów[1121] skazanych na zgubę[**|HAP]. **dosł.: dla niemych* Hi 29,12

***lub: zniszczenie, przeminięcie, ktoś przeznaczony na zagładę[2475]*

9. Otwórz[6605] swoje usta[6310], sądź[*] sprawiedliwie[6664] i broń[**] sprawy[1779] ubogiego[6041] i nędzarza[34]. **lub: k.q. rozstrzygać spór, karać[8199]* Kpł 19,5; Pwt 1,16

***lub: wydawać wyrok, bronić jakiejś sprawy, być sędzią[1777|IMP]*

א* 10. Któż[4310] znajdzie[4672] dzielną[**] kobietę[***]? Jej wartość[4377] daleko *większa* niż perły[****].

**wszystkie wiersze od 10-32 zaczynają się od kolejnej hebrajskiej litery alfabetu; **dosł.: siła, moc, skuteczność[2428], ***lub: żonę[802]*
*****lub: drogi kamień, być może koral, rubin[6443]* Rt 3,11; Prz 12,4

ב 11. Serce[*] męża[1167] ufa[**] jej i korzyści[***] *mu* nie zabraknie[2637]. ****lub: łup, zdobycz, zysk[7998]* 1P 3,1-7

**lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce[3820]*
***lub: k.q. pokładać ufność w; mieć pewność, być bezpiecznym[982]*

ג 12. Świadczy[*] mu *ona* dobro, a nie zło[**], po wszystkie[3605] dni[3117] swojego życia[2416].

**lub: k.q. wymierzyć, uczynić, odmierzyć obficie, odpłacić, rodzić[1580]*
***lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)[7451]*

ד 13. Stara[*] się o wełnę[6785] i len[6593], i z upodobaniem[**] pracuje[6213] swoimi rękami[3709].

**lub: k.q. uciekać się do, radzić się, zabiegać o, starać się o, szukać[1875]*
***lub: rozkosz, przyjemność, pożądanie, tęsknota, upodobanie[2656]*

ה 14. Jest[1961] *jak* statki[*] handlowe[5503]; sprowadza[**] żywność[3899] z daleka[***]. 1Krl 10,22

**tj. statek dalekomorski, kupiecka[591]; **lub: k.h. wnosić, zgromadzić, sprowadzić, sprawić coś[935]; ***daleki kraj, odległość[4801]*

ו 15. Wstaje[6965], gdy jeszcze[5750] *jest* noc i daje[*] pokarm[2964] swoim domownikom[**], a swoim służebnicom[5291] *odpowiedni* przydział[***] *prac*.

**lub: k.q. wytwarzać, użyć, ofiarować, dać, położyć, robić[5414]*
***lub: rodzina, ród, domownicy, miejsce zamieszkania[1004]* Łk 12,42
****lub: coś należnego, przyznany dział - por. Prz 30,8*** vs. BP*

ז 16. Myśli[*] o polu[7704] i kupuje je; z pracy[**] swoich rąk[3709] sadzi[5193] winnice[3754]. Mt 21,33

**lub: k.q. wpaść na pomysł, wymyślić, zaplanować, rozważyć, zamierzyć[2161]; **dosł.: owoc ziemi, owoc łona, metaf.: czyny człowieka[6529]*

ח 17. Przepasuje[2296] swoje biodra[4975] siłą[*|5797] i umacnia[**] swoje ramiona[2220]. Prz 31,25

**metaf. pracowitej i niestrudzonej robotnicy, podchodzącej do swojej pracy z determinacją; **k.p. utrwalać, czynić uporczywym[553]*

ט 18. Dostrzega[2938], że jej dorobek[*] *jest* dobry[2896], a jej lampa[5216] w nocy[3915] nie gaśnie[**].

**lub: handel, zysk, zarobek, zysk z handlu[5504] - tu i Prz 3,14; Iz 23,18*
***idiom: dom rozwija się z powodzeniem - Hi 18,6; Jr 25,10 - WBC[K]*

י 19. Wyciąga[7971] ręce[3027] po kądziel[*], a dłońmi[3709] chwyta[8551] wrzeciono[**]. Prz 31,13

**hap.leg.: prząśnica, wrzeciona, kądziel[3601], **szpulka, drążek[6418]*

כ 20. Otwiera[*] dłoń[3709] *przed* ubogim[**] i wyciąga[7971] swoje ręce[3027] *do* nędzarza[***]. Ef 4,28

**dosł.: k.q. rozciągać (się), ukazywać, rozprzestrzeniać[6566]*
***lub: biedny, udręczony, słaby, nędzny[6041], ***cierpiący ucisk[34]*

ל 21. Nie boi[*] się, *że* śnieg[7950] *zaskoczy* jej domowników[1004], bo wszyscy[3605] jej domownicy[1004] mają po dwa[**] ubrania[3847].

**lub: k.q. lękać się, być przejętym bojaźnią[3372], **dosł.: są ubrani w szkarłat[8144], tj. mają bogaty ubiór (?); BG - mają podwójną szatę, BT - mają ubiór na lata, EIB - mają podwójne ubranie*

מ 22. Wyrabia[6213] *dla* siebie przykrycia[*]; jej strój[3830] *jest z* lnu[**] i *barwiony* purpurą[***|713].

**dosł.: narzuta, koc, pled[4765] - Prz 7,16 - dekoracyjne okrycia na meble (?); **cienki len, bisior[8336] - Łk 16,19; Obj 18,12.16; ***czerwień*

ג 23. Jej mąż[1167] *jest* znany[*] w bramach[**], *gdy* zasiada[3427] ze[5973] starszymi[***] kraju[776]. Prz 12,4

[*]lub: k.n. stać się znanym, dać się poznać, być dostrzegamym[3045]
[**]brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy
[***]hebr.: zaqen[2205] - określ. dotyczy grona starszych (przywódców) zarządzających ogółem spraw wspólnoty - Wj 3,16; 19,7; 24,9; Pwt 21,2

ד 24. Wyrabia[6213] bieliznę[*] i sprzedaje[4376] ją, dostarcza[5414] pasy[**] kupcowi[***].

[*]tj. lniana narzutka, szal, okrycie (prostokątny kawałek cienkiego lnu używany jako odzież wierzchnia bądź do snu jako koszula nocna)[5466] - Iz 3,23; Sdz 14,12-13; LXX - gr. sindon - Mt 24,59; Mk 14,51; [**]ozdobny pas używany przez kobiety i być może mężczyzn[2289] - 1Sm 8,14; [***]dosł.: Kananejczyk, kupiec[3669] - KUL[K]

ה 25. Siła[5797] i dostojność[*] są jej strojem[3830]; i uśmiecha[**] się *do* dnia[3117], *który* nadchodzi[314]. Prz 31,17.21; 1Tm 2,9-10

[*]lub: ozdoba, świetność, majestat, cześć, chwała, splendor[1926]
[**]lub: żartować, bawić się, śmiać się (pogardliwie, szyderczo)[7832]

ו 26. Z mądrością[*] otwiera[6605] swoje usta[6310], a jej językiem[3956] *rządzi* prawo[**] łaski[***].

[*]lub: umiejętność, zdolność, biegłość, doświadczenie, rozsądek[2451]
[**]hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]
[***]lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]

ז 27. Czuwa[*] nad *biegiem* spraw[**] swojego domu[1004] i nie je[398] niezapracowanego chleba[***]. Prz 14,1; 1Tes 4,1; Tt 2,4

[*]dosł.: k.q. trzymać straż, szpiegować; [**]dosł.: (nad) drogą - marsz, pochód, droga[1979]; [***]dosł.: chleba[3899], lenistwa, gnuśności[6104|HAP]

ח 28. Jej dzieci[1121] powstają[*] i nazywają ją błogosławioną[**], mąż[1167] *także* ją chwali[1984].

[*]lub: k.q. powstawać, rosnąć w siłę, trwać, utwierdzać się[6965]
[**]lub: k.p. nazywać szczęśliwym, naprawiać zło[833] 1P 3,7

ט 29. Wiele[7227] kobiet[*] zarządza[**] wspaniale[***], ale ty przewyższasz[****] je wszystkie[3605].

[*]lub: córka, młoda kobieta[1323]; [**]k.q. czynić, pracować, porządkować[6213]; [***]siła, skuteczność, bogactwo, kompetencja, dzielny człowiek[2428] [****]k.q. być lepszym niż, iść w górę[5927] Prz 12,4

י 30. Wdzięk[*] *jest* zwodniczy[**] i piękność[3308] *jest* zwiewna[***], lecz kobieta[802] *żyjąca* w bojaźni[****] JHWH, ta[1931] będzie wychwalana[*****].

[*]lub: urok, elegancja, uznanie[2580]; [**]kłamstwo, rozczarowanie, podstęp[8267]; [***]dosł.: para, oddech, daremnie[1892], nagły - AK
[****]lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]; [*****]chełpić się, chlubić się, przechwalać się[1984] Prz 11,22; Kaz 12,13; 1P 3,4

כ 31. Dajcie[5414|IMP] jej z owocu[*|6529] jej rąk[3027] i *niech* jej czyny[**] chwalą[1984] ją w bramach[***].

[*]tj. niech korzysta z tego, co wypracowała swoimi rękami
[**]lub: dzieło, praca, zajęcie, przedsięwzięcie, osiągnięcie, wytwór[4639]
[***]por. w. 23[***] Ps 128,2; 1Tm 5,25; Hbr 6,10

Księga Hioba

Księga Hioba

1 Był* *pewien* mąż** w ziemi[776] Us***, jego imię[8034] – Hiob****; człowiek[376|A] ten[1931] *był* nienaganny***** i prawy[3477], i bojący[3373] się Boga[430], a stroniący[5493|PAR] od zła[*****].

**lub: k.q. istnieć, trwać, mieć miejsce, nastać, być[1961]; **człowiek, mężczyzna, ktoś[376], tu: brak rodz. określ.; ***tj. Edom - Rdz 10,23; 22,21; Lm 4,21 (?); pln. Arabia - Hi 1,15.17; 2,11 (?); Baszan (?)[5780] ****tj. „gdzie jest mój ojciec" lub: „ten, który wciąż powraca do Boga"[347], kwestię hebr: wymowy „ij-job" - por. KUL[K]; *****lub: doskonały, pełny, skończony, niewinny[8535|B9959]; ******udręka, przeciwność losu, nieszczęście, niegodziwość[7451]*

Hi 8,20; Ez 14,14; Jk 5,11

2. I urodziło[3205|KN] mu się siedmiu[7651] synów[1121] i trzy[7969] córki*[1323].

Hi 42,13

**liczba 7 i 10 (3+7) w symb. hebr: oznacz. pełnię, mnogość - KUL[K]*

3. A jego dobytek* stanowiło** siedem tysięcy owiec[6629], trzy tysiące wielbłądów[1581], pięćset jarzm*** wołów[1241] i pięćset oślic[860], i bardzo[7227] liczna[3966] służba****. A ten[1931] człowiek[376|A] był najznakomitszym***** ze wszystkich[3605] synów[1121] Wschodu******[6924].

Jr 49,28

**lub: bydło, trzoda (krowy, owce, kozy), własność (ziemi)[4735] **dosł.: było[1961] - por. w. 1*; ***lub: para, zaprzęg[6776]; ****tj. słudzy domowi tu i Rdz 26,14; *****dosł.: wielki, potężny, wybitny[1419] ******tj. o ludach mieszkających na wsch. od Byblos; o Aramejczykach - Rdz 29,1; o Midianitach - Sdz 6,3; o Edomitach - Iz 11,14*

4. I schodzili* się jego synowie[1121], i *raz po raz* urządzali*[6213] ucztę[4960], każdy[376] w swoim domu[1004] w *ustalonym* dniu***[3117]. I posyłali[7971] po swoje trzy siostry[269], i zapraszali**** je, aby jadły[398] i piły[8354] wraz[5973] z nimi.

**dosł.: iść, chodzić, przyjść, iść dalej, metaf.: o sposobie życia[1980] **czas.: iść i urządzać wyr. czynność powtarzającą się cyklicznie - KUL[K]; ***dosł.: w jego dniu; ****lub: k.q. przyzywać, krzyczeć[7121]*

5. A gdy[3588] mijał*[CON] *kolejny* cykl** dni[3117|P] uczty[4960], wtedy[CW] posyłał[7971] *po nich* Hiob[347], aby[CW] ich poświęcić***. Potem[CW] wstawał[7925] rano**** i za każdego***** z nich składał[5927|KH] ofiary całopalne[5930]. Bo[3588] mówił[559] Hiob[347]: Może[194] moi synowie[1121] zgrzeszyli****** i znieważyli******* Boga w swoich sercach[3824]. Tak[3602] Hiob czynił[6213] *po* wszystkie[3605] dni[3117|A].

**dosł.: k.q. wydarzyć się, być, trwać, nastać, mieć miejsce[1961] **dosł.: k.h. chodzić naokoło, otaczać[5362]; ***tj. k.p. oddzielić coś jako święte[6942], przenieść coś do stanu świętości[H8073] - Rdz 2,3 ****lub: brzask, wschód słońca, świtanie, początek dnia[1242] *****dosł.: (według) ich liczby[4557]; ******lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, ponieść winę, utracić[2398]; *******k.p. eufemizm - błogosławić[1288] - Hi 1,11; 1Krl 21,10.13 - por. WBC[K], KUL[K], KHK*

6. I stało[1961] się *pewnego* dnia[3117|A], gdy synowie[1121] Boży*[|A] przyszli[935], aby[CW] stanąć** przed JHWH, *że* także[1571] szatan***[|A] przyszedł[935] wśród nich.

Rdz 6,2.4; Hi 2,1; 38,7; 1P 5,8

**tj. aniołowie - Ps 82,1.6; por. 1Krl 22,19-23; **k.hp. przedstawić się[3320]; ***tj. przeciwnik, ten kto się opiera[7854] - 2Sm 19,22; Ps 109,6*

7. I powiedział[559] JHWH do[413] szatana[7854|A]: Skąd[370] przychodzisz[935]? I odpowiedział* szatan[7854] JHWH, mówiąc**[|559]: Krążyłem***[|INF] po ziemi[776] i przechadzałem******** się po niej.

**lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030] **dosł.: i powiedział; ***k.q. iść bądź błąkać się tu i tam[7751]; ****k.hp. chodzić tu i tam[1980]; *****dosł.: z krążenia i z przechadzania się*

8. Wtedy[CW] JHWH powiedział[559] do szatana[7854]: Czy zwróciłeś uwagę* na mojego sługę** Hioba[347]? Gdyż[3588] nie ma[369] *nikogo* jak[3644] on na ziemi[776]. Człowiek[376] *to* nienaganny[8535] i prawy[3477], bojący*** się Boga i stroniący**** od zła[7451].

Hi 28,28; Ps 25,21; Prz 3,7; 16,6; 17,15; Jb 1,1.8; 2,3

**idiom: czy nastawiłeś[7760] swoje serce[3820]; **niewolnik, poddany[5656] ***lub: pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony[3373]; ****k.q. zwrócić się ku, zostać usuniętym, zejść z drogi, osiągnąć kres[5493|PAR]*

Prz 13,19; 14,16; 16,6.17; 29,10

9. A szatan[7854|A] odpowiedział[6030] JHWH, mówiąc*: Czy Hiob za darmo** boi[3372] się Boga?

**dosł.: i powiedział[559]; **za nic, bezpłatnie, niezasłużenie[2600]*

10. Czy nie[3808] ty[859] ogrodziłeś* zewsząd** jego, jego dom[1004] i wszystko[3605], co[834] wokół[5439] *niego*? Błogosławiłeś[1288] dziełu[4639] jego rąk[3027], a jego dobytek*** rozmnożył**** się na ziemi[776].

Ps 34,7

**dosł.: przez lub na wylot, naokoło[1157] **lub: k.q. odgrodzić[7753] - żywopłotem z cierni - KUL[K]; ***por. w. 3* ****lub: k.q. robić wyłom, wybuchnąć gwałtownie, rozciągnąć[6555]*

11. Ale* teraz[CW] wyciągnij[7971|IMP] tylko** swoją rękę i dotknij[5060|IMP] tego[834] wszystkiego[3605], co ma, a *zobaczysz,* czy[518] nie[3808] *będzie* ci w[5921] twarz*** złorzeczył****.

Hi 2,5; 4,5; 5,19

****por. w. 5******* *lub: lecz, istotnie (silne przeciwstawienie)[199] **lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach lub napomnieniach)[4994]; ***oblicze, przed, powierzchnia, osoba[6440]*

12. Wtedy[CW] JHWH powiedział[559] do[413] szatana[7854]: Oto* wszystko[3605] to[834], co ma, *jest* w twojej mocy**, tylko[7535] na[413] niego nie[408] wyciągaj[7971] ręki[3027]. I szatan[7854|A] odszedł[3318] sprzed[5973] oblicza[6440] JHWH.

**lub: spójrz, czy[2009] - part. wskaz.; **idiom: jest w twojej ręce*

13. I stało[1961] się *pewnego* dnia[3117|A], gdy[CW] jego synowie[1121] i córki[1323] jedli[398|PAR] i pili[8354|PAR] wino[3196] w domu[1004] najstarszego[*|A] brata[251],
**dosł.: pierwocina, pierwszy przychówek, pierworodny[1060]* Kaz 9,12
14. Że[CW] przybył[935] do Hioba[347] posłaniec[*] i powiedział[559]: Woły[1241|A] orały[**|2790|PAR], a oślice[860] pasły[7462|PAR] się w ich pobliżu[***|5921];
**hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397]*
***dosł.: woły były[1961] orzące, a oślice pasące - por. AK; ***lub: obok*
15. I napadli[*] Sabejczycy[**], i zabrali[3947] je, a sługi[***] pozabijali[***] ostrzem[6310] miecza[2719]. Uszedłem[****] tylko[7535] ja[589] sam[905], aby cię *o tym* powiadomić[*****|INF].
Hi 6,19; Iz 45,14
**lub: k.q. napadać na, atakować, paść martwym, upadać w ręce[5307]*
***tj. lud koczowniczy zamieszk. płd. Arabię - Rdz 10,7; ***niemowlę - Wj 2,6; małe dziecko - Jr 1,6; nastolatek - Rdz 37,2; młodzieniec, sługa[5288]; ****k.h. razić, uderzać, atakować, niszczyć[5221]; *****k.n. wyślizgnąć się[4422]; ******k.h. ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać[5046]*
16. A gdy[5750] ten[2088] *jeszcze* mówił[*], przyszedł inny[2088] i powiedział[559]: Ogień[784] Boży spadł[5307] z niebios[**], spalił[1197] owce[6629] i sługi[5288] i pochłonął[***] ich. Uszedłem[4422] tylko[7535] ja[589] sam[905], aby cię *o tym* powiadomić[5046|INF].
lub: k.p. obiecywać, polecić, rozkazać[1696|B1904|PAR]; **wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba[8064] - por. 2Kor 12,2**; ***k.q. trawić, wyniszczać, gładzić (o mieczu)[398]* Rdz 19,24; 1Krl 18,38; 2Krl 1,10
17. A gdy[5750] ten *jeszcze* mówił[1696|PAR], przyszedł[935] inny[2088] i powiedział[559]: Chaldejczycy[*] uformowali[**] trzy oddziały[***] i napadli[****] na wielbłądy[1581], zabrali[3947] je, a sługi[5288] pozabijali[5221] ostrzem[6310] miecza[2719]. Uszedłem[4422] tylko[7535] ja[589] sam[905], aby cię *o tym* powiadomić[5046|INF].
2Krn 36,17; Ne 9,7; Iz 13,19
**tj. plemiona koczownicze z dorzecza Eufratu (?) - por. WBC[K]*
***lub: k.q. układać, umieszczać, kształtować, ustanawiać[7760]*
****lub: towarzystwo, grupa, jednostki armii[7218|B8396] - Sdz 7,16; 9,43*
*****lub: k.q. zdzierać, ściągnąć (czyjąś ochronę), uderzyć[6584]*
18. A gdy[5750] ten *jeszcze* mówił[1696|PAR], przyszedł[935] inny[2088] i powiedział[559]: Twoi synowie[1121] i córki[1323] jedli[398] i pili[8354] wino[*] w domu[1004] najstarszego[**] brata[251];
Lb 6,3; Prz 31,4; Jr 35,2; Za 9,15
lub: słodki sok z winorośli[3196]; **por. w.13*
19. A oto[2009] potężny[*] wiatr[**] nadciągnął[***] od strony[5676] pustyni[4057] i uderzył[5060] w cztery węgły[****] domu[1004], tak że zawalił[5307] się na młodych[5288] i pomarli[4191]. Uszedłem[4422] tylko[7535] ja[589] sam[905], aby cię *o tym* powiadomić[5046|INF].
**lub: wielki, głośny, wybitny[1419]; **hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], gr.: pneuma; ***k.q. wkroczyć, wchodzić, iść[935]*
*****tj. kamień w narożu ściany wieńcowej - węgielny[6438]*
20. Wówczas[CW] Hiob[347] wstał[6965], rozdarł[7167] swój płaszcz[4598], ogolił[*|1494] swoją głowę[7218], upadł[**] na ziemię[776] i oddał pokłon[***|7812];
**tu: gesty rozpaczy i żałoby; **dosł.: i upadł[5307]; ***padać na twarz*
21. I powiedział: Nagi[6174] wyszedłem[3318] z łona[*] swojej matki[517] i nagi[6174] stąd[**] odejdę[7725]. JHWH dał[***], JHWH też[CW] wziął[3947], niech imię[****] JHWH będzie[1961|JUS] błogosławione[1288].
**lub: ciało, łono, metaf.: głębiny Szeolu[990]; **tam[8033] - por. WBC[K]*
****lub: k.q. powodować, przeznaczyć, ustanawiać[5414]* Ps 139,13-15
*****imię[8034] - odzwierciedla naturę i charakter osoby je noszącej*
22. W tym[2063] wszystkim[*|3605] Hiob nie zgrzeszył[**] i nie przypisywał[***] Bogu *nic* niewłaściwego[****].
**lub: pomimo tego wszystkiego - EIB[K]; WBC[K]*
***lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, ponieść winę, utracić[2398]; ***k.q. odpłacać się komuś, wspominać, dać, poświęcić[5414]*
*****tj. to, co puste, głupie, nieprzyzwoitość - tu i Hi 24,12; Jr 23,13*

2 I stało[1961] się *pewnego* dnia[3117|A], gdy synowie[1121] Boży[*|A] przyszli[935], aby stanąć[**] przed JHWH, *że* także[1571] szatan[***|A] przyszedł[935] wśród nich, aby stanąć[**] przed JHWH
Rdz 6,2.4; Hi 1,5; 38,7; 1P 5,8
**tj. aniołowie - Ps 82,1.6; por. 1Krl 22,19-23; **k.hpa. przedstawić się[3320]; ***tj. przeciwnik, ten, kto się opiera[7854] - 2Sm 19,22; Ps 109,6*
2. I powiedział[559] JHWH do[413] szatana[7854|A]: Skąd[335] to[2088] przychodzisz[935]? I odpowiedział[*] szatan[7854] JHWH, mówiąc[**|559]: Krążyłem[***|INF] po ziemi[776] i przechadzałem[*****] się po niej.
**lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030]*
***dosł.: i powiedział; ***k.q. iść bądź błąkać się tu i tam[7751]; ****k.hp. chodzić tu i tam[1980]; *****dosł.: z krążenia i z przechadzania się*
3. Wtedy[CW] JHWH powiedział[559] do szatana[7854]: Czy zwróciłeś uwagę[*] na mojego sługę[5650] Hioba[347] – gdyż[3588] nie ma[369] *nikogo* jak[3644] on na ziemi[776]? Człowiek[376] *to* nienaganny[8535] i prawy[3477], bojący[3373] się Boga i stroniący[**] od zła[7451]. On nadal[5750] trwa[***] w swojej prawości[****], a *ty* mnie nakłoniłeś[*****] przeciw niemu, aby go pochłonąć[1104|INF] *jak widać* bez powodu[2600].
Hi 1,6; 27,5; Ps 19,9; Prz 29,10
**idiom: czy nastawiłeś[7760] swoje serce[3820]; **lub: k.q. zwrócić się ku, zostać usuniętym, zejść z drogi, osiągnąć kres[5493|PAR]; ***k.h. uczynić silnym, wzmocnić, okazać siłę, utrzymać, wzmocnić[2388|PAR]*
*****lub: uczciwość, niewinność, całkowitość[8538] - por. Prz 11,4*
******lub: k.h. pobudzać, wabić, podżegać, kusić, odwodzić[5496|B6370]*
4. Szatan[7854] odpowiedział[6030] JHWH, mówiąc[*|559]: Skóra za[**] skórę[***|5785], a wszystko[3605], co[834] człowiek[376] ma, odda[5414] za swoje życie[****];
**dosł.: i powiedział; **lub: w zamian za; ***idiom: próba była zbyt mała (jaka próba taki wynik) lub: zabierz mu zdrowie, a przekonasz się, co będzie mówił - por. EIB[K]; ****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche*
5. Lecz[199] wyciągnij[7971] tylko[4994] swoją rękę[*] i uderz[**] w jego kości[6106|S] i w jego ciało[1320], a *zobaczysz,* czy[518] nie[3808] *będzie* ci w[413] twarz[6440] złorzeczył[***].
Hi 1,11; 4,5; 19,20
**ramię, ręka[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
lub: k.q. dotknąć, sięgnąć, wyciągnąć do[5060]; ***por. Hi 1,5****

6. Wtedy[CW] JHWH powiedział[559] do szatana[7854]: Oto[2009] *jest* w twojej mocy[*], lecz[389] jego życie[5315] zachowaj[**|IMP]. Hi 1,12
**idiom: jest w twojej ręce; **lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, śledzić, ochraniać, bronić, ratować życie, obserwować[8104]*

7. Wyszedł[3318] więc[CW] szatan[7854] sprzed[853] oblicza[6440] JHWH i dotknął[*] Hioba[347] złośliwym[**|ADJ] wrzodem[***|S], od spodu[3709] jego stopy[7272] aż[5704] po czubek jego głowy[6936]. Pwt 28,27
**lub: k.h. razić, uderzać, atakować, niszczyć[5221]; **niegodziwy, nikczemny, niemiły, nieprzyjemny, nieżyczliwy[7451]; ***lub: czyrak, zapalenie, wykwit na skórze, trąd słoniowy, słoniowacizna[7822]*

8. I wziął[3947] sobie skorupę[*], aby się nią skrobać[**|INF], i siedział[***|3427] w[****] popiele[*****]. **lub: naczynie gliniane, ceramika gliniana[2789]; **hap.leg.: drapać[1623]; ***dosł.: i on[1931] siedział; ****dosł.: wśród, wewnątrz[8432] *****lub: proch, łuźna ziemia[665]* Hi 2,13; Iz 47,1; Jo 3,6; Mi 1,10

9. Jego żona[802] powiedziała[559] do niego: Nadal[5750] trwasz[*|PAR] w swojej prawości[8538]? Złorzecz[**|IMP] Bogu i umrzyj[***|IMP]! **por. Hi 1,5[5557]*
**lub: k.h. uczynić silnym, uzmocnić, okazać siłę, utrzymać[2388] ***lub: k.q. zginąć, zostać zgładzonym[4191] - por. Kpł 24,16*

10. I powiedział[559] do[413] niej: Mówisz[1696|INF], jak jedna[*] *z* tych głupich[**|A] *kobiet*. Czy[***] *tylko* dobro[2896|A|853] będziemy przyjmować[***] od[4480|853] Boga, a[CW|853] zła[****|A] przyjmować[6901] nie będziemy? W tym[2063] wszystkim[*****|3605] Hiob[347] nie zgrzeszył[2398] swoimi ustami[8193].
**hebr.: echad - jeden, każdy, pewien, jakiś[259|B300]; **hebr.: nabal - głupi, nierozumny[5036] - syn. słowa: niegodziwiec - por. Ps 14,1 ***lub: także, nawet, zaiste, co więcej, lecz, jednak[1571]* Jk 5,10-11
*****lub: udręka, przeciwność losu, nieszczęście, niegodziwość[7451] *****lub: k.p. brać, wybierać, otrzymywać[6901]; ******por. Hi 1,22[*]*

11. I usłyszeli[8085] trzej przyjaciele[*] Hioba[347] o całym[3605] tym[2063] nieszczęściu[7451|A], *które* spadło[**] na[5921] niego; przyszli[935|CW], każdy[376] ze swojej miejscowości[4725]: Elifaz[***] Temanita[****|8489], Bildad[*****] Szuachita[******] i Sofar[*******] Naamanita[********]. Bo[CW] spotkali[3259|KN] się razem, aby przyjść[935] i wyrazić mu współczucie[*********], i pocieszyć[5162] go. Rdz 36,34; 1Krn 1,45;
lub: towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, kochanek[7453] **dosł.: przyszło[935]; ***tj. „mój Bóg (czystym) złotem”[464]; ** „południe” - obszar położony na wsch. od Idumei - Rdz 36,11.15; zamiesz. przez potomków Ezawa; ***** „Bel okazał miłość”[1085] ******tj. miejscowość nad Eufratem (?)[7747]; *******„wróbel”[6691] ********tj. teren Synaju lub Półwyspu Arabskiego[5284] (?)* Hi 7,3;
*********idiom: pokiwać głową[5110] - Jr 22,10; EIB[K]* Hi 18,1; 42,9

12. A gdy podnieśli[5375] z daleka[7350] swoje oczy[*], nie rozpoznali[**] go. I podnieśli[5375] swój głos[6963] i zapłakali[1058]. I rozdarł[7167] każdy[378] z nich swój płaszcz[***], i rzucali proch[6083] ku niebiosom[****|8064|P] na swoją głowę[7218]; ****lub: szata[4598]*
**idiom: przyglądać się uważnie, **tu: w znaczeniu braku akceptacji danej sytuacji (?) WBC[K]; ****tradycyjne gesty żałobne - Hi 1,20*

13. I siedzieli[3427] z nim na ziemi[776] siedem dni[3117] i siedem nocy[3915], a żaden[369] *z nich* nie przemówił[1696] do[413] niego ani słowa[*]. Bo[3588] widzieli[**], że[3588] jego ból[***|A] *był* bardzo[3966] wielki[1431]. ****lub: smutek[3511]* Rdz 50,10; Ez 3,15; 45,21
**lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697] **lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wygląd[7200]*

3 Po[310] tym[3651] Hiob[347] otworzył[6605] swoje usta[6310] i przeklął[*] swój dzień[**]. Jr 15,10
**lub: k.p. czynić nikczemnym, przeklinać[7043] - Rdz 8,8 **domyśl.: dzień swojego urodzenia - w. 3 por. Jr 20,14-18*

2. I odpowiedział[*] Hiob, i *tak* mówił[559]:
**lub: k.q. reagować, odpowiadać jako świadek, zaświadczać[6030]*

3. *Oby* zginął[*] dzień[3117], w którym zostałem zrodzony[3205|KN], i noc[3915], w *którą* powiedziano[559]: Został poczęty[2030|PAS] mężczyzna[**]!
**lub: umrzeć, zostać zgładzonym, zniknąć[6]* Hi 10,18; Prz 23,25;
***lub: mąż, silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397]* Iz 7,14

4. Oby ten[1931] dzień[3117|A] stał[*|JUS] się ciemnością[**], *oby* o niego nie troszczył[***] się Bóg[433] z wysokości[4605] i oby nie promieniała[3313|JUS] nad nim jutrzenka[****]! Wj 10,22; Am 5,18
**lub: k.q. istnieć, trwać, mieć miejsce, nastać, być[1961]; **lub: ukryte miejsce, niejasność[2822]; ***k.q. starać się o, dowiadywać się o, zgłębiać, nawiedzać[1875]; ****hap.leg.: światło dnia[5105]*

5. *Oby* go pomściły[*|1350|P] ciemność[2822] i cień śmierci[**]. *Oby* rozsiadł[7931] się na[5921] nim obłok[6053] i przeraziły[1204] mroki[***] dnia[****]! Hi 10,21
**lub: k.q. odkupić, działać jako krewny celem odkupienia lub pomsty - Lb 35,15; **hebr.: calmawet - cień śmierci, głęboka ciemność - metaf.: miejsce przebywania zmarłych[6757] - Iz 9,1; Jr 2,6; ***czerń, posępność[3650]; ****pojęcie dzień[3117] obejmuje także noc - por. Rdz 1,5*

6. *Oby* tą[1931] nocą[3915|A] zawładnęła[*] ciemność[**], *oby* nie była radosna[2302|JUS] wśród dni[***|3117] roku[8141] i nie weszła[935] w poczet[****] miesięcy[3391]! ***lub: mrok[652] - Ps 11,2; ****dosł.: w liczbę[4557] *lub: k.q. objąć w posiadanie, uprowadzić, otrzymać, przyjąć[3947] ***może dotyczyć przesądu o złych i dobrych dniach - por. KHK*

7. O[*], gdybyż ta[1931] noc[3915] była[1961|JUS] niepłodna[**], *oby* nie wkroczył[935] w nią radosny śpiew[***]! **lub: spójrz, czy, oto[2009] - part. uskaz.*
***lub: twardy, jałowy, uschły, posępny[1565] - Iz 49,21; ***krzyk, okrzyk (radości), śpiew, weselenie się[7445|B8645] - por. Ps 100,2* Hi 20,5; Ps 63,5

8. *Oby* ją oznaczyli[*] *ci, którzy* przeklinają[**|779|PAR] dzień[3117], ci, *którzy są* gotowi[6264] pobudzić[***|A|JUS] Lewiatana[****]. Lb 22,11.17;
**lub: k.q. bluźnić, złorzeczyć[5344] - Kpł 24,11; oznaczyć[B6194] **może dotyczyć praktyk magicznych[B6194] - HALOT, być może chodzi o fenicką wymowę hebr. słowa „jom” - „dzień”, „jam” - „morze” - oznacz. imię bóstwa morza - „JAM”; ***lub: k.q. obudzić, poruszyć[5782]; ****hebr.: liwjatan - ogromne zwierzę morskie[3882], zwierzę morskie z wieloma głowami, waleń, krokodyl[B4498] - potwór morski uosabiający siły chaosu ujarzmione przez Boga - Ps 74,14; Iz 27,1* Hi 5,3; 41,1; Prz 11,26

9. *Oby* stały się ciemne[2821] gwiazdy[3556] świtania[*]! Oby wypatrywała[6960|JUS] światła[216] i nie było *go;* i nie[369] zobaczyła[7200] promieni[**] świtu[7837]; **lub: zmierzch, brzask, półmrok[5399]; **dosł.: powiek[6079]*

10. Bo[3588] nie[3808] zamknęła[5462] *przede* mną drzwi[1817] łona[*] i nie ukryła[5641] cierpienia[**] przed moimi oczami. Hi 1,21; 10,17-18;

**lub: ciało, łono, metaf.: głębiny Szeolu[990]; **mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda[5999] - Rdz 41,51* Jr 20,17-18

11. Dlaczego[4100] nie umarłem[4191] *już* w łonie[*], nie wyszedłem[3318] z łona[990] – i nie zginąłem[**]? **lub: przy urodzeniu - AK, EIB* Hi 10,18

***lub: k.q. wydać ostatnie tchnienie, być na progu śmierci[1478]*

12. Czemu[4069] przyjęły[*] mnie kolana[**]? I dlaczego[4100] *przyjęły* mnie piersi[7699] – abym[3588] ssał[3243]? Pnp 8,1; Iz 66,12; Jl 2,16

**lub: k.p. spotkać, stanąć twarzą w twarz, przyjść na, otrzymać[6923] **aluzja do gestu wykonywanego przez ojca rodziny - Rdz 50,23*

13. Tak[3588], teraz[*] leżałbym[7901] i był cicho[**], wtedy[227] spałbym[3462] i odpoczywał[***]; Ps 13,3;

**lub: właśnie teraz, odtąd, i wkrótce[6258]; **k.q. być spokojnym, być niezmąconym, być bezczynnym[8252]; ***k.q. osiąść i pozostać, być spokojnym[5117]; AK - bylby odpoczynek dla mnie* Jr 51,39.57

14. Z królami[4428] i radcami[*|PAR] ziemi[776], *którzy* budowali[1129|PAR|A] dla siebie *dzisiejsze* ruiny[**|P]; Hi 15,28; Iz 14,9; Jr 51,57; Ez 32,29

**tj. osoby ze ścisłego kręgu króla[3289] - 2Sm 15,12; urzędnicy - Est 4,5 **lub: miejsce spustoszone, leżące w gruzach, pustkowie[2723]*

15. Lub[176] z władcami[*], którzy[1992] *mieli* złoto[2091], napełniający[**|PAR] *niegdyś* swoje domy[1004] srebrem[3701]; Hi 17,13; 30,23; Kaz 12,5

**lub: książę, wysoki urzędnik, dowódca[8269]; **k.p. utwierdzić[4390]*

16. Lub[176] *czemu* nie stałem[1961] się jak pogrzebany[*|PAS|PAR], martwy płód[**], jak niemowlęta[***], *które* nie widziały[7200] światła[***]?

**dosł.: schować, ukryć, kłaść potajemnie[2934]; **tj. przedwczesny poród, usunięcie ciąży, poronienie - tu i Ps 58,8; Kaz 6,3 ***lub: dziecko[5768]; ****świt, jutrzenka, błyskawica[216]* Lb 12,12

17. Tam[8033] bezbożni[*] przestają[2308] szaleć[**], i tam[8033] odpoczywają[5117] zmęczeni[***|3019|HAP] *bez* siły[***]. *****potęga, moc[3581]* Hi 9,22; 11,20; 18,5

**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]; **uzburzenie, podniecenie, wściekłość, utrapienie, niepokój, zamieszanie, strach, drżenie[7267]; BB - wszczynać burdy; ***lub: znużeni*

18. Razem[*] spoczywają[**] *tam* więźniowie[***] i nie słyszą[8085] głosu[6963] ciemiężycy[***]. Hi 39,7

**lub: łącznie, wszyscy razem, podobnie, jedność[3162]; **lub: k.p. nie przejmować się, być spokojnym, odpoczywać[7599]; ***jeniec wojenny[615] - 2Sm 12,31; ****poborca podatkowy - Dn 11,20; nadzorca - Wj 5,6.10; ciemiężca[5065] - Iz 14,2.4* Wj 3,7; 5,10; Hi 39,7; Jr 30,10

19. Mały[6996] i wielki[1419] – tam[8033] on[1931] *jest.* Także[CW] niewolnik[5650] uwolniony[2670|ADJ] od swojego pana[113]. Hi 9,22; Kaz 9,2-3; Iz 14,9-10

20. Dlaczego[4100*] nieszczęśnikowi[*] dane[5414] *jest* światło[216], a życie[2416] rozgoryczonym[**] *na* duszy[5315]; 1Sm 1,10; 2Krl 4,27;

**lub: ktoś trudzący się, cierpiący[6001]* Prz 31,6; Jr 20,18

***lub: gorzki (w smaku), gorzkie (uczucia)[4751], zgorzknienie[BS492]*

21. *Tym, którzy* wyczekują[*|PAR] śmierci[4194], a jej nie ma[369], choć[CW] szukają[**] jej bardziej niż *ukrytych* skarbów[4301]; 1Krl 19,4; Hi 7,15;

**lub: k.p. zwlekać, oczekiwać, być cierpliwym - Dn 12,12[2442]*

***lub: zgłębiać, kopać[2658]; EIB chcą się do niej dokopać.* J 4,3

22. *Którzy* bardzo[*] się radują[**|A] i cieszą[***], kiedy znajdują[4672] grób[****]? Hi 5,26; 10,19;

**dosł.: radować się, wiek - Dn 1,10, tu: w znacz. przym. jako wzmocnienie; stan szczęścia w przeciwieństwie do wcześniejszego stanu smutku[1524|N] - Ps 43,4; 65,12; AK - ci, którzy napełnieni[8055] są weselem[1524|413]. **lub: być zadowolonym, radować się, promienieć radością[8055]; ***k.q. unosić się radością, radować się[7797] ****hebr.: qeber - grób, grobowiec, indywidualne komory grobowe[6913|B8041] - synonim świata podziemnego - Ps 49,9* Hi 17,1

23. Człowiekowi[*], *przed* którym[834] droga[**] została zakryta[5641|KN] i *którego* Bóg zewsząd[1157] osaczył[***]? Hi 19,8; Lm 3,7

**lub: mąż, silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397]; **hebr.: derek - odległość, podróż, metaf. bieg życia, charakter moralny, sposób życia[1870]; ***k.h. zasłaniać, zakryć[5526], uczynić niedostępnym[B6413]*

24. Bo[3588] przed[6440] jedzeniem[3899] nachodzi[935] mnie wzdychanie[*], a moje jęki[**] wylewają[5413] się jak woda[4325]; Ps 6,6; 22,1.14; 32,3

**lub: jęczenie[585]; **krzyk udręki - Hi 37,4; Ps 22,13; 38,8; 74,4*

25. Bo strach[*], *którego* się obawiałem[**|***], spadł[857] na mnie, a to[834], *czego* się lękałem[****], przyszło[935] do mnie. Hi 9,28;

**lub: trwoga, przerażenie, strach[6343] - Rdz 31,42; **odczuwać lęk[6342] ***rzecz. obok czas. - figura etymologiczna wzmac. znaczenie ****lub: bać się, obawiać się[3025] - Pwt 9,19* Hi 13,11; 30,15

26. Nie[3808] wytchnąłem[*], ani[CW] nie[3808] *miałem* spokoju[**], ani[CW] nie[3808] *miałem* odpoczynku[5117] – a *nagle* nadeszła[935] trwoga[***].

**lub: k.q. czuć się swobodnie, prosperować, być spokojnym[7951] **lub: k.q. być niezmąconym, być cichym, być bezczynnym[8252] ***lub: uzburzenie, wściekłość, utrapienie, zamieszanie, drżenie[7267]*

4 Wtedy[CW] Elifaz[464] Temańczyk[8489] odpowiedział[6030] i rzekł[*|559]: Iz 35,3

**zwrot charakterystyczny dla języka hebr. w tym miejscu oznaczający początek wypowiedzi, a niekoniecznie konkretną odpowiedź*

2. Gdyby[INT] spróbować[*] *powiedzieć* ci słowo[1697|S], czy będziesz zniecierpliwionym[**]? Lecz[CW] kto[4310] zdoła[3201] powstrzymać[6113|INF] się od słów[***|P]? ****lub: mowa, wypowiedź[4405] - por. w. 4*

**lub: k.p. badać, kusić, oznaczać próbę metali, poddawać próbie[5254]; **k.q. być znużonym[3811], przestawać - Rdz 19,11[B4396]*

3. Oto[2009] *ty sam* nauczałeś[*] wielu[7227] i ręce słabe umocniłeś[**]. Hi 26,2; Iz 35,3; Hbr 12,12

**lub: k.p. utrzymywać w karności, karcić, wychowywać[3256|B3739] **lub: k.p. uczynić silnym, przywrócić siłę, dać siłę, wzmocnić, podtrzymać, pokrzepić, utwierdzić, uczynić twardym[2388]*

4. Twoje wypowiedzi[4405] podnosiły[6965] upadającego[*|PAR], a drżące[**] kolana[1290] wzmacniałeś[553].
Pwt 3,28; Hi 16,15; Iz 41,10
[*]lub: k.h. sprowadzić krzywdę bądź zniszczenie na, obalić, osłabić, uczynić słabym[3782]; [**]k.q. kłaniać się, zginać się, kulić się[3766|B4340]

5. A teraz[6258], przyszło[935] *to* na[413] ciebie i nie wytrzymujesz[*], uderzyło[5060] cię *to* i *jesteś* zatrwożony[**].
[*]por. w. 2[**]; Hi 5,19; 6,7; 19,21
[**]lub: k.n. być zaniepokojonym, przerażonym, śpieszyć się[926]

6. Czy twoja bogobojność[*] nie była twoją ufnością[**], twoją nadzieją[8615] i nienagannością[***] twoich dróg[1870]?
Hi 11,18; Ps 119,116; Jr 17,7
[*]dosł.: być pełnym czci, pełen bojaźni[3373]; [**]lub: głupota[3690] - Ps 85,8 [***]lub: niepodzielność, całość, pełnia, niewinność, szczerość[8537]

7. Przypomnij[2142] sobie, proszę[*]: Kto[4310] *był* tym[1931] niewinnym[**], *który* zginął[6]? A gdzie[375] prawi[***] zostali wytępieni[****]?
Ps 37,25
[*]lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach lub napomnieniach) [4994]; [**]czysty, wolny od winy bądź kary, przejrzysty[5355]; [***]szczery, sprawiedliwy, słuszny[3477]; [****]k.n. wyciąć[3582]

8. Według tego[834], co widziałem[7200], *ci, którzy* orzą[2790|PAR] zło[*] i mają[2232|PAR] cierpienie[**], zbiorą[7114] je *jako plon*.
Ps 7,15; Prz 22,8;
[*]lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205] - Lb 23,21; [**]mozół, utrapienie, ucisk, szkoda, krzywda, trud[5999] - Rdz 41,51
Oz 8,7

9. Od tchnienia[*] Boga giną[6] i od powiewu[**] Jego gniewu[***] niszczeją[****].
Wj 15,8; 2Sm 22,26
[*]lub: oddech, duch (człowieka)[5397] - Rdz 2,7; [**]hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307]; [***]metaf.: fuknąć gniewnie[639]
[****]lub: k.q. być wyczerpanym, dojść do kresu, znikнąć, zginąć[3615]

10. Ryk[*] lwa[738|M], głos młodego lwa[**|7826|M] i kły lwiątek[3715] łamią[***] się.
Ps 10,9; 17,12; 22,13
[*]lub: krzyk udręki[7581|F], stąd też: ryk lwicy[F] - AK; [**]por. Hi 28,8; Prz 26,13; Oz 5,14; 13,7; [***]hap.leg.: k.n. rozbijać, zniszczyć[5421]

11. Lwi[*|3918] *samiec* ginie[6] z *powodu* braku[1097] łupu[**] i młode[1121] lwicy[3833|M] rozpraszają[***] się.
[*]tu i Prz 30,30; Iz 30,6 Ps 59,11; Prz 20,8.20;
[**]lub: żer, żywność[2964], to, co zostało rozszarpane[B3413] Iz 33,3
[***]dosł.: k.hp. być podzielonym, oddzielonym, rozdzielonym[6504]

12. Ale[CW] potajemnie zostało przyniesione[*] do[413] mnie słowo[1697|A], a moje ucho[241] pochwyciło[**] Jego[4480] szept[8102].
Hi 13,1; 33,16
[*]lub: k.pu. zostać przyniesionym, przyprowadzonym ukradkiem[1589]
[**]dosł.: k.q. uziąć, uziąć do ręki, otrzymać, przyjąć, dostać[3947]

13. W rozmyślaniu[*] o nocnych[3915] widzeniach[**], gdy twardy sen[***] spada[5307] na ludzi[376];
[*]lub: niezdecydowanie, niejednoznaczność, sprzeczność, podział, podzielone opinie[5587] - 1Krl 18,21; [**]objawienie, proroctwo[2384] - 1Sm 7,17; Iz 22,1.5; Za 13,4; [***]letargi, ekstaza[8639] - Rdz 2,21

14. Ogarnęła[*] mnie trwoga[**] i drżenie[7460], i *sen sprawił, że* bardzo[***|7230] przeraziły[****|7460] się moje kości[6106].
[***]dosł.: obficie, wielkość Hi 21,6;
[*]dosł.: k.q. przyjść, spotkać[7122]; [**]lub: przerażenie, strach[6343] - Rdz 31,42 [****]k.h. powodować przerażenie - domyśl. sen z w. 13(?) Ps 119,120

15. I wiatr[*] powiał[**] na[5921|AK] moją twarz[6440], zjeżył[***] się włos[8185] na moim ciele[1320].
[*]hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], AK - i duch
[**]dosł.: k.q. przejść obok, przejść szybko, przebić, uszkodzić[2498]
[***]dosł.: k.p. nastroszyć się, drżeć[5568] tu i Ps 119,120

16. *Ktoś* stanął[5975], lecz[CW] nie[3808] rozpoznałem[*] jego wyglądu[4758], *tylko* jakąś postać[**] przed[5048] moimi oczami[5869]; *nastała* cisza[***], a *potem* usłyszałem[8085] głos[6963]:
[***]lub: szept[1827]
[*]lub: zwracać uwagę na, rozróżniać, rozumieć, mieć wzgląd na[5234]
[**]dosł.: kształt, obraz, podobieństwo, przedstawienie, wygląd[8544]

17. *Czy śmiertelny* człowiek[*] *może* być sprawiedliwszy[**] niż[***] Bóg? Czy[518] mąż[****] *może* być czystszy[2891] niż[***] jego Stwórca[6213|PAR]?
[*]hebr.: isz - mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376] - por. EIB[D]; [**]lub: k.q. być prawym, być słusznym[6663]; [***]od (Boga) lub: przed[4480] (Bogiem) - por. WBC[K]; [****]hebr.: geber - mąż, silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397]
Hi 15,14; 25,4; Prz 20,9

18. Oto[2005] nie ufa[*] swoim sługom[5650] i w swoich aniołach[**] dostrzega[***] brak[****|HAP];
[*]lub: k.h. trwać mocno, być pewnym, wierzyć w[539]; [**]wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397]; [***]w idiomie: nastawiać[7760] serce w Hi 1,8 - stąd: zważać na - Wj 9,21; [****]błąd[8417|B9833]

19. O ileż bardziej[637] *w* mieszkańcach[7931|PAR] domów[1004] *z* gliny[*], których[834] fundament[3247|S] *posadowiony jest* na prochu[**] – łatwiej[***] ich zgnieść[1792] niż mola[****].
Hi 10,9; Iz 64,8
[*]lub: zaprawa, błoto[2563]; [**]gruz - Ne 4,2.10, sucha ziemia, grunt[6083]
[***]dosł.: przed, oblicze, powierzchnia, twarz, wcześniej[6440]
[****]lub: ćma, mól ubraniowy[6211|B7216] - por. Hi 13,28; Ps 39,11

20. Od[4480] poranka[1242] *aż* do wieczora[6153] *są* rozbici[*]; giną[6] bez śladu[**], na zawsze[***].
[*]lub: k.ho. być ubitym, być rozkruszonym[3807]; [**]dosł.: k.h. ustawiać bądź czynić znakiem[7760]; [***]trwanie, ciągłość[5331]

21. Czy nie[3808] wyrywa[5265|KN] się ich sznura[*|3499]? Umierają[4191], i *to* nie[3808] w mądrości[**].
[*]idiom: czy nie łatwiej zwinąć ich namiot - por. 2Kor 5,1; 2P 1,14
[**]lub: zmyślność, roztropność, biegłość[2451]
Hi 36,12; Prz 5,23

5 Wołaj[*|IMP], tylko[**] czy jest[3426] *ktoś, kto* ci odpowie[6030|PAR]; i do[413] którego[4310] ze świętych[***] się zwrócisz[6437]?
Hi 15,15;
[*]lub: k.q. krzyczeć, głosić, przyzywać, zapraszać[7121]; [**]O! upraszam! błagam![4994] - por. Hi 1,11[**]; [***]hebr.: qadosz - święty, oddzielony (od) poświęcony (dla)[6918]
Ps 89,5-7; Dn 4,17

2. Bo[3588] gniew[*] zabija[**] głupiego[191], a prostaka[***|PAR] uśmierca[4191] zawiść[****].
Prz 12,16;
[*]lub: utrapienie, rozdrażnienie, smutek, żal, przygnębienie[3708]
[**]lub: k.q. zgładzić, zniszczyć, zamordować[2026]; [***]k.q. mieć otwarty umysł, być prostym, być naiwnym, być zwiedzionym[6601]
[****]lub: namiętność, gniew, gorliwość[7068]
Prz 14,18; 19,19

3. Sam[*] widziałem[7200] jak zakorzenił[8327] się głupi[191], lecz szybko[**] przekląłem[***] jego niwę[****].
[***]k.q. bluźnić[5344] Ps 37,35; Jr 12,2-3
[*]dosł.: ja[589]; [**]lub: nagle, nieoczekiwanie[6597]; [****]lub: siedziba, pastwisko - 2Sm 7,8; miejsce zamieszkania, zielone niwy - Ps 23,2[5116]

4. Jego synowie[1121] dalecy[7368] *będą* od ratunku*, będą musieli pogodzić się z tym, że podeptano** ich w bramie***, a nie ma *nikogo, kto by* ich ocalił****. Ps 109,12; 119,155

**lub: wyzwolenie, dobrobyt, zwycięstwo[3468]; **k.hpa. pozwolić na bycie skruszonym[1792]; ***brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy; ****k.h. odebrać, wyrwać, wyratować[5337]*

5. *Ten,* kto[834] *jest* głodny[7456], pożera[398] jego żniwo* i wybiera[3947] je *nawet* spośród cierni**, a złodziej*** pożąda[7602] ich bogactwa[2428].

**lub: zebrany plon[7105]; **idiom: do ostatniego ziarna - EIB[K]; plot z cierni, haczyki do ryb[6791|B7872]; ***sidło, pułapka (?) [6782] tu i Hi 18,9*

6. Bo[3588] utrapienie* nie wychodzi[3318] z prochu** ani z ziemi[127] nie wyrasta[6779] niedola***;

**lub: niegodziwość, nieszczęście jako wymik magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205] - Lb 23,21; **gruz - Ne 4,2.10, sucha ziemia, grunt[6083]; ***mozół, utrapienie, ucisk, szkoda, trud[5999] - Rdz 41,51*

7. Tak[3588], człowiek*|S *jest* zrodzony[3205|PAS] do niedoli[5999], *jak* iskry** wzlatujące[5774] w górę.

**imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna[120]; **dosł.: synowie płomienia - hebr. bene[1121] reszep[7565] być może chodzi o fenickiego bożka Reszef, „bóg zarazy" - (babiloński Nergal)[7565|B8799] - por. Put 32,24; Pnp 8,6; Ha 3,5 - WBC[K]*

8. Ja[589] jednak[199] zwróciłbym* się do[413] Boga i przed[413] Bogiem przedstawiłbym[7760] swoją sprawę**;

Hi 13,18; 23,4; Lm 3, 59

**lub: k.g. uciekać się do, szukać, zabiegać, żądać, prosić[1875]*
***lub: przyczyna, sposób, powód[1700], (oficjalna) prośba[B1912]*

9. *Temu, który* czyni[6213|PAR] rzeczy wielkie[1419] i niezbadane*|[369|2714], cudowne**|PAR, *że* aż[5704] nie ma[369] *ich* liczby***;

Hi 37,5; Ps 71,19

**dosł.: poszukiwanie, śledztwo, szukanie, wypytywanie[2714]*
***lub: k.n. być cudownym, nadzwyczajnym, zdumiewającym[6381]*
****lub: liczba, ilość, coś ponumerowane, wejść do spisu[4557|B5268]*

10. *Temu, który* zsyła*|PAR deszcz[4306] na[5921] powierzchnię** ziemi[776] i spuszcza[7971|PAR] wody[4325] na[5921] pola[2351];

Hi 28,26; 36,27; 38,26;

**lub: k.q. dać, powodować, robić, ustanawiać, zezwalać[5414]*
***lub: oblicze, twarz, obecność, przed, wcześniej[6440]* Jr 14,22

11. *Temu, który* stawia[7760|INF] niskich* na wysokości[4791], a zasmuconych**|PAR wywyższa[7682] ku wybawieniu***;

1Sm 2,7; Ps 113,6-7;

**lub: lichy, pokorny[8217]; **dosł.: k.q. poszarzeć, być brudnym, być zamiedbanym w stroju żałobnym[6937|B8068]; ***lub: ocalenie, ratunek, bezpieczeństwo, dobrobyt, zwycięstwo[3468]* Mt 5,4

12. *Temu, który* udaremnia[6565|PAR] zamysły* przebiegłych**, aby[CW] ich ręce nie[3808] osiągnęły[6213] sukcesu***;

Rdz 6,5; Wj 3,14

**lub: myśl, plan, wymysł, wymalazek[4284]; **chytry, zmyślny, rozsądny, roztropny[6175]; ***trwałe powodzenie, dobry wymiar[8454|B9877]*

13. *Temu, który* chwyta[3920] mądrych* w ich przebiegłość**|HAP, a radę*** pokrętnych[6617|PAR] szybko**** *obala*.

Ps 9,15; Iz 29,14; 1Kor 3,19

**lub: roztropny, uczony, zmyślny[2450]; **podstęp, bystrość[6193]; ***zamysł[6098], AK - a rada; ****k.n. śpieszyć się, być niespokojnym[4116]*

14. Za dnia[3119] napotykają[6298] ciemność*, a w południe[6672] macają** jak w nocy[3915] –

**lub: niejasność, ukryte miejsce[2822]; **k.p. szukać po omacku[4959]*

15. I wybawia* *on* ubogiego** od miecza[2719] z ich ust***|[6310], z ręki mocarza****.

Ps 35,10

**lub: k.h. ocalić, wybawić od problemów, dać zwycięstwo[3467]*
***lub: będący w potrzebie, określ. najniższej warstwy społecznej[34]*
****idiom: od ich obmowy; ****lub: silny, niezłomny, potężny[2389]*

16. I dla ubogiego* będzie** nadzieja[8615], a nieprawość*** zamyka[7092] swoje usta[6310].

**lub: marny, biedny, słaby, chudy[1800]* 1Sm 2,8; Ps 63,11;
***lub: k.q. istnieć, trwać, mieć miejsce, nastać, być[1961]* Ps 107,42;
****lub: niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność[5766]* Rz 3,19

17. Oto[2009] błogosławiony* *jest* człowiek[582], *którego* Bóg strofuje**; nie[408] gardź[3988] więc[CW] karceniem*** Wszechmogącego****.

**lub: szczęśliwy[835] - często w wykrzykniku; **k.h. sądzić, karać, uznawać za winnego, beształ, ganić[3198]; ***łajanie, karanie[4148]*
*****hebr.: szaddaj - wszechmocny, najpotężniejszy[7706] - Rdz 17,1, w księdze Hioba - 31 razy* Prz 3,11; Hbr 12,5; Jk 1,12; Obj 3,19

18. Bo[3588] On[1931] rani*, ale[CW] *i* opatruje[2280], uderza** – a Jego ręce[3027] uzdrawiają[7495].

**lub: k.h. powodować ból, niszczyć[3510]; **lub: ciężko ranić, przebić, roztrzaskać, zdruzgotać[4272]* Pwt 32,39; 1Sm 2,6; Iz 30,26; Oz 6,1

19. Z sześciu[8337] nieszczęść* cię wyrwie**, a w siódmym nie dotknie[5060] cię zło[7451].

**lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869]; **k.h. odebrać, wyratować[5337]* Ps 34,19; 91,3.10; Prz 24,16; 1Kor 10,13

20. W głodzie[7458] wykupi* cię od śmierci[4194], a na wojnie** od mocy*** miecza[2719].

Wj 14,30;

**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299]*
***lub: w bitwie[4421]; ***dosł.: ręka, metaf.: siła, moc[3027]* Ps 33,19

21. Przed biczem* języka[3956] będziesz zasłonięty[2244|KN] i nie[3808] ulękniesz[3372] się spustoszenia**, gdy[3588] nadejdzie[935].

Ps 27,5; 31,20;

**lub: chłosta[7752]; **gwałt, zniszczenie, ruina[7701]* Ps 91,5

22. Będziesz się śmiał* ze spustoszenia[7701] i głodu**, nie ulękniesz[3372] się zwierząt[2416] ziemi***[776].

****idiom: dzikich zwierząt* Iz 11,9; 65,25; Ez 34,25
**lub: k.q. żartować, bawić się[7832]; **dotkliwy głód[3720] - tu i Hi 30,3*

23. Bo[3588] z kamieniami[68] pola[7704|S] będziesz sprzymierzony*** i ze zwierzętami pól***|[7704|P] *będziesz miał* pokój****|[KHO].

Ez 34,25; Oz 2,18

**hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat wojskowy[1285]*
***dosł.: przymierze twoje będzie - AK; idiom: pole będzie łatwe do uprawy; ***lub: siedliska dzikich zwierząt; ****żyć w pokoju[7999]*

24. I poznasz*, że twój namiot[168] *jest* bezpieczny**; a *gdy* odwiedzisz[6485] swoją niwę***, nic nie utracisz****.

*****por. Hi 1,5******* Hi 8,6; 12,6

lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045]; **hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność, cisza[7965]; ***w. 3***

25. Poznasz[3045] też[CW], że liczne[7227] *jest* twoje potomstwo*, a twoje latorośle** *są* jak zieleń*** ziemi[776].

**lub: nasienie, sianie[2233]* Ps 72,16

***tu: metaf., dosł.: to, co zostało wydane na świat[6631]; ***trawa[6212]*

26. *Pełen* wigoru* wkroczysz[935] do grobu**, jak snop[1430] *zboża* zbierany[5927] *w swoim* czasie[6256]. Rdz 15,15; 25,8; Hi 3,22; 10,19; 17,1; 21,23;
**lub: siła, moc, krzepkość, dojrzałość, pełen życia[3624|B4176]*
***hebr.: qeber - grobowiec, indywidualne komory grobowe[6913] - synonim świata podziemnego - Ps 49,9* Prz 9,11; 10,27

27. Oto[2009] do tego[2063] doszliśmy* i tak[3651] jest[1931]. Słuchaj[8085|IMP] tego i sam** rozważ[3045|IMP] to sobie. ***dosł.: ty[859]* Ps 111,2
**lub: szukać (czegoś), przeszukiwać, zgłębiać, badać[2713]*

6 Wtedy[CW] odpowiedział[6030] Hiob i rzekł*|[559]:
**zwrot charakterystyczny dla języka hebrajskiego*

2. *O*, gdyby tylko[3863] dokładnie[8254] zważono*|[8254] moją udrękę**|Q i razem[3162] położono[5375] na szali[3976] moje nieszczęście***! Ps 57,1; Prz 19,13
**hebraizm: można zważyć, byłoby zważone - AK; **lub: utrapienie, rozdrażnienie, żal, przygnębienie[3708]; ***klęska tu i Hi 30,13*

3. Bo[3588] teraz[6258] *jest* to cięższe[3513] niż piasek[2344] mórz[3022|N|P]. Dlatego[5921] też[3651] moje słowa[1697] plączą*|** się. ***tu i Ab 1,16 - por. też: Prz 20,25***
**lub: pochłaniać, działać pochopnie[3886], mówić niesklednie[4578]*

4. Tak[3588], strzały[2671] Wszechmogącego* *tkwią* we mnie[5978], mój duch[7307] pije[8354] ich[834] jad**, a przerażające rzeczy*** Boże[433] szykiem*** nacierają na mnie. **por. Hi 5,17***** Ps 38,2
***lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, gniew; metaf.: trucizna[2534]*
****lub: trwoga, popłoch, (spowodowane przez Boga)[1161] - Ps 88,15*
*****lub: k.q. ustawiać w szeregu[6186], poderwać formację do bitwy[B7166]*

5. Czy dziki osioł[6501] rży*, gdy[5921] ma trawę**? Czy wół[7794] ryczy[1600] nad swoją paszą[1098]?
**lub: k.q. wykrzykiwać[5101] tu i Hi 30,7; **młoda trawa, roślinność[1877]*

6. Czy można jeść[398|KN] niesmaczną* *potrawę* bez[1097] soli[4417]? Czy jest[3426] *jakiś* smak[2940] w zawiesinie**|[7388] portulaki***? Mk 9,50
**lub: niedoprawioną bez smaku, nudny[8602]; **śluzowaty sok bądź ciecz, plwocina, tu i 1Sm 21,13; ***hap.leg.: portulaka (babka lekarska (?), pozbawiona smaku roślina o gęstym, śluzowatym soku[2495]*

7. *Czego* moja dusza[5315|F] odmawiała[3985|F] dotknąć[5060|INF], to* *teraz jest* jak ohydny** pokarm***|**** dla mnie. Hi 3,24; 33,20; Ps 107,18
**dosł.: te, one[1992|P]; **lub: choroba, marnienie, o okropnym (nieczystym - AK) jedzeniu[1741]; ***chleb[3899]; ****chlebem w boleści - EIB* Hi 3,24; 33,20; Ps 107,18

8. Kto[4310] sprawi[5414], *że* spełni[935] się moja prośba*? I *oby* Bóg dał** mi nadzieję***!
**lub: żądanie, petycja[7596], życzenie[B9064]; **k.q. powodować, wytwarzać, zezwolić, ofiarować, poświęcić[5414]; ***oczekiwanie[8615]*

9. Oby Bóg zdecydował*|JUS i zmiażdżył** mnie, oby uwolnił***|JUS *swoją* rękę[3027] i odciął**** mnie! Lb 11,14; Hi 3,20-21; 14,13
**lub: k.h. zacząć, zapoczątkować, okazać chęć, zgodzić się na[2974]*
***lub: k.p. zdruzgotać[1792]; ***lub: k.h. odwiązać, wypuścić[5425]*
*****lub: k.p. oddzielić, skończyć, dokonać, wyzyskać gwałtem[1214]*

10. I *to* wciąż[5750] byłoby[1961] moją pociechą* i cieszyłbym** się w nieustającym*** bólu****, bo[3588] nie[3808] ukryłem***** słów[561] Świętego[6918].
**tu i Ps 119,50; **hap.leg.: k.p. podskakiwać, skakać z radości[5539]*
****dosł.: bez współczucia, bez litości[2550|B2918] - por. AK; ****udręka, strapienie, skręcanie się (z bólu), cierpienie[2427]; *****k.p. zatać[3582]* Hi 22,22; 23,12; Ps 119,102

11. Skąd[4100] *wezmę* moją siłę[3581], by jeszcze[3588] mieć nadzieję*? I jaki[4100] *jest* mój kres[7093], bym przedłużał** moje życie[5315]?
**lub: zwlekać, czekać[3176]; **metaf.: k.h. przedłużać liny namiotów[748]*

12. Czy[518] moja siła[3581] *jest* siłą[3581] kamieni[6]? Czy[518] moje ciało* *jest* ze spiżu**|[HAP]?
hebr.: basar - ciało, skóra - Ps 102,6; mięso, pożywienie 1Sm 2,13, krewni, w idiomie: wszelkie ciało - każdy człowiek[1320] - Za 2,13**
***tj. spiż - twardy stop miedzi z cyną, cynkiem i ołowiem, brąz[5153]*

13. Czy[518] nie ma[369] pomocy* dla mnie? Czy moje powodzenie** zostało odepchnięte[5080|KN] ode[4480] mnie? Hi 5,12; 26,3; 30,22; Prz 2,7; 3,21; 8,14
**lub: przyjście z pomocą, wspomożenie[5833]; **rozum, mądrość[8454]*

14. Zrozpaczonemu[4523|HAP] *należy się* życzliwość* od przyjaciela**, choćby*** porzucił[5800] *on* bojaźń**** Wszechmogącego[7706].
**lub: dobroć, łaskawość, wierność[2617]; **towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi[7453]; ***hebr. waw - i, a, lecz, także, wraz z, lub, mimo[B2328]; ****lub: szacunek, nabożna cześć, pobożność[3374]* Hi 19,21; Ps 19,9; 38,11; Prz 17,17

15. Moi bracia[251] zawodzą* jak *tymczasowy* potok**, jak koryto[650] potoków[5158], *które* przepływają***; ****lub: k.q. przejść obok, przemijać[5674]*
**lub: k.q. postępować zdradziecko, wiarołomnie, gorszyć[898]*
***lub: dolina rwącego potoku, szyb, wadi[5158]* Ps 38,11; 41,9

16. Ciemnieją[6937|PAR|A] od[4480] lodu*, w *których* ukrywa** się śnieg[7950]; 1Krl 18,45; Hi 5,11
**lub: mróz, szron, lód, kryształ lodu[7140]; **k.hpa. chować[5956]*

17. W czasie[6256] gorączki*|[HAP] niszczeją**; znikną*** w upale[2527] ze swych miejsc[4725].
**lub: k.pu. wyschnąć, ogrzać się, spalić się, uprażyć się[2215]*
***lub: k.n. zostać zakończonym, zostać unicestwionym[6789]*
****dosł.: k.n. stać się wymarłym, wyschnąć[1846] - Hi 8,5.6*

18. Wiją[3943|KN] się ścieżki[734] ich dróg*; wstępują** w nicość*** i giną[6].
**hebr.: derek - odległość, podróż, metaf. bieg życia, charakter moralny, sposób życia[1870]; **k.q. iść za, odchodzić, cofać się, wycofywać się, iść w górę[5927]; ***bezkształtność, bezład, pustka, nicość[8414]*
Rdz 1,2; Pwt 32,10

19. Karawany* z Tema**|F wypatrują[5027] ich; kolumny*** *kupców* z Szeby**** ich oczekują[6960].
**metonim.: wędrowiec, podróżnik, ścieżka[734] - por. w. 18*
***tj. „pustynia"[8485] - miejsce osiedlenia syna Izmaela - Rdz 25,15*
****tj. pochód, podróżująca grupa, karawana, droga[1979]* 1Krl 10,1;
*****tj. królestwo w płd. Arabii (Saba) słynące ze złota, wonności i kadzidła[7614] - Iz 60,6; Jr 6,20* Ps 72,10; Ez 27,22-23

20. I *są* zawstydzeni[954], że *im* zaufali*, przybyli do niej**|[5704|F] i *są* zmieszani***. Am 4,8
**lub: k.q. mieć pewność, pokładać ufność[982]; **domyśl.: do Tema (?)*
****lub: k.q. wstydzić się, k.h. postępować haniebnie[2659|B3039]*

21. Także[3588] teraz[6258] *i wy* staliście[1961] się nikim[*|Q]; widzicie[7200] grozę[**] i lękacie[***] się.
**lub: nie, żaden, nikt - Put 1,17, - mniej, nic - por. TG, bez*[3808|B4391]
***hap.leg.: popłoch, strach*[2866|B3299]*, AK - (coś) przerażającego*
****lub: k.q. być przejętym bojaźnią, czcić, szanować*[3372] 1Kor 1,28

22. Czy także[3588] powiedziałem[559]: Dajcie[*|IMP] mi *coś*? Lub[CW]: Złóżcie mi dar[**|IMP] z waszego mienia[***]?
1Sm 12,3; Dz ,33
**lub: k.q. dostarczyć, umieścić, zapewnić, przyznać*[3051]
***lub: dawać podarek, przekupywać, dawać okup*[7809] *tu i Ez 16,33*
****lub: siła, moc, zdolność, posiadanie - Prz 5,10*[3581|B4124]

23. Wybawcie[*|IMP] mnie z ręki[3027] wroga[6862]? Lub[CW]: Wykupcie[**] mnie z ręki[3027|S] okrutników[***|P]?
Wj 14,30; Kpł 19,20; Jr 15,21
**lub: k.p. pozwolić uciec, wyzwolić, ocalić (życie), złożyć*[4422]
***lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup*[6299]
****lub: ktoś rodzący bojaźń, przejmujący lękiem, wzbudzający trwogę, bezwzględny, potężny*[6184] *- Ps 37,35; Iz 13,11; Jr 15,21*

24. Pouczcie[*|IMP] mnie, a ja[589] zamilknę[**]; w czym[4100] zbłądziłem[***] – dajcie mi *to* zrozumieć[****|IMP].
Prz 4,4.11; 5,13; 6,13; 11,25
**lub: k.h. kierować, rzucać, wskazywać, strzelać (strzałami)*[3384]
***lub: k.h. być cicho, uciszyć się, być głuchym*[2790]*, ***k.q. skręcać, kluczyć, popełnić błąd, zgrzeszyć nieumyślnie*[7686]*, ****k.h. sprawić, by ktoś zrozumiał, nauczyć, rozumieć*[995]*, wytłumaczyć, rozważać*[B1150]

25. *O,* jak[4100] bolesne[*] *są* szczere[**] słowa[561]! Lecz[CW] czego[4100] dowiedzie[***] wasze strofowanie[3918|KH|INF|ABS]?
Rdz 20,16; Prz 3,12; Iz 1,18
**lub: k.n. przykre, przekonywujące, potężne (?)*[4834|B5582] *- por. WBC*[K]
***lub: uczciwość, prawość, słuszność, sprawiedliwość*[3476] Ha 1,12
****lub: k.h. sądzić, dowodzić, uznawać za winnego*[3198]*; AK - lecz czego dowodzi, dowodzenie od was; KUL - jak skuteczne są słowa ...*

26. Czy zamierzacie[2803] ganić[3198|INF] moje wypowiedzi[*] i jak wiatr[**] *traktować*[AK] słowa[561] zrozpaczonego[*******|PAR]?
***hebr.: ruah*[7307] *- por. Hi 1,19*
**lub: mowa, słowa*[4405]*; **k.n. być zdesperowanym*[2976] *- 1Sm 27,1*
*****lub: słowa zrozpaczonego są jak wiatr - por. EIB*[K] Iz 57,10

27. Nawet[*] o[5921] sierotę[3490] rzucilibyście los[**] i wykopiecie[***] *dół* pod[5921] swoim przyjacielem[****]!
*****towarzysz, kompan*[7453] Jl 3,3; Na 3,10; 2P 2,3
**lub: także, zaiste, choć, tym bardziej, co więcej*[637]*; **k.h. przydzielić przez losowanie, spowodować upadek, leżeć twarzą do ziemi, powalić, zwalić, zrzucić,*[5307] *- gubicie nawet sierotę - por. BT, BP, być może są to dwa pytania, a nie zdania wykrzyknikowe - por. WBC*[K]
****lub: k.q. kopać, drążyć, dokonywać wymiany*[3738] *- por. Hi 41,6*

28. A teraz[6258] zechcie[2974|IMP] zwrócić[6437|IMP] się do mnie, czy[518] będę więc[CW] przed[5921] waszym obliczem[*] kłamał[*****]?
Hi 24,25; 27,4; 34,6
**lub: przed, powierzchnia, twarz, wcześniej*[6440]*, **k.p. oszukiwać, rozczarowywać, zawodzić*[3576]*; ***kłamał wam w twarz - EIB*

29. Zawróćcie[*|IMP], proszę[**|4994] i niech nie[408] będzie[1961|JUS] nieprawości[***]; tak[CW], zawróćcie[****|7725|IMP|Q], *bo* nadal[5750] *jest* w tym moja sprawiedliwość[*****].
*****lub: zawróć*[K] Hi 17,10
**lub: k.q. wrócić, opuścić*[7725|B9185]*, **O! upraszam! błagam!* 4994
****lub: niesprawiedliwość, zło*[5766]*; *****prawość, słuszność* [6664]

30. *Czy* jest[3426] na[*] moim języku[3956] *jakaś* nieprawość[5766]? Czy[518] moje podniebienie[**] nie[3808] rozeznaje[995] złych pragnień[***]?
**dosł.: w moim; **usta, smak, dziąsła*[2441]*; ***złe pożądanie, całkowity upadek, klęska, zniszczenie - Hi 30,13*
Hi 12,11; 27,4

7 Czyż nie[3808] służbę[*] *ma* człowiek[582] na ziemi[5921]? I *czyż nie są* jego dni[3117] jak dni[3117] najemnika[***|7916]?
Hi 14,5.13-14; Ps 39,4
**hebr.: caba*[6635] *- armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, (najemna) służba wojskowa - Jr 46,21, służba, praca przymusowa -1Krl 5,13-14, w zwrocie* JHWH *Zastępów*
***tj. najęty robotnik, żołnierz, wymajętyprzedmiot - Wj 12,45; Mt 3,5*

2. Jak sługa[5650] pragnie[*] cienia[6738], i jak najemnik[7916] czeka[6960] na swoją zapłatę[**],
**lub: k.q. pożądać, tęsknić za, łapczywie nabierać powietrza*[7602]
***tj. zapłata za pracę, nabycie, wejście w posiadanie*[6467] Mt 25,14

3. Tak[3651] moim udziałem[*] *są* miesiące[3391] marności[**] i wyznaczono[***] mi noce[3915] *pełne* udręki[****].
Hi 30,17; Ps 6,6; 42,3
**lub: k.ho. otrzymać dział, otrzymać w posiadanie*[5157]*; **daremność, fałsz, bezwartościowość, próżność*[7723]*; ***k.p. ustanowić*[4487]
*****lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda*[5999]

4. Gdy[518] się kładę[7901] i myślę[*]: Kiedy[4970] wstanę[6965]? Noc[**] się wydłuża[***], a *jestem* nasycony[****] niepokojem[*****|N|P] aż do[5704] świtu[5399].
**lub: mówić, mówić wewnątrz siebie - stąd: myśleć*[559] *- Est 6,6*
***hap.leg.: dokonywać przedłużenia, ciągnąć*[4059]*; ***lub: wieczór, zachód słońca*[6153]*; ****k.q. być zaspokojonym, otrzymać swoją porcję*[7646]*; *****hap.leg.: obracać się tam i z powrotem, rzucać się (z bezsenności), niepokój*[5075|B5867] Pwt 28,67; Hi 17,12

5. Moje ciało[1320] obleczone[*] robactwem[7415] i grudą[**|Q|SC] prochu[6083], moja skóra[5785] pęka[***] i ropieje[****|3988].
Pwt 28,35; Ps 38,5; Iz 1,6;14,11
**dosł.: k.q. ubierać się, być ubranym, nosić*[3847]*; **hap.leg.: brylka*[1487]*, strupy, krosty (?) - BDB; ***k.q. twardnieć, nabrzmiewać, zwężać się*[7280|B8458]*, ****lub: k.n. cieknąć, płynąć, być odrzuconym*

6. Moje dni[3117] umykają[*] bardziej niż[4480] czółenko[**] *tkackie* i przemijają[***] bez[657] nadziei[8615].
Hi 9,25; 16,22; 17,11; Ps 90,5; 103,15; Iz 38,12
**lub: być chyżym, drobnym, niewielkim, błahym, znikomym*[7043]
***lub: krosno, pajęczyna z włosia*[708] *- Sdz 16,14; ***k.q. być zużytym, być wykorzystanym, zmarnować się, dojść do kresu*[3615]

7. Pamiętaj[*|IMP], że[3588] moje życie[2416] *jest* powiewem[**], moje oko[5869|SC] nie zobaczy[7200] już więcej[***|7725|B9185|KQ] dobra[****|N].
Ps 78,39; Jk 4,14
**lub: przypomnieć sobie*[2142]*; **duch, tchnienie, wiatr, umysł*[7307]
****lub: nie wróci*[7725] *(by) zobaczyć*[7200|INF] *dobro*[2896|N] *- por. AK*
*****lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, obfitość*[2896]

8. Oko[5869] patrzącego[7200|PAR] *już* mnie nie zobaczy[*]. Twoje oczy[5869] są *zwrócone* na mnie, a mnie *już* nie ma[369]!
Hi 7,21; 20,9; Ps 37,36
**lub: k.q.: oglądać, obserwować, patrzeć na, śledzić*[7789]

9. Jak obłok[6051] znika[3615] i przemija[1980], tak[3651] zstępujący[3381] do Szeolu[*] – nie wraca[5927].
**hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki*[7585] *- gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27*
Hi 11,8; 14,13

10. Nie wróci[*] już[**] do swojego domu[1004] ani nie[3808] rozpozna[***] go już[**] jego miejsce[****].
**lub: k.q. zawracać, odwracać się, wracać[7725]; **nadal, poza tym jeszcze, idea ciągłości, trwania[5750]; ***k.h. zauważać, rozumieć[5234] ****lub: przestrzeń, region, kraj[4725]* Hi 8,18; 20,9; Ps 103,16

11. Dlatego[1571] ja[589] nie *mogę* powstrzymać[*] swoich ust[6310], będę mówił[1696] w udręce[**] mojego ducha[7307], będę narzekał[***|COH] w goryczy[****] mojej duszy[5315]. Rdz 27,34; Lb 5,18
**lub: k.q. zatrzymać dla siebie, oszczędzić, panować nad[2820] **lub: ciemiężyciel, nieprzyjaciel, niedola[6862]; ***zgłębiać, rozważać, skarżyć się[7878]; ****hebr: mar - zgorzknienie, gorzkość[4751] - Wj 15,23*

12. Czy ja[589] *jestem* morzem[3220] lub potworem morskim[*], że postawiłeś[7760] przy[5921] mnie straż[**]? Hi 26,12; Ps 7,12; 48,7; Iz 27,1; Ez 32,2
**hebr:: tannin - smok, wąż, potwór morski, szakal[8577], krokodyl - Ez 29,3[B1004] - Rdz 1,21; Wj 7,9; Ps 44,19; **obserwator[4929|B5709]*

13. Gdy[3588] myślę[*]: Pocieszy[**] mnie moje łóżko[6210], a moje posłanie[4904] ulży[***] mojemu narzekaniu[7878|B8900]; Hi 9,27; Ps 6,6; 77,4
**lub: mówię - w. 4*; **tu.: k.p.; k.n. okazać litość, odczuć ulgę[5162] ***dosł.: k.q. podnieść, dźwigać, nieść, wspierać, podtrzymywać[5375]*

14. To[CW] straszysz[*] mnie snami[2472] i przerażasz[**] mnie wizjami[***]; Hi 4,13; 20,8;
**lub: k.p. być zdruzgotanym, przerażonym, wystraszonym[2865] **lub: k.p. spaść na, ogarnąć[1204]; ***objawienie, proroctwo, widzenie[2384] - 1Sm 7,17; Hi 4,13; Iz 22,1.5; Za 13,4* Hi 33,15

15. Więc[CW] moja dusza[5315] wybiera[977] uduszenie[4267|HAP], śmierć[*] raczej niż[4480] moje życie[**].
**hebr:: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194] **dosł.: kości - Rdz 2,23; ciało, treść, istota, własne ja - Wj 24,10[6101]*

16. Gardzę[*] *życiem*, nie[3808] *chcę tu* żyć[2421] na wieki[**]. Zostaw[***|IMP] mnie, bo[3588] moje dni[3117] *są* marnością[****]. Hi 7,19; 10,20; Ps 39,13
**lub: k.q. odmawiać, odrzucać[3988]; **na zawsze[5769]; ***k.q. ustać, zaniechać, powstrzymać, położyć kres[2308]; ****pustka, para, oddech, daremność, określ. obcych bóstw[1892|B2146] - Jr 2,5; Prz 13,11*

17. Czym[4100] *jest* człowiek[*], że[3588] *tak* go wywyższasz[**] i że[3588] zwracasz[***] ku[413] niemu swoje serce[****]? Ps 8,4; 144,3; Hbr 2,6
**hebr:: enosz - człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość[582] - por. w. 20 **lub: k.p. sprawiać wzrost, czynić wielkim, potężnym, mocnym[1431] ***dosł.: kłaść (ręce na); ustawiać, wyznaczać[7896]; EIB - przykładasz ****lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]*

18. Że[CW] nawiedzasz[*] go *co* poranek[1242] i co chwila[**] doświadczasz[***]? Ps 17,3; 73,14; 139,23
**lub: k.q. doglądać, szukać, karać, odwiedzać, zwracać uwagę[6485] **tj. mrugnięcie oczu - Wj 33,5; ***k.q. badać, sprawdzać, testować[974]*

19. Czy[4100] nie[3808] *przestaniesz* wpatrywać[*] się we mnie[4480] i nie pozwolisz[**] mi nawet[5704] przełknąć[1104|INF] swoją ślinę[***]?
**lub: k.q. spoglądać, oglądać, patrzeć[8159]; **k.h. porzucać, wypuszczać (swobodnie), rozluźnić[7503]; ***idiom: nie zostawisz nawet na chwilę tj. na czas przełknięcia śliny - por. Hi 9,18 - WBC[K]*

20. Zgrzeszyłem[*|**], co[4100] uczyniłem[6466] Tobie, Stróżu[***|PAR] człowieka[120|A|S]? Dlaczego[4100] wziąłeś[7760] mnie za cel[***], abym[CW] był[1961] *sam* dla[5921] siebie[****] ciężarem[4853]? Hi 16,12; Lm 3,12
**lub: jeśli zgrzeszyłem - por. GKC §159; **chybić celu lub słuszności i ponieść winę, utracić[2398]; ***k.q. zachować, pilnować[5341] ****hap.leg.: rzecz trafiona, obiekt ataku[4645]; *****tłg.: dla Ciebie*

21. I dlaczego[4100] nie[3808] usuwasz[*] mojego przestępstwa[**], a nie zmażesz[***] mojej nieprawości[5771]? Bo teraz[6258] położę[7901] się w prochu[6083] i *gdy* będziesz zabiegał[7836|KP] o mnie, nie[369] będzie mnie. Hi 17,16; 20,11; Iz 26,19
**lub: k.q. unieść, zabrać[5375]; **przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawola, profanacja[B7613]; ***dosł.: k.h. spowodować przeminięcie[5674]*

8 Wtedy[CW] Bildad[*] Szuachita[**] odpowiedział[6030] i rzekł[***]: Hi 18,1; 25,1; 42,9
tj. „Bel okazał miłość"[1085]; **por. Hi 2,11****; ***por. Hi 6,1**

2. Jak[5704] długo[575] będziesz mówił[*] takie[428|P] *rzeczy*? *Jak długo* słowa[561|P] z twoich ust[6310] będą jak gwałtowny[**] wiatr[7307]? Prz 10,19; Kaz 5,3
**lub: k.p. wypowiadać, ogłosić, deklarować[4448|B5146], czas. używany głównie z rdzeniem intensywnym - Rdz 21,7; **dosł.: wielki[3524]*

3. *Czy* Bóg[410|A] wypacza[*] sąd[**]? Czy[518] rzeczywiście[CW|AK] Wszechmogący[***|7706] wypacza[5791] sprawiedliwość[****]? Rdz 18,25; Pwt 32,4
lub: k.p. wykrzywić, zgiąć, sfałszować, zadać kłam[5791]; **decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]; ***por. Hi 5,17** ****lub: prawość, słuszność[6664]* Hi 34,12.17; Dn 9,14; Rz 3,5

4. Gdy[*] twoi synowie[1121] zgrzeszyli[2398] przeciwko Niemu, wtedy[CW] wydał[**] ich w moc[***] ich przestępstwa[6588|S]; Hi 1,18
lub: czy, jeśli, bądź, ponieważ, lecz, raczej[518]; **k.p. przekazać, wyrzucić, pozwolić odejść, odprawić[7971]; ***dosł.: w rękę - por. Hi 2,5

5. Jeśli[518] ty[859] *będziesz* szukał[*] Boga[410] i *będziesz* błagał[**] Wszechmogącego[7706] o łaskę;
**lub: k.p. zabiegać o[7836|413]; **k.hpa. zabiegać o przychylność[2603]*

6. Jeśli[518] ty[859] *będziesz* czysty[2134] i prawy[*], *to* nawet[3588] teraz[6258] ocknie[**] się nad[5921] tobą i poszczęści[***] niwie[****] twojej sprawiedliwości[6664]. Hi 22,23; 42,10; Prz 3,33
**lub: szczery, sprawiedliwy, słuszny[3477]; **k.h. pobudzić, rozniecić, budzić[5782], zaczął pracować[B6743]; ***k.p. czynić bezpiecznym, czynić dobrym lub zdrowym, odnawiać, płacić[7999]; ****siedziba, pastwisko - 2Sm 7,8; miejsca zamieszkania, zielone niwy - Ps 23,2[5116]*

7. A *choćby* twój początek[*] był[1961] niewielki[**], to[CW] *jednak* twój koniec[***] bardzo[3966] się rozrośnie[****]. Hi 36,11; 42,10-12; Jk 5,11
**lub: coś pierwszego, najlepszego[7225]; **coś małego, krótka chwila[4705] ***tj. dalsza część, coś ostatniego[319]; ****k.q. pomnożyć[7685] - Ps 92,12*

8. Bo[3588] zapytaj[7592], proszę[4994], dawnych[*] pokoleń[**] i rozważ[***|IMP] odkrycie[****] ich ojców[1];
**lub: poprzedni, wcześniejszy[7223]; **okres, wiek[1755]; ***k.p. ustalić, stwierdzić[3559|B4097]; ****poszukiwanie, śledztwo[2714] - Sdz 5,17*

9. Bo[3588] my[587] *żyjemy od* wczorają[*] i *nic* nie[3808] wiemy[**], gdyż[3588] nasze dni[3117] *są* cieniem[6738] na ziemi[776]. Rdz 47,9; 1Krn 29,15; Hi 7,6;
**lub: przedtem, wcześniej, niegdyś, przedwczoraj* [8543] Ps 39,5;
***lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, poznać* [3045] Ps 102,11

10. Czy oni[1992] nie pouczą[*] cię i nie powiedzą[559] ci, i czy z ich serc[3820] *nie* wypłyną[**] słowa[***]? ****lub: mowa, wypowiedzi* [4405]
**lub: k.h. wskazywać, pokazywać, kierować, pouczać, strzelać* [3384]
***dosł.: k.h. spowodować pójście lub wyjście, wywieść, wyzwolić* [3318]

11. Czy papirus[*] urośnie[1342], *tam gdzie* nie[3808] *ma* bagna[**], a *czy* sitowie[***] rośnie[****] bez[1097] wody[4325|P]? Hi 40, 21; Iz 18,2; Ez 47,11
lub: sitowie, trzcina* [1573] *- Wj 2,3; **moczary* [1207]*; ***trzciny, rośliny bagienne, sitowie* [260] *- Rdz 41,2.8; ****rosnąć* [7685] *- por. w. 7***

12. Nadal[5750] świeże[*|S] i nie[3808] zostało wycięte[6998|KN|S], a *jednak* usycha[**] wcześniej[***] niż inna[3605] trawa[****]. *****lub: por. zieleń* [2682] *- Lb 11,5*
**lub: zieleń, zielone pędy, roślinność* [3] *- tu i Prp 6,11; **k.q. być bez wilgoci* [3001]*; ***przed, oblicze, powierzchnia, twarz, wcześniej* [6440]

13. Tak[*] *dzieje się* ze ścieżkami[**] wszystkich[3605], *którzy* zapomnieli[7911|PAR] *o* Bogu, i *tak* ginie[e] nadzieja[***] obłudnika[***]. Hi 11,20;
**lub: tak więc, zatem, dlatego też, tak oto* [3651] Hi 18,14; 27,8;
***lub: droga, metaf.: sposób życia* [734] Ps 112,10; Prz 10,28
****lub: oczekiwanie, sznur* [8615]*; ****bezbożny, bluźnierczy* [2611]

14. Pęka[*|M] jego[834] pewność[**], a jego ufność[***] *jest jak* sieć[****] pająka[5908|N|M].
**hap.leg.: być odciętym, złamać się (?)* [6990]*; **dosł.: bok, metaf.: nadzieja, ufność* [3689|B4257]*; ***miejsce ucieczki* [4009]*; ****dosł.: dom* [1004]

15. Opiera[*] się o swój dom[1004], ale[CW] się nie ostoi[**]; mocno się go uchwyci[***], lecz[CW] nie[3808] przetrwa[***]. Hi 27,18; Iz 59,5; Mt 7,26-27
**lub: k.n. ufać, wspierać* [8172] *- Rdz 18,4; **k.q. stać prosto, trwać* [5975]
****lub: k.h. uczynić silnym, uzmocnić, złapać* [2388]*; ****k.q. stawać, pojawiać się, rosnąć w siłę, trwać, spełniać się, utwierdzać się* [6965]

16. Nawodniony[*] on[1931] *jest* w słońcu[8121] i poza[5921] ogród wypuszcza[**] swoje pędy[***].
**hap.leg.: wilgotny, soczysty, świeży* [7373]*; **dosł.: wychodzić, iść naprzód, podążać do* [3318]*; ***młoda roślinka, gałązka, młody pęd* [3127]

17. Wśród[5921] sterty kamieni[1530|S] wplatają[*] się jego korzenie[8328]; szuka[**] miejsca[***] *pośród* kamieni[68|P]. Hi 27,18; Iz 59,5; Mt 7,26-27
**lub: k.pu. być przeplatanym, przetykanym* [5440]*; **lub: k.q. widzieć, dostrzegać, prorokować, dostarczać* [2372]*; ***hebr.: bet - dom, miejsce, świątynia, pałac, metaf.: ród* [1004] *- por. „dom Dawida" - Za 12,10*

18. *A* jeśli[518] go pochłonie[*|3S] jego miejsce[**], wtedy[CW] *miejsce to* wyprze[***] się, *mówiąc*: Nie[3808] widziałem[7200] cię. Hi 7,10; 20,7; Ps 37,36
**lub: k.p. połknąć, metaf.: trwonić, zniszczyć* [1104] *- 2Sm 20,19.20*
***lub: przestrzeń, region* [4725]*; ***k.p. fałszywie zaprzeczać* [3584]

19. Oto[2005], takie[1931|3S] *jest* szczęście[*] jego drogi[**], a z prochu[***] *po nim* wyrosną[6779] inni[312].
lub: radość, uniesienie* [4885]*; **tu: o sposobie życia* [1894] *- Ps 119,1*
****lub: sucha ziemia, grunt, pył, popioły, śmieci, gruz* [6083]

20. Oto[2005] Bóg nie odrzuca[*] nienagannego[**], nie[3808] wzmacnia[***] ręki[3027|S] nikczemnym[***|PAR];
**lub: k.q. odmawiać, wzgardzać* [3988]*; **doskonały, pełny, skończony, prawy, uczciwy* [8535]*; ***k.h. uczynić silnym, uzmocnić, złapać* [2388] *- EIB, nie podaje ręki - BW; ****lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, traktować źle* [7489] Rdz 18,25; Hi 36,6; 2P 2,9

21. Jeszcze[*] napełni[**] twoje usta[6310] uśmiechem[***], a twoje wargi[8193] okrzykiem radości[****]. Hi 33,26; Ps 27,6; 47,5
**lub: aż, nawet, aż do, podczas* [5704]*; **k.p. ukończyć, utwierdzić, wypełnić* [4390]*; ***śmiech, zabawa, żarty, drwina, szyderstwo* [7814]
*****tj. okrzyk wojenny, okrzyk na trwogę lub wyrażający radość* [8643]

22. Nienawidzący[*|PAR] cię okryją[**] się hańbą[***], a namiotu[****] niegodziwych[*****] już nie będzie[369]. ****lub: wstyd* [1322] Ps 35,26; 109,29
**lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się* [8130]
***lub: ubierać się, nosić* [3847]*; ****mieszkanie, dom, miejsce przebywania, namiot nomady* [168]*; *****winny, przestępczy, złoczyńca* [7563]

9 Wtedy Hiob[347] odpowiedział[6030] i rzekł[*|559]:
por. Hi 6,1 Hi 3,1; 12,1; 16,1; 19,1; 21,1; 23,1

2. Doprawdy[*], wiem[**], że tak[3651] *jest*! Lecz[CW] jak[4100] człowiek[***] *miałby* być usprawiedliwiony[****] przed[5973] Bogiem? Hi 25,4;
**lub: zaprawdę, prawdziwie, z pewnością* [551] *- zwrot charakterystyczny dla Hioba - Hi 12,2; 19,4; 34,12; 36,4; **lub: k.q. znać, uznać, rozważać, rozróżniać* [3045]*; ***śmiertelnik* [582]*; ****k.q. mieć słuszność, być sprawiedliwym, być prawym* [6663] Ps 143,2; Rz 3,20

3. Jeśli[518] chciałby[*] się z[5973] Nim spierać[**], nie[3808] odpowiedziałby[***|6030] *ani na* jedną[****] *kwestię* spośród[4480] tysiąca[505]. Hi 9,14; 37,19
**lub: k.q. pożądać, mieć upodobanie w* [2654]*; **k.q. procesować, dochodzić racji przed sądem, złożyć skargę* [7378]*; ***może dotyczyć Boga jak i Hioba; ****hebr.: echad - jeden, każdy, pewien* [259]

4. Mądre[*] *Jego* serce[**] i potężna[553] *Jego* siła[3581]. Kto[4310] zbuntował[***] się przeciwko[430] Niemu i pozostał cały[****]? Wj 33,5-7; Hi 36,5
**lub: roztropny, uczony, zmyślny, bystry* [2450]*; **hebr.: lebab - wewnętrzny człowiek, umysł, wola, serce, rozum, wiedza, pamięć, sumienie* [3824] *- por. hebr.: leb* [3820]*; ***dosł.: k.h. przejawiać opór, być upartym* [7185]*; ****k.q. być pełnym, być zdrowym, żyć spokojnie* [7999]

5. *On* przenosi[*|A|PAR] góry[2022], a *one* nie[3808] wiedzą[3045], kto[834] przewraca[**] je w swoim gniewie[***]. Sdz 5,5; Ps 18,7; Mi 1,4
**dosł.: k.h. iść dalej, usuwać, przepisywać* [6275]*; **k.q. wywrócić, obalić, zmienić, przemienić* [2015]*; ***nos, metaf.: fuknąć gniewnie* [639]

6. *On* trzęsie[*|A|PAR] ziemią[776] w[4480] jej miejscu[4725] i trzęsą[**] się jej filary[***]. Iz 2,19; Ag 2,6;
**lub: niepokoić, rozsierdzieć, zaklócać* [7264]*; **hap.leg.: k.hpa. dygotać, drżeć* [6426]*; ***tj. słup, kolumna* [5982]*, pionowa podpora, filar - siedem filarów mądrości - Prz 9,1, słup dymu - Sdz 20,40* Hbr 12,26

7. *On* mówi[559|A] *do* słońca[2775], a *ono* nie[3808] wyłania[*] się, na[1157] gwiazdy[3556] nakłada pieczęć[**]. Iz 13,10; Ez 32,8; Jl 2,10.31
**lub: k.q. wybuchnąć, wyjść, jaśnieć* [2224]*; **k.q. zapieczętować; k.p. zamknąć na klucz, powstrzymać* [2856] *- Kpł 15,3; Pwt 32,34*

8. *On* sam[905] rozciąga[*|PAR] niebiosa[**|P] i kroczy[***|PAR] po falach[****] morza[3220]. Hi 26,12; Ps 104,2;
**lub: k.q. wyprostowywać, rozstawiać (namiot), składniać[5186]*
tu: bez rodz. może dotyczyć nieboskłonu - por: Rdz 1,1**
****lub: k.q. deptać, maszerować, wyginać (łuk)[1869]* Iz 40,22;
*****dosł.: wyżyna, grań, wysokość, góra[1116]* Iz 44,24; Jr 10,2

9. Uczynił[6213|PAR] Niedźwiedzicę[*], Orion[a**], Plejady[***] i Gwiazdozbiory[****] Południa[8486].
**tj. Wielka Niedźwiedzica, gwiazda Arktur[5906] tu i Hi 38,32*
***tj. gwiazdozbiór Oriona[3685] - por: Iz 13,10; ***konstelacja 7 gwiazd zawsze w połączeniu z Orionem[3598|4145] - tu i Hi 38,31; Am 5,8*
*****tu: określenie konstelacji gwiazd, dosł.: izba, pokój, komnata, najbardziej wewnętrzna część[2315] - por: KUL - „Komnaty Temanu"*

10. Czyni[6213|PAR] rzeczy wielkie[*] *i* niezbadane[**|5704|369|2714], i cudowne[***|PAR], *że* aż[5704] nie ma[369] *ich* liczby[****|4557]. Hi 37,5; Ps 40,5;
**lub: wybitne, wymiosłe, straszne[1419]; **dosł.: poszukiwanie, śledztwo, szukanie, wypytywanie[2714] - nie[369] do[5704] zgłębienia - AK*
****lub: k.n. być cudownym, nadzwyczajnym, zdumiewającym[6381]*
*****porównaj mowę Elifaza w Hi 5,9* Ps 71,19; 72,18

11. Oto[2005] przechodzi[*] obok[5921] mnie, a nie[3808] widzę[7200] *Go*; i mija[**] mnie – a *ja* Go nie[3808] dostrzegam[***]. Hi 23,8-9; 35,14
**lub: k.q. przejść nad, przez, pomiędzy, przemijać, zniknąć[5674]*
***lub: k.q. przejść szybko dalej, pojawić się znowu, przejść przez[2498]*
****lub: k.q. rozpoznawać, zauważać, zwracać uwagę, mieć wygląd[995]*

12. Oto[2005] – zabiera[*] *i* kto[4310] Mu odbierze[**]? Kto[4310] Mu powie[559]: Co[4100] czynisz[***]?
**hap.leg.: wyrywać, pochwycić[2862]; **k.h. powodować wracanie, przynosić z powrotem, odmawiać, odwracać, odwoływać[7725]*
****lub: k.q. wykonywać, używać, przygotować, postanawiać[6213]*

13. Bóg nie cofa[7725|KH] swojego gniewu[639], pod nim[*|8478|Q] uginają[**] się pomocnicy[5826|PAR] Rahaba[***].
***lub: k.q. zgiąć w pokłonie, kulić się[7817]*
**może dotyczyć zarówno Boga, jak i gniewu, por: NIV - u Jego stóp*
****tj. „pyszny" [7293] - symboliczna nazwa Egiptu w Iz 30,7*
Hi 26,12; Ps 89,10; Iz 51,9

14. Jak[637] zatem[3588] ja[595] miałbym Mu odpowiedzieć[*]? *Jakich* słów[1697|P] dobrać[**|COH] przy Nim[5973]?
***dosł.: k.q. wybrać[977]* Hi 4,19; 25,6
**lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030]*

15. Choćbym[*|834|518] *był* sprawiedliwy[**], nie[3808] odpowiedziałbym[6030] *Mu*, błagałbym o litość[***] mojego sędziego[****|KP|PAR]. Hi 8,5; 10,15
**AK - to[834] że[518]; **lub: k.q. być prawym, być słusznym[6663], EIB - miałbym rację; ***k.hpa. zabiegać o przychylność, błagać o łaskę[2603]*
*****lub: k.p. mój przeciwnik w sprawie[8199|B9642] - por: NET[K]*

16. Choćbym[518] *Go* wzywał[*], a *On* by odpowiedział[6030], nie[3808] uwierzyłbym[**], że[3588] usłyszał[***] mój głos[****|6963]; *****lub: krzyk* Hi 2,12
**lub: k.q. przyzywać, krzyczeć, zapraszać[7121]; **k.h. trwać mocno, ufać, być pewnym[539]; ***k.h. nakłaniać ucha, być posłusznym[238]*

17. *Ten,* który[834] uderza[*] mnie burzą[**|8183] i pomnaża[7235] moje rany[***|P] bez powodu[****].
**lub: k.q. kruszyć, spadać na[7779]; **tu i Na 1,3, dosł.: w burzy - KUL*
****lub: siniak[6482]; ****darmo, za nic, niezasłużenie, bez celu[2600]*

18. Nie[3808] daje[5414] mi, by powrócił[*|INF|ABS] mój oddech[**|****], bo[3588] napełnia[****] mnie goryczą[4472|HAP|P]. Rdz 27,34; Rt 1,20; 1Sm 1,10; Ef 4,31
**lub: k.h. powodować wracanie, odnawiać, odganiać[7725|B9185]*
***lub: duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307]; ***EIB - nie daje[5414] mi odetchnąć na duchu; ****dosł.: k.h. zaspokajać, przepełniać[7646]*

19. Jeśli[518] *chodzi o* siłę[*], oto[2009] *jest* potężny[**], a jeśli[518] o sąd[***] – kto[4310] mnie *tam* wezwie[****]? Hi 9,4; Iz 28,2; 40,26
**lub: potęga, moc[3581]; **odważny, silny[533|B598]; ***decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]; ****k.h. doprowadzić do spotkania, ustalić czas spotkania[3259], BP - kto za mną zaświadczy? BG - kto mnie z nim sprowadzi? BE - to, kto mnie pozwie?*

20. Choćbym[518] *był* sprawiedliwy[*], usta[6310|M] moje mnie potępią[**]. Choćbym[518] ja[589] *był* nienaganny[***], to[CW] *one* ogłoszą mnie pokrętnym[****|M]. **lub: prawy[6663]* Hi 9,28; 40,8; Iz 50,9
***lub: k.h. postępować niegodziwie, potępić jako winnego[7561]; ***doskonały, pełny, skończony[8535|B9959]; ****ogłaszać wykrzywionym[6140]*

21. Ja[*|589] *jestem* nienaganny[8535]! Nie znam[**] własnej duszy[5315]! Gardzę[***] swoim życiem[2416]!
**lub: KUL, BP - czy ..., ESP - jestem ... ? **k.q. uznać, rozważać, rozróżniać[3045]; ***k.q. odrzucać, odmawiać, uzgardzać[3988]* Hi 7,16

22. *Wszystko* to[1931|F] jedno[259|F]! Dlatego też[3651] mówię[559]: On[1931] niszczy[*|PAR] *zarówno* nienagannego[8535], *jak* i niegodziwego[**]; Kaz 9,2; Ez 21,3
**lub: k.p. doprowadzić do końca, położyć kres, skończyć, zużyć, zniszczyć, wygubić[3615]; **winny, przestępczy, złoczyńca[7563]*

23. Gdy[518] bicz[*] nagle[**] uśmierca[4191], drwi[***] z rozpaczy[****|4531] niewinnych[*****].
**lub: chłosta[7752]; **nieoczekiwanie[6597]; ***szydzić, naigrywać się[3932]*
*****lub: próba; *****czysty, wolny od winy lub kary, przejrzysty[5355]*

24. Ziemia[776] została wydana[5414|KN] w rękę[*|S] niegodziwego[7563]. *On* zakrywa[3680] oblicze[**] sędziów[8199|PAR]. A jeśli[518] nie[3808] *On*, to[1931] właściwie[***|645] kto[4100]? Hi 12,6.17; Iz 29,14; 44,25
**ramię, ręka[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
***lub: twarz, powierzchnia, przed, wcześniej[6440]; ***zatem, więc*

25. Lecz[CW] moje dni[3117] są szybsze[*] niż[4480] biegacz[7323|PAR], uciekły[**] *i* nie[3808] widziały[7200] *nic* dobrego[***|N]. Hi 7,6-7; Ps 78,39; Jk 4,14
**lub: k.q. być chyżym[7043]; **przechodzić, przychodzić szybko, iść[1272]*
****lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, obfitość[2896]*

26. Przeminęły[*] jak[5973] łodzie[591] z trzciny[**], jak orzeł[5404], *który* spada[***] na żer[400].
**lub: k.q. przejść obok, przejść szybko, pojawić się ponownie[2498]*
***hap.leg.: papirus[16]; ***hap.leg.: k.q. mknąć, frunąć, pędzić[2907]*

27. Jeśli[518] powiem[*|559]: Zapomnę[**] o swojej skardze[***], odmienię[****] swoje oblicze[6440] i uśmiechnę[*****|1082|COH] się; **por: Hi 7,4** Hi 7,13
***lub: k.q. przestać się troszczyć[7911]; ***rozważanie, zaduma, niepokój, zmartwienie, skarga[7879]; ****dosł.: k.q. pozostawić, odejść z, zostawić w tyle, opuścić[5800] - por: Rdz 4,5; Hi 29,24; Jr 3,12*
******lub: k.h. promienieć, wyglądać ładnie, spowodować wybuch*

28. *To* przerażają* mnie wszystkie[3605] moje cierpienia**, bo[3588] wiem[3045], że nie uznasz mnie za niewinnego***. ***por. w. 23***** Wj 20,7
**lub: bać się, obawiać się[3025]; **ból, krzywda, uraza, zranienie, smutek[6094], EIB - lęk przebiega wszystkie me kości - por. NET[K]*

29. *Skoro* ja[595] *jestem* niegodziwy*, po co[4100] wówczas[2088] trudzę** się na próżno***?
**lub: k.q. być winnym, być potępionym[7561]; **k.q. mozolić się, znużyć się[3021]; ***pustka, para, oddech, daremność, określ. obcych bóstw[1892|B2146] - Jr 2,5; Prz 13,11* Hi 9,20; 40,8; Iz 50,9

30. Choćbym[518] się obmył* wodą ze śniegu**|4325|Q i oczyścił[2141|KH] w ługu***** swoje dłonie*****; ***wg ketiv: w śniegu* Hi 24,19 ; Jr 2,22
**lub: k.hpa. myć się[7364]; ***substancja alkaliczna uzyskiwana z mydelnicy[1253], tu i Iz 1,25 - por. KHK; ****tradycyjnie mydło się oliwą rozpuszczoną w wodzie, którą po wyschnięciu złuszczano, tu przykład radykalnego podejścia do kwestii oczyszczenia *****lub: ręka, spodnia część stopy, zagłębienie lub grzbiet dłoni[3709]*

31. Wtedy[227] *i tak* zanurzyłbyś* mnie w dole** a moje szaty[8008] brzydziłyby się mną***.
**lub: k.q. zamoczyć w[2881]; **hebr.: szahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] - synonim Szeolu - por. Ps 16,10; 49,10; 103,4, domyśl: w czymś, co uległo zgniciu - por. KUL[K], EIB[K] - em.: bagno*
****lub: k.p. czuć odrazę, uważać za obrzydliwość, sprawić, że coś będzie obrzydliwością[8581]* Ps 104,2; Pnp 4,11; Ml 2,8

32. Bo[3588] *On* nie[3808] *jest* człowiekiem* jak[3644] *ja*, bym *mógł* Mu odpowiedzieć[6030], byśmy razem** stanęli****|***** w sądzie[4941]. Iz 45,9
**hebr.: isz - mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376]*
***lub: łącznie, wszyscy razem, podobnie, zjednoczenie[3162]*
****dosł.: wchodzić, wkraczać, przychodzić, iść, dostąpić, być[935]*
*****AK - (bym) odpowiedział Mu: możemy razem stanąć w sądzie*

33. Nie*|3808|BHS:3863 ma między** nami rozjemcy***|PAR, *który* mógłby położyć[7896|JUS] swoją rękę****|3027 na[5921] nas obu[8147]. 1Sm 2,25;
lub: jeśli, oby!, gdyby tylko[3863]; **wśród, pośród[996]; ***k.h. decydować, sądzić, okazywać się słusznym, dowodzić[3198] - Rdz 31,37; ** tu: gest jurysdykcji sędziowskiej (?) - por. KUL[K]* Ps 139,5

34. *By* odsunął*|JUS ode[5921] mnie** Jego rózgę***, tak[CW] aby groza*** Jego *już* mnie nie[408] przerażała*****; ***AK - z nas Hi 6,4; 13,21; Ps 39,10*
**lub: k.h. spowodować odejście, usunąć, obalić, zabrać, odłożyć[5493]*
****lub: buława, berło (jako symbol władzy), kij, rózga, gałąź[7626]*
*****lub: przerażenie, strach[367]; *****k.p. spaść na, ogarnąć[1204]*

35. Obym *wtedy* przemówił[H696|COH|KP], a nie[3808] będę się Go bał[3372]; lecz[3588] nie[3808] *jestem* takim*|ADJ sam[595] ze sobą**. Hi 6,21;
**lub: słuszny, prawdziwy, właściwy[ADJ], tak więc, dlatego[ADV|3651]*
***lub: bo nie tak (mogę) ja sam ze sobą - por. EIB[K]* Hi 13,13.20

10 Moja dusza[5315] zmęczona* *jest* życiem[2416]. Puszczę**|COH *wodze* memu narzekaniu***, przemówię[1696] w goryczy[4751] mojej duszy[5315]. ***por. Hi 9,27*** Hi 9,21; Ps 95,10; Ez 6,9
**hap.leg.: k.n. czuć wstręt, być zasmuconym, brzydzić się[5354]*
***lub: k.q. wyzwolić, pozostawić, opuścić[5800], EIB[K] - rozpuszczę*

2. Powiem[559] do[413] Boga[433]: Nie[408] potępiaj* mnie. Oznajmij**|IMP mi, o***|5921 co[4100] mnie oskarżasz****? Hi 9,2; Ps 35,1; Oz 2,2
**lub: k.h. postępować niegodziwie, potępić jako winnego[7561]*
***lub: k.h. ujawnić[3045]; ***z jakiego powodu, w sprawie[5921]*
*****k.q. procesować, dochodzić racji przed sądem, złożyć skargę[7378]*

3. Czy dobrze[2896] ci *z tym*, że[3588] mnie uciskasz*, że[3588] odrzucasz** dzieło[3018] swoich rąk[3709] i na[5921] radę*** niegodziwych[7563] promieniejesz****?
Hi 21,16; 22,18; Ps 1,1
**lub: k.q. czynić gwałt, zdobywać podstępem, krzywdzić, wymuszać[6231]; **k.q. uzgadzać[3988]; ***plan, zamysł, akt decyzji[6098]*
*****lub: k.h. świecić, jaśnieć, spowodować świecenie[3313]. Pwt 33,2*

4. Czy masz[B4389] oczy[5869] cielesne*|N? Czy[518] patrzysz[7200], jak patrzy[7200] śmiertelnik**?
hebr.: basar - ciało, skóra - Ps 102,6; mięso, pożywienie 1Sm 2,13; krewni, w idiomie: wszelkie ciało - każdy człowiek[1320] - Za 2,13**
***hebr.: enosz - człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość[582]* 1Sm 16,7

5. Czy Twoje dni[3117] są jak dni[3117] śmiertelnika[582], a Twoje lata[8141] jak dni[3117] człowieka*;
**lub: mąż, silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397]* Hi 36,26

6. Bo[3588] szukasz[1245|KP] mojej winy* i dochodzisz** mojego grzechu***? Hi 13,23; 14,17; 22,5
**lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; **k.q. starać się o, dowiadywać się o, zgłębiać, nawiedzać[1875]; ***grzech, kara za grzech, ofiara za grzech[2403]*

7. Chociaż[5921] *Ty* wiesz*, że[3588] nie[3808] *jestem* niegodziwy** i nikt[369] nie wyrwie***|PAR mnie z Twojej ręki****|3027|SC. Pwt 32,39; Iz 43,13
**tylko w księdze Hioba: przekonanie, poznanie Boga, sąd, opinia[1847]*
***lub: k.q. postępować niegodziwie, być winnym, potępionym[7561]*
****lub: k.h. odebrać, wyrwać, wyratować[5337]; ****por. Hi 2,5*

8. Twoje ręce[3027|DC] ukształtowały* mnie i uczyniły[6213] mnie, *otoczyłeś* mnie całego*** ze wszystkich stron***, lecz *teraz* mnie pochłaniasz****. ***lub: dookoła[5439] Rdz 2,7;
**lub: k.p. formować, dręczyć[6087]; **łącznie, razem, jedność[3162]*
*****lub: k.p. łykać, metaf.: trwonić[1104|B1219]* Ps 34,15; 119,73

9. Pamiętaj*|2142, proszę**, że[3588] uczyniłeś[6213] mnie jak glinę***; i *czy* w[413] proch****|6083 *znowu* mnie obrócisz*****|7725|KH? Rdz 2,7; Hi 4,19; 34,15
**lub: k.q. przypominać sobie[2142]; **upraszam! błagam! o![4994]*
****lub: z gliny[2563] - EIB[K]; ****sucha ziemia, grunt; *****obracasz*

10. Czy nie[3808] wylałeś[5413] mnie jak mleko[2461] i nie sprawiłeś, że stężałem* jak ser[1385]?
**lub: powodować ścinanie się[7087] - Wj 15,8; So 1,12; Za 14,6*

11. Odziałeś* mnie w skórę[5785] i ciało[1320], a pospinałeś** mnie kośćmi[6106] i ścięgnami[1517]. Ps 139,13; Ef 4,12
**lub: k.h. przystrajać, ubierać[3847]; **k.p. utkać, spleść razem[5526]*

12. Ofiarowałeś[6213] mi[5978] życie[2416] i miłosierdzie*, a Twoja troskliwość** strzegła*** mojego ducha[7307]. Hi 7,18; Oz 9,7; Dz 17,25
**lub: dobroć, łaskawość, wierność[2617]; **nadzór, opieka, warta[6486]*
****lub: k.q. mieć pieczę nad, czuwać, bronić, ratować życie[8104]*

13. Lecz[CW] ukryłeś[*] to[**|P] wszystko w swoim sercu[3824], wiem[3045] jednak[CW], że[3588] to[2063] *było* w[5973] Tobie. ***dost.: te, ci - part. wskaz-*[428]
**lub: k.q. przechowywać jak skarb, zachować, leżeć w ukryciu*[6845]

14. Jeśli[518] zgrzeszę[*], wtedy[CW] *Ty* to[CW] spostrzeżesz[**] i nie[3808] uznasz mnie za niewinnego[***] z moją nieprawością[****]. Wj 34,7; Hi 7,21;
**lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, ponieść winę, utracić*[2398]; ***k.q. wypatrywać, obserwować, trwać, czuwać, strzec*[8104]
****lub: k.p. pozostawiać bez kary*[5352]; *****przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina bądź kara za nieprawość*[5771] Am 3,2

15. Jeśli[518] *jestem* niegodziwy[7561], biada[*] mi, a *jeśli jestem* sprawiedliwy[**], *i tak* nie[3808] podniosę[5375] swojej głowy[7218]. Syty[***|ADJ] *jestem* hańby[****]. Spójrz[7200|IMP] na moje utrapienie[*****];
Hi 9,15; Ps 25,18; Iz 3,11
**lub: niestety! biada! tu i Mi 7,1; **k.q. mieć słuszność, być prawym*[6663]; ****być napełnionym, mieć w nadmiarze*[7646]; *****wstyd, ujma, upokorzenie, sromota*[7036]; ******bieda, nieszczęście, udręka*[6040]

16. A *gdyby jednak* się podniosła[*], zapolujesz[6679] na mnie jak lew[7826] i zwrócisz[7725|JUS] się wobec mnie, *by* okazać swoją niezwykłość[**].
**lub: k.q. urosnąć, zostać wywyższonym w triumfie*[1342]; *Wj 13,4*2 *- tu metaf. jako gest pychy i wyniosłości; **tylko tu w SP - k.hpa. okazywać się cudownym, bądź zdumiewającym, ujawniać zdumiewającą potęgę*[6381|B7389] Hi 5,9; Iz 38,13; Lm 3,10; Oz 5,14; 13,7

17. *Stawiasz* nowe[2318] Twoje dowody[*] przeciwko[5048] mnie, pomnażasz[**|JUS] wobec[5978] mnie swój gniew[***]; zmiana[****|P] i zastęp wojska[*****|6635] *są* przeciwko[5973] mnie.
Pwt 19,19
**lub: świadek, świadectwo; **k.h. czynić licznym, mieć wiele*[7235]
****lub: utrapienie, drażnienie, smutek, żal, przygnębienie*[3708]
*****tj. jeden po drugim, zmiana za zmianą*[2487]*, tu jako hendiadys (?) stąd: zastęp za zastępem - por. NET[K]; *****por. Hi 7,1**

18. Dlaczego[4100] więc[CW] wyprowadziłeś[*] mnie z łona[7358]? Umarłbym[**] i nie[3808] ujrzałoby[7200] mnie *żadne* oko[5869]!
Hi 1,21; Jr 20,17-18
**lub: k.h. spowodować pójście lub wyjście, wywieść, wyzwolić*[3318]
***lub: k.q. wydać ostatnie tchnienie, zginąć, być martwym*[1478]

19. *Byłbym*, jakby mnie[834] *nigdy* nie[3808] było[*], byłbym[1961] z brzucha[**] przeniesiony[2986] do grobu[***]!
Hi 3,22; 5,26; 17,1
**lub: k.q. istnieć, trwać, mieć miejsce, nastać, być*[1961]*, AK - bodajbym, nigdy nie istniał, był*[1961] *z łona do grobu złożony; **ciało, tono, metaf.: głębiny Szeolu*[990]*; ***hebr.: qeber - grób, grobowiec, indywidualne komory grobowe*[6913] *- sym. świata podziemnego - Ps 49,9*

20. Czyż nie[3808] *zostało* mi niewiele[4592] dni[3117]? Przestań[*|IMP|Q] więc[CW] i odstąp[7896|IMP|Q] ode mnie, niech na chwilę[**] się uśmiechnę[***|1082|COH].
**lub: k.q. zaniechać, powstrzymać, położyć kres*[2308]*, ketiv - on zaprzestanie; **trochę, nieviele*[4592]*; ***promienieć, wyglądać ładnie*

21. Zanim[2962] pójdę[1980] *tam* i nie[3808] wrócę[7725] – do[413] ziemi[776] ciemności[2822] *i* cienia śmierci[*];
**hebr.: calmawet - cień śmierci, głęboka ciemność - metaf.: miejsce przebywania zmarłych*[6757] *- Iz 9,1; Jr 2,6;* Ps 23,4; 88,12

22. Do ziemi[776|F] ciemnej[5890|N] jak[3644] mrok[*], *do* cienia śmierci[6757] i bez[3808] porządku[**|5468|P], zionącej[***|F] niczym[***|3644] mrok[652].
Rdz 1,2; Hi 3,5
**lub: ciemność*[652]*; **hap. leg.: ułożenie, porządek*[5468]*- tu: l mn.*
****dost.: k.h. jaśnieć, spowodować świecenie, promienieć*[3313] *- w 3*****
*****lub: taki jak, według tego jak, jako, jak gdyby, kiedy*[3644]

11 Wtedy[CW] Sofar[6691] Naamita[5284|A] odpowiedział[6030] i rzekł[559]:
Hi 2,11

2. Czy te mnóstwo[*|A] słów[1697] zostanie bez[3808] odpowiedzi[6030|KN]? I czy[518] człowiek[376] gadatliwy[**] *ma* mieć słuszność[6663|KQ]?
Prz 10,19; Kaz 5,2
**lub: licznie, obfitość, wielkość*[7230]*; **idiom: człowiek*[376|S] *wary*[8193]

3. *Czy* twoja pusta mowa[*] uciszy[**] mężczyzn[***]? *Czy* gdy[CW] drwisz[****], wtedy[CW] nie ma[369] *nikogo* zawstydzającego[*****|PAR]?
**lub: czcza gadanina, puste gadanie, kłamca, kłamstwo*[907]
***lub: k.h. milczeć, być cicho, być głuchym*[2790]*; ***człowiek*[4962]
*****lub: k.q. szydzić, naigrawać się*[3932]*; *****k.h. ubliżać, upokarzać, narażać na wstyd, zawstydzać*[3637]
Iz 16,16; Jr 48,30

4. Bo[CW] powiedziałeś[559]: Moja nauka[*] *jest* jasna[**], *jestem* czysty[***] w Twoich oczach[5869].
**lub: uczoność, zrozumienie*[3948]*; **sprawiedliwy, czysty*[2134|B2423] *- idiom: czyste jest moje poznanie; wiem na pewno - por. EIB*
****lub: przejrzysty, szczery - Ps 19,9; pusty - Prz 14,4*[1249|B1367]

5. Lecz[CW] gdyby[*|199] ktoś[4310] dał[**] Bogu przemówić[1659|INF], wtedy[CW] otworzyłby[6605] swoje usta[8193] przeciwko[5973] tobie;
**lub: ale, lecz, istotnie - jako silne przeciwstawienie, jednakże, nie mniej jednak*[199]*; AK - gdyby tylko; **k.q. użyć, ofiarować, zezwolić, powodować, robić, odplacać, udzielić, wyciągać*[5414]*, oby to było*[B6276]

6. Niechby ci oznajmił[*|JUS] tajemnice[**] mądrości[2451] – gdyż[3588] podwójnie[***] *trudne jest* zrozumienie[****]. Poznaj[3045|IMP] więc[CW], że Bóg zapomniał[*****] ci twoją nieprawość[******|5771].
**lub: k.h. mówić, ogłaszać, obwieszczać, wyjaśniać, informować*[5046]
***tj. rzecz ukryta - tu Hi 28,11; Ps 44,21; ***podwojenie - tu i Hi 41,13; Iz 40,2; EIB[K] - gdyż rozum widzi dwie strony; bo można ją rozumieć dwojako; ****mądrość, rozsądek, sukces*[8454]*; *****dost.: k.h. sprawić zapomnienie*[5382]*; ******lub: wina, deprawacja* Ez 9,13

7. Czy dosięgniesz[*|KQ] głębokości[**|N|A] Boga? Czy[518] dosięgniesz[*] aż do[5704] granic[***|SC] Wszechmogącego[7706]?
Kaz 3,11; Rz 11,33
**lub: spotkać, przydarzyć się, osiągnąć, dostać, dowiedzieć się, wymyślić*[4672]*; **poszukiwanie, śledztwo, badanie*[2714]*, EIB - tajemnica*
****lub: koniec, spełnienie, doskonałość, pełnia*[8503]*, AK - do granicy*

8. Wyższe[*|P] *są niż* niebiosa[8064|P], co[4100] możesz z *tym* uczynić[6466]? Niezgłębione[**|S] *jak* Szeol[***], co[4100] *o tym* wiesz[3045]?
Pwt 30,12; Ps 139,8;
**lub: wywyższenie, świetność, wymiosłość*[1363]*; **tajemniczy, głęboka*[6013]*; ***hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki*[7585] *- gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27* Am 9,2

9. Dłuższa[*] niż ziemia[**] w *swej* mierze[***] i szersza[****] bardziej niż[4480] morze[3220].
**trwający długo*[752]*; **grunt, gleba, powierzchnia, kraj, obszar*[776]
****lub: szata, ubiór z tkaniny*[4055]*, toga*[B4713]*; ****obszerny*[7342]

10. Kiedy[518] przechodzi[*] i *kogoś* zamyka[**] lub[CW] *kogoś* wzywa na zgromadzenie[6950] *sądu,* to[CW] kto[4310] Go powstrzyma[***]? Hi 9,12; 23,13
**lub: k.q. przejść obok, przejść szybko, pojawić się ponownie[2498]*
***lub: k.h. uwięzić, wydać[5462]; ***k.h. pokonywać, odganiać, odrzucać, odmawiać, odwracać, odwoływać, pozwolić wrócić[7725]*

11. Bo[3588] On[1931] zna[3045] marność[*] ludzi[**|P] i widzi[7200] *ich* niegodziwość[***]. *Czy miałby na to* nie[3808] zwracać uwagi[****]? Ps 10,11; 35,22
**lub: daremność, fałsz, bezwartościowość, próżność[7723]; **człowiek, osoba, mężczyzna[4962]; ***nieszczęście jako wynik magii, oszustwo, babwochwalczy kult - Lb 23,21, zmartwienie[205]; ****k.hpa. okazać się roztropnym lub uważnym, rozważyć starannie[995]*

12. Lecz[CW] człowiek[376] pusty[*|ADJ] *tak* może stać się rozumnym[**], jak[CW] źrebię osła[***] urodzić[3205] się człowiekiem[120|A|S]. Wj 27,8; Jr 52,21
**od czas. drążyć, tj. czynić pustą przestrzeń[5014]; **k.n. nabrać otuchy, nabrać śmiałości[3823]; ***lub samiec osła, osioł[5895], oślica[B6854]*

13. Jeśli[518] ty[859] przygotujesz[*] swoje serce[3820] i wyciągniesz[**] do[413] Niego swoje dłonie[***|3709];
**lub: k.h. utwierdzić, umocnić, skierować do, uporządkować[3559]*
***lub: k.q. rozciągać (się), ukazywać, rozprzestrzeniać[6566]*
****tu: jako gest wyrażający modlitwę - por. Wj 9,29; 1Tm 2,8*

14. Jeśli nieprawość[205] *jest* na twojej ręce[*|3027|S], oddal[**|IMP] ją i nie[408] *pozwól*, aby niegodziwość[***] mieszkała[7931|JUS] w twoich namiotach[****]. Hi 4,7; 22,5; Iz 1,15
**dosł.: w twojej ręce[3027|S]; **k.h. ustanawiać odległość, odejść daleko, odsunąć[7368]; ***niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność[5766]*
*****lub: dom, miejsce przebywania, namiot nomady, przybytek[168]*

15. Wtedy[277] z pewnością[3588] podniesiesz[*] swoje oblicze[*|6440] bez skazy[**], będziesz[1961] stał mocno[***] i nie[3808] *będziesz* się bał[***].
**idiom: okazać radość, zadowolenie - por. opadło oblicze - Rdz 4,6*
***lub: plama, wada[3971]; ***dosł.: k.ho. być wylanym, ustalonym, stąd: metaf.: mocno ugruntowanym[3332|B3827]; ****k.q. lękać się, być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]* Hi 22,26; Ps 119,6

16. *Wtedy* ty[859] też[3588] zapomnisz[7911] o swojej udręce[*] i wspomnisz[2142] *o niej tak* jak o wodach[4325], *które* przepłynęły[**]. Rdz 41,51;
**lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda[5999]* Lb 23,21
***lub: k.q. przejść nad, przez, pomiędzy, przemijać, zniknąć[5674]*

17. I twoje życie[*] *będzie* jaśniejsze[**] niż południe[6672]; a choćby ciemność[5774|COH] *zapadła, to* stanie[***] się jak poranek[1242]. Iz 58,10
**tj. długość życia, wiek[2465]; **lub: pojawiać się, rosnąć w siłę, stawać się, trwać, spełniać się[6965]; ***być, istnieć, stać się, trwać[1961]*

18. Będziesz ufał[*], gdyż[3588] jest[3426] nadzieja[**]; i rozejrzysz[***] się, by odpocząć[****] bezpiecznie[983]. ***lub: oczekiwanie[2615]* Hi 4,6; Jr 17,7
**lub: k.q. mieć pewność, być śmiałym, być bezpiecznym[982]; ***kopać, szukać, wyszukiwać, zgłębiać[2658]; ****k.q. leżeć, nocować[7901]*

19. I położysz[7257] się, a nie *będzie nikogo* sprawiającego lęk[2729|PAR]; i wielu[7227] *będzie* błagać[2470|B2825|KP] o twoją przychylność[*].
**idiom: wielu będzie schlebiać (ci) przed twoim obliczem[6440]*

20. Lecz[CW] oczy[5869] niegodziwych[7563] zgasną[*] i przepadnie[**] dla nich[***] miejsce ucieczki[4498], a ich nadzieją[8615] – wyzionięcie[****] duszy[5315]. Kpł 26,16; Pwt 28,65; Hi 8,13; Prz 10,28; 11,7
**dosł.: k.q. dojść do kresu, zniknąć, zginąć, być zużytym[3615]*
***dosł.: zginąć, umrzeć, zostać zgładzonym, metaf.: zniknąć[6]*
****lub: im[4480] - AK; ****hap.leg.: wypuszczenie powietrza z płuc, wydanie ostatniego tchnienia[4646|B5370] - podobne - Hi 31,39; Jr 15,9*

12 A Hiob[347] odpowiedział[6030] i rzekł[*|559]:
por. Hi 6,1 Hi 3,1; 9,1; 16,1; 19,1; 21,1; 23,1

2. Niewątpliwie[*] *wiem*, że[3588] wy[859] *jesteście* ludźmi[**] i wraz z wami zginie[6] mądrość[***].
**lub: zaprawdę, prawdziwie, z pewnością[551]; **lub: lud, pobratymiec, krajan w znacz. ludzie - por. Sdz 3,18; 1Krl 19,21; idiom: istoty słabe fizycznie, umysłowo (?) - por. KUL[K]; wypowiedź sarkastyczna - por. EIB[K]; ***zmysłność, roztropność, biegłość[2451]*

3. Lecz[CW] *ja* mam rozum[*], jak[3644] i wy, i ja[595] nie *jestem* od was[4480] gorszy[****]. I komu[4310] nie[369] są *znane sprawy takie* jak[3644] te[428|AK]?
**lub: wewnętrzny człowiek, umysł, wola, serce, wiedza, pamięć, sumienie[3824]; **idiom: nie odpadam w tym od was; ***lub: k.q. odchodzić do, paść na twarz przed kimś, upadać w ręce, marniec[5307]*

4. Stałem[1961] się pośmiewiskiem[*] dla swojego przyjaciela[**]; *ja,* który wołam[7121|PAR] do Boga, a On odpowiada[6030]; *jako* sprawiedliwy[6662] i nienaganny[***] *stałem się* szyderstwem[****]. Hi 8,21; Ps 91,15
**lub: śmiech, zabawa, żarty, drwina, szyderstwo[7814]; **towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, kochanek[7453]; ***lub: być bez skazy, posiadającym uczciwość, być kompletnym[8549]; ****pośmiewisko, wyśmiewanie się, drwina, śmiech, zabawa, żarty[7814]*

5. Płonącą pochodnią[***|A] pogardy[937] *jest* myśl[6248|HAP|SC] butnego[***|ADJ], ciosem[****|N] *dla* chwiejących[4571|PAR] się na nogach[7272] Prz 14,2
hebr.: lappid - płonąca żagiew, lampa[3940]; **hebr. la ppid - ruina, katastrofa, zniszczenie[6365] - stąd: dla nieszczęścia pogarda myśli, przeznaczeniem ... - por. AK; ***lub: nieprzejmujący się, beztroski, swawolny, spokojny, bezpieczny; ****dosł.: nałożyć strzałę na łuk - celować - Ps 11,2; ustanawiać, trwać, wyznaczyć - Hi 13,11

6. Spokojne[*] *są* namioty[168] łupieżców[**|PAR] i bezpieczeństwo[987|HAP] dla drażniących[***|PAR] Boga – dla *tego,* który[834] nosi[935|KH|S] boga[433] w swojej ręce[****|SC]. Hi 5,24; 8,6; 21,9; Ps 73,11
**lub: k.q. czuć się swobodnie, prosperować, być spokojnym[7951]*
***lub: k.q. niszczyć, pustoszyć, plądrować, napadać[7703] - Sdz 5,27*
****lub: k.h. powodować trzęsienie się, niepokój, rozwścieczać[7264]*
*****lub: który ma moc[433] w swoich rękach - por. WBC[K]; którzy Boga uchwycili w swoją dłoń - EIB; dla tego, (kto) niesie (swego) boga w ręce jego - AK; Boga umieścili w swojej pięści - BW*

7. A jednak[*], zapytaj[7592|IMP] proszę[**|4994] zwierząt[929], a pouczą[***] cię, i ptaków[5775] niebios[8064|P] – a wyjaśnią[****] ci. Hi 35,11; Mt 6,26
**jako silne przeciwstawienie: istotnie, niemniej, jednak, ale[199]*
***partykuła pobudzania i błagania, AK - zapytaj[7592] że[4994]*
****lub: k.h. uskazywać, pokazywać, uczyć, kierować[3384]*
*****lub: k.h. informować, objaśniać, ogłaszać, donosić[5046]*

8. Albo[176] mów*|IMP z ziemią[776], a *ona* cię pouczy[3384], i opowiedzą** ci ryby[1709] morza[3220|A].
*lub: rozmawiać, mówić, skarżyć się, rozważać, dumać, przedstawiać (pod rozwagę)[7878]; **k.p. powtarzać, ogłaszać, wyliczyć[5608]

9. Kto[4310] spośród nich wszystkich[3605] nie[3808] wie* tego, że ręka[3027] JHWH to[2063] uczyniła**?
*lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045]
**lub: k.q. wykonywać, używać, przygotować, postanawiać[6213]

10. W Jego[834] ręku* *jest* dusza[5315] każdej[3605] *istoty* żywej**** i tchnienie**** *w* ciele**** każdego[3605] człowieka[376]. Lb 16,22; Dn 5,23;
*ramię, ręka[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13
**lub: wszystkiego, co żyje - EIB; ***żyjący, żywy, aktywny[2416]
****hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307] Dz 17,28
*****hebr.: basar - ciało, skóra - Ps 102,6; mięso, pożywienie 1Sm 2,13; krewni, w idiomie: wszelkie ciało - każdy człowiek[1320] - Za 2,13***

11. Czy ucho[241] nie *ma* badać* słów**, jak[CW] podniebienie[2441] próbuje*****[****] *smaku* pożywienia[400]? *****dosł.: próbuje go - AK* Hi 34,3; 1Kor 10,13;
*lub: k.q. lustrować, sprawdzać, wykazywać, próbować[974]
**hebr.: milla[h] - słowo, mowa, wypowiedź[4405] - 2Sm 23,2
***lub: k.q. smakować, dostrzegać, jeść[2938] Flp 1,10; Hbr 5,14

12. U sędziwych* *jest* mądrość**, a w długości[753] dni[3117] roztropność***. Hi 15,10; 29,8; 32,6
*lub: wiekowy, starzec, człowiek w podeszłym wieku[3453]; **myślność, roztropność, biegłość[2451]; ***rozum, zdolność, zrozumienie[8394]

13. Z Nim [5973]*jest* mądrość[2451] i siła*, do Niego *należy* rada** i roztropność[8394]. Hi 9,4
*lub: moc, dzielność, potęga[1369]; **plan, zamysł, akt decyzji[6098]

14. Oto* *co On* zburzy**, to[CW] nie[3808] zostanie odbudowane[1129|KN]; *gdy* zamyka[5462] człowieka[376], to[CW] *on* nie[3808] zostanie uwolniony***.
*lub: chociaż, jeśli[2005]; **k.q. strącić, przełamać[2040] Hi 11,10
***lub: k.n. zostać wypuszczonym, gwałtownie rozwartym[6605]

15. Oto[2005] wstrzymuje[2040] wody[4325] i wysychają*, a *gdy* je wypuści**, to[CW] przemieniają*** ziemię[776]. Rdz 7,11; 1Krl 8,35; 17,1
*lub: k.q. być suchym, bez wilgoci[3001]; **k.p. odesłać, wysłać, posłać, odprawić, wyzwolić[7971]; ***k.q. obalić, zmienić, wywrócić[2015]

16. Z Nim *jest* moc[5797] i rozsądek*. Do *Niego należy* zwiedziony** i zwodziciel***|PAR.
*lub: mądrość, rozum[8454]; **k.q. zbaczać, mylić się, popełniać grzech bądź błąd[7683]; ***k.h. prowadzić na manowce[7686]. - Kpł 4,13

17. Sprawia, *że* doradcy* odchodzą[1980|KHP|PAR] boso**|[7758], a sędziów*** czyni głupcami[1984|KP].
*termin techniczny - urzędnik, doradca, zaufany króla[3289]; **być może myśl nawiązuje do bycia więźniem - por. Iz 20,2-4 Mi 1,8
***lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór, karać[8199]

18. Rozwiązuje[6605|KP|PER] dekrety* królów i zawiązuje[631|IM] przepaskę** wokół ich bioder[4975].
*lub: karcenie, kara, pouczenia, napomnienia, ostrzeżenia[4148]
**lub: najintymniejsza część ubioru[232] - tu: jako akt poniżenia (?)

19. Sprawia, *że* kapłani* odchodzą[1980|KH|PAR] boso[7758] i przewraca[5557|KP] niezachwianych**|N.
*hebr.: kohen - główny urzędnik bądź najważniejszy władca[3548]
**tj. ciągły, trwały, nieprzemijający, niewysychający[386]

20. Odbiera* mowę** doświadczonym***|PAR, a starców*** pozbawia[3947] rozeznania****.
*lub: k.h. usunąć coś, odciąć, oddalić (kogoś), odwołać[5493|PAR]
**dosł.: wargi, usta[8193]; ***lub: k.n. być utwierdzonym, być wiernym, być godnym zaufania - zaufany doradca - 1Sm 2,35; Ne 13,13
****tj. starsi[2205] wiekiem lub starsi jako przywódcy - por. Wj 3,16; 19,7; Pwt 21,2; Prz 31,23; *****dosł.: smak, sąd, decyzja, dekret[2940]

21. Na[5921] dostojników* wylewa[8210|PAR] pogardę[937], a rozluźnia** pas***|[4206] mocarzy****.
*tj. ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081] Ps 107,40
**dosł.: k.p. pozwolić opaść[7503]; ***tu: o akcie rozbrojenia (?) - por. Iz 45,1; 2Sm 20,8; ****silny, potężny, sprawny[650|H732|BDB - Hi 40,18

22. *On* odsłania[1540|KP|PAR] głębie*|[6013] okryte** ciemnością***|[2822] i wyprowadza[3318|KH] na światło[216] cień śmierci****. Hi 3,5; Ps 90,8;
*lub: coś tajemniczego - por. BW; **dosł.: z, z dala, od, do, aby nie[4480]
***lub: niejasność, ukryte miejsce[2822]; ****hebr.: calmawet - cień śmierci, głęboka ciemność - metaf.: miejsce przebywania zmarłych[6757] - Iz 9,1; Jr 2,6 Dz 2,22; Mt 10,26; 1Kor 4,5

23. Czyni narody* wielkimi***|PAR i gubi* je, rozprzestrzenia[7849] narody[1471] i rozprasza** je.
*hebr.: go' im[1471] - poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]
**lub: k.h. zwiększać się, chwalić, rosnąć do wielkich rozmiarów[7679] - arameizm tu i Hi 36,24; ***dosł.: k.h. wieść, przeprowadzić[5148] - słowo opisuje prowadzenie ludu przez pustynię Wj 34,24; Iz 9,3

24. *On* pozbawia[5493|KH|PAR] rozumu* naczelników** ludów*** ziemi[776] i sprawia, *że* błądzą[8582|KH] w pustce**** bezdrożu[3808|1870];
*lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]
dosł.: głowa - ktoś najważniejszy, coś najwyborniejszego, najlepszego; ***hebr.: am - naród, krewniak, pobratymiec[5971] - por. Jl 2,17***; ****lub: bezkształtność, bezład, nicość[8414] - por. Rdz 1,3 Ps 107,40; Dn 4,33; 1Kor 1,20

25. I chodzą po omacku* w ciemności[2822], bez[3808] światła[216], i sprawia, *że* błąkają** się jak pijani[7910]. Pwt 28,29; Hi 5,14; Iz 59,10
*lub: wymacywać, szukać po omacku[4959] - Rdz 27,22; Wj 10,21
**lub: k.h. powodować błąkanie się, zwodzić[8582] - Rdz 29,13

13 Oto[2005] *to* wszystko[3605] widziało[7200] moje oko[5869] i słyszało[8085] moje ucho[241], i zrozumiało*. Hi 4,12; 33,16; 36,10.15
*lub: k.q. rozpoznawać, zauważać, zwracać uwagę, mieć wgląd[995]

2. *Tak* jak* wy *to* rozumiecie**|N – ja[589] także[1571] *to* wiem***; ja[589] nie *jestem* od[4480] was gorszy****. ****por. Hi 12,3*** Hi 15,9; 16,2
*por. AK; **lub: wiedza, postrzeganie, umiejętność, rozeznanie, zrozumienie, mądrość[1847]; ***k.q. znać, umieć, posiadać wiedzę, być mądrym, dowiadywać się, poznawać, dostrzegać, rozróżniać[3045]

3. Ale* ja[589] chciałbym przemówić[1696|KP] do[413] Wszechmogącego** i pragnę*** prawować**** się z Bogiem. Hi 5,8; 23,4; 40,2
*lub: lecz, istotnie (silne przeciwstawienie)[199]; **hebr.: szaddaj - uszechmocny, najpotężniejszy[7706] - Rdz 17,1; 28,3; ***lub: k.q. rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność u; pożądać[2654]; ****k.h. dowodzić, przekonywać, sądzić, okazywać się słusznym[3198|INF|ABS]

4. Ale[199] wy[859] *jesteście* rzecznikami* kłam-

stwa[8267], wszyscy[3605] *jesteście* marnymi[**] lekarzami[***|PAR]. Hi 16,2; Ps 69,20; Kaz 4,1

**dosł.: k.q. zasmarować, zatynkować, przykleić[2950|PAR] - może dotyczyć procesu nakładania maści na ranę; **lub: do niczego, nic niewart[457]; ***k.q. uzdrawiać, być biegłym w medycynie[7495]*

5. Oby ktoś[4310] uczynił[*|5414|INF|ABS], abyście *całkowicie* zamilkli[**]. *Będziecie* cichymi[2790], a będzie[1961] *to* dla was ku mądrości[2451].

**hebr.: mî[4310] jitten[5414] - por. AK - kogo uczyniłby cichym, byliby-ście cichymi; **k.h. milczeć, być cicho, uciszyć, być głuchym[2790] - tu ze szczególnym wzmocnieniem* Rdz 24,21; Prz 17,28

6. Słuchajcie[8085|IMP], proszę[*], mojego wyrzutu[**] i zważcie[7178|IMP] na roszczenia[***] moich warg[8193]. **por. Hi 1,11*** Hi 9,3; 10,2;

***lub: nagana, upomnienie, kłótnia, spór, oskarżenie[8433] - być może oświadczenie stron w procesie sądowym; ***dosł.: kłótnia, sprawa w sądzie, spór[7379] - Pwt 17,8* Hi 12,5; Pnp 8,13

7. Czy *na rzecz* Boga *będziecie* mówić[1696] przewrotnie[*]? I czy za Niego *będziecie* mówić[1696] kłamliwie[**]? Hi 27,4; Oz 7,16

**lub: niesprawiedliwość, zło, wina[5766] - Kpł 19,15; **zdrada, oszustwo, gnuśność[7423], robić coś niedbale[B8626] - Ps 32, 2; 52,2*

8. Czy przed[6440] Nim okażecie stronniczość[*]? Czy *chcecie* spierać[**] się po stronie Boga?

**idiom: czy podniesiecie[5375] twarz[6440]; **walczyć, zmagać się, kłócić się, prowadzić sprawę, proces (prawny), pozywać do sądu[7378]* Pwt 1,17; 16,19; Prz 24,23; 28,21

9. Czy dobrze[*] *się potoczy*[AK], gdy[3588] was[853] przejrzy[**]? Czy[518] jak chcecie zwodzić[***|INF] człowieka[376|S], *to i* Jego *chcecie* zwieść[2048]?

**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, obfitość[2896]*

***lub: k.q. szukać (czego), przeszukiwać, zgłębiać, badać[2713]*

****lub: k.h. zwodzić[2048] - Rdz 31,7* Ps 44,21; Prz 18,17; Jr 17,10

10. Surowo[*|INF|ABS] *będzie* was karcił[**], jeśli[518] w skrytości[***] *będziecie* stronniczy[****].

idiom: skarcić[3198] was skarcilby[3198]- por. AK; **lub: k.h. sądzić, dowodzić, przekonywać, uznawać za winnego, ganić[3198]; ***lub: ukryte miejsce, tajemnica, kryjówka[5643]; ****idiom: por. w. 8

11. Czy nie[3808] przeraża[*] was[853] Jego majestat[**] i *nie* padnie[***] na[5921] was *przed Nim* strach[****]? Wj 15,16; Hi 31,23; Iz 2,10

**lub: k.p. spaść na, ogarnąć[1204]; **godność, wywyższenie, wyniosłość[7613]; ***k.q. paść na twarz przed kimś, leżeć (twarzą do ziemi), napadać na, atakować[5307]; ****trwoga, przerażenie, groza[6343]*

12. Wasze porzekadła[*|P] *są* jak przypowieści[**|N] z popiołu[665], a wasze szańce[***|P] jak szańce[1354] z gliny[2563]. 1Sm 24,13; Prz 26,7.9; Iz 44,20

**lub: wzmianka, pamięć, protokół, wspomnienie, symbol[2146|B2436]*

***lub: przysłowie, porzekadło, poemat, wiersz, maksyma etyczna[4912]*

****dosł.: wypukłe zgrubienie na tarczy, guz, obręcz[1354], AK - jak obicia tarczy z gliny jest wasza obrona; metaf.: wasza słowna obrona jest jak pismo zapisane na glinianej tabliczce (?) - por. KHK*

13. Zamilknijcie[*|IMP] przede[4480] mną, abym[CW] ja[589] mógł przemówić[1697|COH] i niech przyjdzie[**] na[5921] mnie cokolwiek[4480] to *jest*.

por. w. 5; **lub: k.q. przejść nad, przez, przemijać, zniknąć[5674]*

14. Na[5921] co[4100] biorę[5375] w zęby[8127] swoje ciało[*|1320] i kładę[7760] swoją duszę[**|1320] w swoje ręce?

**idiom: narażać się na niebezpieczeństwo, analogia do zwierzęcia, które chwyta swe młode w pysk w momencie zagrożenia i ucieczki - BP[K] - lub: zwierzę chwytające swoją ofiarę (?); **lub: życie[5315]*

****idiom: narażać się na niebezpieczeństwo - Sdz 12,3; 1Sm 19,5; 28,21*

15. Choćby[2005] mnie zgładził[6991] *będę* na[*] Niego oczekiwał[**]. Jednak[***] *będę* moich dróg[****] przed[413] Jego obliczem[6440] bronić[*****].

**w ketiv - nie (spodziewam się[3176]), wg qere - na (Niego) - por. AK*

lub: k.p. czekać, mieć nadzieję na[3176]; ***zaiste, z pewnością, atoli, tylko[389]; ****tu: o sposobie życia - Ps 119,3* Ps 23,4

*****lub: k.h. decydować, sądzić, okazywać się słusznym, dowodzić[3198]*

16. Zaiste[1571] On[*|1931] *sam będzie* moim zbawieniem[**|N], bo[3588] *żaden* obłudnik[***] nie[3808] przyjdzie[935] przed Jego oblicze[6440]. Hi 8,13

**lub: to[1931] (będzie); **wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]; ***bluźniercza, bezbożnik, człowiek daleki od Boga[2611]*

17. Słuchajcie[*|8085|IMP] uważnie[8085|INF|ABS] mojej mowy[**] i niech moje oświadczenie[***|HAP] *zabrzmi* w waszych uszach[241]. Hi 9,22-23

**hebraizm: słuchaniem, by słuchać; **lub: nie przestawajcie słuchać - NET[K]; ***lub: wypowiedź, słowo[4405]; ****ogłoszenie[262]*

18. Oto[2009] proszę[4994], przedkładam[*] sprawę[**] i wiem[3045], że[3588] ja[589] zostanę usprawiedliwiony[***]. Hi 5,8; 23,4; Lm 3,59

**lub: k.q. ustawiać w szeregu, porządkować, wskazywać[6186]*

***lub: sąd, proces, rozprawa, wyrok, orzeczenie - Lb 27,5; 2Sm 15,4*

****lub: k.q. mieć słuszność, być sprawiedliwym, być prawym[6663]*

19. Któż[4310] to[*|1931] *będzie* się spierał[**] ze mną[5978]? Jeśli[3588] *tak, to* teraz[***] zamilknę[2790|KH] i *jestem* gotów umrzeć[****]. Iz 1,18; Oz 2,4;

**lub: kto (jest) tym; **k.q. procesować, dochodzić racji przed sądem, złożyć skargę[7378]; ***dosł.: odtąd, teraz, właśnie teraz[6258], EIB - bo[3588] wkrótce[6258]; ****k.q. wydać ostatnie tchnienie, umrzeć, zginąć, oddać ducha, być na progu śmierci[1478]* Mi 6,1

20. Tylko[389] *te* dwie[8147] *rzeczy* uczyń[6213|JUS] mi[5978] Boże[*|410|408], *a* wtedy[**] nie[3808] *będę się* krył[***] przed Twoim obliczem[6440]. Ps 139,2; Obj 6,15

**por. hebr. el[410] z hebr.: al[408] - BE, AK; ... nie czyń - EIB[K], ESP, BW*

***lub: wówczas (określ. czasu), w tym przypadku, a skoro tak[227]*

****lub: k.n. schować się, być schowanym, być ukrytym[5641] - Rdz 4,14*

21. Oddal[*|IMP] ode[5921] mnie Twoją dłoń[3709], a groza[367] Twoja *niech mnie* nie[408] przeraża[**].

**lub: k.h. czynić odległość, odejść daleko, odsunąć[7368]* Hi 6,4;

***lub: k.p. spaść na, ogarnąć, zatrwożyć[1204]* Hi 9,34; Ps 39,10

22. I wezwij[*|IMP] mnie, a ja[589] *Ci* odpowiem[**] lub przemówię[1696] – a *Ty* odpowiedz[***|IMP] mi.

**lub: k.q. krzyczeć, głosić, przyzywać, zapraszać[7121]; **k.q. reagować, odpowiadać jako świadek[6030]; ***k.h. zwracać twarz ku[7725]*

23. Jak wiele[4100] *jest* we *mnie* nieprawości[*] i grzechów[**|2403]? Daj mi poznać[3045|IMP] moje przestępstwo[***] i grzech[2403]. ***por. Hi 10,6****

**lub: przewrotność, deprawacja, wina lub kara za nieprawość[5771]*

****lub: przewinienie, bunt[6588]; wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawola, profanacja[B7613]*

24. Dlaczego[4100] skrywasz[*] swoje oblicze[6440] i uznajesz[**] mnie za swojego wroga[341]?
por. w. 20*; **lub: k.q.oceniać, cenić, myśleć, zaliczać[2803]*
Pwt 32,20; Ps 13,1; 44,24; 88,14; Iz 8,17

25. Czy zatrzęsiesz[*] liściem[5929] miotanym[**] *przez wiatr*? I czy[853] *będziesz* gonić[***] suche[3002] źdźbło[****]?
*****ściernisko, plewa[7179]*
Kpł 26,3;
**lub: drżeć, odczuwać trwogę, powodować drżenie, przerazać[6206]*
***dosł.: k.n. być pędzonym to tu, to tam[5086]; ***k.q. ścigać, zmuszać do ucieczki, pilnie śledzić, prześladować, dręczyć[7291]*
Na 1,10

26. Bo[3588] zapisujesz[*] przeciwko[5921] mnie *same* gorzkości[4846|N|P], każesz mi dziedziczyć[**] nieprawości[5771] mojej młodości[5271];
Ps 25,7; Oz 9,6
**dosł.: k.q. zapisywać na, opisać na piśmie, zarejestrować, wyryć[3789]*
***lub: k.h. spowodować posiadanie lub dziedziczenie, zniszczyć[3423]*

27. Wkładasz[*|JUS] moje nogi[7272] w dyby[**|5465] i śledzisz[***] wszystkie[3605] moje ścieżki[734], na[5971] śladach[****] moich stóp[7272] wyryłeś[2707] *znak*.
**lub: k.q. kłaść przemocą ręce na, ustawiać, wyznaczać[7760]*
***tj. drewniany kłoc na stopy więźnia, w którym znajdowały się nacięcia na założenie żelaznych rygli - Hi 33,11; ***lub: k.q. czuwać, wypatrywać, obserwować, mieć pieczę nad[8104]; ****dosł.: korzeń, metaf.: głębia, ślad[8328] - być może chodzi o znaki wypalane na stopach więźniów, by łatwiej identyfikować uciekiniera (?) - KHK*

28. A on[*|1931] – *twój podsądny* – zużywa[1086] się jak próchno[**], jak szata[899], *którą* pożarł[398] mól[***].
Ps 102,26; Iz 50,9; 51,8
por. AK, EIB; **metaf.: zgnilizna, zepsucie[7538]; ***por. Hi 4,19***

14 Człowiek[*], zrodzony[3205|PAS] *przez* kobietę[802] – krótkie *jego* dni[3117] i pełne[**|ADJ] niepokoju[***];
Hi 5,7; Kaz 2,23
**imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna[120]; **być nasyconym, być zaspokojonym, otrzymać swoją porcję, mieć w nadmiarze[7646]; ***zamieszanie, strach, utrapienie[7267]*

2. Wyrasta[*] jak kwiat[6731] i *jak kwiat* zostaje odcięty[**], a przemija[***] jak cień[6738] i się nie[3808] ostaje[****].
Hi 8,9; Ps 90,5-6.9; 102,11; 103,15;
**dosł.: k.q. wychodzić, iść naprzód, podążać do (bądź w kierunku) czegoś[3318]; **lub: obrzezać[5243] - Rdz 17,11; ***przechodzić szybko[1272]*
*****lub: k.q. stać, trwać, być prostym[5975]*
Iz 40,6; Jk 1,10; 1P 1,24

3. Tak[637]! Nad[5921] takim[2088] otwierasz[6491] swoje oczy[5869] i wzywasz[*] mnie[853] przed siebie[5973] na sąd[**].
Hi 22,4; Ps 143,2; 144,3
**lub: k.h. wprowadzać, wnosić, zgromadzić, sprowadzić przeciwko[935]; **decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

4. Kto[4310] da[*] czyste[2889] ze skalanego[2931]? Ani[3808] jeden[**].
***hebr.: echad[259] - Hi 2,10**
Rdz 7,2.8
lub: k.q. ofiarować, poświęcić, dawać plon[5414] - Hi 13,5*; 14,13*

5. Ponieważ[518] jego dni[3117] są ustalone[*|PAS|PAR], liczba[4557] jego miesięcy[**|2320] *jest* u Ciebie[854], wyznaczyłeś[***] mu kres[****|Q], *którego* nie[3808] *może* przekroczyć[5674].
**lub: postanawiać[2782]*
Hi 21,21;
***lub: nów księżyca[2320]; ***lub: k.q. wykonywać, przygotować, postanawiać[6213]; ****ograniczenie, granica[2706]*
Ps 39,4; 90,12

6. Odwróć od niego swój wzrok[8159|IMP], a ustanie[***], aż[5704] *będzie* zadowolony[***] jak najemnik[7916] *przy końcu* swojego dnia[3117].
Hi 7,16;
**lub: k.q. przestać, zaniechać, powstrzymać, położyć kres, zrzec się[2308]*
***inni: aby mógł odpocząć - WBC, BP[K]; ***k.q. mieć upodobanie w, być łaskawym, życzliwym, przyjmować życzliwie[7521]*
Hi 10,20

7. Bo[3588] *o ile* dla drzewa[6086] jest[3426] nadzieja[*] – jeśli[518] zostaje ścięte[3772|KN], wtedy[CW] ponownie[5750] odrasta[**], a jego pęd[***] nie[3808] przestaje[****|2308] *rosnąć*.
*****por. w. 6**
Hi 8,10; 15,30;
**lub: oczekiwanie[8615]; **dosł.: k.h. odnowić, ukazać świeżość (o drzewie)[2498]; ***młoda roślinka, gałązka, młody pęd[3127]*
Ps 80,11

8. Jeśli[518] zestarzeje[2204] się jego korzeń[8328] w ziemi[776], a jego pień[1503] umrze[*] w prochu[**];
**lub: k.q. zginąć, zostać zgładzonym[4191] - por. Kpł 24,16*
***lub: gruz - Ne 4,2.10, sucha ziemia, grunt, popioły, śmieci[6083]*

9. *To* od[4480] *kiedy* poczuje[*] wodę[4325], rozwija pączki[6524|KH] i wypuszcza[**] pędy[***] jak sadzonka[****].
Hi 29,19; Ps 1,3; Jr 17,8
**dosł.: zapach[7381] - Rdz 27,27; Pnp 7,8; **k.q. czynić, nabywać[6213]*
****lub: konary, gałęzie[7105]; ****uprawa, młoda roślina, sadzenie[5194]*

10. Ale *gdy* mężczyzna[*] umiera[4191] i marnieje[**], a gdy wydaje ostatnie tchnienie[***|1478], to[CW] gdzie[346] *jest ten* człowiek[****|S]?
**lub: mąż, silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11*
***lub: osłabić, pozbawić mocy, leżeć na uznak, obezwładnić[2522]*
****lub: k.q. być na progu śmierci; ****hebr.: adam[120] - por. Hi 5,7**

11. *Jak* znikają[*] wody[4325] z[4480] morza[3220], a rzeka[5104] opada[2717] i *staje* się sucha[3001],
**lub: k.q. odejść, być zużytym, być wyczerpanym[235]*
Hi 8,12

12. Tak[CW] człowiek[*] – legł[**] i *już* nie wstanie[6965], aż[***|5704] nie[****|1115] *będzie* niebios[8064], nie[3808] ocknie[*****] się i nie[3808] zostanie obudzony[******] ze swojego snu[8142].
Ps 102,26;
**hebr.: isz - mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376]*
***lub: kłaść się, odpocząć, odprężyć się[7901]; ***podczas, nawet[5704]*
*****lub: dopóki nie, z wyjątkiem, aby nie - EIB[K]; KUL[K]*
Iz 51,6;
******lub: k.h. rozbudzić się, obudzić się[6974]; ******k.n. obudzić[5782]*
Iz 65,17; 66,22; Dz 3,21; Rz 8,21; 2P 3,7.10-11; Obj 20,11; 21,1

13. Obyś[*|4310] *tak* uczynił[5414] – ukrył[6845|KH] mnie w Szeolu[**] i schował[5641], aż[5704] Twój gniew[***] się odwróci[7725|INF], wyznaczył[7896] mi kres[****] i wspomniał[2142] o mnie.
Hi 11,8; 17,16; Am 9,2
hebr.: mi[4310] jitten[5414] - por. AK, tu w Hi 13,5 i 14,3 jako formuła życząca; **hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27; ***nos, metaf.: fuknąć gniewnie[639]; ****lub: granicę[2706] - por. Hi 14,5***

14. Jeśli[518] mężczyzna[*] umrze[4191], czy *ponownie* zostanie ożywiony[**]? *Przez* wszystkie[3605] dni[3117] mojej służby[***] *będę* oczekiwał[****|3176], aż[5704] nadejdzie[935] moja zmiana[*****].
**por. w. 10*; **lub: k.q. mieć życie, pozostać żywym, podtrzymywać życie, ożywić[2421]; ***hebr.: caba - zastęp, wojsko, walka, służba[6635]; ****mieć nadzieję[3176]; *****lub: uwolnienie (od śmierci), zmiana, ulga, porozumienie, ekwipunek[2487|B2845]*
Hi 11,8; Iz 40,2

15. Zawołasz*, a ja[595] Ci odpowiem**; zatęsknisz[3700|KQ] za dziełem[4639] swoich rąk[3027].
**lub: k.q. przyzywać, krzyczeć[7121]; **lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030]* Hi 9,16; 10,3; 13,22

16. Tak[3588]! Teraz[6258] liczysz* moje kroki[6806]. *Czy* nie[3808] strzeżesz** mojego grzechu[2403]?
**lub: k.q. brać pod uwagę[5608]; **lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, śledzić, ochraniać, bronić, ratować życie, obserwować[8104]*
Hi 10,6.14; 13,27; 31,4; 34,21; Ps 56,8; 139,1-3; Prz 5,21; Jr 32,19

17. Moja nieprawość* *jest* zapieczętowana[2856|PAR|PAS] w sakiewce**, zabezpieczyłeś***|KQ *ją* ze względu na[5921] moją winę****|S.
**lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, profanacja[B7613]; **pakunek, tobołek, paczka, woreczek[6872]; ***dosł.: zasmarować, zatynkować, przykleić (gliną)[2950]; zasłonić - EIB[K]; przykryć nad - AK(?); por. KHK; ****lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość[5771]*
Pwt 32,34; Hi 7,21; 13,3; Oz 13,12

18. Lecz* jak[CW] góra[2022] obsuwająca się**|PAR zapada***, a skała[6697] przesuwana[6275] *jest* ze swojego miejsca****,
Hi 18,4; Mt 7,20; 27,51
**lub: ale, istotnie - silne przeciwstawienie[199]; **paść, opuszczać, leżeć, opadać[5307]; ***więdnąć i spadać, opadać[5034]; ****przestrzeń[4725]*

19. *Jak* kamienie[68] przełamują* wody[68], *a* potok[5599] spłukuje** proch[6083] ziemi[776], tak[CW] *Ty* niweczysz*** nadzieję[8615] człowieka[582].
**dosł.: k.q. ścierać (kadzidło, kamienie, wrogów - metafor.), tłuc na proszek, proszkować, rozkruszyć[7833]; AK - kamienie niszczą*
***lub: k.q. przelewać (się), płynąć, biec, płukać, zmywać[7857]*
****dosł.: k.h. zniszczyć, uśmiercić[6]*
Wj 30,36; 2Sm 22,43; Ps 18,43

20. Pokonujesz* go na zawsze** i *on* odchodzi***|1980; zmieniasz[8138|KP|PAR] jego oblicze[6440] i *go* odprawiasz****.
Hi 2,12; 14,14; Kaz 8,1; Lm 4,8
**lub: k.q. przemóc kogoś bądź zwyciężyć z kimś, pokonać, przezwyciężyć[B6630]; **tu: eufemizm śmierci; ***skuteczność, ciągłość, trwanie[8138]; ****k.p. przekazać, wyrzucić, pozwolić odejść[7971]*

21. Jego synowie[1121] *są* szanowani[3513], lecz[CW] *on o tym* nie[3808] wie[3045]; jeśli[CW] są w pogardzie*, to[CW] nie[3808] dostrzega** tego.
**dosł.: być lub stać się nieważnym, stać się małym[6819]*
***lub: k.q. rozpoznawać, rozumieć, zauważać, zwracać uwagę[995]*

22. Tylko*|389 nad[5921] nim boleje** jego *własne* ciało[1320], a jego dusza[5315] nad[5921] nim płacze[56].
**lub: zaiste, z pewnością, atoli, lecz, jednak; EIB - póki[389] na[5921] nim ciało ...; dopóki[389] w[5921] nim dusza ...; **k.q. cierpieć ból, być obolałym, mieć bóle[3510]*
Hi 21,21; Kaz 9,5; Iz 63,16

15 Wtedy[CW] Elifaz*|464 Temanita[8489] odpowiedział[6030] i rzekł[559]: **por. Hi 2,11****

2. Czy mędrzec*|A *ma* odpowiadać[6030] wiedzą[1847] wiatru**|*** i napełniać[4390|KP] swoje wnętrze**** gorącym wiatrem*****?
Oz 12,3
**lub: roztropny, uczony, zmyślny[2450]; **idiom: puste wywody*
****hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307]; gr.: pneuma*
*****dosł.: ciało, łono, brzuch, wybrzuszenie metaf.: głębiny Szeolu[990]*
******hebr.: qadim - parzący, spalający wiatr usch. - Wj 10,13; Jr 18,17*

3. Czy *ma* się spierać*|INF|ABS ze słowem[1697] nie[3808] przynoszącym pożytku** i mową[4405], nie[3808] *niosą* w sobie korzyści|***?
Hi 13,3.15; 23,7
**lub: k.h. sądzić, karać, uznawać za winnego, rozstrzygać, ganić, argumentować[3198|B3680]; **k.q. być przydatnym, zdatnym, korzystać[5532]; ***k.h. odnosić zysk, zyskiwać, korzystać, osiągać[3276]*

4. Ty[859] nawet* przekreślasz** bojaźń[3374] i powstrzymujesz[1639] modlitwę*** przed Bogiem.
**lub: także, zaiste, choć, tym bardziej, co więcej[637]; **k.h. łamać, naruszać, pokrzyżować, udaremnić, zniweczyć skutki[6565]; ***medytacja, refleksja, zaduma, rozważanie[7881] tu i Ps 119,97.99*

5. Bo[3588] twoja przewrotność* poucza[502] twe usta[6310], wybierasz[977] mowę** przebiegłych***.
**lub: deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]*
***dosł.: język[3956]; ***chytry, zmyślny, rozsądny, roztropny[6175]*

6. Twoje usta[6310] cię potępiają*, a nie[3808] ją[859]; twoje wargi[8193] świadczą** przeciwko tobie.
**lub: k.h. postępować niegodziwie, potępić jako winnego[7561]*
***lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030]*
2Sm 1,16; Hi 9,20; Łk 19,22

7. Czy zostałeś zrodzony[3205|KN] *jako* pierwszy[7223] człowiek*|S? I *czy* przed[6440] pagórkami[1389] zostałeś wydany** *na świat*?
**imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna[120]; **lub: k.pu. lub: być zmuszonym do rodzenia[2342]*
Hi 38,21; Ps 90,2; Prz 8,25

8. Czy słuchasz[8085] na radzie* Bożej? I *czy stąd* ograniczasz** mądrość[2451] do[413] siebie?
**lub: potajemna rada, narada, porada, zgromadzenie, rada mędrców, krąg przyjaciół, zebranie, towarzystwo[5475]; **k.q. zmniejszać, skracać, przycinać, wycofywać, usuwać[1639] - Wj 5,5; Pwt 4,2*

9. Co[4100] *ty* wiesz*, *czego my* nie[3808] wiemy[3045], *co* ty[1931] rozumiesz**, co[CW] nam nie[3808] *jest wiadome****? ****AK - czego, nie z[5973] nami ma (on[1931])*
**lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045]*
***lub: k.q. rozpoznawać, zauważać, zwracać uwagę, mieć wgląd[995]*

10. Również[1571] wśród nas *są* posiwiali*, a także[1571] sędziwi**, starsi***|S niż dni[3117] twojego ojca[1].
Hi 29,8; 32,6
**tu i 1Sm 12,2; **lub: wiekowy, starzec, człowiek w podeszłym wieku[3453]; ***dosł.: mocny, wielki, potężny - Hi 31,25*

11. Czy niewystarczające* *są* dla[4480] ciebie pocieszenia[8575|P] Boga? I łagodne** słowo[1697] *skierowane* do[5973] ciebie?
Hi 21,2; Ps 94,19; Iz 66,11
**lub: niewielka ilość, niewielka liczba, niewiele, trochę, ledwie[4592]*
***lub: delikatnie, płynnie, miękko, cicho[328] - Rdz 33,14*

12. Dlaczego[4100] porwało* cię twoje serce**? I dlaczego[4100] mrugają*** twoje oczy[5869];
**lub: k.q. objąć w posiadanie, uprowadzić, otrzymać, przyjąć[3947]*
***lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]*
****hap.leg.: k.q. błysnąć oczami[7335], dać tajemny znak[B8515]*

13. Że[3588] zwracasz[7725] przeciwko[413] Bogu swojego ducha* i wypuszczasz** ze swoich ust[6310] *takie* słowa[4405|P]?
por. w. 2* - por. Prz 16,32*
Sdz 8,3
***lub: k.h. spowodować pójście bądź wyjście, wywieść, wyzwolić[3318]*

14. Czym[4100] *jest* człowiek[*], że[3588] *miałby być* czysty[2135] lub[**|CW] zrodzony[3205|PAR|PAS] z kobiety[802] – *miałby być* sprawiedliwy[***]? Hi 4,17; 25,4;
**hebr.: enosz - człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość[582]* Prz 20,9
***dosł.: lub[CW] że[3588]; ***lub: k.q. być prawym[6663] - Rdz 38, 26*

15. Oto[2005] *nawet* w swoich świętych[*] nie[3808] *pokłada* ufności[**] i niebiosa[8064] nie[3808] *są* czyste[***] w jego oczach[5869]. Wj 24,10; Hi 4,18; 5,1;
**hebr.: qadosz - święty, oddzielony (od) poświęcony (dla) [6918]*
***lub: k.h. trwać mocno, być pewnym, wierzyć w[539]; ***jaśnieć[2141]* Hi 21,22; 25,5; Ps 2,12; 89,5-7; Dn 4,17

16. To[3588] tym bardziej[*] obrzydły[**|PAR] i zepsuty[***|PAR] *jest* człowiek[376], *który* pije[8354] nieprawość[****] jak wodę[4325]. Hi 4,19; Ps 14,3; 53,3
**lub: choć, zaiste, także, co więcej[637]; **k.n. być przedmiotem odrazy, być znienawidzonym[8581]; ***k.n. być zepsutym moralnie, skażonym[444]; ****niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność[5766]*

17. Wykażę[*] ci *to,* posłuchaj[8085] mnie, a to[2088], *co* widziałem[2372], opowiem[**] ci; Hi 32,6.10.17
**lub: k.p. powiedzieć, oznajmić, pokazać, podać do wiadomości[2331]*
***lub: k.pu. zostać przekazanym szczegółowo, zrelacjonowanym[5608]*

18. *To,* co[834] mędrcy[*] wyjaśnili[**], a *czego* nie[3808] ukryli[***], a *co pochodzi* od ich ojców[1];
**lub: roztropny, uczony, zmyślny[2450]; **k.h. mówić, ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać, informować, donosić[5046]; ***k.p. schować[3582]*

19. Im samym[*] została dana[5414|KN] ziemia[776] i nie[3608] przeszedł[**] *żaden* obcy[***] pośród nich.
**lub: samotność, z wyjątkiem, poza tym, tylko[905]; **k.q. przejść obok, przemijać[5674]; ***k.q. budzić odrazę, być przybyszem, być obcym w Prz 2,16; 5,20; o cudzołożnicy[2114] - Wj 29,33* Kpł 10,1

20. Wszystkie[3605] dni[3117] niegodziwego[*] – *tak przeżywa je* on[1931] w udręce[**|PAR] i *niewielką* liczbę[4557] lat[8141] wyznaczono[***] ciemiężcy[****].
**lub: winny, przestępczy, złoczyńca[7563]; **k.hpl. być strapionym, cierpieć niedolę[2342]; ***dosł.: k.n. być zostawionym w zapasie[6845]*
*****lub: rodzący bojaźń, przejmujący lękiem, wzbudzający trwogę, bezwzględny, potężny[6184] - Ps 37,35; Iz 13,11; Jr 15,21*

21. Głos[6963] przerażenia[*] *dźwięczy* w jego uszach[241], w *czasie* pokoju[**] nachodzi[935] go niszczyciel[***|PAR]. Hi 12,6; Prz 11,3
**lub: trwoga, strach[6343] - Rdz 31,42; **pełnia, zdrowie, dobrobyt, pomyślność, pokój, bezpieczeństwo, cisza, spokój[7965]; ***lub: k.q. pustoszyć, plądrować, napadać, burzyć[7703] - Sdz 5,27; Ps 17,9*

22. Nie[3808] wierzy[*], *że* odwróci[7725|INF] się od[4480] niego ciemność[2822] i zachowany[**|PAS|Q] *jest* on[1931] pod[413] miecz[***]. Pwt 32,41; Hi 19,29; Iz 66,16
**lub: k.h. trwać mocno, być pewnym, wierzyć w[539]; **dosł.: trzymać straż, szpiegować[6822]; ***lub: nóż, kamienne ostrze[2719]*

23. Tuła[*|PAR] się on[1931] za chlebem[3899], pytając gdzie[**|346] *jest*. Wie[3045], że[3588] gotowy[***|PAR] *jest* w jego ręku[****|3027] dzień[3117] ciemności[2822].
**lub: wycofywać się, uciekać, odchodzić, błąkać się[5074]; **będzie rzucony[5074] sepom[344] na pożarcie[3899] - BP, EIB[L]; NIV, NET*
****lub: k.n. być ustalonym, utwierdzonym, być nieuzruszenie ustanowionym[3559]; ****tzn. ten dzień jest tak bliski, że mógłby go dotknąć własną ręką - por. KUL[K]; LXX - jego ruina - WBC[K]* Hi 18,12

24. Przerażają[1204|KP] go utrapienie[*] i ucisk[**|F]; przezwyciężył[***|F|S] go *to,* jak król[4428] gotowy[6264] do ataku[****]. 1Sm 22,2; Hi 36,19; Ps 107,6.13.19.28
**lub: ciemiężyciel, nieprzyjaciel, niedola[6862]; **opały, udręka, tarapaty[4691]; ***k.q. przemóc kogoś bądź zwyciężyć z kimś, pokonać[8630] - tu i Hi 14,20; Kaz 4,12; ****hap.leg.: natarcie, napaść[3593]*

25. Bo[3588] wyciągnął[*] swoją rękę przeciwko[413] Bogu, przeciwko[413] Wszechmogącemu[**] się umocnił[***]. Iz 5,25; 9,16.20; Jr 21,5
**lub: k.q. wyprostowywać, pochylać się, skręcać, skłaniać[5186]*
***hebr.: szaddaj - uszechmocny, najpotężniejszy[7706] - Rdz 17,1; 28,3*
****lub: k.hp. okazać się mocnym, postępować dumnie[1396]*

26. Biegnie[7323] na[413] Niego z *upartym* karkiem[*], za grubością[5672] tyłu jego tarczy[***].
lub: szyja[6677]; **wypukła powierzchnia, tył[1354] - por. Hi 13,12**

27. Chociaż[3588] pokrył[*] swoją twarz[6440] tłuszczem[2459] i poczynił[6213] sobie fałdy[**] na lędźwiach[*******], Kpł 3,4.10; Ps 17,10
**lub: k.p. zakryć, ukryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, zalać[3680]*
***hap.leg.: nadmiar tłuszczu, otyłość[6371]; ***bok, okolice pasu[3689]*
*****tłuszcz i oliwa to synonimy powodzenia materialnego - KHK*

28. To[CW] zamieszkał[*|IMC] w zburzonych[**|PAR] miastach[5892], w domach[1004], których[***] nie[3808] zasiedlą[3427], *a* które[834] przygotowane[****|6257] *są, by stać się* stertą[1530] *gruzu*. ****por. AK - w nich*
**lub: k.q. osiedlić się, przebywać, pozostawać[7931], AK - zamieszka*
***dosł.: k.n. być ukrytym, zostać startym, zostać zniszczonym[3582]*
*****lub: k.hp. być przygotowanym, tu i Prz 24,27* Ps 109,10; Iz 5,9

29. Nie[3808] będzie bogaty[6238] i nie[3808] przetrwa[*] jego mienie[**], i nie[3808] rozszerzy[5186|KQ] się na ziemi[776] zamożność[***] takich[****] *jak on*.
**lub: k.q. pojawiać się, rosnąć w siłę, trwać, utwierdzać się[6965]*
***dosł.: siła, zdolność, armia, wpływ finansowy, bogactwo[2428]*
****hap.leg.: zysk, bogactwo, nabycie (?)[4512], stada[GES]; ****dosł.: ich*

30. Nie[3808] wyjdzie[*] z[4480] ciemności[2822], płomień[7957] wysuszy[3001] jego pęd[3127], a zginie[5493] *od* tchnienia[**] jego ust[6310]. Hi 4,9; 22,20; 2Tes 2,8
**lub: k.q. zboczyć, zwrócić się ku, odejść, zejść z drogi, stronić od, osiągnąć kres[5493]; **hebr.: ruach - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307]*

31. Niech nie[408] ufa[539] marności[****|JUS|Q], *bo* zostanie zwiedziony[*******|KN], gdyż[3588] marność[7723] będzie jego zapłatą[*****|8545|F]. Hi 12,24.25
**dosł.: w marność; **lub: daremność, fałsz, bezwartościowość, próżność[7723]; ***być prowadzonym na manowce, na złą drogę[8582]*
*****por. AK - w próżność zwodzenia się; *****to, co jest wymieniane*

32. *A przed* jego dniem[3117] nie[3808] będzie wypłacona[*|F], a jego liść[**] nie[3808] zazieleni się[***].
**dosł.: k.n. być napełnionym, zostać dokonanym, zakończonym[4390]*
***lub: gałąź, liść palmowy, gałąź palmy[3712] - tu i Iz 9,14; 19,15*
****lub: k.p. bujny, świeży, kwitnący, pomyślny - od: być zielonym[7488]*

33. Strząśnie[*] jak winorośl[1612] swoje niedojrzałe grona[**|HAP], jak oliwka[2132] zrzuci[***] swój kwiat[5328]. Iz 18,5; Jr 31,29-30; Ez 18,2
**dosł.: użyć przemocy, skrzywdzić, postąpić źle[2554] - Hi 21,27; Lm 2,6*
***lub: kwaśne grona[1154]; ***k.h. rzucać, odrzucać, strącać[7993]*

34. Bo[3588] zgromadzenie[5712] obłudników* *jest* jałowe**|ADJ, a ogień[784] strawi[398] namioty[168] *postawione* za łapówki***. Hi 8,13; 13,16; 27,8
**lub: bluźnierca, bezbożnik, człowiek daleki od Boga[2611]*
lub: twardy, uschły, posępny[1565]; ***podarek - Ps 26,10

35. Poczęli[2029|INF|ABS] krzywdę* i urodzili[3205] nieprawość**, a ich łono[990] przygotowuje[3559] oszustwo***. Ps 7,14; Iz 59,4; Oz 10,13
**lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda[5999] - Rdz 41,51*
***lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205] - Lb 23,21; ***podstęp - Rdz 27,35; 34; 13*

16 A Hiob[347] odpowiedział[6030] i rzekł*|[559]:
por. Hi 6,1 Hi 3,1; 9,1; 12,1; 19,1; 21,1; 23,1

2. Słyszałem[8085] wiele[7227] *rzeczy* jak te[428]; wy wszyscy[3605] *jesteście* krzywdzącymi* pocieszycielami[5162|PAR]. **por. Hi 15,35** Hi 13,4; Ps 69,20; Kaz 4,1

3. Czy *nastąpi* kres[7093] *tych* słów[1697] z powietrza*? Albo[176] co[4100] cię drażni**, że[3588] *tak* odpowiadasz[6030]? 1Krl 2,8; Mi 2,10
**hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307] - por. Hi 15,2*
***lub: k.h. uczynić chorym[4834|B5582] - por. Hi 6,25*

4. Ja[595] także[1571] mógłbym mówić[1696|KP] jak wy, gdyby[3863] chodziło*|[3426|ADJ] o waszą duszę** zamiast[8478] mojej duszy[5315]; mógłbym nagromadzić***|[COH] słów[4405] przeciwko[5921] wam i potrząsać[5128] głową****|[7218] nad[5921] wami. 2Krl 19,21
**dosł.: bycie, istnienie, istota[3426]; **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche; ***k.h. łączyć razem, gromadzić[2266]; ****dosł.: w[1119] głowie - tu: gest zdziwienia i zaskoczenia nad czymś nieoczekiwanym - Ps 22,8; Jr 18,16*

5. Pokrzepiałbym*|[COH] was swoimi ustami**|[6310], a *nie* szczędziłbym*** drżenia****|[HAP] moich warg[8193] Pwt 3,28; Hi 4,4; Iz 41,10
**lub: k.p. umacniać, zabezpieczać (dla siebie), utrwalać, czynić uporczywym, zapewniać[553]; **dosł.: przez, w[1119]; ***lub: powstrzymać, zatrzymać dla siebie, oszczędzić[2820]; ****współczucie[5205|B6027]*

6. Kiedy[518] mówię[1696|KP], nie[3808] ustaje[2820] mój ból*, a *jeśli* przestanę** – cóż[4100] ode[4480] mnie odejdzie***? Hi 2,13; Ps 39,2; Iz 17,11; 65,14; Jr 15,18
**lub: smutek[3511]; **zaniechać, powstrzymać, położyć kres[2308]*
****lub: k.q. chodzić, przyjść, odchodzić, iść dalej, poruszać (się)[1980]*

7. Ale* teraz[6258] *On* zmęczył** mnie – spustoszyłeś*** całą[3605] moją gromadę****,
**lub: zaiste, z pewnością (emfaza), tylko, lecz, jednak[389]*
***lub: k.h. nużyć, wyczerpywać[3811]; ***k.h. siać zniszczenie, przejmować grozą, niszczyć[8074]; ****zebranie, tłum, banda[5712|B6650]*

8. I uczyniłeś moje zmarszczki*! To jest[1961] dowód**|[N] – moje wychudzenie*** podnosi[6965] się przeciwko mnie i świadczy**** przed moją twarzą[6440|N]. Rdz 31,44; Wj 20,16
**lub: k.q. chwyciłeś mnie[7059|B8211], tu i Hi 22,16; **świadek[5707]*
****lub: mizerność, niepowodzenie, chorowitość, niedołęstwo, kłamać[3585|B4129]; ****k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030]* Hi 16,8; Ps 59,12; Oz 7,8; 10,13. 11, 12; Na 3,1

9. Jego gniew* mnie rozdziera** i *jest* mi wrogi***; zgrzyta nade[5921] mną zębami****|[8127]. Mój ciemiężyciel[6862] wbija***** swój wzrok****** we mnie. ******dosł.: oko[5869]* Rdz 49,23; Hi 30,21; Ps 55,3
**metaf.: fuknąć gniewnie[639]; *lub: k.q. rozszarpać[2963]* Hi 14,13
***lub: k.q. sprzeciwiać się, żywić urazę, nienawidzić[7852] - Rdz 27,41*
*****tu: jako synonim gniewu - Dz 7,54; *****dosł.: ostrzyć - Ps 52,12*

10. Rozdziawili* nade[5921] mną swoje usta[6310], z pogardą** uderzali*** w me policzki[3896]; razem[3162] gromadzą**** się nade[5921] mną.
**lub: otworzyć szeroko, rozewrzeć, ziać[6473]; **hańba, drwina[2781]*
****lub: k.h. razić, chłostać, atakować, bić, zabijać[5221]* 1Krl 22:24;
*****tj. k.hp. gromadzić się przeciwko[4390]* Ps 22,13; 35,12, Mi 5,1

11. Bóg wydał* mnie w[412] *rękę* przewrotnego**|[5] i wtrącił*** mnie w ręce[3027|DC] niegodziwych[7563|P]. Hi 3,17; 8,22; 9,22; 10,3
**lub: k.h. zamknąć, uwięzić, wydać[5462]; **człowiek nieprawy, chłopiec[5760|5759] - por. Hi 19,18; 21,11; ***czynić coś gwałtownie, gonić (coś), kierować lekkomyślnie[3399], tu i Lb 22,32*

12. Żyłem[1961] *w* spokoju*|[ADJ], lecz *On* mnie skruszył**; schwytał[270] mnie za kark[6203] i roztrzaskał*** mnie, i postawił[6965] mnie sobie za cel[4307]. Hi 7,20; Lm 3,12
**lub: spokojny, swobodny, pomyślny, obfitujący[7961]; **k.pi. połamać na kawałki, roztrzaskać[6565]; ***k.p. kruszyć, łamać - Jr 23,19*

13. Otoczyli[5437] mnie Jego łucznicy*; przeszywa** moje nerki*** i nie[3808] żałuje****, wylewa[8210] na ziemię[776] moją żółć*****. Ps 139,13
**tu i Jr 50,29; **lub: k.p. rozciąć całkowicie, przebić[6398]; ***nerki w myśli hebr. to miejsce uczuć bądź sumienia[3629] - Wj 29,13*
*****lub: k.q. oszczędzić, pożałować, ulitować się[2550|B2918]* Jr 50,14;
******dot. zawartości woreczka żółciowego - por. Hi 20,25*

14. Rozbija* mnie, *dokonując* we[5921] mnie wyłomu** za[6440] wyłomem[6556]; biegnie[7323] na[5921] mnie jak wojownik***. Hi 30,14; Jl 2,7
**lub: k.q. wyrywać się, przebijać się, robić wyłom, potłuc na kawałki[6555]; **wyrwa, wyłom, dziura, wybuch (gniewu), rana[6556]*
****lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater, tyran[1368|GES]*

15. Uszyłem* wór** na swoją skórę[1539] i wbiłem*** w proch[6083] moją godność****. Hi 30,19;
**lub: k.q. zszyć[8609]; **tj. wór wykonany z włosia koziego - 2Sm 2,10, wkładany jako przejaw żałoby lub podkreślenie znaczenia wypowiedzi[8242] - Rdz 37,34; Kpł 11,32; ***dosł.: k.p. wkładać, ciskać, wrzucać, zbierać[5953]; ****dosł.: róg, wzgórze - Rdz 22,13, metaf. siła, honor, godność - 1Sm 2,10* Ps 7,5; 75,10; Jr 48,25; Lm 2,3

16. Moja twarz* *jest* zaczerwieniona[2560] od płaczu**|[1065], a na[5921] moich powiekach***|[6079] *jest* cień śmierci****. Hi 3,6; Lm 1,20; 2,11
**lub: przed, powierzchnia, twarz, wcześniej, w kierunku[6440]*
***spontaniczny i powtarzający się płacz jest jednym z objawów słoniowaciny - por. NET[K] - por. Hi 2,8; ***tu jako synekdocha - cała twarz; ****hebr.: calmawet - cień śmierci, głęboka ciemność - metaf.: miejsce przebywania zmarłych[6757] - Iz 9,1; Jr 2,6* Jr 13,16

17. Choć[5921] nie *ma* krzywdy* na moich dłoniach[3709], a moja modlitwa[8605] *jest* szczera**|[2134].
**lub: gwałt, okrucieństwo, niesprawiedliwość[2555]; **dosł.: czysta*

18. *O,* ziemio[776], nie[408] zakrywaj[*] mojej krwi[1818] i niech nie znajdzie[**|JUS] się miejsce[4725] dla mojego krzyku[***]! Rdz 4,10; Iz 26,21; Ez 24,7-8
**lub: k.p. odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, załać[3680]; **dosł.: być, istnieć, trwać, przebywać[1961]; ***lub: wrzawa[2201] - Rdz 18,20*

19. Jednak[*] teraz[6258] – spójrz[**], mój świadek[***] *jest* w niebiosach[8064], mój obrońca[****|N] na wysokościach[4791]. ***lub: oto, czy[2009]* Hi 22,12; Rz 1,9;
**lub: także, nawet, zaiste, co więcej, owszem[1571]; ***dowód[5707]*
*****hap.leg.: tj. świadczyć o kimś na czyjąś korzyść[7717]* 1Tes 2,5

20. Moi przyjaciele[*] szydzą[**|PAR] ze mnie, *ale* moje oko[5869|CS] wylewa[1811] *łzy* ku[413] Bogu.
**lub: towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, kochanek[7453]*
***lub: k.h. drwić, chełpić się, tłumaczyć z innego języka[3887] - Rdz 42,23*

21. Oby *ktoś* rozstrzygnął[*|JUS] *spór* człowieka[**] z[5921] Bogiem, a syna[1121] człowieka[**|S] *ze* swoim przyjacielem[7453]! Rdz 18,23-32; Hi 9,33;
**lub: k.h. decydować, sądzić, wyznaczać, okazywać się słusznym, dowodzić, przekonywać[3198]; **mąż, silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397]; ***hebr.: adam[120] - imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna* Hi 31,35-37; Ez 22,30

22. Gdy[3588] przyjdą[857] odliczone[*] lata[8141], pójdę[1980] ścieżką[734], *z której* nie[3808] powrócę[**].
**lub: liczba, ilość, coś ponumerowanego, wejść do spisu[4557|B5268]*
***lub: k.q. zawracać, odwracać się, wracać[7725]* Hi 6,18; 13,27

17 Mój duch[7307] *jest* złamany[*], moje dni[3117] gasną[**], *pozostały* mi groby[***].
**lub: k.pu. być zniszczonym, być połamanym[2254]; **hap.leg.: zostać zniszczonym, zostać zgaszonym[2194]; ***hebr.: qeber - grób, grobowiec, indywidualne komory grobowe[6913|B8041] - synonim świata podziemnego - Ps 49,9* Hi 3,22; 5,26; 10,1

2. Czyż[518] szydercy[*] nie[3808] *są* przy[5978] mnie? A *czy* moje oko[5869] *musi* nocować[**|INF|JUS] *w cieniu* ich buntu[***]?
Ps 22,7; 119,51; Jr 20,7
**hap.leg.: drwina, prześmiewca, szyderstwo[2049]; **lub: przebywać, spędzać noc[3885]; ***k.h. okazywać nieposłuszeństwo[4784]*

3. Wyznacz[7760|IMP] *więc* proszę[4994] zastaw[**|IMP] za mnie u[5973] siebie[***]. *Bo* kim[4310] *jest* ten[1931], *który* za mnie przyklaśnie[****] ręką[3027]?
**lub: k.q. zostać poręczycielem, dawać w zastaw, wymieniać, zobowiązać się[6148]; **zwyczaj prawny wyrażany przez uderzenie ręką na zgodę - Prz 6,1; 11,15; 17,18; 22,26; ***AK - z[5973] Tbbą*
*****lub: k.n. uderzać, zarzecz[8628]* Wj 21,2; 22,6; Pwt 24,10

4. Ponieważ[3808] ich serce[*] ukryłeś[6845] przed zrozumieniem[**], dlatego[5921] też[3651] *ich* nie[3808] wywyższysz[***].
Ps 111,10; Kaz 12,8; 13,15
**lub: wewnętrzny człowiek, rozum, umysł, wola, sumienie[3820]*
***lub: roztropność, rozsądek, wygląd, rozeznanie, zrozumienie[7922]*
****lub: k.p. podnieść wysoko, być zabranym wysoko, umieścić[7311]*

5. *Kto* dla pochlebstwa[*] donosi[**] na przyjaciół[7453], *to* oczy jego synów[1121] zgasną[*******].
**lub: gładkość, zwodniczość, dział, udział, część, terytorium[2506]*
***dosł.: k.h. mówić, ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać, donosić[5046]*
****lub: (kto) do udziału (l. na ucztę) sprasza przyjaciół, a oczy jego synów gasną (z głodu) - por. EIB[K]; ****dosł.: osiągnąć kres, być zużytym, wyczerpanym, zmarnować się, zniknąć, zginąć[3516]*

6. Wystawił[*] mnie na przysłowie[**|HAP] u ludów[5971] i stałem[1961] się splunięciem[***] przed[****] nimi.
****hap.leg.: pluvocina[8611]* Lb 12,14; Iz 50,6; 53,3;
**lub: k.hp. umieścić, ustawić, ulokować się, przedstawić się[3320]*
***lub: powiedzonko, podobieństwo, poezja epigramatyczna[4914]*
*****idiom: jestem jak ktoś, komu pluje się w twarz[6440] (?)* Mt 27,30

7. I moje oko[5869] zamgliło[*] się od smutku[**], a wszystkie[3605] moje członki[***] *są* jak cień[6738].
**dosł.: k.q. osłabnąć, przygasnąć, omdleć, być słabym[3543]*
***lub: gniew, utrapienie, żal, przygnębienie[3708]; ***postać[3338]*

8. Prawi[*] *są* zdumieni[**] nad[5927] tym[2063], a niewinny[***] triumfuje[5782] nad[5921] obłudnikiem[****].
**lub: szczery, sprawiedliwy[3477]; **k.q. być ogarniętym zgrozą[8074]*
****lub: czysty, wolny od winy bądź kary, przejrzysty[5355]; ****bluźnierca, bezbożnik, człowiek daleki od Boga[2611]* Hi 18,20; 21,5

9. A sprawiedliwy[*] trzyma[**] się swojej drogi[1870], a *kto ma* czyste[2835] ręce[3027], nabiera[***] sił[555].
2Sm 22,21; Hi 22,30; Ps 24,4
**lub: prawy, słuszny[6662]; **dosł.: k.q. chwycić, złapać[270]; ***k.h. dodać, zwiększyć, zrobić ponownie, nie przerywać działania[3254]*

10. A jednak[199] wszyscy[3605] wy[*] zawróćcie[**] i przyjdźcie[***|935|IMP] teraz[4994]! Bo[3808] mądrego[****] wśród was nie[3808] znajduję[4672]. **lub: z nich*
***lub: k.q. zawracać, odwracać się, wracać[7725]; ***hendiadys - zawróćcie ponownie (?) - por. NET[K]; ****lub: roztropny, uczony[2450]*

11. Moje dni[3117] przeminęły[5674], rozwiały[*] się moje zamiary[**] – dziedzictwo[***] mego serca[3824].
**dosł.: k.n. zostać złamanym, rozdartym na dwoje[5423]; **lub: plan, pomysł[2154]; ***własność, posiadanie, życzenie[4180] - Iz 14,23; Ab 1,17*

12. Noc[3915] zamieniają[7760] w dzień[3117], światłość[216] *jest* blisko[*] w obliczu[**] ciemności[2822].
**lub: bliski (o miejscu, czasie), pokrewny[7138]; **przed[6440] - idiom: zaciemniają proste znaczenie spraw (?) - por. EIB[K];* Ps 37,6

13. Jeśli[518] czekam[*]? Szeol[**] moim domem[1004], w[***] ciemności[2822] rozłożyłem[****] sobie łoże[3326].
**lub: k.p. wypatrywać z niecierpliwością, czyhać na[6960]; **kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27; ***lub: z .... ; ****dosł.: k.p. rozciągnąć[7852]*

14. Zawołałem[*] do dołu[**|A]: Ty[859] *jesteś* moim ojcem[1]! A do robaka[***|A]: Moja matko[517] i moja siostro[269]!
Hi 3,15; 30,23; Kaz 12,5
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, głosić, przyzywać, nadawać imię[7121]*
***hebr.: szahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] - syn. Szeolu - por. Ps 16,10; 49,10; 103,4; Hi 9,31; ***syn. zepsucia[7415] - Wj 16,24*

15. Gdzie[346] *jest* więc[CW] teraz[645] moja nadzieja[*]? Moją nadzieję[8615] – kto[4310] ją ujrzy[**]?
**lub: oczekiwanie[8615]; **k.q. widzieć, oglądać, obserwować[7789]*

16. Zstąpią[*|P] do zasuw[**] Szeolu, gdy[518] razem odpoczniemy[***] w prochu.
Hi 7,9; 11,8;
**może dot. powtórzenia słowa nadzieja z w. 15; **lub: rygiel, drążek, belka[905]; EIB[K] - ze mną samym[905] do Szeolu; ***spokój, odpoczynek, zastąpienie (o sądzie)[5183], cierpliwość[H6000]* Hi 14,13

18 Wtedy[CW] Bildad[*|1085] Szuachita[7747] odpowiedział[6030] i rzekł[559]: **por. Hi 2,11******

2. Jak[5704] długo[575] będziecie zastawiać[7760] pułapki[*] na słowa[4405]? Pomyślcie[**], a potem[310] przemówimy[1669|KP]. Hi 33,1; Prz 18,13; Jk 1,19

**hap.leg.: sidło, sieć[7078] (?) - łapać za słowa[BDB], em. na: położyć kres - por. BB, ESP; EIB[K]; **k.g. dostrzegać, nakłaniać ucha, odróżniać, rozważać, mieć rozeznanie, ugląd, zrozumienie[995]*

3. Dlaczego[4069] zalicza[*] się nas do bydła[929]? *Dlaczego jesteśmy uważani* za nieczystych[**] w waszych oczach[5869]? Rdz 43,9; Ps 119,122; Prz 61,1

**lub: k.n. zostać policzonym, zostać obliczonym, przypisanym[2803]*
***lub: k.n. zostać zatkanym, być uważanym za głupiego[2933|BDB]*

4. *Ty, który* rozdzierasz[*|PAR] w gniewie[**] swoją duszę[5315] – czy z powodu[4616] ciebie ma być wyluduniona[***] ziemia[776] i skała[****|S] przesunięta[6275] ze swojego miejsca[*****]? Hi 14,18

**lub: k.g. szarpać[2963]; **metaf.: fukнąć gniewnie[639]; ***dosł.: k.n. być pozostawionym na, być porzuconym[5800]; ****lub: blok kamienny, głaz, skała[6697]; *****region, zakątek, kierunek[4725]*

5. Tak[1571], światło[216] niegodziwych[*] gaśnie[**], i płomień[7632|HAP] jego ognia[784] nie[3808] świeci[***|5050]. Prz 13,9; 20,20; 24,20

**lub: winny, przestępczy, złoczyńca[7563]; **k.g. być stłumionym[1846]*
****metaf.: pomyślności, dobrobytu i szczęścia - KUL[K]; NET[K]*

6. Światło[216] przygasa[*] w jego namiocie[**] jego lampa[***] nad[5921] nim gaśnie[****|1846]. Hi 21,17

**dosł.: być bądź stać się ciemnym, być ciemnego koloru[2821]*
***lub: mieszkanie, dom, miejsce przebywania, namiot nomady[168]*
****lub: pochodnia[5216], światło, kaganek[B6041]; ****być stłumionym*

7. Kroki[6806] jego siły[202] *będą* skrępowane[*], i upada[**] *przez* własny plan[***]. Hi 5,13;

**lub: k.g. wiązać, być wąskim, być w tarapatach, osaczyć[3334]*
***lub: rzucać, wyrzucać, odrzucać, zrzucać, strącać[7993]* Prz 4,12
****lub: rada, zamysł, plan jako decyzja Boga - Jr 49,20; Mi 4,12*

8. Bo[3588] jego nogi[7272] zapędzają[*] go w sieć[**], i wchodzi[***|1980|KHP] na[5921] zapadnię[****].

**dosł.: k.pu. być odesłanym, odprawionym, być zmuszonym[7971]*
***lub: siatka, sidło[7568]; ***dosł.: przemierzać, chodzić tu i tam[1980]*
*****dosł.: sieć, krata, siatka, sidła, ornament siatkowy[7639] - 1Krl 7,17*

9. Potrzask[*] chwyta[270] go za piętę[6119] i mocno[**|JUS] *zatrzaskuje* się nad[5921] nim pułapka[***].

**lub: pułapka na ptaki, sidła[6341]; **dosł.: k.h. uczynić silnym, wymóc na, utrzymać[2388]; ***lub: sidło, pętla[2388] (?) - tu i Hi 5,5*

10. W ziemi[776] skryta[2934|PAS|PAR] *jest na* niego pętla[*], a pułapka[**|HAP] nad[5921] jego ścieżką[***].

**dosł.: sznur, lina, ból, strapienie, skurcz, zagłada[2256]; **narzędzie do chwytania, sidło[4434]; ***przejście, droga[5410] - Sdz 5,6*

11. Zewsząd[5439] trwożą[1204|KP] go zmory[*|P], nacierają[**] na niego na *każdym* kroku[***].

**lub: trwoga, zniszczenie, nieszczęście, straszliwe wydarzenie[1091]*
***dosł.: k.h. rozproszyć, pchać się, dokuczać[6327|B7333]; ***stopa[7272]*

12. Głód[*|7457|ADJ] niech będzie[1961|JUS] *osłabieniem* jego sił[**], a klęska[***] *jest już* gotowa[3559|KN|PAR] u jego boku[****]. Hi 15,23

**lub: jest głodne jego nieszczęście - AK; **żywotność, wigor, siła fizyczna[202]; EIB - Zmarnieje jego rzeskość; ***strapienie, brzemię, nieszczęście, dzień klęski[343]; ****żebro, boczne drzwi, deska[6763]*

13. Pożre[398] kawały[*] jego skóry[5785], najstraszniejsza[1060] śmierć[**|4194] pożre[398] jego członki[905].

**dosł.: część ciała[905]; **idiom (?): pierworodny[1060] śmierci[4194]*

14. Zostanie *on* wyrwany[*] ze swego namiotu[168], swej ufności[**] i zmuszony do przemaszerowania[6805|KH] przed królem[4428] grozy[***|1091|F|P].

**lub: k.n. zostać odegnanym, zostać wyciągniętym[5423]*
***lub: zaufanie, ufność, miejsce ucieczki[4009]; ***por. w. 11* - może chodzić o Mota - ugaryckie bóstwo śmierci, babilońskiego - Nergala lub kananejskiego - Molocha - por. EIB[K]; KUL[K]; KHK*

15. Osiądzie[*|FS] w jego namiocie[168] nienależąca[**] do niego[***], sprawi, że rozrzuci[****] po jego niwie[*****] siarkę[1614]. Rdz 19,24; Ps 11,6

**lub: k.q. przebywać, pozostawać, mieszkać, osiedlić się[7931]*
***lub:: zużycie, znoszenie, bez[1097]; ***AK - (nie) zamieszka w jego namiocie nic[1097] z jego (własności). BW - .... osiada obcy[1097]*
*****lub: k.pu. być rozciągniętym[2219]; *****lub: siedziba, pastwisko - 2Sm 7,8; miejsca zamieszkania, zielone niwy - Ps 23,2[5116]*

16. Od spodu[*] uschną[**] jego korzenie[8328], a z góry[4605] będzie obcięta[***] jego gałąź[7105].

**tj. spodnia część, miejsce, na którym się stoi[8478]; **lub: być bez wilgoci[3001]. ***k.q. obrzezać, zostać przyciętym[5243]* Hi 29,19

17. Pamięć[*] o nim zginie[6] z[4480] ziemi[776] i nie ma *już* jego imienia[**] na[5921] obszarze[***] kraju[****]. **lub: wzmianka (imienia)[2143] - Wj 3,15; 17,14* Ps 34,16

***imię[8034] - odzwierciedla naturę i charakter osoby je noszącej*
****lub: przed, oblicze, powierzchnia, twarz, wcześniej[6440]*
*****dosł.: na zewnątrz, ulica, strona zewnętrzna, dróżka[2351|B2682]*

18. Wypychają[*] go ze światła[216] do[413] ciemności[2822] i wypędzają[**] go ze świata[***].

**lub: k.q. pchać, popędzać, odrzucać, wyrzucać[1920]; **k.h. odpędzać, wypłaszać[5074]; ***zamieszkała ziemia[8398] - 1Sm 9,8*

19. Nie[3808] *będzie miał* potomka[*|S] i nie[3808] *będzie miał* potomstwa[**|S] w swoim ludzie[5971] i *nikt* nie[369] pozostanie[***|N] w miejscu jego zamieszkania[****|PC]. Lm 2,22

**hebr.: niym - potomność, potomstwo[5209] - Rdz 21,23; Iz 14,22; AK - i nie (ma) on odrośli[5209]; **hebr. neked - potomność, potomstwo[5220] - Rdz 21,23; Iz 14,22; ***lub: ktoś ocalony, reszta, to, co pozostało[8300]; ****miejsce przebywania, pobytu (czasowego)[4033]*

20. W[5921] dniu[3117] jego *sądu* zostaną przerażeni[*] *ludzie* Zachodu[**|P], a *mieszkańcy* Wschodu[***] *zostaną* ogarnięci[****] trwogą[*****].

**lub: k.n. być spustoszonym, być ogarniętym zgrozą[8074]*
***lub: z tyłu, najdalej położony, zachodni (o umiejscowieniu)[324]*
****lub: dawny, starożytny, wschodni[6931]; ****dosł.: k.q. chwycić, złapać[234]; *****lub: przerażenie, groza[8178]* Iz 28,2; Ez 27,35

21. Tak[389] *to jest* z tymi[428] namiotami[*|PC] niegodziwych[**] i takie[2088] *jest* miejsce[***] tego, *który* nie[3808] zna[****|3045] Boga. Hi 21,28; Jr 9,3

**lub: miejsce zamieszkania (także Boga), przybytek, namiot na pustyni[4908]; **ktoś niesprawiedliwy, przewrotny, nieprawy[5767]*
****lub: przestrzeń, region[4725]; ****k.q. poznawać, uznawać[3045]*

19 A Hiob[347] odpowiedział[6030] i rzekł[*|559]:
por. Hi 6,1 Hi 3,1; 9,1; 12,1; 16,1; 21,1; 23,1

2. Jak[5704] długo[575] *będziecie* zadawać ból[*] mojej duszy[5315] i kruszyć[**] mnie słowami[4405]?
**lub: k.h. powodować boleść, powodować smutek[3013]; **k.p. druzgotać, gnębić[1792]*
Sdz 16,16; Hi 8,12; 18,2; 27,2; Ps 13,1

3. To[2088] *już* dziesięć razy[*] znieważyliście[**] mnie i nie[3808] wstydzicie[***] się mnie krzywdzić[****]?
Rdz 42,7; Prz 25,8; Ne 4,12;
**idiom: często - por. Rdz 31,7; Lb14,22; **ubliżać, upokarzać, narażać na wstyd[3637]; ***k.q. być zażenowanym, rozczarowanym[954] ****hap.leg.: postąpić źle z, zadziwiać[1970]*
Ps 69,8; Dn 1,20

4. Lecz[*] *niech* tak[**] *będzie*, *że* zbłądziłem[***], uchybienie[4879|HAP] pozostaje[****] ze[854] mną.
**lub: także, zaiste, choć, tym bardziej, co więcej[637]; **zaprawdę, prawdziwie, z pewnością[551]; ***być odurzonym, mylić się, błądzić, popełniać grzech nieumyślnie[7686]; ****przebywać[3885]*
5. A jeśli[518] rzeczywiście[551] *chcecie* się wynosić[*] nade[5921] mną i dowodzić[**] mi[5921] mojej hańby[**|*****]; ****lub: pogarda, drwina[2781]*
Ps 35,26;
**lub: k.h. uczynić wielkim, uczynić potężnym, wywyższyć, czynić wielkie rzeczy[1431]; **k.h. sądzić, wyznaczać, okazywać się słusznym, przekonywać, uznawać za winnego, strofować, ganić[3198] ****lub: i czynić mi zarzut ze[5921] ustydu mego*
Ps 38,16; 55,12

6. Wiedzcie[3045|IMP] zatem[645], że[3588] to Bóg mnie powalił[*] i swoją sieć[**] nade[5921] mną rozciągnął[***].
Hi 27,2; Lm 3,5; Ez 12,13
**dosł.: k.p. wykrzywić, zgiąć, sfałszować, wypaczyć, zadać kłam[5791] **lub: sidła, zdobycz złapana w sidła, słowo odnosi się również do trudno dostępnych miejsc górskich i miejsc gromadzenia zapasów na wojnę[4686] - 1Sm 22,4 - Masada (?); ***dosł.: k.h. chodzić naokoło, otaczać, obejmować, ogradzać, zaokrąglać[5362]*
7. Oto[*] krzyczę[**]: Gwałt[***]! – i nie[3608] uzyskuję odpowiedzi[6030|KN]; *oto* wołam o pomoc[****] – a nie *ma* sprawiedliwości[*****].
Jr 20,8; Ha 1,2;
**lub: jeśli, choć[2005]; **wołać, krzyczeć o pomoc, domagać się[6817] ***lub: krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość[2555]*
Prz 21,13
*****lub: k.p. krzyczeć; *****decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

8. Zagrodził[*] *mi* moją drogę[734] i nie[3808] *mogę* przejść[**], a na[5921] moich ścieżkach[5410] rozpostarł[***] ciemność.
Hi 3,23; Ps 88,8
**lub: zamurować, otoczyć murem, odgrodzić, zbudować mur[1443] **lub: k.q. przejść nad, przez, pomiędzy, przemijać, zniknąć[5674] ***dosł.: k.q. układać, umieszczać, kształtować, ustanawiać[7760]*

9. Odarł[*] ze[5921] mnie moją chwałę[**] i zdjął[***] koronę[****] z mojej głowy[7218].
*****lub: wieniec[5850]*
**lub: k.h. obnażyć, obedrzeć ze skóry[6584]; **splendor, majestat, duma, godność[3519]; ***usunąć, zabrać, obalić, odłożyć[6584]*
Ps 89,44

10. Niszczy[5422] mnie zewsząd[*] – i ginę[**]; moją nadzieję[***] wyrwał[****] jak drzewo[6086].
**tj. dookoła, ze wszystkich stron[5439]; **dosł.: iść, odchodzić[1980] ***lub: oczekiwanie[8615]; ****wyciągnąć bądź podciągnąć[5265]*

11. I sprawił, że zapłonął[2734|KH] swoim gniewem[*] przeciwko[5921] mnie i uważa[**] mnie za *jednego* ze swoich wrogów[***].
Hi 13,24; 16,9
**metaf.: fuknąć gniewnie[639]; **k.q. zaliczać, uznać, oceniać, cenić, szanować[2803]; ***przeciwnik, wróg, nieprzyjaciel, ciemiężyciel[6862]*

12. Podeszły[935] razem[*] Jego hufce[**] i przygotowały podejścia[***] przeciwko[5921] mnie *na* swoich drogach[1870], i rozbiły[****] obóz dokoła[5439] mojego namiotu[168].
Ps 27,3; Iz 29,3;
**lub: łącznie, wszyscy razem, podobnie, jedność[3162]; **dosł.: grupa, gromada, oddział, napaść[1416]; ***dosł.: zbudować gościniec, przygotować drogę[5549]; ****lub: k.q. pochylić się, oblegać[2583]*
Jr 50,29

13. Moich braci[251] oddalił[*] ode[5921] mnie, a moi znajomi[3045|PAR] również[**] stronią[***] ode[4480] mnie.
Ps 31,11; 38,11; 69,8; 88,8.18
**lub: k.h. ustanawiać odległość, odejść daleko, odsunąć[7368] **lub: zaiste, z pewnością, jednakże[389]; ***budzić odrazę[2114]*

14. Opuścili[*] mnie moi krewni[**], a moi bliscy przyjaciele[***|PAR] o mnie zapomnieli[****].
**lub: k.q. ustać, zaniechać, powstrzymać, położyć kres[2308]; **bliscy; ***k.pu. powiernik[3045|B3507]; ****k.q. przestać się troszczyć[7911]*

15. Przebywający[*|PAR] w moim domu[1004] i moje służące[**] uważają[2803] mnie za obcego[***]. Stałem[1961] się cudzoziemcem[****] w ich oczach[5869].
**lub: bawić gdzieś przez jakiś czas, pozostawać, mieszkać tymczasowo, AK- goście, BW - domownicy; ** niewolnica, służąca, pomocnica, nałożnica[519]; ***k.q. budzić odrazę, być przybyszem, być obcym w Prz 2,16; 5,20; o cudzołożnicy[2114] - Wj 29,33; ****obcy[5237]*

16. Przyzywam[*] mojego sługę[**], lecz[CW] *on* nie[3808] udziela odpowiedzi[6030], *chociaż* błagam *go* o życzliwość[***] swoimi[1119] ustami[6310].
**lub: k.q. wołać, krzyczeć[7121]; **niewolnik, poddany[5650]; ***dosł.: k.hpa. zabiegać o przychylność, współczucie, błagać o łaskę[2603]*

17. Moim oddechem[*] brzydzi[**] się moja żona[802], *jestem* obrzydzeniem[***] dla synów[1121] mojego łona[****|*****].
Pwt 28,53; Ps 69,9; Mi 6,7
hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], gr.: pneuma **lub: k.q. budzić odrazę[2114]; ***k.q. być cuchnącym[2603|B2890] - por. w. 16*; choć błagam ...; ****lub: ciało, łono, metaf.: głębiny Szeolu[990]; *****idiom: dla synów łona, z którego wyszedłem, tj. dla synów mojej matki, czyli: dla moich braci - por. EIB[K]; NET[K]*

18. Nawet[1571] mali chłopcy[*|P] mną gardzą[**]; gdy[CW] wstaję[***], mówią[****|1696] *przeciwko* mnie.
**lub: młody mężczyzna, chłopiec[5759] tu Hi 21,11; **lub: k.q. odmawiać, odrzucać[3988]; ***k.q. pojawić się, trwać, rosnąć w siłę[6965] ****lub: drwić - za LXX, TG; obracać się plecami - WBC; NET[K]*

19. Brzydzą[*] się mną wszyscy[3605] moi mężowie[**] zaufania[***], a ci[2088], *których* kocham[157], zwracają[****|KN] się przeciwko mnie.
**lub: k.p. czuć odrazę, uważać za obrzydliwość, sprawić, że coś będzie obrzydliwością[8581]; **człowiek, osoba, kilku ludzi[4962] ***tj. potajemna rada, narada, zgromadzenie, rada mędrców, krąg przyjaciół[5475]; ****obrócić się, zawrócić, zmienić się[2015]*

20. W mojej skórze[5785] i w moim ciele[*] przykleiła[**] się moja kość[***|6106|S], i wymknąłem[4422] się *tylko* ze skórą moich zębów[****].
**hebr.: basar - ciało, skóra - Ps 102,6; mięso, pożywienie 1Sm 2,13; krewni[1320]; **dosł.: k.q. przylgnąć do, trwać przy[1692]; ***lub: moje życie - Rdz 2,23; ****idiom: ze skórą w zębach (tak jak spłoszony drapieżnik umyka drasnąwszy tylko ofiarę); ze skórą na zębach, tzn. (a) z wargami; (b) pozostały mi tylko wargi; (c) pozostała mi tylko możliwość mówienia; (d) z dziąsłami - por. EIB[K]*
Sdz 9,2

21. Okażcie życzliwość*|2603|IMP, okażcie życzliwość2603|IMP wy858, moi przyjaciele**, bo3588 dotknęła*** mnie ręka3027 Boga. Hi 1,11; 6,14;
por. w. 16*; **towarzysz, współmieszkaniec, kochanek7453 ***lub: k.q. uderzyć, sięgnąć, wyciągnąć do5060* Ps 38,2; Prz 17,17

22. Dlaczego4100 mnie prześladujecie* jak Bóg? I nie3808 *możecie* nasycić** się *widokiem* mojego ciała1320? Wj 14,14; Iz 1,23; Jr 29,18
**lub: k.q. ścigać, zmuszać do ucieczki, pilnie śledzić, prześladować, dręczyć7291; ** k.q. być nasyconym, być zaspokojonym, otrzymać swoją porcję, zaspokoić pragnienie, mieć w nadmiarze7646*

23. Kto4310 da5414, by zostały zapisane* moje słowa4405! Kto4310 da5414, by zostały utrwalone** *w miedzianym* zwoju***, Hi 31,26
**lub: k.n. wypisać, wyryć, wpisać do rejestru, zanotować3789 **lub: k.ho. wypisać, być utrwalonym2710|B3097; ***książka, orędzie, dokument, list, dekret - Sdz 5,14; Iz 30,8; pisanie na foliach miedzianych znane było w okresie XII-II w. p.n.e. - WBC[K]; EIB[K]*

24. By* żelaznym1270 rylcem** i ołowiem***|5777 zostały na wieczność5703 wyryte****|KN na skale*****! *****lub: zostać wyciosanym2672* Jr 17,1; Ez 11,19
**dosł.: z **tj. żelazny rylec z diamentową końcówką, używany do pisania w kamieniu bądź metalu5842; ***ołowiem mogły być zalewane wykute litery - por. EIB[K], NET[K]; *****blok kamienny4697*

25. A ja589 wiem*, że mój Odkupiciel** żyje2416 i że *jako* ostatni*** nad5921 prochem**** moim stanie6965. Hi 16,19; Prz 23,11; Iz 44,6; Jr 50,34;
**lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać3045* Obj 1,17
***lub: wykupić (jako krewny) - Rt 3,13; Kpł 25,48; odkupić (jako Bóg) - Wj 6,6; ***późniejszy, następny, ten drugi, ostatni (o czasie)314 ****lub: sucha ziemia, grunt, pył, popioły, śmieci, gruz6083*

26. A potem310, *gdy* moją skórę5785 tak2063 poszarpano*, to[CW] *jednak* w swoim ciele**|1320 będę oglądał*** Boga. Ps 17,15; 1Kor 13,12; 1J 3,2
**lub: gdy poszarpali[3P] - dosł.: k.p. zedrzeć5362, wycinać, trzebić, rzucinać na kawałki B6217; **mając ciało - BE, w ciele - BP, NET[K] inni za GKC §119 odczytują przyimek: jako „bez" stąd: uwolniony od ciała - BW, EIB; ***k.q. widzieć, dostrzegać, prorokować2372*

27. Ujrzę2372 Go834 ja859 osobiście*, a moje oczy5869 zobaczą** *Go*, a nie3808 *ktoś* inny***|ADJ. Niszczeją3615 moje nerki****|3629|P w moim wnętrzu*****|******! Ps 73,26; 84,2; 119,81
lub: sam - w hebr. dodatkowe podkreślenie podmiotu, który został uwypuklony przez użycie zaimka osobowego „ja" - por. SL[K] **lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd7200 ***dosł.: być obcym, cudzoziemcem2114 - por. Hi 15,19*; ****nerki w myśli hebr. to miejsce uczuć bądź sumienia3629 - Wj 29,13 *****dosł.: w piersiach2436|SC; w łonie - EIB; we mnie - BW, BB ******idiom: o, jak moje jestestwo za Nim tęskni - por. EIB[K]*

28. Bo3588 mówicie559: Dlaczego4100 go prześladujemy*? Skoro[CW] korzeń8328 sprawy** znajduje4672|KN się we******* *mnie*? Ps 69,26
lub: k.q. ścigać, zmuszać do ucieczki, pilnie śledzić, prześladować, dręczyć7291; **słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie169 ***lub: por. w. 26*, tu jako wypowiedź ironiczna (?); ****skoro leży we mnie - AK; Jak go prześladujemy? Skoro korzeń sprawy znajduje się (odnajdujemy) w nim - SL; Jak moglibyśmy go dopaść, tak by dało się znaleźć korzeń sprawy przeciw niemu? - EIB*

29. Drżyjcie*|IMP wy przed6440 mieczem**, bo3588 gniew*** *sprowadzi* karę**** mieczem**, abyście4616 wiedzieli3045, że *jest* sąd*****.
dosł.: k.q. bać się, lękać się, odczuwać bojaźń1481; **lub: nóż, narzędzia do cięcia kamienia2719; * żar, furia, wściekłość, oburzenie, złość2534; ****przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość5771; *****lub: proces, spór, konflikt1779*

20 A Sofar6691 Naamita5284 odpowiedział6030 i rzekł559: Hi 2,11; 11,1; 42,9

2. Dlatego też3651 moje rozterki* sprawiają, *że* odpowiadam7725|KH i *czynię to z* powodu5668 mojego pobudzenia**|INF we mnie.
**lub: niezdecydowanie, niejednoznaczność, sprzeczność, podzielone opinie5587; **k.q. śpieszyć się2363, być zbolałym2363; AK - strapienia we mnie; BDB ... wewnętrznego poruszenia - por. 1Sm 20,38*

3. Słyszę8085 zniewagę*, *która* mnie napomina**, lecz[CW] duch7307 *mój* według4480 mojego zrozumienia*** *sprawia, że* odpowiadam****:
**lub: wstyd, hańba, zaklopotanie3639; **karcenie, kara, pouczenie, ostrzeżenie4148; ***lub: rozumienie, rozeznanie, umiejętność oceny i analizy z umiejętnością dokonania właściwego wyboru998 ****lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek6030*
Hi 19,3; 32,18; Dz 2,20

4. Czy wiesz3045 o tym2063, *co* od4480 wieków*, od4480 umieszczenia**|INF człowieka***|S na5921 ziemi776 *jest znane*, Rdz 1,28; 9,1-3; Ps 115,16
**lub: wieczność, stałość, dawna przeszłość, kontynuacja5703 **lub: k.q. układać, kształtować, ustanawiać7760; ***imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna120*

5. Że3588 krótkie7138 *jest* wiwatowanie* niegodziwych7563, a radość** obłudnika2611 *trwa* tylko*** chwilę7281? Hi 8,12-13; Ps 37,35-36; 92,7
**dosł.: krzyk, okrzyk (radości), śpiew, weselenie się7445 - Ps 100,2 **lub: pomyślny skutek, szczęśliwy obrót sprawy; zadowolenie8057 ***lub: aż do, aż, podczas, nawet, akurat przed, podczas 5704|B6637*

6. Choćby518 jego wyniosłość* dosięgała** niebios8064|P, a jego głowa7218 – dotykała5060 chmury***|5645|A|SC, Rdz 11,4; Iz 14,13-14; Ab 1,3-4
**hap.leg.: pycha, arogancja, majestat7863|B8890; **lub: k.q. iść za, odchodzić, cofać się, iść w górę5927; ***dosł.: do chmury, gęstej chmury*

7. Ginął6 na zawsze* jak jego odchody**, a widzący7200|PAR go mówili559: Gdzie335 on *jest*?
**lub: trwanie, ciągłość5331, czas trwania B6180; **łajno, gnój, kulka gnoju1561 - tu i Ez 4; 12.15; So 1,17* Hi 4,20; Ps 90,5-6; Jk 4,14

8. *Taki* ulatuje* jak sen2472|A i *już* go nie3808 znajdą4672; zostanie odpędzony** jak nocne3915 widzenie***. Hi 5,14; Ps 73,20; 90,5
**lub: k.q. unosić się, latać5774; **k.ho. zostać przeposzonym5074 ***lub: objawienie, proroctwo2384 - 1Sm 7,17; Iz 22,1.5; Za 13,4*

9. Ogląda* go oko5869 i ponownie *tego* nie3808 uczyni**; i nie3608 ujrzy7789 go *już* więcej5750 jego miejsce***. Hi 8,18; Ps 103,16
**lub: spostrzegać, patrzeć na7805; **k.h. spowodować dodanie, zrobić coś więcej 3254; ***lub: przestrzeń, region, kraj, odległość4725*

10. Jego synowie1121 *muszą* zabiegać o przy-

chylność* ubogich**, jego ręce***|3027 *muszą* zwrócić7725 jego bogactwo***. Hi 5,16
**lub: AK - wynagrodzić ubogim za k.h. - zadowalać, spłacać7521*
***lub: marny, biedny, słaby, chudy1800; ***idiom: jego synowie - por. WBCK; NETK; ****żywotność, wigor, siła fizyczna202 - Rdz 49,3*

11. *Choć* jego kości6106 były pełne4390 młodzieńczej siły*, jednakCW *wraz* z5973 nim spoczęła** w prochu6083. Hi 7,21; 17,16; Ps 7,5
**lub: młodość, wigor5934 - tu i Hi 33, 25; Ps 89,45; Iz 54,4*
***lub: k.q. leżeć, kłaść się, leżeć na, nocować, odpoczywać7901*

12. Choć518 słodkie* *jest* w jego ustach6310 zło** i *chociaż* chował*** je pod8478 swoim językiem3956; Ps 10,7; Prz 9,17; 20,17
**lub: k.h. nadawać słodki smak - Wj 15,25; **udręka, przeciwność losu, nieszczęście, niegodziwość7451; ***k.h. zetrzeć, unicestwić3582*

13. *Chociaż* zachowywał* je i nie3088 opuszczał** go, i zatrzymywał4513 je pośrodku8432 swojego podniebienia***; ****lub: usta, smak4513*
**dosł.: k.q. oszczędzać, żałować2550|B2918; **k.q. porzucić, zaniedbać, sprzeniewierzyć się, uwolnić, wyzwolić, zostawić w tyle5800*

14. *To jednak* jego chleb* we wnętrznościach** przemieniał2015|KN się *i stawał się* żółcią***|4846 żmii**** w jego wnętrzu*****.
**lub: żywność, zboże, pokarm3899; **narządy wewnętrzne, wnętrzności, brzuch4578; ***coś gorzkiego, gorycz, trucizna, jad; ****kobra6620; *****środek, wewnętrzna część; wnętrzności zwierząt7130*

15. Połknął1104 *taki* bogactwa* i zwymiotował6958|KH je; Bóg wyparł** je z jego brzucha***.
**lub: siła, zdolność, armia, wpływ finansowy2428; **dosł.: kh. wywłaszczyć, wydziedziczyć, zniszczyć, doprowadzić do zniszczenia3423; ***ciało, łono, metaf.: głębiny Szeolu990 - Rdz 25,23-24*

16. Wessał* jad** żmii6620, zabił2026|KQ go język3956 węża***. Pwt 32,33; Prz 23,32
lub: k.q. ssać, jako rzecz.: osesek, niemowlę3243; **żółć, gorycz, trucizna7219 - Pwt 32,32; * jadowita żmija660 tu i Iz 30,6; 59,5*

17. Nie408 zobaczy7200 *już* rzek6390, potoków*, strumieni** miodu1706 i masła***. Wj 3,8; Pwt 32,13
**lub: prąd morski, rzeka, potok5104; **rwący potok, dolina, wadi, dolina rwącego potoku5158; ***zsiadłe mleko2529 - Rdz 18,8*

18. *Musi* oddać*|7725|PAR|KH swój zysk**, a *nawet* nie3808 przełknął1104 *go*; i nie3808 nacieszy5965 się wartością***|2428 *swego* wynagrodzenia****.
**dosł.: oddając - AK; **hap.leg.: zysk, zarobek3022, AK - owoc trudu, nieuczciwy zysk (?) - EIBK; ***por. w. 15*; ****lub: to, co jest wymieniane, wymiana, zamiennik, wynagrodzenie - Kpł 27,10.33*

19. Bo3588 gnębił* *i* opuszczał5800 *w potrzebie* ubogich1800, *przemocą* zagrabił** dom1104, *którego*** nie3808 zbudował1129. Pwt 28,30; Iz 5,8;
**lub: k.p. skruszyć na kawałki, dotkliwie uciskać7533; **k.q. odebrać, porwać, złupić1497; ***dosł.: a nie zbudował go - AK* Mi 2,2

20. Bo3588 nie znał umiaru* w swoim wnętrzu990, nie3808 *dał* ujść** *temu, czego* pragnął2530|PAR|PAS. Hi 15,29; Prz 17,1; Kaz 5,13
**dosł.: spokojny, swobodny, pomyślny, prosperujący, obfitujący7961*
***lub: k.p. złożyć, pozwolić uciec, wyzwolić, ocalić (życie)4422*

21. Nic369 nie pozostało* z jego posiłku400, dlatego5921 też3651 nie3808 ostoi** się jego mienie***. Hi 18,19; Jr 17, 11; Łk 16,24
**lub: ktoś ocalony, reszta, to, co pozostało8300; **dosł.: k.q. tańczyć, kręcić się, zwijać się, wirować2342; ***lub: dobra, rzeczy dobre, dobroć, urodzajność, piękno, radość, zamożność2898 - Rdz 24,10*

22. W obfitości*|INF jego dostatku** *spadło* na niego utrapienie***. Cała3605 siła**** nieszczęścia*****|N przychodzi935 do niego.
**lub: być pełnym, napełnić, być dokonanym, być zakończonym4390*
***lub: bogactwo, samowystarczalność, obfitość5607 (?) w Hi 36,18 - szyderstwo, kpina, uderzenie (?); ***lub: k.q. wiązać, być wąskim, być w tarapatach, osaczyć, stan niepokoju i strachu3334*
*****dosł.: ręka3027; *****ktoś trudzący się, cierpiący, nieszczęśnik6001*

23. *Gdy* będzie1961 *miał czym* napełnić*|INF swój brzuch990, *Bóg* ześle7971|KP na niego zapalczywość** swojego gniewu***, i ześle4305|JUS *go* na niego5921 *i* w jego wnętrzności****.
**lub: k.p. ukończyć, utwierdzić, wypełnić4390; **uzburzenie, żar, płomień gniewu2740; ***metaf.: fuknąć gniewnie639; ****Sof 1,17*

24. *Gdy będzie* uciekał* przed żelazną1270 bronią**, przeszyje*** go *strzała z* łuku7198 spiżowego****. Ps 18,34; Oz 1,5; Mi 4,13
**lub: śpieszyć, przychodzić szybko, iść1272; **wyposażenie, oręż, uzbrojenie5402; ***dosł.: k.q. przejść obok, przejść szybko2498;*
*****spiż - twardy stop miedzi z cyną, cynkiem i ołowiem5154*

25. Wyciągnie8025 *ją* i wyjdzie3318 *mu* z pleców*|HAP także*CW grot** *pokryty*** jego żółcią**** – *i* przyjdzie1980|S na niego zgroza*****|P.
**lub: grzbiet, tył1465|B1640; **coś błyszczącego, piorun1300 - Wj 19,16*
****dosł.: z żółcią; ****por. w. 14**** - pęcherzyk żółciowy, żółć4846*
******lub: przerażenie367 - Rdz 15,12* Hi 18,11; 27,20; Jr 6,25

26. Całkowita3605 ciemność2822 *jest* zaczajona*|PAR|PAS, aby skryć jego skarby**. Pożre398 go ogień784 *przez nikogo* nie3808 wzniecony***, pochłonie****|JUS *to, co* pozostawione8300 w jego namiocie168. Hi 15,34; Ps 21,9; 50,3
**dosł.: k.q. schować, ukryć, kłaść potajemnie2934; **lub: chować, przechowywać jak skarb, zachować, czaić się6845; ***dosł.: k.p. być niesionym przez wiatr5301; ****dosł.: drżeć3415, AK - zniszczy*

27. Niebiosa8064 odsłonią* jego nieprawość**, a ziemia776 powstanie6965 przeciwko niemu.
**lub: k.p. obnażyć, ujawnić, objawić1540; **przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość5771* Hi 13,23

28. Porwie* zasoby** jego domu1004, rozpłyną***|KN|PAR się w dniu3117 Jego gniewu639.
**dosł.: k.q. odsłonić, usunąć, odejść, iść na wygnanie, do niewoli1540*
***dosł.: owoc, plon, płody roli2981, ***lub: wylewać, cieknąć5064*

29. Taki2088 dział* człowieka120 niegodziwego7564 *jest* od Boga430 i dziedzictwo** zapowiedziane561|N mu przez Boga430. Hi 27,13; 31,2-3
**lub: udział, część, terytorium2506; **lub: majątek, własność5159*

21 A Hiob347 odpowiedział6030 i rzekł*|559:
por. Hi 6,1 Hi 3,1; 9,1; 12,1; 16,1; 19,1; 23,1

2. Słuchajcie*|IMP uważnie* mojej mowy**, a to2063 niech stanie1961|JUS się *dla mnie* waszą pociechą***|P! Hi 15,11; Ps 94,19; Iz 66,11; Jr 16,7
**hebraizm: słuchajcie8085, by słuchać 8085|INF|ABS; **słowo, wypowiedź4405; ***rzecz. tylko w l. mn. - waszymi pociechami - por. EIB*

3. Znoście*|IMP mnie, gdyCW ja589 *będę* mówił1696, a potem310, *gdy będę* mówić1696|INF, *możesz* szydzić**|S! 2Krl 19,21; 2Krn 30,10; Prz 1,16
**lub: k.q. unieść, dźwigać, uspierać5375; **drwić, wyśmiewać3932 ***charakter. przejście w Hioba w l.poj. - może dot. mowy Sofara*

4. Czy ja595 moją skargę* *kieruję* do** człowieka120|S? A jeśli518 *tak****, *to* dlaczego4069 nie3808 *miałby* mój duch**** być wzburzony*****?
**lub: rozważanie, zaduma, niepokój, zmartwienie7879; **przeciwko, na człowieka; ***por. WBCK; ****hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł7307; *****dosł.: skracać, metaf. niepokoić, wyprowadzać z równowagi, irytować, zniecierpliwić się7114|B8280*

5. Spójrzcie*|IMP na mnie413 i zdumiejcie**|IMP się, i połóżcie7760 rękę3027 na swoje usta***|6310.
**lub: k.q. zwracać się ku, odwracać się od, rozejrzeć się, zbliżać się6437 **lub: k.h. przejmować grozą8074; ***gest uzywający do milczenia*

6. A gdy518 *o tym sobie* przypomnę*, *jestem* przerażony**, a drżenie*** ogarnia**** moje ciało1320.
Hi 4,14; Ps 55,5; 119,120;
**lub: k.q. pamiętać2142; **k.n. być zaniepokojonym, zatrwożonym926 ***lub: dygotanie6427; ****dosł.: chwytać, złapać270* Iz 21,4

7. Dlaczego4069 niegodziwi7563 żyją2421, starzeją* się, *a* nawet1571 wzrastają** *w* siłę***?
**lub: posuwać się (w latach), starzeć się i słabnąć6275* Hi 12,6;
***dosł.: być silnym, mocnym, zwyciężyć1396* Ps 17,10.14; 73,2;
****lub: moc, skuteczność, bogactwo2428* Jr 12,1; Ha 1,16

8. Ich potomstwo* utrwala**|PAR się przed6440 nimi, a wokół5973 nich dzieci*** *rosną* na ich oczach5869. **lub: nasienie, sianie2233*
***lub: k.n. być utwierdzonym, nieuzruszenie ustanowionym3559 ***dosł.: potomstwo, płód, to, co zostało wydane na świat6631*

9. Ich domy1004 *są* bezpieczne*, bez strachu** i nie3808 *ma* nad5921 nimi rózgi*** Boga.
**hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność7965* Ps 73,5
***lub: trwoga, przerażenie6343; ***kij, gałąź, berło, ród, plemię7626*

10. Ich byk* pokrywa** i nie3808 zawodzi***, ich krowa**** cieli6403 się i nie3808 roni*****.
**lub: wół7794; **k.p. zapładniać, powodować przejście na drugą stronę5674; ***dosł.: k.h. odrzucić jako odrażające, okazać wstręt1602; okazywać niechęć, dać się odstręczyć - por. WBCK, SLK; ****lub: jałówka6510; *****k.p. uczynić bezdzietnym, bezpłodnym7921*

11. Wypuszczają7971 swoich małych chłopców* jak *stado* owiec6629, a ich synowie** *radośnie* skaczą*** wokoło. Ps 29,6; 114,4.6
**lub: młody mężczyzna, chłopiec5759 tu Hi 19,18; **lub: syn, młodzieniec, potomstwo3206; ***k.p. tańczyć, skakać7540 - 1Krn 15,29*

12. Chwytają*|5375|KQ za bębenek** i harfę*** i weselą**** się przy dźwięku6963 fletu*****.
lub: podnoszą (głos) przy - WBCK, EIB; **tamburym8596 - por. Ps 81,2; ***tj. instrument szarpany, lira3658; ****k.q. być zadowolonym, promienieć radością8055; *****por. Ps 150,4**** Hi 30,31

13. Spędzają*|Q swoje dni3117 w dobrobycie**, i w *jednej* chwili*** zstępują5181 *do* Szeolu****.
**lub: k.p. doprowadzić do końca, położyć kres, wyczerpać3615; wg ketiv - cieszyć się niezmiernie1086|B1199; **rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, obfitość2896; ***moment, przez chwilę7281 ****tj. kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki7585*

14. I mówią559 do Boga: Odejdź*|IMP od4480 nas, boCW nie3808 pragniemy** poznania*** Twoich dróg1870|P.
Hi 22,17; Ps 95,10; Prz 1,29
**lub: k.q. odejść, zejść z drogi, stronić od, zostać usuniętym5493 **lub: k.q. rozkoszować się czymś, pożądać, mieć upodobanie w2654 ***tylko w Ks. Hioba: przekonanie, poznanie Boga, sąd, opinia1847*

15. Kim4100 *jest* Wszechmogący*, że3588 *winniśmy* Mu służyć**? I co4100 zyskamy***, że3588 *winniśmy* spotkać**** się z Nim? Wj 5,2;
**hebr.: szaddaj - wszechmocny, najpotężniejszy7706 - Rdz 17,1; Hi 5,17 **lub: k.q. trudzić się, pracować5647; ***lub: k.h. odnieść zysk, korzystać, osiągnąć3276; ****k.q. spotkać kogoś, by wnieść prośbę lub błagać - por. Jr 7,16 stąd: wstawiać się, modlić6293* Hi 34,9; Ml 3,14

16. Oto2005 ich pomyślność* nie3808 *jest* w ich ręku3027. Rada** niegodziwych7563 daleka*** *jest* ode mnie. Hi 22,18; Ps 1,1; Prz 1,10
**lub: dobra, rzeczy dobre, dobroć, urodziwość, piękno, radość, zamożność2898 - Rdz 24,10; **zamysł 6098; ***k.q. być odległym7368*

17. Jak często*|4100 gaśnie1846 pochodnia**|5216 niegodziwych7563 i przychodzi935 na5921 nich zguba***? *Jak często* przydziela**** im ból***** w swoim gniewie639? Hi 18,5; Prz 13,9; 24,20
**tu: w znaczeniu rzadko (?) - por. SLK; **idiom oznaczający nieszczęście lub śmierć - por. Hi 6,17; ***katastrofa, ucisk, nieszczęście, klęska343; ****lub: k.p. podzielić, przyznać, wyznaczyć2505 *****lub: lina, region, dziedzictwo, symb.: bóle porodowe2256 - Iz 13,8*

18. *Jak często* są* jak słoma8401 na** wietrze*** i jak plewa4671, którą wicher**** porywa1589? Ps 1,4; 35,5; Iz 17,13
**lub: k.q. istnieć, trwać, mieć miejsce, nastać, być1961; **przed - AK ***hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł7307, gr.: pneuma ****lub: porywisty wiatr, trąba powietrzna5492, sirocco (?)* B6363

19. *Czy** Bóg zachowuje** dla jego synów1121 jego nieprawość***? *Niech* odpłaci7999|KP mu *tak*, abyCW *o tym* wiedział****. Wj 20,5;
**tu: jako pytanie retoryczne (?) - por. WBCK - Pwt 24,16; 2Krl 14,6; Jr 31,29; Ez 18,2; Tr 5,7; **lub: k.q. chować, przechowywać jak skarb6845; ***niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult205; ****k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać3045* Jr 31,29; Lm 5,7

20. *Niech* jego oczy5869 ujrzą7200 jego zniszczenie*|HAP i *niech* wypiją8354 gniew** Wszechmogącego7706. Ps 76,8; Iz 51,17; 19,15;
**lub: ruina, klęska, nieszczęście3589; **żar, furia, wściekłość, gorączka, gniew; metaf.: trucizna2534* Jr 25,15; Obj 14,10

21. Bo3588 jakaż4100 *jest* jego rozkosz* w jego domu1004, *gdy jest już* po nim310, i *gdy* liczba4557 jego miesięcy2320 osiągnie kres**?
**lub: przyjemność, pragnienie, upodobanie, tęsknota2656 **lub: k.pu. być odciętym, być u kresu, być podzielonym 2686|B3074*

22. Czy *ktoś* może uczyć[3925|KP] Boga wiedzy*, gdy[CW] On[1931] *sam* sądzi** najwyższych[7311|PAR]?
**lub: postrzeganie, umiejętność, rozeznanie, zrozumienie, mądrość[1847]; **k.q. rządzić, zarządzać, rozstrzygać spór, karać[8199]*
Iz 40,13; 45,9; Rz 11,34; 1Kor 2,16

23. Jeden* umiera[4191] w pełni sił**, cały[3605] spokojny*** i beztroski****.
**lub: ten[2088]; **idiom: z nietkniętą[8537] kością[6106]; ***hap.leg.: bezpieczny[7946]; ****dostatni, spokojny, swobodny, prosperujący[7961]*

24. Jego wiadra[****|HAP] *są* pełne[4390] mleka[2461], a jego kości*** szpikiem[4221] *są* nawilżone****.
**idiom: piersi pełne mleka; **hap.leg.: kubeł, stos jadalnych oliwek bogatych w oliwę, miejsce, gdzie kładzie się bydło, udo[5845|GES]; inni: jego biodra są pełne tłuszczu - por. BW, BP, BE, EIB[K]; ***lub: ciało[6106]; ****dosł.: k.pu. być nawadnianym[8248]*
Hi 15,27

25. A drugi[2088] umiera[4191] z goryczą[4751|ADJ] w duszy***, a nie[3808] skosztował*** szczęścia****|A.
**dosł.: w duszy gorzki - AK; **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche; ***k.q. jeść[398]; ****lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]*

26. Razem* leżą[7901] w prochu** i *obu* pokrywa*** robactwo[7415].
Hi 20,11; Kaz 9,2-3; Iz 14,11
**lub: łącznie, wszyscy razem, podobnie[3162]; **sucha ziemia, pył, grunt, popioły, śmieci, gruz[6083]; ***k.p. zakryć, ukryć, odziać[3680]*

27. Oto[2005] znam[3045] wasze myśli* i zamiary** przeciwko[5921] mnie, *przez które* wyrządzacie zło***.
Hi 15,33, Prz 8,36; Jr 13,22
**lub: plan, wymysł, wymalazek[4284]; **plan, spisek, zmowa[6175]; ***lub: k.q. użyć przemocy, skrzywdzić, postąpić, traktować źle[2554]*

28. Bo[3588] mówicie[555]: Gdzie[346] *jest* dom[1004] *tego* dostojnika*? A gdzie[346] *jest ten* namiot**, *w którym* zamieszkali***|N niegodziwi[7563]?
**tj. ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]; **lub: dom, miejsce przebywania[168]; ***przybytek, namiot na pustyni[4908]*

29. Czy nie[3808] pytaliście[7592] *o to* przechodzących*|PAR drogą[1870]? *Czy* nie[3808] *chcecie* poznać** ich dowodów***;
Hi 34,19
**lub: k.q. przejść obok, przekroczyć[5674]; **k.p. uważać, rozumieć opacznie, przekreślić, wypaczyć, starannie zważać, obserwować, badać[5234]; AK - uznać; ***dosł.: znak, znak ostrzegawczy, cud[226]*

30. Że[3588] niegodziwy[7451|S] *jest* zachowany* na dzień[3117] nieszczęścia**? Że[3588] na dzień[3117] gniewu*** *są oni* prowadzeni****|P.
**lub: k.n. uśmierzyć, zostać oszczędzonym, trzymać się z daleka[2820] - inni: w dniu nieszczęścia jest zachowany - por. EIB, BW, BE; **lub: strapienie, brzemię, klęska, dzień klęski[343]; ***wybuch, wściekłość, gniew, buta[5678]; ****k.ho. być niesionym, zostać przyprowadzonym, być prowadzonym[2986]*
Hi 10,19; 21,32

31. Kto[4310] wytyka* mu w twarz[6440] jego drogę**? A kto[4310] mu odpłaci*** *za to, co* on[1931] uczynił[6213]?
Pwt 7,10; Hi 34,11; Ps 62,12; Jr 20,10
**lub: k.h. ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać, wyjaśniać, donosić[5046]; **hebr.: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, metaf. bieg życia, charakter moralny[1870]; ***k.p. wynagradzać straty, płacić[7999]*

32. I on[1931] zostanie zaprowadzony[2986|KHO] do grobów* i nad[5921] mogiłą[1430] *będzie* strzeżony**.
**tj. na cmentarz[6913|P] - por. GKC § 124c; **k.q. baczyć, pilnować[8245]*

33. Słodkie* *są* mu bryły** doliny[5158|S] i ciągnie*** za[310] sobą każdego[3605] człowieka[120|S]; a przed[6440] nim *idą* niezliczeni[369|4557].
**lub: k.q. być bądź stać się słodkim, przyjemnym, ssać[4985]; **lub: gruda ziemi[7263], tu i Hi 38,38; ***k.q. wlec, ściągać w dół[4900]*

34. Jakże* więc[CW] *możecie* mnie pocieszać[5162] marnością**, skoro[CW] w waszych odpowiedziach[8666] pozostaje[7604] fałsz***|4604?
**lub: jak to! - jako wyraz ubolewania bądź zadowolenia[349]*
***lub: pustka, para, oddech, daremność, określenie obcych bóstw[1892|B2146] - Jr 2,5; Prz 13,11; ***czyn zdradziecki, wykroczenie*

22 Wtedy[CW] Elifaz[464] Temańczyk[8489] odpowiedział[6030] i rzekł[559]:
Hi 2,11; 4,1; 15,1

2. Czy Bóg ma pożytek* z człowieka**? *Czy* nawet[3588] mądry***|PAR może przynieść pożytek[5532] dla[5921] samego siebie****?
*****Jemu - AK*
**lub: k.q. być przydatnym, zdatnym, korzystać, odnosić pożytek[5532]; **dosł.: mąż, silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397]; ***lub: być roztropnym, postępować mądrze[7919]*
Hi 35,7; Ps 16,20

3. Czy Wszechmogący[7706] ma upodobanie* *w tym*, że[3588] *jesteś* sprawiedliwy**? I czy[518] *ma* zysk*** *z tego*, że[3588] doskonalisz****|8552|KH swoje drogi[1870]?
***lub: k.q. być prawym[6663]*
Hi 34,12
**lub: rozkosz, przyjemność, pożądania, pragnienie, tęsknota[2656]; ***dot. zysku osiągniętego gwałtem lub bezprawiem[1215] - Rdz 37,26; ****dosł.: skończyć, doprowadzić do doskonałości, uczynić zdrowym*

4. Czy będzie cię karał* za twoją bogobojność**|A? *Czy* wnosi[935] przeciwko[5973] tobie *sprawę* w sądzie***?
Hi 14,3; Ps 143,2
**lub: k.h. sądzić, karać, uznawać za winnego, besztać, ganić[3198]; **lub: strach, szacunek, nabożna cześć, pobożność[3374]; ***lub: decyzja prawna, orzeczenie prawne, roszczenie, wyrok[4941]*

5. Czy twoja niegodziwość* nie[3588] *jest* wielka[7227] i nie[3588] *mają* końca[7093] twoje nieprawości**|P?
Hi 15,5; Ps 19,12; 40,12
**lub: udręka, przeciwność losu, nieszczęście, zło, niedola[7451]; **lub: przewrotność, deprawacja, wina lub kara za nieprawość[5771]*

6. Gdyż[3588] bez powodu* brałeś zastaw** od twoich braci[251], a półnagich*** obdzierałeś**** z szat[899].
Wj 22,26-27; Pwt 24,10
**lub: darmo, za nic, niezasłużenie[2600]; **k.q. mieć porękę[2254]; ***dosł.: nagich[6174]; ****k.h. obnażyć, obedrzeć ze skóry[6584]*

7. Nie[3808] dałeś* wody[4325] zmęczonemu** i odmówiłeś*** chleba[3899] głodnemu[7456].
**lub: k.h.podlewać, nawadniać, poić wodą[8248]*
Hi 31,17;
***lub: osłabiony, wyczerpany, zmużony[5889]*
Iz 58,7; Ez 18,7;
****lub: k.q. wstrzymywać, powściągać, utrudniać[4513]*
Mt 25,42

8. Lecz[CW] dla człowieka[376] silnego*|2220 *była* ziemia[776|A], a poważany** mieszkał[3427] w niej.
**idiom: człowiekowi z ramieniem - tj. silny, zaradny, wpływowy; **idiom: mający podniesione[5375] oblicze[6440] - tj. uprzywilejowany*

9. Wdowy[490] odprawiłeś* z niczym[7387], a ramiona[2220] sierot[3490] miażdżyłeś**.
Hi 24,3
**lub: k.p. wysłać, odesłać, pozwolić odejść, wypuścić, wyzwolić[7971]; **lub: k.pu. być roztrzaskanym, być przywiedzionym do skruchy[1792]*

10. Dlatego[5921] też[3651] otaczają[*] cię sidła[**] i przeraża[***] cię nagły[****] strach[*****].
**lub: naokoło, dookoła, ze wszystkich stron[5439]; **sieci[6341]*
****lub: k.p. przestraszać, śpieszyć się, robić coś pośpiesznie, być pogamianym[926]; ****nieoczekiwany[6597]; *****trwoga, przerażenie[6343]*

11. I[*] ciemność – *nic* nie[3808] widzisz[**], a masa[***|8229] wód[4325] cię okrywa[3680|KP]. Hi 38,34; Ps 69,1
**lub: czy też, lub, czy to, także, wówczas[176]; **lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd[7200]; ***obfitość, mnóstwo*

12. Czy Bóg nie[3808] *jest na* wysokościach[*|SC] niebios[8064|P]? Spójrz[7200|IMP] więc[CW] *na* wysokość[**|N] gwiazd[3556], jakże[3588] *są* wysoko[***|7311]!
**lub: wywyższenie, świetność, wymiotność[1363]; **szczyt, wierzchołek (góry), całość, ktoś ważny[7218]; ***k.q. być wywyższonym, wstać*

13. A *ty* mówisz[559]: Co Bóg wie[*]? Czy zza[1157] *gęstych* chmur[**] będzie sądził[***]? Ps 139,11;
**lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045]; **ciężka bądź ciemna chmura, wielka, gęsta ciemność[6205]; ***lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór, karać[8199]* Iz 29,15

14. *Ciemne* chmury[*] *są* Jego zasłoną[**|N], więc[CW] nie[3808] widzi[7200], gdy[CW] *po* sklepieniu[***] niebios[8064] się przechadza[1980|KH].
**lub: ciemność, gęsta chmura, gąszcz[5645]; **osłona, schronienie, kryjówka[5643]; ***okrąg, horyzont, metaf.: dach, skraj[2329]*
Prz 8,27; Iz 40,22

15. Czy *chcesz* się trzymać[*] starej[**] ścieżki[734], którą[834] wydeptali[***] ludzie[4962] nieprawi[****]?
**lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, śledzić, ochraniać, bronić, obserwować[8104]; **długotrwałość, odwieczność, starożytność, na zawsze[5769]; ***udeptywać, maszerować, wyginać[1869]; ****nieszczęście jako wynik magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205] - Lb 23,21*

16. *Ci,* którzy[834] zostali wyrwani[*] przed czasem[6256] i rzeka[5104] zalała[3332] ich fundamenty[**].
**tu: jako eufemizm śmierci, k.pu. zostać przedwcześnie porwanym[7059], tu i Hi 16,8; **podstawa, dno[3247] - Wj 29,12* Hi 4,19

17. Mówiący[559|PAR] do Boga: Odejdź[*|IMP] od[4480] nas! I: Co[4100] *może* im uczynić[**] Wszechmogący[7706]? ***k.q. zrobić[6466]* Hi 21,14; Ps 95,10; 107,42
**lub: k.q. zwrócić się ku, zostać usuniętym, zejść z drogi[5493|PAR]*

18. Ale[CW] On[1931] napełniał[*] ich domy[1004] dobrem[**]. Ale rada[***] niegodziwych[7563] *jest* daleko[****] ode mnie. Hi 21,16; Ps 1,1; Dz 14,17;
**lub: k.p. zadowolić, wypełnić, dokonać, ukończyć, utwierdzić[4390] **lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, obfitość[2896]; ***zamysł[6098]; ****k.q. być odległym, być odsuniętym[7368]* Dz 15,16

19. Widzą[7200] *to* sprawiedliwi[*] i cieszą[**] się, a niewinny[***] naśmiewa[****] się z nich.
**lub: prawi[6662]; **być zadowolonym, radować się, promienieć radością[8055]; ***czysty, wolny od winy bądź kary, przejrzysty[5355] ****lub: k.q. drwić, szydzić, naigrawać się[3932]* Hi 9,23; 11,3

20. Czyż[518] nasz przeciwnik[*] nie[3808] zostaje zniszczony[**], a ich resztkę[***] pochłonął[398] ogień[784]? ****lub: pozostałość, bogactwo[3499] - por. AK*
**hap.leg.: bunt, wróg (?)[7009|GES], podstawa, istnienie, istota rzeczy, gr.: hipostasis - stąd: mienie, bogactwo, majątek - BT, BP, BG, BB*
***lub: k.n. być schowanym, zostać startym, zgładzonym[3582]*

21. Zaznajom[*|IMP] się z[5974] Nim, proszę[**]! I *niech* będzie wśród was pokój[***|IMP], *a* zawita[****] *do ciebie* dobro[2896]. Prz 3,2; Iz 27,5
**lub: k.h. przejawiać harmonię z, znać bardzo dobrze[5532], pojednać - BP; pogodzić - BW, inni: k.q. korzystać, odnosić pożytek - EIB*
***lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach lub napomnieniach)[4994]; ***lub: k.q. być spokojnym, żyć spokojnie, być zakończonym, być zdrowym[7999]; ****dosł.: iść, wkraczać[935]*

22. Przyjmij[*], proszę[4994], Prawo[**] z Jego ust[6310] i złóż[7760] Jego słowa[***] w swoim sercu[****].
**lub: k.q. objąć w posiadanie, uprowadzić, otrzymać, przyjąć[3947|IMP]*
***hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]*
****lub: wypowiedź, mowa, powiedzenie, obietnica, nakaz[561]*
*****hebr.: lebab - wewnętrzny człowiek, umysł, wola, serce, rozum, wiedza, pamięć, sumienie[3824] - por. hebr.: leb[3820]* Ps 119,11

23. Jeśli[518] zawrócisz[*] do[5704] Wszechmogącego[7706], zostaniesz odbudowany[**], *jeśli* oddalisz[***] nieprawość[5766] od swojego namiotu[168]. Hi 8,5-6; 11,13-14; Iz 31,6; 55,7; Ml 3,7
**lub: k.q. odwracać się, wracać[7725]; **k.n. być ugruntowanym, utrwalonym, wzmocnionym[1129]; ***k.h. odejść daleko, odsunąć[7368]*

24. Rzuć[*|IMP] w[5921] proch[6083] drogocenny kruszec[**] i między skałę[6697|S] potoków[***] *złoto* z Ofiru[****]. 1Krl 9,28; 10,11; 1Krn 29,4;
**lub: położyć, kłaść, ustawiać, rozmieszczać, wykonywać[7896] **lub: złoto, drogocenna ruda, złoty pierścień[1220] - tu i w. 25*
****lub: rwący potok, dolina, wadi, dolina rwącego potoku, szyb[5158] ****tj. ziemia lub miasto w płd. Arabii na szlaku handlowym Salomona pomiędzy Mekką a Medyną - Mahdadh Dhahab, synonim złota - „Ofir" - obrócony w pył[211]* Hi 28,16; Iz 13,12

25. Wszechmogący[7706] stanie[1961] się twoim drogocennym kruszcem[1220] i srebrem[3707] – twoją siłą[*|P]. Ps 16,5; Iz 33,6; 2Kor 6,10; Jk 2,5
**dosł.: wyniosłość (terenu), wysokie rogi, met.: siła - Lb 23,22; 24,8; szczyt - Ps 95,4[8443]; kopiec srebra - WBC, EIB[K]; ruda wybornego srebra z gór Armenii - WBC[K]; srebro pełne połysku - BW, BE*

26. Tak[3588]! Wtedy[227] będziesz się rozkoszować[*] w[5921] Wszechmogącym[7706] i wzniesiesz[5375] ku[413] Bogu swoje oblicze[**|6440]. Hi 27,10;
**lub: k.hpa. być szczęśliwym z powodu czegoś, wielce się czymś rozkoszować, być nasyconym do rzeczy wykwintnych[6026]* Ps 37,4;
***idiom: będziesz mógł z ufnością zbliżyć się do Boga* Iz 55,2

27. Będziesz błagał[*] *Go,* a *On* cię wysłucha[8085], a *ty* spełnisz[**] swoje śluby[***].
**lub: k.h. zanosić błagania, k.q. modlić się[6279]; **dosł.: k.p. wynagradzać straty, płacić, nagradzać[7999]; ***przysięgi - tu: w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21*
Ps 50,14-15; Jr 29,12

28. I *gdy* podejmiesz[*] sprawę[**], to[CW] się spełni[6965|JUS], a na twoich drogach[1870|P] będzie świecić[***] światłość[216]. Ps 20,4; 90,17;
**dosł.: k.q. ciąć, dzielić, odcinać, ogłaszać[1504]; tu: w idiomie nawiązującym do myśli zawierania przymierza - tu także jako zdanie hipotetyczne - por. GKC §159d; **lub: wypowiedź, mowa, słowo, powiedzenie, obietnica, nakaz[562]; ***dosł.: k.q. metaf.: oświecić[5050]*
Prz 4,18; Iz 30,21; 60,3; Lm 3,37; Dn 12,3; Ml 4,2; J 8,12

29. Bo[3588] *choć* poniżono[*|3P] *cię*, lecz[CW] *jak*

powiedziałeś[559|CON] – pychę[**|N]! A tego, *kto* nisko[7807] *zwraca* oczy[***|5869], *On* wybawia[****].
**lub: k.h. położyć bądź sprowadzić nisko, ustawić na niższym miejscu, uczynić niskim, upokorzyć, usiąść; **duma, wywyższenie[1466] tu i Hi 33,17, Jr 13,17; ***idiom: uniżonego, pokornego ****lub: k.h. ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]* Jk 4,6; 1P 5,5

30. Ocala[*] *także tego, który* nie[336|HAP] *jest* niewinny[**], a zostanie *on* wyzwolony[***] dzięki czystości[****] Twoich[AK|BB|BG] rąk[3709]. 2Sm 22,21;
**lub: k.p. pozwolić uciec, wyzwolić, ocalić (życie), złożyć[4422] **lub: czysty, wolny od winy bądź kary, przejrzysty[5355]* Hi 17,9
****lub: k.n. wyślizgnąć się, uciec[4422]; ****niekazitelność[1252]*

23 A Hiob[347] odpowiedział[6030] i rzekł[*|559]:
por. Hi 6,1 Hi 3,1; 9,1; 12,1; 16,1; 19,1; 21,1

2. Również[1571] dziś[3117|N] nieprzejednana[*] *jest* moja skarga[**], *a* moja[***] ręka[****|3027] ciąży[3513] na[5921] moim wzdychaniu[*****]. Hi 7,11; 10,1;
**dosł.: upór, zaciętość, buntowniczość[4805], emend.: gorzka - WBC*[K] ***lub: rozważanie, zaduma, niepokój, zmartwienie[7879]* Hi 21,4
****lub: Jego - BW, BP, EIB; ****idiom: choć staram się powstrzymać moje wzdychanie (?) - EIB*[K]*; *****lub: jęczenie[585] - Hi 3,24*

3. Kto[4310] dałby[5414], *abym* wiedział[*] i mógł Go znaleźć[**]? Udałbym[935] się *wtedy* do Jego tronu[***]? Hi 13,3; 16,21
**lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045] **lub: k.q. spotkać, przydarzyć się, osiągnąć, dostać[4672] ***hap.leg.: przygotowanie, ustalone miejsce, miejsce siedzące[8499]*

4. Przedstawiłbym[*] przed[6440] Nim moją sprawę[**], a moje usta[6310] napełniłbym[4390|KP] argumentami[***]; Hi 5,8; 13,18; 35,14
**lub: k.q. ustawiać w szeregu, porządkować, wskazywać po kolei, przedstawiać (sprawę w sądzie)[6186]; **decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]; ***nagana, upomnienie, kłótnia, oskarżenie[8433] - być może oświadczenie stron w procesie sądowym*

5. Chciałbym poznać[3045|COH] słowa[*] Jego odpowiedzi[**] i rozważyć[***|COH] *to,* co[4100] mi powie[559]. **lub: słowo, mowa, wypowiedź[4405] - 2Sm 23,2*
***lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030] ***lub: rozumieć, wiedzieć, zauważać, zwracać uwagę, nakłaniać ucha, odróżniać, mieć rozeznanie, wygląd, zrozumienie[995]*

6. Czy przy swojej wielkiej[7227] mocy[3581] będzie się prawował[*] ze[5978] mną? Nie[3808]! On[1931] na pewno[**] zważałby[***] na mnie.
**lub: walczyć, zmagać się, kłócić się, prowadzić, proces (prawny), pozywać do sądu[7378]; **zaiste, z pewnością, lecz, jednak[389]; ***k.q. ustanawiać, zwracać uwagę, wyjaśniać, postawić (naprzeciw) metaf.: okazać miłosierdzie[776]* Hi 13,19; 33,13; Iz 27,4; 45,9

7. Tam[*] prawy[**] może spierać[***|PAR] się z[5973] Nim i na zawsze[5531] byłbym uwolniony[****|COH] przez mojego sędziego[8199|PAR]. Hi 13,3.15; 15,3
**lub: wtedy, potem[8033]; **szczery, słuszny[3477]; ***k.n. przekonywać[3198]; ****k.p. doprowadzić w bezpieczne miejsce, wyzwolić[6403]*

8. *Lecz* oto[2005] idę[6924] prosto[*], a nie[369] ma Go; cofam[**] się – a nie[3808] dostrzegam[***] Go. Hi 9,11
lub: ku wschodowi[6924]; **wstecz, na zachód - Iz 9,11; ***w. 5**

9. *Z* lewej[*], gdzie *On* działa[**|INF], a nie[3808] mogę Go dostrzec[***|JUS]; obrócił[****|5848] się ku prawej[*****], a nie[3808] widzę[7200] Go.
**lub: na północ[8040]; **k.q. wykonywać, używać, przygotować, postanawiać[6213]; ***k.q. widzieć, oglądać, prorokować, dostarczać[2372] ****lub: k.q. zakryć, ukryć[5848]; *****na południe, prawica[3225]*

10. Tak[588], *On* zna[3845] drogę[*], *którą* kroczę[**|5978]; gdyby mnie wypróbował[***], wyszedłbym[3318|IM] *czysty* jak złoto[2091].
**hebr.: derek - odległość, podróż, metaf. bieg życia, charakter moralny, sposób życia[1870]; **dosł.: ze mną - AK; ***lub: próbuje*[PER]*; k.q. badać, lustrować, sprawdzać, wykazywać, doświadczać[974]* Ps 17,3; 66,10; 139,1; Jk 1,12; 1P 1,7

11. Moja stopa[7227] uchwyciła[*] się Jego śladu[**], strzegłem[***] Jego drogi[1870] i *uważałem, aby z niej* nie[3808] zboczyć[****|JUS|ESP].
**lub: k.q. złapać[270]; **krok, pójście[838]; ***lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, śledzić, ochraniać, ratować życie, obserwować[8104] ****lub: k.h. zginać, spychać na bok, odpychać, skłaniać[5186]* Hi 17,9; Ps 17,5; 44,18

12. *Od* przykazań[*|SC] Jego warg[8193] nie[**] odchodziłem[***]; bardziej[4480] cenię[****] wypowiedzi[561] Jego ust[310] *niż* moją codzienną rację[*****].
**hebr.: micwa*[h] *- przykazanie, prawo, nakaz[4687]; **dosł.: i*[CW] *nie - por. AK, SL*[K]*; ***k.q. usuwać, zostać usuniętym[4185], ustać[B4845] ****dosł.: k.q. przechowywać jak skarb, zachować, chować[6845] *****dosł.: coś należnego, przyznany dział, przymalezna część żywności - Prz 30,8; wyznaczone zadanie - Wj 5,14; przydzielona część - Ez 16,27; ustalony czas - Mi 7,11; zalecenie, reguła, prawo - Hi 28,26*

13. A On[1931] *jest* niezmienny[*] i któż[4310] zdoła Go zawrócić[**]? A *czego* pragnie[183] Jego dusza[5315], to[CW] czyni[6213|CON]; Ps 115,3; Iz 14,27;
**dosł.: w jednym[259] - idiom: jest jeden co do istoty, niezmienny, On pozostaje ciągle ten sam - por. WBC*[K]*; GKC 119i; **lub: k.h. przynosić z powrotem, odnawiać, pokonywać, zdać sprawę[7725]* Dn 4,35

14. Tak[3588], *On* dopełni[*] mój wyznaczony czas[**]; u Niego *jest* wiele[7227] takich[***|2007|P] *zamiarów.* ****lub: i (takie) jak one - AK* Mi 7,11
lub: k.h. wykonać, położyć kres; **por. w. 12***, **mój los - EIB*[K]*, co mi jest przeznaczone - BW, wypełni zamierzenia swoje - BP*

15. Dlatego[5921] też[3651] *jestem* zatrwożony[*] przed Jego obliczem[6440]; rozważam[**] i odczuwam lęk[***] wobec[4480] Niego. Hi 4,14;
**lub: k.n. być zaniepokojonym, przerażonym, wystraszonym[926] **lub: k.hp. okazać się roztropnym, rozważyć starannie[995] ***lub: k.q. odczuwać przerażenie, odczuwać bojaźń[6342]* Hi 22,10

16. A Bóg osłabił[*] moje serce[**], Wszechmogący[7706] mnie zatrwożył[***]. Pwt 20,3; Iz 7,4;
**dosł.: k.h. powodować bycie słabym[7401], idiom: odebrał mi odwagę; **wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820] ***lub: k.h. przerazić, śpieszyć[926] - Ps 2,5; 83,16* Jr 51,46

17. Bo[3588] nie[3808] zostałem uciszony[*] przed[6440] ciemnością[**], ani[CW] przez *to, że* twarz[6440] moją ogarnął[3680|KP] mrok[***]. Hi 19,8; 29,3; 30,26
**lub: k.n. zostać zakończonym, zostać unicestwionym[6789]; **ukryte miejsce, niejasność[2822]; ***gęsta ciemność[652] - Hi 3,6; 10,22; 28,3*

24 Dlaczego[4069] przez Wszechmogącego[7706] nie[3808] *są* zachowane[*] czasy[6256|P] *sądu*, a znający[3045PAR|Q] Go, nie[3808] przewidzą[**] Jego dni[3117]? Kaz 9,12; Iz 2,12;

**lub: k.n. być zostawionym w zapasie, ukryć[6845|B7946]* Am 5,18; ***lub: k.q. widzieć, dostrzegać, prorokować, dostarczać[2372]* Dz 1,7

2. *Niektórzy* przesuwają[*] kamienne granice[**], zagarniają[***] stado[5739|S] i pasą[7462] je.

**dosł.: k.h. dosięgnąć, osiągnąć, być w stanie, zapewnić, przejąć, objąć[5381]; **dot. oznaczonego obszaru jako znak własności[1367 - Pwt 19,14; 27,1; ***lub: k.q. zrabować, porwać, złupić, odebrać[1497]*

3. Osła[2543] sierot[3490] pędzą[*] *jako łup* i bydlę[7794] wdowy[490] biorą w zastaw[**]. Pwt 27,19; Hi 22,9;

**lub: k.q. wieść, prowadzić naprzód, odpędzać, odciągać[5090] **lub: k.q. mieć jako porękę, niszczyć, psuć, wiązać[2254]* Hi 31,21

4. Spychają[*] z drogi[1870] ubogich[**], biedni[***] ziemi[776] muszą się kryć[****] razem[3162]. Sdz 5,6

**lub: k.h. skłaniać, zginać, spychać na bok, odpychać[5186]; **ciepiący ucisk i złe traktowanie, będący w potrzebie - ogólne okr. najniższej warstwy społecznej[34]; ***pokorny, udręczony, słaby, cichy[6035]; ****k.pu. być zmuszonym do ukrycia się[2244 - Rdz 38,10*

5. Oto[2005] *jak* dzikie osły[*] na pustyni[4057] wychodzą[3318] w swoim trudzie[**] szukając[7835|PAR] żeru[***|A]. Step[6160] *jest mu* chlebem[****] dla jego młodych[*****|A]. ******dosł.: chłopiec, sługa[5288]* Hi 6,5

**lub: zebra (?)[6501]; **czyn, dzieło, uczynek, nabycie[6467]; ***dosł.: żyzność, pokarm, liść[2964]; ****lub: żyzność, zboże, pokarm[3899]*

6. Na polu[7704] żną[*|Q] swoją paszę[**] i zbierają[***] *grona* w winnicy[3754] niegodziwych[****].

**wg qere: k.q. skracać, wg ketiv: k.h. zbierać żniwo[7114]; **tu i Hi 6,5; Iz 30,24; ***hap.leg.: k.p. gromadzić, zbierać poklosie, plądrować, zbierać wszystko z, ogołacać[3953]; ****bezbożny, zły, winny[7563]*

7. Nago[6174|ADJ] nocują[*] bez[1097] ubrania[**] i nie *mają* okrycia[***] w *czasie* chłodu[7135];

**lub: k.q. przebywać, pozostawać[3885]; **odzienie, szata, strój[3830] ***lub: odzienie, zakrycie (w celu ukrycia)[3682]* Wj 22,26

8. Przemoczeni[*] *są* ulewą[**] gór[2022|N|P], nie[1097] *mając* schronienia[***|1097|4268] obejmują[****|2263|KP] skałę[6697]. ****lub: kryjówka[4268]* Lm 4,5

**hap.leg.: być wilgotnym, być mokrym[7372]; **wylanie, burza z piorunami, potoki deszczu[2230]; ****metaforycznie: przytulają się*

9. *Inni* odrywają[*] sierotę[**] od piersi[7699] *matki* i na[***] ubogim[6041] biorą *go* w zastaw[****].

lub: k.q. odebrać, zrabować, porwać, złupić[1497]; **być może chodzi o pólsierotę - 2Krl 4,1; ***por. EIB[K]; ****w. 3* Hi 17,3; Prz 17,18

10. Nago[6174] chodzą[1980|KP] bez[1097] ubrania[3830], a wygłodzeni[7456] niosą[*] wiązkę[**] *kłosów*.

**lub: k.q. unieść, podnieść, dźwigać, brać, uprowadzić[7456] **lub: snop[6016] - hebr: miara ciał sypkich - 1 omer to ok. 2l tj. 1/10 efy*

11. Między[996] *dwoma* rzędami[*|WBC] ich[**] tłoczą oliwę[***]; tłoczą[****] kadzie[*****], a jednak *są* spragnieni[6770|CON]. 2Krl 6, 27; Iz 5,2;

**dosł.: mur*, taras, ściana nośna[7791]; **może dot. (innych) z w. 9 ***hap.leg.: k.h. połyskiwać, wytłaczać oliwę[6671|B7711]; ****dosł.: deptać, udeptywać w tłoczni[1869]; *****tj. kadź na wino[3342]* Iz 16,10

12. Z miast[5892] *dochodzą* jęki[*|5008] ludzi[*****], a dusza[5315|S] *śmiertelnie* rannych[****] woła o pomoc[7768], lecz[CW] Bóg nie[3808] rozlicza[*****] tej niestosowności[*****]. Hi 1,22; Ps 69,26

**tu i Ez 30,24; **przy zmianie wokalizacji: umierających - EIB[K] ***dosł.: mężczyzna, człowiek[4962|P]; ****lub: zabity, przebity[2491] *****lub: k.q. wyznaczać, ustanawiać, postanawiać, kształtować, sprawiać, że coś się stanie[7760]; AK - nie oskarża; BW - nie zważa na ******lub: niesmaczność, nieprzyzwoitość, to co puste, głupstwo[8604]*

13. Tamci[1992|P] *znów* są[*] pośród buntujących[**|PAR] się przeciw światłu[216], nie rozpoznają[***] Jego dróg[1870] i nie[3808] przebywają[****] na Jego ścieżkach[5410]. Ps 1,1; J 3,19-20

**lub: k.q. istnieć, trwać, mieć miejsce, nastać, być[1961]; **burzyć się[4775]; ***k.h. zwracać uwagę na, rozróżniać, rozumieć, mieć wzgląd na, zauważać[5234]; ****lub: k.q. siedzieć, mieszkać[3427]*

14. Morderca[*] wstaje[6965] przed świtem[**|216|A] i zabija[***] ubogiego[****] i potrzebującego[*****|34], a w nocy[3915] chce stać[1961|JUS] się jak[******] złodziej[1590|A]. 2Sm 11,14; Ps 10,8; Mi 2,1-2

lub: k.q. zgładzać[7523| PAR - Wj 20,13; **po świetle dnia - AK, za dnia - SL[K]; ***zgładzić[6991] tu i Hi 13,15; Ps 139,19; ****pokorny, skromny, nędzny, słaby[6041]; *****por. w. 4; ******por. SL[K]*

15. A oko[5869] cudzołożnika[*|PAR] wygląda[**] zmierzchu[5399], aby mówić[559|INF]: Nie[3808] zobaczy[7889] mnie nikt[***] – i *za* zasłoną[****|N] oblicze[6440] swoje ukrywa[*****]. Rdz 38,14-15; Prz 7,9

**lub: k.q. popełnić cudzołóstwo, uprawiać bałwochwalstwo[5003] **lub: k.q. zachowywać, mieć pieczę nad, wypatrywać, czekać[8104] ***dosł.: oko[5869]; ****lub: osłona, schronienie, kryjówka[5643] *****dosł.: k.q. kłaść, umieszczać, sprawiać, że coś się stanie[7760]*

16. W ciemności[2822] podkopują[*|2864] domy[1004], *za* dnia[3119] *je* oznaczają[**|BP] – nie[3808] znają[3045] światła[216]. **tj. włamują się do nich - Ez 8,8 oraz Mt 6,19*

***lub: k.p. zamknąć na klucz, zapieczętować to dla siebie[2856|B3288 tylko tu w k.p. stąd inni: za dnia się zamykają w nich - AK, EIB, SL[K]*

17. Bo[3588] dla nich wszystkich[*] poranek[1242] *to* cień śmierci[**]. Bo[3588] znają[***] grozę[****] cienia śmierci[6757]. Hi 3,5; Ps 73,18-19

**lub: łącznie, wszyscy razem, razem, podobnie, jedność[3162] **hebr.: calmawet - cień śmierci, głęboka ciemność - metaf.: miejsce przebywania zmarłych[6757 - Iz 9,1; Jr 2,6; ***k.h. rozumieć, mieć wzgląd na, uważać[5234]; ****trwoga, straszliwe wydarzenie[1091]*

18. Lekki[*] *jest* taki[1931] na[5921] powierzchni[**] wody[4325], przeklęta[7043|KPU] *jest* ich część[***] na ziemi[776], nie[3808] kierują[****] się drogą[1870] *do* ich winnic[*****|3754]. **lub: chyży, rączy[7031]*

***lub: przed, oblicze, obecność, twarz, wcześniej[6440]. ***działka, gładka część, pochlebstwo[2513]; ****dosł.: k.q. zwracać się ku, odwracać się od, rozejrzeć się, zbliżać się[3754]; *****BW, WBC[K]- żaden deptacz nie zwraca się do ich winnicy - tj. nikt w niej nie chce pracować*

19. Susza[6723] *a* także[1571] upał[2527] porywają[*] wody śniegu[7950], *tak* Szeol[**] *porywa tych, którzy* zgrzeszyli[2398]. ***tj. kraina umarłych, grób, dół, pustka[7585]*

**dosł.: odebrać, zrabować, porwać, złupić, zdzierać[1497]* Hi 7,9

20. Zapomina* o nim łono[7358] *matki*, robak[7415] *ssać* będzie go słodko**|HAP. *Nikt* go więcej[5750] nie[3808] wspomina[2142|KN], a nieprawość[5766] *jego* zostanie złamana*** jak drzewo[6086]. Wj 9,25; Hi 29,17; Ps 105,33;
**lub: k.q. przestać się troszczyć[7911]; **słodko karmić[4988], karmić się na nim - AK, SL[K], słodzi nim sobie robactwo - EIB* Prz 10,7
****lub: być rozbitym, zniszczonym, zrujnowanym, okaleczonym[7665]*

21. Wykorzystuje*|PAR niepłodną[6135], *która* nie[3808] rodziła[3205], a wdowie[490] nie[3808] czyni dobra**. Pwt 14,26; Hi 22,29; Iz 1,17; Jk 1,27
**dosł.: łączy się, towarzyszy[7462], EIB[K] - niszczy, SL - wykorzystuje bezpłodną, WBC[K] - źle traktuje, nie wzbudza potomstwa - Rdz 38,8*
***lub: k.h. uciszyć, sprawić radość, uczynić słusznie, należycie[3190]*

22. A jednak *On* przedłuża*|CON w swojej mocy[3581] *życie* upartych**; *gdy taki* powstaje***|6965, to[CW] nie[3808] wierzy**** w swoje życie[2416].
**dosł.: k.q. wlec, prowadzić, ściągnąć w dół, napiąć (łuk), iść naprzód, maszerować; **lub: potężny, waleczny, met.: uparty, tyran[47]*
****domyśl.: z choroby (?) lub gdy (Bóg) powstaje, to uparty nie ma pewności co do ...; ****lub: k.h. trwać mocno, być pewnym, ufać[539]*

23. Ofiarowuje* mu bezpieczeństwo**|N i może się oprzeć***, a Jego**** oczy *czuwają* nad[5921] ich drogami[1870]. Hi 11,18;
**lub: k.q. dawać, przeznaczać, poświęcić, użyć, przypisać[5414]*
***lub: pokładać ufność u; mieć pewność, być bezpiecznym[983]*
****dosł.: k.n. opierać się na, ufać, wesprzeć[8172]; ****domyśl.: Boga* Ps 4,8; Prz 3,24; 15,3; Jr 16,17

24. Chwilowo*|ADJ *są* wywyższeni[7426|CP], a *potem* ich** nie ma[369|S]; zostali poniżeni[4355|CON] jak wszyscy[3605] *inni* i wyrwani***; a jak czubek[7218] kłosa[7641] będą odcięci****. Hi 14,21;
**dosł.: nieviele, trochę, ledwie[4592]; **AK - go; ***lub: k.n. być rozerwanym, być wyrwanym ze śmierci[7092|B8249]; ****k.q. obrzezać[5243]* Hi 21,17; Ps 37,10; 106,43

25. A jeśli[518] *tak* nie[3808] *jest*, to* kto[430] mi wykaże, że *jestem* kłamcą** i zechce obrócić***|JUS wniwecz[408] moje słowo****?
**dosł.: zatem, więc[645] - part. wskaz.; **lub: k.h. czynić kłamstwo[3576]*
****dosł.: k.q. kłaść, ustawiać, układać, umieszczać[7760], AK - zredukuje do niczego; ****hebr.: milla[h] - słowo, mowa, wypowiedź[4405] - 2Sm 23,2; poetycki odpowiednik dabar[1696], na 38 razy 34 w Ks. Hioba*

25 A Bildad[1085] Szuachita[7747] odpowiedział[6030] i rzekł[559]: Hi 2,11; 8,1; 18,1

2. Z[5973] Nim *są* panowanie*|INF|ABS i strach**, *On* czyni[6213] pokój*** na Jego wysokościach****.
**tj. k.h. sprawować władzę, spowodować, że ktoś będzie rządził[4910]*
lub: trwoga, przerażenie tu: hendiadys; ***hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność, cisza[7965]; ****Kaz 10,6** Iz 24,21

3. Czy *znana jest* liczba* Jego oddziałów**? A nad[5921] kim[4310] nie[3808] wschodzi*** Jego światło[216]? Jk 1,17
**tj. ilość, coś ponumerowane, wejść do spisu[4557|B5268]; **lub: grupa, gromada, banda[1416]; ***k.q. pojawiać się, rosnąć w siłę[6965]*

4. Jak[4100] więc[CW] *może* człowiek* być usprawiedliwiony** przed[5973] Bogiem? Lub[CW] jak[4100] *może* być czystym[2135] *ten, kto* został zrodzony[3205|PAS|PAR] z kobiety[802]? Hi 4,17; Ps 130,3;
**hebr.: enosz - człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość[582]* Ps 143,2
***lub: k.q. mieć słuszność, być sprawiedliwym, być prawym[6663]*

5. Oto[2005] nawet[5704] księżyc[3394] nie[3808] lśni* i gwiazdy[3556] nie[3808] *są* w Jego oczach[5869] czyste**; Hi 4,18; 15,15; 21,22
**lub: k.h. być jasnym, jaśnieć[166]; **k.q. być czystym[2141]*

6. Tak[3588]! Tym bardziej[637] człowiek[582], *który jest jak* czerw* i syn[1121] człowieka**|s, *który jest jak* robak***. Ps 8,4; 22,6; Iz 41,14
**lub: robak, larwa[7415] - Wj 16,24; **tj. imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna[120]; ***czerw; larwa, owad coccus ilicis[8438], szkarłatny barwnik pozyskiwany z tego owada*

26 A Hiob[347] odpowiedział[6030] i rzekł[559]: Hi 3,1; 9,1; 12,1; 16,1; 19,1; 21,1; 23,1

2. *O,* jakże[4100] pokrzepiłeś* bezsilnego**|***|***! *Jakże* wspomogłeś**** osłabione***** ramię[2220]!
**lub: pomagać, usprawiedliwiać, przybyć na pomoc[5826|B6788]; **dosł.: bez[3808] siły[3581]; ***wypowiedź ironiczna, mająca charakter emocjonalnego zaprzeczenia, skierowana do Bildada (?) - por. SL[K], Hi 25,1*
*****dosł.: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić od problemów[3467]*
******dosł.: bez[3808] mocy[5797]* Hi 4,3; Iz 35,3; Hbr 12,2

3. Ależ[4100] przyszedłeś z pomocą*|5826 *temu, kto* nie[3808] ma mądrości**|N! Okazałeś*** w pełni****|N|A rozsądek*****! **por. w. 2** Hi 11,6; Ps 73,24;
***lub: zmysłność, roztropność, biegłość, rozsądek[2451]; ***k.h. ujawnić, oznajmić[3045]; ****dosł.: mnóstwo, obfitość, wielkość[7230]*
******lub: mądrość, rozum, trwałe powodzenie[8454]* Jk 1,5

4. Razem z[854] kim[4310] oznajmiłeś* te wypowiedzi[4405|P]? A czyje[4310] tchnienie** wyszło*** z[4480] ciebie? Hi 4,9; 27,3; 32,8
**lub: k.h. ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać, wyjaśniać, donosić[5046]*
***lub: oddech, duch (człowieka), tchnienie życia[5397] - Rdz 2,7*
****lub: k.q. iść naprzód, podążać do lub w kierunku, odchodzić[3318]*

5. Cienie martwych*|A|N drżą** spod[8478] wód[4325] i *ich* mieszkańcy***|PAR. Obj 20,13
**hebr.: refa' im[7496] duchy, widma, cienie, martwe duchy, umarli - tylko w l.mn. - por. Ps 88,10*; Iz 14,9; Iz 26,14; też: refa ('im) - „olbrzym" 7497 - lud zamieszkujący Kanaan - Rdz 15,19; Joz 12,4*
***dosł.: k.pu. być zmuszonym do zwijania się z bólu, być zmuszonym do rodzenia[2342]; ***k.q. przebywać, osiedlić, pozostawać[7931]*

6. Szeol* *jest* odkryty** przed[5048] Nim; Abaddon*** nie ma[369] okrycia****|N. Ps 139,8.11; Hbr 4,13
**hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - Ps 16,10* - Dz 2,27; **dosł.: nagi, gołe[6174]*
****tj. miejsce zniszczenia, zniszczenie, zguba[11] - tu i Hi 28,22, 31,12; Ps 88,11; Prz 15,11; 27,20; ****lub: zakrycie (w celu ukrycia)[3682]*

7. Rozciąga*|PAR północ[6828] nad[5921] pustką** i ziemię[776] zawiesza[8518] nad[5921] nicością***|***.
**lub: k.q. ustawiać[5186]; **coś pustego, nierzeczywistego, ugór[8414]*
****AK - bez[4100] niczego[1099]; ****hap.leg.: to, czego nie ma, nicość*

8. Wiąże* wody[4325] w swoich chmurach**, a *jednak* obłok*** nie[3808] pęka**** pod nimi[8478].
**lub: zamykać, być stłoczonym[6887|PAR]; **tj. gęsta chmura[5645]*
****lub: gęsta chmura[6051]; ****k.n. być rozłupanym, rozdartym[1234]*

9. Zasłania*|PAR oblicze6440 swojego tronu3678, rozpościeraniem**|INF|ABS nad5921 nim swojego obłoku6051. Rdz 41,40; Wj 11,15; 1Krl 2,19

**lub: k.p. otoczyć, okryć270; **hap.leg.: rozciągnąć, rozprzestrzenić6576*

10. Zakreślił* granicę** nad5921 powierzchnią6440 wód4325, aż po5704 kraniec*** światła216 przy5973|SL ciemności2822. Hi 38,8; Ps 33,7; 104,9; Prz 8,29

**hap.leg.: k.q. okrążyć, obrysować kołem, narysować okrąg2328*

***lub: coś należnego, przyznany dział, ograniczenie, dekret2706*

****lub: spełnienie, ukończenie, pełnia, doskonałość - Ne 3,21; Hi 11,7*

11. Filary* niebios8064|P doznają wstrząsu**|HAP i zdumiewają8539 się Jego naganą1606.

**tj. słup, kolumna5982; pionowa podpora, filar - siedem filarów mądrości - Prz 9,1, słup dymu - Sdz 20,40; **k.p.u.: trząść, chybotać7322*

12. *On* w swojej mocy* wzburza** morze3220|A, i w swojej roztropności***|8394|Q roztrzaskał4272 Rahaba****. Iz 51,15; Jr 31,35

**lub: przez swoją ... por. AK; **k.q. zakłócać, wywoływać poruszenie, twardnieć, nabrzmiewać, zwężać się, rozdzielać7280|B8458, NET[K], EIB - uspokaja; ***i przez swoją ... ; ****tj. „pyszny"7293 - sym. nazwa Egiptu w Iz 30,7; mityczny potwór morski - KHK*

13. Przez swoje tchnienie* *odsłania* piękno**|N niebios8064, a Jego ręka3027 przebiła***|2490 wijącego**** się węża5175. Hi 3,8; 33,4; Iz 27,1; 43,14

**hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł7307; **hap.leg.: urodziwość, przejrzystość8235, piękno8676; ***dosł.: k.p. znieważać, profanować, zanieczyszczać, łamać (przymierze); ****lub: zwinny, uciekający, wywijający się, nieuchwytny, szybki, szybujący1281|SL*

14. Oto2005 te428|P *sprawy, to zaledwie* zarys* Jego drogi**|1870|K i niczym4100 szept*** słyszymy8085 Jego słowo1697! Kto4310 więcCW zdoła zrozumieć**** grom7482 Jego potęgi1369?

**dosł.: kraniec, całość zawarta między krańcami7098; **wg qere: dróg; ***lub: niewiele, mało8102; ****k.hp. rozważyć starannie995*

27 I Hiob347 ciągnął*|INF dalej** swoją przypowieść***, i rzekł559:

**dosł.: podtrzymywać5375; **dosł.: k.h. spowodować dodanie, zrobić więcej, ponownie3254; ***lub: przysłowie, porzekadło, poemat, wiersz, maksyma etyczna4912 - zwykle krótka, celna wypowiedź*

2. *Jak* żyje*|2416 Bóg, *który* odmówił** mi słuszności*** i Wszechmogący7706, *który* rozgoryczył4843|KH moją duszę5315, Hi 19,6; 34,5

**tu: sformułowanie przyjmuje charakter uroczystej przysięgi - KUL[K], SL[K]; **k.h. zabrać, odsunąć, odwołać, odrzucić, usunąć5493*

****lub: decyzja prawna, prawość, słuszność w sądzie4941*

3. Bo3588 *jak* długo3605 jeszcze5750 tchu* we mnie i tchnienia** Bożego433 w moich nozdrzach***; Hi 12,10; 33,4

**lub: oddech, duch (człowieka)5397 - Rdz 2,7; **hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł7307; ***lub: nos, twarz, met. gniew639*

4. Z pewnością* moje wargi8193 *nie* będą mówiły1696|KP niegodziwości**, a język3956 mój z pewnością* *nie* wypowie1897 fałszu***.

**hebr.: 'im518 w przysięgach przyjmuje formę „na pewno nie" - SL[K]*

lub: przewrotność, zło5766; ***zdrada, oszustwo7423 - Hi 13,7

5. O518, nie daj Boże*, *abym* miał wam853 przyznać słuszność**! Aż do5704 śmierci*** nie3808 odsunę5493|KH mej niewinności**** ode mnie4488. Hi 2,3.9; 31,6; Prz 11,3

**lub: w żadnym razie, niech Bóg broni, nie może być2486 - wykrzyknikowo jako silne zaprzeczenie o zabarwieniu emocjonalnym*

***lub: k.h. czynić bądź zaprowadzać sprawiedliwości, ogłaszać sprawiedliwym, bronić sprawy, ocalić6663; ***zgasnąć, umrzeć1478*

*****lub: całkowitość, uczciwość8538 tu i Hi 2,3.9; 31,6; Prz 11,3*

6. Utrzymam* się w swojej sprawiedliwości** i nie3808 porzucę*** *jej*; moje serce**** nie3808 *będzie* czynić mi wyrzutów2778|KQ *za żaden* z moich dni3117. Dz 24,16; 1Kor 4,4; Obj 9,11

**lub: k.h. uczynić coś silnym, zatrzymać2388; **prawość, słuszność6666; ***k.h. pozwolić opaść, zostawić, rozluźnić, być cicho7503*

*****lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie3820*

7. Niech mojemu wrogowi341 będzie1961|JUS jak niegodziwemu*, *a temu, który* powstaje6965|PAR przeciwko mnie, jak nieprawemu**!

**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca7563* Ps 109,6-15;

***tj. ktoś niesprawiedliwy, przewrotny, nieprawy5767* Ps 139,7-9

8. Gdyż3588 jaką4100 nadzieję8615 *ma* obłudnik*, gdy3588 zostaje wycięty**, gdy3588 Bóg zabiera***|JUS jego duszę****? Mt 16,26; Łk 12,20

lub: bezbożnik, hipokryta2611; **k.q. powstrzymać, uzyskać coś niegodziwie; ***hap.leg.: wyciągać7953; ****tj. życie5315 - Hi 21,25*

9. Czy Bóg usłyszy jego wołanie*|A *o pomoc*, gdy spadnie** na niego nieszczęście***?

**lub: krzyk (rozpaczy), wrzawa6818; **dosł.: przyjdzie935*

****lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot, bieda, niedostatek6869|B7985*

10. Czy518 *może* rozkoszować* się we5921 Wszechmogącym7706? *Czy* wezwie** Boga w każdym3605 czasie6256?

Hi 22,26; Ps 37,4;

**lub: k.hpa. być szczęśliwym z powodu czegoś, wielce się czymś rozkoszować, być nawyklym do rzeczy wykwintnych6026*

***lub: k.q. krzyczeć, głosić, przyzywać, zapraszać7121* Iz 55,2

11. Pouczę* was853 o ręce**|3027 Boga, tego834 co z5973 Wszechmogącym7706 – nie3808 zataję***.

**lub: k.h. kierować, rzucać, wskazywać, strzelać (strzałami)3384*

***idiom: mocy Boga - ramię, ręka - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13; ***lub: k.p. zakryć, schować3582 - Rdz 47,18*

12. Oto2005 wy859 – wszyscy3605 z was* – widzieliście** *to*; więcCW dlaczego4100 ta2088|S próżna***|S pusta****|S *mowa*****? Prz 13,11; Jr 2,5

**por. AK; **lub: k.q. dostrzegać, patrzeć, oglądać, prorokować2372*

****lub: nadaremnie, para, oddech, marność1892|N - por. Kaz 1,2**

*****lub: k.q. stać się próżnym, być całkiem daremnym, mówić o niczym1891|V; *****hebr. figura retoryczna mająca na celu intensyfikację wypowiedzi - por. WBC[K]; AK - bezsensownie rozmawiacie*

13. Taki2088 *jest* dział* człowieka120 niegodziwego7563 od Boga i *takie* dziedzictwo** otrzymają3947 od Wszechmogącego ciemiężcy***.

**lub: gładkość, zwodniczość, dział, udział, część, terytorium2506*

***lub: majątek, mienie, własność, posiadanie5159* Hi 20,29

****lub: ktoś rodzący bojaźń, przejmujący lękiem, wzbudzający trwogę, bezwzględny, potężny6184 - Ps 37,35; Iz 13,11; Jr 15,21*

14. Jakkolwiek[518] liczni[*] są jego synowie[1121], *pójdą* pod miecz[**]; a jego potomstwo[***] nie[3808] nasyci[****] się chlebem[3899].
**lub: być lub stać się licznym, rozmnożyć się, stać się wielkim[7235]
**lub: dla niego miecz - AK; ***płód, to, co zostało wydane na świat[6631], ****k.q. być zaspokojonym, otrzymać swoją porcję[7646]*

15. Jego ocaleni[*] w[**] śmierci[4194] zostaną pogrzebani[***|KN], a wdowy[490|P] po nim nie[3808] będą płakać[****]; Hi 18,19; Ps 78,64; Jr 22,10
**lub: ktoś ocalony, reszta, to, co pozostało[8300]; **przez śmierć - KUL[K]
***idiom: w czasie zarazy - WBC[K]; por. - Iz 28,3; Jr 15,2; 18,21
****tj. płakać gorzko z żalu, upokorzenia bądź płakać z radości[1058]*

16. Choćby[518] nagromadził[*] srebra[3701] jak prochu[6083|A] i przygotował[**] *sobie* odzieży[4403] jak glinę[***|A]; 1Krl 10,27; Hi 22,24
**dosł.: k.q. układać stertę, układać stos[6651]; **lub: k.h. ustalić, ustawiać, określać, uporządkować[3559], ***sterta, kopa, cement, omer[2563]*

17. *To* przygotuje[3559], ale[CW] włoży[3847] je sprawiedliwy[*], a niewinny[**] będzie dzielić[***] srebro[3701]. Prz 13,22; 28,8; Kaz 2,26
**lub: prawy[6662], **czysty, wolny od winy, przejrzysty[5355]
***lub: k.q. podzielić, złupić, mieć udział, być gładkim, śliskim[2505]*

18. Zbuduje[*] swój dom[1004] jak mól[*****|A], jak szałas[5521], *który* robi[6213] sobie stróż[****|PAR].
**lub: k.q. odbudować, uznosić, ustanawiać[1129]; **ćma, mól ubraniowy[6211|B7216] - por. Hi 13,28; Ps 39,11; ***tj. kokon poczwarki mola; ****lub: k.q. zachować, pilnować, strzec, czuwać nad[5341]*
Hi 4,19; 8,14; Iz 1,8; J 4,5

19. Kładzie[*] się *spać* – bogaty[6223], lecz nie[3808] zbierze[**] *już plonu*; otworzy[6491] swoje oczy[5869], a *bogactwa już* nie ma[**].
**metaf.: odpoczywać, odprężać się[7901]; **k.n. zbierać się, gromadzić się, zostać przyłączonym - tj. umrzeć - Rdz 25,8, zostać zabranym, usuniętym, zginąć[622|B698]; ***lub: nic, nie, nie mieć, bez[369]*

20. Ogarnie[*] go trwoga[**] jak wody[4325|A], nocą[3915] porywa[***] go wicher[****]. Hi 18,11;
**lub: k.h. dosięgnąć, być w stanie, zapewnić, przejąć, objąć[5381]
**lub: zniszczenie, nieszczęście, straszliwe wydarzenie[1091]
***lub: k.q. ukraść, zagrabić, przywłaszczyć, oszukać[1589] - Rdz 30,33
****lub: porywisty wiatr, trąba powietrzna[5492], sirocco (?) B6363*
Hi 20,25; 21,18; Ps 83,15; Iz 29,6; Jr 6,25

21. Uniesie[5375] go wiatr wschodni[*] i odejdzie[1980]; i daleko[**] uniesie go z jego miejsca[***].
**tj. gorący wiatr pustynny[6921]; **lub: k.p. porywać, zostać rozniesionym przez wiatr[8175]; ***przestrzeń, region, kraj, miejscowość[4725]*

22. I rzuci[*|**|JUS] się na[5921] niego, i nie[3808] oszczędzi[***], a z jego ręki[3027] w popłochu będzie uciekał[****]. ***k.q. ulitować się[2550] Wj 14,25-28
**podmiotem czas. może być wiatr z w. 22 lub Bóg; **lub: k.h. wyrzucać, zrzucać, strącać[7993], ****hebraizm: uciekać[1272|INF|ABS uciekа[1272]; iść, przechodzić (przez), śpieszyć, przychodzić szybko*

23. Będzie klaskać[*|5606] nad[5921] nim w swoje dłonie[**|3709] i wygwiżdże[***] go z jego miejsca[4725].
**tu: przykład personifikacji wiatru (?); **gest szyderstwa lub braku szacunku - Hi 34,37; Iz 2,6 - por. ten sam gest w Ps 47,1; Na 3,9
***lub: syczeć - por. 1Krl 9,8* Lb 24,10; Hi 34,37; Lm 2,15

28 Tak[3588], są[3426] złoża[*] srebra[3701] i miejsca[4725], gdzie oczyszcza[**] się złoto[2091].
**lub: kopalnia, miejsce wyjścia, źródło[4161]; **k.q. przecedzić[2212]*

2. Żelazo[*] wydobywa[**|PAS] się z[4480] ziemi[**], a miedź[***] wytapia[****] się *z* kamienia[6].
**lub: ruda żelaza, narzędzia z żelaza[1270]; **dosł.: (jest) brane[3947]
***lub: sucha ziemia, grunt, proch, pył, ruda[6083], ****brąz[5154]
*****lub: k.q. wylewać, topić[6694] - Hi 29,6; Iz 26,16* Rdz 4,2; Lb 31,32

3. *Człowiek* kres[*] kładzie[7760] ciemności[2822|A] *i* każdy[3605] zakątek[**] on[1931] przeszukuje[***|PAR], *w* kamieniu[68], *w* mroku[****] i *w* głębokiej ciemności[*****]. Hi 9,3; Ps 23,4; 44;19; Iz 9,2; Jr 2,6
**lub: kraniec, granica, koniec[7093]; **dosł.: koniec, spełnienie, ukończenie, pełnia, doskonałość[8503]; ***k.q. badać, zgłębiać[2713]
****lub: ciemność[652]; *****hebr.: calmawet - cień śmierci, głęboka ciemność - metaf.: miejsce przebywania zmarłych[6757] - Iz 9,1; Jr 2,6*

4. Drąży[*] szyb[**] z[4480] dala[5973] od *siedzib* mieszkańca[***], zapomniany[7911|A|KN|PAR] przez[4480] stopę[7272] *człowieka,* kołysze[****] się zawieszony[1809] na *linach* z[4480] dala od ludzi[582].
**lub: k.q. wyrywać się, przebijać się, robić wyrwę, rozewrzeć[6555]
**lub: rwący potok, dolina, wadi, dolina rwącego potoku[5158]
***lub: k.q. przebywać, bawić gdzieś przez jakiś czas, pozostawać, mieszkać tymczasowo[1481|PAR]; SL - przez lud obcy, BW - z dala od osiedli; ****lub: k.q. drżeć, huśtać się, dygotać, chybotać się[5128]*

5. Ziemia[776|F] – z[4480] niej pochodzi[*] chleb[3899], lecz[CW] pod[8478] nią zamieniana[**|F] *jest* jakby[3654] w ogień[******].
Ps 104,14; Iz 28,5
**lub: k.q. iść naprzód, podążać do[3318]; **k.n. obrócić się, zawrócić, zmienić się, zostać odwróconym[2015]; ***płomienie, met.: gniew[784]
****tu o metodzie kruszenia skały ogniem - por. KHK*

6. Jej skały[68] *są* miejscem[4725] *pochodzenia* szafiru[*|S] i ziarna[**] złota *są w* nim[***];
**lub: lapis lazuli, lazuryt[5601] - Wj 24,10; **dosł.: proch, pył, gruz[6083]
*** może dotyczyć miejsca, jak i szafiru* Ez 1,26; Obj 21,19

7. Ścieżki[*] *do niej* nie[3808] zna[3045] sęp[**] i nie[3808] wypatrzyło[***] jej oko[5869] sokoła[****]. Hi 28,21-23;
**lub: wydeptany szlak, droga, przejście[5410], **drapieżnik żywiący się padliną, ptak spadający lotem nurkowym[5861] - Rdz 15,11
***lub: spostrzegać, patrzeć na[7805] tu i Hi 20,9; Prp 1,6* Hi 38,24
*****lub: jastrząb, kania - ptaki nieczyste - por. Kpł 11,14; Pvt 14,13*

8. Nie kroczą[*] po niej dumne[7830] zwierzęta[**|1121], nie[3808] grasuje[***] po[5921] niej lew[7826].
**lub: k.h. prowadzić marsz, rozdeptywać[1869]; **idiom: symowie[1121] dumy[7830], tu i Hi 41,34; ***lub: k.q. przejść dalej, przyudzić[5710]*

9. *Lecz człowiek* wyciąga[*] swoją rękę[3027] po kamień[**], wywraca[***] góry[2022] od korzenia[8328];
**lub: k.q. kierować, rozszerzać, wysyłać[7971]; **krzemień[2496]
***lub: k.q. obalić, zmienić, przemienić, zawrócić, zwrócić[2015]*

10. Wykuwa[*] w skałach[6697] sztolnie[**], a jego oko[5869] dostrzega[7200] wszystko[3605], co cenne[***].
**dosł.: k.p. rozłupać, rozedrzeć, przełamać[1234]; **kanał, szyb[2975]
***lub: wartość, drogocenność, szacunek, świetność, przepych[3366]*

11. Wiąże[*] *wody* ze[4480] źródeł[5104] strumieni[**], a *to, co* ukryte[***|F|S] wywodzi[3318|KN] na światło[216].
**lub: k.p. poskramiać[2280]; **tu: metaf. - por. AK, dosł.: płacz[1065]
***tj. rzecz ukryta, tajemnica, AK - jej rzecz - tu i Hi 11,6; Ps 44,21*

12. A mądrość*|A|F – gdzie[370] *może* zostać znaleziona[4672|KN]? I gdzie[335] *jest* to[2088] miejsce[4725] zrozumienia**?
Hi 28,20;
*lub: zmyślność, roztropność, biegłość[2451]; **rozumienie, rozeznanie, umiejętność oceny i analizy z umiejętnością dokonania właściwego wyboru, prawe działanie[998]
Prz 16,16; Kaz 7,23-25

13. Człowiek* nie[3808] zna[3045] jej ceny**|F i nie[3808] *może* zostać znaleziona*** w ziemi[776] żyjących[2416|A].
Prz 3,14; 8,8; 16,16; 23,23;
*hebr.: enosz - człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość[582]
Prz 3,15
**lub: porządek, rzeczy ustawione w porządku, sterta, oszacowanie, wycena[6187]; ***k.n. mieć w posiadaniu, zostać odkrytym[4672]

14. Głębia* mówi[559]: Nie[3808] ma jej[1931] we mnie. I morze[3220] mówi[559]: Ze[5978] mną *też* nie[369] *jest*.
*hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2
Pwt 30,11-13; Ps 92,5; Rz 11,33

15. Nie *można* dostać[5414|PAS] za[8478|F] nią *czystego* złota* ani[CW] nie[3808] można odważyć[8254|KN] srebra[3701] jako *cenę* zapłaty**|F *za nią*.
*tj. złota o wysokiej wartości[5458|B6321] *tu i Oz 13,8****
Hi 28,13
**lub: opłata za najem, nagroda zysk[4242] - *2Sm 24,24; 1Krl 10,28*

16. Nie[3808] *można* odważyć*|F za *nią* złota**|3800 Ofiru*** *ani* drogocennego**** onyksu*****, ani[CW] szafiru[5601].
1Krl 9,28
*lub: k.pu. być ważonym[5541] - *w procesie kupowania stąd: kupić ją za złoto ofiru, za onyks ...* - por. AK, tu i w.19; Ps 119,18; Lm 1,15*
**tj. złota[3800] *ze Wschodu - poet. sym. dla złota[2091] w. 17 i Hi 31,24*
***tj. ziemia lub miasto w płd. Arabii na szlaku handlowym Salomona pomiędzy Mekką a Medyną - Mahdadh Dhahab, synonim złota - „Ofir" - obrócony w pył[211] - por. Hi 22, 24; Iz 13,12*
****lub: cenny, drogocenny kamień, kosztowny, rzadki, wspaniały, chwalebny[3368], *****tj. krzemionka kwarcowa o barwie biało-czarnej, karneol, beryl, malachit[7718] - por. Rdz 2,2; Wj 25,7; 28,9*

17. Nie[3808] równa*|F się z nią złoto[2091] i kryształ** ani[CW] jej wymiennikiem[8545|N|F] *nie jest* klejnot***|SC z wybornego złota****.
Ps 119,72;
*lub: ustawiać w szeregu, porządkować, porównywać[6186]
Prz 8,19
**hap.leg.: szlachetne szkło, szkło przezroczyste[2137]; ***naczynie, przedmiot, narzędzie, tu w znacz. kolektywnym[3627]; ****rodzaj rzadkiego oczyszczonego, szlachetnego złota[6337] - *Iz 13,12, Pnp 5,11.15*

18. Korali* i kryształu górskiego[HAP|1378|B1539] nie[3808] *warto* wspominać[2142|KN], a cenność**|N mądrości[2451] przewyższa perły***.
Prz 3,15
*lub: czarne korale, perły, muszle morskie[7215] - *w Ez 27,16 jako towar w handlu wymiennym;* **lub: woreczek na nasiona - *Ps 126,6 - stąd: worek mądrość - SL*[K]*; ***drogi kamień, koral, rubin[6443]

19. Nie[3808] dorówna*|6186 jej topaz** *z* Kusz***|N, nie[3808] *można* jej kupić****|5541 *nawet* za czyste[2889] złoto[3800].
*****por. w. 16***
Wj 39,10; Ez 28,13
por. w. 17; **tj. jasny lub bezbarwny kamień[6357] - por. Wj 28,17*
***tj. Etiopia[3568] *i być może ziemia midiańska - Ha 3,7 i Lb 12,1*

20. Skąd[370] więc[CW] pochodzi* ta mądrość[2451|A]? I gdzie[335] *jest* to[2800] miejsce** zrozumienia***?
*dosł.: k.q. wchodzić, wkraczać, przychodzić, dostąpić, być wyliczonym[935]; **lub: terytorium[4725]; ***lub: siedziba rozumu[998] - *EIB*

21. Lecz*|CW została zakryta** przed*** oczami[5869] wszystkich[3605] żyjących[2416] i zatajona**** została *przed* ptactwem[SC] niebios[8064|A].
lub: ponieważ, bo - GKC § 156a; jako emfaza - por. § 154 - SL[K]
**lub: k.n. być skrytym, obłudnik[PAR]; ***z, z dala od, na zewnątrz, z boku[4480]; ****k.n. schować się, być schowanym, być ukrytym[5641]

22. Zniszczenie* i śmierć[4194] mówią[559]: *Tylko* na własne uszy[241] usłyszeliśmy[8085] relację** o niej.
Hi 25,6; Ps 49,14; Prz 27,20
*hebr. abaddon - miejsce zniszczenia, zniszczenie, zguba[11]
**lub: plotka, sprawozdanie usłyszane przez innych, wieść[8088]

23. Bóg rozumie* jej drogę[1870] i *tylko*** On[1931] zna*** jej miejsce[4725].
**por. KUL, EIB*
Pwt 7,7; 29,19
*lub: k.h. sprawić, by ktoś zrozumiał, nauczyć, rozumieć[995], wytłumaczyć, rozważać[BI1150]; ***k.q. uznać, rozważać, rozróżniać[3045]

24. Bo[3588] On[1931] przygląda się* krańcom**|PC ziemi[776|A], widzi[7200] wszystko[3605], *co jest* pod[8478] niebiosami[8064|A|P].
**lub: koniec, całość[7098*
Prz 15,3;
*lub: k.h. okazywać względy, zwracać uwagę na[5027]
Za 4,10

25. Gdy określił* wagę**|4948 wiatru[7307|SC] i odmierzył*** miarką**** wody[4325].
Ps 135,7; Prz 30,4;
*lub: k.q. postanawiać, powodować, robić, doglądać czegoś[6213]
**również wartość nie dająca się zliczyć - por. 2Krl 25,16; Jr 52,20
***lub: k.p. odważać[8505]; ****pomiar, wzrost, rozmiar[4060]
Iz 40,12

26. Gdyż ustanowił[6213] prawo* dla deszczu[4306] i drogę[1870] dla grzmotu** błyskawicy***.
*lub: coś należnego, przyznany dział, ograniczenie, kres, dekret[2706]
**lub: głos, dźwięk, hałas, krzyk[6963]; ***silny wiatr, piorun[2385]
Hi 5,10; 37,6; 38,25

27. Wtedy[227] *właśnie* przyjrzał się*[7200] jej i ją przeliczył**; przygotował*** ją i też*[1571] ją przebadał****.
Pwt 13,14; Sdz 18,2
*lub: k.p. policzyć dokładnie, opowiadać, mówić[5608]; **k.h. umocnić, utwierdzić, ustalić, zaopatrzyć, zaplanować, uporządkować[3559]
***lub: k.q. szukać (czego), przeszukiwać, zgłębiać, badać[2713]

28. A do człowieka[120|A|S] powiedział[559]: Oto[2005] bojaźń* PANA[136], ona[1931] *jest* mądrością[2451], a odstąpienie** od zła[7451] – zrozumieniem[998].
*lub: szacunek, nabożna cześć, pobożność[3374]
Pwt 4,6;
**lub: k.q. inf.: zejść z drogi, stronić od, zurócić się ku[5493]
Prz 1,7

29 I Hiob[347] ciągnął*|INF dalej** swoją przypowieść***, i rzekł[559]:
1Sm 10,12; 24,13
*dosł.: podtrzymywać[5375]; **dosł.: k.h. spowodować dodanie, zrobić więcej, ponownie[3254]; ***lub: przysłowie, porzekadło, poemat, wiersz, maksyma etyczna[4912] - *zwykle krótka, celna wypowiedź*

2. Kto[4310] da[5414] mi, *abym był taki* jak za wcześniejszych***|6924 miesięcy[3391], jak *za* dni[3117], *w których* Bóg mnie strzegł***;
*tzn.: jak dni, które poprzedzały teraźniejszość; **hebr.: qedem - wschód, o ludziach wschodu, starożytność, początek, prastare czasy[6924]; ***k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, śledzić, bronić[8104]

3. Gdy Jego pochodnia* świeciła**|INF mi nad[5921] moją głową[7218], w Jego świetle[216] chodziłem[1980] w ciemności[2822];
Hi 11,17;
*lub: lampa[5216] - sym. aram.: nur[5135] - ogień, płomień - *Dn 3,27; 7,9*
**lub: k.h. błyskać światłem[1984]
Ps 18,28; 119,105

4. Taki, jaki[834] byłem[1961] w dniach[3117] mojej dojrzałości[*|ADJ], gdy Bóg w przyjaźni[**|ADJ] *pozostawał* nad[5921] moim namiotem[168]; Ps 25,14

**idiom: w dniach mojej jesieni, czyli w dniach moich zbiorów - EIB; **tj. wczesna jesień, wczesne zbiory[2779]; inni: wczesny okres życia - SL[K]; ***lub: potajemna rada, narada, porada, zgromadzenie, rada mędrców, krąg przyjaciół, zebranie, towarzystwo[5475]*

5. Gdy Wszechmogący[7706] był jeszcze[5750] ze[5978] mną i otoczeniem[*|ADJ] moim *były* moje dzieci[**|CS]; Rdz 14,24; Sdz 8,14; 2Sm 19,18

**tj. dookoła, ze wszystkich stron[5439]; **niemowlę - Wj 2,6; małe dziecko - Jr 1,6; nastolatek - Rdz 37,2; młodzieniec, sługa[5288]; w l.mn. zarówno kobiety, jak i mężczyźni[B6124] - por. Hi 1,19; Rt 2,19*

6. Gdy moje ścieżki[*|HAP] opływały[7364] w masło[*****], a opoka[****|6697] wylewała[6694] dla[5978] mnie strumienie[6388] oliwy[8081]; Hi 20,17;

**lub: krok[1978]; **ziarnki mleka[2529]; wg wokalizacji TM - gniew[2528] jak w Dn 3,13; ***idiom: kiedy wszystko szło jak po maśle - EIB[K]; ****tj. drzewo oliwne rosnące na skale - Pwt 32,13 - KHK* Ps 81,16

7. Gdy wychodziłem[3318] do bramy[*] nad[**|5921] miastem[***] i na rynku[****] przygotowałem[*****] sobie miejsce[******|4186]. Pwt 25,7; 2Sm 15,2; 2Krn 32,6

**brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy **por. Pwt 25,7 i Sdz 4,1; ***lub: miasteczko, wieś[7176]; ****ulica, plac publiczny, miejsce otwarte - Pwt 13,1; *****k.h. utwierdzić, ustalić, umocnić, skierować do[3559]; ******tu: miejsce do siedzenia - 1Sm 20,18*

8. Widzieli[7200] mnie młodzieńcy[5288] i milkli[*], a starcy[**|3453] podnosili[6965] się i stali[***].

**dosł.: k.n. ukryć się[2244] - Rdz 3,10; tu i w: 10 w znaczeniu milczeć (?) **lub: wiekowy, człowiek w podeszłym wieku - tylko w Ks. Hioba ***lub: k.q. zajmować stanowisko, pozostawać bez ruchu[5975]*

9. Książęta[*] powstrzymywali[**] się w swoich mowach[***|4405] i kładli[7760] dłoń[3709] na swoich ustach[****|6310]. Sdz 18,19; Hi 21,5; 40,4

lub: władca, wysoki urzędnik, dowódca[8269]; **k.q. poskramiać, zatykać[6113]; ***por. Hi 12,11; ****gest wzywający do milczenia*

10. Głos[6963] dostojników[*] milknął[**|KN], a ich język[3956] przylegał[***] im do podniebienia[2441].

**lub: przywódca, władca, książę[5057]; **w. 8*; ***k.q. trwać przy[1692]*

11. Tak[3588]! Ucho[241], *które mnie* słyszało[8085], nazywało mnie szczęśliwym[*], także[CW] oko[5869] widziało[7200] i świadczyło[**] o mnie *dobrze*;

**lub: k.p. prowadzić naprzód, naprawiać zło[833] - Pwt 3,18; Ps 72,12 **lub: k.h. powołać na świadka, stwierdzać uroczyście[5749] - Rdz 43,3*

12. Bo[3588] wybawiałem[*] ubogiego[**], gdy wołał[7768] *o pomoc* i sierotę[3490], i *tego, kto* nie[3808] miał pomocnika[***|PAR]. Wj 22,22; Pwt 24,17;

**lub: k.p. pozwolić uciec, uwzwolić, ocalić[4422] - tu: czynność wielokrotnie powtarzana w przeszłości - SL[K]; **pokorny, skromny, nędzny, słaby[6041]; ***k.q. nieść pomoc, wspierać - Rdz 49,25*

Pwt 27,19; Hi 6,27; 31,21; Ps 10,14; 72,12; Prz 21,13

13. Błogosławieństwo[*] ginącego[6] przychodziło[935] do[**|5921] mnie, a serce[3820] wdowy[490] rozweselałem[***].

**lub: dar[1293]; **dosł.: nade mną - AK ***lub: k.h. powodować dźwięczenie lub wyśpiewywanie (z radości)*

14. Przyoblekłem[*] się w sprawiedliwość[**] i okrywała[3847] mnie, moja prawość[***] była niczym płaszcz[****] i zawój[6797] *na głowie*.

**dosł.: k.q. ubierać się, być ubranym, nosić[3847]; **prawość[6664] ***lub: decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941] ****lub: tunika jako okrycie dostojników - 1Sm 18,4; z frędzlami na dole - Wj 28,34; z otworem na głowę - Wj 39,23; ubiór arcykapłana[4598]*

15. Byłem[*] oczami[1961] dla ślepego[5787] i[**] nogami[7272] dla chromego[***]. Iz 35,6; 42,7.16; Mt 11,5

**lub: k.q. istnieć, trwać, mieć miejsce, nastać[1961]; **dosł.: i ja[589] ***tj. osoba zdyskwalifikowana do składania ofiar - Kpł 21,18*

16. *To* ja[589] *byłem* ojcem[1] *dla* potrzebujących[*|A], a sporną[**] *sprawę tego, którego*[***] nie[3808] znałem – badałem[****]. ****lub: której (?)*

**lub: cierpiący ucisk i złe traktowanie, będący w potrzebie - ogólne określenie najniższej warstwy społecznej[34]; **niesnaski, spór, konflikt, kłótnia, sprawa w sądzie[7379]; ****k.q. zgłębiać, przeszukiwać[2713]*

17. I roztrzaskałem[*] kły[**|P] niegodziwego[***], a z jego zębów[8127] wydzierałem[7993|KH] łup[****].

Hi 4,10; Ps 3,7; 58,6

**lub: k.p. rozbić[7665]; **szczęka[4973]; ***ktoś niesprawiedliwy, przewrotny, niepraw[5767]; ****zdobycz, ofiarą, żer; pokarm ubogich[2964]*

18. I mówiłem[559]: Odejdę[*] z[5971] moim gniazdem[**] i jak piasku[***|2344A] namnożę[7235] moje dni[3117].

Ps 30,7; Jr 22,23; Ha 2,9

**dosł.: wydać ostatnie tchnienie, być na progu śmierci, umrzeć[1478] **tu: metaf. bezpieczne miejsce zamieszkania[7064] - Lb 24,21 ***inni: za Talmudem: jak feniks - EIB[K]; WBC[K]; GES; SL[K]; KUL[K]*

19. Mój korzeń[*] otwiera[6605|PAS|PAR] *się* ku[413] wodzie[4325], a rosa[2919] nocuje[**] na moich gałązkach[7105].

Hi 14,9; Ps 1,3; Ez 31,7

**lub: metaf.: głębia, ustawiczna świeżość sił[8328] - por. Jr 17,7 **lub: k.q. spędzić noc, przebywać, pozostawać[3885] - Rdz 19,2*

20. Moja godność[*] *pozostanie* świeża[**] ze[5978] mną, a mój łuk[7198] odnowi[***] się w mojej ręce[3027]. ***lub: nowy[2319]* Rdz 49,24; Iz 40,31; 41,1

**lub: splendor, majestat, duma, chwała[3519] - Wj 33,18; Ps 72,19 ***lub: k.h. odmienić, zmienić na lepsze, ukazać świeżość[2498]*

21. Słuchano[*] mnie[**] i czekano[***] na mnie, i milczeli[****] *w oczekiwaniu* na[3926] moją radę[*****]. ***dosł.: mnie słuchano* 1Krl 3,28; Hi 29,9; 32,11

**lub: k.q. rozumieć, zgodzić się, okazać posłuszeństwo[8085] ***lub: k.p. mieć nadzieję[3176]; ****k.q. być nieruchomym, oniemieć[1826] *****lub: plan, zamysł, akt decyzji[6098] - Pwt 32, 28; Sdz 20,7*

22. Po[310] moim słowie[*] *już nic* nie[3808] zmieniano[**], moja mowa[***] skapywała[****|5197] na[5921] nich. *****domyśl.: jak deszcz - w. 23* Pwt 32,2

**lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa, słowo[1697] **lub: powtarzać[8138]; ***słowo, wypowiedź[4405] - 2Sm 23,2*

23. Oczekiwali[3176] na mnie jak *na* deszcz[4306], otwierali[*] swe usta[6310] *jak* na późny deszcz[**].

dosł.: otworzyć szeroko, rozdziawić, rozewrzeć, ziać[6473] **tj. deszcz późny lub wiosenny (marzec, kwiecień) występujący przed zbiorami[4456] - Pwt 11,14, por. Oz 6,3*** Ps 72,6; Za 10,1

24. Uśmiechałem[*|**] się do[413] nich, *jednak*

nie[3808] wierzyli[***], lecz[CW] światła[216] mojego oblicza[6440] nie[3808] odrzucali[****|5307]. 1Sm 3,19;Ps 4,7;
**lub: k.q. żartować, bawić się, świętować [7832] - Jr 30,19; **uśmiechnięte oblicze władcy oznaczało przychylność - Prz 16,5; rzadka cecha rządzących w oriencie, gdzie godność utożsamiano z powagą - por. SL[K]; ***k.h. trwać mocno być pewnym, ufać[539]* Ps 89,16
*****idiom: dbali o to, abym się nie rozmieniał (?) - EIB[K]; WBC[K]*

25. Wybierałem[*] im drogę[1870] i siadałem[3427] *na* czele[**], a *także* przybywałem[7931] jak król[4428] pośród zastępu[***], jak ten, który[834] pociesza[5162] żałobników[****|ADJ]. Rdz 37,5; Ps 35,14
**tj. dokonać wyboru po wnikliwym rozpatrzeniu sprawy[977]*
***lub: wódz, przywódca[7218]; ***lub: grupa, gromada, oddział[1416]*
*****lub: opłakiwanie, żałoba, smutek z powodu nieszczęścia[57]*

30 A teraz[6258] szydzą[*] ze[5921] mnie młodsi[**]ode[4480] mnie wiekiem[***], których[834] ojców[1] *uważałem za* niewartych[***], *by* postawić[7896|INF] przy psach[****|3611] swojej trzody[6629]. 1Sm 17,43; 2Krl 18,31; Iz 56,10
**por. Hi 29,24* - tu: w znaczeniu śmiać się szyderczo, drwić[7832]*
***lub: nic nieznaczący[6810]; ***dosł.: w dniach[3117]; ****k.q. odrzucać, odmawiać, wzgardzać kimś[3988]; *****tu: jako ciężka obelga*

2. Również[1571] siła[3581] ich rąk[3027] – na cóż[4100] mi *ona*? Odszedł[*] od[5921] nich ich wigor[**|3624].
**lub: k.q. zginąć, umrzeć, zniknąć, zbłądzić[6]; **żywotność - Hi 5,26*

3. Z niedostatku[*] i z głodu[**] wyczerpani[***] włóczyli[****|A|PAR] się *po* wyschłej[6723|N] *ziemi*, niedawno[****|570] spustoszonej[7722] i jałowej[4875].
**lub: ubóstwo[2639] - tu i Prz 28,22; **dotkliwy głód[3720] - tu i Hi 5,22*
****lub: bezpłodny, jałowy, uschły, posępny[1565]; ****k.q. obgryzać, włóczyć się bez celu[6207]; *****wczoraj, wieczór poprzedniego dnia*

4. Zrywają[6998|A|PAR] sobie malwę[*] na krzaku i korzeń[8328] janowca[**] *jest* ich pokarmem[3899].
**tj. roślina występująca na słonych bagnach, łoboda, solanka kolczasta, ślaz[4408|B5099|HAP]; **szczodrzeniec[7574] i 1Krl 19,4.5; Ps 120,4*

5. Wypędzają[*] ich ze[4480] wspólnoty[**], krzyczą[7321] za[5921] nimi jak za złodziejem[1590|A|S];
**dosł.: k.pu. być odepchniętym[1644]; **społeczność, grupa[1460|B1632*

6. Osiedlić[*|INF] *musieli się zatem* w rozpadlinach[**|HAP|N] dolin[***], w jamach[2356] ziemnych[6083] i skałach[3710]. 1Sm 14,11; 2Krl 12,9
**lub: k.q. przebywać, pozostawać, mieszkać[7931]; **przepaść, jar; zbocze; jako przym.: straszny, budzący grozę[6178] - por. EIB[K]*
****tj. dolina, wąwóz, koryto rzeki sezonowej, wadi, potok, dół[5158]*

7. Między[996] krzakami[*] wyją[**], gromadzą[***] się pod[8478] ostami[****|2738]. Iz 3,17
**lub: krzew; zarośla, roślina[7880] - Rdz 2,5; 21,15; **tu i Hi 6,5 - ryk osła[5101]; ***lub: k.pu. być połączonym, trzymać się razem[5159]*
*****lub: pokrzywy, chwasty, być może ciecierzyca - Pwt 24,31; So 2,9*

8. *Tb* synowie[1121] głupoty[*|ADJ], a także[1571] synowie[1121] *ludzi* bez[1097] sławy[**|8034], wygnani[***] *batem* z[4480] ziemi[776]. Prz 26,7.12;
**hebr.: nabal - głupi, nierozumny[5036] - syn. słowa: niegodziwiec - por. Ps 14,1; **idiom: synowie bez imienia; ***k.n. uderzać, chłostać, być wypędzanym[5217|HAP]* Kaz 7,5; Iz 32,5-6

9. A teraz[6258] stałem[1961] *się tematem* ich przyśpiewki[*] i jestem[1961] ich[1992] powiedzonkiem[**]. Hi 17,6; Ps 35,15; 69,12; Lm 3,14.63
**tj. szydercza, prześmiewcza pieśń, śpiewka, muzyka[5058]*
***hebr.: milla[h] - słowo, mowa, wypowiedź[4405] - 2Sm 23,2*

10. Brzydzą[*] się mną i *są* oddaleni[**] ode[4480] mnie, i przed moim obliczem[6440] nie[3808] powstrzymują[***] się z pluciem[7536].
**lub: k.p. czuć silną odrazę, uważać za obrzydliwość[8581]; **być dalekim[7368]; ***k.q. zatrzymać dla siebie, panować nad[2820]* Lb 12,14; Pwt 25,9; Iz 50,6; Mt 26,67; 27,30

11. Bo *On* rozluźnił[6605] mój sznur[*****|Q] i upokorzył[****] mnie; zrzucili[7971] *też* uzdę[****] przed moim obliczem[6440]. Hi 12,18; 29,20;
**lub: cięciwa, sznur namiotu, ścięgno[3499]; **idiom: poluźnił sznur namiotu; rozwiązałeś sznur życia; poluźnił sznur mojego łuku - por. EIB[K]; ***ug keliv - swoją cięciwę - tzn. strzelił do mnie*
*****lub: k.p. źle traktować, dręczyć, osłabiać[6031]* Ps 32,9
*****idiom: przestali się przede mną hamować - por. EIB[K]*

12. Na[5921] prawo[3225|N] powstaje[6965|P] banda[*|HAP] *wyrostków, przed* moimi stopami[7272] zastawiają[**|AK] *pułapkę* i wznoszą[5549] przeciwko[5921] mnie ścieżki[734] zniszczenia[***]. Hi 16,10;
**lub: motłoch[6526] - AK, bezmyślny tłum[B7551] - WBC[K]; **dosł.: k.p. wyzwolić, wyrzucić, zesłać, przewracać, wypędzić[7971], obnażać - KUL[K], zmusić do ucieczki - SL[K]; zwalić z nóg - BE, odtrącili... - BW*
****lub: nieszczęście, katastrofa, ucisk[343]* Hi 19,12; Ps 140,4-5

13. Zniszczyli[*|HAP] moją drogę[**] i przyczynili[***] się do mojej zagłady[***], nie[3808] *potrzebują do tego* pomocnika[5826|PAR]. Hi 6,2; Ps 57,1; Prz 19,13
**lub: k.q. zburzyć[5420]; **ścieżka, szlak: morski, przejście[5410]*
****dosł.: k.h. odnosić zysk, zyskiwać, korzystać, osiągać[3276]*
*****lub: całkowity upadek, zniszczenie, klęska, pożądanie[1942]*

14. Podchodzą[857] jak *przez* szeroki[7342] wyłom[*] *i* toczą[**] się w miejscu[8478] gruzów[***].
**lub: wyrwa, pęknięcie, dziura[6556]; **dosł.: k.hp. zwinąć się[1556]*
****lub: zniszczenie, ruina, nieużytki, hałas, spustoszenie[7722]*

15. Dlatego[5921] lęki[*|P] zwróciły się przeciwko[2015|KHO] mnie, jak wiatr[7307|A] nęka[**|S] *to* moją godność[***]. Moja pomyślność[****] przemija[5674] jak obłok[*****|5645]. Hi 18,11; 27,20; Ps 73,19
**dosł.: trwoga, zniszczenie, nieszczęście, straszliwe wydarzenie[1091]*
***lub: k.q. ścigać, zmuszać do ucieczki, pilnie śledzić, prześladować, dręczyć[7291]; ***hap.leg.: szlachectwo jako pozycja społeczna, honor[5082]; ****lub: wybawienie, dobrobyt, zwycięstwo[3444]*
******być może wersety 12-15 przytaczają obraz oblężonego miasta*

16. I teraz[6258] wylewa[8210|KHP] się we[5921] mnie moja dusza[*]. Pochwyciły[**] mnie dni[3117] cierpienia[***]; Hi 10,15; 30,27; 36,21; Ps 42,4
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315]; gr.: psyche; **lub: złapać, trzymać mocno - Rdz 22,13*
****lub: bieda, nieszczęście, udręka, utrapienie[6040] - Rdz 16,11; 31,42*

17. Noc[3915] dziurawi[*|5365] moje kości[6106] we[5921] mnie, a dręczące bóle[**|6207|PAR|PC] nie[3808] *dają mi* odpoczynku[***]. ****lub: k.q. nocować, leżeć[7901]* Ps 6,2
lub: wydłubać (oczy) - Sdz 16,21, ciosać - Iz 51,1; **por. Hi 30,3***

18. Z wielką[7227] siłą[3581] okrywa* mnie *On* moją szatą**|3830 *i* jak brzeg[6310] mojej tuniki[3801] przepasuje*** mnie. Hi 2,7; 7,5; 19,20
**lub: k.hpa. zamaskować, pozwolić na przeszukanie się w poszukiwaniu czegoś; **być może chodzi o skórę zmienioną chorobą - SL[K] ***lub: k.q. związać, przepasać do bitwy - 2Krl 1,8; Ps 65,6; Jr 1,17*

19. Rzucił[3384] mnie w błoto*|A, upodobniłem** się do prochu[6083] i popiołu***|665. Hi 2,8;13,12
**lub: bagno, zaprawa Wj 1,14, glina[3384]; **k.hpa. stać się jak[4911] ***met.: to, co słabe, ulotne, przemijające - Rdz 18,27; Hi 42,6; Ez 27,30*

20. Wołam* do[413] Ciebie, ale[CW] nie[3808] odpowiadasz**; stoję[5975], a *nie* zwracasz uwagi***.
**lub: wołać o pomoc, krzyczeć[7768]; **reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030]; ***k. hpa.reagować, zważać, skierować uwagę na coś - Hi 11,11; 31,1; zachować się rozumnie[995|B1150]*

21. Stałeś* się dla mnie okrutny**|393, w sile[6108] swojej ręki[3027] żywisz do mnie wrogość***.
**dosł.: k.n. zawrócić, zmienić się, zostać[2015]; **lub: zacielky - Pwt 32,33 ***lub: k.q. nienawidzieć, sprzeciwiać się, żywić urazę[7852]*

22. Unosisz[5375] mnie na[413] wietrze*, *sprawiasz, że go* dosiadam**|7392 i zmiękczasz*** moje jestestwo****|Q. Hi 9,17; Ps 83,15; J 1,4
**hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], gr.: pneuma **dosł.: k.h. sprawić, że ktoś jedzie, powodować ciągnięcie - Rdz 24,61 ***lub: k.po. spulchnić, rozproszyć, zmiękczyć (ziemię) - Ps 65,11 ****lub: istota rzeczy, jestestwo, substancja[7738], BB - bytność; w innym wariancie - ciągłe powodzenie, mądrość[8454], wg ketiv - w burzy - za WBC[K]; ISV - wichura huczy; YLT - niwelujesz[7737] mnie*

23. Gdyż[3588] wiem[3045], że prowadzisz* mnie *na* śmierć** i *sprowadzasz* do domu[1004] spotkania*** dla wszystkich[3605] żyjących[2416].
**lub: k.h. przyprowadzać, przynosić z powrotem, zwrócić[7725] **hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194] ***lub: miejsce spotkania, wyznaczony czas, punkt zbiorczy[4150]* Hi 3,15; 17,13; Kaz 12,5; Hbr 9,27

24. Jednak* *czy ktoś* w ruinie**|HAP|N *nie* wyciąga[7971|KQ] ręki[3027], czy[518] *nie* woła o pomoc*** w swym nieszczęściu****|*****. Sdz 5,21; Hi 12,5;
**lub: z pewnością, tylko, lecz[389]; **sterta ruin[1164|B1283]; ***krzyk[7769] - tu i Hi 36,19; ****ruina, katastrofa, zniszczenie - Hi 31,29; Prz 24,22 *****lub: lecz czy przeciw komuś w ruinie nie wyciąga się ręki, jeśli w swym nieszczęściu woła o pomoc - EIB[K]* Ps 35,25; Mt 27,39

25. Czy[518] nie[3808] płakałem* nad *tym, którego* dzień[3117] *był* ciężki****|****? *Czy* moja dusza[5315] *nie* smuciła****|HAP się nad ubogim*****?
**lub: k.q. płakać gorzko[1058]; **twardy, surowy[7186]; ***nad trudem dnia - SL[K]; ****być zbolałym[5701]; *****być w potrzebie, cierpieć[34]*

26. Tak[3588], oczekiwałem* dobra**, a przyszło[935] zło***; a *gdy* z nadzieją oczekiwałem[3176|KP|COH] światła[216], przyszła[935] ciemność****.
**lub: k.p. wypatrywać z niecierpliwością, czyhać na[6960]; **korzyść, szczęście[2896]; ***nieszczęście, udręka[7451]; ****lub: mrok[652]*

27. Moje wnętrze[4578] zawrzało* i nie uspokoiło** się; spotkały[6923] mnie dni[3117] cierpienia***.
lub: k.pu. być doprowadzonym do wrzenia, kipieć - Hi 41,34 **dosł.: k.q. milczeć, być nieruchomym[1826]; ***por. w. 16**

28. Chodzę[1980] pociemniały*|PAR, ale nie[3808] od słońca[2535]; wstaję[6965] i w zgromadzeniu** wołam o pomoc[7768]. Ps 38,6; 42,9; 43,2
dosł.: k.q. poszarzeć, być brudnym, być zaniedbanym w stroju żałobnym[6937|B8068]; **hebr.: kahal[6951] - zgromadzenie, wspólnota, zbór* JHWH *Wj 32,1; 35,1; Kpł 8,3 - por. gr.: ekklesia - Obj 22,16

29. Stałem[1961] się bratem[251] szakali* i przyjacielem** młodych***|1323|S strusic****|P|F. Ps 102,6
**hebr.: tannin - smok, wąż, potwór morski, szakal[8577], krokodyl - Ez 29,3[B1004]; **lub: współmieszkaniec, ktoś drugi, kochanek[7453] ***dosł.: córki; ****tj. ptak nieczysty - Kpł 11,16; rodzaj sowy[3284]* Rdz 1,21; Wj 7,9.10.12; Pwt 32,33; Ps 44,19; 74,13

30. Moja skóra[5785] *stała* się czarna*|HAP na[5921] mnie i moje kość[6106|CS] *jest* spieczona** od[4480] gorączki[2721]. Ps 102,3; 119,83; Lm 3,4; 4,8; 5,10
**tj. ściemniała od choroby[7835]; **lub: k.q. być gorącym, palić się[2787]*

31. A moja harfa* stała[1961] się pieśnią żałobną**|N, a mój flet*** – krzykiem[6963] płaczących[1058|PAR]. Iz 24,8; Ez 26,13; Mt 11,17
**tj. instrument szarpany, lira[3658]; **dosł.: żałoba, opłakiwanie, biadanie (nad zmarłymi), szata żałobna, met. obrzęd żałobny[60] ***tj. instrument muzyczny, być może flet, piszczałka, fletnia[5748]*

31 Zawarłem[3772] przymierze* ze swoimi oczami[5869]; jakże mógłbym myśleć**|995 o[5921] pannie***? ****por. Rdz 24,16**** Prz 4,25; Iz 33,15
**hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat wojskowy[1285] **lub: k.hpa. reagować, zważać, skierować uwagę na coś - Hi 30,20*

2. A jaki[4100] byłby dział* od Boga z góry[4605]? I *jakie byłoby* dziedzictwo** od Wszechmogącego[7706] z wysoka[4791]? Hi 20,29; 27,13; Ps 17,14
**lub: gładkość, zwodniczość, dział, udział, część, terytorium[2506] **lub: majątek, mienie, własność, posiadanie, spadek, dział[5159]*

3. Czy klęska* nie[3808] *jest przygotowana* dla niegodziwych** i nieszczęście*** dla czyniących[6466|PAR] nieprawość****? Hi 21,30; Ps 55,23
**lub: strapienie, brzemię, nieszczęście, dzień klęski[343]; **ktoś niesprawiedliwy, przewrotny, nieprawy[5767]; ***klęska, niedola[5235] ****lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205] - Lb 23,21* Ps 73,18; Prz 1,27; 10,29

4. Czy On[1931] nie[3808] widzi* moich dróg[1870] i *nie* liczy** wszystkich[3608] moich kroków[6806]?
**lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd[7200] **lub: k.q. dokonać zapisu, zliczać, odliczyć, brać pod uwagę[5608]* Hi 14,16; 34,21; Prz 5,21

5. Jeśli[518] chodziłem[1980] w fałszu* i *jeśli* moja noga[7272] śpieszyła[2363] się do[5921] oszustwa**;
**lub: daremność, fałsz, bezwartościowość, próżność[7723] **lub: podstęp, celowe wprowadzanie w błąd[4820] - Rdz 27,35*

6. *To niech* zważy[8254] mnie na rzetelnych*|6664 szalach**|DC i *niech* Bóg pozna*** moją prawość****. Hi 2,3.9; 6,2; 27,5; Dn 5,27; Mi 6,11
**idiom: na szalach sprawiedliwości, prawości; **lub: odważniki, szale wagi; ***k.q. znać, uznać, dowiedzieć się, rozróżniać[3045] ****lub: uczciwość, niewinność, całkowitość, doskonałość[8538]*

7. Jeśli[518] mój krok[838] zboczył* z *właściwej* drogi[1870] i moje serce** poszło za[310] moimi oczami[5869], i *jeśli jakaś* zmaza***|Q przylgnęła[1692] do moich rąk[3709]; Lb 15,39; Hi 23,11;
**hub: k.q. pochylać się, skręcać, skłaniać, wyciągać* [5186] Ps 7,3
***hub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie* [3820]
****hub: skaza, defekt, wada fizyczna - Kpt 2,17, ug ketiv - cokolwiek*

8. *Wtedy* niech *ja* sieję*|COH, a inny[312] spożywa[398], a moje plony**|SC *niech* zostaną wykorzenione***. Kpł 26,16; Pwt 28,30.38;
**hub: k.q. rodzić nasiona, wydawać nasienie* [2232]. ***dosł.: potomstwo, płód, to, co zostało wydane na świat, dziecko* [6631] Iz 22,24;
****dosł.: być wyrwanym z korzeniami* [8327] *- Hi 5,3; 38.12* Iz 65,23

9. Jeśli[518] moje serce* dało się omamić** przez[5921] *inną* kobietę[802] i *jeśli* czyhałem*** u[5921] drzwi[6607] swojego bliźniego***; Hi 24,15
**hub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie* [3820]
***hub: k.n. być zwiedzionym, być zwodzonym, być łatwowiernym* [6601]
****dosł.: k.q. zastawić pułapkę* [693]; *****towarzysz, ktoś drugi* [7453]

10. *To niech* moja żona[802] mieli* dla innego[312] i *niech* inni[312] się nad[5921] nią schylają***|3766.
**hub: k.q. zgniatać, miażdżyć* [2912]; ***eufemizm: współżyją z nią* 2Sm 12,11; Jr 8,10

11. Bo[3588] byłaby to[1931|Q|F *rzecz* haniebna*|F, byłaby to[1931|Q|M] nieprawość** *do ukarania przez* sędziów[6414|P]; Rdz 38,24; Kpł 20,10
**hub: pomysł, plan, rozwiązłość, niegodziwość* [2154], ***przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość* [5771]

12. Tak[3588]! To[1931] *byłby* ogień[784], *który* pożera[398] aż do[5704] zniszczenia* i cały[3605] mój plon** wykorzenia***. ****por. w. 8**** Prz 15,11
**hub: aż do Abaddonu*[11] *- miejsce zniszczenia, zguba - Ps 88,11*
***hub: owoc, zbiory, zysk, przychód, płody rolne* [8393] *- Rdz 47,24*

13. Jeśli[518] odrzuciłem* roszczenie prawne** swojego sługi***|5650 i swojej służącej[519] w ich sporze sądowym**** przeciwko[5978] mnie;
**hub: k.q. odrzucać, odmawiać, traktować jako odrażające* [3988]
***hub: decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), słuszność w sądzie* [4941], ****niewolnik*
*****hub: walczyć, zmagać się, kłócić się, prowadzić sprawę, proces (prawny), pozywać do sądu, złożyć skargę* [7378] *- Rdz 26,20; Wj 17,2*

14. Co[4100] wtedy[CW] zrobię[6213], gdy[3588] Bóg powstanie*|6965? I gdyby[3588] zaczął mnie badać**, co[4100] bym Mu odpowiedział***? Ps 44,21
**domyśl.: jako sędzia; **hub: k.q. doglądać, szukać, karać, odwiedzać* [6485]; ****k.h. zdawać sprawę, udzielać odpowiedzi, wracać* [7725]

15. Czy nie[3808] *Ten, który* mnie stworzył*|PAR we wnętrzu** *matki*, *nie* stworzył[6213] *i* jego? I *czy nie On* jeden*** ukształtował**** nas w łonie*****? Hi 34,19; Prz 14,31; 22,2;
**dosł.: k.q. robić, czynić, pracować, wykonywać, zarządzać, postanawiać, powodować* [6213]; ***hub: brzuch, wnętrze, ciało, łono, metaf. Szeol* [990]; ****hebr.: echad - jeden, każdy, pewien, jakiś, jeden raz* [259]
*****hub: k.po. ustalić, ustanowić, zrobić, utrwalić* [3559|B4097]
******tj. miejsce, w którym rozwija się płód - łono* [7358] *- Rdz 20,18*
Ps 119,73; 139,13; Jr 1,5; Ml 2,10

16. Jeśli[518] odmówiłem* prośbie** ubogich*** i oczy[5869] wdowy[490|F] przygasły****; Hi 22,9;
**dosł.: k.q. powściągać się, zatrzymywać, kontrolować* [4513]
***dosł.: rozkosz, przyjemność, pożądanie, upodobanie, tęsknota* [2656]
****hub: k.q. uciśniony, marny, biedny, słaby, chudy* [1800]
*****hub: k.p. wyczerpać, zużyć, położyć kres* [3615] Hi 24,3.21; 29,13

17. I *jeśli* sam[905] jadłem[398] swoją kromkę*, *chleba,* a nie[3808] jadła[398] z[4480] niej sierota[3490|M];
**hub: fragment, kawałek, kąsek (chleba), czastka* [6595] *- Rdz 18,5*
Wj 17,22.24; Pwt 16,11; 26,12; Ps 10,18; 68,5; Jr, 5,28; Oz 14,3; Ml 3,5

18. Bo[3588] od mojej młodości[5271] wychowywałem*|M go** jak ojciec[1] i od łona[990] mojej matki[517] ją*** prowadziłem****|5148|B5954; Iz 7,2
**dosł.: dorosnąć, stać się silnym* [1431] *- Rdz 21,8; **domyśl.: o sierocie*
****domyśl.: o wdowie z w. 16; ****hub: stać w gotowości, kierować*

19. Jeśli[518] widziałem[7200] ginącego[6|PAR] z powodu braku* ubrania[3830] albo biedaka**|A bez[369] okrycia***; Wj 22,26; Hi 22,6
**hub: bez, nie, zużycie, znoszenie* [1097]. ***hub: będący w potrzebie, określ. najniższej warstwy społecznej* [34]; ****ubranie, płaszcz* [3682]

20. Jeśli[518] nie[3808] błogosławiły mi jego biodra*|***|2504|Q|P i *nie* zagrzał*** się *dzięki* wełnie****|N moich owiec[3522]; Pwt 18,4; 24,13; Hi 29,11
**tu: jako figura retoryczna (część z całości) - syn. całej osoby - por. kości - Ps 35,10; **ug. ketiv - biodro* [2504|S]; ****k.h. rozgrzać się* [2552]
*****tj. drogie odzienie z runa młodych baranów - SL*[K]*, strzyc* [1488]

21. Jeśli[518] wygrażałem* moją ręką[3027] przeciwko[5921] sierocie[3490], *nawet* gdy[3588] widziałem[7200] w bramie**|A wsparcie[5833] *dla mnie;*
**dosł.: k.h. kołysać, zataczać, wymachiwać, potrząsać* [5130] *- tu jako gest grożący lub karzący - por. Iz 10,32; 11,15* Hi 5,4;
***brama* [8179] *miejska to miejsce spotkań i sprawowania władzy*
Hi 22,9; Prz 22,22; Iz 29,21

22. *To niech* odpadnie[5307] moja łopatka* od barku** i *niech* moje ramię[248] zostanie wyrwane*** ze stawu****. *****tj. staw barkowy* [7070]
**hub: bark, łopatka, bok* [3802] *- Wj 27,14; **hap.leg.: łopatka, plecy* [7929]
****hub: k.n. być złamanym, rozbitym, roztrzaskanym* [7665]

23. Gdyż[3588] grozę* *budzi* nieszczęście** *od* Boga na[413] mnie i *to, że przed* Jego majestatem*** nie[3808] *mógłbym się* ostać****.
**hub: trwoga, przerażenie, strach* [6343] *- Rdz 31,42; **strapienie, brzemię, nieszczęście, dzień klęski* [343]; ****godność, wywyższenie, wyniosłość* [7613]; *****dosł.: k.q. wytrwać, zwyciężyć* [3201] Iz 13,6; Jl 1,15

24. Jeśli[518] złoto[2091] uczyniłem* swoją nadzieją**, a do czystego złota*** mówiłem[559]: *O, ty* moje bezpieczeństwo****! Ps 52,7; Mt 6,19;
**dosł.: k.q. sprawiać, że coś się stanie, postanawiać, wyznaczać* [7760]
***hub: ufność* [3689]; ****tj. złota* [3800] *ze Wschodu - poet. syn. dla złota* [2091] *tu i Hi 28,16; ****zaufanie, ufność, miejsce ucieczki* [4009] Mk 10,24

25. Jeśli[518] radowałem* się , że[3588] wielkie[7227] *było* moje bogactwo** i że wiele***|ADJ osiągnęła**** moja ręka[3027]. 1Sm 2,4; Hi 3,19; Ps 49,6
**hub: być zadowolonym, radować się, promienieć radością* [8055]
***dosł.: siła, zdolność, armia, wpływ finansowy, skuteczność* [2428]
****hub: mocny wielki, potężny* [3524], *****k.q. dostać, wymyślić* [4672]

26. Jeśli patrzyłem[7200] na światło*, gdy[3588] świeciło** i *na* księżyc[3394], *gdy* sunął***|PAR wspaniale***; Pwt 4,19; 17,3; Ez 8,16
**dot.: światła ciał niebieskich, również słońca[216]; **dosł.: k.h. błyskać światłem[1984]; ***dosł.: iść, płynąć, poruszać się, iść dalej[1980] ****lub: chwalebny, cenny, ważki, drogi, kosztowny, rzadki[3368]*

27. A moje serce[3820] *dało się* uwieść* potajemnie** i całowałem[5401] ustami[6310] moją rękę**, *przesyłając im pocałunki*;
**lub: k.q. mieć otwarty umysł, być prostym, być naiwnym, być zwiedzionym[6601]; **ukryte miejsce, tajemnica, kryjówka[5643] ***dosł.: całowała ręka moja (w) usta moje, tj. posyłała całusy - SL[K]*

28. Również[1571] to[1931] byłaby nieprawość* *do ukarania przez* sędziów[6414|P], bo[3588] zaparłbym** się Boga z wysokości[4605]. Hi 31,11
**lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; **k.p. fałszywie zaprzeczać, postępować podstępnie, zwodniczo, płaszczyć się, rozczarować, zawodzić, oszukiwać[3584]*

29. Jeśli[518] radowałem[8055] się z upadku* mojego wroga**|PAR i triumfowałem**, że spotkało*** go nieszczęście[7451], *to byłbym winny*,
**lub: ruina, katastrofa, zniszczenie[6365]; **k.p. nienawidzić, wróg[8130] ***lub: k.hpa. być podnieconym[5782]; ****k.q. znaleźć, dostać[4672]*

30. Lecz[CW] nie[3808] dałem[5414], by zgrzeszyć*|INF *miało* moje podniebienie**|2441, aby zabiegać***|INF z przekleństwem*** *o* jego duszę[5315];
**lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, ponieść winę, utracić[23981]; **podniebienie, dziąsła w sensie kosztowania, smakowania[2441]; ***k.q. pytać, prosić, dowiadywać się, radzić się[7592] ****lub: kłótnia, przysięga zgodna z prawdą, przymierze z kłótnią[423]*

31. Czyż[518] mężczyźni* z mojego namiotu[168] nie[3808] mówili[559]: Kto[4320] *mógłby* dać[5414] *komuś* z mięsa** jego, *a* nie[3808] zostałby nasycony***?
**dot. kilku ludzi, niewielu - mężczyzn[4962]; **lub: ciało[1320] - Hi 19,20* ***lub: w k.n. tylko tu: być zadowolonym, sytym[7646|B8824|PAR]*

32. Obcy* nie[3808] nocował[3885] na dworze**, swoje drzwi[1817] otwierałem[6605] podróżnemu***.
**hebr.: ger - przybysz, tymczasowy mieszkaniec bez praw dziedzicznych[1616], chroniony obywatel, obcy, przelita[B1816] - Rdz 15,3 **lub: na zewnątrz, ulica, strona zewnętrzna, dróżka[2351|B2682] ***dosł.: droga, ścieżka, met. sposób życia, meton. wędrowiec[734]*

33. Jeśli[518] ukrywałem[3680] swoje przestępstwa* jak Adam**[S], aby schować[2934|INF] w zanadrzu*** swoją nieprawość***; *****por. w. 28****
**lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, profanacja[B7613]; **imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna[120] ***hap.leg.: kieszeń w ubraniu, wnętrze[2243], arameizm - pierś (?)*

34. *Jak* gdybym[588] miał się lękać* licznego[7227] tłumu**, a pogarda***|937 rodów**** miałaby spowodować moje przerażenie[2865|KH] – tak[CW] bym milczał[1826|CON] i nie[3808] wychodził[3318] poza drzwi[6607]? Hi 12,5; Ps 107,40; 123,3-4
**lub: drżeć, odczuwać trwogę, powodować drżenie, przerażać[6206] **lub: ryk, wrzawa, dźwięk, mnóstwo, tumult tłumu, obfitość[1995] ***lub: wstyd - Rdz 38,23; ****klan, rodzina, plemię, lud, naród[4940]*

35. *To* kogo[4310] dostałbym*|5414, aby mnie wysłuchał**|PAR! Oto[2005] mój podpis***, a Wszechmogący[7706] *niech* odpowie[6030] mi i *niech* napisze[3789] zwój**** *z oskarżeniem* mój przeciwnik*****|*******.
Hi 16,21; 33,6; Kaz 6,10; Iz 45,9
**dosł.: dalby mnie - por. AK; **wysłuchującego[8085]; ***znak - ostatnia litera hebr. - „taw" - por. Ez 9,4-6; ****orędzie, dokument, pismo, list, dekret, akt kupna, akt oskarżenia[5612] - Rdz 13,7; Jr 25,31 *****hebr.: isz - mężczyzna, człowiek, ludzkość, każdy[376] ******dosł.: człowiek[376] sporu[7379], kłótnia, sprawa w sądzie*

36. Czy[518] nie[3808] wziąłbym* go** sobie na ramiona[7926] i *nie* uwieńczyłbym*** nim** siebie *jak* wieńcami****|P?
Prz 4,9; 12,4; 17,6
**lub: k.q. podnieść, dźwigać, nieść, usprawiedliwiać, podtrzymywać[5375] **dotyczy zwoju z oskarżeniem; ***dosł.: wiązać, związywać, obwiązywać[6029] - tu i Prz 6,21; ****lub: diadem, korona[5850] - por. SL[K]*

37. Oznajmiłbym* Mu** liczbę[4557] moich kroków[6806]; zbliżyłbym[7126] się *blisko* do Niego** jak[3644] *do* księcia***|*****|AK. *****lub: jak książę - EIB*
**lub: k.h. oznajmiać, wyjaśniać, informować, donosić[5046] **dot. Wszechmogącego z w. 35; ***lub: władca, książę, wódz[5057]*

38. Jeśli[518] moja rola*** wołała*** przeciwko[5921] mnie, a razem[3162] z nią płakały[1058] jej zagony[8525]; ***tu przykład personifikacji - por. Rdz 4,10*
**lub: ziemia, kraj, kraina, cały zamieszkany obszar ziemi[127] ***lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)[2199]*

39. Jeśli[518] spożywałem[398] jej plon* bez[1097] zapłaty**, *a* duszę*** jej właściciel*****|P zgasiłem****; **dosł.: jej siłę[3581]*
Wj 23,10; 1Krl 21,19;
***dosł.: bez srebra - tj. jako środka płatniczego tamtych czasów[3701] ***lub: życie, oddech[5315]; ****hebr.: ba'al - właściciel, pan, mąż[1167] tu: jako pluralis excellentiae (?) - stąd: Właściciela - por. KUL[K] *****dosł.: k.h. spowodować wydech, metaf. doprowadzić do gniewu - Mi 1,13, powodować wzdychanie[5301] - por. KUL[K]*
Ps 89,11

40. *Wtedy* zamiast[8478] pszenicy[2406] *niech* wyjdą[3318] ciernie*, zamiast[8478] jęczmienia[8184] – cuchnące chwasty**. *Tu* skończyły*** się słowa****|P Hioba[347].
Rdz 3,18; Iz 34,13; Oz 9,6
**lub: jeżyna, krzew ciernisty, zarośla[2336]; **hap.leg.: życica - lolium temulentum - por. Mt 13,25*, bieluń, szczyr roczny[890|B1017] ***lub: k.q. dojść do kresu, być ukończonym[8552]; ****mowy[1967]*

32 I wstrzymali* się od[4480] odpowiedzi**|6030|INF Hiobowi[347] ci[428] trzej[7969] mężczyźni[582|A], ponieważ[3588] był[1931] sprawiedliwy*** we *własnych* oczach[5869]; ***prawy[6662]
Hi 33,9
**lub: k.q. odpocząć, zaniechać (pracy)[7673]; **odpowiadać - AK*

2. Wtedy[CW] zapłonął[2734|CON] gniewem[639] Elihu*, syn[1121] Barakeela**, Buzyta***, z rodu[4940] Ram****; zapłonął[2734] jego gniew[634] na Hioba[347], z powodu[3588] usprawiedliwiania*****|INF jego duszy[5315] *bardziej* niż[4480] Boga.
Rdz 22,21; Hi 33,32;
**tj. „moim Bogiem jest On" [453]; ** „Bóg błogosławił" [1292] tu i w.6 ***hap.leg. „wzgarda" [940]; ****tj. „wysoki" lub „wywyższony" [7410] *****lub: k.p. nadawać pozory sprawiedliwości[6663]*
Jr 3,11; 25,23

3. Także[CW] przeciwko jego trzem[7969] przyjaciołom[*] rozpalił[2734] się jego gniew[**], za[5921] to[834], *że* nie[3808] znaleźli[4672] odpowiedzi[***], a *jednak* potępiali[****] Hioba[*****]. Pwt 15,1

**lub: towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, kochanek[7453]*
***dosł.: nos, metaf.: fuknąć gniewnie[639]; ***lub: odzew, riposta[4617]*
*****lub: k.h. postępować niegodziwie, potępić jako winnego[7561]*
******tiq.: Boga; stąd: pozwolił, by Bóg postąpił niegodziwie - WBC[K]*

4. A Elihu[453] czekał[*] na Hioba[347] ze słowami[1697] *aż skończy*, gdyż[3588] oni[1992] *byli* od[4480] niego starsi[**] *co* do dni[3117]. ***por. Hi 12,20*

**lub: k.p. zwlekać, oczekiwać, być cierpliwym - Dn 12,12[2442]*

5. A *gdy* zobaczył[*|CON] Elihu, że[3588] nie[369] było w ustach[6310] tych trzech mężczyzn[**|A] odpowiedzi[4617] – zapłonął[2734] gniewem[639].

**lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wygląd[7200]*
***lub: człowiek, mężczyzna, mąż, ktoś[376], w Rdz 7,2 - samiec*

6. I odpowiedział[6030|CON] Elihu[453], syn[1121] Barakeela[1292], Buzyta[940] i rzekł[559]: Ja[589] *jestem* młody[*] w dniach[3117], a wy[859] *jesteście* sędziwi[**], dlatego[5921|3651] wahałem[***|EIB] się i trwożyłem[****] się, by przedstawić[****|INF] wam[853] swoje zdanie[*****]. Hi 15,10; 32,10.17; 36,3; 37,16

**lub: nic nie znaczący, lichy, niskiego rodu[6810]; **wiekowy, starzec, być w podeszłym wieku[3453]; ***k.q. bać się, powstrzymywać się[2119]; ****lękać się, być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]*
******lub: k.p. oznajmić, pokazać, podać do wiadomości[2331]*
*******lub: wiedza, przekonanie, poznanie Boga, sąd, opinia[1843]*

7. Myślałem[*]: Niech przemówią[1696|KP] dni[3117], a mnogość[7230] lat[8141] niech ujawni[**] mądrość[***].

**tj. przemawiać wewnątrz siebie - 2Sm 13,32, mówić[559|KQ]*
***lub: k.h. oznajmić[3045]; ***zmysłność, roztropność, biegłość[2451]*

8. Lecz[*] to[1931] duch[**] w człowieku[582] i tchnienie[***] Wszechmogącego dają zrozumienie[****].

**lub: z pewnością, prawdziwie, zaiste - silne potwierdzenie, lecz w istocie - podkreślenie kontrastu[430]; **hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307]; ***oddech, duch (człowieka)[5397] - Rdz 2,7*
*****lub: k.h. rozumieć, sprawić, że ktoś zrozumie, nauczyć[995]*
1Krl 3,12; Hi 35,11; Prz 2,6; Kaz 2,26; Dn 1,17; Mt 11,25; Jk 1,5

9. Wielcy[*] nie[3808] *zawsze* postępują mądrze[**], a sędziwi[2205] *nie zawsze* rozumieją[***] to, co słuszne[****]. Hi 12,20; Ps 119,100

**lub: wielki, obfitujący w, liczniejszy niż, większy niż, silny[7227]*
***lub: k.q. być mądrym bądź stać się mądrym[2449]; ***k.q. dostrzegać, rozpoznawać, wiedzieć, odróżniać, rozważać, mieć rozeznanie[995]*
*****lub: sąd, sprawiedliwość, prawość, słuszność w sądzie[4941]*

10. Dlatego[3651] mówię[559]: Posłuchaj[*|IMP|S] mnie! Ja[589] też[637] przedstawię[2331] swoje zdanie[1843]. Hi 32,6.17; Prz 3,5; Kaz 4,13

**lub: k.q. rozumieć, zgodzić się, okazać posłuszeństwo[8085]*
***l.poj. sugeruje, że mowa rozpoczęła się od Hioba do przyjaciół*

11. Oto[2005] czekałem[*] na wasze słowa[1697] i słuchałem[238|KH] podczas[5704] waszych wywodów[**|N], aż[5704] zgłębicie[***] swoje słowa[4405].

**lub: k.h. zwlekać, mieć nadzieję na[3176]; **zrozumienie, wygląd, mądre wyrażenia[8394|B9811]; ***k.q. szukać, badać, poszukiwać[2713]*

12. I na[5704] was skierowałem uwagę[*] i oto[2009] nie[369] *było nikogo, kto* przekonałby[**|PAR] Hioba[347] *ani kto* odpowiedziałby[***|PAR] na[4480] jego mowy[****]; *****lub: wypowiedzi[561]* Hi 32,4

**lub: k.hpo. okazać się roztropnym bądź uważnym, rozważyć starannie[995|B1050]; **k.h. dowodzić, przekonywać, uznawać za winnego, karcić, strofować[3198]; ***k.q. reagować, zaświadczać[6030]*

13. Abyście nie[6435] powiedzieli[559]: Znaleźliśmy[*] mądrość[2451]. Bóg *może dać* mu odpór[**|KQ] – nie[3808] człowiek[***]. Jr 9,23; 1Kor 1,29

**lub: spotkać, przydarzyć się, osiągnąć, dostać, dowiedzieć się, wymyślić[4672]; **dosł.: zdmuchnąć, porwać, zniszczyć, rozwiewać[5086]*
****hebr.: isz - mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376]*

14. Lecz[CW] nie[3808] do[413] mnie skierował[*] swoje mowy[4405|P], a *ja* w słowach[**] waszych mu nie[3808] odpowiem[***]. Hi 33,5

**dosł.: k.q. przedstawiać (sprawę w sądzie), ustawić w szeregu[6186]*
***lub: wypowiedź, mowa, powiedzenie, obietnica, nakaz[561]*
****lub: k.h. zdawać sprawę, pokonywać, zwracać twarz ku[7725]*

15. Zaniepokoili[*] się i już[**] *nie* odpowiadali[6030]; odebrano[***] im te[1992] słowa[4405|P].

**lub: k.p. być zdruzgotanym, przerażonym, wystraszonym[2865]*
***lub: nadal, jeszcze, znowu, poza tym, ciągłość, trwałość[5750]*
****dosł.: k.h. iść dalej, usuwać, przepisywać[6275] - Rdz 12,8*

16. I czy *muszę jeszcze* czekać[3176], ponieważ[3588] nie[3808] mówią[1696|KP], gdyż[3588] stanęli[*] i już[5750] *więcej* nie[3808] odpowiadają[6030].

**lub: k.q. być prostym, zająć stanowisko, zwlekać, trwać[5975]*

17. Odpowiem[6030] także[637] *i* ja[589] w mojej części[*] i ja[589] wyjaśnię[**] też[637] swoje zdanie[1843].

**lub: dział, udział, terytorium, gładkość, zwodniczość[2506] - Hi 17,5*
***lub: k.p. powiedzieć, oznajmić, pokazać, podać do wiadomości[2331]*

18. Bo[3588] *jestem* pełny[*] słów[4405], przymusza[**] mnie duch[3701] w moim wnętrzu[***]. Ps 68,11

**lub: k.q. napełnić, być dokonanym, być zakończonym, poświęcić[4390]*
***lub: ściskać, naciskać, doprowadzać do niedoli, ograniczać[6693]*
****lub: brzuch, ciało, łono, metaf.: głębiny Szeolu[990] - Rdz 25,23*

19. Oto[2009] moje wnętrze[990] *jest* jak wino[3196], *które* nie[3808] ma ujścia[*]; jak nowe[2319] bukłaki[178] *zagrożone* pęknięciem[*****]. Hi 15,35; 37,1;

**lub: k.n. zostać wypuszczonym, gwałtownie rozwartym[6605]*
***lub: być rozłupanym, rozdartym, rozdzielonym[1234]*
****być może wyrażenie ironiczne - por. jednak WBC[K]* Prz 20,27

20. *Muszę* mówić[1696|COH], aby[CW] ulżyć[*] sobie; *muszę* otworzyć[6605|COH] swoje wargi[8193] i muszę odpowiedzieć[6030|COH]. Jr 22,14

**lub: k.q. oddychać z łatwością, odczuć ulgę[7304] -1Sm 16,23*

21. Ach![*|4994] Nie[3808] *będę* miał względu[**] na mężczyznę[376|S] i człowiekowi[120|S] nie[3808] *będę* schlebiał[***]! **lub: o!, proszę!* Pwt 10,17; Iz 44,5; 45,4

***idiom: nie będę podnosił[5375] oblicza[6440] ... - por. Hi 13,8[*]; EIB[K]*
****idiom: ... nie będę nadawał imienia[3655] - por. w. 22[*] i EIB[K]*

22. Bo[3588] nie[3808] umiem[3045] schlebiać[*], gdyż[3588] mój Stwórca[6213|PAR] szybko[4592] by mnie uniósł[**].

**lub: k.p. obdarzyć pochlebnym tytułem, nadać przezwisko[3655]*
***lub: k.q. podnieść, dźwigać, nieść, uprowadzić, zabrać[5375]*

33 A jednak* słuchaj[8085|IMP], proszę** Hiobie[347], mojej mowy[4405] i nadstaw ucha***|[IMP|S] na wszystkie[3605] moje słowa[1697].
**lub: lecz istotnie jako - silne przeciwstawienie[199]; **o!, błagam![4994]*
****lub: k.p. słyszeć, słuchać, wysłuchiwać, być posłusznym[238]*

2. Ach[4994]! Oto[2009] otwieram[6605] moje usta[6310], a mój język[3956] przemawia[1696|KP] z podniebienia*. **lub: usta, smak, dziąsła[2441]* Hi 6,30; Ps 119,103

3. Moje wypowiedzi* *pochodzą* z prawości** mojego serca[3820], a moje wargi[8193] wyraźnie*** wypowiedzą[4448|KP] wiedzę***. 1Krl 9,4; Ps 25,21;
**lub: słowo, mowa, powiedzenie, obietnica, nakaz[561]* Ps 119,7
***lub: uczciwość, słuszność, sprawiedliwość[3476]; ***k.q. czyścić, czynić lśniącym, jasnym, wyłaniać, poddawać próbie[1305]*
*****lub: przekonanie, poznanie Boga, sąd, opinia, postrzeganie[1847]*

4. Duch[7307] Boga[413|N] stworzył* mnie i tchnienie[5397] Wszechmogącego[7706] ożywiło** mnie.
**lub: robić, wykonywać, pracować, nabywać[6213]* Rdz 2,7; Hi 27,3
***lub: k.p. zachować przy życiu, dać życie, przywrócić do życia[2421]*

5. Jeśli[518] możesz*, odpowiedz**|[IMP] mi! Przygotuj***|[IMP] się, stań****|[IMP] przede[6440] mną!
**lub: k.q. być w stanie, posiadać zdolność do zrobienia czegoś[3201]*
***lub: k.h. powodować wracanie, przynosić z powrotem, odmawiać, odwracać, odwoływać[7725]; ***k.q. ustawić w szeregu, uskazać po kolei[6186]; ****k.hp. ustawić, ulokować się, przedstawić się[3320]*

6. Oto[2005] ja[589] *jestem* przed Bogiem *takim* jak ty*, ja[589] także[1571] *jestem* z gliny** uformowany[7169|KPU].
Hi 4,19; 10,9; 13,12;
**idiom: jak twoje usta[6310], tzn. w równej proporcji do ciebie - Wj 16,21; Kpł 25,52 - EIB[K]; **sterta, kopa, cement, omer[2563]* Ps 39,15

7. Oto[2009] strach*|[N] przede mną *niech cię* nie[3808] przeraża**, a mój nacisk*** *niech* nie[3808] zaciąży[3513] nad[5921] tobą.
Hi 20,25;
**lub: przerażenie, groza[367]; **k.p. spaść na, ogarnąć[1204]* Ps 55,4;
****hap.leg.: ciśnienie, pilność, brzemię[405]; LXX - ręka* Ps 88,15

8. Jednak[389] *ty* powiedziałeś[559] mi do uszu[241], słyszałem[8085] brzmienie* twoich wypowiedzi[4405]:
**dosł.: głos, dźwięk, hałas, krzyk, zgiełk[6963]*

9. *Jestem* czysty[2134], bez[1097] przestępstwa*, ja[589] *jestem* niewinny** i nie[3808] ma we mnie nieprawości***.
Hi 9,17; 10,7; 11,4; 16,17;
**lub: przewinienie, bunt [6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawola, profanacja[B7613]*
***hap.leg.: czysty[2643]; ***przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]* Hi 23,10-11; 27,5; 29,14; 31,1

10. Oto[2005] *On* znajduje[4672] zarzuty* przeciwko[5921] mnie i poczytuje** mnie za swojego wroga***.
Hi 13,24; 19,11; Lm 2,5
**dosł.: sprzeciw; wyobcowanie, wrogość, argument[8569] tu i Lb 14,34*
***lub: k.q. oceniać, cenić, myśleć, zaliczać[2803]; ***nieprzyjaciela[341]*

11. Wkłada[7760|JUS] moje nogi[7272] w dyby* i śledzi** wszystkie[3605] moje ścieżki[734].
Hi 10,14;
**tj. drewniany klocek na stopy więźnia, w którym znajdowały się nacięcia na założenie żelaznych rygli - Hi 13,27; **lub: k.q. czuwać, wypatrywać, obserwować, mieć pieczę nad[8104]* Hi 14,16; Ps 130,3

12. Otóż[2005] *w* tym[2063] nie[3808] *jesteś* sprawiedliwy*. Odpowiem** ci, że[3588] Bóg *jest* większy*** od człowieka[582].
Hi 4,17; 9,2; 15,14
**lub: prawy[6663]; **k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030]; ***być lub stać się licznym, rozmnożyć się[7235]*

13. Dlaczego[4069] spierałeś* się z Nim, że[3588] na żadne[3605] jego**|*** słowa[1697] nie[3808] odpowiada[6030]? ***tj. człowieka z w. 12*
Hi 9,3; 13,19; 40,2
**lub: walczyć, zmagać się, kłócić się, prowadzić sprawę, proces (prawny), pozywać do sądu, złożyć skargę [7378] - Rdz 26,20.21.22*
****lub: z żadnych swoich spraw[1697] się nie tłumaczy - EIB[K], KJV*

14. Bo[3588] w jednej* *sprawie* przemawia[1696|KP] Bóg i w drugiej[8147], *jednak* nie[3808] zważa** się *na* to.
Hi 40,5; Ps 62,11
**hebr.: echad - jeden, każdy, pewien, jakiś[259|B300]; **k.q. oglądać, obserwować, patrzeć na, widzieć, pochylić się nad czymś[7789]*

15. We śnie[2472|A|N], w nocnym[3915] widzeniu*, gdy twardy sen** spada[5307] na[5921] ludzi[376|P], w drzemkach*** na[5921] łożu[4904];
Rdz 15,12; Hi 4,13
**lub: objawienie, proroctwo[2384] - 1Sm 7,17; Iz 22,1; Za 13,4; **letarg, ekstaza[8639] - Rdz 2,21; ***stan snu lub odpoczynku[8572] - Ps 132,4*

16. Wtedy[227] otwiera* mężom**|[P] uszy[241] i pieczętuje[2856] ich pouczenie***;
Hi 4,12; 13,1; 36,10,15
**dosł.: k.q. odsłonić, usunąć, odejść [1540]; **hebr.: enosz - człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość[582]; ***hap.leg. ostrzeżenie, karcenie[4561]*

17. Aby odwieść*|[INF] człowieka** *od złego* czynu[4639] i zakryć*** pychę**** siłacza*****.
**lub: zejść z drogi, stronić od, zostać usuniętym[5493]; **imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna[120]*
****lub: k.p. ukryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, zalać[3680]*
*****lub: duma, wywyższenie[1466] tu i Hi 23,29, Jr 13,17*
******lub: mąż, silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11*

18. Powstrzymuje* jego duszę[5315] od[4480] grobu**, a jego życie[2416] od przeszycia***|[INF] przez miecz[7973|A].
Hi 33,28,30; 36,16; Ps 30,9
**lub: k.q. zatrzymać dla siebie, oszczędzić, panować nad[2820]*
***hebr.: szahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] - syn. Szeolu - Ps 16,10; 49,10; 103,4; ***k.q. przelecieć, przejść przez, zginąć[5674]*

19. Karci[3198|KHO] *go* przez cierpienie* na[5921] jego łożu[4904] i nieustannym** drżeniem***|[K] jego kości[6106];
Hi 7,13; 30,17;
**lub: ból, smutek[4341|B5026]; **ciągły, trwały, nieprzemijający, niewysychający[386]; ***dosł.: walką[7379] kości; wg qere: mnogością*
Ps 6,2; 38,3; 41,3; Oz 7,14

20. A jego życiu[2416] brzydnie[2092|HAP|KP] *nawet* chleb[3899], a jego duszy[5315] ulubiony* pokarm[3978].
**lub: tęsknota serca, pożądanie, pragnienie, życzenie[8378|B8378|N]*

21. Jego ciało[1320] znika*|[JUS] z widoku**, a wystają***|[K] jego kości[6106], *wcześniej* niewidoczne[3808|7200].
Hi 7,5; 13,28; 14,20; 19,20
**lub: zmarnować się, być wyczerpanym, być zużytym[3615]; **spoglądanie, wygląd, widzenie[7210]; ***wg qere: stają się widoczne*

22. A jego dusza[5315] zbliża* się do grobu[7845], a jego życie[2416] do sprowadzających śmierć**.
**lub: k.q. podchodzić [7126]; **k.h. powodować śmierć[4191|PAR] - WBC*

23. Jeśli[518] jest[*] przy[5921] nim *jakiś* anioł[**], pośrednik[***|3887|PAR], jeden[259] z[4480] tysiąca[505], aby oznajmić[5046|INF] człowiekowi[120|S] jego powinność[****|3476]; Wj 23,20.23; Ps 34,7; Iz 63,9

**lub: bycie, istnienie, istota, jako czas.: jest, są[3426]; **hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel[4397]; ***lub: k.h. tłumacz - Rdz 42,23; ambasador - 2Krn 32,21; rzecznik, reprezentant - Iz 43,27 ****lub: prawość, słuszność, prostolinijność, to, co należy - Prz 11,24*

24. Wtedy okaże mu życzliwość[*|CON] i powie[**|559]: Wybaw[***|IMP] go od zejścia[3381|INF] do grobu[7845], *bo* znalazłem[4672] okup[****] *za niego*.

**lub: k.q. okazywać, łaskę, być łaskawym[2603]; **domyśl.: anioł do Boga; ***hap.leg.: wyzwolić (?)[6308]; ****cena za życie, łapówka[3724]* Wj 30,12; Ps 49,7; Prz 21,18

25. Jego ciało[1320] *niech* zostanie odnowione[*|PAS] jak *w* młodości[**], *niech* powróci[7725] do dni[3117] jego żywotności[***|N]. Pwt 34,7; 2Krl 5,14

**hap.leg.: k.q. dopiero co urosnąć, stać się świeżym, odnowić, być pulchnym[7375|B8560] - por. WBC[K]; **lub: chłopięce, młode lata[5290] ***lub: młodość, wigor[5934] - tu i Hi 20,11; Ps 89,45; Iz 54,4*

26. *Gdy* modli[*] się do[413] Boga, a *Ten jest* dla niego łaskawy[**|CON] i widzi[7200] Jego oblicze[6440] z okrzykiem radości[***|S], i przywraca[7725] człowiekowi[582] jego[****] sprawiedliwość[6666];

**lub: k.q. błagać[6279]; **k.q. mieć upodobanie w, być życzliwym, zadowolonym, przyjmować życzliwie[7521]; ***tj. okrzyk wojenny, okrzyk na trwogę lub wyrażający radość[8643]; ****lub: swoją - EIB[K]*

27. Spojrzy[*|7789|JUS] na[5921] ludzi[582] i powie[559]: Zgrzeszyłem[**] i wypaczyłem[***] *to, co* prawe[3477|ADJ], a nie[3808] było mi *za to* odpłacone[****];

**por. HCSB, KJV, BG; przy zmianie wokal.: zaśpiewa - 1Sm 18,6 (?) on zaśpiewa - por. BW; EIB[K]; **lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, ponieść winę, utracić[2398]; ***k.h. postępować przewrotnie, popełniać nieprawość, przekręcić, zabłądzić[5753|B6706] ****dosł.: k.q. być podobnym, być wystarczającym, odpowiednim[7737]* 2Sm 12,13; Prz 28,13; Łk 15,21; 1J 1,9

28. *On* wybawił[*] moją[**|Q] duszę[5315] od zejścia[5674|INF] do grobu[7845], a moje[**|Q] życie[2416] ujrzy[****|7200] światło[216|A]. Hi 33,18; 36,12

**lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299] **wg ketiv - jego; ***wg ketiv - jego; ****EIB, BB, BE - ogląda*

29. Oto[2005] wszystko[3605] to[428] czyni[6466] Bóg wobec[5973] człowieka[*] kilkakrotnie[**];

por. w. 17***; **dosł.: (po) dwakroć[6471], (po) trzykroć[7969] - WBC[K]*

30. Aby zawrócić[7725|KH|INF] jego duszę[*] od[4480] *zejścia do* grobu[7845] i oświecić[**|INF] *go* światłem[***] życia[2416|N|A]. Ps 56,13; J 1,4.9

**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315]; **lub: k.n. być rozświetlonym[2514]; ***światłość[216]*

31. Zważ[*|IMP] *na to*, Hiobie[347], słuchaj[**|IMP] mnie! Milcz[***|IMP], a ja[595] będę mówił[1696|KP].

**lub: k.q. uważnie słuchać, dawać posłuch, zwracać uwagę na[8187] **lub: k.q. rozumieć, zgodzić się, okazać posłuszeństwo[8085] ***lub: k.h. być cicho, uciszyć, być głuchym, być bez ruchu[2790]*

32. Jeśli[518] *jednak* masz[3426] słowa[4405] – odpowiedz[7725|IMP] mi. Przemów[1696|IMP], bo[3588] chciałbym[*] cię usprawiedliwić[**]. Hi 15,4; 21,27

**lub: k.q. rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność w, pożądać, mieć upodobanie w[2654]; **k.p. uczynić prawym[6663]*

33. A jeśli[518] nie[368], *to* ty[859] wysłuchaj[8085|IMP] mnie! Milcz[2790|IMP], a nauczę[*] cię mądrości[**].

**tu i Hi 15,5; 35,11; Prz 22,25[502]; **lub: zmyślność, roztropność[2451]*

34 Wtedy[CW] Elihu[453] odpowiedział[*|CON] i rzekł[**|559]: Hi 4,1

**lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030] **zwrot charakterystyczny dla jęz. hebr. w tym miejscu oznaczający początek wypowiedzi, a niekoniecznie konkretną odpowiedź*

2. Słuchajcie[8085|IMP], mądrzy[*], moich słów[4405] i *wy* znawcy[**|PAR], nadstawcie mi ucha[***|IMP].

**lub: roztropny, uczony, zmyślny, bystry[2450]; **k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045]; ***k.h. słuchać, słyszeć[238]*

3. Bo[3588] ucho[241] bada[*] słowa[4405|P], jak i podniebienie[2441] smakuje[**] pokarm[398]. Hi 6,30;

**lub: k.q. lustrować, sprawdzać, wykazywać, próbować[974] **lub: próbować, dostrzegać, jeść[2938] - 1Sm 14,24* Hi 12,11; 34,36

4. Wybierzmy[*|COH] dla[AK] nas *to, co* prawe[**|N], rozeznajmy[3045|COH] między[996] sobą *to, co* dobre[***]. Hi 5,7; 11,12; 12,11; 34,36

**lub: k.q. dokonać wyboru na podstawie dokładnej oceny, próbować[977] - por. Iz 48,10, jako synonimiczny paralelizm dla: pożądać, pragnąć[2530] - por. Iz 1,29; **decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), słuszność w sądzie[4941]; ***rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, obfitość[2896]*

5. Bo[3588] Hiob[347] powiedział[559]: *Jestem* sprawiedliwy[*], lecz[CW] Bóg odrzucił[**] moją prawość[4941]. **lub: k.q. prawym[6663]* Hi 10,7; 27,2; 33,9

***lub: k.h. spowodować odejście, usunąć, obalić, zabrać, odłożyć[5493]*

6. *Co do* sądu[4941|N] nade[5921] mną, czy *mam* uznać kłamstwo[***]? Nieuleczalna[***] *jest* moja strzała[****|2671], *jestem* bez[1097] winy[*****]. Hi 6,28;

**lub: k.p. kłamać, powiedzieć kłamstwo, oszukiwać, rozczarowywać, zawodzić; **czy mam kłamać - por. EIB[K]; ***być chorym, zrozpaczonym, przygnębionym - 2Sm 12,15; Iz 17,11; Jr 15,18 ****tj. rana po strzale; *****lub: przewinienie, bunt[6588]* Hi 24,25

7. Któż[4310] *jest* mężem[*] jak Hiob[347], *który* pije[8354] obelgi[**|N] jak wodę[4325]? Hi 15,16;

**lub: człowiek, silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397] **lub: drwina, szyderstwo, jąkanie[3933] - Ps 44,13; 79,4* Prz 19,28

8. I *który* obraca[*] się też[5973] w towarzystwie[2274|HAP] czyniących[6466|PAR] nieprawość[**] i chodzi[1980] z[5973] ludźmi[376] niegodziwymi[***]?

**lub: k.q. podróżować, iść, jako prtcpl. wędrowiec, podróżnik[732] **lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205] - Lb 23,21; ***zło, wina, nieprawość[7562]*

9. Bo[3588] powiedział[559]: Człowiek[*] nie[3808] *odnosi* korzyści[*], *że ma* upodobanie[**] w[5973] Bogu. Wj 5,2; Hi 21,15; 22,2;

**lub: mąż, silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11 **lub: k.q. być przydatnym, zdatnym, korzystać[5532]* Ml 3,14

****lub: rozkosz, przyjemność, pożądania, pragnienie, tęsknota[2656]*

10. Tak więc[3651] posłuchajcie[8085|IMP] mnie, ludzie[376] rozumni[8199]: Bóg *jest* niezmiernie daleki[*] *od* niegodziwości[7562], Wszechmogący[7706] – *od* nieprawości[5766]. Rdz 18,25; Pwt 32,4;
**lub: mężowie serca; **hebr.: lebab - wewnętrzny człowiek, umysł, wola, serce, rozum, wiedza, pamięć, sumienie[3824] - por. hebr.: leb[3820] ***lub: w żadnym razie, niech Bóg broni, nie może być[2486] - wykrzyknikowo - silne zaprzeczenie o zabarwieniu emocjonalnym*
2Krn 19,7; Hi 8,3; 36,23; Ps 92,15; Rz 9,14

11. Bo[3588] odpłaci[*] człowiekowi[*] według jego czynów[6467|SC] i spowoduje, że człowiek[*] znajdzie[*] *to, co właściwe* jego ścieżkom[*].
**lub: k.p. odnawiać, wymagradzać straty, płacić, czynić bezpiecznym, czynić zdrowym[7999]; **hebr.: adam[120|S]; ***hebr.: isz[376] ****lub: k.h. spowodować znalezienie, osiągnąć, zdobyć, przydarzyć się, złożyć (ofiarę)[4672]; *****metaf.: o sposobie życia[734]*
12. Tak[*], z pewnością[*] Bóg nie[3808] postępuje niegodziwie[*], Wszechmogący nie[3808] wypacza[*] prawa[4941].
2Krn 19,6; Hi 8,3; Ps 9,16
**lub: także, zaiste, choć, tym bardziej, co więcej[637]; **zaprawdę, prawdziwie[551]; ***k.h. uczynić się winnym, pozwolić skazać[7561] ****lub: k.p. wykrzywić, zgiąć, sfałszować, zadać kłam[5791]*
13. Kto[4310] powierzył[*] Mu ziemię[776]? Kto[4310] urządził[*] cały[3605] świat[*]?
Hi 38,4; Iz 40,12
**lub: k.q. zajmować się, doglądać, szukać, wyznaczać, przypisywać[6485]; **k.q. układać, umieszczać, kształtować, ustanawiać[7760] ***lub: zamieszkała ziemia, stały ląd[8398], okrąg ziemi[776] - Hi 37,12*
14. Jeśli[518] zwróciłby[*] ku[413] *niemu*[*] swoje serce[3820], *gdyby* wziął[*] do[413] siebie Jego ducha[7307] i Jego tchnienie[5397];
Ps 104,29;
lub: k.q. kłaść na, sprawiać, że coś się stanie - por. w. 13; EIB - położyłby to, na swoim sercu; **domyśl.: ku człowiekowi ; ***k.q. usuwać, zbierać, przyłączyć, gromadzić, wycofać[622]*
Kaz 3,19; 12,7
15. To zginęłoby[*] łącznie[*] wszelkie[3605] ciało[*], a człowiek[120|S] w[5921] proch[6083] by się obrócił[7725].
Rdz 2,7; Hi 4,19; 10,9
**lub: k.q. wydać ostatnie tchnienie, być na progu śmierci[1478] **lub: wszyscy razem, podobnie[3162]; ***idiom: każdy człowiek*
16. Jeśli[518] więc[CW] *masz* rozum[*|N], posłuchaj[*|IMP] tego[2063]! Nadstaw uszu[*|IMP] na głos[6963] moich słów[4405]!
Hi 30,23; Ps 90,3
**lub: rozumienie, rozeznanie, umiejętność oceny i analizy z umiejętnością dokonania właściwego wyboru[998]; **k.q. rozumieć, zgodzić się, okazać posłuszeństwo[8085]; ***k.q. słuchać, być posłusznym[238]*
17. Czyż istotnie[637] *może* panować[*] *ten, który* nienawidzi[*] prawa[4941|N]? Czy[518] więc[CW] potępisz[7561] Sprawiedliwego[6662] *i* Mocnego[*]?
**lub: k.q. opatrywać, owijać wkoło[2280], trzymać lejce - rządzić[B2599] **lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się[8130] ***lub: potężny, wielki[3524] tylko w Ks. Hi i Iz - por. Hi 15,10; 36,5 ****lub: ... potępisz wielce sprawiedliwego - KUL; Wszechsprawiedliwego - BW; Mocarza Sprawiedliwego - BT*
Rdz 28,2
18. Czy *On nie może* do króla[4428] mówić[559]: Nikczemniku[*]? Do książąt[*]: Bezbożniku[*]?
**hebr.: belijja'al - bezwartościowość, nieużyteczność, niegodziwość, ruina[1100] - por. idiom: „słowo Beliala" w Ps 101,3; **tj. ktoś szlachetnie urodzony, książęcego rodu[5081]; ***złoczyńca[7563]*
Pwt 15,9
19. *Ten,* który[834] nie[3808] ma względu[*] na władców[*] i nie[3808] wyróżnia[*] bogatego[7771] przed[6440] ubogim[*]? Bo[3588] *oni* wszyscy[3605] *są* dziełem[4639|N] Jego rąk[3027].
Pwt 10,17; Hi 31,15;
**idiom: nie podnosi[5374] oblicza[6440] na; **lub: książę, wysoki urzędnik, dowódca[8269]; ***dosł.: k.p. uważać, starannie rozważać, badać[5234|B6062]. ****lub: marny, biedny, słaby, chudy[1800]*
Hi 32,21
20. W jednej chwili[*] umierają[4191], a *w* środku[2676] nocy[3915] lud[5971] zadrży[*] i przeminą[*|P], a mocarz[*] zostanie usunięty[5493|KH] bez[3808] *udziału ludzkiej* ręki[*|3027].
Iz 30,13; 37,38;
**lub: chwila, moment[7281]; **k.pu. zostać wstrząśniętym[1607] ***lub: k.q. przejść obok, zniknąć, ginąć, przestać obowiązywać[5674] ****lub: potężny, uparty[47]; *****dosł.: w (ludzkiej) ręce*
Dn 2,44-45
21. Bo[3588] Jego oczy[5869] *skierowane są* na[5921] drogi[*] człowieka[376] i *On* widzi[*] wszystkie[3605] jego kroki[6806].
2Krn 16,9; Hi 31,4; Ps 34,15;
**hebr.: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny[1870]; **lub: k.q. obserwować, zwracać uwagę na, dostrzegać[7200]*
Prz 5,21; 15,3; Jr 16,17; 32,19
22. Nie ma[369] ciemności[2822] i nie ma[369] cienia śmierci[*], tam[8033] *gdzie* mogliby się ukryć[*|INF] czyniący[6466|PAR] nieprawość[*].
Ps 139,12;
**hebr.: calmavet - cień śmierci, głęboka ciemność - metaf.: miejsce przebywania zmarłych[6757] - Iz 9,1; Jr 2,6; **lub: schować się[5641] ***lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205] - Lb 23,21*
Am 9,2; Hbr 4,13
23. Gdyż[3588] nie[3808] wkłada[*] na[5921] człowieka[376] więcej[*] *niż to, co słuszne*, by stawił[*|INF] *go* na sąd[4941] przed[413] Bogiem.
Ps 119,37
**lub: k.q. układać, umieszczać, kształtować, ustanawiać[7760] **dosł.: ciągłość, trwałość, jeszcze, jeszcze więcej[5750]- por. BG, KJV ***emendowane na: nie ustala (Bóg) terminu - AK, ... pory - EIB ****lub: k.q. iść, chodzić, przyjść, odchodzić, iść dalej, poruszać[1980]*
24. Rozbije[*] mocarzy[*] bez[3808] przesłuchania[*], a innych[312] osadzi[*] w ich miejsce[8478].
lub: k.q. łamać, roztrzaskać[7489|B8702]; **por. w. 17**
Hi 12,19;
***lub: poszukiwanie, śledztwo, szukanie, wypytywanie[2714] ****lub: k.h. postawić, unieść, wyznaczyć[5975]*
Ps 2,9; Dn 2,21
25. Dlatego[3651] zna[*] ich czyny[4556|HAP] i wywraca[*] *ich* nocą[3915], i zostają zmiażdżeni[*].
**lub: k.h. zwracać uwagę na, rozróżniać, rozumieć, mieć względ na, zauważać[5234]; **k.q. obalić, zmienić, przemienić[2015] - Rdz 3,24 ***lub: k.hpa. pozwolić na bycie skruszonym[1792]*
Hi 11,11; Ps 10,14
26. Ze względu na[8478] *ich* niegodziwości[*|P] uderza[*] ich w miejscu[*] *dla wszystkich* widzących[*|PAR];
Mt 6,6; Dz 20,20; 1Tm 4,1
**lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563] **lub: k.q. podrzucać do góry, uderzać w biodra[5606] - Jr 31,19 ***lub: przestrzeń, otwarte miejsce, miejsce postoju, kraj[4725] ****lub: k.q. patrzeć, pilnować, doglądać[7200] - por. Rdz 41,22; Iz 30,10*
27. Za[834] to, że[5921|3651] odwrócili[*] się od[310] Niego i nie[3808] zważali[*] na żadne[3605] Jego drogi[1870];
1Sm 15,11; Ps 125,5; So 1,6
**lub: k.q. zboczyć, zwrócić się ku, odejść, zejść z drogi, stronić od[5793] **lub: k.h. poświęcać uwagę, rozważać, zastanawiać się[7919]*

28. Sprawili, że zaczęło dochodzić*|INF do[5921] Niego wołanie[6818] biednych**, a *On* wysłuchuje[8085] wołania*** ubogich****. Wj 22,23;
*lub: k.h. wnosić, zgromadzić, sprowadzić przeciwko, sprawić [935]
**lub: marny, słaby, chudy[1800]; ***krzyk: rozpaczy[6818]; ****pokorny, skromny, nędzny, słaby, udręczony[6041] Hi 35,9; Jk 5,4

29. A *gdy* On[1931] zachowuje pokój*, to[CW] kto[4310] *Go* potępi**? A *gdy* zechce zakryć[5641|JUS] swoje oblicze[6440], kto[4310] *Go* ujrzy[7789]? – *patrzy On jednak* na[5921] naród[1471] i na[5921] człowieka[120] jednakowo***. Hi 23,8; Ps 13,1; 27,9
*lub: przejawiać spokój, cichość, uspokajać, łagodzić, uśmierzać [8252]
**lub: k.h. postępować niegodziwie, potępić jako winnego[7561]
***lub: łącznie, wszyscy razem, podobnie, jedność[3162] - *1Sm 11,11*

30. By obłudny* człowiek[120] *już nie mógł* królować**|INF i *zastawiać* pułapek*** na lud[5971].
*lub: bluźnierca, bezbożnik; człowiek daleki od Boga [2611]
**lub: być lub zostać królem[4427]; ***przynęta, wabik, sidła[4170]

31. Gdy[3588] do[413] Boga ktoś[A] mówi[559|PER]: Poniosłem* *karę,* nie[3808] *będę już* gorszyć**.
*lub: k.q. unieść, podnieść, dźwigać, nieść, brać, zabrać [5375]
**lub: k.q. niszczyć, psuć, postępować przewrotnie[2254] - *por. Hi 17,1*

32. Ty[859] mnie naucz*|IMP *tego, czego* nie[3808] widzę**; jeśli[518] popełniłem[6466] nieprawość***, ponownie[3254] *jej* nie[3608] *popełnię.*
*lub: k.h. kierować, rzucać, uskazywać, strzelać (strzałami) [3384]
**lub: dostrzegać, patrzeć, oglądać, prorokować [2372] - *Wj 24,11*
***lub: niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność [5766]

33. Czy według[5973] ciebie *On winien* ci odpłacić*, gdy[3588] brzydzisz** się *nieprawością,* bo[3588] ty[859] wybierzesz***, a nie[3808] ja[589]? Ale[CW] co[4100] wiesz[3045] *lepiej* – mów[1696|IMP].
*lub: k.p. czynić bezpiecznym, czynić dobrym lub zdrowym, odnawiać, płacić [7999]; **k.p. odrzucać, odmawiać, uzgardzać [3988]
***tj. dokonać wyboru po wnikliwym rozpatrzeniu sprawy [977]

34. Ludzie* rozumni** powiedzą[559] mi, a człowiek*** mądry**** *niech* słucha[8085|PAR] mnie:
*hebr.: enosz - człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość [582]; **hebr.: lebab - wewnętrzny człowiek, umysł, wola, serce, rozum, wiedza, pamięć, sumienie [3824] - *por. hebr.: leb [3820]*; ***lub: mąż, silny mężczyzna, wojownik, bohater [1397] - *Wj 10,11;* ****roztropny, uczony [2450]

35. Hiob[347] mówi[1696] nie[3808] z wiedzą*, a jego słowa[1697] nie[3808] *są wypowiadane* ze zrozumieniem**|INF. Hi 35,16; 38,2; 42,3
*tylko w Księdze Hioba: przekonanie, poznanie Boga, sąd, opinia [1847]
**lub: k.h. poświęcać uwagę, postępować rozważnie, mądrze [7919]

36. Oby*|15|HAP Hiob[347] został doświadczony** na[5704] zawsze*** za[5921] odpowiedzi[8666|P] *właściwe* ludziom[376|PC] niegodziwym[205|S]. Hi 34,8
*lub: o żeby, pragnąć, tęsknić; **być sprawdzonym, wypróbowanym [974]; ***lub: trwanie, ciągłość [5331], czas trwania [B6180]

37. Bo[3588] dodaje[3254|KH] buntu* do[5921] swojego grzechu[2403], klaszcze** pośród[996] nas *rękoma* i mnoży[7235|JUS] swoje słowa[561] przeciwko Bogu.
*lub: przewinienie, wykroczenie dotyczące własności [6588]
**tu: gest szyderstwa lub braku szacunku - *por. Hi 27,23; Lm 2,15*

35 I odpowiedział[6030] Elihu[453] i rzekł*|[559]:
*zwrot charakterystyczny dla języka hebr. - *por. Hi 4,1*

2. Czy uważasz* to[2063] za słuszne**? Powiedziałeś[559|PER]: Moja sprawiedliwość*** *pochodzi* od[4480] Boga? Hi 19,6; 32,2
*lub: k.q. oceniać, cenić, myśleć, zaliczać [2803]; **decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie [4941]; ***prawość, słuszność [6664]

3. Jednak[3588] mówisz[559]: Cóż[4100] mi *to* pomoże*? Cóż[4100] za korzyść** z *mojego* grzechu***|[2403]? Hi 9,29; 21,15; 34,9
*lub: być przydatnym, zdatnym, korzystać, odnosić pożytek [5532]
**lub: k.h. odnieść zysk, korzystać, osiągnąć [3276]; ***por. AK

4. Ja[589] odpowiem* tobie słowami[4405] i twoim towarzyszom** wraz z[5973] tobą. Hi 34,8
*lub: k.h. zdawać sprawę, zwracać twarz ku, odwoływać [7725]
**lub: przyjaciel, współmieszkaniec, ktoś drugi, kochanek [7453]

5. Spójrz*|IMP w niebiosa[8064] i zobacz[7200|IMP]! Przypatrz**|IMP się obłokom[7834], *które są* wyżej*** od[4480] ciebie. Hi 22,12
*lub: k.h. okazywać względy, zwracać uwagę na [5027]; **k.q. obserwować, patrzeć na, śledzić [7789]; ***być wzniosłym, wywyższonym [1361]

6. Jeśli[518] zgrzeszysz*, co[4100] zrobisz[6466] przeciwko Niemu? A *jeśli* pomnożą[7231] się twoje nieprawości**, co[4100] Mu uczynisz[6213]? Hi 7,20
*lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, ponieść winę, utracić [2398]; **przewinienie, bunt [6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawola, profanacja [B7613]

7. Jeśli[518] *jesteś* sprawiedliwy*, co[4100] Mu dajesz**? Lub[176] co[4100] *On* przyjmuje*** z twoich rąk[3027|SC]? Hi 22,3; 41,11; Rz 11,35
*lub: k.q. mieć słuszność, być prawym [6663]; **k.q. przypisać, użyć, ofiarować, poświęcić [5414]; ***k.q. wziąć do ręki, dostać, zdobyć [3947]

8. Twoja niegodziwość* – dla człowieka[376] takiego jak[3644] ty, a twoja sprawiedliwość[6666] – *też* dla syna[1121|S] człowieka[120|S].
*lub: zło, wina, nieprawość [7562] - *Pwt 9,27; 1Sm 24,13; Hi 34,8.10*

9. *Ludzie* krzyczą* z powodu mnóstwa[7230] ucisków**, wołają*** z powodu ramienia**** możnych*****. Wj 2:23; Hi 24,12; 34,28
*lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie) [2199]
**lub: przymus - tu i Kaz 4,1; Am 3,9; ***wołać o pomoc, krzyczeć [7768]; ****ramię, ręka [3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - *Ps 89,13;* *****dowódca, naczelnik, ktoś potężny, silny [7227]

10. Lecz[CW] *nikt* nie[3808] mówi[559]: Gdzie[335] *jest* Bóg, mój Stwórca*|[PAR], *który* w nocy[3915|A] daje[5414|PAR] pieśni**; Iz 51,13; Ps 42,8; 77,6;
*lub: k.q. wykonywać, używać, przygotowywać, postanawiać [6213]
**lub: psalm, pieśń [2158] - *por. PnP 2,12* Ps 149,5; Dz 16,25

11. *Ten, który* uczy* nas bardziej niż polne** zwierzęta*** i czyni nas mądrzejszymi**** niż ptactwo[5775] niebios[8064|A]?
*tu i Hi 15,33; 33,33; Prz 22,25; **lub: grunt, gleba, powierzchnia, kraj, obszar [776]; ***dzikie zwierzęta - *Pwt 28,26,* bydło, zwierzę [929]
****lub: k.p. uczynić mądrym, nauczyć mądrości, nauczyć [2449]

12. Wtedy[8033] wołają[*] – lecz[CW] nie[3808] odpowiada[6030] ze względu na[**] pychę[***] złych[****|ADJ].
**lub: krzyczeć o pomoc, domagać się[6817]; **przed, oblicze, powierzchnia, twarz, wcześniej[6440]; ***wywyższenie, arogancja, buta, duma[1347]; ****udręka, nieszczęście, niegodziwość, zło[7451]*
13. Z pewnością[*], Bóg nie[3808] wysłuchuje[8085] pustych[**] *słów* i Wszechmogący[7706] *na nie* nie[3808] zważa[***]. Hi 30,20; Ps 102,17; Am 5,22
**lub: zaiste, z pewnością[389]; **daremność, fałsz, bezwartościowość, próżność[7723]; ***k.q. oglądać, obserwować, patrzeć na[7789]*
14. Tym bardziej[637], gdy[3588] mówisz[559], że[3588] Go nie[3808] widzisz[7789], *że* sprawa[*] twoja *jest* przed Jego obliczem[6440] i *Go* wyczekujesz[**]!
**lub: proces, spór, konflikt, potępienie, sąd[1779]; **k.p. czekać niecierpliwie, wydawać na świat, kręcić się[2342]* Hi 13,18; 23,4; 31,13
15. Teraz jednak[CW], gdy[3588] nie[369] nawiedza[*] cię Jego gniew[**] i nie[3808] zwrócił zbytniej[3966] uwagi[***] na twoją głupotę[****|A],
**lub: k.q. doglądać, szukać, odczuwać brak, nie mieć, odwiedzać[6485] **metaf.: fuknąć gniewnie[639]; ***k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać, poznawać[3045]; ****hap.leg.: głupstwo, słabość[6580]*
16. To[CW] Hiob[347] na próżno[*] otwiera[6475] swoje usta[6310]; mnoży[**] słowa[4405] bez[1097] poznania[***].
**lub: pustka, para, oddech, daremność, określ. obcych bóstw[1892|B2146] - Jr 2,5; Prz 13,11; **k.h. uczynić licznym, wielkim[3527|HAP]*
****lub: przekonanie, poznanie, sąd, opinia[1847]* Hi 15,2; 21,22; 34,35

36 A Elihu[453] mówił[559] dalej[*]: Hi 35,1
**lub: k.h. zrobić ponownie, nie przerywać działania[3254]*
2. Wytrzymaj[*|IMP] *ze* mną troszkę[**], a oznajmię[***|COH] ci, że *jest* więcej[5750] słów[4405] od Boga.
**lub: otaczać, być wytrwałym, okrążać[3803|B4381]; **niewielka ilość, odrobina[2191] - Iz 28,10; ***k.h. pokazać, podać do wiadomości[2331]*
3. Z daleka[*] wezmę[**] moją wiedzę[***] i oddam[5414] sprawiedliwość[6664] memu Stwórcy[6466].
**lub: z najodleglejszych (czasów)[7350] - 2Krl 19,25; Iz 37,26*
***lub: k.q. unieść, uspierać, podnieść[5375]* Pwt 32,3; Ps 68,34
****lub: wiedza, przekonanie, poznanie Boga, sąd, opinia[1843]*
4. Bo[3588] naprawdę[*] moje słowa[4405] nie[3808] *są* kłamstwem[**], a *ktoś* z kompletną[***] wiedzą[1844] *jest* przed[5973] tobą. Pwt 19,18
**lub: zaprawdę, prawdziwie, z pewnością[551] - zwrot charakterystyczny dla Ks. Hioba - Hi 9,2; 12,2; 19,4; 34,12; **oszustwo, rozczarowanie, podstęp, krzywda[8267]; ***być bez skazy, uczciwy[8549]*
5. Oto[2005] Bóg *jest* mocny[*] i nie[3808] gardzi[**] *nikim*. *On jest* potężny[3524] mocą[3581] serca[***].
**lub: potężny, wielki[3524] tylko w Ks. Hi i Iz - por. Hi 15,10; 34,17*
***lub: k.q. odrzucać, odmawiać[3988]; ***rozumienie, wewnętrzny człowiek, umysł, wola, sumienie[3820]* Hi 9,4; 12,13; 37,23; Ps 99,4
6. Nie[3808] zachowuje przy życiu[*] niegodziwych[**], a ubogim[***] nadaje[5414] prawa[****].
**lub: k.p. utrzymywać przy życiu, przywrócić do życia, ożywić[2421]*
***lub: winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563] - Wj 2,13*
****lub: pokorny, skromny, nędzny, słaby[6041]; ****decyzja prawna, wyrok, sprawiedliwość, prawość, słuszność w sądzie[4941]*
7. Nie[3808] odwraca[*] swoich oczu[5869] od sprawiedliwego[6662], ale sadza[**] ich na wieki[***] razem[854] z królami[4428] na tronie[3678] – i wywyższa[****] ich. Hi 22,3; 34,12
**dosł.: k.q. zmniejszyć, powściągnąć, cofać się[1639]; **k.h. sprawić, że ktoś usiądzie, zamieszka[3427]; ***na zawsze, ciągle[5331]; ****być wysokim, być wyższym niż, uzniosłym, być wywyższonym[1361]*
8. A jeśli[518] *są* zakuci[*] okowami[**], schwytani[3920] zostali w powrozy[***] utrapienia[****];
**dosł.: k.q. związać[638|PAS]; **pęta, kajdany[2131]; ***sznur[2256]*
*****lub: bieda, nieszczęście, udręka[6040] - Rdz 16,11* Ps 107,10
9. To[CW] wtedy oznajmia[*|CON] im[1992] ich czyny[6467] i przestępstwa[**] – bo[3588] się wzmogły[1396].
**lub: k.h. ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać, wyjaśniać[5046]*
***lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, suwawola, profanacja[6588|B7613]*
10. I otwiera[1540] ich uszy[241] na pouczenie[*], i mówi[559], żeby[3588] odwrócili[7725] się od nieprawości[**]. Hi 4,12; 13,1; 33,16
**lub: karcenie, kara, napomnienia, ostrzeżenia[4148]; **niegodziwość, nieszczęście jako wynik magii, bałwochwalczy kult[205] - Lb 23,21*
11. Jeśli[518] będą posłuszni[*] i będą Mu służyć[5647], dopełnią[**] swoich dni[3117] w dobrobycie[***|A], a swoje lata[8141] w rozkoszach[****|A].
**lub: k.q. słuchać, rozumieć, posłuchać, spełnić prośbę[8085]*
***lub: k.p. doprowadzić do końca, położyć kres, wypełnić[3615]*
****lub: rzecz dobra, korzyść, szczęście, obfitość[2896]; ****przyjemny, ładny, słodki, słodko brzmiący, śliczny, miły[5273] - 2Sm 1,23*
12. Ale[CW] jeśli[518] nie[3808] usłuchają[*], od miecza[7973] zginą[**], umrą[***] bez[1097] poznania[****].
**por. w. 11*; **k.q. znikać, przejść nad, iść ponad, przekroczyć[5674]*
****lub: wydać ostatnie tchnienie, oddać ducha, przeminąć[1478]*
*****lub: przekonanie, poznanie Boga, sąd, opinia[1847] - por. Hi 10,7**
13. Lecz[CW] *ludzie* obłudnego[*|N] serca[3820|N] gromadzą[7760] gniew[**], nie[3808] wołają[***] *o pomoc,* gdy[3588] ich wiąże[****]. Ps 117,10; Rz 2,5
**lub: bluźnierca, bezbożnik, człowiek daleki od Boga[2611]*
***metaf.: fuknąć gniewnie[639]; ***lub: krzyczeć o pomoc, krzyk rozpaczy[7768]; ****wiązać, krępować, okiełznać, przypuszczać atak[631]*
14. Niech w młodości[*] umiera[**|JUS] ich dusza[5315] i ich życie[2416] *zaniknie* wśród nierządników[***|M]. Pwt 23,17; 1Krl 14,24; 22,46; Ps 78,49
**lub: chłopięce, młode lata[5290]; **k.q. zginąć, zostać zgładzonym[4191] - por. Kpl 24,16; ***tj. prostytutka sakralna - Pwt 23,17; 1Krl 14,24*
15. Wyrywa[*] ubogiego[**] w jego utrapieniu[***] i otwiera[1540] ich uszy[241] w ucisku[****].
**lub: k.p. wyciągnąć, uwolnić[2502]; **pokorny, skromny, nędzny, słaby[6041]; ***bieda, nieszczęście[6040]; ****strapienie, nacisk[3096]*
16. I również[*] ciebie uwodzi[**] z paszczy[***] niedoli[****] na miejsce[8478] przestronne[*****], gdzie nie[3808] *ma* ograniczeń[4164], a blat[******] twojego stołu[7979] napełni[4390] tłustością[******].
**lub: tym bardziej, co więcej[637]; **dosł.: k.h. nakłonić, pobudzać, kusić[5496]; ***usta[6310]; ****lub: trudne położenie, wąski, ciasny[6862]*
******lub: rozległa bądź szeroka przestrzeń[7378] - tu i w Hi 38,12*
******lub: odpocznienie, spokój[5183]; ******tłuste popioły, metafor.: płodność, błogosławieństwo[1880]* Ps 18,19; 31,8; 118,5

17. Lecz[CW] *ty jesteś* pełen[*] niegodziwego[7563|ADJ] sądu[**], sąd[1779] i prawo[***] cię powstrzymają[8551].
Hi 16,5; 34,8.36; Rz 1,32;
**lub: k.q. napełnić, być dokonanym, być zakończonym, poświęcić[4390]; **sprawa, proces, spór, konflikt, potępienie[1779]* Obj 18,4
****lub: decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

18. Tak[3588], *aby* gniew[*] nie[6435] nęcił[**] cię do szyderstwa[***] i wielki[7227] okup[****] cię nie[408] zwiódł[*****].
1Sm 12,3; Ps 26,10; Am 5,12
**lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, gniew, metaf.: trucizna[2534]*
***lub: k.h. pobudzać, wabić, podżegać, kusić[5496] - Pwt 13,6; ***bogactwo, samowystarczalność, obfitość[5607] (?) kpina, uderzenie (?); EIB - do klaskania; ****cena za życie, łapówka[3724], *****k.h. wyciągać, obracać, skłaniać, wpływać, odpychać, spychać na bok[5186]*

19. Czy ułoży[*] *ci to wszystko* twoje bogactwo[**]? Nie[3808] w ucisku[***]! *Nie pomogą* też[CW] ci wszystkie[605] wysiłki[3981|HAP] mocy[3581].
Hi 15,24
**lub: k.q. przygotować, układać, wskazywać po kolei, przedstawiać (sprawę w sądzie), ustawiać w szeregu[6186]; **dostatek, obfitość, krzyk - tu i Hi 30,24; ***hap.leg.: hebr. becar[1222] - złoto, drogocenna ruda, w zwrocie be-car[6862] - w trudnym położeniu - NIV*

20. Nie[408] tęsknij[*] za nocą[3915|A], by usuwać[**|INF] ludzi[***] z ich miejsc[8478].
Hi 3,20; 7,5
**lub: k.q. pożądać, pragnąć, łapczywie nabierać powietrza[7602]*
***lub: iść w górę, wstępować, odchodzić, stawić się przed[5927]*
****hebr.: am - naród, krewniak, pobratymiec[5971] - por. Jl 2,17******

21. Strzeż[*|IMP] się, abyś nie[408] zwracał[**|JUS] się ku[413] nieprawości[205], gdyż[3588] *to* jednak[5921] ją[2088] wybrałeś[997] niż[4480] utrapienie[***].
2Krl 22,14
**lub: k.n. mieć pieczę nad, czuwać, wystrzegać się, powstrzymywać[8104]; **k.q. mieć się ku, odwracać się do[6437]; ***bieda, udręka[6040]*

22. Oto[2005] Bóg działa wzniośle[*] w swojej potędze[**], kto[4300] *jest* takim nauczycielem[***|N] jak[3644] *On*?
Hi 35,11; Ps 94,12; Iz 48,17
**lub: k.h. postępować wyniośle[7682]; **siła, moc[3581]; ***wskazywać, kierować, rzucać, nauczać kogoś - Iz 9,15; 30,20; 2Krl 17,28*

23. Kto[4310] wytycza[*] dla[5921] Niego drogę[1870]? A kto[4310] *Mu* powie[559]: Popełniłeś[6466] nieprawość[**]?
Hi 34,10.13; Iz 40,13-14; Rz 11,34
**lub: k.q. powierzać jako zadanie, mianować, zobowiązać[6485]*
***lub: niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność[5766] - Kpł 19,15*

24. Pamiętaj[*|IMP], abyś wysławiał[**] Jego dzieło[6467], o którym[834] śpiewali[7891] ludzie[376]!
**lub: przypomnieć sobie[2142]; **k.h. zwiększać się, chwalić, rosnąć do wielkich rozmiarów[7679]*
Ps 92,5; 104,33; Obj 15,3

25. Cała[3605] ludzkość[*|S] je widzi[**], człowiek[***|S] przypatruje[5027] się *im* z daleka[7350].
**hebr.: adam[120] - imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna[120]; **obserwować, oglądać, prorokować[2372]*
****hebr.: enosz - człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość, ktoś[582]*

26. Oto[2005] Bóg *jest* wzniosły[*|7689] i nie[3808] *możemy* poznać[**] liczby[4557] Jego lat[8141], a *jest ona* niezbadana[***]. **tu i Hi 37,23*
1Kor 13,12
***lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045]*
****dosł.: poszukiwanie, śledztwo, szukanie, wypytywanie[3808|2714]*

27. Bo[3588] *On* zatrzymuje[*] krople[5198] wód[4325], *które* filtrują[**] deszcz[4306] z Jego mgły[***];
**lub: k.p. cofać[1639]; **k.q.: przesączyć, oczyścić[2212]; ***tu i Rdz 2,6, podziemny ciek wodny nawadniający ziemię - por. NET[K]; AK - oczyszczają deszcz do strumieni jego*
Hi 38,28; Ps 147,8

28. Którym[834] spływają[*] chmury[7834], kapią[**] obficie[7227] na[5921] ludzi[120|S].
Rdz 7,17; Prz 3,20
**lub: k.q. płynąć, sączyć, strumienie, powodzie[5140]; **k.q. cieknąć[7491]*

29. *Kto* może[518] naprawdę[*] zrozumieć[**] rozmieszczenie[***] chmur[5645] i grzmoty[8663] Jego namiotu[****]?
Hi 26,14; 37,16; Ps 104,3; 105,39
**lub: zaiste[637]; **k.q. rozpoznawać, zauważać, zwracać uwagę, mieć wygląd[995]; ***rozpostarcie tu i Ez 27,7; ****szałas[5521] - Kpł 23,42*

30. Oto[2005] rozciąga[*] nad[5921] nim swoją światłość[216] i okrywa[**] głębiny[8328] morza[3220|A].
**lub: k.q. rozciągać (się), ukazywać, rozprzestrzeniać[6566]*
***lub: k.p. zakryć, ukryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, zalać[3680]*

31. Bo[3588] przez nie sądzi[*] narody[**] i daje[5414] *im* pokarm[400] w obfitości[4342|HAP].
**lub: k.q. pełnić funkcję sędziego, wydawać wyrok, rządzić[1777]*
hebr.: am - naród, krewniak, pobratymiec[5971] - por. Jl 2,17***

32. W[5921] swoich dłoniach[3709|D] ukrywa[3680] błyskawicę[*] i rozkazuje[**], *wskazując* jej na[5921] *cel* uderzenia[***|PAR].
Ps 147,8; Dz 27,20
**lub: światło, jutrzenka, brzask, świt[216]; **k.p. powierzyć odpowiedzialność, nakazać, wyznaczyć[6680]; ***k.h. powodować osiadanie na, przypuszczać atak, dosięgnąć celu, ciągnąć do[6293]*

33. Ogłasza[*] nad Nim *burzę*[AK] Jego[**] huk[***], nawet[637] bydło[4735] *ostrzega*[AK] o[5921] wzmagającej[****|PAR] się *burzy*[AK].
***lub: jego*
Jr 10,13
**lub: k.h. wyjaśniać, donosić, obwieszczać, oznajmiać[5046]*
****lub: krzyk, ryk[7452] - tu i Wj 32,17, Mi 4,9; ****k.q. iść w górę, wstępować, rosnąć; połykać, odwiedzać, odchodzić, przewyższać[5927]*

37 Właśnie[637] z tego[2063] *powodu* drży[*] moje serce[**] i wyrywa[***|5425] się ze swojego miejsca[4725].
Hi 15,35; 32,19; Prz 20,27.30
**lub: k.q. iść z drżeniem, być ostrożnym[2729]; **wewnętrzny człowiek, umysł, wola, sumienie[3820]; ***dosł.: skakać, drżeć, rozpiąć*

2. Słuchajcie uważnie[*|IMP] w *Jego* wzburzeniu[**] Jego głosu[***] i pomruku[****], *który* wychodzi[3318] z Jego ust[6310].
Hi 37,5; 38,1
**hebraizm: słuchajcie[8005|IMP], aby słuchać[8085|INF|ABS]; **lub: podniecenie, wściekłość, utrapienie, niepokój, strach, drżenie[7267]*
****lub: dźwięk, hałas, krzyk[6963]; ****dosł.: warzenie, huczenie[1899]*

3. Wypuszcza[*] go wszędzie[3605] pod[8478] niebiosami[**], a Jego błyskawica[***] – *dociera* na krańce[3671] ziemi[776].
Hi 38,13; Iz 11,12; Ez 7,2
dosł.: iść prosto[3474]; **wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba[8064] - por. 2Kor 12,2**; ***lub: światło, jutrzenka, brzask, świt[216]*

4. Po[310] niej[*] huczy[**] głos[6963], grzmi[7481|JUS] z głosem[6963|AK] Jego majestatu[***] i *nic* ich nie[3808] powstrzyma[****], gdy słychać[8085|KN] Jego głos[6963].
**domyśl.: błyskawicy; **lub: ryk, krzyk[7580]*
****lub: wywyższenie, duma[1347]; ****dosł.: k.q. wyprzeć[6117]*

5. Bóg grzmi[7481|JUS] w swoim głosie[6963], czyni[6213] cuda[*|PAR], wielkie[**] *rzeczy, których*[***] nie[3808] rozumiemy[****]. Hi 5,9; 9,10; 36,26; Obj 15,3

**lub: k.n. być cudownym, nadzwyczajnym, zdumiewającym[6381]*
***lub: rzeczy uznioslе, wybitne, wielkość[1419], ***dosł.: a nie ... (ich)*
*****lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045]*

6. Bo[3588] mówi[559] do śniegu[7950]: Padaj[*|IMP] *na* ziemię[776]! I *do* ulewnego[**|SC] deszczu[4306|S], i – Jego potęgi[***] – ulewnych[1653|SC] *deszczów*.
**lub: być, stać się, przejść[1933], **deszcz[1653], ***moc, siła, zdolność[5797]*
Hi 6,16; 24,19; 38,22; Ps 147,16-17

7. Pieczętuje[*|2856|KQ] rękę[3027] każdego[3605] człowieka[120], by wszyscy[3605] ludzie[376] poznali[3045|INF] Jego dzieło[4639]. Ps 109,27

**idiom: zatrzymuje rękę każdego człowieka (?) - EIB[K]; powstrzymuje od pracy - AK; por. Hi 9,7 - k.p. zamknąć na klucz - Kpł 15,3*

8. I zwierzęta[2416] *także* wchodzą[935] do[119] jaskini[*] i pozostają[**] w swoich jamach[***].
**lub: jama, legowisko, kryjówka[695] tu i Hi 38,40; **k.q. mieszkać, przebywać, osiedlić się[7931], ***schronienie, nora, legowisko[4585]*

9. Z[4480] Jego komnaty[*|N] wychodzi wicher[**], a od wiatrów północnych[***|4315|HAP] – mróz[****].
**lub: najbardziej wewnętrzna część, wnętrze, komnata, izba[2315]*
***lub: sztorm, huragan[5492], ***pędzący zimny wiatr; ****zimno[7135]*

10. Od[4480] tchnienia[*] Boga powstaje[**] lód[***] i szerokie[7341] wody[4325] w swym zamarznięciu[****|AK]. Hi 38,29; Ps 147,17

**lub: oddech, duch (człowieka)[5397] - Rdz 2,7; **k.q. dać, powodować, wytwarzać, robić, ustanawiać, wymieniać[5414], ***szron[7140]*
*****lub: skrępowanie, ograniczenie - Hi 36,10, strapienie - Iz 9,1*

11. Także[637] wilgocią[*|HAP] nawilża[**|HAP] chmurę[***], rozpędza[****] obłok[6051] swoją błyskawicą[216]. *****lub: k.h. rozrzucać[6327]* Hi 26,8; 36,29;

**lub: dostawa wody, strumień, obfitość wody (?)[7377|B8562|GES]*
***dosł.: k.h. obarczyć, ładować w lub na, mozolić się[2959|B3407]*
****lub: ciemność, gęsta chmura, gąszcz, obłok mgły[5645]* Hi 38,9

12. I ona[*|1931|MS] krąży[**|S] wokół[4524|PAR] według Jego zamysłu[***K], aby czynić[6467|INF|P] wszystko[3605] to[834], co im rozkaże[****|P] na[5921] obliczu[6440] okręgu[*****] ziemi[776]. Ps 148,8

**może dotyczyć zarówno chmury[M] jak i błyskawicy[M], oraz Boga; I On (sprawia), że krąży - por. WBC[K]; **k.hp. krążyć wokół siebie - Rdz 3,24, krążyć dookoła (miejsca), przemienić się[2015]; ***rady, wg qere - rad, zamysłów[8458]; ****k.p. rozkazać, zlecić, wyznaczyć[6680]*
******lub: zamieszkała ziemia, stały ląd - Hi 34,13[8398], okrąg ziemi[776]*

13. Czy[518] to jako rózga[*], czy[518] dla swojej ziemi[776], czy[518] dla okazywania[**] miłosierdzia[***]. Wj 9,18.23; 1Sm 12,18-19; Ezd 10,9; Hi 36,31

**lub: buława, berło (jako symbol władzy), kij, rózga, gałąź[7626]*
***dosł.: k.h. spowodować znalezienie, osiągnąć, zdobyć, przydarzyć się, złożyć (ofiarę)[4672], ***dobroć, łaskawość, wierność[2617]*

14. Nakłoń ku temu[2063] ucha[*|IMP], Hiobie[347], zatrzymaj[**|IMP] się i rozważ[***|IMP] cudowne[****|PAR] *dzieła* Boga. **lub: słuchaj uważnie[238]* Ps 111,2

***lub: k.q. zajmować stanowisko, stać[5975], ***k.q. rozpoznawać, rozumieć[995], ****k.n. być nadzwyczajnym, zdumiewającym, cuda[6381]*

15. Czy wiesz[*], jak Bóg panuje[**|INF] nad[5921] nimi i *jak* rozjaśnia[***] błyskawicą[****] swoje chmury[6051]? Hi 36,30; 37,11; 38,24

**lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045]*
***lub: k.q. mianować, ustanawiać, postanawiać, kształtować, wyznaczać, sprawiać, że coś się stanie[7760], ***spowodować świecenie, promienieć, jaśnieć[3313], ****światło dnia, jasność, brzask[216]*

16. Czy wiesz[3045], na[5921] *czym* zawieszone[*|PC] *są* chmury[5645|CS] – cuda[4652|HAP] Doskonałego[**|ADJ] w swojej wiedzy[***|P]? Hi 32,6.10.17; 36,3;

**hap.leg.: kołysanie, zachowywanie równowagi, balansowanie[4657]*
***lub: być bez skazy, być uczciwy, być kompletnym[8549]* Iz 40,22;
****lub: przekonanie, poznanie Boga, sąd, opinia[1843]* Jr 10,13

17. *Ty*, którego[834] szaty[*] *są* gorące[**|N], gdy ziemia[776] cichnie[***|INF] od *wiatru* południa[****]?

**tj. każdy rodzaj ubrania[899], **lub: ciepły tu i Joz 9,12*
****dosł.: k.h. przejawiać spokój, cichość, uspokajać, łagodzić[8252]*
*****lub: kierunek południowy, jako wiatr południa tu i Ez 42,18*

18. Czy *możesz* rozciągnąć[*] z[5973] Nim niebiosa[**|P], *które są* trwałe[***] jak odlane[****] zwierciadło[7209|HAP] *z metalu*? Ps 104,2; Iz 44,24

**lub: k.h. uczynić rozpostarcie[7554], **warstwa chmur, drobny pył, niebo[7834], ***mocny, niezłomny[2389], ****k.ho. być wylanym[3332]*

19. Poucz[3045|KH|IMP] nas, co[4100] mamy Mu powiedzieć[559], *bo* nie[3808] *możemy* ułożyć[*] *słów* z powodu[6440] ciemności[2822]. Hi 9,3.14; 40,2

**lub: k.q. przedstawiać (sprawę w sądzie), ustawiać na miejscu[6186]*

20. Czy *trzeba* powiedzieć[*] Mu, że[3588] *chcę* mówić[1696]? Czy[518] *może* ktoś[**] powiedzieć[559], żeby[3588] został pochłonięty[11104|KPU|3M|S]?

**lub: k.pu. zostać opowiedzianym, przekazanym szczegółowo, zrelacjonowanym[5608], **hebr.: isz - mężczyzna, człowiek, ktokolwiek[376]*

21. Teraz[*] jednak[CW] nie[3808] widzi się światła[216], jasne[**|ADJ] *jest* ono[1931] na niebiosach[***], lecz[CW] przychodzi[5674] wiatr[7307] i rozprasza[****] je.

**lub: w jednym momencie[6258], **hap.leg.: świetlisty, lśniący[925]*
****w. 18[**]; ****dosł.: k.p. oczyścić, wykonać obrzęd oczyszczenia[2891]*

22. Z północy[6828] przychodzi[857] złoty[2091] *blask*, Boga otacza[5921] wzbudzający strach[*|PAR] majestat[**]. Wj 15,11; Pwt 7,21; Ha 3,2

**lub: k.n. wywołać zdumienie i przestrach, być ogarniętym bojaźnią, natchnąć nabożną czcią, wywołać zdumienie, przejąć lękiem[3372], **świetność, majestat, splendor, moc[3372] - Lb 27,20*

23. Wszechmogący[*] – nie[3808] *możemy* Go doścignąć[**]. Potężny[7689|ADJ] siłą[3581] i prawością[***], a wielki[7230] sprawiedliwością, nie[3808] uciska[****] *nikogo*. Hi 11,7; 1Tm 6,16

**hebr.: szaddaj - wszechmocny, najpotężniejszy[7706] - Rdz 17,1, w Księdze Hioba - 31 razy; **lub: spotkać, przydarzyć się, osiągnąć, dostać, dowiedzieć się, wymyślić[4672]; ***sąd, słuszność w sądzie[4941], ****k.p. upokarzać, źle traktować, dręczyć, osłabiać[6031]*

24. Stąd też[3651] boją[*] się Go ludzie[582]. *On* nie[3808] zważa[**] na wszystkich[3605] mądrych[3045] w *swoim własnym* sercu[3820]. Prz 3,7; 26,5.12;

**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]* Mt 10,28
***lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd[7200]*

38 A *potem* JHWH odpowiedział[6030|CON] Hiobowi[347] wśród wichru[*|A] i rzekł[559]:
**lub: burza, huragan*[5591] Wj 19,16.18; 1Krl 19,11; Ez 1,4; Na 1,3

2. Kim[4310] *jest* ten[2088], *kto* zaciemnia[*|PAR] *mój* plan[**] słowami[4405] bez[1097] poznania[***]? Hi 34,35
**lub:* uczynić ciemnym, pociemnić, ukryć metaf.: gmatwać[2821] ***lub:* zamysł, rada[6098]; ****przekonanie, poznanie Boga, sąd*[1847]

3. Przepasz[*|IMP] teraz[247] swoje biodra[2504] jak mężczyzna[**], będę cię pytał[***|COH], a *ty* mi odpowiedz[***|IMP]. Hi 34,35; 35,16; 42,3
**idiom: przygotowanie się do wyruszenia lub innego trudnego zadania - por. Jr 1,17; Iz 5,27; 1Krl 18,46; 1P 1,13; **lub:* silny mężczyzna, mąż, bohater[1397]; ****k.q.* domagać się, prosić[7592] *****lub: k.h.* ujawnić, poinformować, dać komuś o czymś znać[3045]

4. Gdzie[375] byłeś[1961], gdy posadawiałem[*|INF] ziemię[776]? Powiedz[**|IMP], jeśli[518] *to* wiesz[***] i rozumiesz[****]. Ps 104,5; Prz 8,29; 30,4
**lub: k.q.* zakładać, ustanawiać, rozpoczynać[3245]; ***k.q.* ogłaszać, obwieszczać, wyjaśniać[5046]; ****k.q.* znać, umieć, poznawać[3045] *****lub:* rozeznanie, umiejętność oceny i analizy z umiejętnością dokonania właściwego wyboru[998] - *Put 4,6; 1Krn 12,33; Hi 20,3*

5. Kto wyznaczył[*] jej rozmiary[4461|HAP]? *Czy* na pewno[3588] wiesz[3045]? Albo[176] kto[4310] rozciągnął[**] nad[5921] nią sznur[***] *mierniczy*? Ps 19,4; Iz 28,10
**lub: k.q.* układać, umieszczać, kształtować, ustanawiać[7760] ***lub: k.q.* wyprostowywać, pochylać się, skręcać, skłaniać[5186] ****lub:* lina miernicza - *1Krl 7,23,* met. standard - *2Krl 21,13*[6957]

6. Na[5921] czym[4100] osadzone[*] *są* jej podstawy[**|PC]? Albo[176] kto[4310] położył[3384] jej kamień[68] węgielny[***]; Hi 1,19; Ps 118,22; Prz 7,12
**dosł.: k.ho.* sprawić zatopienie[2883]; ***lub:* cokół, postument[134] ****tj.* kamień w narożu ściany wieńcowej - *węgielny*[6438]

7. Gdy gwiazdy[3556] poranne[1242] razem[3162] radośnie wołały[*|INF], a okrzyk radości[**] *wznieśli* wszyscy[3605] synowie[1121] Boga? Rdz 6,2.4;
**lub:* wydawać okrzyk uniesienia bądź udręki Hi 1,6; 2,1
***lub:* wydawać okrzyk wojenny, dawać sygnał do wojny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, wołać w udręce[7321]

8. A *kto* zasłonił[*] drzwiami[1871] morze[3320], gdy burząc[**|INF] się wyszło[3318] z łona[***]? Rdz 1,9;
**lub: k.h.* zakryć[5526]; ***k.q.* buchnąć[1518]; ****tj.* miejsce, w którym rozwija się płód - *łono*[7358] - *Rdz 20,18* Ps 33,7; Prz 8,28; Jr 5,22

9. Gdy obłok[6051] uczyniłem[*|INF] jego ubraniem[3830] i gęstą chmurę[**] pieluszkami[2854|HAP];
**lub: k.q.* układać, kształtować, ustanawiać, mianować[7760] ***tj.* ciężka bądź ciemna chmura, wielka, gęsta ciemność[6205]

10. Gdy ustaliłem[*] dla[5921] niego mój dekret[**] i umieściłem[7760] zasuwę[***] i drzwi[1817];
**dosł.: k.q.* rodzić się - *Iz 66,9,* rozbijać na kawałki, rozdzielać gwałtownie[7665]; ***lub:* coś należnego, przyznany dział, ograniczenie, prawo, granica[2706]; ****pręt, belka, sztaba, rygiel*[1280] Hi 26,10

11. I powiedziałem[559]: Aż[5706] dotąd[6311] dojdziesz[935], a nie[3808] dalej[3254]; i tu[6311] zatrzymasz[*] swoje nadęte[**] fale[1530]. Ps 89,9; 93,4
**dosł.: k.q.* położyć, ustawiać, rozmieszczać, wykomponować, zajmować stanowisko[7896]; ***wywyższenie,* arogancja, buta, duma[1347]

12. Czy od[4480] *początku* twoich dni[3117|A] rozkazywałeś[*] świtowi[1242], by *zaistniał* i *czy* zorzy[7837|A|Q] wskazałeś[**] jej miejsce[***],
**lub: k.p.* powierzyć odpowiedzialność, nakazać, wyznaczyć[6680] ***dosł.: k.p.* podać do wiadomości, dać poznać[3045]; ****lub:* stanowisko, przestrzeń, odległość, region, kierunek[4725] Ps 74,16; 148,5

13. *Tak,* aby sięgnąć[*|INF] po krańce[**|***] ziemi[776] i *aby* niegodziwi[***] zostali z[4480] niej strząśnięci[5287|KN]? 1Sm 2,10; Hi 28,24; Ps 22,28;
**dosł.:* chwycić, złapać[270]; ***kończyna,* skraj, róg; ****AK - w brzegi* *****lub:* winny, przestępczy, złoczyńca[7563] Ps 46,10; 67,8; 98,3

14. *Ona* zmienia[*] się jak glina[2563] *pod* pieczęcią[**], a *wszystko, co na niej jest,* staje[***|P] jakby[3644] *w nowej* szacie[3830]. Ps 104,2.6
**lub: k.hpa.* obracać się tu i tam, przemienić się[2015]; *AK - przybiera kształt; **sygnet,* pierścień z sygnetem[2368]; ****dosł.: k.hpa.* ulokować się, umieścić, ustawić, stać (wytrwale) na swoim miejscu[3320]

15. Niegodziwi[7563] zostali pozbawieni[*] swojego światła[216], a wyniosłe[**|PAR] ramię[**|2220] zostało złamane[***]. Ps 10,15; 37,17; Ez 30,22
**lub: k.n.* być wstrzymywanym, pozbawić[4513|B5218]; ***być* umieszczonym wysoko, być wzniesionym[7311]; ****ramię, ręka*[3027] - *symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13; ****k.n.* być rozbitym[7665]

16. Czy dotarłeś[935] aż do[5704] źródeł[5033|HAP] morza[3220] i przechadzałeś[*] się po skrytościach[**|N] otchłani[***]? Ps 77,19
**lub: k.hpa.* przemierzać, chodzić tu i tam[1980]; ***dosł.:* poszukiwanie, śledztwo, szukanie, wypytywanie, coś wyszukiwanego[2714] ****hebr.: tehom - głębia*[8415] *(oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*

17. Czy bramy[8179] śmierci[*] zostały przed tobą odkryte[**]? Czy widziałeś[7200] bramy[8179] cienia śmierci[***]? Ps 9,13; 23,4; 107,18;
**hebr.: mawet - śmierć,* umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194] ***lub: k.n.* być usuniętym, być objawionym, być odkrytym[1540] ****hebr.: calmawet - cień śmierci,* głęboka ciemność - *metaf.: miejsce przebywania zmarłych*[6757] - *Iz 9,1; Jr 2,6* Iz 38,10; Am 5,8

18. Czy pojąłeś[*] rozmiary[**|5704] ziemi[776]? Powiedz[5046|IMP], jeśli[518] to wszystko[3605] wiesz[3045]!
**lub: k.hpa.* okazać się roztropnym lub uważnym, rozważyć starannie[995]; ***zakres czegoś - Put 2,5; w odniesieniu do przestrzeni - Rdz 11,31; do czasu - Rdz 3,19* Ps 74,17; 89,12; Iz 40,28

19. Którędy[335] *prowadzi* ta[2088] droga[1980|A] *gdzie* mieszka[*] światło[216]? A ciemność[**|N]? Gdzie[335] *jest* jej[2088] miejsce[***]; Iz 45,7; J 1,9; 8,12;
lub: k.q.* osiedlić się, przebywać, pozostawać, zamieszkiwać[7931] ***lub:* niejasność, ukryte miejsce[2822]; ****por. w. 12** Mt 27,45

20. Tak[*|3588], *abyś mógł* zabrać[**] ją[***|S] do[413] jej granic[****] i poznać[*****|995] ścieżki[5410|PC] do jej domu[1004]? ****dot.: ciemności (?)* Hi 26,10
**lub:* naprawdę, czy weźmiesz - *AK; ... granic ich zaprowadzić - KUL* ***lub: k.q.* objąć w posiadanie, uprowadzić, otrzymać, przyjąć[3947] *****lub:* terytorium, region[1366], ******k.q.* zwracać uwagę, mieć ugląd

21. Wiesz[3045], bo[3588] wtedy[227] zostałeś zrodzony[3205|KN] i liczba[*] twoich dni[3117] *jest* wielka[*****]?
**lub:* ilość, coś ponumerowane, wejść do spisu, relacja[4557|B5268] ***lub:* niezmiernie, obfitujący[7227]; ****zdanie ironiczne (?) - KUL*[K]

22. Czy dotarłeś* do[413] skarbnic** śniegu[7950] i widziałeś[7200] skarbnice[214] gradu[1259], Ps 147,16
**lub: k.q. wchodzić, wkraczać, przychodzić, iść, dostąpić* [935]
***lub: składnica, magazyn, arsenał, spichlerz, zasoby, zapasy* [214]

23. Który* zachowuję** na czas[6256] ucisku***, na dzień[3117] bitwy**** i wojny[4421]? Wj 9,18;
**lub: które* [834]; ***k.q. zatrzymać dla siebie, oszczędzić, panować nad, chronić przed* [2820]; ****udręka, ciemiężyciel, nieprzyjaciel, niedola* [6862]; *****tu i 2Sm 11,17* Joz 10,11; Iz 30,30; Ez 13,11; Obj 16,21

24. Którędy[335] *prowadzi* droga[1870|A], tam[2088] *gdzie* rozdziela* się światło[216] i wypuszczany**|JUS *jest* wiatr wschodni*** na[5921] ziemię[776]?
**lub: k.n. zostać podzielonym, wyznaczyć* [2505]; ***dosł.: k.h. rozrzucać* [6327]; ****hebr.: qadim - parzący, spalający wiatr wsch. - Wj 10,13*

25. Kto[4310] wyrąbał* koryto** dla ulewy*** i drogę[1870] dla grzmotu****|N pioruna*****|SC;
**lub: k.p. dzielić, rozdzielać, rozłupywać* [6385]; ***kanał, ciek wodny, rów* [8585]; ****powódź, potop* [7858]; *****głos, dźwięk, hałas, krzyk* [6963]
******lub: błyskawica, burza, chmura, grom - tu i Hi 28,26; Za 10,1*

26. Aby padał deszcz*|JUS na[5921] ziemię[776], *w której* nikogo** nie[3808] *ma*, i na pustynię***, *gdzie* nie[3808] *ma* człowieka[120|S]; Ps 104,10
**lub: k.h. zesłać grad* [4305]; ***mężczyzna, mąż* [376]; ****pustkowie* [4057]

27. Aby nasycić*|INF nieużytki** i ugory*** i zazielenić****|INF rosnącą[4161] tam trawę*****?
**lub: zaspokajać, uszogacać, przeładowywać* [7646]; ***spustoszenie, ruina, dewastacja* [7722]; ****ziemia jałowa, bezużyteczna* [4875] *- Hi 30,3*
*****dosł.: k.h. powodować wzrost, powodować kiełkowanie* [6779]
******lub: młoda trawa, zioła, roślinność, młode zwierzę* [1877] *- Rdz 1,11*

28. Czy deszcz[4306] ma[3426] ojca[1]? Albo[176] kto[4310] zrodził* krople[96|HAP] rosy**? Ps 147,8; Jr 14,22
**lub: k.h. spłodzić, przymościć owoc* [3205]; ***lekki deszcz, mgła, opary* [2919]

29. Z[4480] czyjego[4310] łona* wychodzi lód[7140|A]? I kto zrodził[3205] szron**|3713 niebios[8064]? Ps 147,16
**lub: ciało, brzuch, wybrzuszenie, metaf.: głębiny Szeolu* [990]; ***mróz*

30. Wody[4325] twardnieją* jak kamień[68], gdy[CW] powierzchnia[6440] głębiny** zamarza***.
**lub: k.hpa. schować się, wycofać się, złączyć, zagęścić* [2244]
***hebr.: tehom - głębia* [8415] *(oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*
****dosł.: k.hpa. chwycić się jeden drugiego* [3920] *- por. Hi 41,17*

31. Czy *możesz* związać* pęki**|PC Plejad*** albo[176] rozluźnić**** sznur[4189|HAP] Oriona*****?
**lub: k.p. związywać mocno, przywiązywać do siebie* [7194]
***lub: łańcuchy, więzy, więzi* [4574] *- por. 1Sm 15,32* [4575]; ****konstelacja 7 gwiazd zawsze w połączeniu z Orionem* [3598|4145] *- tu i Hi 9,8; Am 5,8; ****k.p. uwalniać, wyzwalać, rozwiązać, otwierać* [6605]
******tj. gwiazdozbiór Oriona* [3685] *- por. Iz 13,10* Iz 47,13

32. Czy możesz spowodować wyprowadzenie* konstelacji***|P|HAP w ich czasie[6256]? Czy poprowadzisz[5148] Niedźwiedzicę*** z jej synami****|1121?
*****tj. Mała Niedźwiedzica (?)* 2Krl 23,5
**lub: k.h. spowodować pójście bądź wyjście, wywieść, wyzwolić* [3318]
***hebr.: mazzaroth* [4216] *- gwiazda wieczorna (?) Wenus - KUL*[K]*, znaki zodiaku (?) - EIB*[K]*; Hiady, gwiazda Arktur, gwiazdozbiory* [B4883]
****tj. Wielka Niedźwiedzica, gwiazda Arktur* [5906] *tu i Hi 9,9*

33. Czy znasz[3045] prawa*|AK niebios[8064]? Czy[518] *możesz* ustanowić[7760] jego panowanie**|N|HAP na ziemi[776]? ***lub: władztwo* [4896] Jr 31,35
**lub: ustawa, zarządzenie, postanowienie, coś nakazanego* [2708]

34. Czy podniesiesz[7311] swój głos[6963] ku chmurom*, aby[CW] cię okrył[3680] nawał** wód[4325]?
**lub: ciemność, gęsta chmura, gąszcz* [5645]; ***obfitość, duża ilość* [8229]

35. Czy *możesz* wypuścić* błyskawice**, aby przyszły[1980] i mówiły[559] do ciebie: Oto[2005] *jesteśmy*!? ***lub: piorun* [1300] Wj 19,16; Ps 18,14; 97,4
**lub: k.p. odprawić, odesłać, wysłać, przekazać, wyzwolić* [7971]

36. Kto[4310] włożył[7896] we wnętrze* *człowieka* mądrość**? Kto[4310] dał[5414] umysłowi***|HAP rozum*********? Hi 18,20; 28,12; Ps 51,6; Ez 2,26
**lub: wewnętrzne obszary, głębia, ukryte zakamarki* [2910]; ***zmysłowość, roztropność, biegłość* [2451]; ****niebiańskie zjawisko, umysł, samiec ptaka, kogut* [7907|B8912]; *****rozumienie, rozeznanie, umiejętność oceny i analizy z umiejętnością dok. właściwego wyboru* [998]
******lub: kogutowi umiejętność piania o oznaczonej porze - EIB*[K]

37. Kto[4310] zdoła policzyć dokładnie* w mądrości[2451] obłoki**? A kto[4310] uspokoi*** łagwie**** *deszczu* z niebios[8064]; Ps 147,4
**lub: k.p. opowiadać, powtarzać, ogłaszać* [5608]; ***tj. warstwa chmur, drobny pył, niebo* [7834]; ****dosł.: k.h. powodować położenie się* [7901]
*****tj. bukłak (skórzany), dzban (gliniany), instrument muz.* [5035]

38. Gdy twardnieje*|INF|AK w odlew** proch*** *ziemi*, a grudy**** przylegają***** do siebie?
**dosł.: k.q. lać (się), wylewać (się), płynąć, odlewać; **lub: odlany metal* [4165]*, tu i 1Krl 7,37; ***sucha ziemia, pył, grunt, popioły, gruz - Ne 4,2.10* [6083]; *****grudy ziemi* [7263]; ******k.pu. złączyć się razem* [1692]

39. Czy polujesz[6679] na łup* dla lwicy[3833] i zaspokajasz** głód[2416] lwiątek[3715]; Ps 104,21; 145,15
**lub: zdobycz, żer, owoce, liście* [2964] *- Ez 17,9; **k.p. zadowolić* [4390]

40. Gdy[3588] kulą* się w *swoich* legowiskach** i siedzą*** w gąszczu**** swoich jam*****?
**lub: k.q. być zgiętym w pokłonie, ukorzyć się, pochylać się* [7817]
***lub: domostwo, schronienie, nora* [4585|A]; ****k.q. pozostawać, mieszkać* [3427]; *****zarośla, kryjówka, szałas* [5521]; ******kryjówka* [695]

41. Kto[4310] dostarcza* dla kruka** jego żer[6718], gdy[3588] jego młode***|3206|Q wołają**** do[410] Boga *i* chwieją***** się *na nogach* bez[1097] pożywienia[400]? ****dosł.: dzieci* 1Krl 17,4; Ps 147,9; Mt 6,26; Łk 12,24
**lub: k.h. zaopatrzyć, umocnić, przygotować; **gatunek dużych wron* [6158]; *****k.p. wołać (o pomoc), krzyczeć* [7768]; ******k.q. mylić się, błąkać się, zataczać się, być odurzonym, schodzić na manowce* [8582]

39 Czy znasz[3045] czas[6256], *kiedy mają* rodzić[3205|INF] kozice* górskie**? *Czy* obserwujesz***|8104, *kiedy* rodzą****|INF łanie*****?
**hebr.: ja'el - kozica górska* [3277]*, kozioł śnieżny* [B3763] *- tu i Ps 104,18*
***tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko* [5553]; ****pilnujesz (czasu) rodzenia; ****k.pu. bóle porodowe, być wydanym na świat* [2342]
******lub: łania Daniela* [355|B402] *- Rdz 49,21* 2Sm 22,34; Ps 22,1

2. Czy *możesz* zliczyć* miesiące[3391], *aż* wypełni** się *czas ciąży*[AK]? *Czy* znasz[3045] czas[6256] ich porodu[3205]? **lub: k.q. brać pod uwagę* [5608]
***lub: k.p. napełnić (się), wypełnić, dokonać, ukończyć* [4390]

3. Przykucają*, przebijają się** ich młode***, bóle ich porodu**** zakończyły***** się;
*lub: k.q. kłaniać się, zginać się, kulić się[3766]; **dosł.: k.p. rozciąć całkowicie, przebić[6398]; ***dosł.: dzieci[3206]; ****lub: bóle, strapienie, skurcz[2256]; *****dosł.: k.p. pozwolić odejść, wyzwolić, odprawić[7971]

4. Ich młode* wzmacniają** się, rosną*** w polu****, odchodzą[3318] i nie[3808] wracają[7725] do nich. Prz 11,26
*dosł.: syn, dziecko[1121]
**lub: k.q. stawać się silnym, być zdrowym[2492]; ***k.q. stać się licznym, rozmnożyć się[7235]; ****ziarno, zboże, otwarte pola[1250]

5. Kto[4310] wypuścił[7971] zebrę* na wolność[2670] i kto[4310] rozwiązał** pęta*** osła****|BP? Rdz 16,12
*lub: dziki osioł[6501]; **k.p. uwalniać, wyzwalać, wypuszczać[6605]
***lub: więzy, okowy, sznur[4147]; ****aram.: górski osioł[6171|B7151|HAP]

6. *Tego,* któremu[834] przeznaczyłem* step** na dom[1004] i słone*** *miejsca* na mieszkanie****.
*lub: k.q. układać, umieszczać, kształtować, ustanawiać[7760]
**lub: pustkowie, pustynna równina[6160]; ***jałowość, nieplodna ziemia, miejsce bez życia[4420]; ****miejsce zamieszkania, przybytek, namiot na pustyni[4908] Hi 24,5; Jr 2,24; Oz 8,9

7. *On* naśmiewa* się ze zgiełku** miasta[7151] i nie słucha*** krzyku[8663] poganiacza****|PAR.
por. Hi 29,24 - tu: w znaczeniu śmiać się szyderczo, drwić[7832]
**lub: ryk, wrzawa, dźwięk, mnóstwo, tumult tłumu, obfitość[1995]
***lub: k.q. okazać posłuszeństwo, słyszeć[8085]; ****k.q. naciskać[5065]

8. Przemierza*|HAP góry[2022] *szukając* pastwiska** i zabiega*** o****|320 wszelką[3605] zieloną trawę[3387|HAP]. ****dosł.: i za[320] Hi 40,15; Ps 145,15
*lub: k.q. pozostanie, wędrowanie, szukanie[3491]; **wypas[4829]
***lub: k.q. szukać, deptać, starać się o, wyuwiadywać się[1875]

9. Czy dziki bawół* zechce[14] ci służyć[5647] lub[518] nocować** przy twoim żłobie***? Lb 23,22;
*lub: wielki tur bądź dziki byk (?)[7214]; **przebywać, pozostawać[3885]
***lub: szopa, koryto do karmienia[18] - Put 14,4 Pwt 33,17

10. Czy dzikiego bawołu[7214] przywiążesz[7194] jego powrozem* do bruzdy**|SC? Czy[518] będzie bronował*** doliny[6010] za[310] tobą? Lb 24,8
*lub: olinowanie, łańcuch, sznur, plątanina liści[5688]; **zagon[8525]
***lub: rozdrabniać i wyrównywać grudy ziemi[7702] - Iz 28,24

11. Czy zaufasz* mu, ponieważ[3588] jego siła[3581] *jest* wielka[7227]? I *chcesz* złożyć**|KR na[413] niego swój trud***?
Iz 30,6; 46,1
*lub: k.q. pokładać ufność w, mieć pewność, być bezpiecznym[982]
**lub: k.q. pozostawić, opuścić, uwolnić[5800]; ***praca, mozół[3018]

12. Czy zawierzysz* mu, że[3588] zwiezie**|Q twoje ziarno[2233] i zgromadzi*** je w twoim spichlerzu****?
Ne 13,15; Ag 2,19
*lub: k.h. być pewnym w, trwać mocno; **dosł.: k.h. zwracać twarz ku, przyprowadzać, przynosić[7725], wg ketiv: że powróci - NEB[K]
***lub: k.q. zbierać, przyłączać[622]; ****klepisko, puste miejsce[1637]

13. Skrzydła[3671|SC] strusicy*|HAP trzepoczą[5965|KN] radośnie[5965], lecz[518] *nie mogą się równać*[AK] z lotką** i piórem[5133] bociana***|2624? Ps 104,17;
*lub: paw, ptak wydający przeszywający krzyk[7443]; **skrzydło, metaforycznie - skrzydło Boga[84] - por. Ps 91,4 Jr 8,7;
***lub: ... lecz czy to skrzydła i pióra bociana? - EIB Za 5,9

14. Bo[3588] składa* swoje jaja[1000] na ziemię[776] i ogrzewa**|2552 je w prochu***|6083; Jr 8,7
*dosł.: k.q. pozostawić, opuścić[5800]; **k.p. rozgrzewać; ***ziemia

15. I zapomina*, że[3588] stopa[7272] *może* je rozgnieść**, a dzikie zwierzę*** zdeptać****.
*lub: k.q. przestać się troszczyć[7911]; **k.q. cisnąć, wygniatać[2115]
***dosł.: zwierzę[2416] pola[7704]; ****k.q. tratować, młócić[1758]

16. Twardo postępuje* ze swoimi synami[1121], jak nie[3808] ze swoimi. Nie[1097] boi** się, *że* jej trud[3018] *jest* daremny***; Lm 4,3
*lub: k.h. traktować surowo - tu i Iz 63,17; **trwoga, przerażenie, strach[6343]; ***pusty, próżny, nie mający zasad[7386] - Rdz 37,24

17. Bo[3588] Bóg pozbawił* ją mądrości** i nie[3808] udzielił[2505] jej rozumu***. Hi 35,11; 38,36
*lub: k.h. nie przywoływać na myśl, nie pozwalać, by coś zdominowało myślenie, dopuścić do bycia zapomnianym[5382] - Rdz 4,51
**lub: zmysłność, roztropność[2451]; ***rozumienie, rozeznanie[998]

18. Lecz w czasie[6256], *gdy* podnosi wysoko[4791] swoje skrzydła***, naśmiewa*** się z konia[5483|A] i z jego jeźdźca[7292|PAR]. Pwt 1,26; Ps 104,26
*lub: k.h. trzepotać skrzydłami[4754], tu i Iz 3,1; **tj. podrywa się do lotu; ***k.q. żartować, bawić się, szydzić[7832] - Sdz 16,25; Jr 30,19

19. Czy dajesz[5414|KQ] koniowi[5483] moc[1369]? Czy grzywą*|N|HAP ozdobiłeś** jego szyję[6677]?
*lub: drżenie, dygotanie, falowanie (?)[7483]; **k.h. przystroić[3847]

20. Czy możesz przestraszyć*|***|KR go jak szarańczę***? Wigor***|N *jego* rżenia[5170] *wzbudza* postrach[367]. Rdz 15,12; Jr 22,18; Za 10,3
*lub: k.h. powodować trzęsienie się, powodować skakanie[7493]; **czy sprawiasz, że skacze jak ... - AK; ***szarańcza[697], szczególnie szarańcza wędrowna wszystkożerna w uskrzydlonym stadium[B797] - Kpł 11,22; Jr 46,23; ****majestat, świetność, władza, duma[1935]

21. Biją*|P *kopytami* w ziemi**|A i cieszy[7797] się *on* swoją siłą***, wybiega**** na spotkanie oręża*****|N. *****broń, szyk bojowy[5402|B6261] Ps 140,8
*dosł.: k.q. szukać, kopać, zgłębiać[2658]; **dosł.: dolina, otwarty teren[6010]; ***w swojej sile[3581]; ****k.q. iść naprzód, podążać do[3318]

22. Śmieje[7832] się z trwogi[6343] i nie boi* się, i nie[3808] ustępuje** przed *ostrzem*** miecza[2719].
*lub: k.n. być zgnębionym, być przerażonym[2865]; **dosł.: k.q. zawracać, odwracać się, wracać[7725]; ***lub: przed obliczem[6440]

23. Kołczan[827] na*|5921 nim chrzęści**|HAP, błyszczy*** oszczep[3851] i dzida[3591]. Joz 8,18
*lub: przy nim - AK; **zadźwięczy[7439] - AK; ***ostrze, płomień[3851]

24. Z tętentem* i gniewem** pochłania***|1572 ziemię[776] i nie[3808] ustoi spokojnie****, gdy[3588] *słychać*[AK] głos[6963] trąby*****. Hi 3,26; 14,1
*lub: trzęsienie ziemi, huk, drżenie[7494]; **uściekłość, podniecenie, stan wzburzenia lub wrzawy[7267] - Iz 14,3; Ha 3,2; ***tu: w znaczeniu: przemierza; ****dosł.: k.h. trwać mocno[539]; *****róg - Jl 2,1*

25. Gdy tylko* *słyszy* trąbę[7782] rży**: Haa***; z daleka[7350] czuje zapach[7306|KH] bitwy[4421], głos**** dowódców[8269] i okrzyk bojowy[8643]. **dosł.: mówi[559]
*dosł.: dość, wystarczająca ilość[1767]; **tj. dźwięk wyrażający zadowolenie, jako wtrącenie - aha[1889]; ***dosł.: grzmot, grom[7482]

26. Czy *dzięki* twojemu rozumowi* wznosi**|HAP|JUS się jastrząb*** *i* rozciąga6566 swoje skrzydła3671|Q|PC ku południu****|8486? Pwt 14,15

**lub: rozumienie, rozeznanie, umiejętność oceny i analizy z umiejętnością dokonania właściwego wyboru998; **k.h. podnosić skrzydła82; ***lub: sokół (?) 5322; ****dot. okresowej wędrówki ptaków*

27. Czy518 na5921 twój rozkaz* orzeł**|5404 wzbija się i*** umieszcza wysoko7311 swoje gniazdo****? Jr 49,16; Ab 1,4

**idiom: na twoje usta6310; **lub: sęp; ***dosł.: i gdy3588, AK - i naprawdę; ****metaf. bezpieczne miejsce zamieszkania7064 - Lb 24,21*

28. Mieszka7931 na skale* i przebywa** na5921 iglicach*** skalnych5553 i graniach****.

tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko5553; **k.hpa. mieszkać3885; ***tj. ostry wystający kamień, poszarpany klif, zęb 8127 - 1Sm 14,4; ** lub: trudno dostępne miejsce w górach4686 - Ps 31,2*****

29. Stamtąd8033 wypatruje* sobie żeru**, jego oczy5869 widzą*** daleko7358. Hi 9,26; Ha 1,8

**dosł.: k.q. kopać, wyszukiwać, zgłębiać2658; **tj. pokarmu400*
****lub: k.h. patrzeć, spoglądać, zwracać uwagę na, obserwować5027*

30. Jego młode667|PC|Q ssą*|HAP krew1818, a *tam* gdzie834 *są* przebici**|P, tam8033 *jest i* on1931.

**lub: pić (?) 5966, EIB - chciwie piją; KUL - chłepczą łapczywie*
***lub: być śmiertelnie zranionym, zabitym, splamionym2491*

40 A JHWH odpowiadał6030|CON|853 *dalej* Hiobowi347 i rzekł559: Hi 38,1

2. Czy *ten, kto* wiedzie spór*|INF|ABS z Wszechmogącym7706, *będzie Jego* krytykiem**|N|HAP? Oskarżyciel*** Boga *niech* na toF odpowie6030!

**lub: k.q. procesować, dochodzić racji przed sądem, złożyć skargę7378; **człowiek szukający dziury w całym, krytykant, ten, który gani, tropiący winę3250|B3734; ***k.h. uznawać za winnego, karcić, besztać, strofować, ganić, sądzić3198|PAR* Hi 3,11; 10,3; Ez 18,2

3. Wtedy CW Hiob odpowiedział6030|CON JHWH:

4. Oto2005 *jestem* niczym*, cóż4100 Ci odpowiem**? Kładę7760 swoją rękę na3926 moich ustach***|6310. Hi 42,6; Ezd 9,6;

**lub: być drobnym, niewielkim, błahym, nie mieć większego znaczenia7043; **k.h. zdawać sprawę, odwracać, odwoływać7725*
****gest używający do milczenia - por. Hi 21,5* Ps 5,4; Rz 7,24

5. Raz* przemówiłem1696|KP, lecz CW *już* nie3808 zareaguję** i drugi8147 *raz – nic* nie dodam**.

**hebr.: echad - jeden, każdy, pewien, jakiś259|B300; **odpowiadać, zaświadczać, odpowiadać jako świadek6030, AK - lecz nie (mam) odpowiedzi; ***k.h. czynić coś ponownie, spowodować dodanie3254*

6. Wtedy CW JHWH odpowiedział6030|CON|853 Hiobowi347 spośród4480 wichru*|Q i rzekł559:

**lub: burza, wichura, huragan, nawałnica5591 - 2Krl 2,1.11*

7. Przepasz*|247|IMP teraz** swoje biodra2504 jak mężczyzna***; będę cię pytał****|7592, a *ty* mnie poucz*****|3045|IMP. 2Krl 1,8; Ps 65,6; Iz 8,9

**idiom: przygotowanie się do wyruszenia lub innego trudnego zadania - por. Jr 1,17; Iz 5,27; 1Krl 18,46; 1P 1,13; **lub: O! upraszam! błagam! 4994, ***bohater, wojownik, silny mężczyzna1394*
*****dosł.: k.h. sprawić, by prośba była spełniona; *****k.h. oznajmić*

8. Czy rzeczywiście* *chcesz* podważać** mój sąd4991? *Czy* potępisz*** mnie, aby4616 usprawiedliwić**** samego siebie? Rz 3,4

**lub: także, zaiste, choć, tym bardziej, co więcej 637; **k.h. łamać, naruszać, udaremnić, zniweczyć skutki 6565; ***k.h. postępować niegodziwie, potępić jako winnego7561; ****k.q. mieć słuszność6663*

9. Czy518 masz ramię* jak Bóg410? I możesz zagrzmieć**|JUS głosem*** jak3644 On? Hi 9,4; 23,6

**ramię, ręka3027 - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*
***lub: k.h. wydać odgłos gromu7481; ***dosł.: i z głosem - AK*

10. Przywdziej5710|IMP się teraz* w majestat** i wzniosłość***, przyoblecz3847 się w chwałę**** i dostojność*****! Ps 93,1; 104,1-2; Iz 59,17

lub: por. w. 7*4994, **wywyższenie, arogancja, buta, duma1347*
****lub: wywyższenie, świetność, wyniosłość1363; ****majestat, władza, świetność, splendor1935; *****ozdoba, świetność, majestat1926*

11. Rozlej*|IMP wybuch** swojego gniewu***, i spójrz7200|IMP na każdego3605 pysznego****, i poniż*****|IMP go! Hi 10,23; Ps 78,49; 144,6

**dosł.: k.h. rozproszyć, pchać się, dokuczać6327|B7333; **lub: wściekłość, gniew5678; ***metaf.: fuknąć gniewnie 639; ****lub: dumny, wyniosły, arogancki1343; *****k.h. położyć bądź sprowadzić nisko, ustawić na niższym miejscu, upokorzyć, usiąść8213*

12. Spójrz7200|IMP na każdego3605 pysznego1343 i upokórz*|IMP go, i zdepcz**|IMP|HAP niegodziwych*** na ich miejscu8478! Iz 2,12; Dn 4,37

**lub: k.h. podbić3665; **k.q. zrzucić1915; ***zły, winny, złoczyńca7563*

13. Zagrzeb*|IMP ich wszystkich razem** w prochu6083, zamknij***|IMP w grobie****|AK|PAS|PAR ich oblicza6440. Hi 14,13; Ps 49,14; Iz 2,10

**dosł.: k.q. ukryć, kłaść potajemnie2934, **lub: łącznie, razem, podobnie, jedność3162; ***dosł.: k.q. wiązać2280; ****k.q. zakopywać2934*

14. Wtedy1571 i Ja589 ci przyznam*, że3588 twoja prawica3225 może cię wybawić**|3467.

**lub: k.h. wysławiać, wyznawać3034, **k.h. ocalić, dać zwycięstwo*

15. Spójrz* teraz4994 na dzikie zwierzę**|HAP, które834 uczyniłem*** wraz5973 z tobą; je398 trawę2682 jak wół****. Hi 40,20; Ps 50,10; 104,14

**lub: oto, czy2009 - part. wskaz.; **hebr.: behemot - bardzo duże zwierzę, hipopotam lub krokodyl 930|B1061; ***k.q. wykonywać, przygotować, postanawiać, zarządzać, sprawiać 6213; ****bydło, trzoda1241*

16. Spójrz2009 teraz4994 – jego siła* *jest* w jego biodrach4975, a jego żywotność** w mięśniach*** jego cielska****. Hi 41,22

**lub: potęga3581; **wigor, siła fizyczna202; ***ścięgna, pępek8306*
*****lub: brzuch, łono, organy wewnętrzne met.: głębiny Szeolu990*

17. Zwiesza* swój ogon2180 jak *gałązka* cedru**, ścięgna1517 jego ud6344|HAP *są* splecione***.

**lub: k.q. schylać, wieszać, trzymać prosto2654|B3034 - por. EIBK*
***tj. cedry Libanu - cenny materiał budowlany, sym. dostojeństwa, siły i majestatu730 - Ez 31,2; ***lub: mocno splecione 8276 - Lm 1,14*

18. Jego kości6106 jak rury650 spiżowe*; jego kończyny**|AK jak drągi4300|HAP żelazne1270.

**spiż - twardy stop miedzi z cyną, cynkiem i ołowiem5154*
***lub: kość, siła1634 - Rdz 49,14; gołe stopnie schodów - 2Krl 9,13*

19. On[1931] *jest* początkiem*|[7225] dróg[1870] Boga. Jego Stwórca[6310|A|PAR] może podejść**|[JUS] *do niego* ze swoim mieczem[2719]. Ps 104,24
*tu jako: coś pierwszego, najlepszego[7225]; **k.h. przyprowadzić[5066]

20. Tak[3588], góry[2022] dostarczają[5375] mu żywność*, *a karmi się,* tam[8033] *gdzie* wszystkie[3605] zwierzęta[2416] pola**|N hasają***. Ps 104,14
*lub: płody rolne, owoce, kawałek drewna - tu i Iz 44,19; **tj. dzikie zwierzęta; ***k.p. robić sobie żarty, bawić się, grać, śpiewać[7832]

21. Wyleguje* się pod[8478] krzewami lotosu**, w ukryciu[5643] trzciny[7070|S] i bagien***|[1207].
*lub: k.q. ułożyć się w pozycji leżącej do snu, odpoczywać[7901]
lub: krzew jeżyny, lilia wodna, cienisty krzew[6628]; ***por. Hi 8,11

22. Krzewy lotosu[6628] osłaniają* go swoim cieniem[6752], wierzby** nadrzeczne***|N otaczają[5437] go. Kpł 23,40; Iz 15,7; Ez 17,5
*lub: k.q. zamykać w środku, ochraniać, ogradzać, zasłonić[5526]
**lub: topola[6155] - Iz 44,4; ***rwący potok, dolina, wadi, szyb[5158]

23. Oto[2005] nie[3808] płoszy* go rzeka[5104] i *nie* reaguje w pośpiechu**, *jest* bezpieczny***, choćby[3588] Jordan**** chlusnął***** mu do[413] paszczy[6310]. Rdz 13,10; Lb 32,19; Pwt 3,25
*dosł.: uciskać, krzywdzić, wymuszać[6231]; **lub: trwożyć się[2648]
***lub: k.q. ufać, pokładać ufność w, mieć pewność[982]; ****tj. „zstępujący"[3383] - rzeka w Izraelu, płynąca z Antylibanu do Morza Martwego o dł. ok. 320 km, por. - Iz 10,34; Jr 25,34-38; Ez 27,5-6
*****lub: buchnąć, sprowadzić, przymieść - Hi 38,8; Ps 22,9

24. Czy *można* go złapać* od przodu** w pułapkach[4170|P|AK]? *Czy można* mu przebić*** nozdrza[639]? ***lub: wiercić, oznaczać[5344] Hi 41,2
*lub: k.q. uciąć do ręki, uprowadzić, objąć w posiadanie[3947]
**dosł.: za oczy[5869], por. AK, ujarzmić wzrokiem (?) - por. BP[K]

41 Czy lewiatana* wyciągniesz[4900] hakiem[2443]? I *czy* w *pętlę* liny[2256] włożysz** jego język[3956]? Ps 104,26; Iz 19,8; Ha 1,15
*hebr.: liwjatan - ogromne zwierzę morskie[3882], zwierzę morskie z wieloma głowami, waleń, krokodyl[B4498] - potwór morski uosabiający siły chaosu ujarzmione przez Boga - Ps 74,14; Iz 27,1
**dosł.: k.h. opadać, powodować osiadanie, met. upaść - Jr 51,64[8257]

2. Czy włożysz* sitowie** w jego nozdrza[639] i kolcem*** przebijesz[5344] jego szczęki****?
*lub: k.q. układać, umieszczać, ustanawiać[7760] 2Krl 19,28;
**lub: sitowie, używane też jako sznur czy lina[100], ***kółko, pęta, cierń[2336]; ****policzek, podgardle[3895] Hi 40,24; Iz 37,29

3. Czy pomnoży* prośby[8469] do ciebie[413]? Czy[518] będzie z tobą[413] rozmawiał[1696] łagodnie**|[ADJ]?
*lub: k.h. czynić licznym, mieć wiele, znacznie przekroczyć[7235]
**lub: wrażliwy, czuły, miękki, delikatny, słaby, strachliwy[7390]

4. Czy zawrze[3772] z[5973] tobą przymierze*? *Czy* weźmiesz[3947] go za sługę[5650] na zawsze[5769]?
*hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat wojskowy[1285]

5. Czy *możesz* się z nim bawić* jak z ptaszkiem**|[A] *lub*[CW] uwiązać[7194] go *do zabawy* dla swych córek***? **dot. ptaka drapieżnego (?)[6833] - Ez 39,4
*lub: k.p. robić sobie żarty, igrać[7832]; ***dziewczynka, panna[5291]

6. *Czy* handlują*|**|[3738] nim cechy***|[HAP|P] *rybackie? Czy* podzielą[2673] go między[996] siebie kupcy****? *por. Hi 6,27*** Prz 31,24; Za 14,21
**lub: czy wymienią na[5921] towar - AK; ***lub: wspólnik (w interesach), partner w ugodzie handlowej, członek cechu[2271|B2588]
****tj. „gorliwy" - Kananejczyk, kupiec, handlarz[3669] - Rdz 10,18

7. Czy *możesz* podziurawić* jego skórę**|[5785] grotami[7905|HAP] lub[CW] jego głowę[7218] harpunem[6767] rybackim[1709|N|P]? **por. idiom - Hi 19,20****
*dosł.: k.p. wypełnić się, dokonać, ukończyć, utwierdzić[4390]

8. Połóż[7760|IMP] na[5921] nim swoją dłoń* i pamiętaj**|[IMP] o walce[4421], *a* nie[408] będziesz *chciał tego* uczynić ponownie***|[JUS]. Łk 14,31-32
*lub: ręka, płaska część stopy, dłoni[3709]; **k.q. wspominać, mieć w pamięci[2142]; ***k.h. spowodować dodanie, zrobić więcej[3254]

9. Oto[2005] nadzieja* *pokonania* go okazuje *się* fałszywa**. Nadto[1571], *czyż* nie[408] *na* jego widok***|[N] *każdy jest*[AK] powalony****?
*lub: oczekiwanie na[8431]; **dosł.: k.n. okazać się kłamcą, mieć dowiedzione kłamstwo[3576]; ***pojawienie się, wizja, widzenie[4758]
****lub: k.ho. zostać ściętym, wyrzuconym, zrzuconym[2904]

10. *Nikt* nie[3808] *jest* zuchwały*|[ADJ], żeby[3588] go podrażnić**. Kto[4310] więc[1931] *zdoła* stanąć*** przede[6440] Mną****? Hi 3,8; Jr 50,44
*dosł.: okrutny, zaciekły[393] - por. Hi 30,21**; **k.q. pobudzać, obudzić[5782]; ***k.hpa. umieścić, ulokować się, przedstawić się[3320]
****wtrącone zdanie Boga lub personifikacja lewiatana - EIB[K]

11. Kto[4310] mi wystąpi*, abym[CW] mu odpłacił**? Każdy[3605], *kto znajduje się* pod[8478] niebiosami[8064] – on[1931] do mnie*** *należy*! Rz 11,35
*lub: k.h. wyjść naprzód, stanąć twarzą w twarz, uprzedzać[6923]
**lub: k.p. odnawiać, wynagradzać straty, płacić, nagradzać[7999]
***dosł.: do mnie on[1931]; EIB - pod[8478] całym[3605] ... nie ma takiego!

12. Nie[3808|Q] *mogę* zamilczeć* o jego członkach[905] i o sprawie[1696] jego sił[1369|P], ani[CW] o jego wspaniałych**|[HAP] proporcjach***. Hi 28,13
*lub: k.h. być cicho, uciszyć, być głuchym[2790]; **piękno, wdzięk[2433]
***lub: porządek, rzeczy ustawione w porządku, sterta, wycena[6187]

13. Kto[4310] odkryje[1540] wierzch*|[6440] jego szaty**? Kto[4310] przystąpi[935] do niego z podwójnym[3718] wędzidłem***|[AK]? Hi 11,6; Jr 46,4; 51,3
*dosł.: powierzchnia[6440]; **lub: kolczuga, pancerz - 1Sm17,5; Ez 38,4 - por. EIB[K]; ***uzda, postronek, szczęka krokodyla[7448] - Hi 30,11

14. Kto[4310] otworzy[6605] wrota[1817] jego paszczy*? Jego zęby[8127] *sieją* wokół zgrozę**|[BE]. Prz 30,14
*dosł.: przed, oblicze, powierzchnia, twarz[6440]; **przerażenie[637]

15. Pycha*|[N] – rzędami**|[AK|P] *jego* łusek***, ściśle****|[ADJ] spięte*****|[PAR|PAS] *są* pieczęcią[2368].
*lub: duma, majestat, buta, wyniosłość[1346]; **dosł.: kanał, koryto, rury (kości)[650|B732]; ***lub: tarcze, ozdoby, met.: ochrona[4043]
****lub: ciasno[6862]; *****k.q. zamykać, zamykać dokładnie[5462]

16. Jedna do drugiej* przylgnęły**|[P], pomiędzy[996] nimi nie[3808] przejdzie[935] podmuch***.
*dosł.: jedna[259] w jedną[259]; **k.q. przysunąć się, zbliżać się[5066]
***hebr.: ruah - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], gr.: pneuma

17. Każda* *z nich* z drugą** *jest* spojona[1692], złączone*** i nie[3808] *można* ich rozdzielić[6504].
**hebr.: isz - mężczyzna, człowiek, ludzkość[376]; **dosł.: brat, krewny[251]*
****dosł.: k.hpa. chwycić się jeden drugiego[3920] - por. Hi 38,30****

18. Jego parsknięcie*|HAP|N błyska[1984] światłem[216], a jego oczy[5869] *są* jak powieki** świtu.
**lub: kichnięcie[5846]; **AK - jak promienie[6079] świtu[7837]*

19. Z jego paszczy*|[6310] wychodzą[1980] pochodnie**, tryskają*** iskry[3590|HAP] ognia[784].
**dosł.: usta; **lub: błysk pioruna[3940]; ***dosł.: k.hpa. wymknąć się[4422]*

20. Z jego nozdrzy[5156|HAP] wychodzi[3318] dym[6227] jak z wrzącego*|PAS|AK kotła** lub[CW] znad sitowia***. 2Sm 22,9; Ps 18,8; Hi 39,20
**dosł.: k.q. tchnąć, wiać; **lub: błysk pioruna[3940]; ***dosł.: k.hpa. wymknąć się[4422]*

20. Z jego nozdrzy[5156|HAP] wychodzi[3318] dym[6227] jak z wrzącego*|PAS|AK kotła** lub[CW] znad sitowia***. 2Sm 22,9; Ps 18,8; Hi 39,20
**dosł.: k.q. tchnąć, wiać; **tj. dwuuchwytowy garnek do gotowania - 1Sm 2,14, kosz - Jr 24,2[1731]; ***trzcina, sznur z trzcin[100], tu i Iz 58,5*

21. Jego oddech* rozpala** węgle[1513], z jego paszczy[6310] wychodzi[3318] płomień[3851].
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315]; **lub: k.p. przypiekać, palić (się), gorzeć[3857]*

22. W jego karku[6677] spoczywa* moc[5797], a przed[6440] nim zatacza**|HAP się trwoga***|HAP.
**lub: przebywać, spędzać noc[3885]; **tańczy - EIB[K]; ***smutek[1670]*

23. Fałdy* jego cielska** *są* złączone***, utwardzone**** na[5921] nim, nie[1077] mogą zostać poruszone*****. Ps 125,1; Iz 24,29;
por. Am 8,6*; **dosł.: ciała[1320]; ***k.q. przylgnąć do, trwać przy[1692]*
*****dosł.: odlane - jak w procesie wylewania stopionego metalu[3332]*
******lub: k.n. zostać wstrząśniętym, zostać obalonym[4131] Iz 54,10*

24. Jego serce* *jest* utwardzone[3332|PAS|PAR] jak[3644] kamień[68], tak[CW] *jest* utwardzone[3332|PAS|PAR] *jak* część[6400] dolnego kamienia młyńskiego**.
**lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]*
***lub: niski, niższy, najniższy[8482] - por. Ef 4,9, pieczary, doliny, podziemne przejścia - Iz 44,23, niższe części Szeolu - Pwt 32,22*

25. Wobec jego wyniosłości*|N drżą** najdzielniejsi***|P, ich złamane****|R *szeregi – są* zagubione*****. Rdz 4,7; 49,3
**dosł.: wyniesienie, godność[7613]; **lub: k.q. być ogarniętym bojaźnią[1481]; ***hebr.: elim - bogowie, bóstwo, mocarz, ktoś potężny, anioł, słynny bohater[410]; ****pęknięcie, skruszenie, wyrwa, wyłom, rozbicie, ruina[7667]; *****k.hpa. zatracić się, zabłądzić z drogi[2398]*

26. Miecz[2719], *który* go dosięga[5381|PAR], nie[1097] ostoi*|[6965] się, *ani* włócznia**, *ani* strzała*** i pancerz****. **lub: oszczep[2595]* 1Sm 13,19; Ps 57,4
**lub: k.q. spełnić się - AK... (jest) bez skutku[6965]; ***grot, pocisk[4551] tu i 1Krl 6,7; ****napierśnik, zbroja łuskowa, kolczuga, uprząż[8302]*

27. Żelazo[1270] uważa* za słomę**, a miedź*** za zbutwiałe****|HAP drewno[6086]. Hi 21,18
**lub: k.q. zaliczać, uznać, oceniać, cenić[2803]; **tj. słomę wymłóconą[8401]. K&D[K], ***lub: brąz[5154], ****zgnilizna, rozkład[7539|B8767]*

28. Strzała łucznika* nie[3808] *zmusi* go do ucieczki**, a kamienie[68] z procy[7050] zmieniają*** się mu w ściernisko****|[7179]. Jr 13,24
**idiom: syn[1121] łuku[7198]; **k.h. przechodzić (przez), przeganiać[1272]*
****lub: k.n. obrócić się, zawrócić[2015]; ****suche kikuty zboża - Hi 13,25*

29. Maczugę*|HAP uważa[2803] za ściernisko[7179] i drwi** sobie z potrząsania*** dzidą****.
**lub: oręż, broń, pałka bądź buława (?)[8455]; **szydzić, radować się, świętować[7832]; ***k.h. grzechotanie, dygotanie, drżenie[7494]*
*****lub: krótki miecz, strzałka, część zbroi osłaniająca gardło[3591]*

30. Od spodu*|** *ma* ostre***|N|HAP skorupy****; zostawia*****|AK *ślad* jak brona******* w[5921] błocie[2916]. ***dot. ogona - por. K&D[K]* Iz 41,15; Am 1,3
**lub: spodnia część, miejsce, na którym się stoi[8478]; ***ostro zakończony, zaostrzony[2303]; ****ceramika gliniana, naczynie z gliny[2789]*
******dosł.: k.q. rozciągać, rozpościerać[7502]; ******lub: fosa miejska, sanie młockarskie, okuleczenie, coś ostrego, poetycko - złoto[2742]*

31. Sprawia, *że* głębiny* wrą**|[7570] jak kocioł[5518], a morze***|[3220] podnosi**** jak maź*****.
**tj. głębokość, głębia, głębina morska[4688] - por. Wj 15,5; Ne 9,11*
***tu i Hi 30,27; Ez 24,5; ***Nil jest także zwany morzem - Na 3,8; Iz 18,2; K&D[K], ****dosł.: k.q. ustawiać, kształtować, sprawiać[7760]*
******dosł.: naczynie z maścią, garnek z przyprawami[4841] - Ez 24,10*

32. Zostawia za sobą[310] świetlany* szlak**, *tak że* myślałby[2803] *ktoś, że* głębia*** *jest* jak siwizna[7872]. Pwt 16,31; Oz 7,9
**lub: k.h. sprawiać, że coś zaświeci, dawać światło, świecić, rozpalać[215]; **ścieżka, droga, coś deptanego stopami, przejście[5410]*
****hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2*

33. Nie[369] ma na[5921] prochu* *ziemi* jemu podobnego** – stworzonego*** bez trwogi[2844].
**lub: gruz - Ne 4,2.10, sucha ziemia, grunt[6083]; **panować, władać[4915] - stąd: władcy (jak: on - LXX) - por. Za 9,10; WBC[K], K&D[K]*
****lub: k.q. wykonywać, używać, przygotować, postanawiać[6213|PAS]*

34. Na wszystko[3605|SC] co[853] wyniosłe*|ADJ, patrzy[7200] *z góry,* on[1931], król[4428] nad[5921] wszystkimi[3605|SC] synami[1121] pychy*****. 1Sm 16,7; Iz 5,15
**lub: wysoki, wywyższony, dumny, wyniosły[1364]; **godność[7830]*
****idiom: nad wszystkimi dumnymi zwierzętami - por. Hi 28,8*

42

I Hiob[347] odpowiedział*|[6030|CON] JHWH:
por. Hi 6,1 Hi 3,1; 9,1; 12,1; 16,1; 21,1; 23,1

2. Wiem***|Q, że[3588] *Ty* możesz[3201] wszystko[3605], a nie[3808] *może żaden* Twój***|AK zamysł**** zostać udaremniony*****. Rdz 18,14; Jr 23,20; Mt 19,26
**zg ketiv: wiesz[3045]; **lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć[3045]*
****dosł.: od[4480] Ciebie; ****lub: plan, myśl, zmowa[4209]; *****być powstrzymanym[1219], AK - pokrzyżowanym, EIB - zbyt trudnym*

3. *Pytałeś:* Kim[4310] *jest* ten[2088], *który* zaciemnia*|PAR *mój* zamysł** bez[1097] zrozumienia***? *To ja,* dlatego[3651] obwieszczałem[5046|KH] *to, czego* nie[3808] rozumiałem****; to dla[4480] mnie zbyt cudowne[6381|KN] – *i* nic[3808] *o tym* nie wiem[3045].
**dosł.: k.h. ukrywać, chować, zataić, zasłaniać[5956] - 1Sm 12,3*
***lub: rada[6098]; ***tylko w Księdze Hioba: przekonanie, poznanie Boga, sąd, opinia[1847]; ****dostrzegać, rozumieć, wiedzieć[995]*

4. *Powiedziałeś:* Wysłuchaj[8085|IMP] teraz[4994], a ja[595] będę mówił[1696]; będę cię pytał*, a *ty* mi odpowiedz**|IMP. Hi 38,3; 40,7
**lub: k.q. prosić, dowiadywać się, radzić się, zabiegać o[7592]*
***lub: k.h. ujawnić, poinformować, dać komuś o czymś znać[3045]*

5. *Tylko* ze słuchania*|N|AK uchem241 zasłyszałem** o Tobie, leczCW teraz*** moje oko5896 Cię ujrzało***. Hi 19,27; Ps 123,1-2; 141,8

*dosł.: przez słuch8085; **doniesienie, posłuchanie, relacja8088 ***lub: właśnie teraz, odtąd, i wkrótce 6258; ****k.q. rozważać, zwracać uwagę na, rozeznawać, doznawać, mieć widzenie7200

6. Dlatego5921 też3651 gardzę* sobą i kajam** się w5921 prochu6083 i popiele665. Za 8,14

*lub: k.q. odrzucać, odmawiać3988; EIB - odrzucam (moje słowa) **lub: k.n. żałować, smucić się, przepraszać, mścić się na sobie 5162

7. I stało się*|CON po tym310, *gdy* JHWH wypowiedział1696 te428|A słowa1697|P do413 Hioba347, powiedział559 JHWH do413 Elifaza464 z Temanu8489: Mój gniew** zapłonął*** przeciw tobie i dwom8147 twoim przyjaciołom***, ponieważ3588 nie3808 mówiliście1696 o mnie413 właściwie**** jak mój sługa5650 Hiob347.

*lub: k.q. istnieć, trwać, mieć miejsce, nastać, być1961; **met.: fuknąć gniewnie639; ***k.q. rozpalić2734; ****towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, kochanek7453; *****dosł.: k.n. być ustalonym, niezłomnym, prawidłowo kierowanym, być pewnym3559; AK - (to co) słuszne; BW - o mnie prawdy - por. NETK; BP - tak prawdziwie

8. Teraz6258 więcCW weźcie3947|IMP sobie siedem7651 cielców* i siedem7651 baranów352, idźcie1980|IMP do mojego sługi5650 Hioba347 i ofiarujcie** całopalenie*** za siebie; a Hiob347, mój sługa5650, będzie się modlił**** za5921 was, bo3588|K jego oblicze6440 przyjmę*****, abym1115 nie uczynił6213 z wami *według waszej* głupoty******. Ponieważ3588 nie3808 mówiliście1696 o mnie właściwie3559|KN jak mój sługa5650 Hiob.

*tj. młody byk, byk6499; **lub: k.h. pobudzić, wywyższyć, spowodować wejście na górę5927 - stąd wznieść (dym) ofiary całopalnej - por. Sdz 20,38; ***tj. ofiarę5930 wyrażającą wdzięczność - por. Kpł 1,9.13.17; ****lub: k.hpa. ustawiać się6419; *****dosł.: unieść, podnieść5375 - por. idiom: spadło oblicze w Rdz 4,6-7; i Hi 29,24; Jr 3,12 ******lub: brak rozumu, haniebny wstyd, hańba5039

Rdz 20,17; Lb 23,1; 1J 5,16

9. Poszli1980 więcCW Elifaz464 Temanita8489|A i Bildad1085 Szuachita7747|A, Sofar6691 Naamanita5284|A i uczynili6213|CON *to,* coB34 JHWH do413 nich powiedział*. JHWH takżeCW przyjął5375 oblicze6440 Hioba347. Hi 2,11

*lub: k.p. mówić, obiecywać, polecić, rozkazać1696|B1904

10. JHWH więcCW przywrócił* toB53, *co zostało* zabrane**|N Hiobowi, gdy się modlił***|INF za swoich przyjaciół7453. JHWH takżeCW pomnożył**** Hiobowi347 w dwójnasób4932 wszystko3605, coB34 *miał*. Ps 14,7; 126,1

*lub: k.q. zawracać, odwracać się, wracać; **dosł.: niewola, jeńcy7622 - por. WBCK oraz paralelizm w Ez 16,53 stąd: przywrócił Hiobowi powodzenie, szczęście; EIBK - przywrócił Hioba z niewoli ***lub: k.hpa. ustawiać się6419; ****k.h. zwiększyć, zrobić więcej3254

11. Wtedy[CW] przybyli935|CON do413 niego wszyscy3605 jego bracia251, wszystkie jego siostry269 i wszyscy3605 znający3045|KQ|PAR go przedtem6440 i jedli398 z5973 nim chleb3899 w jego domu1004. Ubolewali* *nad* nim i pocieszali5162|KP go853 z powodu5921 wszystkich3605 nieszczęść**, które834 JHWH sprowadził*** na5921 niego. Każdy**** dał5414 mu po jednej259 kesicie***** i każdy376 po jednym259 złotym2091 kolczyku******|5141.

*lub: k.q. biadać, okazywać żal, współczucie5110; **udręka, przeciwność losu, nieszczęście, niegodziwość7451; ***k.h. sprawić, że coś się stanie, sprowadzić przeciwko, wnosić, zgromadzić935 ****hebr.: isz - mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy376 *****tj. kawałek srebra7192 - 1,43 kg (?) tu i Rdz 33,19; Joz 24,32 ******lub: pierścień układany na nadgarstek, w nos lub ucho5141

Rdz 24,22; 33,19; 35,4; Oz 2,13; Joz 24,32

12. I *tak* JHWH błogosławił* ostatnie** *lata* Hioba347 bardziej niż początkowe7225. I stało***|1961 się, że *miał* on czternaście tysięcy**** owiec6629, sześć8337 tysięcy505 wielbłądów1581, tysiąc jarzm***** wołu1241 i tysiąc505 oślic860|F.

*hebr.: barak - k.p. błogosławić, w k.q. - napełnić mocą, pełny, chwalony, wielbiony, zawiera ideę klęknięcia przed Bogiem1288 **tj. ostatni czas, dalsza część, koniec319; AK - drugą część (życia) ***AK - i było1961 dla niego; ****AK - cztery702 dziesięć6240 tysięcy505 *****tj. para, zaprzęg 6776

Hi 1,3; Hi 8,7; Jk 5,11

13. I miał*|CON on *też* siedmiu**|HAP synów1121 i trzy7969 córki1323. Hi 1,2

*AK - i było1961 dla niego; **forma pauzalna lub archaiczna liczby siedem (?) - GES. §97 c, a nie czternaście - jak: BP i Targumy - WBCK

14. I nadał* pierwszej259 imięB034 Jemima**, drugiej8145 imięB034 Kesja*** i trzeciej7992 imięB034 Keren-happuk****|HAP. Ps 45,8; Pnp 2,14

*lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać7121; **tj. „dzień po dniu”3224 lub „gołąbek” B3706|HAP; ***„kasja, miły zapach, strzała”7103|B8266|EIB|HAP; ****„rożek antymonu” (do makijażu)7163|B8328

15. I nie3808 *można* było w całej3605 tej ziemi776|A znaleźć* kobiet802 *tak* pięknych**, jak córki1323 Hioba347. Ich ojciec1 dał5414 im1992 dziedzictwo*** wśród8432 ich braci251.

*lub: k.n. mieć w posiadaniu, zostać napotkanym, zostać odkrytym, pojawić się, być obecnym, okazać się4672; **urodziwy, piękny, przystojny3303; ***majątek, własność, część, dział, spadek5159

Lb 27,7; Joz 15,18-19; 18,4; Ps 144,12

16. Potem*|310|2053|P Hiob żył2421 jeszczeCW sto3967 czterdzieści705 lat8141 i oglądał***|Q swoich synów1121 i synów1121 swoich synów1121 *aż do* czwartego702 pokolenia***. Hi 5,26; Prz 3,16

*dosł.: po tych (wydarzeniach); **k.q. doglądać, patrzeć na7200 ***lub: okres, wiek, generacja, siedziba (rodu) 1755 - Rdz 7,1

17. I umarł4194 Hiob347 stary* i syty** dni3117.

*lub: sędziwy2205; **pełen, zaspokojony, obficie najedzony7649

Rdz 25,8; 32,29; 1Krn 29,28

Księgi Pięciu Megilot

Pieśń nad Pieśniami

Pieśń nad Pieśniami

1 Pieśń* *nad* pieśniami**|7892|A, która834 *jest* od*** Salomona***. 1Krl 4,32

**lub: oda, hymn7892; **tj. najlepsza z pieśni (?) - por. 1Krn 5,12 ***por. Ps 18,1; 1Krn 24,20 - EIBK; ****tj. „pokój”8010*

2. *Niech mnie* pocałuje*|5401 pocałunkami** swoich ust6310. Bo twoje *wyrazy* miłości1730|P *są* lepsze*** od wina***. Pnp 4,10

**tu: k.q. w k.h. dotykać delikatnie; **tu i Prz 27,7 5390; ***lub: miły, przyjemny, znakomity, łaskawy2896; ****słodki sok: z winorośli3196*

3. Zaiste*, przyjemna2896|P *jest* woń** twoich olejków***|P. Twoje imię*** *jest jak* rozlany7324 olejek8081; dlatego5921 miłują157 cię dziewczęta****. Kaz 7,1; J 12,3

**z powodu - AK, co do ... - EIBK; **lub: zapach, aromat7381; ***oliwa z oliwek, tłuszcz8081; ****imię8034 - odzwierciedla naturę i charakter osoby je noszącej - 1Sm 25,25; *****lub: dziewica, panna, nowo poślubiona żona przed narodzeniem pierwszego dziecka5959*

4. Pociągnij*|IMP mnie za sobą310! Pobiegnijmy7323|COH! Król4428|A wprowadził935 mnie do swoich komnat**. Cieszmy1523|COH się i radujmy***|COH się tobą. Będziemy wspominać***|COH *wyrazy* twojej miłości1730|P *bardziej* niż wino3196. Miłują157 cię prawi*****|N!

**lub: k.q. prowadzić, iść na przód, wznosić radosne okrzyki4900 **lub: izba, pokój, najbardziej wewnętrzna część, wnętrze2315, ciemny pokój B2643; ***k.q. być zadowolonym, unosić się radością8055, promieniećB8941; ****k.h. mieć w pamięci, upamiętniać2142 *****lub: prawość, sprawiedliwość4339, AK - słusznie cię miłują*

Ps 45,14-15; Oz 11,4; J 6,44; 14,2; 12,32; Ef 2,6; Flp 3,12-14

5. Ja589 *jestem* śniada*, alecw piękna**, córki1323 Jerozolimy***|N, jak namioty168 Kedaru****, jak zasłony3407 *namiotu* Salomona*****.

**dosł.: czarna7838 - Kpł 13,31; **odpowiedni, zachwycający, należyty5000, ***tj. „nauczanie pokoju” 3389, ****tj. „ciemny” 6938 - plemiona zam. płn. Arabii - Rdz 25,31; *****BHS - Szalma - por. EIBK*

6. Nie408 patrzcie7200 na mnie, że *jestem* pociemniała*, bo opaliło**|7805 mnie słońce8121. Synowie1121 mojej matki517 rozgniewali*** się na mnie, ustanowili**** mnie strzegącą*****|PAR winnic3754; winnicy3754 *należącej* do mnie – nie3808 ustrzegłam5201. Ps 69,8; Pnp 8,11

**hap.leg.: czerń, ohyda, pociemniały kolor (twarzy) 7840|B9307 **idiom: napatrzyło7805 się na mnie słońce; ***lub: k.n. być wyschniętym, palić się, być rozgniewanym2787 - Hi 30,30; Ps 69,3 ****lub: k.q. ustawiać, umieszczać, przedstawiać, wystawiać7760 *****lub: k.q. trzymać, zachowywać, utrzymywać5201 - Kpł 19,8*

7. Powiedz5046|IMP mi *ty,* którego umiłowała157 moja dusza*, gdzie349 wypasasz7462? Gdzie349 dajesz spocząć** *trzodzie* w południe6672. *Bo* dlaczego4100 mam być jak *ta* zasłonięta***|PAR przy5921 trzodach5739 twoich towarzyszy****|A?

**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca5315; **dosł.: k.h. spowodować położenie7257; ***lub: owinąć, zakryć (brodę podczas żałoby) 5844; ****współpracownik, kompan2270, naśladowca B2587*

8. Jeśli518 *tego* nie wiesz*, najpiękniejsza** wśród kobiet802, podążaj3318|IMP za śladami*** trzody6629 i paś7462|IMP swoje koźlątka1429|HAP przy5921 namiotach**** pasterzy7462|PAR.

**lub: k.q. znać, poznawać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać3045 **lub: urodziwy, piękny, przystojny3303, ***dosł.: odcisk stopy na ziemi 6119; ****miejsce zamieszkania, przybytek, mieszkanie4908*

9. Przyrównam* cię, moja przyjaciółko**, do klaczy5484|HAP *w* rydwanach*** faraona****.

**lub: k.p. wyobrażać sobie, myśleć1819; **towarzyszka, dziewczyna7474|B8689; ***tu: o wozach bojowych - por. Ps 68,17a; ****tj. „wielki dom” 6547 od około roku 1500 p.n.e. - tytuł królewski*

Pnp 2,2.10-13; 4,1.7; 5,2; 6,4; J 15,14-15

10. Twoje policzki3895 są piękne*, wśród *złotych* plecionek**, *a* twoja szyja – wśród sznuru pereł***|HAP. Pnp 5,13; Ez 16,11-13

**lub: k.q. być urodziwym, k.p. ozdabiać4998; **obręcz, zwój (z włosów lub złota) 8447; ***naszyjnik z muszelek, sznur korali 2737|B3131*

11. Uczynimy6213 *jeszcze* dla5973 ciebie plecionki8447 ze *złota*2091 nakrapiane*|N|HAP srebrem3701. Ps 68,14

**dosł.: kropla5351, zastygła kropla srebra, wisiorki kolczyka B6202*

12. Dopóki5704 król4428 *jest* przy swoim stole*, mój nard** wydaje5414 swoją woń***.

**tj. okrągły, biesiadny stół, CY - sugeruje orszak weselny4524 **tj. roślina rosnąca w Himalajach bogata w olejki aromatyzujące5373 tu i Pnp 4,13.14; ***lub: zapach, aromat 7381 - Rdz 8,21*

13. Sakiewką*|M mirry** *jest* dla mnie mój umiłowany1730, ułożoną***|M między moimi piersiami7699. Ps 45,8; J 19,39

**lub: pakunek, tobołek, paczka, woreczek6872; **tj. żywica z kory drzewa arabskiego4753 - Wj 30,23; ***spędzić noc, pozostawać3885*

14. Mój umiłowany1730 *jest* dla mnie kiścią* henny**|A w winnicach3754 En-Gedi***. 1Sm 23,29

**lub: pęk (kwiatów), grono811; **tj. rosnący dziko krzew róży z kwiatem zwróconym ku górze, używany przy farbowaniu włosów tu i 4,13; 7,12 3724|B4298; ***tj. „źródło koźlęcia” 5872 miejscowość na zach. brzegu Morza Martwego położona na nizinie judzkiej - Joz 15,34*

15. O*, *jakaś* ty piękna3303, moja przyjaciółko**|7474! O, *jakaś* ty piękna3303! Twoje oczy5869 *są* jak gołąbki3123|P. Pnp 4,1; 5,12

wykrzyknik - oto, chociaż, jeśli, czy 2005|B2270; **por. w. 9*

16. O[2005], *jakiś* ty *jesteś* piękny[3303], mój umiłowany[1730], *i* jakże[*] miły[**]! Jakże[637] łoże[***] nasze się zieleni[****]. Pnp 2,3

**lub: także, zaiste, choć, tym bardziej, co więcej[637]. **przyjemny, ładny, rozkoszny, słodki[5273]; ***kanapa, tapczan[6210] - Pvt 3,11 ****lub: bujny, świeży, kwitnący[7488] - od rdzenia - być zielonym*

17. Belki[*] naszego domu[**|1004|P] *są* cedrowe[**], a nasze stropy[***] – cyprysowe[****].

**lub: krokiew[6982]; **tu: l. mn. rozmiaru - por. EIB[K] ***tj. cedry Libanu - cenny materiał budowlany, symbol dostojeństwa, siły i majestatu[730] - por. 1Krl 6,15; 7,7; Ez 31,2-9; Ps 92,12-13 ****hap.leg.: gonty, deski[7351]; *****hap.leg.: świerk, jałowiec, sosna[1266]*

2 Ja[589] *jestem* różą[*] Szaronu[**|A] i lilią[***] dolin[6010]. **lub: zimowit, krokus[2261], złotogłów[B2578] - Iz 35,1 **tj. niziny nadbrzeżne na płd. od Karmelu[8289]; ***tj. kwiat o sześciu płatkach - narcyz (?)[7799], lilia[B9262] - por. KHK - 1Krl 7,22.26*

2. Jak lilia[7799] między[996] cierniami[*], tak[3651] moja przyjaciółka[7474] między córkami[**|A].

**lub: cierń, jeżyna, krzew ciernisty, zarośla[2336] - tu symb. plag **lub: dziewczyna, synowa, siostra, wnuczka, młoda kobieta[1323]*

3. Jak jabłoń[*] wśród leśnych[3293] drzew[6086], tak[**] mój umiłowany[1730] między[996] synami[***]. Bardzo zapragnęłam[****] *zostać* i usiąść[3427] w jego cieniu[6738], bo[CW] jego owoc[6529] *jest* słodki[*****] dla mojego podniebienia[2441]. Obj 22,1-2

**tj. rzadki, lecz znany w Izraelu gatunek jabłoni w literaturze bliskowschodniej - symb. miłości i płodności - WBC; Prz 25,11; Jl 1,12 **lub: tak więc, zatem, dlatego też, wobec tego, tak oto[3651]; ***hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk, młodzież[1121]; ****lub: k.p. znajdować wielką rozkosz w, pragnąć wielce[2530]; *****przyjemna rzecz[4966]*

4. Wprowadził[935] mnie do domu[1004] wina[*|3196], a jego sztandarem[**] nade mną *jest* miłość[160].

**idiom: winiarnia - por. EIB, K&D[K]; **lub: chorągiew[1714], oddział plemienia, znak[B1928] - Lb 1,52; baldachim - BP[K]; spojrzenie - EIB[K]*

5. Posilcie[*|IMP] mnie plackami z rodzynkami[**|809], pokrzepcie[***|IMP] mnie jabłkami[8598], bo ja[589] *jestem* chora[2470] *z* miłości[160].

**lub: k.p. podtrzymać, orzeźwić, ożywić[5564|B6460]; **tu i 2Sm 6,19; 1Krn 16,3; w użyciu kultycznym - Oz 3,1; ***dosł.: k.p. wspierać[7502]*

6. Jego lewa ręka[8040] *jest* pod moją głową[7218], a jego prawa ręka[3225] mnie obejmuje[*|2263].

por. Pnp 8,3

Pnp 8,3

7. Błagam[*] was, córki[1323] Jerozolimy[3389], na sarny[**] i łanie[355] polne[***]: Nie budźcie[****] i nie rozbudzajcie[5782|KP] miłości[*****], dopóki[5704] nie zapragnie[******].

Pnp 3,5; 8,4

**lub: k.h. powodować, że ktoś złoży ślub[7650], przyjąć od kogoś przysięgę, usilnie błagać[B9119]; **lub: jeleń, gazela[6643] (?); ***siedlisko dzikich zwierząt, równina[7704]; ****k.h. pobudzić, rozniecić, okazywać podniecenie, k.po. obudzić, zacząć dźwigać[5782]; *****umiłowanego[160]; ******rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność w[2654]*

8. Głos[*] mojego umiłowanego[1730]! Oto[2009] teraz[**] nadchodzi[935|PAR]! Skacze[***|PAR] po górach[2022] i podskakuje[7092|PAR] po pagórkach[1389].

**lub: dźwięk, szum[6963]; **tutaj, tam[2008]; ***k.p. przeskakiwać[1801]*

9. Mój umiłowany[1730] podobny[*|PAR] *jest* do sarny[6643] albo[176] młodego[6082] jelenia[**]. Oto[***] on[2088] stoi[5975|PAR] za naszym murem[****|HAP], przypatruje[*****|PAR] się przez[4480] okna[2474], zerka[******] przez kraty[2762|HAP].

**lub: k.q. przypominać[1819]; **łania, daniel[354|B401]; ***spójrz, czy[2009] ****lub: ściana domu[3796]; *****k.h. upatrywać się[7688]; ******rzucać okiem, sprawiać lśnienie oczu[6692]*

Pnp 2,17; 8,14

10. Mój umiłowany[1730] odpowiedział[*] i rzekł[559] do mnie: Wstań[**|IMP], moja przyjaciółko[7474], moja piękna[***] i chodź[****|IMP] za *mną*[K&D]!

**lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030] **lub: k.q. rosnąć w siłę, trwać, spełniać się, utwierdzać się[6965] ***lub: urodziwy, piękny, przystojny[3303]; ****idź, rusz się[1980]*

11. Bo[3588] oto[2009] minęła[5674] zima[*|5638], deszcz[1653] ustał[**] – odszedł[1980] sobie.

Jr 8,20

**hap.leg.: pora deszczowa w okresie od października do kwietnia **dosł.: przejść szybko dalej, umrzeć (zniknąć), przejść przez[2498]*

12. Kwiaty[*|A|S] pokazały[7200|KN] się na ziemi[776], nadszedł[5060|KH] czas[6256] pieśni[**|***] i głos[6963] synogarlicy[****] słychać[8085] w naszej ziemi[776].

hap.leg.: tylko w l.mn. - kwiecie[5339], AK - kiełki; **psalm, pieśń[2158] - Ps 119,54; ***lub czas przycinania (krzewów) - por. EIB[K] ****tj. dziki gołąb, turkawka[8449] - Rdz 15,9; Ps 74,19*

Jr 8,7

13. *Na* figowcu[8384] dojrzewa[*] *już* wczesna figa[**|HAP], a winorośle[1612]? *Ich* kwiat[***|S] wydaje[5414] swoją woń[7381]. Wstań[6965|IMP], chodź[1980] moja przyjaciółko[7474], moja piękna[3303] – i chodź[IMP] za *mną*[K&D]!

****lub: pąk winorośli[5563] - PnP 7,12*

**lub: balsamować, przyprawiać, dojrzewać - stawać się czerwonym[2590|B2965] - tu i Rdz 50,2.3.26; **lub: zielona figa[6291]*

14. Moja gołąbko[3123], z rozpadlin[*] skalnych[**], z kryjówek[5643] stromizn[***|4095] *górskich,* pokaż[7200|IMP] mi swoją postać[***], *daj* mi usłyszeć[8085|IMP] twój głos[6963], bo[3588] głos[6963] twój *jest* słodki[*****], a twoja postać zachwycająca[******].

**lub: kryjówka, ustronie[2288]; **tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]; ***tu i Ez 38,20; ****dosł.: wygląd[4758], blask, jasność[B5499]; *****lub: przyjemny[6156] - tu i Prz 20,17; ******urodziwy, przystojny[5000], piękny, stosowny[B5781]*

Ps 55,7; Mt 24,32

15. Schwytajcie[270|IMP] nam lisy[*|7776], małe[6996] liski[7776], *które* psują[2254|PAR] winnice[3754], bo nasze winnice[3754] kwitną[5563]!

Ps 80,13; Łk 13,32

**lis w poezji egipskiej to symbol bardzo aktywnego seksualnie mężczyzny podobnie jak pies w idiomie: „pies na kobiety" - por. KHK*

16. Mój umiłowany[1730] *jest* mój, a ja[589] *jestem* jego. Pasie[*|PAR] *on* wśród lilii[7799].

Pnp 6,3; 7,10

**lub: k.q doglądać, pilnować, paść, zaganiać, prowadzić[7462]*

17. Póki[5704] wieje wiatr[*] za dnia[3127] i uciekają[5127] cienie[6752], wróć[**|5437|IMP], mój umiłowany[1730], bądź jak[1819] sarna[6433] albo młode[6082] jelenie[354|P] na górach[2022] Beter[***].

Pnp 4,6; 8,14

**lub: k.q. oddychać[6315], poranny wietrzyk[B7318]; **spocząć - 1Sm 16,11 ***tj. „część, kawałek"[1315] - Rdz 15,10 - lokalizacja nieznana - WBC[K]*

3 Na swoim łożu* nocami**|P szukałam*** *tego,* którego[853] miłuje[157] moja dusza[5315]. Szukałam[1245] go, ale go nie[3808] znalazłam[4672].
**lub: leżanka, sypialnia[4904], tu jako syn. aktu małżeńskiego - Rdz 49,4; Kpt 18,22; Ez 23,17; **noc po nocy, w nocy, głęboką nocą, przez całą noc - EIB[K]; ***k.p. dążyć do czegoś, pragnąć, żądać[1245]*

2. Ach*! Wstanę[6965|COH] i obiegnę**|COH miasto[5892], po ulicach[7784] i po placach*** będę szukać[1245|COH] *tego,* którego[853] miłuje[157] moja dusza[5315]. Szukałam go, ale[CW] nie znalazłam***.
**lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994]; **dost.: k.p. zmienić kierunek, zawrócić[5437] ***tj. przestronne, otwarte miejsce[7339]; ****k.q. spotkać, dostać[4672]*

3. Znaleźli[4672] mnie strażnicy*|PAR obchodzący** miasto[5892]; *spytałam* ich[853]: *Czy* widzieliście *tego,* którego[853] miłuje[157] moja dusza***?
**lub: k.q. pilnować, strzec, czekać na, wypatrywać[8104|B9549] - szukające się kobiety, nie poruszały się same po mieście - vs Prz 7,6-20 **lub: k.q. obracać się, chodzić dookoła, krążyć, zbliżać się[5437] ***hebr:: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315], gr:: psyche - Łk 12,23* - Rdz 1,20* Pnp 5,7

4. Zaledwie* minęłam[5674] ich[1992], wtedy** znalazłam[4672] *tego,* którego[853] miłuje[157] moja dusza[5315]. Uchwyciłam[270] go i nie puszczę[7503], aż[5704] wprowadzę go do domu[1004] mojej matki***|517 i do[413] pokoju**** *tej, która* mnie poczęła*****|PAR. Pnp 8,2
**lub: niewiele, mało, tylko[4592]; **aż do, podczas, nawet, do[5704] ***równoważne znaczenie wobec określenia - „dom ojca" - KHK ****lub: izba, pokój, najbardziej wewnętrzna część, wnętrze[2315], ciemny pokój[B2643]; *****k.q. stać się brzemienną, rodzicielką[2029]*

5. Błagam* was, córki[1323] Jerozolimy[3389], na sarny** i łanie[355] polne***: Nie budźcie**** i nie rozbudzajcie[5782|KP] miłości*****, dopóki[5704] nie zapragnie******.
Pnp 2,7; 5,8; 8,4
**lub: k.h. powodować, że ktoś złoży ślub[7650], przyjąć od kogoś przysięgę, usilnie błagać[B9119]. **lub: jeleń, gazela (?); ***siedlisko dzikich zwierząt, równina[7704]; ****k.h. pobudzić, rozniecić, okazywać podniecenie, k.po. obudzić, zacząć dźwigać[5782]; *****umiłowanego[160]; ******rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność w[2654]*

6. Kim[4310] *jest* ta[2063], *która* od[4480] *strony* pustyni wznosi*|PAR się niczym słupy[8490] dymu[6227], okadzona** mirrą*** i kadzidłem[3828] ze wszelkiego[3605] wonnego proszku[81|HAP] kupca****|PAR?
**lub: k.q. iść w górę, wstępować, iść za, odchodzić[5927]* Pnp 8,5
***dost.: k.pu. wędzić ofiarę, k.h. składać na ofiarę kadzidło[6999] ***tj. żywica z kory drzewa arabskiego[4753] - Wj 30,23; ****lub: k.q. podróżować w celach handlowych, obwoźny kupiec[7402]*

7. Oto[2009] lektyka*! *To* jego** – Salomona[8010], wokół[5439] niej sześćdziesięciu[8346] dzielnych*** spośród dzielnych[1368] Izraela[3478]. ***hebr:: sze*
**lub: kanapa, mary[4296], przenośna sofa - stąd: lektyka[B4970] ***lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater, tyran[1368|GES]*

8. Wszyscy[3605] trzymają[270] miecze*|***, doświadczeni*** w walce[4421]. Każdy**** z nich *ma* swój miecz[2719] u[5921] swego boku***** z powodu zagrożenia****** w nocy[3915]. Ps 45,3; 91,5
**lub: sztylet i krótki miecz, miecz, dłuto kamieniarza[2719|B3112] **umiejący posługiwać się mieczem, uprawieni we władaniu mieczem - EIB[K]; ***lub: k.pu. być uczonym, być szkolonym[3925] ****hebr:: isz - mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376] *****lub: udo, lędźwie[3409]. ******bruvoga, przerażenie, strach[6343]*

9. *Ten* palankin* zrobił[6213] sobie król[4428] Salomon** z drzew[6086] Libanu***. Est 1,6; Za 11,1
**hap.leg.: kryta lektyka, lektyka weselna dla panny młodej[668] **tj.: „pokój"[8010]. ***cedry Libanu - cenny materiał budowlany, symbol dostojeństwa, siły i majestatu[730] - Ez 31,2-9; Ps 92,12*

10. Jego słupki* wykonał[6213] ze srebra[3701], jego oparcie** ze złota[2091], jego siedzenie*** z purpury[713], a wnętrze[8432] wyścielone****|PAS|PAR miłością[160] córek[1323] Jerozolimy[3389].
**tj. słup, kolumna[5982], pionowa podpora, filar - siedem filarów mądrości - Prz 9,1, słup dymu - Sdz 20,40; **hap.leg.: podpora[7507|B8725] ***lub: siodło, rydwan - por. Kpt 159; 1Krl 4,26; ****hap.leg.: dopasowywać, przymierzać, wzorować, projektować, wykładać[7528]*

11. Wyjdźcie*|IMP i patrzcie[7200|IMP] córki[1323] Syjonu[6726] na króla[4428] Salomona[8010] w koronie**, *którą* ukoronowała[5849|KP] go jego matka[517] w dniu[3117] jego zaślubin[2861|HAP] i w dniu[3117] radości[8057] jego serca***. Iz 3,16-17; 4,4; 62,5
**lub: k.q. wychodzić, iść naprzód, podążać do[3318]. **lub: wieniec - 2Sm 12,39, diadem, znak godności - Lm 5,16[5850|6821] - por. Za 6,11* ***lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]*

4 O[2005], *jaka* ty *jesteś* piękna*, moja przyjaciółko[7474]! O[2005], *jaka* ty *jesteś* piękna[3303]! Twoje oczy[5869] – *jak* gołębie[3123] spoza[1157] twojej zasłony**! Twoje włosy[8181] – jak stado[5739] kóz[5795], zstępujących*** z góry[2020] Gilead****.
**lub: urodziwy, piękny, przystojny, dobry, miły[3303|B3796] **lub: welon, zasłona na twarzy kobiety[6777] - Prp 6,7; Iz 47,2 ***dost.: k.q. podskakiwać[1570], siedzieć, usiąść, tu i Pnp 6,5 ****określ. obszaru różnie definiowanego w zależności od kontekstu - górzyste tereny na wsch. od Jordanu na płd. od rzeki Jarmuk[1568] - Joz 22,9-15; 1Krl 10,33* Pnp 1,15; 5,12; 6,5

2. Twoje zęby[8127] – jak stado[5739] ostrzyżonych*|PAS|PAR *owiec*, które** wyszły[5927] z kąpieli[7367] – u** wszystkich *ciąża* bliźniacza***|PAR i nie ma[369] wśród nich pozbawionej potomstwa****|7909|ADJ. Pnp 6,6-7
**lub: odcinać - tu i 2Krn 6,6; **hebr:: sze; ***k.h. rodzić bliźnięta[8382] ****lub: pogrążony w żałobie, pozbawiony dzieci wskutek ich utraty*

3. Twoje usta[8193] – jak wstążka* karmazynowa**, a twoja mowa*** pełna wdzięku****. Twoja skroń***** – jak plaster****** granatu[7416] spoza[1157] twojej zasłony[6777]. Pnp 6,7
**lub: nić, sznur, struna[2339]; **tj. drogocenny barwnik z suszonego ciała samicy owada „coccus ilicis" barwiący materiał na kolor szkarłatu lub karmazynu[8144] - vs Pnp 3,10[713] - por. Dz 14,16 ***dost.: usta jako narząd mowy[4057]; ****lub: odpowiedni, zachwycający, należyty[5000]. *****lub: cienkość[7541|8769] - tu i Sdz 4,21.22; 5,26; PnP 6,7; ******rozłam, cięcie, odcięta część, plaster[6400]*

4. Twoja szyja[6677] – jak wieża[4026] Dawida[*], zbudowana[1129] na zbrojownię[**] – tysiąc puklerzy[***] wiszących[***|8518|PAS] na niej, wszystko[3605] to tarcze[7982] dzielnych[****] *wojowników*.
**tj. wieża w pobliżu pałacu Dawida połączona z domem królewskim (?) - por. Ne 3,19.25-27; **hap.leg.: rzędy kamieni, zabudowa z warstw kamienia ciosanego dającego się łatwo obrabiać i równo dopasować, zbrojownia[8530|B9956] - por. EIB[K], Ibn Ezra, WBC[K]*
****lub: tarczo[4043] ze skóry natarta oliwą - 2Sm 1,21; łuska[B4700] - Hi 41,7*
*****praktyka zawieszania tarczy na murach - por. 2Krn 32,5 i Ez 27,10-11; *****siła, moc, potęga (czymów Boga)[1368]* Pnp 7, 4

5. Twoje piersi[7692] *są* jak dwoje[8147] sarniąt[*] bliźniąt[8380] gazeli[**], pasących[7462] się między liliami[7799]. ***lub: sarna, łania[6646]* Prz 5,19
**lub: zwierzyna płowa, jeleń, młody jeleń[6082] - Pnp 2,9.17; 7,3; 8,14*

6. Póki[5704] wieje wiatr[*] za dnia[3127] i uciekają[5127] cienie[6752], pójdę[1980] na górę[2022] mirry[**] i na wzgórze[1389] kadzidła[4425]. Pnp 3,6
**lub: k.q. oddychać[6315], poranny wietrzyk[B7318] - por. Pnp 2,17*
***tj. żywica z kory drzewa arabskiego[4753] - Wj 30,23* Pnp 4,14

7. Cała[3605] *jesteś* piękna[3303], moja przyjaciółko[7474], i nie ma w tobie *żadnej* skazy[*]. Ef 5,27
**tj. plama, wada, skaza zarówno moralna, jak i fizyczna[3971]*

8. Przyjdź[935] ze mną[834] z Libanu[*], moja oblubienico[**], *przyjdź* ze mną[834] z Libanu[3844]. Zstąp[***] ze szczytu[7218] Amana[****], ze szczytu[7218] Seniru[*****] i Hermonu[******], od *strony* lwich[738] legowisk[4585], z gór[2042] lampartów[5246]. Pwt 3,9
**tj. „biały" [3844] - lesiste pasmo górskie na północnej granicy Izraela - por. cedry Libanu - Za 11,1; **tj. panna młoda[3618]; ***lub spójrz[7788|7789]; ****tj. „usparcie"[549] - region górski Antylibanu skąd wypływa rzeka Amana płynąca na równinie Damaszku - 2Krl 5,12*
******tj. „śnieżna góra"[8149|B8957] - amorycka nazwa góry Hermon lub całego pasma Antylibanu; ******tj. „przybytek"[2768] góra na płn. Izraela, zimą i wiosną szczyt góry jest ośnieżony - Pwt 3,8-9*

9. Zachwyciłaś moje serce[*], moja siostro[269], moja oblubienico[3618]! Zachwyciłaś moje serce[3823] jednym[259] twoim *spojrzeniem* oczu[5869] i jednym łańcuszkiem[**] na twojej szyi[6677].
**lub: k.p. olśnić serce, zachęcić, sprawić, że serce zabije mocniej[3823]*
***lub: długi łańcuszek, korale, naszyjnik[6060|GES] - Sdz 8,16; Prz 1,9*

10. Jakże[4100] piękna[3302] *jest* twoja miłość[3302], moja siostro[269], moja oblubienico[3618]! Jak[4100] rozkoszne[*] *są* twoje *wyrazy* miłości[1730|P], *lepsze* od wina[3196], a woń[**] twoich olejków[8081] *lepsza* od wszystkich[3605] *innych* wonności[***]!
**lub: k.q. być przyjemnym, być rozkosznym, być zadowolonym, być radosnym, być lepszym[2895]; **zapach, aromat[7381] - Rdz 8,21*
****lub: przyprawa, balsam, drzewo balsamowe, wonność[1314]*

11. Twoje wargi[8193] ociekają[5197] płynnym miodem[*], moja oblubienico[3618]! Miód[1706] i mleko[2461] *są* pod twoim językiem[3956], a woń[7381] twoich szat[8008] *jest* jak woń[7381] Libanu[**].
**tj. płynący miód, miód z plastra, ściekanie, plaster miodu[5317]*
por. Oz 14,6** Wj 3,8.17; Lb 14,8; 16,13; Prz 24,13; Pnp 5,1

12. *Jesteś* zamkniętym[*|PAS|PAR] ogrodem[**], moja siostro[269], moja oblubienico[3618]; źródłem[***] zamkniętym[****|5274|PAS|PAR], zdrojem[*****] zapieczętowanym[2856|PAS|PAR]. ***lub: ogrodzony teren[1588]*
**lub: zagrodzić, zamknąć na klucz, zaryglować[5274]. ***krynica, fala[1530]; ****w hebr.: gra słów: gan[1588] - gal[1530]; *****źródło[4599]*

13. Twoje pędy[7973] to sad[*] *drzew* granatu[7416] z wybornym[**] owocem[6529] henny[***] wraz[5973] z nardem[****];
**hebr. pardes - park, rezerwat, ogrodzony ogród, las[6508] - Ne 2,5*
***lub: znakomitycenne prezenty[4022|B4677] - Pwt 33,13; ***tj. rosnący dziko krzew róży z kwiatem zwróconym ku górze, używany przy farbowaniu włosów tu i 1,14; 7,11 [3724|B4298]; ****tj. roślina rosnąca w Himalajach bogata w olejki aromatyczne[5373] - por. Pnp 1,12*

14. Nard[5373] i szafran[*]! Trzcina[**] i cynamon[***] – z[5973] wszelkimi[3605] drzewami[6086] kadzidła[****]! Mirra[4753] i aloes[*****] – z wszelkimi[3605] najlepszymi[7218] wonnościami[1314]. Pnp 3,6; J 19,39
**tj. kwiat szafranu karmazynowego dodawany do napojów oraz jako drogi olejek zapachowy[3750]; **tj. trzcina tatarakowa (?) - por. Wj 30,23; Jr 6,20; ***traktowany jako afrodyzjak - Wj 30,23; Prz 7,17; ****tj. biała żywica spalana i wydająca aromat[3028] - Wj 30,34*
******tj. lodowa roślina tworząca bujne kępy, drzewo aloesowe[174|B198]*

15. Źródło[4955] ogrodów[*1588], zdroju[**] żywych[***] wód, płynących[5140|PAR] z Libanu[3844]! J 4,10; 7,38
**tj. źródło nawadniające ogrody; **lub: studnia, dół[875]; ***tj. woda bieżąca, źródlana, wartko płynąca, krystalicznie czysta[2416]*

16. Zbudź[*] się *wietrze* północny! I przyjdź[**], *wietrze* południa[8486]! Przewiej[***|IMP] mój ogród[1588], *niech* rozpłyną[1540] się jego wonności[1314]. *Niech* przyjdzie[935] mój umiłowany[1730] do swojego ogrodu[1588] i *niech* je[398] jego wyborne[4022] owoce[6529]. Pnp 2,7; 3,5; 7,13; 8,4
**lub: pobudzać się[5782|IMP]; **wchodzić, wkraczać, dostąpić[935|IMP]*
****lub: k.h. dyszeć, dmuchać, rozpalać, pobudzać, parskać[6315]*

5 Wszedłem[935] do mojego ogrodu[1588], moja siostro[269], moja oblubienico[3618]. Zbierałem[*] moją mirrę[4753] z moimi wonnościami[**]; zjadłem[398] mój plaster[3293] razem z[5973] moim miodem[1706], piję[8454] moje wino[3196] z moim mlekiem[2461]. Jedzcie[398|IMP], przyjaciele[***], pijcie i upajajcie[****] się, moi umiłowani[1730|N].
**dosł.: k.q. zrywać[717] tu i Ps 80,12; **lub: przyprawa, balsam, drzewo balsamowe, wonność[1314]; ***towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, kochanek[7453]; ****dosł.: upić się, odurzyć - Iz 51,21* Pnp 4,11

2. Ja[589] śpię[3462], ale[CW] moje serce[*] czuwa[**|PAR]. *Oto* głos[6963] mojego umiłowanego[1730], *który* puka[1849|PAR]! Otwórz[6605] mi, moja siostro[269], moja przyjaciółko[7474], moja gołębico[3123], moja *ty* bez skazy[***]. Bo moja głowa *jest* pełna[4390] rosy[2919], moje kędziory[****] – kropli[7447|N] nocy[3915|N].
**lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]*
***dosł.: k.q. pobudzać się, obudzić się[5782]; ***lub: doskonały, pełny, skończony, niewinny[8535|B9959]; ****tj. loki włosów[6977] - tu i Pnp 5,11*

3. Zdjęłam[6584] mą suknię*, jakże[349] *mam ponownie* ją założyć[3847]? Umyłam[7364] swoje nogi**, jakże[349] *mam* je pobrudzić***? Łk 11,7
*tj. długa szata przypominająca koszulę, zwykle biała, tunika[3801]
**lub: stopy[7272]; ***hap.leg.: kalać, brukać[2935], pobrudzić[B3383]

4. Mój umiłowany[1730] wysunął* swoją rękę[3027] z[4480] otworu** *zasuwy,* a moje wnętrze*** poruszyło**** się we mnie[5921]. Ps 22,16; 40,8; 71,6
*lub: k.q. wypuszczać, rozciągać, wyciągać, odsyłać[7971] - por. 1Krl 13,4; inni: wsunął przez[4480] - Pnp 2,9, por. AK, EIB[K]; WBC[K]; **lub: dziura, jama[2356] - 1Sm 4,11; ***wnętrzności, łono, brzuch - metaf. miejsce emocji[4578]; ****być niespokojnym, być poruszonym, być zmartwionym, pałać gniewem, halasować, jęczeć, ryczeć[1993|B2253]

5. Wstałam[6965] ja[589], by otworzyć[6605|INF] mojemu umiłowanemu[1730], a z moich rąk kapała[5975] mirra[4753], z moich palców[676] mirra[4753] spływała* na[5921] uchwyt** zasuwy***. Pnp 5,13
*dosł.: k.q. przelecieć, przejść obok, nad, zniknąć[5674], popychać[H6599]
**lub: wgłębienie, uchwyt, rączka przedmiotu[3709]; ***rygiel[4514]

6. Otworzyłam[6605] ja[589] mojemu umiłowanemu[1703], lecz[CW] mój umiłowany[1730] już odszedł* i zniknął[5674]. Moja dusza[5315] uchodziła**|3318 *ze mnie,* kiedy mówił***. Szukałam**** go – ale[CW] nie znalazłam[4672], wołałam***** go – ale[CW] mi nie[3808] odpowiedział[6030]. Pnp 3,1-2
*dosł.: odwrócić się, wycofać się[2559] tu i Jr 31,22; **idiom wyrażający wielką rozpacz - por. Rdz 35,18; Jr 15,9; ***lub: k.p. mówić, obiecywać, polecić, rozkazać[1696|B1904]; ****k.p. dążyć do czegoś, pragnąć, żądać[1245]; *****k.q. przyzywać, zapraszać, krzyczeć[7121]

7. Znaleźli* mnie strażnicy**|PAR|A krążący[5437] po mieście[5892]; pobili*** mnie, zranili**** mnie i zdarli***** mi zasłonę******, *ci* strzegący[8104|PAR] murów[2346]. *******domyśl. zakrywającą twarz[7289] - tu i Iz 3,23
*lub: k.q. spotkać[4672]; **k.q. pilnować, strzec, czekać na, wypatrywać[8104|B9549|PAR] - Pnp 3,3; ***k.h. razić, uderzać, niszczyć[5221]
****lub: k.q. posiniaczyć[6481]; *****dosł.: k.q. podnieść, zabrać[5375]

8. Błagam* was[853], córki[1323] Jerozolimy[3389]: Jeśli[518] spotkacie[4672] mojego umiłowanego[1730], czy[4100] *wiecie, co* mu powiecie**|P? Że ja[589] *jestem* chora***|PAR z miłości[160]. ****lub: k.q. słaba[2470]
*lub: k.h. powodować, że ktoś złoży ślub[7650], przyjąć od kogoś przysięgę, usilnie błagać[B9119]; **k.h. ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać[5046]

9. Czym[4100] *różni się* twój umiłowany[1730] od *innych* umiłowanych*, o najpiękniejsza[3303|A] wśród kobiet**? Czym[4100] *różni się* twój umiłowany[1730] od *innych* umiłowanych*, że tak[3602] nas błagasz[7650|B9119]? **lub: żona[802] Pnp 1,8; 6,1
*lub: hebraizm: twój ukochany[1730] od ukochanego[1730]

10. Mój umiłowany[1730] *jest* olśniewający* i rumiany**, i wyróżnia***|PAR|PAS się spośród dziesięciu tysięcy. 1Sm 16,12; Ps 45,2; Pnp 6,4.10
*lub: promienny, jaśniejący, jasny[6703] - por. Iz 18,14; 32,4; Jr 4,11
**tj. kolor czerwony, kolor krwi -2Krl 3,22; Rdz 25,30; Lb 19,2, Za 1,8
***dosł.: k.q. nieść flagę w bitwie, być widocznym[1713] - Ps 20,5

11. Jego głowa[7218] *jest jak* najczystsze* złoto[3800]; jego kędziory[6977] to loki**, czarne[7838] niczym kruk***|6158|6159. ***por. Kpl 11,13-15; Sdz 7,25
*tj. oczyszczone bądź czyste złoto[6337] - por. Hi 28,17; Ps 19,10;
**hap.leg.: coś falującego lub kopiastego, niczym liście[8534|B9958]

12. Jego oczy[5869] *są* jak gołębice[3123] nad strumieniami* wód[4325], kąpane**|PAR w mleku[2461], osadzone***|PAR w swej oprawie***. Pnp 1,15; 4,1
*lub: koryto strumienia, wąwóz, rury kości, bruzdy między łuskami krokodyla[650|B732]; **k.q. myć, obmywać, zmywać, kąpać się[7364]; ***być ustanowionym, siedzieć, mieszkać, siadać[3427]
****hap.leg.: pełnia, umiejscowienie, granica, krawędź[4402|B5090

13. Jego policzki[3895] jak zagon* balsamu**, jak składy***|P ziół***; jego usta[8193] jak lilie[7799] ociekające[5197] ulatującą**** *wonią* mirry[4753].
*lub: taras ogrodowy, rabata[6170] - Ez 17,7.10; **lub: przyprawa, drzewo balsamowe, wonność[1314]; ***podwyższony pomost, baszta, składy polne[4026] - 1Krn 27,25; ****hap.leg.: korzenie, wonność, wonne zioła[4840]; *****dosł.: k.q. przejść obok, przemijać, opuszczać[5674]
Pnp 1,10; 5,5

14. Jego ręce[3027] jak złote[2091] walce* wypełnione[4390|KPU] berylem**; jego biodra*** *to* płyta**** z kości słoniowej[8127] pokryta[5968] szafirem*****|5601. Wj 28,20; 39,13; Ez 1,1
*lub: czop drzwi obrotowych, okrągły pręt, pierścień[1550|B1745
**lub: chryzolit, żółty jaspis, nazwa własna kamienia z Tarsziesz[8658
***lub: brzuch (jego dolna część), wnętrzności, łono, metaf.: siedlisko uczuć[4578]; ****hap.leg.: sztaba[6247]; *****lapis lazuli - Wj 24,10

15. Jego nogi* jak słupy[5982] z marmuru**, założone[3245|PAR|KPU] na złotych***|6337 cokołach[134]; jego postać****|4758 jak Liban[3844], okazała***** jak cedry******. ***por. w. 11*; ****por. Pnp 2,14****
*lub: udo - zwłaszcza część dolna (łydka)[7785]; **tj. coś wybielonego, bisior, len, cienki len, alabaster[8336]; *****dosł.: k.q. wybrany, spoglądać przenikliwie, badać[977|B1126] - Iz 48,10; ******Pnp 1,17***

16. Jego podniebienie*|s – przesłodkie**|4477|P i wszystko[3605] w nim *jest* przepiękne**. Taki[2088] *jest* mój umiłowany[1730] i taki[2088] *jest* mój przyjaciel***, córki[1323] Jerozolimy[3389].
*lub: usta, smak, dziąsła[2441]; **plural stopnia - bardzo słodkie[4477]
plural stopnia - bardzo piękne lub uzbudzające pragnienie, coś pożądanego, coś miłego - por. EIB[K]; ***por. w. 1* Pnp 4,7

6 Dokąd[575] poszedł[1980] twój umiłowany[1730], o najpiękniejsza[3303] z kobiet[802]? Dokąd[575] skierował* się twój umiłowany[1730], a poszukamy** go z tobą? Pnp 1,8
*lub: k.q. zwracać się ku, odwracać się od, rozejrzeć się, zbliżać się[6437]
**lub: k.p. dążyć do czegoś, pragnąć, żądać, wymagać, prosić[1245]

2. Mój umiłowany[1730] zstąpił* do swojego ogrodu[1588] między zagony** balsamu***, aby paść****|INF w ogrodach[1588|P] i zbierać[3950] lilie[7799].
*lub: k.q. schodzić, zejść, zapadać się[3381]; **por. Pnp 5,13*
***lub: przyprawa, balsam, drzewo balsamowe, wonność[1314]
****lub: k.q. doglądać, pilnować, paść, zaganiać, prowadzić[7462]

3. Ja[589] *należę* do mojego umiłowanego[1730],

a mój umiłowany[1730] *należy* do mnie; wypasający[7462|PAR|A] *mnie* wśród lilii[7799]. Pnp 2,16; 7,10

4. Ty[859] *jesteś* piękna*, moja przyjaciółko[7474], jak Tirsa**; zachwycająca*** jak Jerozolima; groźna**** – zaopatrzona w sztandary*****.

**lub: urodziwy, piękny, przystojny, dobry[3303]; **tj „przychylna" - dzisiejsza Tel el-Fara - obok Jerozolimy jedno z najpiękniejszych miast, przez krótki okres stolica Królestwa Pln.[8656] - 1Krl 14,17; 15,33; w hebr. gra słów - KHK; ***urodziwy, przystojny[5000], stosowny, pełen urodzaju[B5781]; ****przerażający, straszny[366] - Ha 1,7; *****tj. chorągiew wojskowa, sztandar[1713] - Ps 20,5; tu: obraz potęgi militarnej*

5. Odwróć[5437|IMP] ode mnie[5048] swoje oczy[5869], *bo* one[1992] mnie urzekły*. Twoje włosy[8181] są jak stado[5739] kóz[5795], *które* spływają** z Gileadu***. Pnp 4,1.9

**lub: k.h. przejmować lękiem, robić zamieszanie, czynić odważnym bądź dumnym[7292] - Ps 138,3; **dosł.: k.q. podskakiwać[1570], siedzieć, usiąść - tu i Pnp 4,3; ***określ. obszaru różnie definiowanego w zależności od kontekstu - górzyste tereny na wsch. od Jordanu na płd. od rzeki Jarmuk[1568] - Joz 22,9-15; 1Krl 10,33*

6. Twoje zęby[8127] – jak stado[5739] owiec[7353|F], które* wyszły[5927] z kąpieli[7367] – u* wszystkich[3605] *ciąża* bliźniacza**|[PAR] i nie ma[369] wśród nich pozbawionej potomstwa***|[7909|ADJ].

**hebr.: sze; **k.h. rodzić bliźnięta[8382]*

****lub: pogrążony w żałobie, pozbawiony dzieci wskutek ich utraty*

7. Twoja skroń* – jak plaster** granatu[7416] spoza[1157] twojej zasłony***. Pnp 4,3

**lub: cienkość[7541|8769] - tu i Sdz 4,21.22; PnP 4,3; 5,26; **rozłam, cięcie, odcięta część[6400]; ***tj. welon zasłaniający twarz[6777] - Iz 47,2*

8. Sześćdziesiąt *jest** królowych[4436] i osiemdziesiąt nałożnic**, a dziewic*** bez liku****.

**dosł.: te[1992] - tu jako czas. łączący - jest, są; **lub: kochanka[6370], konkubina, tj. żona o niższym statusie - por. Sdz 19,4-5; 1Krl 11,3*

****lub: dziewica, panna, nowo poślubiona żona przed narodzeniem pierwszego dziecka[5959]; ****dosł.: bez[368] liczby[4557]*

9. Lecz jedna* *jest* moja gołąbka[3123], *jedyna* moja nieskalana**, jedyna[259] ona[1931] u swojej matki[517], czysta*** ona[1931] u swojej rodzicielki[3205]. Widziały[7200] ją córki[1323] i nazwały ją błogosławioną****; królowe[4436] i nałożnice[6370] – i ją chwaliły*****!

Rdz 30,13; Prz 31,29;

**tu: w znaczeniu przym. - jedyna, wyjątkowa[259] - EIB[K]; **lub: doskonały, pełny, skończony, niewinny[8535|B9959]; ***przejrzysty, pusty, szczery[1249] - Hi 11,4; Prz 14,4; ****k.p. nazywać szczęśliwym[833] *****lub: k.p. wymosić się, chełpić się[1984]*

Pnp 2,14; 5,2

10. Kim[4310] *jest* ta[2063], spoglądająca w dół* jak zorza poranna**, piękna[3303] jak księżyc***, czysta[1249] jak słońce[2535], groźna[366] – zaopatrzona w sztandary****?

Pnp 3,6; 6,4; 8,5

lub: k.n. pochylać się i (patrzeć)[8259], **czas przed świtem, jutrzenka, brzask, czerwona łuna przed świtem[7837|B9301]; ***tj. księżyc w swej pełnej jasności[3842] tu i - Iz 24,23; 30,26; ****por. 6,4****

11. Zstąpiłam[3381] do[413] ogrodu[1594] orzechowego*, by zobaczyć[7200] zielone pędy** w dolinie***|[A], by zobaczyć[7200|INF], czy winorośl[1612|A] zakwitła****, czy rozkwitły*****[5132] granaty[7416|A].

**dosł.: ogrodu orzechów[N] - hap.leg.: orzech włoski[93]; **lub: świeżość, zieleń, roślinność[3] - tu i Hi 8,12; ***ruszy potok, dolina ruszego potoku[5158]; ****lub: wypuścić pędy[6524]; *****tu i Pnp 7,2; Lm 4,15*

12. Nie[3808] znałam* własnej duszy**! Umieściła[7760] mnie *ona* w rydwanach[4818] księcia***|***** mojego ludu[5971].

**lub: k.q. znać, poznawać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045] **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23* - Rdz 1,20; być może idiom: nie wiedziałam, co się ze mną dzieje, nie rozumiałam siebie - EIB[K] ***dosł.: mojego ludu - hebr.: am-mi, księcia - hebr.: nadib; inni: Aminadiba[5953]; ****tj. hojny, szczery, szlachetnie urodzony[5081]*

13. Powróć*|[IMP], powróć[7525|IMP] o[A] Szulamitko**! Powróć[7525|IMP], powróć[7525|IMP], abyśmy mogli***|[P] cię oglądać****|[COH]. Co[4100] chcecie zobaczyć[2372] w Szulamitce[7759] *wirującej* niczym w tańcu***** dwóch obozów******.

**lub: k.q. zawrócić, odwracać się[7725|B8195] stąd inni: wiruj - EIB[K] **tj. „doskonała" lub „spokojna" [7759], panna z Szunem[B9217|GES] - por. 1Krl 2,21-22; ***lub: mógł - EIB[K] w hebr. lit. miłosnej l.mn. odnosi się często do l.poj.; ****k.q. widzieć, dostrzegać, patrzeć[2372], idom: patrzcie tylko! (?) - GES; *****tj. taniec w kręgu[4246] - Wj 15,20 ******hebr. mahneh - tu: dwie armie, dwa obozy[4264|P] - Rdz 32,3*

7 Jak piękne[3303] są twoje kroki* w sandałach, córko[1323] książęca[5081]! Wypukłości** twoich bioder[3409] *są* jak klejnoty***, dzieło[4639] rąk[3027] mistrza****.

**lub: stopy[6471]* Ps 45,13

***hap.leg.: łuk, wygięcie[2542|GES]; ***biżuteria, ozdoba[2481] tu i Prz 25,12; ****hap.leg.: człowiek pewnej ręki, artysta, rzemieślnik[542]*

2. Twoje łono* *jest* jak okrągła[5469|HAP] czasza**, nie zabraknie[2637] w niej trunku***|[A]. Twój brzuch**** jest jak stóg***** pszenicy[2406] okolony[5473] liliami[7799].

Sdz 9,13; Prz 9,2; Ag 2,16

**hap.leg.: pępek[8326]; **tj. naczynie przeznaczone do mieszania płynów w celach obrzędowych - Wj 24,6; ***hap.leg.: mieszanina mocnego wina ze słabym[4197], mieszanie wina z wodą nie jest praktyką znaną w SP - EIB[K]; ****lub: ciało, łono, metaf.: głębiny Szeolu[990]; *****stóg niewymłóconego zboża - Rt 3,7, stos - 2Krn 31,6-9*

3. Dwoje[8147] twoich piersi[7699] *jest* jak dwoje[8147] sarniąt*, bliźniąt[8380] gazeli**.

**lub: młody jeleń[6082] - tu i Pnp 2,9.16; 4,5; 8,14; **lania, sarna[6646]*

4. Twoja szyja[6677] *jest* jak wieża* *z* kości słoniowej**|[8127]; twoje oczy[5869] jak sadzawki*** w Heszbonie**** *tuż* przy bramie[8179] Bat-Rabbim*****; twój nos[639] jak wieża[4026] Libanu[3844] zwrócona******|[PAR] w stronę******* Damaszku[1834].

**lub: podwyższony pomost, baszta, składy polne[4026] - 1Krn 27,25 **dot.: koloru (?); ***stawy[1295]; ****tj. „twierdza" 2809 - Lb 21,25 *****tj.: „córka wielu" 1337 położenie nieznane; *****dosł.: czuwać, strzec, oczekiwać na coś upatrując się, co uczyni Bóg[6822] - Ps 5,3; ******dosł.: oblicze, twarz, obecność, powierzchnia, przed[6440]*

5. Twoja głowa[7218] nad[5921] tobą jak Karmel*, a pukle** twojej głowy[7218] jak purpura[713].

Król[4428] zaplątany[***|PAR|PAS] *jest* w twoich lokach[***]. *****lub: warkocze - AK(?)* [7298] Pnp 4,9

tj. „ziemia ogrodów" [3760] - góra w okolicach Hajfy - 1Krl 18,19, miasto na zach. brzegu M. Martwego na płd. od Hebronu - 1Sm 15,12
***lub: włosy, osnowa, rozpuszczone włosy [1803|B2034], ***krępować, okiełznać, wiązać, przepasywać się - por. Rdz 42,34; Sdz 15,10-13*

6. Jakże[4100] *jesteś* piękna[3302] i jak[4100] zachwycająca*, miłości[160] w *twych* rozkoszach[**|A]!

**lub: k.q. być przyjemnym, ładnym, słodkim, rozkosznym [5276]*
***lub: wylkwintność, przepych, przyjemność, wygoda, smak [8588]*

7. Twoja* smukłość** *jest* podobna*** do palmy[8558], a twoje piersi[7699] do pęków**** *daktyli*.

**dosł.: ta [2033] twoja; **lub: wysokość, wzrost, pnąca się winorośl [6967]*
****lub: przypominać [1819]; ****kiści winogron (?) [811] - Rdz 40,10*

8. Powiedziałem[559] *sobie*: Wespnę* się na palmę[8558] i zerwę**|COH grona*** jej *daktyli*. A teraz[4994] *niech* będą[1961] twoje piersi[7699] jak pęki[811] winogron[1612] i woń[7381] twojego oddechu[639] jak *zapach* moreli****|8598|P];

**lub: k.q. iść w górę, rosnąć, ustępować [5927]; kwiaty drzewa daktylowego trzeba zapylać wspinając się na grona, bo drzewa „męskie" i „żeńskie" rosną osobno - EIB; **k.q. złapać, chwycić [270]; ***hap. leg.: konar, szypułka, kiść daktyli, gałęzie [5577|B6477]; ****lub: jabłka*

9. A twoje podniebienie* *jest* jak wyborne**|A wino[3196], *które* spływa[1980|PAR] prosto[4339] do umiłowanego[1730], zwilżając powoli****|PAR wargi[8193] śpiących[3462|PAR].

**lub: usta, smak, dziąsła [2441]*
***lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście, korzyść, dobro moralne [2896]; ***hap.leg.: k.q. spływać powoli, ślizgać się, przesuwać, nalewać powoli [1680|B1886]* Pnp 5,16

10. Ja[589] *należę* do mojego umiłowanego[1730] i ku[5921] mnie *zwraca* się jego pożądanie*.

**idiom: chęć podbicia lub sprawowania kontroli - tu w znaczeniu pozytywnym - por. jednak Rdz 3,16 i Rdz 4,7* Ps 45,11

11. Chodź[1980|IMP], mój umiłowany[1730], wyjdźmy* w pole[7704|A] i przenocujemy[3885] we wsiach**[3723].

**lub: iść naprzód, podążać do (bądź w kierunku) czegoś [3318]*
***przy zmianie wokalizacji - wśród kwiatów henny - tj. rosnący dziko krzew róży z kwiatem zwróconym ku górze, używany przy farbowaniu włosów tu i Pnp 1,14; 4,13 [3724|B4298]* Rdz 19,2

12. Rankiem wstaniemy*|COH, *aby pójść* do winnic[3754|P], zobaczymy[7200|COHT], czy[518] zakwitła[6524] winorośl[1612], czy otworzył[6605] się już pączek**|A *kwiatu,* czy już rozkwitają[5132] granaty[7416|A]. Tam[8033] cię obdarzę*** moją miłością.

**lub: k.h. rozpoczynać wcześnie [7925]; **lub: pąk winorośli [5563] - Pnp 2,13.15; ***lub: k.q. dać, powodować, robić, ustanawiać [5414]*

13. Mandragory* wydały[5414] swoją woń[7381], a nad naszym wejściem[6607] – wszelkie wspaniałości[4022], nowe[319], *a* też[1571] stare[3465] – przechowałam**|6845 je, mój umiłowany[1730] – dla ciebie.

***lub: k.q. schować jak skarb, gromadzić*
**tj. roślina rosnąca na całym terytorium Izraela, rodząca owoce podobne w swej wielkości do śliwki, zapach rośliny uważany był za afrodyzjak, korzeń rośliny jest podobny w swym wyglądzie do ludzkich kształtów [1736] - Rdz 30,14* Pnp 1,3; 4,11

8 O[4310], gdybyś był* jak mój brat*****, *który* ssał[3243|PAR] piersi[7699] mojej matki[517]! Spotykałabym[4672] cię *wtedy* na dworze***, całowałabym[5401] cię *i* nawet[1571] by mną nie[3808] wzgardzono****. Prz 11,12; 14,21; 27,7

**lub: k.q. powodować, przeznaczyć, dawać, robić, ustanawiać [5414]*
***tu: określenia wyrażające raczej czułość i życzenie jej publicznego okazywania niż pokrewieństwo - WBC[K]; ***idiom z impf. wyraża życzenie nierealne - por. Sdz 9,29; 2Sm 15,4; Ml 1,10 - HALOT, AK - kto [4310] da ci[e] jako brata?; ****lub: na zewnątrz, na ulicy [2351]*
******lub: k.q. okazywać komuś pogardę, lekceważyć [936|B1069] - Prz 1,7*

2. Poprowadzę* cię i wprowadzę***** do domu[1004] mojej matki[517], gdzie będzie mnie *ona* uczyła[3925|F]. I napoję**** cię winem[3196] korzennym*****|HAP, sokiem[6071] *z* mojego *jabłka* granatu[7416|S]. Pnp 1,2; 5,16; Iz 49,26; Jl,1.5

**lub: k.q. wieść, prowadzić naprzód [5090]; **k.q. wkraczać, przychodzić [935]; ***dwa stojące obok siebie czasowniki wyrażają raczej determinację niż życzenie - por. Wj 15,9; ****k.p. nawadniać, poić wodą, dawać pić; *****wino uraz z dodatkami korzennymi [7544] lub sokiem z granatu, sokiem palmowym - por. KHK* Jl 3,18; Am 9,1

3. Jego lewa ręka[8040] *jest* pod[8478] moją głową[7218], a prawa ręka[3225] obejmuje* mnie.

**tu: k.p. w k.q. obejmować kogoś, założyć dłonie z bezczynności (metafor.), okazywać czułość [2263|B2590] - Rdz 33,4* Pnp 2,8

4. Błagam* was, córki[1323] Jerozolimy[3389]: Nie budźcie** i nie rozbudzajcie[5782|KP] miłości*** dopóki[5704] nie zapragnie****. Pnp 2,7; 3,5

**lub: k.h. powodować, że ktoś złoży ślub [7650], przyjąć od kogoś przysięgę, usilnie błagać [B9119]; **k.h. pobudzić, rozniecić, okazywać podniecenie, k.po. obudzić, zacząć dźwigać [5782]; ***umiłowanego [160|A]; ****rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność w [2654]*

5. Kim[4310] *jest* ta[2063|F], *która* od[4480] *strony* pustyni* idzie** wsparta[7514|HAP] na jej umiłowanym[1730]? Pod jabłonią[8598] cię obudziłem[5782|M|F]. Tam[8033] cię urodziła*** twoja matka[517], tam[8033] cię urodziła[2254] twoja rodzicielka****.

**lub: pustkowie, niezamieszkana ziemia [4057|B4714]; **iść w górę, wstępować, iść za, wyrastać, spotykać [5927|PAR]; ***zwijać się, skręcać się, cierpieć bóle porodowe [2254]; ****k.q. wydawać na świat, rodzić [3205]*

6. Przyłóż*|IMP mnie jak pieczęć** na swoim sercu***, jak pieczęć[2368] na swoim ramieniu[2220]. Miłość[160] bowiem[3588] *jest* silna**** jak śmierć*****, zazdrość****** twarda******* jak grób********. Jej żar[7565] jak żar[7565] ognia[784] i jak potężny********* płomień[7957]. Prz 6,5

**lub: k.q. kłaść, ustawiać, układać, umieszczać, mianować [7760]*
***lub: sygnet, pierścień z sygnetem [2368] - Rdz 38,18, tu pieczęć jako znak przynależności lub własności - Wj 28,26; Ef 1,13; ***lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie [3820]; ****potężny, zaciekły [5794]; *****hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór [4194]; ******zawiść, namiętność, gniew, gorliwość [7068]; *******uparty, zaciekły [7186]; ********hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki [7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27; *********płomień* JH[WH] *- EIB[K]*

Iz 49,16; Jr 22,24; Ag 2,23

7. Wielkie[7227] wody[4325] nie[3808] *są* zdolne[*] zgasić[**] tej[853] miłości[160], a rzeki[5104] jej nie zatopią[7851]. Jeśli ktoś[***|M] oddałby[5414] cały[3605] majątek[****] swojego domu[1004] za taką miłość[160|A], z pewnością[*****] zostałby wzgardzony[936].

**lub: wziąć górę nad, zwyciężyć, wytrwać, mieć moc[5201]*
***lub: k.p. tłumić[3518]; ***człowiek, mężczyzna, osoba, ktoś[376]*
*****lub: bogactwo, majętność, cena, wysoka wartość[1952]; *****hebraizm: pogardą[936|INF|ABS] pogardziliby[936] nim; EIB - czy będą go mieć w pogardzie; BP - dozna tylko wzgardy* Prz 6,35

8. *Mamy* małą[*] siostrę[269], nie ma *jeszcze* piersi[7699]. Cóż[4100] uczynimy[**] dla naszej siostry w dniu[3117], *gdy będą* o niej mówić[***|]?

**dosł.: dla nas - por. AK; **lub: młody, niepozorny, nieważny[6996]*
****lub: k.q. wykonywać, używać, przygotować, postanawiać[6213]*
*****lub: k.pu. mówić o (gotowości do małżeństwa)[1696|B1904]*

9. Jeśli[518] ona[1931] *jest* murem[*], zbudujemy[1129] na[5921] niej srebrny[3701] gzyms[**]; a jeśli[518] ona[1921] *jest* bramą[1817], zastawimy[***] ją deską[3871|S] z cedru[****|730|S]. 1Krl 6,15; 7,7; Ps 92,12-13; Ez 31,2-9

**lub: ściana[2346]; **obozowisko chronione murem, rząd kamieni, zwieńczenie muru, blanka[2918|B3361]; ***k.q. zabezpieczać, otaczać, formować, kształtować[6696] - generalnie do budowy fortyfikacji nie używano cedru, stąd inni: ozdobimy, wyłożymy, oprawimy - BG, BT, ESP; werset można rozumieć także: nagrodzimy ją, jeśli będzie niepodatna na pokusy jak mur (który chroni: Kpl 25,29-30; Joz 6,5; 1Krl 3,1; Ne 2,8; Jr 1,8; 15,20), zabezpieczymy do niej dostęp, jeśli okaże się podatna - por. EIB[K]; ****tj. cedry Libanu - por. Pnp 1,17*

10. Ja[589] *jestem* murem[2346], a moje piersi[7699] *są* jak wieże[*] – od[**] *teraz* stałam[***] się w jego oczach[5869] jak *ta, która* znalazła[4672|PAR] pokój[****]. Rdz 15,4; 26,9

**tj. wieża strażnicza w murach miasta - 2Krl 17,9; 2Krn14,6; wieża na terenie otwartym - Sdz 9,52; 2Krn 27,4[4026]; **lub: wówczas, właśnie wtedy, odkąd, od[227|B269]; ***k.q. być, istnieć, trwać, mieć miejsce, nastać[1961]; ****pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]*

11. Salomon[8010] miał[1961] winnicę[3754] w Baal-Hamon[*|HAP], *którą* oddał[**] stróżom[***|PAR]; każdy[376] miał przynosić[935] za jej owoc[6529] tysiąc[505] *sztuk* srebra[***]. Kaz 2,4; Iz 7,23;

**tj. „pan wielkich bogactw" 1174; **domyśl.: wydzierżawił[5414]*
****lub: k.q. trzymać, zachowywać, utrzymywać[5201] - Kpl 19,8*
*****tj. srebra[3701] jako środka płatniczego* Mt 21,33

12. *Ja* moją winnicę[3754] *mam* przede[6440] mną[*]. Ten tysiąc[505|A] *jest* twój[**], Salomonie[8010], a dwieście[3967] – dla strzegących[5201] jej[853] owocu[6529]. ***lub: dla ciebie - AK* Pnp 1,6

**tj. dla siebie, do mojej dyspozycji - por. Rdz 13,9; 20,15; Jr 40,4*

13. O[A] *ty, która* mieszkasz[*|PAR|F] w ogrodach – przyjaciele[**] zwracają uwagę[7181|PAR] na twój głos[6963] – spraw, abym *go* usłyszał[***|IMP]!

**lub: k.q. być ustanowionym, siedzieć, mieszkać, siadać[3427]*
***lub: współpracownik, drużba, kompan[2270], naśladowca[B2587]*
****lub: k.h. powodować słyszenie, mówić, ogłaszać[8085]* Pnp 2,14

14. Pospiesz[*|IMP] się, mój umiłowany[1730], i bądź podobny[1819|IMP] do sarny[6643] albo młodego[6082] jelenia[**] na górach[2022] *pełnych* wonności[***]. ***lub: tania, daniel[354|B401]; ***balsam[1314]*
**lub: k.q. iść, przechodzić (przez), uciekać, śpieszyć się[1272]*

Księga Rut

Księga Rut

1 I stało*|1961 się w dniach3117 sądzenia**|INF sędziów8199|PAR|A, że[CW] nastał1961 głód7458 na ziemi776|A. I *wówczas* wyszedł1980|CON *pewien* mąż***|376 z Betlejem**** *w* Judzie3063, *aby* zatrzymać*****1481|INF się na polach******|PC Moabu*******. On1931 i jego żona802 i dwóch8147 jego synów1121. Rdz 12,10; Pwt 25,1; Sdz 2,16; Dz 13,20

**zwrot charakter. dla j. hebr. - Mt 11,1; **lub: k.q. rządzić, rozstrzygać spór, karać, oczyszczać z zarzutów 8199; ***człowiek, mężczyzna376 ****tj. „dom chleba" 1035 - ok. 8 km od Jerozolimy; *****przebywać tymczasowo lub stale jako obcokrajowiec1481 - EIB[K]; ******w krainie, terytorium7704; *******tj. obszar na wsch. od M. Martwego między rzeką Zered a Arnon zamieszkały przez potomków Lota 4124*

2. A imię8034 tego męża376|A *brzmi* Elimelek*, imię8034 jego żony802 *brzmi* Noemi**, a imiona8034|SC jego dwóch8147 synów1121 *to* Machlon*** i Kilion**** – Efratejczycy***** z Betlejem1035 *w* Judzie3063. Przybyli935 *na* pola7704 Moabu4124 i tam8033 przebywali******. 1Sm17,12

tj. „mój Bóg jest królem" 458; **hebr.: Naomi - „moja rozkosz" 5281 ***tj. „chory" 4248; **„delikatny, marniejący" 3630; *****tj. należący do rodziny Efratejczyków - 1Krn 4,4; Mi 5,1; ******... i tam byli 1961*

3. Potem[CW] umarł4191|CON Elimelek458, mąż376 Noemi5281, i została* *sama* – ona1931 i jej dwaj8147 synowie1121. 2Krl 4,1

**lub: k.n. być pozostałym przy życiu, przetrwać 7604 - Rdz 7,23*

4. A ci wzięli* sobie za żony802 Moabitki4125: jedna259 *miała na* imię8034 Orfa**, a druga8145 *miała na* imię8034 Rut***. I mieszkali**** tam8033 około dziesięciu6235 lat8141.

**lub: k.q. uprowadzić, brać, zabrać, nieść 5375 - 2Krn 11,21; Ezd 9,2 **tj. „łamiąca kark" - Wj 13,13 - stąd: „twarda, uparta" - por. EIB[K] ***tj. „przyjaźń" 7327; ****lub: k.q. przebywać, mieć siedzibę3427*

Pwt 21,10-13; Sdz 3,6; Mt 1,5

5. Leczcw również1571 *oni* obaj8147 umarli* – Machlon4248 i Kilion3630, i kobieta802|A ta pozostała7604|KN *sama* bez swoich dwóch8147 chłopców**|3206 i bez swojego męża376.

**lub: k.q. zgiąć, zostać zgładzonym 4191 - por. Kpł 24,16 **lub: dziecko płci męskiej - Wj 21,22 tylko tu jako żonaci mężczyźni*

6. Wtedy[CW] powstała*|CON ona1931 i jej synowe3618 i wróciła7725 z pól7704|PC Moabu4124, bo3588 usłyszała8085 na polach7704|PC Moabu4124, że3588 JHWH nawiedził** swój lud5971|853, *aby* im dać***|5414|INF chleb3899. ****lub: dawać* Wj 3,16; Za 10,3;

**lub: k.q. rosnąć w siłę, pojawiać się, stawać, utwierdzać się 6965 **lub: k.q. zwracać uwagę na, odwiedzać, uczęszczać 6485* Łk 1,68

7. Wyszła3318 więc[CW] z4480 miejsca*|A, *w* którym834 była**, i obie8147 jej synowe*** *razem* z5973 nią i poszły1980 w drogę1870, *aby* wrócić7725|INF do413 ziemi**** Judy3063. Wj 18,27; 2Krl 8,3

**lub: przestrzeń, region, kraj, postój, kierunek, odległość 4725 **dosł.: ... była1961 tam8033; ***lub: oblubienica, panna młoda 3618 ****lub: gleba, powierzchnia, kraj, obszar, ziemia jako planeta 776*

8. I powiedziała559 Noemi5281 do obu8147 swoich synowych3618: Idźcie1980|IMP, wróćcie7725|IMP – każda*|s *z was* do domu1004 swojej matki**|517. *Niech* JHWH okaże***|JUS|Q wam5973 miłosierdzie****, tak834 jak okazałyście6213 wobec5973 zmarłych4191|PAR i wobec5973 mnie.

lub: kobieta, żona, ktoś, każdy802 - por. Rdz 2,23; **tradycyjnie powracało się do domu swojego ojca - por. Rdz 38,11; Kpł 22,13 ***dosł.: k.q. dać, czynić, wykonywać, składać ofiarę, zarządzać 6213 ****hebr.: chesed 2617 - dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość*

9. Niech JHWH da5414 wam, aby[CW] każda802 *z was* znalazła4672|IMP odpoczynek*|N *w* domu1004 swojego męża376. I pocałowała** je, a *one* podniosły5375 swój głos*** i zapłakały*****|*****. Rdz 29,11; 45,15; Rt 3,1; Dz 20,37

**lub: miejsce odpoczynku, spokoju 4496; **lekko dotknąć 5401 - Ez 3,13 ***lub: krzyk, hałas, dźwięk - tu w l.mn.; ****zawodzić 1086 - tu jako hendiadys; *****lub: i wszystkie one - tzn. trzy kobiety*

10. I mówiły559 do niej: Tak3588! Z tobą854 wrócimy*|7725 do twojego ludu**. Za 8,23

lub: chcemy wrócić - por. GKC § 107n; **naród 5971 - por. Jl 2,17****

11. Leczcw Noemi5281 odpowiedziała559: Zawróćcie7725|IMP, moje córki*! Po co4100 *macie* iść1980 ze5973 mną? Czy *mam* jeszcze5750 w swoim wnętrzu** synów1121, *którzy* to[CW] *mogliby* stać1961 się waszymi mężami376?

**lub: dziewczyna, synowa, siostra, wnuczka, młoda kobieta 1323 **lub: narządy wewnętrzne, wnętrzności, brzuch 4578* Pwt 25,5-10

12. Zawróćcie7725|IMP, moje córki! Idźcie1980|IMP, bo3588 *jestem* zbyt stara*, aby być**|INF z mężem. *A* gdybym3588 powiedziała559: Mam *jeszcze* nadzieję***, że1571 będę1961 tej nocy3915|A z mężem, a także1571 urodzę3205 synów1121;

**lub: k.q. zestarzałam się 2204 - por. BB; **idiom: mieć męża - Jr 3,1; lub eufemizm - współżyć z mężem - por. WBC[K]; ***oczekiwanie 8615*

13. To* czy wy czekałybyście** na nich, aż5704 ci834 dorosną1431? Czy więc3860 wy wyrzekłybyście***|HAP|AK się, *by* żyć1961|INF bez1115 męża376? Nie408, moje córki1323! Bo3588 gorzko4843 mi bar-

dzo[3966] z waszego powodu[*****|4480], że[3588] ręka[*****] JHWH wystąpiła[3318] przeciwko mnie.
**lub: zatem, więc - jako konkluzja wcześniejszej wypowiedzi[3860] - tylko w Rt 1,13; **lub: k.p. mieć nadzieję[7663] - Ps 45,15; ***dosł.: k.n. zamknąć się w środku, powstrzymać się przed kimś, trzymać się na uboczu, powstrzymywać się (?)[5702]; ****lub: bardziej niż wam *****idiom: sam Bóg sprawił, że przytrafiły mi się nieszczęścia*
Sdz 2,15; Hi 19,21; Ps 32,4; 38,2; 39,1

14. A *one* ponownie[*|5750] podniosły[5375] głos[**] i zapłakały[1058]. I Orfa[6204] pocałowała[5401] swoją teściową[2545], ale[CW] Rut przylgnęła[***] do niej.
lub: jeszcze (raz) - AK, jeszcze (głośniej) - BW - jako podkreślenie idei trwania - Rdz 46,29; **dosł.: głosy; * lub: k.q. trwać przy[1692]*

15. A *ta* powiedziała[559] *do niej*: Spójrz[*|2009], twoja szwagierka[**] wróciła[***|7725] do[413] swojego ludu[5971] i do swoich bogów[****|430|P]. Zawróć[7725|IMP] za[310] swoją szwagierką[2994].
Joz 24,15; Sdz 11,24
**lub: oto, czy; **żona brata[2994] - tylko tu i w Rdz 25,7.9 w zakresie prawa lewiratu; ***wraca - AK; ****boga - dot. Kemosza - 1Krl 11,33*

16. Lecz[CW] Rut[7327] odpowiedziała[559]: Nie[408] nalegaj[*] na mnie, *że mam* cię opuścić[**|INF] i odejść[7725|INF] od[***|310|AK] ciebie. Bo[3588] dokąd[834] pójdziesz, *ja* pójdę[1980], i gdzie[834] osiądziesz[****] *i ja* osiądę[3885]. Twój lud[5971] *będzie* moim ludem[5971], a twój Bóg *będzie* moim Bogiem.
**lub: błagać, spadać na kogoś[6293|7290]; **k.q. porzucić, opuścić[5800] ***lub: (nie iść) za[310] tobą - por. EIB; ****lub: przebywać, spędzać noc, zatrzymać się, pozostawać[3885]*
Łk 24,28; Dz 21,13

17. *Tam* gdzie[834] umrzesz[4191], umrę – i tam[8033] zostanę pogrzebana[*|6912|KN]. Tak[**] *niech* JHWH mi uczyni[6213] i tak[3541] *niech do tego* doda[*****], jeśli[*****|3588] *coś innego niż* śmierć[4194] oddzieli[6504] mnie[*****] i[CW] ciebie[996].
1Sm 3,17; 13,44; 20,13;
przykład meryzmu - równoważny powiedzeniu - „całe życie” **lub: w ten sposób, tutaj[3541]; ***k.h. zrobić więcej, spowodować dodanie, zwiększyć[3254]; ** formuła przysięgi wyrażająca gotowość przyjęcia kary jednak bez jej określenia; *****możliwe: bo[3588] (nawet) śmierć (nie) oddzieli ... ; ******hebraizm: beni[996] ubenek[996] - pomiędzy dwiema rzeczami - Rdz 15,18, spośród, w środku*
2Sm 3,9.35; 19,13; 1Krl 2,23; 2Krl 6,31

18. A *gdy Noemi* zobaczyła[*|7200|CON|PAR], *że* ona[1931] uparła[**] się, *aby* z[854] nią iść[1980], to[CW] przestała[2308|CON] do[413] niej mówić[1696|AK].
**AK - widząc - jednak prtcpl. może wyrażać czynność podjętą w przeszłości; **lub: k.hpa. być zdeterminowanym, stanowczo zdecydowanym, umocnić się, trafiać w czymś, utwierdzić się[553]*

19. I szły[1980] obie, aż[*|5704] przyszły[935|INF] *do* Betlejem[1035]. I stało[1961] się, gdy przyszły[935|INF] *do* Betlejem[1035], *że* całe[3605] miasto[**|A] zostało poruszone[***|1949|B2207] z ich powodu[5921] i *kobiety* mówiły[559|P|F]: Czy to[2063|A] *jest* Noemi[5281]?!
**odległość około 110 -160 km (?); **lub: miasteczko[5892] ***lub: k.n. szaleć (w radosnym uniesieniu) - 1Sm 4,5; 1Krl 1,45 AK - całe miasto huczało o nich; BW - wielkie poruszenie z powodu ...*

20. Lecz[CW] *ona* powiedziała[559] do[413] nich: Nie[408] nazywajcie[*] mnie Noemi[5281], nazywajcie[7121] mnie Mara[**|ADJ], bo[3588] Wszechmogący[***] uczynił mnie bardzo[3966] gorzką[*********].
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, przyzywać[7121] **tj. „gorycz”[4755]; ***hebr.: szaddaj - wszechmocny, najpotężniejszy[7706] - Rdz 17,1; w Ks. Hioba - 31 razy; ****lub: k.h. powodować rozgoryczenie[4843]; *****w hebr. gra słów: mara[4755] ki[3588] hemar[4843]*
Rdz 49,25; Wj 6,3; 15,23; Lb 24,4; Hi 6,4

21. Ja[589] wyszłam[1980] *stąd* pełna[*|ADJ], lecz[CW] pustą[**] sprowadził[7725|KH] mnie JHWH. Dlaczego[4100] nazywacie[7121] mnie Noemi[5281], *skoro* JHWH zaświadczył[***|AK] przeciwko mnie i Wszechmogący[7706] wyrządził mi krzywdę[****]?
**lub: k.q. być dokonanym, poświęconym[4390]; **bez czegoś, próżno, bezskutecznie, daremnie[7387]; ***k.q. zeznawać jako świadek w sądzie, odpowiadać, reagować[6030]; ****zadać ranę, zło[7489] - Za 8,14*

22. Tak[CW] powróciła[7725] Noemi[5281], a wraz z[5973] nią Rut[7327] Moabitka[4125|A], jej synowa[3618], ta, *która* powróciła[*|7725|A] z pól[7704] Moabu[4124]. I przyszły[935] one[1991] *do* Betlejem[1035] na początku[**|8462] zbiorów[7105] jęczmienia[***].
**tu: fraza wzmacniająca i podkreślająca akt powrotu Moabitki - WBC[K]; **tj. od połowy do końca kwietnia , w końcówce pory deszczowej - por. KHK; ***zbiory to czas radości - 2Sm 21,9*
Wj 9,31

2 A Noemi[5281] *miała* krewnego[*|3045|N|Q] ze *strony* męża[376], człowieka[376] bardzo[**] zamożnego[***] z domu[1004] Elimelecha[458], a jego imię[8034] *brzmiało* Boaz[****].
Kpł 18,6; 20,19; 21,2;
**wg ketiv: k.pu. prtcpl. - znajomy, bliski współpracownik, przyjaciel[3045] - 2Krl 10,11; **dosł.: potężny, silny, wywierający wpływ[2428] ***lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater, tyran[1368|GES] ****tj. „szybki, chyży” lub „w nim moc” - stąd: „mocny, silny”[1162]*
Kpł 24,9; Lb 27,11; 1Krn 2,11; Rt 2,20; Mt 1,5; Mk 6,4; Łk 3,32; J 18,26

2. I powiedziała[559] Rut[7327] Moabitka[4125|A] do[413] Noemi[5281]: *Pozwól* proszę[*] mi pójść[1980|COH] *na* pole[7704|A], a *będę* zbierać[3950|COH] kłosy[7641] za[310] *tym, w* którego[834] oczach[5869] znajdę[4672] łaskę[**]. A *ona* jej odpowiedziała[559]: Idź[***|IMP], moja córko[1323]. ****imperatyw pozwolenia*
Rdz 41,5; Hi 24,24; Iz 17,5
**lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach lub napomnieniach)[4994]; **przychylność, urok, elegancja, uznanie[2580]*

3. Poszła[1980] więc[CW], a *gdy* przybyła[935] i zbierała[3950|KP] na polu[7704|A] za[310] żeńcami[*|7114|PAR], stało[**] się, *że* natknęła[***] się na część[****] pola[7704|A] Boaza[1162], który[834] *był* z rodu[*****] Elimeleka[458].
Prz 16,33; 20,24
**por. to prawo w: Kpł 19,9-10 i Pwt 24,19-22; **k.q. spotkać, trafić[7136] ***lub: traf losu, przypadek: działania bez planu[4745] - Kaz 2,14-15 ****lub: kawałek[2513]; *****rodzina, klan, plemię, lud, naród[4940]*

4. A oto[*|2009] *i* Boaz[1162] przyszedł[935] z Betlejem[1035] i powiedział[559] do żeńców[7114|PAR]: JHWH z wami[**|5973]. I odpowiedzieli[559] mu: *Niech* ci JHWH błogosławi[**]!
Ps 129,8; 2Tes 3,16
**wyraz zdziwienia (?); **klasyczne formuły pozdrowień - WBC[K]*

5. Wtedy[CW] Boaz powiedział[559] do swojego sługi[*] ustanowionego[**|PAR] nad żeńcami[7114|PAR]: Do kogo[***|4310] *należy* ta[2063] młoda kobieta[****]? **lub: niemowlę - Wj 2,6; małe dziecko - Jr 1,6; nastolatek - Rdz 37,2; młodzieniec, sługa[5288]; **zająć stanowisko, być wyznaczonym, naczelnik, namiestnik[5324]; ***o przynależności do rodu ... Rdz 32,18; 1Sm 30,1; ****dziewczynka, dziewczyna, pomocnica, służąca[5291]*

6. A sługa[7114] ustanowiony[7114] nad[5921] żeńcami[7114|PAR] odpowiedział[6030] mu: To[1931] *jest* ta młoda[5291] Moabitka[4124], *która* powróciła[*|A] z[5973] Noemi[5281] z pól[7704] Moabu[4124]. Rt 1,1; Lb 6,24; **lub: k.q. zawracać, odwracać się, zmienić[7725]* Lb 21,30

7. Powiedziała[559]: *Chciałabym,* proszę[4994], zbierać[3950|COH|IS|F] a *potem* gromadzić[622|CW] kłosy[*] w[**|***] snopy[6016] za[310] żeńcami[7114|PAR]. Przyszła[935] więc[CW] i pozostała[5975] od[227] poranku[1242] aż do[5704] teraz[6258]. Tego[2033] *jej* odpoczynku[INF|3S|F] w domu[****|1004] *było* niewiele[*****|4592|ADJ]. **tj. kłos niedawno odcięty od źdźbła - por. Kpl 23,10; **lub: między snopami za ... por. jednak w. 15; ***między ... BW, BG - prośba wykraczająca poza zakres prawa - por. Pwt 24,19; ****dot.: odpoczynku (dosł.: siedzenia[3427]) po przybyciu do Betlejem (?) lub odpoczynku podczas pracy - por.: ... na miejscu[1004] ...; *****trochę (Hi 24,24) - AK*

8. Wtedy[CW] Boaz powiedział[559] do[310] Rut[7327]: Czy nie[3808] słyszałaś[*] moja córko[**]! Nie[408] chodź[1980] zbierać[3950|INF] *kłosów* na inne[312] pole[s] i nie opuszczaj[5674] tego[***|2088] *właśnie miejsca* ale[CW] przyłącz[1692] się tu[3541] do[****] moich służących[*****|5291|F]. ****dot. przekroczenia granic; ****lub: obok[5973]*

**tu: jako pytanie retoryczne lub zdecydowanie potwierdzające stąd: słuchaj uważnie ... - EIB[K]; **zwrot podkreśl. różnicę pokoleń *****hebr. konstrukcja wiersza wskazuje na tryb silnie nakazujący*

9. *Zwróć* swoje oczy[5669|S] na pole[7704], *na* którym[834] *będą* żąć[7114], i chodź za[310] nimi. Czyż nie[3808] nakazałem[*] swoim sługom[**|5288|A|P], aby cię nie[1115] nagabywać[***|INF]? A *jeśli* będziesz spragniona[6770], podejdź[1980] do[413] naczyń[3627] i napij[8354] się z tego[834], co czerpią[7579] moi słudzy[**|5288|A|P]. Rdz 24,18-19; Mt 10,42; J 4,7-11

**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć[6680] **może dot. zarówno mężczyzn i kobiet biorących udział w przebiegu żniw - Ps 129,7; ***dosł.: nie tykać, k.q. dotykać, uderzyć[5060]*

10. Wtedy[CW] upadła[5307] na[5921] twarz[6440] i pokłoniła[7812] się mu do ziemi[*|776], i powiedziała[559] do[413] niego: Dlaczego[4069] znalazłam[4672] łaskę[**] w twoich oczach[5869], że zwracasz na mnie uwagę[***|INF], choć[CW] ja *jestem* cudzoziemką[****]? Joz 5,14; 1Sm 25,23; 2Sm 9,6; 14,4

**tj. gest dotknięcia czołem do ziemi jako pozdrowienie lub wyraz złożenia hołdu - Rdz 23,7; 2Krl 2,15; **lub: przychylność, urok, elegancja, uznanie[2580], ***k.h. mieć wzgląd na, być rozpoznanym, zauważać[5234], ****dziwny, obcy, nie będący częścią rodu - Hi 19,15*

11. A Boaz[1162] odpowiedział[6030] jej i rzekł[559]: Dokładnie[*] opowiedziano[**|5046] mi o wszystkim[3605], co[834] uczyniłaś[6213] dla swojej teściowej[2545] po[310] śmierci[4194] twojego męża[376], i *że* opuściłaś[5800] swojego ojca[1] i swoją matkę[517] oraz[CW] ziemię[776] swojego urodzenia[4138], i przyszłaś[1980] do[413] ludu[5971], którego[834] przedtem[***] nie[3808] znałaś[****]. Hbr 11,24-26

**hebraizm: opowiadać[5046|INF|ABS] opowiedziano[5046|KHO - Joz 9,24 **lub: k.ho. - zwiastowano o kimś, doniesiono o kimś[5046|B5835] ***idiom: nie znałaś trzy dni temu wczoraj - EIB; wczoraj (ani) przedwczoraj[8032] - AK, por. Wj 5,7; 8,14; 21,29.36; Pwt 4,42; 1Krn 11,2 ****lub: k.q. poznać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045]*

12. *Niech* JHWH wynagrodzi[*] twój czyn[6467|S] i *niech* będzie[1961|JUS] pełna[**] twoja zapłata[***] od[5973] JHWH, Boga Izraela[3478], pod[8478] którego[834] skrzydła[3671] przyszłaś[935] się schronić[****]. **lub: k.p. wynagradzać straty, płacić, czynić bezpiecznym[7999] **lub: doskonały, cały, skończony, zupełny[8003]; ***tu i Rdz 29,15; 31,7.14[4909]. ****lub: k.q. szukać ucieczki, zaufać, metaf.: złożyć nadzieję w.[2620]* Ps 36,7; 57,1; 61,4; 91,4; 2J 1,8

13. A *ona* odpowiedziała[559]: Znalazłam[*] łaskę[2580] w twoich oczach[5869], mój panie[**]. Bo[3588] pocieszyłeś[5162|KP] mnie, a także[3588] przemówiłeś[1696|KP] do[5921] serca[***] – *do*[AK] swojej służebnicy[8198], chociaż[CW] ja[595] nie[3808] będę[1961] *nawet* jak jedna[259] z twoich służebnic[***]. 1Sm 25,8;

**lub: niech znajdę[4672|IM|COH ... AK; **hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny[113], władca[B128]; ***lub: wewnętrzny człowiek, wola, umysł, sumienie, wnętrze[3820]; ****służka, niewolnica, metaf.: ktoś przemawiający pokornie[8198] - 1Sm 1,18* 2Sm 15,25; Prz 3,4

14. A Boaz[559] jej powiedział[559] w porze[6256] posiłku[400]: Podejdź[*|IMP] tu[1988] i jedz[398] z[4480] tego chleba[3899|A], i zanurzaj[2881] swój kawałek[6595] w kwaśnej *polewce*[**]. Usiadła[3427|CON] więc[CW] z boku[6654] żniwiarzy[7114], a *on* podawał[***|HAP] jej prażone ziarno[****|7039]. I jadła[398], i nasyciła[*****] się – a *resztę* zatrzymała[******|3S|F]. Ps 69,21

**lub: k.q. przysunąć się, zbliżać się[5066]; **tj. napój zrobiony z wina - Lb 6,3; bliżej nieokreślony kwaśny lub gorzki napój - Pwt 10,26; napój uzmacniający[2558] - AMG; ***lub: wyciągać rękę, sięgać[6642] ****być może w formie pieczonego placka; *****k.q. być zaspokojonym, zadowolonym[7646]; ******k.h. odłożyć, mieć nadmiar[3498]*

15. A gdy wstała[6965], aby zbierać[3950|INF] *kłosy,* Boaz nakazał[*] swoim sługom[5288], mówiąc[559|INF]: *Niech* zbiera[3950|INF] nawet[1571] między[996] snopami[6016] i nie[3808] zawstydzajcie[**] jej. 1Sm 25,7

**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć[6680] **lub: k.h. wyrządzać krzywdę, upokarzać, narażać na wstyd[3637]*

16. A nawet[*] *umyślnie*[BP|BG] wyciągajcie[**] ze snopów[***|HAP] i pozostawiajcie[5800] je, *niech* zbiera[3950|KP] i nie[3808] gańcie[****|*****|A] jej.

**lub: także, co więcej, zaiste, również[1571]; **hebraizm: wyciągać[7997|INF|ABS] wyciągajcie[7997|IMP|P]; ***lub: z garści[6653] ****lub: napominać, skarcić, gromić[1605] - Rdz 37,10, Iz 54,9; Na 1,4 *****hebr. konstrukcja wiersza wskazuje na tryb silnie nakazujący*

17. I zbierała[3950|KP] na tym polu[7704|A] aż[5704] do

wieczora[6153|A], a *potem* wymłóciła[*|CON] *to*, co[834] zebrała[3950]. Było[1961] *tego* około[**] efy[***] jęczmienia[8184]. ***lub: pełna - por. WBC[K]* Pwt 24,20

**dosł.: bić, uderzać [2251] - odnosi się do praktyki młócenia małej ilości zboża kijem - Sdz 6,11; Iz 28,27; ***tj. około 22 lub 36,4 l - KHK*

18. Następnie[CW] zarzuciła[*|CON] *to na siebie* i poszła[935] do miasta[**|A], a jej teściowa[2545] zobaczyła[7200] to[853], co[834] nazbierała[3950]. Wyjęła[3318|KH] też[CW] i dała[5414] jej to[853], co[834] pozostało[3498] jej z tego, co zachowała[***] ze swojego nadmiaru[****].

*****lub: pełnia, obfitość, sytość [7648|N]*

**lub: unieść, podnieść, dźwigać, nieść, wspierać, zabrać [5375]*

***lub: miasteczka [5892], ***k.h. odłożyć, mieć nadmiar [3498] - w.14*

19. I powiedziała[559] do niej jej teściowa[2545]: Gdzie[375] zbierałaś[3950] dzisiaj i gdzie[375] pracowałaś[*|6213]? Niech będzie[1961] błogosławiony[**|JUS|PAR] *ten, który* zwrócił na ciebie uwagę[***|PAR]. I opowiedziała[****] swojej teściowej[2545], u[5973] kogo[834] pracowała[6213], i powiedziała[559]: Imię[8034] tego człowieka[376|A], u[5973] *którego* dzisiaj[3117] pracowałam[6213] *brzmi* Boaz[1162].

**lub: k.q. doglądać czegoś, porządkować, nabywać, zarządzać, czynić [6213]; **hebr.: barak - k.p. błogosławić, w k.q. - napełnić mocą, pełny, chwalony, wielbiony, zawiera ideę klęknięcia przed Bogiem [1288], ***lub: k.h. mieć wzgląd na, być rozpoznanym, zauważać [5234], ****k.h. ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać [5046]*

20. Wtedy[CW] Noemi odezwała[559|CON] się do swojej synowej[3618]: Błogosławiony[1218|PAR|PAS on[1931] *u* JHWH, który[*|834] nie[3808] zaniechał[**] swojego miłosierdzia[***] wobec[854] żywych[2416|ADJ] i wobec[854] umarłych[4191|PAR]. Nadto[CW] Noemi[5281] powiedziała[559] jej: Ten człowiek[376|A] *jest* naszym bliskim[7138] *krewnym*, *jest* on[1931] *jednym* z naszych wykupicieli[****]. Rt 3,9

**może dot. zarówno Boga - jak i Boaza - por. argumenty - WBC[K]*

***lub: k.q. zostawić w tyle, opuścić, pozostawić, sprzeniewierzyć [5800]*

****hebr.: chesed [2617] - dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość*

*****lub: mściciel krwi - Lb 35,9; wykupiciel z niewoli lub zastawu - Kpł 25,25-47; przejmujący obowiązek lewiratu - Kpł 25,5; Mt 22,24* Kpł 18,6; Lb 5,8; 2Sm 2,5; 19,42; 1Krl 16,11; Rt 3,9; 4,14

21. Wtedy[CW] Rut[7327] Moabitka[4125] powiedziała[559|CON] także[1571]: Tak[3588], ten człowiek[376|A] powiedział[559] do mnie: Przyłącz[1692] się do moich służących[*|M|P], aż[5704] do[518] zakończenia[**] całego[3605] mojego[AK|834] żniwa[7105|A|S]. Rt 2,9

**może dot. zarówno mężczyzn i kobiet biorących udział w przebiegu żniw - Ps 129,7; **k.p. doprowadzić do końca, położyć kres [3615]*

22. I powiedziała[559] Noemi[5281] do[413] Rut[7327], swojej synowej[3618]: *To* dobrze[*|ADJ], moja córko[1323], że[3588] będziesz wychodziła[3318] *w pole* z jego służącymi[**|5291] i nie[3808] będą ci przeciwni[***|6293] *ludzie* na innym[312] polu[7704]. Rt 2,9.15

**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, obfitość [2896]*

***lub: z młodymi dziewczętami; ***k.q. spotkać kogoś z wrogością*

23. I przyłączyła[1692] się do służących[*] Boaza i zbierała[3950] *kłosy*, dopóki[5704] *nie* skończyły[3615|INF] się żniwa[7105] jęczmienia[8184] i żniwa[7105] pszenicy[**|2406|A], a mieszkała[3427] ze[854] swoją teściową[2545]. **lub: młode dziewczęta [5291]* Pwt 16,9; Rt 1,22

***tj. żniwa jęczmienia kończyły się w kwietniu, a żniwa pszenicy trwały od maja do końca czerwca - KHK, por. jednak - EIB[K]*

3 I powiedziała[559] do niej Noemi[5281], jej teściowa[2545]: Moja córko[1323], czy nie[3808] *powinnam* ci poszukać[*] *jakiegoś* spokojnego miejsca[**|AK], w którym[834] będziesz *czuła się* dobrze[**|***|****]? *****pyt. retoryczne* Rt 1,9; 1Tm 5,8

**lub: k.p. znaleźć, uzyskać, dążyć do czegoś, pragnąć, prosić [1245]*

***tj. miejsce odpoczynku, stan odpoczynku, bezpieczeństwa [4494]*

****lub: k.q. cieszyć się, radować się, układać się dobrze komuś [3190]*

2. A teraz[6258], czyż Boaz[1162] nie[3808] *jest* naszym krewnym[*|HAP], z którego służącymi[**|5291] byłaś[1961]? Oto[2009] *dzisiaj* wieczorem[***|3915] będzie on[1931] przewiewał[****|2219] jęczmień[8184] na klepisku[****|SC]. Pwt 25,5-10

**lub: powinowaty [4130]; **por. Rt 2,23*; ***lub: w nocy - por. Joz 2,2-5*

*****tu: o procesie oczyszczania wymłóconego zboża za pomocą specjalnych wideł na długiej rączce, którymi podrzucano pod wiatr ziarno - Mt 3,12; Łk 3,17; *****miejsce ogólne lub na otwartym polu, gdzie w godzinach popołudniowych usuwano plewy [1637]*

3. Więc[CW] umyjesz[7364] się i namaścisz[*|5480], nałożysz[7760] na[5921] siebie *lepsze* szaty[**|8071|Q] i zejdziesz[***|3381] na to klepisko[1637|A], *lecz* nie[408] daj się poznać[****] temu człowiekowi[376|A], dopóki[5704] nie skończy[3615|INF] jeść[398] i pić[8354].

**tj. nałożysz na siebie perfumowany olejek - KHK, może dot. zakończenia czasu żałoby - por. WBC[K]; **wg ketiv - szaty, tu: suknia ogólnie lub suknia okrywająca całe ciało aż do stóp - por. Wj 22,25*

****Betlejem położone jest na wzgórzu; ****k.n. zostać ujawnionym, być dostrzeżonym, ujawnić się [3045]* 2Sm 12,20; Kaz 9,8

4. A *to niech* się stanie[*|1961|JUS], *gdy* się położy[7901] *spać*: Upatrz[3045|KQ] miejsce[4725], na którym[834] się położy[7901] i podejdź[935] tam[8033], odkryj[1540] jego nogi[**] i połóż[***|7901] się, a on[1931] ci wyjaśni[****], co[834] masz czynić[6213].

**idiom: teraz jest to kluczowe - 1Sm 10,5; 2Sm 5,24; 1Krl 14,5 - WBC[K]*

***lub: okolice jego nóg lub dolna część ciała - tylko tu i w. 7. 8. 14; Dn 10,6; ***kłaść się, leżeć na, nocować, odpoczywać, odprężać się [7901]*

*****k.h. ogłaszać, oznajmiać, informować, donosić [5046]*

5. A *ona* powiedziała[559] do[413] niej: Zrobię[6213] wszystko[3605], co[834] do[413] mnie powiedziałaś[559].

6. Zeszła[*|3381] więc[CW] na klepisko[1637] i zrobiła[**] zgodnie z tym[834] wszystkim[3605], co nakazała[***] *jej* teściowa[2545]. **por. w. 3**** J 2,5

***lub: k.q. dać, czynić, wykonywać, postanawiać, zarządzać [6213]*

****lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć [6680]*

7. A *gdy* Boaz[1162] najadł[398] się i napił[8354], i jego serce[*] się rozweseliło[**], poszedł[935] położyć[7901] się na skraju[***] sterty[6194] *zboża*. Wte-

dy[CW] *ona* przyszła[935] po cichu[****|AK], odkryła[1540] jego nogi[4772] i położyła[7901] się.
**lub: wewnętrzny człowiek, wola, umysł, sumienie, wnętrze[3820]*
***lub: cieszyć się, układać się dobrze komuś, wieść się komuś[3190] - idiom wyrażający dobre samopoczucie - Sdz 19,6.22; 2Krl 24,7*
****lub: kraniec, ujście, granica, całość - coś, co zawiera się między krańcami[7097]; ****potajemnie[3909] - Sdz 4,21; 1Sm 18,22; 24,5*

8. I stało[1961] się w połowie[2677] tej nocy[3915], *że* mąż[376|A] ten zadrżał[*|**], obrócił[***] się, a oto[2009] kobieta[802] leży[7901|PAR] u jego stóp[4772]. Rdz 27,33
**lub: zatrząść się, zlęknąć, iść za kimś z drżeniem, martwić się[2729]*
***być może z zimna lub ze strachu - por. Wj 11,4; 12,19; Rdz 32,23-32; Hi 34,20; Ps 91,4-5 ***lub: k.n. skręcać, splatać, zwijać[3943]*

9. I powiedział[559]: Kto[4310] ty[859] *jesteś*? Odpowiedziała[559]: Ja[595] *jestem* Rut[7327], twoja służebnica[*]. Rozciągnij[6566] brzeg[**|SC|BE] swojego *płaszcza*[***] nad[5921] swoją służebnicą[519], bo[3588] ty[859] *jesteś* moim wykupicielem[****|1350]. Ez 16,8
lub: niewolnica, służąca, pomocnica, nałożnica[519]; **dosł.: kraniec szaty, skrzydło[3671]; ***tu: symboliczna prośba o zawarcie małżeństwa oraz objęcie ochroną - WBC[K]; KHK; ****por. Rt 2,20***

10. A *on* odpowiedział[559]: Błogosławiona[*] ty[859] *jesteś* u JHWH, moja córko[**]. *Jeszcze* piękniej[***] *okazałaś* miłosierdzie[****] teraz[*****] niż[4480] na początku[7223|A], *bo* nie[1115] poszłaś[1980] za młodzieńcami[******|970|A], czy[518] *to* ubogimi[1800], czy[518] bogatymi[*******|6223]. Rt 2,19
**hebr.: barak - k.p. błogosławić, w k.q. - napełnić mocą, pełny, chwalony, wielbiony, zawiera ideę klęknięcia przed Bogiem[1288]*
por. Rt 2,8; ***dosł.: k.h. uczynić słusznie, uczynić coś dobrym bądź należytym[3190]; ****hebr.: chesed [2617] - dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość; *****dosł.: późniejszy, następny, ten drugi, ostatni; ******dot. nieżonatych dorosłych mężczyzn[970]*
*******idiom: może dotyczyć propozycji małżeństwa - BP[K]; AC[K]*

11. A *więc* teraz[6258], moja córko[1323], nie[408] bój[*] się. Uczynię[6213] wszystko[3605], co[834] powiedziałaś[559], bo każde[3605] miasto[**] mojego ludu[5971] wie[3045], że *jesteś* dzielną[***] kobietą[802]. Prz 31,10
**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]; **dosł.: każda[3605] brama[8179] - brama miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy; ***mieć wpływ; siłę, bogactwo[2428]; BG - cnotliwą*

12. A teraz[6258], tak[3588] to[518] prawda[*], że[3588] ja[595] *jestem* twoim wykupicielem[**|PAR], ale[CW] także[1571] istnieje[3426] wykupiciel[1350|PAR] bliższy[***] ode[4480] mnie. Rt 2,20; 1Tm 2,9-10
lub: zaprawdę, prawdziwie, z pewnością[551] - por. Hi 9,2
por. Rt 2,20*; ***tj. bliski (o miejscu, czasie), pokrewny[7138]*

13. Zostań[*|IMP] *tu* tej nocy[3915|A], a rankiem[**], jeśli[518] *tak* się stanie[1961], że *on* cię wykupi[1350] – dobrze, niech wykupi[1350]. Lecz[CW] jeśli[518] nie spodoba[***] mu się wykupić[1350] ciebie, ja[559] cię wykupię[1350] – jako żyje[****] JHWH! Śpij[7901|IMP] aż do[5704] rana[1242|A]! ***lub: świt[1242]*
**lub: przebywać, spędzać noc[3885]; ***k.q. rozkoszować się czymś; znajdować przyjemność[2654]; ****b. uroczysta przysięga - 2Sm 15,21*

14. I spała[7901] u jego stóp[4772] aż do[5704] rana[1242]. Potem[CW] wstała[6965] zanim[*|HAP] jeden[**] mógł rozpoznać[***] drugiego[7453]. A *on* pomyślał[***]: Niech *nikt* się nie[408] dowie[****], że[3588] ta kobieta[802|A] przyszła[935] *na* klepisko[1637]. 1P 2,12
**lub: wcześniej, przedtem jeszcze nie[2958]; **dosł.: mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376]; ***k.h. zwracać uwagę na, rozróżniać, zauważać[5234]; ****mówić, mówić w swoim sercu[559] - stąd: a (on) pomyślał - por. Rt 4,4*; *****k.n. stać się znanym[3045]*

15. I powiedział[559]: Daj[3051|IMP] okrycie[*], które[834] *masz* na[5921] sobie i trzymaj[270] je *mocno*. A gdy trzymała[270] je, odmierzył[4058] jej sześć[**] *miar* jęczmienia[8337] i narzucił[7896] *to* na[5921] nią. Po czym[CW] poszedł[935|CON|M|S] *do* miasta[5892].
**lub: chusta, szal, okrycie wierzchnie - tu i Iz 3,22 - por. gere w w. 3; **sea (?) - 1 sea to 13,3 l, tu: ok. 80 l - por. dod.: „Miary i wagi"*

16. I *gdy ona* przyszła do[413] swojej teściowej[2545], ta powiedziała[559]: Kim[*|4300] ty[859] *już teraz jesteś*, moja córko[1324]? I opowiedziała[**] jej wszystko[3605], co[853] ten[834] człowiek[376|A] uczynił[6213] dla niej. Rt 2,5.9
**tzn.: jaki[4100] jest teraz twój [859] status - WBC[K] - Am 7,5 - jak[4100] ostoi ...; AK - co z tobą córko ...; EIB[K] - (1) co cię (tam) spotkało ...*
***lub: k.h. ogłaszać, obwieszczać, wyjaśniać, informować[5046]*

17. I powiedziała[559] *też*: Oto[2009] dał[*] mi te[428] sześć[8337] *miar* jęczmienia[8184]. Bo[3588] powiedział[559] do[413] mnie tak[413]: Nie[408] pójdziesz[935] z pustymi rękami[7387] do swojej teściowej[2545].
**lub: k.q. przypisać, użyć, ofiarować, poświęcić[5414]* Rt 1,21

18. Wtedy[CW] *ona* powiedziała[559]: Siedź[*|IMP] *spokojna*, moja córko[1323], aż[5704] się tego[834] dowiesz[3045], jak[349] potoczy[**] się sprawa[***], gdyż[3588] ten człowiek[376|A] nie[3808] spocznie[***], lecz[518] zakończy[3615|KP] dzisiaj[3117|A] tę sprawę[1697|A].
**lub: k.q. pozostawać, zostawać, mieszkać, mieć siedzibę[3427]*
***dosł.: upadanie[5307|AK] - w znaczeniu: wyniknąć - tylko tu*
****lub: mowa, słowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*
*****lub: k.q. być spokojnym, niezmąconym, być bezczynnym[8252]*

4 A Boaz[1162] wszedł[*] *do* bramy[8179|A] i tam[8033] usiadł[3427]. A oto[2009] *tamtędy* przechodził[5674|PAR] wykupiciel[**], o którym[834] mówił[1696] Boaz. Powiedział[559|CON] więc[CW]: Zbocz[***|IMP] *ku mnie* i usiądź[3427|IMP] tutaj[6311] kuzynie[****]! A *on* zboczył[5493] i usiadł[3427]. 2Sm 15,2; Rt 3,11;
dosł.: k.q. iść w górę, rosnąć, odchodzić, cofać, iść za[5927] - Rt 3,3**
por. Rt 2,20*; ***k.q. zwrócić się ku, zejść z drogi, odejść[5493]*
*****dosł.: taki[6423] to, a taki[492] - bez konkretnego określenia osoby - 1Sm 21,2; 2Krl 6,8; BW - Hej, ty ...* 2Sm 18,4.24.33; Ps 127,5

2. I wziął[*|3947] Boaz dziesięciu[6235] starszych[**] mężczyzn[***] z tego miasta[5892|A] i powiedział[559] do nich: Usiądźcie[3427|IMP] tutaj[6311]. I usiedli[3427].
**lub: k.q. pozyskać, zdobyć, przynieść; **tj. starsi[2205] wiekiem lub starsi jako przywódcy - por. Wj 3,16; 19,7; Pwt 21,2; Prz 31,23; ***lub: człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość[582]* Pwt 19,12; 1Krl 21,8

3. I powiedział[559] do wykupiciela[1350]: Noemi[5281], która[834] powróciła[7725|A] z pól[7704] Moabu[4124], chce zbyć[*|**] kawałek[***] ziemi[7704], który[834] *należy* do naszego brata[***|251] Elimeleka[458]. 1Krl 2,3; 2Krl 10,13; Iz 5,8; Jr 32,6; Mi 2,1-2

**tj. zbycie praw własności, nadać, scedować, sprzedać[4376]; **tu z prawem odkupu (?) - Kpł 25,24-28; ***dosł.: coś gładkiego, części działki, dział[2513]; ****tu: w znaczeniu ogólnym - męski krewny*

4. I ja[589] pomyślałem[*] *sobie*: Odkryję[**] *to przed* twoim uchem[***|241|SC] i powiem[559|INF]: Nabądź[7069|IMP] *go ty* w obecności[***] siedzących[3427|PAR] i w obecności[5048] starszych[2205] mego[***] ludu[5971]. Jeśli[518] *chcesz go* wykupić[1350], wykup[1350|IMP]. Lecz[CW] jeśli[518] nie *chcesz go* wykupić[******|3S], oznajmij[5046|KH|IMP] mi, a będę *to* wiedział[3045|COH|Q]. Bo[3588] nie ma[369] *nikogo* poza[2108] tobą, *aby* go wykupić[1350|PAR], ja[589] natomiast[CW] *jestem* po[310] tobie. Wtedy[CW] *on* odpowiedział[559|CON]: Ja[595] wykupię[1350].

**lub: k.q. mówić, mówić w sercu, myśleć, nakazywać[559]; **k.q. ujawnić, odsłonić, usunąć[1540]; ***idiom: muszę cię o tym powiadomić ****lub: wobec, naprzeciw; sprzed, w odległości[5048]; *****mego ... może sugerować, że wykupiciel nie był mieszkańcem Betlejem ******zwrot skierowany do wszystkich obecnych (?)* Jr 32,7-9

5. A Boaz[1162] powiedział[559]: W dniu[3117], *kiedy* nabędziesz[*] pole z ręki[3027|SC] Noemi[5281], i z[**|AK] Rut Moabitką[4125|A] z żoną[802] zmarłego[4191|PAR] nabędziesz[***|7069|Q] *je* – by wzbudzić[****] imię[*****] zmarłego[4191|PAR] na[5921] jego dziedzictwie[5159].

**lub: dostawać, otrzymywać, kupować[7069]; **inni: i od Rut ..., oraz ... Rut por. - EIB[K]; WBC[K]; ***wg ketiv - nabywam; ****lub: k.h. podnosić, ustawiać, utwierdzać, wznosić[6965]; *****idiom: spłodzić potomka dla zmarłego* Rdz 38,6-11; Kpł 25,23-34

6. Wykupiciel[1350|PAR] powiedział[559|CON] wtedy[CW]: Nie[3808] mogę[3201] *go* wykupić[1350|INF|Q] dla siebie, abym nie[6435] sprowadził ruiny[*] na własne[853] dziedzictwo[**]. Ty[859] wykup[1350|IMP] dla siebie to[853] *prawo* wykupu[***|N], gdyż[3588] *ja* nie[3808] mogę[3201] *go* wykupić[1350|INF].

Pwt 25,5-10; Jr 32,8

**dosł.: k.h. zepsuć, zniszczyć, zrujnować, wypaczyć[7843]; **lub: majątek, mienie, własność, posiadanie[5159]; ***termin używany zwykle w tekstach prawnych ozn. kto może dokonać wykupu[1353]*

7. A to[2063] było dawną[*|6440] *regułą*[**] w Izraelu co do[5921] *prawa* wykupu[1353|A|N] i co do[5921] zamiany[***], aby zatwierdzić[6965|INF] każdą[3605] sprawę[1697], człowiek[376] zdejmował[8025] swój sandał[5275] i dawał[5414] *go* swojemu bliźniemu[***]. I *było* to[2063] *aktem* zatwierdzenia[*****|N] w Izraelu[3478].

Pwt 25,9-10; Ps 60,10; Ps 108,10; Jr 32,10

**lub: wcześniej, przed czasem, w dawnych czasach - Ez 42,12 **por. LXX, TG, Vg; ***to, co jest wymieniane, wymiana, zamiennik, wynagrodzenie[8545] - tu i Kpł 27,10.33; Hi 15,31; 20,18; 28,17 ****lub: towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, kochanek[7453] *****lub: świadectwo, potwierdzenie, zwyczaj[8584] tu i Iz 8,16.20*

8. Wtedy[CW] ów wykupiciel[1350|A|PAR] powiedział[559|CON] do Boaza[1162]: Nabądź[7069] dla siebie. I zdjął[*|8025] swój sandał[**|5275].

**tj. zdjął i przekazał go Boazowi zgodnie z w. 7 - LXX; **być może jako wyraz symbolicznej zapłaty lub zbycia prawa wykupu - kto komu przekazuje sandał jest sprawą dyskusyjną - WBC[K]*

9. I powiedział[559] Boaz[1162] do starszych[2205|A] i całego[3605] ludu[5971]: Wy[859] dziś[3117] *jesteście* świadkami[*], że[3588] nabyłem[7069] z ręki[3027] Noemi[5281] to[853] wszystko[3605], co[834] *należało* do Elimeleka[458] oraz[CW] to[853] wszystko[3605], co[834] *należało* do Kiliona[3630] i Machlona[**|4248].

**lub: dowód, świadectwo, zarówno spisane, jak i ustne[5707] **kolejność imion odwrotna niż w Rt 1,2.5 być może ważniejsza osoba jest wymieniana jako druga - podobnie jak Rt 1,4.14*

10. A także[*] Rut[7327] Moabitkę[4125], żonę[802] Machlona, nabywam[**|7069] sobie za żonę[802], aby wzbudzić[6965|INF] imię[8034] zmarłego[4191|PAR] na[5921] jego dziedzictwie[5159], aby[CW] nie[3808] zostało usunięte[***] imię[8034] zmarłego[4191|PAR] wśród[5973] jego braci[251] ani z bramy[****] jego miejsca[*****] *zamieszkania*. Wy[859] *jesteście* dziś[3117|A] tego świadkami[******|5707|A].

Ml 2,14; Hbr 13,4

lub: nawet, zaiste, co więcej, owszem, również[1571]; **w czasach SP wnoszona wartość kwoty pieniężnej wyrażała szacunek wobec przyszłej narzeczonej; ***dosł.: k.n. zostać odciętym, ponieść fiasko, być zużytym[3772]; ****por. Rt 3,11; *****przestrzeń, stanowisko, miejsce zamieszkania - Put 1,33, święte miejsce - 1Krl 8,30[4725] ******celowe powtórzenie jako uroczyste i dobitne oświadczenie*

11. I odpowiedzieli[559|P] – cały[3605] lud[5971], *który* był w bramie[8179] oraz[CW] starsi[2205]: *Jesteśmy* tego świadkami[5707]. Niech JHWH sprawi[*], aby ta kobieta[802|A], *która* wchodzi[935|A|PAR] do[413] twojego domu[1004], *była* jak Rachela[**] i jak Lea[***], które[834] wspólnie[8147] zbudowały[1129] dom[1004] Izraela[3478]. Nabieraj[6213] znaczenia[*****|N] w Efrata[672] i rozgłoś[*****|IMP|AK] swe imię[8034] w Betlejem[1035].

Rdz 24,60; 29,32; 30,22-23;

lub: k.q. powodować, przeznaczyć, ustanawiać, ofiarować, dać[5414] **tj. „owieczka, jagnię”[7354]; *„zmużona”[3812]; „dzika krowa” B4398 ****dosł.: być silnym, bogatym, wpływowym[2428]; *****lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, nadawać imię[7211]* Rdz 35,16-18

12. Niech twój dom[1004] stanie[1961|JUS] się jak dom[1004] Peresa[*], którego[834] Tamar[**] urodziła[3205] Judzie[***] dzięki[4480] potomstwu[2233], które[834] JHWH da[5414] ci z tej[2063] młodej kobiety[****].

tj. „wyłom”[6557]; **„palma”[8559]; ***hebr.: jehuda[h] - „chwalony” lub „niech On będzie uwielbiony”[3063] - syn Jakuba i Lei - Rdz 29,35 ****por. Rt 2,5*** Rdz 38,11-30; 46,12; Rt 4,18; Mt 1,3

13. Boaz[1162] wziął[3947|CON] więc[CW] sobie Rut[7327] i stała[1961] się jego żoną[802]. A *gdy* z nią obcował[*|CON], JHWH użyczył[**|KR] *jej* poczęcia[***|N] i urodziła[3205] syna[1121].

Rdz 16,2; 2Sm 16,21; Ps 113,9

**dosł.: poszedł[935] do[413] niej (do namiotu); **Rut 4,11*; ***ciążu[2032]*

14. Wtedy[CW] powiedziały[559|CON] kobiety[802] do Noemi: Błogosławiony[*|KQ|PAS|PAR] JHWH, *który* nie[3808] zostawił[**] cię dziś[3117|A] *bez* wykupiciela[***|1350] i *niech* Jego[***] imię[8034] zostanie rozgłoszone[7121|KN] w Izraelu[3478]. Rt 4,13

**hebr.: barak - k.p. błogosławić, w k.q. - napełnić mocą, pełny, chwalony, wielbiony, zawiera ideę klęknięcia przed Bogiem[1288] **dosł.: k.h. usunąć, położyć kres, zniszczyć, ustać, zaniechać[7673] ***wykupicielem jest tu dziecko (?) - WBC[K]; ****jego - tj. dziecka*

15. I będzie[1961] *on* dla ciebie za przywracającego[*|PAR|AK] życie[**] i wsparcie[***|INF] w twojej starości[7872], gdyż[588] twoja synowa, która[834] cię miłuje[157] urodziła[3205] go, ta[1931] która[834] *jest* dla ciebie lepsza[2896] niż siedmiu[7651] synów[1121].

**lub: k.h. przynosić z powrotem, pozwalać wrócić, odnawiać[7725] **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315]; gr.: psyche; ***k.pi. podtrzymywać, zawierać, powściągać, ograniczać, żywić[3557], załatwiać (sprawy)[B4095]*

1Sm 2,5, Rt 1,16-17; 2,11-12; Hi 1,2; 42,13

16. Wzięła[3947|CON] więc[CW] Noemi[5281] chłopca[*], położyła[7896] go na swoim łonie[**] i była[1961] mu piastunką[***|PAR]. Pwt 16,33; Kaz 7,9; Ps 74,11

**dot. dziecka płci męskiej - Rdz 4,23; ogólnie dziecko - Rdz 30,26; młody mężczyzna - 1Krl 12,8[3206]; **lub: wgłębienie, dno, środek[2436] ***lub: k.q. wspierać, utwierdzać, podtrzymywać, żywić[539]*

17. I sąsiadki[*|A|F] nadały[7121] mu imię[**], mówiąc[559]: Narodził[3205] się syn[***|1121] Noemi[5281]. I nadały[7121] mu imię[8034] Obed[5744]. On[1931] to *jest* ojcem[1] Jessego[3448], ojca[1] Dawida[1732]. Mt 1,5

**lub: mieszkaniec[7934] - por. Wj 3.22; **tylko matka i czasami ojciec w czasach SP nadawał imię dziecku - por. Łk 1,59, tu sytuacja wyjątkowa choć możliwa - WBC[K]; ***chodzi raczej o podkreślenie prawnej opieki nad dzieckiem, a nie o fakt adopcji - por. KHK*

18. A oto[428] potomkowie[*] Peresa[6557]: Peres[6557] spłodził[**] Chesrona[***|2696]; Mt 1,3-6

**lub: pokolenie, rodowód, spis genealogiczny, bieg dziejów[8435] **lub: k.h. zrodzić, przynosić owoc[3205]; ***tj. „otoczony murem", EIB - „zagrodowy" - to jest miłośnik zagród dla owiec (?)*

19. A Chesron[2696] spłodził[3205] Rama[*], a Ram[7435] spłodził[3205] Amminadaba[**]; 1Krn 2,9-10

**tj. „wywyższony" [7410]; **„mój krewniak jest szlachetny"[5992]*

20. A Amminadab[5992] spłodził[3205] Nachszona[*], a Nachszon[5177] spłodził[3205] Salmah[**];

**tj. „mały wąż"[5177|B5993]; **EIB - „lewostronny" - mańkut[8009]*

21. A Salmon[*] spłodził[3205] Boaza[**], a Boaz[1162] spłodził[3202] Obeda[5744]; 1Krn 2,20;

**hebr.: salmon[8012] - „szata" - inna forma imienia salma[h][8009] **tj. „szybki, chyży" lub „w nim moc"[1162]* Mt 1,5; Łk 3,32

22. A Obed[*] spłodził[3202] Jessego[**], a Jesse[3448] spłodził[3202] Dawida[***]. Łk 3,32

**tj. „usługujący", „czciciel"[5744]; **skrócona forma od hebr.: jiszszijahu: „mąż* JHWH" *lub „jest* JHWH"*; ***tj. „umiłowany"[1732]*

Lamentacje

Lamentacje

1 א Ach[**], *jakże* samotnie[910] siedzi[3427] miasto[5892|A], *niegdyś* pełne[7227] ludzi[5971]! Stało[1961] się jak wdowa[490], *niegdyś* wielkie[7227] wśród narodów[1471]. Księżniczka[***] wśród prowincji[****] stała[1961] się przymusową robotnicą[*****|M]. Rdz 49,15; Joz 16,10; Ezd 4,20; Iz 47,7-8

**tekst ma formę akrostychu - pierwsza litera w. jest kolejną literą alfabetu w pierwszym wyrazie w rozdziałach 1,2,4 i co 3 wiersze w 3*
***lub: jak to! - wyraz ubolewania bądź zadowolenia[349] - Pwt 12,30*
****lub: kobieta szlachetnego rodu, szlachetna pani - Sdz 5,29*
*****lub: okręg administracyjny państwa - Ne 1,3; *****osoba płacąca daninę lub wykonująca pańszczyznę, wyrobnik, lennik[4522]*

ב 2. Gorzko płacze[***] w nocy[3915], a na[5921] jej policzkach[3895|SC] łzy[1832]. Nie[369] ma dla niej pocieszenia[5162|PAR] od[4480] żadnego[3605] z jej kochanków[157|PAR]. Wszyscy[3605] jej przyjaciele[***] zdradzili[****] ją i stali[1961] się jej wrogami[341].

**hebraizm: płakać[1058|INF|ABS], będzie płakać[1058] - AK; **zawodzić*
****lub: towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, kochanek[7453]*
*****lub: k.q. postępować zdradziecko, wiarołomnie, gorszyć[898]*

ג 3. Juda[*|M] poszedł na wygnanie[**], na[4480] cierpienie[***|6040] i w wielką[7230] niewolę[****]. Osiadła[3427|F|S] ona[*****|1931|F|AK] między narodami[1471] *i* nie[3808] znajduje[4672] odpoczynku[******]. Wszyscy[3605] jej prześladowcy[7291|PAR] dopadli[5381|KH] ją pośród[996] udręki[*******|4712|A|P]. Jr 52,27

**hebr.: jehuda[h] - „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony"[3063] - syn Jakuba i Lei - Rdz 29,35; tu: o płd. królestwie Judy; **lub: k.q. iść do niewoli[1540]; ***por. Lm 1,7*; ****niewolniczą pracę[5656] - Wj 1,14; *****wdowa (?) z w.1; ******tj. miejsce odpoczynku, stan odpoczynku, bezpieczeństwa[4494]; *******wąskie przejście - por. EIB[K]*

ד 4. Drogi[1870] Syjonu[*] w żałobie[57], bo brak[1097] przychodzących[935|PAR] na święto[**]. Wszystkie[3605] jego bramy[***|8179] opustoszałe[8074|PAR], jego kapłani[3548] wzdychają[****|PAR], jego dziewice[1330] zgnębione[3013|KN|PAR], a ona[1931|F|S] *jest* w rozgoryczeniu[4751]. ****por. Lm 2,9*; ****lub: jęczeć[584]*
**tj. „twierdza" - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7; wzgórza świątyni - Ps 9,11; większych terenów Judy? - Ps 69,35; **dosł.: wyznaczone miejsce, wyznaczony czas, namiot spotkania[4150] - Oz 9,5*

ה 5. Jego przeciwnicy[6862] stali[1961] się górą[7218|N], jego wrogom[341] się powodzi[*]. Bo[3588] JHWH utrapił[3013|KH] go z powodu[5921] mnóstwa[7230] jego *nieustannego* buntu[**|P]. Jego dzieci[5768] poszły[1980] do niewoli[7628] przed[6440] ciemiężcą[6862].

**lub: k.q. czuć się swobodnie, prosperować, być spokojnym[7951]*
***lub: przewinienie[6588], przestępstwo, czyny zbrodnicze[B7613]* Dn 9,7

ו 6. I odeszło[3318] od córki[1323] Syjonu[*] całe[3605] jej dostojeństwo[**]. Jej książęta[***] stali[1961] się jak jelenie[354], *które* nie[3808] znalazły[4672] pastwiska[4829] i uchodzą[1980] bez[3808] siły[3581] przed tym, *który* je ściga[****|PAR]. Ez 27,10; Lm 2,1.4.8; 4,22

**dot. Jerozolimy - Lm 2,13.5; **lub: ozdoba, świetność, majestat[1926]*
****lub: wysoki urzędnik, dowódca, naczelnik[8269] - por. 1Sm 22,2*
*****lub: k.q. zmusić do ucieczki, gonić, prześladować, dręczyć[7291]*

ז 7. W dniach[3117] swojego utrapienia[*] i swojej tułaczki[**] Jerozolima[***] wspomniała[2142] wszystkie[3605] swoje kosztowności[****|HAP], które[834] miała[1961] za dawnych[6924] dni[3117]. Gdy jej lud[5971] wpadł[5307] w rękę[3027] nieprzyjaciela[6862] i *nikt* nie[369] przyszedł jej z pomocą[5826|PAR], widzieli[7200] ją jej nieprzyjaciele[6862] – naśmiewali[*****] się z jej zagłady[******|HAP]. Iz 58,7

**lub: udręka, bieda, nieszczęście[6040]; **niepokój, błądzenie, wędrowanie z miejsca na miejsce, bezdomność - Lm 3,19; ***tj. „nauczanie pokoju"[3389]; ****tj. coś pożądanego, drogocennego[4262] - w. 11*
******lub: k.q. żartować, drwić[7832]; ******zniszczenie[4868] - dot. 586 r.*

ח 8. Ciężko[*|N] zgrzeszyła[**] Jerozolima[3389], dlatego[5921|3651] stała[1961] się nieczysta[***|HAP]. Wszyscy[3605], *którzy* ją szanowali[3513|PAR], gardzą[2107|KH] nią, gdyż[3588] widzą[7200] jej nagość[6172], a ona[1931] wzdycha[****] i odwraca[7725] się tyłem[268].

**hebraizm: grzechem[2399] grzeszyła[2398]; **lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, ponieść winę, utracić[2398]; ***coś skażonego, obrzydliwego, coś co zostało usunięte[5206], potrząsanie głową jako gest szyderstwa[B6028]; ****k.n. jęczeć, stękać[584]* 1Krl 8,46

ט 9. Jej nieczystość[*] – na jej skraju spódnicy[**], nie pamięta[2142] *już* swojego końca[319], to[CW] zdumiewające[6382|ADJ] *jak jest* poniżona[***], nie[369] ma dla niej pocieszyciela[5162|PAR]. Spójrz[7200|IMP], JHWH, na moje utrapienie[6040], bo[3588] wróg[341] się wywyższył[****]. Jr 13,22.26

**tj. nieczystość seksualna - Lb 5,19, rytualna - Kpl 16,6, menstruacyjna - Kpl 15,25; ogólnie - Ez 24,11; **lub: brzeg (tren) szaty[7757]*
****dosł.: k.q. zejść, zapadać się, tonąć, zostać powalonym[3381]*
*****lub: k.h.: uczynić wielkim, potężnym, czynić wielkie rzeczy[1431]*

י 10. Nieprzyjaciel[6862] wyciągnął[6566] swoją rękę[3027|SC] po[5921] wszystkie[3605] jej kosztowności[*|Q]. Tak[3588]! Widziała[7200|F], jak poganie[**] weszli[935] do Twojej świątyni[4720], którym[834] nakazałeś[6680] nie wchodzić[935] do Twojego zgromadzenia[***].

**lub: coś pożądanego, coś miłego, pragnienie, cenny przedmiot[4261]*
***lub: narody[1471]; ***hebr.: kahal[6951] - zgromadzenie, wspólnota, zbór* JHWH *Wj 32,1; 35,1; Kpl 8,3 - gr.: ekklesia - Obj 22,16** Jr 51,51

כ 11. Cały[3605] jej lud[5971] jęczy[584] poszukując[1245|PAR] chleba[3899], daje[5414] swoje kosztowności[4262|Q] za pokarm[400], by zachować[*|INF] duszę[**]. Spójrz[7200|IMP], JHWH, i zobacz[***|IMP], jak[3588] jestem[1961] wzgardzona[2151|PAR]. Jr 38,9;
*dosł.: k.h. przywrócić, brać, płacić, przynosić z powrotem[7725]
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche; ***k.h. zwracać uwagę na, patrzeć[5027]
Jr 58,6; Lm 1,19; 2,20; 4,10

ל 12. Nic[3808] *to* dla was[413] *nie znaczy*! Wszyscy[3605] przechodzący[*|PAR] drogą[1870]? Zobaczcie[5027|IMP] i spójrzcie[7200|IMP]: Czy[518] jest[3426] ból[**] taki jak mój ból[4341], którym[834] zostałam surowo potraktowana[***], smutek[****], który[834] sprowadził *na mnie* JHWH w dniu swojego zapalczywego[*****] gniewu[******]? Jr 22,8; Dn 9,12; Am 5,18
*lub: przejść pomiędzy, wzdłuż, obok, przejść na drugą stronę[5674]
**lub: smutek, cierpienie[4341|BS026]; ***lub: k.pu. traktować źle, AK - przytłoczyć[5953]; ****k.h. powodować smutek[3013]; *****uzburzenie, żar; płomień gniewu[2740]; ******metaf.: fuknąć gniewnie[639]

מ 13. Z wysoka[4791] zesłał[7971] ogień[784] na moje kości[6106] i *ten* je opanował[*|AK]. Rozciągnął[6566] sieć[7568] na moje nogi[7272] i obrócił[7725|KH] mnie na plecy[**], wydał[5414] mnie na spustoszenie[***] i przez cały[3605] dzień[3117] omdlewam[1739].
*lub: k.q. panować, rządzić, podporządkowywać, udeptywać[7287]
**lub: tył, odtąd (o czasie)[268]; ***k.q. być opuszczonym, być ogarniętym zgrozą, być porażonym strachem[8074|8076] Ez 12,13; 17,20

נ 14. Jarzmo[*] moich nieprawości[**] zostało związane[8244|KN] Jego ręką[3027], splotły[8276] się i wspięły[5927] się na moją szyję[6677] – sprawił, że załamała[***|3M|S] się moja siła[3581]. PAN[****] wydał[5414] mnie w ręce[3027] *wrogów* i nie[3808] jestem w stanie[3201] powstać[6965|INF]. Pwt 28,48
*tj. drewniany pręt umieszczony na szyi zwierząt roboczych[5923]
**lub: przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawola, profanacja[B7613]
***lub: k.h. powodować potknięcie się, obalić, uczynić słabym[3782]
****od hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny[113|136], władca[B128]

ס 15. PAN[136] odrzucił[*] wszystkich[3605] mocarzy[**|AK], *którzy są* pośród[7130] mnie, zwołał[7121] przeciwko mnie zgromadzenie[**], aby zmiażdżyć[7665|INF] mojego młodzieńca[970]. PAN[136] podeptał[1869] *w* tłoczni[1660] dziewicę[***], córkę[1323] Judy[3063]. Rdz 27,40; Kpł 26,13; Pwt 28,48;
*lub: k.p. uznać za bezwartościowe, lekceważyć[5541]; **ktoś potężny, waleczny, metaf.: książę, wróg[47]; ***dosł.: wyznaczone miejsce, wyznaczony czas, namiot spotkania[4150] - w. 4**, Oz 9,5; por. BB, AMP, ISV - naznaczył (ogłosił[7121]) mi czas[4150]. ****hebr.: betula[h] - dziewica: pochodzenie od słowa „oddzielać” 1330 - Rdz 24,16
2Krn 10,3-11; Iz 9,4; 63,3; Jr 27; 2,6-11; Obj 14,19-20; 19,15

ע 16. Z tego[428] powodu[5921] ja[589] płaczę[1058]; *z* moich oczu[5869|SC], *z* moich oczu[5869|SC] spływa[3381] woda[4325], gdyż[3588] daleko[7368] *jest* ode mnie pocieszyciel[5162|PAR], *który by* odnowił[*] moją duszę[5315]; moi synowie[1121] zostali[1961] wytraceni[**|PAR], bo wróg[341] zwyciężył[***].
*dosł.: k.h. przywrócić, brać, płacić, przynosić z powrotem[7725]
**lub: k.q. być opuszczonym, być porażonym strachem, być spustoszonym[8074|8076]; ***k.q. być silnym, mocnym, panować, trwać[1396]
Jr 9,1.18; Lm 1,11; 2,11.18; 3,48-49

פ 17. Syjon[*|F] wyciąga[6566|KP] swoje ręce[3027] – nie[369] ma *dla* niego pocieszyciela[5162|PAR]. JHWH rozkazał[**], by jego nieprzyjaciele[6862] otoczyli[5439] Jakuba[***]. Jerozolima[3389] stała[1961] się pośród[996] nich jak nieczysta[****].
*tj. „twierdza” - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7; wzgórza świątyni - Ps 9,11; większych terenów Judy? - Ps 69,35
**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć[6680]
***tj. „trzymający piętę”[3290], tu nazwa królestwa Judy - por: Oz 10,11
****lub: brud, coś oddzielonego, menstruacja[5079] - por. Kpł 12,5
Kpł 15,19-20; Ez 7,19-20; 18,6

צ 18. JHWH – On[*|1931] *jest* sprawiedliwy[**], bo zbuntowałam[***] się przeciwko Jego ustom[****]. Słuchajcie[8085|IMP], proszę[*****], wszystkie[3605] ludy[5921|A|Q], i zobaczcie[7200|IMP] mój ból[4341]. Moje dziewice[1330] i moi młodzieńcy[970] poszli[1980] do niewoli[7628|A]. Pwt 28,41; 2Krn 29,9;
*lub: jako emfatyczne podkreślenie podmiotu - por. Rdz 2,14 - rzeczywiście sprawiedliwy - WBC[K]; **prawy[6662]; ***być nieposłusznym[4784]; ****idiom: jego konkretnej wypowiedzi, poleceniu
*****lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach lub napomnieniach)[4994] Ezd 9,7; Ne 9,33; Jr 48,46

ק 19. Wołałam[7121] do moich kochanków[157|PAR] – oni[1992] mnie zdradzili[7411]! Moi kapłani[*] i starsi[**] zginęli[***] w mieście[5892|A], gdy[3588] szukali[1245] jedzenia[400] dla siebie, aby posilić[****] swoją duszę[5315]. Lm 1,2.11
*hebr.: kohen - kapłan - członek rodu Aarona z pokolenia Lewiego - Wj 28,1; Kpł 1,5.8; 3,2, główny urzędnik, władca[3548]; **tj. starsi[2205 wiekiem lub starsi jako przywódcy - por. Wj 3,16; 19,7; Pwt 21,2; Prz 31,23; ***k.q. wydać ostatnie tchnienie, być na progu śmierci[1478]; ****dosł.: k.h. odnawiać, odświeżać[7725]; AK - przywrócić - Lm 1,16*

ר 20. Spójrz[7200|IMP], JHWH, bo[3588] *jestem* utrapiona[*], moje wnętrze[**] *ogarnia* wrzenie[***], moje serce[****] przewraca[2015|KN] się we[7130] mnie, bo[3588] uparcie[4784|INF|ABS] się buntowałam[*****]. Na zewnątrz[2351] osieroca[7921] miecz[2719] – w domu[1004|A] *jest* jak śmierć[******|+++++].
*lub: trudne położenie, niedola, przeciwność[6862]; **narządy wewnętrzne, wnętrzności, brzuch[4578]; ***k.p. żarzyć się, spalać[2560], AK - ... burzą się; ****lub: wewnętrzny człowiek, wola, umysł, sumienie, wnętrze[3820]; *****hebraizm: buntując się buntowałam[4784]
******hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór, epidemia[4194]; *******tu: być może sym. krainy umarłych - Iz 28,15
Pwt 32,25; Hi 30,27; Ez 7,15.21

ש 21. Słyszeli[8085], że[3588] ja[589] jęczę[584] – nie[369] ma dla mnie pocieszyciela[5162|PAR]; wszyscy[3605] moi wrogowie[341|PAR] słyszeli[8085] *o* moim nieszczęściu[*|AK], cieszyli[**] się, że[3588] Ty[859] *to* uczy-

niłeś[6213]. Sprowadziłeś[***|935] dzień[3117], *który* ogłosiłeś[***], więc[CW] *niech* im się stanie[1961|CON] jak[3644] mnie! Iz 13,1; Jr 46,1

**lub: udręka, przeciwność losu, niegodziwość[7451]; **k.q. unosić się radością[7797]; ***tu: o dniu upadku Jerozolimy (?) - Lm 1,12; Iz 2,2 ****lub: k.q. wołać, krzyczeć, zapraszać, przyzywać, głosić[7121]*

ת 22. Niech cała[3605] ich niegodziwość[*] przyjdzie[935] przed[6440] Ciebie; i uczyń[**|IMP] z nimi tak, jak[834] ze mną uczyniłeś[5953] za[5921] wszystkie[3605] moje przestępstwa[**]. Tak[3588]! Liczne[7227] *są* moje westchnienia[***], a moje serce[3820] *jest* słabe[1742]. Iz 1,5; Jr 8,18; Lm 1,13;

**lub: zło, krzywda[7451]; **k.p. postępować surowo[5953]; ***przewinienie, bunt[6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawola, profanacja[B7613]; ****jęk[585]* Lm 4,21

2 א Ach[*], *jakże* okrył chmurą[**|HAP] PAN[136] w swoim gniewie[**] córkę[1323] Syjonu[6726], zrzucił[7993] z niebios[8064] na ziemię[776] wspaniałość[***] Izraela[3478] i nie[3808] pamiętał[2142] o podnóżku[***] swoich stóp[7272] w dniu[3117] swojego gniewu[639]! 2Krn 28,2; Ps 132,7; Mt 11,23

por. Lm 1,1; **lub: przesłonić chmurami[5743]; ***nos, metaf.: fukнąć gniewnie[639]; ****piękno, świetność, cześć, chluba, chwała[8597] *****tu: o świątyni lub skrzyni Przymierza - por. Iz 60,13; Ps 99,5*

ב 2. PAN pochłonął[1104] i nie[3808|Q] *okazał* litości[*] żadnej[3605] siedzibie[4999|PC] Jakuba[3290], zburzył[2040] w swojej zapalczywości[**] twierdze[4013] córki[1323] Judy[3063], rzucił[5060] je o ziemię[776] i zhańbił[**|2490] królestwo[4467] i jego książąt[8269].

**lub: k.q. oszczędzić, pożałować, ulitować się[2550|B2918]; **wybuch, wściekłość, gniew[5678]; ***k.p. profanować, kalać, zanieczyszczać* Hi 16,13; Ps 89,39; Iz 2,12.15; 43,28; 47,6; Lm 3,43; Ez 8,18; Mi 5,10

ג 3. Odciął[1438] w żarze[*] swojego gniewu[639] wszelki[3605] róg[**|7161] Izraela[***], cofnął[7725] swoją prawicę[***] sprzed[268] oblicza[6440] wroga[341] i zapłonął[1197] przeciwko Jakubowi[3290] niczym płomień[784|N] ognia[3852|N], pożerający[398|PER] wszystko wokół[5439]. Ps 75,5.10; Jr 48,25; Hbr 12,29

**lub: płomień (gniewu)[2750]; **tu: symbol siły oręża - por. Pwt 33,17; 1Sm 2,1.10; 2Sm 22,3; dumy Ps 112,9 i wywyższenia - Ps 89,18.25 ***hebr.: jisra'el - „ten, który zmagał się z Bogiem”[3478] - Rdz 32,28, tu o królestwie Judy; ****słowo prawica[3225] odnosi się do Bożej mocy i władzy rządzenia, tu: jako udzielenie przychylności wrogowi*

ד 4. Napiął[1869] swój łuk[*|7198] jak wróg[341], postawił[5324|KN] swoją prawicę[3225] jak nieprzyjaciel[**] i zabił[2026] całą[3605] rozkosz[***] *dla* oczu[SC]. W namiocie[168] córki[1323] Syjonu[6726] wylał[8210] jak ogień[784] swą wściekłość[****]. Iz 63,10; Lm 3,12

**tj. symbol siły militarnej - Rdz 49,24; 1Sm 2,4; 2Krl 13,15; Ps 7,13 **lub: wróg, przeciwnik, ciemiężyciel[6862]; ***pragnienie, coś pożądanego, miłego[4261], może dot. kosztowności, stąd: wyciął[2026] ... EIB ****lub: żar, furia, gorączka, niezadowolenie, oburzenie, gniew[2534]*

ה 5. PAN[136] stał[1961] się jak wróg[341], pochłonął[*] Izraela[3478], pochłonął[1104] wszystkie[3605] jego pałace[**], zniszczył[7843] jego twierdze[***] i pomnożył[7235] u córki Judy płacz[8386] i lament[***].

**lub: k.p. połknąć, metaf.: trwonić, zniszczyć[1104] - 2Sm 20,19.20 **lub: cytadela, twierdza[759]; ***warowne miasto, warownia[4013] ****lub: biadanie, opłakiwanie[592] - tu i Iz 29,2* Jr 52,8-13

ו 6. I przeorał[*|AK] jak ogród[1588] swój przybytek[**|HAP], zniszczył[7843] miejsce swoich spotkań[***]. JHWH sprawił, że zapomniano[7911|KP] na Syjonie[6726] o święcie[4150|S] i szabacie[***|CS], a we wzburzeniu[****] swojego gniewu[639] odtrącił[5006] króla[4428] i kapłana[3548]. Ps 80,12; 89,40

dosł.: k.q. użyć przemocy, skrzywdzić (o krzywdzie fizycznej i etycznej), postąpić źle[2554], odrywać części rodziny[B2923] - Hi 15,33 **lub: szałas[7900]. * wyznaczone miejsce, wyznaczony czas, namiot spotkania[4150] - por. Lm 1,4; Oz 9,5; ****tj. dzień odpoczynienia - Wj 16,23, wielki szabat - jako Dzień Pojednania - Kpł 16,31 *****lub: oburzenie, gniew[2195]; AK - w karzącym gniewie swoim*

ז 7. PAN[136] odrzucił[*] swój ołtarz[4196], obrzydził[**] *sobie* swoją świątynię[***], wydał[5414] w ręce[3027] wroga[341] mury[2346] jej pałaców[759|PC]. Wydali[5414] głos[***|6963] w domu[1004] JHWH jak w dzień[3117] święta[4150]. *****lub: krzyk* Ps 89,39; Jr 34,7

lub: wykluczyć[2186] - por. Lm 3,17; **czuć odrazę, odrzucać[5010] - tu i Ps 89,39; ***lub: święte miejsce, przybytek, sanktuarium[4720], w l. mn. święte świętych - por. Wj 26,31-33; Hbr 9,3; 10,19**

ח 8. JHWH przeznaczył[*] na zburzenie[7843] mur[2346] córki[1323] Syjonu[6726], rozciągnął[5186|KQ] sznur[**] *mierniczy* i nie[3808] cofnął[7725] swojej ręki[3027|S] przed pochłonięciem[***|1104]. Sprawił, że płakał[56|KH] *w żałobie* wał[***] i mur[2346] – razem[3162] osłabły[****]. Ps 19,4; Iz 28,10.13; 34,11-17

**lub: k.q. myśleć, wyjaśniać, planować, zamierzać, uznać[2803] **tj. lina miernicza - 1Krl 7,23, metaf.: standard miary sprawiedliwości[6957] - 2Krl 21,13; ***por. w. 5*; ****tj. wał forteczny, przedmurze[2426], *****k.pu. być wątłym, wątleć, marnieć, słabnąć[535]*

ט 9. Zapadły[2883] się w ziemię[776] jej bramy[*], zniszczył[6|KP] i pokruszył[7665|KP] jej rygle[**]. Jej król[4428] i książęta[***] *są* pośród narodów[****], nie[369] ma Prawa[****], także[1571] jej prorocy[****] nie[3808] znajdują[4672] widzenia[*****] od JHWH.

**brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy **lub: zasuwa, belka, poprzeczka; ***wysoki urzędnik, dowódca, naczelnik[8269] - por. 1Sm 22,2; ****hebr.: go'im[1471] - poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]; *****hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]; ******hebr.: nabi[5030] - mówiący przed, w imieniu - 1Sm 9,9 vs ro'eh[7203] - Iz 28,7; *******wizja, objawienie, wyrocznia, proroctwo[2377]* Pwt 28,36; Lm 1,3; 4,20

י 10. Starsi[*|2205] córki[1323] Syjonu[6726] usiedli[3427] na ziemi[776] *i* zamilkli[**]. Wznieśli[5927|KH] proch[6083] na[5921] swoje głowy[7218], opasali[2296] się workami[***|8242]. Dziewice[1330] Jerozolimy[3389] pochylają[3381] do ziemi[776] swoją głowę[7218|S]. **por. Lm 1,19***

***lub: k.q. być nieruchomym, oniemieć[1826]; ***tradycyjne gesty wyrażające żałobę - por. Rdz 37,34; Joz 7,6; 1Sm 4,12; Ez 27,30*

כ 11. Moje oczy[5869] osłabły[*] od łez[1832], wrzenie[**] *ogarnia* moje wnętrze[4578], moja wątroba[***] wylała[8210] się na ziemię[776] z powodu[5921] ruiny[****] córki[1323] mojego ludu[5971]. Dziecko[5768] i niemowlę[3243|PAR] mdleje[5848|KN] na ulicach[7339] miasta[7151]. Pwt 28,41.50.53-57; Ps 6,7; 69,3;

dosł.: k.q. być zużytym, zmarnieć, być wyczerpanym, dojść do kresu, zniknąć, zginąć[3615], tj. mój wzrok straciłem od łez; **por. Lm 1,20*; ***przebita wątroba oznaczała śmiertelną ranę - por. Pwt 7,23; w myśli hebr. siedlisko uczuć[3516], BW - moja żółć wylała się na ziemię; ****pęknięcie, skruszenie, wyrwa, wyłom, rozbicie[7667]*

Jr 8,19-23; 9,1;10,20;14,17.19; 44,7; Lm 3,48-49

ל 12. Mówiły[*|559|IM] do swoich matek[517]: Gdzie *jest* zboże[1715] i wino[3196]? – gdy mdlały[**] niczym zranione[***|A] na ulicach[7339] miasta[5892] aby oddawać[****|8210|INF] swoją duszę[5315] na[413] łonie[*****|AK] swoich matek[517]. Pwt 28,51; Oz 2,8-9; 7,14

**lub: będą mówić - AK; **k.hpa. omdlewać, słabnąć[5848]; ***być przebitym mieczem[2491]; ****jak w idiomie: wylewać krew - oddawać życie; *****lub: wgłębienie, dno, środek, fałda w ubraniu[2436]*

מ 13. Kogo[4100] wezwę na twojego świadka[*|AK]? Kogo[4100] przyrównam[**] do ciebie, córko[1323] Jerozolimy[3389]? Kogo[4100] uczynię podobnym[7737|KH] tobie, aby cię pocieszać[5162|KP], dziewico[1330], córko[1323] Syjonu[6726]? Bo[3588] twoja ruina[7667] *jest* wielka[1419] jak morze[3220]. Kto[4310] cię uzdrowi[***]? Hi 38,16; Lm 1,12; Dn 9,12; Na 3,19

**lub: k.h. składać świadectwo[5749]; **wyobrażać sobie, myśleć, porównywać[1819]; ***k.q. uleczyć, czynić świeżym, odnowić[7495]*

נ 14. Twoi prorocy[5030] mieli wizje[*|2372] dla ciebie – puste[**] *słowa* i mdłe[***] *sprawy*; i nie[3808] obnażali[1540] twojej winy[****], aby odwrócić[7725] twoją niewolę[*****|Q], lecz[CW] mieli wizje[2372] dla ciebie – brzemiona[4864] fałszywe[7723] i zwodnicze[******|HAP]. Jr 14,13.22; 23,13

por. Iz 1,1; Ha 1,1; Za 10,2; **daremność, fałsz, bezwartościowość[7723]; ***niedoprawiony, bez smaku, nudny[8602]; ****przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771] *****lub: wygnanie[7622], ug ketiv - przywrócić powodzenie - EIP[K] **** lub: zwodzenie, nęcenie, rzecz skłaniająca do zboczenia[4065]*

ס 15. Klaskali[5606] nad[5921] tobą w dłonie[*|3709] wszyscy przechodzący[5674|PAR] drogą[1870]; gwizdali[**] i kiwali[5128] głowami[***|7218] nad[5921] córką[1323] Jerozolimy[3389], *mówiąc*: Czy to[2063] *jest* miasto[5892], *o którym* mówili[559]: Doskonała[****] piękność[3308] i radość[*****] dla całej[3605] ziemi[776]?

**tu: gest szyderstwa lub braku szacunku - Hi 34,37; Iz 2,6 - por. ten sam gest w Ps 47,1; Na 3,9; **lub: k.q. syczeć[8319]; ***tu: gest zdziwienia i zaskoczenia nad czymś nieoczekiwanym - Ps 22,8; Jr 18,16 ****lub: cały, wszelki, ogół[3632]; *****lub: szczęście, uniesienie[4885]*

1Krl 9,8; Ps 48,3; Jr 18,16; Ez 16,15; Na 3,19

פ 16. Rozwarli[6475] na[5921] ciebie swoje usta[*|6310] wszyscy twoi wrogowie[341]. Gwizdali[8319] i zgrzytali[2786] zębami[**|8127], mówiąc[559]: Pochłonęliśmy[1104] je. Zaiste[***]! To[2088] *jest* dzień[3117], *na który* czekaliśmy[6960]! Znaleźliśmy[4672] i zobaczyliśmy[7200] *go*! *****lub: z pewnością[389]*

**zmiana kolejności liter alfabetu z w. 17 - por. też Lm 3 i 4,16 być może odzwierciedlająca pierwotną kolejność - por. JSB[K]; KUL[W] **wyraz pogardy i pełni lekceważenia - Ps 22,7; Jr 18,16; Lm 3,46 ***idiom: zgrzytanie zębami to objaw złości i nienawiści - Ps 35,16*

Pwt 28,37; Hi 16,10; Ps 22,13; 37,12; Lm 2,2;3.46; 5,8

ע 17. JHWH uczynił[6213] *to*, co[834] zamyślał[*], wypełnił[**] swoje Słowo[***], które[834] przekazał[****] od dawnych[6924] dni[3117]. Zniszczył[2040] i bez[3808] litości[*****] *pozwolił* wrogowi[341|PAR|S] radować[8055] się nad[5921] tobą, wywyższył[7311] róg[7161] twoich nieprzyjaciół[6862]. Kpł 26,16; Pwt 28,15; Jr 4,28

**lub: k.q. zaplanować, zarządzić[2161]; **dosł.: dokonał[1214]; ***termin poetycki często występujący w Psalmach - obietnica, nakaz[565] ****lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć[6680] *****lub: k.q. oszczędzić, pożałować, ulitować się[2550|B2918]*

צ 18. Ich serce[3820] wołało[*] do PANA[136]: Murze[**|2346] córki[1323] Syjonu[6726]! Spraw, *niech* wylewają[3381|KH|IMP] się łzy[1832] za dnia[3119] i w nocy[***] jak strumień[5158]! Nie[408] dawaj[5414] sobie odpoczynku[****|HAP] i *niech* nie[408] uspokaja[*****] się źrenica[******] twojego oka[5869]! Jr 4,31; 14,17

**lub: krzyczeć o pomoc, domagać się, błagać[6817], może dotyczyć mieszkańców miasta lub dzieci z w. 12 - WBC[K]; tu idiom: zdanie się całkowicie na Boga i wyrzeczenie działań na własną rękę - KUL[K]; **por. Za 2,8-13; ***idiom: zawsze[6314]; ****lub: odrętwienie, zaprzestanie, ulga[6314]; *****k.q. umrzeć, milczeć, być nieruchomym, oniemieć[1826]; ******idiom: córka twojego oka - NET[K]*

ק 19. Powstań[6965|IMP], krzycz[*|IMP] w nocy[3915|A|Q] na początku[7218] straży nocnej[**], wylewaj[8210|IMP] swoje serce[***] jak wodę[4325] przed obliczem[6440] PANA. Podnoś[5375] do Niego swoje dłonie[****] o[5921|AK] życie[*****] swoich niemowląt[5768] omdlewających[5848|A] z głodu[7458] na szczycie[7218] każdej *z* ulic[2351]. ******duszę[5315]* Ps 62,8, 63,6; 1Tm 2,7

**lub: wydawać okrzyk - radości bądź udręki, wołać głośno[7442] **tj. od godz. 18 do 22 naszego sposobu liczenia czasu - por. Wj 14,24; Sdz 7,19; 1Sm 11,11; noc obejmowała 3 straże, 4 w czasach NP - Mt 14,25; ***lub: wewnętrzny człowiek, wola, umysł, sumienie, wnętrze[3820]; ****gest wyrażający modlitwę - Ps 28,2; Iz 1,15*

ר 20. Spójrz[7200|IMP], JHWH, i przyjrzyj[5027|IMP] się: Z kim[4310] tak[3541] postąpiłeś[*]? Czy[518] kobiety[802] *mają* jeść[398] swoje potomstwo[**], wypieszczone[***|HAP] niemowlęta[5768]? Czy[518] kapłan[3548] i prorok[5030] mają być zabijani[2026|KN] w świątyni[****] PANA[136]? Kpł 26,29; Pwt 28,53-57;

lub: k.p. postąpić surowo[5953]; **dosł.: owoc (łona) [6529] - Rdz 30,2 ***lub: zdrowo urodzone, dzieci otoczone troskliwą opieką[2949] ****lub: święte miejsce, przybytek, sanktuarium, miejsce lub rzecz oddzielona[4720], w l. mn. święte świętych - Wj 26,31; Hbr 10,19**

2Krl 6,24-31; Jr 19,9; Ez 5,10; Lm 4,10

ש 21. Leżą[7901] w prochu[76|A|S] ulic[2351|P], dziecko[*] i starzec[2205]. Moje dziewice[1330] i moi mło-

dzieńcy** polegli[5307] od miecza[2719]; zabiłeś*** ich w dzień[3117] swojego gniewu[639] – zgładziłeś**** *ich,* nie[3808] pożałowałeś[2550]. Lm 2,2.17

**lub: niemowlę - Wj 2,6; małe dziecko - Jr 1,6; nastolatek - Rdz 37,2; młodzieniec, sługa[5288]; **dot. nieżonatych dorosłych mężczyzn[970]*
****lub: k.q.zgładzić, zniszczyć, zniweczyć, zamordować[2026]*
*****lub: zarżnąć (o uboju), zabić bez litości[2873] - Rdz 43,16; Wj 22,1*

ת 22. Zawołał*[IM] jak w dniu[3117] zgromadzenia** – otacza[5439] mnie trwoga*** – lecz[CW] nie[3808] było[1961] w dniu[3117] gniewu[639] JHWH uciekiniera[6412|N] i ocalonego[8300|N]. *Tych,* których[834] piastowałam**** i wychowałam***** – zniszczył[3615] mój wróg[341]. Ps 31,13; Jr 6,25; 20,10

**lub: k.q. wołać, krzyczeć, głosić, przyzywać, zapraszać[7121]*
***dosł.: wyznaczone miejsce, wyznaczony czas, namiot spotkania, święto[4150]; ***lub: strach, przerażenie, groza[4032] - Jr 20,3; ****nieść w dłoniach, kołysać, rozciągnąć, urodzić zdrowym[2946] - tu i Iz 48,13*
******dosł.: k.p. być wielkim, urosnąć do wielkich rozmiarów[7235]*

א Ja[589] *jestem* tym mężem*[|A], *który* widział***[|7200] utrapienie*** pod rózgą[7626] Jego zapalczywości[5678]. Hi 9,34; Prz 22,8; Iz 10,5

**lub: silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397]; **k.q. doświadczyć, doznać, patrzeć na; ***nieszczęście, ucisk, bieda[6040|B6989]*

א 2. Kierował*[|PER] mną[853] i wprowadził[1980|KH] *w* ciemność[2822], a nie[3808] *w* światłość[216]. Hi 12,25;

**lub: k.q. prowadzić naprzód siłą lub dobrowolnie, powozić rydwanem - Wj 14,25; Kaz 2,3, metaf.: zachowywać[5090]* Am 5,18.20

א 3. *O* tak[389]! Zwrócił*[|7725] się przeciwko mnie i odwrócił[2015] swoją rękę** *ode mnie przez* cały***[|3605] dzień[3117]. ***lub: każdego dnia* Lm 2,4.7

**hendiadys - wielokrotnie skierował przeciwko mnie swoją rękę*
***ramię, ręka[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13*

ב 4. Pomarszczył* moje ciało[1320] i moją skórę**, połamał[7665] moje kości[6106]. Hi 16,8

**dosł.: k.p. zużyć się wskutek użytkowania, zużyć całkowicie, wykorzystać w pełni[1086]; **hendiadys: moją śmiertelną skórę - NET[K]*

ב 5. Obudował* mnie i otoczył[5362|KH] goryczą** i mozołem***; Pwt 20,20; Hi 19,8.12

**lub: pobudował[1129] nade mną - AK, spiętrzył wokół mnie - BW*
***lub: jad, żółć, roślina posiadająca główkę (jak mak) z trucizną[7219] - Pwt 32,32; Oz 10,4; *** trud, udręka, zmużenie[8513] - Wj 18,8*

ב 6. Posadził*[|KH] mnie w ciemnościach** jak dawno[5769] zmarłych[4191|PAR]. Ps 88,5-6; 143,3

**lub: sprawił, że mieszkam[3427]; **tj. ciemne miejsce, kryjówka[4285]*

ג 7. Ogrodził* mnie zewsząd[1157], abym[CW] nie[3608] wyszedł[3318], uczynił ciężkimi[3513|KH] moje kajdany**. Hi 3,23; 19,8; Oz 2,6

**dosł.: k.q. otoczyć murem z kamieni, naprawić wyrwy w murze[1443]*
***tj. łańcuchy wykonane z miedzi lub brązu - por. Sdz 16,21*

ג 8. Nawet[1571] gdy[3588] krzyczałem* i wołałem o pomoc**, zatyka*** *uszy* na moje modlitwy****. *****lub: błagania[8605]* Hi 30,20; Ps 22,2; Iz 59,2;

**lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)[2199]*
***lub: błagać w rozpaczy[7768]; ***k.q. zablokować, zamknąć, trzymać (się) w tajemnicy[5640]; AK - tłumi ...; EIB - odcina ...* Lm 3,44

ג 9. Zagrodził[1443] moje drogi[1870] kamieniem ciosanym*, poplątał[5753] moje ścieżki[5410].

**tj. kamień poddany obróbce, kamień gładki - Wj 29,25; 1Krl 5,17*

ד 10. *Jest* on[1931] dla mnie niedźwiedziem[1677] czyhającym*[|PAR] na mnie, lwem[738Q] w ukryciu**. Hi 10,16; Iz 59,9-11; Oz 13,7-8; Am 5,18-20

**lub: k.q. zastawić pułapkę[693]; **tj. tajemne miejsce, kryjówka[4565]*

ד 11. Zmylił* moje drogi[1870], rozszarpał[6582] mnie i uczynił** mnie spustoszeniem***[|PAR].

**lub: k.p., k.po. zagrodzić drogę, zboczyć[5493|B6366], EIB - pokręcił, AK - odwrócił; **k.q. wyznaczać, umieszczać, postanawiać, kłaść[7760]*
****lub: k.q. być zniszczonym, opuszczonym[8076] - Jr 12,11; Dn 9,17*

ד 12. Napiął[1869] swój łuk[7198] i postawił* mnie za cel**[|A] dla swojej strzały[2671|A]. Hi 7,20; 16,12

**lub: k.h. ustawić, spowodować, że ktoś stanie prosto, umocować, ustanowić[5324]; **strażnik, strażnik, wartownia, cel[4307] - 1Sm 20,20*

ה 13. Przeszył* moje nerki** strzałami*** *ze* swojego kołczana[827]. ****idiom: synami[1121]* Hi 16,13

**dosł.: k.h. wprowadzać, wnosić, sprawić coś przeciwko[935]; **nerki w myśli hebr. to miejsce uczuć bądź sumienia[3629] - Wj 29,13*

ה 14. Stałem[1961] się pośmiewiskiem* dla całego[3605] mojego ludu[5971], ich przyśpiewką** *przez* cały[3605] dzień***[|3117|A]. Hi 12,4; Jr 20,7; Lm 1,7

**lub: śmiech, zabawa, żarty, drwina, szyderstwo[7814]; **tj. szydercza, prześmiewcza pieśń śpiewaka, muzyka[5058]; ***każdego dnia*

ה 15. Napełnił[7646|KH] mnie goryczą*, napoił** mnie piołunem***. Jr 9,15; 23,15; Lm 3,19

**lub: gorzkie zioła - Wj 12,8, cierpkie winogrona[4844] - Pwt 32,32*
***lub: k.h. nasączyć, podlać[7301]; ***tj. roślina o gorzkim smaku[3939]*

ו 16. I pokruszył* *o* żwir**[|2687] moje zęby[8127], i wdeptał*** mnie w proch[665]. Ps 3,7; 58,6

**lub: k.h. zmiażdżyć[1638] tu i Ps 119,20; **tu i Ps 77,17; Prz 20,17*
****lub: k.h. spowodować ugięcie[3728], AK - pogrążył mnie w popiele*

ו 17. I odtrącił[2186] moją duszę[5315] od pokoju*. Zapomniałem[5382], *co to* pomyślność*[|N].

**hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność, cisza[7965]*
***lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, obfitość[2896]*

ו 18. Więc[CW] powiedziałem[559|CON]: Zginęła[6] moja siła* i moja nadzieja[8431], *którą pokładałem* w JHWH. Ps 88,15; Lm 3,3

**lub: wybitność, zwycięstwo, trwanie - por. 1Sm 15,29; 1Krn 29,11*

ז 19. Wspomnij[2142|IMP] na moje utrapienie* i moją tułaczkę** – piołun[3939] *to*[AK] i żółć[7219].

**lub: udręka, bieda, nieszczęście[6040]; **bezdomność, niepokój[4788]*

ז 20. Moja* dusza[5315] nieustannie *to* wspomina** i uniża*** się we[5921] mnie. Ps 42,5-6

**tiq: Twoja dusza; **hebraizm: wspominając[2142|INF|ABS] wspomina[2142|KQ|IM]; ***dosł.: k.q. zapadać się[7743] tu i Ps 44,25; Prz 2,18*

ז 21. Przywołuję* to[2063] *sobie* do[413] serca**, dlatego[5921] też[3651] *mam* nadzieję***,

**dosł.: k.h. powodować wracanie, przyprowadzać, przynosić z powrotem, przypominać, odrzucać, pokonywać[7725]; **lub: wewnętrzny człowiek, wola, umysł, sumienie, wnętrze, serce[3820]*
****lub: czekać, zwlekać, oczekiwać[3176]; EIB - i dlatego wyczekuję*
Hi 13,15; Ps 33,22; 71,14; 130,5; Mi 7,7

ח 22. *Na* miłosierdzie*|PC JHWH, bo3588 nie3808 wyczerpaliśmy**|1P *go*, gdyż3588 nie3808 ustaje*** Jego litość***. Wj 34,6-7; Ps 89,1; 103,17;
**hebr.: chesed 2617 - dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość*
***lub: k.q. być ukończonym, być skończonym, dojść do kresu, przestać (istnieć), być zużytym8552; ***k.q. być zużytym, zmarnieć, być wyczerpanym, dojść do kresu, zniknąć, zginąć3615; ****współczucie, miłosierdzie, łono (wnętrze?)7356 - Rdz 43,14* Iz 63,7; Ml 3,6

ח 23. Każdego3605 poranka1242 *pojawiają się na* nowo*|ADJ|P, wielka7227 *jest* Twoja wierność**. Ps 36,5; 89,1-8; 100,5; Iz 33,2
**dosł.: (są) nowe, świeże 2319 - domyślnie: miłosierdzie i litość*
***lub: stałość, wytrwałość, nieuwruszoność, uczciwość 530 - Wj 17,32*

ח 24. JHWH *jest* moim działem* – powiedziała559 moja dusza5315 – dlatego też3651 *pokładam* w Nim nadzieję**|KH. Ps 16,5; Jr 10,16
**lub: udział, część, terytorium, posiadłość 2506; **oczekiwanie3176*

ט 25. Dobry* *jest* JHWH dla *tych, którzy* Go oczekują6960|PAR, dla duszy5315, *która* Go szuka**. Ps 34,9; 130,6; Iz 30,18; Mi 7,7; Am 5,4
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, obfitość 2896*
***lub:k.q. starać się o, dowiadywać się o, zgłębiać, nawiedzać1875*

ט 26. Dobre2896 *jest* również[CW] czekanie*|ADJ w[CW] milczeniu**|ADJ na zbawienie*** JHWH.
**tu: przym. jako czas.: k.hpo. - czekać z utęsknieniem2342; **w ciszy1748*
****lub: pomoc, wybawienie, ratunek, zwycięstwo8668 - Sdz 15,18*

ט 27. Dobrze2896 *jest* człowiekowi* nosić5375 jarzmo5923 w swojej młodości5271. Jr 27,11
**lub: silny mężczyzna, mąż, wojownik, bohater 1397*

י 28. *Niech* siedzi*|3S samotnie**|N i milczy**, gdy3588 *Pan* włożył5190|3S je na5921 niego. Ps 37,9
**lub: k.q. być ustawionym, pozostawać, mieszkać, mieć siedzibę3427*
***lub: wycofanie, oddzielenie910; ***k.q. być nieruchomym1826*

י 29. *Niech* kładzie5414 swoje usta6310 w prochu*|6083|A, może194 *jest* jeszcze3426 nadzieja**.
**meton.: wyraz pokornego i milczącego poddania się Bogu*
***hebr.: tiqwah - nadzieja, oczekiwanie8615; sznur - Joz 2,18*
Lb 22,31; Joz 7,6; 1Sm 25,23

י 30. *Niech* nadstawia*|5414 bijącemu5221|KH|PAR policzek3895, *niech* syci** się hańbą***|****.
**dosł.: k.q. dać, położyć, użyć, robić, powodować5414; **lub: k.q. być napełnionym, spełnionym, otrzymać swoją porcję7646*
****dosł.: w hańbie; ****pogarda, drwina, szyderstwo, wyrzut2781*
Iz 50,6; Mt 27,30; Mk 15,19; Łk 22,63; J 18,22

כ 31. Bo3588 PAN nie3808 odrzuca* na wieki**;
**lub: odtrącić2186; **na zawsze5769* 1Sm 12,22; Ps 94,14

כ 32. Bo3588 jeśli518 zasmuca*, *to* i lituje** się według obfitości*** swojego miłosierdzia2617;
**lub: k.h. powodować boleść, smutek 3013; **k.p. mieć miłosierdzie, współczuć7355; ***mnóstwo, wielkość, duża ilość, bogactwo7230|N*
Ps 106,43-45; Dz 14,22; 2Kor 4,17; Hbr 12,6

כ 33. Gdyż3588 nie3808 *ze skłonności* serca3820 trapi* i zasmuca** synów1121|PC człowieka***|S.
**lub: k.p. źle traktować, dręczyć, osłabiać, upokarzać6031*
***lub: k.p. boleć, odczuwać żal 3013; ***mężczyzna, mąż, każdy376*
Ez 18,32; 33,11; Hbr 12,10-11

ל 34. By kruszyć*|INF pod8478 stopami7272 wszystkich3605 więźniów** ziemi776;
**lub: k.p. druzgotać, gnębić1792; **jeniec wojenny615 - Ps 68,6*

ל 35. By nagiąć*|INF prawa** człowieka*** przed obliczem6440 Najwyższego5945; Wj 23,6; Pwt 16,19
**lub: k.h. wyciągać, rozciągać, obracać, skłaniać, wpływać5186*
***lub: decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie4941*
****lub: silny mężczyzna, mąż, wojownik, bohater, mocarz1397*

ל 36. By gnębić*|INF człowieka**|S w *toku* jego sprawy*** – *czyż* PAN136 nie3808 widzi7200 *tego*?
**lub: k.p. wykrzywić, zgiąć, sfałszować, wypaczyć, zadać kłam5791*
***imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna120; ***tj. kłótnia, sprawa w sądzie, spór7379 - Pwt 17,8*

מ 37. Kim4310 *jest* ten2088, *kto* powiedział559 i stało1961|CON się, *a* PAN136 *tego* nie3808 rozkazał*?
Ps 33,9-11; Prz 16,9; Iz 46,10
**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć6680*

מ 38. *Czy* z ust6310 Najwyższego nie3808 pochodzi* zło**|A i dobro***|A? Rdz 50,20; 1Sm 16,14; Hi 2,10;
**dosł.: k.q. wychodzić, iść naprzód, podążać do3318* Ps 78,49;
***lub: udręka, przeciwność losu, niegodziwość7451* Jk 3,10-11
****lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, szczęście, obfitość 2896*

מ 39. Na co4100 uskarża* się człowiek120|S, *który* żyje2416|PAR, mężczyzna1397 – *czy nie* z powodu** kary za swoje grzechy***|O?
**lub: k.hpa. narzekać, szemrać596; **na, dlatego że, ze względu na, z powodu5921, AK na swoje grzechy; ***wg ketiv - jego grzech2399*
***** lub: grzech, wina za grzech, kara za grzech2399 - Rdz 41,9*

נ 40. Doświadczajmy*|COH nasze drogi** i badajmy***|CON|COH *je*, nawróćmy7725|CON|COH się do5704 JHWH. Ps 119,5; 139,23-24
**lub: k.q. szukać, wymyślać, obmyślać, badać, sprawdzać2664*
***hebr.: derek - odległość, podróż, metaf. bieg życia, charakter moralny, sposób życia1870; ***k.q. przeszukiwać, zgłębiać, szukać2713*

נ 41. Wznieśmy5375 swoje serca3820 i ręce*|3709 do413 Boga w niebiosach**|A|P. Ps 25,1; 86,4
tj. gest wyrażający modlitwę - Ps 28,2; Iz 1,15; Lm 2,19***
wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba8064 - por. 2Kor 12,2**

נ 42. *To* my5168 zgrzeszyliśmy* i zbuntowaliśmy** się, *a* Ty859 nie3808 przebaczyłeś***.
**lub: k.q. buntować się, naruszać, pogwałcać (Prawo)6586*
***lub: k.q. być nieposłusznym, nie słuchać4784* Pwt 29,20; Jr 5,7
****lub: k.q. odpuszczać, darować 5545 - zawsze podmiotem jest Bóg*

ס 43. Okryłeś* się gniewem639|A i prześladowałeś** nas, zabiłeś2026 bez3808 okazania litości2550. Lm 2,2.17.21; Ez 7,8-9; 8,18
**lub: k.q. ogradzać, zamykać w środku, zasłaniać, zakryć5526*
***lub: k.q. zmusić do ucieczki, gonić, prześladować, dręczyć7291*

ס 44. Okryłeś5526 się obłokiem*|6051|A, *aby nie mogła* przejść**|INF do Ciebie modlitwa8605.
**dosł.: w obłok; **lub: k.q. przejść nad, opuszczać, iść ponad5674*

ס 45. Składałeś7760|BB nas *jak* śmieci*|HAP i odpadki**|HAP pośród7130 narodów5971|A. 1Kor 4,13
**lub: odpadki, pomyje5501; EIB - szumowiny; **AK - pomiotło3973*

פ* 46. Otworzyli[6475] nad[5921] nami swoje usta** wszyscy[3605] nasi wrogowie[341]. Ps 22,7; Jr 18,16
**por. Lm 2,16*; **wyraz pogardy i pełni lekceważenia - Lm 2,16*

פ 47. Spadło* na nas przerażenie[6343] i pułapka**|***, spustoszenie[7612] i zniszczenie***|[7667].
**dosł.: k.q. wydarzyć się, być, trwać, mieć miejsce[1961]; **dół, jaskinia[6354]; ***syn. sądu Bożego - por. Iz 24,17; Jr 48,43; ****przykład paronomazji - początki par słów w j. hebrajskim brzmią podobnie*

פ 48. Strumieniami[6388] wód[4325] spływa*|3S moje oko[5869|CS] z powodu[5921] zniszczenia[7667] córki**|[1323] mojego ludu[5971]. Jr 9,1.18; Lm 1,16; 2,11
**dosł.: k.q. zejść, zapadać się, tonąć, zostać powalonym[3381]*
***określenie dotyczy Jerozolimy - por. Lm 2,11; 4,3.6.10*

ע 49. Moje oko[5869|CS] *jest* zapłakane* i nie[3808] przestaje[1820|3S] – nie[369] ma końca**|HAP|N *płaczu*;
**dosł.: k.n. wypływać, wytryskać, płynąć, cieknąć, rozciągać się[5064]*
***lub: obezwładnienie, ustanie, ciągły płacz bez ulgi[2014|AMG]*

ע 50. Dopóki[5704] *nie* wychyli* się i *nie* zechce spojrzeć**|JUS JHWH z niebios[8064|P].
**lub: k.h. patrzeć z góry, patrzeć w dół na[8259]* Ps 14,2; 102,19
***lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wzgląd[7200]*

ע 51. Moje oko[5869] trapi*|S moją duszę** *z powodu* wszystkich[3605] córek[1323] mojego miasta[5892]. Jr 11,22; 14,16; 19,9; Lm 1,18; 5,11
dosł.: k.p. postępować, traktować surowo[5953]; **por. Lm 1,11*

צ 52. Moi wrogowie[341] polowali[6679] na mnie ustawicznie*|6679 jak na ptaka[6833] – bez powodu**|2600. Ps 35,7; Jr 37,15; J 15,25
**hebraizm: polując[6679|INF|ABS] polowali na mnie; **darmo, za nic*

צ 53. *Chcieli* zakończyć* w dole**|A moje życie[2416] i rzucali*** we mnie kamieniem[68|S].
**lub: k.q. położyć kres, uciszyć[6789]; **studnia, cysterna wydrążona w skale[953] - syn. grobu; ***k.p. strącać, zrzucać[3034]* Jr 38,6-13

צ 54. Przelały[6687] się wody[4325] nad[5921] moją głową[7218] i powiedziałem[559]: Jestem zgubiony*|1S!
**lub: k.n. być odciętym, wykluczonym, zniszczonym[1504] - Ps 88,6*

ק 55. Wzywałem* Twojego imienia**, JHWH, z głębokiego***|8482 dołu[953]. Ps 130,1; Jon 2,2
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, zapraszać, przyzywać, głosić[7121]*
***imię[8034] - odzwierciedla naturę i charakter osoby je noszącej*
****lub: dolna część (ziemi) - Iz 44,23; głębokość (Szeolu) - Pwt 32,22*

ק 56. Usłyszałeś*|8085|PER|2S mój głos**, nie[408] zakryłeś***|IM swojego ucha[241] na moje wzdychanie**** i na moje wołanie o pomoc[7775].
**lub: usłysz ... i nie zakrywaj ... por. WBC[K]; **krzyk[6963]; ***k.h. ukrywać, chować, zataić, zasłaniać[5956] - 1Sm 12,3; ****tu i Wj 8,15*

ק 57. Zbliżyłeś* się do mnie w dniu[3117], *gdy* Cię wzywałem[7121] i powiedziałeś[559]: Nie[408] bój** się. **lub: k.q. podejść[7126]* Ps 69,18; 145,18; Iz 58,9;
***lub: k.q. być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]* Jk 4,8

ר 58. Broniłeś*, PANIE[136], spraw**|PC mojej duszy[5315], odkupiłeś***|1350 moje życie[2416].
**lub: k.q. procesować, dochodzić racji przed sądem, złożyć skargę[7378]; **spór; kontrowersja[7379]; ***k.q. wykupić z niewoli - Rt 2,20*

ר 59. JHWH, widziałeś[7200] moją krzywdę*|HAP, rozsądź**|8199 moje prawo***. Rdz 31,42
**lub: obalenie, zgięcie, wykrzywienie prawa, ucisk[5792|B6752]*
***lub: k.q. rozstrzygać spór, karać, oczyszczać z zarzutów[8199]*
****lub: decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

ר 60. Widziałeś[7200] całą ich zemstę* i wszystkie[3605] ich zamysły** wobec mnie.
**lub: (ludzki) odwet, (boska) odpłata[B6215], zemsta[5360]*
***lub: myśl, plan, wymysł, wynalazek[4284] - Rdz 6,5; Wj 31,4*

ש 61. Słyszałeś[8085] ich szyderstwo*, JHWH, i wszystkie[3605] ich zamysły[4284] wobec[5921] mnie;
**lub: pogarda, drwina, hańba, wyrzut[2781] - Rdz 30,23* Lm 3,30

ש 62. Słowa* powstających[6965|PAR] przeciwko mnie i ich przyśpiewki** są mi przeciwne[5921] przez cały[3605] dzień***|3117. Ps 59,7.12
**dosł.: wargi, usta[8193]; **hebr. higgaion: rzecz godna rozmyślania, rozważania, zadumy, knowanie, szyderstwo, gra na cytrze[1902|B2158] - tu i Ps 9,16; 19,14; 92,3; AK - i mowy ich na mnie; ***każdego dnia*

ש 63. Zobacz[5027|IMP] – ich siadanie[3427] i wstawanie*|7012, ja[589] *jestem* ich szyderczą pieśnią**|HAP. Hi 30,9; Ps 69,12; Lm 3,14
**meryzm - całość ich postawy, przez cały czas - Pwt 6,7; Ps 139,3*
***lub: pieśń znienawidzenia i braku szacunku wobec kogoś[4485]; kpina[GES]*

ת 64. Zwróć* im zapłatę**, JHWH, według dzieła*** ich rąk[3027]. Ps 28,4; Jr 11,20; 2Tm 4,14
**lub: k.h. oddawać z powrotem, zwracać twarz ku, płacić[7725]*
***lub: odmierzenie, odpłata, korzyść[1576]; ***czyny, osiągnięcie[4639]*

ת 65. Daj[5414] im*|1992 zaślepione**|HAP serce[3820] – *ześlij* im*|1992 Twoje przekleństwo[8381|HAP];
**dosł.: na nich; **lub: zakrycie, upór[4044], bezwstyd, złudzenie[B4703], twardość[GES], AK - złudzenie serca, EIB - odpłać zasłonięciem serca*

ת 66. Będziesz ścigał* ich w gniewie[639] i zgładzisz** ich spod***|8478 niebios[8064], JHWH!
**lub: k.q. zmusić do ucieczki, gonić, prześladować, dręczyć[7291]*
***lub: k.h. unicestwiać, gubić, niszczyć[8045]; ***poniżej, pod spodem*

4 **א** Ach*! *Jakże* ciemnieje** złoto[2091], zmieniło[8132] się to wyborne[2896|A|ADJ] złoto***! Rozrzucone****|3P|F *są* kamienie[6F] świątyni[6944] na szczycie [7218|SC] każdej[3605] *z* ulic[2351]. Ez 7,19
**lub: jak to! - wyraz ubolewania bądź zadowolenia[349] - Pwt 12,30*
***lub: k.ho. być przygaszonym[6004]; ***tj. złota[3800] ze Wschodu (Ofiru) - poet. sym. dla złota[2091] - Hi 28,16-18; ****dosł.: k. hpa. wylać[8210]*

ב 2. Szlachetni* synowie[1121] Syjonu[6726], cenieni**|PAR|HAP jak czyste złoto***. Ach[349]! *Jakże* zostali poczytani[2803|KN] za gliniane dzbany[5035], za dzieło[4639] rąk[3027] garncarza[3335|PAR]!
**lub: cenny, drogocenny kamień, kosztowny, rzadki, wspaniały, chwalebny[3368]; **dosł.: k.pu. ważyć, porównywać[5537]; ***rodzaj rzadkiego oczyszczonego, szlachetnego złota[6337] - Iz 13,12; Prp 5,11*

ג 3. Nawet[1571] szakale* podsuwają[2502] pierś[7699] i karmią[3243] swoje młode[1482], *lecz* córka[1323] mojego ludu[5921] *stała się* okrutna** jak strusie[3283|A|Q] na pustyni[4057]. ***lub: zaciekły[393] - Pwt 32,33*
**hebr.: tana[h][8568] - potwór morski, szakal - por. hebr. tan[8565] - Ez 32,2*

ד 4. Język[3956] ssącego[3243] przylgnął[1692] do podniebienia[2441] z *powodu* pragnienia[6772], dzieci* prosiły[7592] *o* chleb[3899], *lecz* nie[369] *było* tego, co *go* dla nich[1992] łamał[***|6566|PAR|AK]. Ps 22,15

**lub: chłopiec[5768], niemowlę[B6724]; **rozciągać (się), rozprzestrzeniać*

ה 5. Ci, co jadali[398|A|PAR] przysmaki*, *znaleźli się* przerażeni** na ulicach[2351|A]. Wychowani[***|A|PAS] w[5921] purpurze****, grzebią[*****] w śmieciach[******|830]. Sdz 8,26; Est 8,15; Ne 2,13; Ps 113,7

**lub: specjał (do jedzenia), rozkosz[4574] - Rdz 49,20; **być spustoszonym, być ogarniętym zgrozą[8074]; ***k.q.wspierać, podtrzymywać, żywić[539], AK - ci, co dźwigali na sobie; ****tj. drogocenny barwnik z suszonego ciała samicy owada „coccus ilicis" barwiący materiał na kolor szkarłatu lub karmazynu[8144] - vs Php 3,10[713] - Dz 14,16; Lb 4,6; KHK; *****k.p. obejmować, przytulać[2263], AK - przytulają się do gnoju; ******sterta popiołu, hałda śmieci, kupa gnoju*

ו 6. A większa[1431] *jest* nieprawość* córki[1323] mojego ludu[5971] niż[4480] grzech** Sodomy***, *która* została obalona[****|PAS|PAR] w tak[3644] *krótkiej* chwili[7281], choćCW nie[3808] obróciły***** się *na* nią *ludzkie* ręce[3027|D]. Rdz 19,25; Jr 23,14

**lub: przewrotność, deprawacja, wina, kara za nieprawość[5771] **lub: kara za grzech, ofiara za grzech[2403]; ***tj. „płonący"[5467] ****lub: k.q. wywrócić, przemienić[2015]; *****k.q. wirować (tańczyć), zwracać na (uderzyć czymś) - 2Sm 3,29; obracać się (o mieczu) - Oz 11,6[2342|B2670]; ... że [nawet] nie drgnęły w niej ręce - EIB, KUL[K]*

ז 7. Jej nazyrejczycy* lśnili** bardziej od śniegu[7950], bielili[6705] się bardziej od mleka[2461], rumienili*** się wyraźniej**** *niż* perły*****[6443], byli wypolerowani[1508] *jak* szafir******.

**hebr.: nazir - nieprzycinany (krzew winny), mężczyzna lub kobieta szczególnie poświęceni Bogu w ślubie nazyreatu[5139] - por. Rdz 49,26; Lb 6,1-21; **lub: być czystym[2141] - tu i Hi 9,30; 15,15; 25,5 ***dosł.: być czerwonym[119]; ****kość - w idiomach ozn. tożsamość - w tym właśnie dniu - Wj 12,17; samo (niebo) - Wj 24,10; bliski stopień pokrewieństwa - Sdz 9,2; *****drogi kamień, koral, rubin (?) ******lub: lapis lazuli, lazuryt[5601] - Wj 24,10* Sdz 13,5; Łk 1,15

ח 8. *Lecz* pociemniał[2821] bardziej niż[4480] sadza*|[HAP] ich wygląd**, nie[3808] zostają rozpoznani[5234|KN] na ulicach[2351|A]. Ich skóra[5785] pomarszczyła[6821] się na[5921] kościach[6106], wyschła[3001] *i* stała[1961] się jak drewno[6086|A]. Hi 30,30;

**lub: czerń, węgiel[7815]; **piękno, kształt, forma[8389]* Lm 5,10

ט 9. Szczęśliwsi*|[ADJ] byli[1961] powaleni** mieczem[2719] niż powaleni[2491] głodem[7458], gdyż ci[1992] spłynęli***|[EIB] *krwią* będąc przekłuci[1856|KPU|PAR] *ostrzem, a tamci padli* przez[4480] *brak* plonów**** pola*****[7704]. Kpł 26,39; Ez 24,23; 33,10

**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, obfitość[2896]; **dosł.: zabity, śmiertelnie raniony, przebity, skalany[2491]; ***lub: metaf. uschnąć z głodu[2100]; ****owoc, produkt ziemi[8570]; *****działka, ziemia, kraj*

י 10. Ręce[3027] czułych*|[HAP] kobiet[802] gotowały[1310] własne dzieci[3206]. Były[1961] ich** pokarmem[1262] w *czasie* zagłady*** córki[1323] mojego ludu[5971].

**lub: być litościwym, współczującym, troskliwym[7362]* Pwt 28,53

***dosł.: dla nich; ***lub: pęknięcie, skruszenie, wyłom, rozbicie[7667]*

כ 11. Dopełnił* JHWH swojego wzburzenia**, wylał[8210] żar*** swojego gniewu[639] i rozpalił[3341] ogień[784] na[6726] Syjonie, któryCW strawił[398] jego fundamenty[3247]. Pwt 32,22; Jr 7,20; 21,14;

**lub: k.p. doprowadzić do końca, położyć kres, dokonać[3615] **lub: żar, furia, gorączka, niezadowolenie, oburzenie, gniew[2534] ***lub: wzburzenie, płomień gniewu[2740]* Lm 1,12; 2,3-4

ל 12. Nie[3808] uwierzyli* królowie[4428] ziemi** i wszyscy[3605|Q] mieszkańcy[3427] świata***, że[3588] przeciwnik[6862] i wróg[341] *zdoła* wkroczyć[935|IM] w bramy[8179] Jerozolimy[3389]. Pwt 29,24; 1Krl 9,8;

**lub: k.h. trwać mocno, być pewnym[539]; **gleba, powierzchnia, kraj, obszar, ziemia jako planeta[776]; ***lub: zamieszkała ziemia, stały ląd[8398], okrąg ziemi[776] - Hi 37,12* 2Sm 5,6-8; Ps 48,1-5

מ 13. Z[4480] *powodu* grzechów* jej proroków** i nieprawości[5771] jej kapłanów***, *którzy* przelewali[8210|PAR|A] krew[1818] sprawiedliwych**** pośród[7130] niej; Jr 5,31; 6,13; 14,14; 23,11.21;

**lub: kara za grzech, ofiara za grzech[2403]; **hebr.: nabi[5030] - mówiący przed, w imieniu - 1Sm 9,9 vs ro'eh[7203] - Iz 28,7; ***hebr.: kohen - kapłan - członek rodu Aarona z pokolenia Lewiego - Wj 28,1; Kpł 1,5.8; 3,2, główny urzędnik, władca[3548]; ****lub: prawych[6662]* Ez 22,26-28; So 3,4

נ 14. Błąkali*|[AK] się *jak* ślepi[5787] po ulicach[2351], splugawieni** krwią[1818|A], *tak że* nie[3808] można[3201] było dotknąć[5060] ich szat[3830]. Lb 35,32-33;

**lub: k.q. drżeć, huśtać się, iść chwiejnym krokiem, włóczęga[5128] **lub: k.n. być skalanym, być zanieczyszczonym[1351]* Iz 59,10

ס 15. Na bok*|[IMP], nieczyści[2931]! – wołali[7121] na nich. Na bok[5493|IMP], na bok[5493|IMP], nie[408] dotykajcie[5060|P]! Chociaż[3588] uciekli**, nawet[1571|BP] *tam* się tułali[5128]; mówiono[559|P] pośród narodów**: Nie[3808] mogą już dłużej[3254|KH] *tam* przebywać****|[1481]. Rdz 4,12; Kpł 13,45-46

**lub: k.q. zboczyć, zwrócić się ku, odejść, zejść z drogi, stronić[5493] **dosł.: latać, błądzić - dot. opuszczenia jakiegoś terytorium[5132] ***hebr.: go'im[1471] - poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471] ****lub: przebywać gdzieś przez jakiś czas, mieszkać tymczasowo*

פ 16. Oblicze*|[6440] JHWH rozproszyło** ich, nie mogło już dłużej*** na nich patrzeć[5027|INF]! Nie[3808] poważali**** oblicza[6440] kapłanów[3548], *dla* starców[2205|K] nie[3808] było litości*****.

**jako symekdocha - sam JHWH ...; **lub: k.p. podzielić, przyznać, wyznaczyć[2505]; ***k.h. zrobić więcej, spowodować dodanie, zwiększyć[3254]; ****dosł.: nie podnosili - idiom: nie było względu na ... *****lub: k.q. okazywać przychylność, łaskę[2603]* Rdz 49,7

ע* 17. Ponadto[5751], ustały* nam oczy[5869], daremnie** *wypatrując*[413] dla nas pomocy[5833]. W naszej wieży[6822|N] wypatrywaliśmy*** narodu****|[1471], *który* nie[3803] *był w stanie* nas wybawić*****. **por. Lm 1,1*; 2,16** Jr 37,7-8; Ez 29,6

***lub: być zużytym, być wykorzystanym, być wyczerpanym[3615] ***lub: pustka, para, oddech[189]; ****dosł.: k.p. czuwać, śledzić uważnie[1892] - Rdz 31, 49; Ps 66,7; *****dot. Egiptu (?) - HCSB[K] ******lub: k.h. ocalić, wybawić od problemów, dać zwycięstwo[3467]*

צ 18. Śledzili* nasze kroki[6806] od wyjścia[1980|INF] na nasze place**. Zbliżył[7126] się nasz kres[7093], wypełniły[4390] się nasze dni[3117] – tak[3588], nadszedł[935] nasz kres***!
Ez 7,2-6; Am 8,2
**dosł.: k.q. polować, tropić[6679], obserwować z ukrycia[B7717]*
***lub: miejsce otwarte, miejsce publiczne, ulica[7339]; ***koniec[7093]*

ק 19. Nasi prześladowcy*|PAR byli[1961] szybsi[7031] od[4480] orłów** *na* niebiosach[8064]; ścigali*** nas po[5921] górach[2022|A] i czyhali**** na nas na pustyni[4057|A].
Pwt 28,49; Jr 4,13; Mt 24,27-28
**lub: k.q. zmusić do ucieczki, gonić, prześladować, dręczyć[7291]*
***lub: sęp, orzeł, sęp płowy[5404] - Ha 1,8; ***lub: k.q. palić, żartobliwie zabiegać[1814] - Rdz 31,36; 1Sm 17,53; ****k.q. zastawić pułapkę[693]*

ר 20. Dech* naszych nozdrzy[639] – pomazaniec** JHWH został schwytany[3920|KN] w ich doły*** – o którym[834] mówiliśmy[559]: W jego cieniu[6738] będziemy żyć[2421] wśród narodów[1471].
**hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307], gr.: pneuma, tu idiom: nasze własne życie; **lub: ktoś namaszczony, mesjasz, pomazaniec[4899] - gr.: christos, tu o królu Sedekiaszu (?) - por. 2Krl 25,4-7 i Jr 39,1-10; ***hebr.: sehit - dół, otchłań[7825] tu i Ps 107,20*

ש 21. Raduj*|IMP się i wesel**, córko[1323] Edomu***, która mieszkasz[3427|Q] w ziemi[776] Us****; przejdzie[5674] też[1571] do[5921] ciebie kielich*****, upijesz[7937] się i obnażysz******.
Kaz 11,9; Iz 51,17
**lub: k.q. unosić się radością[7797]; EIB - podskakuj; **k.q. radować się, być wesołym, zadowolonym[8056]; ***tj. „czerwony” [123], kraina na południe i południowy wschód od Judei, tu o potomkach Ezawa; ****por. Rdz 36,28; Hi 1,1[5780]; *****tj. kielich[3563] gniewu - Ha 2,16 ******lub: k.hpa uczynić się nagim, jako prtcpl. - rozlanie się[6168]*

ת 22. Skończyła*|8552 się *twoja kara* za winę**, córko[1323] Syjonu[6726], nie[3808] przedłuży[3254] *On* twojego wygnania***. Nawiedzi[6485] twoją nieprawość[5771], córko[1323] Edomu[123], i odkryje[1540|KP] twoje grzechy[2403].
Ps 137,7; Ez 25,12-14; Jl 3,19
**lub: wypełnił się określony okres czasu - Pwt 34,8; **przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771] ***lub: k.h. uprowadzić do niewoli, zabrać do niewoli[1540]*

5 Wspomnij*|IMP, JHWH, co[4100] się z nami stało[1961]. Spójrz**|IMP|Q i zobacz[7200|IMP] nasze pohańbienie***.
Ps 74,18.22; 89,50-51
**lub: k.q. mieć w pamięci, rozważać, myśleć o czymś teraźniejszym, zastanawiać się nad[2142]; **k.h. zwracać uwagę na[5027] ***lub: pogarda, drwina, szyderstwo, wyrzut[2781] - Rdz 30,23*

2. Nasze dziedzictwo* przypadło[2015|KN] obcym**|ADJ, a nasze domy[1004] – cudzoziemcom***.
**lub: majątek, mienie, własność, posiadanie[5159]; **budzić odrazę, być przybyszem, być obcym w Prz 2,16; o cudzołożnicy[2114] - Wj 29,33; ***obcy metaf. nieznajomy, nieznany[5237]*
Ps 79,1; Jr 6,12

3. Staliśmy[1961] się sierotami[3490], bez[369] ojca[1]; nasze matki[517] *są* jak wdowy[490].
Wj 22,24

4. Naszą wodę[4325] piliśmy[8354] za srebro*, z naszych drzew[6086] korzystamy** za opłatą***.
**tj. jako środkiem płatniczym tamtych czasów[3701]*
***dosł.: przychodzą do nas; ***lub: cena, opłata za najem, zysk[4242]*

5. Gnali* nas z *jarzmem* na[5921] karku[6677]. Pracujemy ciężko**|AK, a nie[3808|Q] *dają* nam wytchnienia***.
Pwt 28,48; Jr 28,14
**dosł.: tuż[5921] przy karkach byliśmy gnani[7291], idiom: naszych gnębicieli mieliśmy tuż za plecami (?) - por. EIB[K]; AK - na szyi naszej (jarzmo), byliśmy prześladowani; **k.q. mozolić się, trudzić się, być wyczerpanym[3021]; ***k.ho. otrzymać odpoczynek[5117]*

6. Podawaliśmy* rękę[3027] Egiptowi** *i* Asyrii***, aby nasycić****|INF się chlebem[3899].
**dosł.: k.q. dawać[5414]; **dosł.: mieszkańcowi Egiptu[4713], por. hebr. micrajim - „ziemia Koptów”[4714]; ***tj. „krok”[804] - starożytne państwo semickie w płn. Mezopotamii; ****lub: k.q. otrzymać swoją porcję, zaspokoić pragnienie, mieć w nadmiarze[7646]*
Oz 12,1

7. Nasi ojcowie[1] zgrzeszyli* i nie ma[369|Q] ich, a my[587|Q] dźwigamy** ich winę***|N.
**lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, ponieść winę, utracić[2398]; **k.q. nosić, dźwigać ciężar[5445]; ***nieprawość[5771]*

8. Słudzy* panują** nad nami, nie ma[369] wybawcy***|PAR z ich ręki[3027].
Ne 2,19; 5,15;
**lub: niewolnik - Wj 21,2.20, dotyczy urzędników króla babilońskiego; **k.q. rządzić, władać, królować[4910]; ***lub: k.q. wyrywać, chwytać i zabierać, ratować[6561]*
Prz 30,21-23; Kaz 10,7

9. Z *narażeniem* swojego życia* zdobywamy** nasz chleb[3899] z powodu***|AK *ciosu* miecza[2719] na pustyni[4057|A].
2Krl 13,12; Jr 40,9-12
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche; **lub: k.h. zgromadzić, sprowadzić[935]*
****dosł.: przed, oblicze, powierzchnia, twarz, wcześniej[6440]; na ostrze[6440] miecza; BP - pod grozą miecza; KR - wobec miecza*

10. Nasza skóra[5785] *jest* jak piec[8574] rozpalona* z powodu[6440] gorączki**|N głodowej[7458].
**lub: k.n. być zapalonym, być czarnym (od żaru), stać się ciepłym i miękkim, być gorącym, uzburzyć się emocjonalnie[3648]*
***lub: palący wicher - Ps 11,6; wściekłość - Ps 119,53[2152]*
Lm 4,8

11. Kobiety[802] hańbiono* na Syjonie, a dziewice** – w miastach[5892] Judy[3063].
Iz 13,16; Za 14,2
**lub: k.p. upokarzać, źle traktować, dręczyć, gwałcić[6031] - Rdz 34,2*
***hebr.: betula[h] - od słowa „oddzielać” - dziewica, panna [1330]*

12. Książęta* zostali powieszeni[8518|KN] za ręce**|SC|EIB[K], oblicza[6440|S] starszych[2205|P] nie[3808] uszanowano***.
Kpł 19,32; Iz 63,1; Lm 4,16
**lub: wysoki urzędnik, dowódca, naczelnik[8269] - por. 1Sm 22,2*
***lub: ich ręką - AK; por. Est 2,23; ***k.n. być czczonym[1291] - Wj 23,3*

13. Młodzieńcy* dźwigali[5375] żarna**, a chłopcy*** potykali**** się pod *ciężarem* drewna[6086].
**dot. nieżonatych dorosłych mężczyzn[970]; **tj. mniejsze kamienie młyńskie[2911]; ***niemowlę - Wj 2,6; małe dziecko - Jr 1,6; nastolatek - Rdz 37,2; młodzieniec, sługa[5288]; ****k.q. obalać, zataczać się[3782]*

נ 14. Starsi* przestali** *zasiadać* w bramach***, młodzieńcy[970] *zrezygnowali* ze śpiewu[N].
**tj. starsi[2205] wiekiem lub starsi jako przywódcy - por. Wj 3,16; 19,7; Pwt 21,2; **k.q. zaprzestać, odpocząć, zaniechać[7673]; ***brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy*
Am 8,10

15. Nasze serce[3820] przestało[7673] się radować*, nasz radosny taniec** zamienił[2015|KN] się w żałobę[60].
**lub: uniesienie, wesele, rozkosz[4885] - Hi 8,19*
tj. taniec w sposób fizyczny wyrażający radość[4234] - por. Ps 30,11

16. Spadła[5307] korona[*|**] z naszej głowy[7218]. Biada[***] nam, bo[3588] zgrzeszyliśmy[****]!
**lub: wieniec - 2Sm 12,39, diadem, znak godności[5850|B6821] - Za 6,11* **może dotyczyć zarówno króla, jak i miasta - Jr 13,18; por. WBC[K] ***biada! ach![I88] - przejmujący krzyk bólu lub rozpaczy - Jr 4,31; 45,3 ****lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, pomieść winę, utracić[2398]*
Hi 19,9; Iz 28,3; Jr 8,14; 4,20; Dn 9,11

17. To[2088|S] dlatego[5921] stało[1961] się omdlałe[*] nasze serce[**]. To[428|CP] dlatego[5921] nasze oczy[5869] przygasły[***].
Kpł 26,36;
**lub: chore, wątłe, niezdrowe, zbolałe - por. Iz 1,5; Jr 8,18; Lm 1,22 **lub: wewnętrzny człowiek, wola, umysł, sumienie, wnętrze[3820] ***dosł.: k.q. być bądź stać się ciemnym, być ciemnego koloru[2821]*
Ps 69,23; Kaz 12,3; Lm 1,13

18. Z powodu[5921] spustoszonej[*] góry[2022] Syjonu[**] szakale[***] chodzą[1980|KP] po niej.
**lub: k.q. być opuszczonym, być ogarniętym zgrozą, być porażonym strachem[8074]; **tj. „twierdza" - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7; wzgórza świątyni - Ps 9,11; większych terenów Judy? - Ps 69,35; ***lis, zwierzę mieszkające w jamie[7776], szakal[B9235]*
1Krl 9,7-8; Ps 74,2-3; Iz 13,19-22; 34,11-15; Lm 2,8-9

19. Ty[859], JHWH, trwasz[*] na wieki[**], twój tron[3678] z pokolenia[***] na[CW] pokolenie[1755].
**lub: k.q. być ustawionym, pozostawać, mieszkać, mieć siedzibę[3427] **lub: na zawsze[5769]; ***okres, wiek, generacja, siedziba (rodu)[1755]*
Ps 9,7; 10,16; 29,10; 90,2; 102,12; 145,13; Ha 1,12

20. Dlaczego[4100] wciąż[*] o nas zapominasz[**], opuściłeś[***] nas na *tak* długie[753] dni[3117]?
**lub: trwanie, ciągłość, wiecznie[5331] - 1Sm 15,29; AK - na zawsze **lub: k.q. przestać się troszczyć[7911]; ***k.q. pozostawić, odejść z, zostawić w tyle, opuścić, zaniedbać, sprzeniewierzyć się[5800]*

21. Nawróć[*|IMP] nas do Ciebie, JHWH, a będziemy nawróceni[7725|COH|Q]; odnów[**|IMP] nasze dni[3117], jak dawniej[6924].
Ps 80,3.7.19; Jr 31,18
**lub: k.h. przyprowadzać, przynosić z powrotem, pozwalać wrócić, odnawiać, zwracać twarz ku[7725]; **k.p. naprawić[2318]*

22. Bo[3588] czy[518] odrzuciłeś[*|INF|ABS] nas całkowicie[*]? *Czy* aż[5704] *tak* bardzo[3966] się na[5921] nas zagniewałeś[**]?
Iz 5,25; Jr 15,1-5; Oz 1,6
**lub: k.q. odrzucać, odmawiać, wzgardzać[3988]; **k.q. być gniewnym, być pełnym gniewu, być pełnym wściekłości[7107] - Rdz 40,2*

Księga Kaznodziei Salomona

Księga Kaznodziei Salomona

1 Słowa[1697] Kaznodziei[*], syna[1121] Dawida[**], króla[4428] w Jerozolimie[***].

***tj. „ukochany"* [1732]
**hebr.: qohelet - kaznodzieja, głosiciel, mówca publiczny, ktoś przemawiający na zgromadzeniu, nauczyciel*[6953] *- Kaz 12,8*
****hebr.: Jeruszalajim*[3389] *- „nauczanie pokoju"* 1Krl 11,42; Prz 1,1; w. 12; Kaz 7,27; 12,8-10; Rz 10,14; 2P 2,5

2. Marność[*] *nad* marnościami[1892] – mówi[559] Kaznodzieja[6953] – marność[1892] nad marnościami[1892]. Wszystko[3605] *to* marność[1892].

**dosł.: para, oddech, daremnie, w przen.: znikomość, nietrwałość, zwiewność, ulotność, przemijalność* [1892] *- 38 razy w tej księdze* Ps 39,5; Kaz 2,17; 3,19; 12,8; Rz 8,20

3. Jaki[4100] pożytek[*] *ma* człowiek[120] w całym[3605] swoim mozole[**], *którym* trudzi[***] się pod słońcem[8121]?

****dosł.: (którym) trudzi się, mozoli* [5998]
**lub: korzyść, zysk, doskonałość*[3504] *- tylko w tej księdze*
***lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda*[5999]

4. Pokolenie[*] odchodzi[1980], pokolenie[1755] przychodzi[935], lecz ziemia[776] trwa[**] na wieki[***].

**lub: generacja, okres, wiek, pokolenie, siedziba, czas życia*[1755]
***lub: k.q. stać, być prostym, trwać, służyć*[5975]*; ***na zawsze*[5769]

5. I słońce[8121] wschodzi i słońce[8121] zachodzi, i pragnie[*] *przyjść* na *swoje* miejsce[**], *a* tam[8033] ono[1931] *ponownie* wschodzi[2224].

**lub: łapczywie nabierać powietrza, pragnąć, pałać gorliwością, pożądać, tęsknić za*[7602]*; **lub: miejsce - przestrzeń, kierunek*[4725]

6. Wiatr[*] wieje[**] na południe[1864] i krąży[***] na północ[6828]; wiatr krąży[5437], krąży[****][5437] i wieje[1980] ze wszystkich stron[*****], *i* zawraca[7725].

hebr.: ruach - duch, tchnienie, wiatr*[7307]*, gr.: pneuma - por. Ga 6,18
***dosł.: k.q. idzie*[1980]*; ***k.q. obracać się, okrążać, zbliżać się*[5437]
*****hebr.: ma-szawwirim - ustawicznie krąży (?); *****lub: dookoła, okolica*[5439]

7. Wszystkie[3605] rzeki[*] płyną[**] ku morzu[***], a morze[3220] się nie przepełnia[4392]; do miejsca[4725], z którego rzeki[5158] płyną[**], tam one zawracają[7725], by *ponownie* płynąć[**][INF].

**dosł.: ruszący potok, dolina, wadi, dolina ruszącego potoku najczęściej w zimie*[5158|B5964]*; **dosł.: k.q. iść, chodzić, iść dalej, poruszać (się), oddalać się*[1980]*; ***często o Morzu Śródziemnym*[3220]

8. Wszystkie[3605] słowa[*] wyczerpują[**], a człowiek[376] nie *jest* zdolny[3201] *wszystkiego* wypowiedzieć[1696]. Oko[5869] nie nasyci[***] się patrzeniem[7200] ani ucho[241] nie napełni[****] się słuchaniem[8085]. Prz 27,20; Kaz 4,8

**dosł.: te słowa*[1697] *- mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa*
***lub: znużony, wyczerpany*[3023] *- tu i Pwt 25,18; 2Sm 17,2*
****lub: k.q. być nasyconym, być zaspokojonym, spełnionym*[7646]
*****k.n. być zadowolonym, zostać dokonanym, zakończonym*[4390]

9. Cokolwiek[4100] było[*], to[1931] będzie[1961]; i cokolwiek[4100] się wykonało[**], to[1931] się wykona[6213]. I nie *ma* nic[3605] nowego[***] pod[8478] słońcem[8121].

****lub: świeży, nowy*[2319] Kaz 3,15
**lub: k.q. być, nastąpić, mieć miejsce, zdarzyć się, nastać*[1961]
***dosł.: k.n. zostać używanym, wykonanym, ofiarowanym*[6213]

10. *Czy* jest[*] sprawa[**], o której można by powiedzieć[559]: Spójrz[***][IMP], to coś nowego[2319]? To[1931] już[3528] było[1961] w dawnych czasach[****], które były przed[6440] nami. Obj 21,5

**lub: bycie, istnienie, istota w sensie czas. - jest, są; **słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa*[1697]*; ***k.q. spoglądać, rozważać, zwracać uwagę na, rozeznawać, rozróżniać*[7200]
*****lub: długotrwałość, odwieczność, starożytność, przyszłość*[5769]

11. Nie[369] ma pamięci[*] o *tych, którzy byli* wcześniej[**]; a także o *tych, którzy będą* później[***], oni *też* nie pozostaną w pamięci[2146] u tych, *którzy* następni[314] nastaną[1961].

**lub: wzmianka, pamięć, wyznanie*[2146] Pwt 9,14; Kaz 2,16; 9,5
***tj. pieruszy w czasie, poprzedni*[7223]*; ***później, dalszy, następni*[314]

12. Ja[589], Kaznodzieja[6953], byłem[1961] królem[4428] nad Izraelem[*] w Jerozolimie[3389]; Kaz 7,27

**hebr.: jisra'el - „ten, który zmagał się z Bogiem"* [3478] *- Rdz 32,28*

13. I postanowiłem[*] w swoim sercu[3820], aby szukać i zbadać[*****][INF] w mądrości[2451] wszystko[3605], co się dzieje[6213] pod niebem[8064]. To[1931] nieszczęsne[7451] zadanie[****] Bóg dał[5414] synom[1121] ludzkim[*****s], aby się nim trudzić[******].

**lub: k.q. przeznaczyć, robić, ustanawiać, dać, poświęcić*[5414]
***hend.: wnikliwie zbadać; ***k.q. poznawać, szukać, ustalać*[8446]
*****lub: zajęcie, praca do wykonania*[6045]*; *****dosł.: adama*[120]
******lub: k.q. garbić się, być udręczonym*[6031]*, być zajętym*[B6975]

14. Widziałem[7200] wszystkie[3605] dzieła[*], *które* zostały uczynione[6213] pod słońcem[8121] – a oto[**] wszystko[3605] *jest* marnością[1892] i utrapieniem[***] ducha[7307]. ***lub: spójrz, czy, oto*[2009] Prz 27,16;

**lub: czyn, działanie, praca, przedsięwzięcie, wytwór*[4639]
****lub: pragnienie, zabieganie*[7469] *- tylko w tej księdze; podążaniem za wiatrem - AK, idiom: walką z wiatrakami - EIB*[K] Kaz 2,11.17; 4,4; 6,9

15. Tego, co krzywe[*], nie można[3201] wyprostować[8626], a tego, czego brak[**][HAP], nie można[3201] policzyć[***].

**k.pu. coś zgiętego*[5791] Kaz 7,13
***lub: wada, brak, niedoskonałość*[2642]*; ***przypisywać, wyznawać*[4487]

16. *I* ja[589] powiedziałem[1696] w swoim sercu[*], mówiąc[559]: Oto[2009] ja[589] powiększałem[**] i dodawałem więcej[3254] mądrości[***] nad[5921] wszyst-

kich[3605], którzy *byli* przede[6440] mną w Jerozolimie[3389]. I moje serce[3820] doświadczyło[****] wielkiej[7235] mądrości[2451] i wiedzy[*****].

**lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]*
***lub: k.h. uczynić wielkim, uczynić potężnym, wywyższyć[1431]*
****lub: umiejętność, zdolność, biegłość, doświadczenie, rozsądek[2451]*
*****dosł.: k.q. ujrzeć, rozeznać, rozważać, zwracać uwagę na[7200]*
******lub: poznanie, umiejętność[1847]* 1Krl 3,12; 4,30; 10,23; Kaz 2,9

17. I postanowiłem[*] w swoim sercu[3820], aby poznać[**] mądrość[2451] i poznać[3045] szaleństwo[***] i głupotę[5531]. I poznałem[3045], *że* to także[1571] jest[1931] utrapieniem[****|7475|B8682] ducha[7307]. Kaz 7,25

**por. w. 13*; **lub: k.q. wiedzieć, znać, uznać, rozważać[3045]*
****lub: obłęd, szaleństwo[1947] - Kaz 2,12, 7,25.93; ****por. w.14****

18. Bo[3588] *gdzie* obfitość[7230] mądrości[2451], *tam jest* wiele[7227] smutku[*]. A kto pomnaża[**] poznanie[***], pomnaża[3254] i cierpienie[****]. Kaz 2,23;

**lub: gniew, utrapienie, drażnienie, żal, przygnębienie[3708]*
***lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, zrobić więcej[3254]*
****lub: wiedza, mądrość[1847]; ****ból, smutek[4341|B5026]* Kaz 12,12

2*I* ja powiedziałem[559] w swoim sercu[3820]: Przyjdźże[*|IMP]! Doświadczę[5254] siebie w radości[**] i zakosztuj[*|IMP] w szczęściu[****]. Lecz to także[1571] *jest* marnością[1892]. Jk 4,13

**lub: iść, chodzić, przyjść[1980]; **upraszam! błagam! o! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994] - BW, BT, BG - może*
****lub: pomyślny skutek, szczęśliwy obrót sprawy, zadowolenie[8057]*
*****dosł.: zobacz[7200] - Kaz 1,16****; *****lub: dobrobyt, szczęście[2896]*

2. O śmiechu[*] powiedziałem[559]: Szalejesz[**], a o radości[8057]: Cóż to sprawia[6213]? Prz 14,13;

**lub: zabawa, żarty, szyderstwo, śmiech[7814]; **k.pu. chlubić się, być godnym pochwały, k.hpo. - postępować jak szaleniec[1984]* Kaz 7,3.6

3. Postanowiłem[*] w sercu[3820] poddać[**] swoje ciało[1320] *działaniu* wina[3196] – serce[3820] *jednak* wiodąc[5090] ku mądrości[2451] – i uchwycić[270] głupoty[5531], aż zobaczę[7200] to, *co* dla synów[1121] ludzkich[***] jest dobrem[2896], które *mogą* czynić[6213] pod niebem[8064], przez liczne[****] dni[3117] swojego życia[2416]. ****dosł.: synów adama[120|S]*

**lub: k.q. zbadać, ustalać jak zrobić, poznać, wyszukać[8446]*
***dosł.: wciągnąć[4900] moje ciało w wino; ****dosł.: liczba, ilość[4557]*

4. Dokonałem wielkich[*] dzieł[**], zbudowałem[1129] sobie domy[1004], zasadziłem[5193] sobie winnice[3754]. **dosł.: k.h. uczynić wielkim, uczynić potężnym[1431]*
***lub: czyn, działanie, praca, przedsięwzięcie, wytwór[4639]*

5. Założyłem[*] sobie ogrody[1593] i parki[*], i posadziłem[***] w nich wszelkiego *rodzaju* drzewa[6086] owocowe[****]. **dosł.: k.q. uczyniłem[6213]* Pnp 4,16

***lub: rezerwat, ogrodzony ogród, las, park[6508]; ***k.q. sadzić, ugruntowywać[5193]; ****owoc ziemi, owoc łona (potomstwo)[6529]*

6. Zbudowałem[*] też sobie stawy[**] na wodę[4325], by nawadniać[***] z nich las[3293] rosnących[6779] drzew[6086]. **dosł.: k.q. uczyniłem[6213]* Ne 2,14

***lub: sadzawka[1295]; ***k.h. podlewać, poić wodą, dawać pić[8248]*

7. Nabyłem[7069] sługi[*] i służące[**], *miałem* też sługi[***] urodzone[1961] w domu[1004]. *Miałem* również[1571] stada[****] wołów[1241] i owiec większe[7235] niż wszyscy[3605], *którzy* byli[1961] przede[6440] mną w Jerozolimie[3389]. *****dosł.: bydło, trzoda, własność[4735]*
**lub: niewolnik[5650]; **lub: służka, niewolnica, metaf. ktoś pokornie zwracający się do kogoś[8198]; ***syn, wnuk, dziecko, członek jakiejś grupy[1121] - idiom: syn domu - por. Rdz 14,14; 15,3 vs Rdz17,12*

8. Zgromadziłem[3664] także[1571] sobie srebro[3701] i złoto[2091], własność[*] królów[4428] i prowincji[**]. Przygotowałem[***] sobie śpiewaków[7891] i śpiewaczki[7891], i *inne* rozkosze[****] synów[1121] ludzkich[*****] oraz liczne[7705] instrumenty muzyczne[******|HAP]. ******dosł.: synów adama[120|S]* 1Krl 10,10; 9,28

**lub: majątek, własność, skarb[5459]; **okręg, region, prowincja[4082]*
****dosł.: k.q. uczyniłem[6213]. ****lub: wykwintność, przyjemność[8588]*
******hebraizm (?): wiele[7705] kobiet[7750], harem i haremy - AK, kobiety i kochanki - EIB[K]; damę i damy - KUL[K] - tu za BG, KJV, ASV*

9. I stałem się wielkim[*] i uczyniłem więcej[**] niż wszyscy[3605], *którzy* byli[1961] przede[6440] mną w Jerozolimie[3389]. Co więcej[637], moja mądrość[2451] pozostała[***] przy mnie. 1Krl 3,12; 10,23;

**lub: k.h. uczynić wielkim, uczynić potężnym, wywyższyć[1431]*
***lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, zrobić więcej[3254]*
****lub: k.q. stać, być prostym, trwać[5975]* 1Krn 29,25; Kaz 1,16

10. I niczego[3605], czego domagały[*] się moje oczy[5869] nie wzbraniałem[**] im, nie odmawiałem[4513] swojemu sercu[3820] żadnej[3605] radości[***]; bo moje serce[3820] radowało[8055] się z całego mojego trudu[5999]. A to był mój dział[****] za cały[3605] mój trud[*****]. ******mozół, ucisk[5999]* Kaz 3,22

**lub: k.q. wypytywać, domagać się (odpowiedzi), dowiadywać się dokładnie[7592]; **k.q. zachować, oddzielić, ustrzymać[680]*
****lub: pomyślny skutek, szczęśliwy obrót sprawy, zadowolenie[8057]*
*****lub: udział, część, terytorium, obszar, mienie, nagroda, dział[2506]*

11. I ja skierowałem[*] *uwagę* na wszystkie[3605] dzieła[4639], jakie uczyniły[6213] moje ręce[3027], i na trud[5999], którym się mozoliłem[5998] dla ich wykonania[6213], a oto wszystko[3605] to marność[1892] i utrapienie[**] ducha[7307] i nie ma żadnego[3605] pożytku[***] pod słońcem[8121]. Kaz 1,3.14

**lub: k.q. zwracać się ku, odwracać się od, rozejrzeć się[6437]*
por. Kaz 1,14; ***lub: korzyść, zysk, doskonałość[3504]*

12. I ja skierowałem[6437] *uwagę,* by przyjrzeć[*] się mądrości[**], szaleństwu[1947] i głupocie[***]. Bo co *uczyni* ten człowiek[120], *który* przyjdzie[935] po[310] królu[4428]? To[853], co uczyniono[****] już wcześniej[*****]. ******lub: już, dawno temu, długo[3528]*

**lub: k.q. obserwować, doglądać, rozważać, rozróżniać[7200]*
***lub: umiejętność, zdolność, biegłość, doświadczenie, rozsądek[2451]*
****lub: głupstwo - tylko w tej księdze - Kaz 1,17; 2,3.13; 7,25; 10,1.13*
*****lub: k.q. robić, czynić, pracować, wykonywać, przygotować, doglądać czegoś, porządkować, postanawiać, powodować[6213]*

13. I ja zobaczyłem[7200], że mądrość[2451] jest

korzystniejsza* od głupoty[5531], tak jak światłość[216] *jest* korzystniejsza[3504] od ciemności[2822].
**lub: korzyść, zysk, doskonałość[3504] - tylko w tej księdze*

14. Mądry[2450] ma oczy[5869] w swojej głowie*[7218], a głupi** chodzi[1980] w ciemności[2822]. I poznałem*** również[1571], że ten sam[259] los**** spotyka[7136] wszystkich[3605]. Prz 17,24; Kaz 8,1; 9,2-3
**idiom (?): wie, dokąd idzie; **lub: tępak, prostak, człowiek zaufany[3684]; ***k.q. dostrzegać, rozróżniać, rozpoznawać, wiedzieć[3045] ****lub: nieprzewidziane spotkanie, wydarzenie, przypadek, los[4745]*

15. I ja[589] powiedziałem[559] sobie w sercu*: Los[4745], który spotyka** głupiego[3684], spotka[7136] również[1571] mnie. W jakim celu[4100] ja przewyższyłem*** *go* mądrością[2449]? I powiedziałem[1696] w sercu[3820], że to[2088] także[1571] jest marnością****, *****dosł.: para, oddech, daremnie - por Kaz 1,2**
**lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820] **lub: k.q. napotkać, spotkać, przytrafić się[7136]; ***wyższość, przewaga, nadmiar, więcej[3148] - jaka z tego korzyść[3148] - AK* Kaz 6,8

16. Bo[3588] nie *pozostanie* na wieki* w pamięci** mądry[2450], jak[5973] i głupi[3684]. Gdyż *to, co* było wcześniej***, w nadchodzących[935] dniach[3117] – wszystko[3605] *to* zastanie zapomniane[7911]. A jak**** umiera[4191] mądry[2450]? *Tak* jak[5973] głupi[3684]. ****już, dawno temu, długo[3528]* Pwt 32,26;
**lub: na zawsze[5769]; **wzmianka, pamięć[2146]; ****jak to! (jako wyraz ubolewania bądź zadowolenia)[349], tak więc - AK* Hbr 9,27

17. I ja znienawidziłem[8130] życie[2416], ponieważ[5921] przykre* *są dla mnie* wszystkie[3605] dzieła** dokonane[6213] pod słońcem[8121]. Wszystko[3605] bowiem jest marnością[1892] i utrapieniem***[7469] ducha[7307]. ****por. Kaz 1,14****
**lub: niemiły, nieprzyjemny, nieżyczliwy, nieszczęśliwy, zły[7451] **lub: praca, czyn, zajęcie, przedsięwzięcie, osiągnięcie, dzieło[4639]*

18. I ja[589] znienawidziłem[8130] cały[3605] mój trud*, którym *byłem*** utrudzony*** pod słońcem[8121], *który* zostawiłem**** jemu – człowiekowi[120], *który* przyjdzie[1980] po[310] *mnie*.
**lub: mozół, ucisk[5999]; **dosł.: ja[589] (byłem); ***ktoś trudzący się, cierpiący, nieszczęśnik - robotnik[6001]; ****k.h. złożyć, pozostawić[3240]* Ps 39,6; 49,10; Prz 13,22; Kaz 1,3; 2,11

19. I kto[4310] wie*[3045]: *Czy* będzie[1961] mądry[2450], *czy* głupi[5530]? A *jednak* będzie panował** nad całym moim *efektem* trudu[5999], *nad jakim w mojej* mądrości[2449] mozoliłem*** się pod słońcem[8121]. To także *jest* marnością[1892].
por. w. 14*; **lub: k.q. władać, stać się panem, dominować[7980] ***lub: k.q. trudzić się, mozolić, pracować[5998]* Ez 18,9-10

20. I zaczęła mnie w sercu[3820] ogarniać* rozpacz**[2976] z powodu[5921] całego[3605] trudu[5999], jakim mozoliłem[5998] się pod słońcem[8121].
**lub: k.q. chodzić dookoła, krążyć, zbliżać się, zwrócić się do[5437] **dosł.: k.p. przywodzić do rozpaczy, jako wylerzyk. to beznadziejne!*

21. Gdyż jest *tak*, że człowiek[120] trudzi[5999] się mądrze[2451], umiejętnie* i pomyślnie**, a swój dział*** oddaje[5414] człowiekowi[120], który się w tym nie trudził[5998]. To także[1571] *jest* marnością[1892] i wielkim[7227] złem****.
**lub: wiedza, poznanie, postrzeganie, umiejętność, rozeznanie, zrozumienie, mądrość[1847]; **pomyślność, umiejętność, zysk[3788] ***lub: dział, udział, część, terytorium, mienie, nagroda[2506] ****lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*

22. Bo[3588] co ma* człowiek[120] z całego[3605] swojego trudu[5999] i dążenia** swojego serca[3820], *którym* trudzi[6001] się on[1931] pod słońcem[8121]?
**dosł.: k.q. być, stać, zdarzyć się, istnieć[1933]* Kaz 1,3; 3,9
***lub: pragnienie, dążenie, trud - tu i Kaz 1,17; 4,16*

23. Bo wszystkie[3605] jego dni[3117] są cierpieniem*, a jego zajęcie** – smutkiem***; nawet[1571] w nocy[3915] jego serce[3820] *nie zaznaje* spokoju****. To[2088] także[1571] *jest* marnością[1892].
**lub: ból, smutek[4341]; **zadanie, praca do wykonania[6045] ***lub: gniew, utrapienie, drażnienie, żal, przygnębienie[3708] ****dosł.: k.q. leżeć, nocować, kłaść się, metaf.: odprężać się[7901]*

24. Nie[369] *ma nic* lepszego[2896] dla człowieka[120] *niż to, aby* jadł[398] i pił[8354], i czynił* dobrze** swojej duszy*** w swoim trudzie[5999]. To także[1571] zobaczyłem[7200] ja, że *i* to[1931] *pochodzi* z ręki[3027] Boga[430]. 1Sm 5,11; Hi 2,10; 19,21;
dosł.: spowodować pójście, wyprowadzić, wywieść, wyzwolić[3318], postąpić, zgłosić się[H3814]; **rzecz dobra, korzyść, obfitość, szczęście[2896]; ***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315]; gr.: psyche - Łk 12,23 Łk 12,9

25. Bo[3588] kto[4310] *może* jeść[398] i kto cieszyć* się z dala** od[4480] *Niego*? ***BG - bardziej niż ja* Hi 32,8
**lub: k.q. śpieszyć się, uciekać, być zamiepokojonym, być czymś zachwyconym[2363|B2700]; **dosł.: na zewnątrz, ulica, strona zew.[2351]*

26. Gdyż[3588] *Bóg,* człowiekowi[120], który jest dobry[2896] przed Jego obliczem*, daje[5414] mądrość[2451], wiedzę[1847] i radość**. Ale grzesznikowi[2398] daje[5414] zajęcie[6045], aby zbierał[622] i gromadził[3664], *a potem* dał[5414] *to temu, który jest* dobry[2896] przed obliczem[6440] Boga[430]. To[2088] także[1571] *jest* marnością[1892] i utrapieniem***[7469] ducha[7307]. ****por. Kaz 1,14**** Rdz 7,1; Hi 27,16; Prz 28,8 Łk 1,6
**lub: twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi)[6440] - w Jego oczach (?) - BP; **lub: zadowolenie, pomyślny skutek[8057]*

3 Na wszystko[3605] *jest* wyznaczony czas* i na każde[3605] pragnienie** *jest właściwa* pora*** pod niebiosami****. 2Krl 5,26; Prz 15,23;
lub: ustalony czas[6256] - Ne 26; Est 9,27.31; **przyjemność, rozkosz, pożądanie, tęsknota[2656]; ***czas[6256]; ****Rdz 1,1** Mt 16,3

2. *Jest* czas[6256] rodzenia[3205] i czas[6256] umierania[4191], czas[6256] sadzenia* i czas[6256] wykorzeniania** *tego, co* zasadzono[5193]. Hi 14,5;
**lub: k.q. sadzić, ugruntowywać, mocować, utwierdzać[5193] **lub: k.q. wyrwać, wyciągnąć z korzeniami[6131]* Hbr 9,27

3. Czas[6256] zabijania[*] i czas uzdrawiania[7495], czas[6256] burzenia[**] i czas odbudowywania[1129]; *[*]lub: zgładzić, zniszczyć, zniweczyć[2026]; [**]k.q. wyrywać się, przebijać się, robić wyłom, potłuc na kawałki, pęknąć, rozedrzeć[6555]*

4. Czas[6256] płaczu[1058] i czas[6256] śmiechu[*], czas lamentu[**] i czas[6256] pląsów[***]; Wj 15,20; Rz 12,5
[*]lub: k.q. żartować, bawić się, śmiać się - zwykle szyderczo[7832]
[**]lub: zawodzić, lamentować, płaczka - jako imiesłów[5594]
[***]lub: k.q. podskakiwać, k.p. tańczyć, skakać[7540]

5. Czas[6256] rzucania[7993] kamieni[68] i czas[6256] gromadzenia[3664] kamieni[68], czas[6256] uścisków[*] i czas[6256] powstrzymywania[**] się od uścisków[2263]; 2Krl 3,19.25; Iz 5,2; 1Kor 7,5
[*]lub: k.q. objąć, założyć dłonie z bezczynności (metafor.), okazywać czułość[2263]; [**]dosł.: k.q. posłać daleko, wydłużyć[7368]

6. Czas[6256] szukania[*] i czas[6256] tracenia[**], czas zachowania[***] i czas[6256] wyrzucania[****];
[*]lub: k.p. dążyć do czegoś, pragnąć, szukać, prosić[1245]; [**]k.p. przyprawić o zgubę, wyniszczyć, pozbyć się, spowodować zniknięcie[6]
[***]lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać[8104]; [****]k.h. strącać[7993]

7. Czas[6256] rozdzierania[*] i czas[6256] zszywania[8609], czas[6256] milczenia[**] i czas mówienia[1696];
[*]lub: k.q. odzierać, wydzierać[7167] Iz 41,1; Am 5,23;
[**]lub: być nieruchomym, być milczącym[2814] 1Kor 14,28.34

8. Czas[6256] miłowania[*] i czas[6256] nienawiści[**], czas[6256] wojny[4421] i czas[6256] pokoju[***]. Łk 14,26
[*]lub: k.q. kochać, pragnąć[157]; [**]k.q. wróg, nienawidzić[8130]
[***]hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność, przyjaźń[7965]

9. Jaki[4100] pożytek[*] *ma* pracujący[**] z tego, że on[1931] się trudzi[6001]? Kaz 1,3; 2,22; Mt 16,26
[*]lub: korzyść, zysk, doskonałość[3504] - tylko w tej księdze
[**]lub: k.q. robić, czynić, pracować, wykonywać, przygotować[6213]

10. Widziałem[*] zadanie[6045], które Bóg dał synom ludzkim[**|s], aby się nim trudzić[***].
[*]lub: k.q. dostrzec, zwrócić uwagę[7200]; [**]dosł.: synom adama[120]
[***]dosł.: zostać poniżonym, być przygnębionym, być udręczonym[6031]

11. Wszystko[3605] pięknie[*] uczynił[6213] w *swoim* czasie[6256]. Także[1571] wieczność[**] włożył[***] w ich serca[3820], jednak[834] człowiek[120] nie zdoła pojąć[****] dzieła[4639], które Bóg uczynił[6213] od początku[7218] do końca[5490]. Hi 11,7; 37,23; Ps 104,24;
[*]lub: urodziwy, przystojny, piękny[3303]; [**]długotrwałość, odwieczność, starożytność, przyszłość, przyszł.: na wieki[5769] - Kaz 12,5, trwanie KUL[K]; [***]dosł.: dał[5414]; [****]lub: k.q. znaleźć, spotkać, przydarzyć się, osiągnąć, dostać, dowiedzieć się, wymyślić[4672] Rz 11,33

12. Poznałem[*], że nie *ma* dla nich *nic* lepszego[2896] niż[518] *to*, by się radowali[**] i czynili[6213] dobro[***] w swoim życiu[2416].
[*]lub: k.q. wiedzieć, znać, uznać, rozważać[3045]; [**]lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]; [***]por. w. 13

13. Także[1571] *i to*, gdy każdy[3605] człowiek[120] je[398] i pije[8354], i ogląda[7200] *to, co* dobre[*] z całego[3605] swojego trudu[5999]. *Jest* to[1931] dar[**] Boga[430].
[*]lub: rzecz dobra, korzyść, obfitość, szczęście[2896]; [**]dar, nagroda[4991] - Prz 25,4; Kaz 5,19 J 4,10; Dz 8,20; Ef 2,8; 2Tm 1,6

14. Poznałem[3045], że wszystko[3605], co czyni[6213] Bóg[430], będzie[*] *trwać* na wieki[5769]. *Nie można* nic[369] *do tego* dodać[**] ani nic[369] ująć[***], a Bóg czyni[6213] to, aby się bano[****] Jego oblicza[6440]. Wj 7,5; Ez 36,23; Obj 22,18-19
[*]lub: k.q. być, nastąpić, mieć miejsce, zdarzyć się, nastać[1961]
[**]lub: k.h. zwiększyć, zrobić więcej[3254]; [***]zmniejszyć, powściągnąć, cofać się[1639]; [****]k.q. być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]

15. To[4100], co się stało[1961], jest[1931] teraz[*] i co[834] ma być[1961], już[3528] się stało[1961]. Bóg[430] *jednak* znajduje[**] to[853], *co* przeminęło[***|GES]. Pwt 18,19
[*]dosł.: już, dawno temu[3528]; [**]lub: k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, żądać[1245], znaleźć, odkryć[B1364], BG - odnawia, KUL[K] - na nowo przywraca; [***]dosł.: k.n. być ściganym - Lm 5,5[7291], przepaść, zniknąć[B8472], BP - co odrzucone, BB - przyszłe z przeszłym złączy

16. A poza tym[5750] widziałem[7200] pod słońcem[8121] niegodziwość[*] w miejscu[4725] sądu[**], a w miejscu[4725] sprawiedliwości[6664] – niegodziwego[***]. *[***]hebr.: ha rasa - winny, zły, niegodziwy[7563]*
[hebr.: ha resza - zło, niegodziwość, wina[7562]; [**]lub: orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej, sąd[4941] Kaz 4,1; 5,8; 8,9

17. Powiedziałem[559] ja w swoim sercu[3820]: Bóg[430] będzie sądził[*] sprawiedliwego[6662] i niegodziwego[7562], bo tam[8033] każda[3605] przyjemność[**] w związku[***] z każdą[3605] tą sprawą[4639] *ma swój* czas[6256] *sądu*. Mt 25,31; J 5,22; Obj 20,11
[*]lub: k.q. rządzić, oczyścić z zarzutów, rozstrzygnąć spór, sądzić[8199]
[**]lub: rozkosz, przyjemność, pożądania, pragnienie, upodobanie, tęsknota[2656]; [***]co się tyczy, ponieważ, ze względu na, do[5921]

18. Powiedziałem[559] ja w swoim sercu[3820] *to*, co tyczy[5921] się odnośnie[*] synów[1121] ludzkich[**]: Bóg, aby ich oczyścić[***], chce im[****] pokazać[7200], że oni[****] *są* zwierzętami[929] – *dla* samych[1992] siebie[1992], *[****]sprawił) tak - AK* Ps 49,12.20
[*]lub: przyczyna, sposób, powód[1700], oficjalna prośba, odnośnie do[B1912]; [**]synów adama[120|S]; [***]k.q. czyścić, wybierać, czynić lśniącym, poddawać próbie[1305]; [****]oni, ci, ci sami, którzy[1992]

19. Bo[3588] los[*] synów[1121] ludzkich[**|s] i los[4745] zwierząt[***] – ich los[***|4745] *jest* jeden[****]. Bo *jak* umiera[4194] ten, tak[2651] umiera[4194] *i* tamto. Wszyscy[3605] *mają* jedno[259] tchnienie[7307], a człowiek[120] nie ma[369] przewagi[*****] nad[4480] zwierzęciem[929], bo wszystko[3605] jest marnością[1892].
[*]lub: nieprzewidziane spotkanie lub wydarzenie, wypadek, zdarzenie, przypadek, los[4745]; [**]dosł.: synów adama[120]; [***]lub: bydło[929]
[****]ich los dla nich - AK; [*****]hebr.: echad - jeden, każdy, pewien, jakiś, jeden raz, raz na zawsze, jeden... drugi/kolejny[259|B300] - wyraz oddaje ideę jedności zbiorowej np. kiść winogron, jeden oddział
[******]dosł.: znakomitość, wybitność, obfitość, zysk - tu i Prz 14,23; 21,5

20. Wszystko[3605] idzie[1980] na jedno[259] miejsce[4725]; wszystko[3605] zaistniało[*] z prochu[**] i wszystko[3605] w proch[6083] się obraca[7725].
[*]lub: k.q. być, nastąpić, mieć miejsce, zdarzyć się, nastać[1961]
[**]lub: sucha ziemia, grunt, proch, pył, popiół, śmieci, gruz[6083] Rdz 3,19; Hi 10,9; 34,15; Ps 104,29; Dn 12,2

21. Kto wie[3045], *czy* duch[*] synów[1121] ludzkich[**|s] wstępuje w górę[***], a duch[7307] zwierzęcia zstępuje[****] w dół[*****], do ziemi[776]?
**hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18* **dosł.: synów adama[120]; ***dosł.: on wstępuje - k.q. iść w górę, odchodzić, iść za[5927]; ****dosł.: on zstępuje[3381]; *****poniżej[4295]*
22. Zobaczyłem[7200] więc[3588], że nie *ma* nic lepszego[2896] nad[4480] to, aby człowiek[120] radował[*] się ze swoich dzieł[4639], gdyż[3588] taki *jest* jego dział[**]. Bo[3588] kto *może* wprowadzić[935] *go,* by ujrzał[7200], co stanie[1961] się po nim[***]?
**lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941] **lub: udział, część, terytorium, obszar, mienie, nagroda, dział[2506] ***dosł.: jego potem[310] - KUL[K] - jego przyszłość - Kaz 6,12; 7,14; 10,14*

4 *Potem* ja[589] zwróciłem[7725] *uwagę* i przyjrzałem[7200] się wszelkim[3605] uciskom[*], jakie dzieją[6213] się pod słońcem[8121]. I oto[2009]: Łzy[1832] uciśnionych[6217] – nie ma[369] dla nich pocieszenia[**|5162], a z ręki[***] uciskających[****] ich – przemoc[*****]; nie ma[369] dla nich pocieszenia[**]. Hi 35,9; Kaz 3,16; 5,8
**lub: przymus, ucisk, (?) - por. Hi 35,9; Am 3,9; **lub: k.q. prtcpl. - pocieszyciela; ***ramię, ręka[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13; ****lub: uciskać, krzywdzić, wymuszać, zdobyć podstępem[6231]; *****dosł.: siła, potęga, moc[3581], akt przemocy[B4124]*
2. I wychwalałem[*] ja umarłych[4191], którzy już[3528] zmarli[4191], *bardziej* niż[4480] żywych[2416], którzy[**|834] jeszcze[***|HAP] żyją[2416]. ****lub: dotąd[5728]*
**lub: k.p. wystawiać, wyrażać podziw[7623]; **dosł.: którzy (to), oni[1992]*
3. A lepszy[2896] od nich obu *jest* ten[853], którego jeszcze[5728] nie było[1961] *i* który nie widział[7200] tego[853] nieszczęsnego[*] dzieła[**], które dokonuje[6213] się pod słońcem[8121]. Hi 3,10-16;
**lub: niemiły, nieprzyjemny, nieżyczliwy, niezcześliwy, zły[7451] **lub: czyn, działanie, praca[4639]* Kaz 6,3-5; Jr 20,17; Łk 23,29
4. I zobaczyłem[7200] ja ten[853] cały[3605] trud[*] i całą[3605] te[853] pomyślność[**] w działaniu[4639] – jak[3588] ona[1931] *rodzi* zazdrość[***] *w* człowieku[376] wobec bliźniego[****]. To[2088] także[1571] *jest* marnością[1892] i utrapieniem[*****|7469] ducha[7307].
lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda[5999]; **pomyślność, umiejętność, zysk[3788]; ***żarliwość, zazdrość, namiętność[7068]; ****kompan, towarzysz, inny[7453]; *****por. Kaz 1,14**
5. Głupi[*] zakłada[2263] swoje ręce[3027] i zjada[398] swoje własne[853] ciało[**|1320]. Prz 11,17; Iz 58,7; Ef 5,29
**lub: tępak, prostak, człowiek zaufany[3684]; **znaczenie niepewne - por. Ps 27,2; Iz 49,26; Mi 3,3 - zjada swoje mizerne zasoby - BP[K], metaf.: skutkiem lenistwa jest zniszczenie samego siebie*
6. Lepsza[*] pełna[4393] dłoń[**] spokoju[***], niż *dwie* garście[2651] pełne[4393] trudu[5999] i utrapienia[****|7469] ducha[7307]. *****por. Kaz 1,14**** Prz 15,16;
**lub: dobrobyt, szczęście, rzecz dobra, korzyść, obfitość[2896] **lub: dłoń, ręka, spodnia część stopy, zagłębienie lub grzbiet dłoni[3709] ***lub: odpoczynek, spokój, wytchnienie[5183]* Prz 16,8; 17,1
7. I ja *ponownie* zwróciłem[7725] się i zobaczyłem[7200] *kolejną* marność[*] pod słońcem[8121]:
**dosł.: para, oddech, daremnie, w przen.: znikomość, nietrwałość, zwiewność, ulotność, przemijalność[1892] - 38 razy w tej księdze*
8. Jest[3426] *ktoś sam* jeden[*] i nie ma[369] drugiego[8145], także[1571] syna[1121] i brata[251], i nie ma[369] końca[**] wszelki[3605] jego trud[5999], także[1571] jego oko[5869] nie nasyci[***] się bogactwem[****]. „I dla kogo ja *ponoszę* trud[6001] i odmawiam[*****] dobra[2896] swojej duszy[5315]?". To[2088] także[1571] *jest* marnością[1892] i nieszczęsnym[7451] zajęciem[******].
hebr.: echad - jeden, każdy, pewien, jakiś, jeden[259] - Kaz 3,19*** **lub: kraniec[7093]; ***k.q. być zaspokojonym, napełnionym, otrzymać swoją porcję[7646]; ****majątek, bogactwo[6239], dobrobyt[B7235] *****dosł.: powodować brak[2637]; ******zadanie, praca[6045]* Ps 39,6
9. Lepiej[2896] dwóm[8147] niż jednemu[259], bo *dla* nich[1992] istnieje[3426] dobra[2896] zapłata[*] za *ich* trud[5999]. **lub: wynagrodzenie, opłata[7939]* Rdz 2,18; Mk 6,7
10. Bo[3588] jeśli upadną[*], jeden[259] podniesie[6965] drugiego[**]. I biada[***] jednemu[259], gdy upadnie[5307], a nie ma drugiego[8145], który by go podniósł[6965]. ****lub: niestety! biada![337] - tu i Kaz 10,16*
**lub: k.q. upaść, upaść jak długi, paść na twarz przed kimś[5307] **dosł.: współpracownik, towarzysz, kompan[2270], naśladowca[B2587]*
11. Także[1571] jeśli[518] dwóch[8147] leży[*] *razem,* to będzie im ciepło[**]. Ale jeden[259] jak[349] się ogrzeje[***]? **lub: k.q. kłaść się, leżeć na, nocować[7901]*
***lub: być ciepłym, stać się ciepłym, metaf. być namiętnym[2552] ***lub: k.q. stać się gorącym, metaf.: o gniewie[3179]* 1Krl 1,1-4
12. A jeśli[518] *ktoś* pokona[*] jednego[259], to dwóch[8147] wystąpi[5975] przeciwko[5048] *niemu,* a potrójny[8027] sznur[**] nie *tak* szybko[4120] zostanie zerwany[***]. ***lub: nić, lina, struna[2339]* 2Sm 23,9
**lub: przemóc kogoś, zwyciężyć z kimś, pokonać, przezwyciężyć[8630] tu i Hi 14,20; 15,24; ***k.n. zostać złamanym, rozdartym na dwoje[5423]*
13. Lepszy[2896] *jest* młodzieniec[*] ubogi[**|4542] a mądry[2450], niż król stary[2205] i głupi[***], który nie potrafi[3045] już[5750] przyjmować napomnienia[****]. **lub: dziecko, syn, chłopiec, potomstwo[3206]*
***tu i Kaz 9,15.16; ***lub: tępak, prostak, człowiek zaufany[3684] ****lub: k.n. być nauczanym[2094]; dać się pouczyć - AK* Prz 28,6.15
14. Nawet[3588] *gdy* wyszedł[3318] z więzienia[*], aby królować[4427], także[1571] gdy[3588] w swoim królestwie[4438] urodził[3205] się biedny[**].
**dosł.: z domu[1004] uwięzionych[612]; **k.q. cierpieć niedostatek, bądź głód[7326]; (udało mu) stać się królem i mimo tego, że w ... - AK* Rdz 41,14.41-43; Prz 11,14;15,16
15. Widziałem[7200] to[853], jak wszyscy[3605] żyjący[2416], którzy chodzą[*] pod słońcem[8121], *byli* z drugim[8145] młodzieńcem[3206], który powstanie[**] zamiast[***] niego. 2Sm 15,6
**lub: k.p. chodzić[1980] tu jako metaf. sposobu życia - por. Ef 4,1* **lub: k.q. stać, być prostym, zajmować stanowisko[5975] ***lub: w zamian za, w miejsce, ze względu na, podczas gdy[8478]*

16. Nie *było* końca[7093] całemu[3605] ludowi[5971], *tym* wszystkim[3605], którzy *byli* przed nimi*. Także[1571] następni** nie *będą się* z niego radować*** – bo[3588] to także[1571] *jest* marnością[1892] i utrapieniem[****7475] ducha[7307]. *****Kaz 1,14*****

*hebr.: medina^h - zapoż. z aram. - okręg, kraina, prowincja[4082] **dosł.: grabież, łupiestwo[1499]; ***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941] - por. Ps 72,1**; ****przyjemność, pragnienie[2656], sprawa, interes[B3036] - por. AK; *****k.q. czuwać, mieć pieczę nad[8104]

5 Pilnuj*[IMP] swoich kroków**, gdy idziesz[1980] do domu[1004] Bożego[430]; zbliżyć[7138] się, by słuchać*** *jest lepsze* niż dawać[5414] ofiarę**** głupich[3684]. Bo[3588] nie *mają* zrozumienia*****, czyniąc[6213] źle[7451]. Rdz 28,16; Wj 3,5; 1Sm 15,22;

*lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, ochraniać[8104] Ps 50,8; **lub: stopa, noga, krok[7272]; ***k.q. być posłusznym[8085] Prz 15,8; ****hebr.: zebah[2077] - ofiara, ofiara wspólnotowa[B2623] - Pwt 26,14 *****lub: k.q. wiedzieć, znać, umieć, posiadać wiedzę[3045] Oz 6,6; Łk 6,4; 1Tm 3,15; Hbr 10,21; 1P 4,17

2. Nie ponaglaj* swoich ust*[6310] i *niech* twoje serce[3820] nie śpieszy** się do wypowiadania*** słowa[1697] przed obliczem[6440] Boga[430]. Bo Bóg[430] *jest* w niebiosach[****], a ty na ziemi[776]. Niech więc niewiele***** będzie twoich słów[1697]. ******lub: mało[4592] Prz 10,19; Mt 6,7;

*lub: k.p. śpieszyć się, być przynaglanym, poganianym[926]; **idom: nie bądź szybki do mówienia; ***pospieszać, robić szybko[4116] Jk 3,2 ****dosł.: wyprowadzić, uzywieść, wyzwolić[3318]; *****por. Rdz. 1,1****

3. Bo z wielu[7230] zajęć* przychodzi[935] sen[2472], a głos** głupca[3684] z wielu[7230] słów***.

*lub: zadanie, praca do wykonania, zajęcie[6045]; **dźwięk, hałas, głos[6963]; ***mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]

4. Gdy złożysz* Bogu[430] ślub**, nie zwlekaj[309] z jego wypełnieniem[7999], gdyż w głupcach[3684] nie ma *On* upodobania***. Cokolwiek[853] ślubujesz[5087] – wypełnij*****[IMP]. Lb 30,2; Pwt 23,21-23; Ps 50,14; 76,11

*lub: k.q. przysięgać, składać ślub[5087] **lub: przysięga, uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21; ***lub: rozkosz, przyjemność, pożądanie, tęsknota, upodobanie[2656]; ****dokończyć, wykonać, położyć kres[7999]

5. Lepiej[2896] kiedy nie będziesz ślubował[5087], *niż byś* ślubował[5087], a *tego* nie wypełnił[7999]. Prz 20,25; Dz 5,4

6. Nie pozwól*[5414], by twoje[853] usta[6310] *doprowadziły* do grzechu** twoje[853] ciało[1320] i nie mów[559] przed[6440] posłańcem*** – to był błąd****. Dlaczego Bóg miałby się gniewać[7107] z powodu[5921] twojego głosu[6963] i zniszczyć[2254] dzieło[4639] twoich rąk[3027]? *****lub: grzech nieumyślny, błąd[7684]

*lub: nie dawaj[5414] swoich ust, aby spowodować grzech ... - AK **lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, utracić, grzeszyć[2398] ***hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397]

1Kor 11,10; 1Tm 5,21

7. Bo gdzie *jest* wiele[7230] snów[2472], tam *wiele* marności[1892] i wiele[7230] słów[1697]. Lecz ty[853] bój* się Boga. *lub: k.q. lękać się, czcić, szanować[3372] 1P 2,17

8. Jeśli widzisz[7200] w prowincji* ucisk[6233] ubogiego[7326] i gwałcenie** prawa*** i sprawiedliwości[6664], nie dziw[8539] się z powodu[5921] tej sprawy****, gdyż[3588] wyższy[1364] chroni*****[1364] wysokiego[1364], a nad nimi[5921] *jest* jeszcze wyższy[1364].

*hebr.: medina^h - zapoż. z aram. - okręg, kraina, prowincja[4082] **dosł.: grabież, łupiestwo[1499]; ***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie[4941] - por. Ps 72,1**; ****przyjemność, pragnienie[2656], sprawa, interes[B3036] - por. AK; *****k.q. czuwać, mieć pieczę nad[8104]

9. A pożytek* *dla* ziemi[776] *w tym* wszystkim[3605] *jest* taki[1931]: Król[4428] zostaje uczyniony sługą** na ziemi[7704]. Dn 4,1-30

*lub: korzyść, zysk, doskonałość[3504] - tylko w tej księdze; **k.n. być uprawianym (o ziemi), uczynić sługą[5647] - pracuje na ziemi - AK

10. *Kto* kocha[157] srebro*, nie nasyci** się srebrem[3701], a kto kocha[157] się w bogactwie***, nie[3808] będzie *miał z niego* zysku****. To[2088] także[1571] *jest* marnością[1892]. 1Tm 6,10

*tj. srebro[3701] - jako środek płatniczy - pieniądze; **lub: k.q. być nasyconym, być zaspokojonym, spełnionym[7646]; ***wielka liczba, obfitość, bogactwo[1995]; ****owoc, zbiory, plon, zysk, przychód[8393]

11. Gdy* dobra[2896] się mnożą*, mnożą[7235] się spożywający[398] *je*. A jaka[4100] *w tym* korzyść** *dla* właściciela***? Że[3588] widzą[7200] to jego oczy[5869]. **lub: pomyślność, umiejętność, zysk[3788]

*dosł.: w mnożeniu - być lub stać się licznym, rozmnożyć się, być wielkim[7235]; ***hebr.: ba'al - właściciel, mąż, pan, obywatel[1167]

12. Słodki* jest sen[8142] robotnika**, czy[518] je[398] mało[4592], czy[518] dużo[7235], ale obfitość[7647] bogatego*** nie zezwala****[3240] mu spać[3462].

*lub: słodycz, przyjemna rzecz[4966]; **k.q. prtcpl. trudzić się, pracować, służyć[5647]; ***majętny[6223]; ****k.h. dać odpoczynek, złożyć

13. Jest[3426] bolesne* zło[7451], *które* widziałem[7200] pod słońcem[8121]: Bogactwo** strzeżone*** dla właściciela[1167] na jego własną krzywdę****. *dosł.: k.q. być słabym, być chorym[2470]

**lub: majątek, bogactwo[6239], dobrobyt[H7235]; ***k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać[8104]; ****zło, udręka, niedola, krzywda[7451]

14. Bo takie bogactwo[6239] przepada* przez złe[7451] zajęcie**. I spłodził[3205] syna[1121] i nie *ma* nic[3972] *z tego* w swoim*** ręku[3027]. Hi 1,21

*dosł.: k.q. zginąć, umrzeć, zostać zgładzonym, zniknąć[6]; **lub: zadanie, praca do wykonania, sprawa[6045]; ***jego - dot. syna

15. Jak[834] wyszedł[3318] z łona* swojej matki[517] nagi[6174], tak wróci[7725] jak przyszedł[1980], i nie[3808] zabierze** nic[3972] ze swojego trudu[5999], co wyszło[1980] *spod* jego ręki[3027]. Hi 1,21; Ps 49,17;

*lub: brzuch, łono, ciało, metaf. głębiny Szeolu[990] 1Tm 6,7

**lub: k.q. unieść, podnieść, dźwigać, nieść, wspierać, brać[5375]

16. To[2088] także[1571] *jest* bolesnym[2470] złem[7451], wszystko[3605] dokładnie* jak przyszło[935], tak[3651] *samo* odejdzie**. Jaka[4100] *więc* korzyść[3504] *z tego, że* trudził[5999] się na wiatr[7307]? Prz 11,29

*lub: zgodnie z, razem[5980]; **k.q. przyjść, odchodzić, iść dalej[1980]

17. Również[1571] każdego[3605] dnia[3117] jadał[398] w ciemności i wielkim[7235] smutku*, chorobie[2483] i gniewie**. Ps 127,2; Kaz 2,22-23
**lub: gniew, utrapienie, rozdrażnienie, smutek, żal[3708]*
***lub: gniew, złość[7110], gniewny osąd, smutek[B8274]*

18. Oto[2009], co ja[589] zobaczyłem[7200], *że jest* dobre[2896] i piękne* – jeść[398] i pić[8354], i oglądać[7200] powodzenie**|[2896] w całym swoim trudzie[5999], *którym* się *człowiek* mozoli[5998] pod słońcem[8121] przez tę parę*** dni[3117] swojego życia[2416], *które* dał[5414] mu Bóg – bo to *jest* jego działem****. Kaz 2,24; 3,12-13; 9,7; 11,9;
**lub: urodziwy, przystojny, piękny[3303]; **dobrobyt, szczęście, rzecz dobra, korzyść, obfitość[2896]; ***dosł.: (małą) liczbę[4557]* 1Tm 6,17
*****lub: udział, część, terytorium, obszar, mienie, nagroda, dział[2506]*

19. Również[1571] każdy człowiek[120], któremu Bóg dał[5414] majątek[6239] i bogactwo[5233], i możliwość*, aby z nich korzystać** i mieć*** w nich swój dział[2506], i radować**** się ze swojego trudu[5999] – to *jest* dar[4991] Boga. Kaz 3,13;
**dosł.: k.h. dać władzę, opanować, zapanować nad[7980]* J 4,10;
***dosł.: jeść, spożywać, karmić się, pochłaniać[398]; ***brać[5375]*
*****lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promienieć[B8941]*
Dz 8,20; Rz 6,23; Ef 2,8

20. Ponieważ[3588] *taki* niewiele[7235] pamięta* o *przykrych* dniach[3117] swojego życia[2416], bo[3588] Bóg udziela** zadowolenia*** jego sercu[3820]. ****lub: ucieczka, pomyślny skutek, zadowolenie, radość[8057]*
**lub: k.q. przypominać sobie; **dosł.: trzymać kogoś zajętym[6031|B6975]*

6 Jest zło*, które widziałem[7200] pod słońcem, które[1931] *jest* powszechne** wśród ludzi***: ***dosł.: wielki, obfitujący w, większy niż, silny[7227]*
**lub: udręka, niedola, krzywda, zło[7451]; ***dosł.: dla człowieka[120]*

2. Człowiekowi[376], któremu[834] Bóg dał[5414] bogactwo[6239], majątek[5233] i sławę*, i nie brakuje** jego duszy[5315] *niczego,* czego pragnie*** – a Bóg nie *daje* mu możliwości[7980] spożywać[398] tego, ale spożywa[398] to obcy**** *człowiek*. To[2088] także jest marnością[1892] i bolesnym[2483] złem[7451]. Hi 21,9; Ps 17,14; 73,7; Łk 12,20
**hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519]; **potrzebujący czegoś, niemający czegoś[2638]; ***k.hp. pragnąć, tęsknić za, żywić pożądanie[183]; ****cudzoziemski, obcy, nieznajomy[5237]*

3. Choćby[518] spłodził[3205] stu mężczyzn[376], żył[2421] wiele[7227] lat[8141] i wiele[7227] by było w tych latach[8141] dni[3117], a jego dusza* nie nasyciła** by się dobrem[2896] a też nie miałaby pogrzebu***, *to* powiem[559]: Lepiej[2896] niż[4480] on miał poroniony płód****. 2Krl 9,35; Iz 14,19-20; Jr 22,19
**hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315]; gr.: psyche - Ek 12,23; **lub: k.q. być nasyconym, być zaspokojonym, spełnionym[7646]; ***grób, pogrzeb, miejsce pochówku - EIB[K]; ****przedwczesny poród, usunięcie ciąży[5309]*

4. Bo[3588] przyszedł[935] *jak* we mgle* i odchodzi[1980] w ciemności[2822], a jego imię** spowija[3680] mrok[2822]. Hi 3,16; Kaz 4,3
**dosł.: para, oddech, daremnie, w przen.: znikomość, nietrwałość, zwiewność, ulotność, przemijalność[1892] - 38 razy w tej księdze*
***imię[8034] reprezentuje osobę oraz jej charakter*

5. Nie widział[7200] też[1571] słońca[8121] ani *nic* nie poznał*. Ma *większy* spokój** niż tamten.
**lub: k.q. dostrzegać, rozróżniać, rozpoznawać, wiedzieć, znać[3045]*
***lub: odpoczynek, zastąpienie (o sądzie)[5183], cierpliwość[H6000]*

6. I choćby[432] żył[2421] tysiące[505] lat – dwukrotnie*, lecz dobra by nie zobaczył[7200], to czyż wszystko[3605] nie zmierza[1980] do jednego** miejsca? **lub: po dwakroć tysiąc - por. AK* Hi 1,21; Kaz 3,20;
**hebr.: echad - jeden, każdy, pewien, jakiś, jeden raz, raz na zawsze, jeden... drugi, kolejny[259|B300] - wyraz oddaje ideę jedności zbiorowej np. kiść winogron, jeden oddział* Kaz 12,7; Hbr 9,27

7. Wszelki[3605] trud* człowieka[120] *jest przeznaczony* dla jego ust[6310], a jednak[1571] jego dusza**|[5315] nie zostanie napełniona***. Prz 16,26
**lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda[5999]*
***lub: pragnienie - w. 3*; ***k.n. być zadowolonym, napełnionym[4390]*

8. Bo[3588] co[4100] za przewaga* mądrego** nad głupim[3684]? *I* co ubogiemu*** *z tego,* że umie[3045] *właściwie* postępować**** przed żyjącymi[2416]?
**lub: wyższość, przewaga, nadmiar, więcej[3148]; **mądry, roztropny, uczony, zmyślny[2450]; ***biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]; ****dosł.: chodzić[1980] - por. w. 9.* Kaz 2,15

9. Lepsze[2896] *jest* to, co oczy[5869] widzą[4758], niż błądzenie* duszy**. To także[1571] jest marnością[1892] i utrapieniem*** ducha[7307]. ***por. w. 3**
**dosł.: k.q. iść dalej, chodzić, żyć, metaf.: o sposobie życia[1980]*
****lub: pragnienie, zabieganie[7469] - podążaniem za wiatrem - AK*

10. Temu[4100] co było*, imię[8034] zostało już[3528] nadane** i wiadomo[3045] kim[834] *jest* człowiek[120], że nie *jest on* w stanie[3201] spierać*** się z silniejszym**** od siebie[4480]. Hi 9,32; Kaz 1,9;
**lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, towarzyszyć, nastać[1961]*
***lub: k.n. być nazywanym, być przyzywanym[7121]* Iz 45,9;
****lub: pełnić funkcję sędziego, wydawać wyrok, spierać się[1777]*
*****dosł.: przemóc kogoś, zwyciężyć[8630] - Hi 14,20; 15,24* Jr 49,19

11. Bo[3588] wiele[7235] jest[3426] spraw[1697], które pomnażają* marność, to jaką korzyść** *ma* człowiek[120]? ***lub: wyższość, przewaga, nadmiar, więcej[3148]*
**lub: k.h. czynić licznym, mieć wiele, pomnażać, zwiększać[7235]*

12. Bo kto wie[3045], co jest dobre[2896] dla człowieka[120] w *tym* życiu[2416] *przez* liczne* dni[3117] jego marnego[1892] życia[2416] – a *te* przemijają *jak* cień**? Kto oznajmi*** człowiekowi[120], co po**** nim będzie[1961] pod słońcem[8121]?
**dosł.: liczba, ilość[4557]; **robić, czynić, pracować, wykonywać, powodować[6213] - i spędzi (jak) cień - AK; a które cień przepędza - BT*
****lub: k.h. ogłaszać, obwieszczać, wyjaśniać, informować[5046]*
*****dosł.: jego potem[310] - KUL[K] - jego przyszłość - Kaz 3,22; 7,14; 10,14*
Ps 102,11; 109,23; 144,4; Jk 4,14

7 Lepsze[2896] jest *dobre* imię[*] *niż wyborny* olejek[**], lepszy[2896] dzień[3117] śmierci[4194] *niż* dzień[3117] urodzenia[3205]. Prz 15,30; 22,1;

**imię[8034] reprezentuje osobę oraz jej charakter; **tłuszcz, olej, oliwa z oliwek[8081], wonny olejek - Prz 27,9; Am 6,6* Flp 2,9

2. Lepiej[2896] iść[1980] do domu[1004] żałoby[*] *niż* iść[1980] do domu[1004] biesiady[**], *gdyż* taki[1931] jest kres[***] każdego[3605] człowieka[120], a żyjący[2416] *niech* weźmie[***] to sobie do serca[3820].

**lub: opłakiwanie, biadanie (nad zmarłymi), szata żałobna, czas żałoby[60]; **dosł.: święto, uczta, picie[4960]; ***lub: koniec, zakończenie[5490] - on[1931] (ma) koniec - AK; ****dosł.: k.q. włożyć, dawać[5414]*

3. Lepszy[2896] *jest* smutek[*] *niż* śmiech[**], bo *gdy* oblicze[6440] *jest* zasmucone[***], serce[3820] szlachetnieje[****|BT]. ***lub: zabawa, żarty[7814]* 2Kor 7,10

**lub: gniew, utrapienie, drażnienie, smutek, żal, przygnębienie[3708]; ***lub: zło, zła jakość, zła cecha, smutek[7455] - pośród zła - AK; ****dosł.: układać się dobrze komuś, być w dobrym nastroju[3190]*

4. Serce[*] mądrych[2450] *jest* w domu[1004] żałoby[60], ale serce[3820] głupich[**] w domu[1004] zadowolenia[***]. ***lub: tępak, prostak, człowiek zadufany[3684]*

**lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]; ***lub: pomyślny skutek, szczęśliwy obrót spraw, zadowolenie[8057]*

5. Lepiej jest słuchać[*] upomnień[**] mądrego[2450] człowieka[376] *niż* słuchać[8085] pieśni[***] głupców[3684]. Ps 141,5; Prz 13,13; 15,31-32

**lub: k.q. być posłusznym, spełnić prośbę[8085]; **nagana, groźba - Iz 30,17[1606|B1806]; ***pieśń (liryczna, religijna, rytualna), oda[7892]*

6. Bo[3588] jak trzask[*] cierni[**] *płonących* pod kotłem[5518], *tym jest* śmiech[***] głupca[3684]. To także[1571] jest marnością[1892]. ****zabawa, żarty[7814]*

**dosł.: głos, dźwięk, hałas[6963]; **lub: ciernisty krzew, haczyk, garnek[5518] - dźwięk dzbanków pod dzbankiem - por. AK*

7. Zaprawdę, ucisk[*] ogłupia[1984] mądrego[2450], a łapówka[**] gubi[***] serce[3820]. ****niszczy, zabija[6]*

**lub: zastraszenie, groźba, ucisk, wymuszenie, wyłudzenie, szantaż, wyzysk[6233]; **dosł.: dar[4979] - dawanie daru w celu upłynnienia na sposób myślenia i działania w określ. kierunku - łapówka*

8. Lepszy[2896] *jest* koniec[319] sprawy[*] *niż jej* początek[7225]. Lepszy[2896] *jest człowiek* cierpliwego[**] ducha[7307] *niż* ducha[7307] wyniosłego[***].

**lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

***dosł.: duch[7307] cierpliwy[750] - nieskory do gniewu* Prz 14,29

****dosł.: duch[7307] wyniosły[1362] - dumny, wywyższony, pyszny*

9. Nie bądź w swoim duchu[7307] prędki[*] do gniewu[**], bo gniew[3708] spoczywa[5117] w zanadrzu[***] głupich[3684]. Prz 14,17; 16,32; Jk 1,19

**lub: k.p. śpieszyć się, być przymaglanym[926]; **k.q. deneruwować się, być uzburzonym[3707]; ***dosł.: łono, wgłębienie, fałda w ubraniu[2436]*

10. Nie mów[559]: Jak[4100] to jest[1961], że dawne[*] dni[3117] były[1961] lepsze[2896] *niż* te[428] *obecne*? Bo nie z mądrości[2451] o to[1571] pytasz[**].

**tj. pierwszy w czasie, poprzedni[7223]* Sdz 6,13; Jr 44,17-19

***lub: k.q. dowiadywać się, wypytywać o, radzić się, szukać[7592]*

11. Lepsza[2896] *jest* mądrość[2451] od dziedzictwa[*] i *ona jest* korzystna[**] *dla tych, którzy* widzą[7200] słońce[8121]. **lub: majątek, dziedzictwo, mienie[5159]*

***lub: wyższość, przewaga, nadmiar, więcej[3148] - AK* Kaz 9,15-18

12. Bo[3588] w cieniu[*] mądrości[2451] *jest jak* w cieniu[6738] srebra[**]; a korzyść[***] z poznania[****] *jest taka*: mądrość[2451] daje życie[2421] *jej* właścicielom[1167]. **metaf.: ulotność, ochrona[6738]*

***tj. srebro[3701] - jak środek płatniczy - pieniądze[3701]; ***lub: zysk; doskonałość - tylko w tej księdze[3504]; ****umiejętność, wiedza[1847]*

13. Przypatrz[*] się dziełu[**] Boga. Bo[3588] kto może[***] wyprostować[****] to, co przez Niego zostało zakrzywione[5791]? *****por. Kaz 12,9*

**lub: k.q. spoglądać, rozważać, zwracać uwagę na, rozeznawać, rozróżniać[7200]; **czyn, działanie, przedsięwzięcie, wytwór[4639]*

****lub: k.q. uzyć górę nad, zwyciężyć, mieć moc, być zdolnym[3201]* Hi 37,14; Ps 8,3; Kaz 1,15; Jr 13,23; J 6,29; Rz 14,20

14. W dniu[3117] dobrym[*|2896] bądź pośród[**] dobra[2896], a w dniu[3117] nieszczęścia[7451] rozważ[7200]: Bóg także[5980] uczynił[6213] ten[2088] *dzień* dokładnie[5980] jak tamten[2088], aby[1700] człowiek[120] nie[3808] dowiedział[***] *się* tego, co *będzie* po nim[******]. Pwt 8,3; Ps 119,71

**lub: pomyślności; **por. AK; ***k.q. znaleźć, wymyślić, osiągnąć[4672]*

*****dosł.: jego potem[310] - KUL[K] - jego przyszłość - Kaz 3,22; 6,12; 10,14*

******idiom: aby człowiek pozostawał w niepewności - EIB[K]*

15. To[853] wszystko[3605] ujrzałem[7200] w dniach mojej marności[1892]: Bywa[3426], *że* sprawiedliwy[6662] ginie[6] w swojej sprawiedliwości[*], i bywa[3426], *że* niegodziwiec[**] żyje długo[***] w swojej niegodziwości[****]. ****dosł.: k.h. wydłużać (dni)[748]*

**lub: słuszność, prawość[6664]; **hebr.: ha rasza - winny, zły, niegodziwy[7563]; ****lub: zło, udręka, niedola, krzywda, niegodziwość[7451]*

16. Nie bądź[1961|JUS] przesadnie[*] sprawiedliwy[6662] ani zbytnio[**] mądry[2449]. Dlaczego miałbyś się *sam* rujnować[***]? ****lub: k.hpa. zgubić[8074]*

**dosł.: k.h. pomnażać, zwiększać (ponad miarę), mieć wiele do zrobienia, znacznie przekroczyć[7235]* Prz 25,16; Mt 6,1-7; Rz 12,3;

***dosł.: wyższość, przewaga, nadmiar, za dużo, więcej[3148]* Flp 4,5

17. Nie *bądź* przesadnie[7235] niegodziwy[7561] i nie bądź[1961|JUS] głupi[5530]. Dlaczego[4100] miałbyś umrzeć[*] nie[3808] w swoim czasie[6256]?

**lub: k.q. zostać zgładzonym, zginąć, umrzeć[4191]* Hi 22,16

18. Dobrze[2896] jeśli będziesz się tego[2088] trzymał[*|JUS], a też[1571] tamtego[2088] ze swojej ręki[3027] nie wypuścisz[**]. Bo[3588] kto boi[***] się Boga, uniknie[****] tego wszystkiego[3650|P].

**lub: k.q. chwycić, złapać[270]; **k.h. opuścić, odejść od, porzucić[3240]*

****lub: czcić, szanować[3373]; ****dosł.: k.q. wychodzić, iść naprzód[3318]*

19. Mądrość[2451] umacnia[*] mądrego[2450] *bardziej niż* dziesięciu[6235] władców[**], którzy byli w mieście[5892]. Kaz 8,8; 10,5

**lub: k.q. być silnym, zyskiwać przewagę[5810]; **mający władzę, dominujący, władczy, jako rzecz. władca, pan[7989] - Rdz 42,6*

20. Gdyż[3588], nie *ma na* ziemi[*] człowieka[120] sprawiedliwego[6662], który[834] by czynił[6213] dobrze[2896] i nie grzeszył[**]. Hi 15,14; Iz 64,6; Rz 3,10-12
**hub: kraj, obszar, okręg, region, terytorium, grunt, pou ziemi[776]*
***hub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, utracić, grzeszyć[2398]*

21. Nie bierz[*] także[1571] sobie do serca[3820] wszystkich[3605] słów[1697], *które* się wypowiada[1696], abyś nie usłyszał[8085] swojego sługi[5650] jak ci złorzeczy[**]. Prz 30,10
**dosł.: wyciągać, położyć, włożyć, postawić[5414]; **k.p. czynić nikczemnym, przeklinać, traktować pogardliwie[7043|B8192]*

22. Bo nierzadko[6471] ty również[1547], o czym[834] wie[*] także[1547] twoje serce[3820], wiele razy[**] złorzeczyłeś[7043] innym[312]. 1Krl 2,44; Mt 15,19; Jk 3,9
**hub: k.q. wiedzieć, znać, uznać, rozważać, rozróżniać, umieć[3045]*
***hub: dużo, wiele, wystarczająco, niezmiernie, obficie[7227]*

23. Tego[2090] wszystkiego[3605] wypróbowałem[*] w mądrości[2451] i powiedziałem[559]: Będę mądry[**]! Lecz *mądrość* była daleko[***] ode mnie.
**hub: k.p. próbować, badać, kusić, oznaczać próbę metali[5254]*
***obym był mądry - AK; ***hub: oddalony, odległy, daleki[7350]*

24. Odległe[7350] *jest* to[4100], co było[1961], i bardzo głębokie[*] – kto to znajdzie[**]? Hi 28,12-20; Iz 55,8-9; 1Tm 6,16
**hebraizm: i głębokie[6013], głębokie[6013]*
***hub: k.q. spotkać, przydarzyć się, osiągnąć, dostać, wymyślić[4672]*

25. Zwróciłem[5437] się ja[589] i moje serce[3820] *by* poznawać[*], dociekać[**] i szukać[1245] mądrości[2451] oraz rozeznania[***] *rzeczy;* by poznać[1847], *że* niegodziwość[7562] *jest* głupotą[3689], a głupota[5531] – szaleństwem[****]. *****hub: obłęd[1947]*
**hub: k.q. wiedzieć, znać, rozważać[3045]; **k.q. wyszukiwać, szpiegować, badać[8446]; ***dosł.: rachunek, rozliczenie, rozważanie[2808]*

26. I odkryłem[*] ja[589], że *bardziej* gorzka[4751] niż śmierć[4194] *jest* ta[853] kobieta[802], której serce[3820] jest jak sidło[**] i sieć[2764], a jej ręce[3027] jak pęta[***]. Dobry[2896] przed obliczem[6440] Boga wyślizgnie[****] się jej, ale grzesznik[2398] zostanie przez nią schwytany[*****]. Prz 5,5; 6,25
**dosł.: k.q. znaleźć, dowiedzieć się[4672]; **hub: przyrząd łowiecki[4685]*
****hub: taśma, więzy, metaf.: dom więzów[612]; ****k.n. uciec, zostać wyzwolonym[4422]; *****k.n. zostać złapanym - w pułapkę, sidła[3920]*

27. Zauważ[7200|IMP] to: Odkryłem[4672] – mówi[559] Kaznodzieja[*] – *porównując* jedną[259] *rzecz* z drugą[**], aby znaleźć[4672] rozwiązanie[2808];
**hebr.: qohelet - kaznodzieja, głosiciel, mówca publiczny, ktoś przemawiający na zgromadzeniu, nauczyciel[6953] - Kaz 12,28*
hebraizm - jedną[259] z jedną[259] - por. Kaz 3,19***

28. Tego[834] moja dusza[5315] wciąż[*] szuka[**], a *czego* nie znalazłem[4672]: Człowieka[***] – jednego[259] spośród[4480] tysiąca[505] – znalazłem[4672], a kobiety[802] wśród nich wszystkich[3605] – nie znalazłem[4672]. **hub: nadal, jeszcze, znowu, poza tym[5750]*
***hub: k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, żądać, prosić[1245]*
****hebr.: adam[120] - tj. „czerwony" - człowiek, rodzaj ludzki, istota*

29. Poza tym[*] spójrz[**|IMP] *na* to[2088]: Bóg uczynił[6213] człowieka[***|120] prawym[****|S], lecz oni pragnęli[1245] rozlicznych[7227] wynalazków[*****|2810].
**hub: tylko, sam, z wyjątkiem[905]; **k.q. spoglądać, rozważać, zwracać uwagę na, rozeznawać, rozróżniać[7200]; ***dosł.: tego człowieka - ef[853] ha adam; ****hub: sprawiedliwy, prawidłowy, słuszny, należyty[3477]; *****pomysł, urządzenie, wynalazek, tu i 2Krn 26,15*

8 Kto *jest* jak ten mędrzec[2450]? Kto zna[3045] wyjaśnienie[*] rzeczy[**]? Mądrość[2451] człowieka[120] rozjaśnia[215] jego oblicze[6440], a srogość[***] jego twarzy[6440] zostanie zmieniona[8132].
**hap.leg.: interpretacja, rozwiązanie, wytłumaczenie[6592]*
***hub: słowo, sprawa[1697]; ***dosł.: moc, siła, potęga[5797]*
Prz 4,8-9; 24,5; Mt 17,2; Dz 4,13; 6,15

2. Ja[589] *radzę ci: Przestrzegaj* rozkazu[*] króla[4428], a *to* ze względu[**] na przysięgę[7621] *złożoną* Bogu. Prz 24,21; Ez 17,13-20; Rz 13,5
**dosł.: ust[6310]; **hub: przyczyna, sposób, powód[1700]*

3. Nie śpiesz[*] się z odejściem[1980] sprzed jego oblicza[6440] *i* nie trwaj[**] przy złej[7451] sprawie[***]. Bo[3588] *on* czyni[6213] wszystko[3605], co[854] zapragnie[****]. ****hub: słowie[1697]* Kaz 10,6
**hub: k.n. być zaniepokojonym, przerażonym, śpieszyć się[926]*
***hub: k.q. stać, być prostym, zajmować stanowisko, trwać[5975]*
*****hub: rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność w[2654]*

4. Gdyż[854] w słowie[1697] króla[4428] *jest* władza[*]. A kto mu powie[559]: Co czynisz[**]?
**hap.leg.: władza, panowanie[7983]* Hi 33,12; 34,18-19; Rz 13,1-4
***hub: k.q. czynić, pracować, używać, postanawiać, zarządzać[6213]*

5. Kto przestrzega[*] przykazania[**], nie doświadczy[***] złej[7451] sprawy[****]. A serce[3820] mądrego[2450] zna[3045] czas[6256] i sąd[4941]. Rz 13,3
**hub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać[8104]; **hebr.: micwa[h] - nakaz, przykazanie, prawo[4687]; ***dosł.: nie pozna, nie dowie się[3045]*
*****hub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

6. Bo[3588] każda[3605] sprawa[*] *ma swój* czas[6256] i sąd[**], choć[3588] liczne[7227] nieszczęścia[7451] *spadają* na[5921] człowieka[120]. Kaz 3,1
**dosł.: rozkosz, przyjemność, pożądania, pragnienie, upodobanie[2656]*
***hub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*

7. Ponieważ[3588] *nikt* nie wie[3045], co będzie[1961]. Bo[3588] kiedy[834] *to* będzie[1961] – kto mu oznajmi[*]?
**hub: k.h. ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać, wyjaśniać[5046]*
Prz 24,22; Kaz 6,12; 9,12; 10,14; Mt 24,44

8. Nie *ma* człowieka[120] mającego władzę[*] nad tchnieniem[**] *życia,* aby zatrzymać[3607] to[853] tchnienie[7307], i nie ma mocarza[***|H1AP] nad dniem[3117] śmierci[4194]. I *nikt* nie *jest* zwolniony[4917] z tej walki[****], a niegodziwość[7562] nie uratuje[4422] swojego pana[*****]. *****bitwa, wojna[4421]*
**hub: mający władzę, dominujący, władczy[7989]* Hi 14,5
***hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18**
****dosł.: władza, panowanie[7983]; *****hebr.: ba'al - Kaz 5,11****

9. To wszystko[3605] widziałem[7200], przykładając* swoje serce[3820] do każdego[3650] dzieła[4639], które się dokonuje[6213] pod słońcem[8121]. *To* czas[6256], kiedy człowiek[120] panuje** nad człowiekiem[120] ku jego krzywdzie***. Mt 20,25
**dosł.: k.q. dać, ofiarować, poświęcić, uspominać[5414]; **lub: k.q. władać, stać się panem, dominować[7980]; ***zło, nieszczęście[7451]*

10. Stąd też[3651] widziałem[7200] niegodziwych* grzebanych[6912] *z czcią,* a przychodzili[935] *oni* do *miejsca* świętego** i odchodzili[1980] *z niego,* i zapomniano[7911] *im to* w mieście[5892], w którym tak *bezbożnie* postępowali[6213]. Także[1571] to jest marnością[1892]. 2Krl 9,34-35
**hebr.: rasza - winny, zły, niegodziwy[7563]; **hebr.: qadosz - święty, oddzielony (od) poświęcony (dla)[6918] - tu o miejscu świętym w świątyni lub o osobie samego Boga - Świętego - por. Ps 89,19*

11. Ponieważ[834] wyroku* za zły** czyn[4639] nie wykonuje[6213] się szybko***, serce[3820] synów ludzkich[120]$ *jest* pełne**** w nich *chęci,* aby popełniali[6213] zło[7451]. Wj 8,15; Ps 10,6; Mt 24,49;
**lub: edykt, dekret, zarządzenie - z j. pers.; **niemiły, nieprzyjemny, nieżyczliwy, nieszczęśliwy, zły[7451]; ***pośpiech, szybkość[4120] ****lub: k.q. być pełnym, napełnić, poświęcić[4390]* Rz 2,4; 2P 3,4-5

12. Bo choć[834] grzesznik[2398] sto[3967] *razy* popełnia[6213] zło[7451], a jego *dni się* przedłużają*, to jednak[1571] ja wiem[3045], że szczęści** się tym, którzy[834] boją*** się Boga, którzy[834] się boją[3372] Jego oblicza[6440]. Ps 37,11-19; Prz 1,32; Iz 3,10
**lub: k.h. wydłużać (dni), przedłużać (liny namiotów), wydłużać się, przedłużać się[748]; **rzecz dobra, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście[2896]; ***k.q. być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]*

13. A niegodziwemu[7563] nie będzie[1961] się szczęścić[2896] i nie przedłuży[748] *on* swoich *dni, przeminą* one[834] jak cień[6738], *bo* nie ma on[834] bojaźni[3373] przed obliczem* Boga.
**lub: obecność, oblicze, twarz, powierzchnia, przed[6440]*

14. Jest[3426] *też* marność[1892], która[834] się dzieje[6213] na ziemi[776], że[834] są[3426] sprawiedliwi*, *którym* się odpłaca[6213]** według[413] czynów[4639] niegodziwych[7563]; są[3426] też niegodziwi[7563], *którym* się odpłaca** według[413] czynów[4639] sprawiedliwych[6662]. Powiedziałem***, że także[1571] to *jest* marnością[1892]. Hi 21,7; Ps 73,3; Jr 12,1
lub: prawi[6662]; **lub: k.h. dotknąć, sięgnąć, wyciągnąć[5060], zdarzyć się, cisnąć[4585]49; *(na) których się odciska na nich jakby (skutek) czynów ... - AK; ****k.q. mówić, mówić w swoim sercu[559]*

15. I wychwalałem* ja radość, bo[834] nie ma *dla* człowieka[120] *nic* lepszego[2896] pod słońcem[8121] nad to, by jeść[398], pić[8354] i radować** się. I to *niech* mu towarzyszy[3867] w jego trudzie*** po wszystkie[3605] dni jego życia[2416], które pod słońcem dał[5414] mu Bóg. ****lub: mozół[5999]*
**lub: k.p. chwalić, wysławiać (Boga), wyrażać podziw[7623] **lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniać[8055]41*

16. Gdy przyłożyłem* swoje serce[3820], aby poznać[3045] mądrość[2451] i rozważać** *każde* dzieło***, które[834] zostało uczynione****[6213] na ziemi[776], tak[1571] że oczy *patrzącego* nie zaznają***** snu ani we dnie[3117], ani w nocy;
**dosł.: k.q. dać, ofiarować, poświęcić, uspominać[5414]; **lub: k.q. widzieć, dostrzegać, rozważać[7200]; ***zajęcie, zadanie, praca do wykonania; ****czyni się - EIB; *****dosł.: k.q. prtcpl. nie widzą[7200]*

17. Wówczas* zobaczyłem[7200] całe[3605] dzieło** Boga – że człowiek[120] nie jest w stanie*** zgłębić**** tego[853] dzieła[4639], które ma miejsce[6213] pod słońcem[8121]. Chociaż***** człowiek[120] trudzi[5998] się, by to odszukać******, nie zgłębi[4672] *tego;* a też[1571] powiedziałem: Mądry[2450], *który chce* to poznać[3045], nie będzie w stanie[3201] tego zgłębić[4672]. Hi 5,9; Iz 40,28; Rz 11,33
**dosł.: i ...; **lub: czyn, działanie, przedsięwzięcie, wytwór[4639] ***lub: k.q. wziąć górę nad, zwyciężyć, mieć moc, być zdolnym[3201] ****lub: k.q. osiągnąć, dowiedzieć się, znaleźć[4672]; *****w tym, co - AK; ******lub: k.p. dążyć do czegoś, pragnąć, szukać, prosić[1245]*

9 Bo wszystko[3605] to położyłem* na swoim sercu[3820] *po to,* aby to wszystko wyjaśnić** – że sprawiedliwi[6662] i mądrzy[2450], i ich dzieła*** są w ręku[3027] Boga – także[1541] miłość[160], *a* także[1541] nienawiść[8135]. Człowiek[120] nie wie[3045] o wszystkim[3605], co będzie przed[6440] *nim*. ****hap.leg.: praca, czyn, dzieło[5652]* Hi 2,10; 19,21; Kaz 2,24
**dosł.: k.q. dać, ofiarować, poświęcić, uspominać[5414]; **hap.leg: objaśniać, tłumaczyć, udowadniać[952], poukładać sobie - EIB[K]*

2. Wszystkich[3605] *spotyka* to wszystko[3605]: ten sam[259] los* *spotyka* sprawiedliwego[6662] i niegodziwego[7563], dobrego[2896] i czystego[2889], i nieczystego[2931] składającego ofiarę[2076], i tego, *który* nie składa ofiary[2076], *zarówno* dobrego[2896], jak i grzesznika**, przysięgającego[7650] i tego, kto boi[3372] się *składać* przysięgi[7621].
**lub: nieprzewidziane spotkanie, wydarzenie, przypadek, los[4745] **lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, utracić, grzeszyć[2398]* Hi 21,7; Ps 73,3-17; Ml 3,15

3. To jest złe* we wszystkim[3605], co się dzieje[6213] pod słońcem[8121], że ten sam[259] los[4745] *spotyka* wszystkich[3605]. A też[1571], że serce[3820] synów ludzkich[120]$ jest pełne** zła[7451], a głupota[1947] *tkwi* w ich sercach[3824], za ich życia[2416], a potem[310] *idą* do umarłych[4191]. Rdz 6,5; Hi 15,16
**lub: niemiły, nieprzyjemny, nieżyczliwy, nieszczęśliwy, zły[7451] **lub: k.q. być pełnym, napełnić, być dokonanym, poświęcić[4390]*

4. Bo[3588] kto *jest* wybrany* do *grona* wszystkich[3605] żyjących[2416], ma nadzieję**[986], gdyż lepszy[2896] *jest* żywy[2416] pies***[3611] niż zabity[4191] lew[738].
**wg ketiv - k.pu. być wybranym, wyłonionym[977]; wg qere - być sprzymierzonym z, być złączonym razem[2266]; **lub: ufność, pewność; ***psy były uznawane za nieczyste, wy za szlachetne*

5. Bo żyjący[2416] wiedzą[*], że umrą[4191], a umarli[4191] nic[3972] nie wiedzą[3045] i nie ma już[5750] dla nich zapłaty[**], gdyż pamięć[2143] o nich *uległa* zapomnieniu[7911]. Hi 30,23; Ps 6,5; Hbr 9,27; Rz 13,3
**lub: k.q. dostrzegać, rozróżniać, rozpoznawać, wiedzieć, poznać[3045]*
***lub: opłata za najem, zapłata, wymagrodzenie, opłata, myto[7939]*

6. Także[1571] ich miłość[160], *a* także[1571] nienawiść[8135] i zazdrość[*] już[3528] zginęły[**]. I już[5750] nie *mają* oni[1992] działu[***] na wieki[5769] we wszystkim[3605], co się dzieje[6213] pod słońcem[8121]. Kaz 3,1
**lub: żarliwość, zazdrość, namiętność[7068]; **k.q. zostać zgładzonym, zginąć, umrzeć[6]; ***dział, część, terytorium, mienie, nagroda[2506]*

7. Idź[1980|IMP] *więc,* jedz[398] z radością[*] swój chleb[3899] i pij[8354] w dobrej[2896] myśli[**|3820] swoje wino[3196], ponieważ Bóg już[3528] przyjął życzliwie[***] twoje dzieła[4639]. Kaz 2,24; Dz 10,35
**lub: pomyślny skutek, szczęśliwy obrót sprawy, zadowolenie[8057]*
***lub: w dobrym sercu; ***lub: k.q. mieć upodobanie w; być łaskawym, życzliwym, przyjmować życzliwie, być zadowolonym[7521]*

8. *Niech* w każdym[3605] czasie[6256] twoje szaty[*] będą *zawsze* białe[**|3836] i *niech* nie zabraknie[2637] olejku[***] na twoją głowę[7218]. Obj 3,4-5
**lub: odzież, okrycie[899]; **szaty białe ubierano na czas uroczystości - Est 8,15; symb. prawości - Obj 19,8; ***oliwa z oliwek[8081] - Prz 27,9*

9. Dostrzeż[*|IMP] *piękno* życia[2416] z kobietą[**], którą kochasz[157] po wszystkie[3605] dni[3117] swojego marnego[1892] życia[2416], jakie dał[5414] ci *Bóg* pod słońcem[8121], po wszystkie[3605] dni[3117] swojej marności[***]. Gdyż[3588] to *jest* twój dział[****] w życiu[2416] i w mozole[*****], którym się trudzisz[6001] pod słońcem[8121]. Prz 5,18
**lub: k.q. spoglądać, rozważać, zwracać uwagę na, rozeznawać, rozróżniać[7200]; **żonę; ***dosł.: para, oddech, daremnie, w przen.: znikomość, nietrwałość, zwiewność, ulotność, przemijalność[1892]*
*****lub: udział, część, dział[2506]; *****utrapienie, ucisk, krzywda[5999]*

10. Wszystko[3605], co twoja ręka[3027] znajdzie[*] do zrobienia[6213], to zrób[6213|IMP] z *całej* twojej mocy[3581]; bo nie ma *żadnego* działania[**], ani rozważania[2808], ani wiedzy[***], ani mądrości[2451] w Szeolu[****], do którego[834] ty[859] idziesz[*****|1980].
**lub: k.q., spotkać, przydarzyć się, dowiedzieć się, wymyślić[4672]*
***lub: czyn, działanie, praca, przedsięwzięcie[4639]; ***poznanie[1847]*
*****hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27; *****dosł.: idziesz tam*

11. I obróciłem[7725] się, aby zobaczyć[7200] *co dzieje się* pod słońcem[8121], że wyścig[*] nie *należy* do szybkich[**] ani wojna[4421] do dzielnych[***], ani żywność[3899] do mądrych[2450], ani bogactwo[6239] do roztropnych[995], ani łaska[****] do rozważnych[*****], bo czas[6256] i przypadek[******] spotyka[7136] ich wszystkich[3605]. Jr 9,23; Am 2,14
**hap.leg.: wyścig, bieg[4793]; **chyży, lekki, rączy[7031]; ***potężny, bohater, silny, dzielny[1368]; ****lub: przychylność, łaska, uznanie[2580]*
******k.q. wiedzieć, być mądrym[3045]; ******zdarzenie - tu i 1Krl 5,4*

12. Bo także[1571] człowiek[120] nie zna[3045] swojego czasu[6256], ale jak ryby[1709], które są łapane[270] w nieszczęsną[*] sieć[4686], i jak ptaki[6833] chwytane[270] w sidła[6341], tak synowie[1121] ludzcy[120|S] są schwytani[**] w nieszczęsnym[7451] czasie[***], który nagle[****|6597] na nich spada[5307].
**lub: niemiły, nieprzyjemny, nieżyczliwy, nieszczęśliwy, zły[7451]*
***dosł.: k.pu. upaść w pułapkę[3369]* Prz 29,6; Łk 12,20.39; 1Tes 5,3
****tj. czas - wydarzenie, losy, doświadczenie[6256]; ****nieoczekiwanie*

13. Także[1571] to[2090] widziałem[7200] *jako* mądrość[2451] pod słońcem[8121], a *była* ona[1931] dla mnie wielką[*]: **lub: ogromny, głośny, starszy, wybitny[1419]*

14. Małe[6996] miasto[5892], a w nim niewielu[4592] ludzi[582]. I wyruszył[935] przeciw[413] niemu potężny[1419] król[4428], obległ[*] je i zbudował[1129] przeciwko[5921] niemu wielkie[1419] wały[**]. 2Sm 20,15-22
**lub: k.q. chodzić dookoła, krążyć, obchodzić, zbliżać się[5437]*
***lub: fortyfikacje, wał obronny, warownia, twierdza[4685]*

15. I znalazł[4672] się w nim człowiek[376] ubogi[*] i mądry[2451], który wybawił[**] to miasto[5892] przez swoją mądrość[2451]. Jednak[***] *żaden* człowiek[120] nie pamiętał[****] tego ubogiego[4542] człowieka[376]. ****dosł.: i, a* Kaz 4,13
**lub: ubogi, biedak[4542] - tylko tu i w. 16; **lub: k.p. pozwolić uciec, wyzwolić, ocalić (życie), złożyć[4422]; ****przypomnieć sobie[2142]*
*****wiersz może wskazywać na wyd. hipotetyczne - por. w.16 i LXX*

16. I powiedziałem[559] ja[589]: Lepsza[2896] *jest* mądrość[2451] niż siła[*]. Lecz[**] mądrość[2451] ubogiego[4542] *jest* w pogardzie[***], a jego słów[1697] *nikt* nie słucha[8085]. ***dosł.: i, a* Mk 6,2-3
**lub: moc, dzielność, potęga[1369]; ***gardzić, traktować z pogardą[959]*

17. Słowa[1697] mądrych[2450] słuchane[*] w ciszy[**] *są lepsze* niż krzyk[***] władcy[****] wśród głupców[3684]. ****lub: wrzawa[2201]; ****k.q. prtcpl. panującego[4910]*
**lub: k.n. być traktowanym z szacunkiem, być tym, któremu okazuje się posłuszeństwo[8085]; **odpoczynek, spokój[5183], cierpliwość[B6000]*

18. Lepsza[2896] *jest* mądrość[2451] *niż* narzędzia[*] walki[**], a jeden grzesznik[***|2398] niszczy[****] wiele dobrego[2896]. Joz 7,1-12; Prz 8,11
**lub: przedmiot, przyrząd, jarzmo[3627]; **lub: bitwa, wojna[7128]*
****lub: zaniedbanie - KUL[K]; ****k.p. zabić, przyprawić, pozbyć się[6]*

10 Martwa[4194] mucha[*|2070] zasmrodzi[**] *i* zepsuje[***] olejek[8081] mieszającego[****|7543]. Cięższą[*****] od mądrości[2451] i chwały[3519] *bywa* odrobina[4592] głupoty[5531]. *****lub: aptekarz[B8771]*
**tylko tu Iz 7,18 - por. EIB[K] - jedna martwa; **dosł.: k.h. wydzielać odstręczający odór[887]; ***dosł.: k.h. wylewać, powodować kipienie, buchać[5042]; *****ważki (w skutkach?), drogi, kosztowny[3368], cenniejsza niż[B3864] mądrość i ... AK; odrobina ... może zawyżć - EIB[D]*

2. Serce[*] mądrego[2450] *jest* po jego prawicy[**|3225], a serce[3820] głupca[***] po jego lewicy[8040].
**lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł[3820]; **idiom: ku stronie bezpiecznej - EIB[K]; ***lub: tępak, prostak, człowiek zadufany[3684]*

3. Także[1571] i drogą[*], którą *idzie* głupiec[5530] idzie[1980] jego wybrakowane[**|ADJ] serce[3820], *w ten sposób* mówi[559] wszystkim[3605], że on[1931] *jest* głupcem[5530]. Prz 13,16; 18,2

**hebr.: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny[1870]; **przejawiać brak, nie posiadać, zmniejszać się, nie mieć, odczuwać potrzebę[2638]*

4. Jeśli gniew[*] władcy[4910] rośnie[**] przeciwko[5921] tobie, nie opuszczaj[3240|JUS] swojego miejsca[4725], gdyż spokój[***] jest lekarstwem[****] na wielkie[1419] przewinienie[*****]. 1Sm 25,25; Prz 25,15

**dosł.: duch - hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, umysł[7307]*
***dosł.: k.q. iść w górę, wyrastać, rosnąć[5927]; ***dać odpoczynek, uczynić spokojnym, umieścić, opuścić, pozostać[3240]; ****zdrowie, uzdrowienie, uzdrawiający lek[4832]; *****grzech, wina[2399|B2738]*

5. Jest *pewne* zło[7451], *które* widziałem[7200] pod słońcem[8121]: To błąd[*], pochodzący[3318] sprzed oblicza[6440] władcy[**]: Kaz 4,7; 5,13; 6,1

**lub: grzech, grzech nieumyślny[7684]; **dominujący, władczy[7989]*

6. Głupota[5529] jest wyniesiona[***] do wielkiej[7227] godności[***], a bogaci[6223] *w mądrość* siedzą[3427] nisko[8216]. ***lub: głupiego stawia się ... AK*

**dosł.: k.n. zostać przyznanym, postawionym, obdarowanym[5414]*
****lub: wysokość, wyniesienie - met.: ktoś szlachetnie urodzony[4791]*

7. Widziałem[7200] sługi[*] na koniach[5483], a książąt[**] idących[1980] pieszo[***] jak słudzy[5650] .

**lub: niewolnik[5650]; ***dosł.: po ziemi[776]* Prz 19,10; 30,22

***lub: władca, przywódca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca[8269]*

8. *Kto* kopie[*] dół[1475|HAP], *sam* w niego wpadnie[5307], kto rozwala[**] płot[***], *tego* ukąsi[****|5391] wąż[*****|5175]. *****dosł.: ugryzie; *****lub: żmija* Ps 7,15

**lub: szukać, wyszukiwać, zgłębiać[2658]; **przebijać się, robić wyłom, wyrwę, potłuc na kawałki[6555]; ***ogrodzenie, mur, płot[1447]*

9. *Kto* wydobywa[*] kamienie[68], zostanie przez nie zraniony[**], *kto* rąbie[1234] drwa[6086], naraża się na niebezpieczeństwo[***|5533]. Prz 7,15

**lub: k.h. usnąć, wyprowadzić, wydobyć[5265]; **dosł.: k.n. cierpieć ból, być zbolałym[6087]; ***lub: sprowadza zagrożenie (na siebie) - AK*

10. Jeśli stępiło[6949] się żelazne narzędzie[1270], a nie zostanie naostrzone[7043] jego ostrze[*], wtedy *trzeba będzie* wytężyć[**] siły[2428]. A korzystniejsze[3504] *jest* osiągnąć cel[***] *przez* mądrość. **dosł.: przód, oblicze, powierzchnia[6440]* Kaz 10,15

***k.p. uczynić silnym, uzmocnić[1396]; ***dosł.: k.h. dać pomyślność[3787]*

11. Jeśli wąż[5175] ukąsi[*] przed[**] zaklęciem[***], zaklinacz[****] nie *odnosi* korzyści[*****]. Ps 58,4

**dosł.: k.q. gryźć[5391]; **gdy nie ma zaklęcia - AK; ***szeptanie - o modlitwie, rzucanie urokóu, zaklinanie[3908] - tu i Iz 33,20; 26,10; Jr 8,17*
*****dosł.: dla właściciela języka[3956] - hebr.: ba'al - właściciel, mąż, pan[1167], właściciel języka - wąż lub zaklinacz (?); *****lub: zysk[3504]*

12. Słowa[1697] z ust[6310] mądrego[2450] *zyskują* życzliwość[*|***], ale wargi[8193] głupca[3684] połykają[1104] jego samego. ***lub: to łaska - por. EIB[K]*

**lub: przychylność, łaska, uznanie, urok, elegancja[2580]*

13. Początek[*] słów[1697] jego ust[6310] to głupota[5531], a koniec *słów* jego ust[6310] to groźne[**] szaleństwo[***|HAP]. **lub: pierwszy raz[8462]; ***szaleństwo[1948]*

***lub: niegodziwy, nikczemny, złośliwy, najgorszy, smutny[7451]*

14. Głupiec[*] mnoży[**] słowa[1697], *choć* człowiek[120] nie wie[3045], co będzie[1961]. Kto mu oznajmi[***], co po nim[****] się stanie[1961]? **dosł.: i głupiec*

***lub: czynić licznym, mieć wiele, zwiększać (ponad miarę)[7235]*
****lub: ogłaszać, obwieszczać, wyjaśniać, informować, donosić[5046]*
*****dosł.: jego potem[310] - KUL[K] - jego przyszłość - Kaz 3,22; 6,12; 7,14*

Kaz 8,7; Jk 4,13-14

15. Trud[*] głupców[3684] męczy[**] ich, tak że *głupiec* nie wie[3045|§] *nawet* jak dojść[1980] do miasta[5892]. ***lub: mużyć (się), czynić znużonym[3021]*

**lub: mozół, utrapienie, ucisk, trud, szkoda, krzywda[5999]*

16. Biada[*] tobie, ziemio[776], gdy twoim królem[4428] *jest* młodzieniec[**], a twoi książęta[8269] z rana[1242] ucztują[***]. Iz 3,4-5.12; 5,11

**lub: niestety! biada![337] - tu i Kaz 4,10; **niemowlę - Wj 2,6; małe dziecko - Jr 1,6; nastolatek - Rdz 37,2; młodzieniec, sługa[5288]*
****dosł.: jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, gładzić[398]*

17. Błogosławiona[*] *jesteś,* ziemio[776], gdy twój król[4428] jest synem[1121] ze szlachetnego rodu[**], a twoi książęta[***] we *właściwym* czasie[6256] jadają[398], by *nabrać* siły[1369], a nie *dla* pijaństwa[8358|HAP]. ****por. w. 7**** Prz 31,4; Iz 5,11

**lub: szczęśliwa[835] - często w wykrzykniku; **wolno urodzony[2715]*

18. Z powodu lenistwa[*] zapada[4355] się dach[**], a wskutek opuszczonych[***] rąk przecieka[1811] dom[1004]. **lub: gnuśność[6103] - tu i Prz 19,15*

***hap.leg.: belkowanie - strop?, dachy pełniły funkcję tarasów - por. Prz 19,19; ***hap.leg.: zupadanie się, próżnowanie, bezczynność[8220]*

19. Dla śmiechu[*] przygotowują[6213] ucztę[**], a wino[3196] rozwesela[8055] życie[2416]. Srebro[***] odpowiada[****] *za* to[853] wszystko[3605]. Ps 104,15;

**lub: zabawa, żarty, śmiech[7814]; **dosł.: chleb, żywność, zboże[3899]*
****dosł.: a srebro[3701] - jako środek płatniczy - pieniądze* Ef 5,18;
*****lub: k.q. odpowiadać, reagować, zajmować się[6030]* 1Tm 6,10

20. Nawet[1571] w swoich myślach[*] nie złorzecz[**] królowi[4428] ani w swojej sypialni[4904] nie przeklinaj[7043] bogatego[***], bo ptak[5775] niebios[8064] zaniesie[1980] ten[853] głos[6963], a skrzydlate[3671] *stworzenie* rozgłosi[5046] sprawę[1697].

**lub: wiedza, myśl, umysł, miejsce poznania; **oszczerstwo, przekleństwo[7043]; ***majętny, wpływowy, bogacz[6223]* Wj 22,28; Dz 23,5

11 Ślij[7971|IMP] swój chleb[3899] po powierzchni[6440] wód[*], bo po wielu[7230] dniach odnajdziesz[4672] go. Pwt 15,7; Prz 19,17; Mt 10,42; 2Kor 9,6;

**idiom: rozdawaj swój chleb w obfitości - por. WBC[K]* Hbr 6,10

2. Rozdaj[5414|IMP] dział[*] *dla* siedmiu, a nawet[1571] *dla* ośmiu, bo nie wiesz[3045], co złego[**] stanie[1961] się na ziemi[776]. Ps 112,9; Łk 6,30; 1Tm 6,18-19

**lub: mienie, nagroda, dział[2506]; **nieszczęście, przeciwność losu[7451]*

3. Gdy chmury[5645] są pełne[4390], spuszczają[*] na ziemię[776] deszcz[1653]. Gdy[518] drzewo[6086] upada[**] na południe[1864] lub na północ[6828], w miejscu[4725], gdzie upadnie[5307] to drzewo[6086], tam zostanie[***]. *[***]dosł.: być, stać się, istnieć*[1933] Ps 65,9-13

[*]dosł.: wypróżniać, trzymać pustym bądź głodnym, wylewać
[**]lub: paść (o gwałtownej śmierci), paść na twarz przed kimś[5307]

4. Kto zważa[*] na wiatr[**], *nigdy* nie będzie siał[2232], a kto patrzy[***] na chmury[5645], nie będzie żąć[7114]. *[***]lub: k.q. zwracać uwagę na*[7200]

[*]lub: k.q. czuwać, śledzić, wypatrywać, obserwować[8104]
[**]hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr[7307]*; gr.: pneuma - por. Ga 6,18**

5. Jak nie wiesz[3045], jaka *jest* droga[1870] wiatru[*|7307] i jak się *kształtują* kości w łonie[**] ciężarnej[***], tak nie poznasz[3045] dzieł[****] Boga, który wszystko[3605] to[853] czyni[6213]. Ps 139,14; J 3,8

[*]lub: jaka jest droga ducha do kości w łonie - por. EIB[K], BT, BP
[**]lub: brzuch, łono, ciało, metaf. głębiny Szeolu[990]*; [***]dosł.: wypełnionej - pełny, w pełni*[4392] *- AK; [****]lub: czyn, działanie, praca*[4639]

6. Rano[1242] siej[2232|IMP] twoje[853] ziarno[*], a wieczorem[6153] nie *pozwól* spocząć[**|JUS] swojej ręce[3027], gdyż nie wiesz[3045], co *jest* właściwe[***] – to czy tamto – czy też w obu[8147] *przypadkach* będzie jednakowo[259] dobrze[2896].

[*]lub: nasienie, siew, potomstwo[2233]*; [**]k.q. dać odpoczynek, uczynić spokojnym*[3240]*; [***]k.q. zadowalać, być odpowiednim*[3787]

7. Tak[*], słodkie[**] *jest* światło[216] i miłe[***] *dla* oczu *jest* widzieć[7200] słońce[8121]. Kaz 7,11

[*]lub: i słodkie; [**]słodycz, przyjemna rzecz[4966]*; [***]dobry, miły*[2896]

8. Bo jeśli człowiek[120] będzie żył[2421] przez wiele[*] lat[8141] i radował[**] się nimi wszystkimi[3605], to *niech* pamięta[2142] o dniach[3117] ciemności[2822], *bo* będzie[1961] ich wiele[7235]. Wszystko[3605], co nadejdzie[935], to *tylko* marność[1892].

[*]lub: k.h. czynić licznym, mieć wiele, pomnażać, zwiększać[7235]
[**]lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055]*; promieniec*[H8941]

9. Raduj[8055|IMP] się młodzieńcze[970] w swojej młodości[*], *niech* twoje serce[3820] cieszy[**] cię w dniach[3117] twojej młodości[979] i krocz[1980|IMP] drogami[1870] swojego serca[3820] oraz *kieruj się* widokiem[***] swoich oczu[5869], lecz wiedz[3045], że za to wszystko[3605] Bóg pozwie[****] cię na sąd[*****]. Kaz 12,14; Rz 2,6-11; Obj 20,12-15

[*]lub: dzieciństwo, młodość[3208] *- Ps 110,3; w. 10; [**]k.h. ucieszyć, sprawić radość, czynić dobrze komuś, postępować dobrze*[3190]
[***]lub: wygląd, wizja, wgląd, wzrok[4758]*; [****]k.h. wprowadzać, sprowadzić przeciwko*[935]*; [*****]lub: orzeczenie, prawne, sąd*[4941]

10. Usuń[*|IMP] więc przygnębienie[**] ze swojego serca[3820] i odrzuć[***|IMP] słabość[****] swego ciała[1320], gdyż młodość[3208] i *jej* najlepsze lata[*****|7839|HAP] są marnością[1892]. 2Kor 7,1; 2Tm 2,22

[*]lub: k.h. obalić, odrzucić[5493]*; [**]utrapienie, drażnienie, gniew*[3708]*; [***]k.h. pozwolić przejść, spowodować przeminięcie*[5674]*; [****]zło*[7451]
[*****]lub: czerń (włosów), najlepsze lata, pierwsza faza młodości[H9306]

12 Pamiętaj[2142] więc[*] o swoim Stwórcy[**|PM] w dniach[3117] swojej młodości[979], zanim[***] przyjdą[935] trudne[****] dni[3117] i zbliżą[5060] się lata[8141], o których powiesz[559]: Nie mam[369] w nich dla siebie rozkoszy[*****]. *[***]por. w. 2*[*]**-AK*

[*]dosł.: i, a pamiętaj; [**]k.q. kształtować, formować, stwarzać (zawsze Bóg jako podmiot)[1254]*, pamiętaj o Szeolu - por. KUL[K]; [****]zły, najgorszy, smutny, nieszczęśliwy*[7451]*; [*****]lub: przyjemność, rozkosz, pożądanie, tęsknota*[2656] 2Sm 19,35; Prz 22,6; Iz 40,28; Iz 43,15; Lm 3,27; Rz 1,25; 1P 4,19

2. Zanim[*|**] zaćmią[2821] się słońce[8121] i światło[216], i księżyc[3394], i gwiazdy[***|3556], a chmury[5645] powrócą[7725] po deszczu[1653]. Iz 5,30;

[*]dosł.: aż do, aż, podczas, nawet[5704]*; [**]gdyż, kiedy, ponieważ*[834]
[***]hend.: światło księżyca i gwiazd - por. EIB[K] Ez 32,7-8

3. W dniu[3117], w którym drżeć[2111] będą stróże[*] domu[1004] i pochylą[5791] się silni[2428] mężczyźni[376], ustaną[988] młynarki[**], gdyż[3588] będzie ich niewiele[4592], i osłabnie wzrok[***] patrzących[7200] przez okna[699]; Rdz 27,1; 48,10; 1Sm 3,2

[*]lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, obserwować[8104]
[**]tj. kobiety stojące przy żarnach - k.q. mleć, zgniatać, miażdżyć[2912]
[***]dosł.: być bądź stać się ciemnym[2821] *- por. także Ps 69,23; Lm 5,17*

4. I zamkną[*] się drzwi[1817] na[**] ulicę[7784], gdy dźwięk[6963] młyna[2913|HAP] osłabnie[***], gdy będą wstawać[****] na głos[6963] ptaka[6833] i przycichną[*****] wszystkie[3605] dźwięki pieśni[******]. Jr 25,10

[*]lub: k.p. zamknąć dokładnie[5462]*; [**]uzdułż ulicy - EIB; [***]dosł.: niski, lichy*[8217]*; [****]k.q. rosnąć w siłę, powstawać, pojawiać się - tu w znacz. rozbudzać - k.p.; [*****]być zmniejszonym, być osłabionym*[7817]
[******]idiom: pochylą[7817] *się wszystkie córki*[1323] *pieśni*[7892] *- EIB[K]*

5. Także[1571] *gdy* będą bać[3372] się wysokości[*] i przerażenia[**|HAP] *będącego* na drodze[1870], gdy zakwitnie[5006] migdałowiec[***], a konik polny[****] będzie się wlec[5445] i nie pomogą[6565] owoce kaparu[*****|HAP], bo człowiek[120] idzie[1980] do swojego wiecznego[******] domu[1004], a zawodzący[5594] otaczają[5437] go na ulicy[7784]; Hi 17,13

[*]tj. wysokie miejsca (góry) lub o wyniosłych[1364]*; [**]lub: strach*[2849]
[***]migdałowiec[8247] *kwitnie na biało - metaf. siwizny (?) - Pnp 6,11;*
[****]lub: szarańcza[2284]*; [*****]kapar - roślina uważana za afrodyzjak - ustanie pożądanie lub starzy ludzie są jak pomarszczone owoce kaparu - EIB[K]; [******]dom wieczności, bet 'olam*[5769]*, idiom lub eufem. ozn. grób (Hi 7,9; 14,10; Ps 49,11), cmentarz (w hebr. pobiblijnym)*

6. Zanim zostanie zerwany[*] srebrny[3701] sznur[2256] i popęka[*|7533] złota[2091] lampa[1543], i zostanie rozbity[*|7665] dzban[3537] u źródła[4002] i kołowrót[1534] u studni[953] zostanie złamany[*|7533].

[*]metafory obrazujące kruchość i ulotność życia - por. Pwt 13,9

7. I wróci[7725|JUS] proch[*] do ziemi[776], jak nim był[1961], a duch[**] wróci[7725] do Boga, który[834] go dał[5414]. Rdz 2,7; 3,19; Lb 27,16; Hi 34,14; Kaz 3,20; Hbr 12,9

[*]lub: sucha ziemia, grunt, proch, pył, popioły[6083]
[**]hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr[7307]*; gr.: pneuma - por. Ga 6,18**

8. Marność* *nad* marnościami[1892] – mówi[559] Kaznodzieja** – wszystko[3605] to marność[1892].
**dosł.: para, oddech, daremnie, w przen.: znikomość, nietrwałość, zwiewność, ulotność, przemijalność[1892] - 38 razy w tej księdze*
***hebr. qohelet - kaznodzieja, głosiciel, mówca publiczny, ktoś przemawiający na zgromadzeniu, nauczyciel[6953] - Kaz 1,2*

9. A ponadto[3148], Kaznodzieja[6953], który był mądry[2450], nieustanie* uczył[3925] ten[853] lud[5971] wiedzy**, rozważał***, badał**** – ułożył***** wiele[7235] przysłów******. 1Krl 4,32; Prz 1,1
**lub: ciągłość, trwałość, nadal; **poznania[1847]; ***ważyć, sprawdzać, próbować[238], ****odszukiwać, wyszukiwać, badać[2713] - hend.: wnikliwie badał; *****lub: k.p. czynić prostym, prostować, układać, ustawiać w porządku - tu i Kaz 1,15; 7,13; ******hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat[4912]*

10. Kaznodzieja[6953] starał* się znaleźć[4672] słowa[1697] najtrafniejsze**, spisał[3789] *to, co jest* prawe*** – słowa[1697] prawdy****. Prz 15,23; 16,21
**lub: szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, żądać, wymagać, prosić[1245]*
***dosł.: rozkosz, przyjemność, pożądania, upodobanie[2656]*
****lub: szczerość, uczciwość, słuszność, sprawiedliwość[3476]*
*****hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*

11. Słowa* mądrych[2450] *są* jak ościenie** i jak gwoździe[4930] wbite mocno*** przez właścicieli**** zbiorów[627|HAP] – dane[5414] *są* od jednego[259] Pasterza[7462]. Ezd 9,8; Prz 1,6; 22,17;
**lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa, słowo[1697]*
***lub: bodziec, podnieta - tu i 1Sm 13,21 - narzędzia do pogaiania wołów - por. 2Kor 12,7; ***k.q. pass. sadzić, ugruntowywać[5193]*
*****hebr.: ba'al - właściciel, mąż, pan, obywatel[1167]* Iz 22,23

12. A ponadto[3148], mój synu, przyjmij ostrzeżenie*|IMP z tych[1992] *słów*: Pisaniu** wielu[7235] zwojów*** nie[369] ma końca[7093], a nadmierne[7235] rozważanie****|HAP męczy[3024|HAP] ciało[1320].
**lub: k.n. być nauczanym, być napominanym[2094], przyjąć ostrzeżenie - Ps 19,12; Ez 32,1[B2382]; **dosł.: k.q. czynić, robić, wykonywać, nabywać[6213]; ***tj. księg w dzisiejszym znaczeniu tego słowa - list, inskrypcja, coś spisanego, zwój, dokument[5612|B5619]*
*****dosł.: badanie, zgłębianie, poświęcenie się badaniu[3854]*

13. Słowo[1697] *na* koniec*, *gdy* wszystko[3605] zostało wysłuchane**: Bój***|IMP się Boga i przestrzegaj****|IMP Jego przykazań*****. Bo jest[2088] *to obowiązek* każdego[3605] człowieka******|120.
**lub: zakończenie[5490], tylna straż - Jl 2,20[B6360]* Pwt 6,2; 10,12;
***lub: k.n. być słyszanym, być traktowanym z szacunkiem, być tym, któremu okazuje się posłuszeństwo[8085]* Ps 78,7; 111,10;
****lub: k.q. być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]* Prz 1,7;
*****lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, zachowywać[8104]*
******hebr.: micwa[h] - nakaz, przykazanie, prawo[4687]* Dn 9,4; 1J 2,3;
*******lub: ponieważ[3588] jest[2088] to cały[3605] człowiek[120] - AK, BT, bo odnosi[2088] się (to, do) każdego[3605] człowieka[120] - EIB* 1J 3,22

14. Gdyż[3588] Bóg każdy[3605] czyn* przywiedzie** na sąd***, *który odbędzie się* nad[5921] każdą[3605] *sprawą* ukrytą**** – czy *to* dobrą[2896], czy złą[7451]. Ps 96,13; Kaz 11,9; Mt 12,36;
**lub: dzieło, działanie, praca, przedsięwzięcie, wytwór, czyn[4639]*
***lub: k.h. uprowadzać, sprowadzić przeciwko[935]; ***sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, słuszność w sądzie[4941]*
*****lub: k.n. prtcpl. być ukrytym, skryty, obłudnik (i mieszków)[5956]* Dz 17,30; Rz 2,16; 14,10-12; 1Kor 4,5; 2Kor 5,10; Obj 20,12

Księga Estery

Księga Estery

1 I stało[*|1961] się za dni Achaszwerosza[**] – tego[1931] Achaszwerosza[325] – *który* królował[4427|A|KQ|PAR] od Indii[1912] aż[CW] do[5704] Kusz[***|AK] *nad* stu[3967] i dwudziestoma[6242] i siedmioma[7651] prowincjami[****] – Ezd 4,6; 8,9; Dn 6,1; 9,1

**zwrot charakter. dla j. hebr. - Mt 11,1; **LXX - Artakserkses, gr. - Kserkses, pers. Kszajarsza - tj. „mocne oko" lub „człowiek"[325] - (486-465 r. p.n.e.); ***tj. Etiopia[3568] i być może ziemia midiańska - Ha 3,7 i Lb 12,1; ****okręg, region administracyjny[4082] - 1Krl 20,14*

2. W tych[1992] dniach[3117|A], gdy król[4428] Achaszwerosz[325] zasiadał[7675|INF] na tronie[3678] swojego królestwa[4438], który[834] *był* w pałacu[*] w Suzie[**], 1Krl 1,45; Ne 1,1; Est 2,3; 3,15; 4,16; 9,12-15; Dn 8,2

**lub: dom, pałac, cytadela, świątynia[1002] - 1Krl 29,1.19; **tj. miasto na wschód od Babilonii, zimowa rezydencja królów perskich, jedna z ich stolic obok: Ekbatany, Babilonu i Persepolis, dawna stolica Elamu odbudowana przez Cyrusa i Kambyzesa - WBC[K]*

3. W trzecim[7969] roku[*|8141] swojego panowania[4427|INF] wyprawił[**] u siebie ucztę[4960] dla wszystkich[3605] swoich książąt[***] i sług[****]. Stawili się przed[6440] nim dowódcy[*****] Persów i Medów[******] oraz dostojnicy[6579] i książęta[8269] prowincji[4082]. Rdz 40,20; 1Krl 3,15;

**tj. 483 r. p.n.e; **dosł.: k.q. uczynił[6213]; ***lub: wysoki urzędnik, dowódca, naczelnik[8269] - por. 1Sm 22,2; ****tu o urzędnikach[5650] - por. 1Krl 22,12; *****lub: arystokracja, dowódcy wojskowi[2426] - por. WBC[K]; ******tj. „środkowy kraj" - kraj w unii politycznej z Persją - BP[K]* Ezd 1,2; Est 2,18; 6,9; Iz 21,2; Dn 1,3; 5,28

4. A *on* dawał pokaz[7200|KH|INF] bogactwa[6239], chwały[*] swojego królestwa[4438] oraz[CW|853] wspaniałości[**] swojego majestatu[***] przez wiele[7227] dni. *Trwało to przez* sto[3967] osiemdziesiąt[8084] dni[3117]. Dn 4,28-30

**lub: splendor, majestat, duma, godność[3519] - Wj 33,18; **wartość, drogocenność, szacunek, świetność, przepych[3366] - Pwt 20,5; Za 11,13 ***lub: piękno, świetność, cześć, chluba, chwała[8597] - Iz 3,18*

5. A po zakończeniu[4390|KP|INF] tych[428] dni[3117] król[4428] wyprawił[6213] ucztę[4960] dla wszystkich ludzi[*|5971] obecnych[4672|KN|PAR] w pałacu[1002] w Suzie[7800], od największego[1419] aż do[5704] najmniejszego[6996], przez siedem[7651] dni[3117] na dziedzińcu[**], w ogrodzie[1594] domu[1005] króla[A].

**z w. 9 wynika, że określenie dotyczy tylko mężczyzn* Est 2,18

***lub: ogrodzony teren, siedziba, osada bez murów[2691] - 2Sm 17,18*

6. Białe[*|2353] lniane[**|HAP] i fioletowe[***] *kotary* przymocowane[270] sznurami[2256] z bisioru[****] i purpury[713] *zwisały* na[5921] srebrnych[3701] pierścieniach[1550] i na słupach[5982] z marmuru[*****]. Złote[2091] i srebrne[3701] sofy[4296] *stały* na posadzce[7531] z porfiru[*****] i marmuru[*****] i *z* masy perłowej[1858|HAP] oraz[CW] czarnego marmuru[5508|HAP].

tu i Est 8,15; trudna składnia w. w hebr. ma charakter poetycki mający wyrazić zdumienie i podziw dla takiego luksusu i wspaniałości (?) - WBC[K]; **tj. biały lub fioletowy len[3768]; ***niebieski lub fioletowy materiał wełniany, purpura[8504] - Wj 25,4; Ez 27,7 ****tj. cienki drogi materiał z lnu[948] - 1Krl 15,27; Ez 27,16; *****drogi kamień - porfir (?), czerwony marmur[923]; ******lub: alabaster[8336] - por. Pnp 5,15** Wj 26,1; Est 7,8; 8,15; Ez 23,41

7. A napoje podawano[*|INF] w złotych[2091] naczyniach[3627], a każde z naczyń[**] *było* inne[8138], a wina[3196] królewskiego[***|4438|N] *było* dużo[7227], jak przystało[****] na króla[4428|A]. Es 2,8; Dn 5,1-3

**dosł.: k.h. podlewać, nawadniać, poić wodą, dawać pić[8248] **dosł.: a naczynia od naczyń rożne - por. AK; ***tj. wino z winnic królewskich; ****idiom: według ręki króla - por. 1Krl 10,13; EIB*

8. A do picia[8360], zgodnie z zarządzeniem[*], *nikt* nie[369] zmuszał[**|HAP]. *Bo* tak[3651] postanowił[***] król[4428] wobec[5921] wszystkich[3605] zarządców[****] swojego domu[1004], *że* każdy[*****] mężczyzna *może* czynić[6213|INF] według swojej woli[******].

**lub: dekret, prawo, edykt[1881]; **nakłaniać do działania - por. TAL ***lub: k.p. ustanawiać, mianować, wyświęcać[3245]; ****dowódca, naczelnik, kapitan statku[7227] - 2Krl 8,17; Jo 1,6; *****hebraizm: mężczyzna[376] i mężczyzna[376]; ******upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska, życzliwość[7522]* Jr 35,8; 51,7; Ha 2,15

9. Królowa[4436|A] Waszti[*] także[1571] wyprawiła[**] ucztę[4960] *dla* kobiet[802] w domu króla[4438|A|N], który[834] *należał* do króla[4428|A] Achaszwerosza[325]. ***dosł.: k.q. czynić, ofiarować[6213]* Est 5,4.8

**imię pochodzenia perskiego „wyjątkowa", „najpiękniejsza"[2060]*

10. W siódmym[7637|A] dniu[3117|A], gdy przyjemnie[2896] *było* sercu[3820] króla[4428|A] z powodu wina[3196], powiedział[559] *on* Mechumanowi[**], Bizzecie[**], Charbonie[***], Bigcie[****] i Abagcie[*****], Zeterowi[******] i Karkasowi[*******], siedmiu[7651] eunuchom[********], którzy służyli[8334] przed[6440|853] królem[4428|A] Achaszwerosem[325]; 2Sm 13,28; Est 7,9; Dn 1,3.5.8.19

imiona w w. 10 występują tylko w Ks. Estery; **tj. „wierny"[4104] ***tj. „łup"[968]; ** „poganiacz osłów"[2726]; ***** „w tłoczni wina"[903] ****** „dany od ojca"[5]; ******* „gwiazda"[2242]; ******** „surowy"[3752]; ********określ. odnosi się także do urzędników - Rdz 40,2*

11. Aby przyprowadzili[935|INF] przed oblicze[6440] króla[4428|A] królową[4436] Waszti[2060] w diademie[*]

królewskim[4438], chcąc pokazać[***|INF] ludowi[5971] i książętom[8269] jej piękność[3308]. Gdyż[3588] była[1931] piękna[***] *z* wyglądu[****|4758]. *****Est 2,2******

**tj. wysoki zawój, ozdoba konia, tu i Est 2,17; 6,8*[3804]*; **k.h. spowodować wpatrywanie się w*[7200]*; ***dosł.: przyjemny, znakomity*[2896]

12. Lecz[CW] królowa[4436|A] Waszti[2060] odmówiła[*] przyjścia[935] na słowo[**] króla[4428|A], które[834] *było przekazane* przez[***] eunuchów[5631]. Król więc[CW] bardzo[3966] się rozgniewał[****], a jego gniew[*****] w nim zapłonął[1197]. Est 7,7; Prz 19,12

**lub: k.p. odrzucać*[3985]*; **mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa*[1697]*; ***dosł.: przez rękę*[3027]*; ****k.q. być gniewnym, być pełnym gniewu, być pełnym wściekłości*[7107] *- Rdz 40,2; Lm 5,22*

******lub: żar, furia, gorączka, wściekłość, oburzenie*[2534] *- 2Sm 11,20*

13. I powiedział[559] król[4428|A] do mędrców[*|A] znających[**|PAR] czasy[***|6256] – gdyż[3588] tak[3651] *przedstawiano* sprawy[1697] króla[4428|A] przed[6440] wszystkimi znającymi[3045|PAR] prawo[***] i sąd[****],

**lub: roztropny, uczony, zmysłny, bystry*[2450]*; **k.q. poznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać*[3045]*; ***dot. astrologów (?) - 1Krn 12,32*

*****por. w. 8*; *****lub: proces, spór, konflikt, sprawa*[1779] *- Pwt 17,8*

14. A najbliżej[7138|A] niego[413] *byli*: Karszena[*], Szetar[**], Admata[***], Tarszisz[****], Meres[*****], Marsena[******] i Memukan[*******], siedmiu[7651] książąt[8269] Persji[6539] i Medii[4074], *którzy* oglądali[7200|PAR] oblicze[6440] króla[4428|A] i zasiadali[3427|PAR] *jako* pierwsi[7223] w królestwie[4438|A] –

tj. „znakomity”*[3771]*, **„gwiazda”*[8369]*, *„świadectwo dla nich”*

*****tj. „żółty jaspis”*[8659] *- por. Rdz 10,4***; *****„wymiosły”*[4825]

*******tj. „godny”*[4826]*, *******tj. „dostojny”*[4462] Est 1,16.21

15. Zgodnie z jakim[4100] prawem[1881] postąpić[6213|INF] z królową[4436] Waszti[2060] za[5921] to[834], *że* nie[3808] wykonała[*] nakazu[**] króla[4428|A] Achaszwerosza *przekazanego* przez[***] eunuchów?

lub: k.q. uczynić*[6213]*; **słowo*[3982] *- tu i Est 2,20; 9,32; ***por. w. 12**

16. I powiedział[559|CON] Memukan[4462] przed[6440] królem[4428|A] i książętami[8269]: Królowa Waszti[2060] zawiniła[*] nie[3808] *tylko* przeciw[5921] samemu[905] królowi[4428|A], ale[3588] przeciw[5921] wszystkim[3605] książętom[8269] i wszystkim[3605] ludom[**|A], które[834] *żyją* we wszystkich prowincjach[4082] króla[4428|A] Achaszwerosza[325]. Est 9,30

**lub: k.q. czynić źle, popełniać nieprawość*[5753|B6706] *- 1Sm 20,30*

hebr.: aim - naród, krewniak, pobratymiec*[5971] *- por. Jl 2,17***

17. Bo[3588] kiedy sprawa[1697] królowej[4436] rozniesie[*] się wśród[5921] wszystkich[3605] kobiet[802], wzgardzą[**|INF] one swoimi mężami[1167] w swoich oczach[5869] i powiedzą[559]: Król[4428|A] Achaszwerosz[325] powiedział[559], by przyprowadzić[935|INF] królową[4436] Waszti[2060] przed swoje oblicze[***], a *ona* nie[3808] przyszła[935]. 2Sm 6,16; Ef 5,33

**dosł.: k.q. wychodzić, iść naprzód, podążać do*[3318]*; **k.q. wywoływać pogardę*[959]*; ***przed, powierzchnia, twarz, wcześniej* 6440

18. A *jeszcze* dzisiaj[3117|A] będą to[2088] mówiły[559] księżniczki[*] Persji[6539] i Medii[4074], które[834] słyszały[8085] o sprawie[1697] królowej[4436] wszystkim[3605] książętom[8269] króla[4428] i *wymiknie z tego* wiele[1767] pogardy[**|HAP] i gniewu[***].

**lub: kobieta szlachetnego rodu*[8282]*; **brak szacunku, lekceważenie*[962]*; ***tj. gniew w wyniku niedopełnienia obowiązku - Pwt 29,28*

19. Dlatego też[5921], jeśli[518] król[4428|A] *uzna to* za słuszne[*], *niech* wyjdzie[3318] sprzed oblicza[6440] króla[4438] wyrok[**] i *niech* zostanie wpisany[3789|KN] do praw[***] Persji[6539] i Medii[4074], *które są* nieodwołalne[****|AK]: To[834], *że* Waszti[2060] nie[3808] przyjdzie[935] *już* przed oblicze[6440] króla[4428|A] Achaszwerosza[325], a jej *godność* królewską[4438] *niech* król[4428|A] da[5414] jej przyjaciółce[*****], lepszej[2896] od[4480] niej. Est 8,8; Dn 6,8.15

**lub: dobry, właściwy, stosowny, zadowolony*[2896]*; **dosł.: mowa, czyny, rzecz, sprawa*[1697]*; ***lub: zarządzenie, dekret, edykt*[1881]

*****lub: k.q. przejść nad, znikać, ginąć, przestać obowiązywać*[5674]

******lub: pomocniczka, sąsiadka, razem, wyznaczyć inną niż*[7468]

20. A *gdy ten* wydany[6213] przez króla[4428|A] edykt[*] zostanie usłyszany[**] w całym[3605] jego królestwie[4438] – bo[3588] ono[1931] *jest* wielkie[7227] – to[CW] wszystkie[3605] żony[802] oddadzą[5414] cześć[***] *swoim mężom*, od największego[1419] aż do[5704] najmniejszego[6996]. Ef 5,22.24.33; Kol 3,18; 1Tm 2,12;

**tj. autorytatywny edykt prawny, tu i Kaz 8,11; **dosł.: k.n. być tym, któremu okazuje się posłuszeństwo, być słyszanym*[8085]*; ***lub: cena, wartość, drogocenność, szacunek*[3366] 1P 3,1

21. A to słowo[1697|A] było dobre[*] w oczach[5869] króla[4428|A] i książąt[8269|A], i król[4428|A] uczynił[6213] według słowa[1697] Memukana[4462]. Rdz 41,37

**lub: k.q. cieszyć się, radować się, układać się dobrze komuś*[3190]

22. I rozesłał[7971] listy[*] do[413] wszystkich[3605] prowincji[4082] królewskich[4428|A], *do każdej* prowincji[4082] ich pismem[**], i do każdego ludu[***] w jego języku[3956], że[3588] każdy[3605] mężczyzna[376] ma być[1961] zarządcą[****|PAR] w swoim domu[1004] i przemówić[1696|KP] zgodnie z językiem[*****|3956] swojego ludu[5971]. Est 3,12; 8,9

**lub: orędzie, dokument, pismo, dekret, akt kupna, akt oskarżenia*[5612] *- Rdz 13,7; Jr 25,31; **dokument, edykt, rejestr, wpis*[3791]

****hebraizm: ludu i ludu*[5971]*; ****k.q. rządzić nad, panować*[8323]

******lub: i zarządzać według zwyczajów swojego ludu - EIIE*[K]*; tak, aby żony cudzoziemki mogły zrozumieć - Ne 13,23-24, JSB*[K]*; NET*[K]

2 Po[310] tych[428] wydarzeniach[1697|P], *gdy* minął[*|INF] gniew[**] króla[4428|A] Achaszwerosza[325], wspomniał[***] *on* Waszti[2060] i to[853], co[834] uczyniła[6213] i to[853], co[834] zostało postanowione[****] przeciwko[5921] niej. Est 1,19-20

**lub: k.q. tracić na sile, słabnąć, opuścić*[7918]*; **lub: żar, furia, gorączka, wściekłość, oburzenie*[2534] *- 2Sm 11,20; ***k.q. przypomnieć sobie*[2142]*; ****k.n. być ogłoszonym, być odciętym, wykluczonym*[1504]

2.I powiedzieli[559] dworzanie[*] króla[4428], *którzy* mu usługiwali[8334|PAR]: *Niech* poszukują[**] dla króla[4428|A] panien[**], dziewic[***] pięknych[2896] *z* wyglądu[****]; 1Krl 1,2

**lub: niemowlę - Wj 2,6; małe dziecko - Jr 1,6; nastolatek - Rdz 37,2; młodzieniec, sługa*[5288]*; **k.p. znaleźć, uzyskać, dążyć do czegoś, pragnąć, prosić*[1245]*; ***młoda dziewczyna, pomocnica, służąca*[5291] *****hebr.: betula[h] - dziewica: pochodzenie od słowa „oddzielać”* [1330] ******lub wygląd*[4758]*, blask, jasność, wizja, zjawisko*[B5499] *- Est 1,11*

3.I niech król[4428|A] ustanowi[*|JUS] urzędników[6496] we wszystkich[3605] prowincjach[4082] swojego królestwa[4438], aby[CW] zgromadzili[6908|CON] wszystkie[3605] panny[5291], dziewice[1330] o pięknej[2896] urodzie[4758] do[413] pałacu[1002|A] w Suzie[7800], w domu[1004] kobiet[**|802], pod opieką[***] Hegaja[***], eunucha[5631] królewskiego[4428|A|N], stróża[8104|PAR] kobiet[802|A], i *niech* im dadzą[5414|INF|ABS] ich kosmetyki[*****]. Rdz 41,34; Ne 1,1; Est 1,1;

**lub: k.h. postawić nad, uczynić nadzorcą, powierzać pod opiekę*[6485] ***dotyczy prywatnej części pałacu króla, gdzie mieszkały kobiety ***dosł.: w*[413] *rękę*[3027]*; ****tj. „eunuch”*[1896] *- tu i Est 2,8.15*

******dosł.: maść, smarowanie olivą lub maścią, akt oczyszczania por: Prz 20,30; środek do pielęgnacji*[8562|B9988] Est 2,12-13; Dn 8,2

4.A ta panna[5291|A], która[834] spodoba[*] się oczom[5869] króla[4428|A], *będzie* królować[4427|KQ|IM] w miejsce[8478] Waszti[2060]. Spodobało[3190] się to słowo[*|A] oczom[5869] króla[4428|A] i tak[3651] uczynił[***].

**lub: k.q. cieszyć się, radować się, układać się dobrze komuś*[3190] ***lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa*[1697] Est 1,19 ****lub: k.q. dać, wykonywać, składać ofiarę, zarządzać*[6213]

5.A w pałacu[1004] w Suzie[7800] był[1961] pewien[*] Żyd[**], a jego imię[8034] – Mordocheusz[**], syn[1121] Jaira[***], syna[1121] Szimejego[****], syna[1121] Kisza[*****] – mąż[376] Beniaminita[******].

dosł.: mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy*[376] ***hebr.: jehudi - pierwotnie o mieszkańcach Judy lub członkach pokolenia Judy - 2Krl 16,16; Ne 2,16; ***imię bab. „należący do Marduka”*[4782]*; ****tj. „on oświeca”*[2971]*; ***„słynny”*[8096] ******tj. „dar”*[7027]*; ******tj. należący do pokolenia Beniamina*[1145] 1Sm 9,1; 2Sm 6,5-13; Ezd 2,2; Est 2,15; 3,2

6.Który[834] został uprowadzony[*] z Jerozolimy[**|3389] wraz z[5973] *innymi* pojmanymi[1473], którzy[834] zostali uprowadzeni[1540|KHO] *razem* z[5973] Jechoniaszem[***], królem[4428] Judy[3063], który[834] został uprowadzony do niewoli[1540|KH] *przez* Nabuchodonozora[****], króla[4428] Babilonu[*****].

lub: k.ho. być zabranym do niewoli, być wypędzonym*[1540|B1735] ***tj. „nauczanie pokoju”*[3389]*; ***tj. „*JHWH *ustanowi”*[3204] *lub Jehojachin, lub Koniasz - 1Krn 3,16; Jr 24,1; 27,20; 28,4; 29,2 - panujący przez 3 miesiące i dziesięć dni; **„ niech Nebo strzeże korony” - król babiloński w latach 605-562 p.n.e.; *****„zamieszanie, pomieszanie” lub „brama bogów”*[894|B1021] *- stolica imperium Babilonii* 2Krl 24,10.25-27; 1Krn 3,16-17; 2Krn 36,10.20

7.A był[1961] *on* opiekunem[*|PAR] Hadassy[**|HAP], to[1931] *jest* Estery[***], córki[1323] swojego stryja[****], gdyż[3588] nie[369] miała ona *ani* ojca[1], ani matki[517]. A *była* to panna[5291|A] pięknej[*****] postaci[8389] i urodziwego[******] wyglądu[4758]. Mordocheusz[4782] więc[CW], po śmierci[4194] jej ojca[1] i jej matki[517], przyjął[3947|KO] ją do siebie za córkę[*******|1323]. Est 2,15; 9,29

**dosł.: k.q. wspierać, utwierdzać, być wiernym, żywić*[539] ***imię hebr.: „mirt”* [1919]*; ***imię pers. „gwiazda” od bab. bogini Isztar*[635]*; ****lub: ukochanego wujka*[1730|AMG]*; *****urodziwy, piękny, przystojny*[3303]*; ******dosł.: przyjemny, znakomity*[2896] *******wychował ją po to, by wziąć ją sobie za żonę - TG, LXX; BJ*[K]

8.I stało[1961|CON] się *tak*, gdy usłyszano[8085|KN|INF] słowo[1697] króla[4428] i jego zarządzenie[*], i gdy zgromadzono[6908|KN|INF] wiele[7227] panien[**] do[413] pałacu[1004] w Suzie[7800] pod[413] opieką[***] Hegaja[1896], także[CW] Estera[635] została wzięta[****] do[413] pałacu[1004] króla[4428|A] pod[413] opiekę[***] Hegaja[1896], stróża[8104|PAR] kobiet[802|A]. Est 2,3

**lub: dekret, prawo, edykt*[1881]*; **młoda dziewczyna, pomocnica, służąca*[5291]*; ***dosł.: pod ręką*[3027]*; ****k.n. zostać zabranym*[3947]

9.I znalazła uznanie[*] ta panna[5291|A] w jego oczach[5869], i zyskała[**] łaskę[***] przed jego obliczem[6440], więc[CW] ponaglił[925|KP] by dać[5414|INF] jej *przynależące jej* kosmetyki[8562], i[CW|853] *należny* jej przydział[****], oraz[CW|853] dać[5414] jej siedem[7651] wybranych[*****|7200|PAS|PAR|A] dziewcząt[5291|A] z pałacu[1004] króla[4428|A]. Następnie[CW] przeniósł[8138|CON] ją i jej dziewczęta[5291] do lepszej[2896] *części* domu[1004] kobiet[802|A]. Est 2,3.12

**dosł.: k.q. cieszyć się, radować się, układać się dobrze komuś*[3190] ***dosł.: k.q. uprowadzić, brać, zabrać, nieść*[5375] *- 2Krn 11,21 ***hebr.: chesed*[2617] *- dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość ****lub: część, dział*[4490] *- dot. żywności (?); *****k.q. upatrzonych*[7200]

10. *Ale* Estera[635] nie[3808] ujawniła[*] swojej narodowości[**] ani[CW|853] pochodzenia[***|4138|B4790], ponieważ[3588] Mordocheusz[4782] nakazał[****] jej, aby[5921] tego[834] nie[3808] ujawniała[5046|KH].

**dosł.: k.h. informować, ogłaszać, obwieszczać*[5046]*; **swojego ludu*[5971]*; ***lub: pokrewieństwo, krewni, potomek, kraj pochodzenia ****lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć* [6680] Est 3,8; 4,13-14; 7,4

11.A Mordocheusz[4782] każdego[3605] dnia[*|3117] przechadzał[**] się przed dziedzińcem[***] domu[1004] kobiet[802], aby dowiedzieć[****|INF] się o[853] zdrowiu[*****] Estery i co[4100] się z nią dzieje[6213|KN].

**hebraizm: dzień i dzień; **dosł.: k.hpa. chodzić tu i tam*[1980] ****dosł.: obliczem*[6440]*; ****lub: k.q. wiedzieć, znać, umieć, posiadać wiedzę, być*[3045]*; *****dobrobyt, pomyślność, pokój, pełnia*[7965]

12.A gdy przyszła[5060|KH|INF] kolej[8447] na każdą[*] *z tych* panien[5291], aby pójść[935|INF] do[413] króla[4428] Achaszwerosza[325] – *a działo się to* po upływie[**] jej bycia[1961] zgodnie z zarządzeniem[1881] dla kobiet[802|A], po dwunastu[***] miesiącach[****] – bo[3588] tak[3651] kończyły[4390] się dni[3117] ich pie-

lęgnacji[*****|HAP]: sześć[8337] miesięcy[2320] olejkiem[8081] z mirry[*****], a sześć[8337] miesięcy[2320] wonnościami[******] i *innymi środkami* pielęgnacji[*******] kobiet[802|A]; Est 2,3,9;
**hebraizm: panien i panien; **punkt osiągnięty w czasie, koniec okresu, kraniec[7093]; ***dosł.: dwa[8147] dziesięć[6240]; ****lub: nów, miesiąc (księżycowy), pierwszy dzień mies., coś, co wydarza się co miesiąc[2320] - Ps 81,3; *****skrobanie, tarcie, nacieranie[4795] ******tj. żywica z kory drzewa arabskiego[4753] - Wj 30,23 *******lub: przyprawa, balsam, drzewo balsamowe, wonność[1314] ********dosł.: maść, smarowanie oliwą lub maścią, akt oczyszczania - por: Prz 20,30; środek do pielęgnacji[8562|B9988]* Prz 7,17

13. Dopiero[CW] wtedy[2088] panna[5291|A] szła[935] do[413] króla[4428|A] – wszystko[3605], *o* co[834] prosiła[*], dawano[5414|KN] jej, aby *mogła* z[5973] tym iść[935|INF] z domu[1004] kobiet[802|A] aż do[5704] pałacu[1004] króla[4428|A]. Est 2,11
dosł.: mówić, mówić w swoim sercu[559] - stąd: pomyśleć - Rt 4,4

14. Wieczorem[6153|A] ona[1931] szła[935], a rano[1242] ona[1931] wracała[7725|PAR] do drugiego[8145] domu[1004] kobiet[802|A] pod[413] opiekę[*] Szaaszgaza[**|HAP], eunucha[***] królewskiego[4418|A|N], stróża[8104|PAR] nałożnic[****]. Nie[3808] szła już[5750] *więcej* do króla[4428|A], chyba[3588] że[518] upodobał[*****] ją sobie król[4428|A], wtedy[CW] wzywano[7121|KN] ją po imieniu[8034]. Kpł 21,20; Pwt 23,1; 2Krl 18,17; Jr 39,3
**dosł.: pod rękę[3027]; **tj. „sługa pięknych”[8190]; ***dot. osób o wysokim statusie społecznym lub politycznym - Rdz 37,36; 2Krl 20,18; wykastrowanych mężczyzn - Est 2,3; Iz 39,7[5631]; ****lub: kochanka, konkubina, tj. żona o niższym statusie[6370] - por: Sdz 19,4-5; 1Krl 11,3; *****k.q. rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność[2654]*

15. A *gdy* przyszła[5060|KH|INF] kolej[8447] Estery[635], córki[1323] Abichaila[*], stryja[**] Mordocheusza[4782], który[834] przyjął[3947] ją za córkę[1323] – aby pójść[935|INF] do króla[4428|A], nie[3808] domagała[***] się niczego[3808] jak[3588] tylko[518] *to,* co[834] powiedział[559] jej Hegaj[1896], eunuch króla[4428|A], stróż[8104] kobiet[802|A]. I stało[1961] się *tak, że* Estera[635] zyskała[****|5375|PAR] łaskę[*****] w oczach[5869] wszystkich[3605] patrzących[7200|PAR] *na nią*.
**tj. „mój ojciec mocą”[32]; **lub: ukochanego wuja[1730|AMG] - Est 2,7 ***lub: k.p. dążyć do czegoś, pragnąć, żądać, wymagać, prosić[1245] ****por: Est 2,9[**]; *****przychylność, urok, elegancja, uznanie[2580]*

16. Zabrano[3947|KN|CON] więc[CW] Esterę[635] do[413] króla[4428|A] Achaszwerosza[325] do[413] jego pałacu[1004] królewskiego[4438|N], w dziesiątym[6224] miesiącu[2320], to[1931] *jest* w miesiącu[2320] Tebet[*], w siódmym[**|7651] roku[8141] jego panowania[***].
**tj. „dobroć”[2887] - przełom grudnia i stycznia - 478 p.n.e. **tj. ok. 3,5 roku po odsunięciu królowej Waszti - por: Est 2,1; KHK[K] ***lub: dominacja, terytorium, to co królewskie w odróżnieniu od tego, co pospolite[4438]* 2Krl 25,1; Jr 39,1; 52,4; Ez 24,1-2

17. A król[4428|A] umiłował[157|CON] Esterę[635|853] nad[4480] wszystkie[3605] kobiety[802|A] i zyskała[5375] łaskę[*] i przychylność[**] przed jego obliczem[6440] nad[4480] wszystkie[3605] dziewice[***]. Włożył[7760] więc[CW] jej na głowę[7218] diadem[***] królewski[4438|N] i uczynił ją królową[*****|4427] w miejsce[8478] Waszti[2060]. Est 1,10-11; 2,4
**lub: przychylność, urok, elegancja, uznanie[2580]; **dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość[261]; ***hebr.: betula[h] - dziewica: pochodzenie od słowa „oddzielać” 1330; ****tj. wysoki zawój, ozdoba konia, tu i Est 1,11; 6,8[3804]; *****k.h. sprawić, że ktoś będzie panował*

18. Potem[CW] król[4428|A] wyprawił[*|CON] wielką[1419] ucztę[**] dla wszystkich[3605] swoich książąt[***] i sług[5650], ucztę[4960] Estery[635], a dla prowincji[4082] uczynił[6213] dzień wolny[****|HAP] i rozdał[5414] dary[4864], według *hojnej* ręki[3027] króla[4428|A].
**dosł.: uczynił[6213]; **tj. ucz̨ta na specjalne okazje[4960] - Rdz 21,8; 26,30; Sdz14,10; ***lub: wysoki urzędnik, dowódca, naczelnik[8269] - 1Sm 22,2; ****zwolnienie z podatków, amnestia, święto[2010]*

19. A gdy zebrano[*] dziewice[1330] *po raz* drugi[8145], i *gdy* Mordocheusz[4782] siedział[3427|PAR] w Bramie[**] Królewskiej[4428|A]. Est 2,12-14; 5,13
**lub: k.n. gromadzić, zostać zebranym[6908]; **brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy - por: Rdz 19,1; Rt 4,1*

20. Estera[635] nie[369] ujawniła[*|PAR] *jeszcze* swojego pochodzenia[**] i swojej narodowości[***], tak[834] jak jej[5921] nakazał[6680] Mordocheusz[4782]; Estera[635] wykonała[6213|PAR] polecenie[****] Mordocheusza[4782], tak[834] jakby[*****|AK] była[1961|PER] pod[854] jego opieką[******|HAP]. Est 2,10
**dosł.: k.h. informować, ogłaszać, obwieszczać[5046]; **lub: pokrewieństwo, potomek, kraj pochodzenia[4138|B4790]; ***dosł.: swojego ludu[5971]; ****słowo, nakaz 3982 - tu i Est 1,15; 9,32; *****tak jak (wtedy, gdy) - EIB; ******wychowanie, utrzymywanie, żywienie[545]*

21. W tych[1992|A] dniach[3117|A], a Mordocheusz[4782] siedział[3427] w Bramie[8179] Królewskiej[4428|A], dwaj eunuchowie[5631] króla[4428|A], Bigtan[*] i Teresz[**], spośród strzegących[8104|PAR] progu[***|5592], szukali[****] *sposobności*, aby podnieść[*****|INF] rękę[3027] na króla[4428|A] Achaszwerosza[325].
**tj. „w ich tłoczni wina”[904] - tu i Est 6,2; ** „stanowczość”[8657] ***tj. odźwierni; ****k.p. znaleźć, uzyskać, dążyć do czegoś, pragnąć, prosić[1245]; *****dosł.: k.q. wysyłać, wypuszczać, rozciągać[7971]*

22. A sprawa[*|A] ta stała się znana[**] Mordocheuszowi[4782] i oznajmił[5046|KH] ją królowej[4436|A] Esterze[635], a Estera[635] powiedziała[559] o tym królowi[4428|A] w imieniu[8034] Mordocheusza[4782].
**lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, słowo[1697]* Est 6,2
***lub: k.n. zostać ujawnionym, objawionym, stać się znanym[3045]*

23. I zbadano[*|CON] tę sprawę[1697|A], i odkryto[4672|KN] *jej prawdziwość*. I zostali zawieszeni[8518|KN] obydwaj na drzewie[**|6086], i zapisano[3789] to w zwoju[***] spraw[1697] dziennych[3117] przed[6440] królem[4428|A] . **dosł.: k.pu. być poszukiwanym[1245]* Est 6,1
***tu: o wystawieniu zwłok na widok publiczny - Rdz 40,19; WBC[K] ***dot.: listu, listu rozwodowego, pisma, zwoju praw[5612] - Wj 24,7*

3 Po[310] tych[428|A] wydarzeniach[1697|A] król[4428|A] Achaszwerosz[325] wywyższył[*] Hamana[**], syna Hammedaty[***] Agagity[***|A], wyniósł[****] go i ustanowił[7760|CON] jego tron[3678] ponad[5921] wszystkimi[3605] książętami[8269], którzy[834] *byli* przy[854] nim. Lb 24,7; 2Krl 25,28

[*]lub: k.p. czynić wielkim, potężnym[1431]; [**]tj. „wspaniały"[2001]
[***]tj. „podwójny"[4099]; [****]„przewyższę"[91] - tj. potomek króla Agaga - por. Sm 15,8; Wj 17,8-16; Pwt 25,17-19; [*****]k.p. wywyższyć[5375]

2. A wszyscy[3605] słudzy[5650|PC] króla[4428|A], którzy[834] *byli* w Bramie[8179] Królewskiej[4428|A], klękali[*|PAR] przed Hamanem[2001] i oddawali mu pokłon[**]. Bo[3588] tak[3651] rozkazał[***] *co do* niego król[4428|A]. Ale[CW] Mordocheusz nie[3808] klękał[3766] *przed nim* i nie[3808] oddawał mu pokłonu[7812].

[*]lub: k.q. zginać się, kulić się[3766]; [**]k.hpa. padać na twarz w celu oddania hołdu lub czci, pokornego błagania[7812]; [***]k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć[6680] Est 2,19.21; 5,9

3. A słudzy[5650] króla[4428|A], którzy[834] *byli* w bramie[8179] króla[4428|A], mówili[559] do Mordocheusza[4782]: Dlaczego[4069] ty[859] przekraczasz[*|PAR] rozporządzenie[**] króla[4428|A]? Wj 1,17; Mt 15,2-3

[*]lub: k.q. przejść nad, znikać, ginąć, przestać obowiązywać[5674]
[**]hebr.: micwa[4] - przykazanie, prawo, nakaz, edykt[4687] - 1Krl 2,43

4. A stało[1961|CON] się, gdy mówili[559|INF] do[413] niego dzień[3117] w[CW] dzień[3117], a *on* ich nie[3808] słuchał[*], że[CW] donieśli[**] *o tym* Hamanowi, aby zobaczyć[***|INF], czy ostaną[****] się słowa[1697] Mordocheusza. Bo[3588] obwieścił[5046|KH] im[1992], że[834] on[1931] *jest* Żydem[3064]. Rdz 39,10

[*]lub: k.q. być posłusznym[8085]; [**]dosł.: k.h. informować, ogłaszać, obwieszczać[5046]; [***]lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd[7200]; [****]lub: k.q. stać, trwać, być prostym[5975]

5. A gdy Haman zobaczył[7200], że[3588] Mordocheusz[4782] nie klęka[3766|PAR] i nie oddaje mu pokłonu[7812|PAR], napełnił[4390|KN] Hamana[2001] gniew[*].

[*]lub: żar, furia, gorączka, wściekłość, oburzenie[2534] - 2Sm 11,20

6. Lecz[CW] uznał za uwłaczające[*] w swoich oczach[5869], *aby* podnieść[7971|INF] rękę[3027] na samego[905] Mordocheusza[4782], gdyż[3588] doniesiono[5046|KH] mu o narodzie[**] Mordocheusza[4782]. Szukał[1245|KP] więc[CW] Haman *sposobności*, aby wytracić[***|INF] wszystkich[3650] Żydów[3064], którzy[834] *byli* w całym[3605] królestwie[4438|N] Achaszwerosza[325] – *to jest* naród[5971] Mordocheusza[4782]. Est 9,24; Ps 83,2-4

[*]lub: k.q. gardzić, traktować z pogardą[959]; [**]hebr.: am - naród, krewniak, pobratymiec[5971]; [***]k.h. unicestwiać, gubić, niszczyć[8045]

7. W pierwszym[7223|A] miesiącu[2320|A], to[1931] *jest* w miesiącu[2320] Nisan[*], w dwunastym[**] roku[8141] *panowania*[AK] króla[4428|A] Achaszwerosza[325], rzucano[5307|KH|3S] przed[6440] Hamanem[2001] Pur[***], to[1931] *jest* los[***], z dnia[3117] na dzień[3117] i z miesiąca[2320] na miesiąc[*****|2320] dwunasty[**], to[1931] *jest* miesiąc[2320] Adar[******|HAP].

[*]tj. „ich ucieczka"[5212] - przełom marca i kwietnia - wcześniej Abib
[**]dosł.: drugi[8147] i dziesiąty[6240] - tj. w roku 474 p.n.e.; [***]bab. słowo odnoszące się do rzucania kostką w celu podjęcia decyzji, w l. mn. - Purim dot. święta w Est 9,24; [****]kamień (?), dział[1486] - Lb 25,55; [*****]może dot. praktyki rzucania kostki na planszę - BJ[K]
[******]tj. „ pełen chwały" - przełom lutego i marca[143] Est 1,2; 2,6

8. I powiedział[559|CON] Haman[4428|A] do króla[4428|A] Achaszwerosza[325]: Jest[3426|ADJ] jeden[259] lud[5971] rozproszony[*|PAR] i rozdzielony[*|PAR] pomiędzy[996] ludami[5971] we wszystkich[3605] prowincjach[4082] twojego królestwa[4438]. A jego prawa[***] *są* inne[8138|PAR] od *praw* wszystkich[3605] *innych* ludów[5971], i nie[369|P] przestrzegają[****|PAR] oni[853] praw[1881] króla[4428|A]. A dla króla[4428|A] nie[369] *jest* korzystne[7737|PAR] pozostawić ich w spokoju[*****].

[*]lub: k.pu. być rozrzuconym[6340]; [**]k.pu. być podzielonym[6504]
[***]lub: dekret, zarządzenie, edykt[1881]; [****]dosł.: k.q. czynić[6213]
[*****]lub: k.h. dać odpocznąć, uczynić spokojnym, pozostawić[3240]

9. Jeśli[518] *to, co* powyżej[5921|AK] król[4428|A] *uzna za* dobre[*|ADJ], *niech* zostanie zapisane[3789|KN], *że* mają być wytępieni[**|INF]. A *ja* odważę[8254] dziesięć[6235] tysięcy[505] talentów[***] srebra[3701] na[5921] ręce[3027] wykonawców[6213|PAR] tego dzieła[****|4399|A], aby je wnieść[935|KH|INF] do[413] skarbca[*****] króla[4428|A]. Est 4,7

[*]lub: być miłym, korzystnym, mieć słuszność[2895]; [**]k.p. zniszczyć, zabić, przyprawić o zgubę, zgładzić, wymiszczyć, pozbyć się[6]
[***]hebr.: kikkar - coś okrągłego[3603], talent, krążek z ołowiu, ze złota; tu wartość od 333 do 500 ton kruszcu - roczny dochód imperium Medo-Persji wynosił 13 500 talentów attyckich tj. 725 ton srebra, - NET[K], KHK; EIB[K]; [****]lub: wykwalifikowanych pracowników - por. Wj 36,8; 2Krl 12,12.15-16, lub urzędników administracji - Est 9,3 - WBC[K]; [*****]lub: skrzynia, dywany (?)[1595] - Ez 27,24

10. Wtedy[CW] król[4428|A] zsunął[5493|KH] pierścień[*] ze[5921] swojej ręki[3027] i dał[5414] go Hamanowi[2001], synowi[1121] Hammedaty[4099] – Agagicie[91], gnębicielowi[**|PAR] Żydów[3064]. Rdz 41,42; Est 8,2.8;

[*]lub: sygnet z pieczęcią[2885] - Rdz 41,42, biżuteria - Wj 35,22
[**]lub: k.q. związywać, zamykać, być w niewoli, stłoczyć[6887] Ag 2,23

11. Król[4428|A] powiedział[559] do Hamana[2001]: To srebro[3701|A] pozostawiam[*|PAS|PAR] tobie i ten lud[5971|A], abyś uczynił[6213|INF] z nim to, co *uznasz za* dobre[2896|A|ADJ] w twoich oczach[5869].

[*]lub: k.q. ofiarować, poświęcić, dać, zezwolić, odpłacać[5414]

12. Zwołano[7121|KN] zatem[CW] pisarzy[*] króla[4428|A] w pierwszym[7223] miesiącu[2320], dnia trzynastego[**] tego miesiąca[***|3220], i zapisano[3789|KN] wszystko[3605] tak[834], jak Haman[2001] rozkazał[6680], do[413] satrapów[****] króla[4428|A], i do[413] namiestników[*****], którzy[834] *byli* nad[5921|AK] każdą[******] prowincją[4082] i do książąt[8269] każdego[******] ludu[5921] z każdej[******] prowincji[4082] według

ich pisma[3791] i do każdego[*****] ludu[5971] według ich języka[3956]. Napisano[3789|KN|PAR] w imieniu[8034] króla[4428|A] Achaszwerosza[325] i opieczętowano[2856|KN|PAR] sygnetem z pieczęcią[2885] króla[4428|A].
**hebr.: sofer - skryba[5608]; **dosł.: trzy[7969] dziesięć[6240]; ***dosł.: w nim, tj. 13 Nisan - dzień przed świętem Paschy; ****namiestnik prowincji perskiej[323], protektor okręgu - EIB[K]; *****lub: zarządca[6346]; ******hebraizm: nad prowincją[4082] i prowincją[4082]; ludu[5971] i ludów[5971]*
1Krl 21,8; Est 1,22; 8,9.10

13. Potem[CW] rozesłano[7971] listy[*] przez ręce[3027] gońców[7323|PAR] do[413] wszystkich[3605] prowincji[4082] króla[4428|A], aby zgładzić[**|INF], pozabijać[***|INF] i wytępić[***|INF] wszystkich[3605] Żydów[3064], od młodego[5228] do[5704] starca[2205], małe dzieci[2945] i kobiety[802], w jeden[259] dzień[3117] – trzynastego[7969|624] dnia[3117] dwunastego[8147|6240] miesiąca[2320], to[1931] *jest* miesiąca[2320] Adar[143], i zedrzeć[****|INF] z nich łupy[*****|N].
Est 8,10-11

**lub: orędzie, dokument, pismo, dekret, akt kupna, akt oskarżenia[5612]; **k.h. unicestwiać, gubić, niszczyć[8045]; ***k.q. zgładzić, zniszczyć[2026]; ****k.p. zniszczyć, zabić, przyprawić o zgubę, zgładzić, wyniszczyć, pozbyć się[6]; *****k.q. łupić, plądrować, rabować[962]; ******zdobycz, zysk, splądrowane dobra[7998|B9446] - Rdz 49,27*

14. A odpis[*] tego pisma[3791|A] miał być podany[5414|KN|INF] jako zarządzenie[**] w każdej[3605] poszczególnej[***] prowincji[4082], ogłoszony[****|PAS|PAR] wszystkim[3605] ludom[5971|A], aby były[1961|INF] gotowe[6264] na ten dzień[3117|A].
Ezd 6,12

**lub: kopia[6572] - Ezd 7,11; Est 4,8; 8,13; **dekret, prawo, edykt[1881] ***hebraizm: w prowincji[4082] i prowincji[4082]; ****dosł.: k.q. być odstonietym[1540]; NIV - uczynić znanym, KR - otwarty dla wszystkich*

15. Gońcy[7323|PAR] więc[CW] wyruszyli[*] przynaglani[1765|PAS|PAR] słowem[1697] króla[4428|A], a zarządzenie[1881|A] zostało podane[5414|KN] *także* w pałacu[1002] w Suzie[7800]. A król[4428|A] i Haman[2001] zasiedli[3428], aby pić[**|8354|INF], lecz[CW] miasto[5892] Suza[7800] ogarnęło zamieszanie[***|943].
Est 7,15

**dosł.: k.q. wychodzić, iść naprzód, podążać do[3318]; **meton.: dot. części uczty w której odbywało się tylko picie - WBC[K] - Est 5,4; 7,2 ***lub: k.n. być zaklopotanym, być zbitym z tropu, tu i Wj 14,3; Jo 1,18*

4 A gdy Mordocheusz[4782] dowiedział się o tym[834] wszystkim[3605], co czyniono[6213|KN], to[CW] rozdarł[*|7176] swoje szaty[**|899] i przywdział[3847] wór[***|8242], i *posypał się* popiołem[****|665] – i wyszedł[3318|CON] na środek[8432] miasta[5892] i donośnie[2201] oraz[CW] gorzko[4751] krzyczał[*****].
**lub: k.q. drzeć, rozdzierać, rozrywać[7176]; gest wyrażający żal - Rdz 37,29; oburzenie lub gniew - Mt 26,65; zaklopotanie (?) - Dz 14,8 **tradycyjny gest wyrażający żałobę - Rdz 37,34; Joz 7,6; 1Sm 4,12; Ez 27,30; *****tu: praktyka pokutna wyr. stan skruchy lub żałoby *****lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)[2199]*
Wj 11,6; 2Sm 1,11; 3,31; Ezd 9,3; Est 3,7-15; Iz 58,5; Dn 9,3

2. I doszedł[935] aż[5704] przed[6440] Bramę[8179] Królewską[4428|A|N], gdyż[3588] nie[369] *wolno* było wejść[935] do Bramy[8179] Królewskiej[4428|A] ubrany[*|N] w wór[8242].
Est 2,19; 3,2

**dosł.: odzienie, szata, strój, ubiór[3830] jako ADJ - odziany, ubrany*

3. A w każdej[3605] poszczególnej[*] prowincji[4082], *w* miejscu[4725] gdzie[834] *doszło* słowo[1697] króla[4428|A] i jego zarządzenie[1881], nastała[**] wielka[1419] żałoba[***] wśród Żydów[3064|A] i post[6685], i płacz[1065], i lament[****]. Wór[8242] i popiół[665] stanowiły posłanie[*****] dla wielu[7227].
Est 3,12-15;

**hebraizm: prowincji[4082] i prowincji[4082]; **dosł.: k.h. dotknąć, sięgnąć, wyciągnąć, osiągnąć, przybyć[5060]; ***lub: opłakiwanie, biadanie, czas żałoby[60]; ****zawodzenie, głęboka reakcja emocjonalna na jakieś nieszczęście[4553]; *****k.ho. być położonym[3331]*

4. Przyszły[935] więc[CW] służące[*] Estery[635] i jej eunuchowie[5631] i opowiedzieli[**] jej *o tym*. Królowa[4436|A] bardzo[3966] się *tym* zasmuciła[***] i posłała[7971] szaty[899], aby ubrać[3847|KH|INF] Mordocheusza[4782] i zdjąć[5493|KH|INF] z niego wór[8242]. Ale[CW] *on* ich nie[3808] przyjął[****].
Est 7,6

**lub: młoda dziewczyna, pomocnica, panna[5291]; **k.h. informować, ogłaszać, obwieszczać[5046]; ***k.hpa. być strapionym, cierpieć niedolę[2342]; ****k.p. brać, wybierać, otrzymywać[6901] - Wj 26,5*

5. Wtedy[CW] Estera[635] zawołała[*|CON] Hataka[**], *jednego z* eunuchów[5631] króla[4428], którego[834] postawił[***] przed jej obliczem[6440] *do posługi*[AK], i nakazała[****] mu *pójść* do[5921] Mordocheusza[4782], aby dowiedzieć[*****|INF] się, co[4100] to[2088] *ma znaczyć* i na co[4100] to[2088].

**lub: k.q. przywołać do siebie, zapraszać, wołać, krzyczeć[7121] **tj. „ zaprawdę” [2047]; ***k.h. wznieść, stawić się przed kimś, wyznaczyć, ustanowić[5975]; ****lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć[6680]; *****k.q. poznawać, wiedzieć, umieć[3045]*

6. Wyszedł[3318] więc[CW] Hatak[2047] do[413] Mordocheusza[4782] na plac[*] miejski[5892|A|N], który[834] *był* przed[6440] Bramą[8179] Królewską[4428|A|N];

**lub: przestronne bądź otwarte miejsce, miejsce publiczne, ulica[7339]*

7. I Mordocheusz opowiedział[5046] mu wszystko[3605], co mu się przydarzyło[*], także[CW|853] dokładną[**] *kwotę* srebra[3701], którą[834] Haman powiedział[559], że odważy[***] dla[5921] skarbców[1595] królewskich[4428|A|N] za Żydów[3064], *aby* ich wytracić[****].
Est 3,9

**lub: k.q. napotkać, spotkać, przytrafić się[7136]; **suma, dokładna ocena[6575]; ***dot. określ. dokładnej wagi srebra - stąd: zapłaci[8254] ****lub: k.p. zniszczyć, przyprawić o zgubę, zgładzić, wyniszczyć[6]*

8. Dał[5414] mu też[CW|853] odpis[6572] pisma[3791|N] zarządzenia[1881] o ich zagładzie[*], które[834] wydano[5414] w Suzie[7800], aby pokazać[7200|INF] Esterze[635], powiadomić[5046|KH|INF] ją i rozkazać[6680], aby poszła[935|INF] do[413] króla[4428|A] błagać[**|INF] go o łaskę[**] i uzyskać[***|INF] *ją* przed jego obliczem[6440] nad[5921] jej ludem.
**lub: k.h. unicestwiać[8045] **lub: k.hpa. zabiegać o przychylność[2603]; ***k.p. szukać, dążyć[1245]*

9. Przyszedł[935] więc[CW] Hatak[2047] i przekazał[*] Esterze[635] słowa[1697] Mordocheusza[4782].
[*]dost.: k.h. informować, ogłaszać, obwieszczać, relacjonować[5046]
10. I odpowiedziała[559] Estera[635] Hatakowi[2047] i poleciła[*] mu *iść* do[413] Mordocheusza[4782] *z takimi słowami:* Est 4,5.6
[*]lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć[6680]
11. Wszyscy[3605] słudzy[5650] króla[4428|A] oraz[CW] ludy[5971|SC] z prowincji[4082] królewskich[4428|A|N] wiedzą[*|PAR] *o* tym[834], że każdy[3605] – mężczyzna[376] lub kobieta[802] – który[834] wejdzie[935|M|3S] do[413] króla[4428|A] na dziedziniec[**|A] wewnętrzny[6442|A], a który[834] nie[3808] został *tam* wezwany[***|M|3S], jedno[259] *jest* dla niego prawo[****] – ma zostać zabity[*****|INF], z wyjątkiem[905] tego[834], ku *któremu* król[4428|A] wyciągnie[3447|KH] złote[2091] berło[******], aby *taki* żył[2421]. Ale[CW] ja[589] nie[3808] zostałam wezwana[7121], aby wejść[935|INF] do króla[4428|A], *i* to[2088] od trzydziestu[7970] dni[3117].
[*]lub: k.q. poznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045]; [**]ogrodzony teren[2691]; [***]k.n. być wołanym, głoszonym, odczytywanym na głos, być przyzywanym[7121]; [****]dekret, zarządzenie, postanowienie[1881]; [*****]k.h. zabić, uśmiercić, skazać na śmierć[4191] - Kpt 24,16 [******]arameizm: laska, pęd[8275|B9712] - tu i Est 5,2; 8,4 Dn 2,9
12. I powiedziano[*|5046|KH|3P] Mordocheuszowi[4782] słowa[1697] Estery[635]. *[*]dost.: powiedzieli - por. WBC[K]*
13. Wtedy[CW] Mordocheusz[4782] powiedział[559], *aby przekazano* do[413] Estery[635] *taką* odpowiedź[*|INF]: Nie[408] myśl[**] sobie[***], że *jedyna* zostaniesz ocalona[****|INF] ze wszystkich[3605] Żydów[3064], *bo jesteś* w pałacu[1004] królewskim[4428|A].
[*]lub: k.h. zdawać sprawę, zwracać twarz ku, przypominać[7725]
[**]lub: k.p. porównywać, wyobrażać sobie[1819]; [***]dost. w swej duszy - por. hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche; [****]k.n. wyślizgnąć się, uciec[4422]
14. Bo[3588] jeśli[518] zachowasz[*] milczenie[**] w tym[2063] czasie[6256|A], uwolnienie[***|N] i wybawienie[****|HAP|N] dla Żydów[3064] wyłoni[5975] się z innego[312] miejsca[4725], a ty[859] i dom[1004] twojego ojca[1] zginiecie[6]. A kto[4310] wie[3045], czy[518] *nie na* taki[2063] czas[6256] dostąpiłaś[5060|KH] *godności* królewskiej[4428|A|N]? Rdz 45,5-7; 50,20
[*]hebraizm: zachować milczenie[2790|INF|ABS], zachowasz milczenie[2790|KH]; [**]k.h. być cicho, uciszyć, być głuchym[2790]; [***]uwytchnienie, ulga, przestrzeń[7305] tu i Rdz 32,16; [****]ucieczka[2020]
15. I powiedziała[559] Estera, aby *przekazano* do[413] Mordocheusza[4782] *taką* odpowiedź[7725|INF]:
16. Idź[1980|IMP], zbierz[3664|IMP] wszystkich[3605] Żydów, *którzy* się znajdują[*|A|PAR] w Suzie[7800], i pośćcie[6684|IMP] za[5921] mnie, nie[408] jedzcie[398] i nie[408] pijcie[8354] przez trzy[7969] dni[3117], nocą[3915] i dniem[*|3117]. Ja także[1571] i moje służące[5291] będziemy tak[3651] pościć[6684], i tak[3651] wejdę[935] do króla[4428|A], *mimo że* to[834] nie[3808] *jest zgodne* z prawem[***]. A jeśli[834] zginę[****], *to* zginę[6].
[*]lub: k.n. zostać znalezionym pojawić się, być obecnym, okazać się[4672]
[**]idiom: przez cały dzień; [***]dekret, zarządzenie, edykt[1881]
[****]lub: k.q. umrzeć, zostać zgładzonym[6] Rdz 43,14; Jl 1,14
17. Odszedł[*] więc[CW] Mordocheusz i uczynił[6213] wszystko[3605], jak mu poleciła[**] Estera.
[*]lub: k.q. opuszczać, przejść nad, przez, pomiędzy, przemijać[5674]
[**]lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, rozkazać, wyznaczyć[6680]

5 I stało[1961] się trzeciego[7992] dnia[3117], że[CW] Estera ubrała[3847] się *w szaty* królowej[4438|F] i stanęła[*] na dziedzińcu[2691] wewnętrznym[6442] pałacu[1004] króla[4428|A], naprzeciw[5227] pałacu[1004] króla[4428|A]. A król[4428|A] siedział[3427] na swoim królewskim[4428|A|N] tronie[**] w pałacu[1004] króla[4428|A] naprzeciw[5227] wejścia[***] *do* pałacu[1004].
[*]lub: k.q. być prostym, zajmować stanowisko, wystąpić[5975]
[**]lub: miejsce (honorowe), tron, miejsce do siedzenia, metaf. godność królewska, władza, potęga[3678]; [***]drzwi, otwór[6607] Est 4,16
2. I stało[*|CON] się, że gdy *tylko* król[4428|A] zobaczył[7200] królową[4436|A] Esterę[635] stojącą[5975] na dziedzińcu[2691], zyskała[**] *ona* łaskę[***] w jego oczach[5869] i król[4428|A] wyciągnął[3447] do Estery[635] złote[2091] berło[8275], które[834] trzymał[3447] w ręku[3027]. Estera[635] więc[CW] zbliżyła[7126] się i dotknęła[5060] głowni[****] berła[8275]. Prz 21,1; 8,4
[*]zwrot charakterystyczny dla j. hebr. - Mt 11,1; k.q.: być, istnieć, trwać, wydarzyć się[1961]; [**]dost.: k.q. brać, zabrać, nieść, uprowadzić[5375] - 2Krn 11,21; [***]przychylność, urok, elegancja, uznanie[2580]
[****]lub: szczyt, wierzchołek, głowa, suma, całość, grupa[7218]
3. A król[4428|A] powiedział[559|CON] do niej: Co[4100] ci *jest*, królowo[4436|A] Estero[635]? Jaka[4100] *jest* twoja prośba[*]? Aż do[5704] połowy[2677] królestwa zostanie ci dane[**|5414]. Est 7,2; 9,12
[*]lub: błaganie, życzenie[1246] - Ezd 7,6; [**]k.n. zostać obdarowanym
4. I Estera[635] odpowiedziała[559]: Jeśli[518] to się królowi[4428] podoba[*|ADJ], *to niech* przyjdzie[935] król[4428|A] i Haman[2001] dzisiaj[3117] na[413] ucztę[**], którą[834] dla niego przygotowałam[6213].
[*]lub: przyjemny, rozkoszny, zadowolony, radosny, łaskawy, słuszny[2895|2896]; [**]tj. uczta na specjalne okazje[4960] - Rdz 21,8
5. A król[4428|A] powiedział[559]: Ponaglijcie[*|IMP] Hamana, aby uczynił[6213|INF] *zadość* słowu[1967] Estery[1697]. I przyszedł[935] król[4428|A] i Haman[2001] na ucztę[4960], którą[834] przygotowała[6213] Estera.
[*]lub: k.p. śpieszyć (się), robić szybko, przymieść szybko[4116]
6. Potem[CW] król[4428|A], gdy napił[4960] się wina[3196], powiedział[559] do[413] Estery: Jaka[4100] *jest* twoja prośba[*], a zostanie ci dane[**], i jakie[4100] jest twoje życzenie[***] – aż do[5704] połowy[2677] królestwa[4438] zostanie *ono* spełnione[****|JUS].
*[*]lub: żądanie, petycja[7596]; życzenie[B9064]; [**]por. w. 3**; [***]w. 3*
[****]lub: k.n. zostać używanym, wykonanym, ofiarowanym[6213]

7. I odpowiedziała* Estera[635], i rzekła[559]: *Oto* moja prośba[7596] i moje życzenie[1246]:
**lub: k.q. zeznawać jako świadek , odpowiadać, reagować* [6030]

8. Jeśli[518] znalazłam* łaskę** w oczach[5869] króla[4428|A] i jeśli[518] królowi[4428|A] się podoba***|ADJ, aby dać[5414|INF] *posłuch* mojej prośbie[7596] i wykonać[6213|INF] moje życzenie[1246], *to niech* przyjdzie[935] król[4428|A] i Haman[2001] *jeszcze jutro*[AK] na ucztę[4960], którą[834] im przygotuję[6213|IM], a jutro[4279] uczynię[6213] według słowa[1697] króla[4428|A].
**lub: k.q. spotkać, przydarzyć się, osiągnąć, dostać, dowiedzieć się*[4672] ***lub: przychylność, urok, elegancja, uznanie*[2580]; ****lub: przyjemny, rozkoszny, zadowolony, radosny, łaskawy, słuszny*[2895|2896]

9. I wyszedł[3318] Haman[4428|A] tego dnia[3117|A] wesoły* i dobrej** myśli***. Ale[CW] gdy Haman[2001] zobaczył[7200|INF] Mordocheusza[4782] w Bramie[8179] Królewskiej[4428|A|N], *że* ani[CW] nie[3808] powstał[6965], ani[CW] nie[3808] zadrżał**** przed[4480] nim, wezbrał***** *w nim* gniew******|2534 na[5921] Mordocheusza[4782]. 1Krl 8,66; 2Krn 7,10; Est 3,5;
**lub: radosny, wesoły, zadowolony*[8056]; ***właściwy, stosowny, zadowolony*[2896]; ****wewnętrzny człowiek, wola, umysł, sumienie, wnętrze*[3820]; *****k.q. trząść się*[2111]; ******dosł.: i zostać napełnionym*[4390] *- por. Est 3,5*; *******lub: żar, furia, gorączka*[2534] Prz 15,15

10. Ale[CW] Haman[2001] opanował*|CON się, a gdy przyszedł[935] do swojego domu[1004], posłał[7971] i sprowadził[935|KH] do siebie swoich przyjaciół**|PAR i Zeresz***, swoją żonę[80]. Est 6,13
**lub: k.hpa. powściągać się, powstrzymywać się* [662]; ***k.q. kochać, pragnąć, k.p. przyjaciele*[157]; ****imię pers. „złoto”*[2238]; *„sudłacz”*[B2547]

11. I przedstawiał* im[1992] Haman[2001] wspaniałość** swojego bogactwa[6239], wielką liczbę[7230] swoich synów[1121] i[CW|853] wszystko[3605], *przez* co[834] król[4428|A] uczynił go wielkim[1431|KP], i[CW|853] *przez* co[834] wywyższył*** go ponad[5921] *innych* książąt**** i sług[5650] króla[4428|A]. Est 3,1;
**lub: k.p. opowiadać, ogłaszać, mówić, policzyć dokładnie*[5608] ***lub: splendor, majestat, duma, godność*[3519] *- Wj 33,18* Est 9,7-10
****lub: k.p. podnieść, wesprzeć*[5375]; *****dowódca, naczelnik*[8269]

12. Ponadto[CW] Haman[2001] powiedział[559]: Tak*, nie[3808] sprowadziła** królowa[4436] Estera[635] na ucztę[4960] z[5973] królem[4428|A], którą[834] przygotowała[6213] *nikogo* jak[3588] tylko[518|B577] mnie[853], a jeszcze*** ja na jutro[4279] zostałem do niej zaproszony****|PAS|PAR *wraz* z[5973] królem[4428|A].
**lub: także, zaiste, choć, tym bardziej, co więcej* [637]; ***k.h. uprowadzać, wnosić, zgromadzić, sprawić coś*[935]; ****również, nawet*[1571]
*****lub: k.q. przyzywać, krzyczeć, wydawać głośny dźwięk*[7121]

13. Ale to[2088] wszystko nie[369] *jest* wystarczające*|PAR dla mnie, *gdy* przez cały[3605] czas[6256] ja[589] widzę[7200|PAR] Żyda[3064] Mordocheusza[4782] siedzącego[3427] w Bramie[8179] Królewskiej[4428|A|N].
**lub: być podobnym do, ustawiać, umieszczać, wystarczać*[7737]

14. Wtedy[CW] jego żona[802] Zeresz[2238] i wszyscy[3605] jego przyjaciele[157] powiedzieli[559] mu: Niech sporządzą[6213] słup* wysoki[1364] na pięćdziesiąt[2572] łokci**, a rano[1242|A] powiedz[559] królowi[4428|A], aby[CW] powieszono[8518] na nim Mordocheusza[4782]. Potem[CW] idź[935|IMP] radosny** z królem[4428|A] na[413] ucztę[4960]. A rzecz[1697|A] ta *wydała się* dobra[3190] przed obliczem[6440] Hamana[2001] i sporządził[6213|KQ|3M|S] słup[6086]. Est 6,4;
**dosł.: drzewo, słup na którym zawieszano zwłoki zabitego*[6086] *- Rdz 40,19; WBC*[K] *- Est 2,23*; ***tj. ok. 22,5 m; 1 łokieć to ok. 45 cm*
****lub: radosny, wesoły, zadowolony*[8056] Est 6,13; 7,9-10

6 A* tej[1931] nocy[3915|A] odbiegł** króla sen[8142], powiedział[559] więc[CW], aby przynieść[935|INF] zwój*** wspomnień**** spraw***** dziennych[3117]. I stało[1961] się, że odczytano[7121|KN|PAR] *go* przed obliczem[6440] króla[4428|A]. Est 2,21-23; Dn 6,18
**dosł.: w tej nocy*; ***k.q. wycofywać się, uciekać, błądzić*[5074]
****lub: orędzie, dokument, pismo, dekret, akt kupna, akt oskarżenia*[5612] *- Rdz 13,7; Jr 25,31*; *****wspomnienie, zapis, przypomnienie*[2146]; ******słowo, rzecz, sprawa, mowa, przedsięwzięcie*[1697]

2. I został znaleziony[4672|KN|3M|S] zapis*|PAS|PAR, o tym[834], *co* doniósł[5046|KH] Mordocheusz[4782] na[5921] Bigtana[904] i Teresza[8657], dwóch eunuchów** króla[4428|A], spośród stróżów***|PAR progu[5592], którzy[834] szukali[1245|KP] *sposobności,* by podnieść****|INF rękę[3027] na króla[4428|A] Achaszwerosza[325]. Est 2,21
lub: k.q. wypisać, wyryć, wpisać do rejestru*[3789]; ***por. Est 2,14**
****lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, ochraniać, bronić*[8104]
*****dosł.: k.q. wysyłać, wypuszczać, rozciągać, wyciągać*[7971]

3. Wtedy[CW] król[4428|A] powiedział[559]: Jakiego[4100] zaszczytu* i wywyższenia** za to[2088] dostąpił[6213|3M|S] Mordocheusz[4782]? I odpowiedzieli[559] słudzy[5288] króla[4428|A] usługujący[8334|PAR] mu: Nie[3808] uczyniono[6213|KN|3M|S] dla[5973] niego *nic w tej* sprawie[1697]. Est 10,2-3; Dn 2,48
**lub: wartość, drogocenność, szacunek, świetność, przepych*[3366] *- Prz 20,5*; ***obdarzać honorem*[B1585] *- Ps 71,21- wielkość*[1420]

4. A król[2428|A] zapytał[559]: Kto[4310] *jest* na dziedzińcu[2691]? A *właśnie* Haman[2001] przyszedł[935] na zewnętrzny* dziedziniec[2691] domu[1004] królewskiego[4428|A|N], aby rozmawiać[559|INF] z królem[4428|A], by powiesić[8518|INF] Mordocheusza na słupie[6086], który dla niego sporządził[6213|KQ|3M|S].
**lub: po zewnętrznej stronie, wierzchni, zewnętrzna praca*[2435]

5. Słudzy* króla[4428|A] odpowiedzieli[559] mu: Oto** Haman[2001] stoi[5975|PAR] na dziedzińcu[2691]. Król powiedział[559]: Niech wejdzie[935].
por. Est 2,2; ***lub: spójrz, czy, zatem ja - part. wskazująca*[2009]

6. I Haman[2001] wszedł[935|CON]. A król[4428|A] zapytał[559] go: Co[4100] uczynić[6213|INF] dla człowieka*|A, którego[834] król[4428|A] pragnie** uczcić***? A Ha-

man[2001] myślał[****] w swoim sercu[3820]: Kogo[4310] by król[4428] pragnął[2654] uczcić[3366] bardziej[3148] niż mnie? Est 3,8-9

**lub: mąż, mężczyzna, ludzkość, każdy ktoś[376], **k.q. rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność, pożądać [2654], ***por. Est 6,3* ****lub: k.q. mówić, mówić w sercu, myśleć, nakazywać [559]*

7. Powiedział[559] więc[CW] Haman do[413] króla[4428|A]: Dla człowieka[376], którego[834] król[4428|A] pragnie[2654] uczcić[3366],

Est 6,9.11

8. Niech przyniosą[935|KH] szatę[*] królewską[4438|N], w którą[834] ubiera[3847] się król[4428|A] i konia[5483], na którym[834] jeździ[7392] król[4428|A], a któremu[834] włożą[**] diadem[***] królestwa[4438|BJ] na jego głowę[7218]; **lub: odzienie, strój, ubiór[3830]; **k.n. zostać położonym, zrobionym[5414]; ***tj. wysoki zawój, ozdoba konia, tu i Est 1,12; 2,17[3804]*

9. Potem[CW] niech ofiarują[5414|KN] tę szatę[3830|A] i konia[5483] w[5921] ręce[3027] kogoś[376] z najdostojniejszych[*] książąt[**], niech ubiorą[3847|KH] tego[853] człowieka[376|A], którego[834] król[4428|A] pragnie[2654] uczcić[3366], niech go obwożą[7392|KH] na koniu[5483] po placu[***] miejskim[5892|N] i niech wołają[7121] przed jego obliczem[6440]: Tak[3602] postępuje[6213|KN] się z człowiekiem[376|A], którego[834] król[4428|A] pragnie[2654] uczcić[3366]!

Rdz 41,42;

**lub: ktoś wysoko urodzony, szlachetnego rodu[6579] - Est 1,3; Dn 1,3 **lub: wysoki urzędnik, dowódca, naczelnik[8269] - por. 1Sm 22,2 ***lub: ulica, miejsce publiczne, miejsce otwarte[7339];*

Est 5,11

10. Wtedy[CW] król[4428|A] powiedział[559] do Hamana[2001]: Pośpiesz[*|IMP] się, weź[3947|IMP] tę[853] szatę[3830|A] i tego[853] konia[5483|A], tak jak[834] powiedziałeś[**] i uczyń[6213|IMP] tak[3651] z Żydem[3064] Mordocheuszem[4782], który siedzi[3427|PAR|A] w Bramie[8179] Królewskiej[4428|A|N]. Nie[408] pomiń[***|JUS] *ani* słowa[1697] z tego wszystkiego[3605], co[834] powiedziałeś[1697|KP]!

Est 3,6

**lub: k.p. pospieszać, robić szybko, przynieść szybko[4116] **lub: k.p. obiecywać, polecić, rozkazać, mówić[1696|B1904|PAR] ***lub: k.h. sprawić, że przypadnie coś w udziale, powalić[5307]*

11. I Haman[2001] wziął tę[853] szatę[3830] i tego[853] konia[5483], ubrał[3847|KH|CW] Mordocheusza[4782] i obwoził[7392] go po placu[7339] miejskim[5892], i wołał[*] przed jego obliczem[6440]: Tak[**] postąpi[6213|KN] się z człowiekiem[376], którego[834] król[4428|A] pragnie[2654] uczcić[***|3366]!

Ezd 6,13; Iz 60,14; Łk 1,52

**lub: k.q. krzyczeć, zapraszać, wydawać głośny dźwięk, głosić[7121] **lub: w ten sposób, tak oto[3602]; ***wartość, drogocenność, szacunek*

12. Potem[CW] wrócił[7725|KQ|CON] Mordocheusz[4782] do[413] Bramy[8179] Królewskiej[4428|A|N], Haman[2001] natomiast[CW] śpieszył[1765|KN] się do[413] swojego domu[1004] smutny[*|ADJ], z zakrytą[2645] głową[**|7218].

**lub: żałoba, opłakiwanie (po zmarłych, z powodu nieszczęścia) [57] **tu: jako wyraz ustydliwego upokorzenia - por. WBC[K]*

1Krl 20,43; 2Krn 26,20; 2Sm 15,30; 17,23; Jr 14,3-4

13. I Haman[2001] opowiedział[*] swojej żonie[802] Zeresz[2238] i wszystkim[3605] swoim przyjaciołom[157] o tym[853] wszystkim[3605], co[834] go spotkało[**]. Jego mędrcy[***|2450|ADJ] i jego żona[802] Zeresz[2238] powiedzieli[559] do niego: Jeśli[518] Mordocheusz[4782], przed którym zaczęłaś[****] upadać[5307|INF], *jest* z nasienia[****] żydowskiego[3064|A], *to* nie[3808] pokonasz[*****] go – owszem[3588], przed jego obliczem[6440] z pewnością[******] upadniesz[5307].

Pwt 32,10;

**lub: k.p. powtarzać, ogłaszać, mówić, rozmawiać, policzyć dokładnie[5608]; **k.q. napotykać, przydarzyć się[7136]; ***określenie ironiczne (?) - por. WBC[K]; ****k.h. pozwalać na znieważanie, zaczymać[2490]; *****zasiew; potomstwo[2233]; ******uziąć górę nad, zwyciężyć[3201]; *******hebraizm: upadać[5307|INF|ABS] upadniesz[IM]*

Est 5,10-14; Za 2,8

14. *Gdy* jeszcze[5750] oni z[5973] nim rozmawiali[1696], oto[CW] dotarli[*] eunuchowie[5631] króla[4428|A], aby śpiesznie[**] sprowadzić[935|INF] Hamana[2001] na ucztę[4960|A], którą[834] przygotowała[***] Estera[635]. ****dosł.: k.q. uczyniła[6213]*

Est 5,8

**lub: k.h. dotknąć, sięgnąć, wyciągnąć, osiągnąć, przybyć[5060] **lub: k.h. przerazić, zatrwożyć, śpieszyć, śpieszyć się[926] - Rdz 45,3*

7 Król[4428|A] i Haman[2001] przybyli[935] więc[CW] na ucztę[*|INF] z[5973] królową[4436] Esterą[635].

**dosł.: k.q. pić, upijać się, ucztować[80] - rdzeń dla słowa - miście[h 4960]*

Rdz 40,20; Est 3,15; 5,8; Am 6,7

2. I powiedział[559] król[4428|A] do[413] Estery[635] również[1571] w drugim[8145|A] dniu[3117], gdy napił[4960] się wina[3196]: Jaka[4100] *jest* twoja prośba[*], królowo[4436] Estero[635], a będzie ci *to* dane[**]; i jakie[4100] *jest* twoje życzenie[***] – aż do[5704] połowy[2677] królestwa[4438|A] – a będzie spełnione[****]?

**lub: żądanie, petycja[7596], życzenie[B9064]; **k.n. zostać położonym, zrobionym, obdarowanym, przyznanym[5414] ***błaganie, życzenie[1246] - Ezd 7,6; ****k.n. zostać wykonanym[6213|JUS]*

Est 5,6

3. Wtedy[CW] królowa[4436] Estera[635] odpowiedziała[*], mówiąc[559]: Jeśli[518] znalazłam[**] łaskę[***] w twoich oczach[5869], królu[4428|A], i jeśli[518] król[4428|A] *uzna to* za[5921] dobre[****], *niech będzie* mi darowana[5414|KN] moja dusza[*****] na moją prośbę[*****] i mój naród[5971] na moje życzenie[1246].

Est 2,17; 4,12-14; 5,8

**lub: k.q. zeznawać jako świadek , odpowiadać, reagować[6030] **lub: k.q. spotkać, przydarzyć się, osiągnąć, dostać, dowiedzieć się[4672]; ***przychylność, urok, elegancja, uznanie[2580]; ****korzystne, miłe, słuszne[2895|ADJ]; *****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba[5315], gr.: psyche; ******żądanie, petycja[7596]*

4. Bo[3588] zostaliśmy sprzedani[*], ja[589] i mój lud[5971], aby nas zgładzić[**|INF], pozabijać[***] i wytracić[****|INF]. A jeśli[432] zostalibyśmy sprzedani[4376|KN] jako niewolnicy[5660] i niewolnice[8198], milczałabym[*****], gdyż[3588] ta niedola[******|A]

nie[369] *może* wyrównać[******] tej szkody[*******] królowi[4428|A]. Est 3,9; 4,7

**lub: k.n. zostać wydanym na śmierć[4376]; **k.h. unicestwiać, gubić, niszczyć[8045]; ***k.q. zgładzić, zniszczyć[2026|INF]; ****k.p. zniszczyć[6]*
******lub: k.h. być cicho, uciszyć[2790]; ******wróg, trudne położenie[6862]; *******dosł.: k.q. być podobnym do, ustawiać, umieszczać, k.p. równać, wygładzać[7737]; ********hap.leg.: rana, krzywda[5143]*

5. Wtedy[CW] król[4428|A] Achaszwerosz[325] odezwał[559] się do królowej[4436] Estery[635] i powiedział[559]: Kto[4310] to[1931] *jest*[*] i gdzie[335] *jest*[*] ten[2088], który[834] wypełnił[**] swoje serce[3820], by tak[3651] uczynić[6213|A]? Est 3,5-6.8.9

**dosł.: (jest) to[1931] ten[2088]; **k.q. być pełnym, być dokonanym[4390]*

6. A Estera[635] powiedziała[559]: *Tym* kimś[*] – przeciwnikiem[**] i wrogiem[341] *jest* ten[2088] niegodziwy[***|A] Haman[2001]. I Haman[2001] zatrwożył[****] się przed[6440] królem[4428|A] i królową[4436|A].

**lub: człowiek, mąż[376]; **wróg, nieprzyjaciel, ciemiężyciel[6862]*
****lub: zły, nikczemny, złośliwy[7451]; ****k.n. być przerażonym[1204]*

7. Wtedy[CW] król[4428|A] wstał[6965] w swoim gniewie[*] od uczty[4960] *przy* winie[3196|A] i *poszedł* do ogrodu[1594] pałacowego[**]. Haman natomiast[CW] stał[5975], aby błagać[***|INF] królową[4436] Esterę[635] o[5921] swoją duszę[5315], bo[3588] widział[7200], że[3588] dopełniło[****] się jego nieszczęście[7451] ze[413] *strony* króla[4428|A]. Est 1,12; Prz 20,2

**lub: żar, furia, gorączka, wściekłość, oburzenie[2534] - 2Sm 11,20*
***lub: dom[1055] tu i Est 1,5; 7,8; ***k.p. znaleźć, uzyskać, dążyć do czegoś, pragnąć, prosić[1245]; ****dosł.: k.q. być zużytym, zmarnieć, być wyczerpanym, dojść do kresu, zniknąć, zginąć[3615]*

8. Gdy[CW] król[4428|A] wrócił[7725] z ogrodu[1594] pałacowego[1055] do domu[1004], *gdzie odbywała się* uczta[4960] *przy* winie[3196], a Haman upadł[*|PAR] na łoże[4296], na[5921] którym[834] spoczywała[**] Estera[635], wtedy[CW] król[4428|A] powiedział[559]: Czy także[1571] *chce* napastować[***|INF] królową[4436|A] przy mnie[5973] w domu[1004]? *A gdy* te słowo[1691|A] wyszło[3318] z ust[6310] króla[4428|A], to[CW] twarz[6440] Hamana[2001] *natychmiast* zakryto[****|3P]. Est 1,6

**lub: k.q. napadać na, atakować, paść martwym, upadać w ręce[5307]*
***dosł.: (była) na[5921] nim - por. AK; ***k.q. zniewolić, uczynić uległym, podporządkować, zmusić, pogwałcić, zdominować[3533]*
*****być może Haman już był w tej chwili martwy - por. KHK, BJ[K]*

9. A Charbona[2726], jeden[259] z eunuchów[5631], powiedział[559] przed obliczem[6440] króla[4428|A]: Oto[*] nawet[1571] pal[**] uczyniony[6213|KQ] przez Hamana[2001] dla Mordocheusza, który[834] dobrze[***] mówił[1696|KP] o[5921] królu[4428|A|AK], stoi[5975|PAR] przy domu[1004] Hamana[2001], wysoki[1364] na pięćdziesiąt[2572] łokci[520]. Król[4428|A] powiedział[559]: Powieście[8518|IMP] go na[5921] nim. Est 2,17.21; 3,13;

**lub: spójrz, czy, zatem ja - part. wskazująca[2009]; **dosł.: drzewo, słup, na którym zawieszano zwłoki zabitego[6086] - Rdz 40,19; WBC[K] - Est 2,23; ***korzyść, dobrobyt[2896|N]* Est 5,8; Ps 7,16; Prz 11,5-6

10. I powieszono[8518] Hamana[2001] na[5921] tym palu[6086|A], który[834] przygotował[*] dla Mordocheusza[4782]. I gniew[**] króla[4428|A] uspokoił[***] się. ****k.q. tracić na sile[7918]* Ps 37,35-36; Dn 6,24

**lub: k.h. zrobić, umocnić, skierować do, zaplanować[3559]*
***lub: żar, furia, gorączka, wściekłość, oburzenie[2534] - 2Sm 11,20*

8 Tego dnia[3117|A] król[4428|A] Achaszwerosz[325] dał[*] królowej[4436|A] Esterze[635] dom[1004] Hamana[2001], prześladowcy[**|PAR] Żydów[3064|A|Q], a Mordocheusz[4782] przyszedł[935|PER] przed oblicze[6440] króla[4428|A], gdyż[3588] Estera[635] powiedziała[***] mu, kim[4100] on[1931] *jest* dla niej. Est 2,7

**dosł.: k.q. dać, położyć, użyć, robić, powodować[5414]; **k.q. wiązać, związywać, zamykać, być w skąpej ilości, być w niedoli[6887]*
****lub: k.h. ogłaszać, obwieszczać, oznajmiać, wyjaśniać[5046]*

2. Zsunął[*|CON] też[CW] król[4428|A] swój pierścień[**], który[834] zabrał[***] Hamanowi[2001] i dał[5414] go Mordocheuszowi[4782]. A Estera[635] ustanowiła[****] Mordocheusza[4782] *zarządcą* nad[5921] domem[1004] Hamana[2001]. Est 3,10

**lub: k.h. spowodować odejście, usunąć, zabrać, odsunąć[5493]*
***lub: sygnet z pieczęcią[2885] - Rdz 41,42, biżuteria - Wj 35,22*
****lub: k.h. pozwolić przejść, spowodować przeminięcie[5674]*
*****lub: k.q. wyznaczać, umieszczać, postanawiać, klaść[7760]*

3. I mówiła[1696|KP] jeszcze[*] Estera[635] przed obliczem[6440] króla[4428|A]. Upadła[**] mu do[***] stóp[7272] i płakała[1058], i prosiła go o łaskę[****], aby odwrócić[5674|INF] zło[7451] Hamana[2001], Agagity[91], i[CW|853] jego zamiar[*****], który[834] powziął[*****] przeciwko[5921] Żydom[3064]. Wj 17,8-16; Est 3,1; 7,7

**dosł.: k.h. zrobić więcej, spowodować dodanie, zwiększyć[3254]*
***lub: paść na twarz przed kimś, leżeć (twarzą do ziemi)[5307]*
****dosł.: przed; ****lub: k.hpa. zabiegać o przychylność[2603]*
******lub: myśl, plan[4284], ******k.q. planować, zamierzać[2803]*

4. Wtedy[CW] król[4428|A] wyciągnął[*] ku Esterze złote[2091] berło[**], a Estera[635] podniosła[6965] się i stanęła[***] przed obliczem[6440] króla[4428|A].

**lub: k.h. wyciągać (rękę), rozciągać[3447] - tu i Est 4,11; 5,2*
***arameizm: laska, pęd[8275|B9712] - tu i Est 4,11; 5,2; ***k.q. być prostym, zajmować stanowisko, wystąpić, trwać, wytrzymać[5975]*

5. I powiedziała[559]: Jeśli[518] król[4428|A] *uzna* to za[5921] dobre[*], jeśli[518] znalazłam[4672] łaskę[2580] przed jego obliczem[6440], i *jest* to słowo[1696|A] słuszne[**] przed obliczem[6440] króla[4428|A] i ja[589] *jestem* miła[*|2896] w jego oczach[5869], niech zostanie napisane[3789], aby wycofać[***|INF] listy[5612|A] z planem[****] Hamana[2001], syna[1121] Hammedaty[4099], Agagity, które[834] napisał[3789], aby wytracić[*****|INF] Żydów[3064], którzy[834] *są* we wszystkich[3605] prowincjach[4082] królewskich[4428|A|N].

**lub: k.q. zadowalać, być odpowiednim[3787]; **dobry, właściwy, stosowny, zadowolony[2896]; ***k.h. przynosić z powrotem[7725]*
*****lub: myśl, zamiar[4284]; *****k.p. zgładzić, wymieszczyć, pozbyć się, zgubić, spowodować zaniechanie[6]* Est 5,14; 6,1-2; 7,3

6. Bo[3588] jakże[349] mogłabym[*] patrzeć[7200|CON] na to nieszczęście[**], które[834] ma spotkać[***] mój lud[5971], i jakże[349] mogłabym[3201] patrzeć[7200|CON] na zgubę[13] mojego rodu[****]? Est 7,4; Ne 2,3

**lub: mieć moc, siłę, być zdolnym[3201]; **udręka, przeciwność losu, niegodziwość[7451]; ***k.q. przydarzyć się, znaleźć, osiągnąć[4672] ****lub: pokrewieństwo, krewni, potomek, kraj pochodzenia[4138]*

7. Wtedy[CW] król[4428|A] Achaszwerosz[325] powiedział[559] do królowej[4436|A] Estery[635] i do Żyda[3064] Mordocheusza[4782]: Oto[2009] dałem[5414] Esterze dom[1004] Hamana, a jego powieszono[8518] na[5921] palu[6086], za[5921] *to, że* podniósł[*] rękę[3027] na Żydów[3064|A|Q]. Prz 13,22; Est 1,19; Dn 6,8-15

**dosł.: k.q. wysyłać, wypuszczać, rozciągać, wyciągać, kierować[7971]*

8. Napiszcie[3789|IMP] więc[CW] wy[859] o[5921|AK] Żydach[3064], co *uznacie* za słuszne[*], w imieniu[8034] króla[4428|A] i opieczętujcie[2856|IMP] *to* pierścieniem[**] króla[4428|A|N]. Bo[3588] pisma, które[834] *jest* napisane[3789|KN|PAR] w imieniu[***] króla[4428|A] i zostało zapieczętowane[2856|KN|INF|ABS] pierścieniem króla[4428|A], nie[369] można odwołać[*****]. **lub: dobry, właściwy, stosowny[2896]. **sygnet z pieczęcią[2885] - Rdz 41,42, biżuteria - Wj 35,22; ***imię[8034] - odzwierciedla naturę i charakter osoby je noszącej; ****k.h. przynosić z powrotem[7725] *****konstrukcja gramatyczna w. 7 i 8 wyraża irytację (?) - WBC[K]*

9. I zwołano[*] pisarzy[**] króla[4428|A] w tym[1931|A] czasie[6256], trzeciego[7992] miesiąca[2320], to[1931] *jest* miesiąca[2320] Siwan[***|HAP], dwudziestego[6242] trzeciego[****|7969] *dnia tego* miesiąca[*****], i napisano[3789|KN] wszystko[3605], tak[834] jak nakazał[6680|KP] Mordocheusz[4782], do[413] Żydów[3064], do[413] satrapów[323|A] i namiestników[6346|A], i książąt[8269] prowincji[4082|A], które[834] *rozciągają się* od Indii[1912] i aż do[5704] Kusz[3568], *do* stu[3967] i dwudziestu[6242] siedmiu[7651] prowincji[4082|A], *do* każdej[******] prowincji[4082|A] jej pismem[3789] i do każdego[******] ludu[5971] w jego języku[3956], i do[413] Żydów[3064] ich pismem[3789] i w ich języku[3956].

lub: k.n. być odczytywanym na głos, być przeczytanym[7121] **hebr.: sofer - skryba[5608], * „ich odkrycie" [5510] - przełom maja i czerwca; ****tj. 2 miesiące i dziesięć dni po ogłoszeniu 1-go dekretu; *****dosł.: w nim[AK]; ******hebraizm: prowincja[4082] i prowincja[4082]; *******hebraizm: lud[5971] i ludu[5971]* Est 1,1; 1,22; 3,12

10. I napisał[*|3789|CON] w imieniu[8034] króla[4428|A] Achaszwerosza[325], i zapieczętował[2856] pierścieniem[2885] króla[4428|A], rozesłał[7971] listy[**] przez[***] gońców[7323|PAR] jeżdżących[7392] na koniach[5483|A], *na* rumakach[****|A] królewskich[*****|A], źrebiętach[******] klaczy[*******|A|B8628]; 1Krl 21,8; Est 3,12

**lub: i napisano, i zapieczętowano, i rozesłano - por. BW; EIB; BJ **lub: orędzie, dokument, pismo, dekret, akt kupna, akt oskarżenia[5612] - Rdz 13,7; Jr 25,31; ***dosł.: przez rękę[3027]; ****tj. specjalnej klasy koni pocztowych[7409] - WBC[K]; *****lub: szybkich[327|P] ******dosł.: synach[1121]; *******hap.leg.: wielbłąd, dromader (?)[7424]*

11. Że[834] król[4428|A] dał[5414] to[834] *prawo* Żydom[3064] po wszystkich[3605] poszczególnych miastach[*], zgromadzić[6950|KN|INF] się i stanąć[5975|KQ|INF] w[5921] *obronie* swojego życia[**], aby wytracić[8045|INF], zabić[2026|INF] i wygubić[6] wszystkich[3605] zbrojnych[***|PAR] ludu[5971] i prowincji[4082] – ich wrogów[****|A|PAR], ich dzieci[2945] i kobiety[802], a ich mienie[*****] zabrać jako łup[962|INF]; Est 9,10-16

**hebraizm: miasto[5892] i miasto[5892]; **lub: duszy - por. hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315] ***lub: wał, twierdza, mur warowny, obrona [2426]; ****k.q. okazywać wrogość, być przeciwnikiem, traktować jak nieprzyjaciela[6696]; *****dosł.: zdobycz, zysk, łup[7998] - Rdz 49,27; Wj 15,9*

12. W jednym[259] dniu[3117] we wszystkich[3605] prowincjach[4082] króla[4428|A] Achaszwerosza[325], trzynastego[7969|6240] *dnia* dwunastego[8147|6240] miesiąca[2320], to[1931] *jest* miesiąca[2320] Adar[*|143]. Est 3,13; 9,1

**tj. przełom lutego i marca[143]*

13. Odpis[*] tego pisma[3791|A] należy podać[5414|KN] *jako* zarządzenie[**] w każdej[3605] poszczególnej prowincji[***] i ogłosić[****|PAS|PAR] wszystkim[3605] ludom[5971], aby[CW] Żydzi[3064] byli[1931] gotowi[*****] na ten[288|A] dzień[3117], by zemścić[******|5358|INF] się nad swoimi wrogami[341]. Est 3,14

**lub: kopia[6572] - Ezd 7,11; Est 3,14; 4,8; **dekret, prawo, edykt[1881] ***hebraizm: w prowincji[4082] i prowincji[4082]; ****dosł.: k.q. być odsłoniętym[1540]; NIV - uczynić znanym, KR - otwarty dla wszystkich *****lub: przygotowany, ceniony - Iz 10,13; ******k.n. doznać pomsty*

14. Gońcy[*|PAR] jeżdżący[7392|PAR] na rumakach[7409|A] królewskich[327|A] wyruszyli pośpieszani[**] i ponaglani[**|PAR] słowem[***|AK] króla[4428|A]. Dekret[1881] ogłoszono[5414|KN] *także* w pałacu[1002] w Suzie[7800].

**lub: k.q. biec[7323], **k.pu. popędzać, być przyśpieszonym[926] ***lub: mowa, czyny, rzecz, rozkaz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*

15. A Mordocheusz[4782] wyszedł[3318] *sprzed* oblicza[6440] króla[4428|A] *odziany* w szatę[3830] królewską[4832] niebieską[*] i białą[2353], i w wielkiej[1419] złotej[2091] koronie[**], i w płaszczu[***|HAP] z bisioru[****] i szkarłatu[713]. A miasto[5892] Suza[7800] weseliło[*****] i radowało[*****] się. Est 3,15; Prz 29,2

**tj. niebieski lub fioletowy mat. wełniany, purpura[8504] - Wj 25,4 **lub: wieniec - 2Sm 12,39, diadem, znak godności[5850|B6821] - Za 6,11*, - por. KHK; ***tj. długa luźna szata, bez rękawów[8509|AMG]. ****kosztowne cienkie płótno wytwarzane w Egipcie - 1Krl 15,27; 2Krn 3,14 *****lu: krzyczeć z radości[6670]; ******lub: k.q. być zadowolonym[8085]*

16. Dla Żydów[3064|A] nastał[1961] *czas* światła[219] i radości[*], wesela[**] i uszanowania[***].

**lub: pomyślny skutek, szczęśliwy obrót sprawy; zadowolenie[8057] **dosł.: i wesela; radosne uniesienie[8342]; ***lub: cześć, szacunek[3366]* Ezd 4,1-3; Ps 97,11

17. A w każdej[3605] poszczególnej prowincji[*] i w każdym[3605] poszczególnym mieście[**], w miejscu[4725] gdzie[834] dotarło[***|PAR] słowo[1697] króla[4428|A] i jego zarządzenie[1881], *wzbierała*

radość[8057] i wesele[8342] wśród[****] Żydów[3064|A], uczta[4960] i szczęśliwy[*****|ADJ] dzień[3117]. A wielu[7227] spośród ludu[5971] tych ziem[776|A] przyłączyło się do Żydów[******|HAP]. Bo[3588] padł[5307] na[5921] nich strach[6343] *przed* Żydami[3064|A].

**hebraizm: prowincja[4082] i prowincja[4082]; **miasto[5892] i miasto[5892]; ***k.h.: dotknąć, sięgnąć, wyciągnąć, osiągnąć, przybyć[5060] ****dla Żydów - AK; *****lub: dobry, miły, przyjemny, lepszy[2896] ******lub: stawało się Żydami, tu znaczenie deklaratywne mogące oznaczać: „udawali, że są Żydami" - por. WBC[K]; NET[K]; BJ[K]*

Rdz 35,5; Wj 15,16; Pwt 2,25; 11,25; Est 9,2

9 A w dwunastym[8147|6240] miesiącu[2320], to[1931] *jest w* miesiącu[2320] Adar[143], w trzynastym[7969|6240] dniu[3117] *tego miesiąca*[*], gdy[834] rozeszło[5060|KH] się słowo[**] króla[4428|A] i jego zarządzenie[1881], *które* miało być wykonane[***|INF], kiedy[834] wrogowie[341|PAR] Żydów[3064|A] mieli nadzieję[****] zapanować[*****|INF] nad nimi, lecz[CW] to[1931] się zmieniło[2015|KN|INF|ABS], ponieważ[3588] Żydzi[3064|A] zapanowali[7980] nad tymi[1992], którzy[834] ich nienawidzili[******|PAR]. Est 3,7.13; 8,7.12

**dosł.: w nim - AK; **mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa, rozkaz[1697]; ***k.n. zostać ofiarowanym, być używanym, przestrzeganym[6213]; ****k.p. oczekiwać z nadzieją i cierpliwością[7663|AMG] *****lub: k.q. władać, stać się panem, dominować, mieć kontrolę[7980] ******lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się[8130]*

2. Bo[3588] Żydzi[3064|A] zebrali[*] się w swoich miastach[5892] we wszystkich[3605] prowincjach[4082] króla Achaszwerosza[325], aby podnieść[7971|INF] rękę[3027] na *tych, którzy* pragnęli[**|PAR] ich zguby[***]. A nikt[376] nie[3808] mógł ostać[****] się przed ich obliczem[6440], gdyż[3588] strach[*****] *przed* nimi padł[5307] na wszystkie[3605] ludy[5971].

**lub: k.n. zgromadzić się[6950]; **k.p. znaleźć, uzyskać, dążyć do czegoś, szukać, prosić[1245]; ***nieszczęście, niedola, krzywda[7451] ****lub: k.q. wystąpić, stać, zająć stanowisko, trwać, wytrzymać[5975] *****lub: trwoga, przerażenie[6343] - Rdz 31,42* 2Sm 22,41; Est 3,5

3. I wszyscy[3605] książęta[*] prowincji[4082], satrapowie[**], namiestnicy[***] i wykonujący[6213|PAR] pracę[4399|A] dla[834] króla[4428|A] popierali[*****|PAR] Żydów[3064|A], bo[3588] padł[5307] na[5921] nich strach[6343] przed Mordocheuszem[4782]. Est 3,12; 8,9.17

**lub: wysoki urzędnik, dowódca, naczelnik[8269] - por. 1Sm 22,2 **tj. namiestnik prowincji perskiej[323], protektor okręgu - Est 3,13 ***lub: zarządca[6346]; ****k.p. wesprzeć, pomóc, nieść, dźwigać[5375]*

4. Bo[3588] Mordocheusz[4782] *stał się* wielkim[*] w pałacu króla[4428|A], a wieść[**] *o* nim rozchodziła[1980|PAR] się po wszystkich prowincjach[4082], tak że[3588] *znaczenie* tego człowieka[376|A], Mordocheusza[4782], rozchodziło[1980|PAR] się i *stawało się coraz* większe[1419|INF|ABS]. 2Sm 3,1; 1Krn 11,9

**lub: ogromny, głośny, starszy, wybitny[1419]; **doniesienie, pogłoska, wiadomość, sława, reputacja[8089] - tu i Joz 6,27; 9,8; Jr 6,24*

5. I uderzyli[*] Żydzi[3064|A] we wszystkich[3605] swoich wrogów[341] ciosem[**] miecza[2719], także[CW] rzezią[***|N] i zniszczeniem[12|HAP|N], a czynili[6213] z *tymi, którzy ich* nienawidzą[8130|PAR], według swojego uznania[****]. Est 3,13

**lub: k.h. razić, szturchać, bić, pokonywać, atakować[5221] **lub: rana, rzeź, chłosta, podbój, uderzenie[4347]; ***zabicie[2027] ****lub: upodobanie, wola, przychylność, łaska, życzliwość[7522]*

6. Także[CW] *w* pałacu[1002] w Suzie[7800] Żydzi[3064|A] zabili[*] i wytracili[**] pięciuset[2568|3967] mężczyzn[376]; Est 1,2; 3,15; 8,14

**lub: k.q. zgładzić, zniszczyć[2026]; **k.p. zniszczyć, zabić, zgładzić[6]*

7. I Parszandatę[*], i[CW|853] Dalfona[**CW|853], i[CW|853] Aspatę[***]; ***tj. „kapanie"[1813]* 2Krl 25,7

tj. „dany przez modlitwę"[6577]; * „zwabiony zgromadził"[630]*

8. I[CW|853] Poratę[*], i[CW|853] Adalię[**], i[CW|853] Arydata[***]; ***tj. „zostanę wywyższony przez Jah" *tj. „owocność" bądź „udaremnienie"[6334]; ***„lew dekretu"[743]*

9. I[CW|853] Parmasztę[*], i[CW|853] Arisaja[**], i[CW|853] Aridaja[***], i[CW|853] Wajezatę[****];

tj. „przełożony"[6534]; **lew moich sztandarów (?)[747]; *„lew wystarczy"[742]; ****tj. „silny jak wiatr"[2025]*

10. *Tych* dziesięciu[6235] synów[1121] Hamana[2001], syna Hammedaty[4099], gnębiciela[*] Żydów[3064|A], zabili[2026], ale po łup[**|A|S|BP] nie[3808] wyciągnęli[***] swojej ręki[3037]. Est 3,10; 5,11; 7,6; 8,11; Ag 2,23

**lub: k.q. związywać, zamykać, być w niewoli[6887]; **k.q. plądrować, rabować[962]; ***dosł.: k.q. wysyłać, rozciągać, kierować[7971]*

11. W tym[1931|A] dniu[3117] dotarła[935] przed oblicze[6440] króla[4428|A] *wieść* o liczbie[*] zabitych[2026] w pałacu[1002] w Suzie[7800]. Est 9,18; Dn 8,2

**lub: ilość, coś ponumerowane, wejść do spisu, relacja[4557|B5268]*

12. I powiedział[559] król[4428|A] do królowej[4436|A] Estery[635]: W pałacu[1002] w Suzie[7800] zabili[2026] Żydzi[3064|A] i wytracili[6] pięciuset[2568|3967] mężczyzn[376] oraz[CW] dziesięciu[6235] synów[1121] Hamana[2001]. *A* co[4100] uczynili[*] w pozostałych[**] prowincjach[4082] królewskich[4428|A|N]? Jaką[4100] *masz jeszcze* prośbę[***], a zostanie ci dane[5414|KN]? Co[4100] *jeszcze* sobie życzysz[****], a stanie[6213|KN|JUS] ci się? Est 5,6; 7,2

**lub: k.q. dać, wykonywać, składać ofiarę, zarządzać, poświęcić[6213] **lub: reszta, pozostałość, część z całości[7605]; ***żądanie, petycja[7596]; życzenie[B9064]; ****lub: błaganie, życzenie[1246] - Ezd 7,6*

13. A Estera[635] odpowiedziała[559]: Jeśli[518] król[A] *uzna to* za[5921] dobre[*], *niech* będzie dane[5414|KN] także[1571] jutro[**] Żydom[3064|A], którzy[834] *są* w Suzie[7800], uczynić[6213] według zarządzenia[***] tego dnia[****|3117|A|AK] i *niech* zawieszą[8518] dziesięciu[6235] synów[1121] Hamana na drzewie[****].

lub: dobry, właściwy, stosowny, zadowolony[2896]; **w przyszłości[4279] - Wj 13,14; ***dekret, prawo, edykt[1881]; ****według dzisiejszego dekretu - por. EIB; ****por. Est 4,16* Est 5,11; 8,11-12; 9,1

14. I król[4428|A] rozkazał[*], aby tak[3651] uczyniono[6213|KN|INF]. Ogłoszono[**] zarządzenie[1881] w Suzie[7800] i zawieszono[8515] dziesięciu[6235] synów[1121] Hamana[2001] *na drzewie*. Lb 24,20; Est 9,25

**lub: k.q. mówić, mówić w swoim sercu, obiecywać, nakazywać[559]*
***lub: k.n. być dozwolonym, być wydanym (np. o zarządzeniu), zostać podanym do wiadomości, zostać wymierzonym[5414]*

15. A Żydzi[3064|A], którzy[834] *byli* w Suzie[7800], zgromadzili się także[1571] dnia[3117] czternastego[702|6240] miesiąca[*] Adar[143] i zabili[2026] w Suzie[7800] trzystu[7969|3967] mężczyzn[376], lecz[CW] po ich łup[961|A] nie[3808] wyciągnęli[**] swojej ręki[3027].

lub: nów, miesiąc (księżycowy), pierwszy dzień mies., coś, co wydarza się co miesiąc[2320] - Ps 81,3; **por. Est 2,21**** Est 8,11

16. A pozostali[7605] Żydzi[3064|A], którzy[834] *byli* w prowincjach[4082] królewskich[4428|A|N], zebrali[6950|KN] się, by stanąć[*|INF|ABS] do[5921] *obrony* swojej duszy[**] i odetchnąć[***] od swoich wrogów[341]. I zabili[2026] z tych, *którzy* ich nienawidzili[****|PAR] siedemdziesiąt[7657] pięć[2568] tysięcy[505], lecz[CW] po łup[961] ich nie[3808] wyciągnęli[7971] swojej ręki[3027]; Kpł 26,7-8; Est 9,5

**dosł.: k.q. trwać, wytrzymywać, zająć stanowisko, opóźniać[5975]*
***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315]; ***dosł.: miejsce odpoczynku, odpoczynek[5118] - tu i 2Krn 6,41; Est 9,17.18; ****k.q. prtcpl. - wróg, znieść dłużej[8130|B8954]*

17. *Tak się stało* w dniu[3117] trzynastym[7969|6240] miesiąca[2320] Adar[143], a dnia[3117] czternastego[702|6240] tego[*] *miesiąca* odpoczęli[**|INF|ABS] i uczynili[6213|INF|ABS] go[853] dniem[3117] uczty[***|N] i radości[****]. Ezd 6,15; Est 8,17; 9,1

**dosł.: w nim - AK; **lub: k.q. osiąść i pozostać, być spokojnym[5117]*
****tj. uczta na specjalne okazje[4960] - Rdz 21,8; 26,30; Sdz 14,10*
*****lub: wesołość, uciecha, zadowolenie, pomyślny obrót spraw[8057]*

18. Ale[CW] Żydzi[3064|A], którzy[834] *byli* w Suzie[7800], zebrali[6950|KN] się *dnia* trzynastego[7969|6240] tego[*] *miesiąca* i czternastego[702|6240] tego[*] *miesiąca* , a piętnastego[2568|6240] *dnia*[*] odpoczęli i uczynili[6213|INF|ABS] go[853] dniem[3117] uczty[4960] i radości[8057]. **dosł.: w nim - AK* Est 8,16-17

19. Dlatego[5921] też[3651] Żydzi[A] *ze* wsi[6521] i mieszkający[*|PAR] w miasteczkach[5892] nieobwarowanych[**|6519] obchodzą[***|PAR] czternasty[702|6240] dzień[3117|853] miesiąca[2320] Adar[143] *jako dzień* radości[8057], uczty[4960], jako[CW] dzień[3117] szczęśliwy[****], w[CW] *którym* posyła[4916|PAR|SC] jeden[376] drugiemu[7453] porcje[*****] *żywności*.

**lub: k.q. być ustawionym, pozostawać, siedzieć, mieć siedzibę[3427]*
***dot. otwarty obszar, osada; nieogrodzona wieś - tu i Ez 38,11; Za 2,4*
****dosł.: k.q. dać, wykonywać, składać ofiarę, zarządzać, poświęcić[6213]. ****lub: dobry, miły, zamożny, przyjemny, łaskawy[2896]*
******lub: część, udział (w ofierze) - 1Sm 1,4; dział - Ps 16,5[4490]*
Pwt 3,5; Kpł 7,33; Ne 8,10.12

20. I spisał[3789] Mordocheusz[4782] te[428] wydarzenia[*] i rozesłał[7971] listy[**] do[413] wszystkich[3605] Żydów[3064|A], którzy[834] *byli* we wszystkich[3605] prowincjach[4082] króla[4428|A] Achaszwerosza[325], bliskich[7138] i dalekich[***]; Est 8,15

**lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*
***lub: orędzie, dokument, pismo, dekret, akt kupna, akt oskarżenia[5612] - Rdz 13,7; ***przestrzeń między dwoma punktami[7350]*

21. *Aby* nałożyć[*|INF] na[5921] nich *obowiązek*, stałego[**|INF] obchodzenia[6213] dnia[3117|853] czternastego[702|6240] miesiąca[2320] Adar[143] i[CW|853] piętnastego[2568|6240] *dnia* tego[***] *miesiąca* – rokrocznie[****] – Est 8,15;

**dosł.: k.p. potwierdzać, zatwierdzać, ustanawiać, narzucać[6965]*
***dosł.: k.q.: być, istnieć, trwać, wydarzyć się[1961]; ***w nim - AK*
*****hebraizm: w każdym[3605] roku[8141] i rok[8141]* Est 9,3-4

22. Jako dni[3117], *w* których[834] Żydzi[3064|A] odpoczęli[*|5117] od swoich wrogów[341|PAR], i miesiąc[2320], który[834] obrócił[**] się dla[1992] nich ze smutku[***] w radość[8057], a z płaczu[****] w dzień szczęścia[2896] – aby uczynić[6213|INF] je[853] dniami uczty[4960] i radości[8057] oraz[CW] posyłając[4916] jeden[376] drugiemu[7453] porcje[4490] *żywności*, a ubogim[*****|A] dary[*****|4979]. Ps 30,11

**dosł.: odpoczęli w nich - AK; **k.n. zawrócić, zmienić się[2015]*
****lub: żal, boleść, udręka[3015]; ****żałoba, opłakiwanie, biadanie[60]*
******lub: w potrzebie, cierpiący ucisk, ogólne określenie najniższej warstwy społecznej[34]; *****prezent - Rdz 25,6; łapówka - Prz 15,27*

23. I Żydzi[3064|P] przyjęli[*|***|S] to[853], co[834] zapoczątkowali[2490|KH], *by* obchodzić[***|INF] to[CW|853], co[834] napisał[3789] do[413] nich Mordocheusz[4782]:

**lub: k.p. brać, wybierać, otrzymywać[6901]; **czas .w l.poj. z podmiotem w l.mn. - por. GKC § 145o n. 1; ***czynić, świętować[6213]*

24. Że[3588] Haman[2001], syn[1121] Hammedaty[4099], Agagity[91], gnębiciel[*|PAR] wszystkich[3605] Żydów[3064], wymyślił[**] *plan* przeciw[5921] Żydom[3064], aby ich wytracić[6], i rzucił[5307] pur[6332|N], to[1931] *jest* los[1486], aby ich i zniszczyć[***|INF] i aby ich wytracić[****|6|INF]; Est 3,1.10; 7,6

**lub: k.q. związywać, zamykać, być w niewoli, stłoczyć[6887]*
***lub: k.q. wyjaśniać, planować, zamierzać, zaliczać, uznać[2803]*
****hebr.: hamam - poruszać się hałaśliwie, narobić hałasu, zbić z tropu, złamać, pochłonąć, skruszyć, niepokoić, dręczyć[2000], tu: gra słów; ****hendiadys: aby ich doszczętnie zniszczyć - por. WBC[K]*

25. Lecz[CW] gdy *Estera* przyszła[*|935|INF] przed oblicze[6440] króla[4428|A], *ten* rozkazał[559] na[5973] piśmie[**|A], aby jego niegodziwy[***] zamiar[***], który[834] obmyślił[2803] przeciwko[5921] Żydom[3064], obrócił[*****] się na jego głowę[7218], i aby zawiesili[8518] go[853] i jego synów[1121] na[5921] drzewie[*****].

**lub: A gdy doszła (rzecz) przed ... AK; **orędzie, dokument, pismo, dekret, akt kupna, akt oskarżenia[5612] - Rdz 13,7; Jr 25,31, dosł.: razem[5973] z pismem; AK - powiedział[559] (jednocześnie) z listem*
****lub: zły, nikczemny, złośliwy[7451]; ****myśl, cel, plan[4284]*
******lub: k.q. wracać, odwracać[7725]; *****por. Est 2,23****** Est 5,14; 7,10; 9,13-14; Ps 7,16

26. Dlatego[5921] też[3651] nazwali[*] te[428|A] dni[3117] Purim[6332|P], ze względu[5921] *na* nazwę[**] pur[***]. Dlatego[5921] też[3651] z powodu[5921] wszystkich[3605] słów[1967] tego[2063] listu[107|A] oraz *z powodu tego*, co[4100] z tych[3602] *rzeczy* widzieli[7200], i co[4100] ich[413] dotknęło[***]; Est 3,7

**lub: k.q. krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, nadawać imię[7121] **lub: imię, dobre imię, sława, chwała, pomnik[8034]; ***bab. słowo odnoszące się do rzucania kostką w celu podjęcia decyzji, w l. mn. - Purim; ****dosł.: k.h. sięgnąć, osiągnąć, przybyć, wyciągnąć[5060]*

27. Żydzi[3064|A] zobowiązali[*] się i przyjęli[**|Q|P] na[5921] siebie, na swoje potomstwo[2233] i na[5921] wszystkich[3605], *którzy* się do nich przyłączyli[***|PAR] – i *nikt tego* nie[3808] przestąpi[5674] – że rokrocznie[****] będą obchodzili[6213|PAR] te[428|A] dwa[8147] dni[3117] zgodnie z pismem[3791] i w ustalonym czasie[*****|2165], Est 8,17; Iz 56,3.6;

**lub: k.p. wypełniać, potwierdzać, zatwierdzać, ustanawiać[6965] **lub: k.p. brać, wybierać, otrzymywać[6901], ***k.n. towarzyszyć, przywiązać się[3867], ****hebraizm: w każdym[3605] roku[8141] i rok[8141] *****dosł.: według czasu ich - por. AK* Za 2,11

28. I *że* te[428] dni[3117|A] będą wspominane[2142] i obchodzone[6213|KN|PAR] w każdym[3605] poszczególnym pokoleniu[***], w każdej rodzinie[***], w każdej prowincji[****] i w każdym mieście[*****]; i *że* te[428] dni[3117] Purim[6332] nie[3808] zaniknął[******] wśród[8432] Żydów[3064|A], a pamięć[2143] o nich nie[3808] ustanie[5486] u ich potomstwa[*******].

**lub: okres, wiek, generacja, siedziba (rodu), miejsce zamieszkania[1755]; **hebraizm: pokoleniu[1755] i pokoleniu[1755]; ***rodzinie[4940] i rodzinie[4940]; ****prowincji[4082] i prowincji[4082]. *****mieście[5892] i mieście[5892]; ******lub: k.q. przejść nad, iść ponad, przeminąć, przestać obowiązywać[5674], *******nasienie, sianie, zasiew; dzieci[2233]*

Joz 4,6-7; 1Kor 11,24-25

29. I napisała[3789|F|S] królowa[4436] Estera[635], córka[1323] Abichaila[32], i Żyd[3064] Mordocheusz[4782] z[854] całym[3605] autorytetem[*], aby nadać[**|INF] *moc obowiązującą*[***] temu[2063|A] drugiemu[****] listowi[107] *dotyczącemu* Purim[6332].

**lub: władza, potęga, moc, siła, energia[8633] - tu i Est 10,2; Dn 11,17 **lub: k.p. zatwierdzać, ustanawiać, narzucać[6965], ***idiom: uczynić coś obowiązującym - por. WBC[K], ****lub: kolejny w serii[8145]*

Est 2,15; 3,4-6; 5,13; 8,8; Dn 6,8

30. I rozesłał[*|3S|M|] listy[5612] do[413] wszystkich[3605] Żydów[3064|A], do[413] *wszystkich* stu[3967] i dwudziestu[6242] i siedmiu[7651] prowincji[4082|A] królestwa[4438] Achaszwerosza[325], *ze* słowami[1697] pokoju[**] i prawdy[**|*****]; Iz 39,8; Za 8,19

**lub: k.q. wypuszczać, rozszerzać[7971], **hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność, cisza[7965], ***wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571], ****hendiadys: prawdziwego pokoju*

31. Aby ustanowić[*|INF] te[428] dni[3117|853] Purim[6332] w *oznaczonym* czasie[**] – jak[834] *to* ustanowił[6965] dla[5921] nich Żyd[3064|A] Mordocheusz[3064] i królowa[4436|A] Estera[635], i jak[834] *to sami* ustanowili[6965|KP] na swoją *własną* duszę[***] i na[5921] swoje potomstwo[2233] – sprawy[1697|P] postów[****] i ich lamentowania[*****|P|AK].

**lub: k.p. zatwierdzać, ustanawiać, narzucać[6965], **dosł.: w ich czasach[2165], ***lub: na siebie - hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche; ****tj. akt powstrzymywania się od jedzenia a także picia[6685] - por. Est 4,16 *****dosł.: krzyk o pomoc - Put 21,13; wrzawa[2201] - por. Est 4,1; EIB - ... postów i związanego z nimi narzekania; BB ... ku postom i ku wołaniu; może dotyczyć krótkiego okresu czasu podczas dni święta Purim - por. K&D[K]*

Est 4,3.16; Iz 15,5; Jr 18,22

32. A polecenie[*] Estery[635] potwierdziło[6965|KP] sprawy[**|PC] *dotyczące* tych[428] *dni* Purim[6332] i zostało *to* zapisane[3789|KN|PAR] w zwoju[***].

**lub: słowo, nakaz[3982] - tu i Est 1,15; 2,20; **słowo, mowa, czyny, rzecz[1697]; ***lub: orędzie, dokument, pismo, dekret, akt kupna, akt oskarżenia[5612], tu jako dokument rangi państwowej - por. EIB[K]*

10 Potem[CW] król[4428|A] Achaszwerosz[325] nałożył[*] podatek[**] na swoją ziemię[776|A] i na wyspy[***] morza[3220|A|N]. Est 1,1; 8,9;

**lub: k.q. wyznaczać, ustanawiać, kłaść, umieszczać, mianować[7760] **lub: roboty przymusowe, praca akordowa, pańszczyzna, danina[4522] - por. Lm 1,1; ***wybrzeża morskie[339]*

Iz 11,11; 24,15

2. A wszystkie[3605] dzieła[*] jego potęgi[**] i mocy[***], i dokładny opis[****] wielkości[1420] Mordocheusza[4782], którą[834] wywyższył[*****] go król[4428|A] – *czyż* nie[3808] zostały one[1992] zapisane[3789|KN|PAR] w zwoju[5612] *wspomnień* spraw[******] dziennych[*******] królów[4428] Medii[4074] i Persji[6539]?

**lub: przedsięwzięcie, osiągnięcie, wytwór[4639]; **por. Est 9,29* ***lub: siła, moc, dzielność[1369]; ****dokładna wypowiedź, suma, dokładna ocena[6575] tu i Est 4,7; *****k.p. uczynić wielkim, promować[1431], ******słowo, mowa, czyny, rzecz[1697]. *******tj. zwoju Kronik - por. Est 6,1*

Est 2,23; 8,15; 9,4

3. Gdyż[3588] Żyd[3064] Mordocheusz[4782] *był* drugim[***] po królu[4428|A] Achaszweroszu[325] i wielkim[***] pośród Żydów[3064], i cieszącym się uznaniem[****|PAS|PAR] wśród wielu[7230] swoich braci[251], szukającym[*****|PAR] dobra[2896] dla swojego ludu[5971] i głoszącym[1696|KQ|PAR] pokój[******] dla całego[3605] swojego potomstwa[*******|2233].

brak nazwy urzędu - por. jednak - Est 3,1; **kolejny w randze lub znaczeniu, podwójny, powtórny[4932], ***starszy, wybitny[1419] ****lub: k.q. przyjemność, upodobanie, przychylność, łaska, życzliwe przyjęcie, uznanie[7521]; *****k.q. zabiegać o, starać się o, troszczyć się[1875]. ******por. Est 9,30; *******tu dot. całego pokolenia*

Rdz 41,40; 2Krn 28,7; Est 8,15; Ne 2,10; Ps 122,8-9; Dn 5,7

Księgi Proroków Mniejszych

Księga Ozeasza

Księga Ozeasza

1 Słowo[1697] JHWH, które[834] stało[*] się do Ozeasza[**], syna[1121] Beeriego[***], za dni[3117] Uzjasza[****], Jotama[*****], Achaza[******], Ezechiasza[*******], królów[4428] Judy[3063] i za dni[3117] Jeroboama[********], syna[1121] Joasza[*********], króla[4428] Izraela[3478]. 2Krn 26,1-23; Iz 1,1; 7,1-17; Am 1,1; Mi 1,1

[*]lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]
[**]tj. „zbawienie”[1954], [***]„moja studnia”[882] - imię pochodzenia hetyckiego; [****]„moją siłą JHWH” [5818] - lata rządów 767-740/739 p.n.e.; [*****]„JHWH jest doskonały”[3147] - lata rządów 750-735/734 p.n.e.
[******]tj. skrócona forma od Jehoachaz - „on chwycił” [271] - 735-715 p.n.e.; [*******]„JHWH uzmocnił”[2396] - 729-699 p.n.e.; [********]„lud się rozrasta”[3379] - 793-753; [*********]„JHWH jest wielki”[3101] 835-796 p.n.e.

2. *Na* początku[8462] powiedział[1696] JHWH przez Ozeasza[1954]. I powiedział[559] JHWH do Ozeasza[1954]: Idź[1980|IMP], weź[3947] sobie nierządnicę[*] za żonę[802] i *miej z nią* dzieci[**] nierządu[2183]. Bo ziemia[776] *przez* haniebny[***] nierząd[2183] – odwraca[****] się od JHWH. Rdz 10,15; Oz 3,10

[*]lub: kobieta skłonna do nierządu - por. EIB[K]; kapłanka uprawiająca nierząd w świątyni Baala[2183|B2479]; [**]lub: syn, chłopiec, młodzieniec, potomstwo[3206]; [***]hebraizm: uprawianiem nierządu uprawia nierząd przed JHWH - por. AK; [****]dosł.: z tyłu, po czasie[310]

3. I poszedł[1980], i pojął[*] *za żonę* Gomer[**], córkę[1323] Diblaima[***|1691], a *ona* poczęła[2029] i urodziła[3205] mu syna[1121]. Ez 23,4

[*]lub: k.q. wziąć do ręki, zabrać ze sobą, uprowadzić, wziąć za żonę, wybrać[3947]; [**]tj. „ukończony, doskonały” [1586] - skrócona wersja imienia Gemarjahu (?) lub zdrobniałe „JHWH dopełnił naszą rodzinę” - WBC[K]; [***]Diblajim - to może miejsce jej pochodzenia - por. Lb 33,46; Jr 48,22 (?) lub przysłowie „tania jak dwie figi” - por. BP[K]

4. JHWH powiedział[559] do niego: Nadaj[7121|IMP] mu imię[*] Jizreel[**], bo[3588] jeszcze[5750] trochę[4592] a ukarzę[***] dom[1004] Jehu[****] za krew[1818|P] Jizreel[3157] i położę kres[*****] królestwu[4468] domu[1004] Izraela[******]. 2Krl 9,24-10,11; Iz 7,3; 8,1-3

[*]imię[8034] - odzwierciedla naturę i charakter człowieka
[**]tj. „Bóg sieje”[3157], [***]k.q. doglądać, szukać, karać, odwiedzać[6485]
[****]tj. „JHWH jest Nim”[3058] - król płn. królestwa Izraela - po obaleniu dynastii Omriego - 842-815 r. p.n.e. - por. 2Krl 9,1-10; 10,12-14
[*****]lub: k.h. zniszczyć, usunąć, spowodować zaprzestanie[7673]
[******]hebr.: jisra'el - „ten, który zmagał się z Bogiem”[3478] - Rdz 32,28

5. I stanie[*] się w tym[1931] dniu[3117], *że* złamię[**] łuk[7198] Izraela[3478] w dolinie[*******] Jizreel[3157].

[*]lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]
[**]lub: k.q. niszczyć, burzyć, rozdzierać gwałtownie, kruszyć[7665] - tu: metonimia - złamanie potęgi militarnej; [***]lub: nizina[6010]
[****]dolina Jizreel - ciągnąca się od Góry Karmel do Bet-Szean o szer. 8-16 km, dł. 24 km - to synonim ponoszonych klęsk - 2Krl 23,29

6. I poczęła[2029] ponownie[5750], i urodziła[3205] córkę[*]. JHWH powiedział[559] do niego: Nadaj[7121|IMP] jej imię[8034] Lo-Ruchama[**], bo już więcej[3254], ponownie[5750] nie zlituję[***] się nad domem[1004] Izraela[3478], lecz na pewno[****] ich wypędzę[*****]. 2Krl 15,27-30

[*]lub: dziewczyna, synowa, siostra, wnuczka, młoda kobieta[1323]
[**]tj.: „Litości jej odmówiono”[3819|HAP]; [***]k.p. mieć litość, miłosierdzie, współczuć[7355]; [****]hebraizm: bo wypędzę[5375] ich wypędzeniem[5375]; [*****]lub: k.q. unieść, dźwigać, zniszczyć, przebaczyć[5375]

7. A *jednak* domowi[1004] Judy[*] okażę zmiłowanie[7355] i wybawię[**] ich przez JHWH, ich Boga, lecz nie wybawię[3467] za *pomocą* łuku[***|7198] ani miecza[2719], ani wojny[4421], ani koni[5483], ani jeźdźców[6571]. Pwt 17,17; Ps 44,3; Iz 30,15;

[*]hebr.: jehuda[h] - „chwalony” lub „niech On będzie uwielbiony”[3063] - syn Jakuba i Lei - Rdz 29,35; tu: o płd. królestwie Judy Jr 25,5;
[**]lub: k.h. ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467] Za 9,9; Oz 14,4
[***]symbol siły militarnej - Rdz 49,24; 1Sm 2,4; 2Krl 13,15; Ps 7,13

8. Gdy[CW] odstawiła od piersi[*] Lo-Ruchamę, *ponownie* poczęła[2029|CW] i urodziła[**] syna[1121].

[*]tj. przestała karmić piersią[1580]; [**]lub: wydać na świat[3205]

9. I JHWH powiedział[559]: Nadaj[*|IMP] mu imię Lo-Ammi[**], bo[3588] wy nie *jesteście* moim ludem[***], a ja[595] nie będę[1961] dla was *Bogiem*[****].

[*]lub: k.q. przyzywać, zapraszać, wołać, krzyczeć[7121]; [**]tj. „Nie mój lud”[3818]; [***]lub: naród, krewniak, pobratymiec[5971]; [****]por. EIB[K]

10. I będzie[*|1961] liczba[4557] synów[**] Izraela[***|3478] jak piasek morski[****], którego[834] nie *można* zmierzyć[4958] i nie *można* zliczyć[5608]. I stanie[1961] się, że w miejscu[4725], gdzie[834] im[1992] mówiono[559]: Nie-mój-lud[3818|5971], *będą* do nich[1992] mówić[559|KN]: Synowie[1121] Boga żywego[2416].

[*]lub: jednakże, lecz - por. EIB[K]; [**]hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk[1121]
[***]tu: o całym narodzie w jednym królestwie - por. Jr 3,3.18; 23.5-6
[****]metaf.: wielkiej liczby - por. Joz 11,4; Sdz 7,12; Ps 78,27; Hi 6,3

11. I zostaną zgromadzeni[6908|KN] synowie[1121] Judy[3063] i synowie[1121] Izraela razem[*], i ustanowią[7760] sobie jedną[259] głowę[**] i ruszą[***] w górę z[4480] tej ziemi[776|A]. Bo wielki[1419] *będzie* dzień[3117] Jizreel[3157].

[*]lub: wszyscy razem, jedność[3162]
[**]tu: metaf. o przywództwie[7218]; [***]k.q. iść w górę, wstępować[5927] - być może myśl nawiązująca do idei zmartwychwstania - EIB[K]

2 Mówcie[559] do swoich braci[251]: Ammi[*], i do swoich sióstr[269]: Ruchama[**]!

[*]tj. „Mój-lud”[5971]; [**]k.pu. „ doznała miłosierdzia”[7355] Oz 1,6

2. Spierajcie*|IMP się z waszą matką[517], spierajcie[7378|IMP] się, bo**|3588 ona[1931] nie *jest* moją żoną[802], a ja[595] nie *jestem* jej mężem[376]. Niech usunie***|JUS swój nierząd*** z twarzy[6440], a swój *znak****** cudzołóstwa[5005|HAP] spomiędzy swoich piersi[7699]; ****por. Oz 1,2*; *****w.13**** Ez 23,45; *lub: k.q.walczyć, kłócić się, prowadzić sprawę, proces (prawny), pozywać do sądu, złożyć skargę[7378]; **lub: oskarżajcie, że ... Iz 50,1; ***lub: k.h. spowodować odejście, zabrać, obalić[5493] Jr 3,1.9

3. Bym nie[6435] obnażył* jej do naga[6174] i *nie* wystawił** jej, jak w dniu[3117] jej narodzin[3205]; i *nie* uczynił*** ją *podobną* do pustyni[4057], i *nie* upodobnił**** do suchej[6723] ziemi[776], i *nie* uśmiercił[4191] ją pragnieniem[6772]. Iz 32,13; Na 3,5 *lub: k.h. zedrzeć z, obedrzeć ze skóry[6584]; **k.h. ustawiać, umieszczać, przedstawiać[3322]; ***k.q. ustawiać, umieszczać, przedstawiać, wystawiać[7760]; ****k.q. ustawiać, rozmieszczać, wyznaczać[7896]

4. A nad jej dziećmi*|1121 nie zlituję[7355] się, gdyż[3588] są dziećmi[1121] nierządu[2183].
*hebr:: ben - syn, wnuk, dziecko, członek jakiejś grupy[1121]

5. Bo[3588] ich matka[517] uprawiała nierząd*, bezwstydnie** postępowała ich rodzicielka***. Bo[3588] mówiła[559]: Ach![1980|COH] Pójdę[1980] za moimi kochankami***|PAR, którzy dają[5414] mi mój chleb[3899] i moją wodę[4325], moją wełnę[6785] i mój len[6593], moją oliwę[8081] i moje napoje*****|8250.
*lub: k.q. być nierządnicą, popełniać cudzołóstwo, być nierządnicą sakralną, metaf.: być niewiernym (Bogu)[2181]; **k.h. uczynić suchym, wysuszyć, GES - zawstydzić, czynić haniebnie[3001] - 2Sm 19,5 ***dosł.: k.q. prtcpl. począć, stać się brzemienną[2029], AK - ich poczynająca; *****lub: k.p. przyjaciele, metaf.: o cudzołożnikach[157] ******obowiązek utrzymania leżał po stronie męża - tu o Baalu z w. 13.

6. Dlatego[3651] oto[2005] zagrodzę[7753] drogę* twoją cierniami**|5518 i wymuruję*** *przed nią* mur[1448], i nie[3808] znajdzie[4672] swoich ścieżek****|5410. *****lub: przejście Hi 19,8; Oz 9,6; 10,8; *hebr:: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny[1870]; **dosł.: przez ciernie - AK ***lub: k.q. zamurować, otoczyć murem, odgrodzić[1443] Jr 8,15

7. I będzie biegać* za swoimi kochankami[157], lecz ich[853] nie dogoni**; będzie ich szukać***, lecz nie[3808] znajdzie[4672]. I powie[559]: Ach![1980|COH] Pójdę[1980] i wrócę[7725] do swojego pierwszego[7223] męża***, bo lepiej**** mi *było* wtedy[227] niż teraz[6258]. *****lub: k.p. pragnąć, prosić, dążyć[1245] Oz 5,13
*lub: k.p. gonić zawzięcie za, zabiegać usilnie o[7291]; **k.h. przejąć, objąć, osiągnąć[5381]; ****lub: mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376]; *****lub: zadowolony, szczęśliwy, zamożny[2896]

8. Bo* ona[1931] nie wie**, że *to* ja[595] dałem[5414] jej zboże[1715], moszcz*** i oliwę[3323], i pomnożyłem[7235] dla niej srebro[3701] i złoto[2091], a *oni* używali[6213] *tego* dla Baala****. *dosł.: i ona ... Iz 1,3; **lub: k.q. znać, poznawać, uznać, rozważać, wiedzieć[3045] Ez 16,19 ***lub: świeży sok z owoców[8492]; ****tj. „pan"[1168|1167] - właściciel, mąż

9. Dlatego[3651] wrócę[7725] i zabiorę* moje zboże[1715] w jego czasie**, mój moszcz[8492] w jego porze***|****, odejmę[5337] jej moją wełnę[6785] i mój len[6593], *do* okrywania[3680] jej nagości[6172].
*lub: k.q. uziąć do ręki, odebrać, objąć w posiadanie[3947]; **los, wydarzenie[6256]; ***wyznaczony czas, wyznaczone miejsce, sygnał, namiot spotkania[4150]; ****dot. czasów ich zbiorów Oz 8,7; 9,2

10. A teraz* odkryję[1540] jej sprośność** na oczach[5869] jej kochanków[157] i nikt*** jej nie wyrwie**** z mojej ręki. Ez 16,37
*lub: właśnie teraz, odtąd, i wkrótce[6258] - u Ozeasza bliska przyszłość - por. Oz 4,16; 5,7; 8;8.13; 10,2 i oskarżenie Oz 5,3; 13,2 - EIB[K] **hap.leg.: nieskromność, bezwstyd, nagość, głupota[5040|B5828] ***lub: mężczyzna[376] - por. w. 7****; ****k.h. odebrać, odzyskać[5337]

11. I sprawię, że ustanie* wszelka[3605] jej radość**, jej święto***, jej nów****, jej szabat***** i wszelkie[3605] jej zgromadzenie******|4150.
*lub: k.h. uczynić kres[7673]; **uniesienie, wesele, rozkosz[4885] - Hi 8,19 ***lub: święte zgromadzenie, święto pielgrzymek, ofiara świąteczna[2282]; ****tj. święto w czasie nowiu księżyca[2320] Iz 1,13; Am 5,21 *****tj. święto obchodzone w dniu szabatu; ******por. w. 9***

12. Zniszczę* *też* jej winnicę**|1612 i jej figowiec[8384], o którym[834] mówiła[559]: To ich zapłata*** dla mnie, którą[834] dali[5414] mi moi kochankowie[157]. Więc**** zamienię***** je w leśne gąszcze******|s i pożrą[398] je polne[7704] zwierzęta[2416]. ****hebr:: waw Ps 80,12; Iz 5,5; 7,23; 32;13
*lub: k.h. pustoszyć, przejmować grozą[8074]; **krzew winny[1612] ***hap.leg.: cena, nagroda nierządnicy[866]; *****dosł.: k.q. postanowić, sprawić, że coś się stanie[7760]; ******lub: zalesione wzgórze, las[3293]

13. I ukarzę* ją za te[853] dni[3117] Baalów**|P, którym[834] spalała kadzidło*** i dla[1992] *których* była ozdobiona[5710] swoimi kolczykami i swoimi klejnotami****, i chodziła[1980] za swoimi kochankami[157], a o mnie zapomniała[7911] – oświadczenie***** JHWH. Jr 7,9; Ez 16,12;
*lub: k.q. doglądać, szukać, karać, odwiedzać, zwracać uwagę[6485] **tj. Baal Peor (Lb 25,3), Baal Hermon (Sdz 3,3), Baal Berit (Sdz 8,33), Baal Samarii (1Krl 16,32), Baal Karmelu (1Krl 18,19-40), Baal Ekronu (2Krl 1,2-4); ***lub: składać ofiarę[6999]; ****może dotyczyć specyficznego sposobu przystrajania się kobiet parających się nierządem świątynnym - Rdz 38,15 - KUL[K]; *****lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002] - 2Sm 23,1 Ez 23,40

14. Dlatego[3651] oto* ja[595] zwabię** *ją*, zaprowadzę[1980] na pustynię[4057] i przemówię[1696] do jej serca***; *lub: spójrz, czy[2009] - part. wskaz. Ez 20,33-38
**lub: namawiać, kusić, zwodzić[6601], przekonywać za pomocą wdzięku - Prz 1,10, namawiać[B7624]; ***wnętrze, umysł, wola[3820]

15. I dam[5414] jej, tam[8033] jej winnice[3754], a dolinę[6010] Akor*|5911 jako wrota[6607] nadziei**. I zaśpiewa*** mi tam[8033] jak za dni[3117] swojej młodości[5271], jak w dniu[3117] jej wyjścia**** z ziemi[776] Egiptu*****. *****tj. „ziemia Koptów"[4714]
*tj. „Dolina Niepokoju" - Joz 7,1-26; **lub: oczekiwania[8615]; ***k.q. odpowiedzieć[6030]; ****k.q. iść w górę, wycofać się, odchodzić[5927]

16. I stanie* się w tym[1931] dniu[3117] – oświadczenie[5002] JHWH, że zawołasz** do *mnie* – „Mój mężu***”, a nie *będziesz* do mnie więcej[5750] wołała[7121] – „Mój Baalu***”! Iz 54,5

**lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]*
***lub: wołać, krzyczeć, głosić, przyzywać, nadawać imię[7121]*
****gra słów: hebr.: iszi[376] - mój mężczyzna, mąż, człowiek - hebr.: baeli[1180|HAP] - mój pan - Wj 21,3; Pwt 22, 22, 24,4 vs Rdz 2,23; 3,6.16*

17. I usunę* z jej ust[8034] imiona** baalów[1168], a ich imię**|[8034|S] nie zostanie więcej[5750] wspomniane***. ****lub: k.n. być przedmiotem myśli[2142]* Rdz 35,2;
**lub: k.h. spowodować odejście, zabrać, obalić[5493]; **imię[8034] - odzwierciedla naturę i charakter osoby je noszącej* Joz 24,23

18. W tym[1931] dniu[3117] zawrę* dla nich przymierze** z polnymi[7704] zwierzętami[2416], z ptactwem[5775] niebios*** i z tym, co pełza[7431] po ziemi[776], a łuk[7198] i miecz[2719], i wojnę[4421] wyrwę**** z ziemi[776], i sprawię, że położą[7901] się *do snu* bezpiecznie[983]. Hi 5,23; Iz 11,6-9; Ez 34,25
**lub: k.q. odcinać, ścinać, ciosać, zawierać przymierze[3772]*
***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat wojskowy[1285]*
****ug myśli hebr. istniały trzy sfery nieba[8064] - por. 2Kor 12,2*
*****dosł.: k.q. niszczyć, burzyć, rozdzierać gwałtownie, kruszyć[7665]*

19. I zaręczę*|[781] cię z sobą na wieki**; i zaręczę[781] cię z sobą w sprawiedliwości[6664], w prawości***, w łasce**** i w miłosierdziu*****.
**dot. umowy małżeńskiej przez uiszczenie zapłaty, wspólne zamieszkanie pary młodej leżało w sferze ustaleń organizacyjnych - por. Wj 22,16-17; Pwt 20,7; 22,23-29; 1Sm 18,25; 2Sm 3,14*
***lub: długotrwałość, odwieczność, starożytność, na zawsze[5769]*
****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*
*****lub: dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość[2617]*
******lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356]* Iz 62,4-5

20. I zaręczę[781] cię z sobą w wierności* i poznasz** JHWH. **lub: stałość, nieuzruszoność[530]*
***lub: k.q. znać, poznawać, uznać, rozważać, wiedzieć[3045]*

21. I stanie[1961] się w tym[1931] dniu[3117], *że* odpowiem* – oświadczenie[5002] JHWH – odpowiem[6030] niebiosom[8064], a one[1992] odpowiedzą[6030] ziemi[776]; Iz 55,10; Za 8,12; Ml 3,10-11
**lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030]*

22. A ziemia* odpowie[6030] zbożu[1715], moszczowi** i oliwie***, a te odpowiedzą[6030] Jizreel****.
**hebr.: erec - grunt, gleba, powierzchnia, kraj, ziemia, obszar[776]*
lub: świeży sok z owoców, młode wino[8492]; ***świeża oliwa, lśniąca (czysta) oliwa - por. Za 4,14; ****por. Oz 1,4* Jr 31,12

23. Zasieję[2232] ją sobie na ziemi[776] i zlituję* się nad Lo-Ruchamą**|[3808|7355], i powiem[559] do Lo-Ammi***: Ty *jesteś* moim ludem***! A on powie[559]: Ty *jesteś* moim Bogiem. Jr 31,37;
**lub: mieć litość, miłosierdzie, współczuć[7355]; **tj.: „Litości jej odmówiono”; ***tj. „Nie mój lud”[3808|5971]* Oz 1,6.9; 2,1; Rz 9,2

3 I powiedział[559] JHWH do mnie ponownie[5750]: Idź[1980|IMP] i pokochaj[157] kobietę kochaną[157|PAS] przez innego* – cudzołożnicę**|[PAR]. Tak *jak* JHWH miłuje[160] synów[1131] Izraela, a oni[1992] odwracają*** się do innych[312] bogów i kochają[157] placki[809] z rodzynkami****[6025].
**lub: przyjaciel, towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, kochanek[7453]; **lub: k.p. cudzołożyć, uprawiać bałwochwalstwo[5003]*
****lub: k.q. rozejrzeć się, mieć się ku, zbliżać się[6437]; ****tj. placki ofiarne w kulcie bałwochwalczym lub bukłaki wina - KHK; LXX*
2Sm 6,19; 1Krn 16,3; Pnp 2,5; Jr 7,18; 44,19

2. I nabyłem*|[3739] ją sobie za piętnaście** sztuk srebra***|[3701] i za chomer**** jęczmienia[8184], i letek***** jęczmienia[8184]; Pwt 22,18-19
**lub: uzyskiwać przez handel, handlować, kupować, targować się o[3739]; AK i nabyłem ciebie dla siebie; **dosł.: pięć[2568] (i) dziesięć[6240]; ***tj. 180 g srebra - cena dot. opłaty zaręczynowej lub opłaty za wykup niewolnicy - por. Wj 21,32; Kpł 27,4; ****tj. 400 litrów *****1 letek to połowa chomera - razem 600 l - wartość 15 srebrników*

3. I powiedziałem[559] do niej[413]: Pozostaniesz* u mnie przez wiele[7227] dni[3107]. Nie[3808] *będziesz* uprawiała nierządu[2181], nie[3808] będziesz[1961] dla *innego* mężczyzny[376] i także[1571] ja[589] *nie przyjdę*** do ciebie. Rdz 34,31; Pwt 22,21; Ps 73,27;
**lub: k.q. siedzieć, być ustawionym, zostawać, mieszkać, mieć siedzibę[3427]; **eufemizm: nie będę współżył z tobą* Prz 6,26; Mi 1,7

4. Bo przez wiele[7227] dni[3107] synowie[1121] Izraela[3478] pozostaną[3427] bez[369] króla[4428] i bez[369] księcia*, i bez[369] ofiary**, i bez[369] steli***, i bez efodu**** i terafim*****|[P]. 1Sm 23,92, Dn 9,27; 11,31
**lub: władca, wysoki urzędnik, dowódca[8269]; **tj. ofiara krwawa[2077] - Wj 19,5; 24,8; ***tj. filar; pamiątkowy kamień, grobowiec ze stelą[4676] - Mi 5,13; ****tu: o zabobonnej praktyce wróżenia na podobieństwo rzucania losów - Wj 28,4-28; *****tj. bożki domowe - Rdz 31,19*

5. Potem[310] synowie[1121] Izraela[3478] nawrócą* się i będą szukać** JHWH, ich Boga, i Dawida[1732], ich króla[4428]; a w dniach[3117] ostatecznych*** odczują przerażenie**** i zwrócą[413] się *do* JHWH i Jego dobroci*****. Jr 50,4-5
**lub: k.q. odwracać się, wracać[7725]; **k.p. dążyć do czegoś, pragnąć, prosić[1245]; ***czas późniejszy, koniec, coś w tyle, o przyszłości[319]*
*****lub: k.q. odczuwać bojaźń[6342]; *****korzyść, dobrobyt, szczęście[2898]*

4 Słuchajcie*|[IMP] Słowa** JHWH, synowie[1121] Izraela[3478], bo[3588] JHWH *wnosi* sprawę w sądzie*** przeciwko[5973] mieszkańcom[3427|PAR] tej ziemi[776|A], gdyż[3588] nie *ma* prawdy**** i nie *ma* miłosierdzia*****, i nie[369] *ma* poznania[1847] Boga w tej ziemi[776|A]. ******laski, dobroci[2617]*
**lub: być posłusznym[8085]; **mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]; ***niesnaski, spór, konflikt[7379]; ****wierność[571]*

2. *Jest* klątwa* i kłamstwo[3584], i morderstwo[3574], i kradzież[1589], i cudzołóstwo[5003] – *te* wybuchły gwałtownie**|[6555], a krew[1818|P] sięga[5060] po krew***|[1812|P]. Oz 7,3; 10,13; 11,12
**lub: ślub, przysięga[422]; **k.q. uciec się do przemocy, rozciągnąć*
****idiom: zbrodnia pociąga zbrodnię - por. BW, BT, ESP*

3. Dlatego[5921|3651] lamentuje[*] ziemia[776|A] i marnieje[**] każdy[3605] w niej zamieszkujący[3427|PAR], *wraz* z polnymi zwierzętami[2416] i ptactwem[5775] niebios[8064], a także[1571] ryby[1709] morskie[3220] zginą[622|KN]. Iz 24,4; 33,9; Jr 4,25
**lub: k.q. opłakiwać, biadać nad [56]; **k.pu. być wątłym, wątleć[535]*

4. Jednak[*], *niech* nikt[**] nie kłóci[***|JUS] się, i *niech* nikt[376] nie[408] oskarża[****|JUS]. A twój lud[5971] *jest* jak oskarżyciel[7378|PAR] kapłana[*****]:
**lub: zaiste, z pewnością[389]; **człowiek, mężczyzna, mąż, ktoś[376]*
****lub: k.q. walczyć, kłócić się, prowadzić sprawę, proces (prawny), złożyć skargę[7378]; ****k.h. sądzić, karcić, uznawać za winnego[3198]; *****hebr.: kohen - kapłan, główny urzędnik bądź najważniejszy władca[3548]* Pwt 17,12-13; Ez 3,26; Am 5,10.13

5. I potykasz[*] się we dnie[3117], i potyka[3782] się także[1571] z tobą prorok[**] w nocy[3915]; zniszczę[***] twoją matkę[517]. **lub: k.q. zataczać się[3782]* Ez 14,3
***dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030] - por. ro'eh - widzący[7203] - 1Sm 9,9; ***k.q. spowodować zaprzestanie, niszczyć[1820]*

6. Mój lud[5971] *ulega* zgubie[*|1820|KN] z *powodu* braku poznania[**]! Ponieważ[3588] ty[859] odrzuciłeś[***] poznanie[1847], *ja* też[CW] odrzucę[3988] ciebie, byś mi *nie* był kapłanem[***]. Skoro zapomniałeś[*****] o Prawie[*****] Twojego Boga, ja też zapomnę[7911] o twoich synach[1121].
**lub: został zniszczony - AK; **wiedza, poznanie, postrzeganie, umiejętność, rozeznanie, mądrość[1847] - Rdz 2,9.17; ***k.q. odmawiać, uzgardzać[3988]; ****k.p. posługiwać jako kapłan[3547]*
******lub: k.q. przestać się troszczyć[7911]; ******hebr. tora[h] - Oz 8,1******

7. Im więcej[*] ich[**], tym[3651] *więcej* grzeszą[***] przeciwko mnie. *Dlatego* ich chwałę[****] zamienię[4171] w hańbę[*****]. ***domyśl. kapłani*
**lub: k.q. być lub stać się licznym, rozmnożyć się, być wielkim[7235]*
***lub: chybić celu bądź słuszności i obowiązku, ponieść winę, utracić[2398]; ****splendor, majestat, duma, godność[3519]; *****ustyd, hańba, ujma, upokorzenie[7036]* Oz 10,1; 13,6; Ha 2,16

8. Pożerają[*] ofiary za grzech[**|2403] mojego ludu[5971] i ku[***] nieprawości[****] ich podnoszą[5375] swoją duszę[*****]. ***por. Za 14,19*; ***na - AK* Iz 56,11;
**lub: jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, wymiszczać[398]*
*****lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; *****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Ek 12,23** Mi 3,11

9. I tak *samo* stanie[1961] się z ludem[5971] jak z kapłanem[3548]. I ukarzę[*] go za[5921] jego drogi[**] i oddam[***] mu za[5921] jego czyny[4611].
**lub: k.q. doglądać, szukać, karać, odwiedzać[6485]; **hebr.: derek - odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny[1870]; ***dosł.: k.h. przymosić z powrotem, pozwalać wrócić[7725]*

10. I będą pożerać[398], ale się nie nasycą[*], będą uprawiać nierząd[2181], ale się nie pomnożą[**], bo opuścili[***] JHWH, by poświęcić[****|INF] się *nierządowi*. ****lub: k.q. porzucić[5800]*
**lub: k.q. być zaspokojonym, być spełnionym, otrzymać swoją porcję, być napełnionym[7646]; **k.q. rozciągnąć, rozmieszczać[6555]*
*****lub: k.q. pilnować, strzec, czekać na, wypatrywać[8104|B9549]*

11. Nierząd[*|2184] i wino, i moszcz[**] odbiera[3947|S] rozum[***]. ***lub: świeży sok z owoców[8492]; tu: hend.*
**być może słowo to powinno stanowić końcówkę w.10, wtedy wiersz zaczymałby się: A wino, i ... por. EIB[K], WBC, BW, BT, BP*
****lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]*

12. Mój lud[5971] radzi[*] się u swojego drewna[6086], a jego kij[**] obwieszcza[5046] mu *odpowiedź,* bo duch[***] nierządu[2183] *go* zwodzi[****] – i uprawiają nierząd[2181], *wyłamując się* spod[*****] *władzy* ich Boga. Iz 44,19; Jr 2,27; Oz 9,1
**lub: k.q. szukać, zabiegać o, prosić, wypytywać, dowiadywać się[7592]*
***lub: pręt, kij, laska, różdżka (wróżbiarza) - tu opis praktyki wróżbiarskiej zwany rabdomancją - por. Ez 21,26, lub o słupach Aszery - Wj 34,13; ***hebr.: ruah - duch, tchnienie, wiatr[7307]; ****lub: k.h. powodować błąkanie[8582]; *****pod, poniżej[8478] - por. Wj 6,7; K&D[K]*

13. Na szczytach[7218] gór[2022] składają ofiary[*], a na pagórkach[**|1389] palą kadzidła[6999], pod dębem[434], pod topolą[***|4839] i pod terebintem[****|424] – tak[3588], dobry[2896] *jest* ich cień[6738] – dlatego[5921|3651] wasze córki[1323] uprawiają nierząd[2181] i wasze synowe[****] cudzołożą[5003]. Rdz 12,2; 35,4;
**tj. składać krwawą ofiarę[2076]; **na wzgórzach i pagórkach składano ofiary głównie Baalowi - Pwt 12,3; 2Krl 17,10; ***tu i Rdz 30,37*
*****tj. drzewo terpentynowe o wys. do 15 m o rozłożystych gałęziach*
******lub: oblubienica, panna młoda[3618]* 1Krl 14,23; 2Krl 17,10; Jr 2,20

14. Nie[3808] *będę* karał[*] waszych córek z tego powodu[3588|B4132], że uprawiają nierząd[2181], ani waszych synowych[3618] z tego powodu[3588], że cudzołożą[5003]. Bo[3588] oni sami[1992] odchodzą[**] *na bok* z nierządnicami[2181] i składają *krwawe* ofiary[2076] wraz z kapłankami[***], a lud[5971] nie rozumie[****], *że* upada[*****|KN]. Pwt 23,17
**lub: k.q. doglądać, szukać, karać, odwiedzać, nawiedzać[6485]*
***lub: k.p. być oddzielonym, rozdzielonym, umykać, uwieść[6504]*
****lub: prostytutka sakralna, nierządnica - Oz 2,13****; Rdz 38,21*
*****lub: k.q. rozważać, mieć rozeznanie, wygląd, zrozumienie[995]*
******dosł.: k.n. zrzucić, cisnąć w dół, cisnąć, strącić, odrzucić[3832]*

15. Jeśli[518] ty[859], Izraelu[*], uprawiasz nierząd[2181], niech *chociaż* Juda[3063] nie ściąga na siebie winy[**]. I nie idźcie[935] do Gilgal[***], nie wstępujcie[5927] *do* Bet-Awen[****] i nie przysięgajcie[7650]: Jak żyje[*****] JHWH! Joz 4,19;
**hebr.: jisra'el - „ten, który zmagał się z Bogiem"[3478] - Rdz 32,28*
***lub: k.q. naruszyć prawo, dokonać przestępstwa, być winnym[816]*
****tj. „krąg kamieni"[1537] - Am 4,4; 5,5 - region około 7 km od Szilo i Betel; ****tj. „dom próżności"[1007] - miasto na wsch. od Betel*
******lub: na życie JHWH - AK, BP, BT - Pwt 6,13; 10,20; Sdz 8,19; Rt 3,13; 1Sm 14,39; Jr 23,7; Am 8,14* Joz 9,15; 12,11; 1Krl 12,28

16. Bo[3588] Izrael[3478] *jest* krnąbrny[*|PAR] jak uparta[5637|PER] jałówka[6510]. Wkrótce[**] JHWH *będzie* ich prowadzić[***] jak jagnię[3532] na otwartą przestrzeń[***]. ***lub: teraz[6258] - por. Oz 2,10**
**lub: k.q. buntować się, być upartym[5637]; ***k.q. paść, prowadzić[7462]*
*****lub: szerokość, przestworza[4800] - 2 Sm 22,6-20; metaf. ostrzegająca przed głębią Szeolu (?) - por. jako symetrycznie do Ps 49,14 - jak owce będą złożeni w Szeolu - śmierć będzie ich paść - WBC[K]*

17. Efraim* związał** się z bożkami***. Porzuć****|3240|IMP go. Ps 81,12; Oz 4,4; 13,2
**tj. „podwójna sterta popiołu" bądź „będę podwójnie owocny"669 - drugi syn Józefa - Rdz 41,51 - tu syn. królestwa północnego; **lub: zjednoczyć się, złączyć się, rzucać uroki2266; ***wyobrażenie bóstwa przedstawione przez wizerunek6091; ****daj mu spokój - EIB*

18. *Gdy* został usunięty* ich trunek**|P, *to* nurzają2181|INF|ABS się w nierządzie***|PER; rozkochują**** się hańbą7036 jej tarczy*****|4043.
**lub: k.q. odejść, zejść z drogi, stronić od, zostać usuniętym5493; **to prawdopodobnie mocne, odurzające wino - por. Iz 1,22; Na 1,10 - sens: ich upojenie minie, więc ...; ***hebraizm: nierządem2181 uprawiają nierząd2181 - AK; ****kochają157 kochaniem157|PER *****być może tarcze to synekdocha władców - por. Ps 47,10 - K&D[K] - wtedy: rozkochują się hańbą ich władcy - por. NIV, EBC[K]*

19. Przygniótł* ich wiatr** swoimi skrzydłami3671 i zawstydzą*** się z *powodu* swoich *krwawych* ofiar2077. ***lub: Duch7307 - por. w. 12****
**lub: k.q. związywać, zamykać, być w niewoli, stłoczyć6887*
****lub: k.q. być rozczarowanym, zażenowanym, wstydzić się954*

5 Słuchajcie*|IMP tego2063, kapłani**, zwróć uwagę7181 *na to,* domu1004 Izraela3478 i nakłoń ucha238|IMP, domu1004 króla4428|A. Bo przeciwko wam *jest* sąd***, ponieważ staliście1961 się sidłem6341 dla Mispy**** i siecią7568 rozciągniętą6566 nad Taborem*****, Oz 9,9
lub: k.q. być posłusznym8085; **por. Oz 4,4***; ***sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie4941; ****tj. „wieża strażnicza" tu miejscowość koło Gerazy (?) - Rdz 31,49; Sdz 11,11*
*****tj. „kopiec"8396 - charakter: góra na równinie Jezreel - Joz 19,12*

2. I rzeź* buntowników** pogłębiliście***, ale ja589 będę karą****|N dla każdego3605 z nich.
**lub: k.q. zarzynać, bić7819; **hap.leg.: ktoś odchylający się, burzący się, buntownik7846, inni: po zmianie wokaliz. ... pogłębiliście dół w Szitim7851 - KUL; ***k.h. uczynić głębokim6009 - Ps 92,5; Iz 7,11*
*****lub: karcenie, karanie, chłosta, pouczenie, ostrzeżenie4148|H4800*

3. Ja589 znam3045 Efraima669 i Izrael3478 nie *jest* przede4480 mną ukryty*, bo3588 teraz6258, Efraimie669, uprawiasz nierząd2181. Izrael3478 *jest* skalany**. Oz 6,4; 7,1; Am 3,2; 5,12
**lub: k.n. być schowanym, ukrytym, zostać startym, zostać zniszczonym, zostać zgładzonym3582; **k.n. skalać się, być nieczystym (w sensie seksualnym, rytualnym, przez bałwochwalstwo)2930*

4. Ich uczynki4611 nie dadzą* im zawrócić7725 do swojego Boga, bo3588 duch7307 nierządu2183 *jest* w ich wnętrzu** i nie znają3045 JHWH.
**lub: k.q. dać, poświęcić, ofiarować, powodować, postawić5414*
***lub: w głębi, w środku, wewnątrz7130* Oz 4,6.11.14

5. A pycha* Izraela3478 świadczy6030 przeciwko niemu**|6440. I Izrael3478, i Efraim669 upadną3782 z powodu swojej nieprawości***, upadnie3782|KN z nimi też1571 Juda3063. Oz 7,10
**lub: wywyższenie, arogancja, buta, duma1347; **dosł.: przed jego obliczem6440 - AK; ***deprawacja, nieprawość, wina lub kara5771*

6. Ze swoimi owcami* i swoimi wołami1241 pójdą1980, aby szukać** JHWH, ale nie znajdą4672 Go, bo odstąpił***|PAS od nich1992.
**lub: drobne bydło, kozły, trzody, stada6629; **k.p. dążyć do czegoś, pragnąć, żądać, wymagać1245; ***k.q. odciągnąć, wycofać (się)2502*

7. Sprzeniewierzyli* się JHWH, bo3588 napłodzili3205 obcych**|ADJ synów1121, *a* teraz6258 dzień nowiu*** pożre398 ich *oraz* ich dziedzictwo****|P.
**lub: k.q. postępować zdradziecko, podstępnie, gorszyć8898* Iz 48,8
***hebr.: zur, zarim - I.mn. - k.q. budzić odrazę, być przybyszem, być obcym w Prz 2,16; 5,20; 7,5; 22,14 o cudzołożnicy2114; ***lub: nów, miesiąc (księżycowy), pierwszy dzień mies., coś, co wydarza się co miesiąc2320 - Ps 81,3; ****udział, część, terytorium, obszar2506*

8. Zadmijcie8628|IMP w róg* w Gibei** i w trąbę2689 w Ramie***; krzyczcie7321|IMP w Bet-Awen1007: *Wróg* za tobą310, Beniaminie****!
**hebr.: szofar - róg, róg barani, trąba7782 - Wj 19,16; Kpł 25,9*
***tj. „miasto na wzgórzu"1390 - tu: miasto lewickie ok. 7 km od Jerozolimy - Joz 18,28; ***tj. „wzgórze"7414 - tu: miasto na terytorium Beniamina ok. 8 km od Jerozolimy i na płn.-wsch. od Gibei7414*
*****hebr.: binjamin1144 - „syn prawicy" - syn Jakuba - Rdz 35,18*

9. Efraim669 będzie1961 spustoszony* w dniu3117 kary*****. Oznajmiłem3045|KH wśród plemion7626 Izraela *to, co* pewne****. Iz 28,1-4; Oz 9,11-17
**lub: przerażenie, groza, zdumienie, pustkowie, nieużytki8047*
***lub: nagana, upomnienie, wyrzut, kara, kłótnia, spór8433*
****tu: o wojnie pomiędzy Judą a Izraelem (?) - por. 1Krl 15,21*
*****lub: k.n. uczynić trwałym, być wiernym, godnym zaufania539*

10. Książęta* Judy** byli1961 jak *ci, którzy* przesuwają5253 granice***|1366|PAR|S. Wyleję8210 na nich swój gniew**** jak wodę4325.
**lub: władca, wysoki urzędnik, dowódca8269; **hebr.: jehuda[h] - „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony"3063 - syn Jakuba i Lei - Rdz 29,35; tu: o płd. królestwie Judy; ***tj. czym zakazany Prawem - por. Pwt 27,17; ****wybuch, wściekłość, gniew5678*

11. Efraim669 *jest* uciskany6217|PAS|PAR i kruszony7533|PAS|PAR przez sąd*, gdyż3588 zaczął2974 chodzić1980 za310 rozkazami** *ludzi*.
**lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie4941*
***lub: nakaz, zarządzenie, wyrocznia (?)6673|B7714 - tu i Iz 28,10.13*

12. A ja589 *będę* dla Efraima669 jak mól*|***, a dla domu1004 Judy3063 jak próchnica**|****.
**lub: ćma, mól ubraniowy6211|B7216; **zgnilizna, zepsucie7538*
****metaf. powolnego, lecz nieuchronnego zniszczenia - Iz 51,8; Ps 39,11*

13. I ujrzał7200 Efraim669 swoją chorobę*, a Juda3063 swoją ranę**, i poszedł1980 Efraim669 do Asyrii*** i posłał7971 do króla Jareb****. Ale on1931 nie będzie zdolnym***** was uzdrowić7495 ani uleczyć1445|HAP waszej rany420.
**lub: cierpienie, poważna, chroniczna choroba2483; **wrzód4205*
****tj. „krok"804 - starożytne państwo semickie w płn. Mezopotamii*
*****przydomek nadany królowi Asyrii „walczący" tu i Oz 10,6 - całkowita zależność od Asyrii w latach 738-732 p.n.e. - Izrael, Juda - 735-732 *****lub: k.q. wziąć górę nad, zwyciężyć, wytrwać, mieć moc3201* 2Krl 15,9, 2Krl 16,7-9; Oz 7,11; 8,9; 12,1; 10,6; 14,13

14. Bo3588 ja595 *będę* dla Efraima669 jak lew7826,

a dla domu[1004] Judy[3063] jak lew młody[*]. Ja[595], ja[595] *sam* rozszarpię[2963] i odejdę[1980]; uniosę[5375], a *nikt* ich nie[369] wyratuje[**]. Ps 7,2; 50,22;
**lew to symbol siły - Iz 5,29; Am 1,2; 3,8; 2,12; Na 2,12-13* Oz 13,7;
***lub: k.h. odebrać, odzyskać, wyzwolić[5337] - Oz 2,10* Am 3,4; 5,14

15. Pójdę[1980] i powrócę[7725] do swojego miejsca[*], aż do[5704] *czasu,* gdy[834] *uznają* swoją winę[**] i zaczną szukać[***] mojego oblicza[6440]. W ich[1992] utrapieniu[****] *będą* o mnie zabiegać[7836].
**tj. do nieba - por. Ps 14,2; 18,7-10; Iz 18,4; Mi 1,3; **lub: być winnym, być oskarżonym[816], ***k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, żądać, wymagać, prosić[1245], ****trudne położenie, niedola, wąski[6862]*

6 Chodźcie[1980|IMP] i wróćmy[*|COH] do JHWH, Tak[3588], On[1931] nas rozszarpał[2963] i *On* nas uzdrowi[7495]; uderzył[**|JUS], ale nas opatrzy[2280].
**lub: k.p. zawracać, odwracać się[7725]; **k.h. razić, uderzać, szturchać, bić, biczować, atakować, ujarzmiać, pokonywać[5221]*

2. Ożywi[*] nas po dwóch dniach[3117], w trzecim dniu[**] nas podniesie[***] i będziemy żyli[2421] przed Jego obliczem[****]. Pwt 32,39; Ps 30,5
**lub: k.p. przywrócić do życia, uskrzesić, odrodzić[2421]; **idiom: po określonym czasie - por. Sdz 11,4 - WBC[K]; ***lub: k.h. wznosić, budować, wzbudzić, utwierdzać[6965], ****przed, twarz, powierzchnia[6644]*

3. Poznajmy[3045|COH] i starajmy[*|COH] się *usilnie* poznać[3045] JHWH. Jego nadejście[**] jest pewne[***|PAR] jak świt[7837], przyjdzie[935] do nas jak deszcz[1653], jak późny deszcz[****] *zraszający, jak* ulewa[*****] *na* ziemię[776]. Ps 19,6; Iz 2,3; Mi 4,2
**dosł.: ścigać, zmusić do ucieczki, gonić, chodzić za kimś, pilnie śledzić[7291]; **czynność lub miejsce wyjścia, wypłynięcia, wschód[4161]*
****lub: k.n. być ustalonym, być niewzruszenie ustanowionym, być prawidłowo ustalonym[3559]; ****deszcz późny lub wiosenny (marzec, kwiecień) występujący przed zbiorami[4456] - Pwt 11,14; Hi 29,23; Jr 3,3; 5,24; *****deszcz wczesny, jesienna ulewa - od końca października do początku grudnia[3138] tu i Pwt 11,14; Jr 5,24*

4. Co[4100] *mam* ci uczynić[*], Efraimie[669]? Co[4100] mam ci uczynić[6213], Judo[3063]? Przecież[3588] wasze miłosierdzie[**] *jest* jak obłok[6051] poranny[1242] i jak rosa[2919] szybko[***] znikająca[****|PAR].
**lub: k.q. pracować, wykonywać, używać, przygotować, składać ofiarę, doglądać czegoś, zarządzać, postanawiać[6213]; **dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość[2617]; ***dosł.: k.h. ustawać będź rozpoczynać wcześnie[7925|PAR]; ****k.q. odchodzić, iść dalej, przyjść[1980]*

5. Dlatego[5921|3651] ciosałem[*] ich przez proroków[**], zabijałem[2026] ich słowami[***] moich ust[6310], a moje orzeczenia[****] jak światłość wzejdą[3318] *nad tobą.* *****por. Oz 2,19***** 1Sm 15,32-33
**lub: k.q. rąbać, podzielić, rozłupać[2672]; **dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030] - por. ro'eh - widzący[7203] - 1Sm 9,9*
****lub: wypowiedź, mowa, słowo, powiedzenie, obietnica, nakaz[561]*

6. Bo miłosierdzia[2617] pragnę[*], a nie *krwawej* ofiary[2077] i poznania[**] Boga[430] – *bardziej* niż ofiar całopalnych[5930]. Oz 4,1; Mt 9,13; 12,7
**lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w[2654], pragnąć, zachwycać się czymś, być ochoczym[H3033]; **mądrość, wiedza[1847]*

7. Ale oni[1992] podeptali[5674] moje przymierze[*] jak Adam[**], właśnie wtedy[*******] mi się sprzeniewierzyli[*****]. ****lub: tam, wtedy[8033|B9481]*
**hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat wojskowy[1285]*
***imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna, mała miejscowość w dolinie Jordanu[120] - Joz 3,16*
*****lub: O, jak[8033] mi się sprzeniewierzyli - EIB[K]; *****por. Oz 5,7**

8. Gilead[*] *jest* miastem[7151] czyniących[6466|PAR] nieprawość[**], naznaczone[6123] krwią[1818].
**określ. obszaru różnie definiowanego w zależności od kontekstu - górzyste tereny na wsch. od Jordanu na płd. od rzeki Jarmuk[1568] - Joz 22,9-15; 1Krl 10,33; **lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205] - Lb 23,21*

9. I jak zaczajone[*] na człowieka[376] bandy[**], zgrają[2267] kapłanów[3548] morduje[7523] na drodze[1870] do Sychem[***], tak[3588] popełniają[6213] *czyny* niegodziwe[****]. Jr 7,9-10; Ez 22,9; 23,27; Oz 2,10
**lub: k.p. czekać, czekać w zasadzce, zwlekać, wyczekiwać[2442]*
***lub: grupa, gromada, oddział, napaść[1416]; ***hebr.: Szekem - miasto pomiędzy górą Ebal a górą Gerazim, miejsce schronienia - Joz 20,7; 1-sza stolica Królestwa Płn.[7927] ****lub: pomysł, plan, rozwiązłość[2154] - AK; Tak, przeprowadzają (swój) ohydny plan - EIB*

10. Widziałem[7200] w domu Izraela[3478] okropności[*]: Jakiż[8033] nierząd[2184] u Efraima[669]! Splamił[**] się Izrael[3478]! Jr 5,30-31; 23,14;
**lub: coś strasznego, obrzydliwego, ohydnego[8186|B9627] - Jr 5,30*
***lub: k.n. skalać się, być nieczystym (w sensie seksualnym, rytualnym, przez bałwochwalstwo)[2930]* Oz 2,10; 5,3

11. Także[1571] dla ciebie, Judo[3063], wyznaczone[*] *jest* żniwo[**|7105], gdy odwrócę[7725] niewolę[7622] mojego ludu[***]. So 2,7
**lub: k.q. położyć (ręce na) ustawiać, rozmieszczać, wyznaczać[7896],*
***możliwe znaczenie negatywne - por. Jl 3,13; Jr 51,33*
****w. może być traktowany jako początek rozdziału 7 (?)*

7 Gdy uleczę[*] Izraela[3478], wtedy zostanie ujawniona[1540|KN] nieprawość[**] Efraima[669] i niegodziwość[***] Samarii[****], bo[3588] popełniają[6466] oszustwa[8267]; złodziej[1590|CW] nadchodzi[935], *a* banda[1416] uderza[*****] na zewnątrz[2351].
**lub: k.q. uzdrawiać[7495]; **lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]; ***zło, udręka, niedola, przeciwność losu, nieszczęście[7451]; ****tj. „góra czat" 8111 - region związany z płn. królestwem 10 plemion Izraela, stolica płn. królestwa 50 km na płn. od Jerozolimy, 10 km od Sychem*
******lub: k.q. zdzierać, obnażać, ściągnąć (czyjąś ochronę)[6584]*

2. I wcale[*] nie myślą[**|559] w swoim sercu[***], że *ja* pamiętam[2142] o całej[3695] ich niegodziwości[7451]; wkrótce[6258] ich czyny[4611] osaczą[****] ich i będą[1961] przed moim obliczem[6440].
**lub: nie, właściwie nie, inaczej[1077]; **dosł.: mówić[559] w sercu*
****hebr.: lebab - wewnętrzny człowiek, umysł, wola, serce, rozum, wiedza, pamięć, sumienie[3824] - por. hebr.: leb[3820]* Ps 25,7; Jr 14:10
*****lub: k.q. obracać się, chodzić dookoła, obchodzić, zbliżać się[5437]*

3. Króla[4428] rozweselają[*] swoją niegodziwością[7451], a książąt[8269] swoimi kłamstwami[3585].
**lub: k.p. powodować radość, unosić się radością, promieniec[8055]*

4. Wszyscy[3605] cudzołożą[5003], *są* jak ten[3644] rozpalony[1194] piec*. Piekarz[644|M|PAR] przestaje** *czuwać*** *nad* roznieceniem[5782] *ognia;* po zaczynieniu[5782] ciasta[1217] *czeka* aż do[5704] jego zakwaszenia[2556]. Jr 9,2; 23,10

**lub: naczynie na ogień, przenośny piec, tu duży piec na dworze królewskim[8574] (?) - por. 1Sm8,13; Jr 37,21, metaf. - żar pieca odzwierciedla siłę pożądania (?) - por. proces wypieku w KHK; **k.q. zaprzestać, odpocząć, zaniechać (pracy); ***domyśl. nad procesem wypieku stąd: stan Izraela jest - „na upół upieczony" - por. w. 8 i 2Krl 15,30*

5. *W uroczystym* dniu[3117] naszego króla[4428] książęta[8269] uczynili *go* chorym*** od bukłaka[2573] wina[3196]. Wyciąga***|4900 swoją rękę[3027] przeciwko[854|GES] szydercom***|PAR. Iz 28,1.7-8

**lub: k.h. uczynić obolałym, chorym, rozchorować się, smucić się[2470] **emend.: rozchorowali się, gorączką - AK; ***domyśl.: król - tu: akt przemocy lub gest okazania łaski (?) - WBC[K], ... rękę po wino - KUL[K] ****hap.leg.: k.p. pogardzać, wyśmiewać się, mówić butnie[3945]*

6. Gdy[3588] podeszli[7126], ich serce[3820] jak piec* *płonie* w ich spisku[693]. Piekarz**|644|PAR uśpiony[3462|ADJ] przez całą[3605] noc[3915]. Rankiem[1242] – rozpalony***|PAR on[1931] jak płomień[3851] ognia[784].

**por. w. 4* - przedmiotem pożądania może być zmiana władzy - por. historię śmierci królów izraelskich z ręki zamachowców za czasów prorokowania Ozeasza - 2Krl 15,10-25; **przy innej wokal. - ich gniew ...; ***zacząć się palić, być zapalonym, trawić, (ogniem), gniewać się, metaf. o Bogu i ludziach[1197]* Wj 3,2

7. Wszyscy[3605] są rozpaleni* jak piec[8574] i pożerają** swoich sędziów***|PAR; wszyscy[3605] ich królowie[4428] upadli[5307]. *Nikt* wśród nich nie[369] wołał***|PAR do mnie[413]. Ps 21,9; Oz 13,10

**lub: być ciepłym, stać się ciepłym, metaf. być namiętnym[2552] **lub: jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, wyniszczać[398] ***lub: k.q. rozstrzygać spór; sprawować sąd[8199]; ****krzyczeć[7121]*

8. Efraim[669]? On[1934] zmieszał* się wśród narodów; Efraim[669] stał się** jak podpłomyk*** nieobrócony***|2015. *****por. w. 4*****

**tu: k.hp. wymieszać się między innych; k.h. zanikać[1101] - Rdz 11,7 **lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961] ***lub: krążek lub placek (chleba), placek pieczony na kamieniach[5692]*

9. Obcy*|ADJ pochłonęli[398] jego siłę[3581], a on[1931] *o tym* nie wie[3045]; nawet[1571] siwizna** go przyprószyła***, a on[1931] *o tym* nie wie[3045].

**lub: k.q. budzić odrazę, być przybyszem, być obcym[2114]; **wiek, siwa głowa, starość[7872]; ***dost.: rzucała[2236] się na niego - AK*

10. I pycha* Izraela[3478] świadczy[6030] przeciwko niemu**, lecz nie nawracają[7725] się do JHWH, swojego Boga ani Go w tym[2063] wszystkim[3605] nie szukają***. ***dost.: na obliczu[6440] jego*

**lub: wywyższenie, arogancja, buta, duma[1347]* Iz 9,9; Am 4,6; ****lub: k.p. pragnąć, prosić, dążyć do czegoś, żądać[1245]* Oz 5,4

11. I stał[1961] się Efraim jak naiwna* gołębica[3123] bez[369] rozumu**[3820]. Przyzywają*** Egipt, poszli[1980] do Asyrii[804]. ***por. Oz 4,11***; ***w. 7*****

**lub: k.q. być prostym, być naiwnym, być zwiedzionym[6601]*

12. Gdy[834] tak[834] chodzą[1980], rozciągnę[6566] na nich swoją sieć*, ściągnę[3381] ich jak ptactwo[5775] niebios[8064]; ukarzę** ich, według *tego, co* usłyszano***|N|S na ich zgromadzeniu***.

**lub: siatka, sidło, metaf.: o przywódcach prowadzących do grzechu, o sądzie[7568]; **tu: k.h. karać, k.q. napominać, pouczać, utrzymywać w karności[3256]; ***lub: doniesienie, posłuchanie, relacja[8088]; ****zebranie, tłum, banda, całość grupy, wspólnota[5712|B6650]*

13. Biada* im, bo[3588] uciekli[5074] ode mnie! Zguba** im, gdyż[3588] zbuntowali*** się przeciwko mnie. Ja[595] odkupię[6299] ich, lecz oni mówią[1696] kłamstwa**** przeciwko mnie. Jr 51,9; Mt 23,37

lub: biada! ach![188] - przejmujący okrzyk bólu bądź rozpaczy **lub: spustoszenie, gwałt, zniszczenie[7701]; ***buntować się, naruszać (Prawo), wzniecać bunt[6586]; ** fałsz, coś zwodniczego[3577]*

14. I nie wołają* do mnie ze swojego serca[3820], gdy[3588] jęczą** na[5921] swoich łożach[4904]. Nad zbożem[1715] i moszczem[8492] się gromadzą*** – odstępują[5493] ode mnie.

**lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)[2199] **lub: zawodzić, płakać, wyć, lamentować[3813|B3695]; ***k.hpo. szukać gościny u..., zebrać się[1481] - może dotyczyć kultu bóstw urodzaju - por. Pwt 14,1; 1Krl 18,28; Jr 16,6; 41,5; 47,5* Am 2,8

15. A ja[589] ćwiczyłem* i wzmacniałem[2388] ich ramiona**|2220, a oni obmyślają*** zło[7451] przeciwko[413] mnie. Oz 11,3; Na 1 9

**lub: k.p. utrzymywać w karności, karcić, chłostać[3256], pouczyć, wychowywać, nauczać[B3739]; **metaf. o charakterze militarnym - por. Wj 17,8-13; 32,11; Ps 18,35; 44,4; ***k.p. planować, rozważać[2803]*

16. I zawrócili[7725] *lecz* nie[3808] *w* górę*. Są[1961] jak łuk[7198] z rozluźnioną** *cięciwą*; ich książęta[8269] polegną[5307] od miecza[2719] za zuchwałość*** ich języka[3956]. To[2097] *będzie* ich pośmiewiskiem**** w ziemi[776] Egiptu[4714].

**lub: powyżej, nad, w górę, na wysokości, ktoś najwyższy - stąd: nie do Najwyższego - BG, EIB[K] - Oz 11,7; **dost.: buźny - Ps 78, 56-57 ***dost.: przeklęty, gniew, przeklinanie przeciwko Bogu[2195|B2493] ****lub: drwienie, szydzenie, jąkanie[3933]* Ps 12,3-4; Ml 3,13-14

8 *Przyłóż* róg*|7882 do[413] swoich ust**. Jakby orzeł[5404] nad[5921] domem[1004] JHWH! Gdyż przestąpili[5674] moje przymierze*** i przekroczyli**** moje Prawo*****. **por. Oz 5,8** Pwt 28,49

***lub: dziąsła, podniebienie[2441]. ***sojusz, porozumienie, traktat, traktat wojskowy[1285]; ****k.q. buntować się, wzniecać bunt[6586]; *****hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]*

2. Do mnie wołają*: Mój Boże – znamy** Cię – *my* Izrael[3478] **por. Oz 7,14** Oz 7,14

***lub: k.q. znać, poznawać, uznać, rozważać, wiedzieć[3045]*

3. *Ale* Izrael[3478] odtrącił[2186] dobro*. Wróg[341] *go* ściga**. Oz 3,7

**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896] **lub: k.q. zmusić do ucieczki, gonić, śledzić, prześladować[7291]*

4. Oni[1992] ustanawiają* królów, ale nie[3808] ze mną; wybierają** książąt, ale bez[3808] mojej

wiedzy[3045]. Ze swojego srebra[3701] i złota[2091] czynią[6213] sobie bożki[***], by[4616] dorobić się zniszczenia[***]. Wj 32,4; Oz 2,8; 13,1-2.10.11

**lub: k.h. sprawić, że ktoś będzie panował[4427]; **k.h. zachowywać się jak książę, rządzić, panować , k.hp. panować nad[8323]; ***wyobrażenie bóstwa przedstawione przez wizerunek[6091]; ****dosł.: zostać odciętym, zostać ściętym, być żałym, ponieść fiasko[3772]*

5. *On*[*] odtrącił[2186] twojego cielca[**], Samario[***|8111]! Mój gniew[****] zapłonął[2734] przeciwko nim. Jak[5704] długo[4970] nie będą[*****] oczyszczeni[******]? *******lub: niewinność, czystość; biel zębów*[5356|B6211]

tu: domyśl. wtrącenie proroka; **tj. młody byk[5695]; ***Oz 7,1** ****lub: nos, gniew; metaforyczne - fuknąć gniewnie[639]; *****k.q. wytrwać, mieć moc, być zdolnym[3201]* 1Krl 12,28; Ps 19,13; Jr 13,27

6. Tak[3588] *to* z Izraela[3478]! A on[*|1931]? Rzemieślnik[**] *go* wykonał[6213] i nie *jest* on[1931] bogiem[430]. Owszem[3588], cielec[5695] Samarii[8111] rozleci[***] się w drzazgi[****]. ****dosł.: k.q. być, stać się, trwać*[1961] Oz 13,2

**domyśl. cielec; **tj. rzemieślnik pracujący w drewnie lub w metalu*[2796]; *****hap.leg.: drzazgi, fragmenty odpryski (?)*[7616|B9084]

7. Tak[3588], sieją[2232] wiatr[*] – i *będą* zbierać[7114] wicher[**]. Nie ma[369] zboża[***]. Kłos[6780] nie wyda[6213] mąki[7058], a choćby[194] wydał[6213], obcy[****] ją pochłoną[1104]. *****por: Oz 5,7*** Iz 66,15; Na 1,3

**hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr*[7307]; ***nawałnica, burza*[5492|6363]

****tj. dojrzałe (do żniw) zboże*[7054]*, AK - nie ma dla niego zboża*

8. Izrael został pochłonięty[1104|KN|PER], wkrótce[*] staną[1961] się wśród narodów[**] jak *zbyteczny* sprzęt[***] – *nikt* go nie[369] pragnie[****].

**por:: Oz 2,10*; **poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi*[1471]

****lub: przedmiot, przyrząd, jarzmo, naczynie, zbiornik; czółno*[3627]

*****lub: ...w (nim) upodobania; rozkosz, tęsknota, pożądanie*[2656]

9. Bo[3588] oni[1992] odeszli[*] do Asyrii[804]! Dziki[**], osamotniony[909] osioł[6501]! Efraim[669] najął[***] sobie kochanków[158]! Hi 24,5; Ps 104,11; Jr 2,23-25

**lub: k.q. iść w górę, iść za, wyczołać się*[5927]; ***dzikie osły żyją w stadach; ***k.h. najmować (nierządnicę), okazywać miłosne względy*[8566]*, dawać prezent , rekrutować, otrzymać dar za miłość*[B9993]

10. Ale[3588] choć[1571] dają[*] *prezenty* wśród narodów[1471], wkrótce[**] zbiorę[***] ich *na sąd*[****] i zaczną[*****] maleć[******] pod brzemieniem[*******] króla[4428] książąt[********|8269]. Jr 42,2

lub: najmują się*[8566] *- AK - w. 9*; **por:: Oz 2,10*; ***k.p. zbierać razem, zabierać*[6908]*; ****por. Jl 4,2; So 3,8; Oz 9,6; *****k.h. pozwalać na znieważenie*[2490]*; ******niewielka liczba, mało, trochę*[4592]

********hebr.: masa - ciężar, brzemię, ładunek; wypowiedź*[4853] *- słowo często rozpoczynające wypowiedź proroka - Iz 13,1; Jr 20,9; Na1,1*

********lub: książęta rozwiążą nieco z ciężaru króla - EIB*[K]

********idiom(?): potężnego króla - Iz 10,8 - por. EBC*[K]

11. Tak[3588]! Efraim[669] namnożył[*] ołtarzy[4196], by grzeszyć[**]; *te* ołtarze[4196] stały[1961] się dla niego *powodem* grzechu[2398]. Pwt 12,5; 2Krl 15,20;

**lub: k.h. pomnażać, zwiększać (ponad miarę), mieć wiele do zrobienia, znacznie przekroczyć*[7235]*; **k.q. chybić celu bądź słuszności i obowiązku, ponieść winę, utracić, krzywdzić, obrażać*[2398]

2Krl 17,4; Oz 8,10; 9,6; 10,1; 12,11

12. Napisałem[3789] dla niego liczne[**|7230] moje Prawa[8451], uważali[***] je za[3644] coś obcego[2114].

**tu: qere - wyryć, opisać na piśmie, zarejestrować, zanotować, ogłosić*[3789]*, wg ketiv - napisałem; **tu: qere, wg ketiv dziesięć tysięcy*[7239] *- czyli miriada; ***k.n. zostać policzonym, zostać obliczonym, zostać przypisanym, zostać pomyślanym, być szanowanym*[2803]

13. Ofiary[*] z moich darów[**] składają w ofierze[2076], mięso[***] – i jedzą[398] je! JHWH nie *ma* w nich upodobania[****]. Wspomni[2142] wkrótce[*****] ich nieprawość[5771] i ukarze[******] ich za grzechy[2403]. Oni[1992] powrócą[7725] do Egiptu[4714].

**hebr:: zebaḥ*[2077] *- ofiara, ofiara wspólnotowa*[B2623] *- Pwt 26,14*

hap.leg.: ofiara, dar*[1890]*; ***hebr. basar - ciało, skóra - Ps 102,6; mięso, pożywienie 1Sm 2,13; krewni, w idiomie: wszelkie ciało - każdy człowiek*[1320] *- Za 2,13; ****być łaskawym, życzliwym*[7521] ******por. Oz 2,10*; ******k.q. doglądać, szukać, karać, odwiedzać*[6485]

14. Bo[3588] zapomniał[7911] Izrael[3478] o swoim Stwórcy[*|PAR] i pobudował[1129] świątynie[**|P], a Juda[3063] pomnożył[7235] miasta[5892] warowne[***|ADV]. Ale ja[589] poślę[7971] ogień[784] na jego miasta[5892] i pożre[398|3P] jego pałace[****]. Iz 9,9; Jr 17,27; Oz 2,14; 4,6

**lub: k.q. pracować, czynić, wykonywać, używać, zarządzać, postanawiać*[6213]*; **pałace - tu: o pogańskich świątyniach*[1964]*; ***sekretne, tajemne, rzeczy niedostępne*[1219]*; ****cytadela, twierdza*[759]

9 Nie raduj[*] się, Izraelu[3478], nie wesel[**] się jak *inne* ludy[5971], bo uprawiasz nierząd[2181] wobec[5921] swojego Boga i kochasz[157] zapłatę[***] *nierządnicy* na wszystkich[3605] klepiskach[1637] zboża[1715]. Iz 22,12-13; Oz 10,5

**lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością*[8055]*, promieniec*[B8941]

***tj. stan szczęścia w przeciwieństwie do wcześniejszego stanu smutku*[1524] *- por. Hi 3,22; Ps 43,4; 65,12; ***cena - Pwt 23,18; Iz 23,17*

2. Klepisko[*] i prasa[**] nie wykarmi[7462] ich, a moszcz[8492] w niej[***] zawiedzie[****].

**lub: stodoła, puste miejsce*[1637]*; **tj. tłocznia wina, kadź*[3342]

****domyśl. moszcz płynący z prasy choć w hebr. prasa jest r.m.*

*****lub: k.p. fałszywie zaprzeczać, rozczarować, zawodzić*[3584]

3. Nie będą mieszkać[*] w ziemi[776] JHWH, lecz Efraim wróci[7725] do Egiptu[4714], a w Asyrii[804] będą jedli[398] *pokarm* nieczysty[2931].

**lub: k.q. siedzieć, być ustawionym, zostawać, mieć siedzibę*[3427]

4. Nie *będą* wylewali[*|5258] wina[3196] *w ofierze* dla JHWH i nie *będą* zastawiać[**] dla Niego swoich ofiar[2077] *krwawych*. *Bo one są* dla nich niczym chleb[3899] żałoby[***]; wszyscy[3605] jedzący[398] go staną się nieczyści[2930]. Tak[3588], ich chleb *będzie tylko* dla ich gardeł[****|5315] – nie wejdzie[935] do domu[1004] JHWH.

**tj. składać ofiary z płynów - Wj 29,38-41; Kpt 23,12-13; Lb 15,5-12*

***lub: k.q. dawać w zastaw, zobowiązać się, być przyjemnym*[6148|B7120]

****tj. chleb znajdujący się w domu zmarłego uważany z tego powodu jako nieczysty - por. jednak opis smutku w Jr 16,7; Ez 24,16-17*

*****hebr:: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość, umysł, pragnienie, żądza*[5315]*, gr:: psyche - Łk 12,23**

Lb 19,11-14; Pwt 26,12-14

5. Co[4100] będziecie robić[6213] w uroczysty[*|4150] dzień[3117] i w dzień święta[**] JHWH? 1Krl 12,42
**lub: w dzień zgromadzenia - tj. święto namiotów (?) - Kpł 23,29*
***tu określenia synonimiczne* Iz 10,3; Jr 5,31; Oz 2,11; Jl 1,13

6. Bo[3588] oto[2009] poszli[1980] *z powodu* spustoszenia[*]. Egipt[4714] ich zgromadzi[**], a Memfis[***] ich razem pogrzebie[6912|KP]. Upragnione[****] ich srebro[3701] odziedziczy[3423] oset[*****], a w ich namiotach[168] – głóg[******].
**lub: gwałt, zniszczenie, ruina[7701]; **k.p. zbierać razem, zabierać[6908]*
****hap.leg.: „przystań dobra" 4644, hebr.: Mof - stolica Egiptu położona na zach. brzegu Nilu, 21 km na płd. od dziś. Kairu, miejsce ogromnego cmentarzyska - WBC[K]; ****lub: coś pożądanego, coś miłego[4261]; *****pokrzywa, oset - duża, kłująca, odporna roślina rosnąca dziko w ruinach[7057]; ******ciernie[2336]* Iz 5,6; 7,23; 34,14

7. Nadeszły[*] dni[3117] nawiedzenia[**]! Nadeszły[935] dni[3117] zapłaty[7966]! Izrael[3478] – poznają[3045], *czy* prorok[5030|A] *jest* głupcem[***], *a* człowiek[376] ducha[****|A] – szalonym[7696], z powodu[5921] twojej wielkiej[7230] nieprawości[*****] i ogromu[7227] wrogości[******]. 1Krl 9,11; Jr 29,26; 1Kor 2,15
**lub: nadchodzą[935]; **kara, przegląd[6486]; ***kpiarz, ktoś kłótliwy, rozwiązły[191]; ****hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr, oddech, życie[7307]*
******lub: przewrotność, deprawacja, wina lub kara za nieprawość[5771]; ******nieprzyjaźń, prześladowanie[4895|B5619]; tylko tu i w: 8*

8. Pilnuję[*|PAR] Efraima[669] *wraz* z moim Bogiem[430]. Prorok[**] *jest* sidłem[6341] ptasznika[***] na wszystkich[3605] jego[****] drogach[*****|1870]; wrogość[4895] *panuje* w domu[1004] jego Boga[******].
**lub: k.q. trzymać straż, szpiegować[6822]; **tu: wariant za kodeksem Aleppo; ***tj. hodowca ptaków[3352]; ****domyśl. Efraima (?); *****tu: o sposobie życia - Oz 2,6*; ******boga[430]* Prz 29,5; Jr 6,16

9. Pogrążyli się głęboko[*|6009|KH] w zepsuciu[**], jak *za* dni Gibea[***|1390]. *On* zapamięta[2142] ich nieprawości[5771], ukarze[****] ich za grzechy[2403].
lub: pogłębili czynienie nieprawości[7843] - AK; tu jako hendiadys - są głęboko zepsuci; **k.p. zrujnować, wypaczyć, postępować niegodziwie[7843]; ***tj. „miasto na wzgórzu" - miasto lewickie w ziemi Beniamina - por. dzieje Izraela w Sdz 19-21 ****nawiedzić[6485] - w: 7**

10. Znalazłem[*] Izraela[3478] jak *niedojrzałe* winne grona[6025] na pustyni[4057], widziałem[7200] twoich ojców[1] jak wczesną figę[**] na figowcu w jego początku[***]. *Lecz* oni[1992] poszli[935] do Baal-Peor[****] i oddali[5144|KN] się hańbie[*****], i stali[1961] się obrzydliwi[******] jak ich ukochanie[*******|157].
********tj. podmiot ich miłości - Baal*
**lub: k.q. spotkać, odnaleźć[4672]; **tj. pierwsza dojrzała figa, wczesna figa[1063], tu i Mi 7,1; ***tj. coś pierwszego, początek, coś najlepszego - Rdz 1,1; ****lub: Baal z Peor - jako podkreślenie miejsca kultu bożka Baala - tu: jako miejsce wstydu - Lb 25,2; Pwt 4,3; Ps 106,28*
******lub: wstyd[1322]; tu: jako synonim - Baala; ******coś odrażającego, coś ohydnego, coś, czego się nie znosi, ohyda, bożek[8251]*

11. Jak ptak[5775] uleci[5774] chwała[*] Efraima[669] bez narodzin[3205] i bez łona[990], i bez poczęcia[2032].
**lub: splendor, majestat, duma, godność[3519] - por. Oz 4,7*

12. Tak[3588], choćby[518] odchowali[*] swoich synów[1121], osierocę[**] ich i *nie będzie* człowieka[***|S]. Bo[3588] też[1571] biada[****] im, gdy się od nich[1992] odsunę[5493]! *****tj. okrzyk bólu bądź rozpaczy[183]*
**dosł.: k.p. sprawiać uzrost, czynić wielkim, potężnym, wywyższać[1431]; **dosł.: k.p. uczynić bezdzietnym, spowodować bezpłodność, przejawiać bezpłodność, poronić[7921]; ***dosł.: od człowieka, hebr.: adam[120] - człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, imię Adam*

13. Efraim[669], tak jak[834] widziałem[7200], *jest* jak Tyr[*] przesadzony[8362] na łąkę[**]. Efraim[669] jednak[***] *będzie musiał* wyprowadzić[3318|KH] swoich synów[1121] na zabicie[****|PAR]. ****hebr.: waw*
**tj. „skała" 6865 - miasto fenickie na wybrzeżu M. Śródziemnego, tekst różnie tłum.: EIB - (skazany) na oblężenie (on) zasadzony na niwie; KUL - z dzieci swych czyni zwierzynę; **lub: siedziba, miejsce przebywania pasterzy bądź stad, pastwisko[5116]; ****na rzeź, do mordercy[2026] - por. Pwt 12,31; 2Krl 17,17; Ez 16,5 - KUL[K]*

14. Daj[*|IMP] im, JHWH, co[4100] masz im dać[5414]! Daj[5414|IMP] im niepłodne[**|PAR] łono[7358] i wyschnięte[6784] piersi[7699]. ***dosł.: k.h. poronienie[7921]*
**lub: k.q. poświęcić, ofiarować, powodować, postawić[5414]* Rdz 49,25

15. Cała[3605] ich niegodziwość[7451] *jest* w Gilgal[*]. Tak[3588], tam[8033] ich znienawidziłem[**]. Z powodu[5921] zła[***] ich uczynków[4611] wyrzucę[****] ich z mojego domu[*****|1004], nie *chcę* ich *już* więcej[3254|JUS] miłować[160|INF]. Wszyscy[3605] ich książęta[8269] to buntownicy[******]. Pwt 21,18; Ef 2,2
**tj. „krąg kamieni" 1537 - por. Am 4,4; 5,5; **nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się[8130]; ***zła jakość, zła cecha, smutek[7455]*
*****lub: k.p. odpędzić, przegnać[1644]; *****może dotyczyć całej ziemi - por. w. 8 i Oz 8,1; ******k.q. być upartym, być krnąbrnym[5637]*

16. Efraim[669] został powalony[*], ich korzeń[8328] usechł[3001], nie[1077] wydają[**] *już* owocu[6521]. Nawet[1571] jeśli[3588] zrodzą[3205], to uśmiercę[4191|KH] umiłowane[***] *dzieci* ich łona[990]. Oz 5,2 Ez 24,21
**lub: k.ho. otrzymać cios, być pobitym, zostać zgładzonym, zostać porażonym (chorobą lub śmiercią)[5221]; **dosł.: zużywać się, schyłek, bez nie[1097|B1212]; ***lub: coś pożądanego, coś miłego[4261] - w. 6*

17. Mój Bóg ich odrzuci[*], bo Go nie słuchali[**] i będą[1961] tułaczami[***|PAR] wśród narodów[1471].
**lub: k.q. odmawiać, uzgardzać[3988]; **k.q. okazać nieposłuszeństwo[8085]; ***lub: k.q. wycofywać się, uciekać, odchodzić, błąkać się[5074]*

10 Izrael[3478] *to* płodna[*|PAR] winorośl[1612], dla siebie przynosi[7737] owoc[6529]. Im więcej[7230] jego owocu[6529], tym więcej[**] *stawiania* ołtarzy[4196], a im obfitsza[***] była jego ziemia[776], tym piękniejsze[****] *wystawiał* stele[*****]. 1Krl 14,23; Iz 5,1-7; Ez 15,1-6
**lub: k.q. opróżnić, spustoszyć, metaf. uczynić jałowym[1238], być bujnym, mnożyć się, być nawodnionym[B1356]; **k.h. czynić licznym, mieć wiele, pomnażać, zwiększać (ponad miarę)[7235]*
****lub: dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]; ****k.h. sprawić radość, czynić dobrze komuś; uczynić coś dobrym bądź należytym, bądź pięknym[3190]; *****tj. filar, pamiątkowy kamień, grobowiec ze stelą[4676] - tzw. macewy - por. Rdz 28,18nn; 31,13.45.51; Wj 24,4*

2. Ich serce* *jest* podzielone**, teraz*** okażą się winni***. On[1931] skręci kark*****|6202|KQ ich ołtarzom[4196] i spustoszy[7703] ich stele[4676].
**lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820]*
***lub: k.q. podzielić, złupić, być gładkim, śliskim[2505] - stąd: nieszczerę; ***wkrótce[6258] - Oz 2,10*; ****k.q. naruszyć prawo, być winnym, być oskarżonym[816]; *****por. Wj 13,13, Pwt 21,4; Iz 66,3*
1Krl 18,21; So 1,5; Mi 5,13

3. Tak[3588] teraz[6258] powiedzą[559]: Nie ma[369] króla[4482] dla nas[587], gdyż[3588] nie baliśmy* się JHWH, a król[4482] – co[4100] dla nas[587] uczyni[6213]?
**lub: k.q. lękać się, być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]*

4. Wypowiadają*|1966 słowa[1697], *by* przysięgać**|INF|ABS daremnie***, *by* zawierać[3772|INF|ABS przymierze[1285]. I *jak* trujące*** *winogrona* rozplenia***** się sąd***** na bruzdach[8525] pola[7704].
**lub: k.p. obiecywać, mówić[1696], tu idiom: wypowiadają puste słowa - EIB[K]; **k.q. przysięgać, składać ślub (Bogu), przeklinać[442]*
****lub: fałszywie[7723]; ****żółć, jad, gorycz, trucizna[7219] - Pwt 32,32*
******k.q. kiełkować, wypuszczać pędy[6524]; ******decyzja prawna, wyrok, słuszność[4941]*
Pwt 31,16-17; 2Krl 17,3-4; Ez 17,13-19

5. O cielca*|P|M|K&D Bet-Awen** drżą*** mieszkańcy[7934|S] Samarii[8111|F]. Bo[3588] lamentuje**** nad[1591] nim – jego lud[5971|M] i jego kapłani*****, radujący[1523] się nad[5921] nim, nad[5921] jego chwałą******|M – bo odeszła******* od niego[M].
tj. jałówka[5697] - Rdz 15,9; **tj. „dom próżności” 1007 - Oz 4,15***
****lub: k.q. bać się, być ogarniętym bojaźnią, wszczynać spory[1481]*
*****lub: k.q. opłakiwać, biadać[56]; *****kapłan bałwochwalca, gorliwiec, ktoś podekscytowany[3649|B4210] - tu i 2Krl 23,5; So 1,4*
*******lub: splendor, duma[3515]; *******iść na wygnanie, do niewoli[1540]*

6. Również[1571] i on*|853 zostanie zaprowadzony[2986] do Asyrii[804] jako dar** dla króla[4428] Jareb***. Efraim[669] *okryje się* hańbą****, a Izrael[3478] będzie się wstydził[954] z *powodu* swojego planu*****|6098|6097|S.
1Sm 4,11; 5,1; 2Sm 5,21; 12,30
**dot. cielca z w. 5; **lub: danina, prezent, ofiara z mięsa, z ziarna[4503]*
****tj. „walczący” - Oz 5,13; ****hap.leg.: ustyd[1317]; *****hebr.: ʿeca[h] - zamysły[6098], drzewa[6097] - Jr 6,6; stąd: za swojego bożka - por. EIB[K]*

7. Samaria[8111] zostanie wycięta*|***, jej król[4428] jak piana*** na powierzchni***** wody[4325].
**lub: k.n. być odciętym, być niegodnym[1820]; **tj. lata 722-732 p.n.e. - por. 2Krl 17,4-6; ***lub: drzazga, piana, kawałek drzewa[7110]*
*****lub: twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi)[6440]*

8. Wyżyny*|1116 Awen[205] zostaną zniszczone** – grzech[2403] Izraela[3478]. Cierń*** i oset**** wyrośnie na[5921] ich ołtarzach[4196]. I powiedzą[559] do gór[2022]: Przykryjcie*****|IMP nas, a do pagórków[1389]: Padnijcie*****|IMP na[5921] nas.
**gra słów z w. 5. - wyżyny próżności[205]; **lub: k.n. zostać zniszczonym, zostać spustoszonym, zostać unicestwionym[8045]*
****lub: ciernisty krzew[6975] - Rdz 3,18; ****ciernie[1863] - Rdz 3,18*
******lub: k.p. ukryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć[3680]*
*******lub: upaść, paść (o gwałtownej śmierci), paść na twarz[5307]*
Iz 2,10.21; 32,13; Jr 8,3; 12,13; Łk 23,30; Obj 6,16; 9,6

9. Od dni[3117] Gibea*|1390 grzeszyłeś[2398], Izraelu[3478]. Tam powstaliście**. *Czy* nie dosięgnie[5381] ich w Gibea[1390] wojna*** przeciwko[5921] synom[1121] nieprawości****|HAP? **por. Sdz 16-19*
***lub: k.q. stać, być prostym, zajmować stanowisko, wystąpić[5975]*
****lub: bitwa[4421]; ****niesprawiedliwość, niegodziwość[5932] - tu najprawdopodobniej przypad. przestawienia głosek - metatezy - WBC[K]*

10. Z* mojej woli** ukarzę*** ich; zbiorę[622] przeciwko[5921] nim ludy[5971], by ich związać****|INF za ich podwójną[8147] nieprawość*****|5868|P.
**dosł.: w mojej ...; **lub: pragnienie, pożądliwość[185] - Pwt 12,18*
****lub: karać, napominać, pouczać, utrzymywać w karności[3256]*
*****lub: krępować, okiełznać, rozpoczynać bitwę, przypuszczać atak[631]; *****tu: qere, wg ketiv - dwoje oczu - por. EIB[K]; WBC[K]*

11. A Efraim[669] *jest* wyćwiczoną*** jałówką[5697], lubiącą[157|PAR] młócić[1578]. Lecz ja[589] przełożę*** *jarzmo* nad pięknem**** jej karku[6676]. Zaprzęgnę***** Efraima[669]! Juda[3063] będzie orał[2790], a Jakub***** *za* nim bronował[7702].
**metaf. uczenia pracy krów od lżejszych do cięższych prac (?) - por. Pwt 25,4; Jr 50,11; 2Sm 24,22; 1Krl 19,19; Jr 4,3; **k.pu. być uczonym, być szkolonym[3925]; ***k.q. przejść nad, przez, podróżować, opuszczać, popychać[5674|B5699]; ****dobroć, mienie, urodziwość[2898]*
******lub: k.h. sprawić, że ktoś jedzie, powodować ciągnięcie[7392]*
*******tj. „trzymający piętę”[3290], tu nazwa własna 12 plemion Izraela*

12. Zasiejcie[2232|IMP] dla siebie[859] sprawiedliwość[6666], zbierajcie*|IMP plon* zgodnie z** wiernością***, orzcie****|IMP dla siebie[859] ugór*****. A czas[6256] *już by* szukać[1875] JHWH, aż[5704] przyjdzie[935] i spuści***** na was *deszcz* prawości[6664].
Prz 13,23; Iz 44,3; 45,8; Oz 4,1; 6,3;12,6
**lub: k.q. zbierać żniwo[7114]; **lub: usta, kraniec, szczelina, zgodnie z, według[6310], AK - ... na ustach miłości, EIB - według wierności; ***dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość[2617]; ****rozbić, świeżo zaorać bądź uprawić[5214], tu i Jr 4,3; *****tj. ziemia nadająca się do uprawy, ziemia wcześniej nieuprawiana[5215]*
*******lub: k.h. zrzucać wodę, uczyć, kierować, uskazywać[3384]*

13. Lecz *wy* oraliście[2790] niegodziwość*, zbieraliście plon[7114] nieprawości**, jedliście[398] owoc[6525] kłamstwa***. Bo[3588] zaufałeś**** swojej drodze[1870] i mnóstwu[7230] swoich wojowników*****.
Hi 4,8; Ps 33,16; Oz 4,2; 7,3; 11,12; Ga 6,7
**lub: zło, wina[7562] - Pwt 9,27; **niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność[5766]; ***mizerność, zuwodzenie, niepowodzenie[3585]*
*****lub: k.q. pokładać ufność u, mieć pewność, być śmiałym[982]*
******lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater, tyran[1368|GES]*

14. I powstanie[6965] zgiełk* pośród twojego ludu[5971], a wszystkie[3605] twoje umocnienia** zostaną zburzone[7703|PAS], tak jak Szalman***|HAP spustoszył[7701] Bet-Arbel**** w dniu[3117] bitwy[4421], gdy matkę[517] rozpłatano***** na synach******.
**lub: wrzask, łoskot, ryk[7588] (związany z bitwą); **warowne miasto, twierdza, warownia[4013]; ***tj. „czciciel ognia” 8020|B9466 lub „sługa boga pokoju” - EIB[K]; tu: o królu asyryjskim lub moabskim (?) - por. Am 2,1-3; 2Krl 8, 12; Iz 13,16; Na 3,10; Ps 137,9; Oz 13,16*
*****tj. „dom szarańczy”1009 lub „śledzącego, pilnującego Boga” (?)*
******dosł. k.pu. być roztrzaskanym na kawałki 7376 - 2Krl 8,12*
*******idiom określ. nieludzkie okrucieństwo - Rdz 32,11 - por. K&D[K]*

15. Tak[3602] uczynię[6213] dla was, Betel[*], z powodu[6440] waszej strasznej[7451] niegodziwości[**|7451]. O świcie[***]król[4428] Izraela[3478] zostanie doszczętnie[1820|KN|INF] zniszczony[****|1820|KN|BE].

**tj. „dom Boży" 1008 - Rdz 12,8 - dawniej miasto Luz - por. Am 3,14*
***lub: zło, udręka, niedola, przeciwność losu, nieszczęście[7451]* Oz 4,15
****czas przed świtem, jutrzenka, brzask; czerwona tuna przed świtem[7837|B9301]; ****k.n. zostać odciętym, stać się niegodnym[1820|B2057]*

11 Gdy[3588] Izrael[3478] był dzieckiem[*], umiłowałem[157] go i z Egiptu[**] wezwałem[***] mojego syna[****]. Wj 4,22; Ps 103,13; Mt 2,15

**lub: niemowlę - Wj 2,6; małe dziecko - Jr 1,6; nastolatek - Rdz 37,2; młodzieniec, sługa[5288]; **tj. „ziemia Koptów" 4714; ***krzyczeć, przyzywać, nadawać imię[7121]; ****hebr.: ben - syn, dziecko, wnuk[1121]*

2. Wzywali[*|7121] ich, lecz oni tym bardziej[3651] odchodzili[1980] sprzed ich oblicza[**]. Składali ofiary[2076] Baalom[1168] i palili kadzidło[***] rytym wizerunkom bożków[****]. 2Krl 17,13-15

**domyśl.: prorocy (?); **twarz, obecność, powierzchnia; przysł.: przed, ku, wyraża też skutek czegoś[6440] - por. Oz 10,15; ***tj. k.p. składać ofiarę (dymną, kadzidlaną)[6999]; ****lub: bałwan, ryty obraz[6456]*

3. A ja[589] uczyłem[*] Efraima[669] chodzić[*], brali[3927] ich na[5921] ramiona[*****2220], a oni nie[3808] wiedzieli[****], że[3588] *to ja* leczyłem[*****] ich.

**tu: rzadka forma koniugacji czas. tafel - tu i Jr 12,5; 22,15; Ez 4,7*
nagła zmiana z 1 osoby na 3 jest charakterystyczna dla j.hebr. - K&D
***domyśl. prorocy (?); ***metaf. opieki i troski nad dzieckiem - Pwt 1,31; 32,11; ****lub: k.q. poznać, znać[3045]; *****k.q. uzdrawiać[7495]*

4. Ciągnąłem[4900] ich więzami[*] ludzkimi[**|S], powrozami[***] miłości[157], a byłem[1961] dla nich jak podnoszący w górę[7311|PAR] jarzmo[5923|P] ze szczęk[****], i *postępowałem* łagodnie[*****] z nim *i* karmiłem[398] *go*. Wj 16,4-35; Lb 11,4-34

**lub: sznur, lina[2256]; **imię własne Adam, człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, mężczyzna, mała miejscowość w dolinie Jordanu[120] - Joz 3,16; ***olinowanie, łańcuch, sznur, płątanina liści[5688]*
*****lub: policzek[3895] - por. PnP 1,10 - obraz luzowania wędzidła wołu celem wygodniejszego spożywania pokarmu; *****k.h. bez pośpiechu[328|B369|JUS] - Rdz 33,14; przysł. łagodnie, delikatnie, płynnie*

5. Nie[3808] wróci[7725] do ziemi[776] Egiptu[*|4714], lecz Asyryjczyk[804] – on[1961] jego królem[4428], gdyż[3588] odmówili[3985|KP], *aby* się nawrócić[**|INF].

**tu: meton. kraju zniewolenia - por. WBC[K]* Oz 7,16; 8,13;
***lub: k.q. zawracać, odwracać się, wracać[7725]* Oz 9,3; 10,6

6. I miecz[2719] *będzie* wirować[*] w jego miastach[5892] i zniszczy[3615] jego zasuwy[**], i pochłonie[398] ich za ich spiski[***]. Lm 2,9; Oz 4,16;

**lub: k.q. tańczyć, kręcić się, zwijać się[2342]; **pęd, kij, drążek; zasłona[905|B1033] - Wj 26,9; ***rada, plan, zasada, pomysł[4156]* Oz 13,16

7. A mój lud[5971] *jest* zawieszony[*|PAS|PAR] za odstępstwo[4878] ode mnie i ku Najwyższemu[**] wołają[7121] razem[3162], *lecz* nie[3808] wywyższają[***] *Go*.

**lub: k.q. uwieszać się, przylgnąć do[8511] - Pwt 28,66; **dosł.: ku górze[5920] - 2Sm 23,1 - por. Oz 7,16*; ***lub: k.p. podnosić, wznosić[7311], em. do: lud mój woła Baala, lecz on nie może (ich) podźwignąć - BP*

8. Jak[349] *mam* cię zostawić[*], Efraimie[669], wydać[**] cię, Izraelu[3478]? Jak[349] *mam* cię zostawić[5414] – jak Admę[***]? Uczynić[7760] ci jak Seboim[****]? Odmienione[*****|2015|KN] *jest* we mnie[5921] moje serce[3820], jednocześnie[3162] rozpala[******|P] się moje współczucie[*******|S]. Pwt 4,25; Oz 6,4; 7,1

**lub: k.q. dać, poświęcać, robić, użyć, odpłacić w zamian[5414]*
***lub: dać, przekazać, oddać[4042] tu i Rdz 14,20; Prz 4,9; **tj. „czerwone (miasto)" 126 - Rdz 10,19; ***„miasto wojska, miasto piękności" 6636 - Rdz 14,2 - zniszczone wraz z Sodomą i Gomorą - Pwt 29,24*
*****idiom: uzbierają we mnie uczucia - por. Lm 1,20; *****k.n. być zapalonym, stać się ciepłym, poruszonym emocjonalnie[3648]*
*******lub: litość, pociecha, stan niepokoju[5150] - tu i Iz 51,8; Za 1,13*

9. Nie[3808] wykonam[6213] zapalczywości[*] swojego gniewu[**] i nie powrócę[7725], *aby* zrujnować[7843|INF] Efraima[669], bo[3588] ja[595] *jestem* Bogiem[410|S], a nie człowiekiem[582]; Świętym[***|ADJ] pośrodku[****|7130] ciebie. I nie przyjdę[935] z grozą[*****|5892]. ****** i nie wkroczę[935] do miasta[5892]*

**lub: wzburzenie, żar, płomień gniewu[2740]; **nos, gniew; metaforycznie - fukнąć gniewnie[639]; ***hebr.: qadosz - święty, oddzielony (od) poświęcony (dla)[6918]; ****dosł.: wewnętrzna część, środek[7130]*

10. Pójdą[1980] za[310] JHWH, *który* jak lew[738] zaryczy[*]. Gdy[3588] On[1961] zaryczy[7580], to z drżeniem[**] przyjdą synowie[1121] z zachodu[***|3220].

**metaf.: krzyk zwycięstwa lub udręki[7580]; **lub: k.q. iść z drżeniem, być ostrożnym[2729] - Rdz 27, 33; ***od morza* Iz 31,4; Jl 3,16

11. Przylecą z drżeniem[2729] jak ptak[6833] z Egiptu[4714] i jak gołębica[3123] z ziemi[776] asyryjskiej[*|804] i sprawię, że osiądą[**] oni w ich domach[1004] – oświadczenie[***] JHWH.

**dosł.: ziemi Asyrii; **lub: k.h. sprawić, że ktoś usiądzie, ustawić, sprawić, że ktoś zamieszka, sprawić, że (miasta) będą zamieszkane[3427]*
****lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002] - 2Sm 23,1*

12. Efraim[669] otoczył[*] mnie kłamstwem[3585], a dom[1004] Izraela – zdradą[**]. A Juda[3063]? Ciągle[5750] włóczy[***|7300] się z Bogiem[410] i *jest* wierny[****|PAR] ze świętymi[6918|P]. Oz 4,2; 7,3

**lub: obracać się, chodzić dookoła, krążyć, obchodzić, okrążać[5437]*
***lub: oszustwo, intryga[4820]; ***tu: stwierdzenia ironiczne (?) lub pozytywne; ****k.n. być godnym zaufania, być niesionym[539]*

12 Efraim karmi[*|PAR] się wiatrem[**] i goni[7291] wiatr wschodni[***]. Każdego[3605] dnia[3117] mnoży[7235] kłamstwo[3577] i gwałt[****]. Zawierają[3772] przymierze[1285] z Asyryjczykami[804] i przynoszą[*****2986|B3443] oliwę[8081] do Egiptu[4714].

**lub: doglądać, pilnować, paść, zaganiać, prowadzić[7462] - jest pasterzem wiatru - AK; **hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307]*
****tj. gorący wiatr pustynny[6921]; ****spustoszenie, ruina[7701]*
******tj. k.ho. być przyniesionym jako dar - Iz 18,7; ofiara - Iz 53,7*

2. I *wiedzie* JHWH spór[*] z[5973] Judą[3063] i ukarze[**] Jakuba[3290] według jego dróg[1870], odda[7725] mu według jego czynów[4611]. Oz 4,9; 7,2

**lub: niesnaski, konflikt[7379]; **k.q. doglądać, szukać, nawiedzać[6485]*

3. *Już* w łonie* *matki* chwycił *on* za piętę**|6117 swojego brata[251], a w sile wieku*** zmagał[8280] się z Bogiem. Rdz 32,24-28

**lub: brzuch, ciało, łono, metaf.: głębiny Szeolu[990]; **k.q. wyprzeć, napaść zdradziecko - czas. pochodzi od rzecz. pięta - Rdz 27,36; Jr 9,4 ***lub: żywotność, wigor, siła fizyczna, bogactwo, zdrowie, moc[202]*

4. Walczył* z aniołem** i zwyciężył***. Płakał[1058] i zabiegał o Jego[1931] przychylność****. Znalazł[4672] Go w Betel[1008] i tam[8033] z nami rozmawiał[1696]; Rdz 28,13-15; 32,26; 35,10-15

**lub: k.q. rządzić, mieć władzę, mieć przewagę nad[7786] - tu i Sdz 9,22; Oz 8,4; **hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397]; ***lub: k.q. uziąć górę nad, wytrwać, mieć moc, siłę[3201] ****lub: k.hp. doznawać przychylności, łaski, względów[2603]*

5. A *był to* JHWH, Bóg Zastępów*|A, JHWH, *takie jest* wspomnienie** o Nim. Wj 3,15

**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]; **uspominać, pamiętać[2142]*

6. A ty[859] nawróć* się do swego Boga, zabiegaj**|IMP o miłosierdzie*** i sąd**** oraz***** oczekuj[6960|IMP] na[413] swojego Boga – zawsze******!

**lub: k.q. zawracać, odwracać się, wracać[7725]; **k.q. zachowywać, strzec, mieć pieczę nad[8104]; ***dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość[2617]; ****decyzja prawna, sprawiedliwość, prawość, słuszność w sądzie[4941]; *****hebr.: waw i, a, lecz; *****ciągle, bez przerwy[8548]*

7. Kaanan*! W jego ręku[3027] fałszywe**[4820] szale**, lubi wyłudzać***|INF! **lub: kupiec[3667]*

***lub: odważniki[3976]; ***k.q. czynić gwałt, zdobywać podstępem[6231]*

8. Lecz[CW] Efraim[669] powiedział[559]: Jednak* wzbogaciłem[6238] się, osiągnąłem[4672] dla siebie bogactwo**. W całym[3605] moim trudzie*** nie znaleźli[4672] we mnie winy****, która[834] *wynikała* z grzechu[2399]. Ps 62,10; Oz 4,8; 14,1; Am 3,15

lub: zaiste, z pewnością, lecz[389]; **wigor, siła fizyczna[202] - tu 3* ***lub: mozół, plon, nabyta własność (wskutek pracy)[3018] ****lub: deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]*

9. Lecz[CW] ja[595] *jestem* JHWH, twój Bóg, od *wyjścia z* ziemi[776] Egiptu[4714]. Sprawię ponownie*, że zamieszkacie** w namiotach[168], jak za dni[3117] uroczystych świąt***.

lub: nadal, jeszcze, znowu, poza tym, trwale[5750]; **por. Oz 11,11 ***tj. wyznaczony czas, wyznaczone miejsce, namiot spotkania[4150]*

10. Przemawiałem[1969] do[5921] proroków*, mnożyłem[7235] widzenia** i przez*** proroków[5030] podawałem przypowieści****. Ez 17,2; 20,49

**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030] - 1Sm 9,9; **lub: wizja (w uniesieniu, w ekstazie), wyrocznia, widzenie proroctwo[2377] ***idiom: przez rękę ...[3027]; ****lub: k.p. porównywać[1819]*

11. Czy[518] niegodziwość* *jest* w Gileadzie**? Z pewnością***|389|ADV staną[1961] się pustką****! I w Gilgal[1537] ofiarowują[2076] cielce[7794]. Także[1571] ich ołtarze[4196] są jak stosy[4196] *kamieni* przy bruzdach[8525] polnych[7704]. Oz 8,11; 10,1-2

**lub: bałwochwalczy kult, grzech[205] - Lb 23,21; **por. Oz 6,8*; ***jałowość, próżność[7723]*

12. I uciekł[1272] Jakub[3290] na pola* Aramu**, gdzie Izrael[3478] służył[5647] za żonę*** i za żonę[802] strzegł**** *stad*. ****kobieta[802]* Rdz 29,20.30

**lub: ziemia, równina, obszar[7704]; **tj. „wywyższony" [758] - obszar od gór Libanu po Mezopotamię, i od gór Taurus na płd. aż po Damaszek na płn. - później nazwane Syrią - Rdz 25,20; Pwt 26,5 ****lub: k.q. zachowywać, mieć pieczę, strzec, czuwać, ochraniać[8104]*

13. I JHWH przez proroka[5030] wyprowadził* Izraela[3478] z Egiptu[4714] i przez proroka[5030] był strzeżony[8104|KN]. Wj14,19-22; Iz 63,11-14

**lub: k.h. spowodować wejście w górę, pobudzić, wywyższyć[5927]*

14. Efraim[669] *nad wyraz* gorzko*|P pobudzał *Go* do gniewu**|3707. Pozostawi*** więc[CW] na nim krew[1818|P] przez niego *przelaną* i za jego zniewagę****odpłaci[7725] mu jego PAN[136].

**tylko tu i Jr 6,26, 31,15; **lub: k.h. dokuczać, pobudzać do gniewu ***lub: k.q. leżeć ugorem, powierzać coś komuś, porzucić[5203] ****lub: hańba, pogarda, drwina[2781] - Rdz 30,23* 2Krl 17,7-18

13 Gdy Efraim przemawiał[1696|INF], niosło*|3P to[1931|3P] *ze sobą* drżenie**|HAP w Izraelu[3478], ale[CW] zgrzeszył*** przy Baalu[1168] i *wtedy* umarł[4191]. ****okazać się winnym[816], EIB - splamić*

**lub: dźwigać, wspierać, przyjąć życzliwie[5375]; **przestrach[7578|B8814]*

2. I teraz[6258] dodają *do tego* więcej*, by grzeszyć[2398|INF], i czynią[6213] dla siebie lane posążki** ze swojego srebra[3701], bóstwa*** według ich umiejętności****. Wszystkie[3605] one *są* dla nich dziełem[4639] rzemieślników*****. Oni[1962] *też* mówią[559]: Ludzie[120|S] składający ofiary[2076|PAR] *niech* całują[5401] cielce******[5695].

**lub: k.h. spowodować dodanie, zwiększyć, zrobić ponownie[3254] **lub: topiony metal, odlewany wizerunek (bożka), sieć[4541] ***tj. wyobrażenie bóstwa przedstawione przez wizerunek[6091] ****lub: władze rozumienia, przedmiot poznania, mądrość[8394] *****tj. rzemieślnik pracujący w drewnie lub w metalu[2796] Iz 46,6; ******EIB - ... składajcie im ofiary! (I) ludzie całują cielce!* Oz 2,8

3. Dlatego[3651] staną[1961] się jak obłok[6051] poranny*, *który* jak rosa[2919] podnosząca się wcześnie** odchodzi[1980], jak plewy[4671] rozwiewane*** z klepiska**** i jak dym[6227] *ulatujący* przez okno[699]. Ps 1,4; Iz 17,13; Dn 2,35

**lub: brzask, wschód słońca, świtanie, początek dnia[1242]; **k.h. rozpoczynać bądź wstawać wcześnie[7925]; ***k.p. wywiać, porwać (przez wicher)[5590]; ****stodoła, puste miejsce, młockarnia[1637|B1840]*

4. Ale[CW] ja[595] *jestem* JHWH, twój Bóg, *od twego wyjścia* z ziemi[776] Egiptu[4714]. I nie *miałeś* znać* *innych* bogów[430|P] poza** mną. Nie *ma* Zbawiciela***|PAR oprócz[1115] mnie.

**lub: k.q. znać, poznawać, uznać, rozważać, wiedzieć[3045]; **z wyjątkiem, nie licząc, wyjąwszy[2108]; ***k.h. ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo[3467]* Wj 20,3; 2Krl 18,35; Iz 43,11; 45,21-22

5. Ja[589] cię poznałem[3045] na pustyni*, w ziemi[776] *ciągłej* suszy[8514|HAP]. Pwt 32,10

**lub: pustkowie, pustynia, niezamieszkana ziemia[4057]*

6. Jakie *były* ich pastwiska*|F, takCW się nasycili**, a *gdy* się nasycili7646 – urosło*** ich serce3820; dlatego5921|3651 zapomnieli7911 o mnie.
*lub: wypasanie, wypas, pasterstwo4830; **k.q. być zaspokojonym, być spełnionym, otrzymać swoją porcję, być napełnionym7646
***lub: k.q. wstać, powstać, być wywyższonym7311 Pwt 8,12.14

7. Będę1961 więcCW dla nich takim jak3644 lew7826, jak lampart* przy5921 drodze1870 zaczajony**. *lub: pantera5246 Jr 5,6; Oz 5,14
**lub: k.q. czyhać w zasadzce, oglądać, obserwować, śledzić7789

8. Spotkam ich* jak niedźwiedzica1677, *której* zabrano młode**, rozerwę7167 powłokę*** ich serca3820 i pożrę398 ich tam8033, jak lew3833 – polny**** zwierz2416 ich rozszarpie1234. Ps 50,22
*lub: k.q. natknąć się na6298; **pogrążony w żałobie, pozbawiony dzieci7909; ***dosł.: ogrodzenie, zamknięcie5458 tu i Hi 28,15 - jako czyste złoto, cienka wybita blacha ze złotaB6321; ****idiom: dziki7704

9. Zniszczy*|3P cię, Izraelu3478! Jednak3588 we mnie *jest* twoja pomoc**. Jr 2,17.19;
*lub: zniszczyłeś się2P; **k.p. zepsuć, zrujnować, wypaczyć, postępować niegodziwie7843; ***lub: wsparcie5828 Oz 6,1-2; Mi 1,12-13

10. Gdzie* *jest* teraz645 twój król4428, aby cię wybawić**|INF we wszystkich3605 twoich miastach5892? I twoi sędziowie***|PAR, którym834 mówiłeś559: Dajs5414|IMP mi króla4428 i książąt****?
*tu i w.14; **k.h. ocalić, wyzwolić, dać zwycięstwo3467 - por. w. 4***
***lub: k.q. rządzić, sądzić, rozstrzygać spór8199 2Krl 17,4;
****lub: władca, wysoki urzędnik, dowódca, książę8269 Oz 7,7; 8,4

11. Dałem5414 ci więcCW króla4428 w swoim gniewie* i odebrałem3947 go w swojej zapalczywości**. **wybuch, wściekłość, gniew5678 1Sm 8,7;
*lub: nos, gniew, metaforyczne - fuknąć gniewnie639 1Krl 14,7-10

12. Nieprawość5771 Efraima669 *jest* zapisana*|PAS|PAR, jego grzech2403 – zachowany**|PAS!
*lub: k.q. związywać, zamykać, być w niewoli, stłoczyć6887 - zawiązać (zwój) świadectwa - Iz 8,16 stąd: zapisać; **k.q. przechowywać jak skarb, zachować, leżeć w ukryciu6845 Pwt 32,34; Hi 14,17

13. Przyjdą935 na niego bóle* rodzącej3205|PAR. On1931 *jest* niemądrym* synem1121, bo nie stanie5975 na czas6256 *gdy* z łona4866 wychodzą synowie***|1121. *lub: strapienie, bóle porodowe, skurcz2256
**lub: nie3808 rozropny, uczony, zmysłny2450, ***idiom: nie stanie na czas u wyjścia4866 z matczynego łona - EIBK Pwt 32,6; Oz 5,4

14. Wykupię* ich z mocy** Szeolu**, odkupię1350 ich od śmierci4194. Gdzie165 *jest* twój cierń****, o śmierci4194! Gdzie165 twoje zniszczenie6987|HAP, o Szeolu7585! Żal****|M zostanie ukryty5641|KN przed moimi oczami5869.
*lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup6299
**dosł.: z ręki3027; ***hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki7585 - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27
****lub: plaga, pomór; zaraza wśród bydła1698, kolec, cierń B1908
*****hap.leg.: skrucha5164, litość B5973 Jr 20,16; 31,35; 1Kor 15,55

15. Chociaż3588 on1961|M zaowocował* wśród996 braci251, przyjdzie935 *jednak wiatr* ze wschodu**. Wiatr*** JHWH podnosi5927|PAR się od pustyni4057 i zawstydzi954 jego źródło4726, i wysuszy2717 jego zdrój4599. On1931 splądruje**** skarbiec214 z wszelkiego3605 kosztownego***** naczynia3627. Rdz 41,6; Jr 4,11-12; Ez 17,10; 19,12
*hap.leg.: k.h.: rodzić owoc6500, okazać płodność, kwitnąć B7522 - może dot. żalu z w. 14; **tj. gorący wiatr pustynny6921 - Oz 12,3
***lub: duch, tchnienie, wiatr, oddech, życie7307; ****k.q. brać łupy8154
*****lub: to, co jest godne pożądania, miły, drogi, pragnienie2532

16. Samaria* zawiniła**, ponieważ3588 zbuntowała*** się przeciwko swojemu Bogu – padną5307 od miecza2719. Jej niemowlęta**** zostaną roztrzaskane na kawałki7376, a jejM brzemienne2030 zostaną rozprute1234.
*por. Oz 7,1****; **naruszyć prawo, dokonać przestępstwa, wyrządzić krzywdę, być winnym, być oskarżonym816; ***k.q. być nieposłusznym, nie słuchać4784; ****chłopiec5768, niemowlę B6724

14 Izraelu3478, nawróć7725|IMP się do JHWH, swojego Boga. Bo upadłeś* z powodu** własnej nieprawości***. Oz 4,8; 5,5; 9,7
*lub: k.q. potknąć się, zataczać się3782; **przez; ***lub: przewrotność, deprawacja, wina lub kara za nieprawość5771

2. Weźcie3947|IMP ze sobą słowa* *skruchy* i nawróćcie7725|IMP się do JHWH. Mówcie559|IMP do Niego413: Zdejmij** z nas całą3605 naszą nieprawość5771 i przyjmij3947|IMP dobro***, abyśmy mogli oddać****|COH owoc***** naszych warg8193.
*lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa1697
**lub: k.q. unieść, dźwigać, zniszczyć, przebaczyć 5375 - Rdz 18,24
***lub: korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość, szczęście, dobro moralne2896, przy innej wokalizacji - wyznanie - por. EIBK Ps 51,1;
****lub: k.p. odnawiać, wynagradzać straty, płacić, nagradzać7999
*****hebr: parim6499|F - cielce tj. młode byki, por. parim - owoce6500 - stąd inni: złożymy w ofierze cielce naszych warg Hbr 13,15

3. Asyria804 nas nie3808 wybawi*, nie3808 dosiądziemy7392 konia**|5483 i nie powiemy559 więcej5750 do dzieła*** naszych rąk3027: Nasz boże. Bo****|834 w Tobie sierotka3490 dozna miłosierdzia7355. Ps 68,5; Iz 31,1; Oz 4,12; 8,6; 13,2
*lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić od problemów moralnych, dać zwycięstwo; **być może synonim przymierza zawartego z Egiptem - por. Oz 7,11 i Pwt 27,16; Ps 20,8; Iz 30,16 lub symbol siły militarnej; ***praca, zajęcie, przedsięwzięcie, osiągnięcie, czyn4639
****przy innej wokal.: szczęśliwa sierota, która u Ciebie.... EIBK

4. Uzdrowię* ich odstępstwo** i pokocham157 ich chętnie***, bo3588 mój gniew**** odwrócił7725 się od nich. ****por. Oz 13,11* Jr 3,22; Am 4,5
*lub: k.q. uleczyć7495; **odwrócenie się, niewierność4878
***dosł.: dobrowolność, ofiara złożona z własnej woli5071 - Wj 35,29

5. Będę* dla Izraela jak rosa**|2919, rozkwitnie jak lilia***|7799 i zapuści5221|JUS swoje korzenie8328 jak Liban****|3844. Pwt 32,2; Iz 26,19; 35,1; Oz 6,4
*lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać1961
rosa zastępuje deszcz w dniach posuchy; ***tu: symbol czystości i wybrania - Pnp 2,1; 6,1; ****o cedrach Libanu - por. Pnp 3,9*

6. Jego gałęzie[3127] rozrosną[*] się i będzie[1961] jego wspaniałość[**|1935] jak drzewo oliwne[2132], a jego woń[***] – jak *woń* Libanu[****|3844].

**dosł.: k.q. wyjść, wyruszyć[1980]; **świetność, majestat, moc - Lb 27,20*
****lub: zapach, aromat, uspakajająca woń[7381] - Rdz 8,21*
*****cedrowe lasy Libanu wydawały charakterystyczną woń przenikającą całe ubranie człowieka chodzącego wśród drzew - PnP 4,11*

Pnp 4,11; Jr 11,16; Za 10,10

7. W jego cień[6738] wrócą[7725] mieszkańcy[*|PAR]. Zboże[**|1715] będzie żyło[***] i rozkwitną[****] jak winorośl[1612], *a* wspomnienie[*****] *o* nim, jak *o* winie[3196] Libanu.

Ez 17,23; Oz 2,21-22

**lub: k.q. siedzieć, być ustawionym, zostawać, mieszkać, mieć siedzibę[3427], powrócą, zamieszkają w jego cieniu - AK; **obok oliwy, zboże i wino są najważniejszymi produktami kraju; ***k.p. przywrócić do życia, ożywić, wskrzesić, odrodzić[2421]; ****wypuszczać pączki[1715]; *****lub: wzmianka (imienia)[2143] - Wj 3,15; 17,14*

8. Efraimie[669]! Cóż[4100] mi jeszcze[5750] do bożków[*|6091]? Ja[589] odpowiem[**] i doglądnę[***] go. Ja[589] *jestem* jak zielony[7488] cyprys[****], ze mnie[4480] pojawia[4672|KN] się twój owoc[6529].

**idiom: nie chcę mieć już nic do czynienia z bóstwami - Sdz 11,12; 2Sm 16,10; 19,23; 1Krl 17,18; **lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030]; ***k.q. obserwować, patrzeć na[7789]*
*****lub: świerk, jałowiec, szlachetne drzewo. metaf. dostojności[1265]*

9. Kto[4310] mądry[*], *niech* to[***|428] zrozumie[**|JUS], mający zrozumienie[995|KN|PAR] – niech[CW] to[***|P] pozna[***], że[3588] drogi[1870] JHWH są proste[****]; sprawiedliwi[6662] po nich *będą* chodzić[1980], ale buntownicy[*****] na nich się potkną[3782].

**lub: roztropny, uczony, zmyślny, bystry, mądry[2450]*
***lub: k.q. rozważać, mieć rozeznanie, wygląd, zrozumienie[995]*
****dosł. te (rzeczy, sprawy) - por. AK; ****lub: k.q. znać, uznać, rozważać, wiedzieć[3045]; *****lub: prostolinijny, szczery, sprawiedliwy[3477]; ******buntować się, naruszać, pogwałcać (Prawo)[6586]*

Ps 14,9; 107,43; 111,7-8; Iz 1,28; 26,7; Jr 9,12; So 3,5

Księga Joela

Księga Joela

1 Słowo[1697] JHWH, które[834] stało[*] się do Joela[**], syna[1121] Petuela[***|HAP]. Jr 1,2; Dz 2,16;
**lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]*
***tj. „JHWH Bogiem”[3100]; ***„widzenie Boga”[6602]* 2P 1,21

2. Słuchajcie[*|IMP] tego starsi[**], nakłońcie ucha[***] wszyscy[3605] mieszkańcy[3427|PAR] tej ziemi[776|A]. Czy stało[1961] się to[2063] za waszych dni[****] albo[518] za dni[3117] waszych ojców[1]?
**lub: zgodzić się, okazać posłuszeństwo, rozumieć[28085]; **tj. starsi[2205] wiekiem lub starsi jako przywódcy - Wj 3,16; 19,7; Pwt 21,2; Prz 31,23*
****idiom: k.h. słuchać uważnie, być posłusznym[238]; EIB - usłuchać się; ****hebr.: jom - dzień, rok, czas, okres czasu[3117]*

3. Wobec tego[*], opowiadajcie[**|IMP] *o tym* swoim synom[1121], a wasi synowie[1121] niech opowiedzą[5608] swoim synom[1121], a ich synowie[1121] przyszłemu[***] pokoleniu[****]. Wj 10,2;
**lub: co się tyczy, ze względu na to, z powodu[1571]; **k.p. powtarzać, wyliczać dokładnie[5608]; ***kolejny, następny, dalszy[312]* Pwt 6,7;
*****lub: okres, wiek, miejsce zamieszkania, siedziba[1755]* 2Tm 3,15

4. *Co* zostało[3499|S] *po* gazam[*|A], pożarła[398] arba[**|A], *co* zostało[3499] *po* arbie[697], pożarł[398] jelek[***|A], a co zostało po jelku[3218], pożarł[398] chasil[****]. Jl 2,25; Am 4,9
**tj. dorosła szarańcza owocowa gotowa do latania lub gąsienica[1501|B1679] - tylko tu i Jl 2,25, Oz 4,9; **szarańcza[697], szczególnie szarańcza wędrowna wszystkożerna w uskrzydlonym stadium[B797] - Kpł 11,22; Jr 46,23; ***młoda szarańcza stadna, żarłoczna gąsienica[3218], pełzająca szarańcza bez skrzydeł[B3702] - Ps 105,34*
*****tj. szarańcza skacząca, przypominająca konika polnego[2625] lub karaluch[B3006] - 1Krl 8,37; 2Krn 6,28; Ps 78,46; Iz 33,4; Jl 2,25*

5. Ocknijcie[*|IMP] się pijani[7910] i płaczcie[**|IMP]; a wszyscy[3608] pijący[8354|PAR] wino[3196], zawódźcie[***] nad słodkim winem[****], bo zostało odjęte[3772] od waszych ust[6310]. *****lub: świeży sok[6071]* Jl 3,3
**lub: k.h. rozbudzić się, obudzić się[6974]; **płakać - gorzko, z żalu, upokorzenia lub radości[1058]; ***lub: k.h. płakać, wyć, lamentować[3213]*

6. Bo[3588] nadciągnął[*] naród[1471] do mojej ziemi[776], mocny[6099] i niezliczony[**|369|4557], jego zęby[8127] zębami lwa[738], a siekacze[***] jak lwicy[3833].
**lub: k.q. iść w górę, wstępować, iść za, odchodzić[5927]; **liczba, odliczanie, ilość, (nie) policzalny[4557|B5267]; ***lub: kły, szczęka[4973]*

7. Wystawił[*] moją winnicę[1612] na spustoszenie[**] i *rozłupał* na drzazgi[HAP|7111] mój figowiec[8384|F]. Odarł[***|F] go doszczętnie i porzucił[7993] – pobielały[3835] jego pędy[****|F].
**lub: k.q. umieszczać, układać[7760]; **nieużytki, groza, odraza[8047]*
****hebraizm: odarciem[2834] go odarł[2834], tu o procesie niszczenia całego drzewka przez obdarcie kory; ****witka, gałąź tu i Rdz 40,10.12*

8. Lamentuj[*] jak dziewica[**] przepasana[2296] worem[***] nad narzeczonym[****] swojej młodości[5271]. Rdz 24,16; Kpł 21,14; Pwt 22,28; Iz 7,14; 62,5
**hap.leg.: lamentować, biadać, zawodzić[421]; **hebr.: betula[h] - dziewica: pochodzenie od słowa „oddzielać” 1330; ***tj. wór wykonany z włosia koziego - 2Sm 2,10, wkładany jako przejaw żałoby lub podkreślenie znaczenia wypowiedzi[8242] - Rdz 37,34; Kpł 11,32*
*****hebr.: ba'al, pan, mąż, właściciel, tu jako mąż na mocy umowy prawnej, lecz przed opuszczeniem domu przez pannę młodą - Mt 1,18*

9. Usunięto[*] ofiarę z pokarmów[4503] i z płynów[**|5262] od domu[1004] JHWH; płaczą[***] kapłani[****], słudzy[8334|PAR] JHWH. Oz 9,4; Jl 2,14
**dosł.: k.ho. odciąć[3772]; **tj. poranna ofiara z mąki i oliwy, a wieczorna z wina - Wj 29,40; Kpł 2,1; Lb 28,5-8; ***lub: biadać[56]; ****hebr.: kohen - kapłan, główny urzędnik; bądź najważniejszy władca[3548]*

10. Pole[*] zostało spustoszone[7703], płacze[56] ziemia[**]. Tak[3588], spustoszono[7703] zboże[1715]. Wysechł[3001] moszcz[8492], zmarniała[***] oliwa[3323].
**lub: ziemia, kraina, równina[7704]; **grunt uprawny, ziemia, kraj[127]*
****lub: być wątłym, marnieć[535|536] - 1Sm 2,5; Iz 16,8; 19,8*

11. Zarumieńcie[*|IMP] się rolnicy[**]; zawódźcie[3213|IMP] ogrodnicy[***] z powodu[5921] pszenicy[2406] i jęczmienia[8184], bo[3588] zginął plon[7105] pola[7704].
**lub: k.h. być zawstydzonym, postępować haniebnie[954] - por. EIB[K]*
***lub: oracz, gospodarz, ktoś uprawiający ziemię, lecz nieposiadający jej na własność[406]; ***tj. ktoś uprawiający winorośl[3755]*

12. Uschła[3001] winorośl[1612] i zwiądł[535] figowiec[8384], *drzewo* granatowe[7416], także[1571] *palma* daktylowa[8558], jabłoń[8598] i wszystkie[3605] drzewa[6086] pola[*|7704] uschły[3001]. Tak[3588] *też*, radość[**] uschła[3001] spośród[4480] synów[1121|S] ludzkich[***|S]. **por. w. 19****; ***dosł.: ...Adama[120|S]* Pnp 2,3; 7,8;
***lub: zadowolenie, wesele, radosne uniesienie[8342]* Iz 16,10; 24,11

13. Przepaszcie[2296|IMP] się i zawódźcie[*|IMP] kapłani[3548], lamentujcie[**|3213] słudzy[8334|PAR] ołtarza[4196]. Przyjdźcie[935|IMP] i nocujcie[3885|IMP] w worach[***|8242], słudzy[8334|PAR] mojego Boga, bo[3588] wstrzymano[4513] ofiarę z pokarmów[4503] i płynów[5262] w domu[1004] waszego Boga. ***por. w. 5****
lub: zawodzić, lamentować, płaczka[PAR|5594]; ***por. w. 8**

14. Uświęćcie[*|IMP] post[6685], zwołajcie *uroczyste* zgromadzenie[6116], zbierzcie[622] starszych[**] i wszystkich[3605] mieszkańców[3427|PAR] tej ziemi[776|A] do domu[1104] JHWH, waszego Boga, i wołajcie[***|IMP] do[413] JHWH: 2Krn 20,3; Ne 9,1
lub: k.p. oddzielić coś jako święte, poświęcić[6942]; **por. w. 2**
****lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)[2199]*

15. Ach*! Cóż to za dzień[3117]?! Tak[3588], bliski** *jest* dzień**|[3117] JHWH, a nadejdzie[935] jak spustoszenie[7701] od Wszechmogącego***. Iz 13,6.9;
**wyraz wyrażający ból za pomocą okrzyku: „ach!", „och!" [162]*
***lub: pokrewny, bliski w czasie i miejscu[7138]* Jr 46,10; Ez 13,5;
****hebr.: szuddaj - wszechmocny, najpotężniejszy[7706] - Rdz 17,1; 28,3* Ez 30,3; Jl 2,1.11; 3,4; 4,14; Am 5,18.20; Ab 1,15; So 1,7.14; Ml 3,19

16. Czyż na naszych oczach* nie zginęła** żywność[400], a z domu[1004] naszego Boga – radość*** i wesele****?
Sdz 6,3.6.11; Iz 3,7;
**tj. coś, co rzuca się w oczy, co jest przed oczami, z pewnej odległości[5048]; **dosł.: k.n. zostać odciętym, być zużytym, ponieść fiasko[5772]*
****lub: pomyślny skutek, szczęśliwy obrót sprawy, zadowolenie[8057]*
*****tj. stan szczęścia w przeciwieństwie do wcześniejszego stanu smutku[1524] - por. Hi 3,22; Ps 43,4; 65,12* Iz 16,10; Jr 48,33

17. Zgniły* ziarna[6507] pod[8478] swoimi grudami**, składy*** zostały spustoszone[8074|KN], spichlerze**** zostały zburzone[2040|KN], ponieważ[3588] uschło[3001] zboże[1715].
Iz 17,10-11
**hap.leg.: pomarszczyć się, zmarnieć[5685|B6608]; **hap.leg.: grudka (rzucona za pomocą szufli, łopaty)[4053]; ***skarbiec, składnica, magazyn, arsenał, spichlerz[214]; ****hap.leg.: składnica[4460]*

18. Jakże[4100] porykuje* zwierzę**? Błąkają*** się stada[5739] wołów[1241], bo nie ma pastwisk[4829], nawet[1571] stada[5739] owiec[6629] poniosły karę[816].
**lub: k.n. uzdychać, jęczeć (z bólu bądź żalu), łapać oddech[584]; **bydło[929]; ***lub: k.n. być zakłopotanym, być zbitym z tropu[943]; błąkać się w rozterce, być wzburzonym[B1077] - Wj 14,3; Est 3,15*

19. Do Ciebie wołam*, JHWH, bo[3588] ogień[784] pochłonął[398] łąki** na stepie***, a płomień[3852] spalił[3857] wszystkie[3605] drzewa[6086] pola****|[7704];
**lub: k.q. przyzywać, zapraszać, wołać, krzyczeć[7121]; **miejsce przebywania pasterza, pastwisko[4999]; ***lub: pustkowie, niezamieszkana ziemia[4057|B4714]; ****idiom: dzikie drzewa - WBC[K]* Am 7,4

20. Nawet[1591] zwierzęta[929] pola*|[7704] ryczą[584] do Ciebie, ponieważ[3588] wyschły[3001] koryta** wód[4325], a ogień[784] pożarł[398] pastwiska[4999] na stepie[4057].
1Krl 17,7; 18,5; Ps 104,21; 147,9
**idiom: dzikie zwierzęta; **lub: kanał, wąwóz, koryto, rura[650|B732]*

2 Zadmijcie[8628|IMP] w róg* na Syjonie**|[6726], krzyczcie***|[IMP] na mojej świętej[6944] górze****|[2022]! *Niech* zadrżą**** wszyscy[3605] mieszkańcy[3427|PAR] tej ziemi[776|A], bo[3588] nadchodzi[935] dzień[3117] JHWH. Tak[3588], *jest* bliski[7138]!
**hebr.: szofar - róg, róg barani, trąba[7782] - Wj 19,16; **tj. „twierdza" - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7; wzgórza świątyni - Ps 9,11; większych terenów Judy? - Ps 69,35; ***lub: wydawać okrzyk wojenny, dawać sygnał do wojny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, wołać w udręce[7321]; ****na górze mojej świętości - hebr. genitive; *****dosł.: k.q. trząść się, być wyprowadzonym z równowagi, być pobudzonym, być zaniepokojonym[7264]*
Iz 18,3; Jr 4,5; 51,27; Oz 8,1; Jl 1,15; 2,11.15.31; 3,14; So 1,16

2. Dzień[3117] ciemności[2822] i mroku[653], dzień[3117] obłoku[6051] i *gęstej* chmury*, jak zorza** rozciągnięta[6566] nad[5921] górami[2022]. *Jak* lud[5971] wielki[7227] i potężny***. *Takiego* jak[3644] on nie było[1961] od[4480] wieków**** i po[310] nim się nie powtórzy*****|[JUS], aż do lat[8141] najdalszych pokoleń******.
*******hebraizm: pokolenia[1755] i pokolenia[1755]*
**lub: ciężka bądź ciemna chmura, wielka, gęsta ciemność[6502]*
***lub: świt[7837] - Rdz 19,15, przy zmianie wokaliz.: czerń - por. EIB[K]*
****lub: rozległy, liczny[6099]; ****długotrwałość, odwieczność, starożytność, na zawsze[5769]; *****k.h. uczynić ponownie, zwiększyć[3254]*

3. Przed jego obliczem* ogień[784] pochłaniający[398], a po nim płomień[3852] palący[3857]. Przed jego obliczem[6440] ziemia[776|A] jak ogród[1588] Eden**, ale po nim spustoszony*** step****|[4057] – i nawet[1597] nie będzie[1961] *możliwa* ucieczka***** przed nim.
Wj 10,5.15; Ps 105,34-35
lub: twarz, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi)[6440]; **tj. „przyjemność"[5731], „kraina rozkoszy" B6674 - Rdz 2,8.10; ***lub: zniszczenie, zmarnowanie[8077]; ****por. Jl 1,19*; *****wyzwolenie[6413]*

4. Ich wygląd* *podobny* do koni[5483] i pobiegną[7323] jak jeźdźcy**.
Obj 9,7
**lub: widok, wizja, zjawa[4758]; **koń bojowy, woźnica rydwanu[6571]*

5. Z turkotem* jakby rydwanów** skaczą[7540] po szczytach[7218] gór[2022] – jak trzaskający[6963] płomień[3851] ognia[784], co pochłania[398] ściernisko***, jak lud[5971] potężny[6093] *atakujący* w szyku****|[PAR|PAS] wojennym[4421].
Iz 5,24; 30,30;
**dosł.: głos, dźwięk, hałas[6963]; **tj. dwukołowy wóz bojowy, symbol potęgi militarnej[4818] - Rdz 41,43; Ez 14,25; ***plewy[7179]* Obj 9,9
*****lub: k.q. ustawiać w szeregu, porządkować, wskazywać[6186]*

6. Przed jego obliczem[6440] drżą* *ze strachu* ludy[5971], wszystkie[3605] ich twarze[6440] pokryje** bladość***.
***dosł.: k.p. gromadzić, spotykać[6908]*
Iz 13,8
**dosł.: k.q. tańczyć, kręcić się (w szale Oz 11,6), zwijać się (w k.p. z bólu), wirować, poruszać[2342|B2670]; ***lub: czerwień, promieniująca jasność, bledniąca twarz, żar podniecenia[6289|B7286] tu i Na 2,10*

7. Biegną[7323] jak bohaterowie*, wedrą** się na mury[2346] niczym ludzie[376] wojny***|[4421]; każdy[3605] z nich idzie[1980] swoją drogą[1870] i nie zbacza**** ze swoich ścieżek.
Pwt 15,6.8; 24,10
**lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater, tyran[1368|GES]*
***dosł.: k.q. iść w górę, wstępować[5927]; ***idiom: doświadczeni wojownicy, zaprawieni w boju; ****dosł.: wymienić, zgubić drogę[5670]*

8. I człowiek* brata** nie[3808] gnębi***, *każdy* mąż[1397] idzie[1980] swoim traktem****, a od[1157] pocisku[7973] spadającego*****|[P] nie[3808] *będą* powstrzymani******.
Prz 30, 27
**hebr.: isz - mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376]*
***lub: krewny, ktoś z tego samego plemienia[251], inni: jeden drugiego*
****lub: k.q. szturchać, popychać, gnębić, tłoczyć się - Sdz 2,18*
*****droga publiczna[4546]; *****k.q. paść, napadać, atakować[5307]*
******lub: k.q. odciąć, uzyskać niegodziwie bądź gwałtem[1214]; inni: i jeśli od pocisku padną, nie łamią (szeregów) - EIB*

9. Napadną* na miasto[5892], wbiegną[7323] na mury[2346], wdrapią** się na domy[1004] i wejdą[935] oknami[2474] jak złodziej[1590].
por. w. 7
Prz 28,15
**lub: rzucać się, chodzić naokoło, przygotować się do ataku[8264]*

10. Przed Jego obliczem[6440] zadrży[*] ziemia[776], zatrzęsą[7493] się niebiosa[**|P], słońce[8121] i księżyc[3394] będą zaćmione[6937], a gwiazdy[3556] stracą[***] swój blask[****]. *****lub: jasność*[5051]
lub: trząść się, być wyprowadzonym z równowagi, być pobudzonym, być zaniepokojonym*[7264]; ***ug myśli hebr. istniały trzy sfery nieba*[8064] *- por. 2Kor 12,2***; ****dosł.: k.q. usuwać, wycofywać*[622]
Iz 13,10; 34,4; Jr 4,23; Ez 32,7-8; Mt 24,29; Obj 8,12

11. A JHWH wyda[5414] swój głos[6963] przed obliczem[6440] swego wojska[*], gdyż[3588] Jego obóz[**] *jest* bardzo[3966] liczny[**], gdyż[3588] potężnym[6099] *jest* wykonawca[6213|PAR] Jego rozkazu[****]. Bo[3588] wielki[1419] *jest* dzień[3117] JHWH i *budzi* wielki[3999] strach[*****]! I kto[4310] go przetrwa[3557|KH]?
**lub: umocniony mur; armia, twierdza*[2426]; ***tj. obóz wojskowy*[4264] ****lub: wielki, obfitujący w, liczniejszy niż, większy niż, silny*[7227] *****lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa, słowo*[1697] ******lub: k.n. wywołać zdumienie i być ogarniętym bojaźnią*[3772]

12. I dlatego[1571] teraz[6258] – oświadczenie[*] JHWH, zawróćcie[**|IMP] do mnie[5704] całym[3605] swoim sercem[***] i w poście[6685], i w płaczu[1065], i lamencie[****]. 1Krl 8,35-40; 2Krn 7,14; Est 4,3; Ezd 10,1-6;
**lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)*[5002] *- 2Sm 23,1 **lub: k.q. zawracać, odwracać się, wracać*[7725]; ****lub: wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie*[3820]; *****ceremonia pogrzebowa, rytuały żałobne, zawodzenie*[4553|B5264]; Ne 8,9.10; Jo 3,5

13. I rozdzierajcie[*|IMP] swoje serca[3820], a nie[3808] swoje szaty[899], i nawróćcie[7725|IMP] się do JHWH, waszego Boga, bo On *jest* łaskawy[**] i życzliwy[***], nieskory[****] do gniewu[*****|D] i wielki[7227] w miłosierdziu[******], i okazujący litość[5162] w *czasie* niedoli[*******]. Wj 34,6; Lb 14,18;
**lub: k.q. drzeć, rozdzierać, rozrywać*[7176]; *tu gest wyrażający żal - Rdz 37,29; oburzenie lub gniew - Mt 26,65; zakłopotanie (?) - Dz 14,8 **lub: łaskawy, miłosierny*[2587]; ****hebr.: rahum - współczujący*[7349] *****lub: cierpliwy, nieprędki do gniewu*[750]; ******metaf.: fuknąć gniewnie*[639]; *******dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość*[2617] *******lub: udręka, przeciwność losu, nieszczęście*[7451]
1Krn 21,15; Ne 9,17; Ps 51,17; 86,15; 103,8; Iz 57,15; Jr 18,8; 41,5; J 4,2

14. Kto[4310] wie[3045], czy nie zawróci[7725] i nie okaże litości[*], i nie zostawi[7604] po sobie[310] błogosławieństwa[**|S] na ofiarę z pokarmów[4503] i z płynów[5262] dla JHWH, waszego Boga?
**lub: k.n. ulitować się, żałować, smucić się, pocieszać, odczuć ulgę*[5162] ***hebr.: beraka[h] - błogosławieństwo, dar, poddanie, uległość*[1293] *- Rdz 12,2; Kpł 25,21; Pwt 11,26*
Jl 1,9; Ag 2,19; J 3,9

15. Zadmijcie[8628] w róg[7782] na Syjonie[6726], poświęćcie[6942|IMP] post[6685], zwołajcie[*|IMP] *uroczyste* zgromadzenie[**]!
Jl 2,1
**lub: k.q. wydawać głośny dźwięk, głosić, przyzywać, zapraszać*[7121] ***tj. święte bądź uroczyste zebranie, grupa, towarzystwo*[6116]

16. Zbierzcie[*|IMP] lud[5971], poświęćcie[6942|IMP] zgromadzenie[**], zbierzcie[622|IMP] starców[2205], zbierzcie[622|IMP] dzieci[***] i *niemowlęta* ssące[3242|PAR] piersi[7699]! *Niech* pan młody[****] wyjdzie[3318] ze swojej komnaty[2315], a panna młoda[3618] spoza zasłony[*****].
1Sm 16,5;
**lub: gromadzić, dobierać, przyłączać*[622]; ***hebr.: kahal*[6951] *- zgromadzenie, wspólnota, zbór* JHWH *- por. gr.: ekklesia - Obj 22,16* ***lub: chłopiec*[5768]*, niemowlę*[B6724]; *****oblubieniec, mąż córki, małżonek, zięć*[2859]; ******tj. baldachim, portyk - Iz 4,5; metaf.: komnata ślubna - Ps 19,5*
2Krn 20,3; Ne 9,1; Jr 36,6.9

17. *Niech* kapłani[3548], słudzy[8334|IMP] JHWH, płaczą[*] między[996] przedsionkiem[**], a ołtarzem[4196], i *niech* mówią[559]: Zlituj się[2347], JHWH, nad[5921] swoim ludem[5971] i nie[408] wydawaj[5414] swojego dziedzictwa[***] na hańbę[****], aby *obce* narody[1471] nad nimi nie panowały[4910]. Dlaczego mieliby mówić[559] wśród ludów[*****|5971]: Gdzie *jest* ich Bóg?
Ez 8,16
por. Jl 1,5; **tj. miejsce na dziedzińcu, na wschód od świątyni - 1Krl 6,3; Ez 40,48 - pomiędzy portykiem (ulam), a wielkim ołtarzem całopaleń - 1Krl 8,64; 2Krn 8,12, kapłani modlą się tam zwróceni ku świątyni - KHK; ***lub: majątek, mienie, własność, posiadanie*[5159]; *****hańba, pogarda, drwina*[2781] *- Rdz 30,23*
******hebr.: go'im*[1471] *- narody, oraz 'am*[5971] *- ludy, to określ. zamienne*

18. I zapłonął[*] JHWH gorliwością[*] o swoją ziemię[776]. I oszczędził[**] swój lud[5971].
**lub: k.p. być zazdrosnym, być zawistnym, być gorliwym, pobudzać do zazdrosnego gniewu*[7065]; ***k.q. pożałować, ulitować*[2550]
Iz 60,10; 63,9.15; Ez 36,5-6; Za 1,14; 8,2

19. I odpowiedział[*] JHWH. I powiedział[559] do swojego ludu[5971]: Oto[2005] ja ześlę[7971] dla was zboże[1715|A], moszcz[8492|A] i oliwę[3323|A] i nasycicie[**] się tym[854]. I nie wydam[5414] was już[***] na hańbę[2781] wśród narodów[****].
Jr 31,12; Oz 2,21
**lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek*[6030] ***lub: k.q. być zaspokojonym, być spełnionym, otrzymać swoją porcję*[7646]; ****nadal, jeszcze, znowu, poza tym, trwale, ciągłość*[5750] *****hebr: go'im*[1471] *- poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi*[1471]

20. I odsunę[*] od was[5921] *wroga* z północy[**|6830] i wypędzę[***] go do ziemi[776] suchej[6723] i spustoszonej[8077]. *Obrócę* jego oblicze[6440] w stronę[413] Morza[3220] Wschodniego[****|6931], a jego tył[5490] w stronę[413] Morza[3220] Zachodniego[*****|314]; i wzniesie[5927] się jego smród[889] i wzniesie[5927] się jego odór[6709|HAP], gdyż[3588] spotężniał[******], *aby* działać[6213|INF].
Jr 1,13-15; Ez 26,7; Am 4,10; Za 14,8
lub: k.h. czynić odległość, odejść daleko*[7368]; ***tu syn. wroga, może chodzić zarówno o Babilończyków; jak i o Asyryjczyków atakujących z północy - por. Za 2,6 i Za 8,7*; ***lub: k.h. popychać, poruszać, przymuszać, odtrącać, spychać na bok*[5080] *- Pwt 4,19*
*****tj. w stronę Morza Martwego; *****w stronę Morza Śródziemnego*
*******lub: k.h. uczynić wielkim, uczynić potężnym, wywyższyć*[1431]

21. Nie[408] bój[*] się, ziemio[127]! Ciesz[1523|IMP] się i raduj[**|INF], gdyż[3588] *to* JHWH spotężniał[1431], *aby* działać[6213|INF]. ***lub: k.q. unosić się radością*[8055]
**lub: być przejętym bojaźnią, czcić, szanować*[3372]
Ps126,2; Jl 1,10

22. Nie bójcie[3372] się, zwierzęta pól[*], bo[3588] zazielenią[**] się pastwiska[4999] stepowe[4057],

bo drzewa[6086] przynoszą[5375] swoje owoce[6529], figowiec i winorośl wydają[5414] swoją obfitość[***].
**idiom: dzikie zwierzęta; **lub: kiełkować[1870] - Rdz 1,11* Jr 9,10; ****dosł.: moc, wał, mur; twierdza, wojsko[2426] - por. w. 25* Jl 1,19

23. A *wy*, synowie[*|1121] Syjonu[*], cieszcie[1523] się i radujcie[8055] w JHWH, waszym Bogu. Bo[3588] da[5414] dla was deszcz[**|A] ku sprawiedliwości[6666] i ześle[3381] dla was ulewę[1653] – deszcz wczesny[***|4175] i późny[***], jak dawniej[***].
Iz 12,2
sym. prawdziwego Izraela - Jerozolima i Syjon to często pojęcia zamienne - Ps 149,2; **lub: nauczyciel - hebr. hammorê - Ps 84,6 - być może gra słów z określeniem deszcz (morêh) wczesny; ***tj. deszcz na początku listopada; ****deszcz późny lub wiosenny (marzec, kwiecień) występujący przed zbiorami[4456] - Pwt 11,14, por. Oz 6,3**; *****lub: poprzedni, wcześniejszy, pierwszy[7223]*

24. I klepiska[*] *będą* pełne[4390] ziarna[1250], a tłocznie[3342] *będą* opływać[**] moszczem[***] i oliwą[3323].
****tj. młode wino lub słodki sok[8492]* Am 9,13; Ml 3,10
**lub: stodoła, puste miejsce[1637]; **k.h. obfitować[7783] - Ps 65,9*

25. Wynagrodzę[*] wam lata[8141], *które* pożarła[398] arba[697|A], jelek[3218|A] i chasil[2625|A], i gazam[**|1501|A], moje wielkie[1419] wojsko[***|2426], które[834] wysyłałem na was.
****por. w. 22**** Jl 1,4-7
**lub: k.p. czynić bezpiecznym, czynić, odnawiać, wynagradzać straty, nagradzać[7999]; **por. Jl 1,4 - określenia niejednoznaczne*

26. I *będziecie* obficie[398] jeść[*|INF|ABS] i nasycicie[**|INF|ABS] się; i *będziecie* chwalili[***] imię[8034] JHWH, swojego Boga, który[834] dokonał[6213] z[5973] wami cudowną rzecz[****|INF|S], a mój lud[5971] nie[3808] *zazna* wstydu[****] *na* wieki[5769].
**hebraizm: jeść[398] jedzeniem[398]; **lub: (aby) się nasycić, być napełnionym, mieć w nadmiarze, być spełnionym[7646] - Wj 16,8 ***lub: k.p. chełpić się, wygłosić przechwałkę[1984]; ****aby, czynić cudowną... - AK; k.h. dokonać czegoś nadzwyczajnego, czynić cudownym, postępować zdumiewająco[6381]; *****k.q. być zażenowanym[954]*

27. I poznacie[*], że[3588] ja[589] *jestem* pośród[7130] Izraela[3478], że ja[589] *jestem* JHWH, wasz Bóg, i nie ma innego[**]; a mój lud[5971] nie[3808] *zazna* wstydu[954] na wieki[***].
****na zawsze[5769]*
**lub: k.q. znać, poznawać, uznać, rozważać, wiedzieć, rozróżniać[3045] **lub: nie mieć więcej, nadal, jeszcze, znowu, poza tym, oprócz[5750]*

28. I stanie[*] się potem[310], że[**] wyleję[8210] swojego Ducha[***] na wszelkie[3605] ciało[****|1320], i *będą* prorokować[****] wasi synowie[1121] i wasze córki[1323], wasi starcy[2205] śnić[2472] *będą* sny[2492], a wasi młodzieńcy[970] – ujrzą[7200] wizje[*****].
**lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961] **lub: tak więc, stąd też, wobec tego, zatem[3651]; ***hebr.: ruah - duch, tchnienie, wiatr, oddech, życie, powietrze[7307]; ****idiom: każdy człowiek; *****hebr.: naba[5012|KN], por. hebr.: nabi[5030] - mówiący przed, w imieniu - 1Sm 9,9 vs ro'eh[7203] - Iz 28,7; ******lub: objawienie, proroctwo[2384] - 1Sm 7,17; Hi 4,13; Iz 22,1.5; Za 13,4* Dz 2,16-20

29. I nawet[*] na sługi[**|5650] i na służebnice[**] wyleję[8210] w tych dniach[3117] swojego Ducha[7307].
**lub: także, co więcej, zaiste[1570]; **niewolników i niewolnice[8198]*

30. I uczynię[*] cuda[**] na niebiosach[***] i na ziemi[776], krew[1818] i ogień[8490], i słupy[****] dymu[6227].
lub: k.q. dać, powodować, robić, ustanawiać[5414]; **dziw, znak[4159] ***wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba[8064] - por. 2Kor 12,2***; ****lub: filar, kolumna, przypominające palmę zwieńczenie kolumny - tu i PnP 3,6* Łk 21,11.25-26

31. Słońce[8121|A] zostanie zmienione[*] w ciemność[**], a księżyc[3394] w krew[1818], przed[***] moim obliczem[***], *nim* nadejdzie[935] dzień[3117] JHWH, wielki[1419] i straszny[*****|PAR].
Dz 2,20
**lub: k.n. obrócić się, zawrócić, zostać odwróconym, obalonym[2015] **lub: niejasność, ukryte miejsce[2822]; ***twarz, obecność, osoba, powierzchnia (ziemi), przys. przed, wyraża też skutek czegoś[6440] - Oz 10,15; ****por. AK; *****k.n. wywołać zdumienie i przestrach[3372]*

32. I stanie[1961] się, *że* każdy[3605], kto[834] wezwie[*] imienia[**] JHWH, zostanie wyzwolony[***], bo[3588] na górze[2022] Syjon[6726] i w Jerozolimie[****] będzie[1961] wybawienie[****], tak jak[834] powiedział[559] JHWH – i wśród ocalałych[*****], których[834] JHWH wezwie[7121].
Ab 1,17; Rz 10,13
**lub: k.q. przyzywać, zapraszać, wołać, krzyczeć[7121]; **dosł.: w imię; imię[8034] - odzwierciedla naturę i charakter osoby je noszącej ***lub: k.n. wyślizgnąć się, uciec[4422]; ****tj. „nauczamie pokoju"[3389] *****lub: ucieczka, wyzwolenie, zbiegła reszta[6413] - Rdz 32,8 *****lub: ktoś ocalony, reszta, to, co pozostało[8300] - Lb 21,35; KUL - i w tych, którzy pozostali...; BG, BB - to jest w ostatkach, które...*

3 Bo[3588] oto[2009] w tych[1992] dniach[3117] i w tym[1931] czasie[*], w którym[834] przywrócę[**] *z* niewoli[***] Judę[3063] i Jerozolimę[3389];
Jr 32,44; Ez 39,25
**lub: wydarzenie, doświadczenia, losy[6256]; **k.h. przyprowadzić z powrotem, odnowić, powodować wracanie, pozwalać wrócić[7725] ***lub: jeniec[7622], przywrócić z niewoli, zwrócić ku szczęściu - tj. odmienić los, przynieść zmianę, powrócić do tego, co było[B9092]*

2. Zgromadzę[*] też[CW] wszystkie[3605] narody[1471] i sprowadzę[**] je do[413] Doliny[6010] Jehoszafata[***], i tam[8033] się z[5973] nimi *będę* spierał[****] z powodu[5921] mojego ludu, i z powodu[5921] mojego dziedzictwa[5159], Izraela[3478], które[834] rozproszyli[*****] wśród narodów[1471] i podzielili[2505] moją ziemię[776].
Iz 66,18; Jr 25,31; Jl 3,12;
**lub: k.p. zebrać razem[6908]; **k.h. ściągnąć, leżeć twarzą do ziemi[3381] ***tj. „JHWH dokonał sądu" - dolina Kidron na wsch. od Jerozolimy (?) dolina Hinnom na płd. od miasta; (?) sym. dolina sądu (?) ****lub: k.n. być sądzonym[8199]; *****k.n. zostać rozrzuconym[6340]*
Za 3,8; Mt 25,31-32; Obj 20,8-15

3. O mój lud[5971] rzucali los[*]: dawali[5414] chłopca[**] za nierządnicę[***], a dziewczynę[****] sprzedawali[4376] za wino[3196], i pili[8354].
Ab 1,11; Na 3,10
**tj. dział, część (przyznana przez losowanie), los, dziedzictwo[1486]; por. szukanie woli Bożej - Prz 16,13; rozstrzyganie sporów Prz 18,18; tu: w znaczeniu handlu ludźmi; **lub: syn, młodzieniec, potomstwo[3206]; ***k.q. popełniać cudzołóstwo, być nierządnicą, sakralną, metaf.: być niewiernym (Bogu)[2181]; ****panna[3207] - Rdz 34,4*

4. Również[1571] co wam do mnie, Tyrze[*] i Sydonie[**], i wszystkie[3605] okręgi[***] filistyńskie[****]? Czy wy[859] chcecie dać[7999|PAR] mi[5921] odpłatę[1576]?

A jeśli[518] wy chcecie mi[5921] odpłacić[*5921|PAR], to szybko[*5921] *i* pośpiesznie[*5921] zwrócę[7725] waszą odpłatę[1576] na waszą głowę[7218]; Ez 25,15-17;
**tj. „skała" 6865 - miasto fenickie na wybrzeżu M. Śródziemnego **tj. „połów" 6721 starożytne miasto fenickie nad Morzem Śródziemnym, na płn. od Tyru; ***lub: granica, terytorium, obszar.1552 ****tj. „kraj przybyszów" 6429 - zach. wybrzeże M. Śródziemnego *****lub: wymierzyć, uczynić, odmierzyć obficie, odpłacić1580 ******lub: chyży, lekki, rączy7031, ******szybkość4120* Ez 26,1-21

5. Gdyż[834] zabraliście[*] moje srebro[3701] i złoto[2091], a moje cenne[2896] klejnoty[**] wnieśliście[935] do swoich świątyń[***]; 2Krn 36,19
**lub: uziąć, uziąć do ręki, zabrać ze sobą, uprowadzić, odebrać3947 **lub: coś pożądanego, coś miłego, pragnienie, cenny przedmiot, to co przyjemne dla oczu4262|B4934 - 1Krl 20,6; ***pałac, nawa1964*

6. A synów[1121] Judy[3063] i synów[1121] Jerozolimy[3389] sprzedaliście[4376] synom[1121] Jawańczyków[*|A], aby ich oddalić[**|INF] od ich granic[***].
**tj. Greków, od: Jończycy - Ez 37,12; **lub: k.h. czynić odległość, odejść daleko, odsunąć7368; ***terytorium, region1366* Iz 66,19

7. Oto[2005] ja pobudzę[*|PAR] ich w[**|4480] tym miejscu[4725], do którego[834] to[8033] ich[853] sprzedaliście[4376], i zwrócę[7725] waszą zapłatę[1576] na waszą głowę[***|7218]; ***lub: wzbudzę z ... - AK* Iz 34,8;
**lub: k.h. rozniecić, okazywać podniecenie, budzić5782* Ez 25,15
****tj. ponieiecie odpowiedzialność za swoje czyny - Ps 7,16; Jr 23,19*

8. I sprzedam[4376] waszych synów[1121] i wasze córki[1323] w ręce[3027] synów[1121] Judy[3063], a oni sprzedadzą[4376] ich Sabejczykom[*|HAP], do[413] narodu dalekiego[**]. Bo[3588] *tak* JHWH nakazał[***].
**tj. „pająk" lub „ten, który nadchodzi" 7615|B9080 - nazwa ludu i królestwa w płd. Arabii - por. 1Krl 10,1-10.13; 2Krn 9,1-9.12; Ps 72,15 **lub: odległość, odległe krainę; oddalony, daleki7350 - Rdz 22,4 ***lub: k.p. mówić, obiecywać, polecić, rozkazać1696|B1904* Iz 14,2

9. Rozgłoście[*|IMP] to[2063] wśród narodów[1471], poświęćcie[**|IMP] się na wojnę[4421], pobudźcie[***|IMP] bohaterów[***]! *Niech* zbliżą[5066] się i *niech* wyruszą[****] wszyscy[3605] ludzie[582] wojny[*****|4421|A]. ******por: Jl 2,7**** Iz 8,9; Jr 46,3-4; Za 14,2-3
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, głosić7121 **lub: k.p. oddzielić coś jako święte, poświęcić6942; ***k.h. rozniecić, okazywać podniecenie, budzić5782; ****człowiek silny, dzielny, potężny, bohater, tyran1368|GES, *****k.q. iść w górę, ustępować5927*

10. Przekujcie[*|IMP] wasze lemiesze[855] na miecze[2719], a wasze sierpaki[**] na oszczepy[7420]; słaby[HAP|A], niech powie[559]: Ja[589] *jestem* silny[1368].
**lub: k.q. ubijać, rozgniatać na proszek, bić, walić3807; **nóż ogrodniczy do przycinania drzew4211* Iz 2,4; Mi 4,3

11. Pośpieszcie[*|IMP] się i przyjdźcie[935|IMP], zostańcie zebrane[6908|KN] wszystkie[3605] okoliczne[**] narody[1471]! Ściągnij[***|IMP] tam[8033], JHWH, swoich bohaterów[1368]. Iz 13,3; Ez 38,15-16
**hap.leg.: k.q. okazać pomoc, przyjść z pomocą, pośpieszyć5789 **lub: naokoło, dookoła, ze wszystkich stron, sąsiedztwo5439 ***lub: k.h. sprowadzać w dół, deportować5181|B5998 - 2Sm 22,35*

12. Niech narody[1471] zostaną pobudzone[5782|KN] i nadciągną[5927] do Doliny[6010] Jehoszafata[3092]. Bo[3588] tam[8033] zasiądę[3427], by sądzić[*|INF] wszystkie[3605] okoliczne[5439] narody[1471]. Ps 7,6; 98,9; Iz 3,13
**lub: k.q. rozstrzygać spór; sprawować sąd, karać, rządzić8199*

13. Zapuśćcie[*|IMP] sierp[4038], bo[3588] dojrzało[1310] żniwo[7105]. Pójdźcie[935|IMP] i zstąpcie[3381|IMP], bo[3588] tłocznia[**] *jest* pełna[4390], kadzie[3342] przelewają[7783] się, bo[3588] ich zło[***] *jest* wielkie[7227].
**lub: wysyłać, rozciągać, skierować7971; **kadź na wino1660 ***lub: udręka, przeciwność losu, nieszczęście, niegodziwość7451*

14. Tłumy[*], *wielkie* tłumy[1995] w Dolinie Wyroku[**|A]. Bo[3588] bliski[7138] *jest* dzień[3117] JHWH w Dolinie[6010] Wyroku[2742|A]. Iz 34,2-8; Jl 1,15; 2,1.11
**lub: wielka liczba, obfitość, mnóstwo1995 ; **Rozstrzygnięcia2742*

15. Słońce[8121] i księżyc[3394] pociemnieją[6937] i gwiazdy[3556] utracą[*] swój blask[**]. Jl 2,10;
**lub: zabrać, dobierać razem, usuwać622; **jasność5051* Dz 2,20

16. I JHWH zagrzmi[*] z Syjonu, a z Jerozolimy[3389] wyda[5414] swój głos[6963], i zadrżą[**] niebiosa[8064|P] i ziemia[776]. Ale[CW] JHWH będzie schronieniem[***] dla swojego ludu[5971] i twierdzą[****] synów[1121] Izraela. ****kryjówka, ucieczka4268*
**lub: k.q. ryczeć - o lwie, zdobywcy, o Bogu, o krzyku udręki7580 **lub: k.q. dygotać7493; ****miejsce schronienia, ucieczka4581*

17. I poznacie[3045], że[3588] ja[589] *jestem* JHWH, wasz Bóg, mieszkający[7931|PAR] na Syjonie[6726], mojej świętej[6944] górze[*|2022]. I Jerozolima[3389] stanie[1961] się święta[**], a obcy[***] już[5750] nie[3808] będą przez nią[3] przechodzili[5674]. Kpł 26,11;
**lub: górze mojej świętości - Jl 2,1; **hebr.: qodesz - świętość, oddzielenie6944|B8078. ***k.q. budzić odrazę, być przybyszem, być obcym w Prz 2,16; 5,20; o cudzołożnicy2114* Iz 12,6; Ez 37,27; Mt 18,20

18. I stanie[1961] się w tym[1931] dniu[3117], że góry[2022] będą opływać[*] moszczem[6071], pagórki[1389] spływać[1980] mlekiem[2461] i wszystkie[3605] kanały[**] Judy[3063] napełnią[1980] się wodą[4325], a z domu[1004] JHWH wypłynie[3318] *źródło*, które nawodni[***] Dolinę[5158] Szittim[****|7851]. **lub: k.q. spuszczać, kapać5197 **lub: wąwóz650, ***k.h. poić wodą, dawać pić8248, ****tj. „Akacji"*

19. Egipt[4714] będzie[1961] spustoszony[8077], a ziemia[776] Edom[*] stanie[1961] się opustoszałym[4057] pustkowiem[8077] za przemoc[**] *wobec* synów[1121] Judy[3063], bo przelewali[8210] niewinną[***] krew[1818] w ich ziemi[776]. ****lub: czysty, wolny od winy 5355*
**tj. „czerwony" 130 - kraina na południe i południowy wschód od Judei; **lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość2555*

20. A Juda[3063] *będzie* trwać[*] na wieki[**], a Jerozolima[3389] – z pokolenia[1755] na pokolenie[1755].
**lub: k.q. być ustawionym, pozostawać, siedzieć3427, **na zawsze5769*

21. I uniewinnię[*] ich *od przelanej* krwi[**|1812], *tych których* nie[3808] uniewinniłem[5352]. Bo[3588] JHWH mieszka[7931] na Syjonie[6726]. Iz 4,4
**lub: k.p. uznać bądź ogłosić wolnym od kary5352; **por. EIB[K], LXX - i pomszczę ich krew, której nie pomściłem; AK - ... ich krew*

Księga Amosa

Księga Amosa

1 Słowa[1697] Amosa[*], który[834] był[1961] spośród pasterzy[**] z Tekoa[***], które[834] widział[2372] nad[5921|LXX] Izraelem[3478] w dniach[3117] Uzjasza[****], króla[4428] Judy[3063] i w dniach[3117] Jeroboama[*****], syna[1121] Joasza[*****], króla Izraela, dwa lata[8141] przed[6440] trzęsieniem[7494] *ziemi*.
**tj. „niesiony przez* JHWH*" - skrócona forma hebr. amasja[h]*
***tj. bogaty pasterz, hodowca, handlarz owiec*[5439] *tu i 2Krl 3,4*
****tj. „palisada" lub „piszczałka, podmuch"* [8620]*, miasto w górzystej części Judy koło Hebronu, 16 km na płd. od Jerozolimy*
*****tj. „moją mocą jest* JHWH*"* [5818] *- rządził samodzielnie w latach 767-740 p.n.e.; *****tj. „lud się rozrasta, walczy"* [3379] *- Jeroboam II rządził samodzielnie w latach 782-753 p.n.e.; ******tj. „*JHWH *jest dzielny lub dany przez* JHWH*"* [3101] *- rządził 835 - 795 p.n.e.*
2Krl 15,1-7; 2Krn 26,1-23; Iz 42,13; Jr 25,30; Jl 3,16; Am 7,14; Za 14,5

2. I powiedział[559] *on*: JHWH zaryczy[7850] *jak lew* z Syjonu[*], z Jerozolimy[3389] wyda[5414] swój głos[6963]; pastwiska[**] pasterzy[7462] będą lamentować[***] i wyschnie[3001] szczyt[7218] Karmelu[****].
**tj. „twierdza"* [6726] *- słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
***lub: łąka, siedlisko*[4999]*; ***k.q. opłakiwać, biadać nad, wysychać*[56]
*****tj. „ziemia ogrodów"* [3760] *- góra w okolicach Hajfy - 1Krl 18,19, miasto na zach. brzegu M. Martwego na płd. od Hebronu - 1Sm 15,12*

3. Tak[*] mówi[559] JHWH: Z powodu[5921] trzech przestępstw[**] Damaszku[***] i z powodu czterech nie odwrócę[7725] tego, ponieważ[5921] młócili[1758] Gilead[****] saniami[2742|B3141] z żelaza[*****].
**lub: w ten sposób, aż dotąd*[3541]*; **zbrodnia, swawolność, sprzeniewierzenie, bunt, przestępstwo*[6588]*; ***tj. „milczący jest tkacz włosiennic" lub „ jedwab"*[1834] *- prastare miasto handlowe, stolica Aramu, 205 km na płn.-wsch. od Jerozolimy, leżące na równinie koło Hebronu; ****określ. obszaru różnie definiowanego w zależności od kontekstu - górzyste tereny na wsch. od Jordanu na płd. od rzeki Jarmuk*[1568]*; *****do młócenia używano sań najeżonych od spodu metalowymi ostrzami - tu: obraz pogromu wojennego* Iz 7,8; 17,1

4. I ześlę[7971] ogień[784] na dom[*|1004] Chazaela[**], i strawi[398] *on* pałace[759] Ben-Hadada[***].
**określ. może dotyczyć dynastii* 1Krl 20,1; 2Krl 6,24; Jr 49,27
***tj. „ten, który widzi Boga"* [2371] *- król Aramu od roku 843 p.n.e. po zamordowaniu Ben-Hadada II; ***tj. „ syn (boga) Hadada*[1130] *- tu: o Ben-Hadadzie III - synu Chazaela - por. 2Krl 8,7-15*

5. Połamię[7665] też zasuwy[*] Damaszku[1834] i wytnę[3772] mieszkańca[3427] z doliny Awen[**] trzymającego[206] berło[8551] z domu[1004] Eden[***]. I pójdzie lud[5971] Aramu[758] do niewoli[1540] do Kir[****], mówi[559] JHWH. ****dom przyjemności*[5730] 2Krl 14,28; Jr 51,30
**lub: zawory*[1280]*; **dosł.: Bikat - Awen*[1237] *- dolina nieprawości*
*****tj. „mur, wosk, asfalt (?)"* [7024] *- miejscowość w Mezopotamii*

6. Tak[*] mówi[559] JHWH: Z powodu[5921] trzech występków[**] Gazy[***] i z powodu[5921] czterech nie cofnę[7725] tego, ponieważ[5921] zabrali do niewoli[1540] wszystkich[3605] wygnańców[1546], aby ich wydać[5462] Edomowi[****]. Iz 8,4; Jr 47,1-5; So 2,4;
por. w 3*; **por. w3; ***hebr.: azza[h] - „silna" lub „karmicielka" - inna nazwa miasta Gaza*[5804]*, wyznaczającego płd. granicę Kanaanu, leżącego nad brzegiem Morza Śródziemnego* Ez 25,15
*****tj. „czerwony"* [123] *- kraina na południe i południowy wschód od Judei nazwana tak od imienia jednego z potomków Ezawa*

7. I ześlę[7971] ogień[784] na mur[2346] Gazy[5804], i strawi[*] *on* jej pałace[**]. Rdz 10,19; Pwt 2,23
**lub: k.q. pożreć, pochłonąć*[398]*; **warownie, twierdze*[759] *- w 4.10.12.14*

8. Wytnę[3772] też[*] mieszkańca[3427] z Aszdodu[**] i trzymającego[8551] berło[7626] z Aszkelonu[***], i zwrócę[7725] swoją rękę[3027] przeciwko Ekronowi[****] i zginie[6] resztka Filistynów[*****], mówi JHWH PAN[136]. **dosł.: i wytnę* 2Krn 26,6;
tj. „potężny"* [795]*; ***tj. „ogień niesławy"* [831]*; *„emigracja" bądź „wyrwany z korzeniami"* [6138] *- miasta Filistyńskie oprócz Ekronu, położone nad wybrzeżem Morza Śródziemnego*
******tj. „przybysz"* [6430] Jr 47,5; So 2,4; Za 9,5-7

9. Tak[*] mówi[559] JHWH: Z powodu[5921] trzech występków[**] Tyru[***] i z powodu[5921] czterech nie cofnę[7725] tego, ponieważ[5921] wydali[5462] ich wszystkich[****] w niewolę[1540] Edomowi[123], a nie pamiętali[2142] o braterskim[251] przymierzu[*****];
por. w 3*; **por. w3; ***tj. „skała"* [6865] *- miasto fenickie na wybrzeżu M. Śródziemnego; ****dosł.: doskonały, cały, pełny, skończony, zupełny*[8003]*, AK - na uprowadzenie całkowite; *****sojusz, porozumienie, traktat woj., przymierze*[1285] 2Sm 5,11; 1Krl 5,12; 1Krl 16,31; 20,32-33; 1Krn 14,1; 2Krn 2,2; Iz 23,1; Ez 26,1

10. I ześlę[7971] ogień[784] na mur[2346|S] Tyru[6865], i strawi[398] *on* jego pałace[759]. Za 9,4

11. Tak[*] mówi[559] JHWH: Z powodu[5921] trzech występków[**] Edomu[123] i z powodu[5921] czterech nie cofnę[7725] tego, ponieważ[5921] prześladował[***] mieczem[2719] swojego brata[251] i stłumił[****] swoją litość[*****], a *jego* gniew[******] rozszarpuje[2963] nieustannie[5703]; swoją zapalczywość[*******] zachowywał[********] na zawsze[5331].
por. w 3*; **por. w3; ***lub: k.q. ścigać, gonić, iść za kimś, dręczyć, prześladować*[7291]*; ****dosł.: k.p. zepsuć, zrujnować, wypaczyć, postępować niegodziwie*[7843]*; *****lub: uspółczucie*[7356]
*******lub: nos, gniew, metaforyczne - fukнąć gniewnie*[639]
********lub: przelanie, wybuch, nadmiar, wściekłość, gniew*[5678]
********lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad*[8104]
Rdz 37,33; Lb 20,14; Pwt 2,4; 23,7; Ps 7,2; Jr 49,8; Ez 25,12-14

12. I ześlę[7971] ogień[784] na Teman[*] i strawi[398] *on* pałace[759] Bosry[**].
Rdz 36,33; Iz 34,6
tj. „południe lub południowy wiatr" 8487 - obszar położony na wsch. od Idumei - Rdz 36,11.15; ** „twierdza" lub „owczarnia" - miasto w Edomie i miasto w Moabie - por. Mi 2,12**
Jr 49,7.20

13. Tak mówi[559] JHWH: Z powodu[5921] trzech przestępstw[*] synów[1121] Ammona[**] i z powodu[5921] czterech nie odwrócę[7725] tego, ponieważ[5921] rozpruwali brzemienne[***] Gileadu[****], by poszerzyć swoje granice[*****].
**lub: zbrodnia, swawolność, sprzeniewierzenie, bunt, przestępstwo[6588]; **tj. „plemienny" [5983] - potomek Lota - Rdz 19,36*
****wyraz okrucieństwa wroga - por. 2Krl 8,12; 15,16; Oz 14,1*
*****por. Am 1,3****; *****lub: terytorium, region, granica[1366]*

14. I rozniecę[3341] ogień[784] na murze[2346] Raby[*], i strawi[398] *on* jej pałace[759] wśród krzyku[**] w dzień[3117] bitwy[4421], wśród wichru[5591] w dzień[3117] burzy[***].
1Krn 20,1; Jr 49,2;
**tj. „wielki" [7237] - stolica Ammonitów; położona na wsch. od Jordanu, współczesny Amman w Jordanii; **tj. głośny krzyk radości ze zwycięstwa - 1Sm 4,5-6; okrzyk wojenny; dźwięk trąby wyrażający radość[8643]; ***lub: nawałnicy[5492]*
Ez 21,22; Am 2,2

15. I pójdzie[1980] ich król[4428] do niewoli[*], on[1931] i jego książęta[**] razem[3162] z nim, mówi JHWH.
**lub: na wygnanie[1473]; **władca, wysoki urzędnik, dowódca[8269]*

2 Tak mówi[559] JHWH: Z powodu[5921] trzech występków[*] Moabu[**] i z powodu czterech nie odwrócę[7725] tego, ponieważ[5921] spalił[8313] kości[**][6106] króla Edomu[123] na wapno[***].
**por. Am 1,13*; **tj. akt szczególnej profanacji grobów - Iz 33,12*
****wapnem bielono mury domów*
2Krl 23,16; Ez 25,8-9

2. I ześlę[7971] ogień[784] na Moab[*], i strawi[398] pałace[759] Keriotu[**]. I umrze[4191] Moab[4124] wśród wrzawy[***], wśród krzyku[8643] i przy dźwięku[6963] trąby[****].
Jr 48,24.41.45
**tj. „od jego ojca" 4124 - obszar na wschód od Morza Martwego między rzeką Zered, a rzeką Arnon; **tj. „miasto" - Jr 48,24; ***wrzask, łoskot, ryk[7588] (związany z bitwą); ****hebr.: szofar - róg, róg barani[7782]*

3. I wytnę[3772] sędziego[*] spośród[**] niego, i zabiję[2026] wraz z nim[5973] wszystkich[3605] jego książąt[8269], mówi[559] JHWH.
Ps 2,10; 141,6
**lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór, oczyszczać z zarzutów; karać[8199]; **dosł.: wewnątrz, w głębi, w środku[7130]*

4. Tak[3541] mówi JHWH: Z powodu[5921] trzech przestępstw[6588] Judy[3063] i z powodu[5921] czterech nie odwrócę[7725] tego, ponieważ[5921] odrzucili[*] Prawo[**] JHWH i nie przestrzegali[8104] jego przykazań[***], i zwiodły[8582] ich, ich ułudy[****], za którymi[310] chodzili[1980] ich ojcowie[1].
**lub: k.q. wzgardzić[3988]. **hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]; ***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]; ****lub: fałszywe bóstwa[3577] - Pwt 32,21; 1Krl 16,13.26; Ps 40,5; Iz 66,3; kłamstwa - Ez 13,6-9; Ha 2,3*
2Krl 17,19; Oz 12,2; Am 3,2

5. I ześlę[7971] ogień[784] na Judę[*], i strawi[398] *on* pałace[**] Jerozolimy[***]. ***lub: warownie, twierdze[759]*
**tj. „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony" 3063 - tu o terytorium król. Judy obejmującym teren plemion Judy i Beniamina*
****hebr.: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"*
Jr 17,17

6. Tak[3541] mówi JHWH: Z powodu[5921] trzech przestępstw[6588] Izraela[*] i z powodu[5921] czterech nie odwrócę[7725] tego, ponieważ[5921] sprzedali[4376] sprawiedliwego[6662] za srebro[**], a potrzebującego[***] za *parę* sandałów[****][5275];
**hebr.: jisra'el - „ten, który zmagał się z Bogiem" 3478 - Rdz 32,28*
***tj. srebro[3701] jako środek płatniczy*
Sdz 2,17-20;
****lub: w potrzebie, potrzebujący (przede wszystkim człowiek ubogi, biedny), ogólne określenie najniższej warstwy społecznej[34]*
*****być może chodzi o łapówkę - por. EIB[K]*
2Krl 22,11-17

7. Depczą[7602] w prochu[6083] ziemi[776] głowy[7218] ubogich[*] i drogę[1870] pokornych[**] wypaczają[***]. A syn[***] i jego ojciec chodzą[****][1980] *do tej samej* dziewczyny[*****], aby splamić[2490] moje święte[6944] imię[******][8034].
Kpł 18,21; Prz 30,9;
**lub: marny, biedny, słaby, chudy[1800]; **uniżony, biedny, słaby, uciśniony[6035]; ***dosł.: k.h. zginać, spychać na bok, wpływać[5186]*
*****dosł.: mąż, człowiek[376]; *****eufemizm: współżyją*
*******tj. dziewczyna, panna, służąca, może dot. konkubiny[5291] - EIB[K]*
*******imię reprezentuje charakter i autorytet Boga*
Ez 36,20-23

8. I na[5921] szatach danych im w zastaw[*][PASS] rozciągają[**][5186] się przy każdym[3605] ołtarzu[4196], a *za pieniądze* ukaranych grzywną[***] piją[8354] wino[3196] *w* domu[1004] swojego Boga[****][430].
lub: k.q. wiązać, mieć jako porękę, ślubować[2254]; **por. w. 7**
****lub: ukarać, wymierzyć grzywnę[6064][PASS]; ****lub: bogów*

9. A ja[595] wygubiłem[8045] sprzed ich oblicza[6440] Amorytę[*], który *był* wysoki[1363] jak cedry[**], i mocny on[1931] jak dęby[***]. Wygubiłem[****] jednak[*****] jego owoc[6529] od góry[4605], a od dołu[8478] jego korzenie[8328].
Lb 13,28-33; Joz 10,12; Ez 17,9; Ml 4,1
**tj. „mówiący" 567 - lud zamieszkujący wsch. część Kanaanu i Zajordanie; **tj. cedry Libanu - cenny materiał budowlany, symbol dostojeństwa, siły i majestatu - Ez 31,2-9; Ps 92,12; ***lub: wielkie drzewo[437]; ****k.h. unicestwiać, gubić, niszczyć[8045]; *****dosł.: i, a*

10. To[*] ja[595] wyprowadziłem[**] was z ziemi[776] Egiptu[***] i prowadziłem[1980] przez pustynię[4057] czterdzieści lat[8141], abyście posiedli[****] ziemię[776] Amoryty[567].
Wj 20,2; Lb 21,25; Pwt 2,7 Am 3,1;
**dosł.: i, a; **dosł.: k.h. przyprowadzić w górę, spowodować wejście w górę, stąd: wynieść, pobudzić (umysłowo), ofiarować, wywyższyć[5927]; ***hebr.: micrajim - „ziemia Koptów" 4714*
Am 9,7
*****lub: k.q. objąć w posiadanie, zająć, odziedziczyć[3423]*

11. I ustanawiałem[6965] spośród waszych synów proroków[*], a spośród waszych młodzieńców[970] nazyrejczyków[**]. Czy[637] nie było tak[2063], synowie[1121] Izraela? – oświadczenie[***] JHWH.
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030]; **hebr.: nazir - nieprzycinany (krzew winny), mężczyzna lub kobieta szczególnie poświęceni Bogu w ślubie nazyreatu[5139] - por. Rdz 49,26; Lb 6,1-21*
****lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002] - 2Sm 23,1*

12. Lecz *wy* poiliście* nazyrejczyków[5139] winem[3196], a prorokom[5030] rozkazywaliście**, mówiąc[559]: Nie prorokujcie[5012]. Jr 11,21;
**lub: k.h. nawadniać, dawać pić, poić wodą*[8248] Am 7,13.16
***lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, nakazać, wyznaczyć*[6680]

13. Oto* ja[595] szarpnę** pod wami***, tak jak szarpie[5781] się wóz[5699] pełen[4395] snopów[5995].
**lub: oto, czy spójrz*[2009] *- part. wskaz.; **hap.leg.: zatańczać się, chwiać się, miażdżyć, wyżłobić, zmiażdżyć*[5781]*, wydawać ryk (trzask trzęsienia ziemi)*[B6741]*; ***pod spodem, poniżej, podczas gdy*[8478]

14. Nie uda* się ucieczka** szybkiemu***, mocny**** nie wzmocni[553] swojej siły[3581], a mocarz***** nie wybawi****** swojej duszy*******.
**dosł.: i zginie*[6]*; **lub: schronienie, miejsce ucieczki*[4498]*; ***chyży*[7031]
*****lub: niezłomny, potężny*[2389]*; *****bohater, dzielny, potężny*[1381]
******lub: k.p. pozwolić uciec, wyzwolić, ocalić (życie), złożyć*[4422]
*******hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość*[5315]*, gr.: psyche - Łk 12,23** Jr 9,23

15. A trzymający[8610] łuk[7198] nie ostoi* się i szybki[7031] nie uratuje** się na swoich nogach[7272], a dosiadający konia[5483] nie wybawi[4422] swojej duszy[5315]. Jr 51,56; Ez 39,3
**lub: k.q. trwać, wytrzymywać, stać, być prostym*[5975]
***lub: k.p. pozwolić uciec, wyzwolić, ocalić (życie)*[4422]

16. I najodważniejszy* swym sercem** spośród mocarzy[1381] ucieknie*** w tym dniu****[3117] nagi[6174] – oświadczenie***** JHWH. Sdz 4,17
**dosł.: potężny, mocny*[533]*; **umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce*[3820]*; ***k.q. pierzchnąć, znikać, oddalać się, pędzić*[5127]
*****może dot. inwazji Asyrii w roku 734 p.n.e. - 2Krl 15,19; 17,3*
******lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)*[5002] *- 2Sm 23,1*

3 Słuchajcie*|IMP tego[2088] słowa**, które[834] JHWH powiedział[1696] przeciwko[5921] wam, synowie[1121] Izraela[3478], przeciwko[5921] całemu[3605] rodowi***, który wyprowadziłem**** z ziemi[776] Egiptu[4714], mówiąc[559] *to*: *****por. Am 2,10****
**lub: k.q. okazać posłuszeństwo, rozumieć, zgodzić się*[8085]
***lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa*[1697]
****lub: klan, ród, rodzina, plemię, lud, naród, gatunek, rodzaj*[4940]

2. Tylko[7535] was poznałem* spośród wszystkich[3605] rodów[4940] ziemi**, dlatego[5921] was ukarzę*** za wszystkie[3605] wasze nieprawości****.
**lub: k.q. wiedzieć, znać, dostrzegać, poznać, jako idiom: wejść w szczególną intymną relację*[3045] *- Rdz 4,1; **kraj, terytorium, kraina, cały obszar zamieszkany ziemi*[127]*; ***k.q. przeglądać, sprawdzać, wołać do odpowiedzialności, dokonać rozrachunku, weryfikować, odwiedzić*[6485|B7506]*; ****lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość*[5771] Wj 19,5-6; Pwt 4,32

3. *Czy* dwóch idzie[1980] razem[3162], jeśli[1115] się nie umówią*? Kpł 26,23-24
**dosł.: k.n. spotkać (się), zgromadzić się na umówione spotkanie*[3259]

4. Czy lew[738] ryczy* w lesie[3293], gdy nie[369] ma łupu**? Czy lwię*** wydaje[5414] swój głos[6963] ze swojego legowiska[4585], jeśli *nic* nie złapało****?
**ryczeć - o lwie, zdobywcy, krzyku udręki*[7580]*; **dosł.: żer, żywność*[2964]*; ***tj. młody lew*[3715]*; ****lub: k.q. chwytać, zabierać*[3920]

5. Czy ptak[6833] wpadnie[5307] w sidła* na ziemi[776], gdyby nie *było* na niego przynęty**? Czy podnosi[5927] się sidła[6341] z ziemi[776], jeśli nic się w nie nie złapało[3920]? Wj 39,3; Lb 16,38
**lub: pułapka na ptaki, sidła, potrzask*[6341]*; **wabik, sidła*[4170]

6. Jeśli[518] zadmą[8628] w róg* w mieście[5892], to czy lud[5971] się nie ulęknie**? Czy[518] w mieście[5892] zdarzy[1961] się nieszczęście***, którego JHWH by nie zarządził[6213]? Jr 4,5.19.21; 6,1;
**hebr.: szofar - róg, róg barani*[7782] *- Wj 19,16; Kpł 25,9* So 1,16
***lub: k.q. trząść się, drżeć, iść z drżeniem, być ostrożnym*[2729]
****lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły*[7451]

7. Tak*, JHWH PAN nic** nie[3808] uczyni***, jeśli nie objawi**** swojego planu***** swoim sługom[5650], prorokom[5030]. Rdz 18,17; Jr 23,18.22
**part. twier.: czyli, z pewnością, na pewno, ponieważ*[3588|B4132]
***dosł.: (żadnego) słowa*[1697] *- por. AK, KUL*[K] Jo 1,2
****lub: k.q. postanawiać, powodować, zarządzać, czynić*[6213]
*****dosł.: k.q. odsłonić, usunąć; k.n. ukazać się, objawić się*[1540]
******lub: poufna rada, poufna relacja, przyjaźń, spisek*[5475] *- Ps 25,14*

8. Lew[738] ryknął[7580], kto[4310] się nie ulęknie*? JHWH PAN przemówił[1696], kto[4310] by nie prorokował[5012]? Dz 4,20; 5,20.29; 1Kor 9,16
**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować*[3372]

9. Głoście*|IMP w pałacach**|759 w Aszdodzie*** i w pałacach ziemi Egiptu[4714] i mówcie[559]|IMP: Zbierzcie[622]|IMP się na górach[2022] Samarii**** i zobaczcie[7200]|IMP wielkie[7227] zamieszanie***** w jej środku[8432] i ucisk[6217] w jej wnętrzu[7130];
lub: k.h. rozbrzmiewać głośno (term. muz.), wygłaszać, wzywać, głosić*[8085]*; **por. Am 1,7; ***por. Am 1,8**; ****tj. „góra czat"*[8111] *- region związany z pln. królestwem, 10 plemion Izraela, stolica pln. królestwa 50 km na pln. od Jerozolimy, 10 km od Sychem*
******lub: niepokój, zbicie z tropu, zniszczenie, utrapienie, udręka*[4103]

10. Bo nie umieją* czynić[6213] *tego, co* prawe** – oświadczenie[5002] JHWH. Gromadzą*** gwałt**** i przemoc***** w swoich pałacach[759].
**lub: k.q. wiedzieć, znać, dostrzegać, poznać, umieć*[3045]
***lub: prostota, sprawiedliwość, prawdziwość - Iz 26,10; 30,10; 59,14*
****dosł.: k.q. przechowywać, czynić skarbnikiem*[686] *- por. 2Krl 20,17*
*****lub: krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość, gwałt*[2555]
******lub: spustoszenie, gwałt, zniszczenie, ruina*[7701] Ps 14,4

11. Dlatego[3651] tak[3541] mówi[559] JHWH PAN[136]: Wróg* otoczy[5439] tę ziemię[776] i pozbawi** cię twojej siły[5797] i twoje pałace[759] zostaną splądrowane***. 2Krl 17,5-6; 18,9-12; Am 2,14; 6,14
**lub: ciemiężyciel, nieprzyjaciel*[6862]*; **dosł.: k.h. ściągnąć, zdjąć, zerwać, leżeć twarzą do ziemi*[3381]*; ***lub: k.n. być złupionym*[962]

12. Tak[3541] mówi[559] JHWH: Jak pasterz[7462] wyrywa* z paszczy[6310] lwa[738] dwa podudzia[3767] lub kawałek ucha, tak zostaną wyrwani[5337] synowie Izraela, siedzący** w Samarii na brzegu*** łoża[4296] i na jedwabnej kapie****.
**lub: k.h. odebrać, odzyskać*[5337]*; **k.q. mieszkać, mieć siedzibę*[3427]
****lub: komfort*[6285|B7280]*; ****damasceńskim*[1833] *dywanie*[6210|B7193]

13. Słuchajcie*|IMP i zaświadczcie**|IMP w domu***|1004 Jakuba*** – oświadczenie5002 JHWH PANA136, Boga430 Zastępów****; Ez 2,7

**lub: k.q. okazać posłuszeństwo, rozumieć, zgodzić się8085*
***lub: k.h. składać świadectwo, powołać na świadka, stwierdzać uroczyście5749; ***przeciwko domowi ....; ****tj. „trzymający piętę" 3290 , nazwa własna 12 plemion Izraela; *****hebr.: caba - armia, działania wojenne, ciała niebieskie, służba wojskowa6635*

14. Bo3588 w tym dniu3117, w którym ukarzę* Izraela**|3478 za jego przestępstwa**, ukarzę6485 też ołtarze4196 w Betel***. I rogi***** ołtarza zostaną odrąbane1438, i upadną5307 na ziemię776.

por. Am 3,2*; **hebr.: jisra'el - „ten, który zmagał się z Bogiem" - Rdz 32,28; ***zbrodnia, swawolność, sprzeniewierzenie, bunt, przestępstwo6588; ****tj. „dom Boży" 1008 - por. Rdz 12,8 - dawniej Luz, tu przykład odstępczego kultu za czasów Amosa -1Krl 12,29*
******tu: symb. ukazanie utraty prawa azylu - Wj 21,12-14; 1Krl 1,50; 2,28 i pozbawienia ołtarza funkcji przebłagania Wj 29,12; Kpł 4,1-7*

15. I zburzę* dom1004 zimowy2779 wraz z domem1004 letnim7019, zginą6 domy1004 z kości słoniowej**|8127 i dla wielkich7227 domów*** nastanie koniec5486 – oświadczenie5002 JHWH.

**lub: k.h. razić, niszczyć, zabijać5221; **wyraz przepychu bogaczy - 1Krl 29,39; ***lub: wspaniałych domów, hebanowych (?) - KUL[K]*

4 Słuchajcie*|IMP tego2088 słowa1697, krowy6510 Baszanu**, które834 na górach2022 Samarii8111 uciskacie6231 biednych*** i niszczycie**** ubogich*****, mówiąc559 ich panom113: Przynieście935, a będziemy piły8354. Ps 22,12;

**lub: k.q. okazać posłuszeństwo, rozumieć, zgodzić się8085* Ez 39,18
***tj. „owocny, płodny" 1316 - kraina na wsch. od Jordanu i na płn. od Gileadu - w połowie przekazana pokoleniu Manassesa - Lb 32,33 - miejsce wybornych pastwisk i najlepszych okazów bydła - Pwt 32,14; Ps 22,13, tu ironicznie o kobietach Samarii; ***marny, chudy, słaby1800, ****k.q. uciskać, miażdżyć7533, *****będący w potrzebie, cierpiący ucisk, ogólne określ. najniższej warstwy społecznej34*

2. Przysiągł* JHWH PAN136 na swoją świętość**, że3588 oto2009 nadejdą935 na was dni3117, gdy wywleką*** was hakami****, a wasze potomstwo***** rybackimi kolcami******.

**lub: k.n. składać ślub7650, **hebr.: qodesz - świętość, oddzielenie6944, l.mn. - ofiary wotywne B80078; ***lub: podniosą 5375 was na hakach - AK, por. asyryjski zwyczaj prowadzenia jeńców za kółko przetknięte w dolnej wardze lub nozdrzach - 2Krl 19,28; 2Krn 33,11; Iz 37,29; ****coś przebijającego, hak, kolec (?), tarcza, pulderz6793*
******lub: coś ostatniego, dalsza część, koniec319, AK- a ostatnie z was*
*******hap.leg.: łowienie ryb1729, haczyk na ryby B1945* Ps 89,35

3. I *przez* wyłomy6556 wyjdziecie3318, każda* wprost przed siebie**, i będziecie wyrzucone7993 do Harmonu*** – oświadczenie5002 JHWH.

lub: kobieta, żona802 - Rdz 2,23; każda - Wj 3,22; **na przeciwko5048*
****hap.leg.: „wysoka warownia" 2038 - góra Misian w Asyrii - Jr 51,27 lub Hermal koło Kadesz nad rzeką Orontes (?) em. na hebr.: hadmon - „sterta śmieci" - por. KHK, LXX - góra Rimmon - WBC[K]*

4. Przychodźcie935|IMP do Betel1008 i grzeszcie*|IMP, *w* Gilgal** rozmnóżcie***|IMP *swój* grzech6586; przynoście935|IMP każdego ranka1242 swoje ofiary***, a co trzy dni3117 – swoje dziesięciny4643; Rdz 28,17-22; Sdz 20,18; 1Sm 7,16; 1Krl 12,25

**lub: k.q. buntować się, uzniecać bunt, naruszać (Prawo) 6586*
***tj. „krąg kamieni" 1537 - tu imię własne z rodz. okr. stąd niektórzy: „pomnóżcie gilgal" - tj. instrument kultyczny będący w Betel*
****lub: k.h. czynić licznym, urosnąć do wielkich rozmiarów7235*
*****hebr.: zebah2077 - ofiara, ofiara wspólnotowa B2623 - Pwt 26,14*

5. I spalajcie* kwaszony** *chleb na* dziękczynienie8426, i obwołujcie7121|IMP dobrowolne ofiary*** rozgłaszając8085|IMP *je*, bo3588 tak3651 wam się podoba****, synowie1121 Izraela3478 – oświadczenie5002 JHWH PANA136.

**dosł.: k.p. sprawiać, że ofiary dymią6999; **rzecz zakwaszona, zaczyn2557 - Wj 23,18 ts Kpł 7,13; ***tj. ofiara spontaniczna, z własnej woli, chętna5071 - Wj 35,29; Kpł 7,16; Lb 15,3; ****lub: k.q. kochacie157*

6. A chociaż1571 ja dałem5414 wam czystość5356 zębów*|8127 we wszystkich3605 waszych miastach5892 i niedostatek** chleba3899 po wszystkich3605 waszych miejscach4725, to*** nie nawróciliście**** się do mnie – oświadczenie5002 JHWH. Iz 3,1; 26,11; Jr 5,3; 14,18; Ag 2,17

**idiom: zsyłałem na was głód; **lub: brak, tu i Pwt 28,47.57*
****lub: a nie; ****k.q. zawracać, odwracać się, wracać 7725*

7. I chociaż1571 *to* ja595 wstrzymałem*|4513 wam deszcz1653, na** trzy miesiące*** przed żniwami****|7105. I spuszczałem4305 *deszcz* na jedno259 miasto5892, a na drugie***** miasto5892 nie spuszczałem4305 *deszczu*. Jedną259 część****** *pola* zraszałem4305 *deszczem*, a drugą259 część, której834 *deszcz* nie zraszał4305 – usychała3001.

**konstrukcja gram. w hebr. sugeruje czynność powtarzalną (?) - spuszczałem, posyłałem deszcz; **dosł.: na (czas) trwania5750*
****dosł.: nów, miesiąc (księżycowy), pierwszy dzień miesiąca, coś, co dzieje się co miesiąc; ****tj. deszcz późny - marzec, kwiecień;*
******dosł.: na jedno259; ******część pola wydzielona z całości 2513*

8. I wlekliście* się z dwóch8147, z trzech7969 miast do jednego259 miasta5892, aby napić8354 się wody4325 i nie zaspokoiliście *swojego* pragnienia**, a nie nawróciliście7725 się do mnie – oświadczenie5002 JHWH.

**dosł.: k.q. iść chwiejnym krokiem, chwiać się, zataczać5128 ; AK - wlokły się dwa ...; **lub: być nasyconym, być napełnionym7646*

9. Smagałem* was posuchą** *zboża* i pleśnią***, gdy rosły7235 wasze ogrody1593 i winnice3754. Wasze drzewa figowe8384 i drzewa oliwne2132 pożarła398 szarańcza***, a nie nawróciliście7725 się do mnie – oświadczenie5002 JHWH. Pwt 28,22; 38-42

**lub: k.h. razić, uderzać, szturchać, bić, biczować, ujarzmiać5221*
***lub: coś zniszczonego, zwarzonego7711, gorąc - ziarna wyschnięte z powodu wczesnego wschodniego wiatru B9171|B9172 - 2Krl 19,26*
****lub: bladość, zsinienie, rdza, pleśń3420 - Pwt 28,22, 1Krl 8,37, Ag 2,17; ****hebr.: gazam - dorosła szarańcza gotowa do latania lub gąsienica1501|B1679 - tylko tu i Jl 1,4; 2,25* Am 7,1-2; Jl 4,7.12

10. Zesłałem[7971] na was zarazę[*], tak jak na drodze[1870] do Egiptu[4714], zgładziłem[2026] mieczem[2719] waszych młodzieńców[**|970], łupem[7628] *stały się* wasze konie[5483] i sprawiłem, że smród[***] *pobitych* w waszych obozach[****] uniósł[5927] się do waszych nozdrzy[639], a nie nawróciliście[7725] się do mnie – oświadczenie[5002] JHWH. Wj 11,4-5; Pwt 28,27,60

[*]lub: plaga, pomór, zaraza wśród bydła[1698]; [**]pierworodnych - AK
[***]lub: fetor, odór - tu i Iz 34,3 Jl 2,20; [****]tu: obóz wojskowy[4264]

11. Zniszczyłem[*] was, jak Bóg[**|430] zniszczył[**] Sodomę[***] i Gomorę[****], i staliście[1961] się jak polano[*****] wyrwane[5337] z ognia[8316], a nie nawróciliście[7725] się do mnie – oświadczenie[5002] JHWH. Rdz 19,24-25; Iz 13,19; Jr 49,18

[*]dosł.: k.q. przewrócić, zniszczyć, zmienić się, odwrócić[2015]
[**]lub: ... zniszczeniem Bożym - AK; [***]lub: obalenie[4114] - zawsze o Sodomie i Gomorze; [****]tj. „płonący"[5467]; [*****]„zanurzenie" [6017]
[******]kawałek drewna, głownia, pochodnia, żagiew[181|B208]

12. Dlatego[3651] tak uczynię[6213] tobie, Izraelu[3478], *a* ponieważ[3588] zamierzam[*] ci tak[2063] uczynić[6213], przygotuj[**] się na spotkanie[7125] ze swoim Bogiem, Izraelu! Ps 65,6; Iz 32,11; 64,2;

[*]dosł.: konsekwencja, wynik, skutek, stąd też, dlatego że[6118]
[**]lub: k.n. być utwierdzonym, utrwalonym, nieugiętym[3559]; być niezłomnym, być stałym, pewnym, być gotowym[B4097] Jr 5,22

13. Gdyż[3588] oto[2009]: On *jest* tym, który formuje[*] góry[2022], tworzy[**] wiatr[***], oznajmia[5046] człowiekowi[120|S], co *jest* Jego zamysłem[****]; *On* czyni[6213] świt[7837] ciemnością[5890] i stąpa[1869] po wyżynach[1116] ziemi[776]. JHWH, Bóg Zastępów[6635], *to* Jego imię[8034]. Ps 139,2; Dn 2,28

[*]lub: k.q. nadawać formę, kształtować, planować[3335] - Rdz 2,7
[**]lub: k.q. kształtować, formować, stwarzać (zawsze czynność Boga)[1254]; [***]hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr. pneuma
[****]hap.leg.: myśl, zamysł, intencja, skłonność, plan[7808|B8872]

5 Słuchajcie[*|IMP] tego[2088] słowa[1697], które[834] ja[595] jako lament[**] wznoszę[***] nad wami, domu[1004] Izraela[3478]! Jr 7,29; 9,10.17; Ez 19,1

[*]lub: k.q. okazać posłuszeństwo, rozumieć, zgodzić się[8085]
[**]lub: pieśń żałobna, elegia[7015]; [***]k.q. nieść, podnieść, brać[5375]

2. Upadła[*] i więcej[3254] nie powstanie[6965] dziewica[**] Izraela[3478]. Została porzucona[5203] w swojej ziemi[776] i nie ma[369] *nikogo, kto by ją* podniósł[6965].

[*]lub: k.q. paść na twarz przed kimś, paść (o gwałtownej śmierci)[5307]
[**]hebr.: betulaḥ - dziewica: pochodzenie od słowa - „oddzielać"[1330]

3. Bo[3588] tak mówi[559] JHWH PAN[136]: Miasto[5892], *które* wychodziło[*] *w sile* tysiąca[505], zachowa[**] stu[3967], a to, które wychodzi[3318] *w sile* stu, zachowa[3318] domowi[1004] Izraela dziesięciu[6235].

[*]lub: k.q. wychodzić, iść naprzód, podążać do (bądź w kierunku) czegoś[3318]; [**]k.h. pozostawić (w spokoju), zatrzymać, oszczędzić[7604]

4. Bo tak mówi[559] JHWH do domu[1004] Izraela[3478]: Szukajcie[*|IMP] mnie i żyjcie[**|IMP]!

[*]lub: k.q. starać się, zabiegać, radzić, zgłębiać, szukać[1875]
[**]tj. k.q. mieć życie, pozostać żywym, podtrzymywać. ożywić, zostać ożywionym, żyć[2421] - podwójny imperatyw może oznaczać rzecz, która się z pewnością wydarzy, stąd: ... a będziecie żyli! - por. KUL[K], BW, BP, BG Jr 29,13 Pwt 4,29; 33,46; 2Krn 15,2

5. Lecz nie szukajcie[1875] w Betel[*|1008], nie wkraczajcie[935] do Gilgal[**] i nie podróżujcie[5674] do Beer-Szeby[***], gdyż Gilgal[1537] zostanie doszczętnie[1540] ogołocone[****|1540], a Betel[1008] stanie się[1961] niczym[*****]. Oz 4,15; 10,8

[*]por. Am 3,14[****]; [**]por. Am 4,4[**]; [***]tj. „studnia siedmiokrotnej przysięgi"[884] - miasto na płd. krańcu Izraela, por. określ. od Dan do Beer-Szeby - Sdz 20,1; 1Sm 3,20; [****]w hebr. gra słów - por. EIB[K]
[*****]gra słów - od Bet-Awen - „dom nicości" - por. Joz 7,2 - KUL[K]

6. Szukajcie[1875|IMP] JHWH i żyjcie[2421|IMP], aby nie[6435] wtargnął[*] jak ogień[784] *w* dom[1004] Józefa[**] i nie pochłonął[398] go, a nie[369] *będzie* gaszącego[3518] dla Betel[1008]. Iz 55,3.6-7

[*]dosł.: k.q. rozwijać się pomyślnie[6743], penetrować, odnieść skutek, wtargnąć, przedrzeć się siłą[B7814]; [**]określ. dot. szczególnie pokoleń Efraima i Manassesa tj. płn. królestwa Izraela - Iz 9,20; Oz 4,17

7. *Wy,* którzy sąd[*] zamieniacie[2015] w piołun[**|3939] i sprawiedliwość[6666] rzucacie[***] na ziemię[****|776]; Am 6,12

[*]lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej (prawny), słuszność w sądzie[4941]; [**]symbol goryczy i niesprawiedliwości; [***]k.h. złożyć, pozostawić, umieścić[3240]
[****]metaf.: traktować pogardliwie, nie spełnić swojej roli - 1Sm 3,19

8. *On* tworzy[6213] Plejady[*] i Oriona[**], zamienia[2015] mrok ciemności[***] w poranek[1242], a dzień[3117] nocą[3915] zaciemnia[****]; wzywa[7121] wody[4325] morza[3220] i rozlewa[8210] je po powierzchni[*****] ziemi[776] – JHWH *to* Jego imię[8034]!

[*]tj. konstelacja 7 gwiazd zawsze w połączeniu z Orionem[3598|4145] - tu i Hi 9,9; 38,31; [**]gwiazdozbiór Oriona[3685] - Iz 13,10; [***]dosł.: cień śmierci - por. Ps 23,4; AK ...ku porankowi ciemność; [****]k.h. uczynić ciemnym, pociemnić, ukryć, zataić[2821]; [*****]oblicze[6440] Rdz 1,2-3; Hi 38,12; Ps 104,6-9; Jr 10,13

9. Rozbłyskuje[*] zniszczeniem[**] nad[5921] mocnym[5794] i ruina[701] przychodzi[935] na twierdzę[***].

[*]lub: k.h. promienieć, uśmiechać się, uzmocnić, przyczyna rozerwania lub rozbłysku, spowodować wybuch[1082]; [**]spustoszenie, gwałt, zniszczenie, ruina[7701]; [***]warowne miasto, twierdza, warownia, umocnienia[4013] Iz 28,5; Mi 5,11

10. Nienawidzą[*] *tego, który* upomina[**] ich w bramie[***] i czują odrazę[8581], *wobec tego, kto* mówi[1696] prawdę[****]. Iz 10,29; 59,15

[*]lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić[8130]
[**]lub: k.h. sądzić, dowodzić, napominać, karcić, beształ, ganić[3198]
[***]brama miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy
[****]lub: nienagannie, zgodnie, zdrowo[8549], mówić szczerze[B9972]

11. Dlatego[3651], z powodu[3282] *waszego* deptania[*] po ubogim[1800] i pobierania[3947] od niego daniny[**] w zbożu[1250], *to* chociaż budujecie[1129]

domy[1004] z kamienia ciosanego[***|1496], nie będziecie w nich mieszkać[3427]; *chociaż* sadzicie[5193] rozkoszne[****] winnice[3754], ale nie będziecie pić[8354] z nich wina[3196]. Pwt 28,30.38-39;
**hap.leg.: k.p. tratować, deptać[1318], być może od ak. - pobierać podatek rolny[B1461]; **lub: ciężar; brzemię, podarunek, danina[4864]*
****tu: przejaw luksusu - ściany często wykładano marmurem*
*****lub: pragnienie, uroda, rozkosz[2531]* So 1,13; Ag 1,6; Mi 6,15

12. Bo[3588] wiem[3045], liczne[7227] *są* wasze przestępstwa[*] i rozliczne[6099] wasze grzechy[2403]: Dręczycie[**] sprawiedliwego[6662], bierzecie[3947] łapówkę[***] i spychacie na bok[****] *sprawy* ubogich[34] w bramie[*****]. ******por. w. 15 ****
**lub: zbrodnia, swawolność, sprzeniewierzenie, bunt[6588]*
***lub: k.q. okazywać wrogość, atakować, dręczyć, wiązać, być stłoczonym[6887]; ***cena za życie, okup, łapówka[3724] - por. Wj 21,30*
*****lub: k.h. zginać, odpychać[3724] - tu: odmawiać sprawiedliwości*

13. Dlatego[3651] roztropny[*] milczy[**] w tym czasie[6256], bo[3588] *jest* to[1931] czas[6256] zły[***].
**lub: k.h. mieć wgląd, patrzeć na, rozważać, zastanawiać się[7919]*
***lub: k.q. być nieruchomym, oniemieć[1826], lamentować[B2066]*
****lub: udręka, niedola, nieszczęście, krzywda, przeciwność losu[7451]*

14. Szukajcie[1875|IMP] dobra[*], a nie zła[7451], abyście[4616] żyli[2421]. A wówczas[**|JUS] JHWH, Bóg Zastępów[6635], *będzie* z wami[854] – tak jak[834] mówicie[559]. Iz 48,1-2
**lub: korzyść, dobrobyt, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]*
***lub: k.q. nastać, stać się, trwać, być z, zajmować miejsce[1961]*

15. Nienawidźcie[*|IMP] zła[7451], a miłujcie[157] dobro[2896] i ustanówcie[3322|IMP] sąd[**] w bramie[***]. Może[194] *wtedy* JHWH, Bóg Zastępów[6635], zlituje[****] się nad resztką[7611] Józefa[3130]. 2Krl 19,4;
**lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić[8130]*
***lub: decyzja prawna, słuszność w sądzie[4941] - Am 5,7** Jl 2,14
****brama[8179] miejska to miejsce spotkań oraz sprawowania władzy*
*****lub: k.q. okazać przychylność, łaskawość, miłosierdzie[2603]*

16. Dlatego[3651] tak[3541] mówi[559] JHWH Bóg[430] Zastępów[6635], PAN[136]: Na wszystkich[3605] placach[*|7339] będzie płacz[**], a na wszystkich[3605] ulicach[2351] powiedzą[559]: Biada[***], biada[1930]! I zawołają[7121] rolnika[****] do żałoby[*****], a potrafiących[3045] zawodzić[4553] – do biadania[******].
**lub: przestronne miejsce[7339]; **tj. zawodzenie podczas rytuału pogrzebowego, żałosny płacz[4553|B5264]; ***hap.leg. niestety! ach! biada! - tu: z podwójną intensyfikacją[1930]; ****oracz, gospodarz, ktoś uprawiający ziemię, lecz nieposiadający jej na własność[406]*
******lub: rytuał pogrzebowy, biadanie[60]; ******pieśń żałobna[5092]*

17. I we wszystkich[3605] winnicach[3754] będzie zawodzenie[4553], gdy[3588] przejdę[5674] pośród[*] ciebie – mówi[559] JHWH. Wj 12,12; Iz 16,10; Jr 48,33
**lub: środek, wewnętrzna część, ośrodek myśli i uczuć[7130]*

18. Biada[*] pragnącym[**] dnia[3117] JHWH! Na cóż[4100] wam ten[2088] dzień[3117] JHWH? On *jest* ciemnością[2822], a nie[3808] światłem[216].
**lub: ach! niestety! o! biada![1945]; **k.hp. tęsknić za, żywić pożądanie[183]*

19. *To* tak jakby[834] ktoś[*|376] uciekał[5127] przed[**] lwem[738], a spotkałby[6293] go niedźwiedź[1677]; albo jak gdyby wszedł[935] do domu[1004] i oparł[***] się ręką[3027] o ścianę[7023], a ukąsiłby[5391] go wąż[***].
**lub: mąż, człowiek, ktokolwiek, każdy[376]; **sprzed oblicza[6440]*
****lub: k.q. położyć na, uspierać, utrzymywać[5564]; ****żmija - Rdz 3,1*

20. Czyż nie[3808] *jest* ciemnością[2822] dzień[3117] JHWH, a nie[3808] światłem[216]? I mrokiem[*] – a nie[3808] *ma* w *nim* jasności[**]? Iz 13,10;
**hap.leg.: ciemny, mroczny[651]; **blask[5051]* Jo 2,2; So 1,15

21. Nienawidzę[*|130], pogardzam[*] waszymi świętami[**] i czuję odrazę[***] do waszych uroczystych zgromadzeń[****] Iz 1,11-16; Am 6,8
**lub: k.q. odrzucić[3988]; **święte zgromadzenie, święto pielgrzymek, ofiara świąteczna[2282]; ***dosł.: wąchać, zwęszyć, czuć zapach[7306] - Rdz 8,21; poczuć ulgę[H8488] - 1Sm 16,23; EIB - nie czuję zapachu ...*
*****tj. święte bądź uroczyste zebranie, grupa, towarzystwo[6116]*

22. Bo[3588] jeśli będziecie mi składać[*] całopalenia[**] i swoje ofiary pokarmowe[***], nie przyjmę[****] ich *ani* nie wejrzę[5027] na ofiary pojednania[*****] z waszego tuczonego bydła[4806]. Wj 20,24; Kpł 7,11; Jr 14,12; Mi 6,6-7
**dosł.: k.h. ofiarować[5927]; **tj. ofiara wyrażająca wdzięczność[5930] - Kpł 1,9; ***ofiary z mąki i mięsne - wyraz hołdu[4503]; ****lub: k.q. być łaskawym, przyjmować życzliwie[7521]; *****tj. ofiara pokoju, ofiara na rzecz sojuszu lub przyjaźni, dobrowolna ofiara dziękczynna[8002]*

23. Usuń[5493|IMP] ode mnie[5921] wrzask[*] twoich pieśni[**], nie[3808] *chcę* słuchać[8085] melodii[2172] twoich harf[***]. Iz 5,12
**lub: mamrotanie, ryk, wrzawa, dźwięk[1995]; **tj. pieśń liryczna, oda[7892]; ***lutnia, kitara, instrument muzyczny, harfa[5035]*

24. Niech[*] *raczej* sąd[**] spływa[1556] jak *strumień* wody[4325], a sprawiedliwość[***] jak niewysychający[****] potok[*****]. Mi 6,6
**dosł.: a niech; **por. w. 15*; ***lub: prawość, słuszność[6666]*
*****lub: ciągły, trwały, nieprzemijający[386]; *****rwący potok[5158]*

25. *Czy* składaliście mi ofiary[*] *krwawe* i ofiary[**] *z pokarmów* na pustyni[4057] *przez* czterdzieści lat[8141], domu[1004] Izraela[***]? Dz 7,42
hebr.: zebah[2077] - ofiara (przymierza, paschalna), ofiara wspólnotowa[B2623] - Pwt 26,14; **por. w. 22; ***tu: o całym ludzie Bożym*

26. Nosiliście[5375] raczej[*] namiot[**] waszego Molocha[***] i Kijuna[****], wasze bożki[*****], gwiazdę[3556] waszych bogów[430], których sobie uczyniliście[6213]. **hebr.: waw - i, a* 1Krl 11,33; Iz 44,12;
***hap.leg. hebr.: sikkut - szałas, namiot[5522], wok. hebr. za szikuts: obrzydliwość - synonim niewypowiadanych imion bóstw pogańskich; inni przy zmianie wok. Sakkut tj. asyryjski bóg Saturn*
****tj. „król" 4432; AK - waszego króla, ****tj. „kolumna" 3594; mezopotamski bóg Kajamanu, tj. Saturn[B4139]. *****lub: wizerunek, wyobrażenie pogańskiego bożka, obraz[6754]* Dz 17,43

27. Dlatego[*] uprowadzę[1540] was *do niewoli* poza[**] Damaszek[***] – mówi[559] JHWH, Bóg Zastępów[6635] – *to* Jego imię[8034]. **hebr.: waw - i, a*
dosł.: gdzieś tam, hen, dalej; ***por. Am 1,3* Am 4,13

6 Biada[1945] beztroskim[*] na Syjonie[**] i pokładającym ufność[***] na górze[2022] Samarii[****|8111]; dostojnikom[****] pierwszego[7225] z narodów[*****|1471], do nich[1992] schodzi[935|P] się dom[1004] Izraela[3478]. Ps 2,12; Iz 32,9; So 1,12; Łk 6,24

**lub: nieprzejmujący się, beztroski, swawolny, butny[7600]*
***tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
****lub: k.q. mieć pewność, być bezpiecznym[982]; ****nagana dot. całego Izraela; *****elicie, oznaczonym[5344|B6194], ******rodz. określ.*

2. Przejdźcie[*|1MP] do Kalne[**] i zobaczcie[7200|1MP], a stamtąd[8033] idźcie[1980|1MP] do Chamat-rabba[***], i zejdźcie[3381] do Gat[****] filistyńskiego[6430]. Czy *jesteście* lepsi[2896] niż te królestwa[4467]? Czy ich obszar[*****] jest większy[7227] niż wasz obszar[1366]?

lub: k.q. podróżować[5674]; **tj. „twierdza Anu" 3641 - miasto na płn. od Aleppo; *„twierdza" 2574, „wielki" 7227 miasto w dolinie Orontesu - Lb 34,8; ****„tłocznia wina" 1661 - miasto inne niż w 2Krn 11,8*
*****lub: granica, region, terytorium[1366]* 2Krl 18,34, Iz 10,9

3. Którzy odsuwają[*] *od siebie* dzień[3117] zły[**], a zbliżają[5066] się do miejsca[***] przemocy[****];

**lub: k.p. wyrzucić, odstawić[5077]; **lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu[7451], ***siedziba, mieszkanie[7675], KUL - stolica nieprawości[2555]; ****lub: gwałt, niesprawiedliwość[2555]* Am 3,10

4. Którzy odprężają[*] się na łożach[4296] *obłożonych* kością słoniową[**] i rozciągają[5628] się na swoich kanapach[***], jedzą[398] jagnięta[3733] ze stada i cielęta[****] ze środka[8432] obory[*****];

**lub: k.q. leżeć, nocować[7901]; **dosł.: z kości słoniowej[8127]; ***tapczan, łóżko[6210], ****byczek[5695], *****dosł.: przegroda[4770] (w oborze)*

5. Którzy brzdąkają leniwie[*] na strunach[6310] harfy[5035] i wymyślają[2803] dla siebie instrumenty[**] muzyczne[***] jak Dawid[****]; 1Krn 15,16

**hap.leg.: improwizować niedbale, nucić, dukać, wyśpiewywać głupstwa, wyć, wrzeszczeć (?) 6527|B7572; **dosł.: narzędzie, przyrząd; ***dosł.: (dla) pieśni[7892]; ****tj. „ukochany" 1732* 1Krn 23,5

6. Którzy[*] piją[8354] wino[3196] z czasz[**] i namaszczają[4886] się najlepszymi[7225] olejkami[***], a nie boleją[****] nad ruiną[7667] Józefa[3130]. Rdz 49,23

**w w. od 2 do 6 - rodz. określ.; **lub: złota czara - Wj 27,3; 1Krl 7,50*
****lub: oliwa z oliwek, olej, tłuszcz[8081]; ****k.n. być pokonanym przez chorobę, martwić się, nieuleczalne utrapienie[2470|B2825] - Jr 10,19*

7. Dlatego też[3651] teraz[6258] pójdą do niewoli[1540] na czele[7218] pojmanych[*|1540] i skończy[5493] się wrzask[**] hulaków[***|*****]. *****por. EIB[K]* Jr 16,9

**w hebr. gra słów z w. 1. ... przedniejszy z narodów ... vs na czele ....*
***hap.leg.: okrzyk podczas biesiady[4797]; ***dosł.: k.q. wyciągać się[5628]*

8. JHWH PAN przysiągł[*] na swoją duszę[**] – oświadczenie[***] JHWH, Boga Zastępów[6635]: Ja[595] brzydzę[8374|HAP] się pychą[****] Jakuba[3290] i nienawidzę[8130] jego pałaców[759]. I wydam[5462] miasto[5892] i wszystko, co go wypełnia[4393].

**lub: k.n. składać ślub[7650]; **hebr.: nefesz - dusza, oddech, życie[531]*
****lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002] - 2Sm 23,1*
*****lub: duma, arogancja, buta[1347]* Ps 47,4; Jr 51,14; Am 8,7

9. A stanie[1961] się *tak*: Jeśli[518] pozostanie[*] dziesięciu[6235] mężczyzn[376] w jednym[**] domu[1004] i *oni* umrą[***]. Am 5,3

**lub: k.n. zostać pozostawionym, pozostać przez (jakiś czas)[3498]*
***hebr.: echad - jeden, każdy, pewien, jakiś, jeden raz, raz na zawsze, jeden... drugi/kolejny[259|B300] - wyraz oddaje ideę jedności zbiorowej np. kiść winogron, jeden oddział; ***k.q. zostaną zgładzeni[4191]*

10. I weźmie[5375] go jego krewny[*], i spali[**] go, aby wynieść[3318] kości[***] na zewnątrz[4480] domu[1004]. I powie[559] do *tego,* który[834] *jest* w zakamarkach[****] domu[1004]: Czy *ktoś jest* jeszcze[5750] z tobą[5973]? A ten odpowie[559]: Nie ma[657]. I powie: Milcz[****], bo nie *wolno* wspominać[2142] imienia[*****] JHWH. ******w imię - AK* 2Krn 16,14;

**tj. krewny ze strony matki lub ojca (wuj, stryj)[1730]; **hap.leg.: palić, płonąć w znaczeniu skremować - zwyczaj b. rzadki w Izraelu por. Joz 7,25; 1Sm 31,12, stąd inni - namaścić[5635|H6550]* Iz 48,1;
****lub: ciało[6106]; ****skrzydło, bok, skrajne obszary[3411]* Jr 34,5
*****lub: k.h. uspokoić lud - Lb 13,30; nakazać milczenie[2013|B2280]*

11. Bo[3588] oto[2009] JHWH rozkaże[*] i rozbije[5221] wielki[1419] dom[1004] w gruzy[**], a mały[6996] dom[1004] w kawałki[***]. Iz 22,9; Am 1,1; 9,9

**lub: k.p. wyznaczyć, powierzyć odpowiedzialność[6680]; **dosł.: fragment, ruina, kropla (rosy) - Pnp 5,2; ***szczelina, rozpadlina[1233]*

12. Czy konie[5483] biegają[7323] po skale[*]? Czy[518] orze[2790] się *tam* wołami[**|1241]? Bo sąd[4941] zamieniliście[2015] w truciznę[***], a owoc[6529] sprawiedliwości[6666] w piołun[****]. 1Krl 21,7-13; Iz 59,13-14

**tj. pionowa lub stroma skała, klif, urwisko[5553]; **inni: em.: ... morze wołami - por. EIB[K], BP, BHS vs KJV, BT; ***lub: żółć, jad, gorycz[7219]*
*****symbol goryczy i niesprawiedliwości[3939] - Am 5,7*

13. *Wy, którzy* radujecie[*] się z Lo Dabar[**], mówicie[559]: Czy nie[3808] wzięliśmy[3947] własną siłą[2392] Karanaim[***]? Rdz 14,5; Joz 13,26;

**lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniować[8891]*
***tj. żadna sprawa, byle co - ironiczne porównanie z miejscowością Lo Debar[3810] w pobliżu Manahaim - 2Sm 9,4; ***tj. „para rogów", metaf. „siła"[7161] - miasto w Zajordaniu* 2Sm 17,27; Ps 75,4

14. Lecz[3588] oto[2005] ja wzbudzę[6965] naród[*] przeciwko wam[**], domu[1004] Izraela[3478] – wyrocznia[5002] JHWH, Boga Zastępów[6635] – *który* was będzie uciskał[3905] od wejścia[935] do Chamat[***] aż do strumienia[5158] Araby[****|6160].

**hebr.: goim - poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]; tu: o Asyryjczykach (?); **nad wami - AK; ***Am 6,2[***]; ****lub: aż do potoku (Wadi el-Qelt - na wyżynie Moabu - KUK[K] (?)) na stepie*

7 To[*|3541] mi ukazał[7200] JHWH PAN. A oto[2009] *On* przygotowuje[**] szarańczę[***|1462] na początku[8462] odrastania[5927] potrawu[****]. A oto[2009] *był to* potraw[3954|HAP] po sianokosach[1488] królewskich[*****]. Wj 10,12-15; Pwt 28,38,42; Jl 1,4

**lub: tak - por. AK, KUL[K]; **k.q. tworzy, kształtuje[3335]; ***tu i Na 3,17 - rój szarańczy; ****tj. potraw[3954] po kwietniowym deszczu - WBC[K]; *****może dotyczyć formy podatku na rzecz króla - KHK*

2. I stało[1961] się, gdy[518] kończyła[3615] *ona* pożerać[398] zieleń* ziemi[776], że powiedziałem[559]: JHWH PANIE! Przebacz**|IMP, proszę***. Jakże ostoi**** się Jakub? Bo on *jest* malutki[6996].
**lub: zioło, trawy, trawa, zielona roślinność[6212]; **odpuszczać[5545]*
****lub: upraszam! błagam! o! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994]; ****k.q. stawać, rosnąć w siłę, trwać[6965]*

3. I zlitował* się JHWH. Z powodu tego**, to[2063] się nie stanie[1961] – powiedział[559] JHWH.
**lub: k.n. okazać litość, żałować, smucić się, pocieszać[5162]*
***lub: ze względu na, co, w sprawie[5921]; ... z powodu tego: Nie ... AK*
Iz 37,4; Jr 26,19; 42,2; Oz 11,8

4. To*|[3541] mi ukazał[7200] JHWH PAN[136]: Oto[2009] JHWH PAN wezwał[7121] ogień[784], by prowadzić spór**. I pochłonął[398] *on* wielką[7227] głębię***, i pochłonął[398] dziedzictwo****|[2506]. Am 1,3-2,5
**por. w. 1*; **lub: prowadzić sprawę, proces (prawny), pozywać do sądu, złożyć skargę[7378]; EIB - by dochodzić słuszności ogniem*
****hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu), otchłań, toń - gr.: abyssos - Rdz 1,2; ****lub: pole uprawne - EIB[K], część - KUL[K], terytorium*

5. Wtedy* powiedziałem[559]: JHWH PANIE! Zaniechaj**|IMP tego, proszę[7378]. Jakże[4310] ostoi się Jakub***? Bo on[1931] *jest* malutki[6996].
**hebr.: waw - i, a; **lub: k.q. przestać, powstrzymać, położyć kres[2308]*
****tj. „trzymający piętę"[3290], nazwa własna 12 plemion Izraela*

6. I zlitował[5162] się JHWH. Z powodu tego[5921] również[1571] *i* to[2063] się nie stanie[1961] – powiedział[559] JHWH. Ps 106,45; J 3,10

7. *Potem* to[3541] mi ukazał[7200]: Oto[2009] PAN[136] stał*|[PAR] na murze[2346] *wybudowanym za pomocą* pionu**, a w ręku[3027] Jego pion[594].
**lub: k.n. ustawić się, zająć stanowisko, stać[5324], AK - stawia na murze; **hap.leg.: pion, ołowiany ciężarek pionu[594] - możliwa gra słów: stał nad cynowym murem z ołowiem w swojej ręce - EIB*

8. I JHWH powiedział[559] do mnie: Co ty[859] widzisz[7200], Amosie*? I odpowiedziałem[559]: Pion[594]. Wtedy** PAN powiedział[559]: Oto***[2005] *ja* umieszczam[7760] pion pośród mojego ludu[5971], Izraela. Już mu więcej[5750] nie przepuszczę****.
**por. Am 1,1*; **hebr. waw; ***wykrzyknik* Iz 28,17; Lm 2,8
*****lub: k.q. przejść nad, przemijać, przestać obowiązywać[5674]*

9. Wyżyny*|[1116] Izaaka** zostaną spustoszone[8074] i święte miejsca*** Izraela[3478] zostaną całkowicie zniszczone[2717]; i powstanę[6965] z mieczem przeciwko domowi Jeroboama****.
tu o świątynkach wyżynnych; **tj. „on się śmieje"[3446]; ***sanktuarium, przybytek[4720]; ****por. Am 1,1*** - 2Krl 14,29; 15,8-12*

10. I posłał[7971] Amazjasz*, kapłan[3548] Betel**, do Jeroboama[3379], króla[4428] Izraela taką wiadomość***: Amos spiskuje[7194] przeciwko tobie pośród domu[1004] Izraela[3478], tak że ziemia[776] nie może wytrzymać[3557] wszystkich jego słów****.
tj. „JHWH jest potężny"[558]; **por. Am 3,14***; ***aby powiedzieć - AK; KUL; ****metonim.: jego słowa nie zostaną bez echa - por. EIB[K]*

11. Bo tak[3541] mówi[559] Amos[5986]: Jeroboam* umrze[2719] od miecza[2719], a Izrael[3478] na pewno zostanie uprowadzony** ze swojej ziemi*** do niewoli[1540]. **por. Am 1,1****** Am 5,27
***hebraizm: uprowadzeniem[1540] zostanie uprowadzony[1540] - por. AK*
****hebr.: erec - grunt, gleba, powierzchnia, kraj, ziemia, obszar[776]*

12. I powiedział[559] Amazjasz[558] do Amosa[5986]: Widzący*, idź[1980|IMP], uciekaj[1272|IMP] do ziemi[776] Judy[3063] i tam[8033] jedz**|[398|IMP] chleb[3899], i tam[8033] prorokuj***. 1Krl 13,26; 22,6;
**tu: zamiennie o prorokach - 2Sm 24,11, możliwe znaczenie pogardliwe - KUL[K]; **idiom: tam zarabiaj na siebie - por. 1Sm 9,7-9; 2Krn 13,9; ***hebr.: naba[5012], k.n.- por. hebr.: nabi[5030] - mówiący przed, w imieniu - 1Sm 9,9 vs ro'eh[7203] - Iz 28,7* Jr 28,16; Mt 8,34

13. A w Betel[1008] ponownie* więcej[5750] nie prorokuj[5012], bo *to jest* świątynia** króla[4428] i dom[1004] królewski[4467]. 1Krl 12,29; Am 7,9
**lub: spowodować dodanie, zwiększyć[3254]; **święte miejsce, przybytek, sanktuarium[4720] - w l. mn. - miejsc świętych - por. Wj 26,31*

14. A w odpowiedzi* Amos[5986] powiedział[559] do Amazjasza: Nie *jestem* ja[595] prorokiem[5030] ani nawet** synem***|[1121] proroka[5030], gdyż[3588] ja[595] *jestem*** pasterzem*****|[595|HAP] i nacinającym******|[1103] *owoc* sykomory[8256]. 2Krl 2,3; 4,38;
**lub: k.q. zaświadczać jako świadek, reagować[6030]; **dosł.: ani nie*
****lub: w grupie, uczniem ... - hebr.: ben; ****brak orzeczenia w tekście hebr., może skutkować odczytem wydarzeń w czasie przeszłym „ ... nie byłem ..."; *****pasterzem (bydła) - por. Am 1,1***
******hap.leg.: proces nacinania owocu sykomory przed dojrzewaniem dla osiągnięcia słodszego smaku - KUL[K]* 2Krn 19,2

15. Lecz* JHWH wziął** mnie, spoza[310] stada***, i powiedział[559] do mnie JHWH: Idź[1980|IMP], prorokuj[5012] do mojego ludu[5971] Izraela[3478].
**dosł.: i, a; **lub: k.q. uziąć do ręki, objąć w posiadanie, wybrać[3947]*
****lub: drobne bydło, owce, kozy, trzoda, stada[6629]* 2Sm 7,8

16. A teraz[6258] słuchaj[8085|IMP] Słowa* JHWH. Ty[859] mówisz[559]: Nie prorokuj[5012] przeciwko Izraelowi[3478] i nie cedź** *słów* przeciwko domowi[1004] Izaaka[3446]. Am 2,12
**lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa, słowo[1697]*
***lub: k.h. kapać, metaf.: prorokować[5197] - Mi 2,6* - stąd: nie sącz, nie bredź - EIB[K], nie cedź - KUL, nie wyrokuj - BW, nie każ - BG*

17. Dlatego[3651] tak[3541] mówi[559] JHWH: Twoja żona[802] będzie uprawiać nierząd* w mieście[5892], twoi synowie[1121] i twoje córki[1323] padną od miecza**|[2719], twoja ziemia[127] będzie podzielona[2505] sznurem***|[2256] *mierniczym*, a ty[859] umrzesz[4191] w ziemi[127] nieczystej****|[2931]; a Izrael[3478] na pewno[1540] zostanie uprowadzony[1540] do niewoli***** ze swojej ziemi[127].
**lub: k.q. być nierządnicą, popełniać cudzołóstwo, być nierządnicą sakralną[2181]; **metonimia: wrogowie zabiją twoje dzieci*
****symbol reguły postępowania - por. 2Krl 21,13; Iz 28,17; Lm 2,8*
*****tj. na wygnaniu w kraju pogańskim; *****por. w. 11*
2Krl 17,6; Hi 38,4; Ps 78, 55; Ez 4,13; Oz 4,13-14; 9,3

8 To* mi ukazał** JHWH PAN: Oto *ujrzałem* kosz letnich owoców***|7019. **por. Am 7,1* **lub: k.h. spowodować zobaczenie, wpatrywanie się w*7200 ****tj. figi dojrzewające na przełomie sierpnia i września (?) - w tekście hebr. gra słów oparta na zbliżonej wymowie słów ... letnich owoców (zebranych u kresu) - nadszedł koniec w. 2 - por. EIB[K], WBC*

2. I powiedział[559]: Co widzisz[7200], Amosie[5986]? I powiedziałem[559]: Kosz* letnich owoców[7019]. I *ponownie* JHWH powiedział[559] do mnie: Nadszedł[935] koniec[7093] mojego ludu[5971], Izraela[3478]. Już mu więcej[5750] nie przepuszczę**. **lub: klatka, kosz, klatka dla psa - tu i Jr 5,27* Jr 24,1-3 ***lub: k.q. przejść nad, przemijać, przestać obowiązywać*[5674] *- Am 7,8*

3. W tym dniu zawodzić* będą pieśniami** świątyni[1964] – oświadczenie[5002] JHWH PANA. Mnóstwo[7227] zwłok*** na każdym[3605] miejscu[4725]. Porozrzucał****s! Cicho[2013|ADJ]! **lub: k.h. płakać, wyć*[3213]*, jękami będą śpiewy w świątyni - KUL, zawodzić będą pieśni ... EIB; **tj. pieśń liryczna, oda*[7892] ****lub: trup, pomnik, stela*[6297]*; ****k.h. odrzucić, strącić*[7993]

4. Słuchajcie*|IMP tego[2063], *wy, którzy* depczecie** ubogiego***, aby zniszczyć**** biednych*****|6035 tej ziemi[776]; ******wg. ketiv - pokornych* **lub: k.q. okazać posłuszeństwo, rozumieć, zgodzić się*[8085] ***lub: k.q. miażdżyć, kruszyć, łapczywie czerpać powietrze*[7602] ****lub: k.q. być w potrzebie*[34]*; ****k.h. położyć kres, wygubić*[7673]

5. Mówiąc*|559: Kiedy[4970] przeminie[5674] nów**, abyśmy mogli sprzedać[7666] zboże[7668]? I szabat[7676], abyśmy wystawili[6605] ziarno[1250] *na sprzedaż* i *mogli* umniejszać[6994] efę***, podwyższać[1431] sykl**** i szale***** podstępnie[4820] fałszować[5791]; Wj 31,13; Lb 28,11; Pwt 25,13; **dosł.: aby mówić; **dzień nowiu księżyca był czasem uroczystym, nie robiło się w tym dniu zakupów - KHK, por. Lb 10,10; 28,11 ***tj. jedn. miary objętości 40-45l, por. Iz 5,10; ****lub: szekel - jedn. monetarna ze złota lub srebra - 11,4 g - por. Pwt 22,19 vs Wj 38,26 *****lub: odważniki, szale wagi*[3976] 2Krl 4,23; Prz 20,23

6. Aby kupować[7069] ubogich* za srebro[3701], a nędzarza[34] za *cenę pary* sandałów** i sprzedawać poślad*** zboża[1250]? **lub: marny, biedny, słaby, chudy*[1800]*; **por. Am 2,6; ***lub: odpadki pszenicy - tu i Hi 41,15 jako zwisające fałdy ciała krokodyla*[4651]

7. Przysiągł* JHWH na chlubę** Jakuba[3290]: Nigdy[5331] nie[518|B577] zapomnę[7911] wszystkich[3605] ich dzieł[4639]. **lub: k.n. składać ślub*[7650] Pwt 33,26; Am 4,2 ***lub: wywyższenie, majestat, duma, arogancja, buta*[1347]

8. Czyż[5921] z tego[2063] *powodu* nie[3808] zadrży* ziemia[776] i będzie lamentował** każdy[3605], kto w niej mieszka***|3427? I wzniesie[5927] się cała[3605] *ona* jak rzeka****|2975 i zostanie wzburzona*****, i opadnie[8257] jak rzeka**** Egiptu[4714]. **lub: k.q. być wyprowadzonym z równowagi, być pobudzonym*[7264] ***lub: k.q. opłakiwać, biadać nad*[56]*, k.h. pogrążyć się w żałobie*[B63] ****lub: siedzący na niej - AK; ****jak Nil; *****k.n. odepchnąć*[1644]

9. I stanie[1961] się w tym[1931] dniu[3117] – oświadczenie[5002] JHWH PANA[136] – *sprawię,* że słońce[8121] zajdzie* w południe**|6672, a w jasny[216] dzień[3117] *okryję* ziemię[776] mrokiem***; **lub: k.h. wprowadzać, wnosić, zgromadzić, sprowadzić przeciwko, sprawić cos*[935]*; **że słońce sprowadzę na południe - por. AK ***lub: k.h. uczynić ciemnym, pociemnić, ukryć, zataić*[2821]

10. I zamienię[2015] wasze święta* w żałobę**, a wszystkie[3605] wasze pieśni[7892] w lament***. Na wszystkie[3605] biodra[4975] włożę[5927] wór**** i na każdej głowie[7218] *zrobię* łysinę*****. I sprawię[7760], *że będzie* jej jak w żałobie[60] po jedynaku[3173], jej koniec****** jak dzień goryczy[4754]. **lub: święte zgromadzenie, święto pielgrzymek, ofiara świąteczna*[2282] ***lub: opłakiwanie, biadanie (nad zmarłymi)*[60]*; ***pieśń żałobna, elegia*[7015]*; ****dosł.: podniosę wór - tj. wór wykonany z włosia koziego - 2Sm 2,10 wkładany jako przejaw żałoby lub podkreślenie znaczenia wypowiedzi*[8242]*; *****tj. jako wezwanie do upamiętnia - Iz 22,13; ******lub: dalsza część; przyszłość*[319] *- domyśl. o ziemi*

11. Oto[2009] nadchodzą[935] dni[3117] – oświadczenie[5002] JHWH PANA[136] – gdy ześlę* głód[7458] na ziemię[776], nie głód[7459] chleba[3899] i nie pragnienia[6772] wody[4325], ale słuchania** Słów*** JHWH. **dosł.: k.h. wysłać*[7971]*; **lub: k.q. rozumieć, zgodzić się, okazać posłuszeństwo*[8085]*; ***mowa, czyny, przedsięwzięcie, sprawa*[1697]

12. I powloką* się od morza[3220] do morza**, i od północy[6828] aż na wschód*** będą błąkać**** się, szukając[1245] Słowa[1697] JHWH, ale go nie znajdą[4672]. Ez 20,3.31 **dosł.: k.q. kołysać się, drżeć, zataczać się, dygotać, iść chwiejnym krokiem (ze zmęczenia)*[5128]*; **tj. od M. Martwego do Śródziemnego; ***tj. od Gór Libanu do stepów i pustyń Zajordania - KUL ****lub: k.p. chodzić tam i z powrotem, k.q. błąkać się tu i tam*[7751]

13. W tym[1931] dniu[3117] piękne[3303] dziewice*|1330 i nawet młodzieńcy[970] zemdleją** z pragnienia[6772]. **por. Am 5,2** Iz 41,17; Lm 1,18; Oz 2,3 ***lub: k.hp. osłabnąć*[5968]*, stać się nieśmiałym*[B6910]

14. *Ci,* którzy przysięgają[7650] na grzech* Samarii** i mówią[559]: *Jak* żyje[2416] twój bóg, Danie***, i *jak* żyje**** twoja droga Beer-Szebo***, *ci* upadną[5307] i *już* więcej[5750] nie[3808] powstaną[6965]. *****por. Am 2,14******* Jr 25,27; Am 5,2; Oz 8,5 **lub: wina, przewinienie, przestępstwo*[819] *- aluzja (?) do syryjskiego bożka Aszima - KHK ; **por. Am 3,9***; ***dotyczy pogańskich miejsc kultu na płn. i płd. kraju - por. Sdz 18,30; 1Krl 18,28-31*

9 Widziałem[7200] PANA[136] stojącego[5324] przy ołtarzu[4196] i powiedział: Uderz[5221|IMP] w głowicę[3730] *kolumny,* a zadrżą[7493] progi*, i odłam**|IMP je na głowy[7218] ich wszystkich[3605], a resztę[319] ich zabiję[2026] mieczem[2719]. *Żaden* z nich – uciekający[127] – nie ujdzie[5127] i *żaden* z nich – uchodźca[6412] – nie uratuje[4422] się. **lub: kamień nad futryną, na którym opierają się zawiasy*[5592] ***lub: k.q. odciąć, wyłamać z ustalonego miejsca*[1214|B1325]

2. Choćby[518] się dokopali[2864] aż do Szeolu[*], moja ręka[3027] wyciągnie[**] ich stamtąd[8033]; a choćby wstąpili[5927] aż do niebios[***] – i stamtąd ich ściągnę[3381]. Hi 20,6; Ps 139,8; Jr 51,53;
**hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27; **lub: wziąć do ręki, zabrać ze sobą, objąć w posiadanie, dostać[3947]* Ab 1,4
****wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba[8064] - por. 2Kor 12,2*****

3. A choćby[518] schowali[2244] się na szczycie[7218] Karmelu[*], tam ich odszukam[2664] i wezmę[3947] stamtąd[8033]; a choćby[518] się ukryli[5641] przed moimi oczami[5869] na dnie[7172] morza[3220], rozkażę[**] wężowi[5175] i ukąsi[5391] ich; Hi 34,22
**tj. „ziemia ogrodów" 3760 - góra w okolicach Hajfy - 1Krl 18,19*
***lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, nakazać, wyznaczyć[6680]*

4. A choćby poszli[1980] do niewoli[7622] przed obliczem[6440] swoich wrogów[341], nawet tam rozkażę[6680] mieczowi[*] i zabije[**] ich. I skieruję[***] moje oko[5869] przeciwko[5921] nim dla zła[****], a nie dla dobra[*****]. Jr 21,10; 44,27; Am 5,14
**lub: nóż, narzędzia do cięcia kamienia[2719]; **zgładzić, zniszczyć, zniweczyć[2026]; ***dosł.: k.q. kłaść, ustawiać, układać, umieszczać[7760]*
*****lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*
******lub: korzyść, dobrobyt, obfitość, szczęście, dobro moralne[2896]*

5. Bo[*] JHWH PAN Zastępów[6635] dotyka[**|5060] ziemi[776], a ta topnieje[***], i płaczą[56] wszyscy[3605] jej mieszkańcy[3427]. I wzniesie[5927] się *ona* cała[3605] jak rzeka[***|2975], i opadnie[8257] jak rzeka[****] Egiptu[4714]. Ps 104,32; 144,5; Iz 64,1; Am 8,8
**lub: a, i; **k.q. uderzyć; ***k.q. mdleć[4127]; ****jak Nil*

6. Ten, *który* buduje[1129] w niebiosach[8064] swoje kondygnacje[*], a swoje sklepienie[**] posadawia[3245] na ziemi[776]; Ten, *który* przywołuje[***] wody[4325] morza[3220] i rozlewa[8210] je po powierzchni[6440] ziemi[776]. JHWH *to* Jego imię[****|8034]. 1Krl 10,19; Ps 102,25; Iz 48,13;
**lub: stopień, schodek, wznoszenie się[4609], dwie kondygnacje schodów do zegara słonecznego[BS328]; **zastęp, więzy, liny, sklepienie niebios, firmament (łączący ziemię z niebiosami)[92] - por. Wj 12,22*
****lub: k.q. przyzywać, zapraszać, wołać, krzyczeć[7121] - por. w.12****
*****imię reprezentuje charakter i autorytet* Iz 51,13; Ez 40,26

7. Synowie[1121] Izraela[3478], czy nie wy[859] *jesteście* dla mnie jak synowie[1121] Kuszytów[*]? – oświadczenie[5002] JHWH. Czy nie wyprowadziłem[**] Izraela[3478] z ziemi Egiptu[4714], Filistynów[6430] z Kaftor[***] i Aramejczyków[758] z Kir[****]?
tj. „ich czerń" - mieszkaniec Kusz, dzisiejszej Etiopii[3569] lub górnego Nilu - So 21,2*, Ha 3,7*; Jr 36,14; **dosł.: k.h. przyprowadzić w górę, spowodować wejście w górę, wywyższyć[5927]; ***tj. „korona" - może chodzić o Kretę - Pwt 2,23; Jr 47,4 lub pierwotną stolicę Filistyńczyków na wybrzeżu M. Śródziemnego; ****por. Am 1,5***

8. Oto[2009] moje oczy[5869] – JHWH PANA[136] – *zwrócone są* na to grzeszne[*] królestwo[4467] i zgładzę[**] je[853] z powierzchni[6440] ziemi[***]. Jednak[3588] nie[3808] zgładzę[8045] doszczętnie[****] domu[1004] Jakuba – oświadczenie[5002] JHWH.
**tj. grzesznik, ktoś podlegający potępieniu, uznany za przestępcę[2400]*
***lub: k.h. unicestwiać, gubić, niszczyć[8045]; ***kraj, terytorium, kraina, cały obszar zamieszkany ziemi[127]; ****hebraizm - nie zgładzę zgładzeniem - por. AK* Jr 5,10; 30,11; 31,35-36; Jl 2,32

9. Oto[2009] bowiem[3588] ja[595] rozkażę[*] i przesieję[**] dom[1004] Izraela[3478] pośród wszystkich[3605] narodów[1471], jak[834] przesiewa[5128] się przetakiem[3531|HAP], i *żaden* kamyk[***] nie upadnie[5307] na ziemię[776]. Iz 30,28; Łk 22,31
**lub: k.p. powierzyć odpowiedzialność, nakazać, wyznaczyć[6680]*
***dosł.: miotać to tu, to tam, trząść, spowodować chwianie się[5128]*
****lub: kamień, otoczak[6872] - por. 2Sm 17,13 - przetak wg Miszny służył również murarzom do przesiewania żwiru - por. KUL[K]*

10. Od miecza[2719] umrą[4191] wszyscy[3605] grzesznicy[2400] *spośród* mojego ludu[5971], ci, *którzy* mówią[559]: Nie zbliży[*] się do nas i nie zaskoczy[**] nas to zło[***]. ****por. Am 9,4***** Iz 33,14; Za 13,8
**dosł.: k.h. spowodować podejście, przywieść bliżej, przyprowadzić[5066]; **k.h. wyjść naprzód, stanąć twarzą w twarz, uprzedzać[6923]*

11. W tym[1931] dniu[3117] podniosę[6965] upadły[*] szałas[**] Dawida[1732] i zamuruję[1443] jego[***] wyłomy[6556]; wzniosę[6965] jego ruiny[2034|HAP] i odbuduję[1129] go, jak za dawnych[****] dni[3117]; Dz 15,16
**lub: upaść, paść (o gwałtownej śmierci), opuszczać, marnieć[5307]*
***lub: gęstwina, zarośla, kryjówka, szałas[5521] - Rdz 33,17; ***dosł.: ich*
*****lub: długotrwałość, odwieczność, starożytność, na wieki[5769]*

12. Aby posiedli[*] resztki[**] Edomu[123] i wszystkie[3605] narody[1471], nad którymi[834] zostało wezwane[***] moje imię[8034] – oświadczenie[5002] JHWH – który to[2063] czyni[6213]. ***lub: pozostałość[7611]*
**lub: k.q. objąć w posiadanie, zająć, odziedziczyć[3423]; ***k.n. być wołanym, być odczytywanym na głos, być przyzywanym[7121]*

13. Oto[2009] nadchodzą[935] dni[3117] – oświadczenie[5002] JHWH – że oracz[2790|PAR] zbliży[5066] się do żniwiarza[*|7114|PAR], a depczący[**|1869|PAR] winogrona[6025] do siejącego[4900|PAR] ziarno[2233]; góry[2020] *będą* ociekać[5197] moszczem[***|6071], a wszystkie pagórki[1389] *nim* spłyną[4127]. ***tj. wytwórca wina*
**opis obfitego zbioru plonów aż do czasu następnej orki - normalnie październik/listopad, żniwa - kwiecień/maj; ***tj. słodkie wino, sok*

14. I odwrócę[*] niewolę[7622] mojego ludu[5971], Izraela[3478]; odbudują[1129] miasta[5892] spustoszone[**] i zamieszkają[3427] w nich; zasadzą[5193] też[***] winnice[3754] i będą pić[8354] z nich wino[3196]; założą też[***] ogrody[1593] i będą jedli[398] ich owoce[6529].
**lub: sprowadzę z powrotem z niewoli, mój lud Izraela - Pwt 30,3*
***lub: k.n. być ogarniętym zgrozą[8074]; ***hebr. waw - i, a, też*

15. Zasadzę[*] ich na ich ziemi[127]; i nie zostaną wyrwani[**] *już* więcej[***]z ich ziemi[127], którą im dałem[5414] – mówi[559] JHWH, twój Bóg.
**lub: ugruntowywać[5193]; **k.n. zostać wyciągniętym, wyrwanym[5428]; ***lub: jeszcze, znowu, ciągłość, trwałość, nadal[5750]*
Iz 60,21; Jr 32,41; Ez 34,28; Jl 3,20

Księga Abdiasza

Księga Abdiasza

1 Widzenie* Abdiasza**|5662. Tak3541 mówi559 JHWH PAN*** Edomowi***: Usłyszeliśmy8085 wieść8052 od JHWH, a posłaniec6735 został wysłany7971 do narodów1471: Wstańcie6965|IMP, podnieśmy6965|IMP się przeciw niemu do bitwy*****.
*lub: widzenie, wizja (w uniesieniu, w ekstazie), wyrocznia, proroctwo, objawienie2377; **lub: Obadiasz TM tj. „czciciel, sługa JHWH" ***hebr.: adonaj - Pan, mój Pan136, ****tj. „czerwony" 123, jeden z potomków Ezawa, kraina na południe i południowy wschód od Judei; *****podnieśmy się przeciw niemu! Do bitwy4421! - KUL*
Ps 137,7; Iz 34,1-15; 63,1-6; Jr 49,7-22; Ez 25,12-13

2. Oto* uczyniłem** cię małym wśród narodów*** – zostaniesz bardzo3966 wzgardzony****.
*lub: spójrz, czy, oto2009; **dosł.: k.q. dałem5414; ***lub: poganie, narody, nie-Żydzi1471; ****lub: k.q. pass. potraktować z pogardą989*

3. Pycha* twojego serca3820 zwiodła** cię; *ty, który* mieszkasz7931 w rozpadlinach2288 skalnych***|5553, siedzibę**** swoją *masz* wysoko4791, *więc* mówisz559 w swoim sercu3820: Kto430 mnie ściągnie3381 na ziemię776? 2Krl 14,7; Iz 14,13;16,6
*lub: zuchwałość, zarozumialstwo, buta2087; **k.h. omamić, oszukać5377; ***stolicą Edomu była Sela gr.: Petra - skała; ****dosł.: siedzieć spokojnie, zaprzestać7674 (?), twój odpoczynek - AK*

4. Choćbyś518 *wzbił się* wysoko* jak orzeł**, i choćbyś518 założył*** swoje gniazdo7064 pośród996 gwiazd3556, *stamtąd* cię ściągnę**** – oświadczenie***** JHWH. Hi 20,6-7; Iz 14,13; Ha 2,9
*dosł.: k.h. uczynić wysokim, wywyższyć1361; **lub: sęp, sęp płowy5404 - AK; ***k.q. pass. kłaść, ustawiać, układać, umieszczać7760 ****lub: k.h. zdjąć, zerwać, ściągnąć, leżeć twarzą do ziemi3381 *****lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)5002*

5. Gdyby518 złodzieje1590 przyszli935 do ciebie, gdyby518 rabusie* *zjawili się* nocą3915 – o jakże** będziesz zniszczony***! Czy nie ukradliby1589, ile *tylko* zdołają****? Gdyby przyszli935 do ciebie zbieracze1219 *winogron,* czy nie zostawiliby7604 pozostałości*****z gron*?
*dosł.: k.q. prtcpl. niszczyć, pustoszyć, plądrować, napadać7703 **lub: jak, jak to! (jako wyraz ubolewania bądź zadowolenia)349 ***dosł.: k.n. być odciętym, być niegodnym1820, być zniszczonym1820&7057 ****dosł.: dość, wystarczająca ilość, według obfitości 1767 *****tj. pozostałość po żniwach5955* Kpł 19,10; 25,5.11; Jr 49,9

6. Jakże349 zostanie obnażony* Ezaw** i przeszukane*** jego tajne skarbce****! Jr 49,10; Ml 1,2-3
*lub: k.n. zostać wyszukanym, zostać obnażonym2664 **tj. „włochaty" 6215 - najstarszy syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba; ***lub: być wyszukanym, wybrzuszać się, nadymać się1158 ****hap.leg.: ukryty skarb, skarb4710, miejsce schronienia B5444*

7. Aż do granicy1366 cię wyrzucili* wszyscy mężowie** *związani* z tobą przymierzem***. Mężowie *żyjący* z tobą w pokoju7965 zwiedli5377 cię i zyskali nad tobą przewagę****; *ci, którzy* jedli3899 twój chleb***** zastawiają7760 pułapkę4204|HAP. Nie ma w tym****** zrozumienia8394.
*lub: k.p. wydać, wyrzucić, odprawić, odesłać, wysłać7971 **hebr.: enosz - człowiek, śmiertelnik, osoba, ludzkość582; ***dosł.: mężowie przymierza - sojusznicy (?), mężowie pokoju - sprzymierzeńcy (?); ****k.q. uziąć górę nad, zwyciężyć, mieć moc3201 *****tj. domownicy i przyjaciele - Ps 41,10; ******w niej WBC K - idiom: dałeś się zaskoczyć (?)* Ps 55,20; Jr 30,14; Am 1,9

8. Czyż w tym1931 dniu3117 – oświadczenie5002 JHWH – nie wytracę6 mędrców* z Edomu123, a rozumnych** z góry***|2022 Ezawa6215?
*lub: roztropny, uczony, zmyślny, bystry, mądry2450; **zrozumienie, przenikliwość, praktyczna zdolność oceny postaw i działań8394 ***tj. góra Seir „włochaty" 8165 - Rdz 36,8; Pwt 2,1-8* Hi 2,11; Jr 49,7

9. I tak przerażą2865 się twoi bohaterowie*, Temanie**, *że* z tego powodu4616 zostaną wycięci*** wszyscy z góry Ezawa6215 – z powodu zbrodni****. *****hap.leg.: ubój, rzeź6993* Rdz 36,11; 1Krn 1,45
*lub: potężny, bohater, silny, dzielny1368; **tj. „południowy wiatr" - miejscowość Tawilan (?) leżąca w pobliży Petry - Ha 3,3; ***k.h. zostać odciętym, zostać ściętym, być żałym, ponieść fiasko3772*

10. *Ze względu* na gwałt* na twoim bracie251 Jakubie** okryjesz się hańbą*** i zostaniesz wycięty3772 na wieki****. Jl 3,19; Am 1,11
*lub: krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość, gwałt2555 **tj. „trzymający piętę" 3290; ***wstyd955; ****na zawsze5769*

11. W dniu3117, gdy stałeś5979 na uboczu*, w dniu3117, gdy obcy** brali do niewoli7617 jego wojsko*** i gdy cudzoziemcy**** wchodzili935 w jego bramę8179 i o Jerozolimę***** rzucali los******, także ty *byłeś* jak jeden259 z nich.
*lub: z pewnej odległości, przed, naprzeciwko, równolegle do5048 **tj. być przybyszem, być obcym2114 - Prz 7,5; ***lub: bogactwo2428 ****obcy, nieznajomy, cudzoziemski5237; *****hebr.: Jeruzalajim3389 - „nauczanie pokoju"; ******dot. podziału łupów za pomocą losowania - por. Ps 22,18; Prz 18,19; Mt 27,35; Mk 15,24*

12. I nie powinieneś był przyglądać*|JUS się w dniu3117 swojego brata251, w dniu3117 jego klęski**|5237|5235, ani cieszyć80155 się z powodu synów1121 Judy3063 w dniu ich zniszczenia6, ani mówić zuchwale*** w dniu niedoli6869.
*lub: k.q. patrzeć, spoglądać, rozważać, zwracać uwagę na7200 **lub: niedola, klęska, nieszczęście5235 - za BHS i LEB* Mi 4,11; ***idiom: nie408 czynić wielkim1431|JUS swoich ust6310* Mi 7,10

13. Nie powinieneś był wchodzić[935] w bramę[8179] mojego ludu* w dniu[3117] jego klęski** nie przyglądaj[7200] się także *i* ty[859] jego nieszczęściu[7451] w dniu[3117] jego klęski[343], i nie sięgaj[7971] po jego bogactwo*** w dniu[3117] jego klęski[343]; Ez 35,5-10; 36,2-3

**lub: naród, lud, krewniak, lud uzbrojony[5971] - Sdz 20,10; Iz 36,1*
***lub: strapienie, brzemię, nieszczęście, klęska, dzień klęski[343]*
****lub: siła, moc, skuteczność, bogactwo, wojsko[2428] - por. w. 11****

14. Nie powinieneś był stać[5975] na rozstaju dróg*, aby wycinać[3772] jego uchodźców** ani wydać***[JUS] *jego* ocalonych**** w dniu[3117] niedoli*****. ******lub: ciężkie położenie, kłopot[6869]* Iz 16,3-4

**lub: skrzyżowanie, rozstaje dróg[6563]; **zbieg, uciekinier[6412]*
****lub: k.h. zamykać[5462]; ****ktoś ocalony, reszta, to, co pozostało[8300]*

15. Bo[3588] bliski[7138] *jest* dzień[3117] JHWH* dla wszystkich[3605] narodów**. Tak jak postępowałeś[6213], tak postąpią[6213] z tobą. Twoja odpłata*** wróci[7725] na twoją głowę[7218].

**por. Iz 13,9; Ez 30,3; Dz 2,20; 1Kor 5,5; 1Tes 5,2; 2Tes 2,2; 2P 3,10*
***hebr.: goim - poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]*
****lub: odmierzenie, odpłata, korzyść[1576], umiejętność, nagroda[B1775]* Jr 50,29; Am 5,18.20; Jl 1,15; 2,1.11.31; Za 1,7.14

16. Bo jak wy piliście[8354] na mojej świętej* górze[2022], *tak* pić[8354] będą stale** wszystkie narody[3605]; będą pić[8354] i łykać***, i stanie[1961] się[1961] *z nimi tak*, jak gdyby *ich* nie było[1961].

hebr.: godesz - świętość, oddzielenie[6944], l.mn. - ofiary wotywne[B8078]; **ciągłość, wieczność, bez przerwy[8548]; * k.q. pochłaniać, połykać, chlepтać[3886] - Hi 6,3* Iz 51,22-23; Jr 49,12

17. A na górze Syjon* będzie wybawienie** i będzie ona święta[6944], a dom[1004] Jakuba[3290] obejmie w posiadanie[3423] ich dziedzictwo***.

**tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7, wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
***lub: ucieczka, wyzwolenie, zbieg reszta[6413]* Jl 2,32
****lub: własność, posiadanie, dziedzictwo[4180] - Hi 17,11; Iz 14,23*

18. Dom[1004] Jakuba[3290] stanie się ogniem[784], a dom[1004] Józefa* płomieniem[3852], dom[1004] Ezawa[6215] natomiast ścierniskiem**. Podpalą[1814] go i strawią***, i nie będzie[1961] ocalonego[8300] z domu Ezawa, bo JHWH to powiedział[1696].

**tj. pokolenia Efraima i Manassesa reprezentujące pln. Izrael*
***lub: plewy[7179]; ***k.q. jeść, żreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, wymiszczać, gładzić (o mieczu)[398]* Ez 25,14; Dn 11,41; So 2,7

19. Ci z Negew* obejmą w posiadanie** górę[2022] Ezawa[6215], ci z Szefeli*** – Filistynów****. Obejmą w posiadanie[3423] *też* pola[7704] Efraima***** i pola[7704] Samarii******, a Beniamin******* *zajmie* Gilead********. Am 9,12

**lub: z południa, południowy kraj[5045]; **k.q. objąć w posiadanie, odziedziczyć[3423]; ***tj. wąski obszar wzdłuż wybrzeża na północ od Karmelu[8219]; ****tj. „przybysz" [6430] - mieszkaniec Filistei, potomek Misraima, który przybył z Kaftoru (Krety?) na zachodnie wybrzeże Kanaanu; *****tj. „podwójna sterta popiołu" bądź „będę podwójnie owocny" [669] - drugi syn Józefa - Rdz 41,51-52*
*******tj. „góra czat" [8111] region w pln. Palestynie; *******tj. „syn prawicy" - najmłodszy syn Jakuba i Racheli - Rdz 35,18; ********tj. „obszar skalisty" - górzysty region przylegający od zach. do Jordanu*

20. A wygnańcy[1546] z twierdzy* synów[1121] Izraela[3478] *posiądą* to, co Kananejczyków** aż po Sareptę***; a wygnańcy[1546] z Jerozolimy[3389], którzy *są* w Sefarad****, obejmą w posiadanie[3423] miasta[5892] Negewu[5045].

**hebr.: ha hel - wał, twierdza, mur[2426], mała fortyfikacja[2772], EIB - tego wojska, wygnańcy Chelach - tj. miasta, gdzie zesłano wielu Izraelitów - por. 2Krl 17,6; 18,11; 1Krn 5,26; **tj. „gorliwy", kupiec, handlarz[3669]; ***tj. „oczyszczalnia" [6886] - nadmorskie miasto fenickie, 18 km na płd. od Sydonu; ****miasto Sardes w Lidii (?) dzisiejszy Izmir w Turcji, Hiszpania (?)* 1Krl 17,9-10; Łk 4,26

21. I wstąpią[5927] wybawcy* na górę[2022] Syjon[6726], aby sądzić** górę[2022] Ezawa[6215]. I królestwo[4410] będzie[1961] *należeć do* JHWH.

**lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, dać zwycięstwo[3467]*
***lub: k.q. zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór, karać[8199]*

Księga Jonasza

Księga Jonasza

1 I stało[*|1961] się Słowo[1697] JHWH do Jonasza[**], syna[1121] Amittaja[***], głoszące[559]:
**zwrot charakter. dla j. hebr. - por. Mt 11,1; **„tj. gołębica"* [3124]
****tj. „moja prawda"* [3124] *- 2Krl 14,25* Mt 12,39-41; Łk 11,29-32

2. Wstań[6965|IMP], idź[1980|IMP] do Niniwy[*], tego wielkiego miasta[5892], i wołaj[**|IMP] przeciwko niej[***|5921], gdyż jej zło[***] wzniosło[5927] się przed moje oblicze[6440]. Lb 22,20; Pwt 10,11; Joz 7,10
**tj. „siedziba Ninusa"* [5210] *- stolica Asyrii do roku 640 p. Chr.*
***lub: k.q. krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, głosić, wołać* [7121]
****tj. jej mieszkańcom - przykład synekdochy; ****niegodziwość* [7451]

3. Lecz Jonasz[3124] wstał[6965], aby uciec[1272|INF] sprzed oblicza[6440] JHWH *do* Tarszisz[*]. A gdy zszedł[3381] do Jaffy[**], znalazł[4672] *tam* okręt[***], który miał płynąć[***] *do* Tarszisz[8659], *uiścił* opłatę i zszedł[3381] na pokład[****], aby sprzed oblicza[6440] JHWH płynąć[***] z nimi do Tarszisz[8659]. *****dosł.: na niego* Rdz 4,16; Ps 139,7.9-10; Iz 23,10
**tj. fenickie miasto handlowe przy ujściu rzeki Gwadalkiwiru w płd.-zach. Hiszpanii (?)* [8659]; ***tj. „piękna" miasto na płd.-zach. wybrzeżu Izraela, od czasów Salomona główny port morski* [3305]
****tj. statek dalekomorski, kupiecki* [591]; *****dosł.: idący* [935]

4. A JHWH zrzucił[2904] potężny[*] wiatr[**] na morze[***] i zerwała[****] się potężna[1419] burza[5591] na morzu[***], i okręt[591] liczył[*****|2803] się z rozbiciem. **dosł.: wielki, ogromny, głośny* [1419] Iz 22,17; Jr 22,26
***hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr* [7307]*, gr.: pneuma - por. Ga 6,18;*
****często o Morzu Śródziemnym* [3220]*; ****dosł.: stała się* [1961]
******przykład personifikacji - por. ołtarz mówiący BYZ - Obj 16,7*

5. Przestraszyli[*] się więc[**] żeglarze[4419] i każdy[376] wołał[***] do swojego boga[430]; osprzęt[3627], który[834] *był na* okręcie[591] wyrzucili[2904] do morza[3220], aby zmniejszyć ciężar[****]. Jonasz[3124] natomiast[**] zszedł[3381] pod pokład[*****] statku[5600|HAP], położył[7901] się i twardo zasnął[7296].
**lub: lękać się, bać się, być przejętym bojaźnią* [3372]*; **dosł.: a*
****lub: k.q. krzyczeć, zawołać (w potrzebie), wołać (na pomoc)* [2199]
*****lub: k.h. czynić lekkim, odciążać, traktować z pogardą* [7043]
******lub: rufa, tadownia pod pokładem, tyły, dolna część, dno* [3411]
Rdz 2,21; 1Krl 18,26; Dz 27,18-19.38

6. Wtedy[*] zbliżył[7126] się do niego dowódca[7227] żeglarzy[**] i powiedział[559] do niego: Co tobie, że *tak* twardo śpisz[***|7296]? Wstań[6965|IMP], wołaj[****|IMP] do swojego boga! Być może[194] bóg pomyśli[*****] o nas i nie zginiemy[6]. Ps 107,28
**dosł.: a; **dosł.: wielki* [7227] *żeglarz* [2259]*; ***lub: mocno spać, zapaść w głęboki sen; ****k.q. krzyczeć* [7121]*; *****k.hp. myśleć - tu i Jr 5,28*

7. I powiedzieli[559] każdy[376] do swojego towarzysza[*]: Przyjdźmy[1980], rzućmy[5307] losy[**], aby się dowiedzieć[3045], z powodu[2063] kogo[7945] *spadło* na nas to zło[***]! Rzucili[5307] więc losy[1486] i los[1486] padł[5307] na Jonasza[3124].
**lub: kompan, towarzysz, współmieszkaniec, przyjaciel, inny* [7453]
***lub: dział, część (przyznana przez losowanie), los, dziedzictwo* [1486]
****lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)* [7451]

8. I powiedzieli[559] do niego: Powiedz[559] proszę[*] nam, z powodu[2063] jakiego zła[7451] *spadło* to na nas, jakie[4100] *jest* twoje rzemiosło[**] i skąd[370] pochodzisz[935], jaki[4100] *jest* twój kraj[***] i z[335] którego[2088] ludu[****] ty *jesteś*?
**lub: upraszam! błagam! o! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)* [4994] *- powiedzże - EIB*[D]*; **zajęcie, praca, zawód* [4399]
****lub: ziemia jako planeta, grunt, gleba, kraj, kraina* [776]
*****lub: naród, lud, krewniak, lud uzbrojony* [5971] *- Sdz 20,10; Iz 36,1*

9. I odpowiedział[559] im: Ja[595] *jestem* Hebrajczykiem[*] i czczę[**] JHWH, Boga niebios[***], który uczynił[6213] morze[3220] i ląd[3004]. Rdz 14,3;
**tj. „pochodzący stamtąd, tamtejszy"* [5680] *- por. Rdz 11,14 - KUL*[K]
(być) pełen bojaźni, pełen czci, wystraszony* [3373]*; ***wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba* [8064] *- por. 2Kor 12,2** Wj 1,15

10. A *wtedy* ci mężczyźni[582] bardzo[1419] się przerazili[*] i powiedzieli[559] do niego: Co[4100] ty uczyniłeś[6213]? Bo ludzie[582] ci dowiedzieli[3045] się, że ucieka[**] sprzed oblicza[***] JHWH, gdyż[3588] im to oznajmił[5046]. Hi 27,22; Jon 1,3
**dosł.: przerazili* [3372] *się ci mężczyźni przerażeniem* [3373] *wielkim* [1419]
***lub: k.q. iść, przechodzić (przez), uciekać, śpieszyć się* [1272]
****lub: twarz, oblicze, obecność, osoba, powierzchnia* [6440]

11. I *również* powiedzieli[559] do niego: Co[4100] *powinniśmy* uczynić[6213] z tobą[*], aby uspokoiło[8367] się morze[3220] dookoła[5921] nas[**], bo morze[3220] *jest* coraz bardziej wzburzone[***|***]?
**lub: co możemy uczynić dla ciebie - AK; **przestało (występować) przeciwko nam - KUL*[K]*; ***idiom: idzie* [1980] *i burzy się - por. w. 13*
*****lub: k.q. prtcpl. (jest) burzliwe, wzburzone* [5590] *- Ha 3,14*

12. Wtedy[*] powiedział[559] do nich: Weźcie[**|IMP] mnie i wrzućcie[2904|IMP] do morza[3220], a morze uspokoi[***] się dookoła[5921] was, bo ja wiem[****], że z powodu[7945] mnie *spadła* na[5921] was ta wielka[1491] burza[*****]. 2Sm 24,17; 1Krn 21,17
**dosł.: i; **lub: unieść, podnieść, dźwigać* [5375]*; ***lub: k.q. być cichym, być spokojnym tu i Ps 107,30; Prz 26,20; ****k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać* [3045]*; *****wichura, huragan* [5591]

13. Lecz ci mężczyźni[582] wiosłowali[2864], aby

wrócić[7725] na ląd[3004], lecz nie mogli[*], gdyż morze[3220] coraz bardziej burzyło[**] się dookoła[5921] nich. *[**]por. w. 11[***]*

[*]lub: k.q. wziąć górę nad, zwyciężyć, być zdolnym[3201]

14. Wtedy zawołali[*] do JHWH i powiedzieli[559]: Ach[**] JHWH! Prosimy[***], nie *daj* nam zginąć[6] z powodu życia[****] tego człowieka[376], i nie przypisuj[5414] nam *winy za* niewinną[5355], krew[1818], bo Ty, o JHWH, uczyniłeś[6213] tak, jak Ci się spodobało[*****]. Ps 115,3; 135,6; Prz 21,1;

[*]lub: k.q. krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, głosić, wołać[7121]

[**]lub: błagam! proszę! ach![577] - imiesłów proszący; [***]upraszam! błagam! o! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994]; [****]hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osoba, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23[*]

[*****]lub: k.q. rozkoszować się czymś, mieć przyjemność w[2654], pragnąć, zachwycać się czymś, być ochoczym[B3033] Iz 55,11

15. Wzięli[5375] więc[*] Jonasza[3124] i wrzucili go do morza[3220]; wtedy[*] morze[3220] przestało[**] się burzyć[***]. *[*]dosł.: i* Ps 65,7; 93,3-4; 107,29

[**]lub: zwlekać, opóźniać, zaprzestać[5975]; [***]lub: furia, wściekłość, burzenie się[2197], i powstrzymało się morze od swojego gniewu - AK

16. A tych ludzi[376] *ogarnęło* wielkie[1419] przerażenie[372] *przed* JHWH; złożyli[*] więc JHWH ofiarę[**] i uczynili[***] śluby[****]. Iz 59,19; Mi 7,17;

[*]dosł.: ofiarowali[2076] ofiarę; [**]hebr.: zebah[2077] - ofiara, ofiara wspólnotowa[B2623] - Pwt 26,14; [***]dosł.: ślubowali[5087] śluby; [****]przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21 So 2,11; Ml 1,14; Łk 8,22-25

2 Lecz[*] JHWH wyznaczył[4487] wielką[1419] rybę[1709], aby połknęła[1104] Jonasza[3124]. I był[1961] Jonasz[3124] we wnętrznościach[**] ryby[1709] trzy dni[3117] i trzy noce[3915]. *[*]dosł.: i* Mt 12,40; 16,4; Łk 11,29;

[**]metaf. serce - Iz 16,11, brzuch, łono, jelita[4578] J 11,6.14

2. I modlił[*] się Jonasz[3124] do JHWH, swojego Boga, z wnętrzności ryby[1709], Hi 13,15;

[*]lub: k.hp. wstawiać się, modlić się[6419] Ps 130,1-2; Lm 3,53-56

3. Mówiąc[559]: Wzywałem[7121] JHWH w mojej niedoli[*] i odpowiedział[6030] mi z głębin[**] Szeolu[***]; wołałem o pomoc[7768] i wysłuchał[8085] mojego głosu[6963]. 1Sm 30,6; Ps 18,4-6; 22,24; 120,1

[*]lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869]; [**]lub: łono, brzuch, ciało, metaf.: głębiny Szeolu; [***]hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - Ps 16,10[*] - Dz 2,27

4. I cisnąłeś[7993] mną w głębinę[*], we wnętrze[**] mórz[3220], i okrążył[5437] mnie nurt[***]; wszystkie[3605] Twoje bałwany[4867] i fale[***|1530] przeszły[5674] nade[5921] mną. Ne 9,11; Ps 34,7;

[*]lub: głębokość, głębina morska[4688]; [**]hebr.: lebab - wewnętrzny człowiek, umysł, wola, serce, rozum, wiedza, pamięć, sumienie[3824] - por. hebr.: leb[3820]; [***]lub: prąd morski, rzeka, potok[5104]

[***]hend.: potężne fale Ps 69,1-2,14-15; Lm 3,54

5. A ja[589] powiedziałem[*]: Zostałem wygnany[**] sprzed[***] Twoich oczu[5869]. Z pewnością[****] będę mógł ponownie[3254] spojrzeć[5027] na Twój święty[*****] przybytek[******]! Kpł 21,7; 1Krl 8,38;

[*]słowo wyraża często rozmawianie w myślach[559] - pomyślałem

[**]lub: jestem wyrzucony - EIB, k.n. być przegnanym, być odepchniętym[1644]; [***]z dala od - AK; [****]wszakże[389] jeszcze będę ... - jako wyraz nadziei - por. BG i MT, czyż jeszcze? jako wyraz rozpaczy - por. EIB[K]; [*****]hebr.: qodesz - świętość, oddzielenie[6944]

[******]lub: pałac, świątynia, przybytek[1964] Ps 31,22; Jr 7,15

6. Otoczyły[661] mnie wody[4325] aż do mojego gardła[*], okrążyła[5437] mnie otchłań[**], zielsko[***] oplątało[2280] moją głowę[7218]. Ps 69,1-2;105,18

[*]hebr.: nefesz - dusza, kark - Jo 1,14[****]; [**]hebr.: tehom - głębia[8415] (oceanu) - gr.: abyssos - Rdz 1,2; [***]lub: trzciny, roślina wodna[5488]

7. Zstąpiłem[3381] do posad[*] gór[2022], zasuwy[**] ziemi[**|776] na zawsze[5769] się za mną *zamknęły*. Lecz Ty wydobyłeś[5927] z otchłani[***] moje życie[2416], JHWH, Boże mój. Hi 33,28; Ps 16,10;

[*]lub: kraniec, podstawa, forma[7095] tu i 1Krl 6,25; 7,37; [**]pręt, belka, sztaba; [***]tu jako syn. krainy umarłych - por. też Hi 10,21; Ps 139,15

[***]hebr.: szahat - dół, otchłań, grób, zniszczenie[7845] Iz 38,17

8. Gdy ustawało[*] we mnie życie[2416], wspomniałem[2142] na JHWH; i tak doszła[**] moja modlitwa[8605] do Ciebie, do Twojego świętego[6944] przybytku[***]. *[*]dosł.: k.hp. mdleć, słabnąć[5848]*

[**]lub: k.q. wkraczać, przychodzić, dostąpić[935]; [***]por. w. 5[******]

9. *Ci, którzy* zważają[*] na próżne[7723] marności[**], opuszczają[5800] swojego Łaskawcę[***],

[*]lub: k.p. strzec[8104]; [**]dosł.: para, oddech, daremnie, w przen.: znikomość, nietrwałość, zwiewność, ulotność, przemijalność[1892]; okreś. kultu obcych bogów - por. Jr 2,5; Prz 13,11 Ps 31,6; Jr 16,18

[***]lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617|N]

10. Lecz ja[589] z głosem[6963] dziękczynienia[*], złożę Ci ofiarę[**], spełnię[***] *to*, co ślubowałem[****]. *U* JHWH *jest* wybawienie[*****]. Wtedy JHWH polecił[*****] rybie[1709], a *ta* zwymiotowała[6958] Jonasza na ląd[3004]. Jo 1,17

[*]lub: wyznanie, chwała, dziękczynienie, ofiara dziękczynna - tu: pieśń dziękczynna (?); [**]por. Jo 1,16[***]; [***]dosł.: k.p. skończyć, odnawiać, wynagradzać straty[7999]; [****]Jo 1,16[*****]; [*****]lub: dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]; [******]dosł.: powiedział[559]

3 I powtórnie[8145] stało[*] się Słowo[**]JHWH do Jonasza głoszące[559]: *[*]por. Jo 1,1*

[**]lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]

2. Wstań[6965|IMP], idź[1980|IMP] do Niniwy[*], tego wielkiego[1419] miasta[5892], i głoś[**] do niej poselstwo[***], które ja[595] mówię do ciebie. *[*]por. Jo 1,2*

[**]lub: k.q. krzyczeć, wydawać głośny dźwięk, głosić, wołać[7121]

[***]hap.leg.: głoszenie, zwiastowanie[7150], proklamacja, orędzie[B8321]

*[**|***]wołaj[7121] nad nią[413] wołaniem[7150] - AK; głoś zapowiedź - BP*

3. Jonasz[3124] więc wstał[6965] i poszedł[1980] do Niniwy[5210], zgodnie[*] ze Słowem[1697] JHWH. A Niniwa[5210] była wielkim[**] miastem[5892] dla Boga[***|430], na trzy dni drogi pieszej. *[*]lub: według*

[**]lub: znaczącym[1419] - Ninuwe zamieszkiwało 120 tys. ludzi - Jo 4,11[*]

[***]lub: była bardzo[430] wielkim miastem - por. EIB[K], BW, BP, BT

4. I Jonasz rozpoczął[2490] chodzić[935] po mieście[5892] na jeden[259] dzień[3117] drogi*, i wołał[7121], mówiąc**|[559]: Jeszcze[5750] czterdzieści[705] dni i Niniwa[5210] zostanie obrócona*** *w ruinę*.
**tj. droga odbywana piechotą, podróż, podążanie, miejsce do chodzenia*[4109]*, 1 dzień drogi to około 30 km; **dosł.: i mówił; ***k.n. obrócić, zostać odwróconym, obalonym*[2015] 2Krl 18,26; Mt 12,41

5. Wtedy ludzie* z Niniwy uwierzyli** w Boga***, ogłosili[7121] post[6685] i przywdziali[3847] wory***, od największego[1419] i aż do[5704] najmniejszego****. Dn 9,3; Jl 1,14
**hebr.: isz - człowiek, mąż, mężczyzna, każdy istota ludzka, ludzie*[376]
***k.h. mocno ufać, być pewnym, trwać*[539]*; ***lub: Bogu - BG, BB, EIB, BP - w (poselstwo) Boga; ****tj. wór wykonany z włosia koziego - 2Sm 2,10 wkładany jako przejaw żałoby lub jako podkreślenie znaczenia wypowiedzi*[8242] *- Rdz 37,34; Ps 35,15*
*****lub: młody, mały, niepozorny, nieważny, nic nieznaczący*[6996]

6. A gdy sprawa[1697] ta doszła[5060] do króla[4428] Niniwy[5210], wstał[6965] ze swojego tronu*, zdjął swój płaszcz** i okrył się[3680] worem[8242], i usiadł w popiele***|[665]. 1Krl 21,27; Jr 6,26; Ez 27,30-31
**lub: miejsce (honorowe), tron, miejsce do siedzenia, stołek, metaf.: władza, potęga*[3678]*; **tj. okrycie wierzchnie wykonane z futra lub szlachetnej tkaniny, płaszcz, chwała, blask, wspaniałość*[155]
****tu: praktyka pokutna wyrażająca stan skruchy lub żałoby*

7. Ogłosił* też i powiedział[559] król i jego dostojnicy**, mówiąc*** *tak*: Człowiek[120|s] i zwierzę****[929|s], bydło[1241] i owce[6629] niczego[3972] nie zjedzą[2938], nie będą się pasły[7462] i nie będą piły[8354] wody[4325]! 2Krn 20,3; Ez 8,21
**lub: k.h. wezwać, wołać, krzyknąć do, ogłosić, nakazać, obwieścić, zwołać*[2199]*; **dosł.: wielki, głośny, starszy, wybitny*[1419]
****dosł.: aby mówić*[559]*; ****tu: w znaczeniu kolektywnym*

8. Odzieją[3680] się w wory[8240], człowiek[120|s] jak i bydło[1241], i *z całej* siły* zawołają[7121] do Boga; zawróci[7725] też każdy[376] ze swojej złej[7451] drogi** i od bezprawia***, które *jest* w jego rękach****[3709]. **lub: moc, siła, przemoc*[2394] Iz 1,16-19
***hebr.: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny*[1870]*; ***lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość*[2555]*; ****idiom: które czyni*

9. Kto wie*, *może* Bóg zawróci[7725] i zlituje** się, odwróci[7725] się od zapalczywości*** swojego gniewu****, i nie zginiemy[6]? 2Sm 12,22
**lub: k.q. wiedzieć, znać, poznawać, rozważać*[3045]*; **k.n. żałować, smucić się, pocieszać, kajać się, litować*[5162]*; ***gniew, żar, płomień gniewu*[2740]*; ****nos, gniew, metaf. - fukнąć gniewnie*[639]

10. A Bóg widział[7200] ich postępowanie*, że zawrócili[7725] ze swojej złej** drogi[1870], wtedy użalił[5162] się Bóg nad nieszczęściem[7451], o którym mówił***, aby im uczynić[6213], i nie uczynił[6213] *tego*. 1Krl 21,27; 2Krl 17,13; Jr 18,11; 31,18
**lub: dzieło, praca, czyn, zajęcie, przedsięwzięcie, osiągnięcie, wytwór, wyrób*[4639]*; **zło, niedola, krzywda, niegodziwość, przeciwność losu, nieszczęście, udręka*[7451]*; ***k.p. mówić, obiecywać*[1696]

4 I zasmuciło* to Jonasza[3124] wielkim[1419] przygnębieniem**, i zapłonął gniewem[2734].
lub: k.q. być niezadowalającym, niemiłym, krzywdzącym, niegodziwym, nikczemnym, być smutnym*[7489]*; **por. Jo 3,10*, i rozgniewał*[7489] *Jonasza zło*[7451] *wielkie - AK* Jo 4,9; Mt 20,15; Łk 15,28

2. I modlił* się do JHWH, mówiąc[559]: Ach**, JHWH! Czy nie tak *właśnie* mówiłem***, gdy *jeszcze* byłem w mojej ziemi[127]? Dlatego uprzedzając[6923], *to* uciekałem do Tarszisz[8659]; bo wiedziałem[3045], że Ty *jesteś* Bogiem łaskawym[2587] i miłosiernym***, nieskorym[750] do gniewu[639] i obfitującym[7227] w łaskę****, i okazującym litość***** w nieszczęściu[7451].
**lub: k.hp. wstawiać się, modlić się*[6419]*; **lub: błagam! proszę! ach!* [577] *- imiesłów proszący; ***słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa*[1697] *- czy nie taka była moja opinia*[1697] *- AK*
*****współczujący*[7349]*, *****dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość*[2617]*; ******k.n. żałować, kajać się*[5162] *- Jo 3,9** w 3,9.10 i 4,2 gra słów: Niniwa zaniechała zła - Bóg zaniechał zła*

3. A teraz[6258], JHWH, proszę* zabierz[3947] moją duszę** ode mnie[4480], bo lepiej[2896] mi umrzeć[4194] niż żyć[2416]. 1Krl 19,4; Hi 6,8-9; Kaz 7,1
**lub: upraszam! błagam! o! (używane w usilnych prośbach lub napomnieniach)*[4994]*; **hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie*[5315]

4. A JHWH odpowiedział[559]: Czy to słusznie*, *tak* płonąć gniewem**|[2734]? Ef 4,26
**lub: k.h. uczynić pięknym, czynić dobrze, sprawić radość*[3190]
***smutek (twój jest) rzeczywiście słuszny! - KUL, por. hebr. part. „ha" spełniającą rolę wykrzyknika w Rdz 3,11, Lb 20,10, 1Sm 2,27*

5. Jonasz[3124] więc* wyszedł[3318] z miasta[5892] i usiadł[3427] na wschód[6924] od miasta[5892]; i zrobił[6213] sobie tam[8033] szałas**, i usiadł[3427] pod nim[8478] w cieniu[6738], tak[5704] aby zobaczyć***, co stanie[1961] się w mieście[5892]. 1Krl 19,9.13
**dosł.: i, a; **lub: gęstwina, zarośla, krzyjówka, szałas*[5521] *- Rdz 33,17*
****lub: k.q. obserwować, doglądać, rozważać, rozróżniać*[7200]

6. A JHWH, Bóg, wyznaczył* krzew rycynowy**, aby wyrósł[5927] nad Jonaszem[3124], dawał[1961] cień[6738] jego głowie[7218] i chronił*** go przed nieszczęściem****. I Jonasz[3124] radował***** się z tego krzewu rycynowego radością[8056] wielką[1954].
**lub: k.p. ustanowić, wyznaczyć*[4487]*; **hebr.: qiqajon*[7021] *- krzew rycynusowy (rącznik) - roślina oleista o właściwościach leczniczych o gęstych palczastych liściach, wg LXX - dynia, Vg - bluszcz*
****dosł: k.h. wyrwać, ratować, wyzwolić*[5337]*; ****por. Jo 3,10**; 4,1*
******lub: być zadowolonym, unosić się radością*[8055]*, promieniować*[8941]

7. I wyznaczył Bóg robaka*, aby wyszedł[5927] o świcie[7837] następnego dnia** i podgryzł*** krzew rycynowy[7021], by**** usechł[3001].
**hebr.: tola' at - szkodnik niszczący winnice Pwt 28,39, metaf.: człowiek poniżony, wzgardzony - por. Iz 14,14; **lub: nazajutrz*[4283]
****dosł.: k.h. razić, uderzać, szturchać, niszczyć*[5221]*; ****i usechł*

8. I stało[1961] się*, gdy zajaśniało[2224] słońce[8121], wyznaczył[4497] Bóg suchy** wiatr*** wschod-

ni[****6921] i słońce[8121] prażyło[*****] głowę[7218] Jonasza, tak że omdlewał[******] i życzył[7592] sobie śmierci[4191], mówiąc[559]: Lepiej[2896] mi umrzeć[4191], niż żyć[2416]. Ps 121,6; Iz 49,10; Ez 19,12; Oz 13,15;

**zwrot charakter. dla j. hebr. - por. Jo 1,1; Mt 11,1* Jo 4,3
***hap.leg.: surowy, gorący, parny, cichy (?)[2759], palący, ostry[B3169]*
****hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18*
*****hebr.: qadim - parzący, spalający wiatr wsch. - Wj 10,13; Jr 18,17*
******por. w. 7***; ******k.h. owinąć się, przebrać, osłabnąć[5221]*

9. Wtedy[*] powiedział[559] Bóg do Jonasza[3124]: Czy *to* słuszne[**], *aby tak* płonąć gniewem[2734] z powodu[5921] krzewu rycynowego[7021]? A ten odpowiedział[559]: Słusznie[3190] płonę gniewem, *i to* na śmierć[***]. **dosł.: i, a* Rdz 5, 5-14; Hi 18,4;

***lub: k.h. uczynić pięknym, czynić dobrze, sprawić radość[3190] - ... zapłonął gniew w tobie ... - AK; ***hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194]* Hi 40,4; Prz 6,34; 12,13; 30,33

10. A JHWH powiedział[559]: Ty[859] żałujesz[*] krzewu rycynowego[7021], przy którym[834] się nie trudziłeś[**] i *którego* nie wyhodowałeś[***]; zjawił[1961] się *on* jako syn[****] nocy[3915] i *jako* syn[1121] nocy zginął[6], Rdz 17,2; 1Sm 20,31

**lub: k.q. litować się, okazywać miłosierdzie, spoglądać litościwie na[2347], być zmartwionym, oszczędzać[B2677]; **k.q. mozolić się, trudzić się[5998], posługiwać się[B6934] - Ps 127,1; Prz 16,26; Kaz 2,11*
****lub: k.n. sprawiać wzrost, czynić wielkim, wywyższać[1431]*
*****idiom: w czasie jednej nocy wyrósł i w czasie jednej nocy zginął*

11. A ja[589] nie[3808] miałbym żałować[2347] Niniwy[5210], tego wielkiego[*][1419] miasta[5892], w którym jest[3426] więcej[7235] niż sto dwadzieścia tysięcy ludzi[**], którzy[834] nie potrafią[***] *rozróżnić* między swoją prawą ręką a lewą[****], i wiele[7227] bydła[929]? Pwt 1,39; Ps 36,6; Iz 7,16

**metaf.: wpływowego, mającego znaczenie, dosł.: duży, wielki - Jo 1,1*
***hebr.: adam[120] - tu l.poj. - imię własne „adam”,- człowiek, w l.mn. ludzie, ludzkość - por. określenie synowie adama - Ps 49,2*; 62,9;*
****k.q. wiedzieć, znać, poznawać, uznać, rozważać, umieć[3045]*
*****idiom: rozróżniać między dobrem a złem, tym, co prawe i nieprawe - tylko tu, por. 2Sm 19,35; Kaz 10,2; Ez 22,26; 44,23*

Księga Micheasza

Księga Micheasza

1 Słowo[1697] JHWH, które się stało[*] do Micheasza[**] Moreszyty[***] za dni[3117] Joatama[***], Achaza[****] i Hiskiasza[*****], królów[4428] Judy[3063], które widział[******] nad[5921] Samarią[8111] i Jerozolimą[3389]. 2Krl 15,5.32-38; 2Krn 27,1-9; Jr 26,18

zwrot charakterystyczny dla j.hebr.; **tj. „kto jest jak: JHWH" [4318] ***tj. „własność Gat" [4183] - 35 km na płd.-zach. od Jerozolimy k. Gat ****tj. „JHWH jest doskonały" [3147] - (740-736 p.n.e.); ***„własność" [271] - (736-716 r. p.n.e.); ******„JHWH wzmocnił" - (729-687 r. p.n.e.) ******lub: k.q. widzieć, dostrzegać, patrzeć, oglądać, prorokować [2372]*

2. Słuchajcie[*|8085] wszystkie narody[5971]; zastanów się[**] ziemio[776], i to, co ją napełnia[4393]. Niech JHWH PAN[136] będzie jako świadek[***] przeciwko wam, PAN ze swojego świętego[****] przybytku[*****]. **tryb rozkaz.; **dosł.: k.h. zwróćić uwagę [7181] ***lub: dowód, świadectwo [5707]; ****miejsca świętego [6944] - Ps 89,35; 105,43; Jr 23,9; *****pałac, świątynia, przybytek [1964]* Ps 89,11

3. Bo[3588] oto[2009] JHWH wychodzi[3318] ze swojego miejsca[*], zstąpi[3381] i będzie deptał[1869] po wysokościach[**] ziemi[766]. Iz 26,1; Za 14,3; Ml 4,2-3;

**domyśl.: świętego* Mt 24,27-30; 2Tes 2,8; Obj 1,7; 19,11-21

***lub: wyżyna (też jako miejsce kultu), grań, wysokość, góra, kopiec grzebalny [1116] - por. Ez 20,29 [1117] - miejsce kultu bałwochwalczego*

4. I rozpadną[*] się pod Nim góry[2022], a doliny[6010] pękną[**] tak jak wosk[1749] wobec[***] ognia i jak wody[4325] rozlane[5064] po zboczu[4174]. Iz 64,1-2

**lub: k.n. znikać, odpadać, ulatniać, metaf. przelęknąć się [4549] **lub: k.hpa. rozpaść, pęknąć [1234]; ***dosł.: przed, przed obliczem [6440]*

5. To wszystko[3605] *stanie się* z powodu[2063] przestępstwa[*] Jakuba[3290] i *z powodu* grzechów[2403] domu[1004] Izraela[3478]. Jakie *jest* przestępstwo[6588] Jakuba[3290]? Czy nie Samaria[8111]? Czym wyżyny[**] Judy? Czy nie Jerozolima[***]?

lub: przewinienie, bunt [6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja [B7613] **por. w. 3; ***hebr.: Jeruszalajim [3389] - „nauczanie pokoju"*

6. I dlatego uczynię[7760] Samarię[*] rumowiskiem[**] na polu[7704], miejscem pod założenie winnicy[4302]. Powrzucam[5064] w dolinę[***] jej kamienie[68] i odkryję jej fundamenty[****]. 2Krl 19,25;

**tj. „góra czatów" [8111] - region związany z płn. królestwem 10 plemion Izraela, stolica płn. królestwa 50 km na płn. od Jerozolimy 10 km od Sychem; **ruina, sterta ruin [5856] - por. Ps 79,1; Jr 26,18 ***lub: wquwóz, jar [1516], ****podstawa, dno, fundament [3247]* Am 5,11

7. I wszystkie jej ryte wizerunki[*] będą rozbite[3807], cała[3605] zapłata dla nierządnicy[**] zostanie spalona[8313] w ogniu i wszystkie[3605] jej bożki[***] uczynię[7760] ruiną[8077]. Zostały zebrane[6908] z zapłaty nierządnicy[868], *więc* obrócą[7725] się w zapłatę nierządnicy[868]. Pwt 23,18; 2Krn 34,7

**lub: wyobrażenie bóstwa, bałwan, ryty obraz [6456]; **zapłata, tj. cena za jaką sprzedaje się nierządnica, wszelkie dochody nierządnicy lub bogactwa zebrane w nieprawy sposób [868] - por. Oz 2,12 ***tj. wyobrażenie bóstwa przedstawione przez wizerunek, bożek [6091]*

8. Nad[5921] tym[2063] będę lamentował[5594] i płakał[3213], chodził[1980] boso[7758] i nago[6174]. Podnoszę[*] skowyt[**] jak szakale[***] i biadam[60] *jak* młode[****] strusicy[*****]; *****dosł.: córki [1323]* Iz 13,21-22; 20,2-4; 32,11

**dosł.: k.q. uczynię [6213]; **zawodzenie [4553]; ***hebr.: tannin - wąż, potwór morski, smok, szakal [8577], krokodyl - Ez 29,3 [B1004] - Ps 148,7 *****lub: sowa, struś, jakiś wymarły gatunek ptaka (?) [3284|B3771]*

9. Bo[3588] jej rany[4347] *są* nieuleczalne[*], gdyż dotarły[935] aż do[5704] Judy[**] i kołaczą[***] do bramy[8179] mojego ludu[5971], aż do Jerozolimy[3389].

**lub: k.q. pass. być chorym nieuleczalnie [6015]; **tj. „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony" [3063] - tu o terytorium Judy* Iz 3,26

****lub: k.q. uderzać (kołatać), sięgnąć, dotknąć, wyciągnąć do [5060]*

10. Nie oznajmiajcie[5046|IMP] tego w Gat[*] ani nie płaczcie gorzko[**]. Tarzaj[6428] się w prochu w domu Afra[***]. *****tj. „dom pyłu" [1036]* 2Sm 1,20;

**w. 10-16 w j. hebr. występuje gra słów pomiędzy etym. znaczeniem nazw miast a ich sytuacją (?) - por. Mi 1,10-16 [EIB]; **tj. „tłocznia do wina" [1661]; ***dosł.: płakaniem nie płaczcie - AK* Jr 6,26

11. Przejdź[*|5674] ty mieszkanko[**] Szafiru[***] w haniebnej[1322] nagości[6181]. Nie ujdzie[3318] mieszkanka[3427] Saananu[****]; zawodzenie[5594] w Bet -Hesel[*****] odbierze[3947] od was to miejsce[******].

**tryb rozkaz.; **dosł.: k.q. prtcpl. mieszkająca - tu i w. 12.13.15 ***tj. „Piękno, piękne widoki" [8208]; ****tj. „ujście" - od rdzenia wędrować [6629|6630|7660]; *****tj. „bliski dom" [1160]; ******hap. leg.: stanowisko, miejsce zamieszkania [5979], umieszczeni [B6918]* Joz 15,37

12. Tak[3588], mieszkanko[3427] Marot[*], osłabłaś[2470] na dobre[2896], ale[3588] nieszczęście[**] zstąpiło[3381] od JHWH aż do bramy[***] Jerozolimy[3389].

**tj. „gorycz" [4796]; **lub: zło, udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły [7451]; ***brama to miejsce sprawowania władzy - Ps 87,2*

13. Zaprzęgaj[7573] konia do rydwanu[4818], mieszkanko[3427] Lakisz[*], *ty jesteś* początkiem[7225] grzechu[2403] córki Syjonu[**], gdyż w tobie zostały znalezione[4672] przestępstwa[***] Izraela.

**tj. „niezwyciężony" lub: „ucieczka" - por. Mi 1,13 - EIB, GES **tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7 wzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35 ***lub: przewinienie, bunt [6588], wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja [B7613]*

14. Dlatego dasz[5414] dar na rozstanie[*] Moreszet-Gat[**]. Domy Akzib[***] *będą* zwodnicze[****] dla królów[4428] Izraela[3478]. ****tj. „podstęp"*[392] Joz 15,14
**lub: dar na pożegnanie, odesłanie (żony)*[7964] *- list rozwodowy - AK*
***tj. „radosne zaręczyny"*[4182] *- por. EIB; ****lub: omamieniem*[391]

15. Jeszcze[5750] sprowadzę[935] ci dziedzica[*], mieszkanko[3427] Maresz[**]. Wkroczy[935] aż do Adullam[***] chwała[****] Izraela. Joz 12,5; 1Sm22,1;
**lub: k.q. objąć w posiadanie, odziedziczyć, zubożeć*[3423] 2Sm 23,13
***tj. „miejsce na szczycie" lub „zwycięzca"*[4762]; ****tj. „sprawiedliwość ludu"*[5725]; *****lub: chwała, splendor, majestat, godność*[3519]

16. Ogól[7139|IMP] się i ostrzyż[*|1494|IMP] z powodu rozkoszy[**] swoich synów[1121]; rozszerz[7337|IMP] swoją łysinę[7144] jak u sępa[***], bo *uprowadzili ich* od ciebie do niewoli[1540]. Hi 1,20; Iz 22,12
**tj. znak żałoby szczególnie u kobiety - Am 8,10; Jr 16,6; **lub: wykwintność, przepych, przyjemność*[8588]; ****gest pokuty i żałoby*

2 Biada[*] obmyślającym[**] nieprawość[***] i czyniącym[6466] zło[****] na swoich łożach[4904]! W świetle[216] poranka[1242] wykonują[6213] je, bo jest to w mocy[410] ich ręki[3027]. Ps 36,4; Iz 32,7;
**lub: ach! niestety! o! biada!*[1945]; ***k.q. planować, wymyślać*[2803]
****lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik działania magii, oszustwo, bałwochwalczy kult*[205]; *****por. Mi 1,12* Oz 7,6; Na 1,11

2. Gdy[*] pragną[2530] pól[7704] – rabują[**] je; gdy[*] domów[1004] – zabierają[5375] je. Gnębią[6231] mężczyznę[***] i jego dom[1004], także[*] człowieka[****] i jego dziedzictwo[*****]. **dosł.: i; *****majątek, mienie*[5159]
***lub: k.q. odebrać, zrabować, porwać, złupić*[1497]; ****geber - mąż, silny mężczyzna, wojownik; ****hebr.: isz*[376] *- por. Ps 103,15**

3. Dlatego[3651] tak powiedział[559] JHWH: Oto[2005] ja obmyślam[*] dla[**] tego[2063] rodu[4940] nieszczęście[***], spod którego nie będziecie mogli usunąć swych karków[****], ani nie będziecie chodzić zuchwale[*****]. Bo będzie to czas[6256] nieszczęścia[7451]. **por. w. 1**; **dosł.: nad*[5921]; ****por. Mi 1,12*** ****metaf.: nieszczęście jako jarzmo, z którego nie ma wyzwolenia *****hap.leg.: dumny, wyniosły*[7317] Pwt 28,4; Lm 1,14; Am 5,13

4. W tym dniu[3117] powstanie[5375] o was[*] przypowieść[**] i nastanie[1961] nad wami żałosny[5091] lament[***|5092], mówiąc[559]: Jesteśmy doszczętnie spustoszeni[****]. Zamienia[4171] dział[*****] mojego ludu[5971]. *Ach* jakże[******] mi *go* odjął[4185]! Nasze pola[7704] rozdzielił[2505] odstępcy[7728]. Jr 9,10
**lub: uniesie*[5375] *się nad wami - AK; ******lub: jak, jak to*[349]
***hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart*[4912]; ****hebraizm: lamentowało się lament - AK*
*****zniszczeniem jesteśmy zniszczeni - AK; *****terytorium*[2506]

5. Dlatego[3651] nie będzie[1961] *u* ciebie *nikogo* rzucającego[7993] sznurem[2256] na los[*] w zgromadzeniu[**] JHWH. Lb 34,13.16-29; Joz 18,4.10
**tj. kamyk do rzucania losu, dział, część przyznana przez losowanie*[1486] *- tu akt podejmowania decyzji przez losowanie - por. Joz 14,1*
***hebr.: kahal*[6951] *- zgromadzenie, uspólnota, zbór* JHWH *- Obj 22,16**

6. Nie prorokujcie[*], niech *inni* prorokują[**]. *Nie* prorokują[5197] do nich: Nie ominie[5253] was hańba[***]. ****lub: wstyd, zakłopotanie, zniewaga, hańba*[3639]
**lub: k.h. kapać, metaf.: prorokować*[5197] *- Am 7,16 - stąd: przestańcie sączyć - EIB, nie kraczcie złośliwie - BW; **tu w l.mn.*

7. *Czy tak powinno* się mówić[559], domu[1004] Jakuba[3290] – zniecierpliwił się Duch[***] JHWH? Czy[518] takie są Jego czyny[4611]? Czy moje słowa[1697] nie są dobre[3190] dla tego, który postępuje[1980] w sposób prawy[***]? ****lub: chodzić prosto*[3477]
hebr.: rua*[h] *- duch, tchnienie, wiatr*[7307]*, gr.: pneuma - por. Ga 6,18
***dosł.: k.q. być krótkim*[7114]*, być za krótkim*[B8280] *- idiom: stać się niecierpliwym - por. Lb, 21,4; Sdz 16,16; Hi 21,4; Prz 10,27*

8. Lecz[*] ostatnio[**] mój lud[5971] powstaje[6965] *niczym* wróg[341]. Zdzieracie[***] płaszcz[8008] wraz[4136] z szatą z przechodzących bezpiecznie[983], *jakby* powracających[7725] z wojny[4421]. Ps 120,7;
**dosł.: i - por. AK; **lub: wczoraj, poprzednio, ostatnio*[865]
****lub: k.h. zedrzeć z, obnażyć, obedrzeć ze skóry*[6584] Jr 12,8

9. Kobiety[802] mojego ludu[5971] wypędzacie[1644] z ich[*] wygodnych[**] domów[1004]; ich[*] dzieciom odebraliście[3947] moją świetność[***] na zawsze.
**dosł.: jej; **lub: wykwintność, przepych, przyjemność, rozkosz, wygoda*[8588]*; ***hebr.: heder - ozdoba, majestat, chwała, świetność*[1926]

10. Powstańcie[*|6965] i idźcie[*|1980], bo nie ta[**] jest miejscem odpoczynku[***]. Z powodu *tego, że jest* skalana[**|****], zniszczy[2254] was i to zniszczenie[2256] będzie bolesne[*****]. **tryb rozkaz.*
***domyśl. ziemia Izraela; ***lub: odpoczynek, miejsce odpoczynku*[4496]*, opanowanie*[B5194]*; ****k.p. skalać (w sensie seksualnym, rytualnym)*[2930]*; *****k.n. być bolesnym*[4834] Pwt 12,10; Ps 106,38

11. O tak![3863]. Człowiek[376] chodzący[1980] *za* wiatrem[*] i oszust[8267] mówiący kłamstwo[**]: Będę prorokował[***|5197] *o* winie[3196] i *o* mocnym napoju[****] – taki *to* będzie[1961] prorokiem[5197] tego ludu[5971]. Iz 28,7; 30,10-11; Jr 5,13.31
hebr.: rua*[h]*7307 - por. w. 7 - stąd: człowiek natchniony - BP, żyjący w próżności - EIB*[31|32]*, proroka udaje - BG; **dosł.: k.p. powiedzieć kłamstwo*[3576] *- kłamstwem*[8267] *oszukuje - AK; ***por. w. 6
*****hebr. sekar - mocny, odurzający, fermentowany napój*[7941]

12. Na pewno zgromadzę[*] ciebie całego[3605], Jakubie, na pewno zbiorę[**] resztkę[7611] Izraela. Uczynię[7760] *z nich* jedno[3162] jak owce[6629] *w* zagrodzie[***], jak trzodę w środku pastwiska[1699], i będzie gwar[1949] *jak pośród* ludzi[120].
**hebraizm: zgromadzeniem*[622] *zgromadzę*[622]*; **zebraniem*[6908] *zbiorę*[6908]*; ***również możliwe - hebr. bocrah*[1223|1224] *- tj. „twierdza" lub „owczarnia" - miasto w Edomie i miasto w Moabie*

13. Wstąpił[5927] przed ich obliczem[6440] *ten, który* toruje drogę[*]. Przebili[6555] się, przeszli[5674] przez bramę[8179] i przez nią wyszli[3318]. Ich król[4428] przejdzie[**] przed ich obliczem[6440], a JHWH na ich czele[***]. ***por. EIB - przeszedł przed*
**lub: k.q. prtcpl - przebijać, przerywać, torować drogę, rozedrzeć*[6555]*; ***ich głową - BB, przód, początek, głowa, szczyt*[7218]

3 I powiedziałem[559]: Słuchajcie[*] proszę[**], przywódcy[***] Jakuba[3290] i naczelnicy[****] domu Izraela[3478]! Czy nie waszą *rzeczą* jest znać[3045] czym jest sprawiedliwy sąd[4941]?
**tryb rozkaz.; **lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994] - Ps 116,14.18; ***dosł.: głowa, szczyt, ktoś najważniejszy, suma, całość[7218]; ****wodzowie[7101]*
Ps 82,1-5; Jr 5,5, Iz 1,10; Mi 3,9

2. Nienawidzicie[*] dobra[2896], kochacie[157] zło[**], zdieracie[***] z ludu[5921] skórę[5785] i ciało[7607] z jego kości[6106];
Ps 53,4; Ez 22,27; Mi 2,8;
**lub: k.q. nienawidzić, wróg[PAR|8130]; **zło, niedola, krzywda[7451]*
****lub: k.q. odebrać, zrabować, porwać, złupić[1497]*
Mi 7,2-3

3. A ci[834], *którzy* jedzą[398] ciało[*] mojego ludu[5971], skórę[5785] z niego zrywają[**], jego kości[6106] roztrzaskują[6476] i rozrzucają[6566] jak w garnku[***] i jak mięso do kotła[****].
**lub: ciało, mięso, pokarm[7607]; **k.h. zedrzeć z, obnażyć, obedrzeć ze skóry[6584]; ***dzban - w świątyni[5518]; ****sagan - tu i 1Sm 2,14*

4. Wtedy[227] będą wołać[*] do JHWH, a nie odpowie[**] im, lecz zakryje[5641|JUS] swoje oblicze[6440] przed nimi w tym czasie[6256], gdyż oni postępują niegodziwie[***] w swych czynach[****].
**lub: wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)[2199]*
***lub: reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030]*
****lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, postępować niegodziwie bądź nikczemnie[7489]; ****uczynek, czyn, nawyk[4611]*

5. Tak mówi[559] JHWH o tych prorokach[*], *którzy* zwodzą[**] mój lud[5971], *którzy* gryzą[5391] swoimi zębami[***] i głoszą[7121] pokój[****], a temu, *który* nic *im* nie włoży[5414] do ust[*****6310], uświęcają[*****] wojnę[4421]:
Iz 3,12; 9,15-16; Jr 14,14-15
**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030] - por. ro'eh - widzący[7203] - 1Sm 9,9; **lub: k.h.powodować błąkanie się, zwodzić[8582]*
****(gdy) gryzą zębami, to głoszą pokój - AK; ****hebr.: szalom - pełnia, dobrobyt, pomyślność[7965]; *****meton.: dawać łapówkę - EBC*
******k.p. oddzielić coś jako święte, czcić jako święte, poświęcić[6942]*

6. Dlatego noc[3915] wam! – Bez wizji[*] i ciemność[2821]! – Bez wróżby[**]. I zajdzie[935] słońce[8121] nad tymi prorokami[5030] i przygaśnie[***] dzień[3117] nad nimi.
****k.q. być ciemnym[6937]*
Iz 8,20-22
**tj. widzenie, wizja (w uniesieniu, w ekstazie), wyrocznia, proroctwo[2377]; **uprawiać wróżbiarstwo, przepowiadać przyszłość[7080]*

7. *Wtedy* widzący[2374] będą rozczarowani[*][954] i wróżbiarze[7080] się zawstydzą[**]. Oni wszyscy[3605] zakryją swoje brody[***], bo nie będzie żadnej[3605] odpowiedzi[4617] od Boga.
**lub: k.q. być zawstydzonym, zażenowanym[954]; **k.q. być zmieszanym, czuć się speszonym[2659]; ***por. Kpł 13,45; Ez 24,17.22*

8. A ja jednak[199] *jestem* napełniony[4390] mocą[3581], Duchem[3701] JHWH, sądem[*] i siłą[1369], aby oznajmić[5046] Jakubowi[3290] jego występki[**] i Izraelowi jego grzech[2403].
Pwt 34,9; Iz 11,2
**lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej prawny[4941]*
***lub: przewinienie, bunt[6588], przestępstwo, czyny zbrodnicze[817|613]*

9. Słuchajcie[8085|IMP] proszę[4994] tego, przywódcy[7218] domu[1004] Jakuba[3290] i naczelnicy[*] domu Izraela, którzy brzydzicie[**] się sądem[4941] i wykrzywiacie[***] wszystko, co proste[****|3477].
**lub: wódz, naczelnik, dowódca, władca, dyktator[7101]*
Ps 58,1
***lub: k.p. czuć odrazę, uważać za obrzydliwość, brzydzić się[8581]*
****lub: k.p. wykręcać, zniekształcać[6140]; ****prawe, proste, słuszne*

10. Budujecie[1129] Syjon[*] krwią[1818], a Jerozolimę[3389] nieprawością[**].
Jr 22,13.17; Hb 2,12
**tj. „twierdza" 6726 - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7 uzgórza świątyni - Ps 9,11, większych terenów Judy? - Ps 69,35*
***lub: niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność[5766]*

11. Jej przywódcy[7218] sądzą[8199] za łapówki[*], jego kapłani[3548] rozstrzygają[**] za zapłatę[4242], a jego prorocy[5080] przepowiadają przyszłość[***] za srebro[3701]. Polegają[8172] *jednak* na JHWH, mówiąc[559]: Czy JHWH nie *jest* wśród nas? Nie przyjdzie[935] na nas nic złego[7451].
Iz 1,23
**lub: słowo określające dawanie daru jako próby wpłynięcia na sposób myślenia i działania w określ. kierunku - łapówka[7810]*
***lub: k.h.rzucać (losy) - Lb 27,21, nauczać[3384]; ***k.q. wróżyć[7080]*

12. Dlatego[3651] Syjon[6726] zostanie z powodu[1558] was zaorany[2790] *jak* pole[7704], z Jerozolimy[3389] zostanie[1961] sterta gruzu[5856], a *z* góry[2022] domu[1004] – zalesione[*] wzgórza[**].
Jr 9,11; 26,18;
**lub: las, zarośla, zalesiona wyżyna[3293]; **wyżyna (też jako miejsce kultu), grań, wysokość, góra, kopiec grzebalny[1116]*
Mi 4,11

4 I stanie[1961] się w ostatecznych[*] dniach[3117], że góra[2022] domu JHWH będzie utwierdzona[**] na szczytach[7218] gór i wywyższona[5375] ponad pagórki[1389], a ludy[***] do niej popłyną[5102].
**lub: dalsza część, koniec, czas późniejszy ostateczny[319]; **k.n. być utwierdzonym, nieugiętym[3559], być niezłomnym, pewnym, być gotowym[B4097]; ***naród, lud, lud uzbrojony[5971] - Sdz 20,10; Iz 36,1*

2. I wiele[7227] narodów[*] przybędzie[1980], mówiąc[559]: Chodźcie[1980|IMP], wstąpmy[5927] na górę JHWH, do domu[1004] Boga Jakuba[3290], i będzie nas nauczał[**] swoich dróg[1870], a *my* będziemy chodzili[1980] jego ścieżkami[734]. Z Syjonu[6726] bowiem wyjdzie[3318] Prawo[***] i Słowo[****] JHWH z Jerozolimy[3389].
Iz 56,6; Za 2,11; 14,16
**hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi[1471]; **k.h. rzucać, wskazywać, pokazywać, kierować,uczyć, pouczać[3384]; ***hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]; ****sprawa, mowa[1697]*

3. I będzie sądził[*] wśród[996] wielu[7227] ludów[5971] i będzie rozstrzygał[**] *sprawy* potężnych[6099] i odległych[***] narodów[1471]. I przekują[3807] swoje miecze[2719] na lemiesze[855], a swoje włócznie[2595] na noże winogrodnika[4211]. Naród[1471] na naród[1471] nie podniesie miecza[2719] i nie będą się więcej[5750] uczyć[3925] wojny[4421].
****dosł.: aż do[5704]*
**lub: k.q. rządzić, zarządzać, sądzić, rozstrzygać spór; karać[8199]*
***lub: k.h. karcić, besztać, strofować, ganić, dowodzić, sądzić[3198]*

4. I usiądzie[3427|P] *każdy* człowiek[376] pod[8478] swoją winoroślą[1612] i pod swoim figowcem i *nikt* nie będzie wzbudzał strachu*, bo usta[6310] JHWH Zastępów** to powiedziały[1696].
**lub: k.h. spowodować drżenie, rozpędzić w popłochu, rozgromić[2729] **hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]* 1Krl 4,25; Jr 30,10; Za 3,10

5. Bo wszystkie[3605] ludy[5971], *każdy* człowiek[376] pójdzie[1980|P] w imię* swojego boga, ale my pójdziemy** w imię JHWH, naszego Boga, na wieki[5769|S] wieków[***|S]. ****lub: na zawsze[5703]*
imię[8034] reprezentuje charakter i autorytet; **metaf.: k.q. o sposobie życia - por. Rz 6,4 - żyć, odchodzić, iść dalej, chodzić[1980]*

6. W tym[1931] dniu[3117] – oświadczenie* JHWH, zgromadzę[622] chromą**|[6760] i zbiorę*** wygnaną**** oraz tę, którą[834] skrzywdziłem[7489];
**lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka w stanie uniesienia)[5002]; **tj. kulejącą - u. 7; Rdz 35,15; So 3,19; ***lub: k.p. zbierać razem[6908]; ****k.n. zostać odepchniętym, zepchniętym na bok[5080]*

7. A z tej[853] chromej[6760] ustanowię* resztkę**, a z wygnanej[5080] – potężny*** naród. I JHWH będzie królował[4427] nad nimi na górze[2022] Syjon[6726], odtąd[6258] aż[5704] na wieki[5769|S]. Mt 11,5
**lub: k.q. mianować, wyznaczać, ustanawiać, kształtować, sprawiać, że coś się stanie[7760]; **pozostałość[7611]; ***rozległy, liczny[6099]*

8. A ty, Wieżo Trzody*, twierdzo** córki[1323] Syjonu[6726], do ciebie nadejdzie[857] i przyjdzie[935] wcześniejsze*** panowanie[4475] – królestwo[4467] córki[1323] Jerozolimy. ****lub: pierwsze[7223]*
**hebr.: Migdal-Eder - miejscowość Rdz 35,21 - symbol czuwania nad stadem - 2Krn 26,10; **hebr.: ofel[6076] - nazwa wzgórza na płd. od świątyni - 2Krn 27,3; Ne 3,26; baszta, tu miasto Dawida - 2Sm 5,7*

9. Dlaczego[4100] teraz[6258] *tak* głośno* krzyczysz**? Czy nie ma króla[4428] u ciebie? Czy twój doradca[3289] zginął[6], że ból[2427] twój wzmógł*** się jak u rodzącej[3205]? Iz 3,1-3; Jr 8,19
**lub: krzyk, ryk, huk[7452]; **k.h. wydawać okrzyk wojenny, dawać sygnał do wojny, wiwatować, wołać w udręce[7321]; ***k.h. uzmocnić[2388]*

10. Wij*|[IMP] się *z bólu* i przyj**|[IMP], córko[1323] Syjonu[6726], jak rodząca[3205], bo teraz[6258] wyjdziesz[3318] z miasta[7151] i zamieszkasz[7931] w polu[7704], i pójdziesz[935] aż do[5704] Babilonu***. Tam będziesz wybawiona****, tam cię JHWH odkupi***** z rąk[3709] twoich wrogów[341].
**lub: k.q. zwijać się, wirować[2342]; **dosł.: buchnąć, przynieść[1518] - por. Ps 22,9; Hi 33,8; ***tj. „pomieszanie” 894 - stolica Babilonii położona nad Eufratem; ****lub: odebrać, wyrwać, wyratować[5337] *****lub: k.q. wykupić (jako krewny), odkupić (jako Bóg)[1350]*

11. Teraz[6258] zebrało[622] się przeciwko[5921] tobie wiele[7227] narodów[1471], mówiąc[559]: Niech będzie zhańbiona*, niech nasze oczy[5869] *nasycą* się patrząc[2372|JUS] na Syjon**.
**lub: być zanieczyszczonym, bluźnierczym, bezbożnym[2610] **proroctwo spełniło się w roku 701 p.n.e. w czasie oblężenia przez Asyryjczyków*

12. One* *jednak* nie znają** myśli*** JHWH ani nie rozumieją[995] Jego planów****. Bo On zgromadził[6908] je jak snopy[5995] na klepisku[1637].
**domyśl.: narody; **k.q. posiadać wiedzę, znać, umieć, uznawać[3045] ***lub: zamysł, plan, wymysł, myśl[4284]; ****rada, zamysł, plan[6098]*

13. Wstań[6965|IMP] i młóć*, córko[1323] Syjonu[6726], bo twój róg** uczynię[7760] z żelaza i twoje kopyta[6541] uczynię[7760] ze spiżu***, i zmiażdżysz[1854] wiele ludów[5971]. I poświęcę**** ich łupy[1214] JHWH i ich bogactwo[2428] PANU[113] całej[3605] ziemi[776]. Iz 41,15; Jr 51,20-23; Za 12,1-8; 14,14
**lub: k.q. deptać, tratować[1758]; **termin ten opisuje siłę, honor, władanie, godność, płodność, potomków - por. 1Sm 2,10; Ps 89,11 ***spiż - twardy stop miedzi z cyną, cynkiem i ołowiem[5154] ****lub: k.h. zabronić (używania), przeznaczyć na zniszczenie, wygubić, wymieszczyć[2763], poświęcić coś jako obłożone klątwą[B3173]*

5 Zbierz się teraz[6258] w oddziały*, córko[1323] oddziału**|[S]! Wał oblężniczy[4692] stanął[7760] przeciwko[5921] nam. Kijem*** będą bić w policzek[3895] sędziego[8199] Izraela. Mt 26,67; 27,30
**lub: k.hp. zebrać się w gromadach[1413]; **grupa, gromada, banda, oddział, najazd, napaść[1416]; ***drąg, rózga, kij, gałąź[7626]*

2. A ty, Betlejem* Efrata**, *za* małe[6810] aby być w tysiącach*** w Judzie[3063], z ciebie wyjdzie[3318] Mi Ten, *który* będzie[1961] władcą**** w Izraelu, a Jego pochodzenie***** – pradawne[6924], od wieczności[5769]. Mt 2,5-12; Łk 2,4.11
**tj. „dom chleba” 1035; **tj. „miejsce owocowania lub sterta popiołów” - miasto w okolicach Betel - por. Rdz 48,7; 1Sm 35,16 -19 lub Betlejem Efratejskie - mieszkańcy pochodzili z Efraty - KUL[K] ***lub: pokolenie[505]; ****k.q. rządzić[4910]; *****miejsce wyjścia[4163]*

3. Dlatego wyda[5414] ich aż do czasu[6256], kiedy rodząca[3205] porodzi[3205] i *wtedy* pozostałość* Jego braci[251] wróci[7725] do synów[1121] Izraela.
**lub: resztka, pozostałość[3499]* Iz 10,20-22; Oz 11,8; Mi 5,7-8

4. Powstanie* i będzie paść[7462] w mocy[5797] JHWH i w majestacie** imienia[8034] JHWH, swojego Boga. I zamieszkają***|[P], bo teraz[6258] stanie się wielki**** aż po krańce[657] ziemi[776].
**lub: zajmować stanowisko, trwać, wystąpić, służyć, stać[5975] **lub: wywyższenie, duma, majestat[1347]* Ps 72,8; Iz 52,13;
****lub: k.q. siedzieć, być ustawionym, zostawać, mieć siedzibę[3427] ****lub: k.q. stać się wywyższonym, dorosnąć[1431]* Za 9,10

5. I Ten będzie pokojem*. Gdy Aszur** wkroczy[935] do naszej ziemi[776] i gdy podepcze*** nasze twierdze****, wtedy wystawimy[6965] przeciwko niemu siedmiu[7651] pasterzy[7462] i ośmiu[8083] książąt***** z ludu******|[S]. *******dosł.: adam[120|S]*
**hebr.: szalom - pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń[7965]; **tj.: „krok” 804 - Asyria - starożytne państwo semickie w płn. Mezopotamii, istniejące od drugiej połowy III tysiąclecia p.n.e. do pierwszej połowy I tysiąclecia p.n.e.; ***lub: maszerować, udepłyować (w tłoczni), wyginać[1869]; ****cytadela, pałac, twierdza[759] *****lub: pomazaniec, książę, ofiara płynna - Pwt 32,38; Ps 83,11*
Iz 40,11; 45,22; 49,9; 52,10; Ez 34,13-15.23-24; Mi 7,14

6. I złamią* ziemię[776] Aszur[804] mieczem[2719] i ziemię[776] Nimroda** u jej wejścia***. I wybawi *nas* od Aszur[804], gdy wkroczy[935] do naszej ziemi[776] i gdy będzie stąpał**** w naszych granicach*****. *****por. w. 5***** Na 2,11-13

**lub: k.q. wyrządzić krzywdę, łamać, rozbić, roztrzaskać[7489]*
***tj. „bunt" lub „waleczny" - prawnuk Noego - Rdz 10,8-9; ****lub: otwór, brama, wejście[6607]; ******terytorium, region, granica[1366]*

7. I stanie[1961] się resztka[7611] Jakuba[3290] pośród* wielu[7221] ludów[5971] jak rosa** od JHWH, jak ulewny deszcz*** na zieleń****, które[834] nie czekają***** na człowieka[376] ani nie zwlekają****** *z powodu* synów ludzkich[120|S].

**lub: środek, wewnętrzna część[7130]; **nocne opary, lekki deszcz[2919]*
****lub: obfite, intensywne ulewy[7241]; *****zioło, trawy, trawa, zielona roślinność[6212]; ******k.p. wypatrywać z niecierpliwością[6960]*
*******lub: k.p. mieć nadzieję na, czekać[3176]* Pwt 32,2; Ps 72,6; 110,3

8. Resztka[7611] Jakuba będzie[1961] *pośród* pogan*, wśród[7130] wielu[7227] narodów**, jak lew[738] między leśnymi[3293] zwierzętami[929] i jak lwiątko*** między trzodami[5739] owiec[6629], które[834] – gdy przechodzi[5674] – depcze[7429] i szarpie[2963], i nie ma ocalenia****.

*****lub: k.h. wyrwać, wyzwolić[5337]*
**hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi[1471]; **naród, lud, lud uzbrojony[5971] - Sdz 20,10; Iz 36,1; ***młody lew[3715]* Rdz 49,9

9. Wzniesie*[|JUS] się twoja ręka[3027] nad twoimi wrogami**, a wszyscy[3605] twoi przeciwnicy[349] zostaną wycięci[3772]. Ps 10,12; 21,8;

**lub: k.q. być podniesionym, być wzniesionym, być wysoko[7311]*
***lub: przeciwnik, nieprzyjaciel, ciemiężyciel[6862]* Iz 26,11

10. I stanie[1961] się w tym dniu[3117] – oświadczenie* JHWH – że wytnę[3772] twoje konie[5483] spośród ciebie i zniszczę** twoje rydwany[4818].

**lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka w stanie uniesienia)[5002]; **k.h. zniszczyć, uśmiercić[6]* Iz 2,7; Oz 14,3; Za 9,10

11. Wytnę[3772] miasta[5892] twojej ziemi[776] i zburzę* wszystkie[3605] twoje umocnienia**.

**lub: k.q. strącić, zburzyć, przełamać, połamać[2040]; **twierdza, warowne miasto, warownia[4013]* Iz 2,12-17; Oz 10,14; Am 5,9

12. Wytnę* czary** z twojej ręki[3027] i nie będzie[1961] u ciebie wróżbitów***. Pwt 18,10-12

**lub: k.h. zniszczyć, odcinać, ściąć[3772]; **czarnoksięstwo - 2Krl 9,22; Iz 47,9; Na 3,4; ***k.po. praktykować wieszczbiarstwo, czarować[6049]*

13. Wytnę[3772] twoje rzeźbione bożki* i twoje stele** spośród ciebie i nie będziesz już[5750] oddawał pokłonu*** dziełu[4639] swoich rąk[3027].

**lub: wyobrażenie bóstwa, bałwan, ryty obraz[6456]* Iz 2,18.20;
***tj. filar; pamiątkowy kamień, mastaba - grobowiec ze stelą[4676]*
****lub: padać na twarz, oddawać pokłon[7812]* Iz 17,8; Ez 6,9

14. Wyrwę[5428] twoje aszery* spośród[7130] ciebie i zniszczę** twoje miasta. Wj 34,14; Pwt 16,21;

*aszera[842] - kananejska bogini powodzenia i szczęścia; również symbole tej bogini, jak święte drzewa lub słupy umieszczane przy jej ołtarzach; **lub: k.h. unicestwiać, gubić, niszczyć[8045]* Iz 27,9

15. W gniewie* i zapalczywości** dokonam[6213] zemsty*** nad narodami[1471], które[853] nie posłuchały****[|8085]. *****lub: odwet, pomsta[5359]* Iz 1,24;

lub: nos, gniew, metaf.: fukнąć gniewnie[639]; **żar, furia, wściekłość, oburzenie, złość, gniew[2534]; ****por. Mi 6,1 Iz 65,12

6 Słuchajcie*[|IMP] proszę**, co mówi JHWH: Wstań[6965|IMP], spieraj***[|IMP] się z górami[2022] a pagórki[1389] niech słuchają[8085] twojego głosu.

**lub: k.q. rozumieć, posłuchać, spełnić prośbę, zgodzić się, okazać posłuszeństwo[8085]; **lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994]; ***k.q. walczyć, zmagać się, kłócić się, prowadzić sprawę, proces (prawny)[7378]*

2. Słuchajcie*[IMP|8085] góry[2022], sporu[7379] JHWH, i *wy* niewzruszone* fundamenty[4146] ziemi[776], bo[3588] JHWH *wiedzie* spór** ze swoim ludem[5973] i spiera[3198] się z Izraelem[3478]. 2Sm 22,16;

**lub: ciągły, nieprzemijający, trwały[386]; **niesnaski, spór, sprawa w sądzie, konflikt, kłótnia[7379]* Ps 104,5; Iz 1,18; Jr 2,9; Oz 4,1

3. Mój ludu[5971], cóż ci uczyniłem[6213]? W czym ci się uprzykrzyłem*? Odpowiedz**[|IMP] mi.

**lub: nużyć, męczyć, wyczerpywać[3811]* Iz 43,22-23; Jr 2,5
***lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030]*

4. Bo wyprowadziłem* cię z ziemi[776] Egiptu[4714], odkupiłem** cię z domu[1004] niewolników[5650] i posłałem[7971] przed twoim obliczem[6440] Mojżesza***, Aarona**** i Miriam*****.

**dosł.: k.h. przyprowadzić w górę, pobudzić (umysłowo), ofiarować, wywyższyć[5927]; **dać okup[6299]; ***tj. „wyciągnięty" (z wody)[4872]; ****tj. „przynoszący światło"[175]; *****tj. „bunt"[4813]*
Wj 14,30; 15,20; 20,2; Pwt 7,8; Ps 77,20; Oz 12,13

5. Mój ludu[5971]! Wspomnij[2142] proszę*, co zamierzał[3289] Balak**, król Moabu***, a co mu odpowiedział[6030] Balaam****, syn[1121] Beora*****, od[4480] Szittim****** aż do[5704] Gilgal*******, abyś[4616] poznał[3045] sprawiedliwość[6666] JHWH. Lb 23,7-24;

por. w. 1*; **tj. „niszczyciel"[1111]; ***tj. „od jego ojca" obszar na wschód od Morza Martwego między rzeką Zered, a rzeką Arnon[4124]*
****tj. „nie z ludu"[1109]; *****„palenie"[1160]; ******„akacje"[7851] - Lb 25,1; *******tj. „koło, toczenie się" - Pwt 11,30* Lb 24,3-24

6. Z czym[4100] *mam* się stawić* przed JHWH, zgiąć**[3721] się przed Bogiem *z* wysokości***? Czy mam stawić* się *przed* Nim z ofiarami całopalnymi[5930] z cieląt[5695] jednorocznych****?

**lub: k.p. stanąć twarzą w twarz, przyjść na spotkanie[6923]; **k.n. i pochylać się; ***wysokość, wyniesienie, metaf.: ktoś szlachetnie urodzony[4791]; ****dosł.: cielęta synów[1121] rocznych[8141] - AK*

7. Czy JHWH ma upodobanie* w tysiącach[505] baranów[352] i miriadach** strumieni[5158] oliwy[8081]? Czy dam[5414] swojego pierworodnego[1060] za mój występek***, owoc[6529] mojego łona[990] za grzech[2403] mojej duszy[5315]? Iz 57,15; Mt 23,23

**lub: k.q. być łaskawym, życzliwym, przyjmować życzliwie, być zadowolonym[7521]; **mnóstwo, miriada, dziesięć tysięcy[7233]*
****lub: przewinienie, bunt[6588], przestępstwo, czyny zbrodnicze[B7613]*

8. Oznajmiono[5046] ci, człowieku[120|S], co *jest* dobre[2896] i czego JHWH żąda[*] od ciebie[4480], jeśli[518] *nie* to: byś czynił[6213] sprawiedliwość[**], kochał[160] miłosierdzie[***] i pokornie[****] chodził[1980] z twoim Bogiem. Rdz 18,19; Pwt 10,12; Oz 6,6

**lub: k.q. domagać się, badać, żądać, zabiegać o, starać się o[1875]*
***lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie[4941]*
****lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość[2617]*
*****lub: k.q. okazywać pokorę, k.h. być skromnym[6800] - tu i Prz 11,2*

9. Głos[6963] JHWH woła[*] do miasta[**|5892] – rozsądek[***] *skłania do* bojaźni[3372] *wobec* twojego imienia[****]: Słuchajcie[*****|IMP] rózgi[4294] i tego, kto *ją* ustanowił[******]. ***dot.: Jerozolimy (?)*

**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121], ***mądrość, rozsądek, siła, zwycięstwo[8454], ****tzn. uznaje autorytet wołającego - Mi 4,5*; *****lub: być posłusznym[8085], ******k.q. wyznaczyć[3259]*

10. *Czy* wciąż[5750] *są* w domu[1004] nieprawym[*] skarby[214] nieprawości[7562] i efa[**] pomniejszona[***], przeklęta[2194|B2492]?

**hebr.: resza - winny, zły, niegodziwy, przestępczy[7563], **jedn. miary objętości ciał sypkich i płynów - 22,9 l. - pojemnik[374], ***dost.: chudość, niedostatek, nikłość, marnienie - tu i Ps 106,15; Iz 10,16*

11. Czy *mam je* usprawiedliwić[*] *mimo* nieprawych[**] szal[***], *mimo* trzosu[3599] z fałszywymi[4820] odważnikami[****]? Kpł 19,36; Oz 12,7

**lub: k.q. być czystym[2135], **zło, niegodziwość, wina, nieprawość[5175] ***lub: odważniki, szale wagi[3976], ****dost.: ciężarek, kamień[68]*

12. *Miasto*, którego[834] bogacze[6223] *są* wypełnieni[4390] gwałtem[*], jego mieszkańcy[3427] mówią[1696] kłamstwo[**], a w ich ustach język[3956] ich – zdradliwy[***]. Iz 1,23; 5,7; Jr 9,2; Am 6,3-4; Mi 2,1-2

**lub: krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość, gwałt[2555], **rozczarowanie, fałszerstwo, podstęp[8267], ***oszustwo, kłamstwo[7423]*

13. I dlatego[1571] ja uderzę[*] cię chorobą[**] i spustoszę[***] z powodu twoich grzechów.

**lub: k.h. razić, uderzać, szturchać, biczować[522]; **uczynić obolałym, chorym, smucić się[2470], sprawię chorobę (przez) uderzenie ... i (przez) spustoszenie - AK; ***k.h. pustoszyć, przejmować grozą[8074]*

14. Ty[859] będziesz jadł[398], ale się nie nasycisz[*]; twój głód[**] będzie w twoim wnętrzu[***]. Odłożysz[****], lecz nie zachowasz[*****], a co zachowasz[******], wydam pod miecz[2719]. Iz 9,20;

**lub: k.q. mieć w nadmiarze, otrzymać swoją porcję, nasycić się[7646] **dost.: poczucie zapadania się, pustka[3445] - o rozwierającym się żołądku; ***środek, wewnętrzna część[7130], ****k.q. przestawić, przesunąć z powrotem[5253], *****dost.: k.h. doprowadzić w bezpieczne miejsce[6403], ******lub: k.p. wyzwolić, wyślizgnąć się[6403] Iz 30,6*

15. Ty[859] będziesz siał[2232], ale nie będziesz żął[*]; ty[859] wytłoczysz[**] oliwki[2132], ale nie namaścisz[5480] się oliwą[8081], i moszcz[***] – lecz nie napijesz się wina[3196]. Pwt 28,38; Jr 12,13;

**lub: zbierać żniwo, zbierać zbiory[7414], **dost.: deptać, maszerować, udeptywać (w tłoczni)[1869], ***wino, świeże bądź młode wino, moszcz, świeżo wyciśnięte wino[9492]* Am 5,11; So 1,13

16. I strzegłeś[8104] ustaw[*] Omriego[**] i wszystkich[3605] czynów[4639] domu[1004] Achaba[***], i chodziliście[1980] według ich rad[****]. Z tego względu[4616] wydam[5414] cię na spustoszenie[8047], a jego mieszkańców[3427] na pośmiewisko[*****]. I będziecie nieść[5375] hańbę[******] mojego ludu[5971].

**lub: zarządzenie, ograniczenie, postanowienie, coś nakazanego, ustawa[2708], **tj. „uczeń JHWH" - król pln. królestwa Izraela - 1Krl 16,16 ***tj. „brat ojca" 256 - syn Omriego - 1Krl 16,28; ****plan, zasada, pomysł, rada[4156], *****syczenie, gwizdanie[8322], ******drwinę[2781]*

1Krl 16,25; 21,25; 2Krl 21,3; Ps 44,13; Jr 7,25; 18,16; 29,18

7 Biada[*] mi! Stałem[1961] się bowiem[3588] jak po letnich[7019] zbiorach[625], jak pozostałość[5955] po winobraniu[1210]. Nie ma *żadnego* grona[**] do zjedzenia[398], moja dusza[***] pragnie[183] wczesnej figi[****]. Iz 24,13; 28,4; Oz 9,10

**lub: niestety! biada! tu i Hi 10,15; **pęk kwiatów; kiść[811] ***hebr.: nefesz - dusza, osoba, akt woli, gardło, osobowość[5315] ****tj. pierwsza dojrzała figa, wczesna figa[1063], tu i Oz 9,10*

2. Pobożny[*] zniknął[6] z ziemi[776], nie ma prawego[**] *wśród* ludzi[120|S]. Wszyscy[3605] czyhają[693] na krew[1818], każdy[***] zastawia[****] sieć[2764] na swojego brata[251]. *****dost.: k.q. polować[6679]*

**hebr.: chasid - wierny, bogobojny, pobożny, święty[2623] **lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, prawidłowy, należyty[3477] ***hebr.: isz - mężczyzna, mąż, człowiek, ludzkość, każdy[376]*

3. Do złego[7451] – *choćby* obiema rękami[3709]; *do* czynienia dobra[*] – książę[**] i sędzia[8199] zabiegają[7592] o łapówkę[***]. A dostojnik[1419]? On mówi[1696] *to, czego* pożąda[****] jego dusza[5315] i *do spółki* przekręcają[*****|HAP] *sprawę*.

**lub: k.h. ucieszyć, sprawić radość, czynić dobrze komuś[3190] **lub: władca, przywódca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca[8269] ***lub: wynagrodzenie, odpłata, nagroda, łapówka[7966], ****pragnienie, pożądanie, klęska[1942], *****dost.: zwijać, tkać, splatać[5686]*

4. Najlepszy[2896] z nich *jest* jak kolec[*], najuczciwszy[**] *jak* płot ciernisty[4534|HAP]. Dzień[3117] twoich stróżów[***] i twojego nawiedzenia[****] nadszedł[935]; teraz[6258] nastanie[1961] *pośród* nich zamieszanie[*****]. ******lub: zawstydzenie[3998] tu i Iz 22,5*

**tj. ciernisty krzew[2312] - o dolinie Jordanu[B2639] - tu i Prz 15,19 **lub: szczery, prawy, sprawiedliwy, słuszny, należyty[3477] ***lub: k.p. czuwać, śledzić uważnie[6822], ****kara, przegląd[6486]*

5. Nie wierzcie[*] bliźniemu[7453], nie ufajcie[982] przyjacielowi[441]. Strzeż[8104] bramy[6607] swoich ust[6310] przed leżącą[**] na twoim łonie[***].

**lub: trwać mocno, ufać, być pewnym[539], **lub: spoczywać na - w intymnym akcie[7091], AK - leżącym (?) - J 21,20; ***piersi - BP*

6. Bo syn[1121] znieważa[*] ojca[1], córka[1323] powstaje[**] przeciwko swojej matce[517], synowa[3618] przeciwko swojej teściowej[2545], a wrogami[341] człowieka[376] są jego domownicy[1004].

**lub: k.q. uważać za głupiego, traktować pogardliwie[5034] **lub: k.q. rosnąć w siłę, powstawać, utwierdzać się[6965]* Łk 12,53

7. Lecz* ja będę wypatrywał** JHWH, będę oczekiwał*** Boga mojego zbawienia****. Mój Bóg mnie wysłucha*****. **dosł.: a ja* Ha 2,1
lub: k.p. czuwać, śledzić uważnie* 6822 *- por. w. 4; ***k.h. mieć nadzieję na*3176*; * wyzwolenie, ocalenie, ratunek, bezpieczeństwo, dobrobyt, zwycięstwo*3468*; *****k.q. spełnić prośbę, zgodzić się*8085

8. Nie raduj* się z mojego powodu**, moja nieprzyjaciółko341! Chociaż upadłem*** – powstanę6965; chociaż3588 siedzę3427 w ciemności2822 – JHWH *jest* moją światłością216.
**lub: wesoły, zadowolony, radosny*8056*; **EIB - nie wytrzymuj się nade mną; ***lub: k.q. paść na twarz przed kimś, upadać w ręce*5307

9. Zniosę5375 gniew* JHWH, bo zgrzeszyłem** przeciwko Niemu, aż***|5704 będzie prowadził7378 moją sprawę w sądzie7379 i wykona6213 na mnie sprawiedliwy sąd****. Wyprowadzi3318 mnie na światło216 i ujrzę7200 Jego sprawiedliwość6666. Rz 10,1-4; 11,23-27
**lub: furia, wściekłość, burzenie się, oburzenie*2197*; **k.q. grzeszyć, chybić celu, utracić, ponieść karę za grzech*2398*; ***dosł.: aż gdy*834
*****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, wyrok, sprawiedliwość, przywilej (prawny), prawość, słuszność w sądzie*4941

10. I zobaczy*|7200 to moja nieprzyjaciółka341 i okryje3680 się wstydem** ta, która do mnie413 powiedziała559: Gdzie*** *jest* JHWH, twój Bóg? Moje oczy5869 ujrzą7200 ją, teraz6258 będzie1961 na podeptanie**** jak uliczne2351 błoto2916.
**lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd*7200
***lub: hańba*995 *- Ps 89,45; Ez 7,18; Ab 1,10; ***gdzie*413 *On ... - AK*
*****lub: deptanie, udeptane miejsce*4823*, EIB - jak deptak, jak ...*

11. Dzień3117 budowy* twoich murów1447! Ten dzień3117! Dekret** *przeciwko tobie* będzie oddalony***. ****dosł.: być odległym, być dalekim*7368 Am 9,11;
**lub: k.q. odbudowywać*1129*; **akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna*2706*; ***ten dzień - oddali przepis - AK* Za 2,2

12. Ten dzień3117 przyjdzie995 do ciebie od4480 Aszur* aż do miast Egiptu**, od Egiptu4692 aż *po* Rzekę***, od morza**** aż *do* morza3220 i od góry2020 *aż do* góry2020.
tj.: „krok”*1804 *- Asyria - Mi 5,5; **hebr.: macor - pierścień oblężenia, oblężenie, fortyfikacje*4692 *- nazwa własna - Egipt - 2Krl 19,24*
****o Eufracie - Rdz 31,21; o Tygrysie - Dn 10,4 ; o Nilu - Rdz 15,18*
*****o Morzu Śródziemnym - Joz 1,4; o Morzu Martwym - Rdz 14,3; o Morzu Czerwonym - Wj 10,19; w znaczeniu - zachód - Rdz 13,14*

13. A ta ziemia776 stanie się pustkowiem* z powodu5921 swoich mieszkańców3427, *z powodu* owocu** ich czynów***.
**lub: zniszczenie, zmarnowanie, spustoszenie*8077*; **plonu*6529
****lub: uczynek, czyn, nawyk*4611 Iz 19,23-25; 60,4.9

14. Paś7462|IMP swój lud5971 laską* swoją, trzodę6629 swojego dziedzictwa**, mieszkającą7931 samotnie910 w zaroślach3293 pośrodku8432 Karmelu***. *Niech się* pasą7462 w Baszanie**** i Gileadzie***** jak za dawnych5769 dni3117.
**lub: rózga, kij, gałąź, odrośl, pałka*7626*; **majątek, dziedzictwo, mienie*5159*; ***tj. „ ziemia ogrodów”* 3760 *- góra na północy Izraela, niedaleko Hajfy - 1Krl 18,19; ****góra na wys. płaskowyżu na wsch. od J.Galilejskiego - dziś Wzgórza Golan - Pwt 3,3; Joz 12,4*
******określ. obszaru różnie definiowanego w zależności od kontekstu - górzyste tereny na wsch. od Jordanu na płd. od rzeki Jarmuk*1568

15. Ukażę7200 mu* cudowne** *znaki*, jak za dni3117 twojego wyjścia3318 z ziemi776 Egiptu***.
**domyśl.: Izraelowi; **lub: k.n. być cudownym, nadzwyczajnym, zdumiewającym, być trudnym do zrozumienia*6381 Wj 3,20;
****hebr.: micrajim - „ziemia Koptów”* 4714 Wj 34,10; Ps 78,11-16

16. Ujrzą7200 to narody* i zawstydzą** się całej3605 swojej potęgi***. Przyłożą7760 rękę do ust****, a ich uszy241 ogłuchną*****. Mi 3,7
**hebr.: goim - poganie, narody, nie-Żydzi*1471*; **lub: k.q. być zawstydzonym, zażenowanym*954*; ***siła, moc, dzielność, potęga*1369
*****tj. zamilkną - Hi 21,5; 40,4; *****k.q. milczeć, być głuchym*2790

17. Będą lizać3897 proch6083 niczym wąż5175, niczym pełzający* *po* ziemi776. Z drżeniem7264 wyjdą ze swoich warowni4526 do JHWH, naszego Boga; będą się bać** i lękać*** Ciebie.
**lub: k.q. particpl. - cofnąć się, odpełznąć, bać się , AK - płazy ziemi*
***lub: k.q. odczuwać przerażenie*6342*; ***być przejętym bojaźnią*3372
Ps 72,9; Iz 49,23; Jr 33,9

18. Któż4310 *jest* Bogiem jak Ty, *który* przebaczasz5375 nieprawość* i przechodzisz** ponad przestępstwem*** resztki7611 swojego dziedzictwa? Nie zachował2388 swojego gniewu**** na zawsze5703, bo On1931 ma upodobanie***** w miłosierdziu2617. Wj 34,7.9; Iz 43,25; Rz 3,25
**lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość*5771*; **k.q. przejść nad, obok, nieść, pozbyć się, zabrać*5674*; ***przewinienie, bunt*6588*, wykroczenie dotyczące własności, przestępstwo, czyny zbrodnicze, swawolność, profanacja*B7613*; ****lub: nos, gniew, metaf.: fukнąć gniewnie*639*; *****znajdować przyjemność, rozkosz*2654

19. Odnowi* miłosierdzie** nad nami, pokona3533 nasze nieprawości*** i wrzuci w głębiny4688 morza3220 wszystkie nasze grzechy2403.
dosł.: k.q. zmienić kierunek w określony sposób a następnie pójść w kierunku dokładnie przeciwnym*7725*; **lub: mieć litość, być miłosiernym, współczuć, litować się; ***por. w. 18 Jr 50,20

20. Okażesz5414 wierność* Jakubowi3290 i miłosierdzie** Abrahamowi85, tak jak przysiągłeś7650 naszym ojcom za pradawnych*** dni.
**hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność*571
***lub: dobroć, łaskawość, wierność, miłosierdzie, życzliwość*2617
****lub: starożytność, początek, przód, prastare czasy*6924 Pwt 7,8

Księga Nahuma

Księga Nahuma

1 Brzemię* Niniwy**. Zwój[5612] wizji[2377] Nahuma*** z Elkosz[512]. ****tj. „pocieszenie”* [5151]
**hebr.: masa - ciężar, brzemię, ładunek, wypowiedź[4853] - słowo często rozpoczynające wypowiedź proroka - por. Iz 13,1; 14,28*
***tj. „siedziba Ninusa”* [5210] *- stolica Asyrii do roku 640 p. Chr.*

2. JHWH *jest* Bogiem zazdrosnym* i mszczącym** się; mściwy[5358] jest JHWH i władcą*** gniewnym****; JHWH, *który się* mści nad przeciwnikami[6862] swoimi i zachowuje[5201] *gniew* wobec nieprzyjaciół[341] swoich.
**tylko tu i Joz 24,19*[7072]*; **k.q. prtcpl. - pomścić, brać odwet, żywić mściwe uczucia*[5358]*; ***hebr.: ba'al*[1167] *- pan, właściciel, mąż*
*****lub: żar, furia, wściekłość, gorączka, oburzenie, złość*[2534]

3. JHWH nieprędki* do gniewu**, to*** *Bóg* wielkiej[1419] mocy[1419], nie uzna za niewinnego**** *tego, który jest* winny[5352]; w nawałnicy[5492] i w burzy[8183] jest droga[1870] JHWH, a obłok[6051] jest prochem[80] Jego nóg, Wj 34,6-7; Lb 14,18;
**lub: cierpliwy, nieskory do gniewu*[750]*; **nos, gniew, metaf.: fuknąć gniewnie*[639]*; ***dosł.: i wielkiej mocy; ****k.p. uznawać za niewinnego, pozostawiać bez kary*[5352] Iz 66,15; Jr 4,13; Oz 8,7

4. Który gromi*[IMP] morze[3220] i wysusza[3001] je, i wysuszył[2717] wszystkie[3605] rzeki[5104]; usechł[536] przed Nim Baszan** i Karmel***, usechł[536] także kwiat Libanu****; **lub: k.q. ganić, napominać, psuć*[1605]
***tj. „owocny, płodny”* [1316]*- kraina na wsch. od Jordanu i na płn. od Gileadu - w połowie przekazana pokoleniu Manassesa - Lb 32,33*
****tj. „ziemia ogrodów”* [3760] *- góra w okolicach Hajfy - 1Krl 18,19, miasto na zach. brzegu M. Martwego na płd. od Hebronu - 1Sm 15,12*
*****tj. „biel”* [3844] *- lesiste pasmo górskie na płn. granicy Izraela*

5. Góry[2022] drżą* przed Nim[4480], a pagórki[1389] się roztapiają** i ziemia[776] podnosi[5375] się przed Jego obliczem[6440], także okrąg ziemi*** oraz wszyscy[3605] mieszkający[3427] na nim. Ps 18,7; Iz 5,25
**lub: k.q. trząść się, dygotać*[7493]*; **k.hp. topnieć, płynąć*[4127]
****lub: świat, zamieszkała ziemia*[8398]*, stały ląd, okrąg ziemi*[B9814]

6. Kto ostoi[5975] się przed Jego wzburzeniem*? A kto powstanie wobec żaru** Jego gniewu[639]? Uniesienie*** Jego wylewa[5413] się jak ogień[784], a skały[6697] rozpadają się przed Nim.
**lub: gniew, oburzenie*[2915]*, przeklęty przez oburzonego Boga*[B2493]
***lub: gniew, żar, płomień gniewu - tylko w odniesieniu do Boga*[2740]
****lub: żar, furia, wściekłość, niezadowolenie, oburzenie, gniew*[2534]

7. Dobry[2896] jest JHWH. *On* miejscem schronienia* w dniu[3117] ucisku**, zna[3045] tych, którzy w Nim pokładają ufność***; **lub: twierdzą*[4581]
lub: utrapienie*[6869] *- w. 9; ***szukają u Niego schronienia*[2620]

8. W zalewającej* powodzi** uczyni[6213] kres*** temu**** miejscu[4725], a wrogów[341] Boga będą gonić zawzięcie[7291] ciemności[2822]. *****dosł.: jej*
**dosł.: k.q. przejść nad, iść ponad*[5674]*; **lub: potop, ulewa*[7858]
****lub: całkowite zniszczenie, unicestwienie, zakończenie*[3617]

9. Co zamyślacie* wobec JHWH? On uczyni[6213] kres** *Niniwie,* nie nastanie[6965] drugi raz utrapienie***. ***por. w. 8**** Ps 2,1-4
**domyśl. niniwejczycy; *lub: k.p. rozważać, zamyślać, planować*[2803]
****lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot, udręczenie* [6869]

10. Bo tak[5704] jak splątane[5440] ciernie[5518] i jak upici[5433] są winem*, jak słoma zupełnie** sucha – zostaną pochłonięci***. Ml 1,4
**lub: napój, napój alkoholowy, wino*[5435]*; **pełny, w pełni*[4392|4390]
****lub: k.q. pass - pochłaniać (o ogniu), jeść, trawić, niszczyć*[3002]

11. Z ciebie bowiem wyszedł[3318] planujący* zło** przeciw[5921] JHWH – złośliwie*** doradzający[3289]. **lub: k.q. planować, zamierzać, wymyślać*[2803]
***lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły (czas)*[7451]
****dosł.: Beliał*[1100] *- por. Ps 41,8; idiom: coś bezwartościowego, niegodziwego, buntowniczego, w LXX - imię diabła* Ps 101,3

12. Tak powiedział[559] JHWH: Choć[518] bezpieczni* i tak liczni[7227], zatem[3651] zostaną zniszczeni**– i przeminą[5674]; a ciebie *chociaż* upokorzyłem***–*już* więcej[5750] cię nie upokorzę[6031].
**lub: doskonały, cały, pełny, spokojny, bezpieczny*[8003]*; **k.n. odcięci*[1494]*; ***k.p. upokarzać, źle traktować, dręczyć, osłabiać*[6031]

13. A teraz złamię* jego jarzmo**, które *jest* na tobie, a więzy[4147] twoje rozerwę***. 2Krl 16,7
**lub: k.q. rozdzierać gwałtownie, łamać, niszczyć, kruszyć*[7665]
***lub: żerdź, tyczka, jarzmo*[4132] *- Lb 13,23; 40,10.12; Ps 66,9; 121,3*
****lub: k.p. rozerwać, złamać, wyrwać, podrzeć, oderwać*[5423]

14. Bo[CW] przeciwko tobie JHWH rozkazał*, *że* nie będzie więcej *już* potomstwa** z twojego imienia[8034]; z domu[1004] twojego boga[430] zniszczę[3772] ryte*** i lane posągi****, gdyż byłeś mało warty[7043] – wyznaczę[7760] ci grób*****.
lub: k.p. zlecić, rozkazać, wyznaczyć*[6680]*; **idiom: k.n. nie zostanie zasiane*[2232] *- por. AK; ***hebr.: pesel - obraz*[6459]*, wyobrażenie bóstwa rzeźbione w drewnie lub wykuwane w kamieniu, a później odlewane z metalu*[B7475]*; ****lub: topiony metal, odlewany wizerunek (bożka), sieć*[4541]*; *****hebr.: qeber - grób, grobowiec*[6913] *- synonim świata podziemnego - Ps 49,9* Iz 7,8-25; 8,5-8

15. Oto[2009] na górach[2022] stopy[7272] zwiastującego radosne poselstwo*, oznajmiającego[8085] pokój**. Obchodź[2287] Judo[3063] swoje święta[2282], dopełnij[7999] swoich ślubów***; bo już więcej

niegodziwiec[****|1100] nie zdoła przejść[5674] przez ciebie, całkowicie[3605] został zgładzony[*****].
lub: k.p. uciec̨zyć się dobrą nowiną, ogłaszać radosną wieść[1319] **lub: pomyślność, pełnia, bezpieczeństwo, pokój, przyjaźń[7965] ***lub: przysięgi - tu w l.mn., uroczysta obietnica złożona Bogu lub innej osobie[5088] - Lb 6,2.5.21; ****por. w.11*; *****k.n. zostać odciętym, być zużytym, ponieść fiasko[3772]* Iz 52,7; Rz 10,15

2 Wyruszył[5927] przeciwko[*] tobie *ten, który* rozprasza[**]. Dopilnuj[5341] obronnych miejsc[***], obserwuj[6822] drogę[1870], wzmocnij[2388] biodra[****] i utwierdź[553] bardzo[3966] mocno siłę[3581].
**dosł.: twojemu obliczu[6440]; **rozrzucający - k.h. prtcpl.[6327] ***lub: fortyfikacje, twierdza, obwałowanie[4694] - 2Krn 11,10; Iz 29,3 ****idiom: przygotuj się do walki, włóż zbroję i nabierz odwagi*

2. Bo JHWH przywróci[7725] świetność[*] Jakuba[**], jak świetność Izraela[***], bo ograbili ich grabieżcy[****] i zniszczyli[7843] ich latorośle[2156].
**lub: wywyższenie, majestat, duma, arogancja, buta[1347] **tj. „trzymający piętę” [3290], nazwa własna 12 plemion Izraela ***hebr.: jisra'el - „ten, który zmagał się z Bogiem” [3478] - Rdz 32,28 ****lub: splądrowali[1238] plądrujący[1238] - por. AK* Iz 24,1.3; Jr 8,13

3. Tarcza[*] jego mocarzy[**] poczerwieniona[119|KPU|PAR], jego dzielni[***] mężowie[376] ubrani *są* w purpurę[8529|KPU|PAR], rydwany[****|A] skrzą[784] stalą[*****|HAP] w dniu[3117] swojej gotowości[3559], *a oszczepy* z drzewa jodłowego[1265] drgają[******].
**por. Ps 84,9*; **lub: człowiek silny, dzielny, bohater[1368]; ***siła, bogactwo, skuteczność[2428], własność, zdolność[B2773]; ****zaprzęg, rydwan, oddział wojska, jeźdźcy (na koniach)[7393]; *****żelazne wyposażenie rydwanu; ******metaf.: a rumaki biegną (?) - por. BHS*

4. Rydwany[*] szaleją[1984] na ulicach[**] i pędzą[***] po rynku[****]; ich wygląd – jak pochodnie[1300], i mkną[7323] jak błyskawice. **tu: l.poj.* 2Krl 2,11; Iz 66,15
***lub: na zewnątrz, ulica, zewnętrzna strona[2351]; ***k.hp. pędzić tam i z powrotem[8264]; ****przestronne lub otwarte miejsce, plac[7339]*

5. Wspomniał[2142] na swoich przywódców[*], lecz *ci* upadną[3782] w swoim przemarszu[**]; śpieszy[4116] do jej murów[2346], a *ich* osłona[***] *jest* gotowa[3559]. ****lub: zakryć - tu rzecz.[5526]*
**lub: wielki, dostojny - o ludziach wys. rodu, przywódcach[117] **lub: pochód, podróżująca grupa, karawana, droga, marsz[1979] ***wg LXX chodzi o osłonę nacierających - por. EIB[K]*

6. Otworzono[6605] śluzy[*] rzek[5104] i pałac[**] stopniał[***]; **lub: brama, wrota, przestrzeń, niebo[8179]* Na 1,8
***lub: pałac, świątynia, przybytek[1964]; ***k.n. stopnieć[4127]*

7. A ustanowiona[*] jest obnażona[1540] i wyprowadzona[5927], a służące[**] jej poganiane, *kwilą* jak głos[6963] gołębi[3123], bijąc się w piersi[***].
**lub: k.n. ustawić, zająć stanowisko, być wyznaczony[5324], być może „Ustanowiona” - tu imię własne bogini asyryjskiej - WBC Na 2,7(8) **lub: służebnica, niewolnica, służąca, pomocnica, nałożnica[519] ***hebr.: lebab - wewnętrzny człowiek, umysł, wola, serce, rozum, wiedza, pamięć, sumienie[3824] - por. hebr.: leb[3820]* Iz 38,14; 59,11

8. A Niniwa[5210] była jak sadzawka wód[*] od dnia[3117] jej *początku, i* one uciekają[5127]; *i choć mówią*: Stójcie[5975], stójcie[5975]! Jednak nikt się nie odwraca[**]. **lub: zbiorowisko wód, staw[1295] **dosł.: nie ma odwracającego[6437] - k.h. skręcać, zawracać*

9. Zrabujcie[*] srebro[3701], zrabujcie złoto[2091], bo nie ma końca[7097] bogactwa[**] oraz splendoru[***] wszelkiego drogiego[****] naczynia[3627].
**tryb rozkaz. k.q. łupić, plądrować, rabować[962]; **tu i Ez 43,11 - układ, rozmieszczenie[8499], magazyn lub zapasy złota[B9924] ***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519] - a także: ludzie - Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[258]* 2Krn 32,27;
*****lub: miły, drogi, coś godnego pożądania[3627]* Ez 38,13; Dn 11,8

10. Pustka[950] i pustkowie[*] oraz spustoszenie[1110]! Serce[3820] w rozpaczy[**], drżenie[6375] kolan[1290] i ból[***] po całych[3605] biodrach[4975], a oblicza[6440] wszystkich przybierają[6908] żar[****] *podniecenia*. *****znacz. niepewne - żar, gorąco, czerwień[6289|B7288] *hap.leg.: pustka, próżnia[4003]; **idiom: serce topniejące[4549] - k.n. ***lub: ból, drżenie, przerażenie, wicie się, udręka[2479] ****lub: i wszystkie ich twarze z zabranym rumieńcem! - por. EIB*

11. Gdzie jest kryjówka[*] lwów[738] i to żerowisko[**] dla lwiąt? Dokąd zachodził[1980] lew *i* przebywała[1483] tam lwica – a nikt ich nie przestraszył[***]? ***lub: pastwisko, wypas[4929]* Iz 2,15; 5,26;
**lub: mieszkanie, domostwo, schronienie, kryjówka[4583]* Jr 4,7;
****lub: nie ma czyniącego przerażenie[2729] - AK - k.h.* Jr 5,6

12. Lew[738] *już* dość[1767] narozrywał[*] swoim lwiętom[**] i dusił[2614] dla swoich lwic[3833], ponapełniał łupem[2964] swoją jamę[***], *a tym, co* rozszarpane[2966] swoją kryjówkę[4583]. ****lub: dziura[2356]*
**lub: k.q. rozedrzeć, rozszarpać[2963]; **dosł.: szczenię[1484] - Jr 51,38*

13. Oto[2005] ja *jestem* przeciwko[413] tobie oświadczenie[*] JHWH Zastępów[**] – i puszczę[***] z dymem[6227] jej rydwan[7393], a miecz[2719] pożre[398] twoje lwięta[3715]; i wytnę[3772] z ziemi[776] twój łup[****], a nie będzie więcej słyszany[8085] głos[6963] twojego posłańca[*****]. *****lub: żywność, żer[2964], łup[B3413] *lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka w stanie uniesienia)[5002]; **hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]; ***dosł.: k.h. spalić, strawić[1197]; *****lub: wysłannik, zwiastun, anioł[4397]* Iz 31,8

3 Biada[*] miastu[5892] krwawemu[**]; całe jest *pełne* kłamstwa[***], wypełnia je grabież[6563], *a* łup[****] się nie oddala[4185]. Ez 7,23; 9,9; Ha 2,12
lub: ach!, niestety! o! biada![1945]; **dosł.: miastu krwi[1818] - l.mn. ***lub: zwodzenie, niezmierność, kłamanie[3585]; ****por. Na 2,13****

2. *Słuchaj! Oto* odgłos[*] bicza[**] i odgłos[6963] turkotu[7494] koła[212], galopujący[***] koń[5483] i podskakujący[****] rydwan[4818]. **lub: głos, dźwięk, hałas[6963] **tu: rzecz. biczować, chłostać[7752]; ***hap.leg.: k.q. prtcpl. pędzić, mknąć, galopować na koniu[1725]*
Sdz 5,22; Hi 39,24; Jr 47,3
*****lub: k.p. prtcpl. tańczyć, skakać[7540], k.h. przeskakiwać*

3. Wkracza[*] jeździec[6571] i ostrze[**] miecza[2719], i lśniący[***] oszczep[1300]; wielu[7230] będzie zabi-

tych[****] i wielka liczba[3514] zwłok[6297], a trupom[1472] nie ma końca[7097], a przez ciała zabitych[1472] będą się przewracać[3782]. ****błysk:*[1300] *włóczni*[2595]
**dosł.: k.h. przyprowadzić w górę, spowodować wejście w górę*[5927] ***lub: płomień*[3351]*; ****zabity, śmiertelnie raniony, przebity*[2491]

4. Z powodu ogromu[7230] nierządu[2181], tej rozkosznej[*] nierządnicy[2181], urokliwej[2580] władczyni[1172] czarów[**], sprzedającej[***] narody[1471] w swoim nierządzie[2183] i rodziny[4940] w swoich czarach[3785]. 2Krl 9,22; Prz 7,10-23; Ez 16,15; Obj 17,3-6
**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość*[2896] ***tj. czarnoksięstwo, czary*[3785] *- por. 2Krl 9,22; Iz 47,9.12; Mi 5,12*
****lub: sprzedawać*[4376]*, zdradzić innym, odsprzedać*[B5062]

5. Oto[2005] Ja *jestem* przeciwko[413] tobie – oświadczenie[*] JHWH Zastępów[**] i podwinę[***] twoją suknię na twoją twarz[6440], i pokażę[7200] narodom[1471] twoją nagość[****], a królestwom[4467] twoją hańbę[*****]. Jr 13,22.26; Ez 16,37
**por. Na 2,13*; **hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa*[6635]*; ***k.p. odsłonić, obnażyć*[1540]*; ****lub: obnażone, nagie miejsce, nagość*[4626]
******lub: wstyd, hańba, ujma, upokorzenie*[7036] *- Prz 13,18; Jr 13,26*

6. I obrzucę[7993] cię nieczystościami[*] i znieważę[**] cię, i wystawię[7760] cię na widowisko[7210],
**lub: coś odrażającego, coś ohydnego, coś, czego się nie znosi, ohyda, bożek*[8251]*; **k.p. traktować pogardliwie, uważać za głupiego*[5034]

7. I stanie[*] się, że każdy[3605] patrzący[7200] na ciebie, ucieknie[5074] od ciebie i powie[559]: Niniwa jest spustoszona[**], kto się nad nią użali[***]? Gdzie znajdę[1245] *tych, którzy* ciebie pocieszają[5162]? **zwrot charakter. dla j. hebr. - por. NP*
***lub: k.pu. pustoszyć, k.q. niszczyć, plądrować, napadać*[7703] ****lub: k.q. biadać, ubolewać, lamentować, okazywać żal*[5110]

8. Czy ty jesteś lepsza[3190] niż No-Amon[*], leżąca[3427] między rzekami[**], otoczona[5439] wodami[4325]; z morzem[***] jako wałem[****] *i* z morzem[3220] jako jego murem[2346]? Jr 46,25; Ez 30,14-1
**tj. Teby - miasto w płd. Egipcie zdobyte przez Asyrię w 664 p. Chr.*
***lub: rzeka, strumień, kanał, Nil, kanał Nilu*[2975] *- między (odnogami) Nilu - EIB; ***Nil nazywano morzem - Iz 18,2; ****mur*[2426]

9. Kusz[*] *był jej* siłą[6109] i Egipcjanie[4714] – bez[369] granic[**], Put[***] i Libijczycy[****] *byli* twoją pomocą[5833]; ***lub: granica, koniec, całość*[7097]
**tj. Etiopia i być może ziemia midiańska - Ha 3,7 i Lb 12,1*[3568] ****tj. „lub"* [6316] *- państwo i lud w płn. Afryce - Libia (?)*[B7320] *- określenie poetyckie (?); ****tj. „o pustych sercach" lub „udręczony"*[3864]

10. Ona[*] także[1571] poszła[1980] na wygnanie[**] i w niewolę[7628]; jej dzieci[5768] roztrzaskano[7376] na rogach[***] wszystkich ulic[2351], a o obdarzonych czcią[****] rzucali los[1486], i wszyscy jej wielcy[*****] zostali związani[7576] pętami[2131].
**domyśl. o No-Amon - jest r.ż.; **lub: niewola, wygnańcy*[1673] ****dosł.: głowa, szczyt, wysokość, początek, coś najważniejszego*[7218] *****lub: k.n. zyskać chwałę, być zaszczyconym, cieszyć się czcią*[3513] ******lub: wielki, ogromny, głośny, starszy, wybitny*[1419] Oz 10,14

11. Także[1571] i ty będziesz upojona[*] i przykryją[5956] cię. Także[1571] i ty[859] będziesz szukać[1245] schronienia[**] przed nieprzyjacielem[***].
**lub: k.q. stać się pijanym, upić się*[7937]*; **miejsce schronienia, ucieczka, warownia*[4581]*; ***wróg osobisty lub narodu*[341]

12. Wszystkie[3605] twoje twierdze[*] to figowce[8384] z wczesnymi owocami[**], gdy zostaną potrząśnięte[5128], wpadają[5307] do ust[6310] jedzącego[398]. **lub: warowne miasto, twierdza, warownia*[4013]
***metaf.: wczesna figa łatwo spada, dojrzałą trzeba zerwać*

13. Oto twój lud[*] – to kobiety[**] pośród[***] ciebie dla twoich nieprzyjaciół[341], szeroko otworzą[****] bramy[8179] twojej ziemi[776], ogień pożre twoje zasuwy[1280]. **tu w znaczeniu wojska*[5971] *- Lb 20,20*
***metaf.: zniewieściałe wojsko nie obroni miasta; ***wewnątrz*[7130] *****hebraizm: otwarciem zostały otworzone bramy - AK* Iz 19,16

14. Naczerp[*][7579] dla siebie wody[4325] na oblężenie[4692], wzmocnij[**] twoje twierdze[***], wejdź[*][935] do błota[2916] i ugniataj glinę[2563], napraw[****] formę do cegieł; **tryb rozkaz.; ***por. w. 12**
***lub: k.p. uczynić silnym, przywrócić siłę, dać siłę, wzmocnić*[2388] *****lub: k.n. zaplać, chwycić mocno, naprawić, uczynić silnym*[2388]

15. Tam *jednak* pochłonie cię ogień[784], zetnie[3772] cię miecz[2719], pożre cię jak gąsienica[*]; stań[**] się licznym[3513] jak gąsienica[3218], stań[**] się licznym[3513] jak szarańcza wędrowna[***][697].
tj. młoda szarańcza, żarłoczna gąsienica*[3218]*; pełzająca szarańcza bez skrzydeł*[B3702]*; **tryb rozkaz.; ***por. Ps 105,34* Jl 1,4

16. Uczyniłaś liczniejszymi[7235] swoich handlarzy[*] od gwiazd[3556] na niebiosach[8064]; szarańcza[697] się wykluła[**] i odlatuje[5774]. Obj 18,3.11
**lub: k.q. podróżować w celach handlowych, handlarz, kupiec*[7402] ***dosł.: k.q. zdzierać, odsłaniać, ściągnąć (czyjąś ochronę)*[6584]

17. Książęta[*] twoi *są* jak szarańcza[697], a twoi urzędnicy[**] jak chmara szarańczy[1462]. Chmara szarańczy[1462], *która* obozuje[2583] na murach[1448] w chłodny[7135] dzień, a gdy wzeszło[2224] słońce[8121], zaraz odlatują[5074], i *nikt* nie wie[3045] gdzie *jest jej* miejsce[4725]. Ps 104,22
**hap.leg.: książę, pomazaniec (?)*[4502]*, dworzanin*[B5202]*; **pisarz*[2951]

18. Zdrzemnęli[*] się twoi pasterze[7462], królu Asyrii[**]! Zasną[7931] twoi dostojnicy[***]; lud[****] twój rozproszony[6335] *jest* po górach i nie ma, *kto by go* zgromadził[6908]. **lub: k.q. być sennym, spać*[5123]
***tj. „krok"* [804] *- starożytne państwo semickie w płn. Mezopotamii*
****lub: wielki, dostojny*[117] *- Ps 76,4**; ****por. w. 13*** Jr 23,1-2

19. Nie ma lekarstwa[*] na twoje rozbicie[7667], nieuleczona[2470] jest twoja rana[**]; każdy, kto słyszy[8085] wieść[8088] o tobie, będzie klaskać[8628] w dłonie[***] nad tobą; bo na kogo nie przechodziła[5674] ustawicznie[8548] twoja niegodziwość[****]?
**hap.leg.: uzdrowienie, zmniejszenie, załagodzenie*[3545]*; **lub: cios, klęska, plaga*[4347]*; ***tj. gest wyrażający radość, klaskać; ... uderzą dłonią - AK; ****lub: niedola, krzywda, zło, udręka, nieszczęście*[7451]

Księga Habakuka

Księga Habakuka

1 Brzemię[*], które[834] widział[**|2372] prorok[5030] Habakuk[***]. Iz 30,6; Jr 18,18;
**hebr.: masa - ciężar, brzemię, ładunek, wypowiedź[4853] - słowo często rozpoczynające wypowiedź proroka - por. Iz 13,1; 14,28*
***lub: k.q. mieć widzenie, ujrzeć, dostrzegać[2372|B2710] - Lb 24,4.16*
****tj. „uścisk, objęcie, bazylia" [2265] - prorok za panowania króla Joasza i Sedekiasza (612-588 r. p. Chr.)* Ez 12,10; Za 9,1; Ha 3,1

2. JHWH, jak długo[575] będę wołać[*], a *Ty* nie wysłuchujesz[8085]? Krzyczę[**] do Ciebie: Gwałt![***], a nie wybawiasz[****]? Ps 4,2; 6,3; 13,1
**lub: k.p. wołać o (pomoc), krzyczeć[7768]; **k.q. wołać (na pomoc), krzyczeć, zawołać (w potrzebie)[2199]; ***krzywda, okrucieństwo, przemoc, gwałt[2555]; ****k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić[3467]*

3. Czemu sprawiasz, że patrzę[7200|KH] na nieprawość[*], a *Ty* przyglądasz[5027] się krzywdzie[**]? Zniszczenie[7701] i gwałt[2555] przede mną[5048], panuje[***] kłótnia[7379] i wznieca[****] się spór[4066].
**lub: niegodziwość, nieszczęście jako wynik magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]; **mozół, utrapienie, ucisk, krzywda[5999] ***dosł.: stać się, trwać, być[1961]; ****k.q. unieść, usprzeciwiać, brać[5375]*

4. Tak[5921] więc[3651] Prawo[*] straciło swoją moc[**] i trwale[***] nie *może* wyjść[3318] osąd[****]. Bo niegodziwy[7563] otacza[3803] sprawiedliwego[6662], z tego[5921] powodu[3651] wychodzi[3318] spaczony[*****] osąd[4941]. Wj 23,6; Sdz 20,43; Ps 22,12
**hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451] **lub: k.q. oziębić, skrzepnąć, być osłabionym[6313|B7315], AK - ścierpło ***lub: zwycięsko[5331]; ****sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej (prawny), słuszność w sądzie[4941] *****hap.leg.: k.pu. być zniekształconym, być skrzywionym[6127]*

5. Spójrzcie[7200|IMP] na narody[1471], przyglądnijcie[*|IMP] się *im* i zdumiejcie[8539|IMP] się bardzo[**], gdyż dokonuję[6466] dzieła[***] za waszych dni – nie uwierzycie[****], gdy[3588] będzie *o nim* opowiedziane[5608]. Rdz 15,5; Ps 2,1; 48,5; Dz 13,41
**lub: k.h. patrzeć, zwrócić uwagę, okazać względy[5027]; **hebraizm: zdumiejcie[8539] się i bądźcie zdumieni[8539]; ***czyn, dzieło, uczynek, nabycie[6467]; ****k.h. trwać mocno, ufać, być pewnym[539]*

6. Bo[3588] oto[2005] wzbudzę[6965] Chaldejczyków[*], lud[1471] srogi[**] i gwałtowny[***]; przejdą[1980] przez szerokość[4800] ziemi[776], aby posiąść[3423] nie swoje siedziby[****]. *****miejsce zamieszkania, namiot[4908]*
**tj. „kruszący bryły" [3778] - mieszkaniec terenów nad dolnym Efratem i Tygrysem; **dosł.: gorzki[4751]; ***k.n. być porywczym[4116]*

7. Przerażający[*] on i budzący lęk[**]. Od niego wychodzi[3318] prawo[***] i jego dostojeństwo[****].
lub: straszny[366] - tu i PnP 6,4.10; **k.n. wywoływać zdumienie i przestrach[3372]; ***por. w. 4**; ****zwierzchnictwo, godność[7613]*

8. Ich konie[5483] szybsze[7043] niż pantery[*], czujniejsze[**] niż wilki[2061] o zachodzie słońca[6153]. Ich jeźdźcy[6567] szarżują[***], ich jeźdźcy[6567] przychodzą[935] z daleka[7350], lecą[5774] jak sęp[****] śpieszący[2363] się na żer[398]. Iz 11,6; Jr 5,6; 13,23; Oz 13,7
**lub: lampart[5246]; **k.q. być bystrym, szybkim, czujnym[2300] ***lub: k.q. brykać[6335|B7342]; ****sęp, orzeł, sęp płowy[5404]*

9. Każdy[3605] z nich zmierza[935] do gwałtu[*]. Ich twarze[6440] zwrócone[**] na wschód[6921], i zgromadzą[622] jeńca[7628|S] jak piasek[2344|S]. Rdz 48,11
**lub: krzywda, okrucieństwo, przemoc[2555]; **hap.leg.: chmary, tłumy, nagromadzenie, zebranie, zapał (?), całość[4041|B4697], ustawione - EIB, hordy ich twarzy[6440] jak wschodni wiatr[6921] - AK*

10. I on[*] szydzi[**] z królów[4428], a dygnitarze[***] *są* u nich *obiektem* szyderstwa[****|HAP]. On[1931] drwi[4890] z każdej twierdzy[4013], sypie[6651] wał[*****] i zdobywa[******] ją. **domyśl.: lud z w. 6* Lb 30,10;
***lub: k.hp. szydzić, wykpiwać, wyśmiewać się[7046]; ***dosł.: k.q. być ważnym, być rozważnym, być władczym[7336]; ****k.q. śmiać się z pogardą[7832]; *****dosł.: sucha ziemia, gruz, proch[6083] ******dosł.: k.q. łapać, chwytać, zabierać[3920]* 2Krl 2,23; 30,10

11. Potem[227] przechodzi szybko dalej[2498] *jak* wiatr[*] i przemija[**] – winny[***] ten, *kto za* swego boga[430] *ma* swoją siłę[****].
hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr[7307]; gr.: pneuma - por. Ga 6,18
lub: k.q. przejść obok, nad, przelecieć[5674]; ***k.q. czynić źle, popełnić występek, naruszyć prawo[816]; * ... taka moc jego, boga jego - AK; ... ubóstwia swoją siłę - BT; moc jego jest boga jego - BG*

12. Czyż Ty nie *jesteś* odwieczny[*], JHWH, mój Boże, mój Święty[**]? Nie umrzemy[4191]! JHWH, wyznaczyłeś[7760] go[***] na sąd[4941]. Skałoś[6697], przeznaczyłeś[****] go[***] na ukaranie[3198].
**lub: wschód, starożytność, początek, przód, prastare czasy[6924] **hebr.: qadosz - święty, oddzielony (od) poświęcony (dla)[6918] ***domyśl.: lud. z w. 6; ****lub: k.q. zakładać, ustanawiać[3245|B3724]*

13. *Zbyt* czyste[*|2890] *są Twoje* oczy[5869], by patrzeć[7200] *na* zło[**] i nie możesz[3201] oglądać[***] nieprawości[****]. Dlaczego oglądasz[5027] czyniących przewrotność[****] *i* milczysz[2790]? Gdy niegodziwy[****] pożera[1104] sprawiedliwszego[6662] od siebie? **tu i Prz 22,11; *****lub: winny, złoczyńca[7563]*
***lub: udręka, niedola, krzywda, zło[7451]; ***zwracać uwagę, okazywać życzliwość; ****k.q. postępować zdradziecko[898]* Wj 25,11

14. I postępujesz[*] z człowiekiem[120|S] jak z rybami[1709] morza[3220], jak z płazem[7431], który nie *ma* panującego[**|4910] *nad nim*? ***lub: władcy*
**dosł.: k.q. czynić, powodować, zarządzać, postanawiać[6213]*

15. *Który* wyciąga[5927] wszystkie[3605] wędką*, zaciąga[1641] je swoją siecią[2764] i gromadzi[622] je w swoim niewodzie**, i dlatego cieszy*** się i raduje****|[1523]. 2Krl 19,28; 2Krn 33,11; Iz 37,29

**lub: haczyk, haczyk zaczepiony w szczęce[2443] - tu i Hi 41,1; Iz19,8; **tj. sieć, sieć do połowu ryb[4365] - w.16; Iz 19,8; ***k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[H8941]; ****k.q. cieszyć się, trzęść się*

16. Dlatego[5921] składa ofiarę* swojej sieci[2647] i pali kadzidło** swojemu niewodowi[4365]. Przez nie bowiem[3588] jego dział*** jest tłusty****, a jego pożywienie[3978] obfite*****|[1277].

**tj. składać krwawą ofiarę[2076]; **k.p. składać ofiarę (dymną, kadzidlaną)[6999]; ***lub: dział, część, obszar, mienie, nagroda[2506] ****lub: tęgi, krzepki, żywotny, bogaty[8082]; *****bujny, tłusty*

17. Czy dlatego też* będzie opróżniać[7324] swoją sieć[2764], by nieustannie[8548] zabijać[2026] narody[1471] bez litości**? Jr 16,16; Ez 19,4.9

**lub: tak oto, stąd tej[3651]; **k.q. oszczędzić, pożałować, litować się[2550]*

2 Muszę stanąć[5975|COH] na swoim posterunku* i zająć miejsce[3320|COH] na wale obronnym**, śledzić pilnie***|[COH], aby dowiedzieć[7200] się, co mi powie[1696], i co *mam* odpowiedzieć[7725] na moje upomnienie****. 1Krn 9,27

**lub: urząd, funkcja, zadanie, polecenie, czuwanie, straż[4931] **lub: pierścień oblężenia, oblężenie, okopy, fortyfikacje[4692] ***dosł.: k.p. czuwać, śledzić uważnie[6822]; ****nagana, upomnienie, wyrzut, karu[8433], riposta[B9854], i co usłyszę na mój lament - AK*

2. Wtedy* odpowiedział[6030] mi JHWH, mówiąc[559]: Zapisz[3789] to widzenie**, *wyryj* je wyraźnie*** na tablicach[3871], aby czytający[7121] mógł je szybko**** *przeczytać*. **dosł.: i* Iz 1,1

***lub: wizja (w uniesieniu, w ekstazie), wyrocznia, proroctwo[2377] ***lub: k.p. uczynić prostym, wyraźnym, objaśnić, ogłosić[874] ****dosł.: k.q. biec[7323], AK - był biegły czytający w niej - (wizji)*

3. Bo[3588] widzenie[2377] nadal* *czeka* na oznaczony czas**, a na końcu[7093] wypełni*** się, a nie zawiedzie****; a choćby się opóźniało[4102], oczekuj[IMP|2442] go, bo z pewnością[935] przyjdzie*****, nie spóźni się[309]. Rdz 18,14; 21,2;

**lub: ciągle, jeszcze, trwałość[5750]; **wyznaczone miejsce, spotkanie[4150]; ***dosł.: k.h. roznieci się, zawieje[6315|B7218], ****k.p. kłamać, rozczarować, zawodzić[3576]; *****hebraizm: przychodzić[935] przyjdzie[935]* Dn 10,1; Hbr 10,37-38; 2P 3,9; Obj 22,10

4. Oto* nadęta** *pychą*, nieprawa*** w nim *jest* jego dusza****. Ale sprawiedliwy[6662] będzie żył[2421] dzięki swej wierności*****. Rz 1,17; Ga 3,11;

lub: oto, czy, spójrz - part. wskazująca[2009] **dosł.: nabrzmiewać, puchnąć[6075] - tu i Lb 14,44; ***lub: k.q. nieszczera[3474]; ****hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, człowiek, osobowość[5315], gr.: psyche - Łk 12,23 Hbr 10,38

*****lub: wierność, zaufanie, stałość, pewność, prawda[530]*

5. O tak*, ponieważ[3588] wino[3196] *jest* zdradliwe[898], bohater** *staje się* butnym*** i nie pozostaje w domu[5115]; pomnaża swą żądzę**** jak Szeol*****, i *jest* on jak śmierć****** nie może się nasycić[7646], choć zgromadził[622] przy sobie wszystkie[3605] narody[1471] i zebrał[6908] przy sobie wszystkich[3605] ludzi[5971]. Prz 27,20;

lub: zaiste, także, co więcej[637]; **mocarz, wojownik, bohater[1397] - Wj 10,11; Jr 17,5.7; ***dumny, zarozumiały[3093] tu i Prz 21,24 ****lub: duszę[5315] - hebr.: nefesz - w.4***; *****hebr.: szeol - kraina umarłych, grób, dół, pustka, podziemie, nieużytki[7585] - gr.: hades - por. Ps 16,10* - Dz 2,27; ******hebr.: mawet - śmierć, umieranie, choroba śmiertelna, mór[4194]* Prz 30,15-16; Iz 5,14

6. Czy nie wezmą[5375] *go* one[428] wszystkie[3605] za *przedmiot* przypowieści* i szyderstwa**, zagadki*** o nim, czy *nie* powie[559]: Biada**** bogacącemu***** się na nie swoim – ileż można******? – i obciąża siebie stertą gliny*******!

**hebr.: masal - przypowieść, maksyma etyczna, porzekadło, aforyzm, poemat, żart[4912]; **lub: satyra, prześmiewczy wiersz, szydercza piosenka, urąganie, przenośnia, zagadka[4426] - tu i Prz 1,6 ***lub: zagadka, trudne pytanie, przypowieść, kłopotliwe powiedzenie bądź pytanie[2420]; ****ach! niestety! o! biada![1945] Mi 2,4 *****dosł.: k.h. mieć wiele, pomnażać[7235]; ******lub: jak[5704] długo[4970] *******lub: bierze na siebie ciężar[3513] zadłużenia[5671] - satyryczne określenie zapisu dłużnego w formie glinianych tabliczek - KUL[K]*

7. Czy nie powstaną[6965] nagle[6621] twoi wierzyciele* i nie obudzą[6974] się *ci, którzy* przyprawiają cię o drżenie**? I będziesz[1961] dla nich łupem***|[4933]. 2Krl 21,14; Iz 42,22.24; Jr 49,32

**dosł.: k.q. pożyczać na procent, gryźć[5391]; **k.pi. dygotać gwałtownie, powodować drżenie[2111] - tu i Est 5,9; Kaz 12,3; ***zdobycz*

8. Ponieważ[3588] ty[859] złupiłeś* wiele[7227] narodów[1471], złupią[7997] cię *też* wszystkie[3605] pozostałe[3499] ludy[5971] z powodu krwi[1818] ludzkiej**|[120] i gwałtu*** *zadanego* ziemi[776], miastu[7151] i wszystkim[3605] jego mieszkańcom[3427]. Iz 33,1;

**lub: k.q. plądrować, łupić, wyciągać[7997]; **dosł.: człowieka - l.poj. ***lub: krzywda, okrucieństwo, przemoc, gwałt[2555]* Ez 36,4

9. Biada[1945] temu, który uzyskuje* niegodziwy** zysk*** dla swojego domu[1004], aby ustanowić[7760] wysoko[4791] swoje gniazdo[7064] i by wyrwać**** się z ręki***** zła[7451]! Jr 49,16; Ab 1,4

lub: odciąć, powstrzymać, uzyskać niegodziwie bądź gwałtem[1214] **lub: udręka, niedola, krzywda, zło[7451] ***tj. zysk - niesprawiedliwy, zdobyty gwałtem[1215]; ** wyzwolić[5337]; *****tj. mocy[3709]*

10. Zaplanowałeś* hańbę** swojemu domowi[1004]: wytracić*** wiele[7227] narodów[5971], i grzeszyłeś**** *przeciwko* własnej duszy[5315].

dosł.: radzić, doradzać, udzielać rady, doradca (imiesłów)[3289] **lub: ustyd[1322]; ***dosł.: k.q. odciąć[7096]; ****tj. chybić celu - Kaz 5,6*

11. Bo kamień[68] będzie wołać* ze ściany[7023] a krokiew** z drewna[6086] odpowie[6030] *mu*.

**lub: k.q. krzyczeć[2199]; **hap.leg.: krokiew, dźwigar (?)[3714]*

12. Biada[1945] *temu, który* na krwi buduje[1129] twierdzę[5892] i miasto[7151] utwierdza* nieprawością**! Jr 22,13; Ez 24,9; Mi 3,10; Na 3,1

**lub: k.p. ustanowić, utrwalić[3559]; **zło, niesprawiedliwość[5766]*

13. Oto[2009] czy nie *pochodzi* to[853] od JHWH Zastępów*, że ludy[5971] trudzą** się dla ognia, a narody[3816] *tak* bardzo*** męczą**** się na próżno[7385]? Jr 51,58

**hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]; **lub: k.q. mozolić się, znużyć się[3021], ***przyjmek[1767] - wystarczająco, w nadmiarze - Wj 36,7; tak często - Hi 39,25; ****k.q. być znużonym, osłabnąć, męczyć się[3286]*

14. Ziemia[776] bowiem[3588] zostanie napełniona* poznaniem[3045] chwały** JHWH, jak wody[4325] okrywające*** *głębiny* morza[3220]. Iz 11,9

**lub: k.n. być napełnionym, uzbrojonym, zadowolonym[4390]*
***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat, godność, szacunek[3519] - a także: ludzie - Hi 19,9; Ps 8,5; 21,5 - por. EIB Ps 30,13[K]*
****lub: k.p. zakryć, ukryć, odziać, rozciągnąć na, ogarnąć, zalać[3680]*

15. Biada[1945] *temu, kto* poi[8248] swojego bliźniego[7453], przystawiając* mu swój bukłak**, żeby *go* upoić***, by patrzeć[5027] na jego nagość****! *****hap.leg.: organy intymne[4589|B5304]* Kpł 18,1-18;

**dosł.: k.p. dołączający[5596]; **skóra zasmolowana na końcach - na wodę, bukłak, butelka[2573|B2949] - tu i Rdz 21,14.15.19; ***lub: k.p. uczynić pijanym, upić, spowodować upicie się[7937], AK - upajać* Iz 51,17

16. Nasyciłeś[7646] się hańbą* zamiast chwałą[3519]; upij[IMP|B354] się więc[1571] *i* ty[859], i *zostań uznanym za* nieobrzezanego**. Kielich[3563]*** prawicy[3225] JHWH zwróci[5437] się przeciwko[5921] tobie, a na[5921] twojej chwale[3519] będzie łajno****.

**lub: wstyd, hańba, ujma, upokorzenie, sromota[7036]*
***tu: k.n. imp[6168] - por. Kpł 19,23; pokaż swój napletek - EIB, okaż brak obrzezania! - AK, por. myśl w Rdz 9,21; ***tj. kielich gniewu ****hap.leg.: hańba, wstyd[7220], gnój, łajno, piętno[H8170]* Obj 14,8-10

17. Okryje[3680] cię bowiem[3588] gwałt* *zadany* Libanowi** i rzeź*** zwierząt[929] przerazi[2865] cię, z powodu krwi[1818] ludzkiej[120|S] i gwałtu[2555] *zadanego* ziemi[776], miastu[7151] i wszystkim jego**** mieszkańcom. Pwt 1,7; 37,7

**lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość[2555]*
***tj. „biały" [3844] lesiste pasmo górskie na północnej granicy Izraela - por. cedry Libanu - Ps 29,5**; ***gwałt, zniszczenie, ruina[7701]*
*****dosł.: w nim mieszkających[3427] - AK, w nim mieszkali - EIB[L]*

18. Jaką[4100] korzyść* *przyniesie* rzeźbiony posąg**, że wyciosał[6458] *go* jego rzeźbiarz***, ulany posąg**** i nauczyciel***** kłamstwa[8267], że aż *tak* ufa[982] rzeźbiarz[3335] swojej rzeźbie[3335] wykonując[6213] nieme[483] bożki******? Ps 2,12;

**lub: k.h. odnosić zysk, zyskiwać, korzystać, osiągać[3276]* Jr 10,8;
***hebr.: pesel - obraz[6459], wyobrażenie bóstwa rzeźbione w drewnie lub wykuwane w kamieniu, a później odlewane z metalu[H7475]*
****tu: człowiek nadający czemuś kształt, formę - hebr. jecer[3336]*
*****tj. topiony metal, odlewany wizerunek (bożka)[4541]* So 1,7;
******i wyrocznia[3384|B3833] - por. 4Q Na 3,10 - AK, BW, KUL* Za 2,17
******hebr.: elil - do niczego, nic niewart, bezwartościowy - o bożkach vs hebr. el, elohim - władca, sędzia, Bóg, ktoś potężny - Ps 68,15*

19. Biada[1945] *temu, który* mówi[559] do drewna[6086]: Obudź*[IMP] się, a do niemego** kamienia[6]: Ocknij***[IMP] się! Czyż on *może* nauczać****? Spójrz***** *na niego,* pokryty[8610] *jest* on[1931] złotem[2091] i srebrem[3701], ale w jego wnętrzu[7130] nie ma[369] żadnego[3605] ducha******. Hab 2,18-19

**lub: k.h. rozbudzić[6974]; **k.q. cisza, milczenie[1748]; ***k.q. pobudzać się, obudzić się[5782]; ****k.h. rzucać, strzelać, wskazywać, pokazywać, kierować, uczyć[3384]. *****oto, czy, spójrz - part. wskazująca[2009]; ******hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr[7307]* Jr 10,8

20. JHWH *jest* w swoim świętym[6944] przybytku***. *Niech* cała[3605] ziemia[776] umilknie*** przed *Jego* obliczem[6440]. So 1,7; Za 2,13

**lub: w świątyni[1964] Jego świętości[6944]; **pałac, świątynia, przybytek[1964]; ***dosł.: k.h. nakazać milczenie[2013] - Lb 13,30; Sdz 3,19*

3 Modlitwa* proroka** Habakuka[2265] na Szigginot***. *****za błądzących - AK* Ps 7,1

**termin szczeg. na początku psalmów o charakterze poetyckim[8605]*
***dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030]*
****hebr.: sziggajon - skarga, apelacja, pieśń żałobna (?)[7692|B9150]*

2. JHWH, usłyszałem[8085] Twoją wieść* i uląkłem** się JHWH Twojego dzieła[6467], niech ono ożyje[2421] w najbliższych*** latach[8141], ujawnij[3045] *je* w najbliższych[7130] latach[8141]; w gniewie**** pamiętaj[2142] o miłosierdziu*****.

**lub: doniesienie, posłuchanie, relacja[8088|B9531]; **k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372]; ***dosł.: środek, wewnętrzna część, centrum[7130], określ. pośrodku lat - może mieć znaczenie teraźniejszości - KUL[K]; ****lub: wzburzenie, podniecenie, wściekłość, utrapienie[7267]; *****k.p. mieć litość, współczuć[7355]*

3. Bóg[430] nadejdzie[935] z Temanu*, a** Święty[6918] z góry Paran***. Sela****. Jego majestat[1935] okrył[3680] niebiosa[8064], a Jego chwała***** wypełniła[4390] ziemię[776]. Pwt 33,2; Sdz 5,4; Ps 68,7

**tj. „południe" [8487] - obszar położony na wsch. od Idumei - Rdz 36,11.15; **lub: i Święty; ***tj. „miejsce pieczar" [6290] - obszar pustynny graniczący od wsch. z pustynią Synaj - przypuszczalnie obszar 18 postojów wędrówki Izraelitów z Egiptu - Lb 10,12; Pwt 1,1*
*****hebr.: sela[h] - termin muz. (?) - akcent, pauza, przerwanie, zmiana tonacji, zmiana głosu, zaznaczenie stylu muzyki[5542]*
******lub: sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny, chwała[8416]*

4. *Jego* blask* stanie[1961] się jak światła**[P], promienie*** *wychodzą* z Jego rąk i tam[8033] *jest* kryjówka[HAP] *Jego* mocy[5797]. Pwt 33,2

**lub: jasność[5051]; **światło dnia, księżyca, lampy, jutrzenka[216]*
****lub: róg jako metaf. siły, instrument muz., promień, wzgórze[7161]*

5. Przed Nim* pójdzie[1980] zaraza**, a plaga*** wyruszy[3318] za Jego stopami[7272]. Ps 76,3

**lub: przed Jego obliczem[6440]; **plaga, pomór, zaraza wśród bydła[1698]; ***dosł.: płomień - Pnp 8,6; rozbłysk, iskra, zaraza - Pwt 32,24 lub imię własne bożka - Resef (babiloński Nergal)[7565|B8799]*

6. Stanął[5975] i zmierzył* ziemię[776], spojrzał[7200] i wstrząsnął** narody[1471], a góry[2042] prastare*** zostały skruszone[6327], skłoniły[7817] się pagórki[1389] odwieczne[5769]. Jego drogi *są* wieczne****.

**lub: k.p. rozciągać, ciągnąć dalej, mierzyć, odmierzać[4058]; **dosł.: k.h. spowodować wzdrygnięcie się[5425]; ***lub: wieczność, stałość, kontynuacja[5703]; ****długotrwałość, starożytność, odwieczność[5769]*

7. Widziałem[7200] namioty[168] Kuszanu[*] *dotknięte* uciskiem[**], trzęsą[7264] się zasłony[***] ziemi[776] Midianu[****]. Rdz 25,2.4; Wj 2,15

**hap.leg.: „ich czerń" [3572] - lokalizacja nieznana , Midian - WBC[K]*
***lub: zmartwienie, niegodziwość, nieszczęście jako wynik magii, oszustwo, bałwochwalczy kult[205]; AK - pod uciskiem, EIB - obciążone troską; ***kurtyny[3407]; ****tj. „niesnaski"[4080] - syn Abrahama i Ketury - Rdz 25,1 - lud zamieszkały na Półwyspie Arabskim*

8. Czy JHWH zapłonął[*] przeciwko rzekom[5104]? Czy przeciwko rzekom[5104] *skierowałeś* Twój gniew[**]? Czy przeciwko morzu[3220] *zwróciła się* Twoja zapalczywość[***], gdy siadasz[7392] na swoje konie[5483] i na swoje zwycięskie[****] rydwany[4818]? Pwt 33,26; Ps 68,4; 104,3

**tj. rozpalić (o gniewie)[2734]; **lub: nos, gniew; metaf.: fuknąć gniewnie[639]; ***wybuch, furia, wściekłość[5678]; ****wybawienie, dobrobyt, pomyślność, zwycięstwo[3444]*

9. Wzniesiony[*|5783], obnażony[**] Twój łuk[7198]. Twe klątwy[7621] *jak* dzidy[***] *miotają* słowa[562]. Sela[5542]. Podzieliłeś[1234] ziemię[776] rzekami[5104].

**hap.leg.: k.n. został obnażonym, z pewnością obnażysz - za BHS - por. EIB[K]; **lub: nagość, golizna[6181] - por. Mi 1,11; Ez 16,7; 23,29; ***dosł.: berło, laska, gałąź, plemię[4294|B4968] - por. w. 14; AK - (jak) przysiąg strzały (Tiwa) mowa; KUL - a kolczan pełen strzał - por. BT, BP; dla przysiąg pokoleniom wyrzeczonej - BG* Pwt 32,40-43

10. Ujrzały[7200] Cię góry[2022] i *zaczęły* wirować[*], ulewa[**] wód[4325] przechodzi[***]. Otchłań[****] wydała[5414] swój głos[6963], wysoko[*****|7315] podniosła[5375] swoje ręce[3027]. Wj 14,22; 19,16-18; Joz 3,16;

lub: tańczyć, kręcić się, zwijać się, wirować[2342]; **burza z piorunami; ***k.g. przejść obok, nad, przeleciec[5674]; ****hebr.: tehom - głębia (oceanu) - gr.: abyssos - por. Rdz 1,2, otchłań, morze, grób[8415]; ***... swój głos domiosły - AK* Sdz 5,4; Ps 68,8; 77,18

11. Słońce[8121] i księżyc[3394] stoją[*] *na* wysokości[**], *z powodu* światła[216] lecących[***] strzał[2671] Twoich, *z powodu* blasku[5051] Twojej lśniącej[****] włóczni[2595]. Joz 10,12-13

**lub: k.g. stać, być prostym, zajmować stanowisko, zaprzestać[5975]*
***lub: wyniosłe miejsce przebywania, wysokość, mieszkanie[2073]*
****dosł.: k.p. chodzić, k.q. poruszać się[1980]; ****piorun, błyskawica[1300]*

12. W gniewie[*] przemierzasz[**] ziemię[776], w zapalczywości[***|639] depczesz[****] narody[1471].

**lub: oburzenie[2195]; **k.g. stąpać, maszerować, EIB - depczesz[6805]*
****por. w. 8**; ****k.g. tratować, młócić, deptać[1758]*

13. Wyruszyłeś[3318], aby wybawić[*] Twój lud[5971], aby wybawić[3468] Twojego pomazańca[**]; roztrzaskałeś[***] głowę[****] domu[1004] niegodziwego[7563], by obnażyć[6168] fundament[3247] aż *do* podstawy[*****]. Sela[******]. ******por. w. 3*

**lub: wyzwolenie, dobrobyt, zwycięstwo, ratunek[3468]*
***tj. ktoś namaszczony, mesjasz, pomazaniec[4899] - gr.: christos*
****tj. głowa jako szczyt, wierzchołek, początek, głowa rodu[7218]*
*****lub: k.q. przebić, zdruzgotać, ciężko zranić[6168]*
******idiom: aż do szyi - por. EIB, od ogona[3247] aż do szyi - por. WBC[K]*

14. Przeszyłeś[5344] swoimi dzidami[*] głowę[7218] jego wodza[**]; burzą[5590] się, aby mnie rozproszyć[6327]; ich radość[***] jak tego, kto w ukryciu[****] pożera[398] ubogiego[*****].

por. w. 9*; **hap.leg.: wódz, przywódca, wojownik (?), AK - jego wojsk, tu ketiv; qere - wodzów[6518]; ***hap.leg.: chluba, arogancja, triumf[5951|B6892]; ****tj. tajemne miejsce, kryjówka[4565]*
******lub: udręczony, słaby, pokorny, nędzny, biedny, ubogi[6041]*

15. Wdeptałeś[*] w morze[3220] jego konie[5483], *w* skupisko[**] wielkich[7227] wód[4325]. Ps 77,19

**lub: deptać, maszerować, udeptywać (w tłoczni)[1869]*
***hebr.: homer - kopiec, sterta, wezbranie (wody), cement, zaprawa, jednostka miary substancji sypkich - około 300 l*

16. Gdy to usłyszałem[8085], zatrzęsło[*] się moje wnętrze[**], z powodu *tego* głosu zadrżały[6750] moje wargi[8183]. Zepsucie[***] weszło[935] w moje kości[6106] i *kolana* trzęsą[7264] się pode mną[8478], ponieważ[834] *chcę* odpocząć[****] w dniu utrapienia[*****], gdy wstąpi[5927] na *ten* lud[5971], *który* nas zaatakuje[******|1464]. Iz 21,3; Jr 23,9;

lub: k.q. być wyprowadzonym z równowagi, być pobudzonym, być zaniepokojonym, trząść się[7264]; **lub: brzuch, łono, ciało, metaf.: głębiny Szeolu[990]; ***zepsucie, rozpad[7538] - idiom: śmierć (?) - por. Prz 12,4; ****lub: osiąść i pozostać, być spokojnym, odpocząć[5117], EIB - spokojnie (czekam), BP w pokoju jednak oczekuję*
******lub: ciężkie położenie, niedola, udręka[6869]; ******tu i Rdz 49,19*

Dn 7,28; 8,28; 10,4-9; Obj 1,17

17. Choćby figowiec[8384] nie wypuścił swoich pąków[*] i nie było plonu[2981] w winnicach[**], *choćby* zawiódł[***] owoc[****] oliwki[2132] *i* pola[*****|7709] nie przyniosły[6213] zboża[400], a trzoda[6629] zniknęła[******] z zagrody[4356] i nie *było* bydła[1241] w oborach[7517|HAP];

**lub: kiełkować, wypuszczać pędy, rozkwitać[6524]; **na winoroślach[1612]; ***k.p. rozczarować, płaszczyć się, oszukiwać, zawodzić[3584]; ****dosł.: dzieło, osiągnięcie, wyrób, wytwór[4639]*
******lub: tarasy lub winnica rozłożona na tarasach, pole[7709|B9169]*
******dosł.: k.q. przecinać na dwoje, ścinać, odcinać, niszczyć[1504]*

18. A ja *jednak* będę się radował[*] w JHWH, weselił[**] się w Bogu mojego zbawienia[***].

**lub: unosić się radością, bardzo się radować[5937], triumfować[B6876]*
***lub: radować się, weselić się, cieszyć się, trząść się[1523]*
****lub: wyzwolenie, dobrobyt, zwycięstwo, ratunek[3468]*

1Sm 2,1; 1Krn 16,35; Ps 9,14; 40,16; 73,25; Iz 25,9; 41,16; 61,10

19. JHWH PAN[*] *jest* moją mocą[2428] i uczynił[7760] moje nogi[7272] jak u łani[**], i sprawił, że kroczę[1869] po moich wyżynach[***]. Przewodnikowi[5329] chóru, na moje instrumenty strunowe[5058]. Pwt 32,13; 33,29; 1Sm 30,6; 2Sm 22,34

**hebr.: adonaj - Pan, mój Pan[136]; **tj. kozica górska, nubijska dzika kozica, gazela[355] - met. oznaczająca pewność i szybkie kroki - por. Ps 18,33; ***lub: wysokich miejscach[1116] - i Rdz 49,21; Pnp 2,7*

1Krn 16,11; Ps 18,1; 22,19; 27,1; 29,11; 105,4; 118,14; Iz 12,2; 33,2

Księga Sofoniasza

Księga Sofoniasza

1 Słowo[1697] JHWH, które[834] stało[1961] się do Sofoniasza*, syna[1121] Kusziego**, syna[1121] Gedaliasza***, syna[1121] Amariasza****, syna[1121] Ezechiasza*****, za dni[3117] Jozjasza******, syna[1121] Amona*******, króla[4428] Judy[3063]. 2Krl 22,1-20;
*tj. „ukryty przez JHWH" [6846]; **„ich czerń" - mieszkaniec Kusz, dzisiejszej Etiopii[3569] lub górnego Nilu - So 2,12*; Jr 36,14; ***„JHWH jest wielki" [1436]; ****„JHWH mówi" [568]; *****„JHWH moją siłą" [2396]
******tj. „ten, którego JHWH uzdrawia" [2977]; *******„uzdolniony pracownik"[526] 2Krn 34,1-33; Jr 1,2; 22,11

2. Na pewno*[INF] zmiotę*[JUS] wszystko[3605] z powierzchni[6444] tej ziemi** – oświadczenie*** JHWH. **hebr.: ha adamah[127] - por. w. 18**** Rdz 6,7; 7,4
*hebraizm: asof[622] asef[622] - podkreślający grozę sytuacji
***lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002] - 2Sm 23,1

3. Zmiotę*[JUS] człowieka[120]S i zwierzęta[929], zmiotę[622JUS] ptactwo[5775] niebios[8064] i ryby[1709] morza[3220], i zgorszenia** wraz z bezbożnymi***. Wytnę[3772] człowieka[120] z powierzchni[6440] tej ziemi****, oświadczenie[5002] JHWH.
*lub: k.h. zgładzić, zniszczyć - por. KUL[K]; k.q. zbierać, gromadzić, usuwać[622]; **przyczyna upadku (o bożkach), zgorszenie[4384] - tu i Iz 3,6; ***winny, niegodziwy, przestępczy, złoczyńca[7563]
****hebr.: adama[h] - ziemia, kraj, terytorium, grunt uprawny[127]

4. Wyciągnę[5186] swoją rękę* na Judę** i na wszystkich[3605] mieszkańców[3427] Jerozolimy***; wytnę**** z tego miejsca[4725] pozostałości[7605] Baala***** i imiona[8034] bałwochwalczych kapłanów****** wraz z kapłanami[3548];
*ramię, ręka - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13
**tj. „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony"[3063] - tu: o terytorium król. Judy obejmującym teren plemion Judy i Beniamina
***hebr.: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"; ****lub: k.h. odciąć, ściąć, zniszczyć, pozwolić na zgubę[3772]; *****tj. „pan" - najwyższy bóg Fenicjan[1168]; ******lub: gorliwców - tu i 2Krl 23,5; Oz 10,5

5. I tych, *którzy* na dachach* oddają pokłon** zastępom*** niebios***; i tych, *którzy* oddając pokłon[7812] przysięgają**** na JHWH i przysięgają na Milkoma*****; 2Krl 23,12; Jr 19,13
*na płaskich dachach (tarasach) budowano małe pomieszczenia
lub: k.hp. padać na twarz[7812]; **por. Ps 22,29; ***tu: o kulcie astralnym - por. 2Krl 17,16; 21,3-5; ****lub: k.n. składać ślub[7650]
*****tj. „wielki król"[4445] - bóg Amonitów i Fenicjan - 1Krl 11,5

6. I odwracających* się od JHWH i *tych,* którzy nie szukają** JHWH ani się Jego nie radzą***. ***lub: k.q. starać się, zabiegać, radzić, zgłębiać[1875]
*tu: k.n. odwrócić się, zostać odciętym, k.q. schodzić na złą drogę, okazać się odstępcą[5472]; **k.p. dążyć do czegoś, pragnąć, prosić[1245]

7. Umilknij* przed obliczem[6440] JHWH PANA, gdyż bliski[7138] *jest* dzień[3117] JHWH! JHWH bowiem przygotował[3559] ofiarę**, poświęcił*** swoich zaproszonych[7121]. Lb 13,30; Sdz 3,19;
*lub: k.h. nakazać milczenie[2013] - tu: w wykrzykniku
**hebr.: zebah[2077] - ofiara, ofiara wspólnotowa[H2623] - Pwt 26,14
***lub: k.h. oddzielić, traktować jako święte[6942] Ha 2,20; Za 2,13

8. I stanie[1961] się w dniu[3117] ofiary[2077] JHWH, że ukarzę[6485] książąt* i synów[1121] króla[4428] oraz** wszystkich[3605], *którzy* ubierają[3847] się w szaty[4403] cudzoziemskie***. 2Krn 22,1
*lub: władca, przywódca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca[8269]
**dosł.: w dodatku, razem z[5921]; ***obcy, metaf. nieznajomy[5237]

9. Ukarzę* też[5921] w tym dniu przeskakujących[1801] przez[5921] próg**[4670], *którzy* napełniają[4390] domy[1004] swoich panów*** gwałtem**** i oszustwem*****. So 3,11.16
*lub: wołać do odpowiedzialności, mścić się, doświadczać[6485|B7506]
**tj. zabobonny przesąd - nastąpienie progu umożliwiało wejście demonom do domu - KHK - por. kult Dagona w 1Sm 5,5
***... swojego Pana - AK, BW, BT, BP, ... swoich panów BG, BB, EIB - por. hebr. bet - jako świątynia i jej obszar - Wj 28,20, 2Sm 11,2 oraz hebr. adon jako pluralis excellentiae - w Ps 8,2; 135,5
****lub: gwałt, krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość[2555]
*****lub: oszustwo, intryga, podstęp, zdrada[4820]

10. I stanie[1961] się w tym dniu[3117] – oświadczenie[5002] JHWH – krzyk* rozpaczy** od *strony* Bramy Rybnej***, zawodzenie**** od Drugiej***** *dzielnicy miasta* i wielki[1419] wyłom****** od *strony* wzgórz[1389]. 2Krn 32,5;
*dosł.: głos, dźwięk, hałas[6963]; **krzyk (rozpaczy), wrzawa[6818]
***to być może Brama Środkowa - Jr 39,3 na płn. miasta - Ne 3,3; 12,38; 2Krn 33,14; ****płacz (z udręki), zawodzenie - Iz 15,8; Jr 25,36
*****lub: „Drugie Miasto" 4932 - 2Krn 22,14; 34,22 Iz 22,9
******lub: złamanie, pęknięcie, skruszenie, wyłom, ruina[7667]

11. Zawódźcie*[IMP], mieszkańcy[3427] Maktesz**, bo będzie zniszczony[1820] cały[3605] lud[5971] Kanaanu***, będą wykorzenieni wszyscy[3605], *którzy* odważają**** srebro*****.
*lub: k.h. płakać, wyć[3513]; **tj. „moździerz"[4389] - część miasta położona w niecce lub depresji w dolinie Tyropeon w VII p. Ch. została otoczona murami, tam też znajdowały się składy kupców
***lub: lud kupców[3667] - por. Ez 17,4; nazwa dotyczy również trudniących się handlem; ****hap.leg.: obciążony, obładowany (?)
*****tj. srebro znajdujące się w obiegu jako środek płatniczy

12. I stanie[1961] się w tym czasie[6256], że będę przeszukiwał* Jerozolimę[3389] przy *świetle* lamp[5216] i ukarzę** mężczyzn[376], odrętwia-

łych[***] nad fusami[****] *wina,* mówiących[559] w swoim sercu[*****]: JHWH nie uczyni dobrze[3190] ani nie uczyni źle[7489]. Jr 48,11;

**lub: k.p. szukać, przeszukiwać (dokładnie)[2664], **k.q. zwracać uwagę na, odwiedzać, karać[6485], ***dosł.: k.q. być zagęszczonym[7087] ****aluzja do mleka przechodzącego w ser - Hi 10,10 lub o procesie fermentacji wina - Ps 75,9 - stąd na swych drożdżach - BG; BP; BT *****hebr.: lebab - wewnętrzny człowiek, umysł, wola, serce, rozum, wiedza, pamięć, sumienie[3824] - por. hebr.: leb[3820]* Am 6,1

13. I stanie[1961] się ich bogactwo[*] łupem[**], a ich domy[1004] – spustoszeniem[***]. Pobudują[1129] domy[1004], lecz nie będą w nich mieszkać[3427]; zasadzą[5193] winnice[3754], ale nie będą pić[8354] z nich wina[3196]. Pwt 28,30; Am 5,11; Mi 6,15

**lub: moc, skuteczność, siła, bogactwo[2428], **zdobycz[4933] ***lub: zniszczenie, zmarnowanie, spustoszenie, pustkowie[8077]*

14. Blisko[7138] *jest* wielki[1419] dzień[3117] JHWH, blisko[7138] *jest* i bardzo[3966] szybko nadchodzi[*] głos[**] dnia[3117] JHWH. Gorzko[4751] krzyczeć[***] tam[8033] będzie mocarz[****]. Jr 48,16; Jl 2,1.11

**lub: prędko, błyskawicznie, pędzący bardzo szybko[4118], **hałas, dźwięk[6963], ***k.q. wrzeszczeć; k.h. wydać ryk, wykrzyknąć (okrzyk wojenny)[6873] - Iz 42,13; ****człowiek silny, potężny, dzielny[1368]*

15. *Ten* dzień[3117] będzie dniem[3117] zapalczywości[*], dniem[3117] utrapienia[**] i ucisku[***], dniem ruiny[****] i spustoszenia[*****], dniem[3117] ciemności[2822] i mroku[653], dniem[3117] obłoku[6051] i gęstych chmur[6205]; Iz 22,5; Jr 30,7; Jl 2,2.11;

**lub: wybuch, furia, wściekłość[5678], **ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869], ***udręka, tarapaty, ucisk[4691], ****zniszczenie, nieużytki[7722], *****spustoszenie, upadek, ruina[4875]* Am 5,18

16. Dniem[3117] trąby[*] i trąbienia[**] przeciwko[5921] miastom warownym[***] i przeciwko murom[****] wysokim[1364]. *****lub: basztom[6438]*

**hebr.: szofar - róg, róg barani[7782] - Wj 19,16; Kpł 25,9; **tj. okrzyk wojenny - Am 1,14; głośny krzyk radości ze zwycięstwa - 1Sm 4,5; dźwięk trąby wyrażający radość[8643], ***dosł.: k.q. niedostępny[1219]*

17. I udręczę[*] człowieka[120|S], i będą chodzić[1980] jak niewidomi[5787], ponieważ[3588] zgrzeszyli[**] przeciwko JHWH. Ich krew[***] będzie rozlana[8210] jak proch[6083], a ich wnętrzności[3894] – jak gnój[****]. *****łajno, kulka gnoju - Hi 20,7*

**lub: k.q. uciskać, dręczyć, powodować niedolę[6887] **lub: k.q. grzeszyć, chybić celu, utracić, ponieść karę za grzech[2398] ***hebr.: dam - krew; krew jako podstawa życia[1818]* Lm 4,14

18. Ani[1571] ich srebro[3701], ani[1571] ich złoto[2091] nie będzie mogło[3201] ich wybawić[*] w dniu[3117] zapalczywości[5678] JHWH, i w ogniu Jego żarliwości[**] zostanie pożarta[398] cała ziemia[776|A]. Bo zagładę[3617] – ach[***] *jak* przerażającą[****] – sprawi wszystkim[3605] mieszkającym *w* tej[*****] ziemi[776]. ******hebr.: ha arec - por. w 2*** Ez 7,19; Prz 11,4

**lub: k.h. wyzwolić, wyratować, wyswobodzić, wyrwać[5337] **lub: zapał, zazdrość, namiętność żarliwość[7068], ***z pewnością[389]; ****k.n. być zaniepokojonym, przerażonym, śpieszyć się[926]*

2 Zbierzcie[*|IMP] się i zgromadźcie[7197|IMP] się, narodzie[*|S] bezwstydny[**];

**dosł.: k.hpo. zbierać się w sobie[7197], BG - wejrzyjcie w siebie **lub: poganie, narody, nie-Żydzi[1471], w l.poj. lud Izraela - Iz 3,17 ***lub: k.n. tęsknić, pragnąć gorąco[3700] - Rdz 31,30; Ps 84,3; wstydzić się, zblednąć z zawstydzenia[GES] tylko u Sofoniasza*

2. Zanim[2962] wyjdzie[*] dekret[**] i dzień[3117] przeminie[5674] jak plewa[***|4671]; zanim[2962] przyjdzie[935] na was żar[****] gniewu[*****] JHWH, zanim przyjdzie na was dzień gniewu[639] JHWH!

**dosł.: k.q. rodzić, wydawać na świat[3205], **akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706], ***idiom: zwiędnie jak kwiat (?) ****lub: gniew, żar, płomień gniewu (zawsze Boga)[2740] *****lub: nos, gniew, metaf.: fuknąć gniewnie[639] - Ps 78,49*

3. Szukajcie[1245] JHWH, wszyscy[3605] pokorni[*] ziemi[**], którzy[834] wypełniacie[***] Jego prawo[****]; szukajcie[1245] sprawiedliwości[6664], szukajcie[1245] pokory[6038], może[194] skryjecie[5641] się w dniu[3117] gniewu[639] JHWH. 1Krn 22,19;

**lub: biedny, pokorny, udręczony, słaby, cichy[6035]* Prz 21,15

***hebr. erec - grunt, gleba, powierzchnia, kraj, ziemia, obszar[776] ***dosł.: k.q. czynić, robić[6466], ****lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej, prawo, decyzja, przywilej prawny[4941]*

4. Gaza[*] bowiem[3588] będzie[1691] opuszczona[5800] a Aszkelon[**]? – na spustoszenie[8077], Aszdod[***] w *samo* południe[6672] wyrzucą[****], a Ekron[*****] wykorzenią[6131]. *****dosł.: wyrzucają - AK* Jr 25,20;

hebr.: azzah - „silna” 5804 - inna nazwa miasta Gaza; **tj. „ogień niesławy” 831, ***tj. „potężny” 795, ***„emigracja” bądź „wyrwany z korzeniami” 6138 - miasta Filistyńskie oprócz Ekronu, położone nad wybrzeżem Morza Śródziemnego* Za 9,5-7; Am 1,6

5. Biada[*] mieszkańcom[3427] wybrzeża[**] morskiego[3220], narodowi[1471] Keretytów[***]! Słowo[1697] JHWH *jest* przeciwko[5921] wam, Kanaanie[****], ziemio[776] Filistynów[*****]; zniszczę[6] cię *tak, że* nie *będzie żadnego* mieszkańca[3427].

lub: ach! niestety! o! biada![1945], **obszar, związek, towarzystwo[2256] ***tj. „kaci, oprawcy” 3774 - Kreteńczycy lub lud spokrewniony z Filistynami; ****por. So 1,11*; *****tj. „przybysz” 6430*

6. Wybrzeże[2256] morskie[3220] będzie[1961] pastwiskami[*] i łąkami[**] dla pasterzy[***], i na zagrody[****] dla trzód[6629].

**lub: miejsce przebywania pasterzy lub stad[5116], BG - owczarnią **hap.leg.: chatka, domek[3741], pastwiska, łąki - AK, WBC, BDB ***tj. pasterze zatrudnieni przy doglądaniu trzód - Rdz 4,2; 13,7; Am 3,12; Jr 31,10 - KUL[K]; ****tj. zagroda otoczona murem[1448]*

7. I będzie[1961] wybrzeże[2256] *morskie* dla resztki[*] domu[1004] Judy[**] i będą na nim[5921] wypasać[***]. W domach[1004] Aszkelonu[831] *będą się* kłaść[7257] wieczorem[6153], gdyż[3588] nawiedzi[****] ich JHWH, ich Bóg, i przywróci[7725] ich z niewoli[*****]. **lub: pozostałość[7611] - Mi 2,12; 4,7; 7,18; **por. So 1,4*** ***lub: k.q. doglądać, pilnować, paść, paść się, karmić się[7462] ****lub: k.q. zwracać uwagę na, odwiedzać, doglądać, szukać[6485] *****tu: ketiv[7622] wg qere: odmieni[7725] ich położenie*

Kpł 7,11-21; 1Sm 16,5; 2Krn 35,5-13; Jr 22,17

8. Słyszałem[8085] drwinę[*] Moabu[**] i obelgi[1421] synów[1121] Ammona[**], którymi urągali[2778] mojemu ludowi[5971] i wynosili[1431] się nad ich granicą[***|1366]. Ps 42,10; 102,8; 119,42; Mt 27,44; Hbr 10,33

**hub: hańba, pogarda, urąganie[2781]; **tj. „syn Ojca" - potomek Lota, obszar na wschód od Morza Martwego między rzeką Zered a rzeką Arnon[4124]. ***tj. „plemienny"[5983] - potomek Lota - Rdz 19,36*

*****aluzja do zajęcia terenów Izraela lub przejaw pychy*

9. Dlatego[3651], jako żyję[2416] ja[589] – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów[*] – Bóg[430] Izraela[3478], Tak[3588], Moab[4124] stanie[1961] się jak Sodoma[**], a synowie[1121] Ammona[5983] jak Gomora[***] – miejscem[4476|HAP] pokrzyw[****], dołem[953] solnym[4417] i pustynią[8077] aż na wieki[*****]. Resztka[7611] mojego ludu złupi[962] ich i pozostali[3499] z mojego ludu[1471] posiądą[******|5157] ich.

hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]; **tj. „płonący"[5437]; *„zamurzenie"[6017] - por. Rdz 18,16-33; ****lub: pewien rodzaj chwastu[2738] *****lub: na zawsze[5704]; ******k.q. odziedziczyć, objąć w posiadanie*

Rdz 19,24, Iz 1,9; 3,9; 13,19; Jr 23,14; Rz 9,29

10. To[2063] ich spotka[*] za ich pychę[**], gdyż lżyli[***] i wynosili[****] się nad[5921] lud[5971] JHWH Zastępów[6635]. Iz; 16,6; Jr 48,42

**dosł.: to dla nich - AK; **lub: wywyższenie, majestat, duma, arogancja, buta[1347]; ***k.p. przeciwstawiać się, urągać, lżyć[2778] ****lub: k.h. uczynić się wielkim, potężnym, wywyższać się[1431]*

11. JHWH *ukaże się* nad[5921] nimi wywołując lęk[*], bo odtłuści[**] wszystkich[3605] bogów[430] ziemi[776]; i będą mu oddawać pokłon[***], każdy[376] ze swojego miejsca[4725] – wszystkie[3605] wyspy[****] narodów[*****]. *****lub: wybrzeża[339]* 1Kor 8,4-6

**lub: (okaże się) straszny[3372] - BP, EIB, k.n. wywołać zdumienie, nabożną cześć, przejąć lękiem[3372]; **dosł.: czynić chudym[7329] - Iz 17,4 ***lub: k.hp. padać na twarz, bić czołem, k.q. leżeć płasko[7812] *****lub: poganie, narody, nie-Żydzi[1471], l.poj. lud Izraela - Iz 3,17*

12. Wy też[1571], Kuszyci[*] – pobici[**|2491] oni[1992] moim mieczem[2719]. Iz 18,1-7

tj. „ich czerń" - mieszkaniec Kusz, dzisiejszej Etiopii[3569] lub górnego Nilu - So 1,1, Ha 3,7*; Jr 36,14; **zabity, śmiertelnie raniony*

13. Wyciągnie[*|JUS] *też* swoją rękę przeciwko[5921] północy[**] i zniszczy[6] Aszur[***]; zamieni[****|JUS] Niniwę[*****] na pustoszenie[8077] suszy[6723] – jak pustynię[4057].

**ramię, ręka[3027] - symbol mocy, władzy i autorytetu - Ps 89,13; **tj. Asyria, atakująca Izrael od strony płn.; ***tj.: „krok"[804] - Asyria - starożytne państwo semickie w płn. Mezopotamii, istniejące od drugiej połowy III tysiąclecia p.n.e. do pierwszej połowy I tysiąclecia p.n.e.; ****dosł.: k.q. kłaść, ustawiać, przeznaczać[7760] *****tj. „siedziba Ninusa"[5210] - stolica Asyrii do roku 640 p. Chr.*

Iz 10,12; Ez 31,3; Na 1,1; 2,10; Na 3,15.18

14. I będą się pośród[8432] *niej* wylegiwać[7257] stada[5739], wszelkie[3605] zwierzęta[2416] narodów[*]; zarówno sowa[**], jak i puszczyk[***] na jej kolumnach[3730] będą spali[3885], głos[6963] *ich* śpiewu[7878] *słychać* w oknach[2474], dewastacja[****] na progu[5592], gdyż zostanie zerwane[*****] cedrowe obicie[******]. ******dosł.: k.p. ogołocić, obnażyć[6168]*

por. w. 11***; **lub: nieczysty ptak, kormoran, pelikan (?)[6893], gęś, sowa[B8024]; ***jeżozwierz, jeż (zwijające się zwierzę)[7090], sowa krótkoucha, drop, hubara lub bąk[B8245]; ****suchość, zniszczenie, żar[2721]; ******hap.leg.: okładzina cedrowa, boazeria cedrowa[731]*

15. To[2063] miasto[5892] rozradowane[*], zamieszkałe[3427] bezpiecznie[**] i mówiące[559] w swoim sercu[**]: Ja[589] i nikt[****] więcej[5750]. Jakże[349] stało[1961] się spustoszeniem[*****], legowiskiem[4769] zwierząt[2416]! Każdy[3605], kto będzie przechodził[5674] obok niego, gwizdnie[8319] i machnie[5128] swoją ręką[******]. Iz 13,3; 22,2; 23,7; 24,8;

lub: unoszące się radością[5947], AK - zarozumiałe BP - rozbawione **niezakłócenie[983|B1137]; ***por. Sof 1,12***; ****zaprzestanie, koniec, ostateczność, nic[657]; *****przerażenie, groza, zdumienie, pustkowie, nieużytki[8047]* Iz 32,13; So 3,11; Na 3,19

*******wyraz przerażenia i pogardy - Jr 18,16; 19,8; 49,17; Mi 6,16*

3 Biada[*] plugawemu[**] i skalanemu[***] miastu[5892] ucisku[****]! Wj 23,21; Pwt 9,24; Ps 106,43

**lub: ach! niestety! o! biada![1945]; **tu i Hi 39,18; ***k.n. być zanieczyszczonym[1351]; ****lub: k.q. stłamsić, k.h. traktować okrutnie[3238]*

2. Nie słuchało[*] głosu[6963], nie przyjmowało[3947] upomnienia[**], nie ufało[***] JHWH, nie zbliżyło[7126] się do swojego Boga[430]. 1Sm 15,22;

**lub: k.q. okazywać posłuszeństwo[8085]; **karcenie, dyscyplina, karność[4148], ostrzeżenie, pouczenie[B4802]; ***pokładać ufność w, mieć pewność, być bezpiecznym, śmiałym[982]* Hi 5,17; Prz 3,5

3. Jego książęta[*] w jego wnętrzu[7130] są ryczącymi[7580] lwami[**|738], jego sędziowie[***] *to* wilki[****|2061] wieczorem[6153], *które* nie gryzą kości[*****|1633] do rana[1242]. Ha 1,8; Mt 7,15; Dz 20,29

**lub: władca, przywódca, wysoki urzędnik, naczelnik, dowódca[8269] **ryk lwa, który wyrusza na łowy - Sdz 14,5; Jr 2,15; Ez 22,25 - to typ człowieka nienasyconego - KUL[K]; ***k.q. zarządzać, rozstrzygać spór, karać[8199]; ****szakal; *****znaczenie metafory niepewne*

4. Jego prorocy[*] *są* lekkomyślni[**], *to* ludzie[582] wiarołomni[***]; jego kapłani[3548] zbezcześcili[****] świątynię[6944], pogwałcili[2554] Prawo[*****]. Kpł 18,21; 21,22; Jr 16,18; Ez 22,26

**dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030] - por. ro'eh - widzący[7203] - 1Sm 9,9; **k.q. być swawolnym, nieobliczalnym, lekkomyślnym, próżnym, pustym - tu i Sdz 9,4; ***hap.leg.: postępować zdradziecko, być oszustem[900|B1026]; ****k.p. profanować, kalać[2490] *****hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj[8451]*

5. JHWH sprawiedliwy[6662] jest wewnątrz[7130] niego, nie czyni[6213] nieprawości[*]; poranek[1242] *za* porankiem[1242] swój *słuszny* sąd[**] wywodzi[***] na światłość[216] – niczego[****] nie brak; lecz niegodziwiec[*****] nie zna[3045] wstydu[1322].

**lub: niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność[5766] **lub: sąd, orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej prawny, decyzja, przywilej[4941]; ***dosł.: k.q. dawać, użyć, postawić[5414] ****lub: k.n. przejawiać brak czegoś, pozostawić bez czegoś, zawodzić[5737]; *****ktoś niesprawiedliwy, przewrotny, nieprawy[5767]*

6. Wykorzeniłem* narody[1471], ich baszty[6438] *zostały* spustoszone[8074], zniszczyłem** ich ulice[2351], nikt[1097] nie przechodzi[5674]. Ich miasta[5892] zostały spustoszone***|[6658], *tak że* nie ma[1097] człowieka[376], *ani* nie ma[369] mieszkańca[3427].
**lub: k.h. odciąć, ściąć, pozwolić na zgubę[3772]. **k.h. zniszczyć całkowicie, wyschnąć, spustoszyć[2717]; ***tu i Wj 21,13; 1Sm 24,11*

7. Powiedziałem[559]: Na pewno[389] *teraz* będziesz się Mnie[853] bać*, przyjmiesz[3947] upomnienie**, aby nie[3808] została ci odjęta*** twoja siedziba[4585], wszystko[3605] to[834], co dotyczy[5921] jej ukarania****. Lecz[403] tym chętniej***** rujnowali[7843] wszystkie[3605] swoje czyny[5949].
**lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować[3372] **lub: karcenie, dyscyplina, karność[4148], ostrzeżenie, pouczenie[B4802] ***dosł.: k.n. zostać odciętym, zostać ściętym, być żutym[3772] - w. 6* ****lub: k.q. wołać do odpowiedzialności, doświadczać[6485|B7506] *****lub: czynić coś wcześnie o poranku, czynić gorliwie[7925|B9367]*

8. Dlatego[3651] oczekujcie*|IMP Mnie – oświadczenie[5002] JHWH – w dniu[3117], *w którym* powstanę[6965] na łup[5706]. Bo *moim* postanowieniem** *jest*, by zebrać[622] narody[1471] i zgromadzić[6908] królestwa[4467], by wylać[8210] na nie swoją zapalczywość***, cały[3605] żar**** swojego gniewu[639]. Bo[3588] w ogniu[784] mojej żarliwości***** zostanie pochłonięta[398] cała[3605] ta ziemia[776].
lub: k.p. czekać, czekać w zasadzce, zwlekać, wyczekiwać[2442] **lub: sąd, orzeczenie prawne, prawo, decyzja[4941] - So 2,3*** ***lub: oburzenie, przekleństwo, potępienie[2145]; ****por. So 2,2**** *****lub: zapał, zazdrość, namiętność, żarliwość[7068] - So 1,18***

9. Wtedy[227] bowiem[3588] zmienię[2015] ludom[5921] *ich* wargi* na czyste**, aby wszyscy[3605] wzywali*** imienia[8034] JHWH i służyli[5647] Mu ramię[7926] w ramię****|[259]. *****dosł.: jednym barkiem*
**dosł.: wargę[8193]; **meton. czynności mówienia - Iz 6,5; 28,11 ***lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]* Dn 12,10

10. Spoza* rzek[5104] Kusz**|[3568] moi czciciele***– córka[1323] moich rozproszonych[6327] – przyniosą[2986] mi dary***. ***por. So 1,1*** Ps 68,32;
**tj. region za czymś bądź po drugiej stronie, drugi brzeg[5676] ***lub: ktoś proszący, czciciel[6282|B7272] - tu i Ez 8,11* Iz 18,1; 60,3;
*****tj. ofiary z mąki i mięsne lub wyraz hołdu[4503]* Iz 66,20

11. W tym[1931] dniu[3117] nie doznasz *już* wstydu* *z powodu* wszystkich[3605] twoich uczynków[5949], którymi[834] buntowałaś** się przeciwko mnie. Bo wtedy[227] usunę[5493] spośród[7130] ciebie pyszną*** twoją chlubę**** i nie będziesz się więcej[5750] wywyższać[1361] na mojej świętej[6944] górze*****|[2022]. ******por. Ps 132,13-14*
**lub: k.q. być zawstydzonym, zażenowanym[954]; **k.q. wzniecać bunt, naruszać (Prawo)[6586]; ***unosić się radością[5947] - por. So 2,15*; ****być wyniosłym, majestatycznym, dumnym[1346]*
Rdz 2,25; 2Sm 19,5; Ps 25,3; Iz 1,2; Jr 7,4; Mi 3,11; Mt 3,9

12. I pozostawię[7604] pośród[7130] ciebie lud[5971] pokorny* i nędzny**, i *będą* pokładać ufność[2620] w imieniu[8034] JHWH. Ha 3,14
**lub: udręczony, słaby[6041]; **marny, biedny, słaby, chudy[1800]*

13. Resztka[7611] Izraela* nie będzie czynić[6213] nieprawości** ani nie będzie mówić[1696] kłamstwa[3577]; nie znajdzie[4672] się w jej ustach[6310] język[3956] zdradliwy***. Bo oni[1992] będę się paść[7462] i położą[7257] się, a nie będzie powodującego przerażenie[2729]. ****lub: oszustwo, podstęp[8649]*
**hebr.: jisra'el - „ten, który zmagał się z Bogiem" [3478] - Rdz 32,28 **lub: niesprawiedliwość, zło, wina, przewrotność[5766]*

14. Wiwatuj[7442|IMP], córko[1323] Syjonu[6726]! Wykrzykuj*|IMP, Izraelu[3478]! Ciesz[8055|IMP] się i raduj[5937|IMP] z całego[3605] serca[3820], córko** Jerozolimy[3389]!
**lub: k.h. wydawać okrzyk wojenny, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować, wydać sygnał do wojny (zadąć w róg)[7321] **określenie mające na celu podkreślenie godności miasta*

15. JHWH oddalił[5493] wyroki* *na* ciebie, usunął[6437] twojego wroga[341]. Król[4428] Izraela[3478], JHWH, *jest* pośród[7130] ciebie. Nie[3808] będziesz więcej[5750] bał[3372] się zła**. **por. So 2,3*****
***lub: udręka, niedola, krzywda, przeciwność losu, zły[7451]*

16. W tym dniu[3117] powiedzą[559] do Jerozolimy[3389]: Nie bój[3372] się! A do Syjonu*: Nie opuszczaj[7503] swoich rąk[3027]! Iz 35,3-4
**tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7; wzgórza świątyni - Ps 9,11; większych terenów Judy? - Ps 69,35*

17. JHWH, twój Bóg, pośród[7130] ciebie, Potężny[1368]; On wybawi*, rozraduje[7797] się nad tobą, uciszy** się w swojej miłości[160], rozweseli[1523] się nad tobą z okrzykiem radości[7440].
**lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić, dać zwycięstwo[3467] **lub: k.q. milczeć, być cicho[2790]* Pwt 30,9; Iz 62,5; 65,19; Jr 32,41

18. Zbiorę[662] smutek* *z* uroczystego zgromadzenia** pośród[4480] ciebie, *które* było[1961] brzemieniem*** zniewagi[2781] z powodu *niego*.
**lub: k.n. prtcpl. smucących się[3013]; **wyznaczone miejsce, namiot spotkania[4150] - Wj 27,12; Kpł 1,1; ***wyrocznia, dar, danina[4864]*

19. Oto[2005] *ja* zajmę[6213] się wszystkimi[3605], *którzy* cię dręczyli* w tym czasie[6256], i wybawię[3467] utykającą** i zgromadzę[6908] wygnaną[5080]; okryję*** ich chwałą**** i imieniem[8034] w całej[3605] ziemi[776] ich hańby[1322]. Wj 14,30
**lub: k.p. upokarzać, źle traktować, osłabiać[6013]; **chromą, kulawą[6760]; ***dosł.: k.q. kłaść, ustawiać, sprawiać, metaf.: okazywać miłosierdzie[7760]; ****sława, rozgłos, pieśń lub hymn pochwalny[8416]*

20. W tym[1931] czasie[6256] przyprowadzę[935] was, w tym czasie[6256], zgromadzę[6908] was. Bo dam[5414] wam imię* i chwałę[8416] wobec wszystkich[3605] ludów[5971] ziemi[776], gdy na waszych oczach[5869] odmienię** waszą niewolę*** – mówi[559] JHWH.
**imię[8034] reprezentuje charakter i autorytet danej osoby, ... was dla imienia i chwały we wszystkich .... - AK* Iz 11,12; 27,12; 56,8
***dosł.: k.q. zawracać, odwracać się, odnawiać[7725]* Ez 28,25;
****lub: przywrócę wam powodzenie - EIB[K]* Ez 34,13; Am 9,14

Księga Aggeusza

Księga Aggeusza

1 Roku[8141] drugiego[8147] króla[4428] Dariusza[*], szóstego miesiąca[**], pierwszego dnia[3117] tego miesiąca[2320], stało[1961] się Słowo[1697] JHWH *przez* rękę[***3027] Aggeusza[****] proroka[5030] do Zorobabela[*****], syna[1121] Szealtiela[******], namiestnika[6346] Judei[3063], i do Jozuego[*******], syna[1121] Jehosadaka[********], arcykapłana[1419|3548], głoszące[559]:

tj. „pan" - Dariusz Hystaspes (522-486 r. p. Chr.), następca Kambyzesa, syna Cyrusa - Ezd 5,1; **tj. mies. Elul - koniec sierpnia i początek września; ***idiom: za pośrednictwem, listownie (?) ** „świąteczny" 2292; ***** „zrodzony w Babilonie" 2216; ****** „wyprosiłem go od Boga" 7597; ******* „JHWH jest zbawieniem" 3091 ******** „JHWH jest sprawiedliwy"* Ezd 4,24; Za 1,1; Mt 1,12

2. Tak[*] mówi[559] JHWH Zastępów[**], głosząc: Ten lud[5971] mówi[559]: *Jeszcze* nie nadszedł[935] czas[6256], czas, by budować[***] dom[1004] JHWH.

**lub: tutaj, w ten sposób 3541; **hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa 6635 ***lub: k.n. być budowanym, odbudowanym, ugruntowanym, utrwalonym, uzmocnionym 1129* 1Krl 8,9; Jr 22,14

3. I *wtedy* stało[1691] się Słowo JHWH przez[*] proroka[**] Aggeusza, głoszące[559]:

Lb 4,45; **dosł.: przez rękę 3027 - por. w. 1; **dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi 5030, por.: ro'eh - widzący* 2Krn 36,21; Oz 1,2

4. *Czy* dla was[859] samych *jest* czas[6256], abyście mieszkali[3427] w domach[1004] waszych wykładanych[*] *drewnem,* a dom[1004] ten był spustoszony[**]?

***lub: pustynny, suchy, nieużyteczny 2720|B3111 *lub: pokryć, przykryć, obudować boazerią, pokryć deskami lub płytami dekoracyjnymi 5603 - tu i Pwt 33, 21; 1Krl 6,9; 7,3.7; Jr 22,14*

5. Teraz[6258] *więc* tak[3541] mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Zastanówcie[*|IMP] się w swoich sercach[**] nad swoimi drogami[1870]; 2Kor 13,5

**dosł.: przyłóżcie[7760] swoje ... ; **wnętrze, umysł, wola, sumienie 3824*

6. Siejecie[2232] wiele[7235], a mało[4592] zbieracie[935]; jecie[398], ale nie *jesteście* nasyceni[*], pijecie[8354], ale nie *możecie się* upić[**], okrywacie[3847] się, ale *nikomu* nie *jest* ciepło[2527], a ten, co zarabia[***], zarabia[7936] do dziurawego worka[****].

**lub: zaspokojenie, nasycenie, napełnienie się 7654; **k.q. stać się pijanym 7937; ***k.hp. zarabiać dla zapłaty 7936, nająć się B8924 ****lub: przedziurawiony kamień - znak niewolnictwa (z biedy) zawieszony na szyi z wyrytym imieniem właściciela - KUL[K]*

7. Tak[3541] mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Zastanówcie[*|IMP] się w swoich sercach[3824] nad swoimi drogami[**]; **por. w 5** Ps 1,1; 119,1; Lm 3,40

***hebr.: derek - tu: metaf. bieg życia, charakter moralny 1870*

8. Wstąpcie[*|IMP] na tę górę[2022] i zgromadźcie[935] drzewo[6086]; budujcie[1129] ten dom[1004], a będę miał w nim upodobanie[**] i zostanę uwielbiony[***], mówi[559] JHWH. Ezd 3,6-7; 6,4

**lub: k.q. iść w górę, wstępować, iść za 5927; **k.q. mieć upodobanie w, być łaskawym, przyjmować życzliwie, być zadowolonym 7521 ***lub: k.n. być zaszczycanym, cieszyć się czcią, zyskać chwałę 3513*

9. Liczyliście[*] na wiele[7235], a oto *jest* mało[4592], a *to, co* wnosicie[935] do domu[1004], to ja rozdmuchuję[**]. Z jakiego powodu[4100]? Oświadczenie[***] JHWH Zastępów[6635]: Dlatego[3282], że dom[1004] mój jest spustoszony[****|2720], a wy zabiegacie[*****] każdy[369] o swój dom[1004].

dosł.: k.q. zwracać się ku, odwracać się od, rozejrzeć się 6437 **lub: k.q. tchnąć, wiać 5301; ***wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka) 5002; ****por. w. 4; *****dosł.: k.q. biec szybko 7323*

10. Dlatego[3651] też niebiosa[*|P] wstrzymały[**] rosę[***] nad wami, a ziemia[776], wstrzymała[3607] swój plon[2981]. ****lub: nocne opary 2919* Kpł 26,19; Pwt 28,23

wg myśli hebr: istniały trzy sfery nieba 8064 - por. 2Kor 12,2** **lub: k.q. trzymać w ryzach, powściągać, zatrzymać 3607*

11. I wezwałem[*] suszę[**] na tę ziemię[776], i na te góry, i na tę pszenicę[1715], i na ten moszcz[***], i na tę oliwę[****], i na *to,* co wydaje rola[127], i na tych ludzi[*****|s], i na to bydło[929], i na cały[3605] trud[3018] rąk[3709]. ******dosł.: i na człowieka 120 - AK*

**lub: k.q. wołać, krzyczeć, przyzywać, zapraszać 7121; **suchość, pustkowie, susza, żar 2721; ***świeże bądź młode wino, świeżo wyciśnięte wino 8492; ****dosł.: świeża oliwa, lśniąca (czysta) oliwa*

12. I usłuchał[*] Zorobabel[2216], syn[1121] Szealtiela[7597], i Jozue[3091], syn[1121] Jehosadaka[3087], arcykapłan[1419|3548], i cała[3605] reszta[**] ludu[5971], głosu[6963] JHWH, swojego Boga i słów[1697] proroka[5030] Aggeusza[2292], ponieważ[834] posłał[7971] go JHWH, ich Bóg; bo lud[5971] bał[***] się oblicza[6440] JHWH. ***lub: pozostałość 7611* Iz 10,20; Jr 41,10; Ag 2,2

**lub: k.q. słuchać, posłuchać, okazać posłuszeństwo 8085 ***lub: k.q. być przejętym bojaźnią, lękać się, czcić, szanować 3372*

13. I przemówił[559] Aggeusz[2292], posłaniec[*] JHWH do ludu[5971], w poselstwie[**] JHWH, głosząc[559]: Ja *jestem* z wami – oświadczenie[5002] JHWH. Ml 3,1; 2Kor 5,20

**hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł 4397 **hap.leg.: wiadomość, poselstwo 4400, powierzone poselstwo B5087*

14. I wzbudził[*] JHWH ducha[**] Zorobabela[2216], syna[1121] Szealtiela[7597], namiestnika[***]

Judei[3063], i ducha[7307] Jozuego[3091], syna[1121] Jehosadaka[3087], arcykapłana[1419|3548], i ducha[7307] całej[3605] reszty[7611] ludu[5971], że przyszli[935] i pracowali[****] w domu[1004] JHWH Zastępów[6635], swojego Boga. 1Krn 5,26; Iz 13,17; 14,9; Jr 51,11

**lub: k.h. pobudzić, rozniecić, okazywać podniecenie, budzić[5782]*
***hebr.: rua[h] - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18**
****lub: zarządca[6346], ****zajęcie, praca, zawód, usługa, własność[4399]*

15. *Było to* dwudziestego czwartego dnia[3117], szóstego[*] miesiąca[2320], w drugim[8147] roku *panowania* króla[4428] Dariusza[1867];
por. Ag 1,1 tj. 21 września 520 r. p. Chr. - około 24 dni po proroctwie*

2 Siódmego[7637] miesiąca[*], dwudziestego[6242] pierwszego dnia[3117] tego miesiąca[2320] stało[1961] się Słowo[1697] JHWH przez rękę[*|3027] Aggeusza[2292] proroka[5030], głoszące[559]: ***por. Ag 1,1****
**tj. mies. Tiszri - 17 października 520 r. p. Chr. - ostatni dzień Święta Namiotów - Lb 29,32-34 - por. też 1Krl 6,38 - 440 lat wcześniej*

2. Mów[559|IMP] proszę[*] do Zorobabela[2216], syna Szealtiela[7597], namiestnika[6346] Judei[3063], i do Jozuego[3091], syna Jehosadaka[3087], arcykapłana[1419|3548], i do reszty[7611] ludu[5971], głosząc[559]:
**lub: upraszam! błagam! o! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994]* Ezd 3,12; Łk 21,5-6

3. Kto[4310] pozostał[*] między wami, co widział ten dom[1004] w pierwszej[7223] jego chwale[**]? A jakim[4100] wy teraz[6258] go widzicie[7200]? Czy nie *jest* tak jak gdyby[3644] nic[***] w waszych oczach[5869]? ****lub: nie, nie mieć, bez, nic[369]* Za 8,9
**lub: k.n. być pozostawionym, być pozostałym przy życiu, przetrwać[7604], **hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519]*

4. Teraz[6258] *jednak* wzmocnij[*|IMP] się Zorobabelu[2216]! – oświadczenie[**] JHWH; wzmocnij[2388|IMP] się Jozue[3091], synu[1121] Jehosadaka[3987], arcykapłanie[1419|3548]! Wzmocnij[2388|IMP] się *też* cały[3605] ludu[5975] tej ziemi[776] – oświadczenie[5002] JHWH, do dzieła[***|IMP]! Bo ja *jestem* z wami – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów[6635];
**lub: k.q. być silnym, uzmocnić się, przemóc, wymóc na[2388]*
***lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002]*
****dosł.: k.q. robić, czynić, pracować, wykonywać, używać[6213]*

5. *Zgodnie* ze słowem[*] przymierza[**], które *zawarłem z wami,* gdy wychodziliście[3318] z Egiptu[4714]; mój Duch[7307] stoi[***] wśród[8432] was, nie bójcie się. ****k.q. stać, trwać, służyć[5975]*
**lub: słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*
***lub: k.q. odcinać, ścinać, krajać, zawierać przymierze[3772]*

6. Bo[3588] tak mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Ja jeszcze raz[259], i to[1931] za małą[*|4592] *chwilę,* potrząsnę[**] niebiosami[***] i ziemią[776], morzem[3220] i suchym lądem[2724]; **lub: trochę, ledwie* Wj 40,34
***lub: k.h. powodować trzęsienie się, skakanie[7493], ***por. Ag 1,10**

7. I potrząsnę[7493] wszystkie[3605] te narody[*|A], i przyjdą[935|P] *do* Upragnionego[**|S] wszystkie[3605] narody[1471], i napełnię ten dom[1104] chwałą[5315], mówi[559] JHWH Zastępów[6635].
**hebr.: goim - poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]*
***lub: pragnienie, to, co jest godne pożądania, miły, drogi, rzecz kosztowna[2532], przyjdą do Pożądanego ... por. BG, KUL[K]; pragnienie narodów - KJV, napłyną kosztowności BW; EIB, BP, LXX*

8. Moje jest srebro[*] i moje złoto[2091] – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów[6635]. Iz 60,18; Mt 12,42
**tj. srebro[3701] - funkcjonowało jako środek płatniczy - pieniądze*

9. Większa[*] będzie[1961] przyszła[**] chwała[3519] tego domu[1004], niż ta wcześniejsza[7223], mówi[559] JHWH Zastępów; i na miejscu[4725] tym *zostanie* dany[***] pokój[****] – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów[6635]. Iz 2,2; 60,4; Mi 5,4
**lub: wielki, ogromny, głośny, starszy, wybitny[1419], **ten drugi, kolejny[314], ***k.q. dać, przypisać, zezwolić, poświęcić, ustanawiać[5414], ****hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]*

10. Dwudziestego czwartego *dnia*, dziewiątego[*] *miesiąca*, drugiego roku *panowania* Dariusza[1867], stało[1961] się Słowo JHWH przez rękę[**|413] Aggeusza[2292] proroka[5030], głoszące[559]:
tj. mies. Kislew - 18 grudnia 520 r. p. Chr.; **por. Ag 1,1** Jr 11,15

11. Tak[3541] mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Zapytaj[*|IMP] proszę[4994] kapłanów[**] o to[853] Prawo[***], mówiąc[559]: Pwt 17,11; Oz 4,6; Ml 2,6
**lub: dowiadywać się, wypytywać o, radzić się, szukać[7592]*
***hebr.: kohen - kapłan - członek rodu Aarona z pokolenia Lewiego - Wj 28,1; Kpł 1,5.8; 3,2, główny urzędnik, władca[3548]*
****hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]*

12. Gdyby ktoś[376] niósł[5375] poświęcone[*] mięso *zawinięte w* skraj[**] swojej szaty[***] i dotknąłby[5060] skrajem[3671] swojej szaty[899] chleba[3899] lub *czegoś* gotowanego[5138], lub wina[3196], lub oliwy[8081], lub jakiegokolwiek[3605] pokarmu[3978], *czy staje się to* poświęcone[6942]? I odpowiedzieli[6030] kapłani[3548], mówiąc[559]: Nie[3808].
**hebr.: qodesz - świętość, oddzielenie, odrębność[6944], l.mn. - ofiary wotywne[B8078]; **lub: róg, granica, skraj, skrzydła[3671]*
****lub: odzież, okrycie[899]* Kpł 11,39; 22,4-6; Lb 19,11

13. Wtedy[*] powiedział[559] Aggeusz: Jeśli ktoś będąc nieczysty[**] *przez dotknięcie* zwłok[***], dotknąłby[5060] się *czegoś* z tego wszystkiego, będzie to nieczyste[2930]? I odpowiedzieli[6030] kapłani[3548], mówiąc[559]: *Będzie* nieczyste[2930].
**dosł.: i; **tj. nieczysty (w sensie etycznym bądź rytualnym)*
****dosł.: duszy[5315] - tu i Kpł 21,11; Lb 6,6; 19,11.13 - zwłoki*

14. Wtedy w odpowiedzi, Aggeusz[2292] rzekł: *Tak* też i ten[2088] lud[5971], i też ten naród[1471|A] przed moim obliczem[6440] – oświadczenie[5002] JHWH, i też wszelkie[3605] dzieło[4639] ich rąk[3027], i to, co tam ofiarują[*] – *jest* to[1931] nieczyste[2931].
**lub: k.h. przywodzić blisko[7126], złożyć ofiarę[B8293]* Ezd 3,2-3

15. A teraz[6258] zastanówcie[*|7760] się, proszę[**] w waszych sercach[***]: Od[4480] tego dnia[3117] i potem[4605], przedtem[2962] *nim* położono[7760] kamień[68] na kamieniu w świątyni[****] JHWH;
**dosł.: przyłóżcie proszę swoje serca; **lub: upraszam! błagam! o! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach) [4994]; ***wnętrze, umysł, wola, sumienie[3824], ****pałac, świątynia, przybytek[1964]*

16. *Czy nie* było[1961] *tak, że gdy ktoś* przyszedł[935] do stogu[*] *zboża* z dwudziestu[6242] *miar,* było[1961] *ich* dziesięć[6235]; *gdy* przyszedł[935] do kadzi[**], aby naczerpać[***] pięćdziesiąt[2572] miar[****] *wina,* było[1961] *tylko* dwadzieścia;
**lub: sterty[6194], **tłoczni[3342], ***k.q. wyciągać (na wierzch), czerpać (wodę), zbierać[2834], ****dosł.: tłocznia[6333], koryto[B7340] tu i Iz 63,3*

17. Smagałem[*] was posuchą[**] *zbóż* i pleśnią[***], a wszystkie[3605] dzieła[4639] waszych rąk[3027] gradem[1259]; a *nikt* z was *nie zawrócił* do mnie[****] – oświadczenie[5002] JHWH.
**lub: k.h. razić, uderzać, szturchać, bić, biczować, ujarzmiać[5221] **lub: coś zniszczonego, zwarzonego[7711], gorąco (ziarna wyschłe z powodu wczesnego wschodniego wiatru[B9171|B9172] - 2Krl 19,26 ***lub: bladość, zsinienie, rdza, pleśń[3420] - Pwt 28,22, 1Krl 8,37, Am 4,9 ****lub: a nie[369] było[853] was dla mnie[413] - AK* Ps 105,32-33

18. Zastanówcie[*|7760] się, proszę[4994] w waszych sercach[3824]: Od tego dnia[3117] i potem[4605], od dnia[3117] dwudziestego czwartego *miesiąca* dziewiątego[**] od dnia[***], w którym został posadowiony[****] *fundament* świątyni[*****|1964] JHWH, zastanówcie[7760] się w waszych sercach[3824], *mówię*: ******por. w. 15***** Pwt 32,29; Ezd 3,2-3;
**dosł.: przyłóżcie proszę swoje serca; **tj. mies. Kislew - 18 grudnia 520 r. p. Chr.; ***tj. 3 mies. wcześniej - 21 września 520 r. p. Chr. ****dosł.: k.pu. być założonym, być położonym[3245]* Ag 1,5.7

19. Czy *jest* jeszcze[*] ziarno[2233] w spichlerzu[**|4035]? A jeszcze krzew winorośli[1612], figowiec[8384], drzewo[6086] granatu[7416], drzewo[6086] oliwne[2132] nie zaowocowały[***]; *lecz* od tego dnia[3117] będę błogosławił[1288]. Za 8,9-13
**lub: czy jest już... EIB[K]; **magazyn, spichlerz - tu i Iz 66,4, Ps 34,4 ***dosł.: k.q. dźwignąć, podnieść, nieść[5375], LXX dosł.: ukazać owoc*

20. I stało[1961] się Słowo JHWH ponownie[*|8145] do Aggeusza[2292] dwudziestego czwartego *dnia tego* miesiąca[2320], głoszące[**]:
**dosł.: drugi (raz) - AK; **k.q. mówić, nakazywać, zamierzać[559]*

21. Mów[559|IMP] do Zorobabela[2216], namiestnika[6354] Judei[*], głosząc[559]: Ja potrząsnę[**] niebiosa[***] i ziemię[776]; Ez 38,19-20; Ag 2,6-7
tj. terenu obejmującego ziemię plemion Judy i Beniamina, na płd. Kanaanu; **lub: k.h. powodować trzęsienie się, skakanie[7493] ***wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba[8064] - por. 2Kor 12,2***

22. I przewrócę[*] trony[**] królestw[4467], i zniszczę[8045] siłę[2392] królestw narodów[1471]; przewrócę[2015] rydwan[4818], i nim jadących[7392], i padną[3381] konie i jadący[7392] na nich, każdy[376] od miecza[***] swojego brata[251]. Rdz 19,25; Am 4,11
**lub: k.q. wywrócić, obalić, zmienić, przemienić[2015]; **lub: miejsce (honorowe), tron - metaf. władza, potęga, godność[3678]; ***nóż[2719]*

23. W tym dniu[3117] – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów, wezmę[3947] ciebie, Zorobabelu[2216], synu[1121] Szealtiela[7597], mój sługo[5650] – oświadczenie[*] JHWH, i uczynię[7760] cię jako sygnet[**]; bo wybrałem[997] ciebie – oświadczenie[*] JHWH Zastępów[6635]. Est 8,8; Jr 22,23-25;
**lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002]; **pieczęć, sygnet, pierścień z sygnetem[2368] - Rdz 38,18* Mt 1,12-13

Księga Zachariasza

Księga Zachariasza

1 W ósmym miesiącu[2320] drugiego[8147] roku Dariusza[*|***] stało[1961] się Słowo[1697] JHWH do Zachariasza[**], syna[1121] Berechiasza[***], syna Iddo[****] proroka[5030], mówiące[559]:
tj. 2 miesiące po pierwszym wystąpieniu proroka Aggeusza - por. KUL[K]; EIB[K]; **tj. listopad 520 r. p.n.e. - Dariusz[1867] Hystaspes panował w latach 522-486 p.n.e.; ***tj. „wspomniał" JHWH" [2148] ** „JHWH błogosławi" [1296]; ***** „Jego świadek" [5714]*
2Krn 24,20; Ezd 4,24; 5,1; Ne 12,4; Za 7,1

2. JHWH bardzo się rozgniewał[*|***] na waszych ojców. ***k.q. być pełnym wściekłości, gniewu[7107] *hebraizm: rozgniewał[7107] się ... gniewem[7110] - AK* Za 8,14

3. Dlatego[*] powiedz[559] im: Tak[3541] mówi[559] JHWH Zastępów[**]: Zawróćcie[***|IMP] do mnie – oświadczenie[****] JHWH Zastępów – a *ja* zawrócę[7725] do was, mówi[559] JHWH Zastępów.
**lub: z racji czegoś, w odniesieniu do, jeśli chodzi o[413]; **hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]; ***lub: k.q. odwracać się, wracać[7725] ****lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002] - 2Sm 23,1*

4. Nie bądźcie[1961] jak wasi ojcowie[1], do których[834] wołali[*] dawni[7223] prorocy[**], mówiąc[559]: Tak mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Zawróćcie[7725|IMP] teraz[***] ze swoich złych[7451] dróg[1870] i od waszych złych[7451] czynów[4611]. Ale *oni* nie usłuchali[****] ani nie zwracali na mnie uwagi[7181], mówi[559] JHWH. 1Krn 24,19; 2Krn 30,7-8;
**lub: k.q. krzyczeć, głosić, przyzywać[7121]; **dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030] - por. ro'eh - widzący[7203] - 1Sm 9,9 ***lub: O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994]; ****k.q. zgodzić się, okazać posłuszeństwo, rozumieć, spełnić prośbę[8085]* Ps 78,8; Dn 9,6; Am 3,7; Za 7,7

5. Gdzie[346] *są* wasi ojcowie[1]? A prorocy[5030] – czy żyją[2421] wiecznie[*]? Łk 16,24
**lub: długotrwałość, odwieczność, starożytność, na zawsze[5769]*

6. Doprawdy[*] moje słowa[**] i ustawy[***], które[834] rozkazałem[6680] moim sługom[5650] prorokom[5030], czyż nie dosięgły[****] waszych ojców[1]? I zawrócili[7725], i powiedzieli[559]: Tak jak JHWH Zastępów[6635] zamierzył[*****] uczynić[6213] nam według naszych dróg[*****] i naszych czynów[4611], tak nam uczynił[6213].
**lub: zaiste, z pewnością[389]; **mowa, czyny, rzecz, sprawa, przedsięwzięcie[1697]; ***akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna[2706]; ****k.h. osiągnąć, być w stanie, zapewnić, przejąć, objąć[5381] *****lub: k.q. zamyślił, zaplanował, zarządził[2161]; *****hebr.: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, sposób, metaf. bieg życia, charakter moralny[1870]* Jr 51,12; Lm 2,17; Za 8,14-15

7. Dnia[3117] dwudziestego czwartego, jedenastego miesiąca[2320], to[1931] *jest* miesiąca[2320] Szebat[*], w drugim roku[**] Dariusza[***], Słowo[1697] JHWH stało[****] się do Zachariasza[2148], syna[1121] Berechiasza[1296], syna[1121] proroka[5030] Iddo[5714], mówiące[559]: ****tj.: z pers. „pan"[1867]* Ezd 6,5; Za 7,1
**hap.leg.: „rózga" - styczeń bądź luty[7627]; **tj. 15 lutego 519/520 p.n.e. ****lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]*

8. Widziałem[7200] w nocy[3915], a oto[2009] mąż[376] jadący[*|PAR] *na* czerwonym[**] koniu[5483], stanął[5975] on[1931] wśród[996] mirtów[***], które[834] były w dolinie[****], a za nim[310] konie czerwone[122], pstrokate[*****] i białe[3836]. Rdz 16,21; Wj 3,2; 23;20;
**lub: k.q. dosiadający[7392]; **hebr.: adom - czerwony, rumiany[122], czerwono-brązowy, krwistoczerwony[B142]; ***tj. krzew powszechnie porastający doliny[1918]; ****lub: wąwóz, niecka[4699]* Lb 22,21;
******hap.leg.: gniady, czerwonawy, śniady[8320|B9029]* Obj 6,4

9. I zapytałem[*]: Co[4100] one[**] *oznaczają*, mój panie[***]? I anioł[****] rozmawiający[1696] ze mną[413], odpowiedział[*] mi[*****]: Ja[589] ci pokażę[7200], co[4100] one[1992] *oznaczają*. ******hebr.: bi - we mnie - EIB[K]*
**dosł.: mówić[559]; **te, ci, tamci[428] - por. AK; ***hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny[113], władca[B128]; ****hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397]* Za 4,3

10. I mąż[*] stojący[5975] wśród[996] mirtów[1918] odpowiedział[**], mówiąc[559]: To *są* ci, których JHWH posłał[***], aby przemierzyli[1980] ziemię[776].
**lub: mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376] **lub: k.q. reagować, zaświadczać, odpowiadać jako świadek[6030] ***lub: k.q. puszczać, wysyłać, kierować, rozszerzać[7971]*

11. I odpowiedzieli[6030] aniołowi[4397] JHWH stojącemu[5975] wśród[996] mirtów[1918], mówiąc[559]: Przemierzyliśmy[*] ziemię[776], a oto[2009] cała[3605] ziemia[776] *jest* zamieszkała[*|PAR] i spokojna[**].
**lub: k.hpa. chodzić tu i tam, przemierzać[1980]* Joz 11,23;
***lub: k.q. siedzieć, być ustawionym, pozostawać, mieć siedzibę[3427] ***lub: k.q. być cichym, być spokojnym, być niezmąconym, żyć spokojnie, być bezczynnym[8252]* Sdz 5,31; Iz 14,7

12. Wtedy[*] anioł[4397] JHWH odpowiedział[6030], mówiąc[*|559]: JHWH Zastępów[6635], jak długo[4790] nie zlitujesz[**] się Ty[859] nad Jerozolimą[***] i nad miastami[5892] Judy[****], na które[834] gniewasz[*****] się te[2088] siedemdziesiąt lat[8141]?
**dosł.: i, a; **lub: k.p. być miłosiernym, współczuć, litować się[7355] ***hebr.: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"; ****tj. „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony"[3063] - terytorium król. Judy obejmującym teren plemion Judy i Beniamina; *****oburzasz[2194]*

13. JHWH odpowiedział[6030] aniołowi[4397], *który* rozmawiał[1696] ze mną* słowami[1697] dobrymi**, słowami[1697] pociechy***. Iz 40,2; Jr 29,10
por. w. 9***; **lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]; ***wspólczucie, litość[5150] tu i Iz 57,18; Oz 11,8*

14. I anioł, *który* rozmawiał[1696] ze mną, powiedział[559]: Wołaj*|IMP i mów[559]: Tak mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Jestem zazdrosny** o Jerozolimę i o Syjon*** wielką[1419] żarliwością****.
**lub: k.q. krzyczeć, głosić, przyzywać[7121]; **k.p. być zazdrosnym, być zawistnym, być gorliwym, pobudzać do zazdrosnego gniewu[7065] ***tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7; wzgórza świątyni - Ps 9,11; większych terenów Judy? - Ps 69,35 ****lub: zapał, zawiść, zazdrość, namiętność[7068]* Wj 20,5; 34,14

15. I ja[589] gniewam* się bardzo[1419] na te pyszne** narody[1471], które[834] – gdy ja[589] trochę[4592] się gniewałem[7107] – wspomagały zło***. Iz 34,2;
**hebraizm: gniewam[7110] się Ja wielkim[1419] gniewem[7107]; **lub: nieprzejmujący się, bezbrzeżny, swawolny, butny[7600]* Na 1,2
****lub: pomagały do złego - KUL[K], udręka, niedola, krzywda[7451]*

16. Dlatego[3651] tak[3541] mówi[559] JHWH: Zwróciłem[7725] się ku Jerozolimie[3389] z miłosierdziem*, mój dom[1002] zostanie w niej zbudowany[1129] – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów[6635], i sznur[6961] zostanie rozciągnięty** nad Jerozolimą[3389]. 2Krl 21,13; Iz 28,17; 34,11;
**lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356], powrócę do Jerozolimy w miłosierdziu - AK; **idiom: Jerozolima zostanie zmierzona - (odbudowana zgodnie z planem)* Lm 2,8; Ez 40,3; Am 7,17

17. Wołaj[7121|IMP] jeszcze*: Tak mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Moje miasta[5892] jeszcze[5750] będą opływać** dobrem***, JHWH jeszcze[5750] pocieszy[5162] Syjon[6726] i jeszcze[5750] wybierze[977] Jerozolimę[3389]. 2Krn 6,6; Iz 40,1; Za 2,12
**lub: znowu, nadal, poza tym[5750]; **k.q. płynąć, lać się, wylewać, przelewać się[6327]; ***rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność[2896]*

18. I podniosłem[5375] swoje oczy[5869], i patrzyłem[7200], a oto*|2009 cztery rogi**|7161. Ez 43,15.20
**lub: oto, czy, spójrz - part. wskaz[2009]; **tj. symbol siły militarnej*

19. I zapytałem* anioła[4397], *który* rozmawiał[1696] ze mną**: Co one *oznaczają*? I powiedział[559] do mnie[413]: To *są* rogi[7161], które[834] rozproszyły*** Judę[3063], Izraela**** i Jerozolimę[3389]. Jr 48,25
dosł.: i powiedziałem[559]; **por. w. 9***
***lub: k.p. rozrzucić, rozproszyć, przewiewać, przesiewać[2219]
****hebr.: jisra'el - „ten, który zmagał się z Bogiem" [3478] - Rdz 32,28*

20. I JHWH ukazał* mi czterech kowali**.
**lub: k.h. spowodować wpatrywanie się w; oglądać [7200]* Wj 28,11;
***tj. rzemieślnik pracujący w drewnie lub w metalu[2796]* 2Krl 12,12

21. I zapytałem*|559: Co[4100] oni przyszli[935] czynić[6213]? I odpowiedział[559]: To[428] *są* rogi[7161], które[834] rozproszyły[2219] Judę, tak że nikt** nie podniósł swojej głowy***. A ci[428] przyszli[935], aby je przestraszyć**** i strącić rogi[7161] tych narodów[1471], *które* podniosły[5375] swój róg[7161|S] przeciwko[413] ziemi[776] Judy[3063], aby ją rozproszyć[2219]. **dosł.: mówić[559]* Pwt 33,17; Iz 54,14
***idiom: jak usta[6310] człowieka[376] - Kpł 25,52 - por. WBC; ***metaf.: podniesiona głowa symb. odwagę, śmiałość i upartość - Łk 21,28 ****lub: k.h. spowodować drżenie, rozpędzić w popłochu[2729]*

2 I *ponownie* podniosłem[5375] swoje oczy[5869], i zobaczyłem[7200], a oto[2009] mężczyzna[376], w *którego* ręce[3027] był sznur* mierniczy[4060].
lub: sznur, lina, obszar[2256] - myśl nawiązuje do rzucania losów sznurem jako sposobu przydzielenia dziedzictwa - por. Ps 78,55 lub ustalonej reguły postępowania - 2Krl 21,13; Iz 28,17; Lm 2,8*

2. I powiedziałem[559]: Dokąd[575] ty[859] idziesz[1980]? Odpowiedział[559] mi[413]: *Idę* zmierzyć[4058] Jerozolimę[3389], by zobaczyć[7200], jaka *jest* jej szerokość* i jaka *jest* jej długość[753]. Ez 40,1-4;
**lub: grubość, rozległość[7341]* Ef 3,18; Obj 21,15-16

3. I oto[2009] anioł[4397], *który* rozmawiał[1696] ze mną* wystąpił**|3318|PAR; i inny[312] anioł[4397] wystąpił[3318], by się z nim spotkać***. **por. Za 1,9*****
**lub: k.q. wychodzić, iść naprzód, podążać do (bądź w kierunku) czegoś, odchodzić[3318]; ***wyjść, stanąć naprzeciw[7125|INF - Rdz 19,1*

4. I powiedział[559] do niego[413]: Biegnij[7323|IMP], mów[1696|IMP] do tego młodzieńca*: Jerozolima będzie zamieszkana** jak miasta bez murów*** *z powodu* mnóstwa[7230] ludzi[120|S] i bydła[929|S] w niej. Iz 49,19; Jr 31,27; Ez 36,11
**hebr.: na'ar - chłopiec, młodzieniec, sługa, służący[5288]
**lub: k.q. być ustawionym, pozostawać, zostawać, mieć siedzibę[3427]
***lub: (na) otwartej przestrzeni - AK; otwarty obszar, osada, niegrodzona wieś, szczere pole[6519|7545] - tu i Est 9,19; Ez 38,11*

5. A ja[589] – oświadczenie* JHWH – będę[1961] dla niej murem** ognia[784] dokoła[5439] i będę dla jej chwały*** pośród[8432] niej. Iz 26,1
**lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002] - 2Sm 23,1
**lub: ścianą[2346]; ***splendor, majestat, duma, godność[3519]*

6. Biada*, biada! Uciekajcie**|IMP z kraju*** Północy[6828] – oświadczenie[5002] JHWH – bo[3588] jak cztery wiatry**** niebios[8064|P], rozproszyłem[6556] was – oświadczenie[5002] JHWH. Jr 6,22;
**lub: ach! niestety! o! biada![1945]; **dosł.: i uciekajcie[5127]* Jr 10,22
****hebr.: erec - grunt, gleba, powierzchnia, kraj, ziemia, obszar[776]
****hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Ga 6,18**

7. Biada[1945]! Syjonie*, zostań wyzwolona**|IMP, mieszkanko[3427] córki*** Babilonu****.
por. Za 1,14*; **lub: k.n. wyślizgnąć się, uciec[4422], AK - ratuj się ***dziewczyna, synowa, siostra, wnuczka, młoda kobieta, krewna[1323] ****tj. „zamieszanie, pomieszanie" [894] - miasto nad Eufratem*

8. Bo[3588] tak[3541] mówi[559] JHWH Zastępów[6635] – *który* posłał[7971] mnie za* *swoją* chwałą** do[413] tych narodów[1471], *które* was ograbiają[7997] – bo kto was dotyka[5060], dotyka[5060] źrenicy*** Jego oka[5869]; **lub: z tyłu, po, (podążać) za - 2Sm 2,20
por. w. 5*; ***hap.leg.: gałka oczna, źrenica[892|B1019]*

9. Bo oto[2005] *ja* potrząsnę[*] moją ręką[3027] przeciwko[5921] nim i staną[1961] się łupem[**] dla swoich sług[5660]. I poznacie[***], że JHWH Zastępów[6635] mnie posłał[****]. *[****por. 1,10***] Iz 11,15

*[*lub: k.h. wymachiwać, poruszać do tyłu i do przodu - Wj 29,24]*[5130] *[**lub: zdobycz, zysk, łup]*[7998]; *[***k.q. wiedzieć, znać, poznawać]*[3045]

10. Wiwatuj[*|IMP] i raduj[**|IMP] się, córko[1323] Syjonu[6726], bo oto[2005] przyjdę[935] i zamieszkam[7931] pośród[8432] ciebie – oświadczenie[5002] JHWH.

*[*lub: k.q. wydawać okrzyk (radości, uniesienia), wołać głośno]*[7042] *[**lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością]*[8055], promieniec[H8941]

11. I wiele[7227] narodów[1471] zostanie przyłączonych[*|KN] w tym dniu[3117] do JHWH i będą[**] mi[**] za lud[***]; i zamieszkam[7931] pośród[8432] ciebie i poznasz[3045], że JHWH Zastępów[6635] posłał[7971] mnie do ciebie. Ps 47,9; Iz 42,6; Mi 4,2

*[*lub: k.n. przywiązać się do]*[3867]; *[**k.q. być, trwać, istnieć, nastać]*[1961] *[**AK - dla mnie ...; ***lub: naród, lud, lud uzbrojony]*[5971] - *Sdz 20,10*

12. I posiądzie[*] JHWH Judę[3063] – dział[**] swój w ziemi[127] świętej[***] – i ponownie[5750] wybierze[977] Jerozolimę[3389]. 2Krn 6,6;

*[*lub: k.q. objąć w posiadanie, odziedziczyć, otrzymać w posiadanie, podzielić kraj do objęcia w posiadanie]*[5157]; *[**dział, udział, część, terytorium, obszar, mienie]*[2506]; *[***hebr.: qodesz - świętość, oddzielenie]*[6944], *l.mn. - ofiary wotywne*[H8078] Za 1,17; 3,2

13. Niech umilknie[*] wszelkie[3605] ciało[**|1320] przed obliczem[6440] JHWH! Bo[3588] *On* wyruszy[***] ze swojego miejsca[****] świętego[6944].

*[*lub: int. być cicho, uciszyć, uspokoić]*[2013]; *[**idiom: każdy człowiek]* *[***lub: k.n. zostać pobudzonym]*[5782], *wyruszyć*[BH6744], *BG, BB - ocuci* *[****lub: mieszkanie, domostwo]*[4583]; *AK - ze swej świętej siedziby*

3 I pokazał[7200] mi Jozuego[*], arcykapłana[**], stojącego[5975] przed[6440] aniołem[4397] JHWH, i szatana[***] stojącego[5975] po jego prawicy[3225], aby mu się sprzeciwiać[****]. Hi 1,6; Obj 12,10

*[*tj. „JHWH jest zbawieniem"]*[3091] - *Ne 12,10*; *[**dosł.: wielki, starszy, wybitny]*[1419] *kapłan*[3548]; *[***przeciwnik, ten, kto się opiera]*[7854] *[****lub: k.q. być przeciwnikiem bądź zachowywać się jak przeciwnik, opierać się, przeciwstawiać się]*[7853] - *tu i Ps 38,20; 109,4.20.29*

2. I powiedział[559] JHWH do szatana[7854]: Upomina[*] cię JHWH, szatanie[7854]! Upomina[1605] cię JHWH, Ten *który* wybiera[977] Jerozolimę[3389]. Czyż ten[*|2088] nie[3808] *jest* polanem[***] wyrwanym[5337] z ognia[784]? Pwt 4,20; Am 4,11

*[*lub: ganić, napominać, psuć]*[1605], *KUL*[K] *- nastawać na, grozić stąd: wyuwierać presję, zmuszać do milczenia; **domyśl. o Jozuem* *[***lub: kawałek drewna, głownia, pochodnia, żagiew]*[181|B1208]

3. A Jozue był[1961] ubrany[3847] w brudne[*|HAP] szaty[**] i stał[5975] przed aniołem[***].

*[*tj. zabrudzone ludzkimi odchodami (?)]*[6674] - *por. EIB*[K], *BDB* *[**tj. szata żałobna - 2Sm 14,2; szata ceremonialna - Wj 28,2; jako wór pokutny - Ez 27,20; strój wdów - Rdz 38,14]*[899|B1024] *[***hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł]*[4397] Pwt 23,13; Iz 4,4; 64,6; Flp 3,1-9

4. I odezwał[6030] się, i powiedział[559] do stojących[5975] przed jego obliczem[6440], mówiąc[559]: Zdejmijcie[*|IMP] z niego te brudne[6674] szaty[899]. I powiedział[559]: Patrz[7200|IMP], zdjąłem[5674] z ciebie twoją nieprawość[**] i ubrałem[3847] cię w odświętne szaty[***]. Rdz 3,21; 2Sm 24,10

*[*lub: k.h. usunąć, zabrać, odsunąć, odłożyć, odwołać, odrzucić]*[5493] *[**lub: przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość]*[5771]; *[***szczególnie delikatne białe szaty]*[4254] - *Iz 3,22*

5. I powiedziałem[559]: *Niech* włożą[7760] mu na głowę[7218] czysty[2889] zawój[*]. Włożyli[7760] więc czysty[2889] zawój[6797] na jego głowę[7218] i ubrali[3847] go w odświętne szaty[4928], a anioł[4397] JHWH stał[**] *obok*. Wj 28,36-38

*[*lub: turban, przybranie głowy, diadem]*[6797] - *Hi 29,14; Iz 3,23; 62,3* *[**lub: być prostym, zajmować stanowisko, być sługą, trwać]*[5975]

6. I oświadczył[*] anioł JHWH Jozuemu[3091], mówiąc[559]: 1Krl 21,10; Hi 29,11; Jr 32, 44

*[*lub: składać świadectwo, stwierdzać uroczyście, napominać]*[5749]

7. Tak mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Jeśli[518] będziesz chodził[1980] moimi drogami[*] i jeśli[518] będziesz strzegł[**] mojego urzędu[***], to także[1571] ty będziesz sądził[****] mój dom[1004] i także[1571] *ty* będziesz strzegł[8104] moich dziedzińców[2691], dam[5414] ci się poruszać[*****] pomiędzy[996] tymi[428], *którzy tu* stoją[5975]. Rdz 26,5; Wj 12,6

*[*tu: o sposobie życia - por. Za 1,6]*[******]; *[**lub: k.q. patrzeć na, świętować, strzec, mieć pieczę nad]*[8104]; *[***urząd, funkcja, zadanie, polecenie, czuwanie, straż]*[4931], *[****lub: k.q. pełnić funkcję sędziego]*[1777] *[*****lub: przejście - Ez 42,4, droga przebyta piechotą, przestrzeń]*[4108]

8. Słuchaj[*|IMP] *więc* teraz[**], Jozue[3091], arcykapłanie[***], ty[859] i twoi towarzysze[****], *którzy* siedzą[3427] przed[6440] tobą. Bo oni *są* ludźmi[376] zapowiedzi[*****], gdyż[3588] oto[2005] sprowadzam[935] swojego sługę[5650] – Latorośl[******]. Iz 4,2; Jr 23,5;

*[*lub: k.q. zgodzić się, okazać posłuszeństwo, rozumieć, spełnić prośbę]*[8085]; *[**O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)]*[4994]; *[***por. Za 3,1]*[**]; *[****przyjaciel, bliski]*[7453] *[*****lub: dziw, znak, cud]*[4159]; *[******młody pęd]*[6780] Za 13,1

9. Bo oto[2009] ten kamień[68], który[834] położony[*] *jest* przed[6440] Jozuem[3091] – na tym jednym[259] kamieniu siedmioro[7651] oczu[**] – oto *ja* wyryję[***] na nim ryt[****] – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów[6635] – i usunę[4185] nieprawość[*****] tej ziemi[776] w jednym[259] dniu[3117]. Za 4,10; Obj 5,6

*[*dosł.: k.q. dać, poświęcić, ofiarować, powodować, postawić]*[5414] *[**lub: źródło, powierzchnia kamienia - EIB*[K]*; ***dosł.: k.p. rozpinać, otwierać, kopać bruzdy]*[6005|7630]; *[****rzeźbienie]*[6603]; *[*****u. 4**]

10. W tym dniu[3117] – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów[6635] – każdy[376] zaprosi[*] swojego bliźniego[**], *by usiąść* pod winoroślą[1612] i pod figowcem[***|8384]. *[*lub: k.q. wołać, głosić, przyzywać]*[7121] Mi 4,4

*[**lub: przyjaciel, towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, inny]*[7453] *[***obraz powodzenia i obfitości dóbr ludu Bożego - *1Krl 4,25; Za 8,4-8*

4 I powrócił[7725] anioł[4397], *który* rozmawiał[1696] ze mną, i obudził[*] mnie, jak kogoś[**] kto[834] *ma* zostać obudzony[5782|KN] ze snu[8142].
**lub: k.h. pobudzić, rozniecić, okazywać podniecenie[5782]* Dz 12,7
***lub: mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376]*

2. I powiedział[559] do mnie: Co ty[859] widzisz[*]? Odpowiedziałem[**|559]: Spojrzałem[7200], a oto[2009] świecznik[***] cały[3605] ze złota[2091], a na[5921] jego szczycie[7218] czasza[***], na nim siedem[7651] jego lamp[5216], siedem i siedem rurek[****] do tych siedmiu lamp, które *są* na jego szczycie[7218];
**lub: k.q. zwrócić uwagę, dostrzec, zaobserwować, mieć wgląd[7200]*
***tu: qere, ug ketiv - odpowiedział[559]; ***hebr.: menorah - Wj 25,31*
*****lub: źródło, misa[1543]; *****odlew z metalu[4166|B4821], tu i 2Krn 4,3 - być może chodzi o zwężenie brzegu lampki oliwnej - por. KUK[K]*

3. I dwa[8147] *drzewa* oliwne[2132] obok niego[*], jedno[**] po prawej[3225] *stronie* czaszy[1543] i jedno[259] po jej lewej[8040] *stronie*. Obj 11,3-4
**lub: nad nim - AK; **hebr.: echad - jeden, każdy, pewien, jakiś, jeden raz, raz na zawsze, jeden... drugi/kolejny[259|B300] - wyraz oddaje ideę jedności zbiorowej np. kiść winogron, jeden oddział*

4. I odpowiedziałem[6030], i rzekłem[559] do anioła, *który* rozmawiał[1696] ze mną, mówiąc[559]: Co[4100] to[428] *oznacza,* mój panie[*]? Ps 8,1
**hebr.: 'adon - pan, ktoś stanowczy, silny[113], władca[B128]*

5. Anioł[4397], *który* rozmawiał[1696] ze mną, odpowiedział[6030] i rzekł[559] do mnie: Czy nie[3808] wiesz[*], co *oznaczają* te[428|P] *rzeczy*? I odpowiedziałem[559]: Nie[3808], mój panie[113].
**lub: k.q. znać, poznawać, uznać, rozważać, wiedzieć[3045]*

6. Wtedy[*] odpowiedział[6030] mi, mówiąc[559]: Takie[2088] *jest* Słowo[**] JHWH do Zorobabela[***]: Nie w wojsku[****], nie w sile[3581], lecz *w* moim Duchu[*****] – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów[6635]. Oz 1,7; Ag 2,4-5
**dosł.: i ...; **lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]*
****tj. „zasiany w Babilonie" 2216 - wnuk króla Jojakina - 1Krn 3,19*
*****lub: moc, bogactwo, skuteczność[2428]; własność, kompetencja[B2771]*
******hebr.: ruah - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr.: pneuma - por. Za 2,6*

7. Kim[4310] ty[859] *jesteś*, góro[2022] wielka[1419]? Przed obliczem[6440] Zorobabela[2216] *staniesz się* równiną[*]. Wyprowadzi[**] *on* szczytowy[***] kamień[68] z okrzykami[****]: Łaska[*****], łaska[2580] dla niej[*****]! Iz 40,4; Mt 17,20; 21,21; 1Kor 13,2
**lub: płaskowyż[4334], równa droga, metaf. prawość, uczciwość[B5020]*
***lub: k.h. spowodować pójście bądź wyjście, wywieść, wyzwolić[3318]*
****hap.leg.: kamień nagrobny, najwyżej położony kamień[7222|B8396]*
*****lub: hałas, zgiełk[8663] - Hi 36,29; 39,7; Iz 22,2; *****przychylność, wrok, elegancja, uznanie[2580]; ******dla niej - AK - świątyni (?)*

8. I stało[*] się Słowo[1697] JHWH do mnie, mówiące[559]: Za 1,1.7; 6,9; 7,18
**lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, nastać[1961] - Rdz 1,2*

9. Ręce Zorobabela[3248] położyły fundamenty[3248] tego domu[*], jego ręce[3027] go dokończą[**]; i poznasz[3045], że JHWH Zastępów[6635] posłał[***] mnie do was. Ezd 3,8-11; 5,16
**tu: o świątyni - rodzina, ród, domownicy, miejsce zamieszkania, zbiornik, w środku[1004]; **lub: k.p. odciąć, oddzielić, skończyć, dokonać[1214]; ***k.q. puszczać, kierować, rozszerzać, wysyłać[7971]*

10. Bo[3588] kto[4310] wzgardził[937] dniem[3117] małych[6996] *początków*? I będą się radować[*], i zobaczą[7200] kamień[**|68|A], pion[***|A] w ręku[3027] Zorobabela[2216]. Te[428] siedem[****] *to* oczy[5869] JHWH, przebiegają[*****|PAR] one[1992] całą[3605] ziemię[776]. 2Krn 16,9; Ps 34,15; Prz 15,3;
**lub: k.q. być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniować[B8941]*
por w. 7; ***lub: stop, cyna, odpady żużlowe - Lb 31,22; Iz 1,25 - tu o cynowej tabliczce z napisem dedykacyjnym (?) - EIB[K], KUL[K]*
*****domyśl. lamp z w. 2; *****lub: k.p. chodzić tam i z powrotem, iść z zapałem bądź szybko[7751]* Am 9,8; Za 3,9; 1Pt 3:12

11. I odezwałem[*] się, i powiedziałem[559] do niego[413]: Co[4100] *oznaczają* te[428] dwa[2132|A] drzewa oliwne[2132] po prawej[3225] i po lewej[8040] *stronie* świecznika[4501]? **dosł.: odpowiedziałem[6030]*

12. I odezwałem[*] się, i drugi[8145] *raz* powiedziałem[559] do niego: Co[4100] *oznaczają* te dwie[8147] gałązki[**] oliwne[2132], które[834] przez[***] dwie złote[2091] rurki[6804|HAP] wypuszczają[****] z siebie złocistą[*****|2091] *oliwę*?
**por. w. 11*; **dosł.: płynący strumień, kłos[7641]; ***dosł.: przez rękę - hebr.: be jad[3027]. ****k.h. wypróżniać, trzymać pustym[7324]*
******wydają z siebie złoto - KUL, metaf. opis wypływu oliwy (?)*

13. I *on* powiedział[559]: Czy nie wiesz[7200], co te[P] *rzeczy oznaczają*? Odpowiedziałem[559]: Nie[3808], mój panie[113].

14. Wtedy[*] powiedział[559] do mnie, mówiąc[559]: To *są* dwaj pomazańcy[**], *którzy* stoją[***] przy[5921] PANU[113] całej[3605] ziemi[776].
**dosł.: i powiedział; **idiom: synowie[1121 świeżej, czystej oliwy[3321] - symboliczne przedstawienie idei obfitości (?) - Iz 5,1 - por. KUL[K]*
****lub: k.q. zajmować stanowisko, służyć, trwać, wytrzymać[5975]*

5 I odwróciłem[7725] się, a *gdy* podniosłem[5375] swój wzrok[*|S] i spojrzałem[7200] – a oto[2009] unoszący[******] się zwój[**|4039]. **dosł.: oko[5869] - por. AK*
***lub: k.q. latać[5774]; ***por. gr. biblos - Mk 12,26** Ez 2,9-10;
*****tu: sugestia szybko nadchodzącego sądu* Obj 5,1; 10,2

2. I powiedział[559] do mnie: Co[4100] widzisz[7200]? A ja[859] odpowiedziałem[559]: Widzę[7200] unoszący[5774] się zwój[4039], jego długość[753] dwadzieścia łokci[*], a jego szerokość[7341] dziesięć łokci[520].
**dosł.: przedramię, trzpień (skrzydła drzwi) - Iz 6,4; łokieć[520|B580] 1 łokieć to około 45 cm u Ez 52 cm - stąd wymiary około 9 m na 4,5 m - rozwinięty zwój odpowiada wymiarom przedsionka świątyni Salomona - 1Krl 6,3 i miejsca Świętego - Wj 26,15-25 - EIB[K], KUL[K]*

3. I powiedział[559] do mnie: To[2063] klątwa[*], wznosząca[**] się ponad[5921] obliczem[6440] całej[3605] tej[A] ziemi[776]. Bo[3588] każdy[3605], *kto* krad-

nie***, od tego****|2088 *czasu nie* pozostanie zgodnie3644 z nią bez kary***** i każdy3605, *kto fałszywie* przysięga7650, od tego2088 *czasu nie* pozostanie zgodnie3644 z nią bez kary5352.
**lub: przekleństwo, przysięga, ślub423 - por. hebr. me'erâ* - Pwt 28,20*
***lub: k.q. wyjść, wyruszyć, latać tam i z powrotem - Rdz 8,73318*
****dosł.: kradnący1589, ****lub: z jednej ... z drugiej - por. Wj 17,12 - tu o zwoju spisanym z dwóch stron - KUL[K]; *****k.n. zostać oczyszczonym, być wolnym od winy5352; pozostać bezkarnym - 1Sm 26,9, być spustoszonym - o mieście - Iz 3,26B6204; EIB - rozliczony*

4. I sprawiłem, że wyszła**** – oświadczenie5002 JHWH Zastępów6635 – i wejdzie935 do domu1004 złodzieja1590 i do domu1004 tego, kto fałszywie8267 przysięga7650 na*** moje imię***. Pozostanie3885 pośród8432 jego domu1004 i zniszczy3615 go – *z* jego belkami6086 i jego kamieniami*****|68. Ps 147,15; Iz 55,11
**lub: k.h. spowodować pójście lub wyjście, wyzwolić, wywieść3818*
***domyśl. o klątwie; ***w moje imię - AK; ****imię8034 - reprezentuje charakter i autorytet Boga; *****tu: o konstrukcji budynku*

5. I wyszedł3318 anioł4397, *który* ze mną rozmawiał1696, i powiedział559 do mnie413: Podnieś5375|IMP teraz* swoje oczy**|5869 i zobacz!IMP, cóż4100 to2083 wychodzi3318. Za 1,9.14.19; 2,3; 4.5
lub: O! upraszam! błagam!4994 - por. Za 1,4*; **por. w. 1**

6. I powiedziałem559: Cóż4100 *to*? A on1931 odpowiedział559: To2063, *co* wychodzi3318, to efa*|A. I powiedział559: To ich wygląd**|5869|P po całej3605 tej ziemi776|A. Wj 13,36; Kpł 5,11; 6,20; Lb 5,15
**tj. jedn. miary ciał sypkich w okresie asyryjskim ok. 13,4 l, rabini określ. jako - 20,12 l, w okresie babilońskim - 24,12 l, ogólnie - ok. 36 l, tu o naczyniu tej pojemności374 - KUL[K]; **dosł.: to ich oczy - idom: tę wszyscy widzą po całej ziemi - WBC[K]; inni za LXX - nieprawość*

7. A oto2009 została podniesiona5375|KN pokrywa* ołowiana**, a tam2063 jakaś*** kobieta802 siedzi3427 w środku8432 efy374. Jr 44,17; Oz 9,15;
**hebr.: kikkar - coś okrągłego3603, talent, krążek z ołowiu, ze złota*
lub: ciężarek5777; ***hebr. echad - ktoś, jeden - Za 4,3 Obj 17,1

8. I anioł4397 powiedział559: To2063 bezbożność*. I wrzucił7993 ją853 do413 środka8432, wrzucił7993 też** na jej otwór*** ołowiany5777 odważnik****.
**lub: niegodziwość, wina7564, niegodziwy czyn, wykroczenieB8797 - Pwt 9,4; **dosł.: i,a; ***lub: usta, kraniec, ujście, szczelina6310*
*****lub: kamień68; AK - i rzucił kamień na jej usta*

9. I podniosłem5375 swój wzrok*, i spojrzałem7200, a oto2009 wyszły3318 dwie kobiety802 *mające* wiatr** w ich skrzydłach3671, a oto2009 *miały one* skrzydła3671 *jak* skrzydła3671 bociana***. I podniosły5375 efę między ziemią776 a niebiosami****. **por. w 1*; ****por. Za 6,5****
***hebr.: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr7307, gr.: pneuma - por. Ga 6,18**
****lub: czapla, wędrowny ptak2624 - zaliczany do nieczystych - Kpł 11,19*

10. I powiedziałem559 do413 anioła4397, *który* rozmawiał ze mną: Dokąd one niosą1980 tę efę?

11. I powiedział559 do mnie: By zbudować* *dla* niej dom1004 w ziemi776 Szinear**; a *gdy* będzie gotowy***, umieszczą3240 *ją* tam8033 na cokole****. *****hap.leg.: miejsce oparcia, podstawa4369|4350*
**lub: k.q. odbudować1129; **tj. „kraj dwóch rzek" 8152 - starożytna nazwa Babilonu bądź Chaldei; ***lub: k.ho. zostać utwierdzonym, zostać zamocowanym3559* Rdz 10,10; Iz 11,1; Dn 1,2

6 I odwróciłem5375 się, i podniosłem5375 swój wzrok*, i spojrzałem7200; a oto2009 cztery702 rydwany** wychodziły3318 spomiędzy996 dwóch gór2022, a te góry2022 *były* górami2020 z miedzi***. Rdz 41,43; Wj 14,25; 15,4
**por. Za 5,1*; **rydwan4818|B5562 był używany nie tylko jako rydwan wojenny, lecz także jako środek transportu - 2Krl 5,21*
****lub: brąz - tj. stop miedzi z cyną5178|B5994 - Rdz 4,22 lub mosiądz*

2. W pierwszym rydwanie4818 były konie5483 czerwone*, w drugim rydwanie4818 – konie5483 czarne**; Obj 6,4-6
**hebr.: adom - czerwony, rumiany122, czerwony (brązowy), krwistoczerwonyB142; **lub: kare - Kpl 13,31; Pnp 1,5; 5,11; Za 6,6*

3. W trzecim rydwanie4818 – konie5483 białe3836, a w czwartym rydwanie4818 *były* konie5483 pstrokate* – silne**. Obj 6,2; 19,11
**lub: cętkowany, oznaczony1261 - Rdz 31,10.12; **lub: cielisty, łaciaty554|B623 tu i w. 7 - dot. ostatniego konia lub wszystkich koni - EIB[K]*

4. I zapytałem6030, i powiedziałem559 do anioła4397, *który* rozmawiał1696 ze mną: Co4100 one* *oznaczają*, mój panie113? **dosł.: te428 - tj. konie*

5. I odpowiedział6030 anioł4397 mówiący559 do mnie413: To* *są* cztery duchy** niebios***|8064, wychodzące3818, by4480 stawić****|INF się przed PANEM113 całej3605 ziemi776. Jr 49,36; Obj 7,1-3
dosł.: te428; **por. Za 5,9; ***wg myśli hebr. istniały trzy sfery nieba8064 - por. 2Kor 12,2***; ****lub: k.hp. umieścić, przedstawić się, ulokować, stać (wytrwale) na swoim miejscu - Wj 2,4; Hi 1,6; 2,1; być w czyjejś służbie3320|B3815 - por. KUL[K], LXX, Vg*

6. *Ten rydwan* przy którym834 *są* konie5483 czarne122, *te* wyruszają3818 do krainy* północnej6828, białe3836 wyruszają za nimi**, a pstrokate1261 wyruszają3818 do krainy776 Temanu***.
**tj. ziemi Szinear (?) z Za 5,11 - por. też Za 2,6; **lub: w tyle310 - tj. na zachód - por. BHS, później B335; ***tj. na południe8486 - Joz 12,3*

7. A te[A] silne* wyruszyły3818, rwały** się do biegu***, aby obejść*** ziemię776. I mówił559: Idźcie****|IMP i obejdźcie1980|IMP ziemię776! I obeszły1980 ziemię776. **por. w. 3*** Hi 1,7
***dosł.: k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, żądać1245; ***dosł.: k.q. aby iść1980|INF - por. AK; odchodzić, iść dalej, poruszać, oddalać się, żyć, metaf. o sposobie życia; ****k.q. chodzić1980, zniknąćB2238*

8. I zawołał* do mnie413, i powiedział1696 do mnie413, mówiąc559: Patrz7200|IMP – te wyruszające do ziemi776 północnej, uspokoiły** mojego ducha*** w ziemi776 północnej6828. ****por. Za 5,9***
**lub: k.h. wołać (na pomoc), krzyczeć2199; **k.h. dać odpocznąć5117*

9. I stało* się do mnie Słowo** JHWH, mówiące***: ***dosł.: aby mówić*[559|INF] *również w. 8* Za 4,8
lub: k.q. być, istnieć, trwać, mieć miejsce, zdarzyć się, nastać[1961]
**lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa, słowo*[1697]

10. Weź* *dary* od wygnańców**: od Cheldaja***, od Tobiasza**** i od Jedajasza*****, i idź[935] w tym *samym* dniu[3117], i wejdź[935] do domu[1004] Jozjasza******, syna Sofoniasza*******, *do tych* którzy[834] przyszli[935] z Babilonu[894] Za 2,6; 5,11
lub: k.q. uziąć do ręki, zabrać ze sobą, zdobyć, pojąć[3947]; **dosł.: od tego*[854] *wygnańca - AK, niewola*[1473]; ***tj. „światowy”*[2469|GES] ****„JHWH *jest dobry”* [2900]; *****„JHWH *poznał”* [3048]; ******„*ten, którego* JHWH *uzdrawia”* [2977]; *******„*ukryty przez* JHWH*”* [6846]

11. I weź[3947] srebro[3701] i złoto[2091], zrób[6213] korony* i włóż** *je* na głowę Jozuego***, syna[1121] Josadaka****, arcykapłana*****. Za 3,1
lub: wieniec - 2Sm 12,39, diadem, znak godności - Lm 5,16[5850|6821]
tu: lm. vs w. 14 - być może okazała, podwójna korona - por. EIB[K]
**lub: k.q. umieszczać, kłaść, ustanawiać, wyznaczać*[7760]
tj. „JHWH *jest zbawieniem”* [3091]; *„JHWH *jest sprawiedliwy”* [3087]; *****dosł.: wielki, starszy, wybitny*[1419] *kapłan*[3548]

12. I powiedz[559] do niego[413], mówiąc[559]: To[3541] mówi[559] JHWH Zastępów*, mówiąc[559]: Oto[2009] mąż**, imię[8034] jego – Latorośl[6780]; i pod*** nim wyrośnie[6779] i zbuduje[1129] świątynię[1964] JHWH.
hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]; **lub: mężczyzna, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy*[376]; ***spodnia część, miejsce, na którym się stoi*[8478] *- Rdz 1,7 - BG z miejsca swego ...; EIB - spod niego*

13. I on[1931] zbuduje[1129] świątynię* JHWH, i on[1931] wesprze** majestat***, i zasiądzie[3427] i będzie rządził[4910] na swoim tronie[3678], i stanie[1961] się kapłanem**** na swoim tronie[3678], a plan***** pokoju****** będzie między******* nimi dwoma. ********domyśl. między urzędami króla i kapłana*
lub: pałac, świątynia, przybytek[1964]; **k.q. podnieść, dźwigać, nieść, wspierać, podtrzymywać*[5375]; ***lub: splendor, świetność, moc*[1935]; ****hebr.: kohen - kapłan - członek rodu Aarona z pokolenia Lewiego - Wj 28,1; Kpł 1,5.8; 3,2, główny urzędnik, władca*[3548]; *****lub: plan, rada, zamysł, akt decyzji*[6098]
******hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność*[7965]
1Krn 16,27; 29,25; Ps 45,6; 110,1-7; Dn 7,9-14; Hbr 1,3,13; Obj 5,6

14. A te korony* będą dla Chelema**, Tobiasza[2900], Jedajasza[3048] i Chena***, syna[1121] Sofoniasza[6846], na pamiątkę**** w świątyni[1964] JHWH. *por. w. 11*; **tj. „siła lub sen”* [2494] Kaz 1,1
***tj. „przychylność, łaska”* [2581]; ****lub: pomnik - Joz 4,7, zapis*[2146]

15. I przyjdą[935] z daleka*, i będą budować** w świątyni[1964] JHWH, i poznacie***, że JHWH Zastępów[6635] posłał[7971] mnie do was[413]. A stanie[1961] się *to*, jeśli[518] pilnie**** będziecie słuchać**** głosu[6963] JHWH, swojego Boga.
lub: oddalony, odległe kraje[7350]; **k.q. odbudowywać, zakładać*[1129]
***lub: k.q. znać, poznawać, uznać, rozważać, wiedzieć*[3045] Pwt 28,1
****hebraizm: jeśli słuchaniem*[8085] *będziecie słuchali*[8085] *- por. AK; rozumieć, posłuchać, spełnić prośbę, okazać posłuszeństwo*[8085]

7 W czwartym roku*[8141] króla Dariusza[1867] Słowo[1696] JHWH stało[1961] się do Zachariasza, czwartego dnia dziewiątego miesiąca, to *jest* w miesiącu** Kislew***. Ne 1,1
tj. 7 grudnia 518 r. p.n.e. - por. Za 1,1 - tj. 22 miesiące od pierwszej wizji; **tj. nów, miesiąc (księżycowy), pierwszy dzień miesiąca, coś, co wydarza się, co miesiąc*[2320]; ***tj. przełom listopada i grudnia - nazwa miesiąca zaczerpnięta z j. babilońskiego - KUL*[K]

2. I posłał[7971] Betel* Sar-Esera** i Regem-Meleka*** i jego ludzi[582], by ubłagać****[INF] oblicze[6440] JHWH; Za 8,21-22
tj. „dom Boży” [1008] *- por. Rdz 12,8 - dawniej miasto Luz - ośrodek kultu w Efraimie na granicy z Beniaminem - por. Am 3,14; tu być może jako pierwszy człon imienia Betel - Sar - Eser; **tj. „przełożony skarbu”* [8272]; ***„przyjaciel króla”* [7278]; ****k.p. prosić, apelować, zmiękczać przez głaskanie, uspokajać, schlebiać, aby sobie uczynić łaskawym oblicze*[2470|B2825] *- por. KUL*[K]*, EIB*

3. I aby zapytać[559] kapłanów, którzy[834] byli w domu[1004] JHWH Zastępów[6635], a także[413] proroków*, mówiąc[559]: Czy w piątym miesiącu[2320] mam jeszcze płakać**, poświęcając*** się, jak to czyniłem[6213] przez tyle[4100] lat****?
dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030] *- por. ro'eh - widzący*[7203] *- 1Sm 9,9; **lub: opłakiwać, płakać (z żalu lub radości)*[1058]
***lub: k.n. oddawać się, oddzielać, k.h. pozostawać w świętym oddzieleniu, być nazyrejczykiem*[5144] *- Lb 6,2, ****tu: o żałobie po zburzeniu świątyni w dniu 14 września 586 p.n.e. - tj. 70 lat wcześniej - EIB*[K]

4. I stało[1691] się do mnie Słowo[1697] JHWH Zastępów[6635], mówiące*[559]: *dosł.: aby mówić - AK*

5. Powiedz[559|IMP] do całego[3605] ludu[5971] tej ziemi*[776] i do kapłanów[3548]: Gdy[3588] pościliście** i zawodziliście[5594] w piątym i siódmym*** *miesiącu* i to[2088] siedemdziesiąt lat[8141], czy rzeczywiście[6684] pościliście[6684] dla mnie****?
*dot. wszystkich mieszkańców kraju - Kpł 20,1.4; ludność pozostawiona po uprowadzeniu do Babilonu - Ez 4,4; **k.q. powstrzymywać się od pokarmów*[6684] *- jako akt adoracji lub prośby, wyraz żałoby po zmarłym - 1Sm 31,13, szukania woli Boga - Dz 13,1-5*
***tu: post nawiązujący do śmierci Gedaliasza ok. 581 r. - Jr 40,13 lub do Dnia Pojednania - Kpł 16,1-29 - por. też Za 8,18 i 2Krl 25,1*
****emfaza wskaz., że posty te nie były nakazem Boga - KUL*[K]

6. A gdy[3588] jecie[398] i pijecie[8354], czy nie[3808] dla siebie*[859] jecie[398] i nie dla siebie*[859] pijecie[8354]?
lub: czy, to nie wy[859] *- AK* 1Kor 10,31

7. Czy nie[3808] *są* to[853] słowa[1697], którymi[834] JHWH nawoływał* *was* przez** dawnych*** proroków[5030], *gdy jeszcze* Jerozolima**** była[1961] zamieszkana[3427] i prosperująca*****, a *także* jej miasta[5892] wokół[5439] niej, również Negew****** i Szefela******* były zamieszkane[3427]?
lub: k.q. krzyczeć, przyzywać, zapraszać[7121]; **dosł.: przez rękę - hebr.: be jad*[3027]; ***lub: poprzednich, wcześniejszych, pierwszych (w czasie)*[7223]; ****hebr.: Jeruszalajim*[3389] *- „nauczanie pokoju”*; *****lub: spokojny, swobodny, pomyślny, obfitujący*[7961]
******tj. południowy kraj, południe, region na południu Judy*[5045]
*******tj. wąski obszar wzdłuż wybrzeża na płn. od Karmelu*[8219]

8. I stało[1961] się Słowo[1697] JHWH do Zachariasza[2148], mówiące[559]: Za 1,1.7; 6,9; 8,1.18
9. Tak[*] mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Zasądzajcie[**|IMP] wyroki[***] *zgodne* ze sprawiedliwością[****] i okazujcie[*****] łaskawość[******] i litość[******] każdy[376] *wobec* swojego brata[251].
**lub: to[3541] mówi; **sądzić, rozstrzygać spór; sprawować sąd[8199]*
****sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne[4941]; ****hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]; *****dosł.: czyńcie[6213]; ******lub: dobroć, łaskawość, wierność, życzliwość[2617]*
*******lub: współczucie, litość, łono (wnętrze?)[7356]* Kpł 19,33
10. Nie[408] uciskajcie[*] wdowy[490] i sieroty[3490], obcego[**] i ubogiego[***]. *Niech* nikt[376] nie obmyśla[****] zła[7451] w swoich sercach[3824] *wobec* swojego brata[251]. Pwt 14,29; 16,11; Mt 22,39; Jk 3,5-6
**lub: k.q. krzywdzić, wymuszać[6231]; **hebr.: ger - przybysz, tymczasowy mieszkaniec bez praw dziedzicznych[1616], chroniony obywatel, obcy, prozelita[B1816]; ***biedny, udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]; ****k.q. planować, wymyślać, uznać[2803]*
11. Ale wzbraniali[*] się, aby słuchać[**], raczej podali[5414] nieugięte[***] ramię[3802] i uczynili stępiałym[****] swoje uszy[241], aby nie słyszeć[8085].
**lub: k.p. odmawiać, odrzucać[3985]; **dosł.: k.h. zwracać uwagę[7181]*
****lub: k.q. buntować się, być upartym, być krnąbrnym, być niePosłusznym[5637]; ****k.h. uczynić ciężkim, uczynić obojętnym[3513]*
12. I swe serce[3820] uczynili[7760] krzemieniem[*], aby nie słuchać[**] Prawa[***] i słów[1697], które[834] posyłał[7971] JHWH Zastępów[6635] przez swojego Ducha[7307] ręką[****] dawnych[7223] proroków[5030]. I nastał[1961] wielki[1419] gniew[*****] od[853] JHWH Zastępów[6635]. Ne 9,29; Iz 6,10; Jr 7,13.24
lub: cierń, diament, ostry kamień[8068]; **k.q. okazać posłuszeństwo[8085]; ***hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]; ****dosł.: przez rękę - por. w. 7*; *****lub: złość[7110]*
13. I stanie[1961] się tak[834], że jak wołał[*], a oni nie słuchali[**], tak będą wołali[7121], a nie wysłucham[***] – mówi[559] JHWH Zastępów[6635].
**lub: k.q. wołać, krzyczeć, zapraszać, przyzywać[7121]; **k.q. okazać posłuszeństwo[8085]; ***lub: nie usłyszę - AK* Iz 1,15; Jr 11,11
14. I rozwieję[*] ich po[5921] wszystkich[3605] narodach[1471], których[834] nie znali[3045], a ziemia[776] ta[A] została spustoszona[**|8047|8074], bez[310] przechodzącego[5674] i powracającego[7725]. I uczynili[***] tę kosztowną[****] ziemię[776] pustkowiem[8074].
**lub: k.p. wywiać, porwać (o wichrze)[5590]; **lub: spustoszenie, nieużytki, groza, zdumienie[8047]; **k.n. być spustoszonym, być ogarniętym zgrozą[8074]; ***k.q. kłaść, ustawiać, sprawić, że coś się stanie[7760]*
*****lub: pragnienie, to, co jest godne pożądania, miły, drogi[2532]*

8 I stało[1961] się *do mnie* Słowo[1697] JHWH Zastępów[6635], mówiące[*]: **aby mówić[559] - AK*
2. Tak mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Zapłonąłem[*] o Syjon[**] wielką[1494] zazdrością[***] i wielkim żarem[****|2534] zapłonąłem[7065] o niego.
**lub: k.p. być gorliwym, pobudzać do zazdrosnego gniewu[7065]*
***por. w. 3, Za 1,14; ***lub: zapał, zawiść, namiętność[7068]; ****gniew*
3. Tak mówi[559] JHWH: Wróciłem[7725] na Syjon[*] i zamieszkam[7931] pośrodku[8432] Jerozolimy[3389]; a Jerozolima[3389] zostanie nazwana[7121] Miastem[5892] Wiernym[**], a góra[2022] JHWH Zastępów[6635] – Górą[2022] Świętą[***]. Iz 1,26
**tj. „twierdza" [6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7; wzgórza świątyni - Ps 9,11; większych terenów Judy? - Ps 69,35*
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*
****hebr.: qodesz - świętość, oddzielenie do konkretnego celu[6944]*
4. Tak mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Jeszcze[*] siadać[3427] będą starcy[2205] i staruszki[2205] na placach[**] Jerozolimy[3389], każdy[376] z laską[4938] w swoim ręku[3027] z powodu[4480] licznych[***] dni[3117]. Iz 14,1; 49,20; 56,8; Jr 31,23; 32,15; 33,10,12.13
**lub: ciągłość, trwałość, nadal, znowu[5750]; **tj. przestronne bądź otwarte miejsce[7339]; ***lub: mnóstwo, obfitość, wielkość[7230]*
5. A place[7339] miasta[5892] zostaną napełnione[*] bawiącymi[7832] się na nich[**] chłopcami[***] i dziewczętami[****]. ***dosł.: na placach[7339]* Prz 3,2; 9,10
**lub: k.n. być zadowolonym, zostać dokonanym, wypełnić[4390]*
****lub: dziecko, syn, potomstwo[3206]; ****panna[3207] - Rdz 34,4; Jl 3,3*
6. Tak[3541] mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Jeśli w tych dniach[3117] wyda się to niemożliwe[*] w oczach[5869] resztki[7611] tego ludu[5971], *czy* to będzie też[1571] niemożliwe[6381] w moich oczach? – oświadczenie[**] JHWH Zastępów[6635].
**lub: k.n. nie być w czyjejś mocy, być trudnym do wykonania, zrozumienia, być cudownym, nadzwyczajnym, zdumiewającym[6381]*
***lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002] - 2Sm 23,1*
7. Tak[3541] mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Oto[2009] ja[*] wybawię[**] mój lud z ziemi[776] wschodu[***] i z ziemi[776] zachodu[****] słońca[8121].
**por. AK i BW; **lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić[3467]*
****tj. z Babilonu - por. Za 2,6, gdzie Babilon nazwany jest krajem północy z powodu atakowania Izraela z tego właśnie kierunku*
*****tj. z Egiptu (?) - por. KUL[K]* Iz 11,11; 27,13; Jr 31,7-8
8. I sprowadzę[*] ich[853], i zamieszkają[7931] pośrodku[**] Jerozolimy[3389] i będą[1961] moim ludem[5971], a ja[589] będę[1961] ich Bogiem, w prawdzie[***] i sprawiedliwości[****]. Za 13,9; Jr 30,22;
lub: k.h. zgromadzić, sprawić coś[935]; **por. w. 3; ***wierność, pewność, wiarygodność[571] - Za 7,9**; ****prawość[6666]* Jr 31,1-33
9. Tak[3541] mówi[559] JHWH Zastępów: Niech umocnią[*] się wasze ręce[3027], *ręce* słuchających[**] w tych[428] dniach[3117] słów[1697], tych[428] *pochodzących* z ust[6310] proroków[5030], którzy[834] *byli* w dniu[3117], *kiedy* położono[***] *fundament* domu[1004] JHWH Zastępów[6635], aby świątynia[1964] została odbudowana[****|*****]. Ezd 3,8;
**lub: k.q. być silnym, uzmocnić się, przemóc, być niezłomnym[2388]*
***lub: k.q. zgodzić się, okazać posłuszeństwo, rozumieć[8085]*
****lub: k.pu. być założonym, być położonym[3245]; ****k.n. być ugruntowanym, utrwalonym, uzmocnionym[1129]; *****tj. rok 520* Ezd 5,1
10. Bo[3588] przed[6640] tymi dniami[3117] nie była[1961]

wynagrodzona[*] *praca* człowieka[**|S] i *praca* zwierzęcia[929]. Dla wychodzącego[***|3318] i wchodzącego[***|935] nie *było* pokoju[7965] z powodu[4480] wroga[***]. Bo[****] ja skierowałem[*****] wszystkich[3605] – każdego[376] człowieka[120|S], przeciw jego bliźniemu[******]. Ag 1,6-11; 2,16-18

**lub: opłata za najem, zapłata, wynagrodzenie, opłata, myto[7939]*
***hebr.: adam[120]; ***hebraizm - każdy podróżujący - por. KUL[K]*
*****lub: ciemiężyciel, nieprzyjaciel, niedola[6862]; *****dosł.: i ja*
*******lub: k.p. odprawić, wypuścić, wyzwolić, zesłać[7971]*
********lub: przyjaciel, towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, inny[7453] - tj. zesłałem karę wzajemnej niezgody - por. KUL[K]*

11. Lecz ja[589] teraz[6258], nie *tak* jak za wcześniejszych[*] dni[3117], *będę* dla resztki[**] tego[2088] ludu[5971] – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów.

**lub: poprzedni, pierwszy w (czasie), przedtem, z początku[7223]*
***lub: pozostałość[7611] - Rdz 45,7; 2Sm 14,7; Mi 2,12; Ag 1,12*

12. Bo[3588] zasiew[2233] *będzie rósł* w pokoju[*], winorośl[1612] wyda[5414] swój owoc[6529], ziemia[776] wyda[5414] swoje plony[2981], a *także* niebiosa[8064|P] udzielą[**] swojej rosy[***|P], a to[853] wszystko[3605] *dam* resztce[7611] tego[428] ludu w dziedzictwo[****].

**hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność, przyjaźń[7965]*
***lub: k.q. wytwarzać, dawać, ofiarować, poświęcić, ustanawiać[5414]*
****lub: nocne opary, lekki deszcz[2919|B3362]; ****k.h. dać na własność[5157]*

13. I stanie[1961] się, że jak[834] byliście[1961] przekleństwem[*] wśród narodów[**], domu[1004] Judy[3063] i domu[1004] Izraela[3478], tak[3651] wybawię[***] was i będziecie[1961] błogosławieństwem[****]. Nie[408] bójcie[3372] się i niech się umocnią[2388] wasze ręce[3027]. Rdz 12,2; Rt 4,11-12; Iz 19,24-25;

**lub: oszczerstwo, złorzeczenie, hańba, drwina[7045] - Jr 24,9*
***lub: poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]* So 3,20;
****lub: k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić od problemów moralnych, dać zwycięstwo[3467]; ****hebr.: beraka[h] - błogosławieństwo, dar, poddanie, uległość[1293] - Rdz 12,2; Kpł 25,21; Pwt 11,26* Ag 2,19

14. Bo[3588] tak[*] mówi[559] JHWH Zastępów[6635]: Tak[834] jak postanowiłem[2161] sprowadzić na was nieszczęście[**], gdy wasi ojcowie[1] pobudzali mnie[853] do gniewu[7107], mówi[559] JHWH Zastępów[6635] – i nie[3808] żałowałem[***] *tego;*

**lub: to[3541] mówi[559]* Rdz 40,20; Wj 16,20
***lub: k.h. zadać ranę, wyrządzić krzywdę, traktować źle[7489]*
****lub: k.n. ulitować się, żałować, smucić się, kajać się, przepraszać, pocieszać, odczuć ulgę, martwić się[5162] - Wj 13,17; Sdz 2,18*

15. Tak[3651] zawróciłem[7725] i postanowiłem[*] w tych[428] dniach[3117] uczynić dobrze[**] Jerozolimie[3389] i domowi[1004] Judy[3063]. Nie bójcie[***] się.

**lub: k.q. wpaść na pomysł, wymyślić, zaplanować, rozważyć, zamierzyć[2161]; **k.h. uciszyć, sprawić radość, czynić dobrze komuś, uczynić słusznie, uczynić coś dobrym bądź pięknym[3190]*
****lub: k.q. lękać się, być przejętym bojaźnią, czcić, szanować[3372]*
Pwt 8,16; Jr 32,40-41; Ez 36,11

16. Te[428] słowa[*|A] wprowadzajcie w czyn[**]: Mówcie[1696] prawdę[***], każdy[376] swojemu bliźniemu[7453], prawdę[571] i prawo[****] pokoju[7965] stosujcie[*****|IMP] w waszych bramach[******];

**lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, słowo, sprawa[1697]*
***lub: k.q. pracować, wykonywać, używać, przygotować, składać ofiarę, świętować, doglądać czegoś, zarządzać, postanawiać[6213]*
****hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*
*****lub: sąd, decyzja prawna, orzeczenie prawne[4941]; *****k.q. rządzić, sądzić, rozstrzygać spór[8199]; ******por. Am 5,15****

17. Niech nikt[376] nie obmyśla[*] zła[7453] w swoim sercu[3820] przeciwko bliźniemu[7453] i nie lubujcie się w fałszywej[**] przysiędze[***], gdyż tego wszystkiego nienawidzę[****] – oświadczenie[5002] JHWH. Pwt 10,12; Kpł 5,4; Lb 30,2; Mt 22,39

**lub: k.q. planować, wymyślać, uznać[2803] - por. Za 7,10*
***lub: kłamstwo, oszustwo, rozczarowanie, podstęp, krzywda[8267]*
****lub: przekleństwo[7621]; ****nie być w stanie znieść[7130|B8954]*

18. I stało[1961] się do mnie Słowo[1697] JHWH Zastępów[6635], mówiąc[559]: Za 1,1.7; 6,9; 7,8; 8,1

19. Tak[3541] mówi JHWH Zastępów[6635]: Post[6685] w czwartym[*], post[6685] w piątym[**], post[6685] w siódmym[**] i post[6685] w dziesiątym[***] *miesiącu* stanie[1961] się dla domu[1004] Judy radością[****] i weselem[*****], i rozkosznym[******] świętem[4150]. Miłujcie[157|IMP] i[******] prawdę[571], i pokój[7965].

dot. postu upamiętniającego uczynienie wyłomu w murach Jerozolimy i jej zdobycie - por. 2Krl 25,3; Jr 39,2; 52,6; **por. Za 7,5*
****dot. postu upamiętniającego rozpoczęcie oblężenia Jerozolimy przez Nebukadnesara - por. 2Krl 25,1; Jr 39,1; ****zadowolenie, wesele, radosne uniesienie[8342]; *****pomyślny skutek, szczęśliwy obrót sprawy, zadowolenie[8057]; ******lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, zamożność, obfitość[2896]; *******hebr. waw - a, i, więc*

20. Tak[3541] mówi[559] JHWH Zastępów: Jeszcze[*] będą przychodzić[935] ludy[**] i mieszkańcy[3427] wielu miast[5892]. **lub: znowu, nadal, poza tym[5750]*
***hebr.: 'am - naród, lud, lud uzbrojony[5971] - Sdz 20,10*

21. I udadzą się[1980] mieszkańcy jednego[259] *miasta* do drugiego[259], mówiąc[559]: Pójdźmy[1980] ochoczo[*|1980] przebłagać[**] oblicze[6440] JHWH i szukać[1245] JHWH Zastępów[6635]. Ja[589] także[1571] pójdę[***]. Iz 2,2; Jr 16,19

**hebraizm: chodźmy chodzeniem - AK; ** być słabym, czuć się słabo, błagać, prosić, zaklinać[2470]; ***dot. osobistej decyzji proroka*

22. I liczne[7227] ludy[*], i potężne[6099] narody[**] przybędą[935] szukać[***] JHWH Zastępów w Jerozolimie[3389] i przebłagać[2470] oblicze[6440] JHWH.

**hebr.: am'im[5971]; **hebr.: go'im[1471]; ***lub: k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, żądać, wymagać, prosić[1245]* Mi 4,1-3; Ml 1,11

23. Tak[3541] mówi[559] JHWH Zastępów: W tych dniach[3117] dziesięciu ludzi[376] z wszystkich[3605] narodów[1471] i *właściwych im* języków[3956] uchwyci[*] się skraju[**|3671] *szaty* Judejczyka[***], mówiąc[559]: Pójdziemy[1980] z wami[5973], bo usłyszeliśmy[8085], że Bóg *jest* z wami[5973]. Iz 45,14

**lub: k.h. złapać, zatrzymać, utrzymać, wymóc na, uzmocnić[2388]*
***gest wyrażający gorącą prośbę - 1Sm 15,27; ***lub: Żyda[3064]*

9 Brzemię* Słowa[1697] JHWH. W** ziemi[776] Hadraku*** i Damaszku**** będzie miejsce Jego odpoczynku[4496], gdyż *ku* JHWH *skieruje się* oko*****[|5869] człowieka[120] i wszystkie[3605] plemiona****** Izraela[3478]; Rdz 15,2

**hebr.: masa - ciężar, brzemię, ładunek, wypowiedź[4853] - słowo często rozpoczynające wypowiedź proroka - Iz 13,1; Jr 20,9; **lub: hebr. be' erec - przeciw ziemi - por. KUL[K]; ***hap.leg.: „mieszkanie"[2317] - miasto w Syrii; ****tj. „milczący jak tkacz włosiennic"[1834] - Am 3,12[1833]; *****lub: bo oko* JHWH *(spoczywa) na człowieku - 2Krn 16,9; Jr 32, 19, KUL[K], EIB[K]; ******ród, berło[7626]* 1Krl 11,24; Iz 7,8

2. A także Hamat* wytyczy z nim granicę[1379], Tyr** i Sydon***, bo *jest* bardzo mądry****.

**tj. „twierdza" - miasto 73 km na płn. od Damaszku nad rzeką Orontes; najdalej wysunięty punkt Izraela - por. Joz 13,5 - EIB[K]*
***tj. „skała"[6865] - por. Ps 45,12[8]; *** „połów"[6721] starożytne miasto fenickie nad Morzem Śródziemnym na płn. od Tyru; ****lub: (są) bardzo mądre - LXX, EIB[K]; inni: jego mądrość (o Słowie) - KUL[K]*

3. Bo* Tyr[6865] zbudował[1129] dla siebie fortyfikację**[|s] i nagromadził*** srebra[3701] jak prochu[6083], a złota[2742] jak błota[2916] na ulicach[2351].

**dosł.: i; **lub: pierścień oblężenia, oblężenie, okopy, fortyfikacje[4692]; ***dosł.: k.q. układać stertę, zebrać, układać w stos[6651]*

4. Oto[2009] PAN[136] weźmie go w posiadanie* i wrzuci** w morze[3220] jego potęgę***, a on**** zostanie strawiony[398] przez ogień[784]. Iz 3,21;

**lub: k.h. spowodować posiadanie bądź dziedziczenie, zubożyć[3423]*
***lub: k.h. razić, uderzać, atakować, pokonywać[5221]* Ez 26,4; 27,27
****lub: skuteczność, moc, bogactwo[2428]; ****dosł.: ona - Tyr[F]*

5. Ujrzy[7200|JUS] to Aszkelon* i uląknie[3372] się, a Gaza** – mocno[3966] skręcać[2342] się będzie *z bólu i* Ekron***, bo zawstydzi**** się z powodu swojej nadziei[4007]. I zginie[6] król[4428] z Gazy[831], a Aszkelon[831] nie będzie zamieszkany[3427].

**tj. „ogień niesławy"[831]* Am 1,8; Jr 47,1-7
***hebr.: 'azza[h] „silna" inna nazwa miasta Gazy[5804]; ***tj. „emigracja" bądź „wyrwany z korzeniami"[6138] - miasta Filistyńskie oprócz Ekronu, położone nad wybrzeżem Morza Śródziemnego*
*****lub: być zawstydzonym, postępować haniebnie, zawstydzać[954]*

6. I mieszaniec* będzie mieszkał[3427] w Aszdodzie**, i ukrócę[3772] pychę*** Filistynów[6430].

**lub: dziecko z nieprawego łoża lub pochodzące z ras mieszanych tylko tu i Pwt 23,2; **tj. „potężny"[795] - duże miasto na wybrzeżu M. Śródziemnego; ***lub: wywyższenie, arogancja, buta, duma[1347]*

7. I usunę[5493] jego krew*|[1818|P] z jego ust[6310] i jego obrzydliwości** spomiędzy jego zębów[6310]. I także[1571] on[1931] zostanie pozostawiony[7604] dla naszego Boga, i będzie[1961] jak przyjaciel*** w Judzie[3063], a Ekron[6138] jak Jebusyta****. Rdz 36,15; Kpł 11,10; Pwt 29,17;

**dosł.: krwi spożywanych ofiar; **coś odrażającego, coś ohydnego, bożek - Pwt 29,19; 1Krl 11,5 Oz 9,10; może dot. ofiar z psów i myszy składanych przez Filistynów bożkom lub jedzenia wieprzowiny*
****lub: łagodny, przyjaciel, bliski, główny[441]* Dn 11,31; Za 2,9
*****tj. „potomkowie Jebusa"[2983] - być może przykład pokojowej egzystencji - por. Joz 15,63; lub pełni zwycięstwa 2Sm 5,6; 1Krn 11,4*

8. I rozłożę obóz[2583] jako straż* dla mojego domu[1004] przeciwko przechodzącemu[5674] i powracającemu[7725] *tamtędy*. I ponownie[5750] nie przejdzie[5674] przez** nich ciemiężca***. Bo teraz[6258] ujrzałem[7200] *to* moimi oczami[5869].

**lub: wojsko, gwardia, AK - z wojskiem; **dot. szlaku militarnego z Asyrii do Egiptu, gdzie ziemie Izraela leżały na nim w połowie drogi - KUL[K]; ***dosł.: k.q. prtcpl. naciskać, popędzać, wymuszać[5065]*

9. Raduj[1523] się wielce[3966], córko[1323] Syjonu*! Wykrzykuj**[|IMP], córko[1323] Jerozolimy[3389]! Oto[2009] twój Król[4428] przychodzi[935] do ciebie – sprawiedliwy[6662] i zwycięski***. On[1931] *jest* pokorny**** i siedzi[7392|PAR] na ośle[2543], na oślęciu[5895], źrebięciu***** oślicy[860]. Mt 21,1-10; Mk 11,1-10;

**tj. „twierdza"[6726] - słowo odnosi się do Jerozolimy - 2Sm 5,7; wzgórza świątyni - Ps 9,11; większych terenów Judy? - Ps 69,35*
***lub: wydawać okrzyk wojenny, dawać sygnał do wojny bądź wymarszu, krzyczeć triumfalnie (nad wrogami), wiwatować[7321]*
****lub: k.n. zostać uwolnionym, ocalonym, odnieść zwycięstwo[3467]*
*****lub: udręczony, słaby, pokorny, skromny[6041]* Łk 19,40;
******hebr.: ben - syn, wnuk, dziecko, młode (o zwierzętach)* J 12,12

10. I zniszczę[3772] rydwan[7393] z Efraima* i konia[5483] z Jerozolimy[3389], i zostanie złamany[3772] łuk[7198] wojenny[4421]. I ogłosi[1696] *on* pokój** narodom[1471], a Jego władza[4915] *będzie sięgać* od morza*** do morza i od rzeki**** aż po krańce[657] ziemi[776]. Ps 72,8; Mi 7,12

**tj. „podwójna sterta popiołu" bądź „będę podwójnie owocny"[669] - drugi syn Józefa - Rdz 41,51-52 - tu obraz odnowy całego Izraela zarówno plemion płn. jak i Judy; **hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]; ***często o M. Śródziemnym[3220]*
*****z przyjmkiem określ. - często o Eufracie - tu brak tego przyjmka*

11. Również[1571] *dzięki* Tobie – przez krew[1818] przymierza*** z Tobą – wypuściłem[7971] Twoich więźniów** z cysterny****, w której nie[369] *ma* wody[4325]. Rdz 37,24; Jr 38,6; Hbr 10,29; 13,20

**hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat wojskowy[1285]*
***lub: także[1571] tj[859] przez krew ... AK; ***jeniec, niewolnik[615]*
*****lub: dół, studnia, cysterna wydrążona w skale[953] - syn. grobu*

12. Wróćcie[7725|IMP] do twierdzy[1225|HAP], więźniowie[615], *mający* nadzieję*[|8615]. Już[1571] dzień[3117] *dzisiejszy* ogłasza**, że wynagrodzę*** tobie w dwójnasób****; Hi 42,10; Iz 61,7; Jr 16,19

**lub: więźniowie nadziei - AK, EIB; **k.h. obwieszczać, oznajmiać, wyjaśniać, informować, donosić[5046]; ***k.h. płacić (zadośćuczynienie), powodować wracanie, pozwalać wrócić, odnawiać[7725]*
*****lub: drugi, powtórzenie - stąd: powtórnie wrócę tobie - EIB[K]*

13. Gdyż[3588] *jak* łuk[7198] naciągnę[1869] sobie Judę[3063], nałożę* *nań* Efraima[669] *jak strzałę;* pobudzę[5782] twoich synów[1121], Syjonie[6726], przeciwko[5921] twoim synom[1121], Jawanie**[|3120], i uczynię[7760] z ciebie miecz[2719] mocarza***.

**lub: k.p. ukończyć, utwierdzić, napełnić sobą, nałożyć strzałę na napiętą cięciwę[4390] - 2Krl 9,24 - KUL[K]; **tj. o Grekach, od: Jończycy - Ez 37,12; ***lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater[1368]*

14. A JHWH ukaże[7200|KN] się nad nimi i jak błyskawica* wyleci** Jego strzała[2671]. JHWH PAN[136] zadmie** w róg[7782] i wyruszy[1980] w huraganach Temanu***. Ps 83,15

**lub: piorun[1300], grzmot, metaf.: miecz, włócznia[B1432]; **dosł.: k.q. podążyć do, iść naprzód, wychodzić, odchodzić[3318]; ***lub: wydać ryk (o rogu)[8628]; ****południu[8486] - por. Za 6,6; Wj 26,18; Ps 78,26*

15. JHWH Zastępów[6635] będzie nad nimi[5921] obroną[1598]; pochłoną[398] i podepczą* kamienie[6] procy**|[7050]. I będą spijać[8354] *radość*, i zapłoną*** tak jak[3644] *po* winie[3196]; i będą *jej* pełni[4390] jak czasza[4219], jak rogi[2106] ołtarza****.

**lub: uczynić uległym, podporządkować, podeptać, zdominować[3533] **metaf. określenie pełnego zwycięstwa - 1Sm 17,53 - por. KUL[K] ***lub: k.q. zachowywać się głośno, brzmieć, być poruszonym[1993] ****metaf. obraz świętujących na uczcie pełne zwycięstwo - WBC[K]*

16. W tym dniu[3117] JHWH, ich Bóg[430], wybawi* ich jako trzodę[6629] swojego ludu[5971]. Bo *jak drogocenne* kamienie[6] diademu** będą błyszczeć*** nad Jego ziemią[776]. Ez 36,38

**lub: k.h. ocalić, uzyzwolić[3467]; **kolczyk, klejnoty w koronie, diadem, znak poświęcenia na głowie - Kpt 8,9; Lb 6,5.7; ***hap.leg.: zostać podniesionym w górę jak sztandar, zostać ukazanym (?)[5264]*

17. Doprawdy[3588] jakże[4100] *wielkie jest* Jego dobro*! Jakież[4100] Jego piękno[3308]! Zboże[1715] młodzieńcom[970], a moszcz** obrodzi[5107] dziewicom***. ****lub: pannę[1330]* Oz 14,7-8; Am 9,13; Mi 4,4

**lub: rzecz dobra, korzyść, dobrobyt, obfitość, szczęście[2898] **lub: wino, świeże bądź młode wino, świeży sok z owoców[8492]*

10 Proście*|IMP JHWH o deszcz[4306] w późnej** porze[6256] deszczowej[4456], a JHWH stworzy[6213] chmury burzowe[2385] i da[5414] im[1992] ulewny[1653] deszcz[4306] i każdemu[376] zieleń*** na polu[7704]. Pwt 28,12; Iz 30,23; Jr 51,16

**lub: k.q. żądać, błagać, domagać się, radzić[7592]; **tj. przełom marca i kwietnia; ***zioło, trawy, trawa, zielona roślinność[6212]*

2. Bo bożki* głoszą[1696] niegodziwość**, a wróżbici***|PAR widzą**** kłamstwo[8267] i opowiadają[1696] bezwartościowe***** sny[2472], pocieszają[5162] marnością******. Dlatego oddalili[5265] się jak[3644] owce[6629], *są* udręczeni[6031], bo nie *mają* pasterza[7462]. Jr 27,9; Mi 3,7

hebr.: terafim - bożki domowe - Rdz 31,19; **lub: niegodziwość, nieszczęście jako wymik magii, oszustwo, bałwochwalcy kult[205] ***tj. k.q. uprawiać wróżbiarstwo, przepowiadać przyszłość[7080] ****lub: mają wizje, prorokują[2372] - Iz 1,1; Ha 1,1; *****marność, pustka[7723]; ******para, oddech, daremność, znikomość - por. Kaz 4,7

3. Przeciw[5921] tym pasterzom[7462|A] rozpalił[2734] się mój gniew* – i nawiedzę** kozły***, bo JHWH Zastępów nawiedził[6485] swoją trzodę – dom[1004] Judy[3063] i uczyni[7760] z nich jakby swojego potężnego**** rumaka[5483] w boju[4421].

**lub: metaf.: fukнąć gniewnie[639]; **k.q. karać, doglądać, szukać[6485] ***lub: przywódca[6260] - por. Jr 50,8; ****majestat, siła, świetność[1935]*

4. Od Niego* kamień węgielny**, od Niego palik***, od Niego łuk[7198] bojowy[4421], od Niego wyjdzie[3318] każdy wódz**** – *wszyscy* razem[3162].

**domyśl. od JHWH lub z niego - czyli z domu Judy; **tj. kamień w narożu ściany wieńcowej - węgielny[6438]; ***lub: szpilka, gwóźdź, palik (do namiotu), kołek, na którym wieszano narzędzia i broń - a metaf.: obietnice - por. Iz 22,15-25; Ez 9,8; ****poborca podatkowy - Dn 11,20; nadzorca - Wj 5,6.10; ciemiężca[5065] - Iz 14,2.4 - EIB[K]*

5. I będą[1961] jak mocarze*, wdeptujący[947] *wroga* w błoto[2916] ulic[2351] w bitwie**. I będą walczyć***, bo JHWH *jest* z nimi; i zawstydzą**** się jeźdźcy[7392|PAR] na koniach*****[5483].

**lub: człowiek silny, dzielny, potężny, bohater[1368]; **wojna[4421] ***lub: k.n. toczyć bitwę, prowadzić wojnę[3898]; ****k.h. uczynić suchym, wysuszyć, GES - zawstydzić, czynić haniebnie[3001] - 2Sm19,5 *****synonim potęgi militarnej - por. Ez 23,23; 31,1; 38,15*

6. I umocnię* dom[1004] Judy[3063], i wybawię** dom Józefa***. I sprowadzę ich z powrotem[7725], bo *okażę* im miłosierdzie****. I będą[1961] takimi, jak gdybym ich nie odrzucił*****. Bo ja[589] *jestem* JHWH, ich Bóg, i odpowiem[6030] im.

**lub: k.p. uczynić silnym, uzmocnić[1396]; **k.h. ocalić, uyzwolić[3467] ***tj. „niech JHWH *doda*”[3130] - syn Jakuba i Racheli - Rdz 30,24 - tu o pln. plemionach Efraima i Manassesa - por. Joz 16,1-4 ****lub: k.p. mieć litość, być miłosiernym, współczuć[7355] *****lub: k.q. odtrącić; k.h. odrzucić kogoś siłą, cuchnąć[2186]*

7. *Ci z* Efraima[669|S] będą[1961] jak mocarz[1368], ich serce* rozweseli** się tak jak[3644] *po* winie[3196]. Ich synowie[1121] to zobaczą[7200] i będą radośni***|JUS, a ich serce[3820] rozraduje**** się w JHWH. Wj 4,14; Ps 16,9; Iz 7,8; Jr 31,13

**tj. wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie[3820] **lub: być zadowolonym, unosić się radością[8055], promieniec[B8941] ***lub: wesoły, zadowolony[8056]; ****cieszyć się, radować[1523]*

8. Zagwiżdżę* na nich i zgromadzę[6908] ich, bo ich odkupiłem**; i będą *tak* liczni***, jak liczni[7235] *byli wcześniej*. Wj 14,30

**tj. wydanie sygnału w celu zwrócenia uwagi - por. Iz 5,26; 7,18 **lub: k.q. dać okup, ocalić, wyzwolić, pozwolić na wykup[6299] ***lub: k.q. rozmnożyć się, urosnąć do wielkich rozmiarów[7235]*

9. I rozsieję* ich pośród ludów[5971], by** w dalekich krajach[4801] przypomnieli*** sobie o mnie; i będą żyli**** ze swoimi synami[1121] i powrócą[7725] *ponownie*. ***hebr. waw - i, a, lecz*

**lub: k.q. siać, rodzić, wydawać nasienie[2232]; EIB - chociaż rozproszyłem; ***k.q. pamiętać[2142]; ****lub: k.q. być ożywionym[2421]*

10. I spowoduję, że powrócą ponownie[7725] z ziemi[776] Egiptu* i zgromadzę[6908] ich z Asyrii[6908], wprowadzę[935] ich do ziemi[776] Gilead** i do Libanu***, i nie znajdzie**** się dla nich *miejsca*. Rdz 31,21; Pwt 34,1

hebr.: micrajim - „ziemia Koptów”[4714]; **określ. obszaru różnie definiowanego w zależności od kontekstu - górzyste tereny na wsch. od Jordanu na płd. od rzeki Jarmuk[1568] - por. Ps 60,7* ***tj. „biały”[3844] lesiste pasmo górskie na płn. granicy Izraela - por. cedry Libanu - Za 11,1; ****tzn. nie starczy dla nich (miejsca)*

11. I przejdzie[5674|S] przez morze[3220] ucisku*, i uderzy** w fale[1530] morza[3220] i wyschną[3001] wszystkie[3605] głębie[4688] rzeki***[2975]. I zstąpi na dół[3381] pycha**** Asyrii[804], a berło*****[7626] Egiptu[4714] zostanie usunięte[5493]. Rdz 8,7; Joz 2,10; 4,23

**lub: ciężkie położenie, niedola, kłopot[6869] - być może przenośnie o M. Egipskim, dźwięki tych wyrazów są do siebie zbliżone - por. Iz 11,15 - KUL[K]; **k.h. atakować, ujarzmić, niszczyć[5221]; ***bardzo często o Nilu - Wj 1,22; 2,3; ****lub: wywyższenie, arogancja, buta[1347]; *****lub: butawa, plemię, ród , tu jako atrybut władzy*

1Krl 17,7; Hi 12,15; Ps 74,15; Prz 17,22

12. Umocnię* ich w JHWH i będą chodzić** w Jego imieniu*** – oświadczenie[5002] JHWH.

**por. w 6*; **met.: postępować - Ef 4,1*; dosł.: k.hpa. chodzić tu i tam, przemierzać[1980]; ***imię reprezentuje charakter i autorytet[8034]*

11 Otwórz[6605|IMP] swoje wrota*, Libanie[3844], i *niech* ogień[784] strawi[398] twoje cedry**.

**lub: drzwi, brama, metaf.: łatwa kobieta, wrota niebios*

***tj. cedry Libanu - cenny materiał budowlany, symbol dostojeństwa, siły i majestatu[730] - por. Ez 31,2-9; Ps 92,12-13*

2. Zawódź*[IMP], cyprysie**, bo upadł[5307] cedr[730], *że* te[834] wspaniałości***[|ADV] zostały spustoszone[7703]. Zawódźcie[3213|IMP], dęby[437] Baszanu****, bo został powalony[3381] niedostępny***** las[3293].

**lub: k.h. płakać, wyć, lamentować[3213]; **świerk, jałowiec, szlachetne drzewo, met. dostojności[1265]; ***lub: dostojny, potężny[117] - Ez 17,3*

*****tj. „owocny, płodny" [1316] - kraina na wsch. od Jordanu i na płn. od Gileadu - w połowie przekazana pokol. Manassesa - Lb 32,33 - miejsce wybornych pastwisk i najlepszych okazów bydła - Pwt 32,14; Ps 22,13 tu o dębach jako znanym materiale budowlanym - Ez 27,6*

******wg qere - wiekowy, niedostępny[1219], wg ketiv - niedostępny*

3. *Słychać* głos[6963] narzekania* pasterzy[7462], bo ich chwała** została spustoszona[7703]; *słychać* głos[6963] ryku[7581] jakby lwiąt[3715], bo[3588] duma*** Jordanu**** została spustoszona[7703].

**lub: zawodzenie, płacz (z udręki)[3215] - Iz 15,8; **blask, wspaniałość[155]; ***wywyższenie, arogancja, buta, duma[1347]; ****tj. „zstępujący" [3383] - rzeka w Izraelu, płynąca z Antylibanu do Morza Martwego o dł. ok. 320 km por. - Iz 10,34; Jr 25,34-38; Ez 27,5-6*

4. Tak[3541] mówi[559] JHWH, mój Bóg[430]: Paś*[IMP] owce** *przeznaczone* na rzeź***;

**lub: k.q. doglądać, pilnować, zaganiać, prowadzić, karmić[7462]*

***lub: drobne bydło, kozły, trzody, stada[6629]; ***zabicie[2028] - Jr 7,32*

5. *Ci,* którzy[834] je kupują[7069], zarzynają[2026] je, a nie *czują się* winni*, a sprzedający[4376] je mówią[559]: Błogosławiony[1288|PAR] *niech będzie* JHWH, bo[CW] się wzbogacę[6238]. A ich pasterze[7462|PAR] nie mają dla nich[5921] współczucia**.

**lub: k.q. czynić źle, popełnić występek, naruszyć prawo, wyrządzić krzywdę, być winnym[816], EIB nie ponoszą winy, HCSB - nie są karani; **k.q. oszczędzić, pożałować, ulitować się[2550]* Ps 34,22

6. Dlatego[3588] więcej* nie *będę miał* współczucia[2520] dla mieszkańców[3427] tej ziemi[776|A] – oświadczenie[5002] JHWH. I oto[2009] ja[595] wydam** każdego[376] człowieka[120|S] w rękę[3027] jego bliźniego*** i w rękę[3027] jego króla[4428]. I rozbiję**** tę ziemię[776|A], a *nikogo* nie wyrwę[5337] z ich ręki[3027]. Jr 13,14; Lm 2,2.17.21; Ez 7,4,9

**lub: nadal, jeszcze, znowu, poza tym; **dosł.: k.h. dopuścić by coś się stało, osiągnąć, zdobyć, przydarzyć się, złożyć (ofiarę)[4672|5398]*

****lub: przyjaciel, towarzysz, współmieszkaniec, ktoś drugi, inny[7453]*

*****dosł.: k.p. ubijać, rozgniatać na proszek, bić, walić[3807]*

7. I pasłem[7462] owce *przeznaczone* na rzeź[2028], tak oto[3651] biedne* *były* te owce[6629|A]! I wziąłem[3947] sobie dwie laski**, i jedną[259] nazwałem*** „Przychylność"****, a drugą***** nazwałem[7121] „Jedność"******, i pasłem[7462] te owce[6629].

**lub: udręczony, słaby, pokorny, skromny, nędzny[6041]; **kij, pręt, laska (wędrowca)[4731]; ***nadawać imię[7121]; ****uprzejmość, miłe usposobienie, rozkoszność, piękno[5278]; *****dosł.: a dla jednej[259]*

******lub: sznur, obszar, grupa, zniszczenie, jedność, ból [2256]*

8. Zgładziłem* trzech[7969] pasterzy[7462] w jednym[259] miesiącu**; i moja dusza*** straciła do nich cierpliwość****, a ich dusza[5315] też brzydziła***** się mną. Ps 95,10; 105,25

**lub: k.h. zetrzeć[3582]; por. 1Krl 16,8-20 lub 2Krl 15,8-16 lub 2Krl 24,1-25,7; **tj. miesiąc księżycowy[3391]; ***hebr.: nefesz - dusza, oddech, gardło, życie, istota żyjąca, osoba, osobowość[5315]; gr.: psyche - Łk 12,23*; ****dosł.: być krótkim, za krótkim, stać się niecierpliwym[7114|B8280]; *****zdobywać coś chciwie, pośpiesznie tu i Prz 20,21*

9. I powiedziałem[559]: Nie będę was pasł[7462]. Umierająca[4191|PAR], *niech* umrze[4191], a ginąca*, *niech* zginie[3582|KN], a te *co* pozostaną[7604|KN] *przy życiu*, *niech* każda[802] pożera[398] ciało** swojej towarzyszki*** Wj 11,2; Est 1,19; Jr 15,2

**lub: k.n. prtcpl. schować, zetrzeć, unicestwić[3582]*

hebr.: basar - ciało, skóra - Ps 102,6; mięso, pożywienie 1Sm 2,13; krewni, w idiomie: wszelkie ciało - każdy człowiek[1320] - Za 2,13

****lub: pomocniczka, sąsiadka, razem, wyznaczyć inną niż[7468]*

10. I wziąłem[3947] swoją laskę[4731] „Przychylność"[5278], i złamałem* ją[853], aby** zerwać***[|INF] moje przymierze****, *które* zawarłem***** z wszystkimi[3605] ludami******[5971].

**lub: k.q. przerąbać, przekroić na pół[1438]; **AK - za zerwanie[6565]*

****lub: k.h. łamać, naruszać, zniweczyć skutki[6565]; ****sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj. [1285]; *****k.q. odcinać, ścinać, ciosać, zawierać przymierze[3772]; ******por. 1Krl 22,28 - KUL[K]*

11. I zostało zerwane[6565] w tym[1931] dniu[3117]. I tak oto[3651] poznały* biedne[6041] owce[6629], *które* się mnie trzymały**, że[3588] to *było* Słowo[1697] JHWH. Wj 21,32; Jr 52,8

**lub: k.q. znać, poznawać, uznać, rozważać, wiedzieć[3045]*

***lub: k.q. czuwać, wypatrywać, czekać na, trzymać się[8104|B9450]*

12. I powiedziałem[559] im: Jeśli[518] to *jest* słuszne*, dajcie[3051] mi moją zapłatę**, a jeśli[518] nie, zaniechajcie[2308] jej. I odważyli[8254] mi zapłatę[7939]: trzydzieści srebrników***.

**lub: miły, znakomity, lepszy, laskawy, słuszny, właściwy[2896]*

***lub: opłata za najem, zapłata, wynagrodzenie, opłata, myto[7939]*

****tj. wartość 2,5 rocznej zapłaty najemnika wg prawa Hammurabiego - EIB[K] lub cena niewolnika - Wj 21,32 - KUL[K]* Mt 26,15; 27,9

13. I JHWH powiedział[559] do mnie: Rzuć[*|IMP] je przed garncarza[**|3335|PAR], *tę* wspaniałą[***] wartość[****], na[5921] jaką[834] mnie wysoko wycenili[*****|3365]. I wziąłem[3947] trzydzieści srebrników[******] i rzuciłem[7993] je przed garncarza[3335] w domu[1004] JHWH. *******lub: (sztuk:) srebra*[3701]
**lub: k.h. odrzucać, strącać, wyrzucać*[7993]*; **tu o osobie przetapiającej kruszec ofiarowany na rzecz drugiej świątyni - KUL[K], WBC[K]*
****lub: chwała*[145] *tu i Mi 2,8; ****cena, drogocenność, cześć, szacunek, przepych*[3366]*; *****w świetle Wj 21,32 wypowiedź ironiczna*

14. Potem[*] złamałem[**] swoją drugą[8145] laskę[4731], „Jedność”[2256], aby[***] zerwać[6565|INF] braterstwo[****] między[996] Judą[3063] i między[996] Izraelem[3478]. **dosł.: i; **por. w. 10**
****AK - za zerwanie braterstwa; ****hap.leg.: bractwo, braterstwo*[264]

15. I JHWH powiedział[559] jeszcze[5750] do mnie: Weź[3947|IMP] sobie[*] narzędzie[**] nierozumnego[***] pasterza[7462]. **lub: sobie jeszcze*[5750] Ez 34,2-4
***lub: przedmiot, narzędzie, przyrząd, jarzmo, naczynie, łódź*[3627]
****lub: głupi*[196|B22S] *- BG; BT; por. głupi*[196] *gaduła - Prz 10,8 - KUL[K]*

16. Bo[3588] oto[2009] ja[595] wzbudzę[*] pasterza[7462] w tej ziemi[776|A], *który* nie będzie troszczył[**] się o zaginione[***], nie będzie szukał[1245] młodej[5288], nie będzie leczył[7495] okaleczonej[7665], a stojącej[****] nie będzie wspierał[3557]. Zje[398] mięso[1320] tłustej[1277], a kopyta[6541] ich ze trze[*****|6561|KP]. Ez 34,3-4
**lub: k.h. podnosić, ustawiać, uznosić, budować, uzbudzić, spowodować pojawienie się, ustanawiać, utwierdzać, wykonywać*[6965]
***lub: doglądać, liczyć, zwracać uwagę na*[6485]*; ***k.n. być ulurlym*[3582]
*****lub: ustawić się, stać, być postawionym, być wyznaczonym*[5324]
******być może poprzez wypasanie ich po skalistych ścieżkach (?)*

17. Biada[*] pasterzowi[7473] nieużytecznemu[**], *który* opuszcza[5800] owce[6629]! *Niech spadnie* miecz[2719] na[5921] jego ramię[2220] i na[5921] jego prawe[3225] oko[5869]. Jego ramię[2220] całkiem[3001] uschnie[***|3001], a jego prawe[3225] oko[5869] całkiem[3543] osłabnie[***]. Jr 23,1; Ez 34,2;
**lub: ach! niestety! o! biada!*[1945]*; **dosł.: nic niewart, bezwartościowy, do niczego*[457] *- Kpł 19,4; ***hebraizm: usch nięciem*[3001] *uschnie*[3001]*; ****osłabnięciem*[3543] *osłabnie*[3543] J 10,12

12 Brzemię[*]. Słowo[1697] JHWH nad[**] Izraelem[***]. Oświadczenie[5002] JHWH, *który* rozpościera[****|PAR] niebiosa[8064|P], zakłada fundamenty[3245|PAR] ziemi[776] i stwarza[*****|PAR] ducha[******] człowieka[120] w jego wnętrzu[7130]:
por. Za 9,1*; **lub: z powodu, na, nad, w stronę*[5921]*; ***tu o całym ludzie Bożym; ****lub: wyprostowywać, wyciągać, rozciągać, rozstawiać*[5186]*; *****k.q. nadawać formę, kształtować, planować*[3335] *- Rdz 2,7 - por. Za 11,13; ******hebr.: ruaḥ - duch, wiatr, tchnienie*[7307]*, gr.: pneuma - Ga 6,18**
Iz 45,12; 51,13; Jr 10,12; 51,15

2. Oto[2009] ja[595] ustanowię[7760] Jerozolimę[3389] kielichem[5592] odurzenia[*|HAP] dla wszystkich[3605] okolicznych[**] ludów[5971], a także[***] przeciwko[****] Judzie[3063] będzie[1961] oblężenie[*****] i przeciwko[5921] Jerozolimie[3389]. Iz 51,22-23
**lub: zataczanie się*[7478]*, BT - upajająca czara*[B8685]*; **lub: dookoła, ze wszystkich stron*[5439]*; ***nawet, co więcej, owszem, również*[1571]
*****lub: również na*[5921] *Judzie będzie oblężenie - por. w. 1** i EIB[K]*
******lub: pierścień oblężenia, oblężenie, okopy, fortyfikacje*[4692]
Jr 4,16, 25,15-16; Ez 38,8-9.14-16; Za 14,2; Obj 16,19

3. I stanie[1961] się w tym[*|1931] dniu[3117], *że* ustanowię[**] Jerozolimę[3389] ciężkim[***] kamieniem[68] dla wszystkich[3605] ludów[5971]. Każdy[3605], kto go podniesie[6006], bardzo[8295] się zrani[****], a zgromadzą się przeciwko[5921] niej[*****] wszystkie[3605] narody[******] ziemi[776]. Jl 3,1-2
**por. w. 4.6.8.9.11; **lub: układać, umieszczać, kłaść mianować, wyznaczać, sprawiać, że coś się stanie*[7760]*; ***być może obrazowe przedstawienie próby sił - BP[K] lub kamienna płyta progowa - KHK; ****hebraizm: skaleczeniem się skaleczą*[8295] *- AK*
******domyśl: o Jerozolimie; ******hebr.: goim - narody, nie-Żydzi*[1471]

4. W tym dniu[3117] – oświadczenie[5002] JHWH – każdego[3605] konia[5483] porażę[5221] trwogą[*], a jego jeźdźca[7392|PAR] – szaleństwem[**]; ale nad domem[1004] Judy[3063] otworzę[6491] swoje oczy[***], a każdego[3605] konia[5483] narodów[5971] porażę[5221] ślepotą[5788]. Pwt 28,28; Iz 37,17; Jr 32,19
**lub: zdumienie, oszołomienie*[8541]*, zamieszanie, panika w wyniku strachu*[B9964] *- tu i Pwt 28,28; **lub: uzburzenie, zamieszanie, obłęd*[7697|B9154]*; ***metonim.: kierować swoją uwagę - Ps 32,8; 33,18*

5. I przywódcy[*] Judy[3063] powiedzą[559] w swoim sercu[**]: Moc[***] dla mnie *to* mieszkańcy[3427] Jerozolimy[3389] w JHWH Zastępów[6635], swoim Bogu[430]. ****hap.leg.*[556] Mi 7,5; Ps 55,1; Prz 16,28
**lub: łagodny, przyjaciel, bliski, główny*[441] *- por. Rdz 36,15; Wj 15,15*
***tj. wewnętrzny człowiek, serce, umysł, wola, sumienie*[3820]

6. W tym[1931] dniu[3117] ustanowię[7760] przywódców[441] Judy[3063] jakby misą[*] *pełną* ognia[**] wśród drwa[6086] i płonącą[784] pochodnią[3940] pośród snopów[***]; i pożrą[398] na prawo[3225] i na lewo[8040] wszystkie[3605] narody[5971] wokoło[****]. A Jerozolima[3389] osiądzie[*****] ponownie[5750] na swoim miejscu[******], w Jerozolimie[3389].
lub: garnek, kocioł, miednica, rondel*[3595]*; **płomień*[784]*; ***pokos, rząd skoszonego zboża*[5995] *- Jr 9,22; Am 2,13; Mi 4,12; ****por. w. 2****
******lub: siedzieć, być ustawionym, mieszkać, mieć siedzibę*[3427]
*******lub: spodnia część, miejsce, na którym się stoi, w zamian za*[8478]

7. I najpierw[*] JHWH wybawi[**] namioty[***] Judy[3063], aby chwała[****] domu[1004] Dawida[*****] i chwała[8597] mieszkańców[3427|PAR] Jerozolimy[3389] nie stała się większa[1431] nad[5921] Judą[3063].
**lub: wcześniej, pierwszy (w czasie)*[7223]*; **k.h. ocalić, wyzwolić, wybawić*[3467]*; ***namiot, namiot nomady symbolizujący tymczasowość, przybytek (dom, miejsce zamieszkania* JHWH*)*[168]
*****lub: piękno, świetność, cześć, chluba*[8597]*; *****dot. dynastii*

8. W tym[1931] dniu[3117] JHWH będzie osłoną[*] na rzecz[**] mieszkańców[3427|PAR] Jerozolimy[3389],

a najsłabszy*** pośród nich w tym[1931] dniu[3117] stanie[1961] się jak Dawid***, a dom[1004] Dawida[1732] jak Bóg****|430, jak anioł***** JHWH przed ich obliczem[6440]. Kpł 26,8; Joz 23,10;
**dosł.: k.h. będzie bronił[1598]; **lub: w imieniu, przez, na około[1159]
***dosł.: k.n. potknąć się, chodzić chwiejnym krokiem, być osłabionym[3782]; ****tj. „ukochany" [1732]; *****l.mn. od hebr.: el - Bóg, mocarz, słynny bohater, anioł, siła, moc[410]; ******lub: posłaniec zwiastun, przedstawiciel[4397]* 2Krl 19,34; 20,6; Iz 37,35; 38,6

9. I stanie[1961] się w tym[1931] dniu[3117], że będę dążył*, by zniszczyć**|INF wszystkie[3605] te narody[1471|A], wyruszające[935|PAR] przeciwko[5921] Jerozolimie[3389]. ***lub: k.h. unicestwiać, gubić, niszczyć[8045]
lub: k.p. szukać, dążyć do czegoś, pragnąć, żądać, wymagać[1245]

10. A na dom[1004] Dawida[1732] i na[5921] mieszkańca[3427|PAR|SC] Jerozolimy wyleję* ducha**|7307 łaski*** i błagania***. I będą wpatrywali***** się we mnie[413], tego[853], którego[834] przebili******, i będą lamentowali******* nad[5921] nim, jak lamentuje[5594] się nad[5921] jedynakiem[3173]; i będą napełniać się goryczą********|INF|ABS nad[5921] nim, jak napełnia się goryczą[4843|INF|ABS] nad[5921] pierworodnym[1060]. ***por. Za 12,1****** Iz 44,3; Ez 36,27; J 19,37;
**lub: k.q. rozlewać, przelewać[8210] - Ez 39,29; ***przychylność, urok, elegancja, uznanie[2580]; ****błaganie, błaganie o przychylność[8469]
*****lub: k.h. zwracać uwagę na, patrzeć w nadziei otrzymania czegoś[5027]; ******przeszyć uderzeniem lancy lub miecza - Lb 25,8; przebić, przedziurawić[1856]; *******zawodzić[5594]; ********k.h. czynić gorzkim, powodować rozgoryczenie[4843]* Dz 2,17; Ob 1,7

11. W tym[1931] dniu[3117] *będzie* wielkie[1431] zawodzenie* w Jerozolimie[3389], jak zawodzenie[4553] Hadad-Rimmon** na równinie[1237] Megiddo***.
**lub: ceremonia pogrzebowa, rytuały żałobne, zawodzenie[4553|B5264]
**hap.leg.: tj. „Hadad owoców granatu" [1910|B2166]; nazwa złożona z dwóch imion bożków - 2Krl 5,18; być może myśl nawiązuje do miejsca żałoby po śmierci króla Jozjasza - 2Krl 23,29; 2Krn 35,22-25
***tj. „Miejsce murów" [4023] - miasto leżące na równinie Jezreel*

12. Ziemia[776|A] ta będzie lamentować[5594], każdy[4940] ród*** osobno***: ród[4940] domu[1004] Dawida[1732] osobno[905] i jego kobiety[802] osobno[905]; ród[4940] domu[1004] Natana**** osobno[905] i jego kobiety[802] osobno[905]; 2Sm 5,14; Łk 3,31
**hebraizm: rodziny rodzinami - por. AK; **lub: klan, ród, rodzina, plemię, lud, naród[4940]; ***sam, samotność, z wyjątkiem, tylko[905]
****tj. „(Pan) dał" [5416] syn Dawida urodzony z Batszeby - 2Krn 3,5*

13. Ród[4940] domu[1004] Lewiego*** osobno[905] i jego kobiety[802] osobno[905]; ród[4940] Szimejego*** osobno[905] i jego kobiety[802] osobno[905]; Wj 6,18; Lb 3,18
**tj. „dołączony do" [3878] 3 syn Jakuba i Lei - Rdz 29,34
**ród Dawida i Natana reprezentują rody królewskie, Lewiego i Szimejego - rody kapłańskie; ***potomkowie Lewiego - Wj 6,16-17; Lb 3,17-18, cieszący się poważaniem po niewoli babilońskiej*

14. Wszystkie[3605] pozostałe* rody[4940], każdy ród** osobno[905] i ich kobiety[802] osobno[905].
lub: k.n. być pozostałym przy życiu, przetrwać[7604]; **por. w. 12

13 W tym[1931] dniu[3117] stanie się*, *że* zostanie otwarte** źródło*** dla domu[1004] Dawida[1732] i mieszkańców[3427|PAR] Jerozolimy dla *oczyszczenia* grzechu[2403] i nieczystości****.
**lub: k.q. zaistnieć, być, trwać[1961]; **k.n. zostać gwałtownie rozdartym[6605], EIB - nieprzerwanie otwarte; ***krynica, wypływ[4726] w SP w znaczeniu źródła używane metaforycznie - Ps 36,10; Jr 2,13
****lub: brud, coś oddzielonego[5079] - por. Kpł 12.5* Prz 14,27

2. I stanie[1961] się w tym[1931] dniu[3117] – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów[6635] – że wykorzenię* imiona[8034] bożków** z tej ziemi[776|A], tak że nie będą więcej[5750] wspominane[2142]. Usunę[5674] z tej ziemi[776|A] także[1571] proroków[5030] i ducha[7307] nieczystego***. Wj 17,14; Pwt 12,3
**lub: k.h. odciąć, ściąć, zniszczyć, zabrać, pozwolić na zgubę[3772]
**lub: wyobrażenie bóstwa przedstawione przez wizerunek, bożek[6091]; ***tj. stan rytualnej nieczystości [2932] - Kpł 5,3; 15,25*

3. A stanie[1961] się, *że* jeśli[3588] ktoś[376] *zacznie* ponownie* prorokować[5012|KN], jego ojciec[1] i matka[517], *którzy go* zrodzili[3205|PAR], powiedzą[559] mu: Nie[3808] będziesz żył[2421], bo[3588] wypowiedziałeś[1696] kłamstwo** w imię*** JHWH. I jego ojciec[1] i matka[517], *którzy go* zrodzili[3205], przebiją**** go podczas jego prorokowania*****.
**lub: jeszcze, ciągłość, trwałość, nadal[5750]; **oszustwo, rozczarowanie, fałszerstwo, podstęp, krzywda, fałsz[8267]; ***imię reprezentuje autorytet i charakter[8034]; ****k.q. przeszyć, przedziurawić[1856] - por. Pwt 13,1; *****lub: w jego prorokowaniu[5012] - por. EIB*
Pwt 13,5; 18,20; Jr 14,14; 23,14.30-31; 27:15; Ez 13,2-4.9.16

4. I stanie[1961] się w tym[1931] dniu[3117], że zawstydzą* się prorocy**, każdy[376] za swoją wizję***, podczas swojego prorokowania[5012|KN], i nie włożą[3847] na siebie szaty[155] z włosia****|8181, aby zwodzić[3584]. 1Krl 19,13.19; 2Krl 2,8
**lub: k.q. być zaślubionym, rozczarowanym[954]; **dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030]; ***lub: wyrocznia, proroctwo[2384]
****tj. szata z włosia koziego (?) zakładana wraz z pasem jako charakterystyczny ubiór proroka - 1Krl 19,19; 2Krl 1,7; Mk 1,6*

5. I *każdy* powie[559]: Ja[595] nie *jestem* prorokiem[5030], *lecz* ja[595] *jestem* człowiekiem* uprawiającym**|PAR rolę***, bo[3588] człowiek**** nabył***** mnie od młodości[5271]. Am 7,14
**hebr.: isz - mężczyzna, mąż, człowiek, ludzkość, ktokolwiek, każdy[376]
**lub: k.q. trudzić się, pracować, służyć[5647]; ***hebr.: adama[h] - ziemia, kraj, terytorium, kraina, cały zamieszkany obszar ziemi[127]
****hebr.: adam - człowiek, rodzaj ludzki, istota ludzka, imię własne - Adam[120], być może hebr. adam to r. m. od adama[h] - stąd: ziemia jest moją własnością ...; *****dosł.: k.h. spowodować posiadanie[7069]*

6. A *gdy* powiedzą[559] do niego[413]: Co[4100] to za rany*|4347 między[996] twoimi rękami**? Wtedy*** powie[559]: Te[834] *mi* zadano[5221] w domu[1004] – od moich przyjaciół****|157.
****lub: i powie* Ps 22,16
**tu: rana zadana mieczem lub innym narzędziem, być może w wyniku samookaleczenia - 1Krl 8,28; **lub: nadgarstek, przedramię[3027]
****często jako ironiczny synonim obcych bóstw - Oz 2,7.9; Ez 16,33*

7. Ocknij się[5782|IMP], mieczu[2719], przeciwko[5921] mojemu pasterzowi[*] i przeciwko[5921] mocarzowi[**], *mojemu* towarzyszowi[***] – oświadczenie[5002] JHWH Zastępów[6635]. Uderz[5221|IMP] pasterza[****|PAR], a rozproszą[6327] się owce[6629]. I zwrócę[7725] swoją rękę[3027] przeciwko[5921] malutkim[*****]. Mt 26,31.67; Mk 14,27.65; 15,19

**lub: przyjaciel[7473] - przy zmianie wokalizacji - KUL[K] - por. Iz 38,12*
***lub: mąż, silny mężczyzna, wojownik, bohater[1397]; ***krewny, sąsiad, wspólnik[5997], (jest mi) bliski - por. AK; ****k.q. doglądać, pilnować, paść, zaganiać, prowadzić, paść się, karmić się[7462]*
******lub: k.q. być lub stać się nieważnym, stać się małym[6819] - Jr 30,19*

8. I stanie[1961] się na całej[3605] tej ziemi[776|A] – oświadczenie[5002] JHWH – że dwie[8147] trzecie[*] w niej zostaną wycięte[**] i zginą[**], a trzecia[7992] zostanie w niej pozostawiona[3498].

**dosł: usta dwóch[6310], waga równa jednej trzeciej sykla; **k.n. być zużytym, ponieść fiasko[3772]; ***k.q. wydać ostatnie tchnienie, być gotowym umrzeć, być martwym, być na progu śmierci[1478]*

9. I przeprowadzę[*] tę[853] trzecią[7992] *część* przez ogień[784] i oczyszczę[**] ich jak oczyszcza[784] się srebro[3701], wypróbuję[***] ich jak się próbuje[974] złoto[2091]. Wezwie[****] on[*****|1931] mojego imienia[8034], a ja[589] mu odpowiem[6030]. Powiem[559]: Jesteś[1931] moim ludem[5971], a on[1931] powie[559]: JHWH moim Bogiem. Wj 6,7; Ps 66,10

**lub: k.h. wprowadzać, wnosić, zgromadzić, sprowadzić przeciwko[935]*
***lub: k.q. wytapiać, próbować[6884]; ***k.q. badać, lustrować, wykazywać, sprawdzać[974]; ****wołać, krzyczeć[7121]; *****domyśl.: lud*

Jr 7,23; 11,4; 30,22; Ez 11,20; 14,11; 36,28; 2Kor 6,16; Hbr 8,10

14 Oto przychodzi[995] dzień[3117] dla JHWH i twój łup[*] zostanie rozdzielony[2505] pośrodku[7130] ciebie. Iz 39,6; Jr 7,32;

**lub: zdobycz, zysk[7998]* Jl 2,1-11; So 1,14-18; Am 9,13, Ma 3,19

2. Bo[3588] zgromadzę[622] wszystkie[3605] narody[*] na wojnę[**] do Jerozolimy[3389], a miasto[5892] zostanie wzięte[**], domy splądrowane[***], a kobiety[802] zgwałcone[****|7693]. Połowa[2677] miasta[5892] pójdzie[3318] do niewoli[1473], a pozostały[*****] lud[5971] nie zostanie usunięty[3772] z miasta[5892].

**lub: poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]; **bitwę[4421]*
****dosł.: zostać schwytanym, zostać złapanym (o ludziach, w pułapkę, sidła)[3920]; ****lub: k.n. być okradzionym[8155]. *****tu: ketiv[7693] wg qere - k.n. zlegnąć, zostać położonym z[7901|B9352]; ******reszta[3499]*

3. I wyjdzie[*] JHWH, i będzie walczył[**] z tymi[1992] narodami[1471], jak w dniu[3117] swojej walki[3898], jak w dniu bitwy[***]. Obj 19,11-21

**lub: k.q. iść naprzód[3318]; **k.n. toczyć bitwę[3898]; ***wojna[7128]*

4. I jego nogi[7272] staną[5975] w tym dniu[3117] na Górze[2022] Oliwnej[*], która[834] leży[**] naprzeciw[5921] Jerozolimy od wschodu[6924]. I zostanie rozcięta[***] przez środek[2677] Góra[2022] Oliwna[2132] ze wschodu[4217] na zachód[****] *w* bardzo[3966] wielką[1419] dolinę[1516]; i połowa[2677] tej góry[2022] cofnie[4185] się na północ[6828], a *druga* jej połowa[2677] – na południe[5045]. *****lub: ku morzu[3220]* Iz 52,7

**tj. góra oliwek - por. 2Sm 15,30; **dosł.: naprzeciwko oblicza[6440]; ***lub: k.n. być rozłupanym, rozdartym, być połamanym na[1234]*

5. I będziecie uciekać[*] w dolinę[1516] mojej góry[**|s], bo[3588] dolina gór[2022|P] będzie sięgać[5060] do[413] Azal[***]. Będziecie uciekać[5127], jak[834] uciekaliście[5127] przed[6440] trzęsieniem[7494] ziemi[776] za dni[****|3117] Uzjasza[*****], króla[4428] Judy[3063]. I przyjdzie[935] JHWH, mój Bóg, a z Tobą[5973] wszyscy[3605] święci[******]. Kpł 11,44; Pwt 3,3; Ps 16,13;

**lub: k.q. pierzchać, oddalać się, znikać, pędzić konno[5127]; **być może chodzi o drogę doliną Cedronu w dół - por. KUL[K]* Ps 68,18;

****tj. „bliskość" [682] - bliżej nieokreślone miejsce koło Jerozolimy*
*****tj. rok 760 p.n.e.; *****tj. „moją siłą JHWH" [5818]* Am 1,1
******hebr.: qadosz - święty, oddzielony (od) poświęcony (dla)[6918]*

6. A w tym[1931] dniu[3117] nie będzie[1961] światła, a wspaniałości[*] *staną się* ciemnością[**];

**lub: cenny, drogocenny kamień, kosztowny, rzadki, wspaniały, chwalebny[3368], być może o chwale gwiazd - por. KUL[K]; **dosł.: być zagęszczonym[7087], mróz - tu: ketiv, wg qere: lód - por. EIB - ciężkiej[3368] gęstości; KUL - lecz zimno i lód* Am 5,18; So 1,15

7. I będzie[1961] jeden[*] dzień[3117], on[1931] znany[**] *jest* JHWH, nie dzień[3117] i nie noc[3915]. I stanie[1961] się, *że* o wieczornej[6153] porze[***|6256] nastanie[****|1961] światło[216]. *****lub: będzie - w: 8** Mt 24,36

**hebr.: echad - jeden, każdy, pewien, jakiś, raz na zawsze, jeden... drugi, kolejny[259|B300]; **k.n. zostać ujawnionym, stać się znanym, zostać objawionym, dać się poznać[3045]; ***na czas wieczora - AK, wieczór - to początek nowego dnia - Rdz 1,5 - czyli nieustanna jasność*

8. I stanie[*] się w tym[1931] dniu[3117], *że* wyjdą[3318] wody[4325] żywe[**|2416] z Jerozolimy[3389]; połowa[2677] ich do[413] morza[3220] wschodniego[***], a połowa[2677] – do morza zachodniego[****]. Będzie to w lecie[7019] i w zimie[*****]. Ez 47,1; J 7,38; Obj 22,1-5

**lub: k.q. być, istnieć, trwać, przebywać, mieć miejsce, nastać[1961]*
***tj. woda bieżąca, źródlana, wartko płynąca, krystalicznie czysta - Rdz 26,19; Kpł 14,5-6; Jr 2,13; ***tj. do M. Martwego - Ez 48,18*
*****tj. do M. Śródziemnego - Ez 48,19; *****lub: w porze żniw[2779]*

9. I JHWH będzie[1961] królem[4428] nad całą[3605] ziemią[776|A]. W tym[1931] dniu[3117] jeden[259] będzie JHWH i jedyne[259] Jego imię[*|8034]. **por. Za 5,4*****

10. Cała[3605] ta ziemia[776|A] zamieni[5437] się jak Araba[*|6160] od Geba[**] do Rimmon[***], *na* południe[5045] *od* Jerozolimy[3389]. I będzie *ona* wywyższona[7213] i osiądzie[3427] na swoim miejscu[****|8478], od Bramy Beniamina[*****] do miejsca[8478] bramy[8179] Pierwszej[******] i *aż* do Bramy Narożnej[*******], i od Wieży[4026] Chananela[********] *aż* do tłoczni[3342] królewskich. *****por. Za 6,12****

**tj. równina od J. Galilejskiego aż do zatoki Akaba; **bądź Gibea tj. „wzgórze, góra"[1387] - Joz 18,24; ***tj. „Granat" - Joz 15,32 - ok. 56 km; *****pln. część miasta - Jr 37,33; ******lub: dawnej[7223]; *******zbieg murów pln. i zach. - 2Krl 14,13; ********pln.-zach. teren świątyni*

11. I zamieszkają[*] w niej, i klątwy[**] nie będzie *już* więcej[***]. I Jerozolima[3389] będzie mieszkać[3427] bezpiecznie[938]. Jr 33,16; Obj 22,3

**lub: k.q. siedzieć, siadać, być ustawionym, pozostawać, zostawać, mieszkać, mieć siedzibę[3427]; **rzecz poświęcona, rzecz obłożona klątwą, to co ma być zniszczone[2764]; ***nadal, jeszcze, znowu[5750]*

12. A taka[2063] będzie[1961] plaga[*], którą[834] dotknie[**] JHWH wszystkie[3605] narody[5971], które[834] walczyły[***] przeciwko[5921] Jerozolimie[3389]: Jego ciało[1320] będzie się rozkładać[***], gdy *wciąż* stać[5975] on[1931] będzie na swoich nogach[7272] i jego oczy[5869] będą ropieć[****] w oczodołach[2356], a jego język[3956] zgnije[4743|KN] w ich ustach[6310]. Ps 137, 8-9; Ez 38,22

**lub: cios, rzeź, plaga, zaraza - Wj 9,14; klęska militarna[4046] - 1Sm 4,17; **dosł.: k.q. uderzyć, porazić[5062], AK to będzie uderzenie, którym uderzy ...; ***lub: toczyć wojnę, służyć[6633] - Wj 38,8; ****k.h. powodować gnicie[4743], *****k.n. rozkładać się, ropieć (o ranach)[4743]*

13. I stanie[1961] się w tym[1931] dniu[3117], *że* będzie wśród nich wielkie[7227] zamieszanie[*] od JHWH: i chwyci[***] człowiek[376] rękę[3027] bliźniego[****] i jego ręka[3027] podniesie[5927] się przeciw[5921] ręce[3027] jego bliźniego[7453]. 1Sm 5,9

**lub: zgiełk, panika, niepokój, zbicie z tropu, utrapienie[4103]; **bardzo wielka panika; ***lub: k.h. wymóc na, wzmocnić, złapać, okazać siłę[2388]; ****przyjaciel, towarzysz, współmieszkaniec, inny[7453]*

14. Również[1571] Juda[*] będzie walczyć[3898] w Jerozolimie[3389], a bogactwa[***] wszystkich[3605] okolicznych[5439] narodów[1471] będą zgromadzone[622]: złoto[2091] i srebro[3701], i szaty[899] w wielkiej[7230] ilości[3966]. Mi 4,13; Ag 2,7

**w TM - wiersze od 1 do 14 są w układzie chiastycznym - por. KUL[K]*
***tj. „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony"[3063] - terytorium król. Judy obejmującym teren plemion Judy i Beniamina*
****lub: siła, moc, skuteczność, bogactwo, własność, wojsko[2428]*

15. A taka[3651] *sama* plaga[4046] jak tamta plaga[4046] dotknie[*] konia[5483], muła[6505], wielbłąda[1581] i osła[2543], wszelkie[3605] bydło[**|S], które[834] będzie[1961] w tych obozach[***].

**dosł.: k.q. stać się, być, istnieć, trwać[1961]; **lub: zwierzę[929]*
****lub: obozowisko, obóz wojskowy, grupa ludzi, towarzystwo[4264]*

16. Wszyscy[3605] pozostali[3498] spośród wszystkich[3605] *tych* narodów[1471], *które* wyruszyły[*|PAR] przeciwko[5921] Jerozolimie[3389], będą[1961] przychodzić[**] co roku[***|8141], by oddawać pokłon[****] Królowi[4428], JHWH Zastępów[6635], i obchodzić[*****|INF] Święto[2282] Namiotów[*****];

**lub: k.q. wchodzić, wkraczać, przychodzić, iść[935]; **dosł.: iść w górę, wstępować - Jerozolima leży na górze; ***dosł.: rok do roku*
*****lub: k.hpa. padać na twarz[7812]; *****k.q. obchodzić święto, odbywać pielgrzymkę, tańczyć, świętować[2287]; ******tj. święto ostatnich zbiorów - Wj 23,16; 34,22; w święcie tym mogli brać udział także poganie, podczas tego święta miało miejsce poświęcenie świątyni Salomona - 1Krl 8,2.65 - przełom września i października*

17. I stanie[1961] się, *że jeśli* któryś[834] z rodów[*] ziemi[776|A] nie uda[**|5927] się do Jerozolimy[3389], by oddawać pokłon[2287] Królowi[4428], JHWH Zastępów[***], nie będzie[1961] dla tych *narodów* deszczu[1653]. ***por. w. 16*** Wj 5,1; Kpl 23,39

**lub: klan, ród, rodzina, plemię, lud, naród[4940]; ***hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie służba wojskowa[6635]*

18. A jeśli[518] ród[4940] Egiptu[*] nie uda[**|5927] się i nie przyjdzie[935], nie[***] dozna[****] *tej plagi; spadnie jednak* na niego plaga[4046], którą[834] JHWH dotknie[*****] *te* narody[1471], które[834] nie przyjdą[592], by obchodzić[2287] Święto[2282] Namiotów[5521]. ***por. w. 16***; ****dosł.: i nie; *****lub: k.q. porazić[5062]*

**hebr.: micrajim - „ziemia Koptów"[4714]; ****dosł.: k.q. stać się, być, istnieć, trwać[1961] - produkcja rolna Egiptu uzależniona była prawie całkowicie od wylewu Nilu, a bardzo mało od deszczu- KHK*

19. Taka[2063] będzie[1961] kara[*] *na* Egipt i kara[2403] na wszystkie[3605] narody[**], które[834] nie udadzą się[***|5927], by obchodzić[2287] Święto Namiotów[***]. ****por. w. 16*** Rdz 4,7; 18,20; Lb 8,7

**lub: grzech, kara za grzech, ofiara za grzech, oczyszczenie z grzechów[2403]; **poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]*
****hebr.: sukkah - gęstwina, zarośla, kryjówka, szałas[5521] - Rdz 33,17*

20. W tym[1931] dniu[3117] na[5921] dzwoneczkach[*] konia[5483] będzie[1961] *napis*: Świętość[**] dla JHWH; i będą misy[***] w domu[1004] JHWH jak czasze[*****] sprzed ołtarza[4196]. Wj 28,36; Iz 23,18

hap.leg.: metalowe kółka dzwoniące o siebie[4698]; **por. w. 5***

Księga Malachiasza

Księga Malachiasza

1 Brzemię[*] słowa[**] JHWH do Izraela[3478] za pośrednictwem[***] Malachiasza[****]. Na 1,1;
**hebr.: masa - ciężar, brzemię, ładunek, wypowiedź[4853] - słowo często rozpoczynające wypowiedź proroka - por. Iz 13,1; 14,28*
***lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]* Ha 1,1;
****dosł.: (przez) rękę[3027]; ****tj. „mój posłaniec"[4401]* Za 12,1

2. Umiłowałem[*] was, mówi[559] JHWH, a wy mówicie[559]: W czym[4100] nas umiłowałeś? Czy Ezaw[**] nie był[3808] bratem Jakuba[***]? – oświadczenie[****] JHWH – a *jednak* umiłowałem[157] Jakuba[6215];
Pwt 4,37; 7,6-8; Rz 9,13;
**lub: k.q. kochać, lubić, miłować, pragnąć, k.n. miły, cudowny[157]*
***tj. „włochaty"[6215] - najstarszy syn Izaaka i Rebeki, brat bliźniak Jakuba; ***tj. „trzymający piętę"[3290] - Rdz 25,23.25* Hbr 12,16
*****lub: wypowiedź, oznajmienie, objawienie (proroka)[5002] - 2Sm 23,1*

3. A Ezawa[6215] znienawidziłem[*] i wystawiłem[7760] jego góry[**] na spustoszenie[***], a jego dziedzictwo[5159] szakalom[****] na pustkowiu[4057].
**lub: k.q. nienawidzić (wrogów), oddzielać się, brzydzić się[8130] - por. gr. miseo w Rz 9,13; Łk 16,26 vs Mt 10,37* Rdz 29,30-31;
***to przypusz. górzysta kraina Seiru - Rdz 36,8 na wsch. Negew*
****lub: zniszczenie, zmarnowanie[2022]* Pwt 21,15-16; Łk 14,26
*****hebr.: tanaf[8568] - potwór morski, szakal - por. hebr. tan[8565] - Ez 32,2*

4. Choćby[3588] Edom[*] powiedział[559]: Jesteśmy powaleni[**], lecz powrócimy[7725] i odbudujemy[1129] ruiny[2723], to tak[3541] mówi[559] JHWH Zastępów[***]: Oni *będą* budować[1129], a ja zburzę[2040]; i nazwą[7121] ich obszarem[****] niegodziwości[7562] oraz ludem[5971], który JHWH przeklął[*****] aż na[5704] wieki[5769].
Lb 25,11-13; Pwt 10,8
**tj. „czerwony"[123], bratni naród Izraela pochodzący od Ezawa, kraina na południe i południowy wschód od Judei ze stolicą w Sela gr. Petra - skała - por. Ab 1,1, który stał się synonimem wrogości wobec Izraela - Lb 20,14; Pwt 2,8; **tu i w Jr 5,17; ***hebr.: caba - armia, działania wojenne, zastęp, ciała niebieskie, stworzenie, służba wojskowa[6635]; ****terytorium, granica[1366]; *****k.q. oburzyć się, potępiać, przeklinać, być odrażającym, zuchwałym[2194]*

5. I wasze oczy[5869] to zobaczą[7200], i powiecie[*|559]: JHWH jest wielki[**] *nawet* poza[***] granicą[****|1366] Izraela[*****].
Ps 40,16; 70,4; 138,2
**dosł.: i wy powiecie; **k.q. stać się wielkim, wywyższonym[1431]*
****lub: ponad, w kierunku, w dodatku, poza, w stronę[5921]*
*****w 4****; *****tj. „ten, który zmagał się z Bogiem"[3478] - Rdz 32,28*

6. Syn[1121] czci[*] ojca[1], a sługa[5650] swego pana[113]. A jeśli[518] ja *jestem* Ojcem[1], gdzie[346] *jest* moja cześć[**]? A jeśli ja *jestem* PANEM[***|113], *to* gdzie[346] *lęk*[****] przede mną? – mówi[559] JHWH Zastępów[6635] do was, kapłani[*****], gardzący[959] moim imieniem[8034]. Lecz[CW] *wy* mówicie[559]: Przez co[4100] gardzimy[959] Twoim imieniem[8034]?
**lub: k.p. uczcić, otoczyć chwałą[3513], zaszczycać[B4044]*
***hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519]; ***tu: pluralis maiestatis - hebr. adownim - por. Rdz 39,2; 42,30; Pwt 10,17; Iz 19,4*
*****lub: strach, trwoga, cześć, szacunek[4172] - Rdz 9,2; Pwt 4,34*
******hebr.: kohen - kapłan - członek rodu Aarona z pokolenia Lewiego - Wj 28,1; Kpł 1,5.8; 3,2; główny urzędnik, władca[3548]*
Wj 20,12; 1Sm 2,30; Dn 5,23; Ag 1,8; Mt 15,4-8; Ef 6,2

7. Przynosicie[*] do mojego ołtarza[4196] pokarm[**] nieczysty[***] i mówicie[559]: Przez co[4100] czynimy Ciebie nieczystym[1351]? Przez wasze mówienie: Stój[7979] JHWH – on[1931] *jest* godny pogardy[****].
Ez 22,26; 42,22; 44,16
**dosł.: k.h. przywieść bliżej, spowodować podejście[5066]*
***dosł.: chleb, żywność, zboże[3899]; ***k.pu. być zbezczeszczonym (o usunięciu z szeregów kapłaństwa)[1351] - Ezd 2,62; Ne 7,64; Ml 1,12*
*****dosł.: k.n. być uzgardzonym, bezużytecznym[959] - por. w. 12*

8. A gdy[3588] przyprowadzacie[5066] na ofiarę[*] *to, co jest* ślepe[5787] – nie ma *w tym nic* złego[**]? I gdy przyprowadzacie[5066] kulawe[6455] i chore[2470] – nie ma *w tym nic* złego[7451]? Podejdź[***|IMP] – proszę[****] – z tym do swego namiestnika[*****]. Czy przyjmie[******] lub podniesie[5375] twoje oblicze[*******]? – mówi[559] JHWH Zastępów[6635].
Kpł 22,18-25; Pwt 15,21; 17,1
**tj. składać krwawą ofiarę[2076]; **niedola, krzywda, przeciwność losu, udręka[7451]; ***dosł.: k.h. przywodzić blisko, przedstawić[7126]*
*****O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)[4994]; *****określ. perskich urzędników w latach 539-332 - EIB; ******lub: przyjmować życzliwie, być łaskawym[7521]*
*******idiom: czy cię przyjmie i czy będzie ci przychylny? - EIB[K]*

9. A teraz[6258], proszę[4994], przebłagajcie[*|IMP] oblicze[6440] Boga, aby *okazał* łaskę[**] nad nami. To się stało[1961] z waszych rąk[3027], czy *więc* podniesie[5375] *On* oblicze[6440] z powodu[4480] was? – mówi[559] JHWH Zastępów[6635].
1Sm 3,12;
lub: k.p. błagać, prosić[2470] - Za 7,2**, ... stańcie się słabymi ... AK*
***lub: k.q. okazywać przychylność, być łaskawym[2603]* Ml 1,6-7

10. Kto[4310] także[1571] spośród was zamknie[*] bramy[1817], aby nie[3808] zapalać[215] *ognia* na moim ołtarzu[***|4196] daremnie[2600]? Nie mam w was upodobania[***] – mówi[559] JHWH Zastępów[6635], i nie przyjmę[7521] ofiary[****] z waszej ręki[3027].
**lub: k.q. zamykać dokładnie[5462]; **idiom: lepiej, żeby ktoś z was zamknął bramy zamiast zapalać ołtarz daremnie - EIB[K]*
****lub: rozkosz, przyjemność, pożądanie, tęsknota[2656]*
*****tj. ofiary z mąki i mięsne lub wyraz hołdu[4503]*

11. Bo od wschodu[4213] słońca[8121] i aż po jego zachód[3996] moje imię[*] *jest* wielkie[**] wśród narodów[***]; na każdym[3605] miejscu[4725] *ma być* składane[****] mojemu imieniu[8034] kadzidło[6999] i ofiara[4503] czysta[2889]. Bo moje imię[8034] *jest* wielkie[1491] wśród narodów[1471] – mówi[559] JHWH Zastępów[6635]. Ps 113,3; Iz 45,6; 59,19

**imię[8034] reprezentuje autorytet i charakter Boga*
***lub: wielki, ogromny, głośny, starszy, wybitny, wzniosły[1491]*
****hebr.: goim - poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi[1471]*
*****tu k.ho. particpl. - dosł.: zostać przywiedzionym bliżej[5066]*

12. Lecz wy bezcześcicie[*] je[853], *gdy* mówicie[559]: Stół[7979] JHWH – on[1931] *jest* nieczysty[**], a owoc[***|5108] i pokarm[****] *na nim składany* – godny pogardy[*****]. ***por. w. 7**** Kpł 22,2; Ml 2,10

**lub: k.p. znieważać, profanować, kalać, gwałcić, bezcześcić[2490]*
****tu i Iz 57,19; ****lub: posiłek, zboże, mięso, zapas żywności[400]*
******dosł.: k.n. być uzgardzonym, bezużytecznym[959] - por. w. 7*

13. Mówicie[559] też: Czyż[2009] to *nie* mozół[*]!? I prychacie[**] na to[853] – mówi[559] JHWH Zastępów. I przyprowadzacie[935] zrabowane[***], i to[853], co kulawe i to[853], co chore – takie[853] ofiary[****] przyprowadzacie[935]. Czy mam to[853] przyjąć[*****] z waszej ręki? – mówi[559] JHWH.

hap.leg.: jakież znużenie, mozół, trud![4972]; **dosł.: k.h. spowodować wydech; ***lub: k.q. porwać, odebrać, złupić[1497]; ****w. 10** *****lub: k.q. przyjmować życzliwie, być łaskawym, życzliwym[7521]*

14. Przeklęty[*|779] oszust[**], który ma[3426] w swoim stadzie[5739] samca[2145] i ślubuje[***|s], a ofiarowuje[****] PANU[136] ułomne[*****]. Bo ja[589] *jestem* wielkim[1419] Królem[4428] – mówi[559] JHWH Zastępów, a moje imię[8034] *jest* przejmujące lękiem[******] między narodami[1471]. Ps 47,2; 48,2;

**lub: dosł.: a przeklęty; **być nikczemnym, zwodniciel (prtcpl.)[5230]*
****lub: k.q. przysięgać, składać śluby[5087] - l.mn.; ****por. w. 8* *****dosł.: k.ho. zniszczony, zrujnowany (prtcpl.)* Ps 95,3; Mt 5,35
******lub: k.n. napawać bojaźnią, wywoływać zdumienie[3372]*

2 A teraz[6258] do was kapłani[3548] *kieruję* to[2063] postanowienie[*].
Na 1,14

**hebr.: micwah - przykazanie, prawo, nakaz, polecenie[4687]*

2. Jeśli nie usłuchacie[*] i jeśli nie weźmiecie[**] *tego* do serca[3820], aby oddać[5414] chwałę[***] mojemu imieniu[8034] – mówi[559] JHWH Zastępów[6635], wtedy ześlę[7971] na was klątwę[****] i będę przeklinać[779] wasze błogosławieństwa[*****]. I już[******] je[853] przekląłem[779], bo nie wzięliście[7760] *tego* do serca[*******]. Pwt 28,20;

**lub: k.q. być posłusznym[8085]; **dosł.: położycie[7760] sobie na sercu*
****hebr.: kawod - chwała, splendor, majestat[3519]* Ml 3,9
*****dosł.: tę[853] klątwę - przekleństwo[3994]; *****hebr.: berakah - błogosławieństwo, dar, poddanie, uległość[1293]; ******także, nawet, zaiste, co więcej, owszem, również, lecz, jednak, choć* Prz 3,33; 28,27
*******lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce[3820]*

3. Oto[2005] ja zepsuję[*] wasze zasiewy[2233] i rzucę[2219] wam kałem[**] w twarz[6440], kałem[6569] *z* waszych świątecznych ofiar[***]. I położę[****] was[853] na nim.
Wj 29,14; Kpł 16,27; Oz 4,6-8

**lub: k.q. ganić, napominać, psuć[1605]; AK - skarcę za was potomstwo[2233]; **odchody, łajno, odpadki[6569], tj. zawartością jelit patroszonego zwierzęcia; ***święto, święte zgromadzenie, taniec[2282]*
*****lub: k.q. unieść, podnieść, dźwigać, nieść, wspierać, procesja[5375]*

4. I poznacie[*], że[3588] posłałem[7971] do was to[2063] postanowienie[**|4687]: Aby moje przymierze[***] trwało[****] z Lewim[*****] – mówi[559] JHWH Zastępów[6635].
Lb 25,11; Pwt 10,8; 33,8; Ne 13,29; Jr 33,17

**lub: k.q. znać, dostrzegać, uznawać, rozpoznać, uznać[3045]*
***por. w. 1*; ***hebr.: berit - sojusz, porozumienie, traktat, traktat woj.[1285], *****być, istnieć, trwać, nastąpić, mieć miejsce, nastać, stać się[1961], *****tj. „dołączony do"[3878] 3 syn Jakuba i Lei - Rdz 29,34*

5. Moim przymierzem[1285] z nim było[1961] życie[2416] i pokój[*] – dałem[**] mu *go*, lęk[***] – i bał[****] się mnie – i przed obliczem[6440] mojego imienia[8034] *był* on[1931] zatrwożony[*****].

**hebr.: szalom - pokój, pełnia, zdrowie, pomyślność[7965]; **lub: życiem i pokojem - AK; ***w w. 5 jako narracji historycznej czas imperfekt przyjmuje znaczenie czasu perfekt; ****hebr.: mora - strach, trwoga, szacunek[4172] - Rdz 9,2; *****hebr.: jare - lękać się, bać się, być przejętym bojaźnią, czcić[3372]; ******k.n. być przerażonym[2865]*

6. Prawo[*] prawdy[**] było[1961] na jego ustach[6310] i nie znaleziono[4672] na jego wargach[8193] nieprawości[***]. Chodził[1980] ze mną w pokoju[7965] i prawości[****], i wielu[7227] odwrócił[7725] od nieprawości[*****].

*****lub: sprawiedliwość[4334]*
**hebr.: torah - prawo, uskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]*
***hebr.: emet - wierność, prawda, pewność, wiarygodność[571]*
****lub: niesprawiedliwość, nieprawość, zło[5766]; *****przewrotność, deprawacja, nieprawość, wina lub kara za nieprawość[5771]* Rdz 5,22,24; 6,9; Iz 53,6; Jr 23,22; Ez 3,19-20; Mi 6,8

7. Bo[3588] wargi[8193] kapłana[*] mają strzec[**] poznania[***], a *w* jego ustach[6310] będą szukać[****] Prawa[8451], gdyż[3588] on[1931] *jest* posłańcem[*****] JHWH Zastępów[6635].
Kpł 10,11; Pwt 17,8-11; 21,5

por. Ml 1,6***; **lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać[8104]*
****lub: wiedza, poznanie, postrzeganie, umiejętność, rozeznanie, zrozumienie, mądrość[1847]; ****k.p. dążyć, prosić, pragnąć[1245]*
******hebr.: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397]*

8. Ale[859] wy zboczyliście[*] z drogi[1870] i byliście powodem potknięcia[**] wielu[7227] w Prawie[8451], wypaczyliście[***] przymierze[1285] Lewiego[3878] – mówi[559] JHWH Zastępów[6635].

**lub: k.q. zejść z drogi, zawrócić, stronić od, zostać usuniętym[5493]*
***lub: k.h. powodować potknięcie się, sprowadzić krzywdę bądź zniszczenie na, obalić, osłabić, uczynić słabym[3782]*
****lub: k.p. zepsuć, zrujnować, postępować niegodziwie[7843]*
Wj 32,8; Pwt 31,29; Prz 4,16; Iz 8,14-15; Oz 14,1; Ml 3,7

9. Również[1571] i ja[589] wydałem[5414] was[853] na wzgardę[*] i poniżenie[**] u wszystkich[3605] ludzi[5971], jako nic nie znaczący[***], *ponieważ* nie[369] ma wśród[854] was strzegących[8104] moich

dróg[****|1870] i jesteście stronniczy[*****] w *stosowaniu* Prawa[8451]. Kpł 19,15; Pwt 10,17; Ps 82,2

**lub: k.n. bezużytecznym, być wzgardzonym[959]; **niski, lichy, pokorny[8217], podły - Iz 2,12[B9657]; ***idiom: być jak usta[6310] - por: AK ****hebr:: derek - tu: jako sposób życia - odległość, podróż, sposób, droga, metaf. bieg życia, charakter moralny[1870]; *****idiom: podnosicie[5375] oblicze[6440] w Prawie - por: EIB[K], ... na Prawo - AK*

10. Czy nie[3808] *mamy* wszyscy[3605] jednego[259] Ojca[1]? Czy nie[3808] stworzył[*] nas jeden[**] Bóg? Dlaczego[4069] *więc* każdy[376] zdradza[***|P] swojego brata[251], aby bezcześcić[****] przymierze[1285] naszych ojców[1]? Mt 3,9; J 8,39.53; Dz 17,24

**lub: k.q. kształtować, formować, stwarzać (zawsze Bóg jako podmiot)[1254]; **hebr:: echad - jeden, każdy, pewien, jakiś, jeden raz, raz na zawsze, jeden... drugi/kolejny[259|B300] - wyraz oddaje ideę jedności zbiorowej np. kiść winogron, jeden oddział - Rdz 1,9; Wj 13,23 ***lub: k.q. postępować wiarołomnie, podstępnie, gorszyć[898] ****lub: k.p. znieważać, profanować, kalać, gwałcić, bezcześcić[2490]* Rz 4,1; 1Kor 8,6; Ef 4,6; Hbr 12,9

11. Juda[*] postępuje zdradliwie[898], obrzydliwość[**] dzieje[6213] się w Izraelu[3478] i Jerozolimie[***]. Juda[3063] bowiem zbezcześcił[2490] świętość JHWH, który[834] *ją* ukochał[157], i poślubił[****] córkę[1323] obcego[5236] boga[410]. Kpł 18,22;

**tj. „chwalony" lub „niech On będzie uwielbiony"[3063] - tu o terytorium król. Judy obejmującym teren plemion Judy i Beniamina **lub: ohydna, nieczystość rytualna[8441]; ***hebr:: Jeruszalajim[3389] - „nauczanie pokoju"; ****hebr:: ba'al - k.q. poślubić, władać, być panem (mężem) nad, władać nad[1166]* Jr 16,19; Ez 44,7

12. Niech JHWH odetnie[*|JUS] z namiotów Jakuba[**] człowieka[376], który[834] jej[***] to czyni[6213], *zarówno* pobudzającego[5782], *jak i* reagującego[****] *na to,* oraz przynoszącego[5066] ofiarę[*****] JHWH Zastępów[6533]. Wj 12,19; 31,14

lub: k.h. odciąć, ściąć, zniszczyć, zabrać, pozwolić na zgubę[3772] **określenie dotyczy uszystkich plemion Izraela; ***domyśl.: świętości z w. 11; ****k.q. zaświadczać, odpowiadać jako świadek, reagować[6030], AK - obmażby[5782] i pohańbi[6030], EIB - sprawcę i przyzwalającego, BT - świadka i obrońcę; *****por. Ml 1,10*** 1Sm 24,21

13. A oto[2063] kolejna[*] *rzecz,* którą czynicie[6213]: okrywacie[3680] ołtarz[4196] JHWH łzami[1832], płaczem[1065] i wzdychaniem[**], *tak że* nie zwraca[***] się *On* więcej[5750] ku ofierze[4503] i nie przyjmuje[3947] *już* życzliwie[****] *ofiar* z waszych rąk[3027].

**lub: druga[8145]; **płakanie, jęczenie, opłakiwanie[603]; ***k.q. zwracać się ku, odwracać się od, rozejrzeć się, mieć się ku, zbliżać się[6437] ****lub: przyjemność, upodobanie, rozkosz, przychylność, łaska[7522]*

14. I pytacie[*]: Dlaczego[5921]? W jakim celu[4100]? Dlatego[5921] że[3588] JHWH *jest* świadkiem[**] pomiędzy[996] tobą i pomiędzy[996] żoną[802] twojej młodości[***|5271], wobec której ty[859] nie dochowałeś wierności[898]. Bo ona[1931] *jest* twoją towarzyszką[****|2278] i żoną[802] twojego przymierza[1285].

**dosł.: mówicie[559]; **k.h. stwierdzać uroczyście, napominać, oskarżać[5749]; ***tj. żoną poślubioną za młodu; ****hap.leg.: małżonką*

15. Czy nie Jeden[259] *ją dla niego* uczynił[*] i *ma* cząstkę[**] ducha[***]? I czego ten Jeden[251] pragnie[****]? Potomstwa[2233] Bożego[430]. Strzeżcie[8104] się w swoim duchu[7307] i żonie[802] swojej młodości[5271] nie bądźcie niewierni[898]

**lub: k.q. czynić, pracować, wykonywać, używać, składać ofiarę, nabywać, zarządzać, doglądać, powodować[6213]; **dosł.: reszta, pozostałość, część z całości[7605]; ***hebr:: ruaḥ - duch, tchnienie, wiatr[7307], gr:: pneuma - por: Ga 6,18*; ****lub: szukać[1245]* Wj 23,13; Jo 2,3.11; Prz 5,18

16. Gdyż[3588] *On*[*] znienawidził[**] oddalanie[***] – mówi[559] JHWH, Bóg[430] Izraela[3478], a *taki* okrył[3680] gwałtem[***] swoją szatę[3830] – mówi[559] JHWH Zastępów[6635]. Strzeżcie[****] swojego ducha[7307] i nie bądźcie niewierni[898]. Pwt 24,1-4;

**domyśl.: ten Jeden z w. 15; **dosł.: bo (On) znienawidził[8130], oddaleniem ...; ***lub: k.p. odprawić, odesłać, pozwolić odejść[7971] tu w znaczeniu rozwodu - por: Pwt 21,14 vs Pwt 24,1* Iz 50,1;

*****lub: krzywda, okrucieństwo, niesprawiedliwość[2555]* Mt 5,31;

******lub: k.n. mieć pieczę nad, strzec, czuwać[8104]* Mt 19,3; Łk 16,18

17. Naprzykrzacie[*] się JHWH swoimi słowami[**] i mówicie[559]: W czym[4100] się naprzykrzamy[3021]? Przez mówienie[559]: Każdy[3605], kto czyni[6213] zło[***], *jest* dobry[2896] w oczach[5869] JHWH i w takich ma On[1931] swoje upodobanie[****]; albo: Gdzież jest Bóg sądu[*****]?

**lub: k.h. zmuszać do trudu, czynić znużonym, powodować wyczerpanie[3021]; **słowo, mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa[1697]; ***niedola, krzywda, przeciwność losu, udręka, zło[7451] ****lub: rozkoszować się czymś, znajdować przyjemność w[2654] *****lub: orzeczenie prawne, sprawiedliwość, przywilej, sąd[4941]* Ps 95,9-10; 2P 3,3-4

3 Oto[2005] posyłam[7971] mojego posłańca[*], *który* oczyści[**] drogę[1870] przed moim obliczem[***]. I nagle[****] przyjdzie[935] do swojej świątyni[1964] PAN[113], którego[834] wy[859] szukacie[1245], i Posłaniec[4397] przymierza[1285], którego[834] wy[859] pożądacie[*****]. Oto[2009] przyjdzie[935] – mówi[559] JHWH Zastępów[6635]. Mt 3,3; 11,10; Mk 1,2; Łk 1,16;

**hebr:: mal'ak - wysłannik, zwiastun, przedstawiciel, anioł[4397] **lub: k.p. odsunąć na bok, usunąć z drogi, oczyścić, uprzątnąć[6437] ***lub: przede mną[6440], ****nieoczekiwanie[6597], *****pożądający, rozkoszujący się[2655]* Łk 3,4; 7,27; J 1,15-23.33; Hbr 8,6; 12,24

2. Lecz kto[4310] przetrwa[*] dzień[3117] Jego[853] przyjścia[935]? I kto[4310] się ostanie[**], gdy się ukaże[7200]? Bo[3588] On[1931] *jest* jak ogień[784] wypławiacza[***] i jak mydło[****] folusznika[*****].

**lub: k.pi. pomieścić, przetrwać, zachować[3557|B4095]; **k.q. stać, być prostym, wytrzymać, trwać, zajmować stanowisko[5975] ***dosł.: k.p. być oczyszczającym[6884], wypławiacza - CY, złotnika - EIB ****tj. ług pozyskiwany z trawy przypołudnika okroplonego - (kryształowego - EIB); rośliny występującej w Babilonii, stosowany do czyszczenia ubrań, tu i w Jr 2,22* Iz 4,4; Ml 4,1; Mt 3,10-12

*****lub: k.p. prać, myć, k.q. folusznik, pilśniarz, ktoś depczący[3526]*

3. I zasiądzie[3427] *jako ten, kto* wypławia[6884]

i oczyszcza*|2891 srebro3701; i oczyści2891 synów1121 Lewiego3878, przesączy** ich jak złoto2091 i jak srebro3701, i będą1961 przynosić5066 JHWH ofiarę4503 w sprawiedliwości6666.

**tu: opis tzw. procesu kupelacji - kilkustopniowego procesu otrzymywania czystego srebra z rudy ołowiu - KHK*
Iz 1,25; Za 13,9
***lub: k.q. oczyścić, k.p. przecedzić, przesączyć2212, rafinować - EIB*

4. I będzie miła* JHWH ofiara** Judy3063 i Jerozolimy***, jak za dawnych****dni3117 i jak za lat8141 starożytnych*****.
Am 9,11

**lub: k.q. być przyjemnym, być słodkim, być miłym6149*
tj. ofiary z mąki i mięsne lub wyraz hołdu4503; ***por. Ml 2,11*
*****lub: długotrwałość, odwieczność, starożytność, przyszłość5769*
******lub: dawny, starożytny, wschodni6931 - 1Sm 24,13; Hi 13,20*

5. I zbliżę7126 się do was413 na sąd*, i będę stanowczym** świadkiem5707 przeciwko uprawiającym magię*** i cudzołożnikom5003, i przysięgającym7650 fałszywie8267, uciskającym6231 *pracownika* najemnego****, wdowy490 i sieroty3490, i krzywdzącym***** cudzoziemca******, a nie3808 bojących3372 się mnie – mówi JHWH Zastępów.
por. Ml 2,17****
Za 5,4; Jk 5,4.12

***dosł.: k.p. śpieszyć (się), robić szybko, przymieść szybko4116*
****tj. k.p. uprawiać czary lub czarnoksięstwo3784 - Wj 7,11; Pwt 18,10*
*****dosł.: opłata za najem, zapłata, wynagrodzenie, opłata, myto, AK - wymuszającym zapłatę najemnika, BP, BT uciskają najemnika*
******dosł.: k.h. spychać na bok, odpychać5186; ******hebr.: ger - przybysz, tymczasowy mieszkaniec bez praw dziedzicznych1616, chroniony obywatel, obcy, prozelita B1816 - por. Dz 13,16**.43*; 17,4.17*

6. Gdyż3588 ja589, JHWH, nie zmieniam8138 się, dlatego859 *wy,* synowie1121 Jakuba3290, nie zostaliście zniszczeni*.
Rdz 15,7; Wj 3,14; Lb 23,19; **lub: k.q. dojść do kresu, zniknąć, zginąć, być ukończonym3615*
EIB - nie przestaliście być ... ; BT - a wy .... (zmieniać się) nie przestajecie
Iz 42,8; 43,11; Rz 11,29; Hbr 6,18; 13,8; Jk 1,17

7. Od dni3117 waszych ojców1 odstępowaliście* od moich ustaw** i nie przestrzegaliście*** *ich*. Zawróćcie7725|IMP do mnie413, a *ja* zawrócę7725 do was – mówi559 JHWH Zastępów6635. Ale wy mówicie559: W czym4100 mamy zawracać7725?
1Krl 8,58; 2Krl 17,15; Ez 9,7; Jo 1,7

**lub: k.q. zejść z drogi, zawrócić, stronić od, zostać usuniętym5493*
***lub: akt prawa, dekret, postanowienie, ustawa prawna2706*
****lub: k.q. mieć pieczę nad, strzec, czuwać, przestrzegać8104*

8. *Czy* człowiek* *może* okraść** Boga? Bo wy mnie okradacie6906. Lecz mówicie559: Z czego Cię okradamy6906? Z dziesięcin*** i danin****.

**hebr.: adam120 - tj. „czerwony" - człowiek, rodzaj ludzki, istota*
***znaczenie niepewne - rabować, zdradzić 6906|B8034 - por. Prz 22,23 LXX zdradzać, przechytrzyć - por. EIB K*
Rdz 14,20; Kpł 7,14
****tj. jedna dziesiąta - por. Kpł 27,30; Lb 18,21; Pwt 12,6*
*****lub: datek, danina, ofiara - Wj 25,3; Kpł 10,14; Pwt 12,6.11.117*

9. Jesteście obłożeni klątwą*, bo wy mnie okradacie6906 – wy, cały3605 naród1471.

**lub: przekleństwo3994 na was, jesteście przeklęci779 - por. AK*

10. Przynieście935|IMP całą3605 dziesięcinę4643 do spichlerza***, aby żywność2964 była1961 w moim domu1004, a doświadczcie***|IMP mnie teraz**** w tym2063 – mówi559 JHWH Zastępów6635, czy518 wam nie otworzę6605 okien699 niebios8064|P i nie wyleję7324 na was błogosławieństwa1293 nad miarę*****.
1Krn 26,20;

**dosł.: dom1004 skarbu; **skarb, skarbiec, składnica, magazyn, arsenał, spichlerz214; ***k.q. badać, lustrować, sprawdzać, wykazywać, próbować; ****O! upraszam! błagam! (używane w usilnych prośbach bądź napomnieniach)4994*
2Krn 31,11; Ne 10,38;
******lub: dość, wystarczająca ilość1767*
Ne 13,12; Prz 3,9

11. I zgromię* ze względu** na was pożerającego***, i nie będzie wam niszczył**** plonu6529 ziemi127 i winorośl1612 nie będzie pozbawiona***** *owocu* na polu7704 – mówi559 JHWH Zastępów6635.
Jl 1,4; 2,25

**lub: gamić, napominać, psuć1605 - Rdz 37,10; **dla was - AK*
****k.q. jeść, zreć, pochłaniać (o ogniu), trawić, wymiszczać398*
*****k.h. zepsuć, zrujnować, wypuszczyć, być niegodziwym7843*
******dosł.: k.p. uczynić bezdzietnym, spowodować bezpłodność, poronić - Rdz 27,45; ... nie będzie bezpłodna dla was winnica - AK*

12. I wszystkie3605 narody* będą was nazywać szczęśliwymi**, bo będziecie ziemią127 rozkoszną*** – mówi559 JHWH Zastępów6635.

**hebr.: goim - poganie, narody, grupy etniczne, nie-Żydzi1471*
***lub: k.p. posuwać się naprzód, naprawiać zło, nazywać szczęśliwym833; ***lub: pożądający, rozkoszujący się2655*
Pwt 4,6; Iz 61,9

13. Mocne* są wasze słowa** przeciwko5921 mnie – mówi559 JHWH. I mówicie559: Co zostało przez nas powiedziane***|1696 przeciwko Tobie?
Ps 119,23; Ez 35,13

**dosł.: być silnym, wzmocnić się, przemóc, wymóc na, naglić2338*
***lub: mowa, czyny, rzecz, przedsięwzięcie, sprawa, słowa1697*
****lub: o czym rozmawialiśmy1696 między sobą przeciwko Tobie*

14. Mówiliście559: Na próżno* służyć** Bogu. Co4100 za pożytek*** *z tego,* że przestrzegaliśmy8104 Jego poleceń**** i chodziliśmy1980 smutni***** przed obliczem6440 JHWH Zastępów6635?
Hi 21,14-17; 34,9; Ps 73,8-13;

**lub: pustka, próżność, marność, fałsz, bezwartościowość7723*
lub: k.q. trudzić się, pracować; ***zysk1215 - por. Ha 2,9*
*****lub: urząd, funkcja, zadanie, polecenie, czuwanie, straż4931*
******hap.leg.: żałobnie, żałośnie6941, z ponurą miną B8072 - ... chodzimy jak pokutnicy - EIB, ... chodzimy w żałobie - AK*
Iz 58,3

15. A teraz6258 my587 *uważamy* pysznych* za szczęśliwych833, gdyż1571 *ci* zostają wzmocnieni**, *którzy* czynią6213 niegodziwość7564, także1571 *tym, którzy* wystawiają Boga na próbę***, *udaje się* uciec****od kary.*
Rdz 30,13;

**lub: osoba butna, dumna, zuchwała, zarozumiała2086*
***lub: k.n. być ugruntowanym, odbudowanym, uzmacnianym, utrwalonym, metafor. doznać powodzenia1129*
Ps 72,17;
****lub: k.q. badać, lustrować, sprawdzać, wykazywać, próbować974*
*****lub: k.n. wyślizgmąć się, uciec, zostać wyzwolonym4422*
Ps 78,18.41.56; 95,9; 119,21,85; Prz 31,28; Iz 13,11; Jr 43,2

16. Wtedy[227] rozmawiali[1696] o tym między sobą bojący* się JHWH, każdy[376] ze swoim bliźnim**. JHWH zwrócił na to uwagę[7181] i usłyszał[8085]; i napisano[3789|KN|3M] zwój[5612] wspomnień*** przed Jego obliczem[6440] dla**** bojących[3372] się JHWH i ceniących***** Jego imię.

**hebr.: jare - lękać się, bać się, być przejętym bojaźnią, czcić[3372]*
***lub: kompan, towarzysz, inny[7453]; ***w zwoju spraw do zapamiętania - EIB, określ. padające tylko tu - por. zwój życia - Iz 4,3; 65,6; Ps 56,9; 69,29; Flp 4,3; Obj 13,8; ****lub: o tych - BP, dla - EIB*
******lub: k.q. myśleć, wyjaśniać, uznać, cenić, szanować[2803]*
Wj 32,32; Est 6,1; Dn 12,1; Obj 20,12

17. I będą[1961] *oni* dla mnie – mówi[559] JHWH Zastępów[6635], w dniu[3117], w którym[834] ja[589] uczynię[6213] ich *moją* własnością*. Zlituję** się nad nimi[5921], tak jak lituje[2550] się człowiek[376] nad swoim synem[1121], który mu[853] służy[5647].
Wj 19,5; Ps 135,4; Iz 62,3; Mt 7,6; Tt 2,14; 1P 2,9

**lub: majątek, własność, skarb[5459], własność osobista[B6324], **k.q. pożałować, oszczędzić, litować się[2550], mieć współczucie[B2918]*

18. I zawrócicie[7725], i zobaczycie[7200] *różnicę* między* sprawiedliwym** i bezbożnym***, między[996] *tym, który* służy[5647] Bogu, *i tym, który* Mu nie służy[5647].
Mt 20,26; 24,45; Rz 12,1

**lub: między, wśród, pośród, spomiędzy[996]; **prawym[6662]*
****hebr.: reszta - winny, zły, niegodziwy, przestępczy[7563]*

4 Oto[2009] bowiem[3588] nadchodzi[935] dzień[3117], *który* spala* jak piec[8574], a wszyscy[3605] pyszni** i wszyscy[3605] czyniący[6213] niegodziwie[7564] będą jak plewa***. I spali**** ich ten[853] nadchodzący[935] dzień[3117] – mówi JHWH Zastępów[6533], tak że***** nie pozostawi[5800] dla nich****** korzenia[8328] i gałązki[6057].

**lub: k.q. trawić (ogniem), metaf.: gniewać się[1197]; **osoba butna, dumna, zuchwała[2086] - Ml 3,15; ***ściernisko[7179]; ****k.q. przypiekać, palić (się), gorzeć; *****lub: który[834] (dzień) lub* JHWH *- por. AK; ******obraz całkowitego zniszczenia*
Iz 5,24; Am 2,9; Na 1,10; Ml 3,2; 4,5; Mt 3,12; 24,29; 2Tes 1,8

2. I wzejdzie[2224] dla was, *którzy* się boicie[3373] mojego imienia*, słońce**[8121] sprawiedliwości i uzdrowienie[4832] na jego skrzydłach***[3671]; i wyjdziecie[3318], i będziecie skakać**** jak cielęta***** przez przegrodę******.
Ps 37,6; Iz 58,8

imię[8034] reprezentuje autorytet i charakter Boga; **tu: symbol szczęścia i powodzenia - por. Iz 9,1; 60,1-3; ***metaf. promienie słonecznych (?); ****k.q. brykać, postępować dumnie (metafor.)[G335] - wyraz radości; *****byczek[5695]; **** ... jak tuczne cielę[4770|B5511]*

3. I podepczecie bezbożnych*, gdyż będą[1961] *jak* pył** pod stopami[3709] waszych nóg[7272] w dniu, który[834] ja[589] uczynię[6213] – mówi[559] JHWH Zastępów[6635]
Iz 63,3-6; Mi 5,8

por. Ml 3,18*; **lub: popioły, coś bezwartościowego (metafor.)*

4. Pamiętajcie[2142] o Prawie* Mojżesza**, mojego sługi[5650], które mu nadałem*** na Horebie**** dla całego[3605] Izraela, *o* ustawach***** i sądach******.
Joz 8,31; 23,6; Dz 28,23

**hebr.: tora[h] - prawo, wskazówka, pouczenie, zwyczaj, sposób[8451]*
hebr.: mose[h] - „wyciągnięty" (z wody)[4872]; ***dosł.: k.p. powierzyć odpowiedzialność, powierzyć nadzór, powierzyć dowództwo, zlecić, wyznaczyć, nakazać[6680]; ****tj. „pustynia"[2722] - inna nazwa góry Synaj; *****por. Ml 3,7; ******Ml 2,17******

5. Oto[2009] ja[595] poślę[7971] wam Eliasza* proroka**, zanim*** przyjdzie dzień[3117] JHWH; wielki**** i straszny*****.
Iz 40,3; Ml 3,1;

**tj. „moim Bogiem jest Jahwe" lub „Jah jest Bogiem"[452]*
***dosł.: mówiący przed, w imieniu - hebr.: nabi[5030] - por. ro'eh - widzący[7203] - 1Sm 9,9; ***dosł.: przed obliczem[6440] dnia[3117]*
*****lub: ogromny, głośny, starszy, wybitny, wielki[1419]*
******lub: k.n. napawać bojaźnią, wywoływać zdumienie[3372]*
Mt 11,13; 17,10-13; 27,47-48; Mk 9,11-13

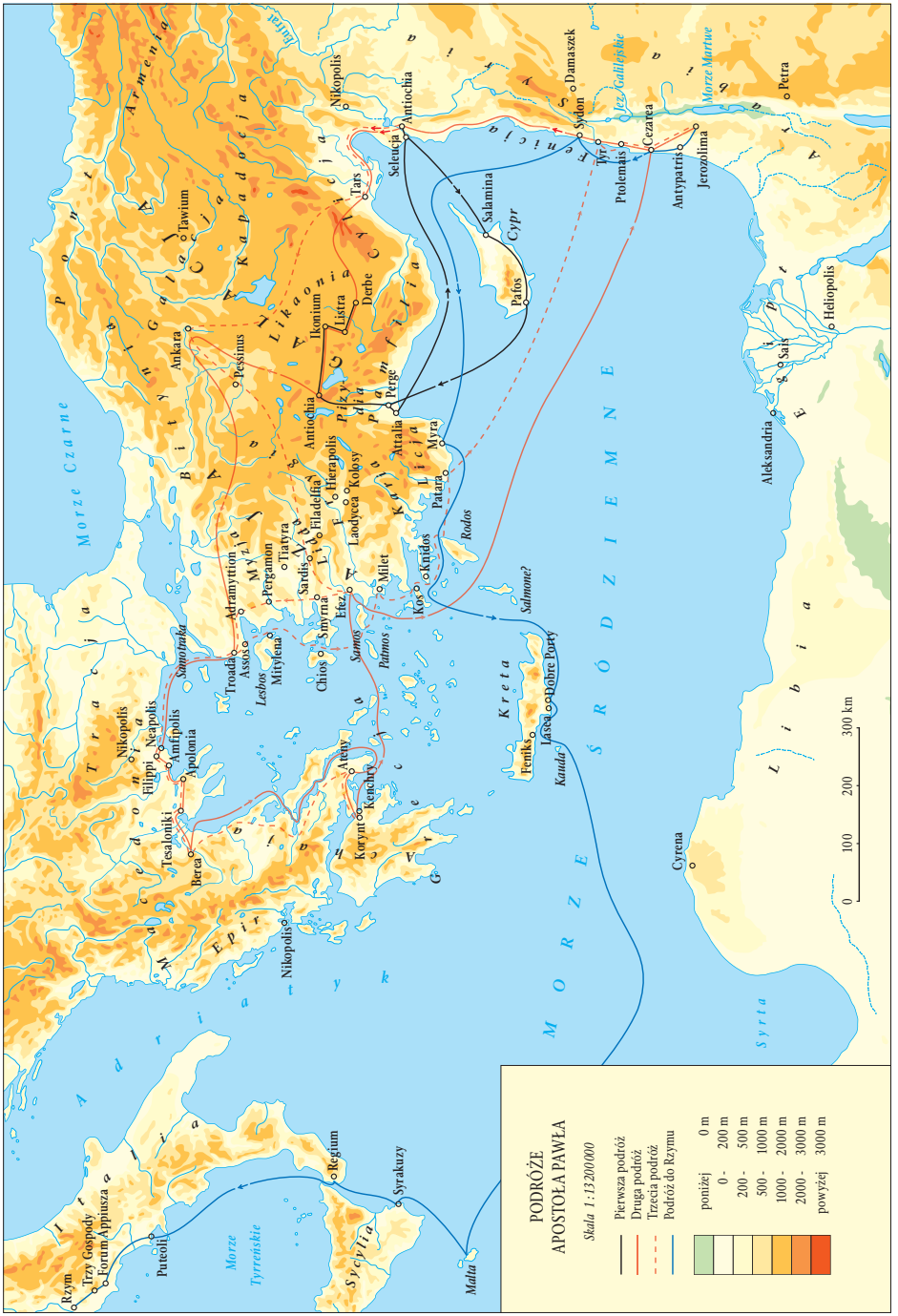
6. I zwróci* serca** ojców[1] ku[5921] synom[1121], a serca[3820] synów[1121] ku ich ojcom[1], abym[6435], gdy przyjdę[935], nie ukarał*** ziemi[776] przekleństwem[2764].
Ml 3,24; Łk 1,7

**lub: k.h. powodować powrót, przyprowadzać, przynosić z powrotem, pozwalać wrócić, odnawiać, zwracać twarz ku[7725]*
***lub: umysł, wola, sumienie, wewnętrzny człowiek, serce[3820]*
****dosł.: k.h. razić, uderzać, szturchać, niszczyć, ujarzmiać[5221]*

Mapy i dodatki

MORZE ZACHODNIE – MORZE WIELKIE
Sydon
Sarepta
Tyr
Akzib
Akko
Dor
Jafa
Aszdod
Aszkelon
Gaza
Gerar?
Beer-Szeba
Aroer
Negeb
Nachalal?
Kabul
Kineret
Jez. Kineret
Afek
Asztarot
Edrei
Ramot-Gilead
Jabesz-Gilead
Bezek
Tebes
Tirsa?
Penuel
Jabok
Sukkot
Machanaim
Mispa?
Jogboha
Betonim
Rabba
Jazer?
Bet-Nimra
Abel-Szitim
Eleale
Cheszbon
Medeba
Baal-Meon
Dibon
Aroer
Atarot
Ir-Melach
Bet-Chogla
Jerycho
Gilead?
Ajat
Betel
Lebona
Aruma
Tapuach
Michmeta
Sychem
Samaria
Dotan
Jibleam
Taanach
Jezreel
Megiddo
Szunem
En-Dor
Ofra?
Daberat
Gat-Chefer
Chelkat
Charoszet
Jokneam
Sarid
Merom
Rama
Chazor
Kadesz
Abel-Bet-Maaka
DAN
Ijon?
Laisz/Dan
Hermon
2814m
Damaszek
Abana
Parpar
Jez. Semechonitis
68m
1203m
1208m
Karmel
546m
Tabor
588m
Gilboa
En-Charod
Jordan
Jarmuk
Basza
Gilead
AMMON
MOAB
Morze Słone
(-408m)
Arnon
1056m
Jabbok
Mefjarkon
Rowniny Saron
Dolina Jiftach-El
Kiszon
Dolina Akor
Dolina Soli
Seret
Pustynia Judzka
Morze Martwe
Ejlat
Zatoka Akaba
Góry Gilead
Góry Hermon, Senir
Góry Samarii
Góry Judzkie
Nizina Filistei
ASZER
NAFTALI
ISSACHAR
ZEBULON
MANASSES
EFRAIM
BENJAMIN
JUDA
SYMEON
RUBEN
Ekron?
Jabneel/Jabne
Bet-Choron Dln
Bet-Choron Grn
Gibeton?
Gezer
Mikmas
Geba
Rama
Gibea
Anatot
Nob
821m
Jerozolima
997m
Timna?
Elteke?
Bet-Szemesz
Libna?
Azeka
Betlejem
Moreszet-Gat
Gat?
Keila
Bet-Sur
Maresza
1020m
Tekoa
Lakisz
Adoraim
Hebron
Eglon?
Zyf
Juta
Debir/Kiriat-Sefer
Esztemoa
Karmel
Maon
Syklag
Jatir
Arad
Zif
Gilead
Ebal
940m
Gerizim
881m
1016m
1247m
Adam
Chadid
Lod
Ono
Timnat-Sera
Szilo
Afek
Tirsa?
Piraton?
Jabok
Ramot-Gilead
Edrei
Asztarot
Afek
Kineret
Jez. Kineret
Gesur
Basza
Jarmuk
Jordan
Gilead
AMMON
MOAB
Arnon
Jabok
Dibon
Aroer
Atarot
Baal-Meon
RUBEN
Medeba
Cheszbon
Eleale
Abel-Szitim
Bet-Nimra
Rabba
Betonim
Jogboha
Mispa?
Machanaim
Penuel
Sukkot
Jabok
Edrei
Asztarot
Ramot-Gilead
Jez. Kineret
Afek
Kineret
Gesur
Basza
Jarmuk
Jordan
Gilead
AMMON
MOAB
Arnon

Sydon
Sarepta
Tyr
Ptolemais
Cezarea
Ginaj
Joppa
Arymatea?
Lidda
Modin
Jamnia
Azot
Aszkelon
Gaza
Emmaus?
Tamnata
Gofna
Jerozolima
Betania
Hyrkania
Betlejem
Herodium
Bet-Sur
Hebron
En-Gedi
Masada
Soar
Hasa
Qumran
Jerycho
Archelais
Efraim?
Aleksandrejon
Antypatris
Akrabattara
Samaria
Sychar?
Neapolis
Salim?
Enon?
Bet-Szean
Pella
Gerasa
Filadelfia
Liwia
Macheront
Medeba
Abila
Gadara
Dion?
Rafana
Hippos
Geraza?
Julias
Betsaida
Chorazyn
Kafarnaum
Magdala
Tyberiada
Nain
Nazaret
Sefforis
Giskala
Cezarea Filipowa
Damaszek
Hermon
2814m
1203m
1208m
68m
Karmel
546m
Tabor
588m
1016m
940m
881m
1247m
1056m
802m
821m
997m
1020m
Jez. Huli
Jez. Galilejskie
Jarmuk
Jordan
Jabok
Arnon
Kiszon
En-Charod
Me-Jarkon
Morze Martwe
(-408m)
Równina Szaron
MORZE ŚRÓDZIEMNE
FENICJA
SYRIA
ITUREA
GALILEA
SAMARIA
JUDEA
IDUMEA
GAULANITIS
BATANEA
TRACHON
CHAWRAN
PEREA
DEKAPOL
ABILENE
0 10 20 30 km
ZIEMIA IZRAELA
w czasach Nowego Przymierza
Skala 1:1800 000
Fortece
Szczyty
poniżej -200 m
-200 - 0 m
0 - 100 m
100 - 300 m
300 - 600 m
600 - 900 m
900 - 1500 m
powyżej 1500 m

PODRÓŻE APOSTOŁA PAWŁA
Skala 1:13200000
Pierwsza podróż
Druga podróż
Trzecia podróż
Podróż do Rzymu
poniżej 0 m
0 - 200 m
200 - 500 m
500 - 1000 m
1000 - 2000 m
2000 - 3000 m
powyżej 3000 m
0 100 200 300 km
Morze Czarne
Morze Śródziemne
Morze Adriatyckie
Morze Tyrreńskie
Morze Egejskie
Morze Martwe
Jezioro Galilejskie
Cypr
Kreta
Malta
Sycylia
Rzym
Trzy Gospody
Forum Appiusza
Puteoli
Regium
Syrakuzy
Nikopolis
Filippi
Neapolis
Amfipolis
Apollonia
Tesaloniki
Berea
Troada
Assos
Lesbos
Mityleny
Chios
Smyrna
Efez
Samos
Patmos
Milet
Koos
Knidos
Rodos
Salmone?
Feniks
Laseа
Dobre Porty
Kauda
Cyrena
Adramyttion
Pergamon
Tiatyra
Sardis
Filadelfia
Hierapolis
Laodycea
Kolosy
Myra
Pataara
Patara
Likaonia
Ikonium
Listra
Derbe
Tars
Antiochia
Pizydia
Perge
Attalia
Pamfilia
Likaonia
Galacja
Kapadocja
Bitynia
Pessinus
Ankara
Tawium
Armenia
Ponet
Cylicja
Nikopolis
Seleucja
Antiochia
Salamina
Pafos
Fenicja
Sydon
Damaszek
Tyr
Ptolemais
Cezarea
Antypatris
Jerozolima
Petra
Aleksandria
Heliopolis
Sais
Egipt
Libia
Syrta

Miary i wagi

Współczesne równoważniki biblijnych miar i wag

Podane w przekładzie współczesne równoważniki biblijnych miar i wag są przybliżone. Miary te i wagi są bowiem różne w zależności od okresu i kultury. Ich ustalenie jest też utrudnione ze względu na niepewność co do czasu i zakresu redakcji poszczególnych ksiąg biblijnych. Mimo to, znajomość nawet przybliżonych równoważników pozwala wyobrazić sobie, z jakimi wielkościami mamy do czynienia.

Uwagi ogólne:

W przypadku jednostek monetarnych, które wcześniej mogły być jednostkami ciężaru, w kolumnie *Równoważnik* podano wagę oraz czas. Waga ma na celu przybliżenie znaczenia i wartości monety, a czas określenie, jaki wysiłek mógł być przez daną jednostkę nagradzany, przy założeniu, że dwunastogodzinna dniówka robotnika najemnego nagradzana była denarem lub drachmą. Monety pojawiły się w Izraelu ok. VI w. p. Chr.

W tekście głównym przekładu podawano wielkości biblijne, chyba że ich nazwy czyniłyby przekład zbyt technicznym, niezrozumiałym lub nasuwającym błędne skojarzenia.

W związku z powyższym, ekwiwalenty godzinowe podano według normy współczesnej, tj. środek dnia przypada na godzinę dwunastą, nie szóstą.

Pod tabelą, w skróconej formie, podano wykaz dzieł, które wykorzystano przy tworzeniu tabeli. Wykaz ten wyjaśnia użyte w *Uwagach* skróty bibliograficzne. Inne skróty zostały wyjaśnione na stronach wstępnych niniejszej publikacji.

Uwagi podają typ jednostki, dziedzinę pomiaru, oryginalne brzmienie nazwy, przeliczniki i tam, gdzie to konieczne, odwołania do tekstu Biblii.

Nazwa	Równoważnik	Uwagi
artaba	67 l	pojem. poch. pers., mat. sypkie; gr. ἀρτάβη, = 1 medimnus + 3 choiniksy Hdt LS = 1/6 chomera; artaba egip. = 21,83 l; Iz 5:10
assarion	0,4 g/45 min	monet., rzym., miedź, mosiądz; gr. ἀσσάριον, hbr. אִיסָּר, = 1/16 denara; Mt 10:29; Łk 12:6
baryłka	22 l	pojem., mat. płynne, hbr. בַּת SG, gr. βάτος; = 1 efa (?) = 1 bat (?) = 0,1 chomera (?); być może bat czasów NP. Inne: 30-34 l GING; 21,5 l Fri; egip. 21,83 l Segre; Łk 16:6
bat	40 l	pojem., mat. sypkie i płynne, hbr. בַּת, gr. κεράμιον (dzban) Iz 5:10; = 1 efa = 1 bat = 0,1 chomera. Inne: 40-45 l HALOT Hol; 39,39 l Flaw; egip. 21,83 l Segre
beka	6 g	hbr. בֶּקַע, gr. ἥμισυ τοῦ σίκλου l. δραχμή; = 0,5 sykla = 0,01 miny; Rdz 24:22; Wj 38:26
krok	75 cm	gr. βῆμα; Dz 7:5
bukłak	22 l	pojem., mat. płynne, hbr. נֵבֶל, gr. ἀγγεῖον, lub: łagiew, 1Sm 10:3
cemed jarzmo	0,58 ha 5.800 m^2	hbr. צֶמֶד, gr. ζεύγη βοῶν: pow. do zaorania przez parę zwierząt pociągowych, 1Sm 14:14; Iz 5:10
choiniks	1,1 l	pojem., mat. sypkie i płynne, gr. χοῖνιξ, hbr. קַב (*qaw*), Obj 6:6; lub 0,5 qawu 2Krl 6:25
chomer	400 l	pojem., mat. sypkie; hbr. חֹמֶר, = 6 artab Iz 5:10 = 10 ef Ez 45:11 = 10 batów = 50 sykli Kpł 27:16; Ez 45:14. Inne: 394 l HALOT, 450 kg LEH; 220 l Alex; Kpł 27:16; Lb 11:32; Oz 3:2
darejka	8,5 g	monet. pers., hbr. דַּרְכְּמוֹנִים; późniejsza drachma (?);1Krn 29:7; Ezd 2:69; 8,27; Ne 7:70-72
denar	6 g/12 godz.	monet. rzym., srebro; łac. denarius, gr. δηνάριον l. δραχμή, hbr. בֶּקַע, gr. ἥμισυ τοῦ σίκλου; = 0,5 sykla Wj 38:26 = 0,4 aureusa = 16 assarionów, 64 kodrantesów = 128 leptonów

Nazwa	Równoważnik	Uwagi
didrachma	12 g/2 dni	monet. gr. δίδραχμον; hbr. בֶּקַע, gr. ἥμισυ τοῦ σίκλου; Wj 38:26; 0,5 sykla = 2 drachmy = 0,25 statera; Mt 17:24
dłoń	7,5 cm	hbr. טֶפַח, gr. παλαιστής; = 4 palce = 1/6 łokcia, Wj 25:25; 37:12; Ez 40:5, 43; 43:13
drachma	6 g/12 godz.	monet. gr., srebro l. złoto, gr. δραχμή; w SP hbr. בֶּקַע, gr. ἥμισυ τοῦ σίκλου; = 0,5 sykla Wj 38:26; Łk 15:8 = denar
droga szabatnia	1 km	hbr. דֶּרֶךְ שַׁבָּת (*derech szabbat*) gr. σαββάτου ὁδόν: wg Joz 3:4 G; = 2000 łokci = 900 m = 5 stadiów (925 m) l. 6 stadiów (1100 m) Fla; Dz 1:12
dzień drogi	28 km (?)	gr. ἡμέρας ὁδὸν, hbr. דֶּרֶךְ־יוֹם; odległość wnioskowana na podstawie informacji Hdt, który stację (σταθμός) umieszczał po 150 stadiach = 5 parasangów (26,6-31,5 km); w Łk 2:44 nie musi jednak chodzić o konkretną odległość
efa	40 l	hbr. אֵיפָה (*'efa*^{h}), gr. οιφι: 0,1 chomera = 1 bat = 3 metrony (miary), Iz 5:10; inne: 40-45 l HALOT
funt	109,2 g	gr. λίτρα; hbr. לִיטְרָה (*litra*^{h}); w SG לִיטְרִין (*litarin*); 1/3 libry rzymskiej, tj. 327,45 g; wg T (Ettin) 60 sykli, tj. 354 g (1 sykl = 6 g, czyli 1 beka); wg GING Fri LS LN UBS Thayer EDNT równa rzymskiej librze, tj. 325 g l. 327,45 g; J 12:3; 19:39
gera	0,6 g	monet., ciężar, hbr. גֵּרָה: 1/20 sykla
godzina	godz. wsp. – 6 godz.	Godz. liczono od 6:00 do 18:00 i tak: 9:00 była godz. trzecią; 12:00 – szóstą, 15:00 – dziewiątą i 18:00 – dwunastą
hin	6 l	pojem., mat. płynne; hbr. הִין (*hin*); hin egip. = 0,456 l; hin hbr. = 6,06 l = 1/60 chomera = 1/6 efy; np. Wj 29:40
kawałek pola	2,4 ha	Być może powierzchnia pola, hbr. מִשְׂדֶה (*missede*^{h}), gr. ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ, obsiewana chomerem jęczmienia, wartości 50 sykli; Kpł 27:16
kaw	2 l	pojem., mat. sypkie, hbr. קַב, w T: קַבָּא, hl, = 4 logi (לֹג) = 1/6 sei (סְאָה) = 1/6 hinu (הִין) = ok. 2 l; 2Krl 6:25 BDB, Flaw;[2] por. *choiniks* Obj 6:6
kesita	1,43 kg	ciężar, arab. (?), hbr. קְשִׂיטָה (*qesita*^{h}), *kawałek*, gr. ἀμνός, co w Rdz 33:19 może oznaczać nie jednostkę miary, lecz owcę. Pozabiblijną paralelą dla kesity jest arab. *keszita*, tj. 481 dirhamów, czyli 1.429 g (Lane; HALOT); Rdz 33:19; Joz 24:32. W Jb 42:11 jedna *kesita* w tekście hbr. odpowiada 100 owcom w tekście gr. (קְשִׂיטָה אֶחָת – ἕκαστος ἀμνάδα), z czego mogłoby wynikać, że Rdz 33:19 można odczytać: *za sto [owiec, czyli] kesitę*
kodrantes	0,1 g/30 min	monet., gr. κοδράντης, łac. quadrans; = 2 leptonów = 0,25 assariona = 1/64 denara, Mt 5:26; Mk 12:42
kohorta	600 ludzi	rzym. jednostka taktyczna, gr. σπεῖρα; = 0,1 legionu; np. Mt 27:27
kor	400 l	pojem., mat. sypkie i płynne, hbr. כֹּר, gr. κόρος; 1 chomer (חֹמֶר). Inne: 350-390 l HALOT; 450 l Milik
lepton	0,05 g/15 min	monet., gr. λεπτόν, = 0,5 kodrantesa; Mk 12:42
legion	6000 ludzi	rzym. jednostka taktyczna, gr. λεγιών, w czasach Jezusa (tj. za Augusta) liczył 6100 pieszych i 726 jezdnych; np. Mt 26:53
letek	200 l	pojem., mat. sypkie, hbr. לֶתֶךְ, hl, = 0,5 chomera; Oz 3:2
litr	1,1 l	zob. *choiniks*
libra	327,45 g	wg GING Fri LS LN UBS Thayer EDNT gr. λίτρα; hbr. לִיטְרָה (*litra*^{h}); w SG לִיטְרִין (*litarin*); inne: 325 g Fri
log	0,5 l	pojem., mat. płynne, hbr. לֹג, gr. κοτύλη; 1/12 hinu. Inne: 0,5 l BDB, 1/3 l Holl, 1/6 l HALOT

Nazwa	Równoważnik	Uwagi
łokieć	45 cm	hbr. אַמָּה (*'amma^h*), gr. πῆχυς; = 2 piędzi = 6 dłoni; np. Pwt 3:11; łokieć + dłoń = 52,5 cm Ez 40,5; 43,13; bab. i egip. = 49,5 l. 55 cm. Inne: 52,5 cm Jeremias, 46 cm Fri, 50 cm HALOT
metretes	40 l	pojem., mat. płynne, gr. μετρητής; hbr. בַּת; = bat = efa; J 2:6
metron	13,3 l	pojem., mat. sypkie, gr. μέτρον; = 1/3 efy, Iz 5:10
miara	13,3 l	pojem., mat. sypkie, hbr. סְאָה (סְאִים, סְאִתַּיִם; *sea^h*), gr. μέτρον (*metron*); 1/3 efy, zob. *sea*
mila	1.478 m	łac. mille, gr. μίλιον, hbr. כִּבְרָה (*kiwra^h*) w SG, za Rdz 35:16, gdzie oznacza bliżej nieokreśloną odległość; = 1000 podwójnych kroków = 7,5-8 stadiów. Inne: 1.478,5 m GING; 1.480 m Fri; Mt 5:4
mina	0,83 kg	hbr. מָנֶה (*mane^h*), gr. μνᾶ: 1/60 talenta = 50 sykli = 830-982 g. Inne: 0,56-0,61; Ez 49:9
mina	600 g/100 dni	monet. gr., srebro lub złoto; hbr. מָנֶה (*mane^h*), gr. μνᾶ: = 100 denarów; Łk 19:13
modios	8,75 l	pojem., mat. sypkie, rzym. *modius*, gr. μόδιος, Mt 5:15; Mk 4:21; Łk 11:33
obol	0,4 g/45 min	monet. gr. ὀβολός = 1/16 drachmy; Wj 30:13; Kpł 27:25; Lb 3:47; 18:16; 1Sm 2:36; Prz 17:6 G
omer	4 l	określany *gomerem*; hbr. עֹמֶר (*'omer*), gr. γομορ; = 0,1 efy; Wj 16:36
osioł chleba	80-160 l	hbr. חֲמוֹר לֶחֶם, określona ilość (?); 1Sm 16:20.
palec	1,88 cm	hbr. אֶצְבַּע (*'etsba'*), gr. δάκτυλος; Jr 52:21
piędź	22,5 cm	hbr. זֶרֶת (*zeret*), gr. σπιθαμή; = 0,5 łokcia; Wj 28:16; 39:9; 1Sm 17:4; Iz 40:12; Ez 43:13
pokolenie	110 l. 35 lat	hbr. דּוֹר (*dor*), gr. γενεά; niejednoznaczne; może oznaczać czas życia jednego pokolenia, tj. ok. 110 lat, Rdz 15:16; Sdz 2:8-10, lub czas od początku pokolenia do pojawienia się pierwszych jego potomków, tj. ok. 35 lat, Wj 20:5; Lb 32:13; Pwt 2:14; Sdz 3:1
saton	13,3 l	pojem., mat. sypkie, gr. σάτον, Mk 13:33; Łk 13:21, zob. *miara*, *sea*
sążeń	1,85 m	gr. ὀργυιά, odległość od czubka śrokowego palca jednej ręki do czubka środkowego palca drugiej przy rozciągniętych ramionach; = 6 stóp. Inne: 1,38 m GING; Dz 27:28
sea	13,3 l	pojem., mat. sypkie, hbr. סְאָה (סְאִתַּיִם, סְאִים; *sea^h*), gr. μέτρον (*metron*); 1/3 efy = 6 kawów. Inne: 7,7 l ESVSB, 12,3 l; 13,5 l Fri; 15 l DJD HALOT; Rdz 18:6; 2Krl 7:1; w NP *saton*, *miara*, gr. σάτον Mk 13:33
srebrnik	12 g/2 dni	monet., srebro, hbr. כֶּסֶף (*kesef*), gr. δίδραχμον, Rdz 20:16; wcześniej kawałek srebra, synonim pieniądza
stadion	185 m	gr. στάδιος, hbr. צֶמֶד שָׂדֶה (*tsemed sade*) SG; = 100 sążni = 1/8 rzym. mili. Inne: 190 m Fri; 192 m GING LEH EDNT; Mt 14:24; Łk 24:13; J 6:19; 11:18; Obj 14:20; 21:16
stater	12 g/2 dni	monet. rzym., gr. στατήρ, hbr. שֶׁקֶל כֶּסֶף (*szeqel kesef*); = 1 sykl = 4 drachmy (τετράδραχμον); Wj 30:13; Mt 17:24, 27
straże nocne (Izrael)	I: 18:00-22:00 II: 22:00-2:00 III: 2:00-6:00	Wj 14:24; Sdz 7:19; 1Sm 11:11; Ps 63:6
straże nocne (Rzym)	I: 18:00-21:00 II: 21:00-24:00 III: 23:00-3:00 IV: 3:00-6:00	Mt 14:25; Mk 13:35
sykl	12 g	ciężar, monet., hbr. שֶׁקֶל (*szeqel*), gr. σίκλος; 8,33-16,74 g; = 1/3000 talenta = 1/50-1/60 miny = 2 beki; np. Wj 21:23; Pwt 22:19; 2Krl 15:20; Mt 17:24, 27
sykl świątynny	12 g	ciężar, monet., hbr. שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ (*szeqel haqqodesz*), gr. ὁ σίκλος ὁ ἅγιος: (1) sykl odważany za pomocą odważników świątynnych, = 20 ger; (2) sykl cięższy od standardowego o 0,5 g (?); Wj 38:26

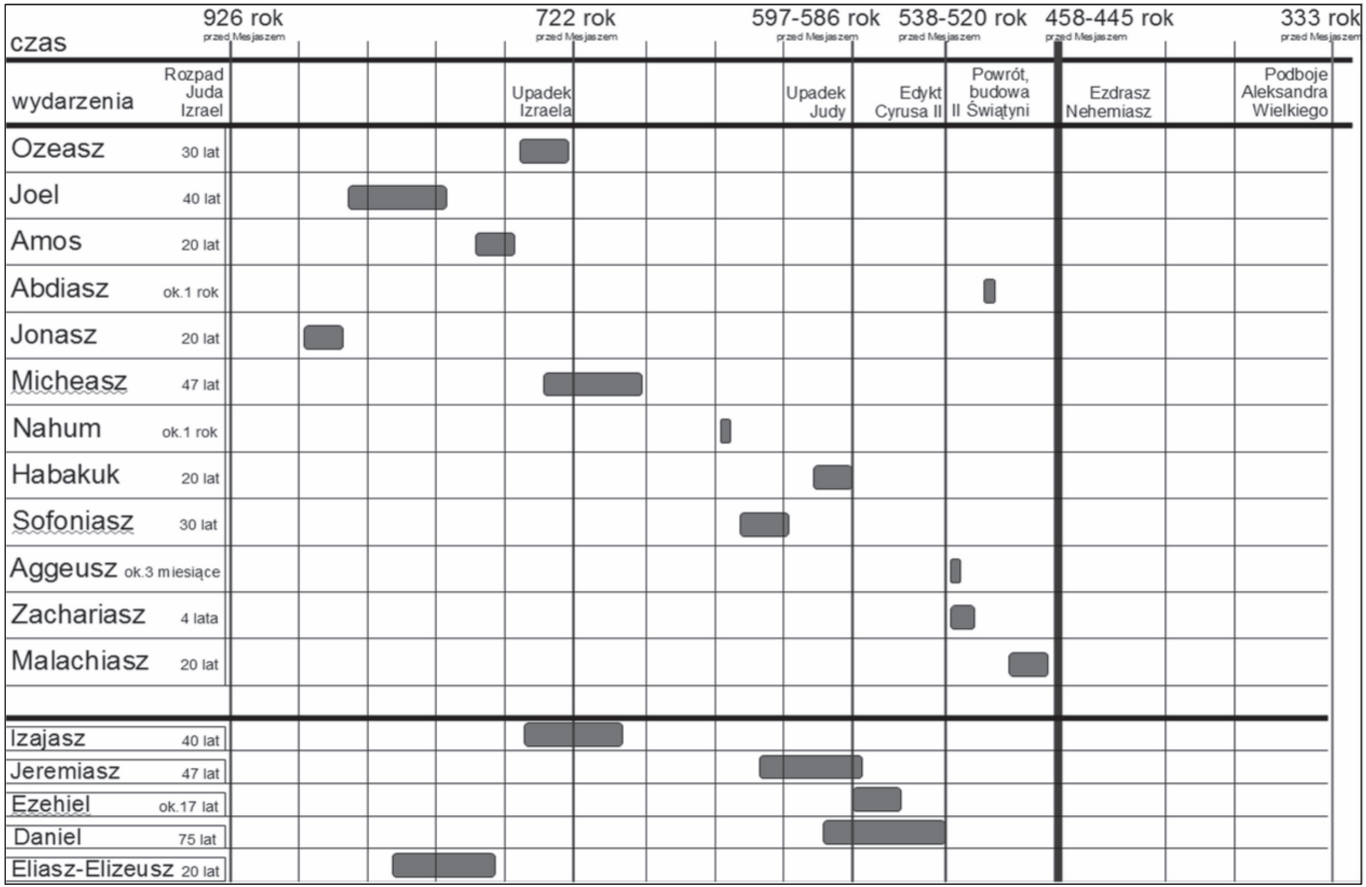
MIARY I WAGI

Nazwa	Równoważnik	Uwagi
talent	50 kg	ciężar, hbr. כִּכָּר (*kikkar*), gr. τάλαντον. Inne: tzw. talent lżejszy = 49,1 kg; talent cięższy (babiloński) = 58,9 kg, później obniżony do 49,1 kg; 26-36 kg GING; 28-36 kg Fri; 30,6 kg; izraelski 34 kg, a rzymski 41 kg EDNT; = 3000 sykli; Wj 38:24; IKrl 10:17; Ezd 2:69; Ez 45:9; Obj 16:21
talent	50 kg/20 lat	monet., srebro lub złoto, hbr. כִּכָּר (*kikkar*), gr. τάλαντον; = 60 min = 240 aureusów = 6000 denarów UBS; talent złoty był droższy; Mt 18:24; 25:15.
trzy dni drogi	84 km (?)	hbr. דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, gr. ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν, hbr. דֶּרֶךְ־יוֹם; w Rdz 30:36; Wj 3:18; 15:22 może jednak chodzić o idiomatyczne określenie dużej odległości, a w Jo 3:3 o wielkość miasta
zagon	2.000 m^2 (?)	hbr. מַעֲנָה, (*ma'ana*^{h}), powierzchnia zaorywana jednym zaprzęgiem zwierząt; 1Sm 14:14; Ps 129:3

Piotr Zaremba

Wykaz dzieł

Alex: Alexander D. P. 1984. *The Lions Handbook to the Bible*. Tring: Lion Publishing: 104-109; **BDB:** Brown F., Driver S.R., Briggs C. A. 1907. *Hebrew and English Lexicon*. Oxford: Claredon Press; **BW10:** 2016. BibleWorks LLC; **DJD:** 2009-1955. *Discoveries in the Judean Desert***,** Claredon: Oxford: 221-318; **EDNT:** Balz H. 1990. *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Grand Rapids: Eerdmans; **Ettin:** Ettinger Y. 2011. „*Torah archaeology* sheds light on ancient Talmudic dispute". *Haaretz*. 9 września 2011; **Flaw:** Flawiusz J., Dawne dzieje Izraela, VIII, 2. 9; **Flaw²:**Flawiusz J. *Dawne***,** IX, 62; **Fri:** Friberg B., Friberg T., Miller N.F. 2000. *Analytical Lexicon of the Greek New Testament*, Grand Rapids: Baker; **GING:** Gingrich F.W. 1983. *Shorter Lexicon of the Greek New Testament***,** Chicago: University of Chicago Press; **HALOT:** Koehler L., Baumgartner W. 2000. *Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Leiden: Brill; **Hdt:** Herodot, *Dzieje* V, 53,1-54,2; **Hol:** Holladay W.L. 2000. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament Based upon the Lexical Work of Ludwig Koehler and Walter Baumgartner*. Grand Rapids: Eerdmans; **Lane:** Lane E.W. 1885. *An Arabic-English Lexicon*. London: Williams and Norgate: VII, 3522b; **LEH:** Lust J., Eynikel E., Hauspie K. 2003. *A Greek-English Lexicon of the Septuagint*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft; **LN:** Louw J.E., Nida E.A. 1989. *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains***.** 2. wyd. New York: United Bible Societies; **LS:** Liddell H.G., Scott R. 1996. *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Claredon Press; **Milik:** Milik J.T. 1959. *Biblica* 40: 985n; **Segre:** Segre A. 1945. „A Documentary Analysis of Ancient Palestinian Units of Measure". *Journal of Biblical Literature*, t. 64, nr 3 (wrzesień 1945): 357-375; **SG:** Salkinson I.E, Ginsburg C.D. 1886, *Hebrew New Testament*, wyd. popr. 1999 w kierunku zgodności z Tekstem Przyjętym greckiego NT. London: Bible Society; **Thayer:** Thayer J.H. 2000. *A Greek-English Lexicon of the New Testament***.** International Bible Translators; **TWOT:** Harris R.L. (red.). 1981. *Theological Wordbook of the Old Testament*, Chicago: The Moody Bible Institure of Chicago; **USB:** Newman B.M. 1993. *A Concise Greek-English Dictionary of the New Testament*,Stuttgart: United Bible Societies; **VGNT:** Moulton J.H., Millingan G. 1930. *Vocabulary of the Greek Testament***,** London: Hodder and Stoughton.

czas
926 rok przed Mesjaszem
722 rok przed Mesjaszem
597-586 rok przed Mesjaszem
538-520 rok przed Mesjaszem
458-445 rok przed Mesjaszem
333 rok przed Mesjaszem
wydarzenia
Rozpad Juda Izrael
Upadek Izraela
Upadek Judy
Edykt Cyrusa II
Powrót, budowa II Świątyni
Ezdrasz Nehemiasz
Podboje Aleksandra Wielkiego
Ozeasz 30 lat
Joel 40 lat
Amos 20 lat
Abdiasz ok.1 rok
Jonasz 20 lat
Micheasz 47 lat
Nahum ok.1 rok
Habakuk 20 lat
Sofoniasz 30 lat
Aggeusz ok.3 miesiące
Zachariasz 4 lata
Malachiasz 20 lat
Izajasz 40 lat
Jeremiasz 47 lat
Ezehiel ok.17 lat
Daniel 75 lat
Eliasz-Elizeusz 20 lat